R. P. BARTHOLOMÆI
MASTRII
DE MELDVLA

Ordinis Min. Conuent. Magiſtri

Tomus Quartus

CONTINENS DISPVTATIONES
AD MENTEM SCOTI
In duodecim Ariſtotelis Stagiritæ Libros

METAPHYSICORVM.

PARS PRIOR.

EDITIO NOVISSIMA A MENDIS INNVMERIS, quibus priores ſcatebant, repurgata.

VENETIIS, MDCLXXXVIII.

Apud Nicolaum Pezzana.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIIS.

AD LECTOREM AVCTOR.

Ost Philoſophicum opus iam editum, Metaphyſicam inuulgo in duos tomos diſtributam : prodit nunc primus, ac ſine vlla cunctatione immediatè poſt proditurus erat ſecundus; at quia Impreſſori nec vnus quidem ſupereſt tomus Logicus; ne opus Philoſophicum mutilum maneat, ac veluti ſine capite, cogitur Logicam recudere, antequam poſteriorem Metaphyſicæ partem imprimat. Quæſtiones hic fuſiores habebis, quàm in Philoſophia, quia materia fœcundior, diſputandi campus apertior, Aduerſariorum occurſus frequentior, & Doctor ipſe ſubtilis, vt potè qui inter alias facultates, Metaphyſicam præcipuè profitebatur ad ingenij acumen exercendum, maiorem doctrinæ copiam ſuppeditat. Hìc Recentioribus occurro, qui in Metaphyſicam ſcripſerunt, vel me in opere Philoſophico impugnarunt, inter quos præcipuus eſt P. Poncius Scotiſta non minus recens, quàm eruditus, qui in ſuo Curſu Philoſophico me nomine ſuppreſſo pluries ſequitur, interdum verò nominatim inſequitur præſertim in Logica, & Phyſica; eius obiectionibus in Phyſica iam ſatisfeci in eiuſdem Phyſici tomi recuſione, licet breuibus, & ſuppreſſo obijcientis nomine, quia tomi moles apertam, & fuſiorem pugnam non mihi permittebat, qua etiam de cauſa neque modò in Logicæ recuſione admodum cum eo diſputando diffundar (niſi quantum poſtulabit reſpondendi neceſſitas) ſed totam cum eo exercitationem ad hunc Metaphyſicæ campum reſeruaui, vbi materierum diuerſitas occaſionem ſæpè præſtabit eius placita expendendi, ac mea tuendi iam aſſerta in Logica; & Phyſica. Demum ex antiquioribus Aureolo præſertim reſpondere nitor, vtpotè qui in Metaphyſicis acutiſſimus fuit, & principia iecit omninò contraria principijs noſtri Doctoris, nec Scotiſtarum vllus hactenus curauit, niſi obiter & raro illi occurrere, cum tamen Doctorem non legerim adeò ſeriò, & ſolidè placita Scotica impugnantem, quo factum eſt vt non erubeſcat modò tota Neutralium ſchola eius veſtigijs inhærere principia D. Thomæ, & Scoti deſerendo; quæ tamen Progenitores ſui fuerant amplexi. Quamuis igitur præcipuus mei calami ſcopus fuerit cum Recentioribus congredi Scotum impugnantibus, attamen congreſſum quoque cum Aureolo (eſtò viribus meis longè imparem) euadere non potui, vbi ſe ſe offert occaſio, vt principia Metaphyſica Scoti vndique ſtabilirem, & à telis ſtrenui adeò Ducis pro viribus illa tuerer.

INDEX RERVM NOTABILIVM.

Prioris Tomi Metaph.

Numerus Prior Disputationem, posterior verò marginalem numerum signat.

Ana-

Differentia.

Difficultas.

Distinctio, & Distinctionis genera.

Distinctio realis.

Distinctio essentialis.

Distinctio Modalis.

Distinctio formalis.

Distinctio rationis.

Distinctio rationis ratiocinantis.

Distinctio rationis ratiocinatæ.

Distinctio virtualis.

Diuersum, & Diuersitas.

Diuisio.

Duratio.

Effectus.

E

Ens.

Entis ratio, & conceptus.

Entis principia.

Entis passiones.

Entis variæ acceptiones, & diuisiones.

En-

Possi-

Possibile, Possibilitas, & Potentia Logica.

Potentia actiua, & passiua.

Potentia subiectiua, & obiectiua.

Præcisio, & præscindere.

Prædicatum, & Prædicatio.

Prædicamentum.

Principium.

Prioritas, & prius:

Priuatio.

dit

Veritas cognitionis.

Virtus, & Vitium.

Vnio.

Vnitas, & Vnum.

Vnitas transcendentalis.

Vnitas proportionalis.

Vnitas formalis, & vniuersalis.

Vnitas numerica, & indiuidualis.

Vnum per se, & per accidens.

Vniuersale, & Vniuersalitas.

Vniuocum, & Vniuocatio.

Voluntas.

INDEX

INDEX DISPVTATIONVM, QVÆSTIONVM, ET ARTICVLORVM

Prioris Tomi Metaph.

DISPVTATIO I.

Proœmialis in Metaphysicam.

DISPVTATIO II.

De natura Entis.

DISPVTATIO III.

De principijs Entis.

DISPVTATIO IV.

De proprietatibus seu passionibus Entis in communi.

DISPVTATIO V.

De passionibus simplicibus Entis, scilicet, vnitate, veritate, & bonitate.

Quæst.9.

DISPVTATIO VI.

De passionibus Entis complexis, Actu, & Potentia; Necessario, & Contingenti, eodem & diuerso.

DISPV-

DISPVTATIONES
In duodecim Aristotelis Stagiritæ Libros
METAPHYSICORVM.
PARS PRIOR.

DISPVTATIO PROOEMIALIS
In Metaphysicam.

1

Ostremo loco explicandam aggredimur eam Philosophiæ partem, quæ frequentiori nomine Metaphysica nuncupatur, & vt cæteris nobilitate præstat, ita honoratioribus titulis præ omnibus insignita, ac decorata est; appellari enim solet simpliciter, & absolutè, ac veluti per antonomasiam Philosophia, vel prima Philosophia, & vniuersalis Philosophia; rursus naturalis Theologia, Scientia diuina, supernaturalis Philosophia; Sapientia denique ac Domina, & Regina scientiarum; his, & consimilibus nominibus eam dignatur Aristotel. pluribus in locis 1. Met. cap. 1. & 2. & 4. Met. tex. 5. & lib. 6. tex. 3. & lib. 11. cap. 6. & alibi frequenter; quæ quidem nomina ex obiectis, & materia, circa quam facultas hæc occupatur, sortita est, vt constat discurrenti per singula; ratione enim obiecti principalis dicitur supernaturalis Philosophia, & naturalis Theologia, ac diuina Scientia, quia de Deo sermonem instituit, quantum naturali lumini fas est, ac cæteris Intelligentijs separatis, & in hoc differt à Sacra Theologia, quæ de Deo, & Angelis loquitur iuxtà reuelationem supernaturaliter factam; ratione verò obiecti adæquati dicitur vniuersalis Philosophia, quia in rationibus communissimis versatur v. g. entis, & aliorum trascendentium rebus materialibus, ac immaterialibus communium; & eadem ratione Sapientia vocatur, & prima Philosophia, scientiarum denique omnium Regina, & caput, eò quia res altissimas, causas primas, principiaque prima, ac amplissima contemplatur, ex quibus aliarum scientiarum principia pendent; Ratione tandem obiecti tum principalis, tum adæquati communi nomine Metaphysica dicitur, quod ex Scot. in Prolog. q. 9. Metaph. est Græcum nomen ex Meta *compositum, quod significat trans, siue vltra, aut post, vel supra, quasi sit facultas res physicas in superioribus tomis traditas excedens, vel transcendens; quia tractat de Deo, & intelligentijs, quæ sunt abstracta per essentiam, ac de ente, alijsque rationibus transcendentibus, quæ sunt abstracta (vt aiunt) per indifferentiam, ratione cuius abstractionis hæc omnia rerum omnium physicarum ordinem superant, & in altiori rerum gradu constituuntur. In hac autem facultate tradenda non præmittimus, vt in alijs obseruauimus libris, expositionem textus Arist. eo quia amplissimam, & exactissimam habeamus expositionem textualem in 12. Metaph. libros Doctoris nostri, quæ quidem an genuina sit eius, vel potius Antonij Andreæ ex eiusdem doctrina compilata, vt quidam contendunt Scotistæ, parum curamus; nobis sat erit, quod Scotismum redoleat, sitque conformis doctrinæ, quam Doctor tradidit in quatuor lib. Sent. & quodlibetis, ad cuius trutinam cætera eius opera non adeò certa examinari debent; cum qua etiam cautione recipimus quæstiones eius in Metaphysicam contextas, quamuis enim de illis minus dubitetur in nostra schola, num sint Scoticæ, quam de Commentarijs; quia tamen multa sparsim continent contraria his, quæ docet in lib. Sent. irrefragabilem, & firmam in schola subtilium auctoritatem facere non debent. Imò in hoc opere nedum textus expositionem missam facimus, in litera Doctoris à Lectore videndam, sed etiam quæstiones illas merè textuales, quas veteres Metaphysici circa textus explicationem mouent, vt v. g. in primo libro, an visus faciat magis scire, quam alius sensus; an prudentia sit in brutis; an ex experimentis generetur ars &c. Has, inquam, & consimiles quæstiones data opera dimittemus, tum quia propriè ad Metaphysicam non attinent, tum quia suis proprijs locis in præcedentibus tomis resoluta fuerunt, tum tandem quia quæ non fuerunt alibi discussæ, apud Doctorem ipsum videri possunt, aliosque Scotistas, qui Metaphysicam scripserunt. Quæstiones igitur merè metaphysicas tractabimus à Disput. prooemiali inchoantes, vbi de natura Metaph. eius obiecto, ac muneribus disputari solet, quam quatuor absoluemus Quæstionibus.*

QVÆSTIO PRIMA.

De Sphæra Metaphysicæ speculationis, an versetur circa omnia entia in speciali, vel tantùm in vniuersali.

2

On possumus adæquatum Metaphysicæ obiectum, quod in præsenti quæstione vestigamus, adinuenire, nisi prius latitudinem Metaphysicæ contemplationis perscrutemur, cum enim apud omnes in confesso sit Metaphysicam de omnibus rebus tractare, & de omni ente in vniuersum, & hac ratione dici scientiam vniuersalem, vt Arist. docuit 1. Met. cap. 2. & 4. Met. ab initio, dubitatur an considerare teneatur entia omnia in speciali secundum rationes eorum specificas, an secundum rationes vniuersales tantum, ac transcendentes, qua in re tres sunt satis famosæ sententiæ; duæ extremæ, & vna media.

Prima docet Metaphysicam ad naturas, & quidditates omnium descendere etiam in particulari, adeo quod nedum hominis, & equi prædicata communia, sed etiam particularia considerare teneatur, quæ illis primò competunt, quatenus homo est, vel equus; cuius potissima ratio esse videtur, quia scientia, quæ tractat de aliquo genere, vt de obiecto adæquato, etiam de speciebus sub illo contentis tractare tenetur secundum rationes earum specificas, vt de Logica, & Philosophia naturali constat, cum ergo Metaph. ex communi ferè omnium sensu de ente tractet, vt de adæquato eius obiecto; consequenter de omnibus eius speciebus, seu partibus subiectiuis tenetur agere etiam secundum rationes earum specificas; nam 1. Post. cap. 23. eiusdem scientiæ considerare totum, & partes, idest genus, & species, seu prædicata vniuersalia, & specialia; quod etiam non semel insinuat Arist. ipse satis luculenter, nam 1. Met. cap. 2. ait Metaphysicam esse scientiam vniuersalissimam, & de omnibus rebus disputare; & 4. lib. cap. 1. solam Metaphysicam considerare ens omne, & ens inquantum ens speculari, & species eius, & species specierum; & 6. lib. cap. 1. rerum omnium quodquid est considerare, & lib. 11. cap. 3. inquit Metaph. esse scientiam entis prout ens vniuersaliter, & non secundum partem, & ita passim loquitur; qua de causa non desunt grauissimi Auctores, qui relatæ sententiæ subscripserint Ægidius 1. Met. quæst. 2. Ioan. Burid. & Paulus Venet. in Prolog. Met. referente Zerbin 1. Met. qu. 12. Antonius Mirand. lib. 13. de euersione singularis certaminis sect. 6. & 7. Piccolomineus in Manuscriptis; immò hanc quamplures tuentur etiam ex schola nostra doctissimi viri Vigerius, & Bargius qu. 1. Prologi exponendo tertiam rationem Scoti contra Philosophos, Gratianus Brixiensis 2. sent. d. 3. quæst. 1. exponendo ibidem litteram Doctoris pluribus eiusdem permoti auctoritatibus, nam in 1. d. 2. quæst. 2. ait Metaphysicam considerare ad quod genus per-

INDEX RERVM NOTABILIVM.

Prioris Tomi Metaph.

Numerus Prior Disputationem, posterior verò marginalem numerum signat.

tem

Differentia.

Difficultas.

Distinctio, & Distinctionis genera.

Distinctio realis.

Distinctio essentialis.

Distinctio Modalis.

Distinctio formalis.

Distinctio rationis.

Distinctio rationis ratiocinantis.

En-

Idem,

Meta-

Possi-

INDEX

INDEX DISPVTATIONVM, QVÆSTIONVM, ET ARTICVLORVM
Prioris Tomi Metaph.

DISPVTATIO I.

Proœmialis in Metaphysicam.

DISPVTATIO II.

De natura Entis.

DISPVTATIO III.

De principijs Entis.

DISPVTATIO IV.

De proprietatibus seu passionibus Entis in communi.

DISPVTATIO V.

De passionibus simplicibus Entis, scilicet, vnitate, veritate, & bonitate.

DISPVTATIO VI.

De passionibus Entis complexis, Actu, & Potentia; Necessario, & Contingenti, eodem & diuerso.

DISPV-

DISPVTATIONES
In duodecim Aristotelis Stagiritæ Libros
METAPHYSICORVM.
PARS PRIOR.

DISPVTATIO PROOEMIALIS
In Metaphysicam.

1 Ostremo loco explicandam aggredimur eam *Philosophiæ partem, quæ frequentiori nomine Metaphysica nuncupatur, & vt cæteris nobilitate præstat, ita honoratioribus titulis præ omnibus insignita, ac decorata est; appellari enim solet simpliciter, & absolutè, ac veluti per antonomasiam Philosophia, vel prima Philosophia, & vniuersalis Philosophia; rursus naturalis Theologia, Scientia diuina, supernaturalis Philosophia; Sapientia denique ac Domina, & Regina scientiarum; his, & consimilibus nominibus eam dignatur Aristotel. pluribus in locis 1. Met. cap. 1. & 2. & 4. Met. tex. 5. & lib. 6. tex. 3. & lib. 11. cap. 6. & alibi frequenter: quæ quidem nomina ex obiectis, & materia, circa quam facultas hæc occupatur, sortita est, vt constat discurrenti per singula; ratione enim obiecti principalis dicitur supernaturalis Philosophia, & naturalis Theologia, ac diuina Scientia, quia de Deo sermonem instituit, quantum naturali lumini fas est, ac cæteris Intelligentijs separatis, & in hoc differt à Sacra Theologia, quæ de Deo, & Angelis loquitur iuxtà reuelationem supernaturaliter factam; ratione verò obiecti adæquati dicitur vniuersalis Philosophia, quia in rationibus communissimis versatur v. g. entis, & aliorum trascendentium rebus materialibus, ac immaterialibus communium; & eadem ratione Sapientia vocatur, & prima Philosophia, scientiarum denique omnium Regina, & caput, eò quia res altissimas, causas primas, principiaque prima, ac amplissima contemplatur, ex quibus aliarum scientiarum principia pendent; Ratione tandem obiecti tum principalis, tum adæquati communi nomine Metaphysica dicitur, quod ex Scot. in Prolog. q. 9. Metaph. est Græcum nomen ex* Meta *compositum, quod significat trans; siue vltra, aut post, vel supra, quasi sit facultas res physicas in superioribus tomis traditas excedens, vel transcendens; quia tractat de Deo, & intelligentijs, quæ sunt abstracta per essentiam, ac de ente, alijsque rationibus transcendentibus, quæ sunt abstracta (vt aiunt) per indifferentiam, ratione cuius abstractionis hæc omnia rerum omnium physicarum ordinem superant, & in altiori rerum gradu constituuntur. In hac autem facultate tradenda non præmittimus, vt in alijs obseruauimus libris, expositionem textus Arist. eo quia amplissimam, & exactissimam habeamus expositionem textualem in 12. Metaph. libros Doctoris nostri, quæ quidem an genuina sit eius, vel potius Antonij Andreæ ex eiusdem doctrina compilata, vt quidam contendunt Scotistæ, parum curamus; nobis sat erit, quod Scotismum redoleat, sitque conformis doctrinæ, quam Doctor tradidit in quatuor lib. Sent. & quodlibetis, ad cuius trutinam cætera eius opera non adeò certa examinari debent: cum qua etiam cautione recipimus quæstiones eius in Metaphysicam contextas, quamuis enim de illis minus dubitetur in nostra schola, num sint Scoticæ, quam de Commentarijs; quia tamen multa sparsim continent contraria his, quæ docet in lib. Sent. irrefragabilem, & firmam in schola subtilium auctoritatem facere non debent. Imò in hoc opere nedum textus expositionem missam facimus, in litera Doctoris à Lectore videndam, sed etiam quæstiones illas merè textuales, quas veteres Metaphysici circà textus explicationem mouent, vt v. g. in primo libro, an visus faciat magis scire, quam alius sensus: an prudentia sit in brutis: an ex experimentis generetur ars &c. Has, inquam, & consimiles quæstiones data opera dimittemus, tum quia propriè ad Metaphysicam non attinent, tum quia suis proprijs locis in præcedentibus tomis resoluta fuerunt, tum tandem quia quæ non fuerunt alibi discussæ, apud Doctorem ipsum videri possunt, aliosque Scotistas, qui Metaphysicam scripserunt. Quæstiones igitur merè metaphysicas tractabimus à Disput. prooemiali inchoantes, vbi de natura Metaph. eius obiecto, ac muneribus disputari solet, quam quatuor absoluemus Quæstionibus.*

QVÆSTIO PRIMA.

De Sphæra Metaphysicæ speculationis, an versetur circa omnia entia in speciali, vel tantùm in vniuersali.

2 On possumus adæquatum Metaphysicæ obiectum, quod in præsenti quæstione vestigamus, adinuenire, nisi prius latitudinem Metaphysicæ contemplationis perscrutemur, cum enim apud omnes in confesso sit Metaphysicam de omnibus rebus tractare, & de omni ente in vniuersum, & hac ratione dici scientiam vniuersalem, vt Arist. docuit 1. Met. cap. 2. & 4. Met. ab initio, dubitatur an considerare teneatur entia omnia in speciali secundum rationes eorum specificas, an secundum rationes vniuersales tantum, ac transcendentes, quæ in re tres sunt satis famosæ sententiæ; duæ extremæ, & vna media.

Prima docet Metaphysicam ad naturas, & quidditates omnium descendere etiam in particulari, adeo quod nedum hominis, & equi prædicata communia, sed etiam particularia considerare teneatur, quæ illis primò competunt, quatenus homo est, vel equus; cuius potissima ratio esse videtur, quia scientia, quæ tractat de aliquo genere, vt de obiecto adæquato, etiam de speciebus sub illo contentis tractare tenetur secundum rationes earum specificas, vt de Logica, & Philosophia naturali constat, cum ergo Metaph. ex communi ferè omnium sensu de ente tractet, vt de adæquato eius obiecto; consequenter de omnibus eius speciebus, seu partibus subiectiuis tenetur agere etiam secundum rationes earum specificas; nam 1. Post. cap. 23. eiusdem scientiæ considerare totum, & partes; idest genus, & species, seu prædicata vniuersalia, & specialia; quod etiam non semel insinuat Arist. ipse satis luculenter, nam 1. Met. cap. 2. ait Metaphysicam esse scientiam vniuersalissimam, & de omnibus rebus disputare; & 4. lib. cap. 1. solam Metaphysicam considerare ens omne, & ens inquantum ens speculari, & species eius, & species specierum; & 6. lib. cap. 1. rerum omnium quodquid est considerare, & lib. 11. cap. 3. inquit Metaph. esse scientiam entis prout ens vniuersaliter, & non secundum partem, & ita passim loquitur; qua de causa non desunt grauissimi Auctores, qui relatæ sententiæ subscripserint Ægidius 1. Met. quæst. 2. Ioan. Burid. & Paulus Venet. in Prolog. Met. referente Zerbio 1. Met. qu. 12. Antonius Mirand. lib. 15. de euersione singularis certaminis sect. 6. & 7. Piccolomineus in Manuscriptis; immò hanc quamplures inueniuntur etiam ex schola nostra doctissimi viri Vigerius, & Bargius qu. 1. Prologi exponendo tertiam rationem Scoti contra Philosophos, Gratianus Brixiensis 2. sent. d. 3. quæst. 1. exponendo ibidem litteram Doctoris pluribus eiusdem permotus auctoritatibus, nam in 1. d. 2. quæst. 2. ait Metaphysicam considerare ad quod genus pertineat

tineat linea, & quomodo sit species quantitatiuà superficie, & à corpore distincta, & d. 3. q. 2. inquit principia aliarum scientiarum esse per se nota ex conceptu confuso terminorum, sed ex Metaphysica scita posteà esse possibilitatem inquirendi quidditatem terminorum distinctè, & tunc multa patere posse Metaphysico Geometræ, quæ prius non erant nota Geometræ ex conceptu confuso; & 2 disp. 3. qu. 1. dicit æquinitatem, vt equinitas est, ad Metaphysicam spectare, & exprimi per definitionem, quod repetit ead. dist. qu. 6. circa medium, vbi ait, quod natura prius est naturaliter, quam hæc natura, & quod sub ista consideratione de ea est consideratio Metaphysica.

3 Opposita ex diametro sententia docet Metaphysicam rerum essentias in vniuersali tantùm considerare quo scilicet ad prædicata generalia, & transcendentia, nullam in particulari, quæ opinio communis est in schola præsertim Thomistarum, & Scotistarum, Flandria 1. Met. qu. 7. artic. 5. Aquarius qu. 9. vbi testatur hanc esse intentionem D. Thomæ super Boetium de Trin.; item ex nostris Ant. And. 1. Met. q. 1. & quæst. 9. vbi de hoc agit ex professo, Faber 1. Metaph. disp. 13. Zerbius 1. Met. quæst. 12. & quæst. 2. §. *Propter tertium*, vbi testatur hanc fuisse expressam Scoti mentem qu. 1. Prolog. §. *Tertio arguitur*, quo loco ait Doctor, quod si aliqua scientia de proprijs substantiarum separatarum inueniri possibilis traderetur, hæc esset Metaphysica, sed ipsa non est possibilis nobis naturaliter haberi de proprijs passionibus istarum substantiarum, & hoc est quod dicit Philosoph. 1. Met. quod oportet sapientem omnia cognoscere aliqualiter, & non in particulari; & subdit, qui enim nouit vniuersalia, nouit aliqualiter omnia; alias præterea adducit Zerbius Scoti auctoritates ex Metaph. vt conuincat hanc fuisse expressam Doctoris mentem, nam 1. Met. qu. 9. ait quod Metaph. non est prima scientia particularis de homine, siue de homine in particulari, sed est prima vniuersalis de ipso, inquantum ens, vel substantia, & sic cognoscit, quod primò sibi inest in vniuersali, & lib. 6. quæst. 1. propè finem multa habet ad hoc propositum, & tandem concludit, quod Metaph. est prima scientia speculatiua de ente, nullam passionem propriam alicuius entis inferioris considerans, sed solum passiones primas de ipso, & per se non primò de quocunque inferiori. Hanc etiam videtur ex professo docuisse Arist. pluribus in locis, nam 1. Met. cap. 2. cum dixisset *Sapientem scire omnia*, subdit vt possibile est scire non habentem singulariter eorum scientiam, quod amplius declarans inquit, eum qui habet vniuersalem scientiam quodammodò omnia scire, quæ subiecta sunt vniuersalibus idest in vniuersali, vt communiter exponunt, & præsertim Scot. loc. quæst. 1. Prolog. clarius hoc idem repetit 4. Met. ab initio, nam cum in principio hanc scientiam à cæteris distinxisset, quia speculatur ens in quantum ens, & quæ ei per se insunt; subdit cæteras scientias aliquam partem entis sibi abscindere contemplandam, quibus verbis luculenter ostendit hanc scientiam Metaph. à cæteris distingui, quia hæc circa communes rationes, cæteræ verò circa particulares versantur: idem quoque docet 6. Met. vbi a principio tres speculatiuas scientias distinguit Philosophiam, Mathematicam, & Metaphysicam tum ex obiectis, tum ex varia eorum abstractione, quam scientiarum speculatiuarum diuisionem omnes posteà Peripatetici vnanimiter amplexi sunt; & ex ea validissimam rationem pro hac secunda sententia deduxerunt, quia si Metaph. consideraret rerum omnium quidditates in particulari, reliquæ scientiæ forent superuacaneæ, quia tunc sola Metaph. sufficeret, quidquid enim aliæ considerant, & tradunt, consideraret ipsa ex hypotesi, & traderet sufficienter.

Tertia sent. media docet Metaph. quædam in vniuersali tantùm considerare, vt res materiales, quædam verò etiam in particulari, vt immateriales, & substantias separatas, quæ nobis verior videtur, & magis Peripatetica, ita Auerr. 4. Met. com. 9. & 2. Phys. com. 22. Iandun. 1. Met. q. 22. & meliores Thomistæ, & Scotistæ, vt Soncin. 4. Met. q. 11. Trombet. 1. Met. q. 9. Maurisse q. 4. procem. in Met. concl. 4. q. 5. concl. 1. Suarez cum alijs Recentiorib. & ita Scot. sentire videtur 1. Met. quæst. 1. §. *Contra istam*, versic. *Aliter potest dici*.

Pro exacta quæsiti resolutione recolendum est, quod diximus disp. 12. Log. quæst. 3. & quæst. procem. Phys. art. 1. ex Scoto 6. Met. qu. 1. in fine Additionis diuisionem illam scientiæ speculatiuæ, quam tradit Arist. 6. Met. in Physicam, Metaphysicam, & Mathematicam non esse necessariam prorsus, & ex natura rei omninò deductam, quia absolutè loquendo vna duntaxat institui poterat scientia totalis, cuius obiectum esset ens in tota sua communitate, præfatæ verò scientiæ essent veluti partiales, & partem obiecti communis contemplantes, itaue illa non esset ab illis distincta, nisi sicut totum differt a suis partibus, quod ibi sufficienter probatum est; & talem scientiam sic vnam esse possibilem, quæ etiam dicatur Metaphysica, tradunt nonnulli Arist. expositores etiam Scotus ipse 4. Metaph. super tex. 3. & 4. vbi Arist. ait vnius scientiæ genere esse contemplari ens, vt ens, quam appellat Metaphysicam, & subdit cæteras scientias sibi aliquam partem entis abscindere contemplandam; quo loquendi modo satis apertè innuit Aristot. scientias particulares sub illa vniuersali contentas non vtique inter se discerni, velut scientias totales, sed secari velut partiales vnam totalem integrantes; Quod immeritò planè inficiantur, Faber cit. cap. 2. & Suarez disp. 1. Met. sect. 2. nu. 10. eo quia, inquit, Physica, Mathematica, & Metaph. agunt de rebus omninò diuersis, & ferè nullam inter se connexionem habentibus, & multum differunt in modo procedendi, nam Philosophus vix recedit à sensu, Metaphysicus verò procedit per principia vniuersalissima, & maximè abstracta; Mathematicus tandem medio quodam modo procedit. Hæc enim ratio ad summum probat non posse has scientias in vnam totalem conuenire, quæ sit vna vnitate specifica, aut vnitate generica generis proximi, at nequaquam probat quin possit esse vna vnitate saltem generis remoti; Tum quia inter res præsertim Physicas, & Metaphysicas tanta est affinitas, & connexio, vt qui vellet seruare ordinem naturæ, deberet continuata serie quæstionum, & tractatuum eas explicare inchoando à supremo entis prædicato, & per omnia & singula eius genera discurrendo vsque ad vltimas species, quia ad distinctam inferiorum cognitionem præsupponitur notitia graduum superiorum, ac magis communium, ratione cuius connexionis superioris, & inferioris adhuc magis in vnam totalem scientiam conuenire posse videntur Physica, & Metaphysica, quā Mathematica, quòd in causa fuit, vt quæst. procem. Logicæ ab initio Philosophiam naturalem præsertim diuiserimus in Physicam, & Metaphysicam iuxta famosam, & proprijssimam Philosophiæ naturalis acceptionem Physicam, Metaphysicamque complectentis exclusa Mathematica, quam luculenter declarat, & probat Auersa tom. 1. suæ Philosophiæ q. 1. sect. 1.

4 Quamuis autem res ita se habeat, nequaquam tamen verum est, quod contendit Auersa loc. cit. sect. 6. non posse Physicam, ac Metaphysicam abinuicem diuidi, ac veluti duas scientias totales adinuicem ordinatas disponi, sed necessario tradi debere, atque contexi per modum vnius totalis scientiæ; si enim verum est, quod passim omnes fatentur, facultatem quæ modo Physica appellatur, tractare de rebus corporeis, ac penitus materiæ immersis; quæ verò Metaph. nuncupatur, de rebus tractare spiritualibus, ac penitus à materia seiunctis tam secundum esse, quam secundum considerationem; satis constat constituere posse diuersas scientias totales, & abinuicem adæquatè condistinctas, quia habent & res consideratas, & rationem considerandi obiectiuam adeo diuersas, vt sufficiant ad constituendas duas scientias totales, & adæquatè abinuicem condistinctas, idest habentes distincta obiecta adæquata; & frustrà conatur oppositum astruere Auersa loc. cit. nam eius argumenta ad hoc adducta, vel nihil probant, vel ad summum probant possibilitatem talis vnius scientiæ, ac totalis Philosophiæ, non autem implicantiam duarum, quarum vna de rebus agat corporeis, & materiæ immersis, altera de incorporeis, & a materia prorsus abstractis; Et magis adhuc in vanum laborat hic Auctor, dum sect. 7. contendit etiam Arist. ipsum in hanc suam trahere sententiam, de cuius mente in hac re nullus remanet ambigendi locus, nam 6. Met. cap. 1. distinxit ex professo tres scientias speculatiuas, veluti scientias totales Mathematicam, Physicam, & Metaphysicam, & 2. Phys. à tex. 16. vsque ad 22. & 1. de Anim. 17. & lib. 12. Met. cap. 6. & alibi sæpè ex diuerso definiendi modo, & ex diuersitate abstractionum colligit diuersitatem scientiarum speculatiuarum, & denique luce clarius est distinctè, & separatim Physicam, & Metaphysicam conscripsisse, quamuis ergo interdum Arist. indicet possibilitatem vnius scientiæ, & Philosophiæ totalis Physicam, & Metaph. complectentis, vt videre est loc. cit. 4. Metaph. ab initio; re tamen vera non ita illam contexit, sed Physicam à Metaph. adæquatè discreuit, veluti duas totales scientias propter commoditatem, & vsum earum; vt minor confusio fieret, & ordine doctrinæ seruato à rebus sensibilibus, & corporeis, circa quas versatur Physica sensim manuduceremur ad intelligibilia, & incorporea, de quibus agit Metaph.

5 Rursus ad ritè dignoscendam Metaphysicæ speculationis amplitudinem notandum, quod sicut in quæstione prohem. Physicæ distinximus Physicam in se ab ipsa secundum quod tradita est ab Arist. & à nobis modò acquiritur via sensus, diximusque illam esse maioris ambitus ista, quam modò habemus, ideoque illi latius assignauimus obiectum; sic pariter in proposito distinguenda est Metaphysica in se, & in nobis, seu prout tradita est ab Arist. vt aduertit Tromber. cit. 1. Met. quæst. 9. & ex Doctore colligitur quæst. 1. Prolog. §. *Tertiò arguitur*, & 6. Met. quæst. 1. in corpore quæstionis; vtraque est habitualis, & naturalis quædam cognitio de obiecto Metaphysico in intellecto creato; sed Metaphysica in se est habitualis cognitio huius obiecti perfecta nata haberi de illo secundum quod natum est se manifestare naturaliter intellectui creato ex natura potentiæ; Metaph. verò in nobis est habitualis quædam cognitio eiusdem obiecti nata haberi de illo secundum quod potest à nobis pro statu isto attingi via sensuum, cum omnis nostra cognitio ortum ducat à sensu; ex quo capite etiam manifestè deducitur necessitas distinctionis Physicæ secundum se, & secundum quod tradita est à Philosopho, sicut enim obiectum Metaphysicum nobis pro statu isto non se manifestat intellectui nostro, quantum ei manifestabile est ex natura potentiæ, ita quoque dicendum erit de obiecto physico; cur enim obiectum physicum penetrabitur modò ab intellecto nostro totaliter, & exactè, adeo vt nulla eum lateat physica veritas, & non ita penetrabit

obiectum

obiectum Metaphysicum, cum via & methodus dignoscendi ipsum pro statu isto sit eadem, nempè via sensus? Fatendum igitur multas nos latere pro statu isto veritates nedum in Metaphysica, sed etiam in Physica, atque ideo necessariam esse distinctionem illam Physicæ in se, & in nobis; quare immeritò damnatur, vt inutilis à Poncio nuperrimo Scotista in suo cursu 1. Phys. disp. 1. tum ob rationem allatam, tum quia eam approbarunt omnes veteres Scotistæ, quorum auctoritati multum deferendum est; his præceptis.

Dicendum; quod si Metaphysica sumatur pro vniuersali Philosophia Physicam, & quam modò dicimus Metaphysicam complectente, considerare tenetur entia omnia non solum secundum gradus vniuersales, sed etiam secundum speciales rationes eorum; si verò sumatur pro scientia à Physica condistincta (prout sumi solet) in quo præsertim sensu quæstio ista agitatur, descendere nequaquam potest ad rationes speciales entium quorumcunque, sed tantùm aliquorum: eorum nempè quæ sunt à materia penitus abiuncta, quales sunt Intelligentiæ separatæ, rerum verò materialium gradus vniuersales duntaxat contemplari potest; Hoc assertum omninò resoluit quæsitum præsens, ideoque adamussim declarandum est, ac probandum singillatim quoad omnes, & singulas eius partes, & est de mente Scoti loc. mox citandis, ac Authorum tertiæ sententiæ.

6 Primò quod si sumatur pro vniuersali Philosophia naturalem, & transnaturalem complectente consideret omnium rerum quidditates nedum in vniuersali, sed etiam in speciali. Probatur, quia in hoc sensu Physica, & Metaphysica non essent scientiæ condistinctæ, sed vnam totalem integrarent, quæ sub se aggregaret scibilia omnia, seu conclusiones omnes de rebus tum materialibus, tum immaterialibus acquisibiles viribus naturæ, ergo non solum specularì deberet gradus vniuersales earum, sed etiam particulares, & specificos, quia ex hypotesi nulla alia specialis, & inferior scientia daretur, quæ circa rationes specificas earum occuparetur. Neque illa Metaph. acceptio noua est; vt enim referunt Zerbius 1. Met. qu. 12. §. *Propter secundum*, & Iand. qu. 19. multi auctores primæ sect. in hoc sensu dixerunt Metaphysicam considerare omnium rerum quidditates in particulari, quia nimirum eam non distinxerunt à Physica eam quoque recidit ex nostris Meurisse qu. 6. proœm. in Metaphys. & Arist. ipse non semel hanc Metaph. acceptionem insinuauit, dum interdum dixit considerari in Metaph. ens prout ens, & quaslibet species sub eo contentas, ac etiam Scotus, quia valde probabile putauit Metaphysicam statui posse scientiam vnam totalem de ente differentem, ac speciebus eius secundum omnes gradus earum; ideo frequenter dixit in hoc sensu eius esse munus rerum omnium quidditates scrutari etiam in particulari, & nonnullæ auctoritates eius superius adductæ aliter explicari nequeunt sine manifesta extorsione, vt v. g. cum ait 1. d. 1. 2. q. 2. Metaph. considerare ad quod genus pertineat linea, & quomodo sit species à superficie, & corpore distincta; non enim sufficit explicatio Tromb. cit. dum ait per hunc loquendi modum Doctorem significare velle, quod nullus particularis artifex possit considerare lineam, ad quod genus pertineat, sed solum ille, cuius est considerare prima rerum genera, qualis est Metaph. ideoque non posse Mathematicum hæc accipere, & cognoscere, nisi per conceptus Metaph. dirigatur, ad hoc autem necesse non est Metaph. considerare rationem specificam lineæ. Non sufficit hæc glossa ad allatam auctoritatem, quia non solum ait Doctor Metaph. considerare ad quod genus linea pertineat, sed quomodo sit species à superficie, & corpore condistincta, ad quod non sufficit vtique cognitio solius generis, in quo conueniunt, sed requiritur etiam exacta cognitio differentiarum species illas constituentium; loquitur pariter Doctor in eodem sensu 2. d. 3. q. 1. & 6. cum inquit equinitatem, vt sic, & vt exprimitur per definitionem ad Metaphysicum pertinere, qui etiam locus, vt notat ibi Gratianus Brixiensis, non recipit glossam Trombetæ dicentis, quod Metaphysicus non contemplatur quidditates speciales sistendo in principijs earum proprijs, sed resoluendo eas in ens, & alia prædicata transcendentia; hæc (inquam) glossa non illi loco quadrat, quia Doctor ibi docet Metaph. considerare quidditates in particulari, vt exprimuntur per definitionem, ac definitio non exprimit solum prædicata communia rerum, sed etiam rationes specificas, & differentiales ipsarum; & doctrina illa Tromb. quam habet conclus. 3. & quidam adhibent ad probandum quod ad Metaph. spectat considerare quidditates rerum in particulari non absolutè, sed respectiuè, resoluendo tales quidditates in ens, & principia entis, est merum effugium ad eludendas Scoti, & Arist. auctoritates; considerare enim hominem, & equum vt ens, non est considerare ipsa in particulari, sed solùm in vniuersali, quia per talem cognitionem non attingitur hominis, vel equi differentia constitutiua, sed tantum prædicatum transcendens; quod si dicas cum eis talem cognitionem Metaph. etiam rationes specificas attingere, sed ibi non sistere; hoc parum refert, nam etiam hoc admisso adhuc sequitur alias scientias particulares superfluere, si ponamus Metaph. ab ipsis condistinctam, vnde vt prædictæ auctoritates saluentur dicendum est Scotum, cum sic loquitur Metaph. accipere, vt est Philosophia vniuersalis naturalem, & transnaturalem complectens; & in hoc sensu quoque Arist. loqui vbicunque interdum significare videtur Metaph. omnia entia considerare etiam quoad rationes speciales.

7 Secundò quod si sumatur Metaphysica pro scientia condistincta à Physica res omnes in speciali considerare nequeat. Probatur auctoritatibus tum Arist. tum Scoti adductis pro secunda sent. quibus addi potest alia clarissima q. 16. de Anim. concl. 2. ac etiam ex ipso Arist. processu in tota Metaphys., quia in toto illius progressu non inuenitur, quod alicuius speciei specialissimæ formam, seu rationem specificam inquirat aut doceat passiones speciales eius, sed benè inquirit in generali de quidditatibus substantiæ, & accidentis, ex quibus, & qualibus constitutæ sunt, & descendendo ad partes substantiæ benè ostendit quomodo se habet quod quid est, ad id cuius est, tam in substantijs materialibus, quam immaterialibus, vt patet in 7. libro, sed nunquam descendit ad inquirendas differentias specificas specierum infimarum, sed hoc inquirit in scientijs particularibus; Probatur tandem ratione, quia Metaph. in hoc sensu accepta non potest considerare eas rationes, quæ subterfugiunt proprium genus abstrahendi Metaphysicale, quod est abstrahere à materia secundum esse, & considerationem, sed multæ rerum rationes in particulari subterfugiunt proprium genus abstrahendi Metaphysicale, cum sine materia Physica definiri, & esse nequeant, vt constat de rebus Physicis, & Mathematicis, ergo &c. Cons. quia proprius modus definiendi Metaph. est definire sine materia, vt Arist. sæpè docuit, ergo nequit Metaph. rerum omnium rationes in particulari considerare putà quæ coniunctæ sunt materiæ quoad esse, & quoad considerationem, quia tales non possunt definiri sine materia. Demum probatur ratione allata pro secunda sent. quia si Metaph. omnium rerum rationes in particulari consideraret, iam quælibet alia particularis scientia foret superuacanea, quia nil sibi peculiare considerandum remaneret, quod Metaph. non absorberet.

8 Auctores primam sententiam defendentes etiam supposita distinctione Metaphysicæ à cæteris scientijs respondent illas non superfluere, quia esto Metaph. consideret rationes rerum in particulari, abstrahit tamen ab ordine rerum ad sua accidentia propria, vel communia considerando puram quidditatem in se, vt talis quidditas est, ideoque esto v. g. quod Metaph. corpus naturale consideret, & ipsius principia vt corpus naturale, tale ens est, non tamen ipsius rationem considerat in ordine ad suam mobilitatem, & cæteras eius affectiones; & ob id non potest mobilitatem de corpore naturali demonstrare, sed hoc naturalis Philosophi erit, qui corpus naturale, & ipsius principia considerat in ordine ad huius corporis accidentia; Hæc tamen responsio facilè impugnatur, quia implicat dicere Metaphysicam descendere ad quidditatem propriam rerum, & tamen non demonstrare affectiones proprias de illis, tum quia qui cognoscit quid, tenetur etiam cognoscere propter quid; Tum quia quidditas est medium, quo in demonstratione propria passio de ipsa ostenditur, ergo Metaph. considerat quidditatem singulorum entium, proprias etiam affectiones de singulis demonstrabit, quia vt docet Arist. 1. Post. subiectum, passio, & medium debent esse eiusdem generis scientiæ; Tum tandem quia, vt docet Doctor q. 3. prolog. habens notitiam quidditatiuam subiecti habet virtualiter notitiam passionum subiecti, cum notitia passionum virtualiter contineatur in notitia quidditatiua subiecti, & consequenter poterit exire in notitiam passionum, ergo si Metaph. habet notitiam quidditatiuam rerum omnium, poterit quantum est ex se in notitiam passionum earundem exire, easque de proprijs subiectis demonstrare. Dices adhuc remanere locum distinctionis inter Physicam, & Metaphysicam, quia hæc demonstrabit passionem de aliquo subiecto per rationem communem; aliæ verò scientiæ per rationes proprias, constat autem quod scientiæ distinguuntur ex medijs demonstrandi ex 1. Post. tex. com. 43. Sed contra, quia per medium commune non potest haberi distincta cognitio de particulari, sed tantum communis, & confusa; Tum quia sic dicendo iam deseritur allata responsio, in qua dicebatur Metaphysicam considerare puras rerum quidditates abstrahendo ab ordine ad accidentia; quæ quidem solutio adhuc reijcitur, quia Arist. 3. Met. tex. 5. docet vnam, & eandem scientiam considerare accidens, & subiectum, quia scientia non versatur circa accidens, nisi propter subiectum explicandum, nec circa subiectum nisi vt sciatur natura accidentis per se illius subiecti, vt ibi notat Alensis.

Respondent alij scientias particulares constitui in ordine ad accidentia, quæ subiectis earum merè per accidens competunt. Contra, quia cum accidentia communia necessariam non habeant cum subiecto connexionem, nequit eorum cognitio scientifica appellari; Tum quia tunc aliæ scientiæ tractarent de ente per accidens, quod non est idoneum scientiæ propriè dictæ obiectum, Consequentia patet, quia si vllum accidens constituit cum suo subiecto ens per accidens, id præsertim verum est de accidente communi, quod merè per accidens illi aduenit; Tum quia sequeretur, quod aliæ scientiæ considerarent partes entia contractas per differentiam accidentalem; cum tamen Arist. 6. Met. in principio, & 11. Met. cap. 6. clarè doceat eas circa partem substantiæ versari; & nos quæst. Proœm. ad Physicam ostendimus, quod ratio considerandi, corpus naturale in ipsa est naturalitas ipsa, cui, & non alteri differentiæ accidentali conditiones modi considerandi obiectum materiale conueniunt.

A 2 Re-

Respondent alij ea Suessan. 1. Met. disp. 10. c. 3. & sequitur Sratus quidam Scotista recens in sua Catalt. disp. a. q. 5. art. 3. scientias particulares a Metaph. distingui, quia ipsa non considerat quidditates particularium entium sistendo in ipsis, vt faciunt particulares scientiæ, sed resoluendo in ens, & principia entis, in quo consistit eminentia Metaphysicæ supra scientias inferiores. Sed neque hoc satisfacit, vel enim hoc ita intelligitur, vt Metaphysica attingat obiecta particularium scientiarum sub rationibus communissimis entis, substantiæ, & aliorum transcendentium, & sic, vt suprà contra Trombet. inferebamus non est cognoscere res in particulari, sed res particulares in vniuersali, & sub conceptibus communissimis, quia talis cognitio non attingit rationes speciales entium; vel ita intelligitur, vt Metaphysica cognitio attingat quidem etiam rationes differentiales earum, sed ibi non sistat, sed vlterius progrediatur resoluendo species in conceptus genericos, & communes, & sic respondendo non soluitur argumentum, quia si Metaph. distinctè nouit rerum quidditates, & meliori modo, quam faciant scientiæ particulares, quia istæ resoluere nequeunt suos conceptus specificos in prædicata suprema, & transcendentia; planè sequitur illas omninò superfluere, quia frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora, & æquè benè, immo melius. Alij tandem duplicem rationem distinguunt in Metaph. vna est scientiæ particularis, sub qua ratione concedunt non considerare rerum omnium quidditates in particulari; alia est, quatenus ars communis alijs omnibus scientijs præsidens, & imperans, & ita negant. Sed hoc impugnabimus infra n. 64.

9 Tertiò quod ad Metaphysicam spectet speculari rationes entium omnium generales, & transcendentes probatur, quia scientia considerans ens, inquantum ens, & primas partes entis, debet considerare omnia secundum rationes generales, quia generalissima sunt primæ partes entis, sed Metaphysica est hujusmodi ex 4. Met. cap 1. Tum quia ipsa inter omnes est scientia vniuersalissima & abstractissima, quia contemplatur res abstractas tam secundum esse, quam secundum considerationem, ergo tenetur considerare rationes istas vniuersalissimas, & abstractissimas, consequentia probatur, quia apud Metaph. non solum dicuntur abstrahere à materia secundum esse, vt notat D. Thom. in prolog. Met. illæ rationes entium, quæ nunquam sunt in materia, sed etiam illæ quæ possunt esse in rebus sine materia, quia hoc satis est, vt in sua ratione formali materiam non includant, nec illam per se requirant, talis autem est ratio entis, & cuiuscunq; transcendentis, item ratio substantiæ, & accidentis, ac etiam aliæ quædam rationes inferiores scilicet accidentis absoluti, vel respectiui, qualitatis, actionis, operationis, & similium, ita enim abstrahi possunt, vt sint in rebus sine materia, cum sint communes per indifferentiam ad res materiales, ac immateriales. Conf. quia Metaph. est inter omnes scientias prima, ergo has vniuersalissimas rationes tenetur considerare, quia cum istæ rationes vniuersalissimæ scibiles sint, si ad Metaph. non pertinerent, ad aliam spectarent, quæ proinde esset prior, quippe quæ de prioribus rationibus ageret.

10 Quartò probatur, quod possit Metaphysica, & debeat speculari quidditates in particulari rerum abstractarum à materia per essentiam, quales sunt intelligentiæ separatæ; quia eiusmodi entia sunt penitus à materia seiuncta, ergo sunt obiecta proportionata intellectui Metaphysico, qui talia entia considerare debet, etiam quoad conceptus proprios, quia etiam isti materia sunt prorsus expertes. Conf. quia Deus sub ratione entis infiniti, entis necessarij, summi boni, summi sapientis; item aliæ Intelligentiæ sub ratione actuum purissimorum, entium immaterialium rationem entis includunt essentialiter, & à materia tum secundum esse, tum secundum considerationem abstrahunt. Demum, vt apud omnes est in confesso, eas rationes entium tenetur Metaph. considerare, quæ a materia, & secundum esse, & considerationem abstrahunt; hæc autem in duplici sunt differentia, quædam enim sunt secundum esse abstracta à materia per indifferentiam, vt sunt rationes generales communes entibus materialibus, & immaterialibus; quædam verò sunt abstracta à materia secundum esse per essentiam, & sunt illæ quæ sunt rebus immaterialibus prorsus addictæ adeout nunquam in materia inueniri possint, & istæ sunt omnes rationes propriæ possibiles haberi ab intellectu creato naturali lumine ducto de intelligentijs separatis etiam primam includendo; ita colligitur ex Doct. q. 1. Met. loc. cit. & q. 3. prol. lit. R. & 1. d. 3. q. 1. & 6. Met. q. 1. in corpore quæsiti, & tenet Tromb. cit.

11 Sed vt hæc pars tertiæ assertæ rectius intelligatur aduertendum est ex Doctore loc. cit. & Trombet. quod conceptus proprij possibiles haberi de substantia separata sunt in duplici differentia, quidam sunt proprij ex proprijs idest immediatè ex eius substantia, & essentia auulsi, quidam verò proprij ex communibus, qui nimirum ex aggregatione plurium communium constituuntur, & substantiæ separatæ appropriantur, vt concipiendo Deum sub ratione entis infiniti, qui est conceptus aggregans in se duos conceptus, & totus iste conceptus soli Deo conuenit, & non alijs Intelligentijs; vel alias concipiendo sub ratione substantiæ immaterialis, naturæ intellectualis, actus puri, necesse esse &c. quantum ad ... conceptus proprios ex communibus Intelligentiarum co... ... pertinet ad Metaph. nostram, quia vt ait Doctor loc. citat. Metaph. nostra attingit omnia illa Intelligentiarum attributa, & prædicata, quæ abstrahi possunt à sensibilibus, & imaginabilibus, sed conceptus isti ex communibus proprij sunt ita abstrahibiles, quia via sensuum quasi à sensibilibus emendicando illa comprimimus, ergo pertinent ad Metaph. in nobis, quam nempe habemus pro statu isto. At verò conceptus prioris ordinis nempe proprij ex proprijs non spectant ad Metaph. nostram, sed ad Metaphysicam in se, quia vt notat Doctor cit. quæst. 1. prolog. nos pro statu isto sensu, & imaginatione vtentes non possumus eleuari ad illas rationes formando ex creaturis conceptum proprium substantiarum immaterialium sicuti sunt; neque possumus propria aliqua ipsorum attingere ex proprijs, sed solum ex creaturis, cum hunc solum modum habeamus intelligendi eas pro statu isto, ergo ad propria illarum ex proprijs eleuari nequimus; quia ergo aliunde non superant captum intellectus ex natura potentiæ, cum sint entia finita, & limitata, (loquendo de alijs intelligentijs citra primam) sintque a materia per essentiam abiuncta secundum esse, remanet vt earum contemplatio spectet ad Metaph. in se, qualis haberi nata est ab intellectu creato ex natura potentiæ. Consequentia patet, quia Metaphysica in se respicit omnes eas rationes abstrahentes à materia secundum esse, & considerationem, quarum cognitio in intellectu creato nata est naturaliter causari ex natura potentiæ.

Cæterum rationes Dei propriæ, & ex proprijs habitæ sub ratione Deitatis nec ad Metaphysicam in nobis, nec in se possunt attinere, etiamsi sint à materia per essentiam abstractæ, quia rationes istæ nequeunt naturaliter cognosci de Deo, quia Deus naturaliter nequit distinctè cognosci sicut est, & sub ratione Deitatis, vt sic enim est obiectum voluntarium, vt Augustinus aiebat, si vult cognoscitur, si non vult non cognoscitur, quod probat Doctor ex professo 1. d. 3. & quol. 14. ergo conceptus eiusmodi excedunt habitum scientiæ, & habitus naturalis, & ad habitum superioris ordinis attinent, qualis est sacra Theologia. Conf. quia si Metaph. ad has rationes pertingere posset, tunc sacra Theologia non foret habitus distinctus a Metaphysica, quod falsum est; quia Metaphysica est habitus quidam intra ordinem naturæ conclusus, & lumini innixus naturali, Theologia verò sacra est habitus altioris ordinis innixus lumini fidei.

Soluuntur rationes aduersæ.

12 IN oppositum objicitur. Primò auctoritatibus tum Aristot. tum Scoti pro prima sent. adductis quæ satis ęgrè glossas consuetas auctorum alterius opinionis recipiunt, vt visum est supra, tum etiam ratione ibidem allata, quia si ens est adæquatum obiectum Metaph., vt communiter statuitur, ergo considerare tenetur etiam omnia entia in particulari, alioquin ratio entis inueniretur in aliquo, quod ad Metaph. non pertineret, atque ita ens excederet Metaph.

Respondent communiter Metaphysicam considerare etiam species entis, sed præcisè quatenus entia sunt, ac secundum rationes generales, non autem speciales. Sed contra hoc est, quia ex hoc sequitur nec etiam substantias immateriales considerari in particulari a Metaph. sed tantum in vniuersali, tum quia quando aliqua ratio communis assignatur, vt obiectum alicuius potentiæ, vel habitus, non semper assignatur sub omnimoda præcisione a suis inferioribus, & vt supponit simpliciter, sed vt includit inferiora quoque, & vt supponit absolutè, vt constat de corpore naturali, quod est adæquatum Philosophiæ obiectum, non tantum secundum præcisam rationem naturalitatis, vt sic, sed etiam secundum proprias rationes inferiorum; sic igitur cum dicitur Metaph. versari circa ens inquantum ens, non debet sumi ens omninò ac formaliter præcisum itaut excludantur omnia inferiora secundum proprias rationes, quod eò vel maximè dicendum est, quia ens ponitur obiectum Metaphys. eo modo, quo statuitur obiectum intellectus, est autem obiectum intellectus, vt supponit absolutè, non autem simpliciter.

Respondent quidam gratis concedendo, non vtique ens constitui obiectum Metaph. vt supponit omninò simpliciter, & pręcisè, quia includit aliqua inferiora etiam secundum rationes proprias consideranda, nempe substantias immateriales. Contra, quia si ens obiectum Metaph. sumitur cum præcisione, ergo vtrumque genus substantiarum excludit; si non sumitur cum pręcisione, sed vt immersum in inferioribus, tunc non est maior ratio cur potius importet materialia, quam immaterialia, cum in omnibus sit immersum; tum quia vt arguit Scot. 6. Met. q. 1. in corpore scientia de diuiso æqualiter se habere videtur ad vtrumque diuidens, ergo si est de vno sub propria ratione, erit etiam de altero; quare sicut corpus naturale in Physica includit sub se corpora inferiora etiam sub proprijs rationibus consideranda, ac etiam Syllogismus in Logica; sic pariter dicendum erit de ente in Metaph. sic etiam arguit q. 1. Met. ens secundum se ita abstrahit a materialibus, sicut immaterialibus, ergo Met. non magis est de istis secundum propriam rationem, quam de illis.

13 Respondent rursus gratis concedendo Metaph. non considerare solam, & puram rationem entis communissimè sumpti, sed etiam,

etiam ad inferiora descendere, non tamen ad omnia, sed ad aliqua tantum, scilicet ad entia immaterialia; cur autem potius ad hæc, quam ad illa descendat, & non ad omnia, dicunt prouenire ex abstractione, quæ limitat quodcunque obiectum, & præscribit terminus cuicunque scientiæ, quos nequit vllo pacto transgredi; & ita abstractio Metaph. limitat obiectum huius scientiæ ad eas tantum rationes, quæ à se excludunt omnem materialitatem, & sic ex vi suæ abstractionis claudit sub se substantias immateriales, etiam secundum proprias rationes, non item materiales, quare concludunt genus, & speciem pertinere ad eandem scientiam, quando sunt intra eandem abstractionem, vt est de corpore naturali in Physica cum suis speciebus; secus autem quando species est sub diuersa abstractione à genere; & hæc est communis doctrina cuiuscunque scholæ.

Sed neque hæc communis solutio satisfacit, si benè examinetur; tum quia diuersitas abstractionis, vt sic non sufficit ad distinguendas, & specificandas formaliter scientias, & obiecta earum, sed specificantur à diuersis rationibus formalibus obiectiuis, vt ex professo docuimus disp. 12. Log. q. 3. art. 1. tum quia si dum ponitur ens, vt ens, obiectum Metaph. intelligatur de ente abstrahente à materia, tunc malè reduplicatur ratio entis, vt ens est, absque alia declaratione, quia ratio formalis obiecti trahit secum pro materiali omne id, in quo reperitur, sicut cum dicitur animal, vt animal, color, vt color, quare cum ens reperiatur in omnibus rebus tam materialibus, quam immaterialibus, omnia trahet sub obiecto Metaphys. consideranda, & non solum quæ abstrahunt à materia, quia vt diximus loc. cit. abstractio diuersa id impedire non potest; Quarè nos dicimus ens, vt ens, & sub hac vniuersalitate non esse obiectum, nisi Metaphysicæ sumptæ pro Philosophia vniuersali tam naturalem, quam transnaturalem complectente, quam gratis concedimus entia omnia etiam in particulari considerare; obiectum verò Metaphysicæ à Physica condistinctæ, quam modo tractaturi sumus, non esse ens in tanta amplitudine, sed ens abstrahens à materia intelligendo tum præcisiuè pro ente in communi, tum positiuè pro ente immateriali, non quod abstractio, vt sic, formalizet obiectum Metaphysicæ; sed itaut per ipsam circumscribatur ratio formalis obiectiua Metaphysicæ considerationis, vt magis declarabitur quæst. seq. vnde Metaph. à Physica condistincta ex vi latitudinis obiecti sui nequit descendere nisi ad substantias immateriales, non autem ad materiales; de auctoritatibus autem Arist. & Scoti quomodo sint intelligendæ iam diximus.

14 Secundò arguitur ad idem, quia Metaph. est scientia perfectissima ex 5. & 6. Met. ergo tenetur considerare rerum omnium naturas in particulari, quia cognitio rerum in vniuersali tantum, est imperfecta. Tum 2. potentia superior potest attingere omnia, quæ potest potentia inferior, ergo & habitus superior, qualis est Metaph. ad cæteras scientias, potest comprehendere, quæ cognoscit inferior, sed illæ attingunt quidditates suorum obiectorum in particulari, ergo &c. Tum 3. ad eandem scientiam pertinet considerare totum, & partes, genus, & species 1. Post. cap. 23. ergo debet Metaph. considerare omnes quoque, & singulas entis species, si ens considerat. Tum quartò, quia si in alijs scientijs considerantur rerum quidditates in particulari, & non in Metaph. omnes aliæ scientiæ erunt illi subalternatæ. Tum 5. quidditas rei in particulari considerata est prior motu, & quantitate, ergo vt sic erit proportionatum obiectum Metaph. sub motum autem, & quantitate ad Physicam, & Mathematicam spectabit. Tum 6. quia Metaphysicus species rerum abinuicem distinguit secundum proprias rationes, & obiectum vnius scientiæ ab obiecto alterius, ergo ea omnia in particulari, & distinctè cognoscit, patet conseq. ex 2. de Anim. vbi dicitur, quod potentia constituens differentiam inter aliqua duo, vtrumque cognoscit sub propria ratione, probatur assumptum, quia Metaph. ponit differentiam, v. g. inter corpus naturale, quod est subiectum in Physica, & numerum, quod est subiectum in Arithmetica, hoc enim munus ad artificem particularem attinere nequit, qui extra spherulam obiecti sui non exit, sed ad vniuersalem, qualis est Metaph. sic etiam aliquis artifex ponit differentiam inter lineam, inquantum linea, & hominem inquantum homo; hic artifex non est Mathematicus; quia talis non considerat hominem, nec naturalis, quia non considerat lineam, vt linea, ergo Metaph. Tum septimò munus Metaph. est diuidere ens finitum in decem genera, & rursus substantiam in materialem, & immaterialem, ergo descendit ad entia quoque materialia contemplanda, vnde & Arist. 7. & 8. Met. ex professo disputat de substantia materiali, & de principijs eius intrinsecis materia, & forma. Tum 8. quia in eadem versatur Dialecticus, Sophista, & Metaph. 4. Met. sed Dialecticus, & Sophista ad entia in particulari descendunt de naturis, & quidditatibus singulorum disputantes, ergo & Metaph. Tum tandem, quia sola Metaphysica considerat quodquid est rerum 7. Met. 4.

15 Resp. ad 1. neg. conseq. Metaphysica namque perfectè, & distinctè nouit quæcunque intra sphæram suæ speculationis per se, & directè continentur, vt sunt substantiæ immateriales, & prædicata vniuersalissima; cognoscit (inquam) perfectissimo modo substantias immateriales, quantum fieri potest per scientiam humanitus adinuentam, & pro statu isto, in quo non habemus de ipsis, nisi conceptus proprios ex communibus; substantias verò materiales verum est vtique quod non attingit, nisi confusè, scilicet quoad prædicata vniuersalia, sed hoc nullam imperfectionem inurit Metaphysicæ, quia substantiæ materiales indirectè solum, & per accidens spectant ad Metaphysicam; & hoc est, quod aiebat Trombet. cit. ad 2. quod Metaphysica cognitio, licet quantum ad obiectum quod respicit per accidens sit confusa, tamen quantum ad obiectum, quod per se respicit est distincta. Ad 2. negat Doctor 1. Met. q. 9. paritatem de potentijs & habitibus, quia ex quo superior potentia habet maiorem virtutem; si species plurium habet, potest illa plura cognoscere; sed habitus non est ratio cognoscendi, nisi repræsentando rem, habitus autem vniuersalis non est repræsentatiuus particularium; vel admissa paritate dicendum, quod vtique Metaph. attingit obiecta aliarum scientiarum, tanquam scientia superior, & vniuersalior, sed secundum diuersam rationem formalem obiectiuam. Ad 3. valet assumptum, quando genus, & species conueniunt in eadem ratione formali obiectiua, & respectu eiusdem passionis; vnde licet corpus naturale contineatur sub ente, non tamen pertinet ad Metaph. secundum quod mobile, aut naturale, sed tantum vt habet rationem entis, per quod etiam saluatur in proposito, quod ad eandem scientiam pertinent genus, & species, licet species secundum rationem propriam possit interdum diuersam constituere scientiam; addimus ex dicendis quæst. seq. ens vt ens in tota sua amplitudine obiectum Metaph. constitui non debere, sed potius vt abstractum à materia per essentiam, vel per indifferentiam, quo pacto substantia materialis non continetur sub eo, tanquam species, vt talis; sed præcisè, vt ens, & substantia.

16 Ad quartum patebit q. 3. cur aliæ scientiæ non subalternentur Metaph. Ad 5. inquit Doctor, quod licet quidditas corporis naturalis v. g. ignis sit prior motu, & quantitate, non tamen est prior eo, quod illud appropriat, vt sit subiectum susceptiuum motus; cognitio ergo ignis in illo priori, in quo præcedit motum, & mobilitatem, potest ad naturalem pertinere, quatenus consideratur quoad ea principia, ad quæ consequitur mobilitas. Potest etiam tunc pertinere ad Metaph. si consideretur præcisè in ratione entis, substantiæ &c. Ad 6. variæ sunt solutiones, magis satisfacit, quod aiunt Zerb. & Tromb. quod aliud est loqui de potentia; aliud de habitu acquisito; quia potentia animastica benè cognoscit vtrumque, quorum considerat differentiam; habitus autem acquisitus hoc non facit, sed habitus aggregatus ex pluribus, vnde Metaph. per habitum simplicem, inquantum talis non considerat differentiam inter lineam, inquantum huiusmodi, & hominem, vt sic? sed vt habens habitum mixtum considerat differentiam eorum; vnde inquantum naturalis considerat hominem, quatenus homo, ex his quæ docentur de anima intellectiua 3. de Anima; inquantum Mathematicus considerat lineam, vt sic, & demum vt Metaph. considerat eorum discrimen, quia contemplatio de diuersitate, & distinctione spectat ad Metaph. Ad 7. pariter aiunt Hurtad. disp. 1. Met. §. 74. & Poncius disp. 17. Met. n. 16. diuisionem illam esse mixtam idest partim Physicam, partim Metaphysicam; at ex integro esse Metaphysicam ostendimus infrà n. 49. & Soncin. hic, cui Suarez astipulari videtur, opinatur Metaph. munus esse agere de substantiali composito, eiusque partibus essentialibus, quæ solum spectant ad Physicum secundum quod sunt principia motus; quod non benè dictum arbitramur, quia tunc substantia materialis, vt sic, & secundum conceptum proprium specificum spectaret ad Metaph. non minus, quam substantia immaterialis, quod negat Scot. 6. Met. q. 1. ad 5. vbi ait conceptum corporis ad Metaph. non spectare. Dicimus itaque quod sicut Physicus ex sensibilibus demonstrat existentiam primæ causæ, eaque monstrata gradum sistit, nec vlterius progreditur, ne sphæram sui obiecti transiliat, vnde tantum quoad sistit attingit substantiam immaterialem, Metaphysicus autem accepta Dei existentia non inquirscit, sed eius essentiam, & attributa vestigat quantum fieri potest per naturale lumen; ita è contra Metaph. accipit existentiam materialis substantiæ per compositionem materiæ, & formæ, nec vlterius eius quidditatem disquirit, & in 7. lib. agit de principijs eius intrinsecis, materia, & forma, vt quasi inductione ostenderet quomodo se habeat quodquidest ab eo cuius est in generali, quod est munus Metaphysicis, tam in substantijs materialibus, quam in immaterialibus, vnde fingit interdum de substantijs materialibus non est quia scientia ex natura sua ordinetur ad eas, sed solum ex instituto docentis, quatenus conferunt ad intelligentiam eorum, quæ propriè sunt contemplationis Metaph. Ad 8. quamuis Metaph. ratione sui obiecti abstractissimi, & vniuersalissimi dicatur esse vniuersalis scientia, & principia vniuersalia tradere, & consequenter circa idem versari cum Dialectico, & Scophista; non eatenus circa idem dicitur cum his versari, quia particulares rationes entium contempletur, sed quia sicut Dialecticus, & Sophista sua media præbent arguendi, & disserendi in qualibet facultate, ita Metaph. præbet vniuersalissima media sibi propria, vt diuersitatis, & identitatis, contrarietatis, quidditatis &c. Ad vlt. Metaphysicus considerat quodquidest rerum omnium in communi, idest quæ conueniunt ipsi quodquidest vniuersaliter, vtrum scilicet habeat partes, vtrum sit idem cum eo cuius est, & alia huiusmodi.

tmodi, vt patet 7. Met. ei, considerat item quodquid est in communi, hoc est, quidditates in vniuersali quoad conceptus substantiæ actus, potentiæ, entis &c, in alijs verò scientijs inferioribus considerantur rerum quidditates in particulari quid sit anima in Physica, quid linea in Mathem. quid numerus in Aritmetica, & sic de alijs.

17 Tertiò tandem obijcitur contra alias partes conclusionis, quia anima separata est substantia merè immaterialis, & tamen de ipsa non agit Metaph. sed Physicus, vnde & nos de ipsa iam egimus in lib. de Anima; Deinde multæ sunt rationes communes materialibus, & immaterialibus, de quibus non agit Metaph. sed Physicus, vt ratio viuentis, & cognoscentis; item ratio substantiæ finitæ mobilis, quæ in conceptum diximus ad Physicam attinere in quæstione proœm. Philosophiæ sicut & motum ipsum Angelorum, ergo non omnis substantia separata, nec omnis conceptus communis materialibus, & immaterialibus ad Metaph. spectat.

Resp. constare ex dictis quæst. proœm. ad lib. de Anim. n. 8. & d. 8. de anima separata ab initio, quo pacto eius consideratio ad Physicum vel Metaph. spectet, quia secundum prædicata illi statui propria, vt per se subsistere, à corpore independenter operari, & similia, ad Metaph. attinet, vt sic enim abstrahit à materia sensibili; verùm quatenus adhuc in tali statu est ens incompletum, & dicit essentialem habitudinem ad corpus, sub hac consideratione ad Philosophum spectat, & est sui iuris, quia vt sic non abstrahit a materia; vnde quia in tali statu partim ad Physicum, partim ad Metaph. spectat, ideo tractatum de Anima separata ad finem librorum de Anima adiecimus, vt in hunc modum pedetentim à Philosophia ad Metaph. gradum faceremus, neque enim inconuenit, vt ibi dicebamus, scientias in earum confinijs alteram alterius aliquid participare; Ad aliud, conceptus illi viuentis, cognoscentis, intelligentis, vt communes materialibus, & immaterialibus substantijs, re vera sunt iuris Metaph. quia tamen, vt à nobis cognoscuntur, nonnisi ex diuersis animarum gradibus dignosci possunt, ideo nil peculiare de ipsis disseri potest in Metaph. præter ea, quæ de ipsis in lib. de Anima dicta sunt.

Quoad conceptum substantiæ mobilis, vt est communis corporibus, & Angelis est specialis difficultas, de qua egimus quæst. proœm. ad Physicam art. 2. fert enim communis opinio, quod quamuis Angeli sint entia mobilia, non tamen sunt physicæ considerationis, quia motus eorum non est physicus, quem dicendi modum ex Scotistis sequitur Poncius cit. 1. Phys. disp. 1. concl. 1. vbi contendit Angelos secundum omnem considerationem, etiam vt mobiles ad Metaph. attinere, quod ibi probat quia Angeli secundum omnem considerationem abstrahunt à materia non solum singulari, sed Physica non minus, quam cætera obiecta, quæ sunt considerationis Metaph. ergo secundum omnem considerationem sunt iuris eius; Probatur conseq. quia secundum omnes, qui distinguunt Physicam a Metaphysica, distinctio inter obiecta vtriusque attenditur penes hanc abstractionem; probatur assumptum, quia Angeli sunt omninò spirituales, nec vllum ordinem dicunt ad materiam. Deinde quia vtique institui potest scientia, quæ tractet de rebus omnibus materialibus præcisè, qua data hypotesi vtique ad ipsam non spectarent Angeli, qui sunt immateriales; talis autem est modò facultas, quam Physicam appellamus, agit enim solum de rebus materialibus, & corporeis, & per hoc à Metaph. secernitur, quæ agit de immaterialibus, ergo Angeli nequaquam erunt iuris Physici, sed Metaphysici prorsus, & secundum omnem considerationem.

18 Cæterum quæst. proœm. cit. sancitum est cum veteribus Scotistis conceptum substantiæ mobilis, vt communis est materialibus, & immaterialibus substantijs, ad Philosophiam [illegible] pertinere, quod & ibi probauimus auctoritate Doctoris 6. M[illegible] dicentis, quod substantia separata *est subiectum secund[illegible] scientiæ speculatiuæ possibilis intellectui cognoscenti ipsam sub propria ratione, sed non nobis*, quia si substantias separatas dignosceremus [illegible] propria ratione, cognosceremus etiam esse mobiles, vnde [illegible]ndum hanc rationem ad Philosophum attineret, cuius est considerare entia mobilia. Prima enim, & communissima passio Physica est mobilitas. Sed negat Poncius, Scotum per illam secundam scientiam speculatiuam possibilem intelligere Physicam, & ait quod per illam secundam scientiam intelligit aliam possibilem haberi de substantijs spiritualibus, & a materia separatis, quam necesse non esset esse Physicam; negat quoque mobilitatem, vt sic, esse adæquatam passionem Physicam, per quam Physica distinguatur à Metaph. & asserit aliquem motum esse posse iuris Metaphysici, etiam (inquit) in sententia nostra, quandoquidem fateamur de facto in Metaphysica agi de mobilitate Angelorum, cum negemus Physicam, prout de facto à nobis habetur; agere de Angelis, vt mobilibus; quare concludit mobilitatem, quam sola Physica considerat, & qua à Metaph. discernitur, esse mobilitatem competentem substantijs corporeis, aut materialibus.

19 Verùm quicunque est in Aristotelico idiomate etiam leuiter versatus, scit apud Arist. Metaphysicam vocari primam scientiam speculatiuam, primamque Philosophiam, Physicam verò secundam scientiam speculatiuam, & secundam Philosophiam; & rursus primam Philosophiam vocat Arist. quæ tractat de ente, & substantijs separatis, secundam verò quæ tractat de substantijs materialibus, ita præsertim loquitur 4. Metaph. tex. 4. dum ait *atque tot Philosophiæ partes sunt, quot substantiæ, quare necesse est, vt aliqua earum prima, & alia sequens sit*, & 6. Met. tex. 3. inquit, *si igitur non est aliqua alia substantia præter eas, quæ natura consistunt, naturalis profectò prima scientia est, quod si est aliqua substantia immobilis, hæc prior, & Philosophia prima, & vniuersalis sic quod prima*, quibus in locis expositores passim, etiam Scotus ipse in textus expositione, per primam Philosophiam intelligit Metaphysicam, & per secundam ipsam Physicam, cum ergo Doctor 6. Metaph. qu. 1. vtatur phrasi Aristotelica, planè dicendum est per secundam scientiam speculatiuam intelligere scientiam naturalem, quæ dicitur Physica. Gratis etiam negat Author ille mobilitatem esse primam passionem Physicam, & per eam veluti à posteriori Physicam a Metaph. adæquatè discerni, per hoc enim præcisè secernit Arist. vbique hanc scientiam ab illa volens quod vna agat de substantijs mobilibus, scilicet Physica; alia de immobilibus scilicet Metaph. ita 6. Met. tex. 3. & 12. Metaph. cap. 3. & 4. & 8. Phys. & alibi frequenter, vnde pro tanto Arist. totam considerationem de substantijs separatis Metaphysico demandauit, quia putauit illas esse actus puros, & penitus immobiles, vt notat Tromb. 6. Metaph. qu. 2. & Scotus ipse qu. 1. prolog. §. *Tertiò arguitur*, & quol. 15. C. & alibi sæpè quod si eas mobiles nouisset, sanè sub hoc conceptu fassus esset fore physici iuris ea ratione, qua omnia considerat entia mobilia; quare concludimus falsum esse aliquem motum ad Metaphysicum spectare, cum Metaphysicus omninò abstrahat à motu, & portentum esse in Philosophia oppositum asserere; Neque vnquam docuimus nos agi in Metaph. de mobilitate Angelorum, negamus vtique agi de ipsa in Physica, quam habemus, sed non ob id asserimus de ipsa agi in Metaphysica, quia dicimus apud Arist. & quantum ex sensibilibus Philosophari possumus, esse prorsus immobiles, vt Doctor ostendit quæst. cit. prolog. Nec vnquam dixit Arist. Physicam à Metaph. distingui per mobilitatem corpoream, & materialem, sed per motum absolutè loquendo, vt motum omnino à consideratione excluderet Metaphysica, quem motum si dicit interdum esse corporeum, & sensibilem, hoc vtique non dixit, vt innueret motum spiritualem Angelis competentem ad Metaphysicum pertinere, sed quia omnes substantias immateriales putauit immobiles, & solis corporibus motum conuenire.

20 Deindè motus partialis in anima rationali receptus, dum mouetur in corpore ad Physicum spectat, item intellectiones, & volitiones, vt etiam concedit Author ille disp. 7. Phys. n. 22. & tamen motus isti sunt spirituales, ergo falsum est motum duntaxat corporeum ad Physicum pertinere. At respondet ibid. n. 25. intellectionem, & volitionem animæ coniunctæ dici posse motus materiales, quia licet secundum se sint operationes spirituales, tamen vt exercentur in corpore, habent dependentiam a phantasmatibus, & sunt operationes, quibus denominatur moueri, & operari substantia corporea, nam homo denominatur intelligere, & velle, quod sufficit, vt dicantur materiales quantum sat est ad considerationem Physicam. Sed vir iste sic respondendo sibi constare non videtur, nam disp. 1. Phys. qu. 1. concl. 2. sæpius inquit mobilitatem corpoream esse, quæ competit substantiæ corporeæ, & materiali, & in ea recipitur velut in subiecto; tum quia ratio ipsa ita suadet, non enim dicitur motus corporeus, vel spiritualis, quia fiat ab agente corporeo, vel spirituali, sed quia recipitur in subiecto extenso, vel inextenso, alioquin motus Cœli ab intelligentia motrice causatus in eo spiritualis foret, & incorporeus; parum ergo refert quod intellectio, & volitio animæ coniunctæ effectiuè dependeant a phantasmate, dummodo in anima recipiantur, vt in subiecto; & rursus parum refert, quod denominent hominem intelligere, & velle, quia ad summum dicitur homo ex hoc capite subiectum denominationis non inhæsionis, à quo præcisè motus dicitur corporeus, vel spiritualis.

Ad eius rationes constat ex dictis quæst. proœm. Physic. art. 2. sunt enim prorsus eædem cum illis, quas ibi adduximus, neque nil noui affert, quod noua indigeat doctrina pro solutione; itaque ad 1. dicendum est, quod si per materiam Physicam, a qua inquit Angelos abstrahere, intelligit materiam partis, vt videtur ipse intelligere, dum hoc probat, quia sunt spirituales, nec dicunt ordinem ad materiam, concesso antecedente negatur consequentia, quia abstrahere à materia in sensu, quo per talem abstractionem distinxit Arist. Physicam à Metaphys. non est esse sine materia partis, quod & Auctor ille fatetur ibid. conclus. 3. dum ait Cœlos etiamsi sint corpora simplicia carentes forma, & materia Physica adhuc esse physicæ considerationis; sed est non habere materiam, quæ secundum locum mobilis est, vt declarauit Arist. ipse 8. Met. 12. seu non esse subiectum præditum intrinseco principio motus, vnde in hoc sensu Angelus non est à materia abstractus, tum quia est principium tali principio præditum, tum quia motus eius ordinem dicit ad materiam scilicet ad magnitudinem, & spatium, super quod fit. Ad aliud concedimus, quod si institueretur scientia, quæ ageret de solis rebus corporeis, & materia Physica constitutis, hæc de Angelis nequaquam ageret, sed negamus quod Physica in se talis esset conditionis, & dicimus quod ageret de quocumque ente mobili, siue corporeo, siue incorporeo, dummodo

princi-

principium intrinsecum motus haberet; & si per materialitatem, vel immaterialitatem distinguendæ sunt istæ duæ facultates, iam non per rationem motus, vel naturalitatis, vt toties inculcat Aristot. determinabitur obiectum Physicæ, sed per rationem corporeitatis, & sensibilitatis, & per hanc rationem Physica à Metaph. distinguetur, quod non est absolutè verum, esto in aliquo sensu concedi possit, quatenus Aristot. corporibus, ab substantijs materialibus motum tribuit, substantias verò immateriales censuit immobiles; Quod si pertinaciter contendas sola entia corporea, & materialia cadere sub Physica consideratione absolutè loquendo; pertinaciter item hoc negat Cannilicus noster s. Phys. q. 1. in fine; & sic Auicen. (inquit ipse) vel commentator, vel aliquis alius dicat oppositum nego ipsos tanquam ignorantes, & nescientes aliquid de motu Angeli; Verum est tamen hic nimis hallucinatum esse Saaium loc. cit. disput. 2. n. 108. dum auctoritate Doctoris cit. 6. Met. q. 1. permotus inquit contemplationem substantiarum separatarum (excepta prima) quoad conceptus proprios es proprijs pertinere ad Philosophiam naturalem in se; Doctor enim ibi intelligi debet de conceptibus motum concernentibus, vt explicuimus, non de alijs, qui à materia, & motu abstrahunt, qui namque spectant ad Metaphysicam in se, vt locis supracitatis Doctor non semel significauit; ac etiam de illis loquitur Tataret. quem pro se hic Auctor adducit quæstion. proxim. ad Physicam, vt constat es illis propositionibus, quas in exemplum affert, angelus est mobilis, est receptiuus alicuius vbi, vel alterius qualitatis spiritualis.

QVÆSTIO II.

De adæquato Metaphysicæ obiecto.

21 PLures, & variæ in hac difficultate sunt sententiæ, quæ omnes ad tria possunt capita reduci, seu ad tres opiniones, duas extremas, & vnam mediam; Prima opinio assignat pro adæquato (de hoc enim est quæstio) Metaph. obiecto aliquid latius ente reali, quod est commune Deo, & creaturæ, substantiæ, & accidenti; nempe ens abstractissimè sumptum quatenus sub se continet omnia entia nedum realia, sed etiam rationis, nedum positiua, sed etiam priuatiua, nedum per se, sed etiam per accidens; ita Bonet. s. Met. cap. 2. Aquarius dilucid. 1. Zanard. q. 1. Buratel. lib. 10. conciliat. controuers. Arist. & Plat. quod ex Recentioribus tenet vt probabile Fonsec. 4. Met. cap. 1. q. 1. sect. 3. & Hurtad. disp. 1. Met. sec. 2. subsec. 2.

Altera opinio extrema statuit obiectum Metaph. aliquid arctius ente reali communi Deo, & creaturæ, substantiæ, & accidenti, quæ sub se varios continet dicendi modos. Aliqui ponunt substantiam abstractam a finita, & infinita, materiali, & immateriali esse subiectum excludendo accidens, quod non nisi reductiue ad substantiam consideratur, tribuitur Buridano, & sequitur Pauel. disput. 1. Met. cap. 9. & 15. Sirenus disput. de subiecto Philosoph. sect. 2. cap. 15. & 16. Alij adhuc magis restringunt agnoscentes pro obiecto Metaph. solam substantiam immaterialem, vt Deum comprehendit, & cæteras Intelligentias, quæ opinio solet adscribi Auerroi s. Phys. com. vltimo. Alij adhuc magis coarctant volentes solum Deum, quatenus est naturali ratione cognoscibilis, esse obiectum, tribuitur Alpharab. & videtur defendere Hurtad. disput s. Met. sect. 3. & 4. pro qua insuper refert Auic. Auer. Alb. & S. Thom. Alij e contra obiectum Metaph. ad solum ens creatum restringunt, & finitum, quod in decem prædicamenta diuiditur, ita Flandria 1. Met. q. 1. Nouissimè tandem Pasqualig. to. 1. Met. disp. 17. sect. 5. vt aliquid noui proferre videatur, declarat obiectum Metaphysicæ esse quidditatem completam abstrahentem à materia, & nomine quidditatis completæ, ait n. 3. se intelligere quidditatem, non quæ sit omnino completa, sed quæ se habeat, tanquam aliquod totum coalescens ea suis principijs quidditatiuis, quæ tanquam intrinseca elementa concurrant per modum actus, & potentiæ Metaphysicæ ad constituendam aliquam naturam se habentem per modum totius, & per se stantis; & immediatè inf. disputat. 18. declarat Deum non contineri sub hoc obiecto Metaph. & tandem disp. 19. contendit nec Intelligentias sub ipso contineri.

22 Tertia Sententia media, quæ communis est in omni Schola, docet ens reale, & positiuum quod est commune Deo, & creaturæ, substantiæ, & accidenti, esse adæquatum obiectum in Metaphysica: ita Arist. ipse docuisse videtur 4. Met. tex. 1. dum ait hanc scientiam speculari ens, quatenus ens, atque ita docent ibidem omnes eius Interpretes Auer. Alensis, Aphrodis. D. Thom. Auicen. lib. 1. suæ Met. cap. 1. Albert. 4. Met. tract. 1. cap. 5. Scotus qu. 1. Metaph. q. 1. & q. 3. prol. ad 3. q. & 6. Met. q. 4. cum omnibus Scotistis, Ægid. q. 5. sand. quæst. 3. Suessan. disput. 1. cap. 4. Iauel. q. 1. Soncin. 4. Met. q. 10. Fonsec. 4. Met. cap. 1. quæst. 1. sect. 2. Suarez in Met. disputat. 1. sect. 1. & alij passim, qui tamen etiam diuisi sunt in varios dicendi modos, dum declarant modum considerandi eos in Metaph. Quidam enim volunt hic ens considerari in sua præcisione, & secundum se sumptum, seu vt supponit simpliciter, adeout in hac sententia non nisi in communi considerari debeat sine speciali, & distincta generum, & specierum eius cognitione, ita docuerunt omnes Auctores, qui in præcedenti quæstione asseuerabant Metaph. res omnes in vniuersali solum, & in prædicatis generalibus contemplari, & ita indicauit D. Thom. in procem. Metaph. Vicomercat. 12. Met. in procem. Scayn. in præfat. cap. 2. & ex nostris ita præsertim specificauit Licherus q. 1. prolog. Qui verò in præced. quæst. asserebant Metaphysicum entia omnia etiam quoad rationes specificas contemplari, statuunt ens reale subiectum Metaphysicæ ita adæquatè sumptum, vt non solum ipsum ens secundum se consideretur, sed omnia quoque eius genera, & species secundum rationes specificas, vt partes subiectiuæ entis in communi. Denique qui dicebant in præced. quæst. in Metaph. ens in communi considerari, non tamen omnino præcisè sumptum, sed etiam vt sub se continet substantias immateriales, hic consequenter asserunt ens reale esse adæquatum subiectum Metaph. non præcisè in sua communitate sumptum, sed etiam vt sub se continet substantias immateriales, eo quia ratione suæ immaterialitatis participant rationem formalem obiectiuam, quæ Metaphysicam distinguit à Physica, & Mathematica, quem dicendi modum cæteris probabiliorem iudicamus.

23 Dicimus Po. nihil latius ente per se reali, & positiuo statui posse obiectum Metaph. est ferè communis in omni schola, & probatur quia communius hoc ente nil aliud est, quam ens communissima abstractione sumptum, quod est commune enti reali, & rationis, positiuo, & negatiuo, enti per se, & per accidens, sed ens sic abstractum nequit esse subiectum, ergo &c. maior patet. Probatur minor, quia enti in tanta vniuersalitate non competunt conditiones subiecti scientiæ, quia Doctor assignat quæst. 3. vniuersal. & nos exactè explicuimus disput. 82. log. quæst. 2. nempe quod habeat, quid est, quod per eius quodquid est demonstrentur de ipso passiones propriæ in ea scientia, & demum quod ita ex instituto in ea facultate agatur de ipso, vt ad ipsum omnia alia in ea considerata reducantur, & dicant attributionem; nulla, inquam, istarum conditionum competit enti sic abstracto; Non prima, quia in tanta abstractione non importat conceptum aliquem per se vnum, vt infra ex professo probabitur, sed solum commune nomen, cuius ratio pro nunc est, quoniam quæcunque communi nomine participant, quia alterum illorum verè habet rationem entis intrinsecam, alterum verò solum per quandam proportionem, & similitudinem, cum communi nomine non participant eandem rationem, vt constat de analogis proportionis disp. 2. log. qu. 5. sed ita se habent ens reale, & rationis, positiuum, & negatiuum, per se & per accidens in participando communi nomine entis, ergo &c. Probatur minor, entia enim rationis, negationes, & priuationes entia dicuntur, non quia rationem entis participent, quia nihil sunt, sed quia ad modum entis concipiuntur, vt tenebra concipitur ad modum formæ luci oppositæ per aerem diffusæ ex dictis disp. 3. log. de ente rationis; idem etiam contingit de ente per accidens, quia non est verè vnum ens, sed simpliciter plura, vnde nec vnam rationem vel definitionem habere potest, vt docet Doctor 4. disput. 1. quæst. 2. §. *Hic primò*, & nos disp. 12. log. q. 2. art. 3. quod si tale ens consideretur, quatenus aliquo modo vnum est, præterquam quod talis vnitas non erit in re, sed tantum in apprehensione, & conceptione, & sic de illo erit eadem ratio, quæ de cæteris entibus rationis, iam non consideratur tale ens, vt omninò per accidens, sed vt aliquo modo comprehensum sub latitudine entis per se. Neque secunda conditio subiecti competit enti sic abstracto, quod nempe illi competant primæ passiones, quæ in ea scientia demonstrantur, quia primæ passiones Met. sunt vnum, verum, bonum, sed bonum conuenire nequit entibus rationis, nec verum priuationibus, & negationibus, nec vnum enti per accidens, quod est simpliciter plura, & aggregatio multorum, si ergo his entibus passiones illæ non satis adaptantur, consequenter nec enti illis communi poterunt conuenire, tum quia si ens sic sumptum non habet verum quid, & definitionem, consequenter nec passiones habebit de ipso per eam demonstrabiles. Nec demum tertia conditio ei conuenit, quia de ente per accidens vt sic, non datur scientia ex 6. Met. 4. vt ex professo docuimus disp. 12. cit. log. q. 2. art. 1. atque ideo sub obiecto adæquato alicuius scientiæ per se, & directè contineri non potest; sed plurium, ad quas pertinere possunt entia per se, ex quibus tale ens per accidens constat; ens vero rationis licet possit esse obiectum per se scibile, vt diximus disp. 3. log. q. 6. certum tamen est ad Met. considerationem per se, & directè non pertinere, vnde Arist. 6. Metaph. cap. vltimo, vt ibidem omnes notant Interpretes, dicit omittendum esse ens rationis, atque solum disputandum esse de ente reali, quia Metaphysica est scientia realis, non minus quam cæteræ scientiæ, quæ secundum condiuiduot scientiam speculatiuam realem, & ideo tam eius obiectum, quam quod directè sub eo cadit, velut eius pars subiectiua, reale esse debet; Denique nec priuationes, nec negationes dignæ sunt, vt in aliqua scientia directè, & per se considerentur, & præsertim in Metaph. quæ inter omnes nobilitate præstat, ergo, &c.

Hurtadus cit. contendens intra obiectum, communissimum, & adæquatum Metaph. ens quoque rationis directè contineri, ac etiam ens per accidens respondet ens rationis esse suo modo vnum, & verum, & bonum, & esse directè cognoscibile, & subdit §. 59. nec Met. esse vnicam scientiam, sed plurimas, neque opus esse

obiectum esse vnum ad facultatum vnitatem; quod si vnitas requiritur, non est in obiecto communissimo, quia eadem facultas agit de oppositis contradictoriè, vt Physica de forma, & priuatione, sed ad summum exigitur in obiecto attributionis, quod in Met. concedit esse ens reale; sic etiam de ente per accidens inquit §. 69. dari scientiam, & quando id negat Arist. 6. Metaph. cap. 2. inquit intelligere de accidentario euentu, quia hoc non habet certas causas, inquit etiam ens per accidens esse definibile, licet enim vnica definitione explicari nequeant omnia, quæ includuntur in ente per accidens, collectio tamen ipsa explicari potest, exercitus enim est collectio multorum hominum bellis, & armis vtentium ad pugnandum, domus est effectus resultans ex lapide, ligno, & calce cum apto situ ad habitandum.

24 Hæc tota responsio impugnata manet ex dictis in logica, nam disp. 5. q. 6. diximus enti rationis non potiori iure adaptari, vnitatem, bonitatem, & cognoscibilitatem, quam entitatem ipsam, atque ideo sicut dicitur ens per solam analogiam proportionalitatis ad ens reale, ita dicitur verum, vnum, bonum, & intelligibile per ordinem ad illud, ex quo non deducitur debere per se, & directè a Met. considerari, sed solùm quod potest ad eandem scientiam reduci, ad quam directè spectat ens reale, quatenus eius natura consistit in quadam imitatione entis realis. Tum quia inconsultò distinguit Hurtad. contra communem loquendi modum obiectum adæquatum, & totale a subiecto attributionis, vt diximus disp. 12. log. q. 5. art. 1. Tum quia quando etiam distinguerentur, male rursus negat necessariam esse vnitatem in obiecto adæquato, & totali scientiæ, hæc enim omninò necessaria est ob specificationem, & distinctionem scientiarum abinuicem, vt ostendimus disp. 12. log. q. 5. art. 3. quod rursus hic probatur, quia ex multiplicatione obiectorum etiam scientiæ multiplicantur ex Arist. 6. Metaph. ab initio, ergo vnaquæque scientia vnicum, & totale habebit obiectum, quod non erit vnum per solam aggregationem, vt ait Hurt. velut cumulus lapidum, sed per aliquod commune omnibus obiectis partialibus in scientia consideratis, quod inductione probari potest in omnibus scientijs, nam logica v. g. habet tantum pro obiectis partialibus, quæ intrinsece participant rationem Syllogismi, Physica habet pro obiectis, quæ intrinsecè participant rationem corporis naturalis; quod si de alijs agunt vt v. g. Logica de propositione, Physica de materia, & forma, non agunt de illis, velut de obiecto, sed tanquam de principijs obiecti, non enim omnia, quæ tractantur in scientia, debent habere rationem obiecti ex dictis in log. disp. cit. Tum quia rogo cur omnia obiecta partialia vnius scientiæ adæquatè ipsam constituant, & non aliam; certè non alia ratione, nisi quia adunantur, & connectuntur in ratione obiectiua communi totius scientiæ, alioquin non posset assignari ratio, cur vnum ex obiectis partialibus ad vnam scientiam pertineret potius, quam ad aliam, vt disp. cit. log. vrgebamus. Hinc etiam probatur Metaphysicam non esse plures scientias, vt ait Hurtad. sed vnam vnitate saltim generica, si enim sumamus omnes habitus Metaphysicos, vtique maiorem inter se habent vnitatem, & connexionem, quam plures habitus Physici, & Metaphysici, ergo concedere oportet aliquod commune contradistinctiuum, quo collectio omnium habituum Metaphysicorum adæquatè distinguatur ab integra collectione habituum Physicorum, & hæc erit ratio communis obiectiua totius scientiæ.

25 Deindè de ente per accidens nullatenus scientiam dari efficaciter ostendimus disp. 15. Log. q. 2. art. 3. quo loco explodimus singulos modos, quibus conati sunt aliqui tueri scientiam de ente per accidens, quod manifestè docuit Arist. 6. Met. tex. 4. vbi a ratione per se scibilis excludit non solum ens per accidens sumptum pro euentu accidentario, vt responderet Hurtad. quod dicitur ens fortuitum, & casuale; sed ens per accidens quod propriè opponitur enti per se quatenus tale, & est aggregatum quoddam ex rebus diuersorum generum, vt sunt homo albus, album dulce, & similia, textu enim quinto non solum memorat ens per accidens, quod casu contigit, & non à causa determinata, sed illud quoque quod est accidentaliter aggregatum dicens, *hominem quoque esse album accidit, nec enim semper, nec vt plurimum, animal verò non secundum accidens*, tum quia quoad hoc eadem est ratio de ente per accidens, quod fit contingenter, & de ente per accidens, quod est aggregatum ex multis accidentaliter coadunatis, quia vt loc. cit. arguebamus, scientia est de obiecto per se, & necessario, quod impossibile sit aliter se habere, ex 1. Post. tex. 5. cum ens per accidens in vtroque sensu contingens sit, & non necessarium, vtrumque pariter ab obiecto scientiæ excludendum est; & dum ait Hurtad. nos habere conceptus communes entis per accidens, qui certò possunt, ac euidenter cognosci, vt v. g. quod *ens per accidens opponitur enti per se* est propositio necessaria; id concludit dari scientiam de ente per accidens reduplicatiuè sumpto, ac veluti in esse signato, quo sensu est vna quædam natura ab alijs condistincta, & proprijs prædita passionibus, & in hoc sensu non est quæstio de ente per accidens, num sit scibile, ex Log. disp. cit. sed de ente per accidens specificatiuè sumpto, ac in esse exercito; Sic pariter verum est ens per accidens esse definibile, si sumatur in esse signato, quo pacto induit modum entis per se, non autem si sumatur in esse exercito, vt dictum est disp. 1. Log. q. 4. art. 3. vbi ex Scoto docuimus 4. d. 1. q. 2. præcipuam conditionem entis definibilis esse, quod sit ens per se vnum, quod expresse monuit Arist. 7. Metaph. tex. 42. dicens *oportet autem vnum esse, quæcunque in definitione sunt*, quod rursum repetit 5. Met. tex. 15. & alibi frequenter; & euidenter patet definitiones illas, quas affert de exercitu, & de domo non esse veras, & proprias definitiones ex proprio genere, & differentia constantes, sed circumlocutiones, & circumscriptiones quasdam multa extranea complicantes.

26 Dicimus 2. nihil arctius ente reali, & per se subiectum statui posse in Metaph. Ita Doctor 1. Metaph. q. 1. cum omnibus Scotistis ibid. Probatur ex Doctore ibid. §. *alia est opinio Auicennæ*, primo in generali, quia passiones primæ Metaph. vt vnum, verum, bonum, cum competant omni enti reali, & per se, nequeunt primo, & adæquatè conuenire alicui sub ente hoc accepto, ergo nihil arctius ente sic sumpto est adæquatum subiectum Metaph. Patet sequela, quia illud solum est adæquatum alicuius facultatis obiectum, cui primò insunt affectiones primæ illius facultatis, vt de mobilitate constat in Physica respectu corporis naturalis. Tum quia hoc admisso iam Metaph. non esset prima scientia, sed alia daretur prior, & superior ipsa; Probatur Conseq. cum enim ens reale, vt sic, sit obiectum per se scibile, proprias habens passiones de ipso demonstrabiles, vtique considerari posset, ac deberet in aliqua scientia, & passiones illius entis demonstrari possent de obiecto Metaph. sicut de inferiori, accipiendo ipsummet ens pro medio, quod est superius, ergo illa scientia esset prior, & superior. Tum quia rursus ex hoc sequitur non tres, sed quatuor esse scientias speculatiuas contra Arist. 6. Met. 2. Patet Conseq. quia ex quo ratio entis realis vt sic, scibilis est, & proprias habet passiones de ipso demonstrabiles, sequitur præter Physicam, Mathematicam, & Metaph. aliam esse statuendam scientiam, in qua ratio entis in communi consideretur cum eius passionibus, quæ vtique speculatiua foret, cum entis consideratio, vt sic, in praxim non dirigat.

27 Dices has rationes Doctoris non concludere, quia ens rationis logicum est obiectum per se scibile, ac etiam ens mobile, & tamen hæc obiecta non constituunt scientiam distinctam superiorem & priorem Logica, vel Physica, sed in eadem scientia considerantur in gratiam syllogismi, & corporis naturalis eo pacto, quo diximus ibidem multoties gradus superiores considerari in gratiam inferiorum pro eorum nempe exacta cognitione; sic igitur in Metaph. statui poterit aliquid arctius ente reali subiectum adæquatum, & adhuc supremus gradus entis realis hic considerari in gratiam conceptus illius inferioris, qui ponitur obiectum Metaphysicæ. Tum quia Doctor ipse 6. Metaph. q. 1. in corpore quæsiti, non habet pro inconuenienti, quod assignetur vna Metaph. quæ agat de ente cum alijs prædicatis transcendentibus, quæ dicatur prima, & superior, & altera quæ agat de substantia immateriali, scilicet de Deo, & Intelligentijs. Contrà, quia prima passio Physica, quæ est mobilitas accidentalis, vt diximus quæst. proœm. ad Philosophiam, non competit adæquatè enti mobili, vt sic, sed corpori naturali ex dictis ibidem, & ideò in ea scientia considerari potest ens mobile in gratiam corporis naturalis, ac eadem ratione ens rationis logicum in gratiam syllogismi in logica: nam in scientia potest interdum superius considerari in ordine ad inferius, & ad illud attributionem dicere, vt quæst. cit. diximus, interdum è contra potest inferius dicere ordinem ad superius, vt diximus in Log. disp. 12. quæst. 2. art. 6. iuxta varium processum, & ordinem seruatum in scientijs, ac artificis institutum, & scopum, sed in proposito primæ passiones Metaphysicæ competunt primò, & adæquatè enti reali, vt sic, atque ideò conceptus eius, vt sic, venit primo considerandus in Metaph. & non in ordine ad aliquod inferius. In ea autem diuisione Metaph. quam Doctor facit 6. Met. q. 1. non loquitur de Metaph. prout ab Arist. contexta, sed de Metaph. prout institui posset ex natura rei, vt liquet ex ipso contextu; Rursus notitia de conceptu entis realis, vt sic, potest melius distinctam scientiam constituere ab ea, in qua ageretur de conceptu, v. g. substantiæ immaterialis, quam notitia entis mobilis scientiam aliam a Physica, vbi agitur de corpore naturali; quia conceptus entis mobilis non est in diuersa abstractione scientifica, sed in eadem, sub qua corpus naturale reperitur, neuter enim est abstractus à materia, & motu; & ideò in eadem facultate considerari debet conceptus entis mobilis in gratiam corporis naturalis; sed conceptus entis realis, vt sic, est abstractus per solam indifferentiam à materia, conceptus verò substantiæ immaterialis est abstractus per essentiam cum repugnantia ad essendum in re materiali, & ideò possunt ad diuersas spectare facultates; nec adeo necessarius est in facultate, quæ ageret de substantia immateriali, conceptus entis realis pro notitia, quam illa facultas traderet de substantia immateriali, sicut est necessarius conceptus entis mobilis in Physica pro notitia, quam dare tenetur facultas illa de corpore naturali, vt accidentaliter mobili; & conceptus entis logici pro notitia syllogismi in logica; talis enim necessitas non oritur ex eo præcisè, quia se habeant, vt superius, & inferius, quia opus non est vt scientia particularis notitiam habeat distinctam sui obiecti vsque ad prædicata suprema, sufficit enim vt confuso modo attingat conceptum eius quidditatiuum, per quem passiones ad illam scientiam spectantes sunt de ipso demonstrabiles, vt notauit Doctor. 6. Met. q. 1. in fine, & hæc responsio supponit conceptum entis mobilis esse vniuocum, & superio-

periorem ad substantiam materialem completam, & incompletam: si enim non esset vniuocus, nil penitus argumentum concludit.

28 Deindè probatur conclusio excludendo singulos dicendi modos secundæ opinionis; Primò itaque probatur substantiam solam quocumque modo sumatur non esse adæquatum Metaph. obiectum, quia Arist. 4. Met. tex. 1. docet Metaph. agere de ente prout ens est, cæteras vero scientias aliquam sibi partem entis abscindere, & ait Mathematicam, quam inquit circa accidens versari, accipere partem subiecti Met. ergo accidens quoque est partiale subiectum Metaph. Tum quia substantia est tantùm pars entis, ergo non est adæquata materia Metaph. quæ circa totum ens reale versatur. Tum quia Metaph. præsertim circa transcendentia versatur, non possunt autem passiones transcendentes congruè, & adæquatè de sola substantia demonstrari; Tum quia non considerat Metaph. accidens, vt affectionem substantiæ duntaxat sed vt ens participans transcendentes entis passiones non secus, ac substantia. Tum quia quando etiam ita consideret, id tamen non impedit, quin etiam possit absolutè considerari, vt quædam species entis, sicut elementa in Philosophia sunt quidem principia respectu corporis mixti, sed in se sunt etiam quædam species corporis, & vtroque modo à Philosopho considerantur, nec vna contemplatio aliam impedit; & ratio est quia licet accidens dicat essentialiter ordinem ad substantiam, vt eius affectio; adhuc tamen potest per se, & directè considerari, vt genus quoddam entis. Tum quia accidens quoque suam essentiam habet à substantia distinctam secundum quam est definibile, habet quoque sua genera, species, & differentias, & potest secundum suam rationem à materia præscindere, cum sit commune materiali, & spirituali, cum igitur essentiam habeat speculabilem, & sic intrà abstractionem Metaphysicam, dignum est, vt per se etiam, & absolutè consideretur à Metaph. & non tantùm in ordine ad substantiam; per quod præcluditur responsio, quod accidens in Met. consideratur tantùm, vt affectio substantiæ.

29 Secundò, Probatur substantiam immaterialem, vt Deum comprehendit, ac intelligentias, non esse adæquatum Met. obiectum, quia etiamsi concedamus genus substantiarum abstractarum esse partiale obiectum Met. ac etiam inter cætera obiecta præcipuum, non enim pertinent ad considerationem alicuius scientiæ particularis, non naturalis, quia non sunt mobiles, nec Mathematicæ, quia non sunt quantæ, sed earum consideratio pertinet ad aliquam superiorem scientiam, cuius consideratio abstrahit à motu, & quanto, vndè in ista scientia considerantur non tantum tanquam subiecti causæ, sed tanquam principales partes subiecti quæ sunt secundum esse abstracta illa abstractione, quæ propria est huic scientiæ; quamuis inquam, res ita se habeat, vt Doctor notat. 1. Metaph. q. 1. improbando opinionem Auerrois; non idcircò poni debet genus substantiarum huiusmodi, veluti adæquata, ac totalis materia Metaph. considerationis; quia præter conceptus proprios substantiarum abstractarum, dantur alij communiores, & vniuersaliores, qui scilicet competunt tam substantiæ materiali, quam immateriali, vt sunt rationes entis, substantiæ, subsistentiæ, & similes, & nulla alia facultas ius habet in his conceptibus præter Metaphysicam, quia omnes huiusmodi conceptus abstrahunt a materia secundum esse per indifferentiam, ergo sub vniuersaliori ratione constituendum est adæquatum Metaph. obiectum, quam sub ratione immaterialis substantiæ; ita Scot. loc. cit.

30 Tertiò, Eodem ferè modo probat Doct. q. 3. prolog. lit. T, Metaph. non esse de Deo, veluti de primo, ac adæquato subiecto, quia præter scientias speciales oportet esse aliquam communem, in qua probentur in communi omnia, quæ sunt communia illis specialibus, igitur præter scientias speciales oportet esse aliam communem de ente in qua tradatur cognitio passionum de ente quæ supponitur in alijs scientijs specialibus; vult dicere Doctor, quod cum Metaph. sit habitus per se tractans de generalibus entis affectionibus, ac conceptibus transcendentibus proindeque communibus creatis, & increatis, congruum non est Metaphysicum alligare ad solam de Deo contemplationem. Nec dicas cætera, quæ in Metaph. considerantur ad ipsum ordinari, vt ad vltimum finem, vel primum principium, à quo cætera creata dependent, quia non quæcumque attributio cæterorum sufficit, vt quidpiam constituatur adæquatum obiectum in aliqua facultate, sed præsertim reduci debent ad ipsum vel tanquam principia, vel tanquam partes, vel tanquam passiones, vt diximus dis. 12. log. q. 5. art. 6. si enim sola attributio finis, vel principij sufficeret, vna sola scientia ponenda esset Deum habens pro obiecto, cum omnia per talem attributionem reducantur ad Deum, Tum quia esto creaturæ omnes sint effectus Dei, cumque essentialiter respiciant in ratione vltimi finis, & primi principij, tamen non reductiuè solum, tanquam effectus Dei; sed per se, & directè tanquam quoddam genus entis considerari possunt, & præsertim quoad prædicata quædam transcendentia, in quibus cum Deo vniuocè conueniunt, vt infrà ostendemus, talis autem consideratio per se, & directè Metaphysica est, ergo &c.

Addit tamen Doctor loc. cit. quod licet Deus non sit obiectum Metaphysicę adæquatum, & totale, est tamen partiale magis principale, quod satis constat ex disp. 12. log. cit. q. 2. art. 1. vbi subiectum partiale principale in aliqua scientia diximus esse digniorem speciem adæquati obiecti, tale autem sub ente est genus substantiarum abstractarum, & inter has præcipuè prima, vt sit Doct. 1. Met. q. 1. in impugnatione opinionis Comment. Dicitur etiam Deus obiectum principale in hac scientia, inquit Doc. cit. q. 1. prolog. quia consideratur in ista nobilissimo modo, quo potest in aliqua scientia considerari naturaliter acquisita.

31 Quartò, ex hoc Probatur ens finitum statui non posse obiectum adequatum Metaph. cum enim Deus sit obiectum principale Metaph. vndè dicitur scientia diuina, naturalis Theologia, methodus de primo principio, consequenter sub obiecto eius adæquato contineri debebit, atque ideò hoc nequaquam erit ens finitum. Nec dicere sufficit Deum in Met. considerari vt principium extrinsecum, & causam primam. Non inquam, hoc sufficit, quia sub hac ratione etiam aliquo modo consideratur à Philosopho naturali; vt constat 8. Physic. Tum quia ex 1. post. 25. in qualibet scientia, vt diximus disp. cit. log. hæc tria differunt subiectum, passio, & principium, vnde quod habet in scientia rationem tantum principij, vel passionis, non potest vt obiectum partiale ad eam scientiam pertinere, nisi subiectum extendatur ad omne id, quod quocunque modo consideratur à scientia. Tum quia Deus est obiectum aliquo modo naturaliter scibile, ad aliquam ergo naturalem scientiam poterit pertinere, non solum in ratione causæ, & principij, sed etiam obiecti, quæ nequit esse alia a Metaph. Tum quia Metaph. aliquas passiones de ente demonstrat per se primo, quæ per se secundo de Deo ostendi possunt nempe vnitatem, veritatem, bonitatem, tanquam de subiecto, ergo non spectat ad Met. solum in ratione principij. Tum quia id constat ex ipso progressu Metaph. quia vt constat ex 12. lib. non consideratur ibi Deus præcise sub ratione primi principij, sed vlterius, quantum naturali lumine fas est, eius natura, & attributa vestigantur; Demum vnum, bonum, verum, actus, potentia, & aliæ huiusmodi passiones prius conueniunt enti in communi, quam enti diuiso in decem genera, cum conueniant non solum decem generibus, sed etiam Deo, ergo illud erit primum, & adæquatum subiectum, non istud.

32 Quintò, tandem ex dictis impugnatur inuentum Pasqualig. ponentis obiectum adequatum Metaph. quidditatem à materia abstrahentem se habentem per modum totius coalescentis ex suis principijs quidditatiuis, hęc enim opinio incurrit omnes difficultates, quibus vrgentur ponentes pro obiecto Metaph. aliquid arctius ente reali, ac etiam proprias; quia in primis nunquam explicat, quid importet hęc quidditas completa se habens per modum totius, neque quænam sint principia intrinseca illius constitutiua, quæ se habeant per modum actus, & potentiæ sint illius passiones & quænam sint species eius, quæ se habeant veluti obiecta partialia in hac scientia, quamuis enim dicat disp. 17. sec. 3. n. 9. esse omnes species particulares, quæ abstrahunt à materia, non sufficit; quia adhuc explicare tenetur, quęnam sint, obiecta, namque sunt intra abstractionem Metaphysicam, sunt quęcunque abstrahunt à materia secundum esse, hęc autem sunt vel obiecta abstracta per essentiam, quales sunt Intelligentię omnes separatę, vel per indifferentiam, vt sunt predicata transcendentia materialibus, & immaterialibus communia; sed hęc omnia excludit Pasqualig. à directa consideratione Metaph. ergo nequit assignare quęnam sint species particulares à materia abstrahentes, quę se habeant velut obiecta partialia in Metaph. Tum quia disp. 19. sec. 2. excludit à latitudine abstractionis Metaphysicę res omnes spirituales, itaut a consideratione Met. excludat omnes substantias immateriales, & omnia accidentia spiritualia; Tum quia ibid. velle videtur conceptus ad Met. spectantes esse illos duntaxat, qui à materia abstrahunt secundum rationem tantum, & non secundum esse, & hanc esse latitudinem Metaphysicę abstractionis, quod tamen falsum est, quia hic modus abstrahendi est proprius Mathematici; Ex quibus liquido patet hunc Auctorem re vera totam destruere Metaphysicam, quia excludit ab eius consideratione omnia obiecta abstracta à materia, tam per indifferentiam, vt sunt ens, & omnia eius attributa, quam per essentiam, vt sunt omnes substantię immateriales, & accidentia spiritualia; Quod euidenter confirmatur ex Arist. 6. Met. 3. vbi ait, si non essent substantię secundum esse abstrahentes à materia, naturalem Philosophiam fore primam, neque preter illam fore aliam scientiam necessariam, & ratio est, quia hac substantia ablata, aufertur tam principale, quam adęquatum Met. obiectum, quatenus non solum de medio tollitur immaterialis substantia, sed etiam omnes rationes entis vel substantię communes rebus materialibus, & immaterialibus, cum ergo hic Auctor hęc omnia a consideratione Metaph excludat, palam fit Metaphysicam destruere, cuius hęc omnia sunt adęquata materia.

Conatur ad hęc occurrere Pasqualig. & ad difficultatem de ente concedit non posse ens in Metaph. considerari, vt species obiecti, nec vt eius passio, imo neque; vt principium eius, quia principia obiecti debent adinuicem contradistingui, itaut vnum sit extra aliud, ens autem cum sit transcendens imbiberetur in suo comprincipio, sed inquit considerari debere, tanquam fundamentum sui obiecti, & omnis realitatis Metaphysicę: ita respondet disp. 17. sect. 4. nu. 2. Ad difficultatem de Deo, alijsque Intelligentijs, de quibus agitur in Met. respondet disp. 18. sect. 3. num. 2. nunquam Arist. docuisse Metaph. considerare Deum tanquam obiectum, sed solum de Deo agere, vt de prima causa, & vltimo fine, si enim considerare Metaph. Deum vt obiectum, oporteret, quod declararet naturam ipsius, quod tamen non prestat, neque Arist. prestitit, vnde concludit solius Theologię

logiæ esse agere de Deo, velut de obiecto; Sic etiam pariter respondet disp. 19. sect. 1. n. 14. & 55. de cæteris Intelligentijs, quot vt obiecta cadunt sub consideratione Theologica, & quod Arist. agit in Metaph. de Intelligentijs tantum, vt de principijs extrinsecis huius vniuersi, non vero tanquam de obiecto, quod satis indicat, quia nullibi considerat earum naturam, sed ad summum quod sint immobiles, & quod immobiles moueant, & alia huiusmodi, quæ potius spectant ad operationem, quam ad essentiam.

33 Verum solutiones istæ non satisfaciunt, non quæ affertur ad difficultatem de ente, quia vt ipse docet disp. 15. sect. 4. n. 6. & disp. 19. sect. 2. n. 4. quæ per se tractantur in scientia reduci debent ad obiectum eius adæquatum, vel tanquam partes eius subiectiuæ, vel tanquam principia, vel tanquam passiones, & quæ non reducuntur vno vel altero istorum modorum, signum est, quod non per se, sed veluti per accidens, & consecutiue ad scientiam spectant; cum ergo ens reale neutro ex his modis reducatur ad obiectum Metaph. ab ipso statutum, sequitur per se, & directe ad Metaphysicum non pertinere. Nec sufficit dicere, quod reducatur, vt fundamentum sui obiecti & passionum, ac omnium realitatum Met. quia sub hac ratione etiam ad alias particulares scientias spectabit, cum sit fundamentum obiecti cuiuscunque. Nec rursus sufficit dicere adhuc ad Met. eius considerationem specialiter spectare, quia conceptus entis est intra eius abstractionem; nam adhuc explicari debet, an Metaph. agat de illo, vt obiecto, vel passione, vel principio, vt ad Metaph. per se attinere, & directe censeatur, & non tantum per accidens, & indirecte; Deinde nec satisfacit solutio, quam affert ad difficultatem de Deo, ac Intelligentijs, falsum enim est speculationem eorum, vt de obiectis naturaliter cognoscibilibus, ad Theologiam nostram spectare, quæ est scientia supernaturalis, & diuinæ innixa reuelationi, nam istæ propositiones *Deus est vnus, Deus est actus purus, est æternus*, ac etiam aliæ de Angelis sunt naturaliter cognoscibiles, sed omnis notitia naturalis pertinet ad aliquam scientiam habitam lumine naturali. Rursus falsum est non agi de illis in Met. nisi in ratione principij, non autem obiecti, quia 4. Met. 4. distinguit Arist. partes Philosophiæ penes partes substantiæ, scilicet materialis, & immaterialis, in ratione obiecti, & quæ materialem considerat ait esse Physicam; quæ immaterialem Metaphysicam; & 6. Metaph. 3. assignat triplicem partem Philosophiæ speculatiuæ Metaphysicam, Physicam, & Mathematicam; substantias separatas Metaphysico assignat considerandas in ratione obiecti; Quas auctoritates frustra conatur eludere Pasqualig. dicens Arist. per substantias separatas, & immobiles non intelligere Intelligentias, sed substantiam, vt sic, antequam contrahatur ad esse corporeum, vel incorporeum; hoc enim est commentum valde insipidum contra omnium expositionem, & expressam Arist. mentem. Denique falsum est Arist. 12. Metaph. vestigare Intelligentias solum, vt principia huius vniuersi, & non vlterius eorum naturam, & attributa inquirere, quorum licet lumine naturali, postquam enim peruenit Philosophus ad Deum, ipsumque sub distincta ratione principij inuenit, eius deinde naturam, & attributa inquirit, & præsertim totum caput septimum in hanc considerationem impendit, & docet quod Deus est viuens, æternus, necessarius, purus actus, immaterialis, infinitæ virtutis, quæ attributa non solum respiciunt operationem, sed etiam essentiam.

34 Dicimus itaque tertiò ens reale, vt sic, esse primum, & adæquatum subiectum Met. magis tamen, vel minus ample sumptum iuxta variam Metaphysicæ acceptionem. Conclusio hæc habetur expresse ab Arist. qui lib. 4. Metaph. ab initio inquit, quod *est scientia quædam, quæ speculatur ens, prout ens est, & quæ ei per se insunt*, & lib. 6. tex. 4. *de ente pro vt ens est, ac quid est, & quæ ei insunt prout ens est, speculari huius est*, quo dicendi modo & rem in hac scientia consideratam, & rationem formalem considerandi manifeste significat, quapropter in omni schola plausibiliter recipitur Græcorum per omnes partes.

Primò, quod ens reale, inquantum ens, sit obiectum Met. absolute loquendo probatur, quia materiale obiectum Metaph. quocunque modo sumatur Metaph. non potest esse aliquid communius, nec arctius ente reali. & per se, vt constat ex dictis; & enti reali, vt sic, competunt omnes conditiones subiecti; nam *quia est*, adeo præcognoscitur de ipso, vt ipsum sit fundamentum vnicum omnis realitatis à parte rei; habet etiam *quid est*, quia per *quid rei* requisitum inter conditiones subiecti intelligitur, vel vera definitio constans ex genere, & differentia, vel saltim conceptus aliquis quidditatiuus etiam simpliciter simplex gerens vicem definitionis, vt dicebamus disp. 12. log. q. 2. art. 3. & in proposito licet ens reale, vt sic, veram definitionem non participet, quia non est resolubile in viteriores conceptus determinabilem, ac determinantem, habet tamen conceptum simpliciter simplicem: Item passiones Metaphysicæ, tum incomplexæ vt vnum, verum, bonum, tum complexæ, vt actus, & potentiam, idem, & diuersum &c. Enti reali, vt sic conueniunt, cum conueniant non solum decem generibus, sed etiam Deo, & de ente demonstrantur, quatenus ens, per conceptum eius quidditatiuum, vt inferius patebit. Demum non solum ex instituto ens reale, vt sic, in hac scientia consideratur, verum etiam alia quæcunque in hac scientia considerata aliquo modo attributionem dicunt ad ipsum, & ad ipsum reducuntur, vel vt partes subiectiuæ, vt substantiæ immateriales, & prima rerum genera, vel vt principia, & passiones ipsius entis, aut saltim partium subiectiuarum eius, vel aliquo alio modo, ergo nil ei deficit, vt sit subiectum. Conf. quia ens reale, vt sic, & in illa communitate est obiectum scibile, & cognoscibile, cumque habeat passiones de ipso demonstrabiles, dantur veritates, quæ de ipso sic ample sumpto tradantur; nec dici potest ens sic sumptum considerari solum indirecte, & reductiue per ordinem ad aliquod certum genus, quia etiam in tali communitate est obiectum directe, & per se considerabile, scientia autem, quæ agit de ente sic sumpto est Metaph.

35 Secundò quia in obiecto cuiuslibet scientiæ duplex ratio assignari debet, vt diximus disp. 12. log. q. 2. art. 1. vna materialis, quæ explicet id, quod consideratur à scientia, quæ tanquam aliquod commune, & superius complectatur omnia obiecta partialia, quæ à tali scientia considerantur, & altera, quæ sit ratio formalis obiecti, secundum quam omnia illa in tali scientia attingantur, & ponat commensurationem qua obiectum ad talem scientiam determinetur; in proposito nostro talis ratio formalis optime explicatur per ly *in quantum ens* quia per hanc particulam exprimitur forma vel ratio constituens ens reale in tali gradu, cui vt sic insunt passiones Metaphysicæ primò, & per se, & per quam de ipso demonstrantur; in Met. ergo est vera, & propria ratio formalis determinans ens reale ad Metaphysicam considerationem, Prob. conseq. quia in qualibet scientia illa censetur esse ratio formalis considerandi obiectum suum, quæ constituit ipsum formaliter in eo esse, quod scientia per se considerat, scientia autem per se considerat illud in tali esse, cui vt sic insunt proprietates de ipso demonstrabiles in illa scientia. Vnde etiam in Met. vt fuit ab Arist. tradita, quamuis considerentur sola entia abstracta à materia per essentiam, vel indifferentiam, adhuc ens, in quantum ens, debet obiectum assignari, non autem inquantum immateriale, vel quatenus à materia abstractum, quia passiones Metaphysicæ de ipso demonstrabiles, tam complexæ, quam incomplexæ, non competunt enti quatenus immateriali, aut sub ratione immaterialitatis; seu quatenus abstractum, vel ratione abstractionis, sed quatenus ens est præcisè; nulla ergo alia ratio addi debet enti, vt eius specificatiua, & commensuratiua ad Metaphysicam considerationem, præter entitatem ipsam, seu rationem ipsam entis, vt sic.

36 Tertiò quod non in eadem amplitudine sumptum sit ens subiectum in Metaph. vt est Philosophia vniuersalis Phys. quoque complectens, & in eadem vt est scientia à Physica condistincta, constat ex dictis quæst. præced. maioris enim est ambitus Metaphysica priori modo sumpta, quam posteriori, ergo eo modo considerata subiectum quoque postulat maioris ambitus, Conseq. patet, quia subiectum totale debet adæquari cum scientia itaut nec excedat, nec excedatur, excederetur autem si esset minoris ambitus, quam scientia, Probatur assumptum, quia Metaph. vt à Physica condistincta non contemplatur rerum omnium quidditates in particulari, quia materiales, & corporeas hoc modo considerandas relinquit scientiæ naturali, sed accepta vt ipsam quoque Physicam complectitur, omnes res contemplatur in particulari, tam materiales, quam immateriales, tam mobiles, quam immobiles, vt liquet ex præced. quæst.

37 Quartò quia hæc maior, vel minor amplitudo Sphæræ obiecti non satis exprimitur, dum Met. in vtraque acceptione pro adæquato obiecto assignatur ens, prout ens est, nisi aliud addatur, dicimus quod quando Metaphycæ, vt traditur ab Arist. assignamus pro obiecto ens, vt ens, ly, *vt* vel *inquantum*, non solum specificat rationem formalem obiecti in genere rei, quæ dici solet ratio formalis *qua*, sed vlterius specificat rationem formalem in genere scibilis, quæ interdum appellari solet ratio formalis *sub qua*, itaut obiectum Met. sit omne illud, quod intelligitur sub eo modo, sub quo intelligitur ens, quatenus ens; ens autem, vt sic, nedum intelligitur, vt præcisum ab inferioribus, sed etiam vt abstrahens à materia tam secundum esse, quam secundum considerationem, hic enim est proprius, & peculiaris modus abstractionis Metaphysicæ, vt docet Arist. 6. Metaph. vnde licet ex vi rationis formalis in genere rei deberet Metaph. omnes res considerare tam materiales, quam immateriales sub propria ratione, quia in omnibus imbibitur ratio entis, sicut Physica considerat etiam in particulari corpora omnia, in quibus reperitur ratio naturæ; tamen ex vi rationis formalis in genere scibilis restringitur, & coarctatur Metaphyca contemplatio ad sola entia abstracta secundum esse, siue tali gaudeant abstractione per essentiam, vt Intelligentiæ, siue per solam indifferentiam, vt omnes rationes communissimæ, & transcendentes. Dices in Physica non secernitur ratio formalis obiecti in genere rei à ratione formali in genere scibilis, ergo neque hic secerni debent. Neg. conseq. quia in Physica ratio formalis *sub qua*, & in genere scibilis adæquat rationem formalem *qua*, & in genere rei, nam omnia corpora naturalia, vt sic, intra eandem abstractionem continentur cum corpore naturali, vt sic, quia nullum abstrahit à materia, vel motu, & quando in obiectis ratio *qua*, & *sub qua*, adæquantur, non debet vna ab altera secerni; at in proposito non adæquantur, quia res omnes corporeæ, & materiales rationem entis participant, sed non sunt intra eandem abstractionem cum conceptu entis, vt sic, atque ideo in præsenti ratio formalis obiecti in genere rei secerni debet a ratione

ne formali in genere scibilis. Constat itaque, quod quamuis ens, prout ens, ponatur obiectum tam Metaphysicæ, vt Physicam complectitur, quam eiusdem, vt a Physica secernitur, non tamen eodem modo, & in eadem amplitudine ponitur hic, & ibi, quia in assignatione obiecti pro Metaph. priori modo inspecta ly *prout* specificat tantum rationem obiecti in genere rei; sed dum assignatur pro obiecto Metaphysicæ à Physica distincte specificat non tantum rationem formalem obiectiuam in genere rei, sed etiam modum ipsum intelligendi, vt declarat Trombet. 6. Met. q. 2. hoc pacto nimirum, quia sicut ens, quod primò considerat, ita & quodlibet inquantum in eius considerationem cadit, abstrahit à materia, vt docet Aristot. 6. Met. 2. sic etiam significat Doctor 6. Met. q. 1. loquens enim de structura Metaphysicæ, quam modò habemus sic ait, *Placuit enim veteribus authoribus circa diuersa subiecta contemplari, & tot considerationi sua subdere, quot videbant aliquam conuenientiam in principijs, & in modo considerandi habere*; ita Doctor pro hac materia, vide quæstionem Bargij de subiecto Metaph. quæ in quibusdam voluminibus impressa habetur post Ethicam Tatareti.

Soluuntur Obiectiones.

38 PRimò obijcitur probando aliquid latius ente reali esse adæquatum obiectum Metaph. quia ens latissime sumptum, vt comprehendit ens reale, & rationis positiuum, & priuatiuum, intellectui obijcitur, vt vnum scibile, ergo & vni scientiæ vniuersalissimæ, qualis est Metaph. obijci potest pro adæquato obiecto. Tum 2. quia licet ens sic sumptum non sit vniuocum, adhuc tamen est analogum, vt patet 4. Met. tex. 2. & analogia sufficit ad constituendam vnam rationem scibilis. Tum 3. quia ens rationis est scibile, & ad nullam aliam scientiam per se spectare videtur, quam ad Met. Logica enim non agit de ente rationis, vt sic, sed de secundis intentionibus, & ideo Arist. egit de ente rationis 4. & 6. Metaph. Tum 4. inquit Hurt. cognitio entis rationis est Metaphysica, quia ens rationis, vt sic, est obiectum abstrahens ab omni materia. Tum 5. quia Arist. 4. Metaph. tex. 2. explicans latitudinem obiecti Metaph. quod statuebat ens, ait quædam esse entia, tanquam corruptiones, & priuationes, & tex. 4. ait eiusdem scientiæ esse speculari etiam negationes. Tum 6. quia etiam ens per accidens est obiectum per se scibile, cum aliquæ scientiæ particulares habent entia per accidens pro obiectis, vt Musica numerum sonorum, perspectiua lineam visualem, ergo erit para obiecti Metaph. Tum 7. quia Physica considerat omne corpus naturale, & Mathematica omne quantum, ergo & Metaph. omne ens tam reale, quam rationis, positiuum seu negatiuum, per se vel per accidens. Tum demum quia Arist. 4. Met. ab initio docet circa idem versari Metaph. Dialecticum, & Sophistam, sed isti circa omne ens versantur, ergo &c.

Resp. ad 1. si assumptum intelligatur in hoc sensu, quod omnia contenta sub ente in illa vniuersalitate scilicet ens reale, & rationis obijciuntur intellectui, verum est, sed neg. conseq. quod ideò ad eandem scientiam per se, & directe spectare debeant, alioquin id potiori ratione sequeretur de entibus realibus, quæ tamen non omnia spectant ad eandem scientiam, si verò assumptum in eo sensu intelligatur, quod ens in ea latitudine sumptum secundum vnam rationem præcisam ab ente reali, & rationis possit obijci intellectui, est falsum, vt constat ex dictis in prima concl. Ad 2. ens rationis re vera non conuenit in vno conceptu cum ente reali, sed dicitur ens per quandam imperfectam analogiam proportionalitatis, quæ non stat cum vnitate conceptus obiectiui, vt postea videbimus, adæquatum autem obiectum scientiæ debet ad minus habere vnitatem conceptus obiectiui. Ad 3. conceditur ens rationis esse suo modo scibile, eius tamen scibilitas est adeo tenuis, & exigua, vt non ab aliqua scientia directe, & per se consideretur, sed solum indirecte, & reductiue pertinet ad Metaph. quæ est de ente reali, quatenus est quędam illius imitatio & secundum suam essentiam est ens apparens, quia eiusdem scientiæ est considerare id quod est tale, & id quod tale videtur 4. Met. 4. Quod si ad aliquam scientiam per se, & directe spectaret, hæc sane potius esset Logica, quæ est scientia rationalis, quam Met. quæ est realis. Ad 4. conceditur assumptum eo modo, quo ens rationis spectat ad Metaph. nimirum indirecte, & reductiue, neque enim opus est, vt quæcumque tractantur in scientia, directe contineantur sub eius obiecto, sed sufficit aliqua tractari per reductionem, eo pacto quo Physicus de vacuo tractari per reductionem, eo pacto quo Physicus de vacuo tractat, & de infinito. Ad 5. declarat ibi Arist. omnem entis analogiam, & omnes eius acceptiones, non vt illud statuat pro adæquato Metaph. obiecto in tota illa amplitudine, sed potius ad euitandam æquiuocationem, vnde postea in proprio loco idest 6. Metaph. docet ens non esse obiectum Metaph. secundum illam analogiam, sed ens reale, & propriè dictum; vel solum significare voluit negationes, & priuationes per accidens, & indirecte ad Met. spectare, quia eiusdem scientiæ est considerare contraria, quatenus vnum oppositum valde confert ad cognitionem alterius, vt docet Arist. in post prædic. cap. de oppositis, & 11. Metaph. 3. sicut in Physica vacuum valde confert ad cognitionē loci, & infinitum ad notitiam finitæ quantitatis; hæc autem in scientia consecutiue, & veluti per accidens considerantur; per se enim, & directe solum ea considerantur in scientia, quæ vel sunt obiect..., vel aliquid per se concernens obiectum, vti sunt principia, partes & passiones. Ad 6. negatur assumptum quia scientiæ etiam subalternatæ suo modo sunt de obiecto, quod est vnum per se, quarum sufficit ad rationem scientiæ sumptam non in omni rigore, vt declarauimus disp. 12. log. q. 4. art. 1. Ad 7. assumpta paritas hoc solum rite potest inferre, quod sicut Physicus considerat omne corpus, quod continetur sub vno obiecto adæquato, ita & Metaph. omne ens contentum sub ente suo adæquato subiecto, quod est ens reale, & per se. Ad vlt. constat ex dictis q. præced. ad 2. quo pacto Dialecticus, Sophista, & Metaphysicus dicantur versari circa idem.

39 Secundò Probatur è contra aliquid arctius ente reali esse subiectum Metaph. nempe substantiam in communi ad materialem & immaterialem, finitam & infinitam, sic enim diserte videtur docere Arist. 7. Met. tex. v. vbi post diuisionem entis in substantiam, & accidens, ait de substantia *primum & solum* agere velle; & lib. 9. cap. 1. ait per se quidem, & directe considerari substantiam, reductiue verò accidentia per ordinem ad substantiam, & lib. 12. ab initio *Speculatio de substantia est* (inquit) *siquidem substantiarum principia, & causæ quæruntur*. Deinde si accidentia considerantur in Metaph. vt affectiones substantiæ, sicut innuit Arist. ergo substantia erit subiectum, non aliquid commune illis, eo pacto, quo in Physica ob eandem rationem corpus est adæquatum subiectum, non autem aliquod commune illi, & suis accidentibus. Conf. quia ex Aristot. 1. Post. 25. passio in scientia non debet cum subiecto confundi, nec vlla scientia aliquid habet pro obiecto, quod sit commune subiecto, & proprietati.

Resp. ad locum ex 7. Met. non esse intentionem Arist. quod velit agere de sola substantia, vt de adæquato, & totali subiecto, sed tanquam de primo, & principali in comparatione ad accidentia, ideo dixit *primum*, quod si addit *& solum* statim adiecit *vt ita dicam*, quæ est particula minuens, quali additione solemus vti in his, quæ non habent omnino veritatem, ita exponit Doctor super eum textum, & 2. d. 3. q. 4. C. & in hunc modum explicanda sunt alia loca; Ad rationem falsum est, vt supra diximus accidentia, ita in ordine ad substantiam considerari in Metaph. vt non etiam absolute, & directè in se considerentur, vt cum substantia conueniunt in communi conceptu entis, alijsque passionibus trascendentibus, quia vna consideratio aliam non impedit, at Physica præcise considerat accidentia materialia, vt affectiones corporis naturalis, cum non sit scientia vniuersalis, vt Metaph. tum quia falsum est accidentia, scilicet quantitatem, & qualitatem de substantia primò demonstrari in Met. sic enim demonstrat vnum, verum, bonum de ente, & postea de substantia priusquam alias affectiones; tum quia hæc sunt accidentia communia, quæ non sunt rigorose de subiecto demonstrabilia, tum tandem quia hæc etiam accidentia de sola substantia finita demonstrari possent. Ad conf. patet per idem, falsum si quidem est accidens in Metaph. considerari, vt solam substantiæ affectionem, imo Metaph. considerat substantiam, nedum secundum rationem substantiæ, sed etiam secundum rationem entis, & hæc eadem ratio consideratur in accidente, adeout ambo sint partes adæquati obiecti Metaph.

Tertiò obijcitur probando substantiam immaterialem esse adæquatum Metaph. subiectum, sic enim vbique videtur docuisse Arist. nam 2. Phys. 26. & 71. ait Metaph. versari in rebus à materia separatis, idem habet in procœm. de Anima, & 4. Met. 4. tot ait esse partes Philosophiæ, quot substantiæ, & substantiam immaterialem considerari in prima Philosophia, materialem vero in Philosophia naturali, idem habet lib. 12. tex. 5. atque hac de causa esse scientiam præstantissimam 2. Met. Sicut ergo adæquatum Physicæ obiectum Metaph. erit substantia spiritualis; Conf. quia 6. Met. 3. ait si non essent substantiæ separatæ, tunc scientiam naturalem fore primam Philosophiam, vnde supponere videtur eam adæquate versari circa substantias separatas. Demum ratione firmatur, quia obiectum Metaph. abstrahit ab omni materia, sed sola substantia separata abstrahit ab omni materia, non autem substantia materialis, ergo &c. Tum quia Metaph. considerat ea, quæ post naturalia sunt, sed huiusmodi sunt omnes substantiæ immateriales.

40 Resp. negando conseq. quia locis cit. dicit Arist. Met. versari circa substantias separatas, non tamen dicit, quod versetur circa illas, vt adæquatum subiectum, cum vnum aliud subiectum frequenter assignet; dicit ergo circa substantias immateriales versari ad differentiam aliarum scientiarum, quia ipsa sola has substantias contemplatur, tum quia nisi substantiæ immateriales essent, nec obiectum adæquatum Metaph. foret; quod si 2 Met. inquit Metaph. suam nobilitatem sumere à substantijs separatis, non hinc sequitur illas esse adæquatum subiectum, sed nobilitatem huius scientiæ tunc auspicatus est ex positiua perfectione principalis obiecti, nec immerito, cum tanta sit nobilitas permissiua obiecti adæquati, quanta est positiua obiecti principalis; sed præsertim tex. 4. lib. 4. Met. aliter exponunt Scotus, & Alensis noster, quam fiat communiter, vide eorum expositionem textualem; Insuper hæc omnia loca exponi possunt, vt Scot. 1. Met. q. 1. exponit locum ex 6. Met. vbi Arist. discernit Met. à Physica, quia hæc est circa separabilia, & mobilia, illa vero circa separabilia, & immobilia, ait enim quod vel illa diuisio non fit penes obiecta adæquata, sed tantum penes partes principales

eius

eius, tales enim sunt substantiæ separatæ in Met. vel si ita penes obiecta adæquata, per se separabilia, & immobilia intelligit separata, abstracta à motu tam secundum esse siue secundum rem, sicut sunt substantiæ separatæ, quam secundum considerationem, vt sunt rationes transcendentes communes materialibus, & immaterialibus, quæ entia sic abstracta constituunt adæquatum obiectum huius scientiæ.

Ad Conf. ex 6. Met. 3. illa conditionalis est vera, non quia substantia immaterialis sit adæquatum obiectum, sed quia hac substantia ablata aufertur etiam adæquatum obiectum Metaph. quia non solum tolleretur immaterialis substantia, sed etiam omnes rationes entis, vel substantiæ communes rebus materialibus, & immaterialibus, quæ entia sic abstracta constituebant, vt dicebamus, adæquatum obiectus huius scientiæ, vnde ea hypothesi data omne ens Physicum, & naturale, & ens materiale esset supremum prædicatum, si non essent alia entia possibilia; hæc est communis, & facilis illius loci expositio, quam etiam ibidem tradit Doctor, & Tromber. 6. Met. q. 3. quam immerito inficiatur Pasqualig. cit. disp. 15. sec. 8. ea fretus ratione, quia adhuc admissa hypothesi conceptus entis, substantiæ, & similes abstrahi possent à materia sensibili, eo quia omnem rationem intelligibilem, & omnem conceptum in aliquo inferiori inclusum potest intellectus abstrahere, & ipsum concipere absque hoc quod concipiat illud, a quo fit abstractio, sicut modo intellectus naturas abstrahit à materia signata, seu differentia indiuiduali, etiamsi omnis natura à parte rei sit indiuidua, vel indiuiduata; data ergo illa hypothesi adhuc superstites forent conceptus à materia sensibili abstrahentes. At optime huic difficultati occurrit Tromb cit. quia licet intellectus eo casu posset abstrahere à substantia naturali conceptum entis, & substantiæ, semper tamen consideraret ista, vt sunt aliquid substantiæ materialis, quia non possent conuenire alijs à tali substantia, quod & ipse Pasqualig. fatetur ibid. nu. 7. cum ait huiusmodi conceptus data hypotesi ex natura sua non latius paterent, quam substantia naturalis, vnde re vera non essent conceptus Metaphysici, quia non essent abstracti à materia nec per essentiam, nec per indifferentiam.

41 Ad rationem dicendum ex Scoto 1. Met. q. 1. & Tromb. cit. & ex Alensi 6. Met. in tex. 2. vt aliquid sit obiectum Metaphysicæ abstrahere debere ab omni materia vel secundum rem, vt intelligentiæ, vel secundum rationem, vt conceptus transcendentes, seu vt alij loquuntur vel permissiue, & per aliud, vt conceptus huiusmodi, vel positiue, & per se, vt substantiæ separatæ, & ideo falsum est solas substantias separatas abstrahere ab omni materia, vt conuenit obiecto Met. nam etiam rationes transcendentales abstrahunt à materia secundum rationem, licet non secundum rem. Hic autem aduertendum est ad æquiuocationem vitandam, prædicata, quoque transcendentia à quibusdam dici abstracta secundum esse, vt est videre apud Suarez disp. 1. Met. sec. 5. n. 55. & sec. 2. n. 13. quo etiam loquendi modo nos interdum vtimur, intelligendo per entia abstracta secundum esse, non solum quæ de facto sine materia existunt, vt substantiæ separatæ, sed etiam rationes illas, quæ in rebus sine materia reperiri possunt, quia hoc satis est, vt in sua ratione formali materiam non includant, neque illam per se requirant; Itaque in substantia materiali plures, & diuersa rationes considerari possunt, nimirum ratio entis, substantiæ, materialitatis, naturalitatis &c. omnes rationes infra materialitatem inclusiue pertinent ad Physicam, aliæ vero supra materialitatem ad Met. spectant, vnde obiectum Metaph. non adæquatur per se ad solam substantiam immaterialem, sed se extendit etiam ad materialem sensu præfato, quia considerat in ea omnes rationes superiores ad materialitatem, quando vero ad materialitatem deuentum est, tunc sistit Met. & incipit alia scientia, nempe Physica; vnde non solum Intelligentiæ, sed etiam prædicata transcendentia dicuntur post naturalia, & post Physicam.

Quartò obijcitur solum Deum esset Met. obiectum adæquatum ex ipsius nominibus; dicitur enim methodus de primo principio, & in prolog. Met. appellatur scientia diuina, & lib 6. Theologia idest scientia de Deo. Item ex eius nobilitate, & præstantia super alias scientias, non enim sufficit hanc præstantiam sumere à subiecto principalitatis, quia si non haberet pro obiecto adæquato Deum, sed ens, esset imperfectissima, quia gradus superior semper est imperfectior inferiori, vnde & per inferiores perficitur. Rursus Metaph. est humana Theologia, & à sacra Theologia non differt, nisi quia in hac contemplatur Deus reuelatus, in alia vero quatenus ratione naturali eleuari possumus, ergo sicut in Theologia sacra subiectum est Deus sub ratione reuelati, ita erit hic sub ratione naturaliter cognoscibilis. Demum omnia in Met. considerata ad Deum reducuntur, vnde & Arist. ipse 12. Metaph. totam scientiam Metaphysicalem concludit de Deo referens ad illum, vt ad conclusionem intentam, quæcumque tradiderat in superioribus libris.

Resp. vt superius dictum est, nomina illa ex obiecto principali desumi, non adæquato. Ad 2. negatur assumptum, gradus enim superior, licet positiue sit imperfectior inferiori, permissiue tamen est perfectior, vnde hac ratione non solum ex parte obiecti principalis potest Metaph. dici nobilissima scientia, sed etiam ex parte obiecti adæquati, quia iuxta nobilitatem, & dignitatem actualem principalis obiecti mensurari debet nobilitas permissiua obiecti adæquati. Ad 3. negatur consequentia, sacra Theologia namque habet pro subiecto adæquato Deum in se, cum ex principijs reuelatis pendeat, at Metaph. quia lumini naturali innititur, non potest habere Deum in se obiectum adæquatum, quia non possumus ad Deum naturaliter eleuari, nisi sub aliqua ratione communi etiam creaturis, per quas cognoscitur. Ad 4. omnia considerata in Metaph. nequeunt in Deum referri, nisi vt in primum efficiens, & vltimum finem, quæ attributio non sufficit ad rationem subiecti adæquati, vt supra dictum est. Sed vrgebis cum Hurtad. reduci debere, tanquam ad obiectum adæquatum attributionis, quia Metaph. considerare debet prædicata entis, & substantiæ, tanquam partes essentiales substantiarum separararum, veniunt siquidem in compositionem Metaphysicam, vt partes per se, respectu Dei, & Angelorum, cum ergo partes cognoscantur in ordine ad totum, sequitur ens quoque & substantiam deberi tamquam partes cognosci in ordine ad Deum, & Angelos, ergo non per se, & directè, sed reductiue considerantur in ordine ad Deum, vel saltim substantiam immaterialem, & quidem tanquam ad obiectum adæquatum attributionis, non autem, vt ad aliquid extrinsecum, quia considerantur, vt per se partes eius.

Resp. Hurtadum loc. cit. non satis sibi constare, nam sect. 1. distinguit obiectum adæquatum ab obiecto attributionis, & sect. 3. illa confundit, item sec. 1. vult adæquatum obiectum in scientia esse aggregatum omnium, quæ in ea cognoscuntur, & sect. tertia vult Deum, & angelos esse obiectum adæquatum attributionis in Metaph. & tandem sec. 4. ait quod solus Deus est obiectum adæquatum attributionis in Met. vnde non facile percipitur quid velit hic Auctor; & argumentum factum non concludit solum Deum esse obiectum in Met. sed etiam Angelos; re autem vera neutrum concludit, falsum enim est vniuersaliter loquendo superiora semper in scientijs considerari in ordine ad inferiora, adeo vt hæc semper sint obiecta attributionis, hoc enim verum est interdum ex peculiari modo procedendi scientiarum, non autem absolute loquendo, vt diximus disp. 12. log. q. 2. art. 6. vbi plura diluimus, quæ hic Hurtad. obijcit in hac materia; tum quia falsum est Deum componi Metaphysice ex realitatibus Metaphysicis, vt ex partibus essentialibus, siquidem hoc repugnat summæ suæ simplicitati, vt infra suo loco dicetur; cum tandem quia quando id etiam concederemus, non videtur adhuc, quomodo accidens, quod in Metaph. consideratur, ad Deum reducatur, vt ad obiectum adæquatum attributionis, non enim reduci potest, nec vt pars eius, nec vt passio, sed præcise vt ad causam efficientem.

43 Quintò obijcitur solum ens finitum, quod in decem prædicamenta diuiditur, esse obiectum Metaph. idq. specialiter probando cum Pasqualig. disp. 18. sec. 3. Deum non contineri sub obiecto Met. quia Deus non participat rationem formalem obiecti Metaph. etiamsi hoc ponatur ens, vt sic, Deus enim non est ens, sed aliquid supereminentius ente, nec in ratione entis conuenit vniuoce cum creatura, quod ibi fusè probat, ergo &c. Tum 2. quia Deus non participat abstractionem Met. nam longe altiorem abstractionem habet à materia, quam obiectum Metaphysicæ, quia abstractio, qua constituitur obiectum Metaph. est abstractio per intellectum, vt constat de prædicatis vniuersalibus, sed Deus modo longe diuerso abstrahit à materia, nam non abstrahit per intellectum, sed ex natura sua; non abstrahit, tanquam quid vniuersale, sed vt quid singulare; non abstrahit ita vt possit esse in materia, sed vt actus purissimus, ergo Deus non participat abstractionem Metaph. Tum 3. quia obiectum cuiuslibet scientiæ creatæ siue totale, siue partiale est aliquid vniuersale ex dictis in logica, sed Deus nequit quidditatiue, & in se considerari, nisi vt singularis, singularitas siquidem est de quidditate Dei, ergo secundum se cadere nequit sub obiecto Metaph. Tum 4. quia principia, & obiectum ad eandem scientiam pertinent, principia siquidem in natura obiecti virtualiter continentur; sed principia, ex quibus diuina natura intelligatur, sunt propositiones tum naturali lumine notæ, tum per fidem reuelatæ, & illæ omnes spectant ad Theologiam, quæ sola ex reuelatis, & notis lumine naturæ procedit, ergo &c. Tum 5. quælibet scientia talem debet habere proportionem cum obiecto, vt possit eius naturam adæquate manifestare, at Metaph. producendo ex naturaliter cognitis nequit Dei naturam adæquate manifestare, ergo in ratione obiecti ad solam Theologiam spectat. Tum denique quia hæc videtur fuisse Arist. intentio, qui cum lib. 6. Met. assignasset ens pro obiecto Met. postea lib. 7. hoc ens diuidit in decem prædicamenta, in quibus non includitur Deus.

Resp. negando assumptum cum probatione, Deus enim verè, & propriè est ens, & ità conueniunt in ente Deus, & creatura, vt vna possit esse scientia de illis tractans, cuius obiectum totale illa sub se contineat, vt obiecta partialia, qualis autem & quanta sit huiusmodi conuenientia inter Deum, & creaturam in conceptu entis infrà suo loco declarabitur, vbi etiam omnia Pasqualig. argumenta contra hoc dissoluemus. Ad 2. item negatur assumptum cum probatione, falsum siquidem est abstractionem, qua constituitur obiectum metaphysicum esse per intellectum, constituitur enim obiectum metaphysicum per abstractionem à materia secundum esse modo explicato pro æquiuocatione vitanda n. 41. & hæc abstractio secundum esse nedum Deo conuenit, ac cæteris intelligentijs, sed etiam prædi-

catis

eatis vniuersalibus, nihil enim aliud est à materia a ... secundum esse, quam quod possit in rerum natura verè, ac realiter existere absque materia; hoc autem verum est, nedum de substantia immateriali, sed etiam de rationibus transcendentibus, quæ cum sufficienter in substantia immateriali conseruari possint, constat posse in rebus sine materia existere, & sic possunt dici abstracta secundum esse, imò & ex natura sua, quatenus ex debito naturæ materiam non exigunt; & quamuis maior sit abstractio Dei à materia, quam aliarum Intelligentiarum, ac præsertim rationum vniuersalium, id parum refert; vt enim hæc omnia sub eodem communi obiecto vnius scientiæ totalis contineri possint, sufficit, vt adunentur in vna ratione communi obiectiua eiusdem abstractionis. Ad 3. iam diximus disp. 12. log. q. 12. art. 3. Deum vt singularem posse esse obiectum scientiæ propter suam necessitatem, verum est tamen in scientia creata considerari non posse sub ratione singularitatis, vt sic, sed tantum in conceptibus proprijs desumptis ex communibus. Ad 4. negatur minor quoad 2. partem, quamuis enim propositiones de Deo reuelatæ ad sacram pertineant Theologiam, acquisitæ tamen lumine naturali suaptè natura ad Metaph. pertinent, etiamsi interdum illas sibi vsurpet sacra Theologia in suis dogmatibus tradẽdis. Ad 5. neg. maior absolutè sumpta, nequit enim Physica adæquatè, & exactè corporis naturalis quidditatem manifestare, cum intra suam sphæram non attingat prædicata substantiæ, & entis in eo essentialiter inclusa: vt igitur Deus sit obiectum partiale Metaph. sufficit, vt possit diuinam attingere naturam in communibus prædicatis, ac etiam in proprijs desumptis ex communibus. Ad vlt. neg. Arist. lib. 6. Met. ens illud præcisè diuisisse in decem genera, quod lib. 6. statuerat obiectum Metaph. sed diuisit aliud inferius ipso, nempè ens finitum, & causatum.

44 Sextò arguitur ex eodem Pasqual. disp. 19. sect. 1. Intelligentias sub obiecto Metaph. non contineri nam obiectum partiale debet participare eundem modum scibilitatis, quem dicit totale, sed intelligentiæ non ità se habent respectu obiecti totalis metaph. ergo &c. Maior patet ex proportione necessaria inter obiectum partiale, & totale; Probatur minor, quia obiectum totale in metaph. fundat scientiam metaph. quatenus ita est abstrahibile à materia, vt tamen possit esse in ipsa, sed Intelligentijs id repugnat omninò, ergo &c. Tum 2. quia non sunt intrà eandem abstractionem cum obiecto metaph. ergo sub eo non continentur, Consequentia patet, quia sicut substantiæ materiales à sphæra obiecti metaph. excluduntur, quia non sunt intrà eandem abstractionem cum ipso, eadem ratione substantiæ quoque immateriales excludi debebunt; Probatur assumptum, quia obiectum metaph. abstrahit à materia secundum rationem tantùm, itant sibi non repugnet esse in materia, Intelligentiæ abstrahunt secundum rem, itaut repugnet illis esse in materia, ergo &c. Tum 3. quia Physica distinguitur à metaph. eo quia illa non abstrahit a materia nec secundum rem, nec secundum rationem, Metaph. verò abstrahit secundum rationem; cum ergo scientia de Angelis abstrahat à materia secundum rem, erit magis diuersa a metaph. quam ipsa Physica; Conseq. patet, quia magis opponuntur abstractio angelica, & metaph. quam ipsa metaph. cum phyca, quod enim abstrahit ex natura sua à materia, habet oppositionem cum eo, quod ex natura sua est materiæ immersum, quod verò abstrahit secundum rationem tantum, non habet oppositionem. Neq; dicas, ait Pasqualig. abstractionem metaph. præscindere ab eo, quod fit secundum rem, vel secundum rationem. Nam talis abstractio est prorsus impossibilis, vel enim hoc quod abstrahit, est spirituale, & tunc abstrahet ex natura sua, & secundum rem, si verò est indifferens ad esse spirituale, & materiale, tunc non abstrahet ex natura sua, sed secundum rationem, quia erit aliquid obiectiuum à ratione præcisum. Tum 4. abstractio à materia fit per quandam separationem, propriè autem non dicitur aliquid ab alio separari, nisi sit cum ipso vnibile, cum ergo intelligentiæ non sint cum materia vnibiles, nequeunt propriè dici abstrahere à materia. Tum 5. quia ens statim ac ad esse corporeum contrahitur, siue materiale, statim desinit esse obiectum Metaph. & fit obiectum Physicæ, & hoc non alia ratione contingit, nisi quia acquirit nouam rationem formalem obiectiuam, ergo etiam quando contrahitur ad eius immateriale, seu spirituale constituetur obiectum alterius scientiæ à paritate rationis. Tum denique quia multò plura possumus de Angelis cognoscere in Theologia, quæ agit de ipsis, procedendo ex reuelatis simul, & cognitis lumine naturæ, quam in Metaph. ergo Intelligentiæ non spectant ad Metaph. Conseq. patet, quia quando aliquod obiectum non potest secundum suam naturam adæquatè cognosci ab aliqua facultate, & ab alia cognosci potest, ad hanc potius spectat, tanquam obiectum, quam ad illam, quia obiectum à sua scientia exigit adæquatè cognosci. Probatur assumptum, quia via sensus vix Intelligentiarum existentia colligi potest, vndè concludit Doctor q. 1. prologi *§. tertio arguitur*, ex puris naturalibus, & via sensus nos attingere non posse conceptus proprios Intelligentiarum.

45 Resp. negando min. obiectum enim adæquatum Metaph. s. ens fundat illam scientiam, quatenus est abstractum à materia secundum esse modo supra explicato, ità s. vt ei non repugnet in rerum natura sine materia reperiri, & conseruari, quo pacto Intelligentiæ quoque dicuntur à materia abstractæ, & participare scibilitatem ... Metaph. etiamsi propter suam communitatem, & indifferentiam possit ens in materia reperiri; & quod addit ibi Pasqual. §. ad hanc solutionem elidendam, obiectum partiale debere seruare eundem prorsus modum essendi cum subiecto totali, & eandem prorsus scibilitatem, est etiam falsum, alioquin probaret eadem ratione, vt patet discurrenti, in Physica sub corpore naturali, vt sub obiecto totali, corpus caducum, & æternum, vt obiecta partialia, coadunari non posse; insuper falsum est abstractionem Intelligentiarum repugnare enti, vt sic, vt ibi ait hic Author; quamuis enim ei positiuè non conueniat in eo statu indifferentiæ, adhuc tamen ei non repugnat. Ad 2. negatur assumptum cum probatione; quamuis .n. intelligentiæ non sint cum ente intrà eandem abstractionem specificam, quia ens est abstractum à materia per indifferentiam, Intelligentiæ per essentiam, ita quod illis repugnat esse in materia, sunt tamen intrà eandem abstractionem genericam, quatenus tam ens, quam Intelligentiæ cum omnibus transcendentibus sunt abstracta secundum esse modo pluries explicato; & falsum est, quod sæpius ibi inculcat hic Auctor, obiectum Metaphysicæ esse abstractum secundum rationem tantum à materia, hoc enim proprium est obiectum Mathematicæ, quæ abstrahit à materia non secundum esse, sed tantum secundum rationem, at obiectum Metaph. tam secundum esse, quam secundum considerationem abstrahere debet. Ad 3. procedit argumentum ex eodem falso fundamento, quod & Metaph. & eius obiectum abstrahat à materia tantum secundum rationem, & ex natura sua sit materiæ immersum, hoc, inquam, est prorsus falsum, & erroneum, quia Metaph. abstrahit a materia tam secundum esse, quam secundum considerationem, & in hoc secernitur à Physica, & Mathematica quantum ad modum abstrahendi; eodem pariter modo eius obiectum abstrahit; vndè ex natura sua potius dici debet à materia abstractum, quam materiæ immersum, eo quia ex debito naturæ non sibi debetur talis immersio, licet ei non repugnet. Ad 4. vera est minor, si separatio sumatur, vt dicit priuationem vnionis, falsa si sumatur, vt dicit negationem vnionis, nam hoc sensu cum omni proprietate tam separata dicuntur res inter se vnibiles, quam non vnibiles. Ad 5. negatur paritas quia ens statim ac per corporeum contrahitur, exuit Metaphysicam abstractionem, sed quando contrahitur ab incorporeo non exit ab ea, vndè corporeum supra ens non solum addit nouam rationem obiectiuam, sed immersionem in materia quæ destruit rationem obiectiuam Metaphysicam, non ità incorporeum. Ad vlt. negatur conseq. tum quia falsum est vniuersaliter loquendo scientiam teneri ad adæquatam, & omnibus numeris absolutam obiecti sui cognitionem, vt constat in scientijs particularibus, quæ ignorant rationes transcendentes suorum obiectorum, vt notat Doctor. 6. Met. q. 1. in fine; tum quia Metaph. si non vt est ab Arist. conscripta, tamen vt possibilis intellectui ex natura potentiæ tradit adæquatè cognitionem de Angelis, quantum possibile est per lumen naturæ; imo pro statu isto, & sistendo in Arist. Metaph. dato, quod euidenter existentiam Intelligentiarum attingere nequeamus, adhuc tamen possumus attingere earum possibilitatem in rerum natura, quatenus prædicata illa, quibus essentia Angelicæ naturæ solet explicari, adinuicem non repugnant, nec integrant rationem in se falsam, hoc enim sufficit, vt cadant sub adæquato Metaph. obiecto; & dum ait Doctor q. 1. prologi nos via sensus conceptus proprios Intelligentiarum attingere non posse, loquitur de conceptibus proprijs (vt aiunt) ex proprijs desumptis, non autem ex communibus.

Septimò arguitur ex Pasqualig. disp. 17. & alijs, quod ens reale in sua amplitudine non sit obiectum Met. quia obiectum scientiæ debet habere principia ex 1. Post. & passiones de ipso demonstrabiles per talia principia, sed ens in hac amplitudine sumptum neutrum habet horum, non principia, quia vt sic abstrahit à principio, & principiato, & si haberet principia intrinseca constitutiua, tunc non haberet conceptum simpliciter simplicem, & in vlteriores conceptus irresolubilem; non passiones, quia subiectum non est de essentia suæ proprietatis, ens autem sic sumptum essentialiter imbibitur in quacunque re, & realitate. Tum quia tunc Metaph. alias omnes scientias sibi subalternaret, nam tunc subiectum aliarum scientiarum esset sub subiecto Metaph. quæ est conditio scientiæ subalternatæ ex 1. Post. Tum 3. quia tunc Metaph. esset alijs scientijs imperfectior, cum ens inquantum ens, sit imperfectissimum obiectum, quia communissimum. Tum 4. obiectum scientiæ habet vniuocationem ad suas partes subiectiuas, cum respectu earum appelletur genus subiectum 1. Post. sed ens, vt sic, non est vniuocum ad inferiora. Tum 5. quia in qualibet scientia distinguendum est subiectum communitatis à subiecto attributionis, neque hoc coincidit cum illo; ens autem est subiectum communitatis, quia de omnibus essentialiter prædicatur, ergo non attributionis. Tum tandem quia iuxta hanc sententiam non contradistinguerentur in Metaph. principia, passiones, & subiectum contra præceptum Arist. 1. Post. 21. quia hæc omnia considerarentur, vt species, cum intrinsecè imbibant conceptum entis.

46 Resp. ad 1. ex Scot. q. 3. prolog. ad 3. 1. quæst. quod licet ens inquantum ens non habeat principia essendi, vt sunt causæ intrinsecè componentes, habet tamen principia cognoscendi, quales sunt præmissæ demonstrationis, in quibus definitio subiecti assumitur, vt medium, & hoc sufficit ad obiectum scientiæ, vt dixi-

diximus disp. 12. Log. qu. 2. artic. vlt. cum autem ens vltrà principia complexa, siue cognoscendi, habeat quoque principia incomplexa, & essendi, videbitur infrà; habet quoque ens suas passiones, vt infra suo loco patebit, in quibus licet realiter imbibatur, non tamen essentialiter, cum non sint formaliter entia quantum ad id, quod supra ens adduot, sed tantum realiter. Ad 2. negatur Conseq. cuius probatio procedit ab insufficienti, quia ad scientiam subalternatam non sufficit habere subiectum sub subiecto, sed adhuc aliæ conditiones requiruntur ex dictis disp. 12. Log. q. 4. quarum defectu aliæ scientiæ non subalternantur Metaph. vt mox patebit. Ad 3. constat ex dictis ad 4. princip. Ad 4. minor est falsa, vt infrà suo loco patebit. Ad 5. item negatur minor, quia saltim de suis passionibus, & vltimis differentijs non essentialiter prædicatur, vt dicemus; vnde remanet locus distinguendi etiam in Metaph. passionem à subiecto, per quod patet ad 5.

Octauò demum Pasqualig. disp. 17. cit. & Auersa quæst. 2. Philosoph. sec. 7. instant contra rationem formalem obiectiuam, quod non benè assignetur ens, vt ens, quia vel ens, vt sic, sumitur cum præcisione à suis inferioribus, & sic sub eo non magis claudetur substantia immaterialis, quam materialis, quia in tali communitate æquè abstrahit ab vtrisque, quod si non sumatur cum omnimoda præcisione, sed vt etiam supponit pro inferioribus, tunc etiam neque est maior ratio, cur potius ad immaterialia se extendat, quam ad materialia, nam color, vt color, extenditur, vt genus, ad omnes prorsus colores nullum excludendo; non ergo videtur quo pacto ex vi illius reduplicationis ens, vt ens, magis extendatur ad substantias immateriales, quam materiales. Quod si intelligatur de ente abstrahente a materia, tunc malè reduplicatur ratio entis, vt ens est, quia ratio formalis obiecti trahit secum pro materiali omne id, in quo reperitur, & cum ens reperiatur in omnibus rebus, tam immaterialibus, quam materialibus, omnia trahet ad obiectum Met. vnde potius expediret (ait Auersa) assignare obiectum Met. ens abstrahens à materia. Tum 2. quia ratio formalis obiectiua est illa secundum quam obiectum attingitur a scientia, & quæ specificando scientiam, ponit debitam commensurationem, & correspondentiam inter ipsam, & obiectum, adeout scientia possit ferri in omnia, quæ participant talem rationem formalem, cum per ipsam reddantur proportionata, vt attingantur à scientia; cum ergo ratio entis, vt sic, intrinsecè imbibatur in qualibet re, siue abstrahat, siue non abstrahat a materia, ex vi talis specificationis omnia entia veniunt in Metaph. consideranda etiam secundum proprias rationes, sicut in Physica omnia corpora naturalia etiam sub proprijs rationibus considerantur, quia participant naturam, quæ est ratio formalis obiectiua Physicæ. Tum 3. Metaph. est specialis scientia, vt distinguitur a Physica, & Mathematica habens specialem modum tendendi diuersum a cæteris, ergo oportet etiam quod habeat diuersum obiectum dicens specialem modum scibilitatis, & quod speciali modo tendentiæ petat attingi, quantum est ex vi suæ rationis formalis; sed ens, vt sic, non dicit specialem modum scibilitatis, vt enim tale est, nullam aliam scibilitatem habet præter communissimam, atque transcendentalem, quæ in qualiber alia determinata scibilitate imbibitur. Tum 4. ratio materialis obiectiua in scientia debet esse diuersa a formali, at in ente, vt sic, talis formalitatum diuersitas assignari non potest, quia eo ipso, quod est primus, & supremus conceptus, non potest resolui in diuersas rationes obiectiuas. Tum 5. ratio formalis obiectiua additur obiecto materiali ad coarctandam eius amplitudinem, & scibilitatem, sed specificatio entis, vt sic, nullam facit restrictionem in ente, sed ipsum relinquit in eadem amplitudine. Tum denique quia per talem assignationem non saluatur vnitas obiecti Metaph. non enim saluatur vnitas obiecti materialis, quia non potest ens immateriale, & ens in communi cum suis transcendentibus integrare obiectum materiale, seu rem consideratam Metaph. nusquam enim talis vnitas consurgit ex genere communi, & vna specie eius relinquendo aliam speciem, ex animali v. g. & homine relinquendo brutum; ex quantitate, & quantitate successiua relinquendo permanentem; nec saluatur vna ratio formalis obiecti in genere rei, quia dum pro tali ratione formali reduplicatur ens, vt ens, non apparet, quo pacto hæc dici possit vna ratio formalis pro ente in communi, & ente immateriali; Nec eandem saluatur vna ratio formalis in genere scibilis idest vna abstractio, longè enim diuersa est abstractio entis immaterialis, ac entis in communi à materia; vna est realis, alia rationis, vna per essentiam, altera per indifferentiam, vna positiua, altera permissiua, vnde per modum vnius nequaquam accipi possunt.

47 Resp. ad 1. satis constare ex dictis in declaratione conclus. 3. quomodo Metaph. non considerat solam, & puram rationem entis communissimè sumpti, sed etiam ad inferiora descendit, esto non ad omnia, cur autem ad hæc potius, quam ad alia descendat, diximus prouenire ex abstractione Metaphysica, intra quam continentur quædam inferiora entis nempe immateriales substantiæ, non alia; vnde diximus ly *ens vt ens*, non tantùm specificare rationem obiectiuam in genere rei; sed etiam in genere scibilis, nempe modum ipsum intelligendi, itaut Metaph. considerat ens, vt sic, & quicquid eandem participat cum ente abstractionem, scilicet immateriales substantias; Non expedit autem, prout videbatur Auersæ, assignare obiectum Metaph. ens, prout abstractum à materia ob rationem supra allatam n. 37. sed prout ens, quia passiones Metaphysicæ de ipso demonstrabiles vnum, verum, bonum, non competunt enti, inquantum immateriale, vel abstractum a materia; nec de ipso demonstrantur ratione immaterialitatis, vel abstractionis a materia, sed quatenus ens est præcisè. Ad 2. etiam constat ex dictis ibidem, quod licet ex vi rationis formalis obiectiuæ in genere rei deberet Metaph. res omnes considerare tam materiales, quam immateriales etiam in particulari, sicut Physica hoc modo omnia corpora naturalia contemplatur, tamen ex vi rationis formalis in genere scibilis restringitur ad sola entia abstracta à materia secundum esse, vt sunt Intelligentiæ, ac transcendentia. Ad 3. neg. minor, eo enim ipso, quod ens obijcitur intellectui, vt abstractum secundum esse, & per indifferentiam, fundat diuersum modum essendi ab obiectis aliarum scientiarum, & consequenter diuersam scibilitatem, vnde ens, vt sic, vt sæpius ait Doctor, est vnum de numero scibilium, & est quædam species obiecti scientifici in communi potens constituere peculiarem scientiam ab alijs diuersam. Ad 4. maior non est omnimodè vera, vt enim diximus in Log. disput. 12. q. 2. art. 1. & notat Lichet. q. 3. prologi §. *ex his dictis*, definitio rei vniuersaliter est ratio formalis constituendi aliquid in esse subiecti scientiæ, si illud habet definitionem, & quid rei; si verò subiectum non habet definitionem, inquit Lichet. sicut Deus, qui est obiectum Theologiæ, & ens inquantum ens subiectum Metaph. tunc ratio formalis explicatur sub nomine abstracti, puta Deus sub ratione Deitatis, & ens sub ratione entitatis. Ad 5. ratio formalis obiecti non debet rem consideratam coarctare in esse rei, sicut rationale coarctat animal, sed in esse scibilis, vt loco proximè citato in Logica declarauimus, & hoc modo coarctatur ens per illam specificationem, quandoquidem alijs modis considerabile est, & sub alijs formalitatibus. Ad vlt. ens immateriale positiuè satis conuenit cum ente in communi, quod est immateriale præcisiuè, vt possint integrare vnum materiale obiectum à Metaph. consideratum, vtrumque enim dicitur abstractum secundum esse; & in tali abstractione conueniunt, licet vnum dicatur abstractum secundum esse per essentiam, aliud verò tantùm per indifferentiam, vnum positiuè, alterum permissiuè; neque inconuenit vnam speciem cum suo communi genere obijci intellectui per modum vnius obiecti, & hoc modo vnam scientiam constituere relicta alia specie, quæ secum genus illud condiuidit; sic enim Mathematica considerare potest quantitatem, & descendere ad vnam eius speciem, scilicet continuam, relinquendo discretam; & è contra potest Arithmetica considerare genus quantitatis descendendo ad quantitatem discretam, continua exclusa; immo si possunt duæ species oppositæ coadunari in communi genere, velut in vno obiecto alicuius scientiæ, vt corpus caducum, & æternum in corpore naturali in Physica, cur non vna species ita combinari potest cum suo genere alia exclusa? præsertim quando cum communi genere quandam habet conuenientiam quam non habet alia, sicut est in proposito de ente in communi, quod cum sit abstractum per indifferentiam à materia, maiorem vtique videtur habere affinitatem saltem in esse scibilis cum ente immateriali, quod est a materia penitus abstractum, quam cum materiali, quod est materiæ prorsus immersum.

Posset hic fieri difficultas, quod ens, vt ens, non contineat virtualiter omnes veritates Metaphysicas, vt v. g. non illas, quæ habentur de Angelis, hæc verò est præcipua conditio obiecti adæquati scientiæ, ex Scoto q. 3. prologi B. Respondet Poncius disp. 2. Log. num. 12. & 18. sensum illius definitionis subiecti, quam affert Doctor, non esse quod secundum se, & secundum suam rationem præcisè contineat veritates totius scientiæ, neque enim secundum se solum debet illas continere virtualiter, itaut se solo cum intellectu posset omnes illas causare, sed sensus est, quod ipsum & secundum se, & secundum omnia obiecta attributa ad ipsum contineat omnes illas veritates. Hæc explicatio directè est contra intentionem Doctoris, qui explicando illam particulam, *primo virtualiter*, exponit vt idem sonet, quod contineat independenter ab alijs in scientia consideratis, secundum suam rationem adæquatè, & præcisè. Vnde melius est dicere Doctorem ibi definire subiectum specificum, non genericum, vt diximus disp. 12. Log. q. 2. art. 4. & explicat Aureol. q. 3. prologi art. 1.

QVÆSTIO III.

De Metaphysicæ muneribus, & priuilegijs.

48 PLura, & varia recenseri solent Metaphysicæ munera, comparando illam ad alias scientias particulares, quæ peculiari indigent consideratione, nam ex eorum cognitione magis constabit natura, & qualitas huius scientiæ.

Primum munus, quod Metaphysicæ solet attribui, est, quod vnicuique scientiæ proprium præscribat obiectum, & si opus fuerit, illud esse demonstret, quod expressè significauit Auerroes 3. de Cœlo com. 4. cum ait Metaphysicæ esse defendere, ac verificare particularium scientiarum subiecta; ratio huius muneris ex 1. Post. deducitur, vbi Arist. ait scientiam non probare suum subiectum esse, sed potius illud supponere, quare si id probare opus fuerit, cum ex pro-

proprio penu probationes non habeat, ad superiorem scientiam recurrere debet, quæ est Metaphysica. At difficultas est de modo, quo possit Metaph. id præstare, an scilicet à priori, & per causas intrinsecas, num verò à posteriori tantùm, & per extrinsecas; Suarez disp. 1. Met. sec. 4. docet hoc tantùm præstare posse à posteriori, & ab effectibus, neutiquam a priori. Ratio ipsius esse videtur, quia si posset Met. ad particularia obiecta scientiarum descendere, ostendendo à priori, quod sint, & quid sint, tunc res omnes in particulari specularetur, quod quæst. 1. falsum esse monstrauimus, & extrà propriam abstractionem exorbitaret. Tum quia, cum Metaphysica suum obiectum à priori probare nequeat, vt diximus disp. 12. Log. de quacumque scientia in vniuersum, vel concedenda est scientia superior ea, quæ id munus præstet; vel erit inferioris conditionis, quam sint cæteræ scientiæ, cum non habeat, vnde à priori suum obiectum stabiliat, ac defendat. Alij verò, quibus Pasqualig. disp. 26. sec. 2. & Meuris. q. 2. procem. Metaph. subscribunt, tenent Metaphysicam hoc munus obire posse, nedum à posteriori, sed etiam à priori, immo nedum obiecta aliarum scientiarum probare posse à priori quoad si est, sed etiam quoad quidest; Ratio est, quia hæc demonstratio fit à Metaphysico per processum diuisiuum, colligendo nimirum ex diuisione entis, & superiorum generum omnia obiecta scientiarum, quæ sub illis diuisionibus continentur; hic autem processus est à priori, & per causam, vt de se constat, cumque sit per causas intrinsecas, scrutatur, & manifestat nedum existentiam illorum obiectorum, sed essentiam quoque & quidditatem. Demum Hurtad. disputat. 1. sec. 5. negat hoc esse munus Metaph. imò inquit Metaph. nec scientias cognoscere, nec eorum obiecta secernere; sed quamlibet scientiam habere aliquos actus reflexos, quibus in procemijs suis inuestigant obiecta; & §. 74. negat diuisionem entis in corporeum, & incorporeum ad solam Metaph. pertinere, & ait esse mixtam ex Physica, & Metaphysica, quia elicitur ex hac præmissa Physica *datur substantia corporea*, & ex hac Metaphysica *datur substantia incorporea*. & infertur hæc mixta ergo *substantia diuiditur in corpoream, & incorpoream*, vt supra retulimus n. 16.

49 Dicendum est Metaphysicam posse probare obiecta aliarum scientiarum quoad si est, nedum à posteriori, verùm etiam à priori, non tamen quoad quidest; Colligitur ex his, quæ habet Doctor de natura Metaph. q. 3. prologi ad 2. pro 2. quæst. vbi vult quod præter scientias speciales, oportet esse aliquam communem, in qua probentur in communi omnia, quæ sunt communia illis specialibus, ita Doct. si ergo probando obiecta aliarum scientiarum procedit ex communioribus, & vniuersalioribus, iam procedit à priori, & non tantum ex signis, & effectibus, vt Suarez aiebat. Tum quia iam disput. 12. Log. q. 2. ar. 2. ostendimus posse quamlibet scientiam sistendo intrà suam Sphæram probare existentiam sui subiecti à posteriori, ergo si verum est commune proloquium, posse Metaphysicam probare existentiam obiectorum aliarum scientiarum, vt fatetur Suarez, plane hoc non est intelligendum tantùm a posteriori, quia actum ageret, & superuacaneum foret, sed à priori; Deniq; confirmatur ostendendo, quo pacto possit Metaph. hoc à priori efficere, vt enim docet Arist. 4. Metaph. cap. 1. aliarum scientiarum obiecta sunt particulæ quædam entis puta, linea, numerus, naturale corpus, &c. Sed Metaphysica diuidit ens, & alia suprema genera, & ex his diuisionibus colligit particulas entis retinendo quæ sunt intrà eandem abstractionem cum ente diuiso, vt sunt entia immaterialia, & alijs scientijs relinquendo quæ videt esse extra talem abstractionem, ergo probat aliarum scientiarum obiecta à priori, nam peracta diuisione superioris in inferiora, ex vi connexionis gradus superioris cum inferiori ostenditur à priori existentia membrorum illius diuisionis; Et falsum est, quod inquit Hurt. diuisionem entis in corporeum, & incorporeum non pertinere ad solam Met. solius enim Metaphysicæ est suprema rerum genera diuidere, & varios gradus vniuersales entis agnoscere, nec alia particularis scientia in hoc officium intruditur, & quamuis non omnes species, in qua ens diuidit, assumat ad se considerandas, sed alijs scientijs distribuat; non ob id sequitur talem entis diuisionem à Metaph. non fuisse ex integro factam.

Quod autem demonstrare nequeat à priori obiecta aliarum scientiarum quantum ad quid est, expresse docet Doctor 6. Met. q. 1. in fine, vbi ait quod *essentialiter cognoscit qualibet scientia specialis quid proprij subiecti, quam Metaphysicus*; idque luculenter ostendit ratio pro Suarez adducta, quod hoc admisso consideraret Metaph. res omnes in particulari, & extra propriam abstractionem abiret, quia si definitiuè substantiam materialem cognoscere vellet, planè per materiam definire deberet, hoc autem falsum esse quæst. præced. satis constat; Aduertit tamen Doctor ibid. in hoc sensu dici posse Metaphysicam manifestare à priori quid est obiectorum illorum, quia applicando notitiam Metaphysicam ad notitiam confusam, quam habet scientia inferior de proprio obiecto, potest perfectior haberi de subiecto illo, quam habeat particularis, licet enim particularis artifex sit perfectus v. g. elementicus, siue lapidicus, vel planticus, est tamen absolutè loquendo imperfectus sciens, quia etiam plantam imperfectè nouit; potest enim ignorare, an sit substantia, etiam non considerare, an sit ens, si nunquam conceptum entis abstraxit; notitiam autem horum prædicatorum, sine quibus lapis, vel planta distinctè cognosci nequeunt, scientia inferior accipit a metaphysica.

50 Ad rationem pro Suarez allatam, ex ea parte, qua nos carpit, dicimus probare solum secundam partem nostri asserti, quod scilicet Met. non attingit à priori quid sit obiectum aliarum scientiarum, sed tantum quod si est eo modo, quo declarauimus supra n. 16. tum quia potest existentiam eorum ostendere à priori per causas extrinsecas, scilicet finem, vel efficientem, quæ non exprimunt quod quid rei; Ad difficultatem de Metaph. ait Pasqualig. cit. sect. 5. posse etiam a priori ostendere existentiam sui obiecti recurrendo ad primam causam; possumus enim argumentari ab ente per essentiam ad ens participatum, quatenus ex ente per essentiam, tanquam ex causa, & primo fonte sequitur possibilitas entis participati, quia scilicet ens per essentiam est communicatiuum sui ipsius; & ait hoc esse priuilegium speciale Metaphysicæ, vt possit etiam à priori confirmare obiectum suum, & id obtinet, quia est scientia omnia prima, quæ absque eo, quod egrediatur proprios terminos; potest attingere causas sui obiecti, quod alijs scientijs concessum non est, quæ intra proprios terminos non reperiunt medium ad confirmandam existentiam sui obiecti à priori. Hæc responsio recipi non debet, quia vt docet Doctor 1. Met. q. 1. soluendo rationes pro Auerroe, nulla prorsus scientia in vniuersum valet existentiam sui obiecti ostendere à priori, vt etiam nos docuimus disp. 12. Log. qu. 5. artic. 2. tum quia ratio, quam affert Pasqualig. ipse in illa disp. 22. n. 2. pro alijs scientijs, idipsum æquè benè de Metaphysica concludit, inquit enim nullam scientiam obiectum suum à priori posse probare, quia ad hoc requiritur medium cognitionis inferens notitiam illius rei, quæ inuestigatur; cum autem quælibet scientia incipiat à suo obiecto, non potest ex proprijs aliquod medium cognitionis habere, nisi desumptum ex proprio obiecto; à quocunque enim alio desumatur non erit ex proprijs; sed quando proceditur ad probandum obiectum, tunc non habetur, alioquin ad quid ipsius existentia confirmaretur? sed eodem pacto se habet, ac si ablatum fuisset, & idcircò non suppetit scientiæ medium aliquod, quo ex proprijs ad eius probationem procedat à priori: sed quis non videt rationem hanc paribus viribus etiam de Metaphysica militare? tum denique quia neque per argumentum ab ente per essentiam ad ens participatum ritè concludimus possibilitatem obiecti Metaph. quia obiectum Metaph. non est ens finitum, & participatum, sed ens in communi ad finitum, & infinitum, quod quidem quoad prioritatem Logicam, quam dicunt consequentiæ, ob suam communitatem prius est ipso ente per essentiam.

51 Itaque ad hanc difficultatem dicimus cum Doctore q. 3. prologi ad 2. pro 2. opin. lit. V. Metaphysicæ satis esse, vt possit à posteriori existentiam obiecti sui comprobare, neque ad hoc indiget probatione à priori, quia existentia obiecti Metaphysici est adeò euidens, & obuia, vt negari non possit, nisi negando existere, quod est ens, & existens, quod implicat in adiecto; immo hoc est speciale priuilegium Metaph. quia cum sit omnium prima, & vniuersalissima, scientiam superiorem non habet, qua existentia sui obiecti probetur a priori; neque ob id erit inferioris conditionis, quam sint cęteræ scientiæ, in certitudine, & firmitate sui obiecti; sicut non idcircò prima principia sunt minoris certitudinis, quam conclusiones, eo quia à priori probari non possunt, tum quia a posteriori, & deducendo ad impossibile adeò euidenter possumus obiecti Metaph. existentiam firmare, vt hominem quantumuis proteruum hanc negare præsumentem conuincere valeamus. Luce namque clarius apparet dari entia realia, ac proinde dari debere rationem omnium primam, & fundamentalem, per quam realizentur, vt ita dicam, & sint entia, quæ certè alia non erit, quam ens obiectum Metaph. & rursus ex ipsa abstractione argumentum euidens deducere possumus, vtique enim rationes communes, in quibus plura conueniunt, præscindere valeamus, cum ergo entia omnia in eo conueniant, quod realia sunt, poterit ratio ista realitatis, seu entitatis præscindi, quæ est obiectum Metaphysicæ.

Ad rationem pro 2. opinione negamus per processum illum diuisiuum a Metaphysico factum essentiam, & quidditatem obiectorum aliarum scientiarum manifestari in particulari, & distincte, non enim eo modo putandum est Metaphysicum ens diuidere in corporeum, & incorporeum, vt membrum vtrumque ex æquo attingat, directe per proprias, & specificas differentias, hoc enim modo non nisi ens incorporeum attingit, quod sui iuris est, aliud verò membrum scilicet ens corporeum, & materiale attingit tantum indirectè, & arguitiuè, quatenus nempe ex connexione entis cum vna differentia scilicet immaterialitatis arguit connexionem eius possibilem cum differentia opposita scilicet materialitate, vnde non à priori per causas intrinsecas attingit quidditatem substantiæ materialis, sed ex existentia gradus entis immaterialis sub suo obiecto contenti infert existentiam gradus oppositi, qui quia est extra sphæram sui obiecti, ibi sistit, nec vlterius pergit ad inquirendam illius quidditatem. Ad Hurtad. iam constat ex dictis, quo pacto diuisio illa substantiæ in corpoream, & incorpoream sit Metaphysica.

52 Secundum munus, quod Metaphysicæ ascribi solet, est aliarum scientiarum principia probare, & stabilire, ita pluribus in locis docuit Arist. 1. Post. cap. 7. 1. Topic. cap. 2. 1. Phys. cap. 2. vbi ait, quod si quis neget prima principia Geometriæ, non pertinet ad Geometriam illa probare, sed ad primum Philosophum, & hoc

idem

idem ex professo tradit 4. metaph. cap. 3. Tota difficultas consistit in explicando, quo modo Metaphysica hoc munus exerceat; attamen ex commentario Doctoris in illud cap. 3. lib. 4. Met. optimè declaratur hoc Metaphysicæ munus, & quo pacto illud exerceat circa aliarum scientiarum principia; hæc enim sunt duplicis generis, quædam enim sunt principia valdè vniuersalia, vt v. g. in Geometria *Omne totum est maius sua parte*; vel si *ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent, sunt æqualia*, & consimilia; quædam verò non adeò vniuersalia, sed particularia in ea scientia, vt *dici de omni, & dici de nullo* in logica, compositum dicit aliquid præter materiam in Physica, & alia huiusmodi. si principia sunt prioris generis, ait Doctor loc. cit. quem sequitur Suarez sec. 4. cit. nu. 17. quod ea confirmat Metaphysicus declarando rationes terminorum, ex quibus prima illa principia constant, hæc namque componuntur ex terminis communibus, qui sunt prius noti nobis, eo quod nostra cognitio incipit à communioribus, & confusis, vt habetur 1. Phys. isti autem termini communes sunt ens, totum, pars, æquale, inæquale, & similes, & quia huiusmodi termini communes pertinent ad Metaph. & ipse declarat rationes eorum; idcirco dicitur præfata confirmare principia, non quidem demonstrando, inquit Doctor, sed rationes terminorum declarando, vt quid sit totum, quid pars, quid substantia, quid actus, quid potentia, quid æquale, quid inæquale, quod facit in 5. lib. quibus terminis notis statim intellectus assentit veritati talium principiorum, ita Scot. cit. in expositione tex. 8. Vt ergo Metaph. huiusmodi principia confirmare dicatur, sufficit, quod proponat intellectui huiusmodi motiuum, quod præstat declarando terminos, eorumque naturam manifestando, vndè si proteruè quis hoc principium negaret, ad eum conuincendum proponi debet ex Metaph. quid sit totum, quid sit pars, ex tali enim terminorum declaratione fit statim euidens connexio ista, quod totum est maius sua parte; & sic quoque declarat. Alensis in quæstiuncula mota in eundem textum.

Si verò principia sunt secundi generis, & non adeò vniuersalia, sicut illa; tunc ista principia potest Metaph. probare nedum prædicto modo declarando nempe terminos illorum principiorum, si tamen non sunt extra abstractionem metaphysicam (si enim sic se haberent, modus ille foret ineptus) sed præcipuè reducendo illa principia particularia in principia generalissima, quæ considerantur à Met. vt v. g. in Physica principium illud, quod compositum dicit aliquid præter materiam, reduci potest ad illud primum principium, quod omne totum est maius sua parte, & si in Logica negetur principium illud *dici de omni, dici de nullo*, probari potest eo principio Metaph. *quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*; si in Arithmetica tandem negetur hoc principium, si ab æquali numero æqualem demas, qui remanet, est æqualis, principium hoc probari potest, nedum explicando terminos æqualis, & inæqualis, sed etiam reducendo principium hoc ad suam vniuersalitatem, *si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent sunt æqualia*, licet hoc principium ad Mathematicam spectet.

Deindè principia vtriusque generis probare potest Metaph. & confirmare via ambobus communi, nempe per deductionem ad impossibile hoc modo, accipiendo nempe contradictorium illius principij, quod negatur, & ex verificatione huius contradictorij manifestum absurdum colligendo, hinc enim palam concluditur huiusmodi contradictorium esse falsum, & verum illud principium quod assumitur confirmandum; & hæc reductio ad impossibile fundatur in illo vniuersalissimo, & irrefragabili principio. *Impossibile est de eodem simul idem affirmare, & negare*, de quo agit Arist 4. Met. Denique Doctor alio adhuc modo declarat p. d. 3. q. 2. N. quo pacto Met. habeat verificare principia aliarum scientiarum, quia scilicet antè Metaph. in particulari scientia sunt nota ex conceptu tantùm confuso terminorum, sed ex Met. scita posteà est possibilitas inquirendi quidditatem terminorum distinctè, quod declarat exemplo Geometriæ, nam Geometer, vt Geometer, non vtitur pro principijs per se notis, nisi illis, quæ statim sunt euidentia ex conceptu confuso terminorum, qualis occurrit primò ex sensibilibus putà linea est longitudo &c. non curans ad quod genus pertineat linea, num sit substantia, vel quantitas; sed cognita Geometria, & alijs scientijs specialibus sequitur Metaph. de conceptibus communibus, ex quibus potest fieri reditio per viam diuisionis ad inquirendum quidditates terminorum in scientijs specialibus, & tunc ex illis quidditatibus sic cognitis distinctius cognoscuntur principia scientiarum specialium.

Sed dices hanc subordinationem scientiarum ad Metaphysicam in euidentia suorum principiorum auferre ab eis sufficientem certitudinem scientiæ necessariam. Negatur conseq. quia illa principia satis sunt per se nota in ea scientia, quantum sufficit ad conficiendas in ea demonstrationes; & solum ponit extrinsecam quandam dependentiam pro defensione illorum principiorum contra proteruos, quia cum Metaph. habeat illa principia notissima, quodlibet est, vel non est, & impossibile est idem simul esse, & non esse, probat ex his principijs aliarum scientiarum principia per reductionem ad impossibile.

53 Tertium munus, vel priuilegium Metaphysicæ est, quod cæteras omnes scientias superet certitudine, ac euidentia, ita expressè docuit Arist. 1. Met. cap. 2. vbi proindè eam dignatur nomine sapientiæ, & 4. Met. 7. inquit principia ipsa Mathematica ex principijs Metaph. dependere in sua euidentia, & certitudine, quam sententiam docent circa ea loca passim Interpretes D. Th. Scot. Alensis, Albert. & alij; deducitur ex præcedentibus muneribus, si namque Metaph. aliarum scientiarum obiecta, & principia confirmat, vtique illis præstare debet in certitudine, & euidentia, alioquin munus illud obire non posset; & probatur ratione à priori deducta ex Arist. cit. illa scientia est cæteris certior, ac euidentior, quæ procedit à principijs magis certis, ac euidentibus; sed Metaph. habet principia magis certa, ac euidentia, quam aliæ scientiæ, ergo &c. Maior patet ex 1. Post. quia certitudo, & euidentia conclusionum dependent à principijs, vndè deducuntur; sunt enim veluti causæ influentes certitudinem, ac euidentiam in conclusiones. Probatur minor, inter principia, illa sunt magis certa, ac euidentia, quæ sunt priora, & magis vniuersalia, talia sunt principia Metaphysicæ, ergo &c. Minor huius secundi argumenti constat ex modo dictis. Probatur maior, tum quia quo principium est prius, & immediatius, eius veritas, & certitudo dependet ex paucioribus, vt inquit Arist. 1. Met. cap. 2. illis verbis, *scientiarum autem illæ certiores sunt, quæ maximè primorum sunt, nam quæ sunt ex paucioribus, certiores sunt ijs, quæ ex additione dicuntur*: Tum quia quò principium est vniuersalius, eò in pluribus verificatur indiuiduis, & singularibus, quæ nobis faciunt fidem de veritate principij, & materiam suppeditant vberiorem, vndè colligatur vniuersalis propositio.

Sed contra hoc sunt duæ præcipuæ difficultates; Prima est, quia Metaph. considerat res abstractas, & à sensibus valdè remotas, ergo est de rebus valdè nobis incertis, & ineuidentibus, cum omnis nostra cognitio ortum ducat à sensu; è Contra verò Physica, & Mathematica considerant res sensibus obuias; ergo certiores erunt, ac euidentiores Metaphysica. Altera difficultas quæ est veluti præcedentis confirmatio, est, quia Arist. loc. cit. asserit Metaph. esse de rebus difficillimis, vt potè à sensu remotissimis; at res quò magis sunt difficiles, eò magis sunt incertæ, ac ineuidentes; si ergo Metaph. est de rebus difficillimis, est quoque de incertissimis, vndè Arist. paucis verbis sibi contradicere videtur.

54 Ad primam difficultatem neganda est consequentia, quia certitudo, & euidentia rei absolutè loquendo non debet attendi ex processu à posteriori, & per effectum; quia hic processus non est in rigore scientificus; sed ex processu à priori, qui est per causam, in quo processu quò res sunt à sensibus remotiores, euidentior, ac certior est earum cognitio, quia tunc dependet à principijs magis vniuersalibus, ex quibus colligatur, & magis necessarijs, ac immutabilibus, vt hoc in loco notat Alensis; posset tamen concedi cum ipso, quod Met. sit minus certa, & euidens alijs scientijs loquendo de certitudine, quæ oritur ex parte nostri, quatenus res à sensibus remotiores, vt sunt Metaph. difficilius cognoscimus, quia per plura procedendum est, hinc nihilominus inferre non licet esse absolutè minus certam, & euidentem cæteris, sed potius oppositum; tum quia certitudo scientiæ hoc modo ex parte obiecti pensanda est, non ex parte intellectus nostri; tum quia difficultas cognoscendi res ex parte intellectus nostri attendi debet, non ex parte obiecti; Mathematicalia verò, & Physicalia vtique sunt nobis faciliora, quia sensui propinquiora; in multis tamen sunt incertiora, vt constat de Eclypsi Lunæ, quæ sine repugnantia esse posset ab alia causa præter interpositionem terræ inter ipsam, & Solem. Dices, ergo hæc scientia saltim, prout est in nobis, est minus certa, quam Mathematica, ergo simpliciter est minus certa, quia Metaphysica, de qua agimus, non est nisi humana. Resp. negando conseq. tum quia, vt diximus, certitudo scientiæ simpliciter, & absolutè ex parte obiecti pensanda est tum quia etiam Met. prout in nobis, sicut est alijs scientijs difficilior, ita & incertior; donec perueniamus ad eius principia, & eorum vim capiamus, tunc enim non solum in se, sed etiam nobis certior est alijs scientijs. Ad alteram obiectionem negatur minor, quia vt inferius suo loco dicemus ex Scoto 2. Met. q. 2. difficultas cognoscendi non prouenit ex parte obiecti, sed ex imperfectione intellectus nostri, & ideò hæc difficultas non infert incertitudinem in obiectis secundum se consideratis, vndè benè inquit Doctor loc. cit. 1. Met. cap. 2. vbi hanc soluit obiectionem, argumentum concludere solum, quod Metaph. ita est incerta, sicut est difficilis, est autem nobis tantùm difficilis, & hoc eodem pacto est nobis tantùm incerta, non in se.

55 Quartum Metaph. munus est, quod sit aptior cæteris scientijs ad docendum, ita Arist. loc. cit. quod ex capite probat, quia docet per causas magis vniuersales, & principia prima ratione primitatis sunt ab alijs causis, itaque à principijs independentia, at aliæ scientiæ in suis principijs multoties à Met. dependent, vndè sine alterius adminiculo exactam causarum cognitionem tradere nequeunt; ratione verò vniuersalitatis ad plures conclusiones applicari possunt; Deindè probari potest ratione vniuersalitatis obiecti, ex hoc enim sequitur, quod possit Met. de omni re discurrere, quia omnia saltim secundum rationes communes, & vniuersales sub eius obiecto comprehenduntur, at aliæ scientiæ id nequeunt præstare, quia determinatum genus entis considerant, Denique vt notat Doctor 6. Met. q. 1. in fine nulla scientia particularis habet exactam, & distinctam cognitionem sui obiecti, sed tantùm duntaxat, quanta sufficit ad attingendam rationem, per quam conueniunt illi passio-

nes

nes in ea scientia consideratæ; & solùm per Metaph. acquirit particularis sciens notitiam distinctam sui obiecti vsque ad vltima, & suprema prædicata; ergo est aptior cæteris ad docendum.

Obijcies contra, quia ex 1. Post. 24. principia prima, & communissima, quæ dicuntur dignitates, non ingrediuntur demonstrationem, quæ est causa scientiæ quia demonstratio procedit ex proprijs, non ex communibus, ergo quia Met. talia tradit principia, cæteris ad docendum ineptior erit. Tum quia Dialectica est aptior ad docendum, quam Met. vt potè quæ tradit instrumenta sciendi. Tum demum quia si est alijs aptior ad docendum, cæteras scientias præcedere deberet iuxta normam ordinis doctrinæ, qui accommodatur captui nostro, sicut hac ratione præmittimus Dialecticam.

56 Respondet Doctor 4. Metaph. in expositione tex. 4. ex illo eodem cap. lib. 1. Post. haberi, quod licet principia illa communia non ingrediantur demonstrationem secundum substantiam, ingrediuntur tamen secundum virtutem, pro quanto omnia principia particularium scientiarum firmantur per ea, & roborantur; imò subdit, quod si illa principia contrahantur, & applicentur ad propria; sic aliqualiter secundum substantiam ingrediuntur demonstrationem; non quidem in sua communitate, sed contracta ad propria alicuius scientiæ, & sic scientiæ vtuntur eis, quantum eis sufficit, & requirit eorum subiectum proprium; affert exemplum ex Geometria, quæ quandoque vtitur principio illo *si ab æqualibus æqualia demas &c.* Contrahendo ipsum sic, si ab æqualibus lineis æquales lineas demas, quæ remanent sunt æquales, & sic de alijs. Ad 2. Dialectica aptior est ad docendum, quam Metaphysica quoad modum, & formam, quia tradit instrumenta sciendi; non autem quoad materiam, & principia, per quæ demonstrationes fiunt; Metaphysica namque tradit media, ac principia demonstrandi altiora, & efficaciora, & magis à priori, quam ceteræ scientiæ, & quoad hoc ipsa Log. dependet à Met. vt constat de illo principio *dici de omni, & dici de nullo*, quo à Dialectico probatur omnis vis syllogistica. Ad 3. dicimus ex Scot. 1. d. 3. q. 2. N. vtique seruando ordinem naturæ, ac in ordine distinctè concipiendi Metaph. cæteras omnes scientias præcedere debere, quia nulla scientia antè metaph. distinctè nouit principia sua, & naturam sui obiecti, sed tantùm post metaph. hanc distinctam cognitionem assequitur; attamen seruando ordinem doctrinæ, qui attendi debet penes commoditatem nostri captus & faciliorem nostrum intelligendi modum, qui regulariter à sensibilibus incipit, & in ordine confusè cognoscendi, & posterior; & quia scientias speculatiuas distribuit philosophus seruando ordinem doctrinæ, ideò Physicam præmisit Met., quia illa est facilior, & captui nostro magis accommodata, vt potè quæ tractat de rebus sensibilibus, quæ sunt cognitu faciliores; Dialectica vero omnibus præmittitur scientijs absolutè loquendo, quia tradit instrumenta sciendi, in qua distributione seruatur adhuc ordo doctrinæ, etiamsi logica non agat de rebus sensibilibus, vt physica, quia vt diximus disp. 5. log. q. 6. quando dicimus ordinem naturæ à notioribus nobis incipere debere; per notiora nobis non debemus intelligere, quæ solent contradistingui à notis natura, quasi ordo doctrinæ opponatur semper ordini naturæ; sed per notiora nobis intelligenda veniunt, quæ facilius alijs addiscuntur ab initio, vel si non adeò facilia sunt, & sensui propinqua, tamen ex eorum cognitione facilius aliorum cognitionem assequimur; & hoc pacto Dialectica præmittitur alijs scientijs seruato adhuc ordine doctrinæ, quia acceptis instrumentis sciendi, quæ nobis ab ea suppeditantur, facillimè deinceps ad alias scientias assequendas præparamur, quas sine illis præacceptis, vel impossibile, vel valde difficile foret acquirere.

57 Dices, ergo eadem ratione ex vi ordinis doctrinæ deberet Metaphysica omnibus scientijs præmitti, quia acceptis vniuersalissimis illis principijs, & cognitis rationibus transcendentalibus in re quacumque imbibitis, facilis valdè pararetur via ad alias scientias assequendas. Resp. ex Doctore cit. & 6. Met. q. 1. in fine negando conseq. quia principia communissima Metaph. non sunt necessaria ad assequendas veritates aliarum scientiarum, sicut instrumenta sciendi; quia particularis sciens accipit confusam notitiam subiecti sui ex sensu, & hoc supposito passiones ostendit illi inesse, quas ex tali eius notitia potest de ea ostendere; similiter etiam Geometer v. g. non vtitur pro principijs per se notis, nisi illis, quæ statim sunt euidentia ex confuso conceptu terminorum, qualis occurrit primò ex sensibilibus, puta linea est longitudo &c. non curans ad quod genus pertineat linea, puta vtrum sit substantia, vel quantitas; & talis notitia sufficit Geometræ, vt possit suas conficere demonstrationes quantum sat est ad illam scientiam.

Cæterum Hurt. disp. 1. Metaph. sec. 9. in fine, & fusius Auersa quæst. 30. log. sec. vlt. contendunt Metaphysicam in ea parte, qua agit de ente & alijs communibus prædicatis simpliciter & absolutè loquendo seruando etiam ordinem doctrinæ debere præponi Physicæ, quod probant primò ea generali ratione quod cognitio partis præcedit cognitionem totius, vt prædicata communia sunt partes Met. inferiorum, ergo hæc scientificè cognosci nequeunt sine illis; Tum quia hic ordo de facto obseruatur in Physica, quæ primò tractat de corpore naturali in communi, & posteà de eius speciebus, & seruatur etiam in eadem Met. quæ prius tractat de ente, & alijs prædicatis communibus, quam de substantia, & accidente, de Deo, & Angelis. Tum 3. quia Physica tractat de essentia, & existentia materiæ, & formæ; disputat num illis conueniat subsistentia, quomodo competat toti composito, hæc autem satis dignoscere non potest, nisi supponat notitiam essentiæ, & existentiæ, & subsistentiæ in communi ex Metaph. Tum 4. quia hac ratione factum est, vt in log. quæ Physicæ præmittitur, tractetur de prædicamentis, vt nempe præmittatur Metaph. ex ea parte, qua agit de gradibus generalissimis entis. Tum tandem quia fundamentum oppositæ sententiæ falsum est, parum enim refert, quod res metaph. sint difficiliores, ac à sensibus remotiores, quia Logica inter omnes scientias primo loco ponitur, & tamen non agit de rebus adeò sensui subiectis, vt Physica, imò non est facilior, quam Metaph. ipsa, aut certè Physica difficilior; non ergo debet hæc difficultas seruato etiam ordine doctrinæ locum primum auferre Metaphysicæ; vndè concludunt, quod si Physica de facto præponitur Met. ex hac parte, non est vsus, sed abusus omninò à scholis extirpandus.

58 Nihilominus quamuis rationes istæ spernendæ non sint, oppositum tenendum est, tum quia ordo doctrinæ ita postulat, vt incipiamus à notioribus nobis, & facilioribus, talia autem sunt res minus abstractæ, & minus vniuersales, de quibus ait Physica; tum quia ita vsus iam obtinuit, quomodo enim per tot sæcula, vt inquit Pasqualig. disp. 13. sect. 5. num. 5. prius tradita fuit semper Physica quam Metaphysica, nisi facilius ipsa perciperetur? & argumentum ab experientia ductum valdè vrget in hac materia, vt D. Aug. docuit lib. 2. de ordine; neque hic abusus dici debet, quia peritiores in arte, etiam Arist. ipse, has scientias in hunc modum disposuerunt; & ideo hanc appellarunt Metaphysicam quasi trans Physicam, vel post Physicam. Itaque hic est ordo, qui seruatur à scientijs particularibus in cognoscendo, vt docet Doct. c. 6. Met. q. 1. in fine, & 1. d. 3. q. 2. sub lit. N. intellectus noster in ijs addiscendis confusum sensibile primo intelligit, & in illo imperfectè communissima, deindè illa communissima percipit, & distincta notitia per Metaphysicam; & tandem ex Metaphysica redit per viam diuisionis ad inquirendum quidditates terminorum in scientijs specialibus; vndè parum consideratè tribuit Auersa cit. Doctori quod 1. sent. d. 3. cit. q. 2. priorem locum ordine doctrinæ dederit Metaphysicæ, imò ibi Auicennam commendat, quid posuerit Metaphysicam vltimam in ordine doctrinæ, & primam in ordine sciendi distinctè.

59 Ad primam probat solùm Metaph. debere esse priorem alijs in ordine distinctè cognoscendi, non autem secundum ordinem confusè concipiendi, qui sufficit ad ordinem doctrinæ incipientem à cognitione rerum confusa, vt nobis magis prompta, & obuia; nec enim particularis sciens indiget cognitione omninò distincta, & exacta sui obiecti; sed sufficit vt ex sensibilibus attingat illud confusè, scilicet quoad illam tantum rationem, secundum quam ei competunt passiones in illa scientia consideratæ, v. g. sufficit Geometræ attingere quantitatem in eo conceptu, quo mensurabilis est, & quia parum refert ei cognoscere, quod sit substantia, vel accidens, quia talis passio in Geometria considerata non conuenit quantitati ea ratione, qua ens, vel accidens; sic etiam sufficit Physico cognoscere corpus naturale in eo conceptu, secundum quem est mobile, & parum refert cognoscere secundum rationes vniuersaliores entis, vel substantiæ, quia non secundum tales rationes ei competit prima passio physica. Ad 2. etiam quoad ordinem doctrinæ diuersa est ratio de scientijs totalibus, & de partialibus contentis sub vna totali, vt notant Tromb. 1. Met. q. 10. art. 3. & Bargius p. d. 3. q. 2. in §. *secundo sic*, quia in coordinatione scientiarum totalium ordo doctrinæ postulat, vt procedamus à magis particularibus, & sic inter illas Met. est vltima; sed in textura vnius scientiæ totalis scilicet Physicæ, vel Met. idem ordo doctrinæ postulat (nam quoad hoc liber est, ac indifferens vt diximus disp. 1. Log. q. 6.) vt à magis vniuersalibus progrediamur ad minus vniuersalia; ratio discriminis est quia in eadem scientia totali incipimus à notitia subiecti, quæ principaliter intenditur, & cum tale subiectum sit commune omnibus consideratis in scientia, eiusque veritates, ac principia virtualiter contineat, opus est vt vniuersalis consideratio de ipso præcedat contemplationem specierum; sed in tota coordinatio scientiarum totalium non habetur in vnaquaq; distinctissima notitia cognoscibilium ad eam spectantium ante Met. sed habetur distincta secundum quid scilicet sicut possibile est haberi in tali scientia speciali, v. g. Math. scire sufficit, quod numerus est quantitas discreta, non continua, ad hoc vt sciat numerum esse parem, vel imparem, & minimè refert, quod cognoscat esse substantiam, vel accidens; ita dicebamus disp. 6. de Anim. q. 8. nu. 240. Ad 3. concedimus ex instituto docentis in Physica quædam pertractari, quæ propriè & ex natura rei spectarent ad contemplationem Metaphysicam, & tales præsertim sunt quæstiones illæ de existentia materiæ, & formæ, de subsistentia compositi &c. quare hæc ibi indirectè miscentur, quatenus conferunt ad intelli-

intelligentiam eorum, quæ directè spectant ad Physicam contemplationem, vt sunt materia, & forma, quatenus sunt principia motus; imò ea abusu docentium, aliqua à quibusdam tractantur in Physica, quæ non solum directè ad eam non spectant, sed minimè iuuant ad intelligentiam eorum, quæ ibi directè tractantur; quidam enim insulsi mouent in 1. Phys. quæstiones de primo cognito, de vniuocatione entis, & similes, quæ toto Cœlo distant a tractatu de principijs rerum naturalium, & ex abusu, & nimia Auctorum licentia non bonum deducitur argumentum. Ad 4. iam Hurtad. ipse, qui illius est opinionis tractatum prædicamentorum à Logica ablegauit & de illis tractat solùm in Metaph. quo autem sensu possit de illis tractare Logica absque præiudicio Metaph. & absque eo quod falcem mittam in messem alienam, declarauimus in ipsa præfatione disp.6. Log. Ad vlt. iam n.57. dictum est, quare Logica, etsi sit difficilis, omnibus scientijs præmitti debeat etiam ipsis facilioribus, quia tradit instrumenta sciendi iuxtà Arist. præceptum 2. Met. t 5. dum dixit absurdum esse simul quærere scientiam, ac modum sciendi, qua de causa hanc scientiarum dispositionem postulat ipsemet ordo doctrinæ, quia instrumentis sciendi per Logicam comparatis, facilior deinceps nobis sternitur via ad alias scientias, qui est vnicus scopus ordinis doctrinæ, qui præcipit vt cæteris paribus a facilioribus inchoetur; vbi verò necessitas vrget, non faciliora, sed necessaria præmittenda esse, sine quibus aliorum cognitio comparari non potest. Insuper quamplures asserunt difficultatem Logicæ non oriri ea intrinseca eius natura, sed à causis extrinsecis, vt refert Amicus tract. 1. Log. q.2. dub.3. art.3.

60 Quintum munus nonnulli adscribunt Metaphysicæ, quod tradat instrumenta sciendi, illudque deducunt ex præcedenti, nam si est cæteris scientijs aptior ad docendum, id vtique erit, quia tradit instrumenta sciendi, nam talis aptitudo ex hoc capite præsertim attendi debet, alioquin Logica aptior esset ad docendum, quam Met. Tum quia, esto Dialecticus doceat definire, diuidere &c. non tamen ex proprijs principijs valet hæc instrumenta declarare, & rationem reddere a priori, sed solùm quo ad an sint; ad Metaph. autem spectat primas eorum radices, & causas detegere, nam definitio essentiam rei manifestat, sed declarare quod quid est, ac rationem essentiæ, munus est Metaphysicæ; Diuisio rerum confusionem eliminat distinguendo, sed de rerum distinctionibus agere de eodem & diuerso ad Metaph. spectat; Argumentatio tandem omnem suam virtutem in illis fundat principijs. Non potest idem simul de eodem affirmari, & negari, Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se; sed hæc principia sunt Metaphysicæ propria, ergo eius munus est hæc instrumenta tradere, ac eorum rationem à priori explicare.

Sed iampridem disp. 1. Logicæ ostendimus esse proprium, & peculiare munus Dialectici tractare de definitione, diuisione, & argumentatione, quatenus sunt instrumenta sciendi; & de definitione diximus ibid. q. 4. quod quamuis vt importat rei quidditatem, ad Metaph. spectet, eam attinet ad eum disputare de conceptibus transcendentibus, qualis est conceptus ipsius quidditatis, qua ratione de illa agit Arist. 7. Metaph. tamen vt est instrumentum sciendi, & medium in demonstratione pertinet ad Logicum, & de illa sub hac ratione agit Arist. 2. Post. Diuisio pariter, vt instrumentum sciendi, pertinet ad Dialecticam, quæ eius leges, & præcepta tradit; sed quia in rerum distinctione, ac oppositione radicatur, de quibus agit Metaphysicus, dici potest, quod quamuis formaliter ad Logicam pertineat, fundamentaliter tamen spectat ad Metaph. & Metaph. vtique diuidit, & distinguit gradus sub ente, & prima eius genera, sed leges, & præcepta bonæ diuisionis habentur à Dialectica. Demum de argumentatione res est clarior, quam probatione indigeat, quod est omninò propria Dialecticæ, & quamuis Metaph. per sua illa prima principia roboret, & confirmet principium illud Log. cui proximè vitus omnis syllogistica oritur *dici de omni, & dici de nullo*, non indè sequitur hoc præcipuum sciendi instrumentum spectare ad Metaph. sed aliquo modo iuuari ab ea, sicut etiam & alia duo instrumenta sciendi Definitio, & Diuisio, vt adnotauit Suarez disp. 1. Metaph. sect. 4. n. 26. & indè.

61 Ad 1. rationem in oppositum iam diximus num. 55. quo pacto Metaph. dicatur apta, & valdè idonea ad docendum, quia nimirum tradit principia vniuersalia, & ineluctabilia, quo demonstrationes fiunt, non autem quia tradat instrumenta sciendi. Alia ratio probat solùm definitionem, diuisionem, & argumentationem ad Met. spectare materialiter, & fundamentaliter, quia tractat de quod quid est, quod quidem est materia definitionis, de distinctionibus & summis rerum generibus, quæ sunt præcipua materia diuisionis; & de primis illis principijs, ad quæ reducuntur principia regulatiua argumentationis; non autem probat, quod spectent formaliter, quatenus sunt instrumenta sciendi, nam leges ac præcepta bonæ definitionis, diuisionis, & argumentationis à Logica habentur, non a Metaphysica.

Sextum priuilegium, quod inter cæteras scientias obtinet Metaph. & ei tribuit Arist. 1. Met. cap. 1. est, quod inter omnes scientias maximè appetatur, & probat, quia omnes homines natura scire desiderant, cum scientia sit excellens hominis perfectio; ergo maximam scientiam, qualis est Met. summè desiderant, sicut à parti hoc iure diligunt sensus externus, & inter eos maximè visum, quia per sensus, & maximè per visum rerum notitiam assequuntur. Occurrit tamen hic difficultas, an id intelligendum sit de appetitu innato tantùm, qui est pondus ipsum naturæ in perfectionem sibi consentaneam, & conuenit omnibus rebus tam animatis, quam inanimatis, an etiam de appetitu elicito, vel vt alij loquuntur, elicitiuo, qui in homine est appetitus rationalis, de qua distinctione duplicis appetitus diximus disp. 2. Phys. q. 6. ab initio; Scotistæ passim 1. Met. q. 2. asserunt hoc intelligi debere de appetitu naturali duntaxat, non autem de elicitiuo, ita Ant. And. ibid. Faber disp. 6. & alij dicentes hanc esse mentem Doctoris in eodem loco; Suarez autem disp. 1. Met. sec. 6. cum multis alijs aiunt intelligi etiam posse, & debere de appetitu elicitiuo, quia etiam hoc appetitu homo appetit naturaliter suam perfectionem, & felicitatem, quæ per Met. præsertim comparatur ex ea parte, qua Deum speculatur. Et hunc secundum dicendi modum probabiliorem censemus, quicquid alij Scotistæ reclament, quia non tantùm ex pondere naturæ inclinatur homo in perfectionem, quam per scientias acquirit; verum etiam quando per appetitum rationalem elicit actum desiderij sciendi conformem naturali inclinationi, dici potest naturaliter scientiam appetere; non in eo sensu, vt naturalitas in toto rigore sumatur, ad excludendam scilicet libertatem omnimodam, appetitus elicientis, & actus eliciti; sed ad excludendam tantum libertatem specificationis, siue contrarietatis, quam non habet rationalis appetitus circa bonum, & felicitatem, vt diximus disp. 7. Phys. q. 8. art. 2. & disp. 7. de Anim. q. 5. num. 99. non autem libertatem contradictionis seu exercitij, de qua duplici libertate diximus disp. 7. cit. de Anim. q. 2. nu. 12. & 13. tali igitur actu elicito dicitur homo naturaliter scientiam appetere, quia appetit necessariò necessitate specificationis, quatenus non potest respuere, & abhorrere scientiam, vt eius perfectio, & fœlicitas est, licet ex alio capite possit eam negligere, & auersari, quatenus nempe ardua, & difficilis est; ita manifestè significat Doctor, dum in solutione ad quartum, quod erat, quia aliqui desiderant ignorare, cum detur ignorantia affectata, inquit voluntatem in nobis ferri posse contra inclinationem naturalem, nunquam tamen per se voluntas vult non scire, sed per accidens, quia aliquid aliud vult magis actu elicito, vt pigritiam, vel vt remorsum conscientiæ, quam scire aliquid, ad quod est inclinatio naturalis; ita Doctor, quibus verbis, vt etiam ibi adnotauit P. Cauellus schol. 3. innuit voluntatem non posse velle ignorantiam, nisi ratione alicuius adiuncti conuenientis, ex quo directè sequitur hominem velle scire necessariò necessitate specificationis, non exercitij; neque vnquam id negat Doctor quæst. illa, licet affirmet propositionem illam Arist. intelligi præsertim de appetitu naturali; Et Arist. ipse in probatione suæ conclusionis, dum ex sensuum dilectione, & amore colligit in nobis naturalem scientiæ appetitum, loquitur etiam de actu elicito, quia amor, & dilectio propriè significat actum elicitum ab appetitu; & sic etiam loquitur Doctor in prolog. q. q. Metaph. vbi appetitum elicitum vocat desiderium accidentale.

62 Sed cum Scotistes obijcies propositionem illam de appetitu elicito intelligi non posse, quia appetitus rationalis est formaliter liber, at appetitus, quo omnes homines natura scire desiderant, est naturalis, quia tunc possent non desiderare scire, & sic illa propositio non esset necessaria, sed contingens ergo &c. Deindè probatur è contra, non posse intelligi de appetitu innato, quia in re indiuisibili non est assignare magis, & minus; sed appetitus naturalis hominis ad scientiam consistit in indiuisibili, quia est ipsamet natura intellectus humani, non autem accidens ei realiter superadditum intensibile, & remissibile, cum ergo Arist. loquatur de appetitu habente latitudinem graduum, qui est maximus ad Metaph. & minor ad alias scientias, palam est quod non loquatur de appetitu naturali, sed elicito.

Resp. ad 1. quod appetitus, quo homines natura scire desiderant, non solum est naturalis, sed etiam elicitus, cumque hic sit actus appetitus rationalis, qui est liber, verum est, quod posset suspendi, & consequenter homo non desiderare scire; non tamen potest actum oppositum elicere nempe respuere, & abhorrere scientiam, & ideo illa propositio ex hoc capite non est contingens, sed necessaria, quatenus actus ille elicitus desiderandi scientiam est necessarius necessitate specificationis, licet non exercitij; Neque hinc sequitur voluntatem fore potentiam naturalem, non liberam, vt sæpius Faber inculcat, & instat. Quia vt diximus disp. 7. cit. de Anim. q. 2. libertas creata non consistit in indifferentia contrarietatis, sed contradictionis, & exercitij, & actum, quo appetimus scire, appellamus naturalem, non in rigore, sed quia est necessarius necessitate specificationis, & conformis naturali inclinationi intellectus. Ad aliud concedit Hurtad. disp. 1. Met. §. 221. appetitum innatum in homine esse æqualem ad quamuis scientiam ob rationem allatam, ait tamen quod metaphoricè potest dici maior ad hanc propter dignitatem eius obiecti, & modum illud attingendi; Sed iam disp. 2. Phys. q. 6. art. 2. n. 133. declarauimus, quo sensu possit admitti, magis, & minus etiam in appetitu naturali.

63 Septimum tandem munus, & priuilegium Metaph. est, quod præest, & imperat omnibus alijs scientijs; ita docuit Arist. 1. Met.

Met. cap. 2. & 1. Post. cap. 7. tex. 23. vbi per scientiam omnium dominam, vt ibi omnes exponunt, intelligit Met. dicitur autem alijs præsidere, non quidem modo practico quasi illas ad opus ordinando, & dirigendo, quia vt videbimus quæst. seq. est scientia omninò theoretica, sed speculatiuo modo; tum scilicet ratione dignitatis, & excellentiæ, qua omnibus supereminet ratione principalis obiecti; tum ratione vniuersalitatis, quam possidet ratione obiecti adæquati, quod ex natura sua est quid prius, & superius ad obiecta aliarum scientiarum, tum ratione primi, & secundi muneris iam explicati, distribuendi scilicet obiecta aliarum scientiarum, ac earum principia confirmandi, quæ important quandam præsidentiam supra cæteras scientias, per quam quodammodo illas sibi subdit; aovi autem huius imperij, & prælationis in cæteras scientias, illas quoque sibi subalternet q. seq. examinabimus.

Hinc aliqui duplicem rationem distinguunt in Metaph. vna est scientiæ particularis, alia est communis artis, quatenus alijs scientijs præest, & imperat; primam appellant docentem, alteram imperantem, hancque duplicem Met. acceptionem probant ex simili de Logica, quæ simili quadam ratione in docentem, & vtentem diuidi solet; quatenus enim est scientia particularis suas faciens demonstrationes, tradens regulas, ac præcepta differendi, dicitur Logica docens; quatenus autem alijs scientijs inseruit per applicationem instrumentorum sciendi, dicitur ars communis, & vtens; qua ratione dicunt Arist. 4. Met. tex. 5. adinuicem comparasse Metaphysicam, Dialecticam, & Sophisticam, quod hi tres habitus non contenti proprijs limitibus circa totum ens negotientur, & sub hac ratione volunt Metaphysicam considerare rerum omnium quidditates in particulari tam rerum immaterialium, quam materialium, vt nimirum est communis ars, alijsque scientijs, & artibus præest, vndè tam Dialectica, quam Metaphysica per omnium scientiarum ditiones vagantur, & spatiantur, hæc quidem vt domina, illa verò, vt famula, & ancilla; quem dicendi modum amplexus est Meurisse quæst. 5. proœm. Metaph. vt liberè defenderet posse Metaph. in aliquo sensu contemplari omnium rerum quidditates in particulari; quod si ei obijcias non posse scientiam transgredi obiectum suum, & extra proprium abstrahendi modum exorbitare; per eandem respondet distinctionem, id verum esse de Metaphysica, vt particularis scientia est, non verò vt communis, & vniuersalis.

64 Sed isti dubio procul abutuntur hoc Metaphysicæ priuilegio, illudque amplius extendunt, quam Metaphysicæ natura patiatur, quia Metaph. non alia ratione dicitur scientia vniuersalis, nisi ratione sui obiecti abstractissimi, & vniuersalissimi, & quia principia declarat vniuersalia, & prima, quibus potest alias coadiuuare scientias; cum ergo obiecta materialia, vt sic, non contineantur sub ratione formali obiecti scibilis, sub qua ens consideratur à Metaph. ex vi cuius abstrahit ab omni materia, etiam vt scientia vniuersalis nequit rerum omnium quidditates in particulari considerare. Tum quia si id munus obire posset, vt scientia vniuersalis, tunc adhuc omnia sequerentur absurda, quæ supra quæst. 1. intulimus contra defendentes Metaphysicam esse rerum omnium in particulari contemplatricem, præsertim quod aliæ scientiæ penitus superfluerent; parum enim ad hoc refert, quod Met. hoc munus gerat, vt scientia vniuersalis, vel particularis. Deindè distinctio ista Metaph. in vniuersalem, & particularem, est protius vana, & sine fundamento, quia Metaph. in suo esse particulari, & vt ab alijs condistincta, inuoluit quod sit vniuersalis; quia in suo esse particulari, & vt ab alijs condistincta contemplatur ens, vt obiectum, ratione cuius contemplationis dicitur vniuersalis, quod ergo non potest, vt scientia particularis; nec etiam poterit, vt vniuersalis, cum sub vtraque consideratione idem semper habeat obiectum, & consequenter eosdem limites, quos transilire non potest. Denique paritas assumpta ex logica non valet, quia illæ duæ rationes non distinguuntur ex natura rei in Metaphysicæ habitu, tanquam duæ partes eius reipsa distinctæ, sed ad summum sola consideratione, & præcisiua abstractione nostra per inadæquatos conceptus; verùm logica docens, & vtens important habitus realiter inter se distinctos, & specie adinuicem diuersos, vt diximus q. proœm. log. art. 1.

Postesquam Logica nostra in lucem edita est, hunc dicendi modum de reali distinctione logicæ docentis & vtentis impugnauit Poncius Scotista recens, licet non recenti medio, disp. 2. log. q. 6. n. 59. quia eo ipso, quo cognoscimus, quomodo syllogismus in quocunque modo, & figura fieri debeat, quod est munus logicæ docentis, facilitamur ad conficiendum syllogismum in quocunque modo & figura, ergo idem habitus logicæ docentis, exercet sufficienter munus, quod nos attribuimus habitui logicæ vtentis, nimirum reddere promptum, & expeditum intellectum ad conficiendos syllogismos; quod etiam confirmat, quia logica vtens est, quæ inclinat ad faciendum syllogismum, sed Logica docens sic inclinat, impossibile enim est, quod qui cognoscit, quomodo syllogismus sit conficiendus, non facilitetur per talem cognitionem ad eum conficiendum.

65 Verùm necessitatem realis distinctionis Logicæ docentis, & vtentis ibi apertè monstrauimus ex diuersis capitibus; & præsertim ex communi natura, & conditione omnium facultatum organicarum, quæ omnes talis sunt naturæ, vt quælibet diuidatur in docentem, & vtentem, vt constat de frænefactiua, medicina, scriptoria &c. Et responsio Ruuij, qua vtitur hic Auctor, ibi sufficienter impugnata est; negat enim conseq. quia in illis artibus non est eadem potentia sola, quæ cognoscit, quomodo actus illi sunt faciendi, & quæ facit illos actus, vt patet, vndè plures habitus ponuntur, vnus ad determinandum vnam potentiam, alter ad alteram, secus autem est in proposito, quia est eadem potentia, nempe intellectus, qui cognoscit quomodo faciendus sit syllogismus, & qui ipsum facit; nec habet difficultatem aliquam in confectione syllogismi, quando cognoscit quomodo debeat fieri præter difficultatem, quæ oritur ex defectu cognitionis materiæ, quam difficultatem tollit scientia, in cuius materia fit syllogismus; Imò ex illis exemplis scriptoriæ, medicinæ &c. solutionem hanc confirmat, quia ex parte intellectus non ponitur alius habitus in arte pictoria ad pingendum distinctus ab illo, quo determinatur ad cognoscendum, quomodo pingi debeat, ergo nec ex parte intellectus poni debent duo habitus, quorum vnus determinet ad cognoscendum, quomodo syllogismus debeat fieri, & alter ad conficiendum syllogismum. Hæc, inquam, solutio sufficienter ibi est impugnata, quia re vera adducit non causam pro causa; non enim verum est ideò in illis artibus geminari habitus docentem, & vtentem, quia non est eadem potentia, quæ regulas cognoscit, & quæ illas exequitur, & applicat ad opus, vt ait Poncius, quia medicina diuiditur in vtentem, & docentem, & tamen est idem intellectus, qui regulas, & medicos canones cognoscit & eas exequitur, ac applicat ad opus, dum hoc vel illo modo medicinas ordinat, & pharmaca; idem est de Rhetorica, & Grammatica, & in arte saltatoris si quis haberet membra naturaliter ad saltandum disposita valdè, sufficeret illi sola saltatoria docens, nec esset habitus alius necessarius in membris, etiamsi hæc potentia executiua sit diuersa ab illa, quæ cognoscit, quomodo saltus sint faciendi, quia non diuersitas potentiæ diuersitatem habitus requirit, sed noua difficultas, siue hæc in eadem, siue in diuersa potentia reperiatur; quare cum intellectus etiam sufficienter imbutus præceptis logicis de conficiendis syllogismis sentiat adhuc ab initio difficultatem in applicandis illis regulis ad opus, vt ibidem solidè demonstramus ex ipsa experientia, alter habitus distinctus erit illi concedendus ad tollendam hanc nouam difficultatem, quia vt diximus necessitas habitus ex difficultate potentiæ ad aliquid operandum desumitur, non ex diuersitate potentiæ. Nec est, cur adeò mordicus n. 64. hanc experientiam neget in Tyronibus, qui regulas Logicas maximè callent, sed quia adhuc sunt inexperti, & inexercitati, difficultatem sentiunt in conficiendis syllogismis etiam de ipsis rebus Logicalibus. Quia si hanc Tyronum experientiam non admittit, reuincam cum experientia prouectorum, nam optimus Philosophus, vel Met. promptè, & expeditè argumenta conficit ex frequenti vsu syllogizandi, nec distinctè, & exactè recordatur præceptorum Logicæ, & summularum, vndè si de illis examinetur, non ita promptè respondebit, vt promptè conficit syllogismos in Philosophia, & Metaphysica. Quod etiam contingit de Grammatica; nam prouectiores melius latinè loquuntur, quam pueri, & tamen isti melius recordantur regularum grammaticalium; hoc autem accidit, quia illi habent intensiorem Grammaticam vtentem, quam isti. Neque exempla artium illarum hanc solutionem confirmant, at potius omninò infirmant, quia ideò in illis artibus non geminatur habitus docens, & vtens in intellectu, quia directio, & executio non pertinent ad eandem potentiam, sed diuersas; cum ergo in proposito hæc munera ad eandem pertineant potentiam, scilicet intellectum, erunt in eo geminandi habitus docens, & vtens, quia vnitas, vel geminatio habituum, vt diximus, non ex diuersitate potentiæ deduci debet, vel vnitate, sed ex diuersitate munerum.

66 Deindè ibi arguebamus, quod actus vtentis logicæ multiplicati generant aliquem habitum, & eum genitum augent; sed non generant, nec augent habitum docentis Logicæ, quia non sunt scientifici, ergo habitum diuersum, quia si essent idem habitus, per actus Logicæ vtentis deberet augeri habitus docentis, habitus enim omnis augetur per suos actus. Respondet hic Auctor negando conseq. cum probatione, quia non debet habitus augeri per actus alios, quam per illos, qui eliciuntur ab ipsomet; confectio autem syllogismi non fit ab habitu Logicæ docentis elicitiuè, sed regulatiuè, & directiuè, vnde non debet augeri per illam confectionem. Contra, si regulatiuè dumtaxat, & non elicitiuè, actus logicæ vtentis procedunt ab habitu logicæ docentis, quæro a quo habitu elicitiuè, & Physicè actus isti procedunt, nam ab habitu aliquo præsertim in viro prouecto actus illi hoc modo, idest elicitiuè, & Physicè procedere debent; si ita procedunt ab habitu logicæ docentis, ergo ipsum augebunt, quod negabatur; si ab alio habitu diuerso, hic erit habitus Logicæ vtentis realiter diuersus ab habitu docentis, quod intendimus. Tandem hinc Auctor tenet ibidem, quod & si habitus docentis, ac vtentis Logicæ sint idem, actus tamen huius, & illius sunt realiter distincti, & specie diuersi, sed ex hoc sufficienter deducitur etiam ipsorum habituum diuersitas, quia habitus specificantur ab actibus, vndè actus specie distincti ab eodem habitu nequeunt prouenire, & eodem argumento ipse vtitur infrà eadem disp. 2. n. 100. Resp. actus specie diuersos prouenire posse ab eodem habitu, quando vnus ex ipsis procedit ab illo elicitiuè, alter verò directiuè, quemadmodum in proposito contingit, vt patet ex actibus omnium virtutum moralium, qui procedunt ab habitu prudentiæ, cum tamen distinguantur specie

ab actibus ipsiusmet prudentiæ, vndè ad probationem consequentiæ ait habitus specificari ab actibus eliciris, non verò ab imperatis, & his, qui directiuè tantum, & regulatiuè ab ipso procedunt. Contrà quia argumentum non vrget de processione actus ab habitu in genere moris scilicet regulatiuè, & directiuè, sed in genere Physico nimirum elicitiuè, cum igitur in hoc genere nequeant actus specie diuersi ab eodem habitu prouenire, talesque sint actus logicæ docentis, & vtentis, vt Auctor ille concedit, planè fatendum est, quod elicitiuè, & in genere physico à diuersis procedunt habitibus; Idque eodem exemplo Prudentiæ respectu actuum moralium virtutum confirmatur, quia actus v. g. temperantiæ, & prudentiæ, licet ab eodem habitu procedant, vnus Physicè, alter regulatiuè tantum, tamen in genere physico procedunt a diuersis habitibus, seu a diuersis habitibus eliciuntur; ita ergo erit in proposito, quod licet in genere moris (vt ita loquar) possit actus logicæ vtentis ab eodem habitu regulatiuè procedere, a quo Physicè, & elicitiuè procedit actus docentis, tamen in genere physico assignandi sunt duo habitus realiter distincti.

Fundamentum eius satis loc. cit. log. diluimus, quia logica docens idealiter tantum, & regulatiuè facilitat nos ad syllogizandum, quatenus intellectus, quo magis imbutus est præceptis logicalibus minus exponitur erroribus in arguendo; non tamen Physice, & realiter, quo pacto facilitamur ab ipso habitu logicæ vtentis, non docentis, quia quantumuis Tyro regulas calleat logicales, semper ab initio aliquam patitur difficultatem, quousque per exercitium tollatur, sicut è contra prouectior per logicam vtentem facillimè, & promptè syllogizat, etiamsi recenter non recordetur summularum. Et ad Conf. eodem modo occurritur, quod non eodem modo inclinant ad syllogizandum logica docens, & vtens, quia hæc inclinat Physicè, & realiter, illa idealiter tantum, & directiuè.

QVÆSTIO IV.

De Natura, & qualitate Metaphysicæ.

67 PRimò Dubitatur, an Metaph. sit scientia, non enim defuerunt, qui dixerint non esse propriè scientiam, prout scientia definitur 1. Post. sed solum dici scientiam, vt nomen scientiæ extenditur ad notitiam, quæ habetur de propositionibus immediatis, ita sensisse videtur Tatar. 1. Met. q. vn. not. 2. ibi namque docet non omnem scientiam esse per demonstrationem & Metaph. esse scientiam; quæ habetur de propositionibus immediatis, primisque principijs. Alij quidam Scotistæ ex parte huic opinioni adhæserunt dicentes Metaph. non esse scientiam ratione subiecti vniuersalis, idest ex ea parte, qua agit de ente, suis passionibus, alijsque transcendentibus, quia ens inquantum ens, cum non sit definibile non habet passiones de ipso demonstrabiles; sed solum de illo immediate enunciatas ergo cognitio huius obiecti non potest esse scientia, vt definitur 1. Post. sed solum dicetur scientia, vt nomen scientiæ extenditur ad notitiam, quæ habetur de propositionibus immediatis; addunt tamen esse scientiam ratione obiecti principalis, qui est Deus, & ratione partium subiectiuarum ipsius entis, quia talium passiones sunt demonstrabiles de ipsis per suas definitiones, ita significauit Bargius q. 1. prologi in §. *tertiò principaliter*, & in propria de hoc quæst. quæ impressa habetur post Ethicam in quibusdam Tatar. voluminibus tenetque Vigerius 1. d. 39. & seq.

Dicendum tamen est Metaph. vniuersè sumptam, tam prout agit de ente, quam de partibus eius subiectiuis, esse verè, & propriè scientiam definitam 1. Post. cap. 2. cuius conditiones explicuimus disp. 12. log. q. 1. est communis conclusio in omni Schola, omnique dubitatione vacat, & probatur euidenti ratione, quia vt aliqua facultas sit scientia propriè dicta de 1. Post. sufficit vt habeat obiectum, quod habeat propria principia, propriasque passiones de ipso per ea demonstrabiles; talis autem facultas est Met. ergo &c. Probatur minor, quia vt constabit ex inferius dicendis, ens habet propria principia, si non essendi, saltim intelligendi, habet etiam passiones verè de ipso demonstrabiles per ipsam rationem entis, & adhuc cum maiori rigore alias demonstrat peculiares passiones de ipsis substantijs separatis nedum a posteriori, sed etiam à priori, & in ipso Deo ex quibusdam prioribus attributis alia quædam attributa demonstrat, quæ abinuicem formaliter ex natura rei vel saltim virtualiter distinguuntur, vt immortalitatem ex immaterialitate, æternitatem ex immutabilitate &c. ergo Met. ex omni parte est verè, & propriè scientia, quatenus nimirum est notitia discursiua, & demonstratiua per causam, quæ definita est ab Arist. 1. Post.

Et hinc patet ad rationem in oppositum, quia Metaph. non versatur solum circa prima principia, & immediata, sed etiam circa conclusiones ex eis deducibiles, & ideo est cognitio discursiua; ac etiam est demonstratiua, quia licet ens non habeat definitionem propriè dictam, habet tamen proprium conceptum quidditatiuum, & habet causam saltim virtualem suarum passionum, quæ causalitas sufficit ad inducendam propriam demonstrationem, & pariendam veram scientiam, ad quam non semper requiritur propria, & rigorosa ratio causæ, & effectus, vt declarauimus part. 2. Instit. trac. 1. cap. 4.

68 Secundò dubitatur, an sit sapientia, vt Arist. docet 1. Met. cap. 2. & ratio dubitandi est, quia sapientia est habitus specie distinctus a scientia ex Arist. 6. Ethic. cap. 3. vbi assignat sex habitus intellectuales specie distinctos, quos declarauimus q. proœm. log. art. 4. in principio, & præsertim memorat scientiam, & sapientiam, si ergo metaph. est sapientia, non erit scientia; & hæc de causa aliqui constanter negant esse scientiam, & volunt esse sapientiam.

Dicendum tamen est Metaph esse verè, & propriè sapientiam, neque ob id amittere rationem scientiæ; Ita passim Peripatetici omnes cum Arist. qui vbique eam appellat scientiam, & adhuc probat esse sapientiam ex eius conditionibus 1. Met. cap. 2. Prima sapientiæ conditio est, quod sit scientia vniuersalis, & quantum fieri potest, circa omnia versetur; hanc autem constat ex dictis conuenire Met. quia cum speculetur ens, & communes eius affectiones, aliqua ratione cuncta speculari dicitur. Secunda est, quod versetur circa res difficiles, & a sensibus valdè remotas, quam etiam satis constat Met. conuenire, quia est circa vniuersalissima, & entia abstracta à materia contemplatur vel per essentiam, vel saltim per indifferentiam. Tertia est, quod sit valde certa cognitio, & hanc conuenire Metaph. constat ex q. præced. ex 3. eius priuilegio. Quartum est, vt sit valde idonea ad docendum, & hæc rursus ei competit per quartum munus ibid. explicatum. Quinta est, vt sit gratia sui, & non ordinetur ad aliud, & hæc quidem conditio, cum sit propria scientiæ speculatiuæ, quæ propter seipsam expetitur, vt diximus disp. 12. log. q. 5. speciali adhuc ratione conuenit Metaph. quia ratione obiecti principalis, scilicet Dei habet, vt aliæ scientiæ quodammodo ordinentur ad ipsam, & non ipsa ad alias, vt docet Scot. in prolog. q. 9. Metaph. §. *de causa finali*, vnde quamuis dicatur ad alias scientias conferre, quatenus confirmat earum principia, & obiecta; hæc tamen, ait Doctor, non est propria vtilitas, prout vtile propriè dicitur ordinatum ad finem, quia potius aliæ omnes ordinantur ad ipsam, vt ad finem, quia ipsa est perfectissima contemplatio, in qua consistit speculatiua hominis fælicitas, vnde dicitur vtilis, quatenus illa iuuat, regit, & ordinat. Sexta tandem conditio sapientiæ est, quod alteri non inseruiat, vel ministret; sed potius alijs scientijs præsit, & imperet, & hanc quoque conditionem Metaph. conuenire liquet ex vltimo eius priuileg. quæst. præced. explicato.

69 Deinde ex ipso conceptu sapientiæ idipsum probari potest, quia illa scientia propriè est sapientia, quæ intra genus scientiæ cæteris præstat, ac omnibus supereminet; at Metaph. inter omnes scientias est huiusmodi, ergo &c. Probatur minor, nam si consideratur ex parte obiecti principalis, contemplatur substantias separatas, ac Deum ipsum; si ex parte obiecti adæquati, versatur circa vniuersalius obiectum, quam cæteræ scientiæ, quæ partem abscindunt entis considerandam, & versantur circa obiectum præscindens ab omni materia, quod non contingit in obiectis aliarum scientiarum, quæ semper aliquam materiam inuoluunt; si consideretur ex parte principiorum, ex quibus suas deducit conclusiones, sunt magis vniuersalia, ac euidentia, quam in alijs omnibus scientijs, nihil ergo Metaph. deficit, quo minus potiatur, & decoretur nomine sapientiæ.

Quod autem hoc non tollat ab ipsa veram quoque rationem scientiæ probatur, quia cum 1. Post. definitur scientia, quod sit cognitio certa, ac euidens alicuius veri, necessarij, & a priori demonstrabilis euidenter deducti per suam causam immediatam, plane non accipitur pro habitu scientiæ a sapientia condistincto, sed vt sapientiam quoque comprehendit, quia licet sapientia prima principia contempletur, quatenus valet suas conclusiones in principia absolutè prima resoluere, adhuc tamen & ipsa circa conclusiones necessarias versatur per principia absolute prima euidenter deductas; quare horum duorum habituum distinctio non est ex eo petenda, quod habitus scientiæ sit habitus conclusionum a priori demonstrabilium, sapientia verò non, in hoc enim conueniunt, vt diximus; Neque ex eo distingui debent, vt quidam deducunt ex Arist. 6. Ethic. cap. 7. quod scientia est habitus tantum conclusionum, at sapientia versatur circa conclusiones, & principia prima, à quibus deducuntur, quasi eminenter contineat habitum scientiæ, & intellectus, qui est habitus principiorum, vt inibi Arist. innuere videtur, & sequitur Tatar. q. 1. Log. & hic MeurIS. non, inquam, hoc modo secerni debent habitus scientiæ, & sapientiæ, quia non potest dari idem specie actus, vel habitus attingens simul principia, & conclusiones, vt ostendimus disp. 11. Log. q. 2. sed ex eo præcipue distingui debent, vt ibi diximus in solutione ad 1. princ. quod habitus scientiæ versatur circa conclusiones pendentes ex proprijs principijs, & non absolutè primis; habitus vero sapientiæ circa eas conclusiones versatur quæ ex principijs absolute primis deducuntur, vnde etiam valet in principia absolute prima resoluere, vt probè notat Tromb. 4. Met. q. 4. Arist. verò loc. cit. vel loquitur de sapientia vniuersaliter sumpta prout cum Sophia conuertitur, quo sensu non est determinatus habitus ab alijs distinctus; vel de sapientia propriè dicta, quatenus habet probare principia aliarum scientiarum, sic enim respectu eorum dici potest habitus intellectus, in hoc itaque sensu dici potest eminenter scientia, & intellectus, formaliter tamen, & propriè est habitus conclusionum ex primis principijs deductarum, hinc patet ad rationem dubitandi num. 68. adductam.

70 Tertiò dubitatur, an Metaphysica sit scientia practica, vel spe-

speculatiua, vel simul vtrumque. Nec defuerunt asserentes esse simul practicam, & speculatiuam, nimirum ex ea parte, qua agit de ente & alijs transcendentibus esse speculatiuam, quia istæ sunt formalitates merè speculabiles; ex ea verò parte, qua agit de Deo, alijsque intelligentijs esse practicam, quia Deus est obiectum operabile, & practicabile, quatenus circa ipsum actus virtutis exercere possumus, & debemus. Et Suar. disp. 1. Met. sec. 5. inquit, quod si de Angelis prout in se sunt, haberi posset naturalis scientia Metaphysicæ, ad illam pertineret, non solum eorum naturam contemplari, sed etiam quomodo essent capaces vltimi finis sui, & in quo eorum beatitudo consisteret, quibusue medijs ad illam possent peruenire, & talis cognitio vtique practica foret, & esse Metaph. quia abstraheret à materia secundum esse.

Dicendum tamen est Metaph. esse scientiam merè speculatiuam ex omni parte, non verò partim practicam, partim speculatiuam. Est assertum receptum in omni schola, & Arist. 6. Met. cap. 1. vbi Philosophiam speculatiuam diuidit in Physicam, Metaphysicam, & Mathematicam, sic etiam docet Doctor 1. Met. q. 7. & 6. Met. q. 1. dum inquit, ens quod est subiectum metaph. esse merè speculabile, circa quod inquantum huiusmodi non est nata esse notitia directiua operationi practicæ, & alterius generis à speculatione; ità Scot. ibi; & quamuis Deum consideret, non tamen descendit ad regulandos actus nostros, quos circa Deum exercere debemus sed hoc relinquit morali Philosophiæ; & quamuis demonstret Deum esse summè bonum, & nostrum vltimum finem naturalem, non tamen dictat practicè, quo modo & quibus medijs hic finis possit acquiri, sed modo merè speculatiuo rationem vltimi finis, & summi boni contemplatur, quatenus talis est in se; Conf. quia quamuis Theologia, quæ est de Deo, vt de subiecto, sit practica, vt vult Doctor q. vlt. prologi, non ideò est practica, quia sit de Deo, vt sic, sed quia versatur circa Deum, vt vltimum finem à nobis acquirendum, & præscribit modum, & media, quibus eum vt finem supernaturalem assequi possumus, & considerat operationes nostras, vt in vltimum finem ordinabiles, adeo quod Theologia supernaturalis, & naturalis non differunt solo lumine; sed rationibus quoque formalibus, & modis, quibus versantur circa Deum; Cum igitur metaph. agat de primis rerum causis, de primis essentijs, supremisque prædicatis sistendo in simplici eorum contemplatione, & ea se ad nullum ordinetur opus, neque physicum, vt medicina, neque morale, vt Ethica, neque supernaturale, vt Theologia, concludendum est esse simpliciter, & absolutè speculatiuam ex omni parte.

71 Deinde si de substantijs separatis haberemus totam Metaphysicam intellectui nostro possibilem, adhuc ista speculatiua foret, & non practica, vt volebat Suarez, quia ex naturalibus nunquam cognoscere possemus Deum esse earum vltimum finem beatificum, & est per beatitudinem ab eis fruibilem, quem proprijs meritis assequi debeant, vt late demonstrat Doctor q. 2. prologi contra Philosophos. Tum quia quando etiam cognosceretur à nobis naturaliter, quicquid ad Angelorum beatitudinem pertineret, vt Suarez velle videtur, si talis notitia esset practica, non esset metaph. sed potius scientia moralis circa actus angelicos; sicut homo vt constat ex anima & corpore ad Philosophiam naturalem spectat, sed eius operationes, quatenus in genere moris dirigibiles attinent ad Moralem. Et parum refert, quod talis notitia circa Angelos abstraheret à materia, tum quia satis non est scientijs tribuere vnitatem, vel distinctionem præcisè ex eodem, vel diuerso abstrahendi modo præcisa ratione formali obiectiua diuersa ex disp. 12. Log. q. 5. art. 1. tum quia hac ratione etiam notitia supernaturalis, quam nobis tradit sacra Theologia de Angelis circa mysteria gratiæ Metaphysica foret, quia abstrahit à materia; tum tandem quia si talis notitia de Angelis habita non differret à notitia, quam modò habemus per diuersam abstractionem à materia, differret per differentiam practici, & speculatiui, quæ est distinctio maior illa, quæ prouenit à sola diuersitate abstractionis.

Quod autem nequeat esse simul practica, & speculatiua constat ex disp. 12. Log. quæst. 5. art. 3. vbi vniuersaliter probauimus nec actum, nec habitum posse simul esse practicum, & speculatiuum, nam istæ sunt oppositæ differentiæ actuum, & habituum, quæ contradictoriam inferunt oppositionem, vt docet Doct. q. 4. prol. art. 2. cognitio enim practica fertur in obiectum, vt operabile, & ex se est directiua operationis; speculatiua verò ex propria natura respicit obiectum in se, non in ordine ad opus, non est directiua operis, ergo implicat eandem scientiam esse simul practicam, & speculatiuam, sicut à pari ob eandem rationem repugnat eundem numerum esse simul parem, & imparem, qua ratione etiam probabamus logicam non esse simul practicam, & speculatiuam q. proœm. log. art. 5.

72 Verum, quamuis hæc ratio sit expressè Doctoris loc. cit. q. 4. prologi art. 2. D. vbi inquit diuisionem scientiæ per practicum, & speculatiuum esse veluti diuisionem generis per proprias passiones specierum circumscribentes nobis differentias essentiales sicut si diuidatur numerus per par, & impar ac etiam inferius, vbi ex hoc capite arguit contra Gotfred. & D. Thomam Theologiam non esse simul practicam, & speculatiuam, & adhuc inferius sub lit. V. §. *si quæris*, vbi negat constanter habitum per se speculatiuum posse esse etiam per se practicum, aut è contra idem habet lit. E. §. *ad rationes proopinione* nihilominus non placet Poncio disp. 2. de natura logica q. 8. n. 91. quod planè solaminis non parum mihi attulit, qui alias succensebam, quod frequenter hic Auctor nobiscum in conclusione conueniens, nostras tamen non recipit probationes, si enim hoc ei licet facere cum communi Magistro, quare non etiam cum condiscipulo? sed audiamus quomodo soluat hoc Scoticum argumentum; ait quod concludit de qualibet scientia partiali vna numero versante circa vnum particulare obiectum; non tamen de scientia totali complectente multas particulas scientias habentes distincta numero, & specie obiecta, quia in huiusmodi scientia posset vna pars dirigere praxim, & alia non dirigere; Neque ex hoc quod adæquatè diuiditur scientia in practicam, & speculatiuam, rectè deducitur (inquit) quod vna, & eadem scientia vtramque rationem participare non possit, quia secundum Thomistas ens adæquatè, diuiditur in decem prædicamenta, & tamen ex hoc non sequitur secundum ipsos, quin identificentur realiter res, quæ ponuntur in diuersis prædicamentis, & secundum Scotistas potentia rationalis, vt sic adæquatè diuiditur in memoriam, intellectum, & voluntatem, & tamen non sequitur secundum ipsos, quin intellectus, & voluntas identificentur, ergo quamuis scientia adæquatè diuideretur per practicam, & speculatiuam, non sequitur quin scientia speculatiua, & practica possint identificari realiter, sed sufficit, quod distinguantur formaliter; vnde non ex diuisione præcisè animalis in hominem, & brutum oritur, quod eadem res non possit esse homo, & brutum, sed oritur vel ex ratione particularis talis diuisionis, quod fiat in membra realiter distincta, vel ex ratione particulari extremorum, qualis ratio particularis posset negari in diuisione proposita, aut in membris eius; concludit tandem hanc probationem non esse ex puro originali Scotico desumptam, sed ab illa additione, quæ incipit à §. *alia opinio tenet eandem conclusionem*.

Sed quod hæc probatio sit germana Doctoris, patet ex locis nuper citatis præter eam additionem, & præcipuum huius rei testimonium est vnanimis Scotistarum consensus, qui à tot sæculis nemine discrepante, vt talem, receperunt; neque prima eius solutio aliquid valet, quia vt ostendimus disp. 12. log. q. 5. art. 3. argumentum viget, non solum de scientia partiali, sed etiam de totali; scientia enim totalis dicitur vna ex vnitate habitus alicuius quidditatis vt includentis, vel virtualiter, vel potentialiter veritates demonstrabiles de eo, cuius est quidditas, & de inferioribus sub eo contentis, ita vt omnia considerata in totali scientia conueniant in ratione formali considerandi vel generica, vel specifica; Tum quia diuisio scientiæ in practicam, & speculatiuam, in qua fundatur argumentum Scoticum, est diuisio præsertim scientiæ totalis, & non partialis. Nec etiam altera responsio aliquid soliditatis habet, quicquid enim sit de illis exemplis adductis, num diuisiones illæ sint propriè generis in species, hoc certum est ex legibus bonæ diuisionis assignatis disp. 1. log. q. 5. art. 1. quod membra diuidentia habent aliquam inter se oppositionem idest sunt ita inter se distincta re, vel ratione, vt non coincidant in eo sensu, quo sunt membra diuidentia, aut vnum non includatur in alio, ergo eo modo, quo practicum, & speculatiuum diuidunt scientiam in communi, non possunt coincidere; nec idem actus, vel habitus potest esse simul practicus, & speculatiuus. Tum quia diuisio scientiæ per practicum, & speculatiuum petit ex sua ratione fieri per membra realiter, & non tantum formaliter distincta, Probatur, quia scientia sumit esse practicum vel speculatiuum ex suo formali obiecto, vt ostensum est disp. cit. log. ex Scot. q. 4. prologi; at obiecta scientiarum realiter distinguuntur, ergo dum scientias specificant per practicum, & speculatiuum, eas quoque realiter distinguunt per tales differentias, & non formaliter tantum.

73 Contra hanc conclusionem solet argui, quia Metaph. ordinatur ad bonum morale, ergo est practica; probatur assumptum, quia ordinatur immediatè ad fælicitatem, quæ est summum bonum, ordinatur enim ad contemplationem substantiarum abstractarum, in qua consistit fælicitas ex 10. Ethic. Tum 2. quia inclinat ad actus practicos, cum enim docet Deum esse summum bonum, & vltimum finem, intimat consequenter esse diligendum timendum, colendum, quia hoc debetur ei, quatenus summè bonus, & vltimus finis est. Tum 3. quia metaph. est scientia communis ad scientias practicas, & speculatiuas, ergo abstrahit ab his, & illis, sicut superius ab inferioribus. Tum 4. quia ex dictis per sua vniuersalia principia confirmat principia aliarum scientiarum, quarum aliquæ sunt practicæ, quædam verò speculatiuæ, ergo principia metaph. debent esse saltim eminenter vtrumque, alioquin inepta forent ad illud munus. Tum 5. scientia practica nobilior est speculatiua, quia finis huius est verum scire, illius verò bonum esse, & hoc est melius illo, cum ergo metaph. sit cæteris nobilior, debet poni practica. Tum 6. quia sicut se habet Theologia ad perficiendum nos in esse supernaturali, sic metaph. ad perficiendum nos in esse naturali, sed Theologia ponitur practica, quia perficit nos per amorem charitatis supernaturalem, ergo pariter metaph. erit practica, quia perficit nos per amorem naturalem. Demum Met. est aliarum scientiarum ordinatiua, & directiua ex dictis quæst. præced. ergo est practica.

Resp. negando assumptum, ad probationem dicimus Met. ordinari ad fœlicitatem speculatiuam, quæ consistit in speculatione sub-

stantiarum abstractarum ex Arist. 10. Ethic. cap. 7. non autem ad fœlicitatem moralem, & practicam, quæ consistit in operatione secundum virtutem optimam in vita perfecta ex 1. Eth. c. 7, quia ad hanc ordinatur scientia moralis. Ad 2. probat ad summum Metaph. inclinare ad actus practicos virtualiter, & remotè; non autem formaliter, & proximè, ad conclusionem enim practicam inferendam duæ requiruntur præmissæ, quarum vna sit ostensiua bonitatis, alia directiua in generali, vt summum bonum est diligendum, Deus est summum bonum, ergo diligendus, maior est directiua in generali, & formaliter practica, & pertinet ad scientiam moralem, minor in se est formaliter speculatiua, & attinet ad Metaph. verumtamen est, quod vt in tali syllogismo assumitur, est virtualiter practica, non repugnat autem vnum, & idem esse formaliter speculatiuum, & virtualiter practicum, sicut aqua calida est formaliter calida, & virtualiter frigida, & vinum virtualiter calidum, & formaliter frigidum. Ad 3. Met. est communis ad alias scientias, non per prædicationem, quo pacto superius dicitur commune inferioribus, sed per applicationem suorum principiorum, eo modo quo logica dicitur scientia communis per applicationem suorum instrumentorum ad alias scientias. Ad 4. præstat illud munus Metaph. præsertim declarando simplices terminos, ex quibus constant principia aliarum scientiarum ex dictis nu. 52. hoc autem est consumare illa speculatiuo modo. Ad 5. negatur assumptum cum probatione quoad 2. partem, quia secundum Philosophum scire verum est actus melior, & perfectior, quia in ipso speculatiua felicitas consistit, quam præfert Arist. fœlicitati morali lib. 10. Ethicor. cap. 8. quia ipse non nouit fœlicitatem nostram consistere in clara visione, & fruitione Dei; vide Doctorem q. 4. prologi ad 5. prin. 1. quæst. Ad 6. Metaph. perficit nos in cognitione naturali Dei, non autem in amore, & dilectione, nisi virtualiter, & remote, quatenus ex Dei notitia excitamur in ejus amorem, vide aliam solutionem apud Fab. 1. Met. disp. 15. cap. 1. Ant. Andr. & Zerbum q. vlt. lib. 1. Met. quamuis illa sufficiat.

74 Ad vlt. solet communiter a Scotistis negari conseq. quia actus aliarum scientiarum, quos Metaph. dirigit, sunt actus intellectus, nullus autem actus intellectus est praxis ex Doctore q. 4. prolog. vbi non solum definit praxim, quod sit actus alterius potentiæ ab intellectu, sed occurrit incidenti dubitationi, quod aliqua intellectio possit esse praxis, quia potest à voluntate imperari, & ait non sequi, quod sit praxis, sed solum quod omnis intellectio imperata vel est praxis, vel practica, & hoc secundum concedit. Sed disp. 12. log. q. 5. art. 1. iam ostendimus quod etiam docet Doctor hic 1. Metaph. q. 7. quo pacto actus intellectus à voluntate imperatus possit esse praxis, & quomodo sub hac denominatione non est actus intellectus, vt intellectus est, sed alterius quasi distinctæ potentiæ, quia sub tali denominatione distinguitur a seipso nudè sumpto, & ibi etiam cum Lycheto explicuimus responsionem quam affert Doctor ad illam obiectionem, videlicet, quòd non loquatur Scotus de omni intellectione imperata, sed de illa, quæ est imperata à voluntate, vt dirigat in praxim, talis enim cognitio à voluntate imperata non est praxis, sed practica, quia non est directa & regulata, sed directiua, & regulatiua. Quam rursus expositionem, etiamsi non meam, sed Lichet. reijcit Poncius cit. disp. 2. log. q. 80. quia si vlla cognitio imperata potest esse praxis, etiam & talis cognitio, non refert, quod etiam sit practica, quia bene potest esse practica, vt dirigit aliam praxim, & praxis, vt dirigitur ab alia cognitione practica, & vt imperatur à voluntate sequente talem cognitionem, nec ex his denominationibus vna potius, quam altera debet ei simpliciter competere. Et ideò quia & ipse tenet nobiscum actum imperatum intellectus posse esse praxim, exponit aliter locum illum, & ait, dum Doctor negauit illa conseq. accepisse praxim in magis rigorosa acceptione, quam communiter accipitur, sic scilicet vt pro tali habendus esse solus ille actus, & qui haberet secundum se esse alterius potentiæ ab intellectu, & qui præterea esset vel elicitus, vel imperatus à voluntate, quarum conditionum altera si deficeret non esset praxis in illo rigore, prout communiter accipitur praxis.

75 Satius tamen erat, quod hic Auctor acquiesceret nobiscum expositioni Lich. quam ipse propterea adderet omninò alienam ab intentione Doctoris, facit enim ibi Scotus eam obiectionem, vt declararet definitionem praxis, quam immediatè supra attulerat, quod est *actus alterius potentia, quam intellectus, naturaliter posterior intellectione* &c. ergo in solutione obiectionis praxim capit in eodem rigore, quo eam definierat, nam si caperet in sensu latiori, difficultas non faceret contra illam definitionem; quid plura? Doctor ipse ibidem in ipsa illius difficultatis solutione declarat, quo sensu praxim ibi accipiat his verbis, *tamen vt praxis dicitur sola operatio, ad quam intellectus potest extendi, nulla intellectio est praxis*, non ergo aliam acceptionem latiorem praxis hic cogitabat Doctor, sed semper in eodem sensu, & in eodem rigore loquitur de illa in toto illo articulo; præstat itaque expositionem Lichett recipere a nobis allatam, quam minime infirmat instantia contra eam facta ab hoc Auctore, quia cognitio directiua a voluntate imperata, etiamsi possit esse directa ab alia cognitione, & in hoc sensu dici possit praxis, tamen vt directiua, & regulatiua, non praxis, sed practica omninò dici debet, & sub hac ratione nullatenus denominationem praxis recipere potest. Itaque ad argumentum principale respondendum est, quod vtique Met. dicit, & ordinat alias scientias, non tamen practico modo, quasi illas ad opus ordinando, & dirigendo, sed speculatiuo, vt declaratum est n. 63. nec dirigit actus intellectus, vt imperatos à voluntate, quo pacto subjici possunt rationem praxis, sed secundum se spectatos, & vt omninò præscindunt à voluntatis imperio; vide quæ diximus quæst. proœm. log. art. 5. vt ostenderemus logicam non esse practicam, etiamsi dirigat actus intellectus, & totam illam doctrinam ad rem nostram applicat pro exacta argumenti solutione; & quæ docet 1. Met. q. 7. in corpore, quod potest cognitio intellectiua multipliciter ordinari ad aliud absque eo, quod sit practica; Vel tandem ad argumentum dicas cum eodem Doctore in eadem q. ad 2. quod Metaphysica ordinat alias scientias, vt finis ordinat entia ad finem, non vt scientia directiua.

76 Quartò dubitatur, an Metaph. sit scientia subalternans in ordine ad alias, neque illa dubitatio procedit de subalternatione communiter, & impropriè dicta, quam vocare solent extrinsecam, quo pacto scientia illa dicitur subalternans, quæ est magis vniuersalis, & aliquando opem offert inferiori; non, inquam, in hoc sensu mouetur dubitatio, quia sic exploratum est apud omnes Metaphysicam dici posse scientiam subalternantem respectu aliarum scientiarum, quia, vt dictum est, Metaph. est scientia vniuersalis, & communissima, quæ speculatur rationes transcendentales omnium entium, principiaque communissima cognoscendi, quæ sunt vtilia omnibus scientijs; vndè cum ex hoc capite habeat Met. quandam præsidentiam, & superioritatem supra alias scientias, possunt in hoc sensu dici omnes Met. subalternari. Sed dubitatio est de subalternatione propriè dicta, quæ vt colligitur ex Arist. 1. Post. 43. & 69. & tex. 100. & 101. non est aliud, quam dependentia quædam, qua essentialiter vna scientia dependet ab alia secundum rationem scientiæ, itaut ex vi huius dependentiæ habeat, quod sit scientia, adeo quod si auferatur subalternans, neque amplius subalternata foret propter dependentiam essentialem hujus ab illa; ad quã proindè subalternationem propriè dictam tres sunt necessariæ conditiones secundum communem in omni schola ex Aris. deductæ loc. cit. Prima est, vt subiectum subalternatæ contineatur sub obiecto subalternantis; altera vt supra illud addat differentiam accidentalem; tertia tandem vt sua principia accipiat à scientia subalternante ad ostendendas proprias conclusiones, quas conditiones assignauimus, & fusè explicauimus disp. 12. Log. q. 4. de subalternatione scientiarum. Nec desunt qui dicant etiam in hoc sensu omnes scientias Metaphysicæ subalternari, idque deducunt ex munere, quod Arist. Metaphysicæ tribuit 1. Phys. 8. & 4. Met. 7. probandi, & confirmandi aliarum scientiarum principia; si enim principia vnde aliæ scientiæ suas deducunt conclusiones, confirmari habent, atque probari in Metaph. ergo illæ scientiæ non habent certitudinem, ac euidentiam suorum principiorum in seipsis, sed in superiori scientia, s. Metaphysic. talis autem dependentia inter scientias infert subalternationem propè dictam vnius ad aliam; ita tenet Iulius Sirenus disp. de subiecto primæ Philosophiæ sect. 2. cap. 15. cum alijs quibusdam.

77 Oppositum tamen in omni schola docetur, sed præsertim in nostra, ita significauit Doctor 1. Metaph. qu. 9. Ant. And. 1. Met. q. 1. ad 4. prin. & rursus q. 9. in corpore quæsiti, Zerb. ibid. Faber 1. Met. disp. 3. Meurisse quæst. 6. proœm. & omnes Thomistæ passim Soto 1. Phys. q. 1. Iauel. 1. Met. q. 9. Suar. disp. 1. Met. sect. 5. num. 45. Pasqualig. disp. 24. sect. 2. & 5. Auersa qu. 1. sect. 7. Perer. lib. 1. c. 14. & alij passim, & deducitur ex dictis loc. cit. in Logica de subalternatione scientiarum, propriè namque de subalternatione loquendo illa scientia dicitur alteri subordinari, quæ essentialiter in esse scientiæ ab ea dependet, itaut scientia dici non possit nisi coniugatus scientiæ subalternanti, & ab ea euidentiam suorum principiorum desumat, sed aliæ scientiæ habent sua principia per se nota, & euidentia, ex dictis nu. 52. quibus intellectus statim per se assentitur sine ope Metaphysicæ talia principia demonstrantis; & habet talem euidentiam ex conceptu confuso terminorum, qualis occurrit primò ex sensibilibus, vt notat Doctor 1. d. 3. q. 2. N. & 6. Met. qu. 1. in fine, ergo Metaph. non est scientia subalternans respectu aliarum, maior patet, quia scientia subalternata non habet principia per se nota, & immediata, sed accipit illa à subalternante, cuius sunt conclusiones demonstratæ, vt diximus disp. cit. Log. q. 4. art. 2. Probatur minor, non enim conclusiones Metaphysicæ sunt principia Physicæ, vel Mathematicæ, vt satis de se constat, sed vtraque scientia habet principia prima, & immediata sibi propria, quæ à priori nequeunt demonstrari, quod de Mathematicis satis constat, quæ magnam habent euidentiam, vt est illud *si ab æqualibus æqualia demas, remanent æqualia*, & alia huiusmodi, quæ fundantur in proprio obiecto Mathematicæ; sic etiam Physica demonstrat de corpore, quod sit mobile, per hoc principium euidens, ac immediatum, quia est habens naturam, quæ est principium motus, & quietis.

78 Rursus Probatur, quia etiò quidam concedant secundum aliquas conditiones subalternationis posse dici alias scientias Metaphysicæ subalternari, re tamen exactius considerata patebit nullam ex adductis conditionibus hic interuenire; prima conditio,

quod

quod scilicet obiectum subalternatæ contineatur sub obiecto subalternantis hic non interuenit, non enim hæc conditio sic intelligi debet, quod sufficiat obiectum subalternatæ contineri sub obiecto subalternantis in esse rei; sed contineri debet sub eo in esse scibilis, adeo ut in scientifica cognitione dependeat ab ipso itaut conclusiones scientiæ subalternatæ dependeant à subalternante; sic autem non subordinatur obiecta Physicæ, & Mathematicæ, obiecto Metaphysicæ, nam ex se propriam habent cognoscibilitatem, propriam definitionem, atque ideo in illis scientijs propria fundare possunt prima principia ab alijs in scientia superiori independentia quoad euidentiam sufficientem ad principia; neque hic interuenit secunda conditio, quod scilicet obiectum subalternatæ superaddat obiecto subalternantis differentiam accidentalem, quia Physica addit naturalitatem, quæ utique differentia accidentalis non est, sed essentialis; & Mathematica quantitas non additur immediatè enti, sed corpori, vnde neque de ipsa verificatur, quod obiecto Metaph. addat differentiam accidentalem. Vt autem hæc conditio propriè habeatur, debet differentia accidentalis superaddita immediatè afficere obiectum subalternantis, vt in Musica sonus numerum. Nec tandem interuenit tertia conditio, quia vt diximus, istæ scientiæ intra suos cancellos habent sua principia prima, & euidentia, ex quibus suas conclusiones demonstrare possunt, sine recursu ad Metaph. ergo accipiendo propriè, & in rigore conditiones subalternationis, aliæ scientiæ nequeunt dici Metaphysicæ subalternatæ.

Hinc patet ad rationem oppositæ sententiæ, quamuis enim Metaph. aliquo modo confirmet aliarum scientiarum principia, non tamen ea confirmat demonstrando à priori, itaut euadant conclusiones Metaphysicę, alioquin non essent prima, & immediata, sed tantum confirmat terminos explicando, & per deductionem ad impossibile, vt declarauimus n. 52. ad inducendam verò subalternationem propriè dictam necesse est, vt principia scientiæ subalternæ sint conclusiones subalternantis, & quod non sint prima, neque immediata. Accedit, quod etiamsi in aliquibus paucis conclusionibus Physica v.g. subordinaretur Metaphysicæ, non idcircò dici deberet ei subalternata, nam Mathematica causam assignat à priori aliquarum conclusionum, quas medicina docet, vt v. g. quod vulnus circulare difficilius sanatur, quia in figura circulari partes plurimum distant, cum non faciant angulum, nec propterea dicitur sibi Medicinam subalternare; hoc enim deberet contingere in omnibus conclusionibus ad inducendam subalternationem, vel saltim vt in pluribus, quod non euenit de cæteris scientijs respectu Metaphysicæ vide quæ de hoc diximus quæst. procem. Physicæ n.37.

79 Quintò dubitatur, an Metaphysica sit vna scientia, & quomodo; quæstio mouetur de Metaphysica vt ab alijs scientijs speculatiuis condistincta, & de vnitate non quidem intrinseca & formali, an scilicet sit vna simplex habitualis qualitas, vel potius multiplex, quia in hoc sensu non est hæc peculiaris difficultas Metaphysicæ, sed cuiuscunque scientiæ, ideoque illam tractauimus disp. 12. Log. qu. 3. art. 2. sed quæstio est de vnitate extrinseca, quam scientiæ habent in ordine ad suum obiectum, à quo essentiam sumunt, & specificationem, & consequenter etiam vnitatem, quam proinde appellant obiectiuam, secundum quam inter se essentialiter vel genere, vel specie distinguuntur. Vndè rursus supponit hæc quæstio scientiam totalem, quæ constituitur ex partialibus habitibus plurium conclusionum, non esse vnam duntaxat per accidens, & sola vnitate aggregationis ad instar exercitus, vel cumuli lapidum, vt tenent Nominales, quos Poncius sequi videtur disp. 2. q. 9. concl. 3. & 4. vbi etsi specialiter de Logica loquatur, tradit tamen communem doctrinam de quacunque scientia totali, quod nullam prorsus habeat per se vnitatem, & nexum inter habitus partiales, ex quibus constatur, præter vnionem aggregationis, & ordinis; & quamuis concedat, quod totalis scientia ad suum obiectum comparata suscipere possit denominationem vnius generescientiæ, vel specie iuxta vnitatem genericam, vel specificam ipsius; hęc tamen denominatio valdè impropria est (inquit) cum non faciat ipsam scientiam totalem in se intrinsecè esse vnicam speciem, aut vnicum genus. Sed hic dicendi modus de vnitate scientiarum, qui est Nominalium iam impugnatus est disp. cit. Log. qu. 3. art. 3. vbi ostendimus in totali scientia admittendam esse maiorem vnitatem & inter partiales habitus suarum conclusionum maiorem nexum, quam sit aggregationis, & ordinis, alioquin non esset maior ratio, cur ex omnibus conclusionibus physicalibus constituatur vna scientia, quam ex physicalibus & logicalibus simul. Quod si dicatur plures conclusiones potius in vnam classem conuenire, quam alias, ob aliquam communem rationem obiectalem in qua conueniunt, & in qua velut in fundamento primo fundantur earum veritates proximè, vel remotè, vt ipse postea fatetur disp. 22. Log. q. vl. n. 96. planè hæc vnitas est maior, quam solius aggregationis, & ordinis, & est aliquis per se nexus illarum conclusionum in communi subiecto, quatenus omnes adunantur in eo per virtualem continentiam, vel saltim potentialem, vt Doctor ex professo docet 6. Met. q. 1. cum omnibus Scotistis, vbicumque tractant de vnitate scientiarum; eo igitur modo, quo obiectum virtualiter, vel potentialiter continebit veritates omnes illius scientiæ, cuius est obiectum, dicetur scientia vna specie, vel potius genere proximo, vel remoto, vt dicebat Arist. 1. Post. 25. scientia est vnius generis subiecti partes, & passiones habentis.

80 Tres hic sunt opiniones, duæ extremæ, ac vna media, Prima extrema est Auersæ, qui q. 1. Phil. sec. 6. & q. 2. sec. 7. contendit Metaphysicam vt modo traditur à Physica condistincta, quę scilicet agat de ente, & substantijs immaterialibus, nullam prorsus habere posse vnitatem, nam vel hæc vnitas ei obueniret ex parte obiecti in esse rei, vel saltim in esse scibilis, scilicet ratione consimilis abstractionis à materia; hęc enim sunt pręcipua capita, ex quibus vnitas in scientijs solet attendi, primum dici non potest, nusquam enim talis vnitas consurgit in esse rei ex genere communi, & vna specie eius relinquendo aliam speciem, ex animali v.g. ex homine relinquendo brutū, ex quantitate, & quantitate successiua relinquendo permanentem; neque secundum, quia diuersa est abstractio entis immaterialis, ac entis in communi à materia, vna est realis, alia rationis, vna positiua, altera permissiua, vna per essentiam, altera per indifferentiam, tum quia tunc Logica esset vna scientia cum Metaphysica quia abstrahit, sicut illa ab omni materia; & scientia moralis cum naturali, quia conueniunt in eadem abstractione à materia, scilicet singulari, & non sensibili.

Alia extrema opinio est communis inter Recentiores, qui Metaphysicæ attribuunt vnitatem specificam, ita Suarez disp. 1. Metaph. sec. 3. & Pasqualig. disp. 21. sec. 2. qui eam refert, vt sine controuersia receptam in omni schola, & probat pluribus rationibus, quæ tamen omnes reducuntur ad illam, quæ est præcipuum huius sententiæ fundamentum; tanta debet esse vnitas scientiæ, quanta est vnitas obiecti, à quo desumitur, & cui omninò commensuratur, vndè si vnitas obiecti est generica, vnitas scientiæ talis erit, vnitas autem obiecti Metaphysici est specifica, ergo &c. Maior patet, prob. min. vnitas obiecti cuiuscunque scientiæ, sicut & potentiæ, non attenditur penes esse materiale ipsius, sed penes rationem aliquam formalem, secundum quam obiectum specificat scientiam, aut potentiam; sic vnitas obiecti visibilis attenditur tantùm penes rationem formalem coloris, non autem penes talem vel talem speciem coloris; sed talis, vel talis ratio obiecti materialis substernitur rationi obiectiuæ formali, à qua omnes coadunantur in vnum obiectum, & proindè cum ratio formalis, quæ coadunat, sit vnica tantùm, & non multiplex, oportet etiam quod scientia, vel potentia sit vna similiter; cum ergo Metaphysica attingat omnia obiecta partialia, quæ considerat, prout coadunantur in vnicam tantùm rationem formalem, nempe secundum rationem entis, erit vna duntaxat vnitate specifica. Si dicas hanc rationem formalem obiectiuam esse quidem vnam, sed genere, quæ posteà diuidatur in diuersas species, & sic Metaphysica proportionaliter ad obiectum erit vna genere. Nec impugnat Pasqualig. multipliciter, quia in primis nequeunt assignari hæ rationes formales contractiuæ. Tum 2. quia illa ratio formalis, quæ ponitur generica, non esset ratio formalis, sed materialis, quia contraheretur ab alia ratione, secundum cuius specificationem à scientia consideraretur; Tum 3. quia quæcumque sint hæ rationes contractiuę, debent esse intra abstractionem obiecti Metaphysici, ergo iam omnes in vna specifica ratione scibilis conueniunt; cum tandem quia illę rationes specificę contrahendo communem rationem obiectiuam ad speciales considerationes destruerent vnitatem scientię; & hunc dicendi modum iampridem ex D. Tho. docuit Flandria 1. Met. q. 1. art. 4.

81 Tertia sententia media tribuit Metaphysicę solam vnitatem genericam, & quamuis Pasqualig. dicat ex grauibus Auctoribus neminem certum vidisse, qui ex professo hanc opinionem tradat, eam tamen ex instituto docet Doctor 6. Met. q. 1. cum omnibus Scotistis, & talem vnitatem generaliter tribuit cuicumque scientię, quę habet aliquod vniuersale pro adęquato subiecto, vt sunt scientię humanitus adinuentę, ita q. 3. prolog. §5. *de secundo dico* 1. d. 3. q. 2. in fine, 3. d. 36. quęst. 1. §. *quantum ergo ad istum articulum*, & alibi frequenter; Quare cum hac sent. media, neque neganda est Metaphysicę omnimoda vnitas, vt facit Auersa; nec tanta tribuenda, vt faciunt cęteri; Quod non sit neganda omnimoda vnitas, constat ex dictis q. 1. n. 4. contra eundem auctorem, nam vtique constitui possunt, atque distingui duę scientię totales, quarum vna agat de rebus omnibus corporeis, & materialibus, sensuique subiectis, & alia rursus quę agat de rebus spiritualibus, & a materia abstractis vel per essentiam, vel saltim per indifferentiam, vt sunt conceptus trascendentes, qua facta distributione vtique conclusiones, quę agunt de rebus immaterialibus maiorem inter se connexionem, & conuenientiam habent, quam alię, quarum aliquę essent de rebus materialibus, & alię de immaterialibus; quia omnes conueniunt in ordine ad rem non corpoream, nec materialem, vnde ratione istius conuenientię, & connexionis admuicem possunt omnes reponi in vna classe distincta à classe, in qua reponuntur conclusiones de rebus corporeis, & materialibus: Imò totali classi illi potest vnum commune subiectum, in quo veluti in primo fundamento fundentur, & radicentur veritates omnes illarum conclusionum, in eoque virtualiter, vel saltim potentialiter contineantur, talem autem conclusionem classem appellamus Metaph. illiusque classis subiectum diximus esse ens, vt ens modo explicato quæst. 2. ergo

Met. quam tradidit Arist. & quam præ manibus habemus, non est neganda omnimoda vnitas.

Quod verò talis vnitas nequeat esse specifica, probatur ex iam dictis disp. 12. Log. q.3. art.2.& 3. Obiecta partialia Metaphysicæ specie, & plusquam specie inter se differunt, diuersa insuper passiones de illis ostenduntur, & per diuersa media, vt cum de Deo demonstratur indefectibilitas per necessitatem, & de creatura defectibilitas per contingentiam, de substantia in subiecto non esse per perseitatem, & subsistentiam, & de accidente in subiecto esse per inalietatem, & radicalem inhærentiam; illæ, inquam, conclusiones, scitæ illi actus Metaphysici specie inter se differunt, ergo & habitus partiales ex ipsis geniti, conseq. patet, quia habitus specificantur ab actibus, probatur assumptum, quia ex diuersis specie assentiendi rationibus generantur quoque assensus diuersi ex dictis ibidem. Cons. quia potest quis habere habitum circa vnam ex dictis conclusionibus, & habere difficultatem circa alias, ergo non est idem habitus specie inclinans ad omnes, antecedens patet experientia, quia in aliqua facultate sæpè quis callet vnum tractatum, & non alterum, Prob. conseq. quando quis per habitum acquisitum facilitatur ad vnum actum, & non ad alium, signum est habitum, quo inclinatur in vnum, specie distingui ab habitu, quo inclinatur in alium, nam difficultates specie diuersæ diuersis specie habitus tolluntur. Demum obiecta partialia scientiarum nedum in esse rei, sed etiam in genere scibilium non se habent, vt numero differentia solum, ergo idem de habitibus dicendum, cum quilibet suam vnitatem ab obiecto desumat, probatur assumptum, quia in Physica v. g. corpus caducum, & cœleste oppositas habet passiones, & per opposita media demonstrabiles, sic Deus, & creatura, substantia, & accidens in Metaphysica, ergo etiam in genere scibilium differunt.

82 Negant Aduersarij obiecta partialia Metaphysicæ esse diuersa in esse scibilis, nam in omni scientia habent eandem rationem *sub qua*, attinguntur ab illa scientia, vt v.g. in Physica omnia attinguntur sub ratione naturalitatis, & in proposito omnes actus Metaphysici versantur circa sua obiecta, secundum quòd abstrahunt ab omni materia; afferunt aliqui exemplum de visionibus albedinis, & nigredinis, quæ sunt eiusdem speciei, etiamsi albedo, & nigredo specie differant, quia licet disconueniant in esse rei, conueniunt tamen in esse visibilis. Hæc responsio satis ibi impugnata est, quia si per rationem *sub qua*, intelligant rationem formalem obiecti, & modum considerandi ipsius, est vna tantùm genere in scientia totali, non autem specie, vt patet de naturalitate in Physica, quæ genus est ad naturam elementi, mixti, Cœlorum &c. si intelligant abstractionem, præter quam quod falsum est sciētiam per se primò specificari ab abstractione, vt disp. cit. ostensum est q.3. art. 1. falsum est insuper abstractionem obiectorum Metaph. v. g. entis, & Dei esse omninò eiusdem rationis specificæ, Deus enim est abstractus per essentiam, adeout ei prorsus repugnet materia, ens verò cum alijs transcendentibus dicitur abstractum per indifferentiam; & tandem quando etiam assignari posset vna ratio specifica *sub qua*, in omnibus obiectis Metaph. semper vrget argumentum, quod si diuersas habent difficultates in demonstrādis proprijs passionibus, & acquisito habitu circa conclusiones de vno obiecto, adhuc remanet difficultas superanda circa veritates alterius, necessariò assignari debent diuersi habitus, quia diuersæ specie difficultates tolluntur solum per diuersos specie habitus, qua ratione distinguebamus quæst. procem. Log. art. 1. logicam docentem, & vtentem, vt habitus realiter diuersos. Quod autem afferebatur exemplum de visione albedinis, & nigredinis est ad oppositum, quia visio albi est similitudo formalis albi non solum sub ratione coloris, sed etiam talis coloris, & nedum sub ratione visibilis, sed etiam sic visibilis; albedo enim mouet visum disgregando, nigredo congregando, sic ergo pariter dicendum est de obiectis partialibus in qualibet scientia totali, quod conueniant in vna ratione obiectiua generica tantùm, & non specifica, præsertim quando habent magis vniuersale pro subiecto, vt est in proposito.

Solent alij respondere, quod licet in scientia totali conclusiones sint diuersæ speciei, ac etiam media, quibus probantur, tamen illa principia, & media habent adinuicem quandam naturalem connexionem, & ordinem, ratione cuius specie habitus potest circa ea versari. Sed & hæc quoque solutio ibi impugnata est, tum quia maior vtique connexio, & ordo cernitur inter conclusionem, & principia, ex quibus deducitur, & tamen assensus principiorum, & conclusionum non sunt idem specie habitus: tum quia si talis connexio, & ordo non impedit diuersitatem specificam actuum, & conclusionum in scientia, nec etiam impediet diuersitatem specificam habituum, quia similes actus similes quoque producunt habitus; tum tandem quia si talis connexio, & ordo non impedit, quin conclusiones diuersæ in scientia diuersam habeant difficultatem, nec etiam impediet diuersitatem habituum specificam.

83 Hinc itaque concludimus cum Doctore loc. cit. 6. Met. q. 1. & 4. Met. in expositione tex. 4. Metaphysicam esse vnam scientiam vnitate generis remoti, qualem vnitatem habet suum obiectum adæquatum, quod est ens, vt ens, & hæc vnitas generica tum hic in Metaph. tum in quacumque alia scientia totali, quæ habeat aliquod vniuersale pro obiecto, declarari debet, vt nos ex professo declarauimus disp. & quæst. cit. log. art. 3. ex Doctore loco cit. nempe per continentiam virtualem, vel potentialem omnium veritatum ad illam scientiam pertinentium in primo & adæquato obiecto, vt potè in prima radice, & minera illarum; scientia enim ab obiecto aliam vnitatem trahere non potest, quam quæ explicatur per continentiam virtualem, vel potentialem plurium veritatum in vno primo, & communi subiecto, & non potest ab illa mutuari maiorem, quam habeat ipsum obiectum, vndè si subiectum est genericum, non poterit scientiæ præstare nisi genericam vnitatem.

Ad rationem primæ opinionis sufficienter satisfactum est quæst. 2. n. 47. vbi ostendimus, quo pacto ens vt ens, sub se comprehendens abstracta iam per essentiam, quam per indifferentiam habeat tantam vnitatem, quanta sufficit ad constituendam vnam scientiam, vnitate generis remoti; vndè ratio illa ad summum probat ens, vt ens, non posse habere vnitatem specificam ad obiecta partialia considerata in Metaph. nec in esse rei, nec in esse scibilis, quod gratis concedimus, non tamen excludit ab eo vnitatem genericam. concedimus etiam Logicam non esse vnam scientiam cum Metaphysica, nec moralem cum naturali etiamsi in modo abstrahendi conuenirent, quia nos non distinguimus scientias penes varium abstrahendi modum præcisè, sed per diuersas rationes formales obiectorum ex dictis q. 12. log. q. 4. art. 1. Ad rationem alterius opinionis, quicquid sit de maiori, quæ non est vera sic absolutè prolata, quia si obiectum alicuius scientiæ esset species specialissima, adhuc scientia non esset vna vnitate specifica, sed generica, vt demonstrauimus ibid. art. 3. neg. min. cum probatione, quia vt diximus ratio formalis obiectiua, quæ coadunat omnia obiecta partialia in Metaph. est vna vnitate generica duntaxat, non specifica; Ad 1. impugnationem huius solutionis negatur assignari non posse rationes contractiuas obiecti formalis generici, sicut enim in Physica naturalitas contrahitur per peculiares rationes, & naturalitates elementorum, mixtorum, Cœlorum &c. sic in proposito ratio entitatis, vt sic, contrahitur per peculiares rationes huius, & illius entis in Metaph. considerati. Ad 2. neg. conseq. quia differentia addit perfectionem generi, & ideò non tollit modum considerandi, quem affert ratio obiectiua generica, sed potius perficit addendo non alium modum considerandi, sed vlteriorem in eodem genere, sicut ratio specifica albedinis est ratio formalis obiectiua visus simul cum ratione coloris, cum hoc solum discrimine, quod hæc est adæquata, illa inadæquata, singulæ tamen pertinent ad rationem formalem obiectiuam visus, ita Doctor 2. d. 3. q. 11. E. Ad 3. conueniunt omnes illæ rationes contractiuæ in vna, & eadem ratione scibilis generica, non autem specifica, etiamsi concedamus hanc esse abstractionem (quod tamen falsum est ex dictis loc. cit. log.) quia vt diximus, non est omnino eiusdem rationis abstractio Intelligentiarum, & conceptuum transcendentium, quia hæc est abstractio permissiua, & per indifferentiam, illa verò positiua, & per essentiam. Ad 4. sicut differentiæ specificæ generi aduenientes non tollunt eius intrinsecam vnitatem genericam, ita in scientia totali considerationes obiectorum specialium etiam sub rationibus specialibus non impediunt vnitatem genericam scientiæ, quia rationes illæ speciales coadunantur omnes in ratione formali communi obiectiua, quam perficiunt per proprias considerationes intra idem genus scibilitatis.

84 Scotò tandem differere solent de vtilitate Metaphysicæ; non defuerunt enim ex obtrectatoribus Arist. qui plenis buccis garrulant hanc facultatem esse prorsus inutilem, aptamque solum esse ad confundenda ingenia. Sed ex muneribus, & attributis Metaphycæ hactenus recensitis liquidò constat quantæ sit vtilitatis ad alias scientias, quantumque conferat ad acuenda humana ingenia; & quando etiam ad alias scientias naturales nullatenus conferret, negari tamen non potest ad sacram Theologiam capessendam, non solum vtilem esse, sed etiam necessariam, vtpotè quia maior pars conclusionum Theologicarum ex principijs pendet omnino Metaphysicis, & quamplures Theologici tractatus in Metaphysica fundamentum habent, vt v. g. tractatus de cognoscibilitate Dei quoad conceptus communes cum creaturis, & proprios ex communibus; de distinctione attributorum abinuicem & a diuina essentia, an sit formalis ex natura rei, vel tantum rationis; de constitutione diuinarum personarum, an sit per relationes, vel per absoluta: de relationibus originis; de distinctione Spiritus sancti à Filio, si non procederet ab eo, de natura diuinæ Incarnationis, vi cuius natura humana fuit hypostaticè vnita diuino supposito, & alij plures, quos sigillatim referre opus non est: sed præsertim est Metaph. necessaria ad Theologiam addiscendam eo stilo, quo eam subtilis noster Doctor conscripsit, regulariter enim de rebus Theologicis semper metaph. discurrit, & ad conclusiones Theologicas probandas principia inducit Metaph. quo factum est vt Auicennam in maiori habuerit existimatione, quam Auerroem, quia dicebat illum peritiorem fuisse Metaphysicum illos profitebatur namque Scotus inter omnes scientias Metaph. magis, vnde & in ea versatus magis apud omnes censetur, quam in alijs quibuscumque. Metaph. itaque alacri animo incumbat, qui Scotica doctrina imbutum esse cupit, nam sine Metaph. eam capere vel est impossibile, vel saltim nimis difficile; sed de hoc plura videte apud Fabrum 1. Met. disp. 1. & Saatum in sua Catast. disp. 2. q. 4.

DISPV-

DISPVTATIO SECVNDA.

De Natura Entis.

1 CVm in Disp. proœmiali sufficienter explicata sint, quæ ad naturam Metaphysicæ, vt scientia quædam est, pertinebant; nunc eius texturam prosequi volentes; vt eo vtamur ordine, qui in disciplinis tradendis magis est congruus, ab ijs disputationes inchoabimus, quæ spectant ad naturam obiecti eius adæquati, cumque hoc sit ens reale, & per se quatenus ens est, hinc prima omnium Metaphysicarum disputatio erit de natura seu conceptu entis realis, quod est commune Deo, & creaturæ, substantiæ, & accidenti, & dici solet ens transcendenter sumptum, vt excludatur ens transcendentissimè captum, quod est commune ad ens reale, & rationis, ac proindè in omni schola citra ferè controuersiam statuitur æquiuocum, vt docet Magister formalitatum art. 1. §. aduertendum vlterius, quæ etiam distinctio innuitur à Scoto quol. 3. art. 1. Verùm, quia nomen entis in suo significato duo inuoluit essentiam nempe, & existentiam: Initio huius disputationis solet dubitari, quid præcipuè significet, an hanc vel illam; cui Dubitationi breuiter satisfieri potest per duplicem entis acceptionem, quam Doctor significauit 1. d. 36. q. vn. ad 1. prin. & 1. Periher. q. 8. ad. 3. & omnis schola recipit; ens enim, vtpotè deductum à verba substantiuo sum, es, est, quod significat esse, dupliciter sumi potest, primo participialiter hoc est tanquam participium ab ipso verbo deductum; deinde nominaliter, hoc est tanquam nomen substantiuum ab eodem verbo deriuatum; quam distinctionem immeritò inficiatur Dominic. Soto in Anteprædic. cap. 4. q. 1. quia cum participium consignificet tempus, consequenter significabit exercitium actualiter essendi, siue existendi; si autem sumatur nominaliter significat absolutè ipsum esse rei, quo aliquid est in se, præscindendo a quacunque temporis differentia, qua ratione Arist. 3. de anim. 9. distinguit inter esse magnitudinis, & magnitudinem esse, dum ait quoniam autem aliud est magnitudo, & magnitudinis esse, alia translatio clarius habet aliud est magnitudinem esse, & aliud magnitudinis esse, & denique hæc distinctio fundatur quoque in communi vsu loquendi, nam de Petro in rerum natura existente dicimus per propositionem de secundo adiacente, quod Petrus est. idest est existens, & pariter etiam nomen entis applicamus rebus non existentibus, dummodo eis esse non repugnet, vt cum dicimus scientiam esse de entibus realibus, quam tamen certum est abstrahere ab actuali existentia.

Itaque si ens primo modo accipiatur scilicet participialiter ex vi participij tempus consignificantis, & exercitium existentiæ, significat primariò existentiam, seu rem actu existentem: sed si sumatur secundo modo, significat essentiam, & quidditatem rei, seu rem habentem essentiam, & quidditatem ex vi nominis concreti, vnde hoc modo describitur à Scoto quol. 3. cit. art. 1. in arctiori entis acceptione, quam ibi assignat, vt ab ente rationis secernitur, esse illud, quod habet, vel habere potest entitatem extrà animam, licet autem Grammaticorum captui prior acceptio entis scilicet participialiter sumpti sit magis prompta, & accommodata, posterior tamen est magis philosophica, & à sapientibus frequentius vsurpata, dicunt enim ens esse quidditatiuum, ac essentiale rerum prædicatum vniuersalissimum, quod sanè de ente participialiter sumpto intelligi non potest, quia existentia non est prædicatum quidditatiuum, nisi solius Dei necessario existentis, vt suo loco constabit; ens ergo nominaliter sumptum regulariter apud Metaphysicos vsurpatur; sicut etiam apud eosdem absolutè sumptum, & sine vlla modificatione non ens rationis, vel in anima, significat, sed ens reale, & extra animam, iuxta regulam logicalem, quod analogum in propositione positum stat semper pro potiori significata, ens autem commune enti reali, & rationis est æquiuocum analogum, vt infra suo loco; de ente ergo transcendenter sumpto, & nominaliter, quo pacto est abiectum Metaph. disp. instituimus.

QVÆSTIO I.

An Ens habeat conceptum vnum tam formalem, quam obiectiuum.

2 QVid sit conceptus formalis, & obiectiuus iam diximus disp. 10. log. q. 2. art. 1. & disp. 1. 7. Phys. q. 7. conceptus enim formalis est ipsa rei cognitio, vel actus ipse intelligendi, & dicitur conceptus, quia est proles mentis, formalis verò, quia per ipsum formaliter intelligimus; conceptus autem obiectiuus est ipsa res mente concepta, vel saltim menti repræsentata per speciem, diciturque conceptus denominatione extrinseca à conceptu formali, quo dicitur concipi, & dicitur obiectiuus, quia cum res concipitur, non se habet vt forma inhærens concipienti potentiæ, sed ei vt consideranda obijcitur, & obuersatur; ita distinctionem hanc de duplici conceptu formali, & obiectiuo declarauit Doctor theoremate 8. & 9. a quo postea alij acceperunt; differunt autem hi conceptus non parum inter se, nam formalis est semper vera res positiua menti inhærens; obiectiuus verò non semper, cum priuationes, & non entia, ac etiam entia rationis menti obijciantur. Item conceptus formalis semper est res singularis in essendo, licet possit esse vniuersalis in repræsentando, cum sit ipsemet intelligendi actus, sed obiectiuus esse potest vniuersalis, & singularis, nam & singularia, & vniuersalia intellectui obijciuntur, vt intelligantur.

His præacceptis pro titulo quæsiti, tres in eo solent referri opiniones, duæ extremæ, & vna media. Prima extrema satis frequens, & propagata in Thomistarum schola negat enti vtrunq; conceptum tam scilicet formalem, quam obiectiuum, quam tradiderunt Ferrar. 1. contra Gentes cap. 34. Caiet. de analogia nominum cap. 4. & 6. & sequuntur passim recentes Thomistæ Masius in Antepradic. sec. 1. q. 6. Compl. disp. 11. log. q. 5. Io. de S. Th. ibid. q. 13. art. 5. & q. 14. Zanard. 4. Met. q. x. Araux. ibid. q. 3. art. 4. & præterea Ruuius in log. tract. de analogia, art. 2. verum est tamen recentiores Thom. distinguere de conceptu entis perfecto, & imperfecto, seu adæquato, & inadæquato, entique concedunt conceptum imperfectum, & inadæquatum, præcisum, negant perfectum, & adæquatum; vnde aliqui eorum parum, vel nihil distant à nostra sententia; Alia opinio extrema, est Scotistarum, & ferè omnium Neotericorum, ac etiam quorundam Thomistarum, vt postea dicemus, qui cum Doctore 1. d. 3. q. 1. & 2. d. 8. q. 2. & q. 21. de an. pugnacissimè tuentur in ente vnitatem vtriusque conceptus. Tertia tandem media admittit in ente vnitatem conceptus formalis, & negat vnitatem conceptus obiectiui, ita præl. iter docuit Aureolus 1. d. 2. q. 1. sequuntur ex Thomistis quamplures Soncin. 4. Met. q. 2. & 3. Fland. q. 2. art. 6. Hispal. 1. d. 3. q. 1. & videtur communis in schola Nominalium negantium præcisiones obiectiuas, vel certe eum non admittunt, vt à nobis asseritur, vt constabit ex inf. dicendis.

3 Dicendum primò Ens, vt sic, habere in intellectu nostro vnum conceptum formalem, qui non repræsentat aliquod ex inferioribus contentis sub ente, aut illa omnia simul, secundum proprias eorum rationes, sed tantùm rationem conceptibilem entis eis communem. Ita Doctor loc. cit. & cum eo Scotistæ omnes, eius expositores ibid. Licher. Bargius, Vigerius, Ant. And. 1. Met. q. 1. Tromb. 4. Met. q. 2. Canon. 1. Phys. q. 3. vbi. Tarar. Ioan. de Mag. & alij. Rada 1. part. contr. 21. Faber theor. 94. Meurissus lib. 1. suæ Metaph. q. 6. Suarez in Metaph. disp. 2. sec. 1. cum tota ferè Recentiorum caterua; & Probatur in primis, quia vnitas conceptus formalis ex duplici capite potest attendi, primò ex vnitate conceptus obiectiui, quando enim obiectum est vnum, etiam actus intelligendi vnus erit, actus siquidem ex obiectis specificantur. Deinde ab experientia, quando enim ad prolationem alicuius vocis experimur intellectum nostrum vniri concipiendo aliquid vnum, & non distrahi ad diuersa, indicium est illi voci vnum correspondere formalem conceptum, sicut è contra, cum distrahitur, signum est non correspondere vnicum conceptum; sed sic est, quod conceptus obiectiuus entis est vnus, vt mox dicemus, & audito nomine entis experimur mentem nostram, vt notauit Aureolus 1. d. 2. part. 2. art. 3. & post ipsum Suarez loc. cit. non distrahi, neque in plures conceptus diuidi, sed potius in vnum colligi, sicut cum concipit hominem, animal, & alia prædicata vniuer-

uer-

uersalia, ergo &c. Maior quoad primam partem constat ex 2. de anim. 33. quoad alteram declaratur exemplo, nam quia ad prolationem huius vocis *canis* experimur intellectum non vniri in aliquo vno, sed ad diuersa distrahi scilicet ad canem marinum, cœlestem, & terrestrem; ideò illi voci dicimus non correspondere conceptum vnum communem; & è contrà quia ad prolationem huius vocis *animal* experimur intellectum non distrahi ad diuersa, sed vniri ad concipiendam substantiam sensibilem, inde deducimus vnicum ei conceptum correspondere; Minor quoad primam partem probatur conclusione sequenti, Probatur nunc quoad alteram, quia ens ex vi suæ impositionis non significat immediatè aliqua plura sub propria ratione, & vt plura, sed rationem generalissimam, in qua plura illa conueniunt, ergo audito nomine entis non distrahitur intellectus ad varios conceptus, neque ad plura cogitanda, vt plura, sed vnum conceptum efformat exprimentem rationem generalissimam, in qua illa plura conueniunt.

Respondent quidam Thomistæ audito nomine entis realis intellectum plures efformare conceptus saltim duos, vnum, quo Deus primò cognoscatur, alterum quo cognoscatur creatura cum attributione ad Deum; seu vnum, quo primò offertur intellectui substantia, alium quo accidens, cum habitudine ad substantiam. Contra hoc est, quia hoc nomen ens non significat plura, vt plura, sed potius vt vnum; non significat Deum, & creaturam, substantiam, & accidens vt dissimilia, & diuersa, sed vt similia, & conuenientia in ratione entis; ergo nomini entis non correspondent immediatè Deus, & creatura, substantia, & accidens secundum proprias rationes, sed ratio communis entis, in qua conueniunt; tum quia si audito nomine entis distrahitur intellectus ad plura inferiora sub ente singulos circa illa efformando conceptus, infinitos ferè efformaret conceptus, quia non est maior ratio, cur solum efformaret conceptum Dei, & creaturæ, substantiæ, & accidentis, quam aliorum entium particularium, cum & ipsa directè contineantur sub ente; Tum tandem quia si plures formantur conceptus, vel singuli idem repræsentant, vel diuersa; si primum, superflui essent tot conceptus, & vnus sufficeret, cum hic repræsentet totum id, quod repræsentant cæteri; si secundum, ergo illi conceptus non erunt entis, sed obiectorum illorum particularium.

4 Respondent alij, vt hoc euitent absurdum, nomini entis correspondere vtique rationes omnium entium, sed non omnes explicitè, sed solum conceptum Dei, vel substantiæ explicitè, cæterorum verò implicitè, vt potè quæ continentur implicitè in conceptibus illorum; nempe conceptus creaturarum in conceptu Dei, & conceptus accidentium in conceptu substantiæ. Contra hoc iterum est, quia non videtur, quomodo ratio Dei sit implicitè ratio creaturæ, nec substantia implicitè ratio accidentis; nam quoad aiunt conceptum primi analogati confusè repræsentare cætera, est prorsus falsum, quia conceptus est naturalis imago rei, & ideò si est proprius, & adæquatus primi analogati secundum propriam rationem eius, non potest reliqua repræsentare, vt benè aduertit Suarez cit. n. 7. Tum quia tunc sequeretur, quod conceptus formalis Dei, vel substantiæ esset prorsus idem cum conceptu formali entis, vnde quicquid diceretur de ente, vt sic, v.g. quod est indifferens ad Deum, & creaturam, ad substantiam, & accidens, dici quoque deberet de Deo, & substantia; Tum quia, vt mox dicemus possumus determinatè concipere aliquid esse ens, & dubitare an sit substantia, vel accidens, ergo conceptus entis non dicit substantiam explicitè.

Respondent proinde alij re vera conceptum entis formalem nullum inferius explicitè repræsentare, benè tamen implicitè, quia non perfectè præscindit ab eis, vt dicitur de generibus, & speciebus, ex tali igitur continentia inferiorum in ente multiplicatur conceptus formalis eius. Contra est, quia falsum est, vt ex infra dicendis apparebit, ens non præscindere perfectè à suis inferioribus, quemadmodum cætera prædicata vniuersalia; tum quia licet secundum esse implicitum ens esset multiplex obiectum, adhuc tamen secundum esse explicitum esset vnicum, ergo conceptus formalis entis vnicam explicitam rationem repræsentaret, in qua implicitè inferiora contineantur, atque ideò tantum vnicus erit; Tum quia si conceptus formalis entis ex hoc solum multiplicatur, quia implicitè inferiora includit, adhuc sequitur, quod audito nomine entis tot formales conceptus efformari deberent, quot sunt inferiora entis, cum non sit maior ratio, cur potius ad hæc inferiora multiplicari debeat, quam ad illa, cum æquè omnia ex hypothesi includantur in ente. Quod si per hanc implicitam continentiam inferiorum in ente intelligatur, non imperfecta præcisio ab eis, sed continentia potentialis, & confusa, qua inferius contineri dicitur in suo superiori, adhuc per hoc non tollitur vnitas formalis conceptus entis, alioquin eadem ratione tolleretur in quibuscunque prædicatis vniuersalibus; & ratio est, quia ipsemet conceptus distinctus, & explicitus rationis superioris, in qua inferiora conueniunt, est cognitio implicita, & confusa illorum; ratione cuius confusionis non distinguuntur, sed potius coadunantur in vnum in illa communi ratione; Tum quia inferiora quando explicitè concipiuntur, & secundum proprias rationes, vtique diuerso modo concipiuntur, ac quando solùm implicitè concipiuntur, vt contenta in suo superiori; sed quando concipiuntur explicitè, pluribus conceptibus formalibus attinguntur, ergo quando concipiuntur, vt implicitè in suo superiori contenta, vnico formali conceptu concipi debent.

5 Respondent Complut. loc. citat. ens non significare aliquem vnum gradum seu rationem ab inferioribus præcisam, vt nos supponimus, sed significare immediatè sua inferiora, vt sunt proportionabiliter similia, & ideò in intellectu non correspondet enti aliquis conceptus formalis perfectus, & distinctus, simpliciterque vnus in repræsentando, sed imperfectus, & confusus, tantumque proportionabiliter vnus. Contra est, quia falsum est assumptum, vt sequenti conclusione patebit, tum quia esto concedamus ens analogum esse, non est tamen ex illis, quorum vnum duntaxat formam analogiæ intrinsecè participat, cætera verò solùm extrinsecè, quia ens tam in Deo, quam in creatura, tam in substantia, quam in accidente intrinsecè reperitur: quare cum entia omnia in hoc conueniant, quod habent esse, & existunt, consurgit quædam vnitas, & conuenientia inter ipsa, ratione cuius coadunari possunt in vna vniuersalissima ratione obiectiua, & per eam vnico conceptu formali vniuersalissimo attingi in tali vniuersitate.

Secundò; Probatur conclusio famosa ratione Scoti loc. cit. quæ præsertim probat vnitatem conceptus formalis, vt notauit Aureol. loc. cit. ad 1. principale; Intellectus certus de vno conceptu, & dubius de duobus habet in se conceptum vnum formalem præcisum, & distinctum à conceptibus illorum duorum, aliàs de eodem esset certus, & dubius, vel de nullo esset certus; sed intellectus potest esse certus, quod aliquid sit ens, dubitaret autem an sit Deus, vel creatura, substantia, vel accidens; ergo intellectus noster habet in se conceptum vnum formalem entis præcisum, & distinctum à conceptibus particularium entium; maior nota est ex ipsis terminis, quia conceptus formalis certus ex vi modi repræsentandi diuersus à conceptu dubio, & certitudo, ac dubietas sunt sufficientes ad diuersificandos conceptus realiter, ac essentialiter; ergo sicut idem nequit esse obiectum certitudinis, & dubietatis, ita nec idem conceptus esse poterit certus, & dubius; Minor probatur, quia Philosophi cognouerunt motorem primæ sphæræ esse ens, dubitarunt autem an Deus esset, vel alia secunda Intelligentia; item cognouerunt lucem esse ens, sed dubitarunt, an foret accidens, vel substantia.

6 Respondent quidam Thomistæ ens dictum de Deo, & creatura, substantia, & accidente non importare vnum conceptum, sed duos, qui ob maximam propinquitatem, & similitudinem videtur vnus conceptus. Hanc solutionem reijcit ipse Doctor. cit. 1. d. 2. q. 2. §. *secundò non asserendo*, quia destruit vnitatem cuiuscumque conceptus vniuersalis, nam si dicas hominem habere vnum conceptum ad Sortem, & Platonem, dicetur quod sunt duo, sed videntur vnus propter magnam similitudinem; tum quia si sunt duo conceptus vel intellectui obijciuntur vt disparati, & tunc mirum quomodo videntur vnus; vel vt comparati secundum analogiam idest secundum similitudinem & dissimilitudinem, & sic obijciuntur adhuc, vt aliqualiter distincti; ergo non videntur vt vnus; tum quia si sunt duo conceptus, & intellectui videantur vnus, sanè intellectus decipitur, quia rem concipit aliter, quam sit.

Respondent alij, in tali casu intellectum nostrum non concipere determinatè Deum, vel creaturam, substantiam, vel accidens, sed indeterminatè & confusè aut accidens, aut substantiam, ita quod intellectus esset certus de toto illo disiuncto, & sigillatim dubitaret de singulis partibus eius. Contra hoc est, quod quando intellectus est certus de vno nihil cogitans de duobus, de quibus inde fit dubius, non potest ratio illius, de quo est certus, esse disiunctum illud duorum, de quibus inde fit dubius, quia tunc nihil cogitat de illis duobus; sed intellectus noster certificari potest, quod aliquid sit ens, nihil tunc cogitando de Deo, & creatura, substantia, & accidente, de quibus postea fit dubius, ergo dici nequit in casu rationem entis esse illud disiunctum; minor Probatur eisdem exemplis allatis; quia Philosophus videndo cœlum moueri certus est principium illius motus esse aliquod, quod est ens, & in rerum natura, postea verò vlterius rem vestigando incidit in dubitationem, an hoc principium sit Deus, vel aliqua creatura. Tum quia in tali casu aliquid cogitat intellectus, de quo minimè dubitat, sed hoc nequit esse Deus vel creatura etiam disiunctiuè sumpta, quia ex eorum particularibus rationibus oritur dubietas, non certitudo, ergo hæc erit præcisè ratio ipsa entis ambobus communis, quæ talem certitudinem fundat. Tum quia, vt inquit Tromb. disiunctio in casu posito non cadit supra conceptum entis certum, sed super conceptus dubios, dubitatur enim an causa efficiens motus primi Cœli sit Deus, vel creatura; Denique conclus. sequenti constabit conceptum formalem entis non immediatè repræsentare disiunctum illud; vide Trombet. loc. citat. pluribus reijcientem hunc dicendi modum, & Bargium 1. d. 3. q. 1. vbi ait hunc esse quoque communem Auerroistis & Doctorem ipsum 1. d. 8. q. 3. versic. *tertio modo respondetur*, vbi hanc solutionem reijcit quia illa certitudo præcedit omnem apprehensionem quorumcumque diuidentium ipsum ens, ergo præcedit certitudinem de toto disiuncto; probatur assumptum, quia non oportet in prima apprehensione, qua scitur hoc esse ens apprehendere à se vel ab alio per se, vel in alio, & sic de alijs disiunctis; id etiam efficaciter refellit Aureol. cit. 1. d. 2. q. 1. ar. 3.

Respondent alij Thomistæ ex Caiet. de ente, & essentia cap. 2. hanc

etiam

rationem ad summum probare alietatem conceptus entis à conceptibus inferiorum, non autem vniuocationem. Hæc responsio admittit, quod intendimus, modò enim aliud concludere non intendimus, quam vnitatem conceptus entis, & alietatem eius à conceptibus inferiorum, & quidem etiam Doctor ipse loc. cit. hanc rationem inducit ad probandam directè, & primariò vnitatem conceptus entis, non verò vniuocationem, nisi consequenter, quatenus conceptus quilibet sic vnus est etiam vniuocus, vt nos quoque cum ipso postea deducemus, quia inter æquiuocum, & vniuocum non datur conceptus analogus medius, ita innuit Doctor illis verbis *& ne fiat contentio de nomine vniuocationis, conceptum vniuocum dico, qui ita est vnus, quod eius vnitas sufficit ad contradictionem affirmando, & negando ipsum de eodem*, ecce quod per eam rationem directè, & primariò probare intendit vnitatem conceptus entis. Respondent alij non inferri ex hoc alietatem simpliciter conceptus entis, sed tantùm secundum quid penes maiorem, & minorem expressionem. Sed hoc improbabitur infrà, cum applicatur hæc solutio argumento huic facto pro conceptu obiectiuo sub. n. 19.

7 Respondent tandem alij negando maiorem, illam infirmando diuersis instantijs, nam si tres sint in cubiculo obscuro, quorum vnus me percutiat ibi existentem, vocati omnes nomine Sortis, sum certus in tali casu, quod Sortes me percussit, & dubito an hic, vel ille, & tamen nomen Sortis non importat vnum conceptum communem illis; Item sint duo canes in sacco terrestris, & marinus, vno illorum mouente saccum, sum certus quod canis mouet saccum, & dubito quinam illorum, & tamen canis non dicit vnitatem conceptus ad illos; Item sum certus aliquid, v. g. vniuersale esse ens, dubito an reale, vel rationis, & tamen non datur conceptus vnus ad ista. Rursus sum certus aliquod esse animal, ambigo tamen num rationale, vel irrationale, & tamen animal de illis differentijs non dicitur vniuocè. Demum sum certus quod ens dicit aliquem conceptum, & dubito an vniuocum, equiuocum vel analogum, & tamen non datur conceptus, qui alter istorum non sit. Has, & alias consimiles instantias afferunt Aduersarii, vt labefactent maximam illam Scoticam, *Intellectus certus de vno conceptu, & dubius de diuersis* &c. quas varijs modis Scotistæ eludere conantur, vt Scoticum argumentum in suo maneat robore, quæ quidem euasiones, vt verum fatear vt plurimum sunt inutiles, quia si bene examinentur, vel petunt principium, vel etiam afferri possunt ad eludendum ipsum Scoti argumentum. Faber cit. theor. 95. inquit in allatis exemplis non afferri aliquem conceptum vnius rei, de quo intellectus sit certus, & alius de quibus sit dubius sed solum affertur effectus, qui prouenit ab altera illarum causarum, sed ignoratur à qua proueniat, nam existens in cubiculo sentio percussionis effectum, sed ignoro determinatam causam percussionis, an fuerit, scilicet hic, vel ille Sortes; idem euenit in alia instantia de canibus in sacco, video enim motum canis, sed ignoro, cuius canis, vel causæ sit effectus; ex quo constat in his, & similibus instantijs non dari vnum conceptum notum, & alios ignotos, sed effectum notum, & causam ignotam. Sed sanè tota hæc solutio, si quid valet, ipsissimo Scoti argumento poterit applicari dicendo in exemplo de motu primæ sphæræ allato ab ipso non dari conceptum vnum notum, & alios ignotos, sed effectum notum, & determinatam causam ignotam. Philosophi namque videbant primum mobile moueri, ita quod effectus motus erat eis notissimus, sed ignorabant causam determinatam eius, & dubitabant an esset Deus, vel creatura; atque ita Scoticum argumentum iuxtà hanc solutionem nihil concluderet.

8 Communior euasio Scotistarum est illa, quam afferunt Canonic. & Tromb. quod nempe in præfatis casibus sumus certi de sola voce, non de aliquo communi conceptu, vt constat in instantia de Cane, & Sorte, quia ab indiuiduis non potest abstrahi conceptus communis inferior conceptu speciei specialissimæ, & sic pariter occurrunt ad alias instantias; at in proposito de ente certi sumus de aliquo vno conceptu, & non de voce tantùm. Sed certè hæc est apertissima principij petitio, hoc enim est, quod disputatur, vndè sic respondendo in argumento supponeretur id, ad cuius probationem ipsum inducitur; & quidem ea licentia, qua dicit Scotista in his casibus de voce solùm nos esse certos, eadem prorsus licebit quoque Thomistæ dicere ad argumentum Scoti de ente factum, quod simus certi de sola voce, & non de aliquo conceptu, & in hoc mordicus persistet, quousque Scotista alio argumento ostendat certitudinem quoque de conceptu. Tum quia præter conceptum specificum potest etiam à singularibus conceptus indiuidui abstrahi ex dictis disp. 5. Log. q. 2. art. 4. vndè Canel. quæst. 21. de Anima, ait in illo primo casu nos esse certos de conceptu indiuidui. Sed neque id sufficit, quia tunc nedum sum certus, quod aliquod indiuiduum me percussit, sed etiam quod est aliquis Sortes. Ob id aliter conatur Bargius euadere 1. d. 3. q. 1. quam solutionem etiam inuit Tromb. cit. quod in casu de canibus sacco inclusis sum certus de conceptu animalis, & non de conceptu canis, quia nullus est, nec alius conceptus potest abstrahi ab illis duobus immediatus, nisi conceptus animalis; & sic pariter ait ad instantiam de tribus hominibus in cubiculo inclusis appellatis nomine Sortis, quod in tali casu non sum certus, nisi de conceptu hominis eadem de causa, quia nullus conceptus communis inferior abstrahibilis est ab illis; quam etiam solutionem amplectitur Saxius in sua Catast. disp. 10. q. 6. art. 3. quo loci integrum quæsitum conficit de recta illius maximæ Scoticæ intelligentia. Sed neque id satisfacit, quia in casu de canibus non tantùm certus sum de conceptu animalis, sed de aliquo etiam magis particulari illis duobus canibus communi, quo etiam modo impugnatur solutio data ad aliam casum de tribus hominibus in cubiculo inclusis. Præuidit hanc instantiam Bargius, & ideò respondet, quod ille est conceptus animalis communis præcisè illis duobus per multa accidentia, quæ accidentia faciunt, vt ille conceptus communis animalis sit tantùm communis illis duobus. At certè non video quænam sint hæc multa accidentia, quæ conceptum communem animalis approprient duobus illis canibus, non enim aliud accidens apparet eorum in sacco latentium, quam motus; sed hic est accidens cuicumque animali commune, ergo nequit appropriate conceptum illum duobus duntaxat canibus in sacco latentibus; deindè conceptus communis essentialis non contrahitur ad inferiora per accidentia communia, sed per proprias differentias.

9 Itaque pro recta Scoticæ propositionis intelligentia est aduertendum in ea non fieri sermonem de conceptu obiectiuo, sed de formali, sic enim se habet, *omnis intellectus certus de vno conceptu, & dubius de diuersis, habet conceptum de quo est certus, alium à conceptibus, de quibus est dubius*, vbi constat sermonem esse de formali conceptu, quia certitudo, & dubietas sunt affectiones præsertim conceptus formalis non obiectiui; benè verum est ex vnitate conceptus formalis optimè deduci vnitatem obiectiui, quia vt constabit ex conclusione sequenti vnitas conceptus formalis attenditur penes vnitatem obiectiui, & ideò ibidem Doctor ex vnitate conceptus formalis in ente optimè deducit vnitatem obiectiui; cum ergo propositio illa de conceptu formali intelligi debeat, sanè nullo pacto negari potest, quia vt ait Doctor, subiectum includit prædicatum, nam si intellectus est certus de vno conceptu, hoc est, si habet in se vnum conceptum formalem certum, & dubius de diuersis, idest habet alios conceptus formales dubios, sanè conceptus ille diuersus erit ab istis, quia implicat eundem conceptum esse simul certum, & dubium. Nec illæ instantiæ valent propositionem adeò euidentem labefactare, tum quia illæ procedunt, ac si propositio intelligeretur de conceptu obiectiuo, tum quia in illis casibus nunquam certi sumus de conceptu formali vltimato, quo scillicet cognoscimus res significatas per voces, sed ad summum de non vltimato, quo nimirum percipimus ipsas voces; quod de ente reali dici non potest, quia omnes ferè admittunt in ipso vnitatem conceptus formalis vltimati, & hac vult astruere Doctor per illud argumentum, vt hinc posteà deduceret vnitatem quoque conceptus obiectiui. Vltimæ tamen duæ instantiæ nihil prorsus concludunt contra propositionem allatam, quia si rationale, & irrationale sumantur materialiter, scilicet pro speciebus constitutis per illas differentias, animal est prædicatum eis vniuocum, & vniuocè dictum; si verò sumuntur formaliter, scilicet pro ipsis differentijs contrahentibus, quamuis de eis vniuocè non dicatur, adhuc tamen est vniuocum prædicatum, vt notat Bargius loc. cit. & demum vltima instantia non procedit, quia vt inquit Aureolus loc. cit. ad 1. prin. vbi hanc propositionem Scoticam defendit, & nos etiam docuimus disput. 2. Log. q. 4. art. 1. §. *Tertiò dubitatur*, conceptus non dicitur propriè æquiuocus, sed vox, potest ergo haberi conceptus de voce, & tamen ignorabitur, quomodo se habeat ad sua significata, non sic autem est de ente, quia non est hic quæstio de voce, sed de conceptu communissimo, & confuso, qui habetur de omnibus omni voce circumscripta.

Tertiò probatur Conclusio ex virtute præcisiua, qua Intellectus noster potest res in plures resoluere conceptus vsque ad supremum determinabilem, & vltimum determinatiuum, vt sæpè monet Doctor loc. cit. Cum enim videamus res inter se conuenire, & differre; potest intellectus attingere in rebus vtramque formalitatem, qua nimirum conueniunt, & qua differunt, & vnam ab alia separare, & sicut potest sic præscindiendo procedere vsque ad vltimam differentiam, quia omnis differentia differentium reduci debet ad aliqua primò diuersa; Ita etiam procedere potest vsque ad supremum conceptum determinabilem, qui sit omnibus communis, nec possit in vlteriores conceptus resolui, ne detur processus in infinitum, vt discurrit Doctor 1. d. 3. q. 3. G. vbi ait, quod omnis resolutio entium compositorum stat vltimò ad simpliciter simplicia; hic autem vltimus conceptus determinabilis, in quo omnia conueniunt, est ipse conceptus entis, vt potè qui nullam includit diuersitatem, quia si duas includeret rationes, posset rursus intellectus virtute sua præcisiua distinguere in eo rationem conuenientiæ, & differentiæ, & sic non esset vltimus conceptus, & supremus, in quo res omnes resolui possunt, vt supponebatur, ergo tam iuxtà præscindentes obiectiuè; quam iuxtà præscindentes solùm formaliter, ens, vt sic habet suum proprium conceptum formalem distinctum à conceptibus formalibus suorum inferiorum.

Quartò tandem probatur ex naturâ ipsius conceptus formalis entis, vt sic, nam totum esse conceptus formalis consistit in esse repræsentatiuo, quia est essentialiter repræsentatio obiecti, & ipsius naturalis imago, atque ideò ex diuersitate obiecti repræsentabilis deducitur sufficienter diuersitas conceptus repræsentatiui; at sic est, quod ens vniuersalissimè sumptum habet aliud esse repræsentabile à sub-

à substantia, & accidente, & alio quolibet inferiori, ergo conceptus quoque formalis eius habebit aliud esse repræsentatiuum; Maior constat ex ipsa notione conceptus formalis; Probatur minor, quia in ente vniuersalissimè sumpto repræsentantur Deus, & creatura substantia, & accidens confuse, & indistinctè prout inuicem conueniunt, sed per proprias rationes repræsentantur distinctè, & prout abinuicem differunt, ergo habent diuersum esse repræsentabile.

10 Dicendum secundò conceptui formali entis in mente nostra correspondere vnum conceptum obiectiuum à conceptibus inferiorum præcisum, & distinctum. Ita Doctor loc. cit. in 1. sent. & q. 25. de Anima, cum suis, & sequitur ferè vniuersa Neotericorum turba, Suarez disp. 2. Met. sect. 2. Blanc. disp. 6. Log. sect. 2. Aversa in sua Philosoph. q. 3. sect. 7. Albertin. tom. 1. coroll. princ. 1. Philosoph. disp. 1. q. 4. Pasqualig. tom. 1. Met. disp. 34. sec. 2. Hurtad. disp. 2. Met. sec. 3. Arriag. disp. 11. log. sec. 1. subsec. 1. & 2. Ouied. controuers. 1. Met. punc. 5. immo & aliqui ex Thomistis apud Suarez cit. Capreol. Iauell. & Soto, sequitur ex præcedenti conclusione & probatur quia vt notauimus disp. 2. Log. q. 4. art. 2. Vnitati conceptus formalis necessario respondere debet vnitas obiectiui, si ergo vt probatum est, habet ens in mente nostra vnum conceptum formalem à conceptibus proprijs inferiorum distinctum, pariter habebit obiectiuum; Probatur assumptum, quia conceptus formalis est ipsa intellectio, seu actus intelligendi, at implicat intellectionem, vt sic non esse alicuius rei intellectæ, quia cum actus intellectus habeat ex sui natura transire super aliquod obiectum, vt in terminum; necessario dicendum est, quod cuilibet actui intellectus, seu conceptui formali ratio aliqua obiectiua vna debet correspondere.

Respondent Thomistæ, & Nominales ad hoc sufficere, quod conceptui formali correspondeat vna ratio obiectiua, vel plures immediatè, & aiunt in proposito conceptui formalis entis correspondere entia omnia immediatè indeterminatè, & confuse. Contra hoc est, quia vt probauimus disp. 6. de Anim. q. 9. n. 262. conceptus formalis nequit esse plurium, vt plurium, sed debet esse vel vnius conceptus obiectiui, vel plurium, vt habent rationem vnius, nam cum intellectus noster finitus sit, ac eius intellectio finita, non potest plura, vt plura sunt, intelligere, vnde actus eius, seu conceptus formalis, qui idem est, debet esse vnius vel plurium, vt habent rationem vnius, vt docet Arist. 4. Met. quo loc. ait, qui vnum non intelligit, nihil intelligere; vide hoc fusè probatum loc. citat. Tum quia, vt diximus, de quacumque natura communi disputat. 4. Log. q. 1. art. 1. cognitio vniuersalis non immediatè terminatur ad omnia singularia contenta sub eo, quia obiectum quod per talem cognitionem vniuersalem, & confusam, attingitur, est indifferens, vt de hoc, & illo inferiori enuncietur, ergo immediatum obiectum talis actus erit quidpiam commune, & indifferens ad omnia inferiora illius vniuersalis, quæ omnia attinguntur, vt vnum in illo vniuersali; vide loc. cit. vbi excludimus responsiones Hurt. & Arriag. qui in hoc cum Nominalibus conueniunt, quod possint dari præcisiones formales sine obiectiuis. Tum quia si conceptus formalis est vnus, & ad omnia inferiora indifferens, vtique opus est, vt vnam, eandemque rationem importet in singulis inferioribus, nam si non vnam in omnibus repræsentaret, esset vnus dumtaxat in essendo, non in repræsentando, nec omnibus, & singulis indifferenter applicari posset. Tum quia conceptus formalis ab obiecto specificatur 2. de Anim. illique omnino commensuratur in repræsentando, quia totum suum esse repræsentatiuum habet in ordine ad obiectum repræsentabile, ergo nullatenus fieri potest, vt repræsentatio terminatiue accepta sit vna, & non sit vnus conceptus obiectiuus ei correspondens.

11 Respondent Nominales conceptum obiectiuum vtique debere esse vnum, non aliqua vnitate intrinseca obiectiua, quam in se habeat, sed extrinseca desumpta ab vnitate conceptus formalis, quo attingitur, vnde dicunt omnia, & singula inferiora simul sumpta esse adæquatum obiectum cognitionis vniuersalis, quæ quidem cognitio cum sit vna, & confusa, suam participat vnitatem quodammodo omnibus illis, quatenus in illa cognitione omnia confunduntur in vnum, nec possunt per illam cognitionem confusam, & vniuersalem inferiora illa abinuicem discerni. Contra est, quia conceptus formalis non solùm est vnus in essendo, sed etiam in repræsentando, sed dicitur ille vnus eo præcisè quia repræsentat vnum obiectum, ergo tantùm abest, quod conceptus formalis det vnitatem conceptui obiectiuo, quod potius ab eo recipiat; Maior patet prob. min. nam quando intellectus conceptum formalem efformat, supponit in aliquo priori obiectum, à quo desumit suum esse repræsentatiuum, vt potè qui est eius naturalis imago. Tum quia obiectum præsupponitur ad actum circa illud versantem ex 2. de Anim. ergo & vnitas obiecti præsupponitur vnitati actus, non è contra. Tum quia præsertim in proposito ens reale, de quo loquimur, est primum, & adæquatum obiectum intellectus ex dictis in lib. de Anim. ergo non sumit suam vnitatem ab actibus eius; Prob. conseq. quia sicut nullus actus potentiæ cuiuscumque constituit obiectum suum primum, ita nec facit vnitatem eius. Tum tandem quia peto à Nominalibus præcisiones obiectiuas negantibus, quid dicat illa confusio, qua entia confunduntur in vnum in conceptu entis, & in quo fundetur; sane fundari nequit in rationibus inferioribus vt sic quia illæ sunt separatiuæ entium, & distinctiuæ non confusiuæ, ergo fundabitur in aliqua ratione communi eadem in omnibus. Dices fundari hanc confusionem in conuenientia, quam habent entia inter se. Contrà quia ex 5. Met. 20. similitudo, & conuenientia, fundantur super vnum, sicut diuersitas super multa, ergo confunduntur entia in vnum ex vi alicuius formalitatis, quam vnumquodque ens participat, & propterquam entia omnia in vnum conueniunt, non enim confundi possunt entia secundum illas rationes, quibus abinuicem distinguuntur, confusio namque distinctioni opponitur; fatendum igitur est, quod singula entia confundantur ex vi alicuius rationis, quæ non sit separatiua, & distinctiua illorum, & consequenter, quæ sit eadem in omnibus; & hæc erit vnitas conceptus obiectiui correspondens vnitati conceptus formalis.

Respondent quidam Thomistæ conceptum obiectiuum entis importare immediate omnia, & singula sua inferiora, non tamen solutè, sed copulatiuè sumpta, nempe Deum, & creaturam, substantiam, & accidens, & ob hanc copulationem conceptum obiectiuum entis esse vnum. Contrà hoc est, quia ratio entis, vt sic, ex oppositis rationibus constitui nequit, sed Deus, & creatura, substantia, & accidens, vt sic, constituuntur per oppositas rationes, ergo illa immediatè importare nequit etiamsi copulatiuè sumantur. Tum quia vel includeret illa secundum quod entia, & sic non includeret secundum proprias rationes, vel secundum quod talia entia, & sic includeret. Tum quia hoc admisso nulla propositio, in qua ens diceretur de aliquo, esset vera, redderet enim sensum, hoc esse substantiam, & accidens, esse Deum, & creaturam. Tum quia hoc etiam admisso nemo posset esse certus aliquid esse ens, dubitare vero an sit substantia, vel accidens, quia quodlibet eo ipso, quo est ens, esset etiam simul, & semel substantia, & accidens. Tum quia, si ens immediatè supponit pro Deo, & creatura copulatiuè sumptis non benè diuideretur in ens finitum, & infinitum, vt superius in sua inferiora, cum omne vniuersale superius sit aliquis conceptus vnus à suis inferioribus distinctus.

12 Respondent, quod quando ens prædicatur de substantia, & accidente, Deo, & creatura, non est vna sola ratio quæ prædicatur, sed diuersæ; nam de substantia prædicatur conceptus substantiæ, & de accidente ratio accidentis, vndè cum dicitur, accidens est ens, idem est ac si dicatur, illud esse, quod est accidens, est ens, & cum dicitur substantiam esse ens, est idem quod dicere, illud esse, quod est substantia, est ens. Contrà, quia tunc ens non diceret rationes Dei, & creaturæ, substantiæ, & accidentis copulatiuè sumptis, sed solutas, quarum vnaquæque sigillatim sumpta prædicaret, hæc quidem de substantia, illa vero de accidente. Tum quia tunc illa propositio, Deus est ens, substantia est ens, foret identica, & æqualis de æquali, non autem superioris de inferiori, vt re vera est. Tum quia vox entis non est imposita ad significandas rationes proprias substantiæ, & accidentis, sed tantùm rationem generalem entis, in qua conueniunt, ergo quando dicimus, substantia est ens, &c. sensus non est, substantia est illud esse, quod est substantia, & accidens est illud esse, quod est accidens, quia est aliquod commune, & indeterminatum ad vtrumque.

Respondent alij Thomistæ ex Herueo, & Soncinate conceptum obiectiuum entis importare immediate hoc disiunctum substantiam vel accidens, Deum vel creaturam, & sic inquiunt ens importare inferiora disiunctiue sumpta. Contra, quia aduersus hunc dicendi modum redeunt omnes ferè difficultates contra præcedentem allatæ, si parum immutentur; Tum quia hic valent impugnationes superius factæ pro vnitate conceptus formalis entis contra eandem responsionem; Tum quia sic dicendo præcluditur omnis via probandi vnitatem rationis genericæ, nam pari ratione dicetur, quod cum concipitur substantia, non concipitur aliqua vna ratio communis, sed corpus, vel spiritus; cum concipitur quantitas, non concipitur aliqua vna ratio communis, sed linea, vel superficies, vel corpus; Tum tandem quia cum concipimus hoc disiunctum, substantiam, vel accidens, tunc habemus tres conceptus, vnum adæquatum illius disiunctionis sufficientis, & alios duos inadæquatos substantiæ scilicet & accidentis; & quod hoc assumptum sit verum ex eo constat, quod possumus certificari de illa disiunctione, quod sit vera, vel sufficiens, absque eo quod simus certi de altero extremorum; si igitur conceptui formali entis obiectiuè correspondet hoc disiunctum, substantia, vel accidens, vel illi respondet ratio disiunctionis, vt sic, aut rationes extremorum disiunctionis sic simpliciter, & solutæ, aut eædem rationes sub disiunctione, nam aliud fingi non potest; sed nullum horum rectè dicitur; non primum, quia tunc nulla propositio, in qua ens de aliquo enunciatur, esset vera, quia neque substantia, nec accidens est illa disiunctio substantiæ, vel accidentis; non secundum, vt supra probatum est, nec tandem tertium, quia tunc sensus huius propositionis, substantia est ens, foret hic, substantia est substantia vel accidens; & sensus huius homo est ens, esset ille, homo est substantia, vel accidens sub disiunctione, quas esse falsas satis de se constat, quia substantia est determinatè substantia, non vero substantia, vel accidens; & homo non includit vtramque illam rationem substantiæ, & accidentis, etiam vt sub disiunctione concipiuntur.

13 Respondent proindè alij, quibus Bassolius noster consentire videtur 1. d. 8. q. 1. §. *propter istas instantias*, ens esse analogum ad sua in-

inferiora, & significare illa omnia immediatè, non tamen omnino confusè, & promiscuè, sed ordine quodam rationis, vel naturæ, sicut & inter se entia ordinem habent; primo Deum, secundò creaturam, primo substantiam secundò accidens, itaquod in adæquato obiecto conceptus formalis entis non includuntur inferiora entis immediatè secundum proprias rationes, neque omnes sub aliqua vna ratione communi, sed vna tantùm determinatè, & expresè nempe primi analogati Dei, vel substantiæ, aliæ verò indeterminatè, & implicitè. Sed contra hunc dicendi modum rursus redeunt ex integro difficultates factæ paulo suprà n.4. pro vnitate conceptus formalis contra eandem solutionem; Tum quia, vt mox dicemus, conceptus obiectiuus entis est omninò indeterminatus, & indifferens à suis inferioribus æquè præscindens, non enim dicit habere talem, vel talem essendi modum, sed habere esse, vt sic simpliciter, & absolutè sumptum, ergo ex sua impositione non magis explicitè dicit substantiam, quam accidens; Tum quia substantia, cum dicat aliquid per se subsistens, non solùm dicit habere esse, seu essentiam, sed etiam tali modo illud habere, quod non exprimitur per nomen entis, quod absolutè dicit esse præscindendo à modo essendi.

Aureolus, vt refert Canon. cit. 1. d. 2. part. 1. art. 2. vt has omnes euitaret angustias, inquit enti nullum prorsus correspondere obiectiuum conceptum, nullam vnam communem rationem correspondere vel particularem, neque immediatè plures, sed putat conceptum entis esse vnum vnitate quadam confusionis, & omnimodæ indeterminationis actualiter denudatum ab omni ratione vna, vel pluribus, propria vel communi, qui proindè conceptus dum applicatur ad proprias entium rationes coincidit in illas nullo addito illi, quia quælibet propria ratio est ille conceptus, & nihil addit. Contra hanc Aureoli opinionem, vel potius figmentum (quamuis dicat Meurisse cit. esse probabiliorem omnibus modis hactenus recitatis ad negandum conceptum obiectiuum entis) pluribus agunt Canonic. & Rubion. 1. d. 3. q. 3. Sed breuiter ex dictis euidenter reijcitur, quia vt diximus, implicat actum intellectus, seu conceptum formalem mentis non terminari super aliquam rationem obiectiuam communem, vel particularem, vnam, vel saltim plures, quia actus intellectus ea ratione, qua vitalis est, in aliud ferri debet, vt in obiectum. Tum 2. quia implicat intellectum esse intelligentem, & nihil intelligere, & in nullum prorsus obiectum tendere, ita autem se haberet conceptus formalis entis, si esset omni prorsus obiectiua ratione nudatus, ac destitutus. Tum quia conceptus intellectus non potest ferri, nisi super aliquod conceptibile, ergo implicat conceptus formalis in mente, qui non sit alicuius conceptibilis, Conseq. patet, quia ratio conceptibilis, conceptibile, & obiectiuus conceptus idem sunt; Probatur assumptum, quia implicat aspectum non terminari ad aliquid, sed conceptus formalis est aspectus intellectus, ergo &c. Tum quia, quod nullam habet rationem intelligibilem nec in re, nec in intellectu, nec est ens, nec intelligibile, ergo si ens, vt ens nullam habet rationem intelligibilem, seu obiectiuam, quod idem est, ipsum non erit intelligibile. Tum quia si ens, vt ens, nullam habet rationem intelligibilem, quo pacto statui potest obiectum in Metaphysica de cuius ratione est habere propriam scibilitatem? quomodo poni potest obiectum intellectus. Tum quia quando intellectus certificatur, quod suus conceptus est verus, opus est conceptui illi aliquam rationem obiectiuam correspondere, quia veritas in cognitione pendet ex conformitate ad rem, vel rationem significatam sed intellectus certificari potest, conceptum suum, quo intelligit quantitatem v.g. esse ens, esse verum, ergo illi conceptui aliqua ratio correspondere debet. Tum quia experimur, quod concipiendo ens concipimus rationem quandam communem, in qua entia omnia conueniunt, & confunduntur, sicut cum concipimus animal, in quo conueniunt suæ species, ergo conceptui formali entis ratio obiectiua correspondere debet. Tum quia nequit intellectus plura capere obiectiuè, & modo confuso, nisi innitatur alicui certo, & distincto, in quo illa plura conueniant, & confundantur, vt v.g. ideò potest intellectus omnes species animalis implicitè concipere, quia innititur conceptui certo, & distincto sensibilitatis, qua ablata nullo modo potest figi intellectus implicitè super species animalis, sed intellectus in conceptu entis omnia implicitè comprehendit, ergo necesse est, quod ea implicando innitatur alicui conceptui obiectiuo certo, & distincto.

14 Sed Aureol. cit. art. 5. vt has, & similes instantias excludat, & veritatem suæ imaginationis ostendat, notat quod conceptus implicitus, & confusus aliquando est sic confusus, vt relinquatur in eo aliquid vltimatè distinctum formaliter, & ratione, & talis est conceptus specificus, vt puta hominis, qui licet omnes homines implicitè comprehendat, in eo tamen relinquitur humanitas vltimatè distincta, vnde habet vnitatem omnimodam formalem, & rationis, quia distingui non potest per plures rationes; Aliquando vero conceptus sic confusus est, vt relinquatur in eo aliquid medio modo distinctum, & talis est conceptus generum omnium vsque ad generalissima inclusiuè, sic enim suas species implicitè comprehendunt, vt semper relinquatur aliqua propria ratio generis distincta quidem, & explicita, nihilominus tamen amplius distinguitur per differentias specierum; Aliquando tandem conceptus sic confusus est; vt non relinquatur in eo aliquid vltimatè distinctum, vt in speciebus, nec medio modo distinctum, vt in generibus, & talibus est conceptus importatus per ens, & aliquid. qui sic omnia implicitè comprehendit, vt nullum conceptibile includat explicitè, & distinctè; nullamque rationem nec propriam, nec communem; si enim explicitè diceret aliquam rationem conceptibilem, ista non esset eadem cum qualibet implicita, nam contradicit, quod aliqua ratio sit simul explicita, & implicita, ergo rationes propriæ essent extrà rationem entis, & per consequens essent nihil; & adhuc ista ratio explicita esset quædam specialis ratio contra rationes omnium entium diuisa, & pro consequens non esset ratio entis simpliciter, sed cuiusdam entis, esset namque quædam ratio partialis. Ex hac doctrina nititur soluere Aureol. instantias factas, & falsum esse ait, quod oporteat aspectum intellectus semper terminari ad aliquam rationem propriam, vel communem, imo terminari potest ad aliquid merè indeterminatum, & confusum denudatum ab omni distinctione, & per consequens ratione, & illud confusum non erit vnum vnitate rationis conceptibilis, sed vnitate vnius modi concipiendi infinita conceptibilia implicitè, & confusè; & rursum ait falsum esse intellectum non posse plura confusè concipere, nisi aliquam rationem communem concipiat, in qua confundantur, concipiens, enim significatum huius termini *omnia* comprehendit omnia, quæ sunt, & omnes rationes implicitè, & confusè, nec figitur super aliquid speciale; & cum hoc experiamur in sensu, non debet intellectui denegari, experimur autem in occursu alicuius superficiei, in quo colores sunt plurimi, & variæ cælaturæ, nos intueri omnia in confuso, & nullum colorem, aut cælaturam distinguere.

Hoc tamen Aureoli fundamentum nullum est, quamuis enim prima, & secunda confusio conceptus benè assignetur, vltima tamen confusio, quam ait esse propriam conceptus entis, est adeò confusa, vt à nemine capi possit, nam vel conceptus formalis entis, quem ipse admittit, aliquid exprimit, & declarat, vel non; non secundum, quia dari nequit intellectio, & conceptus sine intelligibili, & conceptibili, ad quod terminetur; si primum tunc petendum est, quid per conceptum formalem entis intellectui explicetur, & manifestetur, vel enim sunt rationes particularium entium, quod nec ipse concedit, vel gradus vniuersalissimus essendi, in quo omnia confunduntur, qui eo ipso, quod clarè, & distinctè attingitur, confusè attingi dicuntur omnia particularia entia sub eo contenta, & hæc est confusio propria conceptus entis, constat autem hanc confusionem non esse talem, vt conceptus entis sic confusus spoliatus maneat omni ratione tam propria, quam communi; Tum quia non per hoc necessariò distinguitur confusio conceptus entis à confusione conceptus generici, & specifici, sed per confusionem in ratione magis, vel minus communi, si enim ratio in qua plura conueniunt, est adeò determinata, vt non sit contrahibilis per differentias alterius rationis, funditur in ea confusio conceptus specifici; si verò adeo communis est, vt possit contrahi per differentias alterius rationis, fundatur in ea confusio conceptus generici; si tandem sit ratio transcendens, & communis omnibus, tam in prædicamento, quam extra existentibus, fundatur in ea confusio conceptus transcendentis, & talis est confusio conceptus entis. Tum quia ex hoc, quod aliqua plura concipiantur adinuicem valdè remotè conuenire, & valde tenuem habere inter se similitudinem, non statim inferre licet talem conceptum denudatum esse ab omni ratione tam propria, quam communi, sed solum quod inter omnes conceptus illis pluribus communes ille minimam habeat vnitatem. Hinc etiam facilè refelluntur solutiones ab eodem allatæ ad argumenta facta, cum falso innitantur fundamento quod possit dari conceptus formalis tertio illo modo confusus, neque aliqui rationi conceptibili innixus, quique solum confusionem accipiat ex parte modi concipiendi, non ex parte rei conceptæ; & cum hoc nititur probare ex conceptione illius termini *omnia*, quæ aliam confusionem non habet, nisi hanc; negatur hoc pariter, quia explicari nequit, quid sit confusio illa, in qua omnia coadunari dicantur, nisi assignetur ex vi alicuius rationis communis, quæ sit vna, & eadem in omnibus; non enim confundi possunt entia inter se secundum illas rationes, quibus abinuicem secernuntur, quia huiusmodi rationes non sunt vnitiuæ, & confusiuæ, sed separatiuæ, & discretiuæ; ad experientiam autem quam adducit de visione sensitiua constabit inferius n. 58. præterquam quod iam dictum est disp. 6. de Anim. q. 9. in fine colores illos in tali casu non vnica visione videri, sed pluribus, vel si id fit vnica visione, hoc fit duntaxat colligendo sub ratione vna obiectiua visibilis, quod innuit Doctor q. 8. de Anim. in corpore quæsiti; Et si talis confusio dari potest in aliquo conceptu, vt contendit Aureolus, sanè tota illa doctrina applicari poterit nedum conceptui entis, sed etiam generico, & specifico, obstinata negando, quod detur vna communis ratio, in qua talis confusio fundetur, quia semper negabitur ad confusionem necessariam esse rationis conceptibilis vnitatem; Ratio tandem, qua probat talem confusionem in conceptu entis, nulla est, vt constabit infrà n. 24. ratio enim explicita, quam importat conceptus entis, est eadem cum qualibet implicita inferiorum, inadæquatè tamen, & rationes propriæ inferiorum, contrahentes rationem entis, licet sint extrà rationem entis formaliter, quatenus non illud includunt in sua ratione formali, sunt tamen entia realiter, & identicè, vt fusè declaratur q. 7. Neque sequitur talem rationem

nem entis esse specialem rationem contra rationes omnium entium diuisam, immo est communissima ratio in omnibus entibus essentialiter imbibita, alioquin omnes istæ rationes pariter fieri possent contra rationem genericam, & specificant, vt discurrenti patebit.

Responsa nostris argumentis hactenus allata sunt priscorum Thomistarum, ac Nominalium, quæ admussim adduximus, etiamsi apud alios habeantur, ne huic famigeratæ controuersiæ aliquid deficeret; nunc veniamus ad solutiones Recentiorum Thomistarum; Masius loc. cit. scilicet in Antepradic. sec. 2. q. 6. negat in ente conceptum obiectiuum ab inferioribus præcisum perfectum, & adæquatum, tamen conclus. 3. ait, quod si est sermo de conceptu entis imperfecto, & inadæquato, de illo scilicet quod non repræsentat totum, quod est in re repræsentabile, in illo datur conceptus aliquis formalis præcisus, & distinctus re ipsa à conceptu substantiæ, & accidentium Dei, & creaturæ, quod probat quia intellectus potest concipere ens esse id, quod est, nihil cogitans sit ne id, quod est, vel substantia, vel accidens, vel Deus, vel creatura, sed hic est conceptus formalis entis re ipsa distinctus à conceptibus formalibus suorum inferiorum, ergo in ente dabitur huiusmodi conceptus, & rursus hoc probat ratione Scoti, quod quis potest esse certus aliquid esse eos, & dubitare, num sit substantia, vel accidens. Postea infra concl. 5. loquens de conceptu obiectiuo inquit, non dari conceptum aliquem obiectiuum in ente perfectum, & adæquatum, qui sit præcisus, & reipsa separatus à conceptibus suorum inferiorum, benè tamen datur conceptus obiectiuus imperfectus, & inadæquatus præcisus, & separatus a conceptibus eorundem, quod probat, quia secundum talem conceptum ens exprimitur esse id, quod habet esse in communi, at sic habere esse, præcisum est ab esse per se, & esse in alio, qui sunt duo modi essendi suorum inferiorum, neque in eo quod est habere esse in communi includitur habere esse per se, vel habere esse in alio, & concludit ibid. ex his colligendum esse conceptum entis imperfectum, qui est habere esse in communi, esse separatum, & distinctum à conceptu substantiæ, & accidentium, neque in illo esse includi proprias rationes horum inferiorum; ita ibid. clarissimus iste Thomista, quem non dubito. Recentioribus omnibus præferre Thomistis; ex qua explicatione constat opinionem modo Thomistarum parum, vel nihil à nostra differre; nihil enim aliud Scotistæ contendunt quam huiusmodi conceptum imperfectum, & inadæquatum entis ab inferioribus præcisum, quem mordicus ad hæc vsque tempora negarunt prisci Thomistæ; vel saltim hæc olim adeo famosa inter Scotistas, & Thomistas controuersia facta modò est quæstio quasi de nomine, sicut quæstio de actu entitatiuo materiæ in Physica, & hoc euenit eo quia Aduersarij veritate coacti tandem & ipsi veritati subscribunt.

15 Cæterum Complutenses cit. disp. 11. Log. q. 5. vt potè priscum rigorem Thomisticum venerari videntur, & in omni rigore opiniones D. Thomæ defendere profitentur, licet & ipsi vtantur allata distinctione conceptus perfecti, & imperfecti, alio tamen modo eam declarare videntur, ne maiorem vnitatem conceptui entis admittere cogantur, quam puræ analogiæ proportionalitatis; dicunt enim conceptum formalem perfectum esse illum actum intellectus, qui repræsentat plura secundum aliquam vnam rationem, seu gradum, itaut immediatè, & distinctè repræsentet talem gradum; conceptum verò imperfectum, & confusum esse illum, qui immediatè repræsentat plura secundum aliquam similitudinem proportionalem, quæ proinde non attenditur in aliqua vna ratione illis communi, sed secundum suas proprias rationes, non absolutè consideratas, sed vt proportionaliter se habentes; vnde concludunt postea n. 46. ens ex sua impositione non significare immediatè aliquem gradum, seu rationem communem inferioribus ab eis distinctam, & abstractam, sed immediatè significat ipsa inferiora, vt proportionaliter se habentia inter se, atque ita simpliciter loquendo ens non habet vnum conceptum obiectiuum suis inferioribus communem. Hinc tandem ad nostram difficultatem respondent n. 54. ens non significare aliquem gradum communem substantiæ, & accidenti, neque solam substantiam, neque solum accidens, sed vtrunque simul secundum suas proprias rationes; hoc autem potest intelligi dupliciter, primo quod ens significet substantiam, & accidens secundum suas proprias rationes absolutè sumptas, vel disiunctiuè, vel copulatiuè, & hoc modo est falsum. Secundo quod ens significet substantiam, & accidens secundum proprias rationes, vt proportionaliter inter se similes, & hoc modo verum est, & ita quando ens prædicatur de substantia, & accidente, non prædicat eandem omninò rationem, sed quando dicimus *substantia est ens*, ibi de substantia absolutè sumpta prædicatur ratio eiusdem substantiæ, vt proportionaliter similis accidentibus; & quando dicimus *accidens est ens*, ibi de accidenti absolutè sumpto prædicatur ratio accidentis, vt proportionaliter similis substantiæ, & hic est proprius modus prædicandi analogi proportionalitatis, vt distinguitur ab vniuoco, & æquiuoco; sic etiam loquitur Io. de S. Tho. loc. cit.

16 Hæc tamen solutio ex multis capitibus à nobis debet reijci. Et in primis, quia licet concedamus ens esse analogum ad Deum, & creaturam, ad substantiam, & accidens, non tamen est analogum analogia proportionalitatis, vt aiunt Complut. ita quod ens dicatur de illis, sicut pes dicitur de pede animalis, de base lectuli, & radice montis, cum maiori siquidem proprietate ens dicitur de illis, quam pes de istis, vt infrà suo loco dicemus. Tum quia etiam hoc admisso redeunt adhuc difficultates factæ contra priores solutiones, vt enim analoga huiusmodi cognoscantur, quatenus talia, cognosci debent secundum proprias rationes non quidem absolutè sumptas, sed vt proportionabiliter similes, & ratio est, quia proportionalitas in ipsis reperta non fundatur in aliqua ratione ipsis communi, sed in proprijs cuiuscunque rationibus, vt constat in allato exemplo de pede; sed iam probatum est eos ex vi suæ impositionis non significare determinatam rationem substantiæ, nec accidentis; ergo nec illas significare potest, vt proportionaliter similes, quia talis proportionalitas explicari nequit sine proprijs rationibus vtriusque in quibus fundatur. Tum quia analogia hæc proportionalitatis in eo consistit, vt sicut se habet substantia ad esse per se, ita se habet accidens ad esse in alio, ergo nomen entis significare debet vtriusque proprias rationes, vt proportionabiliter se habentes; & vtrunque simul significare debet vi talis analogiæ, quæ diuersitatem simul cum aliqua conuenientia importat, sed ens, vt sic non dicit determinatam rationem substantiæ, vel accidentis, vt probatum est, ergo &c. Tum quia non valet dicere, quod exprimit tantum illa, vt proportionaliter similia, quia nedum hoc exprimit, sed declarat ea esse proportionaliter similia secundum proprias rationes, in quibus fundatur proportionalitas, ergo iuxtà hunc dicendi modum deberet ens significare nedum communem modum essendi substantiæ, & accidentis, sed attingere quoque determinatos modos essendi scilicet per se, vel in alio. Tum quia, cum dicimus, *substantia est ens*, sane hæc tota videtur absoluta prædicatio nullo modo referens substantiam ad accidens, ergo falsum est in ea prædicari substantiam sumptam, vt proportionabiliter similem accidentibus. Tum quia si in hac prædicatione *ens* dicit rationem substantiæ proportionaliter similem accidenti; ergo hoc ipsum prædicatum non potest applicari accidenti, quia aliquo modo inuoluit rationem substantiæ, vt proportionaliter similem accidenti, quod de accidente verificari non potest. Tum quia hæc propositio reduplicatiua est vera substantia, vt est ens, non est per se subsistens, sed ly ens dicit rationem substantiæ, vt proportionaliter similem accidentibus, & non potius quid indifferens ad vtrumque non esset vera, quia proportionalitas illa fundatur in sua subsistentia, & ideo etiam sub ratione entis a subsistentia non abstraheret, quæ ratio est euidens.

Secundò principaliter solet probari hæc Conclusio ex eo quod Scotus docet in proposito 3. d. 8. q. 3. quod quando plura aliquam habent conuenientiam inter se possunt in aliquo communi signo, & vniuersali repræsentari, & vnam rationem illis communem potest intellectus abstrahere; sed sic est, quod entia omnia realia Deus, & creatura, substantia, & accidens habent aliquam similitudinem, & conuenientiam in ratione essendi; ergo potest intellectus præscindere ab eis rationem communem, in qua conueniunt; Probatur maior, quia cum intellectui non deficiat præcisiua virtus, statim ac in re fundamentum reperit differentiæ & conuenientiæ, potest intellectus ea plura concipere secundum eam rationem, in qua conueniunt, præscindendo ab eis, quibus differunt, & tunc illa plura concipiet, vt sunt vnum; Probatur etiam minor, quia Deus, & creatura, substantia & accidens differunt quidem inter se, non tamen adeò inter se differunt, vt sint omninò primò diuersa etiam in conceptu, nam certè magis inter se conueniunt, quam ens, & nihil, imo in quibusdam generalissimis attributis communicant, vt sunt esse obiectum intellectus, contradistingui à nihilo, & a chimæra, capacitas durationis, loci, &c.

17 Respondent Complut. cit. distinguendo minorem, si enim sensus sit omnia entia realia in ratione entis habere similitudinem, & conuenientiam secundum quid, seu proportionalem, conceditur, at negatur, si intelligatur de conuenientia simpliciter, & propria, vnde solum sequitur omnia entia realia habere conceptum obiectiuum abstractum secundum quid, non verò simpliciter; Contra hoc est, quia ex inferius dicendis ens non est analogum proportionalitatis ad Deum, & creaturam, substantiam, & accidens, propriè enim, & simpliciter hæc omnia dicuntur entia per rationem entis in singulis eorum essentialiter imbibitam, ergo in ratione entis non conueniunt tantùm secundum quid, & proportionaliter. Tum quia certè cum maiori proprietate creatura, & accidens dicuntur entia, quam basis lectuli, & radix montis dicantur pes, quod ita de se constat, vt non nisi a proteruo, & pertinaci in opposita sententia valeat negari, ergo ens non est analogum ad ea per solam analogiam proportionalitatis. Tum quia multi tenent analogiam propòrtionalitatis propriæ, vt distinguitur a metaphorica, non excludere vnitatem conceptus obiectiui, vt diximus disp. 2. Log. quæst. 5. explicando analoga proportionis, etiamsi cum ipsis Complut. oppositum censeamus probabilius. Tum quia si conuenientiam, & similitudinem quam habet Deus, & creatura, substantia, & accidens, in ratione generali essendi, durandi præsentiæ in loco, contradistinctionis à nihilo, oppositionis cum chimera, tù appellas similitudinem solum, & conuenientiam secundum quid, & proportionalem, sic ergo dicam è contra de similitudine, & conuenientia, quam habent homo, & equus in ratione sentiendi, planta, & animal in ratione vegetandi; atque ita negabo vnitatem conceptus in quocunque gradu communi, & dicam esse solam vnitatem pro-

por-

portionalem, & secundum quid; & vt responsionem racitam excludamus, profectò parum refert quod sit maior conuenientia, & similitudo inter aliqua plura, dummodo in ratione communi conueniant, hoc enim ad summum inferre potest maiorem, vel minorem vnitatem conceptus, non autem illam totaliter destruere, & hæc est potissima ratio, ob quam Recentiores omnes in hac materia de vnitate conceptus entis declinarunt vnanimiter in sententiam nostram. Tum tandem quia nedum substantia, sed etiam accidens contradictoriè opponitur nihilo, & quidem hæc contradictio conuenit vtrique simpliciter, & absolutè loquendo, non autem secundum quid vni, & simpliciter alteri ergo admitti debet aliqua communis ratio, per quam contradictoriè opponantur nihilo, cum enim æquè id competat substantiæ, & accidenti, non potest eis conuenire, vt talia entia sunt, quia cum vt talia sunt, oppositionem habent adinuicem, si vni conueniret, vt tale opponi nihilo, non posset alteri conuenire, sicut ergo in tali oppositione cum nihilo, & chimæra simpliciter, & absolutè assimilantur, & non tantùm per quandam proportionalitatem, ita etiam assimilari debent in fundamento talis oppositionis, quod est esse in rerum natura absolutè sumptum, & præscindens à particularibus modis essendi.

18 Tertiò probatur cum Doctore 8.d.3.q.3.& Mairon. quæst.2. de entis vniuocatione, ratione deducta ex vnitate obiecti intentionalis potentiæ. Ens enim reale, vt sic est, adæquatum obiectum intellectus nostri ex natura potentiæ, ergo talem habere debet vnitatem, qualis sufficiat ad specificandam potentiam intellectiuam, cuius statuitur obiectum; cùm ergo potentia intellectiua sit vna, vt de se constat, talis etiam ratio entis esse debebit, quæ est illius specificatiua, nam si esset multiplex, non specificaret vnicam potentiam. Quod potest confirmari ex vnitate scientiæ Metaphysicæ, cuius adæquatum statuitur obiectum, nam vna scientia vnum petit obiectum 1. Post. 25. idque palam docuit Arist. 11. Metaph. sum. 2. cap. 1. vbi ab initio capitis docet, quod etsi ens, vt ens, dicatur multipliciter, non ita tamen dicitur, quin vniuersaliter vnam communem rationem à partibus suis præcisam habeat, & illius reddit rationem, nam quæcunque dicuntur merè multipliciter adeo quod nullam habeant rationem communem, non possunt pertinere ad vnam scientiam, modo Metaphysica est vna scientia, quæ considerat multitudinem illorum entium, ergo ens etsi multipliciter dicatur, habebit, tamen rationem vnam communem præcisam à partibus, hæc autem sunt Arist. verba ibid. ab initio capitis, cum autem Phylosophi scientia sit entis, prout ens vniuersaliter, & non secundum partem; ens verò multipliciter, & non secundum vnum modum dicatur; si æquiuocè, & non secundum aliquod commune dicitur, non est sub vna scientia, talium enim non est vnum genus, quod si secundum aliquod commune, erit vtique sub vna scientia; ita Arist. ibid.

Respondet Aureol. omnem rem esse ab intellecto conceptibilem per se, & sub propria ratione, nec dari aliquam rationem communem obiectiuam mediantem inter rationes proprias, & intellectum; cum intellectus immediatè in omnem rationem tendat, vndè in hoc sensu non est vera illa propositio, quod vnius potentiæ sit vna formalis ratio, in quam immediatè tendat, cum visus immediatè tendat in omnes colores; sed illa vna ratio debet intelligi pro vno modo potentiam immutandi, illa enim, quæ vniformiter immutant, habent vnam potentiam, vt quia luminosa omnia immutant diaphanum, idcirco correspondet vna potentia visiua, cuius organum substantiatur ex aere diaphano; & quia omnes soni immutant frangendo aerem, idcirco habent vnam auditiuam potentiam, cuius organum substantiantur ex aere frangibili, & sic de alijs potentijs, vnde quia quælibet res, & ratio est apta seipsam declarare animæ, & sic animam conformare, idcircò correspondet vna potentia intellectiua. Ad Conf. pariter inquit ad vnitatem scientiæ sufficere vnitatem attributionis, nec requiri vnitatem conceptus, & rationis communis. Hæc solutio facilè improbatur ex dictis disp. 2 de Anim. q. 4. n. 54. vbi docuimus obiecta potentiarum constitui debere, vt colorem visus, sonus, auditus &c. non quidem, vt supponunt pro ipsis conceptibus abstractis simpliciter, quia tunc albedo v.g. & nigredo secundum suas rationes specificas, & indiuiduales non perciperentur à sensu; sed neque constitui debent, vt supponunt personaliter pro hoc, & illo colore, pro hoc, & illo sono, vt inquit Aureolus, quia tunc ratio generica coloris foret prorsus inuisibilis, nec potentiæ vllam prorsus expectarent vnitatem à suis obiectis, & visibilitas non per se primò demonstraretur de colore, sed æquè primò de hoc, & illo colore, qui est error ab Arist. notatus 1. Post. cap. 3. cum passio superioris immediatè demonstratur de inferiori; Sed debent obiecta potentiarum prima, & adæquata assignari, vt supponunt absolutè, tam scilicet pro ratione generalis entis, coloris, soni, &c. quam pro specificis, & indiuidualibus suorum inferiorum, nam ex primo capite saluatur vnitas obiecti adæquati, & ex alio capite, quod obiecta inadæquata attingantur à potentia etiam secundum rationes suas peculiares. Conf. ex dictis ipsius, quia peto, vndè albedo, & nigredo habeant vniformiter immutare potentiam, sanè id non habent per se primo ex rationibus suis differentialibus, vt per se patet, ergo ex ratione communi coloris, cui per se primò conuenit immutare diaphanum, & alijs inferioribus suis per se secundò; tum quia cum hoc modo immutare potentiam sit passio conueniens omnibus, & singulis coloribus inadæquatè, oportet adinuenire subiectum, cui per se primò, & adæquatè conueniat, & cæteris per ipsum, & de ipso adæquatè demonstretur, ne committatur error notatus ab Arist. loc. cit. & hic erit color in communi absolutè supponens. Quod tandem addit de obiecto scientiæ ei sufficere vnitatem attributionis, id sufficienter impugnatum est in eo sensu, quo ab Aureol. suisque Sectatoribus Hurtad. & Arriag. intelligitur, disp. 12. Log. q. 2. art. 6.

Respondent Thomistæ passim ad vnitatem scientiæ, & potentiæ sufficere in obiecto vnitatem proportionis, & analogiæ; Quæ solutio nullam prorsus habet probabilitatem, & præsertim in eorum principijs, qui volunt omnimodam specificationem essentialem actuum, & potentiarum ab obiectis desumi debere, illisque prorsus commensurari; certè si ita est, vt ipsi fatentur, non sufficit allata responsio, quod ad specificandam vnam potentiam sufficiat in obiecto sola vnitas analogiæ, seu proportionis; specificatio enim actus & potentiæ ab obiecto in quandam commensuratione consistit, qua specificatum cum specificante commensuratur, & quale est specificans, tale etiam est specificatum; si ergo specificatiuum non habet vnitatem, nisi imperfectam, & secundum quid, vtique maiorem actui, & potentiæ mutuare nequibit; cum ergo potentia Intellectiua sit vna simpliciter, ac etiam Metaphysica sit vna verè facultas, concludendum est ens, quod eorum adæquatum ponitur obiectum, habere vnam simpliciter rationem obiectiuam, & non tantùm secundum quid, quia talis non sufficit ad specificandam potentiam. Tum quia hac ratione ens commune ad ens reale, & rationis non ponitur adæquatum intellectus obiectum, quia nimirum non habet sufficientem vnitatem, qualis requiritur ad specificandam vnitatem intellectiuæ potentiæ; certum autem est ei non deficere vnitatem proportionis, sicut enim se habet ens reale ad esse extrà causas, ita proportionaliter se habet ens rationis ad esse in intellectu. Tum quia vel vnitas analogiæ proportionalis excludit ab analogo vnitatem conceptus, vel non excludit, si secundum, habemus intentum, si primum, iam palam est tale analogum poni non posse adæquatum obiectum alicuius potentiæ, quia tunc potentia maiorem haberet vnitatem, quam suum specificatiuum, quia ipsa haberet vnitatem perfectam, & simpliciter; suum verò specificatiuum haberet vnitatem tantum secundum quid, & imperfectam, nec etiam poni posset adæquatum obiectum scientiæ, quia de obiecto in scientia demonstrari debent passiones per eius definitionem, seu conceptum obiectiuum, ergo nullum analogum excludens vnitatem conceptus idoneum est obiectum alicuius scientiæ. Tum denique quia hic semper Thomistæ loquuntur de conceptu analogo, tanquam verè mediaret inter vniuocum, & æquiuocum, quod tamē falsum esse ostendimus disp. 2. Log. quæst. 5. art. 3.

19 Quartò probari potest conclusio illa Scoti ratione applicata ad conceptum obiectiuum, potest enim intellectus esse certus de aliquo, quod sit ens, & dubius esse, an sit substantia, vel accidens, vt si quis dubitet an aliqua hostia sit consecrata, certò cognoscit esse ens, dubitat vero num sit substantia, vel accidens; hoc autem contingere non posset, nisi intellectus concipiat rationem entis, non conceptis particularibus rationibus substantiæ, & accidentis, qui conceptus communis, erit eis, & vnus simpliciter, cum non includat aliquid ratione cuius possit vllam diuersitatem, vel multiplicitatem habere, nam si talem haberet, hæ rationes aliæ non essent, quam rationes inferiorum, tota enim multiplicitas, & diuersitas rationum est penes inferiora, & quidem argumentum procedit non tantùm de dubio negatiuo, vt ait Io. de S. Thom. sed etiam de positiuo.

Respondent Complut. distinguendo assumptum, si enim sensus sit conceptum, de quo intellectus est certus, debere esse distinctum simpliciter a conceptu, de quo est dubius, negandum est; concedendum verò, si sensus sit debere esse distinctum secundum quid, seu penes maiorem, & minorem expressionem; de eodem enim conceptu, vt est alteri similis, & vt imperfectè, & confusè significatur, potest intellectus esse certus alicui conuenire, cum tamen dubitet, an illi conueniat idem conceptus absolutè sumptus, vel vt perfectè, & distinctè significatur. Zanardus verò 4. Met. q. 1. ait argumentum hoc peccare multipliciter, primò quia maior est falsa, seu assumptum, possum enim scire quod canis currit, & tamen dubitare de quo cane verum sit, & tamen canis non dicit vnum conceptum ad terrestrem, marinum, & cælestem; deinde dicit illum conceptum, de quo est certus intellectus, esse vnum analogicè, non vniuocè. Sed neutra harum solutionum satisfacit, illa quidem Zanard. inepta est prorsus, & ridicula, quomodo enim possum esse certus, quod canis currit, & dubitare, quinam canis currat; quis non videt hoc solum de cane latrabili verificari? si verò dicatur posse me esse certum, quod canis mouetur, quod prædicatum potest omnibus conuenire, ad hoc occurrimus supra num. 9. dum idem argumentum soluerемus factum contrà vnitatem conceptus formalis, vbi etiam alias solutiones ad hoc allatas reijcimus, & cum inquit conceptum illum, de quo intellectus est certus esse vnum conceptum analogum, non vniuocum; si analogis concedit vere vnum conceptum obiectiuum, habemus quod intendimus, nec pro nunc curamus, an talis conceptus vnus dicendus sit vniuocus, nec ne, hoc enim infra examinabitur, prius enim opus est astruere vnitatem conceptus, quam de eius vniuocatione sermocinemur; si verò non concedit analogi vnum conceptum obiectiuum distinctum à conceptibus inferiorum, est nulla responsio, est enim id, quod directè argumentum probat.

20 Nec minus sufficit responsio Complut. alioquin per eam posset defendi in vniuersum nullum genus dicere conceptum simpliciter distinctum à conceptu suorum inferiorum, & contrahentium, sed tantùm secundum quid, seu per maiorem & minorem expressionem, quod quam sit falsum, sufficienter demonstrauimus disput. 5. Log. q. 1. art. 4. dub. 2. vbi ostendimus, nullo modo actu, & formaliter contineri differentias in genere nec explicitè, nec implicitè, sed potestate solum, & q. 3. art. 3. vbi diximus genus in suo conceptu obiectiuo omninò à differentijs præscindere tam explicitè, quam implicitè, quæ rationes, ferè omnes æquè militant in proposito nostro de ente, suisque inferioribus, & contrahentibus vt eas pertractanti patebit; tum quia quæst. seq. probamus ex professo conceptum entis esse perfectè, & adæquatè præcisum à suis inferioribus, & non differre ab eis duntaxat per modum conceptus explicti, & implicitè eiusdem essentiæ; tum quia etiam hoc dato sequitur conceptum superioris esse simpliciter distinctum à conceptu inferiorum, & non tantum secundum quid, quia conceptus explicitus, & implicitus non sunt idem formaliter conceptus, sed tantùm materialiter, quatenus explicant eandem essentiam, sed non sub eisdem formalitatibus, nec eodem modo; tum quia respondere, quod ens in esse præciso includat inferiora sua, & contrahentia implicitè, est absolutè fateri, quod ea non includat in suo conceptu obiectiuo; quia in tali conceptu non includitur, nisi quod per conceptum formalem manifestatur, & quod per talem cognitionem attingitur; cum ergo per talem cognitionem ea minimè attingantur, dicendum est à conceptu obiectiuo entis, vt sic, excludi; quo adhuc amplius declaratur, quia cum dicunt in conceptu entis obiectiuo implicitè inferiora concludi, & contrahentia, vel hæc implicita continentia explicatur ratione identificationis, quam cum ipso habent à parte rei, & hoc non est includi in conceptu formali, vel obiectiuo entis secundum esse præcisum, sed in conceptu materiali ratione identificationis, & sic non est solutio ad propositum, quia hic est sermo de conceptu formali, & obiectiuo entis, non de materiali, ac identico, vel includuntur in ente secundum illud esse, quod intellectui repræsentatur, & manifestatur, & sic non includentur implicitè solum, sed explicitè, hoc enim explicitè continetur in intellectu, quod per ipsam cognitionem ei explicatur, & obuersatur; vide quæ diximus disput. cit. Log. & inde percipies hanc responsionem esse prorsus inanem, & quæ infrà dicemus q. 3.

21 Quintò Probatur ex Doctore cit. 1. d. 3. q. 2. B, & quæst. 21. de Anim. vbi probat vnitatem conceptus obiectiui entis, quia eius vnitas sufficit ad contradictionem affirmando, & negando ipsum de vno, & eodem, sufficit etiam pro medio syllogistico, quatenus nimirum extrema vnita in tali medio sic vno sine fallacia æquiuocationis concludantur esse vnum inter se; sed vnitas analogia præcipuè in sententia negante conceptum communem analogatis non sufficit ad contradictionem, neque vt distribuatur aliqua vna ratio, quæ vniatur cum extremitatibus in præmissis, siquidem non datur talis vna ratio, aut conceptus communis analogatis. Respondent Complut. disp. 11. Log. q. 2 neg. min. ad cuius probationem aiunt, quod licet ens non habeat conceptum communem simpliciter vnum, & præcisum ab inferioribus, adhuc potest esse medium demonstrationis, quia ad hoc sufficit identitas proportionalis, quam habent in ente inferiora eius; ratio est, quia vt aliquid sit medium demonstrationis, sufficit posse integrè coniungi cum extremitatibus, & distribui vnica distributione pro omnibus inferioribus, ad quod est satis proportionalis conuenientia eorum; nam eo ipso quod aliquid sequitur ad rationem vnius, vt proportionabiliter se habet ad aliud, idem etiam sequitur proportionabiliter ad rationem alterius v. g. si ex immaterialitate animæ rationalis sequitur esse spiritualem, proportionabiliter in Deo ex immaterialitate ipsius sequeretur eius spiritualitas absque eo quod detur aliqua ratio immaterialitatis simpliciter vna in illis.

Hæc solutio falsam omninò continet Doctrinam, falsum enim est analogum proportionalitatis etiam propriæ habere tantam vnitatem, vt sufficiat ad contradictionem, vt enim vnitas nominis in æquiuoco ad hoc non sufficit, quia sine contradictione verificantur ista de eodem nomine, canis currit & canis non currit, quia æquè primò cursus affirmatur de cane latrabili, & negatur de cane cœlesti; sic in proposito vnitas proportionalitatis non sufficit ad contradictionem, quia sine contradictione verificantur ista de eodem nomine analogo, pes currit, & pes non currit, quia æquè primò cursus affirmatur de pede animalis, & negatur de pede montis, vel lectuli. Tum etiam falsum est sufficere eius vnitatem ad medium syllogisticum, quia sicut æquiuocum non sufficit, nam in vna præmissa accipi potest pro vno significato, & in alia pro altero, vt in hoc syllogismo, canis est animal, sidus est canis, ergo sidus est animal, ita etiam contingit in proposito de analogis, si enim fiat argumentum, pes currit, sed basis lectuli est pes, ergo basis lectuli currit, non concludit, quia pes in maiori supponit pro pede animalis, in minori pro pede lectuli. Tum, quia si attributa, quæ conueniunt substantiæ, vt proportionabilis accidenti, conueniunt etiam accidenti, & è contrà, certè non competunt huic, & illi secundum quod ipsum, sed inadæquatè, ergo competunt adæquatè, rationi communi, quæ erit vna transcendentaliter in ambobus. Probatur consequentia, quia quælibet passio postulat adæquatum subiectum, cui per se primò competat, & cæteris per rationem ipsius. Tum quia analogum proportionalitatis plures immediatè respicit rationes, ac simpliciter diuersas, ergo non est idoneum medium in demonstratione; Ratio est quia sicut in demonstratione demonstratur vna passio simpliciter de vno subiecto simpliciter, sic pariter demonstratur per vnam rationem simpliciter. Tum tandem, quia potissimum principium regulatiuum syllogismi, vt etiam Complut. admittunt, est illud, *quæ sunt eadem vni tertio sunt eadem inter se*, vt explicuimus 1. p. inst. Log. tract. 3. cap. 6. sed analogum proportionalitatis nequit dici vnum tertium, cui ambo extrema identificentur, cum potius secundum rationem sit simpliciter multiplex.

22 Postremò probatur, quia ens, vt commune Deo, & creaturæ, substantiæ, & accidenti diuiditur, & contrahitur per finitum, & infinitum, per inaseitatem, & perseitatem; positis autem contractiuis, & diuisiuis, & quæ ens determinant ad tale esse, ponendum etiam est id, quod habet cum eis necessariam, & per se connexionem, scilicet ratio communis per ea diuisibilis, & contrahibilis, hæc autem est ipsa ratio communis, & præcisa entis, quæ importat vnum conceptum obiectiuum. Resp. Complut. non contrahi ens ad inferiora, tanquam gradum præcisum ab eis, sed per maiorem expressionem eiusdem conceptus, quod est contrahi secundum quid, quatenus eandem rem, seu gradum, quem ens confusè, & imperfectè significat, significat substantia, aut accidens perfectè, & distinctè. Hoc etiam facilè reijcitur ex dictis, tum quia idem dici posset de quocumque gradu generico, quod non contraheretur verè per differentias, vt gradus ab eis præcisus, sed per maiorem expressionem eiusdem conceptus, tum quia monstramus quæst. seq. ens, vt sic, esse gradum perfectè, & adæquatè à suis inferioribus præcisum; tum quia infrà ostendemus esse vniuersaliter verum, contractiuum, & contrahibile semper diuersos importare conceptus, & perfectè abinuicem præscindere, quod etiam ex parte monstratum est disp. 5. log. quæst. 3, art. 3.

Diluuntur Obiectiones.

23 PRimò contra vnitatem conceptus formalis obijci solet, quod ens commune Deo, & creaturæ, substantiæ, & accidenti est æquiuocum, vel saltim analogum ex analogia, quæ excludit ab analogis vnitatem conceptus, cum non significet aliquem vnum gradum, seu rationem ab inferioribus præcisam, sed immediatè sua inferiora, vt proportionabiliter similia, ergo in intellectu non correspondet enti conceptus aliquis formalis, qui sit simpliciter vnus in repræsentando, sed tantum proportionaliter vnus, & secundum quid. Resp. assumptum esse omninò falsum, vt constabit ex infrà dicendis, nam ens commune Deo, & creaturæ, substantiæ, & accidenti tantum abest, vt sit æquiuocum, quod potius est vniuocum, vel si est analogum, non tamen ex analogia, quæ vniuocationem excludit, vt statim infrà patebit.

Secundò obijcit Aureol. apud Canon. & alij Thomistæ post ipsum contra vnitatem conceptus obiectiui; Conceptus entis coincidit in omnimodam identitatem cum omni ratione particulari nullo penitus sibi addito, ergo non habet aliquam vnam rationem communem, Conseq. patet, quia ratio communis in inferiora descendit per aliquid sibi additum scilicet per differentiam, vel aliam rationem habentem modum contrahentis; Probatur assumptum, quia vel illud additum esset ens, vel non ens; hoc autem dici non potest, quia ens per nihil ad inferiora contraheretur, si verò est ens, habetur intentum, quia nihil additur sibi ipsi. Deinde quia si ens diceret vnam rationem communem, decem prædicamenta non essent primò diuersa genera, quia in ratione communi entis conuenirent. Demum hæc ratio obiectiua entis aut esset absoluta, aut respectiua; non primum, quia non conueniret respectiuis, nec secundùm quia non conueniret absolutis; neque dicas præscindere ab vtroque quia inter contradictoria non datur medium, esse autem ad se, & esse ad aliud sunt contradictoria, ergo, &c.

Resp. Doctor ad 1. q. cit. 21. de Anima dupliciter, primò concedit antecedens, & negat consequentiam, ad probationem inquit, quod duplex est indeterminatum descendens ad inferiora, vnum quod descendit in inferiora per aliquid additum, & tale dicit totum, quod dicit inferius per modum partis determinantis, vt differentia, & tale non est ipsum ens; aliud autem est commune indeterminatum, quod dicit totum illud, quod dicunt inferiora per modum totius, nec expectat terminari per aliud, vt species respectu indiuiduorum, duo enim indiuidua se totis in specie conueniunt, & in numero differunt, & tale commune non descendit in inferiora per aliquid additum; sic autem ens est commune ad Deum, & creaturam, ad substantiam, & accidens; Deinde respondet negando assumptum, & ad probationem ait ens in inferiora descendere per addita, quæ sunt etiam ens realiter, non tamen formaliter; Nec tamen ex hoc sequitur, quod secundum se sint non entia, sicut non sequitur, homo secundum se non est albus, ergo secundum se est non albus, quia nec ex ratione humanitatis habet, quod sit albus, nec non albus, quæ responsio conformior est doctrinæ, quam tradit Doctor de modis entis 1. d. 3. qu. 3. & inferius q. 7. art. 2. latè explicabitur, vbi eam à quibusdam Aureoli impugnationibus tuebimur. Ad 2. nostri respondere solent,

solent, vt passim videre est apud Scotistas, decem prædicamenta esse primò diuersa in realitate, non in conceptu, seu in realitate subiectiua, non autem obiectiua, quod ita omnes explicant, vt prædicamenta non conueniant in realitate aliqua generica, & per differentias contrahibili, sed tantum in realitate contrahibili per modos; at hæc responsio non soluit, quia non ens transcendens diuiditur immediatè in prædicamenta decem, sed ens finitum, quod veram dicit realitatem subiectiuam per differentias contrahibilem, vt diximus disp. 6. Log. q. 1. dicendum ergo, vt ibi fusè disseruimus, ea decem vocari suprema genera, non quia assignari nequeat gradus adhuc genericus illis superior, sed quia ad ea tanquam ad suprema capita in diuersis coordinationibus reduci possunt omnia contenta intra ambitum entis creati, & in hoc sensu vocantur primò diuersa, quia nimirum in tali serie prima diuersitas incipit à tali genere, quatenus omnia ad eam classem pertinentia per illud genus primò secernuntur à contentis in alijs coordinationibus, quam opinionem post nos secutus est ex nostris Poncius disp. 11. log. q. 1. Ad 3. concludit argumentum, si valet, nedum contra conceptum obiectiuum entis, sed etiam contra formalem, quem tamen Aureolus non negat, vel enim talis conceptus foret absolutus, vel relatiuus, ad quod vtique ipse responderet esse absolutum in essendo, non tamen in significando, cum sit signum omnium non tantum absolutorum, sed etiam aliorum; tum quia pari ratione formari posset contra omnes conceptus genericos, nam si sumatur ratio obiectiua substantiæ, quæ ponitur genus generalissimum in eo prædicamento, quæritur an sit corporea vel incorporea; nec dici posset ab vtroque præscindi, quia replicabitur corporeum, & incorporeum esse contradictoria, inter quæ dari non potest medium, vt ergo ad hoc argumentum responderetur, sic in proposito est dicendum ens, vt sic, præscindere ab absoluto, & respectiuo, & falsum esse hæc duo contradictoriè opponi, cum ambo extrema sint positiua. opponuntur ergò eo oppositionis genere, quo solent opponi differentiæ idem commune genus diuidentes, à quibus sicut secundum esse obiectiuum, & præcisum tale genus abstrahit, sic etiam in proposito præscindit ens ab esse absoluto, & respectiuo, itaut neutrum sit formaliter, vtrumque permissiuè.

25 At hanc solutionem impugnat Aureolus dupliciter apud eundem Canonic. Impossibile est intellectum rem aliquam intelligere, quin eam intelligat ad se, & sine alio termino cointellecto, vel non ad se, & aliquo termino cointellecto, quia hæc verè contradicunt intelligere rem cum ordine ad aliud, & sine ordine ad aliud, ergo cum ens concipiatur vno, vel alio modo concipi debet, nec medium dari potest. Deindè nulla ratio inferior est absolutior ratione superioris, sed ratio substantiæ, quæ est inferior respectu entis, est ens absolutum formaliter, ergo tanto magis ratio entis. Resp. rursus hoc argumentum reduci posse ad hominem contra conceptum formalem, vt antecedens, itaque dicendum cum Canon. aliquam rationem intelligi non cointellecto termino dupliciter contingere posse, vel quia ista ratio est formaliter, & positiuè ad se, & quod sic intelligitur est formaliter absolutum; vel quia ista ratio non est formaliter ad aliud, licet non sit formaliter ad se, & quod sic intelligitur non cointellecto termino, non oportet quod sit formaliter, & positiuè absolutum, nisi abstractum vocetur absolutum; concedimus itaque dum intellectus ens, vt sic, concipit, non cointelligere terminum, hinc tamen non statim sequitur immediatè esse formaliter, & positiuè absolutum, sed vel absolutum, vel non formaliter ad aliud idest absolutum positiuè, vel negatiuè; Ad aliam instantiam per rationem absolutiorem in maiori intelligitur ratio minus per differentias contracta, & in minori intelligitur ratio, quæ est ad se, & non ad aliud, & ideò nihil sequitur.

Tertiò arguunt idem Thomistæ, & est præcipuum eorum fundamentum apud Complut. Nullus gradus verè communis, & præcisus potest esse transcendens, ergo ens ob suam transcendentiam nequit habere conceptum præcisum ab inferioribus, & contrahentibus; Probatur assumptum, quia transcendentia dicit necessariam, & essentialem inclusionem conceptus transcendentis in omnibus rationibus particularibus, conseq. verò de se patet, quia si foret ab illis præcisus, ergo non esset in eis essentialiter inclusus. Conf. quia ideo genus dicit vnum conceptum communem, & præcisum, quia non est de essentia differentiarum, sed ens est de essentia differentiarum, & modorum, per quos ad prædicamenta ponitur determinari, ergo ens non dicit conceptum vnum communem, & præcisum. Tandem deberet huiusmodi conceptus sumi ab vna communi natura, quæ reperiretur in omnibus, sed hæc communis quidditas non datur, in vnaquaque enim re tantum reperitur proprium esse ipsius, quod in substantia est secundum se totum substantia, & in accidenti secundum se totum est accidens.

26 Resp. argumentum in multis deficere, primò enim abutitur nomine transcendentiæ, quia per ipsam intelligunt rationem omnibus rebus communem, ac in eis essentialiter imbibitam, cum potius transcendentia dicat exclusionem à prædicamento, & indifferentiam ad finitum, & infinitum, vt diximus disp. 2. log. quæst. 5. art. 1. concl. 4. explicando analogiam transcendentiæ, vnde ex hoc capite potest negari assumptum cum probatione. Deindè accepta transcendentia in sensu argumenti, negari potest ens esse transcendens respectu prorsus omnium rerum, ac realitatum, nam saltim modi entis non includunt eius formalitatem quidditatiuè, & essentialiter, sed tantùm realiter ac identicè; vt in vniuersum dicimus de quibuscunque differentijs respectu sui generis, vt inferius dicemus. Vel dicendum ad transcendentiam entis sufficere, vt in omnibus includatur essentialiter, vel identicè. Demum concesso, quod essentialiter in omnibus suis inferioribus, ac etiam contrahentibus imbibatur, adhuc negatur conseq. cum probatione, nam solum ex hoc sequeretur ad summum non posse inferiora, & contrahentia præscindi ab ente, non tamen è contra, alioquin genus præscindi non posset à speciebus, ac differentijs contrahentibus; ratio à priori est, quia licet superius in suis inferioribus intimè imbibatur, non tamen quoad formalitatem est omninò idem cum ipsis, sed differunt penes magis, & minus commune, & ideo cum inferiora secundum proprium esse differant, & secundum rationem entis conueniant, potest intellectus rationem conuenientiæ concipere, non concipiendo saltim explicitè rationem differentiæ, & hæc est obiectiua, vel saltim formalis præcisio superioris à suis inferioribus, & contrahentibus; nec sequitur, si est conceptus superioris præcisus ab eis, ergo non est in eis inclusus, non enim hæc separatio est Physica, sed intentionalis, quæ fit præcisè ex eo, quod per cognitionem attingitur ratio, in qua inferiora conueniunt, non attingendo illam, qua differunt; vndè benè dixit Ouied. hoc argumentum, quod adeò magnificant Thomistæ, nullius prorsus esse momenti. Ad Conf. potest negari maior, quia genus verè præscinditur, & abstrahitur à speciebus (quicquid dicant Complut. qui negant hanc esse veram abstractionem contra communem loquendi modum) & tamen est de essentia illarum; sed etiam admissa maiori negatur minor, quam nunquam ibi probant, sed supponunt, cum tamen hic tota consistat difficultas, negat enim constantissimè Doctor ens includi formaliter, & quidditatiuè in modis contractiuis ipsius entis, quod infrà latè probamus. Ad vlt. negatur minor ad cuius probationem dicimus esse veram realiter, & identicè, non autem formaliter, nam in esse Physico substantiæ, & accidentis plures formales rationes distingui debent, nimirum talis modus essendi, qui est constitutiuus accidentis, vel substantiæ, & ratio essendi, & existendi, vt sic; & ideo falsum est non in vtroque reperiri rationem præcisam, & communem, vnde entia dicantur; quo pacto autem huiusmodi rationes taliter essendi, & essendi vt sic distinguantur, inferius patebit.

Quartò idem probant ex absurdis, quæ indè sequerentur. Primò namque sequeretur ens esse vniuocum, quod enim magis, vel minus perfectè participetur, vniuocationem non impedit, vt constat de animali, quod perfectius participatur ab homine, quàm à bruto. Secundò rationes determinatiuas entis non esse entia, quia ratio communis semper præscindit à contrahentibus, qua ratione Arist. 3. Met. 10. ait genus esse extra rationem differentiarum. Tertiò ens posset poni in definitionibus contra Arist. 4. Met. 16. asserentem non poni in definitionibus neque ens, neque vnum; sequela probatur, quia in qualibet definitione potest poni definitio ipsius generis ex 2. Top. cap. 2. Tandem sequeretur aliquid esse prius, & simplicius Deo, nimirum conceptum entis, haberet enim rationem partis, & omnis pars est prior, & simplicior composito; & quod Deus, & creatura non infinitè distarent.

27 Resp. vel illa non omnia esse absurda, vel quæ sunt absurda non sequi; sic ad 1. concedimus ens esse vniuocum, non tamen purum vniuocum, sed vniuocum analogum, licet enim magis vel minus perfectè participari non impediat vniuocationem simpliciter, & absolutè sumptam, impedit nihilominus puritatem vniuocationis, vt postea dicemus. Ad 2. negatur conseq. quia licet ratio entis non includatur formaliter & quidditatiuè in modis contrahentibus, includitur tamen realiter, ac identicè, quatenus illi identificantur, quod est formaliter ens, & quando etiam ens quidditatiuè includeretur in eis, adhuc ab eis præscindi posset conceptus entis, sicut genus præscinditur à speciebus; in quibus tamen essentialiter includitur, quia hæc non est separatio Physica, & realis, sed intentionalis tantùm, & ideo fieri potest sine mendacio quia abstrahentium non est mendacium ex 2. Phys. Ad 3. iam diximus disp. 1. log. quæst. 4. art. 2. transcendentia in definitionibus non bene sonare, non quidem ob rationem allatam à Complut. quia scilicet includuntur in modis contrahentibus quidditatiuè, & sic committeretur nugatio; nam infrà ostendemus æquè benè ens esse extra rationem suorum contrahentium, sicut genus extra rationem differentiarum, sed ob eorum maximam communitatem, & vniuersitatem; satagendum enim est, vt definitio detur vel per genus proximum & vltimam differentiam nobis notam, vel quantum fieri potest per genera minus remota, vt ibi explicatum est, vide aliam solutionem infrà nu. 127. vbi ostendimus posse ens poni in definitione Dei, & creaturæ, substantiæ, & accidentis. Ad 4. dicemus quæst. seq. vbi speciatim agemus de communitate conceptus entis etiam respectu Dei, & creaturæ.

Quintò obijciunt quasdam Arist. auctoritates, nam 1. Phys. 18. ait ens non significare aliquid vnum, quod possit esse medium syllogismi, qua de causa syllogismum Parmenidis ibi damnat, qui ita arguebat, quicquid est præter ens, est non ens, sed non ens est nihil, ergo quicquid est præter ens, est nihil. Secundò, quia 1. Prior. 28. significat prima genera talia esse, vt de ipsis nihil dicatur, & ideò 1. Post. vocat eam propositionem immediatam, in qua vnum

genus generalissimum negatur de alio. Tertiò quia 7. Met. 15. dicit vtique ens dici de omnibus generibus, non tamen similiter, idest secundum eandem rationem, & conceptum. Quartò, quia 8. Met. 16. ait ipsum ens, vt tale est, statim esse substantiam, quantitatem, qualitatem &c. hoc est immediatè, & idem habet 10. Met. tex. 8. Tandem 6. Met. 4. ait, quod si non darentur entia abstracta à materia, Physica esset prima Philosophia, quæ consequentia non esset bona, si ens, vt ens, significaret aliquod commune substantiæ, & accidenti, nam illud esse posset obiectum Metaph. etiamsi non essent substantiæ abstractæ.

28 Resp. ad 1. Scot. 1. d. 3. q. 3. lit. S. quod Parmenides, & Melissus, vt eis imponit Arist. dicebant omnia esse vnum, non loquendo de vno confuse, sed de aliquo vno determinato, & in hoc sensu verè negat Arist. ens esse aliquid vnum, & vt sic posse esse medium in syllogismo. Ad 2. nihil tale inuenitur ibidem, quod etiam si admittatur, vt ab Arist. dictum, explicari debet eo modo quo nuper explicabimus id, quod passim dicitur ex eodem, decem genera esse primò diuersa; neque ex eo quod illa decem genera conueniant in ente, sequitur propositionem, in qua genus vnum de alio negatur, non esse immediatam, quia id sequeretur tantùm, si ens esset ratio, quare hæc propositio est vera, substantia non est quantitas, quia haberet medium distinctum à substantia, per quam verificaretur, sed non sic est medium, imo potius est medium conuenientiæ, quam distinctionis, & diuersitatis. Ad 3. cum ait ibi Arist. ens dici de omnibus generibus, sed non *similiter* non bene exponitur idest non vno conceptu, sed non eodem modo, quia non æquè primo dicitur de substantia, & accidente, sed quodam ordine secundum prius, & posterius, vt ibidem exponit Scotus, & 1. d. 3. q. 3. lit. S. quo etiam pacto explicari debet Arist. cum 1. Met. tex. 2. 14. & 15. vocat accidentia entia non simpliciter, sed secundum quid, non enim vocat entiam secundum quid, quasi formaliter non participent rationem entis, sed quia deficiunt à perfectione substantiæ. Ad 4. exponit ibi Doctor ens dici immediatè descendere in prædicamenta, quatenus non expectat aliquid realiter distinctum ab eis, quod constituat substantiam, qualitatem &c. sed quasi seipsis, quia scilicet per modos intrinsecos essendi statim fiunt quod, vel quale vel quantum, quo etiã pacto idem dictum exponit 10. Met. 8. quæ expositio necessaria est, quia in hoc secundo loco eodem modo loquitur de prædicatione, & communitate hominis, & entis, ait enim *in prædicatione vnus homo non addit aliquid aliud, quam homo, sicut neque ipsum esse præter quid est, aut quale, aut quantum*, quare si in virtute horum verborum, vt vrgeut Complut. docet ibi Arist. ens non significare aliquem gradum supra prædicamenta, sed immediatè ipsa prædicamenta, hoc idem de homine dicendum erit; Sed vt omnis difficultas tollatur aduertenda est in his locis Alex. Aprodisiensis expositio, quæ sanè est magis ad sensum textus, ait enim, quod Arist. ibi intendit tantum declarare, quomodo res per id præcisè, quo habent esse, habent etiam vnitatem & non per aliquid realiter superadditum, quod innuit illis verbis *statim enim vnumquodque est ens quiddam, & vnum quiddam*, idest exponit Aphrodis. eo ipso, quod res aliqua est ens tale, est etiam vnum tale, quia vnitas ipsius non est aliquid realiter superadditum entitati ipsius, quod adhuc magis exprimit Arist. dicens *propterea non aliqua alia causa vlli istorum, vt vnum sint, nec vt ens quiddam sint, statim enim vnumquodque est ens quiddam, & vnum quiddam*, & hoc idem intendit 10. Met. 8. vt constat ex relatis verbis textus. Ad vlt. auctorit. facilis est solutio ex his, quæ diximus eam exponendo quæst. proxim. num. 40. ablatis namque substantijs abstractis cum suis accidentibus, sola remaneret substantia materialis cum accidentibus materialibus & sic ens materiale commune substantiæ, & accidenti materiali esset supremum prædicatum, quod ad Physicam pertineret, quæ entia materialia considerat, non autem ad Met. vt supponitur in argumento.

Sextò; ideo à Deo, & creatura, substantia, & accidente posset abstrahi conceptus entis, quia habent similitudinem in ratione entis, & potest intellectus de singulis determinatè cognoscere, quod sit ens, & esse incertus, quod sit tale ens quod sit v.g. Deus, vel creatura substantia, vel accidens; sed hæc ratio non probat, quod ens dicat vnum conceptum obiectiuum determinatum, ac præcisum, ergo &c. Probatur minor, quia omnia singularia, qua singularia, habent talem similitudinem, potest enim intellectus cognoscere, quod vna res sit singularis, & nescire an sit hoc singulare, vel illud, & tamen hinc non sequitur, quod detur conceptus communis singularitatis ab illis abstractus.

Resp. valdè insudare Poncium pro solutione huius argumenti disp. 18. de ente, vt sic, num. 14. eo quia iam in Logica statuerat dari non posse conceptum singularis, vt sic, ab hoc, & illo singulari abstractum, & quia ibi multa dicit, quæ longiori indigent examine, censuram differemus ad disp. de prin. indiuiduationis, ad locum opportuniorem; sed apud nos, qui disp. 5. Log. q. 2. art. 4. concessimus talem conceptum communem esse à singularibus, vt sic, abstrahibilem, nullam facit difficultatem; & quidem si argumentum vim haberet, non solùm impugnat vnitatem, & præcisionem conceptus entis, sed substantiæ, animalis, & cuiuscunque gradus communis, vt discurrenti patebit; quæ autem obijci possunt contra abstractionem conceptus singularis, diluta sunt loc. cit. Logicæ, & si quid aliud manet declarandum, id præstabimus, infrà disp. cit.

QVÆSTIO II.

An conceptus Entis sit vnus, nedum respectu substantiæ, & accidentis, sed etiam Dei, & creaturæ.

29 IN hac quoque quæstione, sicut & in præcedenti, tres sunt opiniones, duæ extremæ, & vna media. Thomistæ namque negant in vniuersum vnitatem conceptus entis tam respectu Dei, & creaturæ, quam substantiæ, & accidentis, vt suprà visum est; Scotistæ è contrà eam asserunt vniuersaliter respectu Dei, & creaturæ, accidentis, & substantiæ, Media opinio concedit vnitatem conceptus entis respectu substantiæ, & accidentis, sed eam negat respectu Dei, & creaturæ, quæ videtur fuisse opinio Henrici in summa, art. 21. q. 1. 2. & 3. & pugnacissime defenditur à Pasqualig. tom. 1. Met. disp. 28. vbi euertere nititur omninò vnitatem conceptus entis respectu Dei, & creaturæ, quam postea defendit in ordine ad substantiam, & accidens disput. 33. & 34.

Dicendum est conceptum Entis esse vnum, nedum respectu substantiæ, & accidentis, sed etiam Dei, & creaturæ, Ita Doctor loc. cit. quæst. 2. de Anim. & 1. d. 3. quæst. 1. & 3. d. 8. quæst. 3. & est communis omnibus illis Authoribus, qui nobiscum concedunt vnitatem conceptus entis respectu substantiæ, & accidentis, & quidem rationabiliter, nam omnes rationes, quæ probant vnitatem conceptus entis ad substantiam, & accidens, probant etiam eandem in ordine ad Deum, & creaturam, vt constabit singulas percurrenti; breuiter ergo percurramus rationes illas, quas Pasqualig. adducit disp. 33. & 34. ad probandam vnitatem conceptus entis ad substantiam, & accidens, vt ostendamus easdem pariter probare eiusdem conceptus vnitatem in ordine quoque ad Deum, & creaturam, quam ipse negat.

30 Primò itaque probat Pasqualig. vnitatem conceptus formalis entis disp. 33. nu. 6. & seq. ex vi præcisiua intellectus, qui potest in substantia, & accidente præcisè rationem considerare in qua conueniunt, relictis illis, in quibus differunt; quod etiam ibidem confirmat Scotico argumento, quod possumus de aliquo cognoscere quod sit ens, & dubitare, an sit substantia, vel accidens; Verùm totum hoc argumentum cum sua confirmatione æquè benè induci potest ad probandam vnitatem coceptus entis etiam respectu Dei, & creaturæ, & quidquid dicetur ad argumentum pro hac parte, dici quoque poterit ad argumentum allatum pro altera, vndè vel vtrumque conuenire debet, vel neutrum. Respondet Pasqualig. disp. 38. sect. 3. argumentum non concludere respectu Dei, & creaturæ, quia inter ista non est conuenientia aliqua essentialis, seu in communi ratione essentiali, sed tantùm in aliqua proportione, quia ratio entis in Deo est infinita, imparticipata, & talis per essentiam, in creaturis verò est finita, & participata, vndè habet diuersum modum essendi, quæ diuersitas sufficit ad tollendam conuenientiam essentialem; sic etiam ad Conf. negat dari conceptum entis distinctum à Deo, & creatura, vt vtrique communem; quia alia est ratio entis in Deo, & alia in creatura, vndè inquit quod si quis haberet conceptum entis certum, quem tribueret Deo, & creaturis, falsum conciperet, dum eandem rationem entis, quam tribuit creaturæ, tribueret etiam Deo, cum sit diuersa. Contra, quia si hæc solutio aliquid soliditatis haberet, poterit æquè benè applicari eidem argumento facto pro substantia, & accidente, negando, quod inter ea reperiatur conuenientia essentialis, quia ratio entis in substantia habetur per subsistentiam, & perseitatem, in accidente per inalietatem, & inhærentiam, quæ diuersitas in modo essendi sufficit ad tollendam conuenientiam essentialem, quare inter ea solùm aliqua proportio reperitur, non autem essentialis conuenientia; sic quoque pariter dicetur ad Conf. formatam ad idem, negando haberi posse conceptum certum entis substantiæ, & accidenti communem, quia alia est ratio entis in substantia, alia in accidente; itaque cum pateat ex dictis quæst. præced. hoc argumentum benè concludere respectum substantiæ, & accidentis, fatendum est etiam æquè bene probare respectum Dei; & creaturæ; & solutionem allatam pro neutra parte sufficere, vt constat ex dictis quæst. præced. in confirmatione huius argumenti quia solutio semper loquitur de ratione entis, vt contracta ad Deum & creaturam per proprias rationes, non autem vt ab illis omninò præcisa, & abstracta, vt procedit argumentum.

31 Secundò idem Auctor, disp. 34. num. 10. probat vnitatem conceptus obiectiui entis ad substantiam, & accidens ratione deducta ex vnitate obiecti intellectus, quam etiam nos adduximus num. 18. quia deducitur ex Scoto loc. ibi cit. & ratio consistit in hoc, quod cum substantia, & accidens sint obiectiua nostri intellectus, vnica ratio obiectiua communis est admittenda, quæ specificet vnitatem potentiæ, & hæc est ratio entis. Sed sanè hæc eadem ratio confici potest de Deo, & creatura, quia nedum creatura, sed etiam Deus sub quibusdam conceptibus naturaliter acquisibilibus esse potest obiectum intellectus nostri, ergo ratio obiectiua adæquata debet esse aliquid commune abstrahens à Deo, & creatura, cum etiam Deus aliquo modo contineatur sub adæquato obiecto intellectus nostri; Respondet Pasqualig. ibidem, quod quando intelle-

tellectus noster Deum intelligit, non intelligit per propriam speciem, sed per speciem creaturarum, vndè quando intelligit esse, & subsistere, illi tribuit rationem entis, & substantiæ, quam in rebus creatis attingit, ex quo patet nec Deum propriè cadere sub obiecto intellectus nostri, neque conceptus, quos ei tribuimus, esse illi communes cum creaturis, ac iotrinsecos, sed re vera esse creaturarum conceptus illi intrinsecè applicatos, vt tali pacto accomodetur intelligentiæ nostræ, eo modo quo priuationibus, & negationibus, applicamus cooceptum entis realis, quem verè non habent, vt possint accommodari intelligentiæ nostræ. Sed hæc responsio vel non soluit, vel soluit argumentum etiam factum pro substaotia, & accidente, quia nec etiam substantia pro statu isto ait Doct. loc. cit. intelligitur per propriam speciem, quia noo immutat immediatè intellectum nostrum ad aliquam intellectionem sui, sed solum accidens sensibile, vt diximus disp. 6. de Anim. q. 6. art. 2. o. 161. quare sicut hac ratione inquit Deum non cadere propriè sub obiecto nostri intellectus, & esse, quod ei tribuimus ex speciebus creaturarum, non esse conceptum communem quidditatiuum, sed propriè esse rationem entis creati, quæ illi applicatur; idem prorsus eadem ratione dici poterit de conceptu entis, quem tribuimus substantiæ, per species sensibiles accidentium. Tum quia duplex obiectum adæquatum statui potest intellectus nostri ex natura potentiæ, vt docuimus disp. 6. de Anim. q. 5. art. 1. vnum natoralis attingentiæ, aliud naturalis inclinationis, ibidemque statuimus ens reale in tota sua latitudine, ac indifferentia etiam ad Deum & creaturam esse obiectum naturalis inclinationis; quamuis ergo Deus non cadat sub adæquato obiecto naturalis attingentiæ, cadit tamen sub obiecto naturalis inclinationis, quod sufficit vt argumentum procedat etiam in proposito, quia obiectum potentiæ debet esse vnum, siue sit naturalis attingentiæ, siue naturalis inclinationis duntaxat. Tum quia supernaturaliter eleuatus intellectus ooster Deum attingit clarè, & sub ratione Deitatis, ergo sub hac ratione cadit sub obiecto intellectus oostri, nam si extrà eius spheram contineretur, neque supernaturaliter eleuatus posset ipsum attingere, vt constat de oculo corporeo, qui per nullam potentiam potest eleuari ad videndum Deum, quia est extrà sphæram obiectiuam eius. Quod autem in intellectu nostro sit necessaria huiusmodi eleuatio ad videndum Deum, oon infert exclusionem Dei à sphæra obiectiua iotellectus nostri, vt arbitratur Pasqualig. cit. o. 12. sed taotum infert quod intrà eandem sphæram est obiectum superioris ordinis, atque ideo non naturaliter attingibile, vt hæc est communis sententia omnium Theologorum in materia de Visione.

32 Tertiò Probat eandem conceptus vnitatem respectu substantiæ, & accidentis disp. cit. 34. num. 6. quia ratio entis est quid indeterminatum in modo essendi, quod quantom est de se, potest esse per se subsistens, atque alteri inexisteos, non enim dicit habere talem, vel talem modum essendi, quia iam noo esset communissimè sumptum, sed tale ens determinatum. Et n. 7. probat, quia vt habeam conceptum obiectiuum entis, sufficit si concipiam aliquid habere esse, nec requiritur, quod concipiam habere tali, vel tali modo; at ad conceptum obiectiuum substantiæ, aut accideotis oportet, quod concipiatur etiam talis, & talis modus essendi determinatus, oimirum esse per se, atque esse in alio, vodè aliquid amplius debet concipi, & proindè necessario concedenda est aliqua diuersitas inter conceptum entis, & conceptum substantiæ, aut accidentis. Et num. 8. probat, quia substantia & accidens, quamuis inter se differant, adhuc tamen comparari possunt adinuicem, vt similia, assimilantur enim io eo, quod contradistinguuntur à nihilo, quod habeant esse, & sint aliquid reale, quod sint obiectum intellectus, quod sint principium passiooum realium, cum ergo similitudo fundetur in vnitate, oportet concedere aliquam rationem vnitatis, seu communitatis inter substantiam, & accidens, quæ oon alia esse potest, quam ratio entis. Et n. 13. probat, quia, positis rationibus diuisiuis, & contractiuis, debet etiam poni ratio communis per eas contrahibilis, & diuisibilis, sed rationes accidentis, & substantiæ sunt contractiuæ alicuius gradus communis per inaliei(tatem), & perseitatem, ergo hic necessariò est admittendus, & erit gradus entis communis substantiæ, & accidenti; Sed omnes istæ rationes ex integro applicari possunt ad probandam vnitatem conceptus entis respectu Dei, & creaturæ variatis solis nominibus substantiæ, & accidentis, perseitatis, & ioaliestatis in oomina Dei, & creaturæ, finiti, & infiniti, à se, & ab alio; & quæcunque solutio adhibeatur ad eas soluendas, vt haoc partem probant, valebit quoque ad eas diluendas, vt probant alteram partem oimirum de substantia, & accidente, quas quidem solutiones oon adduco, quia nec adducuntur à Pasqualig. supponeote has rationes probare tantum vnitatem conceptus respectu substantiæ, & accidentis, non autem Dei, & creaturæ; vide Mairon. qu. 2. de vniuoc. entis his vijs probaotem hac vnitatem etiam respectu Dei, & creaturæ.

33 Quartò probat Pasqualig. loc. cit. n. 9. vnitatem conceptus obiectiui ad substantiam, & accidens, via reduplicationis, quam adhibere solemus quando dicimus aliquid cooueoire substantiæ, vt ens est, & similiter etiam accideoti, tunc enim non reduplicatur ratio substantiæ, quia tunc prædicamentum non verificaretur, falsò enim diceretur, substantiam vt ens est, contradistingui ab acidente, esse per se subsistentem, ergo in his, & similibus prædicationibus reduplicatur ratio aliqua, quæ aliquo modo vna est respectu substantiæ, & accidentis, quia tota diuersitas, quæ est inter hæc duo membra, attenditur, penes formales rationes proprias substaotiæ, & accidentis. Sed hac eadem via æquè benè ostenditur vnitas conceptus entis in ordine ad Deum, & creaturam, immò ita de facto ostendit Mairon. vnitatem istam respectu Dei, & creaturæ q. 2. de vniuoc. entis sic arguendo; quando aliqua sic se habent; quod quicquid conuenit vni inquantum tale, conuenit etiam alteri inquantum tale, conuenit eis secundum rationem talem formalem, & voam in eis repertam, replicatio enim fit secundum rationem formalem; sed quicquid couuenit Deo, inquantum ens, conuenit etiam creaturæ, inquaotum ens, & rursus quicquid repugnat Deo, ioquantum ens, v. g. esse nihil repugoat etiam creatoræ, inquantum ens, ergo &c. minor patet; Probatur maior, sic enim quicquid conuenit vni inquantum tale, conueniat etiã alteri inquaotum tale, & non per eandem rationem formalem, sed per diuersas proportionabiliter se habentes, vt solent respondere Thomistæ, idem conueniret eidem rationi formali & non conueniret.

34 Quintò alijs adhuc vijs probat Mairon. loc. cit. q. 2. de vniuoc. entis, & q. 4. prolog. quarum euidentiores adduco; Prima est diuisionis. Quod diuiditur per plures differentias, seu rationes contractiuas, illud habet vnam rationem formalem communem membris diuisis, sed diuiditur ens nedum in substaotiam, & accidens, sed in ens finitum, & infinitum, immo hæc est prior diuisio illa, quia illa est subdiuisio istius, ergo &c. si dicas, quod ista est diuisio vocis io sua significata; hoc statim reijcitur, ait Mairon. quia omnis diuisio vocis io sua significata est diuisio ad placitum, & immediata, hæc autem non est huiusmodi. Secunda est via definitionis. Quandocunque aliquid definitur per commune, & per contrahens, necessariò illud commune conuenit alicui, cui non conuenit contrahens, sed creatura definitur per ens, & aliquid contrahens, ergo ens conuenit alicui, cui repugnat contrahens, contrahens autem non repugnat, nisi Deo, ergo ens conuenit Deo. Tertia est via distributionis. Nullus terminus æquiuocus est distribuibilis, oon enim benè dicitur omnis canis, omnis gallus, sed ens est distribuibile, dicimus enim omnes ens est bonum. Quarta est via contradictionis. Quia in æquiuocis non est contradictio, nam illi propositioni, omnis canis currit, non contradicit ista, hic canis non currit; sed illi propositioni, omne ens est illimitatum, contradicit ista, hoc ens, quod est Sortes, non est illimitatum, ergo &c. Quinta est via argumentationis. Nam iste est bonus syllogismus, omne ens est bonum, Deus est ens, ergo Deus est bonus; similiter omne ens est bonum, creatura est ens, ergo creatura est bona; tunc arguitur, aut est idem medium in vtroque syllogismo, aut non; si idem, cum dicatur de Deo, & creatura, ergo secundum eandem rationem, si aliud, & aliud medium, tunc maior vtriusque syllogismi erit distinguenda, quod constat esse falsum, quia est demonstratio Metaphysica. Sexta tandem est via Metaphysicæ inquisitionis, vt loquitur Doctor 1. d. 3. q. 2. §. *tertiò arguo sic*, Omnis perfectio simpliciter, quæ inuenitur in creatura, inuenitur etiam io Deo secundum eandem rationem formalem seclusis imperfectiooibus, sed ens est perfectio simpliciter, ergo ens est io Deo, & creatura eiusdem rationis formalis; Maior patet, quia in ente perfectissimo omnis perfectio simpliciter adinueniri debet, & quidem in eo existere non eminenter, sed formaliter; Prob. minor, quod est melius quocunque sibi incompossibili, est perfectio simpliciter, hæc enim est definitio perfectionis simpliciter, quam refert, & declarat Doctor quol. 5. ex Ansel. in Monolog. Sed ita est de ente, quia nihil est sibi incompossibile, tùm quia passiones eotis dicunt perfectionem simpliciter, ergo tanto magis ens, cuius sunt passiones.

35 Respondet Thomistæ ad hanc vltimam rationem, quæ expressè habetur à Doctore, aliam esse perfectionem, quæ reperitur io Deo, & aliam, quæ reperitur in creatura, nec vnquam attribui Deo eandem perfectionem in creatura repertam, quantumcunque ab imperfectionibus abstrahatur, sed sunt diuersæ perfectiones, quæ quia aliquam habent inter se proportionem, ideò perfectio, quæ reperitur in creatura, potest causare conceptum perfectionis, quæ est in Deo. Contrà est, quia proportio plus affert dissimilitudinis, quam similitudinis, ergo ex creatura intellectuali habere non possumus in Deo intellectualitatem absolutè consimilem, sed potius dissimilem; Tum quia Deus cum intellectuali creatura comparatus, aut è contra non diceretur absolutè intellectiuus, vel intelligens, sed tantum proportionaliter, & sic homo vel Angelus oon esset simpliciter, & absolutè intellectiuus, sed proportionaliter tantùm, inquantum haberet aliquam in se vitalem perfectionem proportione correspondentem illi, quæ dicitur intellectus io Deo. Tum quia vt arguit Tromb. 4. Met. q. 2. art. 2. nullum obiectum creatum potest causare conceptum perfectiorem suo proprio conceptu quidditatiuo, quia imperfectius nequit causare perfectius, nec in esse reali, nec in esse cognito; sed conceptus entis dicti de Deo erit longè perfectior, quam conceptus entis dicti de creatura, si sunt simpliciter diuersæ rationis, & solum proportionaliter similes, ergo &c. Et hæc est secunda ratio, quam format Doctor lo. cit. quam vlterius non prosequor,

quia habetur apud omnes Scotistas cum suis replicis ad responsa Thomistarum; videatur Faber theor. cit. Meuriss. lib. 1. q. 8. concl. 3. Rada 1. p. controuers. 27. art. 1. Poinamirnl. t. d. 3. q. 2. disp. 4. Hinc etiam reijcitur responsio Pasqualig. cit. quæ in istam coincidit, ait enim per inquisitionem Metaphysicam nunquam nos tribuere Deo eandem perfectionem in creatura repertam semotis imperfectionibus, sed aliam æquiualentem, quam tamen eodem nomine explicamus; & quod nequeat esse eadem perfectio, probat ex Caiet. quia dum demouentur imperfectiones, non solum auferri debet aliquid negatiuum, sed etiam illud positiuum, in quo fundantur huiusmodi imperfectiones. Hæc, inquam, solutio explosa manet ex confutatione præcedentis, quia si non est aliqua conuenientia, & similitudo, nec etiam in conceptibus transcendentibus, inter perfectiones Dei, & creaturæ; non videtur, quomodo perfectiones creaturarum nos manuducere possint per inquisitionem Metaphysicam in notitiam perfectionum Dei; & quidem iuxtà hunc sensum docuerunt SS. Patres modum vestigandi ex creatis diuinas perfectiones per inquisitionem Metaphysicam, vt Doctor ostendit 1. d. 8. q. 3 arguendo contra opinionem Henrici, vndè D. Anselm. de lib. arb. cap. 1. reprehendit illam definitionem liberi arbitrij, quod est potestas peccandi, quia tunc in Deo non esset liberum arbitrium, quod est falsum, quæ improbatio nulla esset, si secundum aliam rationem omninò diceretur liberum arbitrium de Deo, & creatura, quod etiam Doctor repetit 2. d. 44. q. vn. item D. Aug. 15. de Trin. cap. 4. vel 6. probat Deum summè viuere, & cuncta sentire, ac intelligere, eo quod viuentia non viuentibus, sensu prædita non sentientibus, intelligentia non intelligentibus, immortalia mortalibus bona malis &c. præferenda iudicamus, quod argumentum non videtur (ait Doct.) si talia, vt reperiuntur in creaturis, non essent eiusdem rationis cum illis, quæ talia in summo attribuuntur Deo; & falsum est, quod Caiet. aiebat, semotis imperfectionibus tolli quoque formalitatem positiuam creatæ perfectionis, in qua imperfectio fundabatur; nam vt docet Doctor cit. creatura habet multas perfectiones simpliciter, sed cum imperfectionibus permistas, & cum limitatione, vt ergo habeatur ratio perfectionis simpliciter, sufficit, si depuretur ab imperfectionibus, & à limitatione præscindatur, quæ quidem limitatio erat positiuum, super quod fundantur imperfectiones annexæ perfectioni simpliciter; vndè patet quo pacto ablatis imperfectionibus concomitantibus in creaturis perfectiones simpliciter, ac etiam ablato positiuo, super quo fundabantur, adhuc remanet perfectio simpliciter; quæ secundum suam rationem absolutam Deo attribuitur.

56 Aliam responsionem adhuc assignat Pasqualig. disp. 34. nu. 11. dicens, quod quando intellectus noster Deum intelligit, non intelligit per propriam speciem, sed ad modum rerum creatarum, vndè quando intelligit esse, aut subsistere, vel sapientem esse; illi tribuit rationem entis, substantiæ, & sapientiæ, quam in rebus creatis attingit, eo modo, quo nos priuationibus, & negationibus applicamus rationem entis realis, quam re vera non habent, hoc enim pacto nostræ intelligentiæ accommodantur, sic ergo contingit quando intellectus noster Deum intelligit, quia enim excedit captum nostrum, oportet quod proportionetur illi applicando rationes illas, quas intellectus noster attingit in rebus creatis. Sed id iam impugnatum est supra nu. 31. & impugnatur iterum, quia cum concipimus Deum esse, viuere, & intelligere, non est mera fictio nostri intellectus, sicut est quando concipimus tenebras esse & existere; Tum quia si dum dicimus Deum esse ens, viuentem, intelligentem, enunciaremus de ipso nostram entitatem, sapientiam, ac intelligentiam, istæ propositiones essent falsissimæ, quia falsò Deo tribuitur ratio entitatis, sapientiæ, & intelligentiæ creatæ secundum rationes proprias, & vt in nobis iacent; non ergo ex integro sumuntur, & applicantur Deo, sicut conceptus entis realis negationibus, & priuationibus, vt ait Pasqualig. sed purgantur, vt sic dicam, & depurantur ab imperfectionibus, quas habent in nobis admixtas, & ita defecatæ Deo tribuuntur.

Sextò vlterius probatur nostra conclusio ex Scot. 1. d. 8. q. 3. infrà E. quam probationem tangit quoque Mairon. cit. Quæ comparantur in aliquo tertio, comparantur in eo, vt in attributo vtrisque communi, vt docet Arist. 5. Phys. 22. & constat exemplo, non enim dicimus albedinem esse magis coloratam sono, quia color non habet aliquam vnitatem, & communitatem ad albedinem, & sonum; sed ens creatum, & increatum propriè comparantur in ente, dicitur enim Deus magis ens, quam creatura, & perfectius ens creatura, ergo &c.

57 Respondent Thomistæ ad faciendam comparationem inter aliqua duo non esse necessariam formam communem simpliciter vnam, sed sufficere vnitatem proportionalem, qua ratione prata florentia comparari solent homini ridenti, eo quia sicut risus in homine prouenit ex interiori hilaritate, cùm bene se habet; sic pratum ridere dicimus, cum sua amænitate luxuriare videtur; sic etiam spinam in pisce ad os in alijs animalibus comparare solemus, etiamsi inter se maiorem vnitatem, & conuenientiam non habeant, quam proportionis; Cum igitur Deus, & creatura comparantur in ratione entis, hæc comparatio non infert necessario vnitatem conceptus entis vtrique communis, sed solam vnitatem proportionis, quatenus Deus, & creatura proportionantur in ente. Contrà hoc est, quod in argumento non fit sermo de quacunque comparatione, sed de comparatione vera, & propria, ad quam aiunt Grammatici requiri vnitatem, & participationem eiusdem formæ in rebus comparatis; quamuis ergo concedamus ad comparationes abusiuas, & minus propriè dictas sufficere vnitatem proportionalitatis; tamen ad comparationem propriè dictam, qualis fit inter Deum, & creaturam in ratione entis, planè maior vnitas requiritur, quam proportionalitatis. Deinde quia falsum est inter Deum, & creaturam in ratione entis interuenire tantùm vnitatem proportionis, vt infrà dicemus, & ratio præcipua est, quia etiamsi concedamus Thomistis ex dictis disp. 2. Log. q. 5. non omnem analogiam proportionis esse metaphoricam, & abusiuam, sed dari analogiam proportionis cum aliqua proprietate, vt ibi explicuimus declarando hunc modum analogiæ; tamen hoc certum est, quod omnis proportio siue sit per solam metaphoram, siue per aliquam proprietatem dicta, minuit semper aliquid de proprietate, & perfectione formalitatis; quamuis enim pes v. g. dicatur de planta hominis, de base lectuli, & radice montis proportionaliter in ordine ad munus sustentandi molem suæ corporis, dicanturque de illis cum maiori vtique proprietate, ac veritate, quam risus dicatur de homine læto, & prato ridente; adhuc tamen minus propriè dicitur, quam dicatur substantia de corporea, & incorporea, animal de rationali, & irrationali, & hoc ideo quia proportio qualiscunque sit, semper minuit de proprietate, & perfectione formalitatis analogæ; cum ergo creatura siue absolutè considerata, siue etiam in ordine ad Deum, sit ens intrinsecè cum omni proprietate per intrinsecam formalem rationem entis, non per metaphoram, neque per simplicem proportionem ad aliud ens, fatendum est inter Deum, & creaturam maiorem certe vnitatem interuenire, quam solius proportionis. Conf. quia quod est tale per solam proportionem qualiscunque ista sit, non est simpliciter tale, sed tantum secundum quid, nempe proportionaliter, non simpliciter, & absolutè tale; sed creatura est ens simpliciter, & absolutè per rationem entis intrinsecè participatam, ergo non per proportionem solam ad Deum.

58 Respondet Pasqualig. disp. 29. sec. 6. concedendo creaturam esse ens verè, & propriè, & non per proportionem ad Deum, sed negat Deum esse ens; ait enim esse aliquid supereminentius ente, quod ibi fusè probat ex multis SS. Patribus Boetius enim de Trin. prope medium ait, *substantia in illo*, (scilicet Deo) *non est verè substantia, sed vltra substantiam*, & D. Damasc. lib. 1. de fide cap. 4. inquit *num nihil eorum, quæ sunt est, sed vt omnia entia supereminens, & super ipsum esse ens*, D. Dionys. cap. 1. de diuinis nominibus, *Deus esse causa omnibus, vt sine, ipse verò non est tanquam omni essentia superior*, & sic passim loquuntur alij Patres, quod etiam probat rationibus posteà referendis. Contrà; quia Deus est verè, & propriè ens, nec ratio entis excluditur ab eo per hoc, quod dicitur super ens, vel super substantia à SS. Patribus, sed solum significatur, quod longè nobiliori, & excellentiori modo reperitur ratio entis in Deo, quam in creatura; & in hoc sensu appellatur super substantia à Damasceno, hoc est, vt exponit Doct. 1. d. 8. q. 5. §. *ad arg. pro 2. opin.* accipiendo illud, quod est perfectionis in substantia, quæ est genus, & relinquendo illud, quod est imperfectionis; ita nos quoque has, & consimiles auctoritates exposuimus disp. 7. Log. q. 1. art. 1. ad 1. prin. quod Patres affirmant Deum non esse ens scilicet prædicamentale, sed supra ens, neque substantiam scilicet prædicamentalem, sed supra substantiam; & hoc eodem modo ipsi SS. Patres, & Hilar. 7. de trin. ab initio. Aug. lib. 1. de trin. cap. 1. & lib. 5. cap. 2. & 7. confess. cap. 11. & lib. 12. de ciuit. cap. 2. & Hieron. in epist. ad Ephes. 3. exponunt loca scripturæ, in quibus solus Deus dicitur esse bonus aut sapiens, aut immortalis; quare non est cur Pasqualig. vim tantam faciat in his, & similibus auctoritatibus, vt Deum ostendat non esse ens. Et res exemplo manifestari potest, Metaphysica namque appellatur sapientia idest plusquam scientia, non quia rationem scientiæ excludat, sed quia illam includit præstantiori modo, quam cæteræ scientiæ; pari itaque ratione Deus dicitur super ens, super substantia. Imo idipsum conuincit ratio ipsa ex natura rei deducta, quia sicut comparatiuum præsupponit suum positiuum, sic superlatiuum sub eadem ratione; si ergo Deus est supra eos in superlatiuo gradu, hoc non excludit positiuum entis, sed includit, ac præsupponit; Tum quia etiam in communi modo loquendi attributa soli Deo propria ei adscribuntur simpliciter, & absolutè, non verò in comparatiuo, vel superlatiuo gradu, vt constat de æternitate, immensitate, immortalitate &c. at quæ sunt ei communia cum creaturis, tribuuntur illi in gradu comparatiuo, vel superlatiuo, dicitur enim optimus, sapientissimus, clementissimus &c. ergo gradus superlatiuus non excludit communitatem entis respectu Dei, & creaturæ, sed potius illam infert, & supponit per dictam regulam, quod comparatiuum, ac superlatiuum semper supponit positiuum; in quo fit comparatio; & hoc adeo clarum est, vt vlteriori probatione non egeat.

Resp. tandem Capreol. per allatum argumentum ex comparatione deductum vtique conuinci vnitatem conceptus entis respectu Dei, & creaturæ, non tamen vniuocationem, quia non æqualiter parti-

participatur ab illis. Sed quicquid sit de hoc, de quo postea, nobis pro nunc sufficit, quod argumentum probet vnitatem conceptus entis; hoc enim est, quod intendimus modò, nam an vlterius quoque probet vniuocationem, differemus inferius, vbi statuemus inæqualitatem in participanda communi ratione, vniuocationem vtcumque non impedire, sed tantùm in rigore spectatam.

39 Septimò, probatur Conclusio euidentissima ratione. Non plus negat negatio, quam ponat opposita affirmatio; seu totum id quod tollit negatio, ponit contradictoria affirmatio; ergo totum quod negat nihil, hoc totum ponit conceptus entis ei contradictoriè oppositus: at nihil, seu non ens nedum negat ens finitum, & creatum, sed omne prorsus ens, siue finitum siue infinitum; ergo & ens ipsi contradictoriè oppositum importat quid commune ad omne ens; Probatur conseq. quia nisi conceptus entis se extenderet ad omne ens, nihil siue non ens, & ens non essent opposita contradictoriè. Tum quia cum hæc sit vnica oppositio, vnicus etiam terminus hinc indè constitui debet huius oppositionis, & hic ex parte entis erit vnicus eius conceptus obiectiuus communis Deo, & creaturæ, per quam contradictoriè opponuntur nihilo; Et valdè miror, cur hanc quoque rationem indicat Pasqualig. loc. cit. ad probandam vnitatem conceptus entis ad substantiam, & accidens: peto enim ab ipso, an ens finitum, & creatum, quod sub se adæquatè comprehendit substantiam, & accidens, adæquatè opponatur nihilo, an potius ens absolutè sumptum, vt comprehendit finitum, & infinitum; si primum, ergo Deus erit nihil, & non ens, cum non contineatur sub ente finito, qui ponitur adæquatus terminus oppositionis cum nihilo; si secundum, vt re vera est, ergo ens sic absolutè sumptum dicet conceptum vnum, nedum respectu substantiæ, & accidentis, sed etiam Dei, & creaturæ, cum vnica oppositio vnicum quoque terminum vtrinque habere debeat. Concludimus itaque ad consequenter loquendum, aut cum Thomistis negandam esse vnitatem conceptus entis tam respectu Dei, quam creaturæ, tam substantiæ, quam accidentis; aut in omnibus concedendam esse cum Scotistis, vt enim sæpè diximus maior vel minor conuenientia non tollit vnitatem conceptus, sed auget vel minuit. Denique idipsum probat Doctor ibid. 1. d. 3. quæst. 2. infra B, quia negata semel vnitate conceptus obiectiui ad Deum, & creaturam præcluditur via omnis cognoscendi Deum ex creaturis in aliquo conceptu simplici, & essentiali contra illud Paul. *inuisibilia Dei, &c.* ad Rom. 1. Probatur sequela, illud cognoscitur per aliud, quod continetur in illo vel formaliter, vel virtualiter; sed conceptus qui repræsentatur de Deo ex vi speciei sensibilis creaturæ, non potest esse conceptus Dei, vt Deus est, quia sicut Deitas non continetur nec formaliter, nec virtualiter in re sensibili, ita nec per eius speciem potest repræsentari; ergo erit aliquis conceptus communis Deo, & creaturæ, & in creatura formaliter, vel virtualiter inclusus, & hic erit conceptus entis. Resp. Caier. 1. p. quæst. 13. art. 5. aliquid continere virtualiter aliud potest duobus modis contingere, vno modo sicut causa continet effectum, alio modo sicut effectus continet virtutem causę, quod fit participando illam; in hoc secundo sensu creatura continet Deum virtualiter, potestque producere conceptum de Deo, quia est participatio eius. Hæc tamen solutio prorsus voluntaria est, quia effectus nequit participare causam, nisi ex hoc, quod in aliquo conceptu conueniunt, nam si effectus in nullo conceptu conuenit cum causa, signum est nihil participare ab ea; tum quia effectum participare causam est capere aliquid sibi commune cum ea, ergo si Deus in creaturis continetur participatiuè, signum est quod aliquo modo communicant cum eo in entitate; Auersa qu. 5. sect. 9. ait hanc rationem non concludere, quia non ideò cognoscimus Deum ex creaturis, quia concipiamus naturam communem vtrisque sed quia ex propria ratione creaturę ascendimus discurrendo ad cognoscendum aliquid proprium de Deo; vt igitur vnum cognoscatur per aliud, opus non est contineri in eo formaliter, vel virtualiter quoad esse, sed sufficit contineri in eo intentionaliter, & repræsentatiuè; quo pacto Deum contineri in creaturis, substantiam in accidentibus non est inconueniens. Hanc solutionem in terminis impugnat Doctor quol. 14. §. *ad ista, ad primum*, cum enim obijceretur posse aliquid causare notitiam alicuius essentiæ absque quod contineat virtualiter illam, sufficit enim, quod contineat eius notitiam, non autem ipsam essentiam; hoc reijcit, quia nihil sufficienter continet continentia virtuali ipsam notitiam, nisi contineat obiectum cognoscibile, tanquam proprium repræsentatiuum eius, scilicet formale, vel eius repræsentatiuum virtuale; species autem propria obiecti, etsi sit respectu eius diminuta in entitate, tamen continent ipsum primo modo, tamquam, scilicet repræsentatum per ipsum formaliter; sed quando non est repræsentatiuum formale obiecti, oportet quod virtualiter contineat tale repræsentatiuum proprium, & quando est repræsentatiuum, sicut obiectum cognitum, tunc oportet quod contineat aliud obiectum, quod per ipsum debet cognosci, quam doctrinam amplius declarat immediatè infra §. *ad ista aliquid*, & Lichet. ibidem disertè; Est autem rationabilis valde ista Scoti doctrina, quia si vt vnum obiectum ducat in cognitionem alterius, opus non est quod illud contineat aliquo modo quoad entitatem, sed sufficit, vt contineat notitiam; tunc imperfectius poterit semper causare notitiam etiam distinctam cuiuslibet perfectioris, vt v. g. lapis cognitionem Angeli, quia etsi sit imperfectior Angelo, est tamen perfectior, quam sit ipsa cognitio, quæ est accidens. Tum quia quod ducit in alterius notitiam, vt obiectum cognitum, debet prius ipsum cognosci, vt posteà manuducat in cognitionem alterius, sic imago Cæsaris prius cognosci debet, vt per eam veniamus in notitiam Cæsaris; sed sic est, quod nos non duceret in notitiam Cæsaris, nisi cum ipso communicaret aliquo modo in similitudine, & delineamentis; ergo sic in proposito, vt creatura ducat in cognitionem Dei, & accidens substantiæ, debent necessariò in aliquo conceptu saltim remoto communicare.

Satisfit Obiectionibus.

40 IN oppositum plura passim obijciunt Thomistæ, sed præsertim Pasqualig. cit. disp. 28. & 29. vbi funditus euertere nititur conceptum communem entis Deo, & creaturæ, siue vniuocus ponatur, siue analogus; & quamuis plurimæ eius rationes coincidant, vt eius moris est in arguendo, omnes tamen referam, quæ minus coincidunt, ne vllam subterfugere videamur; itaque primò probat ens non esse quid superius ad Deum, & creaturam ratione desumpta ex D. Th. opusc. 42. cap. 1. Tota ratio entis reperitur in Deo, ergo nequit esse quid superius Deo, & creaturæ; Consequentia patet, quia ratio superior est vniuersalior quocunque inferiori, quare non debet talis ratio tota reperiri in vno tantum extremo, sed debet excedere, quia si non excederet, neque esse posset quid commune inferioribus; assumptum maiori indiget probatione, cum enim creatura sit formaliter, & intrinsecè ens, non videtur quomodo ratio entis sit tota in solo Deo, & totaliter; sed tamen facilè probatur supponendo, quod creatura, licet sit ens intrinsecè, non tamen est ens ex se, sed per participationem, participando rationem entis ab ipso Deo, quatenus ipse est ens per essentiam; vndè ex vi illius entis, quod in Deo est ens per essentiam, habet creatura, quod sit ens; quia hoc est esse ens per essentiam, esse nimirum tale ens, vt nequeat aliquid esse ens, nisi participando de hoc esse per essentiam, cum ergo Deus sit ens per essentiam, tota ratio entis reperitur in ipso. Conf. quia ratio communis ita se habet respectu inferiorum, vt immediatè descendat ad ipsa, non verò ad vnum descendit, & postquam facta est propria illius, descendit ad cætera; at ratio entis non descendit immediatè ad Deum, & creaturas, sed prius est in Deo, vt propria illius, deindè creatura participat esse ab ipso, vt Deus est, ergo nequit esse quid commune Deo, & creaturæ. Conf. tandem, quamuis hæc confirmatio cæteris vrgentior ab Aduersarijs non adducatur, quia ens ponitur contrahi ad Deum, & creaturam per finitum, & infinitum, & prius ad Deum, quam ad creaturam; at si ita est, sequitur euidenter totam rationem entis, & totaliter à Deo absorberi; Probatur conseq. quia infinitas est modus totalitatis, ita vt contrahat totam naturam, & totaliter, & adæquatè, aliter non esset infinitum, imò finitum esset, aliquid enim remaneret, quod non contraheret.

41 Resp. hæc & similia argumenta, quæ mox facturi sumus, concludere in opinione eorum, qui ponunt conceptum entis dicere, & præseferre realitatem præcisam ex natura rei à particularibus entium rationibus Dei, & creaturę, substantiæ, & accidentis, vt benè notauit Lichet. 1. d. 2. quæst. 1. §. *contra hanc rationem* in solutione argumenti Ocham, & Bargius 1. d. 2. quest. 2. in §. *respondeo, quod quando*, & post ipsos Suarez disp. 2. Met. sect. 3. num. 10. at non concludunt in opinione asserente conceptum entis abstrahi immediatè à realitatibus Dei, & creaturę inadæquatè conceptis, non autem ab aliqua realitate illis communi, & ex natura rei priore, quam opinionem, vt veram, & Scoticam inferius amplectemur; itaque ad 1. neg. assumptum cum probatione, quamuis enim tota ratio entis reperiatur in Deo, non tamen adeò totaliter, & adequatè, vt etiam non reperiatur in creatura; neque ex hoc quod sit ens per essentiam rectè infertur, quod tota ratio entitatis sit in ipso realiter, & formaliter, sed solum quod suum esse habeat ex se, & à se secundum omnem essendi plenitudinem, & perfectionem, & nullum ens extra ipsum habeat esse, nisi dependenter, & participatiuè ab ipso, quæ quidem dependentia non tollit vnitatem transcendentalem entitatis communicatæ, non quidem à parte rei existentem, sed per intellectum nostrum abstrahibilem; & hoc quidem cernitur passim in effectibus vniuocis, qui non obstante dependentia illius esse, quod à causa recipiunt, secundum illud idem esse vniuocantur cum ipsa. Ad 2. non est assumptum vniuersaliter verum, verificatur enim solùm in conceptibus merè vniuocis, in alijs verò potest benè consistere vnitas conceptus cum inæqualitate descensus in inferiora, vt infrà magis patebit. Ad 3. vim habet ineuitabilem in opinione ens præscindente, vt realitatem, & naturam vnam communem à suis inferioribus, sic enim conceptus entis prior esset ex natura rei realitatibus Dei, & creaturæ, vndè procederet argumentum; verùm hoc non asserimus, sed dicimus conceptum entis immediatè ab intellectu abstrahi à realitatibus Dei, & creaturæ inadæquatè conceptis; vnde conceptus iste est re vera posterior Deo, & creatura, non prior nisi prioritate Logica, à qua non conuertitur subsistendi consequentia; non igitur a parte rei contra-

hitur realitas communis entis ad Deum, & creaturam per finitum, & infinitum, sed entitatem repertam in Deo, & creatura concipit intellectus, vt transcendentaliter vnam ob conuenientiam in eis repertam quoad gradum essendi, vt sic, quam postea fingit ad Deum, & creaturam contrahi per finitum, & infinitum, vt contrahi solent per differentias cæteræ realitates prædicamentales; vndè quia hæc contractio non est omninò à natura rei, sed fit per intellectum cum fundamento in re, negant aliqui ens prius contrahi per nostrum intellectum ad Deum quam ad creaturam, postquam enim ergo concipio rationem entis abstractam ab ente creato, & increato, possum immediatè nulla alia cognitione intercedente apprehendere ens creatum, ergo ratio entis non priùs contrahitur ad ens increatum, quam ad ens creatum, quo admisso dicendi modo non euidenter improbabili multa labuntur argumenta, quæ contra vnitatem, & vniuocationem conceptus entis à Thomistis obijci solent; ita nouissimè tenet Ouied. controuers. 1. Met. punc. 6.

42 Secundò obijcitur, quia cum ratio communis ad inferiora descendit, per oppositas differentias diuiditur, quæ seinuicem excludunt, & non est eclusatiua alterius, quia tunc non essent simul natura, sed vna supponeret aliam; at tota ratio creaturæ continetur in Deo eminenter, & ab ipso causatur; ergo non potest esse ratio diuisiua entis, itaut sit differentia opposita cum Deitate respectu entis, vt sic; Deinde, quia ratio communis indifferenter enunciari potest de quocunque inferiori, ergo si ratio entis est quid superius commune Deo, & creaturis, ratio entis, quæ prædicaretur de creatura, prædicaretur etiam de Deo, & è contra, quod est falsum. Probatur falsitas, quia tunc esse participatum, & contingens prædicaretur de Deo, & esse imparticipatum ac necessarium de creatura, nam ratio entis, quæ est in Deo, est imparticipata, & necessaria, & quæ est in creatura, est participata, & contingens; implicat enim concipere aliquid in creatura, quod non sit ei à Deo communicatum, & participatum. Tandem ratio communis saltim explicite non dicit differentiam inferiorum; at nihil potest concipi in Deo, & creatura, quod sit extra esse creatum, & increatum, ergo nequit concipi aliqua ratio communis ipsis. Min. probatur, nam creatura etiam secundum primam rationem entis, qua constituitur, vt sit aliquid, est quid participatum, cum enim recepit esse à Deo, nedum recipit tale esse, sed etiam esse, vt sic, itaut simul cum alijs rationibus etiam secundum rationem entis communissimè acceptam terminet productionem, vt enim docet Scotus 3. d. 22. q. vn. G. naturæ quoque vniuersales dicuntur concomitanter produci, & corrumpi ad productionem, & corruptionem singularium; eodem modo probari potest quamcunque realitatem in Deo à parte rei existentem esse imparticipatam; & per hoc excluditur frequens, & communis responsio Scotistarum ad hæc, & similia argumenta, quod in his abstractionibus fit præcisio ab esse participato, & imparticipato; cum enim ratio participati adæquet totum esse creaturæ, & ratio imparticipati totum esse Dei, facit quod omnis formalitas in eis reperta sit talis, vel talis, præsertim si in eis existunt à parte rei.

43 Resp. ad 1. oppositionem differentiarum non impedire, vt vna saltim eminenter in alia possit contineri, & ab ea causari, nam sensitiuum v. g. cum vegetatiuo, & intellectiuo diuidunt animam in communi, & tamen sensitiuum eminenter continetur in intellectiuo; quantitas diuiditur in discretam, & continuam, & discreta causatur ex diuisione continuæ, qualitas diuiditur in actualem, & habitualem, & tamen habitus efficit actum; cui accedit, quod diuisio entis in creatum, & increatum non est omninò realis, sicut est diuisio animalis per rationale, & irrationale, sed fit per intellectum prius abstrahentem rationem obiectiuam entis, in qua fundamentaliter conueniunt Deus, & creatura, deindè contrahentem illam ad ea inferiora per finitum, & infinitum. Ad 2. concluderet argumentum, si diceremus conceptum obiectiuum entis inniti alicui realitati a parte rei existenti in Deo, & creatura, & quantum est de se indifferenti ad esse participatum, & imparticipatum, necessarium, & contingens, vt nonnulli Scotistæ defendunt; at non ita nos dicamus, quamuis enim hic modus Metaphysicandi verus sit in conceptibus naturarum, & graduum prædicamentalium; non tamen aptus est ad explicandam communitatem, & vnitatem conceptuum transcendentalium, vt posteà dicemus; itaque dicimus conceptum entis abstractum inniti realitatibus Dei, & creaturæ inadæquatè conceptis, & vt sic indifferentem esse ad participatum, & imparticipatum, necessarium, & contingens, quod nullum est inconueniens, cum talis abstractio fiat per opus intellectus; qualiter autem adhuc conceptus entis dici possit, & debeat realis, inferius dicemus. Ad 3. pariter dicimus efficaciter improbare realitatem communem entis ex natura rei præcisam à Deo, & creatura, sicut animalitas dicitur ex natura rei præcisa à rationalitate, & irrationalitate, quo pacto eam admittunt, & defendunt Scotistæ nonnulli, fatenturque realitatem entis in tali statu realis præcisionis nec esse participatam, nec imparticipatam, nec necessariam, nec contingentem, sed ab his abstrahere; hæc, inquam solutio re vera per illud argumentum destruitur; & ideò nos non admittimus præcisionem entis in hoc sensu, quasi à parte rei præscindat à finito, & infinito, sicut abstrahit realitas generica à suis differentijs contrahentibus, sed dicimus solum per intellectum abstrahentem conceptum entis præscindere à creato, & increato, quatenus tales rationes in eo non relucent, non autem à parte rei actualiter, sed tantum fundamentaliter.

44 Tertiò Deus, & creatura non conueniunt in ratione communissima entis, ergo &c. Probatur assumptum, quia ratio communissima entis, quæ repetitur in creatura, est intrinsecè, & essentialiter participata, nedum enim à Deo participat tale esse, sed etiam participat esse ens, & secundum ipsam rationem entis producitur à Deo; & è contra ratio entis, quæ reperitur in Deo, est imparticipata. Si dicas rationem entis præscindere à participato, & imparticipato; prætetquamquod hæc solutio nuper reiecta est, iterum improbatur; vel enim ratio entis, quæ præscindere dicitur à Deo, & creatura est à se vel ab alio, si à se, est imparticipata; si ab alio, iam est participata. Si iterum dicas ab vtroque præscindere, & neutrum esse formaliter, vtrunque permissiuè, vt dicitur de animali respectu rationalis, & irrationalis. Contrà, quia ens dicit id, quod habet esse, implicat autem concipere habere esse, quod nec sit à se, nec ab alio; & instantia de rationali, & irrationali, quæ frequenter adducitur, est valdè dispar à casu nostro, quia hæ sunt differentiæ specificæ, à quibus aliqua natura etiam à parte rei præscindere potest in sua formalitate; at in casu nostro sermo est de modis vniuersalissimis, & communissimis, sub quibus quicquid est à parte rei, necessario cadere debet, cum repugnet dari aliquam rem, seu realitatem in rerum natura, quæ non sit à se, vel ab alio; si enim hæc est in creatura, opus est, vt sit ab alio; si in Deo, erit à se; quia sicut Deus secundum omnem realitatem suam est à se, ita creatura est ab alio secundum omnem suam, & præsertim secundum illam, per quam constituitur in esse reali, vt sic; quia esse reale, vt sic, non habet à se, sed ab alio. Deindè Deus secundum totum suum esse adæquatè sumptum est singularissimus; ergo secundum omnem suam formalitatem, quam habet a parte rei; ergo etiam ipsa formalitas entitatis, vt sic, in Deo erit de se hæc, nec poterit sine falsitate à singularitate præscindi. Denique si posset ratio entis à singularitate præscindi, sequitur aliquid quod est in Deo posse non esse Deum; Probatur consequentia, quia si ratio entis, aut aliqua alia reperitur in Deo, quæ non sit de se hæc, sed quantum est de se indifferens ad Deum, & creaturam, iam quantum est de se, poterit esse in creatura, & sic non esset Deus, nisi extrinsecè, & per accidens.

45 Resp. neg. assumptum, ad probationem concedimus realitatem entis, secundum esse subiectiuum, seù secundum, quod existit in Deo, vel creatura, non esse ex natura rei distinctam ab entitatibus particularibus Dei, & creaturæ, ac proindè in eo statu non præscindere ab esse participato, vel imparticipato, ab esse à se vel ab alio, vt benè probant illæ replicę, negamus tamen non conuenire in conceptu communi abstracto ab intellectu ab illis totis entitatibus inadæquatè conceptis, sicut etiam negamus conceptum entis sic abstractum non præscindere ab esse participato, & imparticipato, ab esse à se, vel ab alio; & hoc est, quod sæpe ait Doctor Deum, & creaturam esse primò diuersa in realitate, non in conceptu. Ad 2. respondet Mairon. q. 3. de vniuoc. entis & Tromb. loc. cit. quod in Deo sunt quædam rationes incommunicabiles creaturæ, vt infinitas, immensitas &c. Et istæ sunt de se hæc; quædam verò sunt communicabiles creaturis, vt entitas, bonitas &c. Et istę non sunt de se hoc, alioquin communicabiles non forent; quę solutio non admodum placet, quia in Deo admittit à parte rei formalitates aliquas potentiales, & contrahibiles per singularitatem, quod fieri nequit sine lęsione diuinę simplicitatis; & quamuis aliquę diuinę perfectiones dicantur creaturis communicabiles, sanè non ita appellantur, quia eadem perfectio secundum rem, quę est in Deo possit communicari creaturę; sed solum quia potest in nobis reperiri perfectio ei consimilis in conceptu transcendentali; quare respondere pręstat cum Scoto 1. d. 3. qu. 2. § *ad arg. pro 1. opin.* vbi in terminis hanc difficultatem soluit, & ait quod singularitas alicuius non impedit, quod ab eo quod singulare est possit abstrahi aliquis conceptus communis; & ideò in proposito, licet quicquid ibi est in re (nempe in Deo) sit singulare ex se in existendo, ita quod nihil contrahat aliud ibi ad singularitatem; tamen illud idem potest concipi, vt hoc in re, vel quodammodo indistinctè, & ita vt singulare, vel vt commune; ita Doctor, & hoc fieri poterit sine illa falsitate, quia vt habetur secundo Phys. abstrahentium non est mendacium, quando habent fundamentum in re, vt est in proposito. Ad 3. pariter dicimus concludere argumentum contra ponentes realitatem entis in Deo de se communem, & indifferentem ad Deum, & creaturam, sicut est animalitas ad hominem, & brutum; at nos dum loquimur de ente, & alijs transcendentibus non admittimus, nec defendimus vnitatem realitatis, sed solam vnitatem conceptus abstracti per intellectum inadęquatè concipientem Deum, & creaturam.

Quartò Arguitur ex Soncin. Complut. & alijs Thomistis, quod ex hac nostra sententia plura sequuntur absurda, primò enim sequitur, aliquid esse prius, & simplicius Deo, realitas enim constituens est prior, & simplicior re constituta. 2. Sequitur dari compositionem in Deo ex actu, & potentia; Conseq. patet, quia omnis ratio communis, & vna ad plures contrahibilis est necessariò ratio potentialis,

vnde

vndè cum ratione contrahente compositionem efficit. 3. Non distare Deum, & creaturam in infinitum, & non esse primo diuersa, vt passim dicitur; nam quæ conueniunt in aliquo communi habent aliquam similitudinem, tum quia tunc magis distarent inter se vltimæ differentiæ, cum ab ipsis abstrahi nequeat communis conceptus. 4. Inter contradictoria, vt sunt creatum, & increatum dari medium per abnegationem extremorum scilicet conceptum entis. Demum aliquid esse independentius Deo, quia superius non dependet ab inferiori, sed è contra.

46 Resp. pariter hæc inconuenientia sequi ad opinionem ponentem ens importare realitatem communem ex natura rei præcisam ab inferioribus, & contrahentibus, non autem ad nostram, quæ asserimus ens dicere simplicissimum conceptum immediatè abstractum à realitatibus Dei, & creaturæ inadæquatè conceptis, quo quidem pacto concedimus vtrique dari aliquid simplicius, & prius Deo, quia non est inconueniens dari aliquid simplicius Deo simplicitate conceptus, non tamen simplicitate rei, quia vt notat Doctor 1. d. 8. quæst. 3. Y. licet Deus sit summè simplex, non est tamen simpliciter simplex, quia resolui potest in conceptum determinabilem, & determinantem; pariter non est inconueniens dari aliquid prius Deo prioritate à quo non conuertitur subsistendi consequentia, quia hæc non est prioritas Physica, & realis, sed Logica benè tamen inconueniens foret dari aliquam realitatem priorem constituentem ipsum Deum, ita Lichet. & Barg. loc. cit. & Rada controuers. 21. ad arg. prin. Ad 2. sequeretur illud absurdum, si ens importaret realitatem aliquam adæquatè conceptibilem; tunc enim potentialis esset ad realitatem contrahentem, & sic vbicumque reperiretur, efficeret compositionem metaphysicam, vt infra demonstramus, at nos non asserimus importare realitatem, sed conceptum duntaxat apud intellectum inadæquatè concipientem, vnde solum sequitur Deum esse compositum in conceptibus, quod nullum reputamus inconueniens. Ad 3. ait Doctor 1. d. 8. q. 3. §. *ad arg. opin. opposita*, Deum & creaturam esse primò diuersa in realitate, non in conceptu, item distant in infinitum quoad conceptus proprios, & specificos, non autem quoad transcendentes, & eo modo quo distant in infinitum certum est ab eis abstrahi non posse conceptum communem; at illud quod additur de vltimis differentijs dicimus fortè ab ipsis quoque conceptum communem abstrahi posse, cui nulla correspondeat realitas adæquatè concepta, de quo infra, & quando etiam talem conceptus communitatem non haberent, vt tenet communior Scotistarum, conceditur loquendo de distantia opposita conuenientiæ conceptuum communium, magis distare vltimas differentias, quam Deum, & creaturam, neque hoc vllum est inconueniens. Dices non potest dari distantia maior infinita, quæ cadit inter Deum, & creaturam. Resp. quod est distantia infinita in conceptibus proprijs, & specificis tantùm, non in communibus; & sic verum est loquendo de conceptibus specificis nullas res in tota entium serie magis distare Deo, & creatura. Ad 4. ait Doctor cit. s. d. 8. q. 3. soluendo arg. Henric. quod contradictoria formaliter, idest illa quæ sunt præcisè extrema contradictionis nempe affirmatio, & negatio nullum habent medium; sed Deus & creatura non sunt huiusmodi extrema, quia nec Deus est præcisè ista negatio *non ab alio*, nec creatura ista negatio præcisè *non necesse esse*, sed sunt extrema conditionis, tantùm materialiter, seu potius sunt contenta sub extremis contradictionis, & ideò admittere possunt conceptum medium abstractum ab eis per nptus intellectus, quia creato, & increato præscindat, à contingenti & necessario & sic neutrum formaliter, vtrumque pernuitiuè, vt passim dicitur de alijs conceptibus communibus respectu contrahentium. Ad vlt. inferius dependet à suo superiori realitatem præseferente à parte rei, & non conceptum tantummodo, cum dependentia non sit, nisi ad aliquod priuatum in re; in proposito non est in hunc modum ens prius Deo, non enim vllam dicit realitatem Deo priorem, sicut animal ab homine; vt enim notat Licher. 1. d. 3. q. 8. in fine, cum abstrahitur animal ab homine, vel rationali est abstractio alicuius prioris natura à posteriori, ad quod est in potentia; at cum abstrahitur ens à Deo, vel creatura, est abstractio posterioris à priori, & ideò non propriè dicitur Deus ab ente dependere.

QVÆSTIO III.

An conceptus entis sit perfectè vnus, & præcisus.

47 Non solet hoc quæsitum moueri à defendentibus vnitatem conceptus entis, eo quia rationes in superioribus allatæ pro tali vnitate, si benè perpendantur, satis superque probant conceptum entis non vtcumque ab inferioribus præscindere, quia etiam multi ex Thomistis id concedunt; sed perfectè, & completè ab eis præscindere, atque ita esse omninò, & perfectè vnum. Verùm quia etiam ex Auctoribus nobiscum defendentibus vnitatem, & præcisionem conceptus entis nonnulli eam ponunt imperfectam, dicuntque conceptum entis non nisi imperfectè ab inferioribus præscindere, quo dicendi modo parum vel nihil distant à sententia Thomistarum negante vnitatem conceptus entis; ideo opus fuit hoc mouere quæsitum, vt ostendamus rationes hactenus allatas pro vnitate huius conceptus plus vtique probare, quam solam vnitatem, & præcisionem imperfectam eo saltim modo, quo ipsi eam explicant; Vndè notandum hoc interesse inter præcisionem perfectam, & imperfectam alicuius conceptus, quod ille conceptus dicitur perfectè præcisus ab inferioribus, qui ita ex natura rei, vel saltim per intellectum ab eis abstrahit, vt solùm dicat quendam superioritatis gradum, in quo nullo pacto nec implicitè, nec explicitè, relucent rationes inferiorum; hinc conceptus perfectè præcisus dicit vnam naturam pluribus communicabilem, quæ apta est esse in illis per contractionem, & determinationem factam per rationes particulares; è contra verò ille conceptus dicitur imperfectè præcisus, qui non dicit gradum aliquem superiorem ex natura rei, vel saltim ratione distinctum ab inferioribus, à quibus præscindere dicitur; sed implicitè saltim, & confusè illa includit secundum proprias eorum rationes; solumque præscindit ad explicatione, seu expressione eorumdem inferiorum; vndè conceptus imperfectè præcisus non iam dicit naturam communicabilem pluribus, quam plura immediatè, & confusè concepta per modum vnius. Ex quo deducitur, quod imperfecta præcisio reddit conceptum abstractum imperfectè vnum, quia non omnino excludit inferiora, à quibus prouenit multiplicitas, cum ea saltim implicitè includat; sed præcisio perfecta reddit conceptum tam formalem, quam obiectiuum perfectè, & omninò vnum, quia omninò excludit inferiora, à quibus præscindit, tam explicitè, quam implicitè. Hac de causa solet perfecta præcisio interdum appellari adæquata præcisio, quia per eam abstrahitur conceptus ita perfectè vnus, vt secundum se totum concipiatur, nihil concipiendo de cæteris rationibus, à quibus abstrahitur, nec explicitè, nec implicitè, vt constat de animalitatis conceptu, qui quando ab homine abstrahitur, ita sola concipitur, vt nihil de rationalitate, aut irrationalitate concipiatur; & è contra imperfecta præcisio dicitur inadæquata, quia per eam conceptus præcisus non ita separatur ab iis, à quibus abstrahitur, quin aliquo modo ea includat.

48 Hac stante terminorum explicatione pro recta tituli quæsiti intelligentia; inter admittentes vnum conceptum entis tam formalem, quam obiectiuum adhuc controuersia est, quo pacto conceptus entis siue formalis, siue obiectiuus, nam de vtroque potest quæstio institui, præscindat ab inferioribus, & quomodo sit vnus, ac scilicet perfectè præscindat, & consequenter sit omninò vnus, vel solùm imperfectè præscindat. Plerique ex Veteribus, ac Recentioribus solùm enim concedunt conceptum imperfectè præcisum à suis inferioribus, quia saltim implicitè ea includat, & consequenter dicunt non esse ita vnum, vt non etiam admittat aliquam diuersitatem, & multitudinem, ita ex professo tenent Auersa in sua Philosoph. q. 3. sect. 6. Hurtad. disp. 2. Met. sect. 4. Vasquez 1. p. disp. 114. cap. 2. Fonsec. 2. Met. cap. 2. q. 2. sect. 4. qui ex veteribus itane pro hac sent. Ferrar. 1. contra Gentes cap. 34. Aureol. 1. d. 2. part. 1. Alens. 10. Met. tex. 8. Alexand. & Philop. 1. Priorum cap. 28. & alios, qui re vera potius omnem vnitatem conceptus entis negauerunt, quam imperfectam statuerint; vel si hanc admiserunt, nulla potuit esse inter veteres Scotistas, & Thomistas Controuersia, quam de vnitate perfecta, ac adæquata præcisione conceptus entis, vndè benè notat Auersa cit. sec. 7. quod qui visi sunt ex antiquis Thomistis negare absolutè ens dicere vnum conceptum præcisum, noluerunt negare, nisi perfectam vnitatem, & præcisionem, qualis ponitur à Scotistis; vnde benè nos diximus ab initio quæst. qui non admittunt nobiscum perfectam vnitatem, & præcisionem conceptus entis, non ingenuè defendere vnitatem conceptus entis, vt profitentur, sed verbis duntaxat eam astruunt, & factis negant; vndè consultius agerent, si cum Thomistis absolutè negarent vnitatem conceptus entis, qui sanè magis ingenuè in hac re se generunt, quam illi Recentiores; nam ex eo quod & ipsi aliquam admittant imperfectam entis præcisionem, non ideò profitentur tueri vnitatem conceptus entis, vt faciunt hi Recentiores, sed eam absolutè negant; Opposita sententia docet conceptum entis perfectè præscindere ab inferioribus, & esse perfectè vnum, ita Scotistæ omnes citati quæst. præced. cum Doctore vbique defendente vnitatem conceptus entis, & cæteri Recentiores, qui volunt ingenuè sententiam Scotistarum tueri de vnitate conceptus entis, non enim Scotistæ suis rationibus solam imperfectam vnitatem, & præcisionem conceptus entis astruere sunt arbitrati, sed perfectam, & absolutam, ita Suarez disp. 2. Met. sec. 2. num. 8. Cumel 1. p. qo. 13. art. 1. quæst. 2. concl. 4. Albertin. tom. 2. princip. 1. Philosoph. disp. 1. q. 6. concl. 2. Pasqualig. tom. 1. disp. 35. elsò id solum defendat de conceptu entis in ordine ad substantiam, & accidens, & ex Thomistis Iauel. 4. Met. q. 4. Soto in prædicam. cap. 4. quæst. 1. Capreol. 1. d. 2. qu. 1. & plerique alij.

49 Dicendum itaque pro quæsiti resolutione, conceptum Entis siue formalem, siue obiectiuum perfectè præscindere ab inferioribus, atque ideò esse perfectè vnum, & vnum gradum superiorem importare inferioribus communicabilem, etsi non ex natura rei, saltim ratione cum fundamento in re ab illis distinctum. Conclusio hæc sequitur ex dictis, rationes enim allatæ pro vnitate conceptus entis, vt diximus, probant pariter eius perfectam præcisionem ab inferioribus, siue per hæc inferiora intelligantur partes subiectiuæ entis, siue modi contrahentes; & quidem ratio illa Scotica, quæ

supra probauimus vnitatem conceptus entis, quod potest intellectus de aliquo certus esse, quod sit ens, & dubitare num sit finitum, vel infinitum; num substantia, vel accidens, non solùm conuincit præcisionem conceptus entis ab inferioribus penes maiorem, vel minorem expressionem eiusdem conceptus, sed perfectam, & adæquatam distinctionem illius conceptus ab alijs saltim per intellectum, vt ostendimus supra num. 20. refellendo solutionem Complut. ad illud argumentum; quod amplius adhuc declaratur, quando enim concipimus ens, vel tunc menti obuersantur finitas, & infinitas, esse per se, vel in alio; vel præcisè ipsum esse rei abstrahendo a modo essendi; non primum, quia cum absolutè cogito aliquid esse in rerum natura, non vlterius inquiro ex vi eiusdem cognationis, quo pacto in rerum natura existat, an, à se, vel ab alio, an per se, vel in alio, ergo secundum, hoc autem est vnum ab alio obiectiuè præscindere idest cognosci sine illo, aut illo noncognito. Nec sufficit dicere tunc inferiora obijci, & obuersari menti implicitè, & confusè. Hoc enim, vt ibi dicebamus, est absolutè fateri ens in esse præciso, & obiectiuo ea non includere; ea enim in tali esse includit, quæ per conceptum formalem repræsentantur, & exprimuntur; quare cum per talem cognitionem nullo modo attingatur inferiora immediatè, dicendum est ea non includi in conceptu entis nec explicitè, nec implicitè. Quod si per hanc implicitam inclusionem intelligunt confusam cognitionem, quam habemus de inferioribus in ipso conceptu gradus superioris, nam cognito animali statim confusè, & implicitè noscimus inferiora eius hominem, & brutum; sanè fatemur in hoc sensu inferiora includi in conceptu superioris; imò dicimus nec aliter, nec alio modo posse ritè explicari implicitam continentiam inferiorum in conceptu superioris; cæterum talis implicita continentia inferiorum in superiori non destruit perfectam præcisionem conceptus eius ab illis, alioquin nullum genus perfectè præscinderet suis inferioribus, cum hæc implicitè præfato sensu in conceptu generis includantur immo potius eam videtur astruere, nam ideò inferiora dicuntur implicitè, & confusè significari in conceptu superioris, quia in eo attinguntur, non immediatè secundum proprias rationes, sed mediatè in conceptu vniuersali, & omnibus communi. Conf. quia hæc præcisio, qua vnus conceptus dicitur ab alio præscindere, non est præcisio secundum rem, quæ dicitur diuisio, quasi fiat à parte rei, quia tunc non fieret sine mendacio, sed est præcisio facta per intellectum, & ita solet explicari, quod intellectus vnam formalitatem concipiat alia non concepta; hoc enim est intellectualiter præscindere, vnum sine alio cognoscere, vel alio non cognito; si ergo dum intellectus ens concipit, non attingit inferiora secundum rationes proprias, nec eius contrahentia, quia tunc non esset ille conceptus entis, vt sic, sed inferiorum, scilicet Dei vel creaturæ, substantiæ, vel accidentis; planè fatendum est conceptum entis esse perfectè vnum, & perfectè, ac adæquatè præcisum ab inferioribus.

50 Respondent Recentiores aliqui ad perfectam, & adæquatam præcisionem vnius conceptus ab alio opus esse, vt illi duo conceptus se inuicem excludant, & ideò quamuis eos, vt sic, in suo obiectiuo conceptu nec contrahentia includat, nec rationes inferiorum; quia tamen è contra ipse conceptus entis intrinsecè imbibitur in omnibus, & singulis suis inferioribus, ac contrahentibus, ideò nequit dici perfectè, & adequatè præcisus ab eis; Contra hoc est, quia si vera esset hæc doctrina, nullum genus perfectè, & adæquatè præscinderet à suis speciebus, & nulla species à suis indiuiduis, quia intrinsecè, & essentialiter includitur in illis; non est ergo opus ad perfectam, & adæquatam præcisionem, quod extrema a se inuicem mutuo præscindant; sed id solum exigitur ad hoc, vt præcisio dicatur perfecta hinc indè, nam si contingat vnum extremum posse concipi sine alio, licet non è contra, illud dicetur adæquatè, & perfectè præscindere ab isto, licet non è contra; quare concludendum est posse contingere præcisionem adæquatam ex parte vtriusque extremi, vt v.g. inter animalitatem & rationalitatem; nam nec rationalitas inuoluit formaliter, & intrinsecè animalitatem, nec animalitas rationalitatem ex dictis in Log. & rursus contingere posse, quod sit adæquata, & perfecta ex parte vnius extremi, sed non alterius, vt v.g. inter hominem, & animal, quamuis enim conceptus hominis intrinsecè, & formaliter includat conceptum animalis, non tamen è contra, & ideò animal potest adæquatè, & perfectè præscindere ab homine; quod autem animal intrinsecè includatur in homine non infert, quod non perfectè, & adæquatè præscindat ab eo, sed solùm quod non est mutua præcisio hinc indè, vt benè adnotauit Pasqualig. cit. sect. 2. Potest igitur in proposito ens comparari vel ad sua inferiora, scilicet Deum, & creaturam substantiam, & accidens; vel ad sua contrahentia, vt sunt finitas, & infinitas; si teneatur ens non includi essentialiter, & quidditatiuè in modis contrahentibus, sed tantùm identicè, & realiter, vt Scotus velle videtur, tunc erit adæquata præcisio ex vtroque capite, qualis est generis a suis differentijs; quod si cum communi teneatur includi essentialiter in illis, velut in alijs suis inferioribus, tunc adhuc benè consistit, quod perfectè, & adæquatè præscindat ab illis, quia ad hanc sufficit, vt superius in se, & suo immediato significato percipi possit non concepto inferiori; Quod autem hoc sine illo concipi nequeat, solum infert, quod hoc non perfectè, & adæquatè præscindat ab illo, & quod præcisio hinc indè, mutua non sit; & ex hoc diruitur præcipuum fundamentum opinionis aduersæ, quæ ob id præcisè negat perfectam præcisionem entis ab inferioribus, & contrahentibus suis, quia intrinsecè, & quidditatiuè clauditur in omnibus illis; cum igitur ostensum sit id esse prorsus impertinens ad perfectam, & adæquatam præcisionem, quia perfectio vel imperfectio præcisionis non attenditur ex parte illius a quo præscinditur, sed ex parte eius quod præscinditur, concludendum est perfectè præscindere a suis inferioribus, & contrahentibus.

51 Respondent alij ad perfectam vnitatem, & præcisionem conceptus superioris ab inferioribus, requiri, vt conceptus ille fundetur in aliqua vna realitate, seu natura communi a parte rei inuenta in omnibus inferioribus; cum igitur non detur à parte rei talis vna realitas entis in Deo, & creatura, substantia, & accidente, vt diximus quæst. præced. & magis constabit quæst. seq. qua de causa conceptum entis interdum solemus appellare inadæquatum, fatendum est, non esse conceptum perfectè, & adæquatè præcisum. Sed Contra, quia iuxta hanc responsionem nullum genus, nullaque species perfectè præscinderet ab inferioribus, differentijsque contrahentibus, in opinione Aduersariorum non admittentium naturas communes à parte rei in particularibus repertas; Tum quia quamplurimi Scotistæ admittunt vnicam realitatem entis communem Deo, & creaturæ, cui innitatur conceptus communis eius per intellectum abstractus; Tum quia hac non admissa, non proinde negari debet conceptus entis perfectè vnus, & præcisus, ad hoc enim sufficit, quod intellectus habeat fundamentum à parte rei distinguendi rationem, qua plura conueniunt quoad communem gradum essendi a rationibus particularibus quibus discrepant, qua ratione Aduersarij ponunt conceptum generis perfectè præcisum a conceptu specierum, ac differentiarum, etiamsi non admittant naturam genericam à parte rei inuentam in speciebus, & a rationibus specificis ex natura rei distinctam. Tum quia, vt diximus, hæc præcisio vnius conceptus ab alio, non est præcisio secundum rem, seu realis separatio vnius formalitatis ab alia, sed consideratio vnius sine consideratione alterius; sufficit ergo ratio per intellectum apprehensa cum fundamento in re, per quam plura conueniant etiam si hæc ratio communis a parte rei à particularibus rationibus non distinguatur; Et tandem quando interdum appellamus conceptum entis inadæquatum, non est quia censeamus conceptum eius non esse perfectè, & adæquatè præcisum, sed quia non fundatur in natura communi entis a parte rei inuenta in Deo, & creatura, & ex natura rei distincta à particularibus eorum rationibus, quæ adæquatè illi correspondeat; sed immediatè abstrahitur à pluribus, vt simul conuenientibus, vel ab vna duntaxat natura, inadæquatè tamen concepta quoad communem gradum essendi: qua de causa dicitur conceptus inadæquatus, non autem quia importare nequeat gradum communem saltim ratione præcisum ab inferioribus, & contrahentibus.

52 Secundo iam quoque supra probauimus vnitatem conceptus entis ex conuenientia, quam habent inferiora in ratione entis, & virtute præcisiua intellectus; ex eo enim quod intellectus aliqua plura videt partim inter se conuenire, partimque differre, motiuum, & occasionem sumit distinguendi rationes superiores, quibus conueniant, & inferiores quibus distinguantur; ergo ita distinguendo inter has, & illas, dicitur perfectè præscindere rationes magis vniuersales à minus vniuersalibus; Probatur consequentia, quia ratio magis vniuersalis, qua talis est per talem distinctionem excludit a se rationes minus vniuersales, quia intellectus concipit rationem conuenientiæ nil prorsus cogitando de rationibus diuersitatis; ergo perfectè, & adæquatè præscindit ab inferioribus rationibus rationem entis communissimam, in qua entia conueniunt. Conf. quia conceptus formalis entis perfectè, & adæquatè præscindit a conceptibus formalibus inferiorum; ergo pariter, & conceptus obiectiuus eiusdem ab obiectiuis eorum secernitur; Probatur assumptum, quia in actu illo entia omnia confunduntur, & nullo modo secernuntur abinuicem, quia id quod concipitur, indifferens est ad prædicandum de substantia, & accidente Deo, & creatura, & per talem conceptum non exprimitur determinatus modus essendi, sed tantum habere esse, vt sic, quod indifferenter omnibus entibus conuenit. Probatur etiam consequentia, quia nequeunt entia adinuicem confundi obiectiuè secundum illas rationes, quibus abinuicem distinguuntur, quia illæ sunt separatiuæ, & distinctiuæ entium, non confusiuæ, & vnitiuæ; fatendum igitur est, quod confundantur ex vi alicuius rationis, & formalitatis, quæ non sit separatiua, & distinctiua illorum, sed quæ sit eadem in omnibus, si enim esset diuersa, esset quoque distinctiua; ergo conceptus obiectiuus entis est perfectè præcisus ab inferioribus, quia omninò præscindit a rationibus distinctiuis, id enim est perfectè præscindere, quod nullo modo illas exprimere, & repræsentare.

53 Respondent vtique inferiora conuenire in ratione communissima entis, eam tamen conuenientiam non esse perfectam, quia in eadem ratione entis inferiora partim conueniunt, partim differunt, adeout nunquam concipi possit conuenientia sine aliqua differentia. Contra est, quia iam ostensum est in ratione entis, vt sic, nec Deum a creatura differre, neque substantiam ab accidente, quia per ens non importatur determinatus modus essendi, sed

purum

puntum habere esse in rerum natura; Tum quia hoc etiam admisso petendum est, vnde hæc imperfecta conuenientia procedat; aiunt ex hoc prouenire, quia ens non perfectè præscindit ab inferioribus; & si rursus exquiras, quare imperfectè præscindat, & vnde hæc imperfecta præcisio oriatur, aiunt, quia entia non perfectè conueniunt in conceptu entis, qui circulus est omninò vitiosus. Tum quia rursus vrgetur argumentum principale ex virtute præcisiua intellectus deductum, cum enim entis ratione essendi, vt sic, conueniant; & in ratione taliter essendi differant, poterit vtique intellectus solam rationem conuenientiæ considerare nihil prorsus de diuersitate cogitando, & tunc talis conuenientia erit perfecta, quatenus nullam habebit diuersitatem admixtam; Si iterum dicas eam conuenientiam non esse perfectam, quia cum in conceptu entis saltem implicitè contineantur inferiora, consequenter etiam cum conuenientia includitur aliqua diuersitas, quæ ab inferioribus rationibus ortum ducit; Ego rursus argumentum vrgeo ex virtute præcisiua deductum, vbicunque enim inuenit intellectus conuenientiam, & differentiam, motiuum habet secernendi rationes differentiales à communibus; cum igitur per rationem ipsam entis inferiora partim conueniant, partim differant; poterit rursus intellectus in ea ratione secernere rationem differentialem à ratione communi, quousq; inueniat solam rationem conuenientiæ, præscindendo omninò à ratione differentiæ; vel dabitur processus in infinitum, quod est contra Arist. 10. Met. vbi vult, quod sicut omnis differentia differentium reducitur ad aliqua primo diuersa, ita conuenientia ad aliquam primam omninò rationem, quæ omninò præscindat à rationibus differendi.

54 Tertiò quia ad tuendam imperfectam entis præcisionem, & vnitatem semper solent Aduersarij recurrere ad implicitam inclusionem inferiorum in conceptu entis, examinanda modo est talis inclusio an detur, & quomodo; potest enim multis modis intelligi; primò coniunctiuè copulando scilicet omnia entia per notam coniunctionis, ita vt ens significet Deum, & creaturam, substantiam, & accidens, & hunc modum inclusionis refutauimus supra nu. 11. Vel disiunctiuè ita vt ens per particulam disiunctionis immediatè significet substantiam, vel accidens, Deum vel creaturam, & hoc ibidem confutauimus num. 12. Vel attributiuè, ita vt ens significet primario certum quoddam genus entis, ad quod aliud reducatur, nempe Deum, cui creaturæ attribuuntur, & substantiam, ad quam reducuntur accidentia; & hoc etiam reiecimus n. 4. & 13. Vel simpliciter, & absolutè ita vt absque vlla copulatione, vel disiunctione omnia entia contineantur in ente, quo pacto Auersa cit. explicat hanc inclusionem implicitam, & hunc quoque dicendi modum reiecimus supra n. 10. & 11. dum impugnaremus opinionem admittentem præcisiones formales sine obiectiuis, si enim conceptus formalis entis est vnus, vnum etiam esse debet obiectum, quod per ipsum repræsentatur, & non immediatè plura; quod si illa plura repræsentat, vnum, vt iam illa plura repræsentabit, vt omnia cadunt sub vna formalitate, in qua confunduntur. Vel ita explicatur, vt ens contineat implicitè inferiora idest virtualiter, quemadmodum dicitur causa suos continere effectus; & neque hoc, quia ens non est causa suorum inferiorum, & superius non dicitur continere inferius virtualiter, sed potentialiter. Tum quia causa, vt continet virtualiter effectus suos, non dicit esse effectuum, sed solum esse proprium, quod formaliter acceptum est esse virtuale effectuum.

55 Respondet Auersa, quod inclusio inferiorum in ente quarto modo explicari debet, ita vt adæquate omnia entia contineantur in ente sine coniunctione, & disiunctione, non tamen explicitè, quasi idem sit concipere ens, ac explicitè concipere substantiam, & accidens; manifestum enim est formari ab intellectu conceptum entis non cogitando de substantia, & accidente, sed implicitè eo modo, quo explicat Caietan. inferiora entia posse concipi duplici modo, ita vt distinctio se teneat non ex parte obiecti, quod concipitur, sed ex parte modi concipiendi; vno modo concipiuntur explicitè, & sic concipiuntur, quatenus inter se distinguuntur; alio modo implicitè secundum rationem essendi, & vt sic conueniunt, & includuntur in ente; Contrà, quia hæc Caiet. explicatio, qua vtitur Auersa, nihil prorsus explicat, quia si cum entia concipiuntur secundum rationem essendi vt sic, implicitè concipiuntur; explicitè vero cum attinguntur secundum rationes proprias essendi; ergo distinctio illa non erit tantùm penes modum concipiendi, explicitum, & implicitum, sed penes rationes diuersas propriam, & communem; Tum quia etiamsi conceptio rei in abstracto, & concreto non inferat, nisi distinctionem penes modum concipiendi, tamen concipere rem in vniuersali, & in particulari quid amplius infert, distinctionem, nempe etiam ex parte obiectorum, quia aliud est obiectum particulare, aliud vniuersale. Tum quia etiamsi dici soleat definitionem, & definitum differre solum penes explicitum, & implicitum, quatenus quod confusè & implicitè dicit definitum, hoc totum & non amplius dicit definitio explicitè, & distinctè; id tamen dici nequit de ente, & inferioribus eius, quia ens dicit communissimum gradum essendi, & inferiora adduot determinatum gradum essendi, & ideò non differunt tantum ex parte modi concipiendi, sed etiam rationum conceptarum, Tum quia hoc est, quod hactenus contra Auersam probauimus Deum, & creaturam, substantiam, & accidens resolui posse in plures conceptus obiectiuos, quia non solum dicunt rationem talis entis, sed etiam entis, vt sic, & ideò inuoluunt duplicem rationem nempe entis, vt sic, quod est determinabile, & talis entis, quod est determinatiuum entis, vt sic.

Quartò ratio entis est ex se determinabilis per rationes inferiorum, determinatur namque per finitum vel infinitum, per inhærentiam, vel perseitatem, vt sit Deus, vel creatura, substantia, vel accidens; sicut ergo hac ratione conceptus genericus ponitur adæquatè, & perfectè excludere differentialem, quia de ratione conceptus determinabilis est, quod excludat à proprio conceptu omne determinatiuum; ita pariter dicendum est in proposito eadem ratione conceptum entis, vt sic, excludere perfectè, & adæquatè conceptus limitatiuos inferiorum; vide dicta disp. 5. Log. q. 1. art. 4. dub. 2. vbi ostendimus differentias nullo modo actu, & formaliter contineri in genere, nec explicitè, nec implicitè, nam aliquæ ex illis rationibus probant hanc nostram conclusionem, quas hic repetere non oportet, licet non omnes.

56 Respondent Aduersarij negando paritatem, quia genus & differentia se habent velut duæ partes condistinctæ, quarum vna additur alteri, atque ideò propriè se habent per modum determinantis, & determinabilis; non autem ita se habent ens, & eius modi, quia modi essentialiter includunt ens, & ipsi saltim implicitè includuntur in ente, vnde solum se habent per modum conceptus expliciti, & impliciti, eiusdem essentiæ, quatenus scilicet quod in conceptu entis implicitè, & indeterminatè continebatur, in conceptu inferiorum posteà explicatur, ac determinatur; quare concludunt conceptum entis præscindere ab inferioribus solùm secundum esse explicitum. Contra est, quia licet non tanta præcisio necessaria sit entis à suis inferioribus, quanta est generis à differentia, quia hæc debet esse præcisio nedum perfecta, & adæquata, sed etiam formalis, & ex natura rei, vt sufficiens sit ad Metaphysicam compositionem; adhuc tamen necessaria est præcisio perfecta, & adæquata saltim per rationem cum fundamento in re, quia per rationem distinguuntur, vt determinans, & determinabile; ergo perfectè, & adæquate ita quod nihil determinantis includatur in conceptu determinabilis, & ratio est, quia quam conditionem seruant, vbi aliqua realiter distinguuntur, eandem suo modo seruant, vbi distinguuntur tantùm formaliter, & ratione ex S. Thom. quol. 1. artic. 2. cum ergo determinans, & determinabile, vbi realiter distinguuntur vel formaliter, sic se habeant, quod determinabile perfectè præscindit à ratione determinante, ita quod nihil eius realiter vel formaliter includatur in determinabili, sic erit pariter dicendum in proposito, vbi tantùm ratione ratiocinata, vel virtualiter distinguuntur; Deinde minus rectè dicitur ens præscindere ab inferioribus solum secundum esse explicitum, quia si non præscinderet omninò, ita quod penitus excludat rationes inferiorum; cum dicitur Deus, vel substantia est ens, non tribueretur illi sola ratio conuenientiæ, quam habet cum creatura, vel accidente, quoniam totum esse ipsius per hoc prædicatum importaretur. Tandem probatur, quod rationes inferiorum non includantur in conceptu entis nec explicitè, nec implicitè, quia vt sæpè inculcatum est, id tantùm concipitur, quod exprimitur per conceptum mentis, ac denique quod nullo modo exprimitur nullo modo concipitur; cum igitur inferiora entis nullo pacto secundum proprias earum rationes in eius conceptu includantur, fatendum est perfectè, & adæquatè ab illis præscindere, hoc enim est perfectè ab eis præscindere, quod nullo modo ea repræsentare secundum proprias rationes.

57 Respondet Io. de S. Thom. qu. 14. art. 2. aliud esse superius continere inferiora implicitè in potentia, aliud implicitè in actu confuso; quia continentia implicita in potentia dicit aliquid determinatum in se, sed per additionem determinabile ad plura, & sic animal dicitur implicitè continere rationale, & irrationale, quia vt fiat repræsentatio eorum, opus est nouo conceptu super addito per modum determinantis, sed continentia implicita in actu confuso dicit omnia sine determinatione alicuius, sed vt confusione vna comprehenduntur, sicut cum multitudinem in confuso à longè videmus; ait igitur quod ens continet sua inferiora implicitè in actu confuso, non in potentia, atque ideò eius præcisio ab inferioribus non fit simpliciter, neque per exclusionem vnius rationis ab alia, sed penes magis confusum, vel explicitum de eadem re, quod non variat res conceptas, sed modos concipiendi, sicut res visa à longè in confuso, vel propè cum distinctione, non variat res visas; quare concludit ex eo, quod rationes inferiores actu non repræsententur in conceptu entis, non benè deduci, quod actu non includantur in eo confusè, sed solum, quod non includantur explicitè, & clarè.

Hæc est solutio illa Caiet. reiecta num. 55 quam adhuc magis vrgemus, vt explicatur ab illo Authore, nos enim censemus aliam continentiam implicitam inferiorum in superiori conceptu non reperiri, quam continentiam implicitam in potentia, vt diximus n. 49. & quidem continentia illa implicita in actu confuso prorsus implicare videtur, quia vt explicatur ab hoc Authore, penitus coincidit cum opinione Aureoli de confusione conceptis entis iam explosa qu. 13. nam conceptus obiectiuus entis, qui dicitur implicitè

plicitè in actu confuso continere inferiora, vtique dicit aliquam rationem, quæ exprimitur, & quidem non dicit explicitè aliquam rationem propriam inferiorum, neque aliquam vna rationem communem ab inferioribus præcisam, vt illi volunt, ergo hic dicendi modus coincidit prorsus cum confusione entis Aureoli, quæ adeò confusa est, & obscura, vt à nemine capi possit; nam sic argumentor; vel conceptus formalis entis aliquid explicat, & declarat, vel nihil prorsus; si secundum, ergo dabitur intellectio sine intelligibili, & conceptus sine conceptibili: si primum, peto quid sit illud, quod exprimit, non enim potest ita aliquid exprimere, vt nesciatur quid sit illud, quod exprimat; implicat enim nescire, quod actu intellectui manifestatur per conceptum formalem; & rursus cum illud quod exprimitur per conceptum formalem non sit aliquod particulare, erit gradus aliquis vniuersaliter, qui eo ipso quod clarè, & distinctè attingitur, confusè attinguntur omnia particularia in eo contenta in potentia, quæ quidem est confusio potentialis, non actualis, quia explicari nequit quid sit coclusio illa, in qua coadunari dicantur omnia inferiora, nisi assignetur ex vi alicuius rationis communis, quæ sit vna & eadem in omnibus, non enim confundi possunt entia inter se secundum illas rationes, quibus ab inuicem distinguuntur, quia huiusmodi formalitates sunt separatiuæ entium, non vnitiuæ, & confusiuæ, vt diximus n. 52. Nec iuuat dicere, quod confunduntur hoc ipso, quod intellectui non apparent rationes distinctiuæ ipsorum, eo modo quo à longè strues lignorum nobis apparet vnum lignum, eo quia non videmus extremitates distinguentes vnum lignum ab alio, & sicut cum posteà cominus eandem struem videmus, distinguimus vnum lignum ab alio, hæc visio non variatur quoad obiectum, & res visas, sed tantùm penes magis confusum, & explicitum de eadem re, ita in proposito de ente, & eius inferioribus. Hoc, inquam, parum iuuat, quia cum intellectui repræsentantur inferiora entis, sed non secundùm proprias rationes, & ideò repræsentantur in confuso, peto, num intellectus attingat aliquam formalitatem in illis inferioribus contentam, vel nullam prorsus; si nullam, ergo intellectus nullo modo illa cognoscit nec confusè, nec distinctè: si aliquam, habemus intentum, quod nimirum detur formalitas communis entis ab intellectu abstrahibilis à particularibus entium rationibus, quam cum intellectus attingit non vlterius procedendo, dicitur entia cognoscere in confuso sub ratione entis.

58 Et quidem disp. 6. de Anim. q. 8. nu. 247. cum loqueremur de cognitione confusa, tum ex Arist. tum ex Scoto dupliciter tantùm docuimus posse quidpiam confusè cognosci, vel quia intelligitur sicut exprimitur per nomen, quod genus confusæ cognitionis expressit Arist. 1. Phys. tex. 5. vel quia intelligitur in suo vniuersali, sicut cum intelligitur sub ratione animalis, vel entis; istud verò tertium genus cognitionis confusè, quod comminiscuntur Thomistæ, qua plura immediatè attingantur sine distinctione inter se confusa, & non ex vi alicuius formalitatis communis, quæ sit eadem in omnibus, nobis videtur penitus fictum, & commentitium. Neque ad hanc cognitionem confusam comprobandam suffragatur eius exemplum adductum de viso à longè, quod primò concipitur, vt ens, vel animal, & postea proprius discernitur esse hominem, & hunc hominem, quo casu nunquam variatur cognitio quoad obiectum, sed tantùm quoad confusionem vel maiorem explicationem eiusdem obiecti. Non iuuat, inquam, hoc exemplum, sed potius officit, quia cum obiectum eminus, & cominus cernitur, licet materialiter semper maneat idem, variatur tamen formaliter, & variantur cognitiones, quia cum Petrum à longè venientem, concipio sub ratione animalis; tunc mouetur potentia ab accidentibus genericis animalis; cùm propius discerno esse hominem, mouetur à specificis, & sic etiam cum struem lignorum de prope videmus, & vnum lignum ab alio discernimus, tunc aspectui nostro obijciuntur extremitates eorum, quæ prius non obijciebantur, ex quo constat variari in prædictis casibus visiones nedum quoad confusum, & explicitum, sed etiam quoad res visas, nam aliquid attingimus de propè, quod non attingebatur à longè; Et sanè si hæc doctrina Thomistica de cognitione confusa, & implicita continentia in actu confuso inferiorum in ente vera est, potest applicari indifferenter cuicunque gradui communi etiam generico, & specifico, poteritquе dicere conceptum differentialem à generico non differre, nisi penes magis vel minus explicitum, hocque poterit eodem exemplo confirmari de veniente à longè, qui prius concipitur sub conceptu animalis, postcà hominis, absque varietate obiecti, cum sola variatione maioris, vel minoris explicationis, quod apud omnes constat esse euidenter falsum. Denique supra probauimus vnitatem conceptus entis via reduplicationis, quæ etiam hic mirabiliter conuincit præcisionem perfectam eiusdem conceptus ab alijs inferioribus; nam quando aliquid repugnat alicui ex ratione aliqua formali, & idem non repugnat ex alia ratione, ista ratio est distincta ab illa, vt patet per naturam contradictionis; sed Deo, & creaturæ, substantiæ, & accidenti multa repugnarent ex ratione propria, quæ non repugnant ex ratione entis, ergo ratio entis est distincta, & perfectè præcisa à rationibus proprijs earum: Probatur minor, quia creaturæ repugnat independentia ex ratione propria creaturæ, sed non repugnat ex ratione entis, quia & Deo repugnaret; Deo item repugnat finitas ex ratione propria Deitatis, quæ tamen non repugnat ex ratione entitatis, alioquin etiam creaturæ repugnaret; & quidem hæc ratio adeò probat, vt etiam extorquere videatur præcisionem, & distinctionem ex natura rei gradus entis ab inferioribus, & ideo explicabitur infrà nu. 91.

Soluuntur Obiectiones.

IN oppositum arguit Auersa loc. cit. probans ens non perfectè præscindere ab inferioribus entibus, & modis contrahentibus. Primò quia intantum conceptus superior dicitur perfectè præscindere à differentijs contrahentibus, quia differentiæ istæ sunt quidpiam illi conceptui superadditum, nec illum intimè, ac essentialiter imbibunt; sed non ita se habet ens respectu suorum inferiorum, atque modorum contrahentium, cum in eis essentialiter includatur, ergo &c. Maior probatur, quia perfecta, & adæquata præcisio consistit in hoc, vt ratio præcisa non includatur in illis, a quibus præscinditur, alioquin diceretur præscindere à seipsa; tum quia perfecta præcisio vnius conceptus ab alio dicit actualem exclusionem, & separationem vnius ab alio; tum quia hac ratione conceptus animalis dicitur perfectè præcisus à rationalitate, ac irrationalitate, quia non includitur in eis; Probatur quoque minor, quia ens includitur in inferioribus entibus, vt in ipsis inueniat differentias additas vltrà rationem entis, quæ non sint entia, alioquin per nihil determinaretur ad aliquid constituendum.

Resp. huic argumento, quod est præcipuum oppositæ sententiæ fundamentum, dupliciter; Primò negando minorem, quia vt constabit ex quæst. 7. falsum est ens quidditatiuè, & formaliter includi in modis contrahentibus, cum tantum realiter, ac identicè contineatur in eis; neque ob id sequitur, quod inferebatur in probatione minoris, ens per nihil determinari ad aliquid constituendum, quamuis enim modus determinatiuus entis non sit formaliter ens, sed tantùm identicè; non tamen inferre licet, quod sit formaliter non ens, & nihil, sed tantùm quod non sit formaliter ens, vt loc. cit. ex professo declarabitur; sed quia id adhuc nobis infrà probandum manet, quicquid sit de minori; Secundò respondetur negando maiorem, vt enim constat ex dictis suprà, præcipuè num. 50. vt aliquis conceptus dicatur perfectè, ac adæquatè ab alio præcisus, minimè requiritur, quod non intimè in illo includatur, à quo abstrahitur, vt assumitur in maiori, eiusque probatione; sed solum sufficit, vt ille, qui abstrahitur, non includat illum, à quo præscindit, nec explicitè, nec implicitè; perfectio enim præcisionis, vt ibi diximus, attenditur ex parte conceptus abstracti, & præcisi, non autem alterius, à quo fit abstractio; & hac ratione animal dicitur perfectè; & adæquatè à rationalitate, & irrationalitate præscindere, quia à suo conceptu prorsus illa excludit; quod autem neque rationalitas, neque irrationalitas animalitatem includant, non infert quod animal perfectè ab eis præscindat, alioquin à speciebus, in quibus essentialiter includitur, perfectè non præscinderet, sed infert tantummodò præcisionem perfectam esse mutuam inter illa; cum igitur in proposito modi entis sint omninò extra conceptum entis, quia dicit purum esse rei, nullo modo tangendo determinatum modum essendi, hinc conceptus entis dici debet perfectè præcisus ab eis, etiamsi aliàs in illis esset intimè imbibitus, hoc enim non impedit perfectam eius præcisionem, sed solum impedit præcisionem mutuam; neque hinc sequitur, vt inferebatur in argumento, quod tunc idem præscinderet à seipso, quia præcisio fieret ab inferioribus includentibus ens; non, inquam, id sequitur, tum quia abstractio non fit ab ipso ente, sed ab includente ipsum ens, tum quia cum fit præcisio entis ab inferioribus, stulta est interrogatio, an illa adhuc includant ens, nec ne; nam certum est à parte rei includere, quia abstractio fit tantum per intellectum; & in ordine ad intellectum abstrahentem inferiora neque includunt, neque non includunt rationem entis, quia tunc illa intellectui minimè obuersantur, cum tunc temporis intellectus de ente tantum, vt sic, cogitet non verò de inferioribus; & hæc doctrina omninò vera, ac necessaria est, nisi quoque negare velimus genus perfectè præscindere à speciebus, vbi idem prorsus argumentum fieri potest.

60 Dices cum Auersa vel ens præscindit ab inferioribus, quæ sint entia, vel quæ non sint entia: si primum, ergo præscindit à seipso, si secundum, ergo abstrahitur à nihilo. Resp. hoc idem prorsus argumentum fieri posse de genere respectu specierum, à quibus præscinditur; itaque iuxtà primam responsionem dicimus ens præscindi à modis, quæ sunt quidem entia realiter, ac identicè, non tamen formaliter, & quidditatiuè, sic enim sunt solum talitates entis; iuxtà aliam solutionem dicimus ens præscindi à modis, quæ sunt entia formaliter, non tamen præscinditur ab eis, quatenus entia sunt, sic enim vtique præscinderet à seipso, sed quatenus sunt rationes determinatiuæ entis, vt sic. Sed rursus vrgebis ex eodem Auersa, si omnis ratio, quæ est in homine & bruto, esset animal, non posset animal præscindere à rationali, & irrationali, sed quicquid est in inferioribus entis, & modis eius, est verè, & formaliter ens, ergo nequit ab eis perfectè præscindere. Resp. rursus iuxta primam solutionem negando minorem, quia modi entis non sunt entia, nisi identicè, & realiter, sed iuxtà alteram solutionem quicquid sit de minori, negatur maior, quia ex illa hypothesi solum sequitur nec hominem, nec cæteras eius formalitates posse perfectè ab animali præscindi

non

non tamen è contra, quia adhuc animal excluderet hominem, & brutum à suo intrinseco conceptu, quod solum sufficit, vt diximus, ad perfectam præcisionem vnius conceptus ab alio. Contrà iterum instabis, quia cum modi entis sint essentialiter entia, implicitè saltim includuntur in conceptu entis, nec possunt ab eo penitus excludi, quod nos quoque ad perfectam præcisionem postulamus. Resp. iterum negando modos entis esse essentialiter entia, quia essentialiter sunt talitates entis, quo etiam concesso negatur, quod inde infertur, implicitè includi in conceptu entis, potius enim inferri deberet ens includi in conceptu illorum, atque ideò ipsos non posse perfectè, & adæquatè ab ente præscindi, non tamen è contra.

Secundò Argumentum consimile format Auersa ex contractione conceptus præcisi. Omnis conceptus præcisus debet contrahi ad inferiora, quæ sub se continet, per quasdam differentias, quæ non includunt eundem conceptum communem; sed ens non potest contrahi ad inferiora entia per huiusmodi differentias; ergo ens non habet conceptum perfectè præcisum; Maior probatur, quia cum inferiora essentialiter participant conceptum illum, in illo conueniunt, & ex vi eius non distinguuntur essentialiter; sed eadem inferiora inter se certè essentialiter distinguuntur, ergo debent habere alias differentias præter eundem conceptum communem, per quas essentialiter differant, & conceptus ille communis contrahatur; Probatur minor, quia vt sæpè dictum est, si illæ differentiæ excluderent conceptum entis, essent non entia, & sic ens per nihil contraheretur.

61 Resp. iuxta allatam doctrinam adhuc dupliciter, primò negando maiorem, quia parum refert ad perfectam præcisionem conceptus contrahibilis, quod includatur in differentijs contrahentibus, vel non; sufficit enim, quod differentiæ contrahentes non includantur in ipso actualiter, & ad probationem maioris dicimus sufficere, vt dum differentiæ superadduntur rationi contrahibili, etiamsi illam intrinsecè imbibant, adhuc tamen aliquid noui afferant saltim secundum modum, per quod illa limitetur, & coarctetur; Verùm quia maiorem illam putamus esse absolutè veram de quacunque ratione contrahibili, & contrahente etiam in prædicaris transcendentibus, ideò iuxtà doctrinam Scoticam inferius tradendam de modis entis negamus minorem, ad cuius probationem dicimus, quod licet modi entis excludant ipsum ens formaliter, & quidditatiuè, non tamen realiter, ac identicè, vnde neque sequitur ens contrahi per nihil, sed per aliquid, quod est ens realiter, formaliter autem est talitas entis.

Tertiò, cum ens præscinditur à modis contrahentibus, vel adhuc remanet ens in conceptu eorum, vel non; si primum ergo non est facta perfecta, & adæquata præcisio, quæ postulat vt ratio præcisa ita ab inferioribus abstrahatur, vt non amplius in eis remaneat, quia præscindere est separare vnum ab alio, fit ergo præcisio solùm secundùm explicitum, & est, quod intendunt Aduersarij: si secundùm, sequitur rationes inferiorum non esse aliquid, & quid reale, quia non haberent rationem formalem constitutiuam realitatis, quod est ens; Resp. ens dici perfectè, & adæquatè præscindi à modis contrahentibus, quia re vera nec modi intimè imbibuntur in conceptu quidditatiuo entis, nec ens in conceptu modorum, vt infrà dicemus; Verùm quia ens non tantum dicitur à modis præscindi, sed etiam ab inferioribus suis, in quibus propriè includitur; & in ipsis modis si non includitur formaliter, & quidditatiuè, includitur tamen realiter, ac identicè; ideò ad hoc argumentum respondendum est non aliter, ac si ens quidditatiuè includeretur in ipsis modis, sicut includitur in inferioribus; dicimus itaque hoc argumentum æquè oppugnare præcisionem perfectam conceptus generici cuiuscunque, atque specifici ab inferioribus suis, nam eadem in omnibus interrogatio fieri potest, vnde pro eius solutione repetendum, quod paulo antè diximus stultam esse huiusmodi interrogationem quia vel quæris an remaneat conceptus præcisus inferioribus, à quibus abstrahitur, à parte rei, vel per intellectum; & quocunq; modo fiat, est parum consentanea, & parum vrget conclusionem nostram; si in primo sensu interrogas, est stulta interrogatio, quia illa præcisio fit per intellectum, & non à parte rei, & ideò adhuc remanet conceptus præcisus in inferioribus à parte rei; si fiat in alio sensu, nil minus insipiens est, quia tunc intellectus præscindens nil cogitat de inferioribus, à quibus præscindit, sed tantùm de ratione præcisa; impertinens ergo est tunc temporis quærere, num apud intellectum sic præscindentem, inferiora includant conceptum illum nec ne; quia tunc non cogitat de illis, vnde dici possunt non includere præcisiuè, non negatiuè, quatenus tunc intellectus non cogitat, num includant illum conceptum, nec ne, non autem cogitat, aut affirmat conceptum præcisum in illis non includi; parum autem nobis officit, quodcunque dicatur, quia, vt sæpè diximus in hac quæstione parum refert ad perfectam præcisionem alicuius conceptus, quod includatur in illis, à quibus abstrahitur, imo hoc est omninò impertinens, sed exigitur quòd illa, à quibus fit abstractio, minimè includantur in conceptu præciso; sicut in sententia Aduersariorum, ex eo quod res separetur à suis modis, non è contra; non hinc sequitur subiectum non separari à modis, tanquam rem, quia parum refert, quod alterum extremum sit res, ad hoc vt vnum, tanquam res separetur; sic in proposito nostro parum refert ad perfectam præcisionem vnius conceptus ab alio, quod mutuò se excludant, sufficit enim vt vnus perfectè excludat alterum, licet non è contra, & tunc ille dicetur adæquatè præcisus, vt diximus n. 50.

62 Dices, si facta entis præcisione ab inferioribus, adhuc in eis ens remanet, ergo poterunt præcisiones in infinitum protrahi, quia quoties intellectus ad inferiora redit, reperit ens in eis, quod possit præscindere. Resp. hoc etiam argumentum oppugnare præcisionem perfectam cuiuscunque conceptus generici, vel specifici, negatur ergo sequi processum in infinitum in præcisionibus obiectiuis, quia ratio illa entis, quæ reperitur in inferioribus, est illa, quæ antea per intellectum præcisa fuit, non alia, atque ideò dum redit intellectus ad denuò præscindendum, multiplicantur solum præcisiones formales, hoc est ipsimet actus præcisiui, non autem obiectiuæ, vt diximus disp. 5. Log. q. 2. art. 4. ad 1. prin.

Quartò arguit Io. de S. Thoma quæst. 14. Logicæ art. 2. ad hominem contra Scotistas ex eo quod docet Doctor prim. distinct. 8. qu. 3. ad 1. princ. ait enim ibi conceptum entis sine modo contrahente esse conceptum imperfectum, & inadæquatum, & in hoc differre à conceptu animalis, quia quantumcumque perfectè intelligatur animalitas, & sub quocunque gradu intrinseco concipiatur, nunquam in tali conceptu inuenietur rationalitas, vel irrationalitas, vt modus intrinsecus eius, sed adhuc intelligitur animalitas in tali gradu, vt perfectibilis à rationalitate, vel irrationalitate; non ita se habet conceptus entis, si enim perfectè, & adæquatè concipitur, necessario concipitur sub modo, quod etiam declarat exemplo albedinis, vt decem, quæ si intelligatur sub ratione albedinis tantæ, perfectè, & adæquatè concipitur, sed si concipiatur sub ratione albedinis præcisè, erit conceptus imperfectus, & inadæquatus; ergo in sententia Scoti ens non nisi imperfectè præscindit à modis contrahentibus. Conf. quia si eos, vt sic, nullo modo actu includit modos contrahentes, nec explicitè, nec implicitè, posset contra dictum Doctoris loc. cit. perfectè, & adæquatè intelligi sine illis, sicut animal hac de causa perfectè, & adæquatè intelligitur sine rationali, ac irrationali. Demum quæst. seq. monstramus conceptum entis esse imperfectum, & inadæquatum, & fieri non posse, nisi ab intellectu inadæquatè concipiente, ergo non importat conceptum perfectè præcisum.

63 Resp. Scotum illis verbis vtique innuere non velle in conceptu entis, vt sic, modos includi, imo ait ibi disertè non includi, quod & declarat exemplo graduum albedinis quæ concepta sub ratione albedinis præcisè, illos non includit; sed solum ait includi in conceptu entis perfectè concepti idest sub tali gradu, quo etiam pacto albedo concepta, vt tanta, gradus includit in suo conceptu, quia tunc non rem simpliciter, & absolutè concipimus, sed rem sub modo, vnde conceptus entis, vt sic, dicitur ibi à Doctore imperfectus, & inadæquatus, non quia perfectè, & adæquatè, non excludat modos, quo pacto nos hic loquimur, sed quia tunc ens non concipitur sub modo sibi intrinseco; appellat etiam conceptum entis imperfectum, & inadæquatum ad differentiam conceptus generici, qui sicut semper ab vna sumitur realitate sibi in re correspondente, quam adæquatè explicat, & importat; ita semper dicitur conceptus perfectus, & adæquatus, at conceptus entis non sumitur à realitate ex natura rei distincta ab ea, à qua sumitur modus contrahens, sed ab eadem perfectè, vel imperfectè concepta ambo desumuntur; nam cum perfectè, & inadæquatè concipitur, abstrahitur conceptus entis, vt sic, & cum concipitur perfectè abstrahitur conceptus entis sub modo; quæ sanè perfectio, & imperfectio conceptus longè diuersa est ab ea, de qua loquimur in præsenti quæst. ita hunc passum exponunt communiter Interpretes nostri, præsertim Lichet. & Bargius, imo sic se explicat Doctor ibi in illis verbis; requiritur ergo distinctio inter illud, à quo accipitur conceptus communis, & illud, a quo accipitur conceptus proprius, non vt distinctio realitatis, & realitatis; sed vt distinctio realitatis, & modi proprij, & intrinseci eiusdem, quæ distinctio sufficit ad habendum perfectum conceptum, vel imperfectum de eodem, quorum imperfectus sit communis, & perfectus sit proprius; sed conceptus generis, & differentiæ requirunt disiunctionem realitatum, non tantùm eiusdem realitatis perfectè, & imperfectè conceptæ; hæc Doctor, ex quibus satis constat nil contra nostram conclusionem deduci ex isto loco. Ad Conf. concedimus, ens vt sic, posse perfectè & adæquatè intelligi sine modis modo iam explicato, quatenus scilicet illos omninò excludit à suo quidditatiuo conceptu; animal autem nedum in hoc sensu potest perfectè, & adæquatè intelligi sine differentijs, sed etiam in alio sensu, qui enti conuenire non potest, quia non solùm animal, vt sic, excludit à suo conceptu differentias, sed in quocunque etiam gradu intelligatur, non ob id inuenitur, ait Doctor, rationalitas, vel irrationalitas esse modus intrinsecus animalitatis, sed adhuc intelligitur animalitas in gradu, vt perfectibilis à rationalitate, vel irrationalitate, quia in genere, conceptus contrahentes non dicunt modum intrinsecum contracti, vt in transcendentibus, in hoc igitur sensu negat Doctor conceptum entis esse perfectè, & adæquatè præcisum, vt conceptum animalis, quia ille fundatur in vna realitate, qua adæquatè importat, ex natura rei distincta à realitate differentiæ contrahentis, non sic conceptus entis, qui cum eius modo ab eadem prorsus realitate desumuntur secundum quod adæquatè, vel inadæquatè concipitur. Ad vlt. in

hoc

hoc quoque sensu dicimus quæst. seq. conceptum entis esse inadæquatum, & abstrahi ab intellectu inadæquatè concipiente, quia non sumitur ab vna realitate, quam importet adæquatè distinctam à realitate, vnde sumatur modus contrahens, vt euenit de genere, & differentia quæ semper diuersas realitates important; non autem dicimus esse inadæquatum, quia in suo conceptu aliquo pacto includat modos contrahentes.

64 Postremò objiciunt, hinc sequi entis conceptum esse vniuocum, probatur consequentia, quia ad vniuocationem alicuius conceptus planè aliud desiderari non videtur, quam quod importet conceptum omninò vnum, & præcisum ab inferioribus. Resp. gratis concedendo conceptum entis esse vniuocum, licet non purum vniuocum, sed cum aliqua analogia permixtum, nam ad puritatem, & rigorem vniuocationis aliquid amplius desideratur vltrà perfectam præcisionem, & vnitatem conceptus, vt posteà dicemus. Sed dices, si ens est analogum aliquo pacto, iam eius conceptus cadit à perfecta præcisione, ac vnitate, quia de ratione analogi est, quod non habeat perfectam vnitatem, & præcisionem conceptus, & per hoc præsertim a conceptu vniuoco secernitur, qui importat rationem omninò vnam, & perfectè ab inferioribus præcisam. Resp. quod licet ens sit analogum, non tamen est ex illis, qui excludunt vnitatem conceptus, vt postea dicemus; & quando analogum aliquod talem obtinet vnitatem, gratis fatemur hoc vtique non esse ex vi ipsius analogiæ, sed ex vi vniuocationis annexæ; analogia enim secum non defert, nisi vnitatem attributionis, vel proportionis, quæ est vnitas imperfecta semper inuoluens vel plures rationes inter se proportionem habentes, vel plures habitudines ad vnam formam; hæc verò vnitas attributionis addita vnitati vniuocationis, cum qua bene compossibilis est, sicut vnitas minor cum maiori, propriè non minuit eam, sed tantùm reddit inæqualiter participalem ab inferioribus, quæ inæqualitas propriè loquendo vniuocationem potius, quàm vnitatem, & perfectam præcisionem rationis minuit, vt diximus disp. 2. Log. q. 5. art. 2. & adhuc magis infrà patebit q. 5. vbi etiam explicabitur, qua præsertim ratione differant analoga ab vniuocis, quamuis etiam de hoc satis dictum sit loc. cit. in Logica art. 3.

QVÆSTIO IV.

An conceptus Entis sit ex natura rei ante intellectum præcisus, & distinctus ab inferioribus.

65 QVæstio hæc ad eos solum attinet, qui admittunt vnitatem, & præcisionem perfectam conceptus entis à suis inferioribus, & contrahentibus; & sensus est, an admissa huiusmodi perfecta præcisione conceptus entis, præcedat omninò huiusmodi præcisio opus intellectus, adeovt nedum adsit fundamentum in re distinguendi gradum entis à suis inferioribus, sed adsit etiam distinctio formalis ex natura rei, quæ sit maior distinctione rationis, & minor distinctione reali simpliciter dicta, ac proindè veluti media inter illas, quod genus distinctionis admitti debere modo supponimus tùm ex dictis disp. 1. Log. q. 5. art. 2. tum ex inferius dicendis; & quamuis quæstio hæc communis sit omnibus gradibus, seu conceptibus superioribus respectu inferiorum, hic tamen specialem habet difficultatem, vt adnotauit Suarez, ob transcendentiam entis, qua de causa factum est, vt Scotistæ, qui vnanimiter tutati sunt incunctanter distinctionem ex natura rei formalem, & actualem inter gradus, & naturas prædicamentales superiores, & inferiores; tamen de grado entis, aliorumque transcendentium loquentes, diuisi sunt, vndè aliqui admittunt distinctionem ex natura rei formalem, quæ præscindat antè opus intellectus inter ens, & eius inferiora, adeout non solum velint, quod intellectus concipere possit ens exclusis à tali conceptu omninò inferiorib. & contrahentibus; sed etiam quod non sit opus, ipsum aliquam fabricare distinctionem, atque ideò eodem modo loquendum esse quoad præcisionem conceptus, & distinctionem ab inferioribus de gradib. transcendentibus, ac prædicamentalibus, ita Ant. And. 1. Met. q. 1. ar. 3. Canon. 1. Phys. q. 3. Fab. theor. 94. Poncius part. 3. suique Cursus disp. 18. n. 11. Bonet. 1. lib. suæ Met. cap. 2. Magist. Formalit. art. 2. Meurisse lib. 1. suæ Met. q. 7. Saxius in sua Cathalt. disp. 10. q. 3. art. 1. & alij nonnulli, qui tamen dum asserunt conceptum entis importare realitatem communem ab inferiorib. ex natura rei formaliter præcisam, & ac distinctam distinguunt de duplici realitate alia subiectiua, quæ conuenit naturis communibus prædicamentalibus, & est contrahibilis per veras differentias, cum quibus propriè facit compositionem Metaphysicam; alia est obiectiua, quæ scilicet ex natura rei apta est terminare vnicum conceptum mentis, & nata contrahi non per veras differentias, sed per modos intrinsecos, & talem dicunt esse realitatem, quam important transcendentia.

66 Alij verò Scotistæ & plurimi, & grauissimi oppositum docent, nimirum conceptum entis non fundari in aliqua vna natura communi a parte rei inuenta in omnibus entibus, & ex natura rei formaliter distincta à suis contrahentibus; sed immediatè abstrahi à proprijs realitatibus Dei, & creaturæ substantiæ, & accidentis, atque ideò non esse conceptum omninò præcisum, & distinctum ab inferioribus antè opus intellectus, sed tantùm à parte rei præcedere fundamentum, & occasionem talis abstractionis, quæ facit vt distinctio, & præcisio conceptus entis non sit omninò rationis, vt conceptus secundarum intentionum; ita docuerunt præclarissimi Scotistæ Tatar. 1. Met. q. 1. art. 1. Vallon. tract. formal. declarans vniuocationem & communitatem conceptus entis; Smisinch. de Deo Vno trac. 1. disp. 2. n. 63. Lichet. 1. d. 2. qu. 1. soluendo argumenta Ocham & d. 3. q. 2. & 3. & d. 8. q. 3. & 1. d. 25. & 26. Vigerius 1. d. 8. q. 3. in §. *ad 1. arg. princ.* vbi & Bargius clarissimè item d. 26. Trombet. 4. Met. q. 2. ad 2. prin. & in suis formalit. part. 2. art. 2. declarando quid sit formalitas, & cap. de identitate, & distinc. ex natura rei. Herrera 1. disp. 79. q. 1. ad 2. Vulpes tom. 1. part. 1. disp. 10. art. 1. nu. 2. & fuit constans sententia Scoti pluribus in locis infrà citandis, adeout mirum sit, quomodo Recentiores omnes, admittentes præcisionem conceptus entis, qui vnanimiter hanc secundam amplectuntur sententiam, oppositam passim absque vlla hæsitatione, vel exceptione Scoto tribuant, & Scotistis; cuius communis erroris potissimam causam fuisse arbitror, quia cum vidissent Scotistas inter gradus prædicamentales superiores, & inferiores ponere distinctionem ex natura rei formalem, & superioribus tribuere passim præcisionem ex natura rei ab inferioribus, putarunt etiam illos teneri ad consequenter loquendum eodem modo Metaphysicari de gradibus etiam transcendentibus, quod tamen iudicium erroneum esse mox demonstrabimus; sed quid mirum; si etiam nostri ex hoc capite decepti sunt, vt constat apud Fabrum, & Ponc. loc. cit. vbi num. 11. conceptum entis distingui ex natura rei ab inferioribus gradibus probat ex paritate aliorum graduum prædicamentalium; sed latam disparitatem assignabimus infrà inter gradus prædicamentales, & transcendentales quoad distinctionem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Respectu substantiæ, & accidentis conceptus entis est ex natura rei actualiter præcisus, non tamen respectu Dei, & creaturæ.

67 HÆc conclusio, in qua consistit resolutio huius quæstionis, duas habet partes, in quarum prima asserimus, quod si ens comparetur ad substantiam, & accidens importat conceptum ex natura rei actualiter præcisum à suis inferioribus, & contrahentibus, seu quod idem est, fundatur in aliqua realitate, seu natura communi à parte rei inuenta in substantia, & accidente, & ex natura rei formaliter actualiter, distincta à particularibus earum rationibus; & pendet illa conclusio ex dictis in Logica disp. 6. q. 1. & disp. 5. q. 3. art. 3. nam in primo loco fusè ostendimus ens, quod in decem prædicamenta diuiditur, esse verè, & propriè genus, quia non est ens transcendenter sumptum, seu commune Deo, & creaturæ, quod in ea diuiditur, sed est ens finitum, & limitatum, quod immediatè diuiditur in substantiam, & accidens, velut in primas, & principales species subalternas, deinde substantia in corpoream, & incorpoream, accidens in absolutum, & respectiuum, & sic deinceps, adeout falsum protsus sit, quod dicebant Ant. And. 5. Met. q. 7. & Fab. ibid. disp. 1. cap. 1. & disp. 2. c. 1. theor. 97. ens immediatè descendere in decem prædicamenta, & diuisionem entis finiti in substantiam, & accidens non esse priorem diuisione eiusdem in decem genera, sed esse omninò eandem breuius explicatam quæ omnia ibi fusè probatum est esse de mente Doctoris 5. Met. q. 6. & lib. 7. q. 1. & 1. d. 8. q. 3. N. vbi clarissimè docet ens prius diuidi in infinitum, & finitum, quam in decem genera, quia hoc quod in decem genera diuiditur est ens finitum; & ibid. in solut. ad 1. prin. negat ens transcendenter sumptum habere rationem generis, quia eius conceptus est communis ad finitum, & infinitum, quæ communitas nequit esse in conceptu generis, ex quo sequitur euidenter diuisionem entis finiti in substantiam, & accidens esse diuisionem generis in species, & solùm conceptum entis transcendentis effugere rationem generis ob eius indifferentiam ad finitum, & infinitum.

68 Hoc autem præsupposito satis euidenter prob. nostra conclusio quoad hanc partem, quia vt disertè tradit Doctor loc. cit. 1. d. 8. q. 3. genus, & differentia semper important diuersas realitates Metaphysicas, quarum vna est potentialis ad aliam, ideoque constituunt compositionem Metaphysicam, & ideò genus dicit conceptum communem adæquatum ex natura rei præcisum actualiter a conceptu inferiorum, ac præsertim differentiarum contrahentium, vnde disp. 5. log. q. 3. art. 3. ex professo ostendimus genus, & differentiam mutuo abinuicem ex natura rei præscindere, quia semper sumuntur à diuersis realitatibus; si ergo verum est ens finitum respectu substantiæ, & accidentis habere rationem generis, sanè concludendum est importare conceptum ex natura rei actualiter præcisum à suis inferioribus, ac differentijs contrahentibus; quo adhuc vel eo maximè erit asserendum, quia inferius ostendemus inter gradus prædicamentales loquendo in vniuersum intercedere distinctionem ex natura rei formalem actualem, & nullatenus sufficere virtualem; cum ergo conceptus entis finiti non sit transcendens, sed supremus prædicamentalis, nil obstat, quin fundetur in vna realitate, seu natura communi in omnibus inferioribus reperta, & ex natura rei actualiter à realitatibus contrahentibus distincta; Quæ verò solent objici con-

tra

tes hanc conclusionis partem; nimirum ens immediatè descendere in decem prædicamenta 8. Met. 16. & 10. Met. 5. & rursus hæc decem esse suprema genera, & abinuicem primò diuersa, & alia huiusmodi, sufficienter ibi diluimus, & de hoc etiam nonnihil supra diximus in hac disp. n. 54. & 25.

69 Altera pars conclusionis, quod conceptus entis respectu Dei, & creaturæ non fundetur in aliqua communi realitate, quæ sit vna, ac eadem in ambobus, ac proinde non sit omninò ex natura rei præcisus ab illis docetur à Doctore locis omnibus, art. seq. citandis, vbi eius mentem in hac re ex professo aperiemus; sequuntur Scotistæ omnes supracit. & Recentiores quicunq; nobiscum admittentes perfectam præcisionem conceptus entis. Verum tamen est Neotericos hanc secundam conclusionis partem probare rationibus plerunq; inutilibus, vt potè quæ vel falso innituntur fundamento, vel vniuersaliter excludunt distinctionem, & præcisionem ex natura rei inter omnes gradus Metaphysicos, siue prædicamentales, siue transcendentes; vnde Suarez disp. 2. Met. sec. 3. ex eo probat, quia implicat dari naturam communem à parte rei formaliter actualiter distincta à singularibus, quia vtiq; talis natura esset à parte rei producta, & existens in rerum natura, & per consequens determinata, & singularis; Probat insuper, quia modi contrahente ens ad Deum, & creaturam essentialiter, & quidditatiue includunt conceptum entis, ergo ens ex natura rei non præscindit ab eis. Sed hæc duo assumpta à Suarez, vt vera, sunt in nostra sententia prorsus falsa, quia inferius ostendemus intrà seriem prædicamentalem admitti necessario debere naturas communes ex natura rei formaliter actualiter distinctas à differentijs contrahentibus, quæ extrinsece solum, & per accidens sunt singulares, non intrinsecè, & per se, & rursus paulopost in hac eadem disp. demonstrabimus ens non includi essentialiter, & quidditatiuè in suis modis contrahentibus sed tantum realiter, & identicè, atq; ideò falsum formaliter ex natura rei ab eis præscindere posse; Item Pasqualig. disp. 36. Met. sec. 3. postquam rationes Suarez reiecit, vt insufficientes, alias ipse addit rationes ad hoc idem probandum, quæ similiter falso innituntur fundamento, quod nempe dari nequeat distinctio ex natura rei formalis actualis antecedens opus intellectus, & quod præsertim hæc admitti nequeat inter formalitates Metaphysicas, quorum vtrunque est falsum; nam & talem distinctionem admitti debere, veluti quasi mediam inter simpliciter realem, & rationis iam docuimus disput. 2. Log. q. 5. art. 2. vbi etiam quasdam eius rationes ad impugnandam talem distinctionem quas hic tangit, dissoluimus; & talem distinctionem necessariam esse inter gradus Met. præsertim genericum, & differentialem ostendimus disput. 5. Log. q. 3. art. 3. quæ Scotica principia adhuc magis inferius probabuntur; missas itaque faciamus Recentiorum rationes, & alias adducamus, quæ innitantur præmissis ab omnibus admissis, & quæ præsertim conuincere valeant Scotistas, cum quibus hæc difficultas agitatur specialiter; rationes autem conuincentes hoc nostrum assertum sunt illæ, quas adduximus supra quæst. 2. contra vnitatem conceptus entis respectu Dei, & creaturæ à nu. 40. & inde, diximus enim illas re vera validè impugnare conceptum entis fundatum in vna realitate communi Deo, & creaturæ, & ideò rationes illæ hic pertractandæ sunt additis solutionibus, quas solent afferre Scotistæ oppositæ sententiæ, vt ex earum impugnationibus constet quanti sint valoris, & roboris.

70 Primò itaq; probatur ratione deducta ex compositione Metaphysica, quia data opposita sententia, quod conceptus entis fundetur in vna natura, & realitate communi Deo, & creaturæ, sequitur dari compositionem in Deo saltim Metaphysicam, ex actu, & potentia; consequentia est euidens; quia omnis realitas ex natura rei communis, & vna ad plures contrahibilis est necessario ratio potentialis, vnde cum ratione contrahente compositionem efficit Metaphysicam, quæ destruit diuinam simplicitatem, vt arguit Doctor 2. d. 3. q. 6. sub L. At est responsio in promptu Scotistarum alterius opinionis argumentum probare tantùm conceptum entis importare non posse realitatem subiectiuam, quæ vtiq; cum ratione contrahente compositionem efficit Metaphysicam, non autem probare de realitate obiectiua, hæc enim stat cum summa Dei simplicitate, nec cum ratione contrahente efficit compositionem; quod vario modo explicant Scotistæ ex diuersa declaratione realitatis obiectiuæ, & subiectiuæ; Sed hanc communem solutionem facilè reijcies, si apud Tromb. tract. formalit. par. 2. ar. 2. declarando quid sit formalitas videbis, quid intersit inter realitatem subiectiuam, & obiectiuam, ibi enim ostendit ens nullam dicere realitatem obiectiuam propriè dictam; eandem solutionem optimè impugnat Bargius loc. citat. quia vel per realitatem obiectiuam entis intelligunt conceptum, qui non habeat integram, & completam vnitatem suam antecedenter omninò ad opus quodcunque intellectus quemadmodum habent ceteræ naturæ prædicamentales, & sic nobiscum sentiunt, vel intelligunt realitatem verè communem à parte rei Deo, & creaturæ, ac trascendenter vnam, & hæc quocunque modo explicetur, si sit à parte rei cum tali vnitate, & communitate semper intelligitur potentialis, & contrahibilis, & compositionem efficiet cum ratione contrahente, inquit Bargius.

71 Respondent alij Scotistæ, quod quando communis realitas contrahitur per realitates differentiarum, vtique cum ipsis compositione efficit Metaphysicam, cum altera respectu alterius rationem habeat potentiæ; si verò per modos intrinsecos contrahatur, tunc nulla ibi interuenit compositio, cum entitas, & modus vna sint realitas adæquata, & per consequens nulla ibi intercedat ratio actualis, & potentialis, quia nihil est in potentia ad seipsum, in proposito ens ad Deum, & creaturam contrahitur per modos scilicet finitum, & infinitum, non autem per differentias, & aiunt hanc esse ipsissimam Scoti responsionem 1. d. 8. q. 3 ad 1. princ. Sed hæc communis Scotistarum solutio procedit ex doctrina Scoti circa contractionem entis ab aliquibus non benè intellecta, quia enim sæpè inquit ens contrahi ad Deum, & creaturam per finitum, & infinitum, putant hanc esse contractionem à priori, quasi vna natura seu realitas communis possit primò contrahi ad plura essentialiter distincta per modos intrinsecos, quod est omninò falsum, quia sicut modus rei intrinsecus, non constituit rem in suo esse specifico, & quidditatiuo, sed sic constitutam supponit, ita distinctio modalis plurium supponit distinctionem specificam, atque ideò modus nequit esse prima ratio contrahendi realitatem communem ad constituendum plura essentialiter distincta; antecedens ab omnibus conceditur præsertim in schola nostra, quia modus intrinsecus est extra essentiam rei, nec vnquam rem essentialiter variat, sicut facit differentia; Prob. conseq. quia prima ratio contrahendi realitatem communem ad aliud particulare sub illa realitate communi, est de quidditate, & essentia illius particularis, & facit illud essentialiter differre. Tum quia eadem sunt principia constituendi, & distinguendi apud Metaph. cum ergo modi intrinseci non sint prima constitutiua Dei, & creaturæ, non erunt consequenter prima distinctiua eorum, & prima diuisiua realitatis entis, sed tantum à posteriori eo pacto, quo animal diuideretur per admiratiuum, & non admiratiuum, etsi concedamus modum intrinsecum esse aliquantum passione intimius. Tum quia quæ faciunt differre essentialiter, sunt differentiæ essentiales, quæ modos precedunt; ergo per has primario ratio communis diuiditur, non per modos, nisi à posteriori, & secundario, & in hoc sensu Doctor intelligendus est, cum inquit ens contrahi ad Deum & creaturam per infinitum & finitum. Tum quia propriè loquendo finitum, & infinitum non sunt modi contractiui entis, sed modi intrinseci Dei, & creaturæ, idenque infinitas Deum non constituit, nec finitas creaturam, sed in aliquo priori constituta supponunt, & ideò aliunde petenda est distinctio essentialis eorum, & contractio realitatis entis ad ipsa. Tum quia his omnibus admissis, quod scilicet finitum, & infinitum sint modi intrinseci entis, & posse per eos primo contrahi realitatem communem, adhuc non euitatur compositio Metaphysica in Deo, quia iuxtà allatam in responsione doctrinam reperitur in Deo aliqua realitas, quæ non est de se hæc, sed communis, quæ contrahitur per modum intrinsecum ad Deitatem, quia adhuc ex natura rei modaliter ante opus intellectus ab ea secernitur, & ab ente contracto, atque ideò cum realitate contracta aliquam efficit compositionem; Conseq. patet, quia realitas contracta non est de se hæc, sed communis per datam responsionem, & ratio contrahens non est prorsus idem ex natura rei cum ratione contracta; cum ergo non sint idem prorsus à parte rei, & vnum habeat rationem potentiæ, aliud actus, planè sequitur in Deo compositionem Metaphysicam admitti debere. Denique falsum est Scotum loc. cit. 1. dist. 8. qu. 3. ad 1. prin. hoc modo euitare compositionem Metaphysicam in Deo, vt enim manifestè constat in solutionibus, quas affert ibidem ad quasdam replicas sub lit. Aa, & Bb, per hoc præcisè saluat simplicitatem Dei, quod entitas, vt reperitur in Deo, est de se hæc, & non contracta per aliud à parte rei, siue habeat rationem modi, siue differentiæ; quod etiam prius docuerat 1. d. 3. q. 2. L. vbi hoc non obstante, significat, quomodo adhuc abstrahi possit communis conceptus entis à Deo.

72 Faber cit. theor. 94. cap. 3. respondet, quod Deus, & creatura propriè loquendo non differunt essentialiter, sed sicut perfectissimum, & minus perfectum in infinitum, quod sic declarat, illa differunt essentialiter, quæ per differentias sub eodem genere constituuntur in diuerso esse formali, & essentiali, differentia enim, vt rationale est actus extrinsecus, qui adueniens animali generi illud actuat, & contrahit ad hominem, & facit differre à brutis; non sic est modus extrinsecus, quia non est quid extrinsecum essentialiter à realitate, cui aduenit, vt cum albedo diuiditur per albedinem, vt centum, & albedinem vt decem, albedo vt centum non variat essentiam albedinis, nec differt essentialiter ab albedine, sed solùm vt albedo particularis ab albedine in communi; & albedo vt decem, ac albedo infinita si daretur, non differrent essentialiter, & specificè propriè loquendo, sed solum vt minus perfectum, & magis perfectum in infinitum; ita creatura differt à Deo, quia Deus est ens infinitum, creatura est ens finitum, hæc autem differentia non est propriè essentialis. Deinde addit per hoc quod infinitas sit modus Dei intrinsecus, non tolli, quod etiam non sit modus intrinsecus entis, sicut rationale dicitur differentia animalis, & hominis, animalis, quia ipsum diuidit, & contrahit à hominis, quia ipsum constituit; ita; infinitum est modus intrinsecus entis, quia ipsum diuidit, Dei quia ipsum constituit, non vt differentia, sed vt gradus intrinsecus, de qua doctrina Faber satis sibi applaudit.

Fatemur hanc solutionem suo Auctore indignam esse, nihil enim absurdius meo iudicio dici potest, quam Deum, & creaturam non

differre

differre essentialiter, propriè loquendo, sed solum sicut minus perfectum, & magis perfectum in infinitum, sicut albedo vt decem differt ab albedine infinita; ex hoc enim sequitur Deum, & creaturam eiusdem esse speciei, vt sunt albedo, vt centum, & albedo infinita. Deinde si Deus, & creatura adeò differunt, vt dicantur distare in infinitum, ac esse primo diuersa, quomodo non habent diuersas essentias, easq; essentialiter diuersas? Tum quia falsum est absolutè loquendo, illa solùm propriè essentialiter differre, quæ per differentias sub eodem genere constituuntur in diuerso esse formali, & essentiali, alioquin quæ sunt genere diuersa, non differrent essentialiter. Tum quia graduatio secundum magis, & minus perfectum, quæ Deum à creatura fecerit, non est secundum pluralitatem graduum indiuidualium eiusdem perfectionis specificæ, vt videtur velle hic Auctor in exemplo albedinis, quod adducit, sed est secundum pluralitatem graduum essentialium, eum enim species dicantur se habere velut numeri, quia semper vna excedit aliam in perfectione specifica, dicimus Deum in perfectione essentiali excedere in infinitum species omnes creaturarum tam existentes, quam possibiles, sed differre hoc modo secundum minus, & magis perfectum in infinitum infert supremam differentiam, & primam diuersitatem essentialem inter Deum, & creaturam. Demum falsum quoque est, quod vltimò addebatur, infinitatem esse modum intrinsecum entis, quia ipsum diuidit, & Dei quatenus ipsum constituit, sicut rationale dicitur differentia diuisiua animalis, & constitutiua hominis; hoc, inquam, falsum est, quia modus intrinsecus nunquam rem potest constituere in suo esse primo, & essentiali; cum rem sic constitutam supponat, & repugnat dicere, quod constituit rem, vt gradum intrinsecum, non vt differentiam; quia modus intrinsecus non constituit, sed differentia; vnde nec valet exemplum allatum de rationali, quod diuidit animal, & constituit hominem; hoc enim conuenit rationali, quia eadem differentia; quæ est contractiua generis, est etiam constitutiua speciei, & è contra; cum ergo nec finitas essentialiter creaturam constituat, nec infinitas Dei, ex Scot. 1. d. 2. q. 2. eo quia supponunt illa iam in suo esse constituta, consequenter nequeunt esse modi contrahentes conceptus entis à priori, sed tantùm à posteriori, vt dicebamus. Conf. quia si finitum, & infinitum sunt propriè modi contractiui entis, & talis est vera contractio à priori, cum contrahibile sit prius contracto eo modo, quo contrahitur, si contractio est ex natura rei, contrahibile quoque erit ex natura rei prius modis contrahentibus; in illo igitur priori, in quo ens præcedit modos, & ex natura rei distinguitur ab illis vtique non includit illos, & potest determinari per illos, ergo est verè in potentia ad illos, & cum eis efficit compositionem Metaphysicam.

73 Trombet. 1. Met. q. 2. & trac. formal. part. 2. art. 2. declarando quid sit formalitas quamuis expressè teneat ens non importare vnam realitatem communem Deo, & creaturæ, ibidem tamen in corpore quæstionis, & rursus trac. formalit. part. 2. artic. 2. declarando quomodo differentia importat realitatem distinctam à genere ad euitandam compositionem Metaphysicam in Deo per contractionem entis vtitur hac communi Scotistarum solutione, quod contrahitur per modos, & non per differentias, & hac de causa non efficere compositionem Metaphysicam, & ad vltimam instantiam à nobis factam distinguit de potentia Physica, & Metaphysica, & ait ens esse in potentia Metaphysica ad modos, non verò Physica, atque ideò cum eis compositionem non facere; Sed neque illa responsio satisfacit, quia secundum communem loquendi modum potentia physica vt contradistinguitur ab actu physico spectat ad partes physicas materiam scilicet & formam, & potentia Metaphysica ad Metaphysicam; & sicut potentia physica cum actu physico sufficit ad physicam compositionem, ita Metaphysica cum actu Metaphysico sufficit ad Metaphysicam; si ergo ens habet potentiam Metaphysicam ad modos, hoc ipsum sufficit, vt cum eis adducat compositionem Metaphysicam. Deinde hoc etiam sequitur explicando potentiam Metaphysicam, vt facit ipse Trombet. ait enim ipse, quod potentia Metaphysica est secundum quam aliquod non includit aliud quidditatiue, & in conceptu suo formali, sic quod illud non sit de essentia ipsius; ergo si ens hoc modo est in potentia ad modos, ita perfectè præscindit ens ex natura rei à modis, sicut genus à differentijs, quantum ad excludendum ens à proprio conceptu quidditatiuo, & hoc sufficit ad compositionem Metaphysicam, quia est præcisio antecedens omninò opus intellectus. Denique conceptus entis prædicatur in quid, at modus intrinsecus prædicatur in quale, prædicari in quid est prædicari per modum potentiæ, prædicari in quale est prædicari per modum actus, ergo ens erit potentia respectu modi; nec valet illa continentia identica entis ad modos; quia faciliter distinguuntur ex natura rei, ergo vt sic videntur qualificare, & perficere ipsum ens.

Hoc præsertim vltimum argumentum etiam ipse Tromb. fatetur esse difficile, tamen 4. Met. q. 2. ait concedi posse modum intrinsecum eo pacto præsupponere potentiam, quo est actus, cum igitur non sit actus perficiens essentialiter, & quidditatiuè, sed modaliter, non erit actus, sicut differentia, sed tantùm in suo ordine; in trac. verò formalit. aliter respondet, & ait prædicari in quid tantùm sumi à potentia, & quod sic prædicatur, vtique per modum potentiæ prædicatur; quandoque sumitur ab essentia, & quod sic prædicatur per modum subsistentis, & per se stantis; & sic etiam prædicari in quale interdum sumitur per modum actus, interdum per modum adiacentis, & inhærentis; ens itaque prædicatur in quid, & eius modi in quale secundo modo, non primo. At neutra harum solutionum satisfacit, imò vtraque in solis verbis consistit; non secunda, quia si ens prædicatur essentia per modum essentiæ, subsistentis, & per se stantis, & modus per modum adiacentis, & qualificantis, ergo ens prædicatus per modum potentiæ contrahibilis, & perfectibilis, & modus intrinsecus ad instar actus perficientis, & determinantis, nec enim aliter, nec alio modo explicimus in Logica quid sit prædicari in quid, & in quale; neque prima responsio satisfacit, quia etiamsi modus aduenientis rei ipsum non perficiat in esse quidditatiuo, & essentiali, non proinde negandum est absolutè, quod ipsam non perficiat, nec aliquam compositionem cum ea faciat, alioquin nullum prorsus accidens suum subiectum perficeret, & cum eo compositionem accidentalem faceret.

74 Respondent alij Scotistæ realitatem entis vtique esse de se potentialem, & contrahibilem, sed vt est in Deo nullo modo esse potentialem, quia transit in identitatem realem Deitatis, quæ est actus purissimus, secus est in creaturis, in quibus cum omnis perfectio sit finita, etiam ratio entis erit potentialis, sicut & aliæ rationes minus communes, vt in Deo omnes rationes transcendentes sunt absque vlla potentialitate, ita Posnan. 1. d. 3. q. 1. disp. 4. ad 15. de cuius opinione nescio iudicium facere, quia ibid. disput. 5. supposition se secunda vult conceptum obiectiuum entis, nedum ratione, sed etiam ex natura rei esse præcisum, & distinctum ab inferioribus, & postea Conclusione secunda nobiscum asserit conceptum entis non fundari in aliqua natura communi à parte rei Deo, & creaturæ, substantiæ, & accidenti. Sed quicquid sit de eius opinione, certum est solutionem allatam si ita valem esse, quia modus intrinsecus in schola nostra additus rei non variat rationem formalem, & quidditatiuam illius, si ergo realitas entis de se potentialis est & contrahibilis, etiam in Deo communitatem hanc, & potentialitatem intrinsecè retinebit, vt dicimus de natura communi etiam à singularibus contracta, quia cum infinitas sit modus intrinsecus, ei addita non variabit rationem formalem illius. Tum quia hoc est, quod disputamus, quomodo realitas entis de se potentialis, & contrahibilis transire possit in identitatem realem Deitatis sine compositione, nam etiam animalitas per rationalitatem contracta transit in realem identitatem humanitatis, sed quia est de se potentialis, & contrahibilis non transit in identitatem sine compositione saltim Metaphysica, ergo ita etiam erit in proposito. Nec valet dicere Deitatem esse actum purissimum, ac proinde ob eius infinitam actualitatem absorbere illam realitatem communem entis in sui perfectam identitatem absque vlla prorsus compositione. Nam ex hoc quod est purissimus actus potius inferri debet nullam secum compati realitatem de se communem, & potentialem; & omnes realitates quas absorbet in sui identitatem, esse in vltima actualitate, & singularitate.

75 Quare ad euitandam huius argumenti efficaciam concludimus, quod supra docuimus q. 2. ens non importare realitatem communem ex natura rei præcisam à Deo, & creatura, illisq; communem, sed simplicissimum conceptum immediatè abstractum ab intellectu à particularibus rationibus Dei, & creaturæ inadæquatè conceptus, qui deinde per actum intellectus rursus referentem illum communem conceptum ad inferiora contrahitur ad illas per particulares conceptus finiti, & infiniti dicentes quale; vnde sicut conceptus entis re vera non est prior ex natura rei Deo, & creatura, sed posterior quia abstrahitur ab illis iam in suo esse constitutis; ita contractio entis quæ fit per finitum, & infinitum censeri debet contractio à posteriori facta per intellectum cum fundamento in re, non a priori, vt docet Lichet. 1. d. 2. q. 1. in §. *Quantum ad 3. art.* Et ex hac positione sequitur in Deo sola compositio rationis apud intellectum inadæquatè concipientem, quæ nihil derogat diuinæ simplicitati, quia vt notat Doctor 1. d. 8. q. 4. A a. non omnis compositio conceptuum apud intellectum significat compositionem extrà in realitatibus, sed sola compositio conceptuum adæquatorum; tum quia talis compositio rationis non est aliud, quam extrinseca denominatio resultans in obiecto ex negociatione intellectus diuidentis idem obiectum adæquatum in plura inadæquata, vnde nullam in obiecto imperfectionem ponit, sed in solo intellectu, qui vno actu non valet assequi eminentem perfectionem obiecti, ideoque prius illud concipit sub vna ratione, postea sub alia, & tandem vtramque rationem communem, & particulatem componit adinuicem; sic igitur in Deo primò gradum entis communem concipimus, ac veluti potentialem ad infinitum, deinde ratione infiniti concipimus veluti contrahentem ens ad Deum, qui modus concipiendi, vt patet, nullam ponit imperfectionem ex parte Dei, quia à parte rei ens non dicit potentiam, nec infinitas actum. Instabis cum Doctore cit. lit. Z. saltim conceptus communis est indeterminatus, & potentialis ad specialem conceptum. Respondet Bargius ibid. quod nulla est ibi potentialitas, quia talis præsupponit realitatem à parte rei, vel quod est ibi potentialitas eo modo, quo conceditur communitas; & ideò cum ibi concedatur communitas tantùm penes intellectum, ita etiam tantùm

etiam conceditur potentialitas penes intellectum ; totam hanc doctrinam de abstractione, & contractione entis clarissimè docuit Lichet. 1. d. 3. q. 1. in fine his verbis ; quando abstraho hominem à Francisco, & Io. abstraho ipsum hominem, vt prius omni singularitate, & vt indifferens ad omnem singularitatem hominis, & vt contrahibilem ad singularitatem per aliquid posterius ipso, putà per hæcceitatem, ad quam est in potentia ; sed quando abstraho à Deo, non potest abstrahi aliquid prius, quod sit in potentia ad illud, quia natura diuina est de se hæc ; & quicquid est in Deo est de se hoc ; non abstrahitur ergo aliquid in re, quod sit in potentia ad determinari, sicut in creatura ; sed sic abstrahitur, quod possum considerare singulare in communi, & vt hoc tantum ; in primo casu est abstractio alicuius prioris naturæ à posteriori, ad quod est in potentia, in secundo casu est tantum abstractio posterioris à priori, ita Lichet.

76 Secundò principaliter probatur assertum nostrum, quasi ens diceret realitatem suo conceptui adæquatum communem Deo, & creaturæ ; ergo à parte rei daretur aliquid prius, & independentius Deo ; Probatur consequentia quia realitas constituens est prior re constituta per ipsam, cum in ordine ad eam habeat rationem partis, qua etiam ratione probatur consequentia quoad alteram partem, quia totum constitutum dependet à partibus constituentibus, non è contra ; si ergo ens se habet in ordine ad Deum, vt realitas, & pars constituens, planè sequitur esse independentius Deo. Respondent rursus Scotistæ non esse inconueniens dicere, quod aliqua realitas obiectiua sit prior Deo, nulla tamen realitas subiectiua est prior, & superior ; ita Posnaniensis loc. cit. disp. 3. concl. 3. Sed hæc solutio iam explosa est supra nu. 70. vtpotè quæ in solis verbis consistit, & explicare nescit quid dicat realitas obiectiua, vt a subiectiua secernitur ; vel enim per hanc realitatem intelligunt conceptum non habentem integram vnitatem, & completam priusquam intellectui obijciatur, & sic non erit omninò ex natura rei, & complete præcisa ab inferioribus ; vel intelligunt aliquam naturam verè communem & vnam à parte rei citrà quodcunque opus intellectus, quemadmodum dicere habent, vt a nobis dissentiant ; & sic argumentum concludit verè dari à parte rei realitatem natura sua priorem Deo, vt Deus est.

Respondent solum sequi dari realitatem priorem Deo in prædicando, non in essendo, seu dari aliquid prius Deo, non prioritate reali, & existentiæ, sed prioritate generalitatis, seu prædicationis, quæ dici solet à qua non conuertitur subsistendi consequentia, quod nullum est inconueniens, quia non est prioritas Physica, & realis, sed Logica, & rationis. Contra, quia esto hæc solutio valeat iuxtà principia nostra, qui negamus veram realitatem entis communem Deo, & creaturæ, tamen apud Scotistas illam admittentes non valet, quia eo modo realitas entis præcedit diuinitatem, quo eam constituit ; si ergo eam verè constituit a parte rei, vt realitas de se communis Deo, & creaturæ, planè saltim à parte rei ; & prioritate naturæ reali, & non tantum Logica, præcedet Deum, vt Deus est. Conf. quia data hac opinione ita entitas præcederet Deum ob suam communitatem, sicut animal præcedit hominem, sed animal præcedit hominem non tantùm prioritate prædicationis, & non conuertentiæ, sed etiam prioritate naturæ, quam explicant per independentiam, quia Deitas præexigeret entitatem ad sui constitutionem, & non è contra, sicut homo præexigit animalitatem. Et quia in tali proprietate naturæ realitas communis priuilegio gaudet indifferentiæ, & potest esse non magis in eo inferiori, in quo de facto reperitur, quam in alijs, sequitur dari aliquam realitatem in Deo, quæ quantum ex se est, poterat esse in creatura, & è contra ; immò si cum quibusdam Scotistis admitteremus naturas communes, non solùm per indifferentiam, sed etiam per inexistentiam, tunc amplius sequitur vnam, & eandem transcendentalem entitatem reperiri in Deo, & in creatura, quod quam sit absurdum, nemo est, qui non videat ; quæ omnia comprobari possunt, ac declarari exemplo animalis, vel alterius naturæ prædicamentalis ; cum enim aduersarij Scotistæ declarent communitatem entis, sicut declarant communitatem aliorum graduum prædicamentalium, quantum attinet ad vnitatem, & realitatem conceptus ; profectò quantum ad hoc eodem modo discurrere debent de communitate, ac indifferentia entis sicut aliarum naturarum communium.

76 Tertiò probatur, quia vel hæc realitas communis, quam importat conceptus entis, est creata, vel increata, vel participata, vel imparticipata, vel necesse esse, vel non necesse esse, & quodcunque admittatur est inconueniens, cum enim hæc realitas reperiatur à parte rei in Deo, & creatura, si est participata, aliquid participatum erit in Deo, si imparticipata, aliquid tale erit in creatura, quorum vtrumque absurdum est. Hoc argumentum nullius prorsus momenti reputant aduersarij Scotistæ, imo quod dissolui possit à puero in Logica initiato, vbi docetur prædicata communia, vt sic, & vt simpliciter supponunt, præscindere a differentijs contrahentibus, & neutrum esse formaliter, vtrumque permissiuè ; ita substantia, vt sic, nec corporea, neque incorporea est, animal nec rationale, nec irrationale, sed abstrahit ab vtroque, sic in proposito, realitas communis entis nec creata, nec increata est, nec participata, nec imparticipata formaliter loquendo, vtrumque permissiuè.

Sed cogimur dicere, & certè non absque rubore Con-Scotistas nostros energiam argumenti hactenus non penetrare, cum tamen eodem prorsus argumento vtatur Scotus ipse 1. d. 8. q. 3. dum probat ex ratione necesse esse conceptum entis communem Deo, & creaturæ esse non posse genericum, quia tunc vel intentio, seu conceptus istius generis erit ex se necesse esse, vel non necesse esse ; si primum, ergo non erit potentialis ad differentiam, quia necessitas potentialitatem excludit ; si secundum, ergo quod est necesse esse, esset constitutum ex eo, quod non est necesse esse ; ita arguit Doctor : quod planè argumentum nullum est, si allata solutio est sufficiens ; quia tunc statim occurretur dicendo realitatem illam entis nec esse necesse esse formaliter, nec non necesse esse, sed vtrumque permissiuè, necessariam scilicet in Deo, contingentem in creatura. Verum ex dictis supra nu. 42. & 44. liquet conspicuè argumenti efficacia, quæ certè nullo pacto dissimulari potest, nihil enim concipi potest in Deo à parte rei existens, quod sit extra esse increatum, & imparticipatum, positiuè, vel negatiuè, nec aliquid in creatura, quod sit extra esse creatum, & participatum, ergo dari nequit a parte rei realitas communis illis per indifferentiam, vel per inexistentiam, quæ abstrahat ab illis rationibus, sed tantùm communis conceptus immediatè abstractus à realitatibus Dei, & creaturæ inadæquatè cognitis ; Probatur assumptum multipliciter, quia etiam ipsamet ratio entis, quæ in Deo est essentialiter diuinas habet proprietates, vt esse infinitam, independentem, & increatam, & non tantum identicè, vt responderi solet, sed etiam formaliter est de se infinita, vt ratio entis præcisè, ait enim Doctor 1. d. 8. q. 3. k. quod quæcunque realitas essentialis in Deo quantumcunque præcisè sumpta est realiter infinita, & idem habet 2. d. 3. qu. 6. L. qua ratione excludit ibi omnem compositionem à diuinis. Conf. quia creatura nedum participat a Deo tale esse, sed etiam participat esse ens, & secundum ipsam rationem entis producitur à Deo, ergo illud ens, seu ratio illa entis præcisè sumpta, ratione cuius creatura est aliquid, est realitas participata, Probatur assumptum ex Auctore de causis propositione quarta, vbi loquens de illa ipsa realitate, qua creatura est ens, ait quod *prima rerum creatarum est esse*, quam propositionem admittit quoque Doctor 4. d. 1. q. 1. §. *Sed istæ rationes*, concedit, inquam ibi, creaturam esse creationis terminum, nedum secundum esse huiusmodi, seu tale, sed secundum esse simpliciter, sicut ergo realitas entis, vt sic, in Deo reperta est formaliter infinita, imparticipata, independens, ita è contra realitas entis, vt sic, in creatura reperta est formaliter participata, creata, dependens, falsum est ergo, quod vt sic præscindat ab effecrato, & increato, participato, & imparticipato.

78 Conf. 2. eadem confutatio, quia totum id, quod est in creatura intrinsecè est finitum, participatum, & communicatum, & ratio participati, & communicati dicitur de tota creatura, non solum categorematicè, sed etiam syncategorematicè sumpta, idest secundum omnem eius formalitatem, etiam quoad supremam, & infimam, siquidem creatura secundum omnem suam formalitatem, siue communem, siue particularem est aliquid participatum, quia nulla prorsus illarum formalitatum assignari potest, quam à Deo non habeat, & præcipuè illa, secundum quam est aliquid, si enim secundum illam rationem formalem, ex vi cuius constituitur formaliter in esse reali, non esset quid participatum, iam creatura ex se esset realis ; ergo creatura etiam secundum supremam entis formalitatem in ipso repertam, est creata, & participata, adeout ratio creati, & participati adæquet totum esse creaturæ siue categorematicè, siue syncategorematicè sumptum. Conf. 3. quia implicat concipere aliquid in creatura, quod non sit ei communicatum a Deo, nam creatura etiam secundum primam rationem entis, qua constituitur, vt sit aliquid, est quid participatum, cum enim recipit esse à Deo, nedum recipit tale esse, sed etiam esse, vt sic, vt aiebat Doctor cit. 4. d. 1. q. 1. itaut simul cum alijs rationibus etiam secundum rationem entis communissimè sumptam terminet productionem ; ergo si concipiatur creatura etiam secundum rationem communissimam entis, quam participat, debet concipi, vt aliquid participatum quia esse participatum intrinsecè inuoluitur in ratione entis, quod conuenit creaturæ, sicut è contra esse imparticipatum, & independens intrinsecè inuoluitur in ratione entis, quod conuenit Deo. Conf. tandem euidentissimè realitatem entis, si à parte rei in creatura reperitur præcisa à realitatibus minus communibus, non posse præscindere a creato, & participato, nam sumo hanc realitatem, vt à cæteris præcisam in homine v. g. & peto secundum quam rationem primò, & per se idest adæquatè competat ei esse causatum, dependens, & participatum, si dicas secundum humanitatem, vel animalitatem, vel corporeitatem, vel substantiam, hoc statim reijcietur, quia tunc accidens non esset ens dependens, & participatum, quia non haberet rationem secum per se primò trahentem dependentiam, & participationem, ergo prima, & adæquata ratio fundans dependentiam, & participationem est ipsissima ratio entis, vt sic, quæ conueniunt creaturæ.

79 Hæc argumenta sunt adeò euidentia, vt quilibet sanæ mentis conuictus manere debeat, & fateri rationem entis, vt sic, quæ conuenit Deo non præscindere ab increato, & imparticipato, & quæ conuenit creaturæ, non præscindere à creato, & participato, sed solum conceptum entis immediatè abstractum à realitatibus Dei, & creaturæ, ita præscindere, quia hic conceptus determi-

natè

natè nec Deo conuen.., nec creaturæ, sed indifferenter se habet ad vtrumque. Neque instantia de animali præscindente à rationali, & irrationali toties inculcata ab Aduersarijs facit ad rem, quia vt adnotauimus num. 44. valdè dispar est à casu nostro, nam rationale, & irrationale sunt infimæ differentiæ specificæ, non supremæ, à quibus proinde præscindere potest aliqua realitas à parte rei existens, vnde in homine assignari potest realitas, quæ formaliter inspecta, & secundum se spectata nec sit rationalis, nec irrationalis, sed materialiter tantùm, & identicè; at non ita assignari potest realitas aliqua in ipso à parte rei existens, quæ non sit dependens, & participata, quia quicquid realitatis habet, totum est ei à Deo communicatum, & ideò cum illi modi dependentiæ, creationis, participationis &c. sint vniuersalissimi, communissimi, & supremi, nequit assignari realitas à parte rei in creatura existens, quæ sub eis non cadat. Quod adhuc amplius explicatur, quia animal v. g. licet præscindat à rationali, & irrationali, non tamen præscindit à corporeo, substantia licet præscindat à corporeo, & incorporeo, non tamen præscindit ab ente per se existente, rursus ens finitum licet præscindat à perseitate, & inhærentia, non tamen à finitate, & participatione; ergo ens, quod conuenit creaturæ, vt sic, secundum suam præcisam formalitatem, inuoluit finitatem, & participationem, vnde concludendum est non dari realitatem à parte rei in Deo, & creatura, quæ formaliter præscindat à creato, & increato, participato, & imparticipato, sed solum conceptum inadæquatum entis abstractum per opus intellectus modo paulò infra explicando, & ex hac doctrina soluitur instantia, qua conatur Arriag. disp. 11. Log. num. 7. ostendere præfatum argumentum non impugnare specialius realitatem entis, quam animalis, & aliarum naturarum prædicamentalium.

80 Quarto Deus secundum omnes rationes, & formalitates, quæ sunt à parte rei in ipso, est essentialiter singularis, ergo etiam realitas entitatis, vt sic, reperta in Deo à parte rei est de se hæc, & singularis, non communis; Consequentia patet, probatur assumptum, tum ex Scoto 1. d. 3. q. 1. in fine, & d. 8. q. 3. Bb. vbi ait, quod ens, vt conuenit Deo, est ipsum esse infinitum, & non aliquid, cui tantùm conuenit ipsum esse, & ideò ex se est hoc, & ex se infinitum, per quod Scoticum dictum mirabiliter confirmatur argumentum præcedens; tum ratione, quia sicut in creatis vnaquæque res est singularis secundum omnes suas rationes per indiuiduationem superadditam naturæ, ita Deus per singularitatem sibi essentialem, & non superadditam, est secundum omnes formalitates suas singularissimus, itaquod vnicuique formalitati singularitas sit essentialis. Respondent Aduersarij Scotistæ negando maiorem, vt vniuersaliter veram, quia in Deo sunt quædam rationes creaturæ incommunicabiles, vt immensitas, æternitas, infinitas, & vnaquæque illarum vtique est de se hæc; quædam verò sunt creaturis quoque communicabiles, vt entitas, sapientia, bonitas &c. & nulla illarum est de se hæc, alioquin communicabiles non forent. Hæc solutio iam explosa est suprà num. 45. vtpotè quæ manifestam admittit compositionem in Deo, quia admittit realitatem de se communem, & contrahibilem, & aliam contrahentem, per quam singularizetur, vnde se haberent per modum actus, & potentiæ, quod sufficit ad compositionem. Tum quia admittit aliquam realitatem in Deo, quæ quantum est de se, posset non esse Deus; Probatur consequentia, quia si ratio v. g. entis à parte rei præscindit à singularitate Dei, & non est de se hæc, realitas illa, quæ ponitur in Deo, iam haberet ex natura sua, quod posset esse cum singularitate creaturæ, & sic posset esse creatura, & non Deus, ratio enim, quæ abstrahitur à pluribus singularitatibus, ita quantum est de se, potest esse cum vna, vt potest etiam esse cum alia. Conf. exemplo animalitatis, quia enim in homine non est de se hæc, sed per aliam realitatem contrahitur, & indiuiduatur, vel specificatur, ideoquantum est de se potest esse in bruto, ratione intrinsecæ indifferentiæ, & communitatis, quam semper retinet; ergo pariter idem dicendum de realitate entis in Deo, si in eo ponitur distincta, & ex natura rei præcisa à cæteris realitatibus. Dum verò quædam diuinæ perfectiones dicuntur creaturis communicabiles, vt loc. cit. diximus, sanè non ita vocantur, quia eadem perfectio secundum rem, quæ in Deo reperitur, possit creaturæ communicari; sed quædam dicuntur communicabiles, quia ob quandam virtualem, & veluti inchoatam similitudinem, quam habent cum perfectionibus in creatura repertis, possunt inuicem communicare in conceptu transcendentali formato ab intellectu nostro, ens inadæquatè concipiente.

81 Quintò vlterius ostenditur, quo pacto negata communi realitate entis Deo & creaturæ, adhuc conuenire queant in communi conceptu entis inadæquato, res enim aliqua potest intelligi confusè, & indistinctè in signo quodam communi ex duplici capite; vel quia realitatem quandam ex natura rei communem cum alia habet, vnde cum illa adæquatè, & distinctè concipitur, statim interiora illam includentia dicuntur concipi confusè, & indistinctè; & in hoc sensu res concipi dicuntur confusè, & indistinctè, quando attinguntur secundum gradus communes prædicamentales, quia illi fundantur in naturis à parte rei communibus, siue per inexistentiam, siue per indifferentiam, vt explicabimus disp. Alio modo dici potest res aliqua concipi confusè, & indistinctè, quia inadæquatè concipitur ob aliqualem conuenientiam, & veluti inchoatam, similitudinem, quam habet cum alia re, & in hoc sensu res concipi dicuntur, quando attinguntur secundum gradus transcendentales, quia isti non fundantur in vna natura communi reperta à parte rei in Deo, & creatura, sed super quandam virtualem, & inchoatam similitudinem, quæ reperitur inter ipsa; quod exemplo declarari potest; nam cum indistinctè concipio hominem, & equum in esse animalis, opus est tunc eadem conceptione realitatem ipsam animalis eis communem distinctè, & adæquatè cognoscere; cum verò res indistinctè concipitur, quia inadæquato conceptu intelligitur supposito aliquo fundamento similitudinis, & conuenientiæ, tunc opus non est realitatem aliquam distinctè, & adæquatè concipi; & talis est conceptio Dei, & creaturæ in conceptis transcendentibus.

82 Respondent Scotistæ aduersarij negando secundum modum concipiendi confusè, & indistinctè, & aiunt res non concipi confusè, nisi quando attinguntur conceptu fundato in realitate aliqua communi ab illis participata, qui est primus modus confusè concipiendi. Sed Contra argumentor ostendendo dari quoque conceptum confusum secundo modo, non solùm in schola Thomistarum, quæ non aliter, nec alio modo eum admittunt, sed etiam in schola Scotistarum; quamuis enim res vna, siue realitas à parte rei pluribus conceptibus adæquatis exprimi nequeat, tamen pluribus inadæquatis, vel vno adæquato, & reliquis inadæquatis exprimi potest, & hæc doctrina præterquamquod est Scoti 1. d. 2. q. 1. lit. l. vbi dicit, quod ab eo, quod ex se singulare est, abstrahi potest conceptus proprius rem adæquatè repræsentans, sicuti est, & conceptus quidam confusus indistinctè illud repræsentans, licet quicquid est ibi in re sit singulare ex se in existendo, itaquod nihil contrahat ibi illud ad singularitatem, & 1. d. 8. q. 3. lit. A a. vbi ait, quod in obiecto, vbi intellectus intuens distinctè non format plures conceptus, potest idem intellectus abstractiuè cognoscens propter imperfectionem conceptuum plures formare; Probatur etiam ratione, quia realitas vna, quæ cum alia habet conuenientiam aliquam in re saltem inchoatam, habet etiam, vt ab intellectu inadæquatè concipiente possit in signo quodam communi concipi, ea enim qualiscunq; similitudo sufficiens ratio est apud intellectum inadæquatè concipientem, vt ab eis sic similibus abstrahere possit rationem vnam communem, in qua eas sic similia secundum illam rationem indistinctè concipiat; licet ergo Deus, & creatura in nulla realitate communi actualiter conueniant; tamen quia habent quandam conuenientiam, & similitudinem fundamentalem, seu virtualem, vt inferius declarabitur, ideò potest intellectus inadæquatè concipiens abstrahere ab illis aliquam rationem communem, in qua inadæquatè concipiantur. Demum hoc ipsum declaratur exemplo quia cum sint tres relationes in diuinis tres personas constituentes, & in nulla communi realitate conuenientes, vt docet Doctor 1. d. 26. quæst. vn. Y. adhuc tamen apud intellectum inadæquatè eas concipientem propter eundem modum se habendi voce intellectionis confusa concipi possunt, & sub vnica ratione repræsentari subsistendi incommunicabiliter; sic etiam 1. d. 3. qu. 3. docet vltimas differentias esse primo diuersas, & in nulla prorsus realitate conuenientes, & tamen d. 25. qu. vn. in fine concedit ab intellectu inadæquatè concipiente abstrahi posse communem conceptum, quatenus sunt similia in modo faciendi vltimò diuerse, vt quoque nos docuimus disp. 5. Log. q. 2. art. 4. & tenet Smisinch. de Deo Vno tract. 1. disp. 2. num. 64. sicut ergo vltimæ differentiæ non obstante primaearum diuersitate in quacunque realitate, adhuc tamen conuenire possunt in conceptu ab eis immediatè abstracto ab intellectu inadæquatè concipiente, ita in proposito non obstante prima diuersitate Dei, & creaturæ possunt conuenire in conceptu inadæquato entis ab eis immediatè abstracto.

Respondent huiusmodi conceptum non fore realem, si ei à parte rei non correspondet realitas communis, in qua fundetur, sed merè rationis, vt potè per intellectum præcisè fabricatum. Sed postea constabit in solutione rationum in oppositum, quo pacto conceptus entis possit dici realis, & rationis, & quomodo hoc non obstante potius dici debet conceptus realis.

Satisfit Obiectionibus.

83 PRimò obijcitur ex Ant. And. & Canon. Illud, quod supponitur omni actui intellectus dicit vnam realitatem ex natura rei extrà intellectum, sed ens secundum proprium conceptum præsupponitur omni actui intellectus, cum sit eius adæquatum obiectum, & primum; ergo habet suam realitatem præcisam extra intellectum ex natura rei. Tum 2. quia si talis realitas ei non correspondet, conceptus entis non esset realis, sed rationis, quia nihil exprimeret in re, & esset præcise fabricatus per opus intellectus. Tum 3. quia intellectus intelligens ens commune Deo, & creaturæ, aut est verus, aut falsus; sic verus, vt dici debet, ergo oppotet esse ex parte rei aliquid realiter eis commune, tunc enim intellectus est verus, quando intelligit, sicut se habet in re ex 9. Met. cap. vlt. Tum 4. Quia aliter vniuersalitas entis esset quoddam fictitium, & chymera, nisi intellectus à parte rei cogeretur ad sic abstrahendum vnum aliquod commune, vnde oportet, quod omni vnitati alicuius veri conce-

conceptus correspondeat aliqua vnitas ex natura rei. Tum demum, quia alioquin ens non esset de quidditate Dei, & creaturæ, nec de illis prædicaretur in quid; Prob. consequentia, quia nec Deus, nec creatura in suis conceptibus dependent à nostro intellectu, neque ens rationis prædicatur essentialiter, & in quid de ente reali.

84 Resp. negando minorem, non enim conceptus entis præsupponitur omni actui abstractiuo intellectus, ad probationem dicimus illam primitatem non esse originis, cui vtique repugnaret talem rationem abstractam esse per opus intellectus, sed est primitas adæquationis, cui non repugnat talem rationem sic communem abstractam esse; tum quia vt diximus, disp. 6. de Anim. q. 6. art. 1. n. 144. cum ens reale statuitur obiectum adæquatum intellectus nostri ex natura potentiæ, sumi non debet, vt supponit simpliciter, nimirum pro illo conceptu abstracto entis, vt sic, sed vt supponit absolutè tam pro ratione generali entis, quam pro specificis, & indiuiduabus particularium entium, secundum quas rationes certè procedit omnem actus intellectus. Ad 2. ait Tromb. 4. Met. q. 2. ad 1. prin. conceptum obiectiuum entis, quamuis non ei correspondeat realitas adæquata à parte rei, esse realem, & non rationis, quia habet esse repræsentatum antè omnem actum intelligendi in aliqua specie intelligibili abstracta ab intellectu agente à realitatibus Dei, & creaturæ, quæ easdem realitates inadæquatè repræsentat, quæ doctrina sumitur ex Scot. 1. d. 3. q. 2. F. vbi dicit, quod res sensibiles possunt producere speciem minus vniuersalis, magis vniuersalis, & transcendentis; quam solutionem adhuc magis explicat tract. formalit. p. 1. art. 2. in declaratione quid sit formalitas, vbi ita declarat, quo pacto conceptus entis sit realis, his verbis; si ratio conceptibilis entis, vt est indifferens ad Deum, & creaturam, habet aliquam vnitatem ex natura rei, illa non est extrà intellectum omninò, sed solum competit enti per actum intellectus abstrahentis talem rationem à suis inferioribus, quæ ratio cum prius abstrahatur ab intellectu agente per aliquod repræsentatiuum ipsius, quam intelligatur ab intellectu possibili, habet vnitatem aliquam ex natura rei, quia antè actum intelligendi, sed tamen non extra intellectum omninò, quia habet esse talis ratio in intellectu obiectiuè, & repræsentatiuè; ita Tromb. loc. cit. Lichetus verò supracit. ait conceptum entis esse realem, non quia fundetur in aliqua natura communi Deo, & creaturæ, sed quia verè abstrahitur ab intellectu, à realitatibus Dei, & creaturæ cum fundamento in re. Vigerius tandem, & Vallon. concedunt huiusmodi conceptum posse dici realem, & rationis, rationis pro quanto est fabricatus ab intellectu abstrahendo, realis quatenus non est ens rationis, & præcedit omnem actum collatiuum intellectus. Breuiter tamen iuxtà dicta in Logica de ente rationis, & secundis intentionibus, conceptus entis debet dici realis, & primæ intentionis, non autem rationis, & secundæ intentionis; non potest dici rationis, quia per conceptum entis res exprimuntur, sicut sunt à parte rei, licet inadæquatè, & confusè, non autem vt comparantur in aliquo attributo rationis; nec secundæ intentionis, quia præcedit omnem actum collatiuum intellectus; conceptus verò rationis, & secundæ intentionis fit per actum collatiuum, & exprimit res, non in suo ordine, & vt sunt à parte rei, sed extrà suum ordinem, & vt comparantur in aliquo attributo rationis, eo modo quo explicauimus disp. 3. Log. q. 8. art. 1. & adhuc magis explicabitur infra disp. 4. n. 6.

85 Ad 3. Intellectus intelligens ens commune Deo, & creaturæ, est verus, quia eius conceptui entis non correspondeat à parte rei realitas vna adæquatè concepta, in qua fundetur, correspondet nihilominus conuenientia quædam fundamentalis, & similitudo virtualis mox explicanda, quæ sufficit ad veritatem, vndè ad argumentum negatur consequentia. Ad 4. patet per idem, quomodo vniuersalitas entis non est ficticia, & chimærica, quia habet fundamentum aliquod à parte rei sufficiens ad vniuersalitatem transcendentalem. Sed dices ex Scoto 2. d. 3. quæst. 7. ab initio lit. A. vniuersalitatem fundari supra communitatem naturæ, ergo vbi hæc non reperitur, fundari nequit vniuersalitas. Resp. Doctorem ibi, vt dicemus art. seq. loqui de vniuersalitate prædicamentali, quæ vtique pro fundamento exigit realitatem, & naturam pluribus communicabilem, non autem de transcendentali, ad quam pro fundamento sufficit virtualis conuenientia, & inchoata (vt ita dicam) similitudo plurium adinuicem. Vrgebis iterum cum Fabro, quia tunc vniuersalia realia, de quibus est Physica, & Metaphysica, non different ab vniuersalibus rationis, & logicis, de quibus agit Logica; quia etiam & ista habent aliquale fundamentum in re, & sic Physica, & Metaphysica non essent magis scientiæ reales, quam Logica; potius ergo in hoc differunt vniuersalia realia ab vniuersalibus logicis, quod illa fundantur super vnitatem alicuius naturæ communis pluribus, non illa. Resp. vniuersalia realia differre ab vniuersalibus logicis, non ex capite assignato à Fabro, quia etiam vniuersalia Logica v. g. genus, & species fundantur supra vnitatem alicuius naturæ communis; sed quia vniuersalia Logica important secundas intentiones, quibus explicantur res extra suum ordinem in aliquo attributo rationis, vbi per vniuersalia, realia siue prædicamentalia, siue transcendentia, explicantur in suo ordine, & vt sunt à parte rei, & ideò Metaphysica, quæ agit de ente, & aliis transcendentibus est scientia realis. Ad vlt. conceptus entis dicitur quidditatiuus non quia præferat aliquam realitatem à parte rei communem Deo, & creaturæ, sed quatenus necessario inuoluitur in conceptu quidditatiuo, quem nos habemus de Deo, & creatura, vndè dicitur de quidditate, vt ait Vallon. conceptibiliter; dicitur etiam quidditatiuus, vt notat Lichet. quia à pura quidditate Dei, & creaturæ natus est abstrahi seclusis omnibus, quæ sunt extrà quidditatem ipsorum.

86 Secundò obiicitur, & est præcipuum oppositæ sent. fundamentum, quod adducitur ab Ant. And. Impossibile est aliqua plura secundum vnam, & eandem rationem omninò simul conuenire, & differre, & ratio huius est, quia ex 5. Met. similitudo, & conuenientia fundantur super vnitatem, distinctio, & diuersitas super multitudinem; sed Deus, & creatura realiter conueniunt in ratione entis, realiter etiam differunt rationibus propriis Dei, & creaturæ; ergo si ratio entis à parte rei nullo modo differt à Deo, & creatura, sequitur Deum, & creaturam secundum eandem rationem, ac entitatem simul conuenire, & differre.

Respondet Suarez cit. plura posse inter se conuenire, & differre secundum eandem rationem, dummodo distinctio, & conuenientia eorum sint diuersorum ordinum, putà si conuenientia sit rationis tantùm, & diuersitas realis, cuius rei rationem reddit, quia si distinctio, & conuenientia sunt diuersorum ordinum, fundari possunt in eodem, quia vna non inuoluit negationem alterius, imo quodammodo illam requirit; ita verò est in præsenti, nam distinctio est realis, conuenientia autem secundum rationem tantum, & ideò non repugnat, vt duo simplicia, quæ secundum rem sunt realiter primò diuersa, secundum rationem habeant vnitatem fundatam in reali similitudine, vel conuenientia, quam inter se habent. Contra hoc est, quod conuenientia Dei, & creaturæ, quoad esse non est tantùm rationis, sed vera, & realis, vt fatetur ipsemet Suarez in vltimis verbis allatæ solutionis sibi ferè in eadem periodo contradicens, idque probatur ex eodem Ant. And. euidenti ratione; Circumscripto omni intellectu Deus, & creatura habent aliquam conuenientiam, quia plus conueniunt, quam ens, & nihil; ergo illa conuenientia est realis, & consequenter fundamentum istius conuenientiæ debet esse reale, nempe realis vnitas alicuius naturæ communis, quæ conceptui entis correspondeat.

87 Itaque pro exacta argumenti solutione dicimus nullum esse inconueniens primò diuersa in realitate, conuenire in conceptu, vt sæpius docet Doctor, & vt est in præsenti, nam Deus, & Creatura ob infinitam eorum distantiam sunt primò diuersa in realitate, adhuc tamen conueniunt in conceptu entis; & verum est vnitatem huius conceptus habere fundamentum reale nempe realem conuenientiam Dei, & creaturæ in ratione essendi, nam, vt diximus, hæc realis similitudo est fundamentum, vndè intellectus abstrahit communem conceptum entis; sed hic maximè aduertendum, quod docet Tromb. 4. Met. q. 2. ad 2. prin. similitudinem hanc realem inter Deum, & creaturam in ratione essendi antè abstractionem conceptus entis non esse actualem, & positiuam, quæ præseferat relationem realem, quia, vt optimè probat argumentum Ant. And. tunc necesse esset Deo, & creaturæ inesse realitatem vnam communem, super cuius vnitatem relatio illa fundaretur; sed adest tantùm, ait Tromb. conuenientia fundamentalis, & aptitudinalis, quæ conuenientia præsupponit fundamentum in aptitudine, & non in actu; & talis conuenientia fundamentalis est, quod quodlibet istorum natum est causare conceptum communem ambobus, quod rationem essendi apud intellectum inadæquatè concipientem; quare ad argumentum principale dicendum est nullum esse inconueniens aliqua plura secundum vnam, & eandem rationem simul conuenire, & differre, dummodo id eodem modo non contingat, hoc enim solum sufficit ad contradictionem tollendam, quæ debet esse de eodem, secundum idem, & eodem modo; sic igitur in proposito Deus, & creatura secundum idem à parte rei conueniunt, & differunt, sed non eodem modo, nam differunt actualiter, conueniunt virtualiter, & aptitudinaliter; quod non contradicit, sicut nulla est contradictio Solem secundum eandem formam esse calidum, & non calidum, calidum quidem virtualiter, non calidum actualiter.

88 Sed dices per hanc solutionem penitus eneruari principale fundamentum, quo Scotus admittit naturas communes à parte rei 2. d. 3. q. 1. nam præcipuè fundatur in hac contradictione, quod homo à parte re conuenit cum asino, & equo, vt animal est, differt ab ipsis, vt rationalis est, ergo istæ sunt diuersæ formalitates ex natura rei, quia secundum eandem penitus rationem conuenientia, & dissimilitudo inter aliqua duo contingere non potest Resp. negando consequentiam; quia in ea ratione Doctor loquitur de similitudine reali, actuali, & positiua, qualis est illa, quæ versatur inter indiuidua eiusdem speciei, & inter hominem, & equum in ratione sentiendi, talis autem nō est similitudo, quę inter Deum, & creaturam inuenitur in ratione entis, quia vt dictum est, est virtualis, tantùm, & fundamentalis. Dices, quare similitudo inter Deum, & creaturam in ratione essendi non est actualis, & positiua, benè tamen inter equum, & hominem in ratione sentiendi, cum tamen nullo operante intellectu, eodem modo conuenire videantur Deus, & creatura in ratione essendi, ac bos, & homo in ratione sentiendi, planè hoc prorsus videtur voluntariè dictum. Resp. non esse voluntariè dictum, sed satis rationabiliter, quia nimirum species, & indiuidua non sunt primò diuersa, sed aliquid idem, entia idest in aliquo realiter conuenientia, & ideò fundant similitudinem positiuam adin-

adinuicem; at Deus, & creatura sunt inter se primò diuersa in realitate, vt apud omnes est in confesso, & ideò fundare nequeunt realem actualem, & positiuam similitudinem, sed tantùm virtualem, & fundamentalem, ratione cuius ambo causare possunt conceptum communem entis apud intellectum inadæquatè concipientem; Tum quia nulli dubium est magis distare sine vlla proportione Deum, & creaturam, abinuicem, quam duas species, vel duo indiuidua sub eadem specie, & ideò mirum non est, si hæc aliquam actualem positiuam similitudinem fundare possunt, non illa; Dices rursus, cur igitur à Deo, & creatura non obstante hac prima diuersitate in re, & realitate, potest abstrahi conceptus communis quidditatiuus, & non à differentijs vltimis. Respondent quidam hoc ideò esse, quia inter Deum, & creaturam reperitur aliqua conuenientia, & similitudo saltim fundamentalis in ratione essendi, non ita inter vltimas differentias; Sed sanè non video cur etiam vltimæ differentiæ dici nequeant similes saltim fundamentaliter in ratione faciendi differre, cum omnes eodem modo differre faciant scilicet vltimò, & ideò probabile censemus etiam ab ipsis inadæquatè conceptis abstrahi posse, si non conceptum entis, quia ipsum non includunt, saltim conceptum vltimæ differentiæ, & hæcceitatis, quidditatiuè vt sic, vt supra dicebamus n. 22. de quo inferius quæst.

89 Sed contra hanc responsionem vrgent duo argumenta, quæ facit Meuriss. estò hanc solutionem non adducat in terminis. Quandocunq; aliqua plura simul conueniunt, & differunt, quantumuis imperfectè conueniant, & perfectè differant, ab eodem tamen præcisè, & formaliter non habent, vnde conueniant, à quo habent, quod differant, ergo quantumuis imperfectè Deus, & creatura conueniant, & perfectè differant, ab eo tamen formaliter non habent, vnde conueniant, à quo habent, quod differant; Probatur assumptum, brutum enim, & planta imperfectè conueniunt, & perfectè differunt; constat tamen non ab eodem formaliter habere, quod imperfectè conueniant, à quo habent, quod perfectè differunt, nam à gradu viuentis habent, quod imperfectè conueniant, & à gradibus sentientis, & non sentientis, quod perfectè differant. Conf. quia ex eo tantùm Deus, & creatura, & alia inferiora entis dicuntur in ente conuenire imperfectè, quia habet conceptus entis vnitatem omnium minimam, sed vnitas, quantumuis imperfecta nunquam est fundamentum proximum differentiæ, sed numerus ex Arist. 5. Met. 20. ergo ab eo non habent aliqua præcisè, quod conueniant etiam imperfectè, a quo habent quod differant.

Resp. si imperfectam conuenientiam, & perfectam differentiam intelligatur conuenientia actualis in genere remoto, & diuersitas in proximo, vt insinuari videtur in exemplo adducto de conuenientia, & differentia bruti, & plantæ, conceditur assumptum cum eius probatione, quia perfectio, & imperfectio respiciunt eundem ordinem conuenientiæ actualis, & differentiæ actualis, vnde cum contradictio verificetur à parte rei actualiter, opus est assignare diuersa quoque ex natura rei fundamenta conuenientiæ actualis, & differentiæ actualis; at si per imperfectam conuenientiam, & perfectam differentiam intelligatur conuenientia virtualis, & differentia actualis, sicut hic nos loquimur, negatur assumptum, ad cuius probationem in hoc sensu non facit exemplum allatum, quandoquidem tam conuenientia, quam differentia inter brutum, & plantam ambæ sunt actuales, estò conuenientia sit imperfecta, scilicet in genere remoto, & differentia perfecta, scilicet in genere proximo. Ad Conf. neque nos dicimus diuersitatem Dei, & creaturæ, fundari super vnitatem imperfectam, & fundamentalem entis, sed super multitudinem rationum propriarum vtriusque, super vnitatem verò fundatur conuenientia, & similitudo, quæ imperfecta est, & solùm virtualis, qualis est illa vnitas.

90 Tertiò afferri solet non minus euidens, quam molestum argumentum; Deus non est ex eo Deus, quo ens; ergo ratio entis, & Deitatis distinguuntur ex natura rei; Consequentia clara est quia distinctio ex natura rei conuenienter colligitur ex effectibus formalibus, seu constitutis distinctis; cum ergo aliud constituatur per rationem Deitatis, & aliud per rationem entis, necesse erit, vt rationes illæ habeant à parte rei aliquam distinctionem; Probatur assumptum, quia cum Deus, & creatura in ratione entis conueniant, sequeretur Deum in ratione Deitatis cum creatura in ratione creaturæ conuenire & è contra. Conf. ratio entis potest inueniri in eo, in quo non est ratio Dei scilicet in creatura, ergo ex natura rei à proprijs eorum rationibus est præcisa, sequela patet, quia ad distinctionem ex natura rei sufficit iste modus separationis scilicet quod alicubi vna ratio possit inueniri sine alia, si enim penitus eadem esset ratio, vbi vna, & altera quoque ratio inueniretur, qua ratione vtitur Ponc. cit. disp. 12. n. 11. solent etiam hæc argumenta formari de ente respectu substantiæ, & accidentis, immo ita illa efformat Suarez cit. cæterum solum respectu substantiæ, & accidentis conceptum entis esse ex natura rei præcisum, quia conceptus immediatè communis illis non est conceptus entis transcendentis, sed entis finiti ex dictis n. 67.

91 Respondetur negando absolutè assumptum, si sermo sit de eo, quod à parte rei contingit, in hoc enim sensu, eò omninò Deus est ens, quo substantia, vt notat Vulpes to. 1. p. 1. disp. 6. art. vlt. nu. 5. & ratio est, quia eadem realitas correspondet conceptui Dei, & entis à parte rei, & cum dicebatur, hinc sequi Deum in ratione deitatis cum creatura in ratione creaturæ conuenire, & è contra, quia conueniunt in ratione entis; negatur, quia vt dicebamus ad argumentum præcedens, Deus, & creatura non conueniunt actualiter in ratione entis, sed tantùm virtualiter, & fundamentaliter cum non vna, sed plures conceptui entis correspondeant, à parte rei realitates, alia siquidem Deus est ens, & alia creatura; si verò sermo sit de eo, quod contingit ex parte intellectus concipientis inadæquatè, sic verum est Deum non dici Deum, & substantiam ab eadem omninò ratione conceptibili, à qua dicitur ens, sed tunc negatur consequentia; quæ cum probatur, quia distinctio ex natura rei sufficienter colligitur ex effectibus formalibus, seu constitutis distinctis, dico hanc regulam esse veram, quando rationes illæ conceptibiles, quibus aliud, & aliud constituitur, sunt rationes conceptibiles adæquatè, idest adæquatè exprimentes diuersas realitates à parte rei; quod si vna illarum fuerit inadæquata, regula fallit, & ita est in proposito: Dices, si Deus à parte rei eodem penitus est Deus, quo ens; ergo à parte rei quod ei conuenit, vel repugnat sub vna ratione, conueniet etiam vel repugnabit sub alia; quod tamen est falsum, nam Deo repugnat finitas ex ratione propria Deitatis, quæ tamen non repugnat ex ratione entitatis, quia si repugnaret, ex ratione formali entis, vt ens est, repugnaret omni enti, & consequenter etiam creaturæ; & hæc quidem instantia euidenter conuincere videtur præcisionem ex natura rei conceptus entis ab inferioribus. Respondetur hanc esse vim reduplicationis, vt faciat solùm, & præcisè illam rationem considerari suprà quam cadit separando illam ab alijs, adeò vt vel supponit rationem supra quam cadit, ex natura rei præcisam ab alijs, vel saltim medio actu intellectus facit talem præcisionem; vnde via reduplicationis vtilis quidem est ad concludendam vnitatem conceptus alicuius, & perfectam præcisionem eius ab alijs, & sic ea vsi sumus in superioribus ad concludendam vnitatem, & perfectam præcisionem conceptus entis; at non iuuat ad concludendam præcisionem ex natura rei, nisi inquantum interdum ei supponitur in rationibus, super quas cadit reduplicatio; cum igitur argumentum procedat de ente prout est à parte rei in inferioribus, malè opponitur ei reduplicatio in tali statu, quia in transcendentibus statim, ac adhibetur reduplicatio, deuenimus ad rationes obiectiuè præcisas, non verò prout sunt à parte rei, nam reduplicatio in serie transcendentium fit tantùm in ordine ad nostros conceptus inadæquatos, in serie verò prædicamentali fit in ordine ad cõceptus adæquatos, quibus distinctæ realitates correspondent à parte rei, ideoq; ex ipsa inferri potest distinctio ex natura rei inter rationes, super quas cadit; quare ad argumentum negatur consequentia, quia fit reduplicatio supra rationem entis, ac si præcisa esset ex natura rei; vnde argumentum petendo occultè principium supponit, quod probare deberet; eo enim ipso, quod assumit prædicata quædam repugnare Deo à parte rei sub ratione Deitatis, quæ non repugnant sub ratione entis, iam supponit rationem entis à parte rei præcisam à ratione Deitatis, de quo controuertitur, & hæc doctrina est valde notanda ad euitandas fallacias, quæ contingere possunt arguendo via reduplicationis in conceptibus prædicamentalibus, & transcendentibus, videtur enim eadem, & eodem modo concludere, cum tamen sit longè diuersa.

92 Ad Conf. argumenti principalis dicimus fortè plus probare, quam arguens intendat, nisi enim rectè intelligatur, ex illo separationis modo rationum communium & propriarum posset inferri inter illas nedum distinctio ex natura rei formalis, sed etiam realis, quia vna inueniri potest, vbi non est alia, quæ separatio sufficiens inditium est realis distinctionis. Conceditur itaq; assumptum, si sermo sit de rationibus ipsis obiectiuis, quia ratio entis includitur in ratione creaturæ obiectiua, in qua non includitur ratio obiectiua Dei, vt sic; sed negatur consequentia, & cum probatur, quia ad distinctionem ex natura rei sufficit ille separationis modus, dicimus quod vtique sufficeret, si rationes illæ obiectiuæ essent adæquatæ, quia tunc singulis corresponderent singulæ realitates à parte rei, quæ fundare possent distinctionem formalem ex natura rei; at non est ita in proposito, quia ratio entis est inadæquata, vt potè immediatè abstracta à proprijs realitatibus Dei, & creaturæ inadæquatè conceptis; si verò sermo est de realitate, quæ enti correspondet à parte rei, tunc negatur assumptum, quia sicut enti non vna correspondet realitas per ipsum adæquatè importata, vt sæpè diximus, sed plures; sic realitas entis dicti de Deo nullo modo includitur in creatura, & è contra, vnde potius colligitur indistinctio, & identitas ex natura rei. Imò in rigore loquendo, si etiam sermo sit de ratione ipsa obiectiua entis negandum est quod separetur à ratione propria Dei, & creaturæ; & ratio est, quia licet ens reperiatur, nedum in Deo, sed etiam in creatura; hoc minimè infert separationem secundum esse formale vnius rationis ab alia, sed solùm quod ens à parte rei non sit idem cum solo Deo, aut cum sola creatura ob eius amplitudinem, quia cum sit ratio communis excedens latitudinem Dei, & creaturæ, ita petit esse in Deo, & non distingui ab ipso ex natura rei, vt eodem modo petat esse in creatura cum eadem identitate; non ergo ex eo, quod est in Deo, separatur à creatura, neque è contra, quia adhuc in ea perseuerat ratione suæ latitudinis, & inadæquatæ identitatis, sicut ex eo quod anima rationalis est in pede inferre non valet, quod separetur à capite ratione suæ illimitationis, & virtualis diuisibilitatis; & hoc modo seruata proportione discurrendum est de alijs naturis communibus, quia enim animalitas non solum in ho-

mine

mine reperitur, sed etiam in boue, non sequitur quod ab homine separetur, quia non per hoc, quod est in boue, desinit esse in homine, quod ad separationem necessarium esset sed solum sequitur, quod non sit idem cum solo homine, neque cum solo boue, sed cum omnibus animalibus, adeout eius vnitas, & identitas sit illimitata, & inadæquata respectu singulorum.

93 Quartò arguit Meurisse, conceptus qui ex natura sua pauciora dicit, quam alter, est ex natura rei præcisus, & distinctus ab eo, sed conceptus entis natura sua pauciora dicit, quam conceptus inferiorum, quia conceptus entis dicit solum gradum essendi, at gradus inferiorum addunt determinatum modum essendi scilicet à se vel ab alio, in se, vel in alio, ergo &c. si dicas conceptum entis hanc vniuersalem repræsentationem non habere ex natura sua, sed solum ab intellectu inadæquatè concipiente naturam aliquam, in qua separat, & distinguit gradum illum supremum à cæteris. Hoc ibi pluribus reijcit, quia talis solutio locum non habet in gradibus prædicamentalibus, vt ibi euidenter ostendit; tum quia vt inferius arguit confutando quandam responsionem Suar. esse creatum, vel esse substantiale plus dicit, quam esse simpliciter, quia hoc dicit conceptum simpliciter simplicem, & non vlterius resolubilem, illud verò dicit conceptum compositum ex esse, & determinato modo essendi. Tum 3. si esse ens creatum, & esse ens simpliciter non differunt nisi per intellectum, & sunt idem à parte rei; sicut ens simpliciter ex natura rei dicitur de Deo, ita quoque ens creatum. Tum 4. quia aliquin, vt arguebat Ant. And. prædicatio entis de Deo non esset prædicatio superioris de inferiori, sed eiusdem de se ipso. Tum denique quia ens ex natura sua est quid commune, & magis vniuersale quam quodlibet inferiorum, ergo ex natura sua diuersum gradum constituit ab inferioribus.

94 Respondetur, vt ibi conceptum entis pauciora dicere ex vi intellectus abstrahentis, & inadæquatè concipientis. Ad. 1. impugnationem huius solutionis ex gradibus prædicamentalibus desumptam negamus paritatem ob rationem sæpius adductam, quia singulis conceptibus prædicamentalibus correspondent realitates propriæ per eos adæquatè importatæ, & explicatæ, non autem conceptibus transcendentibus. Ad 2. concedimus esse creatum, vel substantiale plus dicere, quam esse simpliciter, vel negatur esse simpliciter distingui ex natura rei actualiter ab eo quod addit esse diuinum, vel esse creatum, itaut importet diuersam realitatem per illud ex natura rei determinabilem, vt loquimur de gradibus prædicamentalibus. Ad 3. negatur consequentia, quæ prædicatio in transcendentibus non fit per id, quod importatur a parte rei integrè, & adæquatè sumptum, sed per præcisiones obiectiuas factas ab intellectu inadæquatè concipiente cum fundamento in re, & ideò non est prædicatio omninò ex natura rei secluso quocumque opere intellectus abstrahentis. Ad 4. negatur consequentia, vt enim fiat prædicatio superioris de inferiori, non semper opus est, quod superius importet realitatem à parte rei distinctam a gradu inferiori, sed sufficit interdum, quod eandem importet realitatem cum ipso minus adæquatè conceptam, & explicatam, quo casu, vt notat Bargius 1. d. 8. q. 3. ad 1. prin. idem imperfectè conceptum prædicatur de se ipso perfectè concepto, quod sufficit ad euitandam prædicationem identicam, vbi idem de seipso prædicatur eodem modo conceptum, vt cum dicimus, homo est homo, Petrus est Petrus. Ad vlt. gradus prædicamentales dicuntur natura sua communes, quia singuli singulas important naturas communes à parte rei, ita quod intellectus illos præscindendo, non plus præscindit, quam res se habeat a parte rei, & ideò rem dicitur concipere adæquatè, & ex natura rei distinguuntur ab inferioribus; secus autem est de gradibus transcendentibus, quorum communitas non fundatur super naturas communes a parte rei importatas, sed in præcisionibus obiectiuis, factis ab intellectu res inadæquatè concipiente, & ideò nequeunt omninò ex natura rei ab inferioribus distingui.

95 Quintò arguit idem Meurisse, & vrget rationem Scoti, intellectus certus de vno, & dubius de duobus, habet conceptum illius obiectiuum distinctum a conceptibus illorum. sed intellectus potest esse certus de aliquo quod est ens, dubitando an sit finitum, vel infinitum, vt superius probauimus, ergo conceptus entis, vt sic, est alius, & distinctus à conceptu illorum, & hoc quidem ex natura rei, quia illud, de quo intellectus est certus, natum est ex natura sua parere talem certitudinem, quemadmodum illa, de quibus est dubius, parere nata sunt dubitationem. Deinde conceptus entis est prior naturaliter conceptu Dei, & creaturæ, quia ille conceptus est naturaliter prior, à quo non conuertitur subsistendi consequentia, ergo est alius, & distinctus, quia prius in suo priori non dependet à posteriori nec quantum ad esse, nec quantum ad cognosci. Item inter conceptus quidditatiuos solus conceptus entis est simpliciter simplex; ergo est alius à quolibet inferiorum, quia impossibile est eundem conceptum esse simpliciter simplicem, & non simpliciter simplicem. Demum arguunt alij, ratio entis eadem est in re, & quæ mente concipitur, alias intellectus fingeret rem non conceptam, sed ratio entis in mente perfectè præscindit a Deo, & creatura, ergo ita est in re.

Resp. concedendo totum argumentum vsque ad illud, quod ipse addit ex proprio penu, & hoc quidem ex natura rei &c. Doctor enim per illud argumentum solum probare intendit perfectam præcisionem conceptus entis à conceptibus inferiorum, non curando an ista præcisio sit omninò ex natura rei, vel potius aliquo modo completiuè ab intellectu, quia de hoc ibi non erat disputatio, sed de sola alietate conceptus entis, ad probationem verò illius consequentiæ, vt ab ipso proponitur, dicimus certitudinem, & dubitationem, non solum ex parte obiectorum pendere posse, sed tamen ex parte intellectus idem obiectum prorsus à parte rei adæquatè, vel inadæquatè concipientis. Ad 2. conceptus entis est vtiq; prior conceptu Dei, non tamen Deo ipso, imò est eo absolutè posterior, vt cum Lichet. diximus suprà nu. 75. & illa non conuersio in subsistendi consequentia non infert prioritatem realem, & in essendo, sed logicalem, & in prædicando, vt ibi diximus. Ad 3. per illud probatur tantum conceptum entis esse perfectè præcisum a conceptibus inferiorum, non tamen esse præcisum ex natura rei, quia cum sola distinctione rationis ratiocinatæ optimè saluatur vnum conceptum esse simpliciter simplicem, & non alterum. Ad vlt. negatur maior, nam rationi entis abstractæ, cum dicat conceptum inadæquatum, nulla vna realitas propria, & adæquata correspondet; & ad probationem negatur sequela, adhuc etiam talis conceptio non est fictitia, quia ratio entis est abstracta à rebus habentibus conuenientiam fundamentalem, quę in casu est apud intellectum inadæquatè concipientem, vt possit cum veritate abstrahere conceptum inadęquatum illis communem. Postremò, si ens aliquam realitatem non dicit, sed solum conceptum confusum, & inadæquatum, sequitur in intellectu diuino vniuocationem entis non reperiri, cum nequeat aliquid confusè, & inadæquatè concipere.

Resp. ex Bargio 1. d. 8. q. 2. §. *Respondeo quod quando*, ita esse, potest tamen Deus cognoscere nostram intellectionem esse confusam, & ita potest cognoscere nos habere vniuocationem entis, ipse tamen eam non habet; sicut Deo repugnat cognoscere abstractiuè, tamen cognoscit nos cognoscere abstractiuè, & cognitionem nostram esse abstractiuam, & confusam. Hinc satis lepidè inquit Scotistas non habere vniuocationem entis in intellectu suo, cognoscere tamen illam in intellectu Thomistarum, & ipsi Thomistæ eam habent, & non cognoscunt se eam habere; itaq; concedendum est vniuocationem entis non esse in intellectu diuino, nisi mediatè, quatenus Deus habet in mente sua obiectiuè conceptus nostros formales, quibus inadæquatè concipimus ens, & conuenientiam, quam ipse nobiscum habet in ratione essendi. Dices, si ergo nullus daretur intellectus creatus, qui conceptum entis abstraheret, non attingeret entis vniuocationem, nec eius conuenientiam cum creaturis. Resp. quod adhuc eam attingere posset mediatè in conceptibus formalibus possibilibus ab intellectu creato possibili. Dices, ergo ex hypothesi, quod creatus intellectus non esset possibilis, nullatenus eam cognoscere posset. Resp. si nec intellectus, creatus, nec alia creatura esset possibilis, nulla etiam vniuocatio esset possibilis inter Deum, & creaturam, quæ ab intellectu diuino cognosci deberet; quod si supponantur aliæ creaturæ possibiles præter intellectum creatum, dandum est intellectum diuinum nullam vniuocationem, vel conuenientiam cognoscere inter seipsum & creaturam, sed solum fundamentum, vnde talis vniuocatio abstrahi posset, si intellectus creatus possibilis esset.

ARTICVLVS II.

Quæ fuerit Scoti sententia circa præcisionem, & realitatem conceptus entis.

96 QVia vt aduertimus nu. 66. Recentiores omnes & Thomistæ indubitanter tenent Scotum docere præcisionem ex natura rei actualem conceptus entis a suis inferioribus, & aliorum transcendentium, quemadmodum passim docet de gradibus superioribus, & inferioribus intra seriem prædicamentalem, atq; ideò incunctanter omnes opinionem de naturali præcisione entis ei adscribunt, vt Auctori, operæ pretium duxi integrum subtexere articulum pro vera Doctoris sententia in hoc negotio aperienda, quod etiam eo vel maxime necessarium fuit, quia non solum extranei, sed ex nostris etiam Scotistis quamplures, nec inferioris nominis, hanc genuinam fuisse Doctoris mentem certo certius tenent, quos præced. art. citauimus ab initio num. 65. plura itaque ex libris sent. adducemus loca, in quibus docet vtique conceptum entis esse vnum, & ab inferioribus suis esse perfectè præcisum; non tamen omninò ex natura rei actualiter, quasi ante opus intellectus communicent Deus, & creatura in vna communi realitate, quæ dicatur entitas; sicut homo, & leo communicant in animalitate; loquimur autem de conceptu entis in ordine ad Deum, & creaturam, quia si sermo sit de ente in ordine ad substantiam, & accidens, gratis concedimus importare conceptum adæquato ex natura rei actualiter præcisum ab illis, vt diximus nu. 67. quia talis conceptus fundatur in aliqua realitate, seu natura communi a parte rei inuenta in substantia, & accidente, vt ibi declaratum est; at in ordine ad Deum, & creaturam, quia in tali consideratione nulla ei correspondet vna communis realitas, in qua fundetur, ideo non importat, nisi conceptum inadæquatum ex natura rei fundamentaliter tantum ab illis præcisum, & distinctum; non autem ex natura rei actualiter.

Primus itaque locus habetur 1. d. 8. q. 3. E. vbi soluens Doctor argumen-

gumentum illud Henrici probantis non posse dari aliquid commune dictum vniuocè de Deo, & creaturis, quia primò diuersa in nullo conueniunt, Deus, & creatura sunt primò diuersa, ergo &c. ita respondet. *Ad 2. patebit in 2. art. quod Deus, & creatura non sunt primò diuersa in conceptibus, sunt tamen primò diuersa in realitate, quia in nulla realitate conueniunt, & quomodo esse possit conceptus communis sine conuenientia in re, vel in realitate in sequenti dicetur*; ex quibus verbis manifeste colligitur apud Doctorem enti, quod est commune Deo, & creaturæ nullam correspondet realitatem ex natura rei præcisam, illisque communem, quia si talis daretur, non dixisset Doctor Deum, & creaturam in nulla realitate conuenire.

97 Respondet Faber theor. cit. 94. cap. 3. sensum Doctoris in præfata responsione esse, quod Deus, & creatura sunt primò diuersa in realitate, non quacunque sed potentiali, & generica, quia Deus non est in genere, neque ens commune Deo, & creaturæ est genus, quia realitas communis, quæ ei respondet, non est potentialis, & contrahibilis per differentias, & consequenter non est generica, sed habet realitatem contrahibilem tantùm per modos intrinsecos; Alij Scotistæ inquiunt, quod in idem recidit, Doctorem ibi loqui de realitate subiectiua, non obiectiua; Hæc tamen solutio nec satisfacit, nec est ad Doctoris intentum, quamuis enim in ea qu. 3. vestigetur an Deus vel aliquid formaliter dictum de Deo sit in genere; postea tamen Doctor duas refert opiniones extremas, quarum vna ponit Deum sub genere, altera verò nedum negat Deum nobricum in genere communicare, verùm quoque negat communitatem conceptus transcendentis vniuoci, & hæc erat opinio Henrici, quam præsertim ea ratione probabit, quia Deus, & creatura sunt primò diuersa, & Doct. respondet esse primò diuersa in realitate; non in conceptu; vel ergo fatendum est ex solutione Scoti nullam dari posse realitatem contrahibilem, quæ non sit potentialis, & ad minus generica, vt art. preced. demonstratum est; vel si talis datur realitas hanc quoque excludit ab ente, quia ibi loquitur de communitate conceptus transcendentis, non autem prædicamentalis, & negat conceptui entis vllam correspondere realitatem, in qua fundetur. Tum quia apud Doctorem primò diuersa sunt in duplici differentia, vt docet præsertim 1. d. 26. & alibi, sæpè, quædam sunt primò diuersa in realitate tantum, & hæc sunt illa, quæ nullam habent naturam a parte rei communem, in qua conueniant, quædam vero sunt primò diuersa, nedum in realitate, sed etiam in conceptu, & hæc sunt illa, quibus nedum natura vna communis non est a parte rei, sed nec etiam conceptum habent communem ab illis abstrahibilem, vt sunt vltimæ differentiæ; at si Deus, & creatura haberent naturam entis vnam sic à parte rei communem, nec essent primò diuersa in conceptu, neque in realitate, & ob id nullo modo primò diuersa, quia prima diuersitas inter aliqua aut excludit ab eis vnitatem communitatem conceptus cuiuscunque vel ad minus communitatem realitatis; Tum quia vbicunque Doctor loquitur de primò diuersis, non aliam assignat primam diuersitatem, nisi vel penes realitatem tantù, vel penes realitatem, & conceptum simul, & conuenientià in conceptu tantùm ita explicat, vt in nulla fundetur realitate illis communi, distinguere ergo de vna realitate generica, & potentiali, & alia non potentiali, nec generica, est eludere Scoticam phrasim, ex vi cuius colligitur omnem realitatem esse potentialem, & per differentias contrahibilem, & conuenientiam in solo conceptu excludere omnem prorsus realitatem. Eodem modo refellitur solutio aliorum Scotistarum de realitate subiectiua, & obiectiua, tum quia vt notat Trombet. trac. formal. art. 2. p. 2. declarando quomodo formalitas sit communis ad realitatem, & ad quidditatem, realitas obiectiua propriè sumpta accipitur pro gradu entis, qui est extrà intellectum omninò, & in re, cui correspondet ad extra aliqua vnitas ex natura rei circumscripto omni actu intellectus, & abstractiuo, & intellectiuo, quæ sic est extrà, quod potest per se terminare actum intelligendi circumscripto quocunque alio, quo pacto gradus omnes prędicamentales importat realitatem obiectiuam, quia omnibus illis correspondet aliqua vnitas ex natura rei extra intellectum omninò, cum ergo gradui entis, ait Tromb. non competat talis vnitas omninò à parte rei, sed necessarius sit actus intellectus abstrahentis talem rationem à suis inferioribus, cum fundamento in rebus ipsis reperto, concludendum est ens nec dicere realitatem subiectiuam, nec etiam obiectiuam, si propriè sumatur.

98 Secundus Locus habetur 1. d. 3. q. 2. lit. I. vbi soluens argumentum Henrici dicentis a Deo non posse abstrahi communes conceptus sibi, & creaturis, quia est singularitas quædam, respondet, quod *consequentia non valet, Sortes enim in quantum Sortes est singularis, & tamen à Sorte plura possunt abstrahi prædicata, & ideo singularitas alicuius non impedit, quin ab eo, quod singulare est, possit abstrahi aliquis conceptus communis & licet quicquid est ibi in re sit singulare ex se in existendo, ita quod nihil contrahat aliud ibi ad singularitatem, tamen illud idem potest concipi, vt hoc in re, vel quodammodo indistinctè, & ita vt singulare, vel vt commune*; ex quibus verbis clarè deducitur conceptum entis, de quo ibi loquitur Doctor, non esse sumptum ab alia realitate communi in Deo quæ contracta sit per aliud ad singularitatem, quia quicquid est ibi in re, est singulare ex se in existendo. Respondet Faber loc. cit. quod licet Sortes sit singularis, & quicquid est in eo sit singulare, tamen ab eo abstrahi possunt plura prædicata, & plures conceptus, neque singularitas Sortis hoc impedit, quia includit in seipso plures naturas communes, vt humanitatem, animalitatem, substantiam, ens, &c. Non in esse communi, sed singularizato, & contracto, & ideo possunt abstrahi prædicata, quibus ipsæ realitates, & naturæ communes in esse communi reali correspondent; non ergo habetur ex hoc loco, quod conceptus communis, qui à Socrate contrahitur, vt quod Socrates sit homo, animal, ens, sint puri conceptus formati ab intellectu, quibus a parte rei non correspondeat realitas communis, eadem enim est ratio de homine, animali, & ente, ita Faber.

Sed facile hæc euasio infringitur ex eisdem verbis Doctoris, quia si ideò a Sorte possunt abstrahi communia prædicata, quia includit plures naturas communes, quæ per aliud sunt indiuiduabiles, vt ait Faber, ergo à Deo talia communia prędicata non possent abstrahi, quia vt ait ibi Doctor, quicquid est ibi in re, est singulare in existendo ex se, per quod Deus secernitur à Sorte, in quo etiam realitates, & naturæ omnes sunt in existendo singulares, non tamen ex se, sed per aliud scilicet per differentias contrahentes; Quod etiam confirmatur, quia Doctor soluendo argumentum illud Henrici, admittit antecedens, in quo assumebatur, in Deo non esse plures realitates, quarum vna esset communis, altera contrahens illam ad singularitatem; si ergo solùm ratione harum plurium realitatum in singulari contentarum possunt ab eo abstrahi prædicata communia, planè cum talis realitatum pluralitas minimè in Deo reperiatur ob summam eius simplicitatem, nec etiam ab eo poterunt abstrahi prædicata communia transcendentia; Licet ergo verum sit abstractionem conceptuum communium prædicamentalium fieri a singulari eo modo, quo exponit faber, ratione scilicet inclusionis plurium naturarum communium; id tamen falsum est de conceptibus transcendentibus, quia talium abstractio, vt ibidem expresse docet Doctor (de talibus enim conceptibus transcendentibus ibi disputat cum Henrico) fit hoc modo, *quatenus illud idem potest concipi, vt hoc in re, vel quodammodo indistinctè, & ita vt singulare, vel vt commune*; vnde falsum est, quod eadem sit ratio de abstractione conceptuum prædicamentalium, & transcendentium, vt putat Faber; Neque ex eo loco contendunt Scotistæ nostræ opinionis deducere, quod conceptibus hominis, & animalis non respondeat a parte rei realitas communis, hoc enim gratis concedunt de gradibus prædicamentalibus, vt sunt gradus hominis, & animalis ob rationem tactam n. 88. sed id contendunt solum de conceptibus transcendentibus, de quibus ibi loquitur Doctor.

99 Tertius locus habetur 1. d. 8. q. 3. sub lit. L. vbi ait, quod *intentioni generis correspondet propria realitas, non sic alij intentioni communi*, quæ litera licet in quibusdam voluminibus ponatur, vt additio; fidem tamen facit, & auctoritatem, quia continet doctrinam, quam ait Doctor se latius confirmaturum infra in eadem quæst. in replica ad solutionem primi argumenti principalis; per hoc autem dictum voluit significare Scotus solis conceptibus prædicamentalibus, quæ habent rationes generis, propriam correspondere realitatem, non autem alij intentioni communiori, quales sunt conceptus transcendentes, quod autem ait Fab. id intelligi debere de realitate potentiali, quæ nimirum correspondet intentioni generis, non sic alij intentioni communiori, hoc sępius impugnatum est, tum quia nulla dari potest realitas communis, quæ non sit potentialis qualitercunque contrahi ponatur, dummodo talis contractio realis sit; Tum quia cum Doctor vbicunque de conceptu entis loquitur, neget semper illi propriam correspondere realitatem, non ita explicari debet, vt intelligat de realitate potentiali, sed de quacunque prorsus communi realitate, imò ex eo modo loquendi debet deduci nullam aliam agnouisse Doctorem communem realitatem, nisi potentialem, & contrahibilem, quia nullam aliam vnquam meminit. Deinde in eadem quæst. §. *Contra, conceptus ille*, sub lit. Aa. ait, quod cum dicitur *Deus est ens*, tunc solum est compositio conceptuum, quæ compositio est signum identitatis significatorum, quia idipsum in re, quod significatur per conceptum Dei, est id, quod significatur per conceptum entis; licet per conceptum Dei significetur distinctè, per conceptum verò entis indistinctè. Quod si rursus dicatur illum textum signari pro extra; vrgeri potest id quod immediate habet Doctor post illam additionem, ait enim, quod conceptus entis non accipitur ab aliqua vna realitate, vt conceptus perfectus, & illi realitati adæquatus, sed vt imperfectus, ac inadæquatus, quod planè testimonium clarius desiderari non potest.

Quartus locus habetur prim. d. 26. quæst. vnic. lit. Y. Vbi Doctor à relationibus diuinis ait abstrahi posse conceptum communem, & aliquo modo realem, cui tamen à parte rei nulla communis realitas correspondeat; cum sint relationes illæ primò diuersæ, vnde cum in sententia Doctoris pluribus in locis Deus quoque & creatura sint primò diuersa, si ab illis abstrahitur conceptus communis entis, consequenter dicendum est, illi conceptui nullam correspondere communem realitatem. In qua à parte rei conueniant Deus, & creatura, alioquin prima diuersitas inter ea saluari non posset, quia hæc tollitur per conuenientiam in realitate communi.

100 Demum hæc sententia in schola nostra defenditur à præclarissimis Scotistis, tam Recentioribus, quam antiquioribus, quos citauimus

tauimus ab initio huius q. n. 66. eam namq; tuetur Tatar. 1. Met. q. 5. art. 1. Lichet. disertis verbis 1. d. 25. & 26. & d. 3. q. 2. & d. 8. q. 5. Vigerius item 1. d. 8. q. 5. in sol. ad 1. prin. vbi ait, aduerte, quod iste conceptus communis Deo, & creaturæ non est conceptus realis qui sumatur ab aliqua realitate communi Deo, & creaturæ, quia nulla talis est, idem quoq; habet d. 26. Bargius etiam ita loquitur 1. d. 3. q. 2. in fine, & d. 8. q. 5. ad 1. prin. §. *Respondeo, quod quando.* Tromb. 4. Met. q. 2. ad. 2. princ. vbi disertè docet non dari conuenientiam realem actualem inter Deum, & creaturam, quę fundetur in vna realitate vtriq; communi, & clarius tract. formalit. art. 2. par. 2. §. *pro declaratione quomodo formalitas*, habet, quod nulli enti, quod est indifferens ad finitum, & infinitum, seu quod reperitur in Deo, & creatura, correspondet vnitas ex natura rei in ratione sua conceptibili extra intellectum omnino; & quia aliquando in Metaph. visus est innuere, quod ens suo modo aliquam præseferet realitatem, in tract. formalit. art. 2. part. 2. §. *pro declaratione, quomodo ens importat vnum conceptum realem, & non realitatem*, vt declaret quo sensu id dixerit, habet inferius hæc verba; aduertendum tamen est, quod si realitas obiectiua capiatur pro ratione formali conceptibili, quæ habet esse in intellectu obiectiuè ante actum intelligendi per intellectum abstrahentem, & non tantùm capiatur realitas pro re extra intellectum omninò, concedimus conceptum entis esse quandam realitatem obiectiuam, & conceptum communem entis sumi ab aliqua realitate, vt conceptus adæquatus illi; sed capiendo realitatem alio modo, non est verum, quod talis conceptus sumatur ab aliqua realitate, vt conceptus sibi adæquatus, sed præcisè, vt conceptus inadæquatus, quia enti non correspondet vna natura, aut vna res extra intellectum omninò, & ait hanc fuisse mentem Doctoris 1. d. 8. q. 3. resp. ad 1. arg. prin. Cum ergo hæc sententia de inadæquatione conceptus entis clara habeat pro se Doctoris testimonia, & præcipuos Scotistas patronos nec noua censeri debet in schola nostra, nec a mente Doctoris aliena. Quod verò ad hoc ait Faber Scotistas hanc opinionem tenentes nutritos esse in doctrina Caiet. & Suarez, & pessimè Scotum plerumq; intellexisse, suæ modestiæ derogat, & charitati in suos condiscipulos ac etiam veritati, tantùm enim abest, vt Scotistæ illi doctrinam hanc de præcisione conceptus entis à Caiet. vel Suarez didicerint, quod potius isti ab illis didicerunt, nam Tatar. & Tromb. Caietanum, Vigerius, Lichet. & Bargius Suarez præcesserunt; & Scotum non pessimè, sed optimè interpretati sunt, adeout nos posteriores multum illis debeamus; non scommatibus, vel contumelijs, vt in castris, sed ingenio, & rationibus in scholis agendum est. Hanc denique sententiam de conceptu entis tuentur huius ætatis adhuc superstites præstantiores Scotistæ, inter quos elegantissimè præ cæteris & scriptis, & viua voce eam audiui propugnatam ab Ad. R. P. Mag. Octauiano Camerano Rauennate olim in alma Vniuersitate Cæsarea Viennensi sacræ Theologiæ professore, & diuæ memoriæ Ferdinand. Secundi Roman. Imperat. Consiliario; cuius contubernio post suum in patriam regressum, ac inter domesticos parietes frequenti de re litteraria collatione, sicut per aliquot annos sum valdè delectatus, ita fateor mirabilem eius tum fæcunditatem in scribendo, tum facunditatem in dicendo difficulter æquabilem esse. Vndè iuniorem hunc Octauianum seniori alio Rauennati Strambiato, adeo in nostra Religione ab antiquioribus, semper temporis acti laudatoribus, famigerato præferre dubitabit nemo, cum hic eadem prorsus & fœlicitate, & facilitate nedum in Schola Subtilium, sed & in aula quoque Principum partes suas egregiè præstet; sola igitur tanti viri auctoritas, præcisio quocunque nostræ necessitudinis vinculo, quod nec Atropos ipsa dissoluet, cum animos attingat eius ditioni non subiectos, mihi satis est, vt absque hæsitatione proferam hanc fuisse de conceptu entis veram, & germanam Doctoris nostri sententiam.

101 In oppositum obijciunt alij Scotistæ plures Doctoris auctoritates. Primò arguunt, quia Scotus 2. d. 3. q. 1. vniuersaliter tenet naturas communes dari a parte rei præcisas a suis inferioribus, & contrahentibus, ergo idem asserendum est in proposito de ente, alijsq; conceptibus transcendentibus, nam si in his negatur communis realitas, poterit pari ratione negari in alijs, & hoc est præcipuum argumentum, quod quamplures decepit Scotistas, ac Thomistas induxit, vt Scotum putarent Auctorem fuisse naturalis præcisionis conceptus entis, aliorumq; transcendentium. Resp. tamen nec esse eandem rationem, neq; Scotum eodem modo discurrere de conceptibus transcendentibus, & prædicamentalibus, quia conceptus transcendentes sunt conceptus inadæquati, quibus non vnica, sed plures correspondet realitates; conceptus autem prædicamentales sunt adæquati, & fundati in vna communi natura a parte rei in inferioribus reperta, & de his loquitur Doctor 2. d. 31. q. 5. non autem de transcendentibus; ratio autem, cur conceptus prædicamentales sint adæquati suis realitatibus, quas important, non autem transcendentes, deducitur ex dictis art. præced. quia nimirum sequeretur compositio in Deo, nam talis communis realitas per conceptum transcendentem importata non esset de se hæc, tum quia Deus, & creatura sunt primò diuersa in realitate, nec habent conuenientiam actualem etiam in gradu essendi ex dictis nu. 88. sed virtualem tantùm, ac fundamentalem; ob oppositam rationem conceptus prædicamentales debent esse adæquati, propriamque debent realitatem singuli importare, quia in serie prædicamentali conceptus communes cum peculiaribus veram efficiunt compositionem Metaphysicam, quæ non resoluat, nisi ex realitate contrahente, & contrahibili; & quæ sunt in prædicamento, non sunt primò diuersa, vt Deus & creatura, imò in pluribus gradibus prædicamentalibus conueniunt à parte rei actualiter nullo considerante intellectu, vt homo & planta in gradu viuentis, homo & brutum in gradu sensitiuo, quæ proindè realis, & actualis conuenientia in aliqua communi realitate fundari debet, quam adæquatè importet gradus sensitiuus.

Secundò Scotus in 1. d. 8. q. 3. lit. Y. declarans à quo sumatur conceptus entis in communi habent hæc verba; requiritur ergo distinctio inter illud, à quo accipitur conceptus communis, & illud, à quo accipitur conceptus proprius, non vt distinctio realitatis, & realitatis, sed vt distinctio realitatis, & modi intrinseci, quæ distinctio sufficit ad habendum conceptum perfectum, & imperfectum de eodem, quorum imperfectus sit communis, perfectus proprius; Hæc Doctor. quibus verbis palam docet, quod conceptus entis sumitur à realitate communi, quæ cum per modos contrahitur, conceptus format particulares, quam auctoritatem valdè exagerat Faber loc. cit.

Resp. hunc locum, si benè perpendatur, potius nobis fauere, vt notauit Tromb. loc. cit. non enim ait conceptum entis in Deo sumi ab vna realitate communi, & conceptum proprium ab alia realitate particulari contrahente, sed inquit, quod conceptus communis sumitur ab ipsa realitate Dei præcisè inspecta, conceptus autem proprius, quem nos pro hoc statu habemus, sumitur ab eadem Dei realitate, non præcise sumpta, sed cum modo; vndè per illam realitatem præcisè sumptam non intelligit aliquam realitatem, quam adęquatè importet conceptus entis, vt Faber putasse videtur, sed intelligit realitatem Dei præcisè inspectam, & sine modo.

102 Tertiò obijciunt rationes, quibus Doctor 2. d. 3. q. 1. ostendit necessitatem naturam communium in rebus, nam §. *contra istud*, assumit obiectum inquantum obiectum, esse prius naturaliter ipso actu intelligendi; & ideò si est de se singulare, intellectus intelligens illud sub ratione vniuersalis, intelligeret illud sub ratione opposita suæ conditionis: ergo si secundum nos quidquid eò in Deo, est singulare, & de se hoc, non poterit Deus intelligi sub isto concepto entis in communi, alias intelligeretur sub ratione opposita suæ conditioni, ergo dicendum est dari realitatem communem correspondentem enti. Deindè ibid. sub lit. B. ex dicto Philosopho 7. Phys. quod comparatio fit in specie athoma, arguit vnitatem realem communem naturæ specificæ; ergo cum Deus, & creatura comparentur in ente, seruata proportione poterit pariter inferri vnitas realis communis enti correspondens. Item ibid. lit. D. ad ostendendum necessitatem naturæ communis sic arguit; si omnia essent vnum numero, essent æque distincta, & tunc sequeretur, quod non plus posset intellectus abstrahere a Sorte, & Platone aliquod commune, quam à Sorte, & Linea, sequeretur etiam quod vniuersale quodlibet esset purum figmentum; ad quæ absurda euitanda infert Doctor dari naturam communem a parte rei, ergo a simili arguendum est in proposito, alias argumentum non concluderet. Tandem sub lit. I. docet falsum esse intellectum facere vniuersalitatem in rebus, nam id, quod sit vniuersale, in reipsa habet vnitatem indifferentem ad pluta, ergo idem dicendum est de ente, quod est quoddam vniuersale commune Deo, & Creaturis.

Resp. rationes illas hic non concludere, quia hic sermo est de gradibus, & conceptibus transcendentibus; & Doctor illas efformat de gradibus prædicamentalibus; vt enim constat ex toto illius quæstionis processu, non loquitur ibi Doctor, nisi de naturis genericis, & specificis intra seriem prædicamentalem; & ideò ad 1. Respond. quod loquendo de conceptu adæquato, sicut ibi loquitur Doctor, non potest aliquod, quod est ex se singulare, concipi sub conceptu vniuersalis, sed loquendo de conceptu inadæquato, sicut hic loquimur, id quod est singulare de se, bene potest concipi sub ratione vniuersalis, vt expresse Doctor indicat 1. d. 3. quæst. 2. I. neque hinc sequitur tunc intellectum percipere obiectum sub ratione opposita, & repugnante, tunc enim intellectus diceretur percipere sub ratione opposita, & repugnante, quando res illa non esset nata causare conceptum illum entis in intellectu inadæquate illam concipiente. Ad 2. negatur sequela, comparatio enim, & similitudo realis positiua, & actualis, qualis est indiuiduorum in specie athoma, vtique arguit realitatem communem naturæ specificæ, quia neque esse conuenientia, & vnitas actualis aliquorum, nisi adsit aliquod actuale illis commune, in quo fundetur huiusmodi conuenientia, Deus autem, & creatura habent conuenientiam in ente, non actualem a parte rei, sed fundamentalem, & virtualem, vt ex Trombet. notauimus num. 87. Ad 3. negatur paritas, ibi enim loquitur Doctor de aliquo communi abstracto, quod habeat rationem communem conceptus adæquati, & tunc sequitur, quod si omnia essent vnum numero, non magis intellectus posset abstrahere vnum conceptum communem adæquatum a Sorte, & Platone, quam a Sorte, & Linea, quod implicat; & ideo infert dari naturam communem, à qua sumatur conceptus adæquatus communis; sequeretur etiam quodlibet vniuersale prædicamentale esse purum figmentum, quia tale vniuersale importat conceptum adæquatum, & vnam communem realitatem, in qua fundatur; sed non sequitur hoc inconueniens de vniuersali transcendenti, quod in conceptu inadæquato

quaio consistit, vt enim talis conceptus non dicatur fictitius, vnitas naturæ actualis, & positiua præcedens opus intellectus abstrahentis non est necessaria; sed sufficit virtualis, & fundamentalis iuxta explicationem datam n. 25. 26. & inde. Ad 4. negatur sequela, nam Doctor ibi loquitur de vniuersali prædicamentali, cui aliqua realitas communis correspondet à parte rei nata adæquatè concipi, non sic autem Metaphysicandum est de Vniuersali transcendenti. Dices, si ergo saluatur vniuersalitas in gradibus transcendentibus per solos conceptus inadæquatos, cur non etiam saluabitur æquè benè in gradibus prædicamentalibus. Resp. disparitatem esse sæpius assignatam, quia nempe in creaturis datur compositio Metaphysica ex realitate actuali, & potentiali, non in Deo; & quæ sunt intrà seriem prædicamentalem, à parte rei actualiter conueniunt in multis communibus prædicatis, non sic Deus, & creatura; & ideo vniuersalitas prædicamentalis necessario importat conceptum adæquatum, non autem vniuersalitas transcendens.

103 Quartò arguit Saxius tom. 1. catast. disp. 10. q. 3. art. 3. quia Doctor in 1. d. 3. q. 1. probando, quod Deus cognosci potest, non tantum in conceptu analogo, sed in conceptu vniuoco Deo, & creaturæ in secunda ratione principali hæc formalia verba scribit; Nullus conceptus realis causatur in intellectu viatoris naturaliter, nisi ab his, quæ sunt naturaliter motiua intellectus nostri; sed illa sunt phantasmata, vel obiectum relucens in phantasmate, & intellectus agens; ergo nullus conceptus simplex fit modò naturaliter in intellectu nostro, nisi qui potest fieri virtute istorum; sed conceptus, qui non esset vniuocus alicui obiecto relucenti in phantasmate, sed omninò alius, & prior, ad quem iste haberet analogiam, non posset fieri virtute intellectus agentis, & phantasmatis &c. hæc littera, si benè intelligatur inquit Saxius, præsupponit conceptum entis, quem intendit probare esse vniuocum, esse realem, aliter argumentum, quod procedit à simili de conceptu causato ab intellectu Viatoris nihil valeret. Rursus in eodem 1. d. 3. q. 3. art. 2. de eodem conceptu entis ita ait; & ita patet quod ens habet primitatem communitatis ad prima intelligibilia, hoc est conceptus quidditatiuos generum, specierum, indiuiduorum, & partium essentialium omnium istorum, & entis increati, & habet primitatem virtualitatis ad intelligibilia inclusa in primis intelligibilibus &c. Quomodo autem, subinfert Saxius, posset habere huiusmodi primitatem, atque virtualitatem ad tales conceptus reales, nisi esset quid reale & præsertim cum continentia virtualis in ente rationis esse non possit, continentia enim virtualis ad aures eiusdem Doctoris pertinet ad dependentiam causæ, & causati, quod quidem enti rationis minimè conuenire potest.

Resp. has, & similes auctoritates innuere quidem conceptum entis esse realem, non tamen in eo rigore, vt præseferat realitatem communem, a qua desumatur, & sit ex natura rei actualiter præcisus ab inferioribus; quo autem pacto conceptus entis possit, & debeat realis dici, & non rationis, etiamsi realitatem communem non importet, explicatum est n. 84. ex varijs dicendi modis Scotistarum, de quo vide Tromber. ibi cit. & tract. formal. art. 2. part. 2. §. *pro declaratione, quo modo ens importat vnum conceptum realem, & non realitatem*, vbi ait, quod conceptus entis est realis, tum quia abstrahitur immediatè à re, tum quia non habet esse in intellecto obiectiuè per actum intelligendi, à quo dependeat in esse, & in conseruari, neque etiam dependet ab actu collatiuo intellectus.

Quintò arguit Posnaniensis 1. d. 3. q. 1. disp. 3. ratione Doctoris subtilis, qua probat diuina attributa inter se ex natura rei formaliter actualiter distingui 1. d. 8. q. 4. §. *ad quæstionem respondeo*, si ratio entis in substantia esset idem formaliter ex natura rei, quod substantia, sequeretur, quod ratio entis in communi esset substantia formaliter in communi, quod est falsum, Prob. sequela antecedentis, sicut infinitas non destruit eius rationem formalem, ita & vnio illa intrinseca entis, & substantiæ non tollit rationem formalem entis, & substantiæ, & ratio huius est, quia in quocunque gradu intelligatur esse aliqua perfectio, non tollitur ratio formalis illius perfectionis propter ipsum gradum; sicut igitur in communi ratio entis est formaliter distincta à ratione substantiæ, ita & in ipsa substantia, non amittit suam rationem distinctam formalem. Conf. hoc esse idem aliquid formaliter alteri est includere illud in ratione sua essentiali, ita quod si definitio includentis assignaretur, inclusum esset definitio, vel pars definitionis; at si definitio entis esset possibilis, ipse conceptus quidditatiuus entis non includeret substantiam formaliter in se, & idem est de alijs inferioribus entis, ergo neque vt est in substantia, ac proindè ratio entis in substantia formaliter, & ex natura rei non est idem rationi propriæ substantiæ.

104 Resp. re vera Scoticam illam rationem, qua probatur distinctio ex natura rei formalis actualis inter diuina attributa, prima facie speciem grauis difficultatis ingerere posse; at si rectè perpendatur, nihil concludere; Doctor enim illam ibi conficit rationem de Bonitate, & Sapientia dicens; Sapientia infinita non est formaliter Bonitas infinita, alioquin sapientia in communi esset formaliter bonitas in communi, quod est falsum, quia neutra in communi includit alteram in sua ratione essentiali; Probatur sequela, quia infinitas non destruit formaliter rationem illius, cui additur; hæc breuiter, & in virtute est ratio Doctoris, quæ ad propositum applicata de substantia, & ente, non ita benè concludit, vt de bonitate, & sapientia, cæterisque attributis adinuicem collatis, & ratio est, quia bene ex distinctione formali bonitatis, & sapientiæ in communi, deduci potest distinctio formalis bonitatis, & sapientiæ infinitæ, quia re vera bonitas, & sapientia in communi ita se habent, vt neutra perfectio includat alteram in suo essentiali conceptu, bonitas enim, & sapientia, sicut & cætera attributa se habent adinuicem, vt perfectiones disparatæ, nec vna alteri subordinatur; at ens, & substantia quantunque in communi sumantur, semper se habent vt superius, & inferius & vnum includit aliud in sua ratione formali, vndè falsum est, quod ens, & substantia in communi distinguantur formaliter abinuicem, vt Scotus affirmat distingui sapientiam, & bonitatem in communi; hæc enim ita distingui asserit, vt vna non includat aliam in sua ratione formali; Et ex hoc eodem capite sequitur, quod sicut non currit eadem ratio de bonitate, & sapientia in communi, ac de ente, & substantia in communi; ita neque in particulari; possunt enim Bonitas, & Sapientia diuina, ac etiam cætera attributa distinctas realitates importare fundantes singulorum conceptus communes adæquatos, quia cum sint perfectiones abinuicem disparatæ, & singulæ in vltima actualitate ex vna parte, & ex alia perfectè eadem inter se realiter ratione infinitatis, nullum adest periculum Metaphysicæ compositionis; secus est de ente, & substantia, quia hæc tam in esse obiectiuo, quam subiectiuo semper se habent, vt superius, & inferius, quare si in Deo diuersas importarent realitates, non possent singulæ poni in vltima actualitate, sed necessario vna esset potentialis ad aliam atque ideo non esset cum ea perfectè eadem, sed cum ea faceret Metaphysicam compositionem; non ergo sequitur, quod si vnum attributum distinguitur ex natura rei formaliter ab alio attributo, sic pariter, & ens distingui debeat, & præscindi à substantia, alijsque inferioribus suis; sed paritas afferri deberet, quod sicut bonitas in communi distinguitur à bonitate creata, & increata, sic eodem modo entitas in communi distinguitur à substantia, & alijs suis inferioribus, & tunc omninò concedenda foret, quia vtrobique superius transcendens comparatur ad suum inferius. Ad Conf. negatur consequentia, quia vt sæpius dictum est, hoc interest inter gradus transcendentes, & prædicamentales, quia cum illi sint abinuicem ex natura rei distincti ob diuersas realitates, quas important, exprimuntur conceptibus adæquatis, qui eis conueniunt tam in esse obiectiuo, quam subiectiuo consideratis; at illi cum non importent realitatem præcisam ab inferioribus, non nisi conceptibus inadæquatis exprimi possunt, qui proindè illis applicari nequeunt, nisi in esse obiectiuo consideratis; & ideo falsum est, quod ratio entis, vt est in substantia, possit dici ex natura rei præcisa ab ipsa ratione substantiæ, quia tunc gradus entis consideratur in esse subiectiuo.

QVÆSTIO V.

An conceptus entis sit æquiuocus, vel vniuocus, aut analogus Deo, & creaturæ, substantiæ, & accidenti.

105 IN hac famosa controuersia quatuor sunt sententiæ, singulæ suos sectatores habentes. Prima asserit ens esse merè æquiuocum tam respectu Dei, & creaturæ, quam substantiæ, & accidentis, itaut hæc omnia in nullo entis conceptu conuenire dicantur, sed in solo entis nomine, quam sequuntur nonnulli ex illis, qui negauerunt vnitatem, & præcisionem conceptus entis à suis inferioribus; & ex parte tenet Pasqualig. tom. 1. Met. disp. 28. & 29. vbi mordicus negat ens esse quid commune Deo, & creaturæ, in quo conueniant, tanquam in superiori conceptu vniuoco, vel analogo. Secunda docet è contra ens esse merè vniuocum tam respectu substantiæ, & accidentis, quam Dei, & creaturæ absque vlla analogia permixta, ita nouissimè tenet Arriag. disp. 11. Log. sec. 4. n. 40. eandem tribuens sententiam (immerito tamen) Scoto, & Scotistæ scholæ Ouued. controuers. 1. Metaph. punct. 8. quod prius docuisse videtur Mairon. q. penult. de entis vniuocatione, vbi omnem negat inæqualitatem in ente, & sequitur ex parte Pasqualig. tom. 1. disp. 39. sec. 3. vt nimirum ens respicit substantiam, & accidens. Tertia negat vtrumque esse scilicet æquiuocum, vel vniuocum, & asserit esse purum analogum tam respectu Dei, & creaturæ, quam substantiæ, & accidentis, quæ fuit sententia D. Th. p. p. q. 13. art. 5. q. 2. de Verit. part. 11. & lib. de ente, & essentia cap. 10. & 1. contra Gentes cap. 32. sequuntur Caiet. & Ferrar. illis in locis, & passim alij Thomistæ, tam veteres, quam Recentiores, Capreol. 1. d. 2. q. 1. Scoto in Antepræd. cap. 4. Complut. disp. 11. Log. q. 3. vbi alios citant Thomistas. Masium, Fland. Soncio. Nazar. Zauard. & alios quamplures; item Suarez disp. 28. Met. sec. 3. Ruuius in log. trac. de analog. Didac. à Iesu disp. 11. log. q. vlt. Blanc. & Moris. in Antepræd. & passim Neoterici omnes in Log. vel Metaph. licet postea inter se discrepent in explicando, cuius generis sit hæc analogia entis, de quo postea dicemus. Quarta tandem sententia est Scoti, & Scotistarum asserentium ens quidem analogum esse respectu Dei, & creaturæ, substantiæ, & accidentis, sed tali analogiæ genere, quæ secum vniuocationem quoque compatiatur, saltim in gradu quodam imperfecto; ita Doctor q. 21. de Anim. & 1. d. 3. q. 2. & d. 8. q. 3. & 4. Met. q. 5. cum suis discipulis, & alijs mox citandi.

ARTI-

ARTICVLVS PRIMVS.

Ens reale esse analogum vniuocum ad Deum, & creaturam, substantiam, & accidens.

106 PRo resolutione quæsiti recolenda sunt, quæ docuimus de Vniuocatione, & Analogia in communi disp. 2. Log. q. 4. & 5. & fusè tradunt alij Scotistæ loc. cit. triplicem nimirum esse vniuocationem, seu conceptum aliquem obiectiuum posse tripliciter esse vniuocum scilicet Physicè, Metaphysicè, & Logicè. Conceptus vniuocus Physicè, est qui dicit vnitatem nominis, cui correspondet vnitas rei, seu realitatis, quæ non est diuisibilis in plura alteriua, & alterius rationis, quo pacto sola natura specifica est vniuoca, quia ipsa sola non est diuisibilis in plura alterius rationis, & in conceptu sic vniuoco æquiuocationes illæ non latent, quas in genere dicit Arist. latere 7. Phys. qua de causa ibid. Arist. ait tex. 24. in specie Athoma propriè fieri comparationem, vt notat Doctor 1. d. 3. q. 3. Q. Alia est vniuocatio Metaphysica, quæ conuenit conceptui abstracto a rebus, quæ non sunt vniuocæ prima vniuocatione iam explicata, & hæc conuenit omnibus gradibus tam transcendentibus, quam prædicamentalibus præter speciem vltimam. Vniuocatio Logica tandem est, quæ conuenit realitati, vel intentioni; primæ sub aliqua secunda intentione Logica conceptæ generis, vel speciei, aut alterius prædicabilis, qua vniuocatione non modo genera, & species, sed etiam transcendentia dici possunt vniuoca, quia subesse possunt cuidam secundæ intentioni v. g. intentioni vniuersalitatis.

Rursùs quatuor assignari solere vniuocationis gradus. Primus est, quando ratio communi correspondens nomini communi participatur ab inferioribus secundùm eundem modum essendi, secundùm eundem ordinem essentialem, & tandem secundùm eundem gradum perfectionis essentialem, quo pacto species in sua indiuidua descendere dicitur. Secundus, quando ratio illa communis participatur secundùm eundem modum essendi, & secundùm eundem ordinem essentialem, non tamen secundùm eundem gradum perfectionis, sicut animal in perfectiori gradu participatur ab homine ratione perfectioris differentiæ contrahentis, quam ab equo. Tertius quando ratio communis participatur secundùm eundem modum essendi tantùm, non tamen secundùm eundem ordinem, nec secundùm eundem gradum essentialem perfectionis, vt est numerus respectu inferiorum suorum, numerus enim habet eundem modum essendi in inferioribus, quia omnes numeri sunt finiti; non tamen habet eundem ordinem, quia per prius in binarium descendit, quam in ternarium, nec etiam habet eundem gradum perfectionis, quia numerus ternarius est perfectior cæteris. Quartus, quando ratio illa communis participatur ab inferioribus cum diuersitate modorum essendi, cum diuersitate ordinis, & perfectionis essentialis, ita dicunt se habere ens respectu Dei, & creaturæ; vere enim reperitur ratio entis in Deo, & creatura, sed diuerso essendi modo, quia in Deo est infinita, & independens, in creatura finita, & dependens; diuerso etiam ordine, quia prius essentialiter reperitur in Deo, quam in creatura; & diuerso tandem perfectionis gradu, quia Deus est essentialiter perfectior creatura. Hinc disp. cit. Log. quæst. 4. art. 2. §. *quintò dubitatur*, duplicem assignabamus vniuocationem ex Scot. q. vlt. prolog. in calce, vnam perfectam, & completam, quæ nimirum importat vnitatem rationis communis, modi essendi, ordinis essentialis, & gradus perfectionalis; alteram diminutam, & incompletam, quæ nimirum importat vnitatem rationis communis (hæc enim conditio est simpliciter, & absolutè ad vniuocationem necessaria: sed deficiunt cæteræ conditiones, vel saltem aliquæ illarum, vt constat in exemplis allatis; quia enim illæ conditiones necessariæ non sunt ad substantiam vniuocationis, sed solum ad ampliorem, & perfectiorem vniuocationis gradum; si deficiunt, non propterea cadit conceptus à ratione vniuocationis simpliciter, & absolutè sumptæ, sed a perfecto gradu vniuocationis; vndè constat vniuocationem non consistere in indiuisibili, sed habere gradualem latitudinem modo explicato, ratione cuius latitudinis cum aliqua analogia consistere potest.

107 Deindè ex eadem disp. 2. Log. qu. 5. recolendum est, analoga dici illa, *quorum nomen commune est & ratio significata per illud nomen partim est eadem, partim diuersa*, ex qua analogorum notione ab omnibus recepta deducitur analogiam in nominibus debere aliquam rationem præferre, quæ aliquam vnitatem simul, & diuersitatem importet, qua ratione Doctor 1. d. 8. q. 3. sub lit. E. docet vnitatem analogiæ (quam ibi vocat attributionis) minorem esse vnitate vniuocationis, sed maiorem vnitate æquiuocationis. Duæ autem, & præcipuè ea ibi dictis solent assignari Analogiæ species, vna dicitur proportionis, seu proportionalitatis, quam Analogia ea vi nominis importare videtur, & versatur inter illa, quæ licet rationes habeant simpliciter diuersas, quia tamen sunt proportionaliter similes, ideò participant commune nomen, quo pacto analoga dicuntur os, & spina 2. Post. 87. gubernator nauis, & ciuitatis; pes lectuli, pes montis, & pes animalis; risus hominis hilaris, & risus acceptus pro luxuria prati virentis; vnde dupliciter hæc analogia contingere potest, vno modo per denominationem intrinsecam omnium analogatorum à forma analoga, cum scilicet in vnoquoque eorum reperitur verum, & intrinsecum fundamentum proportionalis conuenientiæ; licet habeant rationes diuersas; ita analogicè dicitur pes de planta animalis, de base lectuli, & de radice montis; principium de præmissis respectu demonstrationis, de corde respectu vitæ, de patre respectu filij, de fonte respectu riuuli, non enim ita metaphoricè dicuntur hæc nomina de suis significatis, sicut dicitur risus de prato viuente, sed cum longè maiori proprietate; alio modo per denominationem intrinsecam, & propriam solius primi analogati, cæterorum verò per metaphoram, & vt stant sub comparatione, & proportione ad illud, quo pacto risus dicitur de prato florente per quandam comparationem, & proportionem ad hominem lætum. Altera, & adhuc magis præcipua analogiæ species dicitur attributionis, & versatur inter illas, quæ vno nomine communicantes in participanda communi ratione vnum dicit ordinem, & attributionem ad aliud, vel ambo ad tertium, merito cuius dependentiæ, & subordinationis hæc analoga ab Arist. 4. Met. 2. & lib. 7. 15. & 1. Ethic. cap. 6. vocantur *ab vno, & ad vnum*; verùm hæc quoque analogia dupliciter contingere potest, vel ita quod omnia analogata formam illam propriè, ac intrinsecè includant, licet adhuc cum subordinatione, & dependentia vnius ad aliud, vel amborum ad tertium, & hunc analogiæ modum ait Doctor 1. d. 3. q. 3. Q reperiri in speciebus eiusdem generis, quod probat ex Arist. 10. Met. vbi ait esse essentialem ordinem, siuè attributionem inter species ad primum illius generis. Vel ita contingere potest, quod primum tantum analogatum propriè tale denominetur per formam sibi intrinsecam, reliqua verò extrinsecè, ratione solum illius habitudinis, quam habent ad illum primum, quo pacto sæpè docet Arist. sanitatem analogicè dici de animali, cibo, medicina, & vrina, quia sanitas propriè, & intrinsecè in solo animali reperitur, in medicina verò, cibo, & vrina, solum extrinsecè per habitudinem ad sanitatem, quæ est in animali; in medicina nempe, tanquam in causa effectiua, in cibo tanquam in conseruatiua, & in vrina tanquam in signo; & hanc secundam analogiæ speciem quæ dicitur attributionis ita geminatam expressè significat Doct. 2. d. 12. q. 2. ad 4. d. 12. q. 1. sub H.

108 Alia solet addi species analogiæ, quæ dicitur inæqualitatis, quando nimirum ratio communis importata per nomen, non æqualiter participatur ab inferioribus, sed prius, & perfectius ab vno, posterius, & imperfectius ab alio, & hoc genere analogiæ inquiunt transcendentia omnia Deo, & creaturis communis substantiæ item & accidenti esse analoga, quia prius, & perfectius Deo competunt, quam creaturis, & ratione istius inæqualitatis cadunt à ratione vniuocationis, de cuius formali ratione est, quod prædicatum commune omninò æqualiter ab inferioribus participetur, ita Suarez, Ruuius Morisan. & alij Recentiores quamplures; qui ad hoc magis declarandum subdunt non quamlibet inæqualitatem sufficere ad analogiam inducendam, & præsertim illam, quæ oritur ex differentijs contrahentibus, ratione cuius animal perfectius ab homine participatur, quam à bruto; non, inquiunt, hæc sufficit, quia tunc nullus gradus prædicamentalis esset vniuocus, cum quilibet descendat in inferiora per differentias, quarum vna est essentialiter perfectior alia; sed requiritur inæqualitas perfectionis & ordinis proueniens ex ipsa ratione communi, quæ ex se postulet prius, & absolutè esse in vna specie, & deinde in alijs per habitudinem ad primam; hoc enim inæqualitatis genere descendunt rationes transcendentales in Deum & creaturam, substantiam, & accidens, & ideò analogæ dicuntur, non vniuocæ. Verùm hic docendi modus Recentioribus multum familiaris in modus deficit, primò enim hanc speciem analogiæ constituit, vt distinctam ab analogia attributionis, quod falsum est, quia hæc includitur in illa, vel ad illam reducitur, nam quod est analogum attributionis, per prius dicitur de vno, quam de altero, vt constat ex explicatione illius analogiæ; deindè falsum ad vniuocationem absolutè, & in sua vniuersitate sumptam requiri, quod ratio communis æqualiter participetur ab inferioribus, & vniformiter, quia Arist. in definitione vniuocorum, quam tradidit in Antepræd. nec quidem verbum fecit talis æqualitatis, & vniformitatis in participanda communi ratione; nec dicas locum ab auctoritate negatiuum non vrgere, quia cum agitur de definitionibus, sanè exprimendum est totis, quod principaliter spectat ad constitutionem definiti, atq; adeò si verum esset, vt Recentiores isti comminiscuntur, illam æqualitatem, & vniformitatem in participanda communi ratione vniuocationem formalissimè constituere, sanè opus erat hanc conditionem in vniuocorum definitione apponere; non ergo necessaria est talis conditio ad vniuocationem simpliciter, & absolutè sumptam, sed tantum ad vniuocationem perfectissimam, & in primo gradu ex supra assignatis. Demum falsum est inæqualitatem analogiam inducentem necessario esse debere intrinsecam conceptui communi, & non sufficere extrinsecam, quæ oritur ex differentijs contrahentibus, quia cum Arist. docet 7. Phys. 31. & 10. Met. 26. inæqualitatem inducere analogiam planè loquitur de inæqualitate extrinseca, scilicet ex differentijs contrahentibus oriente, ait enim hac de causa naturæ genericæ aliquam analogiam subesse, quia descendit in species per inæquales differentias, quæ inæqualitas extrinsecè in genus redundat. Tum quia ista inæqualitas intrinseca nimirum ex ipsa ratione communi proueniens secundum multos non debet admitti, vt docet Mairon. quæst. de vniuoc. entis dub. penult. quem sequuntur Hurtad. disp. 9.

Log. sect. 3. subsec. 4. Arriag. disp. 11. Log. sec. 2. Ouied. controu. 1. Met. puoct. 6. Pasqualig. tom. 2. Met. disp. 33. & alij quamplures. & ratio est, quia nequit natura communis sic inæqualiter descendere, nisi aliquid de se dicat in vno, quod non dicit in alio, quod stare nequit cum eius vnitate, ac indiuisibilitate, nam diminuta tunc erit, vbi imperfectius existit; ergo tota ratio, cur natura perfectius existit in vno inferiori, quam in alio, omninò prouenit ex inæqualitate differentiarum contrahentium, non autem ex inæqualitate naturæ in se consideratæ. Tum quia, quando etiam hæc inæqualitas naturæ intrinseca admittatur, ac etiam vt sufficiens ad analogiam inducendam; non tamen negari debet inæqualitatem quoque extrinsecam suo modo analogiam inducere, quia Arist. loc. cit. ita significauit, atque ideò concludit Scotus 1. d. 3. q. 3. Q. & d. 8. q. 3. sub E, quod qualibet inæqualitas in communicatione naturæ sufficit ad analogiam inducendam, dummodò sit per differentias essentiales, maiorem vel minorem iuxta maioritatem, vel minoritatem eiusdem. Neque hinc sequitur, vt ipsi inferebant, nullum gradum prædicamentalem fore vniuocum, quia quilibet in inferiora descendit cum tali extrinseca inæqualitate. Non, inquam, hoc sequitur, tum quia analogia est etiam compossibilis vniuocatio, vt postea dicemus, tum quia in specie athoma talis inæqualitas non reperitur, & ideò Arist. dixit 7. Phys. 24. in sola specie athoma propriè comparationem fieri posse, vt in perfectè vniuoco; quæ omnia fusius tradita sunt disp. cit. L[...]cæ.

109 Aliam adhuc 4. analogiæ speciem inuexere Recentiores quidam, quam dicunt transcendentiæ, qua ita ratio aliqua transcendit per inferiora, vt imbibatur quoque in eorum differentijs, atque ideò analogiam inducat, quatenus per talem rationem communem in se consideratam inferiora conueniunt, & per eandem vt in differentijs inclusam differunt, & sic est partim ratio conueniendi, partim differendi, in quo consistit ratio analogiæ, ita Didacus à Iesu disput. 11. Log. q. 4. Blanc. disp. 4. Log. sect. 6. Hurtad. disp. 9. Log. sect. 4. subsec. 5. & alij nonnulli. Verùm hanc quoque analogiæ speciem ibi non admisimus saltim, vt ab alijs speciebus condistinctam, tum quia abutuntur nomine transcendentiæ, non enim transcendens ex vi nominis significat prædicatum in omnibus rebus essentialiter imbibitum ob eius vniuersalitatem, sed prædicatum omnia prædicamenta super excedens commune Deo, & creaturis, & indifferens ad finitum, & infinitum, vt docet Doctor 1. d. 8. q. 3. N. & O. & dato etiam, quod tale esset proprium significatum nominis transcendentiæ, falsum adhuc est ens esse ita transcendens, vt non solum essentialiter, & quidditatiuè imbibatur in inferioribus, verum & in ipsorum differentijs, ac suis modis contrahentibus, vt ostendemus quæst. seq. nam ad eius transcendentiam sufficit, vt in omnibus includatur, vel per essentialem identitatem, vel saltim realem.

Postremò recolendum est ex dictis ibid. quæst. 5. art. 3. quod cum inter habere rationem eandem communi nomini correspondentem, & non habere eandem nullum sit medium, opus est analoga cum vniuocis, vel æquiuocis semper coincidere, adeout impossibile sit assignare conceptum purè analogum; vbi tamen aduertendum est, vt ibi diximus, quod esto in re, & materialiter coincidant, alia tamen semper est ratio vniuocationis, æquiuocationis, & analogiæ; nam si analogum coincidit cum vniuoco, ratio vniuocationis in illa vnitate nominis, & rationis consistit, analogia verò in illa vnitate ordinis, & attributionis vnius ad aliud, vel amborum ad tertium; si verò coincidit cum æquiuoco, ratio æquiuocationis consistit in illa communitate nominis, cui rationes diuersæ correspondent, ratio verò analogiæ in illa quadam vnitate proportionalitatis, aut attributionis vnius ad aliud, quatenus illo communi nomine participant, vt docet Scot. 1. d. 8. q. 3. sub lit. E.

110 Sed præter rationes Thomistarum contra hoc Scoticum placitum loc. cit. adductas hic dissoluendum est argumentum quoddam, quo Ægidius Romanus 4. Met. q. 3. puram analogiam probare contendit; cum nomen aliquod pluribus imponitur per comparationem ad aliquam vnam formam, aut illa forma æqualiter saluatur in illis pluribus, aut non æqualiter; si primo modo tunc illud nomen dicitur de eis vniuocè penitus, sicut homo penitus vniuocè dicitur de contentis sub ipso; si autem illa forma non æqualiter saluatur in pluribus, hoc tripliciter potest esse, aut quia illa forma in omnibus saluatur simpliciter, sed in vno nobiliori modo, quam in alio, vt forma animalis seruatur simpliciter in omnibus speciebus, sed tamen nobiliori modo in homine, quam in equo; aut quia illa forma in vno inuenitur simpliciter, in alio secundum quid, cuiusmodi est entitas, quæ in substantia simpliciter reperitur, in accidente secundum quid; aut tandem quia in vno simpliciter, in alio verò tantùm secundum similitudinem reperitur, vt constat de homine viuo, & picto; in primo casu oritur analogia multùm vniuocationi propinqua, & ideò animal vniuocè dicitur de suis speciebus, in tertio casu oritur analogia multum æquiuocationi proxima, & ob id animal æquiuocè dicitur de animali viuo, & picto; quando autem forma in vno saluatur simpliciter, & in alio secundum quid, vt contingit in 2. casu, tunc talis oritur analogia, quæ nec penitus accedit ad vniuocationem, nec penitus ad æquiuocationem, sed medium tenet inter vtrumque, ita discurrit Ægid. loc. cit. Solet etiam vrgeri exemplum medicinæ, quod sæpè Arist. adducit ad explicandam analogiæ rationem, medicinale inquit Arist. est nomen quoddam, quod dicitur de corpore tanquam de eo quod medicinam recipit; de opere quod scilicet per medicinam exercetur, cuiusmodi est purgatio; & de vase, tanquam de eo, quod medicinam continet; hoc autem nomen de his tribus dicitur non vniuocè; quia vnam naturam illis communem non significat, nec æquiuocè, quia in æquiuocis nullus est ordo, nulla similitudo, nulla comparatio, sed ad vnum, hoc est analogicè; verba Arist. sunt hæc, *nullum etenim medicinale corpus, opus, & vas dicitur æquiuocè, neque secundum vnum, sed ad vnum.*

111 Resp. hunc Ægidij discursum potius nostræ sententiæ fauere, quam obesse, nam exemplis illis ostendit analogiam quandoque stare cum vniuocatione, quandoq; cum æquiuocatione, cum verò inquit, quod quando forma saluatur in vno simpliciter, & in alio secundum quid, tunc emergit pura analogia; hoc prorsus negandum est, quia illa particula secundum quid est particula diminuens, & potest diminuere dupliciter, aut ab entitate formæ simpliciter, & absolutè, quo pacto homo pictus dicitur secundum quid homo; aut à perfectione formæ, quo modo accidens dicitur ens secundum quid per comparationem ad substantiam, non enim dicitur ens secundum quid, quasi non habeat propriam entitatem distinctam ab entitate substantiæ, sed quia non habet eam in eo perfectionis gradu quo substantia; quando particula secundum quid minuit ab entitate formæ tunc inducit analogiam æquiuocam; quando autem diminuit à sola perfectione formæ, tunc inducit analogiam vniuocam, atque ideò analogia semper cum vniuocatione, vel æquiuocatione reperitur. Ad exemplum illud de medicina satis Aristot. familiari ad explicandam analogiæ rationem optimè occurritur ex Doctore in expositione illius eiusdem textus, quod re vera medicinale, de illis tribus dicitur æquiuocè, vt etiam ipse docet 4. d. 12. q. 1. H. tamen quia non dicitur purè æquiuocè, sed per eadem, & seruata attributione ad corpus; rectius inquit Arist. dicetur ad vnum idest analogum; vbi notandum est illud Arist. verbum *rectius*, quasi concedat rectè dici posse vniuocum, aut æquiuocum quodcunq; prædicatum; rectius tamen dici analogum, quando interuenit ordo, & attributio, quia vniuocum absolutè prolatum sumitur pro vniuoco, quod omnem excludit ordinem, & attributionem; ac etiam æquiuocum absolutè prolatum sumitur pro purè æquiuoco, in quo item nullus est ordo, nullaq; attributio; quare ex illo textu non deducitur analogum mediare inter vniuocum, & æquiuocum, vt sic, sed inter purè vniuocum, & purè æquiuocum, quia tam pura vniuocatio, quam pura æquiuocatio analogiam excludit, vnde solùm inferri potest prædicatum analogum nec esse purum æquiuocum, nec purum vniuocum; sed vniuocum, vel æquiuocum analogia perinitatum; imò postquam dixit rectius tale prædicatum, & quodcunque simile potius dici ad vnum, sed analogum, quam vniuocum, vel æquiuocum, tandem in fine textus facultatem facit appellandi illud vniuocum, vel æquiuocum iuxtà conditionem analogiæ annexæ, quia parum refert, siue hoc, siue illo modo dicatur dicens *sed hæc quidem quomodocunque dicere quis velit, nihil refert*; his præ acceptis.

112 Dicendum est pro resolutione quæsiti ens reale ad Deum, & creaturam, substantiam, & accidens non esse æquiuocum, sed analogum vniuocum, analogum scilicet analogia attributionis, cum qua consistit vniuocatio. Ita Doctor q. 25. de Anim. & 4. Met. qu. 1. & 1. d. 3. q. 2. & d. 8. q. 3. vbi eius Interpretes Tatar. Lichet. Vigerius, Bargius, & 2. d. 12. q. 2. ad 4. & lib. 4. d. 12. q. 1. sub H. quibus in locis explicat, qualis sit entis analogia, & rursus 4. Met. q. 1. vbi Metaphysici Scotistæ Ant. And. Trombet. Orbell. Zerb. Bonet. item Canon. 1. Phys. q. 3. Rada 1. p. controu. 21. Faber theor. 95. & rursus 4. Met. disp. 1. Meurisse lib. 1. suæ Met. q. 8. Cauell. in anor. ad cit. qu. 21. de Anim. Ant. Roccus 1. Phys. q. 6. formalistæ omnes nostræ scholæ tract. formalit. & quod mirabilius est sequuntur etiam quamplures aliarum scholarum, quibus anteà adeò inuisum fuit nomen vniuocationis in ente, ita Contaren. tom. 1. qq. peripat. quæst. de entis vniuocat. cap. 3. Auersa in sua Philosoph. qu. 3. sect. 12. Arriag. Ouuied. cit. & alij recentissimi ex Societate Iesu, quorum aliqui, vt dixi, ita mordicus entis vniuocationem tuentur contra Thomistas, vt nullam in eo analogiam agnoscant; item quamplures Professores Parisienses Franciscus de Raconis in Log. & Metaph. Pitardus, referente Meuriss. vbi supra, Æmil. Acerb. lib. 1. qq. peripat. quæst. 4. & alij.

113 Probatur nostra conclusio quoad omnes partes, & quidem quoad primam, quod ens non sit æquiuocum ad Deum, & creaturam, substantiam, & accidens conceditur in omni schola, & eam expressè docuit Arist. 4. Met. tex. 2. vbi inquit ens dici ad vnum, & ad aliquam vnam naturam, & non æquiuocè, & 11. Met. cap. 3. ait, quod si ens diceretur æquiuocè idest multipliciter, secundum rationem autem nihil, non caderet sub vna scientia, at ens inquantum ens vniuersaliter cadit sub vna scientia. Probatur etiam ratione, qua vsi sunt D. Thomas 1. p. q. 13. art. 5. & Scot. 1. dist. 3. qu. 2. quia si ens esset æquiuocum ad Deum, & creaturam, nihil posset de Deo cognosci, & demonstrari ex creaturis, quod nedum est contra Philosophos multa de Deo ex creaturis demonstrantes, sed etiam contra Apost. 1. ad Corint. dicentem, Inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspici; Consequentia patet, quia si ens æquiuocum esset, pariter & alia prædicata cōmunia, vnde arguendo ab his, quæ sunt in creaturis ad Deum, interueniret semper fallacia æquiuocationis; quæ ratio applicari potest etiam de substantiā, & accidens,

quia

quia ex accidentibus multa deducimus prædicata subst antiæ absque fallacia æquiuocationis. Deindè quia si ens esset æquiuocum, non haberet passiones, quia passio naturam determinatam, & vnam insequitur, & rursus non posset esse medium demonstrationis, quia æquiuocum non habet vnitatem sufficientem ad medium demonstrationis, at ens, vt sic potest esse medium in demonstratione, sic v. g. arguendo omne ens est bonum, Deus est ens, ergo est bonus. Demum in præcedentibus latè probatum est ens possidere vnitatem, & præcisionem conceptus obiectiui ab inferioribus quibus commune est, ergo non est æquiuocum, à quo omnis talis vnitas procul est.

Quoad alteram partem, in qua asseritur entis analogia, est etiam apud omnes in confesso paucis quibusdam exceptis, & expresse docetur ab Arist. 4. Met. tex. 2. cit. cum inquit ens dici ad vnum, & ad aliquam vnam naturam, quod est esse analogum, & à Scoto locis omnibus citatis, vbi licet ponat ens esse vniuocum, subdit tamen esse etiam simul analogum, quia analogia stat cum vniuocatione imperfecta, qualis est vniuocatio entis; & quidem, quod inter Deum, & creaturam aliqua, intercedat analogia negari non potest, nam creatura in ratione essendi talem habet attributionem ad Deum, quæ analogiam inducit; ergo inter Deum, & creaturam in ratione entis aliqua cadit analogia, probatur assumptum, quia Deus est ens per essentiam, creatura per participationem, rursus esse quod est commune Deo, & creaturæ habet diuersum modum essendi hic, & ibi, quia in Deo est infinitum, in creatura finitum; habet item diuersum ordinem essentialem, quia prius est in Deo, posterius in creatura; & tandem diuersum gradum perfectionis essentialis, quia Deus est perfectissimum ens, creatura multis imperfectionibus scatet; Sed ens per participationem attributionem dicit ad ens per essentiam, finitum, ad infinitum, posterius ad suum prius, & imperfectum ad perfectum; ergo creatura in ratione entis attributionem aliquam dicit ad Deum, quæ sufficit ad analogiam inducendam, vt enim supra diximus ex Arist. & Scot. quælibet inæqualitas in descensu rationis communis ad inferiora sufficit ad analogiam inducendam, dummodò sit inæqualitas essentialis, & non prorsus accidentalis. Idem eodem modo probatur de substantia, & accidente, nam accidens in ratione entis attributionem aliquam habet ad substantiam, quæ sufficit ad analogiam constituendam, vt Arist. docet 1. Ethic. c. 6. & 4. Met. cap. 2. & lib. 7. cap. 4. & lib. 11. cap. 3. & lib. 12. cap. 4. tum quia ratio entis non æqualiter descendit in substantiam, & accidens idest cum eodem ordine essentiali; etenim esse prius absolutè conuenit substantiæ, deindè accidenti cum habitudine ad substantiam, neque in eis reperitur cum eodem gradu perfectionis essentialis, quia esse substantiale perfectius est essentialiter esse accidentali; cum ergo ignobiliora, & posteriora attributionem dicant ad nobilius & prius concludendum est accidentia in ratione entis attributionem ad substantiam dicere.

114 Sed difficultas est quodnam analogiæ genus sit hoc, quod reperitur inter Deum, & creaturam, substantiam, & accidens in ratione entis; Thomistæ dicunt esse præsertim analogiam proportionis siue proportionalitatis, ita Complut. disp. 11. Log. q. 3. qui tamen explicant id esse intelligendum non de analogia proportionalitatis Metaphoricę, quasi per solam Metaphoram ens dicatur de creatura & accidente, sed proportionalitatis propriæ, itaut propriè dicatur de omnibus secundum quandam similitudinem, & proportionem, quia sicut se habet substantia in sua entitate, ita proportionaliter accidens in sua. Hoc Thomist. placitum impugnari solet a multis, quia non datur analogia proportionalitatis proprię, sed omnis vera analogia proportionalitatis includit aliquid Metaphorę, & improprietatis, sicut ridere dicitur de prato per translationem Metaphoricam; cum ergo ens respectu Dei, & creaturæ, substantię, & accidentis nihil Metaphoræ, seu improprietatis includat, non erit analogum proportionalitatis respectu illorum, ita Suar. disp. 28. Met. sec. 3. n. 11. & disp. 32. sec. 2. num. 12. quem sequuntur Ruuius, Pasqualig. Blanc. Arriag. loc. cit. & alij quamplures. Sed nos disp. 2. Log. q. 5. art. 1. concl. 2. ostendimus hunc analogię modum proportionalitatis propriæ admitti debere vltrà proportionalitatem Metaphoricam atque ideò ex hoc capite Thomistarum opinio refellenda non est, sed ex eo quod innuimus supra num. 16. quia scilicet cum maiori longè proprietate entitas dicitur de Deo, & creatura, substantia, & accidente, quam pes dicatur de planta animalis, de base lectuli, & de radice montis, vnde etiam admissa tali analogia inter Deum, & creaturam, substantiam, & accidens, adhuc per eam non explicatur creaturam, & accidentia esse entia cum ea proprietate, qua entitatem participant; quid enim explicatur per hoc, quod sicut se habet Deus ad suam entitatem, ita & creatura ad suam, & sicut se habet substantia ad subsistentia, ita accidentia ad inhærentiam. Tum quia quamuis admittamus; analoga proportionalitatis propriæ, adhuc negamus posse illa habere vnum conceptum communem loc. cit. art. 2. quod & gratis concedunt Thomistæ; cum ergo Deus, & creatura, substantia, & accidens conueniant in communi conceptu entis ab inferioribus præciso, sanè nequeunt in ipso analogari analogia proportionis etiam propriè dictæ; vndè nescio qua ratione Auersa cit. q. 3. sec. 3. qui tenet vnitatem conceptus entis, hunc modum analogiæ admittat in ente. Tum tandem quia talis analogia debet enti attribui, quæ consistat cum vnitate conceptus, ac eiusdem vniuocatione, vt frequenter monet Doct. sed analogia proportionalitatis siuè propriè, siuè Metaphoricæ cum neutra compossibilis est; ergo non debet ens analogum poni hoc analogię genere; vide dicta n. 16. nam ex ibi dictis deducuntur alia argumenta contra opinionem Thomistarum, min. patet ex dictis in Logica de illo analogię genere.

115 Addunt insuper Thomistę ens respectu Dei, & creaturę, substantię, & accidentis esse analogum analogia attributionis illius generis, quæ sumitur quidem ab eadem forma, sed quæ intrinsecè sit in vno tantum analogatorum, in alijs verò per solam extrinsecam denominationem, & habitudinem ad illud, ità declarant Complut. loc. cit. ex præula Caiet. explicatione de nominum analogia cap. 2. Sed neque hoc rectè asseritur, quia constat creaturam, & accidens non denominari entia sola denominatione extrinseca ab entitate, & esse, quod est in Deo, & substantia, sed à proprio, & intrinseco esse, quod in eis reperitur. Tum quia constat creaturam, & accidens non dici entia quasi abusiuè, sed verè, & cum omni proprietate non secus ac Deus, & substantia; nam creature, & accidentia existunt, vel saltim existere possunt, in quo consistit formaliter ratio entis, vt opponitur chimeræ. Tum quia suprà probatum est ens vno conceptum dici de omnibus istis intrinsecè eis imbibito, ergo eius analogia nequit esse istius generis; Tum tandem quia semper militat illa ratio, quod entitatis analogia debet tribui, quę sit cum vniuocatione compossibilis, talis autem non est analogia attributionis per extrinsecam tantum denominationem à primo analogato.

Alij cum Hurtad. disp. 9. Log. sec 4. dicunt, ens esse analogum analogia transcendentię, cum enim ens includatur quidditatiuè etiam in vltimis differentijs, & modis constitutiuis Dei, & creaturæ, substantię, & accidentis, per rationem ipsius entis præcisam ista conueniunt, & per eandem in differentijs inuolutam ista differunt, & sic per eandem rationem entis partim conueniunt, partim differunt, quod est esse analogum, quod generibus, & alijs gradibus prædicamentalibus conuenire nequit, quia non includuntur in differentijs contrahentibus. Sed neq. hic modus dicendi rationabilis est, primò quia falsum est ens quidditatiuè in vltimis differentijs includi, & suis modis contrahentibus, vt dicemus quæst. seq. Deindè quia adhuc tali transcendentia admissa nulla sequitur analogia in conceptu præciso entis, vt sic, licet enim transcendentia includantur in suis inferioribus, & contractiuis; adhuc tamen differentię, & modi non includuntur in conceptibus superioribus, & transcendentibus, atque ideò conceptus entis, vt sic præcisus, erit tantummodo ratio conueniendi, non differendi. Tum quia cum ens consideratur in differentijs inuolutum, non amplius consideratur in statu abstractionis, sed contractionis, & non sub nomine entis, sed differentiæ quando autem hic quęrimus, an conceptus entis sit analogus, & qua analogia, non est quęstio de ente in statu contractionis, sed abstractionis, & præcisionis; sicut enim vniuocatio conceptibus, & realitatibus conuenit in statu abstractionis præscindendo omninò à statu contractionis, ita etiam analogia. Tum tandem quia quando etiam admitteremus transcendentiam inducere analogiam, adhuc tamen non talem analogiam inducit, quæ vniuocationem excludat, vt isti prætendunt, Probatur assumptum, quia diuersitas in statu contractionis vniuocationem non tollit, ad quam requiritur in statu præcisionis tantùm rationem significatam esse omninò eandem, vt constat ex ipsa Vniuocorum definitione.

116 Alij cum Suarez tom. 2. Metaph. disp. 28. sec. 3. n. 17. & disp. 32. sec. 2. n. 15. volunt ens esse analogum inęqualitatis sumendo analoga inæqualitatis non ità fusè pro omnibus ijs, quæ sub se continent species inæqualis perfectionis; sed specialiter pro his, quæ continent species tali modo inæquales, quod vna dicat dependentiam essentialem ab alia, & natura communis ad eas descendat per prius, & posterius, & contrahatur per vnam speciem per dependentiam essentialem ab alia; hoc itaque modo inquiunt ens esse analogum, quia determinatur in creatura per dependentiam essentialem à Deo; in accidente; per dependentiam essentialem à substantia; & dicunt hanc analogiam ab ente omnem prorsus excluere vniuocationem; quia vniuocum ex se ita est indifferens, vt æqualiter, & sine vllo ordine, vel habitudine vnius ad alterum ad inferiora descendat; sed ens quantumuis abstractè, & confusè sit conceptum, tamen ex vi sua postulat hunc ordinem, vt primo, & per se competat Deo, & per illum descendat ad reliqua, quibus non in sit, nisi cum habitudine, & dependentia à Deo.

At neque hic dicendi modus aprobandus est, quia ista inæqualitas analogiam constituens exclusa vniuocatione, quæ proueniat ex ipsa ratione communi contrahibili, non est multum rationabilis, nam ratio entis in statu præcisionis omninò abstrahit à dependentia, & independentia, & est omninò vnam, & eadem indifferens ad speciem entis dependentis, vel independentis, & si aliqua inæqualitas reperitur interdum in natura communi, sanè redundat in ipsam ex solis differentijs contrahentibus, vt diximus num. 108. Si dicas, quod licet natura in statu abstractionis præscindat a differentijs, & modis contrahentibus, tamen adhuc est fundamentaliter capax, & exigitiua differentiarum sic inæqualium, quia petit prius contrahi

per

per rationem independentiæ, & posterius per rationem dependentiæ, ex quo infertur quod inæqualiter respiciat inferiora, quæ inæqualitas sufficiens est ad inducendam analogiam, & vniuocationem excludendam. Contra hoc est, quod talis inæqualitas suo modo reperiretur in qualibet natura generica, cum qualibet petat contrahi per differentias in inæquales in perfectione essentiali; sicut ergo in natura generica hæc inæqualitas intrinseca non est, sed per solam extrinsecam demonstrationem in eam redundat desumptam ex differentiis per quas est contrahibilis, ita pariter de ente, & alio quocunque transcendente dicendum est. Tum quia quando etiam hæc inæqualitas esse naturæ entis intrinseca, aut alteri naturæ communi, non arguit vllam diuersitatem in ratione illa superiori; sicut enim materia per vnam, & eandem potentiam Physicam penitus immutatam respicit formas oppositas, & prius substantialem, quam accidentalem; sic quoque natura communis per eandem indiuisibilem formalitatem poterit respicere duas differentias oppositas, & prius vnam, quam alteram; si ergo talis inæqualitas consistit cum omnimoda identitate rationis contrahibilis, nullam inducit analogiam vel saltim non talem, quæ excludat vniuocationem, ad quam sufficit omnimoda vnitas rationis. Tum quia in Vniuocorum definitione nulla fit mentio talis æqualitatis, quæ necessaria sit ad rationem vniuocationis, sed solum vnitatis, & identitatis rationis, aut ergo hæc inæqualitas destruit vnitatem rationis communis, quod non conceduntillis, cum quibus, disputamus, vel si cum ea compatitur, etiam cum vniuocatione consistit. Tum quia absolute falsum est inæqualitatem importatam per differentias dependentiæ, & independentiæ vniuocationem destruere, nam prædicatum vitalitatis vniuocè prædicatur de actu, & potentia vitali, & tamen actus vitalis ponitur essentialiter dependere à potentia vitali; nulla ergo inæqualitas intrinseca, & subiectiua admitti potest in ente, vel quauis alia natura communi in statu præcisionis, sed extrinseca solum, & terminatiua idest extrinsecè desumpta ex terminis, & differentiis, quas respicit, & concedimus hanc sufficientem esse ad analogiam inducendam, vt diximus ex Arist. num. 108. sed talem quę nec vniuocationem excludat, & ad analogiam attributionis reducatur.

117 Restat ergo, quod ista analogia entis respectu Dei, & creaturæ, substantię, & accidentis non sit, nisi attributionis, vt ait Doct. 2. d. 12. q. 1. G. & 4. d. 12. q. 1. H. & Alens. 7. Met. tex. 5. q. 5. per intrinsecam conuenientiam formæ in omnibus analogatis, adhuc tamen per participationem, & dependentiam vnius ab alio, quod quidem facile suaderi potest ex dictis; nam manifestum quidem est accidens habere suam intrinsecam, & essentialem entitatem distinctam à substantia, & non esse formaliter per entitatem substantiæ; similiter creaturam respectu Dei, & vt sic ens dici de illis intrinsecè, & essentialiter, quod adeo apertum est, vt nec Thomistæ audeant hoc negare; habet tamen creatura hoc esse cum habitudine, & essentiali subordinatione ad Deum, quia creatura est ens per participationem eius esse, quod est in Deo per essentiam, adeò vt si Deus non esset, creatura non esset, deficiente siquidem ente per essentiam, opus est quod & ens per participationem deficiat, & hæc est maxima illa analogia attributionis, quam inquit Doctor versari inter Deum, & creaturam; Similis analogia quoque reperitur inter substantiam, & accidens, esto non cum tanta subordinatione, quia nimirum in existendo ita à substantia dependet, tanquam a proprio subiecto, vt extra ipsam nequaquam existere possit naturaliter, qua de causa dixit Arist. accidens non absolutè ens, sed entis ens scilicet substantię, quia non existit, nisi in ente, nimirum in substantia. Hic tamen aduertendum est, quod benè Suarez adnotauit disp. cit. 28. sec. 3. n. 16. vbi, & ipse hanc analogiam agnoscit in ente, quod cum dicimus ens dici de creatura per attributionem ad Deum, id non ita intelligendum esse, quod creatura concepta sub abstractissima, & confusissima ratione entis, vt sic, habitudinem dicat ad Deum; id enim est impossibile, cum sub ea ratione non concipiatur creatura, vt ens finitum, & limitatum sed omninò abstrahatur, & solum concipiatur sub ratione existentis extra nihil, sed est ita intelligendum, vt in reipsa creatura non participet rationem entis, nisi cum subordinatione quadam essentiali ad Deum, cum essentialiter sit ens ab alio; Ex quo duo colligere licet, vnum est contra eundem Suarez totam inæqualitatem in conceptu entis redundare ab extrinseco ex modis contrahentibus, & analogiam vertentem inter Deum, & creaturam in ratione entis non attendi debere ex aliqua inæqualitate reperta in ente in statu præcisionis, & ex natura sua intrinseca, vt dicebat Suarez, quia iam ipse fatetur loco modo citato impossibile esse, quod creatura sub ratione entis, vt sic dicat habitudinem dependentiæ ad Deum, sed attendi debere ex statu contractionis. Alterum est quod supra innuimus num. 41. quod cum dici solet ens prius ad Deum contrahi, quam ad creaturam, non debet ita intelligi, quasi in contrahenda entis ratione opus sit nostram cognitionem prius tendere in Deum, quam in creaturam, quia postquam concepimus rationem entis abstractam à Deo, & creatura, possumus immediatè nulla alia cognitione intercedente ens creatum apprehendere; imo si de nobis loquamur, ratio entis prius ab hominibus concepta est in ente finito, quam infinito, quia ex cognitione creaturarum deuenerunt in cognitionem Dei. Dices non posse creaturam sine creatore cognosci saltim distinctè, & Deum esse priorem, hanc verò posteriorem. Hoc nihil refert, id enim tantum importat Deum cognoscendum esse, vt principium a quo creatura dependet, quod optimè fieri potest per cognitionem simplicem terminatam primario ad creaturam, & secundario ad Deum, ex vi cuius creatura cognoscatur, vt posterior Deo, ac dependens à Deo, vt notauit Ouuiedus controu. 1. Met. punc. 6. in fine; prioritas ergo, & posterioritas Dei, & creaturæ in participanda entis ratione non debet attendi ex contractione a nobis per intellectum facta, sed ex statu contractionis à parte rei, iuxta quem non reperitur entitas in creatura, nisi prius sit in Deo, & dependenter à Deo, & in hoc sensu dicitur ens prius ad Deum contrahi, quam ad creaturam; Secus tamen est de ente in ordine ad substantiam, & accidens, cum enim respectu eorum habeat rationem generis, & non importet solum conceptum, sed veram realitatem Metaphysicam, quia quod immediate contrahitur ad substantiam, & accidens non est ens transcendens commune Deo, & creaturæ, sed ens finitum, & limitatum, vt mox dicemus, & consequenter contractio illa fiat à parte rei, & non per opus nostri intellectus, omninò dicendum est ens prius ad substantiam contrahi, quam ad accidens, quia ita est à parte rei; adhuc tamen poterit intellectus prius accidens concipere in ratione entis, imò ita de facto contingit in nobis substantiam cognoscentibus ministerio accidentium sub ratione communi entis; cæterum indagato arguitiuè conceptu proprio substantiæ, regredimur inde ad cognitionem distinctam accidentis, vt posterioris, & dependentis à substantia, vnde quantum est ex parte obiecti semper cognitio Dei dicitur præcedere notitiam creaturę, & cognitio substantię notitiam accidentis, quia esto ex indigentia prius cognoscamus creaturam, quam Deum, & substantiam, quam accidens, attamen cognoscimus postea Deum esse priorem creatura, substantiam accidente.

118 Quoad vltimam conclusionis partem, in qua asserimus cum analogia entis consistere quoque vniuocationem saltim in imperfecto gradu, quia continet cardinem totius difficultatis, fusius probanda est cęteris, & quidem probatur Primò auctoritate Arist. qui pluribus in locis id non obscurè insinuastie, nam 4. Met. tex. 2. cum docuisset Deum, & creaturam; substantiam, & accidens, de quibus agit Metaph. esse ad vnum, significare volens, quo pacto omnium istorum vna possit esse scientia, subdit hæc verba, *non enim solum eorum, quæ secundum vnum dicuntur, verùm etiam eorum, quæ ad vnam naturam dicuntur, vnius scientia est speculari, atenim hæc etiam quodammodo secundum vnum dicuntur*, quando ait Philosophus, *non enim solum eorum, quæ secundum vnum dicuntur*, certum est intelligere de vniuocis, vnde ex sententia omnium Interpretum per ly *secundum vnum*, significatur vniuocum, quando autem ait, *quæ ad vnam naturam dicuntur*, loquitur de analogis, hęc enim appellat ad vnum ob attributionem quam dicunt ad vnum primum, Dum ergo dicit hæc quodammodo dici secundum vnum, significat analoga posse dici vniuoca, & cum analogia entis vniuocationem quoque consistere; addit autem ly *quodammodo*, vt indicaret vniuocationem in gradu imperfecto, quia vniuocatio in gradu perfecto non stat cum analogia ex dictis num. 106. Item. 7. Met. 15. inquirens, num ens debeat dici vnum, seu vniuocum aut æquiuocum, vel potius ad vnum, siue analogum substantiæ, & accidenti respondet *rectius est neque æquiuocè dicere, neque eodem modo, sed quemadmodum medicinale* idest rectius analogum appellari, & tandem subdit in fine textus, *sed hæc quidem quomodocunque dicere qui velit nihil differt*, quæ Arist. verba sunt maximè notanda, dum enim asserens rectius vocari analogum, quam vniuocum, vtique innuit rectè etiam appellari posse vniuocum, & sine vllo errore, licet rectius dicatur analogum, quia vt diximus num. 111. vniuocum absolute, & simpliciter prolatum accipi solet pro puro, & perfecto vniuoco; dum tandem concludit parum referre quomodocunque dicere quis velit, num scilicet velit ens vniuocum appellare, vel analogum, apertè docet vtrumque cum veritate enunciari posse, & vniuocationem cum analogia verè consistere. Deindè probat Doct. alia auctoritate Arist. 2. Met. tex. 4 quam examinat q. 12. de Anim. §. *sed quod sit*, & 1. d. 8. qu. 3. §. *Respondetur* dicentis, quod vnumquodque est maximè tale, quod est causa, quod alia sunt vniuocè talia, vt ignis est calidissimus, quia est causa vniuoca caloris in alio, non autem hoc est verum de causa analogica, vel æquiuoca, quia tunc sequeretur, quod Sol esset calidissimus, & subdit, quod *prima principia oportet esse verissima*, quia sunt causa veritatis in aliis, quod non sequeretur, vt dictum est, nisi veritas diceretur in vtrisque vniuocè, sed subdit *sicut se habent ad esse, ita ad veritatem*, igitur quod est causa entitatis in aliis, est maximè ens, si tamen ens dicatur de eis vniuocè, non aliter, cum ergo Deus sit causa entitatis aliis, & dicatur maximè ens, oportet, quod ens dicatur de Deo, & creaturis vniuocè aliquo modo, & non merè analogicè, ita discurrit Doctor quæst. cit. de Anim. Resp. Caiet. lib. de ente, & essentia analoga esse media inter vniuoca, & æquiuoca, & medium ad vnum extremorum comparatum induere rationem alterius, quia ergo ens est analogum, comparatum ad æquiuocum vocatur ab Arist. vniuocum. Sed hæc solutio optimè reiicitur ex consideratione facta a Scoto 1. d. 8. q. 3. in constructione argumenti Arist. nam data Caiet. responsione, ratio Philosophi nihil concluderet, & in ea essent quatuor termini, nam in maiori loquitur de vera vniuocatione, & in minori loqueretur de analogiæ; præter quam quod assumit quoque falsum ista responsio, nimirum,

rum, quod detur analogum purum inter vniuocum, & æquiuocum.

119 Secundò probatur ex ratione analogiæ, quæ ex sua natura cum vniuocatione est compossibilis, tam ex ratione generali, quam ex ratione speciali, saltem vt in pluribus; ex ratione generali quidem, quia vt in Logica dictum est, inter vniuocum, & æquiuocum non mediat analogum per abnegationem extremorum, quasi dari queat purum analogum, quod nec sit vniuocum, nec æquiuocum, quia inter importare eandem rationem communi nomini correspondentem, quod conuenit vniuocis, & non importare eandem rationem, quod conuenit æquiuocis, non datur medium, quia sunt contradictoria; ergo analogum semper erit cum altero illorum scilicet vel cum æquiuocatione, si importat rationes diuersas, vel cum vniuocatione, si importat eandem, licet cum aliqua diuersitate extrinsecus adueniente, vt ibi fusè probatum est; quod etiam non repugnet ex ratione speciali; probatur discurrendo ferè per singulas analogiæ species, quia seclusa analogia per Metaphoram dicta, quam nullus tribuit enti (quia nec creatura, nec accidens sunt entia per metaphorum, & tropum, sed verè, ac realiter) omnes ferè compatibiles sunt cum vniuocatione; nam si loquamur de analogia attributionis per participationem intrinsecam formæ ab omnibus analogatis, quæ propriè competit enti, sanè hæc vniuocationem non excludit, quia huiusmodi analoga intrinsecè denominantur ab vna forma eiusdem rationis in singulis existente, qua de causa abstrahibilis est ab eis communis conceptus cum vnitate vniuocorum propria & ideò disp. 2. Log. q. 5. art. 3. diximus talia analoga ad vniuoca pertinere. Si ens ponatur analogum analogia transcendentiæ, vt contendunt nonnulli, neque ista vniuocationem impedit, quia talis transcendentia non impedit omnimodam identitatem rationis entis in statu præcisionis, vt etiam Hurtadus ipse concedit; ergo nec impedit vniuocationem; Probatur consequentia, quia ad substantiam vniuocationis constituendam sufficit sola vnitas, & identitas rationis correspondentis nomini communi, vt clarè constat ex ipsa Vniuocorum definitione, tum quia ex vi talis transcendentiæ ens tantummodo includitur in differentijs, & modis contrahentibus, non è contra differentiæ in conceptu præciso entis; ergo talis transcendentia nullam appingit diuersitatem conceptui entis præciso cum vniuocatione incompatibilem. Deinde si ens ponatur analogum analogia inæqualitatis, vt alij volunt, nec etiam ista impedit vniuocationem, quia vel illa inæqualitas est prorsus extrinseca conceptui entis sibi obueniens ex modis contrahentibus, vt nos putamus, & hanc certum est vniuocationem non impedire, vt etiam Suarez ipse fatetur, alioquin nullum genus vniuocum esset; vel ista inæqualitas est ei intrinseca, & neque etiam hoc modo vniuocationem excludit, tum quia non destruit vnitatem conceptus obiectiui ipsius entis, in qua fundatur vniuocatio, tum quia nullam affert diuersitatem conceptui entis in statu præcisionis, quæ vniuocationem excludat, quia per vnam, & eandemmet formalitatem potest inæqualiter respicere sua inferiora, sicut materia per eandem prorsus potentiam inæqualiter appetit formas ex dictis num. 116. & tota diuersitas in illo prouenit ex modis contrahentibus, non ipsa ratione superiori, quæ præcisè est vna. Demum, si cum Thomistis ponatur ens analogum analogia proportionalitatis propriè, & attributionis per denominationem extrinsecam, adhuc non desunt, qui dicant hanc quoque analogiam secum vniuocationem compati (estò nos hoc non admittamus ex dictis in Logica de hoc genere analogiæ) quia enim huiusmodi analoga proportionalitatis propriæ rationes habet intrinsecas, & fundamenta talis proportionis, volunt ab eis abstrahibilem esse vnam communem rationem cum aliqua vnitate, licet satis diminuta, in qua fundari queat imperfectissima omnium vniuocatio, & ita ferè tenent Scotistæ omnes, quos in Logica citauimus disp. & qu. cit. art. 2. Adduot insuper aliqui denominari posse accidens ab entitate substantiæ, quia est aliquid substantiæ, & in hoc sensu esse posse analogum attributionis per denominationem extrinsecam, sed adhuc etiam retinere analogiam attributionis per denominationem intrinsecam, & ita loquitur Auersa loc. cit. vbi distinguit varias acceptiones vniuocationis, & analogiæ, & iuxta earum varietatem ponit ens analogum simul, & vniuocum.

120 Tertiò probatur ex parte Vniuocationis, quæ ex natura sua secum compatitur analogiam, quia vt notat Doctor cit. 1. d. 8. qu. 3. sub E, Vnitas attributionis minor est vnitate vniuocationis, hæc enim constituitur per vnitatem conceptus ab inferioribus perfectè præscindentis, illa verò inuoluit vel plures rationes inter se proportionem habentes, vel plures habitudines ad vnam formam; sed maior vnitas secum compatitur minorem vnitatem, sicut quæ sunt vnum specie, sunt vnum genere, ergo &c. Tum quia Vniuocatio non consistit in indiuisibili, vt Pasqualig. autumat, qua de causa cum ponat ens vniuocum ad substantiam, & accidens negat habere admixtam analogiam contra expressam Arist. intentionem 4. Met. tex. 2. quam varie extorquet, ac in peregrinos deducit sensus contra communem omnium Interpretum; non inquam, consistit in indiuisibili, sed habet latitudinem gradualem per quatuor gradus iam explicatos n. 106. ratione cuius latitudinis distingui solet in vniuocationem perfectam, & imperfectam, & imperfecta dicitur magis, vel minus, secundum quod magis vel minus habet analogiæ admixtum. At respondet Pasqualig. negando assumptum, quia non datur imperfecta vnitas, vnitas enim non potest tolli nisi per multiplicitatem, & hæc ex natura sua perfectè tollit vnitatem; cum ergo vnitas, & multiplicitas consistant in indiuisibili, si altera ab altera tollitur, adæquatè tollitur, vnde concludit non posse dari aliquid, quod non sit perfectè vnum, aut perfectè multiplex, atque ideò cum vniuocatio fundetur in vnitate conceptus præcisi ab inferioribus, nequit cum vniuocatione analogia consistere, quæ affert multiplicitatem, & diuersitatem. Sed hæc solutio est prorsus inanis, & iam in Logica loc. cit. hoc Pasqualig. figmentum confutauimus, quia tam in vnitate, quam in multiplicitate datur latitudo, & cum vnitate maiori stat vnitas minor, vnde Arist. 5. Met. 12. plures gradus vnitatis distinxit, dum inquit *alia numero, alia genere, alia specie, alia analogia vnum sunt*, & cum vnitate specifica stat numeralis multiplicitas, ac pariter cum vnitate generica multiplicitas specifica; cum ergo natura vna genere sit multiplicata specie, & vna specie multiplex numero, falsum omninò apparet, quod Pasqualig. aiebat, quamlibet multiplicitatem statim ex integro destruere quamlibet vnitatem, & quamlibet vnitatem esse perfectam, quia illa tantùm vnitas potest dici perfecta, quæ nullam secum compatitur multiplicitatem. Deinde similitudo, & conuenientia plurium fundatur super vnitatem, ex 5. Met. & ab ea dimetitur, quod sit maior, vel minor, sicut ergo non quælibet conuenientia & similitudo summa est, & omninò perfecta, quia maior est conuenientia inter Petrum, & Paulum, quam inter Petrum, & Bucephalum, sic ascendendo in prædicamentum per omnes gradus semper minor vnitas naturarum reperitur, & descendendo semper maior, quia quo natura inferior est, minorem secum admittit multiplicitatem, & quo superior maiorem. Nec refert, quod vnitatem conceptus vniuoci dicamus esse perfectam (quæ fortè locutio Pasqualig. decepit) quia non dicitur perfecta in sensu, quo ipse putat, quasi non detur maior vel minor vnitas in conceptibus vniuocis, constat namque apud omnes maiorem esse vnitatem conceptus specifici, quam generici, & generici, quam transcendentis. Sed dicitur perfecta vnitas, quatenus conceptus vniuocus perfectè præscindit à suis inferioribus modo supra explicato q. 3. n. 49. Tum quia vt diximus n. 64. analogia vniuocationi coniuncta non minuit eius vnitatem propriè loquendo, sed tantum reddit inæqualiter ab inferioribus participabilem, & hæc inæqualitas analogiam causat. At inquit Pasqualig. hanc inæqualitatem non conuenire enti in statu præcisionis, sed tantum in statu contractionis, & secundum modum essendi, quod habet in inferioribus, & ideò non facere rationem entis analogam. Contra quia estò censeamus probabilius esse talem inæqualitatem enti aduenire ab extrinseco, & a modis contrahentibus, non autem ei conuenire ab intrinseco, quia in statu præcisionis est conceptus omnino vnus, & idem; falsum tamen est hanc inæqualitatem non esse sufficientem ad inducendam analogiam, quia cum Arist. docet ratione inæqualitatis analogiam, quia cum Arist. docet ratione inæqualitatis analogiam emergere in gener. 7. Phys. 31. & 3. Phys. 70. ait naturam infiniti non esse vnam, & eandem idest vniuocam in pluribus, quia dicitur secundum prius, & posterius, & 3. Met. 11. insinuat prius, & posterius non stare cum perfecta vniuocatione, planè loquitur semper de inæqualitate a differentijs prouenienté, ergo hæc est sufficiens ad analogiam inducendam. Tum tandem quia etiam & hic ipse Auctor loc. cit. disput. 39. sec. 4. n. 4. fatetur ens esse analogum secundum esse, quod habet in statu contractionis, atque ideo hanc analogiam in ipsum redundare ex vi rationum contrahentium, at neque nos in ente maiorem, vel magis intrinsecam attruimus analogiam, quam quæ sibi aduenit ex modis contrahentibus nec alio mod , aliaue ratione Arist. & Scot. illud faciunt analogum, ergo, sed de hoc rursus dicemus inf. n. 138.

121 Quartò directè probatur vniuocatio entis ex ipsa Vniuocorum definitione tradita in Antepræd. ex qua colligitur ad constituendam vniuocationem sufficere vnitatem rationis communis, nec meminit Arist. æqualitatis vniformitatis inferiorum in participanda communi ratione; cum ergo vt ex præcedentibus quæstionibus constat, ens habeat vnum conceptum præcisum à suis inferioribus concludendum est esse vniuocum, estò inæqualiter in sua inferiora descendat, quia talis æqualitas; & vniformitas descendendi in inferiora non est conditio necessaria ad substantiam vniuocationis, vt constat ex vniuocorum definitione, sed tantùm ad perfectionem eius, atque ita iamdudum statuimus disp. 2. Log. q. 4. art. 2. explicando definitionem Vniuocorum. Quod si Suarez, & alij aliquid amplius ad vniuocationem desiderant, non stant receptæ Vniuocorum definitioni, & quæstionem de nomine conficiunt; quod quidem effugium, vt præcluderet Doctor, ne incideremus in quæstionem de nomine ita scriptum reliquit 1. d. 3. q. 2. B. *ne fiat contentio de nomine vniuocationis conceptum vniuocum dico, qui ita est vnus, quod eius vnitas sufficit ad contradictionem affirmando, & negando ipsum de eodem, & sufficit pro medio syllogistico, vt extrema vnita in medio sic vno sine fallacia æquiuocationis concludantur inter se vnum*, vbi nomine Vniuoci intelligit solum vniuocum, quod opponitur æquiuoco, quippe cuius vnitas ad contradictionem non sufficit; & quidem etiam ipse Suarez agnouit inter nos, & ipsum non esse, nisi quæstionem de nomine, cum conueni mus in præcisione conceptus entis, vt constat ex verbis illis, quæ habet disp. 28. Met. sec. 3. nu. 17.

quam-

quamquam, vt verum fatear, inter eos qui admittunt vnum conceptum confusum entis, vix potest esse in hac quæstione dissensio de re, sed de modo loquendi, nam sine dubio habet ens magnam similitudinem cum terminis vniuocis; cum medio vno conceptu absolutè, & sine addito de Deo, & creatura prædicetur, quam solam conuenientiam considerarunt, qui illud vniuocum appellarunt.

Nihilominus ne argumentum hoc, cui multum defert ex vniuocorum definitione deductum, relinquat insolutum, tres affert solutiones, & tertiam, cui tandem acquiescit, assignat nu. 21. negando rationem entis esse omninò eandem in ente finito, & infinito, nam hoc est ens, quia est ex se, illud verò est ens, quia est ab alio. Et quia præuidit illatum impugnari posse, quia his verbis non explicatur ratio præcisissima entis vt sic, de qua est quæstio, sed rationes propriæ talis; & talis entis. Respondet in primis rationem entis esse transcendentem, & intimè inclusam in omnibus proprijs, ac determinatis entium rationibus, ratione cuius inclusionis diuersitatem sortitur in hoc & illo ente, vnde non est eadem ratio entis in omnibus; addit deinde, quod etiam ratio ipsa entis præcisa non est omninò vna, & eadem, quia non est ex se omninò vniformis in descendendo ad inferiora, quam vniformitatem requirunt vniuoca in ratione sua. Sed tota hæc doctrina in hac solutione contenta iam est reiecta, quia falsum est ens quidditatiuè includi in vltimis differentijs, & modis contrahentibus & quando sic includeretur, talis inclusio vniuocationem non tollit ex dictis no. 119. quia si modi includunt ens, non tamen è contra, & ideò in sua ratione præcisè nullam claudit diuersitatem, quæ vniuocationem excludat, & hac eadem de causa falsum est, quod deinde subdit rationem entis in statu præcisionis non esse omnino vnam, & eandem, quia cum in tali statu perfectè præscindat à modis contrahentibus præscindit quoque ab omni diuersitate, quæ non nisi ab illis expectari potest, & denique falsum est illam æqualitatem, & vniformitatem in descendendo ad inferiora ad vniuocationem requiri simpliciter, & absolutè sumptam; quia vniuoca, & æquiuoca opponuntur, atque ideò per rationes oppositas constituuntur; ergo si æquiuocum per multiplicitatem rationum formalium constituitur, vniuocum è contra per vnitatem eiusdem rationis communis constituetur; tum quia ratio perfectè præscindens ab inferioribus est vniuoca, quia nullam in seipsa diuersitatem includit, & ibi vniuocatio reperitur, vbi diuersitas non inueniatur, sed ratio entis perfectè præscindit ab inferioribus ex supradictis, & Suarez ipse concedit, ergo &c.

Respondent proinde Complut. disp. 11. Log. cit. q. 2. negando ens habere vnitatem conceptus perfecte ab inferioribus præcisam, & ingenuè fatentur, quod qui talem vnitatem concedunt conceptui entis, eius vniuocationem euitare non possunt; concedunt tamen explicationem illam nominis Vniuocationis à Scoto assignatam, & ens habere talem vnitatem, quæ sufficiat ad contradictionem, & possit esse medium syllogisticum; sed aiunt ex Caietano Scotum non benè vnitatem istam appellare vniuocationis, cum ad hæc sufficiat vnitas analogiæ proportionis saltem propriæ. Sed vnitas, & perfecta præcisio conceptus entis fusè probata est in præcedentibus quæstionibus, & quod vnitas analogiæ etiam proportionis propriæ non sufficiat ad contradictionem, nec ad medium syllogisticum ostensum est n. 21.

122 Denique adhuc potiori ratione stabilitur ens esse verè vniuocum ad substantiam, & accidens, quia vt diximus supra num. 24. & 67. ex disput. 6. Log. q. 1. ens in ordine ad substantiam, & accidens habet rationem generis, ergo nequit eius vniuocatio negari; Consequentia patet, probatur assumptum, quia ex dictis loc. cit. in Logica, non est ens transcendenter sumptum, quod immediate diuiditur in substantiam, & accidens, sed est ens creatum, & limitatum, vt etiam Suarez adnotauit disput. 32. Met. sect. 2. num. 2. quia vt docet Doctor 1. d. 8. qu. 3. N. ens prius diuiditur in infinitum, & finitum, & deinde finitum in substantiam, & accidens, seu in decem genera; ergo nihil deficit enti, vt descendit in substantiam, & accidens, quin sit genus; tum quia hoc asserendo de ente finito non sequuntur illa absurda, quæ sequerentur ad asserendo de ente transcendenti communi Deo, & creaturæ, vt discurrenti patebit, nam certum est negantes ens esse genus ea præsertim motos esse ratione, ne Deum sub genere concluderent, ac Metaphysicè componerent ex genere, & differentia, aliaque absurda incurrerent, quæ ad hanc positionem sequi diximus q. 4. apud sentientes ens dicere realitatem. Probat etiam Doctor vniuocationem entis ad substantiam, & accidens 1. dist. 3. q. 3. sub lit. I. pertractando illam rationem, quam superius num. 39. ostendimus, quod Deus non esset a nobis naturaliter cognoscibilis, nisi daretur conceptus entis præcisus, ita arguit in proposito Doctor de substantia, & accidente, cum enim substantia non immutet immediatè intellectum nostrum ad aliquam intellectionem sui, sed tantùm accidens sensibile, sequitur, quod nullum conceptum quidditatiuum habere poterimus de ea, nisi sit aliquis talis, qui possit abstrahi à conceptu accidentis; sed nullus talis quidditatiuus abstrahibilis est ab accidente, nisi conceptus entis, ergo &c. Quod autem substantia non immutet immediatè intellectum, probat, quia si esset per se sensibilis, certè possemus eius absentiam cognoscere, sicut per speciem eiusdem præsentiam perciperemus, & sic possemus naturaliter cognoscere in Sacramento Altaris substantiam panis abesse, quod est falsum, de quo vide disp. 4. de Anim. num. 57. aliæ quamplures solent à Scotistis adduci rationes ad probandam entis vniuocationem, quæ potius directè probant vnitatem, & præcisionem conceptus entis, quam vniuocationem, & ideò adductæ fuerunt in præcedentibus quæstionibus, vbi disputauimus de vnitate, & præcisione conceptus entis antequam veniremus ad punctum de Vniuocatione entis; Scotistæ autem antiquiores ideò non distinxerunt quæstiones de vnitate conceptus entis, ac eius vniuocatione, sed sub vna, & eadem vtramque comprehendebant, quia qui concedebant vnitatem conceptus entis, pariter & vniuocationem admittebant, & qui eam non admittebant, istam quoque negabant, vt consequenter loquerentur; Sed postquam Suarez, ac cæteri Recentiores admiserunt vnitatem, & præcisionem conceptus entis, & constanter inde negauerunt eiusdem vniuocationem, opus fuit has quæstiones distinguere, vt vnitate conceptus entis conclusa, ostenderemus ad consequenter loquendum vniuocationem quoq; admitti debere; qua de causa rationes vnitatem conceptus entis probantes, possunt etiam ad præsens negotium vniuocationis entis inseruire, eo quia vt diximus, concessa vnitate, & præcisione alicuius conceptus à suis inferioribus, consequenter etiam concedenda est eiusdem vniuocatio; est enim aperta proteruia concedere vnitatem, & negare vniuocationem ait Doctor 1. d. 8. q. 3. lit. P. *Si autem aliqui*, ait ipse, *proterui aut vnum esse conceptum entis; & tamen nullum esse vniuocum isti, & illi; istud non est ad intentionem huius quæstionis, quia quantumcunq; illud, quod concipitur, sit secundum attributionem, vel ordinem in diuersis, si tamen de se conceptus vnus est, ita quod non habet aliam rationem, secundum quam dicitur de hoc, & de illo, ille conceptus est vniuocus.* Neque dicat Masius disp. de analog. in Logica sect. 1. q. 2. non esse cum Scoto disputandum in hac quæst. quia fingit sibi rationem vniuocationis, nec vtitur ea, quam dedit Arist. assignando definitionem vniuocorum, iuxtà quam præter vnitatem nominis, & rationis, requiritur vt ex æquo participetur ab inferioribus. Nam potius Masius, & alij eam conditionem sibi confingunt, non Arist. qui ad vniuocationem requirit tantùm vnitatem nominis, & rationis, vt diximus in Logica explicando definitionem Vniuocorum.

ARTICVLVS II.

Argumenta contra analogam entis Vniuocationem dissoluuntur.

123 Sicut nuper dicebamus plura fieri argumenta à Scotistis, in hac controuersia, quæ vniuocationem entis directè non probant, sed vnitatem conceptus; sic etiam è contra plures afferri solent ab Aduersarijs obiectiones, quæ directè vniuocationem entis non impugnant, sed vnitatem, & præcisionem eius à suis inferioribus, atque ideo adductæ sunt, & solutæ in superioribus quæstionibus; vnde in hac quæstione adducemus solum, quæ rectà tendunt contra analogam entis vniuocationem iam statutam.

Primò itaque obijciuntur plures Aristot. auctoritates significantes ens esse merè æquiuocum, nam Porphyrius in primis cap. de specie citat Aristot. dicentem, si quis omnia entia vocet æquiuocè nuncupabit, & 1. Phys. 33. arguens contra Parmenid. & Meliss. assumit ens multipliciter dici idest æquiuoce, sic enim arguit, si omnia sunt vnum ens, vt Philosophi illi dicebant, vel sunt hoc vnum ens, vel illud vnum ens, quæ consequentia non teneret, si ens non esset æquiuocum, quia illi respondere possent, omnia esse vnum idest conuenire in vno communi conceptu entis vniuoco; 4. Met. tex. 2. rursus ait ens dici multipliciter, & dici de entibus sicut sanum de sanis, sanum autem de sanis dicitur æquiuoce, vt omnes concedunt, & 7. Met. 15. ait accidentia esse entia, sicut logici dicunt non ens esse ens, & non scibile esse scibile, & sicut vas dicitur salubre, sed in his est æquiuocatio; Et accidentia rursus ibidem 14. & 15. ac ab initio libri tex. 2. vocat entia non simpliciter, sed secundum quid, & entis entia, ei autem quod est simpliciter tale, & secundum quid tale nihil est commune vniuocum; Et 1. Ethic. cap. 6. habet, bonum tot modis dicitur, quot ens, æquiuocè, non à casu, sed à consilio; Deniq; Damascenus in sua Logica docet ens ad alia entia se habere æquiuocè, quia sola vox est communis; Et sacra scriptura Exod. 3. significat nomen entis solum Deo propriè conuenire, & Isaiæ 40. creaturam esse ens secundum quid, & non simpliciter, inquit enim quod omnes gentes sic sunt coram eo, quasi non sint, & quasi nihilum, & inane reputatæ sunt ei.

124 Respondet ad hæc omnia Doct. 1. d. 3. q. 3. §. *contra istam vniuocationem*, ad Porphyrium inquit citare Arist. sed non inueniri locum, vbi hoc dixerit; sed alij ex Doctore 4. Metaph. q. 1. qui magis Porphyrio deferunt, distinguunt de duplici vniuocatione, vna limitata quæ conuenit gradibus prædicamentalibus, alia transcendenti, quæ conuenit prædicatis ad finitum, & infinitum indifferentibus; dicuntque Porphyrium de prima loqui, quia de gradibus loquebatur, ex quibus texendum erat prædicamentum, & eam excludit ab ente non de secunda; In 1. Phys. 33. loquitur de multiplicitate non significatorum, sed suppositorum idest inferiorum, & argumentum Arist. tenet ad hominem, quia Arist. eis impingit, quod putauerint omnia esse vnum, non loquendo de vno confusè, sed de aliquo vno determinato, qua data hypothesi bene sequitur omnia vel

esse

esse hoc vnum, vel illud vnum; In 4.Met.tex.2.ly multipliciter eodem modo exponi debet, vt intelligatur non quidem de multiplicitate significatorum, quæ est propria æquiuocorum, sed suppositorum, seu inferiorum quæ conuenit vniuocis, vt etiam exponit Doctor in eum textum; per exemplum autem de sano solum insinuare intendit ens analogicè dici de entibus præscindendo ab eo, quod fit cum æquiuocatione, & ideò ait Doctor 4.d.12.q.1.sub H. exempla illa ita debere intelligi, vt simile illud non currat super quatuor pedes, quia secundum Damascenum c.27. quod in omnibus est simile idem vtique erit, & non exemplum, & 2.d.12.q.2.sub G. ait quod si ita est in isto exemplo de sano, quod ibi sit analogia sine vniuocatione, in centum alijs est contrarium; eodem etiam modo exponit locum ex 7.Met.14. & 15. vt omnium analogiam innuere voluerit, non tamen talem, qualis est in exemplis allatis, nam in illis analogia est coniuncta æquiuocationi; in casu nostro est vnita vniuocationi; & cum accidentia vocat entia secundum quid, illa particula non est distractiua entitatis ab accidente, quasi accidens non participet verè, & realiter rationem entis, sed diminutiua perfectionis gradus entitatis, quatenus accidens deficit a perfectione entitatis substantiæ, vndè dicitur ens secundum quid, non in se & absolutè consideratum, sed cum substantia collatum, vt dictum est n.111. & cum Arist. appellauit accidens entis ens, nil aliud ait Doctor, per illam phrasim significare voluit, nisi ordinem essentialem accidentis ad substantiam in participanda ratione entis, vt etiam exponit Alens.7.Met.tex.5.quæst.1. & 1.Ethic.c.6.non habe; illa verba, sed solum ait bonum tot modis dici, quot ens, quibus ibi idem negat vniuersalitatem, & communitatem, qualem postulabat Plato ad habendam Ideam boni, non vero communitatem vniuocationis in sensu, quo hic loquimur. D. Damascenus, si illud habet in sua Logica, quia ab alijs citatur in oppositum sobrie explicari debet, quemadmodum dictum Porphyrij nuper explicabamus; Demum phrasim sacræ scripturæ iam exposuimus n. 38. loqui nimirum per quandam exagerationem, quatenus Deus infinite distat a nobis, & ad innuendum, quod Deus excellenti quodam modo est id, quod est, & fons totius esse, a quo habent cætera, vt sint, vndè scriptura sic loquitur, non quasi velit negare creaturas esse verè, & propriè entia, sed vt affirmet maximam attributionem creaturæ ad Deum.

125 Secundo probatur ens putum esse analogum ex varijs etiam Arist. locis in Met. vbi ait ens neque æquiuocè dici, neque eodem modo idest vniuocè, sed ad vnum idest analogicè, ita significat 4. Met.2. & lib.11.cap.3.& lib.12.tex.28.ac alibi frequenter; Tum 2.ratione, nullum vniuocum saluatur in vno simpliciter in alio secundum quid, & per habitudinem ad illud, vndè dici solet ei quod est simpliciter tale, & ei quod est secundum quid tale nihil esse commune vniuocum, sed ens in Deo, & substantia saluatur simpliciter, in creatura, & accidente secundum quid & per habitudinem ad aliud, ergo ad summum est eis analogum. Tum 3. vniuocum æqualiter participatur a suis inferioribus, ens non participatur æqualiter ab eis, ergo est analogum, cuius proprium, est inæqualiter participari. Tum 4. quia si esset vniuocum substantiæ, & accidenti, tunc poni deberet in eorum definitionibus, quod est contra Arist.8.Met.16.& rursus accidens non deberet definiri per substantiam contra Arist. 7. Metaph. cap.1. patet consequentia, quia quæ vniuoce conueniunt in aliqua ratione, conueniunt in eadem definitione, & ideò non potest vnum per aliud definiri. Tum 5. in vniuocis alia est definitio rei, alia vocis, & nominis, sed definitio rationis entis, & nominis eius est eadem, vt de se constat ergo &c. Tum 6. vniuocum perfectè præscindit a suis inferioribus, ens autem non nisi imperfecte; ergo analogum. Tum 7. illud in quo vnum per se, & essentialiter antecedit aliud non potest esse illis vniuocum, Deus antecedit essentialiter omnia entia in ente, ergo &c. Tum 8. id quod per essentiam capit aliquid non potest vniuocè conuenire cum illis, qui capiunt illud per participationem, sed Deus est ens per essentiam, cætera verò per participationem, ergo &c. Probatur maior, quia ideo Sortes, & Plato in humanitate conueniunt vniuocè, quia capiunt humanitatem per essentiam. Tum 9. vniuoca habent vnam naturam, in qua conueniunt, & aliam secundum quam differunt, in inferioribus autem entis nequeunt assignari hæ duæ naturæ, quia quicquid assignetur est ens, etiam vltimæ differentiæ, ergo ens non est vniuocum, quia ratio vniuoca in differentijs suorum inferiorum non includitur. Tum 10. vniuoca non habent diuersitatem in eo, quo sunt vniuoca, at inferiora entis continent diuersitatem secundum rationem entis differunt enim secundum differentias, quæ formaliter sunt entia. Tum tandem, quia nullum vniuocatum in ratione sui vniuoci habet aliquid plusquam reliquum vniuocatum, sed accidens aliquid amplius habet, quam substantia, quia in definitione accidentis ponitur substantia 7.Met.tex.2. & 3. hæc sunt argumenta congesta ab Ægidio, Caietano, Soncinate, Suessano, Henrico, Suarez, & alijs.

126 Resp. hæc & similia argumenta non excludere ab ente vniuocationem vtcumque sed vniuocationem in gradu perfecto, quod gratis concedimus & hoc solum intendit Arist. loc.cit. vnde cum ait ens non dici *eodem modo*, vult significare idem, quod non secundum eundem ordinem essentialem, hoc enim est, quod ibi probare intenderat, adesse scilicet ordinem essentialem accidentis ad substantiam in participanda ratione entis, & sic excludit vniuocationem primi, & secundi gradus, non vero omnem quod manifestè colligitur ex illis verbis 4. Met. tex. 2. *etenim hæc etiam quodammodo secundum vnam dicuntur*, quibus insinuat substantiam, & accidens aliquo modo vniuocari in ente, vt ponderauimus n.118. Ad 2. ens dicitur esse in Deo simpliciter pro quanto est perfectius contentum sub ente, in creatura, est secundum quid, quia est imperfectior, & sic etiam de substantia, & accidente; vndè quando dicitur accidens ens secundum quid iam diximus num.111. illam non esse particulam distractiuam quemadmodum homo pictus dicitur homo secundum quid, sed diminuentem duntaxat de perfectione entitatis, licet autem enti simpliciter, & enti secundum quid in eo sensu, cum scilicet est particula distrahens, nequeat esse commune vniuocum, benè tamen in illo, creatura etiam dicitur ens in ordine ad Deum, & accidens in ordine ad substantiam, non quasi præcisè ordo ille sit ratio, cur dicantur ens, quo pacto sanum dicitur de vrina per præcisam habitudinem ad sanitatem animalis, sed quod cum hoc etiam habeant formam, seu rationem intrinsecam, super quam fundetur talis ordo ad primum, & à qua sic denominentur, quod quidem vniuocationem non destruit, quia constituit analogiam attributionis per denominationem intrinsecam cuiuscunque analogati, cum qua analogia stat vniuocatio, quia intrinseca participatio eiusdem formæ ab omnibus analogatis. Ad 3. Mairon. q. penult. de Vniuocatione entis negat minorem, contenditque ens æqualiter dicere de inferioribus, quia secundum vnum, & eundem præcisum conceptum dicitur de omnibus, nec vlla interuenit inæqualitas, nisi quæ accidit ex parte contrahentium, quæ cum sint posteriora nequeunt variare rationem prioris, qua de causa aliqui ex Recentioribus faciunt ens omninò vniuocum; præstat tamen dicere, quod inæqualiter participatur ens ab inferioribus quia nec secundum eundem ordinem essentialem, nec secundum eundem perfectionis gradum; & hæc inæqualitas saltim extrinsece redundat in conceptum entis, quod sufficit ad aliquam analogiam inducendam; sed non ad omnino excludendam vniuocationem; tum quia est inæqualitas penitus ab extrinseco prouenients scilicet ex parte contrahentium; tum quia etiamsi intrinseca esset, vt contendit Suarez, si tamen non destruit vnitatem conceptus obiectiui, vt idem Suarez dicere tenetur, adhuc vniuocationem secum compatitur; quia vt ait Doctor sæpè cit. 1. d.8. q.3. lit. P. *quantumcunque illud quod concipitur sit secundum attributionem, vel ordinem in diuersis. si tamen de se conceptus vnus est itaquod non habet aliam rationem secundum quam dicitur de hoc, & de illo, ille conceptus est vniuocus*, itaque inæqualitas impedit vniuocationem perfectam, & in primo gradu, non autem in cæteris.

127 Ad 4. concedimus posse substantiam definiri, quod sit ens per se, & accidens in alio neque hoc negat Arist. loc. ibi cit. sed solum negat ens debere poni in definitione substantiæ, & accidentis determinati, quia definitiones dari debent per genus, & differentiam, vndè cum in genere quocumque ens includatur quidditatiuè, si cum genere exprimeretur, nugatio committeretur; Negamus tamen alteram consequentiam, ad cuius probationem dicendum est, quod licet quæ conueniunt in aliqua ratione communi, non possunt vnum definiri per aliud, vt in ea ratione communi conueniunt, tamen secundum proprias rationes bene potest vnum definiri per aliud, præsertim si aliquam dependentiam dicat ad illud, & in hoc sensu inquit Arist. 7. Met. cap.1. accidens definiri per substantiam, non quidem vt ens est, sed vt tale ens, nam in ratione entis, vt sic, habent eandem omninò notionem, sicut enim substantia in ratione entis, est id, quod est, vel esse potest in rerum natura, ita & accidens; Nec valet replica, quam faciunt Complut. cit. disp.11. q 2. n.28. nimirum hanc responsionem destruere analogiam attributionis inter substantiam, & accidens, in qua secunda analogata non solum secundum suas proprias rationes, sed etiam secundum rationem analogam dependent à primo, & per illud definiuntur, vt constat de medicina, quæ in ratione sanitatis, vt sic, refertur ad sanitatem animalis; ac etiam repugnare Arist. 7. Met. cap.1. vbi docet accidentia ideò esse entia, quia sunt entis entia idest substantiæ, ergo etiam in ratione entis dicunt ordinem ad substantiam, & per eam definiri debent. Non, inquam, valet, quia quod de analogia attributionis assumunt, verum vtique est de illa, quæ fit per denominationem extrinsecam, vt constat in exemplo allato medicinæ, & ratio est, quia in illis analogis ordo, & habitudo ad primum analogatum est ratio formalis, & præcisa cur talia dicuntur; non autem in alijs, quæ talia dicuntur etiam per formam intrinsecam, vt notat Doctor 4.d.12.q.1.sub T. & auctoritas Arist. 7. Met. ab initio potius est pro nobis, ait enim accidentia dici *entia, quia sunt entis entia, hæc quidem quantitates, illa verò qualitates*, &c. per quod significat hunc ordinem ad substantiam illis competere, non quatenus entia præcisè, sed quatenus accidentia eius, hoc quidem quantitas, illud verò qualitas &c. atque ita notauit Doctor 7. Met. quæst. 1. in corpore quæst. Ad 5. maior non est vniuersaliter vera, quidam enim conceptus sunt adeò vniuersales, & communes, vt in eis definitio quid nominis, & quid rei coincidant vt constat de summis generibus, qualitas namque dicitur esse, secundum quam quales esse dicimur, quantitas secundum quam quanti, vel quoti. Ad 6. negatur minor, iam enim supra ostensum est ens perfectè præscindere, sunt etiam qui teneot ens imperfectè præscindere, & adhuc aliquam retinere vniuocationem, vt Auersa. Ad 7. negatur maior; iam enim dictum est vnitatem analogiæ stare cum vniuocatione, & ad summum valet de perfecte vniuoco. Ad 8. rursus maior valet tantum de vniuocatione

ne perfecta, qualis est ea quæ reperitur inter Sortem, & Platonem in humanitate, non de imperfecta.

128 Ad 9. neg. minor, nam etiam in inferioribus entis possumus suo modo assignare duplicem rationem, vnam, in qua conueniant, & alteram, per quam differant, quæ quidem non tamen erit ens, quam talitas entis, & formalitas habens vim determinandi rationem communissimam entis; tum quia etiamsi ens includeretur quidditatiuè in differentijs contrahentibus non propterea vniuocationem amittit, quia ad vniuocationem alicuius conceptus sufficit; quod ipse præscindat à differentijs, etiamsi illæ non præscindant ab ipso, & sic est de ente in proposito, quod perfectè præscindit ab illis; & denique inclusio in differentijs est contrà rationem generis, non contra rationem vniuoci, vt sic, vt mox dicemus. Ad 10. negatur minor, quia etiamsi daremus ens formaliter includi in differentijs, falsum est inferiora entis diuersificari secundum rationem præcisam entis, & acceptam sub nomine entis; diuersificarentur enim per rationem entis contractam, & sub nomine differentiæ acceptam; sed infrà ostendemus differentias entis nequaquam esse formaliter entia, sed potius realitates entis. Ad vlt. negatur minor, quia accidens in ratione entis non plus habet in sua definitione, quam substantia, sed tantum in ratione accidentis, vt diximus ad 7. & in hoc sensu loquitur Arist. 7. Met. contradistinguit enim ibi accidens à substantia per hoc, quod in accidentis definitione ponitur inhærentia ad substantiam; non est autem inconueniens, quod vnum vniuocatum secundum propriam definitionem aliquid claudat, quod non claudatur in alio, vt homo & equus diuersas habent definitiones; vt particulares species, sed eandem vt animalis sunt.

Tertiò vlterius arguunt Thomistæ, præsertim Complut. cit. ex D.Th. 1.p.q.13.art.5. Quando aliquis effectus non adæquat virtutem causæ, nomen illis commune non potest esse vniuocum, sed solùm analogum, sed creaturæ sunt effectus Dei in nullo adæquantes virtutem eius, ergo &c. Probatur maior, nam quando effectus non adæquat virtutem causæ, non recipit similitudinem eius secundum eandem rationem, ergo nec potest habere nomen vniuocum. Deindè ratio entis taliter est in Deo, vt includat omnem perfectionem, independentiam, infinitatem &c. in creaturis verò reperitur modò longè diuerso, imo contrario; ergo non prædicatur de illis secundum eandem rationem. Conf. quia nihil conuenit Deo, & creaturæ secundum eandem rationem, nam sapientia v.g. non dicitur de Deo secundum illam rationem, secundum quam dicitur de creaturis, in qua est qualitas, & in Deo substantia. Item ob distantiam quarundam creaturarum ab inuicem non habent aliquod commune vniuocum; ergo tantò magis erit de Deo, & creaturis ipsis, quæ magis abinuicem distant. Tandem addit Aureol. 1.d. 22.q. 1.art. 2. nihil potest vniuocè dici de exemplari, & exemplato, vt domus de domo extrà, & specie domus intrà, sed Deus est tota entitas per modum exemplaris, creatura autem est entitas diminuta, & exemplata, ergo &c.

129 Resp. rationes istas nedum solubiles esse, sed etiam facilè retorqueri, si enim prima valeret, ignis, vel minera à Sole producta non esset substantia vniuocè cum Sole, cum sit effectus Solis non adæquans virtutem eius; argumentum igitur probat non dari inter Deum, & creaturam vniuocationem physicam, & in primo gradu, quia hæc non reperitur inter causam, & effectum, quando causa est æquiuoca; hoc tamen nequaquam tollit vniuocationem in gradu superiori; item dici posset, maiorem esse veram, quando effectus in nulla ratione adæquet virtutem causæ; in proposito autem licet creatura secundum peculiarem rationem non adæquet virtutem Creatoris; æquantur tamen in simplicissimo conceptu entis, qui consistit in habere esse in rerum natura citrà opus intellectus, quæ notio, vt sic, æquè Deo & creaturis conuenire videtur, cum consistat in indiuisibili. At instant Complut. maiorem illam intelligi debere in sensu formali, est autem sensus formalis eius, quod effectus in illa ratione, in qua est effectus non adæquans virtutem causæ, non potest cum illa vniuocè conuenire, licet alias in alia ratione, secundum quam non habet rationem effectus, possit vniuocè conuenire; & hoc contingit in Sole, & auro, nam aurum secundum gradum corporis, & substantiæ non est effectus Solis, nisi per accidens; & ideò in illis possunt vniuocè conuenire, si verò imponeretur nomen ad significandam illam rationem, secundum quam aurum est effectus Solis non adæquans virtutem eius, proculdubiò esset analogum, non vniuocum; cum ergo creaturæ sint effectus Dei non adæquantes virtutem eius, non solum secundum gradus particulares, sed neque etiam secundum vniuersalissimam rationem entis, planè sequitur nullum nomen posse de Deo, & creaturis vniuocè prædicari. Verum ex hac instantia nec roboratur ratio S. Thom. nec nostra infringitur solutio; falsum namque est, quod aiunt aurum non procedere per se a Sole, nisi secundum rationem propriam, secundum autem communem tantum per accidens, quod a Suarez mutuarunt disp. 28. sec. 3. num. 7. quia, vt Scotus docet 4. d. 8. q. 1. D. non est tanta distinctio inter rationem propriam, & communem in effectu, quod ab alia, & alia per se causa esse possint, sed attingens rationem propriam attingit quoque communem; deindè falsum est creaturam non æquari Deo in præcisissima ratione entis secundum se considerata, quia nihil entis, vt sic, plus est in Deo, quam in creatura; neque timorem Religionis incutiat alicui ex tyronibus hæc adæquatio creaturæ cum Deo; quia non est adæquatio in aliqua realitate ex natura rei, sed per præcisionem intellectus. Demum, quando etiam concedatur creaturam non adæquare Deum in conceptu entis, hinc non tollitur omnimoda vniuocatio, quia falsum est ad vniuocationem absolutè sumptam æqualitatem requiri in participanda communi ratione; vndè hoc argumentum, quod adeò magnificant Thomistæ, potest dupliciter solui, vel negando creaturam non æquari Deo in præciso entis conceptu, vel concedendo non æquari, & negando ex tali inæqualitate vniuocationem penitus destrui.

Ad 2. si concluderet, probaret quoque animal non vniuocè dici de homine, & bruto, quia diuerso modo reperitur in hoc, & in illo, in homine ratio animalis est rationalis, discurrit, in bruto non; itaque dicendum est assumptum esse verum de ratione entis contracta in Deo, non autem præcisa, vt hic de ea loquimur. Ad Conf. pariter respondetur sapientiam vtique non secundum eandem rationem propriam de Deo, & creatura prædicari, quia in creatura est qualitas, & in Deo substantia; at secundum rationem communem abstrahit à substantia, & qualitate, & secundùm eandem rationem præcisam sapientiæ, vt sic, prædicatur de Deo, & creatura, & quidem idem argumentum fieri posset de animali, quod homini, & bruto non sit vniuocum, quia includendo id, quo contrahitur ad vnum, non prædicatur de alio. Ad aliud, nequeunt creaturæ adeò abinuicem distare secundum rationes proprias, vt saltim non conueniant in conceptu entis finiti, quod in decem prædicamenta distribuitur; sic etiam seruata proportione nequeunt adeò distare Deus, & creatura in proprijs rationibus, quin in aliquo transcendenti conceptu inadæquate conuenire possint. Ad vlt. ex Aureol. verum est ens non vniuocè dici de Deo, & creaturis, vt habent esse cognitum in diuina mente, quia sic habent esse tantum diminutum, & secundùm quid; falsum tamen est, si considerentur secundùm esse, quod habent actu, vel possibiliter extrà.

Quartò aliqui quoque rationem cum feruore solent vrgere Thomistæ contra entis vniuocationem, quia hinc, aiunt, sequeretur ens esse genus, quod est contra Arist. 3. Met. 10. docentem, ens non esse genus, quia includitur in differentijs, quod omninò opponitur rationi generis; probant consequentiam, quia si ens est vniuocum, non videtur, posse esse aliud vniuersale, quam genus, quia prædicatur de pluribus plusquam numero differentibus in quod, alioquin diuisio vniuersalis in quinque prædicabilia non esset adæquata.

130 Respondet Arriag. loc. cit. & disp. 7. Log. num. 55. gratis concedendo ens esse genus, & ex vi definitionis ipsius generis passim receptæ hoc necessario sequi, & præsertim in Scholis eius vniuocationem admittentibus. Hoc tamen minimè concedi debet, tum quia expresse repugnat Arist. modo citato 3. Met. vbi declarat ens non esse genus, rationem assignans, quia includitur in differentijs, tum quia hoc dato Deus poneretur in genere, quod esse falsum ostendimus disp. 7. Log. q. 1. art. 1. & ex definitione generis hoc non sequi demonstrauimus disp. 5. Log. quæst. 1. art. 2. in explicatione definitionis generis. Auersa q. 16. Log. sec. 2. concedit, & ipse ens posse dici genus sumendo genus latè pro omni prædicato, quod non solo nomine, sed etiam ratione significata dicitur in quid de pluribus, & non est species, quod vocat genus transcendentale, idem repetit, & confirmat q. 3. Philosoph. sec. 12. nam sicut dicuntur species entis, differentiæ entis, ita etiam dici potest, ac debet genus entis capiendo genus in prædicto sensu; atque cum diuiditur vniuersale in illa quinque genus, speciem &c. possunt vtique hæc omnia in illa diuisione contineri, & debet vniuersale in vno sensu ita ample sumi ad discrimen singularis, vt hæc omnia complectatur; Sed sanè, vt diximus in Logica loc. cit. si de genere loqui velimus, vt sapientes locuti sunt, nec abuti vocabulis, & instituere quæstionem de nomine, implicat in adiecto dari genus, quod transcendentale dicatur; quia nomen transcendentiæ, vt notat Tromb. trac. formal. part. 1. art. 1. sonat conceptum indifferentem ad finitum, & infinitum, qua ratione prædicata Deo, & creaturis communia dicuntur transcendentia genus verò suapte natura conceptum importat potentialem, & per modum partis; Quod si transcendens sumatur etiam in eo sensu, quo a Recentioribus passim sumitur pro prædicato adeò vniuersali, vt in omnibus essentialiter imbibatur etiam in vltimis differentijs; adhuc etiam in hoc sensu implicat in adiecto ens esse genus, quia genus ex vi nominis importat conceptum potentialem extraneum a differentia, vt docuit Arist. loc. cit. 3. Metaph. 10. ens autem secundum communem includitur etiam in differentijs; Nec vrget vsus vsurpatæ locutionis, qua dicimus species entis, differentias entis, vndè infert in eodem sensu dici posse genus entis; quia hæc omnia abusiuè dicuntur, non propriè; certum enim est apud omnes Deum non esse speciem, sed substantiam indiuiduam, & singularem; & contractiua entis, dum candidè loqui volumus, non differentias, sed modos appellamus; ex quo infertur è contra, candidè loquendo, ens non posse dici genus: nec etiam refert vniuersale diuisum fuisse in illa quinque vniuersalia, quia certum est apud omnes, & præsertim in Schola nostra, ibi diuisum fuisse vniuersale limitatum, quia vniuersalium tractatus ordinatus erat ad texturam prædicamenti, in quo non nisi vniuersalia limi-

tata

tata continentur; alia ergo vniuersalitas admitti debet, quæ à limitatione præscindat, sitque propria conceptuum transcendentium, vt docet Doctor 4. Met. q. 1. in corpore quæsiti.

Recentiores alij vniuocationem entis defendentes, vel saltim præcisionem conceptus eius, respondent vnanimiter negando ex entis vniuocatione, vel præcisione sequi ens esse genus, quia ratio quam adducit Arist. 3. Met. 10. cur ens non sit genus, non est quia ens non est vniuocum, sed quia est nimis commune, & transcendens, vnde fit vt de suis differentijs etiam prædicetur in quid, quod est contra rationem generis; cui solutioni solent etiam Scotistæ passim acquiescere, quia eam tradidit Doct. in terminis 1. d. 3. qu. 3. sub N. vbi tamen non profert Doctor ens includi in omnibus differentijs in vniuersum, sed in quibusdam differentijs non vltimis, vt sequenti quæst. explicabimus. Hanc solutionem impugnant Complut. cit. quia concedere ens esse conceptum vniuocum, & per varios modos contrahibilem constitutiuos Dei, & creaturarum, & postea negare esse genus, quia deficit illi proprietas generis scilicet non includi in differentijs, est prorsus, ac si quis concederet equum esse animal rationale, & negaret deinde esse animal, quia ei deficit risibilitas; repugnat enim, quod alicui conueniat essentia, & quod non conueniat propria passio, vel contra quod de aliquo negetur propria passio, & quod non negetur essentia, sed essentia generis est esse naturam essentialiter perfectibilem, habentem rationem potentiæ respectu illorum, per quæ contrahitur; ex hoc oritur tanquam passio, quod non includatur in differentijs, quia potentia est extra actum, & actus extra potentiam; ergo cum Aduersarij concedant ens importare rationem præcisam essentialiter contrahibilem per varios modos, habentemque rationem potentiæ respectu illorum; concedere etiam tenentur non includi in illis, vel si hoc inficiantur, oportet etiam, vt negent esse rationem abstractam, & contrahibilem. Hæc tamen replica neutiquam præfatam solutionem infringit, præsertim in nostris principijs, qui volumus genus veram importare realitatem potentialem per actualem realitatem differentiæ contrahibilem, vt ex eis fiat Metaph. compositio, quam potentialitatem non habet conceptus entis, quia non exprimit adæquatam realitatem à parte rei; forte tamen contra Recentiores concludit, qui essentiam generis, & differentiæ saluant, & explicant per conceptus inadæquatos, cum enim conceptus entis sit potentialis, & contrahibilis per modos, tenentur reddere rationem, cur concedendo enti id, quod spectat ad essentiam generis, esse nimirum partem potentialem, non etiam ei concedunt id, quod genus consequitur, vt propria passio, nimirum in differentijs non includi. At instat Io. de S. Thom. magis contra nos Scotistas eam rationem concludere, quam contra alios, quia in nostra opinione ens non includitur in differentijs, vndè nil ei deficit, quin sit genus; Sed neque hæc instantia cogit, quia, vt est videre loc. cit. Doct. non excludit ens à quibuscunque differentijs, sed tantum ab vltimis differentijs, & concedit de aliqua non vltima quidditatiuè prædicari, genus autem cum sit realitas potentialis ad quamlibet differentiam, de nulla prorsus quidditatiuè prædicari potest, & ideò hoc sufficit, ne ens sit genus, vt Arist. docet loc. cit. 3. Met. 10. Accedit Scotum non omninò prædictæ responsioni acquiescere, nam inquit, quod illa ratio ex Arist. cit. deducta, cur ens non sit genus, posset negari, quia in eo loco Philosophus disputatiuè procedit in vtramque partem, non autem demonstratiuè; & sic etiam notauit quæst. 21. de Anim. in solutione eiusdem difficultatis.

131 Sed vt perfectam habeamus huius difficultatis solutionem, recolendum est id, quod notauimus in Log. loc. cit. ex Doctore 1. d. 8. q. 3. § *Ad primum argumentum*, duas potissimum conditiones requiri ad genus Metaphysicum, vt etiam notauit Bonet. 1. Met. cap. 6. vna est, quod non dicat purum, & simplicem conceptum, sed aliquam realitatem Metaphysicam citrà omne opus intellectus habentem esse in rebus: altera est, quod hæc realitas sit potentialis ad aliam realitatem actualem, & per eam contrahibilis, vt ex vtraque resultet Metaphysicum compositum; ratio huius est, quia vt diximus in Logica disp. 5. quæst. 3. art. 2. & rursus dicemus inferius, Metaphysica compositio non est mera compositio rationis, sed aliquo pacto à parte rei (alioquin non esset, cur à Deo excluderetur) non esset autem à parte rei, si genus, & differentia dicerent solos conceptus inadæquatos absque proprijs realitatibus sibi correspondentibus; & rursus non esset vera, ac propria compositio, si vna realitas non esset extra aliam, quia de ratione partis componentis est, vt sit extra aliam compartem, eo modo quo componit; realiter quidem, & physicè, si compositio est physica ex materia, & forma; formaliter verò, & metaphysicè, si compositio est solùm metaphysica, qualis est, quæ fit ex genere, & differentia; hinc igitur est, cur ad genus metaphysicum requiritur, vt dicat realitatem, nec sufficit, vt dicat purum conceptum, & hanc quidem potentialem ad aliam, vt nimirum sit extra illam per modum alterius compartis; cum igitur ens non dicat realitatem potentialem, sed simplicem conceptum inadæquatum, vt quæst. 4. art. 1. conclusum est, ideò habere nequit rationem generis; & hac etiam ratione docuit Trombet. 12. Met. q. 5. conclus. 2. ens non esse genus, & Mairon. q. 7. de vniuocatione entis, vbi ait quod ratio generis consistit in hoc, quod prædicetur per modum partis essentialis, ens autem non prædicatur per modum partis, quia tunc esset compositio in Deo; Ex quo colligitur præfatam difficultatem esse ineuitabilem Scotistis docentibus ens dicere realitatem, vt cæteri gradus prædicamentales, quod enim dicere solent non esse genus, quia non contrahitur per differentias, sed per modos intrinsecos, iam superius num. 73. ostendimus esse merum effugium, nec benè per hoc excludit veram potentialitatem à conceptu entis, quantum sufficit, ne sit genus; tum quia vbicunque ponatur, habebit rationem partis essentiæ per aliud determinabilis, quod est esse genus; tum quia vt optimè notauit Io. de S. Thom. Scotistæ sic respondentes sibi manifestè contradicunt, quia ex vna parte ponunt ens habere conceptum obiectiuum ita vnum, & præcisum, vt inferiora, & contrahentia actu non includat, sed potentia tantùm, & ex alia parte dicunt ens non esse genus, quia realitas entis non est potentialis ad modos; si ergo non est in potentia ad modos, ergo actu eos includit, eatenus enim genus ponitur potentiale ad differentias, quia actu eas non includit; vel saltim nullo modo nec actu, nec potentia eos includet, sed disparatè se habebit ad illos, & sic non erit contrahibilis per illos, nec actuabilis, si nec in potentia se habet ad illos; nos autem has angustias non incurrimus, quia eo modo, quo dicimus eos dicere conceptum præcisum à modis, non quidem omninò ex natura rei, sed per intellectum rem inadæquatè concipientem, ita etiam tribuimus ei potentialitatem per opus intellectus vnius conceptus ad alium; & cum dicimus ens prædicari in quid de Deo, & creatura, sanè non intelligimus prædicari in quid, vt genus prædicatur de speciebus, nam genus dicitur prædicari in quid de speciebus, quia dicit partem constituentem à parte rei priorem ipsa specie, ens autem dicitur prædicari in quid, quia nimirum desumptum est, & abstractum à quidditate rei, vt sæpè explicat Lichet. & sic tandem constat præfatam difficultatem vrgere tantùm de ente communi ad decem prædicamenta, cum enim sic sumptum dicat realitatem verè potentialem, & per differentias contrahibilem, vt infra dicemus num. 165. gratis concedimus esse genus, vt iam statuimus disp. 6. Log. q. 5. vbi omnes difficultates contra hoc diluimus.

132 Et quidem Poncius disp. 18. par. 3. sui Cursus q. 3. vt consequenter loqueretur, cum prius docuisset ens dicere realitatem ex natura rei præcisam à gradibus inferioribus, videns iuxtà hunc dicendi modum euitari non posse, quin ens sit genus, nec benè difficultatem euacuari per id quod communiter dicitur à Scotistis, ens contrahi ad Deum per modos intrinsecos, & non per differentias, quam solutionem multis ibi impugnat, sed num rectè, nolo in hoc tempus (vt ipse assolet) conterere, satis sit à nobis impugnatam fuisse sufficienter supra n. 71. & inferius num. 155. non quia doctrina, in qua fundatur, à Scoto tradita 1. d. 8. qu. 3. ad 1. non sit sufficiens pro solutione argumenti, & ingentes patiatur difficultates, vt ipsum non pudet dicere contra Magistrum, sed quia illa doctrina à multis Scotistis non benè intelligitur, de quorum numero erit ipse quoque, cuius tamen rectam dabimus intelligentiam infr. n. 159. videns, inquam pondus difficultatis, & insufficientiam illius responsionis tandem sub nu. 34. cedens argumento concedit ens esse genus, ac etiam per differentiam ad Deum contrahi, si tamen per genus intelligatur aliquod vnum contrahibile ad plura distinctæ rationis etiam per differentias, non tamen si per genus intelligatur quid positiuè limitatum; & quamuis constet Deus ex genere, & differentia in præfato sensu, negat tamen hinc sequi compositionem metaphysicam in Deo ex gradu perfectibili, & perfectiuo modo simplicitati suæ repugnanti; nam sicut non impedit diuinam simplicitatem, quod includat formalitatem essentiæ diuinæ, & formalitates sapientiæ, & iustitiæ, ac relationum; non impedit etiam simplicitatem ipsius, quod includat formalitatem generis, & formalitatem differentiæ seclusis imperfectionibus; & sicut essentia diuina non est perfectibilis per attributa aliqua perfectibilitate, quæ imperfectionem inuoluat, sic formalitas entis in Deo non est perfectibilis per formalitatem differentiæ aliqua perfectibilitate, quæ dicat imperfectionem, quam solutionem confirmat num. 36. quia finitas per Scotistas est principium, vel conditio necessaria ad potentialitatem, & perfectibilitatem inuoluentem imperfectionem; cum ergo ens in Deo non afficiatur finitate, non poterit esse in potentia, aut propriè perfectibile, quantumuis per differentiam contrahatur; quem dicendi modum mutuauit à Boneto lib. 1. suæ Met. cap. 6. vbi cum & ipse teneret ens dicere gradum ex natura rei ab inferioribus præcisum, tenet consequenter tamen ad primam intelligentiam contrahi per aliquam differentiam essentialem, ad quæ infinitas consequitur, tanquam eius modus intrinsecus, nollò adhuc concedere volle ens esse genus, in quo minus consequenter loquitur, licet magis sobriè, quam Poncius, qui sic de Deo loquens, malè eum tractat, vt alter.

Sed ens non esse genus iam exploratum est, & sufficienter supra probatum. Quod autem ait Poncius genus varias habere acceptiones, ac pariter differentias, iuxtà quas dici potest Deus constare ex genere, & differentia, vel non constare, est mera fuga fundata in doctrina Auersæ, & Arriag. qui ita loquuntur, quam tamen confutauimus disp. 7. Log. q. 1. art. 1. vbi ostendimus, quod nisi velimus abuti vocabulo generis, & differentiæ, sed in ea significatione accipere, qua vsi sunt sapientes, ac nostri progenitores, hæc vocabula sonant duas realitates Metaphysicas, quarum vna est potentia-

lis

lis ad aliam, & per eam propriè perfectibilis, ex quibus proindè ob talem potentialitatem, & actualitatem fit compositio Metaphysica. Hinc ait Doctor 1. d. 8. q. 3. quod si daretur conceptus generis in Deo, iste conceptus esset propriè in potentia, & propriè perfectibilis per aliam realitatem. Nec valet, quod respondet Poncius Doctorem non ibi loqui de conceptu generis, vt sic, sed de conceptu talis generis, qui abstraheretur à re dependente formaliter, idest de genere finito, & limitato. Hæc, inquam, est frigida Doctoris interpretatio, quia dum ibi Doctor disputat, an Deus sit in genere, & probat non esse in genere, nec genere constare, loquitur de genere, vt sic, & secundum rationem formalem generis, non autem de genere finito, & limitato, quia de hoc nemo dubitat, & laboraret inanum Scotus ad hoc probandum, quia ab omnibus conceditur; Loquitur ergo Doctor de conceptu generis, vt sic, & probat Deum nec esse sub genere, nec genere constare; probatque ea ratione simplicitatis, infinitatis, & necessitatis Dei, quod ei repugnet talis compositio, quia genus ex ratione formali generis, vt sic, dicit realitatem finitam, potentialem ad aliam, vt magis communem ad minus communem, & cum ea componibilem. Et quidem genus, vt sic, realitatem finitam, & limitatam præseferre, abstrahendo etiam à Scoti auctoritate, probatur ex eius doctrina, quam tradit loc. cit. euidentissimè, nam genus, vt genus dicit rationem partis essentiæ, & non totam essentiam rei, vt per se notum est, ergo implicat in adiecto dari genus infinitum; Probatur consequentia, quia solum finitum potest esse pars alicuius totius; ergo si genus de se, & ex sua ratione formali habet rationem partis, debet esse finitum, & limitatum. Probatur assumptum, quia nullum infinitum potest habere rationem partis, omne enim totum est maius sua parte, infinito autem nihil est maius, & ideò inquit Doctor quol. 5. infinitum, vt sic, habere rationem totius, non partis. Deindè genus ex sua ratione formali à se differentiam, per quam contrahitur, excludit, ac etiam ab ipsa excluditur quantum sufficit, vt dicatur esse in potentia ad illam; sed realitas infinita quantumcunque præcisè sumatur, nequit esse in potentia ad aliam realitatem, cum infinitum sit, cui nihil entitatis deest eo modo, quo possibile est illud haberi in aliquo vno. Dices quamuis dari non possit genus infinitum, posse tamen dari genus transcendentale, & tale esse ens. Contra, quia cum genus suaptè natura importet conceptum potentialem, & per modum partis, vt probant rationes ex Scoto allatæ, debet necessariò præseferre conceptum, vel realitatem de se finitam, & limitatam; & ideò cum transcendens dicat conceptum indifferentem ad finitum, & infinitum, conceptus generis nequit esse transcendens. Cum verò ex hac nostra doctrina suam confirmat responsionem, quia si finitas est conditio necessaria ad potentialitatem, & perfectibilitatem; cum ens in Deo non sit finitum, non poterit esse in potentia, nec propriè perfectibile, quantumuis contrahatur per differentiam. Hoc prorsus irrationabile est, nam potius ex hoc, quod ens in Deo non est finitum, nec potentiale ad aliud deducere debebat, quod in eo non importet realitatem per differentias contrahibilem, nam conceptus per differentiam contrahibilis necessariò est potentialis ad eam, & per eam perfectibilis.

133 Deinde vrgeo contra ipsum eo ferè modo, quo ipse arguit contra Scotistas dicentes, ens non esse genus, nec facere compositionem in Deo, quia contrahitur per modos, & non per differentias; arguit ipse, quia si stare potest contractio entis ad Deum, & creaturam, substantiam, & accidens per modos absque differentia; non potest assignari ratio, quare non potest stare contractio substantiæ ad spiritualem, & materialem, & vniuersaliter cuiuscumque alterius gradus superioris ad inferiora absque differentia, & sic nulla omninò daretur differentia, sed omnia contrahentia essent modi intrinseci, & omnia constituta essent entia simplicia metaphysicali compositione carentia, quia carerent genere, & differentia; sic pariter, inquam, contra ipsum vrgeri potest, quod si potest in Deo admitti realitas generis, ac differentiæ absque Metaphysica compositione imperfectionem inuoluente; non poterit assignari ratio, cur non etiam in creatura ita contingat, cum genus & differentia quantum est ex se, coniungi possint absque imperfectione compositionis Metaphysicæ. At in creaturis ens esse propriè in potentia ad differentiam, & cum ea compositionem facere, quia in creatura est dependens in existentia à causa extrinseca tam quoad se, quam quoad coniunctionem sui cum differentijs, secus est autem de ente in Deo, vult enim ipse illam solam formalitatum vnionem esse imperfectam & arguere compositionem, quæ habet dependentiam in esse realis existentiæ à causa extrinseca, quod etiam repetit disputat. 20. num. 59.

Sed Contrà, quia sic in primis possent respondere Scotistæ, quod contractio entis in Deo fit per modos, & non per differentias, quia coniunctio entis cum Deo fit per independentiam, concedendo posteà, quod vbi fit contractio gradus superioris dependenter à causa extrinseca, omnis talis fiat per differentias, & non per modos, & sic pariter respondere poterunt ad alia argumenta, quæ contra eos congerit, ex eadem sua doctrina, vt discurrenti patebit. Tum quia falsum illud suum principium, quod sibi constituit, & sæpè repetit, independentiam in Deo esse rationem diuinæ simplicitatis, & dependentiam in creaturis rationem compositionis; nam ratio diuinæ simplicitatis, per quam de Deo demonstrari potest per se, & immediatè, est infinitas, & ex tali medio etiam Doct. demonstrat 1. d. 8. q. 1. quia omne componibile habet rationem partis, quatenus caret perfectione eius, cui est componibile, repugnat autem infinito, quod est actualissimum omninò, perfectione aliqua carere, rationemque partis respectu alterius subire, ergo ratio vndè immediatè desumitur, & deducitur diuina simplicitas, non est independentia, sed infinitas; dixi *immediatè*, quia mediatè, & materialiter concedi potest Deum esse summè simplicem, quia est independens, nedum quia vnum attributum infertur ex alio in diuinis materialiter loquendo, & ratione concomitantiæ, ac necessariæ connexionis eorum in summo ente, quo pacto concedit Doctor 1. d. 37. q. vn. ex Dei omnipotentia inferri posse immensitatem eius, sed præsertim, quia ex independentia rectè deducitur in Deo infinitas, vt constat ex Scoto quol. 1. art. 1. & quol. 5. art. 1. & quol. 7. lit. T. vbi probat Deum esse ens infinitum, & illimitatum, quia est prima omninò entitas in toto ordine entium, & à se, quod autem habet à se aliquid, habet illud in tota plenitudine, quæ sibi competere potest, nihil enim habetur limitatè in aliquo, nisi habeatur ab aliquo agente illud determinante ad certum gradum. Quod etiam rursus probari potest eo modo, quo probat Doctor loc. cit. ex diuina immensitate non benè inferri omnipotentiam consequentia formali, & causali, quia si omnipotens esset per impossibile in aliquo loco determinato, & non vbique posset aliquid ibi producere, vbi non esset; & quamuis Deus antè mundi constitutionem concederetur fuisse in spatijs imaginarijs, non tamen vt alicubi præsens fuit potens facere mundum; sic se habet res in proposito, quod si per impossibile dari posset ens infinitum sine independentia, adhuc consisteret summa eius simplicitas, & si è contra dari posset ens finitum cum independentia, non adhuc esset summè simplex; non ergo ex dependentia, vel independentia deduci debet consequentia formali rerum simplicitas, vel componibilitas, sed præcisè ex finitate earum, vel infinitate. Tum tandem, quia cum Arist. 2. de Anim. & 7. Met. radicem detegit compositionis rerum, planè non eam deducit ex causis extrinsecis, sed intrinsecis, quia scilicet coeuntia simul habent rationem partis, & vnum se habet vt actus, aliud vt potentia, qua doctrina Scot. frequentissimè vtitur, vt ergo habeamus rationem per se, & proximam simplicitatis, & compositionis rerum, impertinens est recursus ad dependentiam, vel independentiam à causis extrinsecis.

134 Denique paritas, quam Poncius assumit in sua responsione de diuina essentia in ordine ad attributa, ac attributorum adinuicem ad suum propositum declarandum de vnione generis, ac differentiæ in Deo absque compositione, est omninò absimilis. Et disparitas est, quia vt docet Doctor 1. d. 5. q. 2. L. & d. 8. q. 4. ad 2. prin. diuina natura ob suam formalem, & radicalem infinitatem omnes formalitates tam relatiuas, quam absolutas sibi perfectissimè identificat, perfectio enim identitatis excludit omnem compositionem, & quasi compositionem, quæ identitas est propter infinitatem, quia idem non aggregatur, nec componit cum seipso, at genus & differentia non ita inter se realiter identificantur, sed tantum ratione tertij in quo vniuntur, à quo si abstrahantur, tollitur omnia ratio identitatis, vt constat de animalitate, & rationalitate, & ratio est quia neutrum habet rationem infiniti, cum ambo habeant rationem partis, & non totius; Vbi obiter nota Poncium quoque hanc disparitatem afferre pro Scotistis ad eam posteà confutandam, sed eam adducit ineptè, inquit enim à Scotistis posse responderi disparem esse rationem, quia essentia diuina radicaliter, & eminenter sapientiam includit, aliaque attributa, & propterea non facit compositionem cum ipsis, nec est perfectibilis per illas, quam etiam instantiam pro Scotistis affert disp. 20. num. 58. & confutat, quia aliquid continens virtualiter aliud, & radicaliter, potest cum illo facere compositionem tam Physicam, quam Metaphysicam, aqua enim continet virtualiter frigus, & tamen facit cum frigore compositum physicum per accidens, homo continet virtualiter risibilitatem, & tamen facit cum ea compositionem Metaphysicam, ergo quod essentia contineat virtualiter attributa, non impedit quo minus cum attributis faciat compositionem. Omnino (inquam) ineptè facit Poncius instantiam pro Scotistis, quia nec Scotus, nec Scotistæ dicunt essentiam ideò cum attributis compositionem non facere, quia illa virtualiter contineat, ac eminenter; non enim hoc modo continentur in Deo perfectiones simpliciter, quales sunt omnes attributales, sed hic modus continentiæ conuenit perfectionibus secundum quid, quia in eo nimirum continentur perfectiori modo, quam sint in seipsis, & sic creaturæ omnes dicuntur virtualiter, & eminenter contineri in Deo; at perfectiones simpliciter continentur formaliter in Deo, seu secundum proprias formalitates vt inferius suo loco dicemus. Sed ratio, quam affert Doctor, cur diuina essentia non faciat compositionem cum attributis, est perfecta identitas cum eis, & per consequens continentia identica, & vnitiua, non autem virtualis, & eminentialis, quæ longè diuersa est ab illa, nec inter se confundi debent.

Est quoque disparitas comparationis attributorum adinuicem, ac generis, & differentiæ, tum quia attributa quoque ob eorum formalem infinitatem sunt sibi inuicem perfectè eadem, at genus, & differentia non ita perfectè identificari possunt, quia sicut vtrumque rationem partis habet ex vniuscuiusque propria ratione, ita neutrum potest esse infinitum; tum quia vt supra num. 104.

num. 104. aduertimus, attributa inuicem comparata sunt perfectiones disparatæ, omnesque sunt in vltima actualitate ex vna parte, & ex alia sunt perfectè eadem inter se ratione infinitatis, atque ideò nullam prorsus compositionem Metaphysicam in Deo facere possunt; secus est de genere, & differentia, cum enim ista necessariò inuicem comparari debeant vt duæ formalitates, quarum vna veluti communior contrahi debeat, ac determinari per aliam, vt per formalitatem minus communem, vt Poncius fatetur num. 36. necessariò vna esset potentialis ad aliam, & consequenter cum ea compositionem faceret. Maneat ergo ens genus non esse, nec Deum ex genere, & differentia constare, quia hoc in eo argueret compositionem, & imperfectionem; ob quam rationem cum Deum exclusisset Scotus à genere 1. d. 8. qu. 3. inconsultò inficiatur eam Poncius disp. 20. Logicæ num. 24. vt suam adduceret ad idem probandum prorsus futilem, probat enim num. 25. Deum excludi a genere, & prædicamento, quia reuera Philosophus non voluit diuidere in prædicamenta, nisi entia creata, ac finita; quæ sanè est manifesta petitio principij, hoc enim est quod disputatur, an Arist. ita prædicamenta disposuerit, vt sola entia creata sub eis concluserit.

135 Quintò principaliter instat Pasqualig. disp. 29. sect. 4. & disp. 40. sect. 2. probando ens non esse analogum attributionis ad Deum, & creaturam, substantiam, & accidens per denominationem intrinsecam; quia quod est tale per attributionem ad aliud, ab ipso sumit denominationem, vt patet de medicina, è contra vero quod est tale per formam intrinsecam, sicut ea se habet, quod sit tale, ita non indiget denominatione ab alio desumpta, sed ex vi proprij esse denominatur tale; cum ergò creatura, & accidens intrinsecè propriam participent entitatem, non vtique erunt talia per attributionem ad aliud. Conf. quia esse intrinsecè tale, & per attributionem tale, opponuntur, quod enim est intrinsecè tale est absolutè tale, & quod est tale per attributionem, hoc mendicat, ex habitudine ad aliud; si ergo creatura, & accidens sunt intrinsecè entia, vtique non erunt tale per attributionem ad aliud. Rursus quia illa attributio, quam ex vi sui esse dicit accidens ad substantiam, creatura ad Deum, non illam dicit, tanquam ad formam denominantem, at analoga, quæ sunt talia per attributionem ad aliud respiciunt formam analogiæ, tanquam denominantem. Tandem ordo accidentis ad substantiam, creaturæ ad Deum, est habitudo causati ad causam; ergo non est sufficiens ad analogiam inducendam, alioquin omnes alij effectus etiam vniuoci seruarent analogiam ad suam causam; alias ad hoc idem conglomerat ibi rationes hic Auctor, quæ in illas recidunt.

Resp. in analogis attributionis intrinsecæ denominationis vtique formam analogam in omnibus reperiri, sed diuersimodè; quia in vno habetur per dependentiam, & cum subordinatione ad aliud; & ex hac diuersitate in modo participandi eandem formam oritur analogia attributionis intrinsecæ denominationis, quæ quidem sumitur a forma intrinseca vni analogato, non quidem nudè inspecta, sed fundante ordinem ad aliud; vndè illa habitudo non exigitur in accidente v. gr. vt dicatur ens, quia hæc sufficienter habetur per propriam entitatem sibi intrinsecam; sed vt dicatur ens dependens, & alteri inhærens, & sic de creatura in ordine ad Deum; vndè illa denominatio integra est partim intrinseca, partim extrinseca; intrinseca quidem, quia fundatur in forma intrinseca analogato; extrinseca vero, quatenus fundatur in ea non nudè sumpta, sed vt ordinem fundat ad aliud analogatum; dicitur tamen absolutè attributio intrinsecè denominationis, tum ob formam analogam intrinsecè repertam in omnibus, & singulis; tum ad differentiam alterius analogiæ attributionis, in qua analogata totaliter talia denominantur à forma existente in principali analogato. Ad Conf. non inconuenit aliquid esse intrinsecè tale, & per habitudinem ad aliud, imò ita semper contingit cum denominatio fiat a forma subiecto intrinseca, non tamen nudè inspecta, sed cum habitudine ad aliud; sic oculus dicitur videns a visione, quæ est forma absoluta oculo intrinseca, fundante tamen habitudinem ad obiectum; ita ferè se habet res in proposito, quia denominatio entis in creatura, & accidente sumitur ab vniuscuiusque propria entitate fundante habitudinem ad Deum, & substantiam, non autem nudè inspecta, vt monet Scot. cit. 4. d. 12. qu. 1. infra H. vbi loquens de substantia, & accidente ait, *quod in vtroque extremo est aliquod absolutum, propter quod formaliter vtrumque dicitur ens, licet super vnum absolutum fundetur ordo ad aliud*. Ad aliud vera est minor de analogis attributionis per extrinsecam denominationem, hæc enim vtique respiciunt formam principalis analogati, vt extrinsecè denominantem; at analoga attributionis alterius generis illam duntaxat respiciunt, vt præcisè terminum suæ dependentiæ, & subordinationis. Ad vltimum gratis concedimus non quamlibet habitudinem effectus ad causam constituere analogiam attributionis, sed illam tantum qua effectus procedit à causa secundum eandem rationem, sed imperfectiori modo participatam, & cum inæqualitate, vt est in proposito de creatura respectu Dei, & accidentis respectu substantiæ; & rursus vt diximus disp. 2. Log. q. 5. art. 1. præter dependentiam requiritur ad analogiam inducendam prædicatum commune pluribus conueniens vni principaliter quantum ad nominis impositionem, ac independenter; alteri vero minus principaliter, & dependenter, quod non in quacunque causa, & effectu contingit, nam calor v. g. æquè primò significat calorem aquæ, vbi est dependenter, & calorem ignis, vbi est independenter; vide disp. cit. Log. q. 5. art. 1. conclus. 1. vbi soluuntur alia argumenta, quæ fieri solent contra hoc genus analogiæ attributionis intrinsecæ denominationis, quam enti tribuimus.

136 Sextò arguunt Thomistæ probando ens esse analogum proportionalitatis, tum ex Arist. 12. Met. cap. 4. in principio, & fine docente principia prædicamentorum idest predicata communia ipsis prædicamentis esse vnum proportione, & analogia, intelligens analogia proportionalitatis; Tum ratione, quia quemadmodum se habet Deus ad esse suum, ita & creaturæ se se habent ad suum, etenim quemadmodum Deus est ens per suum esse, ita & creaturæ sunt entia per suum esse; sed hæc est analogia secundum proportionalitatem, ergo &c. idem quoque discursus fit de substantia, & accidente; Addunt, quod si enti velimus adscribere quoque analogiam attributionis, non aliam patitur ab ea, quæ dicitur extrinsecæ denominationis, nam Arist. volens entis analogiam explicare 4. Metaph. 2. & lib. 7. tex. 14. & 15. vtitur exemplo analogiæ sanitatis ad animal, & medicinam, quæ certè est analogia attributionis solius extrinsecæ denominationis.

Resp. Arist. 12. Metaph. loc. cit. per principia prædicamentorum non intelligere prædicata communia, vt dicitur in argumento, sed intelligit materiam, formam, & priuationem, quæ suo modo proportionaliter interueniunt in mutatione accidentali; sicut in substantiali; ad rationem illam, quam Thomistæ semper præ manibus habent, fateor me nunquam eius energiam capere potuisse, quia comparatio illa, qua attenditur proportionalitas secundum quatuor terminos, cum dicitur sicut se habet Deus ad esse suum, ita & creatura ad suum; certum est sic absolutè sumptam non inducere analogiam, vt benè Suarez notauit disp. 28. sec. 3. num. 10. nam potest indifferenter fieri in vniuocis, & æquiuocis, sicut se habet homo ad animal intrinsecè illud participando, ita & equus, & sicut se habet canis cœlestis ad canem in communi, solum scilicet nomen participando, ita pariter canis terrestris, & marinus, imo etiam fieri potest inter res diuersæ speciei, quatenus diuersæ sunt, nam ita se habet rationale ad constituendum hominem in esse rationali, sicut irrationale ad constituendum brutum in esse irrationali, & è contra inter indiuidua eiusdem speciei, inter quæ nulla prorsus versari potest analogia; quare nisi aliundè sequatur analogia, planè ea vi huius proportionalitatis absolutè sumptæ nequit haberi, licet id constanter affirment Complut. cit. disp. 10. Log. q. 4. nu. 37. solum ergo ista analogia proportionalitatis propriæ sequi potest, si proportionalitas ista fundetur, non in vnitate alicuius rationis communis, sed solum in aliqua proportione, quam habet vnum analogum ad alterum, quod declarari solet exemplo serenitatis in aere, & tranquillitatis in mari, & iam in Log. disp. 2. cit. qu. 5. pluribus exemplis declarauimus de pede nimirum in ordine ad plantam animalis, basim lectuli, montisque radicem, hæc enim omnia proportionantur ad inuicem in munere sustinendi molem sibi impositam, & in tali conuenientia proportionali fundatur analogia proportionalitatis propriæ, quam vltrò concedimus Thomistis; sed certè talis conuenientia, vel vnitas proportionalis non explicatur, imò nec à longè innuitur inter Deum, & creaturam, substantiam, & accidens per prædictam comparationem in argumento factam, alioquin aliæ quoque comparationes à nobis factæ in vniuocis, & æquiuocis validæ erunt ad inducendam analogiam, cum proportionalis vnitas non magis explicetur in comparatione à Thomistis adducta, quam in illis. Denique ad id, quod addunt ex Arist. sæpius exemplum sanitatis adducente pro declaranda entis analogia, constat ex dictis nu. 124. exemplum illud fuisse ab Arist. adductum, vt solum innueret analogiam entis esse attributionis præscindendo ab eo, quod sit intrinsecæ, vel extrinsecæ denominationis, alioquin non fuisset exemplum, sed identitas.

137 Postremò arguitur ex Pasqualig. tom. 1. Met. disp. 39. sec. 5. ad probandum ens esse omninò vniuocum ad substantiam, & accidens, nullamque in se habere analogiam, & licet ibi multas ad hoc congerat rationes, omnes tamen ad hanc præcipuè reducuntur, quod conceptus obiectiuus entis abstractissimus est omninò præcisus ab inferioribus, nec aliquam in se includit diuersitatem, sed est perfectè vnus; ergo quantum est de se æqualiter descendit in sua inferiora, & consequenter purè vniuocè; nam si ratio communis secundum aliquid descenderet ad vnum ex inferioribus, secundum quod non descenderet ad aliud, sicuti descenderet cum inæqualitate, & diuersitate, ita etiam in seipsa includeret diuersitatem, ac inæqualitatem. Nec valet responsio Suarez disp. 32. sec. 2. quod licet conceptus entis sit omninò vnus, & præcisus, descendit tamen per prius, & posterius, itaut prius sit in substantia, & dependenter ab ipsa in accidente, & ideo deficere ab vniuocatione. Quia hæc solutio subsistere nequit supposita vnitate conceptus obiectiui, vel enim huiusmodi ordo, siue hoc prius, & posterius ponit intrinsecam diuersitatem in ratione communissima entis, prout participatur ab inferioribus, vel non; si non, habetur intentum; si primum, ergo ratio communissima entis non est perfectè vna, nec ab inferioribus perfectè præcisa, quod est contra ipsum Suarez. Nec etiam valet aliorum solutio dicentium hanc inæqualitatem non

esse intrinsecam rationi entis, ac proinde consistere eius vnitatem, sed à rationibus contrahentibus prouenire; Quia talis diuersitas vniuocationem non tollit ex 7. Phys. 31. tum quia si talis diuersitas sufficiens esset ad analogiam inducendam, omnes gradus prædicamentales essent analogi, quia in omnibus talis diuersitas reperitur. Deinde principaliter arguit ibidem num. 13. omne prædicatum vniuocum habet propriam essentiam, & quidditatem, quæ consistit in indiuisibili ex 8. Met. 10. ex quo sic arguitur, vnaquæque quidditas debet participari à suis inferioribus eo modo quo participabilis est, ergo si ratio entis ponitur vniuoca, vt seruet regulam generalem cuiuscunque quidditatis, non nisi modo indiuisibili ab inferioribus participari poterit, atque ideò cum omni æqualitate, & vniformitate, quæ ratio euadi non potest, nisi dicatur essentiam, & quidditatem entis non esse perfectè vnam, & ab inferioribus perfectè præcisam quod suprà refutatum est. Tandem id quoque probat tom. 2. disputat. 31. sect. 2. vbi pluribus ostendit nullum prorsus analogum habere vnum conceptum analogatis communem, nec consequenter esse posse vniuocum, quia vniuocatio destruit quamcunque analogiam, & è contra: cuius ratio est, quia analogia, vt sic, dicit plures rationes inter se tamen proportionem habentes, vniuocatio verò dicit vnitatem conceptus, & hanc perfectam, quia essentia vniuoci consistit in indiuisibili, vnde tolli nequit per multiplicitatem aliquam, qualiscunque hæc sit, quin totaliter tollatur; & ad hoc reducuntur rationes omnes, quas ibi congerit ad hoc ostendendum.

135 Resp. ad hæc constare quid dicendum sit ex dictis nu. 129. & 130. certum est enim ens ab inferioribus non ex æquo participari, sed perfectiori modo reperiri in vno, v.g. in substantia, quam in alio, scilicet accidente, & ex hoc capite analogum esse, quod adeò clarum est, vt hoc ipsum asserat quoque hic Auctor disp. cit. 39. sect. 4. esto dicat hanc inæqualitatem esse extrinsecam, & non oriri ex natura ipsius entis, sed ex modo essendi, quem acquirit in statu contractionis in inferioribus, hoc autem parum refert, dummodò hæc inæqualitas sufficiens sit ad analogiam inducendam, vt suprà ea Arist. ostendimus, nec ipse negare potest, cum in hoc sensu sect. 4. cit. conclus. 3. analogiam admittat in ente; sed hæc etiam analogia posset aliquo pacto enti intrinseca dici, quia licet inæqualitas illa principaliter oriatur ex modis contrahentibus, adhuc tamen dici quoque potest oriri ex ipsa ratione communi, quatenus in illo statu abstractionis, etsi præscindat à differentijs, est nihilominus adhuc fundamentaliter capax, & exigitiua differentiarum sic inæqualium, quod quidem contingere potest absque læsione, & præiudicio vnitatis conceptus ipsius entis, quia per vnam, & eandem formalitatem potest inæqualiter respicere sua inferiora, vt diximus sub n. 119. vnde vtraque ex illis solutionibus admitti potest: esto secunda magis placeat, ea qua non sequitur omnes gradus prædicamentales fore analogos, quia gradus specificus, vt potè qui est physice, & in primo gradu vniuocus, omnem prorsus excludit analogiam, qua de causa aiebat Aristot. 7. Phys. 24. in sola specie athoma propriè comparationem fieri. Ad 2. concedo essentiam vniuoci prædicari consistere in indiuisibili, sed nego vniuocationem illius essentiæ in indiuisibili consistere, habet siquidem latitudinem gradualem, secundum quam potest ab inferioribus diuersimodè participari, vnde inæqualitas illa non minuit vnitatem essentiæ, & præcisionem conceptus, sed ipsam vniuocationem, cuius rei signum est, quod in intimo vniuocationis gradu vnitas essentiæ, & conceptus adhuc illæsa manet, quia nimirum tali vnitate læsa labitur vniuocatio. Ad 3. negatur assumptum nullum prorsus analogum posse habere vnitatem conceptus, quia vt diximus in Logica disp. 2. q. 5. art. 2. analoga attributionis per intrinsecam denominationem, talem vnitatem possidere possunt, quia singula intrinsecè participant, estò diuersimodè, communem formam, in qua fit analogia; benè tamen verum est, quod ibi dicebamus in fine, analoga vt analoga, nunquam ad vnitatem conceptus abstrahibilis peruenire posse; quod si interdum talem videantur obtinere vnitatem, vt contingit in transcendentibus, hoc vtique non est ea vi ipsius analogiæ, sed ex vi vniuocationis annexæ; analogia enim secum non defert, nisi vnitatem attributionis, vel proportionis, quæ est vnitas imperfecta semper inuoluens vel plures rationes inter se proportionem habentes, vel plures habitudines ad vnam formam, quæ tamen vnitas attributionis cum vnitate vniuocationis consistere potest, ait Doctor, vt minor vnitas cum maiori, vnde falsum est quod dicebatur in argumento analogiam, & vniuocationem, semper incompossibiles esse, quia vnitas minor stat cum maiori, vt diximus num. 130. & licet essentia vniuoci consistat in indiuisibili, ideoque tolli nequeat per multiplicitatem, nisi tollatur totaliter; vniuocatio tamen essentiæ absolutè sumpta non consistit in indiuisibili, sed latitudinem habet gradualem, & minui potest iuxta quatuor gradus num. 106. assignatos, verum tamen est, quod cum ad infimum gradum peruentum erit; non amplius diminutionem patitur, quia tunc vniuocatio saluatur in sola, & simplici vnitate essentiæ, quæ consistit in indiuisibili.

QVÆSTIO VI.

Quomodo, & per quid ens ad inferiora contrahatur, ac determinetur, num per differentias, vel modos intrinsecos.

139 QVæstio hæc locum non habet apud illos, qui rationem entis à rationibus inferiorum non præscindunt, at nobis perfectè illam præscindentibus incumbit ostendere, quo pacto fiat tale, vel tale ens, quomodo nimirum determinetur ad Deum, & creaturam, substantiam, & accidens; cum enim sit ratio communis, & præcisa, opus est vt aliquo modo limitetur vel per differentias, vel per modos intrinsecos; & rursus vel per modum compositionis, vel saltim maioris explicationis; qua quidem difficultate non premuntur negantes vnitatem conceptus entis, inquiunt enim in conceptu entis, vt sic, omnia simul inferiora immediatè commisceri, vel simul confusè concepta, vel sub disiunctione, & sic ad determinationem entis sufficere, vt quæ concipiebantur simul, & confusè, posteà concipiuntur seorsim, & distinctè.

Circa determinationem entis ad Deum, & creaturam nemo, quem viderim, asserit fieri per differentias (præter Poncium cit. num. 32. qui id dicere tenetur iuxta sua principia) ne sequatur compositio in Deo, ex genere, & differentia, sed omnes fatentur fieri per modos intrinsecos, & quia in hoc sensu adhuc dupliciter cogitari potest huiusmodi contractio, vel scilicet per modum compositionis ex determinabili, & determinatiuo, vel per modum explicationis, & maioris expressionis eiusdem realitatis, vel conceptus. Aliqui docent fieri primo per modum compositionis saltim secundum rationem, quæ fiat ex ente, vt sic, & modis positiuis, itaut Deus, & creatura sint resolubiles in duos conceptus nempe in conceptum entis, ac modi contrahentis, ita passim videntur Scotistæ Metaphysicari ex his, quæ habet Doctor 1. d. 3. qu. 3. & sequitur Pasqualig. tom. 1. Met. disp. 37. sect. 3. quamuis ibi loquatur de conceptu entis in ordine duntaxat ad substantiam, & accidens, quia præter istum, vt supra diximus, nullum alium conceptum communem entis agnoscit. Alij verò putant fieri posteriori modo, vt Suarez disput. 2. Met. sect. 6. num. 7. vbi inquit alio modo contingere contractionem entis, & ceterarum rationum communium, nam huiusmodi contractio non est imaginanda per modum alicuius compositionis, quamuis solum secundum rationem; sed tantum per modum cuiusdam expressionis conceptionis alicuius inferioris ad ens, itaut vterque conceptus tam entis, quam substantiæ v.g. simplex sit, & irresolubilis in duos conceptus, solumque differant, quia vnus est magis determinatus, quam alter; quod in ordine ad conceptus formales rectè explicatur, differunt enim solum, quia per vnum expressius concipitur res, prout est in se, quam per alium, quo solum confusè concipitur, & præcisè secundum aliquam conuenientiam cum alijs rebus; hoc autem totum fieri potest sine propria compositione per solam cognitionem confusam, vel distinctam, præcisam, vel determinatam; sic igitur his conceptibus formalibus intelliguntur correspondere duo obiectiui simplices, & irresolubiles in plures conceptus, quorum vnus dicitur superior, vel abstractior alio, solum quia respondet confusiori conceptui formali, per quem non concipitur res secundum determinatum modum, quo est in se, sed confusè, & præcisè. Potest etiam intelligi ille conceptus superior includi in inferiori sine propria compositione inferioris, quia totum id, quod confusè concipitur in illo conceptu præciso, reperitur in alio obiecto expressius concepto, & in toto illo quacunque ratione consideretur; ac denique intelligitur determinatio superioris ad inferius, & additio inferioris ad superius non quasi per additionem partis ad partem, sed per solam maiorem determinationem, vel expressionem, aut confusionem eiusdem rei in ordine ad diuersos conceptus mentis; ita discurrit Suarez loc. cit. quem sequitur Auersa cit. cum multis Recentioribus; & ex nostris Mentisse lib. 1. suæ Metaph. quæst. 10. conclus. 2.

140 Circa verò determinationem entis ad substantiam, & accidens, seu ad decem prædicamenta multi eodem modo discurrunt, quod nempe non contrahatur per differentias, sed adhuc per modos intrinsecos, & quia illorum alij sunt modi prædicandi, & alij essendi, putarunt quidam apud Ant. And. 5. Metaph. q. 7. ens contrahi ad decem prædicamenta per modos prædicandi, at alij volunt contrahi per modos essendi, vt Ant. And. loc. cit. Faber theor. 97. & 7. Metaph. disp. 2. & alij Scotistæ passim, per modos inquam positiuos, & reales perseitatis, & inalietatis importatos per illos terminos *per se*, qui conuenit accidenti. Soncin. tamen 5. Met. q. 14. & lib. 4. q. 1. ad 2. & q. 19. ad 7. ait modum constituentem substantiam, & consequenter determinantem ens ad illam esse tantùm negationem, vnde, inquit, licet ens quidditatiuè includatur in substantia, non tamen in eo per quod contrahitur ad conceptum substantiæ, quia id solum est quædam negatio, quam circumscribimus hac voce *per se*, vnde sentire videtur, ens quidem contrahi ad substantiam, & accidens per modos intrinsecos, non tamen positiuos, sed negatiuos.

ARTICVLVS PRIMVS.

De modis intrinsecis, ac extrinsecis.

QVoniam entis determinatio per modos intrinsecos luculenter percipi nequit, nisi habita exacta cognitione modorum intrinsecorum, ideò in hoc articulo præmittere decreui quæsitum hoc de modis intrinsecis, cui etiam adiungo quæstionem de extrinsecis, quia quamuis isti potius ad Physicum pertineant, quam ad Metaphysicum, attamen cum notitia modorum extrinsecorum valde iuuet ad vestigandam naturam arcanam intrinsecorum, non erit abs re etiam de extrinsecis hic sermonem instituere; Sed mirum est, quam extremi fuerint in hac tractatione Antiquiores, & Moderni; Antiquiores enim & præsertim nostri Scotistæ quinternos im, [?] uere de his modis intrinsecis, nec quidem verbum faciendo de extrinsecis; Moderni è contra, tota enim eorum Philosophia, & Theolohia his modis extrinsecis contenta est, adeout si huiusmodi entitates, quas vocant modales, abstuleris, tota eorum doctrina ruit; vnde cum modi extrinseci in eorundem sententia adeò modicæ sint entitatis, vt rebus semper petant affixos esse, neque seipsis subsistere possint, planè eorum doctrina fulcris, nimium imbecillibus innititur, quod tamen iocosè dictum volo.

141 Primò itaque Sciendum hic nos non accipere modum in ea latissima significatione, qua modus dici solet omnis determinatio, vel limitatio præfixa vnicuique rei finitæ iuxtà mensuram eius, quo sensu D. Aug. lib. 4. Genes. ad lit. cap. 3. ait *Modus est, quem mensura præfigit*, & Poetæ, *est modus in rebus*, &c. Sed accipitur pro entitate quadam quæ non tam ad rei essentiam pertinet, quam ad complementum eius, in quo sensu à quibusdam non inconsultò definitur, modum esse, *qui additus rei illam modificat vel in se, vel in alio, vel ad aliud, vel quoad esse, vel quoad operari*, quem ita descripserunt, vt sub hac definitione comprehenderet omnes modos tam intrinsecos, quam extrinsecos rem ipsam determinantes vel ad esse siue essentialiter, siue accidentaliter, vel ad operari; Modos autem extrinsecos dati debere in rerum natura probari potest inductione à posteriori, nam in quantitate v. g. vel qualitate duo considerari possunt, vnum est, absoluta entitas ipsius quantitatis, vel qualitatis; alterum est vnio, seu actualis inhærentia horum accidentium cum substantia; primum vocatur simpliciter, & absolutè res quantitatis, res qualitatis includens in se quicquid est de essentia quantitatis, vel qualitatis indiuiduæ, & in rerum natura positæ, quæ manet, & conseruatur etiam si hæc accidentia à substantia separentur; alterum verò scilicet inhærentia appellatur modus quantitatis, vel qualitatis, quatenus est aliquid illa accidentia afficiens, & quasi vltimò determinans statum, & rationem existentiæ eorum, & est adeò modicæ entitatis, vt per se, ac solitariè existere nunquam possit etiam per Dei potentiam, sed necessario petat affixum esse rei, quam modificat, ac determinat; vnde res potest quidem existere sine modo, non tamen è contra, cuius ratio à priori est, quia entitas modalis à natura fuit instituta non ad per se existendum, sed ad modificandum rem per se existentem, tum quia præsertim in schola nostra omnis entitas modalis huius generis est relatiua, omni autem formæ relatiuæ ex dictis in Physica disp. 3. q. 4. repugnant per se existere. Et sic sub nomine modi extrinseci cadit figura respectu quantitatis, vnio, præsentia localis, seu vbicatio, actio, passio, motus &c. quæ quidem entitates omnes dicuntur modales, quia rem modificant, ac determinant vel quoad esse accidentaliter, v. g. esse vnitum, figuratum, locatum, nam determinare essentialiter spectat ad modum intrinsecum, vel quoad operari, vt constat de actione, productione, & motu, & hoc pacto formalitatem modi extrinseci explicant Recentiores omnes Suarez disp. 7. Met. sec. 1. num. 16. Hurtad. disp. 2. Met. sec. 5. Arriag. disp. 1. Met. sec. 1. Ouuied. contr. 4. Met. punc. 5. & 6. ac alij passim.

142 Secundò Quamuis autem acceptio modi in hoc sensu temporis elapsis non fuerit in schola nostra admodum in vsu, quia omnes has entitates Scotistæ nostri appellabant res, & non modos, sub nomine modi intelligentes solum modos intrinsecos, vt constat apud Formalistas, adhuc tamen eam agnouit Doctor 2. d. 1. q. 5. vbi sub lit. B. relationem realem vnionis, & inhærentiæ vocat modum sui fundamenti, & certum est non esse eius modum intrinsecum, ergo extrinsecum, & rursus lit. D. §. *quod si adhuc*, vt dirimat litem de nomine, an relatio sit res, vel modus sui fundamenti, inquit posse dici rem, & modum; potest dici modus, quatenus est imperfecta entitas per se existere non potens, sed fatali necessitate semper est affixa rei, quam modificat; potest autem dici res, quatenus essentialiter cadit sub diuisione entis realis, vndè ibi concludit esse modum, non tamen modum intrinsecum, sicut est infinitas in Deo; ecce quomodo vnionem, & inhærentiam vocat modos extrinsecos, & licet dicat etiam res appellari posse, non tamen accipit nomen rei pro entitate perfecta per se existere valente, sed pro ente reali fusè accepto, & contradistincto à nihilo; imo in eadem q. sub lit. H. & clarius adhuc in 4. d. 12. q. 1. lit. I. necessariam affixionem, & alligationem horum modorum ad res modificatas loquens de inhærentia sic manifestat, ac simul causam talis necessitatis his verbis *cum quæris de illa inhærentia, qua inhærentia albedinis inhæret albedini, dico quod illa est eadem inhærentia albedinis, & tantùm ibi est status, ratio huius patet lib. 2. dist. 1. q. 5. quia illa relatio est idem fundamento, sine quo fundamentum esse includit contradictionem, huiusmodi est illa inhærentia inhærentia, quia contradictio est inhærentiam albedinis ad superficiem esse actu, & non inhærere actu, vel non habere inhærentiam*, in eodem sensu modum accepit Doctor quol. 3. art. 1. in secunda acceptione rei, vt res distinguitur contra modum, ibi enim modum esse declarat, quod est simplex circumstantia rei, & aliquid ei extrinsecis apponit, & sic inquit tria prima prædicamenta absoluta esse rei, cætera verò modos; constat autem apud eum non esse modos intrinsecos, ergo extrinsecos; verè igitur Doctor non solum agnouit modos intrinsecos afficientes realitates Metaphysicas, sed etiam modos extrinsecos afficientes res Physicas; ac eorum quidditatem explicat, vt passim explicari solet, quod consistat in munere modificandi rem aliquam & in necessaria alligatione ad illam. Neque hic audiendi sunt Vulpes tom. 1. part. 1. disp. 13. art. 3. num. 3. & Saxius tom. 1. catallr. q. 4. art. 3. num. 169. priorem Scoti locum intelligentes de modo intrinseco; hoc siquidem manifestè repugnat textui, qui sic loquitur, *relatio licet sit modus, si sit extra intellectum, & non modus intrinsecus fundamenti, sicut est infinitas in Deo, sequitur quod talis modus alius aro ex natura rei sit rei alia a fundamento accipiendo rem generalissimè, vt diuiditur in decem genera*, en quomodo dicit relationem esse modum fundamenti, sed non modum intrinsecum, & rursus esse talem modum, qui includat quidditatiuè ens in decem genera diuisum, quod Scotus non concedit de modo intrinseco, vt patebit quæst. sequenti; de modis etiam extrinsecis loqui videtur, cum q. 36. prædicam. & 4. d. 6. q. 10. N. docet diuisionem prædicamenti qualitatis in 4. combinationes non esse generis in species per differentias, sed potius per modos extrinsecos eidem qualitati competere valentes.

143 Tertiò tandem aduertendum est, quod etsi cum Recentioribus admittamus modos rerum extrinsecos, nihilominus ab eis discrepamus in hoc, quod ipsi tales modos aut ponunt omninò absolutos, aut solum transcendentaliter relatiuos, itaut constituantur ex entitate absoluta, & relatione transcendentali in eis essentialiter imbibita, sic enim passim loquuntur de actione, passione, vbi, motu &c. nos autem huius generis modos dicimus esse puros respectus extrinsecus aduenientes, vt plurimum pertinentes ad sex vltima prædicamenta, ita docuimus in lib. Phys. tractando de actione, passione, motu, & vbi, ac etiam in Logica disp. 8. q. 12. art. 1. loquendo de constitutione illorum sex prædicamentorum, quod etiam suaderi adhuc potest de quacunque entitate modali generatim rationem deducta ex natura ipsius modi, qui talis est, vt diximus, vt necessario affixum esse petat cum re modificata, nec aliter subsistere possit in rerum natura etiam diuinitus, nisi illi colligetur; sed omne accidens absolutum ea ratione, qua absolutum est, potest diuinitus à subiecto separari, ac separatum existere, & solum accidenti relatiuo hoc repugnat, ea ratione qua relatiuum est, ergo huiusmodi entitates modales potius sunt relatiuæ, quam absolutæ; maior patet, & ab ipsis quoque contrarijs conceditur. Probatur minor, quia hac ratione in sacramento altaris dicimus omnia accidentia absoluta, vt quantitatem, & qualitatem, existere à subiecto separata, vndè aliqui Moderni ponentes vbicationem formam absolutam, & à re vbicata separabilem, negant consequenter esse modum, vt Arriag. disp. 14. Phys. sec. 2. subsec. 7. & tandem probari potest inductione in singulis modis extrinsecis actione, passione, vbi &c. ex specialibus disputationibus de ipsis in Phys. habitis, imo hoc ipsum de figura (quod minus videtur) quæ est quarta species qualitatis, monstrauimus disp. 7. Log. q. 3 art. 2. declarando illam qualitatis speciem, omnes ergo huius generis modi sunt entitates relatiuæ; Neque hic obijcias existentiam, & subsistentiam, qui sunt modi substantiæ, & intensionem, ac remissionem, qui sunt modi qualitatis, & tamen entitates relatiuas non important; nam quicquid sit de hoc, de quo in proprijs disputationibus, illi modi non sunt eius generis de quo loquimur, nempe modi extrinseci, sed modi intrinseci naturam ipsam determinantes, ac modificantes, vel in esse specifico, vel indiuiduali, in quo puncto defecerunt Moderni non discernentes modos extrinsecos ab intrinsecis, dum tamen magna sit differentia inter hos, & illos, vt constabit ex mox dicendis.

144 Quartò ad magis percipiendam naturam horum modorum sciendum est modum non egere alio modo in suo genere, in quo est modus, quia à se habet vt quo illud prædicatum; sicut albedo, vt reddat album, non eget alia albedine; qua de re dicebat Arist. 5. Phys. ad actionem non esse actionem, nec ad motum esse motum, quia tunc daretur processus in infinitum, & ideò à Logicis tradi solet regula talis, *quod est alicui ratio essendi tale, illud seipso est tale*, vnio ergo seipsa vnitur, & non per aliam vnionem, actio seipsa producitur, & non per aliam, vbicatio seipsa locatur, & non per aliud vbi, & sic de alijs, quamuis autem in eo genere, in quo aliud determinat, & modificat, non egeat alio modo, eget tamen in alio genere, in quo non est determinatio; sic vnio, & vbi fiunt per actionem à se distinctam, vnio determinatur per vbi ad diuersa loca, & sic de alijs. Dices nec vbi nec motum, nec actionem egere alia vnione, vt suis vniantur subiectis, sed seipsis vniri,

ergo falsum est modum egere modo in alio genere; Resp. hoc vniuersaliter esse de ratione cuiuscunque modi, quod seipso vniatur rei modificandæ per ipsum, quia per suam essentiam est actualis determinatio rei, quod non esset, si per vnionem superadditam vniretur, vnde in modis idem est eos se vnire suis rebus, & illis communicare suum effectum intrinsecum, quia sunt intrinsecè earum determinationes; Tum quia quod indiget superaddita vnione, vt alteri copuletur, vtique potest ab eo separari, ac separatum existere ablata vnione illa, atque ita si modus indigeret vnione distincta, vt rem modificaret, iam posset ab ea separari, & separatus existere, quod est contra eius rationem formalem; Tum tandem quia est regula Scoti cit. 4. d. 12. quæst. 1. §. quod illa relatio est idem fundamento, sine qua fundamentum esse includit contradictionem, sic autem se habet respectus vnionis ad modum, quod modus nequit esse sine illa; ergo vnio est quicunque modo realiter saltim identificata; non ergo vbi, actio, passio, motus &c. indigent vnione ex rationibus suis specialibus, quia sub hac ratione possunt, imo petunt modificari in alio genere, sed ex ratione generali modi, qui postulat seipso vniri subiecto modificato, & non per vnionem distinctam.

145 Quintò quamuis fateantur omnes talem esse naturam modi extrinseci, qualem hactenus declarauimus, adhuc tamen dissidium est in eius definitione tradenda; communis definitio, quæ tradi solet, est *modum esse, qui nec diuinitus potest separari a subiecto*, quæ definitio deficit, quia non explicat quicquid est de ratione modi, quamuis enim exprimat necessariam eius connexionem cum re modificata, non tamen exprimit eius munus, & officium determinandi rem, & modificandi; Tum quia conuenit alijs à definito, multa siquidem inueniuntur, quæ inseparabilia sont à subiecto, nec tamen sunt modi, forma siquidem in sententia Thomistarum est à materia diuinitus inseparabilis, item passio a subiecto, totum apud nos à partibus, & tamen hæ non sunt entitates modales; ideò Hurtad. loc. cit. aliter modum definit, quod sit *actualis determinatio rei indifferentis*, quæ etiam definitio non plenè satisfacit, quia saltim explicitè non declarat eius inseparabilitatem, quæ tamen exprimenda erat in definitione, cum sit præcipua differentia, qua modus differt à re modificata; tum quia actus vitalis est actualis determinatio potentiæ ad obiectum, & tamen etiam secundum ipsum Hurtad. non est modus. Nec valet, quod ait ipse; actum vitalem se solo non determinare potentiam ad obiectum, sed prius indigere vnione à se distincta, qua copuletur potentiæ, & sic actum vitalem cum vnione determinare potentiam ad obiectum; non tuquam sufficit, quia hoc ad summum probat vnionem determinare potentiam ad cognitionem, non autem ad obiectum, nisi media cognitione, vnde à primo ad vltimum est ipsa cognitio, quæ actu determinat potentiam ad obiectum, vt actualis eius repræsentatio, non autem vnio; sic etiam vltima dispositio introducta in materia est actualis determinatio materiæ ad talem formam, & tamen non est modus, & sic in multis alijs, ergo præfata definitio non sufficienter explicat essentiam modi; Arriag. proinde aliter definit modum *esse actualem informationem subiecti*, quæ sanè definitio deterior est alijs, quia bona definitio debet cum definito conuerti, hæc autem non conuertitur, quia licet omnis informatio subiecti sit modus, non tamen omnis modus est formaliter informatio subiecti; Probatur hoc assumptum, informatio subiecti non est nisi vnio formæ cum subiecto; at præter vnionem alij rursus modi reperiuntur in rebus, motus, vbi, actio, passio &c. & licet ij omnes modi seipsis vniantur subiectis idest per vnionem eis realiter identificatam, vt paulò supra diximus; non tamen sunt formaliter vniones, nec sub ratione vnionis sua afficiunt subiecta, sed suis proprijs rationibus specificis; deficit etiam in hoc præfata definitio, quod nec ipsa expressè declarat, sed tantum implicite, inseparabilitatem modi à re.

146 Itaque dimissis his definitionibus potest modus extrinsecus definiri, quod est *forma necessario subiectum afficiens dando illi aliquid, quod est extra essentiam totam, vt indiuiduum, & existentem in rerum natura*, ita modum describit doctissimus Suarez cit. disp. 7. sect. 1. num. 16. forma stat loco generis; per hoc quod subiectum afficit necessariò, significatur eius inseparabilitas à subiecto, ita quod extra subiectum consistere nequeat; per hoc quod dat aliquid, quod est extra essentiam totam, significatur proprium modi munus, quod est nouam entitatem non afferre, sed præexistentem duntaxat modificare; adeout, vt dicebamus, non spectet ad essentiam rei, sed ad perfectionem, & complementum essentiæ; per id tandem quod dicitur dare esse, quod est extra essentiam, vt indiuiduam, & existentem; significatur discrimen, quod versatur inter modum extrinsecum, & intrinsecum, quia licet modus intrinsecus ad quidditatem rei primò, & directè non pertineat, & rem supponat in sua essentia integrè constitutam, tamen non supponit eam indiuiduam, & existentem, vel subsistentem, non est aliquis modus eam consequens in esse specifico, vt finitas, & infinitas, contingentia, necessitas, &c. hi namque sunt modi comitantes naturam rerum specificam; alij comitantur eam in esse indiuiduali, vt gradus intensionis in qualitate; alij eam faciunt formaliter existentem, vt modus existentiæ; alij subsistentem, vt modus ipse subsistentiæ; at modi extrinseci nedum supponunt essentiam rei integrè constitutam, sed etiam indiuiduam, existentem, & subsistentem, ac vt vno dicam verbo in toto suo complemento substantiali; & hæc est differentia vertens inter modum intrinsecum, & extrinsecum, quam Recentiorum nullus sufficienter explicuit, imò nec à longè insinuauit; cum tamen modi intrinseci non sint pura Scotistarum inuenta, siquidem eos quoque admittit Thomistica schola cum D. Thoma quæst. 1. de verit. art. 1. & quæst. 21 art. 1. Bannes 1. part. q. 11. art. 1. concl. 2. & 3. Fonseca 5. Met. cap. 6. q. 6. Suarez disput. 2. Met. sect. 6. nu. 7. & quotquot dixerunt ens contrahi per modos, & non per differentias.

147 Ex declaratione modi extrinseci in rebus physicis facile modo erit vestigare naturam modi intrinseci in realitatibus Metaphysicis, sicut enim se habet modus extrinsecus ad res, ita se habet modus intrinsecus ad realitates hinc inde proportione seruata; quemadmodum ergo dicebamus modum extrinsecum non pertinere ad essentiam rei, sed potius ad complementum eius, eique aduenire iam indiuiduatæ, existenti, ac subsistenti; sic in proposito dicimus modum intrinsecum aduenire realitati, & naturæ iam in suo esse essentiali, & quidditatiuo constitutæ: & hoc sonat ipsommet modi nomen, quod innuit modum non pertinere ad esse rei, sed ad modum essendi, & non intrare quidditatem rei, sed ipsam circumstare; ita omnes Scotistæ præsertim formalistæ tract. formalit. Mairon. 1. d. 42. q. 4. Tromb. part. 2. art. 2. §. *Pro declaratione definitionis, quæ datur de modo intrinseco*, vbi docet cum cæteris Scotistis modum intrinsecum in hoc a differentia secerni, quod non intrat quidditatem rei, & probat cum Mairon. cit. quia nullum posterius est de essentia prioris, sed modus intrinsecus est posterior quidditate, sicut intensio albedinis est posterior albedine, ergo &c. tum quia res definitur secundum se definitione quidditatiua, vt abstrahit ab omni gradu, vt de eadem albedine constat, ergo gradus non est de essentia rei; ita etiam colligitur ex Doctore pluribus in locis, sed præcipuè 1. d. 8. q. 3. ad 1.

148 At instat Paulus Scriptor insignis Scotista 1. d. 3. q. 1. modum intrinsecum non alia ratione talem appellari, nisi quia intrat quidditatem rei. Resp. Tromb. cit. cum Mairon. dici intrinsecum, quia non intrat quidditatem rei. Sed sane hac ratione potius dici deberet extrinsecus, & ideò melius occurritur non ea ratione dici intrinsecum, quia ad quidditatem pertineat, nam tunc omninò se haberet, vt differentia, quod sæpius negat Doctor, sed dicitur intrinsecus, tum quia est realiter idem cum subiecto modificato, per quod distinguitur à modo extrinseco, tum quia est etiam cum eo intimior ipsa passione, vt expressè monet Doctor quol. 5. C. vbi dicit quod *infinitas intensiua dicit modum intrinsecum illius entitatis, cuius est, sic intrinsecum, quod circumscribendo quodlibet, quod est proprietas, vel quasi proprietas eius, adhuc infinitas eius non excluditur*, quia de ciuia Scotistæ aiont modum propriè non pertinere ad secundum modum dicendi per se, in quo passio dicitur de subiecto, sed ad primum modum, quia aliquo pacto pertinet ad quidditatem rei, quatenus perfectè, & adæquatè quidditas nequit concipi non intellecto modo intrinseco, non tamen attinet ad primum gradum perseitatis primi modi, nam intimiora sunt rei prædicata quidditatiua, quam modi intrinseci, vt docuimus part. 2. instit. Log. tract. 1. cap. 3. quod ita declarari potest ex Scot. loc. cit. & omnibus Scotistis ibid. vbi distinguunt de duplici modo intrinseco, alter enim consequitur naturam specificam, & alter indiuiduale esse; exemplum primi quantitas perfectionalis, quæ insequitur naturam specificam albedinis, vt albedo est, est modus eius intrinsecus demonstrabilis de ipsa natura albedinis, vt abstrahit ab omni esse indiuiduali, quia considerando naturam albedinis in se, & in esse quidditatiuo, est uigredine perfectior, & iste modus intrinsecus idem est quod finitas albedinis in suo gradu specifico, quem inter species vniuersi tenent, & non potest albedo perfectè, & adæquatè intelligi in suo esse specifico, quin etiam essentialis illa perfectio intelligatur, quia illa nil aliud est, quam eius essentia in tali gradu in ordine entium; quia ergo nequit albedo perfectè, & adæquatè intelligi sine tali modo etiam in primo modo dicendi per se, in hoc sensu dicitur ad quidditatem rei attinere; hoc etiam adhuc clarius constat de modo intrinseco insequente esse indiuiduale, scilicet de intensione, & remissione in qualitate, imò exemplum de illo attulit Doctor loc. cit. ad hoc declarandum; si esset, inquit, albedo sub decimo gradu, quantumcunque esset simplex omnino in re, posset tamen concipi sub ratione albedinis tantæ, & tunc perfectè conciperetur conceptu adæquato illi rei; vel posset concipi præcisè sub ratione albedinis, & tunc conciperetur conceptu imperfecto, & deficiente à perfectione rei, hæc Doctor; ex quibus constat posse naturam saltim imperfectè, & inadæquatè concipi quidditatiue, & quoad sua essentia prædicata sine modo, ideoque modum intrinsecum non esse inter prædicata quidditatiua connumerandum; quia tamen nequit perfectè, & adæquatè concipi in primo modo sine suo modo intrinseco, & gradu perfectionali sibi debito, hoc pacto dicitur modus attinere ad quidditatem rei, & aliquo pacto prædicari in primo modo dicendi per se; non tamen in eo perseitatis gradu, quo prædicatur differentia, quia licet sit intimior passione; extimior tamen est differentia, ita etiam hanc rem declararunt ex Doct. cit. Tatar. quol. 6. §. *quantum ad secundum*, Posnaniensis 1. d. 2. q. 1. dub. 2. ad 5. Smisinch. de Deo vno tract. 2. disp. 1. q. 1. n. 4.

149 Sed

149 Sed dices Doctorem loc. cit. significare modum esse intimiorem etiam ipsa differentia, sic enim loquitur §. *ad primum*, sub lit. Y. differentiæ non dicunt modum realitatis alicuius generis, quia in quoque gradu intelligatur animalitas, non propter hoc inuenitur rationalitas, vel irrationalitas esse modus intrinsecus animalitatis, sed adhuc intelligitur animalitas in tali gradu, vt perfectibilis a rationalitate, vel irrationalitate. Resp. non defuisse Scotistas, hoc concedentes, vt refert Posnan. 1. d. 8. q. 3. disp. 1. hoc tamen minimè concedendum est, quia differentia cum genere constituit essentiam specificam, & modus intrinsecus consequitur eam iam constitutam, & Doctor loc. cit. non comparat differentiam ad id, quod constituit scilicet rationalitatem ad hominem, sic enim nulli dubium est in constituto ipsam omninò præcedere modum intrinsecum; sed comparat ad animal, quod contrahit, cui vtique prius conuenit suus perfectionalis gradus intrinsecus, quam differentia, per qua contrahitur; verum si etiam ille suus modus intrinsecus conferatur cum differentia, quæ ipsum constituit scilicet cum sensitiuo, palam rursus erit differentiam præcedere modum intrinsecum, vndè in generibus licet præcedat modus differentiam diuisiuam non tamen constitutiuam.

150 Rursus ad enucleandam magis naturam modi intrinseci, docent Scotistæ modum non dicere propriam formalitatem, atque ideò non nisi formaliter negatiuè à quidditate distingui, non autem formaliter positiuè; sed quia hoc est difficile captu, quare modus intrinsecus, si non est prorsus nihil, non & ipse propriam habeat conceptibilitatem, quæ suo modo etiam tribui solet ipsis negationibus, & priuationibus; ideò varijs modis, & non sine magna perplexitate id explicare conantur; omnes tamen in hoc denique conuenire videntur, ideò modum intrinsecum non dicere propriam formalitatem, nec formaliter positiuè à quidditate distingui, quia modus nequit perfectè, & adæquatè concipi sine re, cuius est modus; quæ explicatio non placet, quia ex hoc capite etiam res ipsa diceretur propria carere formalitate, & solum formaliter negatiuè à modo distingui; & ratio est, quia sicut modus non est perfectè, & adæquatè conceptibilis sine re, cuius est modus, ita etiam è contra res nequit adæquatè, & perfectè concipi sine suo modo intrinseco, ex Scot. loc. cit. Hoc ergo potius declarandum est per analogiam ad modum extrinsecum, vndè sicuti de modo extrinseco dicebamus, quod in recto non appellatur res, & ens, quia seipso existere nequit in rerum natura; sed semper petit affixum esse rei modificatæ; ita seruata proportione modus intrinsecus propriè non potest dici formalitas, quia formalitas apud formalistas sonat rationem obiectiuam ex se adæquatè conceptibilem sine alia, modus autem nullatenus potest, quidditatiuè concipi sine re, cuius est modus, cum dicat ordinem transcendentalem ad illam, vndè suapte natura petit concipi cum re, quam modificat; & rursus sicut distinctio rei, & modi eius extrinseci ponitur distinctio realis, sed veluti imperfecta ratione alterius extremi deficientis a ratione rei, vndè Recentioribus appellatur distinctio modalis; ita in proposito distinctio quidditatis, & modi eius intrinseci, dicitur formalis, licet quasi imperfecta ratione alterius extremi deficientis a ratione formalitatis, & ideo dici consueuit formalis negatiua; quem autem loquendi modum obseruare debeamus, ne confusio contingat circa distinctionem modi extrinseci a re, & modi intrinseci à realitate, iam diximus de p. 1. Log. q. 5. art. 2. in declaratione formalis distinctionis; itaq; modus intrinsecus ea ratione dicitur propria carere formalitate, & solum formaliter negatiuè ab essentia distingui, quia essentia sine modo potest aliquo pacto quidditatiuè concipi, licet non omnino perfectè, & adæquatè, sed modus nullo modo concipi potest quidditatiuè sine re, cuius est modus.

151 Quamuis autem fateantur Scotistæ talem esse naturam modi intrinseci, attamen circa definitionem eius non minus rixantur, quam Recentiores circa definitionem extrinseci; Modos intrinsecus definiri solet in schola nostra ex his, quæ habet Doctor loc. cit. 1. d. 8 q. 3. ad 1. princ. & q. 4. § *ad quæstionem, qui non variat rationem formalem rei, cuius est modus*. Cum enim per id, cuius est modus, possit vel modificatum, seu contractum intelligi, vel constitutum ex modo, & modificato, disputant quomodo sit accipiendum in hac definitione; aliqui dicunt debere id intelligi non priori modo idest respectu illius, cui aduenit, sed posteriori scilicet respectu eius, quod constituit; & ratio est, quia si intelligeretur de ratione formali eius, cui aduenit, sequeretur quod gradus intrinsecus, & differentia essentialis non differrent, quia certum est, quod differentia essentialis adueniens generi non variat rationem formalem illius, sicut rationalitas non variat rationem formalem animalis; ita Tromb. Posnan. Smisinch. loc. cit. Tatar. 1. d. 8. q. 3. ad 1. princ. Vallon. & Magister Format. vndè solum ex parte constituti restat discrimen inter differentiam, & modum, quod differentia variat rationem formalem constituti per ipsam, modus autem non variat rationem formalem constituti per ipsum; cuius rationem assignant, quia variare rationem alicuius est proprium formalitatis, modus autem intrinsecus nullam habet formalitatem; & ideò Auctor Formalit. iuxta hunc dicendi modum assignat definitionem modi intrinseci, quod sit ille, qui *additus alteri non variat rationem formalem constituti*. Alij è contrà volunt id potius intelligi debere respectu modificati, seu contracti, non autem constituti, quia modus etiam in suo genere variat rationem formalem constituti per ipsum, nam sit constitutum per intellectum, & infinitatem aliquid, quod dicatur B, ita quod sit B. hoc totum intellectus infinitus, certum est quod per appositionem infinitatis constituitur B. & per eius remotionem destruitur; ergo variat ipsum, ita Bargius 1. d. 8. quæst. 3. §. *Quia si infinita sapientia*, vbi proindè erroris omnes relatos Scotistas insimulat in hac re, & grauiter reprehendit Auctorem Formal. quod modum definierit illum esse, qui non variat rationem formalem constituti, cum Doctor nequaquam dixerit, quod non variat rationem formalem constituti, sed illius, cui additur, eius tamen verba 1. d. 8. q. 4. §. *Ad quæstionem*, ex quibus elicitur definitio modi, sunt ista *infinitas non destruit formaliter rationem illius, cui additur*, & in hunc dicendi modum etiam inclinare videntur Licher. & Vigerius 1. d. 8. q. 4.

152 Alij rursus aiunt hanc definitionem intelligendam esse de modis in genere, non de modis supra genus, quia finitum, & infinitum in quantitate, & qualitate non variant rationem quantitatis, vel qualitatis, variant tamen rationem entis, si in ente reperiantur. Alij tandem distinguunt de modis intrinsecis specificis, & indiuidualibus, & aiunt definitionem illam de illis principaliter verificari, vnde intensio, & remissio addita qualitati, argumentatio, & diminutio addita quantitati, non variant rationes earum, albedo enim intensa, & remissa sunt eiusdem rationis, similiter linea maior, & minor; dicunt etiam applicari posse modis contrahentibus ens ad Deum, & creaturam, nullo tamen pacto conuenire modis determinantibus ens creatum ad decem categorias, quia ita illo modificant, & determinant, vt simul cum ipso decem varias classes entium essentialiter distinctorum constituant; ita Meurisse has rixas conciliare tentauit lib. 5. suæ Metaph. quæst. 11.

Dicendum tamen est hanc definitionem rectè intellectam omnibus modis intrinsecis conuenire, & re vera modum intrinsecum nec variare rationem formalem illius rei, cui additur, nec illius, quam constituit; Quod omnibus modis intrinsecis conueniat tam in genere, quam extra genus, tam specificis, quam indiuidualibus ex eo patet, quia apud Doctorem, & formalistas de quibuscunque modis intrinsecis occurrit occasio loquendi, semper allatam definitionem assignant; imo eam Doctor assignauit præsertim occasione desumpta ex contractione entis per finitum, & infinitum, quo pacto contingere possit absque eo, quod ens sit genus, finitum, & infinitum differentiæ, ergo merum effugium est ad euitandas difficultates hanc definitionem intelligere solum de modis in genere, non extrà genus, vel de modis indiuidualibus, non specificis, non multum verò curamus, num quoque competat modis diuidentibus ens in decem prædicamenta, quia verè putamus ens ad illa contrahi per veras differentias, & non per modos, vt dicemus art. 3.

153 Vt autem intelligamus quo sensu verum sit modum intrinsecum nec variare rationem formalem illius, cui additur, neque constituti per ipsum, sciendum est Doctorem ita eum descripsisse, vt per talem notionem illum secerneret a differentia, atq; ita ostenderet ens non contrahi ad Deum, & creaturam per differentias, licet contrahatur per finitum, & infinitum; dicitur itaque differentia variare rationem illius cui additur, quia illud remouet à statu suo contrahendo ipsum ad inferiorem quidditatem, vt constat de rationali; cum aduenit animali; modus autem non sic variat illud, quia cum non sit gradus quidditatiuus, non trahit ipsum ad inferiorem quidditatem, sed tantum quidditatem, cui additur, modificat; rursus dicitur quoq; differentia variare rationem formalem sui constituti, quia cum realitate contracta nouam quandam naturam constituit, quam formaliter ingreditur, eamque essentialiter à quocunque alio distinguit; sed modus non constituit nouam naturam, quia nouum gradum quidditatiuum non affert, sed priorem modificat ad determinat; id manifeste constat de gradu indiuiduali, gradus enim quartus, vel quintus albedini additus non aliam naturam de albedine constituit, sed eandem determinat, & modificat; hoc totum declarari potest per id quod Arist. de differentijs pronunciauit 8. Metaph. tex. 10. vbi ait iuxta Doctoris expositionem, & aliorum, quod differentiæ respectu quidditatum se habent sicut numeri, nam sicut addita, vel ablata vnitate statim variatur species numeri, addita enim vnitate ternario fit statim quaternarius, & sublata fit binarius, quæ sunt aliæ species a ternario, sic, est in quidditate, & definitione rerum; exemplum sit substantia animata sensibilis, est quidditas, & definitio animalis, si addatur rationale statim fit quidditas hominis, si vero subtrahatur sensibile, statim constituitur quidditas, seu definitio plantæ; non sic est de modo, nam additus, vel ablatus nunquam variat statum quidditatiuum rei; idque etiam probari potest ex analogia sæpius allata ad modum extrinsecum, modus enim extrinsecus in Physicis ideò dicitur seipso vniri rei, nec superaddita indigere vnione, quia nouam non affert entitatem vnibilem, sed solum modificat præexistentem; sic pariter in Metaphysicis modus non dicitur variare quidditatem, nec cui additur, nec quam constituit, quia non nouam quidditatem secum affert, vel gradum quidditatiuum, sed præcedentem magis modificat, ac determinat; & hoc est quod aiebat Mair. cit. 1. d. 42. q. 4. quod modus intrinsecus est ille, qui adueniens alicui non variat quidditatem, eu quod de se nullam quidditatem, vel rationem formalem dicit, quod quidem iuxte legi debet seruata proportione, sicut de modo extrinseco dicimus quod non habet propriam entitatem; vnde his sic stantibus definitio modi sic debet intelligi, modus

intrinsecus est ille, qui additus alteri idest ei, cuius est modus, non variat rationem eius formalem idest non facit aliam quidditatem nec destruendo priorem, nec contrahendo ad inferius, sed est præcisè modus eius inseparabilis omnimodè ab illa quidditate, & sic ad verbum eam definitionem explicat 1. d. 13. q. 1. in corpore quæstionis.

154 Contra hanc definitionem obijci solet, quia si modus non variat rationem formalem eius, cuius est modus, sequitur prædicamenta non inter se essentialiter distingui, quia ens non descendit in illa, nisi per modos, imò idem sequitur de Deo, & creatura, quia ens ad hæc contrahitur per modos; vel si hæc essentialiter distinguuntur adinuicem, iam modi variabunt rationem formalem earum, cum non nisi per modos secernantur. Deinde accidentia communia non variant rationem formalem eius, cuius sunt accidentia, album siquidem, & nigrum non variant rationem formalem superficiei, similiter differentiæ non variant rationem formalem generis, ergo tam accidentia communia, quam differentiæ essentiales erunt modi intrinseci. Denique si hæc modi definitio significat modum non variare rationem formalem rei, quam afficit, vt distinctæ ab illo; hoc commune est omni formæ, & cuicumque entitati excogitabili; nulla enim reperiri potest, quæ variet rationem formalem alterius a qua distinguitur, non enim potest aliqua entitas per aliquid illi superadditum habere diuersam rationem formalem constitutiuam, aut diuersam essentiam, ita arguit Ouied. controuers. 4. Met. pun. 5. contra Albertinum acceptantem hanc Scoti definitionem in prædicam. ad aliquid q. 13. dub. 1.

155 Resp. neg. consequentiam quoad vtramq; partem, sicut enim ens finitum descendit in substantiam, & accidens per proprias differentias, vt dicemus art. 2. ita etiam non tantum per modos, sed per proprias differentias, eliò nobis ignotas, distinguuntur, quod etiam tenent Canon. Bargius, & Vallon. loc. cit. vbi ait hoc argumentum aliter solui non posse; ad illud de Deo, & creatura dicendum cum eisdem Scotistis, quod essentialiter distinguuntur proprijs quidditatibus non autem per finitum, & infinitum, nisi quantum ad nostrum modum confusè concipiendi, quia talis contractio non est à parte rei, & à priori, sed tantum à posteriori per nostrum concipiendi modum cum fundamento in re, vndè ait Tromb. ens finitum, & infinitum dupliciter sumi posse, fundamentaliter scilicet & formaliter; primo modo considerata, inquit, essentialiter distinguuntur, & non præcisè ratione finitatis, vel infinitatis, sed essentiæ ipsæ, ad quas illa sequuntur, seipsis essentialiter distinguuntur; quæ solutiones consonant supradictis de conceptu entis, & postea dicendis de eius contractione. Ad 2. ait Mairon. cit. longè diuersam esse rationem de modo intrinseco, & accidentibus, licet enim albedo aduenient superficiei non variet rationem formalem illius, tamen quia rationem formalem dicit albedo, hinc est quod ex ea, & superficie constituitur ratio formalis distincta à superficie, superficies enim alba formaliter distinguitur a superficie, non sic autem de modo, quia modus non dicit aliquam rationem formalem, & licet ex eo, & quid constituatur aliquid distinctum ab altero, per se tamen ex ipso, & quidditate non constituitur aliquid formaliter, vel quidditatiue distinctum à quidditate, quia illud, quod addit tale constitutum supra quidditatem, non est quidditas, sed modus quidditatis; Vel clarius dicatur, quod sicut differentia ideò variare dicitur rationem formalem generis, ipsam à proprio statu dimouendo, & trahendo ad inferiorem quidditatem, sic etiam accidens commune in suo ordine dicitur accidentaliter variare quidditatem, cui aduenit, ipsam trahendo ad aliam speciem accidentalem, quod non facit modus intrinsecus, quia est veluti gradus internus suæ quidditatis, & solum ea ratione illam determinare dicitur, quia illam intra seipsam perficit; nam si concipi debet cum perfectione, quam possidet in toto ordine entium, necessario concipi debet cum suo modo intrinseco; cui etiam accedit, quod accidens commune realiter distinguitur à quidditate, non verò modus intrinsecus; quo etiam pacto à differentia secernatur, sufficienter declaratum est supra. Ad vltimum ex Arist. 8. Met. 10. ostendimus, quo pacto differentiæ additæ quidditatibus, vel sublatæ illas variare dicuntur, sicut vnitates additæ numeris, vel subtractæ eos variant, & in hoc sensu intelligitur, modus intrinsecus non variare rationem formalem nec eius, cui additur, neque constituti per ipsum.

ARTICVLVS II.

Ens ad Deum, & creaturam per modos intrinsecos determinatur; ad substantiam verò, & accidens per differentias.

156 Conclusio huius articuli quoad primam partem de contractione scilicet entis ad Deum, & creaturam per modos intrinsecos, & non per differentias, ponitur a Scoto pluribus in locis, præsertim tamen 1. d. 8. q. 3. ad 1. prin. & sequuntur Scotistæ omnes, ac etiam plures alij cum Scotistis defendentes vnitatem, & præcisionem conceptus entis, quod ita probare solent ex Alensi 3. Met. quæstiunc. in tex. 10. vtrum ens habeat differentias; quia contrahibile per differentias est extra conceptum illarum, vt constat de animalitate, & rationalitate, sed ens esse nequit extra sua contrahentia, quia per nihilum contraheretur; ergo contrahi nequit per aliquid habens rationem differentiæ, sed modi intrinseci. Hæc tamen ratio non est sufficiens, quia dubium assumit, eos nimirum formaliter includi in suis modis contrahentibus, quod fortè verum non est, vt constabit quæst. seq. tum quia si ens includitur intrinsecè in suis contrahentibus, eius contractio non fieret per compositionem, in qua requiritur quod vna pars componens sit extrà conceptum alterius partis, sed potius per maiorem expressionem, vt dicebat Suarez, qui hac ratione præcisè talem excogitauit dicendi modum, cuius falsitatem mox ostendemus.

157 Scotistæ probant, quia ens determinatur ad Deum, & creaturam per infinitum, & finitum, sed hæc sunt modi, & non differentiæ; ergo ens ad prædicta inferiora non determinatur per differentias, sed per modos intrinsecos; Maior conceditur ab omnibus, probatur minor, quia, vt constat ex dictis art. præced., differentia est realitas alia a realitate generis, quod determinat, modus autem est gradus realitatis determinabilis, sine quo nec existere, nec perfectè concipi potest; sed finitum, & infinitum non sunt realitates extra realitatem entis determinabilis, sed sunt gradus ens intrinsecè perficientes, sine quibus nec existere, nec perfectè concipi potest, ergo &c. Maior item constat ex dictis art. præced. hoc enim est præcipuum discrimen, quod Doctor loc. cit. assignat inter differentiam, & modum intrinsecum; Probatur minor, quia finitum, & infinitum intrinsecè modificant ens, illudque perficiunt intra sphæram propriæ realitatis, non extra, vt solet differentia perficere genus; vndè conceptus entis sine huiusmodi modis est confusus, & imperfectus, & perfectus cum illis, quod Doctor explicat loc. cit. exemplo albedinis in ordine ad gradus indiuiduales qui eam ita perficiunt, vt eam non ad vlteriorem realitatem trahant, vt facit differentia genus, sed intra eam perficiunt.

158 Sed hæc ratio non plenè satisfacit, nisi benè intelligatur, & reddatur ratio, cur conceptus entis, & aliorum transcendentium per modos intrinsecos contrahantur, non autem alij gradus prædicamentales communes; quis enim instare poterit, quod etiam substantia, quantitas, & relatio per suos modos intrinsecos contrahantur, & non per differentias? quod si respondeas substantiam contrahi per corporeum, & incorporeum, quantitatem per continuum, & discretum, quæ sunt differentiæ, & non modi intrinseci, quia in quocunque gradu concipiantur substantia, vel quantitas, non inuenitur in eis corporeitas, vel incorporeitas, continuitas, vel discretio; hoc parum refert, quia etiamsi istæ concedantur esse differentiæ, & non modi, adhuc instabit ille, quod non per istas realitates contrahuntur substantia, & quantitas, sed per modos intrinsecos proprios. Neque etiam hanc difficultatem euitant, qui dicunt hanc determinationem entis per modos non fieri ad modum compositionis, vt fit in gradibus prædicamentalibus, sed ad modum explicationis, quatenus modi illa non ita modificant ens, quasi illud sit aliquid potentiale perfectibile per modos, & modi sint quid actuale perfectiuum huiusmodi determinabilis, sed quia illud magis explicant, & reddunt ex confuso distinctum, & ex imperfecto perfectum. Non, inquam, ita dicentes hanc difficultatem euadunt, quia præterquam quod etiam entis contractio fit per modum compositionis vt mox probabimus; adhuc illud non satisfacit; nam adhuc instari poterit, quod etiam contractio conceptuum prædicamentalium communium fiat per modum solius explicationis, & non compositionis, vndè numquam plenè difficultati satisfiet, nisi quousque assignetur ratio, cur contractio entis, & transcendentium fieri debeat per modos intrinsecos, non per differentias, & per modum explicationis, non compositionis, & non ita fieri debeat contractio graduum prædicamentalium.

159 Et planè discriminis huius alia ratio reddi nequit, nisi quia conceptus prædicamentales ita determinantur per sua contrahentia, vt cum eis compositionem veram conficiant Metaphysicam, ad quam necesse est, vt ratio contrahens, & contracta distinctas dicant realitates, quarum vna sit per aliam perfectibilis, atque ideo vna habeat rationem generis, & alia differentiæ, ex his siquidem compositio Metaphysica coalescit; conceptus vero transcendentes ita per sua contrahentia determinantur, vt non efficiant cum eis compositionem Metaphysicam, atq; ideò distinctas realitates importare non possunt, quarum vna sit perfectiua, perfectibilis altera, ex quo factum est, vt dicatur transcendentium contractionem fieri per modos intrinsecos, & non per differentias; hæc est ratio, quam affert Doctor cit. 1. d. 8. q. 3. ad 1. prin. ad ostendendum ens cum suis contrahentibus compositionem non facere, quia scilicet non dicunt distinctas realitates, vndè subinfert esse contractionem potius per modos, quã per differentias, quia modus non addit distinctam realitatem illi, cui additur, & etiam quia non est contractio vera, & à priori, vt illa, quæ fit per differentias, sed potius facta per intellectum à posteriori cum fundamento in re, vt diximus num. 71. Hinc sequitur, vt ibi innuebamus, quod licet in opinione negante realitatem entis benè saluetur eius contractionem fieri per modos, & non per differentias, id tamen nequaquam saluari potest in opposita opinione realitatem entis asserente; quia si ens veram realitatem dicit Deo, & creaturæ communem antè quodcunque opus intellectus, consequenter per aliam realitatem sibi correspondentem in ratione actus contrahi debebit, quia cuicunque realitati contrahibili propria quoque realitas contrahens correspondere debet; Tum quia ideò genus dicitur contrahi per differentias, & non per modos, qui propriam dicit

reali-

realitatem contrahibilem, cuicunque enim potentiæ proportionatus debet correspondere actus, ergo si ens ponatur propriam importare realitatem, iam per differentias contrahi deberet, & non per modos; Institutum ergo benè dicitur ens per modos contrahi, & non per differentias, inquantum asseritur dicere conceptum inadæquatum, & non realitatem, & ex hoc benè occurritur instantiæ allatæ contra probationem conclusionis, & idonea redditur ratio, cur conceptus entis per modos contrahatur, conceptus verò generum per differentias, quia nempe isti realitatem præseferunt, non verò conceptus entis, vnde si etiam conceptus entis ponatur realitatem præseferre, planè voluntarium est dicere eius contractionem fieri per modos, & non per differentias; & semper instantia iam allata vrgeri poterit; vnde concludimus Scotistas tribuentes ex vna parte realitatem enti, & ex alia asserentes eius contractionem fieri per modos intrinsecos, & non per differentias non consequenter loqui, quia talis contractio cum realitate entis non consistit.

160 Sed probatur vlterius contractionem entis per modos intrinsecos fieri ad modum compositionis saltim rationis, & non per modum maioris expressionis, vt volebat Suarez, sic enim expressè docuit Arist. 4. Metaph. tex. 1. dum ait Metaph. speculari ens, prout ens est, & ea quæ illi per se insunt, hoc est inferiora, vt multi exponunt, quæ sunt intra abstractionem Metaphysicam, ergo dantur aliqua, quæ insunt enti, vbi autem vnum alteri inest, & non per omnimodam identitatem, fit aliqua compositio; id etiam expressius docuit Scot. 1. d. 3. q. 3. § *ad quæstionem*, vbi duabus rationibus ostendit ens quidditatiuè non includi in vltimis differentijs, & proprijs eius passionibus; Prima est quia alias in differentijs daretur processus in infinitum; altera quia in Physica compositione fit resolutio in actum vltimum, & potentiam vltimam, ita vt actus nihil habeat potentiæ, nec è contra; ergo pariter, inquit, in competitione ex conceptu determinabilis, & determinatiui fiet resolutio in conceptum determinabilem tantum, & determinatiuum tantum, qui est vltimæ differentiæ; iam constat ex hac secunda ratione in sententia Doctoris conceptum determinabilem entis facere compositionem cum determinatiuo sui modi intrinseci, vnde in vniuersum docet ratione talis compositionis omnia inferiora entis in conceptum vltimo determinantem, & vltimo determinabilem resolui posse; ne verò quis putaret compositionem hanc, quam facit ens cum suo contractiuo esse in toto rigore Metaphysicam, & ex natura rei, inferius 1. d. 8. q. 3. in replicis ad solutionem primi principalis §. *contra conceptus isto*, declarat talem compositionem non esse realitatum, sed conceptuum, neque conceptuum adæquatorum, seu inadæquatorum, ac proinde potius esse compositionem rationis, & apud intellectum, licet cum fundamento in re. & ideò inquit, *quamuis compositio apud intellectum sit conceptuum, tamen est prius extra*. & licet textus ille in quibusdam originalibus signetur pro additione, in alijs tamen non signatur, & ab expositoribus Doctoris, exponitur, vt genuinus textus.

161 Secundo probatur rationibus, primo ex via distinctionis, nam vbi est distinctio inter aliqua plura, dum vniuntur fit aliqua compositio inter illa iuxta tenorem distinctionis, præsertim verò quando vnum habet rationem determinabilis, & aliud determinatiui; cum ergo ratio entis saltim secundum rationem distinguatur à suis inferioribus, & præsertim a contrahentibus, quia nec illa quidditatiuè includit, vt superius visum est, nec in illis quidditatiuè includitur, vt sequenti quæst. dicetur, sequitur necessario, quod compositionem saltem rationis faciant, cum vniuntur. Secundo probatur ex via præcisionis, quia præcisio fit per separationem plurium rationum, seu per resolutionem alicuius in plures conceptus, quorum vnus est determinatiuus, determinabilis alter, sed non fit duorum separatio, nisi præcedente eorum compositione, si ergo conceptus entis præscindi, & separari potest per intellectum à conceptibus contrahentium, signum est cum eis quoque compositionem facere, quando contrahitur; eadem enim ratione, qua præcisio fit per separationem, eadem quoque ratione contractio fiet per compositionem. Tertiò probatur ex via diuisionis, quia finitum, & infinitum diuidunt conceptum entis, vt quid communius, & superius; sed diuisio rationis superioris, & communioris fieri nequit, nisi ipsa vniatur, & aliquo modo componatur cum rationibus diuidentibus, hoc enim pacto fit descensus superioris ad inferiora, ergo &c. Quartò idem ostenditur ex via vniuersalitatis quia magis vniuersale fit minus vniuersale acquirendo aliquem gradum essentiæ magis determinatum, sed hic acquiri non potest per maiorem expressionem, seu explicationem eiusdem conceptus, sed per additionem alterius conceptus, minus communis, cum igitur ens fit minus vniuersale per contractionem ad Deum, vel creaturam, hoc vtique fiet via compositionis, & additionis, non verò maioris expressionis; Maior patet; Probatur minor, quia maior expressio eiusdem conceptus non affert nouum gradum essentiæ, sicut afferre debet modus contrahens, sed tantùm eundem conceptum magis explicat; tum quia si vniuersale solùm contraheretur per aliquid magis expressum, quicquid tunc exprimeretur esset æquè vniuersale, ac ipsum, quia extraheretur veluti ab eius intrinseco, sicut de passione contingit, quæ est æquè vniuersalis, ac ipsum subiectum, quia ab eius intrinseco consequitur.

160 Et tandem probatur ex ipsa ratione contractionis quæ cogitari nequit fieri per modum explicationis, sed necessariò per modum additionis, atque compositionis, quod ita euidenter deducitur, vel enim ens, quando per contractionem factum est Deus, vel creatura, dicit quid amplius, quam ante cum habebat esse præcisum, vel non; non secundum, quia certum est, quod ens in esse præciso non dicit totum id, quod dicit Deus, vel creatura, neque enim dicit dependentiam, vel independentiam, sed se habet indeterminato modo: tum quia implicat aliquid crescere in esse, & non aliquid ei superaddi, vt constat de toto tam essentiali, quam integrali, non enim quinarius fit senarius, nisi aliqua ei addatur vnitas, ergo ita quoq; erit de toto vniuersali, quod per contractionem non fiet minus vniuersale, nisi ei aliquid addatur, & sic etiam erit de ente quod ad inferiora non descendit, nisi per additionem talis gradus determinati entis, talis autem gradus est determinatiuus, & limitatiuus entis, vt sic, ergo talis additio erit aliqua compositio. Accedit, quod si contractio magis vniuersalis ad minus vniuersale fieri posset per modum cuiusdam expressioris conceptus, & per maiorem explicationem, tunc definitum esset magis vniuersale, & definitio minus vniuersale, & illud posset per istam contrahi, quia differunt per magis, vel minus explicitum, quod enim dicit definitum confusè, hoc dicit definitio distinctè ex 1. Phys. 5. sed hoc est falsum, ergo ad contractionem rationis communis non sufficit maior explicatio eiusdem conceptus, sed necessariò requiritur additio noui gradus essendi.

163 Tertiò adhuc specialiter prob. contra Suarez, & Meuriss. illi enim admittunt præcisionem, & vnitatem conceptus entis; ergo parum consequenter dicunt contractionem entis ad inferiora fieri per maiorem explicationem eiusdem conceptus, & non per compositionem; Probatur sequela, quia ille modus contrahendi ens ad illos pertinet, qui negant præcisionem conceptus entis; cum enim secundum ipsos inueniantur omnia entia in conceptu entis inuoluta, vel simul confusè concepta, vel sub distinctione, aiunt consequenter sufficere ad determinationem entis, quod concipiantur distinctè, ac determinatè illa, quæ prius concipiebantur in confuso. Tum quia adhuc minus consequenter ait Suarez loc. cit. disp. 2. sect. 6. nu. 7. conceptum substantiæ, & accidentis esse æquè simplicem, ac conceptum entis, & irresolubilem in vlteriores conceptus, nam suprà sect. 2. eiusdem disp. n. 35. docuerat conceptum entis adhuc ad inferiora comparatum esse ab illis præcisum; sed hoc planè fieri nequit, nisi in inferioribus entis duo inueniantur conceptus distincti, quorum vnus terminet comparationem alterius, ergo conceptus cuiuslibet inferioris ad ens etiam ex confessione ipsius Suarez est in plures conceptus resolubilis. Denique ex ipso etiam discursu, quem facit Suarez ad declarandam hanc entis contractionem ad modum explicationis, palam colligitur interuenire compositionem, & additionem noui gradus essendi; ait enim loc. cit. id optimè explicari in ordine ad conceptus formales, quia nimirum conceptus entis formalis est confusus, & indeterminatus, quatenus non attingit aliquem determinatum modum entis; conceptus verò formalis talis entis determinatè repræsentat substantiam, v. g. vel accidens, quia repræsentat eum tali determinato modo essendi, & in ordine ad has repræsentationes per conceptus formales factas ait intelligi obiectiuam contractionem entis, sic nimirum vt illis conceptibus formalibus correspondeant duo obiectiui simplices, & irresolubiles, quorum vnus dicitur superior alio, solùm quia respondet confusiori conceptui formali; Ex hoc, inquam, colligitur compositionem interuenire in contractione entis, quia iuxta hunc discursum prius concipitur sola ratio entis ab inferioribus præcisa, deinde concipitur peculiaris modus essendi; tunc quæro an in prima repræsentatione reluceret hic modus essendi, vel non, si non, vt Suarez etiam fatetur, ergo in posteriori conceptu aliquid obiectiuè attingitur, quod in priori non attingebatur; ergo sicut conceptui formali entis additur alter, sic pariter de conceptu obiectiuo dicendum, vnde tandem sequitur quod sicut fit compositio conceptuum formalium apud intellectum, ita pariter vniuntur plures rationes obiectiuæ, quarum vna est superior, altera inferior, quod sufficit ad compositionem rationis, quem prætendimus.

164 Quartò adhuc specialius probatur inconsequentia Meuriss. in suo modo dicendi, plus enim inconsequenter ipse loquitur, quam Suarez, ille siquidem quamuis admittat vnitatem conceptus entis, eiusque præcisionem ab inferioribus, non tamen admittit vnitatem realitatis adæquatè conceptui respondentis, neque eius præcisionem statuit omninò ex natura rei, vt facit Meurisse. At ipse respondet hæc omnia bene cohærere cum doctrina, quam tradidit de vniuocatione, & præcisione entis ex natura rei; cohærent primò (inquit) cum vniuocatione entis, quia rationem entis, quod huc usque probauimus esse vniuocum, volumus esse tantum imperfectam, confusam, & indeterminatam confusione .i. & indeterminatione inferiorum, & modorum determinantium; cohærent etiam cum præcisione ex natura rei rationis entis ab inferioribus, cum enim ens, ac ens infinitum distinguantur plusquam ratione, quatenus scilicet illa magis, vel minus expressa ratio, vel illa ratio nunc imperfecta, nunc perfecta reperitur etiam vt sic in conceptibus obiectiuis, fit vt illa communis, & confusa ratio, vt communis, & confusa, sit ex se præcisa à seipsa, vt distincta, & determinata, nam etiam ex natura rei gradus essendi prius potest nobis obijci, quam gradus essendi sic, vel sic, cohærent deniq; (ait) cum eo quod dicimus conceptum entis esse simpliciter simplicem, & conceptum

entis infiniti, & entis finiti non esse adeò simpliciter simplices, quia conceptus entis, vt sic, est irresolubilis in plures conceptus; conceptus autem aliorum entium non sic sunt irresolubiles, immo verò resolui possunt in conceptum determinabilem, & conceptum determinatiuum, quorum prior est conceptus entis, & alius est conceptus modi eius.

165 Sed planè falsum est isthæc simul cohærere; non quidem cum vniuocatione entis, vt ab ipso ponitur, quia si ratio entis est confusa, & indeterminata, vt ait ipse, nedum indeterminatione modorum essendi, sed etiam inferiorum, ergo non potest contrahi per modum duntaxat maioris explicationis, sed necessariò id fiet per additionem noui gradus essendi; Probatur consequentia, quia contractio per modum solius explicationis determinat quidem, quod est confusum, & indeterminatum confusione graduum intrinsecorum, & indeterminatione modorum, sed minimè sufficiens est ad determinandum, quod etiam indeterminatum est indeterminatione inferiorum; nam ad talem determinationem necessariò requiritur nouus gradus essendi particularis; quod etiam ex ipsius doctrina confirmatur, nam q. 11. de modis entis concl. 4. ideò ait determinationem per modum solius explicationis non sufficere ad contrahendum ens finitum ad decem prædicamenta, quia conceptus entis in ordine ad illa, non est tantum confusus confusione graduum intrinsecorum, sed confusione etiam inferiorum, & partium subiectiuarum; sed ens commune Deo, & creaturæ est etiam hoc modo confusum, vt hic ait, nedum scilicet confusione modorum, sed etiam inferiorum, ergo pro eius determinatione non sufficit contractio duntaxat per modum maioris explicationis; Neque cohærent cum præcisione, & distinctione conceptus entis natura rei à suis inferioribus, quia in omni schola quæ præcisè differunt secundum magis, vel minus explicitum, planè non differunt ex natura rei, sed tantùm ratione, & secundum nostrum intelligendi modum, quia tota eorum diuersitas non ex parte rei conceptæ, sed solum ex parte intellectus concipientis se tenet, si ergo ens, & ens infinitum non differunt, nisi penes magis vel minus explicitum, planè saluari nequit distinctio conceptus entis ex natura rei a suis inferioribus, & planè est omnino voluntariè dictum, & prorsus absque fundamento, quod ratio communis, & confusa sit ex natura rei præcisa, & distincta à seipsa, vt distincta, & determinata, nam si hæc distinctio oritur ex parte rei, non erit eadem ratio communis & particularis; si oritur ex parte intellectus tantummodò clarius eandem rem repræsentantis, non erit distinctio ex natura rei, sed per intellectum. Quod autem gradus essendi, vt sic, prius obijci possit, quam gradus essendi determinatus, non infert contractionem entis per solam maiorem explicationem eiusdem gradus entis, sed per propriam additionem gradus ad gradum; Nec denique cohærent cum resolubilitate entis finiti, & infiniti in vlteriores conceptus, immo ex hoc quod determinatio conceptus obiectiui entis ad inferiora fit per modum expressioris conceptionis alicuius inferioris ad ens, sequitur vtrumque conceptum tam entis, quam inferioris eius, esse simplicem, & irresolubilem in duos conceptus, quia iuxta hunc dicendi modum conceptus superioris, & inferioris non sunt nisi vnicus conceptus modò magis, modò minus determinatus iuxta maiorem, vel minorem expressionem ab intellectu factam; vnde quoad hoc adhuc etiam minus consequenter locutus est Meurisse, quam Suarez, quia iste postquam statuit contractionem conceptus entis fieri per modum explicationis, æquè simplices posuit conceptus inferiorum, & superiorum quantum ad resolutionem in vlteriores conceptus, quod non fecit Meurisse, qui tamen considerare debebat, quod resolutio conceptus inferioris in vlteriores conceptus determinabilem scilicet & determinatiuum arguit necessariò compositionē realitatum, vel saltim conceptuum.

165 Quoad alteram articuli partem nimirum, quod ens ad substantiam, & accidens non contrahatur per modos, sed per veras, ac proprias differentias, colligitur ex Scoto vbicunque significat ens finitum, prout descendit in substantiam, & accidens, seu in decem genera, habere rationem generis, ita enim significauit 7. Met. qu. 1. vbi inquit, quod omnis conceptus inferior conceptu entis transcendentis, & superior decem generibus dictus in quid de ipsis est conceptus genericus, cum ergo talis sit conceptus entis finiti respectu substantiæ & accidentis, erit genericus; & 1. d. 8. q. 3 ideò excludit rationem generis ab ente transcendenti, quia non est conceptus limitatus, sed indifferens ad infinitum, & finitum, cum ergo conceptus entis finiti sit limitatus, nihil ei deficit quominus sit genus; & ibid. lit. H. apertè insinuat ens finitum esse supremum genus ad decem genera; postquam enim dixerat ens prius diuidi in infinitum, & finitum, quam in decem genera, quia quod in hæc diuiditur est ipsum ens finitum subdit, quod *quæcunque conueniunt enti, vt indifferens ad finitum, & infinitum, vel vt est proprium enti infinito, conueniunt sibi non determinatur ad genus, sed vt prius, & per consequens, vt est transcendens, & extrà omne genus*; quibus verbis significat eo ipso, quod ens est contractum ad finitum, statim determinatur ad constituendum genus, quod est ipsum ens finitum, inquit enim tunc determinari ad genus, & non ad genera; eandem quoque conclusionem Scotistæ nonnulli tuentur Bargius 1. dist. 8. q. 3. assignans definitionem modi intrinseci, vbi pro eadem citat Canonicum; item Vallon. in formalit. in explicatione definitionis modi intrinseci, pro eadem opinione Vigerius quoq; cit. Franciscum de Marchia 1. d. 8. q. 8. vbi Bargius idem replicat, & Bonet 1. Met. cap. 6. valdè propendet in hanc partem expressè docens ens finitum ad decem genera per differentias, ac tandem in eam valdè inclinat Meurisse loc. cit. conclus. 4. licet vereatur apertè à communi modo loquendi recedere; Probatur primò quia nullum est inconueniens vnum duntaxat constituere prædicamentum rerum omnium creatarum, cuius supremum genus sit ens finitum, vt dicebamus disp. 6. Log. q. 1. siquidem vt ibi diximus ex Scoto pluribus in locis, diuisio illa famosa in decem suprema genera non potest conuincenti ratione demonstrari, sed sola auctoritate tenetur, quæ non debet præualere rationi. Deinde quia si ens finitum ad decem genera contraheretur per solos modos intrinsecos, & non per differentias, sequitur decem genera non esse inter se essentialiter diuersa; quia modi intrinseci ex dictis art. præc. non variant, nec diuersificant essentialiter res, quas modificant, nemo autem est, qui non videat absurditatem consequentis, & hæc est potissima ratio, quæ relatos Scotistas abduxit à communi modo loquendi aliorum Scotistarum, vndè inquit Vallon. hoc argumentum solui non posse.

166 Rursus, quia in proposito mirabiliter militat ratio, quam vrgebamus supra nu. 155. contra entis transcendentis contractionem per modos, non enim reddi potest ratio conuincens, cur substantia, quantitas, qualitas, & cætera prædicamenta contrahi debeant, & determinari per differentias ad sua inferiora, & ens finitum per modos intrinsecos; neq; enim in proposito de ente finito reddi potest ratio illa, quæ ibi reddebatur pro ente transcendenti sub nu. 159. si enim apices prædicamentales ideò per differentias contrahuntur, & non per modos, quia talem dicunt habitudinem ad sua contrahentia, vt cum eis compositionem efficiant Metaphysicam, idem quoque de conceptu, seu realitate entis finiti dici poterit, & debebit, quia cum suis contrahentibus constituere debet naturas Metaphysicè compositas, & abinuicem essentialiter diuersas. Demum nulla est ratio conuincens in oppositum, vt mox constabit ergo dicendum est ens finitum ad decem prædicamenta determinari per differentias, & non per modos intrinsecos; & quia omnis bona diuisio bimembris esse debet, vel saltim ad bimembrem reduci, melius est prius, ac immediatè diuidere ens infinitum in substantiam, & accidens, & hoc in absolutum, & respectiuum, & rursus hoc in intrinsecus, & extrinsecus adueniens, & sic deinceps; differentiæ vero contrahentes, ac immediatè ens finitum diuidentes erunt perseitas, & inalietas, illa cum realitate entis finiti constituet supremum genus in coordinatione substantiarum, & inalietas cum eadem realitate constituet supremum genus in coordinatione accidentium.

167 Addendum tandem est, quod siue ens finitum ad substantiam contrahatur per differentias, siue per modos, talia contrahentia aliquid positiuum præseferre debent, & non puram negationem, vt Soncin. ab initio citatus videbatur asserere, quod quidem luculenter ostenditur; quia substantia, & accidens si positiuè conueniunt in vna ratione communi, positiuè quoque differunt secundum proprias rationes; ergo supra conceptum entis finiti, in quo conueniunt, aliquod positiuum addere debent; tum quia exploratum est præter rationem communissimam entis diuersas reperiri essentias in coordinatione entium creatorum reales, & positiuas, quæ etiam sunt principia passionum realium, & positiuarum, ergo supra illam addunt determinatos gradus essendi positiuos, & non negatiuos; tum quia etiamsi perseitas substantiæ explicari soleat per negationem inhærendi alteri, & rursus inhærentia, seu inalietas per negationem per se subsistendi, adhuc tamen negationes istæ supponunt in substantia, & accidente rationem positiuam, in qua fundentur, quia vt docet Doct. 1. d. 23. q. 1. & 8. d. 1. q. 1. & alibi frequenter negatio quæ conuenit subiecto necessariò; & simpliciter semper ei conuenit ratione alicuius affirmationis, ad quam sequitur, vt homini conuenit negatio rugibilitatis, quia est rationalis; istæ autem negationes existendi in alio, vel per se subsistendi in substantia, & accidente repertæ vtique in ipsa ratione entis fundari nequeunt, quia ista communis est ambobus, & quantum est de se ab vtraque negatione præscindit; erunt ergo rationes particulares positiuæ eis propriæ, quas addunt supra ens finitum, & istæ erunt differentiæ diuisiuæ entis finiti, & constitutiuæ substantiæ, & accidentis.

In oppositum obijcitur Primo contra prædeclaratam entis contractionem ad Deum, & creaturam, quia vel id, quod contrahit, est ens, vel non ens, non primum, quia idem contraheret seipsum, si secundum, ergo ens contrahitur per nihil. Conf. quia cum natura superior contrahitur, opus est vt formaliter excludatur à contrahentibus, quia si illam includerent, non amplius essent contrahentia, sed natura contracta, at nullum contractiuum entis excogitari potest, quod non sit ens, ergo conceptui entis, vt sic, contractio repugnat.

168 Resp. hanc esse potissimam difficultatem, ob quam Thomistæ vniuocationem entis negauerunt, ac vnitatem conceptum eius, qua vnitate negata nulla contractio entis est necessaria, quia quod ab inferioribus non abstrahit, vtiq; ad ea contrahi non indiget; itaq; Suarez loc. cit. quia nobiscum defendit vnitatem, & præcisionem cōceptus entis, respondet allatam difficultatem vrgere, quia supponit contractionem entis, ad inferiora fieri per modum compositionis, vt fit contractio generum in prædicamentis, quæ suppositio falsa est, quia non est cogitanda entis contractio per modum compositionis, & ad-

& additionis, hoc enim supposito procedit argumentum, quod illud enti superadditum vel est, vel non est ens. sed cogitanda est per modum maioris explicationis, modo supra explicato nu. 119. sic enim intelligitur ille conceptus superior includi in inferioribus sine propria compositione inferioris, quia totum id, quod confusè concipitur in illo conceptu præciso, reperitur in alio obiecto expressius concepto, & in toto illo quacunque ratione consideretur, ac denique intelligitur determinatio superioris ad inferius, & additio inferioris ad superius non quasi per additionem partis ad partem, sed per solam maiorem determinationem, vel expressionem, aut confusionem eiusdem rei in ordine ad diuersos conceptus mentis. Sed hæc solutio Suarez ex dictis explosa manet, satis namque probatum est contractionem entis fieri non posse per modum solius maioris explicationis, sed necessariò compositionem interuenire etiam ex ipso discursu Suarez, quem facit n. 7. quia si intellectus concipiendo ens, vt sic, non exprimebat rationem Dei, vel creaturæ, & posteà exprimit in alio conceptu, ergo priori conceptui superadditur alter, in quo aliquid exprimitur, quod prius non exprimebatur, & sic aliquid de eo nouo aduenit in esse obiectiuo, quod est entis contractionem fieri per modum additionis, & compositionis, non autem simplicis explicationis.

169 Respondent alij apud eundem Suarez vtique contractionem entis fieri per modum compositionis & additionis, & cum quæritur an in modo contractiuo includatur ratio entis, affirmatiuè respondent, dicuntque hoc non esse inconueniens, quia ens est transcendens non autem alij gradus prædicamentales; & si quæras, an modus ille contrahens sit in plures conceptus resolubilis, iterum affirmatiuè respondent, quia inuoluit rationem entis, & rationem modi, & consequenter ita posse in infinitum procedi, quia non est maior ratio sistendi in vno, quam in alio; neque absurdum reputant ponere hunc processum in infinitum, cum sit tantum secundum rationem, ac nostram præcisionem; inconueniens esset, si ponerentur conceptus ex natura rei distincti, quia oporteret fingere in quolibet inferiori entis infinitos modos ex natura rei distinctos, & in perfectione inæquales. Sed neque hæc solutio est approbanda, & reijcitur à Scoto, 1. d. 3. q. 3. F. & G. quia processus in infinitum quocunque modo fiat, semper absurditates inuoluit, & ideò ait Arist. 5. Met. & 10. quod omnis differentia differentium debet reduci ad aliqua primo diuersa, & 2. Met. cap. 2. tex. 10. & 11. negat posse procedi in infinitum in prædicatis quidditatiuis, quarè concludit Doctor quod sicut resolutio entium compositorum stat vltimò ad simpliciter simplicia scilicet ad actum vltimum, & potentiam, vltimam, quæ sunt primò diuersa, ita quod nihil vnius includit aliquid alterius; ita oportet in conceptibus omnem conceptum non simpliciter simplicem resolui in conceptum vltimò determinabilem, qui est conceptus entis, & in vltimò determinantem, qui est conceptus modi contrahentis, vel vltimæ differentiæ.

170 Huic igitur difficultati assignat Doctor quæst. 21. de Anim. num. 18. duplicem responsionem, in prima, quam etiam memorat 4. Met. qu. 1. in corpore quæst. negat contractionem entis fieri propriè per additionem, quia ens tali indeterminatione est indeterminatum, vt in inferiora seipso statim, & immediatè descendat sine vllo addito, quam solutionem retulimus supra num. 24. Sed quia valdè difficile est hoc declarare, aliam subdit, quam posteà confirmat 1. sent. d. 3. q. 3. concedendo ens descendere in inferiora, quod quidem etiam sit ens realiter, & identicè, non tamen formaliter; quod ità intelligi debet, vt ipse quoque modus contrahens sit quidem ens, non tamen ex se, sed ratione illius, quod coarctat, & contrahit, ipsum enim coarctando recipit esse ens, quatenus cum ente contracto identificatur in communi constituto, quam quoque solutionem accipit ex integro Pasqualig. disp. 37. cit. volens nolens, ita enim loquitur nu. 6. & 7. vbi tandem concludit in solutione ad tertiam rationem, quod in hac contractione aliquid additur supra ens, nimirum illud limitatiuum entis, quod quidem quantum est de se, non includit rationem entis, nimirum prout se exhibet, vt limitatiuum, sed solum quatenus illam recipit à ratione, quam contrahit modo explicato; & sub nu. 8. explicat hanc contractionem exemplo materiæ, & formæ, quemadmodum enim materia est substantialis potentia, & per formam determinatur tanquam per actum, vt sit hæc, vel illa essentia physica; forma verò recipit à materia sustentationem, sine qua non posset subsistere, ita enim ens determinatur à modis contrahentibus, vt tale, vel tale ens, modi verò recipiunt ab ipso, quod sint entia, & aliquid reale; hoc data opera adnotare volui duplici de causa, primò vt ostenderem Pasqualig. non distare ab opinione Scoti quoad inclusionem entis in modis contrahentibus, quia si concedit modos entis non esse ex se, & formaliter entia, sed fieri entia ratione illius, quod contrahunt, vt ibi sæpè fatetur, iam in opinionem descendit Doctoris subtilis, qui in hoc præcisè sensu concedit modos entis esse entia; deindè quia inter omnes Auctores extra scholam Scoti hunc solum inueni, qui hanc veritatem cum Scoto fateatur etiamsi quasi inuitus, quia Scotum arbitratur neque in hoc sensu concedere, quod sint entia.

171 Secundò obijcit Meurisse contractionem entis per modos non fieri ad modum compositionis, sed explicationis, quod probat euidenti auctoritate Doctoris loc. cit. 1. d. 8. q. 3. ad 1. princ. ibi enim disertè docet conceptus contrahentes ens dicere modum intrinsecum ipsius contracti, & non aliquam realitatem perficientem ens; & conceptum entis sine modo esse conceptum communem, & confusum, sed cum modo esse proprium, & perfectum; constat autem ex dictis art. præced. modum non determinare rem, cuius est modus per compositionem, & additionem, quia nullam addunt modi nouam realitatem rei modificatæ, sed per solam explicationem, maioremque expressionem, quatenus conceptum illius realitatis magis explicant, & reddunt ex confuso distinctum, & ex imperfecto perfectum; Et hunc modum determinationis esse possibilem declarat ibidem Doctor exemplo albedinis; si esset albedo, inquit, sub decimo gradu intensionis, quantumcunque esset simplex omninò in re, posset tamen concipi sub ratione albedinis tantæ, & tunc perfectè conciperetur conceptu adæquato illi albedini, vt tantæ; vel posset concipi præcisè sub ratione albedinis, & tunc conciperetur conceptu imperfecto, & deficiente à perfectione rei; conceptus autem imperfectus posset esse communis illi albedini decem graduum, & alij, & conceptus perfectus esset conceptus proprius huius, vel alterius albedinis; & eandem habet doctrinam 1. d. 3. q. 1. §. *quarto dico*.

172 Resp. quamuis iste locus in sola verborum superficie consideratus possit fauere opinioni Suarez, & Meuriss. quod contractio entis fiat per modum explicationis, & non compositionis, nequaquam tamen censendum est Doctorem in ea fuisse sententia, quod non solum constat ex dictis num. 160. sed præsertim ex solutione assignata ad præcedentem difficultatem; vt enim illi occurreret dixit ens non includi quidditatiuè in modis contrahentibus, quod quidem dicere opus minimè erat, si eam contractionem fieri putasset solummodo per modum simplicis explicationis, imò Suarez, & alij eum dicendi modum elegerunt, ne cogerentur excludere rationem entis à modis contrahentibus, videbant enim quod admittentes contractionem entis per modum compositionis, & additionis, vt consequenter loquerentur, etiam exclusionem rationis entis à modis contrahentibus admittere cogebantur; cum ergo Doctor asserat ens non includi formaliter in illis, euidens inditium est voluisse entis contractionem fieri per modum compositionis, & non explicationis, alioquin sine necessitate asseruisset illud, in quo vt ait ipse Meuriss. q. 11. ab initio ab omnibus ferè derelinquitur ob asserti difficultatem; Ne ergo decipiamur ex loc. cit. aduertendum est Doctorem ad declaranda mentis determinationem ad sua inferiora ibi dixisse fieri per modos, & non per differentias, vt ostenderet ens, & contrahentia sua non importare diuersas realitates, neque cum eis Metaphysicam facere compositionem, neque esse contractionem, & determinationem à parte rei, & à priori, sed per intellectum, & à posteriori, qualis esse solet contractio, quæ fit per modos, quemadmodum declarauimus num. 159. vt ex his concluderet ens non esse genus, neque compositionem in Deo sequi ex hoc quod ens ponatur vniuocum Deo, & creaturæ, & ad hoc ipsum suadendum adduxit exemplum illud de albedine, quod ideò sumendum est, non vt in omnibus simile, quia tunc non esset exemplum, sed omnimoda paritas, & identitas; quod autem non sit accipiendum, vt par in omnibus, ex eo constat, quia albedo à suis gradibus præcisa, vt sic remanet confusa confusione graduum intrinsecorum, non autem partium subiectiuarum, quia gradus non sunt partes subiectiuæ illius albedinis; ens autem præscindens à finito, & infinito nedum manet confusum confusione graduum intrinsecorum, sed etiam partium subiectiuarum, atque ideò ad eius contractionem non sufficit determinatio per modum solius explicationis, quemadmodum sufficit ad tollendam confusionem albedinis præcisè a gradibus suis indiuidualibus, sed necessaria est determinatio per modum compositionis, & additionis, quia nec aliter, nec alio modo superius potest ad sua inferiora descendere.

Tertiò ad idem obijcit Suarez probando exemplis hunc modum determinationis per modum solius explicationis esse possibilem, nā cum diuidimus quantitatem in bicubitam, & tricubitam non potest intelligi, quod conceptus bicubitæ quantitatis resoluatur in conceptum quantitatis, & bicubiti, quia impossibile est concipere bicubitum non concepta quantitate, signum ergo est illos duos conceptus solum distingui, sicut expressum, & confusum; Idem ferè est in conceptu caloris, & caloris vt octo, cuius signum etiam est quod conceptus communis caloris non solum includitur in toto calore, vt octo, sed etiam in singulis gradibus eius, cum ergo dicitur calor, vt octo, non additur modus distinctus faciens compositionem cum calore, vt sic, sed exprimitur, & concipitur calor prout est in re.

173 Resp. non esse eandem rationem de quantitate contracta per bicubitum, & tricubitum, & ente contracto ad creatum, & increatum, substantiam, & accidens, quia ratio bicubiti non importat nouum gradum quantitatis, sicut importat Deus, & creatura, substantia, & accidens nouum gradum entis, sed solum quandam dicit mensuram quantitatis, quæ non est quid à quantitate diuersum, sed est quantitas ipsa cum tanta extensione, vel tanta; Ad aliud exemplum de calore constat etiam ex solutione ad argumentum præcedens non adesse omnimodam paritatem, quia calor non respicit suos gradus vt inferiora, & partes subiectiuas eius, sed potius vt partes integrales eiusdem entitatis caloris, ens autem respicit Deum, & creaturam substantiam, & accidens proprie vt inferiora sua, & partes subiectiuas.

Quar-

Quartò probat Meuriſſe ens in prædicamenta deſcendere per modos,& non per differentias,primò auctoritate Ariſt.8.Met.16.dicentis ens ſtatim ſeipſo eſſe ſubſtantiam, quantitatem, ac cætera prædicamenta,non expectans aliud faciens ſeipſum naturas prædicamentales, non poteſt autem explicari quo pacto ſit ſtatim quid, quantum, & quale, niſi quis ſeipſo ideſt per modos ſibi intrinſecos, vt ibi Doctor exponit,ſtatim ſit,quid,quantum,& quale, & non per differentias additas. Deindè probat ratione, quia differentia omnis diſtinguitur formaliter ſimpliciter à ſuo genere,modi autem illi per ſe, & in alio non diſtinguuntur formaliter ſimpliciter ab ente; tum quia illud quod natum eſt contrahi per veras differentias, debet eſſe longè minus confuſum, quam ſit ens contrahibile per hos modos, quod licet ſit vnum, tamen eſt adeò confuſum, vt modi illi cenſeri debeant potius rationes explicatiuæ iſtius confuſi, quam contractiuæ iſtius vnius.

174 Reſp. auctoritatem illam ex 8. Metaph. 16. etiam à Thomiſtis adduci ad deſtruendam vnitatem conceptus entis, cui proindè ſatisfecimus ſuperius n. 28. vbi diximus ita exponi à Doctore ibidem, vt Ariſt. intendat ens non deſcendere in prædicamenta per aliquid ab eo realiter diſtinctum,quod benè ſaluatur ſiue ponatur contrahi per differentias ſiue per modos, quia neutrum iſtorum realiter diſtinguitur à natura contracta;dixit autem Scotus ibi, ac interdum alibi contrahi per modos,ne videretur recedere à communi opinione,attamen iuxta eius principia ſentiendum eſt contrahi per differentias; vide loc. cit. aliam quoque expoſitionem illius textus Alexand. Aphrod. Ad rationem dicendum,quod licet illi modi per ſe,& in alio non diſtinguerentur formaliter ab ente, vt ſic, tamen ita diſtinguuntur ab ente finito, reſpectu cuius potius rationem habent differentiarum, quam modorum vel ſaltim eas nobis circumſcribunt, quia cum ipſo varias claſſes entium eſſentialiter diſtinctorum conſtituunt, quod modis conuenire non poteſt;& rurſus quamuis confuſio entis tranſcendentis ea ſit,vt contractionem differentiarum non patiatur,quis non importat realitatem, ſed ſolum conceptum inadæquatum, tamen confuſio entis finiti non eſt tanta quo minus talem ſuſtineat contractionem, imo cum dicat realitatem finitam, & limitatam pluribus communem, ſatis conſentaneum eſt, vt per alias realitates ſit contrahibilis, quæ habeant rationem differentiæ, & non puri modi, aliis rationes contra hoc militantes vide diſp. 6. Log. quæſt. 1. ibid. ſolutas; & eodem modo ſolui poſſunt rationes Doctoris qu. 4. prædicament. quibus ibi oppoſitum aliquando defendit, nam coincidunt cum allatis.

QVÆSTIO VII.

An ens ſit de eſſentia omnium, itaut in cuiuſcunque formali, & quidditatiuo conceptu includatur.

175 APud omnes nemine ſanæ mentis excepto ſatis exploratum eſt ens includi in formali, & quidditatiuo conceptu omnium eorum, quæ directè reſpicit vt inferiora, ideoque Doctor 1. d. 3. q. 3. art. 1. luculenter docet ens quidditatiuè includi in omnibus generibus, ſpeciebus, indiuiduis, & partibus eſſentialibus iſtorum nempe materia,& forma,& in ente increato,cuius ratio eſt,quia prædicatio ſuperioris de inferiori ſemper eſt quidditatiua; Sed difficultas eſt de ijs,quæ reſpicit,vt contrahentia,vel proprias paſſiones,ac denique de vltimis rerum differentijs, Doctor namque ibi. de his omnibus affirmare videtur, quod non ſint entia formaliter, quaſi ratio entis in eorum conceptu formali, & quidditatiuo directè includatur, ſed tantùm identicè,& realiter, quia prædicatio contrahibilis de contrahente,& ſubiecti de paſſione ſolet eſſe denominatiua,non quidditatiua, vt cum dicimus rationale eſt animal, ſenſibile eſt animal; Quæ quidem Doctoris ſententia adeò difficilis, ne dicam chimericam, viſa eſt in omni ſchola,vt omnes eum deſerant,& impugnent tùm Veteres,tum Moderni;& acriter inſequuntur,tanquam inexpiabile quoddam facinus in Philoſophia patraſſet, vt ait Meuriſſe lib. 1. ſuæ Metaph. q.6. quia ſi modi, paſſiones entis, ac vltimæ rerum differentiæ non includunt entis conceptum quidditatiuè, iam erunt nihil, ſed ſi ſunt nihil, quo pacto exercere poterunt munera modi, paſſionis, & differentiæ, quæ ſunt realia? ita contra Scotum clamant Thomiſtæ Aueroiſtæ, & Nominales omnes.

176 Sed quod mirabilius eſt, & magis deplorabile, eſt, quod etiam multi ex noſtra ſchola his clamoribus perterriti,aut Doctorem,communemque Magiſtrum omninò deſerunt,vt Io. de Baſſolis 1.d.28. aut ſinceram,& genuinam eius ſententiam proferre non audent,aiuntque exteros Scotum non intellexiſſe, quia non fuit mens eius excludere rationem entis ab intrinſeco,& eſſentiali conceptu modorum, paſſionumq; ſuarum,ac vltimarum differentiarum, neque negat de his omnibus prædicari in quid prout ly, *in quid* dicit prædicatum pertinens ad eſſentiam rei primo modo dicendi per ſe; ſed negat prædicari in quid prout dicit prædicatum quidditatiuum, quod habet rationem totius,& determinabilis, & communicabilis inferioribus; quia tunc vltima differentia adhuc eſſet diuiſibilis, & modi non haberent conceptum ſimpliciter ſimplicem; vndè in illis ſolum includitur, vt determinatiuum,quia illa differentia,& modus non exercet, niſi munus determinandi, in paſſionibus verò includitur, vt in vltimum terminum ſuum, vndè nec ipſæ includunt eos quidditatiuè, ſed ſolum qualificatiuæ, vt vltimæ extremitates entis, atque ideò prædicatio entis de modis, paſſionibuſque eius, ac vltimis rerum differentijs non eſt prædicatio in quid, ſed in quale; Hinc aliqui diſtinguunt duplicem entis conſiderationem ſcilicet ens quid, & ens quale; ens quid dicunt eſſe ens contrahibile, & potentiale ad inferiora; ens quale dicunt eſſe ens actuans,ac determinans,ſeu contrahens;& dicunt ens quid non includi in modis, & vltimis differentijs, & iuxta hunc ſenſum procedere rationes Scoti 1.d.1.q.3 §.*ad quæſtionem*, cum ait ex hoc ſequi proceſſum in infinitum, quia ſi differentiæ vltimæ includerent ens in quid conuenirent in illo, & rurſus differrent inter ſe; non vtique per id, in quo conueniunt; ergo aliquo alio quo differunt; rurſus de illo modo differentiæ inquiretur,& ſic in infinitum;debet ergo terminari iſte proceſſus in aliquo, quod non includat ens in quid, licet ſit ens quale; & hunc dicendi modum ſequuntur paſſim Recentiores Scotiſtæ, ſic enim facilè pondus rationum aduerſantium euadere putant, quia Scotus iuxta hanc explicationem non excludit ens omninò à ratione intrinſeca modorum, paſſionumque ſuarum, & vltimarum differentiarum,ſed ſolum excluſit ens quid ab eis, non ens quale, ita Faber theor.95.cap.4.& 7.Met.diſp.2 cap.2.Cauellus in annot. ad quæſt. 21.de Anim.concl.2. Meuriſſe loc. cit. Meſiner. diſp.2. de æquiuocis quæſt. 4.& ſeq.Contaren.quæſt.de Vniuoc.entis cap.5.Hinc Faber loc. cit. non diſtinguens prædicatum vniuocum à prædicato, quod prædicatur vniuocè,docet ens vniuocè prædicari nedum de Deo,& creatura,ſubſtantia,& accidente,ſed etiam de vltimis differentijs,modis intrinſecis, & paſſionibus eius, licet de his non prædicetur vniuocè in quid; & hoc ex eo probat, quia Doctor docendo ens vniuocè dici de Deo, & creatura, ſubſtantia, & accidente, conſequenter docet vniuocè dici de omnibus per ſe intelligibilibus, & ab id de vltimis differentijs, modis intrinſecis, & paſſionibus entis, cum omnia per ſe intelligibilia ſub illis quatuor membris contineantur.

177 Prætereà quidam alij Scotiſtæ concedunt ens poſſe vniuocè dici de vltimis differentijs eo modo, quo dicitur de Deo, & creatura, quia vt ſic dicit conceptum inadæquatum nullam præſeferens realitatem;non tamen eo modo quo dicitur de decem prædicamentis,quia vt ſic dicit conceptum adæquatum,& realitatem;repugnat autem vltimis differentijs conuenire in realitate,cum in ea ſint primò diuerſæ, & in hoc ſenſus procedere rationes Scoti 1.d.3.q.3.arbitrantur, ita Liechet.1.d.26.q.vn. §.*ſed contra*, vbi Doctor manifeſtè concedit ab vltimis differentijs, & conſtitutiuis abſtrahi poſſe ab intellectu inadæquatè concipiente rationem communem in quid, & alij nonnulli ex noſtra ſchola; in has autem ac ſimiles phantaſias non alia de cauſa deuenire Scotiſtæ, niſi vt vim declinaret rationum aduerſantium, quæ illis nimis vrgentes viſæ ſunt, ideoque ſi non ex toto, ſaltim ex parte Aduerſarijs manus dare voluerunt, & potius Doctorem noſtrum in eorum opinionem trahere, quam illum, eiuſque ſententiam, quæ veriſſima eſt, & rationabiliſſima pro viribus deffendere.

ARTICVLVS I.

Reſolutio Quæſiti.

178 PRo reſolutione quæſiti dicendum eſt ens non includi in formali,& quidditatiuo conceptu modorum eius, vltimarum differentiarum, ac denique paſſionum ſuarum, atque ideo ens de illis non prædicari in quid, etiam vt ly *in quid*, dicit prædicatum pertinens ad eſſentiam rei in primo modo dicendi per ſe; ſed tantum realiter,& identicè, vndè reſpectu illorum eſt quidem vniuocum prædicatum, ſed non vniuocè dictum. Concluſio quoad omnes partes eſt Scoti q.21.de Anim.1.d.3.q.3.ar.1.& d.8.q.3. quem iuxta ſenſum poſitæ concluſionis intelligunt & ſequuntur vetuſtiores, & candidiores Scotiſtæ. Canon. 1. Phyſ. quæſt. 3. concluſ. 6. Tromb. 4. Met.quæſt.2.ad 1.princ.& tract.Formalit.part.2.art.2. Auctor formalit.art.1. princ. vbi omnes Formaliſtæ Mairon. trac. de Vniuoc. entis quæſt.4.Ant.And.4.Met. qu.3. Zerbius ibid. quæſt.1. concl.3. Rada part.1.contr.21.art.2.& alij Scotiſtæ vetuſtiores paſſim; quamuis autem Doctor hactenus fuerit ſolus in hac concluſione; modo tamen incipit habere ſectatores, omnes enim Recentiores ex Societate docentes eos eſſe purum vniuocum,& habere rationem generis reſpectu ſuorum inferiorum, docent conſequenter eſſe extra rationem formalem ſuorum contrahentium ad inſtar aliorum generum, ſic conſequenter diſcurrit Arriag. diſput.11. Log. ſec.3. vbi concl. 2. tenet ens non tranſcendere differentias; & modos; verum tamen eſt hoc aſſertum ab eo non defendi,ſicut à nobis; ipſe enim tuetur illud iuxtà ſententiam admittentem ſolas præciſiones formales; nos autem iuxtà illam quæ præter formales admittit quoque obiectiuas, quæ eſt ſententia communis in ſchola Realium; eandem quoque ſententiam quoad modos intrinſecos amplexus eſt Fonſec.5.Met.cap.6.q.6. ſec.2. deſignans alias eſſe ens, alios eſſe modos rerum; & aſſerit non omnes modos eſſe entia, ſed quoſdam dari qui ſunt puri modi, & non ſint entia,& affert exemplum modorum intrinſecorum, de quibus hic loquimur; eandem quoque tenetur ſequi Paſqualigus, vt demonſtrauimus ex eius diſcurſu n.170. licet ipſe profiteatur oppoſitam; etenim falſum eſt,quod ipſe ait diſp. 38.ſec.1.nu. 1. hic ſermonem eſſe de modis prout ſubſiſtunt in ſe, non autem prout habent rationem limita-

mitatiui, & secundum id, quod conueniunt enti, quando ipsum contrahunt. Nam cum hic loquamur de modis ens contrahentibus secundum propriam eorum formalitatem; hæc autem in eo consistat; quod sint determinationes, & taleitates entis consequenter hic sermo est de ipsis secum, dum quod habent rationem limitatiui, iuxta quam rationem etiam ipse concedit quod non includunt formaliter rationem entis disp.37.sec.2. probatur autem nostra conclusio discurrendo per singulas eius partes.

179 Primo probat de modis intrinsecis, quod non sint formaliter, & quidditatiuè entia, adeò vt directè includant rationem entis in suo quidditatiuo, ac formali conceptu, deducitur autem probatio ex dictis quæst. præced. art. 2. cum enim contractio, & determinatio entis per modos non fiat ad instar solius explicationis, sed compositionis, & additionis, sequitur necessario quod ratio contracta sit extra rationem contrahentis, consequentia patet, in tantum enim genus censetur esse extra rationem differentiæ, quia contractio generis per differentias fit per modum compositionis, & additionis, & ratio est, quia si ratio contrahens non esset aliquo pacto extra rationem contractam, nulla fieret compositio, nam compositio petit vt vna pars sit extra aliam compartem, cum igitur conclusum sit supra, contractionem entis per modos fieri ad instar compositionis, & additionis, consequenter asserendum est extrà rationem formalem contrahentium remanere; Tum quia si quis defendere posset contractionem entis per modos fieri per compositionem, & adhuc includi in suis contrahentibus, idem quoque eadem ratione posset de contractione generis per differentias tueri; sed neutrum defendi potest, quia ad rationem compositionis necessariò exigitur, vt pars sit extrà aliam compartem; & ideò qui asserunt rationem entis in suis quoque contrahentibus essentialiter imbibi; consequenter eius contractionem ponunt per modum simplicis explicationis, & maioris expressionis, non autem compositionis, vel additionis.

180 Deinde probari potest ex proportione modorum intrinsecorum entis ad differentias aliorum generum, quia vt notauimus disp. 5.Log. q.3. art.3. quantum attinet ad exclusionem contracti à contrahentibus, eadem ferè militat ratio de differentijs respectu generum, & modorum respectu entis; vndè rationes omnes ibi adductæ ad probandam exclusionem generis à differentijs contrahentibus, hic pariter ex integro applicari possunt ad ostendendum exclusionem rationis entis a modis ipsum contrahentibus; ac eædem prorsus difficultates quæ fiunt contra exclusionem entis a modis, fieri pariter possunt contra exclusionem generis a differentijs, sicut enim hic quæritur, an præciso conceptu entis, modi ipsum contrahentes sint entia vel non entia, ita de differentijs in genere relationis quæri poterit, an præciso conceptu relationis sint formaliter relatiuæ, vel absolutæ; & in genere quantitatis an sint extensæ, vel non extensæ; & sicut ibi respondetur de illis differentijs, ita quoque in proposito responderi poterit de modis entis. Neque valet disparitas, quam affert Auersa q.3. suæ Philosoph. sect.4. ad 1. obiec. quod substantia, quantitas, relatio &c. sunt quædam determinata entium genera, & ideo benè dari posse modos substantiæ, qui non sint substantiæ, & sic de alijs, at non poterunt dari modi entium, qui non sint entia. Non valet, inquam, quia non minus inconueniens dari in genere substantiæ differentias, quæ non sint substantiæ; & in genere quantitatis longitudinem, latitudinem, & profunditatem, quæ non sint extensæ; & in genere relationis differentias, quæ non sint relationes, quam in genere entia eius modus non esse entia, qua de causa ipse Auersa opinatus est etiam quædam genera non perfectè à suis differentijs præscindere, quasi non minori necessitate imbiberent genus, quod contrahunt, quam ipsam rationem entis; Tum quia etiamsi modi non includant ens in suo formali conceptu, non proinde dici potest, quod non sint entia, vt ipse deducit, simpliciter, & absolute; quia sunt entia realiter, & identicè; sed ad summum deduci potest, quod non sint entia formaliter, quia ex sua ratione formali non tam sunt entia, quam talitates entis, Quemadmodum ergo in alijs generibus non prædicatur genus de suis contrahentibus formaliter, & quidditatiuè, sed solum denominatiuè, nam in genere substantiæ eius differentiæ non dicuntur formaliter substantiæ, sed substantiales, in genere relationis non dicuntur relationes sed relatiuæ, & sic de alijs, ita in proposito in genere entis modi eius entia formaliter, & quidditatiuè dici non debent, sed solum denominatiuè identales, vt cum Doctore barbaro vtar vocabulo ad meliùs rem declarandam.

181 Denique probatur ex proportione modi intrinseci ad extrinsecum, quam declarauimus quæst. præced. art. 1. omnes namque Recentiores rotundo ore fatentur modum extrinsecum non habere propriam entitatem, quia non est entitas, sed entitatis modus; non esse propriè rem, sed esse modum rei; & cum ipsis objicitur id, quod à nihilo contradistinguitur esse rem, esse aliquid, & ens; dicunt hoc falsum esse in rigore loquendo, quia præter res dantur etiam modi reales, vndè licet modus non sit res propriè loquendo, est tamen aliquid rei, seu aliquid reale, ita de modo extrinseco Recentiores discurrere solent, vt videri potest apud Pasqualig. tom.2. Met. disp.55. sect.1. vbi ad ostendendum, quo pacto modus extrinsecus sit quid reale dicit num.4. dupliciter contingere posse, quod aliquid sit reale, vel tanquam res, & entitas, vel tanquam aliquid de ipsa re, & entitate; esse autem reale hoc secundo modo nihil aliud dicit, nisi fundari in realitate rei, non autem dicere propriam entitatem vndè consequenter non dicit esse aliquid reale in seipso, sed in alio; licet ergo modus non dicat realitatem, nec entitatem, non sequitur quod simpliciter non sit aliquid reale; sed solum quod non sit aliquid reale in seipso, adhuc tamen est aliquid reale in alio, nempe in re cuius est modus, est enim entitas rei prout tali vel tali pacto se habet, vndè sufficit, quod sit quid reale prout inuoluit entitatem subiecti, quia adhuc stat, quod sit aliquid reale à parte rei; ita Pasqualig. ibid. ex communi modo dicendi Recentiorum; Sed sanè tota hæc doctrina est ipsamet, quam nos adhibemus in proposito, in declarando naturam modorum entis, si quidem ipsi non habent intrinsecè propriam entitatem, cum re vera non sint entia, sed modi, & talitates entis, atque ideò non dici debent res, sed reales; non entia, sed entialia; non ens, sed aliquid entis, adeout in tantum quid reale dicantur inquantum identificantur enti quod contrahunt in communi constituto ex ipsis; si ergo ita Aduersarijs discurrere licet de modis extrinsecis, cur adeò acriter abominantur in nobis eundem loquendi modum in materia de modis intrinsecis? notetur ergo benè hæc doctrina, quam tradunt de modis extrinsecis, ex ea namque adamussim omnia eorum argumenta intendimus inferius repellere, ac retorquere.

182 Secundò ad tollendum effugium Scotistarum distinguentium de ente quid & quale, dicentiumque ens, vt quale, & determinatiuum includi in modis contrahentibus, non autem ens, vt quid; Probatur hoc falsum esse, quia hoc ens quale distinctum ab ente quid est merè fictitium excogitatum duntaxat ad eludenda argumenta opposita, nam vel hoc ens quale includit ens quid, vel non includit; si sic, ergo quidditatiuè, & essentialiter erit ens, id enim est includere ens in quid, & sic modi entia erunt ens quid, & non quale duntaxat. Si non, ergo nihil erit, quia ens quid, seu aliquid est illud, quod opponitur nihilo, & recedit à nihil. Si dicas etiam ens quale opponi nihilo. Contra est, quia tunc ens quid, & ens quale conuenirent in hoc, quod est aliquid esse in rerum natura à nihilo contradistinctum; vndè de hoc conceptu communi ad ens quid, & quale inquiri poterit, quomodò intrinsecè includitur in vtroque siquidem vtrumque habet intrinsecè, & formaliter esse extrà nihil, & ipsi nihil opponi. Tum quia si modi aliquo pacto includerent rationem entis essentialiter, siue per modum quid, siue qualis, tunc eius conceptus non foret simpliciter simplex, quod est expressè contra Doctorem, & veritatem, Prob. consequentia, quia quod essentialiter includit conceptum communem multis, & ipsum est ab illis multis differens, potest resolui in plures conceptus, & per consequens non habet conceptum simpliciter simplicem, quod est esse irresolubilem. Tum etiam quia ex hoc sequitur processus in infinitum, quia inquiri poterit quomodo modi conueniant in ente quali in communi, & rursos inter se distinguantur; nam si per aliquem modum, vel superadditam differentiam id fiat, rursus de ea fiet inquisitio, quomodo conueniat, & differat cum alijs differentijs, & sic in infinitum; quod si dicatur differentias illas intra rationem entis qualis se totis differre, & non per aliquid superadditum, reddenda est, ratio cur ab initio id dici non potuerit de modis ipsius entis intrà rationem entis quid. Præterea si essentialiter includeretur ens in ipsis modis, vel in illis includeretur vt determinabile, vel vt determinatiuum; non primum, vt etiam ipsi fatentur, quia tunc de illis prædicaretur, vt quid, quod ipsi negant; neque secundum, quia tunc non modi determinarent ens, sed ens in eis inclusum esset eorum determinatiuum, & sic quod est communius esset determinatiuum illius, quod est minus commune. Denique iuxta hunc dicendi modum facilè posset quisquis tueri quodlibet genus essentialiter in suis includi differentijs distinguendo v.g. in genere substantiæ de substantia, vt quid, & vt quali, vt determinabili, ac determinatiua, & dicendo quod substantia primo modo considerata excluditur à differentijs, sed considerata secundo modo includitur in illis, & sic pariter in alijs generibus; constat ergo opinionem, & distinctionem illorum Scotistarum nullum penitus habere fundamentum, & solum ad hoc excogitam fuisse, vt declinarent vim argumentorum probantium modos, & differentias entia esse.

183 Tertio probatur ens in differentijs vltimis quidditatiuè non includi ex Doctore cit.1.d.3.q.3.§ *ad quæstionem igitur*, quæ probatio, vt magis percipiatur, prius declarandum est, quid sit differentia vltima, & quæ non vltima, ex non recta enim huius diuisionis intelligentia patitur Scotus immerito calumnias apud Aduersarios; sciendum itaque differentiam rei interdum sumi ab vna forma, à qua ratio sui generis non sumitur, interdum verò ab vna, & eadem forma secundum aliam tamen, & aliam realitatem, vt declaratum est disp.5.Log.q.3.art.2.versus finem; & ratio huius est, vt constat ex physicis, & declarat Doctor cit. lit.O. quia constitutum ex genere, & differentia est aliquando vnius simplicis naturæ Phisicè loquendo, vt sunt intelligentiæ, & accidentia; vel si est Physicè compositum, ex materia tamen, & vna sola forma constat, vt sunt corpora simplicia, ac inanimata, aliquando verò constat ex materia, & multis formis subordinatis in ea, qualis est compositio animatorum in sententia nostra formam mixti in eis admittente præter animam, in simplicibus, vel compositis primo modo ratio generis, & differentiæ ab eadem natura, & forma sumuntur secundum alias, & alias realitates; in compositis secundo modo ratio generis a priori

forma

forma sumitur, ratio differentiæ à posteriori; exempli gratia, in albedine; quia est vna forma simplex, genus, & differentia nequeunt à pluribus formis desumi, sed necessario ab vna, & eadem desumuntur; licet secundum aliam, & aliam realitatem; in corpore verò animato, quia pluribus constat formis subordinatis scilicet forma corporis, & anima, à prima, ratio generis scilicet corporeum desumetur, & à posteriori, ratio differentiæ scilicet animatum, & pariter in homine, si tres admittentur animæ realiter distinctæ, vt multis placet, ratio sensitiui à sentiente anima sumeretur, & rationale ab anima intellectiua; quare differentia vltima est quæ sumitur ab vna realitate non amplius resolubili, in realitatem, & realitatem, sed omninò simplici; quæ verò ab alia forma sumitur, a qua ratio generis accipitur, dicitur non vltima, quia forma illa, à qua sumitur, continet in se plures realitates, vnde non est vltimò simpliciter simplex ita luculenter se Doctor explicuit loc. cit. lit. O. dum dicit, *distinguo de differentijs, quod aliqua potest sumi à parte essentiali vltima, quæ est res, & natura alia ab illo, à quo sumitur conceptus generis, sicut si ponatur formarum pluralitas, & genus dicatur sumi à parte essentiali priori, & differentia specifica à forma vltima, tunc sicut ens dicitur in quid de illa parte essentiali, à qua sumitur differentia tali specifica, ita dicitur in quid de tali differentia in abstracto, ita quod sicut hæc est in quid, anima intellectiua est ens, accipiendo eundem conceptum entis, secundum quem dicitur de homine, vel de albedine, ita hæc est in quid, rationalitas est ens, si rationalitas sit talis differentia; sed nulla talis differentia est vltima, quia in tali continentur plures realitates aliquo modo distinctæ tali distinctione, vel non identitate, qualem dixi q. 1. de trin. 2. dist. esse inter essentiam, & proprietatem personalem, vel maiori sicut alias explanabitur, & tunc talis natura potest concipi secundum aliquid idest secundum aliquam realitatem, & perfectionem, & secundum aliquam ignorari, & ideo talis natura conceptus non est simpliciter simplex; sed vltima realitas seu perfectio realitatis naturæ, à qua sumitur vltima differentia est omninò simpliciter simplex ista realitas non includit ens quidditatiuè, sed habet conceptum simpliciter simplicem.*

184 Ex his verbis liquidò constat Doct. non benè intelligi à Modernis in significato differentiæ non vltimæ, nec à Scotistis quibusdam in significato differentiæ vltimæ; nam Suarez, Auersa, & alij Recentiores ita Scotum intelligunt, vt differentiam non vltimam posuerint esse illam, quæ sumitur a tota, & integra vna forma, quod falsum est, nam inquit Doctor, quod ideò dicitur non vltima, quia forma vnde sumitur continet in se ex natura rei plures realitates, vnde potest secundum vnam sciri, & secundum aliam ignorari, adeo vt in eius sententia differentia non vltima sumatur quidem à forma distincta ab ea, a qua sumitur ratio generis, non tamen a tota illa forma, seu ab omni realitate illius formæ, vt putauit Suarez disp. 2. Met. sec. 5. Quidam verò Scotistæ in significato differentiæ vltimæ ita eum intelligunt, vt aliqua differentia dicatur vltima, vel quia est vltimatæ specificationis, quando scilicet constitutum per eam non amplius est diuisibile per differentias essentiales, vel vltimatæ determinationis, quando scilicet constitutum per eam est incommunicabile; sed hoc nec benè dicitur, nec ad mentem Doctoris, quia in 2. d. 3. q. 6. G. docet differentiam specificam, quandoque esse vltimam, cum scilicet sumitur ab vltima realitate eiusdem formæ, a qua sumitur ratio generis, & quandoque non vltimam, cum sumitur à diuersa forma, & in primo loc. cit. O. supposito quod in homine essent tres animæ, appellat rationalitatem differentiam non vltimam; tum quia hinc sequeretur differentias omnes intermedias accidentium esse non vltimas, cum tamen ex dictis constet omnes esse vltimas, quia ab eadem natura sumuntur, a qua sumitur ratio generis; dicendum ergo quod sicut differentia non vltima censetur illa, quæ cum sit desumpta ab vna forma, non tamen ab ea desumitur vt vltimate simpliciter simplici, ita vltima dicitur, quæ sumitur ab vltima realitate eiusdem formæ, à qua sumitur ratio generis, siue hæc differentia fuerit intermedia, siue vltima vltimatæ specificationis, siue vltimatæ determinationis; Notandum autem est, cum hic quærimus an differentiæ includant ens, nec ne, non esse sermonem de differentia in concreto, & pro materiali, vt nimirum rationale supponit pro habente rationalitatem, sed sumitur formaliter, ac veluti in abstracto pro ipsa rationalitate.

185 Hac igitur stante explicatione differentiæ vltimæ, & non vltimæ, ait Doctor ens essentialiter includi in non vltima differentia, quia inquit, hæc differentia supponit pro forma à qua sumitur, vt v. g. rationalitas pro anima intellectiua, quare sicut hæc est in quid; anima rationalis est ens, ita etiam hæc erit in quid, rationalitas est ens; licet enim a tota illa, & integra forma non sumatur, pro tota tamen illa forma supponit, ex communi vsu loquentium; vnde solemus dicere, quod ratio animat corporis faciens differre corpus animatum ab inanimato anima est, & si tres animæ essent in homine, rationem propriam hominem distinguentem à bruto diceremus esse animam rationalem, differentia verò vltima pro nullo alio supponit, nisi pro illa vltima simplici realitate, à qua sumitur, vt v. g. continuitas, si est differentia constituens quantitatem continuam, nil aliud significat, nisi illam realitatem vltimò simplicem idest non resolubilem in plures realitates, quas contineat; illam realitatem inquam, quæ quantitatem in communi contrahit ad esse quantitatis continuæ; & ideò ait Doctor, sicut ista realitas non includit ens quidditatiuè, sed habet conceptum simpliciter simplicem; ita etiam differentia vltima, quæ ab ea desumitur, & pro ea supponit. Quod autem differentiæ sic vltimæ non includat ens quidditatiuè, probat Doctor duplici ratione, prima est quia si differentiæ sic vltimæ includerent ens in quid dictum de eis, ergo cum non sint omninò idem, erunt propriè differentes, nam differentia dicuntur ex 10. Met. diuersa aliquid idem entia; quod si sunt differentes; ergo alijs differentijs differunt, de quibus rursus quæritur, an includant ens quidditatiuè, nec ne, & ita erit processus in infinitum in differentijs, vel stabitur ad aliquas omninò non includentes ens quidditatiuè. Altera ratio ex compositione physica deducitur, cum enim in ea, ita fiat resolutio in actum vltimum, & potentiam vltimam, vt nihil potentiæ includatur in actu, & è contra; ita similiter in compositione Metaphysica contingent, quod compositum ex conceptu determinabili, & determinatiuo resoluetur tandem in conceptum determinabilem tantum, qui est entis, & determinatiuum tantùm, qui est vltimæ differentiæ.

186 His duobus argumentis mille ab Aduersarijs adhibentur solutiones, quarum nulla sufficit, & ideò Canon. cit. vocat has rationes solemnes, & primam præsertim ait esse prorsus insolubilem; quod etiam Complut. ipsi fatentur disp. 12. Log. q. 4. num. 40. in sententia admittente vnitatem & præcisionem conceptus entis; quia verò ab ipsis illa negatur, ideò nullo negotio vtramque soluunt; negant ad 1. differentias propriè conuenire in ente quasi ens sit aliquid vnum, in quo conformentur; vnde concedunt esse primo diuersas, & se totis differre, & in ente solum proportionaliter conuenire; Ad 2. concedunt paritatem assumptam, negant tamen conceptum in quem vt in vltimam potentiam resoluitur compositum Metaphysicam, esse ens, sed inquiunt in vnoquoque prædicamento id esse supremum genus illius prædicamenti; ideò enim prædicamenta dicuntur prima genera, quia ibi propriè loquendo sistit resolutio, cum sint conceptus omninò simplices, & consequenter irresolubiles in alios simpliciores. Sed sicut isti facilè soluunt, quia negant vnitatem, & præcisionem conceptus entis, ita nos quoque facilè eorum solutiones reprobamus, quia eam astruimus; sed & adhuc vnaquæque solutio singillatim impugnari potest; prima quidem, quia verisimile non est tantam esse conuenientiam in principijs, & constituentibus, quanta in principiatis, & constitutis, semper enim maior conuenientia reperitur inter principiata, & constituta ad inuicem, quam in eorum principijs, vt constat tam in compositis physicis, quam metaphysicis, nam maior est conuenientia inter species adinuicem, quam inter differentias; cum ergo Deus, & creatura, substantia, & accidens in ente conueniant proportionaliter solum in sententia Thomistarum; plane vltimæ rerum differentiæ minus conuenire debebunt, quod fieri non potest nisi per exclusionem rationis entis, quomodocunque vna ponatur, siue vniuocè, siue proportionaliter; in secunda etiam solutione falsum assumitur nempe vltimos conceptus determinabiles rerum simpliciter, & absolute esse illam decem rerum genera; quamuis enim id verum sit loquendo de vltimo conceptu determinabili in aliqua determinata rerum serie, qualis est prædicamentorum coordinatio; falsum tamen est de vltimo conceptu determinabili in tota entium coordinatione, talis enim conceptus est ens differens ad Deum, & creaturam.

187 Respondet Suarez cit. n. 18. vnam differentiam, quantumuis vltimam posse esse primo diuersam ab alia, etiamsi cum illa in communi entis ratione conueniant sicut de primis decem generibus omnes docent, quæ propterea non propriè differre, sed primò diuersa esse dicuntur, quia alias non essent suprema genera, sed sub alio superiori contenta; sic etiam Soncin. resp. 4. Met. q. 59. quod non repugnat primò diuersis in aliquo communi conceptu conuenire, nam decem prædicamenta sunt primò diuersa, & tamen conueniunt in ente, sic inquit de vltimis differentijs dicendum est; addit autem non ob id sequi, quod alias habeant differentias, quibus differant, quia non dicuntur differre, tanquam sint ea, quæ differant sed quia sunt ea, quibus alia differunt. Sed hoc faciliter reijcitur à Scotistis, quia alia est primò diuersitas differentiarum vltimarum, alia prædicamentorum; hæc enim sunt primò diuersa in realitate, inquiunt non in conceptu; sed illæ sunt primò diuersæ vtroque modo, quia in eis datur status, tam quoad realitates, quam quoad conceptus; cui nos addimus ex dictis quæst. præced. art. 2. decem prædicamenta nec etiam esse primò diuersa in realitate, quia omnia conueniunt in ente finito, quod realitatem genericam importat, & vt diximus disput. 6. Log. q. 1. illa decem genera dicuntur suprema non simpliciter, & absolutè, sed in determinata entium coordinatione, quare assumpta in solutione paritas nullo modo valet, & stat argumentum, quod si differentiæ vltimæ aliquid includunt quidditatiuè differentia differentium non stat ad aliqua primò diuersa; quod autem addebat Soncin. omninò vanum est, nam si semel conceditur ipsas differentias conuenire in vna ratione communi, & non esse omninò idem, quomodo negari potest non esse ea, quæ differunt, licet quoque alia differre faciant; ità calor aquam calidam a frigida distinguit, nec tamen hinc sequitur frigus, & calorem seipsis distingui; imò vltimæ differentiæ nunquam erunt tales, quibus vltimo alia differant, nisi quosque negetur illas conuenire in communi quidditatiuo conceptu.

188 Respondet Auersa differentias entis differre seipsis, seu potius esse

esse primo diuersas, & esse simplices, ita vt non componantur ex conceptu superiori entis, & ex alijs differentijs, sed etiam seipsis conuenire in eo quod sunt entia, non quidem quasi in quadam natura superiori abstracta, quæ indigeat differentijs contrahentibus, sed quatenus implicitè ab intellectu concipiuntur sub confusa ratione eius, quod est; vndè postea dum intellectu explicitè concipit ipsas differentias secundum se, concipit essentialem diuersitatem earum; sic etiam respondet ad 2. inferiora entia respectu entis non esse composita Metaphysica, quæ constituantur ex ipso ente, & ex proprijs differentijs, quæ debeant esse extra ambitum entis, sed absque compositione respectu entis omne speciale ens secundum omnem suam rationem, & secundum totum id, quod est adæquatè est ens. Hæc tamen solutio tota innititur falso fundamento, supponit enim ens nec perfectè à suis contrahentibus præscindere, neque eius contractionem fieri per modum compositionis, sed per expressiorem conceptum eiusdem essentiæ, quorum vtrumque suppositorum falsum esse iam demonstrauimus in superioribus; quamuis enim vltro fateamur ens differentijs non indigere, vt contrahatur, quia non dicit realitatem contrahibilem; contrahitur tamen per modos intrinsecos, & quidem non per solam maiorem conceptus expressionem, sed per compositionem, & additionem saltem rationis cum fundamento in re, vt quæst. præced. probatum est.

Respondet Hurtad. disp. 2. Met. sec. 4. se huius argumenti lumbos eneruasse, quando in Logica probauit ab vltima differentia indiuiduali confusè cognita posse abstrahi rationem communem vltimæ, ac indiuidualis differentiæ; non verò abstrahi conceptum communem ab vltima clarè, & in singulari cognita, vt vltima; vndè concludit differentias vltimas conuenire quidditatiuè in ente, si confusè concipiantur, & se totis differre, si cognoscantur clarè, ac distinctè: Ad aliud negat ens, & differentias esse partes compositi Metaphysici, sicut materia, & forma sunt partes physici, quia ens, & differentia non sunt duo conceptus adæquatè distincti, vt genus, & differentia, sed inadæquatè, ac proinde non sunt propriè partes, quarum vna aliam excludat.

189 Fateor hanc solutionem magnam habere apparentiam præsertim in sententia nostra, qui disp. 5. Log. qu. 2. art. 4. admisimus rationem indiuidui, vt sic, vniuocè communem omnibus indiuiduis, & de singulis prædicabilem in quid; immo hanc ipsam solutionem ibidem adhibuimus, vt præfatis Scoti rationibus responderemus, quatenus contra nostrum illud assertum adduci poterant, dicebamusque solùm probare, quod ab vltimis differentijs nequeat abstrahi conceptus communis adæquatus, & realitatem importans, sic enim ponendo sequitur processus in infinitum; at ponendo quod talis conceptus abstractus, in quo conueniunt, sit inadæquatus, euitatur talis processus in conceptibus, quia indiuidua considerata sub illa ratione communi non distinguuntur rursus per alias differentias indiuiduales, sed per easdem adæquatè, & clarè consideratas; cum igitur conceptus entis quoque de quo hic est sermo, sit inadæquatus nullam importans realitatem à parte rei communem, si dari potest conceptus indiuiduationis dictus in quid de vltimis differentijs, idem quoque de conceptu entis dici poterit; hac de causa huic solutioni succubuere Scotistæ cit. n. 177. concedentes ens dici posse vniuocè de vltimis quoque differentijs, quia dicit conceptum inadæquatum, & talem conceptum ab eis abstrahibilem esse gratis concedit Doctor 1. d. 26. qu. vn. Y. vndè quando duabus rationibus allatis probat Doctor ens non vniuocè dici de vltimis differentijs, inquiunt locutum esse ex suppositione, quod ens aliquam a parte rei importaret realitatem; quod enim diceret solum conceptum inadæquatum, determinat inferius disp. 8. quæst. 3. Adhuc tamen absque sufficienti causa Scotistæ citati huic solutioni succumbunt, nam stante quod ens dicat conceptum inadæquatum, & quod ab vltimis differentijs abstrahi possit aliquis talis conceptus, non necessariò sequitur huiusmodi futurum quoque entis conceptum; cum enim ait Doctor 1. d. 26. & nos cum ipso disp. cit. Log. posse ab vltimis differentijs abstrahi communem conceptum de ipsis vniuocè dictum, sermo erat de communi conceptu indiuiduationis; & hæcceitatis, qui quidem ab eis abstrahitur, vt à suis inferioribus, ab intellectu confusè concipiente; at non hoc pacto respiciunt conceptum entis, non enim ens respiciunt, vt inferiora suum superius, sed comparantur ad ens, vt contrahentia ad suum contrahibile; licet autem ab inferioribus possit conceptus superioris abstrahi in eis essentialiter inclusus; non tamen sic est de conceptu contrahibilis in ordine ad contrahentia; quia contrahibile semper est extra conceptum contrahentis, quando contractio fit per modum compositionis, & additionis, vt re vera fit in conceptibus vniuocis; & in hoc consistit omne robur rationum Scoti adductarum, quia si contrahibile non esset extrà rationem contrahentium, tunc daretur processus in infinitum, & non fieret resolutio in conceptus simpliciter simplices. Et tandem ex hoc patet solutiones Hurtad. non satisfacere, quamuis enim concedamus ab vltimis differentijs posse abstrahi conceptum communem indiuiduationis in eis essentialiter inclusum, non tamen idem iudicium ferendum est de conceptu entis; quia ad conceptum hæcceitatis comparantur, vt inferiora ad suum superius, sed ad conceptum entis comparantur, vt contrahentia ad contrahibile; vndè etiam gratis concedimus abstractionem conceptus entis ab vltimis differentijs non ex eo capite implicare, quia ab vltimis differentijs non sit vllus conceptus communis abstrahibilis, vt passim dicere solent alij Scotistæ; sed ex eo præcisè, quia vltimæ differentiæ respiciunt ens quodam modo à latere, & veluti contrahentia suum contrahibile, quod nunquam quidditatiuè includitur in illis. Nec etiam valet solutio ad 2. quia cum entis contractio fiat per modum compositionis essò per intellectum; ens contractum, & modus contrahens habent rationem veluti partis, quantum sufficit, vt vnum sit extra aliud; & quando dicuntur conceptus inadæquati, & inadæquatè distincti, non ideò hoc dicitur, quia non se adæquatè excludant, sed quia non important realitates distinctas, vt important genus, & differentia.

190 Hæc rursus conclusionis particula, quod ens quidditatiuè non includatur in vltimis differentijs, probari adhuc solet à Scotistis alia ratione ex via nugationis deducta, quia si differentia includeret ens, tunc nugatio esse dicendo, substantiam corpoream, animal rationale, quia ens bis repeteretur, semel in substantia, vel animali, & rursus in differentijs; ita arguit Canon. loc. cit. & hac quoque ratione nos vsi sumus disput. 5. Log. q. 3. art. 3. ad probandum genus non includi essentialiter in differentijs, sic enim arguit Arist. 6. Top. cap. 6. & Doctor 4. d. 11. q. 3. §. *Ad rationes ergo*. Verùm hæc ratio in proposito nimium probare videtur, quia non solùm probat ens non includi in differentijs vltimis; sed etiam in non vltimis, vt patet, & ideò Doctor eam soluit tam quæst. 21. de Anim. §. *Contra dicta*, quam in 1. d. 3. q. 3. lit. P. & solutio consistit in hoc, quod tunc est nugatio, quando idem conceptus secundum eandem rationem bis habetur, sed quando secundum aliam, & aliam rationem, non est nugatio, vt si dicatur, color albedo, committitur nugatio, quia bis repetitur ens per modum quid; at si dicatur, color albus, non fit nugatio, quia non reperitur secundum eandem rationem, nam in genere ponitur per modum quid, & in differentia per modum qualis, quod sufficit ad euitandam nugationem. Dices eodem modo dici quoque posset de genere respectu differentiæ, Negari potest consequentia, quia non est tanta necessitas inclusionis generis in differentijs non vltimis ipsum contrahentibus, quanta est necessitas inclusionis entis; & doctrina quam affert Scot. loc. cit. ad euitandam nugationem ob inclusionem entis in illis, tradita est pro ente, & non pro alijs generibus; ait enim, quod quando duo inferiora ad tertium sic se habent, quod vnum denominat alterum, illud commune particulariter denominat seipsum sine nugatione, sicut albedo, quæ est inferior ad ens, denominat animal, quod est inferius etiam ad ens sine nugatione &c. Et quando etiam conceditur illata consequentia, non adhuc hinc sequeretur genus includi in differentia, quia præter illam rationem de nugatione sunt aliæ rationes efficaciores adductæ dis. cit. Log. Itaque pro hac parte conclusionis probanda sufficiant duæ rationes, allatæ, quas facit ipse Doctor; quæ quidem non solum probant ens non includi in vltimis differentijs per modum quid, & determinabilis, vt aiebant Scotistæ ab initio citati, sed probant etiam nullo pacto includi essentialiter, vt prædicatum primi modi, vt satis constat ex rationibus adductis contra illum dicendi modum nu. 182. quod etiam satis luculenter ex ipsa Doctoris litera colligitur, nam ibi §. *quantum ad secundum*, concludens quid probatum fuerit per eas rationes, inquit probatum esse ens non posse esse commune vniuocum dictum in quid de omnibus per se intelligibilibus; quia non de differentijs vltimis, nec de passionibus suis: & immediatè explicans infrà, quid intelligat per prædicatum vniuocum dictum in quid, declarat se intelligere prædicatum essentiale, vt sic, siue sit per modum determinantis, siue determinabilis, & ideò inquit nec differentias vltimas, nec passiones entis includere ens essentialiter; Accedit quod lit. O. inquit, quod si A est vltima differentia, hæc prædicatio A est ens, est prædicatio quasi per accidens, quod verum vtique non esset, si ens aliquo pacto includeretur in eis essentialiter, siue per modum quid, siue qualis.

191 Quartò principaliter probatur alia conclusionis particula ens non includi quidditatiuè in suis passionibus ex Doctore loc. cit. quia subiectum ex 7. Met. 17. & 19. cadit in definitione passionis, vt additum, ita quod definitur per ipsum per additamentum; quod autem definit aliquid isto modo, non est de ipsius quidditate; Tum quia ex 1. Post. cap. de statu principiorum, propositiones per se non conuertuntur, ita quod si prædicatum dicatur de subiecto per se, non tamen è contra subiectum dicetur per se de prædicato, ergo si ista est per se secundo modo, ens est vnum, hæc alia, vnum est ens, non poterit esse per se primi modi, sed quasi per accidens, sicut ista est per accidens, risibile est homo, quæ duæ rationes adeo sunt efficaces, vt Aduersarij negent ens habere veras, & reales positiuasque passiones. Rursus probat Doctor, quia ens adæquatè diuiditur in increatum; & summa decem genera, tanquam in ea, de quibus quidditatiuè prædicatur; sed passiones ipsius nec sunt ens increatum, nec aliquod ex decem generibus, quia æquè patent, sicut ipsum, & sunt indifferentes ad finitum, & infinitum; argumentum eo tendit, vt probet ens non prædicari de suis passionibus, velut de inferiori, vt Aduersarij velle videntur, quia passiones entis cum ipso adæquantur; Denique si passiones entis ens includunt, vtique non includunt ens solum, sed etiam aliquid aliud, alioquin idem esset passio sui ipsius; tunc quæritur de illo

alio,

alio, an rursus includat ens, & sic, vel in infinitum procedemus, vel tandem sistendum erit in aliquo, quod ens quidditatiuè non includat, & talis propriè erit passio entis; Et quidem rationes illæ nedum probant ens non includi in suis passionibus per modum quid, & determinabilis, vt dicebant illi Scotistæ; sed probant omnimodam exclusionem quidditatiuam primi modi, vt satis constat ex ipsis, tum quia modus ille inclusionis, qui assignatur ab eis, est prorsus irrationabilis, dici enim solet passionem in subiecto suo contineri, non tamen subiectum in passione, tum quia etiamsi posset ens includi in suis modis, ac vltimis differentijs per modum determinantis, & contrahentis, id tamen dici nequit de suis passionibus, quia passiones non contrahunt ens, neque coarctant, cum in latitudine, & ambitu ei prorsus adæquentur; tum tandem, quia si subiectum ponitur in definitione passionis tantùm, vt additum, ergo eos non potest includi in suis passionibus, vt prædicatum spectans ad essentiam earum in primo modo, vt volebat Faber.

192 Respondet ad hæc Pasqualig. cit. ens ratione suæ transcendentiæ non solum prædicari, vt superius de suis inferioribus, sed etiam vt æquale de æquali, & quidem prædicatione quidditatiua, & hoc pacto quidditatiuè de suis passionibus prædicari, quæ est communis responsio Thomistarum. Et expressè negat propositiones per se non conuerti; & tandem negat ad vlt. sequi processum illum in infinitum, supposito namque passiones præter ens aliquid aliud addere, si ens præscindatur, hoc aliquid aliud, dum concipitur vt quid reale, non includit nouam rationem entis, sed illam ipsam, quæ præcisa fuit, quam de nouo intellectus concipit implicitè in passionibus. Hoc tamen non satisfacit, quia si ens transcenderet omnia, planè singula illa respiceret, vt inferiora sua, & nullum vt æquale; tum quia repugnare videtur aliquid includere conceptum communem multis, & ipsum ab illis multis differre, & non respicere communem illum conceptum, vt suum superius, in quo cum alijs conuenit, sed vt æquale, si ergo passio entis includit eius conceptum, qui alijs quoque entibus est communis, à quibus ipsa aliquo modo distinguitur, includit illum, vt superiorem potius, quam vt æqualem, tum tandem quia prædicatio quidditatiua, seu per modum quidditatis & essentiæ semper esse solet superioris de inferiori, non æqualis de æquali. Immeritò quoque negatur doctrina illa Arist. 1. Post. de inconuertentia propositionum per se, quia nedum Arist. auctoritati innititur, sed etiam rationi, ratio namque cur propositiones per se non conuertantur, est, quia subiectum includit causam formalem inhærentiæ prædicati, vt diximus in Logica; sicut igitur non datur circulus, quantum ad esse rei independentia essentiali, ita non datur circulus in dependentia prædicatorum à subiecto, quantum, ad inhærentiam formalem prædicati ad subiectum in prædicatione per se, quia hæc quoque est dependentia essentialis; si ergò humanitas v. g. aut rationalitas est ratio formalis, per quam risibilitas inest homini, non poterit è contra ipsa risibilitas esse ratio formalis, per quam sibi insit homo; sed de hoc videatur Faber theor. 8. Nec tandem bene soluit vltimum argumentum, nam si illud aliud, quod addit passio enti præciso, dum concipitur vt quid reale, non includit nouam rationem entis, sed illam ipsam, quæ præcisa fuit; tunc sequitur, quod ex alia parte in argumento, inferebatur, quod idem prorsus esset passio sui ipsius, nec amplius admittit suppositum, vt pollicitus erat, quod passiones præter ens aliquid aliud adderent; sed de hoc rursus infrà redibit sermo, cum loquemur de passionibus entis disp. 3.

193 Quinto quod modi entis, eius passiones, ac vltimæ rerum differentiæ sint realiter, ac identicè entia docet Doct. loc. cit. 4. Met. qu. 1. & adhuc magis resolutè q. 21. de Anim. vbi inquit vnum addere aliquid enti, quod est realiter, ac identicè ens, non formaliter; & quod ens in inferiora descendit per addita, quæ etiam sunt entia realiter, non tamen formaliter, quam phrasim retinet quoque in libris Sent. appellat ergo modos entis, eiusque passiones realiter entia, quia sunt realiter identificata cum ente, suntque vna & eadem res cum ipso, sic etiam vltimæ rerum differentiæ entia dicuntur realiter, ac identicè, quia identificantur cum eo, quod est directè, & formaliter ens. Cæterum pro recta huius particulæ conclusionis intelligentia notandum est discrimen, quod posuimus inter prædicationem formalem, & identicam disp. 10. Log. q. 3. in fine, ac etiam Tromb. declarat trac. formalit. p. 3. art. 3. §. *pro declaratione prædicationis identicæ*, plura enim de se inuicem prædicari possunt in sensu reali, & identico, non tamen in sensu formali; vt passim in omni schola conceditur; nam in sententia non distinguente realiter potentias ab anima, & à se inuicem; illæ propositiones; anima est intellectus, intellectus est voluntas, & similes conceduntur in sensu reali, & identico, non tamen formali; sic pariter in diuinis in sensu identico admittitur quod pater est sapientia, non tamen in sensu formali, & ratio est, quia prædicatio identica est illa, in qua præcisè significatur prædicatum eandem rem, ac Physicam entitatem importare cum subiecto, præscindendo à denominatione, & à formalitatibus Metaphysicis, & obiectiuis conceptibus; declarat enim prædicatio identica totum id, quod est subiectiuè à parte rei, non quod obiectiuè est in intellectu, cum præsertim res inadæquatè concipit, vt formalitates distinguat Metaphysicas: cum igitur ita sit à parte rei, quod potentiæ animæ eandem rem cum animæ essentia constituunt, & integrant eandem entitatem, idcirco in omni rigore veræ sunt propositiones illæ in sensu identico, & reali, quia propositio identica attingit rem, & non formalitatem, Ita igitur in proposito cum passiones entis identificentur cum ente, sicut & eius modi, & vltimæ rerum differentiæ cum eisdem rebus, quarum sunt differentiæ, sequitur hæc omnia esse realiter entia, ac in sensu identico in omni rigore propositiones istas fore concedendas, passio entis est ens, modi entis sunt entia, vltimæ rerum differentiæ sunt entia, non tamen in sensu formali; Neque ex hoc sequitur esse non entia, vel nihil, sicut non sequitur in diuinis, Pater non est formaliter sapientia ergo absolutè est non sapientia, quia est realiter, ac identicè sapientia. Hinc eleganter dixit Doct. cit. q. 21. de Anim. loquens de modis contrahentibus ens, ac vltimis differentijs, quod sunt entia, *realiter, non tamen formaliter; nec tamen ex hoc sequitur, quod secundum se sint non entia, sicut non sequitur homo secundum se non est albus, ergo secundum se est non albus, quia nec ex ratione humanitatis habet quod sit albus, nec non albus, entis ergo differentia non per rationem differentiæ sunt entia, nec tamen sequitur, quod per rationem differentiæ sint non entia*, quæ doctrina est valdè notanda, quia ex his paucis verbis Doctoris omnia argumenta in oppositum facilè soluuntur, vt constabit art. seq.

194 Confirmatur adhuc, & declaratur, quomodo præsertim modi entis sint realiter entia, non tamen formaliter; dum ens ad inferiora sua descendit, per modos suos determinatur ad nouum gradum entis, & cum talis determinatio fiat per modum compositionis, & additionis, implicat enim quod aliquid crescat in esse, & non superaddatur aliquid ens, huiusmodi gradus seinnicem exhibent; ens quidem se exhibet, vt prima ratio conferens seipsa realitatem propriam vnicuique constituto per ipsum; gradus autem inferiorum ita se exhibent, vt ab ente recipiant realitatem, ipsi verò determinent realitatem acceptam ab illo; & sic fit quædam compositio ex ente tanquam ex ratione communicante realitatem, & ex gradibus inferiorum, tanquam ex determinatiuis realitatis acceptæ, vndè quia ens venit in compositionem, tanquam ratio communis communicans seipsa formaliter vnicuique realitatem, ideò imaginandum est hoc extremum, tanquam communicatiuum totius illius realitatis, vt sic, quæ reperitur in illo composito; è contra verò coarctatiuum entis est imaginandum tanquam conferens determinationem in essendo ipsi enti, & simul ab ipso recipiens realitatem, itaut quantum est de se, non habeat vndè subsistat in esse reali, sed recipiat ab ente, quod coarctat, & ex se ad hanc compositionem conferat tantum determinationem essendi, vndè ad interrogationem, qua quæritur, an determinatiuum entis sit ens, respondendum est, esse quidem ens, non ex se, sed ratione illius, quod coarctat, ipsum enim coarctando recipit esse ens, in compositionem tamen non venit ratione entis, sed ratione determinati modi essendi, quem importat, & hoc pacto saluatur, quomodo hæc duo extrema ens, & modus, concurrant ad hanc compositionem, & vtrumque conferat aliquid diuersum ab alio; & hoc declarauimus supra num. 170. exemplo materiæ, & formæ, quemadmodum enim materia est substantialis potentia, & per formam determinatur, tanquam per actum, vt sic hæc vel illa essentia, forma verò recipit à materia substentationem, sine qua non posset subsistere; ita etiam ens determinatur à modis, vt sit tale, vel tale ens, modi verò recipiunt ab eo, quod sint entis, & aliquid tale, quatenus in tertio ex ipsis constituto simul identificantur, his etiam ferè verbis rem hanc declarat Pasqualig. disp. 37. sec. 3. quæ ex proposito transcripsi, vt ostenderem hunc Auctorem palam Scoti sententiam amplecti, (quamuis postea disp. seq. eandem acriter insequatur) quia ibi num. 7. ait modum limitatiuum entis quantum est de se, & ex sua ratione formali, non includere rationem entis, sed solum quatenus illam recipit à ratione, quam contrahit, hoc adamussim est, quod docet Scotus, modum limitatiuum ex sua ipsa ratione modi, vt sic non habere, quod sit ens, sed ex ratione entis, quam contrahit, illam namque in ipsa actuali contractione sibi per identitatem communicatur.

195 Vlterius quidam Scotistæ, vt Zerbius 4. Met. q. 1. §. *propter tertium*, ita rem hanc declarant, quod modi, & passiones entis, ac vltimæ rerum differentiæ dupliciter considerari possunt, vel vt aliquid in se, putà rationalitas, vnitas; vel per modum denominantis, inquantum scilicet sunt informatiua entis, primo modo considerata sunt formaliter, & quidditatiuè entia; at secundo modo realiter tantum, ac identicè; quæ quidem declaratio fuit Scoti 4. Met. q. 1. vbi in corpore quæstionis difficultatem adducit, quomodo modi entis includant ens, cui quatuor assignat responsiones, quarum tertia erat, quod ens est commune formaliter, & essentialiter cuicunque naturæ conceptæ, vt est aliquid in se; non tamen conceptæ, vt denominat aliud, est formaliter commune, sed tantum per identitatem; & paulò inferius ait, quod hæc responsio videtur probabilis, quia ex quo conceptus entis est absolutus, non est inconueniens, quod claudatur in aliquo, quod concipitur, tanquam absolutum in se, non autem vt concipitur, vt denominatiuum alterius, sicut in albedine includitur formaliter color, non tamen in albo. Veruntamen quamuis hęc declaratio subtilis sit, & acuta, & per eam faciliter euaderentur multæ difficultates, tamen non consona videtur his, quæ docet in lib. sent. 1. d. 3. q. 3. vbi absolutè docet hæc omnia ex suis formalitatibus non habere, quod sint entia, & quod hæc prędicatio, *vnitas est ens*, est tantum vera in sensu identico, non formali, & pariter quod si rationalitas foret vltima differentia, hęc non esset formalis, & in-

quid

quid *rationalitas est ens*, ſed tantum realis, & identica, quare prima declaratio, vt magis Scoticæ doctrinæ conſona huic ſecundæ omninò eſt præferenda.

196 Sextò tandem, quod ens reſpectu ſuorum modorum, paſſionum, ac vltimarum differentiarum ſit quidem prædicatum vniuocum, non tamen vniuocè dictum, quæ erat vltima concluſionis noſtræ particula; Probatur, quia vt notauimus diſp. 2. Log. q. 4. art. 2. ex Doctore, quæſt. 3. Antepræd. ad 4. & 1. d. 3. quæſt. 2. & diſt. 5. quæſt. 3. P. & 3. diſt. 7. q. 1. D. & alibi frequenter, aliud eſt eſſe vnicum prædicatum, aliud vniuocè prædicari, hoc enim infert illud, non è contra illud namque dicitur vniuocum prædicatum, quod vnicum dicit conceptum obiectiuum multis communem præſcindendo ab hoc, quod de eis prædicetur eſſentialiter, vel accidentaliter, & ſic album de niue, & cygno dictum eſt vniuocum prædicatum; vniuocè verò prædicari aliquid aliud addit, nam præter vnitatem conceptus obiectiui communis multis importat vlterius quod in eis includatur eſſentialiter, & quidditatiuè prædicetur de illis, vndè dici ſolet vniuocum prædicatum in quid, quo pacto ſolum vniuerſalia eſſentialia prædicantur nempe genera, & ſpecies, & inſuper differentiæ eſſentiales de ſuis ſubiectis, quibus inſunt. Vndè neſcio, qua de cauſa Faber loc. cit. acriter adeò Scotiſtas omnes reprehendat de hac diſtinctione prædicati vniuoci ab vniuocè prædicari, dicatque hoc eſſe commentum quorundam non intelligentium Scotum; nam Doctor loc. cit. hanc diſtinctionem in terminis, hocque diſcrimen poſuit inter illa duo; immò & Ariſt. ipſe cap. de ſubſtantia, vt adnotauit Vallo in 1. art. Formalit. vbi dicit in aliquibus nomen nihil prohibet prædicari aliquando de ſubiecto, & ponit exemplum, vt album de corpore, ecce prædicatum vniuocum, quia, album dicit vnum conceptum, & prædicatur de corpore; ſubdit deinde, rationem verò impoſſibile eſt prædicari, quia definitio, & quidditas albi non poteſt prædicari de corpore vniuocè, & quidditatiuè, ecce prædicatum vniuocè dictum.

197 Quinimò, & hoc ipſum ſuadet manifeſta ratio, certum enim eſt apud omnes, vniuerſale importare prædicatum vniuocum, & non dari ſolum vniuerſalia eſſentialia, ſed etiam accidentalia, vt proprium & accidens; ergo neceſſariò diſtinguendum eſt vniuocum prædicatum a prædicato vniuocè, & in quid dicto; Probatur conſeq. quia ſi prædicatum eo ipſo quod eſt vniuocum, vniuocè quoque prædicaretur, & in quid, tunc quodlibet vniuerſale eſſet eſſentiale, nullumq; daretur vniuerſale accidentale; & hac de cauſa diſput. 2. log. q. 6. ar. 1. diximus denominatiua eſſe vniuoca prædicata de ſuis ſubiectis, at non vniuocè dicta, & in quid, quia de ipſis ſolum accidentaliter prædicantur; Et denìq; hæc diſtinctio eſt adeo patens, vt etiam in alijs ſcholis agnoſcatur, licet ſub alijs terminis, quod enim nos appellamus prædicatum vniuocum, vocant ipſæ vniuocum accidentale, quia de ſuis vtiq; ſubiectis prædicatur ſecundum idem nomen, & eandem rationem, ſed accidentaliter, vt album de niue, & lacte, & quod nos appellamus prædicatum vniuocè dictum, vocant vniuocum eſſentiale, quia de ſuis prædicetur ſubiectis, non ſolum ſecundum idem nomen & rationem, ſed eſſentialiter, & quidditatiuè, quatenus eſt in eis eſſentialiter incluſa, vt animal de homine, & equo, ergo hæc diſtinctio eſt neceſſario admittenda in omni ſchola, nec circa hoc, explicatis benè terminis, poteſt eſſe quæſtio, niſi de ſolo nomine, vt diximus in Log. loc. cit. Falſum inſuper omninò eſt, quod Faber omnibus impingit Scotiſtis, quod dicant ens vniuocè quidem prædicari de omnibus per ſe intelligibilibus, non autem eſſe vniuocum prædicatum ad illa, tunc enim benè contra ipſos teneret Fabri redargutio, quod ſi vniuocè de illis prædicatur, eſt quoque reſpectu eorum vniuocum prædicatum, quia hoc infertur ex illo; at non ita ipſi dicunt, immò totum oppoſitum, quod eſt vniuocum prædicatum ad illa omnia, ſed non vniuocè dictum, vt eſt videre apud Magiſtrum Formalit. in eo trac. art. 1. & omnes Formaliſtas ibidem & præſertim Tromb. §. *pro intelligentia huius qualiter eſt differentia inter eſſe vniuocum prædicatum, & vniuocè prædicari*, vbi docet non eſſe inconueniens aliquid dici vniuocum prædicatum, & non vniuocè dictum.

198 Dicit itaque Doctor 1. d. 3. q. 3. infra lit. L. *breuiter ens vniuocum omnibus, ſed conceptibus non ſimpliciter ſimplicibus eſt vniuocum in quid dictum de eis ſed ſimpliciter ſimplicibus eſt vniuocum, vt determinabilis, vel vt denominabilis, non autem vt dictum de eis in quid*, quibus verbis, vt Bargius monet, manifeſtè docuit ens reſpectu omnium intelligibilium eſſe quidem vniuocum prædicatum, ſed non de omnibus vniuocè prædicari, & in quid, quia non de modis ſuiſque paſſionibus, ac vltimis differentijs, vt etiam loquitur lit. I. quoniam non includitur in eis formaliter, & quidditatiuè; & cum alioqui reſpectu eorum omnium retineat vnitatem rationis formalis, quam eis communicat vel formaliter, & quidditatiuè, vt Deo, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidenti, generibus omnibus, ſpeciebus, indiuiduis, & partibus eorum phyſicis nempe materiæ, & formæ; quibuſdam verò realiter ſolum, ac identicè, vt vltimis differentijs, modis intrinſecis ſuiſque paſſionibus, ideo reſpectu omnium dicitur eſſe prædicatum vniuocum; Neque oppoſitum conuincit, quod vrgebat Faber num. 176. ex eo namque quod inquit Doctor ens vniuocè dici de Deo, & creatura, ſubſtantia, & accidente, deducebat ita conſequenter dici debere de omnibus per ſe intelligibilibus etiam vltimis differentijs, modis, & paſſionibus entis, quia omnia ſub illis quatuor membris continentur. Nam præterquam quod hoc non eſt vniuerſaliter verum, quia paſſiones entis ſub nullo illorum membrorum continentur, ſed immediatè ſub ente, vel potius in ente in communi; admiſſo tamen ſub illis contineri, ſicut verè vltimæ differentiæ ſub illis continentur, adhuc neganda eſt conſequentia, quia continentia vltimarum differentiarum, & modorum intrinſecorum in illis non eſt continentia communitatis, ſicut inferius continetur ſub ſuperiori, ſed ſolùm continentia aut virtualis, aut eſſentialis, vt docet Doct. §. *quantum ad ſecundum*, vbi duplicem entis memorat primitatem, & cum hac continentia benè ſtat, quod aliquid eſſentialiter, & in quid de continente prædicetur, quod non prædicetur in quid de contento, & ſi in primo continentiæ genere id repugnet.

ARTICVLVS II.

Obiectionum Solutio.

199 IN Oppoſitum Primò obijcitur ens eſſentialiter includi in rerum modis ex Auerſa ſec. 4. cit. quia omnes modi habent propriam, & poſitiuam entitatem, & eſſentiam realem, per quam concipiuntur, conſtituuntur, & diſtinguuntur, ergò verè ſunt entia poſitiua, & realia, imo de facto realiter exiſtunt in rerum natura, & non finguntur ab intellectu, neque ſunt meræ negationes, ergo ſunt propriè, & poſitiuè entia realia; & amplius fiunt de nouo, ac producuntur, itemque tolluntur, ac deſtituuntur; & vel producuntur cum rebus, quas modificant, vel poſteà fiunt, & eſſe incipiunt, poſtquam ipſæ res præexiſtebant, & permanebant, ergo verè in ſeipſis ſunt eſſentialiter entia. Conf. modi non dicuntur modi entis eo quod quaſi ſolum afficiant, & modificant vera entia, & ipſi non ſint entia; imo potius hoc ipſo, quod modificant ſuas res, habere debent proprias entitates, per quas modificant, entitates, inquam, modales, & ſic ipſi ſunt entia modalia; & quod modus nequeat exiſtere ſeparatus, ſed immediatè inſit ſubiecto, non tollit veram, & propriam rationem entis, ſed conſtituit tale ens cum tali determinata eſſentia, & ratione. Tandem multa ex prædicamentis accidentium ſunt puri modi; ſed prædicamenta omnia ſunt entia vera, & ens reale eſt, quod in decem prædicamenta diuiditur, eſtque ijs omnibus eſſentialiter commune, ergo modi ſunt eſſentialiter entia.

Reſp. ſatis conſtare ex ipſo diſcurſu argumentum non loqui de modis entis intrinſecis; ſed de modis rerum extrinſecis, de quibus quæſt. præced. art. 1. ſermonem habuimus, quod etiam ibi fatetur hic Auctor, & ideò non eſt ad rem, quia hic eſt ſermo de modis intrinſecis entis, quibus ad inferiora coarctatur, non autem de modis extrinſecis, de quibus non negat Doctor propriam habere entitatem, ac eſſe eſſentialiter ens, vt ens commune eſt ad decem prædicamenta, de modo namque loquens in hoc ſenſu ita ſcribit 2. diſt. 1. quæſt. 5. §. *quod ſi adhuc*, licet enim modus non ſit ita res, ſicut illa cuius eſt modus, non tamen nulla res eſt, ſicut nec nullum ens, quia tunc nihil eſſet, vnde concludit, quod relatio, licet ſit modus rei, cadit ſub diuiſione entis, & quod modus in hoc ſenſu eſt res accipiendo rem generaliſſimè, vt diuidatur in decem genera; non ergò opus erat, vt Auerſa adeò laboraret ad hoc probandum contra Doctorem, quia ipſe concedit libentiſſimè modum, vt accipitur in eius diſcurſu, eſſe eſſentialiter, & quidditatiuè ens; verum eſt tamen Recentiores non ita liberè, vt loquitur Auerſa propriam entitatem adſcribere modis, quia in rigore loquendo nolunt eſſe entitatem, ſed entitatis determinationem; non rem, ſed potius rei modum, vt conſtat ex ijs quæ diximus ex communi eorum doctrina de modis q. præced. art. 1. & n. 181. in quantum ſenſu, quo diſcurſus Auerſæ poſſet etiam modis intrinſecis applicari mox diluetur.

200 Secundò igitur magis ad propoſitum arguit Suarez de modis intrinſecis n. 2. quia hi modi intrinſeci etiam in Scoti ſententia ſunt poſitiui, & reales, alioquin varias rerum eſſentias, & eſſentiale diſcrimen inter illas conſtituere non poſſent, ergo intrinſecè; & eſſentialiter includunt ens, illud enim cenſetur intrinſecè, & eſſentialiter ens, quod habet veram, & realem eſſentiam. Tum 2. quia ſi illi modi non ſunt ens, ergo nihil ſunt, & nihil conferre poſſunt ad eſſentias reales conſtituendas. Nec ſufficit dicere eſſe quidem entia, non tamen formaliter; quia ruſſus arguitur, vel ſunt formaliter entia, vel formaliter non entia, ex neceſſitate contradictionis alterum horum aſſerendum eſt, non ſecundum, quia nihil eſſent, ergo primum. Tum 3. quod eſt alicui ratio, quod ſit ens eſt formaliter ens, & non identicè tantum, modi entis ſunt rationes, cur aliqua ſint entia, ergo &c. Nec ſufficit dicere ad hoc ſatis eſſe, vt ſit ens, vt quo non autem; vt quod. Quoniam eſſe ens, vt quo, nihil aliud eſt, quam eſſe formam, ſeu actum realem in Metaphyſica compoſitione, nulla autem poteſt eſſe forma, vel actus realis alicuius, niſi in ſe ſit aliquid reale, quod eſt eſſe in ſe ens reale, vt conſtat ex Phyſica compoſitione, ergo repugnat dicere aliquid eſſe reale *quo*, & non ens, vt *quid*, nam illud *quo* in huiuſmodi *quod* neceſſario fundari debet. Tum 4. quia ſi illi modi non includerent ens, nihil eis deficeret, quominus eſſent veræ differentiæ, nihilque entis, quia eſſet verum genus, quia de ratione differentiæ nil aliud eſt, niſi quod eſſentialiter contrahat prædicatum vniuocum, & quidditatiuum non includendo ipſū; & de ratione generis, quod ita per iſta contrahentia coarctetur, vt maneat extra illa, nec totam rei quidditatem dicat vſque ad vltimum gradum. Tum 5. quia hi

modi

modi intrinseci sunt inæquales imperfectione entitatiua, ergo sunt entia, patet antecedens, quia substantia est perfectior accidente, & non ratione eius, in quo conueniunt, ergo ratione eius, in quo differunt scilicet modi. Tum tandem, quia modus, quo constituitur substantia, aliquo modo substantia esse debet, nam vt dixit Arist. 1. Phys. cap. 6. substantia non constituitur ex non substantijs, sed quod est substantia, est etiam ens, ergo &c.

201 Respondent recentiores Scotistæ distinguendo de ente quid, & quali, & dicunt Scotum à modis neutiquam ens omninò exclusisse, quia intrinsecè, & quidditatiuè sunt entia qualia, licet non sint entia quid; sibique valdè applaudunt de hac responsione, tanquam nec Recentiores, nec veteres Scotistæ mentem Scoti perceperint. Sed hoc merum esse effugium, nec etiam admissum sufficere ad eludendas propositas difficultates, & etiam alias maiores iam satis ostendimus n. 181. proindè alij Scotistæ distinguunt ex Scoto quol. 3. ab initio triplicem acceptionem entis, & rei; potest enim sumi ens, & res communissimè, communiter, & expresse; Primo modo sumitur pro eo, quod à nihilo contradistinguitur, & à fictitio, & in hoc sensu non solum res ipsa, sed etiam modus rei dicitur ens; Secundo modo sumitur res, & ens, vt distinguitur contra modum rei, quo sensu sola tria genera absoluta, substantia, quantitas, & qualitas rem demonstraut; alia verò rei circumstantias, & modos; Tertio tandem modo sumitur pro ente absoluto, ac per se existente, sicut est substantia; concedunt itaq; modos, passiones entis, ac vltimas differentias entia esse, si ens fusissimè sumatur, quatenus non sunt nihil, neq; nostra figmenta, & nil aliud probare proposita argumenta, non tamen in eo sensu, in quo sumitur hic ens, cum ponitur vniuocum Deo, & creaturæ, substantiæ, & accidenti. Sed neque ista solutio satisfacit, immo potius adductas difficultates confirmat, quia ens reale commune Deo, & creaturæ, ac in ea amplitudine, vt est subiectum Metaphysicæ, & hic de eo loquimur, accipitur pro eo, quod non est nihil, & in hac acceptione nil aliud significat, vt diximus ab initio disp. nisi id quod habet verum esse à nihilo, atq; figmentis contradistinctum, si ergo in hoc sensu admittitur modos, vltimasq; differentias esse formaliter, & quidditatiuè entia, iam Aduersarijs totum id conceditur, quod præfatis argumentis à nobis extorquere contendimus, nec enim in alio sensu, nec alia entis acceptione vertitur hoc quæsitum, nisi vt contradistinguitur à figmentis, & à nihilo, in hoc enim consistit formalissima ratio entis transcendenter sumpti, de quo totam hanc Disputationem instituimus. Neq; verum est Doctorem quol. 3. ab initio in hoc sensu concedere modos, de quibus hic est sermo, rationem entis includere, quia vt nuper dicebamus nu. 199. ibi loquitur de modis rerum extrinsecis, quibus vtique concedit realitatem entis, non autem de modis intrinsecis.

202 Resp. itaq; nos neutiquam negare modos, passiones, entis, vltimasque differentias esse entia, imo id constanter affirmamus, vt constat ex dictis nu. 193. & 194. id quod negamus est, quod sint entia ex suis rationibus formalibus, & non potius aliunde id habeant; vndè ad eam interrogationem, qua ibi quærebatur an modus determinatiuus entis sit ens, responsum est esse quidem ens, non ea se, quia ex sua ratione formali non habet, quod sit ens, sed quod sit limitatiuum entis, sed esse ens ratione illius, quod coarctat, ipsum enim coarctando recipit esse ens per identitatem cum ipso; vndè quoad hoc non habemus cum Aduersarijs, nisi litem de modo loquendi; volunt enim ipsi modos esse entia ex suis rationibus formalibus, nos autem per solam identitatem cum ente, quod contrahunt, vndè omnes conuenimus in hoc rationem entis intrinsecè imbibitam esse in modis, passionibus eius, ac vltimis differentijs, sed ipsi aiunt talem imbibitionem, & transcendentiam entis fieri per identitatem formalem, & essentialem, nos autem per solam identitatem realem; qua in re tamen vtique est noster loquendi modus, cum enim ipsi inquiunt modos ea sua ratione formali entia esse, non distinguunt in ipsis rationem entis, & rationem limitatiuam entis, sed vtrunque confundunt, quasi ens seipso prorsus fit determinabile, ac determinatiuum; nos autem in ipsis modis vtrumque distinguimus, & dicimus ex sua ratione formali habere rationem limitatiui, & modificatiui entis; & per identitatem cum ente rationem entis habere; vt autem supra aduertimus nu. 181. omnia illa argumenta adducta contra modos intrinsecos, retorqueri possunt in ipsos contra modos extrinsecos ab eis positos, cum enim explicant distinctionem modalem, quam ipsi ponunt inter rem, & modum, ita eam declarant, quod res possit existere sine modo, non tamen modus sine re, & rationem reddunt, quia modus non est res, nec addit rei quam modificat, propriam entitatem nouam, sed solum modificat præexistentem, ita inter alios docuit Suarez disp. 7. sect. 1. num. 17. vbi inquit, quod modus nouam entitatem propriam non afferat vix potest in dubitationem venire, quia si esset noua omninò entitas, non posset esse actualis vnio, (loquitur enim ibi de modo inhærentiæ) inter quantitatem, & subiectum, sed ipsa potius indigeret, qua subiecto vniretur, & quantitati, sicut quantitas ipsa indiget inhærentia, qua subiecto vniatur. Quod ergo Recentiores docent de modis extrinsecis, hoc ipsum docemus nos de intrinsecis, sed maiori ratione, quia extrinseci, vt nuper dicebamus, habent propriam entitatem modalem, licet non solitariè permanere aptam, & re vera sunt essentialiter entia, vnde & dici possunt realiter distincta à re modificata, vt diximus disp. 1. Log. q. 5. art. 2. at modi intrinseci quia rem non afficiunt extrinsecè, sed intrinsecè, & non circumstant existentiam rei, sed essentiam ipsam, non distinguuntur ab ea realiter, sed eandem rem, ac entitatem integrant eum ea, cuius sunt modi, & cum ea perpetuò affixi, & identificati debent intelligi, vt ritè intelligantur; quia tamen ipsi id quoque de modis extrinsecis affirmant, ideo argumenta ab eis in nos contorta de modis intrinsecis, possunt tutius contra eos retorqueri quantum ad extrinsecos; & quemadmodum ipsi respondere solent, ita & nos.

203 Vt igitur obiectis respondeamus in forma accipiamus ipsasmet distinctiones, quas ipsi adhibent ad tuendam modalem distinctionem inter rem, & modum; cum enim eis obijcitur, quod si modus propriam non haberet entitatem, tunc daretur medium inter ens, & nihil, & inter ens reale, & rationis; respondent ens proue dicit propriam entitatem, non immediatè à nihilo contradistingui, & ab ente rationis; sed ens quod ab eis immediatè contradistinguitur, est illud, quod habet esse in rerum natura independenter ab intellectu, & hoc subdiuiditur in illud, quod habet propriam entitatem, & in illud quod non habeat propriam entitatem, sed est ens entitate alterius, cuiusmodi sunt modi. Cum rursus eis obijcitur aliquid a nihilo contradistingui, quia in se est ac propriam habet essentiam, ac entitatem, & ideo est propriè res, & ens; negant hoc assumptum, potest enim aliquid contradistingui à nihilo, vel quia est res, vel quia aliquid rei, vel quia habet propriam entitatem, vel quia est ens entitate alterius, & tales sunt modi rerum. Cum denuò illis obijcitur, quod est extra causas in rerum natura, constituitur tale ratione alicuius entitatis, ergo modus est ens à causa &c. respondent, dupliciter aliquid participare posse realitatem entis, vel formaliter, & directè, quia ipsum est res, ac entitas; vel tanquam aliquid de ipsa re, ac entitate, esse autem reale hoc secundo modo nihil aliud dicit, nisi fundari in realitate rei non autem dicere propriam entitatem, vndè consequenter non dicit esse aliquid reale in sensu, in alio; & secundo modo inquiunt modum esse quid reale; est enim quid reale prout inuoluit entitatem subiecti; per hoc enim saluatur, quod sit aliquid à parte rei, quatenus ex sua ratione inuoluit entitatem subiecti, quod non competit negationibus, aut entibus rationis; ita discurrit Pasqualig. cum alijs Neutralibus tom. 2. Met. disp. 51 sect. 3. quæ doctrina an sufficiat ad saluandum suam modalem distinctionem inter rem, & modum, inferius suo loco expendemus; interim tamen certum est sufficientissima esse ad tuendam Scoti sententiam in præsenti, & soluenda singula argumenta superius facta.

204 Ad 1. falsum in primis est ex dictis à nu. 153. modos intrinsecos constituere rerum essentias, easque essentialiter inter se distinguere; deinde concedimus modos entis esse reales, & positiuos, & ens intrinsecè includere, non tamen per formalem, sed solam realem identitatem, cum esse modos entis sit potius entia esse talia, quam esse entia simpliciter, vnde non immeritò à quibusdam Scotistis appellantur, non quidem entia, quia non includunt directè, & formaliter rationem entis, sed entalia, quia identificatiuè entis, sicut etiam differentiæ substantiæ, non dicuntur substantiæ, sed substantiales ob eandem rationem. Ad 2. dicitur vt ibi, modos esse entia, non formaliter, sed realiter tantùm, ac identicè; & cum argebatur, quod vel sunt formaliter entia, vel formaliter non entia, neutrum est concedendum, vt enim benè notauit Canon. 1. Phys. q. 2. propè finem, illæ propositiones re vera non contradicunt, quia in vna non negatur quod in altera affirmatur, vnde ad hoc vt contradicant, sic formari debent, vel sunt formaliter entia, vel non sunt formaliter entia, itaue negatio cadat supra copulam ad faciendam propositionem negatiuam, & tunc vera est negatiua, quod non sunt formaliter entia, sed identicè tantum. Dices, saltim inter contradictoria incomplexa dabitur medium, quia modus formaliter nec est ens, nec non ens. Resp. nullum esse inconueniens, imò esse necessarium dari medium inter contradictoria incomplexa cum aliquo syncathegoremate sumpta, vt docuimus disp. 9. Log. q. 2. art. 2. ea Doctore multis in locis ibi citatis nam homo per se nec est albus, nec non albus, nam si alterum illorū per se homini conueniret, nunquam oppositum ei competere posset, sicut quia homo est per se rationalis, nunquam erit non rationalis; vndè Mairon. trac. de Vniuoc. entis q. 4. huic difficultati respondens ait, quod contradictoria circa aliquid cum conditione, seu determinatione aliqua perdunt naturam contradictionis, sicut album, & non album sunt contradictoria, & ideò absolutè de quolibet dicitur alterum, sed homo cum ista additione per se, vel quidditatiuè, nec est albus, nec non albus, & hæc est solutio Scoti q. 11. 21. de Anim. cuius verba retulimus n. 193. Dices adhuc cum Arriag. quod tunc daretur formalitas enti, & non enti communi; Probatur conseq. quia formalitas modi, vel vltimæ differentiæ, vt sic, præscindit ab ente, & non ente; & ideò esse posset obiectiuè enti, & non enti communis. Resp. ex doctrina eorundem Neutralium allata nu. 203. quod inter ens, & non ens non datur medium ab vtroque præscindens, si reale sumatur pro omni eo, quod quomodocunque est à parte rei præcisa qualibet intellectus operatione; verum si ens sumatur prout dicit id, quod habet propriam entitatem, & ens includit formaliter, & quidditatiuè, benè potest dari medium ab vtroque præscindens, & tales sunt modi, & passiones entis, ac vltimæ differentiæ, nam vt ibi ex eorum doctrina diximus, ens quod nihilo immediatè opponitur comprehendit illud, tam illud, quod est directè, & formaliter ens, quam id, quod-

quod eſt identicè tantùm ens, & realiter; quia negationibus, & entibus rationis repugnat eſſe ens vtroque modo.

205 Ad 3. negatur minor, quia vt probè notat. Canon. cit. modus non eſt ratio formalis eſſendi ens, ſed potius eſſendi tale ens, vndè cum dico tale ens, dum dico ſcilicet ly ens, quod ab ipſo ente habetur, & illam talitatem, quæ habetur à modo, & ſic ſolùm ſequitur, quod modus ſit talitas, ſeu modificatio entis, non autem formaliter ens; approbat etiam ibi Canon. reſponſionem in argumento allatam, ad cuius impugnationem dicendum eſt quantum ad hoc diuerſam eſſe rationem de partibus phyſicæ compoſitionis, & Metaphyſicæ, nam partes compoſiti phyſici ſunt veræ res, & naturę abinuicem realiter diſtinctæ, & ob id rationem entis directè, & formaliter includunt; at partes compoſiti metaphyſici non ſic ſe habent, ſunt enim realiter inter ſe identificatæ, & vna eſt aliquid alterius, vndè non eſt neceſſe, quod ambo ſint formaliter entia, & quidditatiuè, ſed ſufficit quod vnum ſit hoc modo ens, aliud verò realiter ſolum, ac identicè. Ad 4. negatur conſeq. vt enim conſtat ex dictis num. 133. aliquid amplius deſideratur ad rationem generis, & differentię, vltra conditiones in argumento tactas, requiritur enim, vt ambo importent realitates ex natura rei formaliter diſtinctas, quarum vna ſit potentialis ad aliam, quia ordinantur ad compoſitionem metaphyſicam, quod de ente non verificatur, ac eius modis; ita docuit Doctor 1. d. 8. q. 3. ad 1. prin. dum ait differentiam ſumi debere ab vna realitate verè perficiente realitatem generis, & genus ab alia realitate verè per illam perfectibili. Ad 5. modus intrinſecus vtique dicitur perficere naturam; quam modificat, ſed alio modo, quam faciat differentia, quia differentia perficit addendo nouam entitatem, vel realitatem; ideoque dicitur variare eſſentiam rei, at modus rem perficit intrà ſeipſam, nil nouæ entitatis addendo, vndè ex modo perficiendi, quem exercet, potius colligitur opus non eſſe, quod in ſe includat rationem entis, ſed ſufficere, quod ſit ens beneficio illius entitatis, quam perficit, quatenus illi identificatur. Ad vlt. ſicut differentię ſubſtantiarum propriè non dicuntur ſubſtantiæ, ſed potius ſubſtantiales, quatenus ſubſtantiæ identificantur ex Ariſt. cap. de ſubſtantia, ita modi entis in propoſito entia dici non debebunt propriè loquendo, ſed entalia, quia non tam ſunt entia, quam talitates, ac determinationes entis.

206 Secundò obijcitur pro differentijs vltimis, quod ipſę quoque includant formaliter rationem entis, nam Ariſt. 3. Metaph. 10. indè probat ens non poſſe eſſe genus, quia in omnibus differentijs, & modis, quibus contrahitur, eſſentialiter includitur, quod repugnat generi ex 6. Topic. cap. 3. nec valet reſpondere cum Scoto, ait Suarez, ens non eſſe genus, quia licet non in omnibus, ſaltim in aliquibus differentijs includitur, ſcilicet in non vltimis, nam quid refert, quod ens includatur in quibuſdam vltimis, & remotis differentijs, vt non ſit genus reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, in quæ proximè, & vniuocè diuiditur per differentias proprias, & extrà ſui rationem? ſatis ergo erit ad rationem generis habere differentias aliquas reſpectu aliquarum ſpecierum in ordine ad quas ſalua ſaltim conſiſtet ratio generis. Confirmant Complut. diſp. 11. Log. quæſt. 4. ex Soncinat. quia Ariſt. ibid. tex. 12. probat ens non eſſe genus hac ratione, nullum genus prædicatur de differentijs, ens prædicatur de differentijs, ergo non eſt genus, certum autem eſt in maiori ſermonem non fieri de prædicatione identica, nam tunc eſſet ſalſa, quia genus in ſenſu identico prædicatur de differentijs, cum non diſtinguatur ab illis, ergo erit ſermo de prædicatione formali, & in eodem ſenſu procedet minor, ne varietur ſuppoſitio; hoc etiam ibi confirmant per oppoſitionem contradictoriam inter ens, & nihil, cui iam ſatisfactum eſt. Deindè vrget Auerſa, quandò res ipſę à parte rei exiſtunt, vtique differentiæ conſtitutiuę earum poſitiuè, & realiter exiſtunt, ergo datur entitas, & realitas poſitiua cuiuſque differentiæ, ergo differentiæ omnes verè ſunt entia tam quoad eſſentiam, quam quoad exiſtentiam; Addit Auerſa neſcire quomodo Scot. 1. d. 3. qu. 3. §. *contra iſtam*, potiſſimam difficultatem contra hanc ſuam ſententiam inſolutam relinquat, talis enim eſt ratio, quam ibi facit; ſi ens deſcenderet ad decem genera per aliquas differentias, aut illę includerent ens quidditatiuè, & tunc in conceptione cuiuſque entis includeretur nugatio, hoc eſt, bis repeteretur ens, aut ipſæ ſunt non entia (vt ipſe volebat) & tunc non ens erit de conceptu entis; cui difficultati nihil reſpondet Scotus cum tamen ibi reſpondeat ad omnes auctoritates in contrarium adductas, vndè ſuſpicatur Auerſa ſilentium Scoti non eſſe ſine myſterio. Tandem arguit Caiet. quia in omnibus differentijs etiam, vltimis reperiuntur paſſiones entis, quælibet enim eſt vna, quia in ſe indiuiſa, & à quolibet alio diſtincta; eſt bona quia habet ſuam definitam perfectionem, & appetibilitatem; eſt denique vera, quia non eſt conficta, & per ſe intelligibilis. Nec ſufficit dicere, quod ſunt tales per identitatem cum ente; quia preter quam quod non ſoluitur difficultas, ſaltim ex hac reſponſione habetur vltimas differentias realiter in ente conuenire, & ſic incurritur eadem difficultas, ac ſi diceretur conuenire in ente formaliter; quia ob hanc realem conuenientiam non erunt primò diuerſæ, ad quam primò diuerſitatem ſaluandam Scotus negauit incluſionem quidditatiuam entis in ipſis.

207 Reſpondet in primis Doctor 1. d. 3. quęſt. 3. N. teſtimonia, quę ex 1. & tertio Metaph. libro ſumuntur non eſſe firmæ auctoritatis, quia Ariſt. nihil in illo libro docet aſſerendo, ſed argumentando, & diſputando, quod & Suarez ipſe fatetur diſp. 2. ſec. 6. num. 11. iuxta quam ſolutionem nil vrget primum argumentum cum conf. Complut. adhuc tamen admiſſa Ariſt. ibi auctoritate ſufficit reſponſio Doctoris in argumento allata, nec eam labefactat inſtantia Suarez, cum enim genus ſit entitas potentialis reſpectu omnium differentiarum, de nulla prorſus prædicari poteſt in quid, ſiue ſit vltima, ſiue non vltima, vndè ad remouendam ab ente rationem generis ſufficit, quod in quibuſdam differentijs non vltimis quidditatiuè includatur, etiamſi excludatur ab alijs, & ob id neque reſpectu illarum, à quibus excluditur, poterit dici genus, quia genus, vt ſic petit excludi ab omnibus prorſus differentijs, & non à quibuſdam tantum, vndè ſicut ratio generis non poteſt ſaluari per incluſionem in vna tantum ſpecie, quia plures reſpicere debet ſaltim in aptitudine, ita nec ſaluari poterit per excluſionem tantum à quibuſdam differentijs, quia ex ſui natura poſtulat ab omnibus excludi. Ad Conſ. ex Complut. dico rationem Ariſt. procedere etiamſi in maiori ſermo eſſet de identica prædicatione, neque maior tunc eſſet falſa, quia vt omnes concedunt, & Soncin. ipſe in ex q. §. *reſpondeo, in hac quæſt.* prædicatio identica in abſtracto communiter fieri ſolet ſic quod abſtractum prædicatur de abſtracto, & quando ita ſit, tunc identificatio prædicati cum ſubiecto procedit ex infinitate actuali, vel ſaltim permiſſiua alterius extremorum; quandò autem identificatio mendicatur à tertio, in quo extrema vniuntur per identitatem, tunc nequit fieri prędicatio vera in abſtracto, ſed tantum in concretò, quia ſi abſtrahantur à tertio tollitur ratio identificationis; in propoſito genus dicitur identicè de differentia prędicari ſecundo modo, non autem primo modo, quia hęc non eſt vera, animalitas eſt rationalitas, nam in tali ſtatu extrema non concernunt tertium, quod erat eis ratio identificationis; ens autem dicitur de ſuis inferioribus, ac differentijs non vltimis etiam in abſtracto, vndè iſta conceditur, animalitas eſt entitas, rationalitas eſt entitas, vt notauit Tromb. trac. formal. art. 3. part. 3. § *pro declaratione prædicationis identicæ*, & nos diſp. 10. Log. quæſt. 3. in fine; & ſic patet, quomodo ratio Ariſt. procedat loquendo de ſola prædicatione identica.

208 Ad argumentum Auerſæ dicimus, quod ſicut vltimæ differentiæ ſunt entia entitate alterius, illius nimirum, cui identificantur, ita quoque exiſtunt ad exiſtentiam alterius, & vt conſtituant eſſentiam veram, ac realem, & realiter faciant differre, opus non eſt, quod ſint formaliter, & quidditatiuè ens, ſed ſufficit quod ſint entia identicè, ſeu entalia, vt de differentijs ſubſtantiarum dicebamus, opus non eſſe, vt eſſent ſubſtantiæ, ad ſubſtantiam conſtituendam, ſed ſufficere, quod ſint ſubſtantiales; Et quidem immeritò Doctorem calumniatur Auerſa, quod ex affectata ignorantia fortaſsè loc. cit. 1. d. 3. q. 3. ſolutionem illius difficultatis omiſerit, quia non ſemel, ſed ter, & quater eam diſſoluit; nam in primis eam diluit q. 21. de Anim. dicens; quod illæ differentiæ ſunt entia realiter, non formaliter; neque vnquam conceſſit eſſe non entia, vt ei imponit Auerſa; imò disertè ibi ſubdit, ex hoc non ſequi, quod ſecundum ſe ſint non entia, ſicut non ſequitur, homo ſecundum ſe non eſt albus, ergo ſecundum ſe eſt non albus, quia nec ex ratione humanitatis habet, quod ſit albus, nec non albus; entis ergo differentiæ non per rationem differentiæ ſunt entia, nec tamen ſequitur, quod per rationem differentiæ ſint non entia. Rurſus eandem ſoluit difficultatem 4. Met. q. 1. vbi quadruplicem aſſignat reſponſionem; patens ergo, & patens calumnia eſt imponere Doctori, quod eam difficultatem non diſſoluerit; ideò autem l. c. 1. d. 3. q. 3. ſolutionem eius ſub ſilentio præterit, quia vt ibi notant Expoſitores, ſatis conſtabat quid dicendum ex ſolutione ad primum ex 3. Met. deſumptum, vbi dixerat vltimas differentias includere ens denominatiuè tantum, & realiter, non formaliter, & quidditatiuè. Ad rationem Caiet. reſpondetur, vt ibi, vltimas differentias paſſiones entis participare ob realem cum ipſo identitatem, neque ſic dicendo eadem incurritur difficultas, ac ſi diceretur ens includi in ipſis formaliter, & quidditatiuè, vt notauit Canon. cit. quia ſic remanent adhuc primò diuerſæ, cum in ente non conueniant formaliter, ſed tantum fundamentaliter.

Tertio arguit Hurtad. diſp. 5. Metaph. ſec. 4. ad idem, quia ab vltimis differentijs abſtrahi poteſt communis conceptus indiuiduationis, vt ipſe probauit in Log. ergo, & conceptus entis; Probatur conſequentia, quia Scotiſtæ paſſim id negant, quia dicunt ab eis abſtrahi non poſſe conceptum communem, in quo conueniunt, cum ſint vltimæ, & primò diuerſæ. Deinde differentia vltima, vt ſic, & vt diſtincta ab alijs conceptibus, concipitur vel vt exiſtens, vel vt apta ad exiſtendum, ergo concipitur vt ens reale, conſequentia patet ex definitione entis realis; Probatur aſſumptum, quia cum concipitur Petrus exiſtens, vel exiſtere potens, non ſolum humanitas concipitur exiſtens, vel apta exiſtere, ſed etiam rationalitas, ac Petreitas ipſa, Demum quia cum vltima differentia præcisè, & in ſe concipitur, vel conceptus obiectiuus formali reſpondens eſt rationis, vel realis, rationis eſſe non poteſt, quia rationale habet eſſe à parte rei, ergo ens imbibitur in quauis vltima differentia.

Reſp. ad 1. ſatis conſtare ex dictis ſupra n. 189. Ad 2. vltima differentia, vt ſic, concipitur vt exiſtens, vel exiſtere apta, non quidem in ſe, & directè, ſed quatenus identificata rei exiſtenti concipitur actu exiſtens, & quatenus ei identificabilis concipitur apta exiſtere non aliter, nec alio modo, & ideò negatur conſequentia, quod ſit ens reale in eo ſenſu, quod quidditatiuè includat rationem entis.

Ad 3. respondetur eodem modo conceptum illum esse realem, quatenus exprimit id, quod reale est, & præter opus intellectus, non quidem formaliter, & in se, sed identicè, & in alio. Dices vltima differentia, habet suam peculiarem essentiam, & suam peculiarem formalitatem, ratione cuius constituitur in esse modi, vel differentiæ, & distinguitur à quocumque alio, quod non est differentia. Resp. vltimam differentiam habere quidem propriam essentiam, & formalitatem, sed hanc non esse sufficientem pro constituenda peculiari entitate sibi propria, & ratio est, quam reddit Doctor q.21.de Anim. cit. quia differentia per suam formalissimam, & præcisissimam rationem habet, quod sit differentia, & facit differre, non autem quod sit ens, quia tunc in ratione differentiæ faceret conuenire; & ideò quod sit ens, habet à ratione entis, quam coarctat, & cui identificatur, non ex seipsa.

209 Quartò arguitur pro passionibus entis, quod illud formaliter includant; nam passiones entis, vt sic, debent habere conceptum obiectiuum realem, si reales ipsæ ponuntur, & positiuæ, & debent concipi, vt existentes, vel aptæ existere, ergo vt sic, sunt entia realia. Deindè nulla prædicatio est vera in abstracto, nisi sit quidditatiua sed in abstracto, veritas, vnitas, & bonitas recipiunt prædicationem entis, ergo &c. Tandem vrget Masius lib.2. de transc. cap.13. saltim in concreto has esse in primo modo, vnum est ens, verum est ens. Resp. conceptum passionum entis esse realem eo pacto, quo nuper dicebamus conceptum vltimarum differentiarum esse realem. Ad aliud ait Mairon. tract. de vniuoc. qu. 4. quod in abstractis non solum inuenitur prædicatio vera quidditatiua, sed etiam identica, sicut patet in diuinis, & transcendentibus, cum hoc tamen discrimine, quod in diuinis identificatio fundatur super actualem infinitatem vnius, vel amborum extremorum; in transcendentibus verò super infinitatem permissiuam, & nimiam communitatem eorum, vt explicat Tromb. iam cit. Ad vlt. vel negatur assumptum, quia illæ propositiones indirectæ sunt, ac innaturales, vel eo concesso solum sequitur ens includi essentialiter in conceptu illius, quod dicitur vnum, vel bonum, quo pacto conceditur ista, vt propositio primi modi, rationale est animal, non quia animal includatur in conceptu differentiæ, sed hominis, qui dicitur rationalis.

Quintò arguitur simul pro modis, passionibus entis, ac vltimis differentijs, quod quidditatiuè includant rationem entis, quia superius clauditur formaliter, & quidditatiuè in quolibet inferiori suo, sed ens est superius ad modos, passiones suas, ac vltimas differentias, alioquin non esset vniuersalissimum, ac communissimum prædicatum. Tum 2. idem ostenditur ex transcendentia entis, quæ est talis naturæ, vt extendat eius rationem ad omne, quod est reale, & extra nihil nullo prorsus excepto, quod satis apertè colligitur ex modo eius prædicandi, nam sumpto quocunque reali, siue sit passio entis, siue modus, siue vltimæ differentiæ, ens prædicatur de ipso in recto. Tum 3. quia vltimæ differentiæ, modi, & passiones entis continentur intrà obiectum adæquatum intellectus quod est ens, sunt enim per se intelligibiles, & propriam cognitionem causare, vel terminare possunt, ergo essentialiter includunt rationem entis. Tum 4. quia in his omnibus reperitur semper aliquis effectus, seu quasi effectus realis, quod non potest intelligi sine inclusione alicuius entitatis, nam constituunt, complent, aut integrant, ac distinguunt ens reale. Tum tandem, & hæc est ratio à priori, ait Suarez, quia ratio entis, vt hic de eo loquimur, est habere essentiam realem, in quo non includitur, quod illa essentia sit perfecta, vel imperfecta, integra, vel partialis, sed solum quod realis sit, hoc autem necesse est includi in omnibus rebus, & modis, & passionibus, & vltimis differentijs.

210 Resp. negando minorem, quia superius non conuertitur cum suo inferiori, ens autem conuertitur cum suis passionibus; superius directè respicit inferiora sua, sicut ea, quæ constituit in suo esse essentiali, & quidditatiuo, ens verò indirectè tantùm, & lateraliter suos respicit modos, ac differentias vltimas per modum contrahentis, ac determinantis; neque ens dicitur prædicatum communissimum, ac vniuersalissimum, quia omnia respiciat, tanquam propriè inferiora sua, sed quia de omnibus, prædicatur vel quidditatiuè & essentialiter, vel saltim realiter, ac identicè, vndè duplicem dicitur habere communitatem, vt notat Tromb. 4. Met. q.2. ad 1. prin. vna est communitas prædicationis quidditatiuæ respectu Dei, & creaturæ, substantiæ, & accidentis, alia est prædicationis denominatiuæ, seu identicæ, quam communitatem habet ad differentias vltimas, & passiones proprias, & modos intrinsecos. Quod si tu dicas, conceptus entis est simpliciter simplex, aut ergo conceptus eius erit realis idest realiter prædicabilis, respectu omnium, aut quidditatiuus, & essentialiter prædicabilis de omnibus. Resp. cum Tromb. quod est vtrunque quia quod dico reale, & quidditatiuum in ente, non importat duas rationes, sed vnam, & eandem, quia eadem ratio entis, quæ est quidditatiua quoad prædicationem respectu aliquorum, est realis, seu denominatiua, respectu aliorum, & hoc est, quod supra dicebamus ens respectu omnium esse vniuocum prædicatum, sed non de omnibus vniuocè prædicari, & in quid. Ad 2. patet per idem, dicitur enim ens transcendens respectu omnium ob duplicem communitatem declaratam, quia de omnibus prorsus nullo excepto, quod sit extra nihil, prædicatur aut quidditatiuè, aut saltim denominatiuè, & identicè, quæ etiam prædicatio fieri potest in recto, immò & in abstracto ob infinitatem permissiuam entis. Ad 3. ait Tromb. cit. etiam modos entis, eius passiones, ac vltimas differentias comprehendi intra obiectum intellectus ob identitatem realem cum ente, vt enim aliquid sit intelligibile, sufficit, quod sit ens vel quidditatiuè, vel saltim realiter, ac identicè; & ideò disp.6. de Anim. q.6 art.1. num.143. statuimus cum Doctore 1.d.3.q.3.§. *Quantum ad 2. articulum*, ens reale obiectum adæquatum intellectus nostri ex natura potentiæ secundum duplicem primitatem communitatis scilicet & virtualitatis; illius beneficio continet sub se omnia, de quibus, quidditatiuè prædicatur, & ratione istius continet omnia, quæ in eo virtualiter, vel identicè continentur. Ad 4. iam diximus sufficere ad illa munera vt modi, ac vltimæ differentiæ sint entia saltim realiter, ac identicè, quia per ipsa non realizantur res, nec rebus conferunt esse, sed omnia realizantur per ipsam rationem vniuersalissimam entis; per modos autem & differentias specificantur, ac determinantur, adeout non tam sint entia, quam talitates entis secundum suam rationem.

211 Ad vlt. quidam ex nostris respondent, ad hoc, vt aliquid includat formale significatum entis, non sufficere, quod sit ex natura rei ante intellectum, sed necesse est, vt sit velut aliquod totum actuale, siue possibile, differentia autem vltima, ac modi intrinseci esto fiant ex natura rei ante intellectum, tamen non sunt veluti huiusmodi entia per se, & totalia, sed veluti aliquitates entis. Hæc tamen solutio non satisfacit, quia hoc est quod directè argumentum impugnat, in ratione formali entis, vt sic, non includi, quod illa essentia sit perfecta, vel imperfecta, integra vel partialis, sed sufficere, quod sit extra nihil, & citra opus intellectus, & ideò cum ita se habeant modi, differentiæ vltimæ, & entis passiones, indè concludit esse formaliter, & quidditatiuè entia, & non identicè tantum. Quare potius dicendum est definitionem entis scilicet esse extrà nihil, & citrà opus intellectus, nequaquam modis, passionibus entis, ac vltimis differentijs directè conuenire, & ex se, sed indirectè, & per aliud, ratione scilicet illius cui identificantur, vndè sicut non sunt entia, nisi realiter, & identicè, ita sunt extrà nihil eodem modo. Dices rationem entis in eo consistere, quod aliquid sit extrà nihil, & præter intellectus operationem, quomodocunque hoc fiat, siue directè, siue indirectè, siue ex se, siue per aliud, siue formaliter, siue identicè solum; & ideo cum modi, & vltimæ differentiæ sint aliquo pacto extrà nihil, hoc sufficit, vt intrinsecè, & formaliter rationem entis participent. Resp. hoc repugnantiam inuoluere manifestam, quia si aliquid est ens per solam identitatem cum alio, quod est formaliter ens, iam nequit includere in suo formali conceptu rationem entis, quia tunc esset ens formaliter, & quidditatiuè, & non identicè solum, vndè potius dicendum est rationem entis in eo consistere, quod aliquid ex se, seu ex sua ratione formali sit extrà nihil, vel sic existere possit, & hanc rationem quibusdam conuenire formaliter, & directè, & quibusdam denominatiuè tantùm, ac identicè, qua ratione diximus conceptum entis esse quidem ad omnia prorsus vniuocum, quia respectu omnium retinet vnitatem rationis, sed non de omnibus vniuocè dici, quia quibusdam denominatiuè tantùm conuenit, & identicè; Et ex his constat quid dicendum ad nonnullas rationes Aureoli, quibus 1.d.2.part.2.art.4. probat contra Doctorem ens dici de omnibus formaliter, & quidditatiuè, omninò enim coincidunt cum relatis, quas Recentiores ab Aureolo mutuarunt.

212 Sextò arguit Suarez contra diuisionem à Scoto assignatam differentiæ vltimæ, & non vltimæ; primò probat habere falsum fundamentum, quia aut illa diuisio admittenda esset in substantijs, vel in accidentibus; non in accidentibus, quia cum accidentia sint formæ simplices, non potest in eis ratio generis sumi ab vna forma, & differentia ab alia: neque in substantijs, quia aut illæ sunt simplices, & immateriales, & quoad hoc est eadem ratio de illis, ac de accidentibus, quia in eis etiam est vna simplex natura physicè loquendo; aut sunt materiales, & compositæ, & cum in illis secundum veriorem sententiam non detur, nisi vnica forma, ab ea ratio generis, & ratio differentiæ sumetur secundum diuersos gradus. Tum quia admissa etiam pluralitatem formarum in animatis, nulla adhuc differentia poterit in eis à tota forma desumi; quia esto anima rationalis esset in homine v.g. distincta à sensitiua, adhuc ab ea non possemus sumere differentiam hominis propriam, quia secundum illam formam habet conuenientiam cum angelis in intellectualitate, & inter eam, ac cæteras animas est conuenientia in ratione communi formæ, vel animæ, & principio vitæ, & consequenter secundum omnes has rationes communes possunt ab illa sumi differentiæ intermediæ, & non vltimæ; ergo nulla erit differentia, quæ sumatur à tota forma, & consequenter nulla erit differentia non vltima, quæ sumatur à tota forma, vt loquitur Doctor. Deindè probat illam diuisionem esse insufficientem, quia præter differentiam non vltimam, quæ sumitur à tota forma, & differentiam vltimam, quæ sumitur à realitate vltima formæ, dantur adhuc aliæ differentiæ; quæ neque sumuntur à tota forma, neque ab vltima realitate formæ, sed à forma secundum aliquam communem, & superiorem realitatem, vt est ratio sensitiui in homine, supposito quod in eo anima sensitiua non sit realiter distincta ab anima rationali, & sicut est differentia coloris in forma albedinis, & vniuersaliter, vt sunt omnes differentiæ genericæ in accidentibus, & substantijs simplicibus. Addit, quod Scotus non videtur consequenter locutus, nam alibi eam appellat vltimam differentiam, quæ non est vlterius determinabilis, quo pacto in eius opinione solæ indiuiduales differentiæ deberent dici vltimæ;

vltimę; malè ergo hic alias differentias etiam specificas appellat vltimas.

213 Resp. concedendo tam in accidentibus quam in substantijs simplicibus, & immaterialibus, non nisi vltimas differentias reperi, at hoc negatur in substantijs compositis, in quibus sunt plures formę subordinatę, quam sententiam, vt longè probabiliorem docuimus in Physica; & cum ait admissa etiam hac formarum pluralitate, nullam adhuc differentiam assignari posse, quę à tota forma sumatur, & hoc pacto non vltima dicatur; hoc etiam vltrò concedimus, falsum enim est apud Doctorem eam dici differentiam non vltimam, quę à tota forma sumitur vt ei Suarez imponit, seu ab omni realitate formę; nam vt supra dictum est n. 183. apud Doctorem ea solum dicitur differentia non vltima, quę sumitur ab alia forma, à qua ratio sui generis non sumitur, licet non ab omni, sed ab aliqua tantùm eius realitate sumatur. Quod si dicas, si differentia non vltima non potest sumi à tota forma, ergo neque sumi potest ab alia forma, à qua ratio generis non sumatur; neganda est hec consequentia, quia vt constat ex dictis loc. cit. esse potest, vt differentia sumatur ab vna realitate formę, à qua tamen forma ratio sui generis non sumatur, sed ab alia diuersa iuxtà sententiam admittentem pluralitatem formarum in animatis. Ad aliud pariter constat ex ibi dictis, quia differentia vltima non subit apud Doctorem istam denominationem, quia vltimò specificet, vel vltimò determinet, sed quia sumitur ab vna realitate simplici, idest non continente in se plures alias realitates, & non vltima dicitur quia sumitur à forma continenti in se plures realitates, pro qua etiam tota supponit in communi modo loquendi, licet à simplici realitate illius formę sumatur, & non ab omnibus: ex quo deducitur sufficientia illius diuisionis, nam differentię etiam intermedię accidentium, & substantiarum simplicium sunt vltimę differentię vltimitate simplicitatis, & vniuersaliter omnes illę, quę à realitate eiusdem formę sumuntur, à qua sumitur genus; non vltimę verò quę à forma non vltimatè simplici sumuntur. Falsum denique est, quod addebatur Doctorem non consequenter loqui, nam apud eum vtique sola indiuidualis differentia est vltima vltimitate determinationis, non tamen vltimitatę simplicitatis, nam etiam sic vltima dicitur differentia omnis specifica, & intermedia, quę à realitate alicuius formę sumuntur, à qua etiam forma sumitur ratio generis secundum aliam realitatem.

214 Postremò arguit Auersa cum alijs contra eandem diuisionem, cum enim ait Scotus differentias sumi vel à tota, vel non tota forma, vel intelligi de tota entitate Physica rei, vel Metaphysica; si primum certum est omnes sumini à tota entitate, vt hoc pręsertim necessarium est in rebus simplicibus, nec hoc quicquam refert, vt differentię dicantur includere, vel non includere ens; si secundum, nulla prorsus differentia sumitur à tota rei entitate, supposita distinctione inter ipsos gradus essentiales, sed omnis sumitur ab vltimo gradu speciei constitutæ per eandem differentiam. Deindè sententia Scoti eadem prorsus esse debet ratio omnium differentiarum, vt includant, vel non includant ens; nam ens contrahitur ad decem genera per modos essendi, qui non sunt entia, deinde hæc genera contrahuntur ad species subalternas, & hæ ad alias per differentias, sed hæ vniuersaliter non debent includere ens; tum ne detur nugatio, hoc est ne ens bis repetatur in entibus inferioribus; Tum etiam quia si differentia non vltima includit ens, distinguere in ipsa licebit & rationem entis, & aliam rationem propriam contrahentem, ergo tota illa differentia potius erat species, quam differentia; & differentia potius erat illa ratio, quam ipsa differentia non vltima addebat supra ens, ergo ab initio non oportebat replicare ens, sed omnes differentiæ, quæ contrahunt summa genera ad species inferiores, erunt rationes additæ supra ens, & nulla includet ens, Tum demum, quia secundum Scotum ideò ens non prædicatur in quid de vltimis differentijs, quoniam sunt simpliciter simplices, at etiam differentiæ intermediæ, & non vltimæ sunt simpliciter simplices, quia sumuntur à gradibus æquè simplicibus formæ, ac sumantur vltimæ differentię, ergo si ens non includitur in vltimis differentijs, eadem ratione nec includetur in alijs. Ex alia parte eadem quoque ratio est differentiæ vltimæ, & non vltimæ, vt ens includant, nam si anima humana esset tantùm rationalis, ac proindè rationalitas secundum Scotum sumpta ex tota entiate animæ, tanquam differentia non vltima esset ens, ideò ipsa rationalitas esset ens, quia anima quatenus rationalis verè est ens; sed pariter de facto anima humana, quamuis sit etiam vegetatiua, & sensitiua, adhuc quatenus rationalis est ens, & non est nihil, ergo etiamsi rationalitas sit differentia vltima, non minus quam si esset non vltima, est essentialiter ens. Confirmatur, quia ideò differentiæ non vltimæ, & intermediæ includunt ens, quia sumuntur à gradu reali formæ, v. g. viuens à gradu vegetatiuo sentiens a sensitiuo, secundum quos gradus anima rationalis est ens, ergo eadem ratione etiam vltimæ differentiæ includent ens; Probatur conseq. quia talis differentia v. g. rationale sumitur à perfectiori gradu animæ, & anima humana non est minus ens, quatenus rationalis, quam quatenus vegetatiua, ac sensitiua.

215 Resp. hæc, & similia argumenta procedere ex non recta intelligentia Scoticæ diuisionis differentiæ vltimæ, ac non vltimæ, quia vt constat ex dictis n. 183. & indè, nunquam Scotus dixit differentiam non vltimam sumi à tota forma, nec vltimam prout distinguitur à non vltima, dicit esse illam, quæ non est determinabilis per vlteriores differentias; sed non vltimam appellat eam, quæ in compositis constantibus pluribus formis subordinatis sumitur ab vna forma, à qua non sumitur ratio generis, licet non ab omni eius realitate; & falsum est hoc, non quicquam referre ad hoc, vt dicantur differentiæ includere, vel non includere ens, quia quando sumuntur ab alia forma ab ea, à qua sumitur ratio generis, suscipiunt prædicationem entis in quid, quia ex communi vsu loquentium supponunt pro tota, ac integra forma, à qua sumuntur (licet non secundum omnes eius gradus) quæ est essentialiter ens; cum verò sumuntur ab vltima realitate eiusdem formæ, à qua sumitur ratio generis, tunc supponunt pro illa realitate præcisè, quæ formaliter non includit conceptum entis, & ideò in primo casu ens de ipsa differentia effertur in quid, non in secundo, vt declaratum est supra nu. 185. Ad aliud negatur eandem esse rationem vtriusque differentiæ quantum ad inclusionem, vel exclusionem entis; Ad primam probationem pro exclusione negatur ens ad decem genera contrahi per modos essendi, qui non sunt entia; nunquam enim dixit Doctor modos, vel differentias vltimas non esse entia absolutè loquendo, sed inquit quod non sunt entia formaliter, & quidditatiuè, ex quo tamen inferre non licet, quod non sint entia absolutè loquendo, sicut in diuinis ex eo quod Pater non est formaliter sapientia, non sequitur absolutè, quod non sit sapientia, quia est sapientia realiter, & identicè, & sic est in proposito de modis; neque Doctor ex eo probauit ens non includi in vltimis differentijs, ne committatur nugatio, sed alio ex capite, vndè ipsemet illam rationem soluit ex nugatione deductam, vt diximus n. 190.

216 Ad 2. probationem, iam constat ex dictis ex relato n. 185. quo pacto dicatur ens prædicari essentialiter de differentia non vltima, intantum enim id Doctor affirmat, inquantum ex communi loquentium vsu talia differentia supponere solet pro tota forma, vndè sumitur, licet non à tota sumatur, sed ab aliquo gradu eius; vndè quia illa forma Physica dicitur essentialiter ens, sic etiam de differentia indè sumpta loquimur, & ideò non sequitur, quod inferebatur. Ad 3. probationem iam diximus etiam differentias intermedias, & subalternas esse vltimas, & non admittere prædicationem entis in quid, quando sumuntur ab eadem forma, à qua sumitur ratio generis, quia tunc ex virtute sermonis nequeunt supponere pro tota illa forma Physica, quæ est essentialiter ens, cum ab ipsa quoque sumatur ratio generis; sed præcisè supponunt pro vltima realitate illius formæ vltimitate simplicitatis, quæ proindè sicut non includit quidditatiuè rationem entis, sic nec differentia indè desumpta dici potest essentialiter ens, & rursus quando differentiæ non vltimæ suscipiunt quidditatiuam entis prædicationem, hoc vtique eis non competit ratione graduum, à quibus desumuntur, quia vt benè concludit argumentum, illi sunt æquè simplices, ac gradus, vndè sumuntur differentiæ vltimæ, sed talem prædicationem suscipiunt, quia ea virtute sermonis modo explicato num. 185. supponuntur pro tota forma, à qua desumuntur, licet non totaliter, seu secundum omnem eius gradum. Sic pariter respondetur ad primam probationem pro inclusione entis in omnibus differentijs, negatur enim paritas ibi assumpta, quia vt ait Doctor 1. d. 3. q. 3. lit. O. si in homine ponerentur tres animæ, & ab anima intellectiua sola desumeretur rationalitas, tunc rationalitas susciperet prædicationem entis quidditatiuam, quia supponeret pro tota anima intellectiua, quæ est essentialiter ens; sed si in homine vna sola ponatur anima, à qua secundum diuersos gradus sumanir ratio viuentis, sentientis, & rationalis, tunc rationalitas non posset supponere pro tota forma, sed præcisè pro illo gradu, à quo deriuat, & quia ille, cum sit simpliciter simplex, non includit quidditatiuè gradum entis, ideò nec rationalitas eius quidditatiuam prædicationem suscipere valeret; & anima rationalis de facto sola existens in homine continens virtualiter vegetatiuam, ac sensitiuam, licet quatenus rationalis non sit nihil, sed sit ens, non tamen est ens quidditatiuè ratione illius gradus præcisè, sed quatenus est Physica entitas, & pars compositi physici essentialiter includens rationem entis. Ad Conf. dico rursus differentias intermedias non esse confundendas cum non vltimis in sensu, quo nunc loquimur de non vltimis, quia in isto sensu etiam intermediæ sunt vltimæ, quando sumuntur ab eadem forma, à qua sumitur ratio sui generis, vt est in casu argumenti; in quo nego differentias intermedias sentientis, & viuentis includere quidditatiuè rationem entis, quia gradus, vndè sumuntur, sunt æquè simplices, ac ille vndè sumitur rationalitas (supposito quod in homine vna tantum sit anima) vndè illæ differentiæ nunquam in virtute sermonis supponere possunt pro tota substantia animæ intellectiuæ, sed præcisè pro gradibus, & realitatibus, vndè sumuntur, qui quidem gradus dicuntur reales, non quia quidditatiuè ens includant, sed solum realiter, ac identicè.

QVÆSTIO VIII.

An præter ens transcendens, designandum sit ens completum à modis, ac differentijs perfectè præscindens.

217 QVæstio hæc apud priscos Metaphysicos non inuenitur, quamuis enim eorum quamplures in alijs generibus distinctionem hanc gradus completi, & incompleti agnouisse videantur, & præsertim in genere substantiæ; differentia enim, seu modus

constituens substantiam non est substantia completa, sed incompleta, quæ verò in recta linea illius prædicamenti disponuntur, substantiæ completæ censentur, & sic pariter in alijs prædicamentis; nemo tamen eorum, quem viderim, hanc distinctionem conceptui entis applicuit, vt eum diuideret in completum, & incompletum; Recentiores verò Neutrales cum libentissimè suscepissent Scoticam opinionem de entis præcisione, & vniuocatione contra Thomistas tuendam, postquam inciderunt in arduam difficultatem quæstionis præcedentis de præcisione entis etiam à modis, & differentijs, quam secum necessario trahere videbatur asserta entis vniuocatio, videntes efficaciam rationum pro vtraq; parte, conati sunt modum adinuenire seruandi, vt aiunt, capream, & brassicas, quo nimirum ex vna parte saluarent perfectam entis præcisionem nedum à suis inferioribus, sed etiam a contrahentibus scilicet modis, & differentijs, vt Scotistæ docent; & ex alia parte saluarent modos quoque, & differentias illud contrahentes esse quidditatiuè, & essentialiter entia, vt volunt Thomistæ. Vt autem hæc assequerentur, præfatam distinctionem gradus completi, & incompleti ex alijs generibus etiam ad ens ipsum transtulerunt, & dixerunt, quod sicut differentia, & modus constituens substantiam non est substantia completa, sed incompleta, hac enim ratione substantia, quæ est generalissimum prædicamenti substantiæ, habere potest differentias, in quibus non includatur, quia genus illud tantum est substantia completa, differentia autem est solum substantia incompleta; ita in proposito dixerunt modos, & differentias ens contrahentes ad Deum, & creaturam, substantiam, & accidens, esse quidem essentialiter, ac quidditatiuè entia, non tamen completa, sed incompleta; ens autem completum esse illud dumtaxat, quod ad Deum, & creaturam, substantiam, & accidens determinatur, & ideò in illis tantùm quidditatiuè includi, non autem in modis, vel differentijs illud contrahentibus; vnde per ens completum nedum illud intelligunt, quod est vndequaq; integrum, ac totale, sed etiam sub eo comprehendunt materiam, & formam, aliasq; similes partes, solasq; differentias excludunt, quia non sunt entia vt quod vel quid; sed vt quo, vel quale, ex quo constat ipsos loqui de complemento Metaphysico, non Physico, inter quæ magnum est discrimen, quia ens Physicè incompletum potest esse Metaphysicè completum, vt constat in allato exemplo de materia, & forma.

218 Iuxtà quem dicendi modum prima facie, vt verum fatear, omnia benè saluari videntur, & omnes difficultates declinari, quia rationes, quibus Thomistæ impugnare solent vniuocationem entis, perfectamque eius præcisionem ab inferioribus, & modis contrahentibus, contra hanc sententiam non procedunt, quia non negat differentias, & modos esse aliquo pacto entia, sed solum negat esse entia completa, vnde gratis concedit ens communissimè sumptum, complectendo omnia, quæ sunt, siue completa, siue incompleta, non perfectè præscindere, & sic etiam ens incompletum commune ipsis modis, & differentijs non perfectè præscindere, quia non habet alios modos, vel differentias, per quas ad eos contrahatur; & pariter rationes, quibus Scotistæ propugnant entis vniuocationem, eiusque præcisionem perfectam ab inferioribus suis, & contrahentibus, non hanc sententiam vexant, quia gratis concedit ens completum verè vniuocum esse omnibus rebus, & entibus completis Deo scilicet & creaturæ, substantiæ, & accidenti, non tamen modis, & differentijs; sed ei superaddi differentias, quæ sint entia incompleta, & sic inter ens completum, & ipsas differentias intercedere perfectam præcisionem rationis; ita defendit Albertinus tom. 2. suorum Corollar. principa. philosoph. disp. 3. q. 5. §. *secunda sententia*, Blancus disp. 6. Log. per totam, & alij nonnulli, a qua sententia nec latum vnguem distare puto Scotistas illos citatos n. 176. qui distinguebant ens quid, & quale, & dicebant ens vt quale, & determinatiuum includi in differentijs, & modis contrahentibus, non autem ens, vt quid; porrò quamuis non omnino ijsdem vtantur terminis, eorum tamen placitum in relatam coincidit sententiam; Neoterici namq; per ens completum illud ipsum intelligunt, quod ab illis Scotistis intelligebatur per ens quid, & ab eo solas differentias, ac modos excludent, & per incompletum intelligunt illud, quod ab eis significabatur per ens quale, sub quo solas comprehendunt differentias & modos, & hunc dicendi modum iamdudum docuit Bonetus noster 1. Met. cap. 6. assignans duplicem entis acceptionem scilicet determinati idest completi, & indeterminati idest incompleti & ens hoc modo sumptum ait includi essentialiter in modis, passionibus & vltimis differentijs, non autem primo modo.

Opposita sententia docet non dari hanc rationem entis completi diuersam ab ente transcendenter, & communissimè sumpto, de quo hactenus locuti sumus, quæ communis sit solum inferioribus, quæ sunt entia completa, non autem modis, & differentijs; quæ quidem sententia cõmunis est, passimq; recepta non solum apud negantes perfectam præcisionem entis ab inferioribus sicut est Auersa q. 3. de ente in communi sec. 10. sed etiam apud eam admittentes, sicut est Pasqualig. disp. 41. de conceptu entis; & rursus nedum tale ens completum negant, qui etiam in alijs generibus talem distinctionem gradus completi, & incompleti non admittunt, vt Auersa loc. cit. & quæst. 13. Log. sect. 5. sed & illi quoque qui in alijs determinatis generibus hanc distinctionem admittunt, in præsenti de conceptu entis talem distinctionem nequaquam admittere volunt, vt Suarez disputat. 2. Metaph. sect. 5. a. nu. 13. cum tamen in generibus substantiæ, & accidentis eam concedat disp. 31. sect. 1. & disp. 39. sec. 1. & 3.

219 Dicendum est, quod licet in aliquo sensu etiam in ipso ente talis posset admitti distinctio, nequaquam tamen admitti debet in sensu à Neutralibus inuento, & excogitato; hanc conclusionem esse de mente Scoti nemo ambigere debet, quia cum Doctor loquitur de vniuocatione entis, certum est loqui de communissimo conceptu entis realis, quem mens nostra abstrahere potest, & non solum, vt est commune Deo, & creaturæ, substantiæ, & accidenti, sed etiam modis, & passionibus suis, ac vltimis rerum differentijs; & ad omnia prorsus intelligibilia, vt videre est loc. cit. 1. d. 3. qu. 3. §. *ad quæst. igitur*, vbi concludit esse quidem vniuocum respectu omnium illorum, non tamen de omnibus vniuocè dictum, & in quid, quia non sic dicitur de suis modis, passionibus, ac vltimis differentijs; & inferius §. *contra istam vniuocationem*, concedit hoc ipsum ens essentialiter includi in differentijs non vltimis, signum euidens non loqui de ente completo, quia hoc modo nulla prorsus differentia siue vltima, siue non vltima est ens completum; Et quidem in hoc eodem sensu de ente loquuntur Thomistæ, cum negant eius vniuocationem, perfectamq; ab inferioribus præcisionem; vnde Recentioribus istis illud contingit, quod Neutralibus regulariter euenit, qui nulli partium grati sunt, eorum namque inuentum nec apud Scotistas, nec apud Thomistas gratiam vllam potuit inuenire, eo quia non respondent quæsito, in sensu quo ab ipsis mota est hæc controuersia; & eorum distinctio de ente completo, & incompleto palam excogitata putatur ad euitandas difficultates, & pondus rationum pro vtraque parte. Solet autem hæc conclusio pluribus rationibus probari, & quidem vt plurimum inutilibus, & ineptis; quas tamen omnes; & singulas reprobare non intendo, quia nullam temporis particulam magis dilapidatam censeo, quam quæ impenditur in reijciendis aliorum rationibus, qui nobiscum in conclusione conueniunt; quisque enim suas in medium rationes proferre debet, dum aliæ non videntur ei conuincentes; non inficior tamen interdum non iuuare aliorum rationes ad trutinam euocare, hoc enim aliquando & iuuat, & opus est, & Doctor etiam noster non semel sic procedit; sed eorum consuetudinem damnare intendo, qui totam ferè quæstionem contexunt in impugnandis aliorum rationibus, & tandem ipsi vnam, vel alteram ex suo penu afferunt rationem, quæ peior est omnibus ab ipsis impugnatis; aliquas igitur rationes ab alijs allatas ad conclusionem probandam referam, & reijciam, alias verò minoris momenti quisque pro libitu poterit videre ab Auersa impugnatas loc. cit.

220 Primò itaque Fonseca 4. Met. cap. 2. q. 1. sec. 4. reijcit hoc ens completum, quia hoc vtique deberet esse commune substantiæ, & accidenti, absoluto, & respectiuo; at hoc tale esse non potest, quia non videtur dari posse medium inter esse per se, & esse in alio, inter esse ad se, & esse ad aliud, hæc namq; vel contradictoria sunt, vel saltim contradictoria inferunt scilicet esse per se, & non esse per se, ad aliud, & non esse ad aliud; Hæc ratio à nobis reijcienda est, nedum quia conclusionem positam non rectè probat, sed præcipuè quia destruit vnitatem, & præcisionem conceptus entis transcendentis in superioribus sancitam; hoc enim est argumentum, quo Aureolus impugnabat eam vnitatem, relatum, & solutum ab initio disput. huius n. 24. vbi ostendimus nihil prorsus cõcludere, quia hoc est proprium cuiuscunque gradus communis, & superioris ad plura, quod abstrahat à modis, & differentijs oppositis contrahentibus, licet à parte rei, & in esse, vt aiunt, subiectiuo semper cum alterutra illarum debeat reperiri; sicut ergo ibi diximus conceptum entis transcendentis præscindere ab esse per se, ac esse in alio, ab absoluto, & respectiuo, siue ab esse, ad se, ac esse ad aliud, sic in proposito de hoc ente completo responderi posset, & falsum est isthæc contradictoriè opponi, cum ambo extrema sint positiua, & vt notauit Canonic. noster ibi relatus, quamuis esse per se inferat non esse in alio, & esse ad se non esse ad aliud, non propterea simplices illæ negationes constituunt rationem substantiæ, vel absoluti, sed affirmationes, ad quas sequitur, quia nec substantia, nec accidens, nec absolutum, vel respectiuum constituuntur in esse per puras negationes, sed per modos, ac differentias positiuas, & ideò quamuis ens in communi in statu abstractionis dicatur non esse per se, & pariter non esse in alio; non esse ad se, nec esse ad aliud, non idcircò dici debet substantia, vel accidens, absolutum, vel respectiuum, quia hæc omnia quid amplius dicunt præter illas negationes.

221 Secundò probat Suarez loc. cit. quibusdam rationibus, quarum potissimam inquit esse istam. Quia si daretur hoc ens completum commune substantiæ, & accidenti, deberet esse quoque commune entibus incompletis in genere substantiæ; Probatur consequẽtia, quia entia incompleta de genere substantiæ excedunt à toto genere in perfectione entia ipsa completa de prædicamento accidentis, nam materia prima perfectior est, magisq; habet de entitate, quam quantitas, & forma substantialis magis, quam qualitas, & pariter perseitas, ac rationalitas, prout est differentia substantialis, perfectior est, quam quodlibet accidens, ergo ens prout est commune ad substantiam, & accidentia, multò magis cõmune est ad substantias incõpletas. Sed & hæc quoque ratio claudicat, quia aliud est loqui de complemento physico, & perfectione entitatiua, aliud de complemẽto metaphysico, de quo præcisè loquuntur assertores entis completi; licet enim in primo sensu materia, & forma, & differentiæ omnes

præ-

prædicamenti substantiæ perfectiores sint in entitate, quam accidentia à toto genere, adhuc tamen in posteriori sensu verum est accidentia esse entia magis completa Metaphysicè, quia intra seriem proprij prædicamenti habent perfectum modum essendi, & se habent in illo vt quod, directèque in recta linea collocantur, & nulli alteri adiacent eiusdem prædicamenti, quod non competit differentijs substantiæ in proprio prædicamento substantiæ; Et vt benè adnotauit Auersa cit. etiam ipse Suarez disput. 33. sect. 1. num. 22. concedit aliquam substantiam incompletam perfectiorem esse aliqua completa, vt anima perfectior est lapide, & nihilominus substantiam completam dicit esse vniuocè communem substantijs omnibus completis etiam anima imperfectioribus, non tamen ipsi animæ, quare etiam iuxta eius principia hæc ratio non concludit.

222 Tertiò probat Auersa loc. cit. quia prorsus non apparet, quo pacto ens dicatur quid completum, & esse per se, ac in alio, siue perseitas, & inalietas dicantur entia completa; nec apparet quo pacto in substantia designari valeant duæ rationes cum perfecta distinctione rationis; vna quæ dicatur ratio entis completi, altera quæ dicatur ratio entis incompleti; quinimò ipsa perseitas dicit adæquatè totam rationem, & entitatem substantiæ, dicit enim esset eos, & esse per se, vnde substantia, & perseitas se habent sicut concretum, & abstractum, ens, & entitas, Deus & deitas, non enim differunt in re significata, sed in modo duntaxat significandi magis, vel minus expresso. Hæc ratio falsis principijs totaliter innititur, fusè enim suprà demonstratum est rationem entis in communi à rationibus perseitatis, & inalietatis perfectè præscindere, quia entitas reperitur vbi non est perseitas, vt in accidente, & vbi non est inalietas, vt in substantia, & ideò falsum est perseitatem, vt sic, adæquatè dicere totam rationem, & entitatem substantiæ, quia tunc substantia se tota distingueretur ab accidente, cum in ratione perseitatis nullo pacto cum eo conueniat, quod tamen est falsum, quia cum eo conuenit in ratione entis, & sic aliquo sui conuenit, & aliquo differt. Vnde tandem falsum est substantiam, & perseitatem se habere, vt concretum, & abstractum, quia illa duo non differunt tantum in modo significandi, sed etiam in re, seu in conceptu significato, non enim sola perseitas constituit substantiam, sicut nec sola inalietas constituit accidens, sed copulata & coniuncta cum conceptu entis, velut conceptus proprij cum communi, vt satis liquet ex dictis in superioribus.

223 Quartò probat Pasqualig. loc. cit. sect. 2. ens completum præscindens ab omnibus inferioribus, non potest esse completum in alio genere, quam in genere entis, si enim esset completum in aliquo alio genere, non esset amplius ens præcisum, sed tale ens; ergo non potest dari ens completum præcisum ab inferioribus, quod sit aliquo pacto diuersum ab ente transcendenti communissimè sumpto, assumptum de se patet; Consequentia probatur, quia vt ens sit completum in ratione entis, ex vi talis complementi nequit aliquid aliud dicere, vel addere supra ipsam formalem rationem entis transcendentis, nam si aliquid aliud addit, iam non amplius erit ens, vt sic, ab inferioribus præcisum, sed ens contractum ad determinatum genus, hæc breuiter, & in substantia est ratio Pasqual. quam ibi more suo fusè prosequitur, & adhuc magis declarat in hoc eius efficaciam consistere nu. 7. Sed facilè etiam vt arbitror, assertores entis completi huic occurrerent argumento, nam per ens, communissimè sumptum, quod immediatè, & adæquatè a nihilo contradistinguitur, intelligunt illud quod omnia prorsus entia sub se complectitur, siue sint completa, siue incompleta, & hoc vt diximus in recitanda eorum opinione, aiunt ab illis non perfectè præscindere; & ideo cum eius non agnoscant perfectam præcisionem, nec etiam admittent perfectam contractionem ad completum & incompletum per modum compositionis, vel additionis, vt argumentum intendere videtur, sed per modum solius explicationis, vel expressionis conceptus; Præterea dicent, quod cum ens communissimè sumptum contrahitur ad completum, & incompletum, non propterea constituitur ens in determinato genere substantiæ, vel accidentis, quia est quædam contractio, quæ non ealt extrà genus entis ad diuersas species subente constituendas, sed adhuc remanet intra sphæram entis, vt sic, quia fit per quidditatiuum, & qualitatiuum, quæ entia non distinguuntur, nisi per discrimen completi, & incompleti, completum autem & incompletum intrà idem genus, licet differant secundum magis, & minus, non tamen differunt essentialiter. Vel tandem si rationes quidditatiui, & qualitatiui sunt inter se essentialiter diuersæ, vt nonnulli ex illis concedere videntur, dicent rationem entis à nihilo adæquatè contradistincti per rationem quidditatiui contrahi ad constituendum ens completum, & per rationem qualitatiui contrahi ad ens incompletum; & rationem quidditatiui secum afferre complementum metaphysicum superius declaratum, rationem verò qualitatiui defectum, quia ens, quod constituit, facit alteri adiacere in genere entis, quod in eo genere defectum importat; vnde gratis concedent ens completum non importare conceptum entis, vt sic in tota sua amplitudine, vt contradistinguitur à nihilo, sed ens determinatum ad illud, quod est commune omnibus entibus completis, per rationem quidditatiui, & iuxtà hanc vltimam solutionem tota vis illius argumenti mihi exhausta videtur, nisi aliunde fulciatur.

224 Quintò Itaque cum hic dicendi modus non differat, vt diximus, ab opinione illorum Scotistarum, qui vt saluarent modos entis, ac vltimas differentias includere essentialiter ens, distinguebant de ente quid, & quali, reijciendus est eisdem rationibus, quas adhibuimus n. 182. contra illos, parum vel nihil immutatis; & summa consistit in hoc, quod ita distinctio entis completi, & incompleti nihil prorsus iuuat ad euitandas difficultates, ob quarum euasionem excogitata fuit, imò easdem omninò incurrunt eius Auctores quibus subiacent negantes talem distinctionem; Probatur hoc assumptum. Nam admissa tali distinctione entis completi, & incompleti, cum hoc non secus ac illud sit in rerum natura citrà quodcunq; opus intellectus, concedere oportebit ens communissimè sumptum ad entia completa, & incompleta, quod adæquatè distinguatur contra nihil, & præscindat, vt sic, ab ente completo, & incompleto, & tunc redit difficultas, quomodo conceptus ille superior ad hæc inferiora contrahi debeat, & num modus contrahens ens communissimè sumptum includat illud intrinsecè, nec ne, nam si non includit, nihil erit; si includit, vel dabitur processus in infinitum, vt Scotus vrgebat, vel idem dici poterat de ente transcendenter sumpto absque distinctione entis completi, & incompleti. Tum quia sic ascendendo geminari oportebit in infinitum præfatam distinctionem entis completi, & incompleti, quia cum illa ipsa ratio entis præscindentis à completo, & incompleto cogitetur contrahi per modos completionis, & incompletionis; rursus ad hanc contractionem declarandam, & præcisionem entis communissimè sumpti ab his modis, recorrere opus erit ad ens completum, & incompletum, quia illi modi completionis, & incompletionis erunt entia incompleta, & qualitatiua; & species entis per ipsos constitutæ erunt entia completa, & quidditatiua, vnde & ens incompletum, quod erat altera species entis communissimè sumpti, debebit dici ens completum, vt distinguitur à modo incompletionis, per quem constituitur, eo pacto quo substantia dicitur ens completum, vt distinguitur à perseitate, per quam constituitur; ac ipsum quoque ens communissimè sumptum, quod à completo, & incompleto præscindere dicebatur, dici debebit completum, quia concipitur per modum conceptus contrahibilis, & quidditatiui, non autem contrahentis, & qualitatiui.

Rursus sicut ens completum ponitur vniuocum ad omnia completa, ita à pari etiam incompletum ad incompleta omnia erit vniuocum, & hic rursus redeunt difficultates, quo pacto vnumquodque ad sua debeat descendere inferiora, & num quidditatiuè includatur in suis contrahentibus; & quia ens incompletum concipitur per modum prædicati quidditatiui respectu inferiorum suorum, hac ratione dici debebit ens completum, quia respectu suorum inferiorum est ens metaphysicè completum non secus, ac illud quod ex opposito ponitur completum respectu suorum; Quod si ad has angustias declinandas dicant, vt de facto respondent, ens communissimè sumptum complectendo entia tam completa, quam incompleta, non perfectè præscindere; & sic etiam ens incompletum commune ipsis modis, ac differentijs non perfectè præscindere, quia non habet alias differentias, per quas ad eas contrahatur, conuinci poterunt rationibus Scoticis, quibus supra probauimus præcisionem conceptus entis à finito, & infinito, ipsi namq; eas recipiunt, & illis coactiuati fatentur præcisionem, & vnitatem conceptus entis ad finitum, & infinitum; sed certè si huic proposito applicentur, non minus probabunt perfectam præcisionem conceptus entis à completo, & incompleto (hac distinctione admissa) & rursus entis completi ab omnibus completis, & incompleti ab incompletis, quam probent præcisionem eius à finito, ac infinito, & si dicant differentias illas intra rationem entis incompleti se totis differre, & non per aliquid superadditum, vt in eis detur status; tenentur reddere rationem, cur ab initio id dici non potuerit de modis ipsius entis, vt sic, intra rationem entis transcendentis absq; alia distinctione entis completi, & incompleti.

225 Sextò vlterius hoc ens completum, vt ponitur à Recentioribus distinctum ab ente transcendenti, reijcitur à priori, quia non satis explicari potest quid importet hoc complementum, quod enti transcendenti, vt est commune omnibus per se intelligibilibus, conuenire nequeat; si enim sermo sit de physico complemento, hoc non est ad rem, neq; de hoc ipsi loquuntur, cum certum sit etiam apud ipsos ens, quod ipsi completum vocant, dici de materia, & forma, quæ sunt physicè incompleta; si verò sermo est de Metaphysico complemento, hoc rursus potest dupliciter explicari, vel ita quod illud dicatur Metaphysicè completum, quod constituitur ex pluribus gradibus, & respectu illius incompleta dicantur illa, quæ tanquam partes sunt constitutiuæ eius, sumendo tam genus, quam differentiam, itaut ens completum accipiatur pro gradu totali, & incompletum pro partiali; & neque in hoc sensu ens dici potest completum, & differentiæ incompletæ, cum ens non dicat totam essentiam compositi metaphysici; vel ita explicari potest metaphysicum complementũ, vt ille dicatur gradus completus, qui prædicatur in quid, & se habet ad modum per se stantis, quo pacto prædicantur genera & species in recta linea prędicamentali collocata; gradus vero incompletus, qui se habet admodum adiacentis, & prędicatur in quale, quo pacto prędicantur differentiæ a latere collocatæ, quo quidem sensu videntur Recentiores in proposito loqui de metaphysico complemento, vt diximus ab initio quæstionis, & sanè in hoc sensu ens transcendens, de quo hactenus locuti sumus, & adæquatè contradistinguitur à nihilo, & ab ente rationis est metaphysicè completum, quia prædicatur in quid de suis inferioribus; & quamuis apud Scotum non ita prædi-

cetur de suis modis, passionibus, ac vltimis differentijs, ita tamen prædicatur etiam de illis in sententia horum Recentiorum; ergo nullateous euitare possunt, quominus ens transcendenter sumptum, vt est commune omnibus per se intelligibilibus, dicatur metaphysicè completum. Confirmatur, quia iuxtà explicationem ipsorum Aduersariorum, differentiæ solum ab hoc complemento excluduntur, sed ens transcendenter sumptum respectu omnium per se intelligibilium rationem differentiæ non habet; ergo ab hoc complemento, de quo ipsi loquuntur, excludi minimè potest, cum ergo tali complemento non careat, vana est illa distinctio de ente completo, & incompleto in sensu ab eis intento.

226 Postremò, vt declaremus quo sensu possit admitti distinctio entis completi, & incompleti, recolendum est ea q. præcedenti, quod licet ens, vt sic, ob suam maximam communitatem omnia prorsus intelligibilia transcendat, & in omnibus imbibatur, non tamen eodem modo imbibitur in omnibus, nam in ijs, quæ propriè respicit, vt inferiora, imbibitur quidditatiuè; & in eorum essentiali conceptu includitur, vt in Deo, creatura, substantia, & accidente, sed in his, quæ respicit lateraliter, vt sunt eius modi, ac differentiæ, vel respicit conuertibiliter, vt sunt eius passiones, imbibitur tantùm realiter, & identicè. Quia igitur perfectiori modo, & potiori iure sunt entia, quæ directè, & formaliter includunt in suo essentiali conceptu rationem entia, quam illa, quæ dicuntur entia identicè tantùm, & realiter; ideircò illa dici possunt entia completa, ista verò incompleta; in hoc igitur sensu admitti potest distinctio illa entis completi, & incompleti adeòque tamen ens completum, quam incompletum dicant eandem rationem formalem entis, sed diuerso modo participatam, nam perfectè participatur ab ente completo, & imperfectè ab incompleto, vndè denominatio completi, & incompleti non ex parte ipsius entis attendi debet, quæ semper vna, & eadem est, sed ex parte inferiorum, quibus communicatur, & modo, quo eis communicatur; cum enim eis communicatur quidditatiuè, & essentialiter dicitur ens completum, cum verò communicatur eis realiter tantùm, ac identicè, dicitur incompletum; Et in hoc quoque sensu, & non aliter, intelligi debet eadem distinctio, cum gradus prædicamentales inter se distingui solent per discrimen completi, & incompleti, vt nimirum substantia completa dicatur, quæ in suo formali, & quidditatiuo conceptu rationem substantiæ includit, illa vero incompleta quæ solùm dicitur substantia identicè, & realiter, quales sunt differentiæ substantiales, & sic de alijs prædicamentis, vt magis mox explicabitur.

227 In Contrarium objicitur primò fundamentum ab initio quæsiti insinuatum, quod in prædicamento substantiæ datur substantia completa, quæ est supremum genus illius prædicamenti perfectè præscindens à suis differentijs, & datur substantia incompleta, quæ in eis intrinsece includitur, alioquin saluari non posset differentias substantiæ esse substantias, & adhuc genus substantiæ esse extrà conceptum illarum, & sic pariter alia prædicamenta disponuntur per gradus completos, & incompletos ergo pariter de ente dicẽdum est, alioquin saluari non posset modos entis esse aliquid in rerum natura, nec tamen includere rationem entis, quam contrahunt.

Respondent aliqui concesso antecedente, negando adhuc consequentiam, & negando paritatem de ente transcendenti, & alijs gradibus prædicamentalibus, conanturque reddere disparitatis rationem, quorum responsiones, & disparitates optimè confutat Auersa loc. cit. non enim reddi potest disparitatis ratio, quæ minimum vrgeat, nam si in alijs generibus entis assignentur gradus perfectè præscindentes qui a differentijs distingui dicantur per discrimen completi, & incompleti, pari ratione, & eodem modo, vt ait Auersa, debebit talis distinctio, & perfecta præcisio admitti in ente respectu suorum inferiorum, ac differentiarum; itaque concessa paritate dicendum est etiam in substantia, & alijs generibus admitti posse præfatam distinctionem completi, & incompleti, itaut differentiæ prædicamenti substantiæ dicantur substantiæ incompletæ, genera verò & species substantiæ completæ, non tamen in sensu, qui intenditur in argumento, nam in eo sensu patitur omnes impugnationes, quas fecimus contra distinctionem entis completi, & incompleti num. 224. & 225. vt per eas discurrenti patebit, sed solum admitti potest in sensu à nobis explicato n. 226. neque eo pacto, quo innuitur in argumento, saluandam esse præcisionem perfectam generis substantiæ a suis differentijs, & simul earundem substantialitatem, iamdudum ostendimus disp. 5. Log. quæst. 3. art. 3. ad 3. prin. quia vt etiam notauit Canon. 1. Phys. q. 7. art. 2. si dicatur differentias substantiæ esse quidditatiuè substantias, non quidem sumendo substantiam pro substantia, quæ est apex in prædicamento, & dicitur substantia completa; sed esse substantiam latè sumpto nomine substantiæ, prout distinguitur ab accidente, sic enim comprehendit tam substantias completas, quam incompletas; si, inquam, ita dicatur, non satisfacit, quia eadem recurrit difficultas de illo conceptu substantiæ, vt etiam comprehendit incompletas, nam & substantia, vt sic, diuidi potest per spiritualem, vt est anima, & corpoream, vt alia qualibet forma substantialis, respectu quarum non ita esset analoga, vt excluderet rationem generis vniuocè, utrumque ergo quæri poterit de modis, vel differentijs substantiam illam adhuc communius sumptam contrahentibus, an sint substantiæ, nec ne, quomodo; nec vnquam difficultatis satisfiet, nisi dicendo esse vtique substantiales, non quia inuoluant essentialiter rationem substantiæ, sed quia esse substantiale recipiunt à ratione substantiæ, quam coarctant per identitatem cum ea, & hac præcisè ratione dicuntur substantiæ incompletæ, non aliter, nec in alio sensu, & sic pariter dicendum de differentijs in alijs generibus proportione seruata.

228 Dices explicando substantiam completam, & incompletam in hoc sensu, materia & forma essent substantiæ completæ, quia includunt quidditatiuè in suo conceptu rationem substantiæ, vt distinguitur contra accidens atque ideò directè in prædicamento collocari deberent, cuius oppositum in Logica, & Physica docuimus; Resp. ita dicendum esse in rei veritate, posseque ita disponi prædicamentum substantiæ, vt eis apex sit substantia abstrahens à completa, & incompleta, cum talis conceptus non sit transcendens, sed finitus, & limitatus, atque ita notauimus disp. 7. Log. q. 1. art. 1. ad 2. prin. solent autem dici materia, & forma substantiæ incompletæ Physicè, quatenus sunt partes compositi Physici, & solent à recta linea prædicamentali substantiæ excludi, quia iuxtà structuram, quam nobis reliquit Arist. illius prædicamenti, solæ substantiæ finitæ, & completæ in ea serie collocantur; & sola substantia finita, & completa est illius prædicamenti supremum genus, vt nos quoque loc. cit. docuimus, sicut enim ab eo illius cathegoriæ structuram accipimus, ita eius testimonio stare debemus quoad eius generalissimum construendum; absolutè tamen, & simpliciter loquendo alio modo construi potest substantiæ prædicamentum, itaut sub se comprehendat tam substantias completas, quam incompletas, vt ibi dictum est.

Secundò arguunt ad idem, eo quia potest concipi tota ratio conuenientiæ secundum essentiam entis completi, in qua conueniunt Deus, & creatura, substantia, & accidens, quæ sunt entia completa, & ita præscindi, vt non imbibitur in rationibus inferioribus contrahentibus, quæ sunt entia incompleta, vt sunt finitas, & infinitas, perseitas, & inalietas, omnia enim entia completa in hoc conueniunt, quod sint entia completa; vndè potest abstrahi ratio conuenientiæ; differentiæ vero entis completi non sunt huiusmodi, cum non participent rationem entis completi; cum igitur ratio entis completi non imbibatur in differentijs inferiorum, optimè poterit à suis inferioribus adæquatè præscindere, tota enim ratio, cur non posset præscindere, esset, quia imbiberetur in differentijs, quemadmodum imbibitur ratio entis transcendentis communissimè sumpti; ita arguit Albertinus loc. cit.

229 Resp. cogitari posse illam conuenientiam entium completorum inter se, quatenus omnia intrinsecè, & quidditatiuè participant rationem entis, quo pacto non participatur ab entibus incompletis; hoc tamen non infert aliam esse rationem entis completi, quæ descendit in Deum, & creaturam, substantiam, & accidens, & aliam entis incompleti, quæ descendat in finitatem, & infinitatem, perseitatem, & inalietatem, quia ens dicit vnam, & eandem indiuisibilem rationem respectu omnium, sed tantùm infert esse diuerso modo participatam ab illis illam eandem entis rationem; vndè istud complementum, & incomplementum non ea parte entis cogitari debet, cuius ratio vna est, ac indiuisibilis, & respectu omnium vnum, & eundem effectum formalem præstare debet idest vel formaliter, & quidditatiuè, vel saltim realiter, & identicè communicare esse, seu rationem essendi, sed ex parte participantium rationem entis completè, & incompletè, & ideò cum illa diuersitas ex parte inferiorum, & participantium ens procedat, non verò ex parte ipsius entis, consequenter nullam diuisionem, vel distinctionem in ipsa ratione entis inferre potest, vt alia sit ratio entis completi, & alia incompleti, vt argumentum concludere intendit, sed tantum in modo, quo participatur ab eis; Prætereà falsum est, quod etiam in argumento addebatur, totam rationem, cur ens completum præscindere non posset, esse, quia imbiberetur in differentijs inferiorum; Nam vt diximus quæst. 3. per totam, sed præcipuè num. 50. parum refert ad perfectam præcisionem conceptus abstrahibilis, quod includatur in differentijs contrahentibus, vel non, sed sufficit, quod differentiæ contrahentes non includantur in illo, eo enim ipso conceptus ille intelligitur ab illis præscindere.

230 Tertiò tandem, quia verè sunt quædam entia completa, nempe genera, & species, quædam incompleta, nempe differentiæ, concedi ergo debet ens completum commune omnibus entibus completis, & præscindens a differentijs, tanquam ab entibus incompletis; Insuper in coordinatione prædicamentorum disponuntur in recta linea tantùm illa, quæ sunt completa in eo genere, differentiæ autem collocantur à latere, sed ens est illud, quod diuiditur in genera prædicamentalia; ergo hoc dici debet ens completum, directè quidem complectens ipsa genera, non autem differentias.

Resp. quamuis Logicus disponendo coordinationem prædicamentorum illa dicat entia completa, quæ accipiuntur per modum totius, quia sic apta sunt ad prædicationem, & illa incompleta, quæ accipiuntur per modum partis, ideoque ad prædicationem inepta sunt, vt diximus disp. 6. Log. qu. 3. art. 1. Tamen apud Metaph. qui potius attendit modum essendi, quam prædicandi naturarum, non ex modo prædicandi sed ex modo essendi, & participandi rationem entis ista distinctio desumi debet, vt explicauimus n. 226. vndè Metaphysicus naturas genericas, & specificas entia completa vocat, quia intrinsecè, & essentialiter includunt rationem entis, differentias verò appellat incompleta, quia illam non participant

nisi

nisi realiter, & identicè, quod est participare rationem entis imperfectè, & incompletè; Sed siue Logicè, siue Metaphysicè hanc distinctionem explicemus, nunquam concludi potest, quod detur ens completum distinctum ab ente transcendenti, quia Logicè loquendo ens transcendens debet dici completum, quia accipitur per modum totius, & in quid prædicatur de suis inferioribus; & rursus si de ente completo loqui velimus Metaphysicè, nec etiam benè deducitur, quod sit quidam conceptus communis ab ente transcendenti distinctus, sed est idem prorsus conceptus entis, qui ex modo perfecto, vel imperfecto, quo ab inferioribus participatur, denominationem suscipit completi, & incompleti iuxta explicationem datam nu. 220.

QVÆSTIO IX.

An detur ens abstrahens ab ente reali, & rationis, positiuo, & negatiuo.

231 QVamuis in cæteris scholis opinio vulgata, & omnium ferè communi calculo firmata ferat ens, vt sic, merè æquiuocè dici de ente reali, & rationis, itaut non detur vllo pacto aliquid abstrahens ab vtroque, sed solum nomen entis significans ens reale conueniat enti rationis, nihilominus in schola nostra non defuit, qui oppositum, vt verum, tenuerit in sententia Scoti, vel saltim, vt probabile; ita docuit ex professo Bonet. Scot. acutissimus 1. suæ Met. c. 6. *Sicut autem inquantum ens*, & Barg. 1. d. 29. inquit saltim problematicè hoc posse defendi in via Scoti, quia apud Doctorem hoc fuit problema, cum varijs in locis modo in vnam modò in aliam declinet partem, imò ait Doctorem in reportatis Parisiensibus 1. d. 29. viam præbere vtramq; defendendi partem, quamuis ibi magis ad vniuocationem declinare videatur; hinc non rectè Meurisf. lib. 1. suæ Met. quæst. 2. dixit nullum Scotistam vsquam hanc tradidisse doctrinam de vniuocatione entis, vt sic, ad ens reale, & rationis; Alij vero, quamuis hoc assertum vniuersaliter non defendant, adhuc tamen existimant, vt refert Suarez disp. 47. Met. sec. 3. n. 2. aliqua saltim entia rei, ac entia rationis vniuocè conuenire, nimirum relationes reales, & relationes rationis, ad quas docent genus prædicamenti ad aliquid esse synonimum, pro qua sententia refertur S. Thomas p. 1. q. 28. art. 1. & 2. q. 23. art. 7. & quodlibet. 1. art. 2. quibus in locis Caiet. expressè sentit ipsum *esse ad*, vniuocè dici de relatione reali, & rationis, quod etiam docent Capreolus 1. d. 33. q. 1. & Soncin. 5. Met. q. 26. concl. 2. & alij quamplures ex ea schola.

232 Alij tandem, quamuis nullo pacto id asserant de ente reali, & rationis, nec in tota eorum vniuersitate, nec re pectu quorundam entium, quia re vera ens rationis non simpliciter est, sed potius putatur esse, quia tamen à parte rei nullo cogitante intellectu dantur quædam priuationes, & negationes, vt cęcitas in oculo, tenebra in aere, quæ proinde appellant entia realia negatiua, consequenter affirmant dari conceptum entis vniuocum abstrahentem à positiuo, & negatiuo, pro qua opinione refert Pasqualig. co. 1. Met. disp. 26. sec. 1. Ægid. 2. d. 34. q. 1. art. 3. ad 4. Tromb. 12. Met. q. 6. Io. Can. 1. Phys. qu. 14. art. 1. (apud quos tamen Scotistas l. c. expressè hoc non inuenitur, sed solùm negationes, & priuationes appellant entia realia negatiua, non specificando an ens sit commune vniuocum ad positiuum, & priuatiuum) Conimb. eodem lib. cap. 9. q. 7. art. 1. Rub. trac. 3. q. 1. in quam opinionem nos quoque descendere debere quis suspicabitur ob explicationem à nobis assignatam definitionis principiorum disput. 1. Phys. q. 1. concl. 2. quam vniuocè diximus competere materiæ, formæ, & priuationi. Opposita tamen sententia est communis in omni schola docens non dari conceptum entis præcisum ab ente reali, & rationis; positiuo, & negatiuo, atque ideo esse æquiuocum, ad eas solum est dubium an sit purum æquiuocum, vt vult Soncin. 4. Met. q. 5. Iauell. 1. Met. q. 1. Baunes 1. p. q. 28. artic. 1. an potius æquiuocum analogum, vt alij.

ARTICVLVS I.

Nonnulla de ente rationis recoluntur ex Logica.

NEquit propositæ Controuersiæ exacta haberi resolutio, nisi agnita prius entis rationis essentia, & quidditate, vt ab ente reali secernitur; quamuis autem exactissimam entis rationis cognitionem in Logica præmiserim disp. 3. vbi de ipso agitur ex instituto, aliqua tamen inde huc reuocare censui ad melius percipiendum statum propositi quæsiti, quod etiam libentius facio, vt quædam ibi dicta defendam ab impugnationibus Poncij, cum hic sit opportunus locus loquendi de ente rationis.

232 Primo supponendum est ex dictis disp. 3. cit. q. 1. contra nonnullos, in omni schola ens rationis admitti debere, capiendo ens rationis pro eo, quod solum habet esse obiectiuè in intellectu non aliter nec alio modo; ita quod quoad omne suum esse siue essentiæ, siue existentiæ, siue actuale, siue possibile pendeat ex consideratione intellectus, quatenus si existit, non nisi per opus intellectus existit, & si potest existere, hoc ideò dicitur, quia intellectus potest illud efformare, quod ibi sufficienter probatum manet, ac etiam satis lepide probant ad hominem recentes quidam, nam negantes entia rationis, aut illa cognoscunt, dum negant, vel non cognoscunt; non secundum, quia tunc omninò irrationabiliter ea negarent, quia de obiecto ignoto iudicium fieri non potest, si cognoscunt, ergo habent illud esse obiectiuum, quod nos prætendimus. Nedum autem istam conclusionem ibi probauimus, sed & omnes difficultates contra eam vrgentes diluimus, inter quas præcipua erat illa. Quicquid intelligitur prius est intelligibile, quam intelligatur, quia actus secundus supponit actum primum; sed si daretur ens rationis, non esset prius intelligibile, quam intellectum, ergo non datur, Probatur minor, quia omne quod est, antequam intelligatur, est ens reale. Cui difficultati satisfactum est ibi ad 3. Conf. primi prin. quod re vera loquendo de ente rationis secundum suum esse formale, & actuale, non prius habet esse intelligibile, quam intellectum, quia in ente rationis ita considerato potentia ad intelligi non antecedit actum, cum actu intelligi, & cognosci sit veluti de essentia entis rationis, quemadmodum in Deo potentia ad existendum non absolutè dicitur præcedere actum existendi, quia actualis existentia est de essentia Dei, est enim regula, quod quando actus est de essentia rei, tunc in illa re potentia non dicitur actum antecedere; addidi autem ibi, ex hoc inferri non posse absolutè loquendo ens rationis nullo modo esse cognoscibile, antequam cognoscatur, nec quoad hoc in ipso actum secundum ab actu primo secerni posse; sed tantùm quod non sit prius in se idest secundum suum esse formale, & actuale (licet ibi particula *in se*, in quibusdam originalibus ex errore præli deficiat) cognoscibile, quam cognoscatur, quia saltim virtualiter in suis causis potest dici prius intelligibile, quam intellectum, imò etiam & in aliquo sensu formaliter, & actualiter, quorum vtrumque postea explico, nam paulò infrà in solutione ad 2. prin. ad 2. eius argumenti confirmationem dico entia rationis esse intelligibilia, antequam intelligantur, non quidem formaliter, sed virtualiter, ad quod non est necesse, vt præcedat opus intellectus secundum aliquod esse proprium, sed sufficit si in re præcedat fundamentum, qualecunque illud sit, & in intellectu potentia, & virtus intelligendi, vnde esse intelligibile in entibus rationis non est aliquod intrinsecum, vt in entibus realibus, sed potius est denominatio extrinseca à potentia intellectiua procedens quatenus quæ non sunt, nec esse possunt, concipere potest ad modum entis.

Deinde quæst. 2. art. 2. ad 1. prin. explico, quo pacto ens rationis etiam quoad suum esse formale, & actuale dici queat habere prius esse intelligibile, quam intellectum, explico autem distinguendo de duplici cognitione entis rationis, vna directa, altera quasi reflexa ex Doctore 2. d. 1. q. 4. & d. 1. q. 5. B. prima est, qua fingitur, & accipit suum esse ens rationis, qua ratione Doctor 6. Met. c. 1. ad 1. arg. vocat eam cognitionem practicam, quia per eam practicè, & in actu exercito versatur intellectus circa ens rationis fingendo, quod non est, ac si esset; altera verò dicitur speculatiua, quia per eam veluti in actu signato consideratur ens rationis iam factum per primam cognitionem; vnde in ea habet ens rationis præcisè rationem obiecti, non effectus; quia igitur per secundam cognitionem non recipit esse, sed ei supponitur, vt vnum de numero intelligibilium, vt loquitur Doctor cit. 2. d. 1. qu. 5. B. hac inquam, ratione dici potest etiam in se, & quoad suum esse actuale, & formale prius habere esse intelligibile, quam intellectum, quia in prima cognitione accipit proprium esse rationis, & intentionale, quod postea per secundam cognitionem attingitur, sicut est, & quoad prædicata essentialia enti rationis conuenientia.

234 Quia verò Complutenses quoque disp. 2. Log. q. 1. negant & ipsi ens rationis habere prius esse intelligibile, quam intellectum, quia inquiunt actu cognosci esse de essentia entis rationis, & quando actualis de essentia entis, potentia non antecedit actu in tali ente, vt patet in Deo, vbi hac de causa potentia ad existendum actualem ipsam existentiam non antecedit; suspicatur Poncius disp. 1. Log. q. 2. me accepisse totam hanc solutionem, & doctrinam à Complut. loc. cit. ideòque me cum illis simul impugnat, & in primis redarguit contradictionis, quia in eodem ipso loco fatemur ens rationis esse cognoscibile, antequam cognoscatur; quæ autem maior potest esse contradictio, quam quod ens rationis sit cognoscibile, antequam cognoscatur, & non sit prius cognoscibile, quam cognoscatur? nisi fortè sit aliqua differentia ponenda inter *antequam*, & *priusquam*; Deinde probat hoc absolutè falsum esse, nam quemadmodum ex eo, quod verum sit dicere hodie, quod Antichristus sit producibilis, & non sit verum dicere, quod sit productus, optimè colligitur, quod sit prius producibilis, quam producatur, ita similiter optimè colligi potest chimæram esse prius intelligibilem, quam intelligatur, ex eo quod verum sit dicere illam intelligibilem esse iam, licet non intelligeretur actu iam; & hinc posteà infert exemplum adductum de existentia Dei non esse ad rem, sed potius ad oppositum, quia pro nullo instanti verum est, quod possit existere Deus, pro quo non sit verum, quod de facto existat; cum ergo verum sit dicere pro hoc instanti, quod ens rationis sit intelligibile, licet pro hoc instanti non intelligeretur; sequitur potius ex illo exemplo, quod sit prius intelligibile, quam actu intelligatur. Rursus non minus ait falsum esse actu cognosci esse de essentia entis rationis, nam actu cognosci dicit formaliter ipsam cognitionem, per quam cognoscitur ens rationis; ergo non potest esse de essentia alicuius, de cuius essentia non sit actualis illa cognitio; constat autem actualem co-

gnitionem, qua chimæra cognoscitur, non esse de essentia eius, quia tunc ens reale esset de essentia eius, & cognitio terminaretur ad seipsam, & in cognitione entis rationis semper interueniret actus reflexus, quo cognosceretur ipsa cognitio. Deinde meam quinque adducit responsionem (quasi non amplius respondeam cum Complutens.) qua dico ens rationis secundum esse fundamentale, prius vtique esse intelligibile, quam intellectum, non tamen secundum esse formale. & proprium; & eam impugnat, quia de illo ipso ente rationis formaliter loquendo quod intelligitur in hoc instanti, verum erat dicere in instanti antecedenti, quod erat intelligibile, & non solùm id verum est de fundamento eius, vt est manifestum, ergo quoad esse etiam formale prius est intelligibile, quam intelligatur. Denique suam subdit solutionem ad propositam difficultatem dicendo, omne intelligibile prius esse, quam intelligatur, quoad esse essentiæ, non autem quoad esse existentiæ, quia de facto ipsamet entia realia sæpè prius intelliguntur, quam existant realiter, & ideò in proposito minimè opus esse, quod ens rationis sit prius quoad esse existentiæ, quam intelligatur.

255 His omnibus modò occurrendum est, in primis quod ait in solutione huius difficultatis me sequi Complut. ipsemet reuocare videtur, dum paulò infrà meam adducit responsionem, eamque impugnat, vt in aliquo diuersam ab ea Complut. quia re vera mea responsio clarius, & euidentius difficultatem soluit; quamuis autem in eo consentiam cum Complut. quod ens rationis non prius habet esse intelligibile, quam intellectum, & in exemplo quoque quod adducunt de existentia Dei; non ideò dicendum erat me in hoc secutum esse Complut. sed Doctorem nostrum, quem citaui in illa ipsa quæstione a.d. 1. quæst. 5. art. 2. disertè docentem entia rationis, & secundas intentiones non prius habere esse in memoria, quam in intelligentia, loquendo de suo esse proprio, & formali, vt per hanc paritatem ostenderet etiam creaturas cognitas in mente diuina non prius habere esse intelligibile, quam intellectum; postquam igitur sub lit. G. dixerat lapidem in mente diuina non habere prius esse intelligibile, quam intellectum, infrà lit. H. declarando ordinem naturæ, qui reperitur inter obiectum primarium, & secundarium comparatione diuini intellectus, & præcipuè secundum naturæ instans ita loquitur, *sequitur secundum instans naturæ in quo comparatur intellectus, & voluntas diuina ad aliud obiectum secundarium, & quia in illo instanti obiectum illud non est ex se actu intelligibile sed fit actu intelligibile per intellectum, ideo non habet esse in memoria diuina, vt memoria est, sed producitur actu intelligentia in tali esse obiecti sicut in nobis intentiones secundæ producuntur per intellectum, & non sunt in memoria, vt memoria est*, si ergo hæc est doctrina Scoti, & vt talem adduxi in ea quæstione, cur ait me in hoc secutum esse Complutenses, & non potius Complutenses mecum secutos esse Scotum, sanè potiori iure dicere quoque poterat distinctionem illam, quam adduxi de duplici cognitione entis rationis, vna directa, altera reflexa, adeò necessariam in materia de ente rationis, me accepisse ab Auersa, Blanco, & alijs Neotericis, qui eam in terminis tradunt; Sed memini me sæpius dixisse, & præsertim disp. 9. Phys. nu. 13. quod cum Scoti Doctrinam, & quæ præsertim in terminis ab ipso traditur, in scriptis Recentiorum inuenio, quamuis de more suo doctorem non memorent, eam libenter accipio, vt eorum furta detegam, non enim fur appellandus est, qui interdum doctrina alicuius Auctoris vtitur, quem citat, sed furtum est, quando non citat, furari namque est rem alienam accipere inuito Domino; non displicet autem Auctoribus, imò summè gaudent, cum alij eorum vtuntur doctrina, sed displicet, quando non citantur, & eorum doctrina adducitur, veluti ex proprio penu, quod est commune vitium Recentiorum, qui paucos citant Auctores, ne citando ansam lectori præbeant faciendi visum & repertum.

256 Immeritò etiam me arguit contradictionis, hic Auctor, quasi absque vlla prorsus limitatione, vel declaratione dixerim in ea ipsa solutione ens rationis non prius habere esse intelligibile, quam intellectum; & esse cognoscibile, antequam cognoscatur, quæ est manifesta contradictio; quamuis enim Complut. ita loquantur, non sic ergo, vt constat ex ea solutione allata nu. 233. sed dico, quod licet ens rationis formaliter, & actualiter consideratum secundum suum esse proprium, non prius habeat esse intelligibile, quam intellectum; tamen adhuc absolutè loquendo, potest in aliquo sensu dici cognoscibile antequam cognoscatur, quia scilicet in suis causis, & fundamentaliter consideratum potest dici prius intelligibile, quam intellectum; imò etiam & aliquo sensu formaliter iuxtà sensum duplicis allatæ cognitionis directæ, & reflexæ, quam quidem declarationem non afferunt Complut. neque potest ipse huius meæ declarationis ignorantiam prætendere, quando quidem eam adducit; si ergo explico non semel, quo sensu dici possit ens rationis prius intelligibile, quam intellectum, & quo sensu non, cur contradictionis redarguor? Cum autem hanc meam explicationem impugnat, quia de ipso etiam esse formali, & proprio loquendo verum est dicere ens rationis prius esse intelligibile, quam intelligatur, nam in ipsomet instanti quo sic intelligitur, verum est dicere, quod in instanti antecedenti sic erat intelligibile, hæc sanè est ipsamet obiectio, quæ in ea quæstione adducitur à me pro 2. conf. secundi argumenti principalis, vbi arguo entia rationis prius habere esse intelligibile, quam intellectum, & prius esse possibile, quam actuale, quia antequam ad modum entium concipiantur, possunt sic concipi, & verum est dicere antequam concipiantur, esse sic conceptibilia; ecce ipsam eius obiectionem, cui ibi satisfactum est dicendo ad has, & similes locutiones de entibus rationis verificandas opus non esse, quod præcedant opus intellectus secundum aliquod esse proprium, & formale, sed sufficere, si in re fundamentum quoquo modo præcedat, & in intellectu potentia, & virtus ad confingendum ens rationis, atque ideo esse intelligibile in entibus rationis, antequam intelligantur, non esse aliquod intrinsecum, vt in entibus realibus, sed puram denominationem extrinsecam desumptam à potentia entis rationis fabricatiua. Ex quo deducitur paritatem assumptam de Antichristo producibili, & nondum producto, non esse omni ex parte adaptatam, quia eius producibilitas fundatur in esse reali potentiali, quod habet antecedenter ad actualem existentiam, vt infrà dicemus disp. 8. quæst. 1. & ideò etiam per intrinsecam denominationem dici potest prius producibilis, quam productus; at non ita est de ente rationis, quia possibilitas, & intelligibilitas antequam ab intellectu fabricetur, non verificatur de eo, nisi ratione fundamenti, & per solam denominationem extrinsecam desumptam à potentia illius fabricatiua; potest etiam in aliquo sensu admitti intelligibilitas in ipso per denominationem intrinsecam, & in aliquo eius esse formali, & proprio fundatam, cum scilicet iam fabricatum per operationem directam intellectus, potest deinceps alio actu reflexo ab intellectu attingi quoad eius esse intrinsecum, formale, & proprium, quod per actum directum ab intellectu recipit; hanc ergo solutionem ibi datam debebat Poncius infringere, & non eandem obiectionem ibi solutam de nouo afferre.

237 Et quidem ens rationis non prius habere esse intelligibile, quam intellectum, nedum cum Scoto cit. tenent Complutenses, sed etiam nuper Ouied. Controu. 12. Met. punc. 1. vbi referens hunc dicendi modum Poncij, vt quorundam Recentiorum inuentum, qui asserebant ens rationis non dicere essentialiter actu cognosci, sed tantum posse cognosci, quia antequam ens rationis cognoscatur actu, & habeat esse actuale, habet suum esse possibile ex eo, quod possit cognosci, & in illo possibilitatis statu retinet totam suam essentiam, quæ non includit existentiam, sicut essentia hominis non dicit illius existentiam, & ita homo possibilis totam suam retinet essentiam. Hunc, inquam, nouum dicendi modum, vt prorsus inanem, & solum in verbis consistentem refutat Ouied. cum enim inquiunt essentiam entis rationis non dicere actu cognosci, sed posse cognosci; possunt hoc intelligere in duplici sensu, primò quidem in eo, quo dicere solemus essentiam hominis non consistere in ipso actu ratiocinandi, sed in hoc, quod est posse ratiocinari, & essentiam quantitatis non consistere in actuali impenetratione, sed in principio eius, & hic sensus est omnino falsus, quia ens rationis nullum aliud habet esse præter hoc, quod est actu cognosci, & ex eo præcisè quod cognoscatur, habet suum primum esse, alioquin ens reale foret, & non rationis; alio sensu intelligi potest, vt ens rationis, non dicat essentialiter actu cognosci, seu ipsam terminationem passiuam cognitionis actu existentem, sed tantum vt possibilem, & licet sensus hic sit melior, ac tolerabilior, adhuc tamen nec benè dicitur in hoc sensu essentia entis rationis consistere in posse cognosci; quia etiam vnio quamuis actualiter dicat nexum extremorum, & actio actualem determinationem principij effectiui, & relatio prædicamentalis actualem extremorum referentiam adhuc, quoque considerari possunt vt possibiles, seu in statu possibilitatis, & potentia obiectiua, in quo nullam dicunt formalitatem distinctam ab ipso actu exercito vniendi, efficiendi, & referendi neque idcirco quispiam asseruit vnquam essentiam vnionis in hoc consistere, quod possit vnire, & sic de actione, & relatione, sed absolutè dicendum est consistere in actu vniendi, qui intelligetur existens, quando vnio sit existens, & intelligetur, tantum possibilis, quando vnio sit tantum in statu possibilitatis; sic igitur in proposito dicendum est de ente rationis, quod essentialiter consistit in actu cognosci, itaut implicet haberi formalitatem entis rationis absque actuali cognitione ad ipsum terminata; & quod quamuis intelligi quoque possit in statu possibilitatis, non idcircò essentiam eius in tali possibilitate ponendam esse, seu in hoc, quod est posse cognosci; quando itaque ens rationis actu fit, & cognoscitur, tunc habetur tota entis rationis essentia, quando autem non fit, sed fieri potest, tunc eius essentia non habetur reipsa, sed solum possibilis est. Hic tamen Ouiedi discursus, quamuis per exempla vnionis, actionis, & aliorum modorum, quorum essentia in actuali modificatione consistit, & non tantùm possibili, benè conuincat modum loquendi Recentiorum illorum circa ens rationis esse irrationabilem, deficit tamen in hoc, quod neque in secundo sensu ens rationis potest dici possibile, eo pacto quo possibile dicuntur modi vnionis, & actionis, possibilitas namque obiectiua de istis modis non dicitur prorsus per denominationem extrinsecam, quia modi illi etiam antequam producantur, habent aliquam realitatem essendi saltim potentialem, at entia rationis, sicut quando actu sunt, non habent veram actualem realitatem, ita quando sunt in potentia, non habent suam propriam realitatem potentialem, sed possibilia dicuntur præcisè ex ordine ad potentiam intellectiuam quæ potest ea machinari, per denominationem merè extrinsecam.

238 Neque cum dicimus essentiam entis rationis consistere in actu cognosci, sequitur, vt Poncius inferebat, ipsam cognitionem fore de essentia entis rationis, tum quia quamuis denominatio cogniti realiter, & subiectiuè considerata participet esse reale cognitionis, vnde resultat,

resoltat, quia quantum ad omne illud reale quod imp rtat, non est nisi ipsemet actus cognitionis ad tale obiectum terminatus, vt docet Sent. 1. d. 36. & 4. d. 1. q. 1. lit. Q. tamen si præcisè, & formaliter consideretur in esse denominationis extrinsecæ non est ipsa cognitio, sed potius quidpiam ex ipsa cognitione resultans in obiecto, ad quod terminatur, quemadmodum tamen explicuimus disp. 3. cit. Log. q. 2. art. 1. non aliter, nec alio modo, quo pacto negatur actu cognosci dicere formaliter ipsam cognitionem, sit enim potius dicit terminationem passiuam ipsius cognitionis. Tum quia nec etiam propriè loquendo formalitas entis rationis in tali denominatione cogniti consistit, quia vt ibidem dicebamus, talis denominatio in eo instanti, in quo fit ens rationis, non est obiectiuè in intellectu, quasi per talem actum attingatur, & tamen attingitur ens rationis; & talis denominatio est realis ex parte formæ denominantis sine vlla fictione; sed consistit in eo quod ex parte obiecti fingitur, & per talem denominationem afficitur, & per modum obiecti per eundem actum fabricati intellectui in eo instanti obijcitur, & obuersatur, vt benè notauit Ouuied. cit. punct. 2. n. 51. quare cum dicitur essentiam entis rationis consistere in actu cognosci, sensus est quod eius essentia non nisi per actualem cognitionem haberi potest, quia per cognitionem fit, & resultat, nec habet aliud fieri præter cognosci, per quod solum dictum instantia Poncij totaliter eneruatur.

239 Postremò omnino falsa est responsio, quam ipse affert ad propositam difficultatem, dicens ens rationis antequam actu intelligatur, prius habere esse essentiæ secundum quod dicitur intelligibile, quam existentiæ, sic enim respondens coincidit in opinionem ponentem ens rationis vtique quantum ad existentiam pendere ab opere intellectus, non tamen quoad essentiam, secundum quam re vera dicitur possibile esse in intellectu, sicut ens reale per suam essentiam dicitur possibile esse extrà intellectum, quam opinionem loc. cit. in Log. refutauimus. Tum quia inferius suo loco ostendemus nec entia quoque realia habere sic esse essentiæ, antequam existant, quasi condistinctum ab esse existentiæ, in quo fundetur eorum intelligibilitas, & possibilitas; ergo tanto minus id potest asseri in entibus rationis. Tum quia concesso entibus rationis tali esse essentiæ actualem existentiam præcedente, nedum ens rationis secundum tale esse dicetur intelligibile, sed etiam poterit actualiter intelligi, & sic ante eius existentiam habebit etiam esse intellectum, quod etiam ipse videtur ibi concedere, cum ait, quod sicut entia realia sæpè prius intelliguntur, quam existant realiter, ita opus non esse, quod prius sit ens rationis quoad esse existentiæ, quam intelligatur. Tum quia esse possibile entis rationis non dicit aliquid eis intrinsecum, vt in entibus realibus, sed est mera extrinseca denominatio desumpta à potentia entis rationis machinatiua, vnde ens rationis esse possibile aliud non est, quam intellectum illud machinari posse, ergo non habet tale esse possibile, antequam fiat, quod possit fundare propriam intelligibilitatem.

240 Dices, ens rationis independenter ab omni intellectu est ens rationis, ergo ante omnem actum intellectus habet suam essentiam, licet non existentiam. Respondetur assumptum verificari de ente rationis veluti in esse signato in ordine scilicet ad connexionem essentialem prædicatorum, quatenus talia, vel talia prædicata participat ex sua ratione formali, falsum tamen est assumptum de ente rationis in esse exercito idest considerato in ordine ad existentiam actualem, vel potentialem, sicut enim eius actualis existentia ab actuali cognitione dependet, ita & potentialis existentia à cognitione possibili. Dices, saltim esse essentiæ etiam in ente rationis aliquo pacto ab esse existentiæ secerni debere, itaut quando actu est, illud dicatur esse existentiæ, quatenus verò considerari potest, vt possibile abstrahendo ab actualitate essendi, dicatur esse essentiæ, & ita etiam me locutum esse disput. cit. q. 2. art. 2. explicando formalitatem entis rationis. Resp. ita dici solere, quia formalitatem entis rationis nescimus explicare, nisi per analogiam ad ens reale, & ideò sicut essentia entis realis exprimitur per abstractionem ab existentia, & ab actualitate essendi, ita etiam loquimur de essentia entis rationis; cæterum in rigore loquendo, sicut ens rationis abstrahendo ab actuali existentia non dicitur possibile sicut ens reale, itaquod possibilitas dicat aliquid intrinsecum in ipso; ita propriè loquendo per talem statum possibilitatis non exprimitur eius essentia, quæ potius consistit in actuali esse obiectiuo, quod ab intellectu recipit; & ideò in ente rationis non ita bene essentia distingui potest ab existentia, sicut in ente reali, quia non habet aliquam possibilitatem intrinsecam ante actualem existentiam, sicut illud; benè tamen verum est, quod si eas etiam in ente rationis velimus aliqualiter distinguere, non nisi præfato modo distingui possunt per analogiam ad ens reale.

241 Secundò principaliter ad explicandam formalitatem entis rationis variæ solent notiones eius, ac definitiones circumferri, & præsertim Poncius aliquas affert disp. 1. Log. à nobis ex parte approbatas in Logica, ac eas carpit, & refutat, aliam assignando ex suo penu. Affert primò descriptionem entis rationis apud Recentiores vulgarem esse illud *quod cogitatur vt ens, cum tamen in se entitatem non habeat*; quam impugnat, quia vel intelligunt, quod cogitatur, vt ens reale, cum nullam entitatem habeat realem; vel intelligunt, quod cogitatur, vt aliquod ens reale, aut rationis, cum nullam entitatem habeat realem vel rationis; hoc secundum dici nequit, quia ens rationis habet sine dubio entitatem rationis; sed neque primum, quia non est necessarium, vt entia rationis cogitentur, aut concipiantur per modum entium realium; immo sæpè cogitantur per modum omninò oppositum, hoc est per modum proprium entium rationis, aliàs intellectus non posset distinguere illa ab entibus realibus; Nec verum est (ait) quod dicit Mastrius disp. 3. q. 2. ex eo quod ens reale sit obiectum adæquatum intellectus, sequi quod nihil concipere possit, nisi per modum entis realis; nam quamuis corpus naturale sit obiectum adæquatum Physicæ, & Syllogismus, aut modus sciendi Logicæ, tamen certum est Logicam tendere in multa, quæ non concipit per modum syllogismi, aut modi sciendi, & Physicam etiam considerare multa non per modum corporis naturalis; quod si illud esset obiectum adæquatum intellectum, quod ita se haberet, vt nihil posset concipere, nisi per modum illius, profectò nec ens, nec vllum aliud vnum quid esset obiectum adequatum. Deinde arguit contra eandem descriptionem, quod dentur etiam actu suo modo existentia quædam entia rationis, quæ non cogitantur vllo modo, ergo non benè describitur ens rationis esse, quod cogitatur; Prob. antecedens, quia quando aliquis cogitat vnum ens rationis, & alius simul cogitat aliud ens rationis, illa duo entia rationis habent inter se similitudinem rationis non minus, quam quæcunque alia entia realia habent inter se similitudinem realem, etiamsi nullus consideret, aut cogitet de illa similitudine; ergo dantur entia rationis actu existentia suo modo, etiam cum non cogitantur.

242 Altera descriptio entis rationis, quam reijcit, vulgaris est apud Scotistas, quod sit illud *quod habet esse obiectiuè tantùm in intellectu*, quam colligunt ex quol. 3. ab initio, vbi Doctor ait ens rationis esse, quod præcisè habet esse in intellectu considerante; & impugnat Poncius eodem modo, quia similitudo, vel dissimilitudo duorum entium rationis non videtur esse obiectiuè in intellectu, dum sunt, aut existunt, quandoquidem non considerentur actu ab intellectu, & esse obiectiuè in intellectu idem sit, ac considerari ab intellectu. Alij solent definire ens rationis illud esse, *cui repugnat realis existentia*, quam etiam reprobat, quia est nimis obscura, nam non est difficilius cognoscere, aut explicare ens rationis, quam ipsum ens reale, seu illud ens, cui non repugnat realis existentia, vnde explicare naturam entis rationis per ordinem ad existentiam realem est explicare ignotum per æquè ignotum, quod aptæ descriptioni non conuenit. Hinc tandem ens rationis sic ipse describit esse illud, *quod nequit aliquid efficere, neque inexistere alicui potenti efficere, nisi per considerationem potentia potentis aliquid considerare*, quam probat discurrendo per singulas particulas, dicitur enim, quod nequit aliquid efficere; quia solis entibus realibus conuenit aliquid efficere; dicitur neque inexistere alicui potenti efficere nisi per considerationem, quia non solum illa, quæ possunt aliquid efficere, sunt entia realia, sed quæ omnibus talibus absque consideratione inexistunt; additum est *nisi per considerationem*, quia per considerationem possunt entia rationis inexistere enti reali potenti aliquid efficere, quia potest intellectus considerare aliquod impossibile in tali v.g. omnipotentiam in creatura; dicitur denique *potentia potentis*, &c. vt abstrahatur à controuersia, an alia potentia ab intellectu possit conficere ens rationis.

243 Hæc vltima descriptio, quam tradit hic Auctor, pace sua, nullo modo mihi probatur, quia in omnium sententia certum est, ens rationis describi debere per oppositionem ad ens reale iuxtà illud, quod contrariorum eadem est natura, & lex, idest quod vnum explicari debet per oppositionem ad aliud, & hæc est methodus, qua omnes vtuntur ad indagandam entis rationis descriptionem; ens autem reale non dicitur esse illud, quod potest aliquid efficere, vel inexistere alicui potenti aliquid efficere citrà considerationem intellectus, sed describitur esse illud, quod est in rerum natura citrà operationem intellectus considerantis, vel saltim sic sibi non repugnat esse; ergo opposito modo describi debet ens rationis, vt sit illud, quod nec est, nec existere potest, nisi per intellectum considerantem, & iuxtà hanc methodum illud ita descripsit ille ipse Auctor 3. part. Cursus disput. 18. de ente vt sic, q. 2. num. 6. per oppositionem ad ens reale. Tum quia ens reale secundum totam suam quidditatem optimè manifestatur sine ordine ad effectum realem, & inexistentiam realem alicui potenti realiter efficere, & benè saluari potest realitas alicuius rei absque reali efficientia, vt multi dicunt de materia prima, quam ponunt merè passiuam, ac omni prorsus reali efficientia destitutam, ergo benè è contra saluari poterit entitas rationis per solam exclusionem talis realitatis, nec in eius conceptu necessariò debebit exprimi, quod nequeat aliquid efficere, nec inexistere alicui potenti efficere. Tum quia tota illa definitio conuenit enti reali nominaliter, quod scilicet non est, sed esse potest in rerum natura v.g. Antichristo, nam Antichristus in tali statu possibilitatis consideratus nec aliquid efficere potest, quia ad causalitatem effectiuam exercendam requiritur actualis existentia, nec etiam alicui potenti efficere inexistere potest, vt de se constat, nisi per fictionem intellectus, & tamen non est ens rationis, vt hic de eo agitur. Tum quia videtur etiam negationibus realibus quas extrà genus appellant, posse applicari, nam nec realis efficientia ab illis prodire potest, nec possunt inexistere alicui potenti efficere, quia

tales

tales negationes non sunt subiecto addictæ, vt constat de negatione entis realis, vt sic, & de negatione importata per spatium imaginarium, quas tamen negationes etiam apud eum Auctorem constat non esse entia rationis, quia dantur à parte rei citrà intellectus negotiationem. Tum, quia sicut ens reale non in sua constituitur realitate per posse aliquid efficere, nec inexistere alicui sic potenti efficere, sed hæc potius sunt attributa, & munera eius realitatem concomitantia, sic è contra ens rationis non constituetur in sua (vt ita dicam) rationalitate per impotentiam ad aliquid efficiendum, aut alicui realiter inexistendum, sed hæc potius eius rationalitatem consequentur, ex eo enim quod nec est, nec esse potest in rerum natura, consequitur nec posse aliquid efficere, nec alicui realiter inexistere, nec per modum partis, nec per modum accidentis. Tandem falsum est eam descriptionem colligi ex Scot. quol. 3. vt constat ex ipsis verbis Doctoris ab ipso adductis.

244 Definitiones verò entis rationis ab ipso reiectæ, etiamsi singulæ per se sumptæ, ac sigillatim, non adamussim, & adæquatè entis rationis formalitatem explicent, vnaquæque tamen aliquid veri continet, adeout ex omnibus simul propria, & adæquata entis rationis descriptio integrari valeat, vt satis constat ex dictis disp. cit. q. 2. art. 2. & quidem vt ab vltima incipiam, quæ dicebat ens rationis esse, cui repugnat realis existentia, verum dicit, quia enti rationis repugnat existere in rerum natura, & citrà operationem intellectus, alioquin si ei non repugnaret, ens reale foret, etiamsi actualem existentiam non haberet, sicut dicitur de Antichristo; Et falsum est, quod in impugnatione huius definitionis aiebat Auctor esse minus obscuram, quia non est difficilius cognoscere, aut explicare ens rationis, quam ipsum ens reale, ideoque explicare naturam entis rationis per ordinem ad existentiam realem sit explicare ignotum per æquè ignotum; hoc, inquam, falsum est, longè enim nobis notiora, magisque obuia sunt entia realia, quam entia rationis, namq; quamplura entia realia sub sensu cadunt, non autem entia rationis, quo factum est, vt plures negauerint dari talia entia rationis, nullus tamen negauit dari entia realia. Secunda etiam descriptio à Scotistis tradita, quod sit illud, quod habet tantum obiectiuè esse in intellectu, verum profert, omnes enim qui hactenus de ente rationis locuti sunt, in hoc conuenire videntur, quod nullam aliam possit ens rationis habere existentiam, quam obiectiuam, & quam assequitur ex actuali intellectus negotiatione, vndè omninò falsum est, quod Auctor ille comminiscitur dari quædam entia rationis existentia, quæ non cogitantur vllo modo, si hæc enim nullo modo cogitantur (vt eius verbis vtar) nec vllo modo pendet ab intellectus cogitatione, iam non entia rationis, sed entia realia erunt cum omni proprietate; Patet hæc consequentia, illud enim est ens reale, quod in rerum natura existit citra omnem intellectus cogitationem; cum autem id probat exemplo similitudinis, quæ reperitur inter duo entia rationis nullo intellectu cogitante, negatur pariter talem inter ea reperiri similitudinem citra intellectus cogitationem, sicut enim fundamenta talis similitudinis illa scilicet duo entia rationis non habent esse, nisi per opus intellectus, ita quoque dicendum est de illa similitudine, quod non habet esse, nisi opere intellectus considerantis vniformitatem essendi illorum entium, & ratio est, quia fundamentum nunquam minoris est entitatis, quam fundatum, ergo si fundamentum talis similitudinis non nisi per intellectus operationem existit, planè relatio fundata citrà opus intellectus nequibit existere; & parum refert, quod illa duo entia rationis vniformiter existant, & eodem modo ab intellectu fiant, quia sicut eiusmodi vniformis existentia non conuenit illis entibus ex natura rei, sed per intellectus operationem; per eandem quoque insurgit similitudo inter illa, non autem ex natura rei nullo cogitante intellectu; & ad summum à parte rei similitudo erit in modo cogitandi illa entia rationis, qui vniformis est in hoc, & illo intellectu.

245 Denique prima quoque descriptio à Recentioribus data entis rationis, esse nimirum illud, quod cogitatur, vt ens, cum tamen in se entitatem non habeat, aliquid verum dicit, vt explicauimus disp. 3. Log. q. 2. art. 2. §. *quarè sic tenendum est*, fundaturque in eo; quod ibi diximus, ens rationis cognosci non posse, nisi per analogiam ad ens reale vel proportionis metaphoricæ, vel imitabilitatis obiectiuæ, quæ consistit in cognoscibilitate vnius ad similitudinem alterius, vt ibi declarauimus; Et ideo ad formalitatem entis rationis non tantum spectat, quod sit obiectiuè in intellectu, sed etiam quod ibi sit ad instar veri entis, nam ratione istius analogicæ habitudinis præcisè participat extrinsecè, & æquiuocè esse. Cum vero hoc impugnatur, quia entis rationis sæpius cogitantur, non per modum entium realium, sed per modum omninò oppositum idest per modum proprium entis rationis, aliàs intellectus non posset ea distinguere ab entibus realibus. Occurritur ad hoc per distinctionem ibidem datam in solutione ad primum, & superius relatam num. 233. de duplici cognitione, quæ de ente rationis haberi potest, directa, & reflexa; in prima cognitione attingitur aliter, ac sit, quia per modum entis realis concipitur, cum tale non sit; in secunda concipitur, vt est, quia attingitur vt ens rationis, & per hanc potissimum cognitionem distinguitur ab ente reali. Funditur quoq; hæc necessitas concipiendi ens rationis ad modum entis realis, vt ibi dicebamus, quia ens reale est obiectum adæquatum, vel saltem primarium intellectus, vt omnes concedunt cum Doctore 1. d. 3. q. 3. ergo ens rationis nequit intelligi, nisi quatenus concipitur, vt imitatio quædam entis realis, quia obiectum potentiæ secundarium debet aliquo modo participare rationem formalem primi, & adæquati obiecti, at ens rationis participare nequit formaliter, & intrinsecè entitatem realem, ergo saltim participare debet secundum aliquam similitudinem, & proportionem. Cum autem instat Poncius posse intellectum aliquid concipere, & non per modum obiecti adæquati, si id ita intelligit, vt possit potentia ferri in aliquod, quod nullo modo participet rationem sui primarij, & adæquati obiecti, hoc prorsus falsum est, quia nec oculus aliquid attingere potest, quod sub colore non continetur, nec aliquo pacto rationem eius participet, nec auditus quod non habeat rationem soni, & sic de alijs potentijs, ratio namque obiectiua, & specificatiua alicuius potentiæ superfunditur cuicunque obiecto talis potentiæ aliquo modo; si autem id ita intelligit, vt non sola ratio generica obiecti adæquati sit motiua potentiæ, quia tunc rationes specificæ sub ea contentæ non perciperentur à potentia, verum dicit, quia tunc albedo, & nigredo secundum suas rationes specificas non perciperentur à visu, sed hoc non excludit quin obiecta secundaria, & inadæquata nequeant aliquo pacto participare rationem communem obiecti primarij, & adæquati. Et sic etiam res se habet in obiectis scientiarum (vt occurram alij instantiæ eiusdem Auctoris, licet exemplum non sit satis idoneum) quicquid enim Logica considerat, vt partem subiectiuam syllogismi, & Philosophia, vt partem subiectiuam corporis naturalis, omnia considerat, vt participant rationem communem illius obiecti adæquati, & primarij, estò vt contractam per proprias rationes, vt v. g. Cœlum, corpus animatum, &c. vt talia, corpora naturalia; sunt autem alia quoque in scientia considerata, quæ directè non participant rationem communem adæquati obiecti, quia non omnia considerantur in scientia, vt species adæquati obiecti, sed quædam vt eius partes essentiales, quædam vt passiones, quædam vt principia, vt habetur 1. Post. 25. vndè ea hoc capite deficit exemplum illud, quia non eodem prorsus modo assignantur obiecta adæquata scientiarum, & potentiarum.

246 Tertiò circa potentiam entis rationis effectricem iam disp. cit. q. 4. art. 1. determinatum est, nullam potentiam vitalem ens rationis formale efficere posse, præter intellectum, & voluntatem, & quoad intellectum resolutionem certam dedimus, quoad voluntatem verò sub probabilitate reliquimus, cuius probabilitatis ibidem nonnullas rationes adduximus, sed eam præsertim, quod voluntas quoque suo modo potest dare esse obiectiuum rei, quæ realiter non est, nec esse potest, quia potest voluntas ea sua libertate bonitatem in obiecto fingere, vbi re vera non reperitur, nec reperiri potest, neque vt bonum ab intellectu proponitur; ergo potest tale esse obiectiuum bonitati tribuere, quale requiritur ad ens rationis constituendum; Consequentia patet, quia in tali casu voluntas est, quæ primo fingit bonitatem in obiecto, vbi non est, nec esse potest, quæ autem intellectus. Probatur assumptum, quia in sententia præsertim Doctoris præter finem verum, & apparentem, datur etiam finis præfixus, seu præstitutus 1. d. 1. q. 1. art. 3. & 4. & est quando obiectum præcisè est à ratione ostensum sub ratione mali, & voluntas ex sua libertate illud sibi præfigit, tanquam finem, non quod voluntas feratur in malitiam per se, quia hæc non est obiectum prosecutionis, sed quia ostenso obiecto voluntati sub ratione mali, & ex alia parte ostensa ratione boni vel in se, vel in alio obiecto, potest voluntas bonitatem illi obiecto affigere, quam non habere prius ostenderat intellectus, & sub illius bonitatis prætextu obiectum illud in se malum acceptare, vt bonum, quam doctrinam adhuc magis declaramus disp. 7. Phys. q. 8. art. 2. Negat Poncius disp. cit. n. 8a. vbi tenet oppositum, voluntatem nimirum esse obiectiuum entibus rationis præstare posse, quod ex eo probat, quia nequit dare esse obiectiuum entibus realibus, in quæ tendit, ergo neque entibus rationis. Sed desiderassem ab eo probationem illius assumpti, quod nequeat voluntas dare esse obiectiuum entibus realibus suo modo, intellectus, hoc enim puto commune esse cuiuscunque potentiæ vitali, quod quotiescunque vitaliter tendit in aliquod obiectum percipiendo illud, & attingendo intentionaliter, communicat illi esse quoddam intentionale, & obiectiuum; & quotiescunque obiectum potentiæ obijcitur, & obuersatur, tunc ab illa esse obiectiuum suscipit; sicut ergo potest ens reale ab intellectu recipere esse obiectiuum quia illi obijci potest, vt cognoscendum, & considerandum, ita quia etiam voluntati potest obijci, vt volendum, & acceptandum, poterit hoc pacto ab ea recipere esse obiectiuum, non enim minus in obiecto ponit esse irrationale, & obiectiuum denominatio cogniti, quam voliti.

247 Sed obijcit hic Auctor, quia voluntas non potest tendere in vllum ens rationis, nisi in illud, quod proponitur sibi ab intellectu, & quod consequenter habet esse suum intentionale accedenter productum, ergo non est dicendum, quod ipsamet det ipsi esse intentionale. Ad hoc iam loc. cit. responsum est posse in aliquo casu voluntatem dare esse primum intentionale obiecto, quia non tantum bonum verum, aut apparens est sufficiens voluntatis motiuum, sed etiam bonum præfixum; licet ergo quando voluntas tendit in bonum apparens peccando ex ignorantia, intellectus det primum esse intentionale obiecto, & fictio se teneat ex parte intellectus; quando tamen tendit in bonum præfixum peccando ex mera malitia, fictio

non

non se tenet ex parte intellectus, quia ipse ostendit obiectum malum, & sub ratione mali, sed totaliter se tenet ex parte voluntatis, quæ non obstante intellectus ostensione ex mera sua libertate applicat illi obiecto bonitatem, & illud bonitate falso indutum sibi præfigit tanquam finem, quo casu voluntas censetur dare obiecto primum esse intentionale, & fictum; neque ob id dicitur tendere in incognitum, quamuis enim intellectus non ostendat bonitatem in tali obiecto, eam tamen ostendit in alio, vel in se abstractè, quod sufficit, vt voluntas deinceps possit eam ex se applicare obiecto proposito, vt malo, nec ob id dicatur ferri in incognitum. Sed & ibidem in fine articuli addidimus, quod etiam admisso voluntatem non posse præstare primum esse intentionale, vel fictum obiecto, non inde sequitur ens rationis ab ea confici non posse; sicut enim nihil prohibet idem obiectum semel, & iterum attingi diuersis actibus; ita nihil prohibet ens rationis posse semel, & iterum fieri per repetitos actus eiusdem potentiæ, vel per actus intentionales alterius potentiæ circa idem obiectum, qua de causa Arriag. disp. 7. Met. num. 37. & Ouiied. controu. 12. Met. punc. 6. num. 7. fatentur rationem illam non concludere intentum, quia licet eos rationis non fieret primò à voluntate; adhuc tamen suo modo fieri posset secundò. At rursus instat Poncius, quia licet ens rationis ab vno intellectu productum, possit & ab alio denuò produci, tamen productio entis rationis ab illo non necessario prærequiritur ad iteratam eius productionem ab isto, sed ad hoc impertinenter se habet, quia secundus intellectus æquè bene posset illud ens rationis producere, siue primus intellectus ipsum produxit antè, siue non; sed voluntas non potest tendere in ens rationis, nisi prius producatur per intellectum, vndè illa productio ipsius per se requiritur, vt possit voluntas tendere in illud, atque ideò debet dici, quod voluntas ipsa non habeat virtutem productiuam ipsius; Hæc etiam instantia parum vrget, quia argumentum illud ex eo capite probare intendit voluntatem ens rationis efficere non posse, quia non dat esse rationis obiecto, sed supponit datum ab intellectu, & consequenter ens rationis iam factum, vndè vis argumenti ex eo pendet, quod ens rationis supponatur iam factum, ideoque denuò fieri nequeat, siue hoc per se contingat, siue per accidens; tum quia argumentum æquè probaret intellectum ens rationis facere non posse, si prius produci deberet per phantasiam, siquidem pro statu isto non minus necessaria est præuia operatio sensuum ad operationem intellectus, quam ipsius intellectus ad operationem voluntatis, & tamen si sensibus saltem internis concederemus virtutem formandi entia rationis, non vtique ob talem necessariam propositionem denegaretur intellectui talis virtus; tum tandem quia prima intellectus operatio necessariò præsupponitur secundæ, & tamen communiter conceditur iudicium suo modo facere ens rationis, licet supponatur factum ab apprehensione, ergo pariter in proposito necessaria præsuppositio negotiationis intellectus ad negotiationem voluntatis non impedit, quin & ipsa possit circa idem obiectum ens rationis suo modo machinari.

248 Adhuc tentant Ouied. cit. probare voluntatem esse obiectiuum præstare non posse, quod probat ex modo, quo voluntas attingit obiecta, ex vi cuius non dicitur obiectum esse in voluntate, aut in actu amoris, neque voluntatem trahere ad se obiecta; potius voluntas dicitur fieri in obiecta, & esse in illis, amor enim est pondus quoddam, quo amans fertur in obiectum amatum, & in illo esse dicitur, & non amatum in amore; ex quo fit idem non obiectum cognitum, & amatum habere esse in intellectu, & non in voluntate, & ita si aliud in se non habeat, habet tantum esse obiectiuè in intellectu, & non in voluntate, & ideò dicitur fingi ab intellectu, & non à voluntate. At benè solutionem præuidit hic Auctor, quia per metaphoram solùm amor dicitur pondus, & amans esse in amato; alioquin physicè loquendo cum obiectum voluntati obijcitur, ita benè dicitur esse in voluntate, sicut dicitur esse in intellectu, cum illi obijcitur, & per tendentiam amoris in obiectum, ita benè voluntas apponit illi esse intentionale, & obiectiuum, sicut intellectus per tendentiam cognitionis, & ideò mere voluntarium est asserere voluntatem per actus suos esse obiectiuum, & intentionale suo modo obiectis non præstare.

249 Quartò circa varias diuisiones entis rationis, quæ solent assignari, illam præsertim dedimus disp. cit. q. 7. de ente rationis fundato, & non fundato, vt satis consuetam in schola nostra, quam tractant Recentiores sub alijs terminis in ens rationis ratiocinatæ, & ratiocinantis, seu chimericum; & ita explicuimus loc. cit. ex Scoto q. 4. vniuers. in fine, & communi Scotistarum, vt illa dicantur entia rationis fundata, quæ ex aliqua necessitate, vel occasione sic finguntur, vt non aliter, nec alio modo confingi debeant, & exemplum satis idoneum attulimus de secundis intentionibus logicis generis, speciei, &c. istæ enim nequeunt ad libitum super quascunque res fundari, sed iuxta rerum proprietates, vt si aliqua natura sit aliquibus communicabilis super ipsam fundabitur ratio vniuersalis; si nullus particularis; si pluribus specie differentibus, intentio generis; si solo numero, intentio speciei, & sic de alijs; entia verò rationis chimerica, & non fundata è contra illa dicuntur, quæ ad nostrum libitum finguntur, quia nulla est necessitas vel occasio à parte rei, quæ nos potius ab hoc modo fingendum ens rationis determinet, quam illo modo, vt experimur in fictione chimæræ, hircoceruí, vel alterius monstri, quæ explicatio expressè habetur à Doctore loc. cit. vbi ex eo ponit vniuersale ens rationis fundatum, quia aliquid ei in re extra correspondet, à quo mouetur intellectus ad causandum talem intentionem, & non aliam; figmenta verò, inquit esse non fundata, quia nihil tale extra correspondet, vndè concludit ens rationis fundatum distingui à figmento, quia originaliter, siue occasionaliter est à proprietate in re, figmentum verò minimè.

Poncius disp. 6. cit. q. 10. hanc explicationem impugnat, quia non benè explicatur, quomodo consideratio hircoceruí non habeat tantùm fundamentum in re, quantum habet consideratio relationis rationis in re cognita ad cognoscentem, nam quemadmodum intellectus ex eo quod videat denominationem nouam in obiecto cognito, dicitur per hoc habere fundamentum in re ad considerandum aliquem respectum in ipso, qui non sit realis; cur ex eo, quod imaginatio conciperet formam externam partim equi, & partim hominis, non posset intellectus dici habere sufficientem occasionem ad concipiendam aliquam substantiam per se vnam, quæ exigeret talem formam, & intrinsecè componeretur ex natura equina, & humana? quare concludit num. 102. hanc diuisionem potius sic explicari debere, vt per entia rationis fundata intelligantur illa, per quæ communiter solent explicari aliquæ denominationes reales, quæ tam facile nec intelligi, nec explicari possent, si non considerarentur prouenire ab huiusmodi entibus; per entia verò rationis sine fundamento in re intelligantur illa, quæ non concipiuntur in ordine ad talem denominationem realem, vel concipiendam, vel declarandam, iuxtà quem dicendi modum fundamentum in re, quod habent entia priora vltrà illud, quod habent posteriora, erit vtilitas ac difficultas intelligendi, ac explicandi huiusmodi denominationes.

250 Hæc tamen impugnatio friuola est & quamuis in exemplum entium rationis fundatorum, non ego adduxerim relationem rationis in Deo ad creaturam, aut in re cognita ad cognoscentem, sed secundas intentiones logicas in quibus euidentius cernitur fundamentum, & motiuum eas conficiendi; adhuc tamen falsum est illas relationes rationis non habere maius fundamentum in re, quam habeant chimæra, & hircoceruus; cum enim regulariter videamus in creatis causam ad suum effectum referri relatione reali, & cuicunque actioni suam correspondere passionem, hinc occasionem sumit intellectus cogitandi in Deo relationem actiuæ creationis ad creaturas, & in re cognita formam illi inhærentem per modum cuiusdam effectus, vel passionis correspondentis cognitioni actiuæ; & determinatur ad cogitandas huiusmodi formas per modum accidentia respectiui, vel saltem includentis respectum, non aliter, nec alio modo, vnde occasio à parte rei fingendi illas relationes rationis, si non est cogens, & necessitans, est tamen proxima, & vrgens; at ex eo quod imaginatio conceperit formam externam partim equi, partim hominis, non habet tantam occasionem machinandi chimæram, vt dici possit proxima, & vrgens; vt notauimus quæst. cit. in fine, quia licet partes chimæræ habeant in re fundamentum, nullum tamen habet fundamentum à parte rei vnio illarum naturarum equinæ scilicet & humanæ, quæ propriè constituit chimæram, & ideò intellectus aut nullam habet à parte rei occasionem machinandi chimæram, aut leuissimam, & remotam, quæ proindè non sufficit, vt dicatur ens rationis fundatum, tum quia non determinatur intellectus ad fingendam chimæram magis ex his naturis incompossibilibus, quam ex alijs, sed ad libitum potest eam machinari hoc, vel alio modo, quod non contingit de illis relationibus rationis. Explicatio verò, quam adhibet Auctor ille ad hanc diuisionem explicandam nedum inepta videtur, sed etiam contraria rei, de qua loquimur, ait enim fundamentum, quod habent à parte rei entia rationis fundata, esse difficultatem intelligendi quasdam reales denominationes (quarum tamen exemplum non affert) quæ facilè intelligi nequeunt, nisi beneficio talium entium rationis; sed mea quidem sententia nil absurdius dici poterat, quàm difficultatem intelligendi quasdam reales denominationes esse fundamentum cogitandi entia rationis, quia maior vtique difficultas incurritur, dum volumus statum, & conditionem assequi quorumdam entium prohibitorum, & chimæricorum, quam relationum rationis, & aliorum entium rationis, quæ non sunt mera figmenta, ista enim sunt entia rationis, determinatæ, & certæ naturæ, ac proinde faciliores cognitionis, non illa, ergo iuxtà hunc dicendi modum figmenta maius haberent fundamentum à parte rei, quam alia rationis entia non chimærica. Tum quia fundamentum ducit intellectum in cognitionem entis rationis super illud fundati, at difficultas minimè, imò potius impedit intellectum à cognitione, maior patet in secundis intentionibus.

251 Dices, fundamentum entis rationis dicitur illud, quod est specialis quædam occasio, & motiuum, ac veluti impulsiuum intellectui ad excogitanda entia rationis; sed sic est quod difficultas, quam experimur in assequendis denominationibus quibusdam extrinsecis, v. g. creatoris in Deo visi in pariete, vrget nos pro faciliori earum captu, vt eas cogitemus, veluti formas correlatiuas Deo, & parieti inhærentes, ergo talis difficultas dici potest fundamentum fingendi entia illa rationis. Contra, quia hic sumitur fundamentum non pro quocunque, & quomodocunque impulsiuo intellectus ad fingenda entia rationis, sed pro ea occasione, vel motiuo, vndè sufficienter mouetur ad sic, vel sic effingendum ens rationi scilicet

per

per modum substantiæ, vel accidentis, absoluti, vel respectiui &c. adeout non temerè, & merè gratis dicatur illud effingere; quo pacto rationem nos inducentem ad assentiendum alicui conclusioni fundamentum appellare solemus nostræ conclusionis, ac opinionis; & qui sine vrgenti, ac sufficienti ratione alicui assentitur conclusioni, dicimus eum tenere conclusionem sine fundamento; constat autem difficultatem intelligendi quasdam denominationes reales fundamentum in hoc sensu non esse entium rationis, quæ adhibere solemus ad eas explicandas. Tum quia illa difficultas non determinat nos ad fingenda illa entia rationis potius hoc, quàm illo modo, fundamentum verò dicitur illud, quod nos inducit, & inuitat ad sic, vel sic fingendum illud ens rationis, cuius dicitur fundamentum. Tum tandem; quia vt dicebamus, talis difficultas magis viget in assequendis figmentis, quam in alijs, cum ergo hæc difficultas sit communis omnibus, non benè explicatur in hunc modum diuisio illa entis rationis in fundatum, & non fundatum, quia sic omnia entia rationis dicerentur fundata.

252 Postremò Poncius disp. cit. quæst. vltima volens explicare quid sit prima, & quid secunda intentio aduertit n. 106. duplicem esse cognitionem intellectus, vnam simplicem, qua considerat aliquid secundum se non comparando illud ad aliud, vt quando apprehendit aliquis hominem non iudicando ipsum in aliquo, nec aliquid in ipso; alia cognitio intellectus est comparatiua, vt illa qua iudicatur aliquid in aliquo v. gr. illa, qua apprehenditur Petrus esse homo, aut paries esse albus, quæcunque ergo prædicata conueniunt rei per ordinem ad huiusmodi cogitationem comparatiuam, sunt intentiones obiectiuæ secundæ, & termini significantes illa sunt termini secundæ intentionis, quæcunque verò conueniunt rei independenter ab huiusmodi cognitione, sunt intentiones obiectiuæ primæ, & termini significantes illa sunt termini primæ intentionis. Hinc posteà num. 107. concludit nedum primam, sed neque etiam secundam intentionem obiectiuam (nam de intentione formali, cum sit actus ipse intellectus tendentis in obiecta primariò, vel secundariò, omnes fatetur esse ens reale) esse necessariò ens rationis, quod probat, quia si aliqua intentio obiectiua secunda diceret ens rationis, maximè foret esse genus, vel speciem, sed hæc non, ergo; Probatur minor, quia esse genus nihil aliud est, quam vel esse prædicabile, vel esse prædicatum de pluribus speciebus, & esse speciem nil aliud est, quam esse prædicabile, vel esse prædicatum de pluribus indiuiduis, sed esse prædicatum non necessariò dicit aliud, quam denominationem extrinsecam desumptam ab actu intellectus, quo iudicatur aliquid de alio, & esse prædicabile non est aliud, quam aptitudo rei ad recipiendam talem denominationem; sed ex dictis constat (ait ipse) huiusmodi denominationem extrinsecam esse quid reale, & nullo modo necessariò sequi ad ipsam aliquid rationis, & hoc supposito certum est quod illa aptitudo non sit, nec dicat aliquid rationis, tum quia sequitur rem nullo intellectu considerante, tum quia eatenus esset, aut includeret quidpiam rationis, quatenus illa denominatio extrinseca esset, aut includeret quidpiam rationis.

253 Hic modus explicandi secundas intentiones non solùm non est Scoticus, sed nec idoneus, nec verus; Circa primum non immoror, tum quia in multis parum curat hic Auctor de doctrina Scoti, etiamsi Scotistam esse profiteatur, tum quia in schola Scotistarum, immo & Thomistarum, res adeò clara est secundas scilicet intentiones esse entia rationis formaliter sumpta, vt nemo vnquam de hoc dubitauerit, & sine hæsitatione quilibet secundam intentionem agnouerit pro peculiari quadam specie entis rationis, quo factum est, vt tam Thomistæ, quam Scotistæ in hoc conueniant, quod Logica est scientia rationalis, non verò realis, quia est de secundis intentionibus, quæ sunt entia rationis; legatur Doctor in quæstionibus Vniuers. quod in qualibet quasi pagina reperiet secundas intentiones esse entia rationis formaliter, præter expressa loca in lib. Sent. à me citata disp. 3. Log. q. 8. art. 1. Quod autem nec sit vera, nec idonea explicatio probatur, quia si verum est, quod vniuersaliter profert, omnia prædicata, quæ rebus conueniunt per ordinem ad cognitionem comparatiuam esse secundas intentiones; dum dico vnum album esse alteri albo simile, Franciscum esse patrem, Paulum filium, ignem causam caloris, hæc omnia erunt prædicata secundæ intentionis; Patet consequentia ex dictis ipsius, quia hæc sunt prædicata, quæ conueniunt rei per ordinem ad cognitionem comparatiuam, hic enim paries dicitur illi similis, quia vnus alteri comparatur in albedine, & esse causam, vel effectum, Patrem, vel Filium, sunt prędicata rebus conuenientia per ordinem ad cognitionem comparatiuam, non enim sunt conceptibilis per cognitionem simplicem, & absolutam; non ergo per hoc benè explicantur secundæ intentiones, quia apud omnes constat hæc, & similia prædicata non esse secundas intentiones; Cum ergo Scotus, & Scotistæ aiunt prędicata secundæ intentionis rebus conuenire per ordinem ad cognitionem collatiuam intellectus, non debent intelligi in tanta vniuersalitate, vt loquitur hic Auctor, quia multa prædicata primæ intentionis possunt rebus competere dependenter à tali cognitione, vt ostendimus, sed intelligi debet, vt nos loc. cit. docuimus ex Scoto pluribus in locis, sed præcipuè 1. d. 3. quęst. 7. infra E. vbi arguens contra Gotfredum ait, quod intellectus conferens vnum obiectum ab aliud secundum talem habitudinem, qualis est ipsorum ex natura rei, non causat relationes rationis, quæ sunt secundę intentionis (de quibus ibi loquitur) sed tantum quando comparat in habitudine, quæ non sequitur illa ex natura rei, sed tantum eis conuenit ex negotiatione intellectus.

254 Quod autem secunda intentio obiectiua, de qua est sermo, sit ens rationis, non autem ens reale, constat ex discrimine quod loc. cit. posuimus ex omnium ferè consensu inter primam, ac secundam intentionem, & ex ipsis nominibus primæ, & secundę intentionis; nam prima intentio ideò dicitur prima, & alia secunda, quia cum obiectum considerari possit in duplici statu, primò secundum quod est in se, & secundum attributa ei conuenientia ex natura rei; secundò vt est in apprehensione, & secundum attributa ei conuenientia ex intellectus attributione, qui status, vt de se constat, posterior est illo, meritò cognitio, quæ exprimit obiectum sub primo statu, dicitur prima intentio, & quæ illud exprimit sub posteriori, dicitur secunda, & consequenter, quæ talem conceptionem terminant, entia rationis erunt; Ita etiam sentiunt Recentiores ferè omnes, qui de secundis intentionibus agunt, inter quos præcipuus est Suarez, qui disp. 54. Met. sec. 5. nu. 7. declarans naturam secundarum intentionum Logicalium, ait iuxtà triplicem operationem intellectus triplicem quoque esse ordinem relationum rationis, quæ dicuntur secundæ intentiones; nam ex prima operatione consurgunt relationes generis, speciei, definitionis, definiti &c. ex secunda operatione relatio prędicati, subiecti, copulæ, propositionis; ex tertia relatio antecedentis, consequentis, medij, extremitatis &c. hæ namque relationes non conueniunt rebus secundum se, sed vt denominatis ab aliqua operatione intellectus, & ideò semper rationis sunt, & non reales, atque ob hanc causam, inquit Suarez, solent hæ relationes rationis peculiariter appellari secundæ intentiones, quasi resultantes ex secunda intentione, seu attentione, vel consideratione intellectus. Imò etiam Auctores illi, qui aliàs explicare solent terminos Logicales scilicet esse subiectum, esse prędicatum, esse antecedens, esse consequens &c. per denominationes extrinsecas desumptas ab actibus intellectus prędicantis vnum de alio, aut vnum ex alio deducentis, sicut facit Auersa, fatentur adhuc terminos illos non dici secundę intentionis, nisi quando explicantur per relationes rationis, vndè ait Auersa quęst. 5. de ente rationis sect. 8. quod per secundam intentionem obiectiuè sumptam propriè intelliguntur huiusmodi entia rationis, quę supponunt priorem aliquam cognitionem, & intentionem, in qua fundentur; Hinc apud omnes in confesso est secundam intentionem esse peculiarem speciem entis rationis, & de illa omnes loquuntur, vt de specie entis rationis; alienum ergo est ab omni doctrina illam statuere ens reale.

Neque ratio, qua oppositum Poncius probare tentabat, alicuius est momenti, negatur enim minor vtriusque discursus cum suis probationibus, falsum siquidem est esse subiectum, & esse prędicatum sufficienter explicari per denominationem extrinsecam desumptam ab actu intellectus, quo iudicatur aliquid de alio, nam per talem denominationem, benè concipimus illa duo obiecta subiectum scilicet & prędicatum referri ad intellectum per terminationem simplicem iudicij eius, sed non concipiuntur referri inter se, nisi quousque denominationes subiecti, & prędicati concipiantur per modum relationum mutuarum; Tum quia quando etiam concederetur illos terminos sic benè explicari per extrinsecas denominationes, tamen vt sic concepti non adhuc dici possunt termini secundę intentionis, nisi quousque denominationes illę per modum relationum rationis concipiantur illorum obiectorum adinuicem; falsum tandem est, quod ait prędicabilitatem vniuersalis non dicere quid rationis, quia licet aptitudo remota, quam habet natura communis ad essendum in multis ob indifferentiam negatiuam, quam retinet etiam in singularibus diffusa, sit realis; aptitudo tamen proxima, super quam immediatè fundatur prędicabilitas vniuersalis est rationis, quia est aptitudo ad essendum in multis, nedum disiunctim, sed etiam simul, & coniunctim, tantum ex indifferentia positiua, quam natura communis non obtinet, nisi per opus intellectus facientis vniuersale, vt ex professo explicauimus disp. 4. Log. q. 2. art. 1.

ARTICVLVS II.

Non datur ens præscindens à reali, & rationis, quod sit vniuocum ad illa.

255 HÆc Conclusio est communis in omni schola tam Thomistarum, quam Scotistarum, & Neutralium eam tenent Herueus lib. de secundis intentionibus art. 1. Soncin. 4. Met. q. 5. Complut. disp. 11. Log. qu. 2. Zimar. in tabula verbo ens Pasqualig. disp. 27. cit. ex nostris Lichet. 1. d. 3. qu. 3. in §. *quantum ad 2. art.* Tromb. 4. Met. qu. 2. art. 2. Bassol. 1. d. 29. art. Mairon. q. 10. prolog. art. 1. Nicol. de Orbellis 4. Met. q. 1. Canon. 1. Phys. q. 3. art. Auth. formalit. art. 2. prima, & 6. diuisione entis. Vallon. ibi. Vigerius, Paulus Scriptor, & alij Scoti expositores 1. d. 29. Saxius tom. 1. chast. disp. 10. q. 1. art. 3. Meurisse lib. 1. Met. quęst. 2. Poncius 3. par. Cur-

sus

sus disp. 18. qu. 5. vbi falsò citat Canon. in hoc dubio problematicum, quia loc. cit. firmiter stare pro hac sententia, & falso etiam hanc conclusionem colligit ex Scoto 4. Met. q. 1. tanquam ibi expressè dicat ens esse æquiuocum ad res primæ, & secundæ Intentionis, quia vt benè notauit Bargius contra Vsgersum 1. d. 29. & constat ex ipso processu quæstionis, ibi non loquitur Doctor de ente communi ad reale, & rationis, sed ad Deum, & creaturam, substantiam, & accidens, & vocat æquiuocum ad excludendam vniuocationem limitatam, & rigorosam; Itaque conclusio colligitur ex 1. d. 29. q. vn. vbi probans relationi reali, & rationis non dari conceptum communem vniuocum, in illa ipsa probatione manifestè significat enti reali, ac rationis non dari conceptum vnum communem, vt mox expendemus; deducitur etiam ex eo, quod docet de ente reali 1. d. 3. q. 3. & d. 8. q. 3. & vbique nimirum conceptum eius esse simpliciter simplicem idest non resolubilem in alios conceptus, quod falsum vtique esset data opposita sententia, nam tunc resolubile foret adhuc in conceptum entis sibi communis, & enti rationis; sed quamuis hæc conclusio sit apud omnes in confesso, non tamen ab omnibus efficaciter probatur, imò plerique Scotistarum, ac etiam aliorum rationes inducunt planè solubiles eodem fere modò, quo soluuntur rationes adductæ contra vniuocationem entis realis ad Deum, & creaturam, vt per eas discurrenti constabit, & ideò nonnullas hic examinare iuuabit.

256 Primò probat Auctor Formalit. quia si ens commune ad ens reale, & ens rationis diceret vnitatem conceptus, vel ille conceptus esset secluso opere intellectus, vel non; si sic, ergo aliquod quod esset præter opus intellectus includeretur quidditatiuè in illo, quod non esset præter opus intellectus, cuiusmodi est ens rationis; si non esset præter opus intellectus, sed per opus intellectus, ergo aliquod quod est per opus intellectus includeretur quidditatiuè in illo, quod esset præter opus intellectus, & hanc rationem ipse putat insolubilem. Nihilominus Scotistæ oppositæ sententiæ respondent ad hanc rationem, quod conceptus entis transcendentissimè sumpti, nec est realis, nec rationis formaliter, sed tantùm permissiuè; sicut animal nec est rationale, nec irrationale formaliter, sed tantùm permissiuè, seu potestatiuè. Hanc tamen solutionem impugnant Scotistæ nostræ sententiæ præsertim Meurisse. nam animalis, vt præcisi à rationali, & irrationali datur vna ratio sine contradictione, entis autem vt abstracti ab ente rei, & ab ente rationis dari non potest vna ratio sine contradictione. Sed hæc impugnatio nullius est momenti, petitque principium, quia hoc est, quod controuertitur, nam absque contradictione dari possit ratio communis entis ad ens reale, & ens rationis. Melius itaque impugnant alij probando directè dari non posse conceptum entis ita præcisum, qui non sit vel ens reale formaliter, vel ens rationis formaliter; & ratio est talis, quia vel illi conceptui repugnaret existere realiter, & sic esset ens rationis, vel non repugnaret, & sic esset ens reale, quia nihil aliud intelligimus per ens reale, quam id cui non repugnat existere realiter in rerum natura, & per ens rationis id, cui hoc repugnat. Sed aduersarij Scotistæ eidem adhuc insistunt solutioni, quod sicut animal licet à parte rei esse nequeat sine rationalitate, vel irrationalitate, tamen ex se formaliter neutram dicit, ita conceptum entis transcendentissimi ex se nec dicere repugnantiam, nec non repugnantiam ad existere realiter, licet à parte rei esse nequeat sine aliqua ex illis. Hæc solutio rursus impugnatur, quia nulli rationi communi ex se repugnat identitas cum suis differentijs, vel modis contractiuis, alioquin non esset per eas contrahibilis, ergo conceptus entis transcendentissimè dicit formaliter non repugnantiam, vt contrahatur per realem existentiam contradistinctam ab existentia rationis; si ergo dicit non repugnantiam formaliter ad existendum realiter, ergo formaliter erit ens reale, cuius ratio formalis in tali non repugnantia consistit.

257 At respondent rursus conceptum entis transcendentissimi dicere formaliter non repugnantiam ad existendum realiter, non intrinsecè quasi in se intrinsecè includat realitatem entis, sed intrinsecè quatenus coniungi potest cum modo, vel differentia realitatis, eo pacto quo animal dicitur potens discurrere, non quia in se intrinsecè includat principium discursus, sed quia extrinsecè potest cum eo coniungi, cum sit per rationalitatem contrahibile, & ideò sicut ex hoc non sequitur, quod animal sit homo formaliter, ita non sequitur ens latissimè sumptum esse formaliter ens reale, sed tantùm permissiuè, quatenus coniungi potest cum ratione formali constitutiua illius. His de causis argumentum illud non tanti ponderis æstimatur, vt putauit Auctor Formalit. minor tamen; cur etiam Poncius illud inficietur loc. cit. cum in terminis eo vtatur ipsemet contra me lib. 1. Phys. disp. 2. num. 17. ad ostendendum tria principia rerum naturalium non conuenire vniuocè in ratione principij, cui tamen obiectioni satisfeci disp. 4. Phys. in secunda editione q. 4. in fine.

258 Secundò probat Io. Canonicus, quia si daretur talis conceptus abstractus ab ente reali, & rationis de vnoquoque prædicari deberet essentialiter, sed hoc repugnat, ergo &c. Probatur minor quod prædicatur essentialiter de ente reali, debet esse reale, alioquin non posset verè & realiter de ipso prædicari, si ergo talis conceptus prædicari potest de ente reali, erit quid reale importans, & sic non poterit prædicari essentialiter de ente rationis; vel si de hoc essentialiter prædicatur, de illo prædicari nequibit; Confirmo adhuc, & magis declaro vim huius argumenti, quicquid est in ente reali est aliquid reale, & tota ipsamet ratio entis realis adæquatissimè considerata est realis, itaut nil in ipsa reperiri possit, quod ab ente reali præscindat, & è contra in ente rationis nulla prorsus formalitas reperiri potest, quæ præscindat ab esse rationis, ergo nequit dari ratio præscindens ab ente reali, & rationis, & de illis essentialiter prædicabilis. Hæc ratio sic confirmata non est facilis solutionis, quia quicquid conuenit enti reali est aliquid, quod verè est in ipso à parte rei, & nullo pacto à realitate præscindit, & è contra in ente rationis; Sed adhuc dici potest, quod sicut non est opus quicquid de substantia prædicatur esse substantiam formaliter, alioquin nullum superius prædicatum de ipsa diceretur, sed sufficit, quod sit substantia formaliter, vel identicè; sic in proposito opus non est quicquid prædicatur de ente reali, & in eo reperitur esse ens reale formaliter, sed sufficit esse ens reale identicè, & talis esse dicetur ratio entis communissimè sumpti, cum per realitatem contrahitur ad ens reale, erit enim realis per identitatem, non tamen formaliter; & eodem pacto dicetur totam rationem entis adæquatissimè sumptam esse realem scilicet vel formaliter, vel identicè, quo etiam sensu verum erit dicere totam rationem substantiæ adæquatissimè sumptam esse substantiam, & nihil in ea reperiri, quod non sit substantia. Impugnari tamen potest hæc solutio, quia est manifesta disparitas de ente, & de substantia, alijsque generibus, cum enim hæc sint determinata entium genera, benè dari possunt formalitates communes de ipsis essentialiter prædicantes, quæ non sint formaliter substantia, vel accidens; at nequit dari formalitas prædicans quidditatiuè, & essentialiter de ente reali, quæ non sit entitas realis formaliter, & à realitate præscindat. Et confirmari potest hæc impugnatio ex eo quod docet Doctor in simile 2. d. 12. q. 1. infra D cum enim ibi objiceretur materiam primam non esse substantiam, quia potentiale non est aliquid actu illius generis, cujus est receptiuum, vt patet de superficie respectu coloris; respondet Doctor, assumptum posse concedi de receptiuis in posterioribus generibus, non in omninò primo, quale est genus substantiæ, quia receptiuum illorum potest esse in aliquo priori genere, non sic receptiuum substantiæ, cum hoc sit primum genus, & idcircò cum hunc receptiuum aliquid esse debeat, in hoc primo genere statui debet; sic igitur in proposito de ente reali discurrendum; quod cum ipsum sit omninò prima, & fundamentalis ratio, qua cætera omnia realizantur, nihil prorsus in ipso reperiri potest, quod formalissimè non sit reale, quod quidem in cæteris generibus non opus est dicere, vt nimirum quicquid est in substantia sit formaliter substantia, quia ipsa non est omninò prima realitas in tota latitudine entis, sed hæc est ens reale; Verum est tamen, quod si quispiam in ea paritate insistere vellet, & negaret opus esse, vt quicquid prædicatur essentialiter de ente reali, sit ens reale formaliter, & diceret sufficere quod non sit ens rationis, & sit ens reale identicè, difficilè poterit ab hoc dimoueri præsertim in via nostra, iuxta quam admittimus aliquid in quale de ente reali prædicari, quod tamen non est ens reale formaliter, sed tantùm identicè, vt constat de modis, & passionibus entis.

259 Tertiò probat Poncius loc. cit. non dari conceptum obiectiuum vnum, qui sit eos, & reperiatur in ente reali, & rationis, quia non potest explicari quis sit ille conceptus, posset autem sine dubio si daretur. Hæc ratio nihil prorsus concludit, non enim ex eo quod difficulter aliquid explicamus, negari debet conceptus illius, numquid quia formalitas diuini decreti nequit à nobis viatoribus sufficienter explicari, negari debet dari diuina decreta? tum quia inquit ipse disp. 1. Log. num. 5. difficillimum esse explicare conceptum entis realis, neque exactè explicari per ordinem ad existentiam realem, ergo eadem ratione negari quoque debebit conceptus entis realis; sicut ergo explicari solet conceptus entis realis per ordinem ad existentiam realem, & rationis per ordinem ad existentiam rationis, ita conceptus entis vtrique communis explicabitur per hoc, quod sit aliquid potens existere præscindendo ab hoc quod existat ex natura rei, vel per intellectum. At ipse hanc solutionem impugnat, quia posse existere, seu esse extrà causas, seu terminare actionem causæ, quando dicuntur simpliciter, capiuntur pro existentia reali, quia verè non existit, nec potest existere, cui non potest competere realis existentia, sed ad summum fictè, ergo conceptus ille communis vtrique enti non potest consistere in hoc, quod possit existere. Quod etiam confirmat, quia posse existere aliquo modo competit negationibus, & priuationibus, quæ tamen non sunt entia, ergo ille conceptus non est conceptus entis. Hæ duæ impugnationes videntur seinuicem destruere, quia in prima dicit posse existere conuenire solùm enti reali simpliciter, & absolutè loquendo, & in secunda ait etiam competere negationibus, & ideò illum non esse conceptum entis, sed quidquid sit de hoc, certum est nullam concludere; non primam, quia etsi cum posse existere sumitur simpliciter, conueniat solùm enti reali, cum tamen in eo rigore non sumitur, potest etiam adaptari enti rationis, quia etiam ens rationis suo modo existit scilicet per intellectum, & habet existentiam obiectiuam, qua ratione dicebamus disp. 3. Log. q. 2. ad 6. Conf. pro 1. prin. ens rationis quodammodo mediare inter ens reale, & purum nihil, quod omnem prorsus existentiam excludit tam realem, quam obiectiuam; nec etiam altera confirmatio vrget, imò potius fauet, quia si posse existere potest negationibus, & priuationibus, quæ non sunt entia, applica-

plicari suo modo, vt dicemus art. seq. poterit etiam suo modo applicari entibus rationis, & sic conceptus entis communissimè sumpti explicari poterit, vt dicebamus.

260 Quartò probat Pasqualig. cit. quia hoc præscindens ab esse reali, & rationis omninò implicat, nec est vllo pacto excogitabile, vel enim erit aliquid, vel nihil, hæc namque sunt contradictoria; si est aliquid, ergo iam est ens reale, nec abstrahet ab ipso; sed erit ipsum; si autem dicatur esse nihil, neque potest abstrahere ab ente reali, sed erit oppositum ipsius, quod enim præscindit ab aliquo, potest de ipso prædicari, cum ergo impossibile sit ipsum nihil prædicari de ente reali, impossibile etiam erit, quod ab ipso abstrahat. Confirmat hanc rationem ex veritate illius primi principij Metaphysici, *quodlibet est, vel non est*, quod debet verificari etiam de quacunque ratione abstracta, & de ista non verificaretur, quia de ipsa nequit dici, quod sit, quia esse dicit aliquid reale, neque quod non est nihil, quia ab ipso præscindit, ergo talis ratio abstracta ab ente reali, & rationis dari non potest. Sed neque hæc ratio conuincit, nam si nomen entis sumatur amplè pro eo nimirum, quod vel est in re, vel saltim in apprehensione, & accipiatur nihil prout opponitur enti in illa amplitudine, in hoc, inquam, sensu ratio entis transcendentissime sumpti aliquid importabit, illud nimirum, quod vel habet esse in re, vel saltim in apprehensione, & per hoc patet etiam ad Conf. nam in hoc sensu de illa ratione abstracta dici poterit, quod sit; præter quam quod si argumentum valeret, probaret etiam dari non posse rationem communem entis rationis, vt sic, ac entia omnia rationis in particulari, imò nec rationes particulares entium rationis, quia de nulla harum rationum verificari posset, quod sit, si esse dicit aliquid reale, nec etiam quod non sit, cum ens rationis habeat esse saltim obiectiuum.

261 Quintò igitur melius probari potest ratione, quam ipse Doctor affert 1. d. 29. quia ei quod est secundum quid tale, & ei quod est simpliciter tale, inquantum tale, non est commune vniuocum illud, quod accipitur in eis secundum quid, & simpliciter, sed ens reale est simpliciter ens, ens autem rationis secundum quid ens, ergo non datur ratio vna entis illis communis, & hæc ratio Doctoris fundatur in illa regula, quæ habetur secundo Periher. quod à termino sumpto cum aliquo distrahente, vel diminuente ad eundem sumptum simpliciter non valet consequentia, sed ly *rationis* distrahit, vel saltim diminuit rationem entis, vt sic. Adhuc tamen respondent Bonet. quod ens rationis est ens secundum quid in comparatione ad ens reale, sed non in comparatione ad ens in communi, in ratione enim entis non exceditur ab ente reali, quatenus ens, licet benè, vt ens reale, quo quidem modo etiam nos occurrimus argumento Ægidij, quo probare tentauit ens reale non esse vniuocum substantiæ, & accidenti, quia substantia est ens simpliciter, accidens secundum quid. At benè percepta vi Scoticæ rationis statim constabit hanc solutionem non satisfacere, vt autem percipiatur, recolenda sunt, quæ supra diximus in hac eadem disp. num. 151. vbi notauimus, quod particula secundum quid aut est particula distrahens, vel si est diminuens, dupliciter diminuere potest, aut ab entitate formæ simpliciter, & absolutè, quo pacto homo pictus dicitur secundum quid homo, aut à perfectione formæ, quomodo accidens dicitur ens secundum quid per comparationem ad substantiam; non enim dicitur ens secundum quid, quasi non habeat propriam entitatem distinctam ab entitate substantiæ, sed quia non habet eam in eo perfectionis gradu, quo substantia; quando particula secundum quid est distrahens, vel diminueris à perfectione formæ, quæ dicitur communis, tunc diximus inducere analogiam æquiuocam; quando autem diminuit à sola perfectione formæ, tunc diximus inducere analogiam vniuocam; cum igitur in proposito, quando ens rationis dicitur ens secundum quid; ly *secundum quid*, sit particula distrahens, vel diminuens ab entitate formæ, planè vniuocationem entis destruit, & æquiuocationem inducit; vndè non valet instantia illa, quæ fit de accidente, quia accidens non dicitur ens secundum quid eo modo, quo ens rationis, vt satis constat ex ibi dictis.

262 Ratio autem cur in hoc sensu distrahente, & diminuente dicatur ens rationis ens secundum quid, est, quia quæcunque communi nomine participant, quia alterum illorum verè habet rationem entis intrinsecam, alterum verò solum per quandam proportionem, & similitudinem, cum communi nomine, non participant eandem rationem, vt constat de analogis proportionis disp. 2. Log. quæst. 5. vel vt fiat vniuersalior propositio, ita dicatur; quando membra comparantur ad aliquod commune prædicatum, quod vni simpliciter, & absolutè competit, & alteri membro non nisi concipiatur ad modum alterius, tunc tale prædicatum non est eis commune vniuocum; sed ita se habet ens rationis, quod nequit dici ens, nisi concipiatur ad modum entis realis, ergo nequit cum eo vniuocari in ratione entis ab vtrisque præcisa; maior illa probatur, quando datur ratio aliqua communis pluribus, & vniuoca, omnia illa inferiora sub illa contenta, sunt talia per rationem illam communem, non verò vnum per alterum, seu quia concipiatur per modum alterius, min. constat ex dictis disp. 3. Log. q. 2. art. 2. nam essentia entis rationis in eo consistit, quod non ens concipiatur ad modum entis realis, vndè quod ens rationis sit ens aliquo modo, habet ab ente reali, quia nimirum ad similitudinem eius concipitur, ergo non habet ab aliqua ratione entis superioris, quæ ab ente reali, & rationis præscindat, tunc enim esset ens ex vi illius rationis communis, non autem ex vi entis realis, ad cuius similitudinem concipitur. Conf. quia ideò homo verus, & pictus non conueniunt in aliqua ratione communi hominis, quia quod homo pictus dicatur homo, habet omninò per ordinem ad hominem verum, ad cuius instar concipitur, non verò per ordinem ad aliquam rationem in vtrisque essentialiter, ac intrinsecè imbibitam, cum ergo ens rationis ita se habeat ad ens reale quantum ad suscipiendam entis denominationem, vtique ratio entis ab vtrisque præcisa dari nequibit. Et ex his constat solutionem Boneti non satisfacere, quia ens rationis dicitur ens secundum quid nedum in comparatione ad ens reale, sed etiam, in comparatione ad ens, vt sic simpliciter, & absolutè sumptum (quod etiam dici potest ens reale, quia præter ipsum non datur aliud ens vniuocum) quod vtique Doctor ipse innuere voluit, cum dixit, ei quod est secundum quid tale, & ei quod est simpliciter tale, inquantum tale, non est commune vniuocum illud, quod accipitur in eis secundum quid, & simpliciter; per illam inquam, reduplicationem, *inquantum reale*, significare voluit ens rationis non solum, vt sic, & secundum suam rationem peculiarem ad ens reale comparatam dici ens secundum quid, eo pacto, quo accidens in ratione accidentis, & per solam comparationem ad substantiam dicitur ens, sed inquantum tale, idest quatenus ens, dici secundum quid tale, vndè appositè Doctor illam reduplicationem posuit, ne posset cauillari ratio per instantiam de accidente, quod dicitur ens secundum quid.

263 Sextò vlterius probari potest alia ratione non minus euidenti, quia si daretur talis ratio abstracta ab ente reali, & rationis, tunc daretur minus ens ente rationis, & esset illud commune vtrique & tunc sequitur in ente reali reperiri aliquid, quod est minoris perfectionis, quam sit ens rationis; Probatur vtraque consequentia, quia quodlibet commune est minus ens, quocunque suo inferiori, nam quodlibet inferius semper aliquid addit ad suum superius, & semper inclusum eadem ratione est minoris perfectionis, quam includens. At respondet Bargius quod ponendo gradualem latitudinem in ente rationis, nullum est absurdum concedere primam consequentiam; & etiam Bonet. inquit nullum esse inconueniens concedere secundam, quia sicut non repugnat substantiæ aliquid per se includere, quod sit minoris perfectionis, quam relatio, includit enim ens, quod est imperfectius ipsa relatione, sic à pari in ente reali potest aliquid per se includi, quod erit minoris perfectionis, quam ens rationis. Sed si bene expendantur illa consequentia, vtique constabit esse manifestissima absurda, quid enim absurdius est, quam concedere ens minus ente rationis, quod tamen sit ens? neque absurditatem tollit, vt aiebat Bargius, ponere in ente rationis gradualem latitudinem, quamuis enim intra ambitum entis rationis concedatur vnum ens perfectius, vel imperfectius alio, hinc tamen non sequitur extra eius ambitum, & latitudinem dari posse ens minus ipso, quod adhuc dici possit ens, nam minor omnium existentia, quæ possit haberi, est existentia obiectiua; Et hinc etiam fit palam alterius consequentiæ absurditas, quod in ente reali detur aliquid minus ente rationis, quamuis enim absurdum non sit concedere in substantia aliquam formalitatem minoris perfectionis relatione, magnum tamen absurdum est concedere in ente reali formalitatem, quæ non solum ens reale non est, sed etiam minoris est consistentiæ, quam ipsum ens rationis. Videtur etiam in hoc manifesta implicantia, quia ex eo capite, quod hæc ratio est communis enti reali, & rationis, debet esse minus ens ipso ente rationis, vt Aduersarij concedunt, sed ex alio capite, quod ab ente rationis præscindi debet esse maius ens ipso. Probatur consequentia quoad hanc partem, quia quod non est omninò per opus intellectus, sed a tali esse præscindit, imò saltim remotè potest realiter existere, est maius omni eo, quod est omninò per opus intellectus, & nullo pacto potest realiter existere, vt satis de se constat, sed ens rationis habet esse omninò per opus intellectus, & nullo pacto potest realiter existere, ens autem quod vtrique ponatur commune, præscindit ab esse per intellectum, & potest realiter existere saltim remotè, quatenus contrahi potest per differentiam, vel modum entis realis constitutiuum, ergo erit maius ens ipso ente rationis.

264 Aliam addunt alij rationem, velut efficacem, quod si daretur talis ratio communis, tunc ens rationis non esset abijciendum a Metaphysico, immo ens communissimè sumptum esset subiectum adæquatum Metaphysicæ, quia in scientijs semper conceptus communiores habent rationem obiecti adæquati, vt potè ad quos cætera omnia reduci possunt. Hæc tamen ratio non conuincit, quamuis enim Bonetus hac ratione teneat ens communissimè sumptum ad ens reale, & rationis esse in Metaph. obiectum adæquatum, attamen admissa etiam vnitate talis conceptus adhuc necessario non sequitur ens communissimè sumptum esse Metaphysicæ obiectum adæquatum, quia obiectum adæquatum in scientia non semper attenditur penes maiorem conceptuum communitatem, alioquin in qualibet facultate subiectum attributionis semper coincideret cum obiecto prædicationis, sed præserrim attenditur ex Scopo, in quem facultas illa collimat, & in cuius gratiam cætera considerat, vt diximus q. proœm. Physic. & falsum est in scientijs semper inferiores conceptus ad superiores reduci, minusque communes, immo regulariter res e contra se habet, quod sicut in esse rei genera ad species, & superiora

ad

ad inferiora reducuntur, vt partes ad totum, ita quoque in esse scibilis, quatenus notitia superiorum ad notitiam distinctam, & scientificam inferiorum requiritur, vt ibi diximus nu. 10. atque ideò sicut in Logica argumentatio, ac secunda intentio reducitur ad syllogismum, quia eius exacta cognitio per se, & directè intenditur ibi ab. Arist. & in Philosophia ens materiale, ac ens mobile eadem ratione ad corpus naturale reducitur, & in eius gratiam consideratur, sic pariter in Metaphyca de conceptu entis transcendentissimè capti dicendum esset, quod reduceretur ad ens reale; vt ad obiectum attributionis, tam in esse rei, quam in esse scibili, quia Scopus Metaphysici est agere de ente reali, eiusque passiones inuestigare, non autem de ente rationis, nec de ente vtrique communi, & si de illis agit, vel hoc est per accidens, vel certè hoc agitur in gratiam entis realis.

265 Septimò ex his sequitur ens commune ad ens reale, & rationis esse æquiuocum, quia vt constat ex dictis in Logica, & superioribus quæstionibus inter vniuocum, & æquiuocum nullum datur medium; si ergo ens in ea acceptione non est vniuocum, vt hactenus probatum est, restat vt sit æquiuocum; Verum tamen est non esse purum æquiuocum, sed æquiuocum analogum, vt notauit Auctor Formalit. art. 5. dum dixit diuisionem entis in ens reale, & rationis esse æquiuoci analogi in sua æquiuocata analogata; & colligi potest ex Arist. 4. Met. tex. 2. vbi dum ait ens non dici merè æquiuocè de entibus, sed sicut sanum de sanis, inter ea de quibus negat ens dici merè æquiuocè comprehendit etiam entia rationis, & negationes, quatenus ad modum entis significantur; fundatur autem hæc analogia in ordine attributionis, quem dicit ens rationis ad ens reale, & talis ordo non videtur esse, nisi imitabilitatis obiectiuæ, quæ consistit in cognoscibilitate vnius ad similitudinem alterius; potest etiam dici cum Vallon. ar. 1. Formalit. quod hæc sit analogia proportionis, nam quod nequit comparari ad verum ens secundùm aliquam habitudinem, vel proportionem, nequit appellari ens, vt patet inductionem in alijs æquiuocis analogis, quia sanum, quod principaliter, & per se dicitur de animali, non dicitur de vrina, ac dieta. nisi ob aliquam proportionem, & habitudinem, quam habent ad sanitatem animalis, & ridere dicitur de prato luxuriante ob proportionem, quam habet pratum virens ad hominem hilarem, cum igitur ens reale per se, & principaliter dicat rationem entis, vt sic, ens autem rationis non nisi præcisè per ordinem, & attributionem ad illud modo iam explicato, sequitur ens respectu eorum non esse nomen merè æquiuocum, seu æquiuocum à casu, quale est nomen Galli respectu galli gallinacei, & hominis ex Gallijs orti, sed æquiuocum à consilio, quod coincidit cum æquiuoco analogo, vt docuimus disp. 2. Log. q. 4. art. 1. & hæc est communis opinio in omni schola, quam tenent Complut. cit. disp. 51. Log. q. 1, nu. 9. Auersa q. 5. de ente in communi sect. 51. Didacus à Iesu disp. 15. Log. q. vlt. dub. 1. Meurisse loc. cit. concl. 3. Suarez disp. 54. Met. sect. 1. nu. 9. & alij passim.

266 Octauò tandem concludimus hoc totum pariter asseri debere de relationibus realibus, & rationis, quia vt inquit Doctor 1. d. 29. sicut esse in ratione est esse secundum quid, ita referri secundum rationem est referri secundum quid quemadmodum igitur ens rationis in communi vniuocari nequit cum ente reali in ratione aliqua entis ab eis præcisa, quia ens rationis non est verum ens, nec intrinsecè & propriè participans rationem entis, sed tantùm est ens fictum, & cogitatum, ideoque non talem habent inter se conuenientiam, qualis requiritur ad fundandam vniuocationem, ac vnitatem conceptus; ita relatio rationis non est vera relatio, sed ficta, & cogitata relatio, atque ideò inter illa non verior similitudo, aut conuenientia intendere potest, quam inter quælibet alia entia realia, & rationis. Tum quia nec melius, nec facilius explicari potest in relationibus, quam in alijs entibus, qualis sit ille conceptus relationis communissimè sumptus, & quo pacto determinari debeat ad relationem realem per modum realem, & ad relationem rationis per modum rationis. Tum tandem quia falsum omninò est, quod asserebant Thomistæ num. 131. citati *esse ad*, constituens genus ad aliquid præscindere ab *esse ad* reali, & rationis, atque ideò de vtrisque vniuocè dici; falsum, inquam, est hoc, vt probauimus disput. 8. Log. q. 4. quia differentiæ entium realium debent esse reales, cum ergo per *esse ad* contrahatur ens finitum, & accidens reale ad constituendum genus ad aliquid, planè sequitur illam rationem *ad* debere esse realem; Rursus relatio prædicamentalis non solum est ens reale, & accidens reale, sed etiam relatio realis, quia per eam verè, & realiter subiectum refertur ad aliud, ergo in relatione non solum ratio *essendi in*, quæ illi competit, vt accidens, est realis, sed etiam ratio *essendi ad*, quæ sibi præcisè conuenit, vt relatio, est totaliter, ac adæquatè realis.

Argumenta soluta.

267 IN oppositum objicitur. Primò, Omnis potentia, quæ ferri potest super aliqua obiecta, habet vnum commune obiectum, sub quo omnia illa continentur, sed intellectus ferri potest supra ens reale, & supra ens rationis, ergo hoc erit in virtute alicuius primi obiecti, sed obiectum primum, & adæquatum intellectus vnum esse debet, vt valeat specificare potentiam, quemadmodum docet Scot. 1. d. 3. q. 3. Conf. quia hac ratione ait Doctor quol. 3. art. 1. ens communissimè acceptum, & prout est indifferens ad ens rei, & rationis posse poni primum obiectum nostri intellectus. Et tandem in Reportat. 1. d. 29. tenet vt probabilem vniuocationem entis communissimè sumpti.

Resp. Canon. cit. intelligibilitatem per se conuenire solùm enti reali, ens autem rationis non esse intelligibile, nisi per accidens; & ideò ad argumentum inquit non ferri intellectum vniformiter super ens reale, & super ens rationis, sed in ens reale ferri vt in illud, quod est per se obiectum, & in ens rationis, vt in illud, quod ei obijcitur per accidens, quarè concludit intelligibilitatem æquiuocè solum conuenire enti rationis, quæ responsio fuit aliquando Mairon. 1. d. 3. q. 2. & recipitur à Meurisse lib. 1. Met. sua q. 2. Et ab hac solutione non multum distat Pasqualig. cit. sect. 3. vbi ait ens rationis non intelligi propria intelligibilitate, quam habeat contradistinctam ab intelligibilitate entis realis, quia sicut non intelligitur, nisi per ens reale, ita non habet aliam intelligibilitatem ab ipso, per quod innuere videtur non esse propriè, & per se intelligibile. Sed entia rationis, secundasque intentiones propriam, & per se habere intelligibilitatem iam ostendimus disp. 3. Log. q. 6. & adhuc probatur à Lich. Barg. Vallon. alijsque Scotistis euidenti ratione, quia sunt per se obiectum vnius habitus scilicet Logicæ, definiuntur, diuiduntur, in eis fiunt demonstrationes, & de eis mouentur quæstiones, ergo sunt per se intelligibiles, & propriam habent intelligibilitatem distinctam ab intelligibilitate entis realis, sicut distinctam habent essentiam, atq; ita expresse significauit Doctor q. 5. Vniuers. vbi vult vniuersale, quod est secunda intentio, esse per se intelligibile, & 2. d. 1. q. 5. B. At ait Meuriss. quod cum dicitur entia rationis, secundasque intentiones esse per se intelligibiles, ly *per se*, sumi posse dupliciter, vel itaut perseitas cadat in entia rationis faciendo sensum, quod entia rationis sunt per se intelligibilia; vel itaut cadat in scientiam, vt sensus sit entia rationis, & secundæ intentiones quocunq; modo sint intelligibiles, intelliguntur, & considerantur per se à logico; primo modo, ait falsum est, entia rationis esse per se intelligibilia, quia intelligi possunt solùm in alio, & virtute alterius nimirum entis realis, sed solum sunt per se intelligibilia secundo modo. Contrà, quia ratio adducta manifestè probat entia rationis esse per intelligibilia in primo sensu, quia nec definitio, nec demonstratio conuenit cuti, nisi primò modo per se intelligibili, hoc enim solùm est obiectum per se scibile, & definibile; tum quia alter sensus videtur implicatorius, nullus siquidem sciens assumere potest, vt per se intelligendum ab ipso, quod non est per se intelligibile, quia tunc intelligeret obiectum illud modo sibi repugnanti, si ergo Logica per se considerat secundas intentiones, hoc arguit ipsas esse per se intelligibiles.

268 Neque quia entia rationis intelliguntur per aliud, & in virtute entis realis, secundæque intentiones virtute primarum, ideò dici debent propria, & per se carere intelligibilitate, quia etiam substantia pro statu isto intelligitur virtute accidentis, & non ob id propria dicitur carere intelligibilitate, sic quoque relatio virtute extremorum intelligitur, & passio per subiectum, & adhuc sunt per se intelligibiles, vndè, vt aiunt, Logici, ly *per se*, potest dupliciter sumi, vel vt opponitur ei quod est *per accidens*, vel ei quod est *per aliud*; licet ergo ens rationis non sit per se intelligibile, vt opponitur ei quod est *per aliud*, quia re vera est cognoscibile virtute entis realis, est tamen per se intelligibile, vt per se opponitur eis, quod est *per accidens*; vt clare demonstrant rationes allatæ, & fortè Scotistarum quamplures in hoc sensu locuti sunt, cum dixerunt entia rationis esse per accidens intelligibilia, vt nimirum ly per accidens idem sonet, quod per aliud; Eodem modo reijcitur solutio Pasqualig. qui eadem ratione negare videtur propriam intelligibilitatem entib. rationis, quia non intelliguntur, nisi per ens reale, & ad modum entis realis; nam vt dicebamus in Log. loc. cit. potius ex hoc oppositum deducitur, quod nimirum hæc erit eius propria intelligibilitas, vt nimirum sit intelligibile per aliud, & ad modum alterius, & hæc ipsa intelligibilitas erit contradistincta ab intelligibilitate entis realis, quod non est hoc pacto intelligibile, sed per seipsum, & propria virtute; tum quia vt ibid. dictum est, & constat ex præcedenti articulo, licet in cognitione directa, quæ est entis rationis factiua, cognoscatur ens rationis ad modum entis realis, postea tamen in cognitione reflexa concipitur in suo ordine, sicuti est, & tunc maximè propriam dicitur habere intelligibilitatem, quia tunc intelligitur, vt est ens ab ente reali contradistinctum, vt monet Doctor cit. 2. d. 1. q. 5. B. concedenda igitur est propria, & per se intelligibilitas entibus rationis non quidem motiua, quia hæc certè propria est solius entis realis, & si ens rationis talem propriam haberet intelligibilitatem, iam non virtute alterius, sed virtute propria intelligibile foret; sed concedenda est ei propria intelligibilitas terminata.

269 Sed tunc maximè vrgere videtur proposita difficultas, quia talis passio communis vtrique enti videtur etiam exigere commune subiectum, cuius sit adæquata passio, nam solum inadæquatè singulis conuenit, & hoc erit ens communissimè acceptum, & ad vtrumque indifferens; Variæ solent ad hoc esse Scotistarum responsiones, vt videre est apud Lichet. & Bargium 1. d. 3. q. 3. §. *quantum ad 2. art.* & §. *ad quæstionem igitur*, Vallon. tr. formal. ar. 1. prin. Mauritium q. 5. vniuers. § *quantum ad tertium*, & alios, quorum aliqui concedunt hanc intelligibilitatem terminatiuam esse vtrique enti communem,

& obie-

& obiectum adæquatum intellectus quoad terminationem esse ens communissimè sumptum; negant tamen hinc rectè inferri in tali obiecto vnitatem vniuocationis, quia ratio mouendi si foret communis, inferret vniuocationem, non autem sola ratio terminandi, ita Bargius loc. cit. & Vallon. qui ait quod cum dicitur obiectum potentiæ alicuius esse debere vniuocum, hoc debet intelligi de obiecto motiuo, & per se primò terminatiuo, non autem terminatiuo vtcunque quale ponitur ens communissimè sumptum, vnde concludit ex tali communitate passionis in ente sic abstracto solum inferri posse vnitatem proportionis, quam sic declarat, quia sicut se habet ens reale respectu suorum inferiorum in suo ordine, sic se habet ens rationis respectu suorum in ordine; Cæterum vt diximus disp. cit. Log. q. 6. admittendo intelligibilitatem terminatiuam sic in abstracto vnam, & communem enti reali, & rationis, & pariter obiectum adæquatum quoad terminationem esse ens communissimè sumptum adæquatè correspondens illi intelligibilitati terminatiuæ, & dicere hoc non inferre vnitatem vniuocationis, sed solius proportionis, certè videtur prorsus voluntariè dictum, quia talis communis passio ad illud commune subiectum sibi adæquatum vtiq; eodem modo se haberet, sicut aliæ passiones ad sua subiecta, & de eo demonstrari posset per rationem formalem entis, vt sic, ergo nihil ei deficit ad vnitatem vniuocationis; vel si hoc licet dicere de ista passione in ordine ad suum subiectum, quod non habeant nisi vnitatem proportionis, idem pariter dici poterit de alijs passionibus in ordine ad sua adæquata subiecta. Præstat igitur cum alijs Scotistis ponere duas intelligibilitates terminatiuas, vnam simpliciter correspondentem enti reali, aliam secundum quid correspondentem enti rationis, nec dari vnum conceptum intelligibilitatis ab vtrisq; præcisum, & ratio huius est, quia sicut res se habet ad esse, ita ad intelligi, quia ergo ens reale est simpliciter tale, ens rationis tale secundum quid, ita pariter intelligibilitas vnius est simpliciter, & intelligibilitas alterius secundum quid; quam solutionem approbaui disput. 3. cit. Log. q. 6. ad 1. contra 2. concl. & disp. 6. de Anim. n. 146. & recipit Vigerius 1. d. 3. q. 3. Brasauol. q. 3. vniuers. in fine, & Bargius ipse quoque loc. cit. vbi etiam consequenter dicunt opus non esse dare vnum adæquatum obiectum intellectus terminatiuum, sed sufficere vnum obiectum motiuum, cuius ratio deducitur ex dictis d. 2. de Anim. q. 4. vbi diximus munus esse solius obiecti formalis, & motiui specificare potentias, ac earum actus, non autem obiecti materialis, ac terminatiui, vnde per solam vnitatem obiecti motiui sufficienter saluatur vnitas potentiæ intellectiuæ, & tale est ens reale; Imò vt notauimus loc. cit. disp. 6. de Anim. n. 146. saluari etiam potest vnitas obiecti terminatiui ponendo ens rationis reduci ad ens reale nedum in ratione obiecti motiui, sed etiam terminatiui, quatenus ens reale est obiectum intellectus non solùm primò motiuum, sed etiam primò terminatiuum, & ens rationis in virtute entis realis est intelligibile terminatiuè, non quidem per se primò, sed tantùm per se secundò, vt dici solet de creaturis visis in essentia diuina, cui tandem solutioni etiam acquiescit Vallon. cit.

270 Hinc patet, quid sit dicendum ad difficultatem propositam num. 267. & 269. non enim datur talis intelligibilitas terminatiua cōmunis vtrique enti reali, & rationis, nisi æquiuocè, nec vniformiter etiam quantum ad ipsam intelligibilitatem terminatiuam fertur intellectus in ens reale, & rationis, quia in illud fertur per se primò, in illud per se secundò, & intelligibilitas illius est simpliciter, illius verò tantum secundum quid iuxta conditionem suæ entitatis. Ad Conf. ex Scot. quol. 3. ab initio variè quoque responderi solet à Scotistis, & Bargius accuratè locum illum exponit 1. d. 29. sed breuiter dici potest Doctorem non ibi cathegoricè loqui, sed hypotheticè, quod nimirum ex hypothesi quod ens communissimè sumptum haberet vnitatem vniuocationis, vel saltim analogiæ (qualis ponitur à Thomistis) tunc posset poni primum obiectum intellectus, sed ait ibid. non eo loco curare de tali vnitate, & communitate, qualis sit, num scilicet vniuoca, vel analoga, vel æquiuoca, signum euidens non ibi loqui Doctorem resolutiuè, & auctoritatiuè. Ad auctoritatem ex reportatis dicitur, quod esto ibi Doctor problematicè procedere videatur, tamen in scripto Oxoniensi, quod maioris est auctoritatis, pluribus in locis præsertim verò 1. d. 29. negat eos in tali acceptione esse vniuocum, vt vidimus.

Secundò arguitur omnibus ferè vijs, quibus superius probauimus vniuocationem entis realis ad Deum, & creaturam substantiam, & accidens; Primò, Via abstractionis, vnus & idem conceptus nequit esse certus, & dubius, sed multi sunt certi, quod relatio est ens, & numerus est ens, dubitant verò, an sit ens reale, vel rationis, ergo ens de eis dicitur vniuocè. Secundo via diuisionis, quia ens prima sui diuisione diuiditur in ens in anima, & extra animam, seu in ens reale, & rationis, sed omnis diuisio incipit ab vno, ergo, &c. Tertio via definitionis, quando aliquid definitur per commune, & per contrahens, necessario illud commune conuenit alicui, cui non conuenit contrahens, sed ens reale, & rationis definitur per ens, & aliquid contrahens, nam ens reale, & ens rationis est terminus complexus dicens duos conceptus obiectiuos, quorum vnus significatur per ly ens, & alter significatur per ly reale, & rationis, ergo &c. Quartò ex via distributionis, nullus terminus æquiuocus est distribuibilis, quia inconuenienter dicitur omnis canis, sed ens distribuitur pro ente reali, & rationis, quia illa est vera, omne ens est intelligibile, vt ens pro vtroque distribuitur. Quintò ex via contradictionis, nam in æquiuocis non est contradictio per Arist. in elenchis, sed hic est contradictio genus est ens, genus non est ens, ergo &c. Sextò ex via numerationis, quando aliqua numerantur in aliquo vniuocantur in illo, sed ens reale, & ens rationis numerantur in ente, quia dicimus, quod sunt plura entia. Septimò ex via comparationis, omnis comparatio fit in aliquo vniuoco 7. Phys. sed in ente communissimè sumpto fit comparatio, dicimus enim ens rationis esse minus ens ente reali, ergo &c. Tandem ex via argumentationis, quia ens communissimè sumptum habet sufficientem vnitatem medij syllogistici, ergo non est æquiuocum; Probatur assumptum: quia hæc est bona argumentatio, omne ens est intelligibile, secunda intentio est ens, ergo est intelligibilis; hæ sunt viæ, quibus suprà q. 1. & 2. huius disp. probauimus vniuocationem entis realis ad Deum, & creaturam, substantiam, & accidens, quibus si hic respondere volumus, ansam præbemus Aduersarijs respondendi eisdem, dum adhibentur ad ostendendam entis realis vniuocationem, vel saltim non modicè eneruantur.

271 Ad 1. solent respondere Scotistæ passim in eo casu nos esse certos de se sola voce, non de aliqua re, vel concepto, quæ quidem solutio, nisi melius explicetur, non sufficit, quia sic etiam respondere licebit ad illam maximam, cum adhibetur ad probandam vnitatem conceptus entis realis, vt ostendimus supra n. 8. vbi huic difficultati sufficienter occurrimus, quæ hic repetere piget. Poncius cit. disp. 15. de ente, vt sic, n. 5. ait in eo casu non haberi conceptum determinatum, & vnum de relatione, vel numero, sed indeterminatum, & confusum; At ita dicendo concedit totum id, quod Aduersarij volunt, neque enim prætendunt abstrahi posse ab ente reali, & rationis vnum conceptum determinatum, & adæquatum, sed indeterminatum, & confusum, qui non nisi ab intellectu inadæquatè concipiente abstrahi possit, atque ideò recedendum non est à solutione nostra allata loc. cit. Ad 2. diuisio incipit sic ab vno, quali modo vnus est diuisio; diuisio, autem entis in reale, & rationis est diuisio solius vocis in significatione, & ideò incipit sic ab vno scilicet vna voce. Ad 3. neg. minor, nam per ly reale, & rationis solum determinatur æquiuoca significatio entis communissimè accepti, sicut per verum & pictum determinatur æquiuoca hominis significatio ad vtrumq; Ad 4. ait Mairon. q. 10. prolog. illam non esse propriè distributionem, sed tantum quatenus explicari potest per disiunctiuam, quo pacto dici etiam potest omnis canis idest hic, vel ille canis. Ad 5. circa ens communissimè sumptum non est contradictio, nisi facta dictione, vel suppositione ens accipi in affirmatiua, & negatiua pro eodem, & hoc modo est contradictio in æquiuocis, quia tunc sumuntur, vt vniuoca. Ad 6. ait Mairon. cit. quod propriè non numerantur, nisi quatenus sunt diuersæ acceptionis entis, sicut homo non numeratur in homine viuo, & picto, & tamen dicuntur duo homines, hoc est duæ acceptiones hominis. Ad 7. neque ente communissimè sumpto fit propriè comparatio, sed abusiuè tantum dicitur ens reale magis ens, vel verius ens ente rationis, quo pacto homo viuus dicitur verius homo homine mortuo. Ad vlt. negatur assumptum, ad cuius probationem dicimus argumentationem illam non tenere, si accipiatur, vt syllogismus cathegoricus, sed tantum si accipiatur, vt hypotheticus ex disiunctiuis compositus, quo pacto tenet hoc argumentum, omnis canis est mobilis, sed Syrius pro sidere cœlesti est canis, ergo est mobilis, tenet, inquam, hic discursus inquantum syllogismus hic cathegoricus potest in hypotheticum resolui ex disiunctiuis compositum hoc modo; hic vel ille canis est mobilis (sumendo canem in diuersa acceptione, & significatione) Syrius est canis cælestis, ergo &c. sic itaque tenet prefatus discursus in argumento factus, omne ens est intelligibile, secunda intentio est ens, ergo; sic enim resolui potest; hoc vel illud ens idest reale vel rationis est intelligibile, secunda intentio est ens rationis, ergo est intelligibilis; Neque solutiones istæ infirmant easdem vias, vt adhibentur ad probandam entis realis vniuocationem ad Deum, & creaturam, substantiam, & accidens, vt cuum constat ex q. 1. & 2. huius disp. longè efficacius concludunt pro vniuocatione entis realis, quam entis communissimè sumpti ad reale, & rationis, tum quia longè maior est conuenientia inter Deum, & creaturam, substantiam, & accidens, quam inter ens reale, & rationis, & facilius explicari potest quid dicat conceptus entis realis, vt sic, quam entis communissimè sumpti indifferentis ad reale, & rationis; & ideo si prædictæ viæ non benè probant vniuocationem entis istius, non rectè deducitur neque benè probare vniuocationem illius.

272 Tertiò arguitur ad idem, quia primum principium Metaphysicum scilicet de quocunque verum est affirmare, vel negare æqualiter dicitur de ente reali, & rationis, ergo suum subiectum debet esse vniuocum, & hoc erit ens indifferens ad reale, & rationis. Tum 2. quia illa prima dignitas est vniuoca eo quod distinctioni non subijcitur ex Arist. 4. Met. cap. 8. vbi ait primum principium cum sit firmissimum, ac notissimum non esse distinguendum, ergo, & subiectum eius debet esse vniuocum. Tum 3. quia ens indifferens ad reale, & rationis de vtroque prædicatur quidditatiuè, ergo vniuocè. Tum 4. omnis multitudo debet reduci ad vnitatem, sed ens reale, & rationis sunt diuersa, ergo reduci debent ad aliquod vnum, quod erit ens ad vtrumque indifferens. Tum tandem, quia magis distant

Deus

Deus, & creatura; quam ens reale, & rationis, quia Deus, & creatura distant in infinitum, non sic ens reale, & rationis, si ergo à Deo, & creatura abstrahibilis est conceptus vnus vtrique communis, tantò magis ab ente reali, & rationis.

Resp. Mairon. loc. cit. quod eo modo quo subiectum primi principij (quodquidem est ens reale transcendenter sumptum) se extendit ad ens rationis, eodem modo saluatur quoque primum principium in ente rationis, cum ergo subiectum illud ad ens rationis se extendat tantùm secundum quid, & diminutè, vt ratio animalis saluatur in animali picto, eodem modo primum principium applicatur entibus rationis; vndè negandum est assumptum, quod primum principium in ente reali, & rationis æqualiter verificetur, quia propriè solum in ente reali verificatur, & in tantum enti quoque rationis applicatur, inquantum ad modum illius concipi potest, vndè & ipse Bonet. cuius est hoc argumentum, ait non sufficienter concludere. Ad 2. concedendo & primam illam dignitatem esse vniuocam, ac eius quoque subiectum vniuocum esse, quia hoc est ens reale, non verò ens indifferens ad reale, & rationis, & in hoc sensu ait Arist. 1. Post. 14. dignitatem ex terminis communissimis constitui, quia nimirum constat ex terminis communissimis realibus, & transcendenter sumptis, non verò quia constet ex ente transcendentissimè sumpto. Ad 3. negatur assumptum, vel si prædicatur in quid, hoc verificatur solum quoad quid nominis, non quoad quid rei, quia nullum tale habet. Ad 4. non omnis multitudo reducitur ad vnum, quod nihil sit illius multitudinis, sicut multitudo primæ causæ, & causatorum non reducitur ad aliquod vnum extra illam multitudinem, quia sic sequeretur aliquid esse prius primo, sed tota illa multitudo reducitur ad vnum, quod est aliquid illius multitudinis, cui alia attribuuntur, vt ad primam causam; sic in proposito multitudo entis realis, ac entis rationis reducitur ad vnitatem entis realis, & non autem alicuius, quod sit extra hanc multitudinem. Ad vlt. negatur assumptum, quia vt ait Canon. cit. magis distant extrema alicuius distantiæ, quam aliqua contenta sub altero extremorum, ens autem reale, & ens rationis sunt extrema alicuius distantiæ, & Deus, & creatura continentur sub ente reali, & ideò magis distant ens reale, & ens rationis, quam Deus, & creatura; ad probationem assumpti dico cum eodem, quod inter Deum, & creaturam est distantia infinitatis intensiuæ, quæ non tollit omnem rationem conuenientiæ, sed distantia, quæ est inter ens reale, & rationis, tollit omnem rationem conuenientiæ.

273 Quartò arguitur ad probandum saltem posse abstrahi conceptum communem ad relationem realem, & rationis, quia prædicatum relationis constituitur per *esse ad*, cætera verò accidentium genera per *esse in*, & inhærere; at hoc interest inter *esse, ad* & *esse in* seu inhærere, quod *esse ad* abstrahit a reali, & rationis, sed inhærere ex proprio conceptu dicit aliquid reale, ergo saltem in genere relationis potest admitti talis conceptus præcisus; maior patet, probatur minor, quia *esse ad*, vt de se constat, æquè conuenit relationi rationis, & reali, & intellectus vtique referre potest vnum ad aliud, ad quod a parte rei non refertur, at nequit facere inhærere, quod re vera non inhæret, ita arguunt quidam Thomistæ, & præsertim Caiet. 1. p. q. 28. art. 1.

Resp. negando maiorem, & minorem; maiorem quidem, quia vt constat ex dictis disp. 2. Log. qu. 4. relatio ex proprio conceptu intrinseco non solum dicit *ad*, sed etiam *in*; minorem verò, quia *esse ad*, verè, ac propriè sumptum, quo sensu constituit prædicamentum relationis, dicit conceptum realem, quia cum cæteris prædicamentis condiuidit ens reale; & sicut hoc non obstante potest dari *ad* rationis, ita & *esse in*; sicut enim intellectus vim habet concipiendi respectum inter aliqua, quæ non referuntur, ita vim habet apprehendendi accidens in aliquo subiecto, cui inesse nequit, & quamuis intellectus nequeat virtute sua facere inhærere à parte rei, quod non inhæret, cogitare tamen potest illud, vt inhærens, sicut a pari quando irreferibilia adinuicem refert, vtique non facit illa referri à parte rei, sed illa apprehendit, vt relata; vnde quoad hoc nullum est discrimen inter *esse ad*, & *esse in*.

274 Postremò arguit Pasqualig. tom. 1. Met. disp. 27. sec. 2. probans inter ens reale, & rationis nullam interesse analogiam quia vel hæc esset analogia proportionis, vel attributionis, neutrum est dicendum, quia proportionis non solum analogia quæ dicitur propria, & per denominationem intrinsecam, sed etiam impropriam, & per metaphoram dicta, supponit in eo, quod tale dicitur proportionaliter, aliquam habitudinem ad id, quod est tale propriè, sic enim pratum dicitur ridere ob quandam habitudinem, quam dicit ad vultum hominis ridentis, ens autem rationis, cum in se sit omninò nihil, non habet vnde fundet talem habitudinem, quæ in se realis est; eodem modo probat minorem quoad alteram partem, quia illa quoque analogia attributionis etiam ea, quę dicitur per extrinsecam denominationem, dicit in secundis analogatis veram, & realem habitudinem ad primum, vrina namque sana dicitur, quia dicit habitudinem in ratione signi ad sanitatem animalis; sed ens rationis cum sit nihil, talem habitudinem fundare nequit, & cum hæc habitudo sit realis, enti rationis conuenire nequit, ergo &c. Conf. quia si ens rationis analogum esset ad ens reale, hoc præsertim foret, quatenus habet similitudinem entis realis, dum dicitur concipi ad modum eius, vt supra dicebamus sed ens rationis in se consideratum nullam prorsus similitudinem habet cum ente reali, imò magis ab eo distat, quam homo pictus a vero, nam hic saltem intercedit realis similitudo in aliquo accidente, quæ inter ens reale, & rationis nulla esse potest. Tum quia vel hæc similitudo esset realis, vel rationis; si realis, ergo in ente rationis fundari nequit; si rationis, iam nihil est, & ideò veram analogiam inducere nequit.

Respondetur ad hæc, & similia argumenta cum Suarez disp. 54. Metaph. sect. 1. num. 10. quod quamuis ens rationis, vt sic, nullam in se habeat proportionem, aut fundamentum proportionis ad ens reale, quia in se nihil est; cogitatur tamen ad modum habentis proportionem, vel habitudinem, & hoc satis est ad fundandum aliquam analogiam; vndè neque ponimus habitudinem illam, quam dicit ad ens, veram, & realem, sed fictam, & cogitatam, quare argumentum cum sua confirmatione solum probat ens rationis non dicere veram, & realem analogiam, quod gratis concedimus.

ARTICVLVS III.

Non datur ens præscindens à positiuo, & negatiuo ut vniuocum.

275 COnclusio hæc colligitur ex Scoto 4. d. 11. qu. 1. §. *quantum ad 3. art.* vbi ait subiectum esse sub priuatione non esse taliter, seu entiter se habere, quia priuatio non est aliqua entitas, & sequitur ex dictis disp. 8. Phys. quæst. 1. art. 1. vbi determinatum est, quod licet sint multæ priuationes, & negationes, quæ à parte rei de suis subiectis verificantur nullo intellectu cogitante, proindeque dici solent priuationes, & negationes reales, seu ex natura rei; quatenus distinguuntur à priuationibus, & negationibus merè rationis, dicimus tamen nequaquam benè appellari entia realia negatiua, vel positiua; vt quidam loquuntur, inter quos connumerari quoque potest Poncius disp. 5. Phys. num. 1. vbi non solum approbat modum loquendi illorum, qui priuationem ex natura rei vocant ens priuatiuum, immò inquit posse dici absolutè, & simpliciter ens reale, quatenus ens reale opponitur enti rationis, quod adeò apertè falsum est, vt nec in eius principijs consistere possit, quia secundum ipsum disp. 12. de ente, vt sic, n. 6. ens quod directè, & immediatè opponitur enti rationis, est ens reale positiuum, vndè si priuatio dici potest ens reale, quatenus ens reale opponitur enti rationis, vt ait loc. cit. disp. 5. Phys. num. 1. sequitur priuationem esse ens positiuum. Verum tamen est etiam nonnullos hunc dicendi modum admittentes, & distinctionem entis realis in positiuum, & priuatiuum, adhuc non concedere conceptum entis ab vtroque præcisum, imò potius asserere videntur prout est commune vtrique esse nomen merè æquiuocum, ita Manca 1. Phys. q. 8. dub. 1. num. 3. Quamuis autem hæc conclusio sit adeò de se euidens, & manifesta, probari tamen solet quibusdam rationibus minus concludentibus, quas quia recipit Pasqualig. cit. vt efficaces, & tutior, nonnullas ad trutinam vocare iuuabit.

276 Primò igitur probatur, quia ratio ista entis à positiuo, & negatiuo præscindens, vel est aliquid, vel non; si est aliquid, ergo aliquid essentialiter prædicatur de non ente reali, qualis est priuatio, vel negatio, si non est aliquid, cum hæc ratio præcisa prædicetur de ente positiuo, non aliquid prædicabitur essentialiter de eo, quod est aliquid. Hæc ratio similis est illi, qua n. 156. impugnabatur præcisio entis, vt sic, ab ente reali, & rationis, vndè dissolui potest, vt illa, dicendo ens abstrahens à positiuo, & negatiuo esse quidem aliquid, sed quia aliquid æquiualet enti, abstrahit sicut illud à positiuo, & negatiuo, datur enim in rerum natura aliquid positiuum, & aliquid etiam reale negatiuum. Contra tamen instat Pasqualigus, quia aliquid de se significat quid positiuum, & ratio est, quia aliquid, & nihil contradictoriè opponuntur, ergo aliquid debet esse quid positiuum, cum ex duobus contradictorijs alterum sit positiuum, alterum negatiuum. At hæc quoque instantia facilè ab Aduersarijs elidi poterit, quia eadem prorsus fieri posset de ente reali sic arguendo, ens & nihil contradictoriè opponuntur; ergo ens reale debet esse quid positiuum; quare sicut ad hoc argumentum dicerent priuationes, & negationes ex natura rei subiecta sua efficientes esse vtique ens reale, quatenus omne illud dicitur reale, quod non est ens rationis, non tamen ens reale positiuum, quia ens reale, quod opponitur nihilo, sub se comprehendit, tam entia realia positiua, quam negatiua, sic in proposito responderi posset ad argumentum factum per terminos *aliquid*, & *nihil*; quo autem pacto hoc argumentum ex contradictorijs desumptum deduci potest, vt sit efficax, posteà demonstrabimus.

277 Secundò si daretur hæc ratio entis ab ente positiuo, & priuatiuo præcisa, deberet hæc ratio vtique ad sua inferiora contrahi, & secum vniri, sed hoc est impossibile, ergo &c. Maior patet, Probatur minor, quia quod non est positiuum, nequit vniri cum positiuo, præsertim cum eo, quod secundum se totum est positiuum, cum ergo ens illud, vt sic, non sit positiuum, quia abstrahit, certè cum ente positiuo vniri nequibit, alioquin ens positiuum reale secundum se totum non esse positiuum. Hæc ratio pariter similis est ei, quæ supra num. 158. probatur præcisio entis, vt sic, ab ente reali, & rationis, & ideò dissolui potest, vt illa, negando minorem,

ad cuius probationem dicendum est, quod ratio entis sic præcisa non est quid negatiuum formaliter, & contrariè, sed tantùm contradictoriè, quatenus à positiuo præscindit, immo quamuis non sit positiuum formaliter, est tamen positiua permissiuè, & potestatiuè, quod declarari potest exemplo cuiusque naturæ communis à suis modis, ac differentijs contrahentibus abstrahentis, & ideò benè vniri potest cum ente formaliter positiuo, eo pacto quo dicimus ens non formaliter subsistens, vel inhærens posse vniri cum ente formaliter subsistente, & inhærente, idest cum substantia, & accidente, & ens non formaliter absolutum vniri posse cum ente formaliter absoluto, vel non relatiuum formaliter cum formaliter relatiuo; & sicut dicimus substantiam non esse secundum se totam & adæquatè sumptam syncathegorematicè subsistentem, quia aliquam formalitatem includit non de se subsistentem, sed præscindentem, vt est formalitas entis, licet verum sit nullam includere formalitatem positiuè inhærentem; sic in proposito dicendum foret ens reale positiuum dici secundum se totum tale, non quia omnis formalitas in eo reperta sit formaliter positiua, & nulla à positiuitate præscindat, sed quia nullam includit formalitatem negatiuam, & sic manet ratio soluta; vel fieri poterit instantia in alijs rationibus contrahibilibus, vt v. g. quod ens nequit contrahi ad substantiam, & accidens, quia non est subsistens, vel inhærens, quod autem non est subsistens, nequit vniri cum subsistente, neque non inhærens cum inhærente, & quemadmodum hæc argumenta soluentur in alijs conceptibus communibus, sic in proposito dissolui debebunt circa conceptum entis præscindentem à positiuo, & negatiuo, si daretur.

Tertiò si daretur ista ratio entis præscindens à positiuo, & negatiuo, aliquid, quod prædicaretur de ente positiuo, prædicaretur etiam de ente negatiuo, seu non ente, & è contrà aliquid, quod prædicaretur de negationibus, prædicaretur etiam de ente positiuo, hoc autem esse non potest, nam negatiuum secundum se totum est non ens, & secundum se totum est quid negatiuum, itaut nihil concipi possit in ipso, quod non sit negatio, ergo &c. Sed facilè responderent negando minorem cum eius probatione, nam licet ens negatiuum secundum se totum syncathegorematicè sumptum sit negatiuum, quatenus nullam includit formalitatem, quæ de se sit positiua, falsum tamen est secundum se totum esse non ens, cum enim ens reale, vt secernitur ab ente rationis, quod solùm habet esse per intellectum, sub se comprehendat nedum entia positiua, sed etiam negationes, & priuationes ex natura rei sua subiecta afficientes, est commune vtrisque ipsò eo ipso, quod dicitur ens negatiuum, ex vi nominis includitur ens, & solum excluditur quicquid habet rationem positiui.

278 Quartò igitur melius probari potest conclusio nostra ostendendo non dari tale ens reale negatiuum, & inconsultò prorsus negationes, & priuationes ex natura rei sua subiecta afficientes entia negatiua, & priuatiua appellari, cum enim hoc ostenderimus, statim demonstratum erit non dari ens reale commune enti positiuo, & negatiuo, quia destructo altero extremorum, necessariò quoque destruitur ens ab his duobus extremis præscindens; tum quia ex hoc præsertim capite tale ens commune vniuocum positiuo, & negatiuo inuexerunt nonnulli, vt saluarent negationes, & priuationes re vera dari à parte rei citrà cuiuscunq; intellectua operationem, vnde hac necessitate sublata, consequenter tollitur præcisio entis à positiuo, & negatiuo. Assumptum verò illud nempè priuationem, & negationem dici non debere ens reale, nec absolutè vt dicebat Poncius, nec cum addito nempe priuatiuum, vel negatiuum, vt dicebant alij, probandum est ex dictis disp 4. Phys. q. 1. art. 1. quia ens reale, vt sic, ex suo formali conceptu dicit quid positiuum, ergo implicat in adiecto dicere ens reale negatiuum; Probatur antecedens, quia positiuum, & negatiuum contradictoriè opponuntur, ergo nedum opponuntur secundum rationes positiui, & negatiui, sed etiam secundum rationem ipsam entis, seu tanquam ens reale, & tanquam non ens reale; Probatur consequentia, quia si non opponerentur in ratione etiam entis realis, tunc non opponerentur, vt pura affirmatio, & pura negatio, sicut petit contradictoria oppositio; Tum quia negatiuum ita directè opponitur positiuo, vt directe tollat quicquid positiuum ponit, sed in ratione positiui inuoluitur quoque ratio entis realis, vt sic, ergo ens reale, vt sic, non inuoluitur in ratione negatiui; Tum tandem quia peto quid dicat ratio illius entis, quod negatiuum appellant, & quare negatiuum, seu priuatiuum dicatur, si enim tale dicitur, quia excludit omnem rationem entis realem, vt sic, habemus intentum, quod est purum nihil, & quod abusiuè dicitur ens negatiuum reale, cum potius dici deberet realiter non ens; si autem dicatur negatiuum ex sola ratione, quia tollit formam oppositam, licet etiam in se aliquam entitatem includat; hoc non tollit quin etiam sit ens positiuum intrinsece, & formaliter, nam etiam calor tollit frigus, & tamen quia secundum se habet suum esse, est verum ens reale positiuum, ergo si negatio, & priuatio re vera sunt nihil formaliter loquendo, entia realia negatiua non benè dicentur, immo potius non entia realia dici debebunt, & realiter nihil.

279 Denique potest etiam ad huius asserti probationem inseruire argumentum, quod n. 263. proposui ad excludendam præcisionem entis, vt sic, ab ente reali, & rationis, nam ex vna parte ens negatiuum, vt sic, deberet esse maius, & perfectius ens, quam ens commune ad positiuum, & negatiuum, quia ratio inferior addita superiori auget illam in esse, non minuit, vnde includens semper est perfectius incluso; at ex alia parte ens præscindens à positiuo, & negatiuo esse deberet maius ens, quia non est negatiuum formaliter, & intrinsecè, immo potest esse positiuum ratione alicuius differentiæ contrahentis, ergo ens reale, quod dicitur negatiuum, est minus ens ente reali, quod præscindit à positiuo, & negatiuo. Tum quia si daretur talis ratio præcisa, & vtrique enti communis scilicet positiuo, & negatiuo, vtique ad ens reale negatiuum per solam negationem contraheretur, sed cum sit purum nihil, ea negatio, non videtur quo pacto ens reale contrahere possit; Probatur assumptum, quia in ente negatiuo reali præcisa ratione entis realis, sola & pura remanet negatio, ergo non nisi per illam contrahi potest; vel si per differentiam positiuam contrahatur, erit iam ens positiuum, non negatiuum.

In oppositum obijcitur ex Arist. 4. Met. tex. 2. vbi explicans sphæram analogiæ entis inter hæc etiam enumerat negationes, & priuationes illis verbis, *quædam enim quoniam substantiæ entia dicuntur, quædam quoniam passiones substantiæ, quædam quoniam via ad substantiam; aut corruptiones, aut priuationes*, si ergo priuationes sunt analogicè ens, debet ens quidpiam commune esse enti reali positiuo, ac priuatiuo. Deinde contrà nos ad hominem vrgeri potest difficultas proposita n. 132. quia disp. 1. Phys. qu. 1. concl. 2. admittimus rationem principij, ab Arist. assignatam 1. Phys. materiæ, formæ, & priuationi vniuocè conuenire, si ergo enti reali positiuo, sicut est materia, & forma, & priuatiuo qualis est priuatio, ratio principij in fieri potest esse communis vniuocè, id quoque de ratione entis realis, vt sic, verificari poterit.

280 Respondetur ex Scoto super eum textum non vtiq; esse Arist. intentum, statuere ens vniuocum analogum ad ea omnia, quæ ibi enumerat, sed tantùm recensere varios modos, quibus aliqua appellari solent entia, vt hinc pateret omnia dici aliqualiter entia, quatenus singula habent aliquam attributionem ad ipsum ens, vel ad substantiam modo, quo ibi exponit, negationes autem præsertim, ac priuationes entia dicit, non quia in se vera sint entia, sed quatenus sunt remotiones verorum entium, & quatenus de suis subiectis verificari possunt à parte rei nullo cogitante intellectu, quia, ait Arist. *& ipsum non ens esse non ens dicimus*, cum veritate citrà omnem intellectus fictionem, vnde ly *esse* in tali propositione non determinat inhærens, quasi aliquid importet in ipso non ente, sed determinat inhærentiam, quatenus enunciat, vt res se habet à parte rei, & importat compositionem, quæ cum veritate est in intellectu. Ad aliud iam diximus ibidem, ac etiam disp. 4. Phys. q. 3. num. 29. non esse eandem rationem de ente reali, vt sic, & de conceptu principij in fieri, quia ens reale, vt demonstrauimus, ex suo conceptu formali, quid positiuum dicit, & ideò implicat esse de se precisum à positiuo, & priuatiuo, vt quidpiam, vtrisque essentialiter commune; at ratio principij in fieri, vt sic, non necessario dicit ordinem, seu habitudinem positiuam principij ad principiatum, sed ab vtroque præscindit, & æquè benè saluari potest in materia, & forma, ac in ipsa priuatione; hinc fit, quod rationes, quæ concludunt de conceptu entis, quod nequeat esse commune vniuocum positiuo, & priuatiuo, non ita benè concludunt de conceptu principij in fieri, vt sic.

Secundo, omne id, quod aliquo modo est in rerum natura independenter ab intellectu, potest ens reale vocari, sed priuationes, & negationes sunt huiusmodi, quia nullo intellectu considerante verè dicimus aerem tenebrosum, oculum cæcum, ergo benè possunt entia realia vocari. Nec satisfacit dicere (inquiunt) tenebras esse in aere, non quia aliquid ponant in ipso, sed potius quia in aere adest remotio lucis; quia nec ipsi volunt priuationes esse entia positiua idest ponentia aliquid in rerum natura, sed solum remotiua, hoc est, aliquam entitatem realem à subiectis remouentia, vnde dicunt nomen entis realis commune esse ad id, quod ponit entitatem, & ad id quod entitatem remouet.

281 Resp. loc. cit. satis explicatum esse ex Scoto 1. dist. 30. q. 2. ad vlt. quo pacto negationes, & priuationes verè dicantur esse à parte rei in suis subiectis, & realiter existere in rerum natura, ibi enim elegantissimè docet realitatem, seu illam particulam, *realiter*, interdum determinare prædicatum, seu inhærens; & aliquando inhærentiam tantum, seu compositionem prædicati cum subiecto; in primo sensu denotat prædicatum importare esse reale in subiecto, sed in secundo sensu nil aliud dicit, quam quod illud verè est, sicut cum dicimus, hæc propositio, homo est asinus, est realiter falsa, hoc est verè falsa; cum ergo dicimus citra omnem intellectus fictionem aerem esse realiter tenebrosum, oculum cæcum, ly *realiter*, non importat aliquid in ipsa tenebra, vel in ipsa cæcitate, sed tantum veritatem in propositione, quæ consistit in conformitate ipsius ad obiectum, sicut se habet à parte rei, eodem modo ad hanc difficultatem respondet D. Thom. 1. part. q. 48. art. 2. ad 2. dicens, quod cum dicitur tenebram esse in aere, cæcitatem in oculo ly *esse*, non sumi, vt significat ens diuisum in decem prædicamenta, sed solum, vt denotat veritatem propositionis, vt sensus sit, hæc propositio est vera, in aere non est lux, in oculo non est visus; quod elegantius adhuc docuit cap. 1. de ente, & essentia, vbi notat ex Arist. 5.

Met.

Metaph. tex. 14. ens per se dupliciter sumi, vno modo pro eo, quod diuiditur in decem genera, alio modo prout significat propositionum veritatem, quorum differentia est, quod primo modo non potest dici aliquid, quod sit ens, nisi in re aliquid ponat; sed alio modo potest dici ens omne illud, de quo affirmatiua propositio formari potest, etiamsi illud in re nihil ponat, quemadmodum priuationes, & negationes entia dicuntur, dicimus enim, quod affirmatio est opposita negationi, & quod cæcitas est in oculo, ita optimè discurrit ibi D. Thomas, & consonat eum Scoto loc. cit. atque ita constat ens nedum significare id quod est, & existit à parte rei, sed etiam veritatem propositionis, quam format intellectus.

Tertiò oppositio priuatiua, & contradictoria sunt reales oppositiones, & existentes in rebus, vndè etiam habere debent extrema realia, quorum alterum, cum non possit esse positiuum, erit negatiuum, atque adeò aliquid reale negatiuum erit in rebus, cum ergo hoc ens negatiuum non sit purum nihil, benè poterit dari ens præscindens à reali negatiuo, & à reali positiuo.

282 Respondet ad hoc Pasqualig. cit. n. 7. oppositiones negatiuam, & primitiuam inter extrema versari, quorum vnum duntaxat est positiuum, alterum verò vel est pura negatio, vel negatio connotans in subiecto aptitudinem, & capacitatem ad formam negatam, ex quo deducit alterum tantum extremorum esse extrà intellectum nempe positiuum, alterum, verò extremum non habet esse, nisi per intellectum, vndè concludit istas oppositiones esse à parte rei tantum fundamentaliter, non verò formaliter, quia oppositio contradictoria formaliter consistit in affirmatione, & negatione, vt docet Arist. 1. Periher. c. 5. quod etiam de oppositione priuatiua verificatur, nam & ipsa consistit in affirmatione, & negatione, & solùm à contradictoria differt, quod supponit aptitudinem in subiecto; cum ergo propositiones siue affirmatiuæ, siue negatiuæ fiant per opus intellectus componentis, vel diuidentis, planè dici nequit dari à parte rei, & nullo cogitante intellectu illas oppositiones formaliter, sed tantùm fundamentaliter, quatenus nemine cogitante adest fundamentum illarum oppositionum. Hæc solutio non admodum placet, duo enim continet, quæ mihi nequaquam probari possunt, vnum est quod alterum tantùm extremorum harum oppositionum scilicet illud quod est positiuum, sit extrà intellectum, aliud verò scilicet opposita negatio non habeat esse nisi per intellectum; hoc inquam, non placet, quia negationes, & priuationes ex natura rei subiecta sua afficientes verè dantur à parte rei nullo intellectu cogitante, vt probatum est disp. 4. Phys. ar. 1. & non sunt entia rationis formaliter ex dictis disp. 3. Log. qu. 7. Alterum quoque quod displicet, est, oppositiones illas non dari à parte rei formaliter, sed tantùm fundamentaliter; sicut enim à parte rei propositionum illarum vna est formaliter vera, & altera formaliter falsa (nam sicut subiectum esse formaliter tale, est habere talem formam sic formaliter non esse tale est non habere talem formam) sic à parte rei adinuicem formaliter opponuntur in veritate, & falsitate, talis est enim oppositio earum in veritate, & falsitate, qualis est earum veritas, & falsitas. Tum quia si ea solùm ratione dicuntur fundamentaliter opponi, & non formaliter à parte rei, quia propositiones illæ affirmatiua, & negatiua fiunt ab intellectu componente, & diuidente, hac eadem ratione negari poterit dari à parte rei formaliter oppositionem contrariam, quia etiam propositiones contrariæ, per quas ipsa explicatur fiunt per secundam intellectus operationem; imò hac eadem ratione dici poterit hanc propositionem *homo est animal*, non esse à parte rei formaliter veram, quia talis propositio non habet esse citra intellectus operationem; sicut igitur ad formalem veritatis propositionem à parte rei sufficit conformatio intellectus cum obiecto à parte rei, de quo fit enunciatio, & quod prædicatum, quod enunciatur, re vera includatur à parte rei in subiecto, de quo fit enunciatio, hac enim ratione ista propositio *homo est animal*, dicitur à parte rei vera formaliter, quia à parte rei formaliter animalitas includitur in homine; sic etiam concedi pariter poterit dari à parte rei oppositionem contradictoriam, & priuatiuam; quatenus nullo cogitante intellectu, vt dicebat S. Thomas cit. de ente, & essentia cap. 1. affirmatio est opposita negationi, & forma priuationi. Quod si quis instet hoc probare duntaxat tales oppositiones, & propositionum veritates dari à parte rei fundamentaliter tantùm, quatenus à parte rei fundamentum habet intellectus enunciandi illas veritates; & faciendi illas oppositiones, iste conficiet quæstionem de nomine; melius tamen erit tenere nostrum loquendi modum, quod tales veritates, ac oppositiones dentur à parte rei formaliter, vt distinguamus ab illis veritatem propositionum, quæ formari solent de entibus rationis, & secundis intentionibus, quas dicere solemus veras esse fundamentaliter, quatenus intellectus fundamentum habet in re illas efformandi; alia argumenta, quæ ad impugnandam conclusionem positam adduci possent, iam diluimus disp. 4. Log. cit. q. 1. art. 1.

DISPVTATIO TERTIA.

De principijs Entis.

Post explicationem conceptus entis, vt sic, de eiusdem principijs (si quæ habet) antequam de eius affectionibus tractemus, agendum est; ordo namque doctrinæ ita postulare videtur, vt tractatio de principijs subiecti in aliqua scientia tractationem de eius affectionibus præcedat; & ita obseruatum videmus ab Arist. in lib. Physicorum, vbi prius egit de principijs corporis naturalis, postmodum de affectionibus eius.

QVÆSTIO I.

Num ens, vt sic, aliqua habeat principia, & qua.

1

Via, vt in Logica dictum est disp. de scientia ad lib. Post. principia subiecti in scientia vel sunt principia incomplexa, quæ vocat essendi, & talia dicuntur, quia spectant ad constitutionem essentiæ subiecti, vel sunt complexa, quæ vocant cognoscendi, & talia dicuntur, quia sunt propositiones quædam maximæ, ex quibus deducitur cognitio subiecti, suorumque prædicatorum, & ex ipsis, velut ex medijs demonstrationis ostenduntur passiones de ipso, vt docet Scot. q. 3. prolog. ad arg. 1. quæst. nonnulla est difficultas inter Auctores, an ens quod hic statuitur obiectum in Metaph. huiusmodi principia habeat.

Et primò dubium est de principijs incomplexis, & essendi, complures enim præcipuè ex Scotistis talia principia denegant conceptui entis, quorum fundamentalis ratio est, quia ens communissimè sumptum, vt ponitur subiectum in Metaph. cum sit commune vniuocum Deo, & creaturæ, abstrahit à principio, & principiato, si enim vt sic haberet principia essendi, Deus quoque talia haberet principia, quo nihil absurdius, ita Scotistæ passim. Ant. And. 1. Met. q. 1. ad 7. prin. Faber ibidem disp. 5. cap. 1. Tromb. 2. Met. q. 1. Meurisse lib. 2. suæ Metaph. cap. 1. q. 1. imò Doctor ipse cit. q. 3. prolog. vbi Vigerius, Bargius, Lich. Paulus scriptor, ac cæteri eius Interpretes; ait enim quod non oportet principia scibilis esse principia in se ipsius subiecti, quia entis inquantum ens, quod ponitur subiectum in Met. nulla sunt principia, quia tunc essent cuiuslibet entia, sed oportet cuiuslibet subiecti esse principia, per quæ demonstrentur eius passiones de eo, ex quibus principijs, tanquam ex medijs demonstrationis formantur principia complexa, sicut propositiones per se notæ, hoc modo cuiuslibet subiecti possunt esse principia quantumcunque imprincipiati respectu suarum passionum, ita Doctor ibi, & sic etiam loquitur 4. Met. cap. 1. & 6. Met. in principio.

Rursus est etiam aliqua difficultas de principijs complexis & cognoscendi, quamuis enim ferè ab omnibus huiusmodi principia entis concedantur; Vigerius tamen & Bargius qu. 1. prolog. illa quoque denegant enti, quorum fundamentum est, quia ens communissimè sumptum habet conceptum simpliciter simplicem, atque ideò in priores conceptus irresolubilem, quo fit vt habere nequeat principia, per quæ demonstrentur de ipso affectiones, alioquin conceptum non haberet simpliciter simplicem, quia esset in illa principia resolubilis, & cum inquit Doctor loc. cit. cuiuslibet subiecti debere principia constitui, per quæ eius affectiones de ipso demonstrentur, ait Vigerius, hoc intelligi debere de subiecto non simpliciter simplici, quale non est ens, quam glosam etiam Bargius ibidem acceptat, esto fateatur quoque pacto literam Doctoris extorquere, & addit quod cum ille non sit locus proprius ipsius materiæ, Doctor ibi loquitur communiter.

2 Quoad primum dubium de principijs incomplexis, quæstio est parui momenti, ac ferè de nomine, quia certum est in rigore loquendo de principijs essendi, & incomplexis, ens transcendenter captum, vt est commune Deo, & creaturæ, huiusmodi principijs carere, quia vt sic abstrahit à principio, & principiato, & habet conceptum simpliciter simplicem in vlteriores conceptus irresolubilem, vt in superioribus declaratum est, & in hoc sensu loquitur Doctor loc. cit. neque opus est subiectum in scientia semper habere huiusmodi principia, satis enim est, vt habeat principia cognoscendi, vt diximus in Log. loc. cit. explicando conditiones subiecti adæquati scientiæ, vt monet Doctor cit. Hoc tamen non obstat, quin in latiori sensu conceptui entis principia etiam incomplexa quoquo modo adaptari queant, & talia dicantur respectu ipsius essentiæ, & existentiam; quia definiri solet ens reale per non repugnantiam ad existendum, per quam non repugnantiam explicari solet realis essentia rerum, vndè cum essentia, & existentia integrent quodammodo, &

constituant conceptum entis, hoc, inquam, pacto eius principia essendi possunt appellari. Et hoc ipsum quoque concedit Mutiss. loc. cit. conclus. 1. vbi quamuis dicat essentiam, & existentiam, principia essendi entis verè, & propriè dici non posse, subdit tamen aliqua ratione dici posse principia eius, quatenus nimirum videtur ens ex ipsis quasi constitui, & quatenus si propriè constitueretur, non ex alijs principijs, quam ex essentia, & existentia conflatum esset, quo fit vt communiter dicantur principia entis incomplexa. Hac de causa Auctores grauissimi in Met. post disp. de natura entis, statim disputationem instituunt de essentia, & existentia, vt de principijs eius incomplexis, quam ego quoque methodum seruaui interdum in conscribenda Metaphysica; verùm quia in ea disp. de essentia, & existentia potiores difficultates, & controuersiæ sunt de essentia, & existentia creaturarum, non autem entis, vt sic: idcircò eam disputationem differre decreui ad tractatum de ente finito statim habendum post tractationem de ente, vt sic, communi ad finitum, & infinitum inferius disp. 8.

3 Hic tamen, ne omninò ignota maneant hæc, quæ dicuntur principia entis incomplexa, ea declarabimus perfunctoriè explicando quid importent nomina essentiæ, ac existentiæ, vt sunt communia Deo, & creaturis, & statuuntur principia entis realis; Et quidem circa explicationem nominis essentiæ non omnes eodem modo loquuntur; nonnulli etenim solam nominis ethymologiam attendentes, quatenus est abstractum ab esse, siue ab ente dixerunt, hoc nomen essentiæ significare solùm gradum entis in abstracto, vt idem omninò sonet, quod entitas, quæ explicatio potius grammaticalis est, quam philosophica, quamuis enim hoc essentiæ nomen ab esse, vel ente deductum sit, vt notat Doctor quol. 1. art. 1. ex D. Aug. 5. de Trin. cap. 4. vel 12. ab eo quod est esse appellatur essentia; ex vsu tamen Sapientum, ac Philosophorum non significat solam, ac nudam rationem essendi in abstracto, quia non solùm ens dicitur propriam habere, ac possidere essentiam, sed omnia, & singula entia tam in genere, quam in specie, ac indiuiduo, indifferenter enim dicimus essentiam entis, generis, speciei, substantiæ, accidentis, & sic de alijs. Idcircò alij communiter, vt magis philosophicè conceptum nominis essentiæ explicarent, aiunt nomine essentiæ intelligendam esse combinationem, & collectionem omnium prædicatorum ad primum modum dicendi per se spectantium, quibus vnaquæque res in suo esse quidditatiuo constituitur loquendo de esse quidditatiuo, quo ad certum gradum entis determinatur, quod proindè ita est proprium ipsius, vt nulli alteri conueniat, vndè cum v. g. dicitur essentia hominis, nomine essentiæ non debet intelligi sola ratio essendi hominis in abstracto, sed natura tota hominis constituta ex gradibus essendi, viuendi, sentiendi, ratiocinandi &c.

4 Verùm licet acceptio nominis essentiæ in hoc sensu sit bona, ac in scholis frequentissima, adhuc tamen nimis lata est, nec nomen essentiæ exprimit in eo rigore, & sensu, quo essentia dici solet principium entis reali, quo primò distinguitur à figmentis, & entibus rationis; nam iuxtà præfatam acceptionem nomen essentiæ etiam entibus rationis, & figmentis accommodatur, ipsa namque suo quoque modo propriam essentiam habere, & possidere dicuntur, & propriam prædicatorum necessariorum combinationem, quibus in suo esse quidditatiuo constituuntur, vndè talem esse dicimus essentiam entis rationis, talem secundæ intentionis cum omni proprietate, non secus ac dicimus talem esse essentiam hominis, vel Leonis. Potius ergo dicendum est nomen essentiæ, vt hic de ea loquimur, illam rem significare, cui non repugnat esse existentiæ, vndè iuxtà hanc essentiæ acceptionem neque figmenta, neque entia rationis propriam essentiam habere dicuntur; & in hunc modum nomen essentiæ explicuit Tromb. 5. Met. q. 6. art. 2. & quidem satis rationabiliter, quia hic est sermo de essentia, vt est principium incomplexum entis realis, & vt ordinatur ad realem existentiam in rerum natura, & extrà nihil, sed essentia in hac tertia duntaxat acceptione est huiusmodi, quia in secunda acceptione etiam conuenit entibus rationis, ac secundis intentionibus, vt dictum est, ergo hæc est vera, & propria acceptio nominis essentiæ, vt conuenit enti reali ab ente rationis, & nihil contradistincto. In quo autem differat nomen essentiæ à nomine quidditati videatur apud eundem Auctorem loc. cit. vbi ait latius patere nomen quidditatis, nomine essentiæ, quia dicitur de pluribus formalitatibus in eadem re identificatis, quæ vnam solam dicitur habere essentiam, vt constat in diuinis, vbi est vnica tantum essentia, sed plures quidditates, & formalitates in ea identificatæ, vt quidditas intellectus, voluntatis, iustitiæ, sapientiæ &c.

5 Existentiæ nomen ita passim explicari solet ab Auctorib. vt sit quasi extrà sistentia, & existere quasi extra sistere, quod enim existit, sistit extrà nihil sui, cum antequam existeret, nihil actu esset; sistit extrà causas, in quarum potentiâ virtualiter continebatur; sistit extrà potentialitatem essendi, dum educitur è numero entium potentialium, & inter entia actualia collocatur; ita nomen existentiæ explicat Auersa qu. 8. sect. 5. & alij Recentiores passim. Sed satis de se constat hanc esse notionem duntaxat existentiæ creatæ, non autem existentiæ in communi ad creatam, & increatam, quo pacto dici potest principium entis realis, vt sic; quia Deus non ita dicitur existere, quasi extra causas sistat, & extra potentialitatem essendi, sub qua aliquando fuerit. Quarè melius dicetur existentia esse id, ratione cuius res constituitur extrà nihil, sic enim explicat conceptum existentiæ in communi ad Deum, & creaturam, quia tam Deus, quam creatura per ipsam existentiam extrà nihil constituuntur in rerum natura. Itaque essentia, vt est communis Deo, & creaturis, exprimi debet per rei possibilitatem, & non repugnantiam ad existendum in rerum natura extra nihil, quia etiam Deus ipse est possibilis Logicè, vt notauit Doctor 1. d. 7. qu. vn. quatenus non constituitur ex prædicatis inter se repugnantibus (esto non sit possibilis obiectiuè, quia nequit esse terminus actionis alicuius agentis) vndè & iuxtà nostrum concipiendi modum, antequam Deum concipiamus actu existentem in rerum natura, concipere solemus, vt Logicè possibilem, seu vt non repugnantem existere. Existentia verò in eadem communitate exprimi debet per rationem constituendi rem extrà nihil quocunque modo id contingat; Et hæc sufficient pro nunc de essentia, & existentia rerum, plura namque de ipsis dicemus inferius in propria disp.

6 Quoad alterum dubium de principijs complexis, asserendum quoque est cum communi, ens, inquantum ens, & quoad eius scibilitatem consideratum habere principia complexa, seu cognoscendi; ita expressè Doctor loc. superius cit. qu. 3. prolog. ad arg. 1. qu. collat. & rursus in solutione ad 2. qu. 2. collat. quod etiam habet in reportatis q. 1. prol. Nec valet, quod Bargius aiebat, Doctorem inibi esse communiter locutum, quia non erat locus proprius istius materiæ; nam ibi ex professo disputat Doctor de conditionibus subiecti, & declarat quo pactu verum sit subiectum cuiuscunque scientiæ aliqua habere principia, dicens id intelligendum esse vniuersaliter de principijs complexis, & cognoscendi, non autem incomplexis, & essendi, & affert exemplum de ente, quod in Met. statuitur subiectum, cuius sunt principia cognoscendi, non autem essendi, & hoc ipsum docet 4. Met. cap. 1. & lib. 6. ab initio, vbi de principijs, & causis entis loquitur, atque ideò est locus proprijssimus istius materiæ; Nec etiam satisfacit glosa, quam afferebat Vigerius suprà relatus, quod Doct. loquitur de subiecto non simpliciter simplici, quale non est ens; Quia vt constat ex ipso contextu, loquitur vniuersaliter de quocunque subiecto, immo & expressè de ipso subiecto Met. quod est ens, vndè ingenuè fatetur etiam Bargius ipse illam glosam, etiamsi ei placeat, extorquere litera Doctoris. Accedit Arist. auctoritas, qui 1. Post. tex. 179. loquens vniuersaliter de subiecto cuiuscunque scientiæ tribuit illi proprietates, & principia, per quæ tales proprietates de ipso demonstrentur, vt ibi passim exponunt Interpretes, hæ autem sunt principia complexa, & cognoscendi, quæ subiecto conueniunt, non in esse rei, sed in esse scibilis; id etiam nominatim de ipso Metaph. subiecto asseruit 4. Met. cap. 3. dicens solius Met. esse considerationem illius primi principij, *impossibile est simul idem esse, & non esse*, cum enim sit id, in quod omnes demonstrationes resoluuntur, consequenter deducit esse primum principium entis, inquantum ens, & non alicuius determinati generis entis. Denique stabilitur ratione, quam tangit Doctor loc. cit. omne subiectum habens proprietates, & passiones per se primo inhærentes, habet etiam principia, quibus tales affectiones de ipso demonstrari possint, quæ sunt principia cognoscendi, vt docuit Arist. loc. cit. 1. Post. sed ens communissimè sumptum est huiusmodi, ergo re vera ens, vt ens, habet principia cognoscendi; Probatur minor, quia vt constabit ex huius operis progressu, & præsertim ex disp. sequenti, multa de ente ostensiue demonstrantur, & demonstratione etiam ducente ad impossibile, ergo principia complexa, & cognoscendi nequaquam ei debent denegari.

Ratio autem, qua moti sunt Bargius, & Vigerius ad neganda quoque principia cognoscendi ipsi enti, aut nihil concludit, aut ad summum probat affectiones entis non posse de ente demonstrari demonstratione ostensiua, & a priori; non autem quod demonstrari nequeant demonstratione saltim ducente ad impossibile; sed quo pacto nec etiam illud probet, constabit ex disp. sequenti, vbi examinabimus contra præfatos Scotistas, num entis passiones possint aliqua ratione de ipso demonstrari etiam ostensiue, & à priori.

7 Postremò ad declarandum quæ, & quot sint entis principia complexa, & cognoscendi, quibus assumptis quoquo modo affectiones eius de ipso demonstrantur, supponendum est ex dictis in Logica duplex dari genus demonstrationis ostensiuum scilicet & à priori, & deducens ad impossibile, quorum primum per se, & directè ad scientiam pertinet procedens ex causis ad effectus, vel ab essentia rei ad passiones demonstrandas; aliud verò inuentum est, non tam ad scientiam pariendam, quam ad ignorantiam prauam eliminandam, & hominis proteruiam conuincendam, vndè non solum ad conclusiones probandas conducit, sed etiam ad principia prima, & immediata persuadenda, & probanda contra proteruos, & pertinaces; iuxtà hoc duplex demonstrationis genus, duplicis etiam sunt generis principia, ex quibus illæ conficiuntur, nam quædam sunt principia propria ex ipsa rei essentia deducta, cuiusmodi sunt ea, quæ priori generi demonstrandi inseruiunt; nonnulla verò sunt communia, in quæ omnis alia demonstratio, & principia demonstrationis resoluuntur, qualia sunt ea prima principia, *impossibile est idem simul esse, & non esse, quodlibet est, vel non est, quicquid est quandiu est, necesse est esse* &c. Et hæc inseruiunt posteriori generi demonstrationis, quia ipsis innititur om-

nis

nis deductio ad impossibile, vt docet Arist. 4. Metaph. cap. 3. & 1. Post. 82. Itaque si loquamur de principijs, quibus per ostensiuam demonstrationem, & à priori ipsum ens potest cognosci, cum affectiones de illo demonstrantur; sic multa possunt eius designari principia, sicut plures possunt de ipso formari eiusmodi demonstrationes; primum tamen omnium erit illud, in quo ratio entis quidditatiua de ipso prædicabitur, hoc enim vniuersaliter euenit in omni scientia, quod primum, ac præcipuum cuiuscunque scientiæ principium est illud, quod subiecti definitionem continet, cum obiecti scibilis definitio sit ratio demonstrandi passiones de ipso ostensiuè, & à priori, vt constat ex dictis in Logica; sic igitur etiam erit in Metaph. quamuis enim ens propriam definitionem non habeat, quia eius conceptus est simpliciter simplex; habet tamen proprium conceptum quidditatiuum, quo mediante possunt eius passiones de ipso demonstrari modo inferius explicando disp. seq.

8 Si verò sermo fiat de principijs, quibus per deductionem ad impossibile ipsum ens cognosci potest, præcipua entis principia sunt illa iam relata, impossibile est idem simul esse, & non esse, quodlibet est vel non est, &c. quia sunt adeò communia, vt virtute ipsorum veritas omnis entis conuinci possit per deductionem ad impossibile, & in ipsa omnis alia demonstratio, & principia demonstrationis resoluantur, quod in causa fuit quare Arist. 1. Post. 82. & seq. docuit eas primas dignitates virtute ingredi omnem demonstrationem. At instabis hæc non magis esse principia ipsius entis communissimè sumpti, quam aliorum particularium subiectorum, siquidem ijs vtuntur particulares scientiæ ad ea, quæ sunt sibi propria, & ideò non posse cum veritate dici principia prima cognoscendi ipsum ens, inquantum ens. Resp. cum Arist. cit. 4. Met. cap. 3. quod licet aliæ quoque scientiæ his vtantur principijs, quantum eis sat est, propterea quod aliquam entis partem considerant; nulla tamen his adæquatè vtitur, nisi sola Met. quæ ens contemplatur in tota sua latitudine, & ideò benè saluatur ea principia speciali quadam ratione dici principia prima entis, inquantum ens; hic autem obserua illa prima principia interdum quoque sub terminis dialecticis exprimi solere, vt cum dicitur, de quolibet verum est affirmare, vel negare, de nullo ambo simul. Alia quoque principia minus tamen communia assignari solent, quæ de partiali obiecto Metaph. efferuntur, vt illa de ente creato, totum est maius sua parte; si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent sunt æqualia; his autem Metaphysicis principijs inferiores scientiæ vtuntur eas applicando ad propriam subiectam materiam.

QVÆSTIO II.

An prima principia complexa sint nobis naturaliter nota,

9 Circa cognitionem primorum principiorum olim controuersia fuit inter Arist. & Platonem; Plato siquidem insistens illi suo principio, quod animæ rationales sint ab æterno creatæ in quodam determinato numero, nec cognitionem accipiant à corpore, ad quod informandum destinantur, sed eis ab æterno species rerum omnium infusas esse, & perfectissimam omnium cognitionem; at dum corpus ingrediuntur obliuisci, & paulatim deinde per doctrinam à præceptore rememorari, ac reminisci, vnde & nostram cognitionem reminiscentiam appellabat; huic, inquam, principio inhærens dicebat prima principia complexa ita esse nobis naturaliter nota, vt notitia ipsa completa illorum sit immediatè concreata, vel naturaliter congenita animæ nostræ. Aristot. verò docet animam nostram produci denudatam omni prorsus cognitione, & vt ipse loquitur 3. de Anim. 14. tanquam tabulam rasam, in qua nihil est depictum, adeoque iuxta Aristot. sententiam anima secundum se nullam habet congenitam notitiam, non solùm conclusionum, sed nec etiam primorum principiorum, vt dictum est in Logica dubit. 33. Institut. Logic. vult ergo Aristot. etiam notitiam primorum principiorum acquiri de nouo in intellectu nostro. Sed adhuc difficultas est in explicanda Arist. sententia, an nimirum sufficiat sola simplicium terminorum apprehensio ad acquirendam complexam notitiam primorum principiorum v. g. an ad notitiam huius primi principij *totum est maius sua parte*, sufficiat sola confusa apprehensio terminorum totius, & partis ab intellectu; an potius sit vlterius necessaria alia complexa cognitio experimentalis via sensuum habita, per quam apprehendantur extrema esse coniuncta in re, & in effectu; primum affirmat Scotus 1. Met. qu. 4. & lib. 2. q. 1. & 1. d. 3. q. 4. art. 2. cum omnibus Scotistis, posterius asserunt alij, vt Suessanus 1. Met. disp. 7. Iauell. 1. Met. q. 6 Fonsec. 1. Met. cap. 1. q. 4. sec. 3. Alexand. Themist. Auer. D. Th. in expositione textus, quos citat, & sequitur Pasqualig. tom. 1. Met. sec. 3.

10 Pro resolutione quæsiti aduertendum ex Scot. loc. cit. 1. d. 3. q. 4. art. 2. & 2. Met. q. 1. vbi & Ant. And. & Faber principia prima esse duplicis generis, quædam sunt simpliciter, & absolutè prima, & per se nota, cuiusmodi sunt propositiones maximæ, & dignitates, circa quæ impossibile est errare secundum Philosophum 4. Met. qualia sunt illa, impossibile est idem simul esse, & non esse, si ab æqualibus æqualia demas &c. & similia; alia verò non sunt simpliciter prima, nec per se nota, sed possunt esse conclusiones respectu primorum principiorum, & aliunde eorum notitia complexa acquiri potest scilicet per notitiam experimentalem sensibus habitam; & talia sunt principia scientiarum, & artium particularium, quæ notitia experimentali necessariò indigent, & sine experientia ex simplici terminorum apprehensione cognosci nequeunt, exemplum sit hoc principium medicinale, quod Rheubarbarum est choleræ purgatiuum, quod pro sua sententia Iauellus affert, intantum enim hæc propositio est vera in arte medica, quatenus Medicus pluries expertus est ita contingere, ex quibus frequentatis experientijs veritatem deducit illius propositionis, non autem ex simplici terminorum apprehensione; hac præaccepta distinctione adhuc magis explicanda q. seq. n. 29.

Dico Primò, quod prima principia completa cuiuscunque sint generis, non sunt nobis naturaliter nota in sensu Platonis, quasi notitia ipsa complexa illorum sit animæ nostræ à natura congenita, Est Doctoris loc. cit. & omnium Peripateticorum; Probatur ex principijs Arist. quia ex 3. de Anim. 14. ab initio suæ productionis anima in se est, tanquam tabula rasa, in qua nihil est depictum. Tum quia si prima principia essent nobis naturaliter nota, semper actu specularemur circa illa, vel saltim ad libitum circa illa speculari possemus. Tum quia experimur paruulos in principio suæ cognitionis non habere notitiam complexam eorum principiorum. Tum tandem euidenti ratione, quam Doctor adducit 2. Met. q. 1. quia omnis nostra notitia intellectiua ortum ducit à sensu, sed cognitio primorum principiorum est intellectiua, vnde 6. Ethi. cap. 3. ab Arist. talis cognitio vocatur intellectus, ergo non inest naturaliter ipsi intellectui; Maiorem ita declarat Doctor, quia anima nostra nullam habet cognitionem naturalem ex natura sua, nec simplicium, nec complexorum, sed omnis cognitio eius oritur à sensu; primo enim motu mouetur sensus ab obiecto simplici, non complexo, & à sensu motu mouetur intellectus, & intelligit simplicia, qui est primus actus intellectus, deinde post apprehensionem simplicium, sequitur alius actus, qui est componere simplicia adinuicem, & post istam compositionem habet intellectus ex lumine naturali, vt assentiat veritati complexæ, si illud complexum sit primum principium.

11 Dico secundò, quod loquendo de principijs primi generis, quæ nimirum sunt per se nota, & simpliciter prima, non indigent experientia, seu experimentali cognitione complexa, per quam scilicet extrema videantur coniuncta in re, & in effectu, sed sufficit simplex terminorum apprehensio, vt intellectus eis assentiat, vnde notitia primorum principiorum in eo duntaxat sensu dici potest nobis naturaliter inesse, quatenus ex lumine naturali intellectus sunt nobis nota habita notitia simplici terminorum. Ita Doct. loc. citat. cum suis, & alijs citandis ad finem quæstionis, & est expressè Aristot. 1. Post. tex. 6. dum ait, principia prima cognoscimus, inquantum terminos cognoscimus, quo dicto satis clarè insinuat ad notitiam complexam primorum principiorum solam sufficere terminorum notitiam incomplexam, nec aliam complexam, qualiscunque ponatur, necessariam esse; Probat autem hanc conclusionem Doctor 1. distinct. 3. quæst. 4. artic. 2. §. *quantum ad secundum articulum*, sic arguendo; termini principiorum per se notorum talem habent identitatem, vt alter notus euidenter necessariò alterum includat, & ideò intellectus componens illos terminos, ex quo apprehendit eos, habet apud se necessariam causam conformitatis illius actus componendi ad ipsos terminos, quorum est compositio, & etiam causam euidentem illius conformitatis; & ideò necessariò patet sibi conformitas illa, cuius causam necessariam, & euidentem, apprehendit in terminis; igitur non potest esse in intellectu apprehensio terminorum & compositio eorum, quin stet conformitas illius compositionis ad terminos, sicut non potest stare albedo, & albedo, quin stet similitudo; hæc autem conformitas compositionis ad terminos est veritas compositionis, ergo non potest stare compositio talium terminorum, quin sit vera; & ita non potest stare perceptio illius compositionis, & perceptio terminorum, quin stet perceptio conformitatis compositionis ad terminos, & ita perceptio veritatis; ita Doctor. Ex quo deducitur, quod nequit stare apprehensio totius, & partis in intellectu, quin insurgat veritas huius complexionis, totum est maius sua parte, ex illa simplici terminorum apprehensione.

12 At, inquit Iauell. experientia constare, quod licet habeamus simplicem terminorum cognitionem, tamen nisi sensitiua cognitione cognoscamus terminos coniungi in re, nescimus formare principium illud complexum, Rheubarbarum purgat choleram, quia stare potest, quod sciatur quid Rheubarbarum sit, & quid cholera, & tamen ignoretur hæc complexio, Rheubarbarum purgat choleram, & rursus quod sciatur quid sit æquale, quid sit demere, & quid remanere, & tamen ignoretur complexio illa vniuersalis, si ab æqualibus æqualia demas &c. Contrà, quia primum exemplum de Rheubarbaro non est ad rem, illud namque non est principium per se notum, simpliciter, & absolutè primum, vt diximus, & de talibus principijs concedimus ad eorum complexam notitiam habendam, simplicem terminorum apprehensionem minimè sufficere; aliud autem exemplum est quidem ad rem, & concedimus contingere posse, quod intellectus apprehensis illis terminis quid sit æquale, quid sit demere &c. non faciat illam compositionem, si ab æqualibus æqualia demas &c. vt puta quia non animaduertit, vel quia

ei non occurrit occasio; attamen si contingit, quod compositionem faciat illorum terminorum, statim illam cognoscit esse veram absque eo, quod recurrat ad experimentum, quia ex sola cognitione simpliciter terminorum propositio illa habet euidentiam; & in hoc sensu procedit ratio Doctoris allata, non enim ipse intendit, quod sola, & pura cognitio terminorum sit formaliter cognitio principiorum, quia non est eadem cognitio totius, & partis, sed intelligit quod facta compositione ex illis terminis statim intellectus illi assentit absque alia ratiocinatione, aut experimentali cognitione; quod etiam Iandun. docet 2. Met. qu. 2. vbi ait principia communia esse nobis naturaliter nota, non quidem secundum actum perfectum, & completum, vt aiebat Plato, sed secundum potentiam, & dispositionem propinquam, quatenus potentia intellectiua habita sola, & præcisa terminorum cognitione est sufficienter disposita, vt faciat eorum compositionem, eique firmiter adhæreat absque alia ratiocinatione, vel præcedente notitia experimentali; licet hoc dictum minus rectè extendat Iandun. etiam ad alia principia minus communia, quæ habentur in singulis scientijs,

13 Pasqualig. cit. huic rationi non respondet, quia eam non adducit; respondet tamen ad Arist. auctoritatem ex 1. Post. adductam, quod principia cognoscimus, inquantum terminos cognoscimus, & ad aliam consimilem ex 1. Top. cap. 1. vbi de primis principiis loquens Arist. ait, *sunt quidem, vera, vt prima, quæ non per alia, sed per se habent fidem*; per se autem fidem non haberent, si vltra cognitionem terminorum indigerent notitia experimentali, qua prius cognosceremus illos terminos in re coniungi. Respondet (inquam) Pasqualig. quod prima principia dicuntur per se, & non per aliud cognosci, quia in se ipsis habent intrinsecam euidentiam, & non in alio, vndè in seipsis mouent intellectum ad præbendum assensum ad differentiam conclusionum, quæ non habent euidentiam in seipsis, sed in suis principijs, à quibus intellectus mouetur, vt assentiatur conclusionibus ab ijs deductis, cognoscuntur tamen principia propter experientiam, quia euidentia illa quam intrinsecè dicunt, est coadunata ab intellectu ex pluribus euidentijs particularibus. Hæc solutio seipsam destruit, si enim principia in seipsis habent intrinsecam euidentiam ex terminis, ergo non necessariò indigent experientia, per quam termini illi videantur coniuncti, quia talis coniunctio constat ex ipsa ratione terminorum per intellectum apprehensa, Tum quia si indigent ad eorum assensum notitia experimentali, ergo non per se ipsa præcisè, sed per aliud cognosci dicuntur scilicet per experientiam. Tum quia cum Arist. ait principia cognosci, inquantum termini cognoscuntur, planè per talem loquendi modum, & per illam particulam *inquantum* solam includit cognitionem terminorum, & aliam omnem excludit siue à priori, siue à posteriori, siue per discursum, siue per experientiam; per quod reijcitur quod ibid. subdit Pasqualig. quod principia dicuntur cognosci per seipsa, quatenus non per aliud medium à priori demonstrantur,

14 Secundo principaliter arguit Doctor loc. cit. quam rationem ita deducit Faber, si intellectus ex simplici terminorum cognitione absque experientia præcedente principium per se notum cognoscere non posset, sequeretur quod in intellectu simul essent opiniones repugnantes; Probatur consequentia, quia habita cognitione horum terminorum totum, & pars, si quis faciat compositionem horum terminorum, totum est maius sua parte, intellectus ex ratione formali terminorum nouit illam propositionem esse veram; quia verò non adest cognitio sensitiua, & experimentalis, poterit intellectus dubitare, num vera sit illa complexio, & ita in eodem intellectu erunt opiniones repugnantes scilicet opinio, quod sit vera, & opinio, quod non sit vera; Fundatur autem hæc ratio (inquit Doctor) in illo Arist. dicto 4 Metaph. tex. 8. & 9. vbi ait, quod oppositum primi principij scilicet huius, *impossibile est esse & non esse*, non potest venire in intellectu alicuius, quia tunc essent opiniones contrariæ simul in mente; posset autem venire in mentem alicuius oppositum primi principij, si nequit cognosci absque præuia experientia, & sufficiens assensus illi præberi, si enim termini illius principij coniungantur ante quamcunque experientiam, & intellectus illi non assentit ob experientiæ defectum, ergo oppositum primi principij venire poterit in mentem cuiuscunque & quilibet poterit in foribus errare idest in primis principijs, si experientia careat, quantumcunque habeat simplicium terminorum cognitionem, cuius oppositum vbique Arist. docet, vide Tromb. 2. Metaph. q. 1. art. 2. paulò aliter hanc rationem deducentem & magis inhærentem literæ Scoti.

15 Tertiò arguit Doctor, intellectus quantum ad notitiam principiorum non habet sensus pro causa, sed tantum pro occasione, quia intellectus non potest habere notitiam simplicium, nisi acceptam à sensibus; illa tamen accepta potest simplicia virtute sua componere; & si ex ratione talium simplicium sit complexio euidenter vera, intellectus virtute propria, & terminorum assentiet illi complexioni, non virtute sensus, à quo accipit terminos exterius; exemplum, si ratio totius, & ratio maioritatis accipiantur à sensu, & intellectus componat istam, omne totum est maius sua parte intellectus virtute sui, & istorum terminorum assentiet indubitanter illi complexioni, & non tantum quia vidit terminos coniunctos in re, sicut assentit illi, Sortes est albus, quia vidit terminos in re vniri; Imò ait Doctor, quod si omnes sensus essent falsi, à quibus accipiuntur tales termini, intellectus circa talia principia non deciperetur, quia semper haberet apud se terminos, quia essent causa veritatis; vt potè si alicui cæco nato essent impressæ miraculosè in somnijs species albedinis, & nigredinis, & illæ remanerent postea in vigilia, intellectus abstrahens ab eis componeret istam, album non est nigrum, & circa istam non deciperetur intellectus, licet termini accipiantur à sensu errante, quia ratio formalis terminorum, ad quam deuentum est, est necessaria causa veritatis huius negatiuæ.

Quartò ex hoc arguit Trombet. loc. cit. posita causa necessaria alicuius effectus de necessitate sequitur effectus, si illa causa est totalis, & sufficiens; sed sic est, quod causa necessaria, & totalis sufficiens respectu veritatis principiorum, ac euidentiæ eorum, est apprehensio terminorum simplicium, & compositio ipsorum in intellectu; ergo istis positis in intellectu de necessitate sequitur veritas principiorum, & euidentia ipsorum, & hoc circumscripto quocunque alio, ergo circumscripto hoc, quod extrema principij apprehendantur esse vnita in re per sensum, non minus intellectus percipiet veritatem principij, & etiam euidenter cognoscet ipsum. Minor probatur, quia ex Arist. 1. Post. & 6. Ethic. in hoc distinguitur euidentia principij ab euidentia conclusionis, quia euidentia istius habet causam extrinsecam, à qua essentialiter dependet, sed euidentia principij dependet tantum à causa intrinseca, quæ sunt termini percepti ab intellectu, & compositi ad seinuicem, vt ait Lincon,

16 Demum arguitur, quia notitia, quæ est certissima, ac euidentissima non dependet à minus certa, ac euidenti, sed notitia primorum principiorum est certissima, & euidentissima; experimentalis vero est incerta, quoniam sensus decipi potest, nec in omnibus, sed in paucis tantum indiuiduis haberi potest, ergo &c. Respondent quidam cognitionem principiorum quamtumuis certam, & euidentem, posse tamen ab experientia pendere, quia non est ab illa sola, sed etiam à lumine intellectus talem certitudinem, ac euidentiam tribuente, vndè exprimentalis cognitio est veluti causa tantum partialis. Contra, quia falsum est euidentiam principiorum à lumine intellectus originem ducere, quia intellectus assentit illis propter eorum euidentiam, ergo ex se, & independenter ab intellectu eam habent; Tum quia eo concesso adhuc non soluitur difficultas, quia lumen intellectus idem est respectu cuiuscunque cognitionis, siue sit principiorum, siue experimentalis, ergo ex se facere nequit, quod vna notitia sit certior, ac euidentior altera, quia tales conditiones in cognitione se tenent ex parte obiecti. Respondet Pasqualig. quod quamuis sensus decipi possint, tamen potest corrigi error, vel ab alio sensu, vel ab ipso intellectu, qui prius quam sequatur cognitionem experimentalem sensitiuam rectè perpendit, an in ea interueniat aliquis error; quod si reperit certam esse, nec sensum falli, tunc illam sequitur, & ab ipsa desumit cognitionem principiorum coadunatam ex pluribus cognitionibus particularibus, & hoc modo ab experientia principia acquirunt certitudinem, atque euidentiam. Contra adhuc stat argumentum in robore, si enim sensus ab intellectu corrigi potest, ergo signum est intellectiuam cognitionem certiorem esse, ac firmiorem sensitiua; sed notitia certior, & firmior non pendet in sua certitudine, & firmitate à cognitione incertiori, & infirmiori, vt argumentum vrgebat, ergo &c. Parum ergo refert, quod sensus possit corrigi ab intellectu, quia stante illa solutione sequitur notitiam ex suo genere certam, & euidentem pendere in sua certitudine à cognitione minus certa, ac euidenti,

Soluuntur Obiectiones,

17 IN oppositum. Primò arguitur contra primam conclusionem, prima principia non sunt nobis cognita, nec per inuentionem, nec per doctrinam, ergo eorum cognitio est nobis innata à natura, & non aliundè acquisita; Consequentia patet, quia non sunt plures modi cognoscendi, quam illa duo; Probatur assumptum, quia omne cognitum per doctrinam, vel per inuentionem, cognoscitur per aliud prius notum ex 1. Post. omnis doctrina, & omnis disciplina &c. Sed primis principijs nihil est prius notum, ergo non sunt cognita per doctrinam, nec per inuentionem. Conf. ex Comment. 1. Met. com. 1. super illud dictum, *nullus ignorat locum ianua in domo*, vbi dicit, quod principia sunt nobis naturaliter cognita in quolibet genere entium; & 3. de Anim. com. 36. repetit quod principia sunt nobis naturaliter nota.

Respondet Doctor 2. Metaph. quæst. 1. cognitionem principiorum quantum ad simplicia acquiri ex sensibilibus, quatenus sensus repræsentat terminos simplices intellectui, quos virtute naturali apprehendit, & copulat, & sic aliqualiter nota fiunt ex præexistenti cognitione, non quidem complexa, sed incomplexa; cum autem dicitur, quod non sunt nota per doctrinam, vel per inuentionem, hoc vtique verum est, quia hic modus addiscendi pertinet ad cognitionem complexam, & ita diuidunt acquisitionem scientiæ; quæ fit per prius nota, non sic autem est de intellectu, qui ponitur habitus principiorum; & hoc modo est dare tertium modum cognoscendi, qui scilicet fit ex præexistenti cognitione incomplexa ter-

xa terminorum . Ad Conf. ait, quod ideò prima principia dicuntur nobis naturaliter nota, pro quanto facta compositione simplicium terminorum, statim ex lumine naturali intellectus adhæret illi veritati; adhuc tamen illa cognitio terminorum acquiritur ex sensibilibus, & iste intellectus dicitur habitus principiorum, quo adhæret primis principijs. Sed contra instat Doctor, quia si homo ex lumine naturali assentit veritati principiorum, tunc omnes homines æqualiter assentirent, quia quod consequitur hominem, vel intellectum nostrum secundum naturam suam, illud æqualiter reperitur in omnibus habentibus intellectum; quod est contra Comment. super 3. Phys. in principio, vbi dicit quod aliqui propter consuetudinem negauerunt prima principia, & exemplificat de Christianis, qui negant illud principium, ex nihilo nihil fit. Respondet, quo allata solutio intelligenda est de principijs simpliciter primis cuiusmodi sunt impossibile est idem simul esse, & non esse, omne totum est maius sua parte, & huiusmodi, circa quæ impossibile est errare secundum Arist. 4. Met. tex. 8. non autem procedit de principijs secundarijs, quę possunt esse conclusiones respectu primorum principiorum, talibus enim potest vnus magis assentire, quam alter, & de talibus loquitur Com. vbi supra.

Secundò vrgetur contra secundam conclusionem probando prima principia nec esse nobis naturaliter nota modo ibi explicato, nam quæ fiunt nobis nota per experientiam, aut per inductionem, aut per consuetudinem, aut per memoriam, & sensum non sunt nobis naturaliter nota, quia omnia talia habentur cum difficultate, sed prima principia fiunt nobis nota aliquo istorum modorum 1. Ethic. cap. 7. ergo &c. Tum. 2. quia aliquam patimur difficultatem in assentiendo primis principijs alioquin frustrà poneretur habitus principiorum, qui dicitur intellectus, habitus namque ponitur in potentia vel propter eius differentiam determinandam, vel ad eam facilitandam ad operationem. Tum 3. quia si nobis essent naturaliter nota, quis non posset ea negare? cuius oppositum refert Commentator loc. cit. vel saltim omnes homines æqualiter illis assensum præberent, cuius oppositum docuit Arist. 2. Cœli vbi ait aliquos prima principia recipere non posse aut ex malitia complexionis, aut consuetudine audiendi falsa, aut ex parua instructione in Logica. Tum 4. quia non sunt nobis naturaliter nota actu, quasi actualis eorum notitia sit nobis ingenita, vt dictum est contra Platonem, nec potentia, quia eodem modo etiam conclusiones dici possent naturaliter notæ, nam intellectus possibilis est omnia fieri 3. de Anim. Tum 5. quia vt inquit Comment. 2. Metaph. prima principia potius passim recipiuntur propter famositatem, quam quia sint naturaliter nota, & ex terminis ipsis, vndè si opposita primorum principiorum redderentur famosa, non minus illis assentiretur. Tum tandem, quia si ratio euidentiæ complexionis primi principij est, quia causa includitur in terminis, sequitur omnem propositionem veram, cuius terminos cognoscimus, esse principium per se notum, quia veritas illius complexionis continetur in illis terminis, vt v. gr. causa propter quam risibilitas inest homini, includitur in homine; consequens autem est falsum, quia non omnis propositio vera est per se nota.

18 Resp. ad 1. potius esse ad oppositum, ait enim Arist. ibi cit. *principiorum alia inductione, alia sensu, alia assuetudine quadam, alia alio modo percipiuntur*, docet ergo Arist. aliqua principia non indigere cognitione experimentali, & hæc erunt principia omninò prima, de quibus hic loquimur; neque repugnat aliqua nobis fieri nota per sensum, quatenus notitia intellectiua terminorum dependet à sensu, & tamen talia dici nobis naturaliter nota, quatenus ex lumine naturali intellectus assentimus veritati eorum. Ad 2. ait Zerbius. 2. Metaph. qu. 1. §. *propter secundum*, potentiam intellectiuam nullam, quantum est de se, habere difficultatem circa prima principia, nec esse indeterminatam ad opposita respectu eorum, quia naturaliter, & summè inclinatur in prima principia, sicut voluntas non est inclinata ad opposita respectu vltimi finis; atque ideò propter neutrum istorum ponitur habitus principiorum in intellectu scilicet nec ad tollendam indifferentiam potentiæ, nec ad eam facilitandam respectu primorum principiorum; sed ait poni ad tollendam difficultatem intelligendi alia principia secundaria, & conclusiones ex primis dependentes, quia intellectus habitu principiorum instructus facilius, & promptius conclusiones deducit ex ipsis, quam sine illo, sed de hoc dicemus q. seq. Ad 3. prima principia, de quibus hic loquimur, à nemine possunt negari, vt enim ait Philosophus, in foribus quis delinquet? & cum oppositum innuit ipse, vel eius Comment. intelligendum est de principijs secundarijs, quæ non sunt communia omnibus scientijs, sed vni tantum, vt in Physica, quod natura agit propter finem, & in Geometria, quod parallelæ non coincidunt, hæc enim principia, quia non sunt vniuersalia, non vocantur dignitates, sed suppositiones, & petitiones ex 1. Post. cap. 2. quia præceptor in initio scientiæ postulat, vt tales propositiones, quæ sunt principia illius scientiæ particularis, supponantur pro veris, vndè circa illas potest vtique dubium aliquod contingere; Vel certè si prima principia à quopiam negantur, hic erit indispositus, & opinionibus falsis imbutus, ac enutritus, cum autem hic dicimus prima principia esse apud omnes naturaliter nota, supponimus hominem esse rectè dispositum, nec habere lumen rationis præpeditum, & læsum, vt ait Philosophus.

19 Ad 4. licet principia non sint nobis naturaliter cognita secundum actum, sunt tamen nota secundum potentiam propinquam, quæ reduci potest ad actum sine ratiocinatione necessario precedente causa sola cognitione terminorum, quo pacto conclusiones dici nequeunt naturaliter notæ. Ad 5. neg. assumptum, licet enim apud quosdam male dispositos principia aliqua cognoscantur propter famositatem, apud tamen benè dispositos cognoscuntur naturaliter ob euidentiam suæ necessitatis; vel illud dictum Comment. intelligi debet de peculiaribus principijs cuiuscunque scientiæ, quæ suppositiones dicuntur in ea scientia ob famositatem, quam habent in ea. Ad vlt. iam diximus disp. 13. Log. qu. 3. art. 1.° propositionem per se notam esse illam, quæ euidentiam habet ex terminis confuso modo cognitis; at in cæteris propositionibus veris, non tamen per se notis, licet earum veritas quoque prodeat ex terminis ipsarum; non tamen est euidens, nisi termini distinctè cognoscantur, & quia cognitio distincta est difficilis, ideò eorum complexio, non potest euidenter cognosci, nec potest dici propositio per se nota; in proposito autem causa euidentiæ complexionis primorum principiorum habetur ex cognitione terminorum, confusa, & ideò dicuntur prima principia per se nota, quod conuenire non potest cæteris propositionibus, quarum euidentia pendet ex terminis ipsarum distinctè cognitis.

Tertiò instat Suessan. probando ad notitiam primorum principiorum non sufficere simplicem terminorum apprehensionem, sed necessariam esse notitiam experimentalem complexam via sensuum habitam, qua extrema percipiantur esse in re, & in effectu coniuncta, probat autem quia in omnibus scientijs, & facultatibus vltima resolutio omnium principiorum stat ad experientiam ipsam, vndè 4. Met. Arist. arguens contra negantes illud principium *duo contradictoria de eodem simul, & semel verificari nequeunt* ad eos reuincendos reducit illos ad experientiam sensatam. Deindè intellectus magis assentit principio, quam conclusioni; non vtique quia verius sit conclusione, quia vtrobique æqualis, est veritas, sed quia notius; at non est notius, quia intellectus agens magis principium illuminet, quam conclusionem, cum tale lumen respectu vtriusque sit æquale, ergo hoc ideò est, quia principium magis experientiæ subiiat, quam conclusio. Rursus intellectus nihil cognoscere potest suo lumine non concurrente sensibili experientia, ergo neque principia; Probatur assumptum, quia si sensus errat, nequit illum intellectus corrigere proprio lumine, sed illum corrigit per alium sensum, vndè cum visus decipitur iudicando baculum fractum in aqua, intellectus illum corrigit testimonio tactus. Tandem, si sic, tunc omnes præceptores æqualiter docerent, nam in simplici terminorum explicatione non potest error contingere, vel falsitas, sed in compositione duntaxat.

20 Resp. negando assumptum de principijs omninò primis, de quibus hic loquimur, siquidem vltima eorum resolutio stat ad simplices terminos, nam ea cognoscimus, inquantum terminos cognoscimus; & quamuis experientia quoque sit valdè vtilis ad ea persuadenda, non tamen est simpliciter necessaria; vndè si eam interdum adhibet Philosophus, hoc solum facit aduersus proteruos, qui magis conuincuntur ex ipsa experientia sensata; quare concludo experientiam esse solum necessariam ad ostendenda principia particularia in qualibet scientia, non autem principia omninò prima, ac vniuersalia, quæ satis parent ex terminis. Ad 2. prima, & per se causa cur intellectus magis assentiat principijs, quam conclusionibus non est experientia; sed quia ex simplici terminorum apprehensione, immediatè absque vlla experientia cognoscuntur esse connexa. Ad 3. negatur assumptum, quia intellectus multas cognoscit complexiones, & nonnulla principia, quę immediatè a sensu non attinguntur, vt sunt illa, quicquid dicitur de aliquo vniuersali, dicitur etiam de omni contento sub illo; diuersorum generum, & non subalternatim positorum &c. & similes complexiones insensibiles; tum quia vt aiebat Doctor cit. num. 15. intellectus non dependet in cognitione sua à sensu, vt à causa eius productiua, sed tantùm occasionaliter, quatenus pro statu isto nequit habere cognitionem simplicium, nisi acceptam à sensibus, illa autem accepta potest simplicia virtute sua componere, & illam complexionem absque sensu proprio lumine cognoscere. Ad probationem assumpti dicendum, quod estò regulariter intellectus vno sensu vtatur ad alterius errorem corrigendum, hoc tamen non obstat, quominus possit illum ex se corrigere immediatè propria virtute. Ad vlt. etiam in notitia experimentali regulariter error non contingit, vndè etiam ex hoc capite omnes magistri æqualiter docerent; itaque dicendum à præceptoribus non tantùm prima principia edoceri, & omninò vniuersalia, sed etiam minus vniuersalia, & rursus conclusiones ab eis deducibiles per varia media, in qua quidem deductione error & falsitas contingere potest.

21 Quartò ad idem arguit Pasqualig. ex Arist. 1. Prior. cap. 31. vbi docet ad experientiam spectare, quod principia tradat, his verbis *quare principia quidem, quæ sunt circa vnumquodque experimenti est tradere, vt astrologica, inquam, experientia, astrologicæ disciplinæ principia*, & 2. Post. cap. vlt. probat prima principia debere innotescere per inductionem experimentalem; Et ne di-

dicatur Arist. ibi non loqui de principijs omninò primis, neque loqui de necessitate, sed de vtilitate subdit hæc verba, *necesse est igitur, vt ex hisce patet, ipsa prima* (scilicet principia) *inductione cognoscere, sic enim & sensus in nobis efficit vniuersale*. Deinde probat ratione, prima principia sunt propositiones vniuersaliter veræ, at nequit intellectus cognoscere illas vniuersaliter verificari, nisi talem veritatem percipiat in particularibus per experientiam ipsam, seu experimentali inductione in singularibus facta, ergo &c. Probatur minor, quia esse vniuersalis propositionis dependet ab esse plurium propositionum particularium, quia prius est quod verificetur in pluribus singulari modo, quam quod verificetur vniuersaliter. Neque dicas veritatem principiorum satis percipi ex ipsis terminis vniuersaliter acceptis propter eorum euidentiam. Quia hæc euidentia terminorum est vniuersalis, atque ideò apparere nequit, nisi dependenter à singularibus, in quibus reperitur; & sicut termini vniuersales colliguntur à particularibus propter conuenientiam, quam habent adinuicem; ita etiam ipsorum euidentia debet colligi ab euidentia terminorum particularium, & consequenter veritas propositionum vniuersalium à veritate particularium. Rursus intellectus assentit principijs dependenter à sensu, quia omnis nostra cognitio ortum ducit à sensu; non potest autem assentiri, quia per sensus repræsententur, hic enim tantum singularia repræsentat, ergo non nisi quia prius fit inductio experimentalis in singularibus, ex qua postea intellectus colligit vniuersalem veritatem. Denique intellectus, cum sit causa vniuersalis, indiget aliquo determatiuo, quod se teneat ex parte obiecti, quo ad talem cognitionem determinetur; aliud autem motiuum, & determinatiuum intellectus ad assentiendum primis principijs assignari nequit præter experientiam ipsam, ergo &c.

22 Ad 1. auctorit. constat Arist. ibi non loqui de principijs omninò primis, sed primis in aliqua scientia, ad quorum cognitionem vltrò concedimus simplicem terminorum apprehensionem non sufficere, sed necessariam esse notitiam aliquam præcedentem coniunctionis eorum in re, & in effectu, vt n. 10. dictum est. Ad aliam auctoritatem ex 2. Post. exploratum non est apud omnes an de principijs omninò primis, & omnibus scientijs communibus, an de peculiaribus in aliqua scientia loquatur; si de principijs primi generis loquitur, particula *necesse*, non dicit necessitatem simpliciter, sed tantùm secundum quid, quia vt ait Doctor 1. Met. q. 4. & Ant. And. ibidem, cognitio sensitiua experimentalis, qua nouimus terminos illorum principiorum in suis singularibus reipsa esse coniunctos valde iuuat, vt intellectus citius illis principijs assentiatur; ex eo namque quod sensus frequenter videt hanc totalitatem, & maioritatem coniungi, citius intellectus assentit huic principio *omne totum est maius sua parte*: hoc tamen non est necessarium simpliciter, quia etiamsi in re nunquam intellectus vidisset hanc totalitatem, & maioritatem coniungi, habita tamen simplici notitia horum terminorum *totius*, & *partis* incomplexa, potest intellectus virtute propria illos componere, & ex ipsa terminorum euidentia illi propositioni vniuersali assentire, si autem Arist. ibi loquitur de principijs non omninò primis, vt explicat Vasquez p. 2. disp. 74. c. 3. & Salas p. 2. tract. 10. disp. 2. concedi potest, quod loquatur etiam de necessitate simpliciter; si tandem promiscuè loquitur de his, & illis, necessitas illa accipienda est in sensu accommodato, vt in ordine ad principia primi generis loquatur de necessitate secundum quid; sed in ordine ad alia principia minus communia loquatur, etiam de necessitate simpliciter. Ad rationem negatur minor, licet enim nunquam per aliquem sensum videatur coniunctio, vel separatio in re extremorum alicuius primi principij puta totius, & partis; sed tantùm ex sensibus apprehensi fuerint termini totius, & partis, & intellectus illa componat, vel diuidat; ipse propria virtute assentiet; vnde dupliciter nobis innotescere potest aliqua propositio vniuersalis, nempe vel ex veritate plurium particularium agnita per inductionem, vel ipsis terminis vniuersaliter acceptis propter eorum euidentiam; & adhuc hac secunda via saluatur euidentiam vniuersalem terminorum pendere ab euidentia singularium, inquantum ex sensibus ipsi apprehenduntur termini, non autem eorum coniunctio, per quod patet ad replicam ibi factam; negandum tamen est, quod ibi sæpè inculcat Pasqualig. veritatem vniuersalis pendere à particulari, licet enim id verum sit in materia contingenti, non tamen in materia necessaria, prius enim verum est, quod omnis homo est animal, quam quod Petrus sit animal, & ideò hæc infertur ex illa à priori, vt infrà dicemus nu. 60. Ad aliam rationem, esto intellectus assentiri possit primis principijs ex motiuo tacto in argumento, nimirum ex inductione experimentali in singularibus facta, quia talis inductio valde iuuat ad principiorum assensum; hæc tamen non est prima, & per se causa, sed ipsorum terminorum euidentia, quæ de se est sufficiens causa assensus, etiamsi nulla prorsus præcessisset experientia de extremorum coniunctione. Ad vlt. negatur minor, quia pro sufficienti motiuo intellectus ad assensum primorum principiorum præter experientiam assignari potest euidentia extremorum; alia quædam argumenta contra 2. conclusionem facit Lauellus, quæ ex dictis facilè soluuntur, & precipue probant de principijs secundarijs & peculiaribus in vnaquaq; scientia, ad quorum assensum vltro concedimus simplicem terminorum apprehensionem nequaquam sufficere ex dictis n. 10.

23 Nota ad finem huius quæstionis Blancum disp. vl. Log. sect. 1. eius decisionem duabus conclusionibus non minus breuiter, quam luculenter tradere; quærens enim ibi, an cognitio primorum principiorum, quæ dici solet intellectus, vel intelligentia, generetur per inductionem, vel alio modo; primò aduertit inductionem duobus modis sumi posse, primò propriè, prout est discursus ex singularibus colligens vniuersale; secundò lata significatione, prout significat quodcunque experimentum singularium, vel cognitionem eorum siue complexam, siue incomplexam. Deinde statuit primam conclusionem dicens, principia posse quidem cognosci per inductionem propriè dictam; eam tamen cognitionem non esse illam, quam vocant intelligentiam, seu intellectum, sed scientiam *quia*; primam partem probat, quia nulla est cognitio vniuersalium, quæ non possit haberi per singularium inductionem; alteram partem probat, quia talis cognitio per inductionem genita est discursiua, certa, & euidens, ergo est scientia, & non intelligentia, quæ non est discursiua. Postremo secundam statuit conclusionem, in qua dicit, quod cognitio principiorum pertinens ad intelligentiam generatur per inductionem latè sumptam idest per experientiam, siue cognitionem singularium incomplexam; Probatur quia apprehensiones terminorum, per quas generatur ista cognitio, esse non possunt sine speciebus sumptis per sensus ex singularibus; ad hoc autem vt intellectus huic principio, *omne totum est maius sua parte*, assentiat, oportet apprehendere significationem harum vocum *totum*, & *pars*, & ad istam apprehensionem necesse est, vt per sensum cognoscat aliquod totum, & partem; vnde intelligentia quæ est notitia primorum principiorum definitur, quod sit assensus principiorum ex apprehensione terminorum genitus; & hæc breuiter est sententia Scoti superius explicata.

24 Eandem quoque sententiam ex Ruuio tract. de habitibus principiorum, in Logica magna refert Salas p. 2. tr. 10. disp. 2. sect. 4. n. 97. & sequitur; distinguit enim ibi de duplici primorum principiorum genere, vt nos fecimus, quædam enim sunt omninò prima, & omnibus scientijs communia, & inquiunt huiusmodi principia ex vi connexionis suæ non indigere experimento, vel inductione vt illis assentiamur, sed ad eorum complexam notitiam, seu assensum sufficere solam terminorum apprehensionem; de alijs verò principijs, quæ non sunt omninò prima, sed sunt principia particularium scientiarum, concedunt, quod experientia indigeant, ac experimentali inductione; addunt tamen experientiam, & inductionem etiam ad notitiam & assensum principiorum primi generis esse valde vtilem, ac etiam aliquo pacto necessariam, non quidem ad assensum quoad substantiam simpliciter, & absolutè sumptum, sed quoad firmitatem assensus, firmius enim & certius adhæretur primo principio cæteris paribus inductione experimentali probato, quam ex terminis solùm cognito; vnde hæc nostra sententia communis modò est inter Modernos. Imò etiam hæc fuit veterum communis, Albertus namque 2. Post. tract. 2. cap. 6. quem sequitur Tolet. in eodem capit. comparat principia primi generis visibilibus luminosis, quæ suo proprio videntur lumine absque vllo alio extrinseco; & Ægid. 2. Post. cap. vlt. inquit, sicut oculus informatus specie videt colorem, ita intellectus apprehensione facta assentit illis, & Lincon. 1. Post. c. 9. & Arist. ipse 2. Met. cap. 1. vocant hæc ianuas scientiarum, in quibus non contingit error; & deniq; huiusmodi prima principia esse ex solis terminis nota docet D. Thom. part. 1. quæst. 51. art. 1.

QVÆSTIO III.

An detur habitus primorum principiorum ex eorum notitia genitus.

25 NEgant Nominales dari habitum primorum principiorum ab ipso intellectu distinctum, qui sit qualitas ei superaddita, vnde dicunt habitum principiorum esse ipsum lumen naturale intellectus, quo fertur in assensum primorum principiorum ex sola terminorum apprehensione, ita Ariminensis 1. dist. 1. qu. 1. artic. 1. Durand. 2. d. 24. qu. 1. & 3. d. 33. qu. 1. ad 2. Soncin. 4. Met. qu. 33. Soto lib. 1. de iustitia, & iure quæst. 4. art. 1. D. Bon. 2. d. 39. art. 1. quæst. 2. Palac. 1. d. 23. quæst. 2. Valent. 1. 2. disputat. 4. quæst. 3. punct. 1. & ex nostris tenent Cauell. disput. 3. de Anim. sect. 5. & Poncius 3. part. sui Cursus disp. 14. q. 1. concl. 3. ratio præcipua huius opinionis est, quia ad operationes naturales, in quibus nulla est indifferentia, vel libertas, aut saltim difficultas superanda, non ponantur habitus, vt in potentia visiua ad videndum; imò nec in voluntate respectu vltimi finis, in quem naturaliter tendit per amorem; sed intellectus naturaliter assentit principijs, cum sint veritates immediatæ, ac necessariæ, itaut eis propositis non possit non assentire, ita enim se habet ad illa, sicut voluntas ad vltimum finem, vel visus ad colores, ergo nullo indiget habitu ad eis assentiendum; Et rursus id confirmant ex communi nomine habitus principiorum, qui ab Arist. dicitur intellectus, vt hoc loquendi modo significaret hunc habitum esse ipsummet intellectum proprio naturali lumine propensum in principiorum assensum absque aliqua qualitate superaddita.

26 Opposita sententia tenet habitum principiorum esse qualitatem

tem quandam intellectui superadditam, qua inclinamur in principiorum assensum; citatur Henricus quol. 5. q. 18. Buridan. 6. Ethic. q. 11. art. 3. Maior 2. d. 23. q. 2. Mairon. 3. d. 33. q. 1. art. 2. Conimb. disp. 7. Ethic. q. 6. art. 1. Fonsec. 1. Met. cap. 1. q. 4. sec. 4. Caiet. 1. 2. q. 51. art. 1. & ibid. Conrad. Ferrara 1. contra gentes cap. 94. Medina 1. 2. q. 49. art. 2. Suarez tom. 1. Met. disp. 1. ou. 15. Vasquez 1. 2. disp. 74. cap. 3. Azor lib. 3. cap. 21. q. 1. Ruuius trac. de habitu principior. in Logica, Complu. ibid. disp. 20. q. 3. & alij quamplures, quæ sanè videtur fuisse Arist. sententia, cum 6. Ethic. cap. 3. & 2. Post. cap. vlt. ponit intellectum, qui est habitus principiorum, inter virtutes intellectuales, quæ sunt habitus superadditi potentijs; pro qua opinione non omnes eandem adducunt rationem, quia non omnes ex eodem capite illius habitus necessitatem deducunt; quidam enim vt Ruuius illam deducunt ex indifferentia, quam habet intellectus ad benè vel malè discurrendum circa prima principia, cum possit errare circa illa. Alij verò hunc habitum inducunt non ad indifferentiam, sed potius ad difficultatem tollendam, vt Fonseca, quia postquam quis assensum præbuit alicui principio, facilius illi assentitur, nam etiam primum illud, & communissimum principium *de quolibet verum est affirmare, vel negare*, facilius, & promptius approbamus, postquam semel, & iterum approbatum est; Alij hunc habitum aiunt esse necessarium non quidem ad simpliciter assentiendum primis principijs, quia talis assensus haberi potest ex ipsa terminorum apprehensione, aut saltim experimentali inductione; sed ad assentiendum firmiter, & stabiliter, nam si alicui homini vulgari proponantur rationes aliquæ apparentes contra prima principia, videmus illum dubitare de veritate eorum, vt ergo firmius, & stabilius inhæreat contra rationes apparentes, ponendus est tali habitus, ita Buridan. 6. Ethic. q. 11. vbi inquit hoc proprium munus huius habitus se experientia comprobasse, nam cum quæsisset à multis vetulis, an crederent se posse simul comedere, & non comedere, statim negarunt, tunc intulit, vos creditis, quod Deus est omnipotens, & potest totum mundum annihilare? responderunt affirmatiuè, tunc Buridan. intulit, ergo Deus potest facere, quod simul comedatis, & non comedatis, ad quam illationem ipsæ hæsitarunt dicentes, nescio, quare potest habitus hanc formidinem ortam ex sophistica ratione expellere.

27 Sed supposito cum hac secunda opinione habitum principiorum esse qualitatem superadditam intellectui, & ab ipso realiter distinctam, dubium adhuc est, an sit indita, seu innata, an verò nostris actibus acquisita, vel alio modo. Quamplures putant esse innatam, & cum ipso intellectu in creatione animæ comproductam, ita loquuntur Conrad. & Med. cit. p. 2. q. 51. ar. 1. Bannes 1. q. 3. ar. 6. notab. 3. Sanch. lib. 7. Log. q. 15. Albert. cit. cap. 1. Burl. 6. Ethic. cap. 6. in fine, quibus non parum fauet D. Thom. vt notant Complut. p. 1. q. 79. art. 12. & p. 2. q. 91. art. 3. & 2. 2. q. 8. art. 2. ad p. & q. 16. de verit. art. 2. & alibi sæpè; & eadem p. 2. q. 90. art. 1. ad 2. fatetur habitum principiorum esse in puero nondum habente vsum rationis, quatenus nequeat eo vti ob defectum ætatis; quod hac ratione probat D. Th. loc. cit. de veritate, quia in homine cognitio principiorum est quasi quoddam seminarium totius cognitionis sequentis, sicut in alijs naturis sequentium operationum, & effectuum quædam naturalia semina præexistit, ergo sicut hæc naturaliter insunt illis, sic etiam cognitio principiorum debet naturaliter inesse homini, & per consequens talis habitus erit omninò naturalis. Conf. quia facilitas, & promptitudo in operando est signum habitus præsentis, sed explicatis terminis ita facilè, & promptè assentimur, cum primum proponitur hoc principium *omne totum est maius sua parte*, quam postquam plures actus habuerimus circa illum, ergo signum est ante illum primum assensum iam existere habitum, à quo causetur talis facilitas, & per consequens ipsum esse à natura inditum. Alij verò asserunt esse qualitatem acquisitam, vt Alens. 4. Met. tex. 8. Henric. loc. cit. Ægid. & Vener. 2. Post. in fine. Maior 3. d. 28. q. 2. Vasq. disp. 49. cap. 3. Ruuius, Azorius & Suarez vbi supra, & alij communiter negant esse qualitatem intellectui innatam, aut à Deo inditam, quia vt dicit Arist. 3. de An. cap. 4. intellectus noster ab initio est tanquam tabula rasa, in qua nihil est depictum. Tum quia si naturaliter sumus prompti, & faciles ad assentiendum primis principijs, nulla est ratio, qua probari possit id fieri per qualitatem distinctam à potentia intellectiua; sed facilè dici potest intellectum per suammet substantiam esse promptum, & facilem ad assentiendum primis principijs, vt voluntas ad amandum bonum in communi secundum multorum opinionem, & visus ad videndum colorem.

28 Adhuc tamen inter istos auctores est discrimen in declarando, quo pacto hic habitus principiorum sit qualitas acquisita, quo pacto hic habitus principiorum sit qualitas acquisita, nam Caiet. cit. p. 2. q. 51. art. 1. ad p. putat non acquiri per actus hunc habitum, sicut ceteri, sed statim ac termini sunt apprehensi fluere ab intellectu qualitatem quandam inclinantem ad assensum principiorum, qua ratione inquit huiusmodi habitum dici posse naturalem inchoatiuè, quatenus ex ipsa natura animæ intellectiuæ conuenit homini, quod statim cognito quid est totum, & quid est pars, cognoscat quod omne totum est maius sua parte; dicit verò acquisitum, quia non potest cognoscere quid est totum, & quid est pars, nisi per species à sensibilibus acceptas; quem dicendi modum sequuntur Complut. cit. disp. 20. Log. q. 2. pro quo etiam citant Ferrar. 2. contra gentes cap. 78. Iauell. 2. Met. q. 8. Nazar. 1. p. q. 58. art. 1. controu. 1. Masium 2. lib. Post. q. 4. Alij verò volunt acquiri per actus, vt Suar. Vasq. & Ruuius suprac. Henric. & Burid. cit. Molin. 1. p. q. 58. art. 14. Zumel ibid. Acciaiol. 6. Ethic. cap. 6. tum quia hic est consuetus modus, quo habitus naturales acquiruntur, nempe ex similibus actibus frequentatis; Tum quia regulariter natura solum concedit rebus, quæ necessaria sunt ad simpliciter operandum, quæ verò ad melius, vel facilius, relinquit acquirenda propria industria, & labore, tribuens illis principia, quibus possint operari, & operando ea acquirere; sed habitus principiorum non est necessarius ad simpliciter assentiendum primis principijs, sed ad assentiendum cum facilitate, vel cum maiori firmitate, & intentione, ergo non est nobis à natura datus, sed propria industria acquisitus. Maior patet; Prob. min. quia assensus primorum principiorum non excedit naturalem facultatem intellectus, cum sint veritates quædam naturales, & per se notæ, ergo formatus intellectus speciebus intelligibilibus terminos repræsentantibus apprehensis per illas terminis, potest virtute propria primis assentire principijs, & ex consequenti ad simpliciter assentiendum illis non erit necessarius habitus; Hinc communior opinio tenet habitum principiorum, neque esse per ipsam intellectus naturam, neq; ab eadem natura intellectus fluere, eo ipso quod habet species terminorum, per quas illos apprehendit, sed esse acquisitum per actus ipsos, quibus intellectus assentitur principijs.

29 Huius quæstionis resolutio expressè non habetur à Doctore, nam 2. Met. q. 1. loquens de habitu principiorum inquit, quod cognitio terminorum acquiritur ex sensibilibus, & iste intellectus dicitur habitus principiorum, quo adhæret primis principijs, vndè cognitionem ipsam principiorum appellat intellectum, non vero aliquid ab ipsa generatum; & 2. d. 39. q. 2. licet synderesim appellet habitum principiorum practicorum, non tamen explicat an ille habitus sit quid distinctum à potentia intellectiua; & 3. d. 23. q. vn. ad 3. ait quod per habitum principiorum tenditur in principium secundum propriam veritatem, quam habet ex terminis, & per habitum conclusionis tenditur in conclusionem secundum propriam veritatem eius, quam habet aliam à veritate principij, quibus verbis videtur supponere Doctor, quod detur habitus principiorum à potentia intellectiua distinctus, sicut datur habitus conclusionem, licet autem resolutio quæsiti non habeatur à Doctore, facile tamen deduci potest ex distinctione principiorum iam assignata quæst. præced. n. 10. nam quæ iam sunt principia omninò prima, & omnibus scientijs communia, quæ ibi diximus innotescere ex sola terminorum notitia, & apprehensione, de quibus ait Arist. 4. Met. cap. 3. esse per se nota, & negari mente non posse, seu contrarijs propositionibus assentiri, vt impossibile est idem simul esse, & non esse, omne totum est maius sua parte, quæ ex solis terminis cognoscuntur ex 1. Post. cap. 3. nam ad his assentiendum sufficit absque vllo iudicio præcedente cognoscere quid sit totum, quid pars, quid esse, quid non esse; vndè Albert. optima ratione comparat hæc principia visibilibus luminosis, quæ absque vllo alio extrinseco suo proprio lumine videntur; Alia verò sunt principia non omninò prima, nec omnibus scientijs communia, sed prima in aliqua certa scientia, vt in Philosophia, quod natura agit propter finem, in Mathematica, quod parallelæ non concurrunt, quæ licet syllogismo non probentur, aut demonstratione aliqua, quia tamen non sunt nobis obuia adeò, sicut illa, indigent tamen ad eorum assensum inductione varijs experientijs nitente, vt Docet Arist. 2. Post. cap. vlt. 1. Post. cap. 24. & 1. Met. cap. 1. & 6. Ethic. cap. 3. ita enim nobis notitiam comparamus horum principiorum, quod omnis ignis est calidus, omnis magnes trahit ferrum; quæ quidem principiorum distinctio præterquam quod manifestè traditur à Doctore 2. Met. q. 2. & 1. d. 3. q. 4. art. 2. habetur etiam ab Arist. 1. Post. cap. 2. & tex. 24. vbi principia prioris generis appellat dignitates, & secundi generis positiones; & ideò eam passim recipiunt omnes Peripatetici.

30 Dicendum igitur hac distinctionem supposita, quod in ordine ad principia secundi generis poni debet habitus principiorum ab ipsa potentia intellectiua distinctus, non quidem congenitus illi, vel innatus, sed actibus nostris de nouo acquisitus; sed in ordine ad principia prioris generis non est tanta necessitas, quin oppositum defendi possit; & ideò vtrumque censendum est probabile. Hanc conclusionem tradiderunt Almain. 1. Moral. cap. 17. Palacius 3. d. 23. q. 1. Vasquez p. 2. disp. 79. Amicus t. 2. Logic. tractat. 27. disp. 2. q. 5. dub. 1. art. 2. & probabilem iudicat Ruuius cit. hi omnes & alij quamplures asserunt non esse ponendum habitum pro assensu principiorum vniuersalissimorum quæ appellantur dignitates, quia cum sint nobis notissima, absque vlla difficultate eis assentimus, & ideò per frequentem eorum assensum non acquirimus habitum; sed solum esse ponendum pro principijs particularibus scientiarum, quibus non ita facilè assentitur intellectus, noster cum non sint adeò nobis nota, ideò facilitate acquisita pro his indigemus, quæ vocatur habitus; itaque hi Auctores in hoc solum à nobis discrepant, quod absolutè negant, vel negare videntur possibilitatem habitus circa principia primi generis; verum nos non negamus possibilitatem, sed solam necessitatem; & vtrumque probabile censemus; quod nimirum admitti possit talis habitus circa ea principia, ac etiam non admitti, in quo etiam nobiscum sentit Morisan. quæst. vlt. ad lib. post.

post. vbi ait, quod licet necessarius non sit habitus pro principijs communissimis, fortè tamen dari potest ingenium tam stupidum, quod tali indigeat habitu; Probatur itaque conclusio posita quoad omnes, & singulas partes in ea contentas.

31 Primò, quod necessarius sit habitus pro principijs posterioris generis probatur, quia Arist. 1. Post. 44. & 2. Post. 27. & 6. Ethic. capit. 6. & vbicunque ponit habitum principiorum distinctum ab habitu conclusionum, præsertim loqui videtur de principijs vniuscuiusque scientiæ, quæ dicuntur positiones, vt notauit Amicus; Tum quia huiusmodi principia non sunt nobis ex ipsis terminis nota, sed inductione, & experientia innotescunt ex Arist. 1. Post. cap. vlt. ergo debet dari habitus inclinans ad eorum assensum euidentem, nam intellectus est indeterminatus ex se, & potest dissentire; Tum quia propter eorum ineuidentiam patitur intellectus aliquam difficultatem circa eorum assensum; ergo adest sufficiens ratio ponendi habitum circa illa. Consequentia patet, quia regulariter loquendo habitus ponitur, vel ad determinandam potentiam de se indeterminatam, & indifferentem ad opposita, vel ad superandam difficultatem, quam circa aliquas patitur operationes; Probatur assumptum, quia extrema illorum principiorum, non sunt adeò communia, & obuia, vt extrema principiorum communissimorum, sed magis recondita, atque ideò non simplici apprehensione innotescunt, sed inductione indigent, & discursu. Tum denique, quia ex hoc constat, fundamentum Nominalium ab initio quæstionis relatum, quo negabant habitum principiorum intellectui superadditum, vrgere duntaxat de principijs prioris generis, non autem posterioris. Fortè dices hunc habitum posse quidem admitti circa talia principia, sed non esse à scientia distinctum, quæ est habitus conclusionum. Contra, quia talia principia esto ostendi possint inductione, & experientia, non tamen demonstratione à priori, quia & ipsa sunt propositiones immediatæ, præsertim in ea scientia, cuius sunt principia, & carent medio, quo demonstrentur à priori; ergo habitus circa illa est distinctus à scientia, quæ est habitus conclusionis à priori demonstrabilis; Tum quia cognitio horum principiorum, vt ingrediuntur demonstrationem, debet esse perfectior cognitione ipsa conclusionis, certior, ac euidentior; ergo habitus ex tali cognitione genitus diuersus est habitu scientifico conclusionis.

32 Secundò probatur talem habitum non esse nobis innatum, vel congenitum, sed nostris actibus acquisitum, sic enim expresè docet Arist. 2. Post. 27. & 3. de Anim. 4?. vbi ait intellectum nostrum ab initio esse; tanquam tabulam rasam, in qua nihil est depictum; Tum, quia tunc quilibet deberet cognoscere principia immediata scientiarum omnium, cum à natura supponatur habere congenitum habitum illorum, absurdum enim foret, ait Arist. esse in nobis nobilissimos habitus, & latere. Tum quia vniuersaliter loquendo non dantur habitus à natura inditi, & congeniti, quia natura non dat habitus ad operandum simpliciter, sed potentias, vt ex vsu potentiæ acquiramus habitus; vt dictum est disp. 3. de An. q. 3. Tum quia esto præter potentias dentur in nobis facilitates quædam, vel difficultates ad vtendum potentijs ipsis, vt docet Doctor 2. d. 16. qu. vn. P. & 4. d. 6. q. 10. O. alij enim sunt habiles ad studia, & quædam exercitia, alij inhabiles: istæ tamen propriè non constituunt habitum, vel dispositionem de prima specie qualitatis, sed naturalem potentiam, & impotentiam de secunda specie; vt enim dictum est in Log. disp. 7. q. 3. art. 2. per hoc hæ duæ species differunt, quod licet tam in prima, quam in secunda specie reponantur qualitates, quæ subiectum disponunt ad agendum, tamen in prima ponuntur qualitates, quæ ab extrinseco proueniunt; in secunda, quæ à natura tribuuntur, Tum tandem, quia ratio quam afferebant Thomistæ n. 27. pro opposita parte, solum procedebat de habitu principiorum primi generis, quæ sunt nota ex ipsis terminis, vt constat ea exemplis ibi adductis.

33 Tertiò, talem habitum non esse necessarium respectu principiorum primi generis; Probatur opposito modo, quia ex nullo capite eius necessitas videtur posse deduci; non quidem ex indifferentia, quam habeat intellectus ad benè, vel malè discurrendum circa prima principia, vt dicebat Ruuius cit. num. 26. quia falsum est intellectum errare posse circa prima principia, nam Arist. 2. Met. cap. 1. vocat hæc principia ianuas omnium scientiarum in quibus non contingit error; Tum quia si lumen intellectus aliquam haberet indeterminationem ad eis assentiendum, vel ad oppositum, non adhuc est necessarius talis habitus ad determinandum intellectum ad alteram partem, vt volunt Complutens. citat. nam sine tali habitu sufficienter determinari potest ab euidentia veritatis eorum. Neque deduci potest ex aliqua difficultate, quam ab initio patiatur intellectus circa assensum primorum principiorum, vt aiebat Fonsec. ibid. cit. qua superata deinde facilius assentit per habitum acquisitum. Quia non apparet vlla difficultas assentiendi primis omninò principijs, vnde videmus sine vllo magistro, & sine vlla experientia solis terminis apprehensis fieri illorum assensum. Tum quia non apparet, quo pacto habitu tali acquisito melius assentiatur primis principijs, quam sine illo, siquidem explicatis terminis intellectus necessariò assentitur illis, non explicatis autem nullo modo assentitur. Tum quia si vera est illa experientia, quam affert Fonseca, & Ruuius confirmat, de difficultate circa intelligentiam primorum principiorum ab initio; hinc potius ponendus esset habitus circa apprehensionem terminorum, vt benè notauit Durand. quam circa assensum principiorum, nam tota difficultas petenda esset ex terminorum apprehensione, qua habita statim necessitatur intellectus ad assensum eorum.

34 Sed ait Angelus in moralibus cap. 5. quod sicut assensus præmissarum cum assensu bonitatis consequentiæ necessitat intellectum ad assensum conclusionis, & tamen adhuc est vtilis habitus scientiæ, quia per illum magis inclinatur, & determinatur intellectus ad talem assensum; ita licet intellectus cum sola apprehensione terminorum necessariò assentiatur primis principijs, non erit superuacaneus habitus, quia per illum adhuc magis inclinabitur, & determinabitur ad talem assensum. Contrà id est, quia habitus scientiæ absolutè loquendo potest habere aliquem vsum, quando nimirum vel non adest demonstratio, vel non aduertitur ad necessitatem consequentiæ, vel quando occurrente ratione in contrarium suspenderetur assensus, habitus enim in tali casu iuuaret ad tollendam formidinem, & suspensionem, quam rationes contrariæ efficere possunt, sicut assuetudo terribilia sustinendi tollit timorem; sed isti casus nequeunt habere locum in assensu principiorum, de quibus loquimur, quia ad eorum assensum non est necessaria distincta terminorum apprehensio, sed sufficit confusa, vnde nunquam esse potest adeò confusa (nisi sit falsa) vt non sequatur assensus; neque contra huiusmodi principia potest afferri ratio, quæ de illorum veritate suspicionem inducat propter eorum maximam euidentiam, sicut afferri possunt contra conclusiones, vnde non apparet quem defectum supplere possit habitus principiorum, vel quem vsum habere.

Dices cum Complut. loc. cit. quod licet explicatis terminis naturaliter determinetur intellectus ad assentiendum principijs vniuersalissimis, tamen respectu aliorum minus vniuersalium potest habere falsam cognitionem; & cum intellectus in omni suo actu indigeat speciebus intelligibilibus, non habet de se sufficientem determinationem etiam respectu principiorum vniuersalissimorum, neque ex se facilis est ad assentiendum illis. Contrà, quia si respectu tantum principiorum minus vniuersalium potest intellectus habere falsam cognitionem, non autem magis vniuersalium, ergo respectu illorum duntaxat, & non istorum poni debet habitus; cum autem dicitur intellectus indigere speciebus intelligibilibus respectu cuiuscunque obiecti, quibus intellectus determinetur ad hoc vel illud intelligendum, hoc vtique verum est ob necessitatem propositionis obiecti; sed talis determinatio obiectiua fit per ipsas species præsertim in cognitione abstractiua, non autem per habitum; atq; adeò terminis apprehensis, & repræsentatis per species ex sensibilibus habitas immediatè producitur assensus principiorum, absque vllo habitu mediante, vnde per hoc ostenditur tantùm necessitas specierum, non autem habituum.

35 Nec minus sufficienter ostenditur necessitas habitus circa prima principia per hoc, quod Burid. aiebat citato n. 26. vt nimirum assentiatur illis firmiter, & sine formidine. Quia talis firma principiorum adhæsio sine formidine de opposito sufficienter causatur ab euidentia terminorum; neque vt diximus afferri potest ratio in contrarium, quæ valeat formidinem inducere de opposito ob maximam eorum euidentiam; vnde etiam malè Salas cit. ex hoc capite concedit necessitatem habitus circa prima principia, nimirum ne vrgente ratione in contrarium suspendatur assensus, & dubitetur de veritate principij; quia talis ratio siue probabilis, siue sophistica adduci non potest, quæ dubitationem inducat de veritate primi principij. Et cum oppositum ostendit Burid. scilicet posse contingere dubitationem circa primum principium per rationem sophysticam, exemplo illarum vetularum, quæ ex argumento illis facto dubitabant de veritate primi principij; Valentia loc. cit. optimè occurrit q. 3. punct. 1. negando vetulas illas ob id dubitasse de veritate primi principij, neque enim, quod illæ vetulæ dixerint se nescire, sufficiens signum est eius, quod vult Buridan. fortè enim voluerunt tantum dicere, se nolle, seu non posse respondere ad illud argumentum, tametsi minimè dubitarent de illo principio; sicut si alicui rustico ambulanti proponerentur rationes Zenonis contra motum, diceret se nescire soluere, sed non propterea de motu, quem exercet, dubitaret.

36 Denique id sufficienter probare videtur ratio Nominalium ab initio quæst. relata, cui minimè satisfacit Ruuius distinguendo minorem, quod intellectus naturaliter determinetur ad assentiendum primis principijs, nam quantum ad specificationem, verum est, quia supposita debita apprehensione eorum si iudicium ferat circa illa, non potest esse iudicium dissensus, sed debet esse assensus; quantum verò attinet ad exercitium, libertatem habet circa illa dependenter à voluntate, & ideò potest assensum suspendere. Non, inquam, satisfacit, quia si solum potest non assentiri, seu assensum suspendere ex imperio voluntatis, hoc non orietur ex natura sua, nec ex aliqua difficultate, quam haberet in assentiendo, sed ex parte voluntatis, vnde si esset aliquis habitus propterea ponendus, deberet potius poni ex parte voluntatis, quam intellectus; Consequentia patet, quia si indifferentia libertatis requiritur necessario ad habitum ponendum, eo modo quo indifferentia alicui potentiæ conuenit, pariter conueniet habituari posse; at-

que

que ideò si intellectus circa prima principia omnino naturaliter operatur, & determinatur ad vnum, & solùm extrinsecè agit liberè, nimirum ex imperio voluntatis, iam circa illa non erit intrinsecè habituabilis, sed extrinsecè idest sicut liberè operatur non per libertatem sibi inexistentem, sed per libertatem extrinsecam sibi, & intrinsecam voluntati, ita habituabilis erit, non per habitum sibi inhærentem, sed voluntati, vt arguebamus disp. 3. de An. q. 2. num. 10.

37 Quartò quod etiam respectu principiorum primi generis possit admitti habitus, quæ erat altera pars problematis, deduci potest ex doctrina, quam dedimus loc. cit. disp. 3. de Anim. q. 2. num. 11. circa positionem habituum in communi; dicebamus enim ibi omnem illam potentiam esse habitus susceptiuam, quæ vel aliquam patitur difficultatem in operando, vt promptius, & facilius operetur, vel si est ad plura indeterminata quoad elicitionem actus, delectabilius & promptius ad vnam partem se determinet; vel tandem si nullam patitur difficultatem in operando, nec est ad plura indeterminata, adhuc tamen potest intensius operari; itaut si non repugnat ipsi actum intensiorem supra vires habere, debemus dicere quod sit habituabilis, vt perfectius, & intensius operetur; quam doctrinam de habitibus ibi probauimus ex Scoto 2. d. 3. q. 10. ad 2. pro 5. opin. & 3. d. 13. D. Quamuis ergo intellectus non sit habituabilis respectu primorum principiorum ex primo, & secundo capite, vt benè probant argumenta adducta pro altera problematis parte, adhuc tamen potest poni habituabilis ex tertio capite, quia cum habitu circa prima principia intensius operatur, quam sine habitu; quem dicendi modum videtur significasse Mairon. cit. 3. d. 33. q. 1. art. 8. vbi quærens an habitus principiorum sit qualitas ab ipso intellectu distincta, affirmatiuè respondet; & sibi obijciens, quod potentia, quæ naturaliter inclinatur ad actum, non indiget habitu inclinante, sicut nec calidum ad calefaciendum; respondet quod potentia non solùm indiget habitu propter difficultatem, sed propter perfectionem actus anima enim naturaliter inclinatur ad diligendum Deum, neque ob difficultatem, quam habeat ad actum dilectionis diuinæ, ponitur in ipsa charitas, sed solùm ob perfectionem actus dilectionis diuinæ; Quamuis ergo Intellectus circa prima principia sit summè determinatus quoad alteram partem, adhuc tamen potest habituari circa illa, quia adhuc habet indeterminationem circa illa quoad intensionem, & remissionem actus, etenim videmus quod ex frequenti vsu circa illa intensius operatur; Et quando inquit Doctor 2. d. 3. q. 10. ad 2. quod cum potentia est summè habilitata ad aliquem actum, non est habitus receptiua, ita intelligi debet, vt explicat Lichet. quod potentia sit etiam determinata ad recipiendos actus determinatæ perfectionis, & intensionis, qualem determinationem non habet intellectus ex natura sua circa prima principia.

38 Postremò, quod si ponatur talis habitus etiam circa principia simpliciter prima, non sit nobis innatus, & congenitus, sed actibus nostris acquisitus, constat ex eisdem probationibus, quibus idipsum probatum est de habitu principiorum minus communium num. 32. præsertim ex ea ratione vniuersali, quod non dantur habitus inditi à natura, sed omnes habitus naturales sunt actibus nostris acquisiti. Neque ratio D. Thomæ allata nu. 27. pro parte opposita conuincit, vt enim habitus principiorum dicatur seminarium totius cognitionis sequentis, sufficit vt cognitio principiorum, vndè paritur, ex nullo præcedenti discursu, vel iudicio fiat, sed omnes tales actus præueniat, & fiat ex sola terminorum apprehensione; & vt omnes demonstrationes, atque discursus in prima illa principia resoluantur, vt seminaria, & inchoationes eorum. Quod etiam talis habitus, si datur, acquiratur per actus repetitos assensus circa prima principia, non autem fluat immediatè ab intellectu agente statim ac habeantur species intelligibiles terminos repræsentantes, vt Caiet. aiebat, probatur ex inductione facta in omnibus alijs habitibus qui ex actibus repetitis generantur, vndè absque sufficienti ratione de habitu principiorum id specialiter asseritur; non enim apparet cur hæc virtus productiua habitus in proposito intellectui tribuatur, & non actibus; tum quia ideò intellectus poni non solet causa habitus, quia ipsa est causa indeterminata ad hos actus, habitus autem important determinatas inclinationes ad actus consimiles ijs, à quibus producuntur, sed hæc ratio militat etiam in proposito de habitu principiorum, ergo &c.

Soluuntur Obiectiones.

39 IN oppositum Primò arguunt Complut. quia Arist. agens de habitu principiorum non distinguit principia in vniuersalia, & particularia, sed absolutè docet versari circa prima principia, ergo respectu omnium debet admitti. Conf. quia propria ratio, per quam habitus principiorum distinguitur à scientia, est quod versetur circa propositiones medio vacantes, & per se notas, quod æquè conuenit principijs vniuersalissimis, & particularibus siquidem vtraque sunt propositiones immediatæ. Denique quia necessitas ponendi hunc habitum superadditum intellectui æquè procedit in omnibus siquidem ex vtrisque deriuatur cognitio scientifica, & ad omnia requiruntur species intelligibiles, ergo pro omnibus necessaria est virtus intellectualis, vt illis firmiter adhæreat intellectus, & determinetur sufficienter ad veri cognitionem.

Resp. negando assumptum, quinimò vt diximus n. 31. cum Arist. ponit habitum principiorum distinctum ab habitu conclusionum, loquitur de principijs scientiarum, scientiæ autem non procedunt per principia communia sed propria; tum quia cum loquitur de habitu principiorum, præsertim de illis principijs loquitur, quæ nota fiunt per inductionem, & experientiam, vt constat ex 2. Post. cap. vlt. & 6. Ethic. cap. 6. talia autem non sunt principia communissima, nam hæc sunt ex terminis nota, sed minus communia cuiuscunque scientiæ. Ad conf. principia vniuersalia, & particularia in hoc conueniunt, quod sicut illa carent medio à priori, quo demonstrentur, ita etiam ista, saltim in ea scientia, vbi sunt prima principia, sed in hoc differunt, quod ista indigent inductione, vel experientia, vt cognoscantur, non autem illa, quia sunt ex ipsis terminis nota; vndè neque consequenter indigent habitu, quo determinetur intellectus ad eorum assensum, quia ad hoc sufficit propria eorum ex terminis euidentia, quod non habent principia particularia. Ad vlt. negatur assumptum cum eius probatione, nam ex principijs communissimis deriuatur scientifica cognitio præcisè ob eorum euidentiam, & species exposcunt intelligibiles præcisè ob apprehensionem suorum terminorum; negatur etiam consequentia, nam vt intellectus firmiter adhæreat primis omninò principijs, & ad eorum veritatem determinetur, sufficit propria eorum ex terminis euidentia.

40 Secundò arguitur probando admitti debere habitum etiam respectu principiorum vniuersalium, quia datur casus, in quo intellectus est indeterminatus ad assentiendum illis, ergo tunc debet determinari per habitum, probatur assumptum, quia potest accidere, vt termini propositionis non cognoscantur distinctè, atque ideò tunc euidenter veritas non constabit, vnde neque nascetur certus assensus quare in tali casu poterit habitus supplere illam propositionem obiecti euidentem, ergo saltim in aliquo casu necessarius est habitus etiam circa principia vniuersalia. Respondet Amic. cit. ob hoc argumentum posse probabiliter sustineri necessitatem habitus circa principia vniuersalia. Sed certè nimis huic argumento defert, quod re vera nihil probat, quia vt dictum est. q. præced. principia vniuersalia sunt propositiones per se notæ, ad quarum notitiam & assensum sufficit confusa cognitio terminorum, neque necessaria est distincta; quare nunquam esse potest adeò confusa apprehensio (nisi sit falsa, vt diximus) vt non sequatur assensus. Quod si daretur talis casus, vt per confusam apprehensionem terminorum non sufficienter proponatur obiectum, nec euidenter de eius veritate constet, sanè hic defectus, ab ipso habitu suppleri nequaquam potest, quia ad species attinet proponere obiectum, ac simul cum intellectu eius veritatem manifestare, nec in hoc munere se miscet habitus, sed solum coadiuuat potentiam ad agendum, seq. tenet ex parte potentiæ, non obiecti, vt dictum est loc. cit. de Anim. non ergo ob illud argumentum opposita pars problematis sustineri debet, vt putauit Amic. sed ob id, quod diximus nu. 37.

41 Tertiò è contra arguitur non esse ponendum habitum circa principia vniuersalia, nam sicut se habet voluntas respectu vltimi finis, sic intellectus respectu primorum principiorum, sed in voluntate non ponitur habitus respectu vltimi finis, ergo &c. Ad argumentum hoc modo confectum facilè occurritur negando minorem, quia de facto ponitur habitus charitatis in patria in ordine ad beatitudinem. Vndè hoc argumentum aliter confici solet, vt concludat, in hunc modum; in voluntate non datur habitus circa bonum in communi, quia ad ipsum necessitatur quoad exercitium, & specificationem, ergo neque in intellectu dabitur habitus circa prima principia. At neque ita confectum melius concludit, quia in primis negari potest antecedens cum eius probatione, siquidem vt docet Doctor 1. d. 1. q. 4. voluntas creata etiam circa bonum in communi habet libertatem exercitij, potestque circa illud actum amoris suspendere; & rursus concesso antecedente posset negari consequentia, quia non recurrit omnimoda paritas inter bonum in communi respectu voluntatis, & principia respectu intellectus, quia bonum in communi est obiectum adæquatum voluntatis, at verò principia non sunt obiectum adæquatum intellectus, sed verum in communi, circa quod intellectus ipse vtique non indiget habitibus superadditis, sed benè circa tale verum. Dices, intellectus respectu principiorum necessitatur ad assensum quoad exercitium, & specificationem, ergo respectu eorum non indiget habitu. Negatur consequentia, quia vt dictum est ex alijs capitibus, quam ex sola indifferentia, & indeterminatione potentiæ ad alteram partem poni potest habitus in potentia, si enim hæc esset ratio præcisa ponendi, habitum tunc in nulla naturali potentia poni posset habitus, sed in sola libera, quia omnis naturalis est omninò determinata quo ad alteram partem.

42 Quartò tandem arguitur probando, quod si datur talis habitus circa prima principia, sit ponendus intellectui innatus, aut saltim ab ipso intellectu fluere per modum naturæ posita notitia terminorum, vt Caiet. aiebat, non autem actibus acquisitum; Probatur primum, quia habitus principiorum dicitur intellectus, non alia ratione, nisi quia vel non est quid intellectui superadditum, quod non est asserendum, aut certè si est quid illi superadditum, non est aduentitium, & de nouo acquisitum, sed illi coæuum, & congenitum; Probatur secundum à Complut. cit. quia si talis habitus per nostros actus produceretur, etiam augeretur per eorum repetitionem,

nem, & consequenter cresceret in nobis facilitas assentiendi eisdem principijs; & per cessationem seu desuetudinem eorundem assensuum diminueretur talis facilitas & per consequens posset ipse habitus diminui, & tandem corrumpi; sed hoc est falsum, quia licet scientia, & alij habitus intellectuales corrumpi possint, non tamen habitus principiorum; tum quia post mille repetitos assensus huius principij, *omne totum est maius sua parte*, nullus experitur maiorem facilitatem in assentiendo, ac habuit cum primo, explicati fuerunt illi termini, & eandem facilitatem experitur vnusquisque cum post diuturnam cessationem, & desuetudinem actuum proponitur idem principium, ergo talis habitus non generatur per proprios actus, sicut alij habitus acquisiti, sed aliquo modo fit in nobis per modum naturæ.

43 Ad primum habitus principiorum dicitur intellectus, non quia sit præcisè ipsa intellectus natura, aut quid ei superadditum quidem, sed congenitum, & coæuum; sed vt explicant Eust. & Burl. quia illa cognosci intellectus proprio lumine, & ad assensum inclinatur sine vllo medio necessario, sed per seipsum facta apprehensione terminorum, qua ratione habitus principiorum adhuc potiori iure dicitur naturalis, & eorum notitia nobis innata, vt explicat Alensis 4. Met. quæst. 2. in tex. 8. quam alij habitus, qui regulariter actibus nostris acquiruntur. Ad 2. negant Fonsec. Rubius, & alij minorem cum probatione, & adducunt contrariam experientiam, quia videmus aliquos ab initio non facilè assentiri primis principijs, & post repetitionem probationum, & assensuum facilè assentiri, vnde qui admittunt infinitum in actu, negant illud principium, omne totum est maius sua parte, & per rationes sophisticas in contrarium infirmatur assensus, & minuitur habitus; nunquam tamen ex toto corrumpitur ob maximam eorum euidentiam; quare si admittitur habitus principiorum actibus nostris acquiri, idem iudicium de ipso ferendum est, quod fertur à quibusdam de habitu luxuriæ; quia enim natura nostra maximè in Venerem proclivis est, inquiunt vnum, vel alium actum Venereum sufficere pro generatione habitus intensi venerei, atque ideò facillimè generari, sed difficillimè corrumpi, ob fomentum, quod habet ab ipsa inclinatione naturæ; sic in proposito, quia intellectus suo naturali lumine maximè propendet in principiorum assensum, facillimè ex tali assensu generatur habitus; sed simel genitus difficillimè corrumpitur ob fomentum, quod habet ab ipso naturali lumine intellectus, & euidentia terminorum illa principia constituentium. Vel responderi potest iuxtà dicta nu. 37. concedendo, quod aiunt Complut. quod scilicet explicatis terminis ita facilè, & promptè assentimur primis principijs, cùm primùm proponuntur, quam post repetitos plures assensus circa illa, quia non ponitur habitus principiorum ad superandam difficultatem, quam ab initio habeamus circa eorum assensum, sed ponitur ad saluandam inclinationem assensuum, quam experimur post multam repetitionem illorum; vndè per eorum repetitionem, vel cessationem non augetur, vel minuitur facilitas circa eorum credulitatem, sed fit maior intensio, vel minor ipsius assensus. Dices, ex maiori, vel minori intensione actus sequi in potentia maiorem, vel minorem facilitatem ad ipsum exercendum. Resp. licet hoc interdum sit verum, non tamen in omnibus verificatur; non enim quia lapis magis, vel minus velociter descendit, augetur in eo vel minuitur facilitas ad descensum; & contingere potest quod Magister actu minus intenso facilius aliquam percipiat propositionem, quam actu intensiori ex maiori conatu potentiæ prodeunte, sed non cum tanta facilitate, percipit discipulus.

44 Disputant hic nonnulli, an habitus principiorum sit idem secundum speciem pro omnibus principijs, vel diuersus pro diuersis. Et quidem Complut. disp. 20. Log. q. 1. nu. 7. dicunt multiplicandos non esse specie habitus iuxta numerum scientiarum non subalternatarum, sed vnum, ac eundem habitum in specie infima sufficere pro omnibus principijs speculatiuis siue vniuersalibus, siue particularibus, ac pariter vnum pro omnibus practicis. Rationem sumunt ex Arist. 1. Post. cap. vlt. docet habitum illum esse virtutem intellectualem certiorem, & altiorem habitu scientiæ, in quam iste resoluitur, tanquam in principium efficiens præhabens in se quicquid perfectionis est in scientia, ergo vnitas eius sumenda est ex altiori, ac vniuersaliori radice, ac proindè non est multiplicandus iuxtà numerum scientiarum. Tum etiam quia ratio propria formalis, sub qua habitus iste tendit in principia, nempe immediata connexio prædicati cum subiecto, eadem est in omnibus principijs scientiarum, quamuis pro diuersitate materiali eorum, sæpè interueniat maior, aut minor difficultas in explicatione terminorum, ergo idem habitus in specie infima sufficit pro omnibus principijs speculatiuis tam vniuersalibus, quam specialibus, & proprijs scientiarum.

45 Oppositum tamen verius est; atque ideò in primis statuendum est habitus principiorum practicorum, qui dicitur synderesis, ex Scoto 2. d. 39. q. 2. & versatur circa illa principia prima in Morali, Bonum est prosequendum, Malum fugiendum, Virtus est amplectenda, vitium est repudiandum; & habitus principiorum speculatiuorum, de quibus hic est sermo, specie ac plusquam specie distingui; ratio deducitur ex dictis disp. 12. Log. q. 5. art. 3. vbi diximus differentias practici, & speculatiui esse essentiales, aut saltim tales circumscribere, atque ista distinguere inter se essentialiter, & specificè tam actus, quam habitus in omni materia; actus enim, & habitus specie distinguuntur per diuersa obiecta formalia, ex disp. 2. de An. quæst. 4. sed veritas speculatiua, quam continent principia speculatiua, & circa quam versatur habitus speculatiuus, tanquam circa proprium obiectum, est specie diuersa à veritate practica ex dictis ibidem, quia hæc ex propria natura ordinatur ad praxim, non autem illa, ergo &c. Quinimò etiam habitus principiorum speculatiuorum inter se specie distingui debent secundum quod in diuersis materijs inueniuntur, adeout habitus principiorum vnius scientiæ specie distinguatur ab habitu principiorum alterius; ratio est, quia habitus distinguuntur per actus, & actus per obiecta; sed assensus principiorum vnius scientiæ specie distinguitur ab assensu principiorum alterius, cum diuersas specie veritates attingant, nam aliam veritatem continet Philosophicum hoc principium, quod natura agit propter finem, & aliam hoc Matemat. principium, quod lineæ parallelæ non concurrunt, ergo illi assensus specie diuersi generant pariter habitus specie diuersos, nam similes habitus generantur à similibus actibus, & dissimiles à dissimilibus. Ex quo tandem pariter infertur, quod si datur habitus etiam pro principijs vniuersalissimis, sit etiam pro diuersis diuersificandus specie habitus, & hoc quidem conuincitur per eandem rationem, nam alia est veritas, quam continet hoc vniuersalissimum principium, quodlibet est, vel non est, ab ea, quam continet illud, omne totum est maius sua parte, & quidem alia specie diuersa, ergo assensus vnius specie distinguitur ab assensu alterius, atque ita pariter habitus ex ipsis geniti, quia similes habitus generantur ex actibus similibus.

46 Argumentum verò Complut. falsum assumit, quod nimirum sit eadem ratio formalis obiectiua assensus in omnibus principijs scientiarum, nempe immediata connexio prædicati cum subiecto, quatenus omnibus principijs assentimur in quacunque scientia, aut ex sola terminorum apprehensione, aut inductione sine medio à priori; falsum id, inquam, est, quamuis enim sit eadem ratio formalis generica, est tamen specie diuersa pro diuersitate scientiarum, & principiorum, quia diuersa est veritas immediata vnius principij à veritate immediata alterius, nedum materialiter, vt aiunt Complut. sed etiam formaliter, quia vnicuique assentitur intellectus, & propter seipsam sine medio à priori; immò si argumentum eorum vrget, nedum probabit eundem specie infima habitum sufficere pro omnibus principijs speculatiuis, sed etiam pro omnibus, & singulis in vniuersum tam practicis, quam speculatiuis, quia eadem est ratio formalis assentiendi in omnibus, quia omnibus assentitur sine medio, habita solum significatione terminorum, immò ad ipsum concluderetur etiam de quocunque habitu scientifico, quod omnes essent eiusdem infimæ speciei, quia eadem est ratio formalis assentiendi in omnibus, quatenus omnibus conclusionibus assentimur per medium demonstratiuum. Sicut ergo ad hoc argumentum diceretur, quod vtique in omnibus scientijs est eadem ratio formalis assentiendi generica scilicet per medium demonstratiuum, sed est diuersa specificè pro diuersitate mediorum, & principiorum demonstrationis, ita pariter dicendum est in proposito; Et parum ad hoc refert, quod habitus principiorum sit altior, atque nobilior habitu scientifico; ideoque sumenda esse eius vnitatem ex altiori, & vniuersaliori radice, licet enim ob id quasdam habeat præeminentias, quibus caret habitus scientificus; attamen in ordine ad vnitatem, & distinctionem ita se habent, quod tam hic, quam ille habitus distinguuntur per actus, & actus per obiecta.

QVÆSTIO IV.

Quodnam sit principium complexum omnium primum, & firmissimum, atque notissimum.

47 NOn est hic sermo de ea primitate, qua immediatè prædicatum coniungitur subiecto, nam omnia principia complexa prima debent hac primitate gaudere, quatenus omnia habere debent immediatam connexionem terminorum, adeout sint indemonstrabilia, alioquin prima principia non forent, vnde primitas eiusmodi debet æqualiter omnibus conuenire principijs, sed sermo est de ea primitate, quæ importat communitatem quandam, & vniuersalitatem, ex vi cuius principium, quod dicitur sic primum, præcedat ordine naturæ omnia alia principia, & in ipsum quodammodo resoluantur omnes conclusiones; hac stante explicatione, Arist. 4. Met. tex. 8. & 9. ex professo docet tale principium omnium primum, firmissimum, atque notissimum esse hoc *impossibile est idem simul esse, & non esse*, quod ibi longo discursu probat; sed quamuis quoad firmitatem, & notitiam omnes ferè conueniant principium ab Arist. assignatum esse omnium firmissimum, atque notissimum, tamen quoad primitatem non omnes conueniunt; vndè variæ exortæ sunt opiniones circa primitatem primi principij, quarum aliquæ directè impugnant Arist. dictum, aliæ verò illud limitant, adeò, vt intelligi non debeat in ea vniuersalitate, qua pronunciatum fuit ab Arist. & quamuis hæc quæstio sit merè textualis, à quibus quæstionibus abstinere proposui ab initio huius operis, quia tamen difficultates continet non spernendas, & valdè appositè in hunc incidit locum, eam expendere libet.

48 Prima opinio est Ant. Andreæ 4. Metaph. vbi quamuis q. 4. concedat principium illud ab Arist. assignatum esse omnium firmissimum,

simum, atque notissimum; tamen quæst. 5. negat esse omnium absolute primum, & ait esse primum duntaxat in serie eorum, quæ tanquam generalia, & vniuersalissima circumferri solent, qualia sunt *de quolibet verum est affirmare, vel negare: omne totum est maius sua parte, si ab æqualibus æqualia demas* &c. respectu, inquam, istorum inquit illud principium esse primum; at principium simpliciter, & absolutè primum esse illud, *ens est ens*, quod tali ratione probat, quia primum principium debet constare ex terminis omnium primis, vt termini quoque proportionentur principio, at illud principium, impossibile est idem simul esse, & non esse non constat ex terminis omnium primis, & irresolubilibus, siquidem ly *idem* est terminus in vlteriores conceptus resolubilis, & ly *esse, & non esse*, est conceptus aggregatus ex affirmatiuo, & negatiuo, at vero cum dicitur, *ens est ens*, termini sunt omnium primi, quia nihil simplicius ente dari potest; Tum quia nulla propositio modalis est primò prima, quia est resolubilis in aliam de inesse, sed illud principium *impossibile est* &c. est propositio modalis, ergo non est primò prima.

49 Secunda opinio quoque negat illud esse primum principium, quod ab Arist. ponitur *impossibile est* &c. quia est negatiuum, omnis autem negatio in priori aliqua affirmatione fundatur, ergo datur aliud principium prius illo, in quo fundetur, quale erit hoc *necesse est idem esse, vel non esse*, vel si terminis Dialecticis illud explicare volumus, *de quolibet verum est affirmare, vel negare*, Cui opinioni etiam Scotus fauere videtur 4. Metaph. in expositione tex. 10. vbi ab initio ait, illud principium, *impossibile est idem* &c. esse affine principio, *de quolibet est vera affirmatio, vel negatio*, nam quasi ex illo sequitur, & in illo virtualiter continetur, si ergo illud dependet ab isto, & in isto fundatur, iam illud erit primum omninò principium, immò contendunt aliqui hoc re vera fuisse principium ab Aristot. positum, & non illud. Supponit autem hæc sententia illa duo principia scilicet *impossibile est idem* &c. & illud *necesse est quodlibet esse, & non esse*, esse inter se diuersa, quia re vera diuersa enunciant; si quidem in priori significatur repugnantia contradictoria, quæ est inter ens, & non ens; in posteriori verò significatur, inter ea non dari medium, atque ideò quod alterum ipsorum debet semper necessario conuenire, sicut autem in contrarijs, vel priuatiuè oppositis aliud est, quod non possint simul conuenire eidem, aliud vero quod alterum eorum necessario debeat conuenire, vt per se manifestum est; ita etiam in contradictoriè oppositis hæc duo formaliter, & in rigore diuersa sunt; siue ergo hæc principia per terminos Metaphysicos explicentur dicendo, *impossibile est idem esse, & non esse, necesse est quodlibet esse, vel non esse*; siue per terminos dialecticos dicendo, *impossibile est idem simul affirmari, & negari de eodem; necesse est idem affirmari, & negari de eadem*; (nam sub vtrique terminis promiscuè traduntur ab Arist.) semper sunt principia distincta, & diuersa continent significata, quod etiam approbat Suarez disput. 3. Met. sec. 3. n. 5. & Faber 4. Met. disp. 14. cap. 1.

40 Tertia opinio est ipsius Suarez ibidem nu. 6. & seq. vbi distinguit, quod sicut duplex est demonstratio, alia ostensiua, & alia ducens ad impossibile, ita principia sunt duplicis generis, quædam sunt principia ad demonstrandum à priori quædam sunt principia sunt principia ad impossibile ducentia, vt nos quoque distinximus supra n. 7. itaq; loquendo de principijs demonstrationis à priori, primum principium est definitio entis, vel primæ passionis entis; ratio est, quia in demonstratione a priori definitio subiecti, vel primæ passionis est primum principium ad demonstrandam passionem de subiecto; vel passiones posteriores demonstrantur de eo per definitionem prioris passionis; igitur in hoc ordine demonstrandi primum principium erit illud, in quo ratio, vel essentia entis distinctè concepta de ipso ente prædicatur; In alio autem genere, seu modo demonstrandi per deductionem ad impossibile, primum principium, in quo totus ille modus demonstrandi nititur, est hoc, *impossibile est idem esse, & non esse*, quia omnis deductio ad impossibile in hoc tandem sistit, quod sequatur idem simul esse, & non esse, & quandiù ad hoc non deducitur, non est satis demonstrata impossibilitas; postquam verò ad hoc deductum est, ibi sistitur, tanquam in vltimo termino resolutionis, & notissimo principio, quem dicendi modum sequitur ex nostris Meuriss. lib. 2. suæ Met. cap. 1. q. 2.

51 Quarta opinio est Pasqualig. tom. 1. Met. disp. 42. sec. 2. vbi negat principium illud ab Arist. assignatum *impossibile est idem* &c. esse verè, & propriè principium complexum, quod probat, quia principium complexum ex sui natura ex duobus ad minus terminis constare debet, qui sint inter se euidenter, & immediatè connexi; sed in illo principio vnus duntaxat reperitur terminus, licet plures interuenire videantur, ergo &c. maior patet, quia idem non dicitur sibimet connecti; vt ergo in principio complexo saluetur terminorum cônexio debet interuenire diuersitas, atq; distinctio terminorum; Probat minorem n. 7. quia ly *non esse*, est purum nihil, vnde ex parte obiecti nullam importat rationem termini; ly autem *idem*, non est propriè terminus ex parte obiecti, sed solum adhibetur ad significandû, quod esse, & non esse non possunt identificari adinuicem, ergo ex parte obiecti vnus tantùm interuenit terminus nempe ly *esse*, cum igitur non adsint plures termini, & consequenter nec connexio illa, quæ innotescit ex sola notitia terminorum; concludendum est, quod non seruet proprietatem principij. Addit tamen, quod licet re vera non sit principium, est tamen fundamentum, ac velut radix, in qua radicantur cætera principia, quia vnicuique principio assentihus, quatenus aliquo pacto virtualiter in hoc continetur, quod immediatè fundatur in ente, scilicet impossibile est idem simul esse, & non esse, vnde euidentia huius principij *totum est maius sua parte*, tanquam euidentia entis determinati radicatur in illa euidentia, quod *non potest idem simul esse, & non esse*, tanquam in euidentia rei indeterminatæ, quæ est radix omnis euidentiç rei determinatæ, sicut enim tale ens fundamentum habet in ente, vt sic; ita etiam euidentia talis entis debet habere fundamentum in euidentia entis, vt sic, quæ eadem inductio prosequi potest in ceteris principijs.

52 Dicendum tamen est primum simpliciter, & absolutè loquendo principium esse illud ab Arist. assignatum 4. Met. cap. 3. 4. & 5. Ita Scotus & Alensis in commentarijs ad illa capita cum alijs Arist. expositoribus & iterum Doctor. 4. Met. q. 3. & 1. d. 3. q. 4. art 2. vbi ex 4. Met. refert primum omninò principium esse illud, impossibile est idê esse, & non esse; Probatur autem excludendo in primis omnes, & singulas sententias de primitate, & vniuersalitate primi principij iam relatas; & quidem prima opinio, quæ pro primo principio statuebat illud *ens est ens*, valde hallucinatur nullum ponens discrimen inter primum principium, primamque propositionem, cum enim principium complexum semper in aliqua propositione consistat, potest duobus modis considerari, vel quatenus propositio simpliciter, vel quatenus principium; & in vtroq; sensu diuersimode de eius primitate philosophandum est; nam si consideretur in ratione propositionis, vtiq; eius primitas ex eo petenda est, quod non sit propositio negatiua, sed affirmatiua; quod non sit modalis, sed simplex; quod eius termini sint simplices, & in alios irresolubiles, vt arguebat Ant. And. sed si consideretur in ratione principij, sanè non ex hoc capite eius primitas est attendenda, sed ex conditionibus quas affert. Arist. loc. cit. nempe, quod sit ita certum, vt non contingat circa illud errare; quod sit notissimum absolutè, non autem ex conditione aliqua; & tandem quod sit impossibile oppositum venire in mentem alicui, has autem omnes habet conditiones principium illud *impossibile est idem esse & non esse*, vt ibi ex professo probat Arist.

51 Deinde tantum abest, vt propositio illa, *ens est ens*, sit primum omnium principium, in quod cætera resoluantur, quod potius propriè rationem principij non habet, vnde aliqua conclusio deduci possit; quia principium compleaum dicitur tale in ordine ad aliquam veritatem inferendam, aut conclusionem probandam; sex ex propositione identica non potest syllogisticè inferri aliqua conclusio in rigore Logico, cum ergo talis sit illa *ens est ens*, verum, & proprium principium constituere non valet; Maior de se patet, Probatur minor, quia principia non sunt apta syllogistice disponi, & sic conclusionem inferre, nisi constent ex diuersis terminis; si autem altera duntaxat propositio sit identica, non constabit syllogismus tribus terminis, neque aderit medius terminus, in quo propositiones assumptæ connectantur adinuicem; tunc enim vnus duntaxat terminus interueniret in illa propositione, non autem aliqua extremitas, quæ cum medio termino connecteretur, ergo &c. Conf. quia vt dicitur in Logica, quamuis prędicatio identica sit certissima, & verissima, vnde aiebat Boetius, quod nulla est verior prædicatio, quam cum idem prædicatur de seipso, adhuc tamen dicitur prorsus ad scientiam inepta, quia per eam nihil notificatur ignotum; ergo primum principium, quod inseruire debet ad omnes, & singulas veritates manifestandas, omninò inepté ponitur consistere in illa propositione identica *ens est ens*.

54 Secundò altera quoque opinio, quæ primum statuit principium illud *necesse est idem esse, vel non esse*, ruinoso nititur fundamento, quod nimirum hoc principium distinguatur ab illo, *impossibile est idem simul esse, & non esse*, quamuis enim ex vi sermonis, & in virtute propositionum, per priorem explicetur immediato inter esse, & non esse, quatenus inter illa non potest cadere medium; & per posteriorem repugnantia contradictoria inter illa; hęc tamen in contradictoriè oppositis nullatenus separari possunt, cum inter ea nullum detur medium; vnde qui dicit impossibile est idem simul esse, & non esse, dicit etiam implicitè necesse est idem esse, vel non esse; quare licet in contrarijs, & priuatiuè oppositis aliud sit, quod non possint conuenire eidem, & aliud, quod alterum eorum necessariò debeat conuenire, quia primum separari potest à secundo, si sint talia contraria, inter quæ detur medium; non ita tamen discurrendum est in contradictoriè oppositis, vt arguebat secunda opinio, quia inter ea nunquam dari potest medium, ergo quamuis duo illi conceptus in contrariè oppositis, vbi separantur, diuersa possint constituere principia, tamen in contradictoriè oppositis, sicut se habent esse, & non esse, vel vnum duntaxat constituunt principium, vel saltim duo ad idem munus inseruientia; hinc non abs re dixerunt Zerbius 4. Met. q. 5. §. *propter primum*, & Iauellus q. 9. illas duas propositiones importare idem principium secundum rem, & solum differre penes enunciandi modum. Deinde concesso etiam, quod hæc sint duo principia diuersa, falsum tamen omninò est, quod principium de impossibili pendeat à principio de necesse, imò res è contra se habet, quod hoc ex illo sequitur, & in illo virtualiter continetur, & ita intelligendus est Scot. 4. Met. tex. 10. licet ex amphibologia locutionis vtramque recipiat expositionem; Et hoc suadet manifesta ratio, quia ex hoc, quod impossibile est aliquid simul esse, &

non

non esse, sequitur statim quod necesse est idem esse, vel non esse. quia inter illa non datur medium, vndè licet illa consequentia non teneat gratia formæ, quia non teneret in contrariè oppositis, vbi datur medium, tenet tamen gratia materiæ, quatenus fit in contradictoriè oppositis, quæ nullum habent medium. Conf. quia si etiam illa duo principia conficiantur ex terminis dialecticis in hunc modum, impossibile est idem simul affirmari, & negari de eodem; Necesse idem affirmari, vel negari de eodem, hoc secundum probari potest per primum, nam si de quolibet non est verum affirmare, vel negare, ergo de quolibet verum erit affirmare & negare, quod est oppositum prioris principij; Nec responderi potest, quod detur medium, quia affirmatio, & negatio sunt contradictoria, inter quæ nullum datur medium. Denique per se euidentius est contradictoria habere inter se repugnantiam, quam immediationem, illud enim prius fit statim palam ex ipsis terminis, at posterius aliquo indiget discursu, & declaratione, vndè illud prius commune est omnibus oppositis, quæ ratione oppositionis inter se repugnant, posterius autem non omnibus conuenit oppositis; ergo principium de impossibili, per quod explicatur repugnantia inter esse, & non esse, antecedit principium de necessario, quo eorum immediatio exprimitur, & hoc secundum ab illo dependet; Tum quia prius secundum rationem est duas contradictorias non posse esse simul veras, quod explicatur per principium de impossibili, quam non posse esse simul falsas, quod explicatur per principium de necessario, quia veritas à toto genere est prior falsitate.

55 Tertiò neque modus dicendi Suarez satisfacit, licet enim illa distinctio, quam facit, sit vera, eiusque discursus admitti possit, tamen ad rem non facit, quia, in præsenti quæritur principium omnium primum, & firmissimum tum in genere demonstrationis ostensiuo, tum in genere demonstrationis ad impossibile ducentis: frustrà ergo affertur distinctio illa principiorum ad huius quæsiti decisionem, quia licet in serie demonstrationum ostensiuarum detur principium aliquod primum, quod amplius probari non possit, quia in demonstrationibus non itur in infinitum, istud tamen principium non debet vocari simpliciter primum, quia licet sit indemonstrabile ostensiuè, probari tamen vlterius potest in genere demonstrationis deducentis ad impossibile; Deinde è contra, si hoc principium, impossibile est idem esse, & non esse, est primum duntaxat in genere, seu modo demonstrandi per deductionem ad impossibile, quatenus omnis deductio ad impossibile in hoc tandem sistit, quod sequatur idem simul esse, & non esse, ergo non erit omnium principiorum, & in quocunque genere simpliciter primum, quale esse debet illud principium, cuius firmitas, & primitas hic quæritur, vt vult Suarez; consequentia patet, quia quod est primum duntaxat in certo, & determinato genere, non potest, nec debet dici simpliciter, & absolutè primum. Tandem hoc primum principium ab Arist. assignatum nedum validum est ad confirmandas conclusiones, seu principia per deductionem ad impossibile, sed etiam ad demonstrandas conclusiones à priori, ergo nedum dici debet primum principium duntaxat in genere demonstrationis per deductionem ad impossibile, sed dici debet primum simpliciter, & absolutè in quocunque genere demonstrandi; assumptum constabit disp. sequenti num. 50. vbi declarabitur quo pacto etiam per hoc principium possint à priori passiones entis de ipso demonstrari; restat ergo vt hoc principium dicatur simpliciter, & absolutè primum, & in quocunque demonstrationis genere, licet ex sui natura aptius sit ingredi demonstrationem ad impossibile ducentem.

56 Quartò tandem magis adhuc decipitur Pasqual. dum negat illud principium, *impossibile est idem esse, & non esse*, esse complexum, & pluribus terminis constare; omnes namque fatemur hanc esse propositionem verè modalem; tum quia satis de se constat ly *impossibile, idem, esse, & non esse*, diuersos terminos esse; & quamuis ly *non esse* sit purum nihil, tamen falsum est ex parte obiecti nullam importare rationem termini, siquidem non est de ratione termini, quod semper significet quid reale, & positiuum, vt constat ex Log. vndè hæc est vera propositio, atque complexa oratio, Antichristus modo est nihil; Et sanè non video quomodo in mentem huius viri figmentum adeo euidens venire potuerit, quod nullus Philosophorum hactenus somniauit; Et hoc etiam ex ipso conuincitur Arist. qui 4. Metaph. agens de principijs complexis entis, inter alia connumerat illud, imò ait esse omnium primum, firmissimum, atque notissimum, ergo re verà hoc est principium complexum nedum quantum ad modum enunciandi, sed etiam quantum ad rem ipsam, quia, vt aiunt, est propositio modalis de copulato extremo.

57 Restat ergo, quod illud principium ab Arist. assignatum 4. Met. *impossibile est idem simul esse, & non esse*, sit primum omnium principiorum, quod adhuc ita probari potest. Illud est primum principium simpliciter, quo non modo omnes conclusiones, sed etiam cætera omnia principia confirmari possunt, tanquam per illud, quod est fundamentum, & radix omnium principiorum; sed tale est præfatum principium ab Arist. assignatum, ergo &c. Maior patet; Probatur minor ab Alensi 4. Metaph. in expositione tex. 9. hoc discursu; duplex est operatio intellectus, prima est, quia intelligit ipsum quodquid est, & vocatur simplicium intelligentia; alia est, qua componit, & diuidit; & in vtraque operatione est aliquod primum, illud quod est primum in prima operatione, est ens, nihil enim potest concipi simplici intelligentia, nisi concipiatur ens; & primum in secunda operatione est hoc principium, impossibile est idem simul esse, & non esse; & hoc est, quia hoc principium fundatur in ente, vndè sicut ens est primum in prima operatione, ita hoc principium in secunda; in secunda enim operatione nihil potest intelligi non intellecto hoc principio, sicut enim totum, & pars non potest intelligi, nisi intellecto ente; ita hoc principium omne totum est maius sua parte, non potest intelligi, nisi intellecto hoc principio firmissimo; & sic sicut omnes conceptus simplices resoluuntur in ens, ita omnes conceptus compositi resoluuntur ad hoc principium; quia enim totum non potest simul esse totum, & non esse totum; ideò est maius sua parte, si enim non esset maius, non esset totum, sed pars; quare euidentia huius principij, omne totum &c. tanquam euidentia entis determinati radicatur in illa euidentia, quod non potest idem simul esse, & non esse, tanquam in euidentia rei determinatæ, quæ est radix omnis euidentiæ rei determinatæ.

58 Amplius quoque Zerbius cit. 4. Met. q. 5. §. *Propter tertium*, declarat qualis esse debeat primitas primi principij, & quo pacto dicatur primum respectu cæterorum; non enim ideò dicitur primum simpliciter, vt excludatur compositio ex pluribus vocibus, vel terminis componentibus, cum ipsum sit resolubile in terminos incomplexos, ex quibus componitur, sicut complexum in incomplexum: nec ideò quia non habeat propositiones aliquo modo naturaliter priores eo, cum illa *ens est ens* quam includit primum principium, tanquam eius pars sit prior eo naturaliter, aut effectiuè, siue materialiter, cum partes sint priores toto; sed ideò dicitur primum simpliciter, quia naturaliter simpliciter præcedit omnia alia principia complexa proprietate causalitatis, quia licet principia etiam complexa, ex quibus ipsum componitur, ipsum præcedant in genere causæ efficientis; hoc tamen principium omnia illa præcedit in genere causæ finalis, quia propter hoc principium finaliter sunt omnes aliæ propositiones, ex quibus componitur; præcedit etiam hoc principium omnia alia prioritate doctrinæ, prius enim ingreditur virtualiter demonstrationem, quàm aliquod aliud, quæ omnia sicut sunt finaliter propter ipsum, ita ratione eius virtualiter ingrediuntur demonstrationem; præcedit tandem omnia alia prioritate consequentiæ, nam licet sequatur ens est ens, ergo quodlibet ens est, vel non est, non tamen è contra, quia si nihil nec aliqua, nec aliqualiter esset, adhuc quodlibet esset, vel non esset, non tamen ens esset ens, nec ita esset; nec verè esset, atque ita constat primum principium cætera omnia naturaliter præcedere. Et hac etiam ratione Sonc. 4. Met. q. 31. tenet hoc principium esse simpliciter omnium primum, quia si aliqua propositio esset, cuius veritas ab hoc principio non dependeret, maximè esset ista *ens, est ens*, quia ipsa componitur ex primis terminis, & est affirmatiua, & in ea idem prædicatur de seipso; sed principium illud potest esse verum, dato etiam quod ista non sit vera, nam si per impossibile nihil esset in rerum natura, nec posset esse, adhuc ista propositio esset vera, impossibile est idem simul esse, & non esse; & tamen ista esset falsa *ens est ens*, siue existens est existens, ergo &c.

Soluuntur Obiectiones.

59 IN oppositum Primò arguitur probando, quod illud principium *impossibile est quod idem*, &c. non sit omnium primum, nam primum principium non componitur ex aliquo termino resolubili in priores conceptus, nulla enim propositio est maioris simplicitatis, quam sint eius termini, sed in illa propositione ponitur ille terminus *idem*, qui est resolubilis in conceptum absolutum, & relatiuum, ergo &c. Tum 2. omnis propositio negatiua, & modalis habet aliquam de inesse, & affirmatiuam priorem se, sed illa propositio est modalis, & negatiua, vt de se constat, ergo &c. Tum 3. primum principium non potest probari, alioquin haberet aliquod prius se, sed principium assignatum, impossibile est idem esse, & non esse, probari potest per illud, à priori *impossibile est duo contradictoria esse simul vera*, ac etiam inductione a posteriori sic dicendo, impossibile est Petrum esse, & non esse, impossibile est Paulum esse & non esse, ergo impossibile est aliquid esse, & non esse; cum ergo probari possit à priori, & a posteriori, nequit poni primum principium. Tum tandem, quia prima principia continent virtualiter omnem veritatem, quoniam omnis propositio vera non prima est resolubilis ad aliam, quæ est prima inter omnes, sed principium allatum non continet virtualiter omnem veritatem, alioquin cognoscens ipsum posset naturaliter acquirere notitiam cuiuslibet veritatis etiam supernaturalis, ergo &c.

60 Resp. ex dictis num. 52. argumentum probare duntaxat, quod non sit primum in ratione propositionis, non verò quod non sit primum in ratione principij. Vel ex num. 58. negatur maior, ad hoc enim vt sit primum principium non sufficit, quod non sit resolubile in aliam propositionem, a qua eius veritas, ac euidentia dependeat. Vel tandem negatur minor, quia ly *idem*, est terminus transcendens, neque est propriè subiectum primi principij, sed potius determinatio subiecti, subiectum verò est ipsum ens, vt notauit Mairon. quæst. 1. prolog. vbi fusè agit de primo principio complexo, vndè sensus eius est, impossibile est idem ens esse simul ens, & non ens. Ad 2. resp. per idem, quamuis omnis in genere propositionum affirmatiua sit

sit semper prior negatiua, non tamen ita est in genere principiorum; cui accedit, quod inquiunt Scot. & Ant. And. loc. cit. illud principium quamuis secundum vocem sit negatiuum, realiter tamen & formaliter esse affirmatiuum, non æquiualet isti propositioni *necesse est idem non simul esse, & non esse*, quæ est affirmatiua de modo. Ad 3. negatur minor, primum namque principium nec à priori, nec à posteriori propriè probari potest, vnde ad primam probationem negatur assumptum, potius enim res è contra se habet quod duo contradictoria nequeunt esse simul vera, quia impossibile est idem simul esse, & non esse, & per hoc probatur illud, & hoc est notius illo, quia de hoc nulla est difficultas, sicut est de illo; ad alium probationem in quit Doctor 2. Met. q. 1. & 1. d. 3. q. 4. art. 2. D. quod cognitio singularium est tantùm occasio cognitionis primorum principiorum, vnde illa inductio propriè non est probatio, sed quædam manuductio, quia quandocunque intellectus intelligit primum principium, magis adhæret illi, quam propositioni singulari inducenti; non est igitur vera probatio, sed tantùm est quædam illatio à posteriori; ratio autem huius est, quam supra innuimus n. 22. quia omnis vniuersalis in materia necessaria est per prius vera, quam eius singularis, vt prius verum est omnem hominem esse animal, quam Petrum esse animal, & ideò hæc infertur ex illa à priori; esse autem & non esse conueniunt cuilibet necessariò sub disiunctione, & ideò illa est per prius vera, impossibile est idem esse, & non esse, quam ista, impossibile est Petrum esse, & non esse; ita etiam respondent Soncin. loc. cit. & benè.

61 Ad 4. idem Soncin. ibid. negat minorem, nam primum principium continet virtualiter omnem notitiam, quam continent eius termini, constituitur autem ex terminis communissimis scilicet ex ente, ens autem continet virtualiter notitiam cuiuslibet proprietatis suæ, & suorum inferiorum, quia si quis perfectissimè cognosceret naturá entis, sicut eam cognoscit solus Deus, cognosceret etiam omnes gradus, & perfectiones omnium entium tam eorum, quæ sunt, quam eorum quæ possunt esse; quod autem intellectus noster ex notitia primi principij non possit naturaliter acquirere quamlibet notitiam, ideò est, quia non perfectè cognoscit naturam entis significatam per terminos, ex quibus componitur primum principium. Sed vniuersale non ex integro continere virtualiter cognoscibilitatem sui inferioris minusque vniuersalis iam ostendi disp. 6. de An. q. 7. ar. 1. nu. 200. quia inferius semper addit aliquid, quod nec formaliter, nec virtualiter in superiori continetur, sed solùm potentialiter, nimirum illud, quod habet rationem contrahentis, & determinantis, talis autem continentia est tantùm passiua per indifferentiam materialem, quam habet vt per rationem illam contrahatur, & ideò nequit esse ratio illam determinatè cognoscendi, nec consequenter constituta per illam, & ita expressè docet Doctor 2. d. 9. q. 1. § *Contra ista*, & 3. d. 14. q. 2. lit. A. quare q. 1. prolog. loquens consequenter ad hanc suam doctrinam inquit, §. *Ad tertium*. quod sicut termini, qui accipiuntur in primis principijs sunt communissimi, ita virtute talium principiorum non sciuntur de inferioribus, nisi prædicata communissima; quod probat ratione, quia medium non potest esse propter quid respectu passionis, nisi quæ includitur virtualiter in ratione illius medij; in ratione autem subiecti principij communissimi, non includitur propter quid aliqua passio particularis, sed tantum communissima, ergo illud subiectum non potest esse ratio cognoscendi aliquas passiones, nisi communissimas sub ratione communissima; sed præter passiones communissimas sunt multæ aliæ passiones scibiles, ad quas non possunt rationes primorum principiorum esse media, quia non includunt illas, ergo sunt multæ veritates scibiles, quæ non includuntur in primis principijs; quod Doctor manifestat exemplo, quia istud, omne totum est maius sua parte, etsi includat illam, quaternarius est maior binario, & alias similes de eodem prædicato, non tamen includit istas scilicet quaternarius est duplus ad binarium, & ternarius se habet in proportione sex qui altera ad dualitatem, nam ad ista prædicata oportet habere media specialia concludentia ipsa.

62 Dices si ergo omnes veritates non continentur virtualiter in illo principio, iam non erit primum principium, de cuius ratione est, vt omnes conclusiones scibiles, & omnia alia principia in ipsum tandem resoluantur. Negatur consequentia, quia vt etiam probè notauit Suar. cit. nu. 10. Arist. non vocat illud primum principium, quia virtualiter prælato modo contineat omnes alias veritates, & illo vtatur Met. in demonstratione ostensiua, in qua propria passio ostendi solet propter quid de proprio subiecto, nam potius idem Arist. 1. Post. c. 5. tex. 26. dici non solere illud principium formaliter ingredi demonstrationem ostensiuam, tum quia scientia nō est ex communibus, tum quia hæc principia in sua communitate manentia, & non aliquo pacto contracta, sunt prorsus inepta ad peculiares passiones demonstrandas de suis subiectis, quod & rursus loc. cit. declarant Doctor clarissimo exemplo, quia si sumamus primum principiū, vt demonstremus, quod homo est risibilis; numquam tamen per hoc principium, *de quolibet verum est affirmare, vel negare* (vbi nota quod hoc principium non distinguit ab illo, impossibile est idem de eodem simul affirmare, & negare iuxtà dicta n. 54.) plus potest inferri, quam quod sit risibilis, vel non risibilis; altera igitur pars prædicati disiuncti nunquam scietur de subiecto per hoc principium commune, sed requiritur aliquod principium speciale, tanquam medium determinatum, & ratio sciendi risibile de homine. Dicitur enim primū principium ea præsertim ratione, quia ei innititur totus modus demonstrandi per impossibile, per quem non solum omnes conclusiones, sed omnia etiam alia principia persuaderi solent, quia omnis deductio ad impossibilem in hoc tandem sistit, quod sequatur idem simul esse, & non esse, & quamdiu ad hoc non deducitur, non est satis declarata impossibilitas; postquam verò ad hoc deductum est, ibi sistitur tanquam in vltimo termino resolutionis, & notissimo principio; imò hoc demonstrationis genere potest primum principium assumi ad ostendendas etiam passiones inferiorum, vt potè risibilitatem de homine hoc pacto, de quolibet verum est affirmare, vel negare, ergo de homine verum est affirmare, vel negare risibilitatem, sed de eo risibilitas negari non potest, ergo debet affirmari; itaque cum Arist. innuit in primo principio virtualiter contineri omnem veritatem, intelligit per virtutem demonstrationis ducentis ad impossibile; & cum id negat Scotus, intelligit per virtutem demonstrationis ostensiuæ; quo autem pacto possit hoc primum principium etiam aliquam ingredi demonstrationem ostensiuam, & per ipsum à priori, & ostensiuè demonstrari passiones entis de ipso ente, & quocunque contento sub ipso declarabitur disp. seq.

63 Secundò principaliter arguitur probando primum principium non esse notissimum, quia notior omnium propositio, & verior est, in qua idem prædicatur de seipso ex Boet. lib. de hebdomad. sed in propositione assignata ab Arist. pro primo principio idem non prædicatur de seipso, ergo &c. Deindè propositio affirmatiua notior est negatiua, quia notior est affirmatio, quam opposita negatio ex 4. Metaph. sed principium ab Arist. assignatum est propositio negatiua. Rursus in syllogismo ex oppositis conclusio debet esse notior præmissis in falsitate, sed in præmissis accipiuntur opposita contradictoriè, in conclusione autem negatur idem de seipso, ergo negatio eiusdem de seipso est notior opposito illius primi principij, in quo dicuntur duo contradictoria non posse esse simul vera, v.g. in hoc syllogismo, homo est animal, homo non est animal; ergo animal non est animal; conclusio est notior præmissis, in quibus habetur oppositum primi principij, & per consequens aliquid est notius in veritate primo principio scilicet oppositum illius falsi notioris. Denique primum principium ab Arist. positum potest aliquo pacto probari, & demonstrari contra negantes ipsum ex eodem Arist. 4. Met. sed omnis bona probatio ex notioribus procedit ergo &c.

64 Resp. nullam propositionem veriorem, & notiorem esse illa, in qua idem prædicatur de seipso, loquendo de his, quæ possunt prædicari de illo eodem, vndè verior est ista, & notior, homo est homo, quam aliæ de eodem subiecto, homo est animal, est viuens, est corpus &c. simpliciter tamen, & absolutè loquendo verius, & notius est primum principium ab Arist. assignatum, quia in ipso fundatur quoque veritas propositionis identicæ, ideò enim homo est homo; quia impossibile est idem simul esse, & non esse. Ad 2. constat ex dictis illam propositionem esse affirmatiuam secundum rem, licet sit negatiua secundum vocem. Ad 3. ait Doc. 4. Met. q. 2. ex illis syllogismis nihil rectè deduci, sicut nec ex hypotheticis, & circularibus, addit deindè notius esse, quod impossibile est aliquid simul esse, & non esse, quam negatio eiusdem de se, quæ concluditur in syllogismo ex oppositis; posset enim fortassè quis negare quod idem sit ipsum, sed nemo concederet vnquam, quod idem sit ipsum, & non ipsum, vndè notius est in falsitate, quod idem sit ipsum, & non ipsum, quam quod idem non sit ipsum. Ad 4. negatur assumptum, re enim vera illud principium non potest alio demonstrari nec ostensiuè nec per deductionem ad impossibile, vt ait Arist. 4. Met. cap. 4. non quidem ostensiuè, quia ostensiua demonstratio progreditur ex notioribus, nihil autem est notius primo principio; non etiam ducente ad incommodum, quia nullum est aliud maius incommodum, quam illud, ad quod deducit primum principium scilicet aliquid simul esse, & non esse; quod si contingat quempiam illud negare, ait Arist. vnum duntaxat superesse modum, quo possit probari scilicet elenchicè, non demonstratiuè, arguendo scilicet contra negantem illud ex concessis; quod nihil penitus concedat, contemnendum esse, tanquam ridiculè respondentem, neque cum eo esse disputandum; Vel potius erit verberandus, aut igni exponendus, quousque fateatur non esse, idem comburi; & non comburi, vapulare, & non vapulare, vt ait Doct. 1. d. 39. ex Auic. 1. Met.

65 Tertiò tandem argui solet primum illud principium non esse firmissimum, probando vel contradictoria eidem subiecto simul, & semel conuenire posse, vel saltim inter ea dari medium; ex primo enim sequitur idem simul esse posse, & non esse, seu de eodem posse simul idem affirmari, & negari; ex alio verò sequitur de quolibet verum non esse affirmare, vel negare, quæ omnia destruunt rationem primi principij; Sed contradictoria de eodem simul, & semel nunquam verificari posse, nec inter ea posse dari medium siue per participationem, siue per abnegationem extremorum iam ostensum est disp. 9. Log. q. 1. art. 2. vbi ex instituto contradictoriam oppositionem, eiusque naturam, & conditionem explicuimus, & ostendimus quo pacto sit omnium maxima oppositio, vndè de ea oppositione nihil hic superest addendum.

DISPVTATIO QVARTA.

De proprietatibus, seu passionibus entis in communi.

POst disputationem de propriis entis, sequitur disputatio de eius passionibus, & affectionibus, antequam ad eius partes descendamus; eo præsertim quia principia entis assignata ad hoc præcipuè ordinantur, vt passiones entis de ipso demonstrentur, vt de ad æquato Metaphysicæ obiecto; Quoniam verò doctrinæ ordo deposcit, vt prius communia declarentur, quam particularia; prius in præsenti disputationem de passionibus entis in communi instituemus; & posteà de singulis in speciali.

QVÆSTIO I.

An Ens habeat veras, reales, & positiuas affectiones.

1 VT pateat sensus quæsiti notandum est quatuor præcipuè conditiones ab omnibus assignari, vt aliqua dicatur vera, & realis proprietas alicuius subiecti; prima est quod sit aliquid reale, nam si nihil sit, aut aliquid solum per rationem confictum, vtique realis, & positiua proprietas esse nequibit; Secunda quod adæquatè suo subiecto conueniat, & cum eo conuertatur, de ratione enim proprij est, quod soli suo subiecto conueniat, & conuersim de illo prædicetur, vt ostendimus disp. 5. Log. q. 4. art. 1. ex Arist. 1. Topic. cap. 4. Tertia est, vt non sit de essentia, seu de intrinseca ratione subiecti, neque è contra; cum enim suo modo dimanet à subiecto, atque ab eius intrinsecis principijs consequatur, opus est vt sit extra intrinsecam rationem subiecti, & è contra, & vtrumque optimè docuit Arist. dum 1. Topic. cap. 4. ait proprium non indicare quid rei, & 1. Post. cap. 4. rei conuenire secundum modo dicendi per se, non autem in primo, Et 7. Metaph. tex. 18. ac 1. Post. 15. subiectum non cadere intrinsece, & essentialiter, sed solum vt additum, in definitione passionis. Quarta tandem, quæ ex hac tertia sequitur est quod aliquo modo ex natura rei ab eo eius est proprietas, distinguatur, cum enim debeat esse extra intrinsecam rationem ipsius, atque suo modo ab eo dimanare, necessario habere debet aliquam ex natura rei distinctionem à subiecto; Tum quia si esset omninò idem cum illo, potius erit essentia, vel de essentia ipsius, quam proprietas; Omnes autem, & singulæ huiusmodi conditiones veræ proprietatis facilè deducuntur ex his, quæ diximus de proprio in Logic. loc. cit. & ab omnibus passim acceptantur, vt videre est apud Suarez disp. 3. Met. sec. 1. num. 1. & Pasqualig. tom. 2. Metaph. disp. 1. sec. 1. nu. 1. vbi tamen falsum est, quod addit huiusmodi distinctionem passionis à subiecto esse debere Physicam, aut Metaphysicam pro qualitate passionis, si enim passio Physica sit, distinctio quoque debet esse talis, vt passio secundum esse Physicum distinguatur à subiecto, si autem passio sit Metaphysica, sufficiet quoque distinctio Metaphysica, quæ Metaphysico modo, hoc est, secundum diuersitatem formalitatum distinguatur à subiecto. Falsum, inquam, hoc est additum, quia omnis vera proprietas est Metaphysica, & suo subiecto realiter identificata, vt ostendimus loc. cit. in Logica, vt constat de risibilitate hominis, diuersibilitate quantitatis &c. ratione cuius identitatis, ac omninò indispensabilis connexionis potest per veram demonstrationem de suo subiecto ostendi; cætera vero quæ dicuntur Physicæ pasiones ob necessariam connexionem, quam cum suis habent subiectis secundum communem naturæ cursum non sunt veræ proprietates, sed potius accidentia communia inseparabilia, vt albedo in lacte, nigredo in coruo, frigus in aqua, calor in igne &c. hoc posito iam Auctorum varia placita de præsenti quæsito propono.

2 Prima sententia negat ens in communi aliquas proprietates habere, ita Aureolus 1. d. 2. q. 2. art. 1. ad 12. Petrus Niger 1. part' sui Clypei q. 7. & ita loquuntur omnes Auctores, qui disp. 1. q. 4. dicebant Metaphysicam non esse scientiam, sed sapientiam, nam si eius proprias pasiones haberet, vtique illas Metaph. de ente demonstraret, & consequenter esset verè scientia, & non sapientia. Secunda opinio asserit ens quidem proprietates habere, inquit tamen illas proprietates non esse reales, & positiuas, sed potius rationis quatenus volunt id quod enti formaliter superadditur esse aliquid rationis pro qua refertur Iauell. 4. Metaph. q. 2. Fonsec. ibid. cap. 2. q. 5. sec. 2. & alij quamplures Thomistæ. Tertia opinio concedit coti, vt sic, proprias quasdam affectiones reales, & aliquas etiam positiuas, non tamen ab eo ex natura rei distinctas, defectu cuius conditionis, inquit non esse veras pasiones, sed potius attributa quædam entis, quæ vel per negationem solam, vel per relationem ad extrinseca explicentur; ita Recentiores omnes Hurtad. disput. 3. Metaph. sec. 1. Arriag. di. p. 1. Metaph. sec. 2. Aueria in sua Philos. qu. 4. sec. 1. 2. & 3. Pasqualig. tom. 2. Metaph. disp. 1. & a. Blasius à Concep. disput. 20. Met. qu. 1. & alij pasim, quibus præiuit Suarez disp. 3. Met. sec. 1. vbi num. 5. inquit aliud esse prædicatum aliquod esse verum, & realem pasionem subiecti, aliud verò concipi, explicari, & prædicari a nobis per modum pasionis, siue proprietatis, quod proprius diceretur per modum attributi ad eum modum, quo loquuntur Theologi de diuinis perfectionibus; quo autem præcisè modo citrà distinctionem ex natura rei pasiones entis ab ente distinguantur variè loquuntur; Blasius à concep. ait virtualiter distingui, & exprimant aliquem modum implicitè in eo contentum, secundum quem concipiantur ab eo virtualiter dimanare; Hurtad. ait distingui ratione ab ipso ente, non quasi dicant alias formalitates ex parte conceptus obiectiui ab ente distinctas, sed tantum distingui per diuersa connotata, sub quibus formantur quidam conceptus ordine rationis succedentes ad primum conceptum essentialem entis, nam v. g. post conceptum entis, quatenus apti ad essendum, concipitur idem ens, vt aptum cognosci, ille prior est conceptus essentialis, hic posterior ratione habet attributi, & sic etiam loquitur Arriag. loc. cit. Pasq. autem concedit quidem esse formalitates ex parte conceptus obiectiui distinctas, sed ait disp. 1. sec. 2. nu. 10. totam hanc distinctionem esse penes conceptus inadæquatè explicantes ipsum ens; si enim haberetur conceptus adæquatus entis, nulla haberetur distinctio pasionum entis inter se, vel ab ente, sed vna simplex & indiuisa ratio quidditatis. Alij tandem absolutè aiunt ratione distingui, vt Aceb. lib. 1. qq. Peripat. q. 7.

Quarta denique ac vltima sententia est Scoti, & Scotistarum docentium ens habere reales, & positiuas proprietates, quæ rigorosè seruent rationem proprietatis, seruant enim illas quatuor conditiones supra enumeratas, nam consequuntur suo modo ab ente, atque cum ipso conuertuntur, neque includuntur in ratione intrinseca ipsius, nec ipsæ intrinsecè, & quidditatiuè includunt ipsum ens, sed tantum realiter, ac identicè; & tandem ex natura rei formaliter ab ipso distinguuntur præsertim in opinione Scotistarum conceptui entis tribuentium proprium realitatem, vt in nostra Schola tribui solet cæteris naturis communibus. Ita significauit Doctor 1. d. 3. q. 3. & 4. q. 2. & 2. d. 16. q. 1. §. *Ideo dico aliter*, & s. d. 8. qu. vn. sub. E. vbi & eius expositores omnes, & q. 21. de Anim. ac ita pasim loquuntur Scotistæ omnes Canon. 1 Phys. quæst. 5. concl. 6. Trombet. 4. Metaph. q. 3. Ant. And. ibid. & 1. Met. q. 1. Zerb. ibi 1. qu. it. 1. conclus. 3. Rada part. 1. controuers. 21. art. 2. Meurisse lib. 2. suæ Met. cap. 2. q. 1. Fab. 4. Met. disp. 5. Saxius tom. 1. Catast. disput. 1. q. 5. vbi plurima ex Tromb. transcribit, nec vnquam ipsum memorat.

3 Pro resolutione quæsiti dicendum est, ens, vt ens, habere suas proprias affectiones, seu pasiones reales & positiuas, ac certè pluquam ratione ab ipso ente distinctas modo infrà explicando; Conclusio est Scoti, & omnium Scotistarum loc. cit. Probatur, & declaratur quoad omnes, & singulas partes; & quidem in primis ens habere suas proprias affectiones, quæ à Met considerantur, docet expressè Arist. 4. Met. ab initio, dum de Metaph. loquens ait *est scientia quædam, quæ speculatur ens, prout ens est, & quæ ei per se insunt*, vbi per ea, quæ enti per se insunt, intelleximus pasiones, quæ de ente prædicari, ac demonstrari possunt secundum communem omnium Interpretum expositionem, præsertim Scoti ibidem, & 2. d. 16. quæst. vn. §. *ideò dico aliter* Nec valet, quod inquit Pasqualig. cit. hanc auctoritatem non conuincere, quia cum ait Arist. Metaph. & voamquamque scientiam considerare obiectum, & quæ ei per se insunt, per ea, quæ insunt per se obiecto, non intelligit pasiones illius, sed differentias essentiales, quibus obiectum commune, & adæquatum contrahitur, at que constituuntur omnia partialia, quod satis indicar, dum cap. 2. ait *quare entis quoque quot species sunt, & species specierum speculari vnius scientiæ genere est*, quibus declarat, quæ nam sint ea, quæ per se insunt obiecto Metaph. & vult esse species non autem pasiones; quæ dicuntur per se inesse, non quia illi inhæreant, sed quia per se continentur sub obiecto adæquato. Non, inquam, valet hæc expositio, tum quia omnes Interpretes per illa, quæ insunt enti secundum se, proprias eius affectiones intelligunt, non species. Tum quia vt ipse fatetur ly *inesse* propriè dicitur de pasionibus, quia idem sonat, quod inhærere, non autem de speciebus, quæ propriè dicuntur subesse subiecto adæquato, non autem inesse, vnde satis impropriè locutus esset Arist. si de speciebus, & partibus subiectiuis intellexisset. Tum tandem quia se explicans Arist. clarissimè loquitur inferius textum 5. in hunc modum, *nam quemadmodum numeri, prout numerus est, propriæ pasiones sunt, vt imparitas, paritas, commensuratio æqualitas excessus, defectus similiter solido, & immobili, & mobili, & graui & leui aliqua propria sunt, ita enti, prout ens est, quædam propria sunt, & hæc sunt de quibus veritatem considerare Philosophi est.*

4 Deindè

4 Deindè probatur rationibus, quia sunt aliquæ rationes communes, & transcendentes, quæ de ente in secundo modo dicendi per se prædicantur, vt vnum, verum, bonum, at quæ prædicantur per se in secundo modo, sunt propriæ passiones, ergo &c. Tum quia si ens, inquantum ens, non haberet proprias passiones, non posset statui adæquatum Met. subiectum, Consequentia patet, quia hæc est vna præcipua subiecti conditio in aliqua facultate, quod proprias habeat affectiones de ipso demonstrabiles per eius quodquid est, vt constat ex Logica. Tum tandem quia, si ens passionibus careret, tunc de ipso formari non possent demonstrationes, in quibus propria passio ostendi solet de suo adæquato subiecto, & consequenter Metaph. non esset scientia contra statuta iam disp. 1. q. 4. dub. 1. scientia namque est habitus demonstratione acquisitus. Nec refert, quod sit sapientia, quia vt ibi notauit n. 69. ex hoc, quod est sapientia, non dimittit rationem scientiæ.

5 Secundò probatur passiones entis debere esse reales, quia vt ait Doctor cit. 2. d. 16. qu. vn. R. si passiones entis non essent reales, tunc Metaph. illas de ente demonstratiuè concludens non esset scientia realis; & quidem hoc ipsum colligitur ex Arist. cit. 4. Met. 5. si enim ens habet passiones, vt ibi ait, quemadmodum numerus, mobile, graue, & leue, certum est has species habere passiones reales, & ex natura rei illas consequentes, non autem præcisè per intellectum. Hoc etiam concedit, & probat ipse Suarez cit. concl. 2. tali ratione, quia simpliciter verum est vnumquodque ens esse vnum, verum, & bonum; vt autem hæc vera sint, non opus est, vt mens fingat aliqua entis rationis, quamuis enim mens nihil de rebus cogitet, aurum est verum aurum, & est vna determinata res distincta ab alijs, & similiter Deus est vnus, & bonus, ergo &c. Verùm nec consequenter concedit, quia vt mox ostendam, per solam distinctionem rationis harum passionum ab ente non saluatur, quòd sint passiones reales; nec benè probat, quia eius probatio, vt liquidò constat, procedit de vnitate, veritate, & bonitate, non quidem transcendentibus, quo pacto sunt passiones entis, sed in genere determinato, cum enim dicimus, aurum est verum aurum, Deus est vnus, & bonus, quis non videt in his propositionibus sermonem esse de veritate auri, vt aurum est, ac de vnitate, & bonitate Dei, vt tale ens est. Vt ergo ista conclusionis pars benè intelligatur, ac probetur; in hunc sensum accipi debet, quod per eam asserimus scilicet passiones entis esse reales, non quidem quod extent à parte rei, quemadmodum passiones naturarum prædicamentalium, cum enim ita non extet à parte rei ipse conceptus entis, quia non nititur, vel fundatur in vna aliqua realitate ex natura rei præcisa à suis inferioribus, & contrahentibus, vt conceptus aliarum naturarum communium, quemadmodum visum est disp. 2. ita etiam neque in hoc sensu passiones entis dici possunt reales, & realiter enti conuenire à parte rei; sed ita debet intelligi, quod sicut conceptus entis ettò non sit ex natura rei præcisus, adhuc tamen dici debet conceptus realis, & non merè rationis, seu per intellectum fictus, eo modo quo explicatum est disp. 2. q. 4. art. 1. nu. præsertim 84. ita eodem pacto dici debent reales passiones ipsum consequentes; & quod statim ac intellectus præscindit ens, vt sic ab inferioribus, habeat suas passiones absque eo, quod ab intellectu fingantur, atque conueniant illi reali conceptui obiectiuo entis ea vi proprij esse realis; stante igitur tali intelligentia huius particulæ conclusionis.

6 Probatur ratione, quamuis enim à parte rei non reperiatur ratio entis præcisa, & ex natura rei distincta a cæteris rationibus, est tamen realiter imbibita, ac immersa in omnibus entibus physicis, atque ideo si ab intellectu inadæquatè rès concipiente præscindatur, conceptus eius præcisus dicitur realis, quia importat rationem obiectiuam formalem, per quam res omnes dicuntur reales; ergo & eodem pacto passiones eius dici debent reales, siquidem affectiones suo debent proportionari subiecto, vndè si ens consideratur prout immersum reperitur in rebus physicis, debent in tali statu comitari suæ passiones eisdem rebus immersæ; & si consideratur in esse obiectiuo, debent quoque in tali statu ipsum consequi eædem passiones absque vlla nostri intellectus fictione. Conf. quia si vnitas, veritas, & bonitas transcendentes sunt passiones rationis, ac entia ficta, quæro ad modum cuius realis vnitatis, veritatis, vel bonitatis conciperentur, siquidem omne ens rationis est non ens conceptum ad modum veri entis; sanè hæc esse nequit vnitas, veritas, & bonitas in determinato genere, quia tunc non conciperentur, vt transcendentes; ergo esse deberet vnitas, veritas, & bonitas totam entis realis latitudinem adæquantes; & hæ quidem sunt passiones entis reales, quas hic dari contendimus. Denique ex eo præsertim arguimus conceptum entis esse realem, quia est origo, radix, & prima inchoatio cuiusque essentiæ realis, adeout per rationem entis omnia realizentur, vndè impossibile esset dari entia realia, nisi daretur ens transcendens, à quo suam realitatem, & ratitudinem trahunt in genere entis realis; ergo ex eodem capite argui debet realitas, seu ratitudo passionum eius, sicut enim ens transcendens est quid reale, quia est prima inchoatio talis entis realis, ita vnitas transcendens erit realis, quia est prima inchoatio cuiuscumque vnitatis in determinato genere, quam esse realem nemo dubitat; & sic pariter discurrendum erit de veritate, ac bonitate.

7 Tertiò probatur debere esse positiuas, quia passio regulariter loquendo, ac ex intrinseca sua ratione importat perfectionem quandam secundariam, quæ intelligitur consequi ad primam huius, vel illius entis; sed perfectio in sola negatione non consistit, ergo passiones entis debent esse positiuæ, & nulla negatio ritè assignari potest pro passione, ac vera entis proprietate. Maior patet, quia passiones, & affectiones dicuntur concurrere ad rei complementum in suo esse, ergo dicere debent aliquam eius perfectionem saltim secundarium; Probatur minor, quia negatio, vt sic, nullam dicit perfectionem, & potius imperfectio, quam perfectio negationem importat, siquidem essentialiter dicit carentiam debitæ perfectionis, vndè quamuis interdum soleat aliqua passio, vel attributum per negationem explicari, non hinc tamen sequitur, eius essentiam formaliter in negatione consistere; sed per illam negationam explicatur positiua perfectio, in qua fundatur, & ratione cuius conuenit subiecto, eo pacto, quo differentiam essentialem angelos constituentem explicamus per negationem nempe per incorporeitatem, & immaterialitatem; differentiam bruti per irrationalitatem, & sic de alijs, omnis ergo vera, & propria passio entis debet aliquid positiuum importare.

Ex hactenus dictis, atque probatis colligitur falsum esse, quod aiunt Suarez, & Auersa cit. ac communiter Recentiores, quod nimirum si passiones entis ita designandæ sint, vt intelligantur addi supra ipsum ens in tota sua latitudine sumptum, sic non posse formaliter consistere, nisi in negatione, aut habitudine rationis facte per intellectum; quia nihil aliud superesse potest, quod ei intelligatur addi, ab eoque distingui, nisi aut negatio, aut denominatio rationis condistincta ab ente reali. Hoc, inquam, dici non potest, quia si passiones entis, quatenus tales, non important, nisi habitudinem rationis factam per intellectum, ergo non erunt passiones reales, & ex natura rei conceptui entis conuenientes, vt dictum est; & pariter, si vt tales, important præcisè aliquam negationem, ergo non erunt passiones, vel attributa positiua, vndè constat hos. Recentiores non cohærenter loqui, dum ex vna parte admittunt passiones entis esse reales, & positiuas; & ex alia illas præcisè explicant per puram negationem, vel habitudinem rationis, quod adhuc magis impugnabitur disp. seq. de affectionibus entis in speciali. imò alia adhuc maior cernitur inconsequentia in eorum modo loquendi, dum ex vna parte negant passiones entis ab ipso ex natura rei distingui, quantum ad id quod illi superaddunt, & ex alia parte affirmant addere supra ens negationem, aut respectum rationis, & ab eo distingui ratione ad summum ratiocinata; Nam vtique certum est ens rationis, ac non ens ab ente reali plusquam ratione distingui, imo distingui realiter, & essentialiter saltim negatiuè, nam plus conueniunt inter se duo entia realia, quam ens, & non ens, ens reale, & ens rationis; si ergo passiones entis quantum ad id quod ei superaddunt, important solas negationes, & relationes rationis, certè plusquam ipsi velint, imo & plus quam etiam nos Scotistæ prætendamus, ab ipso distinguentur.

Quartò probatur inter ens, eiusque passiones solam distinctionem rationis non sufficere, quia si solùm ita distinguantur ab ente, non erunt passiones, & affectiones reales, & à parte rei aliquo pacto enti conuenientes, sed passiones rationis, ita videtur arguere Doctor a. d. 16. cit. q. vn. K. Sed respondent Suarez, Pasqualig. & alij negando consequentiam, aliud enim est habere esse per intellectum, & aliud habere esse distinctum per intellectum; habere enim esse per intellectum dicit in se nihil esse, sed concipi ab intellectu, tanquam habens esse; at habere esse distinctum per intellectum, dicit quidem esse aliquid reale in se, sed reperiri a parte rei in aliqua entitate immersum, & simul cum aliquo alio identificatum, atque beneficio intellectus ab eo secerni, itaut tunc intellectus concipiat quidem aliquid reale, non integrum, sed partem entis realis, seu ens reale inadæquatè; quare quod concipitur, est reale, distinctio verò, qua concipitur, est rationis vt potè quia ponitur ab intellectu, vbi a parte rei non reperitur; vndè non valet argumentari; hæc passio habet esse distinctum à suo subiecto duntaxat per intellectum, ergo est quid fictum, per intellectum, sed solùm sequitur, quod distinctio sit ficta per intellectum; Et per hanc doctrinam multa solent Neoterici soluere argumenta non solùm in hoc proposito, sed etiam in materia de diuinis attributis, & de gradibus Metaphysicis; quamuis enim in homine animalitas, & rationalitas, non nisi ratione distinguantur, hinc tamen non sequitur animalitatem, & rationalitatem non esse à parte rei in homine, sed solum a parte rei non distingui, sed per intellectum.

8 Hæc solutio licet aliquam habeat apparentiam, falsam nihilominus continet doctrinam iam impugnatam disp. 1. Log. q. 5. art. 2. in declaranda distinctione formali ex natura rei, quæ adhuc magis in proposito fallax conuincitur esse, quia non solùm intellectus creatus, sed etiam diuinus concipit has passiones de ente, aliàs non posset vnum distingui à multis, nec verum ens à ficto, nec bonum à malo, nequit autem diuinus intellectus concipere quidpiam enti conuenire, quod ei verè non conueniat. Dices, cognoscere quidem diuinum intellectum hæc attributa verè conuenire enti à parte rei, non tamen vt inter se ex natura rei, aut ab ipso, aliquo pacto distincta, sed id postea euenit ex intellectus operatione. Contra, nam licet possit intellectus noster distinguere, quæ verè à parte rei distincta non sunt, id tamen nequit diuinus intellectus, qui non aliter res concipit, quam sint a parte rei. Tum quia diuinus intellectus nedum concipit hæc attributa verè entibus a parte rei conuenire, sed etiam vt distincta abinuicem secundum proprias formalitates, vndè inquit Doct. 1. d. 8. q. 4. lit. D. Deum intelligere suam essentiam inquantum

veram, & non inquantum bonam, & è contra; Tum quia si non attingeret attributa illa, etiam vt inter se distincta, nesciret Deus discernere inter vnum, & multa, vt dicebam, nec bonum à malo, nec verum ens à ficto. Tum quia aliter concipit diuinus intellectus ens vnum, aliter ens verum, aliter ens bonum, intelligit enim ens vnum, tanquam in se indiuisum, ens verum tanquam conforme intellectui vero, ens bonum tanquam conueniens voluntati, & tamen non aliter, & aliter concipit præcisam rationem entis, ergo vnitatem, veritatem, & bonitatem concipit, vt aliquid præter præcisam rationem entis, tanquam distinctas formalitates secundarias illam primariam consequentes, vt veras passiones eius. Quo autem pacto passiones entis dicantur ex natura rei ab ente distingui, & à seinuicem, atque vt ita distinctæ cognoscantur à Deo, dicam statim numero sequenti; non enim adeò in rigore ex natura rei intelligo illas esse distinctas, vt proprias realitates præseferant à realitate entis fluentes, quia nec ens, nec eius passiones, & sic in abstracto, proprias important realitates ex dictis disp. 2.

Sed adhuc impugnare libet doctrinam illam Recentioribus adeò familiarem, hæc duo esse diuersa, esse rem veram, & ex natura rei distingui à quocunque alia re vera; quia implicat terminos, seu extrema distinctionis esse actu à parte rei, & distinctionem non esse actu à parte rei, cum nihil aliud sit actualis distinctio, quam esse ipsa extrema distincta, seu esse actu sub ea ratione, sub qua distinguuntur, vt hominem, & lapidem esse actu distincta, aliud non est quam hominem esse actu sub ratione hominis, & pariter lapidem esse actu sub ratione lapidis, si ergo termini, & extrema distinctionis, quæ in proposito sunt subiectum, & passio, sunt actu à parte rei iam actu distingui debent. Dices ens cum suis passionibus dari quidem actu à parte rei; sed inquantum terminos, vel extremi distinctionis, non esse actu à parte rei, sed sic concipi per intellectum. Contra hoc procedit argumentum iam ab initio factum scilicet vnitatem, veritatem, & bonitatem non esse passiones reales entis, Probatur consequentia, quia formalitates illæ non sunt à parte rei, nisi quatenus prorsus identificatæ, cum ente, nec aliam habent à parte rei rationem formalem præter entis; ergo non dantur à parte rei, quatenus passiones entis, iuxta quam formalitatem aliquid debent superaddere enti, vt dicantur passiones, & affectiones ipsum consequentes. Deinde doctrina illa non minus destruit distinctionem ex natura rei formalem positam à Scotistis inter diuina attributa, & gradus Metaphysicos, quam virtualem positam à Thomistis; Probatur hoc assumptum, nam ex hoc quod Deus est iustus, est bonus à parte rei, homo est animal, est rationalis, & non per eandem omninò formalitatem, nunquam inferri poterit aliqua distinctio inter illa formalis, vel virtualis; quia ex doctrina allata dicetur sufficere solam distinctionem rationis ratiocinantis, & vtique Deum esse iustum, & bonum per iustitiam, & bonitatem in ipso à parte rei repertas, ac pariter hominem esse animal, & rationale per animalitatem, & rationalitatem in ipso à parte rei existentes, non tamen abinuicem distinctas formaliter, vel virtualiter, sed præcisè per solam intellectus considerationem fingentem illas, vt formalitates distinctas.

Denique inter ens, eiusque affectiones, seu attributa, vt Recentiores loquuntur, solam non sufficere distinctionem rationis ratiocinantis ex eo deducitur, quod hæc attributa de ente demonstrantur in Metaph. vt de eorum adæquato subiecto; in demonstratione autem, vt ex Logica constat, tres debent esse termini, ex quibus duæ conficiantur propositiones maior, & minor, vt ex eis deducatur conclusio: & termini illi sunt subiectum, passio, seu attributum, & medius terminus; si autem subiectum, & attributum in demonstrationibus Metaphysicis de ente confectis omninò à parte rei sunt idem, & solum per nostrum intelligendi modum distinguuntur, sequitur in qualibet demonstratione committi petitionem principij, & idem prorsus de semetipso probari; qualis autem, & quanta debeat esse distinctio inter ens, eiusque affectiones, vt possint propter quid de ipso demonstrari plenè constabit ex dicendis q. vlt. huius disp.

9 Quintò, vt magis constet, an distinctio entis à suis passionibus sit omninò ponenda ex natura rei, & omne opus intellectus anteuertens, aduertendum est, quod licet omnis proprietas realis regulariter loquendo dicat realitatem, quæ veluti secundaria perfectio ex intrinsecis sui subiecti principijs consequitur; notabile tamen versatur discrimen inter proprietates entis, vt sic, & aliorum entium in determinato genere; limitata namque proprietates alicuius certi entis in determinato genere, vt potè substantiæ, vel quantitatis, dicit realitatem quandam fluentem à natura sui subiecti per Metaphysicam causalitatem; sed hoc de proprietatibus entis asseri nequit, cum enim sint transcendentes, & rationes transcendentes non important realitatem communem ex natura rei Deo, & creaturæ ex disp. 2. vnam talem realitatem præseferre nequibunt, sed sicut earum commune subiectum, quod est ens, dicit solùm in se plures realitates, quatenus ab intellectu natæ sunt confusè, & inadæquatè concipi, ita quoq; ipsa communis, & transcendens entis affectio, dicit plures realitates in rebus fluentes ab ipsorum subiectis, quatenus tamen inadæquatè, & indeterminatè natæ sunt concipi. Ex quo fit, quod cum dicimus vnitatem v.g. vel veritatem ab ente fluere, hoc non ita debet intelligi, quasi aliqua communi realitas fluat à communi realitate subiecti, quemadmodum risibilitas dicitur ab humanitate fluere, & sensibilitas ab animalitate, quia neutrum communem realitatem importat; sed hoc solùm significat realitates ipsis rebus correspondentes, & à quibus ipsa communis ratio affectionis abstrahitur, verè fluere à realitatibus, à quibus ratio communis sui subiecti sumitur. Hoc igitur erit passionem communem, & transcendentem adæquari subiecto scilicet in nulla re realitatem inueniri posse, à qua ratio communis subiecti abstrahitur, in qua etiam non inueniatur coniuncta realitas, à qua ratio communis affectionis sumi possit, & è contra, Ex hoc itaq; constat, qualis sit distinctio entis à suis passionibus, & quomodo de ea loquendum, non enim dicendum est distingui ex natura rei formaliter in eo rigore, quo dici solet in schola nostra risibilitatem ab humanitate distingui, & vniuersaliter passionem quamlibet prædicamentalem à suo subiecto; cum enim nec subiectum transcendens, nec passio illi correspondens dicant veras realitates Deo, & creaturæ communes, sed solos conceptus inadæquatos, talem distinctionem ex natura rei in sua communitate fundare non possunt citra præcisionem intellectus, sed solum in suis fundamentis, à quibus abstrahuntur, Quatenus tamen statim ac intellectus præscindit ens, vt sic, ab inferioribus, occasionem quoque incurrit immo necessitatem abstrahendi alios quosdam conceptus secundarios à quibusdam realitatibus illa inferiora comitantibus; hac, inquam, ratione dicere debemus passiones entis ipsum consequi ex natura rei idest conuenire illi reali conceptui obiectiuo entis ex vi proprij esse realis, non enim alio modo à parte rei conuenire possunt, cum non detur à parte rei ratio entis præcisa; sed dicentur conuenire à parte rei, quatenus conueniunt reali conceptui obiectiuo entis absq; fictione intellectus, & ex necessitate positionis illius conceptus; nam ad abstractionem conceptus entis sequitur necessario abstractio conceptus veri, boni &c. & in eodem sensu dici debent distingui ex natura rei formaliter.

10 Sextò tandem ex hactenus dictis probatur simul, & semel tota conclusio quoad omnes partes, quia vnum, verum, & bonum, & si quæ aliæ sunt entis affectiones, habent omnes conditiones requisitas ad veram rationem realis, & positiuæ affectionis enumeratas ab initio quæst. ergo &c. Probatur assumptum discurrendo per singulas; primam quippe conditionem habent, vt enim constat ex n. 6. ac etiã ex ipsorum Aduersariorum confessiones, affectiones entis, quas attributa vocant, sunt reales, entique conueniunt extrà vllam intellectus fictionem, cumque in ente reali radicentur, atq; ab ipso suo modo promanent, tanquam quid necessario connexum, & suo modo ipsum complens, debent necessario esse quid reale; non quidem per formalem inclusionem rationis ipsius entis in suo essentiali conceptu, quia tunc passiones non essent, cum subiectum non cadat in essentiali conceptu passionis sed per realem entitatem cum ipso, ratione cuius identitatis ait Arist. 4. Met. cap. 2. ens, & vnum eandem dicere naturam. Secunda etiam conditio eis competit etiam ex contrariorum consensu, quia vnum, verum, & bonum cum ente conuertuntur, & ens cum ipsis. Tertia conditio, quæ erat, vt passio non sit de essentia, seù intrinseca ratione subiecti, neque è contra, etiam illis conuenit; nam ex Aduersarijs omnes ferè negant ipsas includi formaliter in conceptu entis quidditatiuo; hac enim ratione vocant illas entis attributa, seù prædicata attributalia, & non quidditatiua, quia sunt quædam rationes, quæ subiecto attribuuntur, & à nobis concipiuntur, vt quid consequens essentiam, & ideò enti conueniunt, quia talem habet essentiam, vnde de ente demonstrantur per eius quod quid est, & respectu entis seruant ordinem prioris, & posterioris ex vi illius consecutionis qua concipiuntur consequi essentiam entis, ita loquuntur Suarez, Auersa, Arriag. Pasqualig. & alij, vnde nescio qua consequentia deinde velit Pasqualig. hæc prædicata spectare ad conceptum quidditatiuum entis, & singula illius quidditatem inadequatè explicare; si enim ita esset, integer entis conceptus esset illis posterior, non prior, vnde nec à priori per entis conceptum possent illa prædicata de ente demonstrari, vt ipse quoq; concedit; neque illa prædicata circumstarent essentiam entis, vt sepius loquitur Aristot. sed intrarent; nec de illo prædicarent accidentaliter per modum passionis, & in secundo modo, sed essentialiter, & in primo. Nec valet, quod ait Pasqualig. passiones entis, licet contineantur in adæquato conceptu ipsius, habere tamen rationem passionis respectu primi cõceptus inadæquatè sumpti, illius nimirum, qui explicat ens, prout habet esse in seipso, cum enim hic sit prior respectu cæterorum conceptuum ipsum ens explicantium sub ratione vnius, veri, & boni a cæteri conceptus dicuntur ei aduenire, ac veluti ei accidere, vt posterius priori; & rursus cum conceptus ille prior sit veluti radix cæterorum, ideò alij possunt per ipsum tanquam per medium de ente demõstrari à priori. Non, inquam, valet, quia falsum in primis est illum conceptum omnium primum, qui ens explicat in ordine ad essendum, & prout habet essentiam in seipso, esse conceptum entis inadæquatum; hic enim est conceptus distinctè; & adæquatissimè ens explicans in seipso, prout ens est, vt constat ex progressu disp. 2. Tũ quia si hic primus conceptus est inadæquatus, malè deinde assumeretur ad demonstrandum de ente passiones per posteriores conceptus explicatas, sicut malè per animalis conceptum demonstraretur risibilitas de homine, quia est conceptus inadæquatus hominis, esto sic prior quam conceptus differentialis, medium autem in demonstratione assumptum debet esse secundum quod ipsum ex 1. Post. cap. 4. idest debet esse ratio præcisa, & adæquata, secundum quam passio conuenit subiecto. Et tandem si passiones entis essent conceptus inadæquatè

ex-

explicantes quidditatem ipsius entis, itaut ens in sua quidditatiua ratione adæquata illas includat, tunc conceptus entis non esset simpliciter simplex, sed in vlteriores conceptus resolubilis, & magis simplices.

11 Quod vero neque ens includatur essentialiter in præfatis suis affectionibus, quæ erat altera pars istius tertiæ conditionis, satis probatum est disp. 2. q. 7. art. 1. n. 191. imò, & in aliquo sensu conceditur à quibusdam ex aduersarijs, vnde Auersa q. cit. sec. 2. concl. 2. ait cum Suarez passiones entis non debere ita explicari, vt includant intrinsecè, & essentialiter ipsum ens, eique aliquid superaddant, sed potius debent præcisè sumi pro aliqua ratione superaddita ad ipsum ens, cuius dicuntur esse passiones; quod etiam ibi probat, quia Arist. 7. Metaph. cap. 5. & 6. in vniuersum docet accidentia, & passiones rerum definiri per additamentum idest per suum subiectum, non tanquam in ijs intrinsecè inclusum, sed tanquam id, in ordine ad quod explicari debent, ergo sic passiones entis non includunt essentialiter, & directè ipsum ens. Tum quia passio se habet tanquam forma subiecti, itaut possimus considerare, & subiectum præcisè, & passionem præcisè, tanquam duo, quæ faciant vnum concretum, quod neq; sit purum subiectum, neq; pura passio, sed quid ex vtroq; coalescens, vnde in ente quoq; id saluari debet, quod fieri non potest, sine exclusione entis à quidditatiuo conceptu suæ affectionis. Tum quia albedo non dicit subiectum album, sed præcisè formam albedinis, sed passio est quædam forma subiecti, ergo; vt sic non includit subiectum, sed præcisè dicit seipsam. Tum denique, quia passio accidentaliter prædicatur de subiecto seu in secundo modo dicendi per se, sed quod prædicatur accidentaliter de ente, sicut eius affectiones, non est formaliter ipsum ens, sed esse indiuisum, esse intelligibile &c. ergo vnitas, & omnis alia passio entis in eo quod est passio, formaliter non includit ens, sed præcisè est forma addita enti; Neque hic rursus refellere opus est solutiones, quas affert Pasqualig. disput. 1. sec. 3. quia fundantur in illa sua falsa imaginatione, quam nuper impugnaui; Quamuis autem passiones entis propriè sumptæ ens non includant, sed dicant præcisè rationes additas enti; verum est tamen easdem passiones in concreto sumptas consignificare subiectum cum passione, & interdum accipi fundamentaliter, itaut nomen vnitatis significet v.g. entitatem, in qua fundatur negatio diuisionis, & sic de alijs passionibus.

12 Vltima denique conditio veræ proprietatis competit etiam affectionibus entis, cum enim sint extrà rationem intrinsecam ipsius, atq; suo modo ab eodem dimanare dicantur, ac illud necessario consequi necessitate vera, & reali, non autem ficta per intellectum, planè sequitur quod obtineant aliquam distinctionem à subiecto idest ab ente, quæ non sit omninò per opus intellectus, ordo enim emanationis nequit intelligi absq; distinctione illius, quod emanat ab eo à quo emanat. Conf. quia affectiones entis possunt de ente demonstrari à priori, vt q. vlt. dicemus ergo talis distinctio inter ea versatur, quæ non est omninò rationis, quod sufficit ad saluandam quartam illam conditionem; siquidem per eam distinctionem aliquo modo ex natura rei in ea conditione expressam non debet intelligi distinctio vera, & realis, qualis intercedere solet inter rem, & rem, vt explicant Suarez, Arriag. & alij, quia repugnat passioni propriè dictæ realiter à suo subiecto distingui, vt diximus disp. 5. Log. q. 4. art. 2. sed debet intelligi distinctio ex natura rei formalis, quæ est minor distinctione reali. hæc enim est distinctio quæ regulariter reperitur inter subiectum, & passionem; aut saltem distinctio ex natura rei virtualis, & fundamentalis, quæ est adhuc maior distinctione rationis, quatenus anteuertit opus intellectus, si non formaliter, & actualiter, saltim virtualiter, & fundamentaliter, talis autem ad minus intercedit ens, & ens, & eius affectiones, vt probant rationes allatæ.

Soluuntur Obiectiones.

13 IN oppositum arguitur Primò affectiones entis relatas propriæ passionis conditiones obtinere non posse; non primam, nam si aliqua entis affectio realis est, ac positiua quæ erat prima conditio iam intrinsecè, & essentialiter erit ens reale, nihil siquidem reale esse potest, nisi in suo conceptu ens reale includat, quod est inchoatio omnis realitatis, & ratitudinis; sed si concludit ens in suo conceptu, iam ei deficiunt cęteræ conditiones; deficit secunda, quia si includit ens reale, in suo conceptu, & non est ipsummet ens reale, ergo erat secunda veræ proprietatis conditio; deficit tertia, vt satis de se constat, quæ erat, vt subiectum non esset in conceptu quidditatiuo suæ passionis inclusum; deficit tandem quarta, quia quod est essentialiter ens, nequit ex natura rei ab ente distingui, si ergo aliqua entis affectio est essentialiter ens, non amplius poterit ab ipso ente, quod intrinsecè includit, condistingui; Et sic à primo ad vltimum patet manifestam esse repugnantiam dari aliquod prędicatum, quod sit vera, & realis proprietas entis realis, vt sic; quia si est proprietas realis, ergo ens est de essentia eius; & si ens non est de essentia eius, ergo non erit vera, & realis proprietas, sed rationis, & ficta; & hic est cardo totius difficultatis in hac quęstione; ob quam coacti sunt Aduersarij negare entis affectionem, & attributa esse, entia positiua realia, ac vera eius proprietates, & illa posuerunt esse entia rationis, vel negationes, vel relationes rationis, vel denominationes extrinsecas iuxtà varias opiniones ipsorum in explicandis passionibus entis.

14 Resp. tamen faciliter iuxtà nostra principia tradita disp. 2. q. 7. art. 1. nullam in hac re esse repugnantiam, si benè ponderetur; benè enim stat entis passiones esse reales, & positiuas, ac etiam esse entia, non quidem per formalem inclusionem rationis entis in conceptu ipsarum, sed per realem identitatem; vt enim ibi diximus, potest aliquid dici, ac denominari reale dupliciter, vel quia includit formaliter conceptum ipsum entis realis, vel quia realiter identificatur cum ipso ente reali, aut cum aliquo quod essentialiter est ens reale; itaque passiones entis sunt quidem proprietates reales, & positiuæ, vt magis infrà constabit de singulis discurrendo, non quidem per identitatem formalem cum ente, quasi illud includant in suo conceptu, vt passiones sunt, sed per solam & simplicem identitatem realem, qualis intercedere solet, inter subiectum, & passionem vniuersaliter loquendo. Dices, de ratione passionis propriè dictæ est vt à subiecto realiter distinguatur, ergo si entis affectiones sunt idem realiter cum ente, non erunt veræ illius passiones; Probatur assumptum, quia de ratione veræ proprietatis est quod dimanet, & causetur à suo subiecto; sed causa, & causatum, principium, & principiatum realiter distingui debent. Negatur assumptum, ad probationem dicendum cum Doctore 2. d. 16. q. vn. & d. 25. q. vn. & alibi frequenter, quod cum passio dicitur à suo subiecto fluere, & dimanare, non est intelligendum in rigore de causa physica, & propriè dicta, sed de causa, & causalitate Metaphysica, & extensiuè accepta pro quacunque ratione principij, quæ in his secundum rationem inueniri necesse est, quæ si realitas distincta esse, verè & realiter inueniretur; est enim regula Scoti qu. 1. quolibet. lit. P. quod qualis ordo per se realis esset inter aliqua, si essent realiter distincta, talis per se ordo est inter illa correspondens illi distinctioni, quam habent, vt potè rationis, si distinguantur ratione, & hoc siue ratione sumpta ex parte rei, siue merè causata per actum intellectus; nunc autem si esset realis distinctio inter subiectum, & passionem, hæc vtique verè, ac realiter à suo subiecto causaretur, igitur vbi distinguuntur solùm ex natura rei formaliter, aut solùm virtualiter, eundem ordinem seruabunt prioris & posterioris, causantis, & causati modo eis proportionato in tali statu realis identitatis, vt fusius explicatum est loc. cit. in Logica. Dices Doct. cit. 2. d. 16. q. vn. k. loquens de affectionibus entis dicit illas esse quasi passiones, ergo non sunt verè passiones. Resp. Ant. And. 1. Met. quæst. 1. art. 3. concl. 4. ly *quasi* non esse semper additionem diminutiuam, immo interdum esse confirmatiuam, vt cum dicitur Io. 1. *quasi* vnigeniti à Patre, idest verè geniti. Vel potius entis affectiones appellat quasi passiones, quia re vera non tanta intercedit distinctio inter ens, eiusque passiones, quanta in alijs rebus intercedere solet inter passionem, eiusque subiectum, vt constat ex discursu facto nu. 9. cum neutrum dicat realitatem à parte rei in rebus ipsis adæquatè repertam.

15 Secundò arguitur ad idem, quia ens, inquantum ens, quo pacto ponitur subiectum in Metaph. abstrahit à causa, & causato, principio, & principiato, ergo vt sic, nequit veras proprietates habere, quia esset causa, & principium illorum, & sic ab illis non abstraheret. Conf. quia ens, vt sic, abstrahit ab essentia substantiali, & accidentali, simplici, & composita, actuali, & potentiali, perfecta, & imperfecta, perficiente, & perfectibili, ergo repugnat, quod habeat veras, vt sic, & reales affectiones, quia tales pertinent ad complementum, & consummatam essentiæ perfectionem, cum sint veluti secundariæ illius perfectiones. Resp. negando consequentiam, cum enim dicatur ens in sua communitate ad Deum, & creaturam abstrahere à causa, & causato, principio, ac principiato, hoc intelligitur de causa, & principio physicè, & in rigore sumpto, quo quidem modo subiectum non dicitur causa, & principium suarum passionum, sed Metaphysicè tantum extendendo nomen causæ, & principij modo iam explicato. Ad Conf. pariter negatur consequentia ob eandem rationem, quia proprietas non est in rigore accidens, & perfectio, nec subiectum est in rigore potentiale, & perfectibile, eo quia subiectum, & passio non distinguuntur realiter, nec inuicem ordinantur in ratione perfectibilis, & perfectiui; sed in ratione primariæ, & secundariæ perfectionis, quatenus essentia dicitur primaria rei perfectio, passio autem secundaria integrans cum primaria totalem, & consummatam rei perfectionem, & pertinens ad essentiam rei in secundo modo dicendi per se.

16 Tertiò probatur affectiones entis nihil enti superaddere saltim ex natura rei ab ipso distinctum, quia vt inquit Suarez cit. n. 9. ipsum ens, inquantum ens, ex eo præcisè quod tale est absque alio modo reali ei superaddito, & ex natura rei distincto, habet quicquid positiuè necessarium est, vt sit vnum, verum, bonum, &c. vnde in ipsomet explicandi modo dicimus esse ens, quia habeat veram essentiã, & perfectionem aliquam realem. Nec refert, quod possit mens concipere, & considerare rationem entis, non expressè considerando alias rationes, quia hoc ad summum indicat distinctionem rationis, vel aliquid negatiuum, aut extrinsecum in illis attributis inclusum, vel connotatum, seu distinctionem per modum expliciti, & impliciti, vt dicunt alij. Confirmat hoc idem euidentius Pasqualig. quia considerando solum conceptum obiectiuum entis adęquatè sumptum, ex vi talis conceptus est in seipso indiuisum, & à quocunq; alio diuisum, & propterea ex vi proprij esse habet vnitatem; rursus secundum proprium esse est quid intelligibile, intelligitur enim ab vnoquoque quid sit ens, & ideò necesse est, vt habeat in se rationem fundantem

huiusmodi intelligibilitatem, quæ nulla alia est, quam ipsa veritas; & quidem ipsi Scotistæ multa affirmant de ipso ente, vt à suis passionibus condistincto, vt quod sit prædicatum vniuocum, quod non prædicetur quidditatiuè de suis passionibus, ergo iam est intelligibile, & verum in seipso quocunque alio modo secluso. Denique si passiones entis sunt aliquid reale, & positiuum superadditum enti, iam & ipsæ includent rationem formalem entis, & consequenter omnes eius proprietates, quia quod est essentialiter ens, habere debet omnes entis proprietates, ac ita dabitur processus in infinitum; alia quædam Thomistarum argumenta omitto, præsertim Blasij à Concep. disp. 20. Met. q. 1. quia probant solum passiones entis non addere aliquid ab ipso realiter distinctum, quod gratis vndequaque concedimus, non solum de passionibus entis, sed etiam cuiusrunque alterius subiecti.

17 Resp. si Suarez intelligit illa, quæ in argumento tangit, conuenire enti præcisa quocunque alio realiter superaddito, & ab ipso realiter distincto, gratis totum concedimus; cum enim dicimus passiones entis ab ipso plusquam ratione distingui, ac veluti ex natura rei, sanè per talem distinctionem opus intellectus anteuertentem nec Scotus, nec Scotistæ intelligunt distinctionem realem in rigore sumptam, sed distinctionem valde minorem; immo quamuis Scotistæ passim per talem distinctionem ex natura rei intelligant distinctionem formalem actualem; quam Doctor inter realitatem, ac realitatem interponere solet, eo quia ipsi putant conceptum entis fundari in vna realitate communi Deo, & creaturæ, vt fundantur aliæ naturæ communes prædicamentales; quia tamen in nostris principijs ens talem realitatem non importat, vt constat ex toto progressu disputat. 2. ideò neque distinctio affectionum entis ab ipso dici debet ex natura rei formalis in eo rigore, sed appellari debet ex natura rei, quatenus instar illius à nobis concipitur, & quatenus contradistinguitur à distinctione rationis ratiocinantis, quæ præcisè formatur ab intellectu absque fundamento à parte rei cum sola non repugnantia, vt benè ea nostris notauit Vulpes tom. 1. part. 1. disp. 10. art. 4. num. 2. At quia discursus Suarez quid amplius prætendere videtur, quasi ens ex sua ratione formali habeat, quod sit vnum, verum, bonum, negatur assumptum, quia vt docet Scotus pluribus in locis, ens sub ratione entis præcisè sumptum non haber, vnde formaliter sit vnum, verum, bonum, sed solùm fundamentaliter; neque obstat vulgaris ille modus explicandi ens, illud nimirum esse, quod habet veram essentiam &c. quod enim ens hoc modo explicetur, non prouenit ex eo, quod ita sit, sed ex eo, quod cum simpliciter simplex sit, non potest declarari nisi per ea, quæ ipsum circumstant. Neque ex hoc infertur sola rationis distinctio, aut per connorata, aut per modum expliciti, & impliciti, vt in argumento dicebatur; cum conceptus entis, vt sic, sit primarius, quidditatiuus, ac veluti absolutus; alij verò conceptus affectiones explicantes secundarij, qualitatiui, ac veluti relatiui, plañè inter eos maior distinctio poni debet, quam rationis, & per implicitum, & explicitum. Ad Conf. negatur assumptum quoad primam partem de vnitate, quia ens ex vi sui conceptus quidditatiui habet præcisè, quod propriam habeat essentiam, non cogitando quod sit in se indiuisum, & à quocunque alio diuisum, quia hic conceptus est veluti relatiuus ratione diuisionis ab alio, cum per ipsam ens referatur ad alia, atque ideò est posterior illo, quo præcisè consideratur in se, & est veluti absolutus. Tum quia ens ex vi sui conceptus habet tantum rationem essendi absolutè, & non essendi vnum, vel plura, quia abstrahit ab his rationibus. Quoad aliam partem de veritate concedo ens secundum suam rationem formalem, vt à passionibus illis præscindit, esse intelligibile, sed nego rationem fundantem intelligibilitatem esse veritatem, quia, vt dictum est disputat. 6. de Anim. quæst. 6. art. 1. num. 145. ens est obiectum intellectus sub ratione ipsa entis, non autem sub ratione veri. Cum autem vulgò dicitur ens esse obiectum sub ratione veri, & quicquid intelligitur sub ratione veri intelligi, hoc ideò dicitur, vt ibi explicabam, quia dum intellectus aliquid cognoscit, resultat in eo veritas formalis, quæ est conformitas rei ad intellectum, nam veritati in essendo ex parte rei correspondet veritas in cognoscendo ex parte intellectus, & quia intellectus tendit in obiectum, vt illi se conformet intentionaliter percipiendo illud sicut est; hinc dici solet ens terminare actum intellectus sub ratione veri, quod etiam fatetur Suarez disp. 20. Met. n. 19. sect. 8. & adhuc magis explicabitur infra disp. seq. q. 6. num. 163. hinc ait Alensis 1. p. q. 13. membr. 2. quod oppositi modus intelligendi impediret, adeò differunt intentio entis, & veri, quod posset intelligi ratio entis non cointellecta ratione veri, quemadmodum etiam intelligit ens non cointellecto bono. Ad vlt. negatur consequentia quia passiones entis non includunt rationem eius formaliter, ac quidditatiuè, sed realiter tantùm, ac identicè, ac ideò in ipsis datur statua.

18 Quartò tandem arguitur ad probandum passiones entis illud includere essentialiter, si sunt reales, & positiuæ; nam in ipsis terminis inuoluitur implicantia, inquit Auersa, si ex vna parte asseritur passiones entis esse reales, & positiuas, & ex alia dicatur non esse essentialiter ens, quia omnis ratio positiua, & realis, vt à nihilo distinguitur, & ab entis rationis, est essentialiter, & formalissimè cos, quoniam ens reale, vt sic, est inchoatio, & fundamentum omnis realitatis, & ratitudinis, vt sæpè dictum est, & per ipsum formaliter quicquid est aliquid distinguitur à nihilo. Deinde arguit Arriaga, quia passioni entis ex eo, quod est realis, non repugnat existere, non secus ac ipsi enti, cuius est passio, ergo erit formalissimè ens, quia in hoc consistit ratio formalis entis realis, quod sit illud, cui non repugnat esse. Denique id confirmat Pasqualig. ex ipsius entis transcendentia, cùm enim sit principium formale totius realitatis, est essentialiter quid transcendens, quod per omnia realia transcendit, & proinde in omnibus essentialiter imbibitur, quomodo enim subsisterent in sua realitate, nisi includerent rationem formalem entis? aut quomodo ens transcenderet, tanquam ratio formalis realitatis, nisi in omnibus quæ realia sunt reperiretur? non ergo dari potest aliqua passio entis, in qua ens vi suæmet transcendentiæ non imbibatur.

19 Resp. ad hæc argumenta patere quid sit dicendum ex dispot. 2. q. 7. vbi ex professo monstratum est, ens nec in modis, nec suis passionibus, nec vltimis differentijs quidditatiuè includi; vnde ad 1. negatur assumptum, non enim implicat aliquid esse reale per identitatem solum, non autem per inclusionem rationis formalis entis in eius conceptu quidditatiuo; ad probationem dicendum ens esse inchoationem, & fundamentum omnis realitatis, & ratitudinis in toto ordine entium, vel per inclusionem formalem ipsius in eo, quod dicitur reale, vel per solam identitatem realem, & hic est minimus modus realizandi entia; ita autem realizantur, & ratificantur passiones entis, nempe per realem identitatem cum ipso, & per eandem realem identitatem distinguuntur à nihilo, & ab ente rationis; pro quo vide quæ dicta sunt disput. cit. num. 211. ad simile argumentum Suarez pro modis, ac vltimis differentijs. Ad 2. passionibus entis non repugnare existere, non quidem directè, & in se, seu ex sua ratione formali, sed quatenus identificatæ, vel identificabiles cum ente, non aliter, nec alio modo; & ideò negatur consequentia, quod sint entia realia, & reales in eo sensu, quod quidditatiuè includant rationem entis, ita dicebamus ad simile argumentum Hurtad. loc. cit. n. 208. pro modis, & vltimis differentijs. Ad 3. dictum est in eadem quæst. transcendentiam entis non ex eo capite præcisè sumendam esse, quod omnia penetret, ac intret per propriam rationem formalem, quasi in omnibus essentialiter includatur, sed ex hoc quod omnia, quæ à nihilo distinguuntur, ac ab ente rationis, intrat, & penetrat vel per identitatem formalem, & essentialem, & sic transcendens dicitur, respectu omnium suorum inferiorum, vel saltim per identitatem realem, & sic penetrat modos, passiones suas, ac vltimas denique differentias, & sic omnia quæ non sunt nihil, vel sub ente continentur, vt sua inferiora, vel in ente, vt modi, differentiæ vltimæ, & passiones suæ, de quibus nunc est sermo. Dices vel passiones entis sunt aliquid, vel nihil; si secundum, ergo non sunt passiones entis reales, si primum, ergo formalissimè sunt ens, quia ens, & aliquid conuertuntur, & ens describitur ab esse. Resp. passiones entis esse, non secundum primam rationem essendi, quæ est esse præcisè, & à qua dicitur ens præcisè, sed secundum rationem secundariam essendi scilicet indiuise, vt vnitatem, conformabiliter intellectui, & appetibiliter voluntati, vt veritatem, & bonitatem; Quæ rationes in conceptu essendi, vt sic, non vniuocantur; & quamuis aliquid conuertatur cum ente formaliter, vel identicè, non tamen conuertitur cum ente formaliter, sed latius patet sic accepto, vt declarabitur infrà n. 89.

QVÆSTIO II.

Quæ, & quot sint passiones entis.

20 QVamuis communis, & passim recepta sententia tres assignet entis proprietates, non plures nec pauciores scilicet Vnum, Verum, & Bonum, non defuerunt tamen, qui alias addiderint scilicet Rem, & Aliquid; cum enim hæc duo quidpiam ab ente distinctum significare videantur, & non minoris sint ambitus, quam ens in tota sua latitudine sumptum, & cum ipso conuertantur, vnde inter sex transcendentia numerantur, ens, res, aliquid, vnum, verum, bonum, & non nisi loco passionum videntur designari posse, ita significauit Auicen. initio suæ Metaph. pro qua opinione ex Recentioribus citat Arauium lib. 4. Metaph. q. 4. art. 2. Blasius à Concep. disputat. 20. Metaph. q. 2. & ipsemet §. 2. probabilem putat saltim, quod Aliquid faciat proprietatem distinctam ab alijs. Scotistæ verò passim præter passiones simplices, & incomplexas scilicet Vnum, Verum, & Bonum, quæ tales denominantur, quia vnico, & incomplexo termino significantur, alias adduot, quas disiunctas appellant, & complexas, quarum multæ enumerantur, sed præcipuæ, & insigniores sunt actus vel potentia, idem, vel diuersum, contingens vel necessarium, talesq; dicuntur, quia termino complexo significantur, & sub disiunctione quadam enti conueniunt; Auersa tandem q. 4. suæ Philosoph. sec. 4. ex alio capite entis passiones multiplicat; quamuis enim dicat illa tres specialiter recipi debere, vt præcipuas entis passiones, nimirum Vnitatem, Veritatem, & Bonitatem, inquit tamen plurificari posse, si passiones, siue attributa entis ita amplè sumantur, vt etiam complecti possint quædam prædicata, quæ non nisi per maiorem quandam explicationem distinguantur ab ente; siue etiam sumantur pro

præ-

prædicatis superadditis, quæ vel importent denominationem extrinsecam, vel negationem, vel habitudinem rationis; si enim primo modo accipiantur, ait præter illas tres designari posse pro passionibus entis, appetere suum esse, & eiusdem conseruationem; appetere perfectionem sui esse, ac in ea quiescere; aliquod munus exercere ad euitandum otium in rerum natura, & tandem ex hoc capite addi potest existentia, prout ratione distinguitur ab essentia; Quod si passiones entis posteriori modo sumantur, designando nimirum illas per modum denominationis, negationis, & relationis, adhuc plures tribus constitui possunt entis affectiones, quia per modum denominationis extrinsecæ dantur esse intelligibile, esse appetibile, esse significabile per voces, esse conueniens alteri; addi etiam possunt assimilari, adæquari, subire rationem mensuræ; & tandem adhuc multo plures cogitari possunt illas designando per modum negationis, & relationis rationis.

21 Dicendum est, præter vnum, verum, & bonum, quæ sunt passiones simplices entis, alias addendas non esse præter disiunctas. Hæc conclusio est communis apud omnes excepta vltima particula de passionibus disiunctis, quas aliqui non agnoscunt, vt veras, & legitimas entis passiones, benè tamen Doctor 1. d. 19. q. 1. §. *de secundo*, & §. *ad argumenta principalia*, & 1. d. 39. in principio solutionis illarum quæstionum & 4. Met. t. 3. Ant. And. Met. q. 1. Faber 4. Met. disp. 12. Meurisse lib. 2. suæ Met. cap. 2. q. 2. Tatar. 5. Met. q. 10. Zerbius ibidem q. 3. Trombet. 4. Met. q. 4. & omnes Scoti Interpretes in locis supracit. Probatur verò, ac declaratur conclusio quoad omnes, & singulas partes; Et quidem in primis vnum, verum, & bonum esse passiones entis, est communis omnium sensus, & probatur euidenter, quia tria hæc attributa verè possident omnes, & singulas conditiones propriæ passionis assignatas quæst. præced. ab initio, adduot enim aliquid supra ens, quod non est ei essentiale; consequuntur ipsum, & ex vi conceptus essentialis eius suo modo promanant, & denique adæquatè omni enti conueniunt, & cum illo conuertuntur, ergo verè & propriè sunt passiones eius, Conseq. patet, assumptum verò abundè constabit ex infra dicendis de singulis passionibus.

22 Secundò has tantum tres esse passiones entis, & alias præsertim simplices non esse addendas præter illas, probari solet varias assignando sufficientias ternarij illius numeri; probat Suarez disp. 3. Met. sec. 2. per quandam sufficientiam traditam à D. Thoma q. 2. de verit. art. 1. & q. 21. art. 5. quia passiones entis debent aliquid addere supra ens, & non possunt addere aliquid positiuum reale, ergo vel negatiuum, vel positiuum rationis, seu per denominationem, aut conuenientiam ad aliquod extrinsecam; priori modo constituitur passio vnius, quia negatio illa diuisionis in se, & diuisionis à quolibet alio consequitur omne ens in se, & absolutè consideratum, & nulla alia est, quæ conueniat omni enti, vt sic; posteriori modo constituuntur aliæ duæ passiones, vna per respectum, seu conuenientiam ad intellectum; alia per habitudinem, & conuenientiam ad appetitum, & voluntatem, nam hæ duæ facultates, & nullæ aliæ sunt vniuersales, & respiciunt omne ens sub diuersa ratione; Sed hæc ratio sufficienter non probat, quia vt constat ex dictis quæst. præced. passio vera & realis importare debet aliquid positiuum, ac reale naturæ subiecti superadditum, non quidem realiter ab eo distinctum, sed ex natura rei formaliter, aut saltim virtualiter, ergo malè assignatur sufficientia passionum entis, ac earum numerus deducitur per negationes, vel relationes rationis, aut extrinsecas denominationes. Deindè minus quoque benè designantur passiones entis per ordinem, ad animam loquendo de illis secundum id, quod important à parte rei, estò quoad captum nostrum sic designari possint, cum enim ratio entis sit transcendens, debet cum suis passionibus præcedere saltim natura quodcunque ens prædicamentale, cum hoc non constituatur nisi per contractionem entis transcendentis; at anima est ens prædicamentale, ac determinatæ naturæ, ergò posterior est ente, & quacunque eius passione transcendenti. Denique videtur irrationabile prorsus assignare posteriores passiones nempe Veritatem, & Bonitatem per aliquid positiuum saltim rationis; & primam passionem, qualis est vnitas, à qua secundum aliquos aliæ originem trahunt, designare per solam, & simplicem negationem, cur enim ipsa deterioris est conditionis, quam aliæ?

23 Alensis 1. p. q. 13. membro 2. numerum passionum entis deducit ex numero potentiarum animæ, vt debita proportio seruaretur inter ens, & animam; nam esse rerum simpliciter (ait Alensis) comparatur ad animam, videlicet, vt res ordinentur in memoria, percipiantur intelligentia, diligantur voluntate; est igitur in ente quolibet vnitas per quam ordinetur in memoria, & seruetur; memoria enim ea, quæ retinet secundum aliquam coordinationem relationis ad vnum, & discretionem componit; item in quolibet est veritas, per quam percipiatur ab intelligentia; & tandem bonitas, per quam diligatur, & approbetur à voluntate. Sed hæc quoque sufficientia facilè reijcitur, nam planè non apparet necessitas correspondentiæ inter passiones entis, & potentias animæ, vt quot sunt istæ, tot & illæ esse debeant; ac etiam contra hanc sufficientiam potest adduci ratio facta contra præcedentem, nam ens præcedit animam, & quodcunque ens determinatum ea prioritate, à qua non conuertitur subsistendi consequentia, hoc enim pacto superiora omnia solent inferiora præcedere: adeò vt si anima impossibilis esset, non ob id impossibilis esset conceptus entis realis; ergo passiones entis, quæ ipsum, vt sic, consequuntur, malè designantur in ordine ad animam, & numerum potentiarum eius. Idem Alensis ibidem alio adhuc modo deducit hunc numerum ternarium passionum entis per relationem earum ad diuinam causam, vnitas enim esse creaturæ monstrat vnitatem efficientis, veritas veritatem exemplaris; & bonitas bonitatem finis. Sed & hæc quoque sufficientia non benè procedit, quia vt satis de se constat, hac ratione non colligitur numerus passionum entis in se, ac in tota sua latitudine, sed entis duntaxat. Rursus assignat ibidem Alensis passiones entis ex diuersa consideratione rerum in proprio genere, aut enim consideratur absolutè, & vt diuisum ab alijs, & in se indiuisum, & sic determinatur per vnum; secundum verò, quod consideratur aliquod ens comparatum ad aliud secundum distinctionem, determinatur per verum, verum enim est, quo res habet discerni; secundum verò quod consideratur comparatum ad aliud secundum conuenientiam, siue ordinem, determinatur per bonum, bonum enim est ex quo res habet ordinari. Sed & hæc quoque ratio deficit, quia solùm colligit vnum, verum, & bonum esse passiones entis iuxtà diuersas illas comparationes; sed non probat aliàs comparationes fieri non posse, ex quibus adhuc aliæ colligantur passiones. Tum quia nec illas tres benè assignare, ac inter se distinguere videtur; assignat enim veritatem per distinctionem vnius entis ab alio; cum tamen per distinctionem vnius entis ab alio soleat assignari vnitas, non veritas; quia eo ipso quod aliquid vnum est, est eo ipso in se indiuisum, & à quocunque alio diuisum, & distinctum.

24 Tertiò his de causis Pasqualig. tom. 2. Met. disput. 3. sec. 1. num. 10. existimat nullam rationem à priori, & ex parte ipsius entis assignari posse, cur passiones entis sint tres; non plures, nec pauciores; sed numerum passionum entis auspicari debere ab intellectu, vndè tot erunt, quot intellectus distinguere poterit concipiendo ens secundum diuersos conceptus inadæquatos explicitos, qui se habeant tanquam consequentes ad aliquem priorem, qui loco radicis respectu cæterorum se habeat; Et quamuis intellectus in distinguendis huiusmodi passionibus procedat cum fundamento in re, non tamen hoc fundamentum est ratio sufficiens constituendi tot numero passiones, & non plures, aut pauciores; nam tale fundamentum non prouenit ab intrinseco entis, quasi in se contineat diuersos gradus essentiæ, aut formalitates, cum sit vna tantùm simplex, & omnium prima formalitas; sed totum hoc fundamentum prouenit ab extrinseco entis, & ex modo concipiendi nostri intellectus; quare concludit passiones entis esse tres duntaxat, & non plures, quia de facto tot intellectus distinguit, & non plures conceptus inadæquatos entis; nam si alios præter illos intellectus efformaret, plures passiones essent constituendæ. Sed quamuis concederetur, vt fortè concedi debet, nullam rationem à priori assignari posse, cur ens alias passiones simplices non habeat præter tres assignatas, nequaquam tamen dicendum est numerum passionum entis à solo intellectu pendere tot vel tot illas cogitante, ac distinguere in ente; quia vt diximus quæst. præced. affectiones entis sunt attributa vera, & realia non verò entia rationis ab intellectu conficta, & per eius fictionem enti conuenientia, & hoc totum ipse concesserat disp. 3. sec. 2. vbi num. 4. asserit passiones entis esse reales, illique conuenire neminem cogitante & num. 8. inquit præseferre aliquam perfectionem realem, ac positiuam, quod & concedit in eadem disp. num. 4. ergo etiam ex eiusdem principijs falsum est passiones entis tot esse, quot intellectus distinguit in ente, quia sicut non habent esse præcisè per opus intellectus, ita neque ab intellectu habent, quod sint tot, & non plures, vel pauciores; ergo ex intrinseca potius entis natura, & conditione pendet, quod tot, vel tot sint eius passiones, non autem ex intellectus operatione sic vel sic eas cogitante, & distinguente.

25 Quartò igitur, quia in promptu non habemus rationem à priori, cur sint tres entis passiones simplices, & non plures expedit id probare à posteriori excludendo singula, quæ ab alijs addebantur ad augendum numerum illarum; neque enim Res, neque Aliquid passionem ab alijs condistinctam constituere possunt, vt asserebat vna ex opinionibus citatis, Quod quidem satis ex eo constare posset, quod res nunquam de ente prædicatur per modum attributi, vel affectionis, sicut prædicantur vnum, verum, bonum, quæ quidem illi adiunguntur vt adiectiuum substantiuo; at non its coniunguntur ens, & ens, quia ambo substantiua sunt, vnde si coniungantur dicendo, ens est res, censetur nugatio, vel identica prædicatio. Deindè quia iuxtà consuetum loquendi modum ens, & Res velut synonima vsurpantur; vndè nulla potest assignari entis acceptio, quam etiam subire æquè benè non possit nomen Rei, & è contra, vt notat Aureol. 1. d. 2. q. 1. art. 1. Primò quidem accipi solet nomen entis regulariter pro ente reali, quod ab ente rationis contradistinguitur, & à nihilo, in quo sensu etiam hic sumitur, & de illo loquitur M. t. & hoc quidem pacto satis constat nomen rei coincidere prorsus cum ente, nam per rem intelligitur id, quod non est prorsus nihil, & nō est ens rationis, quia nec nihil, nec ens rationis

gaudere potest nomine rei, vnde ad determinandum significatum entis, & excludendum ens rationis, & nihil, vtimur nomine rei, & dicimus ens reale à re; Alio modo accipi solet nomen entis amplissimè, prout extenditur ad ens quoque rationis; & nomen rei licet regulariter loquendo sumatur pro ente reali nec enim dicimus rem rationis; adhuc tamen etiam accipi solet, & potest pro ente rationis, vt notat Scot. quol. 3. §. *de primo* (vbi easdem acceptiones tribuit enti, & rei) quo pacto Res ex nominis ætymologia dicitur, à reor, reris, quod est arbitror, vel consider.; non autem à ratus, rata, ratum, vt nostri Formalistæ notant art. 1. trac. formalit. & Doctor innuit 1. d. 36 Interdum è contra nomen rei sumitur ad distinctionem modi, nam ille dicitur modus, qui ita rei addictus existit, vt nullo pacto etiam per Dei potentiam à suo subiecto separari queat, res autem quæ de se, vel saltim per Dei potentiam separari potest, ac per se conseruari; Sed & in hac quoque acceptione solet ens sumi, in hoc enim sensu dicunt modos non habere propriam entitatem, quia non est entitas aliqua, sed potius entitatis modus; patet ergo ex varijs acceptionibus entis, & rei esse synonima, & vnum ab alio in significatione non differre.

26 Dices fortè cum D. Thom. q. 1. de verit. art. 1. in corpore, & 4. Met. lec. 2. in hoc distingui rem, & ens, vt etiam Auicen. docebat loc. cit. quod ens sumitur ab actu essendi, & significat ens actualiter existens, sed nomen rei exprimit quidditatem, & essentiam, prout ab existentia præscindit; Sed in primis falsa est, vel saltim voluntaria acceptio hæc rei, ac entis; nam, & ens accipi potest nominaliter, vt significat puram rei essentiam ab actuali existentia præscindentem, vt dictum est disp. 2. ab initio, vnde distinctio illa, vel potius duplex entis acceptio nominaliter, vel verbaliter sumpti communi calculo in omni schola recipitur vno, vel altero Auctore duntaxat contradicente; & è contra Res sumi potest pro ente actu existente, vt notat Doctor 1. d. 36. & Formalistæ trac. formal. artic. 1. præcipuè Ant. Trombet. ergo re vera nulla potest assignari entis acceptio, quæ non possit applicari Rei, neque è contra; Tum quia quando etiam acceptio illa entis, & rei a D. Thoma assignata esset vera, & propria, adhuc non sequitur rem significare passionem entis, sed potius prædicatum maxime quidditatiuum, imò ipsammet rei quidditatem, & essentiam, ergo nulla rei acceptio assignari potest, in qua res ita sumatur, vt sit entis passio, & affectio.

27 Quintò probatur neque Aliquid constituere passionem entis distinctam, quia etiam Aliquid dupliciter sumi potest, & solet, & in nulla acceptione fungi potest munere passionis distinctæ ab alijs; solet enim vno modo sumi prout est signum particulare afficiens terminum communem, vt cum dicitur aliquis homo, aliquod animal, aliquod ens; & in hoc sensu constat non esse entis passionem, quia non est transcendens, sed denotat indiuiduum vagum alicuius naturæ. Alio modo sumi solet simpliciter, & absolutè pro omni eo, quod non est nihil, & in hoc sensu patet esse synonimum entis, sic enim importat ipsum extremum positiuum à nihilo contradistinctum, quod est ipsum ens reale. Dices ex D. Thom. quæst. 1. de verit. art. 1. secundum nominis etymologiam *Aliquid*, dici quasi aliud quid, & sic importare distinctionem, & diuisionem ab alio, & in hoc sensu esse passionem a cæteris distinctam. Sed contra, quia etiam admissa hac significatione nominis, *Aliquid*, non potest in ea dicere quid transcendens, & cum ipso ente conuertibile, sed ens aliquod determinatum, quod est aliud quid ab hoc, vel illo ente. Vel si in hoc sensu dicit attributum cum ente conuertibile, sanè hoc non erit ab vno diuersum, vel in eo includetur, tanquam consequens illud, vt Suarez adnotauit, quia Vnum dicitur quod est indiuisum à se, & diuisum à quolibet alio, ergo in ratione Vnius includitur illa negatio, quæ importatur in voce, Aliquid, vel ad illam reuocatur. Hinc concludendum est cum Masio lib. 1. de Transcend. cap. 2. Auersa quæst. 3. Phil. sec. 2. & alijs, quatuor re vera duntaxat esse Transcendentia scilicet Ens, Vnum, Verum, Bonum, licet vulgariter sex numerari soleant; vt enim inquit Auersa, senarius iste numerus neque in ratione fundatur, neque in aliqua graui auctoritate, ita non est multum de eo curandum.

28 Sextò probatur neque passiones entis ex eo capite plurificari posse, quod ponebat Auersa, quia vt optimè adnotauit Pasqualig. cit. omnia illa prædicata, quæ recenset, vt diuersitas entis passiones, sunt attributa, quæ non nisi enti actu existenti, ac verbaliter sumpto conueniunt; appetere enim esse, suamque conseruationem vtique rem supponit iam esse productam, sicut conseruatio supponit productionem; sic etiam resistere contrarijs oppugnantibus; quiescere in perfectione recepta; habere aliquod munus exercendum, vt satis de se constat, supponunt rem existentem, & rebus duntaxat existentibus conueniunt; ergo nequeunt constituere passiones ab alijs diuersas, quæ enti, vt sic, conueniant, in qua abstractione ab existentia præscindit; existentiam autem ipsam non esse entis passionem, sed potius modum eius intrinsecum infra disputat. 8. ex professo docebimus. At neque etiam plurificari possunt entis passiones per negationes, variasque denominationes extrinsecas, aut habitudines rationis; quia vt sæpè dictum est, nulla passio entis realis potest importare negationem, vel denominationem extrinsecam, aut solam rationis habitudinem, sed vt sit realis passio eius siue propriè, siue impropriè dicta, opus est, vt importet aliquam subiecti perfectionem. Tum quia supposito etiam, quod passiones entis importare possint aliquam negationem, aut extrinsecam denominationem, tunc non ad libitum formandæ sunt, & fingendæ negationes, & denominationes, sed fundamentum habere debent in subiecto, cui tribuuntur, itaut significent aliquam eius perfectionem, in qua fundentur; ita etiam arguit Pasqualig. cit. contra Auersam disput. 3. sect. 1. num. 4. cum tamen & ipse paulò infrà nu. 10. dicat numerum passionum entis plurificari posse ad libitum ab intellectu iuxtà pluralitatem conceptuum inadæquatorum, quos placet efformare de ente. Denique quamplura, immò omnia prædicata, quæ ipse in ente multiplicat per denominationes extrinsecas, vel habitudines rationis, ad illas tres passiones simplices facilè reuocantur, vel in ipsis fundantur, vt posteà immediatè ipsemet Auersa fatetur; nam ad Vnitatem, ait, reducitur identitas cum seipso, & distinctio ab omni alio, ad Veritatem esse intelligibile, & significabile; Et tandem ad Bonitatem esse appetibile, & conueniens, frustrà ergo ex isto capite plurificantur passiones entis vltra illas tres.

29 Postremò, vltra passiones simplices addendas quoque esse disiunctas, quæ erat vltima conclusionis particula, probatur, & declaratur ex Scoto 1. d. 39. §. *circa solutionem istarum quæstionum*, & Ant. And. 1. Met. quæst. 1. artic. 3. in fine passiones enim huiusmodi non ideò dicuntur disiunctæ, quia disiunctiuè omni enti conueniant, sed solùm quia disiunctiua quadam sufficienti significant aliquam vnam passionem communem omni enti conuenientem, quæ quia innominata est, non potest vno nomine appellari, sed eam circumloquimur per aliqua duo nomina disiuncta, eo modo quo loquitur Arist. 10. Metaph. de medio contrariorum innominato, quod circumloquimur per abnegationem vtriusque vt quod nec malum, nec bonum est; & ideò cum realiter, & quantum ad id, quod significant, dicant vnam passionem communem, non minus disiunctè conueniunt enti, vt sic, tanquam primo, & adæquato subiecto, quam passiones simplices. Sed Dices cum Suarez passiones disiunctas entis non esse verè, & propriè entis passiones, sed potius eius diuisiones, quia vel essentialiter contrahunt ipsum ens, quatenus ens est, vel certè neutrum membrum diuidens illi conuenit, nisi vt contracto, seu determinato ad aliquam specialem rationem entis. Contra, quia hoc non obstante par, & impar dicitur passio adequata numeri 4. Met. tex. 5. rectum, & curuum lineæ, & tamen alterum disiunctum non conuenit numero, vt sic, vel lineæ, ergo idem erit in proposito dicendum de istis passionibus disiunctis entis, quod sicut par, & impar est passio adæquata numeri, quia totum disiunctum simul sumptum competit numero, vt sic, & cum eo conuertitur; ita necessarium, vel contingens, idem vel diuersum &c. quod totum disiunctum ens complectuntur secundum totam suam latitudinem, & cum ente, vt sic, conuertuntur, quia nimirum totum illud disiunctum vnicam passionem nobis ignotam significat cum ente, vt sic, conuertibilem.

30 Dices adhuc, passiones disiunctas non esse propriè passiones illius communis, cuius assignantur, sed inferiorum; & ita esse de pari, & impari in numero, quod non sunt propriè passiones numeri in communi, quia nullus numerus est, qui simul sit par, & impar, sed sunt passiones disiunctæ, & seorsum inferiorum numerorum. Contra, verum est vtrumq; alterum disiunctum seorsim sumptum esse passionem alicuius inferioris, vt par binarij, & impar ternarij, sed totum disiunctum simul sumptum est adequatè passio numeri, vt sic; & ratio est, vt ait Ant. And. quia omnis talis propria passio habet aliquod subiectum, cui inest per se primò sic, quod non inest illi secundum rationem alterius; sed passio disiuncta non habet aliquod tale primum subiectum, nisi ipsum commune, quia nulli alteri conuertibiliter inest, ergo illud commune est eius primum subiectum; atque ita concludendum est, quod si passiones disiunctæ sumantur, vt circumscribunt vnam, & adæquatam entis passionem, conueniunt enti, vt subiecto per se primo, & adæquato, suntque de ente demonstrabiles non minus, quam passiones simplices, & incomplexæ; hinc aiebat Doctor 4. Metaph. tex. 3. passiones huiusmodi non esse simpliciter conuertibiles cum ente, sed sub disiunctione, per quam disiunctionem circumloquimur vnam passionem entis innominatam nomine proprio.

31 In oppositum obijcitur, Primò vnum, verum, & bonum non esse veras entis realis proprietates, quia & entibus rationis, & negationibus conuenire videntur; nam ens rationis est vnum, & in se indiuisum; est obiectum intelligibile, & cognoscibile, & intellectui conforme, cum intelligitur, & consequenter verum; est tandem etiam suo modo appetibile, quia impossibilia etiam affectu saltim simplicis complacentiæ possunt appeti, atque ideo bonum; & hæc omnia possunt quoque negationibus applicari. Confirmatur, quia Arist. 4. Metaph. cap. 2. inquit easdem esse passiones entis, & vnius, ergo saltim Vnum passio entis non erit, quia subiectum, & passio easdem affectiones non habent.

Resp. ens rationis sicut nec verè, nec propriè dicitur ens, sed tantùm per similitudinem ad ens reale, vt constat ex dictis disp. 3. Log. ita nec verè, nec propriè dicitur vnum, verum, & bonum, sed tantùm per similitudinem ad vnitatem, veritatem, ac bonitatem entis realis; quare sicut ens rationis re vera non est ens, ita neque eius indiuisio est vnitas talis, qualis est vnitas entis realis, & sic de veritate, ac bonitate dicendum; quare vnitas, veritas, & bo-

& bonitas entis rationis erunt passiones, & proprietates fictæ, sicuti ficta est entitas super quam fundantur. Ad Conf. ait Doctor ibidem tex. 5. quod licet vnum sit re vera passio entis, tamen Arist. inquit easdem esse passiones entis, & vnius, eo quia vnum est prima passio, & immediatius adhærens ipsi enti, qua mediante insunt omnes aliæ passiones, & ideò habet quodammodo rationem subiecti respectu omnium aliarum, vt sic dicantur æqualiter esse eædem passiones vtriusque.

32 Secundò obijcitur probando neque passiones disiunctas esse veras entis passiones, sed potius diuisiones tanquam per modos intrinsecos, nam ens diuiditur per finitum, & infinitum, necessarium, & contingens, actum, & potentiam. Tum quia hæ proprietates disiunctæ ad simplices reducuntur, vt idem & diuersum ad Vnum, quod est in se indiuisum, & à quocunque alio diuisum. Tum quia passiones superiores saltim secundariò competunt inferioribus, sed nullum ens simul necessarium vel contingens, actus vel potentia, sed determinatè alterum istorum; ergo non sunt passiones entis, vt sic. Tum tandem quia vnum, & multa ad numerum pertinent, & prædicamentum quantitatis, sicut etiam æquale, & inæquale, idem vel diuersum ad prædicamentum substantiæ, simile vel dissimile ad prædicamentum qualitatis; ergo non sunt passiones transcendentes, & cum ente conuertibiles.

Resp. ad 1. ex Bargio 1.d. 39. § *ad solutionem istarum quæstionum*, finitum, & infinitum, necessarium, & contingens sumi posse dupliciter, primò materialiter, & pro substrato, & sic ens in ista diuiditur quidditatiuè, & sic sunt partes subiectiuæ ipsius entis, alio modo formaliter, & sic vnum, & alterum disiunctum, disiunctim important diuersos modos intrinsecos, quibus ens contrahitur, & diuiditur, sed simul sumpta circumscribunt vnicam entis passionem, & cum ipso adæquatè conuertibilem. Ad 2. negatur assumptum, vt enim constabit ex explicatione conceptus vnitatis disput. seq. tradenda non satis commodè idem, & diuersum reducitur ad vnum; & quando id etiam de eodem, & diuerso concederetur, non ita est de alijs passionibus disiunctis. Ad 3. ait Ant. And. loc. citat. quod si per necessarium, vel contingens intelligatur illa vnica passio, quam simul sumpta sub disiunctione nobis circumscribunt, concedendum est, omne ens esse necessarium, vel contingens simul, & hinc nullum sequitur absurdum, quare negatur minor in hoc sensu. Accedit maiorem non esse veram de omnibus passionibus, sed tantùm illis, quæ competunt naturæ communi, vt supponit absolutè, idest tam pro se, quam pro mediatis significatis, non autem de passionibus ei præcisè competentibus, vt supponit simpliciter idest pro se, suoque immediato significato, nam tales passiones soli naturæ communi conueniont, non autem inferioribus; vt v.g. passiones humanitatis sunt risibilitas, & communicabilitas; prima passio ei conuenit, vt absolutè supponit, & ideò conuenit etiam suis inferioribus per se secundò, vnde Petrus, & Paulus sunt risibiles, quia homo, vt sic, est risibilis; at non dicuntur communicabiles pluribus, quia communicabilitas conuenit naturæ humanæ, vt supponit simpliciter. Vnde sic in proposito dici posset, quod passiones disiunctæ enti conueniant, vt sic, & vt supponit simpliciter, non autem vt supponit absolutè. Ad vltim. ait Doctor 1.d.19. q. 1. passiones illas in pressa, & stricta significatione sumptas ad certa vtique prædicamento coarctari, vt idem & diuersum ad substantiam, æquale, vel inæquale ad quantitatem, &c. sed in ampliori significatione per omnia prædicamenta vagantur, & sunt passiones entis transcendentes, quia omne ens inquantum est quid, fundare potest relationem identitatis, ac diuersitatis; & quatenus est quantum quantitate virtutis, & perfectionis est alteri æquale, vel inæquale; & tandem quatenus quale aliqua qualitate essentiali, & substantiali, sicut est differentia 5. Metaph. cap. de quali potest dici alteri simile, vel dissimile.

33 Tertiò è contrà arguitur ad multiplicandas passiones entis vltra prædictas; sex enim solent transcendentia numerari, ens, res, aliquid, vnum, verum, bonum; ex quibus præter ens cætera passiones esse videntur; quod præsertim de Re, & Aliquid probari potest, nam illud est proprium, quod soli inest, & conuersim prædicatur, ergo cum Res, & Aliquid soli enti insint, & conuersim de ente prædicentur, erunt eius proprietates; tum quia conceptus Rei, & Aliquid resoluitur in conceptum entis, ergo dimanant à conceptu entis, & ideò eius proprietates erunt. Deinde pulchrum, & perfectum videntur esse proprietates entis in genere, cum vnumquodq; ens in suo ordine sit pulchrum, & perfectum, non secus, ac bonum. Tandem durare, & esse alicubi sunt attributa cuilibet enti conuenientia, nec ad prædicta reduci possunt, ergo sunt aliæ passiones entis. Neque dicas hæc conuenire duntaxat enti existenti, non autem enti ab actuali existentia abstrahenti, de quo hic est sermo. Nam contra hoc est, quod etiam proprietates istæ scilicet duratio, & localis præsentia possunt secundum se considerari abstrahendo ab actuali existentia, atque enti sic abstracto applicari, & copulari absoluendo copulam à tempore.

Resp. ex dictis negando assumptum, quatuor namque re vera sunt transcendentia, non sex, cum Res, & Aliquid, vt transcendentia sunt, cum ente prorsus coincidant; ad primam probationem, verum est assumptum, dummodo quod ita prædicatur non indicet quid rei, vt ait Arist. 1. Top. cap. 4. nec sit de essentia rei, sed eam consequatur; Res autem, & Aliquid, vt transcendentia sunt, non consequuntur ens, sed formalissimè sunt ipsum ens, seu ipsa entis essentia; & sic etiam dicitur ad aliam probationem conceptum Rei, & Aliquid non tam resolui in conceptum entis, quam in ipsum coincidere. Ad 2. negatur pulchrum, & perfectum importare nouam entis proprietatem vltra assignatas; perfectum enim quatenus significat id, cui nihil deest, quod naturæ suæ congruat, aut coincidit cum bono transcendenti, quæ est entis passio; aut certè cum perfectione entitatiua, quæ à Doctore dicitur bonitas primaria entis quol. 18. art. 1. ab initio, & est veluti modus quidam intrinsecus entis, vt ipse declarat ibidem & nos disp. seq. pulchrum etiam vel cum bono conuertitur, vt fert vulgatum proloquium, *pulchrum, & bonum conuertuntur*; vel si vltrà rationem boni aliquid aliud postulat, vt quidam contendunt, nempe omnium partium integritatem, ac earum debitam proportionem cum nitore quodam, non erit passio entis, quia aliquid dicit, quod omni enti competere non potest. Ad vltimum re vera duratio, localisque præsentia solis entitatibus physicis conuenire solent, quæ præsertim se solis in rerum natura consistere possunt, non solum prout sumuntur in actu secundo, sed etiam prout sumuntur in actu primo, nimirum pro potentia ad durandum, & existendum in loco; non autem directè conueniunt realitatibus, & formalitatibus Metaphysicis, sed indirectè tantùm quatenus scilicet immersæ sunt in entitatibus physicis, ac eis realiter identificatæ, & ideò non benè assignarentur pro passionibus entis, vt sic, quia vel solam realitatem importat omnium primam, vel solùm conceptum obiectiuum Deo, & creaturis communem. Accedit durationem rerum quantum ad id quod realiter importat, non esse quid ab earum existentia diuersum, atque ideò idem de vtraque iudicium ferendum erit, vt constat ex dictis in Physicis, vbi etiam diximus præsentiam localem spectare ad prædicamentum Vbi, vnde cum sit speciale quoddam ens, nequit assignari pro adæquata passione entis transcendentis.

QVÆSTIO III.

An passiones entis habeant inter se aliquam distinctionem, & ordinem.

34 De distinctione passionum entis abinuicem communis fert sententia esse rationis duntaxat, quam alij volunt esse rationis duntaxat ratiocinantis, alij verò rationis etiam ratiocinatæ iuxta variam explicationem formalitatis passionum entis; ita passim loquuntur Thomistæ citati quæst. præced. Auersa verò quæst. 4. cit. sec. 5. inquit iuxtà varios modos, quibus assignari possunt passiones entis, varijs etiam modis distingui; primò enim si sumantur illa attributa, quæ dicunt ipsum ens secundum certam quandam explicationem conceptuum, sic tam inter se, quam ab ipso ente distinguuntur solum ratione ratiocinante; at si sumantur attributa, & passiones, quæ consistunt in denominationibus extrinsecis realibus, sic dici possunt ex parte formæ denominantis verè distingui positiuè, & realiter; nam talis, & tanta est distinctio inter denominationes hoc modo sumptas, quanta est inter formas denominantes; ergo ita distinguuntur ex hac parte esse intelligibile, & appetibile, sicut distinguuntur intellectus, & appetitus, quæ potentiæ apud Thomistas realiter distinguuntur; Demum si magis propriè, ac rigorosè sumantur passiones prout formaliter in negatione, aut rationis relatione consistunt; sic si comparetur vna negatio cum alia denominatione, aut entitate positiua, dici debent distingui plusquam realiter, & essentialiter; nam distinctio realis intelligitur esse inter ea, quæ sunt verè entia realia, & conueniunt in hoc conceptu entis realis, at multò magis distat negatio ab entitate positiua. Similiter si comparetur vna relatio rationis cum denominatione, & entitate reali, maximè distat, & plusquam realiter; sic etiam si comparetur vna negatio cum alia relatione rationis; Si demum comparetur vna negatio cum alia negatione, vna relatio cum alia relatione rationis, dici debent inter se distingui eo pacto, quo aliæ negationes, & relationes rationis distingui solent iuxtà distinctionem formæ negatæ, aut termini respecti.

35 Quoad aliam quæsiti partem negant aliqui præsertim ex Scotistis vllum ordinem prioris, & posterioris inter passiones entis reperiri, & volunt omnes, tam simplices, quam disiunctas æquè primo, & immediatè ab ente fluere, ad quod asserendum mouentur ex Doctore 1. dist. 39. loc. cit. vbi ait esse valde difficile, ac perplexum talem ordinem assignare inter passiones entis, ita Tatar. 1. Metaph. q. vn. art. 1. Faber 4. Metaph. disput. 12. Alij verò communiter asserunt necessarium omninò esse aliquem ordinem inter passiones entis, atque ita de facto illas ordinant, vt Vnitas præcedat Veritatem, & Veritas bonitatem, ita Suarez, Pasqualig. Blasius à Concep. supra cit. qui alios citant, & consentiunt cæteri Scotistæ Doctorem adducentes 1. d. 17. q. 2. & 5. Metaph. qu. 9. quibus locis apertè ordinem admittit inter plures passiones eiusdem subiecti; Auersa verò loc. cit. licet & ipse cum alijs fateatur passiones entis esse inter se ordinatas, subdit tamen, quod cum hæ passiones pluribus modis sumi, & explicari possint, consequenter posse iuxtà varias acceptiones, & explicationes varijs modis ordinari, & aliquo modo, vel vnam, vel aliam esse priorem, vel non habere certum ordinem prioris, &

posterioris; quod ita explicat, nam si vnitas sumatur prout dicit indiuisionem entis in se, veritas autem, & bonitas, vt dicunt relationem rationis ad intellectum, & voluntatem, sic quadam ratione prior est vnitas, quia importat conceptum absolutum, & realem, illæ verò conceptum rationis, & respectiuum; at si sumatur vnitas, prout addit distinctionem vnius entis ab alio, quo pacto concipitur comparatiue, ita non est necessario prior alijs, quia adhuc prius cogitari possunt in ente relationes conformitatis, & conuenientiæ, per quas explicantur veritas, & bonitas, antequam cogitetur distinctio ab omnibus alijs entibus. Deinde verò, si alio modo sumantur & explicentur veritas, & bonitas nimirum ita quod verum idem sit quod ens non fictum, & apparens; & bonum pro eo quod est in se absolutè integrum, & perfectum; in hoc equidem sensu veritas, & bonitas vnitatem præcedunt, nam proximè ad conceptum entis realis intelligitur negatio entis ficti, & prius valet dicere in hoc sensu, hoc est verum aurum, quam hoc est vnum aurum; ac pariter prius rem esse in suo esse constitutam, & perfectam, quam esse indiuisam in plura. Tandem comparando etiam veritatem, & bonitatem adinuicem, si veritas sumatur pro denominatione cognoscibilitatis, & bonitas pro denominatione appetibilitatis, siue veritas pro relatione ad intellectum, bonitas pro relatione ad voluntatem, sic manifeste prior est veritas bonitate, sicut intellectus voluntate; at si sumatur bonitas absolutè pro perfectione rei in se, sic est potius veritate prior; attamen quia manifestius significatum vnitatis est pro indiuisione rei in se, & veritas, & bonitas pro relationibus conformitatis ad intellectum, & conuenientiæ ad voluntatem, absolutè vnitas præfertur alijs, & veritas bonitati.

36 Cæterum, quia ordo inter aliqua plura est duplex, vt sæpius Scotus docet quol. 2. 1. d. 27. & 2. d. 1. qu. 1. & d. 7. 13. & 25. & 4. d. 1. q. 6. scilicet essentialis, seu causalitatis, & ordo effectuum, vel quasi effectuum ab eadem causa, Auctores ordinem inter passiones entis statuentes adhuc inter se disputant de qualitate ordinis, num scilicet inter se talem seruent ordinem, quo vna ab alia pendere dicatur; an verò omnes immediatè fluant ab eodem ente, & inuicem solum ordinentur in ratione effectuum prioris, & posterioris ab eadem causa promanantium; Ant. And. 1. Met. q. 1. concl. 5. in solutione ad 1. Tromb. 4. Met. qu. 4. art. 1. in ratione tertia pro conclusione Zerbius 1. Met. qu. 3. significant talem ordinem esse essentialem, & causalitatis, quia secunda fluit mediante prima; tertia mediante secunda, adeout prior semper est causa inhærendi posterioris; & definitionem eius ingreditur causalem, cui modo dicendi fauet Doctor in Reportat. q. 1. prol. docens, quod cum subiectum non est definibile, sicut est ens, oportet passiones esse ordinatas, itaquod vna demonstretur per aliam, aliter enim plures essent in duplo propositiones immediatæ, quam conclusiones; Alij vero Scotistæ nullum talem ordinem admittunt, quo vna passio entis ab alia pendere dicatur, quos sequitur Auersa loc. cit. sed solum ordinem effectuum, vel quasi effectuum ab eadem causa, & in hunc modum saluant apparentem in Doctore contradictionem, cum aliquando talem ordinem admittit inter passiones entis, & aliquando negat; ita præsertim docuit Bargius 1. d. 39. in solutione illarum plurium quæst. & in ea quæ impressa habetur ad finem Ethic. Tatar. in quibusdam voluminibus, vbi etiam pro hoc eodem dicendi modo Gadum citat præceptorem suum.

37 Pro resolutione quæsiti notandum est passiones entis dupliciter considerari posse, vel secundum id, quod in re significant, quatenus est quædam realis perfectio entis spectans ad eius esse secundarium; vel secundum id, per quod a nobis explicari solent; cum enim sint simpliciter simplices, esto à parte rei quidpiam reale, ac positiuum importent, non nisi tamen per negationes, aut per habitudinem ad aliqua extrinseca solent explicari, vt ex disp. seq. patebit; atque ideò secundum hanc duplicem passionum entis considerationem aliter, ac aliter resoluenda est præsens difficultas; si enim considerantur secundum id, quo a nobis solent explicari, ita verum est plusquam ratione, & plusquam formaliter ex natura rei distingui, & varium inter se seruare ordinem secundum quod variè à nobis explicantur, vt discurrebat Auersa; cæterum si considerentur secundum id, quod a parte rei important, non plusquam ex natura rei formaliter, vel potius virtualiter distinguuntur, & nullus inter eas ordo datur, sed omnes æquè primo ab ente fluunt, vel si datur valdè difficile est eum assignare; Conclusio hæc quoad omnes suas partes sequitur ex dictis, & postea dicendis, & per eam conciliari possunt, nedum varia, ac apparenter dissentanea Scoti dicta in hac materia, sed etiam dissentientes Scotistarum opiniones; quod vt magis pateat probanda est, ac declaranda quoad singulas particulas; Et quidem quoad primam, nimirum quod si passiones entis considerentur secundum id, per quod à nobis explicari solent, distinguantur plusquam ratione, immo & plusquam ex natura rei formaliter, satis constat ex relato discursu facto ab Auersa, cum enim a nobis explicari solent per negationes relationes rationis, variasque extrinsecas denominationes, quæ inter se, & a subiectis suis distinctionem admittunt suo modo realem, & essentialem, consequenter inter passiones entis sic a nobis explicatas tanta, & non minor distinctio ponenda erit; hocque & non amplius probat supradictus Auersæ discursus; At verò si considerentur secundum id, quod a parte rei important, ac significant, certum est non tantam ferre distinctionem, quia non superaddunt enti aliquid ab ipso realiter, vel essentialiter distinctum, sed tantum ex natura rei formaliter, vel potius virtualiter modo iam explicato q. 1. nu. 9. & 17. atque ideò non nisi similem distinctionem inter se fundare possunt, quæ ex natura rei dicatur, licet non in tanto rigore, quo statui solet inter passiones, quæ in eodem subiecto diuersas important realitates ab eo pullulantes, neque ad suum complementum indigent abstractione aliqua intellectus inadæquatè concipientis, sicut indigere solent passiones transcendentes.

38 Secundò probatur vario modo ordinari posse huiusmodi passiones iuxta quod variè a nobis explicantur eodem prorsus discursu, quo vtebatur Auersa, qui certè nihil aliud probat, quam hanc conclusionis particulam; iuxtà enim variam earum explicationem Vnitas præcedit Veritatem, ac Bonitatem, & è contra, vt constat ex præfato discursu. Verum tamen est hunc ordinem competentem passionibus entis secundum quod explicantur à nobis, non esse essentialem, seu causalem; si enim explicetur vnitas per indiuisionem entis in se, veritas autem, & bonitas, vt dicunt relationem rationis conformitatis, & conuenientiæ ad intellectum, & voluntatem, satis de se constat hanc proprietatem vnitatis ad bonitatem, & veritatem non esse talem, vt relatio veritatis, vel bonitatis per se pendeat ab ipsa vnitate idest a negatione diuisionis, ac in ea fundetur; quia sufficienter pendent immediatè ab ipso ente, ac in eius essentia fundantur, & etiam in rigore loquendo concipi possunt relationes bonitatis, & veritatis in ente, antequam concipiatur negatio illa diuisionis, qua solemus vnitatem explicare. Et eodem modo idipsum probari potest de relationibus veritatis & bonitatis inuicem comparatis; tum quia sicut considerando potentias in ordine ad quas explicantur, voluntas non fluit ab intellectu, nec mediante intellectu, ita nullo modo dicendum videtur, quod bonitas fluat à veritate, aut illa mediante; vnde remanet, quod si aliquis ordo inter passiones entis, vt à nobis concipiuntur, sit statuendus, hic sanè alius esse non possit, quam ordo plurium effectuum immediatè ab eadem causa promanantium sine vlla prorsus causalitate vnius in alium.

39 Tertiò probatur inter passiones entis nullum seruari ordinem prioris, & posterioris, sed omnes & singulas immediatè ab ente fluere æquè primò, si considerentur secundum id, quod à parte rei important; Et ratio est, quia falsum est, quod quandocunque aliquod subiectum plures habet passiones, debeat inter eas indispensabiliter esse aliquis ordo ex natura rei causalis, itaquod vna promanet a subiecto mediante alia, aut saltim quasi plurium effectuum ab eadem causa, nec enim quoad hoc ratio cogens adduci potest, aut regula generalis assignari, sed varie speculandum est, & discurrendum iuxta variam diuersorum subiectorum naturam, & conditionem; aliquando enim ordinem inter se essentialem, seu causalem seruare possunt, vt Doctor docet de passionibus quantitatis 5. Metaph. q. 9. nam ex impenetrabilitate oritur diuisibilitas quantitatiua, & per instrumenta corporea, ex diuisibilitate mensurabilitas; & Arist. docet 1. Phys. de passionibus materiæ, vbi propterea vult materiam esse ingenerabilem, & incorruptibilem, quia est omnibus formis subijcibilis, aliquando seruant tantummodo ordinem quasi effectuum ab eadem causa, vt patet de potentia cognitiua, & appetitiua in animali, licet enim hæc illam ex natura rei supponat, quia appetitus in animali non fertur in incognitum, nihilominus appetitiua non oritur à cognitiua, neque ab illa causatur; aliquando demum nullum prorsus ordinem inter se seruant, sed omnes & singulæ æquè primo a communi subiecto fluunt, ac illi conueniunt, vt constat in multis alijs passionibus, nam infinito v. g. quamplures tribui solent affectiones, vt esse ignotum, esse immensurabile, non suscipere maius, vel minus, & aliæ, quæ illi æquè primò conuenire videntur, nec vna prius, quam alia; Quamuis ergo in proposito nostro ens plures habeat passiones, non idcircò asserendum est statim has esse inuicem ordinatas vel ordine causali, vel quasi effectuum ab eadem causa, nisi ad hoc aliqua ratio cogens afferatur, quia multitudo causarum, vel præsuppositio multorum vitanda est, quantum fieri potest, nisi vrgenti ratione ad eam asserendam compellamur; cum igitur in proposito talis vrgens ratio non appareat, si considerentur secundum id, quod à parte rei important, probabilius est omnem talem ordinem inter passiones entis negare; quod autem nulla sit talis vrgens ratio constabit, tum soluendo rationes in oppositum; tum quia talis ratio, & ordo vtique ex natura ipsarum passionum spectari deberet, sed natura ipsarum pro statu isto nobis non innotescit conceptu proprio, sed vel disiunctione circumscribetur, vel negatione, vel per habitudinem rationis, ac denominationem extrinsecam, vt seq. disp. constabit; quæ vtique non exprimunt nobis adamussim naturam, & conditionem earum passionum, vt sunt in ente, quia vnitas est quid positiuum; & veritas, ac bonitas enti conueniunt vt natura præcedit quodcunque ens prædicamentale, ac determinatum, vnde solum pro captu nostro explicantur per habitudinem ad intellectum, & voluntatem, cæterum à parte rei, quemadmodum ens est prius natura ipsa anima, ita suas habet passiones independenter ab existentia, siue actuali, siue possibili ipsius animæ, ac potentiarum eius.

40 Quartò tandem additum est in conclusione, si talis ordo datur, esse cognitu difficilem, vt ostendamus non esse prorsus improbabile

babile

babile dari talem ordinem inter passiones entis apud Scotum; falsum enim est, quod ait Tataret. 1. Met. qu. vn. talem ordinem in eius sententia esse fictitium, ac improbabilem; quamuis enim Doctor 1. d. 39. dicat esse difficilem, non tamen inquit esse infinitum, vel impossibilem, fictitium, vel improbabilem; quod autem sit difficilis, constat ex probatione præcedentis particulæ, cum enim assignari nequeat regula generalis pro ordine plurium passionum ab eodem subiecto manantium, neque hic ordo constare possit, nisi agnitis singulis illis passionibus sub conceptu proprio, ac intimè penetrata communis subiecti natura; consequens est, vt sit valdè difficile in proposito talem ordinem assignare inter passiones entis tam simplices, quam disiunctas, quia illas sub proprio conceptu non attingimus, sed per notiones extraneas, & circumlocutiones; vnde etiam Ant. And. 1. Met. q. 1. postquam ordinem assignauit inter passiones simplices Vnum, Verum, Bonum, curam relinquit subtiliori Doctori ordinem assignandi, ac vestigandi inter alias; ob quam difficultatem Doctor cit. 1. d. 39. ex suo modo loquendi, vt ibi Bargius adnotauit, ad partem negatiuam declinare videtur, quod nempe non detur talis ordo inter passiones entis, atque ideò in nostra conclusione hanc statuimus, vt probabiliorem affirmatiua, licet istam non prorsus improbabilem censeamus, vt Tatar. aiebat. Hic verò reticere non possum ineptiam quandam Blasij a Concep. qui disput. 24. Met. qu. 7. quærens ordinem inter Bonum, & Verum, citat vnam sententiam asserentem bonum antecedere verum, & ait haud dubiè Scotum cum suis sequacibus in hanc inclinare, quia sicut voluntatem intellectui præferunt, ita quoque obiectum voluntatis obiecto intellectus præferent, vt eundem ordinem inter obiecta potentiarum constituant, quem constituunt inter potentias. Insulsa equidem argumentatio, Scotus, & Scotistæ intellectui voluntatem præferunt, ergo tenentur asserere verum, quod est obiectum intellectus, præcedere bonum, quod est obiectum voluntatis; nam vel in antecedente est sermo de prælatione, & præcedentia ordine dignitatis, & perfectionis, vel ordine naturalis præsuppositionis; si primum, quo sensu re vera Scotus, & Scotistæ voluntatem præferunt intellectui, vt dictum est disp. 7. de Anim. q. 5. quæ quæso consequentia ex prioritate dignitatis, & perfectionis infert prioritatem naturalis præsuppositionis, de qua est quæstio, cum potius priora generatione sint posteriora perfectione ex 9. Metaph. si secundum, edisserat vbi Scotus, vel aliquis eius asecla ita voluntatem præferat intellectui; falsam ergo sententiam Scoto, & Scotistis impingit, & ex falsiori fundamento.

41 In contrarium Primo obijcit Pasqualig. probans necessarium esse aliquem ordinem inter passiones entis, quia si nullam inter se haberent connexionem, sed omninò disparatè; sanè constituere non possent eandem omninò indiuisibilem quidditatem, quæ enim disparatè se habent, non possunt in vnum per se vniri; & sicut entia physica disparata non possunt facere vnum per se physicum, ita nec etiam rationes Metaphysicæ vnum per se Metaphysicum; cum ergo passiones entis sint veluti plures conceptus inadæquati simul concurrentes ad constituendam entis formalitatem, necessariò debent esse inuicem connexæ, & subordinatæ ordine prioris, & posterioris. Resp. hoc argumentum multa assumere, & subsumere falsa, falsum quidem assumit, dum supponit passiones constituere rerum quidditates; non enim eas constituunt, cum rei conueniant in secundo modo dicendi per se, sed constitutas supponunt per prædicata quidditatiua, eo autem modo quo passiones concurrunt ad complementum, & integritatem sui subiecti; veluti perfectiones eius secundariæ, planè hoc non præstant se inuicem adunando vnitate vnionis per modum actus, & potentiæ, sed potius seipsas in eodem subiecto adunando vnitate identitatis, vt notat Doctor 2. d. 12. q. 2. ad 1. princ. quod vtique fieri potest immediatè pullulando omnes ab eadem radice essentiæ subiecti æquè primo, & non vna post aliam; subsumit deindè etiam falsum, dum ait passiones entis se habere velut conceptus inadæquatos eius formalitatem adæquatè constituentes; hoc enim suprà refutatum est, tum quia formalitas, seu conceptus entis, vt sic, est simpliciter simplex, tum quia falsum est loquendo in vniuersum passionem constituere quidditatem subiecti.

42 Secundò obijcitur ordinem re vera reperiri inter vnum, verum, & bonum, quia vnitas importat formalitatem absolutam, quæ explicatur per indiuisionem in se sine respectu ad aliud, bonum autem, & verum explicantur per respectum ad aliud scilicet ad intellectum, vel voluntatem, vel per habitudinem ad aliquod aliud, extrinsecum; certum autem est absolutum præcedere respectiuum. Deindè si verum & bonum inter se conferantur, satis de se constat Verum præcedere bonum, quia bonitas quodammodo fundatur in veritate, vt enim sanitas bona sit, supponitur esse veram sanitatem, nam si sit ficta, non erit bona, & sic de aliis; tum quia verum dicit ordinem ad intellectum, bonum ad voluntatem vt earum obiecta, cum igitur intellectus sit potentia prior voluntate, idem quoque dicendum erit de vero respectu boni.

Resp. hæc, & similia argumenta re vera nil aliud probare, nisi quod dictum est num. 38. eum ordinem inter vnum, verum, & bonum statui posse supposita illa explicatione Vnitatis, veritatis, & bonitatis; quod si alio modo explicentur, alio modo quoque poterunt ordinari, nam si verum explicetur, per negationem entis ficti & apparentis, sic videtur præcedere vnum, prius enim dicere valet hoc est verum aurum, quam vnum aurum, si enim non esset verum aurum in hoc sensu, sed apparens, & fictum, nec aurum nec vnum esset; & si bonum sumatur pro eo quod est in se absolutè integrum, & perfectum; sic bonum videtur præcedere verum, & vnum, nam prius est rem esse in suo esse constitutam, & perfectam, quam esse indiuisam in plura, & quam esse veram, ideò enim vera censetur, quia nihil entitatis ei deest in proprio genere, si enim aliquid tale auro deesset, aurum verum non esset; & si sanitati aliquid deesset in eo genere requisitum, non erit vera sanitas; iuxtà ergo variam acceptionem, & explicationem illarum passionum variatur ordo inter illas, atque ideò quo pacto debeant passiones entis secundum quod explicantur à nobis ordinari, plenè constare non poterit, nisi completo tractatu singularum, & ideò de hoc ordine in præsenti nihil certi, ac determinati tradere possumus. Dices cum Blasio à Concep. qualis est ordo inter potentias, talis etiam est inter earum obiecta; cum igitur Intellectus præcedat voluntatem, consequenter bonum quod est voluntatis obiectum, debet verum præsupponere, vt obiectum intellectus, quia quocunque modo explicentur verum, & bonum, semper hoc habent, quod sunt obiecta intellectus, & voluntatis, vndè semper retinent ordinem illarum potentiarum. Resp. in primis maiorem, & minorem esse dubitabiles, illa enim maior propositio, quamuis dicat esse S. Thomæ, vel est falsa, vel indiget declaratione, si enim sic absolutè sumatur, potius sua opposita videtur vera, nimirum talem ordinem inter potentias reperiri, qualis est inter earum obiecta, quia ex 2. de Anim. potentiæ, & actus specificantur per obiecta, non è contra, si ergo potentiarum specificatio sumitur ab obiectis, etiam & illarum ordo, non autem è contra; minor deindè non est absolutè vera, nimirum verum, & bonum, vt sic, esse obiecta intellectus, ac voluntatis, nam oppositum probabilius est, ens nimirum vt sic, & in tota sua latitudine esse intellectus, ac voluntatis obiectum ex dictis in lib. de Anima. Tandem etiamsi totum concedatur, non concludit verum præcedere bonum, vt sunt passiones entis, sed tantum vt sunt obiecta illarum potentiarum, vel vt explicantur in ordine ad illas potentias.

43 Denique adduci possent in oppositum auctoritates Scoti suprà relatæ pro alia sententia ex 5. Metaph. qu. 9. & 1. d. 17. qu. 2. vbi talem ordinem admittit inter plures passiones eiusdem subiecti; & quamuis in 1. loco videatur de passionibus quantitatis specialiter loqui, tamen in 2. loco vniuersaliter loquitur de quocunque subiecto plures passiones habente; & præsertim loc. cit. in Reportatis q. 1. prolog. expresè loquitur de passionibus entis, & inquit passionem posteriorem posse demonstrari per priorem, quo Bargius cit. plura alia loca adducit ex Doct. vt in 3. d. 24. quæst. 2. & 4. d. 2. q. 3. & quol. 14. art. 3. Hæc tamen omnia loca facilis sunt explicationis, nam 5. Met. qu. 9. loquitur solùm de passionibus quantitatis, & non in vniuersali; in 1. autem d. 17. q. 2. non loquitur auctoritatiuè, quia affert eam propositionem arguendo ad partem negatiuam, vt notauit Bargius loc. cit. vel illa propositio accommodatè intelligenda est, & non omninò vniuersaliter, quia vt diximus vbi plures sunt passiones, nec opus est immediatè omnes, ac æquè primò à subiecto fluere nec ordine essentiali, seu causali, nec ordine quasi effectuum ab eadem causa; sed pro natura & conditione tum subiectorum, tum ipsarum passionum discurrendum est. Ad alias auctoritates, & præsertim ad eam ex Report. inquit Bargius Doctorem ibi loqui conditionaliter, nimirum si passiones entis sunt inuicem ordinatæ essentialiter, & causaliter; vel magis expeditè dicendum, quod loquitur de passionibus entis, non secundum id, quod à parte rei important, sed secundum id, quo explicantur à nobis, nam per hoc, vt dixi, nedum explicari, & conciliari possunt diuersa Scoti loca non satis inter se consona; sed etiam dissentientes Scotistarum opiniones, qui omnes, dum inter passiones entis ordinem posuerunt, planè de illis locuti sunt secundum eam formalitatem, per quam modò à nobis explicantur.

QVÆSTIO IV.

An passiones entis possint de ipso demonstrari, & quomodo.

44 PRo titulo quæsiti notandum, quod cum duplex sit genus demonstrationis, vt habetur 1. Post. vnum ostensiuum, & à priori, aliud verò per deductionem ad impossibile, non quærit titulus de demonstratione secundi generis, sic enim apud omnes exploratum est passiones de ente demonstrari posse, hac siquidem via non solum mediatæ propositiones, sed etiam immediatæ deduci possunt, sed quæstio est de primo demonstrationis genere, adeout sensus sit, num affectiones entis possint demonstratione ostensiua, & à priori de ente demonstrari. Negant quamplures Scotistæ, & Thomistæ passiones entis esse hoc pacto de ipso demonstrabiles, quibus videtur fauere Doctor 1. d. 39. & 2. d. 12. qu. 1. verbis expressis postea referendis, ita Tatar. 1. Metaph. qu. vn. art. 1. vbi consequenter negat Metaph. esse scientiam, prout 1. Post. definitur, sed ait esse scientiam, vt nomen scientiæ extenditur ad notitiam, quæ habetur de propositionibus immediatis; cui opinioni subscribunt Vigerius 1. d. 39. & Bargius ibidem & q. illa An Metaphysica sit scientia, qui

tamen

tamen ne viderentur apertè negare Metaph. esse verè, & propriè scientiam, dixerunt non esse scientiam ratione subiecti vniuersalis, idest ex ea parte, qua agit de ente, suisque passionibus, & alijs transcendentibus, quia ens inquantum ens, cum non sit definibile, consequenter caret modo ad eas demonstrandas; addunt tamen esse scientiam ratione obiecti principalis, qui est Deus, & ratione partium subiectiuarum ipsius entis, quia talium passiones sunt de ipsis demonstrabiles per suas definitiones; hanc etiam tenet Saxius tom. 1. suæ Catast. q. 2. art. 3.

Alij verò communiter concedunt passionis entis esse de ipso demonstrabiles; sed quo pacto id fieri possit, non eodem modo declarant; qui enim præcedenti quæst. asserebant passiones entis esse inter se essentialiter ordinatas, dicunt passiones posteriores esse de ente demonstrabiles per priores, vt bonitatem per veritatem, & hanc per vnitatem, ita Ant. And. Tromb. & Zerbius ibi citati, & sequitur Soncin. 4. Metaph. quæst. 17. Quod si quæras ab istis de prima passione, cum sit demonstrabilis de ente. Affirmant aliqui demonstrari posse, non quidem per aliquam priorem, cum ipsa supponatur esse omnium prima, sed per conceptum quidditatiuum entis. Negant alij, propterea quod nec ens, nec talis prima passio definiri possunt, sed omnino simpliciter simplices conceptus habent, vndè fit vt prima passio remaneat indemonstrabilis, ita tenet Ant. And. quem sequitur Soncin. loc. cit. Alij verò negantes talem ordinem inter passiones entis absolutè asserunt esse demonstrabiles per rationem ipsam entis; ita tenent Liches. & Paulus Scriptor qu. 3. prolog. & 1. d. 39. quos licet in hoc Bargius appellet friuolos Scotizantes, postea tamen constabit scotizare melius ipso; & hæc est communis Recentiorum sententia, quam sequitur Suarez disp. 3. Metaph. sect. 3. Pasqualig. disp. 3. sec. 2. nu. 8. & alij passim.

45 Dicendum Primò passiones entis esse de ipso demonstrabiles. Hæc Conclusio expressè traditur à Doctore in prolog. Met. vbi ait proprium esse huius scientiæ demonstrare per causas vniuersales passiones vniuersalissimas, & per essentialia cuiuslibet, non inquantum hoc, sed inquantum entia sunt; & q. 3. prol. ad 3. 1. qu. vbi ait opus non esse principia scibilis esse principia in se ipsius subiecti, quia entis, inquantum ens, quod ponitur subiectum Metaph. nulla sunt principia, quia tunc essent cuiuslibet entis; sed oportet cuiuslibet subiecti esse principia, per quæ demonstrentur eius passiones de eo, ex quibus principijs, tanquam ex medijs demonstrationis formantur principia complexa, sicut propositiones per se notæ; hoc modo cuiuslibet subiecti possunt esse principia quantuncunque imprincipiati respectu suarum passionum; hæc Doctor, quibus apertè docet ens habere passiones de ipso demonstrabiles. Et rursus ibidem in solutione ad 2. 2. quæst. collat. habet, quod Metaph. non est de Deo, tamquam de primo subiecto, quia præter scientias speciales oportet esse aliquam communem, in qua probentur in communi omnia, quæ sunt communia illis specialibus, & in qua tradatur cognitio passionum de ente, quod vtique non fit nisi illas de ipso demonstrando. Ac denique eam expressè tradit Arist. 4. Met. ab initio, vbi cum dixisset Metaph. considerare ens, inquantum ens, & quæ illi insunt, scilicet affectiones, addit statim ob id & principia prima considerare teneri, hoc ipso significans passiones de ipso ente demonstrabiles esse.

Probatur insuper validissimis rationibus ex Ant. And. & Tromb. cit. quia si passiones entis non essent de ente demonstrabiles, tria præcipua sequerentur absurda. Primum est, quod in Metaph. nulla daretur demonstratio, Consequentia patet, quia in demonstratione solet passio ostendi de suo primo, & adæquato subiecto; Probatur falsitas, seu absurditas consequentis, quia proprium est Metaph. definire per essentialia simpliciter, & demonstrare per causas essentiales simpliciter priores & notiores, ac etiam per principia entis simpliciter, inquantum ens est, vt vult Arist. 4. & 6. Met. in principio, ergo in ea verè fieri poterunt demonstrationes. Nec respondere valet cum Bargio posse demonstrari passiones de obiecto principali in Metaph. Quod est Deus, & de partibus subiectiuis ipsius entis, quæ sunt propriè definibiles. Nam Arist. cum dicat loco citato Metaph. demonstrare per principia entis simpliciter, inquantum ens est, & per causas essentialiter priores, & notiores, planè voluit in Metaph. fieri demonstrationes de ipso ente, vt ens est. Tum quia præcipuè demonstrationes, quæ in scientia fieri solent, versantur præsertim in ostendendis passionibus de adæquato subiecto scientiæ, ergo non debet Metaph. id denegari.

46 Alterum absurdum est, quod Metaph. non esset sapientia, contra id, quod docet Arist. in prol. Met. prob. consequentia, quia vt ait ibid. Arist. sapientia est maxime scientia, scientia verò est notitia conclusionis demonstratæ ex 1. Post. ergo si Metaph. non est scientia, neque etiam erit sapientia. Nec suffragatur, quod Tatar. ait Metaph. esse scientiam, quæ habetur de propositionibus immediatis, atque ideo esse verè sapientiam. Quia principiorum immediatorum notitia nec scientia, nec sapientia dicitur, sed intellectus ex 2. Post. vnde Metaph. intellectus esset, & non sapientia. Tum quia Arist. loc. cit. in prol. Metaph. docet sapientiam debere esse verè scientiam & maximè scientiam prout definitur 1. Post. eatenus enim ibi probat Metaph. esse sapientiam, & maximè scientiam, quia scilicet circa altissimas causas versatur, & conclusiones in prima absolutè principia resoluit; qua de causa dictum est disp. 1. nu. 69. Metaph. ex hoc quod est sapientia, non dimittere rationem scientiæ; hoc enim quod est esse sapientiam, non aliquid tollit ab ea ad rationem scientiæ pertinens, sed solum addit, quod sit talis scientia, quæ ad suas conclusiones procedat ex primis principijs, ac altissimis causis. Tum quia, vt benè notauit Tron bet. cit. 4. Met. q. 4. cum de ratione formali scientiæ, vt sic, sit esse habitum, quo cognoscuntur conclusiones per principia demonstratiua; siue demonstratio procedat ex causis inferioribus, sicut est in scientia, quæ distinguitur contra sapientiam, siue ex causis altissimis, sicut est sapientia, constat quod principia demonstratiua reperiuntur tam in causis altissimis, quam in inferioribus, & ex consequenti, quod habitus, qui est sapientia, est etiam scientia, prout scientia est ille habitus, quo assentitur conclusioni deductæ ex principijs necessarijs, & per se.

Vltimum absurdum, quod ex opposita sequitur opinione, est quod Metaphysica, nedum non esset omnium scientiarum præstantissima, vt ait Arist. sed potius esset omnibus vilior, & deterior; Probatur consequentia, quia perfectionis est in quacunque scientia, quod in ipsa demonstrentur affectiones de suo proprio, & adæquato subiecto dicente Arist. 1. Post. vna scientia est vnius generis subiecti partes, & passiones eius considerans, ergo si id non potest facere Metaph. vt inquiunt Aduersarij, fatendum est esse facultatem omnibus alijs deteriorem, atque viliorem, ac proindè iure meritò carpit eos Ant. And. loc. cit. quod Metaphysicam vilificent, dum eam negant demonstrare posse affectiones de suo adæquato subiecto; maximè cum ipsa consideret prima principia demonstrationis, quibus vtuntur aliæ scientiæ demonstrantes, vt patet ex 4. & 6. Met.

47 Dicendum secundo passiones entis posse de ipso varijs modis demonstrari. Et quidem primò demonstrari possunt per rationem, & conceptum quidditatiuum ipsius entis, vt manifeste Doctor innuit q. 3. prolog. cit. nam est præcipua subiecti scientiæ conditio, quod per eius quod quid est affectiones de ipso demonstrentur, cum igitur ens sit subiectum Metaph. adæquatum, consequens est vt de ipso demonstrentur propriæ affectiones in Met. per eius quod quid est. Tum quia illud quod est prius altero naturaliter, quod quidem alterum ab ipso essentialiter dependet, potest esse medium sciendi posterius naturaliter; sed ratio entis, & affectiones entis ita se habent, quod ratio entis naturaliter est prior affectionibus, & istæ essentialiter ab illa dependent, ergo ratio entis verè poterit esse medium sciendi, & demonstrandi affectiones de ipso. Conf. & est à ratione deducta ex Doctore loc. cit. quia in qualibet scientia dantur principia, ex quibus demonstratiuè procedit ad suas conclusiones, ergo hoc idem concedendum est Metaph. dum scientifico modo ens considerat, vt suum proprium, ac adæquatum obiectum; ne igitur detur processus in infinitum sistendum est in aliquo primo principio indemonstrabili, & vniuersali, intra seriem demonstrationis ostensiuæ, de qua hic loquimur; sed planè hoc principium primum in tali demonstrandi genere desumi non potest, nisi ex definitione, aut explicatione ipsius entis, quia ipsum est omnium primum intra abstractionem Metaphysicam, & est radix & causa saltim virtualis harum passionum; ergo sicut in alijs scientijs ex quidditate obiecti demonstrantur passiones, ita etiam dum Metaph. circa ens versatur, debet ex quidditate eius demonstrare ipsius passiones, tanquam ex radice, ex qua proueniunt, & per quam ipsi conueniunt, vnde vnitas v. g. ita poterit de ente demonstrari per eiusdem essentiam; quod habet essentiam habet quoque indiuisionem eiusdem essentiæ, atque ideo vnitatem, alioquin essentiam non haberet, sed ens essentiam habet, ergo & indiuisionem eius; & sic de alijs passionibus.

48 Dices in his, & similibus demonstrationibus maiorem propositionem non esse conclusione notiorem, & minorem esse prorsus identicam, & ideò non esse bonas demonstrationes, & ostensiuas, quia ex tribus terminis non constarent, neque ex notioribus essent. Contra, quia licet transcendentia propriè definitionem non habeant tamen eorum quidditas potest à nobis terminis clarioribus notificari, ac declarari, cum nulla ratio sit adeò abstracta, quin per aliorum terminorum declarationem adhuc magis nobis innotescere possit; ergo hoc sufficit, vt maior propositio sit notior conclusione, & minor non sit omninò identica, atque ideò constituere possint demonstrationem ostensiuam, quæ aliquam scientiam a priori de passionibus entis parere sit apta. Confirmatur, quia vt dixi disput. 1. Log. quæst. 4. artic. 2. loquendo de distinctione definitionis a definito, ne propositio sit identica, sufficit vt idem confusè, & inadæquatè conceptum dicatur de seipso adæquatè concepto, vel è contra idem clarius conceptum dicatur de seipso confusè concepto; & ne petatur principium, sufficit vt per rem distinctè cognitam probetur eidem confusè cognitæ aliquid conuenire; sed hoc totum contigit in proposito, cum enim passiones de ente demonstrantur, assumitur namque pro medio conceptus eius quidditatiuus constans clarioribus terminis; ergo satis est ad conficiendam demonstrationem, qua ostensiuè passiones entis de ipso probentur, licet non interueniat definitio propriè dicta, qua carent transcendentia. Tum quia ex ibi dictis etiam quando in demonstratione assumitur pro medio definitio propriè dicta, hæc vtique non differt a definito penes rem significatam, sed tantum penes modum significandi, quia quod definitum significat confusè, hoc ipsum significat definitio distinctè 1. Physic. tex. 5. ergo si hæc differentia sufficit, vt definitio, & definitum sint diuersi termini in demonstratione, & vt maior sit notior conclusione,

ne, neque in conclusione petatur principium, etiam suo modo valebit in proposito, quia quidditas entis distinctiua declaratur per eiua conceptum quidditatiuum, quo dicimus esse illud, cui non repugnat esse, quam per purum nomen entis. Tum quia in communi sententia etiam prima rerum genera propriè non definiuntur per genus, & differentiam, & tamen adhuc passiones de illis demonstrantur per suos conceptus essentiales, ergo ad demonstrationem conficiendam satis est, quod medius terminus clarioribus terminis eundem conceptum explicet, qui minor extremitas importat confusè, hoc enim tantum sufficit, vt connexio maioris extremitatis cum medio termino nobis notior sit, quam connexio eiusdem maioris extremitatis cum minori in conclusione, ideoque verè causa esse possit nobis inferendi, & cognoscendi conclusionem.

Denique supposito ex prima conclusione passiones entis esse demonstrabiles, necessario fateri debemus posse de ipso demonstrari per eius quodquid est; Probatur consequentia, quia si dicas vnam passionem per aliam demonstrari, & posteriorem per priorem; quæro de prima omninò passione, an sit demonstrabilis, nec ne; non secundum, hoc enim directè impugnant rationes allatæ pro prima conclusione; Si dicas esse demonstrabilem; cum hoc esse non possit per adhuc aliam priorem passionem, quia conceditur hæc esse prima omnium; non aliud remanet dicendum, quam demonstrari posse per ipsam rationem entis; quod si semel hoc admittitur de prima passione, pari ratione idipsum de cæteris asseri poterit, ac debebit.

49 Deindè concedi etiam potest, si datur ordo prioris, & posterioris inter passiones entis, vt probabile esse diximus num. 40. passionem posteriorem posse per priorem demonstrari; quandocunque enim datur talis ordo inter plures eiusdem subiecti passiones, tanquam probabile docet Doctor passionem posteriorem posse demonstrari per priorem q. 1. prolog. & 3. d. 14. qu. 2. & 4. d. 11. qu. 3. & quol. 14. art. 3. Verum tamen est nullam ex his demonstrationibus esse propter quid, & à priori simpliciter, & absolutè loquendo, vt dictum est disp. 18. Log. qu. 2. art. 2. & ratio est, quam ibi attulimus, quia vel ordo prioris, & posterioris inter plures passiones ab eodem subiecto fluentes est tantummodo quasi effectuum ab eadem causa, vt regulariter contingere solet, & tunc certum est, cum passio prior assumitur, vt medium ad demonstrandam posteriorem, non conficere veram demonstrationem propter quid, & à priori, quia omnis talis demonstratio esse debet per veram & propriam causam, nedum in cognoscendo, sed etiam in essendo, aut formalem, aut saltim virtualem; itaquod medium assumptum pro aliqua passione demonstranda sit illius causa physica, vel Metaphysica, aut saltim taliter se habeat in ordine ad illam, quod si ea causaretur, non nisi ab illa causa proueniret, quæ pro medio assumitur, vt explicatum est part. 2. inst. Logic. tract. 1. c. 4. si ergo prior passio non est causa posterioris in essendo, sed tantum in cognoscendo, non efficit demonstrationem propter quid, & à priori, sed potius quia, & à posteriori, quia est per causam tantum in inferendo, & in cognoscendo. At si passiones inter se seruant ordinem prioris, & posterioris etiam in ratione causæ, & effectus, itaut posterior dimanet à subiecto mediante priori, neque adhuc posterior potest per priorem demonstrari propter quid, & per demonstrationem potissimam, quia licet vna passio sit causa alterius nedum in cognoscendo, sed etiam in essendo, adhuc tamen talis demonstratio non foret ex immediatis, vt loc. cit. in Logica diximus disp. 14. q. 2. art. 2. quia prima passio non faceret cum subiecto propositionem immediatam, cum & ipsa de subiecto demonstrari possit per rationem eius quidditatiuam; Cum igitur in proposito nostro, si inter passiones entis reperitur aliquis ordo, non sit propriè causalis, sed potius quasi effectuum ab eadem causa, vt dictum est num. 38. vel si est causalis, prima tamen passio adhuc sit demonstrabilis per rationem quidditatiuam ipsius entis; sequitur sic demonstrando de ente vnam passionem per aliam; confici non posse demonstrationem in rigore propter quid, & à priori; quia vel demonstratio non erit per causam, vel saltim non erit ex immediatis; vndè vt tales demonstrationes essent propter quid, & à priori, defendi deberet cum Ant. And. passiones entis esse inuicem ordinatas in ratione causæ, & effectus, & primam passionem esse de ente indemonstrabilem, & cum subiecto efficere propositionem immediatam, ac per se notam, quod est valdè difficilè tueri, cum vnaquæque passio vniuersaliter loquendo de suo proprio subiecto demonstrari possit per eius definitionem, aut conceptum quidditatiuum.

50 Postremò probari, & demonstrari possunt passiones de ente etiam per illud primum principium Metaphysicum, *impossibile est idem simul esse, & non esse*, illud enim tantæ virtutis est, vt energia sua valeat nedum conclusiones, & alia principia confirmare per deductionem ad impossibile, vt dictum est disp. præced. q. 4. sed etiam propter quid, & à priori; potest autem præsertim deseruire ad demonstrandam primam passionem de ente, quæ est Vnitas, & de qua est maior difficultas; aliæ enim passiones demonstrari possunt vna per aliam, posterior nempè per priorem, vnitas autem cum sit omnium prima nequit hoc pacto demonstrari de ente, vndè si negetur posse demonstrari per conceptum entis quidditatiuum, nulla alia restat via ipsam demonstrandi, nisi per præfatum primum principium in ipsa ratione entis fundatum; ex eo namque quod in ratione entis fundatur assumi potest ad demonstrandam primam passionem, vt potè quia per ipsum causam habemus huius primæ passionis; potest autem sic erigi demonstratio; Quod separat ens à non ente facit illud in se indiuisum, & à quocunque quod non est ens diuisum, & sic consequenter vnum, talis enim diuisio, ac indiuisio importatur, & datur intelligi per vnitatem entia, sed ratio entis per se primo rem à non ente diuidit, eamque in seipsa indiuisam reddit, quia idem nequit simul esse, & non esse, ergo facit vnum, & indiuisum in se. Ex eo igitur, quod illud primum principium in ratione ipsa entis immediatè fundatur, & radicatur, constat quo pacto deseruire potest ad demonstrandum à priori primam passionem de ente, casu quo negaretur, quod possit demonstrari per eius conceptum quidditatiuum, vt de facto quamplures negant. Hoc autem negant, non quia omnis prima passio sit indemonstrabilis de suo primo subiecto, sed solum quia ens habet conceptum simpliciter simplicem, vbi enim subiectum habet conceptum sui expressiuum resolubilem in priores conceptus, qui distinctè exprimunt, quod subiectum confusè exprimit, tunc per rationem subiecti, tanquam per medium notius, & distinctius bene concedunt posse primam affectionem demonstrari de suo subiecto primo sine petitione principij, aut assumptione propositionum identicarum.

51 In oppositum arguitur passiones entis non esse de ipso demonstrabiles, quia duplici tantum via potest aliqua passio demonstrari à priori de suo subiecto, vel scilicet per eius definitionem, quæ solet esse medium in demonstratione potissima, vel si sunt plures passiones ab eo ordinatè fluentes, poterit vna demonstrari per aliam; at neutro modo possunt passiones entis de ipso demonstrari, ergo &c. Maior patet à sufficienti diuisione, vno enim vel altero ex illis modis vtuntur, qui tuentur passiones entis esse demonstrabiles; Probatur minor quoad vtramque partem, nam vt constat ex præcedenti quæstione, passiones entis omnes, & singulæ æquè primo ab ente dimanant; & si datur inter eas ordo prioris, & posterioris, nequit esse causalis, sed tantum plurium effectuum ab eadem causa, atque ideò prior nequit esse causa inhærentiæ posterioris, neque consequenter erit demonstratio propter quid, & à priori, vbi præmissæ debent esse causa conclusionis, non solum quoad illationem, sed etiam quoad inhæsionem prædicati cum subiecto; vel tandem si talis ordo causalis inter illas reperitur, saltem omninò prima remanet indemonstrabilis; Quod autem neque valeant demonstrari per conceptum entis quidditatiuum probatur, quia demonstratio debet esse ex notioribus, vndè ritè passio demonstratur de suo subiecto, quando tale subiectum veram, & propriam habet definitionem, quia definitio per genus, & differentiam exprimit distinctè, quod definitum importat confusè; at quando subiectum non est definibile, sed habet conceptum simpliciter simplicem, vt est in proposito de ente, non potest ex hoc capite passio demonstrari de subiecto, qua de causa Doctor 1. d. 39. lit. C. & 2. d. 12. q. 1. D. inquit affectiones entis esse de ente indemonstrabiles; quia ens non habet definitionem, sed conceptum simpliciter simplicem. Tum quia si omnes, & singulæ passiones entis de ipso demonstrantur per eius conceptum quidditatiuum, tunc demonstratio non erit ex proprijs; si enim assumatur vt medium ad probandum, quod ens est vnum, est verum, est bonum, & sic de alijs disiunctis, tunc non erit vnaquæque passio ex causa propria, quæ sibi soli competat, demonstrata, & sic non erit ex proprijs, sed ex communibus.

52 Resp. negando minorem quoad vtramque partem, vtraque enim via possunt de ente demonstrari, vt diximus; & præsertim prima via satis erit idonea, si passiones entis ab ipso ordinatè fluunt à parte rei, quod non esse prorsus improbabile diximus; vel saltim ita explicentur à nobis, vt vna conueniat enti mediante alia, quamuis re vera fateamur tales demonstrationes non esse propter quid, & potissimas, quia saltim vna propositio semper erit mediata, nempè illa, in qua prima passio enunciatur de subiecto; illa namque non omninò indemonstrabilis remanebit, sed ostendi poterit à priori de ipso ente vel per eius rationem quidditatiuam, vel per primum principium Metaphysicum in entis ratione fundatum ex dictis n. 50. Possunt etiam alia via demonstrari, quæ est magis vtique propter quid, & à priori, nempe per conceptum entis quidditatiuum, quamuis enim propria careat definitione, adhuc tamen conceptus ipse quidditatiuus entis traditur, & significatur per clariores terminos, quam ipsa entis quidditas incomplexè significetur, quod sufficit, vt connexio maioris extremitatis cum medio termino notior sit nobis, quam connexio eiusdem maioris extremitatis cum minori in conclusione, ideoque verè causa esse possit inferendi, & cognoscendi conclusionem, vt dicebamus n. 48. absque eo quod petatur principium, vel assumantur identicæ propositiones; Doctor autem loc. cit. cum ait passiones entis esse indemonstrabiles, quia non habet ens definitionem, quæ solet esse medium in demonstratione, satis constat, ipsum loqui de demonstratione potissima in omni rigore, quæ scientiam simpliciter parit in intellectu res adæquatè concipiente, qualem concedimus non generari per demonstrationem, in qua assumitur, vt medium ad demonstrandum, conceptus ipse quidditatiuus entis, qui licet clarè, & distinctè explicet quidditatem entis, non tamen ita clarè, & distinctè per partes; sicut definitio solet explicare definitum. Ad illud tandem, quod addebatur, negatur consequentia, quod tales demonstrationes non erunt ex proprijs, cum

enim

enim dicitur demonstratio esse ex proprijs, ita intelligi debet, vt principia sint causæ per se immediatæ, proximæ, & necessariæ passionis, & conclusionis, non autem remota, & mediata, quia tunc non essent propria; quare si contingat ab eodem subiecto immediatè plures pendere passiones, nullum est inconueniens, quod omnes & singulæ demonstreotur per illam causam, cum sit omnium causa proxima, & immediata; & sic in proposito dicitur nullum esse inconueniens, quod vnum, verum, & bonum, & si aliæ sunt entis passiones, de ipso demonstrentur per conceptum eius quidditatiuum, neque hinc sequitur tale medium esse commune, & non proprium.

53 Hanc etiam eandem tenet sententiam Smising. tr. 2. de Deo vno disp. 1. q. 1. n. 23. vbi ait, quod cum Doctor cit. a. d. 12. q. 1. negare videtur passiones entis posse de ipso demonstrari per conceptum eius quidditatiuum, loquitur de demonstratione a priori pressissimè sumpta, quæ pro medio assumit definitionem subiecti; non tamen negat Scotus, quin latius loquendo de demonstratione a priori, quæ pro medio assumit quidditatiuum conceptum subiecti, siue ille sit definitiuus, siue simpliciter simplex, possit passio entis in communi de ente in communi à priori demonstrari idest cognosci inesse enti immediatè per suam quidditatem simpliciter simplicem, tanquam subiecto passionem. Hic tamen notandum est, quod Saxius aduertit disp. 11. qu. 5. art. 5. n. 152. quod aliud est dicere passiones entis esse demonstrabiles idest aptas natas, quantum est ex se, de ente demonstrari, & aliud ipsas actu, & de facto demonstrari, sicut de facto mobilitas demonstratur de corpore naturali. Quamuis igitur propter difficultates allatas abstineret quis passiones entis posse de ipso modo de facto demonstrari, hoc tamen non tollit, quin sint demonstrabiles simpliciter, & absolutè loquendo saltim ab intellectu separato, per quod sufficienter saluatur dignitas Metaph. quia habet passiones de suo subiecto demonstrabiles, licet a nobis pro statu isto nequeant demonstrari.

54 Quæri solet, quo pacto de ente demonstreotur passiones disiunctæ. Ad hoc ait Doctor 1. d. 39. §. *quantum ad* 1. aliud esse loqui de toto disiuncto, & aliud de altera parte disiuncti, nam si de toto disiuncto sit sermo, idem prorsus dicendum est, quod de simplicibus, quod nempe sit demonstrabile, vel indemonstrabile à priori; at si loquimur de altera parte disiuncti, tunc rursus distinguendum est de membro perfectiori, vel imperfectiori, & si de primo sit sermo, vtique potest per aliud membrum imperfectius concludi, & demonstrari; si enim datur ens finitum, dependens, contingens, atque participatum, dari quoque oportet necessariò ens infinitum, independens, necessarium, ac imparticipatum, quia in talibus non posset enti particulariter inesse imperfectius extremum, nisi alicui enti inesset perfectius extremum, à quo dependeret; at si locutio fiat de membro imperfectiori, & ignobiliori, sanè nequit hoc extremum imperfectius, & ignobilius concludi, & demonstrari per extremum perfectius; non enim si perfectius est in aliquo ente, opus est imperfectius esse in alio ente, vt quod si datur ens infinitum, independens, & necessarium, detur itidem ens finitum, contingens, & dependens, nisi fortè illa disiuncta extrema essent correlatiua, quemadmodum se habent producens, & productum, causa, & causatum, ita Doctor loc. cit. 1. d. 34.

55 Quæri tandem solet de omnibus passionibus entis in vniuersum sumptis, an enti accidere dicantur; Et breuiter respondendum est, accidens dupliciter sumi posse ex Doctore 1. d. 2. q. 7. & alibi frequenter, vel physicè pro accidente de nouem prædicamentis, vndè dici solet accidens prædicamentale; vel Metaphysicè pro extraneo, & dici solet accidens prædicabile, quo pacto accidens dicitur omne id, quod est extra quidditatem illius, cui accidit, dicitque rationem aliquam extra rationem formalem subiecti, & hoc modo passiones dici solent accidentia sui subiecti. Itaque si accidens primo modo sumatur scilicet physicè, negandum est passiones accidere enti, siquidem sunt ei realiter identificatæ, ac vnam, & eandem realiter naturam dicunt cum ipso ente ex 4. Met. tex. 3. Immo in hoc sensu nulla passio vniuersaliter loquendo accidit proprio subiecto quia omnis talis in schola nostra identificatur cum eo; at loquendo de ente Metaphysicè, sic passiones entis enti dicuntur accidere, & vniuersaliter quælibet passio accidit proprio subiecto, quia non intrant definitionem, aut conceptum quidditatiuum eius, & vniuersaliter loquendo posterius semper dicitur accidere priori, passio autem semper est posterior suo subiecto, cum ab eius intrinsecis principijs fluat, & dimanet, ita docet Doct. 2. d. 3. q. 4. in fine.

DISPVTATIO QVINTA.

De passionibus simplicibus entis, scilicet Vnitate, Veritate, & Bonitate.

HActenus circà passiones entis in communi versati sumus, contemplando nimirum earum qualitatem, ordinem, distinctionem, & numerum, ac demonstrabilitatem; nunc ad considerationem earum in specie, & in particulari descendere opus est. Quoniam verò proprietates entis simplices, seu incomplexæ, vt sunt Vnitas, Veritas, & Bonitas, incomplexis, & disiunctis præferri solent, prius de illis sermonem instituemus in hac disp. postmodum de alijs in sequenti. Et tandem quia passiones ipsæ simplices saltim secundum id, per quod à nobis explicari solent, ita inuicem ordinantur, vt Vnitas Veritatem, & Veritas Bonitatem præcedat; omnes & singulas simul in hac eadem Disput. complectendo, prius de Vnitate erit sermo, deindè de Veritate; postremò de Bonitate.

QVÆSTIO PRIMA.

An Vnitas sit vera, & adæquata passio entis.

1 Irandulanus lib. de ente, & vno, & Scaliger. lib. de subtilit. exercit. 65. referunt Platonem negasse vnum esse veram, & propriam entis passionem, dicebat namque quod licet omne ens sit vnum, non tamen omne, quod est vnum, est ens, nam Deus apud ipsum erat vnus, nec tamen erat ens, pariter materia prima erat vna, nec erat ens, vndè concludebant vnum latius patere, quam ens. Sed quicquid sit de Platonis sententia, ac Sectatorum eius in hac re, certum est neque ea Peripateticis deesse, qui absolutè negent Vnitatem esse passionem entis adæquatam, si seorsim, & absolutè sumatur; aiuntque vnum, & multa simul sumpta esse passionem entis adæquatam, & neutrum ipsorum seorsim cum ente adæquari, ita Vasq. 1. p. d. 28. cap. 3. Fonsec. 4. Met. cap. 2. q. 5. sect. 7. & quidam Recentior suppresso nomine relatus à Pasqualig. tom. 2. Metaph. disp. 4.

Dicendum tamen est, Vnitatem esse passionem entis adæquatam, & cum ipso adæquatè conuerti adeo, vt omne quod est ens, sit vnum, & omne quod est vnum, sit ens. Conclusio est communis omnium Philosophorum, & præsertim Peripateticorum, quam ea professo docuit Arist. 4. Metaph. tex. 3. vbi ait *ens & vnum idem, ac vna natura sunt, propterea quod se inuicem sequuntur*, & lib. 10. Metaph. tex. 7. inquit *dicuntur autem æqualiter ens & vnum*, & tex. 8. sequitur in eandem rem, *quod autem idem quodammodo significat vnum, & ens, patet etiam ex eo quod æqualiter sequitur prædicamenta & in nullo est, nec in ipso quid, nec in ipso quale, sed similiter se habet sicut ens*; & hoc ipsum docuit D. Dionys. de diuinis nominibus cap. vlt.

Probatur etiam ratione, quia sicut cuiuscunque entis in specie vnica essentia est, ac vnica ratio, sic etiam entis in genere, alioquin nō iam ens esset, sed entia; ergo vnum est proprietas ab ente inseparabilis, ac illi prorsus adæquata, itaut impossibile sit concipere aliquid ens, aut per modum entis, nisi illud idem vnum, aut per modum vnius concipias, alioquin non ens, sed entia conciperentur; constat ergo vel ex ipso nomine entis, quod quicquid est ens, est vnum, quia si non vnum est, sed plura, vel multa, iam non est ens, sed entia. Sic etiam è diuerso vnum ex parte sua adæquatur cum ente, vnum namque illud dicitur, quod est in se indiuisum; vt inferius constabit ex ipsa Vnitatis definitione, sed ideò aliquid dicitur indiuisum, quia suum esse habet indiuisum, ergo omne indiuisum, & vnum est ens. Vndè vnitas sumitur in præsenti pro indiuisione eius, quod est, in plura quæ sunt, nempe entis in plura entia, in quo quidem significato ens, & vnum reciprocantur, sicut e contra reciprocantur multa, & entia.

2 Secundò illa est propria passio alicuius subiecti cum omni rigore, quæ conuenit omni, soli, & semper, sed ita est de vnitate respectu entis, conuenit enim omni enti, soli enti, & semper, ergo &c. Maior patet ex cap. de Proprio, probatur minor, & primò quod competat omni enti, nam omne ens reale vel est simplex, vel compositum; si est simplex, iam habet vnitatem simplicitatis, merito cuius non solùm est actu indiuisum, sed etiam est indiuisibile in plura, quia non constat ex diuersis partibus, in quas diuidi possit; si verò est compositum, iam habet vnitatem compositionis; per compositionem enim, cum fit ex per se actu, & per se potentia, fit vere per se vnum,

vnum, vt Doctor ostendit 3. d. 2. q. 2. vt magis postea declarabitur; tum quia esto compositum possit in suas partes diuidi, ex quibus componitur, per sui dissolutionem, tamen quamdiu manet compositum, semper manet actu indiuisum, atque ideò vnum. Item omne ens, aut omnis natura, vel est singularis, & indiuidua, vel communis (nam præter singularia concedendas esse naturas communes in singularibus existentes inferius suo loco disp. 8. demonstrabitur) si est singularis, habet suam vnitatem singularem, quæ inter omnes vnitates est maxima; si est communis, habet suam vnitatem formalem, quæ est quædam vnitas, vtique minor vnitate indiuiduali, sed maior vnitate vniuersalis, quam non habet natura communis à parte rei, sed tantum per intellectum præcisa à suis singularibus; cum ergo vnicuique enti propria conueniat vnitas suæ naturæ, ac conditioni proportionata, vt peculiaris eius passio, sic de vnitate in communi hinc inferendum erit, quod sit passio entis, vt sic, & in genere; si namque vnitas particularis, & determinata est passio determinati entis, consequens est, vt vnitas illimitata, & transcendens sit passio entis transcendenter sumpti. Quod etiam conueniat vnitas soli enti reali, de quo hic est sermo, satis de se constat; nam non ens, seu ens rationis non dicitur propriè vnum, sed tantum secundum quid, & beneficio entis realis, à quo sicut entitatem mutuatur, cum concipitur ad modum eius ab intellectu, ita & vnitatem, quæ tamen non est vera vnitas, sicut nec entitas entis rationis, in qua proximè fundatur; vndè sicut fictam habet entitatem, ita vnitatem quoque fictam; Denique vnitas competit enti semper, quia quamdiu retinet rationem entis; retinet etiam rationem vnius consequenter; ergo re vera nil ei deficit, quin sit vera, ac adæquata proprietas entis.

3 Tertiò prædicatum per se conueniens alicui, necessariò ac indispensabiliter, vel ei conuenit in primo modo, vt prædicatum eius quidditatiuum, vel in secundo modo, vt eius propria passio, sed vnitas conuenit enti per se, & necessariò; nam hæc propositio, *ens est vnum*, est propositio necessaria, quæ falsificari non potest, quia quamdiu res est ens, est vna; non conuenit autem enti, vt prædicatum eius quidditatiuum, & constitutiuum, ergo vt propria passio. Maior constat ex 1. Post. cap. 4. Probatur minor, quoad 2. partem, quod nempe vnitas non sit prædicatum quidditatiuum entis, quia primus omninò conceptus entis, quo essentialiter constituitur in esse, est ille, qui explicat ens, prout habet esse in seipso, vel prout ipsi non repugnat habere esse in rerum natura, vndè sola ratio essendi præcisè est intrinsecum eius constitutiuum; vnitas verò non intrinsecè & essentialiter constituit ens in esse entis, sed potius modificat ipsum esse intrà rationem formalem essendi, quatenus reddit illud esse in se indiuisum, & à quocunque alio diuisum; Tum quia conceptus quidditatiuus entis, vt sic, cogitatur, velut absolutus, nam facit rem absolutè in se esse præscindendo ab omni ordine ad aliud; at conceptus vnitatis est relatiuus saltim concomitanter, quatenus ad esse indiuisum in se consequitur esse à quocunque alio diuisum, quod nequit intelligi sine ordine ad aliud, vt postea constabit explicando definitionem vnitatis. Tum quia cætera omnia entia, vt dictum est, habent singula vnitatem sibi proportionatam, nec tamen eis conuenit, vt prædicatum quidditatiuum, & essentialiter constitutiuum, ergo dicendum est idem de vnitate transcendentali respectu entis, vt sic; Probatur assumptum, quia norunt omnes naturam humanam propriam habere vnitatem formalem, quia vnam speciem constituit in rerum natura ab alijs distinctam, & tamen dum humanitas definitur, non vtique definitur per suam vnitatem, sed hæc ad eius essentiam consequitur, ergo idem dicendum de vnitate transcendentali respectu entis, vt sic, quod eius conceptum quidditatiuum non ingreditur, sed potius ex illo consequitur, vt propria eius passio; vndè aiebat Doctor 2. d. 3. quæst. 4. in fine, quod omne ens consequitur propria vnitas, non tamen ista vnitas est intra formalem rationem quidditatis, vt quidditas est, sed est quasi passio consequens quidditatem.

4 Postremò, si enim considerentur secundum suum conceptum quidditatiuum ab inferioribus præcisum, licet ex vi ipsius formaliter non intelligatur esse in se indiuisum, vel ab alio diuisum, quod est esse vnum; intelligitur tamen esse tale concomitanter, itaut esse indiuisum sit necessario connexum cum eius quidditate; ergo vnitas conuenit enti in secundo modo dicendi per se, vt propria eius passio. Consequentia patet, quod enim conuenit alicui ex vi sui conceptus quidditatiui non quidem formaliter, sed concomitanter, hoc ad illud se habet velut eius propria passio, quæ ad suum subiectum se habet, vt quid consequens ab intrinsecis eius principijs; Probatur assumptum, nam ens importat tantum in sua quidditate vnam simplicissimam rationem formalem, ergo ex vi istius rationis formalis consequenter ens à semetipso excludit omnem diuisionem, quia in rerum quidditatibus diuisio persistere nequit sine pluralitate rationum formalium, per quas huiusmodi quidditates constituuntur; Si ergo ens ex vi propriæ quidditatis est in se indiuisum, adeout talis indiuisio ad eius rationem formalem consequatur, sequitur vnitatem esse propriam eius passionem, cum ipsa per talem indiuisionem explicetur, vt infrà dicemus.

5 Contra positam conclusionem obijcitur. Primò fundamentum oppositæ opinionis, quod vnum, & multa diuidunt ens 10. Metaph. cap. 1. cum ergo membrum diuisionis non conuertatur, & adæquetur cum toto diuiso, sequitur necessario vnum non conuerti cum ente; Conf. quia vnum, & multa sunt opposita teste Arist. loc. cit. ergo nequeunt eidem conuenire, ergo ens quod est multa, non est vnum, atque ita vnum non conuertitur cum ente.

Ad hanc difficultatem variæ sunt responsiones; Tatar. 4. Metaph. q. vn. dub. 1. ait vnum, quod contra multa condiuidit ens, non esse vnum transcendenter sumptum, vt hic sumitur, sed vnum prædicamentale, quod est principium numeri, quod vtique vnum non conuertitur cum ente, & sic etiam respondet Faber 4. Metaph. disp. 7. in fine vbi valdè laudat hanc distinctionem de vno transcendenti, & quod est principium numeri, vt vtilem ad tollendas varias difficultates circa diuisionem entis. Hæc tamen doctrina falsa est, quia vnum, & multa in hoc sensu non diuidunt ens in tota sua latitudine, sed potius genus quantitatis, ad quod pertinent. Ant. Andr. 4. Metaph. qu. 3. §. *quantum ad 3. art.* quem sequitur idem Faber 10. Met. disp. 2. ait vnum, quod conuertitur cum ente, posse accipi dupliciter, vno modo communiter, largè, & simpliciter, & sic vnum est passio vnica entis conuertibilis cum ente simpliciter; alio modo potest accipi strictè determinatè, & secundum quid, & hoc modo opponitur multitudini, & est passio entis non vnica, sed disiuncta, & est passio conuertibilis cum ente non simpliciter, sed cum disiunctione. Sed quamuis hæc sit communis Scotistarum responsio, tamen apud nullum eorum inuenire potui terminorum distinctionis declarationem, quid nempe significet ens communiter, largè, & simpliciter sumptum, & quid significet ens sumptum strictè, determinatè, & secundum quid; præter quam quod termini distinctionis inter se pugnare videntur; dum enim aliquid sumitur strictè, non sumitur secundum quid, hæc enim particula adhiberi solet ad remittendam, ac dilatandam terminorum significationem, vt cum ens rationis dicitur ens secundum quid, non autem ad restringendam, quia ergo ista distinctio videtur terminis abuti neque rem declarat, aut est relinquenda, aut melius explicanda, vt posteà faciemus. Alij ad euitandam totaliter difficultatem dicunt, quod accipiendo vnitatem, prout est adæquata entis passio, non benè diuiditur ens in vnū, & multa, neque in hoc sensu fuisse ab Arist. traditam, sed ex vna parte accipi debere ens cum vnitate, ex alia parte accipere oportet entia cum multitudine, ita quod inuicem opponantur vnum, & multa, sicut ens, & entia, vndè illa non est vera, & propria diuisio, sed solùm habet quandam similitudinem diuisionis, ita Auersa q. 5. sect. 1. & Pasqualig. tom. 1. Met. disp. 31. sect. 1. & rursus tom. 2. disp. 4. sect. 3. n. 5. & alij quamplures ex Recentioribus; Aliter adhuc hanc diuisionem explicat D. Thomas 1. p. q. 11. art. 1. ad 2. quam explicationem recipit Suarez disp. 4. Met. sect. 4.

6 Hæc difficultas non potest plenè resolui, nisi ex dicendis disp. 7. de varijs diuisionibus entis, vbi inter alias hanc quoque diuisionem capendemus, & videbimus an sit vera, ac propria diuisio; quantum ad præsens spectat ad soluendam difficultatem distinguendæ sunt variæ vnitatis, & multitudinis acceptiones; vno enim modo solent regulariter accipi multitudo quidem pro numero de prædicamento quantitatis, & vnitas pro principio talis numeri, & hoc modo non sufficienter diuiduntur ens in communi, vt diximus; immo loquendo de vnitate transcendentali, de qua hic est sermo, fert communis opinio numerum quoque quemlibet propriam habere vnitatem. Secundo modo sumitur pro vnitate entis stricta, quo pacto vnum dicitur id, quod non solum diuisione actuali in se caret, sed etiam aptitudinali; & multitudo è contra accipitur secundum quid, quo pacto conuenit illi, quod licet non sit actu diuisum, potest tamen in plura diuidi, qua ratione dicitur multa secundum quid, & hoc modo vnum, & multa diuidunt ens per se communissimè sumptum, sed vnum in hoc sensu non est id, de quo hic loquimur scilicet transcendentale, quod cum ente conuertitur, imò multitudo hoc modo sumpta, sicut verè ens est, ita & verè vna vnitate entis. Tertiò modo vnum sumitur communiter, & largè prout dicit omne id, quod actuali diuisione in se caret, & multitudo opposita accipitur strictè, & simpliciter scilicet pro diuisis actu, & hoc modo solum Vnum cum ente conuertitur, & solum vnum est passio transcendentalis entis; multitudo verò, quia non est simpliciter ens, sed entia, ideo nec cum vno diuidit ens per se, nec entis per se, & simpliciter participat rationem, atque ideò nec vna est vnitate, quæ est passio entis adæquata. Quartò tandem modo Vnum sumitur communissimè, prout extenditur ad omnem vnitatem, siue per se, siue per accidens, & hoc modo non habet multitudinem oppositam, nisi aliqua sint adeo inter se improportionata, vt ex ipsis vnum per accidens fieri nequeat; & hoc modo sicut multitudo est ens per accidens, ita est vnum per accidens, sed talis vnitas non est passio transcendentalis entis, de qua hic est sermo; nec talis multitudo cum tali vno diuidit ens per se, quod est obiectum Metaph.

7 Ex his itaque facile est ad argumentum cum sua conf. occurrere, nam si in argumento vnum significet vnitatem entis strictam, quo pacto solum dicit id, quod non solum actuali diuisione in se caret, verum etiam & potentiali; multa verò membrum illi oppositum significat multitudinem secundum quid eius, quod cum in se diuisione actu careat, non caret tamen potentia, vndè secundum quid plura est; & tunc esto vnum, & multa ens reale per se sufficienter diuidant, & disparatè saltim opponantur, tamen nihil contra positam conclusionem infertur, vbi sermo est de vnitate, & vno transcen-

scendentaliter sumpto, quomodo significat omne id, quod diuisione actuali in se caret. Si verò vnum accipiatur large, & communiter, prout dicit omne id, quod diuisione actuali in se caret, & multa significet multitudinem simpliciter entium, quæ actu diuisa sunt, quo pacto positiuè, & contrariè opponuntur, tunc etiam nihil contra conclusionem infertur, quia multitudo, vt sic, non est ens simpliciter, sed entia, & est ens tantùm secundum quid, & ideò cum vno transcendenter sumpto non diuidit ens reale, per se, simpliciter, cum quo vnitatem transcendentalem dicimus conuerti, sed diuidunt solum ens communissimè acceptum ad ens per se, & ad ens per accidens; quare ad summum argumentum illud cum sua conf. probat, quod vnum transcendentale non conuertitur cum ente sic communissimè sumpto, quod gratis conceditur; sed nunquam inferri potest, quod non conuertatur cum ente reali simpliciter, quod ponitur obiectum Met.

8 Secundò arguitur, quia passio est posterior natura suo subiecto, cum ad eius essentiam consequatur, & ex principijs eius intrinsecis fluat, at vnitas neutiquam est posterior ente; ergo non est eius passio, maior patet, probatur minor, quia passio omnis vniuersaliter loquendo supponit suum subiectum constitutum in proprio esse, ac consequenter vnum, quia vnitas imbibitur in esse cuiuscunque. Deindè quia si ens præcedit vnitatem, vt principium eius, vel in illo priori naturæ ens est vnum, vel multiplex; si primum, habetur intentum; si secundum ergo per passionem vnitatis superuenientem non posse fieri vnum, quia supponitur ex natura sua multiplex; tum quia in illo priori est in se indiuisum ex vi proprij conceptus, ergo non erit multiplex, sed vnum.

Resp. negando minorem, ad primam probationem verum est cæteras passiones suum subiectum supponere vnum, quia supponunt illud esse ens, cuius vnitas est propria passio, quemadmodum etiam diceremus risibile supponere hominem esse sensibilem, vel corporeum, quia supponit illum esse animal, & corpus; at non ita dici potest de passionibus entis, quia cum sint omnium primæ, nequeunt eos supponere, nisi in suo esse essentiali constituto per suum conceptum quidditatiuum; & hoc quidem verum est vniuersaliter de quacunque passione, quod suum subiectum supponit in suo esse constitutum, idest in suo esse essentiali, ac quidditatiuo. Ad aliam probationem dicendum idem argumentum fieri posse in cæteris passionibus, si enim homo risibilitatem natura præcedit, vel in illo priori est risibilis, vel non risibilis; & sicut ad hoc dici solet hominem in eo priori esse risibilem, non quidem formaliter, quia talis solum denominatur per ipsam aptitudinem formalem ad ridendum, sed fundamentaliter, radicaliter, & exigitiuè, quatenus tunc intelligitur cum essentia, quæ est principium radicabile risibilitatis, & principium exigitiuum eius; ita pariter in proposito dicendum est ens in eo priori esse vnum, non formaliter, sed fundamentaliter tantùm, & radicaliter, quo etiam modo, & non aliter habet esse indiuisum ex vi proprij conceptus.

9 Tertiò passio conuertitur cum suo adæquato subiecto, sed vnitas non conuertitur cum ente, ergo &c. Maior patet, probatur minor, tum quia competit his, quæ non sunt essentialiter entia, nempe vltimis differentijs, modis intrinsecis, alijsque passionibus entis, hæc enim omnia suo modo vna sunt, nec tamen essentialiter includunt rationem entis ex disp. 2. quæst. 7. Tum quia si vnum conuerteretur cum ente, illa propositio vera esset, vnum tantùm est ens, quam tamen Arist. 1. Phys. reprobat contra Parmenidem, consequ. probatur, quia quando aliquid prædicatur de alio conuertibiliter, potest de illo prædicari cum dictione exclusiua *tantum*; nam verum est dicere, quod homo tantùm est risibilis, & è contra.

Resp. negando minorem, ad 1. probationem dicimus, quod omnia illa in argumento enumerata, sicut realiter tantum, & identicè sunt ens, non verò formaliter, & essentialiter, sic eodem prorsus modo, & non aliter, participant vnitatem, cæterasque entis passiones, vt loc. cit. dictum est. Ad aliam probationem, conceditur consequentia cum Ant. Andr. 4. Metaph. q. 3. ad 1. prin. puta quod ens tantùm sit vnum, & vnum sit tantùm ens accipiendo vnum proportionaliter cum ente scilicet si communiter communiter, si particulariter particulariter, nam cum vnum sit passio entis, vniformiter accipitur, sicut ipsum ens; cum vero dicebatur id contra Parmenid. reprobari ab Arist. 1. Physic. ait Ant. And. id benè reprobari, quia Parmenides posuit omnia entia esse vnum ens signatum, & particulare secundum rem, & ideò illa improbatio benè valet ad hominem.

Quartò arguit Recentior ille apud Pasqualig. cit. quia fieri potest, quod remaneat eadem entitas, & varietur vnitas, itaut talis entitas modo sit vna, modo non sit vna; vt si accipiatur quantitas bipalmaris, & separetur aliqua pars illius, vt quantitas palmaris; hæc pars, dum est coniuncta, non est vnum ens, sed pars vnius entis; dum verò est separata, est vnum ens, & tamen siue separata consideretur, siue coniuncta, habet semper eandem entitatem; cum ergo varietur vnitas manente, non potest esse passio illius, quia inuariato subiecto remanet inuariata passio. Conf. quoniam si quantitas in plures partes diuidatur, nulla fit acquisitio, vel deperditio entitatis, & tamen fit variatio vnitatis, cum ex vna re fiant plures, ergo vnitas nequit esse passio entis.

10 Respondet Pasqualig. concedendo in separatione partis quantitatis à suo toto fieri mutationem, & variationem in vnitate, quæ est passio entis, sed hæc etiam variatio fit in ipsa entitate illius quantitatis, quia sicut illa pars, dum est vnita, non est vnum ens, sed pars vnius entis, ita etiam neque est ens, sed pars entis, quare concludit nunquam variari vnitatem, nisi eadem quoque variatio in entitate contingat. Ad Conf. pariter inquit in tali diuisione nullam quidem fieri acquisitionem, vel deperditionem entitatis, sed neque etiam fit aliqua acquisitio, at deperditio vnitatis; sed tota variatio vnitatis est penes separationem qua vna pars vnitatis separatur ab alia (ait enim vnitatem esse diuisibilem in plures, si sit in subiecto diuisibili) itaut ex vi huius separationis consurgant tot vna, quot sunt partes; verum eadem variatio fit quoque in entitate, nam per diuisionem separantur partes entitatis, & vnaquæque pars fit aliquod totum entitatiuum. Opinor sanè hunc virum argumenti solutionem penetrasse, quia est facillima, ipsam tamen apte explicare vel nesciuit, vel non curauit, nam in ea multa falsa inuoluit, & paucis verbis sibi contradictorius apparet; in primis falso concedit in separatione quantitatis palmaris à bipalmari contingere varietatem in vnitate, quæ est passio illius palmaris quantitatis, tam enim erat vnum ens illa palmaris quantitas, cum alteri coniuncta bipalmare constituebat, quam postea ab ea separata loquendo de vnitate entitatiua, licet non loquendo de vnitate quantitatiua; vt aliqua enim moles dicatur sic vna deberet habere præcisionem, & terminationem in seipsa per indiuisibilia quantitatis, adeout non sit alteri quantitati coniuncta, cum qua aliam molem singulis maiorem constituat, quod totum expressè significauit Doct. 4. d. 12. q. 4. I Sed adhuc falsius, & absurdius est, quod subiungit, quod sicut illa pars dum est coniuncta, non est vnum ens, sed pars vnius entis, ita etiam neque est ens, sed pars entis; quis enim dicat quantitatem palmarem, dum alteri coniuncta bipalmare constituit, non esse ens, quia est pars entis? forte esse partem entis tollit ab ea rationem entis? immo contrarium sequitur, quia ens nequit ex non ente constitui; ergo si quantitas palmaris est pars entis palmaris, debet esse ens, & consequenter vnitatem entitatiuam, quæ est entis passio, participare, & licet quamdiù alteri coniuncta dici nequeat vna quantitas, quia vnitas quantitatiua dicit vnitatem præcisionis, itaut non sit cum alia comparte coniuncta, vt ait Doctor loc. cit. dici tamen debet, ac potest vnum indiuiduum entis.

11 Dices quod est ens, debere esse indiuisum in se, & diuisum à quocunque alio, quo pacto non se habet quantitas illa palmaris, quando cum alia comparte constituit bipalmare. Contra, quia per eam diuisionem non intelligitur separatio quantitatiua, seu discontinuatio, sed entitatiua distinctio, quam adhuc illa palmaris quantitas retinet, cum est alteri coniuncta, & copulata, quia vnitas, & distinctio, quæ sunt passiones entis, ex eo sumi debet, ex quo res constituitur in ratione entis, cuiusmodi non est terminus extrinsecus, & accidentalis, quale est indiuisibile quantitatis, sed intrinsecus, & ideò sicut à termino intrinseco habet illa palmaris quantitas, quod sit talis, ita habet eius merito vnitatem in seipsa, & distinctionem entitatiuam à quocunque quod non est ipsa; vndè in quacunque quantitate continua quælibet eius pars est sic vna per propriam hæcceitatem. Neque etiam magis solida est solutio, quam affert hic Auctor ad Confir. nam primò concedit in diuisione quantitatis nullam fieri variationem in vnitate, quod tamen prius concesserat, ac etiam postea in eiusdem Conf. solutione concedit.

Quare ex doctrina Scoti loc. cit. & 2. d. 3. qu. 4. G. & H. distinguendum est de vnitate entitatiua, quæ est passio entis, & vnitate quantitatiua, quæ consistit in terminatione vnius quantitatis per propria indiuisibilia, vel in præcisione ab alia comparte, cui sic continuata; qua præmissa distinctione negandum est assumptum, si in eo fiat sermo de vnitate entitatiua, ac eius probatio, quamuis enim verum sit; quod quantitas palmaris, dum est coniuncta, non est vnum quantum, sed pars vnius quanti, attamen est vnum ens, & simul pars alterius entis, quod est vnum totum quantitatiuum; Et dum separatur, non acquirit nouam vnitatem entitatiuam, sed nouam quantitatiuam, quia amittit indiuisibilia continuatiua, & acquirit terminatiua; & vbi per illa dicebatur vnita alteri comparti, per illa deinceps dicitur vna, & non vnita. Ad Conf. pariter dicitur quod in diuisione quantitatis fit variatio quoad vnitatem quantitatiuam, quia ex vno quanto fiunt plura quanta, quorum quodlibet habet rationem totius, quatenus habet propria indiuisibilia terminatiua, vel præcisionem ab altera comparte, in qua consistit vnitas, seu totalitas quantitatiua.

12 Postremò, si vnitas esset passio entis, quo magis aliquid esset ens, esset etiam magis vnum, quemadmodum quod plus entitatis possidet, etiam plus bonitatis, habet, quia bonitas est passio entis; oppositum tamen contingere videmus, nam dum quantitas diuiditur, aliquid entitatis amittit, illam nempe parte quæ ab ipsa separatur, non tamen fit minus vna, sed potius magis vna, quia retinet minorem potentiam ad diuisionem.

Ad hoc etiam argumentum satis perplexè occurrit Pasqualig. loc. cit. sed breuiter dicendum hoc argumentum quoque in eadem æquiuocatione laborare, qua præcedens, de vnitate, ac indiuisione; cum enim vnum dicitur esse indiuisum in se, non intelligitur de indiuisio-

diuisione tantum in partes, quæ conuenit quantitati, quia vnitas transcendentalis non in sola tali indiuisione consistit, sed vlterius addit in communiori sententia indiuisionem negatiuam, quæ dicit indiuisionem plurium talium rerum secundum eam rationem, secundum quam dicitur vnum; quomodo quantitatis palmaris dicitur vnus palmus, quia non continet in se plures palmos, licet contineat plura secundum aliam rationem; loquendo autem de ista indiuisione, vel vnitate falsum est, cum quantitas bipalmaris diuiditur in duos palmos, quantitatem palmarem fieri magis vnum, quam esset bipalmaris, quia tam indiuisibile est bipalmare in plura bipalmaria, quam palmare in plura palmaria: Et quando etiam indiuisio, quam importat vnitas, explicaretur per negationem diuisionis in se, velut in partes, vt fortè probabilius est, neque vrget argumentum, quia vt dictum est, aliud est loqui de vnitate entitatiua, quæ est passio entis, aliud de quantitatiua, & continuatiua, quæ quodammodò illi accidit; cum igitur diuiditur quantum, non minoratur vel augetur vnitas entitatiua, quia vnaquæque pars eam retinet, sicut anteà, cum erat coniuncta; sed tantùm vnitas quantitatiua integræ quantitatis præexistentis destruitur, & fiunt aliæ duæ quantitates minores, quarum quælibet potest dici magis vna, quam prior, cuius erant partes, quatenus in minores partes eiusdem quantitatis est diuisibilis, quam illa; præter quam quod vnitas continuitatis non consistit in esse magis, vel minus indiuisibile, sed in esse indiuiso; eo igitur ipso quod aliquod continuum omnes suas partes habet vnitas dicitur vnum perindè, ac quodlibet aliud, siue plures habeat eo partes, siue pauciores.

QVÆSTIO II.

Quotuplex sit in rebus Vnitas, & quænam sit passio entis.

13 VArios Vnitatis modos assignauit Arist. 5. Metaph. cap. 6. vbi præsertim vnum diuisit in vnum per se, & vnum per accidens, quorum rationes non explicauit ibi proprijs definitionibus, sed varijs exemplis proponendo varios modos vnitatis per se, & per accidens. Vnum per accidens ait esse subiectum accidente affectum, seu aggregatum ex accidente, & subiecto, vt Coriscus Musicus, ac etiam aggregatum ex pluribus accidentibus in eodem subiecto, vt album dulce in lacte. Deindè pariter vnum per se assignat, & declarat per varia genera, vnum continuatione, vnum subiecto, seu forma; vnum genere, vnum specie, seu ratione, & definitione, & vnum analogia. Et rursus 10. Metaph. cap. 1. quaruor distinguit genera vnitatis per se, vnum continuatione, vnum totalitate; vnum vniuersale; vnum singulare. Scotus etiam noster 1. d. 2. quæst. 7. lit. varios assignat vnitatis gradus, quos memorat, & declarat Magister Formalit. 3. part. illius tract. art. 2. in primo gradu minima vnitas est aggregationis, vt in aceruo lapidum; in secundo est vnitas ordinis, quæ aliquid addit supra vnitatem aggregationis; in tertio est vnitas per accidens, vbi vlterà ordinem est informatio licet accidentalis vnius ab alio eorum, quæ sunt sic vnum; in quarto est vnitas per se compositi ex principijs essentialibus per se actu, & per se potentia; in quinto est per se vnitas simplicitatis, quæ est verè identitas, quicquid enim est ibi, est realiter idem cuilibet, & non tantum est vnum illi vnitate vnionis, sicut in alijs modis. Sed neque Doctor, vt patet, in hac assignatione graduum vnitatis explicare curauit, quæ sit ratio vnius per se, & per accidens, neque diuisionem reducere ad certa quædam capita; atque ideò nobis modò curandum est hanc vnitatis multiplicitatem ordinare; & exactè explicare quid sit vnum per se, & quid vnum per accidens; hinc enim posteà deducemus, quænam vnitas sit passio entis.

14 Quoad primum, diuidendum in primis est vnum in vnum per se, & vnum per accidens ex Arist. loc. cit. vnum per se ea dicuntur, quæ ex natura sua vnum sunt, per accidens autem sunt vnum, quæ accidentali modo vniuntur. Et hoc habet varios gradus, vt notat Doctor loc. cit. quoddam enim est vnum omninò per aggregationem, cum nimirum multa entia per se integra, & perfecta sine vlla vnione, & sine vllo ordine congeruntur, & coaceruantur, vt contingit in aceruo lapidum, & hoc ait Doctor esse vnum maximè per accidens, & minimam importare vnitatem; aliud verò est vnum per accidens, constans quidem ex pluribus entibus integris, & completis nullam inter se physicam vnionem habentibus, sed solum aliquem ordinem, vt domus, exercitus, ciuitas, & similia; tertium denique est illud, quod constat partibus non solum ordinem inter se habentibus, sed etiam physicam vnionem, quo pacto subiectum, & accidens inter se vniri dicuntur, quia re vera vnum est in potentia ad aliud, quamuis accidentali, & alterum natura sua est ordinatum ad aliud informandum, & ideò inquit Doctor vnum per accidens hoc modo addere suprà alios duos iam relatos vnionis modos informationem.

Deindè vnum per se contingere potest dupliciter, vt ait Doctor cit. ac etiam Arist. ipse insinuauit, aut compositione, aut simplicitate; si enim res est ita vna, vt careat partibus, quibus secundum suam essentiam componatur, vt contingit in substantijs spiritualibus, tale ens dicitur vnum per se vnitate simplicitatis, si verò in sua essentia constat partibus componentibus, quæ ita se habeant, vt vna sit per se actus, & altera per se potentia, tunc dicitur vnum per se vnitate compositionis, quam diuisionem rursus tradidit Doctor 4. d. 1. q. 2. §. *Hic primò*, cum ait, intelligo autem per se vnum scilicet quod est simplex, vel compositum quod est ex per se actu, & per se potentia. Sed Vnum per se hoc pacto, quod nimirum dicitur de vno per se simplici, & de vno per se composito, rursus subdiuiditur iuxtà diuersos gradus essentiæ, quibus vnitas conuenit, nam aliud est vnum per se essentiale, & aliud vnum per se indiuiduale, & sub his duobus modis omnis per se vnitas continetur, quæcunque illa sit, quia in vnaquaque re extra rei essentiam, eiusque indiuiduationem nulla alia ratio entis reperitur. Vnitas autem essentialis vel importat vnitatem secundum adæquatam rei essentiam, & sic consurgit vnitas specifica, seu in specie, quæ dicit totam rei essentiam; vel secundum inadæquatam, quod etiam potest contingere multipliciter, quia vel hæc ratio inadæquata est prædicamentalis, vel transcendens; si prædicamentalis, dicitur vnitas generica generis proximi vel remoti; si transcendens, dicitur vnitas analogiæ, vel analogica, ob analogiam, quam important transcendentia.

15 Denique vnitas compositionis plures habet modos, & gradus iuxtà varios modos compositionis, & totalitatis; alia enim est compositio, & vnitas essentialis, qua constituitur totum essentiale, ex partibus se habentibus per modum per se actus, & potentiæ Physicè, vel Metaphysicè, atque ideò solet dici compositum ex his, quia resultat & constituitur ex congressu suarum partium per veram, & propriam causalitatem physico, vel saltim Metaphysico modo; Et hoc pacto vnum per se dicitur compositum physicum ex materia, & forma, & compositum Metaphysicum ex genere, ac differentia. Alia est compositio, & vnitas integralis, qua scilicet constituitur totum quoddam integrale ex partibus integralibus, & hæc propriè dicitur vnitas continuitatis, quæ habetur per indiuisibilia, & conuenit quantitati, ac suo modo substantijs, & qualitatibus materialibus; & tale totum dici solet compositum cum his, quia non constituitur ex suis partibus per veram causalitatem intrinsecam, materialem, & formalem, vt contingit in toto essentiali, quia in continuo neutra pars habet rationem actus, vel potentiæ, sed totum constituunt, quatenus sunt inuicem coniunctæ, & connexæ medijs indiuisibilibus, quemadmodum explicatum est in Phys. disput. de Continuo; vndè patet vnitatem per se totius integralis longè alterius rationis esse ab vnitate totius essentialis, quod resultat ex per se actu, & per se potentia.

Quoad secundum discrepant Auctores in explicanda vnitate per se, & per accidens, siue in explicando quid sit vnum per se, quidue vnum per accidens; & quidem in primis Ouied. recentissimus societatis Auctor controuers. 3. Metaph. punc. 1. §. 6. opinatur conceptum vnius per se communem esse substantiæ, & accidenti, composito substantiali, & accidentali, quia sicut vniuocè conueniunt accidens, & substantia in ratione entis, sic in ratione vnius debet conuenire, & tam accidenti, quam substantiæ vnitas per se propria, & stricta competere debet, sicuti eisdem conuenit ratio entis per se propria, & stricta; vnde vnum per se diuidit in vnum per se substantiale, ac vnum per se accidentale, & sic album constitutum per formam accidentalem vnitam physicè subiecto vnum per se vocat num. 51. quia constitutum est per vnionem proprijssimam, quæ essentialiter est vnio, & intrinsecè includit omnia prædicata essentialia constitutiua vnionis proprijssimæ; deindè num. 52. vnum per accidens ait esse illud, quod physicè est diuisum; & indiuisum, seu vnitum dicitur vnione quadam morali, seu aliqua ordinatione, quæ impropriè vnitas dicitur; sic vnus dicitur exercitus, vna dicitur domus, vna dicitur musica, quorum partibus nulla competit physica vnio, sed quædam ordinatio, seu localis approximatio, & successio secundum tantam intensionem, vel extensionem, ratione cuius aliquo modo partes dicuntur vnitæ, & vnus exercitus, vna domus, vel vnus vocum concentus resultat.

16 Hæc opinio est contra communem loquendi modum omnium Philosophorum, qui cum Arist. loc. cit. 5. Met. cap. 6. & alibi frequenter docent ex materia, & forma substantiali fieri vnum per se, quia hoc est per se actus, illud per se potentia; non sic autem ex subiecto, & accidente, quia hoc non est per se actus, nec illud per se potentia; quare omnes in hoc conueniunt, quod compositum accidentale, vt paries albus, sit ens per accidens, sitque vnum per accidens; nec hactenus in vllo reperi Auctore, quod compositum accidentale sit vnum per se; & licet Ouied. ibi expressè non dicat compositum accidentale esse ens per se, tamen hoc necessario sequitur ex eius asserto, si enim est vnum per se, sequitur etiam esse ens per se, quia vnitas per se consequitur, velut passio ad entitatem per se. Quod autem homo albus sit ens per se, vnum per se, est inauditum hactenus in Philosoph. portentum, ad quod mille inconuenientia sequuntur, vt quisque deducere potest. Neque ex hoc, quod accidens, & substantia conueniunt in ratione entis, & vnius vniuocè, sequitur sic etiam conuenire debere compositum substantiale, & compositum accidentale; aliud enim est loqui de substantia, & accidente per se sumptis, aliud de aggregato ex accidente, & substantia, sicut enim hoc non est verè, & propriè ens; sed entia, ita nec est verè vnum, sed plura; Deindè etiam falsum assumit fundamentum, quod illud sit vnum per se, quod constituitur per vnionem physicam, quam tam propriè interuenire ait in compositione accidentali, sicut in substantiali;

tiali; id, inquam, falsum est, tum quia propriè loquendo facere vnum non est effectus formalis vnionis, sed vnitatis, nam vnio facit extrema, quæ copulat, vnita, non vnum. Tum quia dato etiam quod vnum sit effectus formalis vnionis; vnio ad summum facere poterit vnum duntaxat, non verò per se vnum; sed ad hoc vlterius requiritur quod sit per se vnio, ad quam exigitur quod extrema vnita sint per se actus, & per se potentia; cum ergo accidens, & substantia non ita se habeant, licet dum copulantur, hoc fiat per physicam vnionem, & non moralem tantùm; hoc tamen non sufficit, vt indè resultans dicatur vnum per se, quia præter vnionem physicam aliquid aliud exigitur, vt posteà declarabitur; Denique hic dicendi modus in eo etiam deficit, quod non explicat vnitatem per se in tota sua latitudine, quia non solùm datur vnum vnitate compositionis, sed etiam vnitate simplicitatis, quæ in rebus spiritualibus habetur sine interuentu vnionis; ergo falsum est vniuersaliter loquendo illud esse per se vnum, quod vnione physica, & propriè dicta constituitur.

17 Dices, concretum accidentale, vt album, posse definiri, in prædicamento reponi, de ipso scientiam institui ac passiones demonstrari, vt quod sit disgregatiuum visus, ergo est vnum per se, nam illa attributa enti per accidens nequeunt conuenire, vt ex logicis constat. Resp. gratis concedendo album in ratione concreti accidentalis non esse vnum per accidens, nam aggregatum per accidens illud propriè dicitur, quod plura diuersæ rationis, siue naturas diuersorum prædicamentorum importat ex æquo, & æquè principaliter, vt notat Doctor quol. 13. §. *de tertio principali*, & 4. d. 1. q. 2. §. *hic primo*, & q. 8. vniuersal. & prædicamen. cum igitur concretum accidentale ex modo significandi formam principaliter importet, & subiectum connotet; ideò licet quoad rem significatam sit vnum per accidens, tamen quoad modum significandi est vnum per se; seu, vt alij dicunt, est vnum per se, non quidem absolutum (qualia sunt illa, quæ vnam propriè important naturam, & essentiam) sed connotatiuum; qua de causa disp. 6. Log. q. 3. art. 1. dum explicarem secundam conditionem entis reponibilis in prædicamento, scilicet quod sit ens per se, & non per accidens; dixi concreta accidentalia quoque esse entia per accidens, si accipiantur, vt æqualiter important formam, & subiectum, quia licet faciant vnum, non tamen faciunt vnum essentialiter, quod dicitur simpliciter vnum, sed accidentaliter ex duabus essentijs simul coniunctis, quarum vna non est per se potentia ad aliam; vndè Arist. 5. Met. cap. 6. vt significaret vnum per accidens propriè esse illud, quod plura ex æquo, & æquè principaliter importat, attulit exemplum Corisci Musici, vt ambas partes compositi accidentalis æque principaliter indicaret. Et quidem si Ouuied. in sensu præfato compositum accidentale vocasset ens per se in ratione nimirum concreti accidentalis, quod vnum principaliter significet, & aliud connotat, tolerabilis esset; sed reuera compositum accidentale, vt sic, ac vt æquè principaliter ambas partes importat, vocat ens per se, quia partes illæ verè, & propriè sunt inter se connexæ nexu, & vinculo vnionis physicæ, quæ sola apud ipsum sufficiens est ad constituendum vnum per se, quod tamen falsum esse iam dictum est.

18 Secundus proinde modus dicendi aliorum fatetur vtique non sufficere solam physicam vnionem duarum naturarum ad constituendum per se vnum, vt dicebat Ouuied. sed vlterius requiri, vt partes vnitæ sint eiusdem prædicamenti, atque iis vnum per accidens illud dicunt, quod constat ex rebus diuersorum prædicamentorum; vnum per se, quod constat ex partibus, quæ sunt eiusdem prædicamenti. Hic tamen modus etiam passim reijcitur, tum quia nec ipse explicat conceptum vnitatis per se in tota sua latitudine, vt comprehendit vnum per se ratione simplicitatis, & ratione compositionis, nam simplex caret pluralitate partium. Tum quia nec etiam sufficienter explicat vnitatem per se ratione compositionis, quia nedum ex rebus diuersorum prædicamentorum, sed etiam ex rebus eiusdem prædicamenti fit vnum per accidens, si in eis non interuenit ratio actus, & potentiæ, vt constat de exercitu qui pluribus constat hominibus, & aceruo qui constat ex pluribus lapidibus. At Ouuied. loc. cit. ait hanc rationem non vrgere contra allatam sententiam, quia exercitus non tantum constat hominibus secundum se, ad prædicamentum substantiæ spectantibus, sed hominibus hoc ordine, seu hac positione locali dispositis cum certa, & proportionata distantia, quæ includit illorum præsentias spectantes ad prædicamentum Vbi; dicit etiam exercitus plures homines inter se coexistentes, qui vt coexistentes dicunt simultaneas ipsorum durationes pertinentes ad prædicamentum Quando. Cæterum hæc responsio vim argumenti propositi minime labefactat; alioquin eodem modò vrgeret contra vnitatem per se compositi substantialis ex materia, & forma; siquidem & ipsæ huiusmodi partes habent proprias præsentias spectantes ad prædicamentum Vbi, vt ostensum est in Physicis, & proprias durationes spectantes ad prædicamentum Quando, præsertim si duratio à re durante realiter distinguitur; & tamen id non impedit vnitatem per se compositi substantialis, quod constituunt; ergo in præfato casu exercitus non ideo est per accidens vnum, quia homines includat simul cum suis præsentijs & durationibus ad diuersa prædicamenta spectantibus, sed ex alio capite.

19 Tertius itaque modus dicendi vltrò fatetur ad vnum per se, nec sufficere vnionem physicam naturarum quarumcumque, nec sufficere vnionem rerum eiusdem prædicamenti quomodocunque, sed debere constitui ex pluribus entibus eiusdem prædicamenti incompletis, quorum vnum sit per se actus, & aliud pura potentia, vt pluries innuit Arist. atque ita vult vnum per se esse illud, quod constat ex pluribus entis incompletis eiusdem prædicamenti se habentibus per modum actus, & potentiæ; & vnum per accidens esse illud, quod vel constat ex pluribus entibus completis, vel non se habentibus per modum actus, & potentiæ; Ita passim solent docere Thomistæ. Cæterum licet illa doctrina sit Arist. pluribus in locis; tamen falsa est, vt intelligitur a Thomistis, dum dicunt partem illam, quæ concurrit per modum potentiæ, ita debere esse puram potentiam, vt fiat ens actu actualitate existentiæ per aliam partem; falsum, inquam, id est, quia materia, quæ est pars concurrens per modum potentiæ, habet proprium actum entitatiuum, suaque gaudet existentia partiali, vt dictum est in Physicis, imò neq; ita intelligi debet, vt pars concurrens per modum potentiæ omnem prorsus excludat actum formalem, quandoquidem in sententia nostra in viuentibus pars concurrens cum anima per modum potentiæ ad eorum constitutionem, non est ita pura potentia, sed est materia prima informata forma mixti, quæ cum sit animæ subordinata, constituit corpus pro altera parte compositi essentialiter ordinatum ad animæ receptionem, tamquam perfectibile ad suam perfectionem, & sic ex eis fit vnum per se. Tum quia licet Arist. pluribus in locis ita explicuerit vnum per se, hoc vtiq; non docuit de vno per se in tota sua latitudine, vt etiam comprehendit vnum per simplicitatem; sed id specialiter dixit de vno per se ratione compositionis, quatenus contradistinguitur à composito per accidens; at certum est præter vnum per se vnitate compositionis; dari alios gradus vnitatis per se, vt constat ex prima parte quæstionis huius, ergo talis explicatio assignari debet vnitatis per se, vt constat ex prima parte quæstionis huius; ergo talis explicatio assignari debet vnitatis per se, vt comprehendat omnes gradus vnitatis per se iam assignatos, tam scilicet ratione compositionis, quam ratione simplicitatis; & de vno vnitate compositionis sufficienter egimus disp. 5. Phys. q. 11. art. 1.

20 Quartus dicendi modus est Suar. disp. 4. cit. sect. 3. nu. 6. qui cum præcedentem dicendi modum confutasset, concludit rationem entis, & vnius per se in hoc consistere, quod præcisè habeat ea, quæ ad essentiam, integritatem, vel complementum talis entis in suo genere per se, & intrinsecè requiruntur; cum enim ens dicatur illud, quod entitatem, seu essentiam habet, illud erit ens per se propriè, & in rigore, quod vnam essentiam, vel entitatem habet; illa autem essentia, seu entitas vna proprijssimè erit, quæ in suo genere habet quicquid ad eius intrinsecam rationem seu consummationem spectat; ergo illud ens, quod huiusmodi est, sub ea ratione erit propriè, ac per se ens; omne autem illud, quod ab hac vnitate defecerit dicetur ens per accidens. Meritò tamen hoc etiam reijcitur ab alijs quia vt bene vrget Auersa, tota illa explicatio applicari potest vni per accidens, nam Coriscus Musicus, quod vocat Arist. vnum per accidens, si est perfectus musicus, habebit omnia quæ spectant ad integritatem, & complementum hominis in tali genere; quod etiam in entibus artificialibus adhuc magis euidens est, nam nauis, exercitus, & domus habent, quæ ad integritatem, & complementum eorum sunt necessaria in tali genere artificiatorum, vndè sine his, vel illis partibus, aut ipsarum partium inter se proportione, incompleta, & imperfecta dicuntur; ergo tota illa explicatio æquè benè accommodatur vni per accidens, sicut vni per se. At fortè dicet Suarez quantumuis hæc entia habeant omnia requisita ad suum complementum, non tamen dici posse, quod sint integra, & completa in certo quodam genere entis, vt dicitur de vno per se, quia non sunt constituta in aliquo certo genere entis. Contra, ergo habere omnia, quæ spectant ad complementum & integritatem rei, vtcunque non benè explicat vnitatem rei per se, cum etiam conueniat vni per accidens, sed potius habere talem integritatem in certo quodam genere entis, quod non conuenit vni per accidens, sed sic dicendo explicatur idem per idem, idem enim prorsus sunt ens per se vnum, & ens vnius generis, neque vnum est notius alio.

21 Rursus id etiam impugnat Pasqualig. quia entis quoque per accidens sunt certi, & determinati generis, & vnum est vnius generis, alterum verò alterius generis. Verum hæc impugnatio non valet, quia falsum est ens per accidens ad vnum certum, ac determinatum genus pertinere, imo ideò est vnum per accidens, quia diuersas essentias importat diuersorum prædicamentorum. Impugnat insuper quia saluari potest vnitas per se in entibus per se absque eo, quod habeat ea omnia, quæ requiruntur ad ipsorum essentiam, & complementum, nam materia se sola considerata est vnum per se in genere substantiæ, & tamen non habet quicquid requiritur ad constituendũ esse integrum in genere substantiæ; similiter natura substantialis absque subsistentia non habet totum complementum in genere substantiæ, & tamen est vna per se in eo genere; si homo manu caret, vel brachio, adhuc est vnum per se, & sic etiam de calore dicendum, quamuis aliquis caloris gradus ei deficiat, nec habeat quicquid requiritur ad consummatam suam perfectionem. Cæterum nec illa impugnatio valet, quia Suarez per illa requisita ad esse rei intelligit prædicata spectantia ad integritatem essentiæ, & quidditatis eius, non autem ad complementum quoddam in esse secundario, de quo loquitur impugnatio allata ex Pasqualig. & sic dicet materiam sine forma, naturam

substan-

substantialem sine subsistentiam, hominem præcisa manu, & calorem remissum adhuc esse entia per se vna, quia nil eis deficit spectans ad integritatem prædicatorum essentialium. Itaque melius, ac breuius impugnabitur Suarez ex hoc capite, quod sic dicendo manifestam incurrit petitionem principij supponendo id, quod probare deberet, & vertitur in quæstionem; nam quæstio est, qua de causa homo v.g. dicatur ens per se vnum idest vnam habere determinatam essentiam, & naturam, non autem homo albus; non ergo supponere debet ens per se habere vnam essentiam, & ens per accidens, diuersa sed hoc debet probare, seu rationem reddere, cur homo vnam duntaxat dicat essentiam, non autem homo albus; petitio autem principij fit, cum quod non est per se notum, pro per se noto sumitur, vt docet Arist. 2. Priorum c. 21.

22 Quintus dicendi modus est Auersæ qu. 5. cit. sec. 5. qui ita rem explicat; vnum per se esse illud, quod vel est in se simplex sine compositione partium, vel si est compositum, constat ex talibus partibus, quæ habeant inter se certam quandam, & aptam proportionem, quæ proportio diuersis modis contingere potest, vnum autem per accidens esse illud, quod constat ex partibus non habentibus talem proportionem. Hæc tamen explicatio, si benè expendatur, in solo consistit verborum cortice, quia non explicat Auersa, quid dicat hęc proportio requisita inter partes vnum per se componentes; non enim hæc alia esse posse videtur, nisi illa, quæ intercedit inter actum, & potentiam, inter perfectiuum, ac perfectibile; verum tota ista proportio reperitur etiam inter subiectum, & formam accidentalem, & tamen vnum per se non componunt; Tum quia, vt benè vrget Pasqualig. cit. etiam in compositis artificiatis inter partes componentes certa quædam, & apta proportio intercedit adinuicem, ligna enim, & tabulæ habent quandam inter se proportionem, vt ex ipsis fiat nauis, quam proportionem non habent lapides, quod etiam considerari potest in partibus omnium artefactorum, & tamen ex eis non fit per se vnum. At fortè dicet Auersa subiectum, & accidens esse quidem inter se proportionata in ratione perfectiui, & perfectibilis, non tamen esse talem, qualis requiritur ad conficiendum per se vnum. Verum ex hoc constat, quod ab initio vrgebam, hunc Auctorem explicare ignotum per æquè ignotum, ac etiam petere principium, quod ipse obijciebat Suarez; dum enim quærimus quare ex anima, & corpore fiat vnum per se, non fit ex subiecto, & accidente, sensus quæsiti est, quare anima, & corpus in ratione perfectiui, & perfectibilis tantam inter se habeant proportionem, vt ex eis fiat per se vnum, non autem ex subiecto, & accidente; respondere igitur, fieri ex eis vnum per se, quia habent certam quandam proportionem adinuicem, quam non habent subiectum, & accidens, est rei pondere ad idem per idem, & explicare ignotum per æquè ignotum. Dices fortè pro Auersa animam, & corpus eam inter se habere proportionem; qua ordinentur ad efficiendum vnum per se quals non reperitur inter accidens, & subiectum. Verum, & hæc quoque vt satis de se constat, est aperta petitio principij, est enim ac si dicas hominem esse vnum per se, quia componitur ex partibus ordinatis ad efficiendum vnum per se. Denum in hoc Auersa deficit, quod nec ipse assignat rationem formalem vnitatis per se, in tota sua latitudine, vt complectitur vnum per se per simplicitatem, ac per compositionem, sed solum explicat diuersas species vnitatis per se dicendo vnum per se esse illud quod est vel in se simplex, vel compositum, sicut si quis explicare volens quid sit animal, diceret esse illud, quod aut est rationale, aut irrationale, quæ vtique non est bona explicatio quidditatis animalis.

23 Restat itaque vt reiectis alijs dicendi modis, proferam, quomodo iuxta mentem Doctoris explicari debeat vnum per se, & vnum per accidens, hoc autem exequar priùs inquirendo, vndè dicatur vnum per se ratione simplicitatis, & vndè dicatur vnum per se ratione compositionis, sic enim ex explicatione specierum in notitiam deueniemus vnitatis per se in communi ad hanc, & illam; Et quidem in rebus simplicibus, vt in accidentibus, substantijsque spiritualibus, quæ partibus physicis non constant, manifestius est quid sit esse per se vnum quam explicatione indigeat; vt enim explicat Doctor 1. d. 2. q. 7. Hh. hęc est vnitas per identitatem, quatenus quicquid est ibi, est realiter idem cuilibet, & ideò est prorsus indiuisibile in partes, cum ergo non habeat pluralitatem partium, & naturarum ex quibus constituatur, palam est esse vnius certæ, ac determinatæ essentię, vnamque præseferre essentiam, & quidditatem, non plures. Hoc verò difficilius explicatur in per se compositis, quo pacto homo v.g. dici possit vnum per se essentiale, dum constat ex anima, & corpore, quæ sunt plures essentiæ, & certè id sufficienter explicari nequit, nisi cum Doctore teneatur 3. d. 2. qu. 2. §. *quantum ad primum*, totum per se, & essentiale dicere tertiam entitatem aliam realiter ab entitatibus partium; hoc enim supposito optimè constat, quo pacto compositum essentiale v.g. homo sit vnum per se, non autem homo albus, aut lapidum aceruus; & ratio est, quia homo dicit quandam tertiam entitatem ab anima, & corpore distinctam, & sic dicit vnicam essentiam ex pluribus partialibus compositam, at homo albus, & lapidum aceruus plures immediatè dicunt entitates, non autem vnam ex illis pluribus constitutam, hoc totum apertè insinuat loc. cit. Doctor, cum ex eo probat totum essentiale esse aliud a suis partibus etiam simul sumptis, quia aliàs non esset differentia totius essentialis, quod est per se vnum, ad totum, quod est vnum aggregatione, vt cumulus vel aceruus, quia illud totum secundum est suæ partes 8. Met. 15. iam ergo vides, quomodo Doct. explicet vnitatem per se totius essentialis, vt distinguitur à toto per accidens, & per aggregationem, quia nimirum dicit propriam entitatem aliam ab entitatibus partium, & vnamquamque entitatem sequitur propria vnitas, vndè si propriam entitatem non haberet, nec etiam esset magis vnum, quam vnum per accidens, vel per aggregationem. Et hunc dicendi modum sequitur Pasqualig. loc. cit. vbi intantum ait partes essentiales per se vnum efficere, quod non facit accidens cum subiecto, quia ex eis consurgit aliquod tertium, in quod partes componentes ex vi vnitatis per se coaduntur secundum vnum gradum essendi, atque ita etiam significat Mairon. 1. d. 8. q. 7. art. 3.

24 Itaque benè explicatur vnitas entis per se per hoc, quod importat vnicam essentiam, ac in indiuisibili consistentem, non verò plures, & talis conceptus vnitatis per se communis est, & applicabilis tam vnitati per se ratione simplicitatis, quam vnitati per se ratione compositionis, nam siue sunt simplicia absque partibus, eoipso quod habent vnitatem simplicitatis important etiam vnum gradum essentiæ in indiuisibili consistentem, & in indiuisibili modo mensurabilem; quæ verò constant ex partibus, licet plures habeant essentias partiales, quia tamen istæ vniuntur per modum per se actus, & se potentiæ, consurgit ex eis tertia entitas, quæ dicitur totius, quæ sicut est vnica entitas totalis, ita quoque propriam habet vnitatem; quod de ente per accidens dici non potest. Sola videtur superesse difficultas de toto integrali, quod quidem dicitur propriam, & per se vnitatem habere in suo genere, vnitatem scilicet integritatis, ac continuitatis, & tamen non importat entitatem ex natura rei distinctam à partibus componentibus etiam simul sumptis, vt probabilior refert opinio, quam tradidi in physicis disp. 5. q. 13. art. 2. ergo non videtur vnitas compositionis per se benè explicari per hoc, quod per eam componitur, & resultat quædam tertia natura alia à partibus propriam habens vnitatem. Attamen & hæc quoque difficultas facilè superari potest, nam si cum multis Scotistis defendatur distinctio realis totius à suis partibus etiam in toto integrali, nulla est difficultas: si autem hoc non teneatur dici potest totum integrale, præsertim si fuerit homogeneum, adhuc propriam habere vnitatem, quatenus omnes eius partes inuicem vnitæ eiusdem sunt rationis, tam enim aqua est hæc, & illa portio aquæ in vase, quam tota ipsa aqua illius vasis; hac igitur ratione dicetur totum integrale homogeneum per se vnum vnitate integritatis, & omnes eius partes in vnam coadunari essentiam, qua ratione etiam simul cum suis partibus in eodem collocatur prædicamento, vel substantiæ, vel quantitatis, vel qualitatis; quod tamen non adeò facilè de vno eterogeneo dicetur, quia habet partes, quæ sunt diuersæ rationis, & ideo nequeunt in vnam essentiam coadunari; adhuc tamen, licet ita coadunari non possint, possunt alio modo coadunari, nimirum secundum rationem ipsius continui, ac integralis totius, si verè totum illud eterogeneum erit continuum, quia non benè continuantur, quæ sunt diuersæ rationis ex 6. Phys. vndè ex hoc capite potius dici debebit vnum per accidens. Vel cum Alensi 10. Met. tex. 1. q. 1. dicendum, quod cum vnitas sit quædam indiuisio quodlibet continuum, siue homogeneum, siue eterogeneum dici potest vnum, quatenus est actu indiuisum, quocunque modo contingat hæc indiuisio; & hæc est communior, & expeditior solutio.

25 Quoad tertium tandem resoluenda est ex dictis altera pars quæstionis, quænam scilicet vnitas ex prædictis sit ponenda passio entis, & breuiter dicendum est solam vnitatem per se in tota sua latitudine, prout nimirum complectitur tam vnitatem simplicitatis, quam compositionis, esse adæquatam entis passionem, non autem vnitatem per accidens, aut aliam vnitatem vtrique communem. Hæc conclusio ferè communis est. Probatur, & declaratur quoad omnes, & singulas partes. Et quidem vnitatem per accidens esse non posse entis passionem, neque aliquam aliam vnitatem vnitatibus per se, & per accidens communem, facillimè probatur ex dictis disp. 1. q. 2. n. 25. vt enim ibi diximus, ens propriè sumitur pro ente per se, nam ens per accidens propriè non est ens, sed entia; ergo etiam vnitas, quæ cum ente propriè dicto conuerti debet, erit vnitas per se, non autem vnitas per accidens. Tum quia si vnitas per accidens posset habere rationem passionis, esset passio entis per accidens, non vero entis per se. Dictum etiam est ibi, non dari conceptum abstractum ab ente per se, & ab ente per accidens; ergo neque dari poterit conceptus vnitatis abstrahens ab vnitate per se, & vnitate per accidens; Consequentia patet, quia sicut ab ente per se, & per accidens nequit abstrahi conceptus communis entis, vt sic, quia ens per accidens non est verè, & simpliciter ens, sed entia, ita pariter ab vno per se, & per accidens conceptus vnitatis, vt sic præscindi non potest, quia vnitas per accidens non est vera, & propria vnitas, sed similitudinaria, & proportionalis, simpliciter autem, & absolutè loquendo potius est pluralitas, quam vnitas; vndè concludendum est solam vnitatem per se esse passionem entis transcendentis, non autem vnitatem per accidens, quæ proportionem non habet, nisi cum ente per accidens.

26 Quod vero vnitas per se statui debeat passio entis sumpta in tota latitudine, non vero ad aliquam eius speciem coarctata; Probatur non minus euidenter, quia vnitas quæ est passio entis, debet habere ęqualem latitudinem cum ente, quælibet enim passio cum suo proprio subiecto coæquari debet, vt cum eo conuertatur; sed

ens quod est subiectum adęquatum in Metaph. & cuius passiones modo inquirimus, est ens transcendens, & vniuersalissime sumptum, vt commune omni enti reali tam finito, quam infinito, tam simplici, quam composito, ergo & vnitas, quæ est eius passio, sumi debet in tota sua latitudine prout communis est omnibus suis speciebus tam scilicet vnitati simplicitatis, quam vnitati compositionis. Hinc autem duo deducuntur consectaria, primum est Bacconium 1. d. 33. qu. 1. ar. 2. malè statuere vnitatem simplicitatis esse adæquatam entis passionem, quia cum vnitas simplicitatis sit species vnitatis, vt sic, non potest coæquari cum ente; tum quia cum vnum, & ens conuertantur, si est adęquata entis passio vnitas simplicitatis, tunc omne ens esset simplex, nec vllum dari posset ens compositum. Neque satisfacit dicendo ens omne esse simplex, non quidem quatenus ens, sed quatenus vnum. Nam vt dicebam, ens, & vnum eandem dicunt naturam, suntque realiter identificata, adeout conditio vnitatis sequatur omnino naturam entitatis, cuius est vnitas; ergo impossibile est ens aliquod esse simplex, quatenus vnum, sed non quatenus ens, quia res est vna eo prorsus modo, quo est ens; si est ens simplex, est vna vnitate simplicitatis, si est ens compositum, est vna vnitate compositionis. Quod si alio modo velit Bacconius accipere vnitatem simplicitatis, quam communiter accipiatur, vt suum tueatur loquendi modum, vt ibi significare videtur; abutitur vocabulis. & voluntariè loquitur, & quæstionem de nomine facit, vndè non est cum eo disputandum.

27 Alterum consectarium est malè negare Auersam loc. cit. vnitatem simplicitatis, & compositionis esse species vnitatis per se, quæ ponitur adæquata passio entis, quam per proprias differentias, vel potius modos contrahant; nam sicut ens simplex, & ens compositum sunt veluti species directè contentæ sub ente in communi, vt sic, quia sunt verè entia, & verè participant rationem entitatis in communi, ita quoque dicendum de modis vnitatis, quæ talia entia consequuntur, quod re vera sint vnitates determinatæ per particulares rationes simplicitatis, & compositionis, velut species contentæ directè sub vnitate in communi, quæ est adæquata entis passio. Tum quia rem adeò patentem ideò negauit Auersa, quia vt vidimus, assignare nequiuit rationem vnitatis per se in communi ad vnitatem simplicitatis, & compositionis; sed illam immediatè explicat assignando duo membra illius dicens vnum per se esse illud, quod vel est simplex, vel compositum ex partibus proportionatis; at nos assignauimus rationem vnitatis per se in communi ad vnitatem simplicitatis, & compositionis, quæ optimè in illis saluatur; quod rursus ita declarari potest ex dicendis, vnitas namque vt sic dicit indiuisionem, qua ens in seipso redditur indiuisum; hæc autem ratio optimè reperitur in illis vnitatibus, reddunt namque entia, quæ afficiunt, in seipsis indiuisa, & insuper addunt peculiarem indiuisionis modum; nam altera illarum reddit suum subiectum indiuisum per modum simplicitatis, vnde est indiuisum, & indiuisibile; altera verò per modum compositionis, quæ reddit ens actu indiuisum, licet sit aptitudine diuisibile, ergo verè vtraque est species vnitatis per se, quæ ponitur adæquata passio entis.

QVÆSTIO III.

A quibus vnitatibus sumatur conceptus vnitatis transcendentalis.

28 SAtis constat tum ex dictis disp. 2. de conceptu entis, tum disp. preced. de passionibus eius in communi, vnitatem transcendentalem, quæ cum ente conuertitur, velut eius adęquata passio, sicut & alias eius passiones in re, desumi ab aliqua realitate, quæ verè fluit a realitate, a qua ratio entis sumitur. Verùm quia ex dictis quæst. præced. variæ dantur vnitates per se in rebus, & quidem reales, vt inferius suo loco probabitur, scilicet vnitas indiuidualis, vnitas essentialis, quæ est propria naturæ genericæ, vel specificæ, quæ etiam dici solet vnitas formalis; & vnitas quantitatiua, quæ & numerica dici solet, quatenus est principium numeri de genere quantitatis; hic examinandum venit, num vnitas transcendentalis desumenda sit à realitate vnitatis singularis, seu indiuidualis, quasi vnitas, quæ est passio entis, sit ipsamet vnitas singularis; an potius a realitate vnitatis formalis specificę, vel genericæ; an verò ab vnitate quantitatiua, quæ numerum de genere quantitatis constituit, an potius ab his omnibus inadequatè sumptis, an tandem ab aliqua realitate communi his omnibus vnitatibus, quam ipsamet vnitas transcendentalis adęquatè importet. His præacceptis pro titulo quæsiti. Prima opinio, quam refert Suarez sine Auctorum nomine disp. 4. sec. 9. asserit vnitatem transcendentalem, quæ est adæquata passio entis, aliud non esse, quam vnitatem indiuidualem cuiuscumque singularis entis, non tamen singulariter consideratam, sed in communi vt abstrahit ab hac, & illa vnitate singulari; quam sequitur Auersa q. 5. suæ Philosoph. sec. 6. Serna in Log. disp. 1. sec. 4. q. 6. art. 3. & alij nonnulli. Alia opinio, quæ Auicennæ tribui solet lib. 3. Met. c. 2. Et lib. 7. cap. 1. Affirmat vnitatem, quæ est passio entis, reponi in prædicamento quantitatis, atque ideò conceptum vnitatis transcendentalis ab vnitate quantitatiua desumi. Demum Scotistæ conceptui entis propriam deferentes realitatem, sicut alijs naturis communibus prædicamentalibus, consequenter de affectionibus entis loquuntur, sicut de alijs passionibus rerum prædicamentalium; quare in præsenti opinantur vnitatem transcendentalem importare propriam realitatem a realitate entis fluentem, quæ sit communis alijs omnibus vnitatibus, & ex natura rei præcisa ab illis; vndè consequenter asserunt conceptum vnitatis transcendentalis in tali communi realitate fundari, quam adęquatè exprimit.

29 Dicendum tamen est vnitatem transcendentalem non posse in rebus desumi neque à sola realitate vnitatis singularis, quasi hęc sit communis, & adæquata passio entis, vt dicebat Auersa; neque à sola realitate vnitatis quantitatiuæ, vt Auicen. neque ab aliqua vna realitate communi transcendentali, quę eadem in omnibus inueniatur ex natura rei præcisa a determinatis entium vnitatibus, sed potius ab his omnibus & singulis esse abstrahibilem inadęquatè consideratis. Conclusio hęc sequitur ex principijs, quæ iam dedimus disp. 2. de natura entis, & probatur quoad omnes, & singulas partes. Et quidem in primis vnitatem transcendentalem esse vnitatem quandam vniuersalem, pluribusque communicabilem, non autem singularem, expressè docuit Arist. 10. Met. tex. 6. vbi loquens de entis vnitate tribuit ei eandem latitudinem, & communitatem dicens *ens enim & vnum vniuersaliter maximè de omnibus prædicantur*, sic etiam loquitur Scotus 2. d. 1. q. 6. §. *potest etiam addi*, & d. 16. q. vn. §. *ideo dico aliter*, vbi vult entis passiones ita vniuersaliter de omnibus prędicari, sicut ipsum ens; quod etiam ratione firmatur, quia propria passio alicuius subiecti ipsum comitatur, & consequitur in tota sua latitudine, & abstractione spectatum, alioquin cum ipso conuertibilis non esset, cum ergo vnum sit proprietas entis, ipsum consequi debet in tota sua latitudine, & amplitudine acceptum; quemadmodum igitur ens, vt sic, non immediatè dicit indiuidua rerum, sed sumitur pro ipsa ratione, seu conceptu entis pręciso per intellectum, ita quoque vnitas transcendentalis non immediatè supponit pro hac, aut illa vnitate, huius, vel illius entis, sed pro ipsa vnitate, vt sic, quæ rationi entis, vt sic correspondeat. Confirmatur, quia si vnitas transcendens entis latitudinem adæquare debet, opus est, quod sicut ipsum ens importat rationem communem essendi omnibus entibus, ita etiam sua vnitas importet rationem vnitatis communem omnibus vnitatibus, vt hoc pacto seruet debitam cum ente proportionem. Conf. vlterius, quia determinatiua vnitas fluere, & originari nequit, nisi a determinato ente, nam vnitas commensuratur cum principio, a quo originatur; cùm igitur ens, vt sic, abstrahat ab omni determinatione entitatis, quia in tali statu solam inchoationem importat omnis essentiæ, & cuiusuis entitatis initium absque vlla prorsus determinatione; oritur vnitas ab eo cum eadem omnimoda indeterminatione, sicut enim ens, à quo fluit, non habet determinationem vllam entitatis, ita nec vllum vnitatis determinatum modum in tali statu possidere potest, ex quo tandem deducitur vnitatem transcendentalem non adęquatè importare vnitatem singularem, qui est quidam determinatus vnitatis gradus.

30 Respondebis fortè pro Auersa hanc rationem probare tantùm vnitatem transcendentem non esse indiuidualem indiuidualiter acceptam idest pro determinata vnitate indiuiduali, aut in confuso, & vage pro hac, & illa indiuiduali vnitate, quod vtique verum est, quia ens cum sit communicabile pluribus, vtique nequit habere pro passione vnitatem incommunicabilem, qualis est vnitas indiuidualis, & indiuidualiter sumpta; non tamen probat vnitatem indiuidualem in communi sumptam, & ab hac, & illa indiuiduali vnitate abstractam esse non posse passionem entis adæquatam. Contra, quia etiam hoc conuincit allata ratio, ipsa enim demonstrat vnitatem transcendentalem tantæ amplitudinis esse, vt nequeat importare aliquem determinatum vnitatis gradum, sicut neque ens, cuius est adæquata passio, importat determinatum entitatis gradum; cum ergo vnitas singularis etiam in communi sumpta, sit quidam determinatus gradus vnitatis, quia est resolubilis in conceptum superiorem vnitatis, vt sic, & præter ipsum datur quoque gradus vnitatis essentialis, seu formalis genericus, vel specificus, item vnitas quantitatiua; Consequens est vnitatem singularem etiam sic sumptam esse non posse vnitatem, quæ est adæquata entis passio, quia entis, vt sic, nequit poni passio, nisi vnitas, vt sic, non verò aliqua determinata vnitas. Conf. quia omnes præfatæ vnitates, si adinuicem comparentur, omnes, & singulæ conueniunt in ratione vnitatis, vt sic, quia vnaquæque nedum dicit rationem vnitatis, sed etiam rationem talis vnitatis, secundum quam inter se distinguuntur, ergo debet dari ratio vnitatis, vt sic, quæ sit communis omnibus illis vnitatibus, & consequenter aliqua, quæ sit vniuersalior indiuiduali, & hæc erit vnitas transcendentalis, quæ est ipsa passio entis. Conf. insuper, quia vnitas singularis etiam in communi accepta est magis enti improportionata, quam aliæ omnes vnitates, ergò est alijs ineptior, vt sit adæquata entis passio, consequentia patet, probatur assumptum, quia ens importat primam rationem realitatis omnibus communicabilem, veluti initium omnis essentiæ, vnitas verò indiuidualis non solum importat determinatum gradum vnitatis, sed etiam vltimum, adeout per vlteriores gradus amplius determinari nequeat; tum quia ens est ita pluribus communicabile, vt in tali communicatione essentialiter diuidatur nedum in specie diuersa, sed etiam genere vt in substantiam, & accidens; sed vnitas indiuidualis etiam in communi accepta communicari

nicari

nicari nequit, nisi pluribus solo numero diuersis, & sic solùm indiuidualiter ad summum diuidi potest, non autem essentialiter, ergo est omninò improportionata cum ente.

31 Denique Vnitas transcendens verè dicitur de his etiam, in quibus nulla ratio vnitatis numericæ, seu singularis inuenitur, ergo non est sola vnitas singularis etiamsi in communi sumatur, nec à sola vnitate singulari eius conceptus sumi debet; sequela patet, probatur assumptum, quia vnum re vera dicitur de aliqua natura communi præcisè sumpta, vt de homine, sicut enim homo, vt sic, verè dicitur ens, ita & vnum est, & tamen satis exploratum est hominem sic præcisè sumptum, vt abstrahit à differentijs indiuidualibus, nullum habere vnitatem indiuidualem, Conf. quia non omnis vnitas realis est numeralis, seu singularis, vt inferius ostendam cum Scoto, a. d. s. q. 1. D. quia præter hanc datur etiam vnitas formalis specifica, vel generica, quæ sunt reales, si pro prima intentione sumantur, ergo vnum transcendentale nequit in re solam vnitatem significare singularem, quia ab omni determinata vnitate reali ratio vnius, vt sic, abstrahibilis est. Et ex hoc tandem solidatur principale argumentum iam contra Auersam ab initio factum, quia vnitas, quæ est passio entis, debet cum ipso conuerti, ita vt vbicunque est ens, sit etiam vnitas, & è contra; sed hoc non conuenit vnitati indiuiduali etiam in communi acceptæ, nam dantur gradus quidam essentiales entis, vt genericus, & specificus, qui sunt essentialiter entia, & consequenter habent proportionatum vnitatem, quæ sequitur ad talem gradum entis, & tamen in ipsis non reperitur vnitas indiuidualis etiam in cõmuni sumpta, alioquin determinabiles non essent per differentias essentiales, cum ergo talis vnitas non omni enti conueniat, consequenter neque est passio cum ente conuertibilis.

32 Secundò altera pars conclusionis, quod scilicet vnitas transcendentalis non possit in rebus omnibus desumi à realitate vnitatis quantitatiuæ, quasi in re sit sola vnitas quantitatiua probari potest rationibus allatis pro præcedenti conclusionis particula, nam cum entitas quantitatiua non sit vnitas vniuersalissimè sumpta, vt sic, sed determinatus quidam vnitatis gradus, qui est proprius quantitatis sua indiuisibilia terminatiua habentis, consequenter poni nequit adæquata entis passio; sicut enim ens, vt sic, nullum entitatis determinatum gradum dicit, ita nec vnitas, quæ est eius passio, aliquem vnitatis determinatum gradum, qualiscunque iste ponatur. Deinde probatur specialiter, quia conceptus entis, vt sic, non desumitur à sola quantitate in rebus, nam alia dantur entia præter quantitatem, ergo neque conceptus vnitatis transcendentis à sola vnitate quantitatiua sumetur, & hæc consequentia patet ex adæquatione, & proportione, quæ inter ens, & vnitatem, quæ eius passio ponitur, intercedere debet. Conf. quia separata substantia ab omni quantitate, quod diuinæ omnipotentiæ minimè repugnat, vt dictum est in Physicis, adhuc ipsa esset verè vna, sicut verè esset ens, ergo non omnis vnitas in re est vnitas quantitatiua, nec vnitas transcendentalis à sola vnitate quantitatiua sumetur. Denique si vnum transcendenter sumptum non diceret in rebus, nisi vnitatem quantitatis, sequeretur in immaterialibus, & quantitate carentibus nullam verè vnitatem reperiri, neque cum veritate dici posset, Deum esse vnum, quia quantitate caret. Imo neque in ipsis entibus materialibus, & quantis ista propositio esset per se in secundo modo, ens materiale est vnum, quia quantitas est accidens substantiæ materialis, & sic de ipsa ita per accidens prædicaretur transcendentalis vnitas, sicut ipsa quantitas, quam hic supponimus ex Physicis à substantia materiali realiter distingui.

33 At inquit Auersa cit. sect. 6. hæc, & similia argumenta supponere falsum, nimirum vnitatem numeralem solis rebus materialibus conuenire, quod non dicebat Auicen. sed potius putauit vnitatem numeralem omnibus rebus communem esse, atque adeò numerum non ex solis rebus extensis, earumque vnitatibus, sed ex quibuscunque rebus, & vnitatibus adæquatè consurgere; quamuis numerum hoc pacto sumptum, & vnitates numerales sic sumptas in prædicamento quantitatis sub genere quantitatis discretæ concluserit. Hæc tamen instantia parum officit, quia argumenta procedunt ex suppositione, quod Auicen. per vnitatem numeralem intelligeret illam vnitatem quantitatiuam, quæ est principium illius numeri, quod Arist. ait 3. Phys. resultare ex diuisione continui, vt ei communiter tribuitur. Tum quia quocunque modo explicetur hęc vnitas numeralis, petendum est, an importet aliquem determinatum gradum vnitatis; vel potius vnitatem, vt sic, ab omni determinatione præcisam; si primum, ergo nunquam poterit esse adæquata entis passio, quod præscindit ab omni determinato gradu essendi, atque ideò ab ipso in tali statu determinata vnitas originari nequit, si verò importat vnitatem, vt sic, tunc vltrò concedendũ est esse adequatam entis passionẽ, sed satis incõsultò tunc appellaretur vnitas numeralis, vel quantitatiua, quia hæc dicunt determinatum gradũ vnitatis.

34 Tertiò, quod vnitas transcendentalis in rebus sumi nequeat ab aliqua vna realitate communi transcendentali, quæ eadem in omnibus reperiatur, vt dicebant illi Scotistæ, probatur ex dictis disp. 2. de conceptu entis, vt enim constat ex dictis ibidem, ens, vt sic, non dicit in re realitatem aliquam communem Deo, & creaturæ, sed solum conceptum inadequatum, ergo neq; vnitas eius affectio talem vnam realitatem importare potest, quæ fluat à realitate cõmuni entis, quoniam nequit passio maiorem entitatem, ac vnitatem habere, quam habet suum subiectum. Tum quia ex hac positione omnia prorsus sequerentur absurda, quæ disp. cit. inferebantur contrà fundantes conceptum entis in vnica realitate per ipsum adæquatè importata, nimirum compositio in Deo, quod aliquod prędicatum daretur prius natura ipso Deo; quod non essent Deus, & creatura primò diuersa in realitate, & alia huiusmodi. Quamuis ergo isti Scotistæ non incidant in communem errorem precedentium opinionum, qui conceptum vniuersalissimum vnitatis transcendentis sumebant adæquatè ab aliqua vnitate in certo, ac determinato gradu, nimirum vel singulari, vel quantitatiua; sed à realitate communi, aliq; conceptui adæquati; adhuc tamen falsum supponunt, quod nimirum detur talis realitas communis de ente prędicabilis in quale conuertibiliter, nam sicut ens talem communem realitatem non importat, ita neque aliqua eius passio.

35 Quartò tandem, quod vnitas trãnscendentalis abstrahi possit ab omni realitate determinatæ vnitatis inadæquatè sumpta, quæ erat vltima conclusionis particula, facilè deducitur ex præcedentibus, cum enim ab hac realitate determinatæ vnitatis, vel illa duntaxat sumi nequeat; neque ab aliqua vnica communi realiter, quam importet, restat vt sumatur ab omnibus, & singulis vnitatibus determinatis inadæquatè sumptis, & ratio est; quia quæcunque vnitas realis determinata fundare potest conceptum vnitatis in communi sibi inadęquatum; ergo ratio vnitatis transcendentis est verè abstrahibilis ab omni realitate vnitatis realis. Consequentia est de se nota; probatur assumptum, nam quælibet vnitas determinata resolui potest in cònceptum vnitatis, vt sic, cum quælibet prædicationem recipiat vnitatis in communi. Conf. quia in qualibet determinata vnitate, siue singulari, siue quantitatiua, includitur quidditatiuè ipsa vnitas in communi, vt sic, sicut initium, & radix cuiuscumque vnitatis in particulari; ergo quælibet determinata vnitas statim ac inadæquatè concipitur, fundat conceptum vnitatis transcendentalis. Confirmatur insuper exemplo abstractionis conceptus ipsius entis, nam in determinato ente v.g. substantia; vel quantitate conceptus entis sumitur à determinatis illis entitatibus, tamen indeterminatè, ac inadæquatè sumptis; ergo pariter dicendum quod vnitas, quæ est passio entis, sumitur in quolibet ente à determinata illius vnitate, indeterminatè tamen, ac inadæquatè sumpta; vnde sicut dicendo, Petrus est ens, ly ens sumitur à determinata Petri entitate, ita cum dicitur Petrus est vnus, ly vnus à determinata Petri vnitate sumętur; & sicut dicendo, homo est ens, sumitur ly ens à determinata hominis entitate, sic dicendo, homo est vnus, seu vna natura, ly vnus dicit in re vnitatem formalem propriam humanitatis in conceptu confuso, & inadæquato repræsentatam.

36 Concluditur itaque vnitatem transcendentalem, quæ est passio entis, solam primam rationem vnitatis, vt sic importare ab omni prorsus determinatione denudatam, qua ad talem, vel talem vnitatis gradum determinetur; quia vt ab initio dixi, vnitas quæ est passio entis, debet esse vnitas pluribus communicabilis, imò talis quæ sit initium cuiuscumque alterius vnitatis; ac eandem prorsus latitudinem, & amplitudinem habere cum ente, alioquin adequata eius passio non foret; nequit autem esse huiusmodi nec vnitas essentialis siue generis, siue speciei, neque vnitas singularis, neque vnitas quantitatiua, neque alius determinatæ vnitatis gradus, sed sola, & præcisa vnitas, vt sic; hæc enim sola adæquatur enti in tota sua latitudine, aliæ verò vnitates enumeratæ insequuntur gradus determinatos essentiæ scilicet, vel naturas prædicamentales, vel eorum indiuidua, non vero conceptum entis, vt sic; hanc opinionem quoque defendit Pasqualig. latè disp. 10. sect. 2. ac etiam Suarez disp. 4. sect. 9. licet Pasqualig. faciat eum in modo loquendi aliqualiter dissentientem à nobis; sed si benè expendatur equidem non aliam à nostra sententiam ibi profitetur; item Meuriss. lib. 2. suæ Met. q. 7. de vno, & alij passim eam supponere videntur.

In contrarium. Primò obijcit Auersa probando vnitatem vniuersalem passionem entis constitui non posse, nam vnitas transcendentalis est illa, quæ primò, & per se conuenit enti realiter, non vero per rationem; sic autem enti in communi non conuenit vnitas vniuersalis, idest vnitas præcisionis, quæ est vnitas per intellectum, sed potius vnitas singularis, tamen vniuersaliter, & in communi sumpta Conf. quia passio alicuius prædicati communis dici debet de omnibus inferioribus eius, & maxime de indiuiduis; sed vnitas vniuersalis non descendit cum natura ad ipsa indiuidua, sed conuenit præcisè ipsi naturæ in statu abstractionis, & rationis.

37 Resp. per vnitatem vniuersalem varios vnitatis modos posse intelligi; vel enim intelligitur vnitas, quam natura communis recipit ab intellectu, cum eam actu vniuersalem facit, de qua vnitate dictum est in Logica disp. 4. de Vniuersal. in prædicando, & cum vnitas vniuersalis in hoc sensu sit vnitas rationis, & non realis, vnitatem transcendentalem in hoc sensu non appellamus vniuersalem; interdum verò per vnitatem vniuersalem solet intelligi vnitas essentialis, seu formalis generis, & speciei; & quamuis ista vnitas sit realis, vt inferius dicetur disp. 9. cum enim talis vnitas conueniat naturæ communi ab intrinseco suæ quidditatis, quia ex se habet quod non sit multiplex quidditatiuè, ideò erit talis vnitas suo modo realis, sicut realis est ipsamet essentia communis, attamen neque in hoc sensu vnitas entis debet dici vniuersalis, quia talis vniuersalitas est limitata, non transcendens, vnde vnitas vniuersalis in hoc sensu

non est ipsa vnitas, vt sic, ab omni determinatione præscindens, sed potius est quidam gradus vnitatis conueniens gradibus essentiæ prædicamentalibus genericis, & specificis. Demum per vnitatem vniuersalem intelligi potest ipsa vnitas in communi, vt sic, ab omni determinatione præscindens, & in hoc sensu vnitas vniuersalis est passio entis; & in hoc sensu neg. minor scilicet vnitatem vniuersalem non conuenire enti, vt sic, vt eius adæquatam passionem, sed potius vnitatem singularem in communi sumptam; cum enim intellectus concipit ens transcendens, non solum non concipit indiuiduum aliquod determinatum, sed neque etiam indiuiduum in communi; concipit enim solam vniuersalissimam rationem essendi, prout ab omni determinatione præscindit, & ideò enti in tali statu vnitas indiuidualis nequaquam conuenire potest etiam in communi sumpta, cum potius hæc sit vltima entis determinatio; sed solùm ei conuenit vnitas, vt sic, abstractissimè sumpta, quæ importat primam realem inchoationem cuiuscunque vnitatis ab hac, & illa præcisam, & sicut natura entis præcisa est realis, ita pariter eius vnitas. Ad Conf. verum est passionem prædicati, seu naturæ communis absolutè supponentis debere etiam inferioribus eius conuenire (si enim esset passio illi conueniens, vt supponit simpliciter, opus non esset quod inferioribus quoque competeret) id tamen ita intelligendum est, vt ea passio per se primò naturæ communi conueniat, & per se secundò inferioribus eius idest non quatenus talia, sed præcisè quatenus participant rationem illam communem, vndè risibilitas, quæ est adæquata hominis passio, dicitur illi conuenire, non per se primò, quatenus Petrus est; sed per se secundo scilicet quatenus homo; hoc autem totum nequaquam vnitati singulari, etiamsi in communi sumatur, applicari potest, quia nec conuenit enti, vt sic, in tali enim præcisione ab omni vnitate indiuiduali præscindit; neque omnibus inferioribus eius, cum non conueniat gradibus genericis, & specificis naturarum communium; sed hoc solum munus est vnitatis, vt sic, quæ est prima inchoatio omnis vnitatis; vnitas enim sic communissimè sumpta conuenit primò, & per se enti, vt sic. Deinde conuenit etiam inferioribus, non quidem per se primò, sed solum per se secundò, vt de risibilitate dicebam respectu Petri, & Pauli, & ad ipsa indiuidua vsque cum ipso ente descendit, quia sicut ipsis communicatur ens, vt prima radix, in qua fundatur entitas indiuidualis, ita etiam communicatur ipsa vnitas, vt sic in qua fundatur vnitas indiuidualis.

38 Secundò specialiter probat Auersa solam vnitatem singularem esse adæquatam entis passionem, omne ens à parte rei, & realiter est singulare, estque singulariter indiuisum, nullumque datur vniuersale realiter existens, aut existere potens, ergo hæc vnitas est passio entis realis adæquata. Tum 2. quia vnitas singularis ad nullum prædicamentum restringitur, sed per omnia diuagatur, ergo hæc est vnitas transcendentalis, quæ est passio entis. Tum 3. vnitas, quæ est passio entis, debet cum ipso proportionari, ergo sicut ens abstrahitur ab hoc, & illo ente, ita etiam vnitas eius passio ab hac, & illa vnitate singulari, ergo vnitas singularis verè est passio entis. Tum tandem in quolibet gradu vniuersali duplex vnitas considerari potest, altera præcisionis, quæ fit per rationem, & illa nequit esse passio entis, quia est secunda quædam intentio; altera singularitatis, quæ realiter conuenit ipsis rebus, & consideratur in communi, sicut ipsa natura realis, & sicut omnis alia proprietas conueniens eidem naturæ; huiusmodi ergo vnitas est adæquata passio entis conueniens tum singulis indiuiduis in particulari, tum singulis gradibus vniuersalibus, etiam ipsi enti qui est gradus vniuersalissimus, quatenus consideratur in communi.

Resp. omne ens à parte rei esse singulare, vel singulariter existens, vel immediatè, vt ipsa singularia, vel saltim mediatè, vt naturas communes, quæ in ipsis existere dicuntur, quæ non nisi extrinsecè, & per accidens singulares dicuntur, intrinsecè verò habent vnitatem suam propriam minorem vnitate numerali, & ideò negatur consequentia; item verum est vnitatem singularem omni enti existenti conuenire, non quidem quatenus ens est, sed quatenus indiuiduum, vndè solum sequitur esse passionem entis indiuidualis, non verò entis, vt sic, itaque vnitas, quæ omnibus rebus existentibus conuenit, vt entia sunt, est vnitas præcisissimè sumpta, quia si eis conuenit talis vnitas à parte rei, consequenter etiam conuenit vnitas, vt sic. Dices vnitatem, vt sic, non conuenire illis, nisi per præcisionem intellectus, atque ideò non esse vnitatem realem, sed rationis. Resp. negando consequentiam, quia hoc fit cum fundamento præcisionis in re; & vnitas ipsa singularis in communi, quam facit Auersa passionem entis adæquatam, non fit ita communis, nisi per præcisionem intellectus, & tamen ait esse vnitatem realem. Ad 2. posset eodem pacto probari vnitatem essentialem esse transcendentalem, quia in omnibus prædicamentis reperiuntur genera, & species, sicut indiuidua; illa ergo vnitas verè, & propriè dicitur transcendens, quæ ens immediatè sequitur, & conuenit ei per se primò, & alijs omnibus inferioribus per se, licet non primò, qualis solum est vnitas, vt sic, non autem vnitas singularis, quia nec conuenit enti immediatè, nec gradibus inferioribus genericis, & specificis. Ad 3. sicut ens non tantum in indiuiduis includitur, sed etiam in alijs gradibus essentiæ genericis, & specificis; ita & vnitas, quæ est eius passio, non tantùm ab vnitatibus singularibus debet abstrahi, sed à quolibet alio vnitatis gradu, & talis solum est vnitas, vt sic, quæ etiam magis enti proportionatur, quam vnitas singularis in communi, quia ens vt sic abstrahit ab omni determinatiuo, non autem vnitas singularis in communi, quia adhuc in tali communitate retinet determinatiuum talis vnitatis; & solùm vnitas, vt sic, ab omni tali determinatiuo præscindit, atque ideò magis cum ente vt sic, proportionatur. Ad vlt. negatur vnitatem singularem etiam in communi sumptam conuenire enti, vt sic, & gradibus vniuersalibus entis, nam huiusmodi gradus habent propriam vnitatem intrinsecam, quæ non est singularis, nec fiunt singulares, nisi extrinsecè, & per accidens ex aduentu differentiæ indiuidualis contrahentis; sed vnitas, quæ omnibus gradibus entis conuenit, vt entia sunt, est vnitas, vt sic; talis autem vnitas scilicet essentialis, vel indiuidualis conuenit eis, vt talia entia sunt.

39 Tertiò ad idem, vnitas transcendens, quæ ponitur passio entis, debet esse realis; sed in rebus nulla est vnitas realis præter vnitatem numeralem, & singularem, ergo &c. Conf. quia hæc sola vnitas conuertitur cum ente; ergo hæc sola est eius adæquata passio; Probatur assumptum, nam omne id, quod hoc modo vnum est, ens reale est, & è aduerso omne quod reale est, hoc modo vnum est, quia vt ait Boet. omne quod est, ideò est, quia vnum numero est. Respond. negando minorem, quia vt infra ostendetur disp. 9. datur vnitas formalis, & essentialis præter vnitatem numeralem, quæ ex natura rei conuenit naturis communibus, quæ vnitas est ò minor sit vnitate singularitatis, tamen est maior vnitate vniuersalitatis, & ideò est aliquo pacto realis. Ad Conf. negatur assumptum, ad cuius probationem occurritur ex Doctore 2. d. 1. q. 1. omne quod est, vnum numero esse, ac singulare, vel per se, vel saltim denominatiuè, & per accidens, quo pacto singulares dicuntur, ac vnum numero, naturæ communes in singularibus existentes, vt loc. cit. dicemus; intrinsecè tamen sunt entia, & propriam habent vnitatem formalem, quæ est vnitas realis, licet minor vnitate numerali.

Quartò tandem arguunt illi Scotistæ probantes vnitatem transcendentalem importare realitatem adæquatam ab entis realitate fluentem, ac eius conceptum in tali realitate fundari; ideoque esse conceptum adæquatum, id vero probant in primis auctoritate Doctoris loc. supracit. nam 1. d. 1. q. 6. § *potest etiam addi*, ait vnitatem transcendentalem non differre in his, quibus inest, sicut illa differunt, ideoque entitatem communem præseferre, vndè inquit, quod vnitas lapidis, quæ non est realiter aliud à lapide, & vnitas hominis, quæ est realiter eadem homini, non ita distinguuntur formaliter specie, sicut homo, & lapis, imò hæc vnitas, & illa tantùm videntur differre numero; & rursus in eodem 2. d. 16. q. vn. § *ideò dico aliter*, docet passiones entis verè contineri vnitiuè in ratione entis, ergo sicut ratio entis vnam communem realitatem dicit, ita & eius affectiones. Ratione probatur id ipsum, tum quia regulariter loquendo passio importat realitatem à natura subiecti fluentem, ergo sic etiam erit in proposito; tum quia si vnitas entis talem non importat communem realitatem, sed ab omni realitate vnitatis determinatæ abstrahi debet; sequitur, quod cum in quolibet indiuiduo sint plures entitates, ac consequenter vnitatis gradus, idem indiuiduum toties diceretur vnum, quot sunt illæ vnitates formales; atque ita cum in Petro sit realitas humanitatis, quam sua consequitur vnitas, item & realitas animalis, quæ est propriam formalem habet vnitatem, item & realitas corporis, Petrus ter vel quater, aut quinquies diceretur vnus, quia tot reperiuntur vnitates determinatæ in Petro, a quibus singulis abstrahi potest conceptus vnitatis, vt sic, quod non sequitur, si dicatur vnam duntaxat importare realitatem, a qua sola abstrahi possit, & non ab alijs.

40 Resp. ad primam auctoritatem, quod cum ibi per continentiam vnitiuam intelligat Doctor virtualem continentiam eorum, quæ identificantur, planè dum ait passiones entis contineri in determinatis entium rationibus, quantumcunque distinctis, significat eas non ab vna communi realitate fluere, sed a determinatis entium rationibus, quæ solùm in re enti correspondent tanquam conceptui eorum inadæquato, & confuso; neque ex eo quod ait non tantam esse differentiam passionum entis, quanta est eorum, in quibus continentur vnitiuè, & quasi virtualiter, oppositum deducitur, nempe quod vnam realitatem communem præseferant, sed per hoc solùm significare voluit, quod realitates illis correspondentes non differunt semper, sicut realitates illæ, a quibus ratio entis abstrahitur; quod declarat exemplo ab ipso adducto, nam vnitas propria formalis hominis, vt sic, & lapidis, vt sic, non differunt specie, sicut homo, & lapis, sed solùm numero; vnitas formalis specifica hominis, & vnitas specifica albedinis non differunt genere, sed solo numero, licet homo, & albedo genere differant. Neque etiam officit auctoritas adducta ex 2. d. 16. cum enim ait passiones entis vnitiuè in ente contineri, cum sermo sit in transcendentibus, per talem loquendi modum nil aliud innuere voluit, nisi quod realitates correspondentes passionibus entis verè continentur vnitiuè in realitatibus, quæ correspondent enti, non autem quod in re ens, & eius passiones dicant realitates communes præcisas ex natura rei. Ad rationem pro prima parte sæpius dictum est non esse consimilem rationem de passionibus naturarum prædicamentalium, & transcendentium; illæ namque vtique realitates proprias, & adæquatas important, sed istæ nullas tales dicũt realitates, sed solùm sunt rationes abstrahibiles a pluribus relationibus per intellectum inadæquatè concipientem. Ad eandem

pro

pro alia à parte negatur consequentia, quia ab omnibus, & singulis vnitatibus in Petro repertis, si ita inadæquatè sumantur, vt abstrahant à propria determinatione, non nisi conceptus vnitatis, vt sic, abstrahi potest, qui est conceptus vnitatis transcendentis; & sic semel dicetur vnum, & non plures, quia plures illæ vnitates inadæquatè conceptæ solum conceptum vnitatis transcendentalis fundare possunt; & conceptus vnitatis à singulis abstractus est eiusdem rationis.

QVÆSTIO IV.

An Vnitas superaddat enti solam negationem diuisionis, vel potius quid positiuum aliquo pacto ab ipso distinctum.

41 QVia Vnitas formaliter opponitur diuisioni, ideo per indiuisionem solet regulariter explicari vnitatis conceptus, vt Arist. docebat 5. Met. tex. 11. *Vniuersaliter namque quacunque non habent diuisionem, quatenus non habent, eatenus vnum dicuntur, vt putà si prout homo non habet diuisionem, vnus est homo; quod si prout animal vnum animal, quod si prout magnitudo, vnà magnitudo.* At quia non statim ac aliquid per negationem explicatur, putandum est nihil positiuum importare, multa namque à nobis per negationem explicari solent, quæ tamen in re quid positiuum important, hoc constat de incorporeo, & immortali, quæ explicare solemus per negationem corporeitatis, & mortalitatis, quæ consequuntur perfectiones positiuas, quas in re important; hinc orta est proposita controuersia, num vnitas transcendentalis entis, præcisè dicat negationem præfatam diuisionis, vel potius rationem, & perfectionem aliquam positiuam, ad quam talis negatio consequatur, & per talem negationem, vt nobis notiorem, à posteriori explicetur. Pro prima problematis parte stat Auersa quæst. 5. sect. 2. citans pro ea D. Thomam 1. p. q. 11. art. 1. & q. 30. art. 3. & 1. d. 24. qu. 1. art. 3. & 4. Met. Albert. 5. p. tract. 6. q. 24. memb. 2. Henric. quol. 1. qu. 1. Durand. Greg. Gabriel. Capreol. 1. d. 24. Caiet. Bann. & alios Thomistas circa loc. cit. S. Thomæ Soncin. 4. Met. q. 23. Ægid. ibid. q. 8. Iauel. q. 8. Fland. q. 3. Aquar. q. 5. Landun. q. 4. Fonsec. cap. 2. q. 5. Auerr. com. 3. Suarez disp. 4. sect. 1. Masium lib. 3. transcend. cap. 9. citantur præterea pro eadem sententia Heruæus quol. 4. q. 1. Ocham 1. d. d. 25. q. 1. Riccard. art. 1. q. 2. Aureol. q. vn. art. 3. & quol. 3. Niphius 4. Met. disp. 3. Valent. tom. 1. disp. 1. q. 11. punct. 1. Fasol. 1. p. q. 11. art. 1. dub. 3. Gilliua lib. 2. de effect. Dei tract. 3. cap. 2. Gonzal. 1. p. quæst. 11. disp. 23. Arriag. disp. 5. Met. sect. 3. subsec. 3. & ex nostris Mairon. 5. disp. 24. quæst. 2. & Bassol. ibid. & alij quamplures.

42 Opposita sententia docet Vnitatem de suo formali importare aliquid positiuum, & solùm de connotato dicere negationem diuisionis, per quam explicari solet à nobis; & hæc est communior, quam prima, quia re vera multi Auctores, qui pro ea citantur, tenent hanc secundam, licet non omnes eadem via procedant, Aliqui namque asserunt vtique vnitatem de formali quid positiuum importare, sed nolunt hoc positiuum esse aliquid ipsi enti superadditum, & aliquo pacto re, vel ratione ab ipso distinctum, imò dicunt hoc positiuum per vnitatem importatum esse ipsum ens, non quidem sub conceptu entis, sed secundum quod exprimitur per modum fundamenti negationis diuisionis, ita Araujus 4. Met. q. 4. ar. 3. & Blasius à Concep. disp. 21. Met. q. 5. & alij recentiores Thomistæ, qui in hunc sensum interpretantur vetustiores pro prima opinione relatos; & huius sententiæ videtur etiam Suarez loc. cit. dum loquit Vnitatem formaliter importare entitatem in se indiuisam idest quatenus stat sub negatione diuisionis in se. Alij verò asserunt hoc positiuum per Vnitatem formaliter importatum esse quidpiam enti superadditum, & aliquo pacto ab ipso distinctum, quonam vero distinctionis genere, an scilicet realiter, vel solùm ex natura rei formaliter, aut ratione duntaxat, discurrunt omnes iuxtà sua principia, Auicen. lib. 3. suæ Metaph. cap. 2. & lib. 7. cap. 1. significauit hoc, quod vnitas enti superaddit, ab ipso ente realiter distingui; Scotus verò 4. Metaph. q. 2. & 2. d. 1. q. 6. §. *potest etiam addi*, & d. 3. qu. 1. & d. 16. q. vn. §. *ideo dico aliter*, Ant. And. 4. Metaph. qu. 2. Faber ibid. disp. 7. Tatar. ibid. qu. vn. Meurisse lib. 2. suæ Metaph. cap. 3. 1. p. q. 1. & alij Scotistæ mitius procedentes nolunt hoc positiuum esse rem propriè enti superadditam, & ab ipso realiter distinctam, sed aliquam formalitatem enti realiter eandem, & solùm ex natura rei formaliter distinctam; imò Scotistæ illi, qui negant conceptibus transcendentibus proprias correspondere realitates adæquatas, nolunt hanc distinctionem esse in omni rigore formalem actualem, qualis inter realitates plures eiusdem rei versari solet, sed solum virtualem, & fundamentalem, in quo sensu etiam sustinetur à quibusdam Thomistis, vnde Banoes p. 1. q. 1. art. 1. concl. 1. ait vnum addere aliquid positiuum vera, & propria additione. Alij explicant sola ratione distingui declarantes hanc distinctionem esse rationis ratiocinatæ, vel solius rationis ratiocinantis, vel absolutè ponentes talem distinctionem sine vlteriori declaratione, vt D. Bon. 1. d. 23. art. 1. q. 1. Baccon. d. 33. q. vn. art. 2. Alens. 1. p. q. 13. membr. 1. & à Scoto in Log. cap. de proprio q. 2. Venet. in Met. c. 15. Vasquez 1. p. disp. 128. cap. 2. Hurtad. disp. 4. Met. sec. 5. subsec. 2. Pasqualig. tom. 2. Met. disp. 6. sec. 2 vbi nu. 7. ait illud positiuum, quod de suo formali importat vnitas, esse aliquid de adæquato entis conceptu, & solùm secundum esse explicitum distingui ab ente inadæquatè concepto, & hoc modo tantùm esse aliquid ipsi superadditum additione impropria; eandem quoque tenet sententiam Acerbus 1. lib. q. 9. peripat. q. 9. quamuis ibi de distinctione verba non faciat, & nouissimè Ouuied. controu. 3. Met. punc. 2. quamuis neget tale positiuum per vnitatem importatum esse aliquo pacto enti superadditum.

ARTICVLVS I.

Vnitas importat formaliter positiuum enti superadditum & solum consequenter negationem.

43 COnclusio huius articuli est Scoti expressè 2. d. 3. q. 2. §. *concedo igitur*, & 4. Met. q. 2. & eodem lib. 4. super tex. 3. & 1. d. 31. q. vn. lit. E. & quol. 6. art. 1. lit. A. & est communis apud Scotistas 4. Met. Ant. And. Zerb. Faber. Tatar. Meuriss. loc. cit. Vulp. 1. p. tom. 1. disp. 9. art. 3. Tromb. 19. Met. q. 1. Smisinch. de Deo vno trac. 3. disp. 1. q. 1. Ponc. tom. 3. sui Cursus disp. 19. q. 2. Sax. tom. 1. suæ Catastr. disp. 10. 3. & sequuntur Auctores omnes citati pro secunda sententia, licet aliqui nolint tale positiuum esse quidpiam enti superadditum, sed rationem ipsam entis sub indiuisione conceptam; at tale positiuum esse aliquam formalitatem enti superadditam, nedum probabitur art. sequenti, sed etiam in præsenti, quia rationes ferè omnes ostendentes Vnitatem dicere quid positiuum, ostendunt etiam id debere esse aliquam formalitatem enti ipsi superadditam; probant Scotistæ hanc conclusionem vna, vel altera ratione ex Doctore deducta; ergo verò omnes, & singulas adducam, tum quia omnes validas opinior, tum vt ostendam solutiones Aduersariorum ipsis adhibitas sufficientes non esse.

44 Prima ratio innuitur à Scoto loc. cit. 2. d. 3. q. 2. vbi dicit, quod illa negatio, per quam solemus vnitatem entis explicare, habet causam positiuam, per quam insit ei, & ratio est, quam ipse ibi insinuat in corpore quæsiti, & 1. d. 28. q. 2. ad 1. & 3. d. 1. quæst. 5. §. *contra secundam viam*, nulla negatio inest per se, & primò alicui, sed semper ratione alicuius positiui, præsertim si talis negatio conuenit subiecto necessariò, ac inseparabiliter; cum igitur negatio diuisionis necessariò insit enti, planè immediatè ad ipsum consequi non potest, sed ad aliquam formalitatem positiuam, quæ sit veluti proxima radix talis negationis, & hæc erit ipsa formalitas positiua Vnitatis. Quod autem non immediatè consequatur ad rationem ipsam entis, vt Aduersarij dicere solent, Probatur, quia præcisa ratio entis est tantùm ratio essendi absolutè; non autem essendi vnum, vel plura, quia abstrahit ab his rationibus, ergo talis negatio conuenit enti per aliā rationem proximiorem, quæ erit vnitas; probatur assumptum quia prius est aliquid esse in se non repugnans, quam esse vnum, alioquin vnitas non esset entis proprietas. Tum quia negatio illa diuisionis oritur immediatè ex tali positiuo, quod sit formaliter exclusiuum diuisionis, talis autem non est ratio entis, quia ratio essendi reperitur tam in vno, quam in multitudine, cum æquè multa existant ac vnū, ergo ratio entis præcisè sumpta non potest esse proximum fundamentum negationis diuisionis, sed hęc erit formalitas positiua, quam importat vnitas, hæc enim est formale exclusiuum diuisionis. Tum quia illa est ratio positiua, ad quam proximè, & immediatè sequitur negatio diuisionis, quæ immediatè opponitur multitudini, talis autem non est ratio præcisa entis, sed alia ratio positiua ad ipsam consecuta, ergo illa præcisè est proximum fundamentum illius negationis; Maior patet, quia per negationem diuisionis tollitur multitudo, ergo fundamentum proximum, & immediatum talis negationis est illud, quod immediatè opponitur multitudini, Probatur minor quia ens non habet immediatam oppositionem cum multitudine, vel diuisione, sed cum non ente.

45 Respondet Auersa loc. cit. falsum esse, quod ens secundum se abstrahat ab vno, & pluribus, quinimò omne ens ex vi suæ entitatis est vnum, nullaque alia ratio positiue potest intelligi superaddi, quæ determinet ens ad esse vnum, & quæ ipsius indiuisionis fundamentum esse fingatur. Contrà, quia argumentum factum directè hanc solutionem infringit; tum quia vt arguit Doctor 2. d. 3. qu. 4. in fine, ex Auicen. 5. Met. equinitas est tantùm equinitas, & nec vna, nec plures, quantumcunque vnitas eius non sit alia res addita, ergo si quælibet natura præcisè considerata, vt natura, non est vna, nec plures, idem quoque de ente dicendum, quod secundum se, & præcisam eius rationem abstrahit ab vno, & pluribus. Tum quia cū dicunt Aduersarij ens ex vi suæ entitatis, & rationis formalis esse vnum, vel intelligunt formaliter, vel causaliter eo pacto, quo hominem ex vi rationalitatis dicimus esse discursiuum; si primum, ergo vnitas non erit passio entis, quia non consequitur ad suam rationem formalem, sed potius in ea includitur, & ad intelligendum ens esse formaliter vnum, nedum necessaria non erit alia formalitas superaddita, sed nec etiam negatio aliqua consequens, quia ex vi suæ entitatis, & rationis formalis præcisè ens ponitur vnum; si verò illud dictum faciat duntaxat; sensum causalem, vt verè intelligi debet; cum ratio entis nequeat immediatè causare negationem diuisionis, vt probatum est, dicendum est causare aliquam formalitatem positiuā, ad quam immediatè talis negatio consequatur. Conf. hæc substantia, quia etiam in communi modo loquendi proprietates subiectis

tribuimus ex vi rationis, & quidditatis eorum, sic albedinem dicimus ex sua ratione esse visus disgregatiuam, quantitatem ex sua ratione impenetrabilem, hominem ex sua ratione discursiuum, at vtique per hunc loquendi modum minimè significare intendimus hominem per rationalitatem formaliter esse discursiuum, quasi rationalitas sit ipsa discursiuitas, nec quantitatem per suam rationem esse impenetrabilem, quasi eius ratio sit ipsa impenetrabilitas, nec albedinem ex sua ratione esse disgregatiuam, quasi eius ratio sit ipsa disgregatiuitas, sed solùm intendimus has proprietates à ratione formali, ac essentia subiectorum illorum dimanare, ergo etiam cum dicitur ens ex vi suæ entitatis, & rationis formalis esse vnum, id causaliter tantùm debebit intelligi, non formaliter. Denique ens, vt ens, formaliter loquendo non dicit ordinem, nisi ad existentiam possibilem, seu ad non repugnantiam, non autem ad indiuisionem, seu diuisionis negationem, ergo ratio entitatis non est formaliter loquendo illa ratio positiua, ad quam immediatè sequitur negatio diuisionis. Quod etiam declarari potest in alijs similibus, quamuis enim corpus naturale ex sua ratione formali sit mobile, quia ex sua quidditate habet, quod sit mobile, & per suam rationem formalem talis passio illi competit; tamen negatio immobilitatis non sequitur immediatè ad naturalitatem, quæ est ratio corporis naturalis, sed immediatè sequitur ad mobilitatem, hæc enim est formale exclusiuum immobilitatis; sic igitur in proposito, esto ens ex sua ratione formali sit vnum, & indiuisum modo explicato, tamen negatio diuisionis non sequitur immediatè ad ipsam formalem rationem entis, sed ad formalitatem ipsam positiuam, quæ est passio entis formaliter exclusiua diuisionis; vnde ratio entis solum radicaliter, & virtualiter est exclusiua diuisionis, quo pacto etiam naturalitas dicitur exclusiua immobilitatis virtualiter nempe, & radicaliter; & ratio huius vniuersalis est, quia fundamentum, ad quod immediatè sequitur aliqua negatio, opposito modo se habere debet respectu illius, quod per negationem tollitur, naturalitas, autem non se habet opposito modo formaliter ad immobilitatem, sed tantùm ipsamet mobilitas, & sic etiam in proposito nostro entitas non se habet opposito modo formaliter ad diuisionem, & multitudinem, sed tantum ipsa vnitas, vt sic, per indiuisionem à nobis explicata.

46 Secunda ratio est Scoti 4. Met. q. 2. §. *quantum ad primum*, qua vtitur Ant. And. ibid. q. 3. & Zerb. q. 4. Quod secundum suam rationem formalem importat perfectionem simpliciter & suscipit magis, & minus, illud de formali dicit aliquid positiuum, sed vnitas est huiusmodi, ergo &c. Maior patet quia omnis perfectio, vt sic, in aliquo positiuo fundatur, priuatio namque & negatio, vt sic nullam dicit perfectionem, nec magis & minus suscipit nisi ratione formæ negatæ; Probatur minor, quia vnum in quolibet ente melius est ipsum, quam non ipsum, quæ est descriptio perfectionis simpliciter tradita ab Ansel. 3. Monol. & propter hoc summa vnitas tribuitur supremo enti; suscipit etiam magis, & minus, quia datur minor vnitas, maior, & summa, maior enim est vnitas per simplicitatem, quam quæ per compositionem, & inter vna per simplicitatem adhuc maior est vnitas Dei, quam Angeli. Tum quia quo magis ens aliquod est vnum, est quoque magis perfectum, vndè perfectius ens censetur, quod est vnum per vnitatem simplicitatis, quam quod est vnum per vnitatem compositionis, ergo vnitas secundum suam rationem formalem suscipit magis, & minus, & dicit perfectionem.

Respondet Suarez vnitatem dicere perfectionem simpliciter duntaxat ratione fundamenti scilicet ipsius entis, in quo fundatur, & ita vnum ens est perfectius alio, vel magis vnum alio ratione fundamenti, quatenus est magis, vel minus compositum, non autem secundum rationem formalem vnitatis, vt sic. Sed hanc solutionem iamdudum reiecit Ant. And. loc. cit. vbi hanc responsionem adducit, quia vel vnum est passio entis ratione fundamenti, vel ratione alicuius addit supra ens; non primum, quia idem foret passio suis ipsius omnino; si secundum, vel illud additum est positiuum, & sic habetur propositum; vel est negatiuum, & tunc rursus arguit, quia nulla negatio, vel priuatio est idem realiter cum positiuo, quia tunc idem esset realiter positiuum, & negatiuum, sed vnitas realiter cum ente identificatur, quia ex 4. Met. eandem realiter dicunt naturam. Tum quia negatio est realiter, & formaliter nihil, ergo nihil erit passio entis. Sed certè hic Ant. And. discursus potius conclusionem principalem probare videtur, quod nempe vnitas non importet formaliter negationem, quam præcedentem solutionem impugnare; vndè magis directè illam impugno, quoniam aliud est dicere hoc esse magis ens illo, & hoc esse magis vnum illo; & aliud est dicere Deum esse summum ens, & aliud esse summè vnum, nam prima prædicatio est essentialis primi modi, alia verò quasi accidentalis, & secundi modi dicendi per se. Tum quia alià perfectio est summa vnitas, alia summa entitas, hæc enim essentialiter includitur in conceptu Dei, illa verò est extra essentiam, sicut summa simplicitas, summa sapientia, aliaque attributa, ergo absolutè dicendum est, quod dicere perfectionem simpliciter, & suscipere magis, & minus, nedum conueniunt vnitati ratione fundamenti, sed etiam ratione propriæ formalitatis. Tum quia maior, aut minor vnitas non habetur ratione fundamenti, sed ratione formalitatis ipsius vnitatis, ergo si maior vnitas reddit rem magis perfectam in suo gradu essendi, sequitur euidenter vnitatem de sua ratione formali importare perfectionem, & magis ac minus suscipere, quia seipsam exhibendo secundum esse proprium formale rem facit perfectam, & quo maior est, facit magis perfectam. Imò hoc ipsum ostenditur ex ipsa solutione Suarez, ait enim vnum ens esse perfectius alio vel magis vnum alio ratione fundamenti, quatenus est magis, vel minus compositum, non autem secundum rationem formalem vnitatis; at sanè hæc solutio seipsam destruit, quia esse compositum, formaliter loquendo, pertinet ad vnitatem per compositionem, imò est effectus formalis talis vnitatis, ergo si vnum ens est perfectius, vel imperfectius alio, quia est magis, vel minus compositum, hoc est fateri esse magis vel minus perfectum secundum rationem formalem vnitatis, vt sic. Denique vnitas, & simplicitas in Deo important perfectiones simpliciter, non quidem ratione fundamenti scilicet diuini esse, in quo reperiuntur immersæ, sed secundum propriam rationem formalem, ergo vnitas, vt sic, importat perfectionem simpliciter, si enim vnitas, vt sic, diceret imperfectionem, quam ex suo genere dicit negatio & priuatio, vtique vnitas simplicitatis in Deo, quæ continetur sub ente, vt sic, non posset perfectionem simpliciter importare, quia aliquid includeret, quod non diceret perfectionem simpliciter.

47 Ad hoc idem argum. multa dicit Arriag. disp. 1. Met. n. 40. primo retorquet argum. quia sicut vnitas per nos consistit in positiuo, ita pluralitas in negatiuo, & tamen vtrumque in Deo reperitur, vt dicens perfectionem, sicut enim est vnus in essentia, ita est plures in personis. Deindè inquit vnitatem, quæ in Deo dicit perfectionem, non esse vnitatem transcendentalem, sed illam quæ consistit in carentia alterius indiuidui similis, est enim perfectionis in Deo, quod alius Deus non detur præter ipsum, & tamen hæc vnitas, quæ dici solet solitudinis in omni sententia consistit in negatiuo scilicet in carentia alterius consimilis. Demum negat Deum esse summè vnum loquendo de vnitate transcendentali, quia quoad hoc tamen est vna quælibet creatura, quam Deus, tam enim Michael non est plures Angeli, quam Deus non est plures Dij. Hæc solutio tria continet dicta, quorum singula ostendo esse falsa, primum quidem falsum est, quod pluralitas personarum dicat formaliter perfectionem in diuinis, nam vt docet Scot. quol. 5. cum personæ plurificentur per relationes originis, quæ nec perfectionem, nec imperfectionem dicunt, quia non sunt entia quanta, consequenter Trinitas personarum non addit Deo nouam perfectionem, sed eiusdem perfectionis exuberantiam, plenitudinem, & fæcunditatem; & tam Deus modo trinus in personis est perfectus, ac si esset vnus, non magis vel minus intensiuè. Secundum quoque dictum falsum est, quia vnitas simplicitatis, quæ sub transcendentali continetur, tribuitur Deo, vt quid ipsi intrinsecum, atque per hanc vnitatem, & simplicitatem significatur maxima perfectio Dei, itaut ex eo formaliter perfectus sit, quod simplex est, & omninò vnus hac vnitate. Imò vnitas solitudinis non dicit perfectionem in Deo, nisi per accidens, vt enim notauit Suarez disp. 4. sect. 1. num. 24. talis vnitas per se non dicit perfectionem, imo nec semper requirit illam, aut prouenit ex illa, nam in Deo esse vnum tantùm in essentia prouenit ex perfectione, tamen quod in eo sit vna tantùm persona, non pertinet ad perfectionem, quia vt dicebam non esset perfectior Deus, si esset vnus in persona, quam modò cum est trinus. Tertium tandem dictum est falsum, quia ad vnitatem Dei transcendentalem pertinet non solùm, quod non sit diuisibilis in plures Deos, sed etiam quod non sit diuisibilis in plures partes, ex quibus constet, hoc enim habet vnitas simplicitatis, in quo superat vnitatem compositionis, & in hoc diuina vnitas dicitur superare cuiuslibet creaturæ vnitatem; imò & ipse Arriag. inferius n. 50. gradus admittit in vnitate transcendentali, vultque entia simplicia maiorem habere vnitatem, quam composita, & inter entia simplicia Deum præstare omnibus creaturis.

Mairon. tandem 1. d. 24. q. 2. ait non esse inconueniens dicere, quod aliquæ priuationes, quæ priuant imperfectiones, sint meliores in quolibet ipsæ, quam non ipsæ; & in hoc sensu inquit etiam Auersa vnitatem dici posse perfectionem simpliciter negatiuam, & meliorem esse ipsam, quam non ipsam, quia melius est imperfectionem non habere, quam, habere. Contrà, quia priuatio ex suo genere mala est, ergo nequit esse perfectio simpliciter. Tum quia negatio negationis vniuersaliter quid positiuum est, quia de negationes affirmant, sed imperfectio, vt sic, est priuatio, ergo priuatio huius priuationis debet esse quid positiuum.

48 Tertia ratio est Doctoris 1. d. 31. q. vn. & quol. 6. art. 1. nam vnitas est proxima ratio fundandi relationes reales identitatis, æqualitatis, & similitudinis, siue sint prædicamentales, siue transcendentales, ex 5. Metaph. 15. ergo aliquam positiuam formalitatem importare debet; Consequentia patet, quia nequit relatio, quæ est fundata, maius esse habere, quam suum fundamentum, seu ratio fundandi, à quo accipit suum esse; assumptum autem, quod nempe relationes illæ sint reales, & vnitas sit ratio proxima fundandi illas, probat Doctor ex professo loc. cit. & iam à nobis fusè probatum est in Logica disp. 8. q. 3. art. 1. & q. 10. art. 2. vbi ostenditur vnitatem esse veram, & proximam rationem fundandi relationes primi modi, & non tantùm conditionem sine qua non, vt aliqui dicebant; præterquamquod hoc etiam dato, adhuc vrget argumentum, quia si est conditio necessariò requisita ad fundandas relationes reales, & positiuas, ergo & ipsa quid positiuum præseferre debet, & non meram negationem, nihil enim non videtur conditio requisita ad fundandas relationes reales.

Re-

Respondere solent similiter, vt ad præcedens argumentum, posse vnitatem præfatas relationes reales fundare ratione subiecti, in quo reperitur, quod est ens reale, & positiuum, non verò ratione suæ formalitatis; sed etiam eodem modo impugnari potest; quia vnitas ponitur proxima ratio fundandi præfatas relationes secundum suam rationem formalem, non autem præcisè secundum entitatem naturæ, cuius est vnitas, ergo secundum suam rationem formalem quid positiuum importat; Probatur assumptum, quia si consideretur præcisè ratio ipsa positiua entis, sanè hæc minimè est proximum fundamentum relationum primi modi scilicet identitatis, similitudinis, ac æqualitatis, sed quatenus vna ratio entis in pluribus est, & sic in alijs relationibus prędicamentalibus istius generis, ergo absolutè dicendum est rationem vnius formalem esse realem, & positiuam, & non in pura negatione consistere. Fortè dices rationem positiuam entis esse proximum fundamentum illarum relationum, non sic simpliciter sumptam, sed quatenus indiuisam, seu sub illa negatione sumptam. Sed Contra, quia tunc argumentum principale recurrit, quod relatio fundata esset magis rata, quam suum proximum fundamentum, ad quod formaliter, & proximè constituendum in esse fundamenti concurret negatio. Tum quia si aliquo pacto ens constituitur fundamentum illarum relationum per illam negationem, sequitur quod per purum nihil constitueretur in esse proximi fundamenti relationis realis, quod est fictitium. Quod adhuc magis declaratur, quia si ratio entis præcisa ab omni eo, quod vnitas addit, non est proxima ratio fundandi relationes primi modi, est autem proxima ratio, quatenus illi additur negatio diuisionis in se; ergo fundat proximè, quod prius non fundabat, per nihil positum in altero vel vtroque extremorum, & per nihil munus reale exercet, quale est munus fundandi relationes reales, quod prius non exercebat, quod est absurdum euidens.

49 Quarta ratio est, quam supra innuimus ex Ant. And. nulla negatio est idem realiter alicui positiuo, sed vnitas est idem realiter cum ente, cum sit eius passio, & ideò 4. Met. 3. habentur ens, & vnum eandem dicere naturam, ergo nequit pro formali dicere puram negationem, sed aliquam formalitatem positiuam enti identificatam, maior est euidens, quia tunc idem esset realiter positiuum, & realiter negatiuum. Conf. quia ens prædicatur de vnitate, nedum in concreto dicendo, *vnum est ens*, sed etiam in abstracto, *vnitas est ens*, ergo vnitas pro formali nequit esse mera negatio, quia tunc vera non esset talis prædicatio, cum ens non prædicetur de nihilo. Dices eam prędicationem esse veram identicè, non formaliter. Contra, hoc vtique verum est, sed si vnitas esset formaliter pura negatio, nec etiam identicè vera esset illa prędicatio, vt probat principale argumentum, cum quia ens de nihilo nullo modo prædicari potest nec formaliter, nec identicè.

Respondet Caiet. 1. p. qu. 11. art. 1. & Auersa cum ipso loc. cit. vnum esse idem cum ente dupliciter intelligi posse, vno modo positiuè, alio modo negatiuè, & sic vtique vnum non esse idem positiuè cum ente, sed negatiuè scilicet quia non dicit aliam naturam ab ente, sed eandem alio modo. Contra, nam si vnitas diceret negationem, ex vi suæ formalitatis esset aliquid contradistinctum ab ente, atque ipsi contradictoriè oppositum, ergo nullo pacto posset esse idem cum ipso, nec eandem importare naturam. Consequentia patet, quia vnum contradictorium est alterius destructiuum; Probatur assumptum, quia ens importat aliquid à nihilo contradistinctum, & a negationibus, & priuationibus, cum dicat quid positiuum, negatio verò tollit positiuum, & est non ens. Occurres vnitatem dicere talem negationem nempè diuisionis, non autem negationem, vt sic, atque ideo non esse contradictorium entis. Contra, quia talis negatio adhuc includit rationem negationis, vt sic, cum sub ea contineatur, vt inferius sub superiori, ergo quamuis sit determinata negatio, adhuc tamen inuoluit ipsum nihil, & contradictorium entis, & consequenter nequit eandem cum ipso importare naturam, & esse passio entis, quia passio non est destructiua sui subiecti, quemadmodum vnum contradictorium est alterius destructiuum, sed est illius perfectiua. Fortè dices hoc argumentum nimis probare, quia si concluderet, probaret vnitatem, nedum pro formali præfatam negationem importare non posse, sed neque etiam pro connotato, quia nulla talis negatio videtur consequi posse ad passionem entis, quæ enti ipsi aliquo modo contradictoriè opponatur ea ratione, qua nihil in se est. Hoc tamen nil obstat, aliud enim est eam negationem ad passionem entis consequi, aliud verò esse formaliter ipsam entis passionem, hoc enim manifestè implicat, vt argumentum probat; illud verò nullum infert inconueniens, quia hoc est commune omnibus positiuis oppositis, cum enim ex vi proprij esse excludant alterum oppositum, siue positiuum, siue negatiuum, habent consequenter annexam negationem illius. Dices rursus, argumentum probare, vtique vnitatem dicere formalitatem positiuam, non tamen enti superadditam. Contra, quia vel vnum est passio entis secundum præcisam rationem, & formalitatem entis, vel secundum aliam formalitatem enti superadditam; non primum, quia tunc idem esset passio suimet, & esset omnimoda nugatio dicere, ens est vnum, ac si diceretur est ens; si secundum aut hæc formalitas superaddita est positiua, & habetur intentum, aut pura negatio, & tunc sequitur argumentum, vt prius.

Ad hoc idem argumentum respondet Arriag. disp. 1. Met. n. 41. quod cum ait vnum dicere negationem, non intendit ipsam negationem identificare cum positiua entitate vnius, sed illam negationem fundari in entitate positiua, & ex hac entitate, vt ex subiecto, & ea negatione, vt ex forma resultare hoc concretum *vnum*, quin positiuum identificetur cum negatiuo, sicut ex subiecto, & albedine resultat album, quin albedo identificetur cum subiecto; vndè rectè potest prædicari *ens est vnum*, nam licet ens non identificetur cum negatione; est tamen subiectum ipsius negationis. Hæc solutio concedit totum id, quod argumentum intendit, nullam nempe negationem cum ente positiuo identificari realiter; at argumentum ex alia parte ostendit quod vnitas debet cum ente identificari, cum sit eius passio, & dicat eandem realiter naturam cum ipso 4. Met. 3. deindè per eam solutionem saluatur solum prædicatio vnius de ente in concreto *ens est vnum*, sed præter hanc datur etiam alia vera in abstracto, *vnitas est ens*, quia ens non prædicatur de nihilo nec formaliter, nec identicè.

50 Quinta ratio, & quidem adhuc cæteris euidentior, qua proinde passim vtuntur Recentiores, secundam sententiam sequentes deducitur ex oppositione, quæ versatur inter vnum, & multa de qua oppositione loquitur Arist. 10. Metaph. tex. 9. vbi manifestè docet vnum, & multa contrariè opponi, contraria autem sunt vtique ambo extrema positiua; nam ibi Philosophus quatuor recenset oppositionis modos, & excludens modo oppositionis priuatiuæ, relatiuæ, & contradictoriæ concludit opponi contrariè; sic autem loquitur *cum autem oppositionis quatuor sint modi, & horum alius secundum priuationem dicatur, contraria erunt profectò, & neque vt contradictio, neque vt ea qua ad aliquid dicuntur*, & sic eum locum passim interpretantur Alensis D. Th. & Scotus, atque ideo valde eum exaggerat Vasquez pro nostra sententia. Sed quia eisdem verbis significat etiam inter vnum, & multa interuenire oppositionem priuatiuam, quia modum oppositionis priuatiuæ non recenset illum excludendo, sicut modos oppositionis relatiuæ, & contradictoriæ, sed potius includendo, vt constat ex ipso contextu; ideò respondent Aduersarij potius ex eo loco colligi, quod priuatiuè opponantur, & extremum priuatiuum esse vnitatem, quia hæc opponitur multitudini, tanquam negatio, seu priuatio rei negatæ, ita pręsertim Auersa loc. cit. ex Aureol. quol. 3. vbi pluribus rationibus nititur id probare, quas infra num. 79. soluemus.

Verum quicquid modo sit de illius textus intelligentia, quam dabo postea, nunc admittendo Aduersariorum expositionem nempe inter vnitatem, & multitudinem oppositionem versari priuatiuam, probo extremum priuatiuum non esse vnitatem, vt ipsi dicunt, nisi secundum quod sonat indiuisionis nomen, sed esse multitudinem, & ipsam diuisionem; diuisio, & multitudo formaliter consistit in negatione, ergo si vnitas illi priuatiuè opponitur, sanè nequit opponi, nisi vt extremum positiuum; Probatur assumptum, quia vt docet Doctor 1. d. 24. quæst. vn. ad vltimum, diuisio non est, nisi vnionis, seu vnitatis negatio, seu priuatio, & idem docet 4. d. 12. q. 4. versus finem, cum inquit diuisionem esse carentiam habitudinis, seu nexus vnitorum, vel continuationis eorum loquendo de quantis, & ideò subdit, quod vniuersaliter loquendo transmutatio facta per diuisionem est priuatiua, in continuatione verò positiua; & multitudinem, ac diuisionem formaliter sumptas consistere in negatione admittit quoque D. Thom. 1. p. qu. 11. art. 2. ad 4. & q. 30. & q. 9. de potentia ar. 7. ad 15. & in 1. d. 24. quæst. 1. art. 3. ad 1. Probatur etiam ratione, quia vt aiebat Doctor loc. cit. aliquod compositum, vel continuum diuidi aliud formaliter non est, quam destrui vnionem, quæ erat inter illius extrema, eo enim ipso, quod desinat esse vnio inter partes alicuius compositi siue essentialis, siue integralis, statim intelligitur diuisio, ergo diuisio formaliter aliud non est; quam vnionis negatio, & destructio. Et quia aliqui id vltrò fatentur de diuisione, sed non de multitudine, quæ inuoluit entitates positiuas, ex quibus coalescit; præter quam quod ineptè illi distinguuntur inter diuisionem, & multitudinem, nam sicut vnitas, & indiuisio idem significant, sic etiam multitudo, & diuisio, & vt ait Arist. vnum opponitur multo, tanquam indiuisum diuiso; Probatur multitudinem pro formali negatione constitui, esto pro materiali entitate positiuas includat, nam posita aliqua quantitate continua v. g. palmari nulla habetur multitudo, sed vnitas, dicitur enim vnus palmus; sed si auferatur vnio continuitatis, & diuidatur in duas medietates, statim habetur multitudo, ergo multitudo formaliter, habetur per illam diuisionem, & negationem Vnionis, non autem per illas entitates, nisi materialiter, nam ante diuisionem illæ entitates extabant in continuo (neque enim per diuisionem de nouo sunt productæ, sed quia non erant diuisæ, non constituebant multitudinem, & ideò dicebat Arist. numerum constitui formaliter per diuisionem continui; quamuis ergo multitudo illas entitates materialiter inuoluat, quia tamen non illam constituunt, vt tales entitates, sed vt plures, dicuntur autem plures quatenus sunt abinuicem solutæ, & non vnitæ; ideò multitudo formaliter per negationem vnionis in esse multitudinis constituitur, & non per aliquod positiuum. Ex hoc autem assumpto; quod scilicet multitudo, & diuisio negationem importent, ita probato, deducitur euidenter illa consequentia, quod vnitas secundum suam rationem formalem, quia opponitur multitudini, positiuum præseferat, quod per diuisionem tollitur, & multitudinem; tum quia oppositum negationis est positiuum, negatio namque

per positiuum excluditur, si ergo diuisio, & multitudo negationem dicunt, & illis opponitur vnitas, planè opponi nequit, nisi in ratione positiui.

51 Ad hoc argumentum, quod re vera vrget, negarunt aliqui consequentiam, quia dari potest negatio negationis, quæ non sit positiuum quid; ita negamus cæcitatem de lapide dicendo, quod nec cæcus est, nec videns, & tamen cæcitas est negatio, vel priuatio, & priuationem lucis dicimus non esse priuationem coloris, vel saporis. Sed hæc responsio communiter reijcitur, quia licet in subiecto non apto possit, vt in exemplo allato de lapide non cæco, assignari negatio negationis, quia videns, & cæcum non immediatè se habent circa illam, tamen quando oppositio est immediata, vt in subiecto apto, non potest dari negatio negationis, vndè negatio cæcitatis in animali est ipse visus, in proposito autem vnum, & multa immediatè opponuntur, & ideò dari nequit negatio negationis; similiter licet in negationibus disparatis possit vna de altera negari, vt in exemplo allato de priuatione lucis; & coloris, non tamen quando sunt oppositæ, vt est in proposito nostro; sic enim vniuersaliter loquendo semper negatio per aliquod positiuum excluditur. Tum quia stante hac responsione non amplius saluatur oppositio inter vnum, & multa, quia in omnibus oppositionum modis vel vtrumque extremum, vel saltim alterum est positiuum, sed quando negatur vna negatio de alia, neutrum extremorum concipitur, vt positiuum, atque ideò vnum de altero negari nequit, vt de opposito, sed tantùm vt de disparato.

Respondent proindè alij concedendo consequentiam, sed negando antecedens, multitudinem nempe, & diuisionem in negatione consistere, vndè inquit Suarez cit. disp. 4. sect. 1. n. 21. in multitudine duo posse considerari, primum entitates positiuas, ex quibus coalescit alterum quod vna non est alia, quod quidem dicit negationem identitatis, seu continuitatis inter illas; quamuis ergo hoc posterius negationem dicat, vt satis de se constat, primum tamen dicit positiuum, nimirum illas entitates ipsas; quod exemplo declarat, nam lineas esse plures dicit vnamquamque proprijs terminis esse terminatam, vnde sequitur negatio scilicet quod non habeant terminum communem, & sic diuisio illa, & multitudo linearum principaliter dicit quid positiuum scilicet terminationem cuiusque per propria indiuisibilia terminatiua, per hæc enim terminatiua vna linea dicitur diuisa ab alia, & multæ lineæ dicuntur, non autem amplius vna. Quare in sententia Suarez oppositio, quam habet vnitas cum multitudine, attendenda est ex parte entitatum positiuarum, quæ sunt multiplices, non autem ex parte negationis, quæ concomitatur; & indiuisio, quam dicit vnum, negat diuisionem ratione positiui, quod in rebus diuisis inuenitur.

52 Hæc tamen solutio fusè, & solidè impugnatur ab Hurt. disp. 1. 4. Met. à § 31. & indè; sed facilè impugnatur ex dictis in probatione illius assumpti, vbi ostensum est multitudinem formaliter constitui per negationem vnionis inter partes, quæ prius erant vnitæ, non autem per entitates illarum partium, nisi materialiter, quod eodem exemplo à Suarez allato in toto integrali potest conuinci, nam linea bipalmaris quamdiù medietates eius sunt termino communi copulatæ, vna dicitur linea, & continua; & eo ipso quod tollitur per diuisionem indiuisibile continuatiuum, fiunt duæ lineæ palmares, & vna dicitur diuisa ab alia, etiamsi per impossibile in illis medietatibus diuisis non resultarent indiuisibilia terminatiua; ergo hæc indiuisibilia terminatiua non faciunt illas lineas esse diuisas, ac esse formaliter multas, vt aiebat Suarez. Probatur assumptum, quia ablatis realiter à Deo, vel saltim mente præcisis indiuisibilibus illis terminatiuis, medietas illius lineæ quæ diuisa supponitur, non est vnita alteri medietati, sed adhuc ab ea diuisa permanet, & adhuc sunt duæ lineæ palmares, ergo esse diuisas non erat effectus formalis illorum terminorum, sed negationis vnionis continuatiuæ. Tum quia in causis præcisis si affirmatio est causa affirmationis, negatio quoque est causa negationis, sed causa præcisa, cur illæ duæ medietates palmares vnam constituebant lineam palmarem continuam, erat indiuisibile continuatiuum, ergo causa quoque præcisa, cur postea dicantur plures lineæ, ac diuisæ, est negatio eiusdem indiuisibilis continuatiui, non verò positio indiuisibilis terminatiui. Tum quia secundum rei veritatem, ac etiam ex doctrina ipsius Suarez disp. illa 4. sect. 9. n. 9. indiuisibile terminatiuum facit vnitatem quantitatiuam, illa enim dicitur vna quantitas quæ proprijs indiuisibilibus terminatur, & non cum alia continuatur, si ergo ex his terminis attenditur vnitas, iam ab ipsis non potest pendere pluralitas, seu multitudo, nisi inquantum hæc multas exigit vnitates. Tum quia data probabili sententia, indiuisibilia negante in continuo tota ruit responsio, nam illa agnoscit & linearum diuisionem, & earundem multitudinem sine illis indiuisibilibus terminantibus per hoc præcisè, quod hæc linea non est continuata cum illa. Tum quia non benè ait Suarez lineas esse plures per hoc præcisè, quod vnaquæque proprios habet terminos, & hinc deindè sequi negationem, quod scilicet non habeant terminum communem, nam res è contra se habet, quod prius duæ illæ medietates amittunt terminum communem per diuisionem, & deinde resultant in extremitatibus indiuisibilia terminatiua, & ideò præcisè per carentiam illius termini dicuntur diuisæ, & plures lineæ.

53 Deindè vlterius impugno, quod subdit Suarez, vnitatem esse præcipuè negationem plurium entitatum, quas continet multitudo, & opponi multitudini ratione illarum; vel vnitas opponitur illis pluribus entitatibus, illasque negat, quatenus tales entitates sunt, vel quatenus plures, & multiplices, itaut ratio oppositionis fundetur in multiplicitate entitatum; non autem præcisè in entitatibus ipsis, sed primum asseri nequit, cum enim vnitas sit passio entis, nequit entitates illas negare, quatenus entitates sunt, nec cum illis opponi, vt sic, quia tunc proprium subiectum negaret, eique opponeretur; restat ergo, quod opponatur illis entitatibus easque neget, quatenus multiplices, itaut ratio oppositionis sit ipsa multiplicitas, sed multiplicitas formaliter constituitur per negationem identitatis, & vnitatis plurium, licet materialiter exigat quoque entitates ipsas, ergo vnitas re vera est negatio negationis, non autem alicuius positiui, & opponitur multitudini ratione ipsius multiplicitatis, quæ est negatio, non autem ratione ipsarum rerum multarum.

Ad hoc occurrit Fasolus 1. p. q. 11. art. dub. 9. n. 3. vnitatem negare multitudinem quoad vtrumque, vndè ait vnitatem non negare diuisionem, vt præcisè est negatio, sed etiam præcipuè negare entia positiua, quæ in diuisione, ac multitudine continentur, esse enim vnum significat non habere in se plura positiua entia, quorum hoc non sit illud. Circa impugnationem huius solutionis plurimum fatigatur Ouied. cit. contro. 3. Met. à n. 25. Sed cum illa solutio coincidat omninò cum responsione Suarez potest sine nouo labore, sicut illa, impugnari, & solùm vlterius addendum ex ea non magis sequi vnitatem in negatiuo consistere, vt contendit Fasol. quam in positiuo, vt nos dicimus; Probatur sequela, quia ipse dicit vnitatem nedum negare diuisionem, prout negatio est vnitatis, & identitatis plurium, sed etiam entia illa positiua, quæ in diuisione, & multitudine continentur; sicut ergo ex hoc quod vnitas est negatio alicuius positiui, concludit esse quid negatiuum, ita ex hoc quod est negatio alicuius negationis, nos deducimus esse quid positiuum, vndè illa solutio nec nobis, nec illi fauet, & conceptum vnitatis constituit ex positiuo, & negatiuo, ex quibus conceptus per se vnus integrari non potest.

54 Arriag. disp. 1. Met. à nu. 26. duo dicit pro huius argumenti solutione, primum est hanc esse quæstionem de solo nomine; alterum est nos hic non benè vsurpare vocem vnius; primum sic ostendit, quia nomen *vnum*, seu *vnus homo*, potest dupliciter accipi, primò prout non est multis homines, quo pacto nemo negare potest vnum constitui per negationem plurium; alio modo vsurpatur vnum prout dicit idem, quod vnitum, siue includens vnionem, quo sensu proculdubio includit quid positiuum scilicet vnionem, & hoc solùm probat argumentum factum, iam autem qua significatione ex his duabus accipiendum sit vnum in præsenti, videtur esse sola quæstio de nomine. Alterum verò scilicet vocem vnius non benè à nobis vsurpari ostendit, quia dicimus vnum importare carentiam diuisionis, diuisionem verò carentiam vnionis, vndè sequitur illud esse indiuisum, & vnum quod vnionem includit; at hoc est falsum, quia Deus est vnus, Michael vnus, nec tamen includunt vnionem, cum sint entia simplicia, & non composita, & Deus habet carentiam vnionis, quia non est compositus, & tamen non dicitur diuisus, non ergo benè sumitur à nobis vox vnitatis, cum potius primo modo sumi debeat, quia non dicitur Deus indiuisus, & vnus, quia vnionem habeat, sed quia non est multi Dij.

55 Sed in primis falsum est hanc esse quæstionem de solo nomine, cum enim quæritur hic, quid dicat vnitas de formali, non est quæstio, quid nomine vnitatis intelligendum sit, vt enim ibidem ait Arriag. ipse, nemo tam stolidus est, qui non sciat quid sit esse vnum quoad quid nominis, nam apud omnes vulgo illud vnum censetur, quod non est plura, & ab omnibus vnitas explicatur per negationem pluralitatis; sed quæstio est de ratione formali constitutiua vnitatis, qua ens verè constituitur in seipso vnum, & quæritur quinam sit conceptus obiectiuus voci vnitatis correspondens, & an illa negatio, per quam vulgò explicari solet, sit ipsamet formalitas vnitatis, an potius circumscribat quid positiuum, in quo formaliter consistat vnitas, & ad quod ipsa consequatur; non ergo hæc est quæstio de solo nomine. Deinde falsum est, quod subdit quæstionem in præsenti esse, in qua significatione ex duabus assignatis ab ipso vnum sumi debeat, & nos malè in hac quæstione vsurpare nomen vnius, cum ipsum sumamus in secundo sensu, quo pacto non est passio generalis, & communis omnibus entibus, sed solum his, quæ veram vnionem includunt, nos enim non ita sumere nomen vnius satis constat ex dictis qu. 2. vbi præter vnitatem compositionis, quæ est vna species vnitatis transcendentalis, dictum est dari quoque vnitatem simplicitatis, quæ est altera species, & nomen vnitatis ita amplè explicari debere, vt speciem vtramque illam vnitatis sub se comprehendat. Insuper insufficiens est duplex illa significatio vnitatis ab Arriag. adducta ad huius quæstionis decisionem, nam secundus sensus, vt etiam ipse fatetur, non in ea amplitudine vnitatem explicat, quæ est passio entis omnibus communis; sed nec etiam primus, nam si ipsum ita intelligit, vt vnus homo dicatur, quando non sunt multi homines, verum est vtique talem vnitatem constitui præcisè per negationem, sed neque illa est vnitas passio generalis entis, sed alia quædam vnitas, quæ dicitur solitudinis, qua dicere solemus vnum esse Deum, vnum esse Solem, quia præter Deum, & Solem existentem non dantur alij Dij, alij Soles. Quod si dicat illum primum vnitatis modum ab ipso intelligi per negationem explicari eo pacto, quo explicari solet vnitas, quæ est passio generalis entis, vt vnus homo dicatur, non quando non sunt multi homines idest alij homines

nes cum ipso, sed quia non est multi homines; tunc nimis liberè dicit neminem negare posse vnum hoc pacto explicatum constitui præcise per negationem plurium; immo hoc est quod vertitur in quæstionem, & à nobis negatur, donec sufficienter ab ipso probetur. At ipse inquit hoc negare non posse, quia vnum in hoc sensu minus est realiter, quam plura, nam pluralitas ita dicitur, quia plus dicit, quam vnum. Quod vtique falsum esset, si vnum consisteret in positiuo, quia tunc pluralitas consisteret in carentia illius positiui, & consequenter pluralitas minus diceret, quam vnitas. Sed hæc instantia friuola est, nam certum est pluralitatem solùm pro materiali consideratam plus dicere, quam vnum, quia dicit plures vnitates inter se diuisas; quod si de pluralitate, & multitudine sit sermo pro formali, vltrò concedendum est minus importare, quam vnitatem, quia hæc importat diuisionem, quæ est sola carentia.

56 Ex hactenus dictis circa deductionem huius quintæ rationis de oppositione inter vnitatem & multitudinem deduci quoque potest intelligentia illius textus 9. ex. 10. lib. Met. vbi Arist. inter vnum, & multa oppositionem tam contrariam, quam priuatiuam admittere videtur, vt ab initio huius argumenti dictum est, & Tromb. declarat, 10. Met. q. 8. vnum enim, & multa dupliciter considerari possunt, vel formaliter, & veluti in abstracto pro ipsa ratione formali Vnitatis, & multitudinis, & sic priuatiuè duntaxat opponuntur, quia pluralitas, & multitudo, vt sic, diuisionem dicit, quæ est negatio vnitatis, & quia est negatio in subiecto, non autem extra subiectum, quia non verificatur de non ente, non ens enim neq; vnum, neque multa est, vt ait D. Th. 10. Met. lec. 4. & Alensis ibid. tex. 9. ideo dicitur habere modos priuationis, & sic priuatiuè vnitati opponi; vel considerari possunt materialiter & fundamentaliter nempe pro concreto vnitatis, & multitudinis; & quia hoc pacto multitudo positiuum dicit a positiuo vnitatis distans, immo quodammodo illi repugnans, ideò contrariè in hoc sensu dicuntur opponi, quatenus contrarietas inter positiua versatur, ita vt idem intelligatur per vnum, & multa, ac per ens, & entia; & hæc vocantur contraria, non quidem ea contrarietate rigorosè sumpta, qua duæ formæ se inuicem expellunt ab eodem subiecto, sed sumendo contrarietatem magis amplè pro repugnantia inter extrema positiua, quorum vnum excludit aliud saltim quia hoc non est illud, qua ratione Alensis 1. p. q. 15. membr. 4. potius voluit inter vnum, & multa in hoc secundo sensu esse repugnantiam disparationis; quam oppositionis, ex quo etiam patet resolutio illius quæstionis, quomodo vnum, & multa opponantur, quam tractat Ant. And. 10. Met. quæst. 2. Faber ibidem disp. 2. & alij Scotistæ passim; pro qua etiam oppositione intelligenda, & maiori huius quintæ rationis confirmatione videndus est Alensis 10. Met. tex 9. quæstiuncula prima, vbi ostendit quare vnum & multa non opponantur contradictoriè propriè loquendo, & q. vltima, vbi disputat, an ratio vnius, vel potius multitudinis in priuatione consistat, & resoluit vnum, & indiuisibile dicere positionem secundum rem, esto negationem significet secundum nomen; multa autem, & diuisibile priuationem; primum probat, quia essentia cuiuslibet rei vel est simplex, vel composita, si simplex est, statim apparet, quod suum esse in vnitate est, quia simplicitas est quædam vnitas; si composita est, tunc esse eius est ex vnione principiorum, quando enim principia sunt diuisa, res non habet esse, sic ergo & esse rei simplicis, & esse rei compositæ in vnitate est. Et hinc probat secundum, ex hoc enim est esse cuiusque rei, quia est vnum esse, & non esse eius est ex hoc quod principia eius diuisa sunt, & non vnita, quod quidem in compositis physicis de principijs physicis intelligendum est, & in compositis Metaphysicis, de principijs pariter Metaphysicis; in ente tandem omninò simplici & imprincipiato, per vnionem principiorum intelligi debet combinatio prædicatorum quidditatiuorum eius essentiam constituendum; iuxtà quam doctrinam defendi posset acceptionem vnitatis in secundo sensu ab Arriag. superius allatam esse legitimam, & benè explicare vnitatem in communi, prout est passio entis, cum enim inquit nec Angelum, nec Deum vnionem includere, quia non sunt entia composita, dicendum est Angelos esse verè compositos compositione Metaphysica, atque ideò includere vnionem, seu identitatem generis, & differentiæ, Deus verò esto non sit compositus, nec physicè, nec metaphysicè, adhuc tamen eius diuina essentia habet plura prædicata ipsam constituentia, vt ostendit Doctor quol. 1. atque ideò in hoc sensu vnionem suorum constituentium includit etiam Deus, nimirum combinationem, & perfectissimam identitatem suorum prædicatorum, ex quorum diuisione per impossibile sequeretur nō esse Dei.

57 Sexta ratio deducitur ex varijs modis vnitatis in specie, qui cum sint positiui, arguunt vnitatem, vt sic, transcendentalem solam negationem, aut priuationem formaliter præseferre non posse, nam cuius modi vel species, in quas aliquod commune diuiditur, sunt positiui, & ipsum commune est positiuum, quod autem modi, siue species vnitatis sint positiuæ, expresè docet Arist 5. Met. cap. de vno, & potest inductione probari, quia in his rebus, quæ sunt vnæ per compositionem, vnitas consurgit per vnionem plurium, & hæc quidem vnio, & vnitas quid positiuum est, quia si solam negationem præseferret, & non aliquid positiuum, certè non potest esse terminus mutationis positiuæ, putà generationis; in illis verò rebus, quæ non sunt vnæ per compositionem, & vnionem plurium, sed per simplices entitates, vnitas dicit positiuam perfectionem consistentem in quadam rei integritate, quæ est altior, & eminentior perfectio, quam vnio; quæ etiam explicari positiuè posset per vnionem, combinationem, & identitatem prædicatorum illas res simplices cōstituentium. Hoc etiam probatur in vnitate quantitatiua, quæ ex Arist. 5. Met. cap. 6. dicitur vnitas continuationis, continuitas autem non est negatio, sed positiuum quid, cum in eo consistat, quod partes quantitatis habeant terminum communem. Tandem idipsum constat in vnitate generica, specifica, & indiuiduali, quandoquidem genus positiuè ad speciem contrahitur, & species ad indiuidua, & rursus conuenientia inferiorum in genere & in specie realis est, & positiua.

Respondet Suarez cit. hac inductione probari tantùm negationem, quam dicit vnum, non esse puram negationem, sed fundatam in ente, quod si compositum sit, includit aliquam compositionem, vel positiuam vnionem, in qua fundetur talis negatio, si autem simplex, in simplici entitate fundatur; sic enim respondet Auersa addens, quod in rebus compositis vnio, & compositio non est earum passio, sed potius intrinseca earum constitutio; & pariter continuatio in quantitate est formaliter de constitutione talis quantitatis, vnitas autem, quæ sequitur tanquam passio, est negatio diuisionis. Arriag. verò quia hoc argumentum ab Hurtad. vrgebatur præcipuè in vnitate compositionis, vbi res est euidentior, compositum namque dicitur vnum, quia includit vnionem, cum vnio sit vnitas compositi, constat autem vnionem esse modum positiuum; ideò ad hoc argumentum respondet, tanquam si fieret de se sola vnitate compositionis; & ait in hoc argumento fallaciam committi, quia vnio quidem v. g. animæ, & corporis constituit hominem in ratione hominis, non autem in ratione vnius hominis, fit enim vnus homo præcisè per carentiam multorum hominum, vndè concludit disputat. 1. Metaph. num. 32. hinc patere etiam in rebus compositis vnitatem, de qua in præsenti agimus, non prouenire ab vnione, sed à carentia multarum partium, & multarum vnionum.

58 Hoc tamen non satisfacit, non id quod ait Suarez, quia species, seu modi vnius ex Aristot. assignati distinguuntur abinuicem, non quatenus sunt entia, sed quatenus talis, & talis vnitas, vnitas enim physicæ compositionis secundum suam rationem formalem est diuersa ab vnitate continuationis, & vnitas continuationis, ab vnitate essentiali generica, & specifica, & hæc rursus ab indiuiduali; ergo illi modi vnitatis secundum se sunt positiui, & non tantum ratione fundamenti, quia secundum se fundant distinctionem positiuam. Deinde probatur sigillatim de singulis modis assignatis, quod secundum suam rationem formalem dicant quid positiuum, & quidem de vnitate essentiali, seu formali id probatum est n. 48. de vnitate continuationis etiam probatur, quia vnio partium continui formalissimè est quid indiuisibile, & per tales vniones, seu indiuisibilia continuum redditur formalissimè vnum, etiam quacunque negatione præcisa, sed indiuisibile continuatiuum dicit quid positiuum, vt constat ex disputat. de Continuo in lib. Physic. ergo &c. Probatur etiam idipsum de vnitate Physicæ compositionis, quia præsertim in sententia contrariorum totum physicum à suis partibus vnitis non distinguentium, vnio est formalissime vnitas compositi physici, vnde concepta tali vnione inter materiam, & formam habetur apud ipsos præcisè per eam totum per se vnum absque eo quod ex illis partibus vnitis sequatur tertia entitas, vel vnitas, & hoc pleno ore fatentur omnes Aduersarij in ea quæstione de distinctione totius à suis partibus, at constat etiam apud eos vnionem physicam inter materiam, & formam esse modum positiuum, ergo hic euadere nequeunt quin vnitas compositionis sit formaliter quid positiuum. Neque iuuat quod addit Auersa in rebus compositis vnionem non esse earum passionem, sed potius de earum essentiam, vel intrinsecam earum constitutionem; nam si per eam composita physica habent formaliter esse vnum, præstabit potius dicere vnitatem, seu vnionem non esse eorum in rigore passionem, sed adhuc magis intrinsecam, quam negare esse quid positiuum, præsertim quia negatio diuisionis inde sequens non potest cum ente identificari, velut eius passio, nec alia munera gerere propriæ passionis; Sed iam disput. 5. Phys. q. 12. art. 2. ostensum est vnionem non esse de essentia compositi, sed solùm conditionem simpliciter necessariam, neque confundendam esse cum vnitate compositi, quia vnio propriè loquendo facit vnitum, non vnum, & esse vnitum est effectus formalis vnionis receptus in partibus, illasque afficiens, partes enim sunt, quæ denominantur vnitæ; esse autem vnum est effectus formalis vnitatis recepta in composito, illudque afficiens, compositum namque est illud, quod dicitur vnum, vnde vnio non facit compositum vnum formaliter, sed tantùm causaliter, quatenus ea vnione partium resultat vnitas compositi, vnde appositè in argumento non diximus vnionem esse compositi vnitatem, arguit Hurtad. sed ex vnione partium consurgere compositi vnitatem.

Sed admittendo etiam argumentum in ea forma, qua conficitur ab Hurtad. adhuc non bene soluitur ab Arriag. nam falsum est vnionem animæ, & corporis constituere hominem in ratione hominis non autem in ratione vnius hominis, imò res è contra se habet, quod vnio non pertinet intrinsecè ad constitutionem hominis in sua quidditate, cum solùm sit conditio ad eam necessariò prærequisita, vt dictum est in Phys. loc. citat. sed solùm ad eius vnitatem pertinet vel formaliter, vel saltim causaliter, quod manifestè conuincit argumen-

tum,

tum, quod ex vnione animæ, & corporis deducit Athanasius in symbolo ad probandam vnitatem personæ Christi Domini, sic arguendo, *nam sicut anima rationalis, & caro vnus est homo, ita Deus, & homo vnus est Christus*, ergo vnio animæ, & corporis re vera constituit hominem in ratione vnius hominis, alioquin argumentum ex ea deductum ab Athanas. ad ostendendam Christi Domini vnitatem nihil prorsus valeret. Falsum insuper est, quod subdit hominem fieri vnum præcisè per carentiam multorum hominum, quia nempe vnus homo non est multi homines; ita enim destrueretur vnitas hominis, si resolueretur in animam, & corpus separata, sicut si per impossibile resolueretur in multos homines, ergo homo vnus est, non præcisè quia est indiuisus, ac indiuisibilis in plures homines, sed etiam quia indiuisum est in animam, & corpus. Falsum tandem est, quod concludebat in compositis physicis vnitatem non prouenire ab vnione suarum partium, sed à carentia multarum partium; imò si careret multitudine partium, non amplius esset vnum vnitate compositionis, sed vnitate simplicitatis, quare tandem patet totum discursum ab Arriag. factum in falsis principijs fundari. Denique probari solet, quia sicut ens non dicitur vniuocè de ente reali, & rationis, ita neque vnum, & tamen si præcisè consideretur negatio diuisionis, vel multitudinis, æquè potest conuenire enti rationis, ac realis, ergo vnum de formali negationem importare non potest. Respond. Arriag. cit. negationem pluralitatis in ente reali non esse eandem cum negatione pluralitatis in ente rationis, & consequenter neque vnitates, quæ in eis negationibus consistunt; non esse autem easdem negationes probat ex eo, quod carentia lucis in aere non est eadem cum carentia lucis, quæ est in chimæra, imò neque cum ea, quæ est in corpore incapaci lucis, nam priuationes, & carentiæ diuersificantur iuxta diuersitates subiectorum, quibus insunt; & ait hoc argumentum etiam nos premere in multitudine, quam pro formali dicimus importare priuationem. Sed falsitas huius solutionis ex eo constat, quod apud omnes negationes, & priuationes præcipuè distinguuntur per habitus oppositos, vt dictum est in Physic. disp. de priuatione ex Scoto 1. d. 37. & quol. 18. non autem per subiecta, hæc enim solum faciunt, vt negatio dicatur in genere, vel extra genus, priuatio, vel simplex negatio, si fuerit apta, vel inepta ad recipiendam formam negatam; neque argumentum nos premit in multitudine, quia quando etiam admitteremus priuationem, quam dicit pluralitas, conuenire enti rationis, nullum est inconueniens, cum non sit passio entis adæquata, sicut est vnitas. Hinc aliam subdit solutionem concedendo vnitates entis realis, & rationis, seu negationes esse idem, non tamen concreta scilicet vnum entis realis, & rationis, licet enim in formis conueniant, differunt tamen in subiectis, quia ens reale dicit subiectum verum, ens rationis fictum, licet negationes sint eædem in vtroque. Hæc tamen solutio totum id concedit, quod argumentum contendit, nimirum vnitatem, vt sic, esse eiusdem rationis in ente reali, & rationis, atque ideò vnum pro formali esse vniuocum enti reali, & rationis; ex quo statim sequitur vnitatem non esse passionem cum ente reali conuertibilem, quia etiam secundum se conuenit enti rationis.

59 Altera pars conclusionis, quod nempe positiuum, quod vnitas importat, sit enti superadditum, non autem ipsa ratio formalis entis, statuitur præsertim contra Thomistas, qui dicebant vnitatem vtique positiuum importare de principali significato, sed hoc esse ipsummet ens, non quidem sub conceptu entis, sed secundum quod exprimitur per modum fundamenti negationis diuisionis; & quamuis hæc conclusionis particula sufficienter probata sit per rationes adductas, nam omnes ferè probant, nedum vnitatem importare quid positiuum, sed hoc quoque positiuum debere esse formalitatem ipsi enti superadditam, adhuc tamen specialius probatur; cum enim dicunt vnum formaliter importare entitatem in se indiuisam, seu ens sub negatione diuisionis, vel ita intelligunt, vt vtrumque ex æquo importet, tam scilicet rationem ipsam entis, quam negationem diuisionis, vel ita vt vnum de principali importet, & in recto, aliud verò connotet in obliquo. Non primum, vt videtur velle Suarez, quia tunc vnitas non haberet conceptum per se vnum, siquidem impossibile est, quod vnum per se fiat ex aliquo positiuo, & ex aliquo negatiuo, itaut vtrumque concurrat intrinsecè, & in recto ad intrinsecam eius constitutionem, vnum enim per se fit ex his, quæ sunt eiusdem generis, non autem ex ijs, quæ sunt diuersi generis, cum ergo negatio sit extra genus totius ordinis positiui, atque realis, non poterit in recto, & intrinsecè concurrere ad constituendum conceptum per se vnum quo explicatur vnitas transcendentalis. Tum quia si vnum formaliter, & in recto significat tam rationem entis, quam negationem diuisionis, quæritur ratione cuius ponatur affectio entis? si ratione primi, ergo ens verè erit affectio entis, & sub ratione ipsissima entis; si ratione secundi, cum hoc negatio sit, & nihil, affectio entis realis esse nequibit, quia proprietates entis ex præcedenti disp. sunt reales, & positiuæ, cum sint alicuius realis, & positiui proprietates, passio autem debet subiecto proportionari. Tum tandem, quia hinc multa sequuntur absurda, nam primò sequitur vnum esse formaliter ens, & formaliter non ens, ex quo enim vnitas includeret in suo conceptu formali entitatem, vnum esset formaliter ens, & ex quo includeret etiam negationem illam diuisionis in se, quæ formaliter nihil est, esset formaliter non ens; sequitur etiam quod ens includeretur essentialiter in sua passione, & cum non sit maior ratio, cur includatur in vnitate, quam veritate, & bonitate, pariter includeretur in omnibus, & sic passiones entis non essent primò diuersæ, quæ omnia esse falsa constat ex præcedentibus Disputationibus; sequitur tandem, quod idem de seipso demonstraretur, quia vnitas est passio de ente demonstrabilis, si ergo nihil positiuum dicit præter rationem entis, vtique ens de semetipso demonstrabitur.

60 Si verò dicatur vnum in recto, & pro formali importare, aliud verò solum in obliquo, & pro connotato significare, tunc rursus quæritur, quodnam sit connotatum, & quodnam principale significatum, & quidem si concedatur negationem diuisionis esse principale significatum, & rationem ipsam entis connotatum, redeunt omnia argumenta superius facta directè probantia oppositum; si verò è contra dicatur rationem entis esse principale significatum, negationem verò connotatum, sequitur quod ens, & vnum habebunt formale significatum idem, eritque nugatio dicere, ens est vnum, quia idem de seipso enunciabitur, & sub eadem ratione; item idem erit affectio sui ipsius, cum vnum sit affectio entis ratione sui formalis significati. At respondet Blasius a Concep. cum alijs Thomistis, vnitatem, vel vnum importare quidem ens in recto, & pro formali, non tamen sub conceptu entis, sed secundum quod exprimitur per modum fundamenti negationis diuisionis, ipsam verò negationem significari in obliquo, & connotatiuè ad instar cuiusdam veluti modi complentis rationem specificam vnius. Sed in primis hæc solutio seipsam destruere videtur, nam si negatio diuisionis pertinet ad conceptum vnitatis per modum complentis rationem specificam illius, ergo non connotatiuè tantùm, & in obliquo ad ipsam pertinet, sed in recto, & pro formali, quia intrat formaliter, & complet rationem specificam eius, connotatum namque non est de complemento principalis significati, sed ad tale complementum consequitur per modum annexi; & datur intelligi non ex vi significationis principalis significati, sed potius ex modo significandi ipsius, vt dicitur in Logica. Deindè conceptus entis, secundum quod exprimitur per modum fundamenti talis negationis, aut est conceptus positiuus, aut negatiuus; si negatiuus, ergo pro formali, & in recto vnum non dicit quid positiuum; si verò est conceptus positiuus, tunc quæro, an sit conceptus diuersus à conceptu entis secundum quod ens, nec ne; si est diuersus, ergo vnum sub ratione vnius dicit formalitatem positiuam superadditam enti secundum quod ens, quod nos intendimus; si non est diuersus, ergo procedit argumentum factum, quod ens sub conceptu entis erit passio sui ipsius, & quod ens, & vnum idem habebunt principale significatum, & quod erit nugatio dicere, ens est vnum. Insuper cum aiunt vnum in recto dicere ipsum ens, secundum quod est fundamentum talis negationis, vel ly *secundum quod* reduplicatiuè accipitur, vt ens significet, prout substat negationi diuisionis, itaut idem sonet, quod entitas indiuisa, vel solùm specificatiuè, itaut solùm indicet rationem entis, quæ est fundamentum, radix, & origo talis negationis; si primum, ergo vtrumque importatur ex æquo tam scilicet negatio, quam positiuum entis, supra quod fundatur, quia ex vi reduplicationis vtrunque accipitur; si secundum, ergo vnum importabit ens sub conceptu entis, & non sub alio conceptu; quia illa negatio immediatè fundatur supra conceptum entis, vt sic, & ab ipso immediatè oritur, cum nullus alius conceptus inter ipsam, & ens, vt sic, mediate ponatur conceptui entis superadditus. Rursus concedunt Thomistæ passiones entis debere ens exprimere modo aliquo distincto ab eo, secundum quem exprimitur a proprio conceptu, vt sic, atque ideò etiam vnitatem debere ens exprimere, non secundum quod exprimitur per conceptum, & nomen entis, sed sub alio conceptu; tunc quæro an iste alius conceptus sit positiuus, vel negatiuus ex vtroque mixtus; non ex vtroque mixtus, vt etiam ipsi concedunt, non negatiuus, quia tunc de formali non diceret positiuum; ergo importat alium conceptum positiuum conceptui entis superadditum, & est quod nos intendimus.

61 Præterea principaliter subiectum nequit essentialiter includi in conceptu suæ passionis ex dictis disput. 2. quæst. 7. art. 1. num. 191. & rursus disput. 3. num. 11. ergo vnitas, quæ est passio entis, nequit in suo formali conceptu ens includere sub quacunque ratione exprimatur, sed solum illud includet, quod addit supra ens, siue sit positiuum, siue negatiuum. Respondet Blasius a Concep. quod duplex est passio, alia quæ dimanat realiter ab essentia subiecti, alia quæ dimanat ab ea solùm virtualiter, quo pacto passiones entis ab eo manare dicuntur, licet ergo passiones entis nequeant includere essentiam, à qua dimanant, sed realiter ab ea distinguantur, tamen passiones secundi generis possunt eam includere implicitè, non tamen explicitè, & sub conceptu expresso, sub quo exprimitur per modum essentiæ: & sic vnum includit ens implicitè solum sub conceptu entis, explicitè verò, & expresè sub conceptu fundamenti indiuisionis. Contrà, nam in primis falsum est vllam passionem propriè dictam ita realiter ab essentia causari, vt ab ea realiter distinguatur, cum enim non sit effectus vera, & Physica causalitate a subiecto deriuans, sed tantùm causalitate Metaphysica, quam nostri simplicem dimanationem, ac veluti ebullitionem vocare solent, vt suo loco dictum est in Logica cap. de proprio, & superius disput. 4. num. 14. consequenter fundare nequit realem ab ipso distinctionem. Deinde sola virtualis dimanatio sufficit, ut subiectum includatur in conceptu passionis siue implicitè, siue explicitè sub con-

conceptu essentiæ, nam vt ait Scot. quol. 1. lit. P. qualis ordo per se realis esset inter aliqua, si essent realiter distincta, talis per se ordo est inter illa etiam vbi minus distinguuntur, siue hæc distinctio sit formalis ex natura rei, siue virtualis, siue tantùm rationis; si ergo vbi realiter distinguuntur subiectum, & passio talem seruant tenorem, vt passio in suo formali conceptu subiectum non includat, idem seruata proportione dicendum est, vbi est dimanatio tantùm virtualis, & virtualis distinctio inter illa, & sic arguit ipse Doct. 2. d. 16. quæst. vn. §. *ideò dico aliter.* Tum quia rationes probantes exclusionem subiecti a conceptu passionis loc. cit. adductæ vniuersaliter probant de subiecto, & passione, vt sic, præscindendo ab eo quod sit passio dimanans à subiecto realiter, vel solùm virtualiter, vt patebit eas consideranti. Tum quia siue ens exprimatur per modum entis, siue per modum fundamenti illius negationis, semper est subiectum, & vnitas est passio; imò præsertim est subiectum vnitatis, quatenus est fundamentum illius negationis, ergo quocunque modo dicatur, non euitatur illud absurdum, quod subiectum includatur in per se conceptu passionis. Tum quia vel negatio diuisionis sequitur immediatè ad conceptum entis, vt sic vel ad conceptum entis sub ratione fundamenti illius negationis; si primum, ergo ens, vt sic, est fundamentum immediatum illius negationis, & vt sic includeretur in conceptu vnitatis; si secundum, peto an ens sub tali conceptu habeat rationem essentiæ, vel passionis, non secundum, quia sub tali conceptu ponitur fundare passionem, si primum, ergo sub conceptu essentiæ ponitur in definitione passionis. Denique illa distinctio Thomistarum de duplici entis concepto, quorum alter sit conceptus entis, vt sic, alter verò sit conceptus eius, vt est fundamentum negationis indiuisionis, & hoc posteriori modo sit de formali conceptu passionis, non primo modo, vana est ac inutilis, vel à nobis non discrepant; quia vel negatio diuisionis sequitur immediatè ad conceptum entia, vt sic, & hoc modo vnitas formaliter diceret conceptum entis, vt sic, quod & ipsi recusant; vel sequitur, & fundatur super illum alium entis conceptum, secundum quem exprimitur per modum fundamenti talis negationis, & cum hic sit positiuus vtique explicabit aliam formalitatem superadditam conceptui entis, vt sic, & hæc sanè erit illa positiua formalitas, quam nos dicimus vnitatem superaddere conceptui entis, ratione vnius proximè & immediatè enti conuenit negatio diuisionis.

62 Vltima demum pars conclusionis, quod scilicet vnitas in obliquo dicat negationem diuisionis, & per modum connotati, est Scoti locis omnibus citatis ab initio articuli; & probatur faciliter primò ex communi conditione oppositorum, quæ cum ex vi proprij esse habeant, vt excludant alterum oppositum siue positiuum, siue negatiuum, consequenter annexam habent negationem illius, ita videmus calorem annexam habere frigoris negationem, albedinem nigredinis, scientiam ignorantiæ, & sic de alijs; idem igitur erit in proposito de vnitate, prout opponitur multitudini, ac diuisioni. Deinde probatur etiam specialiter ex peculiari ratione vnitatis, nam vt probatum est, vnitas importat illud positiuum formaliter, quod ab ente excludit quamcunque diuisionem, quæ afferat entium multitudinem, & reddit ens in se formaliter indiuisum; eo igitur ipso quod diuisionem ab ente excludit, indiuisionem in ipso inducit, seu negationem diuisionis, per quam à posteriori solet vnitas explicari; quare autem Vnitas hoc habeat peculiare, quod per negationem sui oppositi aptè explicetur, cum tamen id omnibus oppositis non conueniat, quia nec calor explicatur per negationem frigoris, nec albedo per negationem nigredinis, esto negationes istæ necessariò formas illas consequantur, expendetur quæstione sequenti, Habetur autem hæc vltima pars conclusionis expressè à Scoto 4. Metaph. super tex. 4. vbi ait, notandum est, quod licet superius probatum fuerit, quod vnum dicat aliquid positiuum, tamen hoc non obstante includit aliquam negationem, non formaliter, sed quasi consequenter, quæ quidem negatio fundatur super illud, quod dicit positiuum. Dices, in immediatè, & præsertim priuatiuè, oppositis non datur negatio negationis ex dictis disp. 4. Phys. q. 2. & supra numer. 51. vnde in oculo priuatio cæcitatis est visus ipse formaliter; cum ergo vnitas & diuisio priuatiuè opponantur, & diuisio sit ipsa vnitatis priuatio, excludetur formalissimè diuisio per ipsam formalitatem positiuam vnitatis, non verò per aliquam negationem ipsam consequentem. Resp. rem ita se habere à parte rei; quia tamen vnitatem explicare solemus per negationem diuisionis, ideò talem negationem concipimus in ente, vt ex natura rei consequentem ipsam vnitatem.

ARTICVLVS II.

Quod enti addit vnum, nec est realiter, nec sola ratione ab ipso distinctum, sed media quadam distinctione.

63 CONclusio huius articuli quoad omnes, & singulas partes est Scoti, & Scotistarum locis omnibus citatis ab initio articuli præcedentis; Et quidem quoad primam partem, quod vnum non superaddat enti rem ab ipso realiter, ac entitatiuè distinctam, est communis omnium sensus cum Aristot. 4. Metaph. tex. 3. dicente *itaque ens, & vnum idem, ac vna natura sunt*, & aliam ad hunc eundem sensum ibi prosequitur; & quia oppositum tenetur Auicen. sensisse, ideo Commentator com. 3. eiusdem libri contra ipsum arguit hac ratione, quod tunc daretur processus in infinitum, quia illud, quod vnitas realiter superadderet enti, deberet esse vnum per aliud superadditum, & hoc rursus per aliud, ac ita in infinitum. Sed Ant. And. 4. Met. q. 3. ar. 2. inquit hanc rationem peccare per fallaciam figuræ dictionis mutando quo in quod, sicut si argueretur, homo est albus, vel ergo per se, vel per accidens, si per accidens additum, ergo per aliud, & tunc quæram de illo alio, verum sit album per se, vel per accidens, si per accidens, ergo per aliud, & sic in infinitum, vel concedendum erit, quod homo sit per se albus; iste modus arguendi non valet, mutat enim quo in quod, nam albedo est principium, quo homo est albus; non tamen habet rationem quod, quia albedo non est alba propriè loquendo, ideò dato quod homo sit albus per aliud, quia per albedinem, non tamen debet vlterius quæri, verum albedo sit alba per se, vel per accidens, nisi mutetur quo in quod. Similiter in proposito, ait Ant. And. ipsum vnum dato, quod sit aliud ab ente, non potest quæri verum sit vnum per se, vel per aliud, sed mutatur quo in quod, nam ipsum vnum sic habet rationem, quo ens est vnum, quod non potest habere rationem quod, vnitas enim non est vna propriè loquendo. Cæterum supposito quod Auicen. senserit vnitatem esse quid realiter superadditum enti, ac ab ipso entitatiuè distinctum, optimè procedit Auer. ratiocinium, nam cum illud reale superadditum sit vera res, esse quoque deberet formaliter ens, & consequenter formaliter vnum, cum de quocumque prædicatur aliqua essentia, de eo prædicetur & eius proprietas; Conf. quia ex hac suppositione sequitur, quod vnitas etiam foret vna nedum, vt quo, sed etiam vt quod, quia esset ens formaliter, & res rigorosè ab ipso ente distincta, vnde consequenter participaret proprietatem entis, quod est esse formaliter vnum, & vt quod; vide disp. 13. Phys. q. 1. n. 5. vbi eodem modo arguebamus contra illos, qui durationem realiter distinguebant ab existentia rei durantis, durationemque alia duratione durare negabant, quia est ita quo, vt non possit esse quod. Quare doctrina allata ab Ant. And. pro solutione argumenti Auerrois bene nobis deseruire poterit cum idem argumentum à Thomistis contra nostram vrgetur sententiam, quia nos non dicimus vnum addere enti aliquid realiter ab ipso distinctum, sed aliquam duntaxat formalitatem ipsi enti realiter identificatam, quæ sicut non in se formaliter includit rationem entis, quia non est res propriè, ita nec formaliter proprietatem entis participabit, nec vna dicetur, vt quod, sed tantùm vt quo; & in hoc sensu ait Scot. quæst. 21. de Anim. num. 9. rationem Auer. contra Auicen. non concludere, quia cum dixit vnum esse, accidens entis, accipit accidens pro extraneo, non autem pro accidente realiter distincto, quod etiam repetit 2. d. 3. q. 4. in fine.

64 Et quidem Faber 4. Metaph. disp. 7. hac ratione tentauit Ant. And. excusare quod nimirum dixerit rationem illam Auer. non concludere, eo quia putauerit Auicen. tenere vnum esse passionem entis, & formaliter tantùm ab eo distingui, & se habere, vt quo respectu entis, non autem realiter. Verùm futilis excusatio est illa, quia Ant. And. loc. cit. art. 1. opinionem Auicen. explicat per tria dicta, quorum secundum est quod ens, & vnum non sunt idem secundum naturam quod postea dictum refellit art. 2. probando contra Auicen. vnum non distingui realiter ab ente, non ergo ex hoc capite Anton. Andreas excusari potest, cum opinionem Auicen. proponat, tanquam distinguentem vnum realiter ab ente; valet igitur illa ratio, vt Faber ipse quoque fatetur, & mirabiliter conuincit vnum non addere quidpiam enti realiter distinctum, non tamen contra nostram sententiam pari modo concludit, vt arbitrantur Thomistæ, ob disparitatem allatam. Potest etiam hæc pars conclusionis probari ex illo vniuersali principio in Logica stabilito, quod omnis passio realiter identificatur cum suo subiecto, quod si de vlla passione verificatur, de passionibus entis præsertim verificari debet; vnde Thomistæ qui alias inferiorum passiones à suis subiectis realiter distinguere solent, de passionibus tamen entis affirmant, quod sint ei realiter identificatæ; & quidem non sine magna ratione, quia si passiones entis realiter ab ipso distinguerentur, omnis via præcluditur ad saluandum quod sint entia, non enim essent entia essentialiter, quia subiectum non includitur in conceptu passionis, neque etiam realiter, quia ex hypothesi ponuntur ab ipso ente realiter distingui, ergo essent prorsus non entia, & nihil; si ergo vnum est vera passio entis, vt omnes fatentur, statuendum est non addere enti quidpiam realiter distinctum. Et quidem hanc solam identitatem realem vnius cum ente voluit Arist. astruere 4. Met. t. 1. cit. & non maiorem, vt ibi exponit luculenter Doctor dicens; Notandum, quod dupliciter dicunt aliqua eandem naturam, vno modo quia habent identitatem realem, & distinctionem rationum realium ex natura rei; alio modo, quia sunt idem secundum rationem, & secundum rationem realem; exemplum primi, vt causa, & principium, nam eadem res est causa, & principium, sed secundum aliam, & aliam rationem realem, nam principium dicitur ratione primitatis, idem enim dico primum, & principium ex 5. Post. sed dicitur causa ratione dandi esse, quia causa est, ad cuius esse sequitur aliud, & istæ rationes non sunt eædem ex natura rei, & vna est prior altera; exemplum secundi, vt tunica, & vestis, & quæcumque synonima; primo modo

sunt

sunt idem ens, & vnum, & non secundo modo; ita Doctor in expositione illius textus, ac etiam Alensis; & quod hæc etiam sit intentio Philosophi constat ex ratione, quam ibi adducit ad probandam identitatem vnius cum ente, quia non separantur neque in generatione, neque in corruptione; hæc autem via generationis, & corruptionis, vt constat ex disp. de identitatibus, & distinctionibus, adhibetur ad indagandam identitatem, ac distinctionem realem; non autem formalem, ergo Arist. ibi intendit astruere solam identitatem realem inter ens, & vnum non verò maiorem.

65 Altera verò conclusionis pars quod scilicet positiuum vnitatis enti superadditum non sit sola ratione ab ipso distinctum, ita quod distinctio solùm se teneat ex parte modi concipiendi idem obiectum, non autem ex parte conceptuum obiectiuorum, seu plurium formalitatum, quæ concipiuntur, primò probari potest ex eo, quod dictum est de passionibus entis in communi disp. 4. q. 1. inter ens, & illas solam distinctionem rationis, non sufficere, alioqui nec essent passiones reales, & positiuæ, & à parte rei enti conuenientes, sed solùm passiones rationis, & fictæ per opus intellectus; tum quia alioqui non possent de ente demonstrari, quia idem de seipso prorsus ostenderetur; & fierent propositiones omninò identicæ, vt ibi sufficienter deductum est, ac etiam quæst. vltima eiusdem Disput. Rursus probari potest ex eo, quod generaliter dictum est de omnibus entis passionibus eadem disp. 4. q. 1. n. 10. & 12. ac etiam disp. 2. q. 7. art. 1. n. 291. nec ens illas inuoluere in suo essentiali, & quidditatiuo conceptu nec implicitè, nec explicitè, neque è contra, nam hæc mutua exclusio in proprijs conceptibus maiorem certè distinctionem arguit, quam solius rationis præsertim ratiocinantis, quæ enim sta ratione distinguuntur non se inuicem excludunt in proprijs conceptibus. Insuper probari potest ex dictis art. præced. nam illæ rationes nedum ostendunt vnitatem dicere pro formali quid positiuum, sed hoc positiuum esse quidpiam enti superadditum additione plusquam rationis, si earum robur benè perpendatur, præsertim quia ibidem à num. 59. ostensum est hoc positiuum rationem ipsam entis importare non posse, sed formalitatem ab ipsa diuersam.

66 Deinde potest etiam specialiter probari de ipsa vnitate, quia vnitas est aliqua ratio positiua, quæ cum ab ente dimanare intelligatur, vt eius passio, consequenter extra eius rationem intelligi debet, quia omnis passio supponit essentiam constitutam, à qua dimanat; ergo conceptus vnitatis expressiuus est alius conceptus ab eo, quo ens exprimitur, vt sic; & aliud concipimus, quando intelligimus ens, & aliud quando intelligimus vnitatem; ergo hæc distinctio non est solius rationis ratiocinantis procedens solùm ex diuersitate modi concipiendi, sed etiam attenditur pœnes diuersitatem conceptuum obiectiuorum, seu formalitatum, quæ concipiuntur. Conf. quia non idem obiectum, vel eadem formalitas exprimitur in Deo, cum dicimus Deum esse ens, & cum dicimus Deum esse vnum, quia prima est prædicatio quidditatiua, & in primo modo dicendi per se, altera verò qualitatiua spectans ad secundum modum, sicut etiam cum dicimus Deum esse bonum, & verum, ergo inter ens, & vnum versatur maior distinctio, quam simplicis rationis ratiocinantis, & nedum est distinctio ex parte intellectus concipientis, sed etiam rei conceptæ. Præterea ens, & vnum diuersos habent terminos suæ oppositionis, & hæc diuersitas non est per intellectum præcisè, sed aliquo pacto ex natura rei, ergo nec ipsa sunt idem inter se omninò ex natura rei, & præcisè per intellectum diuersa, Consequentia patet, quia oppositorum est eadem ratio intrà suam lineam, Probatur assumptum, quia contradictorium entis est ipsum, nihil contradictorium vnius est diuisio, vel multitudo, at multitudo non est nihil omninò, quia pro materiali plura includit entia, ergo è contrario neque vnum est omninò idem, quod ens. Conf. quia cum oppositorum sit eadem ratio intrà propriam lineam, vt dicebam, non videtur cur nihil, & multa sint diuersa à parte rei, non autem ens, & vnum; nam si ens, & vnum à parte rei sunt omninò idem itaut sola ratione distinguantur, idem quoque iudicium de suis oppositis fieri debet, quod tamen est euidenter falsum, quia nihil quod opponitur enti dicitur de Chimæra, non autem multa, quod opponitur vni, nam chimæra nec est vnum nec multa.

67 Respondent Aduersarij totam diuersitatem, quæ est inter vnitatem, & ens, esse solùm secundum conceptus inadæquatos, & secundum esse explicitum, ita vt & ens implicitè dicat vnitatem, & vnitas implicitè dicat rationem entis; adeout inter ea nedum distinctio formalis ex natura rei interuenire non potest, sed neque secundum conceptus adæquatos, quia vnitas est de conceptu adæquato entis, & tota distinctio est solùm secundum conceptus inadæquatos, & esse explicitum, vnde diuersitatem esse ex parte modi concipiendi, non ex parte rei conceptæ. Sed planè argumenta iam facta directè hanc solutionem impugnant, quia directè ostendunt ens, & vnum diuersas dicere formalitates, & prædicata, quia aliud est prædicatum quidditatiuum, & essentialissimum verum, aliud qualitatiuum; vnum opponitur multo, aliud opponitur nihilo; per ens receditur à non esse, per vnum à multitudine; hæc, inquam, diuersitas non est in solo modo concipiendi pœnes conceptus inadæquatos, seu magis vel minus explicitum, sed pœnes diuersas formalitates conceptas. Tum quia homo v. g. per formalitatem entis dicitur esse præcisè præscindendo à quocunque modo essendi, vnitas verò quodammodo modificat illam, nam facit hominem sic esse scilicet in se indiuisum, & à quocunque alio diuisum; cum ergo eundem effectum formalem non præstent, nec consequenter erunt eadem formalitas. Tum quia vt arguit Doct. 4. Met. qu. 2. ab initio, cum dicunt ens, & vnum significare idem prorsus obiectum, sed non eodem modo, quæro de isto modo, quo explicatur ens sub ratione vnius, vel enim iste modus intrà conceptum entis, vel extra; si secundum habetur intentum, nam conceptus vnius erit extraneus ab essentia entis, quo pacto passio dicitur extranea essentiæ subiecti, & aliam formalitatem importabit distinctam à ratione entis; si verò est intra conceptum entis, vel est totus eius conceptus, vel pars; si primum ergo non est conceptus vllo modo diuersus ab ente, si secundum, ergo conceptus entis non erit simpliciter simplex, sed resolubilis in alios priores partiales, & simpliciores. Tum quia secundus modus dicendi per se nedum continet diuersum modum prædicandi à primo, sed etiam diuersa prædicata, seu diuersas formalitates prædicatas; at vnum de omnibus prædicatum spectat ad secundum modum dicendi per se, ens autem ad primum, ergo ens, & vnum magis differunt, quam per implicitum & explicitum. Tum quia diuinus intellectus verè cognoscit ens esse vnum, verum, & bonum, & rursus vnum distinguit à multis, ens verum à ficto, & bonum à malo, & tamen non procedit per conceptus inadæquatos, neque per magis, vel minus implicitum, aut explicitum, ergo passiones entis important diuersas formalitates aliquo pacto ex natura rei tum inter se, tum ab ente distinctas, vt arguebatur disp. 4. q. 1. n. 8.

68 Denique nec implicitè, nec explicitè ens includeret in suo conceptu quidditatiuo aliquarum suarum passionum aut è contra loco suprascitato ex professo probatum est; ac etiam adhuc probat Ant. And. 4. Met. q. 3. art. 3. concl. 2. tum quia esset nugatio dicendo ens vnum, sicut quando dicimus homo animal. Tum quia de se inuicem prædicarentur in abstracto & sic esset vera, entitas est vnitas, quia ex hypothesi se inuicem includerent quidditatiuè, quæ tamen est falsa, quia ratio formalis vnius non est ratio formalis alterius. Tum quia cum vnum sit passio entis prædicatur de ente tantùm in secundo modo, & ens cum sit eius subiectum ponitur in eius definitione tantùm, vt additum 7. Met. cap. 5. & 6. Tum tandem, quia si ens includeretur in vno quidditatiuè, vel vnum dicit ens præcisè, vel addit aliquid aliud, non primum quia tunc idem esset passio sui ipsius, & sub eadem ratione; si secundum vel rursus illud additum includit ens, vel non, si primum, abitur in infinitum, quia rursus de illo addito fiet postulatio, an ens includat, si verò dicatur, quod illud additum ens non includit formaliter, sed est ens identicè solùm, & realiter, potiori ratione hoc poterat ab initio dici, quod vnum aliquid superaddit enti, non tamen realiter, sed solùm formaliter, vel virtualiter ex natura rei ab ipso distinctum, & ideò est realiter, & identicè ens. Hæ duæ vltimæ rationes cum alia, quam breuitatis gratia omisi, benè procedunt, quia sunt rationes ipsius Doctoris 1. d. 3. q. 3. §. *ad quæstionem igitur respondeo*, & quæst. 21. de Anim. sed primæ duæ sunt facilis solutionis, diceretur enim nugationem non committi dicendo, ens vnum, quia licet idem significent, non tamen eodem modo, quod sufficit ad euitandam nugationem, nam ens accipitur substantiuè, vnum verò adiectiuè, & per modum concreti denominantis, qua de causa dicendo, homo animal nugatio committitur, & idem bis dicitur, & eodem modo, quia vtrumque sumitur substantiuè, non autem vnum substantiuè, & aliud denominatiuè, quæ solutio est Doctoris q. cit. 21. de Anim. & 1. d. 3. q. 3. lit. P. Nec etiam alia concludit, quia illa est vera in abstracto, entitas est vnitas, & è contra rationem transcendentiæ vtriusque, qua de causa in Logica dicebamus, hanc esse veram, humanitas est entitas; malè etiam deducitur consequentia illa, quod si vnum includit quidditatiuè aliud, possint de se inuicem in abstracto prædicari, quia animalitas quidditatiuè includitur in homine, & tamen hæc non est vera, humanitas est animalitas, vt etiam in Logica dictum est disp. 10. q. 3. art. 5. qua de causa Ant. And. hoc exemplum adducens in illius consequentiæ probationem, & videns eius falsitatem; inquit non multum curare de illo exemplo, quia videbat calumniam pati.

69 Potest etiam hæc veritas comprobari ex illo 3. tex. lib. 4. Met. vbi Arist. loquitur de identitate entis, ac vnius quem aduersus nos contrarij vrgere solent, postquam enim identitatem realem, ac entitatiuam inter ipsa stabiliuit illis verbis *ens & vnum idem, ac vna natura sunt, propterea quod se inuicem sequuntur*, ne videretur astruere quoque identitatem formalem, & omnimodam ex natura rei, statim subdit *non quod vna ratione significantur*, per hoc innuens, quod quamuis ens, & vnum sint idem re, differunt tamen ratione idest definitione, ac ratione conceptibili, hoc enim significat ratio apud Arist. & differre ratione, vt sæpius notat Doctor. Neque dicas per id solùm innuere voluisse, quod ens, & vnum idem prorsus significant; sed non eadem ratione idest non eodem modo, atque ideò differre solùm pœnes modum significandi, non pœnes obiecta significata. Nam Arist. immediatè post explicans, quomodo idem significent ens, & vnum, & quo pacto diuersa ratione, vtitur exemplo principij, & causæ, constat autem quod licet principium, & causa coincidant materialiter, quatenus eadem res est principium, & causa, nunquam tamen coincidunt formaliter, quia alia est ex natura rei ratio causæ, & alia est ratio principij, vt ibi explicant Alensis,

sis, & Scotus supra relati; eodem etiam modo eundem textum explicat Doctor 2. d. 16. q. vn. §. *ideò dico aliter*, vbi etiam validam ad hoc adducit rationem sic arguens, quæcumque habent aliquam distinctionem realem, si essent separata realiter, illam distinctionem habent secundum rationem, vbi non sunt distincta realiter, sed ens & vnum si essent separata, essent distincta distinctione quidditatiua reali, igitur & nunc habent illam formalem, distinctionem, & quidditatiuam secundum rationem; per quam distinctionem ibi intelligit non quidem illam, quæ fit præcisè per intellectum, sed distinctionem formalem ex natura rei, aut saltim quæ fit per intellectum, sed cum fundamento in re, quæ proinde dici solet distinctio formalis virtualis, vel rationis ratiocinatæ. Conf. quia inter subiectum, & passionem non sufficit distinctio præcisè explicitum, vel implicitum, nam talis distinctio versatur inter definitionem, & definitum, vt animal rationale, & hominem, & tamen definitio non est passio definiti.

70 Restat igitur, quod vnum ab ente distinguatur plusquam ratione, atque ita media quadam distinctione inter distinctionem realem, & rationis rigorosè sumptam. Quia verò inter has duas distinctiones rigorosè sumptas nedum mediat distinctio formalis actualis, quam soli admittunt Scotistæ, sed etiam distinctio virtualis, seu rationis ratiocinatæ, quam etiam admittunt Thomistæ; dubitari potest, qualis distinctio media inter realem, & rationis sit ea, quæ versatur inter ens, & vnum. Et quidem Scotistæ eodem modo loquentes de conceptibus transcendentibus, & prædicamentalibus, eisque proprias realitates tribuentes, inter ens, & vnum admittunt distinctionem ex natura rei formalem eodem prorsus modo, quo cæteras passiones solent dicere à suis subiectis distinctas; verum quia nec ens, nec consequenter passiones eius proprias præseferunt realitates adæquatas, sed tantum conceptus inadæquatos, non est inter ens, & illas admittenda distinctio formalis ex natura cum tanto rigore, sed in eo sensu duntaxat, quo explicatum est supra disp. 4. q. 1. num. 9. Vndè cum in proposito quæritur, an vnitas transcendentalis addat enti aliquam rationem positiuam, seu realitatem ex natura rei distinctam à realitate entis, sensus quæsiti non est, an vnitas transcendentalis præseferat suam vnam realitatem communem transcendentalem ex natura rei à realitate entis communi distinctam, quia vt constat ex progressu disput. 2. & 4. nec ens, nec passiones entis vnam realitatem communem ex natura rei præcisam à rationibus particularibus præseferunt; sed sicut ens sumitur à realitatibus pluribus particularium entium, quatenus in vno conceptu confuso, & inadæquato possunt exprimi, sic pariter & eiusdem passiones, vndè sensus genuinus nostri quæsiti erit, an vnitas transcendentalis sumatur in re ab aliqua vera realitate positiua ex natura rei distincta ab ea, a qua ratio entis abstrahitur, & in hoc tantum sensu verum erit dicere, vnitatem dicere realitatem positiuam superadditam enti, & ab ipso ex natura rei distinctam, nam si loquimur de ipsis conceptibus inadæquatis vnius, & entis à suis inferioribus præcisis, tamè non tantam patiuntur distinctionem, sed solam virtualem, vel rationis ratiocinatæ.

71 Quæres quid sit positiuum illud enti superadditum, in quo formaliter consistit ratio vnius, & immediatè fundatur negatio diuisionis? Respondet ad hoc quæsitum Blasius à Concept. pro Thomistis disp. 21. Metaph. q. 4. num. 17. illud non esse aliquid aliud ab ipso ente ex natura rei distinctum, sed esse solùm ens nouo modo expressum; hoc est declaratum per modum fundamenti duplicis illius negationis, secundum quam rationem non exprimitur per conceptum, & nomen entis. Hoc tamen confutatum est supra nu. 60. quia si vnum non addit formalitatem positiuam supra conceptum entis, sed simplicem negationem, sanè nequit fundare illam negationem, nisi secundum propriam rationem entis, vt sic, & sic vnum non importabit, nisi conceptum entis, vt sic, quod & ipsi recusant, quare fatendum est vnum vtique importare ens per modum fundamenti illius negationis, sed cum ens non constituatur in esse proximi, & immediati fundamenti illius negationis, nisi per aliam formalitatem illi superadditam, dicendum est consequenter positiuum vnitatis esse quidpiam enti superadditum. Deindè negatio illa fundatur in aliqua entitate positiua, vel ergo hæc est ipsa formalitas entis, vel alia superaddita, si secundum, habetur intentum, si primum ergo vnum importat ipsum ens, vt sic, & sub conceptu entis præcisè. Nec iuuat dicere importare ens, vt exprimitur per modum fundamenti, vndè oritur illa negatio; sicut enim considerare corpus naturale, vt sic, est ipsum considerare per modum fundamenti, & radicis ipsius mobilitatis, quia ipsa naturalitas, vt sic est radix, & principium exigitiuum mobilitatis, sic in proposito si inter ens, & illam negationem nulla ponitur mediare formalitas, quæ sit immediatum eius negationis fundamentum, vtique immediata radix illius erit ratio positiua entis, vt sic, vndè considerare ens per modum fundamenti illius negationis, erit contemplari ipsum sub conceptu entis, vt sic.

72 Meurisse lib. 2. suæ Met. cap. 3. q. 1. volens explicare positiuum, quod addit vnum supra ens ait concl. 4. quod si quod assignari possit positiuum aliud ab ipsa entitate, vt indiuisa, in quo consistat ratio vnius, nil aliud esse posse, nisi identitatem rei ad seipsam, secundum quam est sibi ipsi ita cohærens, ita quasi completa, & propriis gradibus terminata, vt sit vna natura, & non plures, quæ fuit opinio Soncin. 4. Met. quæst. 20. & 23. Et nullo pacto sustineri potest, quia identitas rei ad seipsam est relatio rationis, per quam aliquid intelligitur à seipso indiuisum, vt etiam Soncin. ipse fatetur, at vnitas de formali quid reale debet importare, quia est passio entis realis, non autem rationis, tum quia ens non esset vnum, nisi per intellectus fictionem, quod tamen est falsum, quia nulla intercedente intellectus fictione verum est dicere, Deus est vnus, Petrus est vnus, ergo vnitas pro formali nequit dicere relationem rationis. Deindè conceptus vnitatis, vt sic, potius est absolutus, quam relatiuus, vt constabit quæst. sequenti, ergo nequit relationem pro formali importare, & tanto minus rationis. Tandem prius est aliquid esse vnum, quàm habere relationem identitatis ad seipsum, ergo nequit vnitas talem relationem identitatis formaliter importare; Probatur assumptum, quia talis relatio identitatis fundatur super vnitatem ex 5. Met. cap. 15. ac etiam ratione constat, quia ideò Petrus cum seipso idem concipitur, & cum Paulo diuersus, quia Petrus apprehenditur esse quid vnum à se, vel in se indistinctum, Petrus verò, & Paulus apprehenduntur, vt plura; vndè sicut relatio diuersitatis fundatur in pluralitate, ita relatio identitatis in vnitate. At dicet Meurisse se non accipere identitatem per modum relationis, sed per modum absoluti, vt est quædam consistentia rei in se, seu cohæsio quædam sibi ipsi. Sed planè identitas in hoc sensu est ipsa entitas, quæ eadem dicitur, à qua formaliter non distinguitur, nec constituit specialem formalitatem, aut est ipsa vnitas, & sic explicatur idem per idem.

73 Faber verò 4. Met. disp. 7. cap. 3. opinatur positiuum, quod addit vnum supra ens, nihil aliud esse, quam certam, & determinatam naturam entis cuiusque, ita quod vnum supra ens nil aliud addat, nisi determinationem certam naturæ talis entis; quod declarat, quia cum dicimus ens vnum, est ac si dicamus entis certæ, ac determinatæ naturæ, qua differt à quolibet alio, vndè videmus proprium esse cuicunque enti habere determinatam, & certam naturam, qua differt, & est diuisum à quocunque alio, & indiuisum à se, & super hanc proprietatem, quæ est quid positiuum, & fluit à principijs essentialibus entis, fundatur illa negatio diuisionis. Huius autem declarationis licet se faciat Auctorem, & dicat in nullo alio inuenisse, subdit tamen fuisse à Scoto insinuatam 4. d. 11. q. 3. §. *ad rationes ergo*, in principio, vbi inquit quod compositum, est verius vnum, quam quælibet pars, licet pars sit minus diuisibilis, quam compositum; ex quo colligitur in sententia Doctoris non illud esse verius, & magis vnum, quod est indiuisibilius, & tamen si ratio vnius esset indiuisio, procul dubio quod magis participaret de indiuisione, participaret magis de ratione formali vnius, & sic esset perfectius vnum; quod autem compositum sit magis vnum, & perfectius vnum quam partes, licet sit magis diuisibile, ex alio capite esse non potest, nisi quia compositum est magis determinatum, & magis determinatæ naturæ, quam sunt partes, quæ sunt magis potentiales, & indeterminatæ, cum ordinentur ad compositum. Hoc etiam colligit ex Arist. dum modus vnius assignat 10. Met. tex. 1. nam ibi inter alios recenset vnum vnitate continuitatis, & ait tunc aliquid esse vnum tali vnione, modo cùm est vnum continuitate sua per aliquam formam, qua sit tale.

74 Poncius disp. 19. de ente, vt sic, q. 2. reijcit hunc dicendi modum, quia omne ens habet determinatam naturam ex suis principijs essentialibus, vt homo suam determinatam naturam habet ex animalitate, & rationalitate, & per hæc differt à quocunque quod non est ipsum, ergo id non habet ab vnitate, quæ est proprietas entis. Verum illa ratio absolutè non probat, licet enim verum sit vnumquodque ens determinatam habere naturam ex suis principijs essentialibus, & merito ipsorum habere suam indistinctionem in se, & distinctionem à quolibet alio radicaliter, & originatiuè; falsum tamen est quod talem habeat indistinctionem in se, & distinctionem ab alio formaliter ratione illorum, & per propriam entitatem seclusa vnitate, nam in vnoquoque ente talis distinctio, ac indistinctio habetur formaliter per attributum vnitatis, in quo proximè, & immediatè duplex illa negatio fundatur, vt dictum est nu. 45. contra Recentiores contendentes omne ens ex vi propriæ entitatis præcisè esse vnũ, & immediatè fundare duplicem illam negationem absque vlla formalitate superaddita, quibus planè consentire videtur Poncius sic arguendo; & hoc expressè habetur à Doctore 1. d. 11. quæst. 2. §. *contra istam opinionem*, vbi licet dicat eadem esse principia constitutiua, & distinctiua rei, subdit tamen indistinctionem in seipso, & distinctionem à quolibet alio, quod non est ipsum, in quocunque ente haberi formaliter merito vnitatis ait enim, *quocunque formaliter aliquid constituitur in esse, eodem distinguitur, quia eodem est aliquid ens, & vnum vnitate conueniente tali entitati, & sic vnum igitur est in se indistinctum, & ab alijs distinctum*, itaque distinctio illa, & indistinctio, licet in quocunque ente habeatur radicaliter, & originatiuè merito suorum principiorum constituentium, formaliter tamen non habetur, nisi per attributum vnitatis, cuius formalis effectus est reddere rem in seipsa indistinctam, & à quocunque alio formaliter distinctam.

75 Melius itaque ac firmius reijcitur iste dicendi modus Fabri ex dictis q. 3. de vnitate transcendente, de cuius ratione diximus esse, quod sicut est inchoatio cuiuscunque determinati gradus vnitatis, ita in se nullam includit determinationem vnitatis, sed est præcisè

vni-

vnitas, vt sic, repugnat ergo quod vnitas transcendentalis faciat rem ita vnam, vt sic determinatæ naturæ. Confirmatur, quia vnitas transcendens debet cum ente, vt sic, proportionari atque conuerti, sed ens præscindit à quocunque gradu determinato entis, ergo pariter, & eius vnitas, atque ideo implicat vnitatem transcendentem esse determinatæ, ac certæ naturæ vnitatem. Rursus si vnum supra ens nil aliud addit, nisi determinationem certam, qua redditur ens tale, ac determinatæ naturæ, vt ait Faber, ergo vnitas non erit passio transcendens, ac eiusdem latitudinis cum ente, sed potius gradus contractiuus, ac determinatiuus entis. Insuper sicut prius est esse ens quam esse vnum, ita quoque prius est aliquid esse determinatæ naturæ, quam esse sic vnum, ergo tantum abest, quod vnitas quæ est passio entis, faciat rem esse certæ, ac determinatæ naturæ, quod potius vnitas determinata petit originari à determinato ente, nam sicut ad originandam vnitatem, vt sic, necessarium est ens, ita quoque ad originandam determinatam vnitatem erit necessaria determinata ratio entis; vndè quoad hoc benè dicebat Poncius determinationem naturæ non pendere ab vnitate rei, sed à principijs eius essentialibus, & vnitatem sequi talem determinatam naturam in certo gradu vnitatis, quia sicut ens determinatur dum ad inferiora descendit, pariter etiam & eius vnitas, quæ in genere fit generica, ad speciem contracta fit specifica, & in singularibus indiuidualis; vndè illa declaratio Fabri, vel prorsus inepta est, vel inseruire nequit, nisi ad explicandos à posteriori varios gradus vnitatis, qui hanc vel illam determinatam insequuntur naturam in particulari, non autem vnitatem ipsam transcendentem, quæ præscindit ab omni determinatione naturæ. Imò paucis verbis videtur sibi Faber loc. citat. contradicere, prius enim dicit vnum supra ens nil aliud addere, nisi determinationem certam naturæ talis entis, itaut vnitas quæ est passio entis significat determinationem naturæ cuiuscunque entis; & paulò post in quadam parentesi inquit, ideo enim hoc ens est talis determinatæ naturæ, vt homo, planta &c. quia est ex tali essentia vel ex talibus principijs determinatum ad talem determinatam naturam; quibus verbis quod prius dixerat reuocare videtur, nam prius dicit vnumquodque ens ab vnitate, quæ est passio entis habere, quod sit certæ, ac determinatæ naturæ; posteà verò inquit hoc habere ex sua tali essentia, & principijs constitutiuis eius, vndè cum hoc fateatur Faber, licet non satis consequenter ad sua dicta, malè ex hoc capite arguit contra ipsum Poncius loc. cit.

Nec Arist. aut Scot. ab ipso citati vllo pacto eius imaginationi suffragantur, nam Arist. ibi solum significare voluit vnum non ab ente distingui, sed quodlibet vnum esse per eandem prorsus formam, qua est ens, quod parum vel nihil prodest ad suam opinionem tuendam: sic etiam Doctor loc. cit. nil minus cogitauit, quam eius dicendi modum iudicare, solum enim dicit compositum esse verius vnum, quam sint eius partes, non quidem in hoc sensu, quod sit indiuisibilius ipsis, sed solum quia est perfectius, seu perfectioris entitatis, quatenus est actualius ipsis; & magis determinatæ naturæ; & vtique verum est quod est magis determinatæ naturæ, esse magis vnum, vndè maior est vnitas indiuidualis, quam specifica, & specifica maior est generica; sed hinc minimè sequitur vnitatem transcendentem, quæ est passio entis, esse determinationem certæ naturæ absolutè, imò sequitur oppositum, quia ens, cuius est passio, non est certa, ac determinata natura, & cum sit vnitas transcendens, ab omni prorsus vnitatis gradu præscindere debet. Fatendum igitur est vnitatem, quæ est passio entis, melius, & aptius explicari non posse, quam per indiuisionem, vt fecit Arist. 5. Met. cap. 6. & lib. 10. cap. 1. & 5. dicens vnum idem esse, ac indiuisum, vnitatemque idem ac indiuisionem; vnde qui aliter illud positiuum, quod importat, explicare voluerunt, hallucinati sunt; quo autem pacto per indiuisionem debeat explicari, & per quam indiuisionem, declarandum est q. seq.

ARTICVLVS III.

Argumenta in oppositum soluuntur.

76 CONtra conclusiones positas in duobus præcedentibus articulis arguitur, & Primò probando quod vnitas pro formali non dicat quid positiuum, sed puram negationem diuisionis, vel multitudinis, nam Arist. passim rationem vnius explicat per esse indiuisum, esse indiuisibile 5. Metaphysic. cap. 6. lib. 10. cap. 4. & 5. & alibi, esse autem indiuisum dicit formaliter negationem diuisionis. Deindè probatur ratione, quia hic est conceptus, quem omnes de vnitate habent, vnum formaliter esse, quod non est diuisum in plura, quod non est multa, & vnitatem esse carentiam diuisionis; & quia hæc negatio habet omnes conditiones, vt sit passio entis, adæquatur enim, & conuertitur cum ipso ente, consequitur seu fundatur in ipsa quidditatiua ratione entis, & de omni ente necessariò prędicatur. Demum impossibile est assignare conceptum huiusmodi positiuum, quem vnum importet distinctum à conceptu entis, non enim assignari potest per relationem identitatis eiusdem ad seipsum, neque per determinationem certam naturæ talis entitatis, vt contra Meuris. & Fabrum dictum est in præced. art. nec alijs modis ab Auctoribus nostræ opinionis excogitatis, vt probat Auersa quæst. 5. sect. 2. itaque restat, vt solum importet conceptum negatiuum.

Resp. modum loquendi Arist. de vno nos mouere non debere, quia sæpius aliud est id, in quo res consistit, aliud verò per quod à nobis explicatur; frequenter enim positiua per negationem explicamus, vt per non esse in alio positiuam differentiam substantiæ per incorruptibile, & irrationale positiuam differentiam substantiarum incorruptibilium, ac irrationalium, quia negationes interdum nobis notiores sunt suis habitibus; sic igitur in proposito quamuis indiuisibile dicat positionem secundum rem, diuisibile autem priuationem, tamen quia vnum est ignotius nobis, quam multitudo, & indiuisibile, quam diuisibile, ideo ipsum nominamus, & definimus per negationem, & priuationem; sic videmus, quod incorporeum magis dicit rem positiuam, quam corporeum, sed tamen quia corporalia sunt nobis magis nota, quam incorporalia, ideò nominamus illa per nomen positiuum, illa autem per negationem, ita Alensis 10. Met. tex. 9. quæstiunc. vltima; hinc etiam dicebat D. Bon. 1. d. 24. art. 1. qu. 1. quod de vno loqui possumus, vel quantum ad rationem intelligendi, vel quantum ad rem intellectam; si quantum ad rem intellectam, vnum positiuè dicitur, si quantum ad rationem intelligendi, dicitur priuatiuè, & ratio eius assignatur per priuationem diuisionis, & multitudinis; & hoc est quia vnum est primum, & prima non habent intelligi à nobis, & notificari, nisi per posteriora, & hinc tandem disp. 4. dixi de passionibus entis in vniuersum aliud esse loqui de ipsis secundum id quod in re important, & aliud secundum id, per quod à nobis explicantur; nam solent à nobis explicari per negationes, & relationes rationis, cum tamen in re importent positiuum, & reale, sicut sunt passiones positiuæ, & reales. Per idem patet ad rationem, cui negandum est negationem diuisionis habere conditiones omnes ad veram, & positiuam passionem requisitas; quam enim proportionem cum ente reali potest habere non ens, sicut est illa negatio, vt ponatur eius propria, & adæquata passio? imò negatio illa secundum se, & præcisè considerata non conuertitur cum ente reali, quia ex vi negationis æquè conuenire potest enti reali, & rationis, vt dictum est num. 58. & solùm enti reali appropriatur ratione positiuæ formalitatis, quam importat vnitas, & immediatè consequitur illa negatio, & ratione cuius necessariò prædicatur de omni ente. Ad vlt. conceditur pro statu isto satis difficulter explicari posse vnitatem entium per conceptum positiuum, non tamen minimè nos mouere debet ad asserendum oppositum, quia vt dictum est, multa sunt positiua in re, quæ tamen à nobis non nisi negatione explicari valent.

77 Secundo ad idem obijcit Arriag. cit. nu. 29. semper plura plus dicunt, quam vnum, quod lumine naturæ notum est, at hoc falsum esset, si vnitas in positiuo consisteret, nam tunc pluralitas consisteret in carentia illius positiui, & consequenter pluralitas minus diceret, quam vnitas, quod omnium sensui repugnat. Deindè diuisum, & non diuisum contradicunt, ita tamen vt diuisum sit extremum positiuum, ergo non diuisum erit negatiuum, probat assumptum, quia ex duobus contradictorijs vnum necessariò conuenire debet independenter ab intellectu etiam chimeræ, & enti negatiuo, quia si hæc propositio est falsa *Chimara legit*, hæc est necessariò vera *Chimara non legit*, ergo etiam erit verum dicere *Chimara realiter est diuisa*, *vel realiter non est diuisa*, vnum ex illis debet de illa necessariò affirmari, atqui non potest de illa dici, *realiter est diuisa*, ergo debet dici *realiter non est diuisa*, ergo non diuisio realis non est prædicatum positiuum, alias de chimæra prædicaretur aliquid positiuum, quod est falsum, ita arguit num. 36. Tandem arguit num. 39. pluralitas, & multitudo realis non est carentia, imò potius est repetitio entitatum, vnitas autem est carentia earum, vnde ad constituendam multitudinem non debent auferri, sed potius poni entitates; ad constituendam autem vnitatem debent auferri, & quò plus additur, eò maior redditur pluralitas, & quò plus aufertur, eo redditur minor, ergo pluralitas est quid positiuum, & consequenter carentia illius, quæ in vno reperitur, erit vera carentia.

Ad 1. iam dixi num. 55. pluralitatem solum pro materiali plus dicere, quam vnum, quia continet plures entitates ac vnitates inter se diuisas, at pro formali verum esse, quod minus importat, quam vnitas, quia sic dicit diuisionem solam, quæ est simplex carentia. Ad 2. ait Ouied. chimæram eo modo, quo est ens, esse non diuisam idest per rationem, non autem realiter, & arguentem obiurgat, quod in scholis introducat futiles nugas tyronibus ipsis indignas. Sed interim non satisfacit replicæ, quam facit Arriag. prædictæ solutioni, qui ait solutionem illam non sufficere, quia ad eam præcludendam data opera inquit posuisse in argumento particulam illam *realiter*, sicut enim de chimæra est verum non solùm ratione, sed *realiter*, legit vel non legit, ita etiam non solùm in intellectu, sed realiter verum est dicere de illa, *est diuisa*, *vel non diuisa*, & vt clarius, intelligatur replica, sic conficit illam, Chimæra realiter vel habet realem diuisionem, vel non habet illam, vbi locum non habet allata distinctio, atqui non est verum, realiter habet realem diuisionem, ergo realis diuisio non consistit in carentia, sed in positiuo, nam chimæra à parte rei caret omni positiuo. Sed integro argumento cum sua replica facilè quisque occurret, si aduertabit quæ in materia de contradictorijs dicta sunt 1. p. inst. Log. tract. 2. c. 7. & disp. 9. quæst. 5. art. 2. nimirum quod licet inter contradictoria absolutè sumpta dari medium nequeat, tamen inter contradictoria præsertim incòplexè sumpta in

propu-

propositionibus cum aliquo syncategoremate posse dari medium, vt docet Doctor s. d. 2. q. 7. K k. & d. 4. q. 1. E. & d. 5. q. 1. L. & 2. dist. 5. q. 9. Z. & alibi frequenter, vnde illæ propositiones sunt ambæ falsæ *animal per se est album, animal per se est non album*, nam si alterum illorum per se conueniret, nunquam oppositum ei competere posset, sicut quia homo per se est rationalis, nunquam erit non rationalis; sic igitur in proposito, cum dicitur *Chimæra realiter vel est diuisa, vel non diuisa*, neutra est concedenda, quia contradictoria non sumuntur absolutè, sed cum illo syncategoremate *realiter*; vnde sicut in ista propositione *homo per se in primo modo vel est albus, vel non albus*, neutra pars est concedenda, cum tam albedo, quam eius negatio sint prædicata prorsus accidentalia, malè sumuntur cum illo syncategoremate *per se*, quod non appellat, nisi prædicata essentialia; sic in proposito dicendo *Chimæra realiter est diuisa, vel non diuisa*, neutra pars concedi debet, quia vnum, & multa, diuisum, & non diuisum sunt prædicata realia, nedum enim vnitas entis, sed etiam eius negatio est suo modo realis (eo pacto quo negationes & priuationes diximus posse dici reales disp. de priuatione in Phys.) & dicitur negatio in genere, vt constat n. 56. nec applicari possunt entibus rationis, nisi sumantur secundum quid, & per quandam proportionem, vnde si sumantur cum illo syncategoremate *realiter*, neutrum cum veritate dici potest, si enim ens rationis dicatur non diuisum, vel indiuisum, hoc nequit intelligi de indiuisione reali, & simpliciter, sed tantum rationis, & secundum quid.

78 Ad 3. occurrit idem Ouied. illud sic retorquendo, pluralitas non est quid negatiuum apud Arriag. sed pluralitas tantùm est repetitio vnitatum, ergo vnitates in se non sunt quid negatiuum, quia ex repetitione negationum præcisè non potest fieri quid positiuum. At huius instantiæ innuit solutionem Arriag. quam Ouied. non impugnat, dicens numerum dualem constare quidem vnitatibus, si seorsim sumantur, at vt faciunt numerum binarium non seorsim, sed simul debent sumi, & vt sic non iam sunt vnitas, & consequenter nec negatio, sed multiplicitas, quæ ex hac, & illa vnitate prouenit, nam negatio, quam vna entitas dicebat, aufertur per secundam. & sic non manet iam vna, sed multiplex. Facilè tamen illo eodem argumento potest hæc solutio impugnari, quamuis enim hæc, & illa vnitas non faciant numerum binarium seorsim, seu sigillatim sumptæ, sed simul, & coniunctim, adhuc tamen retinent rationem vnitatis transcendentalis, vnde numerus dicitur multitudo ex vnitatibus aggregata; & Petrus licet sumptus simul cum Paulo non dicatur amplius vnus vnitate solitudinis, qualis erat absque consortio Pauli, adhuc tamen cum ipso sumptus dicitur vnus homo transcendentaliter non minus, quam antea: non ergo euanescunt in compositione numeri vnitates transcendentales, sed potius ex ipsis integratur; si ergo ipsæ sunt formaliter negationes, planè sequitur numerum non esse, nisi aggregatum ex multis negationibus; sed ex negationibus positiuum aliquid resultare non potest; si ergo pluralitas quid positiuum est apud Arriag. etiam vnitas, ex cuius repetitione consurgit, quid positiuum erit. Ad argumentum autem in se dicendum est nihil prorsus concludere, eo quia est æquiuocatione plenum tam ex parte vnitatis, quam multitudinis, seu pluralitatis, quia non sumit vnitatem pro vnitate transcendentali, de qua hic est sermo, sed pro vnitate solitudinis, qua aliquid dicitur vnum, quia solitarium, & sine alterius consortio, nam hæc est vnitas, quæ omnem excludit pluralitatem, & multitudinem; vnitas autem transcendentalis non sic, licet enim excludat multitudinem, quæ resultaret ex sui diuisione, non tamen excludit illam, quæ resultat ex ipsa, & alijs vnitatibus extrinsecè aduenientibus, imo ipsam componit cum alijs aduenientibus, vt aliqua eius pars; nec etiam sumitur in argumento pluralitas, vt opponitur vnitati transcendentali, sed vt opponitur vnitati solitudinis; nam quidem in hoc sensu verum est, vt in argumento dicitur, vnitatem esse præcisè carentiam aliarum vnitatum, quia vnitas solitudinis non patitur consortium aliarum, ac in eodem sensu verum est ad constituendam multitudinem non debere auferri; sed potius poni entitates, & è contra ad constituendam vnitatem debere auferri; vnde tandem in eodem sensu concludi potest multitudinem dicere quid positiuum, & vnitatem quid priuatiuum, vnitatem nempe solitudinis, & multitudinem, ei oppositam. Quod si vrgeas in argumento de vnitate transcendentali, & multitudine illi opposita sermonem fieri; illa, quæ in argumento de multitudine sumuntur, non nisi de ipsa pro materiali possunt verificari, sic enim verum est, quod non est carentia, sed repetitio entitatum, & quod ad eam constituendam non debent auferri, sed poni entitates, & quò plus additur, eò maior redditur pluralitas, & quò plus aufertur, eò redditur minor, & alia huiusmodi, vnde tantum inferre licet pluralitatem, & multitudinem esse quid positiuum pro materiali, non vero pro formali.

Tertiò ad idem arguit Aureol. quol. 3. oppositio priuatiua non aliter probari potest, nisi ex terminis, neganti enim quod lux sit habitus, & tenebra sola priuatio, & potius oppositum affirmanti, id probari nequit, nisi ex terminis, quia lux est forma sensibilis, comprehensibilis, vt aliquid in se, tenebra verò concipi nequit, vt aliquid in se, sed potius, vt carentia, vel negatio lucis in subiecto apto nato; sed vnitas, & multitudo priuatiuè opponuntur, nec dici potest, quod multitudo sit carentia, & priuatio, sed potius vnitas, quia multitudo est de sensibilibus communibus, & à nobis sensu comprehenditur multitudo stellarum, v. g. multitudo hominum in exercitu, vnitas autem non concipitur à nobis, vt aliquid in se, sed potius vt negatio multitudinis, ergo vnitas erit priuatio, & multitudo habitus. Nec valet si dicatur, quod ideò vnitas non concipitur, vt aliquid in se, sed vt negatio multitudinis propter sui perfectionem, excedentem intellectum nostrum quia ceteræ perfectiones simpliciter, vt sunt sapientia, & iustitia, non sunt inferiores vnitate, & tamen intelliguntur positiuè, & non priuatiuè. Deinde vlterius arguit, quia illa est ratio formalis alicuius, qua posita illud ponitur omni alio circumscripto, & qua remota omni alio posito remouetur, sed intelligens rationem quandam positiuam, si ab ea remoueat indiuisionem, siue priuationem multitudinis, statim ponit habitum positiuum scilicet multitudinem, & aufert vnitatem, è conuerso autem cuicunque attribuit hanc priuationem, quæ est indiuisio, omni alia ratione positiua amota, statim illud intelligitur, vt vnum, quia indiuisum; nec oportet quod aliqua ratio positiua intelligatur addi rationi illi, quæ intelligitur vna, sed sufficit, quod illi rationi attribuatur indiuisio, ergo vnitas solam priuationem, vel indiuisionem importat. Denique vrget, quia reducere multa in vnum est reducere ea de esse in actu ad esse in potentia, & de esse ens in actu ad non esse ens in actu, è conuerso autem diuidere vnum in multa est reducere illa multa de potentia ad actum, & de non esse in actu ad esse in actu, sicut patet in diuisione continui, partes enim in toto sunt in potentia, diuisæ sunt in actu, sed non ens in actu habet se priuatiuè respectu actus, ergo vnitas consistit in priuatione, & multitudo in positione, nam multitudo est positio, & reductio ad actum.

79 Resp. negando minorem quoad secundam partem, ad probationem dico nedum multitudinem, sed etiam vnitatem esse de sensibilibus communibus ex 2. de Anim. tex. com. 64. & 133. quia perinde apprehendimus hic esse vnum hominem, ac viginti, vel mille, vnde ex hoc capite non minus de vnitate, quam de multitudine probaretur esse quid positiuum; imo multitudo est sensibilis, quia vnitates, ex quibus constituitur, sunt sensibiles, nam si vnaquæque vnitas insensibilis foret, etiam multitudo inde coagmentata insensibilis esset, vnde quia vnus Angelus est insensibilis, multitudo quoque Angelorum insensibilis est; adhuc tamen multitudo nobis sensibilior apparet, quia quicquid sensibilitatis est in vno, est etiam in multitudine cum additione, vt quæst. seq. dicemus nu. 93. vbi etiam explicabimus tex. 9. lib. 10. Metaph. ex quo loco ait Aureol. hoc argumentum desumi; præterea cum dicimus multitudinem esse sensibilem, hoc sanè intelligendum est de ipsa materialiter considerata, quatenus dicit plures vnitates inter se diuisas, non autem formaliter, quatenus dicit ipsam diuisionem, quia hæc est pura, ac simplex carentia vnitatis, vel vnionis, vt ostensum est n. 50. quæ in tantùm percipitur inter partes continui, quatenus non videmus ibi partes vnitas adinuicem, & coniunctas; neque oppositum Aureol. ipse sustinere potest, cum teneat 1. d. 24. qu. 1. art. 2. numerum pro formali non esse ens reale, & per se vnum, si ergo numerus pro formali non est quid reale positiuum, hoc ipsum etiam de multitudine affirmare tenetur, cum numerus non sit nisi multitudo ex vnitatibus aggregata, nam omnes rationes probantes numerum pro formali non esse aliquod vnum per se positiuum, idem prorsus concludunt de multitudine. Ratio autem, cur vnitas difficilior sit nobis explicatu per suum conceptum proprium positiuum, quam sapientia, iustitia, & aliæ quædam perfectiones simpliciter, non est, quia sit excellentior illis, forte enim neque infinitas, nec immortalitas, vel immutabilitas præstantiores sunt illis, & nihilominus per negationem explicantur, & non per suum proprium conceptum positiuum, sed id euenit ex proprijs earum rationibus, quarum vna est facilior captu, quam altera; & in proposito præsertim dici potest vnitatem esse nobis cognitu difficiliorem, quam sapientiam, & iustitiam, quia non sunt rationes adeò transcendentes, sicut vnitas, quæ est prima passio entis, sunt enim affectiones, vel attributa quædam naturæ intellectualis, quo autem prædicata sunt magis transcendentia, sunt etiam explicatu difficiliora, vtpotè à sensibus remotiora, & proprijs definitionibus carentia.

Ad 2. eodem argumento æquè probari potest immaterialitatem, infinitatem, irrationalitatem, & alia eiusmodi puram importare negationem, nam remota tali negatione materialitatis, aut finitatis ab aliquo ente statim illud intelligitur esse materiale, & finitum, & apposita tali negatione quocunque alio positiuo amoto statim intelligitur immateriale, ac infinitum, quia cuicunque attribuitur esse priuatum materialitate, ei attribuitur esse immateriale, sicut ergo hoc argumentum non concludit de immaterialitate, aut infinitate, ita nec in proposito de vnitate; itaque ad argumentum dicimus ad minorem, quod intelligendo rationem aliquam positiuam, & remouendo ab ea indiuisionem, statim ponitur multitudo, non formaliter ex sola remotione indiuisionis, sed concomitanter, quatenus remouendo indiuisionem, vel priuationem multitudinis, remouetur antecedenter formalitas positiua exclusiua immediatè multitudinis; quam indispensabiliter concomitatur indiuisio, vnde etiam ex remotione indiuisionis valet per locum à concomitantibus inferre positionem multitudinis, sicut ex negatione frigoris in aqua

va-

valet inferre positionem caloris, non quidem formaliter, quam frigus sit sola negatio caloris, sed concomitanter, quia enim cum frigore connexa est necessariò negatio caloris, valet inferre quod remota ab aqua negatione caloris statim ponitur ibi calor, quia si remouetur ab aqua negatio caloris, hoc ideò est, quia prius remouetur frigus, cum quo connectitur negatio caloris; illa autem maior in argumento assumpta intelligitur de positione, & remotione formali, non autem concomitanti, & ideò cum solùm concomitanter ponatur multitudo ex remotione indiuisionis, non autem formaliter modo iam explicato, argumentum non concludit. Ad vlt. potest reduci ad oppositum, vt enim dictum est n. 50. continuum diuidi aliud non est formaliter, quam destrui vnionem, quæ erat inter eius partes, & cum ait Aureol. quod quando vnum continuum diuiditur in multa, tunc reducuntur ad actum partes continui, quæ in ipso erant in potentia; hoc sanè intelligendum non est de actualitate existentiæ, nam in hoc sensu partes in continuo dicuntur esse in actu, vt dictum est in Phys. disp. de Continuo, sed de actualitate totalitatis, & subsistentiæ, quam partes continui non habent, nisi quando sunt ab inuicem diuisæ, & solutæ, ac terminos habent proprios; quare cum subinfert, quòd non ens in actu priuatiuè se habet respectu actus, atque ideò vnitatem consistere in priuatione, & multitudinem in positione, neganda est consequentia quoad vtramque partem, quoad primam quidem quia partes continui, vt vnum totum constituunt, non carent quacunque actualitate, vt dictum est; quoad secundam quoque quia multitudo pro formali dicit diuisionem, & solutionem vnius partis ab alia, & illæ totalitas, & subsistentia attinet ad vnitatem integritatis, & continuitatis cuiusque partis iam proprijs terminis circumscriptæ, non autem ad multitudinem ipsam, nisi materialiter.

80 Quartò obijcitur ad probandum positiuum, quod dicit vnum, non esse quidpiam enti superadditum, & præsertim ab ipso ex natura rei distinctum; quia hoc additum vel esset ens, vel non ens; non secundum, quia tunc illud additum non esset quid positiuum, nam positiuum id censetur esse, quod est verè, & essentialiter ens, & implicat, esse formalitatem aliquam positiuam, quæ non sit formaliter, & essentialiter ens, quia vt sæpè dictum est, ens, vt sic, est fundamentum omnis realitatis, & inchoatio cuiuscumque formalitatis positiuæ. Tum quia si est aliquid positiuum, ergo habet aptitudinem ad esse, & non repugnantiam, ergo est essentialiter ens reale, quia hic est quidditatiuus conceptus entis. Tum quia si addit aliquid, iam hoc additum erit ens, quia ens, & aliquid conuertuntur; si verò conceditur illud additum esse ens, iam constat hanc esse non posse propriam additionem, adeò vt intercedat distinctio ex natura rei inter formalitatem additam, & id cui fit additio, quia vel idem sibi ipsi penitus adderetur, cum extrà latitudinem entis transcendentis, de quo loquimur, alia acceptio entis realis non detur; vel saltim daretur processus in infinitum in additionibus, nec poterit dari status, nisi in aliquo addito, quod non includat ens, quod quidem esse non potest, nisi negatio illa diuisionis, quæ dicitur per vnitatem importari.

Resp. ex dictis disp. 2. q. 7. art. 2. illud additum esse ens non quidem formaliter, & essentialiter, per inclusionem nimirum entis in suo conceptu quidditatiuo, sed realiter & identicè, quatenus cum eo realiter identificatur, vt passio suo subiecto, & in hoc sensu dicitur illud additum esse quid positiuum, quia licet non sit formaliter, est tamen realiter ens, & in hoc sensu dicitur habere aptitudinem ad esse, non formaliter in se, sed per identitatem cum alio; & in hoc sensu dicitur ens fundamentum, & inchoatio realitatis eius nempè per identitatem realem, quicquid enim reale est, sanè talem realitatem participat, vel quia includit essentialiter conceptum entis, vel quia est idem cum ipso, vnde quod non participat eius aliquo ex his modis est prorsus nihil; & tandem in hoc sensu quod superaddit vnum enti, dicitur aliquid nempè per identitatem; vel dicas aliquid interdum latius patere ipso ente, quia dicitur de omni, quod est vel ens, vt sic, vel cum ente, vt sic, identificatum; ex quo deducitur hanc non esse propriam additionem, qualis esse solet rei ad rem, à qua realiter distinguitur, sed tantum formalitatis ad rem, in qua immersa, & imbibita inuenitur per identitatem realem; & ideò neque datur processus in infinitum in additionibus, neq; idem omninò additur sibi ipsi, quia hæc non est additio realis, sed formalis, ac inter additum, & id cui fit additio, distinctio interuenit aliquo pacto ex natura rei. Dices si passio entis est aliquid extra nihil, ergo est formaliter ens, quia hic est conceptus entis quidditatiuus, nec vllo pacto aliquid posse latius patere ipso ente, quia nihil potest esse communius ente ex Doctore 1. dist. 3. q. 3. §. *quantum ad* 2. artic. & lib. theor. propos. 6. & 13. Resp. negando conseq. vt enim aliquid sit formaliter ens, debet esse formaliter, & per se extra nihil, non autem identicè solum, & ratione alterius, cui identificatur, vt contingit de modis, & passionibus entis, quod satis declarauimus disput. 2. num. 111. & in hoc sensu *aliquid*, latius patere potest ipso ente, si per ens intelligatur id, quod directè, formaliter, & ex se est extra nihil, per aliquid verò id, quod est extra nihil vel directè, & per se, vel indirectè, & per aliud, cui identificatur.

81 Et quia in hoc sensu etiam durum videtur contrarijs aliquid posse latius patere ipso ente, & posse aliquid sibi addi, quod non sit formalissimè ipsum ens, hoc declarare intendo etiam in opposita sententia, nam & ipsi quoque contrarij, vnum, ac cęteras passiones saltim ratione ab ente distinguentes, fatentur hanc additionem esse rationis, seu per intellectum; tunc igitur peto quid intellectus concipiat enti superaddi, vel aliquid, vel nihil; non secundum, quia nihil, vt sic, concipi nequit, vt passio entis; sed potius, vt oppositum entis; si verò concipit aliquid, vel præcisè concipit ipsum ens, & sic non conciperet passionem additam enti, sed ens addi sibi ipsi, vel concipit aliquid vltra præcisam rationem entis, quod sit veluti eius affectio, & modificatio, vt loquitur Alensis, & sic concipit aliquid latius patere ipso ente, vnde tandem & ipsi fateri tenentur in propria sententia, quod nos dicimus, vt bene notauit Smisinch. loc. cit. Dices, aliud esse, quod contingit in re, aliud quod per intellectum, cum enim intellectus plura sæpè distinguat, quæ à parte rei non sunt distincta, non bene arguitur à conceptu ad rem, seu ab eo quod fingitur per intellectum, ad id quod contingit in re. Resp. ex hoc capite consequentiam tenere, quia distinctio quam ponit intellectus inter ens, eiusq; passiones, non est omninò rationis ratiocinantis, & ficta, sed cum fundamento in re, & ideò à conceptu ad rem valet aliquo pacto argumentari; tum quia ens rationis non fingitur, nisi ad modum entis realis, & nihil concipi potest per simplicem apprehensionem, nisi per modum entis, ita igitur proportione seruata implicabit per intellectum concipere aliquid, quod non habeat modum entis, sicut in re aliquid esse, quod non sit ens, & vtrobique suo modo eadem recurret repugnantia, sed constat in contrariorum sententia concipi posse aliquid, quod expresè non dicit formalem rationem entis, sed aliquam tantùm eius modificationem, & circumstantiam, ergo id etiam suo modo dici poterit à parte rei, quatenus conceptus ille non est omninò fictus, sed habet in re fundamentum, quamuis igitur aliquid conuertatur cum ente formaliter, vel identicè; tamen non conuertitur cum ente formaliter, sed latius patet ipso sic accepto.

Hac de causa Hurtad. Pasqualig. Blasius à Concep. & alij Thomistæ tenentes vnum de formali quid positiuum importare ratione sola distinctum ab ente, & sola additione rationis ipsi superadditum, ne cogerentur ob hanc rationis distinctionem, & additionem his difficultatibus subiacere, quibus nostra premitur sententia, dixerunt distinctionem vnius ab ente non esse adæquatam, seu per conceptus adæquatos, ac inter se adæquatè distinctos, quia tunc proposita difficultas ita militat contra talem distinctionem, & additionem rationis, sicut contra distinctionem, & additionem ex natura rei, vt discurrebamus, sed esse inadæquatam, & per conceptus inadæquatos inter se solum differentes per modum expliciti, & impliciti, ita vt diuersitas tota se teneat ex parte modi concipiendi, non ex parte rei, seu formalitatis conceptæ, nam idem omninò concipitur per conceptum entis, & vnius, sed non eodem modo, seu sub eadem ratione. Hæc tamen euasio suprà præclusa est art. præced. & rursus retunditur, nam vtique non potest idem omninò exprimi per conceptum entis, & vnius, quia tunc idem sub eadem omninò ratione esset passio sui ipsius, si ergo idem saltim sub diuersa ratione exprimitur, iam illa ratio quæ exprimitur per conceptum vnius, & non exprimebatur per conceptum entis, est distincta illa formalitas subiectiua, vel saltem obiectiua, quam addit conceptus vnius supra conceptum entis, vt supra vrgebamus num. 60. 61. 67. & 71. Dices cum Pasqualig. ens, & vnum differre tantùm per conceptus inadæquatos. Sed iam hoc impugnatum est supra disp. 4. num. 10. vbi ostendimus rationem essendi, vt sic, extra nihil abstrahendo a quocunque modo essendi, esse adæquatissimum entis conceptum, atque ideò ad ipsum non spectare conceptus suarum passionum, quæ pertinent ad rationem essendi secundariam; sed adhuc concesso hanc esse rationem entis inadæquatam, fateri tenetur *aliquid* latius patere ipso ente, vt dicit præcisam rationem essendi, quia ratio essendi indiuisè, in quo consistit conceptus vnius, vel addit aliquid supra præcisam rationem essendi, vt sic, vel nihil; si nihil, ergo nullo modo prorsus differunt conceptus entis, & vnius, nec etiam per modum impliciti, & expliciti, quia nihil explicat conceptus vnius, quod non explicaret conceptus entis; si addit aliquid, ergo *aliquid*, latius patet aliquo pacto ipsa ratione essendi, vt sic. Dices nihil prorsus addi, quia nil continetur in conceptu vnius, quod non contineatur in conceptu entis; sed hoc solum amplius habet conceptus vnius, quod magis explicat, quod continetur in conceptu entis.

82 Sed hæc doctrina Thomistica de continentia implicita, & explicita, & de conceptu implicito, & explicito fusè supra impugnata est, vt fallax & commentitia in sensu, quo docetur ab ipsis disp. 2. num. 20. 55. 57. & 58. & nunc rursus impugnatur, quia conceptus explicitus, & implicitus non sunt idem formaliter conceptus, sed tantum materialiter, quatenus eandem rem exprimunt, sed non eodem modo; hic autem diuersus modus, attingendi rem ex parte conceptus obiectiui, explicari non potest, nisi penes plures, vel pauciores formalitates in obiecto perceptas, ita vt magis clarè percipiatur obiectum, & expliciè, cum plures eius attinguntur formalitates, & minus clarè, cum pauciores, ergo differentia in conceptibus per explicitum, & implicitum infert quoq; distinctionem penes formalitates conceptas, & non tantum penes conceptus formales clariorem, vel minus clarum; Maior patet, probatur minor, quia licet illa maior, vel minor claritas posset in conceptibus formalibus, qui sunt actus intellectus, explicari per plures, vel pauciores gradus inten-

sionis

tionis actus, & attentionis potentiæ, tamen ex parte conceptus obiectiui explicari non potest, nisi per plures, vel pauciores formalitates perceptas, quod tali exemplo declarari potest ex potentia visiua deducto, quo etiam solent vti Aduersarij ad hoc ipsum declarandum; quando montem, vel vrbem de longè videmus, & postea propriùs, istæ visiones differunt per modum expliciti, & impliciti, quis quod de longè implicitè, & confusè videbatur, postea videtur de propriè distinctè, & explicitè; at in tali casu non alia ratione mons, vel ciuitas clarius cernitur, & percipitur, nisi quia plura de propè attinguntur, quæ non attingebantur à longè, nam in monte tot arbores videntur, in vrbe tot modis, & palatia, quæ prius non videbantur; & vbi de longè accidentia communia mouebant potentiam, propiùs mouent etiam accidentia specialia, & particularia; ergo sic etiam euenit in visione intellectiua, quod tunc eit cognitio rei implicita, cum res attingitur secundum gradus vniuersales, tunc implicita, cum vlterius attingit particulares. Et eodem modo reijcitur etiam opinio aliorum, qui negant vnitatem ab ente distingui aliqua ratione præscindente ex parte obiecti, sed tantum per rationem præcisam ex parte actus, vt tenent Arriag. & Ouuied. Nominales seenti, qui negant præcisiones obiectiuas. Hæc, inquam, opinio, præterquam quod negat præcisiones obiectiuas, quæ in omni schola conceduntur præter Nominalium, eodem modo reijci potest; cum enim declarant isti Auctores eam distinctionem inter ens, & vnum esse per solam præcisionem ex parte actus, dicunt hoc ideò esse, quia eadem formalitas obiectiua hac ratione apprehensa, essentia dicitur, & illa ratione apprehensa, passio, seu essentiæ attributum appellatur. Sed quis non videt ex hoc ipso loquendi modo illos fateri distinctionem inter ens, & vnum etiam ex parte conceptuum obiectiuorum? nam res eadem, seu idem materiale obiectum sub vna ratione formali perceptum generat vnum conceptum obiectiuum, & sub alia ratione perceptum generat de seipso alium conceptum obiectiuum à priori distinctum, nam licet versetur semper intellectus circa idem obiectum, non tamen sub eadem ratione, vel formalitate; vnde diuersæ illæ rationes, sub quibus percipitur obiectum, sunt illæ diuersæ formalitates obiectiuæ, quas nos impetrare ontendimus ens, & vnum, realiter quidem identificatas, sed ex natura rei formaliter, vel saltem virtualiter distinctas. Demum num. 69. dixi inter subiectum, & passionem non sufficere distinctionem penes explicitum, & implicitum, quia hæc etiam reperitur inter definitionem, & definitum.

83 Quintò si ens fieret vnum per aliquid superadditum, illud superadditum rursus esset vnum, ergo tale constitueretur per aliquid superadditum, ergo in infinitum procederetur. Dices illud superadditum esse seipso vnum, quia esset ratio constitutiua vnius, sicut præsentia est per seipsam præsens, quia est ratio constitutiua rei præsentis. Contra vrget Ouuied. si ratio illa superaddita est per seipsam vna, & est vnitas sui ipsius, ergo tam non repugnat entitas, quæ per seipsam sit vna, & sit vnitas sui ipsius, ergo huiusmodi est ens, quod ego contendo esse seipso vnum absque vlla ratione superaddita, & esse formalissimam sui vnitatem. Conf. ideo superadditur præsentia subiecto (idem dico de alijs formis superadditis) quia subiectum est indifferens, vt habeat, & non habeat hanc præsentiam, sed in proposito subiectum, quod est ens, non est indifferens, vt habeat, & non habeat hanc vnitatem, ergo absque fundamento datur illi vnitas realiter superaddita.

Ad hoc argumentum occurrit An. And. loc. cit. nedum (inquiendo, sed etiam illud retorquendo, nam eum dicunt Aduersarij vnum addere saltem supra ens negationem diuisionis, vel quidpiam etiam positiuum, sed sola ratione distinctum, quærit Ant. And. an illud quomodocumque superadditum fit vnum seipso, vel alio etiam per rationem superadditio positiuo, vel negatiuo, & sic idem argumentum redicitur contra ipsos; vnde respondet in eo committi fallaciam figuræ dictionis mutando quo in quod, cum enim vnum sit principium, quo formaliter ens est vnum, nec potest, nec debet dici propriè vnum, quia sic haberet rationem quod; sicut albedo non est alba, licet sit illud, quo aliquid est album; & cum inferebatur de ente idem dici posse, negatur paritas, ens enim est id, quod est vnum, vnum autem est id, quo ens est vnum. Hæc doctrina est quidem bona, tamen non videtur satis adaptata pro solutione argumenti, quia æquè procedit, siue vnitas ponatur realiter, siue formaliter tantum ab ente distincta, vnde hac solutione data argumentum propositum non conuinceret distinguentem vnum realiter ab ente, cuius oppositum statuimus art. præced. num. 63. & quidem Ant. And. ibi citatus hac ratione dicebat argumentum illud non valere. Sed & contra hanc solutionem instat etiam Suarez, quia negari non potest, quin ille modus realis, vel quiequid illud sit; quod vnum addit entis sit vnum quid eo modo quo est, nam vnumquodque ens habet huiusmodi modum vnum tantum, & non plures, & habet illum distinctum à modo, seu vnitate alterius entis, in se autem indiuisum, rectè ergo interrogari potest an ille modus sit vnus, & quomodo, an seipso, vel aliquo superaddito. Et ideò alij Scotistæ respondent vnum, quod est entis passio, posse aliquo pacto dici vnum, non tamen aliquo addito, sed seipso formalissimè, quia est ipsa ratio constitutiua vnius, quemadmodum differentia indiuidualis est seipsa formaliter indiuidua, & relatio est seipsa formaliter relata, & sic in alijs vltimis, & formalibus constitutiuis contingit illa esse talia seipsis, quod de entre dici nequit, quia eius ratio non est formaliter constitutiua vnius, quæ quidem est responsio allata in argumento. Sed, & hæc etiam solutio patitur eandem exceptionem, quam præcedens, æquè enim procedit, siue vnitas formaliter, siue realiter etiam distinguatur ab ente; & rursus pariter instantiam ab Ouuied. factam, cui satisfieri nequit sine petitione principij, quia hoc est, quod Aduersarij contendunt rationem entis, vt sic, esse formalissimè constitutiuam vnius, & ideò ens esse vnum præcisè seipso, & non per aliquid ex natura rei superadditum, præsertim quia ens non est indifferens ad hoc, vt sit vnum, vel non vnum, quæ sola indifferentia solet esse causa præcisa superadditionis formarum distinctarum subiectis variè denominatis, vt bene vrgebat Ouuied.

84 Respondeimr itaque ex dictis n. 63. argumentum illud vrgere tantùm distinctionem realem vnius ab ente, non autem formalem, vel virtualem, ob rationem ibi assignatam, quia si vnitas realiter distingueretur ab ente, vt res à re, & esset propriè accidens eius vt multi tribuunt Auicen. sanè deberet esse formaliter ens, & consequenter formaliter vnum, quod etiam formaliter participat subiectum, eodem quoque modo participat eius passiones; & ad hunc sensum impugnandum procedunt etiam replicæ Ouuied. quia in prima supponit, quod illud additum sit aliqua realis entitas, quæ seipsa sit formaliter vna, quod nos non asserimus, negamus namque illam formalitatem esse realem entitatem per essentialem inclusionem entis, vt assumitur in argumento; deinde in secunda replica infert vnum non posse addere aliquid reale enti, quia non est indifferens ad esse vnum, & non esse vnum, cum tamen talis indifferentia sit præcisa causa realis superadditionis formarum; quod vt constat procedit solùm de additione, & distinctione reali, non verò formali; itaque ad argumentum dicimus ens esse seipso vnum realiter, quatenus non est vnum per aliquid ei realiter superadditum, & eodem modo ab ipso distinctum, nec vnitatem posse importare formam ab ente realiter distinctam, quia non est ens indifferens ad se ad vnum, & non vnum realiter; attamen quia est formaliter sic indifferens, quatenus ex sua ratione formali de se nec est vnum, nec plura, sed ab vtroque abstrahit, vt mox dicemus, ideò non est seipso formaliter vnum, sed per aliam formalitatem, seu rationem formalem superadditam, sicut homo quia in primo modo dicendi per se nec est risibilis, nec non risibilis, sed in tali statu quidditatiuo ab vtroque præscindit, ideò postea in secundo modo risibilis dicitur per formalitatem homanitati superadditam, & ex natura rei ab ipso distinctam.

85 Et quia vrgebat Suarez modum vnitatis superadditum posse ritè dici vnum, quia non est plures, respondeo hinc tantùm sequi esse vnum negatiuè, non positiuè, quatenus scilicet dicit negationem plurium, vnde in tali modo vnitas non dicit perfectionem positiuam, sicut cum dicitur ens est vnum; ad cuius rei pleniorem intelligentiam sciendum, quod quaedo sunt duo contraria posita immediata, quæ etiam negatiuè dici possunt, si ad proprium subiectum comparentur, non nisi positiuè dici posse; at si de alio efferantur, cui ambo sint incompossibilia, negatiuè tantùm interpretari debent, nec consimilem loquendi modum vtrobique obseruari posse, propterea quod vnum est subiectum conueniens, & aptum, aliud verò omninò disconueniens, & ineptum. Quod declarari potest exemplo iustitiæ, & iniustitiæ, quæ positiuè, & negatiuè dici possunt, & si homini iudici applicentur non nisi positiuè interpretari possunt, si verò applicentur lapidi, cui sunt incompossibiles, dicendo *lapis est iniustus* non potest, nec debet iniustitia accipi nisi negatiuè scilicet pro negatione iustitiæ; idem constat de rationali, & irrationali, nam in ordine ad species dicitur de illis positiuè, in ordine verò ad genus scilicet animal, irrationale v.g. nō potest intelligi, nisi negatiuè, quæ scilicet ipsum, vt sic, non includit rationalitatem; in proposito vnum & multa ex dictis n. 56. aliquo modo positiuè, & contrariè opponuntur 10. Met. 7. & vnum accipi potest positiuè prout dicit realitatem illam additam enti, quæ est ipsius affectio, & negatiuè prout dicit negationem plurium; ita quòd genere de ente, aut includentibus illud essentialiter dicitur vnum, & vnum ens, vnus homo, non potest accipi nisi positiuè, vt dicit realitatem additam enti, quæ est ipsius affectio, quia formaliter dicitur vnum positiuè; si verò de his dicatur, quæ non includunt essentialiter ens, vt sunt modi intrinseci, passiones entis, & vltimæ differentiæ, non potest accipi, nisi negatiuè, & ideò non est quærendum quid vnum addat his, & realitati vnitatis, cum dicimus hanc esse vnam in qualibet re; quare verò vnum nihil his addat, bene tamen illis, ratio præcisa est, quia de his tantùm negatiuè dicitur, at de illis nedùm negatiuè, sed etiam positiuè.

Sextò obijcitur, ens vt dictum ab illa ratione superaddita, habet nō esse illam rationem superadditam, neq; aliquid aliud ab ipso distinctū, ergo habet esse indistinctum à quolibet alio, seu esse ipsum, & non esse aliud, ergo habet totam rationem formalem vnius, quę io hoc ipso cōsistit. Quod vt magis intelligatur, accipiamus, ait Suarez, aliquod ens in particulari nempe essentiam ipsius Dei præcisè absq; alio superaddito; ea vt sic est distincta ab omni alia entitate, & indistincta in se, vel à se, ergo vt sic est vna; Probatur assumptum, quia vt sic non est essentia creata, nec plores essentiæ diuinę, ergo vt sic est distincta ab omni alia entitate, & indistincta in se, vel à se; & idē argumentū pari modo fieri potest in Angelo, homine. & cęteris entib. Dices Deū Angelū, & hominē per suas essētias esse indiuisos radicaliter, non tamē formaliter. Contra instat Hurt. d. 4. §. 5. quia esse indiuisū radicaliter est formaliter esse idiuisū, nā esse indiuisū formaliter est habere formā, cū qua repugnat diuisio, quę forma in Deo est eius actualitas, ac essētialis cōceptus.

86 Resp. hoc quoque argumentum in primis posse in Aduersarios retorqueri docentes conceptum vnius aliquo pacto secerni à

conceptu entis, vt sic, per modum saltem explicitè, vel implicitè, nam conceptus entis, vt sic, se ipso præcisè est vnus, quia ex vi ipsius ens est in se indistinctum, & à quocunque alio distinctum, etiam ab illo, in quo ponis formaliter consistere vnitatem, & sic argumentum æquè benè deducitur contra Aduersarios quocunque modo distinguant conceptum vnius à conceptu entis, ac contra nos; quare dicendum est cum Ant. And. præcisa ab ente formalitate illa, in qua consistere dicimus rationem ipsam vnius, ens non esse vnum formaliter, nec non vnum, sed abstrahere ab vtroque si tamen non vnum accipiatur positiuè, vel contrariè, nam si priuatiuè solum acciperetur, vel negatiuè, vtique in tali statu abstractionis dici posset non vnum, quatenus in eo statu nondum intelligitur habere illam formalitatem, qua positiuè dicitur vnum; & ratio huius est, quam assignat Doctor ex Auicen. 2. d. 3. q. 4. in fine, quia in tali statu præcisissimè consideratur quidditas, inquantum nihil includit, quod non pertineat ad per se rationem quidditatis eius, & hoc modo equinitas tantùm est equinitas, & nec vna, nec plures, quantumcunque vnitas eius non sit alia res addita, sed necessariò consequatur illam entitatem, sicut & omne ens secundum quamcunque entitatem consequitur propria vnitas, non tamen illa vnitas est intra rationem formalem quidditatis, vt quidditas est, sed est quasi passio consequens quidditatem, its Doctor eruditissimè loc. citat. Per quod etiam respondetur ad alium discursum factum a Suarez circa entia particularia; diuinitas enim, vt sic, est tantùm diuinitas, vt sic enim inuluit tantùm prædicata quidditatiua, non autem quod sit vna, vel plures; potest tamen in tali statu dici vna fundamentaliter, & radicaliter, quatenus ipsa rei quidditas est fundamentum, vnde in secundo signo pullulat vnitas formalis, & est principium essentialiter exigitiuum eius, eo pacto quo homo in primo modo dicendi per se dicitur risibilis tantum fundamentaliter, & radicaliter, quatenus tunc consideratur secundum prædicata exigitiua risibilitatis. Neque est cur Hurtad. cit. hanc responsionem inficietur, quia & ipse quoque vt præfato argumento respondeat §. 15. cogitur eam recipere; vbi vult ens concipi in ratione vnius per connotationem ad diuisionem, vnde inquit, quod ens non conceptum per ordinem ad diuisionem neque est formaliter vnum, nec plura, sed abstrahit ab vtroque sicut animal non conceptum per ordinem ad rugitum, & discursum non est formaliter rationale, aut irrationale, sed ratione abstrahit ab vtroque & ad probationem, qua probatur Deum ex vi sui conceptus essentialis, & primarij esse vnum, ait quia in illo conceptu non explicatur per ordinem ad diuisionem in se, ideò Deum ex vi talis conceptus esse tantum materialiter vnum, non verò formaliter; esse formalissimam distinctionem, quam §. 5. inficiebatur. In eandem quoque muscipulam incidit Pasqualig. nam postquam prolixè probasset disput. 6. sect. 2. vnum non posse ab ente distingui per conceptus obiectiuos adæquatos, sed tantum inadæquatos, dum sibi obijcitur quomodo se habeat ens secundum illum conceptum inadæquatum entis, vt sic, in ordine ad vnitatem; respondet semper, quod ens secundum talem conceptum non est vnum explicitè, sed tantum implicitè, quia non concipitur explicitè ratio vnitatis; sed sicut licet ei dicere ens in tali præcisionis statu esse vnum implicitè, non explicitè; cur non licebit nobis dicere, quod est vnũ fundamentaliter, & radicaliter, non verò formaliter; sanè Recentiores isti factis profitentur nostrã sententiã, & solũ verbis negant.

87 Sed adhuc contra instabis ens in statu suæ puræ quidditatis esse formaliter, & positiuè vnum, & non tantum fundamentaliter, & negatiuè, vt dicebatur; tum quia quodlibet ens ex vi suæ entitatis præcisissimè sumptæ est in se indistinctum formaliter, & à quocunque alio distinctum, cum eadem formaliter sint principia constitutiua, ac distinctiua; tum quia dictum est n. 85. quod quando vnum dicitur de ente, aut includentibus eos, non nisi positiuè accipi posset, ergo si adhuc in tali statu dici potest vnum, hoc vtique positiuè, & non negatiuè tantum erit intelligendum. Respondetur assumptum esse verum radicaliter tantum, & originatiuè, quatenus quodlibet ens ex suis principijs trahit indistinctionem illam, in se, & distinctionem a quocunque alio, quam formaliter habet duntaxat per attributum vnitatis, vt declaratum est num. 45. & 74. conceptus verò entis, vt sic, dicit tantum rationem essendi abstrahentem ab eo, quod illa sit vna, vel non vna; hoc enim spectat ad rationem essendi secundariam, non autem primariam; potest etiam in tali statu abstractionis ens dici vnum negatiuè, quia licet in se, & absolutè consideratum sit subiectum idoneum ad recipiendam vnius denominationem, & prædicationem; tamen in tali statu consideratum habetur velut subiectum ineptum, quia in eo statu non respicit, nisi prædicata merè quidditatiua, & primi modi; sic homo in primo modo dicendi per se censetur subiectum ineptum risibilitatis, quia passio non est nata illi conuenire, nisi in secundo modo, in hoc igitur sensu conceptus entis, vt sic, intelligitur in se indiuisus, & ab omni alia ratione diuisus negatiuè, non autem positiuè, quia hoc habetur tantum a modo positiuo per vnitatem importato, in secũdo signo, nõ autẽ in illo omninò primo, in quo præcisè cõsideratur eius quidditas.

88 Septimò obijciunt vnum non addere supra ens rationem aliquam positiuam ex parte obiecti præcisam ratione entis, & sic arguit Ouuied. cit. ratio illa præcisa, in qua formaliter constitueretur vnitas, esset formalissimè ens secundum conceptum obiectiuum præcisum, quem diceret, ergo non esset ratio superaddita enti, sed ratio formalissima entis; Probatur assumptum, nam illa ratio habet prædicata sua essentialia propria ipsius, ex vi quorum constitueretur, ergo ratione sui haberet essentiam condistinctam ab essentia entis rationis; ergo ratione sui haberet aptitudinem ad existendum, in qua consistit ratio entis; ergo ratione sui, & non ratione entis formaliter distincti esset ens, & sic obiectiuè non præscindit ab ente. Confirmat id Pasqualig. citat. quia vnitas secundum suum præcisum, & formalissimum conceptum participat formaliter passiones entis, est enim quid intelligibile, & verum, cum ab intellectu intelligatur; & est quid bonum, quia bonitas semper annexa est cum veritate; ergo etiam formaliter participat rationem entis. Deinde etiam ex parte entis probat Ouuied. quod obiectiuè non præscindat ab vno, hoc quod est esse hominem v.g. est quid positiuum, vt omnes admittunt, sed positiuo, per quem constituitur homo, quantumuis re, & ratione præscindantur omnes alij positiui conceptus, permanebit homo, qui sit verus homo, & qui non sit equus, nec leo, ergo permanebit homo idem secum, & non idem cum alio, quod est formaliter esse vnum. Confirmat hoc ipsum Arriag. disp. 1. Met. num. 54. ratione, vt ipse ait à priori; hoc non esse illud, seu ab eo distingui, non est conceptus compositus, vt esse album, vel calidum, sed simplex, sicut esse calorem, albedinem; ergo nequit subiectum aliquod reddi distinctum à quocunque alio, quod non est ipsum, per formam à se aliquo pacto distinctam scilicet realiter, vel saltem formaliter, & obiectiuè, quantumuis illi vnitam, sed præcisè per suammet entitatem, & proprium conceptum quidditatiuum; ergo vnumquodque ens à seipso formaliter habet, quod sit vnum, non verò per aliquam rationem à seipsa ex natura rei, aut etiam obiectiuè distinctam.

89 Respondetur hæc, & similia argumenta nouam non ingerere difficultatem, quæ antea non sit soluta, sed solum ostendere easdem difficultatibus premi distinguentes obiectiuè duntaxat ens, & vnum, perinde ac si illa nobiscum distinguerent ex natura rei formaliter, vel virtualiter, siue talis distinctio ponatur per conceptus obiectiuos adæquatos, siue inadæquatos, quod gratis concedendum est; vt constat ex dictis a num. 80. Adhuc tamen verum est, quod innuimus n. 82. etiam præscindentes tantum penes conceptus formales inter ens, & vnum non omninò has difficultates euadere, quod eorum declaratione ostenditur, nam Arriag. num. 51. declarans quo pacto ens, & vnum præscindat ex parte modi concipiendi præcisè, id probat quia ens, vt ens solum concipitur per ordinem ad propriam existentiam, vnum verò per negationem multiplicitatis, possum autem optimè illud ens comparare in ordine ad possibilitatem, non comparando illud cum alijs extremis, nec cogitando de distinctione ab illis, quod formalissimè est illud præscindere ex parte modi concipiendi à ratione vnius; eodem ferè modo, rem declarat Ouuied. num. 45. nam eadem formalitas obiectiua (inquit) hac ratione apprehensa essentia dicitur, & illa ratione apprehensa passio, seu essentiæ attributum appellatur, non enim ex alio capite dicimus vnitatem esse passionem entis, nisi quia ipsissimam rationem obiectiuam prius concipimus sub ratione, & conceptu formali entis, & posterius sub conceptu formali vnius; ita Ouuied. ibidem. Sed sanè ex hac ipsa declaratione conuincitur ens, & vnum nedum ex parte modi concipiendi, sed etiam formalitatis conceptæ distingui, & abinuicem præscindere, vt ostendi num. 82. & nunc rursus demonstro, cum enim modo concipio hominem in ordine ad propriam existentiam, vel possibilitatem, & postea in ordine ad multiplicitatem, certè ista diuersitas, non tantum redundat ex parte conceptuum formalium, & modi cognoscendi, sed etiam ex rationibus ipsis conceptis; nam alia ratio, & formalitas est existentia, & possibilitas rei, alia negatio multiplicitatis eius; quod si negetur hæc duo in intellectu obiectiuè existentia constituere duas diuersas formalitates obiectiuas; præterquam quod hoc gratis omninò negari videtur, potest ita probari; quia potest homo sub vna formalitate attingi, & non sub alia, imò ex natura rei petit prius sub vna formalitate cognosci, quam sub alia, ergo re vera sunt duæ formalitates nedum inter se abinuicem formaliter, sed etiam obiectiuè præcisæ; assumptum ab ipsis Aduersarijs conceditur; Probatur consequentia, quia diuersitas formalitatum obiectiuarum ex hoc præcipuè spectatur, quod vna attingi potest sine alia, & vna petit intelligi prius alia, & independenter ab illa. Et certè si istæ differentiæ inferunt tantum diuersitatem in modo concipiendi, & non penes formalitates conceptas, nunquam inter aliqua duo obiecta probari poterit intercedere diuersitatem penes conceptus obiectiuos, nam semper diceretur argumentum ex illis differentijs deductum inferre duntaxat distinctiones penes modum cognoscendi præcisè, & non penes conceptus obiectiuos, quod est omninò irrationabile. Sed disp. seq. ac etiam disp. 8. ostendam gradus rerum siue prædicamentales, siue transcendentes obiectiuè abinuicem præscindere, & non tantùm penes formales conceptus.

90 Argumenta verò illa, quia coinciduot cum iam solutis, noua non indigerent solutione, sed ab vberiorem doctrinam libet ad singula respondere. Ad 1. negatur assumptum, ad probationem concesso antecedente cum prima consequentia, negantur aliæ, imò quia haberet talia prædicata Vnitas in suo conceptu, & non illa, quibus explicatur formalitas entis, ideò ex vi sui conceptus proprij non esset formaliter ens, sed potius quidam entis affectio, & modificatio; ita de differentia vltima dicebat Doctor q. 21. de Anim. ad simile argumentum, quia ex vi proprij conceptus habet præcisè, quod faciat

dif-

differre, ideò ex vi eius non est formaliter ens, quia tunc in ratione differentiæ faceret conuenire, sed habet quod sit ens à ratione entis, quam coarctat, & cui identificatur; sic pariter in proposito de passionibus entis, passiones namq; ex vi proprij conceptus non explicant rationem entis primariam, quæ omninò præscindit ab hoc quod sit vna, vel plures &c. & præcisè consistit in ratione essendi, vt sic; sed solum circumstantias quasdam accidentales eius, & ideò vt passiones entis nequeunt obiectiuè importare rationem eius, quia tunc importarent rationem primariam essendi, & non secundariam tantum; dicuntur autem passiones, & modi entis, vt sæpè dictum est, ab ente rationis differre, & apta existere non quidem in se, & directè, sed quatenus identificata rei existenti, vel existere valenti, vt de illis in vniuersum dictum est disp. 2. num. 205. & inde, & ideo secundum se, & formaliter considerata obiectiuè præscindit ab ente. Ad Conf. pro hac parte pariter ibidem negatum est assumptum, quia modi entis, passiones eius, ac vltimæ differentiæ eodem pacto passiones entis participant, sicut ipsum ens, & ideò sicut ens non participant, nisi realiter, & identicè, ita & eius passiones, vnde sunt, veræ, bonæ, ac intelligibiles merito realis identitatis, quam habent cum ente, ratione cuius & ipsæ comprehenduntur sub adæquato obiecto intellectus, quod est ens, vt monet Doctor 1. d. 3. q. 3. §. *quantum ad 2. articulum*, & quidem si argumentum illud valet, concludit etiam contra eius Auctorem admittentem vnum, & ens obiectiuè distingui saltim per conceptus inadæquatos; sanè vnum vt sic inadæquatè ab ente distinctum, secundum præcisum conceptum inadæquatum, quem sic importat, intelligibilis est, & talis conceptus inadæquatus est verus, ergo nec inadæquatè ab ente præscindere potest, quia etiam vt sic ens includit, cum eius passiones includat.

91 Ad aliud argumentum ea parte entis factum satis constat ex dictis num. 86. nam humanitas, vt sic, est tantùm humanitas, nec cogitatur tunc esse formaliter vnam, vel plures, veram, vel fictam; sed fundamentaliter tantùm, & virtualiter, seu radicaliter, quatenus in rei quidditate radicaliter continentur illæ passiones. Aliud argumentum Arriag. quod vocat rationem à priori, & ibi prolixè prosequitur, vel nihil concludit, vel solùm concludit vnitatem non esse formam ab ente realiter distinctam, quia esse vnum non est concretum accidentale ex ente, & vno factum, sicut esse album in lacte, vel pariete, quia non fit per simplicem vnionem inhærentiæ formæ ad subiectum, vt fit concretum albi, sed per veram, ac realem identitatem vnitatis cum ente, quod nos gratis concedimus; per id tamen sufficienter non probatur quolibet ens esse vnum formaliter per suam entitatem, & conceptum quidditatiuum, sed bene per aliquid sibi realiter identificatum.

Postremò contra arguitur vnum, & ens realiter distingui, quia si vnam, & eandem dicerent rem, & naturam, nugatio committeretur dicendo, ens est vnum. Tum 2. quia prædicaretur in quid, & essentialiter de ente, quod est falsum. Tum 3. quia diuersis realiter opponuntur, ergo & inter se realiter distinguuntur, patet assumptum, quia ens non enti opponitur, & vnum multis. Tum 4. quia ens dicit aliquid positiuum, vnum verò simplicem negationem, vt constabit art. seq. Tum tandem, quia vnum est in genere quantitatis, sicut numerus, qui ea vnitatibus constituitur, at ens per omnia prædicamenta vagatur, ergo &c. Resp. ad 1. negando conseq. quia licet ens, & vnum sint idem realiter, formaliter tamen distinguuntur, quod satis est ad tollendam nugationem, & ne idem bis repetatur, imò interdum distinctio sola ratione, & diuersitas modi significandi sufficiens est ad nugationem tollendam, vt supra dictum est & ne nomina sint synonima. Ad 2. negatur consequentia rursus, non enim sufficit identitas realis inter aliqua, vt vnum de alio prædicetur essentialiter, & in quid, sed vlterius exigitur identitas essentialis, & formalis adeout vnum sit de conceptu quidditatiuo alterius; vnitas verò licet realiter cum ente identificetur, non tamen est de eius essentiali conceptu, quia est passio, non prædicatum quidditatiuum. Ad 3. oppositio illa infert tantum distinctionem aliquam ex natura rei inter ens, & vnum, non autem omninò realem, vt deductum est n. 66. Ad 4. vnum quoque dicit quid positiuum pro formali, vt visum est, & solum de connotato negationem. Ad vltimum negatur assumptum, duplex enim solet distingui numerus, vnus quantitatiuus, qui fit ex diuisione continui, & poni solet in prædicamento quantitatis, cuius principium est vnitas quoque quantitatiua; alter transcendens, cuius principium est vnitas, quæ conuertitur cum ente; & sicut hic numerus in nullo est prædicamento, cum sit transcendens, ita & vnitas, quæ est illius principium.

QVÆSTIO V.

An Vnitas benè explicetur per negationem; & qualis sit ista negatio.

92 QVamuis vnitas aliquid positiuum importet rationi entis, vt sic, superadditum, attamen per negationem diuisionis, vel multitudinis consueuit explicari, & ita de facto explicatur ab Arist. 10. Met. tex. 9. illis verbis *quod enim aut diuisum, aut diuisibile est, multitudo quædam dicitur; quod verò indiuisibile, aut indiuisum, vnum*, & rursus lib. 5. Met. tex. 11. sic loquitur *Vniuersaliter namque quotcunque non habent diuisionem, quatenus non habent, eatenus vnum dicuntur, vt puta si prout homo non habet diuisionem, vnus est homo &c.* verum circa hanc explicationem variæ occurrunt dubitationes, quæ singulæ sunt in hac quæstione resoluendæ.

Prima dubitatio est, vt patet in titulo quæstionis, an vnitas bene explicetur per negationem; & ratio dubitandi est, quia cum vnitas quid positiuum importet, malè & satis ineptè per negationem videtur exprimi. Quod si dicas explicari per negationem à posteriori, ac veluti per connotatum, non verò à priori, ac veluti per formale significatum. Hoc minimè satisfacit, quamuis enim hoc sit commune omnibus oppositis positiuis, quod cum ex vi proprij esse excludant alterum oppositum siue positiuum, siue negatiuum, habent consequenter annexam negationem illius; tamen falsum est vniuersaliter loquendo, debere explicari per talem negationem, non enim calor explicatur per negationem frigoris, aut albedo per negationem nigredinis, & sic de alijs; ergo quamuis vnitas importet in obliquo negationem diuisionis, vel multitudinis, non videtur bene explicari per negationem illorum. Hinc Faber, Meurisse, & alij relati n. 72. & 73. conati sunt rationem vnius explicare per terminos positiuos potius quam per negationem, quod magis consentaneum videtur naturæ eius positiuæ.

93 Dicendum tamen est consultò vnitatem, quamuis positiuum importet, per negationem sui oppositi explicari; & ratio est quam affert Alensis 10. Metaph. tex. 9. quæstione vlt. quia frequenter opposita ita se habent, vt vnum sit notius alio, & sensibilius illo, & tunc ignotius, & magis occultum explicatur per negationem oppositi notioris; vnde incorporeum licet magis dicat rem positiuam, quam corporeum, quia tamen corporalia sunt nobis magis nota, & obuia, quam incorporalia, ideò nominamus illa per nomen positiuum, illa autem per negationem; ita igitur in proposito, quamuis indiuisibile, & vnum dicat secundum rem quid positiuum, & diuisibile priuationem, tamen quia vnum est ignotius nobis, quam multitudo, & indiuisibile, quam diuisibile, ideò ipsum nominamus, & explicamus per negationem, & priuationem. Et hæc est ratio, quam dedit Arist. 10. Met. tex. 9. cur vnum per negationem definiatur diuisionis, & multitudinis, quia licet prioritate naturæ, seu ex natura rei vnitas sit prior multitudine, nam multitudo supponit vnitates, ex quibus coalescit, non è contra; tamen quoad nos res è contra se habet, quod multitudo est prior quoad nos, quia sensibilior, & sensibus magis obuia, vnde concludit, *quare multitudo ratione prior, quam indiuisibile propter sensum est*, vnde sequendo modum definiendi per ea, quæ notiora sunt, non quidem natura, sed quoad nos, & in ordine ad sensum, optimè definitur, & explicatur vnitas per negationem diuisionis, & multitudinis, vt etiam adnotarunt Ant. And. 10. Met. q. 3. Tromb. ibid. q. 1. Faber ibidem disp. 3. & alij passim.

Hinc patet ad rationem dubitandi, quia tunc vnum oppositum bene definitur per negationem alterius oppositi, quando illud est notius, vnde immortalitas per negationem mortalitatis explicatur, quia hæc nobis ante oculos est posita; at oppositum euenit in exemplis adductis in argumento, quia frigus non est notius, & sensibilius calore, neque nigredo albedine, & ideò vnum non definitur per negationem alterius; at non sic est de vnitate, & multitudine, nam nobis notior est diuisio, seu multitudo, quam propria ratio vnitatis, cum via ipsa per proprium conceptum explicari possit. Dices ex 2. de Anim. tex. com. 64. & 133. vnitatem non esse minus per se sensibilem, quam sit multitudo, quia non minus sensu percipitur hic esse vnum hominem quam triginta, vel centum. Resp. ex Tromb. loc. cit. quod licet vnitas sit per se sensibilis, sicut multitudo, ista tamen non sentiuntur sine sensibilibus proprijs; & si illa duo sint applicata ad sensibilia propria, multitudo est magis sensibilis, quam vnitas, quia quicquid sensibilitatis est in vno, est in multitudine cum additione, nam sit A vnitas, A non facit multitudinem, nisi A addatur alia vnitas, quæ sit B. & illa duo aggregata faciunt aliquid sensibilius, quam A solum; ita Tromb. ibi ad 2. tam ergo multitudo, quam indiuisibile sensibilia sunt, sed quia sensui magis est nota multitudo, quam indiuisibile, seu vnum, ideò definitur vnum per multitudinem, tanquam per aliquid magis notum, & prius quoad nostram cognitionem.

Dubitatio Secunda.

94 SEcunda dubitatio est, an negatio, per quam explicatur vnitas, sit negatio solius diuisionis, an etiam multitudinis; affirmant nonnulli esse negationem solius diuisionis, non autem multitudinis, pro quo placito citatur Fonseca 4. Metaph. cap. 2. q. 5. sect. 5. cuius ratio est, quia forma negata, debet esse prior negatione, at multitudo est posterior vnitate, vt dictum est, quia ex vnitatibus constat, & sola diuisio est prior illa, ergo vnitas importabit negationem solius diuisionis, non autem multitudinis. Confirmatur, quia pluralitas, & multitudo definitur per vnitatem dicendo, multitudo est aggregatio vnitatum, ergo vnitas, & indiuisibile definiri nequit, aut explicari per multitudinem, quia aliter daretur circulus in prioritate, & posterioritate essentiali; & hoc etiam expresse docet Scotus 4. Met. tex. 4. & sequitur Meurisse lib. 2. Met. c. 3. q. 1. in fine.

Dicendum tamen est cum communi, negationem, per quam vnitas explicatur, esse indifferenter negationem tam diuisionis, quam multitudinis; ita expressè docuit Arist. loc. cit. vbi non semel

repetit vnum opponi molto, velut indiuisum diuiso, ac etiam 4. Met. tes. 4. & probatur ex dictis supra n. 50. vbi ostendimus multitudinem pro formali negatione constitui, esto pro materiali entitates positiuas includat, negationem scilicet vnionis, vel vnitatis inter illas, in qua negatione formaliter consistit diuisio; ergo idem est dicere vnitatem esse negationem diuisionis, ac multitudinis, & è contra, nam diuisio non nisi inter plura, & multa reperitur, nec plura esse possunt, nisi fuerint inter se diuisa, eo quia per diuisionem formaliter constituitur multitudo in esse multitudinis, vt loc. cit. probatum est; Immò Auersa q. 5. cit. sect. 4. significat vnitatem directè magis explicari per negationem multitudinis, quam diuisionis, quia est magis directa oppositio inter vnum, & multa, siue vnum, & plura, quam inter vnum, & diuisum. Verùm quamuis ex vi vocabulorum magis directa oppositio appareat inter vnum, & multa, quam inter vnum, & diuisum, tamen à parte rei res è contra se habet, quia vt notauit D. Thomas q. 9. de potentia art. 7. ad 15. & opusc. 42 c. 2. vnum re vera non opponitur multitudini materialiter sumptæ, vt nimirum est aggregatum ex pluribus vnitatibus, sed opponitur illis, quatenus diuisis, atque ideò opponitur multitudini ratione diuisionis; vnde concludendum est vnitatem per se primò dicere negationem diuisionis, & ratione diuisionis negationem multitudinis; quod planè sequitur ex iam dictis; quia vnitas per negationem, quam habet annexam, illud per se primò tollit, cui immediatius opponitur, solet namque negatio sequi naturam sui fundamenti, cui per se conuenit; cum igitur vnitas ratione positiui quod importat, cum ipsa diuisione opponatur, vt habitus priuationi; consequenter negatio, quam habet annexam, erit per se primo negatio diuisionis, & secundariò negatio multitudinis ratione diuisionis, vnde cum dicimus vnitatem esse negationem multitudinis, intelligi debet de multitudine, prout inuoluit diuisionem in seipsa, itaut negetur multitudo tanquam aliquod concretum ex pluralitate illa entium, atque diuisione.

95 Pro solutione argumentorum in oppositum solent Auctores hic disputare, an pluralitas, & diuisibile sit prius vno, & indiuisibili, de quo Arist. Interpretes agunt lib. 10. Metaph. qui distinguunt inter diuisionem, & multitudinem, dicunt multitudinem esse quidem vnitate posteriorem, quia ex ea componitur, at diuisionem esse priorem, ita Soncin. 10. Metaph. qu. 4. & lib. 4. qu. 23. Iauell. 10. Met. q. 6. Fasol. 1. p. q. 11. art. 1. dub. 11. Gillius lib. 2. tract. 2. c. 3. at qui diuisionem, multitudinem, & pluralitatem in eodem significato accipiunt, distinguunt de prioritate quoad nos, & quoad naturam; loquendo de prioritate naturæ, seu ex natura rei dicunt vnitatem præcedere tam diuisionem, quam multitudinem, quia multitudo supponit vnitates, ex quibus materialiter coalescit, & formalizatur in esse multitudinis per ipsam diuisionem, tum quia vnum est mensura diuisibilis, & multitudinis, per quam cognoscitur ex 10. Met. tex. com. 2. & 21. & est principium illius, mensura autem, & principium est prius natura principiato, & mensurato; loquendo autem de prioritate quoad nos dicunt vnitatem esse posteriorem diuisione, & multitudine, quia multitudo sensibilior est, quam vnitas, vt declaratum est n. 93. & docet Arist. 10. Met. tex. 9. ita præsertim docuerunt Ant. And. 10. Met. q. 3. & Tromb. ibidem qu. 1. quos Recentiores passim sequuntur etiam ex eis, qui volunt vnitatem formaliter in negatione consistere, licet parum consequenter, cum enim negatio sit simpliciter, & ex natura sua posterior eo, quod negat, non videtur quomodo solum secundum nos, & quoad nostram apprehensionem negatio diuisionis, & multitudinis, in qua ponunt vnitatem formaliter consistere, sit posterior diuisione, & multitudine, nam secundum se debet esse posterior, atque ex natura sua, vnde parum consequenter loquitur Auersa loc. cit. qui cum vnitatem statuisset formaliter consistere in negatione diuisionis, & multitudinis, inquit postea vnitatem esse ex natura rei priorem diuisione, at secundum nostram apprehensionem diuisionem præcedere vnitatem. Sed sane si verum est, quod forma negata est prior ex natura rei ipsa negatione, & negatio posterior, vtiq; diuisio præcedet vnitatem, quæ secundum ipsum formaliter est negatio diuisionis, nedum secundum apprehensionem nostram, sed etiam ex natura rei.

96 Sed negant aliqui formam negatam esse ex natura rei sua negatione, vel priuatione priorem, interdum enim, imò regulariter subiectum prius habet priuationem, quam formam, atque ideò Doctor 2. d. 1. q. 2. A. & 3. d. 3. q. 1. E. ait priuationem præcedere formam in materia ordine naturæ negatiuo. Cæterum illa propositio, quod forma negata sit sua negatione prior, verissima est, & non nisi à proteruo negari potest, quia negatio ex suo genere habet, quod sit posterior eo, quod negat, negatio siquidem est alicuius negatio, atque ideò necessario supponit id, quod negat; quod adhuc clarius probari potest ex regula prioritatis tradita ab Arist. in post prædic. c. de priori, quod illa sunt priora, à quibus non valet conuertentia secundum subsistendi consequentiam, ita autem se habet res in proposito, quod inter formam, & negationem non valet hæc conuertentia, valet enim dicere, est negatio, ergo est id quod negat, non autem è contra, est forma, ergo est negatio illius. Tum quia vt docet Doctor 2. d. 37. & quol. 18. §. *ex isto*, aliique communiter negationes, & priuationes distinguuntur, sicut habitus, quibus opponuntur, ergo ex natura rei forma negata est prior negatione, & priuatione. Quod verò in subiecto priuatio de se præcedat formam, quatenus illa semper inesset, nisi agens extrinsecum impediret, non probat priuationem esse priorem forma, facta comparatione adinuicem, sed tantum per comparationem ad tertium, & sic etiam loquitur Scot. loc. cit. præsertim 3. d. 3. qu. 1. vbi ait hanc prioritatem priuationis à formam attendi tantum in ordine ad tertium scilicet subiectum, cui prius inesset, quam illa, si agens extrinsecum non impediret.

97 Ita ad argumentum conceditur illa maior, quod forma negata est prior negatione, & pariter negationem diuisionis, per quam vnitas explicatur, esse ipsa diuisione posteriorem, hinc tamen non sequitur etiam vnitatem esse diuisione posteriorem, quia vnitas non consistit formaliter in ea negatione, sed in formalitate aliqua positiua, quæ est prior diuisione, negatio autem diuisionis consequitur vnitatem, vt fuse in præcedentibus explicatum est. Ad Conf. dicitur cum Trombet. non esse inconueniens idem respectu eiusdem in diuerso genere notitiæ, & prioritatis esse prius, & posterius, & similiter notius, & ignotius, & sic vnum definiri per alterum diuerso definitionis genere, nam ordine naturæ prius est vnum, quam multitudo, & sic vnum ingreditur definitionem multitudinis, & talis definitio est per priora simpliciter, & notiora quoad naturam; ordine vero quoad nos multitudo est prior vno, & sic multitudo ingreditur definitionem vnius, & talis definitio erit per notiora, & priora quoad nos; & sic non committitur circulus, quia definitiones sunt in diuersis ordinibus, non in vno, & eodem vt ad circulum requiritur ex dictis in Logica. Neque multum curandum est de auctoritate Scoti loc. cit. 4. Met. cap. 2. quia licet sit dubium apud aliquos, an expositio textus sit Doctoris genuina, tamen apud omnes exploratum est annotationes illas ad textus expositionem esse Ant. And. auctoritas autem Scoti citata pro opposita sententia non habetur in ipsa expositione textus, sed in quadam annotatione, quæ adhuc minus æstimari debet, quia vbi in alijs annotationibus solet, vt plurimum, Ant. And. inserere doctrinam Scoto consonam in lib. sent. doctrina, quam in ea ponit annotatione, est exprefsè D. Thomæ 1. p. qu. 11. art. 2. ad 4. vbi eisdem verbis docet illum ordinem, quem ibi ponit Ant. And. inter ens, & vnum, & diuisionem, ac multitudinem. Ratio vero, quam adducit ad probandum vnitatem esse priuationem diuisionis, & non multitudinis, quia cum priuatio sit posterior habitu, sequeretur, quod multitudo esset prior ipso vno, quod est falsum, cum vnum sit principium multitudinis, & ipsa multitudo definiatur per vnum, si autem multitudo esset prior, quam vnum, posset ipsum definire, & sic esset circulus in definitionibus. Hæc, inquam, ratio ex dictis soluta manet, quamuis enim priuatio sit posterior habitu, ac proinde hinc sequatur negationem multitudinis esse ipsa multitudine posteriorem, non tamen sequitur etiam ipsam vnitatem fore multitudine posteriorem, quia vnitas non consistit formaliter in ea negatione, sed in aliquo positiuo, quod est prius multitudine; & ex hoc quod etiam multitudo possit ingredi definitionem vnitatis, non sequitur committi circulum, quia non obseruatur eadem definiendi methodus, cum se se inuicem definiunt, sed diuersa, vt diximus.

98 Instabis adhuc, quod nequeat vnitas importare negationem multitudinis, quia tunc nec de ipsa multitudine prædicaretur, nec ipsam constitueret, quorum vtrumque falsum est, quia multitudo hominum dicitur vna multitudo distincta à multitudine lapidum; & multitudo conflatur ex pluribus vnitatibus; Consequentia probatur, quia negatio prædicari non potest de forma negata, nec potest res constitui ex negatione sui ipsius. Resp. negando vnitatem in proprio, & rigoroso significato dici de multitudine, immo in hoc sensu ex diametro opponuntur, vt ait Arist. 4. Met. tex. c. 4. *vni vero opponitur pluralitas*, sed analogicè tantum, & secundum quid dicitur de illa eo sensu, quo dicimus hunc esse vnum aceruum lapidum, illum tritici, &c. in quo sensu vnitas, non negat multitudinem, de qua dicitur, sed negat aliam, à qua distinguit illam, de qua dicitur, & negat diuisionem illius ipsius multitudinis in plura seipsa idest in alias consimiles multitudines; & quando dicitur vnitas negatio multitudinis, planè hoc non est intelligendum de multitudine, & pluralitate, quæ resultat ex ipsa, & alijs vnitatibus distinctis, hanc enim pluralitatem non negat, sed potius componit, & ideò multitudo dicitur esse ex vnitatibus aggregata; sed intelligi debet de multitudine, quæ resultaret ex ipsius vnitatis, seu entis vnius diuisione in seipso, dicitur enim vnum, quod est indiuisum in seipsum modo nos explicando; vnde vnitas transcendentalis non opponitur pluralitati, quæ resultat ex ipsa, & alijs vnitatibus extrinsecè aduenientibus, sed illi, quæ resultaret ex diuisione sui ipsius, quam nunc explicare aggredior.

Dubitatio Tertia.

99 Tertia Dubitatio est, qualis sit ista negatio diuisionis, per quam explicatur vnitas, an scilicet sit negatio diuisionis entis in seipso, vel à seipso, pro quo supponendum est contra nonnullos non esse eandem negationem diuisionis entis à se, vel in se, quamuis à quibusdam perperam confundantur; negatio namque diuisionis in se dicit rem non esse ita diuisam, vt resoluatur in membra aliqua diuidentia, itaut ipsa non permaneat, sed membra illa diuidentia, in quæ fuit diuisa; negatio autem diuisionis a se est illa, ex vi cuius idem indiuidualiter sumptum a seipso diuisum non est, sed

idem

idem prorsus cum seipso concipitur; ex quo patet esse diuersas omninò negationes, nam prima negatio est alicuius diuisionis possibilis, qua possibile est Petrum diuidi in animam, & corpus; at secunda negatio est alicuius diuisionis omninò impossibilis, quandoquidem implicat omninò idem diuidi à seipso. Hoc præsupposito fert communis sententia vnitatem per negationem diuisionis in se explicari debere, pro qua innumeros Auctores refert Pasqualig. tom. 2. Met. disp. 7. sect. 5. Non desunt tamen, qui oppositum tueantur, nimirum explicari potius debere per negationem diuisionis à se, & non in se, ita Caiet. 1. p. q. 11. art. 2. §. *ad hoc dicitur*, Nazar. ibidem dub. vlt. & controuor. vnic. §. *sed quantum*, pro quo citant Ægid. Heru. Bassol. Ocham, Gabriel. & Marsil. Alij tandem volunt rationem vnius adæquatè ex vtroque constitui, ita nuper defendit Ouuied. controuers. 3. Met. punc. 1. §. 2.

100 Dicendum tamen est cum communi vnitatem explicari debere per indiuisionem entis in se, non autem à se. Ita omnes loquuntur, & præcipuè Arist. loc. sæpè cit. vbi vnum illud appellat, quod est in se indiuisum, ac etiam ita loquitur Scotus 1. d. 11. q. 2. §. *contrà istam opinionem*, & 2. d. 3. quæst. 2. sed quamuis conclusio sit communis, tamen difficulter probatur. Suarez, & alij passim cum ipso ita probant, quia non diuidi à se æquè conuenit enti per se, ac enti per accidens, seu multitudini, aceruus enim lapidum tam non est diuisus à se, quam homo, vel Angelus, tamen quia in se non est indiuisus, non est propriè vnum ens, ergo negatio diuisionis in se est, quæ constituit ens, non negatio diuisionis à se; ita etiam arguunt Auersa cit. qu. 5. sec. 4. & Fasol. 1. p. q. 11. art. 2. dub. 7. Solet impugnari hæc ratio, quia etiam indiuisio in se conuenire potest enti per accidens, & aggregato, nam aceruus quoque lapidum est indiuisus in multos aceruos, & centenarius hominum est indiuisus in plures centenarios. Hæc tamen instantia euitari potest ex assignata explicatione indiuisionis in se, nam indiuisio entis vnius talis esse debet, vt non solum excludat pluralitatem talium entium, quale est ipsum, sed etiam diuisionem plurium, quæ se habeant vt partes constitutiuæ ipsius; talem autem indiuisionem cumulus lapidum non participat. Melius itaque soluit rationem præfatam Ouuied. dicens ea solùm probari indiuisionem à se non esse rationem adequatè constitutiuam vnius, siquidem ipsa sine alia sufficiens non est ad vnum constituendum, non autem probari non esse rationem inadæquatè constituentem, non enim valet hęc consequentia, posita hac ratione non resultat vnum, ergo hæc negatio non est ratio constitutiua, neque adæquata, neque inadæquata vnius; ratio enim constitutiua inadæquata cuiusuis concreti potest existere absque eo quod resultet concretum, imò ita necessariò esse debet, quia est ratio inadequatè illius constitutiua.

Vt ergo melius probetur Conclusio, adhibenda est ratio, quæ probet negationem diuisionis entis à se nec adæquatè, nec inadæquatè conceptum vnitatis ingredi, prout à nobis negatiuè solet explicari; potest autem hoc ita probari, quia vnitas entis explicari debet per negationem talis diuisionis, quæ ipsam destruat, & cum ipsa sit prorsus incompossibilis, sed talis non est diuisio entis à se, ergo &c. Maior patet, Probatur minor, quia vnumquodque ens vnum talem diuisionem habere potest, & talis diuisio stare potest cum reali eius vnitate, quia est diuisio rationis ratiocinantis absque vllo fundamento in re per intellectum formata, vt cum concipitur idem distingui à se ipso, ergo negatio talis diuisionis ad constitutiuum vnitatis pertinere nequit, quia licet conueniat cuilibet enti in se indiuiso, non tamen illi directè conuenit, sed per reflexionem intellectus, & diuisio quam negat, stare potest cum reali eius vnitate. Confirmatur, quia diuisio eiusdem à seipso est omnino impossibilis, ergo non benè adhibetur negatio eius ad explicandam vnitatem entis, probatur consequentia, quia inquit Arist. 10. Met. 9. vnum explicari per negationem sui oppositi scilicet diuisionis, & multitudinis, quia hæc sunt nobis notiora, quam ratio ipsa vnius, ergo diuisio quam negat, debet esse possibilis, non impossibilis, alioquin impossibile adhiberetur ad cognitionem possibilis. Tum quia negatio, quæ consequitur ad rationem positiuam vnitatis, & per quam ipsa explicari debet, est negatio realis, & quæ ex natura rei ad ipsum ens consequitur, sed negatio diuisionis à se ipso est negatio rationis, quæ fit per reflexionem intellectus, sicut & diuisio, cuius est negatio, ergo talis negatio non pertinet ad conceptum explicatiuum vnitatis.

101 Ad hanc conf. respondet Ouuied. cit. concesso antecedente negando consequentiam, quia indiuisio entis in se in ente simplici est negatio diuisionis impossibilis, & nihilominus pertinet ad rationem constitutiuam vnius. Verùm illa consequentia iam est probata, quia vnitas explicatur per negationem sui oppositi, tanquam per notius, at impossibile non est cognoscibile, vel non cognoscitur, nisi per possibile, ergo non benè explicatur vnitas per negationem diuisionis impossibilis. Neque vrget instantia, quam affert de indiuisione in se in ente simplici, quæ est negatio diuisionis impossibilis; quia licet illa diuisio sit impossibilis in tali ente, non tamen est absolutè impossibilis, quia reduci potest ad actum in ente composito, imo enti simplici licet repugnet talis diuisio, qua tale ens, non tamen qua ens est, alioquin repugnaret etiam enti composito; at diuisio eiusdem à seipso in quocunque ente repugnat, atque ideò est absolutè impossibilis, vndè nec vlla cognitio de ipsa haberi potest, cum in nullo ente possit ad actum reduci, atque ideò omninò inepta est, vt eius negatio assumatur pro explicanda vnitate; atque eodem pacto hæc solutio impugnari debet, si adhiberetur ad soluendum principale argumentum, cui adaptari posset perindè, ac ad confirmationem.

Deindè principaliter adhuc probatur, quia illa negatio diuisionis à se supponit iam ens in se vnum, & in vnitate fundatur, ergo ad constitutiuum vnitatis pertinere non potest, consequentia patet, Probatur assumptum, quia relatio identitatis cum seipso fundatur in vnitate, vt dictum est n. 72. at talis relatio aliud formaliter non significat, quam negationem diuisionis eiusdem à seipso, ergo si talis relatio super vnitatem fundatur, talis quoque negatio diuisionis à se vnitatem consequitur, non autem formaliter constituit. Rursus quando etiam admitteretur vnitatem explicari etiam posse per negationem diuisionis à se, adhuc tamen asserendum esset melius explicari per negationem diuisionis in se, quia illa negatio magis congrua est ad explicandam vnitatem, quæ est proximior subiecto, & minorem intellectus reflexionem requirit, cum per ipsam innotescat propria ratio vnitatis, at si adhibeatur præfata negatio, plures requiruntur reflexiones intellectus, ergo &c. Maior patet, Probatur minor, quia Petrum esse à se indiuisum idem negatiuè sonat quod Petrum non esse non Petrum, vt explicant Gillius, & Ouuied. supra cit. vbi, vt constat, plures interueniunt reflexiones intellectus, prius enim debet concipere non Petrum, deindè negationem non Petri attribuere Petro dicendo Petrus non est non Petrus. Prætereà vt non semel fatetur Ouuied. idem significat Petrum esse à se indiuisum, quod non esse aliud à se, non habere identitatem cum alio, & esse diuisum ab alio, sed hoc quod est esse diuisum ab alio, non explicat formale constitutiuum vnitatis, sed potius illud consequitur, vt constabit dubitatione sequenti, ergo &c. Denique conceptus vnitatis ferè apud omnes est formaliter absolutus, at conceptus indiuisionis à seipso est quodammodò respectiuus, quia dicit ens non esse aliud à se, non habere identitatem cum alio, quæ sine relatione ad aliud concipi nequeunt; argumentum verò, quo Ouuied. loc. cit. oppositum probare contendit scilicet indiuisionem à se pertinere ad conceptum vnitatis, dissoluam posteà dubit. seq. quia probat pariter diuisionem ab alio esse de ratione constitutiua vnitatis, quod mox examinandum est. Instabis, quia sicut est de ratione vnius, vt in se non sit diuisum, ita etiam, vt non sit aliud à se, cum enim hæc contradicant scilicet esse aliud à se, & non esse aliud à se, necesse est alterum in ratione vnius includi; cum igitur non sit de ratione eius esse aliud à se, vtique erit non esse aliud à se, seu esse indiuisum à se. Respondet Suarez disp. 4. sec. 1. num. 17. argumentum non probare eam negationem primario, & formaliter intrare rationem vnius, sed conuenire illi necessariò siue primariò, siue consequenter, & hoc posterius verum esse. At adhuc vrgeri potest ex via contradictionis, quia esse aliud à se, & non esse aliud à se contradicunt, vel ergo ens, vt vnum, est aliud à se, vel non aliud à se formaliter, & primariò. Itaque dicendum ex dictis nu. 77. inter contradictoria cum aliquo syncategoremate sumpta posse dari medium, & ideò sicut de ratione hominis non est quod sit albus, nec quod non sit albus in primo modo dicendi per se, ita nec de ratione vnius, vt sic, est quod sit aliud à se, vel non sit aliud à se, sed ab vtroque præscindit, & solùm consequenter dicitur non aliud à se, imò si argumentum valeret, concluderet eam negationem præcedere ipsam vnitatem & intrare conceptum quidditatiuum entis, nam ens, vt sic, vel est aliud à se, vel non est aliud à se, cum ista contradicant.

Dubitatio quarta.

102 QVarta Dubitatio est, an præter negationem diuisionis in se, vnitas importet etiam secundum quod explicatur à nobis, negationem identitatis cum alio, seu diuisione ab alio; affirmant quamplures eo quia vnum definiri solet, quod est in se indiuisum, & à quocunque alio diuisum, ita Gabriel 1. d. 24. q. 1. dub. 3. Capreol. ibid. q. 1. art. 1. Bassol. q. vn. art. 1. & 2. Argentin. q. vn. art. 1. Aureol. d. 8. quæst. 5. art. 2. Niph. 3. Met. disp. 3. cap. 3. Negant alij dicentes solam negationem diuisionis in se sufficere ad exprimendum conceptum vnitatis, negationem verò identitatis cum alio consequi indiuisionem in se per modum passionis, & connotati; ita fert communis sententia apud Suarez disp. 4. Met. sec. 1. Pasqualig. disp. cit. 7. sec. 2. Auersa q. 5. sec. 4. qui alios innumeros citant, immo Hurtad. disp. 4. Metaph. sec. 3. contendit vnitatem nec includere, nec connotare diuisionem vnius rei ab alia. Alij distinguunt de diuisione ab alio actuali, vel potentiali; & quidem diuisionem actualem fatentur ad conceptum vnitatis minimè pertinere, quia sic accipitur pro relatione actuali alietatis, vt connotat terminum existentem, sed hæc supponit vnum, & aliud, ergo supponit duplex vnum iam constitutum, at loquendo de diuisione potentiali, & accipiendo diuisionem ab alio præcisè, vt dicit non habere identitatem cum alio, seu non esse aliud, siue detur aliud, siue non detur, aiunt in hoc sensu diuisionem ab alio esse de ratione constitutiua vnitatis, ita significauit Meurisse lib. 2. Metaph. capit. 3. qu. 1. conclusione vlt. Ouuied. loc. cit. & alij nonnulli. Denique dicunt alij, quod si per diuisionem ab alio intelligatur alietas ab alio ente, siue actualis, siue potentialis, vtique non spectare ad conceptum vnitatis, sed esse quid consequens; at si per diuisionem ab

alio intelligatur distinctio à non ente, seu à nihilo, & termino contradictorio entis, sic aiunt esse primam, & formalissimam rationem vnitatis, imo diuisionem entis ab alio in hoc sensu inquiunt præcedere ipsam indiuisionem entis in se; ita nonnulli Recentiores, præsertim Blasius à Concep. disp.21. Met. q.2.

103 Dicendum tamen est cum communi solam negationem diuisionis in seipso esse de conceptu vnitatis, itaut hæc sola sufficiat, vt substituatur pro adæquato conceptu vnitatis, quando illud positiuum, quod dicit, per negationem explicatur; negationem autem identitatis cum alio, seu diuisionem ab alio consequi vnitatem ad modum passionis. Colligitur ex Scoto 2.d.3. q.2. vbi cum vnitatem numeralem per solam negationem diuisionis in partes subiectiuas explicet, & vnitatem specificam per solam negationem diuisionis in species, innuit vnitatem formalissimè à nobis exprimi per solam negationem diuisionis in se, & lib.4. Met. tex.4. expressè inquit negationem primam, quam ait esse indiuisionis in se, vel à se, consequi alteram negationem, quæ est non identitas, vel diuisio ab omni alio; Probatur autem quoad omnes, & singulas partes, & quidem primò probatur solam negationem diuisionis in seipso explicare formaliter vnitatem ea oppositione formali, quæ est inter vnitatem, & multitudinem, per solam diuisionem in se formalissimè exprimitur multitudo, ergo per solam indiuisionem in se formalissimè exprimitur vnitas, consequentia patet, quia oppositorum eadem est ratio in sua linea, & ratio adæquata oppositionis cum multitudine importat adæquatè rationem vnitatis; Probatur assumptum, quia per hoc præcisè, quod plura diuisa intelligantur, & non inuicem vnita, statim intelligitur multitudo. Cons. quia cum vnitas, & multitudo secundum proprias rationes opponantur, quod essentialiter includitur in vno, eius oppositum includetur in alio ratione oppositionis, sed identitas cum alio non pertinet ad conceptum intrinsecum multitudinis, & absque tali identitate sufficienter intelligitur per solam diuisionem in se, ergo pariter neque negatio talis identitatis cum alio spectabit ad conceptum intrinsecum vnitatis, sed sola indiuisio in se.

Deinde probatur diuisionem ab alio, seu negationem identitatis cum alio quocunq; modo accipiatur, non intrare conceptum vnitatis, si enim sumatur per modum relationis realis, seu ad terminum realem, & existentem, sic apud omnes exploratum est non esse de ratione vnius, tum quia est quid posterius illo, ideo enim hoc est diuisum ab illo, quia in se tale quid vnum est; tum quia sic esse diuisum ab alio requirit multitudinem, nam alietas supponit multitudinem, vnitas verò cum sit principium multitudinis, est prior multitudine, ac independens ab ea; si verò diuisio ab alio sumatur per modum simplicis negationis, vt præcisè dicat negationem identitatis cum alio, vel rursus hæc negatio comparari potest ad terminum negatiuum, siue contradictorium, itaut vnitas entis exprimatur per hoc, quod ens non est non ens, seu est aliud à non ente, & hoc dici non potest, quia quod ens non sit non ens non dicit formalissimè vnum esse, sed ens vel entia esse, vnde aceruus lapidum à non ente distinguitur, & tamen vnus a nobis non dicitur. Tum quia cum non ens sit negatio entis, ipsamet entitas, quæ est forma positiua per se formaliter negat hanc negationem sui, at entitas non est passio, sed est quidditas entis. Tum quia nequit propriè dici ens à non ente diuidi, sed potius cum ipso contradictorie opponi, & ratio est, quia quando vnum diuiditur ab alio, hoc quoque debet diuidi ab ipso, quia diuisio debet esse mutua ex parte vtriusque extremi, at non ens, cum nihil sit, non habet secundum quod propriè diuidatur ab ente, vel non idem dicatur cum ente, sed solùm concipitur diuidi, quatenus concipitur tanquam quid positiuum oppositum enti, ergo diuisio ab alio, siue negatio identitatis cum alio in hoc sensu non est constitutiuum, vel explicatiuum vnitatis, quæ est passio entis, sed potius est constitutiuum ipsius entitatis, vt sic, quia negatio negationis entis a parte rei formalissimè est ipsa quidditas entis.

104 Si verò negatio identitatis cum alio comparetur ad aliud, vt ad terminum positiuum, vel comparatur ad talem terminum, vt existentem, & hoc modo est eadem ratio de illa, ac si sumeretur pro actuali relatione alietatis; tum quia Deus antequam mundus esset, verè vnum ens erat, & tamen non poterat concipi cum negatione identitatis ad aliud ens actu existens, ergo negatio identitatis cum alio in hoc sensu non est de conceptu vnitatis. Vel tandem comparatur ad terminum positiuum absolutè sumptū siue existentem, siue possibilem, & neq; adhuc in hoc sensu pertinet hæc negatio ad conceptum formalem vnius formaliter, sed tantùm concomitanter quod sic ostenditur; nam si per impossibile solus Deus extaret in rerum natura, & alia entia creata penitus implicarent, adhuc Deus esset vnus in se absq; diuisione vlla excogitabili ab alijs entibus, esset, inquam, vnus, quia non esset multiplex, & esset in seipso indiuisus, ergo non est de conceptu vnitatis diuisio etiam ab alijs entibus possibilibus; & cum hoc argumento alioquin euidentissimo vtantur omnes ad hoc ostendendum, miror cur non adducatur, & soluatur ab Ouuied. oppositum tuente. Verum tamen est, quod hic adnotauit Suarez, quod quia de facto, & quodammodo ex intrinseca entis ratione secundum totam suam latitudinem cum quolibet ente possibilis est existentia alterius, ideò ad omne ens consequitur, vt possit esse distinctum ab alio, velut propria eius passio, vnde hoc conuenit omnienti, quatenus vnum est, aptitudinaliter, & fundamentaliter.

Rursus probatur adhuc in vniuersum diuisionem ab alio, quocunque modo explicetur, non intrare formaliter rationem vnius, Tum quia vnitas concipi potest concepto solo ente, vt sic vniuersalissimè sumpto, posito enim subiecto ponitur eius propria passio; at diuisio ab alio, seu negatio identitatis cum alio non sequitur ens, vt sic, in sua vniuersitate sumptum, sed sequitur entia, nam supponit vnum, & aliud saltim possibile. Tum quia vnitas est prior diuisione ab alio, seu non identitate cum alio, nam hæc requirit extrema, in quibus fundetur, quorum vnum dicatur non idem cum alio, vel ab alio diuisum; & hæc est ratio, qua probant Ouuied. & alij diuisionem ab alio, vt est relatio alietatis ad terminum existentem, non spectare ad rationem vnius, sed certè hæc ratio, si benè expendatur, pariter probat, si sumatur diuisio ab alio, vt comparatur cum termino positiuo absolutè sumpto siue existat, siue non existat, nam impossibile est concipere diuisionem, ac non identitatem cum alio siue actualem, siue possibilem, nisi concipiantur prius extrema, quæ sunt diuisa, vel saltim possunt esse diuisa; in his autem extremis singulis reperitur vnitas, quæ fundat vel fundare potest diuisionem vnius ab altero, ergo vnitas præcedit diuisionem ab alio quocunque modo sumatur. Tum etiam quia hæc diuisio ab alio conuenit quoque multitudini, & aggregato per accidens, nam aceruus lapidum est diuisus ab omnibus alijs à se, & hic aceruus non est ille. Neque valet, quod ad hoc respondet Ouuied. loc. cit. aceruo lapidum, & cuicunque enti per accidens non per se competere indiuisionem in se, vel diuisionem ab alio, sed ratione singularium lapidum, quos in se continet, quia enim omnis lapis in aceruo contentus à se indiuisus, & diuisus ab omni lapide ad alium aceruum pertinente, fit hunc aceruum lapidum ratione singularium lapidum, quos continet, habere indiuisionem à se, & diuisionem ab alio, non illi per se, & primario conuenientem, sed lapidibus quos in se continet, quorum quilibet suam habet vnitatem. Non, inquam, valet hæc responsio, quia non solum de toto aceruo syncategorematicè sumpto, idest ratione singulorum lapidum valet dicere, quod hic aceruus non est ille, sed etiam categorematicè sumpto idest de omnibus collectiuè sumptis, quatenus collectio horum lapidum non est collectio illorum. Tum quia si dicatur secundariò tantùm hanc diuisionem ab alio conuenire aceruo ratione singulorum lapidum, ex quibus constituitur; idem etiam dici poterit de per se vno præsertim in sententia non distinguente totum a partibus, quod hic homo est ab alio homine diuisus, qui non habet eandem animam, corpus, & vnionem, quæ habet alter homo; alias ad hoc idem probationis vide apud Mairon. 1. d.8. q.7. art. 3. vbi hanc opinionem tuetur.

105 Postremò probatur, quod negatio identitatis cum alio sequatur vnitatem ad modum passionis, quia vnitas colligit esse illius rei, cuius est vnitas, & in certam quandam propriam mensuram coadunat, itaut reddat illud in se indiuisum; reddendo autem rem sic indiuisam, & intra propriam mensuram claudendo, facit consequenter, vt non communicet cum esse alterius rei, eo autem ipso quod vna res cum alia non communicat in esse, intelligitur statim ab ea distincta, atque diuisa. Quia verò vt nuper dictum est, haberi nequit diuisio ab alio, nisi adsint plura extrema, in quibus fundetur, hinc optimè notat Pasqualig. assertum hoc ita intelligi debere, vt diuisio non sequatur vnitatem vniuersalissimè acceptam, quia posita hac sola vnitate non adest alia vnitas, nec consequenter aliud ens vnum, a quo diuidatur, sed ita debet accipi, vt consequatur primam determinationem vnitatis, à qua habeatur diuisio, & pluralitas respectu alterius. Et sic quando dicimus, *Vnum esse id, quod est indiuisum in se, & diuisum à quocunque alio*, non ponitur diuisio à quocunq; alio, vt quid explicatiuum quidditatis vnitatis, sed vt quid consequens ipsam vnitatem, & non intelligitur de vno, vt sic, sed de vno distributiuè sumpto pro hoc, & illo.

Contra positam conclusionem objicitur, quia Arist. 10. Met. 9. explicat vnum per oppositionem ad multa, at quod multis opponitur, ab illis diuiditur, ergo nequit vnitas concipi, & explicari sine diuisione ab alio. Tum quia eo ipso, quod aliquid concipitur in se indiuisum, concipitur non aliud à se, & consequenter diuisum à quocunque quod non est ipsum. Tum tandem, quia esto diuisio ab alijs entibus realibus non sit prior indiuisione in se, tamen diuisio entis realis ab ente ficto, & à nihilo præcedit indiuisionem in se, ens enim, seipso statim est a non ente diuisum, nec quicquam magis intimum est termino suo contradictorio, quam diuisio a suo opposito, ergo saltim diuisio ab alio in hoc sensu pertinet ad conceptum vnitatis quidditatiuum, vt explicatur à nobis.

Resp. immo ex hoc, quod vnitas explicatur per oppositionem ad multa sequitur negationem identitatis cum alio non pertinere ad cōceptum intrinsecum vnitatis, vt deductum est supra n.163. in probatione conclusionis, quare breuiter dicendum est Arist. explicare vnitatem per oppositionem ad multa, in quæ diuidatur ens vnum, non autem a quibus diuidatur, nisi consequenter, ideo enim concipitur diuisum ab illis multis, quia prius concipitur indiuisum in illa multa. Ad 2. verum est vnitatem modo de facto vtrumque præstare, quia nunc multa extant entia, inter quæ potest exerceri diuisio, tamen absolutè loquendo posset primum præstare sine secundo, reddere nempè

nempe ens in se indiuisum, & non ab alio diuisum nec actualiter, nec aptitudinaliter ex hypothesi, quod Deus solus extaret in rerum natura, & alia entia extrà Deum implicarent, atque ideò cum vtrumque de facto præstet, dicendum est non eodem modo vtrumque præstare, sed primum nempe indiuisionem in se, formaliter, & primariò, alterum verò scilicet diuisionem ab alio consequenter solùm, & secundariò, ex hypothesi nimirum, quod sit, vel saltim esse possit aliud ens, à quo diuidatur. Ad 3. negat Pasqualig. cit. diuisionem entis à suo contradictorio scilicet à non ente prius ei conuenire, quam indiuisionem in se; sed malè, quia cum talis diuisio (eo modo quo appellari potest diuisio) enti conueniat ex eo præcisè, quod est ens, vt dictum est n. 103. & ipse Pasqualig. ibidem non semel fatetur, & indiuisio in se ex eo præcisè, quod est vnum, sane sicut ratio quidditatiua entis præcedit rationem vnitatis, ita pariter diuisio entis a non ente prius enti conuenit, quam indiuisio in se, concedendum itaque gratis est diuisionem illam entis à non ente præcedere indiuisionem entis in se, sed negandum est per hanc explicari conceptum vnitatis, quia talis diuisio à non ente non habetur ex conceptu vnitatis, sed ex conceptu ipsissimo entis.

106 Secundò ad idem arguit Ouied. non magis opponitur cum vnitate Petri Petrum esse non Petrum, quam Petrum diuidi in suas partes, ergo sicut de ratione vnitatis est Petrum non esse in suas partes diuisum, sic erit de ratione vnitatis Petrum non esse non Petrum, hoc est non esse Ioannem, aut quoduis aliud ens, quod non sit Petrus; Consequentia patet, probat assumptum, si per impossibile Petrus esset Petrus, & esset non Petrus, hoc est, esset Petrus, & Ioannes, seu Petrus, & lignum; Petrus non esset vnus, sed plures, ergo de ratione formali constitutiua Petri in ratione vnius est non esse Ioannem, seu non esse aliquod ens non Petrum.

Resp. hoc argumentum æquè bene probare diuisionem Petri à Paulo actu existente esse de ratione Petri, qua vnus est, quia non magis opponitur cum vnitate Petri esse Paulum actu existentem, quam Petrum esse actu diuisum in suas partes, quod tamen nec Ouied. ipse concedit; posset etiam hoc arguendi modo probari risibilitatem esse de essentia Petri sic arguendo; non magis opponitur cum essentia Petri Petrum esse non risibilem, quam non esse rationalem, quia si non esset risibilis, non esset homo, ergo sicut de ratione Petri qua homo est, est esse rationalem, ita quoque est esse risibilem; constat autem hoc argumentum non concludere, quia vtique tam non esse rationale, quam non esse risibile, destruit essentiam Petri, quatenus homo, non tamen eodem modo; nam non esse rationale destruit à priori, & per locum, vt aiunt, intrinsecum, sed non esse risibile destruit à posteriori, & per locum ab extrinseco; ita sanè in proposito, vtique, tam destruit Petri vnitatem esse non Petrum, vel esse Ioannem, ac esse in suas partes diuisum, sed hoc destruit vnitatem Petri à priori, & ab intrinseco, illud verò à posteriori, & ab extrinseco.

107 Tertiò probat Hurtad. disp. 4. sec. 2. è contra vnitatem nedum formaliter, sed nec etiam connotatiuè, seu consecutiuè dicere diuisionem ab alio, quia animus rationalis etiam vnitus corpori est vnus, item corpus vnitum est vnum. Conf. in virga duorum palmorum, cuius quiuis palmus est vnus, & alter alteri est vnitus, & non diuisus ab illo, ergo vnitas palmi nec formaliter, nec connotatiuè dicit diuisionem illius ab alio, sed tantum indiuisionem eiusdem in se. Respondet Auersa loc. cit. quod dum dicitur vnum esse diuisum à quocunque alio, non intelligitur de reali disiunctione, & separatione, sed de distinctione, quæ etiam inter ea quę sunt vnita, intercedit, & in hoc sensu ait omnes docere quodlibet ens esse diuisum idest distinctum à quocunque alio. Verum licet benè dicat Auersa, quod cum vnum ens dicitur ab alio esse diuisum, id debere intelligi de distinctione, malè tamen negat non etiam intelligi debere de reali disiunctione, & separatione; quæ enim sunt ita diuisa, sunt vere plura, & multa, & non vnum; imò populariter non nisi sic diuisa censentur plura, & multa, quæ autem sunt vnita, etiamsi sint distincta, censentur vnum quoddam; atque ideò dicendum est ad argumentum, quod cum vnum dicitur esse ab alio diuisum, id indifferenter intelligi debere de separatione perindè, ac distinctione; & licet separatio, ac disiunctio requiratur ad constituendam multitudinem prædicamentalem, & quantitatiuam; tamen sola realis distinctio sufficit ad constituendam multitudinem, & pluralitatem transcendentalem, qua ratione diximus disp. 6. Phys. q. 2. art 2. & 6. plures actu esse partes in continuo, etiamsi non sint ab inuicem abiunctæ, & separatæ, & hoc ipsum existimo voluisse Auersam indicare, licet non ita candidè loquatur, & in modo loquendi possit suspicionem inducere.

Dubitatio quinta.

108 QVinta Dubitatio est, quo pacto explicanda sit hæc indiuisio in se, per quam vnicè indicatur vnitatis essentia, nimirum in quænam membra diuidentia intelligatur esse hæc diuisio, quam vnitas negat, seu quo pacto intelligenda sint hæc multa, & plura, quæ vnitas excludit. In hac re valdè morosa, & implicata varij sunt modi dicendi quorum singuli proprias patiuntur difficultates. Primò ita explicari solet, vt vnitas excludat diuisionem in plures partes componentes, sic videtur loqui Hurtad. loc. cit. Hæc tamen explicatio non videtur sufficiens, quia licet hæc indiuisio optimè explicet vnitatem entium simplicium, quia carent partibus, in quas possint esse diuisa, non tamen benè explicare videtur vnitatem entium compositorum, quę partes includunt, si non inter se diuisas, & separatas, adhuc tamen realiter distinctas, quo sensu compositum nequit dici in se indiuisum idest indistinctum, quia includit partes abinuicem realiter distinctas. Nec valet, quod ad hoc euitandum subdit Hurtad. §. 52. vnitatem, vt sic, non esse indistinctionem rei in se, sed indiuisionem. Nam indifferenter dicitur ens vnum, quod est in se indiuisum, vel indistinctum, & ita loquitur Doctor 1. d. 11. q. 2. §. *Contra istam*, vt per hoc indicaretur indiuisionem nedum excludere diuisionem, & realem separationem, se etiam distinctionem entis in se. Conf. quia vt nuper dictum est sola distinctio sine diuisione sufficit ad constituendam multitudinem transcendentalem, cum ergo vnitas directe multitudinem excludat transcendentalem, indiuisio per ipsam significata nedum excludet diuisionem pro reali separatione sumptam, sed etiam pro reali distinctione. Deinde vnitas numeralis explicatur per indiuisionem in partes subiectiuas, vnitas specifica per negationem diuisionis naturæ specificę in plures species, ergo non adæquatè explicatur vnitas transcendentalis per negationem diuisionis in partes componentes, quia partes subiectiuæ respectu totius vniuersalis non sunt partes componentes, cum illud non sit totum actuale, sed potentiale.

109 Secundò explicat Auersa loc. cit. hanc indiuisionem per negationem diuisionis entis in plura entia totalia, & completa, nam per hanc diuisionem differt ens per se ab aggregato per accidens, & à multitudine simpliciter dicta, nam aceruus lapidum est diuisus in multos lapides, siue est multi lapides, qui sunt entia totalia, & completa non constituentia quid per se vnum; centenarius hominum est diuisus in tot homines, est tot homines; ens autem per se vnum, & in se indiuisum dicetur, quod non continet in se huiusmodi distincta entia totalia, atque completa. Sed neque hic dicendi modus satisfacit, nam si homo dissoluatur in animam, & corpus, non amplius dicitur ens per se vnum, sed entia plura, & multa, & tamen talis diuisio non est in entia totalia, atque completa, ergo falsum est vnitatem dicere solam indiuisionem in entia totalia, & completa, quia per solam diuisionem in entia partialia, & incompleta tollitur. Tum quia vnitas ex eo quia est passio entis, in quocunque ente reperitur siue completo, siue incompleto, ergo diuisio quę per vnitatem tollitur, perindè est entis completi, & incompleti. Tum quia cum vnum, & multa directè opponantur, etiam per rationes oppositas constituuntur; si ergo vnitas præcisè constituitur per indiuisionem in plura entia totalia, & completa; multitudo è contra constituetur ex sola pluralitate entium completorum, at hoc est falsum, quia perindè multa sunt, & plura centum corpora, vel centum animæ, quæ sunt entia incompleta, ac centum homines, vel centum Angeli, qui sunt entia completa; ex quo etiam patet debilitas rationis Auersæ.

110 Tertiò explicat Poncius disp. 19. com. 3. q. 2. concl. 1. vnum esse illud, quod est indiuisum in se idest quod non includit plura, seu separata a se inuicem, quod probat, quia quicquid habet hanc rationem est vnum, & nihil est vnum, quod non habeat hanc rationem. Confirmat, quia vnum formaliter opponitur multis, sed quod habet hanc rationem, opponitur directè multis, nam multa includunt plura realiter separata à se inuicem. At neque hæc est legitima explicatio, & in eo peccata, quod cum Hurtad. vult indiuisionem importatam per vnitatem entis excludere solam realem separationem entium, non autem distinctionem, quod tamen falsum est, quia vt diximus, sola distinctio realis inducere potest absque diuisione multitudinem transcendentalem, quam excludit vnitas. Tum quia iuxtà hunc dicendi modum vnum per accidens, vt homo albus, verè participaret vnitatem, quæ est passio entis, perindè ac si foret ens per se, nam eius partes non sunt realiter separatæ, & disiunctæ. Neque eius rationes admodum vrgent, nam ad 1. negatur assumptum quoad primam partem, quia corpus, & anima coniuncta non dicuntur vnum, sed vnita; & partes in continuo sunt plures, & multæ transcendentaliter, licet sint vnitæ, & continuæ, ratione cuius continuitatis omnes illæ partes dicuntur vnum, non quidem vnitate entitatiua, & transcendentali, sed solum integrali, & quantitatiua; sic pariter ad 2. negatur minor, quamuis enim quæcunque includunt plura realiter separata à seinuicem sint verè multa, non tamen è contra, nam aliqua possunt esse plura, & multa, etiam si non sint realiter separata, per solam realem distinctionem, vt constat de anima, & corpore in homine, quæ re vera sunt plura, licet inter se vnita; ac etiam de partibus continui, quæ re vera sunt multæ, & plures in continuo, quamuis sint simul vnitæ, & coniunctæ, cuius ratio est, quia sola distinctio realis inter aliqua sine reali diuisione, & separatione sufficit ad constituendam multitudinem transcendentem.

Quartò explicat Mairon. 1. d. 24. & 25. quæst. 2. quod ratio formalis vnius vnitate simplicitatis non tantum consistit in indiuisione, sed etiam in indistinctione, quia ens simplex non habet partes nec diuisas, nec distinctas; at ratio vnius vnitate compositionis consistit tantum in negatione diuisionis, non autem distinctionis, quia materia, & forma, quæ faciunt vnum vnitate compositionis, quamuis sint indiuisa, non autem sunt indistincta. Contra hoc militat etiam, quod supradiximus, solam distinctionem partium sufficere ad inducen-

dam multitudinem transcendentalem, quam negat vnitas, ergo vnitas, vt sic, negare debet nedum plurium diuisionem, sed etiam distinctionem. Conf. quia ob id diximus disp. 5. Phys. nu. 147. vnionem, & vnitatem non esse idem, quia vnio est distinctorum, licet indiuisorum, vnitas autem est alicuius in se nedum indiuisi, sed etiam indistincti, & talis etiam est vnitas ipsa compositi, vt dicit tertiam entitatem à partibus distinctam ex eodem Mairon, 1. d. 8. quæst. 7. art. 3. vt dicam num. 114.

111 Quintò explicari solet ab alijs hæc indiuisio per negationem diuisionis alicuius in plura seipsa, v. g. Petrus non est diuisus in plures Petros, & sic dicitur vnus homo, & sic præsertim explicat Arriag. suprac. Sed etiam hic dicendi modus reijci solet, quia talis indiuisio non solum enti conuenit per se vno, sed etiam multitudini, & aggregato per accidens, nam aceruus lapidum non est diuisus in tales plures aceruos, qualis est ipse, centenarius hominum non est multi centenarij. Ad tuendum præfatum dicendi modum, & euitandam allatam obiectionem Smisinch. tract. 3. de Deo vno disp. 1. 0. 6. ait sic explicari debere, vt vnum sit esse indiuisum, non quomodocunque in plura talia, quale ipsum est, quia sic locum habet obiectio de aceruo lapidum, sed in plura entia per se, quale ipsum est, itaut Petrus sit vnus, quia nec in se continet plures Petros, nec alij ab illo sunt tales Petri, qualis est ipse. Sed hæc vel est manifesta petitio principij, vel per hoc nihil prorsus explicatur, nam ens per se idem est quod per se vnum; si ergo Petrum esse vnum ita explicatur, quia est indiuisibile in plura entia per se vna, quale est ipsum, iam communiter petitio principij, & antè hanc indiuisionem prænominatur alia vnitas, in qua ens vnum differt à multitudine; hæc ergo alia vnitas principaliter, & primariò assignanda est pro passione entis, & explicanda. Deinde contra hunc dicendi modum, quocunque pacto explicetur, vrgeri potest difficultas tacta superius num. 100. quia vnitas quæ est passio entis non debet explicari per negationem diuisionis, quæ sit prorsus implicatoria, & chimærica, nam impossibile non ducit in cognitionem possibilis, & talis negatio non esset realis, seu consequens ex natura rei vnitatem entis, sed potius per fictionem nostram, sed diuisio eiusdem in plura seipsa est omninò impossibilis, imò id omninò repugnat naturæ diuisionis, quia diuisum semper magis patet, quam singula membra diuidentia, at si idem diuidatur, vel diuidi intelligatur in plura seipsa, singula membra diuidentia æquè patebunt, ac totum diuisum, ergo non rectè explicatur vnitas per negationem talis diuisionis.

112 Itaque existimo indiuisionem entis in se, per quam eius vnitatem explicare solemus, esse negationem diuisionis in partes, siue essentiales, siue subiectiuas, quod addo propter vnitatem totius vniuersalis, siue potentialis; ita præsertim vnitatem entis explicat Alensis 4. Met. cap. 2. tex. 4. his verbis; notandum inquit, quod vnum est ens non diuisum, debemus enim imaginari, quod omne ens vel est ens simplex, vel compositum, si est ens simplex, sic sua vnitas est sua simplicitas, & ideò dicitur vnum, quia nec est diuisibile in potentia, nec diuisum in actu; si autem est ens compositum, ideò est vnum, quia non est diuisum in actu; sic ergo vnum semper priuat diuisionem, & sic benè dictum est, quod vnum est non diuisum, & per consequens ratio sua consistit in priuatione, & negatione diuisionis, & per consequens multitudinis; ita Alexander, quibus verbis, vt patet, vnitatem entis explicat per negationem diuisionis in partes, quæ quidem erunt essentiales, si explicetur vnitas entis in ratione totius actualis; vel potentiales, & subiectiuæ, si explicetur eius vnitas in ratione totius potentialis. Confirmatur quia negatio diuisionis in se dicit rem non ita esse diuisam, vt resoluatur in membra aliqua diuidentia, itaut ipsa non permaneat, sed membra illa diuidentia, in quæ fuit diuisa, at membra diuidentia aliquod totum se habent veluti partes totius diuisi, ergo indiuisio entis in se verè, & propriè explicari debet per negationem diuisionis in partes, non autem in plura tota, quale est ipsum, vel in plura seipsa. Conf. adhuc, quia talis diuisio entis in plura seipsa non tam esset diuisio entis in seipsum, quam sui ipsius multiplicatio ex integro absque vlla suimet diuisione; si ergo verè importat vnum negationem diuisionis in se, hæc explicari debet in se idest in partes, quia diuisio alicuius totius nequit intelligi fieri, nisi in plures partes, non autem in plura tota. Conf. tertiò, quia si homo diuideretur in animam, & corpus, tunc verè diceretur non amplius vnus, sed in se diuisus, non autem diceretur in se diuisus, quia esset in plures homines multiplicatus, sed quia in plura entia partialia resolutus foret scilicet in corpus, & animam; sic etiam Petrus dicitur indiuidualiter vnus, non quia est indiuisibilis, & immultiplicabilis in plures Petros, sed quia est indiuisibilis in plura indiuidua, qualia sub specie continentur.

113 Solum in hoc explicandi modo indiuisionem in se difficultatem facere videtur, quod in ente simplici difficulter hæc negatio diuisionis in se, velut in partes, percipi potest eo, quia partibus caret; sed planè æquè facilè percipi potest talis negatio in ente simplici, ac in ente composito, nam indiuisum, vt sic, dicit id, quod non habet partes diuisas, potest autem aliquid dici non habere partes diuisas, vel quia illis omninò caret, vt ens simplex, vel quia illas habet vnitas, vt ens compositum. Dices, negationem huius diuisionis in se non posse concipi, quin concipiatur prius diuisio, cuius est negatio, hæc autem diuisio concipi nequit, quid diceret in ente simplici. Contrà, quia æquè difficulter, immo magis percipitur in ente simplici diuisio in plura seipsa, per cuius negationem eius vnitas ab alijs explicari solet, non enim magis Michaeli repugnat diuidi in plures partes, quam in plures Michaeles. Deindè ex his quæ diximus supra num. 56. optimè declarari potest ex analogia ad ens compositum quid diceret diuisio in se in ente simplici, sicut enim ibi ex vnitate entis compositi per vnionem suarum partium explicabamus vnitatem entis simplicis per combinationem, & identitatem suorum prædicatorum essentialium, ita in proposito sicut hominem esse in seipso diuisum aliud non est, quam esse in corpus & animam resolutum, & carere vnione suarum partium, sic Angelum esse diuisum dicit carentiam identitatis prædicatorum, quæ continet, seu extremorum, in quæ diuisus diceretur, vt etiam declarat Ouied. controu. 3. cit. nu. 22. optimè ergo tam in ente simplici, quam composito declarari potest indiuisio in se per negationem diuisionis, veluti in partes, etiamsi ens simplex omninò partibus careat.

Contra hunc nostrum explicandi modum indiuisionem entis in se argui potest, quia redire videntur præcipuæ difficultates contra alios dicendi modos obiectæ, nam primò in ente simplici talis diuisio in partes omninò repugnat, ergo etiam iuxtà nostrum dicendi modum explicatur vnitas per negationem diuisionis impossibilis. Tum 2. quia ens compositum licet non habeat partes suas separatas, & diuisas, habet tamen realiter distinctas, & realis distinctio sufficiet ex dictis ad constituendam multitudinem transcendentalem. Tum 3. si sola indiuisio in partes sufficit ad explicandam entis vnitatem, etiam ens per accidens homo v. g. albus participabit hanc vnitatem, quia habet suas partes vnitas, & non diuisas scilicet hominem, & albedinem. Tum 4. quia iuxtà hunc explicandi modum vnitas indiuidualis explicatur per indiuisionem in plura indiuidua, vnitas specifica per indiuisionem in plures species, ergo iam incidimus in illum explicandi modum indiuisionis in se per negationem diuisionis in plura seipsa. Tum demum quia hic explicandi modus indiuisionem entis per negationem diuisionis in plura seipsa per modum totius non videtur vllo pacto inficiari posse, nam Petrus eo ipso est vnus, quo intelligitur in plures Petros indiuisus, ac immultiplicatus, & sic de homine, & animali, ergo &c.

114 Resp. ad 1. negando consequentiam, aliud enim est dicere illam diuisionem in se per partes enti simplici repugnare, & aliud esse diuisionem absolutè impossibilem, quia licet sit illa diuisio in tali ente impossibilis, adhuc tamen possibilis est in alijs entibus scilicet compositis, quæ sunt nobis notiora, & ideò optimè per negationem talis diuisionis nobis notissimæ explicatur vnitas entis; immò licet enti simplici repugnet talis diuisio, ea ratione qua simplex est, non tamen ea ratione, qua ens, hic autem loquimur de negatione diuisionis in se, quæ conuenit enti vt sic, præscindendo à simplici, vel composito. Ad 2. verum est ens vnum illud dici, quod nedum in se indiuisum est, sed etiam indistinctum; & etiam verum est compositum, licet in se contineat partes realiter distinctas, adhuc tamen esse in se nedum indiuisum, sed etiam indistinctum; & ratio est, quam adduximus suprà in hac disp. nu. 35. & tangit Mairon. 1. d. 8. q. 7. art. 3. quia compositum per se in nostra sententia vltrà partes vnitas dicit tertiam entitatem per se vnam, quæ vt præscindit ab eis, nedum in se est indiuisa, sed etiam indistincta, nam distinctio realis non nisi inter eius partes versatur, ipsa autem in se vna est, ac indistincta. Ad 3. negatur sequela assumpti, quia sicut ens per accidens non est verè totum, ita nec partes habet essentiales, ex quibus constituatur, & in quæ diuidi possit, vt in partes essentialiter constituentes, quod ex Arist. desumitur in antepræd. cap. 2. vbi dicere videtur accidens in subiecto non habere rationem partis, neque respectu subiecti, cui inhæret, neque respectu alicuius compositi, quod constituat. Ad 4. negatur pariter sequela, non enim dicimus Petrum esse vnum indiuidualiter, quia est indiuisibilis in plures Petros, sed quia est indiuisibilis in plura indiuidua, qualia sunt contenta sub specie; nec homo dicitur vna species, quia sit indiuisibilis in plures homines, sed quia est indiuisibilis in plures species, quales sunt, quæ continentur sub genere. Ad vlt. negatur omninò indiuisionem entis in se benè explicari per negationem diuisionis in plura seipsa, veluti in plura tota talia, quale est ipsum diuisum, quia talis re vera non est propriè diuisio, cum hæc nequeat intelligi fieri, nisi per partes diuisi, sed potius multiplicatio eiusdem in plura seipsa, quæ quidem quia omninò impossibilis est, & implicatiua, malè adhibetur ad explicandam vnitatem entis, quæ potius explicari debet per negationem diuisionis, nedum possibilis, sed etiam nobis notissimæ, & talis est diuisio totius in se per partes modo explicato.

Dubitatio Sexta.

115 SExta, ac vltima dubitatio est, an hæc negatio diuisionis in se, per quam explicatur vnitas entis, habeat rationem priuationis, vel potius simplicis negationis, qua etiam in re varij sunt modi dicendi. Hurtad. enim disp. 4. cit. sect. 2. inquit negationem eiusmodi in rebus compositis esse priuationem, quia sunt capaces diuisionis, & resolui possunt, ac diuidi in suas partes, in rebus autem simplicibus habere rationem puræ negationis. Fonseca verò 4. Met. cap. 2. qu. 5. sect. 2. vult etiam aliquo pacto habere rationem priuationis in ente simplici, quia licet hoc ens, vt tale, non possit diuidi,

tamen

tamen quatenus ens simpliciter, est capax diuisionis, sicut Talpæ solet tribui cæcitas, quia licet quatenus Talpa non sit capax visus, est tamen capax quatenus animal, & secundum rationem genericam, sic etiam explicat Masius cum alijs Thomistis lib. 2. de Transcend. c. 10. qui plures assignant modos priuationis, vt ostendant quo pacto hæc negatio in omnibus entibus rationem habeat priuationis. Pasqualig. è contra disput. 5. sect. 3. contendit in nullo ente etiam composito præfatam negationem diuisionis in se esse priuationem, aut se habere ad modum priuationis; & eius ratio est, quia indiuisio entis dicit negationem talis diuisionis, quæ si enti vni adueniret, destrueret eius vnitatem, & per consequens essentiam, ergo nullo modo præfata negatio, in quocunq; ente assignetur, potest habere rationem priuationis, patet assumptum, probatur consequentia, quia priuatio dicit negationem formæ in subiecto apto nato ad eam recipiendam, at nullum ens aptum est, & inclinatum ad suscipiendam diuisionem in se, quia tunc suam appeteret destructionem, quæ ex tali diuisione sequitur immediatè, ergo talis negatio in nullo ente potest habere rationem priuationis. Auersa tandem q. 5. sect. 3. ait priuationem vno modo sumi posse pro negatione denominante aliquod subiectū, siue capax sit, siue incapax formæ negatæ, ad differentiam puræ negationis, quæ nullum subiectum afficit; alio modo pro negatione formæ in subiecto capaci; primo modo illa negatio habet rationem priuationis, quia denominat ipsum ens, tanquam subiectum; in alio autem sensu adhuc distinguendum est de rebus in singulari, ac in vniuersali; in rebus singularibus est pura negatio, siue sint simplices, siue compositæ, quia singularia non possunt multiplicari, & ens simplex est omninò indiuisibile; compositum etiam, si diuidatur per separationem suarum partium destruitur, & amplius non est ens compositum, ergo omnes res singulares sunt incapaces diuisionis, & sic vnitas, quatenus realis, est omninò pura negatio. In rebus autem in vniuersali consideratis potest talis negatio dici priuatio, quæ est in subiecto secundum se capaci diuisionis, & multiplicationis, nam vniuersale est vnum aptum inesse multis idest aptum diuidi in multa, aptum esse multa, & per diuisionem non destruitur ipsa natura vniuersalis, eius enim essentia integra saluatur in quolibet singulari.

116 Hanc dubitationem ex instituto dirimit Arist. 4. Met. tex. 4. à cuius modo loquendi non discedendum opinor; inquit enim ibi, quod inter multas differentias, quæ intercedunt inter puram negationem, & priuationem, hæc præcipuè quoq; interuenit, quod pura negatio non determinat sibi subiectum, quod afficiat, aut denominet, atq; ideò tam verificari potest de ente, quam de non ente, vt non videns, non lapis, quæ de chimæra, sicut de planta verificari possunt, qua de causa pura negatio dici solet negatio extra genus, quia nullum genus entis sibi determinat, quod afficiat. Priuatio vero est negatio, quæ sibi subiectum determinat, vnde cap. de oppositis in postprędic. priuatio dicitur negatio in subiecto, vt cæcum v.g. quod dici nequit, nisi de ente, & animali, atq; ideò priuatio dici solet negatio in genere, quia per eam non negatur aliquid absolutè, sed tantùm intra metas alicuius generis; & propterea statim ac carentia formæ determinat sibi aliquod subiectum, statim desinit talis carentia habere rationem negationis puræ, & simpliciter dictæ, & induit rationem priuationis; ex quo infert Arist. quod cum negatio, per quam explicatur ratio vnius, sit negatio in subiecto, quia dicitur de ente, aliàs vnum dici posset de non ente, consequenter magis declinat ad naturam, & conditionem priuationis, quam simplicis negationis, ita significat Arist. illis verbis *ibi siquidem vni differentia est, præter illud, quod in negatione, negatio namque absentia illius est; in priuatione verò, & subiecta quadam natura fit, de qua priuatio dicitur*, quæ verba in sensum allatum exponuntur ab Alensi, & Scot. in eum textum; intantum ergo Arist. ait negationem importatam per vnitatem posse dici priuationem, quatenus determinat sibi subiectum, de quo dicatur, & non est pura, & absoluta negatio extra genus; & eodem modo rem hanc explicuerunt cæteri omnes Philosophi, & Scholastici, quos sequitur Suar. disp. 4. Met. sec. 1. n. 19.

117 Hinc patet hallucinari relatos Auctores, qui priuationem in sensu magis rigoroso accipiunt, vt ostendant negationem importatam per vnum vel in nullo ente esse priuationem, vel saltem non in omnibus; nam Arist. expressè manifestauit sensum, in quo legitimè dici possit priuatio, quatenus est negatio in subiecto præcisè, non aliter, nec alio modo; nam si in sensu magis rigoroso accipiatur, nimirum pro negatione in subiecto apto ad suscipiendam formam negatam, certum est in nullo ente posse dici priuationem; quia nullum ens aptum est, ac inclinatum ad recipiendam eam diuisionem, ex qua sequitur eius destructio, talis autem est diuisio, quam vnitas negat. Neq; vllus modus ab illis Auctoribus excogitatus sufficiens est ad defendendum negationem illam posse dici priuationem in hoc sensu, nec in omnibus, nec in aliquo ente. Quod enim dicebat Hurtad. in ente composito dici posse priuationem, quia est diuisionis capax, non sufficienter probat, quia capacitas, & potentia ad aliquid non semper infert aptitudinem, vnde dicebat Doctor quæst. 18. vniuers. §. *ad quæstionem*, quod differt aptitudo à potentia, nam aptitudo est inchoatio alicuius secundum se in aliquid, vel magis non repugnantia, potentia autem est ordo ad actum, & potest esse potentia sine aptitudine, vt possibile est graue esse sursum, non tamen est aptum ibi esse, vnde potentia, & capacitas diuidi solet in naturalem, violentam, & neutram; non ergo quia res compositæ sunt diuisionis capaces, dicuntur habere aptitudinem ad diuidi; sed intantùm dicuntur habere potentiam ad diuisionem inquantum habent partes, quæ sunt ab inuicem separabiles, non verò quia inclinationem habeant ad separationem, cum potius vnionem appetant. Et eadem ratione reijcitur, quod Thomistæ illi dicebant posse illam negationem dici priuationem in omnibus entibus etiam simplicibus, quia in ratione entis & ipsa sunt diuisionis capacia; nam etiam hoc admisso, simplex & pura capacitas, vt dixi, non sufficit ad hoc, vt negatio in subiecto capaci dicatur propriè priuatio, sed vltrà capacitatem requiritur aptitudo. Nec etiam sufficit, quod dicebat Auersa illam negationem esse priuationem in natura vniuersali, quia secundum se est capax diuisionis, & multiplicationis; nam diuisio rationis communis, quæ fit per multiplicationem in inferioribus, non est illa, quæ tollitur per negationem, quam dicit vnitas formalis talis naturæ, per talem enim diuisionem non tollitur vnitas intrinseca, & propria illius naturæ communis, sed adhuc illam retinet, nam vnitas specifica stat cum multiplicitate numerali, & vnitas generica cum multiplicitate specifica, vt fusius infrà suo loco dicetur; frustrà ergo ex hoc capite inquit Auersa negationem per vnitatem importatam in rebus vniuersalibus dicere priuationem.

118 Sed neque ex alio capite benè negarunt alij Auctores præfatam negationem posse vllo pacto dici priuationem, vt fecit Pasqualig. nam in primis dici potest priuatio non solum in entibus compositis, sed etiam simplicibus, in sensu, quem docuit Arist. loc. cit. ex ratione, qua sibi aliquod determinat subiectum, eo enim ipso quod negatio, aliquod respicit subiectum, cessat esse pura negatio, & induit modum priuationis. Deinde negari nequit, quin in ente composito adhuc non magis redoleat naturam priuationis, quia licet diuisio destruat naturam entis compositi, ideoque non habeat inclinationem, & aptitudinem ad illam; negari tamen nequit, quin sit magis capax diuisionis, quam ens simplex, ex ratione; quia hoc caret omninò partibus, illud verò partes habet, quæ abinuicem separari possunt, licet inde sequatur destructio compositi: & hinc est quod ens simplex dicitur indiuisum, & indiuisibile, ens verò compositum, licet detur indiuisum, non tamen indiuisibile. Qua ratione male etiam Auersa loc. cit. composita singularia dicit esse indiuisibilia, & indiuisionis incapacia, vt hinc ostenderet præfatam negationem in rebus omnibus singularibus esse puram negationem, non enim ex hoc, quod nequit in composito exerceri diuisio in partes, nisi cum eius destructione; sequitur illud esse indiuisibile, & diuisionis incapax; sed solum non habere aptitudinem, vel inclinationem ad illam; aptitudo enim stare debet, & conseruari cum eo, ad quod est aptitudo, at hoc non est de capacitate mera necessariò, nam aqua est capax caloris, qui tamen ad eius tendit interitum, & destructionem; sic igitur in proposito, quamuis diuisio tendat ad interitum compositi, potest tamen ac debet compositum dici capax illius, inquantum habet partes, quæ sunt inter se separabiles. Tum quia certum est, quod subiectum non habens aliquem actum, potens tamen illum habere, magis dicitur illo actu priuari, quam aliud subiectum eodem actu carens cum omnimoda impotentia ad illum habendum, at ita se habent ens compositum, & simplex in ordine ad negationem diuisionis, quia simplex nec est diuisum, nec diuisibile, compositum verò licet non sit diuisum, tamen est diuisibile, ergo negatio diuisionis magis habet rationem priuationis in ente composito, quam simplici; quare concludo hanc potius esse de nomine quæstionem, quam de re, quia ea negatio dicitur, vel non dicitur priuatio iuxtà varias priuationis acceptiones.

119 Hic tamen rursus aduertendum est, quod supra adnotatum est n. 62. quod cum diuisio opponatur vnitati, vt priuatio habitui, nam diuisio à parte rei aliud propriè non est, quam vnitatis destructio vel negatio; diuisio immediatè excluditur ab ente, non per aliquam negationem diuisionis, quæ sequatur formalitatem positiuam vnitatis, sed immediatè & formaliter per ipsam formalitatem vnitatis, & ratio est, quam ibi innuimus, & disp. 4. Phys. q. 2. quia in immediatè, & præsertim priuatiuè oppositis, vt in proposito opponuntur vnū, & multa, non datur negationis, vel priuationis, sed negatio, & priuatio immediatè, & formaliter excluditur per positiuum oppositum; & vniuersaliter loquendo negatio negationis est a parte rei affirmatio positionis, vt negatio negationis entitatis est ipsa entitas, negatio negationis humanitatis est ipsa humanitas; ita igitur in proposito, cum diuisio sit negatio vnitatis, non datur negatio diuisionis vnitatis immediatè excludens priuationem eiusdem vnitatis, vt vult Pasqualig. cit. disp. 7. n. 6. sed ipsa vnitas immediatè excludit priuationem sui, quia priuatio vniuersaliter loquendo immediatè opponitur formæ, non autem suæ priuationi, vt cæcitas immediatè opponitur visui, non autem priuationi cæcitatis ex dictis loc. cit. in Phys. Vndè tota hæc quæstio hactenus controuersa de natura, & qualitate negationis, per quam solet vnitas explicari, præcipuè locum habet in sententia negante vnitatem dicere quid positiuum; in nostra enim sententia, quæ vnitatem ponit in aliquo positiuo, & diuisionem in sola negatione, & priuatione vnitatis, nulla talis negatio sequitur vnitatem, quæ immediatè excludat diuisionem, sed potius diuisio immediatè excluditur per ipsam positiuam formalitatem vnitatis. Quia tamen etiam in sententia statuente vnitatem in aliquo positiuo, nequit vnitas explicari nisi per negationem diuisionis, ideo de ipsa nos quoque loquimur, & disputamus, perindè ac si fo-

ret aliqua negatio, quæ verè ex natura rei ipsam formalitatem positiuam vnitatis consequeretur, sicut calorem in subiecto consequitur negatio frigoris, albedinem nigredinis &c. vt explicatum est supra num. 62.

120 Quæres, an conceptus, per quem explicatur vnitas transcendentalis, sit absolutus, vel respectiuus. Respondetur ex Mairon. 2. d. 24. q. 2. conclus. 4. quod si sermo sit de vnitate secundum id, quod à parte rei importat; necesse absolutam, nec respectiuam formaliter loquendo, vtrumque tamen permissiuè, nimirum absolutam esse in ente absoluto, & respectiuam in respectiuo; & ratio est, quia vnitas cum sit adæquata entis passio, debet esse eiusdem latitudinis, & præcisionis cum ipso, cum igitur ens in sua communitate ita ab inferioribus suis præscindat, vt formaliter nec absolutum sit, nec respectiuum, idem pariter de vnitate dicendum, alijsque eius passionibus; vndè cum quæritur an conceptus vnitatis, veritatis, vel bonitatis importet quid absolutum, vel respectiuum, quæstio non procedit de illo, quod à parte rei important huiusmodi passiones, quia ab vtraque ratione præscindunt formaliter, sicut, & ipsum ens; sed procedit de illo, secundum quod explicantur à nobis; & in proposito de vnitate dicendum, quod si vnitas explicetur per negationem diuisionis in se modo iam declarato, tunc eius conceptus magis est absolutus, quam respectiuus; at si explicatur per indiuisionem à se, & diuisionem ab alio, potius est respectiuus, quia huiusmodi conceptus haberi nequit sine expresso ordine ad aliud.

QVÆSTIO VI. De Veritate.

An detur Veritas in rebus distincta à veritate cognitionis, quæ sit passio entis, & quid sit.

121 HActenus de Vnitate egimus, nunc de Veritate agendum, quæ erat altera entis passio, quæ dici solet veritas rei, seu in essendo, vt contradistinguatur à veritate cognitionis, ac in repræsentando, de qua sufficienter tractatum est in Logica disp. 10. q. 2. & seq. & sicut in præcedentibus, quamuis nemo sit, qui discernere nequeat inter vnum, & multa, inter vnum hominem, & plures, attamen valdè insudatum est in indaganda entis vnitate, eiusque formalitate, & explicatione; sic pariter in proposito quamuis nullus sit adeo bardus, & vecors, qui inter hominem verum, & pictum discernere non valeat, inter aurum verum, & aurichalcum, tamen valdè difficile est indagare veritatis existentiam in rebus, eiusque explicare formalitatem. Proponitur ergo quæstio quoad an sit, & quoad quid sit. Et quidem vltrà veritatem cognitionis, & in repræsentando, dari quoque veritatem in rebus, quæ dicitur in essendo, est omnium sententia concors; sed difficultas est, an hæc veritas rerum, & in essendo sit distincta à veritate repræsentatiua, an potius sola denominatio extrinseca ab illa in res ipsas deriuata. Prima, & communis sententia asserit veritatem in essendo, quæ est passio entis, in rebus intrinsecè, & formaliter reperiri, itaut per formam intrinsecam veræ dicantur, & non per solam extrinsecam denominationem desumptam à cognitione vera, quam causare possunt, ita Suarez disp. 8. sect. 7. nu. 4. Bannes 1. p. qu. 16. art. 1. Fonsec. 4. Met. cap. 2. qu. 6. sect. 7. Soncin. 6. Met. q. 17. Iauell. de Transcenden. cap. 5. Auersa quæst. 6. sect. 1. & 6. Meurisse 2. lib. Metaph. cap 3. qu. 3. Pasqualig. disp. 65. sect. 4. Smisinch. tractat. 3. de Deo vno disput. 1. nu. 42. Ouiued. cit. punc. 3. & alij passim. Opposita sententia docet res non esse veras formaliter, & intrinsecè veritate se tenente ex parte ipsarum rerum, sed veritatem hoc modo solum intellectui conuenire, res autem ipsas dici veras denominatione quadam extrinseca ab eadem veritate intellectus eo quod causant veram sui cognitionem in intellectu, sicut medicina non est formaliter, & intrinsecè sana, sed forma sanitatis solum est in animali, a qua ipsa medicina denominatur sana, tanquam causa sanitatis; ita Vasquez 1. p. disp. 77. art. 4. pro qua refert Heruæum quol. 3. art. 2. Durand. 1. d. 19. qu. 5. & 6. & Henricum in summa qu. 3. art. 3. & 4. Caiet. 1. p. qu. 16. art. 6. Valentia quoque in eam Inclinat to. 1. disp. 1. q. 16. punc. 1. Hurtad. d. 7. Metaph. sect. 2. §. 16. Arriaga vero disput. 1. Metaph. sect. 5. subsect. 2. fatetur quidem hanc veritatem esse rebus intrinsecam, sed addit habere necessariam connexionem cum possibilitate cognitionis, itaut si impossibilis esset veritas cognitionis, impossibilis quoque foret veritas transcendentalis in rebus.

122 Circa autem quæstionem quid est, longè maior adhuc est opinionum varietas, Aliqui enim negant veritatem transcendentalem dicere quid positiuum reale enti superadditum, & præsertim ab ipso ex natura rei distinctum, & volunt quod importet vel solam denominationem extrinsecam à veritate cognitionis in ipsas res deriuatam, & sic consequenter discurrunt Auctores citati pro secunda sententia in primo puncto quæstionis proposito. Alij volunt quod formaliter quid negatiuum dicat, & præsertim consistat in negatione entis ficti, & apparentis, ita quod ens verum formaliter sit illud, quod non est fictum, nec apparens, vndè dici solet verum aurum ad differentiam auricalchi, quod apparet aurum, & non est, dicitur verus homo ad differentiam hominis picti, qui apparet homo, & non est; pro qua opinione citatur Aureol. 1. d. 13. qu. 3. & aliqui eundem dicendi modum sectantes volunt potius importare negationem cuiuscunque extranei à natura rei, & esse segregationem, & depurationem cuiuslibet entis, à quocunque sibi extraneo positiuo, vel negatiuo, quo sensu dicitur verum aurum, quod est ab omni Scoria purgatum, & defæcatum, & in hoc sensu videtur idem Aureolus explicasse veritatem entis 1. d. 19. par. 3. ar. 2. propos. 2. Alij volunt esse relationem aliquam rationis, illam nimirum relationem conformitatis, quam res omnes concipimus habere ad intellectum, quatenus sunt intelligibiles, quæ opinio tribuitur Durand. 1. d. 19. q. 1. Molinæ 1. p. qu. 16. disp. 2. Fonsecæ 4. Metaph. cap. 2. qu. 6. sect. 2. à quo non multum distat Auersa q. 6. suæ Phil. sec. 3. 4. & 5. Qui verò concedunt veritatem pro formale dicit quid reale, & positiuum, adhuc diuisi sunt, nam Thomistæ tam antiqui, quam Recentiores apud Blasium à Concep. disp. 22. Met. q. 8. communiter asserunt veritatem transcendentalem consistere formaliter, & primario in quadam reali, & absoluta proprietate distincta ratione ratiocinata à conceptu entis, per quam ens concipitur formaliter conforme intellectui diuino, seu ideæ, & exemplari in intellectu diuino existenti, ita Capreol. 1. d. 19. quæst. 3. art. 1. Soncin. 6. Met. qu. 17. Iauell. tractat. de transcend. cap. 5. Ferrar. 1. contra gentes capit. 59. & 60. Bannes, & Zumel 1. part. quæst. 16. art. 3. vbi passim alij Thomistæ & Nauaret. controuers. 72. §. 3. ac Pasqualig. tom. 2. Met. disp. 66. sect. 3. num. 6. Alij, vt Suarez disp. 8. Metaph. sect. 7. nu. 25. quem sequuntur Hurtad. supracit. num. 17. & Ouuied. nu. 4. & Recentiores quamplures, aiunt veritatem dicere ipsum esse rei reale, atque nihil superaddere, connotare tamen conceptum intellectus, cui conformetur ex eo, quod per ipsum repræsentatur, hanc autem conformationem non esse necessariò actualem, quamuis possit esse, sed sufficere aptitudinalem, vndè formaliter veritas dicit illam aptitudinalem conformitatem, quam res habent respectu cognitionis, à qua intellectui repræsentari possunt; quam etiam sententiam omnes ferè Scotistæ solent passim docere, cum hoc tamen quod volunt illum conformitatis respectum esse realem, & ex natura rei ab ente formaliter distinctum, illique superadditum ita Smisinch. trac. 3. cit. q. 2. num. 40. Vulpes tom. 2. par. 1. disp. 10. art. 1. & 2. Faber de Pœnit. disp. 9. n. 49. Poncius tom. 3. disp. 19. sui Cursus qu. 3. Alij verò licet gratis concedant veritatem in conformitate consistere, non tamen in conformitate ad intellectum, sed potius in conformitate eiusdem rei ad sua principia, itaut eo solo titulo aliquid verum sit, quia habet vera, & solida principia eius, quod debet esse, sic dicimus verum aurum, quod habet principia legitima auri, ita ex nostris Meurisse lib. 2. suæ Metaph. cap. 3. qu. 3. Alij tandem varias assignant Veritatis acceptiones, iuxtà quarum varietatem varias assignant Veritatis formalitates, atque ideò dicunt hanc esse quæstionem de solo nomine, ita discurrit Arriag. disput. 1. Met. sect. 5. subsec. 1. & Bonetus noster lib. 5. suæ Met. c. 2.

123 Antequam ad articulos quæstionis resolutiuos accedamus, aduertendum est falsum esse quæstionem propositam de Veritate esse de solo nomine, quamuis enim variæ, ac multæ sint veritatis acceptiones, vt videre est apud Meurisse lib. 2. suæ Metaph. cap. 3. part. 2. q. 1. & Pasqualig. disp. 65. sect. 1. Fatentur tamen omnes hic esse sermonem de veritate communissimè accepta, quæ in vniuersum omnibus, & singulis conuenit rebus, vt entis propria, & adæquata passio. Neque sunt distinctæ, aut diuersæ Veri acceptiones, quas refert Arriag. dum in vna acceptione inquit illud dici verum, quod non est fictum, vel apparens, & in alia verum accipi, quatenus significat id, quod est conformabile cum conceptu ipsius idest quod ita est, vt concipitur, vel potest concipi; immo potius sunt eiusdem Veri transcendentis variæ notiones, ac definitiones, iuxtà varias opiniones de eius quidditate, ac formalitate. Et certè Auctores relati, quorum aliqui volunt veritatem in sola negatione consistere nimirum fictionis, & apparentiæ; alij verò in illa conformabilitate ad intellectum, dum ita loquuntur, sanè omnes veritatem in eadem acceptione sumunt, nimirum prout est veritas rerum, & adæquata entis passio, ergo non est de sola voce contentio, quæ conciliari possit iuxtà diuersas Veri acceptiones, vt aiebant Bonet. & Arriag. sed est contentio de re, quid nimirum significetur per id, quod dicitur ens esse verum, hoc esse verum aurum, & non falsum, hunc verum hominem, & non fictum, & quomodo explicari debeat, an scilicet per negationem apparentiæ, & fictionis, an per conformabilitatem ad intellectum, vel alio modo.

ARTICVLVS PRIMVS.

Datur veritas in rebus distincta à veritate repræsentatiua, quæ est passio adæquata entis.

124 COnclusio huius articuli est communiter recepta in omni schola, & probatur quoad omnes, & singulas partes; & quidem primò, quod veritas nedum in intellectu detur, sed etiam in rebus docet Scot. 6. Met. q. 3. & 4. d. 49. q. 4. propè finem quæstionis. & noster Alensis 6. Metaph. propè finem libri, vbi hanc examinat quæstionem; & Arist. ipse pluribus in locis, nam 2. Met. 4. inquit, *vt secundum esse vnumquodque se habet, ita secundum veritatem*, quibus verbis indicat veritatem se tenere ex parte rerum, quam inquirere, & speculari debemus; idem habet 4. Met. tex. 28. & 22. & lib. 5. tex. 34. inquit *res itaque falsæ sunt, eo quod non sunt*, per hoc indicans res esse veras eo ipso, quod sunt, quæ est veritas entis; &

6. lib.

6. lib. tex. 8. ait ens esse, quod verum est, & non ens falsum; idem etiam docuerunt SS. Patres, nam Aug. lib. 2. soliloq. cap. 5. definit verum esse id, quod est, & D. Ansel. Dialog. de verit. cap. 7. hæc habet verba *est igitur veritas in omnibus, quæ sunt essentia*; neque dicas per has auctoritates probari solùm veritatem esse in rebus fundamentaliter, & causaliter, quatenus formalem veritatem de se ipsis causare possunt in intellectu, non autem subiectiuè, & formaliter. Non, inquam, id dicas, nam auctoritates illæ exprimunt res ita se habere secundum veritatem, sicut secundum esse, adeò vt in rebus entitas, & veritas omninò inter se proportionentur, cum igitur in rebus reperiatur entitas subiectiuè, & formaliter, non autem tantùm causaliter, & fundamentaliter, sic pariter de veritate dicendum. Tum quia ex hoc ipso, quod res seipsas manifestare possunt intellectui cuicumque, sicuti sunt, dici debent formaliter veræ, nam in tali virtute manifestatiua consistit formaliter veritas in essendo, quæ dicitur passio entis, vt constabit posteà explicando rationem veritatis, vndè illa veritas, quam contrarij appellant causalem, & fundamentalem, re vera formalis appellari debet, quia subiectiuè reperitur in rebus, & non tantùm causaliter.

125 Deindè probatur ratione, nam nomen veritatis talem habere potest significationem, secundum quam non de sola cognitione dicatur, sed etiam de rebus ipsis; imo de facto in tali significato vsurpari solet, vt denominationem veri etiam rebus ipsis formaliter tribuamus, nam quem colimus verum Deum appellamus, vt à falsis separemus, & verum dicimus hominem, vt distinguamus à picto, & verum, vt secernatur à falso, & apparenti. Nec rursus dicas hanc denominationem rebus tribui tantùm causaliter, sicut denominatio sanitatis causaliter tantùm conuenit medicinæ, non autem formaliter, & subiectiuè. Nam, vt dixi, in tali significato potest veritas vsurpari, in quo rebus etiam ipsis formaliter conueniat, vt posteà patebit explicando rationem veritatis, quod de sanitate dici non potest, quæ cum formaliter in quatuor humorum debita temperie, & adæquatione consistat, non habet vndè formaliter, & subiectiuè in ipsa medicina reperiri possit, at veritas in tali adæquatione consistit, quæ nedum cognitioni, sed etiam rebus ipsis adaptari potest formaliter, & subiectiuè; si enim cognitio ideò dicitur formaliter vera in repræsentando, quia adæquatè exprimit rem, sicut est, & in tali adæquatione, & conformitate veritas eius formaliter consistit, sic res è contrà formaliter, & subiectiuè veræ dicentur in essendo, quia sunt conformes cognitioni, & sunt expressiuæ, & manifestatiuæ sicuti sunt à parte rei; cumque adæquatio, & conformitas sit denominatio mutua ex parte vtriusque extremi, sicut similitudo inter duo similia, nulla est ratio cur vnum extremum denominet formaliter, & subiectiuè, aliud verò non nisi causaliter, & fundamentaliter; & si valet dicere, cognitio est conformis rei, quam exprimit, ergo est formaliter vera; sic è contra arguere valebit, res est conformis cognitioni in essendo, seu ita se habet à parte rei, sicut per cognitionem exprimitur, ergo est formaliter vera. Conf. quia cognitio dicitur formaliter vera, quia est commensurata obiecto, at commensuratio ex sua intrinseca ratione est mutua, vt constat ex quantitatibus, ergo sicut commensuratio se tenens ex parte cognitionis denominat eam formaliter veram in repræsentando, ita è contra commensuratio se tenens ex parte obiecti denominabit illud formaliter verum in essendo.

126 Quòd si veritatem per talem conformitatem inter rem, & cognitionem explicare non placeat, sed potius per conformitatem eiusdem rei ad sua principia constitutiua, itaut mensura veritatis, & falsitatis non aliundè sumatur, quam ex ipso esse, quod res participant, verè vel apparenter, absque vllo respectu ad cognitionem, quam de seipsis res causare valent, si, inquam, veritas ita sumatur, adhuc euidenter ostenditur res esse veras formaliter, & subiectiuè, non autem solam cognitionem; sicut enim cognitio secundum hanc viam dicitur vera, quia omnia habet principia requisita ad hoc, vt sit imago expressiua talis obiecti, sic etiam obiectum habet sua principia intrinseca, quibus constituitur, & hæc sunt rectè inter se ordinata secundum debitam mensuram, itaut constituant illud ipsum esse, quod debent constituere, si ergo principia cognitionis intrinseca debitè commensurata veritatem fundant ipsius quoad esse cognitionis, sic pariter è contra principia obiecti, cum sint debito modo commensurata, & fundabunt veritatem obiecti quoad tale esse formalem, & subiectiuam; vndè quocunque modo ratio veritatis assignetur, constabit semper denominationem veri formaliter quoque & subiectiuè rebus ipsis conuenire.

Denique probatur ab opposito, quia entia rationis, vt chimæra, & hircoceruus, dicuntur entia ficta, & falsa non præcisè quia eorum falsitas ex ipso actu cognitionis attendatur, sed itaut falsitas se quoque teneat formaliter ex parte talium entium rationis, ergo ex opposito entia realia quoque dicentur vera veritate se formaliter tenente ex parte ipsorum, & non tantùm ex parte cognitionis. Consequentia patet, quia oppositorum est eadem ratio in sua linea, vndè si in vno negatio est causa negationis, in alio erit affirmatio causa affirmationis; Probatur assumptum, quia entia rationis ideo censentur falsa formaliter, & intrinsecè, quia ex seipsis implicant, & sunt impossibilia, nec participant essentialia vera constitutiua alicuius entis; ergo è contra quia entia realia sunt seipsis formaliter possibilia, & participant essentialia constitutiua entis realis, erunt seipsis formaliter vera, & veritas formaliter reperitur in rebus.

127 Secundò principaliter, quia concedi posset res quoque ipsas denominari vtique formaliter veras, sed veluti per denominationem extrinsecam à veritate intellectus, & cognitionis, probatur adhuc per se, & directè ex parte sua tales denominari per denominationem intrinsecam; probat autem conclusionem quoad hanc partem Poncius loc. cit. scilicet quod veritas non sit denominatio tantùm extrinseca in rebus, quia posse concipere rem hoc modo non est denominatio extrinseca intellectui, sed intrinseca secundum omnes, ergo nec posse concipi est denominatio extrinseca rei conceptibili. Hæc tamen ratio non valet, nam qui negant veritatem formaliter consistere in ipsa rei conceptibilitate, etiamsi consequentiam concedant, non conuincuntur; & concedentes consistere veritatem in rei conceptibilitate negabunt consequentiam, quia ens rationis potest concipi, & tamen posse concipi in ipso non dicit intrinsecam denominationem, sed extrinsecam tantum, cum non prius habeat esse intelligibile, quam intellectum, & intantùm dicatur posse concipi, quatenus potentia intellectiua valet illud effingere, vt dictum est in Log. disp. de ente rationis. Deindè idem probat Auersa cit. q. 6. sect. 7. quia cum veritas sit conformatio intellectus, & rei, inde sequitur veritatem formalem assignari posse tam ex parte rerum, quam ex parte intellectus, quia conformitas est denominatio mutua ex parte extremorum, quæ fuit ratio D. Th. 1. p. quæst. 16. art. 1. Sed hanc rationem soluit Vasquez cit. disp. 77. in fine, nam cum definitur veritas, quod sit conformatio, seu conuenientia intellectus cum re, non est ita accipienda definitio, vt hæc conformatio sit ex vtraque parte nempe intellectus cum re, & rei cum intellectu, sed hoc intelligendum est duntaxat ex parte intellectus, ex parte verò obiecti intelligenda est illa conformatio per denominationem tantùm extrinsecam, quod & Hurtad. confirmat ex Arist. cap. ad aliquid, vbi ait potentiam dicere relationem ad obiectum, non è contra; quare hæc ratio ad summum probat veritatem in hac significatione res ipsas quoque formaliter denominare posse, & ad hoc præcisè probandum etiam à nobis nu. 125. adducebatur, non tamen probat id contingere per denominationem intrinsecam. Rursus id probat Arriag. disp. 1. Met. num. 107. nam obiecta ex sua intrinseca natura petunt cognosci posse, ergo intrinsecè sunt cognoscibilia, & intelligibilia, & non tantum per denominationem extrinsecam à potentia, consequentia patet, & probatur assumptum, nam si ex intrinseca natura non peterent posse cognosci, non illis fuisset data à natura virtus productiua specierum, vel ipsarum cognitionum, quibus cognoscantur, eiusmodi enim virtus in obiectis reperta denotat obiecta de se inclinari, & ordinari, vt cognoscantur, neque id illis esse omninò extrinsecum, & accidentale, At neque ista ratio conuincit, vltro enim concedi potest virtutem illam causandi species, & cognitionem esse perfectionem obiectis intrinsecam, hinc tamen non sequitur quod vera intrinsecè dicantur per illam, nam etiam in medicina datur virtus intrinseca causandi sanitatem, & tamen ratio sanitatis in illa est extrinseca, ita hanc rationem impugnare videtur Suarez disp. 8. Met. sect. 7. nu. 20. Hæc tamen impugnatio reuinci potest ex eo, quod dicebamus supra num. 125. non eandem prorsus currere paritatem de veritate, & sanitate, quia sanitas formalis, & intrinseca in tali conformitate, & adæquatione consistit, quæ in medicina reperiri non potest, sed tantum in animali, nimirum in adæquatione humorum, at veritas in tali adæquatione consistit, quæ nedum in cognitione, & intellectu, sed etiam in rebus ipsis formaliter, & subiectiuè reperiri potest, vt infrà constabit explicando rationem veritatis. Melius itaque ex eo impugnari potest ratio Arriag. quod omne ens reale est intrinsecè intelligibile, & tamen non omne est productiuum specierum, & cognitionis, nam ex dictis disp. 6. de Anim. q. 6. art. 1. dantur quædam entia realia, quæ sunt obiecta tantum terminatiua cognitionis, & non motiua potentiæ, quemadmodum relationes, ergo per hoc non benè explicatur, & assignatur intrinseca intelligibilitas in quocunque ente.

128 Aliter proindè id etiam probat Ouied. contr. 3. punc. 3. n. 15. quia ens formaliter, vt ens, terminat cognitionem ipso tantum terminatiuè se tenente ex parte obiecti, ergo secundum propriam formalitatem entis attingitur cognitione, quam terminat eademmet formalitas entis in seipsa, ergo in seipsa, & per seipsam est capax terminandi hanc cognitionem, seu passiuè cognoscendi, sicut color est capax terminandi visionem, & videndi passiuè, quam capacitatem habet per seipsum, quam non habet Angelus, vel alia substantia spiritualis, ideò dicimus primas qualitates, & substantiam spiritualem, & reliqua obiecta, quæ non sunt lux, aut color videri non posse, quia sunt obiecta improportionata potentiæ visiuæ. Neque hæc ratio est concludentior alijs, nam quando etiam tota concederetur, negabunt adhuc contrarij illam capacitatem dicere quid intrinsecum in obiecto, & dicent in hoc præcisè consistere, quod tale obiectum possit terminare actum talis potentiæ circa ipsum, & in hoc præcisè fundari proportionem, vel improportionem obiecti ad potentiam, quod contineatur intrà sphæram actiuitatis potentiæ, vel non contineatur, & actiuitas potentiæ ad illud non extendatur; & sic Angelum, & primas qualitates videri non posse, non quia habeant quid intrinsecum visioni repugnans, sed quia actiuitas potentiæ visiuæ vltra obiecta sensibilia, & colorata non extenditur; immò si argumentum teneret, nedum probaret denominationem cognoscibilis,

bilis, & intelligibilis esse enti intrinsecam, sed etiam denominationem actualem cogniti, & intellecti, nam de tali denominatione totum argumentum formari potest, sicut de illa, vt discurrenti constabit. Tum quia, hæc ratio Ouied. præsertim in hoc fundatur, quod intelligibilitas entis non distinguitur formaliter ex parte obiecti ab ipsa ratione entis, ac proindè est ei intrinseca, quod fundamentum esse falsum constabit art. seq. Alias rationes ad hoc idem probandum congerit Pasqualig. disput. 65. sect. 4. quas neque conuincentes reperio, & ne tempus in cassum impendatur amplius, refellere non curo.

129 Quare melius probatur cum Suarez loc. cit. veritatem esse denominationem intrinsecam in rebus, quia sola extrinsecа denominatio nequit propriè inter rei proprietates numerari, veritas autem ponitur ab omnibus proprietas entis, ergo non est tantùm extrinseca denominatio, maior patet, quia proprietas debet ab intrinseco conuenire, non autem ab extrinseco, sicut prouenit denominatio extrinseca, & intrinsecè recipi debet in essentia, à qua dimanat. Negat maiorem hanc Hurtad. cit. §. 15. quia obiectum esse aptum tali denominationi est ens, explicatum per connotationem talis denominationis. At sic respondens Hurt. in nostram descendit sententiam, quia veritatem, quæ est proprietas entis, non amplius in ea denominatione extrinseca reponit, sed in aptitudine ad talem denominationem, quæ re vera est intrinseca enti, Vasquez autem disp 77. cit. cap. 5. ingenuè fatetur in sua sententia defendi non posse veritatem esse propriè passionem entis. At non desunt aliæ rationes, quibus adhuc conuinci possit, nam si veritas in rebus esset sola extrinseca denominatio tam conuenire posset entibus rationis, quam realibus, quod apud omnes exploratum est falsum esse; Probatur consequentia, quia denominatio cogniti, vel cognoscibilis ex cognitione desumpta tam cadere potest super ens rationis, quam reale. Dices, ita esse formaliter, sed fundamenta harum denominationum aliter conuenire entibus realibus, ac entibus rationis. Contra, quæro in ente reali quid dicat fundamentum proximum talis denominationis; vel præcisè dicit ipsam rationem entis, & sic verum, vt est in rebus, non esset propterea ens, sed ratio ipsa entis; vel dicit aliquam formalitatem ei superadditam, & tunc de ista quæro an sit aliquid enti intrinsecum, vel extrinsecum, & si dicas esse aliquid extrinsecum, redit denuò argumentum. Denique falsitas oppositæ sententiæ ex eo conuincitur, quod ex ea sequitur perfectius ens non esse perfectius verum, & omnia prorsus entia æqualis esse intelligibilitatis, quod esse falsum neminem dubitare existimo sanæ mentis; Consequentia deducitur, quia entia realia in ea denominatione, quæ sumitur ex veritate, & intellectiuitate intellectus non possunt habere inæqualitatem, nam æquè potens est intellectus intelligere substantiam, ac accidens, relationem, ac absolutum, & tam vera est cognitio, quam habet de substantia, sicut illa quam habet de accidente; & nihilominus certo certius est perfectioris esse intelligibilitatis substantiam, quam sit accidens, & absolutum, quam sit relatio. Dices id euenire ratione fundamenti talis denominationis, quod est perfectius in substantia, quam in accidente. Contra hoc arguitur, vt paulò antea, percontando quid dicat proximum fundamentum talis denominationis, vel enim præcisè dicit ipsam rationem entis, & sic intelligibilitas non esset passio entis, sed ratio eius formalis, vel dicit aliquam formalitatem ipsi superadditam, de qua rursus quæritur an sit intrinseca, vel extrinseca; recta tamen rationis huius intelligentia pendet ex dicendis infrà nu. 185. vbi etiam nu. 184. in eiusdem asserti comprobationem adducitur ratio adhuc allatis efficacior.

130 Tertiò principaliter veritatem transcendentalem in rebus distingui à veritate repræsentatiua cognitionis deducitur ex præcedenti; in tantum enim Vasquez, & alij veritatem transcendentem in rebus non distinguebant à repræsentatiua, quæ est propria cognitioni, quia putabant eandem ipsam veritatem denominare intrinsecè, & formaliter cognitionem, extrinsecè verò, & causaliter ipsas res, sicut vna sanitas est, quæ intrinsecè animal denominat sanum, & extrinsecè medicinam sanam, quæ est causa sanitatis; cum ergo probatum sit veritatem etiam formaliter, & subiectiuè in rebus ipsis reperiri, & non per denominationem duntaxat extrinsecam, planè ex hoc sequitur aliam esse veritatem transcendentalem in rebus ipsis sepertam à veritate repræsentatiua, quæ est propria cognitionis. Deindè hoc ipsum in ipsamet cognitione euidenter ostenditur, nam datur cognitio vera, & cognitio falsa; sed non dicitur cognitio falsa, quia quantum ad esse cognitionis sit falsa, nam est essentialiter cognitio, & habet omnia principia ad cognitionem requisita, & est conformabilis cognitioni, quæ de ipsa haberi potest, atque ideò habet verum esse cognitionis, quo in seipsa vera sit in essendo, sed ideò est falsa, quia non benè repræsentat obiectum, nec ipsi in repræsentando adæquatur, ergo in cognitione alia est veritas in essendo, alia in repræsentando, quia cognitio falsa in repræsentando, vera est in essendo. Tum quia veritas transcendens etiam in ipsa cognitione consistit in conformitate vel ad sua principia, vel ad aliam cognitionem, quæ de ipsa haberi potest, veritas verò repræsentatiua conuenit cognitioni in ordine ad obiectum repræsentatum, cum nimirum illud repræsentat, sicut est, ergo veritas transcendens diuersa est à veritate repræsentatiua, vndè cognitio falsa vera est transcendentaliter, falsa repræsentatiuè.

131 Quartò tandem quod hæc veritas in essendo omnibus, & singulis rebus conueniat, vt passio entis adæquata, quæ erat extrema conclusionis particula, sumitur ex Arist. cit. 2. Met. tex. 4. vbi veritatem tribuit omnibus rebus eo modo quo tribuit esse dicens *quare vt secundum esse vnumquodque se habet, ita etiam secundum veritatem*, per quod innuit necessariam connexionem, & adæquationem inter ens, & veritatem; qualis interuenit inter subiectum, & passionem; & probatur ratione, quia omne ens reale eo ipso quod est ens, est verum ens, & non fictum, aut apparens, vt sunt entia rationis; est etiam suimet manifestatiuum, sicut est, cuilibet intellectui, ac denique suis principiis conforme, ergo quocumque pacto explicetur veritas transcendens, semper inuenitur ipsam reciprocari cum ente reali, adeout quodlibet ens reale sit verum, & quodlibet verum sit ens reale. Cons. veritas exprimit aliquem conceptum ex ipso conceptu entis consequentem, cum eo conuertibilem, & ab eo formaliter, vel saltim virtualiter distinctum, ergo est propria entis passio, consequentia patet ex conditionibus assignatis ad veram proprietatem disput. 4. de passionibus entis in communi q. 1. Probatur assumptum quoad singulas partes. Quod enim veritas importet conceptum aliquo pacto citra intellectum ab ente distinctum, ex eo probatur, quia conceptus entis non exprimit, nisi comparationem ad esse, at conceptus veritatis exprimit ens vel in ordine ad suamet principia, vel in ordine ad diuinas ideas, vel in ordine ad intellectum cognoscendum illud, sicut est, iuxtà varios modos explicandi rationem formalem ipsius Veri, vt ab ente distinguitur. Quod etiam ille conceptus naturali sequela ab illo dimanet, deducitur, quia eo ipso quod aliquid est, est in se verum ens, & non fictum, assimilationem habet cum sua idæa, & est suimet manifestatiuum, & cognoscibile, sicut est, apud quemcumque intellectum. Et denique est iste conceptus cum ente conuertibilis, quia quicquid non est ens fictum, & apparens, est ens reale. & vnumquodque intantum est cognoscibile, inquantum habet de esse & nihil habet esse, quod non sit cognoscibile, sicut est, & suis principijs conforme; quod adhuc magis infrà constabit declarando rationem formalem veritatis; hic enim promiscuè loquimur, & in confuso, vt ostendamus veritatem in omnibus, & singulis; rebus reperiri, & esse propriam, & adæquatam entis passionem, quocumque modo formalis eius ratio assignetur, & explicetur, excepto modo explicandi veritatem per conformationem ad diuinas ideas; licet enim per talem conformitatem explicari possit veritas entis creati, vt sic, non tamen veritas entis in tota sua latitudine, vt comprehendit ens creatum, & increatum, quia Deus non est ens ideabile, seu habens idæam, vt magis infrà declarabitur.

Hinc deprehenditur manifestè inconsequentia Blasij à Concep. qui disp. 22. Metaph. q. 5. probare volens veritatem transcendentalem esse passionem entis adæquatam, probat quod habeat omnes conditiones enumeratas ad propriam passionem requisitas; & in probando primas duas supponit veritatem entis formaliter consistere in conformitate, adæquatione, & assimilatione cum diuinis idæis, vt statuerat q. prima eiusdem Disp. ex communi Thomistarum; deindè volens ostendere tertiam quoque conditionem veræ passionis veritati competere respectu entis, nempe conuertibilitatem, hoc probat, quia vnumquodque intantùm est cognoscibile, inquantum habet de esse, & omne cognoscibile, est verum, & è contra; vbi, vt vides, non amplius rationem formalem veritatis ponit in conformatione cum diuinis idæis, sed in ipsa rei cognoscibilitate, quod studiosè fecit, licet inconsequenter, vt ostenderet conuertibilitatem veritatis cum ente, vt sic, communi ad creatum, & increatum; videbat enim quod reponendo rationem formalem veritatis in conformatione cum diuinis idæis, non erat veritas cum ente conuertibilis in tota sua latitudine sumpto, quia non habet Deus conformationem cum aliqua Idæa, ad cuius instar sit factus, vel effectibilis.

In oppositum arguitur contra singulas partes conclusionis; & Primò, quod non detur veritas in rebus, quæ sit passio entis realis, nam Arist. 6. Metaph. in fine per hoc discernit bonum, & malum a vero, & falso quod bonum, & malum est in rebus, verum autem, & falsum in mente tantùm. Tum quia aptam huius rei rationem affert, S. Thomas 1. p. quæst. 16. art. 1. cum enim bonum pertineat ad appetitum, verum ad intellectum, diuerso modo se habent, quia cognitio exercetur circa obiectum, prout est in cognoscente, appetitus autem circa rem, prout est in se, vnde infert bonum esse in re, verum in intellectu. Cons. falsitas non reperitur in rebus, quia tunc veritas non esset passio conuertibilis cum ente, ergo neq; veritas, cum oppositorum eadem sit ratio. Deinde si res diceretur vera ex eo præcisè, quod habet suum esse, tunc ipsæ quoq; negationes deberent dici veræ, cum & ipsæ suum esse habeant, nam & ipsum non ens esse non ens dicimus 4. Met. 2. imò ipsa cognitio falsa esset vera, quia & ipsa est ens, & actus vitalis intellectus. Tandem veritas est adæquatio rei, & intellectus, vbi ergo est adæquatio subiectiuè, ibi est veritas, sed adequatio est subiectiuè in intellectu, ergo & veritas. Maior constat ex communi definitione veritatis ab omnibus assignata, probatur minor, res mensurant intellectum, ita quod mensura est in re, mensuratum autem in intellectu, & sic intellectus imitatur rem, non autem res intellectum, ita quod imitatio est subiectiuè in intellectu, non in rebus, hæc autem imitatio, & mensuratio passiua idem est, quod adæquatio, quia intellectus rebus adæquatur, ergo &c.

132 Ad 1. ex auctoritate deductum satis constat Arist. ibi loqui de veritate complexa, quæ est in compositione mentis, & hanc negat esse in rebus, imò & simplici apprehensione, & ait esse tantum in compositione, & diuisione mentali, ita exponit ibi Doctor, & satis liquet ex ipso contextu; vndè etiam Alensis in eum locum ait sermonem esse de veritate conceptus, non autem de veritate essentiæ, quæ propriè reperitur in rebus; nam occasione illius dicti Arist. mouet quæsitum, verùm verum sit in intellectu, vel in rebus, ad cuius solutionem notat duplicem esse veritatem, nempe veritatem essentiæ, & veritatem conceptus, & hanc inquit in intellectu tantum residere, & de ea Philosophum esse locutum, illam vero in rebus asserit reperiri ad rationem D.Th. ait Doctor 4. d. 49. quæst. 4. propè finem quod tam cognitio intuitiua, quam dilectio sequens tendit in obiectum, vt est existens in se, cognitio autem abstractiua, & dilectio sequens tendunt in obiectum habens esse cognitum, ideò in hoc non est differentia inter intellectum, & voluntatem, quia vtraque potentia potest tendere in obiectum suum, vt in se, & in obiectum, vt habet esse diminutum in intellectu. Alio adhuc modo, & satis eruditè ad illam Arist. auctoritatem, & rationem indè deductam respondet Alensis quæst. cit. 6. Met. propè finem, inquit enim, quod non est intentio Phil. quod verum, & falsum omninò sint in anima, sed quod non ita opponuntur, sicut bonum, & malum, quia bonum, & malum tantùm sunt in rebus, verum autem, & falsum possunt esse in rebus, & in anima; pro quo notat, quod aliter est de voluntate, aliter de intellectu, quia intellectus est aptus natus facere apud semetipsum rem sub entitate diminuta, quæ res apud seipsam est sub entitate completa, & ideo propter vim intellectiuam res est apta nata habere duplex esse scilicet in se, & in intellectu, & ideò propter hoc habet veritatem in se, & veritatem in intellectu; appetitus autem non est aptus natus facere, quod res aliud esse habeat, quam in seipsa, vndè intellectus est motus rerum ad animam ex 1. de Anim. tex. 61. hoc est, ex hoc quod intellectus est, res habet aliquod esse in anima, quia intellectus quodammodo omnia est secundum entitatem diminutam, appetitus autem est motus animæ ad res, vt sunt in seipsis; si ergo hæc sunt vera, ipsum verum, quod est verum intellectas, ita est in seipso, & in re, quod aliquo modo est in intellectu secundum aliquem modum essendi; bonum autem, & malum sunt in rebus tantum, quia per vim appetitiuam non fiunt in anima, magis enim anima per appetitum fit in rebus, quam res in anima, quia per intellectum aliquo modo res fiunt in anima, per appetitum autem anima fit in rebus; hæc noster Alensis, & valdè doctè loc. cit. Quia verò hæc solutio Alensis videtur aliquantum à Scoti solutione allegata recedere, qui vult Doctori omninò adhærere, videat ipsum in fonte loc. cit. vbi & illum textum ex 1. de Anim. adducit, & explicat, quod nimirum appetitus est motus animæ ad rem in se, intellectus non sic, sed est rei ad animam, vel rei, vt est in anima; de hoc etiam vide Zerb. 6. Met. q. vlt. in fine, & Bargium 1. d. 3. quæst. 3. propè finem.

133 Ad Conf. infra constabit, quo pacto concedi possit falsitas in rebus opposita veritati transcendentali; sed quando etiam nullo modo daretur falsitas in rebus, non hinc benè deducitur, neque dari veritatem, sicut ex eo quod non datur vacuum, vel infinitum in rerum natura, non benè deducitur, neque dari plenum, vel finitum; nec recte quis argueret dicendo in rebus non datur non ens, ergo neque ens; cum autem dicitur oppositorum eandem esse rationem, planè in alio sensu intelligendum est, neque Arist. vnquam dixit oppositorum eandem esse rationem, cum potius è regione oppositas habeant rationes; sed dixit oppositorum eandem esse disciplinam, quatenus ex notitia vnius oppositi facile deuenitur in notitiam alterius. Ad aliam negatur consequentia quoad primam partem, sicut enim negationes non nisi abusiuè dicuntur esse in rerum natura, vt latè explicatum est disp. 4. Phys. q. 1. art. 1. quatenus non dantur oppositæ affirmationes, ita non nisi abusiuè dici possunt veræ; vndè aliqua negatio ideò verè dicetur in rerum natura reperiri, vt tenebra in aere, cæcitas in oculo, quatenus verè in aere non est lumen, in oculo non est visus, & sic beneficio duntaxat formæ negatæ potest veritas aliquo pacto tribui negationibus; quoad aliam partem de cognitione falsa patet ex dictis num. 130. duplicem veritatem in cognitione considerari posse scilicet veritatem essentiæ, quia in seipsa vera est iuxta sua essentialia, & veritatem conceptus, quæ illi conuenit in ratione repræsentationis in ordine ad obiectum, cui dicitur conformis; prima est veritas realis ab ea prorsus inseparabilis, altera vero veluti intentionalis, quia prima conuenit rei in essendo, altera in repræsentando, & quia contingere potest, quod cognitio aliqua non sit conformis obiecto, & adhuc in se veram habeat essentiam cognitionis, ideò hæ veritates in cognitione interdum separari possunt adeout remaneat prima sine secunda scilicet veritas realis, & in essendo sine veritate intentionali, & in repræsentando; & ita contingit in cognitione falsa, quod cum habeat essentialia cognitionis est vera in essendo, sed cum sit difformis obiecto, quod repræsentat, non est vera in repræsentando, & sic eadem cognitio est simul vera, & falsa, vera quoad veritatem essentiæ, & falsa falsitate repræsentationis. Ad vlt. respondet Alensis loc. cit. quod dupliciter peccat argumentum, primò quia non loquitur de omni veritate, sed de veritate conceptus solum, quæ quidem est adæquatio conceptus ad rem extra; secundò peccat; quia non omnis adæquatio est in intellectu subiectiuè, & per consequens nec omnis veritas, possumus enim duplicem adæquationem ponere, vnam essentiæ ad intellectum, alteram intellectus ad essentiam, & licet secunda sit formaliter, & subiectiuè in intellectu tantum, causaliter vero in rebus, prima tamen est in rebus formaliter, & subiectiuè.

Secundò obijcitur ad probandum veritatem rebus conuenire per denominationem extrinsecam duntaxat, quod ita probat Hurtad. loc. cit. esse cognoscibile obiecto dicit in ipso determinationem extrinsecam, sed esse verum dicit rem esse cognoscibilem, sicut est, ergo &c. Probat maiorem, forma cognoscibile denominans est extrinseca rei denominatæ, quia à cognitione est cognoscibilis, tanquam à forma. Dices, obiectum duas habere cognoscibilitates, alteram extrinsecam, quæ consistit in cognitione possibili, alteram intrinsecam, & essentialem, quæ est intrinseca aptitudo, quam habet ens, vt possit terminare cognitionem, veritatem autem transcendentalem consistere in hac secunda cognoscibilitate. Contra hanc solutionem instat Hurtad. hæc secunda aptitudo est etiam extrinseca denominatio, quia eo præcisè, quod cognitio sit apta, vt terminetur ad obiectum, obiectum est aptum, vt terminet cognitionem, quod vt constat in eo solam ponit extrinsecam denominatione. Conf. obiectum actu terminare cognitionem est in eo extrinseca denominatio desumpta ab actuali cognitione, ergo & posse terminare est extrinseca denominatio sumpta à cognitione possibili, assumptum conceditur ab omnibus; Consequentia patet, nam effectus formales, actuales, & potentiales tribuuntur ab eadem forma actuali, & potentiali, sicut ab eadem vnione, à qua extrema vniuntur actu, sunt vnibilia in potentia, & ab eadem calefactione, à qua lignum calefit, est calefactibile. Conf. 2. quia aliam aptitudinem intrinsecam obiectis non esse patet, nam obiectum secundum suam entitatem non dicit relationem ad potentiam quamuis potentia eam dicat ad obiectum, vt ait Arist. in prædic. ad aliquid, & 5. Met. Conf. tandem, quia obiectum, vt præcisè terminatiuum cognitionis, non pendet à potentia cognitiua, sume enim colorem, quid illius interest eum esse visibilem, & non esse audibilem? nam si visus non versaretur circa colorem, aut si versaretur auditus, nihil immutaretur color; loquitur autem Hurtad. de obiecto præcisè, vt terminatiuo, non autem vt motiuo, & productiuo specierum, & cognitionis in potentia cognoscente, quia sub hac consideratione concedit obiectum dicere intrinsecum, & essentialem ordinem ad potentiam, & actum cum ea producibilem.

134 Respond. solutionem ab ipsomet Hurtad. adductam sufficientem esse pro argumenti solutione; ad eius impugnationem negatur assumptum cum probatione, nempe etiam aptitudinem, quam intrinsecè habet obiectum, vt cognoscatur, esse in eo puram denominationem extrinsecam, aptitudo namque in re aliquid amplius dicit, quam pura non repugnantia, vt patet in lapide, qui habet aptitudinem, & inclinationem ad esse deorsum, non autem ad esse sursum, sed sola non repugnantia, quæ non repugnantia in ipso præcisè attenditur penes agens extrinsecum potens lapidem proijcere sursum, at aptitudo attenditur penes intrinsecam eius naturam, quæ est principium talis inclinationis deorsum, ita in proposito dicendum, quod cum intelligibilitas in ente non sit pura non repugnantia ad intelligi, & cognosci, imo potius intrinseca entis aptitudo, & inclinatio, vt intelligatur, & cognoscatur, consequenter non ponit in eo solam extrinsecam denominationem ab intellectu desumptam potente illud cognoscere, sed formalitatem aliquam intrinsecam ab eius essentia dimanantem, vt de cæteris passionibus dicitur; & licet in hoc sensu intelligibilitas entis pendeat etiam ab intellectu, quatenus dicit ordinem transcendentalem ad illum, non tamen hinc sequitur, quod ponat in obiecto intelligibili solam extrinsecam denominationem ab intellectu desumptam, vel à cognitione possibili, vt constat de potentia materiæ in ordine ad formam, quæ dicit ordinem transcendentalem ad illam, vt receptiui ad receptibile, & tamen in materia capacitas formæ non est sola extrinseca denominatio desumpta à forma ex hoc, quod possit recipi in materia. Ad Conf. negatur consequentia, nam etiam actu causare est extrinseca denominatio in causa prima, ac etiam in secunda in sententia actionem reponente in passo velut in subiecto, tamen posse causare est quid intrinsecum causæ; sic igitur in proposito, quamuis actu terminare cognitionem sit denominatio extrinseca in obiecto à potentia actu cognoscente, non ritè hinc infertur ita etiam se habere posse terminare, Tum quia suppetit ratio idonea, cur actu terminare cognitionem in obiecto sit sola extrinseca denominatio, non autem posse terminare; probatio illa consequentiæ, quod affectus actualis, & potentialis tribuitur ab eadem forma actuali, & possibili, valet vniformiter loquendo, & sic in proposito verum est cognoscibilitatem extrinsecam in obiecto desumi totaliter, & adæquatè à cognitione, vt possibili, sicut esse actu cognitum adæquatè sumitur à cognitione actuali, & actu terminata ad obiectum, at non valet de cognoscibilitate intrinseca, quæ ab intrinseca obiecti essentia dimanat, vt eius passio, cum ordine transcendentali ad potentiam cognoscentem.

Ad alteram conf. negatur assumptum cum eius probatione, nam obiectum quoque in suo ordine fundat relationem ad potentiam cognoscentem, neque hoc negare voluit Arist. loc. cit. absolutè loquendo, sed tantum significare voluit, quod relatiua tertij modi, quando non vniformiter assignantur, sed difformiter, vnum nempe in actu, & alterum in potentia, non habeat mutuam inter se dependentiam, nec mutuò adinuicem referuntur; quod enim assignatur in actu, [illegible] refertur ad id, quod assignatur in potentia,

vt

vt scientia ad scibile, non è contra, quia scientia dependet à scibili, non scibile à scientia in actu, quia potest esse scibile sine scientia in actu; at si vniformiter assignantur nempe, vel ambo in actu, vel ambo in potentia, mutuo referuntur, & sic nedum scientia refertur ad scibile, sed etiam è contra scibile refertur ad scientiam in potentia, nec accidit scibili, quod sciatur in potentia, nam scibile non est scibile, nisi quia eius potest esse scientia, quia si esset scibile, & eius non esset scientia in potentia, esset scibile, & non scibile; ita dicebamus in Logica disp.8.q.10.art.2. explicando tertium modum relatiuorum. Ad vlt. conf. distinguendum est ex dictis disp.6. de Anim. quæst.6.art.1.num.146. de duplici intelligibilitate terminatiua entis vna primaria, altera secundaria, quæ tribui solet entibus rationis, & creaturis in diuina essentia terminantibus actum diuini intellectus; quamuis igitur assumptum concedi possit de intelligibilitate secundi generis terminatiua, negatur tamen de intelligibilitate primi generis, qualis est intelligibilitas terminatiua entis realis; atque ideò negatur etiam eius probatio, color enim nedum est obiectum hoc modo terminatiuum visus, sed etiam motiuum, quia est productiuus specierum in oculo, & visionis cum oculo mediantibus speciebus, vndè cum & Hurtad. ipse concedat tale obiectum dicere intrinsecum, & essentialem ordinem ad potentiam, & actum cum ea producibilem, male dicit, si visus non versaretur circa colorem, aut si circa eum versaretur etiam auditus, in nullo colorem immutatum iri, quo enim pacto id fieri potest, si color in ratione obiecti motiui, & primario terminatiui dicit relationem transcendentalem ad visum? falsum igitur est nihil interesse coloris esse visibilem, & non audibilem, aut è contra, quia hoc importat ordinem transcendentalem ad potentiam.

136 Tertiò obijcitur ad probandum veritatem transcendentalem non esse distinctam à repræsentatiua, quia veritas consequitur entitatem, sed entitas repræsentatiua in cognitione non est alia ab entitate transcendenti eiusdem, sed potius est quædam species illius, ergo nec veritas repræsentatiua erit distincta à veritate transcendenti. Conf. quia tali distinctione admissa dubitabitur, an vna veritas conueniat cum alia vniuocè, vel æquiuocè, & si dicatur vniuocè conuenire in relatione v.g. conformitatis, vt sic, vt fert probabilior opinio, tunc dabitur conceptus veritatis communior ipsa veritate transcendenti, quod videtur absurdum, cum conceptus transcendentes sint omnium supremi, & communiores.

Resp. minorem verificari de veritate tantùm transcendenti, hæc enim consequitur entitatem, vt sic, non autem de veritate repræsentatiua, & ideò quamuis entitas repræsentatiua in cognitione non sit distincta ab entitate transcendenti eiusdem, sed potius species eius, id tamen de veritate repræsentatiua minimè est asserendum, quia in cognitione falsa experimur reperiri veritatem in essendo, non autem in repræsentando, & in cognitione vera aliam esse rationem veritatis transcendentalis, & aliam esse rationem veritatis repræsentatiuæ; hæc enim attenditur pænes comparationem cognitionis ad obiectum cognitum, itaut illud exprimat, sicuti est, illa verò e contrà per comparationem obiecti cogniti, vel cognoscibilis ad intellectum cognoscentem, aut alio modo iuxtà varias opiniones de conceptu veritatis transcendentis; atque ideò veritas repræsentatiua non est quædam species veritatis transcendentis; sed alia quædam veritas disparata, quæ propriè conuenit cognitioni; quo autem modo vna veritas cum alia conueniat an scilicet vniuocè, vel tantùm æquiuocè paulò infrà quæst. sequenti discurremus.

137 Quartò obijcitur probando verum non esse entis passionem, vel saltem non ei adæquatam, nam Aug. in Soliloquijs cap. 5. definit verum esse id quod est, at hæc est ipsissima entis definitio, quæ datur per ordinem ad esse præcisè, ergo non est passio entis, sed potius quidditas eius. Deinde quando etiam concederetur esse eius passionem, tamen non videtur posse defendi esse passionem adæquatam, quia denominatio Veri, tam extenditur ad ens, quam ad non ens, perindè enim verum est illud, quod est esse, & illud quod non est non esse, & sic negatio tam suam habet veritatem, quam affirmatio, vndè tam dantur propositiones negatiuæ veræ, quam affirmatiuæ. Rursus tam conuenit hæc denominatio veri entibus rationis, sicut entibus realibus, sicut enim aurum dicitur verum aurum, ita relatio rationis dici potest verum ens rationis, quia habet legitima principia entis rationis, & propriam fundare potest conformitatem ad intellectum cognoscentem.

Resp. definitionem illam ab Aug. traditam non esse formalem, sed causalem, quia non traditur per rationem formalem veritatis, sed per causam virtualem, & fundamentum eius; vel potius est definitio materialis, quia explicat id, quod realiter importat veritas, vndè eatenus verum ita ab Aug. definitur, ne quis suspicaretur verum esse quid ab ente realiter distinctum, verum enim realiter non dicit aliam naturam ab ente, vt supra de vno dicebatur. Ad aliud respondent aliqui ex D. Thom. 1.p.q.19.art.3.ad 2.& art.5. ad 3. & q. 1.de Verit. art.1. ad 7. quod intantum non ens habet de veritate, inquantum ex vi apprehensionis ad modum entis concipitur, & consequenter veritas non se extendit in plus, quam ens, & hanc quoque solutionem assignat Blasius à Concep. loc. cit. ex D. Thom. cit. Sed quamuis hæc solutio aliquid contineat veritatis, non tamen omninò satisfacit argumento, quod potissimè in hoc vim facit, ab eo, quod non ens concipiatur ad modum entis, immò loquendo de non ente præcisè, vt est non ens, de ipso puro non ente, vt sic, concepto, adhuc cum veritate dicitur, quod sit non ens, itaut eodem modo sic verum ens esse ens, ac non ens esse non ens. Hinc Blasius à concep. aliã assignat solutionem dicens, veritatem, quæ est proprietas entis, esse aliquid reale, & positiuum, & ideò hanc veritatem nullo modo posse prædicari, de non ente. Sed oppositum directè probat argumentum veritatem etiam conuenire non enti, atque ideò ex sua formali ratione quid reale, & positiuum importare non posse, cum possit indifferenter enti, ac non enti applicari. Quapropter dicendum est cum Scoto 1. d. 30. quæst. 2. in fine, quod cum non ens dicitur esse verè, & realiter non ens, ly verè, & realiter non determinat inhærens, seu prædicatum, quasi non ens propriam possideat veritatem, sicut ens, sed determinat compositionem, & inhærentiam, idest ipsam propositionem, vndè veritas non prædicatur de non ente, sed potius de ipsa oratione enunciatiua, adeò ut cum dicitur, verum est non ens non esse, sensus huius propositionis est, quod illa oratio, vel actus intellectus talem orationem efformans habet veritatem formalem, quatenus intellectus concipit non ens non esse, sicut de facto non est; quam solutionem tandem coactus est Blasius à Concep. adducere pro exacta argumenti solutione.

138 Ad illud tandem de entibus rationis, quibus etiam veritas conuenire videtur, inquit Auersa qu.6. sect.1. quod cum veritas dicitur passio entis adæquata, sumi debet, prout est conformitas entis realis ad intellectum, hæc enim est propria ipsi enti reali ad differentiam eius conformitatis, quæ etiam potest suo modo attribui negationibus, & entibus rationis. Hoc tamen non satisfacit, quia pariter dicetur veritatem entium rationis esse conformitatem entis rationis ad intellectum, atque ideò veritatem, vt sic, non esse passionem adæquatam entis realis, sed quatenus est conformitas entis realis ad intellectum esse passionem entis realis, & quatenus est conformitas entis rationis, esse passionem entis rationis. Potius ergo dicendum, quod licet entia rationis, eo modo, quo cognoscuntur, dici possint habere conformitatem cum intellectu, tamen quia ex se non habent intelligibilitatem, neque entitatem, in qua fundetur illa conformitas, ideò neque veritatem habent, quæ est passio entis, nisi analogicè, & proportionaliter, quatenus concipiuntur ad modum illius. Et cum dicitur relationem rationis esse verum ens rationis, iam ly *verum* non absolutè dicitur, sed coarctatur ab ipso ente rationis ad significandum, quod ens rationis non participat aliquam veram rationem entis, vndè & veritas proportionaliter dicitur de ipso, sicut enim ens reale dicimus verum ens, quia excludit quamcunque fictionem, & apparentiam, ita proportionaliter ens rationis dicitur, non quidem verum ens absolute, sed verum ens rationis, quatenus omnem realitatem excludit.

ARTICVLVS II.

Veritas dicit quid reale positiuum ab ipso ente formaliter distinctum.

136 Conclusio hæc est communis in schola Scotistarum, colligitur ex Doctore 1.d.3.q.3.& 4.d.49. qu.4. sub lit. I. & 6. Metaph. quæst. 3. & sequuntur Scotistæ omnes citati ab initio quæst. immo & quamplures Thomistæ, qui per distinctionem formalem veritatis ab ente intelligunt distinctionem virtualem, vel rationis ratiocinatæ, quod nos non abnuimus, quia vt diximus disp. 4. de passionibus entis in communi num. 37. distinctio affectionum entis ab ipso non est dicenda rigorosè ex natura rei, quia transcendentalia non præseferunt realitatem distinctam à prædicamentalibus, sed appellatur ex natura rei; quatenus instar illius a nobis concipitur, & prout contradistinguitur à distinctione rationis ratiocinantis, quæ præcisè formatur ab intellectu absque fundamento a parte rei. Et est contra omnes illos Auctores ab initio citatos, qui veritatem formaliter statuebant vel in aliqua negatione, vel in quadam relatione rationis, aut in ipsa entis quidditate cum connotatione alicuius extrinseci. Et probari potest ratione generali quoad omnes partes deducta ex disp. 4. cit. de passionibus entis; Attributum enim, quod importat veram, & realem alicuius rei proprietatem, non potest formaliter consistere in aliqua negatione, vel relatione rationis, aut ipsamet rei quidditate cum sola alicuius extrinseci connotatione, vt ibi probatum est; cum ergo veritas sit vera, & realis proprietas entis, vt dictum est art. præced. planè sequitur in aliquo ex prædictis formaliter consistere non posse; sed ad vberiorem doctrinam placet conclusionem etiam sigillatim probare quoad singulas partes.

140 Primò igitur, quod veritas quid reale dicat formaliter, & non solam relationem rationis; vt aiebant Durand. Molin. Fonsec. & Auers. ab initio quæstionis citati, probatur, quia nullum ens rationis potest esse proprietas entis realis, cum hæc consequatur ex principijs eius intrinsecis ex natura rei, illud verò fiat per opus intellectus; tum quia rem esse veram non est aliquid fictum, immò fictio, cum non sit nisi quædam falsitas, cum veritate formalem habet repugnantiam; tum quia res omnes ex se sunt veræ, & non ex intellectus consideratione, & datur veritas in rebus ex præced. art. citra cogitationem intellectus, ergo veritas, quæ est passio

sio entis, nequit formaliter importare ens rationis, sed necessariò dicit quid reale; & sanè antequam nullus daretur intellectus creatus, qui talem relationem rationis fingeret in Deo, erat Deus verus formaliter.

Respondent prællegati Auctores, & præsertim Auersa q. 6. sect. 5. ad 4. veritatem formaliter sumptam esse quid fictum, tamen cum fundamento in re; esse autem verum, & fictum opponuntur, ita quod illud ens, quod est verum, non est fictum, sed tamen ipsa veritas sumpta pro relatione conformitatis est relatio ficta. Hæc tamen solutio facilè impugnatur, quia tunc fundamentum illud proximū, quod occasionem præbet fingendi relationem illam rationis, esset formaliter veritas, quæ est passio entis, non autem ipsa relatio ficta, quia illud ex natura rei consequeretur ipsum ens ex principijs intrinsecis eius ad modum passionis. Dices tale fundamentum esse ipsam rationem entis, vt sic. Contrà, nam cum hæc sit vna, & eadem, non potest esse motiuum proximum ad fingendos diuersos respectus rationis, qui importent diuersas passiones entis, ergo tale fundamentum erit aliqua ratio secundaria consequens ex natura rei quidditatem entis, & hæc formalissimè erit veritas, quæ ponitur passio entis; Probatur assumptum, quia idem motiuum simplex, & secundum eandem rationem explicitam semper eodem modo mouet, atque ideò semper moueret ad idem fingendum; si ergo ens diuersas habet passiones per diuisos rationis respectus importatas, debent in ente assignari diuersa motiua, quæ occasionem præbeant fingendi diuersos illos respectus rationis, & illæ rationes proximæ fingendi potius passiones entis formaliter constitui debebunt, quam relationes rationis super illas fundatæ. Et per hoc idem impugnatur solutio eiusdem Auers. quam loc. cit. assignat ad aliud argumentum, quod afferri solet, quod nempè veritas in omnibus rebus est perfectio simpliciter, in omnibus enim melior est ipsa, quam non ipsa, quæ nequeunt conuenire relationi rationis; inquit enim & hæc quoque de relatione rationis verificari posse ratione fundamenti, quod est ipsa realis entitas rei. Hoc, inquam, eodem modo confutatur, quia Vnitas, Veritas, & Bonitas distinctas perfectiones simpliciter important, ergo, & fundamenta aliquo pacto inter se diuisa supponunt, in quibus relationes illæ rationis fundentur, & hæc dicimus formaliter esse passiones ipsas entis non autem relationes rationis in illis fundatas.

141 Deindè idipsum ostenditur ad hominem ex his, quæ docet præfatus Auctor quæst. cit. sect. 5. ait enim ibi relationem conformitatis, in qua consistit veritas, poni debere aptitudinalem potius, quam actualem, dupliciter enim, inquit ibi conclus. 2. potest intelligi conformitas rerum ad intellectum, vel actualis dum res actu cognoscitur, & intellectui conformatur, vel aptitudinalis, dum cogitamus rem posse cognosci, & ita posse conformari, & hanc secundam præcipuè ait importare veritatem, quæ est passio entis; sed relatio rationis à toto genere importat respectum actualem, & non aptitudinalem, quia intantùm habet esse, inquantum actu fingitur ab intellectu, & intantùm dicitur dari relatio rationis aptitudinalis, inquantum fingi potest per modum cuiusdam aptitudinis, licet re vera sit actualis, & versetur inter extrema actualia, & actu conficta ab intellectu, ergo non benè constituitur veritas in relatione rationis, quæ sit aptitudinalis. Tum quia rem posse cognosci sicuti est, & posse ita conformari cum intellectu, non est in rebus sola relatio rationis, quia ei competit à parte rei citra omnem intellectus cogitationem, neque est sola denominatio extrinseca, quæ sumatur ex actu cognitionis possibili, sed est quid intrinsecum rebus ipsis, vt art. præced. probatum est, ergo &c. Rursus res omnes suam habent veritatem, nedum in ordine ad intellectum creatum, sed etiam in ordine ad diuinum, vt docet Auersa in eadem sect. nam & intellectus diuinus cognoscit res, quatenus verè sunt formaliter, sed fanè eas cognoscendo sub tali ratione non fingit illam relationem rationis, ergo nequit veritas in tali relatione rationis formaliter consistere.

Dices, quod sæpius inculcatum est suprà, aliud esse id, quod importatur per passiones entis à parte rei, & aliud esse id, per quod explicari solent à nobis, nos enim interdum ob conceptum penuriam pro modulo nostro intelligendi positiua explicamus per negationes, & realia per relationes rationis; sic igitur in proposito, quamuis veritas quoad id quod importat à parte rei quid sit reale, tamen secundum id, per quod explicatur à nobis dicit solam relationem rationis. Contra hoc est, quod in hoc articulo disputamus de eo, quod propriè veritas importat à parte rei, nam de modo, quo debeat à nobis explicari disquiremus art. seq. & sanè Auctores præcitati, dum veritatem aiunt formaliter consistere in relatione rationis, non præcisè inspexerunt modum, quo debeat explicari à nobis, sed formalitatem ipsam veritatis, dixeruntque formaliter consistere in relatione rationis conformitatis rerum ad intellectum. Sed iam probo nec benè explicari per relationem rationis ex iam dictis in vniuersum disp. 4. de passionibus entis num. 5. & 7. nam passiones, quæ enti tribuuntur habent esse in seipsis, atque in seipsis sunt cognoscibiles, nec indigent ope intellectus, qua esse accipiant, aut cognoscantur, nam habent esse independenter ab intellectu, & intellectus absque eo quod aliquid fingat, cognoscit quid sit vnitas, quid veritas, & bonitas, atque format proprios conceptus ipsarum. Tum quia hæc relatio rationis, per quam explicaretur veritas, non fieret nisi per reflexionem, & comparationem intellectus, sed ante talem reflexionem, & comparationem benè intelligimus id esse verum aurum, hunc esse verum hominem, prout secernitur à picto, ergo ad exprimendum veritatis conceptum relatio rationis necessaria non est. Tum quia hæc relatio rationis conformitatis rerum ad intellectum, per quam explicaretur veritas deberet concipi ad modum conformitatis realis, siquidem omne ens rationis est non ens conceptum ad modum illius entis realis, ad cuius instar fingitur, ergo iam antecedenter ad omnem relationem rationis habetur conceptus veritatis rerum per illam conformitatem realem ad intellectum, atque ideò superflua est omnis relatio rationis ad eius instar concepta. Demum ens rationis est formaliter quid fictum, ergo malè per ipsum explicaretur ratio formalis veritatis, quæ directè opponitur fictioni, & excludit fictum esse; sicut vnitas malè explicaretur per diuisionem, quia directè illi opponitur, ac eam immediatè excludit.

142 Secundò principaliter probatur altera pars conclusionis, quod veritas non dicat formaliter puram negationem, sed aliquid positiuum, omnibus illis rationibus, quibus id ipsum de vnitate probatum est q. 4. art. 1. ens aliqualiter pertractando, & ad propositum applicando. At rursus dices, quod quamuis à parte rei quid positiuum importet, adhuc tamen per negationem entis falsi benè explicari. Sed instat Poncius disp. 19. cit. q. 3. concl. 1. nec adhuc per talem negationem benè explicari, quia non potest talis negatio intelligi, quin antecedenter intelligatur ens falsum, sed ens falsum vel nequit intelligi, quin intelligatur ens verum, vel si potest sic intelligi sine ordine, aut negatione entis veri, etiam ens verum poterit intelligi, & explicari sine negatione entis falsi, aut ordine ad illud. Conf. non magis benè explicaretur ens verum per negationem entis falsi, quam ens falsum per negationem entis veri, sed si alterum ex ipsis explicaretur per negationem alterius, committeretur vitiosus circulus, & ignotum declaretur per ordinem ad ignotius, ergo neutrum sic benè describitur. Conf. 2. quia non potest cognosci, quod aliquid dicat negationem rationis formalis alterius, quin cognoscatur habere rationem formalem oppositam, ergo non potest cognosci, quod aliquid habeat negationem entis falsi, seu falsitatis, quin cognoscatur habere rationem veritatis oppositam, ergo malè explicaret quis rationem veritatis per talem negationem, quandoquidem prius deberet cognoscere ipsam rationem veritatis, quam cognosceret esse talem negationem.

Cæterum quamuis huiusmodi rationes concludere videantur contra explicantes Veritatem per negationem entis falsi, si tamen accuratius expendantur, palam fiet minimè valere, vel æquè bene probare nec vnitatem explicari posse per negationem diuisionis, vel multitudinis, quia non potest talis negatio diuisionis, vel multitudinis intelligi, quin antecedenter intelligatur vnitas, cum diuisio sit priuatio vnitatis, & priuatio in ordine ad habitum oppositum intelligatur; vides ergo quomodo præfatæ rationes æquè benè concludant de vnitate, quod nequeat per negationem diuisionis explicari, ac de veritate per negationem entis falsi. Imò argumentum illud, quod si ens verum explicetur per negationem entis falsi, & ens falsum per negationem veri committeretur vitiosus circulus, adducitur ab ipso Poncio loc. cit. q. 2. concl. 1. contra explicationem vnitatis per negationem diuisionis, & soluitur; pari ergo modo hic solui debet ab ipso, aut ostendere tenetur, cur magis vitiosus circulus committatur in proposito explicando veritatem per negationem falsitatis, quam explicando vnitatem per negationem diuisionis, & multitudinis; eadem enim ratio vtrobique militare, videtur.

143 Auersa quoque q. 6. sec. 2. probat non benè explicari veritatem per negationem entis apparentis, nam in ente, quod apparet id quod non est, duo consideranda sunt, vnum est positiuum, aliud est negatiuum, primum est similitudo, seu conuenientia cum re, quæ verè est talis, vt homo pictus conuenit in figura, & coloribus cum homine vero; secundum est carentia entitatis illius rei, quæ verè est talis, vt in homine picto carentia vitæ, carentia animæ, & veri corporis, dum ergo vero enti attribuitur negatio entis apparentis, non vtique attribuitur negatio eius partis, in qua consistit similitudo, & conuenientia, sed potius attribuitur negatio illius carentiæ, vnde idem est dicere, hoc est verum ens in hoc sensu, ac dicere non est non ens, est verus homo, non est non homo; veritas ergo sic explicata in rigore non est aliud, quam negatio negationis sui ipsius, atque ideò minus benè sic explicatur. Sed quamuis tota hæc doctrina sit vera, quam in terminis tradidit Doctor 6. Metaph. qu. 3. §. *respondeo, quod superius inchoando*, non tamen Auersa per eam satisfacit difficultati, nam etiam vnitas cum explicatur per negationem diuisionis, explicatur per negationem negationis, cum diuisio formaliter loquendo non sit, nisi priuatio vnitatis, & tamen adhuc rectè explicatur, ergo pariter in proposito, quamuis explicando veritatem per negationem entis apparentis, explicetur per negationem negationis sui ipsius, hinc tamen non sequitur malam esse explicationem, aut pariter talis explicatio condemnanda est in vnitate. Itaque per hoc argumentum Auersæ solum probari potest veritatem à parte rei importare quid positiuum, quia negatio negationis quid positiuum est, ac duæ negationes affirmant, quemadmodum de vnitate arguebamus q. 4. art. 1. nu. 43. at minimè probatur tale positiuum per illam negationem negationis non benè explicari, sicut explicatur vnitas.

Potius

Potius ergo dicendum est veritatem non benè explicari per negationem entis ficti, vel apparentis, quia dum vero entia tribuitur negatio entis apparentis, non ei tribuitur negatio apparentiæ, & similitudinis, sed negatio carentiæ illius entitatis, quam verè possidet. vndè sensus est, hoc est verum aurum idest non est aurum, hoc est verum ens idest non est non ens; at negatio entitatis immediatè excluditur per ipsam entitatem, & non per aliquid ipsam consequens, & negatio auri per ipsam entitatem auri, ergo verum in hoc sensu explicatum per negationem entis ficti, & apparentis non est propriè attributum entis, sed ipsa entis essentia; qua ratione dicebamus supra num. 103. & 105. ens immediatè seipso, & per propriam quidditatem distingui à non ente, & ab ente rationis, quod est ens fictum. Cæterum Arriag. cui arridet explicatio veri per negationem entis apparentis, negat propositionem illam, *hoc est verum aurum*, in hac veri significatione facere illum sensum, *non est non aurum*, aurum enim non dicitur verum per negationem chimæræ, aut non auri absolutè loquendo, sed per negationem auri apparentis, aut imitantis verum aurum, quale est aurichalchum, quod non est non ens, & non aurum præcisè, sed non aurum cum imitatione quadam; ens autem inquantum est ens, secundum essentiam formaliter præcisè opponitur non enti, at vt verum, opponitur enti apparenti. Sed Contra, quia licet aurum dicatur verum non per negationem auri præcisam, sed per negationem auri apparentis, ac imitantis verum aurum, quale est auricalchum, illa tamen apparentia, & imitatio pertinet ad materiale falsitatis, formaliter autem falsitas consistit in negatione illius talitatis, qualis apparet, vt docet Scot. cit. 6. Met. q. 3. cum ergo dicimus, hoc est verum aurum ad differentiam auricalchi, si propositio explicetur negatiuè, dicere intendimus hoc non habere solam apparentiam auri, & per hoc non negamus habere apparentiam idest colorem, & imaginem auri, nam apparentia necessaria est tam vero auro, quam falso, sed negamus solitudinem apparentiæ idest carentiam substantiæ auri sub tali apparentia; non ergo benè explicatur veritas negatiuè, seu per negationem entis apparentis, quia sic explicatur per negationem negationis, quæ immediatè tollitur per ipsam rei entitatem, & non per aliquid ipsam consequens, qualis est veritas; quo autem pacto ens, vt verum, non autem sub ratione ipsa entis, opponatur falso, & apparenti postea explicabitur.

144 Dices, posse veritatem saltim in alio sensu, quem significauit Aureolus citatus num. 122. per negationem scilicet cuiuscunque extranei à natura rei explicari, sic enim dicere solemus hoc esse verum aurum, vel argentum, quando est separatum à metallo extraneo, & à quocunque alio, quod non est aurum, vel argentum, quo pacto verum, purum, & sincerum coincidere videntur. Sed quamuis hanc veri acceptionem non omninò improbabilem iudicent Suarez, Hurt. & alij Recentiores, nihilominus Bonetus noster 5. Met. cap. 2. notauit veritatem in hac acceptione poni non posse passionem entis, quia nulla entitas creata est in hoc sensu in re extra vera, cum non sit ab omni quidditate estranea, & à multis accidentibus actu præcisa, & abstracta, sed tantùm vt posita est in esse cognito, tunc enim ibi sola quidditas ab omni alia quidditate, & accidente subsistit, & apparet intellectui separata v. g. equinitas in intellectu obiectiuè est tantùm equinitas pura, & vera, & actu præcisa ab omni alia quidditate, & accidente, nam in re extra equinitas non est tantum equinitas, sed copulata multis alijs quidditatibus, & accidentibus coniuncta, mixta, & inuoluta. vndè tandem deducit solam diuinam naturam posse in hoc sensu dici veram, quia nullum prorsus extraneum illi potest commisceri, quod totum Aureol. loc. cit. gratis concedere videtur. Hac tamen ratio non admodum efficax videtur, quamuis enim Petrus sit homo albus, eiusque humanitas sit cum alijs accidentibus commixta, hæc tamen commixtio in re extra veritati humanitatis eius, ac sinceritati nullum præiudicium inferre videtur, quia illæ naturæ etiamsi coniunctæ, adhuc tamen essentialiter, & quidditatiuè remanent impermixtæ, nec quidditas vnius commiscetur, vel confunditur cum quidditate alterius, sed vna manet cum omnibus prædicatis suis essentialibus integra, & illæsa, sicut altera, ergo veritas etiam in hoc sensu potest rebus creatis conuenire, quælibet enim entitas in hoc sensu dicitur vera, quando propriam naturam talis entis, & non aliam extraneam includit.

Hanc eandem veri acceptionem reijcit Ouuied. controu. 3. Metaph. punct. 3. quia talis diuisio, & segregatio à quocunque alio, quod non est ipsum, pertinet potius ad attributum vnitatis, quam veritatis, & sic in auro non esse auricalchum, aut aliud à se distinctum, si tantùm in ordine ad se, & non ad intellectum sumatur, pertinet ad rationem vnius, quia de vnius ratione est esse indistinctum à se, & distinctum ab alio, quod dicit esse ipsum, & non aliud. Cæterum nec impugnatio illa facit ad rem, cum enim negatio, & exclusio cuiuscunque extranei appellatur nomine veritatis, non intelligitur de extraneo vtcunque sed de tali extraneo, quod cum aliqua re permixtum apparet esse de eadem re, cum tamen re vera non sit; alioquin si id quod admiscetur rei, non apparet esse de substantia eiusdem rei, non impedit veritatem rei, nec veritas consistit in tali impermixtione; male ergo dicitur, quod segregatio à quocunque extraneo in sensu, quo hic est sermo, pertineat ad rationem vnitatis, quia si diuisio ab alio pertinet ad rationem vnitatis (quod neque absolutè verum esse ostensum est quæst. præced.) hoc aliud extraneum non petit apparere esse de substantia illius rei, cui ponitur extraneum, quod ad veritatem explicatam per segregationem à quocunque extraneo requiritur. Melius ergo acceptio veritatis in hoc sensu ex hoc capite est reijcienda, quia vel per talem admixtionem, in cuius negatione ponitur veritas consistere, intelligitur admistio per iuxtà positionem vnius entitatis cum alia, vel per confusionem, ita ut entitas vnius confundatur cum entitate alterius; hæc secunda permixtio omninò impossibilis est, quis quantuncumq; stannum cum argento commisceatur, nunquam tamen natura vnius transit in entitatem alterius, aut cum eo confunditur per identitatem, atque ideò malè explicaretur veritas per negationem permixtionis impossibilis, sicut quæst. præced. dicebamus malè vnitatem explicari per negationem diuisionis impossibilis; illa verò prima permixtio, quæ fit per iuxtà positionem, non impedit rerum veritatem, sicut enim non tollit esse rerum, quæ inuicem permisceri dicuntur, ita neque tollit, aut minuit earum veritatem, quamdiu enim subiectum perseuerat, perseuerant etiam passiones eius. Deindè Aureolus ipse cit. propos. 3. ait veritatem in hoc sensu esse puram rei quidditatem cum suis prædicatis essentialibus, ergo in hoc sensu non passio entis, de qua hic est sermo, sed ipsa rei entitas, & essentia; ait etiam competere entibus rationis.

145 Tertiò tandem probatur vltima pars conclusionis, quod positiuum per Veritatem importatum sit quidpiam enti superadditum, & ab ipso formaliter distinctum, illis eisdem rationibus, quibus id ipsum probatum est de Vnitate q. 4. art. 2. & de passionibus entis generatim disp. 4. q. 1. Et per hoc etiam reijcitur sententia Suarez, & aliorum Recentiorum, quos citaui ab initio quæst. num. 122. asserentium veritatem transcendentalem dicere formaliter, & in recto ipsum esse rei reale, atque nihil enti superaddere, sed connotare solum conceptum intellectus, cui conformetur, vel saltim conformari possit. Hoc, inquam, illis eisdem rationibus improbatur ad propositum applicatis, quia verum non est, quid cum ente synonimum, non enim dicit id, quod habet esse, vt sic, sed quod habet taliter esse, & habet definitionem ab ea diuersam, quæ traditur de ente, quod adhuc magis constabit, si definiatur veritas alicuius entis particularis, ergo veritas debet ab ente distingui saltim formaliter modo iam explicato. Conf. quia licet esse rei sit verum, & in eius natura imbibatur, est tamen veritas quid formaliter diuersum ab ipsa rei natura, & essentia, & cum sit passio entis, debet originari a natura, & proindè quando ens consideratur, vt verum, debet explicari per quendam peculiarem conceptum diuersum ab eo, quo explicatur sub ratione entis, pertinentem ad esse rei secundarium, ac veluti extraneum. Responsiones autem Recentiorum, quod hæ, & consimiles rationes concludunt solam rationis ratiocinantis distinctionem veritatis, ac aliarum passionum ab ente, aut ad summum rationis ratiocinatæ per conceptus inadæquatos impliciitum, & explicitum, suaè impugnauimus q. 4. cit. art. 2. nu. 65. & indè, vnde hic opus non est aliquid amplius addere pro earum confutatione. Et quantum attinet ad opinionem Suarez concedendum est veritatem habere plures significationes, & acceptiones, & posse etiam importare aliquod positiuum quod est entitas rei, quo pacto dicebat Aug. lib. 2. soliloq. cap. 5. *verum esse id, quod est*, non tamen hoc modo accepta assignari potest pro passione entis, quia sic accepta non distinguitur a subiecto, quod est contra rationem passionis.

Quæres, an formalis positiua, quam importat ratio formalis veritatis, sit quid absolutum, vel respectiuum? Thomistæ quamplures apud Suarez disput. 3. Met. sect. 7. num. 5. sentiunt esse perfectionem quandam realem absolutam, pro qua refert Capreol. 1. d. 19. q. 3. concl. 3. Soncin. 7. Met. q. 27. Iauell. tract. de transcend. capit. 5. quam colligunt ex D. Th. q. 1. de Verit. art. 5. & ita explicat Bannes d. p. q. 16. art. 3. vbi addit hanc perfectionem distingui ratione ratiocinata ab ipso ente, & quod quamuis per respectum ad intellectum explicari soleat, esse tamen in se perfectionem absolutam, Alij vero Thomistæ volunt importare perfectionem relatiuam, quam aliqui contendunt esse realem, vt Masius lib. 3. de transcend. cap. 5. Zumel. 1. parte qu. 16. art. 3. Blasius à Concep. disput. 22. Metaph. q. 1. Quidam vero dicunt esse relationem rationis, vt ab initio quæstionis dicebamus; Scotistæ quoque communiter docent veritatem esse formalitatem respectiuam ex Scoto 6. Metaph. qu. 3. & 4. d. 49. q. 4. lit. I. & 1. d. 3. qu. 3. lit. E. quibus in locis veritatem explicat per respectum, ita Vulp. Smisinch. Poncius, Faber, & alij ex nostra Schola citati ab initio quæstionis. Poncius tamen, ac etiam Pasqualig. disput. 66. sect. 3. num. 3. addunt relationem conformitatis, in qua consistit veritas, non prædicamentalem, quia talis passio enti conuenit, priusquam in decem prædicamenta descendat, sed esse transcendentalem.

146 Hoc dubium resoluendum est iuxtà dicta de vnitate nu. 220. ex Mairon. 1. d. 24. & 25. q. 2. concl. 4. quod si sermo est de veritate iuxta id, per quod solet à nobis explicari, vtique dicit formalitatem relatiuam, commodius enim explicatur à nobis per rationem relatiuam, quam per absolutam, vt constabit art. seq. cæterum si sermo est de veritate secundum id, quod à parte rei importat, nec absoluta, nec relatiua est formaliter loquendo, licet sit vtrumque permissiuè, cum enim sit passio entis adæquata, debet esse eiusdem latitudinis, &

abstra-

abstractionis cum ipso, cum ergo ens in sua communitate tantæ sit abstractionis, vt nec formaliter relatiuum sit, nec absolutum, sed ab vtroque præscindat, idem pariter asseri debet de veritate, cæterisque eius passionibus. Et quidem hæc ratio, nedum probat veritatem non importare relationem prædicamentalem, vt dicunt Poncius, & Pasqualig. sed probat, nec importare transcendentalem, quia formalitas entis, vt sic nedum abstrahit ab absoluto, & respectiuo prædicamentali, sed etiam transcendentali, quia formalitas entis in tota sua latitudine nec etiam transcendentaliter est relatiua; tum quia absolutum, vt sic, distinguitur à relatiuo, vt sub se comprehendit nedum relationem prædicamentalem, sed etiam transcendentalem, vt constat ex dictis in Logica disput. de Relatione, nam absolutum dicitur illud, quod à sua ratione formali excludit omnem ordinem ad aliud, siue prædicamentalem, siue transcendentalem, cum ergo ens in sua communitate atque abstrahat ab absoluto, ac respectiuo, præscindet quoque à relatiuo transcendentaliter, & consequenter sub eadem præcisione, & abstractione eius passiones constitui debebunt. Conf. quia ens commune est cuicunque enti tam absoluto, quam respectiuo, tam prædicamentaliter, quam transcendenter, ergo ratione talis communitatis ab omni tali inferiori præscindere debet, iam ab absoluto, quam à relatiuo, quocunque modo sumatur, & vtramque rationem admittere solum permittit; & sic etiam sentire videtur Smisinch. loc. cit. elto formalitatem veritatis explicet per respectum, inquit enim expresse sub num. 40. veritatem ex sua ratione formali non esse formalitatem absolutam, nec relatiuam, sed in ente absoluto esse absolutam, & in relatiuo relatiuam. Immò potest id etiam confirmari ex ipso nomine veri, verum enim ex vi vocabuli non dicitur ad aliud, non enim dicitur verum alicuius verum, sicut dicimus alicuius simile, vel alicuius æquale, ergo quamuis veritas soleat per respectum aliquem explicari, falsum tamen est ex sua ratione formali, quam importat à parte rei, respectum præseferre.

Obiectiones solutæ.

147 IN oppositum obijcitur primò probando veritatem consistere in sola formalitate rationis, ex Auersa, nam possunt, & præcipuè debent passiones entis designari per negationes, aut relationes rationis, quoniam, vt sic, magis propriè adduntur ipsi toti enti, ad eiusque rationem in tota ipsius amplitudine consequuntur. Conf. ex Molin. 1. p. qu. 16. disput. 2. nulla affectio entis, vt à suo subiecto distinguitur, est realis quidpiam à parte rei, quia tota rerum realitas, & latitudo ab ente prouenit, ergo veritas, vt distinguitur ab ente per modum passionis eius, nequit importare aliquid reale, sed solam formalitatem rationis. Resp. quod cum passiones entis sint reales, & positiuæ, necessario debent à parte rei importare aliquam formalitatem realem, & positiuam rationi quidditatiuæ entis superadditam, & saltim ratione ratiocinata ab ipsa distinctam; quæ etiam, si commodè fieri potest, per conceptum realem, & positiuum explicari debet; quod si commodè fieri nequit ob difficultatem, qua premimur in intellectione transcendentalium, possumus vtique vti negationibus, ac etiam relationibus rationis, vt de veritate contingit, quam explicamus per negationem, elto positiuum importet; hinc tamen inferre non licet passiones entis à parte rei importare illas negationes, aut relationes rationis, quibus vti nur ad eas explicandas; imò in proposito de veritate iam dictum est nedum ex se non importare relationem rationis, sed nec etiam commodè per talem relationem rationis à nobis explicari; Nec refert, quod passiones entis designari debent per modum cuiusdam superadditi rationi quidditatiuæ entis, talem autem additionem melius cogitari non posse, quam per intellectum. Nam vtique verum est passiones entis ita designari debere per modum formalitatis superadditæ, sed ad hoc non sufficit additio rationis, ac per intellectum, quia ens reales habet affectiones, & non rationis; debet ergo esse additio aliquo pacto ex natura rei; quod eo magis libenter asserendum est, quia quicquid ab Aduersarijs obijci solet contra hanc additionem ex natura rei, militat æquè benè contra additionem formalitatis factam per intellectum, vt ostendi superius nu. 80. & inde de veritate loquens. Ad Conf. negatur antecedens, nam affectiones entis, vt formaliter ab ipso distinctæ, adhuc sunt cum ipso realiter identificatæ, vndè esto non sint quid reale formaliter, & in recto, sunt tamen reales identicè, & in obliquo, quia sunt aliquitates, & modificationes ipsius entis; & cum dicitur omnem realitatem ab ente prouenire, hoc vtique verum est, sed non eodem modo, quibusdam enim participatur realitas entis per formalem inclusionem eius in ipsis, & sic realitatem suam communicat inferioribus suis, de quibus quidditatiuè prædicatur; quibusdam verò participatur per solam realem identitatem cum ipsis, & sic suam realitatem communicat suis passionibus, modis, ac vltimis differentijs, de quibus identicè tantùm, ac denominatiuè prædicatur.

148 Secundò arguitur ex Aureol. probando veritatem importare solam negationem entis apparentis, vel admixtionis rei extraneæ, quia veritas, puritas, & sinceritas, ac similia sunt synonima, sed puritas, & sinceritas significant negationem admixtionis rei extraneæ, hoc enim modo dicimus esse verum aurum, quod est ab omni metallo defœcatum. Conf. quia verus lapis pretiosus non dicitur, quia habet conformitatem cum intellectu, vel cum sui idæa, sed quia in se est depuratus ab omni re extranea, & lapide non vero; & vnus lapis dicitur verior alio, non propter conformitatem cum intellectu, vel cum Idæa, sed quia viciniorest lapidi vero. Demum cum argentarius examinat aurum, argentum, vel lapidem preciosum num sint vera, vel falsa, & adulterina, non recurrit ad diuinas idæas, nec ad conformitatem auri, vel argenti cum cognitione, sed tantùm illud examinat ad lydium lapidem inspiciendo, num re vera fulgorem habeat auri, & argenti.

Resp. quod licet in vulgari modo loquendi soleat veritas accipi pro puritate, & sinceritate alicuius rei, vt excludit permixtionem cuiuscunque extranei, tamen apud sapientes, ac philosophico more loquentes assignari nequit talis permixtio vnius rei cum alia, quæ rei veritatem destruat, vt ponitur passio entis, ac in eius negatione veritas consistat, vt supra diximus num. 145. Ad Conf. negatur assumptum ob eandem rationem, & verior lapis dicitur ille, qui natus est fundare verisimiliorem cognitionem de vero lapide. Ad experientiam concedit Auersa argentarium, dum aurum examinat ad lydium lapidem, nil cogitare de conformitate auri cum cognitione, sed tantùm considerare, an hoc sit verum, vel falsum argentum, vel aurum, idest an habeat naturam, vel tantùm apparentiam argenti, aut auri, & ideò ait hoc argumentum probare tantùm in consueto, & familiari modo loquendi sumi solere veritatem pro exclusione ipsa, & natura rei, siue pro negatione entis apparentis; at philosophico more, prout assignatur veritas pro peculiari entis attributo, maximè cogitatur de conformitate ad intellectum. Cæterum arbitror argentarium quoque cum aurum examinat, de tali conformitate cogitare, vt enim inquit Hurtad. quid quærit artifex tam diligenti examine, nisi cognoscere, verum color auri, quod examinat, sit conformis cognitioni, quam ipse habet de colore veri auri? & ideò quando aurum ab ipso examinatum non eam causat coloris cognitionem, quam causare nouit verum aurum, concludit illud non esse verum aurum, sed falsum; vndè hæc experientia, quam adeò exaggerat opposita sententia, potius nobis fauet, si benè expendatur. Immò acceptio veri ab Aureolo excogitata, si rem intimius vestigemus, reducitur ad hanc nostram acceptionem pro conformitate, & cognoscibilitate rei, sicut est; dicere namque hoc est verum aurum, quia non est apparens, perindè est, ac si diceretur, est verum aurum, quia participat conceptum veri auri, & talem de se aurifici inquisitori causat cognitionem, qualis causari solet à vero auro; & talem in aurifice causat cognitionem, cum expers noscitur ab eo, & defæcatum à quacunque extranea materia, & viliori metallo; iam ergo constat, quo pacto acceptio veri ipsius Aureoli, vt bona sit, ad nostram communem in omni schola acceptionem reduci potest, ac per eam explicari, per conformitatem nimirum, & cognoscibilitatem rei, sicut est.

149 Tertiò obijcitur pro Suarez probando veritatem esse ipsam rei entitatem, nam veritas ita accipi, ac definiri solet, vt dicat ipsam rei entitatem, sic enim definiuit D. Aug. supracitat. lib. 2. solil. cap. 5. *Verum esse id, quod est*, & in hunc modum quoque loquitur D. Hilar. 5. de Trin. dicens, *perime aquæ, quod aqua est, & per id poteris abolere, ne vera sit, cæterum si aqua maneat, etiam in ea necesse est persistat, vt vera sit*. Conf. quia entia fictitia ideò non sunt vera entia, quia non dicunt realem entitatem, & entia realia eo magis habent de veritate, quo magis de entitate, ergo veritas includit intrinsecam rerum entitatem. Resp. concedendo veritatem plures acceptiones, & significationes habere posse, ac etiam ita sumi posse, vt etiam significet ipsam realem rei entitatem; nihilominus tali modo accepta nequit assignari pro passione entis, quia non distinguitur à subiecto; vt ergo pro passione assignetur, ita sumi debet, vt non includat, sed supponat subiectum, & aliquid formaliter addat supra quidditatem entis, veluti eius modificationem; auctoritates igitur allegatæ, aut ita sunt exponendæ, vt Aug. & Hilar. acceperint veritatem in priori significatione, vel potius per illum loquendi modum solùm innuere voluerunt, verum non esse aliquid ab ipsa rei entitate realiter distinctum, quasi veritas ab entitate separari possit, & hunc esse sensum illorum Patrum, & præsertim Hilarij constat ex ipsis eius verbis, quod gratis concedimus ex dictis num. 145. hinc tamen deducere non licet veritatem etiam formaliter, & quidditatiuè esse ipsammet rei entitatem, vt Suarez contendit cum suis sectatoribus. Ad Conf. entia fictitia non sunt vera entia realiter, quia non habent realem entitatem, formaliter autem dicuntur entia ficta, & non vera, quia non sunt intelligibilia, sicuti sunt, sed ad modum alterius, & non sunt conceptibilia, per conceptum entis realis; & veritas conuenit solùm entibus realibus, & non fictitijs, quia fundatur in sola reali entitate, ac etiam dicitur maior, vel minor secundum quod fundatur in entitate magis, vel minus perfecta, ex quo non sequitur veritatem intrinsecè dicere ipsam rei entitatem, sed potius eam supponere, vt proprium eius subiectum, ac fundamentum.

Quartò obijciunt Recentiores probando veritatem non aliquid superaddere enti præsertim ex natura rei, aut saltim ratione ratiocinata ab ipso distinctum. Hurtad. sic arguit, conceptus entis præcisus à quocunque alio conceptu est verus, ergo veritas nihil addit supra ens, probatur assumptum, quia ille conceptus se solo est cognoscibilis, imò in nostra sententia prius ratione cognoscitur, quam veri-

veritas. 2. Sic arguit Arriag. nam si veritas accipitur pro cognoscibilitate rei, sicuti est, ens quantumcumque præcisum est cognoscibile, nec potest ita præscindi, vt nequeat cognosci, ergo neque præscindi à vero; quod si veritas accipiatur pro negatione entis apparentis, & ficti, pariter ens quantumcumque præcisum est ens nec fictum, nec apparens, ergo verum absque vllo addito 3. Arguit Suarez nulla res intelligitur esse vera per modum superadditum, sed per suam entitatem, quia si omnis modus ab ea separetur, adhuc est vera per suam quidditatem, & entitatem, quia sua entitate contradistinguitur immediatè ab ente apparente, & ficto; quæ ratio probat etiam ens, & verum nec ratione ratiocinata distingui, quia si ens concipiatur ab omni modo distinctum, remanet ens verè intelligibile, ac proinde verum ens, & non fictum. Quarto vrget Auersa, si veritas est perfectio superaddita enti, esset vtique essentialiter ens, nec posset præscindi ab essentiali ratione entis, alioquin vbi præscinditur non esset positiuum quid, & reale, igitur non est passio adæquata entis, sed potius genus quoddam entis. Demum vrget Pasqualig. quia si veritas ponitur præfato modo ab ente distincta, poterit ens præcisè considerari absque hac perfectione, & vt sic potest esse obiectum intellectus, & cum ipso commensurari, non est autem obiectum intellectus, nisi sub ratione veri, ergo esset verum absque veritate; potest etiam è contra veritas considerari, vt ab ente præcisa, & adhuc tali pacto esset quid reale, alioquin non esset passio realis entis, si autem est quid reale, iam inuoluit rationem entis, à quo habetur omnis realitas, quod est contra suppositum, supponebatur enim ab ente præcisa.

150 Resp. hæc argumenta, quæ in idem ferè recidunt; posse in Aduersarios retorqueri præscindentes inter ens, & verum, aut ex parte obiecti per conceptus inadæquatos per modum impliciti, & expliciti, aut ex parte actus, sicut de vnitate fecimus supra num. 86. si enim ens, & verum differunt solùm per modum expliciti, & impliciti, postulo quomodo ens sub præcisa ratione entis consideratum secundum suum conceptum inadæquatum implicitum se habeat in ordine ad verum, nam si secundum talem conceptum est intelligibile, iam citra conceptum explicitum veritatis erit verum; quod si dicatur esse verum implicitè, non explicitè, sic nos quoque dicemus ens antecedenter ad suam passionem, quæ est veritas, esse duntaxat materialiter, & fundamentaliter verum, non formaliter, nec nos cum maiori licentia loquemur, quam faciant ipsi. Quod si rursus dicatur inter ens, & verum præscindi tantùm posse ex parte actus, quatenus idem obiectum prius apprehenditur in ordine ad se, sub qua consideratione dicitur ens, & posterius in ordine ad cognitionem veram; sub qua consideratione dicitur verum. Non adhuc subterfugitur difficultas, quia cum priori modo apprehenditur obiectum, iam dicam in eo statu sufficientem habere veritatem, quia est eo modo apprehensibile, & intelligibile, & est sufficiens obiectum intellectus; constat ergo adducta argumenta aliquo modo vrgere in omni sententia, atque ideò solui debent, vt alia similia soluta fuerunt, tum disput. 3. de passionibus entis in communi nu. 17. tum in hac disput. num. 86. loquendo de Vnitate. Vndè ad 1. ex Hurtad. negatur assumptum, nam conceptus quidditatiuus entis antecedenter ad qualitatiuum veritatis est tantùm materialiter, & fundamentaliter verus, non formaliter, & quamuis ens secundum talem conceptum sit se solo cognoscibile, non hinc sequitur esse verum, vel cognosci sub ratione veri, quia in eo instanti est cognoscibile duntaxat secundum prædicata quidditatiua, & essentialia, cum sit status purissimæ quidditatis; & sic etiam ipsemet Hurtad. ad hoc idem argumentum, respondere tenetur, cum enim ipse cum Suarez defendat ens constitui in ratione veri per suam equidem entitatem sed addita connotatione ad cognitionem veram, peto cum ens concipitur sub præcisa ratione entis, absque connotatione ad cognitionem veram, an talis conceptus sit verus, nec ne; sane ipsemet Hurtad. in materia de vnitate, cum statuisset ens concipi in ratione vnius per connotationem ad diuisionem, inquit postea quod ens non conceptum per ordinem ad diuisionem neque est formaliter vnum, nec plura, sed abstrahit ab vtroque, sicut animal non conceptum per ordinem ad rugitum, & discursum non est formaliter rationale, aut irrationale, ita discurrebat ipse disput. 4. Met. § 15. sic igitur in proposito, cum dicat ens constitui in ratione veri formaliter per connotationem, & ordinem ad cognitionem veram; vt consequenter loquatur, fateri tenetur ens non conceptum sub tali connotatione, sed præcisè sub ratione entis, non esse formaliter verum, vel falsum, sed tantùm materialiter, & fundamentaliter, formaliter verò ab vtroque abstrahere.

151 Ad 2. ex Arriag. pariter dicitur, quod etiamsi veritas ponatur formaliter consistere in cognoscibilitate rei, sicut est, adhuc ens secundum præcisum conceptum entis consideratum non posse dici formaliter verum, vel cognosci sub ratione veri, quamuis enim tunc cognoscatur, sicuti est, in statu suæ puræ quidditatis, tamen non cognoscitur sub ratione cognoscibilis, sicuti est, quod est cognosci sub ratione veri, quia hic est conceptus qualitatiuus entis, vndè quando ens cognoscitur secundum suum conceptum quidditatiuum vtique tunc verè cognoscitur, non tamen sub ratione veri, quod est valdè notandum, ne fallacia committatur in arguendo, hoc verè cognoscitur, ergo sub ratione veri, quæ est fallacia manifesta, potest enim Deus v. g. sub pluribus rationibus, & prædicatis verè cognosci, & non sub ratione veri. Si autem veritas explicetur per negationem entis apparentis, & ficti, tunc vel per ens apparens, & fictum intelligitur idem, quod non ens, & in hoc sensu cum hæc negatio immediatè tollatur per ipsam entitatem, concedendum est ens præcisè acceptum secundum suam entitatem non esse formaliter ens fictum, nec apparens, & in eodem sensu esse formaliter verum, sed veritas hoc modo accepta non est passio entis, sed potius ipsa rei entitas iuxta dicta num. 143. Sed si per ens apparens, & fictum propriè intelligatur id, quod directè opponitur vero quod est entis passio, tunc negandum est ens præcisè secundum suam entitatem acceptum formaliter ab ente ficto contradistingui, sic enim consideratum distinguitur ab eo tantum fundamentaliter, quatenus entitas realis est necessarium fundamentum illius conformitatis, per quam distinguitur formaliter ab ente ficto, & apparenti iuxtà dicta num. 149. Ad 3. ex Suarez tenetur & ipse ad solutionem, quia nec ipse res statuit esse veras præcisè per suam entitatem, sed etiam cum connotatione, ad cognitionem, seu conceptum intellectus, cui talis entitas conformatur, vndè præcisa tali connotatione si res intelligatur præcisè secundum suam entitatem, non percipitur, vt vera, vel sub ratione veri formaliter, alioquin talis connotatio necessaria non esset, sed tantum materialiter, & fundamentaliter; sic inquam ipse respondere tenetur, & sic etiam nos respondemus rem quamcunque per suam præcisè entitatem esse veram fundamentaliter, & radicaliter, non formaliter, cum autem dicebat rem immediatè per suam entitatem ab ente ficto, & apparente distingui, constat quid dicendum ex proximè dictis ad argumentum Arriag. Ad 4. ex Auers. negatur assumptum, quod veritas includat essentialiter ens, includit enim tantùm identicè, & realiter, & hoc pacto est quid positiuum, & reale, vt frequenter dictum est. Ad vlt. ex Pasqualig. falsum est ens esse obiectum intellectus sub ratione veri, cum potius sit obiectum eius sub ratione ipsa entis, vt dictum est disp. 6. de Anim. q. 6. art. 1. numer. 145. & supra disput. 4. num. 17. & veritas quamuis præscindat formaliter à ratione entis, non tamen realiter, ac identicè, vnde licet non participet realitatem entis per inclusionem formalem, eam tamen participat per realem identitatem ex dictis num. 147.

152 Postremò obijcitur probando veritatem esse formaliter relatiuam saltem transcendentaliter ex Auers. cit. conformitas rerum non potest dici ratio simpliciter absoluta, nam per se, & intrinsecè conforme est alicui conforme, & se habet sicut simile, æquale, & aliæ eiusmodi denominationes; nec dici potest esse ratio absoluta, quæ explicetur per respectum, sicut similitudo non dicitur ratio absoluta, & perfectio superaddita subiecto, quæ explicetur per respectum, sed est formaliter, ac essentialiter ipsa denominatio relatiua. Eodem ferè modo arguit Poncius cit. quia quicquid probat aliquem respectum transcendentalem dari, probat etiam illum respectum esse transcendentalem; etsi non obstante, quod illa formalitas non posset intelligi, nisi per modum respectus talis, adhuc tamen non esset respectus, eodem modo dici posset de quocunque respectu tali, quod non esset respectus, quamuis non posset intelligi, nisi per modum respectus. Tandem id probat Vulp. & alij Scotistæ auctoritate Scoti, qui 6. Met. q. 3. & 1. d. 3. q. 3. E. & 4. d. 49. q. 4. I. & quol. 18. lit. T. & alibi frequenter veritatem entis explicat semper per relationem.

Resp. argumentum supponere falsum, nempe veritatem à parte rei in conformitate consistere, quod si admitteretur, planè argumentum procederet, quia re vera conformitas est relatio; at falsum est veritatem secundum id, quod à parte rei importat, in conformitate consistere, etiamsi à nobis per conformitatem aliquam explicari soleat, sic enim abstrahit à quacunque ratione tam absoluta, quam relatiua. Neque sequitur eo ipso, quod aliquid explicatur per modum respectus, esse re vera respectum, nam multas perfectiones in Deo explicamus per respectum, vt scientiam, omnipotentiam, &c. quæ tamen à parte rei non sunt respectus, sed perfectiones absolutæ, vt docet Scot. 1. d. 35. & 39. & multa explicare solemus per absoluta, quæ à parte rei sunt respectus, vt de bono, & malo, sano, & pulchro docet idem Doctor quol. 18. lit. I. & ita procedimus in indaganda notitia rerum occultarum; quando autem res est manifesta, & sensui subiecta, vt est similitudo, æqualitas, & aliæ relationes, quæ aliquo pacto sub sensu cadunt, tunc valet dicere, quod si definiuntur per respectum, hoc est quia re vera respectum important à parte rei; Scotus vero cum veritatem explicat per respectum, sanè non loquitur de veritate secundum id, quod importat à parte rei, sed secundum id, per quod solet à nobis explicari; facilior autem via, ac magis obuia ad explicandum veritatis conceptum, est ipsam explicare per respectum conformitatis, vt iam monstramus art. seq.

ARTICVLVS III.

Quomodo explicari debeat positiuum, quod dicit veritas, per conformitatem.

153 COmmunior, atque commodior modus explicandi formalitatem veritatis, vt dictum est ab initio quæstionis, est per relationem conformitatis; & quidem in hoc omnes ferè Philosophi, ac Meta-

Metaphysicè conuenire videntur, quod veritas, quaens, vt sic, & quælibet alia res quæ est intrinsecè vera, per aliquam relationem conformitatis designari debeat; & ratio deducitur ex ipsa veritate cognitionis, seu repræsentatiua, quæ nobis manifestior est, ac magis obuia; hæc enim veritas, vt omnes concedunt, consistit in conformitate, & adæquatione cum obiecto, quod repræsentat, adeout si illud exprimit, vt est à parte rei, est vera cognitio, si non ita exprimit, sed aliter, est falsa; cum ergo veritas in repræsentando in tali conformitate consistat, hinc deducere licet veritatem, vt sic in communi, dicere conformitatem, & adæquationem, vt sic; hæc est enim correspondentia, quæ seruari debet inter rationem superiorem, & inferiorem, vt quod dicit inferior in certo, ac determinato gradu, dicat superior in gradu indeterminato, & abstrahente, cum igitur veritas in essendo, & in repræsentando vniuocè conueniant in ratione veritatis, vt sic, vt posteà ostendemus, consequens est, vt sicut veritas in communi per respectum conformitatis, vt sic, explicatur, ita etiam veritas in essendo, vt quædam eius species, per aliquam conformitatem explicari debeat, quemadmodum etiam explicatur veritas in repræsentando, quæ est altera species.

Quamuis, inquam, hic sit frequentior modus explicandi veritatem, quæ est passio entis; variant tamen Doctores in hac conformitate assignanda; aliqui enim volunt veritatem consistere in conformitate rei ad ideam, quam habet in mente diuina, & sic loquuntur Thomistæ passim, qui proindè volunt etiam consequenter veritatem in rebus, vel attendi præcisè per ordinem ad intellectum diuinum, in quo omnium rerum ideæ resident, vel si in ordine ad intellectum quoque creatum, non nisi secundariò, & per accidens; ita videre licet apud Thomistas citatos ab initio quæstionis num. 122. Alij dicunt veritatem consistere potius in conformitate ad sua principia intrinseca constitutiua, ita ut eo solo titulo aliquid verum sit, quia habet vera, & solida principia eius quod debet esse, sic v.g. dicimus verum aurum, quod habet legitima auri principia, & aurum falsum, quod habet quidem auri similitudinem, non tamen vera auri principia; ita Meurisse ibid. cit. qui subdit nomine principiorum non hic semper intelligi debere principia verè constitutiua, tanquam partes, sed vniuscuiusque rei veram, ac solidam naturam, quæ fuit opinio Acerbi lib. 1. q. peripat. q. 11. pro qua etiam citat Niphum 6. Met. disp. 6. Alij frequentius aiunt consistere veritatem in conformitate, qua ens quodlibet natum est ingerere in quemcunque intellectum de seipso, siue creatum, siue increatum, quia ens reale est intelligibile à quocunque intellectu, & ideò aptum est conformari cuicunque seu apud omnem se manifestare, vel motiuè, vel saltim terminatiuè, quale est à parte rei, quæ quidem relatio non sit necessariò actualis, sed aptitudinalis, adeout rem esse veram formaliter aliud non sit, quam esse intelligibilem, sicut est, à quocunque intellectu, vt notauit Mairon. ex D. Th. 1. d. 3. q. 2. propè finem, & hic est frequentior modus explicandi veritatem per conformitatem, quem passim sequuntur Recentiores omnes Suar. Auers. Arriag. Hurt. Ouied. Smisinch. & Scotus expressè docuit 6. Metaph. q. 3. in corpore quæsiti, & 1. d. 3. pro resolutione.

154 Dico Primò veritatem, quæ est passio entis, non benè explicari per conformitatem ad diuinas Ideas. Conclusio hæc est contra Thomistas, & Scoti 1. d. 3. q. 4. §. *circa 4. artic.* vbi veritatem, quæ est passio entis, distinguit à veritate accepta pro conformitate ad diuinum exemplar. & probatur primò, quia veritas transcendens, quæ ponitur passio entis, debet omnibus, & singulis entibus conuenire, cum in latitudine ipsum ens adæquet, sed conformitas ad diuinas Ideas non conuenit omnibus entibus, ergo &c. Maior patet, probatur minor, Deus enim non est verus, quia sit conformis illis Ideis, cum non habeat sui ipsius Ideam, siquidem ex communi Theologorum non alia de causa ponuntur Ideæ in diuina mente, nisi propter scientiam, & productionem aliarum rerum ad extra, vnde Doctor 1. d. 35. q. vn. §. *ad ista*, Ideam describit ex D. Aug. lib. 83. qq. q. 46. quod sit ratio æterna in mente diuina, secundum quam aliquid est formabile ad extra, vt secundum propriam rationem eius; cum ergo Deus non sit factibilis, & producibilis, consequenter nullam sui ipsius habet Ideam. Fonsec. oppositum defendens 4. Met. cap. 2. q. 6. sec. 10. & duabus sequent. inquit etiam ipsum primum ens dici verum per conformitatem ad rationem formalem primi entis existentis in mente diuina. Contra, quia etiamsi hoc totum concedatur, non sequitur veritatem consistere generatim in conformitate ad diuinas Ideas, sed in conformitate rei, vt est in se, ad conceptum obiectiuum, seu ad seipsam quatenus cognitam, aut ad conceptum formalem, seu ad actum cognitionis, quod cum nostra coincidit opinione, vt posteà explicabimus; Tum quia etiamsi in nostra sententia Idea pertineat ad conceptum rei obiectiuum, imò formaliter in tali concepto obiectiuo consistat, vt constat ex dictis disputat. 8. Phys. q. 7. attamen non quilibet conceptus obiectiuus rei dici potest Idea, sed tantum illius rei, quæ est factibilis, & producibilis ad extra, vnde esto Deus in mente habeat conceptum sui ipsius obiectiuũ, hic tamen conceptus nequit dici Idea Dei, atque ideò esto diuina veritas attenderetur penes conformitatem ad talem conceptum, non hinc sequitur etiam ipsam consistere in conformitatem ad Ideam, qui est punctus, quem hic impugnare contendimus.

Pasqualig. autem eandem sectatus opinionem disput. 66. sect. 3. vt ostendat per conformitatem ad diuinas Ideas benè explicari veritatem, quæ est passio entis, in vniuersum, præmittit quandam doctrinam, quam in priori tomo tradiderat, nimirum Deum non esse propriè ens, sed suprà ens, & quid supereminentius, cum sit ipsummet esse per essentiam, nec adesse inter Deum, & creaturam aliquam conuenientiam in conceptu communi, siue vniuocam, siue analogam, & proinde primam, & vniuersalissimam rationem entis, quod est propriè ens, & illud, quod habet eius essentiam, reperiri in solis creaturis; ex quo tandem deducit, quod cum benè explicetur veritas entis creati per conformitatem, quam habet sui ipsius in diuina mente, consequenter benè explicatur veritas, vt est passio entis adæquata in tota sua latitudine, quia propriè loquendo sola creatura est ens, Deus autem est super ens, & sic etiam supereminentem habet veritatem. Sed illam Pasqualig. phantasiam potius, quam opinionem, ex professo impugnaui disp. 2. quæst. 4. & per totam illam disput. satis probatum est inter Deum, & creaturam, nedum analogiam intercedere quoad conceptum entis, sed etiam vniuocationem; & Deum proprijssimè ens dici posse, & debere. Deinde quando etiam hoc totum gratis concederetur, nempe solam creaturam dici ens, & in ipsa sola imbibi, & consummari vniuersalissimam rationem entis, non adhuc responsio Pasqualig. consistere potest, quia mox ostendam, nec etiam veritatem propriam entis creati, vt sic, in conformitate ad diuinas Ideas rectè reponi.

155 Hac de causa Blasius à Concep. disp. 22. Metaph. q. 1. concl. 2. fatetur hoc Thomistarum assertum, nempe explicationem veritatis per conformitatem ad diuinas Ideas, intelligi tantum debere de veritate transcendentali creata; si enim sermo sit de veritate abstrahente à creata, & increata, certum est eam non posse consistere in aliqua habitudine reali ad intellectum diuinum, cum veritas increata non possit referri realiter ad intellectum diuinum, quippe quæ ab eo realiter non distinguatur; vnde si consideretur veritas sub illa generali abstractione, ratio, & natura ipsius erit constituenda formaliter, atq; primariò in ente, non quocunque modo considerato, sed in ente, quatenus ens est aptum facere veram sui æstimationem in intellectu diuino, & cum eo habere conuenientiam, & conformationem, abstrahendo ab hoc, quod talis conformitas induat respectum realem, vel rationis, in ente enim creato dicit respectum realem, rationis vero in ente increato. Hæc etiam solutio ex multis deficit capitibus, nam in primis est repugnantia in ipsis verbis, quia in ea conclusione secunda profitetur hic Auctor explicare rationem veritatis transcendentalis, quæ quidem, vt constat ex vi ipsius nominis transcendentiæ, conuenit omnibus entibus, siue creato, siue increato; dum ergo explicat eam conclusionem intelligi debere de veritate creata, iam non debet intelligi de transcendentali, quia hæc dicit conceptum veritatis, vt sic abstrahendo à quocunq; gradu determinato veritatis, siue creatæ, siue increatæ; Deinde loquendo de veritate in ea generali abstractione falsò constituitur eius ratio in ente, quatenus est aptum facere veram sui æstimationem in intellectu diuino, & cum eo habere conformationem abstrahendo ab hoc, quod talis conformitas sit respectus realis, vel rationis; tum quia iam generatim ostendimus nu. 145. ens formaliter importari non posse per veritatem, quia subiectum non cadit in definitione passionis, nisi vt additum ex 7. Metaph. Tum quia ostendam posteà conformitatem, in qua consistit veritas, adæquatè sumi debere in ordine ad quemcunq; intellectum, siue creatum, siue diuinum. Tum quia facere veram æstimationem sui in intellectu pertinet ad obiectum motiuum illius, quatenus causat veram notitiam in eo sui ipsius, sed talem respectum factionis, & causalitatis non habent res creatæ in ordine ad intellectum diuinum, cum non sint obiecta motiua diuini intellectus, vt Theologi docent tractat. de diuina scientia, ergo &c. Tum quia hic ipse auctor ibid. concl. 1. ait veritatem transcendentalem non posse formaliter consistere in aliquo respectu rationis, quia cum sit proprietas entis realis, debet esse realis; valde ergo inconsequenter loquitur, imò est sibi contradictorius, dum in 2. concl. inquit veritatem increatam importare respectum rationis, & veritatem transcendentalem statuit in conformitate præscindente à respectu reali, & rationis; tum quia disp. 2. q. 9. art. 2. nu. 266. ostensum est dari non posse conceptum præscindentem à respectu reali, & rationis.

156 Secundò principaliter probatur nec etiam veritatem entis creati, vt sic, benè constitui in prædicta conformitate ad diuinas Ideas, per quod adhuc magis impugnantur allatæ responsiones, nam si veritas entis creati in tali conformitate consistit, non posset quicquam cognosci, vt verum, nisi cognosceretur conforme diuinis Ideis, sed hoc est falsum, ergo &c. Maior probatur, à Scot. 1. d. 3. q. 4. O. si enim vnaquæque res constituatur in esse vero per ordinem ad ipsas, tanquam per mensuram suæmet veritatis, non videtur aliquid cognosci posse, nisi cum ordine ad ipsas, non enim relatiuum dignosci potest sine ordine ad suum terminum, probatur minor, quia diuinæ ideæ sunt nobis ignotæ, vt potè quæ latent in diuina mente, & tamen hoc non obstante optimè dignoscimus res esse veras, vnde aurifices distinctè & luculenter veritatem auri dignoscunt, & argenti, etiam quoad certum gradum veritatis, puta si sunt in supremo gradu, vel in vigesimoquarto gradu, aut vigesimoprimo, & tamen ignorant, an hæc conformia sint diuinis ideis, quarum etiam nomen ignorant; & sanè aurum examinando ad lydium lapidem aurifices nil minus cogitant, quam de diuinis ideis.

Respondet Pasqualig.disp.cit.sect.4.n.10.quod si loquamur de cognitione à priori,& per causam,non potest aliquod ens creatum cognosci esse verum, nisi cum ordine ad diuinas ideas ex eo, quod diuinæ ideæ ostendant talem essentiam debere participare, vt in suo esse verum sit; adest nihilominus, inquit, alius etiam modus, quo veluti à posteriori cognosci potest ens aliquod esse verum, & in hoc consistit, quod intellectus noster cognoscens rem aliquam esse veram ex vsu, atque experientia, per doctrinam ab alijs acceptam format sibi certam ideam cuiuscunq; rei, quam tanquam veram cognoscit, & hac vtitur, vt mensura ad cognoscenda alia indiuidua eiusdē speciei; sic aurifex cognoscit aurum esse verum aurum, quia iam sibi formauit certam ideam mensuratiuam veri auri. Hæc solutio non sufficit, nam in primis ea ea sequitur, a priori nec etiam Angelum suis viribus assequi posse veritatem alicuius entis creati, quia non valet proprio Marte diuina exemplaria intueri in diuina mente. Deindè cū inquit intellectum nostrum ex vsu, & experientia cognoscendo rē aliquam esse veram, efformare sibi certam eius ideam, ad cuius posteà trutinam examinat veritatem illius rei; iam concedit antè formationem ideæ rem posse cognosci vt veram, atq; ideò ideam non esse simpliciter necessariam ad notitiam veritatis rerum simpliciter, & absolutè loquendo, sed solùm ad maiorem, & exactiorem notitiam habendam. Tum quia idea etiam, quam sibi efformat aurifex mensuratiuam auri ex frequenti notitia de illo habita, est idea creata, vndè quando etiam concederetur hanc esse necessariam pro habenda notitia veritatis auri, non sequitur necessarium esse recursum ad diuinam ideam, quod hic præsertim impugnare contendimus. Tum tandem quia, cum aurifex ad lydium lapidem vestigat auri veritatem, nil cogitat de idea auri creata, vel increata, sed solùm cognoscere intendit, verum color auri, quod examinat, sit conformis cognitioni, quam ipse habet de colore veri auri, & ideò quando aurum ab ipso examinatum non causat eam coloris cognitionem, quam causare nouit verum aurum, concludit illud non esse verum aurum, vndè deducitur veritatem rerum consistere in conformitate earum ad cognitionem, quam aptæ sunt causare, vel terminare apud quemcunque intellectum, vt posteà explicabimus.

157 Tertiò probari potest ad hominem contra quosdam Scotistas, qui in tractatu de diuinis ideis, freti auctoritate Doctoris 2.d.12.q.2. lit. G. ac etiam ratione non contemnenda, tantùm respectu indiuiduorum prædicamenti substantiæ tam perfectorum, quam imperfectorum, ac etiam accidentium, quæ per absolutam Dei potentiam saltim solitariè existere possunt, proprias in mente diuina assignant ideas, adeò vt naturarum communium generum, & specierum non sint propriæ ideæ distinctæ ab ideis suorum singularium; valdè ergo inconsequenter loquuntur, dum veritatem cuiuscunque entis creatis vt sic, volunt consistere in conformitate, quàm habet ad propriam ideam in diuina mente, cum secundum ipsos naturæ communes prædicamentales genericæ, & specificæ entia sint realia, nec talem possideant conformitatem ad propriam ideam in Deo, cum ipsa careant, & tamen propriam habent veritatem distinctam à veritate suorum indiuiduorum; ergo in hac sententia solis indiuiduis assignantes proprias ideas, vt pote quæ solitariè produci possunt, ac esse termini immediati creationis, nequit veritas declarari per conformitatem ad diuinas ideas, quia non quodcunq; ens reale propriam habet ideam in Deo; quare minus consequenter loquitur Vulpes to. 1. par. 1. qui disp. 10. ar. 1. approbat modum explicandi veritatem entis per conformitatem ad diuina exemplaria, & inferius disp.29. art.9. non assignat proprias ideas, nisi singularibus, & indiuiduis, quæ possunt esse immediati termini creationis, & solitariè existere. Potest etiam eadem ratio vrgeri contra Thomistas, qui cum D.Th.1.p.q.15. art.3.ad 4. asserunt materiam primam non habere propriam in Deo ideam, vt etiam refert Doctor 2. d. 12. q. 2. cit. si ergo aliquod ens in rerum natura reperitur, quod propriam in Deo ideam non habet, sequitur euidenter veritatem entis creati, vt sic, in tali conformitate consistere non posse, quia talis veritas conuenit omnibus, & singulis entibus, non verò talis conformitas, cum aliquod ens reale secundum Thomistas propriam in Deo non habeat ideam; concludit itaque hæc ratio ad hominem tam contra Thomistas negantes materiæ primæ propriam in Deo ideam, quam contra Scotistas eandem negantes naturis communibus, ac alijs entibus realibus, quæ solitariè nec produci, nec existere valent.

Sed dices Scotum expressè approbasse hunc modum declarandi veritatem entis creati, vt sic, per conformitatem ad diuinas ideas suam 6. Met. q.3. in corpore quæsiti dicit veritatem in rebus dici posse tribus modis scilicet per respectum ad producens simpliciter, secundò per respectum ad producens secundum imitationem, tertiò per respectum ad producens secundum adæquationem; & quidem hoc tertio modo veritatem reperiri in solo filio Dei, in quo est summa identitas, similitudo, & conformitas cum adæquatione ad suū producens; & veritatem sumptam secundo modo reperiri in creatura, quæ eatenus dicitur vera, quatenus imitatur exemplar diuinū, secundū quod formata est ad extra. Idem etiam docere videtur 1. d.3. q.4. de sinceris veritatibus, vbi concedit Henrico sinceram veritatem rei esse secundum conformitatem eius ad exemplar increatum. Et tandem expressè hoc ipsum innuit quol. 3. §. *contra ista*, lit. T. vbi faciens hanc obiectionem, si dicas quod veritas non conuenit alicui extra intellectū, sed tantùm actui intellectus, vel obiecto, vt est in intellectu, respondet his verbis. Posset negari antecedens, quia si intellectus aliquis sit regula intellecti, sicut est de intellectu diuino exemplante, & regulante creaturam, illud potest dici verum, non tantùm vt est actu cognitum, sed etiam, vt est in se, quia secundum esse suum in se est exemplatum, & conforme exemplari; ita Doctor, quo nihil clarius in fauorem oppositæ sententiæ.

158 Respondetur re vera negari non posse Scotum agnouisse, & approbasse hunc modum veritatis in rebus creatis per conformitatem ad diuinas ideas, quem etiam docet Alensis 6. Metaph, propè finem, vbi ait nos imaginari debere, quod intellectus ipsius primi continet intellectualiter omnem essentiam creatam, ita quod essentiæ creatæ se habent ad intellectum primi, sicut artificiatum ad artificem, sicut ergo illa dicitur vera arca, quæ imitatur ideam arcæ, quæ est in mente artificis, ita in essentijs illa est vera essentia, quæ imitatur debitè ideam, quæ est in mente primi, ita Alensis; & quidem etiam in communi modo loquendi iuxtà hanc acceptionem veritatis, illum appellare solemus verum amicum, qui est secundum leges præstitutas amicitiæ, & illum verum Pontificem, qui factus est iuxtà regulas, & canones talis electionis; non ergo hic damnare intendimus talem veritatis acceptionem sed quod negamus, est, veritatem in hac acceptione esse passionem communissimam entis, vt comprehendit creatum, & increatum, hoc enim negat Scot. expressè loc.cit. 1.d.3. q.4. O. quia talis modus veritatis enti increato conuenire non potest, sed tantùm creato; & rursus quamuis conueniat enti creato, non tamen conuenit illi, vt species quædam veritatis transcendentis, sed potius vt species quædam disparata entis creati propria, & ratio est, quia vt probè monet Doctor loc. cit. 6. Met. q. 3. si nomen veri imponatur ad significandum veritatem in rebus per comparationem ad producentem, & per comparationem ad cognoscentem, siue intelligentem, est æquiuocum ad vtrumq; veritas enim dicta per comparationem ad cognoscentem, siue intelligentem indifferenter competit tam Deo, quam creaturæ, at veritas dicta per comparationem ad producentem secundum imitationem exemplaris competit soli creaturæ, atque ideò dici nequit species veritatis transcendentalis, quia hæc non conuenit illi ea ratione, quia ens est, sed præcisè ea ratione, qua creatura est; & hinc est, minimè opus esse recursu ad diuinas ideas, vt cognoscatur veritas alicuius entis creati, quatenus tale ens, v. g. aurum, vel argentum, sed sufficit vt sit manifestatiuum sui, quantum est de se, cuicunque intellectui potenti manifestationem cognoscere, vt ait Doctor loc. cit. Itaque non negamus hunc modum veritatis per conformitatem ad diuinas ideas in rebus creatis, sed negamus hanc esse veritatem, quæ est passio communissima entis, ac etiam in rebus ipsis creatis negamus hanc esse speciem veritatis transcendentalis, quia illa sumenda est per comparationem ad cognoscentem, vel intelligentem, non autem ad producentem.

Dices cum Vulpes loc.cit. veritatem transcendentalem, vt est passio communissima entis, dicere conformitatem præcisè ad aliud indifferenter, vel in ratione producentis, vel in ratione cognoscentis; ac proindè conformitatem ad aliud in ratione producentis in rebus creatis esse speciem veritatis transcendentalis. Contra, quia conformitas ad aliud in ratione producentis secundum imitationem præcisè conuenit creaturæ, conformitas verò ad aliud in ratione cognoscentis tam Deo, quam creaturæ conuenire potest, ergo veritas transcendentalis hanc conformitatem præcisè importat, vt est passio communissima entis, non illam; tum quia Doctor expressè inquit loc.cit. nomen veri, vt imponitur ad significandam vtramq; conformitatem, esse æquiuocum, quem frustra Vulpes explicare contēdit; quod enim Doctor loquatur de æquiuocatione propriè dicta, colligitur ex eo, quod docet ibidem, vtrumq; modum illum veritatis per comparationem scilicet ad producentem, ac intelligentem, esse adeò inter se distinctos, ac diuersos, vt vno implicante alter adhuc permaneret, nam si Deus esset productiuus similis per imitationem, & non esset intelligens, adhuc esset primus modus veritatis sine secundo, & è conuerso, si esset alius Deus intelligens creaturas, sed non producens, permaneret secundus modus veritatis sine primo, quæ sanè diuersitas valdè probabiliter indicat nomen veritatis ad vtrunque ex præfatis modis potius esse æquiuocum, quam vniuocum.

159 Dico secundò veritatem nec ritè explicari per conformitatem rei ad sua principia intrinseca. Conclusio est passim recepta, & est contra Meoriss. Acerb. & Niph. supra cit. quam probat Poncius, tum quia conceptus entis, vt sic, cum sit simplicissimus, non habet principia intrinseca, ex quibus componatur, aut constituatur; tum quia ens falsum etiam habet principia intrinseca sua tam benè, quam ens verum, nam certè homo pictus, & auricalchum habent principia intrinseca, ad quæ dicunt originem; non minus quam homo verus, aut aurum verum, ergo non potest benè describi ens verum, aut aurum per ordinem, aut conformitatem ad principia intrinseca. Hæc tamen ratio facilè solueretur a Meuriss. qui loc. cit. protestatur nomine principiorum non debere semper intelligi principia verè constitutiua, tanquam partes, sed veramcuiusq; rei veram, & solidam naturam, negaret proindè ens in hoc sensu non habere principia sua intrinseca idest intrinsecam suam naturam, & essentiam; negaret etiā ens falsum, vt sic, habere conformitatem ad sua principia intrinseca perindè, ac ens verum, nam licet auricalchum v. g. non sit verum aurum, est tamen verum auricalchum, & homo pictus verus ho-

mo

mo pictus, seu vera pictura hominis, vnde hæc entia habent sua principia intrinseca constitutiua, non quatenus entia falsa, sed vera. Recisius ergo probari potest ex his, quæ dicit ipse Meurisse ibidem, inquit enim per hæc principia constitutiua non semper intelligi debere principia verè constitutiua, tanquam partes, sed vniuscuiusque rei veram, & solidam naturam, dicimus enim verum Deum, qui habet naturam illam veram, & legitimam, per quam constituitur in esse talis entis. Sed certè huiusmodi explicatio vel non tangit veritatem, quæ est passio entis, vel petit principium, si enim habere conformitatem ad sua principia intrinseca est habere veram, & solidam rei naturam, iam per hoc non explicatur aliqua rei proprietas, sed ipsa rei natura, & quidditas; si dicas explicari per hoc naturam rei vtiq; non tamen, vt quidditas, sed quatenus vera est, ac solida, quæ est quædam naturæ proprietas. Contra hoc est, quia sic dicendo committitur petitio principij, & explicatur idem per idem, dicitur enim rem esse veram, quia conformitatem habet ad sua principia intrinseca; & cum quæritur quid sit rem esse conformem suis principijs, respondet Meuriss. aliud non esse, quam habere naturam illam veram, & legitimam, per quam constituitur in esse talis entis esse principij petitionem, vel potius circulum, quia veritas explicatur prius per conformitatem rei ad sua principia, deindè conformitas rei ad sua principia explicatur per veritatem naturæ illius. Præterea fatetur Meuriss. ibidem illam conformitatem rei ad suamet principia non esse respectum realem, sed rationis, quia vnius, & eiusdem rei ad seipsam non potest esse respectus realis; at suprà probatum est art. præced. veritatem in aliquo ente rationis consistere non posse, alioquin non esset vera, & realis proprietas entis, ergo Meuriss. opinio ruit ex ipsa eius explicatione; & planè defendi nequit, nisi vel committendo circulum vel petendo principium, ad quod facilè Aduersarius reducatur, si explicare cogatur quid intelligat per huiusmodi rei conformitatem ad sua principia.

160 Confirmatur id etiam ex explicatione, quam affert Acerbus de hac re inquit enim conformitatem, in qua consistit veritas transcendentalis, per hoc benè explicari, quod res ita sit, sicuti est, ob talem enim conformitatem cuncta dicuntur vera, nam auricalchum non est verum aurum, quia non est, sicut est aurum, sed est verum auricalchum, quia est sicut est auricalchum, & iste est verus Deus, quia est sicut Deus est, pura optimum, æternumque viuens, ac summum, & primum ens, ille verò est falsus, quia non est, sicut est Deus, vndè veritas abstractè accepta est quædam conformitas rerum secundum earum esse naturale; sed quis est adeò bardus, qui non videat in hac etiam explicatione vel manifestum committi circulum, vel petitionem principij, aut certè per hoc nihil prorsus explicari de re, quam quærimus? dum enim quæritur, cur auricalchum non est verum aurum sed falsum, & respondetur, quia non se habet, sicut aurum, hoc vtique intelligitur de vero auro, vndè sensus est, auricalchum esse falsum aurum, quia non est, sicut verum aurum, & loquens esse falsum Deum, quia non est, sicut verus Deus; scilicet æternus, viuens &c. quem autem nos Christiani adoramus esse verum Deum, quia est, sicut Deus verus est, constat autem in hac explicatione idem explicari per idem, nempe verum aurum per verum aurum, & verum Deus per verum Deum. Rursus, si dicas Iouem non esse verum Deum, quia non est viuens, æternus, primum ens &c. & quem colimus esse verum Deum, quia est viuens, primum ens &c. iam veritatem Dei explicas per essentiam, & naturam ipsius Dei, non verò per aliquam proprietatem.

Poncius loc. cit. postquam & ipse hunc dicendi modum reiecit, licet non satis solida ratione, vt visum est, affert postea concl. 3. suam quoque explicationem veri transcendentalis, dicens ens verum benè describi esse illud, quod est conceptibile per conceptum entis realis, itaut ille conceptus conueniat ipsi, quod probat, quia nihil est ens verum, quod non sit sic conceptibile, & nihil est sic conceptibile, quod non sit verum ens, & homo dicitur esse verus homo per hoc, quod conceptus realis hominis ei conuenit; & pictus homo dicitur falsus, quia talis conceptus ei non conuenit. Quamuis hæc opinio fortè à nostra non differt, quam aperiemus concl. sequenti, vndè & ipse fatetur non distare ab illis, qui ponunt veritatem in conformitate ad intellectum; modus tamen loquendi non placet quia & ipse veritatem entia explicare videtur per eius essentiam, & quidditatem, vt faciebat præcedens opinio; dum enim dicitur, hunc esse verum hominem, quia ei conuenit conceptus realis hominis, aliud non est dicere, quam esse verum hominem, eo quia est animal rationale; & pictum non esse verum hominem, quia non est animal rationale, at esse animal rationale non est veritas hominis, prout est passio entis est ipsa hominis quidditas, & essentia; ergo per hunc dicendi modum veritas entis explicatur per ipsam quidditatem entis, non verò per aliquid eam consequens, & ad modum passionis se habens, vt fieri deberet, ergo non est bona explicatio. Dices Petrum esse verum hominem, quia est animal rationale, & hoc aurum esse verum aurum, quia conuenit illi conceptus veri auri; ergo per talem conuenientiam conceptus huius, vel illius rei benè exprimitur veritas cuiuscunque rei. Respondetur consequentiam non benè deduci, quia assumptum illud causaliter tantùm verificatur, non autem formaliter, non enim Petrus dicitur verus homo formaliter per hoc, quod est, vel ei conuenit esse animal rationale, per hoc enim præcisè est homo, nō autem verus homo, nisi fundamentaliter, dicitur autem verus homo formaliter per illam conformitatem ad intellectum, quam mox explicabimus. Conf. hæc solutio, quia homo non dicitur formaliter verus homo, quia illi conueniat conceptus humanitatis scilicet esse animal rationale, sed quia conuenit ei conceptus veritatis, quæ humanitatem concomitatur in ratione entitatis.

161 Dico 3. Veritatis entis benè explicari per conformitatem ad intellectum, non necessariò actualem, sed aptitudinalem, quatenus res quælibet est sui manifestatiua, quantum est de se, siue motiuè, siue solum terminatiuè cuicunq; intellectui potenti manifestationem cognoscere; quod alij sub alijs verbis dicunt ens esse verum aliud formaliter non esse, quam esse intelligibile, sicuti est, adeout veritas entis aliud non sit, quam eiusdem intelligibilitas, sicuti est. Conclusio ponitur in terminis à Doctore loc. cit. 6. Metaph. q. 3. in corpore quæsiti, ac etiam ab Alensi 6. Metaph. propè finem his verbis, debemus enim imaginari suo modo, quod veritas ad essentiam eodem modo se habet, quo visibilitas ad colorem; visibilitas suprà colorem non addit aliam rationem, nisi rationem declaratiui, & apprehensibilis à visu; similiter veritas addit super rationem entis rationem apprehensibilis ab intellectu, ita quod sic imaginemur, quod ens mouet intellectum, & æquat sibi eum, & assimilat, ita quod in eo est ratio æquatiui, motiui, & declaratiui, & ab illa ratione imponitur nomen veritatis; quare concludit, quod entitas, vt entitas de se nec est declarabilis, nec non declarabilis, sed declarabilis est inquantum veritas, ita quod ratio veritatis supra ens addit rationem declaratiui; potius autem per relationem conformitatis aptitudinalem, quam actualem explicatur veritas, quia vt notat Scot. loc. cit. 6. Met. q. 3. si nullus esset intellectus intelligens, adhuc quælibet res esset vera, & secundum gradum suæ entitatis esset nata se manifestare, & hæc notitia est, qua res dicitur nota naturæ, non quia natura cognoscat illam, sed quia propter manifestationem maiorem vel minorem nata esset, quantum est de se, perfectius, vel minus perfectè cognosci. Deducitur etiam conclusio ex varijs SS. definitionibus, quam de Veritate tradiderunt, nam Aug. lib. soliloq. verum definit esse quod ita est, & sic se habet, vt cognitori videtur. Hilarius, verum est manifestatiuum, & declaratiuum esse, & Aug. lib. de vera relig. verum est, quo ostenditur id, quod est.

Hæc conclusio sic declarata probatur, quia ex communi omnium sensu veritas cognitionis, quæ est in repræsentando, explicatur per conformitatem cognitionis ad rem, ergo benè è conuerso veritas rei, quæ dicitur in essendo, explicatur per conformitatem rei ad cognitionem, antecedens patet ex dictis in Logica, consequentia probatur, quia veritas, vt sic, vniuocè dicitur de veritate rei, & cognitionis, atque ideò per eundem conceptum, & vtriq; communem explicari debet, vt posteà videbitur; tum quia nomen veritatis fortè prius impositum est ad significandam veritatem cognitionis, & indè extensum fuit ad significandam etiam veritatem rerum ex infrà dicendis, ergo veritas rerum explicari debet per proportionem ad veritatem cognitionis. Conf. quia intellectus dicitur verus formaliter in repræsentando, quando rem intelligit, sicut est à parte rei, ergo è conuerso res quoque vera dicetur in essendo formaliter eo præcisè, quia intelligitur, sicut est, vel saltim sic apta nata est intelligi, consequentia patet, quia apud sapientes veritas ex vi nominis significat adæquationem in rem, & intellectum. Rursus ens rationis ideò non dicitur verum ens, seu propriam habere veritatem, quia per cognitionem directam, qua fit, non intelligitur sicut est, nec est sic intelligibile, sed solum ad modum alterius, ergo è contra ens reale ideò est formaliter verum, quia est intelligibile, sicut est, & sic se manifestare aptum est apud quemcunque intellectum. Præterea ex ipsa notione falsi deduci potest probatio, vt facit Doctor loc. cit. cum enim verum, & falsum oppositas habeant rationes, bene poterit ex ratione vnius opposito modo deduci ratio alterius; cum ergo falsum definiatur esse obiectum apparens id quod non est, vt infrà constabit, consequenter verum erit id, quod ita apparet, sicut est, & sanè hoc modo definit Doctor loc. cit. ens verum, quod quidem aliud non est quam obiectum intelligi, vel esse intelligibile, sicut est. Tandem accedit auctoritas D. Aug. lib. 2. soliloq. cap. 5. vbi definit verum esse id, quod ita se habet, vt cognitori videtur, si velit, & possit cognoscere; ac idem innuit Ansel. dialog. de verit. cap. 12. dum ait, quod veritas est rectitudo sola mente perceptibilis.

162 Respondet Meurisse verum vtiq; posse ita describi, & explicari per conformitatem ad intellectum, neq; ipsum talem explicationem inficiari, sed inquit hanc non esse primam rationē veritatis, sed secundariam, & desumptā vel ex effectu, vel ex proprietate ipsius entis, primam verò rationem veritatis inquit consistere in conformitate rei ad sua principia; & sic etiam pariter concedit concl. 4. verum describi posse per conformitatē rei ad diuinas ideas, sed ait consimiliter hanc esse rationem veritatis secundariam, & ad illam primā reduci posse. nam res quælibet dicitur vera veritate rei, quia est conformis suis principijs, principia autem eius vera dicuntur, quia sunt conformia suis ideis, ergo veritas, quæ dicit conformitatē ad ideas, reuocari potest ad primariam veritatem rei. Sed optabam sanè, quod primum probasset, sicut probat secundum, debebat, inquam, probare Meuriss. verum descriptum per conformitatē ad intellectu non esse primam rationem veritatis, & ad aliam reduci explicatā per conformitatem rei ad sua principia, nam in tertia conclusione, vbi id asserit, hanc partem conclusionis nunquam probat, atq; ideò alia con-

futatione non indiget allata doctrina, nisi quod d c.tur, sed non probatur. Quamuis autem concl. 4. probet veritatem descriptam per conformitatem ad diuinas idæas reduci ad conformitatem rei ad sua principia, atque ideò illam esse rationem secundariam, hanc verò primariam; illa tamen probatio, si rectè expendatur, potius probat oppositum, nam si res quælibet dicitur vera, quia est conformis suis principijs. & principia eius vera dicuntur, quia sunt conformia suis idæis. vt ipse inquit, sanè ex hoc sequitur potius veritatem conformitatis ad sua principia intrinseca reuocari ad veritatem conformitatis ad idæas, quia hæc est prior illa, ac veluti causa illius, non autem hanc ad illam, vt ipse malè deducit.

Respondet deindè Pasqualig. cit. disp. 66. sec. 2. nu. 5. quod quamuis verum sit, quod res secundum suam veritatem conformentur cum cognitione, & quatenus veræ sunt, intelligantur, non per hoc tamen formaliter constituuntur in esse vero, itaut conformitas cum cognitione sit ratio formalis veritatis, sed supponit ipsam veritatem & res iam constitutas in esse vero; quod probat, quia cognitio supponit obiectum constitutum in ratione subiecti formalis, tanquam causam simul concurrentem cum potentia ad ipsam cognitionē, vnde sicut cognitio actualis est posterior obiecto simul concurrente actualiter cum potentia, ita cognitio in actu primo est posterior obiecto potente concurrere ad ipsam cognitionem, ex quo fit vt etiam aptitudinalis conformitas obiecti cum cognitione posterior sit obiecto potente concurrere ad cognitionem, quia talis conformitas vel est simul natura cum ipsa cognitione possibili, & in actu primo, vel potius posterior ea, vt potè quæ ex ipsa consurgit; cum ergo obiectū concurrat ad cognitionem sub ratione veri, iam ratio veri præsupponitur ad cognitionem, ipsamque conformitatem aptitudinalem. Conf. quia hæc aptitudinalis conformitas obiecti ad cognitionē non solùm est posterior cognitione, sed etiam potentia, & obiecto, vt specificatiuo talis potentiæ, nam cognitio intantum est possibilis, inquantum est possibilis talis potentia specificata per tale obiectum; cum ergo obiectum specificet potentiam, quatenus verum est, certè in ipso ratio veri præsupponitur tum ad cognitionem, tum ad conformitatem ad illam. Tandem cognitio suam sumit veritatem ab obiecto, vt à propria mensura, non è contra, ergo non benè veritas explicatur per conformitatem etiam aptitudinalem ad cognitionem sed obiectum debet dici verum omninò antecedenter tam ad cognitionem, quam ad conformitatem etiam aptitudinalem ad illam, & sic concludit Pasqualig. veritatem præcedere in obiecto & cognitionem, & quamlibet conformitatem ad illam.

163 Hæc responsio non alio modo refelli debet, nisi ostendendo falsum esse, quod inquit res esse formaliter veras antecedentes ad illa conformabilitatem, cum intellectu, nam veræ per hoc præcisè constituuntur, quod sunt intelligibiles, sicuti sunt, & hæc est formalis earum veritas in essendo, vt probatum est; & cum probatur oppositum, quia cognitio præsupponit obiectum, & scientia scibile, occurrendum est ex dictis disp. 4. Log. q. 10. art. 2. declarando tertium modum relatiuorum, quod licet cognitio in actu præsupponat obiectū, vt cognoscibile, tamen si vtrumq; sumatur vniformiter, nempe cognitio & obiectum vt ambo in actu, vel ambo in potentia, sic inuicem ambo referuntur per mutuas relationes actuales, vel aptitudinales, & sunt simul natura, & sic obiectum in ratione cognoscibilis, sicut est, non præcedit cognitionem, vt possibilem, imò constituitur in tali esse per relationem transcendentalem ad illam, & sanè implicat concipere obiectum, vt potens formaliter in actu primo concurrere ad actum cognitionis, nisi simul concipiatur ipsa cognitio, vt possibilis. Falsum est insuper obiectum concurrere ad cognitionem sub ratione veri, vt enim dictum est in lib. de An. d. 6. q. 6. art 1. nu. 145. ens est obiectum intellectus sub ratione ipsa entis adæquatè, nō verò sub ratione veri, cuius aptam rationem adducit Mairon. 1. d. 3. q. 2. propè finem, quia subiectum semper prius cognoscitur suis passionibus, verum autem & bonū sunt passiones entis, ergo ens prius cognoscitur, & constituitur obiectum intellectus, quam concipiatur, vt verū; qua autem ratione dicatur terminare actum cognitionis sub ratione veri declaratum est loc. cit. & supra disp. 4. nu. 17. hoc enim intelligi debet tantùm concomitanter, vt enim notat Suarez disp. 10. Met. sec. 1. n. 19. ratio veri non supponitur propriè in obiecto, vt formaliter attingatur ab intellectu, sed est denominatio sumpta ex proportione, vel conformitate, inter obiectum, & potentiam, & ideò est conditio potius consequens, vel concomitans obiectum intellectus, quam illud formaliter constituens. Ad Conf. patet per idem, falsum enim est obiectum specificare potentiam sub ratione veri, potius enim illam specificat sub ratione quidditatiua eius, vt color visum specificat sub ratione coloris, sonus auditū sub ratione soni & sic de alijs obiectis & constituitur sub ratione veri, quatenus attingibile est a tali potentia, sicut est. Ad vlt. cognitio actualis est illa, quæ suam formalem veritatem sumere dicitur ab obiecto, velut à sui mensura, non autem cognitio possibilis, nam veritas repræsentatiua fūdatur in cognitione actuali, non autem in cognitione possibilis, & ideò non male explicatur veritas obiecti in essendo per ordinem ad cognitionem possibilem, non quidem tanquam ad mensuram ipsius obiecti, sed potius tanquam ad mensuratam, vel mensurabilem per ipsum.

164 Scio Ouuied. displicere hanc communem doctrinam, quod veritas obiecti necessaria habeat connexionem cum possibilitate cognitionis, itaut si impossibilis esset cognitio, etiam impossibilis esset ratio veritatis ex parte obiecti; quia cognitio nil tribuit obiecto, neque aliquid intrinsecum imprimit illi, quomodo ergo obiectum, inquit, dependere potest ab illo, quod nil influit in existentiam illius, neq; in aliquod accidens, quod intrinsecè ipsum obiectum afficiat? Confirmat hoc, quia tunc ex repugnantia cuiussuis intellectus creati repugnaret omne ens creatum, & increatum, si obiectum cognoscibile connexionem habet cum possibilitate cognitionum, quibus potest attingi, quia cum nullum sit obiectum creatum, vel increatum, quod non possit cognosci à quocunque intellectu, hoc repugnante repugnarent cognitiones, quibus possent attingi omnia obiecta, & consequenter ad hanc doctrinam obiecta cum his cognitionibus connexa eandem haberent repugnantiam. Sed causam in actu primo loquendo de causa creata dicere relationem transcendentalem ad effectum, & obiectum, & potentiam relationem ad actum ab ipsis possibilem tam dictum est, disp. 5. Phys. q. 2. num. 8. & disp. 2. de Anim. n. 54. vbi etiam ostensum est, quo pacto ex implicantia effectus deduci possit implicantia causæ, & ex repugnantia cognitionis repugnantia potentiæ, & obiecti, cum ratione relationis transcendentalis, quæ ambobus extremis supponitur intrinseca, & identificata, sint inuicem essentialiter connexa, quod fusius infrà suo loco contra Ouuied. ostendam, & hac ratione ex impossibilitate cognitionis, absolutè loquendo deduci potest impossibilitas obiecti cognoscibilis, licet enim possit esse scibile in potentia sine scientia in actu, non tamen sine scientia in potentia; neque inconueniens est obiectum in ratione obiecti cognoscibilis dependere a cognitione, vt possibili, quia tunc obiectum non consideratur sub ratione absoluta, sed relatiua, sub qua denominatione vnum extremum relatiuū dicitur ab alio dependere in esse relatiuo, vel potius illud coexigere. Neque hinc rectè infertur ex repugnantia intellectus creati repugnaturum iri omne ens tam creatum, quam increatum; quia licet admitti possit, quod repugnaret consequenter ens creatum, vt potè quod dicit ordinem intrinsecum intelligibilitatis ad illum, non tenet eadem paritas de ente increato, cuius perfectiones ad extrà, vt omnipotentia, omniscientia, intelligibilitas a quocunque intellectu &c. explicari non debent per relationes transcendentales, quas fundent à parte rei ad creaturas, sed per formalitates omninò absolutas, vt euitetur qualiscunque dependentia Dei à creatura, quæ necessitas non militat de vna creatura in ordine ad aliam, vt declaratum est disput. 8. Log. q. 5. art 1. propè finem.

Dices, Scotus 6. Met. q. 3. in corpore quæsiti inquit, quod si nullus daretur intellectus, adhuc quælibet res secundum gradum suæ entitatis esset nata se manifestare, non quia natura cognoscat illam, sed quia propter manifestationem maiorem, vel minorem nata esset, quantum est de se, perfectius, vel minus perfectè cognosci, ergo sentit Doctor veritatem rerum obiectiuam non pendere à possibilitate cognitionis; itaut hanc implicante, illa quoque rueret. Resp. negando consequentiam, ea enim præcisè de causa loquitur ita Doctor loc. cit. vt ostenderet conformitatem ad intellectum, in qua consistit veritas, potius esse aptitudinalem, quam actualem, quatenus si per impossibile omnis intellectus tam diuinus, quam creatus à cuiuscunque entis intellectione cessaret, perindè quodlibet esset verum ens, ac modo, eo præcisè quod esset alicui intellectui conformabile, & hic est sensus ibi à Doctore prætensus, non verò qui tangitur in argumento.

165 Dico quartò conformitatem, in qua consistit veritas, sumi debere in ordine ad quemcunq; intellectum siue creatum, siue diuinum, non tamen necessario practicum, sed potius speculatiuum. Conclusio est contra D. Th ac Thomistas p. q. 16. art. 1. & q. 1. de verit. vbi docere videntur res esse per se veras comparatione solius intellectus diuini, & quidem circa res creatas practicè se habentis, in ordine autem ad intellectum creatum solùm per accidens, & secundario; hanc tamen tenent communiter Recentiores Hurtad. Auers. Meurisi. Sinisinch. alijque supra cit. & manifestè colligitur ex Scoto cit. 6. Metaph. vbi indifferenter veritatem constituit tam in ordinem ad intellectum creatum, quam increatum; & probatur euidenter, quia veritas transcendentalis consistit in intelligibilitate rei, sicuti est, concl. præced. sed res dicuntur intelligibiles per se, & adæquatè in ordine ad quemcunque intellectum, vt enim inquit Scotus cit. res est manifestatiua sui, sicuti est, cuicunque intellectui potenti talem manifestationem cognoscere, cum ergo nedum intellectus diuinus, sed creatus quoq; talem manifestationem, & conformationem attingere valeat, consequenter in ordine ad vtrumque indifferenter constituenda est conformitas explicatiua veritatis. Dices cum Thomistis solum diuinum intellectum res cognoscere, sicuti sunt, intellectum verò creatum sæpius falli circa rerum cognitionem, atque ideo tantum per ordinem ad illum attendi debere conformitatem, in qua consistit veritas, non autem in ordine ad istum. Contra, quia licet creatus intellectus interdum fallatur in rerum cognitione, frequentius tamen verè cognoscit, aut saltem potest sic verè cognoscere, & hæc potestas est illi necessaria, ac realiter identificata, non autem accidentalis; cum ergo conformitas, in qua consistit veritas, non sit necessario actualis, sed aptitudinalis, optimè etiam in ordine ad intellectum creatum constitui poterit, & res poterunt dici veræ etiā respectu illius, quamuis eoim non sint illis conformes, cum decipitur, adhuc tamen sunt ei conformabiles, ex hoc ergo quod intellectus creatus circa rerum intellectionem falli possit, non autem diuinus,

uinua, solum inferri potest ad summum, verum esse principalius conformabile intellectui diuino, non tamen solum in ordine ad illum, aut ita vt solum per accidens possit dici conformabile respectu intellectus creati. Conf. quia intellectus quoque creatus suo modo est totius entis ex 3. de An. & è contra quælibet res perindè illi fundamentum præbet, vt verè cognoscatur, ac intellectui diuino, ergo res omnes sunt etiam cognoscibiles, sicuti sunt, ab intellectu creato, ergo sunt etiam veræ respectu illius.

166 Hurtad. probat præterea loc. cit. quia opposita nata sunt fieri circa idem, opponuntur enim in ordine ad vnum, ergo circa eum intellectum versatur veritas, circa quem versatur falsitas, sed res sunt falsæ comparatione intellectus creati, ergo comparatione illius sunt veræ; vndè instantia Thomistarum allata ex hac probatione videtur potius ad oppositum, quod quia intellectus creatus est falsitatis capax, ideoque sit etiam capax veritatis. Sed planè hoc argumentum nimis probare videtur, & plusquam velit Hurtad. ipse, probat enim veritatem constitui non posse in conformitate ad intellectum diuinum, quia ipse non est falsitatis capax, sed solius veritatis; quo autem pacto intelligi debeat, quod contraria nata sunt fieri circa idem declaratum est disput. 7. Log. q. 1. art. 3. in fine, & disp. 9. q. 1. art. 1. explicando naturam oppositorum ex Scoto 4. d. 49. q. 13. §. *respondeo*. Accedit, quod vt ait Doctor cit. res omnes, quantum est ex se, sunt veræ respectu cuiuscumque intellectus, quia cuicumque facultatem habent se manifestandi, sicuti sunt, ergo nec respectu intellectus creati sunt falsæ, vt Hurtad. assumit, atque ideo eius argumentum potius de veritate repræsentanda concludere videtur; falsitas enim huic opposita re vera in intellectu creato reperitur, non autem de veritate in essendo.

Meurisse verò loc. cit. probat eandem conclusionem, quia omne ens cum creatum, tum increatum eatenus verum dici potest, quatenus ita est in se, sicut cognoscitur, vel ab intellectu increato, vel ab intellectu creato; cum hoc tamen, ait, discrimine quod habitudo illa conformitatis ad intellectum, in qua consistit veritas, est semper actualis respectu intellectus diuini, quia necessario omnia intelligit, respectu autem intellectus creati non est semper actualis, sed plerumq; aptitudinalis, quia intellectus creatus non omnem veritatem percipit actu. Cæterum hanc cautionem, vel limitationem non arbitror admodum necessariam, quamuis enim ea ratione, quia conformitas actualis ad intellectum diuinum est necessaria, contingens autem ad intellectum creatum se habeat magis per accidens respectu istiua, quam illius, adhuc tamen absolutè loquendo melius, & rectius veritas reponitur in conformitate solum aptitudinali in ordine ad vtrumq; intellectum, & hoc manifestè colligitur ex Doctore loc. cit. 6. Met. q. 3. dum ait, quod si nullus esset intellectus intelligens, hoc est si omnis intellectus tam creatus, quam diuinus per impossibile cessaret ab omni intellectione cuiuscunque entis, adhuc quælibet res secundum gradum suæ entitatis esset nata se manifestare, per quod significat hanc conformitatem potius esse aptitudinalem, quam actualem. Et quamuis intellectus diuinus ratione suæ infinitatis, & summæ actualitatis sit semper in actu respectu intellectionis omnium rerum, adhuc tamen respectu eius considerari potest conformitas aptitudinalis ipsarum, imo hæc antecedenter se habet ad illam secundum nostrum intelligendi modum, neque destruitur per illam, actus enim nunquam destruit aptitudinem, sed potius illam perficit, & exercet; ergo benè explicari potest veritas per conformitatem etiam aptitudinalem in ordine ad diuinum intellectum; & sic faciendo poterit optimè veritas, vt sic, explicari per conformitatem in communi ad omnem intellectum tam diuinum, quam creatum, intelligendo adæquatè aptitudinalem conformitatem; atque, ita cum Doctore sentiunt Auersa q. 6. cit. sec. 5. concl. 3. & Ouuied. controuers. 3. Metaph. punc. 3. nu. 16.

167 Denique veritatem attendendam esse potius per ordinem ad intellectum speculatiuum, quam practicum, probatur cũ Smisineh. cit. quia si per impossibile res aliæ non penderent à Dei intellectu, sed casu, & fortuitò existerent, æquè essent veræ, ac modo, idq; per solam conformitatem cum diuino intellectu, & cognoscente speculatiuè; & idem est de artifice creato, in ordine ad cuius intellectum res artificialis esset vera, etiam si ad illam non se haberet intellectus artificis alicuius practicè, sed speculatiuè solùm, vndè tandem concludit Smisinch. veritatem rei potius per se consistere in conformitate cum intellectu speculatiuo, & per accidens in conformitate cum intellectu practico. Et hæc est ipsissima Scoti doctrina loc. cit. 6. Metaph. qu. 3, vbi vult veritatem in rebus desumptam per comparationem ad cognoscentem, & intelligentem esse omninò distinctam ab alio veritatis modo, qui attenditur per comparationem ad producentem, quia sit per impossibile Deus esset intelligens creaturas, & non producens, adhuc res dicerentur veræ respectu diuini intellectus merè speculatiuè illas intelligentis. Confirmatur, quia etiam si de facto Deus, nedum sit intelligens, verum etiam creatura producens, tamen ideæ creaturarum in intellectu diuino practicæ non sunt, sed speculatiuæ, vt monet Doctor 1. d. 38. in fine, quia non sunt regulæ agendorum ad extrà à voluntate diuina, quæ indefectibilis est; nam potius est omninò prima regula contingentium, & quamuis ipsi omnia repræsentent operabilia, non includunt tamen aliquam notitiam dictatiuam de operando, vel non operando, quod adeo exploratum est in schola nostra, vt mirum sit, quod id negatur à Meuriss. loc. cit, Denique vt ait Hurtad. effectus non est verus eo quia sit conformis actui practico, per quem producitur, sed ex eo quod fundet cognitionem veram; falsò igitur constituitur veritas præcisè per ordinem, & conformitatem ad intellectum practicum, & non potius speculatiuum.

Respondet Pasqualig. disp. cit. 66. sect. 4. nu. 8. quod si res creatæ non dependerent ab intellectu diuino, non essent veræ, quia nullo modo essent; nam sicut implicat, quod sint, & non dependeant à Deo, ita etiam quod sint veræ, & non conformentur diuinis ideis; vnde conditionalis non rectè procedit, quia in antecedenti inuoluitur implicantia, quod res sint, & non dependeant ab intellectu diuino, vnde etiam illatio infert consequens, quod se implicat, quia quale est antecedens, tale est etiam consequens proportionaliter. Contra hoc est, quod res à voluntate diuina, vt à propria virtute actiua Dei ad extrà, recipiunt suum esse proprium, & formale in rerum natura iuxta illud Psal. *omnia quæcunque voluit fecit*, nec intellectus interuenit, nisi vt ostensiuus simpliciter agendorum, quatenus voluntas non fertur in incognitum, atque ideo solum per locum, vt aiunt, ab extrinseco, sequitur, quod si res non dependerent ab intellectu diuino non essent in rerum natura; at quando repugnantia solum procedit ab extrinseco, conditionalis benè procedit, & rectè consequentia tenet, vt notat Doctor 1. d. 11. q. 1. cum igitur in proposito implicantia, quæ in antecedenti inuoluitur, sit per locum ab extrinseco solum, non ab intrinseco, rectè deducitur illa consequentia. Accedit, quod hæc consequentia non valet, res non dependent ab intellectu diuino, ergo non dependent à Deo, quia non est intellectus diuinus causa rerum ad extrà quoad esse essentiæ, & existentiæ, sed diuina voluntas, hæc enim est diuina omnipotentia, qua producuntur res ad extrà, ergo consequentia illa non tenet formaliter, & per locum ab intrinseco, sed tantùm materialiter, & ab extrinseco.

168 Quæres, num hic respectus conformitatis ad intellectum, quo explicatur veritas transcendentalis, sit realis, vel rationis. Nonnulli Thomistæ defendunt esse respectum rationis, quod suprà impugnatum est. Alij volunt esse respectum realem, & ita defendit ex nostris Vulpes to. 1. p. 1. disp. 10. art. 2. quod nec etiam sustineri potest, quia Deus est realiter verus, & tamen talis dici non potest per respectum conformitatis realem, quem dicat ad intellectum proprium, nam hic nequit esse realis ad intrà, cum sit eiusdem ad seipsum; neq; talis dici potest per respectum conformitatis realem ad intellectum creatum, quia Deus fundare nequit respectum realem ad creaturas, etiamsi ponatur esse transcendentalis ex dictis disp. 8. Log. q. 5. art. 1. propè finem, ergo veritas transcendentalis nequit in tota sua latitudine importare respectum realem. Hoc quæsitum resolui debet iuxtà sæpius dicta, quod aliud est loqui de veritate quantùm ad id, quod dicit à parte rei circa ens, vel supra ens; aliud quantum ad id, per quod explicari solet à nobis, si enim in primo sensu de veritate sit sermo satis constat ex dictis nu. 146. veritatem in sola relatione consistere non posse, sed vt sic abstrahere à relatiuo, & absoluto, sicut ipsum ens, quod consequitur, & cui in abstractione adæquatur.

Si autem sermo sit de veritate quantum ad id, per quod solet à nobis explicari, parum refert, siue per absolutum, siue per respectum explicetur, siue realem, siue rationis; quia tamen intellectus est potentia quædam vniuersalis, quæ circuit omne ens, & per omnia, & singula entia operatione sua vagatur, atq; ideò assignatur ei pro adæquato obiecto ens reale in tota sua latitudine, vnde dicebat Arist. 3. de Anim. intellectum fieri quodammodo omnia; hac, inquam, ratione optimè ob eius vniuersalitatem, & valdè commodè explicatur veritas, quæ est entis attributum per conformitatem ad intellectum etiam si intellectus sit inferius ad ens, nam etsi secundum entitatem sit ei inferius, tamen quoad operationem, & cognitionem ei adæquatur; & rursus parum refert, an hæc conformitas ad intellectum, per quam explicatur veritas, sit relatio realis, vel rationis, nam vt talis conformitas conuenit creatis rebus in ordine ad quemcunq; intellectum dici potest respectus realis transcendentalis, cum realitas talis respectus in creatura nullam inducat repugnantiam; vt verò conuenit Deo, cui repugnat fundare respectum realem ad extra, potest explicari per respectum rationis, velut explicari solent omniscientia, omnipotentia, aliæque perfectiones ad extra. Sed quia adhuc perfectiones huiusmodi in Deo ad extrà cum maiori realitate, & veritate explicari solent per realem terminationem relationum, quas creaturæ fundant ad ipsum Deum, vt omniscientem, omnipotentem &c. vt Doctor monet 1. d. 30. q. 2. ideò etiam in proposito de veritate poterit adhuc melius explicari diuina veritas per hoc, quod Deus natus est terminare conformitatem intellectus creati ad ipsum & sic fortassè melius explicabitur diuina veritas in ordine ad intellectum creatum per simplicem terminationem, quam per respectum rationis, quia vt sæpius inculcatum est, passiones entis cum sint reales, & positiuæ, non solum in aliquo reali, & positiuo constitui debent secundum id, quod important à parte rei; sed etiam per aliquod reale quoque debent explicari quantum fieri potest, vt explicatio ipsa correspondeat conceptui reali, quem dicunt à parte rei, satis itaque constat ex dictis quomodo explicanda sit veritas entis per conformitatem ad intellectum, & an hic respectus sit realis, vel rationis.

Soluuntur obiectiones.

169 IN oppositum arguitur, Primò contra 1. concl. probando veritatem consistere in respectu conformitatis ad diuinas ideas; illud censetur verum, quod respondet suæ mensuræ, & arti v. g. illa censetur vera Cæsaris imago, quæ vel imitatur Cæsarem, qui est eius mensura, vel quæ respondet exemplari in mente pictoris existenti; sed ideæ diuinæ sunt ars, & mensura rerum omnium creatarum, ergo res creatæ eatenus dici possunt veræ, quatenus imitantur diuinas ideas. Conf. quia veritas dicit relationem mensurati ad mensuram, sed mensura cuiuscunque rei quoad propriam essentiam est, propria idæa, quam habet in mente diuina, ergo veritas rerum proprie consistit in conformitate ad eas. Conf. 2. quia ideò cognitio est vera in repræsentando, quia conformatur cum obiecto repræsentato, quod est mensura repræsentationis eius, ergo pariter veritas rei constituitur per conformitatem ad illam mensuram, à qua regulatur secundum suam veritatem, at esse omnium rerum regulatur, tanquam à mensura ab idæa diuina, ergo &c. Conf. tandem, quia Deus est agens per intellectum, atque adeò ex idæa, & ideo quando rebus communicat veritatem, & entitatem, simul regulat illud esse, atque illam veritatem, vt sit conforme ideę, secundum quam operatur, ex qua conformitate res habent, quod sint formaliter veræ, quia tunc in aliquo non deficiunt à propria mensura, ita vrgent Pasqualig. & alij Thomistę loc. cit.

Resp. ex dictis nu. 158. nos non negare illam acceptionem veritatis per conformitatem rerum creatarum ad diuinas ideas, sed negamus veritatem in hac acceptione esse passionem communissimam entis, vt comprehendit creatum, & increatum, quia talis modus veritatis enti increato conuenire non potest, & quamuis enti creato conueniat, non tamen ei conuenit, vt species quædam veritatis transcendentalis, sed potius vt species quædam disparata enti creato propria, vt ibi declaratum est; itaque argumentum allatum cum singulis suis conformationibus ex parte concedi potest, quia verum est creaturas ita dici veras per conformitatem ad diuinas idæas; non tamen in omnibus admitti potest, quia assumit veritatem vniuersaliter sumptam, vt est passio entis, constitui per relationem mensurati, & mensuræ quod est falsum, quia in hac præcisione, & communitate potius constituitur, vel explicatur per conformitatem, & adæquationem inter rem, & cognitionem. Benè tamen verum est, vt adnotauit Hurtad. loc. cit. §. 20. ex hoc quod res sit facta iuxta propriam idæam in diuina mente, optimè deduci posse, quod sit vera in essendo, non quidem formaliter per talem respectum ad idæam diuinam, quasi ad propriam mensuram sed argutiuè, nam si est juxta ideam, habet veram naturam, quam repræsentat idea, & fundat, vel fundare potest veram cognitionem sui, in quo formaliter consistit veritas transcendentalis; & hoc ipsum fateri quoque coactus est ipse Pasqualig. disp 66. sect. 3. n. 6. dum ait veritatem formaliter consistere in esse rei, quatenus dicit illam explicationem, vel manifestationem, qua seipsum manifestat, tanquam conforme, & mensuratum cum ideis, quæ sunt in mente diuina, vbi vt vides, veritas formaliter in entibus creatis est virtus rei manifestatiua sui ipsius, conformitas verò, quam dicunt ad diuinas idæas, est id, quod manifestatur per illam; quod etiam satis idonea ratione ex veritate cognitionis deducta probat n. 8. nam veritas cognitionis ideò dicitur talis in repręsentando, quia est manifestatiua esse alterius, ergo & veritas, vt sic, debet esse aliquo pacto manifestatiua alicuius esse ex proportione, quam debent inter se seruare rationes superiores, & inferiores ex eo quod cum superior sit inchoatio illius naturæ, quæ completur per inferiorem, debet idem proportionaliter dicere, si enim talis veritas est manifestatiua talis esse, & tali modo, nempe per modum imaginis, veritas vt sic erit repræsentatiua, & manifestatiua esse, vt sic, & veritas rei erit manifestatiua sui ipsius per modum obiecti, & imagati.

170 Secundò arguit Meurisse contra 2. concl. probando veritatem consistere in conformitate eiusdem rei ad sua principia, nam communis vsus obtinuit, vt id, verum dicatur, quod est tale, quale debet esse conformiter suis principijs, sic verum Christi corpus dicitur in Eucharistiæ sacramento, quia habet principia veri corporis, nempe veram materiam, & veram formam corporis, similiter dicimus verum Deum, qui habet naturam illam veram, & legitimam, per quam constituitur in esse talis entis. Subdit deindè paulò post, quod quamuis veritas exprimi soleat per respectum ad facultatem cognoscentem, quia illa ratio est familiarior, & notior, [illegible] tamen exprimi potest aliter; auricalchum enim v. g. non solum ea ratione dici debe[illegible] aurum falsum, quia nobis paret aurum, cum tamen non sit, sed [illegible] quia antequam nobis appareat, non habet vera principia, sed tantùm similitudinem veri auri, ex quo sequitur ipsum nobis apparere posse aurum, cum tamen non sit.

Resp. hoc argomentum probare duntaxat in consueto, & familiari modo loquendi solere veritatem interdum sumi pro ipsa entitate, & natura rei; sic enim aurifex illud appellare solet verum aurum, quod habet vera principia auri, & veram eius naturam, & aurum falsum dicit, quod talia principia non habet, sed tantum auri apparentiam; & verum quoque Deum dicimus in vulgari modo loquendi quod veram habet Dei naturam; at veritas philosophico more considerata, prout est quoddam entis attributum, per conformitatem, & adæquationem rei ad cognitionem explicari debet præsertim aptitudinalem. Et cum dicitur hanc acceptionem veritatis posteriorem ex illa priori ortum ducere, ideò enim potest aurum conceptum auri proprium ingerere cuicunque intellectui, quia habet vera, & legitima auri principia; hoc totum concedi potest, cum enim veritas in priori acceptione significet ipsam v. g. auri naturam, & in posteriori ipsam entis proprietatem, certum est veritatem in posteriori acceptione ortum ducere, ab illa in priori; negatur tamen eam esse veritatem, de qua hic est sermo, quia hic loquitur de veritate, quæ est attributum entis, ac secunda eius proprietas.

171 Tertiò arguitur contra 3. concl. probando veritatem non consistere in aliqua conformitate ad intellectum, quia si nullus esset intellectus possibilis, adhuc hoc aurum esset verum aurum, & auricalchum esset falsum aurum, quod enim resistat, vel repugnet intellectus essentiæ illorum cognitiuus nihil immutat de eorum natura. Tum 2. quia ens ratione suæ superioritatis, & communitatis præcedit intellectum, in illo autem priori propriam habet essentiam, & passionem ipsam consequentes, & per consequens veritatem, & tamen nil adhuc cogitatur de intellectu, in ordine ad quem constituatur verum, alioquin non esset prius natura ipso, sed simul natura, quando enim aliquid est tale per ordinem ad aliud, in eo signo, in quo ipsum ponitur, debet etiam poni terminus illius ordinis, sic arguit Pasqual. dis. cit. sect. 3. n. 16. Tum 3. quia vt ipse latè probat ibid. sect. 2. n. 5. & 6. veritas præcedit in obiecto talem eius conformitatem, vel conformabilitatem cum intellectu, ergo non in ea consistit. Tum tandem, quia adhuc malè dicitur talem conformitatem ad intellectum, in qua consistit veritas, esse præsertim aptitudinalem, quia veritas rerum, qua intrinsecè veræ sunt, est veritas actualis, non aptitudinalis, non enim possunt dici veræ, sed actu veræ sunt.

Respondet Suarez disp. 8. Met. sect. 7. n. 27. data illa hypothesi tunc aurum futurum verum aurum fundamentaliter tantùm, & materialiter, non autem positiuè, & formaliter, quam etiam solutionem recipit Poncius loc. cit. vbi ait, quod data illa hypothesi haberet quidem illud aurum, quod modò dicitur verum aurum, illud ipsum esse physicum, quod modò habet, nec illi aliquid deesset præter illam conceptibilitatem, sicut est, cuius solius carentia sufficeret, vt non diceretur verum aurum formaliter; & hæc quidem solutio vera, ac sufficiens est, sed miror à Poncio adhiberi, cum alibi à me datam passim refutat, dum ipsa vtor ad saluandas formas, à quibus sumi solent formales denominationes; à posteriori tamen, & per locum ab extrinseco, vt aiunt, deduci posset data illa hypothesi hoc aurum non futurum verum aurum, vt modò est, quia nec esset idem aurum, quod modò, cum talis conceptibilitas sit ei realiter identificata, vndè destructa tali conceptibilitate aufertur etiam consequenter ipsamet auri entitas cui identificatur; quo pacto si supponatur risibilitas ab homine auferri, per locum ab extrinseco inferri posset non remansurum eundem hominem, qui modò, licet non per locum ab intrinseco, vndè nec absolutè verum est, quod inquit Poncius data illa hypothesi aurum, quod modò dicitur verum, habiturum illud idem ipsum esse physicum, quod modò habet, sed tantùm in sensu explicato. Ad 2. concludit tantùm illa ratio id, quod nos dicebamus paulò suprà ob eam entis proprietatem ad intellectum non posse à parte rei veritatem importare conformitatem hanc ad intellectum; hoc tamen non obstat, quin per ordinem ad ipsum, sicut ad potentiam vniuersalem, ac veluti totius entis comprehensiuam, benè explicetur à nobis, vt ibi declaratum est, licet neque id etiam in rigore concludat, quia superiori benè potest competere passio designata per ordinem ad inferiora, vt animali, & cuicunque superiori communicabilitas ad illa, & aliæ huiusmodi. Ad tertium negatur assumptum ad cuius probationes à Pasqualig. adductas iam satis dictum est num. 163. Ad vlt. negatur etiam assumptum, cuius probatio non vrget, quamuis enim veritas, quæ est passio entis, sit actualis, non aptitudinalis, non hinc sequitur consistere pariter debere in conformitate solùm actuali; nam ipsamet aptitudinalis conformitas reddit ens actu verum, & præbet actualem veritatis denominationem, & non potentialem tantùm, in cuius rei confirmationem varia possunt adduci exempla, nam aptitudo v. g. in natura ad essendum in multis proximè facit naturam non potentia tantùm, sed actu vniuersalem, impenetrabilitas facit rem actu quantam; sicut ergo appetibilitas denominat rem actu bonam in ordine ad voluntatem, ita intelligibilitas rei, sicut est ipsam denominat actu veram.

172 Quartò vrgetur contra 4. concl. probando veritatem in rebus tantùm attendi debere per conformitatem ad diuinum intellectum, non verò creatum; nam veritas est conformitas rerum ad propriam, & primam earum mensuram, sed sola cognitio diuina est prima, & propria rerum mensura, non autem creata, ergo &c. Tum 2. res sunt infallibilis veritatis, quia semper idem esse participant cum eisdem essentialibus prædicatis, ergo talis veritas attendi nequit in ordine ad intellectum creatum, qui falli potest, sed tantùm per ordinem ad diuinum. Tum 3. quia si Deus destrueret omnem intellectualem creaturam alijs adhuc conseruatis, adhuc illæ creaturæ essent veræ sine ordine ad intellectum creatum; nec recurrere iuuat ad aptitudinalem conformitatem; quia etiamsi possibilis non esset vllus creatus intellectus, adhuc cætera entia eodem pacto forent vera, ac modò sunt,

&

& tamen non haberent talem aptitudinem commensurationem. Tum 4. quia res ab æterno, sicut fuerunt possibiles, ita etiam veræ, sed non per respectum ad intellectum creatum, cum tunc non esset, ergo ad diuinum tantùm. Tum 5. quia intellectus creatus non est prima causa vt res sint, ergo neque vt veræ sint, sed tantùm diuinus. Tum denique quia si per aliquam habitudinem ad intellectum creatum res dicuntur veræ, hæc ipsa habitudo fundatur in habitudine, quam dicunt ad intellectum diuinum; in tantùm enim ens creatum aptum est formare veram sui æstimationem, in intellectu creato, inquantum assequitur assimilationem cum intellectu diuino, & exemplaribus ipsius; ita arguunt Fonsec. Pasqualig. & Blasius à Concep. loc. cit.

Resp. negando maiorem, si in ea sit sermo de veritate proue est passio entis, verificatur enim solùm de peculiari quodam genere veritatis, quæ rerum artificialium est propria, cum enim artificiata per se dependeant ab idæa artificis, & ab ipsa regulentur, tanquam a mensura, consequenter veritas rei artificialis, vt sic, sumitur ex conformitate, quàm habeat ad suam idæam in mente artificis, & hæc etiam veritas applicari solet entibus naturalibus, prout opera dicuntur supremi Artificis increati. Ad 2. iam dictum est n. 165. ex hoc, quod intellectus creatus interdum falli possit in rerum cognitione, non benè deduci, quod nequeat veritas explicari per conformitatem aptitudinalem ad illum, sed solùm quod nequeat explicari per actualem, quod & verum sit primò, & principalius conformabile intellectui diuino, non autem quod nullo modo sit conformabile intellectui creato, at solùm per accidens, vt inquiunt Thomistæ. Ad 3. ex impossibilitate intellectus, vt sic, in tota sua amplitudine destrui quoque veritatem, quæ est passio entis, secundum quod explicatur à nobis iam dixi n. 164. (quicquid sit num destrueretur quantùm ad id, quod importat à parte rei) sed an destrueretur etiam ex sola repugnantia intellectus creati remanente diuino, pendet ex ea difficultate, quam proposui disp. 3. Phys. nu. 8. num respectus transcendentalis causæ sit ad effectum duntaxat in communi vel potius ad omnes, & singulos in particulari à causa producibiles, itaut si vnus ex his esset impossibilis, causa quoque impossibilis esset, & iuxta resolutionem illius difficultatis ibidem argumento huic occurrendum est; sed pro nunc breuiter data illa hypothesi negandum est entia tunc eodem pacto futura vera, vt modò sunt, quia nunc vera dicuntur per conformabilitatem ad quemcumque intellectum, sicut ab omni intellectu indifferenter intelligibilia sunt. Ad 4. sicut res ab æterno non sunt simpliciter, & in rigore entia, ita nec etiam veræ, vt dicetur inferius disp. 8. eo tamen pacto, quo eis in tali statu entitas, & veritas applicari potest, dici poterunt veræ per respectum quidem conformitatis actualem ad intellectum diuinum, & per aptitudinalem duntaxat ad creatum. Ad 5. præscindendo modò à quæstione, an diuinus intellectus, vel potius diuina voluntas sit causa rerum ad extrà, & concesso intellectum quoque diuinum quoquomodo esse causam rerum, entia creata sumerent esse verùm, ab intellectu diuino effectiuè, quatenus per illum producerentur in suo esse; hoc tamen non obstat quin formaliter sumere possint esse verum etiam per ordinem ad intellectum creatum modo explicato, ad hoc enim necessaria non est dependentia, sicut enim Deus dicitur verus per respectum ad intellectum suum, à quo non dependet, ita etiam cætera entia dici possunt vera etiam per ordinem ad intellectum, à quo non dependent in esse, sed tantùm in cognosci, sicuti sunt, cuius ratio superius tacta est, quia effectus non est verus, eo quod sit conformis actui practico, per quem producitur, sed ex eo quod fundet cognitionem veram. Ad vlt. probat. non quidem formaliter, sed arguitiuè duntaxat posse veritatem transcendentem entis creati deduci ex assecutione diuinæ idææ, nam si eam assequitur, habet veram naturam, quam repræsentat idæa, & fundat veram cognitionem sui, vt dictum est in solutione ad 1. arg. n. 169.

173 Postremò arguitur ad probandum veritatem attendi debere per ordinem præcisè ad intellectum practicum, non autem speculatiuum; nam illa veritas est intrinseca rebus, velut passio entis, quæ conuenit rebus tanquam mensuratis in ordine ad mensuram, sed tantùm per ordinem ad intellectum practicum res se habent, tanquam mensuratæ ad mensuram, & tanquam effectus ad causam, non autem per ordinem ad intellectum speculatiuum, respectu namque illius potius se habent opposito modo, tanquam scilicet mensura ad mensuratum, & tanquam causa ad effectum ergo &c.

Resp. in hoc argumento, cui nonnulli maximè fidunt, tam maiorem, quam minorem calumniam pati, maiorem quidem, quia, vt dicebam, non verificatur de veritate, vt est passio communissima entis, Deus enim est verus in ordine ad propriam cognitionem, & tamen propriè loquendo non se habent adinuicem, vt mensura, & mensuratum, sed verificatur tantùm de genere veritatis, quæ reperitur in ordine artificiatorum, sic enim dicimus veram domum, quæ conformatur idææ, quam habet artifex in mente; patitur quoque calumniam minor, quia etiam respectu cognitionis practicæ obiectum, quatenus cognitum, se habet per modum causæ, & mensuræ respectu illius; quamuis enim opus artificiosum, vt domus, quatenus actu efficitur, sit effectus notitiæ practicæ, & ab ea regulatum, quatenus tamen cognoscitur, prout ex natura sua petit, & debet fieri, eodem modo se habet ad ipsam cognitionem practicam, sicut ad speculatiuam se habet obiectum speculabile.

QVÆSTIO VII.

An veritas vniuocè dicatur de veritate rei, & cognitionis, vel potius æquiuocè, aut saltim cum aliqua analogia.

174 QVi in præcedenti quæstione dicebant veritatem in sola cognitione intrinsecè, & formaliter reperiri, & in rebus autem causaliter tantum, & obiectiuè, & per solam denominationem extrinsecam à veritate, quam possunt in intellectu causare, hic consequenter asserunt inter veritatem essendi, & veritatem cognitionis interuenire solam habitudinem analogiæ attributionis illius, quæ æquiuocationem inducit, itaut veritas secundum suam propriam rationem, & formali modo reperiatur in cognitione, & per posterius dicatur de re vera desumpta denominatione à veritate cognitionis; vnde sicut sanum est analogum attributionis, quod de vno tantum analogato dicitur intrinsecè, ac formaliter, de alijs vero per solam denominationem ab illo, ita verum in hac sententia est analogum attributionis eiusdem omninò rationis, quod de cognitione dicitur formaliter, & propriè, quia vera est intrinsecè, de rebus verò solum per denominationem extrinsecam sumptam à veritate cognitionis, quatenus causa illius sunt. Hurtad. tamen, quamuis & ipse teneat veritatem in rebus reperiri per solam extrinsecam denominationem à veritate cognitionis desumptam, adhuc tamen asseuerat vnitatem non prius vni, quam alteri conuenire, actui nempe, vel obiecto, sed vtrique ex æquo, quia est omninò eadem veritas formaliter in vtroque; nec enim est in obiecto vna, & alia in actu, sed est vna, & eadem intrinseca actui, & extrinseca obiecto; quod non videtur satis consequenter dictum, nam & eadem ratione diceretur sanitatem ex æquo medicinæ, & animali conuenire, quia est omninò eadem sanitas in vtroque formaliter, nec enim vna est in animali, & in medicina altera, & tamen hoc non obstante dicitur sanitas prius animali conuenire, & medicinæ posterius, sic ergo pari modo dicendum erit de veritate in præfata sententia ad consequenter loquendum.

Alij verò, quia vltra veritatem, quæ est in rebus per extrinsecam denominationem modo prædeclarato in superiori opinione, aliam adhuc veritatem intrinsecam, & formalem in rebus agnoscunt, quæ sit conformitas rei vel ad sua principia, vel ad intellectum actu, vel potentia concipientem rem, sicuti est, negant veritatem analogicè dici de veritate rei, & cognitionis analogia attributionis prædeclarata, cum veritas sit quid intrinsecum in vtroque, neque tamen adhuc dici vniuocè, quia longè diuersa est veritas cognitionis à veritate rei, sed æquiuocè, & ad summum secundum analogiam quandam proportionis, quæ in eo consistit, quod sicut verum in cognitione requirit conformitatem cum obiecto, ita verum in obiecto requirit conformitatem cum cognitione, ita docet Suarez disput. 8. sec. 8. nu. 12. quem sequitur Meurisse lib. 2. suæ Metaph. cap. 3. par. 2. q. 6. vbi ab initio supponit veritatem non esse vniuocam ad veritatem rei, & cognitionis, quia nulla est ratio communis vna, & nullus conceptus huic vtrique veritati ex æquo conueniens (quasi ad vniuocationem conceptus requiratur, quod omnino vniformiter, & ex æquo conueniat suis significatis, quam doctrinam ipsemet damnauerat supra lib. 1. q. de entis vniuocatione, vbi cum alijs Scotistis plures assignat vniuocationis gradus) vnde concludit in solo nomine conuenire seruata solùm analogia proportionalitatis à Suarez declarata, ac etiam inæqualitatis per prius, & posterius; nam si sermo est de veritate, vt rebus conuenit per solam extrinsecam denominationem a veritate cognitionis desumptam, prius dicitur de veritate cognitionis, posterius de veritate rerum, quia his conuenit dependenter ab illa; si vero de veritate sit sermo, quæ rebus etiam conuenit per denominationem intrinsecam, sic inquit veritatem prius dici de veritate rei, quam de veritate cognitionis; imò in hoc sensu ait tantum abesse, quod veritas rei dicatur à veritate cognitionis; quod potius veritas cognitionis dicitur à veritate rei, cum enim veritas rei consistat in eo, quod res ita sit, sicut debet esse iuxtà sua principia, veritas cognitionis consistet in eo, quod intellectus rem ita apprehendit, sicut est in se, & sic ex veritate rei sequitur veritas cognitionis, & non è contra.

175 Auersa q. 6. suæ Philosoph. sec. 6. docet veritatem rei, & cognitionis posse aliquo modo conuenire vniuocè, siue secundum quemdam communem conceptum eo veritatis nomine significatum, sumendo scilicet vtramque veritatem eodem modo, nempe pro relatione rationis, nam vtraque est conformitas, est relatio conformitatis, vna est conformitas rei ad cognitionem, alia cognitionis ad rem, igitur sub conceptu conformitatis, vt sic conueniunt; vt autem vlterius ostendat, quem ordinem habeat vna veritas cum alia, & quæ sit prior, aut posterior, notat aliud esse quærere ad quidnam significandum fuerit prius impositum nomen veritatis, & aliud quærere de ipsa re significata, cui prius conueniat, nam in primo sensu facile constat nomen veritatis prius fuisse impositum ad significandam veritatem cognitionis, & inde extensum fuisse ad significandam etiam veritatem rerum; sed quantum ad rem significatam ni-

mirum

mirum quantum ad illam relationem conformitatis, vna veritas non est prior, aut posterior alia, non est prior veritas rei veritate cognitionis, aut è contra, sed sunt potius simul natura, nam hæ duæ conformitates se habent tanquam duæ relationes mutuæ, sicut se habet similitudo, & conuenientia in alijs rebus, propria autem regula relatiuorum est esse simul natura, quia vna relatio mutua non est causa alterius, ergo ex hac parte vna non est prior, aut posterior alia; aduertit tamen, quod iuxtà aliam acceptionem veritatis transcendentalis, nimirum pro entitate ipsa rerum, & negatione entis ficti, & non entis, tunc veritas rei est prior repræsentatiua, quia de hac dicere valet res intantum posse intelligi, inquantum veræ sunt, sic etiam discurrit Smisinch. tract. 3. de Deo vno disput. 1. q. 2. n. 42.

Pasqualig. tandem disp. 69. sec. 3. quatuor statuit conclusiones, in prima asserit veritatem rei, & cognitionis vniuocè conuenire in ratione veritatis, vt sic, in secunda ostendit nullam inter eas veritates, quatenus tales sunt, interuenire analogiam nec attributionis, nec proportionis, non primam, quia tunc alterum illorum diceretur tale per denominationem tantum extrinsecam ab alio, hoc enim importat ille analogiæ modus; quod tamen est falsum, quia tam cognitio, quam res ipsæ dicuntur veræ veritate propria, & eis intrinseca; nec etiam alterum, analogiam interuenire eadem ratione probatur, quoniam in his analogis aliqua ratio est propriè in vno, in altero autem solum secundum quandam proportionem, quod hic dici non potest, quia tam propriè, & absque vlla metaphura sunt res ipsæ veræ in essendo, quam cognitio in repræsentando, & è contra; sed posteà in 3. conclusione demonstrat inter cognitionem, & res posse ex alio capite saluari vtramque analogiam proportionis scilicet, & attributionis in ratione veritatis; in quarta tandem conclusione asserit, quod præscindendo ab analogia, & considerando vtramque veritatem secundum propriam rationem, prout est quædam species veritatis determinata, atque ab alia diuersa, veritas in essendo est prior veritate cognitionis ex natura sua. Et ex his omnibus concludit veritatem cognitionis, siue repræsentatiuam non esse propriè speciem veritatis contradistinctam à veritate in essendo, sed esse gradum, siue rationem diuersam veritatis, quæ aduenire potest tali veritati in essendo, nempe veritati cognitionis, & in ipsa fundari.

176 Pro resolutione quæsiti, in primis statuendum est veritatem cognitionis, & rei vniuocè conuenire in ratione veritatis, vt sic. Hæc conclusio debet recipi præsertim ab illis Auctoritatibus, qui veritatem tam cognitionis, quam rei explicabant per relationem conformitatis; quamuis enim qui veritatem rei explicabant per negationem entis ficti, vel non entis, aut per segregationem, & deputationem rei à quocunque sibi extraneo, possent cum aliquo fundamento ab ista conclusione recedere, quia sic explicando veritatem rei, non nisi in solo nomine cum veritate cognitionis conuenire videtur, attamen qui veritatem quoque rei per relationem conformitatis explicant, sicut etiam veritas cognitionis explicari solet, nullo pacto ab ista conclusione recedere possunt, nam vtraque veritas est conformitas, & vtraque per talem relationem explicatur, vna est conformitas rei ad cognitionem, alia cognitionis ad rem, ergo saltim in communi conceptu conformitatis conueniunt; atque ideò sicut valdè consequenter in hac re Auersa, & Pasqualig. locuti sunt, quia cum ab initio veritatem rei explicuissent per conformitatem vel ad diuinas ideas, vt hic, vel ad intellectum, vt ille, docent deinde veritatem rei cum veritate cognitionis vniuocè conuenire; ita non admodum consequenter in eadem re discurrunt Suarez, & Meurisse ob eandem rationem, quia ab initio veritatem in essendo vterque per conformitatem explicarunt, vnus quidem ad intellectum, alter verò ad propria rei principia; & tamen postea negant conuenientiam vniuocam veritatis rei cum veritate cognitionis.

Potest autem conclusio nostra probari omnibus illis rationibus, quibus in nostra schola passim probari solet vniuocatio aliorum conceptuum etiam transcendentium ad sua inferiora; quia veritas in essendo, quæ est passio entis, dicit talem rationem veritatis, & conformitatis, sic etiam veritas in repræsentando, quæ est propria cognitionis; cum igitur ambæ includant rationem veritatis, & conformitatis, vt sic, poterit vtique intellectus per virtutem suam præcisiuam talem rationem communem abstrahere, in qua conueniunt, illam præscindendo a rationibus differentialibus, & tunc talis ratio præcisa erit vna, & vniuoca, vna quidem, quia vt sic est præcisè ratio conueniendi, vniuoca verò quia illis à quibus abstrahitur, conuenit secundum idem nomen, ac eandem rationem, assumptum de se patet, quia veritas in essendo est conformitas rei ad cognitionem, & veritas in repræsentando est conformitas cognitionis ad rem; Consequentia probatur, quia in tali abstractione conformitatis, vt sic, nulla cernitur repugnantia, nec ex parte intellectus, nec ex parte inferiorum, à quibus fieri debet abstractio, non quidem ex parte intellectus, quia hic exercere potest virtutem suam præcisiuam vbicunque reperit rationes aliquo modo distinctas conuenientiæ, & disconuenientiæ, sicut contingit in proposito; nam ratio fundans conuenientiam in ratione veritatis est diuersa ab ea, quæ ponit diuersitatem, cum exhibeant effectum formalem diuersum; nec est repugnantia ex parte illorum inferiorum, quando enim veritas cognitionis ad veritatem rei comparatur, non adeò inter se diuersæ inueniuntur, quin aliquo communi conceptu conuenire possint veritatis, & conformitatis, vt sic; & sanè non alia ratione dicitur intellectus ab homine, & equo rationem animalis abstrahere posse, alijsque animalibus, nisi quia intellectus puram concipit rationem conuenientiæ inter illa, præscindendo prorsus à rationibus particularibus differentialibus, & proprijs; & hæc ratio est adeò euidens, vt aliam addere pro huius conclusionis probatione non sit necesse. Confirmari tamen adhuc potest, & amplius declarari hæc ratio, quia licet illæ veritates rei, & cognitionis secundum proprias rationes differentiales consideratæ sint inter se diuersæ, adeò vt diuersas veritatis species constituant, quarum vna est realis, & in essendo, alia intentionalis, ac in repræsentando; adhuc tamen in singulis inuenitur communis ratio veritatis & conformitatis, vt sic, ratione cuius vna communicat cum alia, & in hoc conceptu communi conformitatis, vt sic, fundari poterit vniuocatio veritatis, vt sic, ad vtramque.

177 Secundò asserendum est contrà Pasqualig. veritatem cognitionis, siue repræsentatiuam esse quandam speciem veritatis contradistinctam a veritate in essendo; & quidem hoc assertum sequitur ex præcedenti; si enim veritas in communi vniuocè dicitur de veritate in essendo, & in repræsentando, & tam res, quam cognitio per proprias rationes differentiales sibi contrahunt, & appropriant rationem illam communem, & generalem, sequitur euidenter ex tali contractione constitui diuersas veritatis species abinuicem condistinctas; & quidem hæc consequentia est euidens, quia non aliter, nec alia ratione animal per rationalitatem, & irrationalitatem contractum dicitur hominem, & brutum constituere, veluti species abinuicem contra distinctas, species enim constituitur ea ratione differentiali superaddita generi. Imò hoc est adeò euidens, vt apertis verbis id fateatur Pasqualigus in eadem sect. 5. n. 4. vbi ait, quod si veritas cognitionis, & veritas in essendo considerentur secundum proprias rationes differentiales, tunc hæ veritates sunt diuersæ inter se, itaut constituant diuersas species, quarum alia est veritas realis in essendo, alia veritas intentionalis in repræsentando; malè ergo id negat posteà num. 5. & satis inconsequenter ad conclusionem primam, vbi asserit conceptum veritatis in communi, vt sic, vniuocè descendere in veritatem rei, & cognitionis, cum hic descensus poni nequeat, nisi veluti generis in proprias species, quoniam diuersitas specierum constituitur per diuisionem generis, aut saltim quasi generis in species; quod addo ad excludendam tacitam responsionem, quod non omne vniuocum per contractiua diuersæ rationis coarctabile est genus, nec enim ego in tanto rigore de genere loquor, neque ob hanc rationem negat Pasqualig. hanc esse diuisionem generis in species, sed ea præcisè de causa, quia veritas cognitionis non est species propria contradistincta à veritate in essendo, cum in ea fundetur, quod est contra rationem speciei ab alia contradistinctæ, quam rationem posteà dissoluam.

178 Tertiò ad ostendendum quem ordinem inter se seruent prioris, & posterioris veritas rei, & cognitionis, recolendum est, quod diximus suprà n. 134. in rebus duas considerari posse cognoscibilitates, vnam extrinsecam, quæ habetur per meram denominationem extrinsecè desumptam à cognitione possibili, alteram intrinsecam, quæ consistit in intrinseca aptitudine, quam res habent in seipsis, vt causare possint, vel saltim terminare cognitionem de seipsis; nam iuxta hanc distinctionem duplex quoque veritas potest rebus conuenire, vna per denominationem merè extrinsecam a veritate, quæ est in intellectu, qua res denominatur conformis intellectui apprehendenti, altera per denominationem intrinsecam, qua vnaquæque res ex intrinseca, & propria natura conformabilis est intellectui actu, vel potentia concipienti rem sub tali ratione entis realis, Itaque si sermo sit de veritate primi generis satis exploratum est veritatem prius conuenire cognitioni, quam rebus, quia rebus conuenit dependenter a cognitione, & vniuersaliter loquendo quæ sunt talia per solam extrinsecam denominationem ab alijs, posterius sunt talia, quam ea quæ sunt talia intrinsecè, & quæ sunt causa, & ratio cur alia denominentur extrinsecè talia, quod explicari, & practicari potest in consueto exemplo de sano, quod intrinsecè, & prius conuenit animali, extrinsecè autem, & posterius medicinæ, ac deambulationi, in hoc igitur sensu veritas prius dicitur de veritate cognitionis, quam de veritate rei; cæterum non secundum hanc rationem, vel denominationem sumitur verum, cum dicitur passio entis, quia vt sæpè dictum est, nequit passio realis, & positiua entis in sola denominatione extrinseca constitui; neque in hoc sensu dicimus verum de veritate cognitionis, & rei vniuocè prædicari, immò sic æquiuocè prædicatur, & inter eas solum assignari potest aliqua analogia attributionis per extrinsecam denominationem, vt dicimus de sano respectu dietæ, & animalis.

179 At si loquimur de posteriori genere veritatis, quæ intrinsecè reperitur in rebus, tunc è contra asserendum est veritatem prius rebus conuenire, quam cognitioni, ob eandem rationem, quia nimirum in hoc sensu veritas conuenit cognitioni dependenter à rebus, quod probatur tum auctoritate, nam hac de causa dice-

dicebat Arist. cap. de sub. ab eo quod res est, vel non est orationem dici veram, vel falsam, vt nimirum indicaret veritatem cognitionis in repræsentando dependere à veritate rei in essendo; & 2. Met. tex. 4. sic res, se habet ad esse, ita ad cognosci, vt ibi Doctor explicat in expositione textus notab. secundo. Tum etiam ratione, quia veritas rei in essendo concurrit in genere obiecti ad causandam veritatem repræsentatiuam in cognitione, & hæc est veluti effectus illius, atque ideo posterior ea, qua de causa dici solet cognitionem supponere obiectum, quod repræsentare debet; tum quia veritas cognitionis ordinatur ex natura sua ad repræsentandum obiectum secundum suam veritatem, veluti quoddam exemplar illius, & imago, sed veritas imaginis, & exemplaris dependet à veritate imaginati, & exemplati, ergo &c. Rursus idipsum in ipsamet cognitionis entitate ostendi potest, nam in ipsamet cognitione vera duplex veritas reperitur ex dictis nu. 130. nempe veritas transcendentalis, quæ eius consequitur entitatem, & veritas repræsentatiua, quæ illi conuenit in ordine ad obiectum, quod repræsentat, quæ veritates ita inter se ordinantur, vt repræsentatiua fundetur in transcendentali, nam veritas repræsentatiua fundatur in entitate cognitionis, & consequenter in veritate entitatis eius, nisi enim cognitio suam propriam, ac veram entitatem haberet, vtique veritatem repræsentatiuam fundare non posset. Denique veritas transcendens præcedit repræsentatiuam ea prioritate, à qua non conuertitur subsistendi consequentia, nam in ipsamet cognitione, vt loc. cit. diximus, potest illa esse sine ista, vt constat in cognitione falsa, quæ habet veritatem suæ essentiæ absque veritate repræsentationis non è contra; & in ordine ad cætera obiecta certum est cognitionem esse non posse absque illis, benè tamen è contra, vndè dicebat Arist. cap. de ad aliquid, si datur scientia datur & scibile, non tamen è contra, quia dari potest scibile sine scientia, ergo veritas in essendo à toto genere veritatem in repræsentando præcedit, & hæc ab illa oritur, vt docet Scotus loc. cit. 2. Met. in expositione tex. 4. notab. 2.

180 Hinc sequitur inter veritatem rei, & cognitionis assignari posse analogiam inæqualitatis, quæ explicari solet per prius, & posterius, vel secundum ordinem, vel secundum perfectionem, vt declaratum est disp. 2. Log. qu. 5. art. 1. nam prius descendit veritas in veritatem rei, quam cognitionis, cum huic conueniat dependenter ab illa; potest etiam assignari analogia attributionis, non quidem dictæ per denominationem extrinsecam tantùm a primo analogato, sed per denominationem intrinsecam in omnibus, licet adhuc cum subordinatione, & dependentia vnius ad aliud, qualem ibidem loc. cit. explicuimus & intercedere diximus inter Deum, & creaturam, substantiam, & accidens in ratione entis disp. 2. potest, inquam, talis analogia attributionis inter veritatem rei, & cognitionis intercedere quatenus veritas conuenit cognitioni dependenter à veritate rei, vt probatum est. Vndè non satis consequenter in hac re videtur loqui Pasqualig. loc. cit. vbi cum nobiscum teneat veritatem rei, & cognitionis inter se vniuocè conuenire, & veritatem, vt sic, prius competere veritati rei, quam cognitionis, quia huic conuenit dependenter ab illa, inquit postea veritatem, vt sic, æqualiter descendere in vtramque veritatem; sanè hæc non videntur satis cohærere, si namque veritas prius descendit, & contrahitur ad veritatem rei, quam cognitionis, quomodò æqualiter descendit in illa, & cum omnimoda, ac perfecta æqualitate, vt ipse loquitur? fortè dicet per hanc perfectam æqualitatem ipse intelligere perfectam vnitatem, & indiuisibilitatem eiusdem rationis formalis, secundum quam descendit in vtramque, quia si secundum hanc inæqualiter descenderet, iam non saluaretur vnitas conceptus communis, & vniuocatio eius ad sua inferiora. Hoc sensu concedimus & nos æqualiter descendere, sed modus loquendi non est bonus, quia tunc aliqua natura communis dicitur inæqualiter descendere in inferiora, cum prius in vnam speciem descendit, & posteà in aliam, vt constat de speciebus numerorum, prius enim descendit numerus in binarium, quam in ternarium, vel perfectiori differentia ad vnam contrahitur speciem, quam ad aliam, qua ratione inquit Arist. 7. Phy. t. 31. & 3. Metaph. t. 11. solam speciem athomam in indiuidua descendere cum omnimoda æqualitate, quia cum omnimoda vniformitate ab illis participatur quoad per se ordinem, & perfectionem essentialem; tum quia iuxtà modum loquendi Pasqualig. omnes conceptus communes vniuocè pari, & æquè perfecta æqualitate in sua inferiora descenderent, quod est contra communem loquendi modum, & præsertim Arist. loc. cit. ac etiam contra rationem, quia conceptus vniuoci, quò sunt communiores, cum minori æqualitate descendunt in sua inferiora, & quò minus communes, cum maiori, vndè tandem infima species descendit cum omnimoda æqualitate.

181 Petes, cuinam veritati ex dictis primò impositum sit nomen veritatis ex primæua sui significatione, num veritati rei, vel potius cognitionis? Pasqualig. & Meurisse loc. cit. inquiunt neutrum posse firmiter, & cum veritate asseri, quia de facto vsus obtinuit, vt æquè dicatur hoc nomen de vero rei, ac de vero cognitionis, atque ideò quæsitum relinquunt insolutum. Suarez autem, & Auersa volunt nomen veritatis prius fuisse impositum ad significandam veritatem cognitionis, & indè fuisse extensum ad significandam etiam veritatem rerum, & ratio est, quia veritas cognitionis nobis notior videtur, & magis obuia; & hoc etiam ego magis probabile arbitror, & falsum est quod ait Meurisse vsum de facto obtinuisse, vt æquè dicatur veritas de vero rei, & cognitionis, nam in consueto modo loquendi etiam apud vulgares frequentius nomen veritatis tribuitur actui intellectus, quam obiecto, dicimus enim opinionem veram, existimationem veram, non sic de alijs rebus; sed quicquid sit de hoc parum refert, quia hic veritatis naturam, & significatum perscrutari intendimus, non autem nominis impositionem.

Argumentorum solutio.

In oppositum arguitur; Primò contra primam conclusionem probando veritatem non dici vniuocè de veritate rei, & cognitionis, nam veritas reperitur in rebus duntaxat, sicut sanitas in medicina, nimirum causaliter solum, non formaliter, quatenus sicut medicina sanitatem in animali causare potest, ita res verum iudicium in intellectu de seipsa, sicut ergo sanitas æquiuocè dicitur de animali, & medicina, ita veritas de re, & cognitione, probatur assumptum Vasquez 1. p. disp. 77. capit. 4. quia in rebus non datur falsitas nisi causaliter, non enim alia ratione res aliqua dicitur falsa, vt aurum falsum, nisi quia est causa falsæ existimationis, & præbet occasionem erroris, dum apparet aliter, quam est, ergo similiter non datur alius modus veritatis in rebus; tum quia aliud est rem esse conformem, & veram, aliud causare cognitionem conformem, & veram, hoc secundum conuenit rebus, non primum. Deindè arguit Suarez, quia hic intercedere non videtur vnus conceptus obiectiuus secundum aliquam rationem communem, nam longè est alia ratio veritatis in cognitione, quam sit in alijs rebus, vndè solum concedi potest quædam proportionalis analogia, quæ in hoc consistit, quod sicut veritas compositionis requirit illam conformitatem inter esse rei, & iudicium, ita veritas transcendentalis requirit talem entitatem rei, quæ adæquari possit proprio conceptui, vel ideæ. Tandem occurrit hic illa difficultas tacta num. 136. quod si datur hic conceptus veritatis communis, & vniuocus ad transcendentalem, & repræsentatiuam, tunc dabitur conceptus veritatis communior ipsa veritate transcendenti, quod videtur absurdum, cum conceptus transcendentes sint cæteris communiores.

182 Resp. negando assumptum, cuius oppositum probatum est quæst. præced. nu. 124. nimirum dari in rebus veritatem, & intelligibilitatem intrinsecè, & formaliter, non autem causaliter tantùm; eius vero prima probatio à Vasquez adducta ostendit quidem dari talem modum falsitatis, ac veritatis, sed non probat non dari alium modum veritatis, qui rebus insit etiam formaliter, & intrinsecè, cui veritati non detur falsitas opposita, quia iuxtà talem modum res omnis est vera, quæst. seq. discutiemus; sed neque altera probatio vrget, quia res non ideò præcisè dicitur vera in essendo, quia causat, vel causare potest cognitionem sibi conformem, sed præsertim quia conformabilis est cognitioni, quam causare potest, vel saltem terminare, quinimò si res præcisè diceretur vera per talem respectum causalitatis, quia nimirum veram de seipsa potest in intellectu causare notitiam, tunc non omnis res esset vera transcendentaliter, quia non omnia entia realia sunt obiecta motiua, & causatiua cognitionis, vel speciei in intellectu, sed quædam sunt merè terminatiua, vt constat de relationibus ex dictis disp. 6. de Anim. q. 5. art. 1. itaque potest vtique res extrinsecè denominari vera à veritate cognitionis, quam causare potest, vt benè probat Vasquez, sed adhuc vlterius denominari potest vera intrinsecè, & formaliter. Ad 2. ex Suarez negatur assumptum, ac cuius probationem dicendum est longè quidem diuersam esse rationem veritatis transcendentis à ratione veritatis repræsentatiuæ loquendo de rationibus specialibus, & determinatis, conuenire tamen in ratione communi veritatis, & conformitatis, vt sic; & certè inter illas maiorem assignari posse analogiam, quam solius proportionalitatis, etiam in principijs ipsius Suarez; cum enim ipse in rebus agnoscat veritatem, & conformitatem etiam per intrinsecam denominationem, benè poterat inter vtramque veritatem interponere analogiam attributionis per formam intrinsecè participatam ab vtroque analogato, cum talis analogia apud ipsum detur, imò vt consequenter loqueretur, ita asserere tenebatur, cum enim secundum ipsum omnis analogia proportionalitatis includat semper aliquid metaphoræ, ac improprietatis, nequaquam inter vtramque veritatem solam proportionalitatis analogiam interponere poterat, quia etiam secundum ipsum tam res, quam cognitio in suo proprio ordine veræ dicuntur absque vlla metaphora, vel improprietate. Ad 3. negatur falsitas consequentis, non enim ideò conceptus aliquis dicitur transcendens, quia dari nequeat conceptus communior ipso, sed quia communis est enti creato, & increato, & in quolibet ente includitur quidditatiuè, vel identicè; vndè disp. 2. q. vlt. art. 2. non ideò negatus est conceptus communis vniuocus enti reali, & rationis, quia ens reale est transcendens, sed quia repugnat conceptus præscindens ab ente reali, & rationis, quæ repugnantia hic non interuenit, cum vtraque veritas tam transcendentalis, quam repræsentatiua sit quid reale.

Secundò arguit Pasqualig. contra 2. concl. probando veritatem repræsentatiuam non esse propriè speciem veritatis contradistinctam à veritate in essendo; nam species contradistincta ab alia non potest fundari in ipsa, quia constituitur per oppositam differentiam, & habet incompossibilitatem ad essendum simul cum differentia speciei contradistinctæ, ex vi enim incompossibilitatis differentiæ diuidunt rationem communem; sed veritas repræsentatiua non est incompossibilis cum veritate in essendo, sed in ipsa fundatur, ergo &c. Deindè species contradistinctæ cum immediatè ponantur sub eodem genere,

vna

vna non est prior natura altera, sed æquè primò constituuntur, quippe earum differentiæ æquè primò adueniunt generi, sed veritas cognitionis est posterior natura veritate in essendo, cum in ipsa fundetur, ergo &c. Demum vna species non est de constitutiuo alterius, neque in ea includitur, sed veritas transcendentalis includitur formaliter in veritate repræsentatiua, alioquin hæc non esset veritas realis, ergo &c.

183 Resp. vtique vnam speciem non posse cum alia formaliter coincidere, cum per oppositas constituantur differentias, benè tamen materialiter, quo pacto non opponuntur, & vna concurrere potest ad constitutionem alterius, explicat hoc eleganter Ant. Aud. 10. Metaph. qu. 2. dicens nullum esse inconueniens aliqua esse opposita vno modo, putà si considerentur secundum se, vt habent formas suas proprias, & alio modo non esse opposita, si considerentur nimirum vt alterum includitur in altero, & est pars alterius, hoc declarat exemplo corporis pro altera parte compositi, quod quidem secundum se, & absque anima consideratum, vt habens aliquam formam propriam, opponitur animali, sicut inanimatum animato, secundum verò quod consideratur, vt pars animalis & informatum anima, sic non opponitur animali, sed est eius materialis pars; similiter est de duabus speciebus numeri, putà quaternario, vel ternario, nam quaternarius consideratus secundum se, & formam suam propriam, est diuersa species à quinario, si verò consideratur, vt includitur in quinario, & est pars eius, sic non distinguitur specie ab ipso; quam etiam doctrinam in terminis tradidit, & eisdem exemplis firmauit D. Thomas 10. Met. lec. 4. & ante ipsum noster Alensis eodem lib. 10 Mét. quæst. illa 10 tex. 17. verum vnum, & multa sint contraria; quod adhuc etiam declarasi potest alijs exemplis in speciebus quantitatis tam continua, quam discreta, numerus namque qui est quantitas discreta fundatur in quantitate continua, & ex ea constituitur, tanquam ea suis partibus; sic etiam in quantitate continua, linea concurrit ad constitutionem superficiei, & superficies ad constitutionem corporis, & tamen illæ singulæ sunt species quantitatis continuæ inter se diuersæ, vt fusè declaratum est disp. 7. Log. qu. 2. art. 2. in solutione ad primum; sic igitur in proposito dicendum erit, quod esto veritas repræsentatiua fundetur in veritate entitatiua, ex hoc non benè infertur non esse species abinuicem contradistinctas. Ad 2. maior non est vniuersaliter vera; sed tantum quando genus eodem ordine descendit in suas species, contingere tamen potest quod non eundem seruet ordinem, & hoc fit præcipuè, quando in vnam speciem descendit dependenter ab alia, sic prius descendit numerus in binarium, quam in ternarium, vitalitas prius ad potentiam vitalem contrahitur, quam ad actum vitalem, quia hic est vitalis dependenter ab illa, ens prius in Deum, quam in creaturam; & in substantiam, quam in accidens, quia hæc sunt entia dependenter ab illis, sic pariter in proposito est suo modo dicendum. Ad vlt. occurrendum est, vt ad primum, neque minor ex integro concedi debet, quia veritas entitatiua non concurrit ad repræsentatiuam, vt formale constitutiuum eius, vt assumitur in minori, sed vt constitutiuum materiale, ac vt eius fundamentum, quia hæc fundatur, & radicatur in illa, & hac de causa ipsa quoque veritas repræsentatiua dicitur realis, & aliquid reale importare.

Tertiò arguitur ad probandum veritatem cognitionis non esse posteriorem veritate rei, sed potius priorem, aut saltem simul natura; nam nomen ipsum veritatis ea primæua sui significatione impositum est ad significandam veritatem cognitionis, & indè translatum ad significandam veritatem rei. Deindè, quia vltra veritatem, quæ est in rebus per denominationem extrinsecam, non debet alia admitti per denominationem intrinsecam, immo hæc in nullo differt ab illa, rem namque esse cognoscibilem, sicut est, quod est esse veram, aliud formaliter non est, quam intellectum posse illam cognoscere, sicut est vndè ea tali aptitudine, & possibilitate intellectus præcisè, oritur in re per extrinsecam denominationem aptitudo, vt sit ita cognoscibilis. Tandem concedendo etiam, quod talis aptitudo in rebus ponat intrinsecam relationem veritatis, & cognoscibilitatis, correspondentem aptitudini intellectus ad illas ita cognoscendas, non adhuc sequitur veritatem prius conuenire rebus, quam intellectui, vel cognitioni, sed potius esse simul natura, quia hæ duæ conformitates se habent, tanquam duæ relationes mutuæ, quæ sunt simul natura, nec vna præcedit aliam, vt arguebat Auersa cit. suprà num. 175. cum Smisinch.

184 Resp. assumptum esse dubium, vt diximus, sed quando etiam concedatur, non bene indè deducitur consequentia, quia hic non est quæstio de ipsius nominis impositione, sed de re significata per nomen veritatis, & dicimus ea natura rei prius conuenire rebus, quam cognitioni, etiamsi quoad nos, & ex hominum instituto nomen veritatis prius fuerit impositum cognitioni. Ad 2. negatur assumptum cum eius probatione, cui abunde satisfactum est supra nu. 134. soluendo argumenta Hurtad. nam illa denominatio, de qua fit mentio in argumento præcisè sumitur ea veritate extrinseca, vt denominante obiectum, vel causam suam, at veritas rerum, quæ est proprietas entis, non sumitur ex illa denominatione, sed ea ipsa rei entitate, vt habente conformitatem ad intellectum, atque ideo est denominatio intrinseca, quæ natura præcedit veritatem cognitionis, quod ex eo euidenter deducitur, quia obiectum est natura prius potentia, & in tali prioritate supponitur in obiecto aptitudo aliqua, ratione cuius aptum sit terminare actum potentiæ, vt constat de colore, & sono respectu visus, & auditus; sic igitur pariter in ente, vt intelligibile, & verum dicatur, quantum opus est, dicatur obiectum intellectus, non sufficit facultas extrinseca, quæ vim habeat, & aptitudinem illud intelligendi, sed etiam ex parte ipsius entis supponi debet aptitudo intrinseca, ratione cuius potest actum huiusmodi terminare. Ad 3. aliud est comparare adinuicem veritatem transcendentalem, & repræsentatiuam, vt sunt duæ species veritatis, vt sic, & aliud est comparare rem ipsam, & intellectui conformem; vel conformabilem, & è contra intellectum, vel cognitionem, vt conformabilem illi; in hac enim secunda comparatione conferuntur simul obiectum, & potentia, vel cognitio, & in hoc sensu vtique verum est relationes inter ipsa versantes esse simul natura, si vniformiter sumantur, vt arguebat Auersa, conformitas enim actualis cognitionis ad rem correspondet conformitati actuali rerum ad cognitionem, & conformitas aptitudinalis cognitionis, quatenus possibilis, correspondet conformitati rerum ad cognitionem, quatenus possibilem; at in priori comparatione non conferuntur inuicem in ratione obiecti, & potentiæ, sed velut duæ species sub eodem genere contentæ; vndè illa prior comparatio fieri potest in ipsamet cognitione conferendo veritatem repræsentatiuam cum eiusdem veritate entitatiua, quam vtique non respicit in ratione obiecti, quia aliud quid distinctum repræsentat, nec eius conformitas in repræsentando terminatur ad illam veritatem entitatiuam, adeout debeat esse simul natura cum ipsa; vndè constat Auersam cum Smisinch. in hac re vehementer hallucinatum esse, dum primam comparationem confundit cum secunda.

185 Hic quæri solet, an veritas transcendentalis sit æqualis in omnibus rebus; cui dubitationi occasionem dedit Arist. 2. Met. tex. 4. vbi expressis verbis docuit veritatem esse in rebus inæqualem, iuxtaque ipsarum rerum veritatem diuersos habere gradus, itaut illæ sint alijs veriores, quæ vel sunt perfectiores in essendo, vel sunt alijs causæ, vt veræ sint; inquit enim, *quare verissimum etiam est id, quod posterioribus, vt vera sint, causa est*, & tandem concludit in fine textus, *sicut secundum esse vnumquodque se habet, ita secundum veritatem*, & licet possit esse dubium, de qua veritate ibi loquatur Arist. num de veritate incomplexa, quæ est passio entis, vel de complexa, quæ est veritas propositionis, & iuxta hoc vtrum intendat de primis principijs, & causis incomplexis, cuiusmodi sunt substantiæ immateriales, vel de principijs complexis; vt sunt primæ dignitates, & communia axiomata, frequentior tamen, ac magis Interpretum expositio recepta est, quod de vtriusque loquatur, imo principalius de incomplexis, vt ibidem exponunt Scotus, & Alensis, quia eo loci probare intendit, quod substantiæ immateriales sunt verissima, de quibus est sapientia, quæ Metaphysica nominatur; At ex alia parte hoc apparet valdè difficile, quia siue veritas transcendentalis explicetur per conformitatem ad diuinas ideas, siue ad intellectum, videtur potius in omnibus æqualis, ac in indiuisibili consistere, vnaquæque enim res conformis est suo conceptui, & suæ ideæ, & non minus conformis est suæ ideæ infima creatura, quam quælibet quantumuis perfecta, videtur ergo veritas in omnibus rebus æqualis, ac plane in indiuisibili consistere; hac de causa varij modi dicendi excogitati sunt ad hoc dubium dissoluendum.

186 Primò Fonseca in eum Arist. locum duplicem inquit posse in vnaquaque re conformitatem considerari, vnam quidem ad propriam ideam, quam habet in diuina mente, & hanc ait esse vtique in omnibus æqualem, & nullos admittere gradus res enim dicuntur veræ, quia adæquantur conceptui, quem Deus de singulis habet, cum ergo omnes æque conformentur cum diuinis ideis, sequitur in hoc sensu omnes esse æqualiter veras. Alia conformitas in rebus considerari potest penes imitationem quandam, & accessum ad conceptum de primo, & perfectissimo ente, & hanc inquit in creatis rebus esse inæqualem, & in vna re esse maiorem, in alia minorem, secundum quod magis, vel minus diuinam imitatur perfectionem, & iuxtà hunc sensum vnam rem dici veriorem alia. Hunc dicendi modum reijcit Auersa q. 6. sec. 8. quia res non dicuntur veræ per conformitatem, aut assimilationem ad conceptum illum perfectissimi entis; quamuis ergo res dicantur magis, aut minus accedere ad illum conceptum, eumque imitari, non propterea dicentur aliæ alijs veriores. Cæterum res posse etiam in hoc sensu aliquo pacto dici veras testatur Alensis loc. cit. imo inquit Auic. 9. suæ Metaph. c. 6. in hoc sensu posuisse latitudinem graduum in veritate entium; quia illud, quod plenius assequitur rationem essentiæ, est verius ens, quam illud, quod assequitur sub aliqua limitatione, primus autem motor assequitur plenitudinem entis non sub gradu limitato, ergo in primo verius saluatur ratio entis, quam in alijs, non ergo omninò fictitium, & nouum est hoc veritatis significatum, iuxta quod Fonsec. assignat gradus in veritate rerum prout magis, vel minus limitate assequuntur rationem essentiæ, & primum ens imitantur. Potius ergo ex eo capite hic dicendi modus est impugnandus, quia veritas in eo sensu accepta non est proprietas entis, de qua hic est sermo & de qua ibi Arist. loquitur, sed est veritas accepta pro conformitate vel ad intellectum modo supra explicato, vel ad diuinas ideas, vt tenet ipse Fonsec. cum ergo iuxta hanc acceptionem non habeat gradus, nec suscipiat magis, & minus, vt ipse fatetur, consequenter fateri debet veritatem, quæ est passio entis, esse æqualem in omnibus; & parum refert

ad

ad solutionem præsentis dubitationis, quod veritas in alia acceptione, in qua non est passio entis, habeat gradus.

187 Secundò ipse Auersa loc. cit. inquit, quod cum dicitur vnum ens esse magis verum, quam aliud, verum sumi simpliciter pro ipso ente, ac si dicatur est magis ens, & ideo Arist. dixisse, sicut res se habent secundum esse, ita secundum veritatem, id est sicut denominantur secundum esse, ita secundum veritatem, quia ens, & verum pro eodem sumuntur, denominatur autem vnum magis ens, quam aliud, quia vel est prius, vel magis necessarium in essendo; vnde iuxta hanc explicationem non veritas formaliter sumpta habet diuersos gradus, seu suscipit magis, & minus, sed solum materialiter nimirum ipsum ens verum. Sed hunc dicendi modum optimè impugnat Pasqualig. disp. 67. sec. 4. n. 7. tum quia Arist. loc. cit, dum ponit gradus in veritate, loquitur de ratione veritatis formaliter acceptæ, non materialiter, vt constabit textum consideranti, Tum quia subiectum, & passio ob perfectam eorum identitatem, & affinitatem ita se habent, quod si vnum suscipit magis, & minus, etiam & aliud, vnde quia albedo suscipit magis, & minus, etiam & disgregare suscipit magis, & minus, si ergo ens magis, & minus suscipit, idem quoque dicendum erit de veritate formaliter accepta, vel si hæc non suscipit, signum erit neque subiectum, quod est ens, suscipere. Tum tandem quia falsum quoque est ens in ratione entis suscipere magis, & minus, nam aliud est vnum esse perfectius ens alio, aliud est esse magis ens illo, primum vtique est verum, at non secundum, neque ex illo potest hoc deduci; quia inæqualitas perfectionis non ponit magis, & minus in ratione entis, nam magis, & minus secundum eandem rationem contingere debent, non secundum diuersas, at quando substantia v. g. dicitur perfectior essentia, vel perfectius ens accidente hoc planè non attenditur penes rationem ipsam entis, quia hæc consistit in indiuisibili, & indiuisibiliter ab vtroque participatur, sed penes perfectiores rationes contrahentes, ratione quarum præcisè vnum dicitur perfectius ens alio.

His rationibus, & benè vt dixi, Pasqualig. loc. cit, impugnat allatum dicendi modum, sed qua consequentia non video, quia & ipse posteà in eadem sec. num. 11. suam proponens explicationem in eundem prorsus dicendi modum incidit, dum inquit veritatem secundum suam rationem formalem esse æqualem in omnibus rebus, ita vt non habeat gradus, aut inæqualitatem, quia vnaquæq; res est perfecto modo commensurata cum idæa diuina, in quo secundum ipsum consistit formalis ratio veritatis, & ad summum, inquit, materialiter posse rem vnam esse magis veram, quam aliam, adeo vt inæqualitas omnis se teneat non ex parte veritatis formaliter, sed tantùm ex parte entis, quod veritate afficitur; idem etiam proximè antea docuerat disp. 66. sect. 4. n. 7. vbi ait in veritate formaliter accepta omnes res esse æquales, quia non vna magis, quam altera, diuinæ conformatur ideæ, in veritate autem materialiter accepta nimirum in illo esse, quod verum est, inæqualiter se habere, quia participant esse cum diuersa mensura perfectionis; & hoc pacto ait Arist. procedere, dum ait loc. cit. vnumquodque ita se habere secundum veritatem, sicut se habet secundum esse. Iam vides hunc Auctorem eundem prorsus dicendi modum amplecti, quem antea reiecerat, atque ideo data opera eius rationes adduxi, & approbaui, quibus eum impugnat, vt constet nedum sibi contradicere, sed etiam semetipsum in eadem prorsus disp. & sect. impugnare, secumque luctari, vnde nec alias rationes præter suas, quas contra Auersam congerit, producere decreui, satis enim per illas conuincitur, & impugnatur.

188 Subdit nihilominus alium modum hic Auctor, quo secundum rationem formalem veritatis potest aliquid dici magis verum, quam alterum, & hoc est si magis, & minus accipiatur, prout importat non quidem inæqualitatem graduum, sed excellentiæ, contingit enim veritatem aliquam esse altera excellentiorem secundum ipsam rationem veritatis, sic veritas per fidem reuelata est excellentioris ordinis, quam veritas scientiæ, & præcipua ratio, ob quam aliquid dicitur excellentioris veritatis, est, quia tale verum sit causa veritatis cæterorum, sicut prima principia in genere discursus sunt prima causa veritatis conclusionum, & ideò dicuntur in tali genere omnium magis vera, quam conclusiones, hoc est, excellentioris veritatis; & hunc inquit esse sensum Arist. cit. 2. Metaph. tex. 4. ibi enim vniuersaliter loquitur de quocunque quod in aliquo genere sit causa cæterorum, & de hoc dicit, quod in illo genere sit minimè tale, & magis tale, quam cætera; hoc autem illi conuenit, quia in illo genere exercet rationem primæ causæ respectu cæterorum, quod importat quandam maiorem excellentiam suprà cætera, quæ debent reduci in ipsum, vt in principium. Sed quamuis hic sit vnus ex legitimis modis, quibus vnum dici potest magis verum alio idest excellentioris veritatis, quatenus independentis, vt statim ex Scoti expositione subijciam, falsum tamen est hunc esse præcisum modum assignandi inæqualitatem in ratione formali veritatis ipsarum rerum, & hanc præcisè fuisse ab Arist. loc. cit. intentam, non autem inæqualitatem secundum gradus; nam ex verbis ipsius textus, & præsertim ex exemplo ignis, quod adducit, euidens est assignare voluisse inæqualitatem in veritate rerum, nedum secundum excellentiam, sed etiam secundum intensionem graduum, inquit enim, *vnumquodque verò id ipsum maximè aliorum est, secundum quod alijs vniuocatio inest, vt putà ignis calidissimus, dicimus etenim cæteris hic est caliditatis causa, quare verissimum etiam est id, quod posterioribus, vt vera sint, causa est*, sanè cum ex hoc quod ignis est causa caliditatis cæterorum, infert ipsum esse præ cæteris calidissimum, non intelligit solùm de prælatione excellentiæ, sed etiam intensionis, vt satis de se constat ergò cum ex hoc infert, verissimum etiam esse id, quod posterioribus, vt vera sint, causa est, intelligit nedum quoad excellentiam veritatis, sed etiam quoad intensionem, alioquin paritas non teneret in omnibus, & tamen Arist. argumentum in tali paritate fundatur, quod quemadmodum ignis ideo est calidissimus, quia est causa caliditatis aliorum, ita verissimum debet esse id, quod est causa veritatis cæterorum; & quando etiam ex hoc intendere solum Arist. inæqualitatem quoad excellentiam, adhuc tamen ex alio capite ibi inducit inæqualitatem etiam quoad intensionem, vt mox dicam.

189 Tertiò itaque dicendum dari inæqualitatem in veritate rerum, nedum quoad excellentiam, sed etiam quoad intensionem graduum, & secundum ipsam formalem rationem veritatis. Ita colligitur ex Doctore super præfatum Arist. textum, & alibi, vbi eundem explicat textum, vt q. 21. de Anim §. *sed quod sit*, & 1. d. 8. q. 3. §. *Respondetur*; & potest id varijs modis suaderi, & explicari, inprimis Scotus ipse 2. Met. in expositione illius tex. 4. in secundo notabili ita rem explicat; veritas est passio entis, ideò sequitur esse rei proportionabiliter, & idcircò concludit Philosophus ex prædictis, quod quia ea, quæ possunt esse alijs causa essendi vera, sunt maximè vera, sequitur, quod vnumquodque eo modo, quo habet esse, habeat etiam veritatem vt ea, quorum esse est sempiternum, sit etiam veritas sempiterna, & quorum esse non est semper, nec veritas est semper, & quorum esse habet causam, similiter veritas habet causam, & quorum non, non, quia etiam veritas in intellectu oritur ex veritate in re, idcircò sicut res habet esse, sic etiam est apta nata verè cognosci, vt sic semper ab ipso esse rei oriatur conformitas veritatis, siue in re, siue in intellectu, quare benè dicit Philosophus, quod vnumquodque sicut se habet ad esse, ita se habet ad veritatem, ita Scot. loc. cit. eodem ferè modo in eum textum loquitur Alensis, dicens, quod super hoc fundatur ratio Arist. in hoc textu, probat enim, quod hæc inferiora non sunt verissima, quia quandoq; sunt, & quandoque non sunt, & quæ quandoque non sunt, non habent veritatem, nisi propter naturam possibilitatis, quæ autem separata sunt, verissima sunt, quia semper sunt, semper autem esse oritur ex natura necessitatis; & sic etiam explicat D. Thomas illum textum, duplici ratione quædam esse alijs veriora, vno modo magis verè dici, quæ sunt causa veritatis aliorum, alio modo illa, quæ sunt magis necessaria, & minus variabilia, & illa esse maximè vera, quæ sunt prorsus necessaria. Constat itaque hns Doct. ex mente Arist, assignare inæqualitatem in ipsa formali ratione veritatis rerum, nedum quoad gradum excellentiæ, sed etiam quoad gradum intensionis; ait enim Arist. ex duplici capite posse vnam rem dici alia veriorem, primo quia vna est causa veritatis alterius, vnde dicit *quare verissimum etiam est id, quod posterioribus, vt vera sint, causa est*, deinde quia in gradu essendi vna est perfectior altera, vnde concludit, *sicut secundum esse vnum quodque se habet, ita secundum veritatem*, & sic ex ordine causæ, & effectus accipit inæqualitatem veritatis rerum quoad excellentiam, & ex ordine perfectionis inter res ipsas sumit inæqualitatem etiam quoad intensionem, sicut enim res est perfectior alia in entitate, ita etiam in veritate quoad rationem formalem veritatis.

190 At respondet Pasqualig. cit. nu. 10. quod necessitas essendi, & immutabilitas non sunt ratio veritatis, & ideò ab ipsis non posse res denominari magis veras, & quod desumere denominationem veri ab immutabilitate, aut necessitate essendi, idem est, ac si denominatio calidi desumeretur à sapore, aut denominatio albi à frigiditate. Sed planè ineptius loqui non poterat, quia veritas fundatur præsertim in necessitate, & immutabilitate rei, vt fusè Doctor ostendit 1. d. 3. q. 4. loquens de sinceris veritatibus, & hac potissimum de causa Arist. 1. Post. cap. 2. vult scientiam, quæ est verissima, esse de obiecto necessario, & immutabili; immo ratione talis necessitatis, & immutabilitatis, vult D. Aug. solum in diuina mente sinceras veritates dignosci, vnde lib. 12. Confess. cap. 25. ait *ambo videmus verum esse, quod dicis, & ambo videmus verum esse, quod dico, vbi quæso id videmus? nec ego vtique in te, nec tu in me, sed ambo in ipsa, quæ supra mentes nostras, incommutabili veritate*, non ergo impertinens est necessitas, & immutabilitas obiecti ad veritatem, sicut sapor ad denominationem calidi, aut frigus ad denominationem albi, vt infert Pasqualig. & ex hoc capite auspicari posse inæqualitatem veritatis rerum etiam quoad intensionem fatetur Auersa loc. cit.

Deinde idipsum explicari potest ex doctrina, quam dedi de cognitione comprehensiua disp. 6. de Anim. q. 12. ex Scoto 3. dist. 14. qu. 1. ita vt inæqualitas veritatis in rebus etiam quoad intensionem accipiatur ex parte cognoscibilitatis rerum; entia namque quò sunt perfectioris entitatis, perfectioris quoque sunt intelligibilitatis, vnde Deus cum sit perfectissimum in genere entis, dicitur quoque infinitos habere intelligibilitatis gradus, ex quo ibi deducebamus tunc tantum cognitionem alicuius obiecti esse comprehensiuam, cum illud exprimit, & attingit secundum omnes gradus cognoscibilitatis

tis

tis eius, & illum tamùm intellectum esse alicuius obiecti comprehensiuum, cuius tanta est perfectio in intellectiuitate, quanta est perfectio, vel intelligibilitas obiecti, vt Doctor declarat loc. cit. 5. d. 14. quæst. 1. ad 2. cum igitur veritas rei aliud non sit, quam eiusdem intelligibilitas, sicut est, si dantur gradus in rerum intelligibilitate, sequitur necessariò dari quoque debere in earundem veritate, sed dantur gradus in intelligibilitate, ergo dantur quoque in veritate; quod verò dentur gradus in rerum intelligibilitate satis est de se euidens, tum quia dantur gradus in entitate, cum vna sit alia perfectior in essendo, ergo & in intelligibilitate, tum quia si omnes essent æquè intelligibiles, tunc quodlibet obiectum posset à quocunque intellectu comprehendi, datur ergo inæqualitas in rerum intelligibilitate, & consequenter in veritate, non tantùm quoad excellentiam, sed etiam quoad intensionem.

191 Sed contra hunc explicandi modum inæqualitatem veritatis in rebus etiam quoad intensionem instant Pasqual. & Auersa loc. cit. quia cum dicitur rem perfectiorem esse maioris intelligibilitatis, atque ideò suapte natura postulare, vt perfectiori cognitione attingatur, præsertim ad hoc, vt comprehendi dicatur, vel fermo est de perfectione essentiali, ac intrinseca cognitionis, vel de accidentali duntaxat nimirum intensiua; si dicatur primum, sic certè eo ipso cognitio est essentialiter, & intrinsecè perfectior, quod tendit in obiectum essentialiter perfectius, nihil ergo aliud esset dicere, obiectum esse magis verum; siue magis, & perfectius cognoscibile, nisi esse in se magis perfectum; & omnis cognitio attingens tale obiectum iam haberet talem gradum perfectionis consistentem in ipso ordine ad obiectum, & quem exigit ipsum obiectum, atque adeò esset comprehensio ipsius obiecti, quod est falsum. Tum quia, vt arguit Pasqualig. quamuis crescente obiecti perfectione crescat perfectio materialis cognitionis, non tamen crescit perfectio formalis in ratione cognitionis, imò fieri potest, vt sit imperfectior, sic cognitio intuitiua lapidis perfectior est, quam abstractiua, qua cognoscitur Angelus, licet obiectum sit minus perfectum, si verò sit sermo de perfectione intensiua, liquidò constat id esse falsum, quia obiectum imperfectius, vt creatura, potest intensiori cognitione attingi, quam Deus, & prorsus vanum est dicere tale obiectum exigere cognitionem tam intensam, aliud magis, aut minus intensam. Confirmat hoc Pasqualig. quia etiam hoc admisso, non adhuc ex eo, quod perfectius obiectū exigeret attingi perfectiori cognitione, sequeretur magis, & minus in veritate, nam quod cognitio sit magis, vel minus perfecta, non sequitur quod sit magis, vel minus vera, veritas enim cognitionis consistit in commensuratione ipsius cum obiecto, hæc autem commensuratio æqualis est tam in cognitione perfectiori, quam in minus perfecta, quia etiam minus perfecta si vera est, perfectè debet commensurari cum obiecto.

192 Resp. hæc, & similia argumenta procedere ex doctrina Scoti de comprehensione non benè ab Aduersarijs percepta; cum ergo dicitur res perfectior, vt comprehendatur, perfectiori cognitione attingi debere, & adeò perfecta, vt exprimere eam valeat quoad omnes gradus intelligibilitatis eius, non vtique id intelligitur de perfectione accidentali quoad intensionem, vt dictum est disp. 6. de Anima loc. cit. nu. 344. quia cognitio minus adæquans intelligibilitatem obiecti potest intendi intensius esse alia magis illam adæquante, vt actus opinionis de aliquo obiecto potest esse intensior actu scientiæ, qui absque dubio à toto genere intelligibilitatem obiecti magis adæquat; sed intelligi debet de perfectione essentiali, & intrinseca; cum id improbatur, dicendum ex Doctore quol. 13. art. 3. duplicem perfectionem essentialem in cognitione distingui debere, vnam extrinsecam, quæ ab obiecto desumitur, quatenus actus solent extrinsecè, & manifestatiuè ex obiectis distingui, & specificari ex Doctore ibidem, & nos latè docuimus disp. 2. de Anim. q. 4. alteram intrinsecam, quæ ex propria, & essentiali differentia ipsiusmet actus attenditur; qua data distinctione ad primam improbationem dicimus verum esse, quod cognitio eò est essentialiter perfectior, quò est perfectioris obiecti, loquendo de perfectione essentiali extrinseca, ac obiectiua, non tamen de intrinseca, & formali in genere cognitionis, & ideò non sequitur, quod eo ipso, quod cognitio attingit aliquod obiectum, sit etiam comprehensio illius, nam ad hoc vt cognitio sit obiecti comprehensiua, non sufficit quod vtcunque illud attingat, sed illud attingere debet secundum omnes gradus cognoscibilitatis eius, & illud exprimere perfectè, & distinctè, adeout sit perfectissima cognitio etiam in genere cognitionis, quod nimirum sit distincta, & non confusa, intuitiua, & non abstractiua; hæc enim est perfectio essentialis, & intrinseca essentialiter ad cognitionem requisita in genere cognitionis ad hoc, vt sit comprehensio; quod etiam tenentur dicere Aduersarij, vt cognitionem comprehensiuam distinguant à non comprehensiua, alioquin si omnis perfectio essentialis cognitionis desumitur ex obiecto contra ipsos quoque argumentum vrgebit, quod eo ipso, quod aliqua cognitio tendit in aliquod obiectum, erit ipsius comprehensio. Et per hoc idem patet ad aliam impugnationem Pasqualig. probat enim solùm cognitionem intuitiuam lapidis in genere cognitionis esse essentialiter perfectiorem notitia abstractiua de Angelo, licet hæc sit perfectior illa perfectione extrinseca, & obiectiua, quatenus est de perfectiori obiecto, quæ quidem dici potest essentialis, quatenus specificatio actuum ex obiectis est à priori, non autem à posteriori, vt actualis accidentalis, Ad Conf. eiusdem negatur consequentia cum eius probatione, quia enim veritas non est solùm commensuratio extensiua, sed etiam intensiua cum subiecto, adeout repræsentet illud, & sicuti est, & quantum repræsentabile est, ideò admittit latitudinem quandam, vt possit suscipere magis, & minus, vt latè explicatum est disp. 10. Log. q. 2. art. 4. versus finem; vndè falsum est commensurationem illam esse æqualem tam in cognitione perfectiori, quam in minus perfecta, & quod etiam minus perfecta, si vera est, perfectè debeat commensurari cum obiecto, potest enim adhuc esse vera, etiamsi non sit omninò eidem commensurata; neque hinc sequitur esse cognitionem falsam, sed tantùm minus veram, alter idem argumentum fieri quoque posset de actu præcisiuo, quia non explicat omnes formalitates, quæ sunt in obiecto à parte rei, & consequenter non est ei omninò commensuratus, vt loc. cit. in Logica dicebamus.

193 Denique alio adhuc modo, & quidem omnibus euidentiori, explicari potest inæqualis veritas in rebus etiam quoad intensionem, eo quia veritas rerum in hoc consistit, vt vnaquæque aliquo pacto nata sit se manifestare cuicunque intellectui, vt inquitur Doctor 6. Met. qu. 3. sed sic est, quod non omnes res natæ sunt se manifestare æqualiter, ergo non omnes sunt in veritate æquales; Probatur minor, quia vt constat ex dictis disp. 6. de Anim. quest. 6. quædam res sunt adeò exiguæ entitatis, vt potentiam mouere non valeant ad sui cognitionem ideft notitiam suam in ea emproducere, sed solum terminare, qua de causa dicuntur obiecta præcisè terminatiua, non verò motiua, & tales censeri solent esse relationes, aliæ verò sunt adeò perfectæ entitatis, vt non solum terminare valeant sui notitiam, sed etiam physicè cum ipsa potentia concurrunt partialiter ad eam pariendam, qua ratione dicuntur obiecta intellectus, non tantum terminatiua, sed etiam motiua; cum igitur vna res sit magis sui manifestatiua, quam altera, & tantò magis manifestatiua, quantò est in entitate perfectior, consequens est, vt vna sit verior altera, nam veritas in tali manifestatiuitate consistit. Confi. quia quemadmodum se habent sensibilia ad sensum, ita intelligibilia ad intellectum, sed non omnia sensibilia sunt æqualis sensibilitatis, quia vnum obiectum natum est fortius mouere sensum sui speciem in illum imprimendo, quam aliud, vnus enim color validius sensum mouet, quam aliud in eadem approximatione, & vnus sonus auditum immutat vehementius alio, ergo nec omnia intelligibilia sunt æqualis intelligibilitatis; cum igitur veritas rei aliud non sit, quam eiusdem intelligibilitas, sicut est, sequitur euidenter, quod si res in intelligibilitate suscipiunt magis, & minus, sic etiam in veritate. Et in hunc modum videtur inæqualitatem veritatis in rebus declarasse Alensis 6. Met. in expositione tex. 4. dum ait, quod sicut se habet aliquid ad esse, sic se habet ad verum esse, ita quod vnumquodque sicut fortiori aspectu aspicit esse, sic verum esse, & quod debiliori aspectu aspicit esse, sic & verum esse.

QVÆSTIO VIII.

Quid sit falsitas, quo pacto sit in rebus, & veritati opponatur.

194 POst veritatem agere solent de falsitate, vt istius cognita natura adhuc veritatis status, & conditio magis enitcat, cum opposita iuxta se posita magis elucescant; tria autem dubia circa præsentem quæstionem occurrunt ex dictis breuiter resoluenda; & quidem primum dubium spectans ad quid est falsitatis omnes resoluunt iuxta statuta de ratione formali veritatis; vndè Thomistæ reponentes rationem formalem veritatis; vndè Thomistæ reponentes rationem formalem veritatis transcendentalis in conformitate rei ad propriam ideam, quam habet in diuina mente, consequenter falsitatem consistere volunt in aliquo defectu conformitatis ad diuinas ideas, quod quidem vario modo explicant, vt est videre apud Molin. 1. p. qu. 17. disp. vn. Pasqualig. tom. 2. disp. 70. sec. 3. aliosque Thomistas. Alij vero communiter, qui dicebant veritatem rei consistere in conformitate rei ad intellectum, seu in intelligibilitate rei, sicut est, ideft quod talis sit à parte rei, qualis apparet, & qualem se manifestat, consequenter hic dicunt falsitatem consistere in hoc, quod res non sit talis apparet, ita Recentiores omnes supracitati quæst. 6. & præsertim Hurtad. disp. 7. Met. sec. 2. Arriag. disp. 1. Met. sec. 5. subsec. 3. Ouuied. controuer. 3. Met. punc. 3. Meurisf. ex nostris lib. 2. suæ Met. cap. 3. q. 7. & alij passim.

195 Et hæc posterior sententia consequenter ad dicta superius de veritate absque dubio tenenda est, quam in terminis tradidit Doctor 6. Met. q. 3. §. *respondeo, quod superius inchoando*, in hæc verba, falsum dicit carentiam talitatis, quale apparet, ita quod principale in significato eius non est non apparere, sed, quia tunc si quid esset, & sine omni apparentia esset falsum; nec apparere, quale non est, quia tunc esset falsitas formaliter positiuo, non priuatio, sed falsum dicit materialiter apparere, & formaliter carere talitate, quale videtur; & hæc non intelligendo per talitatem similitudinem, nam nihil est simile sibi, & ita nihil esset verum; similiter si Sortes appareret Plato, Sortes esset verus Plato, quia tunc appareret talis, qualis est, hoc est similis, quia Sortes est similis Platoni, sed per tale, quale intelligitur identitas, verum enim est, quod Sortes est talis, qualis est, licet & simile dicatur tale, quale est, igitur falsum est quod caret identitate, ad id, quod apparet

paret esse, & falsitas est non identitas entis, vt manifestati adens, vt declarans, siue apparens; ita Doctor loc. cit. quibus verbis breuiter declarat tum materiale, tum formale veritatis, ait enim formaliter consistere in negatione identitatis cum eo, quod apparet esse, & materialiter in apparentia, & similitudine aonc aa, & sic etiam loquitur Alensis 5. Met. quæst. 1. in tex. 34. dicens, quod sicut veritas est in re ex hoc, quod est apta videri, sicut est, ita falsitas huic opposita ex hoc, quod ipsa res est apta videri aliud, quam sit, vnde concludit, quod falsitas duo comprehendit, primum est ipsa non entitas, secundum est ipsa aptitudo ad videri, quod non est. Vndè constat ad integram falsi significationem constituendam non sufficere negationem illius talitatis, sed vlterius requiri apparentiam ob accidentia rei vnius similia accidentibus alterius, ob quam similitudinem vna iudicatur esse altera, qua de causa lapis, vel arbor licet in se fundet negationem hominis veri, vel auri, sicut auricalchum, & homo marmoreus, non tamen dicitur falsum, vel falsus homo, sicut illa, quia non habet apparentiam, vel similitudinem hominis aut auri velut illa, fundatam in similibus accidentibus hominis, & auri; hancque doctrinam ad declarandam falsitatis naturam communiter adducunt, Recentiores supracit. & ex nostris præsertim Poncius, nemo tamen ex eis Doctorem memorat, qui eam in terminis tradidit. Addunt alij, & non inconsultò, hanc apparentiam, & similitudinem rei ad aliam, quam esse apparet, debere esse probabilem, nam si absque vlla probabilitate fundaret illam falsam cognitionem, error iudicij, seu falsitas tota tribueretur intellectui cognoscenti, & non obiecto cognito; vt enim notat Ouuied. cum omne ens ex se sit aptum fundare veram sui cognitionem suapte natura, necesse est aliquid speciale reperiri in eo, quod dicitur falsum, mouens intellectum ad iudicium illud erroneum, hoc autem erit similitudo cum alio ente, cum quo confunditur, qualem habet auricalchum cum auro, & hac de causa auricalchum dicimus esse falsum aurum. Et hunc modum etiam falsitatem explicuit D. Th. 1. p. q. 17. art. 5.

196 Quamuis autem falsum varias habeat acceptiones, falsum enim appellare solemus, quod non est iuxta regulas artis, vt dicam postea, ac etiam mendacia falsa, quia important obiectum falsæ enunciationis; falsum tamen in prædeclarata acceptione est illud propriè, quod opponitur veritati transcendentali, quod probatur tum auctoritate, tum ratione; primò quidem auctoritate Arist. 5. Met. 34. vbi quatuor assignat falsitatis modos, quorum primi duo se tenent ex parte rei, alij vero ex parte cognitionis, primus modus falsitatis contingit in eo, quod non est, siue actu non sit, siue non possit esse, iuxta quem modum falsitatis omne impossibile erit falsum, quia nedum non est, sed nec etiam esse potest; alter modus falsitatis adhuc se tenens ex parte rei contingit in eo, quod quidem est, sed aliter apparet, quam sit, licet autem hic secundus falsitatis modus contingat in eo, quod est, adhuc tamen secundum rationem falsitatis formalem reducitur ad non ens, quatenus intantum importat falsitatem, inquantum non est id, quod apparet; ecce Arist. verba, *alio vero* (nempe modo falsa dicuntur) *quæcunque sunt quidem entia, apta tamen natura sunt apparere aut non qualia sunt, aut quæ non sunt, vt vmbra pictura, & insomnia, hæc enim sunt quidem aliquid, sed non sunt ea, quorum faciunt imaginationem* ergo falsum ex mente Arist. vt opponitur vero transcendenti dicitur illud, quod apparet aliter, quam sit in re. Dices potius per primum modum explicari debere falsitatem, vt opponitur veritati transcendenti, quoniam ille modus vniuersalior est, ac veluti transcendentaliter se habet, importat enim negationem entis, quæ directè, & vniuersaliter opponitur enti, at secundus modus importat negationem talitatis entis, atque ideò est modus magis determinatus falsitatis, non autem transcendens, & vniuersalissimus, qualis est, quem nunc hic inquirimus. Contra, imo secundus modus valdè aptior est ad explicandam falsitatem oppositam vero transcendenti, quia vt notat Doctor in eum textum, hic secundus modus proprius est falsitatis incomplexæ, quæ directè opponitur veritati transcendenti, vbi primus modus indifferens est ad res complexas, & incomplexas, illum enim explicat Arist. per hoc, quod non componitur, aut quod impossibile sit componi, quemadmodum dicitur diametrum esse commensorabilem, aut te sedere. Tum quia primus ille veritatis modus, vt etiam rebus incomplexis applicatur, non opponitur veritati in ea acceptione, iuxta quam ponitur entis passio, sed in alia acceptione, qua accipi solet pro ipsa entitate rei, ac etiam pro negatione entis ficti, & non entis: at secundus modus propriè opponitur veritati, vt est passio entis, hæc enim importat aptitudinem, quam res habet, vt se manifestet, sicut est, & sic è contra falsitas importat aptitudinem quam res habet, vt appareat, ac se manifestet aliter, quam sit, ob similitudinem accidentium cum alia re. Tum quia esto hic secundus modus falsitatis in particulari acceptus explicet determinatam rationem falsitatis, vt in auricalcho falsitatem auri, & in homine picto falsitatem hominis, tamen accipiendo falsum in vniuersali pro eo, quod apparet id, quod non est, & fundat, vel fundare potest veram cognitionem sui, non explicat rationem determinatam falsitatis, sed in communi, vt opponitur vero transcendenti, quod aptum est intelligi, sicut est. Tum tandem, quia iuxta primum modum falsitatis ab Arist. assignatum non diceretur falsum, nisi id quod non est, tamen multa dicuntur falsa falsitate transcendenti, quæ sunt in rerum natura, vt falsus homo, falsum aurum; verum tamen est, quod quia hæc, & alia huius generis falsa dicuntur, non quatenus sunt aliquid in se, sed quatenus apparent id, quod non est, & ratio falsitatis formaliter in tali negatione consistit, ideo secundus modus reduci potest ad primum, quatenus intantum importat falsitatem formaliter, inquantum non est id, quod apparet, vndè hac ratione dici potest formalitatem falsitatis explicari etiam per primum modum ab Arist. assignatum, plenius tamen explicari per secundum, quia in secundo explicatur etiam materiale falsitatis, nimirum apparentia, & verisimilitudo.

Conf. nostra sententia etiam auctoritate D. August. lib. 2. soliloquiorum capit. 9. postquam varios modos reiecerat explicandi falsitatem in rebus, proprium tandem proponens placitum inquit, *video restare quantum potuimus, omnibus rebus non remansisse, quod falsum iure dicatur, nisi, quod aut se fingit esse, quod non est, aut omninò esse tendit, & non est.* Et sic etiam declarare prosequitur rationem falsitatis cap. 6. his verbis, *dicimus falsum arborem, quam pictum videmus, & falsam faciem, quæ de speculo redditur, & falsum turrium motum nauigantibus, falsamque infractionem remi ob nihil aliud, nisi quia verisimilia sunt*, & rursus id sæpius inculcat inferius cap. 15. vbi frequentius repetit illud esse falsum, quod ad similitudinem alicuius accommodatum est, & quod habet ad verum nonnullam imitationem.

197 Denique duplici via probat Alensis loc. cit. falsitatem, quæ est in rebus, propriè explicari per secundum illum modum ab Arist. assignatum, primo probat ex oppositione, quæ est inter verum, & falsum, opposita namque oppositis rationibus constituuntur, & explicantur, sicut ergo verum dicitur, quod fundat, vel fundare potest cognitionem, qua cognoscitur, sicut est, ita falsum dicetur illud, quod fundat, vel fundare potest cognitionem illius, quod non est. Deindè id euidentius probat ex eo, quod non omnis non entitas facit falsitatem propriè dictam, vt hic de ea loquimur, ex hoc enim, quod asinus non est homo, & ex hoc, quod non habet perfectionem hominis, ex hoc, inquit, non est falsitas in asino, ex hoc enim quod res non consequitur aliquam perfectionem, quam non est apta consequi, ex hoc nulla falsitas est in ea; quælibet ergo res in se aliqua essentia est, & per consequens aliqua veritas, & sicut essentia est maior, & minor in vno, & in alio, ita & veritas; ex hoc tamen quod vna essentia non est alia, ex hoc falsitas non est in essentia, sed ex hoc quod hæc essentia non est illa, & ex hoc quod apta nata est in se videri illam esse, siue videatur, siue non; itaquod falsitas duo comprehendit, primum est ipsa non entitas, secundum est ipsa aptitudo ad videri, quod non est, ita Alensis loc. cit. Quod totum probatur etiam ex communi vsu loquendi, nam aurum falsum dicitur, quod cum non sit aurum, auri tamen similitudinem refert, adeout dissimilitudo de facili nequeat discerni, & è contra stannum non dicimus falsum aurum, sed falsum argentum, quia non auri, sed argenti similitudinem refert, ergo falsam vltra non rei entitatem inuoluit eiusdem rei apparentiam, & similitudinem, atque ideo melius explicatur falsitas per secundum modum ab Arist. assignatum, quam per primum. Accedit, quod sicut verum transcendentale explicatur per ordinem ad intellectum, sic etiam consentaneum est falsum ei oppositum explicari per ordinem ad eundem intellectum, qui deceptus accidentibus, seu coniecturis probabilibus ex parte obiecti se tenentibus de illo aliter iudicat, ac sit; vndè deducitur falsum dari duntaxat comparatione intellectus creati, quia cognitio falsa formatur ob accidentia rei vnius similia accidentibus alterius, ob quam similitudine altera iudicatur esse altera, quod contingere nequit in ordine ad intellectum diuinum.

Sed dices, falsitatem sic explicatam non opponi transcendentali veritati, imo potius cum ea consistere, nam auricalchum est transcendentaliter verum, cum sit ens; & tamen in eo reperitur falsitas auri sic explicata; ergo hæc non est falsitas, quæ opponitur veritati entis, vel idem prorsus ens erit simul, & semel verum, & falsum transcendentaliter, quod est impossibile. Respondeo, quod licet non opponatur veritati transcendentali illius rei, in qua reperitur, opponitur tamen veritati transcendenti illius rei, cuius speciem refert, & cuius esse falsò imitatur, vndè falsitas in auricalcho reperta non opponitur veritati auricalchi, sed veritati ipsius auri, nam licet sit verum auricalchum, non tamen est verum, sed falsum, & simulatum aurum, atque ideò negatur consequentia.

198 Circa secundum dubium, quo pacto falsitas reperiatur in rebus, Suarez disp. 9. Met. sec. 1. n. 5. & Hurtad. loc. cit. docent in rebus nullam secundum se reperiri falsitatem, & ad summum in eis assignari posse per solam denominationem extrinsecam à falsa intellectus existimatione de rebus ipsis; quod probat Hurtad. quia auricalchum v. g. est verum aurichalcum, & fundat veram cognitionem sui; illud autem non esse aurum, & esse simile auro, non facit illud falsum, sed distinctum ab auro, & illi simile at in distinctione vnius rei ab alia, & similitudine nulla est falsitas. Probat deindè Suarez quia si res dicerentur falsæ, aut id esset ex actuali difformitate ad intellectum, aut ex aptitudinali; non primum, quia licet etiam illud falsum sit, quod aliter se habet, quam appareat nobis, falsitas tamen illa non est formaliter in re, sed in intellectu

nostra

nostro rem apprehendente aliter, quam sit, quæ quidem res, quantum est ex se, vera est, & nata talem sui æstimationem facere apud intellectum, qualis est in se. Neque secundum ob hanc eandem rationem, quia hæc aptitudo non est ex parte rerum, sed ex defectu intellectus, vnde falsitas obiecti semper oritur ex imperfectione cognoscentis, quia & si accidentia aliqua similia fundamentum aliquod præbeant, vt hoc obiectum cum illo confundatur, & aliud, ac est, iudicetur; nihilominus ex se aptum erat terminare cognitionem veram, & accidentis, quæ similitudinem referebant cum alio ente, sufficientia non essent, si intellectus perfectè cognosceret, vt illum deciperent, vt patet in Deo, qui propter sui perfectionem decipi non potest, ita in sanorem Suarez discurrit Ouuied. loc. citat. n.6. Alij arguunt; falsum non esse in rebus secundum se, quia omne quod est in rebus ens est, falsum est non ens, ergo &c. Tum etiam quia quod est in rebus est verum, si ergo falsum est in rebus, falsum erit verum. Tum quia si falsitas esset in rebus intrinlecè, & formaliter, vt veritas, iam esset passio transcendentalis entis, sicut illa. Deniq; arguit Pasq. falsitas formaliter accepta consistit in aliquo negatiuo; ergo nequit reperiri formaliter in rebus; probatur consequentia, nam neq; per se potest existere, cum non habeat aliquod esse, quo existat, neque imbibi in positiuo, neque in aliquo subiectari, quia quod in aliquo subiectatur, requirit pariter aliquod esse, secundum quod subiectetur; hanc quoque sententiam tenent Vasquez 1. part. disp.77. cap. 2. & Smising. tract. 3. disput. 1. q. 2. n.43.

199 Sed falsitatem esse formaliter in rebus tenet Alensis loc. cit. & non tantùm per denominationem extrinsecam, quod probat rum ex oppositione, quæ est inter verum, & falsum, nam opposita habent fieri circa idem subiectum, vnde vbicunq; subiectiuè est verum, ibid. subiectiuè residet falsum, cum ergo verum quod est passio entis, sit in rebus subiectiuè, & non in intellectu, vt in superioribus probatum est, idem quoq; asserendum erit de falso; probat hoc rursus ex hoc, quod falsitas formaliter est negatio, quæ a parte rei reperitur in rebus, nam est negatio in genere habens pro subiecto aliquam rem, quæ in apparentia, & similitudine externa alia res esse videtur, cum tamen non sit, vnde falsitas fundatur in ente, non vt sic, sed secundum quod habet aptitudinem ad videri, quod non est, ita quod est sibi aptitudo, & non entitas, & hæc duo complent falsitatem; vnde licet homo sit verum ens in se, & sit non ens asinus, ita quod in eo est entitas respectu sui, & non entitas respectu alterius, tamen quia non prætendit se esse asinum ex natura sui, non est falsitas in eo; quando autem aliquid est ens in se, & non ens respectu alterius, & prætendit ex natura sui esse illud, quod non est in illo est falsitas; & hoc sonant exempla Philosophi de vmbra, & somno, vmbra enim est vera vmbra, & non est corpus, & tamen prætendit se esse corpus, & ideo est vera vmbra, & falsum corpus, itaquod falsum hic fundatur in subiecto, quia non est inconueniens, quod aliquid sit verum in se, & sit falsum respectu alterius, & similiter de somno; ita Alensis cit. quibus luculenter ostendit falsitatem esse negationem in genere, quæ potest habere pro subiecto ens reale, atque ideò ex natura rei formaliter in rebus reperiri, & non per solam denominationem extrinsecam, quod rursus tenet, ac alijs rationibus probat 1.p.q.16. memb.1. & membr.4. quam proinde sententiam plerique ex nostris sequuntur, & præsertim Meurisse & Poncius loc. cit. ac etiam sequi videtur Auersa.

200 Hac in re cum distinctione procedendum opinor, & dicendum, quod in rebus reperiri non potest falsitas, quæ sit simpliciter, & absolute transcendentalis in genere entis; reperitur tamen in quibusdam rebus falsitas transcendentalis, quæ talis solum est in determinato quodam genere entis. Conclusio quoad primam partem primæ sententiæ fauet, cuius rationes planè aliud non probant, quam quod in hac parte asseritur, & probatur euidenti ratione, nam ratio entis realis reperitur a parte rei in omnibus entibus realibus, & consequenter veritas etiam, quæ est eius adæquata passio, ergo in entibus realibus nequit dari falsitas, quæ opponatur veritati entis, vt sic, in rebus ipsis, alioquin contradictoria sequerentur, nempe illas res esse entia, & non entia simul; nam qua ratione sunt vera, sunt entia, & qua ratione sunt falsa, essent absolutè non entia, quia falsitas transcendentalis simpliciter, & absolute in genere entis, omnem prorsus excludit entitatem, nec reperiri potest nisi in entibus rationis, ac puris negationibus. Conf. quia veritas transcendentalis in omni re reperitur, ergo si falsitas sumatur omninò transcendentaliter, vt opposita veritati entis, vt sic, planè implicat in rebus reperiri, quia in hoc sensu directè, & formaliter cum veritate transcendentali in tota sua latitudine repugnat, & solùm quod non est, hoc pacto dici potest falsum, nec falsitas in hoc sensu dicere potest negationem in genere, vel in subiecto, sed solam negationem extrà genus. Quoad 2. partem fauet secundæ opinioni, & eam manifestè concludunt illius rationes, quia sic est negatio in genere, non extrà genus, vt aiebat Alensis; & probatur, quia licet implicet dari falsitatem in rebus oppositam veritati entis, vt sic, in tota sua latitudine, non tamen implicat dari falsitatem transcendentalem quæ talis sit solum in determinato genere entis, sic namque negatio veri auri reperitur in auricalcho, negatio veri hominis in homine picto, & sic in multis alijs, & ratio est, quia illæ sunt veritates transcendentales quidem, sed in determinato genere entis, & ideò non debent esse in omni ente, atque ideò negatio illarum in alijs rebus reperiri potest; verum tamen est non omnes res, quibus competit talis negatio, eo ipso fundare falsitatem illarum, quas negant, sed tantùm quando apparentiam habent, ac similitudinem illarum. Confirmatur, quia ostensum est disp.4. Phys. q. 1. artic. 1. dari suo modo à parte rei negationes, & priuationes quasdam, quæ hac ratione dici solent negationes, & priuationes reales, vt hoc modo distinguantur à negationibus, & priuationibus, quæ rebus non competunt, nisi per opus intellectus, non enim minus verum est formaliter à parte rei Petrum esse hominem, quam non esse asinum, & albedinem non esse nigredinem, vnde verum est formaliter negationem asinitatis a parte rei humanitatem comitari, ac in ea fundari, & pariter negationem nigredinis in albedine; hoc enim est commune omnibus oppositis positiuis, quod cum ex vi proprij esse excludant alterum oppositum, aut disparatum, habent consequenter annexam formaliter, & ex natura rei negationem illius, & non fundamentaliter tantùm, vt aliqui dicebant, quos loc. cit. efficaciter reuincimus; cum igitur in auricalcho v.g. detur a parte rei formaliter negatio auri ex vna parte, vt nunc probatum est, & ex alia demur consimilia accidentia, vt splendor, sonus &c. planè sequitur in ipso à parte rei reperiri, atq; fundari falsitatem auri, hæc enim duo complent integrum falsitatis significatum, & hoc duntaxat probant rationes Alensis loc. citat. nimirum dari posse in rebus falsitatem oppositam veritati particulari in entibus, non autem veritati entis in tota latitudine, atque ideò rationes illæ nulla indigent solutione, cum potius probent secundam partem conclusionis positæ.

201 Quia verò rationes primæ sententiæ, saltim aliquæ, nedum probare contendunt non posse dari falsitatē in rebus veritati oppositam in tota sua latitudine, sed nec etiam quæ opponatur veritati particulari alicuius entis, singulas dissoluere iuuabit. Ad argumentum Hurtad. dico, quod in auricalcho non esse aurum, & esse simile auro, licet non faciat illud falsum simpliciter, & absolutè loquendo, facit tamen illud falsum in ordine ad intellectum possibilem decipi ex similitudine, nam eo ipso talis res apta est manifestari aliter, ac sit, apud talem intellectum, quod est esse formaliter falsam; quare argumentum ad summum probat non dari falsitatem in rebus simpliciter, & absolutè loquendo, sed tantùm per præfatam comparationem, & ordinem ad intellectum; hinc tamen non sequitur esse in rebus per solam extrinsecam denominationem ab ipso desumptam, nam etiam verum datur in rebus per ordinem ad intellectum, & tamen non sequitur in illis esse per solam extrinsecam denominationem, vt in superioribus probatum est, neque Hurtadum quid plus eo argumento probare voluisse credo. Ad argumentum Suarez dico, quod sicut veritas in rebus præcipuè attenditur ex conformitate aptitudinali earum ad intellectum, ita falsitas etiam ex difformitate pariter aptitudinali attendi debet, & negatur talem difformitatem in quibusdam rebus à parte rei non reperiri, nam licet vnaquæque res apta sit se manifestare, sicut est, cuicunque intellectui, quantum est de se; cum tamen probabilem induerit alterius similitudinem, apta est se manifestare aliter, quam sit, ratione talis similitudinis, & apparere id, quod non est; & dummodò motiuum habitum à parte rei de tali iudicio faciendo sit probabile, hoc sufficit, vt falsitas dicatur reperiri in obiecto adeout non tota tribuatur intellectui cognoscenti, nam si absque tali probabilitate fundaret obiectum falsam illam cognitionem, error iudicij, & tota falsitas tribueretur intellectui, nec illo pacto diceretur oriri ex parte obiecti; cum igitur interdum hoc pacto oriatur falsitas; & error in intellectu creato, nimirum ex probabili similitudine reperta in quibusdam rebus, ratione cuius vna non benè discernitur ab alia, dicendum est in hoc sensu falsitatem in rebus quibusdam præcedere falsitatem in intellectu, & hanc ab illa oriri.

202 Rationes quoq; quæ addebantur ex alijs, probant tantùm primam conclusionis partem scilicet in rebus non reperiri falsitatem, quæ sit simpliciter, & absolutè transcendentalis; vnde ad primam respondet Alensis 5.Mer. loc. cit. quod cum dicitur, quod quælibet res est ens, & falsum est non ens, dicendum quod non omne, quod est in rebus, est ens, nisi accipiatur ens, quia entis scilicet subiectiuè, priuatio enim est in ente, & tamen non est ens in se, sed est defectus entis, sic ergo dicendum quod falsitas formaliter est non entitas cum apparentia, subiectiuè autem est ens, vel potius entis, quatenus ista non entitas, & apparentia in ente fundatur. Ad 2. inquit assumptum posse in duplici sensu intelligi, quia hoc quod dico verum, potest determinare vel veritatem rei, vel veritatem propositionis, si determinet veritatem rei, sensus est quod illud, quod est in rebus, vera res est; secundo modo est sensus, quod est in rebus, vera res est; secundo modo est sensus, quod est in rebus, verum est ipsum esse in rebus; si propositio assumpta primo modo intelligatur est falsa, quia priuatio est in rebus, & tamen non est ens verum; si secundo modo, vera est scilicet quod omne, quod est in rebus est verum scilicet ipsum esse in rebus, & sic etiam falsum erit verum scilicet esse in rebus, quo etiam sensu Scotus 1.d.30. q.2. in fine inquit de aliqua propositione falsa dici, quod sit realiter falsa idest verè falsa vt ly *verè*, & *realiter* determinat inhærentiam, & veritatem propositionis, non autem inhærens. Ad 3. negatur sequela, quia illa falsitas non reperitur in omni ente, cum omne ens

non

non appareat probabiliter aliter, ac sit, sunt enim multa ità ab alijs diuersa, & dissimilia, vt nulla probabilitate possint cum alijs confundi, nisi temerè, & imprudenter omninò, neque vt ens falsum dicatur sufficit in ipso qualecunque motiuum, vt aliud esse iudicetur, sed debet esse motiuum rationabile, & prudens, quod non in omnibus rebus reperitur. Ad vlt. Pasqualig. negatur consequentia, cuius probatio valet duntaxat de eo, quod in alio subiectatur, & fundatur per modum entis positiui, vt contingit de accidentibus, non autem per modum negationis, & priuationis, vt in proposito est de falsitate vndè falsum est, quod vniuersaliter assumit in probationem illius consequentiæ, nimirum quod in aliquo subiectatur requirere aliquod esse, secundum quod subiectetur, nam cæcitas in oculo subiectatur, surditas in aure, & vniuersaliter quælibet priuatio subiectatur in subiecto apto nato, & tamen secundum se nullum habent esse, secundum quod subiectentur, cum non sint entia realia, sed entis negationes.

203 Circa tertium dubium, quomodo falsitas veritati opponatur, D. Thomas cum suis 1. p. q. 17. art. 4. docet verum, & falsum opponi inter se, vt contraria, non autem vt affirmatio & negatio, cuius ratio esse videtur, quia vult falsum pro formali includere aliquid positiuum veritati repugnans. Oppositum docet Doctor 6. Met. q. 3. cir. §. *Respondeo*, vbi ait falsitatem pro formali non dicere positionem, sed negationem, vel priuationem, cum falsum aliud formaliter non dicat, quam carentiam talitatis, quale apparet; ex quo deducitur verum, & falsum formaliter sumpta opponi priuatiuè, vel contradictoriè per modum affirmationis, & negationis, non autem contrariè; quæ est communis aliorum opinio, & probatur ex opposito fundamento, quia falsum pro formali non dicit aliquid positiuum, & reale, alioquin falsum esset formaliter verum, nam omne ens positiuum, & reale veritatem includit. Dices verum, & falsum saltim in concreto sumpta contrariè opponi, & ita loqui D. Thomam loc. cit. Contrà, quia etiam hoc modo sumpta, non nisi negatiuè, vel priuatiuè possunt opponi, & ratio est, quia licet falsum in concreto dicat aliquid positiuum, nempe id quod falsum est, tamen non opponitur vero ratione illius positiui, quod ei subijcitur, sed ratione negationis, aut priuationis, quam formaliter importat, si enim opponeretur vero ratione illius positiui, iam non opponeretur ei secundum rationem ipsam falsitatis, sed veritatis, quia illud positiuum, in quo fundatur, verum est. Tum quia opposita etiam in concreto sumpta sequuntur naturam formarum, quibus formaliter constituuntur in esse oppositorum, cum non nisi per eas opponantur; si ergo semel conceditur veritatem, & falsitatem in abstracto sumptas non ambas esse formas positiuas, sed vnam positiuam, & alteram negatiuam, sanè etiam in concreto sumptæ opponi nequeunt, nisi priuatiuè, vel contradictoriè.

204 Quæres, an falsitas veritati opponatur per modum simplicis negationis, itaut oppositio sit merè contradictoria, an potius per modum priuationis, itaut oppositio sit priuatiua. Resp. quod si falsum sumatur primo modo ab Arist. assignato pro eo scilicet quod non est, vel impossibile est esse, falsitas in hoc sensu est pura negatio extrà genus, & sic cum nullum sibi determinet subiectum, recedit omninò à natura priuationis, atque ideò merè contradictoriè opponitur veritati, vt negatio affirmationi; at si secundo modo sumatur, quo pacto magis habet rationem passionis entis, vt explicatum est, quamuis certum sit etiam hoc modo non habere rationem priuationis in rigore, quia auricalchum fondans negationem veritatis auri permanens in propria natura non est subiectum capax formæ negatæ, nimirum veritatis auri, adhuc tamen ex duplici capite accedit ad naturam priuationis, primò quidem, quia non est negatio omninò extra genus, sed negatio in genere petens determinatum subiectum, in quo priuationem imitatur; deinde verò quia reperitur in subiecto, quod valdè assimilatur subiecto formæ negatæ, nam auricalchum valdè assimilatur auro, in qua assimilatione fundatur motiuum probabile iudicandi illud aurum; quibus de causis falsitas secundo modo sumpta scilicet pro negatione talitatis, qualis apparet, priuationem imitatur, atque ideo eius oppositio cum veritate hac ratione priuatiua dici poterit.

205 Postremò, quia q. 6. art. 3. admisimus veritatem, quæ est propria artificialium, vt à rebus naturalibus distinguuntur, quam diximus consistere in conformitate ad regulas artis, & debitæ directionis; vel ad ideam artificis, quam habet in mente fixam iusta regulas artis; ita in præsenti admittere debemus falsitatem illi veritati oppositam, quæ tunc contingit, cum opus deficit, & declinat à debita directione intellectus artificis. Et sanè adeò de se exploratum est hunc falsitatis modum admitti debere, vt mirum sit, quomodo adeò vnanimiter illum negent tot Auctores oppositam veritatem admittentes scilicet, Suarez, Vasquez, Hurtad. Ouied. Smisinch. & alij loc. cit. si enim admittunt veritatem iam præclaratam, quæ est propria artificialium, certè etiam propriam falsitatem admittere tenentur illi oppositam, nam sicut veritati, vt sic, opponitur falsitas, ita tali veritati opponitur talis falsitas; tum quia falsitas cum semper in negatione consistat conformitatis, semper etiam distinguitur a veritate, tanquam negatio quædam, vndè fit, vt quælibet falsitas semper eodem modo opponatur cum veritate, quia semper dicit negationem, si ergo datur veritas propria rerum artificialium, quæ consistit in conformitate ad regulas artis, vel idæam artificis factam, & consequentèr iuxtà regulas artis, consequenter etiam admitti debet falsitas tali veritati opposita. Confirmatur id etiam ex communi modo loquendi, iuxtà quem falsum appellare solemus id, quod non est iuxtà regulas artis, in hoc enim sensu merces vocamus falsas, & pecuniam falsam, & parietes alicuius domus falsò fundati dicuntur, cum fundamenta non fuerint altè iacta iuxtà regulas artis.

Respondent falsitatem in hoc sensu non opponi veritati, sed rectitudini, & integritati seu bonitati rei, ac proindè non esse falsitatem propriè, & strictè, sed defectum, seu malitiam oppositam bonitati, & integritati rei, ita Ouied. cit. vndè inquit Vasquez ad illud de domo, quod vel domus ita ab idæa deficit, vt non habeat omnia, quibus essentialiter constare debebat, & sic non est falsa domus, quia non est domus; aut habet omnia quibus essentialiter constituitur, manet tamen minus polita, & perfecta, quam ars consummata postulabat, & sic est vera domus, sed non bona, eique namque solum deficit integritas, & consummatio, quæ vt est bonitas domus, ita defectus integritatis erit malitia, non falsitas. Contra, quia iuxta communem loquendi modum opus quodlibet artificiale verum dicitur, cum formam, & regulas artis imitatur, & falsum cum deficit ab illis siue modò deficiat in aliqua parte necessaria, & essentiali, siue in aliqua conditione duntaxat accidentali, parum refert; si enim domus quantum ad aliquod essentiale deficit à regulis artis, non dicetur exactè vera quoad essentialia, sed falsa, quod si deficiat tantùm in aliqua conditione accidentali, dicetur vera domus quoad essentialia, & falsa duntaxat quantum ad quasdam accidentales perfectiones. Cum autem obstinatè asserunt talem conformitatem in artefactis ad regulas artis propriè loquendo debere vocari bonitatem, non veritatem, & difformitatem ad illas, malitiam, non falsitatem; iam reducunt quæstionem ad litem de nomine, in quo casu, vt notat Doctor 4. d. 1. quæst. 2. ex Arist. 2. Topic. standum est communi loquentium vsui; cum ergo in consueto modo loquendi veritas tribuatur operibus artificiosis, cum conformantur regulis artis, & falsitas cum deficiunt ab illis, vt constat in exemplis in argumento adductis, & non solùm apud vulgus, sed etiam sapientes, nam & D. Thomas 1. p. q. 17. art. 1. & Scotus loc. cit. quol. 18. & 1. d. 3. q. 4. talem modum artefactis proprium veritatis, & falsitatis agnoscunt, planè non adeò capitosi esse debent Aduersarij, vt verum, & falsum in artefactis prorsus abhorreant, sicut neque nos è contrà omninò inficiabimur in eisdem artefactis nomen bonitatis, & malitiæ; vndè si in opere artificioso consideretur aliquis defectus, quatenus opus illud deficit, & recedit à regulis artis, tunc ille defectus rationem habebit falsitatis; si verò consideretur, quatenus est defectus alicuius partis, vel conditionis ad eius integritatem spectantis, tunc habebit rationem malitiæ, cum ratio boni in conuenientia consistat.

206 Cæterum Suarez cit. disp. 9. Met. sect. 1. oppositum probare contendit scilicet opus artificiosum non posse dici falsum, eo quod non sit iusta regulas artis executioni mandatum, quia vel artifex habet artem, & idæam perfectam operis faciendi, vel non habet; si non habet, iam opus falsum dici nequit, eo quod discordet ab arte perfecta, cum ab ipsa non procedat; si autem habet artem, & idæam perfectam, tunc opus deficiet potius ex imbecillitate potentiæ exequentis, aliouè impedimentum, eiusq; defectus non procedat ab idæa artificis, ac proindè non debebit dici falsitas. Confirmat id Ouied. eodem argumento, sed euidentius deducto, quia si contingit defectus in opere artificioso, id contingere potest eo, quia artifex non formauit idæam, quam formare debuisset iuxtà regulas artis, & ita licet opus externum sit conforme idææ, tamen declinat à regulis artis, & tunc illud opus non potest dici falsum, quia est conforme cognitioni, quà cognoscitur, error enim tunc tantùm est in artifice, qui non formauit idæam, quam formare debuisset, non verò in praxi, quæ perfectè est imitata propriam idæam; si verò artifex perfectam formauit idæam operis exercendi, & contingit defectus ex imbecillitate potentiæ exequentis, tunc illud opus executioni mandatum propriè non est obiectum idææ, quia tale opus est monstruosum respectu directionis, quia est præter intentionem agentis, ac proindè non illud opus dicitur falsum in ordine ad illam cognitionem, nam in ordine tantùm ad eam cognitionem potest dici falsum obiectum, per quam attingitur. Eodem etiam modo arguit Hurtad. demus domum factam contra regulas architecturæ ab artifice, hæc domus nequit dici falsa ab architectura, licet sit absimilis veræ domui per architecturam factibili, quia non est obiectum architecturæ, sed alia factibilis iuxta regulas artis, ab actu autem, quo non cognoscitur, non potest obiectum denominari falsò cognitum. Confirmatur adhuc, quia domus illa fit iuxtà idæam sui, architectus enim domum efficit, quam apprehendit, ergo est vera domus, quia fit iuxtà suum exemplar. Dices illud exemplar esse malum. Contrà instat Hurtad. quia id probat tam domum, quam eius exemplar deficere ab arte, non tamen propterea domus erit falsa, nisi arguitiuè, quia domus sic facta habet similitudinem veræ domus, & fundare potest conceptum de se falsum.

207 Resp. hæc argumenta, quæ in idem coincidunt, facile in suos auctores retorqueri, nam defectum operis artificiosi, quem nos appellamus falsitatem, ipsi appellant malitiam, & hanc vtiq; ipsi quoq; constituunt in aliqua disconformitate ad regulas artis, vel idæa artificis; sicut ergo per allata argumenta probare ipsi contendunt ex tali disconformitate non posse opus artificiosum dici falsum, ita nos per eadem

eadem concludemus non posse dici malum; & qua ratione ipsi ex tali disconformitate malitiam deriuabunt in opus, eadem etiam & nos deriuabimus falsitatem; vt ergo argumenta illa soluantur, siue contra nos fiant siue in Auctores retorqueantur, notandum est, quod in intellectu artificis creati respectu operabilium constitui potest idæa singulorum perfecta, & imperfecta, perfecta quidem ex regulis artis, imperfecta verò ex imperitia artificis, alioue impedimento; res autem artificiales non debent per se mensurari per idæam imperfectam, quia hæc non habetur ex regulis artis, & per se in artifice, sed extrinsecè, & per accidens subrepit in mente artificis, sed mensurari debent per idæam perfectam, quia hæc sola intenditur ab arte, & semper saltem in habitu supponitur in artifice; quamuis ergo opus artificiosum procedat interdum ex idæa imperfecta, itaque adeò ex artificis intentione ipsi commensuretur, adhuc tamen dici debet falsum, vel malum vt Aduersarij loquuntur, quia ex natura sua non petit illi commensurari, sed idææ perfectæ, quæ præfigitur à regulis artis, quia vnumquodque in genere suo siue naturalium, siue artificialium exigit esse perfectum, quantum fieri potest, vndè sicut in genere naturæ cum opus prodit monstruosum, hoc est per accidens, & dicitur defectuosum, quia est præter, vel contra naturæ leges, etiamsi esset iuxta intentionem particularis agentis; sic in genere artificialium opus dicitur falsum, & defectuosum, quia est præter, vel contra regulas artis, etiamsi esset iuxta intentionem, & idæam imperiti artificis; parum ergò refert in proposito, quod prauum opus artificiosum non procedat ab idæa perfecta, vel non desumat defectum ab illa, quis modus hic falsitatis proprius artefactorum non attenditur præcisè pœnes notitiam, vel idæam, à qua de facto procedit, vel à qua defectum sumit, sed attenditur penes notitiam, & idæam perfectam, à qua deberet procedere; & sicut contrarij ex disconformitate ad talem idæam malitiam in opere artificioso auspicantur, ita nos quoque falsitatem; atque ita ex hac doctrina patet quid sit dicendum ad argumenta relata, quæ, vt dixi, in idem coincidunt.

QVÆSTIO IX.

Vndè subrepta falsitas, & proueniat difficultas in veritate inuenienda, & quæ dicantur nota nobis, & nota natura.

208 VEritatis speculationem, eiusque inuentionem esse valdè difficilem, & abstrusam ipsa testatur experientia, hinc enim tot quæstiones, totque inter Philosophos controuersiæ, hinc tam variæ, ac innumerabiles circa rerum essentias opiniones originem duxerunt; quia de causa dixit Ecclesiastes cap. 1. *cunctæ res difficiles, non potest eas homo explicare sermone.* Neque obstat, quod ait Arist. 2. Met. ab initio speculationem de veritate partim esse difficilem, partim facilem; benè enim ibidem explicat, quo ex capite possit dici facilis, ait enim posse dici facilem, quatenus non omnes aberrant ab ea, nec est nobis ex omni parte recondita, sunt enim quædam principia, quæ habent ex ipsis terminis euidentiam, subdit tamen esse difficilem ratione conclusionum quæ ex illis deduci possunt, & ex hoc capite nullum satis veritatem consequi; stante ergo tanta difficultate in veritatis assecutione, & adeò exigua eius cognitione, vt plerumque falsa pro veris amplectamur, quæritur vndè proueniat hæc fallacia, & difficultas, an scilicet ex parte ipsarum rerum, quæ in se sint reconditæ, & difficilis cognitionis, an potius ex parte intellectus nostri, qui corpori immersus nequeat ita facilè, & expeditè rerum veritatem inquirere, & assequi.

Veteres quidam Philosophi, & præsertim Heraclitus, & Cratilus, referente Arist. dicebant totam rerum difficultatem circa rerum intelligentiam ex rebus ipsis prouenire, quæ suapte natura fluxæ sunt, ac instabiles, & ex hac instabilitate oriri quod tam sæpè fallamur, & tam raro, atque difficulter veritatem assequamur, cum enim in veritatis inquisitione longa, & diuturna sit necessaria obseruatio, statim res variantur, & mutuantur, & sic omnis obseruatio nostra euadit frustratoria. Scotus è contrà cum omnibus suis discipulis 2. Met. q. 4. totam difficultatem assequendi veritatem refert in imperfectionem nostri intellectus, quia quælibet res satis est de se cognoscibilis, & sui ipsius sufficienter manifestatiua apud quemlibet intellectum, sed intellectus noster propter imbecillitatem suam, & alligationem ad organum corporeum nequit eas cognoscere; vel saltim difficulter cognoscit. Alij denique media quadam via procedunt dicentes difficultatem, quam incurrimus in rebus dignoscendis, partim à rebus ipsis, partim ab intellectu nostro prouenire; ab intellectu quidem nostro prouenit respectu rerum immaterialium, quæ cum sint maximè intelligibiles, respectu imbecillitatis nostri intellectus facilè cognosci nequeunt; respectu verò rerum materialium prouenit difficultas ab ipsis, quia aliquæ sunt exiguæ intelligibilitatis, quem dicendi modum docet, & eleganter declarat noster Alensis 2. Met. tex. 8. & 6. vbi quæstione 1. inquit quod debemus imaginari suo modo in intellectu, sicut in visu, quædam enim sunt, quæ parum habent de luciditate, & ista non benè possunt mouere potentiam visiuam propter defectum sui, & propter defectum motionis actiuæ, quædam vero sunt, quæ multum habent de luciditate, & ista non deficiunt in motionem actiuam, sed ipsum passiuum non est aptum natum moueri à tam excellenti obiecto. Ita suo modo in intellectu, quædam sunt, quæ parum habent de intelligibilitate, vt sunt substantiæ materiales, & ista non sunt apta benè mouere intellectum, & in talibus est defectus ex parte obiecti, & difficultas; quædam vero sunt, quæ multum habent de intelligibilitate, quia multum habent de entitate, sicut sunt substantiæ separatæ, & ista non deficiunt in motione actiua, sed intellectus noster non est aptus natus benè moueri à tam excellenti obiecto, & ideo difficultas hic intelligendi est ex parte nostra, & non ex parte obiecti; ita Alexand. ibidem, quam etiam sententiam tenent Auerroes, & Diu. Thomas ibidem Iandun. quæst. 3. Iauellus quæst. 4. Aquarius ibidem cum cæteris Thomistis, Suessanus disp. 2. cap. 4. Suarez tom. 1. Met. disp. 9. sec. 3. licet cum aliqua ab alijs differentia Fonsec. 2. Met. cap. 1. q. 1. sect. 3. Zanard. q. 2. vbi aduertendum, quod licet omnes isti relati Auctores, ac alij quamplures ex Thomistis, & Auerroistis difficultatem circa rerum intelligentiam desumant quandoque ex parte rei, quandoque ex parte intellectus nostri, addunt tamen quamplures difficultatem ex parte rerum principaliter prouenire, præsertim quando res parum habent de actu, vt sunt res materiales dicunt enim cognoscibilitatem esse passionem entis, non quomodocunque considerati, sed entis in actu; substantiæ autem immateriales, quamuis sint in actu, sunt difficillimæ cognitu ob maximam perfectionem.

Ex hac verò quæstione alia oritur, num alia sint nota nobis, & alia natura, vt docet Arist. 1. Physic. tex. 2. quamuis enim sustinendo primam, vel tertiam opinionem, quod scilicet difficultas circa rerum intelligentiam spectanda sit totaliter, vel saltim principaliter ex parte rerum, defendi pariter possit non esse eadem nota nobis, & nota natura; sustinendo tamen secundam opinionem, quæ cæteris probabilior est, non videtur id posse defendi, si enim tota difficultas circa rerum intelligentiam ex parte intellectus nostri attendi debet, & res omnes alioqui ex parte sua sunt æque facilè cognoscibiles, nec vna magis, quam alia, ergo fieri non potest, quod secundum naturam aliqua sint nota, aliqua vero non, quod si secundum se aliqua sunt nota, aliqua vero secundum nos, sequitur quædam ex natura sua esse nobis nota, quædam non, & non omnia esse æquè facilis cognitionis; hac de causa varij sunt modi dicendi in explicando quænam sint nota nobis, & quæ nota natura, quos art. 2. examinabimus.

ARTICVLVS I.

Difficultas in assequenda veritate non ex parte rerum, sed intellectus nostri præcisè spectanda.

209 COnclusio huius articuli ponitur à Doctore cit. 2. Met. q. 2. vbi Ant. And. & Tromb. ac Faber, Menrisse lib. 2. Metaph. cap. 3. q. 7. & alij Scotistæ passim contra Thomistas, ac Auerroistas, quam ex Recentioribus enixè tuetur Pasqualig. tom. 1. Metaph. disp. 4. sect. 2. & 3. Probatur in primis auctoritate Ecclesiast. 1. ab initio quæst. allegata *cunctæ res difficiles, nec potest eas homo explicare sermone*, quibus verbis, vt patet, totam difficultatem, quam experimur in indaganda rerum veritate, in nostri intellectus exiguitatem, & imbecillitatem refundit; deindè ipsius Arist. qui vt notat Doctor loc. cit. cum ab initio lib. 2. Met. tex. 1. dixisset speculationem de veritate partim facilem esse, & partim difficilem, volens deindè assignare causam illius difficultatis, hanc dicit sumendam esse non parte rerum, sed ex parte intellectus nostri his verbis, *cum vero difficultas duobus sit modis fortassis, causa eius non rebus, sed nobis ipsis inest*, & sensus est, quod cum difficultas circa rerum intelligentiam fortè ex duplici capite oriri possit, scilicet aut ex parte rerum, aut ex parte intellectus nostri, non ex rebus ipsis, sed ex nobis oritur; vbi coma post particulam *fortassis*, poni debet, non antè, ita vt cadat supra duos modos difficultatis, vt sensus sit, quod cum dubitari possit duobus modis, vel ex duplici capite contingere difficultatem circa rerum intelligentiam, nempe vel ex parte ipsarum rerum, vel intellectus nostri; non ex rebus, sed ex parte intellectus nostri contingit; quod autem particula illa fortassis supra duos illos modos difficultatis cadere debeat, vt explicat Doctor in eum textum, colligitur ex textu græco, quo vtitur Doctor, & ita iacet, *forsan autem & difficultate duobus modis existente; non in rebus, sed in nobis est eius causa*, vbi, vt constat, particula dubitatiua ad priora verba pertinet, non ad posteriora, vndè malè inquit Faber Doctorem ita hunc textum exponere, vt faciat cadere particulam *forsan*, supra secundam propositionem resolutiuam quæsiti, & non supra primam, nam expressè oppositum docet. Et quidem si ad posteriora verba pertineret, omninò sensum Philosophi corrumperet, & illum faceret sibi contradictorium, quia quod in prioribus verbis absolutè affirmasset, nempe difficultatem circa rerum intelligentiam duobus modis contingere, in posterioribus reuocasset in dubium dicens, quod fortasse causa eius non rebus, sed nobis ipsis inest, cum potius dicere debuisset, ne sibi contradiceret, causam difficultatis esse, tum in rebus, tum in nobis, cum duobus modis contingat. Imo in confirmationem eius, quod dixerat scilicet causam difficultatis ex parte nostra pendere, non ex rebus, confirmat illo simili de nycticorace dicens *sicut enim vespertilionum oculi ad lucem diei se habent, sic & animæ nostræ intellectus ad ea, quæ sunt omnium natura manifestissima*, quo quidem simili probat, inquit Doctor, quod dixerat totam scilicet illam difficultatem se tenere ex parte nostri

constat

constat igitur ex hac Scoti expositione nullam esse solutionem illorum, qui aiunt Arist. loc. cit. non assertiuè, sed dubitatiuè loqui; verum enim est, quod dubitatiuè loquitur, sed dubitatio non cadit super hoc, quod difficultas intelligendi res sit petenda ex imbecillitate intellectus nostri, hoc namque absolutè affirmat; sed cadit super quæsiti propositionem, quatenus dubitari potest duobus modis, vel ex duplici capite hanc difficultatem attendi posse, scilicet vel ex parte intellectus, vel ex parte rerum, & resoluit determinatè peti debere ex parte intellectus, non ex parte rerum.

210 Respondet Zerbius 2. Met. q. 2. vbi in hac re à Doctore recedit sequens Auerroem, quod in translatione Arabica absque dubitatione legitur textus in hunc modum, *& cum difficultas eius sit duobus modis, dignum est vt sit difficilis non propter res, sed propter nos*, absolutè ergo asserit, & non dubitatiuè posse difficultatem ex vtroq; capite contingere. Sed hæc responsio non valet, quia quando etiam non adesse expressè particula dubitatiua, tamen subintelligi debet, vt fieri solet in propositione cuiuscunque quæsiti, vt sensus sit, cum difficultas in cognoscendo ex duplici capite possit oriri, non ex rebus, sed ex nobis oritur; & ita intelligi debet, ne posterioribus verbis sibi contradicat, nam si prius dixisset, quod de facto ex duplici illo capite contingat difficultas, parum consequenter subdidisset non propter res, sed propter nos difficultatem contingere. Dices non obstat Arist. sibi contradicere, quia ibi quærit vnde contingat difficultas respectu difficilium obiectorum, quæ sunt substantiæ separatæ; ad quod respondet, quod cum difficultas, vel causa difficultatis possit esse secundum duos modos scilicet vel ex parte intellectus, vel ex parte rerum, tota ratio difficultatis, quare non bene apprehendimus maximè intelligibilia idest substantias separatas, est propter defectum intellectus nostri, non propter defectum intelligibilium. Sed quamuis hæc expositio illius textus, quam ibi tradunt Auerroes, & Alensis, satis euitet efficaciam argumenti inde deductam, ac vlterius fulciri posset per simile de vespertilione, quod Arist. subiungit, vbi manifestè loquitur de substantijs separatis; tamen non videtur ad intentionem Philosophi, quia Arist. initio illius libri inquirit causam difficultatis circa intelligentiam omnium rerum, & non substantiarum separatarum duntaxat, vt cõstat ex ipso contextu, qui loquitur vniuersaliter de veritate rerum; subdit autem exemplum in substantijs separatis, vt potè magis manifestum, qui circa earum intelligentiam omnes ferè fatentur difficultatem oriri ex parte intellectus nostri præcisè, non autem ex parte illarum, quæ suapte natura sunt maximè intelligibiles. Sed adhuc etiam, vt dictum est ab initio quæstionis, non desunt, qui volunt circa quoque intelligentiam substantiarum separatarum difficultatem oriri ex parte ipsarũ, quia sunt difficilis cognitionis ob maximam earum perfectionem, vnde saltim contrà istos textus ille ineuitabilem habet efficaciam.

211 Secundò probatur ratione, difficultatem hanc ex rebus ipsis totaliter prouenire non posse, vt prima asserebat opinio, propter earum fluxibilitatem, & instabilitatem, vt enim inquit Doctor 1. d. 3. q. 4. vbi ex instituto disputat contra errorem Academicorum, & præsertim Heracliti, ac eius discipuli Cratilli art. 1. & 3. §. *quantum ad tertium*, falsum in primis est, quod illa assumebat, res omnes esse prorsus variabiles, & mutabiles, quamuis talis variabilitas, ac mutabilitas in rebus sublunaribus, & corruptibilibus cernatur, non tamen in rebus æternis, & incorruptibilibus, vt sunt Deus, intelligentiæ, & corpora cælestia, vnde saltim illa facillimæ deberent esse cognitionis ob earum stabilitatem, & firmitatem, cuius tamen oppositum experimur; tum quia etiam loquendo de rebus ipsis sublunaribus, & corruptibilibus; quamuis secundum esse existentiæ sint variabiles, & mutabiles, tamen secundum esse essentiæ dici solent æternæ, ac necessariæ, vnde & secundum tale esse præcisè constituuntur obiecta scientiæ, & veritatis, non autem secundum esse existentiæ, quia ab hoc esse scientia abstrahit, velut ab esse contingenti, & mutabili. Deinde subdit Doctor ibid. quod quando illud assumptum de variabilitate, & mutabilitate rerum esset verum, adhuc consequentia inde deducta non valet, quia adhuc secundum Arist. posset haberi certa cognitio de hoc quod omnia continuè mouentur. Neq; sequitur, ait Doctor, si obiectum est mutabile, ergo quod gignitur ab eo non est repræsentatiuum alicuius sub ratione immutabilis; quia mutabilitas in obiecto non est ratio gignendi veritatem, sed natura ipsius obiecti, quod est mutabile, genitum igitur ab ipso repræsentat naturam per se, igitur si natura, vt natura, habeat aliquam immutabilem habitudinem ad aliud, illud aliud per suum exemplar, & illa natura per suum exemplar repræsentantur, vt immutabiliter vnita, & ita per duo exemplaria genita à duobus mutabilibus, non inquantum mutabilia, sed inquantum naturæ, potest haberi notitia immutabilis vnionis eorum, quare concludit Doctor variabilitatem, & mutabilitatem rerum non obstare, quin de illis possit haberi aliqua certa, & sincera veritas; quoniam autem pacto scientia esse debeat de obiecto necessario, ac immutabili, satis declaratum est disp. 12. Log. q. 2. art. 5.

212 Tertiò probatur neque partialiter hanc difficultatem ex rebus procedere, sed totaliter, & præcisè ex parte nostri intellectus, ratione Doctoris loc. cit. 2. Metaph. q. 2. quæ talis est, si difficultas in cognoscendis rebus ex parte ipsarum spectanda foret, tunc talis difficultas esset in ipsis respectu cuiuscunque intellectus, etiam angelici, & diuini, sed hoc est falsum, quia nedum respectu intellectus diuini, sed angelici quoque omnes sunt æquè facilè cognoscibiles, ergo difficultas circà earum intelligentiam non est ex parte rerum, sed intellectus nostri; minor patet, probatur sequela maioris, quia quod est de se tale, cuicumque comparetur, semper est tale, ergo si difficultas est ex parte rerum adeout res sint ex se difficilè cognoscibiles, tales certè forent in ordine ad quemcumq; intellectum; quod si non sunt cognitu difficiles in ordine ad intellectum angelicum, & diuinum, sed duntaxat humanum, signum euidens est hanc difficultatem oriri præcisè ex imperfectione, & imbecillitate intellectus nostri. Conf. & explicatur hæc ratio, nam quod est ex se difficilè cognoscibile, ideò est tale, quia intrinsecè participat aliquam rationem formalem, quæ est radix talis difficultatis; atq; ideò difficilem reddit in ordine ad quamcunque potentiam cognitiuam, quia de se talis est independenter à quocunque extrinseco; si ergo res non sunt difficiles respectu cuiuscunq; intellectus, sed tantùm humani, argumento est difficultatem non esse in rebus ipsis intrinsecè radicatam, sed ex parte intellectus nostri oriri. Conf. amplius, & magis explicatur, nam ad inueniendam alicuius effectus causam præcisam hanc methodum tradidere Philosophi, vt illa sit eius causa præcisa, qua posita ponitur effectus, & qua remota remouetur; sed vna, ac eadem res comparata ad intellectum nostrum difficulter cognoscitur, faciliter vero in ordine ad intellectum angelicum, vel diuinum, ergo hæc non erat causa difficultatis in nostra cognitione, sed potius intellectus, nam eadem re penitus immutata, variato ordine solum ad potentiam cognoscentem, tollitur difficultas.

Hæc est Doctoris validissima ratio, cuius vim, nedum Thomistæ, sed nec sufficienter aliqui percepere Scotistæ, Trombeta namque Scotista alioquin solertissimus, ac fidelissimus inquit hanc rationem contra Auerroem non concludere, quia secundum ipsum 12. Metaph. com. 51. & 3. de Anim. com. 5. & 8. Deus nihil intelligit extra se. Tamen præsupponendo, quod aliquid intelligat extrà suam essentiam, respondetur (inquit) quod quodcunq; intelligibile, quod est ex se cum difficultate cognoscibile, comparatum ad quemcunque intellectum mobilem à tali obiecto, aut saltim per se primò terminabilem, & non virtute alterius, erit i tali intellectui cum difficultate cognoscibile; modò intellectus diuinus, neque est mobilis à rebus materialibus, neque terminabilis ab ipsis, & ideò tales res non cognoscentur cum difficultate ab intellectu diuino, qui virtute essentiæ, vt obiecti mouentis, aut primò terminantis, intelligit quicquid intelligit. Vnde soluta in hunc modum ratione Scotica subdit deinde ipse aliam rationem, qua ita probat nostram conclusionem, potentia intellectiua habet difficultatem in cognoscendo, quando est improportionata obiecto cognoscibili, est autem improportionata, aut propter maximam entitatem obiecti, aut propter minimam, sed quælibet istarum improportionum est ex defectu virtutis cognoscitiuæ, quod probatur, nam quod intellectus nequeat intelligere maximè cognoscibilia, hoc est, quia virtus eius cognoscitiua exceditur à cognoscibilitate obiecti, ergo defectus est ex parte ipsius; improportio etiam respectu eorum, quæ sunt minimæ entitatis, prouenit ex defectu ipsius intellectus, quod probatur per Arist. lib. de sensu, & sensato, qui vult, quod si visibile decrescit in minus in infinitum, necesse est visum crescere in maius in infinitum, si debet visibile percipere; ergo ad cognitionem minimi cognoscibilis requiritur perfectior virtus in cognoscendo; ergo quod intellectus non possit intelligere minima, hoc est ex defectu virtutis cognoscitiuæ in intellectu.

213 Sed immeritò Trombeta, quem super omnes Metaphysicos Scotistas semper venerabor, rationem Doctoris inficiatur, velut non concludentem, quod enim non concludat in principijs Auerrois negantis Deo scientiam rerum ad extra, parum refert, si enim hec fuit mens Commentatoris (quem aliqui benignè interpretantur) sanè hec sunt verba, vt inquit ille, non hominis, sed bouis, quia omninò irrationabile est asserere Deum omniscium ignorare res ad extra. Quod autem subdit Trombeta pro solutione argumenti, quod scilicet si res essent ex se difficilè cognoscibiles, adhuc facilè cognoscerentur ab intellectu diuino, quia non cognoscuntur in seipsis, & in genere proprio, vt loquitur Theologus, sed virtute diuinæ essentiæ, vt obiecti primariò mouentis, ac terminantis. Hoc neque verum est, neq; soluit argumentum; non inquam, verum est, quia etiamsi Deus res in proprio genere cognosceret, adhuc ratione perspicacitatis eius facillimè res quascunq; cognosceret, vt constat de intellectu angelico, qui quidem res in proprio genere nouit absque vlla difficultate ratione acuminis eius, neque diuinus intellectus ponitur à Theologis omnia immediatè in diuina essentia cognoscere, non autem in seipsis, ad hoc vt facilius cognoscat, & sine difficultate, sed ne vilescat accipiendo, & mendicando cognitionem à rebus, vt dicitur in tract. de scientia Dei. Nec etiàm soluit argumentum, imò potius confirmat, quia si ideò Deus res omnes sine difficultate cognoscit, quia non accipit cognitionem ab eis, sed nouit in seipso, & nos è contrà cum difficultate eas cognoscimus, quia accipimus cognitionem ab eis, iam difficultas in nobis reperta circà rerum intellectionem non ex rebus ipsis, sed ex nostro modo intelligendi imperfecto procedit; patet consequentia, quia est omninò eadem res, quæ à Deo intelligitur, & à nobis, ab eo quidem facillimè, à nobis difficulter, præcisè ob diuersum cognoscendi modum, quia noster intellectus indiget motione rerum, non autem intellectus diuinus, ergo difficultas

in nobis procedit præcisè ex nostro imperfecto intelligendi modo. Denique quando Scoti argumentum non concluderet de intellectu diuino ob rationem à Tromber. allatam, adhuc concluderet de intellectu angelico, qui præsertim in Scoti sententia mouetur à rebus, resque nouit in genere proprio per proprias earum species infusas, vel acquisitas, & quæ nos nouimus difficillimè, nouit ipse cum summa facilitate; & quidem Doctor in eo argumento, quamuis specialem faciat de diuino intellectu mentionem, vt potè qui facillimè super omnes intelligit omnia, non tamen se restringit ad intellectum diuinum, sed loquitur in ordine ad quemcumque intellectum, ait enim quod si res essent ex se difficiles, tales quoque forent in ordine ad quemcumque intellectum, ergo concludit saltem de intellectu angelico res noscente in genere proprio.

214 Neque ratio, quam ipse deindè subdit in defectum rationis Scoticæ, vllius est momenti, verum enim vtique est, quod assumit potentiam intellectiuam habere difficultatem in cognoscendo, quando est improportionata obiecto cognoscibili; falsum tamen est, quod posteà subdit hanc improportionem euenire aut propter maximam entitatem obiecti, aut propter minimam, & quamlibet harum improportionum ex parte virtutis cognoscitiuæ procedere. Hoc inprimis repugnare videtur, quia talis magnitudo, vel paruitas entitatis ex parte rei se tenet, si ergo improportio inter obiectum & potentiam ex maxima, vel minima entitate obiecti spectanda est, iam ex parte rerum ipsarum prouenit, non autem praecisè ex parte virtutis cognoscitiuæ, vt ait Tromb. At inquit, quod intellectus non possit intelligere maximè cognoscibilia, hoc est, quia virtus eius cognoscitiua exceditur à cognoscibilitate obiecti, ergo defectus est ex parte ipsius. Contra, quia hinc etiam inferri potest difficultatem prouenire primariò, & originatiuè ex excessu ipsarum rerum, quo superant humanum captum, nam si remoueretur talis excessus facilè intelligerentur, ergo præcipuum impedimentum, & primarium cur à nobis difficulter intelligatur, & radix primaria improportionis inter illas, & intellectum nostrum, est earum excessus, & non præcisè nostri intellectus imbecillitas. Deindè repugnat hanc improportionem inter obiectum, & potentiam euenire aut propter maximam obiecti entitatem, aut minimam, nam idem effectus ab oppositis omninò causis prouenire non potest, sed maxima, & minima entitas opponuntur, ergo nequit hæc eadem improportio ex vtroque capite prouenire. Tum quia si minima entitas est causa improportionis inter obiectum, & potentiam, ac difficilis cognitionis, ergo res quo magis de entitate participabit, reddetur facilius intelligibilis, quia sic tolleretur improportio oriens ex minimitate rei. Tum quia oppositæ causæ oppositos producunt effectus, ergo si minimum esse reddit res difficiles cognitu intellectui nostro, maximum esse è contra reddet facilè cognoscibiles; & idem quoque argumentum formari potest de maxima entitate, quod si propter eius excessum est causa improportionis, & difficultatis, minimum esse rei reddet rem intellectui nostro proportionatam, ac facilè cognoscibilem.

215 Dices, ad proportionandum obiectum cum intellectu nostro requiri mediocritatem intelligibilitatis, ac entitatis, itaut nec sit maximæ intelligibilitatis, nec minimæ, quia maxima intelligibilitas opprimit potentiam, & minima eam subterfugit, vt ait Arist. de minimo visibile loc. cit. à Tromb. de sensu, & sensato. Contrà, quia si medioeritas intelligibilitatis est causa proportionis obiecti cum intellectu nostro, & facilitatis in cognosci, & excessus intelligibilitatis, vel defectus est causa improportionis, & difficultatis, ergo causa præcisa, vel saltim præcipua tam facilitatis, quam difficultatis in cognitione rerum stat ex parte earum, non autem ex parte intellectus nostri, quia hæc mediocritas, aut excessus, vel defectus intelligibilitatis se tenet ex parte rerum. Tum quia cum dicitur mediocritatem esse causam proportionis obiecti ad potentiam, & facilitatis in cognitione ipsius, vel hoc est, quia dicit accessum ad summam, vel exiguam intelligibilitatem, vel recessum ab ea; si est causa facilitatis, quia dicit accessum, ergo quo magis accedit, reddit rem facilius cognoscibilem ab intellectu nostro, & sic etiam argumentum formari poterit ex parte recessus, consequentia verò tenet ex ea regula, quod sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis, & maximum ad maximum. Denique falsum est maximum, & minimum intelligibile difficulter à nobis cognosci ob rationem allatam, quia intellectus non patitur ab excellenti intelligibili, vt visus a sensibili, ob dispositionem organi, intellectus enim est inorganicus, imò quo excellentius est intelligibile, eò promptior redditur intellectus ad illud percipiendum, ex 3. de Anim. tex. 8. & ob eandem rationem non tenet omninò paritas de minimo visibili, quia visio requirit obiectum, quod possit immittere species ad oculum, & se solo illam totaliter imprimere, quia non datur sensus agens concurrens cum obiecto ad productionem, & impressionem speciei, parua autem moles in notabili præsertim distantia debilem emittit speciem sui intentionalem, quæ proindè aut ad oculum non peruenit, aut adeò debilis, & remissa, vt oculum mouere non valeat; hoc autem non contingit respectu intellectus, qui est potentia inorganica, & cum rebus partialiter concurrit ad productionem speciei intelligibilis, vndè si præsertim sint res absolutæ quantumcunque sint exiguæ, & imperfectæ entitatis, possunt simul cum intellectu agente producere sui speciem, ac intellectum mouere. Accedit, quod etiam admissa paritate de minimo visibili, & intelligibili, non adhuc ex illa Arist. auctoritate concludit totam difficultatem esse ex parte intellectus, quia licet verum sit difficultatem videndi minimum visibile ex parte visus pendere, negari tamen nequit, quin etiam pendeat ex parte obiecti, quod cum sit exiguæ molis, parum quoque mouet potentiam visiuam, neque hoc negare voluit Arist. sicut enim magnitudo molis in obiecto visibili valdè confert, vt facilè videatur, ita paruitas molis facit, vt cum difficultate cernatur.

216 Zerbius 2. Metaph. q. 2. quamuis & ipse Scotistam esse profiteatur, duplicem tamen assignat solutionem ad relatum Doctoris argumentum, inquit enim etiam respectu intellectus diuini res difficulter cognoscibiles habere eandem difficultatem, & sic concedit consequentiam argumenti, quod autem diuinus intellectus eas faciliter intelligat, ait prouenire ex parte intellectus increati, qui scientiam suam non mendicat à rebus; aliter etiam respondet negando consequentiam, nempe quod si res sint ex se difficilè cognoscibiles, tales quoque futuras in ordine ad quemcunque intellectum, quia non oportet, quod omne illud, quod secundum se competit alicui, eidem competat ad quodcunque illud comparetur, & præcipuè in respectiuis, albedini enim, vt quinque competit secundum se esse remissam, cui tamen esse remissum non competit cuicunque ipsa comparetur, nam comparata albedini, vt tria, vel quatuor, esse intensum, & non esse remissum est sibi conueniens; quam solutionem acceptant vnanimiter Thomistæ, vndè consequenter ad eam inquiunt Iauellus, Zanardus, & alij 2. Met. q. 2. illam maximam, quod est de se tale, cuicunque comparetur semper esse tale, veram esse duntaxat in prædicatis absolutis, non autem respectiuis, quale est esse cognoscibile, esse visibile &c. nam Sol est difficulter visibilis ob copiam suæ lucis, & tamen non sequitur, quod comparatur cuicunque oculo sit difficilis visu, vt patet in oculo Aquilæ.

Nulla tamen illarum solutionum est sufficiens, immo prima sibimet repugnare videtur, implicat enim res de cognitu difficiles facilè intelligi ab intellectu diuino, & adhuc respectu eius eandem habere difficultatem in intelligi, quam habent respectu intellectus nostri; si enim facilè intelliguntur ab ipso, ergo non eandem respectu eius habent difficultatem, quam habent respectu nostri intellectus, vel si eandem retinent etiam respectu eius, ergo non facilè intelliguntur ab ipso: quod autem inquit facilè à Deo intelligi, quia non cognoscit eas in genere proprio, sed in diuina essentia, iam impugnatum est supra disceptando contra Tromb. Nec etiam secunda solutio, quæ adeò Thomistis arridet, satisfacit, nam illa propositio, omne quod est de se tale, cuicumque comparetur semper est tale, vera est in prædicatis omnibus tam absolutis, quam respectiuis, quod ostendo in ipso albedinis exemplo intensæ vt quinque adducto à Zerbio, cuicumque enim ipsa comparetur siue albedini, vt octo, siue vt quatuor, semper habet intensionem, vt quinque quod autem respectu illius dicatur intensa, respectu illius remissa, hoc non ei competit ab intrinseco, sed ei prorsus accedit ex comparatione ad extrinseca, lapis etiam siue comparetur ad montem, siue ad granum milij semper est eiusdem magnitudinis, quamuis respectu istius dicatur magnus, respectu illius paruus. Sed admisso etiam propositionem illam habere veritatem tantùm in absolutis, non in respectiuis, adhuc argumentum vrget, imo præfata solutio illud mirabiliter confirmat, quia si esse facilè, vel difficilè intelligibile non est prædicatum absolutum rebus competens independenter à quocunque extrinseco, sed est prædicatum respectiuum, quod in eis variatur iuxta variam comparationem ad diuersos intellectus, iam eo ipso fatentur Thomistæ difficultatem circa rerum intellectionem non ex ipsis pendere, sed ab intellectu, cui comparantur, quia respectu vnius intellectus sunt faciles cognitu, respectu alterius difficiles; quod manifestè ostendo in exemplo adducto à Iauello de Sole, qui facilè videtur ab oculo Aquilæ, difficulter ab alio oculo, hæc enim facilitas, vel difficultas non pendet ex constitutione intrinseca lucis solaris, quia cuicunque oculo comparetur semper retinet eosdem visibilitatis gradus, sed oritur ex varia dispositione organi in oculo Aquilæ, alterius animalis. Itaque si rectè perpendatur Doctoris argumentum, optimè tenet illa consequentia, quod si res ab intrinseco, & ex natura sua essent cognitu difficiles, tales quoque essent respectu cuiuscunque intellectus, quia vt ipse inquit, da oppositum, quod scilicet sint difficiles respectu vnius intellectus, non respectu alterius, statim sequitur difficultatem non illis inesse ex natura sua, sed eis ab extrinseco obuenire, & per accidens, nempe ab intellectu, cui obijciuntur intelligendæ, vndè argumentum Scoti supponit difficultatem in rebus in opposita sententia statui debere prædicamentum absolutum, intrinsecum, & essentiale, quia si est respectiuum, & per accidens, & ab extrinseco aduemens, scilicet ab intellectu, cui comparantur, iam in nostra labuntur opinionem statuentem difficultatem cognitionis rerum ex parte intellectus nostri, non ipsarum, quia ipsæ quantum est ex se sunt æquè facilè, vel difficilè cognoscibiles à quocunque intellectu.

217 Fonseca 2. Met. q. 1. cap. 1. sect. 4. ad solutionem eiusdem argumenti inquit res esse ex se cognitu difficiles posse dupliciter intelligi primo itaut esse difficilè cognoscibile conueniat eis per se, tanquam innata proprietas, & in hoc sensu non intelligitur res aliquas esse ex se difficilis cognitionis, quia sic teneret consequentia in argumento deducta, quod illæ res difficiles essent cognitu in ordine ad quemcunque intellectum; alio modo dici possunt esse ex se difficilis cognitionis, quatenus ex sua natura habent, quod facilè cognosci nequeant,

nequeant, nisi ab intellectu perfecto, & in hoc sensu dicuntur aliquæ res esse ex se difficilis cognitionis, ex quo minimè sequitur tales esse futuras respectu cuiuscunque intellectu; & rem posse esse hoc secundo modo difficilem absque primo duobus declarat exemplis, hoc enim modo lignum viride dicitur esse difficilis combustionis, quatenus facilè comburi nequit, nisi à vehementi igne; & defunctus dicitur ex natura sua difficulter resuscitabilis, & tamen sine vlla difficultate resuscitatur à Deo; sic ergo res aliquæ dicuntur esse ex se difficilis cognitionis, quia non nisi ab intellectu perfecto facilè cognosci possunt. Sed & illa quoque solutio argumentum Scoti confirmat, & nostram opinionem, quod difficultas circa rerum cognitionem, non conuenit eis intrinsecè, & absolutè, sed dependenter ab imperfectione intellectus nostri, inquit enim non repugnare illis, quod facilè intelligantur absolutè loquendo, sed quod facilè intelligantur ab intellectu imperfecto, qualis est noster; iam ergo tota difficultas intellectionis ipsarum in imperfectionem intellectus nostri refunditur, qui si esset perfectus, vt angelicus, vel diuinus, æquè facilè illas intelligeret. Confirmatur, quia res illæ sunt prorsus eædem, siue intellectui humano objiciantur, siue angelico, vel diuino, & tamen respectu illius dicuntur difficilè cognoscibiles, non respectu istius, cum ergo tota diuersitas sit ex parte intellectus, quia vnus est perfectus, alter imperfectus, constat totam difficultatem in cognoscendo non à rebus prouenire, sed ab ipso intellectu. Conf. vlterius, quia iuxtà sensum distinctionis allatæ à Fonsec. dici potest Solem esse visu difficilem, non absolutè, sed quia facilè videri nequit, nisi ab oculo acuto, & perspicaci, qualis est oculus Aquilæ, & adhuc quod difficulter videatur ab oculo noctuæ, hoc non dicitur prouenire ex natura Solis, sed ex imperfectione oculi noctuæ, ergo pariter in proposito, quamuis sint aliquæ res cognito difficiles, & quæ facilè percipi nequeunt, nisi ab intellectu perfecto, hoc non arguit difficultatem pendere ex parte ipsarum, sed ex parte intellectus imperfecti. Neque exempla illa sunt ad rem, vt benè notauit Pasqualig. nec ex ipsis benè deducitur, quod aliquid ex natura sua sit facile vni, & difficile alteri, nam lignum viride est vtique difficilis combustionis ob qualitates resistentes igni, sed hanc difficultatem habet tam respectu debilis, quam vehementis ignis; nam quod ignis vehemens citò illud comburat, non tollit quin etiam respectu eius suam non habeat difficultatem ad comburi, qua oritur ex parte sua, sed solùm infert, quod fortis ignis ob maximam actiuitatem facilius superat eius resistentiam, & difficultatem ad comburi, quam debilis ignis; ac in rebus cognoscibilibus, si quæ difficilè cognoscuntur, talis difficultas non prouenit ex aliqua resistentia, quam habeant ad cognosci, sed ex parte intellectus, qui ob suam imperfectionem non facilè, & expeditè mouetur ab eis; resuscitatio verò mortuorum respectu creaturæ non dici debet difficilis, sed simpliciter impossibilis, & respecto Dei debet dici facilis, quia nihil est difficile diuinæ omnipotentiæ, dummodo contradictionem non implicet ex parte rei, & sic ex nullo eorum exemplorum, probat intentum Fonsec. posse scilicet aliquid ex natura sua esse facile vni, & difficile alteri.

218 Tertiò principaliter probatur nostra conclusio ratione, veluti à priori, quam innuit Doctor loc. cit. 2. Met. q. 2. vbi ait loquendo proportionaliter omnes res, quantum est ex se, siue sint materiales, siue immateriales, æquè facilè intelligi, & ratio est, quia si res perfectior perfectius, & intensius mouet intellectum, habet etiam plures gradus cognoscibilitatis, quam res imperfectior, quæ cum minores, & pauciores habeat, non indiget intellectus adeò intensa motione, sicut ad intellectionem rei perfectioris; æqualiter ergo mouetur intellectus hinc, & indè à re perfectiori, & imperfectiori seruata proportione, & ideò quælibet in suo ordine est facilè intelligibilis, quia quælibet tantum mouet; quantum sat est ad sui manifestationem, nam vnaquęque res naturaliter cognoscibilis habet suum proportionatum medium, quo innotescat intellectui eo modo, quo potest, & exigit, quantum est de se innotescere; ex quo sequitur res omnes esse æquè facilè cognoscibiles, quantum est de se, & si aliquę sunt difficilè cognoscibiles, hoc aliundè prouenire, quam ab ipsis rebus; hoc declarat Doctor exemplo ignis, nam ignis paruus æquè faciliter calefacit secundum proportionem caloris sui sicut maior ignis secundum proportionem caloris sui; vult dicere, quod licet magnus ignis longe actiuior sit paruo igne, æquè tamen facilè paruus ignis comburit combustibile sibi proportionatum v. g. fasciculum, ac magnus ignis lignorum magnam struem, nam quamuis magnus ignis maiorem habeat virtutem, maiorem etiam habet materiam circa quam occupetur; sic in proposito quamuis res perfectior intensius moueat intellectum, quam imperfectior, plures tamen etiam habet intelligibilitatis gradus exprimendos, & manifestandos, quam res imperfectior, atque ideò hęc minori indiget motione, vt æquali facilitate intelligatur, ac illa. Conf. hæc ratio, & amplius declaratur, quia vt optimè adnotauit Pasqualig. difficilè intelligi in rebus non importat quandam resistentiam, & contrarietatem, quæ sit inter obiectum, & intellectum, quia neque intellectus habet resistentiam ad intelligendum, neque obiectum ad intelligi, sed cum intellectus completè constitutus est in actu primo per speciem intelligibilem, sine vlla difficultate potest exire in actum, quia est agens naturale, quod in agendo nullam patitur difficultatem, quare tota difficultas consistit, in hoc, quod facile, vel difficilè acquirat speciem impressam obiecti, vel aliquid loco eius deseruiens; vt cum res intelliguntur per alienas species; sed sic est, quod loquendo de his rebus, quæ nostræ subijciantur cognitioni, natura singulis prouidit de medio proportionato, quo determinaret intellectum, vel per propriam obiecti speciem, vel per alienas loco eius deseruientes, ergo res omnes, quantum est ex se, sunt æquè facilè cognoscibiles, quia quælibet in suo ordine habet medium proportionatum, quo innotescat intellectui, perindè ac quælibet alia quantumuis excellens, & perfecta.

219 Quartò vlterius probatur conclusio destruendo præcipuum fundamentum Aduersariorum, qui ideò dicunt substantias materiales esse cognitu difficiles ex parte sua, quia sunt multum potentiales, & parum habent de actualitate, vnumquodque autem est cognoscibile secundum quod actu est, nam cognoscibilitas est vtique passio entis non tamen quomodocunque considerati, sed entis in actu; at totum hoc fundamentum labile, ac ruinosum est, cum enim inquiunt solam actualitatem facere rem cognoscibilem percontandum est, quid per eiusmodi actualitatem intelligant, & per hoc esse in actu, si enim intelligunt esse existentiæ, vt contradistinguitur ab esse possibili, potest esse falsum, quia nedum existentia intelliguntur, sed etiam possibilia, imò scientia dicitur abstrahere ab existentia rerum. Vel per esse actuale intelligunt illud, secundum quod res potest poni in actu per recessum à potentia obiectiua, & hoc pacto dici nequit vna res magis de actu participare, quam alia, quia sic vnaquæque habet suum proprium esse, quò æquè poni potest in actu, ac quælibet alia, nam quælibet perfectè participat totum id, quod requiritur ad id, vt ponatur in esse; Vel per esse actuale intelligunt illud, quo res accedit ad purum actum, & recedit à potentia receptiua, & subiectiua, quo pacto substantiæ immateriales magis de actu participare dicuntur, quam materiales, & in hoc sensu falsum quoque est solam actualitatem esse rationem cognoscendi, quia cum materia prima nihil de hoc actu participet, quia est omninò in potentia subiectiua, nullo modo poterit intelligi; Vel per esse actuale intelligunt esse magis perfectum, & in hoc sensu, inquit Doctor loc. cit. vtique verum est, quod est perfectioris entitatis, perfectioris etiam esse cognoscibilitatis, non tamen facilioris, nam cognitio entis imperfectioris proportionaliter loquendo est æquè facilis, ac cognitio perfectioris, imò respectu nostri facilior, nam Deus, & intelligentiæ sunt entia perfectissima, & maximè in actu, & nobis adhuc difficillima cognitu. Vel tandem per esse actuale idem intendunt, quod esse actu intelligibile, in hoc enim sensu res immateriales dicuntur esse in actu, materiales verò in potentia, vnde vt fiant actu intelligibiles, ope indigent intellectus agentis, qui illas depurando à conditionibus materialibus dicitur transferre de ordine ad ordinem idest de ordine sensibilium ad ordinem intelligibilium, & præterquam quod in hoc sensu falsum est substantias quoque materiales non esse in actu, quia sicut sunt actu entia, ita etiam actu intelligibilia, & quamuis sint intrà ordinem sensibilium, non ob id excluduntur ab ordine intelligibilium, quia intellectus est potentia illimitata, quæ vagatur per omnia entia, vt fusè monstratum est disp. 6. de Anim. n. 64. 92. 100. 594. & 175. adhuc etiam est falsum, quæ sunt ita magis in actu, esse nobis cognitu faciliora, immo res è contra se habet, quod quæ sunt sensibus proximiora, facilius a nobis intelliguntur sensuum ductu, & quæ remotiora, difficilius; patet ergo axioma illud Thomistarum, & Auerroistarum vnumquodque cognosci secundum quod actu est, & solam actualitatem esse rationem formalem intelligibilitatis, sic absolutè prolatum esse falsum, de quo videatur Faber theor. 25. cap. 3. & 2. Met. disp. 2. cap. 3. in solutione ad primum.

Deinde concesso etiam hoc axiomate, vt vero, adhuc fundamentum Aduersariorum nutat, & sibimet repugnat, si enim actualitas in rebus causa est facilioris cognitionis, & potentialitas difficilioris, ideoque substantiæ materiales sunt nobis cognitu difficiles, ergo quo magis res de actu participabit, minusque de potentia, erunt nobis cognitu faciliores, quod tamen est falsum, nam vt & ipsi fatentur, Deus, & intelligentiæ sunt nobis cognitu difficillimæ, cum tamen sint entia maximè in actu. Dices, quod esto respectu nostri sint cognitu difficiles, sunt tamen in se facillimæ cognitionis ob earum maximam actualitatem. Contrà, nam ea fundamento Aduersariorum, etiam nobis deberent esse facillimæ, quia exigua participatio de actu reddit secundum ipsos res nedum in se cognitu difficiles, sed etiam respectu nostri, & quo minus de actu participant, eò difficiliores redduntur, ergò è contra, quò magis de actu participant reddi debent cognitu faciliores nedum in se, sed etiam respectu intellectus nostri; Consequentia probatur, quia quando ab vno opposito habetur aliquis effectus, ab alio etiam opposito haberi debet contrarius effectus, cum igitur maior participatio de actu causet in obiecto difficultatem cognitionis respectu nostri, sanè maior participatio è contra minuet difficultatem eiusdem, & augebit facilitatem. Conf. quia secundum ipsos actualitas res nobis manifestat, & potentialitas occultat, ergo res quo magis à potentialitate recedunt participando de actu, erunt nobis minus occultæ, & tamen oppositum experimur de Deo, & Intelligentijs.

220 Quintò adhuc magis probatur Conclusio explicando, quo pacto tota difficultas circa rerum cognitionem procedat ex modo imperfecto cognoscendi intellectus nostri pro statu isto, in quo est alligatus sensibus, eorumque indiget ministerio ad res intelligendas; quia enim in inquirenda rerum veritate intellectus pro statu isto

vtitur sensibus, adeout nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu formaliter, vel saltim virtualiter, & ideò obiectum adæquatum intellectus nostri pro statu isto est quidditas rei sensibilis formaliter, vel virtualiter, vt docet Scotus q.1.prol.E.& 1.d.3.q.3.B.& q.4. F.& quol.14. art.2. & alibi frequenter, vt dictum est dis.6. de Anim. q.6.art.2. hinc, inquam, procedit tota difficultas, quam experimur in rerum cognitione, vel facilitas pro statu illo, quò enim res sunt sensibus proximiores, facilius cognoscuntur, quia facilius imprimunt sui speciem; quò remotiores, difficilius, quia cum difficultate imprimunt sui speciem, vel nullatenus eam imprimunt, sed intelligi debent per species alienas, & tunc difficultatem sentimus in talium rerum cognitione, quia ex his quæ sensus percipit, nequit intellectus facile assequi eorum notitiam; vnde quia intellectus angelicus, vel separatus intelligit independenter à sensibus, ideò facilè omnia illa percipit, quæ à nobis non percipiuntur nisi cum maxima difficultate. Ex hoc itaq. sic possumus argumentari ad ostendendum propositum, nimirum totam difficultatem cognitionis procedere ex imperfecto modo cognoscendi nostri intellectus pro statu illo; difficultas in cognitione alicuius obiecti oritur ex improportione reperta inter ipsum, & potentiam cognoscentem, sed talis improportio non habetur propter maximam, vel minimam entitatem obiecti, dicebat Trombet.neq; propter maximam, vel minimam actualitatem obiecti, vt dicebant Thomistæ, sed præcisè ob maiorem vel minorem sensibilitatem eiusdem, ergo difficultas in cognitione rerum pro statu illo oritur præcise ex modo imperfecto cognoscendi nostri intellectus, qui nihil intelligit, nisi dependenter à sensibus; probatur consequentia cum minori, quoniam stante tali modo cognoscendi nostri intellectus scilicet cum dependentia a sensibus, sequitur quod obiectum proportionatum ipsius sint tantum res sensibiles, atq; ideò quò magis res aliqua fuerit a sensibus remota, erit magis improportionata ad mouendum intellectum nostrum pro statu illo, & idcircò difficilius cognoscetur; patet ergo radicem totius difficultatis circa rerum cognitionem, siue perfectissimæ sint, siue imperfectissimæ, ex hoc capite oriri, quia tam istæ ob earum imperfectionem, vt materia prima, relationes &c. quam illæ ob earum maximam perfectionem, vt Deus, & intelligentiæ, sunt à sensibus nimis remotæ, quæ remotio in causa est, quod intellectus noster viens tali modo imperfecto cognoscendi pro statu isto, nequeat illa attingere, nisi cum magna difficultate, quæ alioqui facillime cognosceret, si independenter à sensibus intelligeret.

Et quidem totam hanc esse radicem difficultatis, quam experimur circa rerum intelligentiam, disertè docuit D. Gregor. Nazianzenus orat.2. de Theolog. post medium illis verbis: cum veritas omnis, & disputatio plurimum difficultatis, atq; obscuritatis habeat, ac nos velut paruo quodam instrumento res magnas efficere moliamur, humanæ scilicet sapientiæ adiumento rerum cognitionem aucupantes, ac rebus intellectilibus animum vnà cum sensibus admouentes, aut certè non sine sensibus, quibus vndiq; iactamur, atq; in errorem pertrahimur, nec nuda mente cum nudis rebus versari, atq; inde ad veritatem propius accedere, rebusq; perceptis, ac comprehensis mentem informare possumus; hæc Nazian. idem quoq; voluit innuere Arist.2.Met.tex.1. per illud simile de nycticorace, sicut oculus noctuæ se habet ad lumen solis, ita se habet intellectus noster ad ea, quæ sunt manifestissima naturæ, non enim per hoc significare voluit obiecta maximæ intelligibilitatis esse nobis cognitu difficillima, quia intellectus noster lædatur à maxima cognoscibilitate obiecti, eiusq; lumine, quemadmodum vespertiliones à lumine diei, vt quidam Auerroistarum explicant, quia intellectus non læditur ab excellenti intelligibili, sicut sensus a sensibili ex 3.de Anima tex. 8. sed solum significare voluit, quod dicebamus, illa obiecta scilicet intelligentias esse ita intellectui nostro improportionata, sicut lumen solis oculis vespertilionis, quia illa sunt nimis remota à sensibus nostris; vnde currit illa similitudo, quia hic, & ibi cernitur improportio inter potentiam, & obiectum, sed non ob eandem causam, nam talis improportio in nycticorace contingit; quia a magno lumine læditur eius potentia visiua; in nobis verò, quia substantiæ immateriales sunt valde à sensibus nostris remotæ.

221 Sextò tandem ex dictis sequitur radicem quoque falsitatis, & erroris, quò sæpè fallimur, ac decipimur circa res falso apprehensas, non ex parte rerum, sed intellectus nostri esse spectandam, quod quidem probatur eodem prorsus modo, quo idem probatum est de radice difficultatis, quia si res essent de se fallaces, ac erroneæ, respectu cuiuscumque intellectus tales essent, quod tamen est falsum, quia nec intellectus angelicus, nec diuinus circà rerum cognitionem hallucinatur, & in intellectu humano experimur, quod quò perfectior est intellectus, eò minus fallitur; radix igitur falsitatis, & deceptionis, quam interdum patimur, ex imperfectione, & habitudine intellectus nostri sumenda est, & imperfecto modo intelligendi dependenter à sensibus, qui sunt fallaces, & plerumque vnam rem pro alia ostendant. Quamuis autem totum hoc verum sit, nequaquam tamen negari debet in rebus ipsis plures latere occasiones errandi, & decipiendi, plerumque enim experimur nos decipi a nimia obiecti distantia, ab externa figura, à nimia rerum similitudine; ità disertè docuit Aug. lib.2. soliloq. cap.6. & 7. in verisimilitudine habitare falsitatem, & similitudinem esse matrem erroris, & eas res a nobis falsas appellari, quas verisimiles deprehendimus; hac enim de causa hypocrita dicitur iustus falsus, quia ostendit opera iusti, & auricalchum aurum falsum, quia ostentat nitorem auri; & in hoc sensu etiam dicimus quæst. præced. dari falsitatem in rebus, non quia reipsa sint in se falsæ, sed quia vt aiebat Aug. res falsas dicimus, quas verisimiles deprehendimus, & falsum esse quod apparet id, quod non est; vnde nequit falsum constitui in rebus, nisi in ordine ad intellectum, qui potest decipi, & vnam rem pro alia sumere ob nimiam vnius similitudinem cum alia.

Soluuntur Obiectiones.

IN oppositum arguitur Primò pro prima opinione probando omnem difficultatem in rerum intellectione ab ipsis procedere, ideo namq; intellectus noster difficultatem patitur in veritatibus assequendis, quia non habet proprias species rerum, per quas illas cognoscat, sed quod has non habeat, non ex ipso prouenit, quia quantum est de se, est in potentia ad omnes, veluti materia prima ad formas ex 3 de Anim.c.4.atq; ideo sicut materia, quantum est de se sine vlla difficultate recipit omnes formas, ita etiam intellectus omnes species, estq; de summè dispositus ad cognoscendum res, cum non habeat, nisi solam priuationem cognitionis, non enim est ibi aliquod contrarium cognitioni rerum, prouenit ergo impedimentum, & difficultas habendi species ex rebus ipsis, quæ non sunt productiuæ specierum propriarum in intellectu nostro, ergo ex parte rerum præcisè oritur difficultas circa earum cognitionem, non verò ex parte intellectus. Conf. exemplis, ideo enim substantia materialis nequit à nobis cognosci, quia non potest sui speciem imprimere neque in sensu, neq; in intellectu, quod non prouenit ex parte nostra, sed ex parte ipsius substantiæ, & idem est de substantijs immaterialibus saltim creatis, quæ nequeunt a nobis distinctè intelligi, quia efficaciam non habent ad immutandum intellectum nostrum, ergo ex inefficacia ipsarum rerum prouenit hæc difficultas. Conf. amplius, quia intellectus noster non est in organo corpóreo, quo mediante lædatur ab excellenti obiecto, sicut læditur sensus imò quò obiectum est excellentius, magis perficitur ex 3.de Anim.8. ergo tota difficultas prouenit ab ipsis rebus, quæ natura sua sunt parum intelligibiles. Denique tota difficultas in rerum cognitione prouenit ex improportione inter obiectum, & potentiam, sed hæc se tenet præcisè ex parte rerum, quæ vel ob suam maximam, vel minimam perfectionem sunt nimis à sensibus remotæ, atque intellectui nostro coniuncto improportionato, ergo &c.

222 Respondet Meuriss. loc.cit. concesso assumpto, negando consequentiam inde deductam, quia non posse cognoscere sine speciebus arguit imperfectionem status nostri; & in rebus, quæ species producere non possunt, non est imperfectio ex eo, quod illas non possint producere, imò perfectionis est, quia hoc demonstrat earum statum sublimem, & abstractum à materia. Hæc solutio multa falsa inuoluit, falsum enim in primis est non posse nos cognoscere sine speciebus arguere imperfectionem status nostri, quia etiam intellectus angelicus, & separatus non cognoscit sine speciebus vel infusis, vel ab ipsis rebus acquisitis loquendo præsertim de cognitione abstractiua, vt dictum est in lib. de Anim. & tamen non patiuntur imperfectionem status nostri, non ergo cognoscere mediantibus speciebus quomodocunque arguit imperfectionem status, sed cognoscere per species ex sensibilibus deductas medio phantasmate, nec posse aliter cognoscere nisi speciebus via sensuum acquisitis. Deinde falsum est in rebus perfectionis esse, quod nequeant sui speciem imprimere, nam species est veluti semen obiecti, vnde sicut perfectionis est in rebus posse se propagare in esse reali, ita etiam se propagare in esse cognito; tum quia dictum est in lib. de Anim. relationes reales, entia rationis, & alia huiusmodi non posse sui speciem imprimere in intellectu, ob eorum imperfectionem, & exiguam entitatem, ergo imperfectionis est in rebus non posse sui speciem producere in intellectu impressam, vel expressam, non verò perfectionis. Denique siue sit perfectionis, siue imperfectionis in rebus non posse sui speciem producere, semper sequitur difficultatem cognitionis nostræ à rebus pendere, si semel concedatur penuriam specierum ab illis spectandam esse, quia vt supra dictum est, & benè argumentum vrget, totum negotium cognitionis nostræ quoad facilitatem, vel difficultatem consistit in eo, quod intellectus facile, vel difficile compleatur, & determinetur per species rerum in ordine ad cognitionem.

Suarez autem disp.9. cit. sect.3. n.8. ac seq. fatetur argumentum cum illis exemplis probare difficultatem cognitionis nostræ saltim partialiter a rebus ipsis pendere, quod & ipse vlterius ex eodem fundamento confirmat, quia inter qualitates materiales, illæ quæ non possunt sui speciem sensibus imprimere, dicuntur insensibiles, non tantùm ex defectu sensuum, sed ex natura sua, & simul etiam ex defectu virtutis, quam habent ad sui speciem efficiendam, sed etiam res creatæ quantumuis immateriales, sunt ineptæ ad se manifestandum intellectualiter, & ad producendam sui speciem, ergo ex hac parte etiam ipsis tribuendus est defectus, nam cognitio oritur ex potentia, & obiecto, atque ideò si nedum potentia, sed etiam obiectum sit inefficax ad producendam cognitionem, vel sui speciem, sanè difficultas cognitionis ex ipso quoq; petenda erit. Hoc idem probat postea de substãtijs materialibus, quia multo ineptiores

sunt

sunt substantiæ materiales ad se manifestandum intellectui per speciem, quam spirituales, cum sint imperfectioris entitatis: tum quia, vt possint intelligi, oportet, vt eleuentur ad superiorem ordinem, & fiant aliquo modo immateriales saltim in esse repræsentatiuo in specie intelligibili, ergo signum est ipsas secundum se esse imperfectas in genere intelligibilium, & consequenter ex parte ipsarum magnam esse difficultatem intelligendi illas, & inueniendi veritatem, tantoque hanc difficultatem esse maiorem, quanto hæ res in suo ordine minus perfectiorem habent entitatem, minusque per propriam speciem repræsentabilem.

223 Sed neque partialiter probat argumentum difficultatem cognitionis à rebus ipsis pendere, neque id sufficienter probant confirmationes pro eo additæ à Suarez; prima namque quicquid sit de maiori, continet minorem falsam, quia substantiæ immateriales fæcundæ sunt specierum suarum, & maximè aptæ ad se manifestendum intellectualiter ob maximam perfectionem suæ entitatis; quod autem non se manifestent intellectui nostro, nec sui speciem in ipso producant, non id euenit ex infecunditate, & sterilitate ipsarum, sed ex imperfectione intellectus nostri pro statu isto, in quo cum sit corpori coniunctus, pendet in actu suo, & specierum receptione a phantasmatibus, quare cum substantiæ immateriales nequeant in phantasmate sui speciem imprimere, consequenter nec possunt in intellectu coniuncto illam imprimere; quod si ex aliquo defectu, vel imperfectione ipsarum id eueniret, non solùm in intellectu coniuncto, sed neque in separato illam imprimere possent, nec illi intellectualiter se manifestare; hoc ipsum concedit postea ipse quoque Suarez inferius num. 12. vbi ait, quod modo substantiæ separatæ non imprimant sui species in intellectu nostro, non prouenire ex inefficacia earum, sed quia intellectus noster pro statu isto non est capax ipsarum. Ad aliam confirmationem pro substantijs materialibus respondetur per idem, quod quantum est de se ipsæ quoque sunt productiuæ specierum intelligibilium, de facto autem illas non imprimunt in intellectu nostro, quia non sunt immediatè sensibiles, & intellectus ob alligationem, quam habet pro statu isto ad corporis sensus, non recipit nisi species immissas à rebus sensibilibus mediante phantasmate, & ope intellectus agentis; & ratione etiam huius subordinationis intellectus nostri ad sensus indigent res materiales, vt eleuentur & transferantur de ordine in ordinem, quia intellectus pro statu isto non potest illas immediatè attingere, non vero quia non sint actu in se intelligibiles, quantum satis est, vt possint se manifestare intellectualiter, vt dictum est in lib. de Anim. loc. supracit. num. 159. cum ergo defectus specierum tam substantiarum materialium quam immaterialium, quem patimur pro statu isto, proueniat non ex parte ipsarum, sed ex imperfectione intellectus nostri, qui non potest intelligere, nisi abstrahendo species à phantasmatibus, & phantasmata à singularibus ob alligationem cum sensibus, sequitur euidenter totam difficultatem in cognoscendo refundendam esse in intellectum imperfecto modo res intelligentem pro statu isto.

224 Ex his itaque ad argumentum principale neganda est minor, quod enim intellectus species non habeat modò proprias substantiarum materialium, ac immaterialium, non prouenit ex inefficacia ipsarum, sed ex imperfectione intellectus nostri, qui ob coniunctionem cum corpore pro statu isto, & dependentiam à sensibus nequit recipere proprias species rerum insensibilium, & in hoc sensu, inquit Doctor cit. in sol. ad 2. negari posse intellectum pro statu isto esse summè dispositum, ac omninò expeditum ad rerum omnium intellectionem, non quod sit ibi indispositio propter contrarium, sicut oculus noctuæ non habet contrarium lumen solis, sed propter debilitatem, & imperfectionem virtutis suæ in cognoscendo, quam alligatam ad sensus habet pro statuto isto, cum enim cognoscere debeat dependenter à sensibus, sequitur quod difficile possit moueri à rebus longè remotis à sensibus, & quod eo difficilius species rerum recipiat, quo sunt à sensibus remotiores. Ad 1. confirmationem patet per idem, negatur enim substantias, tam materiales, quam immateriales non esse suarum specierum productiuas in intellectu soluto; quod si eas non producunt in intellecto, hoc prouenit ex ipsius imperfectione, non illarum inefficacia. Dices, ergo saltim in rebus quæ non sunt specierum productiuæ, vt sunt entia rationis, relationes, & si quæ alia sunt huius generis entia, quæ ob suam exiguam entitatem speciem sui parere non valent, difficultas cognitionis prouenit ex inefficacia earum. Resp. quicquid sit de entibus rationis, negant multi dari vllum ens in rerum natura, quod non sit suæ speciei adminus expresse productiuum, quia intelligibilitas est propria entis passio; & quodcunque quantumuis minimum ens natum est se intellectui manifestare; sed admittendo quoque dari entia, quæ ob tenuitatem suæ entitatis non sint apta producere sui speciem, adhuc tamen dicendum est naturam etiam pro his prouidisse de medio sufficienti, & proportionato, quo possint faciliter in ordine suo se intellectui manifestare, nimirum per species alienas aliarum rerum, cum quibus maximam habent connexionem, & affinitatem, & sic in proposito relationes satis sufficienter, & faciliter intellectui manifestantur per species suorum extremorum; cui accedit quod licet entia eiusmodi non sint obiecta motiua intellectus, sunt tamen terminatiua, & hæc sola terminabilitas sufficit, vt facilè in suo ordine possint se intellectui manifestare, cum enim sint exiguæ entitatis, paruo negotio manifestantur; & denique vt sæpius Doctor inculcat, quod entia sint imperfecta, & diminuta non arguit, quod sint difficilis cognitionis, imò sunt facillimæ cognitionis, cum non contineant multos gradus cognoscibilitatis penetrando, sed solum arguit quod tenuem, & imperfectam cognitionem possint de seipsis ingerere, quia perfectio cognitionis sequitur gradum entitatis. Dices, ergo entia perfectissima, vt substantiæ separatæ, quia multos continent gradus cognoscibilitatis penetrandos erunt difficillimæ cognitionis ex parte sua. Negatur consequentia, quia si multos continent gradus cognoscibilitatis, perfectius etiam, ac intensius mouent potentiam, quod confert ad facilitatem cognitionis earum, atque ideò hinc inde est compensatio in facilitate cognitionis.

225 Ad aliam conf. ait Doctor non vtique esse difficultatem ex parte potentiæ, quia intellectus debilitetur in cognoscendo propter organum, quemadmodum debilitari solet sensus ab excellenti sensibili, sed quia virtus eius debilis, & imperfecta est in cognoscendo pro statu isto ob colligantiam eius cum potentijs inferioribus modo iam explicato. Ad vltim. conf. negatur minor, ideò enim res maximæ, vel minimæ entitatis dicuntur intellectui nostro improportionatæ, quia sunt valdè a sensibus remotæ, & obiectum intellectus proportionatum pro statu isto est quidditas rei sensibilis; verum hoc non est obiectum intellectus nostri ex natura potentiæ, sed tantum ex imperfectione huius status, qui secundum Philosophos est naturalis, & secundum Theologos pænalis, vt dictum est disp. 6. de Anim. q. 6. quare à primò ad vltimum ista improportio non ex natura rerum oritur, sed ex imperfectione intellectus pro statu isto, atque ideò difficultas tota, quam experimur in earum cognitione, se tenet, ex parte intellectus. Dices ex 9. Metaph. tex. 21. res sunt cognoscibiles, inquantum sunt in actu, & certæ in se, ac determinatæ, sed multæ res sunt potentiales, vt materia, multæ incertæ, vt tempus, multæ indeterminatæ, vt infinitum, ergo saltim in quibusdam rebus talis conditionis tota difficultas cognoscendi se tenet ex parte ipsarum, non autem ex parte intellectus. Resp. Doct. ex hoc sequi tantùm, quod res potentiales, incertæ, & indeterminatæ, sicut imperfectiorem habent entitatem, quam actuales, certæ, & determinatæ, ita quoque imperfectiorem cognitionem, quam illæ, natæ sunt gignere; minimè tamen sequitur, quod in sua entitate sint difficiliores cognitu, quia secundum proportionem ita mouent facilè intellectum, sicut aliæ perfectiores, sicut ignis paruus æquè faciliter calefacit secundum proportionem caloris sui, sicut maior ignis secundum proportionem caloris sui, vt declaratum est suprà n. 218.

At lauellus loc. cit. impugnat hoc exemplum de igne paruo, & magno à Doctore allatum, quia supponit combustibile esse æquè dispositum respectu parui ignis, vt combustibile magnum respectu magni ignis, at si in paruo combustibili sit intensa humiditas, obstabit hæc, ne paruus ignis illud comburat, magnus autem poterit, ergò falsum est paruum ignem æquè facilè secundum proportionem posse comburere combustibile suum, sicut magnus ignis; & sic in propositio sequitur, quod cum res materiales sint æquè indispositæ propter potentialitatem, difficultas illa intelligendi ex parte quoque rerum ipsarum proueniet. Faber disp. 2. cit. cap. 2. occurrit ad hoc dicens, quod absurdum est dicere, quod difficultas comburendi lignum valdè humidum sit ex parte ligni, quia si esset ex parte ligni eandem difficultatem haberet magnus ignis, cum ergo magnus ignis facilè comburat lignum illud non obstante maxima humiditate clarum est, quod difficultas in paruo igne proueniebat ex parte ignis, qui erat virium tenuium; cuius rei ratio est (inquit) quia vniuersaliter loquendo facilitas, & difficultas in operationibus est respectu agentium, non rerum ipsarum, etsi quandoque attribuimus difficultatem ex parte rerum, hoc est in ordine ad agens, non respectu ipsius rei, quæ patitur; imò hæc est vna ex præcipuis rationibus, qua ibi probat difficultatem in intelligendo esse ex parte intellectus, non obiecti, quia facilè, vel difficilè agere sunt differentiæ potentiæ actiuæ, intellectus respectu obiecti se habet actiuè, ergo difficultas agendi, & facilitas prouenit ex parte intellectus, non obiecti.

226 Non satis tamen aptè philosophatur hic Faber, minimè enim absurdum est dicere, quod difficultas comburendi lignum valdè humidum sit ex parte ligni, imo absurdum est asserere oppositum, nam omnes Philosophi fatentur ex 3. Phys. agens non agere, nisi in patiente benè disposito, & subiectum indispositum valdè impedire, ac retardare actionem agentis; quamuis ergo difficultas comburendi humidum lignum possit ab igne peti non valdè intenso, nullatenus tamen negari potest procedere quoque ex indispositione subiecti; & cum ait quod si talis difficultas esset ex parte ligni, eandem quoque haberet respectu magni ignis, quod est falsum, quia videmus illud citò comburi ab eo; vltrò concedendum est hanc quoque difficultatem in ligno humido reperiri respectu magni ignis, quod si facilius a forti comburitur, hoc non est, quia humiditas ligni nullam illi faciat difficultatem, sed quia propter suam maximam actiuitatem facilius superat eius resistentiam, & difficultatem. Ratio autem illa, qua id probat, quia facilitas, & difficultas in operationibus est respectu agentis, non passi, est prorsus inanis, quia, vt dixi, ex communi Philosophorum sensu, & experientia ipsa docet,

dispositio, vel indispositio subiecti valde confert ad facilitandam, vel difficultandam actionem agentis; & cum inquit agere facilè, vel difficilè esse differentias potentiæ actiuæ, & intellectum respectu cognitionis se habere actiuè; addo ego è contra facilè vel difficilè pati differentias potentiæ passiuæ, & obiectum etiam respectu intellectionis se habere actiue, & non materialiter tantùm, præsertim quando est obiectum motiuum. Itaque ad instantiam Iauelli dicendum paritatem in exemplo Scoti assumptam de igne paruo, & magno respectu sui combustibilis optimè procedere; & si supponatur in paruo combustibili humiditas intensa, fateor impedire actionem parui ignis, non autem magni, qui citò illud combureret, attamen si etiam in magno combustibili humiditas intensa supponatur, proportionaliter æquè impediet actionem magni ignis, sicut humiditas parui combustibilis actionem parui ignis; & cum ait res materiales esse valdè indispositas ad intelligi propter potentialitatem, dico solam remotionem a sensibus esse illam conditionem, quæ facit aliquod obiectum improportionatum intellectui nostro, siue talis remotio ex potentialitate proueniat siue ex nimia actualitate rei, aut alio ex capite; talis autem indispositio, & improportio non reperitur in rebus ex natura rei, & simpliciter, sed ex suppositione stante scilicet tali modo imperfecto cognoscendi nostri intellectus, supposito namque quod intellectus tali modo debeat cognoscere, scilicet dependenter a sensibus, sequitur quod obiectum proportionatum eius sint tantùm res sensibiles, quæ autem sunt à sensibus remota, improportionata, siue id sit ob maximam potentialitatem, siue ob maximam actualitatem.

227 Secundò arguunt alij probando difficultatem cognitionis oriri tam ex parte intellectus; quam ex parte obiecti, quia sicut se habet visibile ad visum, ita intelligibile ad intellectum, sed difficultas videndi visibile partim oritur ex parte visus, vt in sene, partim ex parte obiecti visibilis, vt cum participat parum lucis, ergo difficultas quoque cognoscendi partim oritur ab intellectu, partim ab obiecto. Deindè intelligibilitas tanta est, quanta est entitas cuiuscumque rei, quia intelligibilitas sequitur entitatem, sed entitas vniuscuiusque rei est tanta, vel tanta secundum se, ergo & intelligibilitas erit tanta, vel tanta secundum se, & non per respectum ad intellectum nostrum duntaxat. Denique quod actio aliqua difficulter fiat, prouenit vel ex agente, quia est ineptum ad illam actionem, vel ex indispositione materiæ, vel ex vtroque simul, at intellectio est actio, ergo difficultas in illa oritur vel ex parte intellectus, vel ex parte materiæ intelligibilis, vel vtroque, quod est probabilius, quia intellectus noster valdè imperfectus est in intelligendo pro statu isto, & res materiales etiam valde imperfectæ in genere intelligibilium, nam sunt intelligibiles tantum in potentia, non in actu, ob suam materialitatem; quod autem est potentia intelligibile, & non actu, est cum difficultate cognoscibile, quia facilius intelligitur, quod est actu intelligibile, quam illud quod est potentia intelligibile.

Ad 1. respondet Faber, quod ibi accipitur paruum visibile pro difficilè visibilis, nos autem concedimus, quod parua intelligibilitas prouenit ex parte rei, & ita concedimus quoque quod paruum visibile parum videri prouenit ex ipsomet visibili, & etiam ex potentia, si sit imperfecta; sed aliud est loqui de parua cognoscibilitate, & aliud loqui de difficili cognoscibilitate, nos loquimur de difficili cognoscibilitate, non de parua cognoscibilitate, hanc ex parte rei concedimus, illam negamus. Hæc responsio non soluit argumentum, quamuis enim verum sit, vt docet Doctor loc. cit. valdè differre hæc duo, rem esse paruæ cognoscibilitatis, & difficilis cognitionis, neque hoc ex illo sequi, quia secundum proportionem ita sunt facilè cognoscibiles res modicæ intelligibilitatis, perindè ac maximè; quamuis, inquam, hoc sit verum, adhuc solutio Fabri non satisfacit argumento, cuius vis eo tendit, vt per paritatem de visibili, ac intelligibili assumptam ostendat, quod quemadmodum in visibili esse parum visibile, & difficile visibile sunt connexa, quia visibile quo est minoris molis, eo difficilius cernitur, ita etiam in intelligibili, adeòquod quo minoris aliquid est intelligibilitatis, sit etiam difficilioris cognitionis, & sic quod quemadmodum parua cognoscibilitas se tenet ex parte res, ita etiam & difficilis cognoscibilitas; non ergo soluit argumentum Faber, dum inquit, per illud probari tantùm paruam cognoscibilitatem ex parte rei se tenere, non autem difficilem cognoscibilitatem. Ideò aliter respondet Meurís. (licet paulò aliter argumentum conficiat) concessa maiore, minorem non esse veram, nisi ex hypothesi, quod nulla dari possit facultas visiua, quæ æquè possit intueri quicquid est quoquo modo visibile; si enim daretur aliqua facultas visiua, quæ æquè videret in tenebris, atque in luce, & æquè attingeret tenuissima corpora, atque solidiora, & maiora, tunc inæqualitas visibilium esset repetenda ex illa solum facultate, quæ non posset æquè bene videre omnia visibilia, & non ex ipsis visibilibus, vt patet; ergo quia dantur aliqui intellectus, quibus omnia sunt æquè intelligibilia, inæqualitas intelligibilium est petenda solùm ex illo intellectu, qui non potest æquè benè intelligere omnia intelligibilia.

228 Neque hæc responsio placet, quia negare in primis videtur inæqualitatem intelligibilitatis in obiectis, vel saltim illam confundere cum facili, vel difficili intelligibilitate, quod non est faciendum, quia vt inquit Doctor, dari possunt duo obiecta, quorum vnum sit magis, & aliud minus intelligibile iuxta plures, vel pauciores gradus intelligibilitatis eorum, quæ tamen secundum proportionem sint æquè facilè intelligibilia. Deindè falsum est minorem illam (quæ apud ipsum erat, inæqualitatem visibilium non peti solùm ex inæqualitate facultatum visiuarum, sed etiam ex inæqualitate visibilium, quorum aliqua minus lucis, & quantitatis habent, quam alia) non esse veram, nisi ex illa hypothesi, quod nulla dari possit facultas visiua, quæ æquè possit intueri quodcunque visibile siue maius, siue minus; nam data etiam tali facultate, adhuc locus remanet inæqualitati visibilium ex parte ipsorum ex hoc, quod sint maioris, vel minoris molis, seu magis, vel minus lucida, quemadmodum si daretur maximus ignis, qui æquali facilitate combureret lignum humidum, vt duo, & vt quatuor, adhuc in istis lignis saluatur inæqualitas difficultatis ad comburi; & sicut ex hac hypotesi de igne solùm sequitur ob maximam suam actiuitatem æqua quasi facilitate vtriusque combustibilis resistentiam superare, non autem nullam esse inæqualitatem dispositionis in eis ad comburi, ita ex illa hypothesi de potentia visiua sequitur tantum ob maximam suam acutiem vtrumque visibile æquali facilitate percipere, non autem eandem prorsus esse dispositionem in ipsis ad videri; & ideò hæc responsio non perfectè satisfacit argumento. Præstat ergo potius ad perfectam argumenti solutionem, non omninò concedere assumptam paritatem de visibili respectu visus, & intelligibili respectu intellectus; quia enim visus est potentia organica, ideò requirit obiectum, quod possit species transmittere vsque ad oculum, parua autem moles præsertim in aliqua distantia, cum sit debilis in emittenda species intentionali, aut non pertingit ad oculum, aut pertingit cum specie debili, quæ parum potest oculum mouere, hoc autem non contingit in obiectis intelligibilibus respectu intellectus, cum sit potentia inorganica, quod enim sit aliquod obiectum exiguæ intelligibilitatis non facit, quod sit difficulter ab intellectu cognoscibile, sed solùm quod exiguè intelligatur, minusque perfecta cognitione quam sit illa, qua attinguntur res perfectissimæ, & maximæ intelligibilitatis, non autem minus facili, quia haberet medium proportionatum suæ illi exiguæ intelligibilitati, quod illam æquè facilè faceret innotescere, ac aliud medium faceret innotescere rem maximè intelligibilem; & hæc est ratio, cur cum paruo & exiguo visibili semper connexa est difficultas ad videri ex parte ipsius, non autem cum exiguo intelligibili, quia ad mouendum facilè visum requiritur ex parte obiecti, quod sit illuminatum, ac molis proportionatæ ad organum visus, sed ad mouendum intellectum moles nil confert, cum sit potentia inorganica, nec requiritur aliquod lumen superadditum, sed obiectum intrinsecè in sua entitate imbibit cognoscibilitatem.

229 Ad 2. Argumentum respondet Meurís. negando maiorem absolutè, quia respectu intellectus perfectissimi stante inæqualitate entitatum, potest esse æqualitas intelligibilitatum, quia æquè perfectè intelligit minimam entitatem, atque maximam, & perfectissimam; ad probationem maioris inquit intelligibilitatem sequi quidem entitatem, non tamen sequi modum, aut quantitatem eius, sed modum intellectus nostri; itaut licet res ex se sint intelligibiles, sunt tamen plus, vel minus intelligibiles per denominationem extrinsecam à virtute intellectus magis, vel minus perfecta. Immeritò tamen prorsus negatur illa maior, quæ ab omnibus conceditur, & expresè docetur ab Arist. 2. Met. tex. 4. vbi ait, quod intelligibilitas non solum sequitur entitatem, sed etiam modum, & quantitatem perfectionis eius, adeout tot gradus intelligibilitatis habeat, quot habet entitatis, ita passim exponunt ibidem Interpretes illa Arist. verba *sicut secundum esse vnumquodque se habet, ita secundum veritatem*, qua de causa supra num. 559. statutum est intelligibilitatem, & veritatem in rebus non esse æqualem ex parte ipsarum, vndè prorsus falsum est, quod ait Meurís. res non esse ex se, & intrinsecè magis, vel minus intelligibiles, sed tantùm per denominationem extrinsecam à virtute intellectus magis, vel minus perfecta; sicut enim vna res est perfectior in se alia, & plures habet in se gradus intelligibilitatis, quam illa, ita in se, ac intrinsecè est perfectius intelligibilis illa, perfectione se tenente ex parte obiecti, non autem intellectus tantùm; & hoc expresè docetur etiam à Doctore 2. Met. q. 2. vbi ait quod entia quo minus sunt perfecta, minus etiam perfecta est eorum cognitio apud quemcunque intellectum, loquendo de illa perfectione, quam cognitio sibi vendicat ex parte obiecti a quo specificatur; & hoc etiam verum est in intellectu ipso diuino, qui perfectiorum vtique habet de Angelo cognitionem, quam de musca, perfectione, inquam, se tenente ex parte obiecti; vndè cum ait Meurís. intellectum perfectissimum, sicut est diuinus, æquè perfectè intelligere minimam entitatem, atque maximam, & perfectissimam, hoc solùm verificatur de perfectione intrinseca, quæ se tenet ex parte actus, non autem de extrinseca, & obiectiua, quæ ex obiecto desumitur, & de qua dici solet, quod eo cognitio est perfectior, quo est perfectioris obiecti. Itaque concedendum est totum argumentum, quia verum est magnam, vel modicam rei intelligibilitatem ex parte ipsius rei metiendam esse iuxtà plures, vel pauciores gradus intelligibilitatis eius, non autem ex parte intellectus; hinc tamen non sequitur, ait Doctor, & cum eo Ant. And. quod si res sit exiguæ intelligibilitatis, sit etiam ex se difficilis cognitionis, quia cum hoc potest habere medium proportionatum

natum

naturæ suæ illi exiguæ intelligibilitati, quod illam æque facilè faciat innotescere, ac aliud medium faceret innotescere rem maximè intelligibilem; vnde in hoc falluntur Aduersarij, quia putant idem esse, tenuesse paruæ intelligibilitatis, ac esse difficilis cognitionis, cum tamen inter vtrumque lata sit differentia, vt ait Doctor loc. cit.

230 Ad vltimum dicendum probabilius esse, quod etiam circa rerum materialium cognitionem difficultas sit ex parte intellectus nostri, & non ex parte ipsarum; cum additur, quod sunt potentia intelligibiles, non actu, ideoque aliquam continere difficultatem ad intelligi etiam ex parte sui, vnde opus esse intellectu agente, qui faciat illas actu intelligibiles, inquit Trombet. cit. hoc non obstare, quia solummodo hoc est propter ordinem essentialem intellectus nostri ad phantasmata, quia nihil intelligit primò, & motiuè, nisi abstrahendo à phantasmatibus, vnde obiectum relucens in phantasmate, cùm habeat esse materiale, & extensum, non potest mouere intellectum possibilem, qui est immaterialis, & inextensus, quia oportet agens, & patiens in quocunque ordine esse proportionata quantum ad esse materiale, & immateriale, & ita cum obiectum in phantasmate non possit sic mouere intellectum possibilem necesse est intellectum agentem de ipso producere speciem intelligibilem, in qua relucet obiectum, quod est proportionatum mouens respectu intellectus possibilis, quod obiectum in specie habet esse immateriale, & inextensum. Sed sanè explicando in hoc sensu res materiales esse potentia intelligibiles, & non actu, argumentum stat in robore, quod res materiales aliquam contineant difficultatem ad actu intelligi ex parte sui, quæ fundabitur supra materialitatem, & extensionem earum, hæc enim iuxtà solutionem data ponitur esse quædam conditio intelligibilitati repugnans, ac rem materialem reddens obiectum improportionatum intellectui; vnde si hæc improportio reperitur in rebus materialibus respectu intellectus quoad intelligi, poterit etiam ex parte earumdem assignari difficultas ad intelligi. Præstat ergo negare res materiales esse potentia intelligibiles, & non actu, in sensu quo communiter explicari solet, quasi illa materialitas, & extensio sit conditio repugnans actuali intelligibilitati; sicut enim & ipsa quoque sunt entia actu, actuque includunt rationem obiectiuam intellectus, sicut etiam pariter sunt actu intelligibilia, nullamque ex parte sua includunt difficultatem, & conditionem repugnantem ad intelligi; dicuntur autem potentia intelligibilia in ordine ad intellectum coniunctum, quatenus ab ipso immediatè attingi non possunt, nisi prius transierint per sensus, quæ sunt veluti ianuæ ad intellectum pro statu isto, & sic dicuntur actu non intelligibilia, quatenus non sunt immediatè ab intellectu nostro attingibilia; & quia hic ordo in intelligendo obiecta materialia obseruatur non ex necessitate, quam habeant obiecta materialia ad sic intelligi, non enim sic intelliguntur à Deo, & Angelis, sed ex imperfectione intellectus coniuncti, qui pro statu isto subordinatur sensibus, in sua operatione, hinc est quod tota difficultas circa rerum materialium intellectionem ex ipso intellectu originem ducit, non ex ipsis rebus.

Tertiò Præterea arguit Suessanus loc. cit. quæ argumenta licet adducantur, ac benè soluantur à Fabro loc. cit. libet tamen referre ad complementum huius controuersiæ; arguit itaque quia si difficultas intelligendi est ex parte intellectus, ergo quilibet intellectus, talem habebit difficultatem, & circa quodcumque intelligibile, quorum vtrumque falsum est, quia nec diuinus intellectus quidpiam cum difficultate intelligit, & prima principia facillimè intelliguntur, consequentia verò probatur ex assumptis in argumento Scoti, quia omne quod est absolutè tale, ad quodcunque comparetur semper est tale. Deinde certum est non omnia æquè facilè intelligi, sed quædam facilius, quædam difficilius, hoc autem non potest prouenire ex parte intellectus, quia æqualiter ex parte sua comparatur ad omnia, est enim potentia omnia ex Arist. 3. de Anim. ergo necesse est, quod proueniat ex parte rerum. Denique agens non agit cum difficultate, nisi quia patiens cum difficultate patitur, & è conuerso, ergo si difficultas est ex parte intellectus, etiam erit ex parte obiectorum, & rerum intellectarum.

231 Ad 1. negatur consequentia quo ad vtramque partem, quoad primam quidem, quia cum inquit Doctor difficultatem circa rerum cognitionem esse ex parte intellectus, non loquitur de omni intellectu, sed de intellectu in tota sua vniuersitate, sed de intellectu humano sensibus alligato, & ideò consequentia ex hac parte non tenet, neque probatio ad hominem assumpta ex argumento Scoti est ad rem, vt satis de se constat. Neque etiam tenet quoad aliam partem, quamuis enim difficultas cognitionis totaliter ab intellectu pendeat, adhuc stat quod quædam facilius, quædam difficilius cognoscat iuxta quod sunt magis, vel minus ei proportionata per remotionem, vel approximationem ad sensum, & quia notitia primorum principiorum est maximè sensibilis, vt quod totum est maius sua parte, hinc est quod illa est intellectui facillima, neque hinc deduci potest difficultatem ab ipsis obiectis simpliciter, & absolutè pendere, sed tantùm ex suppositione, vt supra declaratum est, supposito namque quod intellectus debeat tali modo cognoscere scilicet dependenter à sensibus sequitur obiecta eius proportionata esse res duntaxat sensibiles, ideòque quæ à sensibus sunt remota, esse obiecta ei improportionata, non quidem simpliciter, & absolutè ex natura ipsorum, sed ex suppositione iam facta de modo imperfecto cognoscendi nostri intellectus. Ad 2. pariter negatur minor, quamuis enim intellectus, quantum est ex se, receptiuus sit specierum omnium rerum, ideòque 3. de Anim. dicitur esse in potentia ad omnia, ob dependentiam tamen, quam à sensibus habet pro statu isto, facilius respicit species rerum, quò sunt sensibus propinquiores, & difficilius, quò remotiores, & facilius mouetur ab illis obiectis, quam ab illis, & hoc ob imperfectum modum operandi, cui obnoxius est pro statu isto. Ad vlt. negari nequit obiectum interdum cum difficultate intellectum mouere, hæc tamen difficultas originaliter est parte intellectus, cum enim pro statu isto non nisi à quidditate sensibili moueri possit, quò obiectum fuerit à sensibus remotius, cum maiori difficultate mouet; & sic dici potest difficultatem quoque ab obiectis ipsis pendere non quidem simpliciter, & absolutè, sed ex suppositione conditionis intellectus nostri in intelligendo pro statu isto modo iam explicato.

232 Postremò vrgeri potest ratio Alensis adducta pro tertia sententia ab initio quæstionis num. 205. quod sicut in visu, cum visibile est valde lucidum, difficultas illud videndi sumitur ex parte potentiæ, quæ non est apta moueri à tam excellenti obiecto; cum autem parum habet de lucíditate, defectus est ex parte visibilis, quod non benè potest mouere potentiam; sic in intellectu, cum res in se habet multum luminis, seu intelligibilitatis, difficultas cognoscendi illam stabit penes intellectum nostrum, qui non est aptus moueri à tam excellenti obiecto, & talis est difficultas, quam habemus circa cognitionem substantiarum separatarum; cum autem parum lucis habet, difficultas venit ex parte ipsius rei, quæ non est apta mouere intellectum nostrum, vel satis ægrè mouet, & talis est difficultas, quam habemus circa cognitionem rerum materialium. Resp. hunc discursum plus Metaphoræ, quam realitatis habere, quia ad obiectum intellectus, vt intelligatur, non requiritur lumen superadditum, vt requiritur ad obiectum visus, sed ei sufficit sua innata cognoscibilitas, quæ solùm metaphoricè potest dici lumen neque in hoc currit quatuor pedibus paritas assumpta de intellectu, & visu, quia vnus est potentia organica, & alter inorganica, vt dictum est num. 228. nec intellectus læditur ab excellenti intelligibili, vt visus à sensibili 3. de Anim. 8. & quod res sit in se maximæ intelligibilitatis, vt sunt substantiæ abstractæ, vel minimæ, vt materiales, non reddit eas facile, vel difficile cognoscibiles, quia vnumquodque est per se cognoscibile, quantum cognosci potest, siue multum habeat intelligibilitatis, siue parum, & ex eo quod res sit maximè intelligibilis, sequitur tantùm, inquit Doctor, quod sit perfectius cognoscibilis, non autem quantum est de se quod facilius, vel difficilius cognoscatur; sed ratio huius præcisa est maior, vel minor approximatio obiecti ad sensus, vnde vt dictum est num. 220. radix præcisa difficultatis, quam patimur circa cognitionem substantiarum tam materialium, quam immaterialium, & quæ æquè militat tam pro entibus perfectissimis, quam imperfectissimis, est quia vtraque sunt longè remota à sensibus, illa quidem ob maximam suam perfectionem, illa verò ob minimam, & propter hanc remotionem sit, quod intellectus dum habet talem modum cognoscendi imperfectum, nequeat illa attingere, nisi cum difficultate, & sic in omnibus eadem est ratio difficultatis ex parte intellectus desumenda.

ARTICVLVS II.

Resoluitur quæsitum de notioribus nobis, & natura.

233 HÆc distinctio de notioribus nobis, & natura traditur ab Arist. pluribus in locis 1. Post. tex. 5. & 6. l. 6. Top. loco 13. 1. Phys. tex. 2. 5. Met. tex. 16. 7. Met. tex. 10. 2. de Anim. tex. 121. Ethic. cap. 4. & alibi frequenter, quapropter ab omnibus passim absque vlla hæsitatione recipitur; verùm circa illam, duplex contingit dubitatio. Prima est, quam innuimus ab initio q. sub num. 205. proponendo secundam quæstionis partem: si enim difficultas in rerum cognitione totaliter se tenet ex parte intellectus, & res omnes secundum se consideratæ, & ex natura sua sunt æquè facilè cognoscibiles, nec vna magis, quam alia, quemadmodum præced. art. determinatum est, ergo fieri nequit quod secundum naturam aliqua sint notiora, & alia minus nota. Altera dubitatio est, quia esse notum dicitur respectu alicuius cognoscentis, cum ergo natura non sit facultas intelligens, quemadmodum dicebant Stoici, non videtur distingui posse de notioribus nobis, & natura, cum esse notum, vel non notum tantùm in ordine ad nos attendatur; hæ sunt duæ difficultates, quæ valde vexant distinctionem illam, alioquin receptissimam, de notioribus nobis, & natura, qua de causa varij sunt modi illam explicandi, quos nunc expendere intendimus.

Et quidem quod spectat ad primum membrum distinctionis de notioribus nobis, omnes ferè Auctores illud eodem modo explicant, vt nimirum notius, quoad nos dicatur illud, quod primò nobis occurrit in cognitione, hoc autem est, quod sensibilius est, & fortius mouet sensum, cui pro statu isto intellectus noster est alliga-

ligatus, ac proindè magis ſenſibilis magis cognoſcit, & cum minori difficultate, ideò effectus, & ſimilia ſenſibus proximiora dicuntur nobis notiora, & ſic expreſsis verbis docuit Ariſt. 1. Poſt. cap. 2. dum ait, *ac nobis quidem illa priora, ac notiora appello, quæ noſtris ſenſibus magis obuia ſunt, quia noſtra cognitio incipit à ſenſibus*, hæc igitur quo ad nos nota dicuntur, quia vt illa cognoſcamus, non eſt opus, quod eorum cognitionem ex alijs deducamus, ſed ſtatim ac obijciuntur, immediatè in ſeipſis cognoſcuntur. Cæterum circa alterius membri explicationem eſt tanta ſententiarum varietas, vt potius rem confundere, quam explicare videantur.

234 Primus itaque dicendi modus, qui tribuitur Auerroi, notius ſecundum naturam dicit eſſe id, quod natura prius cognoſceret, ſi eſſet capax cognitionis, quam explicationem etiam Iauell. videtur amplecti 1. Phyſ. q. 3. Sed hic modus paſsim reijcitur, quia vt dicebamus, natura non eſt vis cognoſcitiua, & dum aliqua dicuntur nota naturæ, non ita appellantur, quia natura cognoſcat illa, vt notat Doctor 6. Met. q. 2. in corpore quæſiti; neque his auctoribus ſuffragatur ſuppoſitio facta, quod hæc prius à natura perciperentur, ſi eſſet capax cognitionis; quia cum hæc de facto, & actualiter ita nota dicantur, non autem aptitudinaliter, talia dici debent in ordine ad facultatem, quæ de facto cognitiua dicatur; tum quia quando terminus ſecundum rationem terminandi eſt impoſsibilis, & implicatorius, etiam impoſsibilis eſt ordo ad ipſum, ſi ergo naturam eſſe facultatem cognitiuam eſt impoſsibile, impoſsibile conſequenter erit aliquid dici notum reſpectu eius ex illa hypotheſi, quod eſſet cognitionis capax. Tum tandem quia, ne cuipiam caderet in mentem hæc fictio, quod nota natura talia dicantur reſpectu eius, ac ſi eſſet vis quædam cognitiua, data opera Ariſt. hæc cognoſcibilia appellat nota *natura* in ablatiuo caſu, non autem nota *naturæ* in datiuo, vel nota ſecundum naturam; quod ſi interdum in quibuſdam verſionibus legitur *nota naturæ*, vt monent graues Interpretes ly *naturæ* in genitiuo caſu accipiendum eſt, non datiuo, vt ſenſus ſit, cognoſcibilia quæ intrà naturam, vel intrà ordinem naturæ continentur. At aiunt aliqui hanc naturam cognitiuam eſſe Deum, Deus enim omnia cognoſcit per ſuam eſſentiam, & ſecundum quod ab eo dependent, & quia cauſæ prius ab eo dependent, quam effectus, prius nouit cauſam, quam effectum; & hunc dicunt aliqui fuiſſe ſenſum Auerr. quod etiam, vt probabile tenet Tatar. 1. Phyſ. §. *Secundo ſciendum.* Sed ſatis de ſe conſtat hunc ſenſum eſſe prorſus alienum à mente Ariſt. nilque minus ipſum cogitaſſe, quam Deum, cum dixit aliqua eſſe nota natura, vel naturæ; quia nunquam Deum appellauit naturam, ſed ſupra naturam; nec Deus dicitur vnum obiectum prius alio cognoſcere, quantum eſt ex parte diuinæ cognitionis; ſed omnia ſimul vnico intuitu.

235 Secundus modus dicendi explicat ea dici notiora ſecundum naturam, quæ magis apta ſunt, vt ex natura ſua cognoſcantur, hæc autem dicit eſſe illa, quæ in ſe plus habent perfectionis; ſicut enim iſta perfectiorem, & excellentiorem habent naturam, ita etiam habent naturam per ſe magis cognoſcibilem, & intelligibilem; quem dicendi modum ſequuntur plures Thomiſtæ, vt pote à D. Thoma ſignificatum 1. p. q. 85. art. 3. ad 1. præſertim Soto 1. Phyſ. q. 2. concl. 1. & innuit etiam Doctor noſter 5. Metaph. q. 3. in reſponſione ad quæſtionem, dum inquit, ſi nullus eſſet intellectus, adhuc quælibet res ſecundum gradum ſuæ entitatis eſſet nata ſe manifeſtare, & hæc notitia eſt, qua res dicitur nota naturæ, non quia natura cognoſcat illam, ſed quia propter manifeſtationem maiorem, vel minorem nata eſſet, quantum eſt de ſe, perfectius vel minus perfectè cognoſci; & hoc etiam ſignificaſſe videtur Ariſt. 2. Met. tex. 1. vbi intelligentias, & cæteras res à materia abſtractas vocat manifeſtiſsima in natura. Hanc tamen explicationem etiamſi valdè communem impugnat Valleſ. controuerſ. 3. ad tyrones & Paſqualig. tom. 1. Met. diſp. 13. ſec. 2. num. 5. vbi inquit falſum eſſe, quod ea quæ ſunt magis perfecta, ſint magis cognoſcibilia, quia eſſe cognoſcibile, cum ſit formalitas quædam Metaphyſica, conſiſtit in indiuiſibili, nec ſuſcipit magis, & minus. Sed hæc impugnatio friuola eſt, nam vt dictum eſt num. 189. re vera dantur gradus intelligibilitatis in rebus iuxta gradus entitatis earum, adeò vt iuxta perfectiorem, vel imperfectiorem entitatem habeant quoque plures, vel pauciores intelligibilitatis gradus penetrandos. Potius ergo ex eo capite hic dicendi modus eſt reijciendus, quod indè ſequeretur compoſitum eſſe notius ſecundum naturam ſuis partibus, ſiquidem in ſe eſt perfectioris entitatis, quam ſingulæ partes eius, hoc autem falſum eſt, quia cum compoſitum ſit magis ſenſibus obuium, & proximum ſuis partibus, eſt nobis notius ſuis partibus, non autem ſecundum naturam, ac ita disertè docuit Ariſ. 1. Phyſ. tex. 3. dum ait eſſe nobis notiora confuſa magis, vbi per confuſa magis intelligit compoſita, vt ibi explicatum eſt in tom. Phyſ. in expoſitione textus, quia loquitur ibi de confuſione partium actuali, non autem potentiali. Prætereà iuxta hunc dicendi modum, licet declinari poſsit ſecunda difficultas ab initio articuli mota, non tamen prima, quia ſi naturis rerum ſecundum ſe conſideratis vna eſt promptior, & aptior alia ad ſe manifeſtandum intellectui noſtro, ergo falſum eſt res omnes ſiue perfectiores, ſiue imperfectiores eſſe æquè facilè cognoſcibiles, adeout tota difficultas in earum cognitione ex parte intellectus ſpectanda ſit, vt dictum eſt art. præced. nam quæ de ſe erit promptior, & aptior ad ſe manifeſtandum, facilioris erit cognitionis ſecundum ſe, quam alia minus prompta. Denique ſi quæ ſunt perfectiora in entitate, ſunt notiora natura, ergo quæ erunt imperfectioris entitatis, erunt notiora nobis; nam hic eſt ſermo de notioribus natura, vt contradiſtinguuntur à notioribus nobis; hoc tamen falſum eſſe ſatis eſt euidens, quia materia prima in genere ſubſtantiarum eſt imperfectiſsima, ac etiam nobis ignotiſsima, ac difficillimæ cognitionis.

236 Tertius modus dicendi eſt aliorum, qui ea conſtituunt eſſe notiora natura, quæ ſunt alijs priora, non quidem perfectione, vt aiebat præcedens, ſed generatione, & ſic dicunt eſſe notiora natura, quæ ex exigentia ſuæ naturæ, ſeu ſecundum naturæ ordinem prius debent à nobis cognoſci, cuiuſmodi ſunt illa omnia, à quibus alia dependent, vel tanquam à principijs internis, ſeu intrinſecè conſtituentibus, vel tanquam ab externis, ſeu efficientibus, vndè ſubſtantia eſt natura notior, quam corpus, & corpus quam animal, & omnia magis vniuerſalia minus vniuerſalibus, & cauſa eſt notior ſuo effectu, & pars toto; ratio eſt, quia eſt idem ordo cognitionis naturæ, qui eſſendi eſt, ſed illa, à quibus alia dependent ſunt priora ordine eſſendi, ergo ea natura ſunt notiora, ſeu prius poſtulant cognoſci; ita Moriſanus prolegomen. 5. Phyſ. art. 2. Tolet. ibid. cum pluribus alijs, quibus præiuit Tataret. cit. q. 1. Phyſ. notab. 2. vbi inquit illa eſſe notiora ſecundum naturam, quæ ſunt priora ineſſe, cuiuſmodi ſunt cauſæ, quæ ſunt priores ſaltem in prioritate naturæ, quia non oportet ſemper cauſam tempore præcedere effectum; quod videtur etiam habere fundamentum in Ariſt. 5. Met. tex. 16. vbi hac ratione vocat partes notiores natura toto, quia vt res ſe habet ad eſſe, ita ad cognoſci; hanc rem quoque ita declarant Pererius lib. 3. ſuæ Philoſoph. cap. 6. & Zabarell. lib. 4. de Methodis capit. 10.

Verum eſto hic dicendi modus ſit valdè frequens apud Auctores, & plus cæteris ad veritatem accedat, in eo tamen deficere videtur, quod eſſe notum nobis, vel natura non explicat in ordine ad cognitionem, vt fieri deberet, ſed in ordine ad eſſe ſecundum prius, & poſterius, ſed prioritas ſecundum naturam non videtur eſſe ratio formalis, quia aliquid ſit notum natura, quamuis enim quod eſt prius natura, ſit etiam prius cognitione ſecundum ſe, non hinc ſequitur prioritatem ſecundum naturam eſſe rationem formalem, ob quam ſit prius cognitione. Conſ. quia vnum eſſe natura notius alio importare videtur, quod ſecundum ſe ſit magis notum illo, ac facilius cognoſcibile illo, ſed ex hoc quod vnum patet prius cognoſci alio, vt pars toto, non ſequitur quod ſit magis notum illo, aut facilius cognoſcibile illo, nam materia prima ſecundum ſe videtur minus nota compoſito, & difficilius cognoſcibilis illo, & tamen ea natura rei petit cognoſci prius illo, ergo vnum eſſe notius natura non conſiſtit formaliter in hoc, quod ſit prius natura alio. Deindè compoſitum ſecundum ſe eſt magis, & perfectius cognoſcibile, quam partes, quia illas includit, & aliquid amplius, ſaltem vnionem, pariter minus vniuerſalia de ſe ſunt magis, & perfectius cognoſcibilia, quam magis vniuerſalia, quia illa includunt & aliquid amplius ſcilicet differentiam ſuperadditam, ergo videntur notiora ſecundum naturam, quamuis ſint poſteriora illis, conſequentia probatur, quia vnum eſſe magis notum natura alio potius ex eo attendi debere videtur, quod habeat plures gradus cognoſcibilitatis, ratione quorum aptius ſit ad ſe manifeſtandum, quam ex eo, quod petat prius natura cognoſci illo, nam cum tali prioritate ſtare poteſt, quod de ſe minus aptum ſit ad ſe manifeſtandum, vt de materia dicebamus ſuprà. Demum tam hic, quam præcedens dicendi modus eam communem incurrunt difficultatem, quod faciunt eadem eſſe nobis nota, & natura, quod expreſsè negauit Ariſt. 1. Phyſ. tex. 2. vbi disertè docet non eſſe eadem nota nobis, & ſimpliciter nota idest nota natura, quod etiam prius dixerat 1. Poſt. cap. 5. quod autem hoc incommodum ad vtramque ſententiam ſequatur, patet, quia iuxta primum dicendi modum ſtatuentem eſſe notiora natura, quæ ſunt alijs priora perfectione, compoſitum eſt notius natura ſuis partibus, quia eſt perfectio illis, eſt etiam notius nobis, quia eſt magis obuium ſenſibus illis; iuxta verò poſteriorem ſententiam ſtatuentem eſſe notiora natura, quæ ſunt alijs priora generatione, adhuc idem ſequitur, quod eadem ſit nobis nota, & natura, vbi cauſæ ſunt ſenſibiliores ſuis effectibus, v. g. colores ſunt nobis prius noti, quam ſpecies ſenſibiles colorum, cum ſint ſenſibiliores, & tamen etiam ſunt magis noti ſecundum naturam, quia ſunt priora quoad eſſe. Sol item eſt nobis notior, quam multi effectus, quos producit in viſceribus terræ, & etiam notior natura, quia prior illis ſecundum eſſe; qua de cauſa Tataret. cit. inquit illam propoſitionem Ariſ. non ſunt eadem nobis nota, & natura, non eſſe vniuerſalem, ſed indefinitam æquiualentem iſti, aliqua non ſunt nobis primò nota, & natura, quia vbi effectus ſunt ſenſibiliores ſuis cauſis, vel ſaltem magis deducibiles, ex ſenſibilibus, ibi eadem non ſunt nobis primò nota, & natura, ita etiam Tolet. Moriſan. Rubius & alij quamplures 1. Phyſ.

237 Quartus dicendi modus eſt Paſqualig. tom. 1. Met. diſp. 13. ſec. 1. num. 4. vbi pro declaratione huius diſtinctionis aduertit hanc diſtinctionem de notioribus nobis, & natura non habere locum in rebus ſecundum ſe, & abſolutè conſideratis; ſic enim omnes ſunt de ſe æquè facilè cognoſcibiles, ſed tantùm ſuppoſito imperfecto noſtro modo cognoſcendi dependenter à ſenſibus, ſic enim aliquæ dici poſſunt facilè cognoſcibiles, & quædam difficilè, redduntur autem difficiles quoad nos ex duplici capite, quorum primum eſt, quia

noſtra

nostra cognitio dependet à sensibus, qui obiecta subministrent, alterum verò est, quia procedit modo discursiuo, vndè constituitur cognitio scientifica, quæ duplicem habet progressum, alterum quo a notis per sensum procedit ad ignota inueniendo causas, & alterum quo à causis procedit ad effectum, qui progressus dicitur a priori; in his ergo progressibus esse notum, vel non esse notum, nihil aliud dicit, nisi quod sit aptum, vt immediatè secundum se cognoscatur absque eo quod eius cognitio ab alio prius cognito deducatur, quo stante sequitur, quod quædam sint nobis nota secundum se stante hoc nostro modo imperfecto cognoscendi, quia scilicet talia ipsum habent ex natura sua, quod immediatè per se cognoscantur, nec indigent alio prius cognito, ex quo eorum cognitio deducatur, quia scilicet in progressu a priori ex se sunt cognoscibilia, & non quia ex alio prius cognito cognoscantur, quia tamen nostra cognitio incipit a sensibus, idcò quædam sunt nota secundum nos, quæ non sunt nota natura sua, quia nobis immediatè obijciuntur, vt ex se immediatè possint percipi, & ex natura sua in progressu scientifico peterent ex aliorum cognitione cognosci; qua præmissa doctrina hic Auctor postea sec. 2. declarat quid sit esse notum quoad nos, & esse notum natura, illud ait esse notum quoad nos, quod statim nobis obijcitur ex vi nostræ conceptionis, & cognitionis, quam auspicamur a sensibus, nec opus est quod eius cognitionem ex alijs deducamus; hinc sensibilia dicuntur nota quoad nos, quia statim ac obijciuntur, illa cognoscimus, nec opus est quo eorum cognitionem ex aliquo alio deducamus; esse autem notum natura ait ibid. num. 9. respectu intellectus nostri, prout habet talem modum imperfectum cognoscendi nihil aliud esse formaliter, nisi esse ex se cognoscibile, itaut non pendeat in cognosci ab alio, quasi eius cognitio ex alio prius cognito sit colligenda à priori, sed ipsum sit causa à priori cognitionis aliorum; sic principia sunt notiora natura, quam conclusiones, quia principia ea se statim cognoscuntur, & intellectus non debet aliundè, quam ab ipsis moueri, vt præbeat assensum.

Hinc sanè dicendi modus adhuc plus cæteris hactenus relatis ad veritatem accedit, & in eo, præsertim benè procedit, quod attingit præcipuum punctum huius difficultatis, quod omninm hæc distinctio non est applicanda rebus secundum se omninò consideratis, vt alij fecisse videntur, sed tantùm supposito nostro imperfecto modo cognoscendi dependenter a sensibus, quia re vera sit res secundum se consideretur præscindendo ab hac suppositione, omnes sunt æquè facilè cognoscibiles, cum tota difficultas circa earum cognitionem oriatur ab intellectu nostro ex dictis art. præc. vndè optimè declarat ambas difficultates ab initio articuli insinuatas, quas alij modi dicendi non euitant, nisi fortè tertius, qui esse notum nobis, & natura non explicat per esse magis, vel minus de se facilè cognoscibile, sed per esse cognoscibile prius, vel posterius, quod adhuc stare posse videtur cum hoc quod omnes res sint de se æquè facilè cognoscibiles, etiamsi vna quantum est de se sit prius cognoscibilis alia. Adhuc tamen hic dicendi modus in eo deficit, quod non exactè secernere videtur nota nobis à notis natura, cum eodem modo illa describat, ait enim sec. 2. num. 5. nota nobis illa esse, quæ statim ac nobis obijciuntur, immediatè cognoscuntur, nec opus est, quod eorum cognitionem ex alijs deducamus, & subindè num. 9. inquit esse notum natura respectu intellectus nostri nihil aliud esse formaliter, nisi esse ex se cognoscibile, itaut non pendeat in cognosci ab alio, quasi eius cognitio ex alio prius cognito sit colligenda; ecce quod eodem modo describit nota nobis, & nota natura respectu intellectus nostri. Deficit vlterius, quia nec ex esactè explicat, quomodo hæc distinctio de notis nobis, & natura locum habeat respectu intellectus nostri supposito eius imperfecto modo cognoscendi, quia esse notum natura videtur, ex vi nominis importare notitiam rei prout præscindit ab illo imperfecto modo cognoscendi, & omninò secundum se consideratur; & proindè hic dicendi modus vel non est vndequaque tenendus, vel certè maiori indiget explicatione, quam nunc subijcio.

238 Dicendum itaque præfatàm distinctionem de notioribus nobis, & natura vtique non esse applicandam rebus secundum se consideratis, sed tantùm supposito nostro imperfecto cognoscendi modo, ob rationem allatam, quia nimirum res omnes secundum se consideratæ, & facta præcisione à tali modo cognoscendi sunt omnes æquè facilè, vel difficilè cognoscibiles, & ideò non eam suscipiunt distinctionem sub tali consideratione, vt quædam dicantur nota natura, alia verò non. Vt autem pateat, quo pacto etiam facta tali supposi ione de nostro imperfecto modo cognoscendi, adhuc quædam dici possint nota nobis, & quædam nota natura, notandum est ex Scoto 1. d. 3. q. 2. & alij Scotistis 1. Phys. ab initio quæstione illa, vtrum minus vniuersalis sint prius nota magis vniuersalibus, de qua nos egimus disput. 6. de Anim. q. 8. in intellectu nostro supposita adhuc sui status imperfectione duplicem distingui ordinem in rerum notitia, alius est ordo confusè concipiendi, alter distinctè, ordo confusè concipiendi est ille, in quo sit processus à primo confusè cognito, quod est propinquius sensibus, ad vltima confusè cognita, quæ sunt remotiora, talis est ordo, quo procedimus à cognitione minus vniuersalium ad cognitionem magis vniuersalium, sed ordo distinctè concipiendi est, quo procedimus à primis distinctè cognitis ad vltima distinctè cognita scilicet à magis vniuersalibus, ad minus vniuersalia, & à partibus ad composita, quæ distinctè concipi nequeunt absque præuia suarum partium distinctione; vtimur primo ordine cognoscendi, quando sumus in statu ignorantiæ constituti, & progredimur à notis per sensum ad ignota inueniendo causas, qui dicitur processus à posteriori, quia est ab effectu ad causam, vel à minus vniuersali ad magis vniuersale; vtimur secundo ordine cognoscendi, quando sumus iam in statu scientiæ constituti, & progredimus a causis ad effectus, & à cognitione distincta magis vniuersalium ad cognitionem distinctam minus vniuersalium, qui dicitur progressus a priori, & scientificus, vt benè Zabarell. notauit loc. cit, lib. 4. de Method. cap. 10.

239 Quando ergo sumus in statu ignorantiæ constituti, & per ordinem gradimur confusè concipiendi, qui à toto genere præcedit ordinem distinctè concipiendi, sicut status ignorantiæ statum scientiæ ex Scoto loc. cit. cum intellectus noster ab initio sit tanquam tabula rasa, in qua nihil est depictum, quando, inquam, seruando talem ordinem progredimur ab effectu ad causam, & à minus vniuersalibus ad magis vniuersalia, tunc dicimur progredi progressu à posteriori à notis nobis ad nota natura, quia effectus, & minus vniuersalia solent esse sensui proximiora causis, & magis vniuersalibus; quando autem è contra adinuenta causa, & iam in statu scientiæ constituti progredimur, vel potius regredimur seruando ordine distinctè cognoscendi a cognitione causarum, & magis vniuersalium ad cognitionem effectum, & minus vniuersalium, tunc dicitur progredi progressu a priori a notis natura ad nota nobis, quia scilicet imitamur naturæ ordinem; quatenus sicut ipsa in rerum constitutione à partibus inchoat compositionem totius, & a magis vniuersalibus constitutionem minus vniuersalium, sic nos inchoamus à cognitione partium, & magis vniuersalium, vt distinctè cognoscamus composita, & minus vniuersalia constituta per illa. Hinc igitur patet, qua ratione etiam supposito nostro imperfecto cognoscendi modo locum habeat præfata distinctio de notioribus nobis, & natura; nam nota nobis dicuntur, quæ prius nobis innotescunt, & facilius in statu ignorantiæ existentibus, hæc autem sunt sensibiliora, & sensibus propinquiora; nota verò natura dicuntur, quæ nobis prius & facilius innotescunt in statu scientiæ constitutis, quia in eo statu seruamus ordinem in cognoscendo, quem res seruant in essendo; & hunc modum sic explicandi nota nobis, & nota natura optimè significauit solus Zabarell. loc. cit. Et quidem hic modus cæteris omnibus præferri debet, tum quia bene declarat, quomodo hæc distinctio adhuc locum habeat in rebus etiam consideratis sub imperfecto modo cognoscendi nostro scilicet dependenter à sensibus. Tum quia ex hoc bene declinat primam difficultatem ab initio quæst. & art. insinuatam, stante enim quod talis distinctio applicari debeat rebus, non in se, & absolutè consideratis, sed supposito nostro imperfecto cognoscendi modo, adhuc bene saluatur res omnes secundum se cōsideratas esse æquè facile cognoscibiles ex natura sua proportionaliter loquendo, quemadmodum explicatum est art. præced. Tum rursus deuatur etiam secunda difficultas ibidem tacta, quia tam esse notum nobis, quam esse notum natura explicatur in ordine ad nos, vel in statu scientiæ existentes, vel in statu ignorantiæ; quæ sunt nobis nota in primo statu dicuntur nota natura, quia tunc in cognoscendo imitamur illum ordinem, quem seruat rerum natura in essendo, quæ verò sunt nota in secundo statu dicuntur nota nobis, quia in cæcitate ignorantiæ manducimur à sensibilibus.

240 Deindè Arist. ipse 6. Topic. cap. 3. loc. 18. hunc ipsum indicauit modum explicandi nota nobis, & nota natura, inquit enim *non omnibus eadem contingit notiora esse, quin etiam eisdem alia interdum, & alia magis nota, nam à principio quidem sensibilia, instructionibus autem factis contrà, quare nec eidem homini semper idem notius est*, ait ergo nota nobis esse sensibilia, quia dum sumus in statu ignorantiæ ab illis incipit ediscere nostrum, instructionibus autem factis è contra idest quod quando postea ad statum scientiæ peruenimus, tunc amplius non discurrimus à notioribus nobis per processum a posteriori, sed à notioribus natura, ad notiora nobis per processum à priori; quod etiam subindè confirmat alijs verbis ad rem nostram facientibus *forcasse autem & quod simpliciter notum non est, id quod omnibus notum, sed quod benè dispositis intellectu*, vult dicere illud propriè dici notum simpliciter, vel natura, non quidem quod est omnibus notum, sed quod est notum benè dispositis intellectu, idest sapientibus in statu scientiæ existentibus. Ex hac etiam explicatione facilè intelligitur, quo sensu dixerit Arist. loc. cit. non esse eadem nota nobis, & natura, per hoc enim minimè significare voluit nunquam contingere posse, quod idem sit simul notum nobis, & natura, imo hoc expresse docet 6. Topic. loc. 18. cit. vbi ait non contingere definitiones iudicare quodquid erat esse, nisi contingat idem nobis notius esse, & simpliciter notius, hoc autem non contingit omnibus, sed solum benè dispositis secundum intellectum; non ergò negare voluit idem esse posse simul nobis notum, & natura, immo hoc fateri necesse est in quibusdam primis principijs, quæ nota fiunt ex sola confusa cognitione terminorum, vt quod omne totum est maius sua parte, si ab æqualibus æqualia demas &c. sunt enim hæc principia notissima secundum naturam, quia præter terminorum apprehensionem nulla indigent probatione quia tamen eliciuntur ex his, quæ immediatè sensui subijciuntur, sunt etiam nota secundùm nos, fieri enim potest, quod intellectus ea attingat experimento in materia sensi-

sensibili, & dum sensus experitur, immediatè illa intellectus ex se percipiet, & proinde notiora erunt etiam quoad nos; cum ergo Arist. dicit 1 Phys. tex. 2. non esse eadem nota nobis, ac nota natura, hoc ideò dixit, vt significaret hæc scibilia ita esse inter se diuersa, & ab inuicem contradistincta, vt semper fundent diuersos processus, & diuersum ordinem cognoscendi, nam nota nobis fundant processum à posteriori, & ordinem confusè cognoscendi, nota verò natura fundans processum à priori, & ordinem distinctè cognoscendi, & ideò inquit ibi in scientiarum acquisitione procedendum esse à notioribus nobis ad notiora natura, & ex ordine confusè concipiendi ad ordinem distinctè concipiendi; hanc igitur solam, & non maiorem voluit Arist. ponere diuersitatem inter nota nobis & nota natura; & hæc quidem sola talis, & tanta est, vt dicere valeat illam propositionem esse semper, ac vniuersaliter veram, non autem particulariter, ac indefinitè duntaxat, vt Auctores explicare solent, nam siue causæ sint sensibiliores suis effectibus, siue è contrà, cum proceditur à causa ad effectum, vel ab effectu ad causam, hoc nunquam fit eodem processu, sed diuerso, nec vnquam fit processus à notis natura ad pariter nota natura, aut à notis nobis ad nota nobis, sed à notis nobis ad nota natura, vel à notis natura ad nota nobis; in quolibet ergo processum deducendo nunquam sunt eadem nota nobis, & nota natura (ait Aristot.) quia semper ab vno progredimur in aliud, & ideò sunt inter se contradistincta in quocunque processu.

Hinc tandem conciliari possunt relata Arist. loca, quæ quasi inter se pugnare videntur, dum 2. Met. tex. 1. vocat notiora natura, quæ sunt priora perfectione, & plus habent intelligibilitatis, & 5. Met. 16. è contra ea statuit esse notiora natura, quæ sunt priora generatione, ideòque partes vocat notiores natura toto; hoc enim ideò dixit, quia tam quæ priora sunt perfectione, quam quæ priore generatione in hoc conueniunt, quod nobis nota fiunt in statu scientiæ duntaxat existentibus, tunc enim cum sumus instructiores facti, vt loquitur Arist. 6. Topic. loc. cit. inchoamus ordinem cognitionis distinctæ à partibus ad composita, & à magis vniuersalibus ad minus vniuersalia, & perspicacius penetramus, quæ sunt perfectioris entitatis, & habent plures gradus intelligibilitatis, & ideò ambo illa tam scilicet quæ sunt priora generatione, quam quæ priora perfectione, bene dicuntur nota natura, quia licet in hoc opponantur quod illa sunt priora generatione, & hæc priora perfectione, siquidem priora generatione ex 9. Met. sunt posteriora perfectione; attamen conueniunt in illa ratione communi, quod nobis innotescunt tantùm in statu scientiæ existentibus, quod est proprium eorum, quæ dicuntur nota natura. Et sic melius conciliantur Arist. loca citata, quam distinguendo varios modos, quibus vnum dici potest notius natura alio, vt faciunt Apollin. 1. Post. q. 13. Vener. 1. Phys. cap. 1. Iauell. & Ioan. de Magistris ibid. qu. 3. Iand. q. 4. & alij passim, tunc enim immanem pateretur æquiuocationem hoc, quod est esse notum natura; & cum in vna solùm acceptione sumi soleat hoc quod est notum nobis, malè membrum oppositum scilicet esse notum natura tot modos, totque acceptiones haberet, quia quot modis dicitur vnum oppositorum, tot modis dici solet & reliquum.

241 Ex hac declaratione de notis nobis, & natura constat etiam quam benè determinatum sit disp. 6. de Anim. q. 8. primum cognitum nobis primitate originis simpliciter, & absolutè loquendo esse singulare sensibile speciei specialissimæ, non quidem signatum, sed vagum; facta autem comparatione inter ipsa vniuersalia, minus vniuersalia esse nobis primò nota primitate originis, quam magis vniuersalia adeòvt in obiecto debitè sensibus applicato prius concipias intellectus gradum speciei specialissimæ & sic deinceps ascendar vsque ad ens, quod quidem ibi pluribus rationibus stabilitum est ex Scoto 6. Metaph. qu. 55. & q. 16. de anim. & 1. d. 3. qu. 2. & nunc etiam ex dictis breuiter probari potest quia vt notat Doctor loc. vltimò cit. comparando inuicem ordinem distinctè, & confusè concipiendi, totus ordo confusè concipiendi præcedit totum ordinem distinctè concipiendi, ita quod intellectus noster prima intellectione, quam habet, intelligit singulare confusè, & posteà speciem specialissimam illius singularis, & sic semper ascendendo vsque ad supremum prædicatum exclusiuè, quia supremum prædicatum scilicet ens non potest intelligi confusè. Probatur, nullus enim conceptus simpliciter simplex potest intelligi confusè, quia aut totaliter ignoratur, aut totaliter scitur, cum non habeat aliquod secundum quod possit sciri, & aliud secundum quod possit ignorari, quia tunc non esset simpliciter simplex, cum ergo conceptus primi prædicati scilicet entis sit simpliciter simplex, quia non est in alios superiores conceptus resolubilis, sequitur non posse intelligi confusè; ita discurrit etiam Io. de Magistris 1. Phys. q. 3. §. *secundò dubitatur*, ex quo patet in schola Scotistarum primum cognitum primitate originis simpliciter, & absolutè sumptum non esse speciem specialissimam, vt voluit Faber in sua Philoph. theor. 83. Sghemina 1. Phys. digress. 2. qu. 4. & alij nonnulli Scotistæ, sed potius eius singulare sensibile vagum; speciem verò specialissimam non esse primum cognitum nisi facta comparatione inter magis, & minus vniuersale, & in hoc sensu locutum esse Doctorem 1. d. 3. q. 2. disp. cit. de Anim. luculenter ostendit.

Sed Contrà hoc assertum de primo cognito nobis primitate originis præter argumenta ibi facta, adhuc etiam vrget Aureol. 1. d. 2. p. 2. art. 2. quia res, & ens, alijque conceptus communiores sunt, qui imprimuntur in anima prima impressione ex Auicen. 1. Metaphys. Tum 2. quia conceptus ille primò imprimitur in intellectu, respectu cuius requiritur minor vigor, sed respectu communiorum exigitur minor vigor in intellectu, & ideò inquit Comment. 1. Phys. tex. 5. comprehensionem communem in infantibus videmus præcedere propriam, vnde primò appellant omnes viros patres & fœminas matres, sed vigorato deinceps intellectu illos discernunt inter cæteros, ergo &c. Tum 3. ille conceptus primò imprimitur, qui minori indiget inuestigatione, & ratiocinatione, nam hæc supponunt conceptus naturaliter impressos, sed conceptus specierum infimarum nesciuntur, nisi ea via, difficulter enim assignantur species colorum, odorum, piscium, vbi è contra ens, & aliquid imprimuntur cuilibet, quantumuis ignaro absque ratiocinatione, ergo &c. Tum 4. conceptus illorum terminorum primò innotescunt, ex quibus componuntur propositiones magis per se notæ, ac quæ componuntur ex terminis communissimis, sunt notiores, quam compositæ ex minus communibus, nam notius est de quolibet esse, vel non esse, quam quod linea cadens super lineam constituat duos angulos rectos, vel æquales duobus rectis. Tum 5. omne agens naturale approximatum passo reducit ipsum ab imperfecto ad perfectum, & ad actum, simpliciter transeundo per illud, quod est medium inter potentiam, & actum, vt patet de igne respectu aquæ, primò enim inducit tepidum, quam calorem summum, sed communiores conceptus imperfectiores sunt, & potentiales respectu specificorum, ergo singulare cadens sub sensu, & phantasma illius præsente intellectu agente prius inducet conceptus confusionis, qualis est conceptus entis, quam specificos. Tum tandem, quod est difficilius, est posterius apud intellectum, sed difficilior est notitia distincta, & specifica, quam communior, & confusa, ergo posterior erit, & illa prior.

242 Ad hæc omnia argumenta faciliter ex dictis disp. 6. cit. de Anim. q. 8. occurritur, vbi etiam quædam ex his in terminis sunt adducta; præsertim verò eorum fallacia consistit in hoc, quod aliam confusam cognitionem non agnoscunt, quam quæ de rebus habetur in suis prædicatis vniuersalibus, cumque primitate originis totus ordo confusè concipiendi præcedat ordinem distinctè concipiendi, hinc deducunt conceptus vniuersaliores primò imprimi in intellectu nostro, quam conceptus minus vniuersales, & præsertim speciei specialissimæ, nam hic conceptus pertinet ad ordinem distinctè concipiendi, nam si concipiatur homo sub ratione entis, substantiæ, corporis, &c. confusè concipitur, sed cum concipitur, vt animal rationale, qui est conceptus speciei specialissimæ concipitur distinctè. Cæterum hæc suppositio falsa est, præter enim cognitionem confusam, qua aliquid intelligitur in suo vniuersali, datur adhuc quoddam aliud genus cognitionis confusæ, vt loc. cit. aduertimus num. 247. quo aliquid intelligitur, sicut exprimitur per nomen, vt secernitur à cognitione distincta, quæ habetur de se per definitionem, quod quidem genus cognitionis confusæ expressit Arist. 1. Phys. tex. 5. & notat Doctor 1. d. 3. q. 2. quod cum hic quæritur primum cognitum in ordine confusè cognoscendi, sermo est de cognitione confusa huius secundi generis, qua cognoscitur totum non cognitis partibus definitionis eius; & ratio est, quia hæc est omninò prima cognitio, quæ nobis imprimitur cum primo transimus à statu ignorantiæ ad statum scientiæ, quamuis enim cognitio confusa primi generis, qua aliquid cognoscitur in suis prædicatis vniuersalibus, præcedat primitate originis cognitionem distinctam, qua idem attingitur etiam secundum præcitata particularia, adhuc tamen comparando etiam inter se se duplex illud assignatum genus cognitionis confusæ; prior est illa, qua totum cognoscitur, vt significatur per nomen sine cognitione alicuius partis, vel principij, & posterior est alia, qua cognoscitur totum per cognitionem alicuius prædicati vniuersalis; cum enim primo cognoscitur homo, aut concipitur in se, aut in ente, vel sub ratione entis, hoc secundum dici non potest, quia talis cognitio sub ratione entis, aut alterius prædicati superioris est complexa, at prima cognitio originalis est apprehensio simplex de vno conceptu in se. Quare pro solutione omnium argumentorum Aureol. sufficeret sola responsio, quam Doctor assignat qu. 16. de Anim. ad 5. prin. quod nimirum in eis committitur fallacia consequentis à pluribus causis veritatis ad vnam, cognitio enim confusa alicuius minus vniuersalis est, vel quando cognoscitur tantum de ipso quid est, quod dicitur per nomen, vel quando cognoscitur in suo vniuersaliori, vel confuso; non sequitur igitur, cognitio confusa minus vniuersalis est prior tempore, quam eius distincta, igitur cognitio sui vniuersalioris est prior; ita ibi Doctor.

243 Adhuc tamen libet ad singula respondere; ad 1. ait Doctor loc. cit. q. 16. de Anim. ad 2. prin. res, & ens in ordine distinctè concipiendi prius imprimi, quia à cognitione entis omnis distincta cognitio inferiorum initium sumit. Ad 2. minus vigor, vel minus acumen requiritur ad habendam cognitionem confusam alicuius rei, quam distinctam, & inter confusas minus adhuc acumen requiritur ad habendam confusam posterioris generis, quam priorem, vnde si animal aliquod mihi occurrit, quod nunquam antea vidi, nec eius simile, antequam illud concipiam sub ratione entis, vel substantiæ

&c.

&c. quadam cognitione confusa illud apprehendo, vt totum quoddam ita figuratum, & coloratum, & talibus accidentibus præditum, hæc enim est omnino primæ cognitio, quam acquiro per speciem singularis sensibilis repræsentantem naturam indiuiduam cum his, & illis accidentibus, vt Scot. docet q. 22. de Anim. *§. Quarto dico*, & 7. Metaph. qu. 15. ante solutionem principalium; quod si postea illud idem animal distinctè concipere volo, opus erit per resolutionem inquirere principia eius componentia vsque ad prima, & irresolubilia substantiæ, entis &c. & quia cognitio distincta inferiorum inchoatur à prædicatis vniuersalioribus, & inferius cognitum in prædicato vniuersali dicitur confusè cognosci, hinc patet, quod vtraque cognitio confusa est prior, & facilior, quam distincta, & inter ipsas confusas adhuc prior, & facilior est, ac magis obuia illa, qua res apprehenditur incomplexè, vt exprimitur per nomen, & vt totum quoddam indistinctè cum quibusdam accidentibus ignoratis omnibus principijs eius. Et hanc ait Doctor loc. cit. esse facilem, & obuiam cognitionem, quam inquit Arist. 1. Phys. 5. infantes habere ab initio, cum omnes viros patres, & omnes fœminas appellant matres, nam primò apprehendunt indiuiduum illud humanum ita coloratum, & figuratum, quod est indiuiduum vagum, & quia confusè apprehendunt, si vir alter occurrat similia habens accidentia, patrem vocant, sed cum in eis vigoratur intellectus & accuratius notant accidentia patris, tunc determinatè hunc vocant patrem, non alios, descendendo a singulari vago ad signatum, vndè Arist. ibi loquitur de vniuersali in continendo, non in prædicando, vt dictum est in expositione proœmij Phys. neque mens Arist. fuit illo exemplo significare pueros ab initio vniuersale cognoscere, quemadmodum ex Comment. prætendit Aureol. nam & agni recenter nati omnem ouem, velut matrem sequuntur, & tamen vniuersale non attingunt; illud ergo exemplum de pueris est de singulari vago, quia primò apprehendunt illud singulare humanum: confuse, quam eius partes, quæ sunt tales conditiones indiuiduantes, vt talis color, facies, statura &c. & posteà determinant distinctius cognoscendo conditiones illas.

244 Ad 3. concludit argumentum in ordine distinctè concipiendi gradus communiores esse facilioris cognitionis, quam minus communes, quia isti plura prædicata includunt cognoscenda, quam illi, atque ideò ad eorum distinctam cognitionem assequendam maiori indigent inuestigatione, & ratiocinatione; at in ordine confusè concipiendi res è contrà se habet, cum enim minus vniuersalia sint sensibus propinquiora, quam magis vniuersalia, sunt etiam facilioris abstractionis ex 1. Post. 12. vndè si puer ignem tetigerit, fugit deinceps contactum eius, non quidem ob generalitatem entis, vel qualitatis sensibilis, sed propter specialitatem caloris, & ob maiorem eius propinquitatem ad sensum tactus, quod inditio est calorem primo sensisse, & intellexisse. Ad 4. responsum est disp. 6. de Anim. q. 8. ad vltimum, vnde ex ibi dictis potest negari minor, nam primò primitate originis, & in ordine confusè concipiendi notius est puero, vel rustico calorem esse combustiuum, quam quod sit qualitas, vel accidens, vel ens, quæ tamen sunt propositiones ex terminis communioribus constantes, quam sit illa; verum tamen est, quod diximus nu. 240. esse quædam prima principia, quæ quia innotescunt ex simplici terminorum apprehensione, & deducuntur ex his, quæ immediatè sensui subijciuntur, vt quod totum est maius sua parte, si ab æqualibus æqualia demas &c. de quolibet verum est esse vel non esse &c. sunt simul nota nobis, & nota natura, vndè & nobis possunt esse primo nota primitate originis; id tamen eis non conuenit eo quia sint vniuersalissima, & ex terminis vniuersalibus constituta, sed quia cum hac sua vniuersalitate sunt sensibus propinqua, & ex sensibilibus immediatè eorum veritas deduci potest, si enim essent vniuersalissima, & non sensibus propinqua, non essent nobis primò nota primitate originis, signum euidens eorum originalem notitiam non præcisè in vniuersalitate fundari, sed præsertim in propinquitate ad sensum. Ad 5. responsum est etiam loc. citat. de Anim. disput. 6. nu. 249. sed breuiter ex doctrina assignata num. 242. dici potest cognitionem confusam esse veluti dispositionem ad distinctam, vt inquit Doctor 1. d. 3. quæst. 2. lit. O. cognitio autem confusa est duplex, vt ibi dictum est, vna qua obiectum sensibus oblatum cognoscitur ab intellectu indistinctè, vt totum quoddam cum quibusdam accidentibus, ignoratis omnibus eius principijs, alia vero qua cognoscitur sub ratione alicuius principij vniuersalis ipsum constituentis, vt sub ratione entis, vel substantiæ, & illa à toto genere præcedit istá, & est veluti dispositio ad illam, nam primò confusè apprehendimus obiectum intellectui nostro via sensus oblatum, deindè eius cognitionem distinctam venari volentes incipimus à principijs eius vniuersalibus, & semper ad minus vniuersalia descendimus, ex quo progressu constat intellectum tendere semper à cognitione imperfectiori ad perfectiorem, nam primò nouit obiectum confuse quoad quid nominis, vt totum quoddam indistinctè, deindè resoluendo illud in partes inquirit eius principia constituentia, & primò vniuersaliora attingit, deindè minus vniuersalia, & sic resoluendo, & diuidendo inuenit omnia eius principia, & distinctè cognoscit. Ad vlt. probat solum in ordine distinctè concipiendi minus vniuersale esse cognitu difficilius, quam magis vniuersale, quia plura includit prædicata cognoscenda, quod gratis concedimus.

Ex his etiam responderi potest ad discursum, quo Alensis 5. Metaph. quæstiunc. in tex. 16. probat magis vniuersale primitate originis prius nobis occurrere, quam minus vniuersale; nam eadem res ait prius occurrit intellectui sub conceptu generis, quam sub conceptu differentiæ, & sub conceptu confuso, quam sub conceptu distincto, quod quidem declarat exemplo, primo enim occurrit intellectui natura hominis, vt confusa, & non distincta per partes suas essentiales, secundò intellectus volens explicare naturam hominis prius sibi occurrit, quod est substantia, qui est conceptus maximè confusus intra seriem prædicamentalem; deindè sibi occurrit, quod non est omnis substantia, sed substantia corporea, & iste conceptus licet sit adhuc confusus, tamen minus quam primus, quia magis appropinquat ad conceptum distinctum hominis, tertiò occurrit quod est substantia corporea animata, quartò quod est substantia animata sensibilis; qui conceptus sunt vtique minus vniuersales prioribus, vltimò occurrit, quod est substantia corporea animata sensibilis rationalis, & tunc attingitur conceptus distinctus hominis; ita quod sicut natura procedit de imperfecto ad perfectum, sic intellectus noster volens intelligere conceptum distinctum rei, prius fertur super conceptum confusum eius, deindè super distinctum, conceptus autem confusus est conceptus vniuersalior, conceptus autem distinctus est minus vniuersalis, ideò prius fertur super magis vniuersale, quam super minus ita Alexander loc. cit.

245 Hic vero discursus facie corruit ex dictis, quia non assignat nisi vnum genus cognitionis confusæ, quod neque est simpliciter, & originaliter primum, sed tantum est primum in processu cognitionis distinctæ, quatenus à prædicatis vniuersalissimis incipit distincta cognitio inferiorum, vndè concludit solùm magis vniuersale prius occurrere in ordine conceptionis distinctæ, seu in processu ad cognitionem distinctam, qui vtique inchoatur à prædicatis vniuersalioribus; at præter hoc genus confusæ cognitionis iam dictum est n. 248. aliud dari debere, quod est simpliciter primum, & quam primò acquirimus, cùm primum ab ignorantia ad scientiam gradum facimus, vndè dicebamus disp. 6. de Anim. q. 8. num. 248. triplicem de homine posse formari conceptum, primus omnino omnium primitate originis, est cum cognoscitur vt totum quoddam indistinctè cum quibusdam accidentibus, ignoratis omnibus principijs eius, alter quo cognoscitur esse ens, vel substantia, aut corpus, tertius denique quo cognoscitur, vt animal rationale, hæc tertia cognitio est omnino distincta, cum sit per eius principia tam communia, quam propria, quam solàm habemus in statu scientiæ; prima cognitio est omninò confusa, cum nullum principium attingat intrinsecum hominis, & hanc habemus, cum primum limites ignorantiæ egredimur; secunda tandem cognitio est quidem confusa respectu tertiæ, tamen respectu primæ accedit ad distinctam, quia per eam attingitur saltim aliquod principium hominis, esto commune, & remotum, adeout ab ea incipiat distincta hominis cognitio, & hanc habemus cum iam sumus in via, & progressu ab ignorantia ad scientiam; ex his itaque patet præter cognitionem confusam, qua concipitur homo in aliquo prædicato vniuersali, verbi gratia sub ratione entis, vel substantiæ dari debere aliam priorem confusam, qua concipitur tantum de ipso quid est, quod dicitur per nomen, & vt totum quoddam indistinctè cum quibusdam accidentibus, ignoratis omnibus principijs intrinsecis eius. Quod quidem etiam ex ipso discursu Alensis conuinci potest in exemplo ab ipso allato; dum enim hominem distinctè volumus cognoscere, inquit intellectui primò occurrere naturam hominis, vt confusam, & non distinctam per partes suas essentiales, secundo ei occurrit, quod est substantia, deinde corpus &c. nunc Alensem rogo, qualis sit confusio illius primi conceptus, cum distinctè omninò concipitur natura hominis, & non distincta per partes, si enim confusio talis conceptus consistit in hoc, quod concipitur tunc sub ratione vniuersalissima entis, ergo non concipitur vt totum quoddam omninò indistinctum per partes, quia tunc incipit distingui in suos conceptus inadæquatos, quorum primus est conceptus entis, qui per modum partis Metaphysicæ hominem constituunt; vt ergo tunc concipiatur, vt totum quoddam prorsus indistinctum per partes essentiales, debet ea cognitio esse ita confusa, vt solum attingatur de ipso quid est quod dicitur per nomen, ignoratis omnibus principijs intrinsecis eius; hæc enim est cognitio omnium confusissima, quæ primò primitate originis nobis occurrit, & immediatè coniungitur cum cognitione sensitiua ex 3. de An. 30. & 33. qua de causa cæteras omnes subsequentes præcedit tam confusas, quam distinctas eiusdem obiecti, pro quorum omnium exacta intelligentia omnino videnda sunt, quæ de primo cognito dicta sunt disput. 6. cit. de Anim. q. 8. vbi est proprius locus istius materiæ.

QVÆSTIO X.

De bonitate.

Quæ Bonitas sit passio entis, & in quo formaliter consistat.

246 TErtia, & vltima passio simplex, & incomplexa entis est bonitas; non est autem hic sermo de bonitate morali, quæ peculiariter ad actiones liberas voluntatis attinet, & secundum quam dica-

dicimur benè moraliter operari, & opponitur malitiæ morali, quæ in actibus vitiosis reperitur, de hac namque bonitate tractat Philosophus moralis, non Metaphysicus, sed est sermo de bonitate naturali, & transcendenti, quæ omnibus entibus vniuersaliter conuenit, & assignatur vt passio entis adæquata; circa cuius explicationem, & formalitatem, an sit perfectio absoluta, vel respectiua, non minus discrepantes sunt Auctores, quam fuerint circa veritatem qu. 8. Itaque ad inueniendam rationem formalem bonitatis transcendentis præmittunt quandam boni diuisionem, vel potius duplicem eius acceptionem, quam ex D. August. lib. 8. de Trinit. cap. 3. & 8. tradiderunt D. Thom. 1. 2. q. 25. art. 1. & Scotus quol. 18. §. *dico primò*, vno enim modo dicitur bonum in se, & veluti absolutè, & idem est, quod perfectum in se, & integrum iuxtà illud Dionysij *Bonum ex integra causa*; alio modo dicitur bonum alteri, ac veluti relatè, & idem est, quod conueniens alteri, & iuxtà vnam, vel alteram acceptionem rationem formalem bonitatis transcendentalis explicare nituntur, aut iuxtà vtramque simul.

Quidam igitur volunt bonitatem consistere in perfectione, & integritate rei, itaut non aliud sit bonitas entis, quam eiusdem perfectio, & integritas in proprio esse; quia verò perfectio, & integritas contingere potest dupliciter, vel secundum esse essentiale, vel etiam secundum esse accidentale, entia namque regulariter præter suam intrinsecam entitatem alias perfectiones secundarias requirere solent, v. g. homo præter vnionem animæ, & corporis, in quibus eius essentia consistit, exigit etiam alia accidentia debita humanæ naturæ tam ex parte corporis, quam animæ; inquiunt perfectionem, & integritatem, in qua consistit bonitas entis, non esse attendendam secundum esse accidentale, quia hoc modo non dicitur necessariò de quacunque re, potest enim esse homo non iustus, non doctus, & absque aliqua eius parte integrali, vt sine manu, vel oculo; sed attendi debere penes esse essentiale, sic enim necessariò, & adæquatè dicitur de omni ente, nam hoc ipso, quod aliquid est ens, & tale ens, nihil ei deesse potest faciens ad essentiam entis, & talis entis, alioquin si quispiam ad eius essentiam pertinens auferatur, destruitur ipsum ens; perfectum ergo hoc modo sumptum aiunt esse attributum entis adæquatum, & negant bonitatem sumptam relatiuè pro conuenientia esse legitimam passionem entis; ita Bannes, & Zumel 1. par. quæst. 5. art. 1. Molin. eadem q. disp. vn. Vasquez ib. disp. 23. Ferrar. 1. contra gentes cap. 37. Acerb. lib. 1. qq. peripat. q. 52. Niphus 6. Metaph. ad tex. 2. Heruæus quol. 3. q. 2. Faber ex nostris 4. sent. disp. 9. de pœnit. cap. 5. & alij quamplures; qui posteà adhuc inter se discrepant, quomodo bonum hoc modo sumpto pro integro, & perfecto in essentia sua debeat explicari, an per conceptum positiuum vel negatiuum, absolutum vel relatiuum. Fonseca 4. Metaph. cap. 2. q. 7. sect. 6. per negationem imperfectionis, & defectus interdum explicare videtur, sic enim perfectum definitur ab Arist. 5. Metaph. tex. 21. esse illud, *cui nihil deest*, hoc est non habens defectum, vel carentiam, vllius rationis sibi debitæ. Vasq. disp. 23. cit. cap. 7. explicat per relationem non quidem conuenientiæ, sed integritatis ex pluribus, quoniam concursus omnium absque defectu ad alicuius constitutionem relatiuè significatur, hanc autem relationem esse inter ea, quæ concurrunt ad integritatem constituendam, atque in rebus simplicibus, cum non adsint partes realiter distinctæ, esse rationis tantùm. Faber loc. cit. vtrumque dicendi modum approbat, nam nu. 79. inquit, quod bonum hoc modo sumptum supra ens nihil positiuum dicit, sed solam negationem diminutionis cuiusuis rei necessariæ ad integritatem, & complementum entis; deindè nu. 81. inquit dici posse, quod illa carentia defectus, & imperfectionis ex parte rei dicit relationem, integritas enim, & perfectio siue complementum sunt nomina significantia quandam resultantiam, velut harmoniam, & ordinem quendam in re ipsa, sicut etiam pulchritudo rei est relatio partium inter se, & ad tertium, & si ens est quid creatum, & compositum, illa relatio est realis, si verò est ens simplex, vt Deus, & Angelus, est relatio rationis cum fundamento tamen in re; denique volunt alij bonum hoc modo sumptum importare perfectionem quandam potius absolutam realem, & positiuam, quæ sit fundamentum negationis, & relationis antedictæ.

247 Secunda sententia est eorum, qui bonitatem pro passione entis sumpta explicant per ordinem, & relationem conuenientiæ, quo vna res dicitur bona, & conueniens alteri, iuxtà secundam acceptionem bonitatis assignatam num. 246. eadem enim res, vt vinum dicitur bona, vel mala ex sola conuenientia, vel disconuenientia, quia enim conueniens sano, dicitur vinum bonum sano, & quia disconueniens ægroto, dicitur illi malum, ita S. Thom. q. 1. & 21. de veritate art. 1. Aureol. 2. d. 35. q. vn. art. 1. Durand. 2. d. 34. q. 1. Capreol. ibid. Fonsec. 4. Metaph. cap. 2. qu. 7. Suarez disput. 10. Met. sect. 1. nu. 13. & seq. addens bonum, prout est passio entis, non dici absolutè, sed relatiuè per connotationem ad aliud extremum, cui dicitur conueniens, & si sumatur absolutè iuxtà primam bonitatis acceptionem pro perfecto, & integro in se, non esse amplius passionem entis, sed ipsam entis essentiam. Verùm neque Auctores isti conueniunt in assignando quid sit hæc conuenientia, & qualem relationem importet. Durandus namque & Aureol. loc. cit. significant importare relationem realem, imò & prædicamentalem, subdit tamen Durand. in Deo hanc relationem conuenientiæ, quæ dicitur bonus, non esse realem, sed esse extrinsecam denominationem, sicut est denominatio creatoris; alij verò vt Capreol. & Fonsec. loc. cit. volunt hanc relationem esse rationis cum fundamento tamen in re, quod in eo consistit, quod in ente sit fundamentalis bonitas, & formalis consistat in relatione rationis. Suar. tandem, vt innuimus, ait esse denominationem realem per connotationem extrinsecam, itaut ens dicatur bonum per suam entitatem, & naturam connotando aliam entitatem, & naturam alterius rei, cui illud ens dicitur conueniens, sic frigus v. g. dicitur bonum, & conueniens aquæ, calor igni, venenum serpenti.

Tertia sententia statuit quidem formalitatem bonitatis in relatione conuenientiæ, sed non in ordine ad quamcumque rem, cui aliquid dicitur conueniens, & consentaneum, vt præcedens opinio dicebat, sed præcisè in ordine ad appetitum, adeout vnumquodque ens intantùm dicatur bonum, inquantum est appetibile, & hanc relationem inquit esse transcendentalem, non autem prædicamentalem; quæ sententia satis frequens est in schola, nedum Scotistarum, sed etiam Thomistarum, vt testatur Blasius à Conc. disput. 24. Met. q. 1. eam namque apertè docuit S. Thomas 1. p. q. 5. art. 1. vbi inquirens quid sit bonum, inquit rationem boni in hoc consistere, quod aliquid sit appetibile, vndè & Arist. ipse rationem boni sic assignauit initio Ethic. *Bonum est, quod omnia appetunt*, ita Buridan. 6. Metaph. quæst. 6. vbi ait appetibilitatem esse ipsam rationem boni, ideòque bonum dici, quia appetibile, sic etiam Alensis 1. p. q. 17. & 18. per plura membra declarat rationem boni consistere in quodam respectu ad affectionem, sicut rationem pulchri in respectu ad apprehensionem, & sequuntur quamplures ex Recentioribus Valent. tom. 1. disput. 1. q. 16. punc. 1. Hurtad. d. 7. Metaph. sec. 4. ex nostris Smisingh. trac. 3. de Deo vno disp. 1. q. 2. nu. 46. Vulpes tom. 1. par. 1. disp. 21. vbi art. 1. in resolutione quæsiti inquit bonitatem spectatam, vt est affectio transcendentalis, cum ente conuertibilis, præseferre formalitatem quandam positiuam, non absolutam, sed respectiuam appetibilitatis vel propter se, vel propter aliud ab ipso ente formaliter ex natura rei distinctam; & art. 2. inquirens an hic respectus sit realis, vel rationis concludit esse respectum, realem aptitudinalem, quem ibi declarans non satis consequenter ad dicta in primo art. vbi bonitatem constituerat præcisè in respectu appetibilitatis, ait esse talem, quo quodlibet ens formaliter dicitur necessariò bonum, quia conueniens alteri, cui debet conuenire, vel appetibile alteri, vel communicatiuum alteri, cui debet esse appetitiuum, & communicatiuum; alij verò contendunt hunc esse respectum rationis.

248 Quarta opinio, vt ab omnibus difficultatibus se liberet, omnes relatas amplectitur sententias dicens bonitatem, prout est entis passio, sumi posse indifferenter, vt dicit perfectionem entis in se iuxtà primam opinionem, & conuenientiam vnius rei ad aliam iuxtà secundam, & conuenientiam rerum ad appetitum iuxtà tertiam, ita Auersa qu. 7. suæ Philosoph. sect. 3. & 5. vbi per ordinem singulas tres relatas tuetur sententias. Meurisse ex nostris lib. 2. suæ Metaph. cap. 3. qu. 1. vbi ait posse, ac debere statui passionem entis adæquatam bonitatem siue absolutè sumptam pro perfectione, & integritate rei in seipsa, siue relatè pro conuenientia, quæ aliquid dicitur conueniens alteri; & in hunc etiam modum loquuntur Arriag. disp. 1. Metaph. sect. 6. Ouied. controu. 3. Metaph. punc. 4. & alij nonnulli Recentiores.

Vltima demum sententia nullam ex hactenus relatis recipit, ita nouissimè Pasqualig. qui posteà quam disput. 73. tom. 2. suæ Metaph. per plures sectiones relatas impugnauit opiniones, tandem sect. 5. eiusdem disput. vt suum aperiat placitum inquit conclus. 1. ens habere suam bonitatem ex participatione diuinæ bonitatis, itaue ens, vt sic, transcendens habeat suam bonitatem transcendentalem participando diuinam bonitatem in genere indeterminato, & absque vlla determinatione huius, vel illius bonitatis; deindè concl. 2. explicans effectum formalem bonitatis, atque ipsius rationem formalem, inquit hanc participationem diuinæ bonitatis, qua ens imitatur quodammodo diuinam bonitatem, constituere rem conuenienti modo se habentem quoad suum esse, atque hanc conuenientiam in eo consistere, quod habeat suum esse cum debito ordine, seu tali pacto constitutiuum in seipso, vt ex vi sui esse ordinari possit ad illum finem, ad quem ex natura sua est ordinabile ex eo, quod habeat aptitudinem, & conuenientiam debitam; ex eo enim quod vnumquodque ens mensuratur per diuinas ideas, non solum habet conformitatem cum ipsis, ratione cuius habet suam veritatem, sed etiam hinc sequitur, vt habeat debitum modum suæ mensuræ, atque debitam conuenientiam quoad suum esse, itaut possit ad suum finem ordinari; vndè tandem concludit concl. 3. ex eo quod res est bona in seipsa, esse etiam bonam alteri, atque adeo appetibilitatem, qua res intelligitur alteri appetibilis, conuenire ratione bonitatis absolutæ, & veluti ex ipsa consequi, quatenus ex vi talis bonitatis intelligitur apta, vt ad aliud ordinetur, tanquam ipsi conueniens, & proportionata.

249 Hæc in summa est opinio Pasqual. loc. cit. quam tamen non adeo diuersam ab alijs hactenus relatis reperio, vt ipse profitetur, & in quo est ab alijs diuersa, est penitus falsa; quod enim asserit in prima conclusione ens transcendenter sumptum habere suam bonitatem, quæ est eius adæquata passio, ex participatione diuinæ bonitatis in genere indeterminato est penitus falsum; quia sicut ens vt sic in tota sua latitudine præcedit Deum, & creaturam prio-

sitate

ritate Logica, illa nimirum à qua non conuertitur subsistendi consequentia, ita bonitas, vt sic, quæ est eius passio, præcedit diuinam bonitatem, & diuina bonitas est quædam species bonitatis transcendentis, tantùm ergo abest, quod bonitas transcendens entis sit participatio diuinæ bonitatis, quod res potius è contrà se habet, quia diuina bonitas essentialiter imbibit, & participat rationem bonitatis transcendentis, veluti species eius. Sed hoc Pasqualig. dictum ex alio eius asserto principio pendere, nimirum ens vniuersalissimè sumptum, & transcendenter esse ipsum ens creatum, Deumque non esse propriè ens, sed suprà ens, & quid supereminentius ente, nec adesse inter Deum, & creaturam aliquam conuenientiam in conceptu communi, siue vniuocam, siue analogam, quod quidem assertum in primo tomo suæ Metaph. per plures disputat. & sect. probare insudat; sed planè incassum laborat, hocque eius figmentum disp. 2. de natura entis abundè confutauimus. Quod etiam addit in secunda conclusione explicans rationem formalem bonitatis in eo sitam esse, vt conuenienti modo se habeat quoad suum esse, atque habeat debitum modum suæ mensuræ, aut falsum est, aut ab alijs sententijs non est diuersum; quæro enim quid intelligat per hanc conuenientiam rei in suo esse, & per hunc debitum modum suæ mensuræ, vnde habet, vt possit ordinari in suum finem; vel enim sic intelligit, vt talis conuenientia in eo consistat, vt res habeat quicquid est de ratione suæ entitatis, & quicquid spectat ad eius constitutionem essentialem, & conuenientia sic explicata pertinet ad primam opinionem, quæ statuebat bonitatem entis in perfectione absoluta, & complemento rei in se ipsa, quam aliqui ex illis Auctoribus explicabant per conuenientiam rei ad seipsam, quæ est relatio rationis, & proinde importare nequit bonitatem entis quoad id, quod dicit à parte rei; Vel intelligit, quod talis conuenientia in eo consistat, quod res sit tali modo constituta in seipsa, vt possit ordinari in aliquem finem, vt ipse significare videtur, & tunc hæc explicatio pertinet ad alias opiniones, quæ bonitatem entis statuebant in conuenientia vnius rei ad aliam; & neque sic adhuc benè explicatur, vel enim sic intelligit, quod bonitas entis formaliter consistat in tali ordinabilitate ad finem aliquem, vel in principio potius, & fundamento talis ordinabilitatis; non primum, quia talis ordinabilitas solùm constituit bonitatem medij, non autem finis, qui vt sic, ad aliud non est ordinabilis: non secundum, quia sicut talis ordinabilitas ad finem nequit bonitatem in tota sua latitudine constituere, sed tantùm bonitatem mediorum, ita neque principium, & fundamentum talis ordinabilitatis, tum quia adhuc quærendum manet quodnam sit principium, vnde habet res quod sit ordinabilis in finem, & cum ait rem esse sic ordinabilem ex eo, quod habet conuenientiam debitam in suo esse, iam redit prima inquisitio, quid sit, quidue præseferat talis conuenientia. Vel tandem ita intelligit, vt ipse etiam explicare videtur, quod talis conuenientia sit conformitas rei ad diuinam idæam; quia enim, inquit ipse, ens conformatur cum sua idæa, ideò habet debitam conuenientiam, & debitum ordinem quoad esse: & neque hæc explicatio est idonea, quia vt ipse ibi fatetur, talis conformitas rei ad diuinas idæas potius importat veritatem eius, quatenus ens creatum est, quàm bonitatem; aut ergo hæc explicatio Pasqual. coincidit cum alijs iam relatis, vel est prorsus falsa.

At respondet ipse ex eo, quod vnumquodque ens mensuratur per diuinas idæas, non solùm habet conformitatem cum ipsis, ratione cuius habet suam veritatem, sed etiam habet debitum modum suæ mensuræ, atque debitam conuenientiam quo ad suum esse, itaut possit ad suum finem ordinari. Verùm ita respondens iam confundit hic Auctor formalitatem veritatem veritatis, & bonitatis, quia vtramque explicat per conformitatem ad diuinam idæam; tum quia quando etiam hoc totum concederetur, non adhuc benè explicaretur bonitas, vt sic, nam sicut per prædictam conformitatem non benè explicatur veritas, vt est passio entis transcendentis, sed tantùm veritas entis creati vt sic, ex dictis q. 8. ita pariter per eam nunc tantùm explicaretur bonitas entis creati, vt sic, non autem bonitas transcendentalis, cuius formalitatem hic inquirimus. Demum quod addit in tertia conclusione, non est nouum, nec diuersum ab alijs opinionibus, imò illud est præcipuum fundamentum primæ opinionis, vt postea videbimus, quam ideò tenuit statuere bonitatem in conuenientia vnius rei ad aliam, seu ad appetitum, quia ea de causa vna res dicitur bona alteri, & appetibilis, quia est bona in se, vnde conuenientia, vel saltim appetibilitas supponit bonitatem in re, non enim mouetur voluntas ad appetendum aliquid, nisi ex præuia apprehensione bonitatis.

250 Quantum autem attinet ad mentem Doctoris nostri in hac re, quamuis Faber disp. 9. cit. cap. 5. ab initio dicat esse apertam; & ipsum clarius rem explicuisse, quam quiuis alius, ego tamen tantam claritatem non cerno, nam Doctor parcè locutus est de hac re, & vbi de ea loquitur, aut dubitatiue loquitur, aut satis obscurè, & irresolutè, & præsertim in eis ipsis locis, quos ipse citat pro clarissimis, nam in 4. d. 49. q. 4. §. *Iuxtà hoc* sub lit. L. inquit *fortè nec verum, nec bonum vltrà ens dicunt rationes absolutas*, quem proinde locum Tataret. exponens ait de mente Doctoris verum, & bonum suprà ens addere solùm formalitates quasdam respectiuas, & aptitudines; verum nempe aptitudinem ad se manifestandum cuilibet intellectui, bonum verò aptitudinem ad communicandum se alteri; quare concludit verum addere enti manifestiuitatem, & bonum communicabilitatem iuxta illud, bonum est sui ipsius diffusiuum; constat ergo Doctorem ibi non resolutè loqui de formalitate veritatis, & bonitatis, an sit absoluta, vel respectiua, sed cum particula dubitatiua. Deinde quol. 18. §. *de primo*, duplicem distinguit bonitatem in ente, vnam absolutam quam vocat primariam, & essentialem, alteram respectiuam, quam vocat secundariam, & accidentalem, & inquit, sicut bonitas primaria entis, quæ dicitur bonitas essentialis, est integritas, vel perfectio entis in se, & importat positiuè negationem imperfectionis, per quod excluditur imperfectio, & diminutio, sic bonitas entis secundaria, quæ est accidentalis, siue superueniens entitati est integritas conuenientiæ, vel integra conuenientia eius alteri, cui debet conuenire, vel alterius sibi, & istæ duæ conuenientiæ communiter sunt conexæ; exemplum primi, sanitas est bona homini, quia sibi conueniens, & cibus dicitur bonus, quia habet saporem sibi conuenientem adducit vlterius Doctor exemplum de vtroque hoc bono secundario ex Aug. 8. de Trin. cap. 3. vel 8. nam ibi ait, bona valetudo sine dolore, & lassitudine, hoc pro primo membro, quia valetudo est bona homini, quia est ei conueniens; deinde subdit Aug. & bona facies hominis, dimensa pariliter, & affecta hilariter, & luculenter colorata; & hoc pro secundo membro, quia talis facies dicitur bona habendo illa, quæ sibi conueniunt. Et est differentia inter istas duas conuenientias, inquit Doctor, quia illud quidem, quod est conueniens alicui dicitur ei bonum, hoc est, illi perfectio, vel bonitas, sed non dicitur denominatiuè, vel accidentaliter bonum in se; illud autem, cui aliquid conuenit dicitur denominatiuè bonum, eo quod habet illud, quod sibi conuenit, & in primo est quasi denominatio formæ à subiecto, sicut anima dicitur humana, sic aliquid dicitur bonum homini, quia bonum humanum; sed in secundo è conuerso est denominatio subiecti a forma, cum dicitur homo est bonus secundum illud bonum suum.

Hic est discursus, quem ibi ad verbum facit Doctor de duplici entis bonitate primaria, & secundaria, seu essentiali, & accidentali, cæterum nunquam ibi declarat Doctor, an vtraque ex illis bonitatibus sit passio entis, vel alterutra tantum, & quænam ex illis; ex quo orta est discrepantia expositionis Scotistarum circa istum locum, & varietas opinionum inter eos de formalitate bonitatis, vt est passio entis. Tataret. namque in hunc locum, quem sequitur ipse Faber, ait bonitatem illam primariam, ac veluti absolutam à Scoto explicatam esse passionem entis, immemor eius, quod dixerat in 4. d. 49. quæst. 4. citat. vbi volebat bonitatem, vt est passio entis, consistere in formalitate respectiua, & communicabilitate, & sic etiam exponit Gadius ibidem quol. 18. Lichet. è contrà, quem sequitur Vulpes loc. citat. circa eundem locum ait quod illa bonitas primaria sic à Doctore explicata non est bonitas, quæ est passio entis, sed accipitur pro perfectione essentiali entis in se secundum determinatum gradum; non ergo ex illis locis liquidò constat, vt dicebat Faber, quid asserendum sit de mente Doctoris circa formalitatem bonitatis, prout est passio entis, & cum ente conuertitur; & ideò potius enitendum est consequenter ad dicta de cæteris passionibus explicare formalitatem bonitatis, sed adhuc falsius est, quod Suarez disp. 10. citat. sect. 1. num. 6. Pasqualig. disp. 73. sect. 1. & alij Recentiores imponunt Doctori, nempe bonitatem, vt est passio entis, importare proprietatem absolutam, nam vt constat ex loc. cit. in 4. potius oppositum asserit.

ARTICVLVS I.

Resolutio Quæsiti.

251 DIcendum Primò bonitatem, quæ est passio entis, si consideretur secundum id, quod importat à parte rei, non dicere solam relationem rationis, aut solam negationem imperfectionis, sed aliquid positiuum importare enti superadditum, & ab ipso ex natura rei saltim virtualiter distinctum. Conclusio hæc sequitur ex dictis de passionibus entis in communi disput. 4. ac etiam de Vnitate, & Veritate in particulari in hac eadem disp. & ponitur contra præcit. Auctores, qui cum aiebant bonitatem in relatione rationis consistere, aut negatione imperfectionis, non vtique solùm modum inspexerunt, quo à nobis possit, ac debeat explicari, in hoc enim sensu tolerabiles forent, sed loquebantur de eo, quod formaliter a parte rei ipsamet bonitas importat; in hoc ergo sensu ex iam dictis de alijs passionibus entis faciliter probatur conclusio quoad omnes, & singulas partes; & in primis probatur, quod non dicat solam relationem rationis, tùm ratione illa generali superius non semel inculcata, quod nullum ens rationis esse potest proprietas entis realis, cum hæc consequatur ex principijs eius intrinsecis, illud verò fiat per opus intellectus. Tum etiam ex ratione speciali bonitatis, nam antecedenter ad quamcunque relationem rationis res in se dicuntur bonæ, & appetibiles ante quamcunque intellectus operationem, qua de causa ait Arist. 6. Met. in fine bonum, & malum esse in rebus, & Genes. 1. habetur *vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona*. Insuper bonum mouet, & trahit appetitum ad sui amorem, & bonitas est ratio constitutiua causæ finalis, ac etiam mediorum ad finem, vnde distinguitur in vtilem, delectabilem, &

bo-

honestam, & tandem verum, ac subsistens bonum per hoc distinguitur à ficto, & apparenti, quod hoc importat quid fictum, & rationis, illud verò aliquid reale, ergo &c.

Ad hæc respondet Auersa quæst. 7. cit. sect. 4. dupliciter, primò inquit Arist. loqui de bono pro materiali, nempe de ipso obiecto, cui tribuitur denominatio ipsa bonitatis, quod vtique quid reale est, ac à parte rei existens, non autem loquitur de ipsa ratione formali bonitatis; & sic etiam Scriptura loquitur de ipsis rebus bonis. Deindè subdit ipsum gratis concedere bonitatem realem, & absolutam, quæ sit obiectum appetitus, ac ipsum trahat, & quæ diuidatur in vtilem, honestam, & delectabilem, sed inquit bonitatem sic acceptam non importare passionem entis, de qua hic est sermo, sed ipsam essentiam realem entis, atque ideò concedendam esse aliam bonitatem, quę sit passio entis, & hanc in relatione rationis consistere. Attamen prima solutio satis friuola est quia Arist. loc. cit. bonum, & malum per hoc à vero, & falso distinguit, quod hæc sunt in mente, illa verò à parte rei, sanè de bono, & malo pro materiali tantùm loqui non potest, nempe pro ipsis obiectis, & rebus bonis, vel malis, quia quantum est ex hoc capite, perindè à parte rei extant obiecta, quæ vera, vel falsa denominantur, ac illa quæ dicuntur bona vel mala; sic etiam summus Opifex quandò omnia à se facta considerauit, & vidit, quod erant valdè bona, non ipsas vtique res solas, & nudas contemplabatur, sed vnamquamque sub suo bonitatis gradu; & rursus quandò Bonum diuiditur in vtile, honestum, ac delectabile, vtique non diuiditur solùm pro materiali, sed præcipuè, imò præcisè pro formali, & sub ratione formali bonitatis, quatenus hæ res bonitatem vnius rationis participat, cuius beneficio est ex seipsa, vel propter seipsam expetibilis, illa verò bonitatem alterius rationis, ob quam constituitur expetibilis solùm propter aliud. Sed neque etiam alia responsio satisfacit, quia potius bonitas ita realis, & intrinseca rei, quam admittit, erit passio entis, non autem illa relatio rationis, quæ est prorsus extrinseca rei, & aduentitia; neque enim bonitas illa est adeò intrinseca, & essentialis rei, quod eius essentiam constituat, & ad ipsam pertineat in primo modo dicendi per se, vt Auers. comminiscitur, sed tantùm est ei essentialis in secundo modo dicendi per se, & ipsam denominat qualitatiuè, & non purè quidditatiuè, cum enim res dicitur bona, significatur, vt quid qualificatum, & sub diuerso conceptu ab eo, quod concipi solet sub ratione entis, vt posteà dicemus, & certè si semel admittit Auersa bonitatem realem, & intrinsecam, qua vnaquæque res bona dicatur à parte rei nullo intellectu cogitante, frustrà addit posteà relationem rationis, quæ sit passio entis, quia illa potius erit passio entis, & bonitas transcendentalis, non autem ista.

252 Alij proindè, vt Fonseca, respondent non omnes relationes rationis à fictione, & operatione intellectus pendere, quamuis enim aliquæ tales dentur, vt relationes generis, vel speciei, & vniuersaliter secundæ intentiones; sunt tamen aliæ, quæ dantur à parte rei nullo cogitante intellectu, vt est relatio Creaturis in Deo; & huius generis inquiunt esse relationem rationis, in qua formaliter bonitas consistit, atque ideò per talem relationem rationis omnia benè saluari, quæ in argumento obijciebantur. Sed figmentum de his relationibus rationis iamdudum reiectum est disp. 3 Log. q. 2. ar. 5. nam omninò repugnat in terminis, quod aliqua relatio sit rationis, & quod sit in rebus præter omnem intellectus operationem, & fictionem, quia ens rationis in eo consistit, quod habeat esse tantùm obiectiuum in intellectu, nō autem sit subiectiuè in rebus, vndè prorsus ei repugnat sic esse in rebus nullo cogitante intellectu. Quod si dicas non esse in rebus secundum totum suum esse, & completè, sed tantùm inchoatè, & secundum esse fundamentale; iam secundum hoc esse fundamentale non erit quid rationis, sed reale, & in hoc potius, quam in illa relatione rationis, consistet bonitas secundum id, quod importat à parte rei, etiamsi pro faciliori captu vteremur relatione rationis ad illud explicandum; vndè melius fecissent Auctores illi, si dixissent bonitatem entis, importare quidem à parte rei formalitatem positiuam, & realem, dicere autem relationem rationis secundum id, duntaxat, per quod solet explicari à nobis. Quod verò addebatur de relatione creatoris, & domini, quæ cum sint relationes rationis, adhuc tamen à parte rei Deum denominant creatorem, & dominum, negatur à Doctore 1. d. 30. qu. 2. quia à parte rei non dicitur Deus Creator per aliquam relationem rationis, sed tantum extrinsecè per terminationem creationis passiuæ, ac relationis realis dependentiæ, quæ est à parte rei in creatura ad Deum, vt Creatorem.

253 Secundò probatur, quod bonitas dicere nequeat à parte rei solam negationem imperfectionis, vel defectus, tum ea ratione generali, sæpius insinuata, quod negatio, vel priuatio esse nequit passio alicuius entis realis, & positiui, eique realiter identificata; tum etiam ex ratione speciali ipsius bonitatis, quæ est perfectio simpliciter, cum in quolibet ente sit melior ipsa, quam non ipsa, priuatio autem, vel negatio ex suo genere mala est, quod quidem argumentum fusè deductum est de vnitate superius nu. 46. & 47. Tum quia vniuersaliter loquendo negatio negationis quid positiuum est, cum duę negationes affirment, sed imperfectio, & defectus, vt sic, est priuatio, ergo priuatio huius priuationis erit quid positiuum, vt pariter ibi deductum est. Tum tandem quia ad hoc etiam induci possunt rationes nuper factæ, quod bonum ponitur obiectum voluntatis, ac eius motiuum ad amorem, certum autem est potentiam non moueri, nec attrahi, nisi ab aliquo reali; & positiuo, nam si intellectus proponat voluntati aliquod non ens, quamuis proponat sub ratione entis, si interim tamen iudicium interuenit, quo iudicet esse non ens, quamuis ad modum entis repræsentetur, appetitus cessat in illud ferri, signum euidens bonum, in quod fertur, esse necessario quidpiam reale, & positiuum.

At respondet Faber disp. 9. cit. n. 80. quod reale potest esse duplex vel positiuum, vel priuatiuum, positiuum, vt Sortes, & Petrus, priuatiuum, vt priuatio, quæ est principium rerum naturalium, illa enim priuatio est carentia realis, non per opus nostri intellectus, formæ in subiecto apto nato, adeò quod priuatio de principali significato importat carentiam, connotat verò aptitudinem in subiecto apto; ita in proposito carentia diminutionis, & imperfectionis in ente de principali significato importat carentiam realem, & non per operationem nostri intellectus, defectus inexistentiæ entitatis debitæ, & connotat entitatem realem entis, cui illa carentia inest, ideò potest esse passio realis entis, sicut priuatio ponitur principium reale rerum naturalium. Mouetur autem Faber ad asserendum bonitatem formaliter consistere in negatione imperfectionis, vel defectus ex auctoritate Scoti quol. 18. cit. § *de primo*, vbi dicit bonitatem primariam entis, quam inquit Faber esse passionem entis, & est integritas, vel perfectio entis in se, importare positiuè negationem imperfectionis, per quam excluditur imperfectio, & diminutio. Hæc tamen responsio nulla est, nam subiecti realis, & positiui passio quoque realis esse debet, ac positiua, vt ostensum est disp. 4. num. 7. quia importat perfectionem quandam secundariam, vndè quamuis non concurrat ad constitutionem sui subiecti essentialem, & quidditatiuam, concurrit tamen ad complementum eius per modum perfectionis secundariæ, quod quidem negationibus, & priuationibus conuenire minimè potest, quæ nullam dicunt perfectionem, sed potius imperfectionem; tum quia passio realiter suo identificatur subiecto, deque eo prædicatur in secundo per se dicendi modo, sed nulla negatio, vel priuatio ita identificatur cum positiuo, nec de illo prædicatur in secundo modo, ergo &c. Neque paritas inducta à Fabro de priuatione, quæ est principium rerum naturalium, eius solutionem vllo pacto confirmat, imò potius eneruat, ex hoc enim quod priuatio non dicit aliquid positiuum, ideò non ponitur principium compositi physici in facto esse, sed tantùm in fieri neque hoc nisi per modum obiectionis, & termini à quo. Cæterum passio, quamuis non sit principium subiecti constitutiuum, adhuc tamen in eo manet, vt aliquid spectans ad complementum eius in esse secundariò, & ideò aliquid positiuum importare debet, vt passio dicatur proportionari suo subiecto; tum quia opus non est quod principium præsertim in fieri suo principiato identificetur, & ideò priuatio esse potest principium in fieri rerum naturalium per modum abiectionis, sed passio petit identificari cum suo subiecto, non ergò est bona ratio de principio in fieri respectu rei naturalis, & de passione respectu sui subiecti. Nec tandem nos mouere debet Scoti auctoritas allegata quol. 18. tum quia illa bonitas primaria entis, de qua Doctor ibi loquitur, non est propriè illa, quæ est passio entis, vt posteà dicemus; tum quia cum inquit Doctor importare positiuè negationem imperfectionis, non id formaliter accipiendum est, sed tantùm concomitanter, vt benè notauit Vulp. cit. dicit enim formaliter modum quendam positiuum quidditatiuæ perfectionis; quatenus quidditas perfecta est in determinato gradu, quem modum comitatur necessariò negatio imperfectionis; & hoc ipsum expressè significauit Doctor, cum inquit bonitatem importare illam negationem positiuè, est enim perindè, ac si dixisset, importare formaliter illud positiuum, quod concomitatur negatio imperfectionis.

254 Tertiò tandem, quod positiuum per bonitatem importatum sit formalitas enti superaddita, & ab eius essentia aliquo pacto ex natura rei saltim virtualiter distincta, quæ erat extrema conclusionis pars, patet ex dictis in simili de passionibus entis generatim disp. 4. q. 1. & in speciali de Vnitate in hac disp. q. 4. art. 2. & de Veritate, q. 6. art. 2. n. 145. non enim dicit bonitas formaliter ipsam rationem entitatis, alioquin bonitas esset quid synonymum cum ente, tum quia hæc duo diuersis conceptibus, ac definitionibus à nobis concipiuntur, & explicantur, atque si conceptus entis comparetur cum conceptu bonitatis, prior vtique erit ille, & ex illo veluti ex radice posterior iste dimanat, & ille est conceptus quidditatiuus, iste verò qualitatiuus, ergo bonitas dicit formalitatem superadditam enti. Et præterea cum bonitas nequeat in suo conceptu entitatem includere, quamuis ei identificetur, & aliquid rei addere, quia proprietas, intrinsecè non includit in conceptu suo naturam, siue essentiam sui subiecti, hinc sequitur formalitatem ei superadditam aliquo pacto ex natura rei ab ipso esse distinguendam. Conf. totius ille discursus, quia bonitas ab omnibus ponitur esse passio entis, vt videbimus quæst. seq. vndè ens se habet, velut subiectum respectu ipsius, sed subiectum ponitur in definitione passionis, tanquam additum idest tanquam aliquid extrà essentiam ipsius 1. Post. tex. 6. & 7. Met. tex. 4. 17. & 19. & passio è contra prædicatur de subiecto in secundo modo dicendi per se, ergo bonitas & ens ex natura rei abinuicem distinguuntur, siquidem non se inuicem includunt essentialiter.

Respondet Pasqual. disp. cit. 73. sect. 1. n. 6. cum Suarez, alijsque Recentioribus passiones entis non esse passiones propriè dictas, & cum omni rigore, sed tantùm quædam attributa, & ideò non debere seruare cum rigore conditiones passionis propriè dictæ, sed sufficere, si aliquo modo imitentur illas, quæ imitatio in hoc consistit, quod

quod-

quodammodo qualificant ipsum ens, & veluti illi adiacent; verum non possunt seruare alteram conditionem passionum, quod subiectum non dicatur de ipsis qoidditatiuè, & quod solùm tamquam additum, & in obliquo ponatur in earum definitione, quia cum subiectum ipsarum sit essentialiter transcendens, & prima ratio realitatis, necessariò intimè debet imbibi ipsis, atque ideò non debemus eodem modo de ipsis philosophari, ac de cæteris rerum passionibus, & Arist. in cit. loc. non loquitur de his attributis, sed de passionibus propriè dictis. Verùm disput. 4. quæst. 1. num. 10. & 11. abundè probauimus passiones entis esse ita propriè dictas, vt ipsis quoque competat altera conditio, quod subiectum non dicatur de eis quidditatiuè, nec in earum definitionem includatur, nisi vt additum; neque in oppositum obstat, quod ens sit essentialiter transcendens, & prima ratio realitatis omnium, quia vt sæpè in superioribus dictum est, ens non dicitur transcendens, & prima ratio realitatis omnium, quia in omnibus intrinsecè, & essentialiter imbibatur, vt in allata responsione dicitur, sed quia aut includitur, aut saltim realiter, & identicè, nam talis identitas sufficit, vt etiam transcendens dicatur respectu suarum passionum, atque modorum, & prima ratio realitatis earum; omnes ergo conditiones propriæ passionis conueniunt istis affectionibus entis, & solùm à cæteris in hoc differunt, quod aliæ important propriã realitatem Metaphysicam ab essentia subiecti Metaphysicè dimanantem, ac proinde propriam distinctionem ex natura rei formalem, & actualem fundant à suo subiecto, quod de passionibus entis verificari non potest, quia nec ipsæ proprias præseferunt realitates, nec eos earum adæquatum subiectum, sed tantùm inadæquatos conceptus, ob eorum transcendentiam, ac proinde rigorosam distinctionem formalem fundare nequeunt, vt disp. 4. cit. declaratum est n. 9.

255 Cæterum nunc hæc formalitas positiua, quam importat ratio formalis bonitatis sit absoluta, vel respectiua, respondendum est iuxtà dicta in simili de Vnitate supra n. 120. & de Veritate n. 546. nam si de bonitate loquamur, vt re vera nunc loquimur, secundum id, quod importat à parte rei, nec absoluta, nec relatiua est formaliter loquendo, sed ab vtroque præscindit, sicut ens eius subiectum, cum sit æqualis abstractionis, & latitudinis cum ipso, permissiuè tamen est vtrumque quia in ente absoluto est absoluta, & in relatiuo relatiua. Vnde malè in hoc sensu ponit Vulpes disp. 12. cit. art. 2. bonitatem transcendentalem præseferre respectum aptitudinalem realem appetibilitatis tam in Deo, quam in creatura, quia tunc non esset æqualis abstractionis cum ente, tum quia diuina bonitas in ordine ad creaturam non benè statuitur in aliquo respectu reali, cum Deus nullam dicat realem relationem ad extrà siue prædicamentalem, siue transcendentalem quod & ipse Vulpes fatetur d. illa 11. ar. 1. num. 7. vbi occurrens cuidam argomento. Vasq inquit Deum dici absolutè bonum formaliter bonitate primaria, & etiam dici bonum bonitate secundaria, non per aliquem respectum ad extra; vndè non satis sibi constare videtur, dum posteà art. 2. nu. 6. occurrens argumento Suarez concedit Deum dici bonum formaliter per aliquam relationem realem, quod immediatè art. præced. negauerat, quam nec ibi explicat quæ, & qualis sit; non ergo in hoc sensu de bonitate loquendo secundum quod importat à parte rei, dici non potest importare relationem, at loquendo de bonitate secundum id, per quod solet explicari à nobis, videtur importare formalitatem relatiuam, iuxta namque capacitatem nostram commodius explicatur à nobis per relationem, quam per absolutum, vt postea dicemus.

256 Dicendum Secundo bonitatem, vt importat perfectionem, & integritatem rei in proprio esse essentiali, & in suo ordine, non esse propriè passionem entis, sed potius modum eius intrinsecum. Conclusio statuitur contra secundam sententiam ab initio quæstionis relatam, quæ bonitatem in hoc sensu ponebat esse passionem entis diuersimode autem hæc conclusio probatur à diuersis; Suarez disp. 10. cit. sec. 5. n. 11. ita probat, quia nihil est magis essentiale enti reali, quam habere aliquid perfectionis, & donec concipiatur aliquid, vt ens alicuius perfectionis, non concipitur vt ens reale, cum ergo ens sine hac ratione perfectionis concipi nequeat, bonitas in hoc sensu non erit passio, sed ipsa essentia, vel saltim de essentia entis. Conf. ex Pasqual. disput. cit. 73. sec. 3. n. 9. quandò dicimus ens esse perfectum essentialiter, significamus nihil ei deesse ad essentialem constitutionem, sicut cum dicimus hominem esse perfectum in ratione hominis, nil aliud significamus, quam nihil deesse in ratione hominis, cum autem dicimus ens esse bonum, non solùm significamus nihil ei deesse, quod pertineat ad constitutionem entis, sed aliquid amplius, quod explicitè non dicat ratio entis, alioquin non posset bonitas constitui pro passione entis, passio enim debet saltim aliquid explicare, quod non explicat subiectum, quod tamen non contingit, si bonitas formaliter ponatur in perfectione rei, quæ non explicat aliquid diuersum ab esse rei, sed explicat ipsum esse rei, quatenus habet id, quod requirit ad suimet constitutionem.

Vasquez disp. 23. cit. n. 18. vt huic argumento occurrat, contendit aliquam reperiri distinctionem inter ens, & perfectum saltim penes implicitum, & explicitum, quia concipere possumus in confuso ens sub ratione eius, quod est, & tale ens sub ratione talis essentiæ, non explicitè concipiendo hanc rationem perfectionis, & integritatis, qua ens dicitur absque defectu habere quicquid pertinet ad rationem eius, quam quoque solutionem recipit Auers. loc. cit. vt bonitatem etiam in hoc sensu defendat esse passionem entis, Cæterum aliqui

apud Arriag. disp. 1. cit. sec. 6. censent hanc solutionem non esse sufficientem, quia licet perfectum differat ab ente secundum conceptum magis explicitum, non tamen semper id sufficit ad rationem passionis, vt animal rationale non est passio hominis, licet conceptus sit magis explicitus, quam conceptus hominis; requiritur ergo vlterius, vt consequatur ille conceptus quasi ratione nostra essentiam, vt possit esse eius passio, quod Suar. negaret de conceptu ipsius perfecti respectu conceptus entis. Potest tamen responsio Vasq. ab hac impugnatione defendi, dicendo, quod esto definitio, & definitum, subiectum, & passio differant penes explicitum, & implicitum, non tamen eodem modo, quia subiectum, & passio differunt penes explicitum, & implicitum ex parte obiecti, quatenus passio aliquam formalitatem obiectiuam explicat, quam non explicat subiectum; at definitio, & definitum differunt per explicitum, & implicitum tantùm ex parte actus, quatenus per definitionem clarius explicatur, quod per subiectum magis confusè dicebatur, non autem ex parte obiecti, quia nullam nouam formalitatem exprimit definitio, quæ per subiectum non importaretur; per quam doctrinam impugnatur Ouied. controu. 3. cit. punc. 4. vbi n. 2. ex hoc probat bonitatem etiam in hoc sensu dici posse passionem entis, quia ex parte actus differt ab ente per explicitum, & implicitum, inquitque id sufficere ad rationem passionis, quod prorsus falsum est, quia etiam definitio, & definitum in hoc sensu differunt penes explicitum, & implicitum ex parte actus, & tamen definitio non est passio definiti. & præterea certum est inter subiectum, & passionem maiorem versari differentiam, quam inter definitum, & definitionem.

257 Itaque de solutione Vasquez ad argumentum Suarez hoc iudicium fero, optimè ostendere perfectionem, & integritatem in essentialibus vtique non pertinere ad purum conceptum quidditatiuum entis, vt sic confusè intellectum sub præcisa ratione essendi abstrahendo à quocunque modo, nam talis integritas, & perfectio potius ad modum, & gradum essendi pertinere videtur, quam ad puram, & simplicem rationem essendi, vt sic; attamen ex hoc quod non pertineat ad purum, & nudum conceptum quidditatiuum entis inferre statim non debere, quod sit passio entis, nam cum hoc stare potest, quod sit modus intrinsecus eius; talis enim est natura modi intrinseci, vt declaratum est disp. 2. de natura entis q. 6. art. 1. à nu. 147. vt sit intimior passione, & exterior prædicatis quidditatiuis, qua de causa solent Scotistæ passim dicere modum intrinsecum propriè non pertinere ad secundum modum dicendi per se, in quo passio dicitur de subiecto, sed potius ad primum modum, quia aliquo pacto pertinet ad quidditatem rei, quatenus perfectè, & adæquatè quidditas nequit concipi non intellecto modo intrinseco, non tamen attinet ad primum gradũ perseitatis primi modi, in quo reponũtur tantũ prędicata purè quidditatiua ex dictis par. 2. Inst. Logica. trac. 1. c. 3. cũ ergo perfectio, & integritas hoc pacto ad ens se habere videatur, vt mox dicemus, ex hoc quod non pertineat ad purum, & nudum conceptũ entis quidditatiuum non licet (inquam) inferre, vt facit Vasq. quod sit propria entis passio, & de ipso prædicetur præcisè in secundo modo.

Arriag. loc. cit. vt tueatur bonum in hoc sensu esse passionem entis, aliter respondere videtur ad argumentum Suarez, & inquit hoc quod est, *nihil deesse enti ad suum esse*, non esse definitionem entis, aut ipsum definitum, definitio enim entis est, posse existere, definitum autem est ipsum ens, vndè nihil deesse erit conceptus secundarius, & sic etiam erit passio, non secus ac esse vnum est eius passio. Sed & hæc quoque solutio in eo deficit, quod licet concedatur hoc quod est, nihil deesse enti ad suum esse, non esse definitionem entis: & purum eius conceptum quidditatiuum, imò esse conceptum aliquo pacto secundarium respectu eius, quia non exprimit rationem entis, vt sic, sed sub tali, vel tali modo essendi v. g. in tali gradu perfectionis; hinc tamen inferre non licet, vt contra Vasquez arguebatur, quod sit passio entis, quia est aliquid intimius passione; neque verum est vniuersaliter loquendo, omnem conceptum rei secundarium esse passionem, sed tantùm illum qui directè pertinet ad secundum modum dicendi per se, qualis non est conceptus secundarius per modum intrinsecum importatus.

258 Secundo hanc eadem conclusionem probat Blasius à Concept. disp. cit. 24. q. 1. concl. 2. quia complementum, & integritas alicuius rei pertinet, & reducitur formaliter ad rem illam, cuius dicitur esse complementum & integritas, ergo integritas, & complementum conceptus entis pertinet, & reducitur ad ipsam entis essentiam, perficitque solùm conceptum entis intra conceptum entis, nec alium ab ipso distinctum exprimit, ergo cum bonitas dicat conceptum distinctum à conceptu entis, non debet constitui per integritatem eius Conf. quia perfectum, & imperfectum distinguuntur solùm tanquam magis, & minus intra eandem rationem, ergo ens magis, vel minus integrum, magis vel minus perfectum distinguetur solùm tanquam magis, & minus intrà eundem conceptum entis. Hæc etiam ratio non benè probat, sicut intendit eius Auctor, integritatem, & perfectionem entis in se pertinere ad eius puram, & nudam quidditatem, sed solùm ad eam pertinere, vt modum eius intrinsecum; te etenim vera modus intrinsecus, vt loc. cit. explicatum est, reducitur formaliter ad rem illam, quam dicitur modificare, qua de causa dicitur non importare propriam formalitatem, nec habere distinctum conceptum obiectiuum à conceptu rei, cuius est modus, eo pacto quo

ibidem explicatum est n. 150. sicut solet habere passio; quia est veluti gradus intrinsecus suæ quidditatis, & solùm ea ratione illam determinare dicitur, quia illam intra seipsam perficit, & ad conceptum intrinsecum eiusdem rei pertinere dicitur, quatenus perfectè, & adæquatè quidditas nequit concipi non intellecto modo intrinseco, sed solùm inadæquatè, & confusè, vt explicat Doctor disertis verbis 1. d. 8. q. 3. ad 1. prin. benè igitur probat hæc ratio cum sua conf. perfectionem, & integritatem entis non esse eius passionem propriè dictam, non tamen probat esse prædicatum purè quidditatiuum, vt eius Auctor intendere videtur.

Tertiò probat hanc conclusionem Pasqualig. citat. tali ratione, ipsum ens prout dicit præcisam rationem essendi, & contradistinguitur à proprijs attributis, dicit aliquam perfectionem, ipsam nimirum rationem essendi, ratio enim essendi est aliqua perfectio, sicut talis ratio essendi est talis perfectio, vndè si bonitas consisteret in perfectione rei, subiectum vi contradistinctum ab attributo diceret attributum, quod implicat. Conf. quia esse rei essentiale non est prius integritate essentiali, nam non enim antè integritatem rei habetur res integra, atque adeo neque essentia ipsius, cum enim essentia consistat in indiuisibili, vt in suo esse subsistat, requirit quicquid necessarium est pro integritate essentiali, cum ergo integritas non supponat esse rei constitutum, sed potius per ipsam esse rei constituatur, tunc enim intelligitur integra hominis essentia, cum integratum concipitur ex anima, & corpore physicè, ex animali, & rationali metaphysicè, sequitur euidenter integritatem non esse entis passionem, sed potius ipsammet eius essentiam constituram. Hæc quidem ratio efficacius cæteris probare videtur intentum; nempe integritatem, & perfectionem entis in suo esse essentiali non esse eius passionem, sed potius formalem quidditatem; tamen aduertendum est ipsam rei perfectionem, ac integritatem, in suis prædicatis essentialibus, quæ à Doctore vocatur bonitas primaria entis, dupliciter sumi posse scilicet formaliter, vel fundamentaliter, quo pacto inquit Doctor 1. d. 1. quæst. 4. lit. k. quod perfectio, vel bonitas primaria est entitas quidditatiua; si ergo Pasqualig. sumit in argumento perfectionem, & integritatem hoc secundo modo scilicet fundamentaliter, benè procedit eius ratio cum sua confirmatione, quod nimirum ens, vt dicit præcisam rationem essendi, dicit perfectionem, & quod integritas, seu coadunatio prædicatorum essentialium rei est tota, & adæquata rei essentia. Cæterum si sumantur formaliter, prout nimirum perfectio importat perfectionem essentialem entia in se secundum determinatum gradum, vel potius inchoationem talis determinati gradus, & integritas pro relatione quadam, quæ intelligitur consequi in rea coadunatione prædicatorum quidditatiuorum; sanè in hoc sensu loquendo, licet benè probet argumentum non esse passionem entis, non tamen probat esse ipsam puram, & oudam rei quidditatem, vt Pasqual. intendit, quia perfectio in hoc sensu non pertinet ad puram rationem essendi, vt sic, sed potius ad modum essendi in tali nimirum, vel tali gradu perfectionis, & integritas in hoc sensu non antecedit, vel constituit essentiam rei, sed potius subsequitur, & concomitatur, vt modus rei intrinsecus, adeout quamuis intellectus affirmare nequeat rem aliquam essentialiter posse subsistere sine integritate partium essentialium, potest tamen rem confusè considerare non attendens ad illius integritatem, quæ ea partibus essentialibus resultat, vt benè dicebat Vasquez loc. ci. Alia etiam ratione id probat Smising. quæ nihil prorsus concludit.

259 Quartò igitur melius probatur conclusio ostendendo primam partem conclusionis, per secundam, nempe probando bonitatem acceptam pro perfectione, & integritate rei non esse passionem entis, quia est modus, & gradus intrinsecus cuiuscumque naturæ in se, nam bonitas in hoc sensu, nihil aliud est, quam perfectio essentialis, quidditatiua, & gradualis, seu magnitudo perfectionis cuiuscumque naturæ, hæc autem vt docet Scot. quol. 6. § *contra ista*, non est passio entis, sed modus intrinsecus cuiuscumque entis, secundum quem dicitur esse vel in illo gradu essentiali, & specifico entis, & dicitur æquale, vel inæquale alteri, excedere, vel excedi, mensurare vel mensurari; ait enim Doctor ibidem, quod bonitas essentialis, qua vna species est melior alia, non est res addita essentiæ, & quod magnitudo perfectionis non est aliud realiter ab eo, cuius est, sed modus eius intrinsecus, vndè inquit ibid. paulò suprà quod circumscripta à diuina essentia per possibile, vel impossibile omni proprietate, ipsa adhuc habere intelligitur propriam magnitudinem scilicet propriam infinitatem, sicut etiam essentia creata omni proprietate seclusa habet propriam finitatem, vndè per hanc perfectionem essentialem vnaquæque res constituitur in certo gradu entis, & per eandem inter se distinguuntur, & ordinantur entia, si enim distinguitur ens in finitum, & infinitum secundum perfectionem essentialem, quam etiam veluti communem omnium sententiam docet Suarez disp. 10. cit. q. 1. num. 14. & veluti Scoti germanam agnoscit nedum Suarez ibidem, sed etiam Meurisse loc. ci. vbi & eam probat hac ratione ex Scot. loc. cit. deducta, quia diuersæ, & inæquales naturæ non sunt diuersæ, & inæquales, excessæ, vel excedentes per suas proprietates, vel per aliquid accidentarium omninò posterius ipsis, sed per ipsosmet suos gradus quidditatiuos, & specificos habent, quod sint æquales, vel inæquales, excessæ, excedentes, ergo bonitas illa absoluta quæ consistit in magnitudine perfectionis, secundum quam res habent illam inæqualitatem gradualem in se, nequit esse proprietas naturam entis consequens, sed est modus intrinsecus earum rerum, quibus competit excedere, vel excedi, mensurare, vel mensurari, & potest etiam dici modus intrinsecus entis vt sic, quatenus est initium talis magnitudinis perfectionalis.

Ea hoc loco quolib. 6. § *contra ista*, vbi Doctor bonitatem essentialem, qua vna species est melior alia, vult esse modum intrinsecum cuiuscumque naturæ, non autem entis passionem, declarari potest alter locus suprà n. 250 adductus ex quol. 18. § *de primo* vbi duplicem entis bonitatem distinguit vnam absolutam, quam vocat primariam, & essentialem, alteram respectiuam, quam vocat secundariam, & accidentalem, nam per primariam non intelligit illam, quæ est passio entis, vt Tatar. & Gadios dicebant, & Faber sed illam, quæ est modus intrinsecus cuiuscumque naturæ, vt exponebat Lichet. hoc enim clarè deducitur ea loc. cit. quol. 6. vbi hanc bonitatem essentialem entis ait esse modum intrinsecum, non autem passionem eius; quare bonitas, quæ est passio entis, ad aliud membrum potius pertinebit, nimirum bonitatis secundariæ, vt postea explicabimus. Meurisse verò loc. cit. vt tueatur bonitatem, quæ est passio entis, ad primum membrum pertinere scilicet bonitatis primariæ, & absolutæ, eam subdistinguit dicens vnam esse quidditatiuam, & alteram purè entitatiuam, primam inquit esse modum intrinsecum entis, alterum verò passionem eius, quam bonitatem purè entitatiuam satis perplexè ibi declarat, inquit enim consistere in veluti possessione eorum omnium, quæ conueniunt enti, vt sic, itaquod quemadmodùm actus moralis dicitur bonus, quando habet omnes conditiones, & circumstantias, ex quibus integratur eius bonitas, ita ens dicitur bonum, quando habet id omne, quod sibi conuenit; vndè tandem concludit, quod huiusmodi bonitas nihil aliud est, quam perfectio entis, vel sanè parum differt ab illa. Ex quibus vltimis verbis patet hanc Meurisse subdistinctionem bonitatis primariæ in quidditatinam, & purè entitatiuam esse prorsus fictitiam, & chimæricam, quia nescit & ipse hanc ab illa distinguere; tum quia hæc sua declaratio bonitatis purè entitatiuæ potius pertinet ad bonitatem secundariam à Scoto assignatam, nam vt suprà ex textu Doctoris relatum est, assignat ipse duplicem modum bonitatis, secundariæ, & vnus ex illis erat tunc aliquid dici bonum, cum habet id, quod sibi conuenit, quo pacto cibum dicebat esse bonum, quia habet saporem sibi conuenientem; ineptè ergo est illa Maurisse distinctio bonitatis primariæ in quidditatiuam, & purè entitatiuam, nam bonitas primaria ex sun genere est essentialis, & quidditatiua, & talis appellatur ibidem à Doctore; bonitas verò purè entitatiua, quæ ponitur passio entis, non pertinet ad bonitatem primariam, sed ad secundariam modo infrà explicando, vel saltim ad illam reduci potest.

260 Quintò tandem acceptio bonitatis in hoc sensu, vt est modus intrinsecus, & gradus perfectionalis cuiuscunque naturæ, probari potest ex sententia D. Aug. lib. de natura boni cap. 4. vbi docet rationem boni consistere in modo, specie, & ordine, quem loquendi modum tenet, & variè declarant D. Thomas 1. p. q. 5. art. 5. Alensis 1. p. q. 18. membro 1. & Scotus 1. d. 3. q. 5. § *Quantùm ergo ad secundum*; hæc, inquam, D. August. sententia de Bonitate creaturarum præcisè intelligenda est, eam namque deducit ea illo Sap. 7. *omnia in numero, pondere, & mensura fecisti*, adeò quod modus, species, & ordo idem sunt, quod mensura, numerus, & pondus, in quibus Deus omnia disponit, quæ tria ita declarat Doctor loc. cit. ex eo enim, quod qualiber natura, ac essentia creata habet determinatum quendam gradum perfectionis, & non est infinitæ perfectionis, dicitur eius bonitas consistere in modo, & mensura; ex hoc, quod gradus perfectionis eius permanentes sunt, & non variabiles, alioquin vna species posset in aliam transire, dicitur eius bonitas, consistere in numero, & specie, species enim rerum ea 8. Met. 10. se habent sicut numeri, in quibus vna vnitas addita numero statim variat eius speciem; ea hoc denique quod vnaquæque propendet, & ordinatur ad aliquam operationem, dicitur eius bonitas consistere in pondere, & ordine, vel potius ex hoc, quod secundum præfatum perfectionis gradum entia inter se ordinantur, vt suprà dicebamus; & sic patet, quomodo hoc Aug. dictum valdè fauet huic acceptioni bonitatis, vt est gradus intrinsecus perfectionalis cuiuscunque rei creatæ, & exactè illam explicat. Quamuis tamen hoc dictum de bonitate creaturarum præsertim intelligatur, & ab Aug. in hoc sensu afferatur, adhuc tamen ampliari quoque potest ad Deum, quatenus & ipse habet hanc perfectionem essentialem in summo gradu, & in perfectione excedit entia omnia, ac proindè est metrum, & mensura cœterorum; immo etiam ampliari potest ad ens, vt sic, transcendentaliter sumptum, quamuis enim completè, & determinatè assignari nequeat in ipso modus, species, & ordo assignari tamen potest inchoatiuè, quatenus ipsum ens transcendenter sumptum est initium modi, speciei, & ordinis in cæteris rebus, licet secundum se abstrahat à determinatis rationibus eorum; vndè & bonitas primaria entia in hoc sensu dici potest consistere in modo, specie, & ordine iuxta phrasim August.

261 Dicendum tertiò bonitatem, vt est passio entis, non consistere formaliter in vnius rei conuenientia cum alia re, cui conueniens, & consentanea dicitur. Hæc conclusio statuitur contra secundam sententiam ab initio quæstionis adductam, & colligitur ea Scot. quol. 18. cit. § *de primo*, vbi hanc bonitatē in conuenientia sitā, per quā sanitas dicitur bona homini, quia sibi conueniens, & cibus dicitur bonus,

bonus, quia habet saporem sibi conuenientem, vocat bonitatem accidentalem, & superuenientem entitati, per quem loquendi modum videtur innuere Doct. bonitatem in hac acceptione non esse enti intrinsecam, & realiter identificatam, sicut passio solet identificari subiecto, sed esse illi extrinsecam, & aduentitiam. Probari autem solet hæc conclusio pluribus rationibus. Probat in primis Vasquez disp. 23. capit. 2. quia si sic, tunc Deus non esset in se formaliter bonus, sed solùm ex ordine, quem habet ad creaturas, & proinde ab eis penderet in sua bonitate. Hæc tamen ratio non valde efficax videtur, vel enim Vasquez per hanc rationem inferre intendit, quod Deus ex se non haberet bonitatem, sed illa mutuaret, & mendicaret à creaturis, & hoc sanè non sequitur, vt & ipse fatetur, quia Deus ex se, & ex sua intrinseca perfectione diceretur conueniens creaturis, sed tantùm sequitur talem bonitatem esse relatam ad ipsas, atque ita bonitatem Dei pendere ad creaturas, non autem à creaturis, vt benè Durand. aiebat; vel tantùm inferre intendit ex hac sententia sequi Deum in se non esse bonum, sicut est sapiens, & infinitus, antequam intelligantur creaturæ possibiles, & tunc illa non est specialis difficultas de bonitate, sed æquè militat de omni scientia, omnipotentia, alijsque perfectionibus Deo conuenientibus per respectum ad extrà, vt Vasquez ipse fatetur, & tunc de bonitate discurrendum, sicut de alijs perfectionibus consimilibus, quod videlicet Deus dicitur quidem fundamentaliter bonus absque vllo respectu, ad creaturas, per aliquam perfectionem absolutam, formaliter tamen talis non denominatur, nisi vel per respectum rationis ad eas fundatum super illam, vel per terminationem realis respectus creaturarum ad ipsum, vt dictum est disp. 8. Log. q. 5. artic. 1. in fine ex Scoto 1. d. 35. 36. & 43. cui accedit, quod Deus etiam diceretur in se, & absolutè bonus bonitate primaria præcedenti conclusione iam explicata omninò independenter à creaturis.

Secundò probat idem Vasquez, quia data hac sententia non magis bonum diceretur passio transcendentalis entis, quam malum, & sic creaturæ non dicerentur magis transcendentaliter bonæ, quam malæ, quod errori Manichæorum fauere videtur constituentium res quasdam sua natura malas; Probatur consequentia, quia qua ratione res sunt quibusdam conuenientes, & ita bonæ, eadem ratione sunt alijs disconuenientes, & ita malæ, vt venenum est serpenti conueniens homini disconueniens. Hæc quidem ratio longè efficacior est præcedenti, qua proinde vtuntur etiam Hurtad. Blasius à Conc. Pasqual. & alij loc. cit. Attamen nititur Auersa respondere q. 7. sect. 7. dicens non debere malitiam huiusmodi assignari, tanquam passionem entis, vt bonitatem, tum quia non est ita vniuersalis, & adæquata, non enim omnis res est alicui altera mala, & disconueniens, sicut omnis res est alicui conueniens; tum quia omnes res ex ipsa ratione entis habent quod sint conuenientes, & bonæ, aliquæ autem habent rationem disconuenientis, & mali respectu alicuius particularis subiecti ob specialem rationem ipsius subiecti. Tum tandem quia ad summum admitti potest in illis rebus, quæ sunt partim conuenientes, partim disconuenientes, passionem illarum esse non tantum conuenientiam, sed etiam disconuenientiam, non tantum bonitatem, sed etiam malitiam, & hoc nullum est inconueniens.

262 Hæc tamen solutio ex nullo capite difficultati satisfacit, falsum enim in primis est non omnem rem esse posse alteri disconuenientem, sicut quælibet est alteri conueniens, quia nullum ens est, quod nequeat esse alicui disconueniens, nam & Deus ipse est principium alicuius mali disconuenientis dæmonibus, & damnatis, ergo malum erit vniuersaliter attributum entis perinde, ac bonum. Deinde concesso etiam non omnem rem esse alteri disconuenientem, saltim in illis rebus, quæ sunt partim conuenientes, partim disconuenientes, non minus bonitas erit illarum passio, quam malitia, quod licet gratis concedat Auersa, tamen fauere videtur errori Manichæorum, quia saltim esset aliquod ens ex natura sua malum perinde ac bonum. Quod autem ait bonitatem absolutè loquendo potius dici debere passionem entis, quam malitiam, quia res sunt sibi inuicem conuenientes ex hoc ipso, quod entia sunt, sunt autem disconuenientes ob specialem earum rationem, hoc etiam prorsus falsum est; quia eadem quoad hoc est ratio conuenientiæ in rebus ad seinuicem, ac disconuenientiæ, sicut enim vna res dicitur alteri disconueniens ob aliquam antipathiam inter ipsas exortam ex specialibus earum rationibus, ita conuenientia vnius rei ad aliam prouenit ex aliqua qualitatum simpathia; vnde cum illæ qualitates rebus illis conueniant, non sub ratione præcisa entis, sed quatenus talia entia, certè quod vnum ens sit alteri conueniens, hoc ei non competit, vt ens est simpliciter, sed vt est ens determinatum ad hanc, vel illam speciem, atque ideò absolutè loquendo nec conuenientia, nec disconuenientia debet poni illarum rerum proprietas, vt entia sunt, sed præcisè vt talia entia sunt, illud autem quod conuenit enti, non vt ens simpliciter, sed vt est tale ens, non potest esse passio entis, vt sic. Conf. quia vt aliquid sit conueniens alteri, debet esse talis naturæ, vt aliquam perfectionem ei afferat, qua illud aliud caret, quia si illam haberet, iam illam non exigeret, vt patet de sanitate respectu hominis, ergo nequit aliquid esse conueniens alteri secundum rationem entis, vt sic, sed solum secundum rationem talis entis ab eo condistincti, cui conueniens dicitur; assumptum patet, probatur consequentia, quia quælibet res rationem entis participat, & ideò nequit ex ratione entis aliquam perfectionem recipere ab alia, quam ipsa non habeat; & hæc impugnatio potest esse ratio principalis, & præcipua ad probandam conclusionem istam, quod nequeat bonitas, vt est passio entis, consistere in conuenientia vnius rei ad aliam, quia talis conuenientia non fundatur in ratione entis, vt sic, sed in specialibus naturis rerum, quæ ratio colligitur ex Scot. 3. d. 15. q. vn. §. *potest aliter dici*, vbi de hac loquitur bonitate.

Tertiò probat Pasqualig. si intellectus concipiat rem tantum aliquam determinatam esse possibilem, cætera verò omnia impossibilia, ex hac fictione intellectus sequitur ablatio conuenientiæ, qua res sit conueniens alteri, nec tamen aufertur bonitas, cum enim remaneat ens, quod est radix bonitatis, debet etiam remanere bonitas in ipso radicata, & hoc ipso, quod esset ens, esset etiam bonum, siquidem haberet in se totum id, quod de facto habet. Hæc ratio absolutè inspecta non concludit, alioquin probaret pariter nec veritatem posse consistere in conformitate ad intellectum, nec bonitatem in conuenientia ad appetitum, nam etiam fieri potest hypothesis, quod intellectus, & appetitus repugnent in rerum natura, & alia omnia entia sint possibilia, quæ tamen adhuc essent vera, & bona; quemadmodum ergo dictum est ad simile argumentum suprà n. 171. de veritate confectum, quod illa entia essent vera fundamentaliter tantum, non autem formaliter, sic pariter in proposito dici deberet ab Auctoribus secundæ sententiæ, & cum inquit, quod tale ens existens implicantibus alijs esset formaliter bonum, quia adhuc hac stante hypothesi haberet totum id, quod habet de facto, hoc falsum est, quia non haberet talem conuenientiam cum alijs rebus modò existentibus, vel saltim possibilibus, quam de facto habet; verum tamen est, quod licet data illa hypothesi non diceretur illud ens bonum formaliter hac bonitate secundaria, quæ consistit in conuenientia, adhuc tamen dici posset bonum bonitate primaria, quæ est modus intrinsecus eius, per quod sufficienter solutum manet argumentum.

263 Quartò probat idem Pasqualig. non potest intelligi conuenientia, qua vnum sit conueniens alteri, nisi intelligatur facta diuisio entis, atque determinatio per sua inferiora; hæc enim conuenientia fundatur in multiplicitate entium, alioquin quomodo intelligeretur vnum ens conueniens alteri, nisi interueniret multiplicitas entium? hæc autem multiplicitas non habetur, nisi per diuisionem, & determinationem entis, vt sic, importat enim entia determinata; si ergo bonitas consisteret in hac conuenientia, non prius haberetur in ente bonitas, quam diuisio, & determinatio entis ad inferiora, quod tamen dici nequit, quia bonitas est passio entis, quæ illi competit antecedenter ad omnem eius determinationem ad inferiora. Fortè quispiam hanc rationem opinabitur inutilem, eo quia pariter probare videtur bonitatem non posse consistere in conuenientia ad appetitum, & veritatem in conformitate ad intellectum, quia talis conuenientia intelligi nequit, nisi facta entis determinatione ad hæc sua inferiora. Sed in primis nos non asserimus veritatem, & bonitatem consistere in his respectibus secundum id, quod important à parte rei, nam in hoc sensu præscindunt ab absoluto, & respectiuo, sicut & ipsum ens, sed tantùm secundum id, per quod solent à nobis explicari. Deinde longè diuersa est ratio de conuenientia vnius rei ad aliam, & de conuenientia ipsius entis, vt sic, ad intellectum, vel voluntatem; ad primam enim conuenientiam necessariò requiritur multiplicitas entium, eiusq; actualis distributio facta in inferiora, quia talis conuenientia fundatur in multiplicitate entium, & extrema talis conuenientiæ sunt ipsa extrema entis; sed ad illam conuenientiam id non requiritur, quia talis conuenientia fundatur, & radicatur in ipsa entis formalitate vt sic, & ad intellectum, & voluntatem terminantur, non propriè vt sunt eius inferiora, sed vt sunt potentiæ vniuersales, & comprehensiuæ totius entis, atque ideo quodammodo illi adæquatæ.

Ratio igitur à priori huius conclusionis, quæ ex præcedentibus deducitur, est, quia bonum per talem conuenientiam dictum debet consistere in re aliqua, quod dicat proprium esse determinatum, secundum quod sit alteri communicabile, itaut per hanc communionem conferat illi perfectionem aliquam, sic enim dicitur sanitas bona homini, quia ei conueniens, & vniuersaliter accidentia suis subiectis connaturalia, vt calor igni, frigus aquæ, vnde non erit passio entis adæquata, quia non fundatur in ente vt sic, nec ab eo, vt sic, originatur, sed fundatur in ente determinato, quod habet rationem acquisibilis, & perfectionis respectu alterius, vnde in hac conuenientia consistit bonitas illa secundaria, quam memorat Doctor quol. 18. citat. vt constat ex eius exemplis, quæ ex Aug. adducit pro eius explicatione, quam proinde rationabiliter vocat accidentalem, & aduentitiam enti, seu enti superuenientem, quia non oritur ex ratione intrinseca entis, vt sic, velut passio eius adæquata, sed ex superuenienti differentia, quæ est bonitas, & conuenientia fundata in vno certo ente, ac determinato, quod dicitur alteri conueniens. Conf. adhuc bonitatem transcendentalem in tali conuenientia vnius ad aliud consistere non posse, nam viuentia cuncta suum esse appetunt, velut sibi bonum; sed talis nequit esse bonitas, quæ consistat in conuenientia vnius rei respectu alterius, quia idem non distinguitur à seipso; cum ergo detur aliquod bonum, quod non consistit in conuenientia respectu alterius, sequitur bonitatem transcendentalem in ea non consistere, quia hæc vniuersaliter conuenit omni enti.

264 Denique adhuc euidentius probatur conclusio, si dicatur

cum Aureol. & Durand. hanc relationem conuenientiæ vnius rei ad aliam esse prædicamentalem, & de prædicamento relationis, quia posito ente in tota sua vniuersitate, antequam in inferiora descendat, nulla habetur prædicamentalis relatio, & tamen habetur bonitas entis, quia in tali vniuersalitate consideratum omnes, & singulas suas passiones habet. Tum quia bonitas transcendentalis, vt sit passio entis adæquata, debet habere eandem prorsus communitatem, & vniuersalitatem, quam habet ens, alioquin cum ipso non adæquaretur, ergo nequit in relatione prædicamentali consistere, nam tunc importaret rationem entis determinati generis, vnde cum ente vt sic, non adæquaretur. Respondet Aureol. quod licet relatio per bonitatem importata sit in determinato prædicamento, tamen subiectiuè est in omni prædicamento, quia potest denominare concretiuè omne prædicamentum, & ideò bonum in concreto magis propriè est transcendens, quam in abstracto, & ideò bonum dicitur conuerti cum ente, non essentialiter, sed denominatiuè, & sic etiam loquitur Durand. Hæc tamen solutio nullius est momenti, nam ratio contractiua entis non adæquat ens, vt sic, cum minus pateat, & ideò neque in abstracto, neque in concreto potest ipsi tribui, tanquam passio; tum quia bonum in concreto non est passio entis, nisi ratione bonitatis in abstracto, si ergo bonitas in abstracto non est transcendens, nec conuertibilis cum ente, nec etiam id ei conuenit in concreto; tum quia accipio hanc relationem bonitatis in concreto, & rogo qualiter se habeat ad rem, quam denominat bonam, vel enim est relatio illi intrinseca, & realiter identificata, vel prorsus aduentitia, & ab ea reipsa distincta; hoc secundum dici non potest, nam bonitas per se, & non per accidens rei bonæ conuenit; nam hæc ab intrinseco habet, quod sit conueniens alteri, ex se quippe habet cibus, quod sit conueniens viuenti, quia nutritiuus, & forma materiæ, quia actus substantialis, & sic de cæteris; si primum, ergo talis relatio non est prædicamentalis, sed transcendentalis, nam per hoc duo hæc genera relationum abinuicem distinguuntur, quod relatio transcendentalis per se rebus conuenit, estque illis realiter identificata, prædicamentalis autem conuenit illis accidentario modo, & ab eis est reipsa distincta.

265 Dicendum quartò, quod licet bonitas secundum id, quod à parte rei importat, in relatione consistere nequeat, quia vt sic ab absoluto, & respectiuo præscindit, velut ens cuius est passio, si tamen consideretur iuxtà id, per quod potest à nobis explicari, melius explicatur relationem conuenientiæ ad appetitum, non quidem actualem, & prædicamentalem, sed aptitudinalem, & transcendentem, itaut bonitas transcendentalis in ipsa rei appetibilitate consistat. Hæc conclusio communior est inter Philosophos, & Theologos, vt in referenda quarta sententia dictum est, colligitur ex Scoto 4.d.48.q.1.lit. C. vbi inquit, quod ratio delectabilitatis, quæ est bonitas, esto possit non delectare, nequit tamen non esse delectabilis, quia delectabile vel dicit aliquid ad se, vel si respectum, non nisi aptitudinalem, qui necessariò consequitur fundamentum, & d.49.q.1.§. *ad primam quæstionem*, assignans ordinem in appetibilibus in genere entis, dicit necessario deueniendum esse ad vnum appetibile infinitum, quod sit in illo ordine simpliciter supremum, & tale erit infinitè perfectum, quia toti enti congruit ratio appetibilitatis, quatenus est bonum; & in hunc etiam modum ita nobis descripsit, & explicuit Aristot. rationem boni 1. Ethic. cap. 1. dicens *Bonum est, quod omnia appetunt;* Ex quibus patet Scotum, quando quol. 18. duplicem illam assignauit bonitatem entis scilicet primariam, & secundariam, propriè non esse locutum de bonitate, vt est passio entis, sed vt est vel eius modus intrinsecus, vel accidens omnino extra eum, quia hæ tantùm duæ bonitatis acceptiones præcipue inseruiebant proposito suo, quod erat explicare bonitatem actus moralis, non sic autem idonea erat acceptio bonitatis pro appetibilitate, vt est passio entis; nonnulli tamen Scotistæ, vt Vulpes loc. cit. bonitatem in hac acceptione, vt passio entis, reducunt ad bonitatem secundariam à Scoto assignatam quol. cit. si nimirum conuenientia, de qua ibi loquitur Doctor, accipiatur pro conuenientia aptitudinali comparatione appetitus agentis, quem mouere apta est, ratione cuius res in se suapte natura dicitur appetibilis, vel per modum finis, vel per modum medij ad finem ordinati; parum autem refert, an hæc relatio conuenientiæ rerum ad appetitum sit semper realis, vel interdum rationis, vt videtur de bonitate diuina dicendum, quia Deus nullam relationem realem ad extrà fundare potest, nec prædicamentalem, nec transcendentem, & tamen dicitur bonus creaturis, nobisque appetibilis; parum, inquam, id refert, quia hic non est sermo de bonitate entis secundum id, quod importat à parte rei, sed secundum id, per quod potest à nobis facilius explicari, & circumscribi, alioqui formalitas illa in ente, vt sæpè dictum est, nec absoluta, nec respectiua est formaliter, sed ab vtroque præscindit, & post entis determinationem ad inferiora, in entibus absolutis absoluta est, & in relatiuis respectiua; attamen etiam in hoc sensu idem loquendi modus de bonitate tenendus est, quem de veritate docuimus superius n. 168.

266 Antequam verò ista conclusio probetur, pro recta eius intelligentia notandum est, quod cum dicimus rationem boni in appetibilitate consistere, non loquimur de appetibilitate sumpta pro denominatione extrinseca ab appetitu, seu potentia vitali potente appetere, sic enim certum est non constituere posse realem entis passionem, quia denominatio extrinseca non importat quid reale intrinsecum, & positiuum in re denominata, quemadmodum importat passio in subiecto, sed sermo est de appetibilitate, quæ conuenit enti ratione aptitudinis, ac intrinsecæ virtutis, quam habet ad mouendum, vel terminandum appetitum, sicut à pari, cum supra dicebamus veritatem entis consistere in intelligibilitate rei, sicut est, non erat sermo de intelligibilitate sumpta pro extrinseca denominatione ab intellectu, sed pro intrinseca virtute, & aptitudine mouendi intellectum, vel terminandi actum cognitionis; ergo per appetibile intelligimus ipsam intrinsecam proportionem entis cum appetitu, quemadmodum supradictum est verum transcendens consistere in intrinseca proportione entis cum intellectu, & hæc proportio entis cum appetitu etiam conuenientia cum appetitu dici potest. Quia verò appetitus duplex est scilicet innatus, qui est propensio cuiuscunque rei, siue animatæ, siue inanimatæ in propriam perfectionem, vndè graue dicitur appetere centrum, materia formam, &c. alter elicitus, qui tantùm tribuitur cognoscentibus, & est actus ipsius appetitus, qui cognitione ducitur, & fertur in obiectum, qui rursus duplex est, sensitiuus qui conuenit omnibus animalibus, & intellectiuus, qui conuenit naturis intellectualibus tantùm; dum dicimus bonitatem transcendentalem consistere in proportione, & conuenientia rei cum appetitu, potest quidem hoc intelligi de quocunque appetitu indifferenter, nam & in hoc sensu D. Dionys. cap. 4. de diuinis nominibus, intellexit illud Arist. dictum. *Bonum est, quod omnia appetunt*, extendendo illud ad omnes res; cœterum præcipuè intelligi debet de appetitu intellectiuo, qui est voluntas, & ratio est, quia talis conuenientia constitui debet in ordine ad illum appetitum, qui potest ferri in totum ens, vt sic possit appetitiuum conuerti cum appetibili, at talis est solùm appetitus intellectiuus, sensitiuus enim non est totius entis, sed in solum bonum fertur, quod sensu percipi potest, voluntas autem in omne bonum fertur, nam in omni bono aliquam potest habere simplicem saltim complacentiam; quod si illud habeat rationem finis, vel medij, potest illud appetere appetitu efficaci, vndè ens, vt sic, seu vt abstrahit à medio, & fine, est appetibile tantùm per simplicem complacentiam; ex quo deducitur malè Vulpes cit. restringere appetibilitatem, in qua statuit bonitatem entis, ad appetibilitatem, quæ sit propter se, vel propter aliud; quia præsertim in sententia Doctoris nostri dari potest appetibile per simplicem complacentiam, & affectum inefficacem, qui abstrahat à ratione tùm medij, tùm finis ex 1. d. 1. q. 3. art. 1. Denique sicut illa proportio entis cum intellectu constituens veritatem, non tantùm sumebatur ab intellectu diuino, sed etiam creato suprà q.6.art.5.concl.4.n.165. sic in præsenti proportio entis cum voluntate, quæ constituit bonitatem, non solùm à diuina, sed etiam à creata voluntate desumenda est; & ratio est, quia sicut res dicuntur intelligibiles in ordine ad quemcunque intellectum, ita etiam dicuntur appetibiles in ordine ad quamcunque voluntatem; verum tamen est, quod sicut ibi diuinus intellectus ob suam infallibilitatem constituebatur prima regula omnis veri, ita in proposito diuina voluntas ob suam summam rectitudinem constitui debet prima regula omnis boni, adeò vt bonitas præcipuè attendatur in rebus per ordinem ad voluntatem diuinam.

267 Iam verò conclusio sic declarata probatur, sumpto proportionali argumento ex his, quæ de veritate in superioribus dicta sunt; sicut enim se habet verum ad intellectum, ita bonum ad appetitum, sed verum non addit supra ens, nisi conformitatem ad intellectum, ergo à pari bonum non addit supra ens, nisi conuenientiam ad appetitum; & quidem hæc paritas est valdè euidens, adeout qui minorem concedit, valdè difficulter possit negare consequentiam, vndè non satis consequenter arbitror loqui Authores, qui veritatem statuerunt in conformitate ad intellectum, & posteà bonitatem statuere nolunt in conuenientia ad appetitum; nam ferè apud omnes ita comparatur bonum ad appetitum, sicut verum ad intellectum. At Suarez, qui est de numero eorum Auctorum, disp. 10. cit. sec. 1. in fine negat assumptam paritatem, quia aliter comparatur bonum ad appetitum, quam verum ad intellectum, nam verum transcendens includit in sua ratione, & denominatione aliquam conformitatem ad intellectum, bonum autem formaliter in ratione, & denominatione sua non includit conformitatem ad appetitum, quamuis hæc ad rationem boni consequatur; vndè ratio veri transcendentis non supponitur propriè in obiecto, vt formaliter attingitur ab intellectu, sed est denominatio sumpta ex proportione, vel conformatione inter ipsum obiectum, & potentiam, seu actum eius, & ideò dici solet illa veritas conditio consequens; vel concomitans obiectum intellectus, potius quam formaliter illud constituens, bonitas autem supponitur in obiecto appetitus, & est ratio formalis attingendi illud, appetibilitas autem dicit denominationem sumptam ex proportione talis obiecti cum tali potentia, vndè non dicit formalem rationem obiecti, sed conditionem concomitantem.

Hanc solutionem ex multiplici capite impugno, imprimis ostendo paritatem assumptam valere, ita namque se habet esse intelligibile ad intellectum, sicut appetibile ad appetitum, sed in obiecto esse intelligibile, sicut est, dicit formalissimè eius esse verum; ergo

ergo in eodem esse appetibile formaliter dicitur esse bonum. Tum quia, ita dicimus obiectum esse intelligibile, quia verum, cum falso intellectus non præbeat assensum, sicut esse appetibile, quia bonum, ergo si in prima propositione ly quia verum non dicit in obiecto intellectus rationem formalem constitutiuam eius, sed tantum conditionem consequentem, vel concomitantem, ita quoque poterit explicari secunda propositio de appetibili, quia bonum, in ordine ad voluntatem. Tum deinde, quia non omninò certum est bonitatem præsertim sumptam pro passione entis esse rationem formalem constitutiuam obiecti voluntatis, vel potius esse ipsum ens sub ratione ipsa entis adeoquod bonitas sit sola conditio concomitans vt innuit Scotus 3. d. 55. suprà C. sed vtrumque est probabile, & fortè secundum est probabilius, vt dictum est disp. 7. de Anim. q. 5. n. 95. Tum rursus, quia si etiam defendere velimus bonitatem esse rationem formalem constitutiuam obiecti voluntatis, & illam esse propriè causalem *quia res est bona, ideò est appetibilis*, sanè hoc intelligi non deberet de bonitate, prout est passio entis, sed prout est modus intrinsecus eius, nimirum de bonitate accepta pro intrinseca rei perfectione, vt optimè notauit Smising. nam appetibilitas nei fundatur in eius perfectione, quia propter suam perfectionem res habet proportionem illam eum appetitu, quam vocamus appetibilitatem; potest etiam interdum intelligi de bonitate accepta pro conuenientia vnius rei ad alteram, ideò namque scientiam, vel sanitatem appeto, quia mihi conueniens est; & quidem in his sensibus verum est appetibilitatem consequi in entibus ea alia priori bonitatis ratione; cæterum illa bonitas non est passio entis, quia in vno sensu est perfectio, & integritas rei, in alio sensu est conuenientia vnius rei ad aliam, quæ oritur ex determinatis rerum naturis, non autem ex ea ipsa ratione intrinseca entis. Tum præterea, quia vt vrget Auersa, potest appetibilitas per se primò conuenire enti, & non solùm consecutiuè ex alia priori bonitate, potest namque voluntas habere complacentiam circa obiecta realia sine adhuc considerata vnius rei conuenientia ad aliam, nec etiam considerata eorum perfectione, & integritate in se, nam sufficere potest ad mouendam voluntatem ipsa entitas, & realitas rerum absque expressa consideratione illarum rationum, adeoque verum sit rem appeti, quia res est, quia ens est, quod præsertim dicendum est tenendo ens in tota sua latitudine esse obiectum voluntatis, & non tantùm sub ratione boni, quod dixi probabilius esse. Tum denique quia si contendatur rem esse appetibilem, quia bonam, & sumendo bonitatem pro passione entis, hoc etiam concedi potest, & verificari, non quidem in sensu causali, sed identico, & formali, quo pacto dicimus Petrum esse rationalem, quia est homo, adeòut sensus sit res denominari appetibiles per ipsam bonitatem, quæ est conuenientia earum ad appetitum, in quo sensu è contra pariter erit verum dicere rem esse bonam, quia appetibilem.

268 Deindè principaliter potest probari conclusio argumento ex proportione deducto, quam dicit bonum, vt sic, ad talem, & talem bonitatem, idem enim proportionaliter dicit bonitas, vt sic, quod dicit talis bonitas, & discrimen in eo solum consistit, quod bonitas, vt sic, dicit indeterminato modo, quod talis bonitas dicit modo determinato, itaut quando præscinditur bonum, id tantùm relinquatur, quod debet relinqui ex vi contradistinctiui, à quo præscinditur. Sed tale bonum, quod est species boni vt sic, præcisè constituitur in tali esse bono, siue in tali specie bonitatis per esse sic, vel sic appetibile, ergo bonum, vt sic, constitui debet præcisè per esse appetibile, vt sic. Maior de se patet, probatur minor, quia tres præcipuè sunt species boni, vt sic, nimirum bonum honestum, vtile, & delectabile, vt infra dicemus, sed hæ species boni inter se distinguuntur solùm per esse sic, vel sic, appetibile, vt Doctor ostendit 3. Met. tex. 3. nam bonum honestum dicitur tale, quia est appetibile propter se per modum finis, & amabile amore amicitiæ principaliter; bonum vtile dicitur tale, quia est appetibile propter aliud, & per modum medij, sicut medicina vtilis ad sanitatem ordinatur ad eam, vt ad finem; tertium bonum scilicet delectabile magis etiam habet rationem eius, quod est ad finem, licet rationem finis habeat aliquo modo, non tamen sicut primum bonum; cum ergo species boni constituantur per talem, vel talem appetibilitatem, nimirum vel per esse appetibile propter se, vel propter aliud, consequens est, vt dicamus rationem boni, vt sic, constitui per appetibilitatem, vt sic, & ideò bonum, & appetibile sint synonyma capiendo bonitatem, vt est passio entis.

ARTICVLVS II.

Proponuntur, & soluuntur obiectiones.

269 **C**Ontra positas conclusiones arguitur, & Primò contra primam arguit Suarez probando bonitatem transcendentalem non esse rationem positiuam enti superadditam, & ab ipso aliquo pacto ex natura rei distinctam, quia vel illa ratio superaddita seipsa est bona, vel per aliam rationem, non secundum, quia daretur processus, in infinitum, si primum ergo pari ratione de ipso ente dici potest, quod sit seipso bonum absque aliqua formalitate superaddita. Tum 2. quia quælibet res vel dicitur essentialiter bona, vel accidentaliter, si primo modo, iam seipsa dicitur bona, & non per aliquid superadditum, si secundo modo, sic vtique dicitur bona per formam accidentalem superadditam sicut studiosus dicitur bonus per scientiam additam, sed talis est bonitas accidentaria prorsus, ac adueotitia, non autem quæ est passio entis. Tum 3. arguit Arriag. nam quantumuis obiectiuè ens sit præcisum, nihil ei deest pro esse præciso, & consequenter est bonum in se, deindè eo ipso, quod sit bonum in se, quantumuis præcisum est etiam amabile, ergo à bonitate transcendentali in quocunque sensu non potest ens obiectiuè præscindi. Tum 4. sic etiam arguit Pasqualig. nam ens in se consideratum à quacunque modo superaddito præcisum dicit aliquam perfectionem, per quam perficitur in proprio esse, ergo oportet, vt habeat suam bonitatem in tali statu. Quod si dicas talem esse bonitatem primariam, quæ est modus entis, non autem secundariam, sicut est appetibilitas. Hoc facilè reijcit Pasqualig. quia gratis assumitur illam primariam bonitatem non esse entis passionem, cum quia si in eo statu talem possidet ens bonitatem, per eam quoque erit formaliter appetibile. Denique vrget, quia si bonitas distingueretur ea natura rei ab ente, ens non esset bonum ex natura sua, sed per aliquid à se distinctum, quod est contra August. tom. 3. lib. 1. de doctrina Christ. cap. 32. vbi non distinguit bonitatem ab ente, sed ponit identificari cum ipso, aie enim *inquantum sumus, boni sumus*, & sic etiam loquitur Boetius lib. de hebdomad. cap. 2. *quicquid est, in eo quod est, bonum est*. Neque dicas per hoc PP. realem duntaxat intendere identitatem inter ens, & bonum, non autem formalem, & obiectiuam. Quia stante adhuc tali distinctione ens non esset bonum ex natura sua, sicut animalitas non est in seipsa rationalis, quia rationalitas distinguitur ab ipsa secundum conceptum adæquatum, etiamsi sint realiter identificata; alia quædam argumenta ad idem congerit Pasqualig. quæ nec referre, nec soluere opus est, quia procedunt ea illo falso suo fundamento, quod conceptus entis creati sit supremus, & vniuersalissimus conceptus, de ente habere possumus, quod fusè refutatum est disput. 3.

270 Resp. hæc, & similia argumenta te vera aliud non probare, quam realem identitatem inter ens, & bonum, & sanè aliud non intendunt allegati PP. quum negare distinctionem inter ens, & bonum tali identitati oppositam, non autem distinctionem ex natura rei formalem, aut saltim per conceptus obiectiuos, immo hanc apertè docuit Boetius loc. citat. de hebdomad. dum inquit *interea in rebus aliud esse, quod bona sunt, & aliud esse, quod sunt*, quod certè nequit intelligi de alietate reali, sed tantùm de alietate formali, & obiectiua; vel si aliqua argumenta probant etiam de identitate formali, & quod non perfectè distinguantur penes conceptus obiectiuos, id solùm ostendunt de bonitate primaria, quæ est modus intrinsecus entis, ac proinde imperfectè formaliter, & obiectiuè ab ipso ente distinguitur, non autem de bonitate secundaria, quæ est propria passio entis; & hoc sufficeret pro solutione horum argumentorum; libet tamen adhuc ad singula respondere. Ad 1. sæpius dictum est, dum idem argumentum fieret in superioribus de Veritate num 63. 83. & 84. ac etiam de Veritate, talis enim ratio non est bona in recto, quasi ipsa sit formaliter bona, sed in obliquo quatenus est formalis ratio, cur ens eius subiectum sit formaliter bonum, neque sequitur processus in infinitum, quia ponitur cum ente realiter identificata, & ita esse Quo, vt nequeat esse Quod, vide dicta superius de Vnitate in simili proposito, vt benè capias hanc solutionem. Ad 2. etiam Suarez ipse respondere tenetur, si quidem in illa sect. nu. 11. bonitatem sumptam pro perfectione rei, qua res dicitur essentialiter bona, negat esse passionem entis, quia res sic dicitur bona per suam essentiam, & quidditatem, vt in certo gradu perfectionis concipitur; non ergo bonitas essentialis, & primaria debet poni passio entis, sed accidentalis, & secundaria, non quidem sumendo accidens in rigore pro accidente separabili, & realiter subiecto superaddito, sed pro extraneo, itaut dicat rationem aliquam extra rationem formalem subiecti. Ad 3. ens præcisè sumptum à tali formalitate superaddita, quæ ponitur eius passio, esset bonum in se bonitate primaria, quæ est modus intrinsecus entis, non autem bonitate secundaria, quæ ponitur eius passio; & cum additur, quod vt sic bonum, esset amabile, & appetibile, hoc verificatur fundamentaliter tantum, non formaliter; quatenus nempe talis bonitas primaria præcedit, velut fundamentum secundariæ, vnumquodque enim est appetibile ob suam intrinsecam perfectionem, quam habet in suo ordine, non potest autem verificari formaliter, quia appetibile, & amabile, vt sic, dicunt quid respectiuum, non absolutum; cum ergo ens in tali præcisione concipiatur in se, & non in ordine ad aliud, sanè in tali statu nequit concipi sub ratione amabilis, & appetibilis formaliter.

271 Ad 4. patet per idem, quod ens sic præcisum esset bonum duntaxat bonitate primaria, quam non esse passionem entis, sed modum eius intrinsecum, non gratis assumitur, sed probatum est conclusione secunda, nec in eo statu secundum talem bonitatem dici potest appetibile formaliter, sed tantùm fundamentaliter. Ad vltim. negatur consequentia, quæ valeret, si poneretur ens esse bonum per aliquid ab ipso realiter distinctum, quod nos dicimus, & relati PP. realem tantùm identitatem innuere voluerunt inter ens, & bonum, non vero maiorem, vt diximus, & hæc realis identitas sufficit, vt ens dicatur bonum per se, & ex

natura sua, non autem per accidens, & per aliud; & falsum est prorsus adhuc hoc sequi admissa inter ea distinctione formali, vel obiectiua, neque id sufficienter probat instantia facta de animalitate respectu rationalitatis, nam animalitas non est ita perfectè identificata cum rationalitate, sicut ens cum bonitate, & vniuersaliter quodcunque subiectum cum sua passione, quia realitas generis, & differentiæ identificantur tantùm ratione tertij, à quo si abstrahantur, non amplius remanent eadem realiter, & hinc est, quod animalitas in abstracto nequit dici rationalis, vt inferius patebit disput. 8. quæst.6. artic.2. at non ita est de subiecto, & passione, nam non solùm sunt vnum vnitate vnionis in tertio, vt genus, & differentia, sed etiam vnitate identitatis, vt docet Doctor 2. d.12. qu. 2. ad 1. princ.

Secundò contra 2. concl. arguunt Auctores 1. sent. probando bonitatem, quæ est passio entis consistere in perfectione, & integritate rei in se, præsertim quoad essentialia, nam ex 7. Met. ratio boni, atque perfecti sunt eadem ratio, nam intantùm aliquid est bonum, inquantùm est perfectum. Tum 2. quia ens, & perfectum non sunt synonyma, non enim cùm dicitur *ens est perfectum*, est propositio identica, ergo cum necessariò perfectum supponat ens, erit passio illius. Tum 3. quia denominatio perfecti potest, & solet intelligi sub nomine bonitatis, concurrit etiam omni enti, nam omne ens est in seipso in suo gradu perfectum, & integrum, consequitur suo modo ad rationem entis, quia ex eo quod aliquid est ens, est perfectum in sua ratione entis, ergo bonitas in hoc sensu est passio entis. Tum 4. D. Dionys. de diuinis nominibus cap. 4. definiens quid sit bonum ait, Bonum ex integra causa, malum autem ex multis, singularibusque defectibus, ergo bonitas rei est ejus integritas. Tum 5. ex hoc colligit Vasquez rationem, quoniam si alicui rei desit quidquam ex ijs, quæ ad eius integritatem conuenire debent, ex illius defectu dicitur, & est mala, vnde malum equum dicimus, cui deficit oculus, vel aliquid aliud, ergo bonitas rei è contra in integritate illius posita est. Denique bonum est id, quod omnia appetunt, vnumquodque verò appetitur secundum quod perfectum est, ergo perfectum, bonum erunt vnum, & idem.

272 Resp. ad 1. quod cum dicitur boni & perfecti eandem esse rationem, id præsertim intelligi debere de bonitate primaria, quam diximus conclus. 2. esse modum intrinsecum entis, non autem de secundaria, quæ est ejus passio; cum autem dicitur aliquid intantùm esse bonum, inquantum est perfectum, id nedum intelligi potest de bonitate primaria, sed etiam secundaria, quia hæc in illa fundatur, vnde dicitur res magis, vel minus bona, & nobis appetibilis, secundum quod est magis vel minus perfecta. Ad 2. conceditur ens, & perfectum non esse synonyma, adhuc tamen negatur consequentia, quod perfectio entis in suo gradu se habeat, vt eius passio, nam potius se habet, vt modus eius intrinsecus, vnde cum dicitur *ens est perfectum*, est propositio, in qua modus intrinsecus prædicatur de re, cuius est modus, non autem passio de subiecto. Ad 3. conceditur etiam assumptum, quod perfectio rei interdum intelligi soleat sub nomine bonitatis, non quidem secundariæ, sed primariæ, & quod conuenit omni enti in suo gradu, & suo modo consequitur ad rationem entis, adhuc tamen negatur consequentia hinc deducta, quod sit eius passio, quia hæc omnia saluantur ponendo, quod sit eius modus intrinsecus, neque modi intrinseci rerum confundi debent cum passionibus earundem. Ad 4. auctoritas Dionysij potius est pro nobis, nam illa sua definitio, quam tradit de Bono, cum ait *bonum est ex integra causa*, non est formalis, sed causalis, quia nimirum consurgit posita perfectione rei, tanquam fundamento, aliud autem est bonitatem oriri ex perfectione rei, aliud formaliter consistere in ipsa, primum asserit D. Dionysius, non secundum; cui accedit intentionem Dionysij ibi præsertim esse, vt explicat Doctor quol.18. sub H. discrimen assignare inter bonum, & malum morale, per hoc, quod malum consurgit ex defectu cuiuscunque circumstantiæ, nam quicunque defectus sufficiens est in moralibus ad vitiandum actum, vt bonum requirit concursum, & integritatem omnium circumstantiarum, & ex tali integritate resultat in actu. Ad 5. patet per idem, probat enim solum bonitatem consistere in perfectione rei non formaliter, sed causaliter, & radicaliter, quatenus perfectio rei præcedit tanquam fundamentum, & radix seu causa virtualis, ex qua virtualiter dimanat bonitas, seu conuenientia cum appetitu per modum proprietatis transcendentalis; vnde sicut posita perfectione rei, ponitur quoque eiusdem bonitas non formaliter, sed consecutiuè, quia ponitur fundamentum eiusdem, ita pariter ablata perfectione, tollitur bonitas consequenter, quia deficit fundamentum eius, qua de causa equum oculo carentem malum appellamus, quia cum ei deficiat debita membrorum integritas, quæ est fundamentum bonitatis integralis, deficit consequenter ipsa integralis bonitas. Ad vltim. vnumquodque dicitur appeti secundum quod perfectum est, quatenus appetibilitas rei fundatur in eius perfectione, eique commensuratur, quia res propter gradum perfectionis, quem obtinent in ordine entium, nostrum alliciunt, & excitant appetitum. Possent alia quoque argumenta contra eandem conclusionem secundam adduci ad probandum perfectionem, & integritatem rei quoad sua essentialia, nedum non esse passionem entis, at nec etiam modum eius intrinsecum, sed prædicatum eius quidditatiuum, vel potius integram, & complexam eius essentiam; hoc enim probare videntur rationes superius adductæ, quibus nonnulli Recentiores contendebant, ex hoc capite ostendere non esse passionem entis; sed iam illas rationes examinauimus in probanda secunda conclusione, & ostendimus ex eo capite non concludere.

Tertiò arguitur ad idem probando bonitatem, vt est passio entis, consistere in absoluto, & non in aliquo respectiuo, quia cum omnis creatura à Deo procedat, est absolutè, & simpliciter bona, vt de fide est contra Manichæos, itaut quamuis respectu alicuius sit mala, non sit tamen mala absolutè, & simpliciter; hoc autem saluari non potest, si bonitas consistere ponatur in aliquo respectiuo, nam per respectum non constitueretur simpliciter, & absolutè bona, sed tantùm secundum quid nempe respectiuè, & in comparatione ad aliud, quod non facit rem in se absolutè bonam; & hoc videtur esse præcipuum fundamentum Vasquez, quia per bonitatem, quæ est passio entis, res constituitur in se simpliciter, & absolutè bona, non autem respectiuè, & tantùm in ordine ad aliud, quia tunc non esset bona simpliciter, & absolutè, sed tantùm alicui. Deinde idem ostenditur de bonitate etiam vt reperitur in Deo, quia Deus dicitur bonus in seipso simpliciter, & absolutè præscindendo à quocunque alio realiter distincto, vnde etiam si creaturæ omnes essent impossibiles, nihil Deo deperiret propriæ bonitatis, ergo bonitas etiam vt in Deo reperitur, consistit in aliqua perfectione absoluta. Demum Meurisse loc. citat. in fine quæstionis inquit Doctorem magis in hanc sententiam inclinasse, quod bonum transcendens consistat in aliqua ratione absoluta, nimirum in ipsa perfectione intrinseca vniuscuiusque rei, vt patet ex his quæ habet 1. dist.3. quæst.5. & in 2. dist.34. q. vn. & in 4. dist.49. quæst.2.

273 Resp. quod si sit sermo de bonitate entis secundum id, quod importat à parte rei, nec in absoluto, nec in respectu consistit, sed ab vtroque præscindit, & postea in esse contracto in entibus absolutis est ratio absoluta, & in respectiuis relatiua; si verò sit sermo de illa secundum id, per quod solet à nobis explicari, & circumscribi, melius explicatur per respectum conuenientiæ, quam per rationem absolutam, non quidem per respectum conuenientiæ vnius rei ad aliam, sed per conuenientiam ad appetitum; & quamuis si explicaretur bonitas per respectum conuenientiæ vnius rei ad aliam, benè sequeretur talem rem non esse simpliciter, & absolutè bonam, sed tantùm secundum quid, & respectu illius rei determinatè, cui conueniens dicitur, tamen explicando illam per conuenientiam ad appetitum, benè saluatur adhuc, quod dicatur simpliciter, & absolutè bona, quatenus res secundum propriam perfectionem, quam participat in ordine entium, potest mouere, vel terminare actum cuiuscunque appetitus tam creati, quam increati, & quatenus sic motiua, vel terminatiua cuicunque comparetur, semper dicitur bona, & potest etiam dici in se bona, quia in se continet perfectionem, quæ est ratio talis motionis, & terminationis. Ad 2. concedo in Deo bonitatem à parte rei importare perfectionem absolutam, tamen pro faciliori captu nostro, eam circumscribimus per respectum conuenientiæ, non quidem ad creaturas, quibus conueniens est alioqui ob summam perfectionem, sed ad appetitum tam creatum, quam increatum, & quia præsertim attenditur bonitas per conuenientiam ad appetitum increatum, hinc est quod etiam si non extaret, nec possibilis foret appetitus creatus, nihil Deo deperiret propriæ bonitatis; & parum etiam refert, quod talis respectus Dei in ratione boni ad proprium appetitum sit rationis, non realis, cum sit eiusdem ad seipsum, quia hic non est sermo de illo, quod à parte rei importat diuina bonitas, sed tantùm de illo, per quod à nobis explicatur, & circumscribitur. Ad 3. falsum est Doctorem in eam inclinare sententiam, imò potius inclinat in oppositam, ait enim 4. d.49. q.4. lit.I.§. *Iuxta hoc quod nec verum, nec bonum vltra ens dicunt rationes absolutas*, neque contrarium dicit in locis a Meurisse citatis, nam in 1.d.3. q.5. non loquitur de bono transcendenti, sed de bono creato, vt sic, quemadmodum etiam Auctor ille fatetur, & cum negat consistere in respectu, non loquitur de respectu conuenientiæ, sed de respectu ad bonum increatum; neque in 2.d.34. q.vn. agit de bono naturali, sed morali, quod etiam non in absoluto, sed in respectu determinat consistere; nec tandem id habet 4.d.49.q.2. imò potius ibid. in solutione ad 1. q. videtur bonitatem reponere in ipsa rei appetibilitate.

Quartò arguunt contra tertiam conclusionem Auctores 2. sent. probando bonitatem transcendentem consistere in conuenientia vnius rei ad aliam, vt perfectionis illi contentaneæ, sic arguit Aureol. 2. d.34. art.1. q.vn. illud est formaliter ratio boni, quo posito circa aliquid statim sibi tribuitur ratio boni, sed pone in quocumque volueris rationem conuenientis, & perfectionis, statim habet rationem boni, tolle etiam quod conueniat aliter, & remaneat nec congruens, nec perficiens, statim deficit ab illa ratio boni, ergo &c. Maior patet, prob. min. venenum eo quod congruit serpenti & perficit ipsum, ideò est sibi bonum, è contra autem quia non competit homini, immo est ei disconueniens, ideo non est bonum homini, quod etiam est bonum alicui, aliquo modo est ei malum alio tempore, & hoc quia vno tempore, est ei conueniens, alio verò tempore non sic; sic etiam bonum honestum est bonum

ratio-

rationis, quia conuenit rationi, idem etiam actus vni est bonus, alteri malus, puta loqui est malum virgini, quia non congruit ei, est autem bonum in Doctore, quia ei conuenit. Deinde arguit Suarez probando hoc inductione in omnibus bonis, nam bonum honestum dicit bonum, quod per se est conueniens naturæ rationali, vt sic; bonum item delectabile nihil aliud est, quam bonum habens conuenientiam cum natura sensibili; & tandem bonum vtile dicit bonum aptum, & accommodatum ad finem intentum. Demum arguunt Suarez, Auersa, & Meurisse nullum ens reperitur, quod non sit alicui conueniens, siue illa conuenientia sit relatio, siue appelletur connotatio, nam formæ conueniunt subiectis, subiecta formis, effectus causis, causæ effectibus, actus potentiæ, potentiæ actibus, & alia huiusmodi addi possunt discurrendo per singulas entitates etiam vsque ad minimas, & eas quæ turpiores, & inutiliores esse videntur, cum ergo hæc conuenientia sit quædam bonitas ex vna parte, & ex alia omnibus entibus prorsus conueniat, nil obstare videtur, quin sit passio entis adæquata.

274 Resp. ad 1. gratis concedendo talem conuenientiam vnius rei ad aliam esse quoddam genus bonitatis, sed negatur esse bonitatem transcendentalem, quia vt dictum est in 3. conclus. non conuenit rebus sub præcisa ratione entis, sed ratione talitatis entis, quod enim vnum ens conueniat naturæ alterius, prouenit ex aliqua qualitatum simpathia, aut alia peculiari conditione talis entis, & ideò talis conuenientia, nequit esse passio entis, nam conuenientia, quæ est passio entis, debet ab ente oriri sub præcisa ratione entis, & debet habere idem constitutiuum in omnibus, non vero diuersum pro diuersitate entium, talis autem conuenientia, quæ habet idem constitutiuum in omnibus, est conuenientia rerum ad appetitum, nam omnes, & singulæ ei conueniunt, quatenus entia sunt; conuenientia verò, qua vna conuenit alteri per modum perfectionis connaturalis, & consentaneæ, oritur ex particularibus naturis cuiuscunque rei; exemplum de veneno, quod est serpenti bonum, homini malum, probat de isto peculiari genere bonitatis, non autem de bonitate, vt sic; exemplum verò de loqui in Virgine, & Doctore probat de bono præsertim morali, non autem naturali. Ad 2. argumentum potius est pro nobis nam bonum honestum, & delectabile esse talia bona, quia sunt conuenientia, vnum naturæ rationali, alterum sensitiuæ, aliud non est dicere, quam quod sint talia, quia sunt conuenientia cum appetitu sensitiuo, ac intellectiuo; & bonum vtile esse tale, quia est accommodatum ad finem intentum, est perinde, ac si dicas esse tale, quia appetitui conueniens in ordine ad aliud, & propter aliud, quare sola conuenientia ad appetitum est, quæ constituit bonitatem passionem entis, non autem conuenientia vnius rei ad aliam; immo quod maxime notandum est, quamuis appetibilitas sit ipsa bonitas passio entis, id tamen intelligi non debet de appetibilitate, quæ in tali conuenientia fundatur vnius rei ad aliam, sicut enim talis conuenientia non conuenit rebus ea ratione, qua entia sunt præcisè, sed quatenus talia, ita etiam appetibilitas; id ergo intelligi debet de appetibilitate, quæ originatur ex perfectione rei in se, quæ est passio entis. Ad vlt. contendunt aliqui dari quædam entia, quæ nulli sunt appetibilia, vt est odium Dei; sed arbitror gratis concedendum esse assumptum, nam omne ens vel est substantia, vel accidens, substantia conuenit accidentibus, vt fulcrum eorum, & accidentia è contra conueniunt substantiæ, quia quodlibet accidens habet suum subiectum, cui connaturale est, & ipsum Dei odium, quamuis sit moraliter malum, est tamen physicè bonum voluntati, quia tanquam actus illius illam perficit; concedendum ergo est assumptum, adhuc tamen neganda est consequentia quia talis conuenientia non conuenit omnibus entibus ea ratione, qua entia sunt, sed quatenus talia entia, quia talis conuenientia vnius ad aliud fundatur in peculiari cuiusque rei natura, & non habet in omnibus entibus idem constitutiuum, sed diuersum pro diuersitate entium, & naturarum; cui accedit vnum quodque appetere suum esse, vt sibi bonum, nec tamen est ei conueniens hoc genere conuenientiæ, quæ est vnius rei ad aliam realiter distinctam.

Quintò contra 4. conclusionem arguit Aureol. loc. cit. quod bonitas entis nequeat consistere in relatione appetibilitatis, quia ratio boni est motiua appetitus, sed ratio appetibilis, cum sit pura relatio, nequit appetitum mouere, ergo &c. atqui ita probant minorem, quia si relatio esset sufficiens motiuum appetitus, tunc ratione relationis res essent formaliter amabiles, quod est falsum, non enim amantur ratione alicuius relationis, sed ratione illius, quod intrinsecè dicunt, cum enim desideramus aliquod bonum, ratio formalis mouens appetitum non est relatio aliqua, sed perfectio rei desideratæ. Deinde arguit Pasqualig. ratio appetitus importat determinatam rationem entis, siue sumatur pro appetitu innato, siue elicito, non enim solùm dicit aliquid, quod habeat esse præcisè, sed etiam quod habeat tale esse; ens autem vt sic transcendens dicit solam communissimam rationem entis, itaut nullam importet determinationem, vnde in ipsa non potest haberi aliqua ratio appetitus, vel appetibilis, non enim ponitur vnum, nisi ponatur alterum, cum se mutuò inferant, & tamen habetur ratio boni transcendentalis, ergo hæc consistere nequit in appetibilitate. Demum arguit idem, bonitas de se absoluta est, & ordinata ad ipsam rem, vt eam faciat bonam in seipsa, nec ad ipsius constitutionem necesse est, vt concurrat appetitus, sed independenter ab ipso habetur ratio bonitatis, ad constitutionem verò appetibilitatis concurrit etiam appetitus, non quidem vt intrinsecum constitutiuum, sed vt terminus, oritur enim appetibilitas ex concursu bonitatis, & appetitus, ergo &c.

275 Respondetur Aureolum quoque teneri ad solutionem argumenti, cum ipse bonitatem ponat consistere in relatione conuenientiæ vnius rei ad aliam, vt eius perfectiuam; itaque argumentum præsertim probat bonitatem non consistere in relatione secundum id, quod a parte rei importat, non tamen probat, quin possit per relationem explicari, & circumscribi; deinde si teneretur bonitatem etiam à parte rei formalitatem importare relatiuam, tunc dicendum esset, non vtique bonitatem formaliter sumptam ratione relationis voluntatem mouere, sed ratione formæ absolutæ, in qua fundatur, vt notat Doctor 3 d. 15. §. *potest aliter dici*, nimirum ratione perfectionis absolutæ, quam res in se importat. Ad 2. dico, quod sicut intellectus esto secundum suam entitatem sit inferius ad ens, tamen quia in sua operatione ei adæquatur, quia est potentia vniuersalis, & totius entis ex 3. de Anim. ideò benè explicatur veritas entis per conuenientiam ad ipsum; ita in proposito de bonitate, quamuis voluntas secundum suam entitatem sit inferius ad ens, tamen secundum suam operationem illi quodammodo adæquatur, & ideò benè explicari potest bonitas entis per conuenientiam ad ipsam; immo absolute loquendo minimè repugnat passionem superioris designari per ordinem ad inferiora, nam animali in sua communitate conuenit communicabilitas, ad sua inferiora, diuisibilitas per differentias, & alia huiusmodi attributa, pro quo vide dicta paulò suprà num. 263. Ad vlt. verum est assumptum de bonitate primaria, quæ est modus intrinsecus entis, non autem de secundaria, quæ est passio; hæc siquidem potius constituitur, vel saltim explicatur per ordinem transcendentalem ad appetitum, & sine appetitu consistere nequit.

Sextò tandem arguunt alij ad idem, quia bonum est intrinseca entis proprietas, sed esse appetibile importat denominationem extrinsecam ab appetitu desumptam, ergo ratio formalis eius non consistit in appetibili. Tum deinde, quia si per impossibile nullus esset appetitus vitalis, adhuc res essent bonæ, sicut sunt entia, & tunc vtique ratio boni in alio consistere non potest, quam in eo, quod quælibet res haberet perfectionem sibi conuenientem, ergo &c. Tum tandem, quia hæc causalis est vera, quia res est bona, ideò est appetibilis, ergo appetibilitas non formaliter constituit rationem boni, sed potius eam consequitur.

276 Resp. iam dictum esse num. 276. quod cum hic dicimus rationem boni in appetibilitate consistere, vel per eam benè explicari, non vtique est sermo de appetibilitate pro denominatione extrinseca, sed intrinseca, quæ est virtus, vel aptitudo in re mouendi, vel terminandi appetitum. Ad 2. ait Smising. quod si nullus esset appetitus, esse tamen posset, adhuc subsisteret ratio appetibilis consistens in proportione entis cum appetitu possibili, cum esse appetibile non sit denominatio extrinseca, quæ postulet existentiam formæ denominantis; si autem repugnaret esse aliquem appetitum, non subsisteret ratio appetibilis, & consequenter nec ratio boni, quæ in appetibili formaliter consistit. Hæc solutio benè procedit in hoc, quod si repugnaret omnis appetitus, non remaneret bonitas, quæ in appetibilitate formaliter constituitur, vnde res manerent bonæ duntaxat materialiter, & fundamentaliter ratione intrinsecæ perfectionis, per quam fundant appetibilitatem, & quam adhuc admissa hypothesi retinere supponuntur, vt dictum est suprà sub numer. 262. deficit tamen in hoc, quod ait, quod si nullus esset appetitus, esse tamen posset, adhuc subsisteret ratio appetibilis sumpta pro denominatione intrinseca, non autem extrinseca, quia hæc postulat existentiam formæ denominantis. Planè hoc non videtur bene dictum, quod denominatio extrinseca potentialis, vt importat appetibile, postulet existentiam actualem formæ denominantis, & non sufficiat potius existentia eius possibilis, nam licet hoc sit verum de denominatione extrinseca actuali, nequaquam tamen verum est de possibili, nam sicut hæc est denominatio non actualis, sed possibilis, ita sufficiens est ad ipsam præstandam forma denominans possibilis, neque requiritur, quod sit actualiter existens; & ratio huius est, quia effectus formales actuales, & potentiales tribuuntur ab eadem forma actuali, & potentiali. Ad vlt. verum est assumptum loquendo de bonitate primaria, quæ est modus intrinsecus entis, non autem de secundaria, quæ est eius passio.

QVÆSTIO XI.

An Bonitas prædeclarata verè sit passio entis, adeout cum ipso conuertatur.

277 BOnitatem esse passionem entis, & cum ipso conuertibilem est firma, & constans omnium tum Philosophorum, tum Theologorum consensio, esto inter ipsos aliqua sit discrepantia in assignanda ratione formali huius bonitatis, vt quæst. præced. visum est; idque suadet manifesta ratio, quia transcendentalis bonitas exprimit aliquem conceptum distinctum formaliter, vel

ligatus, ac proindè magis sensibilia magis cognoscit, & cum minori difficultate, ideò effectus, & similia sensibus proximiora dicuntur nobis notiora, & sic expressis verbis docuit Arist. 1. Post. cap. 2. dum ait, *at nobis quidem illa priora, ac notiora appello, quæ nostris sensibus magis obuia sunt, quia nostra cognitio incipit à sensibus,* hæc igitur quo ad nos nota dicuntur, quia vt illa cognoscamus, non est opus, quod eorum cognitionem ex alijs deducamus, sed statim ac obijciuntur, immediatè in seipsis cognoscuntur. Cæterum circa alterius membri explicationem est tanta sententiarum varietas, vt potius rem confundere, quam explicare videantur.

234 Primus itaque dicendi modus, qui tribuitur Auerroi, notius secundum naturam dicit esse id, quod natura prius cognosceret, si esset capax cognitionis, quam explicationem etiam Iauell. videtur amplecti 1. Phys. q. 3. Sed hic modus passim reijcitur, quia vt dicebamus, natura non est vis cognoscitiua, & dum aliqua dicuntur nota naturæ, non ita appellantur, quia natura cognoscat illa, vt notat Doctor 6. Met. q. 2. in corpore quæsiti; neque his auctoribus suffragatur suppositio facta, quod hæc prius à natura perciperentur, si esset capax cognitionis; quia cum hæc de facto, & actualiter ita nota dicantur, non autem aptitudinaliter, talia dici debent in ordine ad facultatem, quæ de facto cognitiua dicatur; tum quia quando terminus secundum rationem terminandi est impossibilis, & implicatorius, etiam impossibilis est ordo ad ipsum, si ergo naturam esse facultatem cognitiuam est impossibile, impossibile consequenter erit aliquid dici notum respectu eius ea illa hypothesi, quod esset cognitionis capax. Tum tandem quia, ne cuipiam caderet in mentem hæc fictio, quod nota natura talia dicantur respectu eius, ac si esset vis quædam cognitiua, data opera Arist. hæc cognoscibilia appellat nota *natura* in ablatiuo casu, non autem nota *naturæ* in datiuo, vel nota secundum naturam; quod si interdum in quibusdam versionibus legitur *nota naturæ*, vt monent graues Interpretes ly *naturæ* in genitiuo casu accipiendum est, non datiuo, vt sensus sit, cognoscibilia quæ intrà naturam, vel intrà ordinem naturæ continentur. At aiunt aliqui hanc naturam cognitiuam esse Deum, Deus enim omnia cognoscit per suam essentiam, & secundum quod ab eo dependent, & quia causæ prius ab eo dependent, quam effectus, prius nouit causam, quam effectum; & hunc dicunt aliqui fuisse sensum Auerr. quod etiam, vt probabile tenet Tatar. 1. Phys. §. *Secundo sciendum.* Sed satis de se constat hunc sensum esse prorsus alienum à mente Arist. nilque minus ipsum cogitasse, quam Deum, cum dixit aliqua esse nota natura, vel naturæ; quia nunquam Deum appellauit naturam, sed supra naturam; nec Deus dicitur vnum obiectum prius alio cognoscere, quantum est ex parte diuinæ cognitionis; sed omnia simul vnico intuitu.

235 Secundus modus dicendi explicat ea dici notiora secundum naturam, quæ magis apta sunt, vt ex natura sua cognoscantur, hæc autem dicit esse illa, quæ in se plus habent perfectionis; sicut enim illa perfectiorem, & excellentiorem habent naturam, ita etiam habent naturam per se magis cognoscibilem, & intelligibilem; quem dicendi modum sequuntur plures Thomistæ, vt pote à D. Thoma significatum 1. p. q. 85. art. 3. ad 1. præsertim Soto 1. Phys. q. 2. concl. 1. & innuit etiam Doctor noster 5. Metaph. q. 3. in responsione ad quæstionem, dum inquit, si nullus esset intellectus, adhuc quælibet res secundum gradum suæ entitatis esset nata se manifestare, & hæc notitia est, qua res dicitur nota naturæ, non quia natura cognoscat illam, sed quia propter manifestationem maiorem, vel minorem nata esset, quantum est de se, perfectius vel minus perfectè cognosci; & hoc etiam significasse videtur Arist. 2. Met. tex. 1. vbi intelligentias, & cæteras res à materia abstractas vocat manifestissima in natura. Hanc tamen explicationem etiamsi valdè communem impugnat Valles. controuers. 3. ad tyrones & Pasqualig. tom. 1. Met. disp. 13. sec. 2. num. 5. vbi inquit falsum esse, quod ea quæ sunt magis perfecta, sint magis cognoscibilia, quia esse cognoscibile, cum sit formalitas quædam Metaphysica, consistit in indiuisibili, nec suscipit magis, & minus. Sed hæc impugnatio friuola est, nam vt dictum est num. 189. re vera dantur gradus intelligibilitatis in rebus iuxtà gradus entitatis earum, adeò vt iuxta perfectiorem, vel imperfectiorem entitatem habeant quoque plures, vel pauciores intelligibilitatis gradus penetrandos. Potius ergo ex eo capite hic dicendi modus est reijciendus, quod indè sequeretur compositum esse notius secundum naturam suis partibus, siquidem in se est perfectioris entitatis, quam singulæ partes eius, hoc autem falsum est, quia cum compositum sit magis sensibus obuium, & proximum suis partibus, est nobis notius suis partibus, non autem secundum naturam, ac ità disertè docuit Arist. 1. Phys. tex. 3. dum ait esse nobis notiora confusa magis, vbi per confusa magis intelligit composita, vt ibi explicatum est in tom. Phys. in expositione textus, quia loquitur ibi de confusione partium actuali, non autem potentiali. Præterea iuxtà hunc dicendi modum, licet declinari possit secunda difficultas ab initio articuli mota, non tamen prima. quia si naturis rerum secundum se consideratis vna est promptior, & aptior alia ad se manifestandum intellectui nostro, ergo falsum est res omnes siue perfectiores, siue imperfectiores esse æquè facilè cognoscibiles, adeout tota difficultas in earum cognitione ex parte intellectus spectanda sit, vt dictum est art. præced. nam quæ de se erit promptior, & aptior ad se manifestandum, facilioris erit cognitionis secundum se, quam alia minus prompta. Denique si quæ sunt perfectiora in entitate, sunt notiora natura, ergo quæ erunt imperfectioris entitatis, erunt notiora nobis; nam hic est sermo de notioribus natura, vt contradistinguuntur à notioribus nobis; hoc tamen falsum esse satis est euidens, quia materia prima in genere substantiarum est imperfectissima, ac etiam nobis ignotissima, ac difficillimæ cognitionis.

236 Tertius modus dicendi est aliorum, qui ea constituunt esse notiora natura, quæ sunt alijs priora, non quidem perfectione, vt aiebat præcedens, sed generatione, & sic dicunt esse notiora natura, quæ ea exigentia suæ naturæ, seu secundum naturæ ordinem prius debent à nobis cognosci, cuiusmodi sunt illa omnia, à quibus alia dependent, vel tanquam à principijs internis, seu intrinsecè constituentibus, vel tanquam ab externis, seu efficientibus, vndè substantia est natura notior, quam corpus, & corpus quam animal, & omnia magis vniuersalia minus vniuersalibus, & causa est notior suo effectu, & pars toto; ratio est, quia est idem ordo cognitionis naturæ, qui essendi est, sed illa, à quibus alia dependent sunt priora ordine essendi, ergo ea natura sunt notiora, seu prius postulant cognosci; ita Morisanus prologomen. 3. Phys. art. 2. Tolet. ibid. cum pluribus alijs, quibus præiuit Tataret. cit. q. 1. Phys. notab. 2. vbi inquit illa esse notiora secundum naturam, quæ sunt priora in esse, cuiusmodi sunt causæ, quæ sunt priores saltim prioritate naturæ, quia non oportet semper causam tempore præcedere effectum; quod videtur etiam habere fundamentum in Arist. 5. Met. tex. 16. vbi hac ratione vocat partes notiores natura toto, quia vt res se habet ad esse, ita ad cognosci; hanc rem quoque ita declarant Peretius lib. 3. suæ Philosoph. cap. 6. & Zabarell. lib. 4. de Methodis capit. 10.

Verum esto hic dicendi modus sit valdè frequens apud Auctores, & plus cæteris ad veritatem accedat, in eo tamen deficere videtur, quod esse notum nobis, vel natura non explicat in ordine ad cognitionem, vt fieri deberet, sed in ordine ad esse secundum prius, & posterius, sed prioritas secundum naturam non videtur esse ratio formalis, quia aliquid sit notum natura, quamuis enim quod est prius natura, sit etiam prius cognitione secundum se, non hinc sequitur prioritatem secundum naturam esse rationem formalem, ob quam sit prius cognitione. Conf. quia vnum esse natura notius alio importare videtur, quod secundum se sit magis notum illo, ac facilius cognoscibile illo, sed ex hoc quod vnum patet prius cognosci alio, vt pars toto, non sequitur quod sit magis notum illo, aut facilius cognoscibile illo, nam materia prima secundum se videtur minus nota composito, & difficilius cognoscibilis illo, & tamen ex natura rei petit cognosci prius illo, ergo vnum esse notius natura non consistit formaliter in hoc, quod sit prius natura alio. Deindè compositum secundum se est magis, & perfectius cognoscibile, quam partes, quia illas includit, & aliquid amplius, saltim vnionem, pariter minus vniuersalia de se sunt magis, & perfectius cognoscibilia, quam magis vniuersalia, quia illa includunt & aliquid amplius scilicet differentiam superadditam, ergo videntur notiora secundum naturam, quamuis sint posteriora illis, consequentia probatur, quia vnum esse magis notum natura alio potius ex eo attendi debere videtur, quod habeat plures gradus cognoscibilitatis, ratione quorum aptius sit ad se manifestandum, quam ex eo, quod petat prius natura cognosci illo, nam cum tali prioritate stare potest, quod de se minus aptum sit ad se manifestandum, vt de materia dicebamus supra. Demum tam hic, quam præcedens dicendi modus eam communem incurrunt difficultatem, quod faciunt eadem esse nobis nota, & natura, quod expressè negauit Arist. 1. Phys. tex. 2. vbi disertè docet non esse eadem nota nobis, & simpliciter nota idest nota natura, quod etiam prius dixerat 1. Post. cap. 5. quod autem hoc incommodum ad vtramque sententiam sequatur, patet, quia iuxta primum dicendi modum statuentem esse notiora natura, quæ sunt alij priora perfectione, compositum est notius natura suis partibus, quia est perfectio illis, est etiam notius nobis, quia est magis obuium sensibus illis; iuxtà verò posteriorem sententiam statuentem esse notiora natura, quæ sunt alijs priora generatione, adhuc idem sequitur, quod eadem sit nobis nota, & natura, vbi causæ sunt sensibiliores suis effectibus, v. g. colores sunt nobis prius noti, quam species sensibiles colorum, cum sint sensibiliores, & tamen etiam sunt magis noti secundum naturam, quia sunt priora quoad esse. Sol item est nobis notior, quam multi effectus, quos producit in visceribus terræ, & etiam notior natura, quia prior illis secundum esse; qua de causa Tataret. cit. inquit illam propositionem Arist. non sunt eadem nobis nota, & natura, non esse vniuersalem, sed indefinitam æquiualentem isti, aliqua non sunt nobis primò nota, & natura, quia vbi effectus sunt sensibiliores suis causis, vel saltim magis deducibiles, ex sensibilibus, ibi eadem non sunt nobis primò nota, & natura, ita etiam Tolet. Morisan. Rubius & alij quamplures 1. Phys.

237 Quartus dicendi modus est Pasqualig. tom. 1. Met. disp. 13. sec. 1. num. 4. vbi pro declaratione huius distinctionis aduertit hanc distinctionem de notioribus nobis, & natura non habere locum in rebus secundum se, & absolutè consideratis; sic enim omnes sunt de se æquè facilè cognoscibiles, sed tantùm supposito imperfecto nostro modo cognoscendi dependenter a sensibus, sic enim aliquæ dici possunt facilè cognoscibiles, & quædam difficilè, redduntur autem difficiles quoad nos ex duplici capite, quorum primum est, quia

nostra

nostra cognitio dependet à sensibus, qui obiecta subministrent, alterum verò est, quia procedit modo discursiuo, vndè constituitur cognitio scientifica, quæ duplicem habet progressum, alterum quo à notis per sensum procedit ad ignota inueniendo causas, & alterum quo à causis procedit ad effectum, qui progressus dicitur à priori; in his ergo progressibus esse notum, vel non esse notum, nihil aliud dicit, nisi quod sit aptum, vt immediatè secundum se cognoscatur absque eo quod eius cognitio ab alio prius cognito deducatur, quo stante sequitur, quod quædam sint nobis nota secundum se stante hoc nostro modo imperfecto cognoscendi, quia scilicet iuxta ipsum habent ex natura sua, quod immediatè per se cognoscantur, nec indigent alio prius cognito, ex quo eorum cognitio deducatur, quia scilicet in progressu à priori ex se sunt cognoscibilia, & non quia ex alio prius cognito cognoscantur, quia tamen nostra cognitio incipit à sensibus, ideò quædam sunt nota secundum nos, quæ non sunt nota natura sua, quia nobis immediatè obijciuntur, vt ex se immediatè possint percipi, & ex natura sua in progressu scientifico peterent ex aliorum cognitione cognosci; qua præmissa doctrina hic Auctor postea sec. 2. declarat quid sit esse notum quoad nos, & esse notum natura, illud ait esse notum quoad nos, quod statim nobis obijcitur ex vi nostræ conceptionis, & cognitionis, quam auspicamur a sensibus, nec opus est quod eius cognitionem ex alijs deducamus; hinc sensibilia dicuntur nota quoad nos, quia statim ac obijciuntur, illa cognoscimus, nec opus est quo eorum cognitionem ex aliquo alio deducamus, esse autem notum natura ait ibid. num. 9. respectu intellectus nostri, prout habet talem modum imperfectum cognoscendi nihil aliud esse formaliter, nisi esse ex se cognoscibile, itaut non pendeat in cognosci ab alio, quasi eius cognitio ex alio prius cognito sit colligenda à priori, sed ipsum sit causa à priori cognitionis aliorum; sic principia sunt notiora natura, quam conclusiones, quia principia ex se statim cognoscuntur, & intellectus non debet aliundè, quam ab ipsis moueri, vt præbeat assensum.

Hinc sanè dicendi modus adhuc plus cæteris hactenus relatis ad veritatem accedit, & in eo, præsertim benè procedit, quod attingit præcipuum punctum huius difficultatis, quod nimirum hæc distinctio non est applicanda rebus secundum se omnino consideratis, vt alij fecisse videntur, sed tantùm supposito nostro imperfecto modo cognoscendi dependenter a sensibus, quia re vera si res secundum se consideretur præscindendo ab hac suppositione, omnes sunt æquè facilè cognoscibiles, cum tota difficultas circa earum cognitionem oriatur ab intellectu nostro ex dictis art. præc. vndè optimè declinat ambas difficultates ab initio articuli insinuatas, quas alij modi dicendi non euitant, nisi fortè tertius, qui esse notum nobis, & natura non explicat per esse magis, vel minus de se facilè cognoscibile, sed per esse cognoscibile prius, vel posterius, quod adhuc stare posse videtur cum hoc quod omnes res sint de se æquè facilè cognoscibiles, etiamsi vna quantum est de se sit prius cognoscibilis alia. Adhuc tamen hic dicendi modus in eo deficit, quod non exactè secernere videtur nota nobis à notis natura, cum eodem modo illa describat, ait enim sec. 2. num. 1. nota nobis illa esse, quæ statim ac nobis obijciuntur, immediatè cognoscuntur, nec opus est, quod eorum cognitionem ex alijs deducamus, & subindè num. 9. inquit esse notum natura respectu intellectus nostri nihil aliud esse formaliter, nisi esse ex se cognoscibile, itaut non pendeat in cognosci ab alio, quasi eius cognitio ex alio prius cognito sit colligenda; ecce quod eodem modo describit nota nobis, & nota natura respectu intellectus nostri. Deficit vlterius, quia nec ex exactè explicat, quomodo hæc distinctio de notis nobis, & natura locum habeat respectu intellectus nostri supposito eius imperfecto modo cognoscendi, quia esse notum natura videtur, ex vi nominis importare notitiam rei prout præscindit ab illo imperfecto modo cognoscendi, & omninò secundum se consideratur, & proindè hic dicendi modus vel non est vndequaque tenendus, vel certè maiori indiget explicatione, quam nunc subijcio.

238 Dicendum itaque præfatam distinctionem de notioribus nobis, & natura vtique non esse applicandam rebus secundum se consideratis, sed tantùm supposito nostro imperfecto cognoscendi modo, ob rationem allatam, quia nimirum res omnes secundum se consideratæ, & facta præcisione à tali modo cognoscendi sunt omnes æquè facilè, vel difficilè cognoscibiles, & ideò non eam suscipiunt distinctionem sub tali consideratione, vt quædam dicantur nota natura, alia verò non. Vt autem pateat, quo pacto etiam facta tali suppositione de nostro imperfecto modo cognoscendi, adhuc quædam dici possint nota nobis, & quædam nota natura, notandum est ex Scoto 1. d. 3. q. 2. & alij Scotistis 1. Phys. ab initio quæstione illa, vtrum minus vniuersalis sint prius nota magis vniuersalibus, de qua nos egimus disput. 6. de Anim. q. 5. in intellectu nostro supposita adhuc sui status imperfectione duplicem distingui ordinem in rerum notitia, alius est ordo confusè concipiendi, alter distinctè, ordo confusè concipiendi est ille, in quo fit processus à primo confusè cognito, quod est propinquius sensibus, ad vltima confusè cognita, quæ sunt remotiora, talis est ordo, quo procedimus à cognitione minus vniuersalium ad cognitionem magis vniuersalium, sed ordo distinctè concipiendi est, quo procedimus à primis distinctè cognitis ad vltima distinctè cognita scilicet à magis vniuersalibus, ad minus vniuersalia, & à partibus ad composita, quæ distinctè concipi nequeunt absque præuia suarum partium distinctione; vtimur primo ordine cognoscendi, quando sumus in statu ignorantiæ constituti & progredimur à notis per sensum ad ignota inueniendo causas, qui dicitur processus à posteriori, quia est ab effectu ad causam, vel à minus vniuersali ad magis vniuersale; vtimur secundo ordine cognoscendi, quando sumus iam in statu scientiæ constituti, & progredimus à causis ad effectus, & à cognitione distincta magis vniuersalium ad cognitionem distinctam minus vniuersalium, qui dicitur progressus à priori, & scientificus, vt benè Zabarell. notauit loc. cit. lib. 4. de Method. cap. 10.

239 Quando ergo sumus in statu ignorantiæ constituti, & per ordinem gradimur confusè concipiendi, qui à toto genere præcedit ordinem distinctè concipiendi, sicut status ignorantiæ statum scientiæ ex Scoto loc. cit. cum intellectus noster ab initio sit tanquam tabula rasa, in qua nihil est depictum, quando, inquam, seruando talem ordinem progredimur ab effectu ad causam, & à minus vniuersalibus ad magis vniuersalia, tunc dicimur progredi progressu à posteriori à notis nobis ad nota natura, quia effectus, & minus vniuersalia solent esse sensui proximiora causis, & magis vniuersalibus; quando autem è contra adinuenta causa, & iam in statu scientiæ constituti progredimur, vel potius regredimur seruando ordine distinctè cognoscendi à cognitione causarum, & magis vniuersalium ad cognitionem effectum, & minus vniuersalium, tunc dicitur progredi progressu à priori à notis natura ad nota nobis, quia scilicet imitamur naturæ ordinem; quæ enim sicut ipsa in rerum constitutione à partibus inchoat compositionem totius, & à magis vniuersalibus constitutionem minus vniuersalium, sic nos inchoamus à cognitione partium, & magis vniuersalium, vt distinctè cognoscamus composita, & minus vniuersalia constituta per illa. Hinc igitur patet, qua ratione etiam supposito nostro imperfecto cognoscendi modo locum habeat præfata distinctio de notioribus nobis, & natura, nam nota nobis dicuntur, quæ prius nobis innotescunt, & facilius in statu ignorantiæ existentibus, hæc autem sunt sensibiliora, & sensibus propinquiora; nota verò natura dicuntur, quæ nobis prius & facilius innotescunt in statu scientiæ constitutis, quia in eo statu seruamus ordinem in cognoscendo, quem res seruant in essendo; & hunc modum sic explicandi nota nobis, & nota natura optimè significauit solus Zabarell. loc. cit. Et quidem hic modus cæteris omnibus præferri debet, tum quia benè declarat, quomodo hæc distinctio adhuc locum habeat in rebus etiam consideratis sub imperfecto modo cognoscendi nostro scilicet dependenter à sensibus. Tum quia ex hoc benè declinat primam difficultatem ab initio quæst. & art. insinuatam, stante enim quod talis distinctio applicari debeat rebus, non in se, & absolutè consideratis, sed supposito nostro imperfecto cognoscendi modo, adhuc benè saluatur res omnes secundum se consideratas esse æquè facile cognoscibiles ex natura sua proportionaliter loquendo, quemadmodum explicatum est art. præced. Tum etiam deuitatur etiam secunda difficultas ibidem tacta, quia tam esse notum nobis, quam esse notum natura explicatur in ordine ad nos, vel in statu scientiæ existentes, vel in statu ignorantiæ; quæ sunt nobis nota in primo statu dicuntur nota natura, quia tunc in cognoscendo imitamur illum ordinem, quem seruat rerum natura in essendo, quæ verò sunt nota in secundo statu dicuntur nota nobis, quia in cæcitate ignorantiæ manducimur à sensibilibus.

240 Deindè Arist. ipse 6. Topic. cap. 3. loc. 18. hunc ipsum indicauit modum explicandi nota nobis, & nota natura, inquit enim *non omnibus eadem contingit notiora esse, quin etiam eisdem alia interdum, & alia magis nota, nam à principio quidem sensibilia, instructionibus autem factis contrà, quare nec eidem homini semper idem notius est*, ait ergo nota nobis esse sensibilia, quia dum sumus in statu ignorantiæ ab illis incipit ediscere nostrum, instructionibus autem factis è contra idest quod quando postea ad statum scientiæ peruenimus, tunc amplius non discurrimus à notioribus nobis per processum à posteriori, sed à notioribus natura, ad notiora nobis per processum à priori; quod etiam subindè confirmat alijs verbis ad rem nostram facientibus *fortasse autem & quod simpliciter notum non est, id quod omnibus notum, sed quod benè dispositis intellectu*, vult dicere illud propriè dici notum simpliciter, vel natura, non quidem quod est omnibus notum, sed quod est notum benè dispositis intellectu, idest sapientibus in statu scientiæ existentibus. Ex hac etiam explicatione facilè intelligitur, quo sensu dixerit Arist. loc. cit. non esse eadem nota nobis, & natura, per hoc enim minimè significare voluit nunquam coniungere posse, quod idem sit simul notum nobis, & natura, imo hoc expresse docet 6. Topic. loc. 18. cit. vbi ait non contingere definitiones indicare quod quid erat esse, nisi contingat idem nobis notius esse, & simpliciter notius, hoc autem non contingit omnibus, sed solum benè dispositis secundum intellectum; non ergo negare voluit idem esse posse simul nobis notum, & natura, immo hoc fateri necesse est in quibusdam primis principijs, quæ nota fiunt ex sola confusa cognitione terminorum, vt quod omne totum est maius sua parte, si ab æqualibus æqualia demas &c. sunt enim hæc principia notissima secundum naturam, quia præter terminorum apprehensionem nulla indigent probatione quia tamen eliciuntur ex his, quæ immediatè sensui subijciuntur, sunt etiam nota secundùm nos, fieri enim potest, quod intellectus ea attingat experimento in materia

sensi-

sensibili, & dum sensus experitur, immediatè illa intellectus ea se percipiet, & proinde notiora erunt etiam quoad nos; cum ergo Arist. dicit 1. Phys. tex. 2. non esse eadem nota nobis, ac nota natura, hoc ideò dixit, vt significaret hæc scibilia ita esse inter se diuersa, & ab inuicem contradistincta, vt semper fundent diuersos processus, & diuersum ordinem cognoscendi, nam nota nobis fundant processum à posteriori, & ordinem confusè cognoscendi, nota verò natura fundant processum à priori, & ordinem distinctè cognoscendi, & ideò inquit ibi in scientiarum acquisitione procedendum esse à notioribus nobis ad notiora natura, & ex ordine confusè concipiendi ad ordinem distinctè concipiendi; hanc igitur solam, & non maiorem voluit Arist. ponere diuersitatem inter nota nobis & nota natura; & hæc quidem sola talis, & tanta est, vt dicere valeat illam propositionem esse semper, ac vniuersaliter veram, non autem particulariter, ac indefinitè duntaxat, vt Auctores explicare solent, nam siue causæ sint sensibiliores suis effectibus, siue è contrà, cum proceditur à causa ad effectum, vel ab effectu ad causam, hoc nunquam fit eodem processu, sed diuerso, nec vnquam hi processus à notis natura ad pariter nota natura, aut à notis nobis ad nota nobis, sed à notis nobis ad nota natura, vel à notis natura ad nota nobis; in quolibet ergo processum deducendo nunquam sunt eadem nota nobis, & nota natura (ait Aristot.) quia semper ab vno progredimur in aliud, & ideò sunt inter se contradistincta in quocunque processu.

Hinc tandem conciliari possunt relata Arist. loca, quæ quasi inter se pugnare videntur, dum 2. Met. tex. 1. vocat notiora natura, quæ sunt priora perfectione, & plus habent intelligibilitatis, & 5. Met. 16. è contra ea statuit esse notiora natura, quæ sunt priora generatione, ideòque partes vocat notiores natura toto; hoc enim ideò dixit, quia tam quæ priora sunt perfectione, quam quæ priore generatione in hoc conueniunt, quod nobis nata sunt in statu scientiæ duntaxat existentibus, tunc enim cum sumus instructiores facti, vt loquitur Arist. 6. Topic. loc. cit. inchoamus ordinem cognitionis distinctæ à partibus ad composita, & à magis vniuersalibus ad minus vniuersalia, & perspicacius penetramus, quæ sunt perfectioris entitatis, & habent plures gradus intelligibilitatis, & ideò ambo illa tam scilicet quæ sunt priora generatione, quam quæ priora perfectione, benè dicuntur nota natura, quia licet in hoc opponantur quod illa sunt priora generatione, & hæc priora perfectione, siquidem priora generatione ex 9. Met. sunt posteriora perfectione; attamen conueniunt in illa ratione communi, quod nobis innotescunt tantùm in statu scientiæ existentibus, quod est proprium eorum, quæ dicuntur nota natura. Et sic melius conciliantur Arist. loca citata, quam distinguendo varios modos, quibus vnum dici potest notius natura alio, vt faciunt Apollin. 1. Post. q. 13. Venet. 1. Phys. cap. 5. Iauell. & Ioan. de Magistris ibid. qu. 3. Iand. q. 4. & alij passim, tunc enim minimam pateretur æquiuocationem hoc, quod est esse notum natura; & cum in vna solùm acceptione sumi soleat hoc quod est notum nobis, malè membrum oppositum scilicet esse notum natura tot modos, totque acceptiones haberet, quia quot modis dicitur vnum oppositorum, tot modis dici solet & reliquum.

241 Ex hac declaratione de notis nobis, & natura constat etiam quam benè determinatum sit disp. 6. de Anim. q. 8. primum cognitum nobis primitate originis simpliciter, & absolutè loquendo esse singulare sensibile specialissimæ, non quidem signatum, sed vagum; facta autem comparatione inter ipsa vniuersalia, minus vniuersalia esse nobis primò nota primitate originis, quam magis vniuersalia adeò vt in obiecto debitè sensibus applicato prius concipiat intellectus gradum speciei specialissimæ & sic deinceps ascendat vsque ad ens, quod quidem ibi pluribus rationibus stabilitum est ex Scoto 6. Metaph. qu. 15. & q. 16. de anim. & 1. d. 3. qu. 2. & nunc etiam ex dictis breuiter probari potest quia vt notat Doctor loc. vltimò cit. comparando inuicem ordinem distinctè, & confusè concipiendi, totus ordo confusè concipiendi præcedit totum ordinem distinctè concipiendi, ita quod intellectus noster prima intellectione, quam habet, intelligit singulare confusè, & posteà speciem specialissimam illius singularis, & sic semper ascendendo vsque ad supremum prædicatum exclusiuè, quia supremum prædicatum scilicet ens non potest intelligi confusè. Probatur, nullus enim conceptus simpliciter simplex potest intelligi confusè, quia aut totaliter ignoratur, aut totaliter scitur, cum non habeat aliquod secundum quod possit sciri, & aliud secundum quod possit ignorari, quia tunc non esset simpliciter simplex, cum ergo conceptus primi prædicati scilicet entis sit simpliciter simplex, quia non est in alios superiores conceptus resolubilis, sequitur non posse intelligi confusè; ita discurrit etiam Io. de Magistris 1. Phys. q. 3. §. *secundò dubitatur*, ex quo patet in schola Scotistarum primum cognitum primitate originis simpliciter, & absolutè sumptum non esse speciem specialissimam, vt voluit Faber in sua Philosoph. theor. 83. Sghemina 1. Phys. digress. 2. qu. 4. & alij nonnulli Scotistæ, sed potius eius singulare sensibile vagum; speciem verò specialissimam non esse primum cognitum nisi facta comparatione inter magis, & minus vniuersale, & in hoc sensu locutum esse Doctorem 1. d. 3. q. 2. disp. cit. de Anim. luculenter ostendit.

Sed Contrà hoc assertum de primo cognito nobis primitate originis præter argumenta ibi facta, adhuc etiam vrget Aureol. 1. d. 2. p. 1. art. 2. quia res, & ens, alijque conceptus communiores sunt, qui imprimuntur in anima prima impressione ex Auicen. 1. Metaphys. Tum 2. quia conceptus ille primò imprimitur in intellectu, respectu cuius requiritur minor vigor, sed respectu communiorum exigitur minor vigor in intellectu, & ideò inquit Comment. 1. Phys. tex. 5. comprehensionem communem in infantibus videmus præcedere propriam, vnde primò appellant omnes viros patres & fœminas matres, sed vigorato deinceps intellectu illos discernunt inter cæteros, ergo &c. Tum 3. ille conceptus primò imprimitur, qui minori indiget inuestigatione, & ratiocinatione, nam hæc supponunt conceptus naturaliter impressos, sed conceptus specierum infimarum nesciuntur, nisi ea via, difficulter enim assignantur species colorum, odorum, piscium, vbi è contra ens, & aliquid imprimuntur cuilibet, quantumuis ignaro absque ratiocinatione, ergo &c. Tum 4. conceptus illorum terminorum primò innotescunt, ex quibus componuntur propositiones magis per se notæ, ac quæ componuntur ex terminis communissimis, sunt notiores, quam compositæ ex minus communibus, nam notius est de quolibet esse, vel non esse, quam quod linea cadens super lineam constituat duos angulos rectos, vel æquales duobus rectis. Tum 5. omne agens naturale approximatum passo reducit ipsum ab imperfecto ad perfectum, & ad actum, simpliciter transeundo per illud, quod est medium inter potentiam, & actum, vt patet de igne respectu aquæ, primò enim inducit tepidum, quam calorem summum, sed communiores conceptus imperfectiores sunt, & potentiales respectu specificorum, ergo singulare cadens sub sensu, & phantasma illius præsente intellectu agente prius inducet conceptus confusionis, qualis est conceptus entis, quam specificos. Tum tandem, quod est difficilius, est posterius apud intellectum, sed difficilior est notitia distincta, & specifica, quam communior, & confusa, ergo posterior erit, & illa prior.

242 Ad hæc omnia argumenta faciliter ex dictis disp. 6. cit. de Anim. q. 2. occurritur, vbi etiam quædam ex his in terminis sunt adducta; præsertim verò eorum fallacia consistit in hoc, quod aliam confusam cognitionem non agnoscunt, quam quæ de rebus habetur in suis prædicatis vniuersalibus, cumque primitate originis totus ordo confusè concipiendi præcedat ordinem distinctè concipiendi, hinc deducunt conceptus vniuersaliores primò imprimi in intellectu nostro, quam conceptus minus vniuersales, & præsertim speciei specialissimæ, nam hic conceptus pertinet ad ordinem distinctè concipiendi, nam si concipiatur homo sub ratione entis, substantiæ, corporis, &c. confusè concipitur, sed cum concipitur, vt animal rationale, qui est conceptus speciei specialissimæ concipitur distinctè. Cæterum hæc suppositio falsa est, præter enim cognitionem confusam, qua aliquid intelligitur in suo vniuersali, datur adhuc quoddam aliud genus cognitionis confusæ, vt loc. cit. aduertimus num. 247. quo aliquid intelligitur, sicut exprimitur per nomen, vt secernitur a cognitione distincta, quæ habetur de re per definitionem, quod quidem genus cognitionis confusæ expressit Arist. 1. Phys. tex. 5. & notat Doctor 1. d. 3. q. 2. quod cum hic quæritur primum cognitum in ordine confusè cognoscendi, sermo est de cognitione confusa huius secundi generis, qua cognoscitur totum non cognitis partibus definitionis eius; & ratio est, quia hæc est omninò prima cognitio, quæ nobis imprimitur cum primò transimus à statu ignorantiæ ad statum scientiæ, quamuis enim cognitio confusa primi generis, qua aliquid cognoscitur in suis prædicatis vniuersalibus, præcedat primitate originis cognitionem distinctam, qua idem attingitur etiam secundum prædicata particularia, adhuc tamen comparando etiam inter se se duplex illud assignatum genus cognitionis confusæ; prior est illa, qua totum cognoscitur, vt significatur per nomen sine cognitione alicuius partis, vel principij, & posterior est alia, qua cognoscitur totum per cognitionem alicuius prædicati vniuersalis; cum enim primò cognoscitur homo, aut concipitur in se, aut in ente, vel sub ratione entis, hoc secundum dici non potest, quia talis cognitio sub ratione entis, aut alterius prædicati superioris est complexa, at prima cognitio originalis est apprehensio simplex de vno conceptu in se. Quare pro solutione omnium argumentorum Aureol. sufficeret sola responsio, quam Doctor assignat qu. 16. de Anim. ad 1. prin. quod nimirum in eis committitur fallacia consequentis à pluribus causis veritatis ad vnam, cognitio enim confusa alicuius minus vniuersalis est, vel quando cognoscitur tantum de ipso quid est, quod dicitur per nomen, vel quando cognoscitur in suo vniuersaliori, vel confuso; non sequitur igitur, cognitio confusa minus vniuersalis est prior tempore, quam eius distincta, igitur cognitio sui vniuersalioris est prior; ita ibi Doctor.

243 Adhuc tamen libet ad singula respondere; ad 1. ait Doctor loc. cit. q. 16. de Anim. ad 2. prin. res, & ens in ordine distinctè concipiendi prius imprimi, quia a cognitione entis omnis distincta cognitio inferiorum initium sumit. Ad 2. minus vigor, vel minus acumen requiritur ad habendam cognitionem confusam alicuius rei, quam distinctam, & inter confusas minus adhuc acumen requiritur ad habendam confusam posterioris generis, quam priorem, vnde si animal aliquod mihi occurrit, quod nunquam antea vidi, nec eius simile, antequam illud concipiam sub ratione entis, vel substantiæ &c.

&c. quadam cognitione confusa illud apprehendo, vt totum quoddam ita figuratum, & coloratum, & talibus accidentibus præditum, hæc enim est omnino primæ cognitio, quam acquiro per speciem singularis sensibilis repræsentantem naturam indiuiduam cum his, & illis accidentibus, vt Scot. docet q. 22. de Anim. *§. Quartò dico*, & 7. Metaph. qu. 15. ante solutionem principalium; quod si postea illud idem animal distinctè concipere volo, opus erit per resolutionem inquirere principia eius componentia vsque ad prima, & irresolubilia substantiæ, entis &c. & quia cognitio distincta inferiorum inchoatur à prædicatis vniuersalioribus, & inferius cognitum in prædicato vniuersali dicitur confusè cognosci, hinc patet, quod vtraque cognitio confusa est prior, & facilior, quam distincta, & inter ipsas confusas adhuc prior, & facilior est, ac magis obuia illa, qua res apprehenditur incomplexè, vt exprimitur per nomen, & vt totum quoddam indistinctè cum quibusdam accidentibus ignoratis omnibus principijs eius. Et hanc ait Doctor loc. cit. esse facilem, & obuiam cognitionem, quam inquit Arist. 1. Phys. 5. infantes habere ab initio, cum omnes viros patres, & omnes fœminas appellant matres, nam primò apprehendunt indiuiduum illud humanum ita coloratum, & figuratum, quod est indiuiduum vagum, & quia confusè apprehendunt, si vir alter occurrat similia habens accidentia, patrem vocant, sed cum in eis vigoratur intellectus & accuratius notant accidentia patris, tunc determinatè hunc vocant patrem, non alios, descendendo a singulari vago ad signatum, vndè Arist. ibi loquitur de vniuersali in continendo, non in prædicando, vt dictum est in expositione proœmij Phys. neque mens Arist. fuit illo exemplo significare pueros ab initio vniuersale cognoscere, quemadmodum ex Comment. prætendit Aureol. nam & agni recenter nati omnem ouem, velut matrem sequuntur, & tamen vniuersale non attingunt; illud ergo exemplum de pueris est de singulari vago, quia primo apprehendunt illud singulare humanum: confusè, quam eius partes, quæ sunt tales conditiones indiuiduantes, vt talis color, facies, statura &c. & postea determinant distinctius cognoscendo conditiones illas.

244 Ad 3. concludit argumentum in ordine distinctè concipiendi gradus communiores esse facilioris cognitionis, quam minus communes, quia illi plura prædicata includunt cognoscenda, quam illi, atque ideò ad eorum distinctam cognitionem assequendam maiori indigent inuestigatione, & ratiocinatione; at in ordine confusè concipiendi res è contrà se habet, cum enim minus vniuersalia sint sensibus propinquiora, quam magis vniuersalia, sunt etiam facilioris abstractionis ex 1. Post. 12. vndè si puer ignem tetigerit, fugit deinceps contactum eius, non quidem ob generalitatem entis, vel qualitatis sensibilis, sed propter specialitatem caloris, & ob maiorem eius propinquitatem ad sensum tactus, quod inditio est calorem primo sensisse, & intellexisse. Ad 4. responsum est disp. 6. de Anim. q. 8. ad vltimum, vnde ex ibi dictis potest negari minor, nam primò primitate originis, & in ordine confusè concipiendi notius est puero, vel rustico calorem esse combustiuum, quam quod sit qualitas, vel accidens, vel ens, quæ tamen sunt propositiones ex terminis communioribus constantes, quam sit illa; verum tamen est, quod diximus nu. 240. esse quædam prima principia, quæ quia innotescunt ex simplici terminorum apprehensione, & deducuntur ex his, quæ immediatè sensui subijciuntur, vt quod totum est maius sua parte, si ab æqualibus æqualia demas &c. de quolibet verum est esse vel non esse &c. sunt simul nota nobis, & nota natura, vndè & nobis possunt esse primò nota primitate originis; id tamen eis non conuenit eo quia sint vniuersalissima, & ex terminis vniuersalibus constituta, sed quia cum hac sua vniuersalitate sunt sensibus propinqua, & ex sensibilibus immediatè eorum veritas deduci potest, si enim essent vniuersalissima, & non sensibus propinqua, non essent nobis primò nota primitate originis, signum euidens eorum originalem notitiam non præcisè in vniuersalitate fundari, sed præsertim in propinquitate ad sensum. Ad 5. responsum est etiam loc. citat. de Anim. disput. 6. nu. 249. sed breuiter ex doctrina assignata num. 242. dici potest cognitionem confusam esse veluti dispositionem ad distinctam, vt inquit Doctor 1. d. 3. quæst. 2. lit. O. cognitio autem confusa est duplex, vt ibi dictum est, vna qua obiectum sensibus oblatum cognoscitur ab intellectu indistinctè, vt totum quoddam cum quibusdam accidentibus, ignoratis omnibus eius principijs, alia vero qua cognoscitur sub ratione alicuius principij vniuersalis ipsum constituentis, vt sub ratione entis, vel substantiæ, & illa à toto genere præcedit istã, & est veluti dispositio ad illam, nam primò confusè apprehendimus obiectum intellectui nostro via sensus oblatum, deindè eius cognitionem distinctam venari volentes incipimus à principijs eius vniuersalibus, & semper ad minus vniuersalia descendimus, ex quo progressu constat intellectum tendere semper à cognitione imperfectiori ad perfectiorem, nam primò nouit obiectum confusè quoad quid nominis, vt totum quoddam indistinctè, deindè resoluendo illud in partes inquirit eius principia constituentia, & primò vniuersaliora attingit, deindè minus vniuersalia, & sic resoluendo, & diuidendo inuenit omnia eius principia, & distinctè cognoscit. Ad vlt. probat solum in ordine distinctè concipiendi minus vniuersale esse cognitu difficilius, quam magis vniuersale, quia plura includit prædicata cognoscenda, quod gratis concedimus.

Ex his etiam responderi potest ad discursum, quo Alensis 5. Metaph. quæstiunc. in tex. 16. probat magis vniuersale primitate originis prius nobis occurrere, quam minus vniuersale; nam eadem res ait prius occurrit intellectui sub conceptu generis, quam sub conceptu differentiæ, & sub conceptu confuso, quam sub conceptu distincto, quod quidem declarat exemplo, primò enim occurrit intellectui natura hominis, vt confusa, & non distincta per partes suas essentiales, secundò intellectus volens explicare naturam hominis prius sibi occurrit, quod est substantia, qui est conceptus maximè confusus iuxta seriem prædicamentalem; deindè sibi occurrit, quod non est omnis substantia, sed substantia corporea, & iste conceptus licet sit adhuc confusus, tamen minus quam primus, quia magis appropinquat ad conceptum distinctum hominis, tertiò occurrit quod est substantia corporea animata, quartò quod est substantia animata sensibilis; qui conceptus sunt vtique minus vniuersales prioribus, vltimò occurrit, quod est substantia corporea animata sensibilis rationalis, & tunc attingitur conceptus distinctus hominis; ita quod sicut natura procedit de imperfecto ad perfectum, sic intellectus noster volens intelligere conceptum distinctum rei, prius fertur super conceptum confusum eius, deindè super distinctum, conceptus autem confusus est conceptus vniuersalior, conceptus autem distinctus est minus vniuersalis, ideò prius fertur super magis vniuersale, quam super minus ita Alexander loc. cit.

245 Hic verò discursus facile corruit ex dictis, quia non assignat nisi vnum genus cognitionis confusæ, quod neque est simpliciter, & originaliter primum, sed tantùm est primum in processu cognitionis distinctæ, quatenus à prædicatis vniuersalissimis incipit distincta cognitio inferiorum, vndè concludit solùm magis vniuersale prius occurrere in ordine conceptionis distinctæ, seu in processu ad cognitionem distinctam, qui vtique inchoatur à prædicatis vniuersalioribus; at præter hoc genus confusæ cognitionis iam dictum est n. 242. aliud dari debere, quod est simpliciter primum, & quam primò acquirimus, cùm primum ab ignorantia ad scientiam gradum facimus, vndè dicebamus disp. 6. de Anim. q. 8. num. 248. triplicem de homine posse formari conceptum, primus omnino omnium primitate originis, est cum cognoscitur vt totum quoddam indistinctè cum quibusdam accidentibus, ignoratis omnibus principijs eius, alter quo cognoscitur esse ens, vel substantia, aut corpus, tertius denique quo cognoscitur, vt animal rationale, hæc tertia cognitio est omnino distincta, cum sit per eius principia tam communia, quam propria, quam solùm habemus in statu scientiæ; prima cognitio est omninò confusa, cum nullum principium attingat intrinsecum hominis, & hanc habemus, cum primum limites ignorantiæ egredimur; secunda tandem cognitio est quidem confusa respectu tertiæ, tamen respectu primæ accedit ad distinctam, quia per eam attingitur saltim aliquod principium hominis, esto commune, & remotum, adeout ab ea incipiat distincta hominis cognitio, & hanc habemus cum iam sumus in via, & progressu ab ignorantia ad scientiam; ex his itaque patet præter cognitionem confusam, qua concipitur homo in aliquo prædicato vniuersali, verbi gratia sub ratione entis, vel substantiæ dari debere aliam priorem confusam, qua concipitur tantum de ipso quid est, quod dicitur per nomen, & vt totum quoddam indistinctè cum quibusdam accidentibus, ignoratis omnibus principijs intrinsecis eius. Quod quidem etiam ex ipso discursu Alensis conuinci potest in exemplo ab ipso allato; dum enim hominem distinctè volumus cognoscere, inquit intellectui primò occurrere naturam hominis, vt confusam, & non distinctam per partes suas essentiales, secundò ei occurrit, quod est substantia, deindè corpus &c. nunc Alensem rogo, qualis sit confusio illius primi conceptus, cum distinctè omninò concipitur natura hominis, & non distincta per partes, si enim confusio talis conceptus consistit in hoc, quod concipitur tunc sub ratione vniuersalissima entis, ergo non concipitur vt totum quoddam omninò indistinctum per partes, quia tunc incipit distingui in suos conceptos inadæquatos, quorum primus est conceptus entis, qui per modum partis Metaphysicæ hominem constituunt; vt ergo tunc concipiatur, vt totum quoddam prorsus indistinctum per partes essentiales, debet ea cognitio esse ita confusa, vt solum attingatur de ipso quid est quod dicitur per nomen, ignoratis omnibus principijs intrinsecis eius; hæc enim est cognitio omnium confusissima, quæ primò primitate originis nobis occurrit, & immediatè coniungitur cum cognitione sensitiua ex 3. de An. 30. & 33. qua de causa cæteras omnes subsequentes præcedit tam confusas, quam distinctas eiusdem obiecti, pro quorum omnium exacta intelligentia omninò videnda sunt, quæ de primo cognito dicta sunt disput. 6. cit. de Anim. q. 8. vbi est proprius locus illius materiæ.

QVÆSTIO X.

De bonitate.

Quæ Bonitas sit passio entis, & in quo formaliter consistat.

246 TErtia, & vltima passio simplex, & incomplexa entis est bonitas; non est autem hic sermo de bonitate morali, quæ peculiariter ad actiones liberas voluntatis attinet, & secundum quam dici-

dicimur benè moraliter operari, & opponitur malitiæ morali, quæ in actibus vitiosis reperitur, de hac namque bonitate tractat Philosophia moralis, non Metaphysicus, sed est sermo de bonitate naturali, & transcendenti, quæ omnibus entibus vniuersaliter conuenit, & assignatur vt passio entia adæquata; circa cuius explicationem, & formalitatem, an sit perfectio absoluta, vel respectiua, non minus discrepantes sunt Auctores, quam fuerint circa veritatem qu. 8. Itaque ad inueniendam rationem formalem bonitatis transcendentis præmittunt quandam boni diuisionem, vel potius duplicem eius acceptionem, quam ex D. August. lib. 8. de Trinit. cap. 3. & 8. tradiderunt D. Thom. 1. 2. q. 55. art. 1. & Scotus quol. 18. §. *dico primò*, vno enim modo dicitur bonum in se, & veluti absolutè, & idem est, quod perfectum in se, & integrum iuxtà illud Dionysij *Bonum ex integra causa*; alio modo dicitur bonum alteri, ac veluti relatè, & idem est, quod conueniens alteri, & iuxtà vnam, vel alteram acceptionem rationem formalem bonitatis transcendentalis explicare nituntur, aut iuxtà vtramque simul.

Quidam igitur volunt bonitatem consistere in perfectione, & integritate rei, itaut non aliud sit bonitas entis, quam eiusdem perfectio, & integritas in proprio esse; quia verò perfectio, & integritas contingere potest dupliciter, vel secundum esse essentiale, vel etiam secundum esse accidentale, entia namque regulariter præter suam intrinsecam entitatem alias perfectiones secundarias requirere solent, v. g. homo præter vnionem animæ, & corporis, in quibus eius essentia consistit, exigit etiam alia accidentia debita humanæ naturæ tam ex parte corporis, quam animæ; inquiunt perfectionem, & integritatem, in qua consistit bonitas entis, non esse attendendam secundum esse accidentale, quia hoc modo non dicitur necessariò de quacunque re, potest enim esse homo non iustus, non doctus, & absque aliqua eius parte integrali, vt sine manu, vel oculo; sed attendi debere penes esse essentiale, sic enim necessariò, & adæquatè dicitur de omni ente, nam hoc ipso, quod aliquid est ens, & tale ens, nihil ei deesse potest spectans ad essentiam entis, & talis entis, alioquin si quispiam ad eius essentiam pertinens auferatur, destruitur ipsum ens; perfectum ergo hoc modo sumptum aiunt esse attributum entis adæquatum, & negant bonitatem sumptam relatiuè pro conuenientia esse legitimam passionem entis; ita Bannes, & Zumel 1. par. quæst. 5. art. 1. Molin. eadem q. disp. vn. Vasquez ib. disp. 23. Ferrar. 1. contra gentes cap. 37. Acerb. lib. 1. qq. peripat. q. 12. Niphus 6. Metaph. ad tex. 8. Heruæus quol. 3. q. 2. Faber ex nostris 4. sent. disp. 9. de pœnit. cap. 5. & alij quamplures; qui posteà adhuc inter se discrepant, quomodo bonum hoc modo sumpto pro integro, & perfecto in essentia sua debeat explicari, an per conceptum positiuum vel negatiuum, absolutum vel relatiuum. Fonseca 4. Metaph. cap. 2. q. 7. sect. 6. per negationem imperfectionis, & defectus interdum explicare videtur, sic enim perfectum definitur ab Arist. 5. Metaph. tex. 21. esse illud, *cui nihil deest*, hoc est non habens defectum, vel carentiam, vllius rationis sibi debitæ. Vasq. disp. 23. cit. cap. 7. explicat per relationem non quidem conuenientiæ, sed integritatis ex pluribus, quoniam concursus omnium absque defectu ad alicuius constitutionem relatiuè significatur, hanc autem relationem esse inter ea, quæ concurrunt ad integritatem constituendam, atque in rebus simplicibus, cum non adsint partes realiter distinctæ, esse rationis tantùm. Faber loc. cit. vtrumque dicendi modum approbat, nam nu. 79. inquit, quod bonum hoc modo sumptum supra ens nihil positiuum dicit, sed solam negationem diminutionis cuiusuis rei necessariæ ad integritatem, & complementum entis; deindè nu. 81. inquit dici posse, quod illa carentia defectus, & imperfectionis ex parte rei dicit relationem, integritas enim, & perfectio siue complementum sunt nomina significantia quandam resultantiam, velut harmoniam, & ordinem quendam in re ipsa, sicut etiam pulchritudo rei est relatio partium inter se, & ad tertium, & si ens est quid creatum, & compositum, illa relatio est realis, si verò est ens simplex, vt Deus, & Angelus, est relatio rationis cum fundamento tamen in re; denique volunt alij bonum hoc modo sumptum importare perfectionem quandam potius absolutam realem, & positiuam, quæ sit fundamentum negationis, & relationis antedictæ.

247 Secunda sententia est eorum, qui bonitatem pro passione entis sumpta explicant per ordinem, & relationem conuenientiæ, quo vna res dicitur bona, & conueniens alteri, iuxtà secundam acceptionem bonitatis assignatam num. 246. eadem enim res, vt vinum dicitur bona, vel mala ex sola conuenientia, vel disconuenientia, quia enim conueniens sano, dicitur vinum bonum sano, & quia disconueniens ægroto, dicitur illi malum, ita S. Thom. q. 1. & 21. de veritate art. 1. Aureol. 2. d. 35. q. vn. art. 1. Durand. 2. d. 34. q. 1. Capreol. ibid. Fonsec. 4. Metaph. cap. 2. qu. 7. Suarez disput. 10. Met. sect. 1. nu. 13. & seq. addens bonum, prout est passio entis, non dici absolutè, sed relatiuè per connotationem ad aliud extremum, cui dicitur conueniens, & si sumatur absolutè iuxtà primam bonitatis acceptionem pro perfecto, & integro in se, non esse amplius passionem entis, sed ipsam entis essentiam. Verùm neque Auctores illi conueniunt in assignando quid sit hæc conuenientia, & qualem relationem importet. Durandus namque & Aureol. loc. cit. significant importare relationem realem, imò & prædicamentalem, subdit tamen Durand. in Deo hanc relationem conuenientiæ, quæ dicitur bonus, non esse realem, sed esse extrinsecam denominationem, sicut est denominatio creatoris; alij verò vt Capreol. & Fonsec. loc. cit. volunt hanc relationem esse rationis cum fundamento tamen in re, quod in eo consistit, quod in ente sit fundamentalis bonitas, & formalis consistat in relatione rationis. Suar. tandem, vt innuimus, ait esse denominationem realem per connotationem extrinsecam, itaut ens dicatur bonum per suam entitatem, & naturam connotando aliam entitatem, & naturam alterius rei, cui illud ens dicitur conueniens, sic frigus v. g. dicitur bonum, & conueniens aquæ, calor igni, venenum serpenti.

Tertia sententia statuit quidem formalitatem bonitatis in relatione conuenientiæ, sed non in ordine ad quamcumque rem, cui aliquid dicitur conueniens, & consentaneum, vt præcedens opinio dicebat, sed præcisè in ordine ad appetitum, adeout vnumquodque ens intantùm dicatur bonum, inquantum est appetibile, & hanc relationem inquit esse transcendentalem, non autem prædicamentalem; quæ sententia satis frequens est in schola, nedum Scotistarum, sed etiam Thomistarum, vt testatur Blasius à Conc. disput. 24. Met. q. 1. eam namque apertè docuit S. Thomas 1. p. q. 5. art. 1. vbi inquirens quid sit bonum, inquit rationem boni in hoc consistere, quod aliquid sit appetibile, vndè & Arist. ipse rationem boni sic assignauit initio Ethic. *Bonum est, quod omnia appetunt*, ita Buridan. 6. Metaph. quæst. 6. vbi ait appetibilitatem esse ipsam rationem boni, ideòque bonum dici, quia appetibile, sic etiam Alensis 1. p. q. 17. & 18. per plura membra declarat rationem boni consistere in quodam respectu ad affectionem, sicut rationem pulchri in respectu ad apprehensionem, & sequuntur quamplures ex Recentioribus Valent. tom. 1. disput. 1. q. 16. punc. 1. Hurtad. d. 7. Metaph. sec. 4. ex nostris Smisingh. trac. 3. de Deo vno disp. 1. q. 2. nu. 46. Vulpes tom. 1. par. 1. disp. 21. vbi art. 1. in resolutione quæsiti inquit bonitatem spectatam, vt est affectio transcendentalis, cum ente conuertibilis, præseferre formalitatem quandam positiuam, non absolutam, sed respectiuam appetibilitatis vel propter se, vel propter aliud ab ipso ente formaliter ex natura rei distinctam; & art. 2. inquirens an hic respectus sit realis, vel rationis concludit esse respectum, realem aptitudinalem, quem ibi declarans non satis consequenter ad dicta in primo art. vbi bonitatem constituerat præcisè in respectu appetibilitatis, ait esse talem, quo quodlibet ens formaliter dicitur necessario bonum, quia conueniens alteri, cui debet conuenire, vel appetibile alteri, vel communicatiuum alteri, cui debet esse appetitiuum, & communicatiuum; alij verò contendunt hunc esse respectum rationis.

248 Quarta opinio, vt ab omnibus difficultatibus se liberet, omnes relatas amplectitur sententias dicens bonitatem, prout est entis passio, sumi posse indifferenter, vt dicit perfectionem entis in se iuxtà primam opinionem, & conuenientiam vnius rei ad aliam iuxtà secundam, & conuenientiam rerum ad appetitum iuxtà tertiam, ita Auersa qu. 7. suæ Philosoph. sect. 3. & 5. vbi per ordinem singulas tres relatas tuetur sententias. Meurisse ex nostris lib. 2. suæ Metaph. cap. 3. qu. 1. vbi ait posse, ac debere statui passionem entis adæquatam bonitatem siue absolutè sumptam pro perfectione, & integritate rei in seipsa, siue relatè pro conuenientia, quæ aliquid dicitur conueniens alteri; & in hunc etiam modum loquuntur Arriag. disp. 5. Metaph. sect. 6. Ouied. controu. 3. Metaph. punc. 4. & alij nonnulli Recentiores.

Vltima demum sententia nullam ex hactenus relatis recipit, ita nouissimè Pasqualig. qui posteà quam disput. 73. tom. 2. suæ Metaph. per plures sectiones relatas impugnauit opiniones, tandem sect. 5. eiusdem disput. vt suum aperiat placitum inquit conclus. 1. ens habere suam bonitatem ex participatione diuinæ bonitatis, itaut ens, vt sic, transcendens habeat suam bonitatem transcendentalem participando diuinam bonitatem in genere indeterminato, & absque vlla determinatione huius, vel illius bonitatis; deindè concl. 2. explicans effectum formalem bonitatis, atque ipsius rationem formalem, inquit hanc participationem diuinæ bonitatis, qua ens imitatur quodammodo diuinam bonitatem, constituere rem conuenienti modo se habentem quoad suum esse, atque hanc conuenientiam in eo consistere, quod habeat suum esse cum debito ordine, seu tali pacto constitutiuum in seipso, vt ex vi sui esse ordinari possit ad illum finem, ad quem ex natura sua est ordinabile ex eo, quod habeat aptitudinem, & conuenientiam debitam; ex eo enim quod vnumquodque ens mensuratur per diuinas ideas, non solum habet conformitatem cum ipsis, ratione cuius habet suam veritatem, sed etiam hinc sequitur, vt habeat debitum modum suæ mensuræ, atque debitam conuenientiam quoad suum esse, itaut possit ad suum finem ordinari; vndè tandem concludit concl. 3. ex eo quod res est bona in seipsa, esse etiam bonam alteri, atque adeo appetibilitatem, qua res intelligitur alteri appetibilis, conuenire ratione bonitatis absolutæ, & veluti ex ipsa consequi, quatenus ex vi talis bonitatis intelligitur apta, vt ad aliud ordinetur, tanquam ipsi conueniens, & proportionata.

249 Hæc in summa est opinio Pasqual. loc. cit. quam tamen non adeo diuersam ab alijs hactenus relatis reperio, vt ipse profitetur, & in quo est ab alijs diuersa, est penitus falsa; quod enim asserit in prima conclusione ens transcendenter sumptum habere suam bonitatem, quæ est eius adæquata passio, ex participatione diuinæ bonitatis in genere indeterminato est penitus falsum; quia sicut ens vt sic in tota sua latitudine præcedit Deum, & creaturam prio-

ritate

ritate Logica, illa nimirum à qua non conuertitur subsistendi consequentia, ita bonitas, vt sic, quae est eius passio, praecedit diuinam bonitatem, & diuina bonitas est quaedam species bonitatis transcendentis, tantùm ergo abest, quod bonitas transcendens entis sit participatio diuinae bonitatis, quod res potius è contrà se habet, quia diuina bonitas essentialiter imbibit, & participat rationem bonitatis transcendentis, veluti species eius. Scio hoc Pasqualig. dictum ex alio eius asserto principio pendere, nimirum ens vniuersalissimè sumptum, & transcendenter esse ipsum ens creatum, Deumque non esse propriè ens, sed suprà ens, & quid superemminentius ente, nec adesse inter Deum, & creaturam aliquam conuenientiam in conceptu communi, siue vniuocam, siue analogam, quod quidem assertum in primo tomo suae Metaph. per plures disputat. & sect. probare insudat; sed planè incassum laborat, hocque eius figmentum disp. 2. de natura entis abundè confutauimus. Quod etiam addit in secunda conclusione explicans rationem formalem bonitatis in eo sitam esse, vt conuenienti modo se habeat quoad suum esse, atque habeat debitum modum suae mensurae, aut falsum est, aut ab alijs sententijs non est diuersum; quaero enim quid intelligat per hanc conuenientiam rei in suo esse, & per hunc debitum modum suae mensurae, vnde habet, vt possit ordinari in suum finem; vel enim sic intelligit, vt talis conuenientia in eo consistat, vt res habeat quicquid est de ratione suae entitatis, & quicquid spectat ad eius constitutionem essentialem, & conuenientia sic explicata pertinet ad primam opinionem, quae statuebat bonitatem entis in perfectione absoluta, & complemento rei in se ipsa, quam aliqui ex illis Auctoribus explicabant per conuenientiam rei ad seipsam, quae est relatio rationis, & proinde importare nequit bonitatem entis quoad id, quod dicit à parte rei; Vel intelligit, quod talis conuenientia in eo consistat, quod res sit tali modo constituta in seipsa, vt possit ordinari in aliquem finem, vt ipse significare videtur, & tunc haec explicatio pertinet ad alias opiniones, quae bonitatem entis statuebant in conuenientia vnius rei ad aliam; & neque sic adhuc benè explicatur, vel enim sic intelligit, quod bonitas entis formaliter consistat in tali ordinabilitate ad finem aliquem, vel in principio potius, & fundamento talis ordinabilitatis; non primum, quia talis ordinabilitas solùm constituit bonitatem medij, non autem finis, qui vt sic, ad aliud non est ordinabilis: non secundum, quia sicut talis ordinabilitas ad finem nequit bonitatem in tota sua latitudine constituere, sed tantùm bonitatem mediorum; ita neque principium, & fundamentum talis ordinabilitatis, cum quia adhuc quaerendum manet quodnam sit principium, vnde habet res quod sit ordinabilis in finem, & cum ait rem esse sic ordinabilem ea eo, quod habet conuenientiam debitam in suo esse, iam redit prima inquisitio, quid sit, quidue praeferat talis conuenientia. Vel tandem ita intelligit, vt ipse etiam explicare videtur, quod talis conuenientia sit conformitas rei ad diuinam ideam; quia enim, inquit ipse, ens conformatur cum sua idea, ideò habet debitam conuenientiam, & debitum ordinem quoad esse; & neque haec explicatio est idonea, quia vt ipse ibi fatetur, talis conformitas rei ad diuinas ideas potius importat veritatem eius, quatenus ens creatum est, quàm bonitatem; atque ergo haec explicatio Pasqual. coincidit cum alijs iam relatis, vel est prorsus falsa.

At respondet ipse ex eo, quod vnumquodque ens mensuratur per diuinas ideas, non solùm habet conformitatem cum ipsis, ratione cuius habet suam veritatem, sed etiam habet debitum modum suae mensurae, atque debitam conuenientiam quoad suum esse, itaut possit ad suum finem ordinari. Verùm ita respondens iam confundit hic Auctor formalitatem veritatem veritatis, & bonitatis, quia vtramque explicat per conformitatem ad diuinam ideam; tum quia quando etiam hoc totum concederetur, non adhuc benè explicaretur bonitas, vt sic, nam sicut per praedictam conformitatem non benè explicatur veritas, vt est passio entis transcendentis, sed tantùm veritas entis creati vt sic, ex dictis q. 8. ita pariter per eam nuoc tantùm explicaretur bonitas entis creati, vt sic, non autem bonitas transcendentalis, cuius formalitatem hic inquirimus. Demum quod addit in tertia conclusione, non est nouum, nec diuersum ab alijs opinionibus, imò illud est praecipuum fundamentum primae opinionis, vt posteà videbimus, quam ideò renuit statuere bonitatem in conuenientia vnius rei ad aliam, seu ad appetitum, quia ea de causa vna res dicitur bona alteri, & appetibilis, quia est bona in se, vnde conuenientia, vel saltim appetibilitas supponit bonitatem in re, non enim mouetur voluntas ad appetendum aliquid, nisi ex praeuia apprehensione bonitatis.

250 Quantum autem attinet ad mentem Doctoris nostri in hac re, quamuis Faber disp. 9. cit. cap. 5. ab initio dicat esse apertam; & ipsum clarius rem explicuisse, quam quiuis alius, ego tamen tantam claritatem non cerno, nam Doctor patet locutus est de hac re, & vbi de ea loquitur, aut dubitatiuè loquitur, aut satis obscurè, & irresolutè, & praesertim in eis ipsis locis, quos ipse citat pro clarissimis, nam in 4. d. 49. q. 4. *§. Iuxtà hoc* sub lit. L. inquit *fortè nec verum, nec bonum vlterà ens dicunt rationes absolutas*, quem proinde locum Tataret. exponens ait de mente Doctoris verum, & bonum suprà ens addere solùm formalitates quasdam respectiuas, & aptitudines; verum nempe aptitudinem ad se manifestandum cuilibet intellectui, bonum verò aptitudinem ad communicandum se alteri, quare concludit verum addere enti manifestiuitatem, & bonum communicabilitatem iuxta illud, bonum est sui ipsius diffusiuum; constat ergo Doctorem ibi non resolutè loqui de formalitate veritatis, & bonitatis, an sit absoluta, vel respectiua, sed cum particula dubitatiua. Deinde quol. 18. §. *de primo*, duplicem distinguit bonitatem in ente, vnam absolutam quam vocat primariam, & essentialem, alteram respectiuam, quam vocat secundariam, & accidentalem, & inquit, sicut bonitas primaria entis, quae dicitur bonitas essentialis, est integritas, vel perfectio entis in se, & importat positiuè negationem imperfectionis, per quod excluditur imperfectio, & diminutio, sic bonitas entis secundaria, quae est accidentalis, siue superueniens entitati est integritas conuenientiae, vel integra conuenientia eius alteri, cui debet conuenire, vel alterius sibi, & istae duae conuenientiae communiter sunt connexae; exemplum primi, sanitas est bona homini, quia sibi conuenions, & cibus dicitur bonus, quia habet saporem sibi conuenientem adducit vlterius Doctor exemplum de vtroque hoc bono secundario ex Aug. 8. de Trin. cap. 3. vel 8. nam ibi ait, bona valetudo sine dolore, & lassitudine, hoc pro primo membro, quia valetudo est bona homini, quia est ei conueniens; deinde subdit Aug. & bona facies hominis, dimensa pariliter, & affecta hilariter, & luculenter colorata; & hoc pro secundo membro, quia talis facies dicitur bona habendo illa, quae sibi conueniunt. Et est differentia inter illas duas conuenientias, inquit Doctor, quia illud quidem, quod est conueniens alicui dicitur ei bonum, hoc est, illi perfectio, vel bonitas, sed non dicitur denominatiuè, vel accidentaliter bonum in se; illud autem, cui aliquid conuenit dicitur denominatiuè bonum, eo quod habet illud, quod sibi conuenit, & in primo est quasi denominatio formae à subiecto, sicut anima dicitur humana, sic aliquid dicitur bonum homini, quia bonum humanum; sed in secundo è conuerso est denominatio subiecti à forma, cum dicitur homo est bonus secundum illud bonum suum.

Hic iste discursus, quem ibi ad verbum facit Doctor de duplici entis bonitate primaria, & secundaria, seu essentiali, & accidentali, caeterum nunquam ibi declarat Doctor, an vtraque ex illis bonitatibus sit passio entis, vel alterutra tantum, & quaenam ex illis; ex quo orta est discrepantia expositionis Scotistarum circa istum locum, & varietas opinionum inter eos de formalitate bonitatis, vt est passio entis. Tataret. namque in hunc locum, quem sequitur ipse Faber, ait bonitatem illam primariam, ac veluti absolutam à Scoto explicatam esse passionem entis, immemor eius, quod dixerat in 4. d. 49. quaest. 4. citat. vbi volebat bonitatem, vt est passio entis, consistere in formalitate respectiua, & communicabilitate, & sic etiam exponit Gadius ibidem quol. 18. Lichet. è contrà, quem sequitur Vulpes loc. citat. circà eundem locum ait quod illa bonitas primaria sic à Doctore explicata non est bonitas, quae est passio entis, sed accipitur pro perfectione essentiali entis in se secundum determinatum gradum; non ergo ex istis locis liquidò constat, vt dicebat Faber, quid asserendum sit de mente Doctoris circa formalitatem bonitatis, prout est passio entis, & cum ente conuertitur; & ideò potius existendum est consequenter ad dicta de caeteris passionibus explicare sit naturam bonitatis, sed adhuc falsius est, quod Suarez disp. 10. citat. sect. 1. num. 6. Pasqualig. disp. 73. sect. 1. & alij Recentiores imponunt Doctori, nempe bonitatem, vt est passio entis, importare proprietatem absolutam, nam vt constat ex loc. cit. in 4. potius oppositum asserit.

ARTICVLVS I.

Resolutio Quaesiti.

251 Dicendum Primò bonitatem, quae est passio entis, si consideretur secundum id, quod importat à parte rei, non dicere solam relationem rationis, aut solam negationem imperfectionis, sed aliquid positiuum importare enti superadditum, & ab ipso ex natura rei saltim virtualiter distinctum. Conclusio haec sequitur ea dictis de passionibus entis in communi disput. 4. ac etiam de Vnitate, & Veritate in particulari in hac eadem disp. & ponitur contra praecit. Auctores, qui cum aiebant bonitatem in relatione rationis consistere, aut negatione imperfectionis, non vtique solùm modum inspexerunt, quo à nobis possit, ac debeat explicari, in hoc enim sensu tolerabiles forent, sed loquebantur de eo, quod formaliter à parte rei ipsamet bonitas importat; in hoc ergo sensu ex iam dictis de alijs passionibus entis faciliter probatur conclusio quoad omnes, & singulas partes; & in primis probatur, quod non dicat solam relationem rationis, tùm ratione illa generali superius non semel inculcata, quod nullum ens rationis esse potest proprietas entis realis, cum haec consequatur ex principijs eius intrinsecis, illud verò fiat per opus intellectus. Tum etiam ex ratione speciali bonitatis, nam antecedenter ad quamcunque relationem rationis res in se dicuntur bonae, & appetibiles ante quamcunque intellectus operationem, qua de causa ait Arist. 6. Met. in fine bonum, & malum esse in rebus, & Genes. 1. habetur *vidit Deus cuncta quae fecerat, & erant valde bona*. Insuper bonum mouet, & trahit appetitum ad sui amorem, & bonitas est ratio constitutiua causae finalis, ac etiam mediorum ad finem, vnde distinguitur in vtilem, delectabilem, & ho-

honestam, & tandem verum, ac subsistens bonum per hoc distinguitur à ficto, & apparenti, quod hoc importat quid fictum, & rationis, illud verò aliquid reale, ergo &c.

Ad hæc respondet Auersa quæst. 7. cit. sect. 4. dupliciter, primò inquit Arist. loqui de bono pro materiali, nempe de ipso obiecto, cui tribuitur denominatio ipsa bonitatis, quod vtique quid reale est, ac à parte rei existens, non autem loquitur de ipsa ratione formali bonitatis; & sic etiam Scriptura loquitur de ipsis rebus bonis. Deindè subdit ipsum gratis concedere bonitatem realem, & absolutam, quæ sit obiectum appetitus, ac ipsum trahat, & quæ diuidatur in vtilem, honestam, & delectabilem, sed inquit bonitatem sic acceptam non importare passionem entis, de qua hic est sermo, sed ipsam essentiam realem entis, atque ideò concedendam esse aliam bonitatem, quę sit passio entis, & hanc in relatione rationis consistere. Attamen prima solutio satis friuola est quia Arist. loc. cit. bonum, & malum per hoc à vero, & falso distinguit, quod hæc sunt in mente, illa verò à parte rei, sanè de bono, & malo pro materiali tantùm loqui non potest, nempe pro ipsis obiectis, & rebus bonis, vel malis, quia quantum est ex hoc capite, perindè à parte rei extant obiecta, quæ vera, vel falsa denominantur, ac illa quæ dicuntur bona vel mala; sic etiam summus Opifex quandò omnia à se facta considerauit, & vidit, quod erant valdè bona, non ipsas vtique res solas, & nudas contemplabatur, sed vnamquamque sub suo bonitatis gradu; & rursus quando Bonum diuiditur in vtile, honestum, ac delectabile, vtique non diuiditur solùm pro materiali, sed pręcipuè, imò præcisè pro formali, & sub ratione formali bonitatis, quatenus hæ res bonitatem vnius rationis participant, cuius beneficio est es seipsa, vel propter seipsam expetibilis, illa verò bonitatem alterius rationis, ob quam constituitur expetibilis solùm propter aliud. Sed neque etiam alia responsio satisfacit, quia potius bonitas ita realis, & intrinseca rei, quam admittit, erit passio entis, non autem illa relatio rationis, quæ est prorsus extrinseca rei, & aduentitia; neque enim bonitas illa est adeò intrinseca, & essentialis rei, quod eius essentiam constituat, & ad ipsam pertineat in primo modo dicendi per se, vt Auers. comminiscitur, sed tantùm est ei essentialis in secundo modo dicendi per se, & ipsam denominat qualitatiuè, & non purè quidditatiuè, cum enim res dicitur bona, significatur, vt quid qualificatum, & sub diuerso conceptu ab eo, quod concipi solet sub ratione entis, vt posteà dicemus, & certè si semel admittit Auersa bonitatem realem, & intrinsecam, qua vnaquæque res bona dicatur à parte rei nullo intellectu cogitante, frustrà addit posteà relationem rationis, quæ sit passio entis, quia illa potius erit passio entis, & bonitas transcendentalis, non autem ista.

252 Alij proindè, vt Fonseca, respondent non omnes relationes rationis à fictione, & operatione intellectus pendere, quamuis enim aliquæ tales dentur, vt relationes generis, vel speciei, & vniuersaliter secundæ intentiones; sunt tamen aliæ, quæ dantur à parte rei nullo cogitante intellectu, vt est relatio Creatoris in Deo; & huius generis inquiunt esse relationem rationis, in qua formaliter bonitas consistit, atque ideò per talem relationem rationis omnia benè saluari, quæ in argumento obijciebantur. Sed figmentum de his relationibus rationis iamdudum reiectum est disp. 3 Log. q. 2. ar. 5. nam omninò repugnat in terminis, quod aliqua relatio sit rationis, & quod sit in rebus præter omnem intellectus operationem, & fictionem, quia ens rationis in eo consistit, quod habeat esse tantùm obiectiuum in intellectu, nò autem sit subiectiuè in rebus, vndè prorsus ei repugnat sic esse in rebus nullo cogitante intellectu. Quod si dicas non esse in rebus secundum totum suum esse, & completè, sed tantùm inchoatè, & secundum esse fundamentale; iam secundum hoc esse fundamentale non erit quid rationis, sed reale, & in hoc potius, quam in illa relatione rationis, consistet bonitas secundum id, quod importat à parte rei, etiamsi pro faciliori captu vteremur relatione rationis ad illud explicandum; vndè melius fecissent Auctores illi, si dixissent bonitatem entis, importare quidem à parte rei formalitatem positiuam, & realem, dicere autem relationem rationis secundum id, duntaxat, per quod solet explicari à nobis. Quod verò addebatur de relatione creatoris, & domini, quæ cum sint relationes rationis, adhuc tamen à parte rei Deum denominant creatorem, & dominum, negatur à Doctore 1. d. 30. qu. 2. quia à parte rei non dicitur Deus Creator per aliquam relationem rationis, sed tantum extrinsecè per terminationem creationis passiuæ, ac relationis realis dependentiæ, quæ est à parte rei in creatura ad Deum, vt Creatorem.

253 Secundò probatur, quod bonitas dicere nequeat à parte rei solam negationem imperfectionis, vel defectus, tum ex ratione generali, sæpius insinuata, quod negatio, vel priuatio esse nequit passio alicuius entis realis, & positiui, eique realiter identificata; tum etiam ex ratione speciali ipsius bonitatis, quæ est perfectio simpliciter, cum in quolibet ente sit melior ipsa, quam non ipsa, priuatio autem, vel negatio ex suo genere mala est, quod quidem argumentum fusè deductum est de vnitate superius nu. 46. & 47. Tum quia vniuersaliter loquendo negatio negationis quid positiuum est, cum duę negationes affirment, sed imperfectio, & defectus, vt sic, est priuatio, ergo priuatio huius priuationis erit quid positiuum, vt pariter ibi deductum est. Tum tandem quia ad hoc etiam induci possunt rationes nuper factæ, quod bonum ponitur obiectum voluntatis, ac eius motiuum ad amorem, certum autem est potentiam non moueri, nec attrahi, nisi ab aliquo reali; & positiuo, nam si intellectus proponat voluntati aliquod non ens, quamuis proponat sub ratione entis, si interim tamen iudicium interuenit, quo iudicet esse non ens, quamuis ad modum entis repræsentetur, appetitus cessat in illud ferri, signum euidens bonum, in quod fertur, esse necessario quidpiam reale, & positiuum.

At respondet Faber disp. 9. cit. n. 80. quod reale potest esse duplex vel positiuum, vel priuatiuum, positiuum, vt Sortes, & Petrus, priuatiuum, vt priuatio, quæ est principium rerum naturalium, illa enim priuatio est carentia realis, non per opus nostri intellectus, formæ in subiecto apto nato, adeò quod priuatio de principali significato importat carentiam, connotat verò aptitudinem in subiecto apto; ita in proposito carentia diminutionis, & imperfectionis in ente de principali significatum importat carentiam realem, & non per operationem nostri intellectus, defectus inexistentiæ entitatis debitæ, & connotat entitatem realem entis, cui illa carentia inest, ideò potest esse passio realis entis, sicut priuatio ponitur principium reale rerum naturalium. Mouetur autem Faber ad asserendum bonitatem formaliter consistere in negatione imperfectionis, vel defectus ex auctoritate Scoti quol. 18. cit. §. *de primo*, vbi dicit bonitatem primariam entis, quam inquit Faber esse passionem entis, & est integritas, vel perfectio entis in se, importare positiuè negationem imperfectionis, per quam excluditur imperfectio, & diminutio. Hæc tamen responsio nulla est, nam subiecti realis, & positiui passio quoque realis esse debet, ac positiua, vt ostensum est disp. 4. num. 7. quia importat perfectionem quandam secundariam, vndè quamuis non concurrat ad constitutionem sui subiecti essentialem, & quidditatiuam, concurrit tamen ad complementum eius per modum perfectionis secundariæ, quod quidem negationibus, & priuationibus conuenire minimè potest, quæ nullam dicunt perfectionem, sed potius imperfectionem; tum quia passio realiter suo identificatur subiecto, deque eo prædicatur in secundo per se dicendi modo, sed nulla negatio, vel priuatio ita identificatur cum positiuo, nec de illo prædicatur in secundo modo, ergo &c. Neque paritas inducta à Fabro de priuatione, quæ est principium rerum naturalium, eius solutionem vllo pacto confirmat, imò potius eneruat, ex hoc enim quod priuatio non dicit aliquid positiuum, ideò non ponitur principium compositi physici in facto esse, sed tantùm in fieri neque hoc nisi per modum obiectionis, & termini à quo. Cæterum passio, quamuis non sit principium subiecti constitutiuum, adhuc tamen in eo manet, vt aliquid spectans ad complementum eius in esse secundariò, & ideò aliquid positiuum importare debet, vt passio dicatur proportionari suo subiecto; tum quia opus non est quod principium præsertim in fieri suo principiato identificetur, & ideò priuatio esse potest principium in fieri rerum naturalium per modum abiectionis, sed passio petit identificari cum suo subiecto, non ergò est bona ratio de principio in fieri respectu rei naturalis, & de passione respectu sui subiecti. Nec tandem nos mouere debet Scoti auctoritas allegata quol. 18. tum quia illa bonitas primaria entis, de qua Doctor ibi loquitur, non est propriè illa, quæ est passio entis, vt posteà dicemus; tum quia cum inquit Doctor importare positiuè negationem imperfectionis, non id formaliter accipiendum est, sed tantùm concomitanter, vt benè notauit Vulp. cit. dicit enim formaliter modum quendam positiuum quidditatiuæ perfectionis; quatenus quidditas perfecta est in determinato gradu, quem modum comitatur necessariò negatio imperfectionis; & hoc ipsum expressè significauit Doctor, cum inquit bonitatem importare illam negationem positiuè, est enim perindè, ac si dixisset, importare formaliter illud positiuum, quod concomitatur negatio imperfectionis.

254 Tertiò tandem, quod positiuum per bonitatem importatum sit formalitas enti superaddita, & ab eius essentia aliquo pacto ex natura rei saltim virtualiter distincta, quæ erat extrema conclusionis pars, patet ex dictis in simili de passionibus entis generatim disp. 4. q. 1. & in speciali de Vnitate in hac disp. q. 4. art. 2. & de Veritate, q. 6. art. 2. n. 145. non enim dicit bonitas formaliter ipsam rationem entitatis, alioquin bonitas esset quid synonymum cum ente, tum quia hæc duo diuersis conceptibus, ac definitionibus à nobis concipiuntur, & explicantur, atque si conceptus entis comparetur cum conceptu bonitatis, prior vtique erit ille, & ex illo veluti ex radice posterior iste dimanat, & ille est conceptus quidditatiuus, iste verò qualitatiuus, ergo bonitas dicit formalitatem superadditam enti. Et præterea cum bonitas nequeat in suo conceptu entitatem includere, quamuis ei identificetur, & aliquid rei addere, quia proprietas, intrinsecè non includit in conceptu suo naturam, siue essentiam sui subiecti, hinc sequitur formalitatem ei superadditam aliquo pacto ex natura rei ab ipso esse distinguendam. Conf. totius ille discursus, quia bonitas ab omnibus ponitur esse passio entis, vt videbimus quæst. seq. vndè ens se habet, velut subiectum respectu ipsius, sed subiectum ponitur in definitione passionis, tanquam additum idest tanquam aliquid extrà essentiam ipsius 1. Post. tex. 6. & 7. Met. tex. 4. 17. & 19. & passio è contra prædicatur de subiecto in secundo modo dicendi per se, ergo bonita & ens ex natura rei abinuicem distinguuntur, siquidem non seinuicem includunt essentialiter.

Respondet Pasqual. disp. cit. 73. sect. 1. n. 6. cum Suarez, alijsque Recentioribus passiones entis non esse passiones propriè dictas, & cum omni rigore, sed tantùm quædam attributa, & ideò non debere seruare cum rigore conditiones passionis propriè dictæ, sed sufficere, si aliquo modo imitentur illas, quæ imitatio in hoc consistit, quod

quod-

quodammodo qualificant ipsum ens, & veluti illi adiacent; verum non possunt seruare alteram conditionem passionum, quod subiectum non dicatur de ipsis quidditatiuè, & quod solùm tamquam additum, & in obliquo ponatur in earum definitione, quia cum subiectum ipsarum sit essentialiter transcendens, & prima ratio realitatis, necessariò intimè debet imbibi ipsis, atque ideò non debemus eodem modo de ipsis philosophari, ac de cæteris rerum passionibus, & Arist. in cit. loc. non loquitur de his attributis, sed de passionibus propriè dictis. Verùm disput. 4. quæst. 1. num. 10. & 11. abundè probauimus passiones entis esse ita propriè dictas, vt ipsis quoque competat altera conditio, quod subiectum non dicatur de eis quidditatiuè, nec in earum definitionem includatur, nisi vt additum; neque in oppositum obstat, quod eos sit essentialiter transcendens, & prima ratio realitatis omnium, quia vt sæpè in superioribus dictum est, ens non dicitur transcendens, & prima ratio realitatis omnium, quia in omnibus intrinsecè, & essentialiter imbibatur, vt in allata responsione dicitur, sed quia aut includitur, aut saltim realiter, & identicè, nam talis identitas sufficit, vt etiam transcendens dicatur respectu suarum passionum, atque modorum, & prima ratio realitatis earum; omnes ergo conditiones propriæ passionis conueniunt illis affectionibus entis, & solùm à cæteris in hoc differunt, quod aliæ important propriã realitatem Metaphysicam ab essentia subiecti Metaphysicè dimanantem, ac proindè propriam distinctionem ex natura rei formalem, & actualem fundant à suo subiecto, quod de passionibus entis verificari non potest, quia nec ipsæ proprias præseferunt realitates, nec ens earum adæquatum subiectum, sed tantùm inadæquatos conceptus, ob eorum transcendentiam, ac proinde rigorosam distinctionem formalem fundare nequeunt, vt disp. 4. cit. declaratum est n. 9.

255 Cæterum, nunc hæc formalitas positiua, quam importat ratio formalis bonitatis sit absoluta, vel respectiua, respondendum est iuxtà dicta in simili de Vnitate supra n. 120. & de Veritate n. 146. nam si de bonitate loquamur, vt re vera nunc loquimur, secundum id, quod importat à parte rei, nec absoluta, nec relatiua est formaliter loquendo, sed ab vtroque præscindit, sicut ens eius subiectum, cum sit æqualis abstractionis, & latitudinis cum ipso, permissiuè tamen est vtrumque quia in ente absoluto est absoluta, & in relatiuo relatiua. Vnde malè in hoc sensu ponit Vulpes disp. 12. cit. art. 2. bonitatem transcendentalem præseferre respectum aptitudinalem realem appetibilitatis tam in Deo, quam in creatura, quia tunc non esset æqualis abstractionis cum ente, tum quia diuina bonitas in ordine ad creaturam non benè statuitur in aliquo respectu reali, cum Deus nullam dicat realem relationem ad extrà siue prædicamentalem, siue transcendetalem quod & ipse Vulpes fatetur d. illa 11. ar. 1. num. 7. vbi occurrens cuidam argumento. Vasq. inquit Deum dici absolutè bonum formaliter bonitate primaria, & etiam dici bonum bonitate secundaria, non per aliquem respectum ad extra; vndè non satis sibi constare videtur, dum posteà art. 2. nu. 6. occurrens argumento Suarez concedit Deum dici bonum formaliter per aliquam relationem realem, quod immediatè art. præced. negauerat, quam nec ibi explicat quæ, & qualis sit; non ergo in hoc sensu de bonitate loquendo secundum quod importat a parte rei, dici non potest importare relationem, at loquendo de bonitate secundum id, per quod solet explicari à nobis, videtur importare formalitatem relatiua, iuxta nanque capacitatem nostram commodius explicatur à nobis per relationem, quam per absolutum, vt postea dicemus.

256 Dicendum Secundo bonitatem, vt importat perfectionem, & integritatem rei in proprio esse essentiali, & in suo ordine, non esse propriè passionem entis, sed potius modum eius intrinsecum. Conclusio statuitur contra secundam sententiam ab initio quæstionis relatam, quæ bonitatem in hoc sensu ponebat esse passionem entis diuersimodè autem hæc conclusio probatur à diuersis; Suarez disp. 10. cit. sec. 1. n. 11. ita probat, quia nihil est magis essentiale enti reali, quam habere aliquid perfectionis, & donec concipiatur aliquid, vt ens alicuius perfectionis, non concipitur vt ens reale, cum ergo ens sine hac ratione perfectionis concipi nequeat, bonitas in hoc sensu non erit passio, sed ipsa essentia, vel saltim de essentia entis. Conf. ex Pasqual. disput. cit. 73. sec. 3. n. 9. quandò dicimus ens esse perfectum essentialiter, significamus nihil ei deesse ad essentialem constitutionem, sicut cum dicimus hominem esse perfectum in ratione hominis, nil aliud significamus, quam nihil deesse in ratione hominis, cum autem dicimus ens esse bonum, non solùm significamus nihil ei deesse, quod pertineat ad constitutionem entis, sed aliquid amplius, quod explicitè non dicat ratio entis, alioquin non posset bonitas constitui pro passione entis, passio enim debet saltim aliquid explicare, quod non explicat subiectum, quod tamen non contingit, si bonitas formaliter ponatur in perfectione rei, quæ non explicat aliquid diuersum ab esse rei, sed explicat ipsum esse rei, quatenus habet id, quod requirit ad suimet constitutionem.

Vasquez disp. 23. cit. n. 18. vt huic argumento occurrat, contendit aliquam reperiri distinctionem inter ens, & perfectum saltim pœnes implicitum, & explicitum, quia concipere possumus in confuso ens sub ratione eius, quod est, & tale ens sub ratione talis essentiæ, non explicitè concipiendo hanc rationem perfectionis, & integritatis, qua ens dicitur absque defectu habere quicquid pertinet ad rationem eius, quam quoque solutionem recipit Aueri. loc. cit. vt bonitatem etiam in hoc sensu defendat esse passionem entis. Cæterum aliqui apud Arriag. disp. 1. cit. sec. 6. censent hanc solutionem non esse sufficientem, quia licet perfectum differat ab ente secundum conceptum magis explicitum, non tamen semper id sufficit ad rationem passionis, vt animal rationale non est passio hominis, licet conceptus sit magis explicitus, quam conceptus hominis; requiritur ergo vlterius, vt consequatur ille conceptus quasi ratione nostra essentiam, vt possit esse eius passio, quod Suar. negaret de conceptu ipsius perfecti respectu conceptus entis. Potest tamen responsio Vasq. ab hac impugnatione defendi, dicendo, quod etsi definitio, & definitum, subiectum, & passio differant penes explicitum, & implicitum, non tamen eodem modo, quia subiectum, & passio differunt penes explicitum, & implicitum ex parte obiecti, quatenus passio aliquam formalitatem obiectiuam explicat, quam non explicat subiectum; at definitio, & definitum differunt per explicitum, & implicitum tantùm ex parte actus, quatenus per definitionem clarius explicatur, quod per subiectum magis confusè dicebatur, non autem ex parte obiecti, quia nullam nouam formalitatem exprimit definitio, quæ per subiectum non importaretur; per quam doctrinam impugnatur Ouued. controu. 3. cit. punc. 4. vbi n. 2. ex hoc probat bonitatem etiam in hoc sensu dici posse passionem entis, quia ex parte actus differt ab ente per explicitum, & implicitum, inquitque id sufficere ad rationem passionis, quod prorsus falsum est, quia etiam definitio, & definitum in hoc sensu differunt penes explicitum, & implicitum ex parte actus, & tamen definitio non est passio definiti, & præterea certum est inter subiectum, & passionem maiorem versari differentiam, quam inter definitum, & definitionem.

257 Itaque de solutione Vasquez ad argumentum Suarez hoc iudicium fero, optimè ostendere perfectionem, & integritatem in essentialibus vtique non pertinere ad purum conceptum quidditatiuum entis, vt sic confusè intellectum sub præcisa ratione essendi abstrahendo à quocunque modo, nam talis integritas, & perfectio potius ad modum, & gradum essendi pertinere videtur, quam ad puram, & simplicem rationem essendi, vt sic; attamen ex hoc quod non pertineat ad purum, & nudum conceptum quidditatiuum entis inferre statim non debere, quod sit passio entis, nam cum hoc stare potest, quod sit modus intrinsecus eius; talis enim est natura modi intrinseci, vt declaratum est disp. 2. de natura entis q. 6. art. 8. à nu. 147. vt sit intimior passione, & extrinsecior prædicatis quidditatiuis, qua de causa solent Scotistæ passim dicere modum intrinsecum propriè non pertinere ad secundum modum dicendi per se, in quo passio dicitur de subiecto, sed potius ad primum modum, quia aliquo pacto pertinet ad quidditatem rei, quatenus perfectè, & adæquatè quidditas nequit concipi non intellecto modo intrinseco, non tamen attinet ad primum gradũ perseitatis primi modi, in quo reponũtur tantũ prędicata purè quidditatiua ex dictis par. 2. Inst. Logica. trac. 1. c. 3. cũ ergo perfectio, & integritas hoc pacto ad ens se habere videatur, vt mox dicemus, ex hoc quod non pertineat ad purum, & nudum conceptũ entis quidditatiuum non licet (inquam) inferre, vt facit Vasq. quod sit propria entis passio, & de ipso prædicetur præcisè in secundo modo.

Arriag. loc. cit. vt tueatur bonum in hoc sensu esse passionem entis, aliter respondere videtur ad argumentum Suarez, & inquit hoc quod est, *nihil deesse enti ad suum esse*, non esse definitionem entis, aut ipsum definitum, definitio enim entis est, posse existere, definitum autem est ipsum ens, vndè nihil deesse erit conceptus secundarius, & sic etiam erit passio, non secus ac esse vnum est eius passio. Sed & hæc quoque solutio in eo deficit, quod licet concedatur hoc quod est, nihil deesse enti ad suum esse, non esse definitionem entis: & purum eius conceptum quidditatiuum, imò esse conceptum aliquo pacto secundarium respectu eius, quia non exprimit rationem entis, vt sic, sed sub tali, vel tali modo essendi v. g. in tali gradu perfectionis; hinc tamen inferre non licet, vt contra Vasquez arguebatur, quod sit passio entis, quia est aliquid intimius passione; neque verum est vniuersaliter loquendo, omnem conceptum rei secundarium esse passionem, sed tantùm illum qui directè pertinet ad secundum modum dicendi per se, qualis non est conceptus secundarius per modum intrinsecum importatus.

258 Secundo hanc eandem conclusionem probat Blasius à Concept. disp. cit. 24. q. 1. concl. 2. quia complementum, & integritas alicuius rei pertinet, & reducitur formaliter ad rem illam, cuius dicitur esse complementum & integritas, ergo integritas, & complementum conceptus entis pertinet, & reducitur ad ipsam entis essentiam, perficitque solùm conceptum entis intra conceptum entis, nec alium ab ipso distinctum exprimit, ergo cum bonitas dicat conceptum distinctum a conceptu entis, non debet constitui per integritatem eius. Conf. quia perfectum, & imperfectum distinguuntur solùm tanquam magis, & minus intra eandem rationem, ergo ens magis, vel minus integrum, magis vel minus perfectum distinguetur solùm tanquam magis, & minus intrà eundem conceptum entis. Hæc etiam ratio non bene probat, sicut intendit eius Auctor, integritatem, & perfectionem entis in se pertinere ad eius puram, & nudam quidditatem, sed solum ad eam pertinere, vt modum eius intrinsecum; re etenim vera modus intrinsecus, vt loc. cit. explicatum est, reducitur formaliter ad rem illam, quam dicitur modificare, qua de causa dicitur non importare propriam formalitatem, nec habere distinctum conceptum obiectiuum à conceptu rei, cuius est modus, eo pacto quo

ibidem explicatum est n. 150. sicut solet habere passio; quia est veluti gradus intrinsecus suæ quidditatis, & solùm ea ratione illam determinare dicitur, quia illam intrà seipsam perficit, & ad conceptum intrinsecum eiusdem rei pertinere dicitur, quatenus perfectè, & adæquatè quidditas nequit concipi non intellecto modo intrinseco, sed solum inadæquatè, & confusè, vt explicat Doctor disertis verbis 1. d. 8. q. 3. ad 1. prin. benè igitur probat hæc ratio cum sua conf. perfectionem, & integritatem entis non esse eius passionem propriè dictam, non tamen probat esse prædicatum purè quidditatiuum, vt eius Auctor intendere videtur.

Tertiò probat hanc conclusionem Pasqualig. citat. tali ratione, ipsum ens prout dicit præcisam rationem essendi, & contradistinguitur à proprijs attributis, dicit aliquam perfectionem, ipsam nimirum rationem essendi, ratio enim essendi est aliqua perfectio, sicut talis ratio essendi est talis perfectio, vndè si bonitas consisteret in perfectione rei, subiectum vt contradistinctum ab attributo, diceret attributum, quod implicat. Conf. quia esse rei essentiale non est prius integritate essentiali, non enim ante integritatem rei habetur res integra, atque adeò neque essentia ipsius, cum enim essentia consistat in indiuisibili, vt in suo esse subsistat, requirit quicquid necessarium est pro integritate essentiali, cum ergo integritas non supponat esse rei constitutum, sed potius per ipsam esse rei constituatur, tunc enim intelligitur integra hominis essentia, cum integratum concipitur ex anima, & corpore physicè, ex animali, & rationali metaphysicè, sequitur euidenter integritatem non esse entis passionem, sed potius ipsammet eius essentiam constitutam. Hæc quidem ratio efficacius cæteris probare videtur intentum; nempe integritatem, & perfectionem entis in suo esse essentiali non esse eius passionem, sed potius formalem quidditatem; tamen aduertendum est ipsam rei perfectionem, ac integritatem, in suis prædicatis essentialibus, quæ à Doctore vocatur bonitas primaria entis, dupliciter sumi posse scilicet formaliter, vel fundamentaliter, quo pacto inquit Doctor 1. d. 1. quæst. 2. lit. k. quod perfectio, vel bonitas primaria est entitas quidditatiua; si ergo Pasqualig. sumit in argumento perfectionem, & integritatem hoc secundo modo scilicet fundamentaliter, benè procedit eius ratio cum sua confirmatione, quod nimirum ens, vt dicit præcisam rationem essendi, dicit perfectionem, & quod integritas, seu coadunatio prædicatorum essentialium rei est tota, & adæquata rei essentia. Cæterum si sumantur formaliter, prout nimirum perfectio importat perfectionem essentialem entis in se secundum determinatum gradum, vel potius inchoationem talis determinati gradus, & integritas pro relatione quadam, quæ intelligitur consequi in rex coadunatione prædicatorum quidditatiuorum; sanè in hoc sensu loquendo, licet benè probet argumentum non esse passionem entis, non tamen probat esse ipsam puram, & nudam rei quidditatem, vt Pasqual. intendit, quia perfectio in hoc sensu non pertinet ad puram rationem essendi, vt sic, sed potius ad modum essendi in tali nimirum, vel tali gradu perfectionis, & integritas in hoc sensu non antecedit, vel constituit essentiam rei, sed potius subsequitur, & concomitatur, vt modus rei intrinsecus, adeout quamuis intellectus affirmare nequeat rem aliquam essentialiter posse subsistere sine integritate partium essentialium, potest tamen rem confusè considerare non attendens ad illius integritatem, quæ ex partibus essentialibus resultat, vt benè dicebat Vasquez loc. ci. Alia etiam ratione id probat Smising. quæ nihil prorsus concludit.

259 Quartò igitur melius probatur conclusio ostendendo primam partem conclusionis, per secundam, nempe probando bonitatem acceptam pro perfectione, & integritate rei non esse passionem entis, quia est modus, & gradus intrinsecus cuiuscumque naturæ in se, nam bonitas in hoc sensu, nihil aliud est, quam perfectio essentialis, quidditatiua, & gradualis, seu magnitudo perfectionis cuiuscumque naturæ, hæc autem vt docet Scot. quol. 6. § *contra illa*, non est passio entis, sed modus intrinsecus cuiuscumque entis, secundum quem dicitur esse vel in illo gradu essentiali, & specifico entis, & dicitur æquale, vel inæquale alteri, excedere, vel excedi, mensurare vel mensurari; ait enim Doctor ibidem, quod bonitas essentialis, qua vna species est melior alia, non est res addita essentiæ, & quod magnitudo perfectionis non est aliud realiter ab eo, cuius est, sed modus eius intrinsecus, vndè inquit ibid. paulò suprà quod circumscripta à diuina essentia per possibile, vel impossibile omni proprietate, ipsa adhuc habere intelligitur propriam magnitudinem scilicet propriam infinitatem, sicut etiam essentia creata omni proprietate seclusa habet propriam finitatem, vndè per hanc perfectionem essentialem vnaquæque res constituitur in certo gradu entis, & per eandem inter se distinguuntur, & ordinantur entia, si enim distinguitur ens in finitum, & infinitum secundum perfectionem essentialem, quam etiam veluti communem omnium sententiam docet Suarez disp. 10. cit. q. 1. num. 14 & veluti Scoti germanam agnoscis nedum Suarez ibidem, sed etiam Meuris. loc. ci. vbi & eam probat hac ratione ex Scot. loc. cit. deducta, quia diuersæ, & inæquales naturæ non sunt diuersæ, & inæquales, excessæ, vel excedentes per suas proprietates, vel per aliquid accidentarium omninò posterius ipsis, sed per ipsosmet suos gradus quidditatiuos, & specificos habent, quod sint æquales, vel inæquales, excessæ, excedentes, ergo bonitas illa absoluta quæ consistit in magnitudine perfectionis, secundum quam res habent istam inæqualitatem gradualem in se, nequit esse proprietas naturam entis consequens, sed est modus intrinsecus earum rerum, quibus competit excedere, vel excedi, mensurare, vel mensurari, & potest etiam dici modus intrinsecus entis vt sic, quatenus est initium talis magnitudinis perfectionalis.

Ex hoc loco quolib. 6. § *contra ista*, vbi Doctor bonitatem essentialem, qua vna species est melior alia, vult esse modum intrinsecum cuiuscumque naturæ, non autem entis passionem, declarari potest alter locus suprà n. 250 adductus ex quol. 18. § *de primo* vbi duplicem entis bonitatem distinguit vnam absolutam, quam vocat primariam, & essentialem, alteram respectiuam, quam vocat secundariam, & accidentalem, nam per primariam non intelligit illam, quæ est passio entis, vt Tatar. & Gadius dicebant, & Faber sed illam, quæ est modus intrinsecus cuiuscumque naturæ, vt exponebat Lichet. hoc enim clarè deducitur ex loc. cit. quol. 6. vbi hanc bonitatem essentialem entis ait esse modum intrinsecum, non autem passionem eius; quare bonitas, quæ est passio entis, ad aliud membrum potius pertinebit, nimirum bonitatis secundariæ, vt posteà explicabimus. Meurisse verò loc. cit. vt tueatur bonitatem, quæ est passio entis, ad primum membrum pertinere scilicet bonitatis primariæ, & absolutæ, eam subdistinguit dicens vnam esse quidditatiuam, & alteram purè entitatiuam, primam inquit esse modum intrinsecum entis, alterum verò passionem eius, quam bonitatem purè entitatiuam satis perplexè ibi declarat, inquit enim consistere in veluti possessione eorum omnium, quæ conueniunt enti, vt sic, itaquod quemadmodùm actus moralis dicitur bonus, quando habet omnes conditiones, & circumstantias, ex quibus integratur eius bonitas, ita ens dicitur bonum, quando habet id omne, quod sibi conuenit; vndè tandem concludit, quod huiusmodi bonitas nihil aliud est, quam perfectio entis, vel sanè parum differt ab illa. Ex quibus vltimis verbis patet hanc Meurisse subdistinctionem bonitatis primariæ in quidditatiuam, & purè entitatiuam esse prorsus fictitiam, & chimæricam, quia nescit & ipse hanc ab illa distinguere; tum quia hæc sua declaratio bonitatis purè entitatiuæ potius pertinet ad bonitatem secundariam à Scoto assignatam, nam vt suprà ex textu Doctoris relatum est, assignat ipse duplicem modum bonitatis, secundariæ, & vnus ex illis erat tunc aliquid dici bonum, cum habet id, quod sibi conuenit, quo pacto cibum dicebat esse bonum, quia habet saporem sibi conuenientem; ineptè ergo est illa Maurisse distinctio bonitatis primariæ in quidditatiuam, & purè entitatiuam, nam bonitas primaria ex sun genere est essentialis, & quidditatiua, & talis appellatur ibidem à Doctore; bonitas verò purè entitatiua, quæ ponitur passio entis, non pertinet ad bonitatem primariam, sed ad secundariam modo infrà explicando, vel saltim ad illam reduci potest.

260 Quintò tandem acceptio bonitatis in hoc sensu, vt est modus intrinsecus, & gradus perfectionalis cuiuscunque naturæ, probari potest ex sententia D. Aug. lib. de natura boni cap. 4. vbi docet rationem boni consistere in modo, specie, & ordine, quem loquendi modum tenet, & variè declarant D. Thomas 1. p. q. 5. art. 5. Alensis 1. p. q. 18. membro 1. & Scotus 1. d. 3. q. 5. § *Quantùm ergo ad secundum*; hæc, inquam, D. August. sententia de Bonitate creaturarum præcisè intelligenda est, eam namque deducit ex illo Sap. 7. *omnia in numero, pondere, & mensura fecisti*, adeò quod modus, species, & ordo idem sunt, quod mensura, numerus, & pondus, in quibus Deus omnia disponit, quæ tria ita declarat Doctor loc. cit. ex eo enim, quod quælibet natura, ac essentia creata habet determinatum quendam gradum perfectionis, & non est infinitæ perfectionis, dicitur eius bonitas consistere in modo, & mensura; ex hoc, quod gradus perfectionis eius permanentes sunt, & non variabiles, alioquin vna species posset in aliam transire, dicitur eius bonitas, consistere in numero, & specie, species enim rerum ex 8. Met. 10. se habent sicut numeri, in quibus vna vnitas addita numero statim variat eius speciem; ex hoc denique quod vnaquæque propendet, & ordinatur ad aliquam operationem, dicitur eius bonitas consistere in pondere, & ordine, vel potius ex hoc, quod secundum præfatum perfectionis gradum entia inter se ordinantur, vt supra dicebamus; & sic patet, quomodo hoc Aug. dictum valdè fauet huic acceptioni bonitatis, vt est gradus intrinsecus perfectionalis cuiuscunque rei creatæ, & exactè illam explicat. Quamuis tamen hoc dictum de bonitate creaturarum præsertim intelligatur, & ab Aug. in hoc sensu asseratur, adhuc tamen ampliari quoque potest ad Deum, quatenus & ipse habet hanc perfectionem essentialem in summo gradu, & in perfectione excedit entia omnia, ac proindè est metrum, & mensura cæterorum; immo etiam ampliari potest ad ens, vt sic, transcendentaliter sumptum, quamuis enim completè, & determinatè assignari nequeat in ipso modus, species, & ordo assignari tamen potest inchoatiuè, quatenus ipsum ens transcendenter sumptum est initium modi, speciei, & ordinis in cæteris rebus, licet secundum se abstrahat à determinatis rationibus eorum; vndè & bonitas primaria entis in hoc sensu dici potest consistere in modo, specie, & ordine iuxta phrasim August.

261 Dicendum tertiò bonitatem, vt est passio entis, non consistere formaliter in vnius rei conuenientia cum alia re, cui conueniens, & consentanea dicitur. Hæc conclusio statuitur contra secundam sententiam ab initio quæstionis adductam, & colligitur ex Scot. quol. 18. cit. § *de primo*, vbi hanc bonitatē in conuenientia sitā, per quā sanitas dicitur bona homini, quia sibi conueniens, & cibus dicitur bonus.

bonus, quia habet saporem sibi conuenientem, vocat bonitatem accidentalem, & superuenientem entitati, per quem loquendi modum videtur innuere Doct. bonitatem in hac acceptione non esse enti intrinsecam, & realiter identificatam, sicut passio solet identificari subiecto, sed esse illi extrinsecam, & aduentitiam. Probari autem solet hæc conclusio pluribus rationibus. Probat in primis Vasquez disp. 23. capit. 2. quia si sic, tunc Deus non esset in se formaliter bonus, sed solùm ex ordine, quem habet ad creaturas, & proinde ab eis penderet in sua bonitate. Hæc tamen ratio non valde efficax videtur, vel enim Vasquez per hanc rationem inferre intendit, quod Deus ex se non haberet bonitatem, sed illa mutuaret, & mendicaret a creaturis, & hoc sanè non sequitur, vt & ipse fatetur, quia Deus ex se, & ex sua intrinseca perfectione diceretur conueniens creaturis, sed tantùm sequitur talem bonitatem esse relatam ad ipsas, atque ita bonitatem Dei pendere ad creaturas, non autem à creaturis, vt benè Durand. aiebat; vel tantùm inferre intendit ex hac sententia sequi Deum in se non esse bonum, sicut est sapiens, & infinitus, antequam intelligantur creaturæ possibiles, & tunc illa non est specialis difficultas de bonitate, sed æquè militat de omniscientia, omnipotentia, alijsque perfectionibus Deo conuenientibus per respectum ad extrà, vt Vasquez ipse fatetur, & tunc de bonitate discurrendum, sicut de alijs perfectionibus consimilibus, quod videlicet Deus dicitur quidem fundamentaliter bonus absque vllo respectu, ad creaturas, per aliquam perfectionem absolutam, formaliter tamen talis non denominatur, nisi vel per respectum rationis ad eas fundatum super illam, vel per terminationem realis respectus creaturarum ad ipsum, vt dictum est disp. 8. Log. q. 5. artic. 1. in fine ex Scoto 1. d. 35. 36. & 41. cui accedit, quod Deus etiam diceretur in se, & absolutè bonus bonitate primaria præcedenti conclusione iam explicata omninò independenter à creaturis.

Secundò probat idem Vasquez, quia data hac sententia non magis bonum diceretur passio transcendentalis entis, quam malum, & sic creaturæ non dicerentur magis transcendentaliter bonæ, quam malæ, quod errori Manichæorum fauere videtur constituentium res quasdam sua natura malas; Probatur consequentia, quia qua ratione res sunt quibusdam conuenientes, & ita bonæ, eadem ratione sunt alij disconuenientes, & ita malæ, vt venenum est serpenti conueniens homini disconueniens. Hæc quidem ratio longè efficacior est præcedenti, qua proinde vtuntur etiam Hurtad. Blasius a Conc. Pasqual. & alij loc. cit. Attamen nititur Auersa respondere q. 7. sect. 7. dicens non debere malitiam huiusmodi assignari, tanquam passionem entis, vt bonitatem, tum quia non est ita vniuersalis, & adæquata, non enim omnis res est alicui altera mala, & disconueniens, sicut omnis res est alicui conueniens; tum quia omnes res ex ipsa ratione entis habent quod sint conuenientes, & bonæ, aliquæ autem habent rationem disconuenientis, & mali respectu alicuius particularis subiecti ob specialem rationem ipsius subiecti. Tum tandem quia ad summum admitti potest in illis rebus, quæ sunt partim conuenientes, partim disconuenientes, passionem illarum esse non tantum conuenientiam, sed etiam disconuenientiam, non tantum bonitatem, sed etiam malitiam, & hoc nullum est inconueniens.

262 Hæc tamen solutio ex nullo capite difficultati satisfacit, falsum enim in primis est non omnem rem esse posse alteri disconuenientem, sicut quælibet est alteri conueniens, quia nullum ens est, quod nequeat esse alicui disconueniens, nam & Deus ipse est principium alicuius mali disconuenientis dæmonibus, & damnatis, ergo malum erit vniuersaliter attributum entis perinde, ac bonum. Deinde concesso etiam non omnem rem esse alteri disconuenientem, saltim in illis rebus, quæ sunt partim conuenientes, partim disconuenientes, non minus bonitas erit illarum passio, quam malitia, quod licet gratis concedat Auersa, tamen fauere videtur errori Manichæorum, quia saltim esset aliquod ens ex natura sua malum perinde ac bonum. Quod autem ait bonitatem absolutè loquendo potius dici debere passionem entis, quam malitiam, quia res sunt sibi inuicem conuenientes ex hoc ipso, quod entia sunt, sunt autem disconuenientes ob specialem earum rationem, hoc etiam prorsus falsum est; quia eadem quoad hoc est ratio conuenientiæ in rebus ad seinuicem, ac disconuenientiæ, sicut enim vna res dicitur alteri disconueniens ob aliquam antipathiam inter ipsas exortam ex specialibus earum rationibus, ita conuenientia vnius rei ad aliam prouenit ex aliqua qualitatum simpathia; vnde cum illæ qualitates rebus illis conueniant, non sub ratione præcisa entis, sed quatenus talia entia, certè quod vnum ens sit alteri conueniens, hoc ei non competit, vt ens est simpliciter, sed vt est ens determinatum ad hanc, vel illam speciem, atque ideò absolutè loquendo nec conuenientia, nec disconuenientia debet poni illarum rerum proprietas, vt entia sunt, sed præcisè vt talia entia sunt, illud autem quod conuenit enti, non vt ens simpliciter, sed vt est tale ens, non potest esse passio entis, vt sic. Conf. quia vt aliquid sit conueniens alteri, debet esse talis naturæ, vt aliquam perfectionem ei afferat, qua illud aliud caret, quia si illam haberet, iam illam non exigeret, vt patet de sanitate respectu hominis, ergo nequit aliquid esse conueniens alteri secundum rationem entis, vt sic, sed solum secundum rationem talis entis ab eo condistincti, cui conueniens dicitur; assumptum patet, probatur consequentia, quia quælibet res rationem entis participat, & ideò nequit ex ratione entis aliquam perfectionem recipere ab alia, quam ipsa non habeat; & hæc impugnatio potest esse ratio principalis, & præcipua ad probandam conclusionem istam, quod nequeat bonitas, vt est passio entis, consistere in conuenientia vnius rei ad aliam, quia talis conuenientia non fundatur in ratione entis, vt sic, sed in specialibus naturis rerum, quæ ratio colligitur ex Scot. 3. d. 15. q. vn. §. *potest aliter dici*, vbi de hac loquitur bonitate.

Tertiò probat Pasqualig. si intellectus concipiat rem tantum aliquam determinatam esse possibilem, cætera verò omnia impossibilia, ex hac fictione intellectus sequitur ablatio conuenientiæ, qua res sit conueniens alteri, nec tamen aufertur bonitas, cum enim remaneat ens, quod est radix bonitatis, debet etiam remanere bonitas in ipso radicata, & hoc ipso, quod esset ens, esset etiam bonum, siquidem haberet in se totum id, quod de facto habet. Hæc ratio absolutè inspecta non concludit, alioquin probaret pariter nec veritatem posse constitui in conformitate ad intellectum, nec bonitatem in conuenientia ad appetitum, nam etiam fieri potest hypothesis, quod intellectus, & appetitus repugnent in rerum natura, & alia omnia entia sint possibilia, quæ tamen adhuc essent vera, & bona; quemadmodum ergo dictum est ad simile argumentum suprà n. 171. de veritate confectum, quod illa entia essent vera fundamentaliter tantum, non autem formaliter, sic pariter in proposito dici deberet ab Auctoribus secundæ sententiæ, & cum inquit, quod tale ens existens implicantibus alijs esset formaliter bonum, quia adhuc hac stante hypothesi haberet totum id, quod habet de facto, hoc falsum est, quia non haberet talem conuenientiam cum alijs rebus modò existentibus, vel saltim possibilibus, quam de facto habet; verum tamen est, quod licet data illa hypothesi non diceretur illud ens bonum formaliter hac bonitate secundaria, quæ consistit in conuenientia, adhuc tamen dici posset bonum bonitate primaria, quæ est modus intrinsecus eius, per quod sufficienter solutum manet argumentum.

263 Quartò probat idem Pasqualig. non potest intelligi conuenientia, qua vnum sit conueniens alteri, nisi intelligatur facta diuisio entis, atque determinatio per sua inferiora; hæc enim conuenientia fundatur in multiplicitate entium, alioquin quomodo intelligeretur vnum ens conueniens alteri, nisi interueniret multiplicitas entium? hæc autem multiplicitas non habetur, nisi per diuisionem, & determinationem entis, vt sic, importat enim entia determinata; si ergo bonitas consisteret in hac conuenientia, non prius haberetur in ente bonitas, quam diuisio, & determinatio entis ad inferiora, quod tamen dici nequit, quia bonitas est passio entis, quæ illi competit antecedenter ad omnem eius determinationem ad inferiora. Fortè quispiam hanc rationem opinabitur inutilem, eo quia pariter probare videtur bonitatem non posse constitui in conuenientia ad appetitum, & veritatem in conformitate ad intellectum, quia talis conuenientia intelligi nequit, nisi facta entis determinatione ad hæc sua inferiora. Sed in primis nos non asserimus veritatem, & bonitatem consistere in his respectibus secundum id, quod important à parte rei, nam in hoc sensu præscindunt ab absoluto, & respectiuo, sicut & ipsum ens, sed tantùm secundum id, per quod solent à nobis explicari. Deinde longè diuersa est ratio de conuenientia vnius rei ad aliam, & de conuenientia ipsius entis, vt sic, ad intellectum, vel voluntatem; ad primam enim conuenientiam necessario requiritur multiplicitas entium, eiusq; actualis distributio facta in inferiora, quia talis conuenientia fundatur in multiplicitate entium, & extrema talis conuenientiæ sunt ipsa extrema entis; sed ad illam conuenientiam id non requiritur, quia talis conuenientia fundatur, & radicatur in ipsa entis formalitate vt sic, & ad intellectum, & voluntatem terminantur, non propriè vt sunt eius inferiora, sed vt sunt potentiæ vniuersales, & comprehensiuæ totius entis, atque ideo quodammodo illi adæquatæ.

Ratio igitur a priori huius conclusionis, quæ ex præcedentibus deducitur, est, quia bonum per talem conuenientiam dictum debet consistere in re aliqua, quod dicat proprium esse determinatum, secundum quod sit alteri communicabile, itaut per hanc communionem conferat illi perfectionem aliquam, sic enim dicitur sanitas bona homini, quia ei conueniens, & vniuersaliter accidentia suis subiectis connaturalia, vt calor igni, frigus aquæ, vnde non erit passio entis adæquata, quia non fundatur in ente vt sic, nec ab en, vt sic, originatur, sed fundatur in ente determinato, quod habet rationem acquisibilis, & perfectionis respectu alterius, vnde in hac conuenientia consistit bonitas illa secundaria, quam memorat Doctor quol. 18. citat. vt constat ex eius exemplis, quæ ex Aug. adducit pro eius explicatione, quam proinde rationabiliter vocat accidentalem, & aduentitiam enti, seu enti superuenientem, quia non oritur ex ratione intrinseca entis, vt sic, velut passio eius adæquata, sed ex superuenienti differentia, quæ est bonitas, & conuenientis fundata in vno certo ente, ac determinato, quod dicitur alteri conueniens. Conf. adhuc bonitatem transcendentalem in tali conuenientia vnius ad aliud consistere non posse, nam viuentia cuncta suum esse appetunt, velut sibi bonum; sed talis nequit esse bonitas, quæ consistat in conuenientia vnius rei respectu alterius, quia idem non distinguitur à seipso; cum ergo detur aliquod bonum, quod non consistit in conuenientia respectu alterius, sequitur bonitatem transcendentalem in ea non consistere, quia hæc vniuersaliter conuenit omni enti.

264 Denique adhuc euidentius probatur conclusio, si dicatur

cum Aureol. & Durand. hanc relationem conuenientiæ vnius rei ad aliam esse prædicamentalem, & de prædicamento relationis, quia posito ente in tota sua vniuersitate, antequam in inferiora descendat, nulla habetur prædicamentalis relatio, & tamen habetur bonitas entis, quia in tali vniuersalitate consideratum omnes, & singulas suas passiones habet. Tum quia bonitas transcendentalis, vt sit passio entis adæquata, debet habere eandem prorsus communitatem, & vniuersalitatem, quam habet ens, alioquin cum ipso non adæquaretur, ergo nequit in relatione prædicamentali consistere, nam tunc importaret rationem entis determinati generis, vnde cum ente vt sic, non adæquaretur. Respondet Aureol. quod licet relatio per bonitatem importata sit in determinato prædicamento, tamen subiectiuè est in omni prædicamento, quia potest denominare concretiuè omne prædicamentum, & ideò bonum in concreto magis propriè est transcendens, quam in abstracto, & ideò bonum dicitur conuerti cum ente, non essentialiter, sed denominatiuè, & sic etiam loquitur Durand. Hæc tamen solutio nullius est momenti, nam ratio contractiua entis non adæquat ens, vt sis, cum minus pateat, & ideò neque in abstracto, neque in concreto potest ipsi tribui, tanquam passio; tum quia bonum in concreto non est passio entis, nisi ratione bonitatis in abstracto, si ergo bonitas in abstracto non est transcendens, nec conuertibilis cum ente, nec etiam id ei conueniet in concreto; tum quia accipio hanc relationem bonitatis in concreto, & rogo qualiter se habeat ad rem, quam denominat bonam, vel enim est relatio illi intrinseca, & realiter identificata, vel prorsus aduentitia, & ab ea reipsa distincta; hoc secundum dici non potest, nam bonitas per se, & non per accidens rei bonæ conuenit; nam hæc ab intrinseco habet, quod sit conueniens alteri, ex se quippe habet cibus, quod sit conueniens viuenti, quia nutritiuus, & forma materiæ, quia actus substantialis, & sic de cæteris; si primum, ergo talis relatio non est prædicamentalis, sed transcendentalis, nam per hoc duo hæc genera relationum abinuicem distinguuntur, quod relatio transcendentalis per se rebus conuenit, estque illis realiter identificata, prædicamentalis autem conuenit illis accidentario modo, & ab eis est reipsa distincta.

265 Dicendum quartò, quod licet bonitas secundum id, quod à parte rei importat, in relatione consistere nequeat, quia vt sic ab absoluto, & respectiuo præscindit, velut ens cuius est passio, si tamen consideretur iuxta id, per quod potest à nobis explicari, melius explicatur relationem conuenientiæ ad appetitum, non quidem actualem, & prædicamentalem, sed aptitudinalem, & transcendentem, itaut bonitas transcendentalis in ipsa rei appetibilitate consistat. Hæc conclusio communior est inter Philosophos, & Theologos, vt in referenda quarta sententia dictum est, colligitur ex Scoto 4.d.48. q.1. lit. C. vbi inquit, quod ratio delectabilitatis, quæ est bonitas, estò possit non delectare, nequit tamen non esse delectabilis, quia delectabile vel dicit aliquid ad se, vel si respectum, non nisi aptitudinalem, qui necessariò consequitur fundamentum, & d.49. q.1. §. *ad primam quæstionem*, assignans ordinem in appetibilibus in genere entis, dicit necessariò deueniendum esse ad vnum appetibile infinitum, quod sit in illo ordine simpliciter supremum, & tale erit infinitè perfectum, quia toti enti congruit ratio appetibilitatis, quatenus est bonum; & in hunc etiam modum ita nobis describitur, & explicuit Aristot. rationem boni 1. Ethic. cap. 1. dicens *Bonum est, quod omnia appetunt*; Ex quibus patet Scotum, quando quol. 18. duplicem illam assignauit bonitatem entis scilicet primariam, & secundariam, propriè non esse locutum de bonitate, vt est passio entis, sed vt est vel eius modus intrinsecus, vel accidens omnino extrinsecum, quia hæ tantùm duæ bonitatis acceptiones præcipuè inseruiebant proposito suo, quod erat explicare bonitatem actus moralis, non sic autem idonea erat acceptio bonitatis pro appetibilitate, vt est passio entis; nonnulli tamen Scotistæ, vt Vulpes loc. cit. bonitatem in hac acceptione, vt passio entis, reducunt ad bonitatem secundariam à Scoto assignatam quol. cit. si nimirum conuenientia, de qua ibi loquitur Doctor, accipiatur pro conuenientia aptitudinali comparatione appetitus agentis, quem mouere apta est, ratione cuius res in se suapte natura dicitur appetibilis, vel per modum finis, vel per modum medij ad finem ordinati; parum autem refert, an hæc relatio conuenientiæ rerum ad appetitum sit semper realis, vel interdum rationis, vt videtur de bonitate diuina dicendum, quia Deus nullam relationem realem ad extrà fundare potest, nec prædicamentalem, nec transcendentem, & tamen dicitur bonus creaturis, nobisque appetibilis; parum, inquam, id refert, quia hic non est sermo de bonitate entis secundum id, quod importat à parte rei, sed secundum id, per quod potest à nobis facilius explicari, & circumscribi, alioqui formalitas illa in ente, vt sæpe dictum est, nec absoluta, nec respectiua est formaliter, sed ab vtroque præscindit, & post entis determinationem ad inferiora, in entibus absolutis absoluta est, & in relatiuis respectiua; attamen etiam in hoc sensu idem loquendi modus de bonitate tenendus est, quem de veritate docuimus superius n. 168.

266 Antequam verò ista conclusio probetur, pro recta eius intelligentia notandum est, quod cum dicimus rationem boni in appetibilitate consistere, non loquimur de appetibilitate sumpta pro denominatione extrinseca ab appetitu, seu potentia vitali potente appetere, sic enim certum est non constituere posse realem entis passionem, quia denominatio extrinseca non importat quid reale intrinsecum, & positiuum in re denominata, quemadmodum importat passio in subiecto, sed sermo est de appetibilitate, quæ conuenit enti ratione aptitudinis, ac intrinsecæ virtutis, quam habet ad mouendum, vel terminandum appetitum, sicut à pari, cum supra dicebamus veritatem entis consistere in intelligibilitate rei, sicut est, non erat sermo de intelligibilitate sumpta pro extrinseca denominatione ab intellectu, sed pro intrinseca virtute, & aptitudine mouendi intellectum, vel terminandi actum cognitionis; ergo per appetibile intelligimus ipsam intrinsecam proportionem entis cum appetitu, quemadmodum supradictum est verum transcendens consistere in intrinseca proportione entis cum intellectu, & hæc proportio entis cum appetitu etiam conuenientia cum appetitu dici potest. Quia vero appetitus duplex est scilicet innatus, qui est propensio cuiuscunque rei, siue animatæ, siue inanimatæ in propriam perfectionem, vndè graue dicitur appetere centrum, materia formam, &c. alter elicitus, qui tantùm tribuitur cognoscentibus, & est actus ipsius appetitus, qui cognitione ducitur, & fertur in obiectum, qui rursus duplex est, sensitiuus qui conuenit omnibus animalibus, & intellectiuus, qui conuenit naturis intellectualibus tantùm; dum dicimus bonitatem transcendentalem consistere in proportione, & conuenientia rei cum appetitu, potest quidem hoc intelligi de quocunque appetitu indifferenter, nam & in hoc sensu D. Dionys. cap. 4. de diuinis nominibus, intellexit illud Arist. dictum. *Bonum est, quod omnia appetunt*, extendendo illud ad omnes res; cæterum præcipue intelligi debet de appetitu intellectiuo, qui est voluntas, & ratio est, quia talis, conuenientia constitui debet in ordine ad illum appetitum, qui potest ferri in totum ens, vt sic possit appetitiuum conuerti cum appetibili, at talis est solùm appetitus intellectiuus, sensitiuus enim non est totius entis, sed in solum bonum fertur, quod sensu percipi potest, voluntas autem in omne bonum fertur, nam in omni bono aliquam potest habere simplicem saltim complacentiam; quod si illud habeat rationem finis, vel medij, potest illud appetere appetitu efficaci, vndè ens, vt sic, seu vt abstrahit à medio, & fine, est appetibile tantùm per simplicem complacentiam; ex quo deducitur malè Vulpes cit. restringere appetibilitatem, in qua statuit bonitatem entis, ad appetibilitatem, quæ sit propter se, vel propter aliud; quia præsertim in sententia Doctoris nostri dari potest appetibile per simplicem complacentiam, & affectum inefficacem, qui abstrahat à ratione tùm medij, tùm finis ex 1. d. 1. q. 3. art. 1. Denique sicut illa proportio entis cum intellectu constituens veritatem non tantùm sumebatur ab intellectu diuino, sed etiam creato suprà q.6. art. 3. concl. 4. n. 165. sic in præsenti proportio entis cum voluntate, quæ constituit bonitatem, non solùm à diuina, sed etiam à creata voluntate desumenda est; & ratio est, quia sicut res dicuntur intelligibiles in ordine ad quemcunque intellectum, ita etiam dicuntur appetibiles in ordine ad quamcunque voluntatem; verum tamen est, quod sicut ibi diuinus intellectus ob suam infallibilitatem constituebatur prima regula omnis veri, ita in proposito diuina voluntas ob suam summam rectitudinem constitui debet prima regula omnis boni, adeò vt bonitas præcipuè attendatur in rebus per ordinem ad voluntatem diuinam.

267 Iam verò conclusio sic declarata probatur, sumpto proportionali argumento ex his, quæ de veritate in superioribus dicta sunt; sicut enim se habet verum ad intellectum, ita bonum ad appetitum, sed verum non addit supra ens, nisi conformitatem ad intellectum, ergo à pari bonum non addit supra ens, nisi conuenientiam ad appetitum; & quidem hæc paritas est valdè euidens, adeout qui minorem concedit, valdè difficulter possit negare consequentiam, vndè non satis consequenter arbitror loqui Authores, qui veritatem statuerunt in conformitate ad intellectum, & posteà bonitatem statuere nolunt in conuenientia ad appetitum; nam ferè apud omnes ita comparatur bonum ad appetitum, sicut verum ad intellectum. At Suarez, qui est de numero eorum Auctorum, disp. 10. cit. sec. 1. in fine negat assumptam paritatem, quia aliter comparatur bonum ad appetitum, quam verum ad intellectum, nam verum transcendens includit in sua ratione, & denominatione aliquam conformitatem ad intellectum, bonum autem formaliter in ratione, & denominatione sua non includit conformitatem ad appetitum, quamuis hæc ad rationem boni consequatur; vndè ratio veri transcendentia non supponitur propriè in obiecto, vt formaliter attingitur ab intellectu, sed est denominatio sumpta ex proportione, vel conformatione inter ipsum obiectum, & potentiam, seu actum eius, & ideò dici solet illa veritas conditio consequens; vel concomitans obiectum intellectus, potius quam formaliter illud constituens, bonitas autem supponitur in obiecto appetitus, & est ratio formalis attingendi illud, appetibilitas autem dicit denominationem sumptam ex proportione talis obiecti cum tali potentia, vndè non dicit formalem rationem obiecti, sed conditionem concomitantem.

Hanc solutionem ex multiplici capite impugno, imprimis ostendo paritatem assumptam valere, ita namque se habet esse intelligibile ad intellectum, sicut appetibile ad appetitum, sed in obiecto esse intelligibile, sicut est, dicit formalissimè eius esse verum, ergo

ergo in eodem esse appetibile formaliter dicit esse bonum. Tum quia, ita dicimus obiectum esse intelligibile, quia verum, cum falso intellectus non præbeat assensum, sicut esse appetibile, quia bonum, ergo si in prima propositione ly quia verum non dicit in obiecto intellectus rationem formalem constitutiuam eius, sed tantum conditionem consequentem; vel concomitantem, ita quoque poterit explicari secunda propositio de appetibili, quia bonum, in ordine ad voluntatem. Tum deinde, quia non omninò certum est bonitatem præsertim sumptam pro passione entis esse rationem formalem constitutiuam obiecti voluntatis, vel potius esse ipsum ens sub ratione ipsa entis adeoquod bonitas sit sola conditio concomitans vt innuit Scotus 3. d. 35. suprà C. sed vtrumque est probabile, & fortè secundum est probabilius, vt dictum est disp. 7. de Anim. q. 5. n. 95. Tum rursus, quia si etiam defendere velimus bonitatem esse rationem formalem constitutiuam obiecti voluntatis, & illam esse propriè causalem *quia res est bona, ideò est appetibilis*, sanè hoc intelligi non debet de bonitate, prout est passio entis, sed prout est modus intrinsecus eius, nimirum de bonitate accepta pro intrinseca rei perfectione, vt optimè notauit Smising. nam appetibilitas rei fundatur in eius perfectione, quia propter suam perfectionem res habet proportionem illam cum appetitu, quam vocamus appetibilitatem; potest etiam interdum intelligi de bonitate accepta pro conuenientia vnius rei ad alteram, ideò namque scientiam, vel sanitatem appeto, quia mihi conueniens est; & quidem in his sensibus verum est appetibilitatem consequi in entibus ea alia priori bonitatis ratione; cæterum illa bonitas non est passio entis, quia in vno sensu est perfectio, & integritas rei, in alio sensu est conuenientia vnius rei ad aliam, quæ oritur ex determinatis rerum naturis, non autem ex ipsa ratione intrinseca entis. Tum præterea, quia vt vrget Auersa, potest appetibilitas per se primò conuenire enti, & non solùm consecutiuè ex alia priori bonitate, potest namque voluntas habere complacentiam circa obiecta realia non adhuc considerata vnius rei conuenientia ad aliam, nec etiam considerata eorum perfectione, & integritate in se, nam sufficere potest ad mouendam voluntatem ipsa entitas, & realitas rerum absque expressa consideratione illarum rationum, adeout verum sit rem appeti, quia res est, quia ens est, quod præsertim dicendum est tenendo ens in tota sua latitudine esse obiectum voluntatis, & non tantùm sub ratione boni, quod dixi probabilius esse. Tum denique quia si contendatur rem esse appetibilem, quia bonam, & sumendo bonitatem pro passione entis, hoc etiam concedi potest, & verificari, non quidem in sensu causali, sed identico, & formali, quo pacto dicimus Petrum esse rationalem, quia est homo, adeòut sensus sit res denominari appetibiles per ipsam bonitatem, quæ est conuenientia earum ad appetitum, in quo sensu è contra pariter erit verum dicere rem esse bonam, quia appetibilem.

268 Deinde principaliter potest probari conclusio argumento ex proportione deducto, quam dicit bonum, vt sic, ad talem, & talem bonitatem, idem eoim proportionaliter dicit bonitas, vt sic, quod dicit talis bonitas, & discrimen in eo solùm consistit, quod bonitas, vt sic, dicit indeterminato modo, quod talis bonitas dicit modo determinato, itaut quando præscinditur bonum, id tantùm relinquatur, quod debet relinqui ex vi contradictionis, à quo præscinditur. Sed tale bonum, quod est species boni vt sic, præcisè constituitur in tali esse bono, siue in tali specie bonitatis per esse sic, vel sic appetibile, ergo bonum, vt sic, constitui debet præcisè per esse appetibile, & sic, Maior de se patet, probatur minor, quia tres præcipuè sunt species boni, vt sic, nimirum bonum honestum, vtile, & delectabile, vt infra dicemus, sed hæ species boni inter se distinguuntur solùm per esse sic, vel sic, appetibile, vt Doctor ostendit 3. Met. tex. 3. nam bonum honestum dicitur tale, quia est appetibile propter se per modum finis, & amabile amore amicitiæ principaliter; bonum vtile dicitur tale, quia est appetibile propter aliud, & per modum medij, sicut medicina vtilis ad sanitatem ordinatur ad eam, vt ad finem; tertium bonum scilicet delectabile magis etiam habet rationem eius, quod est ad finem, licet rationem finis habeat aliquo modo, non tamen sicut primum bonum; cum ergo species boni constituantur per talem, vel talem appetibilitatem, nimirum vel per esse appetibile propter se, vel propter aliud, consequens est, vt dicamus rationem boni, vt sic, constitui per appetibilitatem, vt sic, & ideò bonum, & appetibile sint synonyma capiendo bonitatem, vt est passio entis.

ARTICVLVS II.

Proponuntur, & soluuntur obiectiones.

269 Contra positas conclusiones arguitur, & Primò contra primam arguit Suarez probando bonitatem transcendentalem non esse rationem positiuam enti superadditam, & ab ipso aliquo pacto ex natura rei distinctam, quia vel illa ratio superaddita seipsa est bona, vel per aliam rationem, non secundum, quia daretur processus, in infinitum, si primum ergo pari ratione de ipso ente dici potest, quod sit seipso bonum absque aliqua formalitate superaddita. Tum 2. quia quælibet res vel dicitur essentialiter bona, vel accidentaliter, si primo modo, iam seipsa dicitur bona, & non per aliquid superadditum, si secundo modo, sic vtique dicitur bona per formam accidentalem superadditam sicut studiosus dicitur bonus per scientiam additam, sed talis est bonitas accidentaria prorsus, ac aduenticia, non autem quæ est passio entis. Tum 3. arguit Arriag. nam quantumuis obiectiuè ens sit præcisum, nihil ei deest pro esse præcisè, & consequenter est bonum in se, deinde eo ipso, quod sit bonum in se, quantumuis præcisum est etiam amabile, ergo à bonitate transcendentali in quocunque sensu non potest ens obiectiuè præscindi. Tum 4. sic etiam arguit Pasqualig. nam ens in se consideratum à quocum modo superaddito præcisum dicit aliquam perfectionem, per quam perficitur in proprio esse, ergo oportet, vt habeat suam bonitatem in tali statu. Quod si dicas talem esse bonitatem primariam, quæ est modus entis, non autem secundariam, sicut est appetibilitas. Hoc facilè reijcit Pasqualig. quia gratis assumitur illam primariam bonitatem non esse entis passionem, tum quia si in eo statu talem possidet ens bonitatem, per eam quoque erit formaliter appetibile. Denique vrget, quia si bonitas distingueretur ea natura rei ab ente, ens non esset bonum ex natura sua, sed per aliquid à se distinctum, quod est contra August. tom. 3. lib. 1. de doctrina Christ. cap. 32. vbi non distinguit bonitatem ab ente, sed ponit identificari cum ipso, ait enim *inquantum sumus, boni sumus*, & sic etiam loquitur Boetius lib. de hebdomad. cap. 2. *quicquid est, in eo quod est, bonum est*. Neque dicas per hoc PP. realem duntaxat intendere identitatem inter ens, & bonum, non autem formalem, & obiectiuam. Quia stante adhuc tali distinctione ens non esset bonum ea natura sua, sicut animalitas non est in seipsa rationalis, quia rationalitas distinguitur ab ipsa secundum conceptum adæquatum, etiamsi sint realiter identificata; alia quædam argumenta ad idem congerit Pasqualig. quæ nec referre, nec soluere opus est, quia procedunt ea illo falso suo fundamento, quod conceptus entis creati sit supremus, & vniuersalissimus conceptus, de ente habere possumus, quod fusè relutatum est disput. 2.

270 Resp. hæc, & similia argumenta re vera aliud non probare, quam realem identitatem inter ens, & bonum, & sanè aliud non intendunt allegati PP. quam negare distinctionem inter ens, & vnum tali identitati oppositam, non autem distinctionem ex natura rei formalem, aut saltim per conceptus obiectiuos, immo hanc apertè docuit Boetius loc. citat. de hebdomad. dum inquit *interest in rebus aliud esse, quod bona sunt, & aliud esse, quod sunt*, quod certè nequit intelligi de alietate reali, sed tantùm de alietate formali, & obiectiua; vel si aliqua argumenta probant etiam de identitate formali, & quod non perfectè distinguantur penes conceptus obiectiuos, id solùm ostendunt de bonitate primaria, quæ est modus intrinsecus entis, ac proinde imperfectè formaliter, & obiectiuè ab ipso ente distinguitur, non autem de bonitate secundaria, quæ est propria passio entis; & hoc sufficeret pro solutione horum argumentorum; libet tamen adhuc ad singula respondere. Ad 1. sæpius dictum est, dum idem argumentum fieret in superioribus de Vnitate num 63. 83. & 84. ac etiam de Veritate, talis enim ratio non esset bona in recto, quasi ipsa sit formaliter bona, sed in obliquo, quatenus est formalis ratio, cur ens eius subiectum sit formaliter bonum, neque sequitur processus in infinitum, quia ponitur cum ente realiter identificata, & ita esse Quo, vt nequeat esse Quod, vide dicta superius de Vnitate in simili proposito, vt benè capias hanc solutionem. Ad 2. etiam Suarez ipse respondere tenetur, si quidem in illa sect. nu. 11. bonitatem sumptam pro perfectione rei, quæ res dicitur essentialiter bona, negat esse passionem entis, quia res sic dicitur bona per suam essentiam, & quidditatem, vt in certo gradu perfectionis concipitur; non ergo bonitas essentialis, & primaria debet poni passio entis, sed accidentalis, & secundaria, non quidem sumendo accidens in rigore pro accidente separabili, & realiter subiecto superaddito, sed pro extraneo, itaut dicat rationem aliquam extrà rationem formalem subiecti. Ad 3. ens præcisè sumptum à tali formalitate superaddita, quæ ponitur eius passio, esset bonum in se bonitate primaria, quæ est modus intrinsecus entis, non autem bonitate secundaria, quæ ponitur eius passio; & cum additur, quod vt sic bonum, esset amabile, & appetibile, hoc verificatur fundamentaliter tantùm, non formaliter; quatenus nempe talis bonitas primaria præcedit, velut fundamentum secundariæ, vnumquodque enim est appetibile ob suam intrinsecam perfectionem, quam habet in suo ordine, non potest autem verificari formaliter, quia appetibile, & amabile, vt sic, dicunt quid respectiuum, non absolutum; cum ergo ens in tali præcisione concipiatur in se, & non in ordine ad aliud, sanè in tali statu nequit concipi sub ratione amabilis, & appetibilis formaliter.

271 Ad 4. patet per idem, quod ens sic præcisum esset bonum duntaxat bonitate primaria, quam non esse passionem entis, sed modum eius intrinsecum, non gratis assumitur, sed probatum est conclusione secunda, nec in eo statu secundum talem bonitatem dici potest appetibile formaliter, sed tantùm fundamentaliter. Ad vltim. negatur consequentia, quæ valeret, si poneretur ens esse bonum per aliquid ab ipso realiter distinctum, quod nos dicimus, & relati PP. realem tantùm identitatem innuere voluerunt inter ens, & bonum, non verò maiorem, vt diximus, & hæc realis identitas sufficit, vt ens dicatur bonum per se, & ex

rationis, quia conuenit rationi, idem etiam actus vni est bonus, alteri malus, puta loqui est malum virgini, quia non congruit ei, est autem bonum in Doctore, quia ei conuenit. Deinde arguit Suarez probando hoc inductione in omnibus bonis, nam bonum honestum dicit bonum, quod per se est conueniens naturæ rationali, vt sic; bonum item delectabile nihil aliud est, quam bonum habens conuenientiam cum natura sensibili; & tandem bonum vtile dicit bonum aptum, & accommodatum ad finem intentum. Demum arguunt Suarez, Auersa, & Meurisse nullum ens reperitur, quod non sit alicui conueniens, siue illa conuenientia sit relatio, siue appelletur connotatio, nam formæ conueniunt subiectis, subiecta formis, effectus causis, causæ effectibus, actus potentiæ, potentiæ actibus, & alia huiusmodi addi possunt discurrendo per singulas entitates etiam vsque ad minimas, & eas quæ turpiores, & inutiliores esse videntur, cum ergo hæc conuenientia sit quædam bonitas ex vna parte, & ex alia omnibus entibus prorsus conueniat, nil obstare videtur, quin sit passio entis adæquata.

274 Resp. ad 1. gratis concedendo talem conuenientiam vnius rei ad aliam esse quoddam genus bonitatis, sed negatur esse bonitatem transcendentalem, quia vt dictum est in 3. conclus. non conuenit rebus sub præcisa ratione entis, sed ratione talitatis entis, quod enim vnum ens conueniat naturæ alterius, prouenit ea aliqua qualitatum simpathia, aut alia peculiari conditione talis entis, & ideò talis conuenientia, nequit esse passio entis, nam conuenientia, quæ est passio entis, debet ab ente oriri sub præcisa ratione eius, & debet habere idem constitutiuum in omnibus, non vero diuersum pro diuersitate entium, talis autem conuenientia, quæ habet idem constitutiuum in omnibus, est conuenientia rerum ad appetitum, nam omnes, & singulæ ei conueniunt, quatenus entia sunt; conuenientia verò, qua vna conuenit alteri per modum perfectionis connaturalis, & consentaneæ, oritur ex particularibus naturis cuiuscunque rei; exemplum de veneno, quod est serpenti bonum, homini malum, probat de isto peculiari genere bonitatis, non autem de bonitate, vt sic; exemplum verò de loqui in Virgine, & Doctore probat de bono præsertim morali, non autem naturali. Ad 2. argumentum potius est pro nobis nam bonum honestum, & delectabile esse talia bona, quia sunt conuenientia, vnum naturæ rationali, alterum sensitiuæ, aliud non est dicere, quam quod sint talia, quia sunt conuenientia cum appetitu sensitiuo, ac intellectiuo; & bonum vtile esse tale, quia est accommodatum ad finem intentum, est perinde, ac si dicas esse tale, quia appetitui conueniens in ordine ad aliud, & propter aliud, quare sola conuenientia ad appetitum est, quæ constituit bonitatem passionem entis, non autem conuenientia vnius rei ad aliam; immo quod maximè notandum est, quamuis appetibilitas sit ipsa bonitas passio entis, id tamen intelligi non debet de appetibilitate, quæ in tali conuenientia fundatur vnius rei ad aliam, sicut enim talis conuenientia non conuenit rebus ea ratione, qua entia sunt præcisè, sed quatenus talia, ita etiam appetibilitas; id ergo intelligi debet de appetibilitate, quæ originatur ex perfectione rei in se, quæ est passio entis. Ad vlt. contendunt aliqui dari quædam entia, quæ nulli sunt appetibilia, vt est odium Dei; sed arbitror gratis concedendum esse assumptum, nam omne ens vel est substantia, vel accidens, substantia conuenit accidentibus, vt fulcrum eorum, & accidentia è contra conueniunt substantiæ, quia quodlibet accidens habet suum subiectum, cui connaturale est, & ipsum Dei odium, quamuis sit moraliter malum, est tamen physicè bonum voluntati, quia tanquam actus illius illam perficit; concedendum ergo est assumptum, adhuc tamen neganda est consequentia quia talis conuenientia non conuenit omnibus entibus ea ratione, qua entia sunt, sed quatenus talia entia, quia talis conuenientia vnius ad aliud fundatur in peculiari cuiusque rei natura, & non habet in omnibus entibus idem constitutiuum, sed diuersum pro diuersitate entium, & naturarum; cui accedit vnum quodque appetere suum esse, vt sibi bonum, nec tamen est ei conueniens hoc genere conuenientiæ, quæ est vnius rei ad aliam realiter distinctam.

Quintò contra 4. conclusionem arguit Aureol. loc. cit. quod bonitas entis nequeat consistere in relatione appetibilitatis, quia ratio boni est motiua appetitus, sed ratio appetibilis, cum sit pura relatio, nequit appetitum mouere, ergo &c. aliqui ita probant minorem, quia si relatio esset sufficiens motiuum appetitus, tunc ratione relationis res essent formaliter amabiles, quod est falsum, non enim amantur ratione alicuius relationis, sed ratione illius, quod intrinsecè dicunt, cum enim desideramus aliquod bonum, ratio formalis mouens appetitum non est relatio aliqua, sed perfectio rei desideratæ. Deinde arguit Pasqualig. ratio appetitus importat determinatam rationem entis, siue sumatur pro appetito innato, siue elicito, non enim solùm dicit aliquid, quod habeat esse præcisè, sed etiam quod habeat tale esse; ens autem vt sic transcendens dicit solam communissimam rationem entis, itaut nullam importet determinationem, vnde in ipsa non potest haberi aliqua ratio appetitus, vel appetibilis, non enim ponitur vnum, nisi ponatur alterum, cum se mutuò inferant, & tamen habetur ratio boni transcendentalis, ergo hæc consistere nequit in appetibilitate. Demum arguit idem, bonitas de se absoluta est, & ordinata ad ipsam rem, vt eam faciat bonam in seipsa, nec ad ipsius constitutionem necesse est, vt concurrat appetitus, sed independenter ab ipso habetur ratio bonitatis, ad constitutionem verò appetibilitatis concurrit etiam appetitus, non quidem vt intrinsecum constitutiuum, sed vt terminus, oritur enim appetibilitas ex concursu bonitatis, & appetitus, ergo &c.

275 Respondetur Aureolum quoque teneri ad solutionem argumenti, cum ipse bonitatem ponat consistere in relatione conuenientiæ vnius rei ad aliam, vt eius perfectiuam; itaque argumentum præsertim probat bonitatem non consistere in relatione secundum id, quod a parte rei importat, non tamen probat, quin possit per relationem explicari, & circumscribi; deinde si teneretur bonitatem etiam à parte rei formalitatem importare relatiuam, tunc dicendum esset, non vtique bonitatem formaliter sumptam ratione relationis voluntatem mouere, sed ratione formæ absolutæ, in qua fundatur, vt notat Doctor 3 d. 15. §. *potest aliter dici*, nimirum ratione perfectionis absolutæ, quam res in se importat. Ad 2. dico, quod sicut intellectus esto secundum suam entitatem sit inferius ad ens, tamen quia in sua operatione ei adæquatur, quia est potentia vniuersalis, & totius entis ex 3. de Anim. ideò benè explicatur veritas entis per conuenientiam ad ipsum; ita in proposito de bonitate, quamuis voluntas secundum suam entitatem sit inferius ad ens, tamen secundum suam operationem illi quodammodo adæquatur, & ideò benè explicari potest bonitas entis per conuenientiam ad ipsam; immo absolutè loquendo minimè repugnat passionem superioris designari per ordinem ad inferiora, nam animali in sua communitate conuenit communicabilitas, ad sua inferiora, diuisibilitas per differentias, & alia huiusmodi attributa, pro quo vide dicta paulò suprà num. 263. Ad vlt. verum est assumptum de bonitate primaria, quæ est modus intrinsecus entis, non autem de secundaria, quæ est passio; hæc siquidem potius constituitur, vel saltim explicatur per ordinem transcendentalem ad appetitum, & sine appetitu consistere nequit.

Sextò tandem arguunt alij ad idem, quia bonum est intrinseca entis proprietas, sed esse appetibile importat denominationem extrinsecam ab appetitu desumptam, ergo ratio formalis eius non consistit in appetibili. Tum deinde, quia si per impossibile nullus esset appetitus vitalis, adhuc res essent bonæ, sicut sunt entia, & tunc vtique ratio boni in alio consistere non potest, quam in eo, quod quælibet res haberet perfectionem sibi conuenientem, ergo &c. Tum tandem, quia hæc causalis est vera, quia res est bona, ideò est appetibilis, ergo appetibilitas non formaliter constituit rationem boni, sed potius eam consequitur.

276 Resp. iam dictum esse num. 276. quod cum hic dicimus rationem boni in appetibilitate consistere, vel per eam benè explicari, non vtique est sermo de appetibilitate pro denominatione extrinseca, sed intrinseca, quæ est virtus, vel aptitudo in re mouendi, vel terminandi appetitum. Ad 2. ait Smising. quod si nullus esset appetitus, esse tamen posset, adhuc subsisteret ratio appetibilis consistens in proportione entis cum appetitu possibili, cum esse appetibile non sit denominatio extrinseca, quæ postulet existentiam formæ denominantis; si autem repugnaret esse aliquem appetitum, non subsisteret ratio appetibilis, & consequenter nec ratio boni, quæ in appetibili formaliter consistit. Hæc solutio benè procedit in hoc, quod si repugnaret omnis appetitus, non remaneret bonitas, quæ in appetibilitate formaliter constituitur, vnde res manerent bonæ duntaxat materialiter, & fundamentaliter ratione intrinsecæ perfectionis, per quam fundant appetibilitatem, & quam adhuc admissa hypothesi retinere supponuntur, vt dictum est suprà sub numer. 562. deficit tamen in hoc, quod ait, quod si nullus esset appetitus, esse tamen posset, adhuc subsisteret ratio appetibilis sumpta pro denominatione intrinseca, non autem extrinseca, quia hæc postulat existentiam formæ denominantis. Planè hoc non videtur benè dictum, quod denominatio extrinseca potentialis, vt importat appetibile, postulet existentiam actualem formæ denominantis, & non sufficiat potius existentia eius possibilis, nam licet hoc sit verum de denominatione extrinseca actuali, nequaquam tamen verum est de possibili, nam sicut hæc est denominatio non actualis, sed possibilis, ita sufficiens est ad ipsam præstandam forma denominans possibilis, neque requiritur, quod sit actualiter existens; & ratio huius est, quia effectus formales actuales, & potentiales tribuuntur ab eadem forma actuali, & potentiali. Ad vlt. verum est assumptum loquendo de bonitate primaria, quæ est modus intrinsecus entis, non autem de secundaria, quæ est eius passio.

QVÆSTIO XL.

An Bonitas prædeclarata verè sit passio entis, adeout cum ipso conuertatur.

277 BOnitatem esse passionem entis, & cum ipso conuertibilem est firma, & constans omnium tum Philosophorum, tum Theologorum consensio, esto inter ipsos aliqua sit discrepantia in assignanda ratione formali huius bonitatis, vt quæst. præced. visum est; idque suadet manifesta ratio, quia transcendentalis bonitas exprimit aliquem conceptum distinctum formaliter, vel

saltim virtualiter à conceptu entis, qui ad illum consequitur, & cum eo conuertitur, & habet rationem qualificantis respectu illius, ergò verè, & propriè importat passionem entis, conseq. est clara, quia deducitur ex conditionibus propriæ passionis sufficienter enumeratis. Probatur antecedens quoad omnes, & singulas partes, & quidem primò quod exprimat aliquid se tenens ex parte obiecti, quod non exprimitur per rationem entis, patet, quia exprimit rationem conuenientiæ cum appetitu, quæ per conceptum entis non exprimitur, quantumcunque ens clarè, & explicitè in se concipiatur, vnde dici nequit, quod differant conceptus entis, & boni solùm per modum expliciti, & impliciti ex parte actus, quia sic etiam differunt definitio, & definitum, & tamen certum est bonum plus ab ente differre, quam definitio à definito; tum quia quantumcunque ens clarè, & explicitè, & perfectè in se concipiatur, in tali suo conceptu illam solùm bonitatem includet, quæ dicit modum eius intrinsecum, non autem illam, quæ est passio, quia hæc pertinet ad secundum modum dicendi per se, & præcisè facit conceptum qualitatiuum, & nullo modo quidditatiuum: quod autem bonitas constituat aliquem conceptum entis qualitatiuum, probatur, nam si interrogetur, qualis est res ista? benè respondetur, est bona, explicando bonitatem, qua tanquam ratione formali qualitatiua qualificatur, non autem rectè responderetur ad illam interrogationem, quod sit ens, sic enim ratio entis qualitatiua esset, assignare oporteret respectu cuius sit qualificatiua, & quid sit illud, quod talem qualificationem reciperet, an sit quid reale, nec ne; si primum, esset ens, & sic ens qualificaretur per semetipsum; si secundum, ergo qualificationem realem recipere non posset; tum quia cum ens concipimus præcisè sub ratione entis, concipimus aliquid omninò per se stans, nec vllo pacto alteri adiacens, è contra verò cum illud concipimus sub ratione boni, ergo ens, & bonum dicunt distinctos conceptus etiam ex parte obiecti, cum vnus explicet puram rei quidditatem, & alter qualitatem.

278 Deinde probatur assumptum quoad aliam partem, quod nimirum conceptus entis sit prior, conceptus verò bonitatis posterior, & veluti ad illum consequens; nam ille conceptus est quidditatiuus, ille verò qualitatiuus, at conceptus quidditatiuus à toto genere qualitatiuum præcedit; tum quia bonitas, sicut & aliæ passiones demonstrantur de ente per eius rationem quidditatiuam demonstratione à priori, at hæc est ex prioribus, causisque conclusionis nedum in inferendo, sed etiam in essendo, vt ostendimus disp. 4. quæst. vlt. tùm tandem, quia relatio illa conuenientiæ cum appetitu, per quam explicuimus quæst. præced. bonitatem, quæ est passio entis, fundatur in ipso ente, & in perfectione, quæ est modus intrinsecus eius, ratione cuius dicitur bonum in se; ex hac, inquam, bonitate primaria procedit bonitas secundaria, quæ est passio entis, & relatio illa conuenientiæ, per quam dicitur bonum alteri, & conueniens appetitui nostro in ea fundatur, intantum enim aliquid appetimus, quia aliquam perfectionem continet in genere suo ratione cuius potest à nobis appeti vel propter seipsum per modum finis, vel propter aliud per modum medij ad finem; cum igitur bonitas, quæ est passio entis, & dicitur bonitas secundaria fundetur in perfectione entis, quæ est bonitas primaria, & perfectio intelligi nequeat sine vera entitate, nam quod entitatem non habet, nihil est, iam constat euidenter conceptum bonitatis esse posteriorem conceptu entis, & ab eo dimanare, quemadmodum passio ab essentia subiecti dimanare solet.

Denique probatur illud assumptum quoad vltimam partem, quod nempe bonitas prædeclarata cum ipso ente conuertatur, nam omne bonum est ens, & omne ens est bonum. Quod omne bonum sit ens, constat ex modò dictis, nam bonum dicitur, quod potest esse obiectum appetitus vel per modum finis, vel medij ad finem, si appetitus ex efficax, vel saltim esse potest obiectum simplicis complacentiæ abstrahendo à ratione finis, & medij, talis autem appetibilitas fundatur in aliqua perfectione rei, & perfectio vera, & realis sine reali entitate intelligi nequit, nam quod nihil est nullam quoque perfectionem habet, ergo omne bonum est ens reale, adeò vt vera, & realis bonitas non nisi in ente reali fundari potest. Quod autem è conuerso omne ens sit bonum, probatur tum auctoritate Arist. 1. Ethic. cap. 6. vbi vult bonū distribui per omnes categorias, sicut ens, adeout æquè pateat, ac ipsum ens; tum ratione, quia omne ens adæquatè diuiditur in creatum, & increatum, bonum autem de vtroque prædicatur, de Deo quidem, vt passim loquitur sacer codex *Bonus es tu*, Psalm. 18. *Bonus est dominus sperantibus in eum*, Thren. 3. de creaturis etiam idem testatur sacra pagina *vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona*, Genes. 1. *omnis creatura Dei bona est*, Timot. 4. *Cuncta fecit bona in tempore suo*, Eccles. 3. imò hæc veritas est dogma fidei in pluribus Concilijs definitum, vt in Lateran. sub Innocen. III. sicut habetur in Cap. *Firmiter*, & cap. de summa Trinit. & in Bracaren. 1. cap. 7. & 8. contra Manichæos, & Priscillianistas existimantes dari res aliquas natura sua malas, & nullo modo bonas, contra quem errorem calamum acriter strinxerunt quamplures Ecclesiæ Patres, sed inter alios fusissimè D. August. cuius rei potissima ratio est, quia nulla creatura quantumuis minuta, & vilis inuenitur, quæ in se, & in genere suo aliquam non obtineat perfectionem, ratione cuius fundare possit appetibilitatem vel per modum finis, vel saltim medij ad finem aliquem etiamsi nobis ignotum, ergo omnis creatura bona est aliquo modo per participationem diuinæ bonitatis. Ad dignoscendum autem, quænam sit illa perfectio, quæ est creaturis intrinseca, & in qua fundatur bonitas, quæ est passio entis, notandum est, quod diximus quæst. præced. artic. 1. quod perfectio in creatura potest esse duplex vel essentialis, eique realiter identificata, velut eius modus intrinsecus, vel accidentalis, & ab ea realiter distincta, ac etiam separabilis ab ea; bonitas itaque quæ est passio entis, non fundatur in perfectione secundi generis, quia non est necesse omnem creaturam esse ita bonam idest affectam omni tali perfectione sibi possibili, & naturaliter consentanea, sed fundatur in prima, quare sicut ea perfectio conuertitur cum ente, vt modus eius intrinsecus, ita bonitas in ea fundata cum eodem conuertitur, vt adæquata eius passio.

279 Sed quamuis hoc totum absque controuersia ab omnibus concedatur, sunt tamen contra hanc veritatem nonnullæ difficultates postea diluendæ, & rursus cum ens dici possit vel nominaliter, quo pacto significat ens, quatenus præscindit ab exercitio, & tempore, cum nomen sine tempore significet, vel participialiter, quo modo significat ens in actu exercito, & sub actuali existentia consideratum, nam participium cum tempore significat, de qua distinctione est habitus sermo disp. 2. de natura entis ab initio, est dubitatio quo sensu intelligendum sit bonitatem esse entis passionem; videtur enim aliquibus bonitatem esse solùm passionem entis participialiter sumpti, eo quod solæ res actu existentes videntur dici debere bonæ; & ratio est, quia intantùm aliquid potest dici actu bonum, inquantum actu est, sed res creata præcisè sumpta secundum essentiam, & abstrahendo ab existentia non est actu, sed est in potentia, ergo non potest dici actu bona, sed tantùm in potentia, ita discurrunt Iauellus 1. p. q. 5. art. 3. Bannes circà eumdem locum Suarez d. 10. sec. 3. num. 26. qui pro eadem sent. citat. S. Thom. 1. part. quæst. 5. artic. 1. & 1. contra gentes cap. 38. item ex nostris Smising. tract. 3. de Deo vno disput. 1. qu. 2. num. 50. & alij quidam Recentiores.

Oppositum tamen longè verius est, bonitatem scilicet transcendentalem esse passionem entis nominaliter, & in actu signato considerati, non autem participialiter, & in actu exercito. Colligitur ex Doctore pluribus in locis 1. d. 8. q. vlt. & d. 47. qu. vn. & 3. d. 32. q. vn. lit. B. & quol. 16. quibus in locis actum diuinæ voluntatis secundum tendentiam in obiectum extrà volibile secernit in velle efficax, & inefficax, quod appellari solet velle simplicis complacentiæ, inter quos actus hoc potissimum constituit discrimen, quod prior respicit esse actuale existentiæ rerum extrà causandum, posterior verò respicit tantum esse possibile, vultque res sub tali statu possibilitatis talem habere bonitatem, vt esse possint obiectum diuini amoris quoad actum simplicis complacentiæ, quod etiam Theologi quamplures cum Scoto docent 1. p. q. 19. certum est autem res sub statu mero possibilitatis entia tantùm nominaliter dici posse, & in actu signato, non autem participialiter, & in actu exercito; quod sanè euidenti ratione stabilitur, nam vt diximus disp. 2. de natura entis ab initio, cum dicimus ens esse obiectum adæquatum Metaphysicæ, illudque habere proprias passiones de ipso demonstrabiles, & præsertim vnitatem, veritatem, & bonitatem, non vtique accipitur ens participialiter, & in actu exercito; cum enim eos sub tali acceptione sit contingens, quia modò est, modò non est loquendo de rebus creatis, planè nequit esse obiectum scientiæ, quæ est de rebus æternis, & necessarijs ex 1. Post. proindeque dicitur abstrahere ab existentia rerum, quæ est contingens; cum ergo bonitas dicitur esse passio entis, quod est obiectum in Metaph. & de ipso demonstrari per eius rationem formalem, debet sumi ens nominaliter, & vt aiunt, in actu signato, non autem exercito. Conf. quia ens participialiter sumptum, & in actu exercito consideratum dicit ens secundum aliquem modum contingentiæ, secundum quem potest aliquando esse, & aliquando non esse, sed propositiones, in quibus passio prædicatur de suo subiecto, sunt propositiones per se, & necessariæ spectantes ad secundum modum dicendi per se, ac proinde sunt æternæ veritatis, ergo ens sub tali consideratione, & acceptione nequit esse subiectum in ea propositione, in qua bonitas enunciatur de ipso, vt de proprio, & adæquato subiecto; sed hoc erit ens nominaliter acceptum, & vt ab actuali existentia præscindit, & secundum quod à tempore absoluit.

280 Deinde bonitas licet competat rebus omnibus existentibus, tamen sub tali consideratione non semper eis competit, quia ens in actu exercito non est semper, sed modò est, modò non, cum existentia in rebus creatis sit prædicatum contingens, sed passio quæ est proprietas in quarto modo proprij conuenit omni, soli, & semper, & per hoc distinguitur ab accidente communi, vt liquet ex dictis in Logica, ergo bonitas nequit esse passio entis participialiter sumpti, & in actu exercito considerati, sed tantùm entis nominaliter, & in actu signato. Conf. cum ens dicitur vnum, & verum, non vtique hoc restringitur ad ens participialiter sumptum, & in actu exercito, immo præsertim sumitur ens in talibus propositionibus nominaliter, ac in esse signato, nam sicut veritas complexa talium propositionum absoluit à tempore, ita & veritas incomplexa obiecti, de quo enunciatur, sed planè idem est ens, de quo enunciantur illæ duæ passiones scilicet vnitas, & veritas, & de quo enunciatur bonitas, si ergò illæ præsertim enunciantur de ente nominaliter

sumpto,

sumpto, cur non etiam & ista? Accedit quod res sub mero statu possibilitatis consideratæ, sunt obiectum diuini amoris ex Scoto, & alijs Thenlogis loc. cit. quoad actum simplicis complacentiæ, ergo sub tali statu præscindendo ab omni existentia sunt bonæ, alioqnin amabiles non essent; quinimo ergo concederetur esse etiam bonas sub statu existentiæ, non ob id tamen negari debet esse suo modo bonas sub statu possibilitatis præscindendo à quacunque existentia. Tum tandem quia & nos experimur desiderare, ea quæ non sunt, ergo res secundum suam essentiam spectatæ sunt appetibiles, & possunt in eo statu terminare actum voluntaris, igitur vt sic bonæ sunt, quia non nisi bonum est appetibile.

Respondent hoc discrimen esse inter bonitatem, & alias duas entis passiones, quod res non dicitur fieri vna, aut magis vna, vel vera per aliquid sibi superadditum & non essentiale, sed solum per ipsam suam essentiam, at res possunt denominari benè, & melius se habere, perfici, & magis perfici per aliquid supeadditum, nempe per perfectiones accidentales, quæ non nisi in esse existentiæ illis competere nequeunt. Ad illud de rebus possibilibus, quod sunt, vt sic, obiectum diuini amoris, atque ideò bonæ esse debent, negat Suarez cit. Deum propriè illas amare in tali statu præscindendo ab existentia; quod si aliquo modo Deus dicitur in illis complacere, id est, vel secundum esse, quod habent in Deo, vel secundum quod ab omnipotentia Dei denominantur possibiles, quod potius est complacere in sua omnipotentia, à qua habent, vt sint possibilia etiam ea, quæ non sunt; & tandem concludit, quod essentiæ rerum non existentes, sed sub mero statu possibilitatis, sicut sunt tantùm entia in potentia, ita & bona in potentia, non autem in actu. Ad illud denique quod desideramus ea, quæ non sunt, occurrunt alij in tali desiderio ab existentia præcisionem non fieri, quia desideramus, quæ non sunt, vt sint, vndè res non existentes saltim per ordinem ad existentiam considerari debent, vt sint bonæ, & appetibiles.

281 Sed istæ solutiones argumenta iam facta non euacuant; prima non est ad rem, quia cum dicimus bonitatem esse passionem entis, vt sæpè inculcatum est, hoc non intelligitur de bonitate accidentali, & omninò aduentitia, quæ resultat in re ex aduentu quarundam perfectionum accidentalium, nam vtique hanc concedimus rebus duntaxat existentibus conuenire, sed sermo est de bonitate, quæ fundatur in perfectione rei intrinseca, eique realiter identificata; hæc enim est, quæ respicit ens per modum passionis intimæ, & necessariæ, non minus quam vnitas, & veritas, atque ideò sicut illa duo attributa tribuuntur enti præsertim nominaliter sumpto præscindendo ab existentia, ita quoque bonitas, neque de hac bonitate loquendo magis est necessaria existentia in rebus ad recipiendam eius prædicationem, quam ad recipiendam prædicationem vnitatis, & veritatis. Nec etiam, quod aiebat Suarez satisfacit, cum enim dicimus diuinam voluntatem complacere in rebus possibilibus, vt sic, hoc non est intelligendum de ipsis ea ratione, qua tantùm eminenter in diuina continentur essentia, quia creaturæ secundum hoc esse præcisè sunt formaliter ipse Deus, ideoque attingere creaturas secundum hoc esse, non est formaliter circa creaturas versari, sed sermo est de creaturis secundum esse formale proprium, quod à diuino intellectu cognoscitur eis non repugnare notitia naturali, seu simplicis intelligentiæ, quod etiam esse possibile falsum est esse denominationem sumptam à diuina omnipotentia, vt infra ostendendam disput. 8. qu. 1. art. 3. Falsum insuper est essentias rerum non existentes, non habere veram, & propriam rationem entis realis, prout ab omninò nihilo contradistinguitur, quamuis enim sub statu meræ possibilitatis dicantur entia in potentia, & non in actu, in ordine ad existentiam, quam actu non possident, possunt tamen dici àctu entia, quatenus adhuc sub tali statu veram, & essentialem rationem entis actu participant, vt ab omninò nihilo contradistinguitur, vt ostendam disput. 8. cit. q. 1. art. 3. nu. 46. quare sicut in hoc sensu potest res possibilis dici actu ens, ita quoque dici potest actu bona. Per quod patet ad rationem oppositæ sententiæ positam sub num. 279. Neque demum suffragatur, quod vltimò respondebatur, nos desiderare res quæ non sunt, vt sint, & per ordinem ad existentiam, tum quia hoc est falsum absolute loquendo, quia potest voluntas gaudere, & complacentiam habere de rebus in sua sola essentia consideratis, ac de possibilitate ipsa rerum, non curando, nec appetendo, vt actu sint; tum quia hoc etiam concesso, nihil officit, ex hoc enim ad summum sequeretur solùm res esse appetibiles, & bonas per ordinem ad existentiam, quam habere possent, non autem per actualem existentiam, quam actu possideant, quod hic impugnare intendimus; quare sicut ens nominaliter dicitur tale per ordinem ad existentiam, quam potest habere, quia si ei talis existentia repugnaret, ens nominaliter non esset, ita in eodem sensu concedi potest res possibiles esse bonas per ordinem ad existentiam; & ex hac doctrina solui possunt omnia argumenta, quæ contra nostram sententiam fieri possunt; quam tenent Vasquez 1. par. disp. 24. cap. 2. Auersa q. 7. sec. 2. in fine. Blasius à Concep. disput. 24. Metaph. qu. 2. Arauius 4. Metaph. qu. 6. art. 1. & alij quamplures.

Obiectiones Solutæ.

282 Contra resolutionem huius quæstionis, quo bonitas prædeclarata quæst. præced. sit passio entis, sunt aliquæ difficultates hic diluendæ, quæ etiamsi ab alijs passim afferantur, & soluantur, quia tamen solutiones non sunt iuxtà nostra principia, inutile non erit eas adducere, & iuxtà mentem Doctoris respondere. Prima itaque difficultas est, quia si bonitas esset passio adæquata entis, & cum ipso conuertibilis, tunc non solùm Deus, sed etiam creatura deberet dici ens per essentiam, quod est falsum, falsitas consequentis patet, quia apud omnes Theologos solus Deus dicitur ens per essentiam, neque id dici potest de creatura, vt probat D. Thomas 1. p. qu. 6. art. 3. consequentia patet, quia quælibet passio, & intrinseca proprietas per essentiam dicitur de suo subiecto, non quod sit essentiale eius prædicatum in primo modo, ac constitutiuum, sed quia ex ipsa rei essentia originem ducit, & ei per se in secundo modo conuenit, non autem per accidens, si ergo creatura in hoc sensu est per se bona, & non per accidens, sequitur quod sit essentialiter, & per suam essentiam bona, quod tamen soli Deo conuenire videtur.

Ad huius difficultatis solutionem mouent Auctores integram quæstionem, an creatura possit dici bona per essentiam, in qua Thomistæ passim cum D. Thom. loc. cit. partem docent negatiuam, quia solus Deus dicitur ens per essentiam; alij è contra tenent partem affirmatiuam, quia bonitas est attributum entis, sicut alia duo, & sicut se habent aliæ proprietates ad suas naturas, sed alia attributa conueniunt enti, & aliæ proprietates suis naturis per essentiam ipsius subiecti, & non per aliquod accidens aduentitium, & superadditum, ergo pariter, & bonitas enti. Cæterum res est parui momenti, & difficultas est facilis resolutionis præmissa distinctione, quod aliquid dici potest bonum per essentiam dupliciter, primò vt ly per essentiam contradistinguitur contra per participationem, quo sensu illud dicitur bonum per essentiam, quod habet omnem plenitudinem, & exuberantiam bonitatis a se, & independenter ab alio, per participationem verò, quod accipit formaliter partem bonitatis eius, quod est per essentiam bonum, & dicitur per participationem, non quod verè capiat partem eius per diuisionem, sed quia effectiue recipit bonitatem ab alio in gradu quodam determinato, vt Doctor expendit 1. d. 8. qu. 2. & in hoc sensu certum est nullam creaturam dici posse bonam per essentiam, sed solum Deum, quia nulla creatura habet à se, & in se plenitudinem, & abundantiam totius bonitatis, itaut extra essentiam suam nullam rationem bonitatis relinquat, sed solus Deus.

Alio modo potest aliquid dici bonum per essentiam, vt ly per essentiam contradistinguitur contra accidentaliter, siue per accidens, quo sensu illud dicitur bonum per essentiam, quod est bonum ratione suæ essentiæ, & non solum ratione alicuius accidentis essentiæ superuenientis; & hoc pacto nemo inficiari debet creaturas posse dici per essentiam, siue secundum essentiam bonas, & ratio est, quia illud, quod transcendit essentiam creaturæ, & cum ea realiter identificatur, potest per essentiam, siue essentialiter prædicari de creatura in primo, vel saltim secundo modo dicendi per se, vt nimirum ly per essentiam contradistinguitur contra accidentaliter, seu contra per accidens, sed bonitas transcendentalis ipsam creaturæ essentiam transcendit, & cum ea realiter identificatur, vt omnes fatentur contra Durand. & Aureol. 2. d. 34. qu. 5. qui volebant creaturam dici bonam per formam accidentalem omninò extrinsecam, & aduentitiam ipsi essentiæ superuenientem, atque ideò dicebant bonum cum ente conuerti, non essentialiter, sed denominatiuè tantum, ergo bonitas in hoc sensu poterit per essentiam dici de creaturis idest secundum essentiam, siue essentialiter in secundo modo dicendi per se eo pacto, quo passio dici solet essentialiter prædicari de suo subiecto; in hoc itaque sensu possunt dici creaturæ per essentiam bonæ, quia non per accidens, nec per formam superadditam ab ipsis realiter distinctam loquendo de bonitate transcendenti; verùm quia in communi modo loquendi præsertim apud Theologos ly per essentiam sumi solet, prout distinguitur contra per participationem, hinc est quod ab eis non conceditur creaturam esse bonam per essentiam simpliciter, & absolutè loquendo, sed tantùm cum ea explicatione, & in hoc sensu tantùm etiam intendit D. Thomas cum suis creaturam dici non posse bonam per essentiam, quod nequaquam officit conclusioni nostræ.

283 Secundò obijcitur, quia multa sunt entia, quæ nullam habent bonitatem, ac proindè mala dicuntur, vt actus peccati, errores intellectus, odium Dei, & alia huiusmodi, dantur etiam multa entia, quæ sunt mutila, & imperfecta, & carent modo, specie, & ordine, ac proindè bonæ dici non possunt, cum bonum consistat in modo, specie, & ordine ex D. Aug. cit. lib. de natura boni capit. 3. & 4. ergo bonitas non est passio conuertibilis cum ente.

Resp. negando assumptum, si sermo sit de bonitate transcendentali, ad primam probationem dicendum illa esse mala duntaxat malitia opposita bonitati morali, non autem transcendenti, vndè illa quæ in esse moris mala sunt, in esse physico bona sunt, quo pacto suprà num. 274. ipsum odium Dei bonum esse diximus in genere physico, licet sit malum in genere moris, quod adhuc amplius infra explicatur qu. vlt. huius disput. Ad aliam probationem sæpius dictum est supra, bonitatem, quæ est passio entis, fundari in perfectione intrinseca, & essentiali rei, quæ est modus eius intrinsecus, non autem in extrinseca, & accidentali, quæ solet in re attendi penes

acci-

accidentia illi naturaliter conuenientia, ob quorum defectum res dicitur mala, vel male se habere etiam in genere naturæ; cum ergo dicitur quædam entia carere modo, specie, & ordine, si id intelligatur de modo, pulchritudine, & ordine accidentali, conceditur in hoc sensu quædam entia carere modo, specie, & ordine, ex quo solùm sequitur propter talem defectum esse mala accidentaliter in genere naturæ, non autem essentialiter; quod si illa tria magis intrinsecè, ac essentialiter accipiantur iuxtà explicationem superius datam n. 260. negatur reperiri in rerum natura aliquod ens, quod non habeat modum, speciem, & ordinem modo ibi explicato, quia omne ens habet essentialiter, & intrinsecè illa tria, habet enim modum, quia est alicuius determinati generis scilicet substantia, vel accidens; habet speciem idest formam, vel essentiam propriam, & ordinem ad proprium finem. At fieri solet instantia de materia prima, quæ his carere videtur etiam intrinsecè, & essentialiter sumptis, quia nullius est determinati generis, vel speciei, cum ex 7. Met. non sit nec quid, nec quale, nec quantum; tum quia materia prima secundum se caret qualibet perfectione, & actualitate, ergo & qualibet bonitate, cum bonum, & perfectum sint idem. Verùm estò hæc instantia aliquam faciat difficultatem Thomistis nullam actualitatem in materia agnoscentibus nec formalem, nec entitatiuam, tamen apud Scotistas nullius est momenti, sicut enim ei tribuunt propriam entitatem distinctam ab entitate formæ, ac etiam propriam actualitatem entitatiuam, quæ est eius existentia, tribuunt consequenter propriam bonitatem distinctam à bonitate formæ, & quamuis connaturaliter non habeat existentiam, nisi dependentem à forma, habet tamen propriam, & inseparabilem existentiam cum intrinseco ordine, & dependentia ad formam; hinc ait Alensis 1. p. q. 18. membr. 6. ad 2. materiam esse bonam, quia est ens, & eadem ratione habere modum, speciem, & ordinem suo modo, quamuis enim ex se sit sine specie, & forma extrinseca idest sine illa determinatione specifica completa, quam solet præstare forma, quo sensu dicitur à Philosopho non esse quid, nec quale, nec quantum, adhuc tamen habet propriam speciem intrinsecam incompletam, quæ consistit in eo, quod sit ens formarum capax, & illa potentia est illi instar speciei, modi, & ordinis, qua de causa D. Aug. lib. de natura boni cap. 18. & Dionys. cap. 4. de diuinis nominibus propriam quoque materiæ tribuunt bonitatem in genere entis.

284 Tertiò obijcitur Arist. auctoritas 3. Met. tex. 3. vbi in rebus Mathematicis negat naturam boni reperiri, *quo nunquo modo*, inquit, *possibile est motus principium in immobilibus esse, aut boni naturam?* vbi per entia immobilia passim intelligunt Interpretes entia Mathematicalia, quæ abstrahunt à motu, ac proindè posteà concludit *Mathematicas nullam de bonis, & malis facere mentionem*. Ad hoc argumentum variæ solent assignari responsiones, quarum multæ sunt falsæ, & præsertim ab intentione Arist. deuiæ, quas proinde meritò reijciunt Auersa, & Pasqualig. loc. cit. nec ergo refero, ne tempus frustrà conteratur, sed immediatè subijcio veram Arist. intentionem ex Scoto, & Alensi in eum textum, id enim quod præcipuè ibi Arist. intendit, est, ostendere Mathematicam non demonstrare per causam finalem, & quia finis per bonitatem constituitur in ratione finis, allicit enim agens ad sui consecutionem ob propriam bonitatem, hinc consequenter deducit res mathematicas non esse bonas, bonitate nimirum finalizante; non ergo simpliciter, & absolutè negat Arist. res mathematicas habere propriam bonitatem in seipsis, si enim entia vera sunt, consequenter propriam debent habere bonitatem, sed solùm ait non habere bonitatem, qua possint exercere causam finalem, & ideò non sunt bonæ bonitate finalizante. Hinc Alensis in expositione illius textus inquit, notandum est, quod differe finis, & illud, quod est finis, in mathematicis enim potest esse illud, quod est finis, & illud quod est bonum, idest quod idem est quantitas naturalis, & quantitas mathematica, ergo sicut illa est finis, ita & hæc, sed tamen quantitas, vt naturalis, scilicet sub illo modo est finis sub ratione finis, quia vt naturalis terminat motum; illa eadem quantitas, vt mathematica, est illud, quod est finis, quia eadem est cum naturali, sed tamen quia, vt sic, non terminat motum, non est finis inquantum finis, nec sub ratione finis: hæc Alensis, quibus verbis luculenter ostendit, entia mathematica non minus propriam habere bonitatem, quam entia naturalia, & solùm in eo sensu dicuntur ea carere, quatenus illam non habent sub ea ratione, qua possint exercere causalitatem finis, seu non habere bonitatem, quatenus finalizantem, & hæc est germana Arist. intentio in eo textu.

Quartò relationes creatæ sunt entia realia, cum speciale prædicamentum constituant, & tamen nullam videntur dicere perfectionem, nec consequenter bonitatem, non enim apparet, quæ noua perfectio resultet in albo, quando in eo consurgit similitudo ad aliud album. Sed adhuc magis vrget difficultas de relationibus originis in diuinis, quæ nullam videntur præseferre perfectionem, vel imperfectionem, alioquin aliqua esset perfectio in vna persona, quæ non esset in altera, vt Scotus ex professo probat quol. 5. per totum, vbi proindè illas appellat entia non quanta.

285 Resp. ob hoc argumentum nonnullos negasse relationes prædicamentales præseferre realem entitatem, vel modalem extremis, inter quæ versantur, superadditam, sed dicere solam concomitantiam duorum extremorum, & nouam denominationem relatiuam ex illis desumptam, vndè consequenter negant relationem importare aliam perfectionem per absolutam extremorum; in quo magis sanè consequenter loquuntur, quam qui concedunt relationes huiusmodi propriam præseferre entitatem, & negant posteà habere propriam bonitatem, & perfectionem, vel enim vtrumque negandum, vel vtrumque concedendum ad consequenter loquendum, vndè quantum spectat ad argumentum de relationibus creatis, quod dicant perfectionem, quisque discurrere debet iuxtà principia tradita in Logica de natura relationum prædicamentalium; qui enim concedunt per relationem acquiri nouam entitatem distinctam à fundamento, concedere etiam habent acquiri nouam perfectionem, & bonitatem illi entitati correspondentem; qui verò relationem dicunt aliud non esse præter absoluta, dicere quoque debent relationem nullam addere perfectionem præter perfectionem absolutam cum aliqua noua denominatione; qui autem dicunt relationes esse aliquos modos intrinsecos fundamento, & à parte rei ab eo indistinctos, dicere tenentur non acquiri de nouo aliquam perfectionem, sicut non acquiritur aliqua entitas, sed sicut entitas antiqua de nouo denominat in ordine ad terminum nouum, ita perfectio antiqua fundamenti explicatur de nouo in ordine ad nouum terminum. Quia ergo nos in Logica statuimus relationem prædicamentalem præsertim in Arist. doctrina extremis realis propriam superaddere entitatem, & ab ipsis à parte rei distinctam, hinc consequenter tenere debemus, quod propriam habeat perfectionem, & bonitatem relatiuam distinctam à bonitate, & perfectione absoluta extremorum, nec minus difficile est capere in vno albo acquiri nouam perfectionem, dum acquiritur in eo similitudo ad aliud, quam quod acquiratur noua entitas, immo difficultas illius pendet ex difficultate istius, quo admisso illud necessariò sequitur. Et quidem Arist. 1. Ethic. cap. 6. quandò dixit bonum æquè extendi, ac diuidi cum ente per omnia prædicamenta, determinatè inter alia prædicamentum ad aliquid numerauit his verbis *Bonum & in substantia dicitur, & in quali, & in eo quod est ad aliquid &c.* concludendum itaque est de relationibus creatis, qua ratione sunt entia, eadem ratione dicere suam bonitatem, & perfectionem. Quantum verò attinet ad relationes originis in diuinis, non potest exactè solui difficultas, nisi prius explicetur diuisio illa entis frequens in nostra schola in quantum, & non quantum, quam tradit Doctor quol. 5. vbi etiam relationes originis intantum ait non dicere formaliter, & secundum se perfectionem, vel imperfectionem, quia sunt entia non quanta, de hac verò diuisione agemus infra d. 7. loquendo de varijs diuisionibus entis, vbi etiam exactè hæc difficultas à fundamento explanabitur; neque ad resolutionem huius quæstionis, an bonitas sit passio entis, est omninò necessaria istius difficultatis solutio, quia illæ relationes originis in diuinis sunt Philosophis, & Metaphysicis occultæ, & ignotæ, & illa difficultas est merè Theologica.

Sed dices si ergo relatio creata sub expressa ratione relationis dicit propriam bonitatem, & perfectionem relatiuam distinctam à bonitate absoluta, in qua fundatur, sequitur relationem sub ratione relationis appetitum nostrum mouere posse, quod tamen suprà negatum est n. 275. vel si secundum se appetitum mouere nequit, sed tantùm ratione formæ absolutæ, in qua fundatur, vt ibi dictum est ex Scot. 3. d. 15. hoc manifestum inditium est non habere propriam bonitatem, & perfectionem. Resp. problema esse apud Doctorem, an obiectum voluntatis, quod est bonum, concurrat partialiter in genere efficientis causæ ad volitionem, nec ne, vt dictum est disp. 7. de Anim. q. 6. art. 2. si teneatur partialiter concurrere, tunc de relatione respectu actus appetitus idem ferendum est iuditium, quod de ipsa fertur respectu actus intellectus, ac proindè quemmadmodum dictum est disp. 6. de Anim. q. 5. art. 1. entia respectiua non esse obiectum motiuum intellectus, sed tantùm terminatiuum idest non concurrere partialiter ad physicè efficiendam cognitionem sui, sed tantùm terminare, ob exiguam sui entitatem, quia nimirum cognitio de ipsis habita, cum sit ens absolutum, perfectioris est entitatis, quam ipsum obiectum cognitum scilicet relatio; ita ob eandem rationem idem quoque dicendum erit de relatione in ordine ad actum appetitus, seu volitionem, quod scilicet nequeat partialiter concurrere ad eam efficiendam, sed ad eam immediatè concurrat forma absoluta, super quam relatio fundatur, nam & ipsa volitio est ens absolutum perinde ac cognitio, licet respectum includant transcendentalem ad sua obiecta, & in hoc sensu loquitur Doctor cit. 3. d. 15. lit. C. immo ibi non loquitur Doctor de concursu relationis ad actum amoris, & volitionis, sed in ordine ad delectationem, quæ est passio illum consequens; inquit enim, ratio igitur causandi delectationem illam non est conuenientia, quæ fuit relatio in obiecto, nec etiam præsentia per perceptionem, quæ est alia relatio, quasi approximatio agentis ad passum, sed sola forma absoluta, super quam fundabatur relatio obiecti, est ratio causandi illud absolutum, quod est delectatio; ita Scot. Si verò teneatur voluntatem esse causam totalem efficientem suorum actuum, & bonum cognitum mouere tantum metaphoricè illam, ac per modum finis, vt diximus ibi probabilius esse, tunc nullatenus negari debet relationi propria motio metaphorica, si propriam habet bonitatem, ei proportionata, neque in hoc sensu negat Doct. relationem posse mouere voluntatem, neque nos n. cit. 275.

286 Quintò arguitur, quia bonum sufficienter diuiditur in illa tria membra vtile, honestum, & delectabile ex Arist. 3. Ethic. cap. 3. & lib. 8. cap. 3. sed de his verificari nequit, quod bonum sit passio entis, quocunquemodo sumantur, ergo &c. Probatur minor, vel enim collectiuè sumuntur, vel sigillatim, hoc secundo modo verificari nequit quia

singula

singula sigillatim sumpta non adæquant ens; nec primo modo, quia hæc triplex bonitas non conuenit singulis entibus, alioquin omnia entia essent simul honesta, delectabilia, & vtilia, quod est falsum, quia Deus non est bonum vtile, cum ipso non sit vtendum, sed fruendum, nec operationes virtutum sunt delectabiles, quia virtus est circa difficile, & multa sunt delectabilia, quæ sunt inhonesta. Dices omnia entia esse ita bona non coniunctim, sed diuisiue, ita ut omne ens aliquam participet ex his bonitatibus disiunctim; sed contra hoc est, quod bonitas ponitur vna passio simplex, non disiuncta. Restat ergò solùm, quod bonum vt abstrahit ab illo triplici genere bonitatis, sit passio entis; sed neque id asseri potest, quia illa abstracta ratio boni, nec concipi, nec explicari potest, vel enim est propter se appetibilis, & tunc est bonitas honesta, vel delectabilis; aut propter aliud, & tunc est bonitas vtilis, alterum enim ex his opus est inesse, cum immediatè opponantur intra rationem bonitatis, & contradictionem fundent.

Resp. hanc difficultatem petere exactam declarationem illius diuisionis Boni in honestum, vtile, & delectabile, de qua quæst. seq. pro nunc dicendum illa tria membra propriè diuidere, & adæquare Bonum, quod habet ordinem ad voluntatem, prout subest regulæ rationis, vt posteà dicemus; quia tamen illa diuisio ita etiam sumi, & explicari potest, vt adæquet totam latitudinem boni, vt ibidem dicetur, bonitas quæ est passio entis, est ratio communis præscindens ab illis membris: & cum quæritur an illa ratio boni sit præscindens sit expetibilis propter se, vel propter aliud, dicendum in tali statu præcisionis neutrum ei conuenire formaliter, quia hæc duo membra determinatas rationes bonitatis important, sed ab vtroque præscindit, sicut animal à rationali, & irrationali, licet intra rationem animalis sint differentiæ immediatè oppositæ.

287 Postremò probari solet bonum non esse passionem entis adæquatam, quia excedit ens, quod ita ostenditur, bonum est idem, quod appetibile, & cum ipso conuertitur, sed etiam negationes, & impossibilia possunt, ac solent appeti, plerumque enim appetimus, quædam non esse, vndè damnati dicuntur appetere non esse; appetimus etiam quædam impossibilia, quæ vt sic non sunt entia realia, vndè 3. Ethic. cap. 2. ait Arist. voluntatem esse quoque impossibilium, & Scotus 2. d.6. q.1. tenet Angelos malos appetijsse æqualitatem Dei, quæ tamen est impossibilis; immò expressè nomen ipsum bonitatis attribuitur negationibus Matth. 26. *Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille*. Et conf. quia in rebus moralibus non solùm implere præceptum, sed etiam non agere prohibitum, bonum censetur, & conueniens homini, ergo bonum sub hac ratione non potest esse passio entis, cum latius pateat ipso.

Responsio communis est, quod non esse est appetibile solum per accidens ratione nimirum alicuius adiuncti, quod est per se appetibile, sic mortem inimici appetimus ob bonum vindictæ, sic etiam damnati solùm per accidens appetunt non esse, quatenus hoc non esse adduceret secum separationem ab aliqua miseria, quam auferri vellent propter aliquod commodum, quod summè desiderant, quo tamen priuantur per prædictam miseriam; & sic concludunt appetibile per se esse idem, quod bonum, sed appetibile per accidens latius patere, nec amplius ex argumento inferri posse. Ad illud de impossibilibus aiunt impossibile vtique appeti posse, non tamen sub ratione impossibilis, sed sub ratione possibilis ostensi per rationem errantem, multa enim à nobis appetuntur ex errore intellectus, quia apparent nobis bona, & possibilia, cum tamen talia non sint, atq; ita cum dicitur bonum esse idem, quod appetibile, ibi bonum debet accipi latè, quatenus complectitur, tam reale bonum, quam apparens. Quæ tamen responsio quoad secundam partem falsum continet, quia absque vllo errore in intellectu præcedente potest impossibile appeti quoad simplicem complacentiam etiam ostensum sub ratione impossibilis, vndè Doctor loc. cit. docet angelos malos æqualitatem Dei appetijsse, etiam vt impossibilem ab intellectu repræsentatam, quia eorum peccatum non fuit ex ignorantia, vel inconsideratione, sed cum plena scientia, ac ex mera malitia, quomodo autem id fieri possit, satis declaratum est disp.7. Phys. q.8. art.2. & disp.7. de Anim. q.5. art.2. dub.3. Tum quia bonum apparens non est verum, & reale bonum, sed fictum, & simulatum, si ergo esse appetibile conueniit quoque bono apparenti, iam argumentum concludit, quod bonum excedit ens reale, & ideò esse nequit eius adæquata passio. At dices bonum apparens esse obiectum idoneum appetitus nostri, vt experientia constat, ergo ipsi quoque conuenit esse appetibile; sed ad hanc instantiam mox patebit soluendo argumentum principale.

Alij verò concedentes omne quod est appetibile esse bonum, distinguunt bonum positiuum, & negatiuum, atque dicunt bonum positiuum reale esse attributum adæquatum, quod cum ente conuertitur, non verò negatiuum, quale est illud, quod conuenit priuationibus, & negationibus, quam solutionem recipit Auersa qu.7. sect. 1. in fine. Sed sicut dictum est disput.4. Phys. q.1. art.1. satis ineptè diuidi ens reale in positiuum, & negatiuum, quia ens reale, vt sic, & ex vi sui conceptus aliquid positiuum importat, idem in proposito videtur de bono dicendum, quod ex vi sui conceptus dicat quid positiuum; & sanè hæc solutio videtur mera fuga argumenti, cum enim quæritur an bonum sit passio adæquata entis, non disputamus de bono positiuo, de hoc enim dubitat nemo, sed de bono simpliciter, & absolutè sumpto, de quo sit dubitatio, quia in communi modo loquendi solet interdum etiam negationibus, & priuationibus applicari. Quod etiam probat Suarez, quia id quod dicitur conueniens, tanquam priuatio, re vera non est bonum, sed carentia alicuius mali, si præcisè in priuatione sistatur, carentia autem mali, vt sic, non est bonitas, nisi aliud addatur; sicut etiam in moralibus aliud est declinare à malo, aliud facere bonum, & non agere malum non est virtus, aut bonum nisi includat positiuam voluntatem non agendi malum; sic ergo est in naturalibus, carere enim calore propriè non est bonum aquæ, sed est carentia mali, vel disconuenientis; & conditio quædam necessaria, vt suam bonitatem, ac perfectionem habere possit; quocircà (inquit) si conuenientia in hac amplitudine sumatur, non est idem bonitas, & conuenientia etiam prout bonitas dicitur de eo, quod est bonum alteri, sed bonitas dicit entitatem, seu perfectionem, vt conuenientem alicui, & ideò, quod est conueniens solùm per modum priuationis, re vera non est bonum. Hic tamen discursus Suarez non conuincit, nam responderi posset persistendo in illa distinctione de bono positiuo, & negatiuo, quod in aqua carentia caloris, vt sic, est bonum negatiuum, sicut etiam in moralibus à malo abstinere dici potest bonum negatiuum; immo cum probabilior sit sententia dari posse puram omissionem liberam, vt dictum est disput.7. de Anim. q.4. art.2. quæ etiam sit bona in genere moris loquendo de bonitate morali, vt sic; sic a pari in naturalibus sola priuatio disconuenientis dici poterit simpliciter, & absolutè bona; non ergo hoc discursu vtendum est ad eam solutionem impugnandam, sed argumento superius à nobis facto. Tum quia concesso etiam toto discursu Suarez adhuc persistit argumentum principale in suo robore, ac etiam præcipuè contra ipsum vrgeri potest, nam bonum, & appetibile conuertuntur, & omne re vera appetibile est re vera bonum, sed quod est conueniens solùm per modum priuationis, est appetibile, ergo re vera bonum.

288 Itaque ad excitatam argumenti solutionem dicendum est negationes, & priuationes solum per accidens appeti ratione scilicet alicuius adiuncti, quod est per se appetibile, vt dicebatur in responsione communi, & sic eo modo quo sunt appetibiles, dici etiam posse bonas nimirum per accidens; quando autem appetimus bonum apparens, non est aliqua bonitas ficta, quæ nostrum moueat appetitum, sed est bonitas vera, & realis, falsò tamen, & cum errore ab intellectu applicata obiecto, quod dicitur bonum apparens, vndè falsitas, & fictio non se tenet ex parte bonitatis, vt sic, sed ex parte applicationis factæ ab intellectu, ex quo patet bonum apparens non esse appetibile, nisi ratione bonitatis realis, & positiuæ illi falsò applicatæ ab intellectu errante, vt fusè declaratum est disput. 7. Phys. q.7. art. 2. quando tandem appetimus impossibilia etiam sub ratione impossibilis ostensa absque vllo errore intellectus, adhuc in isto casu non est impossibilitas, vel possibilitas, aut bonitas à ficta, quæ moueat appetitum, sed est possibilitas, & bonitas vera, & realis falsò applicata obiecto impossibili, non quidem ab intellectu, qui supponitur repræsentare impossibile sub ratione impossibilis, sed à voluntate quæ ex sua libertate potest obiecto impossibili tribuere, & applicare bonitatem, & possibilitatem in alio obiecto repertam conficiens aliquod aggregatum, sicut facit intellectus, cum concipit finem apparentem; & hic finis dicitur à Scoto 1. d. 1. q.1. art. 3. & 4. finis præfixus, vel præstitutus, quatenus voluntas ex sua libertate potest sibi præfigere modo iam declarato pro fine id, quod à parte rei est impossibile, falsò applicando illi veram, & realem bonitatem, ac etiam possibilitatem, vndè quia habet possibilitatem, & bonitatem præfixam, & præstitutam, potest esse obiectum appetitus, vt declaratum est disput.7. Phys. cit. ac etiam disp. 7. de Anim. q. 5. art.2. dub.3. ex quo discursu patet in omnibus allatis casibus, quando appetimus scilicet vel priuationes, vel apparentia vel impossibilia, id quod per se appetitur, esse quid positiuum, & rationem appetendi esse semper bonitatem realem, & positiuam, ideoque rectè dici conuerti cum ente reali.

Ad Conf. argumenti principalis ex moralibus deductum Suarez ex suo discursu relato negaret antecedens, quia non agere malum non est bonum, nisi includat positiuam voluntatem non agendi malum. Sed iam diximus probabilius esse, quod in genere moris sit possibilis pura omissio libera, quæ sit moraliter bona, quod fusè probatur trac. de actibus humanis, quia pura omissio esse potest voluntaria, & libera, & conformis dictamini prudentiæ, ac præcepto negatiuo, ergo esse potest moraliter bona; tum quia ex 3. Ethic. cap. 1. omne voluntarium est laudabile, vel vituperabile, & cap. 9. inquit Arist. quod non agere malum est bonum; ratio huius à priori est, quia vt dicitur in eodem tract. de actibus humanis, bonitas moralis non dicit respectum realem in actu, aut aliquid aliud reale positiuum, sed meram denominationem extrinsecam à dictamine prudentiæ deriuatam in actum, vel omissionem eius, cuius proindè denominationis tam benè potest esse subiectum ipsa omissio libera, quam actus positiuus oppositus, vt dicam quoque quæst. seq. ex quo constat responsio ad eam conf. quod non valet paritas de bonitate morali, & naturali, seu transcendentali, nam bonitas transcendens dicit quid reale positiuum à parte rei in rebus, non tamen bonitas moralis, & ideò non tenet paritas, quod adhuc magis constabit quæst. seq.

QVÆ-

QVÆSTIO XII.

De diuisionibus, & gradibus Bonitatis.

289 QVamplures, & variæ Bonitatis diuisiones solent assignari, quarum aliquæ circa rationem ipsam formalem bonitatis versantur, vt sunt illæ, quibus diuidi solet in Bonitatem naturalem, & moralem & rursus in honestam, delectabilem, & vtilem; aliæ verò versantur potius circa res ipsas, quæ dicuntur bonæ, vndè sunt potius diuisiones materiales boni, quam formales; atque ideò de diuisionibus primi generis hic præsertim agemus, alia dimittendo, quæ ad rem non faciunt, nec ad rationem bonitatis indagandam valdè conferunt.

Prima itaque diuisio est in naturalem, & moralem, de qua sæpius Doctor, vt in 2.d.7.q.vn. *ad solutionem istius quæstionis*, & quol.17. & 18. vbi per bonitatem naturalem, inquit Doctor, intelligitur bonitas ipsa transcendentalis, quæ cuicumque rei conuenit in genere naturæ ea ratione, qua ens est, de qua hactenus locuti sumus, & per quam res quælibet dicitur formaliter bona bonitate suæ naturali entitati proportionata in genere entis. Alia bonitas est, quæ conuenit actibus humanis in genere moris, consistitque et Scot. loc. cit. in integritate eorum omnium, quæ recta ratio operantis iudicat deberi actui humano, vel ipsi agenti in suo actu conuenire ex dictamine prudentiæ, vndè actum esse moraliter bonum aliud non est, quam habere conformitatem ad rectam rationem plenè dictantem de omnibus circumstantijs debitis conuenire actui, atque ideò hæc bonitas reperitur tantùm in naturis intellectualibus ratione, & libertate vtentibus, respectu liberi arbitrij, quatenus voluntas libero modo operatur, & secundum regulas rectæ rationis; & de hac bonitate agere spectat ad Philosophum moralem, & de ea agunt Theologi in prima secundæ.

Ceterum circa hanc diuisionem dubitatio contingit, qualis sit ista diuisio, & quomodo bonitas moralis se habeat ad naturalem, num scilicet sit species quædam ipsius bonitatis transcendentis, num potius constituat genus bonitatis condistinctum, & ab ea omninò diuersum. Auersa q.7. de Bonitate sect.6. opinatur bonitatem moralem non esse aliquam speciem bonitatis transcendentis, sed esse distinctum, & disparatum genus, quod probat, tum quia bonitas transcendens consistit præcisè in genere naturæ, nec extenditur ad genus moris. Tum quia bonitas transcendens necessariò, & naturaliter de rebus dicitur, bonitas autem moralis in libertate fundatur. Tum quia quę denominantur moraliter bona, possunt mutari in bonitate morali per mutationem libertatis, & variationem circumstantiarum inuariata manente bonitate naturali. Tum tandem quia quæ dicuntur moraliter mala, & ipsa opera praua, & vitiosa adhuc sunt, & dicuntur bona naturaliter bonitate transcendenti, igitur bonitas moralis non se habet, vt species bonitatis transcendentis, sed est alia bonitas disparata.

Pasqualigus è contrà tom.2.disp.75.sect.2. concedit quidem, tanquam de se euidens, bonitatem moralem importare aliquam rationem bonitatis essentialiter diuersam à bonitate naturali, quia bonitas naturalis ea genere suo reperitur indifferenter in quocunque genere entis; bonitas autem moralis solùm in determinato genere, nimirum morali, quod in libertate fundatur, quod si non esset diuersa essentialiter, ipsa quoque posset reperiri in quocunque ente. Addit tamen censendum non esse, quod sint ita essentialiter diuersæ, vt sint genera bonitatis omninò diuersa, & disparata, itaut neque conueniant in ratione bonitatis, vt sic, nec bonitas moralis contineatur sub transcendentali communissimè sumpta; bonitas enim moralis est aliqua bonitas realis, vt sic, atque ideò cum bonitate naturali conuenit in ratione bonitatis realis, vt sic, qui est conceptus vtique communis, in quo essentialiter conueniunt bonitas moralis, & naturalis. Probat deinde, quod bonitas moralis contineatur sub transcendentali communissimè sumpta, quia vnumquodque transcendens ratione suæ transcendentiæ debet reperiri in omnibus, quæ dicunt aliquam rationem determinatam intrà genus illius transcendentis, vndè ens, quia transcendens est, reperitur in ijs omnibus, quæ intrà rationem essendi important determinatum modum essendi etiam in ipso ente morali, ens enim morale verè ens est; bonitas ergo transcendentalis ratione suæ transcendentiæ debet in quacumque bonitate reperiri, tanquam in ea, quæ intra genus bonitatis reperitur, atque adeò etiam in morali. Probat tandem, quod bonitas moralis non sit species bonitatis à transcendentali condistincta, quia species sic contradistinctæ constituuntur per differentias appositas, atque incompossibiles, vndè fieri nequit, vt vna ex his speciebus fundetur in alia, quia ratione incompossibilitatis se mutuò excludunt ab eadem natura; sed si bonitas moralis comparetur cum naturali non habet oppositionem cum ipsa, aut incompossibilitatem, sed eam sibi subordinat, bonitas namque moralis fundatur in naturali, ergo non sunt species bonitatis contradistinctæ; atque ita concludit bonitatem naturalem, & moralem importare gradus bonitatis essentialiter diuersos, subordinatos tamen, itaut bonitas naturalis subordinetur morali, quia hæc fundatur in illa.

290 Dicendum est bonitatem moralem ita esse essentialiter diuersam a naturali, seu transcendenti, vt neque conueniant in ratione bonitatis, vt sic, nec moralis contineatur sub ratione transcendenti, vt quædam species eius; non tamen esse ita essentialiter diuersas, vt constituant species, vel genera bonitatis omninò disparata. Conclusio deducitur ex Scot. loc. cit. & est contra vtrumque modum dicendi iam relatum, & probatur quoad omnes, ac singulas partes; & quidem quoad primam partem, quod nimirum istæ bonitates moralis, & naturalis dicant rationes essentialiter diuersas, probatione non indiget, hoc enim gratis fatentur Auersa, & Pasqualig. & cæteri omnes passim, quod satis euidenter constat assignando vtriusque bonitatis essentialem rationem, ac etiam ex argumentis ad hoc probandum allatis ab Auersa, & Pasqualig. quæ hanc partem conclusionis vrgentissime confirmant. Quod autem ista diuersitas tanta sit, vt non conueniant in ratione communi bonitatis, vt sic, quemadmodum volebat Pasqualig. Probatur ex opposito fundamento, ipse enim dicebat bonitatem moralem debere conuenire cum bonitate naturali in ratione communi bonitatis, vt sic, quia bonitas moralis est aliqua bonitas realis, sicut naturalis, sed hoc est falsum, quia sicut moralitas à toto genere nullam ponit in actu entitatem physicam, & realem absolutam, vel respectiuam, ita neque moralis bonitas, vt eleganter pluribus ostendit Vasquez p.2.disp.95.cap.9. & ratio à priori est, quia actus non dicitur bonus, vel malus moraliter, nisi per habitudinem ad obiectum à ratione propositum, vt conueniens, vel disconueniens naturæ rationali, vt sic, siue res ita se habeat à parte rei, siue non, dummodò ratio prudenter, & inculpabiliter dictet, ideò inquit Doctor 2. d. 40. §. *de secundo* quod bonitas actus moralis est ea aggregatione omnium conuenientium actui, non absolutè ex natura actus, sed secundum rectam rationem; vndè si quis ex dictamine conscientiæ erroneæ, prudenti tamen, & inculpabili putaret aliquem actum esse bonum, qui tamen talis non est à parte rei, vt v.g. mendacium dicere ad tuendam vitam, talis actus esset moraliter bonus, cum ergo, vt actus voluntatis sit moraliter bonus, non requiratur, quod conformetur bonitati obiecti, vt habet esse à parte rei, sed vt proponitur à iudicio practico intellectus, prudenti, & inculpabili, etiamsi speculatiuè erraret, signum euidens est conformitatem, in qua consistit bonitas moralis, non esse respectum, & habitudinem realem, & ex natura extremorum consurgentem, seu actui ex natura rei conuenientem, sed ex opere tantùm intellectus practici dirigentis, & regulantis, & applicantis, bonitatem obiectiuam huic, vel illi subiecto, siue ita sit à parte rei, siue non. Conf. quia iuxtà communem Theologorum sequens dictamen conscientiæ erroneæ, præsertim inuincibilis, agit benè moraliter, & contra eam faciens peccaret, ergo bonitas moralis non importat conformitatem ad obiectum, vt est à parte rei, sed vt proponitur à iudicio practico intellectus siue sit ita à parte rei, siue non, & consequenter talis conformitas non ponit aliquid reale, & positiuum in actu, sed solam denominationem extrinsecam directi, & regulati à tali iudicio desumptam, quam postea concipimus per modum relationis conformitatis ad illud. Denique dari potest pura omissio, quæ sit bona in genere moris, vel saltem mala, ergo nec genus moris, nec consequenter aliqua eius species dicit aliquid reale, & physicum, quia nullum tale fundari potest in pura omissione, quæ est simplex negatio, vel priuatio actus præcepti, probatur assumptum, quia alioquin nulla omissio esset imputabilis.

291 Dices hanc diuisionem bonitatis in naturalem, & moralem similem esse illi, qua suprà diuisimus veritatem in transcendentem, & repræsentatiuam, sicut ergo illas diximus essentialiter conuenire in ratione, & conceptu veritatis, vt sic, q.7.n.176. sic in proposito asserendum videtur de bonitate morali, & naturali, nam eædem rationes hinc indè militare videntur, & vtrumque æquè benè probare. Res. non eandem esse rationem de veritate rei, & cognitionis ex vna parte, & de bonitate naturali, & morali ex alia, nam veritas cognitionis, seu in repræsentando consistit in conformitate reali, & quæ ex natura rei consurgit inter obiectum, & cognitionem, vndè si cognitio non repræsentat obiectum, sicut est à parte rei, non dicitur vera, sed falsa; atque ideò veritas in repræsentando potest essentialiter conuenire cum veritate in essendo in conceptu communi veritatis realis, vt sic; secus autem est de bonitate morali, quia non dicit realem conformitatem actus ad bonitatem obiectiuam à parte rei, sed sicut proponitur à iudicio practico intellectus, siue ita res se habeat a parte rei, vt ipse dictat, siue non, atque ideò non videtur aliquid reale positiuum importare in actu, sed solam denominationem extrinsecam directi, & regulati à iudicio practico intellectus in ipsum deriuatam, atque ideò conuenire nequit cum bonitate naturali, quæ est conuenientia ex natura rei cum appetitu, in conceptu communi bonitatis realis, vt sic, quia ipsa non dicit aliquid reale, & positiuum in actu; quod si bonitas moralis ita capiatur, vt aliquid reale, & physicum in actibus humanis ponat, planè fatemur de ipsa discurrendum esse suo modo, quemadmodum de veritate in essendo, & repræsentando, & vltro asserendum, quod conueniant in conceptu communi bonitatis, vt sic.

Dices, iterum bonitatem moralem nedum dici de actibus & operationibus voluntatis, sed etiam de obiecto talium actuum, quæ dicitur bonitas moralis obiectiua, quamuis ergo bonitas formalis in actu non poneret aliquid Physicum, & reale in actu ob rationes prædictas, negari tamen non potest, quod saltim bonitas obiectiua non sit realis bonitas, & à iudicio practico intellectus independens, non enim ideò bonum est honestum in genere moris, v.g. dare eleemosynam,

mosynam, quia recta ratio iudicat esse tale, sed è conuersò, quia ipsum bonum verè, & in re tale est, ideò vera, & recta ratio iudicat esse tale.

Resp. in primis, quod cum hæc diuisio bonitatis in transcendentem, & moralem sit similis diuisioni veritatis in transcendentem, & repræsentatiuam, sicut per veritatem repræsentatiuam intelligitur veritas formalis existens in actu non autem obiectiua, ita in præsata diuisione bonitatis in transcendentem, & moralem potissimè sermo est de bonitate formali, quæ conuenit actibus, non autem obiectiua. Deinde loquendo de bonitate obiectiua in genere moris, licet Suarez disp. 10. sect. 2. num. 12. ob eam rationem asserat esse bonitatem veram, & realem in rebus, & à iudicio practico intellectus independentem, ideoque eam statuit in conuenientia ad naturam rationalem, vt sic, in actu primo; probabilius tamen videtur, quod asserunt alij, etiam bonitatem obiectiuam in genere moris à regula rationis dependere, & ratio est, quia obiectum, seu obiectiua bonitas non tribuit actui bonitatem formalem vt habet esse subiectiuũ à parte rei, sed vt proponitur, & applicitur à regula rationis. vnde si ex conscientia erronea inuincibili putaret quis dicere mendacium veniale ad vitam tuendam esse bonum, bonum esset, licet res non ita se habeat à parte rei, ergo bonitas quoque obiectiua in genere moris proximè saltim constituitur in esse tali per regulam rationis rectam, & veram practicè, etiamsi erraret speculatiuè, atque ideò non est bonitas omninò realis, sicut bonitas transcendens; quod si placeat illam ponere bonitatem realem, & in obiectis existentem à parte rei independenter à regula rationis, tunc dicendum est, quod conuenit in conceptu reali bonitatis, vt sic, cum bonitate naturali. Demum cum asserit Pasqualig. bonitatem moralem esse realem bonitatem, non loquitur de bonitate obiectiua in genere moris, sed præsertim loquitur de bonitate formali actuum humanorum.

Ex hoc etiam probari potest altera, quæ sequitur, particula conclusionis, quod nimirum bonitas moralis non est species quædam bonitatis transcendentis illam essentialiter includens, vt aiebat Pasq. Probatur, inquam, quia bonitas transcendentalis dicit aliquid reale positiuum in rebus, non autem bonitas moralis, ergo hæc nequit esse species illius, quia species semper includit naturam generis. Tum quia in hac re non satis consequenter videtur procedere Pasqualig. primò enim inquit, has bonitates conuenire essentialiter in conceptu communi bonitatis, vt sic, quasi duæ species in eodem conceptu generico conuenientes, & immediatè postea subdit bonitatem moralem esse quandam speciem bonitatis transcendentis, si ergo ita est, iam non conueniunt in conceptu communi bonitatis, sed potius vna est bonitas superior se habens sicut genus, & alia est bonitas inferior se habens respectu illius, vt quædam species. Neque eius ratio oppositum probat; sicut enim falsum est ens reale ratione suæ transcendentiæ essentialiter includi in ente morali, quia ens morale non est verè ens reale, & positiuum, cum à parte rei non dicat in actu humano nisi denominationem extrinsecam à iudicio practico intellectus desumptam, quam postea concipimus per modum relationis ad illud; ita quoque falsum est bonitatem transcendentalem includi essentialiter in bonitate morali, quia hæc non est realis bonitas, nec aliquid reale positiuum ponit in actu humano, vel libero, sed solam denominationem extrinsecam à dictamine rationis in ipsum deriuatam per modum directi, & regulati.

292 Rursus ex dictis sufficienter constat has bonitates scilicet naturalem, & moralem nedum specie, sed etiam à toto genere esse abinuicem dissitas, atque diuersas, quia vna importat aliquid reale positiuum in re, alia verò solam extrinsecam denominationem, vel relationem rationis; neque ex hoc quod bonitas moralis fundatur, & subiectatur in naturali, benè deducitur à Pasq. non esse species, vel genera abinuicem contradistincta, vt dictum est ad simile argumentum supra num. 183. loquendo de veritate in essendo, & repræsentando, vbi ob eandem rationem negabat Pasqualig. specie inter se distingui; nam accidens recipitur, & fundatur in substantia, relatio in ente absoluto, ens rationis in ente reali, & tamen nemo negat hæc esse inter se plusquam specie diuersa; neque etiam ex hoc, quod species constituuntur per oppositas, & incompossibiles differentias, sequitur vnam non posse fundari in alia, nec esse inuicem subordinatas in hoc sensu, vt constat ex eidem exemplis; quamuis enim ratione talis oppositionis se inuicem excludant ab eadem natura, non tamen ita inter se opponuntur, vt vna nequeat in alia fundari, & subiectari. Cum autem ait rationes, & species inuicem subordinatas in vnicam coalescere naturam, hoc verum est de speciebus in eodem genere subordinatis, seu de subordinatione essentiali, species namque subalternæ ad eiusdem speciei athomæ constitutionem ordinantur, non autem verum est de subordinatione in diuerso genere, quo pacto substantia dicitur subordinari quantitati, & hæc qualitati, quia qualitas immediatè recipitur in quantitate, & quantitas in substantia, vndè decipitur Pasqualig. dum vnam subordinationem cum alia confundit, & de bonitate morali, & naturali loquitur, ac si essent subordinatæ essentialiter, & in eodem genere, cum tamen sint subordinatæ solùm in diuerso genere; ita optimè notauit Doctor quol. 17. cit. lit. k vbi ait, quod nec bonitas meritoria est aliqua ratio specifica, & completiua in genere moris, nec bonitas moralis est completiua in genere naturæ, quia non dicit aliquam bonitatem, vel rectitudinem intrinsecam actui, sed tantùm vna præsupponit aliam in actu, & illi accidentaliter superuenit, nam in eodem actu meritoria bonitas supponit moralem, & moralis naturalem, & in hoc sensu inquit ibidem has bonitatis species non inter se differre, vt disparatas, sed vt subordinatas, quia nimirum vna ratio specifica bonitatis est completiua bonitatis præcedentis, non tamen in eodem genere, sed diuerso.

Denique probatur ex hoc vltima conclusionis particula, quod istæ bonitates non sunt adeò inter se essentialiter diuersæ, vt constituant species, vel genera bonitatum omninò inter se disparata, nam constat ex modò dictis bonitatem moralem in eodem actu semper supponere naturalem, atque ideò vnam subordinari alteri, per modum subiecti, vel præuiæ dispositionis; & hoc adeò clarum est, vt quando dixit Auersa has bonitates constituere species bonitatis inter se disparatas, non credo hanc subordinationem inter illas voluisse negare, vt ei tribuit Pasqualig. sed per talem disparationem significare solum voluisse, quod important rationes essentialiter inter se contradistinctas, & non inuicem subordinatas in eodem genere, sicut se habent ratio superior, & inferior, quasi bonitas transcendentalis sit gradus superior, & moralis inferior in eodem genere, nam sunt bonitates diuersorum generum, vna spectans ad genus entis, alia ad genus moris, quæ tamen genera in hoc sensu subordinata dicuntur, quia genus moris supponit genus entis, & in ipso fundatur; & in hoc sensu etiam Doctor quol. cit. art. 3. bonitatem meritoriam, moralem, & naturalem inquit esse species inuicem subordinatas, non disparatas, nimirum per species disparatas intelligens, nedum quæ per oppositas constituuntur differentias, sed etiam quæ ita inuicem repugnant, vt vna nequeat in alia fundari; & in hoc sensu etiam intelligenda est nostra conclusio, cum dicimus has bonitates non esse adeò inter se diuersas essentialiter, vt constituant species, vel genera bonitatum abinuicem omninò disparata, quia videmus vnam præsupponere aliam in eodem actu, ac in ea fundari, & subiectari; & si in hoc sensu loquitur Pasqualig. cum ait has bonitates importare diuersos gradus bonitatis inuicem subordinatos, & non disparatos benè discurrit; cæterum ipse loqui videtur de subordinatione graduum essentiali, & in eodem genere, quo pacto inuicem subordinantur species subalternæ, in quo sensu falsum est has bonitates esse inuicem subordinatas.

293 Alia quoq; famosa, ac satis frequens tam apud Philosophos, quam Theologos diuisio est, qua diuiditur Bonum in honestum, vtile, & delectabile, seu commodum, vel iucundum, & traditur ab Arist. 2. Ethic. cap. 3. & lib. 8. cap. 2. quam diuisionem agnoscit Scotus quoque 4. d. 46. qu. 4. §. *ad quæstionem*, & quamuis eam ibi assignet bimembrem scilicet in bonum commodum, & honestum, hoc non est, quia bonum vtile non sit bonum ab alijs suo modo distinctum, sed solum quia non habet bonitatem propter se, vel gratia sui appetibilem, sed propter alterum illorum bonorum nimirum commodi, vel honesti; & ideò ad illa reducitur, secundum quod ad vnũ, vel aliud ordinatur, vt expressis verbis ibid. Doctor se declarat dicens, bonum quidem vtile, quod ponitur tertium, ad alterutrum illorum reducitur secundum quod ad ipsum ordinatur; tradit autem Scotus ibi hanc diuisionem, velut boni humani, & naturæ intellectualis, quia licet hæc diuisio possit etiam extendi ad bonum in communi, seu transcendens, propriè tamen, & primariò conuenit bono humano, vt etiam fatetur D. Thomas 1. p. q. 5. art. 6. in corpore, quo pacto ita deduci solet præfatæ diuisionis sufficientia; aut enim homo aliquid appetit, & operatur, quia propter se bonum, & conueniens est; aut quia confert ad alterius boni consecutionem; hoc secundum est bonum vtile, quæ bonitas est propria mediorum respectu finis; prima verò bonitas scilicet propter se, & gratia sui est propria finis; verum hoc quoque dupliciter contingere potest, aut enim homo aliquid appetit, vel operatur, quia est rectæ rationi conforme in genere moris, & per se decens naturam rationalem, vt sic, & hoc dicitur bonum honestum præscindens omnino à delectabilitate, sicut dare eleemosynam est honestum, quia est per se consentaneum naturæ rationali, etiamsi per impossibile homo sic operans nullam indè caperet commoditatem; aut quia est sibi delectabile, & iucundum, voluntati nempe conueniens secundum affectionem commodi præscindendo ab affectione iustitiæ, & hoc est, quod dicitur bonum delectabile. Ex quo patet diuisionem hanc Boni in honestum, vtile, & delectabile hoc modo acceptam esse quandam subdiuisionem diuisionis præcedentis, quia bonum diuidebatur in naturale, & morale, cum enim intelligitur diuisio ista de bono humano, seu comparato ad naturam rationalem, vt sic, palam est hanc esse diuisionem solius boni moralis, quia dum rationalis natura rationali modo operatur, versatur tantùm circa bonum, vel malum morale.

294 Quomodo autem hæc diuisio possit etiam applicari bono in communi, seu transcendenti, prout abstrahit à bono humano, variè explicatur ab Auctoribus; Smisinch. tract. 3. de Deo vno d. 1. qu. 2. num. 49. ita explicat, vt bonum honestum in ordine naturæ sit passio conuertibilis cum ente, quia si ente præcisè concepto aliqua bonitas concipi potest, illa erit appetibilitas entis per se in ordine naturæ, & sic erit bonitas honesta naturalis, atqui potest in ente præcisè concepto aliqua bonitas concipi, quia in illo concipi potest perfectio realis, in qua bonitas fundatur. Quod si obijciatur bonum honestum non conuerti cum omni ente, quia non cum vtili, & delectabili, tum

quia

quia non omne ens est honestum, vt patet de actibus, & habitibus vitiosis. Negat vtrumque assumptum, primum quidem, quia licet vtile, & delectabile, vt sic, non sit honestum, est tamen simul honestum sub alia ratione, nam ipsa vtilitas, & delectabilitas supponit honestatem naturalem, & ex eiusdem honestatis fundamento dimanat, idcirco enim est aliquid vtile ad finem, quia per se talem perfectionem absolutam habet, quæ possit esse efficiens causa, vel conditio consequendi finis, habet ergo etiam per se aliquam bonitatem in illa perfectione fundatam; estque idem proportionaté de delectabili, quod propter suam per se & absolutam perfectionem natum est quietare appetitum vitalé, vndè licet vtile & delectabile aliquando separétur à parte rei inter se, tamen ab honesto naturali non separantur, nisi secundū rationem. Negat etiam assumptum quoad alteram partem, quod scilicet non omne ens sit honestum, hoc enim falsum est loquendo de honestate naturali, quia etiam vitiosæ operationes sunt per se appetibiles naturæ rationali, vt natura est, quamuis non vt rationalis est, quia sunt operationes vitales, adeoque actus quidam vltimi potentiæ vitalis, licet sint difformes regulæ dirigenti naturam rationalem ad suum vltimum finem, & ex hac parte sunt inhonestæ in genere moris, & idem est cum proportione de habitibus vitiosis, quia vt sunt actus primi, seu principia vitalium operationum, cum potentia vitali naturalem conuenientiam habent, licet difformitatem moralem habeant a regula rectæ rationis; ita discurrit Smisinch. loc. cit.

Verùm discursus iste in multis deficit, sed præsertim in eo, quod ita discurrendo non applicatur diuisio præfata quoad omnia, & singula sua membra bono in communi, seu transcendenti, sed tantùm quoad vnum membrum, ait enim bonitatem, quæ est passio entis, sumi præcise ab honestate naturali, & bonum honestum naturale cum ente conuerti in tota latitudine sua, ergo bonum quod abstrahit à dicto triplici genere bonitatis excedit ens, quia quoad vnum tantùm membrum conuertitur cum ipso, non autem in tota sua amplitudine sumptum; vndè & sub illo eodem n. 49. sibi contradicit, quia dicit bonum honestum in genere naturæ, & bonum vt abstrahit à dicto triplici genere bonitatis, esse passionem conuertibilem cum ente; planè hæc duo inuicem directè repugnant, nam impossibile est totum diuisum, ac etiam vnum ex membris diuidentibus, cum eodem conuerti, quia non sunt eiusdem amplitudinis, vt v.g. rationale conuerti cum sensibili, cum quo conuertitur animal quod diuidit, nec animal conuerti potest cum homine, cum quo conuertitur rationale, ergo implicat bonum honestum naturale conuerti cum ente, & quod etiam cum ipso conuertatur bonum, vt abstrahit à bono honesto, vtili, ac delectabili. Melius ergo cum Suarez, & alijs præfata diuisio sic applicari debet bono in communi, seu transcendenti, vt ratio abstracta ab illo triplici genere bonitatis dicatur ipsa bonitas transcendentalis; ac enti conueniat, vt sic, & eius membra quoque per totum ens vagentur, non quidem in eo sensu, vt hæc tria bona in singulis rebus reperiantur, quamuis enim hoc esse possit, nam aurum simul & semel vtile est, & delectabile, quia delectat aspectum, & honestum, ac propter se expetibile ob eius valorem, & pretiositatem, tamen hoc non est necessarium, nam videntur dari aliqua entia, in quibus aliqua ex prædictis rationibus bonitatis reperiri non potest, nam in Deo v.g. cum sit vltimus finis, non videtur propriè cadere posse bonitas vtilitatis, cum non possit alteri in appetibilitate subordinari; sufficit ergo simpliciter, dari in rebus, ac assignari posse rationes illa bonorum in hoc vel illo ente, & è conuerso omnes rationes bonorum in quibuscunque entibus inuentas sub tribus prædictis sufficienter comprehendi, sensu ergo est, quod bonum etiam in genere naturæ seruata proportione ad genus moris ita diuiditur in honestum, vtile, & delectabile, vt nulla res sit, cui non conueniat aliquod membrum ex tribus prædictis. Quomodo autem hæc membra etiam in alijs rebus ab homine reperiantur, adhuc benè explicat Suarez sec. cit. num. 26. seruata proportione ad genus moris, nam bonum honestum naturale propriè reperitur in inferioribus rebus, non solùm sentientibus, sed etiam inanimatis, in omnibus enim reperitur perfectio aliqua, quæ per se terminat appetitum animalem, vel naturalem, vt est ipsum esse, vel conseruari, quod quælibet res appetit. Et quia multæ actiones fiunt à rebus tam animatis, quam inanimatis, ad hunc finem ordinatæ, scilicet ad propriam conseruationem, hac enim de causa leue tendit sursum, graue deorsum, & hirundo paleas congregat ad nidificandum, formica grana ad victum, ideò suo modo etiam in alijs rebus ab homine, & extra genus moris assignari potest bonum vtile; Bonum tandem delectabile propriè solùm reperitur in natura intellectuali, ac etiam purè sensitiua, adhuc tamen per analogiam, & Metaphoram quandam etiam rebus inanimatis attribui potest, inquantum quietem habet vnaquæque res in proprio bono consecuto; quia tamen illa quies non est per proprium actum, sed per solam carentiam motus, ideò propriam, & specialem rationem boni habere non potest.

295 Sed obijcit Ouiied. controu. 3. Met. punc. 4. nu. 13. ad hanc rationem abstractam ab illo triplici bonitatis genere recurri non debere ad bonitatem transcendentalem omni enti assignandam, quia si specialis ratio boni omni enti competit, hæc potiori iure dicetur passio illius, quam ratio alia vniuersalior abstracta ab hac speciali, quæ conuenit omni enti, & ab alia quæ illi non conuenit; sicut rationale hominis passionem esse dicimus, & non rationem aliquam abstractam à rationali, quod conuenit homini, & ab hinnibili, quod illi non conuenit. Sanè in hac re consequentius loquitur Ouiied. quam Smisinch. cum enim ipse ponat bonitatem honestam naturalem omnibus, & singulis entibus conuenire, non autem delectabilitatem, consequenter noluit assignare pro passione entis adæquata bonitatem in communi abstrahentem ab illo triplici genere bonitatis, vt assignabat Smisinch. etiamsi & ipse poneret honestatem naturalem cum ipso ente conuerti. Verùm non est omninò certum honestatem naturalem cum omni ente conuerti, hoc enim pendet ex diuerso modo explicandi hanc honestatem naturalem; sed quando etiam conuerteretur, quia tamen multis entibus conuenit quoque delectabilitas, & vtilitas, præstat absolutè statuere pro adæquata entis passione rationem boni ab illis tribus præscindentem, vt sub illa comprehendantur etiam vtilitas, & delectabilitas, quod fieri non posset, si pro passione entis adæquata sola assignetur naturalis honestas; neque valet paritas quam affert de rationalitate, quæ rectius statuitur adæquata hominis passio, quam aliqua ratio communior abstracta a rationali, quod conuenit homini, & ab hinnibili, quod illi non conuenit; non valet, quia hinnibilitas nulli conuenit homini, sed omnibus repugnat, & ideo ratio præcisa ab illa nequit esse passio hominis, vt sic, at delectabilitas, & vtilitas multis entibus conuenit, & ideò bonitas ab illis abstracta, ac etiam ab honestate naturali benè potest poni adæquata passio entis, vt sic.

Cæterum est adhuc specialis difficultas, qualis sit ista diuisio, siue sumatur in genere moris, siue in genere naturæ, an scilicet sit diuisio superioris vniuoci in inferiora, aut analogi in analogata, vel potius eiusdem rei in diuersas formalitates, diuersosque respectus ad modum diuisionis subiecti in accidentia. Et quidem in hoc omnes conuenire videntur, quod si triplex illa ratio bonitatis consideretur secundum quod eandem rem denominat, diuisio erit eiusdem rei in diuersas formalitates, diuersosque respectus, similisque erit diuisioni illi, qua diuiditur intellectus in practicum, & speculatiuum, quod etiam concedit Doctor loc. cit. 4. d. 46. q. 4. §. *ad quæstionem*, vbi ait interdum in eadem re materialiter coincidere rationes boni commodi, & honesti, licet adhuc retineant suas formalitates distinctas, quia sub diuersa ratione eadem res dicitur commoda, & honesta; tamen si consideretur triplex illa ratio bonitatis secundum quod diuersas res denominat, est discrepantia in explicando, quomodo bonum diuidatur in illa tria membra; D. Thomas 1. p. q. 5. art. 6. ad 3. ait hanc diuisionem non esse vniuoci in sua vniuocata, sed analogi in sua analogata, quia bonum non æqualiter de illis prædicatur, vt solet prædicari vniuocum, sed prædicatur secundum prius, & posterius, vt analogum, per prius enim prædicatur de honesto, & secundariò de delectabili, & tandem de vtili; quod etiam sequitur Suar. lo. ci. n. 27. vbi hoc adhuc magis explicans inquit, inter bonum vtile, & reliqua esse veram analogiam, quia vtile non est bonum simpliciter, & in se bonum, sed per denominationem ab alio, quod per se bonum est, & conueniens; inter bonum verò honestum, & delectabile inquit non esse propriam analogiam, cum vtrumque sit bonum ex sua intrinseca bonitate, & non per denominationem vnius ab alio, vndè solùm interuenit quædam analogia latè sumpta, qua significatur bonum delectabile esse bonum imperfectum comparatione boni honesti, non verò quod absolutè, & simpliciter bonum non sit, cum ex se, & sine habitudine ad aliud habeat, vndè appetatur, eandem tenent sententiam Vasquez 1. p. disp. 114. cap. 2. & 1. 2. disp. 32. cap. 3. Montesin. disp. 12. q. 2. Lorca disp. 5. quos citat, & sequitur Hurtad. disp. 2. de Actibus humanis sec. 4.

296 Pasqualig. disp. cit. 75. sec. 3. idem sentit cum Suarez de bono vtili comparatione boni delectabilis, & honesti, quia & ipse tenet bonum vtile, vt sic, propriam, & intrinsecam bonitatem non possidere, quod probat, quia bonitas est ratio quietatiua appetitus, & terminus motus eius, sed bonum vtile non potest habere rationem termini, in quo sistat appetitus, cum appetitus in ipsum tendat, inquantum ordinatur ad aliud, ergo non habet in se bonitatem intrinsecam. Conf. quia bonum vtile dicitur præcise bonum ratione habitudinis, quam dicit ad bonum, ad quod ordinatur, adeout præcisa tali habitudine desinit in ipso tota vtilitas, & bonitas, sed illa habitudo non dicit rationem formalem boni, non enim ordo ad bonum est bonitas, sicut nec ordo medicinæ ad sanitatem est formaliter sanitas. Dices in bono vtili reperiri intrinsecam aptitudinem, ratione cuius confert ad alterius boni assecutionem, hoc autem est aliquod bonum, nempe conferre ad assecutionem alterius boni. At occurrit Pasq. hinc tantùm sequi bonum vtile habere in se propriam vtilitatem, non autem intrinsecam aliquam bonitatem, quia non potest in eo quietari appetitus, in quo consistit ratio formalis boni. Quo autem ad bonum honestum, & delectabile dissentit a Suarez, & alijs, quamuis enim cócedat vtrumq; horum bonorum propriam, & intrinsecam obtinere bonitatem, ratione cuius quietare possunt, ac sistere motum appetitus, adhuc tamen negat diuisionem boni in honestum, & delectabile esse veluti in diuersas species boni, & ratio est, quia ad constituendas diuersas species non sufficiunt diuersæ rationes formales, sed insuper requiritur, quod sint inter se incompossibiles, aboquin starent simul, & non diuiderent commune genus, sed ratio honesti, & delectabilis non ita se habent, tum quia compossibiles sunt in eodem bono, tum quia sunt inuicem subordinatæ, ita vt vna conueniat rei ratione alterius, quamuis enim in genere moris delectabilitas possit ab honestate separari, vt de re venerea constat, non tamen in genere naturæ, immò in hoc sensu delectabi-

ctabilitas fundatur super honestatem, illamque necessariò supponit, nam posita conuenientia obiecti, in qua consistit honestas naturalis, potest appetitus circa ipsum delectari, ablata autem non potest, ergo conuenientia obiecti, atque adeò honestas est causa delectabilitatis, quia si negatio est causa negationis, affirmatio quoque erit causa affirmationis quare concludit hanc non esse veram diuisionem, sed solùm esse quandam assignationem diuersorum graduum bonitatis, quæ concurrunt ad integram essentiam boni expetibilis constituendam, & ad summum dici posse esse quandam diuisionem boni in suos gradus subordinatos, qui simul concurrunt ad complendam eandem rationem boni.

297 Dicendum tamen est hanc esse diuisionem vniuoci in sua vniuocata, ac veluti generis in species, licet cum analogia permixta, quam diximus cum vniuocatione saltim non rigorosa compossibilem esse disp. 2. de natura entis. Conclusio quoad bonum honestum, & delectabile clarè deducitur ex Scoto loc. cit. in 4. & est passim ab omnibus recepta, quia secundum omnes hæc duo bona propriam, & intrinsecam habent bonitatem abinuicem condistinctam, & ratio formalis vnius prorsus diuersa est à ratione formali alterius, vndè licet in eodem bono materialiter coincidere possint, quatenus eadem res v. g. virtus esse potest honesta, & delectabilis, adhuc tamen in eadem ipsa virtute alia est ratio honesti, & alia ratio delectabilis, nam delectabile dicitur, quod est alicui conueniens ob delectationem, quam secum tale bonum affert, honestum verò quod per se decens, & conueniens est omni præcisa delectatione, seu vt alij dicunt, quod secundum se præcisè consideratum est laude, & honore dignum, quod præsertim veritatem habet in genere moris. Neque ratio Pasq. ad oppositum adducta est alicuius momenti, tum quia in primis falsum est rationem delectabilitatis, & honestatis esse ita subordinatas, vt vna necessariò petat fundari in alia, quamuis enim hoc quandoque contingat, id tamen non prouenit ex rationibus formalibus ipsorum sic postulantibus, vt enim inquit Doctor loc. cit. summum commodum modò est beatitudo, & esset commodum licet per impossibile non esset honestum, summum etiam honestum est charitas, & esset honestum, licet per impossibile non esset commodum, per quod vult innuere Doctor has bonitates non esse inuicem subordinatas ab intrinseco, & ex earum ratione formali. Tum quia concessa etiam tali subordinatione, vt vna petat in alia fundari, indè non benè deducitur quod non constituant diuersas, & oppositas bonitatis species, vt supra dictum est num. 294. vbi à fundamento argumentum illud adeò familiare Pasqualigo solutum est ac enucleatum; & ideò concludendum est illam diuisionem boni in honestum, & delectabile esse, & propriè vniuoci in vniuocata, ac veluti generis in species, & nullam interuenire analogiam propriè dictam, vel rigorosam, sed solum in lata significatione, tenendo præsertim quod bonum delectabile habeat suam intrinsecam bonitatem in præcisa quacunque habitudine ad honestatem. Conf. quia hæc diuisio assignatur primariò, & principaliter in genere moris, ac de bono humano, vt supradictum est, & tenet hic idem Auctor, at in genere moris certum est has rationes boni honesti, & delectabilis non esse necessariò ita subordinatas, quia ibi datur bonum delectabile sensibile absq; honestate morali ex vna parte, & ex altera bonum honestum morale absque sensibili delectabilitate, vt ipsemet fatetur, ergo malè negat absolutè hanc diuisionem esse generis in species, & honestatem, ac delectabilitatem esse diuersas bonitatis species.

Sed obijcies, bonum delectabile non habere propriam, ac intrinsecam bonitatem, vel enim per bonum delectabile intelligitur obiectum, circa quod delectatio versatur, aut delectatio, quæ ex tali obiecto nascitur; si primum, hoc bonum non erit magis in se, & per se bonum, quam bonum vtile, quia erit bonum præcisè per ordinem ad delectationem, ad cuius consecutionem ordinatur, quæ videtur vtilitas quædam, sicut cibus, si ametur, quia sanitatem confert, dicitur amari, vt bonum vtile; sed neque secundum videtur posse dici, quia delectatio potius supponit rationem boni in obiecto, circa quod versatur, cum sit quies appetitus, qui non quiescit, nisi in bono adepto. Resp. per bonum delectabile intelligi debere obiectum ipsum cum ipsa delectatione, vel potius delectabilitate sumptum; dicitur namque delectabile, quatenus est causatiuum cuiusdam suauitatis in appetitu, quod non est de ratione boni honesti, quod consistit in conuenientia ad appetitum præcisè ob suam perfectionem, & excellentiam præscindendo à quacunque suauitate, quæ ex tali conuenientia in appetitu sequatur, qua ratione virtus dicitur bonum honestum, etiamsi sit bonum arduum, & difficile; neque hinc sequitur bonum delectabile confundi cum bono vtili, aut tantùm constitui bonum per extrinsecam denominationem à delectatione, quam causat, desumptam, quia res comparatur ad delectationem, quæ ex illa sequitur, non vt medium ad finem, quemadmodum vtile comparatur, ad alia bona, sed vt obiectum eius, & ideò ex vtroque vnum bonum intrinsecè, & per se appetibile constitui censetur, quod dicitur bonum delectabile contradistinctum à bono honesto, vt benè notauit Suarez cit. num. 20.

298 Altera verò pars conclusionis, quod nimirum bonum quoque vtile constituat propriam bonitatis speciem, vt membrum contradistinctum ab honesto, & delectabili, sequitur ex dictis disp. 7. de Anim. q. 7. num. 107. vbi cum Scoto quol. 16. lit. F. docuimus media habere propriam bonitatem intrinsecam distinctam à bonitate finis, vndè hac etiam ratione consequenter loquendo hic asserendum est bonum vtile constituere propriam bonitatis speciem ab alijs condistinctam, sicut ob oppositam rationem oppositum asserunt Suarez, Pasqual. & passim Thomistæ; neque oppositum huius docet Doctor 4. d. 46. q. 4. §. *ad quæstionem*, quasi dicat ibi bonum vtile non esse distinctum ab honesto, ac delectabili, vt aiunt nonnulli ex nostris, sed solùm dicit, quod bonum vtile, quod ponitur tertium, ad alterutrum illorum reducitur secundum quod ad ipsum ordinatur; ex quo certè inferre non licet bonum vtile non habere propriam suo modo, & intrinsecam bonitatem, sed tantùm quod eam non habeat absolutam, & independentem ab alijs bonis, immo potius cum essentiali ordine, & habitudine ad illa; vt benè Doctor adnotauit quol. cit. sicut enim conclusiones (inquit ipse) non desinunt habere propriam veritatem intrinsecam, licet eam habeant dependenter à principijs, ita media quæ sunt bona vtilia in ordine ad finem, non desinent habere suam bonitatem intrinsecam, licet illam habeant dependenter à bono honesto, vel delectabili. Rationem huius asserti assignauimus ibi loc. cit. de Anim. quia bonum vtile, licet ad aliud distinctum à se vtile sit, tamen in se habet vtilitatem suam, quæ consistit in aliqua virtute, vel efficacia præstandi rem illam, ad quam est vtile, quod ibi pluribus ostendimus; ex quo posteà num. 112. deduximus contra Vasquez, Hiriban. & alios dari vnum conceptum communem illis tribus bonis, & quamuis bonitas de illis tribus bonis analogicè dicatur, quia dicitur de bono vtili per analogiam ad honestum, & commodum; quia tamen ista analogia fundatur in forma, quæ est intrinseca omnibus illis bonis, vt etiam Vasquez ipse concedit, qui nobiscum tribuit propriam bonitatem medijs p. 2. disput. 1. cap. 2. concedi debet conceptus communis omnibus illis bonis, quia hoc genus analogiæ semper secum defert communitatem conceptus omnibus analogatis ex disp. 2. Log. qu. 5. art. 1. vndè minus consequenter in hac re videtur loqui Vasquez, quam Suarez & alij, qui medijs non tribuunt propriam bonitatem intrinsecam distinctam à bonitate finis, ideoque negant conceptum communem illis tribus bonis; & quia vnitas conceptus ad plura semper secum defert aliquam vniuocationem, nam vniuocatio in tali conceptus vnitate fundatur, vt constat ex dictis disput. 2. de natura entis, ideò concludimus bonitatem, vt sic, dicere conceptum communem vniuocum ad illa tria bona cum ea analogia permixtum, quæ stat cum vniuocatione, & sic diuisionem illam esse superioris vniuoci analogi in sua inferiora.

299 At Suarez disp. 19. sec. 2. nu. 24. negans bono vtili propriam bonitatem intrinsecam, respondet, aliud esse loqui de vtilitate prout significat vim, quæ est in bono vtili ad effectum, ad quem vtile dicitur, aliud verò esse loqui de illa vtilitate in ordine ad appetentem, cui tale bonum vtile est; priori modo verum est vtilitatem esse posse virtutem aliquam, & perfectionem intrinsecam ipsi bono vtili, quæ quidem perfectio comparata ad ipsummet bonum, quod vtile denominatur, est illi conueniens, non tanquam bonum vtile, sed tanquam bonum per se illi proportionatum, & connaturale, vt in medicina v. g. quæ est vtilis ad sanitatem, quia habet vim expellendi aliquem humorem, clarum est illam vim esse proprietatem aliquam intrinsecam tali medicinæ, quæ respectu illius non est vtilis, sed per se conueniens, & appetibilis ipsi, respectu verò hominis illa vis dici potest vtilitas, quæ est in tali re in ordine ad talem finem; at verò tota hæc vtilitas comparata ad hominem, & per se tantùm considerata, non inuenietur illi bona, conueniens, aut appetibilis, sed intantùm censetur conueniens, in quantum sanitas ipsa conueniens est, vndè si homo nunc non indiget tali purgatione, illa virtus medicinæ non est conueniens homini, si verò indiget, censetur conueniens solum ob sanitatem, ergo tota virtus, quamuis intrinseca medicinæ, ex se non est conueniens homini, neque appetibilis ipsi, sed solum quatenus à bonitate finis quodammodo informatur, & denominatur; itaque summa huius responsionis consistit in hoc, bonitatem rei vtilis non consistere in vtilitate ipsa, sed in conuenientia, & appetibilitate, quam habet talis vtilitas respectu hominis, & consequenter dicetur bonum vtile non habere hanc conuenientiam ex se, sed ex fine, ad quem est vtile.

Sed in primis malè negat Suarez bonitatem vtilem in medijs non consistere in intrinseca energia, & efficacia, quam habent ad consequendum finem, nam vtilitas medicinæ in hoc præsertim consistit, quod sit efficax ad efficiendam sanitatem quod ex eo manifestè probatur, quia intantùm appetitur ab homine, inquantum vtilis est ad sanitatem consequendam, ergo hæc appetibilitas non est ipsa medicinæ vtilitas, sed potius vtilitatem supponit in ea, quæ consistit in efficacia medicinæ ad inducendam sanitatem. Tum quia licet medicina dicatur vtilis homini, & in ordine ad hominem, vt ad finem cui, immediatius tamen dicitur vtilis ad sanitatem, & per ordinem ad ipsam, vt ad finem cuius, & hoc est causa illius, est enim medicina vtilis homini, quia est vtilis ad ei comparandam sanitatem, ergo vtilitas medicinæ præsertim debet attendi per ordinem ad sanitatem, & non præcisè per ordinem ad appetitum hominis, cui dicitur appetibilis ob sanitatem. Tum quia præsertim in eius sententia bonitas, vt sic, non consistit in conuenientia, & proportione rei ad appetitum, sed in proportione, & conuenientia vnius rei ad aliam, at medicina de se non est conueniens, & proportionata homini, sed sanitati, quam apta est inducere, ergo vtilitas eius præsertim attendi de-

bet

bet per ordinem ad sanitatem, & non per ordinem ad appetitum hominis. Tum quia concesso etiam, vt re vera concedi debet, bonitatem vtilem consistere in appetibilitate medij per ordinem ad finem, ad cuius consecutionem efficax est, falsum est medium non habere in se, & de se propriam appetibilitatem, nam talis appetibilitas fundatur in eius efficacia ad talem finem, atque ideò sicut habet propriam, & intrinsecam efficaciam, ita quoque propriam habet appetibilitatem, licet cum essentiali subordinatione ad eum finem, & habet in se propriam conuenientiam, ratione cuius bonum est, & amabile. Deniq; ex hoc, quod si homo indiget purgatione, medicina illi conueniens est, nequaquam verò, si purgatione non indiget, infertur tantùm bonitatem mediorum pendere omninò à bonitate finis quoad excitandum amorem, nec media amari posse, nisi dependenter ab amore finis ob essentialem subordinationem eorum ad finem, non autem inferri debet media nullam prorsus in se habere bonitatem, sed solam bonitatem finis, per simplicem denominationem extrinsecam, vt infert Suarez, quemadmodum fusè ostendimus loc. cit. de Anima; constat ergo, quod siue accipiatur vtilitas pro virtute, & efficacia, quæ est in bono vtili ad effectum, ad quem vtile dicitur, siue de vtilitate in ordine ad appetentem, cui tale bonum vtile est, quæ est distinctio à Suarez allata ad soluendum nostrum argumentum, in vtroq; sensu vtilitatem dicere bonitatem quandam intrinsecam bono vtili, licet cum essentiali dependentia ad bonum honestum, & delectabile præsertim quoad excitandum amorem, nam illum excitare nequeunt, nisi prius illum excitet bonum honestum, aut delectabile, ad quod essentialiter ordinatur.

300 Neque ratio Pasqualig. ad oppositum adducta n. 299. satis vrget, nam falsum est de ratione bonitatis, vt sic esse, quod sit quietatiua appetitus, & terminus motus eius, quia aliud est aliquid esse per se volibile, & amabile, & aliud esse propter se amabile, seu aliud est aliquid esse per se bonum, & propter se bonum; de ratione boni, vt sic, est quod possit appetitum excitare, quomodocunque id contingat, siue propter se, siue propter aliud, quietare verò appetitum, & terminare motum eius est proprium duntaxat illius boni, quod est propter se amabile, & non in ordine ad aliud, qualis est finis, & bonum honestum, vel delectabile, non autem bonum vtile. Ad Conf. negatur maior, cum enim analogia, quam dicit bonum vtile ad cœtera bona, non sit per solam denominationem extrinsecam à cæteris analogatis, quo pacto medicina dicitur sana præcisè per habitudinem ad sanitatem, quæ intrinsecè, & formaliter duntaxat in homine reperitur, sed per formam omnibus, & singulis intrinsecè inexistentem, licet cum subordinatione, & dependentia vnius ad aliud, ideò bonum vtile dicitur tale per bonitatem propriam, quam intrinsecè participat, & non præcisè per habitudinem, & dependentiam ad cætera bona, quam doctrinam tradit vniuersaliter de huiusmodi analogis Doctor 2. d. 12. quæst. 2. G. & 4. d. 12. quæst. 1. sub H. & cum inquit, quod præcisa tali habitudine desinit in ipso tota vtilitas, & bonitas, hoc tantùm infert talem habitudinem, & dependentiam esse bono vtili essentialem, ac realiter identificatam, adeout præcisa tali habitudine a posteriori posset inferri destructio omnis bonitatis in ipso, sicut destructa risibilitate in homine posset pariter inferri a posteriori destructio rationalitatis, & essentiæ hominis, non autem, quod ipsa hominis essentia in risibilitate consistat; sic, inquam, in proposito non valet ex eo inferre totam medij vtilitatem, ac bonitatem in habitudine ad finem consistere. Nec tandem valet ratio D. Thomæ superius allata, qua negat huiusmodi diuisionem boni in honestum, vtile, & delectabile esse vniuoci in vniuocata, quia non æqualiter prædicatur de omnibus, sed prius de vno, quam de alio, & de vno per ordinem, & analogiam ad aliud, non inquam valet, quia vt dictum est disp. 2. de natura entis nu. 108. 116. & 120. non est de ratione conceptus vniuoci, vt sic, quod æqualiter participetur ab inferioribus, sed tantum quod participetur ab eis secundum idem nomen, & secundum eandem rationem; illa verò æqualitas, & vniformitas conuenit solum perfectissimæ, & rigorosæ vniuocationi, qualis solùm in specie athoma reperitur.

Denique circa hanc diuisionem Boni in honestum, delectabile, & vtile, inquit Auersa q. 7. de entis bonitate sect. 6. quod sicut bonum per se amabile diuiditur in honestum, ac delectabile, ita etiam bonum vtile subdiuidendum est in illud, quod est vtile ad consequendum bonum honestum, & quod est vtile ad consequendum bonum delectabile. Hoc tamen non benè dicitur, nam ideò bonum per se amabile diuidi solet in honestum, & delectabile, velut genus in diuersas species, quia in obiecto per se expetibili alia est ratio honestatis, & alia delectabilitatis, atque ideò diuersas specie bonitates sub eodem genere constituunt; sed ratio boni vtilis eadem proportione in medio reperitur, siue vtilitas conferat ad honestatem, siue ad delectationem, neque hoc vllam infert diuersitatem, vel variationem in ipso bono vtili, & ideò minimè opus est bonum vtile in illa membra distinguere, in quæ distinguit Auersa.

301 Circa gradus Bonitatis, quæ erat altera pars quæstionis quæritur an bonitas sit æqualis in omnibus, vel potius diuersos habeat gradus, ac inæquales, cui quæsito breuiter respondendum est, quod siue sit sermo de bonitate essentiali, siue de accidentali, bonitas est inæqualis, & diuersos habet gradus; de essentiali quidem primaria, quæ est modus intrinsecus cuiuscunque entis, hoc patet, quia licet essentia cuiuscunque rei consistat in indiuisibili ex 8. Met. 10. atque ideò secundum se considerata non habeat graduum latitudinem, secundum quam modò magis, modò minus essentialiter perfecta dicatur, tamen comparando vnam essentiam cum alia, vna est perfectior alia, & in entium coordinatione vna obtinet excellentiorem gradum, quam alia; & quia bonitas essentialis secundaria, quæ est passio entis, sequitur perfectionem rei in se, quæ est eius modus intrinsecus, consequenter quoad gradus eandem cum illa suscipit inæqualitatem, itaut quantò maioris essentia fuerit perfectionis in se maioris etiam erit appetibilitatis, in qua consistit passio entis, vnde in electione vna res alteri præfertur, quia ex natura sua est melior alia, & ideò Doctor a. d. 7. q. vn. §. *ad quæstionem*, inquit, quod loquendo de Bonitate, quæ est passio entis, competit cuicunque enti positiuo secundum gradum suæ entitatis magis, & minus. Si verò sit sermo de bonitate accidentali, prout dicit etiam alias perfectiones consentaneas rebus, quæ possunt adesse, & abesse, sic vna res nedum per comparationem ad aliam dici potest melior illa, vel deterior, si plures vel pauciores illa habuerit perfectiones dicuntur ei consentaneas, verùm etiam in se considerata potest dici modò magis, modò minus bona, secundum quod magis, vel minus accedit ad suum connaturalem statum accidentalem. Sic etiam inter illa tria bonorum genera gradus assignantur, nam bonum delectabile est vtique magis bonum, quam vtile quia nedum est per se, sed etiam propter se expetibile, quod non conuenit bono vtili, & denique bonum honestum maius est, quam ipsum delectabile, dicitur enim honestum, quasi super omnia bona honore dignum, vt explicat S. Thomas 2. 2. q. 145. art. 1. in corpore.

QVÆSTIO XIII.

Quid sit malum, & quomodo bono oppositum.

302 Sicut post veritatem egimus de falsitate, ita in proposito post bonitatem agimus de malitia naturali quidem ex instituto, & obiter de morali; & præsertim circa formalitatem malitiæ quæstio est, num consistat in aliquo positiuo, vel potius in simplici priuatione, aut negatione, nam ex resolutione huius quæsiti pendet solutio alterius de oppositione, ac etiam de existentia eius in rebus, si namque in aliquo consistit positiuo, tunc etiam positiuè, & contrariè opponetur bono, ac etiam dici poterit simpliciter, & absolutè in rebus existere; si verò in sola consistit priuatione boni, tunc priuatiuè solùm opponetur bono, nec in rebus existere dicetur, nisi abusiuè eo pacto, quo priuationes dicuntur habere esse à parte rei, quatenus subiecta existunt in rerum natura sine formis connaturaliter debitis.

Communis, ac frequens dicendi modus circà hanc quæstionem apud tùm recentiores, cum veteres Thomistas distinguit de malo in se, quod vocant simpliciter malum, & malo alteri, quod vocant malum secundum quid, his enim duobus modis diximus supra posse aliquid esse bonum, quot autem modis dicitur vnum oppositorum, totidem etiã modis potest & reliquum; malum primo modo, quod est simpliciter, & absolutè malum in genere naturæ, vel entis non consistit formaliter in aliqua entitate positiua, neque etiam in mera negatione, sed in priuatione alicuius entitatis siue connaturalis perfectionis alicui subiecto debitæ; & ratio est, quia malum hoc modo sumptum idem est, quod defectuosum, & cui deficit aliqua perfectio; sicut bonum in eodem sensu illi oppositum est id, cui nihil deficit perfectionis in suo genere, ergo constituitur in ratione mali formaliter per priuationem, quia defectuosum constituitur formaliter per defectum defectus autem importat carentiam alicuius perfectionis subiecto naturaliter debitæ, & sic equus dicitur malus, quia caret aliqua perfectione sibi debita in sua specie, oculus cæcus dicitur malus, quia caret potentia visiua, & sic de alijs. Confirmatur, quia ratio boni sumpta pro perfecto, cui opponitur malum hoc modo captum, in hoc consistit, quod res habeat perfectionem sibi debitam, & conuenientem, vt supra explicatum est, ergo malum bono in hoc sensu oppositum non nisi in priuatione talis perfectionis debitæ potest consistere, loquendo autem de malo, quod est malum relatè, seu malum alteri non solùm consistere potest in priuatione, sed etiam in aliquo positiuo, & ratio est, quia non tantùm priuatio, sed etiam forma positiua potest esse disconueniens alicui subiecto, vnde hæc ratio mali eadem est cum ratione disconuenientis alicui, sic calor v. g. in qua receptus non solùm est aquæ disconueniens, eo quia secum adducat priuationem frigiditatis in qua, sed ratione propriæ suæ entitatis, per quam vere nociuus est naturæ aquæ, ergo non sola priuatio, & carentia frigiditatis, quæ est in aqua, dicitur ei mala, sed etiam ipsamet caloris natura, quæ cum aqua naturalem habet antipathiam, atque repugnantiam; hanc vt communem Thomistarum sententiam refert, & sequitur Blasius a Concep. disp. 24. Met. q. 3. Hurtad. disp. 7. Met. sec. 6. Ouuied. controu. 3. Met. punc. 5. vbi proinde distinguit malum in negatiuum, & positiuum Auers. q. 7. sec. 7. Suar. d. 11. Met. sec. 1. n. 5. etsi postea suum assertum moderare videatur, ac ita declarare, vt in oppositam descendat sententiam, quod etiam malum relatè, & pro disconuenienti sumptum per priuationem in esse mali formaliter constituatur, Meurisse ex nostris lib. 2. suæ Metaph. capit. 3. quæst. 3. Et quia malum morale dicunt non esse malum in

se,

se, & absolutè, sed relatè, & alicui, quatenus est disconueniens naturæ rationali, ideò Thomistæ quamplures asserunt hoc præsertim malum in positiuo consistere, quod positiuum variè explicant, nimirum vel per conuersionem ad obiectum indebitum, vel per relationem positiuam disconuenientiæ, vel alio modo positiuo, quæ sententia præsertim tribuitur Caiet. 1.2.q.18. art.5. & q.21.artic.6.& q.79. art.2. sequuntur Medina, Zumel, Vasquez, & alij ex Thomistis circa ea loca.

Opposita sententia docet malum vniuersaliter loquendo, siue de malo in se, & absolutè, siue de malo relatè, siue naturali, siue morali, in priuatione consistere, quæ communis est in schola Scotistarum, ac Nominalium, & conformior doctrinæ SS. Patrum contra Manichæos disputantium, qui admittebant aliquod ens positiuè malum, quorum sola auctoritas sufficere debet, vt vnumquemq; inducat ad deserendam primam sententiam ea ex parte, qua admittit aliquod malum positiuum; quæ etiam per præfatam de malo distinctionem non satis aptè hoc quæsitum resoluit, dum malum in se, & absolutè sumptum, vt opponitur perfecto, inquit consistere in priuatione perfectionis debitæ; sumptum verò relatè, & pro disconuenienti, ait posse tam in priuatiuo, quam in positiuo consistere, quia aquæ v.g. non minus disconueniens est, imò magis, positiua ipsa forma caloris, quam priuatio frigoris; non, inquam, per hanc distinctionem benè quæsito proposito respondetur, quia sicut hac ratione malum sumptum prout opponitur conuenienti, potest tam in positiuo, quam in priuatiuo consistere, idem etiam eadem ratione de malo sumpto, prout opponitur perfecto, afferri poterit, ac debebit, nam sicut malus in hoc sensu priuatiuè diceretur homo cæcus, vel claudus, quia oculus, vel pes ei deficeret, ita quoq; malus dici posset positiuè in eadem acceptione malitiæ, si haberet digitos, vel duo capita, quia alterum caput, & sextus digitus hominem illum positiuè fœdaret, & imperfectum redderet. Tum etiam quia malum secundo modo sumptum nempe pro disconuenienti non videtur benè explicari modo per positiuum à modò per negatiuum, vel priuatiuum, quia tale malū præcisè consistit in ratione disconuenientiæ, hæc autem esse nequit simul positiua, & negatiua, sed debet esse aut solum positiua, aut solùm negatiua, cum sit vna, atque eadem ratio; explicemus itaque hanc secundam sententiam, vt veriorem, & in Scholis magis receptā.

ARTICVLVS I.

Malum vniuersaliter in priuatione boni consistit formaliter.

103 CONclusio huius articuli est Scoti 2.d.37. §. *ista quæstiones*, & d.40. & quol. 18. & alibi frequenter, vbi malitiam moralem explicat per proportionem ad naturalem, & vtramque ait in priuatione formaliter consistere est communis in Schola Scotistarum, & Nominalium, ac etiam est plurium Thomistarum, pro qua innumeros ferè Auctores refert Salas in 1.2. tom.1. tract.7. disput.3. sec.2. & tom.2.tract.13.disp.2.sec.3. quorum præcipui sunt Alensis Magist. sent. D.Thomas, D.Bonau. Scot. Ocham. Durand. Gabriel. Aureol. Ægid. Albert. Henric. & Recentiorum maior, & sanior pars. Probatur conclusio primò vniuersaliter de malo in tota sua latitudine, tam in genere naturæ, quam in genere moris, quod in priuatione consistat, & probatur (inquam) inprimis innumeris SS. Patrum auctoritatibus, quos nominatim refert idem Auctor loc. cit. & verbatim Pasqual. sec.1. præcipui autem sunt Anselm. opusc. de præscien. & prædest. cap.8. Fulgent. lib. de fide ad Petrum c.11. Damascen. 2. de fide cap.4. Chris. hom.2. in Act. Apost. Athan. orat. cōtra idola. Naz. orat.9. n.16. Dionys.4. de diuinis nomin. Hier. in illud Matth.27. *tunc Iudas*, &c. Iustin. lib. quæstionum q.46.& 73. Epiphan. hæresi 74. post medium Ambros. lib. de parad. cap.8. Leo epist.93.& alij quamplures, inter quos egregiè D. Aug. multis in locis adductis à Mag. sent. d.33. & 34. nam lib.11. de Ciuit. Dei cap.9. habet hæc verba *mali enim nulla natura est, sed amissio boni mali nomen accepit*, & in encherid. cap.11. *aut quid est autem aliud, quod malum dicitur, nisi priuatio boni? nam sicut corporibus animalium nihil aliud est morbis & vulneribus affici, quam sanitate priuari, ita etiam & animorum quæcunque sunt vitia naturalium sunt priuationes bonorum*, quibus verbis manifestè docet malum vniuersaliter loquendo tam in genere naturæ quam in genere moris, in sola priuatione boni consistere, & sic etiam vnanimiter loquuntur alij Patres. Nec valet ad hæc clarissima Patrum testimonia responsio Vasq. p.2. disp.95. cap.11. Patres vt plurimum fuisse locutos contra errorem Manichæorum dicentium dari aliqua naturam substantialem per se malam, & hoc sensu docuerunt malum non esse aliquid positiuum idest non esse substantiam malam. Non, inquam, valet quia quamplures ex SS. Patribus non solùm dicunt malum non esse aliquam substantiam, vel naturam contra Manichæos, quorum vtique hoc erat assertum sed præterea dicunt malitiam siue naturalem, siue moralem esse priuationem boni, sicut mors est priuatio vitæ, & tenebræ sunt absentia lucis; ac ita præsertim loquuntur Aug. loc. citat. & tract.1. in Ioan. Bernard. serm.6. in aduentu. Basil. in constitut. Monast. cap.5. Nissen. orat. catechist. c.5.6.& 7. Gregorius Magn. lib.26. Athanas. loc. supra cit. & alij quamplures, ergo hic est communis Patrum sensus, quod malum vniuersaliter loquendo in priuatione boni formaliter consistit; vide Fabrum disp.1. de pænit. qu.1. cap.3. vbi alias responsiones ad has Patrum auctoritates excludit Medinæ, Caietani, & aliorum præsertim loquendo de malo morali.

Deinde probatur ratione Scoti 2.d.35. quam etiam ibidem vtitur Aureol. illud est formalis, & præcisa ratio mali, qua posita & quocunque alio dempto ponitur malum, & qua dempta omni alio posito remouetur malum, sed posita in quocunque carentia debiti in esse vel naturaliter, vel moraliter omni alio concurrente amoto, ponitur in illo ratio mali, & remota omni alio posito remouetur malum, ergo &c. Probat minorem Doctor præsertim in genere moris quia eo ipso quòd inferior non se conformat legi superioris siue omissiuè, siue commissiuè, statim peccat, & malè agit; sed minor illa potest in quocunque genere vniuersaliter probari, quia nedum malum morale formaliter incurritur per declinationem, & defectum à regulis, & legibus morum, sed etiam peccatum naturæ, & artis præcisè habetur per priuationem conformitatis ad leges, & regulas naturæ, & artis, & in declinationem, & deuiatione ab illis. Tum quia, vt vrget Aureol. malum reperitur, vbi nullum est positiuum additum subiecto, vt constat de cæcitate in oculo, quæ in eo est materia priuatio visus, nec sine priuatione cogitari potest; vnde Aduersarij ponentes formalitatem malitiæ in aliquo positiuo, non adhuc excludunt priuationem, imò fatentur talem priuationem necessariò positiuum illud comitari, quia sine tali priuatione concomitanti illud positiuum non diceretur malum. Sed planè ex hoc potius inferre debebant, malitiam formaliter in ea priuatione consistere, quia illud positiuum seclusa priuatione, quam dicunt concomitantem, non dicitur malum, intellecta verò illa priuatione statim intelligitur malum, etiamsi non adesset positiuum illud subiecto superadditum, ergo re vera formalissimè loquendo malitia in sola priuatione consistit.

Respondet Vasquez cit. disp.95. cap.12. frigus posse esse nociuum, etiamsi nullum gradum caloris auferat, & si quis haberet sex digitos haberet malum scilicet monstruositatem, & tamen nullum bonum ei adimeret. Contra hoc est, quod damnum, & nocumentum priuationem alicuius boni, & conuenientis importare videntur, nam nihil nocet, nisi quia aliquid boni tollit, vnde si aliquid est in se bonum, sicut est frigus in sua entitate, & nihil mihi aufert eorum, quæ sunt vtilia, vel conuenientia, nec dispendium vllum causat, certè non potest esse mihi malum; sic arguebat Aug. lib. 2. de morib. Manichæorum cap.3. *percontor vos*, ait, *quid sit malum? si dixeritis id, quod nocet, neque hic mentiemini, quicquid nocet bono aliquo priuat eam rem, cui nocet, nam si nullum bonum adimit, nihil prorsus nocet*, implicat ergo aliquid esse nociuum alteri, ac disconueniens nisi ei aliquid auferat boni. Rursus monstruositas illa in homine sex digitos habente, vel duo capita formaliter in priuatione consistit, & in deuiatione a legibus naturæ, à quibus exorbitari potest vel per defectum, vt si homini pes, vel oculos deficeret, vel per excessum, & quocunque modo exorbitetur, semper naturæ, peccatum, vel monstruositas in tali deuiatione consistit, vnde & D. Dionys. cap.4. de diuin. nomin. tale malum naturæ formaliter in priuatione constituit, quam ipse vocat *ineptam dissimilium compositionem, & defectum proportionis debitæ, & conuenientis iuxtà naturæ institutionem*, vnde & D. August. lib. de natura boni cap.3. & 4. malum nihil aliud ait esse, quam corruptionem modi, vel speciei, vel ordinis naturalis, ergo malum, vt sic, semper est alicuius boni debiti priuatio, & corruptio.

Denique malum in communi definiri nequit per positiuum, nec per aliquid abstrahens à positiuo, & priuatione, ergo definiri debet per priuationem alicuius boni debiti vel in genere naturæ, vel moris, vel artis, vt etiam malum artificiale comprehendamus; Probatur antecedens quoad primam partem, quia si malum in communi definiretur per positiuum, tunc omne malum esset positiuum, quod neque ipsi Aduersarij concedunt, probatur consequentia, quia non potest ratio communis positiua contrahi per differentiam negatiuam, debet enim habere complementum intrà ordinem positiuum, neque differentia adueniens generi debet illud destruere, immò potius perficere intra eundem ordinem, quia ratio inferior contrahens debet cum superiori proportionari, tanquam complementum illius naturæ, in qua ipsa inchoata est; quare si datur aliquod malum negatiuum, vel priuatiuum, vt Aduersarij concedunt, debet habere rationem mali communissimam negatiuam, & si semel conceditur ratio communissima mali esse quid negatiuum, omne malum debebit esse tale, cum illa ratio non possit, nisi per negatiuum determinari. Et quia quis cauillari posset rationem mali communissimè sumptam præscindere à positiuo, & priuatiuo, probari debet assumptum priorum quoad alteram partem ex dictis q.& art. vlt. disput.2. vbi fusè ostensum est non dari conceptum communem præscindentem a positiuo, & negatiuo; vnde nota hanc rationem, prout conficitur a Pasqualig. cit. sect. 3. non concludere, ex hoc enim, quod Aduersarij concedunt malum aliquod negatiuum, prætendit inferre omne malum vniuersaliter debere esse tale, ac etiam ipsam rationem mali in communi esse debere negatiuam, quia differentia negatiua necessariò supponit rationem communem negatiuam, nam ratio communis positiua nequit contrahi per negatiuum. Non, inquam, valet ratio in hunc modum confecta, quia diceret Aduersarius rationem mali in communi à positiuo, & negatiuo præscindere, atque ideò benè determinari posse ad speciem mali positiuam, & per differentiam positiuam, ad malum negatiuum per differentiam negatiuam, quia conceptus mali, vt sic, ab vtraq. præscindit, & est ad

vtramq. indifferens, quæ etiam solutio non esset totaliter abs re, quia disput. 1. Phys. q. nu. 9. ostensum est in aliquo sensu dari posse conceptum vniuocum positiuo, & priuatiuo communem, quod rursus infrà dicemus n. 324.

304 Secundò principaliter probatur conclusio de vnoquoq; malo in particulari, primò probatur de malo absolutè sumpto, quod dicebatur malum in se, nam malum in hoc sensu idem est, quod imperfectum, & defectuosum, at omne tale ità denominatur formaliter per defectum, & carentiam alicuius perfectionis debitæ, ergo &c. tùm quia nihil est malum in se, nisi quia caret aliqua perfectione sibi debita, ergo malum in hoc sensu formaliter in priuatione consistit. Deinde probatur hoc idem de malo per disconuenienti, quod dicitur malum alteri, quia vt dicebamus, nihil est malum alteri, nisi quatenus ei nocet, & damnum affert, sed quod non priuat bono, non nocet, nullumque damnum affert. Tum quia nihil, quod in se bonum est, est alteri malum, & disconueniens, nisi quatenus excludit aliquod bonum ipsius, nam habere id, quod in se bonum est, non est malum sed expediens, ergo tam malum in se, quam malum alteri formaliter in priuatione consistit. Respondent Aduersarij non solum esse malum in se, quod caret perfectione debita, sed etiam quod habet in se, quod non deberet habere, vt constat de homine bicipite, vt inquit Vasquez loç. cit. & similiter aliquid posse esse malum alteri, si est per se dissentaneum illi, quamuis illi non afferant aliud damnum, & nocumentum. Sed hæc responsio iam impugnata est, nam etiam esse bicipitem in homine, vel habere sex digitos non dicitur malum, nisi quia hominem priuat debita formositate, & proportione constituta à lege naturæ; & implicat aliquid esse alicui nociuum, disconueniens, & dissentaneum, nisi adimat illi aliquod bonum, sicut è contra ideò aliquid dicitur alicui conueniens, & proficuum, quia illi affert aliquod bonum.

305 Tertiò adhuc specialius id demonstratur de malo accepto pro disconuenienti, de quo est maior difficultas, cum v. g. calor dicitur disconueniens aquæ, atque ideò malus ei, vel dicitur malus ratione suæmet entitatis, qua illi repugnat, vel præcisè per habitudinem disconuenientiæ; non primum, quia secundum talem considerationem calor non dicit nisi suam entitatem absolutam, quæ in se bona est, nec potest dici mala alteri, quia secundum talem considerationem non respicit aliud, cui disconueniat, tum quia si secundum suam entitatem esset disconueniens, cuicunq; subiecto disconueniens foret, & malus, restat ergo vt formaliter malus aquæ dicatur, & disconueniens per ipsam habitudinem disconuenientiæ, quia rationes sui positiui potest in ordine ad aliud habere rationem conuenientis, atque ideò rationem boni; cum igitur disconuenientia quòd negatiuum dicat, negationem scilicet conuenientiæ sequitur euidenter hoc quoque genus malitiæ formaliter consistere in priuatione debitæ conuenientiæ. Conf. vel calor est aquæ malus, & malè afficit aquam, quia aliquid ponit in aqua, nempe seipsum, vel quia aliquid excludit ab aqua, cum quo repugnat; si secundum, habetur intentum, erit enim malus aquæ, quia gradum qualitatis excludit ab ea connaturaliter debitum, & consequenter priuat eam perfectione connaturaliter debita; si primum, sequitur aliquid ratione suæ bonitatis esse formaliter malum alteri, quod implicat, consequentia patet, quia calor secundum suam propriam entitatem est bonus, & ideò vt sic nequit esse alteri malum. Dices secundum suam entitatem esse aquæ malum, quia secundum illam formaliter ei repugnat, & hæc repugnantia conuenit ei formaliter. Contra, quia calor intantùm aquæ repugnat, inquantum expellit ab ea frigus illi connaturaliter debitum, si ergo dicitur malus aquæ, inquantū ei repugnat, hoc est dicere esse malum aquę, inquantum eam priuat aliqua perfectione cōnaturaliter debita. Dices repugnare positiuè, atque ideò hanc disconuenientiam esse positiuam, & consequenter etiam ipsam malitiam, cum malitia in ipsa disconuenientia consistat. Contra, quia aliud est malum disconuenientiæ consistere in aliquo positiuo, & aliud oriri ex aliquo positiuo, hoc secundum vtriq; verum est, idque concludit instantia, nam malum disconuenientiæ oritur ex eo quod aliquid alteri applicatur, cui est omninò improportionatum, non tamen in eo formaliter consistit, nam hoc in se bonum est, & etiam potest esse bonum respectu alterius, vt constat de eodem calore respectu ignis; consistit ergo formaliter malitia in hoc, quod ex applicatione caloris ad aquam sequitur in ea priuatio frigiditatis, quæ est perfectio ei connaturaliter debita, & per talem priuationem calor formaliter dicitur malè aquam afficere.

Præterea si malum disconuenientiæ esset formaliter quid positiuū, tunc daretur aliquid, quod esset in se positiuè, & absolutè malum, quod neq; aduersarij concedunt, cum dicant malum disconuenientiæ esse malum duntaxat relatè, & hoc tantùm malum esse posse positiuum, probatur consequentia, quia calor in aqua vel est ei malus, & malè eam afficit, quatenus eam priuat aliquo gradu frigoris, vel quatenus illam informat, seq. illi exhibet in genere formalis causæ; si primum, ergo non est positiuè malus aquæ, sed priuatiuè; si secundum, ergo erit in se positiuè malus, quia causa formalis debet esse in se talis formaliter saltim, vt quo, qualis est effectus; tum quia etiam subiectum, quod tale denominatur, esset in se positiuè malum, & non quia esset priuatum aliqua bonitate. Dices calorem esse positiuè malum aquæ, quia positiuè illi repugnat, & disconuenit, etiam si nullum frigoris gradum ab ea expelleret, & eodem modo aqua diceretur malè affecta positiuè, quia habet formā sibi positiuè repugnātem. Contra, quia repugnantia, & contrarietas formarum dicit incompossibilitatem earum in eodem subiecto, sed incompossibilitas negationem includit, & expulsionem alicuius formæ à communi subiecto, ergo calor dicitur malus aquæ, non ratione entitatis propriæ, qua aquam informat, sed ratione incompossibilitatis, & priuationis formæ debitæ, quæ sequitur, vel saltim nata est sequi ad illam, & ob eandem priuationem aqua dicitur sub calore malè affecta, vnde si calor introduceretur in aqua sine actuali frigoris expulsione, & priuatione, adhuc diceretur malus aquæ, quia licet ad eius positionem in aqua non sequatur ex hypothesi frigoris priuatio, tamen sequi nata est, quod si talis priuatio nec sequeretur ad calorem in aqua, nec nata esset sequi, saně calor non esset disconueniens, & contrarius aquæ.

306 Quartò ex dictis probatur vlterius etiam malum morale consistere non in aliquo positiuo, sed in priuatione conformitatis debitæ actui humano ad regulam morum, quod est prudentiæ dictamen, tum quia SS. Patres, cum aiunt malum formaliter in priuatione consistere, de malo morali præsertim loquuntur, & de peccato, vt passim notant Auctores secundæ sententiæ. Tum quia malum, vt sic, est priuatio boni, vt sic, ergo & malum morale est priuatio boni moralis, assumptum patet ex dictis, consequentia probatur, quia inferiora inuoluunt suum superius, eique proportionantur, & differentiæ generi aduenientes non eius rationem destruunt, sed potius perficiunt intrà eundem ordinem. Tum quia tam in genere naturæ, quam artis, malum in priuatione consistit conformitatis ad leges, & regulas naturæ, & artis, & in deficientia, ac deuiatione ab ipsis, ergo & malum morale pariter consistit in declinatione à legibus, & regulis morum. Tum quia posita voluntaria, ac libera priuatione conformitatis ad legem, & regulas morum in voluntate, aut eius actu, præciso quocunque positiuo illis superaddito, intelligitur peccatum positiuo autem quocunque posito sine illa non intelligitur peccatum, ergo peccatum, quod est malum morale formaliter in priuatione consistit, & hæc est ratio Scoti 2. d. 37.

Prętereà, si malum morale in aliquo positiuo consistit, vel id est aliquid physicum, & reale, vt Caiet. Medina, & alij nonnulli Thomistæ velle videntur p. 2. q. 79. vel aliquod morale, puta relatio illa disconuenientiæ ad naturam rationalem, vt Vasquez cit. arbitratur; non primum, quia tunc Deus esset causa peccati etiam pro formali, cum sit causa cuiuscunque entis realis ad extra, & posset peccatum pro formali esse obiectum diuini amoris, & Deus in ipso sibi complaceret, vnde esset Auctor peccati, quia illud vellet, & amaret. Nec valet responsio Caiet. quod esset causa malitiæ moralis, non peccati. Nam præter quam quod satis ineptè distinguitur malum morale à peccato, SS. Patres supracit. negant etiam malum morale esse à Deo. Tum quia si Deus est causa malitiæ moralis, ergo simpliciter, & absolutè dicendus est causa peccati, quia causat illud, quod est præcipuum in peccato scilicet malitiam moralem, nam secundum Caiet. ad conuersione ad obiectum indebitum, & in illa malitia morali pręcipuè peccatum consistit. Nec valet responsio Medinæ peccatum non esse à Deo, licet sit entitas positiua realis, quia est entitas deficiens, & solùm pendet à causa secunda deficiente. Nam omne ens positiuum reale, vt sic, habet causam efficientem, non deficientem; tum quia sequeretur creaturam sine concursu Dei efficere entitatem positiuam peccati, quod omnes solent exprobrare Durando, & aliquod ens finitum non pendere immediatè à Deo, & à prima causa. Non valet alia solutio eiusdem Medinæ, peccatum formaliter loquendo præter entitatem physicam realem includere etiam priuationem rectitudinis, cuius priuationis Deus non est causa. Nam præter quam quod sic dicendo componit essentiam peccati ex positiuo, & priuatiuo, ex quibus tamen conceptus per se vnus coalescere nequit, adhuc non euadit vim argumenti, nam si positiuum illud est verè malitia, & pertinet ad formalitatem peccati, licet partialiter, sequitur Deum esse causam illius, quod non minus repugnat, quam esse causam totius malitiæ. Nec valet aliorum solutio Deum non esse causam peccati, quia ad actum peccati indeterminato concursu concurrit. Nam præter quam quod hoc est falsum ex dictis disp. 2. Phys. quæst. 3. art. 2. & disput. 3. q. 4. artic. 2. licet fortè absque impietate admitti posset ita concurrere ad materiale, & substratum in peccato, non tamen admitti potest absque impietate, quod ita concurrat ad peccatum pro formali, physicè namque nec determinato, nec indeterminato concursu attingit malitiam, & formalitatem peccati. Nec demum valet aliorum solutio, dicentium Deum dici non posse causam peccati; licet formaliter sit aliquid physicum, & reale, quia entitas peccati non pendet à Deo ea peculiari ratione, qua peccatum est, sicut licet Deus concurrat ad generationem animalis, non tamen generare dicitur animal, quia generatio est origo viuentis à viuente in similitudinem naturæ, vnde animal peculiari ratione pendet à causa secunda generante, secundum quam non pendet à causa prima. Non, inquam, valet, solùm enim hæc responsio saluare potest, quod Deus non dicatur peccans, etiam si concurrat ad actionem peccaminosam, non tamen saluat, quin dici debeat causa peccati, sicut ex hoc, quod animal peculiari ratione pendeat à causa generante, fit solùm, quod Deus non dicatur generare animal, non verò quod non dicatur adhuc causa physica animalis geniti.

307 Quod autem nec rectè ponatur peccatum in positiuo aliquo morali consistere formaliter, nimirum in relatione illa dissonantiæ, & disconuenientiæ ad naturam rationalem, probatur, nam vel hæc relatio est realis, vel rationis, non secundum, quia formalitas peccati in humanis actibus est realis, cum homo à parte rei sit peccator violans præceptum Dei, seclusa habitudine ad intellectum, vt posteà parebit, ergo nequit esse pura relatio rationis, quæ non habet esse, nisi per opus intellectus, vt Vasqoez comminiscitur; si verò est relatio realis, iam viget argumentum supra factum, quod Deus erit causa peccati pro formali. Sed ait Vasquez disp. 95. cap. 10. num. 49. se per illam relationem intelligere denominationem extrinsecam, quæ à parte rei reperitur nullo considerante intellectu. Cæterum licet verum sit denominationem extrinsecam in rebus reperiri citrà opus intellectus, vt esse visum in pariete, falsum tamen est in rebus reperiri secundum aliquod esse positiuum reale, quod habeat in rebus. Deindè falsum est hanc relationem dissonantiæ, & disconuenientiæ attendi debere per modum cuiusdam ordinis positiui ad naturam rationalem, veluti in actu primo, cui disconueniens, & nociuus dicatur actus peccaminosus, nam potius hæc relatio disconuenientiæ concipi debet per ordinem ad naturam rationalem in actu secundo idest in ordine ad rationem proponentem diuinam legem, humanam, vel naturalem; hoc autem modo disconuenientia non benè concipitur per modum ordinis positiui, & contrarietatis ad legem aut rationem proponentem legem, sed potius per modum recessus, & defectionis à lege, quo pacto explicata disconuenientia non importat relationem aliquam positiuam, sed solam priuationem conuenientiæ, & conformitatis ad legem. Tum quia admisso etiam talem relationem positiuam disconuenientiæ in actu peccaminoso reperiri, adhuc falsum est in ea consistere malitiam actus, & formalitatem peccati, nam talis relatio supponit malitiam in actu, quæ est carentia rectitudinis, & conformitatis ad legem, nam ideò actus est disconueniens, quia non est posita rectitudo, quæ poni debebat, tum quia actus ideò est rationi contrarius, quia non est conformis ad rationem, nec elicitus iuxtà illius dictamen, ergo priuatio conformitatis præcedit in actu ipsam relationem difformitatis. Dices, imò potius rem è contra se habere, quod priuatio conformitatis, in actu sequitur ad relationem difformitatis; ideò enim actus non est rationi conformis, quia elicitus est difformiter ad eius dictamen. Contra, quia priuatio in eodem signo sequitur in subiecto, in quo habitus inesset, ergo in eodem signo, in quo conformitas esset in actu, in eodem sequitur in ipso priuatio illius conformitatis, & deinceps difformitas per nostrum intelligendi modum, & declaratur à simili nam relatio inæqualitatis inter duas quantitates supponit in vno extremo defectum alicuius quantitatis, ergo sic etiam in proposito difformitas actus ad rationem supponit defectum conformitatis in illo. Denique in peccato omissionis omninò negari non potest priuationem rectitudinis debitæ non præcedere dissonantiam ad rationem, ideò enim voluntas contrariatur rationi, quia omittit actum debitum, sed talis priuatio sufficit ad constituendum peccatum omissionis, imò malitia omissionis formaliter non est, nisi talis priuatio, ergo &c.

308 Dices, Scotum quol. 18. lit. I. distinguere malitiam in priuatiuam, & contrariam, & illam in simplici priuatione, hanc verò in aliquo positiuo rationi dissono constituit, & expressè docet malitiam aliquando esse positiuè contrariam virtuti, & rectitudini, vt quando opponitur actui circumstantia contraria, vt cum quis aliquem occidit auctoritate priuata, aliquando verò esse duntaxat priuatiuè contrariam, vt cum actus caret aliqua circumstantia debita. Resp. licet ex hoc modo loquendi Doctoris Vasqu. loc. cit. & Aluarez disp. 128. num. 13. sint suspicati Scotum nostrum eorum opinioni fauere, omninò tamen decipiuntur, nam firma, & constans eius sententia fuit semper malum præsertim morale in priuatione consistere debitæ rectitudinis, quod satis constat ex illo eodem quol. 18. §. *ex isto sequuntur*, peccata inter se specie, vel numero distinguit vniuersaliter loquendo iuxtà bonitates, quarum sunt priuationes, & vnum peccatum ait esse grauius alio iuxtà maiorem, vel minorem bonitatem, qua priuat, quam etiam doctrinam habet 2. d. 37. lit. E dicendum itaque quod illa distinctio malitiæ ab ipso assignata in positiuam, & priuatiuam, seu contradictoriam, & contrariam, vt passim Scotistæ notant, datur à Doctore de malitia pro substrato, affirmatione vel negatione actus, non de malitia pro formali, quæ semper est priuatio conformitatis ad legem, quæ priuatio nata est fundari super simplicem negationem, vt non diligere, cum debes, & super affirmationem, vt odisse, neutrum enim est conforme; quod ita declaro, in omni præcepto affirmatiuo præcipitur actus propositus, & prohibetur oppositus, hinc Doctor 2. d. 30. qu. 1. illud præceptum *diligito inimicos*, intelligi posse docet, vel positiuè per modum actus eliciendi, vel prohibitiuè per modum contrarij actus arcendi, in hoc igitur præcepto sicut in quolibet alio affirmatiuo, quatuor hæc membra sunt distinguenda, diligere, non diligere, non odisse, odisse; & habebis bonitatem, aut malitiam pro materiali, & substracto; distingue deindè respectus conformitatis, vel priuationes horum respectuum super prædictas affirmationes, vel negationes actuum fundatas, & habebis bonitatem, aut malitiam pro formali; super diligere fundatur respectus conformitatis, super non diligere negatio conformitatis, eruntque duæ negationes fundans, & fundata, non odisse est negatio fundans respectum conformitatis, odisse est actus fundans negationem conformitatis; itaque sicut bonitas pro materiali distinguitur in positiuam, & priuatiuam, contradictoriam, & contrariam; ita etiam malitia, & de hac distinctione loquitur Doctor loc. cit. & sicut bonitas formaliter semper est conformitas ad legem siue in actu præcepto, siue in negatione actus prohibiti fundata, ita malitia semper est priuatio illius conformitatis siue in actu prohibito, siue in negatione actus præcepti fundata. Quod dixi de actu, dicendum etiam est de conditionibus, & circumstantijs actus cum Scot. quol. 18. K. si enim aliquis dat eleemosynam non propter bonum finem, scilicet amorem Dei, hæc est malitia priuatiua, si dat propter malum finem, est contraria, sed malitia formalis vtriusque actus est sola priuatio conformitatis ad legem.

309 Quintò constat ex hactenus dictis, quo pacto malitia opponatur bonitati, si enim sumatur malitia prout opponitur bonitati essentiali entis, quæ vno modo accepta est modus intrinsecus entis, & alio modo accepta est passio enti realiter identificata, si inquam, malitia, sumatur, vt opponitur bonitati ita acceptæ, dicendum est talem oppositionem esse contradictoriam, & ratio est, quia malitia sic sumpta tollit bonitatem transcendentalem, & consequenter aufert quoque ipsam rei entitatem; & sic malitia remanet pura negatio extrà genus, cum enim nullum habeat subiectum, nequit se habere per modum priuationis, quæ est negatio in subiecto atque ideò merè negatiuè opponetur bonitati transcendenti, & sic talis oppositio nec erit contraria, nec priuatiua, sed contradictoris per modum affirmationis, & negationis; si autem sermo sit de malitia, vt opponitur bonitati accidentali, quæ importat integritatem omnium pertinentium ad perfectionem rei accidentalem, quomodo bonum dicitur illud, quod non solùm habet omnia, quæ pertinent ad eius essentiam, sed omnia accidentia connaturaliter essentiæ suæ conuenientia, quo sensu dicitur vinum bonum, quod habet debitum odorem, saporem, & colorem, in hoc, inquam, sensu malitia opponitur priuatiuè bonitati; & ratio est, quia tunc malitia non est pura negatio, sed negatio in subiecto, neque sufficit vt sit in subiecto quomodocumque sed debet esse in subiecto apto nato, ita vt perfectio, & bonitas negata sit illi subiecto debita, alioquin tale subiectum non diceretur malum, neque illa negatio malitia; neque enim lignum dicitur malum, quia non habeat bonitatem hominis, nec homo malus, quia non habet bonitatem angeli, sed tunc ens aliquod dicitur malum, quando non habet bonitatem debitam; sic etiam priuatiuè bonitati opponitur malitia sumpta pro disconuenientia, quia vt dictum est, disconueniens dicitur malum alteri, quia illi repugnat, & ab eo excludit aliquam perfectionem ei connaturaliter debitam, adeout disconuenientia, sine priuatione alicuius conuenientis concipi nequit in ratione mali. Et hoc tandem modo etiam in genere moris malitia bonitati opponitur priuatiuè, & actus humani dicuntur mali, quando non habent rectitudinem, quam deberent habere ex debito morali, quod inducitur per dictamen prudentiæ, & regulas morum.

Dices, bonum, & malum, virtus, & vitium contrariè opponuntur ex Arist. cap. de qualitate, & de oppositis. Resp. ex D. Bon. 2. d. 34. art. 2. q. 3. ad 1. assumptum verificari de bono, & malo, virtute, & vitio pro materiali, & substracto, & ita Arist. esse ibi locutum, vel si loquitur pro formali, non debet intelligi de contrarietate in omni rigore, sed eo modo quo idem Arist. 1. Phys. 41. prima rerum principia vocat contraria, & 5. Met. cap. de priuatione habitum, & priuationem contraria vocat; vel si de vera locutus est contrarietate, hoc ideò dixit, quia etiamsi secundum veritatem tantùm priuatiuè opponantur imitantur, tamen quodammodo legem contrariorum in hoc, quod mutuò se expellunt, & ab vno fit regressus ad alterum, in qua conditione priuatiuè opposita secernuntur à contrariè oppositis. Vel tandem dici potest cum Aureolo 2. d. 35. q. vn. art. 2. quod semper alterum contrariorum includit priuationem respectu alterius per Arist. 10. Metap. licet ergo bonum, & malum sint contraria, tamen malum non dicitur malum ratione positiui, sed ratione priuationis inclusæ.

310 Sextò tandem ex dictis deducitur, quomodo malum, vel malitia sit, vel non sit in rebus, nam si sermo sit de malo, prout opponitur bonitati essentiali, tam illi, quæ est modus intrinsecus, quam ei, quæ est passio transcendens, non potest dici esse in rebus etiam suo modo, vt quid negatiuum, quemadmodum putauit Meurisse lib. 2. suæ Metaph. cap. 3. part. 3. q. 3. vbi concl. 1. statuit dari malum transcendens eo modo, quo solemus dicere dari priuationes, cum enim constet ex dictis non posse esse in rebus, vt aliquid positiuum, restat solùm vt dici possit esse in rebus suo modo, vt aliquid negatiuum, eo modo quo diximus dari posse à parte rei priuationes, & negationes reales disp. 4. Phys. q. 5. art. 1. ex Scoto 1. d. 23. lit. E. Verum neque isto modo dici potest dari in rebus malitiam transcendentem, quod euidenter probatur ex dictis loc. cit. in Phys. intantùm enim priuationes dicuntur à parte rei in rebus, inquantum dantur subiecta, quæ carent forma sibi debitis, datur tenebra, quia datur aer, in quo non est lumen, datur cæcitas, quia datur oculus, in quo non est potentia visiua, & hic est modus proprius essendi priuationum à parte rei, cum ergo malitia essentialis opponatur bonitati essentiali, illam tollit, & consequenter etiam essentiam ipsam,

& ideò fieri non potest, vt malitia essentialis sit in rebus, quia aufert fundamentum, ratione cuius dici possit esse à parte rei. Conf. quia malitia suo modo existens in rebus illas denominat malas, nam malum denominatur vinum, cui deficit debitus sapor, malus equus, cui deficit cauda, vel oculus, malus actus moralis, cui deficit aliqua debita circumstantia; sed malitia essentialis res malas non denominat, quamdiù enim ens est integrum, & perfectum quoad illa omnia, quæ spectant ad eius integritatem essentialem, semper est essentialiter bonum, & transcendentaliter, nunquam malum, quod si deficit aliquid ad talem integritatem spectans, statim deficit esse ens, & sic non posset dici malum ens, quia non datur fundamentum, quod possit a tali negatione denominari; & quamuis dari possit aliquid, quod non sit ens, nimirum ens rationis, non propterea rectè diceretur malum ens, sed potius dici debet non ens, vt constat ex communi modo loquendi.

311 Si autem sermo sit de malitia accidentali, quæ nimirum resultat ex defectu alicuius perfectionis spectantis ad complementum accidentale rei, hæc vtique datur suo modo in rebus, quemadmodum dari dicuntur aliæ priuationes, ac negationes reales, quod ex opposita ratione facilè deducitur, quia malitia accidentalis tollit à re aliquam duntaxat bonitatem accidentalem, nimirum vel aliquam partem rei integralem, vel aliquod accidens illi naturaliter conueniens, & sic remanet fundamentum, quod à tali negatione, & priuatione denominari potest, & ratione cuius dici potest esse à parte rei, eo modo quo dici possunt dari à parte rei cæteræ priuationes, & negationes reales; & in hoc sensu dicendum est dari quoque in rebus malum morale, quatenus resultat ex aliquo defectu in actibus humanis, & ab eis aliquam remouet bonitatem. Adhuc tamen displicet modus loquendi aliquorum, qui licet quoad rem ipsam nobiscum in hoc asserto conueniant, differunt tamen in modo loquendi, quatenus volunt hoc malum accidentale dari quidem in rebus, non tamen formaliter, & actualiter sed fundamentaliter tantùm; quo pacto etiam loquuntur de cæteris priuationibus, & negationibus realibus, quod non nisi fundamentaliter dentur à parte rei; ita loquitur Pasqualig. disp.76. sect.2. qui fuit dicendi modus Aureol. 2. d.35. cit. vbi ait, quod cum negatio non sit in rebus nisi fundamentaliter, ideò malum non est formaliter aliquid in rebus extrà animam, sed tantùm fundamentaliter, negationes enim omnes, & priuationes (inquit ipse) in potentia tantùm sunt in rebus, sed in actu fiunt per intellectum, ita quod intellectus concipiens res, cogitur istas negationes reducere ad actum, & hinc est quod negationes dici possunt reales, quia in potentia sunt in rebus, & intellectus apprehendens res, cogitur ad actum reducere, vnde oriuntur ex rebus, & in rebus habent tantum esse in potentia, non in actu. Hic, inquam, loquendi modus de priuationibus displicet, & iam impugnatus est disp.4. Phys. cit. quæst.1. art.1. quia falsum est dari tantùm fundamentum a parte rei, vt homo non sit asinus, quia formaliter, & actualiter ita est à parte rei, quod homo non est asinus; tum quia a parte rei oculus cæcus non est actu videns, ergo actualiter habet hanc negationem visus, & non in potentia tantùm; vt ait Aureolus, & sanè res hæc de se adeò conspicua est, vt alia probatione non egeat, quia sicut Petrus ex natura rei est homo, ita ex natura rei est non lignum, non lapis, vnde sicut intellectus ante negationem suam mouetur ad concipiendum Petrum esse hominem, ita pariter mouetur ad concipiendum ipsum non esse lignum, non lapidem, & vtrumque iudicium tam positiuum, quam negatiuum est reale, & immediatè à re causatum ex Doctore loc. cit. Ex dictis colligitur omne malum, quod reperitur in rebus, esse quoddam malum speciale, quod scilicet non est malum respectu totius ordinis vniuersi, sed tantùm respectu alicuius entis particularis, quod contingit, eo quia aliquod ens particulare deficit ab aliqua bonitate sibi debita vel in genere naturæ, vel artis, vel moris; sed de hac materia, quomodo scilicet malum sit in rebus, & quo pacto opponatur bono videatur D.Bon. 2.d.34. ar.2. vbi per tres alias quæstiones egregiè tractat de hac re.

ARTICVLVS II.

Proponuntur, & diluuntur Obiectiones.

312 QVamuis sententia nostra de formalitate mali in vniuersum, tam in genere naturæ, quam in genere moris, sit verissima & communi ferè calculò extrà Thomistarum scholam receptissima, tamen negari nequit, quin grauissimas patiatur difficultates, quas in hoc articulo examinare debemus; & licet ex instituto hic de malo naturali sit sermo, tamen occasione arrepta potiores quoque difficultates de malo morali adducemus, & dissoluemus.

Primò itaque arguit Auersa cit. probans malum naturale præsertim pro disconuenienti acceptum consistere formaliter in aliquo positiuo, nam in tali forma disconuenientiæ v.g. in calore respectu aquæ potest considerari positiuus ordo, & relatio disconuenientiæ, sicut datur relatio dissimilitudinis, & circà intellectum relatio disconformitatis, siue id intelligatur per relationem rationis, siue per relationem, aut connotationem & denominationem realem. Deinde dari potest forma per se disconueniens subiecto, etiamsi non tollat aliam formam positiuam oppositam v. g. dolor est malus tactui in animali etiamsi non tollat aliquam oppositam voluptatem, sed quia per se malè afficit animal. Tum preterea etiam quando huiusmodi forma excludit aliam oppositam, non solùm est mala, & disconueniens per talem exclusionem, sed etiam quia per se illi repugnat, nam aqua v.g. peius se habet cum calore, quam si solum careret frigore, & voluntas peius se habet cum actu, & habitu prauo, quam si solùm careret bono, & intellectus peius cum errore, quam cum simplici nescientia, igitur non solùm ratione illius priuationis, sed per se formaliter, & positiuè potest forma esse disconueniens, & mala subiecto; vnde damnati mallent annihilari; & carere omni bono, quam pati acerbum illud malum, quod patiuntur.

Resp. quod licet in calore cogitari possit positiuus ille ordo, & relatio disconuenientiæ respectu aquæ, tamen in tali positiuo ratio formalis malitiæ non consistit, sed in priuatione, quam inuoluit, alicuius connaturalis perfectionis aquæ. Ad 2. negatur assumptum, vt satis constat ex dictis nu. 305. vt enim aiebat Aug. supra cit. 2. de moribus Manichæorum c.3. nihil est malum alteri, eiq; disconuenit, nisi quatenus ei nocet; & damnum affert, sed quod non priuat bono, non nocet, nullumque damnum affert. Dices si ergo per possibile, vel impossibile conseruaretur simul cum calore frigus in aqua, error cum scientia, & cum dolore voluptas, illa omnia non essent mala suis subiectis, quia nihil boni auferrent, & nullam perfectionem connaturaliter debitam. Negatur adhuc consequentia, illa enim adhuc mala essent suis subiectis, quia saltim priuarent subiecta sua statu eis connaturali, consortium v. g. frigoris, & caloris in aqua priuaret eam statu sibi connaturali, qui est tantum frigidam esse, non verò calidam, aut frigidam, & calidam simul, idemque dicendum de dolore, & voluptate, errore, & scientia; imò deterius se haberet aqua cum calore, & frigiditate simul, quam si expoliata foret vtraque qualitate, quia cum vtraque esset magis incapax frigoris à seipsa, vel alijs causandi, quam nuda ab vtraque forma, & cum vtraque forma cogeretur interdum iuuare sua contraria, nempe calida, non verò neutram qualitatem habens; & eodem modo deteriua se haberet intellectus cum habitu scientiæ, & erroris simul, quam nudus ab vtroq; habitu, nudus namq; esset minus impeditus ad attingendam veritatem, & magis à falsitate expeditus, quam affectus vtroq; habitu, habitus siquidem erroris illum inclinaret, ad falsitatem; & sic pari modo dicendum de appetitu sensitiuo, si simul haberet dolorem, & voluptatem, & de voluntate, si simul imbuta esset habitu virtutis, & vitij, vt benè Salas aduertit loc. cit.

313 Ad 3. sicut malitia moralis adæquatè sumpta non solùm includit negationem recti, sed etiam debitum habendi, quia est priuatio rectitudinis debitæ, vnde sine debito esset mera negatio, ita quoque malitia naturalis, si adæquatè accipiatur, non solum includit meram carentiam boni, sed carentiam boni debiti, quæ carentia potest esse maior, vel minor ex multis capitibus, vt Doctor insinuat 2.d.37. E. primò ex maiori bono, quod negat; secundò ex eo, quod illud bonum sit magis debitum subiecto, qua de causa maius malum est Principi paupertas, quam homini plebeio, licet vterque æquè careat diuitijs; tertiò potest esse maius malum ex eo, quod hæc carentia sit magis firma, & radicata in subiecto, sic carentia visionis est peior, quando oritur ex defectu potentiæ, quam si oriatur ex defectu luminis, ex his itaque capitibus oritur errorem esse peiorem intellectui, quam meram carentiam scientiæ, & dolorem esse peiorem, quam sit carentia voluptatis, oritur enim in primis ex secundo capite, quod peius sit tristari, & dolere, quam non lætari, & delectari, quia naturæ magis debitum est carere dolore, & tristitia, quam habere gaudium, & delectationem, sic etiam ex eodem capite maius malum est errare, quam nescire, quia intellectui magis debitum est carere errore, quam habere scientiam, qua de causa etiam deterius est cuilibet potentiæ habere malum habitum, quam carere bono, quia magis debitum est illi carere malo habitu, quam habere bonum; sic etiam calor deterior est aquæ, quam sola frigiditatis carentia, quia calor nedum frigiditatem excludit ab aqua, sed ei etiam in alijs nocet, vt nuper dictum est. Deinde etiam ex tertio capite oritur, quod error sit intellectui peior, quam mera carentia scientiæ, & dolor, quam carentia voluptatis, quia cum errore, aut dolore illa carentia fit magis necessaria, & magis radicata, siquidem datur radix positiua illius carentiæ in ipsa entitate positiua erroris, vel doloris, & hinc etiam fit damnatos malle non esse, quam pati malum, quod patiuntur, quia nimirum pereunte subiecto cessaret in primis malum radicale positiuum, quod nunc habent; item ipsamet carentia boni, non esset iam carentia boni debiti, quia simul cessaret debitum, seu capacitas proxima cessante subiecto, atq; ideò ipsamet carentia non esset tanta in ratione malitiæ, sicut nunc est.

Dices, Scotus 2. dist.37. in fine, inquit quod poena dicitur duobus modis, vno modo pœna est solùm carentia boni conuenientis naturæ intellectuali, sicut est carentia visionis, & fruitionis Dei, & hæc est pura priuatio; alio modo potest dici pœna aliquod positiuum, & tamen disconueniens tali naturæ, sicut calor excellens est aliquod positiuum disconueniens carni, omnes pœnæ secundo modo dictæ possunt poni à Deo, quia tunc aliqua positiua, & hæc Doctor, quibus verbis concedere videtur malum pœnæ positiuum. Sed certe, si verba Doctoris paulò attentius expendantur, malum vtriusque pœnæ inquit in priuatione consistere, & inter vtramque pœnam

hoc

hoc solùm ponit discrimen, quod pœna primi generis puram, & solam importat priuationem, at pœna secundi generis pro substrato quid positiuum dicit, putà qualitatem dolorificam, in qua talis priuatio fundatur & radicatur; non ergo inter vtramq. pœnam distinguit, quoad principale significatum, quasi vna sit positiua, & alia priuatiua, sed tantùm quoad connotatum, quatenus vna pœna radicem habet, & fundamentum, in qua fundetur, & à qua oriretur, non autem alia, neque aliquid plus ex illo Scoti loco colligitur, & sic etiam intelligendus est in 4. d. 46. q. 4. infrà A. & d. 50. q. 3. infrà lit. B.

314 Secundò arguitur de malo morali, quod non in priuatione consistat, præsertim rectitudinis debitæ, vt loquitur Scot. nam quando quis elicit v. g. odium Dei, non semper tenebatur elicere actū amoris, & quando furatur, non tenebatur dare eleemosynam, sed solum non furari & non elicere Dei. Item si denegaret Deus concursum ad actum iustitiæ, vel veritatis, adhuc furtum, & falsitas peccata forent, & tamen non adesset priuatio iustitiæ, vel veritatis, quia forent impossibiles, ergo &c. Si dicas rectitudinem tunc debitam, in cuius carentia consistit malitia, non esse amorem, vel eleemosynam, vel veritatem, sed carentiam odij, vel furti, vel mendacij, quæ est rectitudo præcepta per præceptum non furandi, vel non odio habendi; per odium autem, & furtum affertur carentia illius rectitudinis, quam habet, qui non odit, nec furatur; ità enim solent plerīq; respondere. Contra vrgent, quia carentia illius rectitudinis negatiuæ nil aliud erit, quam ipse actus positiuus odij, vel furti, sicut carentia tenebrarum est lux, & carentia negationi entis est ens, & vniuersaliter negationis est quid positiuum, si ergo malitia moralis furti est carentia non furandi, sequitur esse ipsum furtum, quod per suam entitatem positiuam est immediata carentia non furandi.

Resp. negando antecedens, ad probationem dico in illis casibus, & vniuersaliter in violatione præcepti negatiui rectitudinem debitam, in qua formaliter sita est bonitas, non esse actum oppositum scilicet amorem, veritatem, eleemosynam, neque carentiam furti, odij, mendacij, sed conformitatem ad præceptum negatiuum, quæ super has negationes fundatur, cuius signum euidens est, quia positis his negationibus, seclusoque ordine ad legem, nulla habetur formalis bonitas; & certè dicere, quod præfatæ negationes, vt præceptæ, sunt rectitudines debitæ in illis casibus, aliud in re non est, quam conformitatem ad præceptum negatiuum super his negationibus fundatam esse debitam rectitudinem; ita etiam è diuerso rectitudo debita in violatione præcepti affirmatiui v. g. audiendi Missam non est auditus Missæ, nisi materialiter, sed conformitas nata super hunc actum fundari, alioquin auditus Missæ secluso ordine ad legem esset formaliter bonitas; & quidem dicere, quod auditus Missæ, vt præceptus est rectitudo debita omittenti, aliud in re non est, quam conformitatem ad præceptum affirmatiuum in eo actu fundatam esse rectitudinem omittenti debitam; & sicut in peccatis contra præcepta negatiua malitia non est actus positiuus, sed priuatio super ipsum fundata, priuatio, inquam, conformitatis, quæ in eius negatione fundaretur, ita in peccatis contrà præcepta affirmatiua malitia non est ipsa actus omissio, sed priuatio super ipsam fundata, priuatio inquam, conformitatis, quæ in actu opposito nata est fundari, quæ tota responsio pendet ex doctrina iam tradita n. 308. Itaq; concedo, quod carentia illius negationis non furandi, non mentiendi, non odiendi quid positiuum est, ipsissima scilicet entitas positiua furti, mendacij, odij, sed non sequitur hinc malitiam pro formali horum actuum consistere in positiuo, quia sicut illæ negationes non sunt bonitates, & rectitudines formales ad legem, sed tantum materiales, ita quæ sibi opponuntur, easq; negant formaliter, sunt tum materialiter malitiæ morales; & sicut respectus conformitatis ad legem fundati in illis negationibus habent rationem bonitatis formalis, ita priuationes illorum in actibus oppositis habent rationem malitiæ formalis in genere moris.

315 Sed impugnatur hæc solutio; Primò, quia perfectio moralis importata per conformitatem ad legem negatiuam fundatam in præfatis negationibus furandi, mentiendi &c. non est perfectio positiua, sed negatiua, ergo negatio illius erit negatio negationis, & ita redit argumentum, probatur assumptum, natura respectus dignoscitur ab extremis, cum ab illis ortum ducat, cum ergo in proposito ambo extrema tam scilicet fundamentum, quam terminus, sint negationes, etiam ille respectus conformitatis erit negatiuus, & ita perfectio moralis negatiuo. Tum 2. si rectitudo debita his actibus est conformitas ad legem negatiuam, quæ in oppositis negationibus fundaretur, sequitur non amare Deum, cum debes, grauius esse peccatum, quam odisse, quia grauitas peccatorum attenditur ex maiori bono, quod negant, at in casu maius bonum negat non amare, quam odisse, cum illud sit priuatio conformitatis, quæ super actum amoris fundari deberet, hoc verò sit priuatio conformitatis, quæ super negationem odij tantùm fundari posset, ac deberet, & illa conformitas longè melior sit, quam illa, quia vltimo fini propinquior. Tum 3. quia rectitudo in illis negationibus fundata non est moralis, ergo malitia eorum actuum, qui illius opponuntur, quæ priuatio moralis perfectionis esse debet, non erit tantùm illius priuatio, probatur assumptum, ille enim status negatiuus naturæ nostræ iuxtà legem prohibentem non est bonus moraliter, est enim etiam in distractione, & vniuersaliter, quando voluntas non elicit actum prohibitum odij, furti, &c. Tum tandem, præfatæ negationes odij, furti &c. saltim regulariter haberi nequeunt absque actibus, qui eorum causa existant directè, vel indirectè, ergo rectitudo debita furanti, vel mentienti erit positio talium actuum, ad quos deinde sequuntur præfatæ negationes.

Resp. ad 1. negando antecedens, ad probationem dico valere in eodem genere, & ordine, non in diuerso, si enim respectus realis est inter extrema realia, vtique eius natura dignoscitur ex illis, at si inter extrema aliqua realia exurgat respectus rationis per opus intellectus, non est necesse quod si extrema sunt negatiua, etiam respectus sit negatiuus, benè enim respectus positiuus in vno ordine scilicet entium rationis potest fundari in negatione aliqua reali, & ad aliam terminari, cum ens rationis à toto genere deficiat à reali etiam prout sub eo continentur reales negationes; ita in proposito non inconuenit perfectionem positiuam moralem fundari super puram negationem physicam. Addo quod etsi lex quandoque per negationem explicetur, fundatur tamen semper in aliquo positiuo, vt non dicere falsum testimonium super hanc rectitudinem positiuam, homo debet semper esse verax, & furtum non facies, vnicuique tribuendum, quod suum est, innititur, & sic de alijs præceptis negatiuis. Ad 2. negatur consequentia, cum enim malitia moralis adæquatè sumpta non solùm includat negationem recti, sed etiam debitum habendi, nedum hęc carentia erit maior, vel minor malitia ex maiori, vel minori bono, quod negat, sed etiam ex eo, quod illud bonum negatum sit magis vel minus debitum, vt paulò suprà dicebamus, qua ratione Doctor 2. d. 37. E. non dixit absolutè illam rectitudinem esse meliorem, quæ est fini vltimo immediatior, sed cæteris paribus, hic autem non sunt cetera paria, quia à toto genere magis obligat pręceptum negatiuum, quam affirmatiuum; & addit Doctor ibidem odium esse grauius etiam ratione conatus. Ad 3. aliud est non violare pręceptum negatiuum, aliud obseruare, primum semper adest, cum negationes illæ adsunt, non secundum, sed tunc tantum, quando adest aduertentia intellectus ad pręceptum, & tentatio pulsat, animumque pellit in commissionem prohibiti, & tandem quando negationes illæ sunt saltim interpretatiuè volitæ, tunc enim rectitudo in ipsis fundata est moralis perfectio, conformitas scilicet ad legem, eiusque obseruatio & non violatio tantùm, quod non contingit semper, etiamsi adsint illæ negationes. Ad vlt. distinguendum est consequens de rectitudine formali, & materiali, quæ item distingui debet in mediatam, & immediatam, & tunc neganda est consequentia de rectitudine pro formali, hęc enim semper est respectus conformitatis ad legem, & concedenda de materiali, non quidem immediata, quæ semper est negatio furti, odij, &c. quæ solùm de per se intenditur à lege negatiua, sed mediata, quæ solùm pręcipitur à lege negatiua, vt medium ad habendum proximum fundamentum conformitatis ad eam scilicet negationem furti, & odij regulariter loquendo; hoc tamen est de per accidens, cum enim absolutè loquendo dari possit pura omissio libera, vt dictum est in lib. de Anim. si ad actum furti solam libertatem contradictionis haberem, & concursus ad quemcunque alium actum mihi foret denegatus, si furarer, adhuc actus ille peccatum esset, quia liber, ac proinde imputabilis, & ideo absolutè loquendo rectitudo formalis debita actui furti est conformitas ad legem, quæ in eius negatione fundaretur, materialis verò est ipsamet eius suspensio.

316 Tertiò, si malum morale in priuatione consistit, non possent rectè distingui vitia opposita eidem virtuti, quia priuarent eadem rectitudine nempe eiusdem virtutis, ac proinde eadem forma, & sic prodigalitas, & auaritia haberent eandem specie malitiam, quia carerent eadem rectitudine liberalitatis, idemque erit de actibus, quam rationem valde exaggerat Vasquez contra nostram sententiam disput. cit. cap. 7. Respondet ad hoc argumentum noster Vulpes tom. 3. part. 2. disp. 127. art. 10. num. 17. peccatum commissionis non esse solam priuationem rectitudinis in abstracto, sed esse quid concretum constans ex positiuo, & priuatiuo, tanquam ex materiali, & formali, ideò peccatum prodigalitatis, & auaritiæ sunt duo specie distincta, primum opponitur liberalitati per excessum ratione connotati, alterum per solum defectum, vnde concludit ridiculam esse consequentiam Aluarez cum arguit, non distinguuntur specie ex parte formæ, ergo sunt absolutè eiusdem speciei. Quod si obijcias positiuum non pertinere per nos ad formalitatem peccati, ergo est impertinens ad eius speciem. Negat sequelam, quia peccatum commissionis vtrumq; per se includit materiale, & formale, sicut homo animam, & corpus. Sed certè hęc sua responsio ridicula est, non autem Aluarez consequentia, quæ optima est, quia priuationes in vera philosophia non distinguuntur specie ex parte materiæ, vel subiectorum, quibus insunt, sed ex parte formæ, qua priuant, & ideò benè infert Aluarez, quod si vitia extrema non distinguuntur specie ex parte formæ, ergo sunt absolutè eiusdem speciei; & quidem Doctor, cum loquitur de distinctione specifica peccatorum 2. d. 37. E. quol. 18. Y. loquitur pręsertim de peccatis commissionis, & ait hęc non inter se specie distingui ex parte actus, sed pręcisè ex parte rectitudinis, cuius sunt priuationes, Doctoris verba sunt hęc, *& ita non per conuersiones ad obiecta, quæ non sunt mala, nisi materialiter, non distinguuntur ipsa peccata, sed formalis ratio in eis distinguitur in comparatione ad rectitudinem aliam, & aliam spe-*

tie, quæ deberet inesse, frustrà ergo recurrit Vulpes ad diuersitatem specificam actuum prodigalitatis, & auaritiæ in genere naturæ, vt hinc inferat diuersitatem specificam inter illos etiam in genere moris, & quatenus peccata sunt; optima quoque ad euertendam hanc suam solutionem est obiectio sibimet facta, si enim positiuum non pertinet ad peccati formalitatem, ergo impertinens est ad eius speciem constituendam, non enim specificatio alicuius sumitur ab eo, quod tantùm materialiter importat, sed ab eo, quod importat formaliter. Nec eam benè soluit dicens peccatum commissionis vtrumque per se includere materiale, & formale, sicut homo animam, & corpus; immò hæc tertius solutio seipsam destruit, quia si peccatum commissionis vtrumque per se includit tam positiuum, quam priuatiuum, vt homo animam, & corpus, iam vnum non erit materiale, & aliud formale, sed vtrumque pariter de eius conceptu erit, sicut de essentia hominis pariter est anima, & corpus, & sic peccatum in sua formalitate constituetur ex positiuo, & negatiuo, quod ab omnibus ferè reijcitur.

Salas loc. cit. respondet actus auaritiæ, & prodigalitatis non esse malos à priuatione habitus neque actus liberalitatis, sed à priuatione conformitatis ad præceptum respiciens materiam huius virtutis, & quoniam hoc præceptum est duplex, alterum non deficiendi, alterum non excedendi, ideò actus prodigalitatis, & auaritiæ sunt diuersi specie quasi priuantes conformitatibus specie diuersis; atque ita in vitijs extremis statuit diuersas priuationes propter diuersa precepta quibus prohibentur vitia extrema. Neque hæc responsio placet, & facile reijcitur, quia diuersitas præceptorum ad eandem virtutem pertinentium non est diuersitas specifica, ergo penes eam non possunt in vitijs extremis concludi priuationes specie diuersæ, probatur assumptum, quia diuersitas præceptorum, & dictaminum specifica attenditur pœnes obiecta formalia, de quibus dantur, & circa quæ versantur, sed præcepta prohibentia extrema circà liberalitatem v.g. versantur circà obiectum formale eiusdem virtutis, & vnumquodq. datur ad seruandam eandem rectitudinem, quæ tollitur per excessum, vel defectū, ergo illa præcepta nō sūt specie diuersa.

317 Alij dicunt in vitijs extremis non esse eandem carentiam rectitudinis, nam per carentiam rectitudinis intelligunt carentiam conformitatis cum regula rationis, potest autem actus partim conformari cum ratione, partim non conformari, vt contingit in actu auaritiæ, conformatur enim cum regula rationis prohibente superfluos sumptus, sed non conformatur cum regula rationis præcipiente necessarios, & honestos, sicut è contrà prodigalitas conformatur cum hac secunda regula, & non cum illa prima, quare sicut sunt duæ regulæ diuersæ specie propter diuersitatem obiectorum formalium, ita in actu liberalitatis dantur duæ conformitates specie diuersæ, in actu auaritiæ prima sine secunda, & in actu prodigalitatis secunda sine prima, ac per consequens datur in eis carentia diuersæ perfectionis, cum igitur eadem virtus ita consistat in medio respectu duorum extremorum, quæ sunt duo vitia opposita, vt veluti duplicem habeat rationem honestatis, vtique mirum esse non debet, si possint eidem virtuti opponi duæ priuationes, cum sint diuersarum honestatum formalium. Hanc responsionem habere quandam speciem probabilitatis iam dixi disp.4. Phys. q.2. nu. 19. cæterum intimius considerata non videtur posse consistere, quia tunc actus liberalitatis esset in duplici specie virtutis essentiali simul, & semel, cum per vnicum actum attingatur medium illius virtutis, quæ est formaliter duplex, esto sit vna materialiter, & similiter habitus ipse liberalitatis in duplici specie virtutis essentiali extaret, quod non minus repugnat, quam de actu. Accedit, quod hoc modo vitia extrema non opponerentur eidem virtuti, neque distinguerentur inter se ea oppositione ad eandem per excessum, & defectum, vt vult Arist. 2. Ethic. sed vnumquodque peculiari virtuti opponeretur per recessum, & quælibet virtus opponeretur vitio per modum alterius extremi.

Hinc Faber disp. 1. de pœnit. cap. 4. num. 70. ait in virtute consistente in medio esse duntaxat plures rectitudines virtualiter, sed formaliter vnam tantùm, & hanc ait sufficere, vt ab vna, & eadem rectitudine formali possint varias species sumere vitia extrema. Sed neque hoc satisfacit, neque tollit difficultatem allatam contra præcedentem responsionem, quia sicut rectitudo formalis virtutis in medio consistentis, quamuis sit virtualiter multiplex, non tamen constituere potest actus sibi conformes in diuersis speciebus, sed in vna duntaxat, ita neque actus difformes poterit in diuersis speciebus malitiæ constituere, sed tantùm in vna. Et quidem si rectitudo formalis liberalitatis, quia solùm est virtualiter multiplex, potest tribuere species diuersas auaritiæ, & prodigalitati, ac vtriusque actibus, poterit æquè bene propter hanc multiplicitatem virtualem constituere actus sibi similes in diuersis speciebus honestatis, nec vlla sufficiens ratio disparitatis adduci posse videtur.

Ideò concedunt alij liberalitatem esse vnam duntaxat specie virtutem tum formaliter, tum virtualiter, addunt autem sufficere diuersum priuandi modum prodigalitatis per excessum, & auaritiæ per defectum ad diuersitatem specificam inter vtrumque vitium constituendam. At hoc etiam facilè reijcitur, quia isti modi non diuersificant alias priuationes cæcitatis, surditatis &c. eadem enim species est cæcitatis, vel surditatis, siue per excessum, siue per defectum virtus visiua, aut auditiua deficiat.

318 Præstat ergo dicere, & paucis ab omnibus his angustijs se extricare, quòd vitia extrema eidem virtuti opposita non distinguuntur specie in genere moris, sed tantùm in esse naturæ, quam etiam responsionem vt omnibus probabiliorem attuli disput. 4. Phys. numer. 19. ratio enim virtutis, & vitij in moralibus non consistit in entitate physica, sed in respectu conformitatis, vel difformitatis ad prudentiam ex Doctore 1. d. 17. q. 1. §. *intelligendum*, & §. *tantum igitur*, & hæc solutio videtur ad mentem eius 2. d. 37. *ex hoc patet*, & quol. 18. Y. vbi ait priuationes specie inter se distingui ex distinctione habituum specifica, & numero ea distinctione habituum numerali, & ideò cum peccata sint priuationes quædam rectitudinum, quæ deberent inesse actibus, distinguuntur ex distinctione talium rectitudinum, ex quibus secundum ipsum tenendum videtur, si rectitudo liberalitatis sit vna specie, priuationes auaritiæ, & prodigalitatis ei oppositas esse ejusdem speciei, quia tunc tantùm carentiæ, inquit, sunt eiusdem speciei, quando tales sunt rectitudines earum. Sed dices actus prodigalitatis corrumpunt habitum auaritiæ, & è contrà, ergo isti habitus non sunt eiusdem speciei, alioquin inter se compossibiles essent. Resp. esto actus illi mutuò se expellant, & similiter habitus ex illis geniti, & consequenter videantur esse diuersæ species in esse physico, posse tamen esse eiusdem speciei in esse morali, quia priuantur eadem specie rectitudine, & ratio vitij, & virtutis, vt dictum est, non consistit in entitate physica, sed in relatione conformitatis & difformitatis ad prudentiam, sic habitus excessiuè comedendi dulcia expellit habitum excessiuè comedendi amara, & physicè differunt specie, sed in esse morali non, quia eiusdem virtutis specie rectitudine nempe temperantiæ priuant.

Quartò ex hac sententia, & præsertim responsione allata ad precedens argumentum, sequitur peccatum commissionis, & omissionis contra eandem virtutem specie non distingui v. g. odium Dei non distingui ab omissione amoris Dei, similiter hæresim non distingui specie ab omissione actus credendi, quia vtrobique est priuatio eiusdem rectitudinis, nam in odio Dei alia priuatio non est, quam rectitudinis in charitate Dei repertæ, & eadem etiam est priuatio in omissione actus charitatis Dei, consequens autem est falsum, quia odisse Deum, & non amare, cùm teneris, & hæresis, & omissio actus credendi plusquam specie differunt, & illa sunt longè peiora istis.

319 Ad hoc quoque argumentum variæ afferri solent solutiones, sed breuiter occurrendum est, vt ad præcedens de vitijs extremis, peccata omissionis, & commissionis, quando sunt contra eandem virtutem, esse eiusdem speciei in esse morali, quamuis in esse naturæ longè plusquam specie differant, esto enim sint contra duo præcepta eiusdem virtutis, quia tamen idem est motiuum ferendi illa duo præcepta, ad seruandam nempe proximè eandem rectitudinem, hinc sunt peccata eiusdem speciei; verum tamen est intra eandem speciem grauius esse Deum odisse, quam non amare, & errare contra fidem, quam non credere, quando debes, & vniuersaliter peccatum commissionis, quàm omissionis, quia declinare à lege magis obligante deterius est, cæteris autem paribus à suo genere preceptum negatiuum magis obligat, quam affirmatiuum, quia obligat ad semper, & pro semper, & ideò maius peccatum est odisse Deum, quam non amare illo tempore, quo amare tenemur, quia magis obligat preceptum non habendi odio, quam amandi, idem dicatur de heresi, & omissione actus credendi. At contra hoc instant aliqui scrupulosi, quod tunc in confessione opus non esset explicare, num peccatum fuerit commissionis, vel omissionis, cum enim omissio, & commissio sint peccata ejusdem speciei, opus non erit id explicare, cum non teneamur ad aperiendas in confessione circumstantias etiam notabiliter aggrauantes intra eandem speciem, sed tantùm quæ speciem mutant. Verùm si isti ad sufficientiam scrupulosi forent, non ita arguerent, nam sequerentur opinionem probabilem docentem etiam circumstantias notabiliter aggrauantes intrà eandem speciem esse in confessione aperiendas; si autem opposita teneatur, consequenter dicendum est opus non esse in confessione aperire, quod peccatum sit omissionis, vel commissionis, ad maiorem tamen cautelam debere confiteri.

Quintò vrgeri solet commune quidem, sed molestissimum argumentum de actibus intrinsecè, & ex obiecto malis, vt sunt odium Dei, blasphemia, mendacium, vniuersaliter peccata omnia contra primæ tabulæ præcepta, omnes enim ij actus, & si qui alij sunt eiusdem rationis, sunt omninò rectitudinis incapaces, nullamque prorsus habent potentiam, vt sint honesti, & boni, ergo dici nequaquam potest ipsorum malitiam in ipsis præseferre priuationem rectitudinis, & honestatis, priuatio enim est negatio, & carentia in subiecto capaci formæ oppositæ; quod argumentum multos torsit, & valdè exaggerat Vasquez disp. cit. cap. 6.

Resp. argumentum petere solutionem difficultatis, de subiecto proximo, & immediato priuationis rectitudinis, in qua consistit malitia; aliqui igitur ad euadendam vim argumenti dixerunt, non actum ipsum, vt argumentum supponere videtur, sed voluntatem esse semper proximum, & immediatum subiectum priuationis rectitudinis, in qua malitia, vnde consequenter inquiunt malitiam actus non esse carentiam rectitudinis debitæ, aut possibilis ipsi actui, sed voluntati, cui possibile, & debitum est se conformare legi superioris, ita Molin. 1. p. quæst. 5. disp. vn. Salas 1. 2. tom. 1. tractat. 7. disput. 3. sec. 2. & tom. 2. tract. 13. disp. 2. sec. 3. citans

erans Ocham quol. 3. q. 12. ad 2. Gabriel. 2. d. 35. q. vn. art. 2. Ouand. 2. d. 35. proposit. 4. & ex nostris Faber disp. 1. de pœnit. cap. 4. num. 68. vbi ad hoc argumentum respondens, ait, quod rectitudo debita actui non est rectitudo, quæ apta sit inesse actui malo, sed quam deberet habere voluntas, dum elicit actum malum, & non habet, & videtur hunc dicendi modum etiam ipse doctor insinuasse 2. d. 37. q. 1. infra Billis verbis, voluntas enim libera debitrix est, vt suum actum eliciat conformiter regulæ superioris scilicet secundum diuinum præceptum, & ideò quando agit discorditer ab ea, caret iustitia actuali debita, ex quibus verbis de mente Scoti videtur actum non esse immediatum priuationis subiectum, sed voluntatem ipsam, non enim dixit priuationem esse in actu, quia ipsi debebat inesse rectitudo, sed quia voluntas debitrix est omnem actum elicere conformiter regulæ superioris, & ideò quando discorditer agit, caret iustitia actuali debita, vbi nota, quod non dici actum carere iustitia; sed ipsam voluntatem, & per consequens in voluntate ponit immediatè priuationem rectitudinis debitæ, iuxtà quem dicendi modum facillima est argumenti solutio.

320 Hic tamen dicendi modus non placet, nam ex hoc sequitur odium Dei, blasphæmiam, mendacium, & similes actus non esse essentialiter, ac intrinsecè malos contra communem Doctorum, consequentia patet, quia nec sunt ipsa malitia formaliter, nec denominatiuè cum non sint subiectum priuationis, hæc enim tantum denominat subiectum suum, vt cæcitas oculum, non aliam corporis partem. Respondent hos, & similes actus dici intrinsecè, & essentialiter malos, non quia malitia includatur in eis, vt genus, vel differentia, nec quia sint immediata subiecta priuationis, quæ est formaliter malitia, sed quia ipsis positis cum libertate ponitur necessariò priuatio rectitudinis in voluntate, & hac ratione sunt indispensabiles, habent enim se instar superflui, & noxij humoris in oculo, mediante quo ponitur cæcitas, non in ipso humore, quia est incapax visus, sed in oculo. Contra, nam ex solutione sequitur, peccatum non esse in se, & absolutè malum, sed tantum alteri, atque relatè malum, quod est contra PP. cit. art. præced. qui volunt esse omnibus modis malum, quia est summum malum alia omnia mala excedens; tum quia quod præcisè est malum alteri, & relatè, est in se bonum, vt constat in exemplo de humore noxio in oculo, qui in se bonus est, sed dicitur malus præcisè, quia oculo noxius, ergo si peccatum est præcisè malum relatè, ad instar humoris illius, sequitur esse aliquid in se bonum. Deindè principaliter voluntas non conformatur cum lege, & regula rationis, nisi eliciendo actum illi conformem, nec ab ea discordat, nisi eliciendo actum contrarium, vel non exercendo actum præceptum, ergo non est subiectum immediatum conformitatis, & difformitatis ad legem, sed mediatum, quia mediante actu, vel eius omissione conformat se legi, vel ab ea discordat.

Alij proinde nec vniuersaliter ponunt voluntatem subiectum immediatum huius priuationis, nec vniuersaliter actum, sed pro diuersitate peccatorum modo hunc, modò illam, ita Almain. trac. 3. moral. cap. 13. & Vulpes tom. 1. part. 1. disp. 27. art. 10. num. 3. dicens, quod in actibus ex suo genere malis, vt sunt crimina contra primæ tabulæ præcepta, immediatum priuationis subiectum est sola voluntas, in actibus autem malis ex circumstantia solum vt sunt fornicatio, homicidium, furtum, & generatim peccata contra secundæ tabulæ præcepta, subiectum immediatū malitiæ est actus ipse, ij enim actus determinati etiam secundum esse indiuiduale in genere entia recti esse possunt, si cum debitis circumstantijs componerentur, in his enim sicut substantia actus non prohibetur directè sed circumstantia, ita non secundum substantiam, sed ex defectu debitarum circumstantiarum dicuntur mali, quem dicendi modum etiam Doct. insinuare visus est, vt ipse Vulpes aduertit 2. d. 37. E. dum ait, quod voluntas tenetur dare actui rectitudinem proportionalem, si est capax rectitudinis, vel magis cauere ab illo, si non est capax rectitudinis, ita autem est de odio, mendacio, blasphemia, alijsque actibus intrinsecè, & ex obiecto malis; qua in re Vulpes sibi manifestè contradicit, quia postea tom. 3. p. 2. disp. 127. art. vl. sustinere ex professo subiectum proximum, & immediatum priuationis debitæ rectitudinis, in qua consistit malitia, esse solum actum.

321 Cæterum nec iste modus dicendi placet, quia actus semper est immediatum subiectum malitiæ, vt mox ex Doctore dicemus, tum quia secundum hanc viam peccata contra 2. tabulæ præcepta, vt furtum, homicidium &c. grauiora forent peccatis contra primæ tabulæ præcepta, quia maius malum est, ac detestabilius, quod est absolutè in se malum, ac etiam relatè, quam illud, quod est malum relatè duntaxat, at iuxta hunc dicendi modum peccata contra 2. tabulæ præcepta sunt mala in se, quia fundant priuationem, & sunt etiam alteri mala, quia nocēt naturæ rationali, peccata autem contra primę tabulæ præcepta sunt tantum mala alteri, cum ipsa non fundent priuationem. Accedit quod eadem difficultas, quæ solet vrgeri de odio Dei, & alijs scelersibus contra primæ tabulæ præcepta, vrgeri etiam potest de furto, adulterio &c. non quidem absolutè sumpto, & secundum substantiam, sed sic, & sic circumstantionato, certè si ita hic, & tunc consideretur actus furti, vel adulterij, est incapax rectitudinis, quemadmodum actus odij secundum substantiam, non enim potest explicari, quę rectitudo sit ei debita sic, & sic circumstantionato, ergo distinctio data non iuuat ad soluendam adductam difficultatem, & potius præstabat statuere voluntatem in vniuersum subiectum immediatum malitiæ in omnibus peccatis, statuendo enim modo actum, modo voluntatem, incurruntur difficultates ex vtroq. capite, vbi statuendo voluntatem solam, vel solum eius actum incurrimus difficultates ex vno duntaxat capite.

Itaque potius asserendum est, vt assumitur in argumento principali, priuationem debitæ rectitudinis semper in actu vel eius omissione immediatè fundari, & subiectari, ità expresse Doctor docuit 2. d. 37. §. *concedo igitur*, dum ait peccatum esse corruptionem rectitudinis in actu secundo, & 3. d. 18. qu. vn. K. vbi ait, quod peccatum est priuatio boni, quod deberet inesse actui elicito, quando ponitur, & non inest, & 4. d. 14. qu. 1. B. vbi ait animam non esse subiectum immediatum rectitudinis, & priuationis eius, sed actum secundum & quol. 18. infrà lit. V. vbi tangens hoc dubium in terminis approbat actum esse subiectum immediatum rectitudinis actualis, & priuationis oppositæ magis, quam voluntatem; quem proindè dicendi modum passim sequuntur Scotistæ præsertim Recentiores Rada 2. par. controuers. 16. Herrer. 2. disp. 28. qu. 2. Lorca p. 2. & alij quamplures, quos citat Salas loc. cit. & probatur, quia omne malum ideo formaliter est tale, quia contra legem, hæc autem aut præcipit aliquid fieri, aut prohibet, sed voluntas non potest peccare, & legi cōtraire, nisi vel omittendo quod præcipit, vel committendo, quod prohibet, ergo peccatum contra legem semper consistit in commissione, vel omissione, & sic malitia semper, vel in actu, vel eius contradictorio immediatè reperitur. Conf. lex non obseruatur, nisi vel omittendo, quod prohibet, vel committendo, quod præcipit, & ideò bonitas moralis, & conformitas ad legem semper immediatè subiectatur in actu, vel eius contradictorio, cum ergo pariter non violetur nisi omittendo, quod præcipit, vel committendo, quod prohibet malitia moris, & priuatio conformitatis ad legem semper in actu, vel eius contradictorio, debet reperiri, & certè asserere subiectum immediatum bonitatis semper esse actum, vel eius omissionem, malitiæ verò non semper, videtur omnino excogitatum ad euadendum relatum argumentum. Accedit tandem, quod contrariè, & priuatiuè opposita habent fieri circà idem subiectum, sed bonitas, & malitia hoc, vel illo modo opponuntur, ergo circa idem subiectum versari debent.

Sed quia tenendo hunc dicendi modum valdè vrget argumentum principale, quod sunt nonnulli actus omni ò rectitudinis incapaces vt etiam fatetur Doctor cit. 2. d. 37. E. Auctores hunc tertium dicendi modum sequentes vario modo explicare conantur, quomodo tales actus dici possint priuati debita rectitudine, & dicunt quamplures hos actus posse dupliciter considerari v. g. odium Dei, vel in specie, quatenus talis actus, vel in genere, quatenus actus morales, & humani, primo modo non sunt capaces rectitudinis, benè tamen secondo modo erunt, igitur omnes isti actus mali, quia carent rectitudine sibi debita secundum genus, sicut Talpa dicitur cæca, quia debetur eis visus secundum genus, vndè sicut Talpa, qua tale animal videre non poterat, tamen videre poterat, qua animal, secundum gradum genericum dicitur cæca, & visu priuata, ita etiam eiusmodi actus, licet qua tales, & secundum gradum specificum recti esse nequeant, quia tamen sunt rectitudinis capaces secundum genus, & qua actus morales, id sufficit vt dicatur actus mali, ac debita rectitudine priuati.

322 Sed quamuis hic sit communis dicendi modus Scotistarum, nunquam tamen mihi placere potuit, quia si odium Dei est rectitudinis capax, atque priuatum rectitudine secundum rationem genericam tantùm, non specificam, ergo odium Dei secundum suam speciem nō est malum, quia non est priuatum rectitudine, sicut enim malitia generica constituitur per priuationem rectitudinis debitæ secundum genus, ita malitia specifica per priuationem rectitudinis debitæ secundum speciem. Respondet Lorca sufficere priuationem secundum genus, vt subiectum sit simpliciter imperfectum, & malum vt in exemplo de Talpa liquet, quæ est simpliciter cæca esto ei non debeatur visus, nisi secundum rationem animalis, sufficit ergo, vt actus humanus dicatur simpliciter malus, quod ei debeatur rectitudo secundum genus, & quia moralis est. Contra, quia in primis falsò supponitur actui humano, vel morali, vt sic, deberi rectitudinem, quia actus moralis, vt sic, abstrahit à bono, & malo, ergo vt sic non debetur ei bonitas, vel malitia, sicut nec animali, vt sic, debetur rationalitas, vel irrationalitas, quia ab his abstrahit. Tum quia hoc stante non solùm admitti non deberent actus indifferentes secundum indiuiduum, sed nec etiam secundum speciem, quos tamen omnes admittunt, consequentia patet quia cuilibet actus morali, vt sic foret debita rectitudo. Tum quia repugnat in terminis odio Dei secundum gradum genericum deberi rectitudinem, quam non potest habere secundum specificum, nam si debetur gradui generico, debetur etiam omnibus inferioribus eius, vel si omnibus non debetur, non debetur etiam gradui generico, sed aliquibus speciebus illius generis, sicut quantitas debetur substantiæ corporeæ, non tamen substantiæ immateriali, & ideo non debetur gradui generico substantiæ, alioquin si deberetur generi, deberetur etiam omnibus speciebus.

Et per hoc patet ad exemplum de Talpa, nam si Talpæ repugnat visus secundū speciem, falsò est visum deberi gradui generico animalis, vndè tenendo Talpam non carere visu secundum speciem, non est simpliciter cæca, vel priuatiua, sed tantùm secundum quid, seu secundum genus, non quod eius generi scilicet animali debeatur visus, in quo decepti sunt passim Scotistæ in hoc exemplo, sed quod ei non repugnat, quæ doctrina est expresse Scot. 1. d. 28. q. 2. ad 1. vbi ait caren-

etiam rationis in boue esse priuationem secundum genus, quia licet ratio repugnet boui, quia bos, non repugnat tamen animali, & hanc priuationem docet nil dicere imperfectionis, alioquin improducibilitas in Patre in diuinis faceret eum imperfectum, quia carentia productionis passiuæ in eo est priuatio secundum genus, nam licet repugnet Patri, qua talis persona produci, hnc ei non repugnat, qua persona diuina; eandem Doctrinam habet Doctor 5. Met. tex. 26. vbi optimè explicat tres modos priuationis ibi ab Arist. positos, & resoluit tunc tantùm esse priuationem propriè dictam, & quæ imperfectionem inducit, quando deest forma debita, non tantum secundum rationem propriam subiecti, sed etiam circumstantiarum, vnde catulo, cui secundum speciem, & indiuiduum debetur visus, ante nonum diem defectu circumstantiarum non est cæcus, licet visu careat, falsum ergo omninò videtur sufficere, vt aliquid sit malum, & imperfectum, quod careat aliquo, cuius est capax tantùm secundum genus. Conf. quia priuatio oculorum, vel visus in planta est quodammodo priuatio ex Arist. cit. & tamen non facit malum, nec imperfectum, alioquin priuatio sensibilitatis in lapide idem faceret, quia substantia capax est sensibilitatis, ac rursus de quolibet ente creato posset dici esse malum, & imperfectum, quia caret infinita perfectione, quæ illi conuenit, vel saltim non repugnat, qua ens est.

Respondet rursus Lorca priuationem secundum genus commune non facere malum, sed benè si sit secundum genus particulare, vel subalternum. Verùm videtur hoc gratis omninò dictum, quia si priuatio secundum genus proximum scilicet animal Talpæ facit malum, nulla vel apparens ratio dari potest, quare priuatio vitæ conuenientis lapidi secundum quod corpus, non faciat malum, ideò enim priuatio secundum genus proximum facit malum ex ipso Lorca, quia genus illud pertinet essentialiter ad entitatem rei, & omnes perfectiones debitæ generi, debentur speciei, & si caret eis, erit imperfecta, sed superiora genera etiam ipsum ens essentialiter pertinent ad quodlibet inferius, ergo &c. Hinc Vulpes tom. 3. part. 2. disp. cit. 127. art. 10. n. 19. & 20. ait in actibus intrinsecè malis carentiam rectitudinis re vera non esse priuationem, quia nulla est illis rectitudo debita, vel possibilis, sed esse puram negationem conformitatis ad rectam rationem vel actualis, & aptitudinalis tantùm, vel potentialis simul, & per talem negationem constitui intrinsecè malos. Sed hoc est omninò absurdum, quia omnes reponentes malum in aliquo negatiuo vnanimiter docent malitiam non posse esse puram negationem alicuius bonitatis, vel perfectionis, sed talis perfectio negata debet esse subiecto debita naturaliter, vel moraliter, alioquin omnis creatura esset absolutè mala, quia quælibet habet negationem alicuius perfectionis, & relationes originis in diuinis dici possent malæ, & imperfectæ, cum ex Scot. quol. 5. dicant negationem perfectionis, & tamen ait Doct. ibid. non posse dici malas, ac imperfectas, quia non sunt entia quanta perfectionis capacia; & hoc ipsum conuincunt rationes omnes suprà allatæ contra Loream, quod simplex negatio, imo nec etiam priuatio secundum genus sufficiens est ad inducendam malitiam, & imperfectionem in aliquo subiecto.

323 Fatendum igitur est actum quemcunque moralem nedum secundum genus sed etiam secundum speciem, & indiuiduum, esse immediatum subiectum priuationis peccaminosæ, quatenus consideratur sub indifferentia passiua ad elici, & non elici, continuari, vel non continuari, sic, vel sic elici, quod ita declaratur ex Scoto quol. 18. art. 2. sicut enim voluntas ex se potest considerari dupliciter vel vt est sub indifferentia actiua ad elicere actum, vel non elicere, continuare vel non continuare, vel secundò vt iam est determinata, & in actu secundo ad alteram contradictionis partem ad elicitionem scilicet actus, vel non elicitionem, sic etiam actus ipsius voluntatis, quia ex se liber est passiuè etiam in eo instanti, quo fit, vt voluntas actiuè, potest considerari dupliciter, vel vt est sub indifferentia ad elici, & non elici, continuari, & non continuari, vel vt iam determinatus est ad alteram contradictionis partem scilicet ad elicitionem, vel non elicitionem, & sicut quia voluntas indifferens est actiuè, ideò ipsa voluntas est debitrix rectitudinis, vt aiebat Doctor 2. d. 37. E. & imputabilis actiuè, vt loquitur quol. 18. nam cum sit voluntas inferior, conformare se debet regulæ, & legi voluntatis superioris, ita quia actus est indifferens passiuè, vt sic est imputabilis ad pœnam, vel præmium, quatenus respicit contradictoria illa, vt determinata per determinationem legalem regulæ superioris, & vt sic includit debitum ad elici, vel non elici, continuari, & non continuari, sic vel non sic elici, & per consequens sic consideratus habet aptitudinem ad bonitatem, & malitiam, quatenus potest elici, vel non conformiter, vel difformiter voluntati superioris, nam sicut se habet aptitudo in naturalibus, ita debitum in moralibus; actus ergo vt sub hac indifferentia consideratus respicit contradictoria illa, tanquam subiectum indifferens, & capax vtriusque, etsi non physicè, saltim logicè, & moraliter, quatenus de ipso actu, vt sic, vtrunique extremum potest enunciari, & consequenter erit capax rectitudinis, vel malitiæ consequentis ad illa extrema; ecce quo pacto actus quilibet in particulari est rectitudinis capax, & quomodo ea ratione qua voluntas ponebatur capax & debitrix rectitudinis, ac proindè priuata, eadem ratione etiam actus debet poni capax rectitudinis, & ea priuatus, voluntas quidem, actiuè itaut dicatur peccare, vel peccatrix; actus verò passiuè, itaut dicatur peccatum; hinc Doctor 3. d. 18. qu. vn. K. notanter dixit peccatum esse priuationem boni, quod deberet inesse actui elicito, quando elicitur, & non inest, dixit *quando elicitur*, & non quando elicitus est, vt intelligamus actum esse capacem rectitudinis, quatenus sub indifferentia accipitur, & non quatenus ad alteram partem determinatus. Accedit quod actus illi, qui non sunt ex obiecto mali, sed tantùm ex circumstantijs, possunt secundum substantiam rectificari, si nimirum fiant cum debitis circumstantijs, vt constat de concubitu carnali cum coniugata, ergo secundum propriam entitatem physicam sunt rectitudinis capaces, & per consequens, vt sic fundare posse priuationem rectitudinis debitæ. Ex hoc itaque patet quomodo nedum actus mali duntaxat ex circumstantijs, sed etiam mali ex obiecto & secundum substantiam sunt rectitudinis capaces, vt nimirum considerantur sub illa indifferentia, nam vt sic quia respiciunt alteram contradictionis partem scilicet non elici, non continuari, in qua fundatur rectitudo, hac, inquam, ratione habent capacitatem ad illam.

Sed Dices, veram priuationem exigere in eo, quod denominat aliqua forma priuatum, capacitatem, & potentiam subiectiuam ad eam suscipiendam, vt patet de priuatione formarum in materia; sed talis potentia, & capacitas non reperitur in actu odij Dei, vel mendacij, sed in eius potius contradictorio, nam in eius suspensione solum fundari potest, & subiectari debita rectitudo. Conf. quia Scotus ipse 2. d. 37. E. concedit illos actus intrinsecè, & ex obiecto malos esse omninò rectitudinis incapaces, ergo frustra laboramus ad ostendendam eorum capacitatem ad rectitudinem debitam. Demum debitum, vel obligatio moralis non competit actui, sed voluntati, cui fit præceptum, ergo soli voluntati est debita rectitudo, non autem actui, & ipsa sola est debitrix rectitudinis, vt loquitur Doctor ibidem.

324 Resp. maiorem esse vniuersaliter veram in priuationibus physicis, non autem in moralibus, quod declarari potest per quandam doctrinam, quam refert Scot. 4. d. 14. q. 1. M. & L. ex Boetio lib. 4. de consol. prosa 4. quod culpa est ordinabilis per pœnam, & pœna est ordinatiua illius, & quandiu manet culpa impunita, manet etiam priuata rectitudine, & ordinatione, quam posset, & deberet habere per pœnam, sed sicuti duplex est pœna alia voluntaria, alia inuoluntaria, ita dupliciter habet ordinari per pœnam; per inuoluntariam, ita potest, & debet ordinari, vt ipsa manens fundet ordinationem ad iustitiam; per voluntariam vero ita potest, ac debet ordinari, vt eius ordinatio fundetur in delectione, & non existentia, & tamen si per neutram ordinetur, dicitur verè priuata ordinatione, quam per hanc, vel illam habere potest, ac debet; quare ad constituendam moralem priuationem in aliquo subiecto, sufficit negatio moralis debiti, quod per legem inducitur, & capacitas seu potentia quæcunque subiectiua scilicet vel obiectiua; talis autem potentia obiectiua reperitur ad habendam rectitudinem in actu odij Dei, vt sub indifferentia consideratur, nam vt sic respicit etiam aliam contradictionis partem, in qua physicè fundari potest debita rectitudo, & negationem actus fundare rectitudinem idem est in re, quod fundari in actu, quatenus potest non elici; vndè Morales communiter nunquam dicunt omissionem actus à lege præcipi, sed potius actum à lege prohiberi, signum euidens, quod actus ipse aliquo modo fundare potest rectitudinem moraliter, quod licet non contingat in tanto rigore, sicut in subiecto physico, mirum non est, quia vt ait Arist. 1. Ethic. cap. 3. in rebus moralibus non exigitur exacta discussio rerum, vt in speculatiuis contingit, sed crassa quædam, & vulgaris explicatio secundum communem existimationem hominum. Ad Conf. Doctor ibi loquitur de capacitate subiectiua, non obiectiua, quatenus actus illi, qui dici solent intrinsecè mali, & ex obiecto secundum eandem physicam entitatem non possunt fieri boni, sicut euenire potest in alijs actibus non intrinsecè malis; quod si potentia subiectare potest priuationem rectitudinis ad legem ratione indifferentiæ, quam habet ad contradictoria actiuè, quia scilicet potest elicere actum, & non elicere, eadem quoque ratione potest actus fundare priuationem ratione indifferentiæ passiuæ, quam habet ad contradictoria elici, & non elici, & ratione debiti moralis, quod habet ad non fieri. Ad vlt. patet per idem, verum enim est assumptum de debito, & obligatione morali actiua, sicut indifferentia voluntatis actiua, est falsum de passiua, hæc enim actui conuenit, sicut & indifferentia passiua, & ideò sicut voluntas ratione indifferentiæ actiuæ, ac debiti moralis actiui, si in operando legi superioris non conformatur, est imputabilis actiuè, & dicitur peccare, sic etiam & actus ratione indifferentiæ passiuæ, & debiti moralis passiui, si legi superioris non sit conformis est imputabilis passiuè, & dicitur peccatum, & rectitudine priuatus; & in hunc modum explicandus est locus ille Doctoris adductus pro primo dicendi modo, quod scilicet voluntas est debitrix rectitudinis; concedimus enim voluntatem esse debitricem, ea ratione qua libera est, vt omnem actum suum eliciat conformiter regulæ superioris, & quando non elicit carere rectitudine debita, sed quia non tantùm voluntas operans est libera, sed etiam actus ab illa procedens est liber, hac de causa & ipse fundabit debitum, & carebit rectitudine debita, si non sit conformis regulæ superioris; & quia carentia rectitudinis in voluntate reperta oritur ex indifferentia eius actiua, & debito morali actiuo, ipsam denominat peccantem, quia verò carentia in actu reperta oritur in eo ex indifferentia passiua; & debito morali passiuo, ipsum denominat peccatum.

Sextò peccatum consistit formaliter in difformitate ad legem, vel regulam rationis, hæc autem competit actui odij, vel furti antecedenter ad quamlibet priuationem ad ipsos consequentem, nam

posito

posito præcepto non fureris, eo ipso opponitur ipsi voluntas furandi, nihil enim magis oppositum est carentiæ furti, quæ præcipitur per legem, quam ipsum furtum, ergo &c. Conf. quia oppositio, quæ oritur in actu furti ad præceptum negatiuum non oritur ex aliqua privatione superaddita, sed immediatè ea eius positiua entitate, cum ergo sit aliqua moralitas, & non in specie bonitatis, vel indifferentiæ, sanè concludendum est esse in specie malitiæ, cum alia species non reperiantur in genere moris.

325 Resp. maiorem non esse veram formaliter à parte rei sed tantùm per opus intellectus, qui priuationem conformitatis ad legem in actu concipit ad modum cuiusdam relationis difformitatis, vnde negatur minor, nam vtique verum est furtum secundum suam entitatem positiuam immediatè opponi non furto ex natura rei, non tamen secundum eandem entitatem opponitur eidem non furto, vt præcepto, sed tantùm prout priuatum conformitate ad illud præceptum, prima oppositio non pertinet ad genus moris, sed tantùm secunda, prima in actu furti præcedit priuationem conformitatis ad legem, sed secunda eam supponit in actu, vt suprà declaratum est num. 307. Ad Conf. conceditur oppositionem illam pertinere ad genus moris, sed negatur, quod oriatur in actu antecedenter ad priuationem. At vrgebis; quamuis per impossibile non resultaret priuatio rectitudinis post actum positiuum, adhuc homo esset æquè punibilis, & odibilis Deo per actum positiuum, quem posuit, & in cuius positione quantum est ex se dedit causam sufficientem, vt resultaret priuatio rectitudinis, ergo malitia formaliter magis consistit in entitate positiua præcedenti, quam in priuatione sequenti, vbi enim principalius inuenitur odibilitas, ibi principalius est malitia. Conf. quia priuatio sequens est odibilis propter positiuum antecedens, ex quo ortum ducit, ergo ante priuationem adest malitia. Resp. negando antecedens formaliter, si enim nec adest priuatio conformitatis ad legem, neque difformitas, quæ ad eam sequitur, certè nullo modo actus ille est formaliter malus, nec consequenter odibilis, nec homo propter eum punibilis, potest tamen concedi antecedens materialiter, ac fundamentaliter. Ad Conf. pariter conceditur assumptum materialiter, & radicaliter, sed negatur formaliter, sic enim potius actus est odibilis propter priuationem sequentem.

Sed Contra hanc solutionem obijcies, actus ad cuius positionem sequitur priuatio rectitudinis est formaliter malus antecedenter ad eam priuationem, ergo actus odij est malus formaliter antecedenter ad priuationem rectitudinis, quæ in ipso sequatur eo ipso, quod a voluntate ponitur, probatur assumptum exemplo actus, qui est causa omissionis, hic enim ex eo præcisè, quod est causa omissionis, est formaliter malus. Resp. distinguendo antecedens, actus est formaliter malus antecedenter ad priuationem, quæ ea eius positione sequitur in alio actu, verum est antecedens, ad priuationem quæ sequitur in ipso, falsum est antecedens, quia implicat quod sit formaliter malus antecedenter ad malitiam, quæ ipsum formaliter malum denominat; ad probationem antecedentis dico exemplum illud probare de sequela priuationis in alio actu, non in eodem, & tunc vtique actus, qui est causa talis malitiæ, est formaliter malus, non quidem per positiuam eius entitatem, sed per priuationem rectitudinis debitæ, quam fundat eo ipso, quod potest, & debet non esse causa talis sequelæ, & tamen est.

326 Septimò, Sicut se habet falsitas in intellectu, ita se habet malitia moralis in voluntate, sed falsitas est actus positiuus intellectus, vel saltem eum inuoluit, ergo & malitia. Respondet Salas supracit. concedendo paritatem, sed negat minorem, quia etiam falsitas in priuatione consistit, sicut malitia. Sed disp. 10. Log. quæst. 2. art. 4. dictum est, quod licet falsitas, vt opponitur veritati in essendo, in priuatione consistat, vt constat ex dictis in hac disput. tamen vt opponitur veritati complexæ, sicut sumitur in argumento, consistit in positiua relatione disconuenientiæ, & difformitatis intellectus ad obiectum, vnde & ibid. in solut. ad. 1. ad idem arg. negauimus paritatem, quia falsitas est deceptio intellectus, malum autem morale est defectus perfectionis, potest autem defectus esse sine positiuo, vt patet in naturalibus, deceptio verò nunquam intelligi potest sine actu positiuo intellectus.

Octauò, Actus moralis in communi est quid superius essentialiter ad bonum, & malum moraliter, sed actus moralis in communi est quid positiuum, ergo & differentiæ, per quas contrahitur ad determinatas species, & per consequens species ipsæ sunt positiuæ, nam priuatiuum non potest directè, & essentialiter contrahere positiuum, nec esse species, quia differentia non destruit, sed perficit naturam generis.

Respondet Salas cit. actum moralem sumptum præcisè pro actu libero, & humano non diuidi in bonum, & malum moraliter, vt genus in species, sed vt subiectum in accidentia; sumptum vero pro actu libero cum habitudine ad legem, vel regulam rationis diuidi in bonum, & malum moraliter, vt analogum in sua analogata, quia dicit aliquid commune ad positiuum, & priuatiuum, priuatiuo autem, & positiuo nihil est commune vniuocum. Hæc solutio quoad primam partem optima est, sed deficit quoad secundam, cum enim inquit actum moralem, vt sic, diuidi in bonum, & malum, vt analogum in sua analogata, non autem vt vniuocum, vel ita intelligit, vt illud commune analogum dicat communitatem nominis, & non aliquam vnitatem rationis, & tunc argumentum non soluitur, quia directè probat dari debere talem vnitatem rationis moralitatis in communi, quia tam bonitas, quam malitia sunt veræ species eius; si vero ita intelligit quod illud commune dicat quidem etiam communitatem rationis, non tamen vniuocam, sed analogam, quia positiuo, & priuatio nihil est commune vniuocum, adhuc deficit, tum quia vnitas rationis semper infert vniuocationem eius, vt constat ex dictis disp. 2. de vniuocatione entis, tum quia ratio probans positiuo, & priuatiuo nihil dari commune vniuocum, æquè benè probat nullam prorsus dari communitatem rationis ad illa, vt constat ex eadem disput. 2. quæst. vlt. art. 3.

327 Itaque dicendum est, quod si genus moris ponatur genus vniuocum duntaxat ad bonum, & indifferens, æquiuocum verò ad hæc, & malum, vt multi sustinent; quia priuatiuo, & positiuo nihil est commune vniuocum, ita negandum est malitiam esse veram, & propriam speciem in genere moris idest directè sub eo positam, nam iuxta hanc viam reductiuè tantùm, ponitur sub genere moris, & ita docet D. Bon. 2. d. 34. ar. 2. q. 3. ad arg. dum ait malum esse in eodem genere cum bono, sed hoc non est propriè, & secundum rectam ordinationem, sed hoc est per quandam reductionem; Si verò genus moris ponatur vniuocum, ad bonum, malum, & indifferens, vt ad tres species sub se directè contentas, tunc negandum est genus moris, vt sic, in aliquo positiuo consistere, & dicendum, quod in tali abstractione præscindit a positiuo, & negatiuo. Et cum dicitur positiuo, & priuatiuo nihil esse commune vniuocum, respondetur veritatem illius propositionis non esse immediatam, sed mediatam, vt notat Doct. 1. d. 29. q. vn. dependet enim ex hac alia propositione, ei quod est simpliciter tale, & ei quod est secundum quid tale nihil est commune vniuocum in quid, positiuum, & priuatiuum sunt huiusmodi, ergo &c. at minor hæc non est vera, nisi membra illa comparentur ad aliquod commune prædicatum, quod vni simpliciter, & absolutè competat, & alteri membro, non nisi concipiatur ad modum illius, sicut se habet hoc prædicatum *ens*, ad ens reale, & rationis, positiuum, & priuatiuum. Quod si comparentur ad commune prædicatum, quod vtrique ex æquo simpliciter, & absolute competit absque quod vnum concipiatur ad modum alterius, falsa est illa minor, qua de causa dicebamus disp. 1. Phys. q. 1. n. 9. rationem principij conuenire vniuocè formæ, & priuationi, licet non ratio entis, quia vt priuatio dicatur, talis scilicet principium generationis, non exigit quod concipiatur ad modum formæ, & principij per modum termini ad quem, sed tunc verè concipitur talis, quando concipitur vt priuatio, & terminus à quo, quod non verificatur de ratione entis; ita igitur est in proposito, quod hoc commune prædicatum *moralitas*, vt de malitia dicatur, non requiritur, quod ipsa concipiatur ad modum bonitatis, sed sufficit, quod concipiatur, vt pura eius priuatio, & ideò dicere potest conceptum communem vniuocum ad vtrumque, idque satis probabiliter sustineri potest, vt dictum est loc. cit. in Physicis.

Postremò arguunt Thomistæ, species malitiæ sumitur ex conuersione ad obiectum indebitum, non autem ea auersione, ergo erit species positiua, non priuatiua, probant assumptum multipliciter, tum quia auersio, cum sit priuatio, non potest dare neque genus, neque speciem. Tum 2. quia ex parte auersionis omnia peccata conueniunt, singula namque dicunt auersionem à Deo. Tum 3 conuersio ad obiectum rationi consonum dat primam bonitatem, ergo conuersio ad obiectum rationi dissonum dat primam malitiam. Tum 4. species, & essentia peccati desumi debet ab eo, quod est per se in eo, sed conuersio est per se in peccato, auersio per accidens, quia peccans per se intendit conuersionem, per accidens auersionem, nemo namque aspiciens malum operatur ex D. Anselmo. Tum 5. de ratione peccati est esse voluntarium, ergo specificari debet ab eo, quod per se à voluntate intenditur, & id est conuersio, non auersio. Tum 6. quantum est ex parte auersionis, peccatum nihil est, ergo ex ea parte non habet speciem, sed potius defectum speciei, vnde Aug. lib. 43. qq. quæst. 6. peccatum, ait, non habet speciem, neque modum. Tum 6. peccatum est actus voluntarius in ordine ad aliquod obiectum positiuum contrarium rationi, sed voluntas fertur in bonum verum, vel apparens, & non in nihil, ergo ab illo obiecto sumitur species. Tum 8. peccatum commissionis est aliquod positiuum pro formali, & non priuatiuum, in hoc enim distinguitur à peccato omissionis, ergo peccatum saltim commissionis specificari debet ab obiecto indebito.

328 Respondet negando assumptum, ad prima probationem dicimus valere de specie positiua, non priuatiua, sicut enim priuationes specie inter se distinguuntur per habitus, ita etiam secundum quid, & suo modo speciem constituunt. Ad 2. dicitur ex Scoto, in 2. d. 37. D. quod sicut non est de ratione peccati auersio formalis à Deo, sed tantùm virtualis, quæ est etiam formalis ab aliquo eius præcepto, ita per hanc, & non per eam specificatur, & distinguitur ab alio, & licet illa sit eiusdem rationis in omni peccato, non tamen illa, sed multiplicatur ea multiplicatione conformitatum ad diuersa præcepta. Ad 3. neg. paritas, cum enim bonitas sit quid positiuum, poterit vtique ab obiecto consono deriuari in actum moralem, non sic malitia, cum sit priuatio, ab obiecto dissono. Ad 4. conceditur maior, & negatur minor, quia conuersio in peccato se habet, vt materiale, auersio autem, vt formale, ad probationem conceditur rursus conuersionem per se intendi, non auersionem, cæterum

terum ex hoc potius sequitur conuersionem per se non pertinere ad peccatum, quia malitia non per se intenditur, & directè, sed per accidens tantùm, & indirectè. Ad 5. nego antecedens de per se voluntario, & directè, non enim est de ratione peccati, quod sit directè, ac per se volitum, imo hoc ei repugnat, cum ratione boni careat, sed sufficit esse volitum per accidens, & indirectè, sicut aliæ priuationes, cui accedit voluntarium non esse de ratione peccati, sed ei præsupponi, immo toti esse moris. Ad 6. procedit argumentum de specie positiua, de qua Aug. loc. cit. non de priuatiua, quam solum habet peccatum, imo argumentum vrget contra Thomistas volentes peccato tribuere speciem positiuam, cum tamen Aug. dicat non habere speciem, neque modum. Ad 7. concludit argumentum de peccato pro materiali, quo sensu est actus voluntarius, non pro formali, vt hic de ipso est sermo. Ad vlt. negatur assumptum, ad probationem dicendum illam differentiam inter peccatum omissionis, & commissionis assignatam spectare ad materiale, non ad formale peccati, alia quædam argumenta minoris momenti soluentur ex dictis.

QVÆSTIO VLTIMA.

De diuisionibus mali, & causis eius.

329 Circa diuisiones mali non est multum immorandum, cum enim malum quodcunque formaliter in priuatione consistat, vt in superioribus hactenus probatum est, & priuationes diuidantur, & multiplicentur, sicut habitus oppositi, consequenter tot gradus, vel species malitiæ erunt assignandæ, quot assignatæ sunt bonitatis supra q. 12. quia vnaquæque species, & gradus bonitatis habet suam peculiarem malitiam oppositam. Præcipua tamen inter omnes mali diuisiones est illa, qua diuidi solet præsertim à Theologis in malum naturæ, malum pœnæ, & malum culpæ. Malum naturæ dicit carentiam naturalis perfectionis rei debitæ secundum naturalem eius constitutionem, de quo satis in superioribus, quo pacto monstra appellantur mala naturæ, & hoc malum potest esse commune omnibus creaturis, siue animatis, siue inanimatis. Malum pœnæ, quod est commune tantùm viuentibus vita sensitiua, vel intellectiua est carentia boni conuenientis naturæ sensitiuæ, aut etiam intellectiuæ secundum affectionem commodi, vt explicat Doct. 2. d. 37. lit. Cc. Malum tandem culpæ dicit carentiam perfectionis, vel rectitudinis debitæ voluntati, & actibus eius secundum affectionem iustitiæ, & coincidit cum malo morali, & hoc malum tantum reperiri potest in creatura intellectuali, quatenus liberè operatur, & cum aduertentia ad regulam rationis, habet enim quandam regulam, & prudentiæ dictamen, iuxtà quod tenetur suas regulare, ac dirigere operationes, à qua regula statim ac deficit, malum culpæ incurrit, quod consistit, vt dicebamus in defectu debitæ rectitudinis in operatione libera. Et quia cum sic deficit, sicut redditur vituperio digna, ita pariter punitione, si intuitu culpæ aliquid ei infligatur contra eius voluntatem, dicitur incurrere, & subire malum pœnæ.

Hinc colligunt aliqui, quod quando aliquid afflictiuum, & quod fit contra eorum appetitum infligitur brutis, non esse propriè malum pœnæ, quia non infligitur intuitu culpæ, propriè enim pœna culpam respicit, & ab ea originem ducit, quatenus pœna infligitur propter culpam, & ex demerito culpæ. Et similiter dicunt, quod cum quis seipsum macerat ieiunijs, aut verberibus castigat, si id fiat intuitu culpæ, habet quidem rationem pœnæ, quam voluntariè suscipit, verùm si id fiat absque intuitu culpæ, non habet rationem pœnæ propriè dictæ, quia deficit debita conditio, quod sit ex demerito culpæ, sed solum habet rationem cuiusdam afflictionis, & ideò impropriè dicitur pœna, ita Pasqual. to. 2. Met. disp. 79. sec. 1. Cæterum tantus rigor in acceptione mali pœnæ non placet, quamuis enim malum pœnæ ita soleat vsurpari à Theologis, cum tractant de pœnis damnatorum, ac animarum purgantium, quatenus eis inflictæ sunt à iustitia punitiua Dei ex demerito culparum, tamen absolutè loquendo, & ex ratione formali ipsius mali pœnæ reperiri potest sine ordine ad culpam, nam pœna non solum largo modo sumpta sed propriè pro afflictione pœnali contra appetitum sensitiuum, nedum in creatura rationali, sed etiam in brutis reperiri potest, in quæ tamen nulla potest cadere culpa.

330 Quoad alteram quæsiti partem de causa mali pro eius intelligentia est aduertendum, quod cum quæritur, an mali detur causa, & quænam sit, non est sermo de quocunque malo, sed de illo quod reperitur aliquo pacto in rerum natura ad modum aliarum priuationum, malum namque transcendens, cum nullo pacto in rebus reperiatur, quia est mera negatio extrà genus, nullumque habens subiectum mem in eius dicitur dari in rerum natura, nullam consequenter potest habere causam. Et quidem in primis certum est apud omnes præsertim catholicos malum eo modo, quo reperitur in rerum natura, non habere causam efficientem, quasi detur summum malum, quod sit causa omnium malorum, vt Manichæi somniabant, quia vt arguit Doct. 2. d. 37. q. vn. §. *ad aliam quæstionem*, nullum est primum malum, alioquin illud careret in se summa perfectione nata sibi conuenire, sed nulli nata est conuenire summa perfectio, nisi summo bono in natura, igitur summum malum esset summum bonum in natura, & ita Deus, quia nihil aliud à Deo est summum bonum in natura; & denique vt perspicuè deducit Doctor ibidem ad hanc Manichæorum hæresim multa alia sequuntur inconuenientia, non tantùm contra fidem, sed etiam contra Philosophiam. Et quamuis ponendo malum naturæ, aut pœnæ pro disconuenienti acceptum in aliquo positiuo consistere, posset huius generis mali causa assignari positiua, nam calor malus aquæ causatur ab igne, & sic de alijs; tamen ponendo malum vniuersaliter consistere in alicuius boni priuatione, vt sancitum est in superioribus, certum esse debet nullam eius assignari posse causam positiuam, quoniam cum sit sola priuatio in sua formalitate sumptum, non potest per se terminare positiuum influxum, qui semper aliquid ponit in re, quare restat, vt solum causetur consecutiuè, vel priuatiuè, inquantum causa efficit aliquid, ex quo sequitur priuatio, vel inquantum suum influxum substrahit, qui requirebatur ad bonum oppositum, quo sensu dicitur malum habere causam deficientem, & non efficientem; quod satis constat de ipsa cæcitate, hæc enim non per se efficitur in oculo positiuè, sed dicitur consequi ex illa causa, quæ apponit impedimentum visus, aut ex defectu illius causæ, quæ non confert visum. quem causalitatis modum antiquiores Doctores D. Thomas p. 1. q. 49. art. 1. & D. Bon. 2. d. 44. q. 3. art. 1. & alij Scholastici per accidens appellabant, itaut bonum sit causa mali per accidens, quia præter intentionem, nulla enim causa intendens ad malum operatur, sed intendens ad bonum aliquod suum, ex quo sequitur malum alterius rei, quem dicendi modum subtiliter more suo examinat Doctor loc. cit. § *sed de modo ponendi*.

Et quidem hic dicendi modus, quod malum habeat solum causari per accidens, nisi benè explicetur cum Doctore loc. cit. patitur difficultatem, vt enim ipse arguit ibidem, si accidentalitas sumatur ex parte effectus puta quod voluntas per se intendat positiuum in effectu, cui per accidens coniungitur deformitas, & istam deformitatem non per se intendit voluntas, sicut est in fortuitis, tunc peccatum videtur esse casuale, quod est falsum, quia casuale, non est peccatum. Tum quia si tantum per accidens est voluntas causa peccati, quia præcisè vult illud positiuum, ad quod sequitur ista deformitas, cum Deus etiam per se velit illud positiuum, ad quod sequitur ista deformitas, sequitur Deum periodè esse causam peccati, sicut est creatura, siue dicatur causa per se, siue per accidens, siue positiua, siue priuatiua. Tum quia malum pœnæ licet non sit propter se intentum, tamen propter aliud aliquo modo potest intendi scilicet vt medium, & dispositio necessaria ad aliud bonum introducendum, & sic de facto intenditur à Deo ad ordinandam culpam, & ostendendam suam diuinam iustitiam. Tum quia si malum ideò est per accidens à bono, ac præter eius intentionem, quia non est per se connexum cum eo, quod per se causatur, sed per accidens, & contingenter, quoniam consistit in defectu, qui non potest per se connecti cum bono, vt multi explicant; palam est hanc explicationem deficere, quia vt plurimum priuatio, in qua consistit malum naturæ, vel moris, necessario connectitur cum bono, in quo fundatur, cæcitas namque necessario connectitur cum humore noxio, & priuatio frigoris cum calore in aqua, non autem contingenter, & merè per accidens, & sic etiam priuatio debitæ rectitudinis in actibus peccaminosis, & præsertim intrinsecè malis, ergo ex hoc capite potius habebit malum causam per se, quam causam per accidens in eo sensu, quare causalitas ista accidentalis explicanda est, vt facit Doctor cit. & nos etiam posteà explicabimus.

331 Verùm præcipua difficultas est de causa mali moralis, seu peccati, quomodo sola creatura dicatur eius causa, & non Deus, cum tamen ad actum peccaminosum, seu materiale peccati, cum quo est per se, & necessariò connexa priuatio, in qua consistit peccatum, non minus, imo magis principaliter concurrat Deus, quam creatura, ergo cum sit causa illius entitatis positiuæ puta odij, vel blasphemiæ, cum qua est necessario connexa priuatio, in qua malitia consistit, erit quoque causa illius malitiæ formalis eo modo, quo priuatio potest causari, nec enim homo aliter causat illam priuationem, nisi causando positiuum, ad quod consequitur. Conf. quia ille est causa peccati, qui sciens, & volens producit aliquem actum, cui necessariò est annexa malitia, sed hoc facit Deus concurrendo ad actum peccati, ergo &c. Conf. rursus, quia duo sunt in peccato actus scilicet & malitia, si actum spectemus totus est à Deo, & totus ab homine, si malitiam, nec à Deo, nec ab homine intenditur, ergo est par ratio de homine, & Deo. Demum argumentum istud, nedum vrget de actibus intrinsecè malis, & ex obiecto, sed etiam de actibus tantummodo malis ex circumstantia, quia non alia de causa liberum hominis arbitrium est causa peccati, nisi quia est causa positiua operationis tali loco tempore, & cum talibus circumstantijs, quæ necessario habent annexam malitiam moralem, vt quod aliquis sciens, & absque necessitate carnes comedat die Veneris, peccat mortaliter, quia actus ille positiuus stantibus illis circumstantijs, & prohibitione de non comedendo, inseparabiliter habet annexam malitiam, cum ergo Deus cooperetur huic actui ita circumstantionato, videtur etiam esse causa difformitatis, sicut liberum hominis arbitrium.

Quamuis hæc difficultas sit merè Theologica, tamen quia hic vestigamus causam mali efficientem in vniuersum, non erit abs re illi satisfacere, qua in re sunt varij modi dicendi. Communis, ac frequens dicendi modus apud Theologos est, quem refert, & sequitur Pasqualig. disp. 78. sect. 2. nu. 7. quod nimirum duplex voluntas ponitur in Deo, vna positiua, qua scilicet positiuè aliquid intendit, & vult fieri,

alia

alla permissiua, qua non vult aliquid fieri, sed tamen permittit causam operari; quoad priorem modum causandi potest Deus causa duplicis mali naturalis scilicet & pœnalis, certum enim est posse Deum in aliquo ente destruere aliquam ex ipsius perfectionibus tam accidentalibus, quam integralibus, & simul causare in ipso priuationem bonitatis, & hoc pacto erit causa in rebus mali naturalis, & similiter potest infligere debitam pœnam, vt de facto infligit damnatis, & sic causat malum pœnæ in rebus. Alterius autem mali, vt est morale malum, aut quodcunque aliud, quod in causa præsupponit aliquem defectum, Deus non est causa positiua, sed tantum permissiua, creauit enim Deus causas secundas, quæ in suis operationibus deficere possunt, siue naturales sint, siue morales, & quia vt ait Aug. Deus sinit causas secundas suos motus agere, si aliqua in sua deficit operatione, Deus permittit eam deficere, & hoc pacto permissiuo modo est causa peccati. Hic dicendi modus non satisfacit, & in primis deficit, dum inquit Deum per voluntatem positiuam, & positiuum influxum esse causam mali naturalis, & pœnalis, nam vt supradictum est, & Pasqual. ipse fatetur in illa eadem disp. sect. 1, n. 2. malum nequit habere causam positiuam, quæ per se in illud positiuè influat, cum sit mera priuatio, vt etiam ipse nobiscum defendit. Deindè quod addit de voluntate permissiua respectu mali moralis, & peccati, quamuis sit verum, nisi tamen vlterius explicetur hæc diuina permissio, adhuc tota difficultas supra posita manet in suo robore, quo nimirum pacto ad malum morale Deus dicatur solùm permissiuè se haberi, cum per se, & positiuè concurrat ad actum ei substratum, cum quo per se, & necessariò connectitur, non minus quam homo, si ergo hac ratione homo non permissiuè tantùm dicitur esse causa mali, sed verè, & propriè, idipsum eadem ratione videtor de Deo asserendum.

332 Secundus dicendi modus fuit Durandi 2. d. 37. quæst. 1. dicentis Deum ob id non esse causam peccati, quia non concurrit immediatè cum causa secunda ad eius operationes, sed mediatè solùm, quatenus dedit & conseruat existentiam earum, & virtutem ad operandum. Sed quamuis hanc Durandi opinionem in scholis obsoletam, & ab omnibus passim damnatam erroris, ac temeritatis, nuper Capuccinus quidam Dolensis in disp. de modo coniunctionis concursuum Dei, & creaturæ ad actus liberos ordinis naturalis suscitare tentauerit, & pro viribus tueri, eam tamen latè refutauimus disp. 7. Phys. q. 6. art. 1. vbi & defensionem à Capuccino illo pro Durando assumptam imbecillem esse demonstrauimus, qui certè prorsus ineptè suam illam disputationem in titulo appellat de modo coniunctionis concursuum Dei, & creaturæ, si Deus nullum habet immediatum concursum ad actiones, & effectus earum. Et ex rationibus ibi contra Durandum adductis præterea constat prædictam sententiam sustineri non posse quantumcumque limitetur ad solos actus malos, sicut aliqui limitare tentarunt concedentes concursum Dei immediatum ad omnes alios effectus, præterquam ad actus malos. Nam contra hoc militant eædem rationes, tum quia actus odij Dei non habet minus entitatis physicæ, quando fit cum libertate, quam quando fit sine libertate, ergo si in primo casu produci potest à sola causa secunda sine concursu Dei, poterit etiam in secundo, cum non requiratur maior virtus ad illum actum tunc producendum, consequens autem est contra ipsos, qui solùm negant concursum Dei, ad actus, quando sunt mali. Tum quia Concil. Trid. quando sess. 6. can. 6. determinat Deum non esse causam peccati, inquit *si quis dixerit mala opera, ita vt bona Deum operari* &c. videtur istis verbis supponere Dei influxum in vtrisque licet in vno maiorem, in alio minorem, & quamuis subdat *non permissiuè solum* &c. quibus verbis solam permissionem Deo tribuit in operibus malis, hæc tamen permissio non omnem prorsus diuinum influxum excludit ab actibus peccaminosis, sed solum talem, quo dicatur Deus causa propriè, & per se operis mali, sicut est operis boni, vt disertis verbis Conc. ibi se declarat.

333 Tertius dicendi modus est Caiet. q. 71. art. 6. & 76. ar. 2. qui dixit Deum esse causam, & auctorem malitiæ moralis, quæ in positiuo reali consistit, non verò auersionis ab ipso, & à lege, quæ quidem est priuatio consequens malitiam moralem, estque de essentia peccati, non vero mali moralis. Sed hæc opinio facilè reijcitur ex dictis q. præced. quia friuolum est distinguere malum morale, & peccatum, vel Deum esse causam mali moralis, sed non mali absolutè. Tum quia satis per se absurdum est asserere Deum esse causam mali moralis. Tum quia non potest explicare Caiet. quomodo Deus sit causa illius entitatis positiuæ, ad quam sequitur priuatio, quæ est peccatum, & non sit causa ipsius priuationis, nam quod est causa formæ, ad quam necessariò sequitur priuatio, necessariò videtur esse causa ipsius priuationis, qua ratione concedit Caiet. Deum esse causam priuationis actus studiosi, quæ consequitur ad actum vitiosum, ergo idem debuisset dicere de auersione à Deo, & à lege.

334 Quartus dicendi modus est aliorum, quod Deus est causa actus, non tamen priuationis ad ipsam consequentis, quia priuatio non consequitur ad actum, prout est in Deo, sed prout est ab homine, consequitur enim ad actum non vt cumque, sed vt prohibitum, atque ideò solum in ordine ad illud agens, quod habebat debitum ponendi actum contrarium, vel saltim ab illo cauendi, quod debitum non habebat Deus, sed homo, & ideò non Deus, sed homo solus est causa illius priuationis. Verùm licet hoc dicatur à multis Scotistis, & præsertim à Vulp. tom. 3. p. 2. disp. 138. art. 1. si tamen ita absolutè intelligatur, vt profertur, non satisfacit, non enim quæritur in præsenti, cur homo, & non Deus dicatur peccare per illam priuationem consequutam, quod tantum saluat allata solutio, sed cur Deus non dicatur causa illius priuationis, ad hoc autem non videtur referre, quod Deus habeat, vel non habeat debitum, nam sicut Deus non habet debitum ponendi calorem in aqua, & tamen dum causat frigus in ea, dicitur verè causa priuationis caloris, quæ indè resultat, ita pariter causans odium dicetur causa priuationis amoris, quæ indè sequitur in voluntate. Deindè à priori Deus causat positiuè odium, ergo Deus est causa, quod homo habeat odium, sed homo non alio modo causat priuationem actus contrarij, nisi habendo odium; ergo Deus est causa, quod homo in se causet priuationem amoris, ergo licet non imputetur Deo ad culpam illa priuatio, quia non habet debitum ponendi amorem, nec ille actus est ei prohibitus, adhuc tamen erit causa, quod imputetur homini ad culpam, & quod homo sit culpabilis, & sic tandem erit causa peccati hominis, licet non peccare dicatur. Neque verum est, quod ait Vulp. loc. cit. Scotum ex hoc capite 2. d. 37. saluare, quod Deus non sit causa peccati, nam ex alia ratione id deducit, vt posteà constabit ex eo autem capite tantùm saluat Deum peccare non posse, & priuationem sequentem illi imputabilem non esse, vt constat ex §. *ad argumenta 4. quæstionis.*

335 Quintus dicendi modus, qui D. Thomæ, & Bon. solet attribui, inquit, quod quia peccatum formaliter in priuatione consistit, & defectu, ideò non est quærenda causa efficiens eius, sed deficiens, & hæc erit homo, cum Deus, deficere nequeat, solet adduci exemplum de claudicatione, quæ non refertur in virtutem motiuam, sed in debilitatem, vel infirmitatem tibiæ. Hæc solutio potest habere duplicem sensum, primus est, quod Deus non possit dici causa efficiens peccati, quia formaliter est priuatio, quæ nullam habet causam efficientem, sed potius deficientem, & si in hoc sensu intelligatur non soluit argumentum, vt benè notat Doctor loc. cit. §. *Tertio modo ponitur*, quia homo etiam non est causa efficiens priuationis, & tamen hic quærimus de causa efficiente peccati eo modo, quo causam efficientem habere potest, & homo non aliter est causa efficiens priuationis, in qua peccatum consistit, nisi causando actum positiuum, ad quem necessariò consequitur illa priuatio, ergo si Deus est causa verè, & propriè actus positiui, non potest non esse causa priuationis, quæ necessariò consequitur, sicut si Deus causat calorem in subiecto, causat etiam carentiam frigoris, etiamsi talis carentia propriè, & secundum se non procedat à causa efficiente, & influxu positiuo, quia quid positiuum non est; ratio autem à priori est, quia qui est causa causæ, est etiam causati causa saltim quando vnum ex alio necessariò consequitur, tunc enim qui vult antecedens, vult etiam consequens implicitè, quod ex illo antecedente necessariò consequitur. Accedit quod peccatum habet causam efficientem aliquo modo, & tale efficiens non solet voluntas creata non alia ratione, nisi quia efficit id, ad quod necessariò sequitur malitia, & creatio, & hac ratione dicitur deficere, ergo cum Deus efficiat idipsum cum voluntate creata, consequenter dicitur causa illius priuationis consequentis, & causa peccati, & hac ratione etiam ipse dicetur deficere.

Alter sensus istius solutionis esse potest, Deum non posse deficere, sed vtique hominem, quia homini imposita est lex, à qua deficere potest, non autem Deo, & solutio in hoc sensu coincidit cum quarto dicendi modo, & impugnatur, sicut ille, quia scilicet per hoc probatur solum Deum peccare non posse, non autem esse non posse causam peccari. Accedit, quod loquendo de lege æterna, qua Deus prohibet res ex se malas, volunt multi Deum esse sibi ipsi legem, ac proindè quod à sua lege deficeret, sicut homo, si est causa priuationis consequentis actum peccaminosum. Rursus defectus actionis est quid necessariò consequens eam, sicut priuatio frigoris sequitur calorem, & sicut hæc priuatio non sequitur ex defectu causæ, quæ calorem efficit, sed ex ipsa forma caloris, ita priuatio rectitudinis, quæ est peccatum, non est propter defectum existentem in voluntate in actu primo, sed propter conuersionem actus ad tale obiectum, ergo qui est causa talis conuersionis erit etiam causa illius defectus, patet sequela, quia homo ideò est causa illius defectus, quia posuit illam conuersionem, ergo assignanda est ratio, quare Deus ponens illam conuersionem non sit causa defectus. Ex quo patet exemplum de claudicatione tibiæ non esse ad rem, quia claudicatio illa supponit defectum in causa, & sequitur ex defectu causæ, at defectus in quo consistit peccatum, non procedit ex defectu causæ, sed sequitur entitatem illius actionis, sicut priuatio frigoris sequitur ex ipsa forma caloris, & non ex aliquo defectu causæ, quæ calorem efficit. Tandem peccatum potest procedere à voluntate recta, & ita fuit in Adam, quia Deus ab initio fecit primum hominem rectum.

336 Sextus dicendi modus est Vasquez par. 2. disput. 129. cap. 7. dicentis Deum non esse causam peccati, quia peccatum, vt peccatum est liberum, & vt liberum non est à Deo, sed à voluntate creata, quæ sola operatur liberè, & moraliter eum actum; quod alij confirmant, quia libertas est denominatio extrinseca in actu, vndè idem numero actus odij Dei, qui modò est peccatum, quia fit liberè, & cum aduertentia rationis potuisset non esse peccatum, si elicitus fuisset

fuisset sine aduertentia sufficienti ad culpam; cum ergo entitas physica actus, vt sic, non sit mala, sequitur quod Deus praecisè producens eam, vt sic, non producat peccatum, quia ratio peccati est illi extrinseca sicut & libertas. Sed neque hæc solutio satisfacit, in primis negant quamplures libertatem esse solam denominationem extrinsecam in actu; sed quidquid sit de hoc, falsum est Deum non concurrere ad actum odij, etiam vt actus liber est, vnum namque ex essentialiter requisitis ad seruandam libertatem in actu est indifferentia diuini concursus in actu primo, si enim concursus Dei paratus non esset indifferens, sed ad alteram partem determinatus, actus non eliceretur liberè, sed necessario, ergo Deus per suum concursum nedum attingit physicam eius entitatem, sed etiam libertatem, ergo Deus est causa odij etiam sub ipsa formalitate libertatis, quia sine concursu parato indifferenti ipsius Dei non esset actus liber. Dices, odium liberè ab homine elicitum solum hominem denominare liberè operantem, & ideò in ratione actus liberi procedere à solo homine. Contra, quia aliud est peccatum denominare solum hominem liberè operantem, & aliud quod libertas in actu peccaminoso sit à solo homine, primum vtique verum est, at secundum est falsum, sicut inferre non licet, mea intellectio me solùm denominat intelligentem, & vitaliter operantem, ergo mea intellectio, vel eius vitalitas non est a Deo; quamuis ergo actus peccaminosus, quatenus liber, non denominet nisi hominem peccatorem, ac liberè operantem, non vero Deum, adhuc tamen, quatenus liber producitur à Deo, quatenus ad elicitionem illius actus concurrit cum homine concursu differenti, nec habet concursum denegatum ad oppositum.

337 Septimus dicendi modus asserit Deum verè esse causam naturalem, vel physicam peccati tam quoad materiale, quam quoad formale, non tamen esse causam moralem illius, quia non concurrit suadendo, hortando &c. atque ideò non esse dicendum simpliciter causam peccati, quia cum peccatum sit effectus moralis, non quælibet causa debet dici simpliciter causa peccati, sed illa quæ est in eo genere, scilicet quæ est causa moralis, ita Recentiores nonnulli, & præsertim Curiel tom. 1. q. 79. a. 1. §. 3. Soto 1. de natura 18. Vega lib. 2. in Trid. 15. Cano. lib. 2. cap. 4. Quod alij quidam impugnant, quia iuxta hunc dicendi modum non videtur benè saluari locutio Concil. Trid. vbi supra docentis Deum non ita esse causam proditionis Iudæ, sicut vocationis Pauli, nam licet conuersio Pauli fuerit effectus aliquis moralis, vocatio tamen Pauli non fuit effectus moralis, sed physicus, vt patet, & tamen Deus dicitur magis propriè causa illius vocationis, quam proditionis Iudæ. Cæterum non ex hoc capite impugnari debet hic dicendi modus, nam per ipsum arbitror benè saluari locutionem Concilij, quod non eodem modo sit causa Deus proditionis Iudæ, & conuersionis Pauli, intentio enim Concilij nos erat nostri temporis Nouatores repellere, qui dicebant Deum nos excitare, inclinare, & determinare ad peccandum, sicut & ad benè operandum, vnde inferebant nullum nobis debere imputari peccatum; per illam autem differentiam, quod Deus non ita concurrat excitando, & inclinando ad peccarum, quæ est causalitas moralis, benè saluatur Deum non ita concurrere ad opera mala, sicut ad bona, ad quæ concurrit nedum physicè, sed etiam moraliter suadendo, hortando &c. Potius ergo hic dicendi modus ex eo capite debet refutari, quod admittendo Deum verè, & propriè esse causam naturalem, & physicam peccati tam pro materiali, quam pro formali, in rigore admittitur Deum simpliciter, & absolutè loquendo esse causam peccati, quia quod est propriè causa naturalis, seu physica alicuius effectus, potest dici verè, & simpliciter causa illius, quia definitio causæ in communi non minus causa physicæ competit, quam causæ morali, si ergo Deus est verè causa naturalis, & physica peccati, poterit dici simpliciter causa illius.

Respondent non posse dici causam simpliciter peccati, quia non est causa moralis illius, immo nec debere dici simpliciter causam naturalem, sed cum addito esse scilicet tantum causam naturalem, alioquin sine tali particula videretur insinuari Deum esse etiam causam moralem, cum non repugnet eandem esse causam naturalem, & moralem. Contra, hoc est quod probat argumentum factum, quod si Deus verè est naturalis peccati, est simpliciter causa peccati, etsi non sit causa moralis, quia definitio causæ in communi competit causæ physicæ æquè benè, imò principalius, quam causæ morali. Tum quia Thomistæ passim ad saluandam veram, & propriam causalitatem sacramentorum, docent illa physicè causare gratiam, & non moraliter tantùm, ergo causalitas naturalis, & physica Deo sufficit, vt dicatur simpliciter, & absolutè causa peccati, etiamsi ei deficeret causalitas moralis. Deinde parum iuuat additio illius particulæ *tantum*, quia licet aliqua causa possit esse simul efficiens, & materialis, possumus tamen dicere illam esse causam efficientem absque eo quod significemus esse etiam materialem, vel è contra, & ratio est, quia licet vtraque causalitas possit in eadem causa coniungi, potest tamen etiam separari, & hoc sufficit, vt de illa possint prædicari seorsim absque vllo addito.

338 Octauus dicendi modus inquit Deum non esse causam peccati, quia actus ille procedit à Deo secundum rationem communem operationis, non secundum rationem specificam odij quia solum procedit à causa secunda, ad quam pertinet determinare concursum Dei, qui de se datur indifferens ad omnia. Sed hoc vrgentet impugnatur per argumentum Scoti 4. d. 1. q. 1. § *sed ista ratio*, quia non sola ratio communis entis creati, quæ est in effectu, sed etiam vltima eius differentia pendet à Deo, alioquin effectus creatus haberet à Deo id quod minus perfectum scilicet rationem genericam, à causa verò secunda id quod perfectius est, rationem scilicet specificè, & vltimam. Tum quia sic dicendo in Durandistimum aliquo pacto impingitur, quatenus admittitur in effectibus quibusdam formalitas specifica vera, & realis independens à Deo, & ab eius immediato concursu: fatendum ergo est Deum concurre immediatè ad vltimam etiam differentiam specificam odij, & cuiuscunque actionis peccaminosæ. Præterea impugnari solet, quia quod aliqua causa sit vniuersalis, non tollit quod simpliciter dicatur causa illius effectus, nam anima est causa vniuersalis, quæ determinatur per potentias suas ad intelligendum, volendum, sentiendum &c. & tamen dicitur causa intellectionis, & intellectus est causa vniuersalis, quæ determinatur per species, & tamen dicitur simpliciter causa talis intellectionis, & Sol est causa vniuersalis, & tamen dicitur simpliciter causa plantæ, vel auri ergo similiter Deus dici potest causa peccati, licet sit causa vniuersalis, & determinetur per causã secũdã. Hanc tamen impugnationē non puto conuincentem, quia iuxta præfatũ dicendi modũ concursus Dei ita ponitur vniuersalis, vt non attingat, nisi rationem genericam operationis, non autem specificam, cum ergo priuatio amoris v. g. sequatur ad rationem specificam odij, qua odium est, non autem ad rationem genericam, sanè per hoc quod Deus sit in hoc sensu causa vniuersalis odij, optimè saluatur, quod non sit causa eiusdem ratione, qua peccatum est, & quod non sit causa peccati. Neque exempla adducta de anima, intellectu, & Sole sunt ad rem, quia non in hoc sensu dicitur Sol causa vniuersalis plantæ, & auri; ac intellectus huius, vel illius intellectionis, quasi attingant solam rationem genericam illorum effectum, nam in ordine suo causandi attingunt partialiter cum alijs concausis secum concurrentibus vltimas etiam, ac indiuiduas eorum causalitates est illimitata ad hunc, vel illum effectum, vt benè explicat Doctor de indeterminatione intellectus ad diuersos actus, & obiecta 1. d. 3. q. 7. lit. B. B. Solis ad diuersos effectus, vbi virtus suarum concausarum concurrentium est limitata ad hunc, vel illum effectum, & ideò illæ causæ vniuersales dicuntur determinari per has particulares.

339 Nonus dicendi modus est communis apud Patres Societatis, dicentes ideò Deum non esse causam peccati, quia concurrit ad illud concursu indifferenti, quando enim causa de se est indifferens ad aliquem effectum, si concurrat determinata ab aliqua alia, non dicitur propriè, & rigorosè causa illius operationis; ita notauit Arriag. disp. 10. Phys. sec. 1. subsec. 5. quod probat exemplis ex moralibus deductis, nam qui vendit, vel dat ensem alicui, non cum animo vt alterum occidat, sed præcisè vt se defendat, etiamsi postea aliquem occidat eo gladio, non tamen ideò ensis venditor dicitur causa mortis, diceretur autem, si gladium vendidisset animo, vt eo alius occideretur; item etiamsi fœmina sciat se turpiter adamandam ab aliquo in templo, aut in foro, dummodo ipsa non velit determinate eum turpem amorem, potest licitè egredi domo, & ire in templum, nec ideò dicetur causa vltro modo illius amoris, & peccati, nisi permissiua, diceretur tamen si ipsum voluisset determinatè. Deinde notat Arriag. Deum offerre voluntati concursum in actu primo indifferentem ad bonum, vel ad malum, cum animo tamen, vt quantum est ex se Deus non vellet fieri malum, ideòque ab illo deterret minis, exhortationibus, & reprehensionibus, optat autem è contrario, vt eliciatur opus bonum ad quod allicit præmijs, exemplis &c. Et ex his duobus tandem infert Arriag. Deum non esse causam peccati, quia non concurrit determinatus in actu primo, sed potius indifferens omnino, & eius concursus determinatur à causa secunda, vt autem esset causa per se peccati debebat concurrere determinatus in actu primo, vel saltem debebat seipsum determinare, ergo Deus non est causa peccati. Idem docet Bellarmin. 2. de amissione gratiæ 2. a. vbi in solutione ad arg. ait Deum non esse causam malitiæ, quia concursu indifferenti concurrit ad actum malum, & quia defectus oritur ex actu, vt est talis in specie, qua ratione non est à Deo; & Suarez 2. de concurs. cap. 3. num. 20. ait ideò Deum non esse causam peccati, quia Dei concursus ex se offertur indifferenter, & quia tota illa actio realis, quæ est à Deo, vt est à Deo, manere posset sine vlla ratione culpæ, aut mali moralis, vt si homo cum ignorantia inuincibili, vel inaduertentia naturali eundem actum realem haberet, & Deus eundem numero influxum præberet; & in hunc modum loquuntur passim eiusdem Societatis Auctores, vt videre est apud Salas p. 2. to. 2. tra. 13. disp. 1. sect. 2. nu. 28. qui eos nominatim citat.

340 Cæterum quamuis omnes huiusmodi Auctores in eo conueniant, quod ideò Deus non est causa peccati, quia concurrit concursu indifferenti, adhuc tamen non conueniunt in explicanda huiusmodi indifferentia concursus; aliqui enim ita explicant hanc indifferentiam concursus, vt solum attingat rationem genericam effectus, non autem specificam, vt explicabat octauus dicendi modus, & ita loqui videtur Bellarm. vbi supra; alij volunt concursum diuinum vtique omnes singulas attingere formalitates reales à parte rei in effectu repertas, & diuinam actionem, vt huic causæ cumungi ur v. g. igni esse determinatam ad talem effectum producendum putà calorem, non enim Deus præbet concursum suum solum in communi, & in confuso, videt enim distinctissimè exigentiam omnium causarum particularium,

larium, & vult distinctissimè dare talem numero concursum singulis causis iuxta earum exigentiam, dicunt itaque indifferentiam non esse spectandam ex parte actionis, quia hæc est determinata ad particularem effectum, sed ex parte agentis, vel ex parte modi, quo actio procedit ab agente, nam si spectetur modus, quo Deus & homo concurrunt ad aliquem effectum, rectè dicimus concursum hominis esse determinatum, concursum verò Dei indeterminatum, & indifferentem, quia Deus ita offert concursum suum voluntati liberæ, vt integrum sit voluntati, non solum vti, vel non vti concursu diuino, sed etiam ad hanc vel illam speciem actus eo vti, vndè volunt hanc diuini concursus indifferentiam spectare ad actum primum, non secundum, & ita loquitur Arriag. expressè loc. cit. Alij denique hanc indifferentiam diuini concursus etiam ad actum secundum extendere volunt, & ad ipsam actionis substantiam, quatenus idem numero concursus diuinus, cum quo ignis producit calorem, cum eodem si eis præstaretur, ipsa produceret frigus, & sic in diuino concursu indifferentiam agnoscunt etiam in actu secundo, & quoad esse exhibitum, quo pacto de diuino concursu loquuntur multi Auctores illius Scholæ, & præsertim Coninch. de sacrament. qu. 77. ar. 1. dub. 1. Alij denique promiscuè loquuntur, nec benè se explicant, an loquantur de indifferentia diuini concursus in actu primo, vel in actu secundo.

341 Ex his explicationibus indifferentiæ diuini concursus, primus explicandi modus est falsus, & impugnatus in refutando octauo dicendi modo, ac etiam vltimus extendens indifferentiam ad ipsam diuinam actionem in actu secundo subsistere nequit, vt probatum est contra Coninch. & alios Recentiores disp. 3. Phys. q. 4. art. 2. nam re vera indifferentia diuini concursus non potest pertinere nisi ad actum primum, neque confundi debet concursus Dei in esse exhibito cum eiusdem concursu in esse parato, aliud enim est loqui de voluntate diuina, quæ in actu primo parata est concurrere, vel non concurrere, concurrere ad hunc effectum, vel illum cum voluntate creata, aliud vero de actu secundo, seu exercitio illius voluntatis, cum nempe actualiter præstat concursum causæ secundæ, in primo enim sensu concursus Dei in ordine ad causas liberas vtique dicitur indifferens, quia est ad vtrumque paratus ad saluandam libertatem causarum secundarum, sed in secundo sensu est omninò certus, ac determinatus ad hunc vel illum specie effectum, sic ignis talem concursum petit ad calefaciendum, quod si idem à Deo præstaretur aquæ ad frigefaciendum omninò ineptus esset ad illum effectum, ergo re vera concursus exhibitus est certus, ac determinatus ad hunc, vel illum specie effectum; atque ideò ex tribus allatis explicationibus indifferentiæ diuini concursus sola secunda explicatio est rationabilis, & vera. Attamen vt verum fatear, quamuis illa sit vera, ac legitima indifferentiæ diuini concursus explicatio, tamen talis indifferentia non sufficere videtur, ne Deus dicatur causa peccati, quando posteà in actu secundo concursu determinato concurrit ad actum peccaminosum etiam quoad eam vltimam formalitatem, ad quam sequitur malitia; quid enim Deum excusat à causalitate peccati illa indifferentia in actu primo, dum posteà in actu secundo cooperatur peccatori, & assistit eius actioni peccaminosæ concursu determinato vsque ad vltimam formalitatem, ad quam necessario sequitur malitia? Vndè neque exempla ex moralibus ab Arriag. adducta videntur ad rem nostram, nam cum ense accepto à venditore non necessario connectitur homicidium, sicut cum illa actione occidendi, ad quam concurrit Deus, neque cum egressu pulchræ fœminæ è domo necessario connectitur turpis amor amantium, at cum actionibus peccaminosis, de quibus hic est sermo, necessario, & indispensabiliter est connexa malitia, quotiescumque fiant cum libertate, & aduertentia rationis, atque ideò Deus determinatè concurrens ad eas in actu secundo non videtur excusari posse, quin dicatur & ipse causa peccati. Dices Deum offerre voluntati concursum in actu primo indifferentem ad bonum, vel malum, cum animo tamen, vt quantum est ex se Deus nollet fieri malum, ideoque ab eo deterret minis, exhortationibus &c. atque ideo excusatur, ne dicatur causa peccati. Contrà, ergo non ex indifferentia præcisè diuini concursus attendi debet Deum non esse causam peccati, sed ex eo principaliter, quod actus peccaminosus non est illi voluntarius, etsi ad eum concurrat, & si sequitur ex concursu exhibito, sequitur planè contra eius intentionem, & voluntatem, quam vocant antecedentem, vt magis mox explicabitur in aperienda Doctoris nostri sententia.

342 Scotus itaque 2. d. 37. §. *ad solutionem istorum obiectorum*, vt ostendat Deum dici non debere causam peccati, etiamsi concurrat ad substratum illius, docet hanc doctrinam, quod quando duæ causæ partiales concurrunt ad eundem effectum, benè stare potest, quod sit defectus ex parte vnius, & non ex parte alterius v. g. tenendo intellectum simul cum voluntate concurrere ad volitionem, potest esse defectus in actu ex defectu voluntatis, licet non præcedat defectus in cognitione, sic in proposito cum voluntas creata, & diuina concurrunt ad actum, contingit defectus ex parte voluntatis creatæ, quæ non ponit rectitudinem, ad quam tenetur, & non ex parte voluntatis diuinæ quæ licet non teneatur eam dare, tamen quantum est ex se daret, si voluntas creata cooperaretur, nam quicquid Deus dat antecedenter, daret etiam illud consequenter, nisi esset impedimentum, dando autem libertatem voluntatis creatæ, & cum libertate auxilia sufficientia ad vitandum malum, & amplectendum bonum, prohibendo malum, & præcipiendo bonum dedit antecedenter voluntati creatæ rectitudinem, & daret eam consequenter, si voluntas creata cooperaretur, quare cum ipsa non velit cooperari diuinæ ad benè agendum, quæ ex se parata est dare consequenter, quod dedit antecedenter, certè voluntati diuinæ peccatum imputandum non est, veluti causæ, quia per ipsam non stetit, quin fieret operatio bona, vel mala euitaretur à voluntate creata. Nec tenetur Deus subtrahere concursum suum, licet præuideat hominem eo abusurum, sicut nec alia dona naturæ, & gratiæ, quibus malè vtitur, quia statuit concurrere cum creaturis, & sinere vnamquamque agere motus suos, & seruare libertatem in causis secundis, quod non faceret, si suum concursum denegaret.

343 Ex hac itaque doctrina sic potest confici ratio ad ostendendum Deum non esse causam malitiæ, quantumuis concurrat ad substratum, cum quo est necessario connexa; priuatio formæ efficiendæ à duabus causis solum tribuitur illi causæ, per quam stat quo minus producatur illa forma, sed peccatum est priuatio alicuius perfectionis, quæ producenda foret à Deo; & ab homine, causa autem per quam stat, ne illa perfectio producatur, est solus homo, ergo solus homo est causa peccati, minor patet ex doctrina Scoti relata, probatur maior à simili de priuatione caloris, quæ contingit in fornace Babilonica, calor enim ille ad comburendos pueros debebat à Deo produci, & ab igne; causa autem per quam stetit ne produceretur, fuit solus Deus, qui suum denegauit concursum, ac proindè soli Deo tribui debebat illa priuatio, velut causæ; idem patet in moralibus, nam si aliquis contractus inter duos celebrari deberet, quorum alter esset paratus contrahere, alter non valet, hic vtique solus esset causa negationis contractus; similiter ergo cum Deus ita sit paratus in actu primo ad concurrendum cum voluntate creata, vel non concurrendum, vt non stet per Deum, quod non fiat actus bonus, vel non euitetur malus, non potest Deo tribui negatio conformitatis ad præceptum affirmatiuum, quæ in actu fundaretur, in eius omissione reperta, vel negatio conformitatis ad negatiuum in actu posito suborta, quæ in eius omissione fundaretur, sed soli homini, per quem solùm stetit. Conf. peccata nostra non sunt Deo voluntaria, ergo in ipsum reduci nequeunt, vt in causam, probatur assumptum, quia esse voluntarium semper inuoluit esse volitum interpretatiuè imò aliquid esse non potest alicui virtualiter voluntarium, nisi eidem sit interpretatiuè volitum, & per esse hoc modo volitum distinguitur, id quod est alicui voluntarium ab eo, quod est ab illo tantùm permissum, sed peccata nostra etiamsi Deus concurrat ad substrata illorum, non sunt ab eo interpretatiuè volita, ergo neque voluntaria, sed tantùm permissa, probatur minor, tunc tantùm præsumitur in genere moris voluntarium alicui, quod sequitur aliquo modo ex positione causæ quando nullo modo satagit impedire sequelam talis effectus, quod si apponeret sufficientissima impedimenta ad eum remouendum, certè interpretari non possemus, quod vellet eum euentum, sed Deus dat hominibus sufficientissima remedia ad euitanda peccata, quæ si eueniant, hoc non debet attribui insufficientiæ mediorum adhibitorum ad ea remouenda, sed tantum negligentiæ hominis, ergo peccatum erit tantùm homini voluntarium, Deo autem duntaxat permissum.

344 Denique ex his potest sic confici ratio à priori, Deus non est propriè, & per se causa neque Physica, neque moralis peccati siue pro formali, siue pro substracto, ergo nullo modo verè, & propriè dici potest causa peccati, quod propriè, & per se non sit causa Physica peccati pro materiali, probatur, quia 2. Phys. causa per se, vt distinguitur à causa per accidens, dicitur illa, quæ per se influit esse in aliud, per quam particulam *per se*, excluduntur causæ per accidens, quæ non propriè merentur nomen causæ, dicitur autem causa per accidens, non solum quæ causat per alium, sed etiam illa, quæ præter intentionem operatur, & dum vnum intendit, sequitur aliud, cum ergo in hoc sensu formalitas vltima odij non causetur à Deo per se, nec Deus propriè, & per se eius causa physica dicetur, nec ipsa propriùs, & per se effectus Dei, sed potius per accidens, & casualis, non quia præter præuisionem operantis sequatur, sed quia præter primariam eius intentionem; itaque hac ratione deficit Deo definitio causæ propriè sumptæ respectu actus mali, quatenus deficit illa particula *per se*, quod videtur insinuari à Concil. Trid. sess. 6. can. 6. dum negat Deum esse causam peccati, & operum malorum, quia non operatur ea propriè, & per se, quasi supponat ad rationem propriè causæ requiri quod producat effectum per se. Ex hoc autem, quod non sit causa propriè, & per se Physica substracti in peccato, sequitur statim, quod tanto minus sit causa Physica peccati pro formali scilicet priuationis sequentis, nam intantum homo ponitur causa istius, inquantum est causa illius, ad quod hoc secundum necessario sequitur. Quod vero neque sit causa moralis per se, & propriè peccati pro materiali etiam probatur, quia non habet respectu eius volitionem interpretatiuam, quæ necessaria foret, vt diceretur causa per se moralis eius, non habet autem volitionem interpretatiuam respectu peccati, quia illud prohibet, ac ita sufficienter impedit, quod si posteà sequatur, non possumus dicere, quod ob eius negligentiam euenit; quod si non est causa per se moralis peccati pro substrato, tanto minus erit causa per se moralis peccati pro formali. Dices, quomodo non vult Deus interpretatiuè peccatum, si ad illud concurrit formaliter, & formalis Dei concursus aliud non est, quam formalis Dei volitio. Respond. benè stare, quod

illud

illud velit formaliter physicè, & non velit interpretatiuè in genere moris, quia hæc volitio attenditur penes voluntatem antecedentem, illa autem penes consequentem, benè autem stat, quod aliquid velit formaliter voluntate consequenti, quæ est quasi voluntas ex suppositione, quod velit creaturas liberè operari, quod nullo modo vult voluntate antecedenti, quæ est absoluta Dei voluntas, hoc autem contingit in Deo, non in creatura, quia Deus est agens vniuersale, quod nemini denegat suum concursum generalem, quem præbet voluntate concomitanti.

345 E contra verò creatura semper est causa moralis vtriusque in peccato, nempe materialis, & formalis malitiæ, quia per ipsam præcisè stat, quod ponatur substratum, ac eius difformitas, & ob eius negligentiam præcisè id totum euenit, non est verò causa physica per se difformitatis, nisi fortè illam intenderet sub ratione alicuius boni, quod raro *euenit*; neque est causa physica per se substrati, nisi quando illud ex certa scientia ponit, vt quando scienter occido hominem, quando verò ex ignorantia vincibili occido hominem putans esse feram, quia occisionem hominis formaliter non intendo, ideò non sum propriè eius causa per se physica, & ideò quia creatura semper est causa propriè, & per *se* moralis peccati, hoc sufficit, vt peccatum reducatur in ipsam, tanquam in per se causam, & ipsi soli dicatur voluntarium. Ex his tandem respondetur ad rationes pro opposita parte adductas supra n. 331. quæ omnes ad hoc reducuntur, quod effectus positiuus, vel negatiuus necessariò cum aliqua causa connexus dicitur voluntarius ponenti talem causam, & si non sit per se intentus, sed tantùm præuisus, & potest reduci in ipsum tanquam in causam per se moralem, si non physicam, *ergo ex* hoc, quod euentus vel priuatio sequens vltimam odij formalitatem, vel ipsamet odij formalitas non sit a Deo per se intenta, non sequitur quod non sint ipsi voluntaria, & in ipsum reducibilia, tanquam in per se causam moralem, etiamsi non in per se physicam. Respondetur (inquam) quod verum est assumptum, quando ille sit causa illius effectus per se physica, vel saltem moralis, tunc enim interpretatiuè velle, quod sequitur ad ipsum, quare cum Deus sit causa physica actus odij Dei tantùm per accidens, & nullo modo moralis, vt explicatum est ideò propriè, & per se nullo modo, & in nullo genere est causa peccati siue pro materiali, siue pro formali, sed tantùm per accidens in genere physico, & permissiuè solùm in genere moris.

D I S P V T A T I O VI.

De Passionibus entis complexi actu, & Potentia, Necessario & Contingenti, Eodem, & diuerso.

POst Disputationem de passionibus entis simplicibus, & incomplexis Vno, Vero, & Bono, sequitur Disputatio de Complexis, seu disiunctis, inter quas principem obtinent locum Actus, & Potentia, Necessarium, & Contingens, Idem, & Diuersum, vt dictum est supra disp. 4. de proprietatibus entis in communi q. 2. num. 29. & sicut tractationem de passionibus entis incomplexis Vno, Vero, & Bono, non in plures diuisimus Disputationes, vt ab alijs fieri solet, sed vna, ac eadem disp. complexi sumus vno quæstionum ductu vsque ad finem continuato, eandem quoque methodum hic seruabimus tractando de passionibus entis complexis Actu, & potentia, Necessario, & contingenti, eodem, & diuerso; & quoniam inter istas passiones nullus datur ordo, saltim nobis notus, sed quisque pro libito prius de his tractat, quam de illis, placuit disputationem istam incohoare ab actu, & potentia, vbi de ipsis tractabimus, non quidem vt sunt modi, vel differentiæ condiuidentes ens in communi, sic enim de ipsis agemus infra disp. seq. sed vt simul sumpta circumscribunt vnicam entis passionem, & cum ipso adæquatè conuertibilem.

QVÆSTIO PRIMA.

De potentia actiua, & passiua, vt spectant ad Metaphysicam.

1 Requenter Doctor adnotauit potentiam sumi posse dupliciter, vno modo vt est principium operandi vel patiendi, quo pacto diuiditur in actiuam, & passiuam 5. & 9. Met. alio modo, vt diuiditur contra actum, & cum ipso ens in communi condiuidit, itant aliud dicatur ens in actu, aliud in potentia; ita docet 1. d. 12. q. 2. & d. 16 qu. vn. § *rationes istæ*, & d. 25. q. vn. § *ad primam rationem*, & 4. d. 11. q. 3. D. & 9. Metaph. q. 2. § *ad solutionem istarum quæstionum*, vbi etiam dubitat, cui harum potentiarum fuerit nomen prius impositum, & indè ad aliud translatum, & inquit quod si primò impositum est ad significandum modum quendam entis, cum iste non conueniat enti tali, nisi per aliquod eius principium, per quod potest esse, conuenienter potest nomen potentiæ transferri ad principium, tanquam ad illud, quo possibile potest esse, non quo formaliter, sed causaliter; & è contra, si primò impositum est principio, per quod res potest esse, potest transferri ad significandum generaliter modum essendi similem illi, quem habet principiatum in principio. Quamuis autem potentiam præsertim secundo modo inspecta, vt nempe contra actum diuiditur, pertineat ad considerationem Metaphysicam, quia nimirum in hoc sensu actui opponitur, & cum eo ens in tota sua latitudine condiuidit, & simul sumpta constituunt vnicam passionem *entis* cum ipso conuertibilem, qua ratione Doctor loc. cit. 9. Metaph. quæst. 2. ipsam simpliciter appellat potentiam Metaphysicam. Adhuc tamen potentia quoque primo modo sumpta, vt scilicet dicit rationem principij, ad Metaphysicum spectat contra id, quod docere videtur Saxius tom. 1. suæ Catastrof. disp. 13. quæst. 1. art. 1. vbi potentiam primo modo inspectam prout *est* principium agendi, vel patiendi ait spectare ad Physicum, & omninò alienam esse à præsenti disputatione, ac ad ipsam pertinere solum potentiam vt distinguitur contra actum.

Hoc, inquam, falsum est, & contra Doctorem, qui loc. cit. 9. Metaph. q. 4. §. *hic sunt videnda*, benè demonstrat, quomodo potentia, vt dicit rationem principii, etsi ad Physicum pertineat, possit quoque pertinere ad Metaph. dicens, quod cum propter aliud esse, & esse propter quod aliud est, sint conditiones entis absolutè non contracti ad Metaphysicum, vel naturalem, & illæ sunt relationes causati, & causæ, sequitur quod ad Met. pertinet constituere causam, & causatum, cumque quatuor genera causarum distinguant causam per hoc, quod causatum aliter est per quodlibet illorum absque hoc quod descendatur ad motum, vel quantitatem, sequitur quod omnia genera causarum possunt aliquo pacto ad Metaphysicum pertinere, vt nempe abstrahunt à motu, & quantitate, conferre enim ad esse alicuius, vt pars essentialis eius, & hæc siuè actualis, siue potentialis, patet quod non contrahit ad motum, & istæ sunt speciales rationes causæ materialis, & formalis, de quibus tractat Philosophus 8. Met. & quomodo ex eis fit vnum, quia hoc actus, & illud potentia. omne etiam bonum, ad quod aliud ordinatur, patet quod non contrahit ad motum, & hæc est ratio causæ finalis, de qua loquitur Arist. 12. Metaph. De efficiente videretur, quod non abstraheret à mutatione, & motu, sed licet hoc verum esset quoad conuertibilitatem in re, quod nullum esset efficiens, quin efficeret per motum, vel mutationem, tamen de per se ratione efficientis non est verum; nam si intelligatur aliquid dare esse, sine hoc, quod intelligatur aliquid moueri, vel mutari, certum est, quod dans tale esse intelligitur habere rationem causæ respectu producti, & non alterius, quam efficientis, sicut ratio vnius, quod est compositum ex actu, & potentia secundum se non contrahit ad motum, sed pertinet ad Metaphysicum, licet nunquam tale vnum esset, nisi per motum, vel mutationem potentialis; prædicta tamen genera causarum contracta ad naturalitatem, putà inquantum sunt propter quæ aliquid habet esse naturale, vel inquantum propter illa modo naturali aliquid habet esse, pertinent ad considerationem physici, vndè falsum *est* aliquam causam excludere à consideratione Metaphysici, vel etiam naturalis, licet diuersimodè ens considerent modo prædicto, & sicut dictum est de causis ita intelligendum est de principijs, cuiusmodi dicuntur potentiæ, ita discurrit Doctor loc. cit.

2 Ex quo discursu Doctoris constat falsitas discursus, quo Meuriss. lib. 2. suæ Met. cap. 3. part. 6. q. 1. conclus. 2. probare intendit potentiam quoque actiuam, & passiuam posse aliquo pacto esse Metaphysicæ considerationis, hoc enim probat quia aliqua talis potentia reperiri potest sine materia, & in substantijs abstractis, quod satis erit, vt sit Metaphysicæ considerationis, quia substantiæ abstractæ agunt, & patiuntur, agunt intellectiones, & alias operationes suas eliciendo,

do, patiuntur easdem recipiendo, & ideò iam est in illis potentia actiua, & passiua simpliciter, Huc, inquam, probatio non benè procedit, ait enim Doctor potentiam actiuam, & passiuam in totum posse ad Metaphysicum pertinere, non quia exerceri possunt in substantijs abstractis a materia, sed quia exerceri possunt sine motu, & mutatione, per hanc enim abstractionem præcisè Metaphysica considerationis differt à Physica, vt dictum est quæst. proœm. Phys. art. 2. & disp. 11. Phys. ab initio, ybi proinde mutationes illas, quibus mediantibus suas elicitiunt, ac recipiunt volitiones, & intellectiones, diximus pertinere ad Physicam io se, non autem ad Metaphysicam, quæ abstrahit ab omni motu, & mutatione. Tum quia Mcurisse quoque ipse loc. cit. ideò probat non omnem potentiam actiuam, & passiuam esse Metaphysicæ considerationis, quia dantur aliquæ potentiæ actiuæ, & passiuæ secundum motum, quæ non possunt ad Met. pertinere, quæ abstrahit à motu; cum ergo potentia actiua, & passiua, qua intelligentiæ suas eliciont intellectiones, ac recipiunt, exerceantur cum motu, vel mutatione, vt per se clarum est, sequitur ex eius dictis non posse ad Met. pertinere, quæ abstrahit à motu, & mutatione.

5 Quamuis autem in hoc sensu potentia actiua, & passiua ad Metaphysicum spectent, vt omnimum sine motu, & mutatione exerceri possunt, quemadmodum pariter de actione, & passione dictum est disp. 15. Phys. nu. 6 & 20. Falsum tamen est, quod inquit Eustach. à S. Paulo 3. part. suæ Met. disp. de propriet. entis complexis quæst. 10. cum hic docetur proprietatem entis complexam esse actum, vel potentiam, aut esse in actu, vel in potentia, per aliud esse in potentia intelligi esse in potentia ad agendum, vel patiendum, quæ dicitur potentia actiua, vel passiua; propriè enim loquendo, cum dicimus ens aut esse actu, aut potentia; & entium alia esse in actu, alia in potentia, planè non intelligitur de potentia, vt dicit principium operandi, quia sic non opponitur actui, nec actus potentiæ repugnat, immo potentia siue actiua, siue passiua per ipsum actum perficitur, sed intelligitur de potentia obiectiua, & actu entitatiuo, nam hæc sunt potentia, & actus quæ propriè ad Metaphysicum spectant, & propriè appellantur actus Metaphysicus, & potentia Metaphysica, quia ad solam Metaphysicam spectant, & nullo pacto ad Physicam; potentia verò actiua, & passiua quamuis aliquo pacto etiam ad Metaph. spectent modo iam declarato, vt scilicet abstrahunt à motu, & mutatione, principaliùs tamen ad Physicam spectant, quia regulariter cum motu, & mutatione exercentur, vt Scotus monet locis omnibus citatis, sed præsertim ita aduertit 9. Metaph cap. 5. tex. 11. dicens, notandum quod licet nomen actus sumptum sit à motu, tamen non solum actus dicitur de motu, actus enim, & potentia dupliciter sumi possunt, vno modo vt abstrahunt a motu, alio modo vt includunt motum; primo modo dicuntur Metaphysicè, ita quod actus dicit actum essendi, siue existendi, cui opponitur potentia obiectiua, secundo autem modò dicuntor physicè, & quidem eo loco loquitur Arist. de actu existendi, & potentia obiectiua, cum ait, *est autem actu rem existere non ita quemadmodum dicimus potestate*, cum ergo dicimus actum, & potentiam esse passionem entis disiuncam & complexam, certè non est intelligendum de potentia actiua, & passiua, sed de potentia obiectiua, vt contradistinguitur ab actu entitatiuo, quæ propriè dicuntur actus, & potentia Metaph. quia ad solum Metaph. spectant; immò hac ratione Doctor 9. Met. q. 2. ab initio prius tractat de potentia obiectiua, & actu opposito, quam de actiua, & passiua, dicens videndum prius esse de potentia accepta vt videlicet importat modum quendam entis in se sine ratione principij, & quia Metaph, considerat ens & passiones eius, ideò potentia sic sumpta ad considerationem Metaph. pertinet. Sed quamuis Doctor hac methodo vtatur 9. Met. q. 1. & seq. ob allatam rationem, quia potentia obiectiua, & actus entitatiuus potiori iure ad Metaph. attinent, quam potentia actiua, passiua, nobis tamen vtilius visum est, & ordini doctrinæ conformius agere prius de potentia actiua, & passiua, vt quæ sunt, magis manifestæ, ac passim in omni schola concessæ, quam de potentia obiectiua, actuque entitatiuo illi opposito, quæ non ita facilè conceduntur ab omnibus, nec ita sunt in rebus obuia, quemadmodum potentia actiua, & passiua.

ARTICVLVS I.

Quid sit potentia actiua, & passiua.

4 Potentia realis, latè sumpta pro quocumque principio agendi, vel patiendi diuiditur in actiuam, & passiuam ab Arist. 5. Metaph. cap. 12. quo loci etiam vtramque definit dicens Potentiam actiuam *esse principium transmutandi aliud, inquantum aliud*, passiuam verò *esse principium transmutandi ab alio*; Pro quarum definitionum, vel descriptionum intelligentia duo præmittit Doctor 9. Met. q. 4. primum est, quod ab eodem abstracto quandoque dicuntur plura denominatiua, quæ scilicet nata sunt denominare diuersa, ad quæ diuersa habet habitudinem illud, quod per abstractum significatur, sic ab ista relatione, quæ dicitur principiatio signata in abstracto, diuersimodè denominatur illud, quod principiat, & illud quo principiat, quia illud quo immediatè, & illud quod mediatè; & secundum hoc possunt duo denominatiua istis appropriari, vt scilicet illud quo dicatur principium, & illud quod dicatur principians; videtur autem principium esse quasi abstractum respectu eius, quod est principians, sicut enim calor est, quo calidum est calidum, & ita respectu eius abstractum, ita principium est quo principians principiat. Tamen secundum veritatem principium est denominatiuum, quia impossibile est relationem pure in abstracto significatam de aliquo absoluto prædicari, quia tunc diceretur in quid de ipso, calor autem dicitur esse principium, non principiatio; patet itaque quod principium importat essentialiter relationem principiationis, & hoc in concreto, vt scilicet natum est concernere immediatum suum fundamentum, quod est quo scilicet formam, quæ est ratio principiandi, & est fundamentum proximè, & immediatè fundans relationem principiationis; principians verò importat relationem principiationis in concreto, non vt concernit fundamentum principiationis, quæ est forma, sed vt concernit subiectum ipsius formæ. Consimiliter (inquit Doctor) dicendum est de potentialitate, potentia, & potente, quod eandem relationem important, primum in abstracto, alia duo in concreto, sed diuersimodè secundum quod illa relatio nata est diuersimodè denominare fundamentum proximum, & remotum, siue subiectum, sicut autem alia concreta communiter accipimus pro subiectis, inquantùm habent tales formas, ita sequenter, quando dicimus potentiam, non intelligimus de respectu, sed de illo, in quo fundatur respectus; itaque sicut principiatio denominat hoc concretum principium, quia importat fundamentum proximum relationis principiationis, ideò dicitur principium quo, & denominat deinde principians, quod importat fundamentum remotum, seu subiectum, super quod & principium, & principiatio fundatur vltimatè, ita potentialitas denominat hoc concretum potentiam, quod importat fundamentum proximum super quod potentialitas fundatur, & deinde denominat potens, quod est aliud concretum, quod importat subiectum super quod fundatur & potentia & potentialitas, quam eandem doctrinam ac etiam clarius tradit tutius 1. d. 5. q. 1. art. 1. & d. 7. q. vn. §. *ad quæstionem*.

5 Alterum, quod notat Doctor ibidem, est, quod principium non tantùm habet relationem ad principiatum, sed etiam ad alterum comprincipium, quia siue principia sint intrinseca, siue extrinseca, hæc & illa mutuò nunquam causant, nisi inter se aliquo modo vniantur, & concurrant, & illæ duæ relationes sunt omninò alterius rationis, & possunt ambæ fundari in eodem absoluto, imò necessariò fundantur; potentia ergo in ratione principij, in qua præcisè significatione modò de ea loquimur, vtrumque hunc respectum importare potest, & pro vtroque exprimendo videtur nomen potentiæ accipi ab Arist. 5. Metaph. tex. com. 20. nam de potentia actiua exemplificat, vt calefaciens ad hoc quod calefit, & paulò post quod fecit ad factum, & facturum ad faciendum; constat autem quod calefaciens ad illud, quod calefit, non dicitur, vt principium ad principiatum, sed vt principium actiuum ad passiuum, ex quibus sequitur vnum principiatum, ad quod ambo dicuntur; sed pater ad filium, de quo ibi exemplificat, non sic dicitur, nec facturum ad faciendum, vt ad principium, sed vt ad principiatum, & tamen ambo exempla ponit pro secundo modo ad aliquid, qui est secundum potentiam actiuam, & passiuam, signum ergò euidens est vtramque relationem per nomen potentiæ actiuæ significari posse & ideò ait Doct. 4. d. 13. q. 1. X. potentiam actiuam non solùm dici de potentia transmutatiua, sed etiam productiua. Constat etiam ex eisdem exemplis, quo pacto potentia quoque passiua dicit eandem duplicem relationem scilicet ad principiatum, & ad aliud comprincipium scilicet ad potentiam actiuam, cum qua concurrit ad causandum effectum communem, subdit vlterius Doctor potentiam passiuam v. g. materiam nedum dicere has duas relationes scilicet ad principiatum, & ad efficiens sed etiam ad formam, cum qua velut altera comparte constituit totum intrinsecè ex ambabus resultans, vt ex suis partibus intrinsecis, quam relationem significauit Arist. 7. Met. cap. vlt. cum ait ideò ex materia, & forma fieri per se vnum, quia hoc est actus, & illud potentia.

6 Ex his declarat Doctor definitiones potentiæ actiuæ, & passiuæ ab Arist. loc. cit. traditas dicens definitiones illas assignati de potentia actiua, & passiua non per comparationem ad principiatum, sed inquantùm comparantur ad alterum comprincipium, nam potentia actiua definitur per ordinem ad passum, seu transmutabile, in quod agit, quod quidem, vt patet, non est principiatum, vel effectus agentis, sed alterum principium secum concurrens ad effectum producendum per modum subiecti recipientis actionem, & sic etiam è conuersò potentia passiua definitur per ordinem ad transmutans, & efficiens, quod non est principiatum, sed alterum comprincipium secum concurrens per modum causæ efficientis. Subdit quoque Doctor, quod hæ definitiones ab Arist. traditæ non sunt Metaphysicæ, sed Physicæ, & ratio est, quia dantur per respectum ad transmutabile, & transmutans, potentia autem actiua, & passiua, vt exercentur cum motu, & mutatione ad physicum spectant, non ad metaphysicum, vt supradictum est ab initio quæstionis. Nec valet, si dicas has definitiones metaphysicas esse, quia in Metaphysica traduntur, non valet, ait Doctor, quia non inconueniit in vna scientia aliqua misceri interdum ad aliam scientiam pertinentia, multa enim in Metaphysica ponuntur pertinentia ad Physicam, & è conuerso, vt patet in primo Phys. vbi disputat contra negantes principia rerum indu-

indutus habitu Metaphysico; subdit tamen posse excusari Arist. quod talem definitionem dederit, & non Metaphysicam fortè, quia potentia hoc modo descripta manifestior est. Et etiam quia ea hoc facile est deducere definitionem quoque Metaphysicam potentiæ actiuæ, & passiuæ dimittendo nimirum illud, quod contrahit ad naturalitatem, & ponendo generalius, quod pertinet ad Metaphysicum; definitio itaque potentiæ actiuæ Metaphysica erit hæc secundum vnam significationem potentiæ scilicet efficientis, potentia actiua est principium agendi agibile, secundum verò aliam significationem scilicet actus, erit hæc, potentia actiua est principium actuandi actuabile; prima definitio, quod est principium agendi agibile, datur per ordinem ad effectum, & principiatum, quod actuare potest inducendo formam præscindendo ab hoc, quod talis inductio fiat cum mutatione. Similiter potentia passiua, ait Doctor, secundum vnam eius significationem est principium, ex quo aliquid potest motari; secundum aliam est principium actuandi passiuè ab actu actiuo idest ab efficiente, & secundum aliam est principium actuabile, siue informabile ab actu idest ab actu formali, qui est forma.

Totam hanc doctrinam iam insinuauimus disp. 7. Phys. q. 1. explicando definitionem causæ efficientis, cui propria est potentia actiua per modum principij operandi, de qua hic loquimur, nam ibi diximus causam efficientem duo respicere, correlatiua, & terminum productum, quo modo producens denominatur, & subiectum quod trasmutat, ratione cuius & agens, & transmutans dicitur, per comparationem ad primum correlatiuum, potentia actiua in efficiente idem est, quod potentia productiua, vndè inquit Doctor quod potentia actiua in hac significatione est principium agendi agibile, idest principium producendi producibile, per comparationem verò ad aliud correlatiuum scilicet ad subiectum, in quod agit, idem est potentia actiua, quod potentia actuatiua non quidem in genere causæ formalis, (nisi potentiam actiuam in hoc sensu velimus quoque ad formam ipsam extendere, quod non esset omninò absre) sed in genere causæ efficientis, quæ quidem actuatio subiecti, si contingat eum motu, & mutatione, illa potentia actuatiua dici etiam potest transmutatiua; & quia quoties dicitur vnum oppositorum, tot etiam modis dicitur & reliquum, potest quoque potentia passiua referri ad actiuam dupliciter, vel vt actiua dicit virtutem productiuam agentis cum relatione transcendentali ad effectum, & hoc quidem modo conuenit effectui, quatenus est producibilis ab agente, & dicitur in potentia passiua ad produci, quo fortè sensu non differt à potentia obiectiua, de qua postea dicemus; vel potest ad actiuam referri, vt actiua dicit virtutem efficientis causæ actuatiuam, & transmutatiuam subiecti, & hoc modo potentia passiua conuenit subiecto, quatenus potest ab agente aliquam formam recipere, secundum quam actuetur, & perficiatur à forma quidem inducta in genere causæ formalis, ab efficiente verò in genere causæ efficientis, atque ita ex dictis patet, quomodo definiri debeat potentia actiua, & passiua tam Physicè, quam Metaphysicè, & quo pacto definitiones traditæ ab Arist. propriè assignentur de potentia actiua, & passiua Physicè consideratis, non Metaphysicè.

7 Contra præfatas definitiones potentiæ actiuæ, & passiuæ Doctor facit nonnullas obiectiones, ex quarum solutione adhuc magis elucet earum intelligentia; & licet obiectiones illæ sint præsertim contra definitionem potentiæ actiuæ, procedunt tamen etiam contra definitionem passiuæ, quatenus per oppositas relationes definiuntur; arguit igitur Scot. contra singulas particulas in definitione potentiæ actiuæ positas. Primò contra illam particulam, *principium*, quod sit male apposita, quia si potentia actiua est principium, ergo non agens non habet potentiam actiuam, quando actu non agit, qui fuit error quorundam antiquorum, quos carpit Arist. 9. Metaph. tex. 5. dicentium eum, qui actu non ædificat, non posse ædificare; Probatur consequentia, quia non agens non habet principium in actu, cum hoc sit simul cum effectu, nam causa in actu, & effectus in actu simul sunt, & non sunt 2. Phys. & 5. Metaph. nec habet principium in potentia, quia omnis potentia est ad aliquem actum eius, quod est in potentia, non agens autem potens agere non est in potentia ad aliquem actum sui, quia tunc transmutaretur, quando ageret.

Ad hoc argumentum multa habet Doctor q. 4. cit. in sol. ad 1. sed breuiter neganda est consequentia quia nomen principij operatiui, vt applicatur potentiæ actiuæ, licet importet actualem relationem principiationis ad principiatum, quando potentia actiua est in actuali exercitio, & in actu secundo, absolutè tamen loquendo importat potius relationem aptitudinalem, seu aptitudinem ad principiandum, cum autem ad impugnatur, quia omnis potentia est ad aliquem actum eius, quod est in potentia, quod dici nequit de non agente potente tamen agere, quia non est in potentia ad aliquem actum sui, alioquin transmutaretur, quando ageret; illa propositio licet assumatur, vt vniuersaliter vera de quacunque potentia, nec tamen vera verificatur præsertim de potentia passiua, (quomodo autem etiam de actiua verificari possit, patebit infra num. 37.) efficiens namque quando in actu primo, solamque habet aptitudinem ad agendum, propriè dicitur esse in potentia ad actum alterius, vel vt producibilis, si ad eum comparatur, vt ad effectum, vel vt transmutabilis, & actuabilis, si ad ipsum comparatur, vt ad subiectum; imo quando potentia actiua est ad actionem immanentem, quia tunc respicit effectum in ipso agente manentem, & non in subiectum aliud transeuntem, tunc potens actiuè dici potest in potentia ad aliquem actum sui ipsius, quatenus forma per exercitium talis actiuæ potentiæ producta, recipitur in ipso agente, ipsumque actuat, & si adfuerint conditiones ad ipsam mutationem requisitæ, ipsum quoque transmutat, licet propriè loquendo ac in rigore tunc etiam transmutetur potius ex eo, quod est recipiens, quam ex eo quod agens; alias solutiones ad hoc idem argumentum vide apud Doctorem loc. cit. si allata non placet, quæ tamen mihi sufficiens videtur.

8 Secundò arguit contra illam particulam *transmutandi*, quia ex hoc sequeretur, quod potentia creatiua non esset actiua, quia non transmutat aliud; vniuersaliter etiam sequeretur, quod potentia actiua non abstraheret à motu, & mutatione, & ita nulla pertineret ad Metaphysicum, nec per consequens aliqua consideratio causæ efficientis ad ipsum pertineret, quod est absurdum. Resp. satis patere ex dictis, quomodo Arist. re vera definierit potentiam actiuam, & passiuam Physicè, non autem Metaphysice, patet etiam quo pacto definitiones illæ sint moderandæ, & pertractandæ, vt euadant Metaphysicæ, & tunc sub potentia actiua Metaphysicè definita poterit quoque comprehendi potentia creatiua, si potentia actiua definiatur per ordinem ad effectum duntaxat, non autem ad subiectum, quod ad actionem creatiuam nullatenus interuenit.

Tertiò arguit contra alia particulam, *aliud*, quia tunc omnis potentia actiua esset factiua, quod est contra Arist. 9. Metaph. 16. diuidentem potentiam in factiuam, & actiuam, cuius scilicet vltimus finis est vsus, & non aliquid factum, consequentia patet, nam actiua strictè sumpta non trasmutat aliud secundum Arist. ibidem, quia actio manet in agente, & factio extrà ipsum, vt visio in vidente, ædificatio autem in domo ædificata. Conf. quia tunc idem non posset agere in seipsum, quod tamen falsum est loquendo saltim de actione æquiuoca, vt determinatum est disput. 7. Phys. qu. 4. art. 2.

9 Resp. Doctor negando consequentiam, quia potentia actiua strictè sumpta nimirum prout distinguitur contra factiuam, verè est actiua, & quando elicitur operatio immanens, vt intellectio, vel visio, verè in eliciendo eam est actio ita perfectè habens quicquid est de ratione actionis, & fortè verius, quam transiens, agens tamen ista actione non transmutat strictè sumendo transmutare, prout dicitur esse ad actum primum tantum, nec transmutat aliud, sed idem subiectum, inquantum aliud; vndè subiungit Doctor, quod ratio posita in illa definitione scilicet transmutatiuum esse non conuenit propriè potentiæ actiuæ strictè sumptæ, ratio tamen Metaphysica scilicet actuatiuum esse benè illi conuenit, nam actus secundus verè est actus ipsius actuabilis, ita enim actuatur intellectus per intellectionem, aut oculus per visionem in se operatam, sicut actuatur manus per calorem ab igne receptum; imò nisi sumatur transmutatio in tanto rigore, vt hic sumit Doctor, nimirum pro mutatione ad formam habentem rationem actus primi, etiam transmutatiuum esse conuenit æquè benè potentiæ actiuæ, sicut factiuæ, nam oculus non videns recipiendo visionem ita mutatur à priuatione ad formam, sicut cum manus, quæ prius erat frigida, recipit calorem, & de non calida fit calida. Ad Conf. negatur consequentia, cum enim dicitur potentia actiua esse principium transmutandi aliud, inquantum aliud, ly *inquantum aliud*, vbi agens realiter à passo distinguitur, reduplicat non tantum aliam rationem formalem, sed etiam aliam rem, vbi verò non distinguitur, reduplicat tantùm alietatem rationis formalis, quia mouens seipso moueri dicitur, non vt mouens, sed vt mobile; ita notauit Doctor 2. d. 25. q. vn. ad 2. princ. quod & confirmat ex ipso Arist. 5. & 9. Metaph. vbi postquam tradidisset præfatam definitionem potentiæ actiuæ, quod est principium transmutandi aliud, inquantum aliud, ponit exemplum de Medico, qui sanat seipsum, qui tamen non est aliud à seipso, sed inquantum Medicus est sanans est aliud à seipso inquantum sanatur, sanatur enim inquantum infirmus, non inquantum Medicus; vndè concludit quod ly *inquantum aliud*, reduplicat formalem rationem aliam solum, quando mouens, & motum sunt indistincta subiecto, sed quando sunt distincta subiecto, reduplicat rem aliam, & rationem aliam; eandem quoque doctrinam tradidit Alensis 5. & 9. Met. explicando allatam definitionem potentiæ actiuæ ab Arist. assignatam quantùm ad alietatem, quæ necessaria est inter agens, & passum, necessario namque ait, vel potentia actiua est in altero, & obiectum eius in altero subiectiuè, sicut ars ædificandi in ædificante, & possibile ædificari in ædificabili, vel si in eodem sint subiectiuè ambo, non tamen sunt secundum idem, sed secundum quod alterum, ecce quomodo consonant doctrina Irrefragabilis, & Subtilis.

10 Quartò arguit contra illam particulam reduplicatiuam, *inquantum aliud*, nam per eam significatur potentiam referri ab subiectum transmutabile, inquantum huiusmodi scilicet transmutabile, sed transmutabile non videtur posse poni in definitione potentiæ actiuæ, nisi tanquam eius correlatiuum, non est autem eius correlatiuum, quia omnis potentia dicitur ad actum, vt ad suum correla-

correlatiuum. Si dicatur, quod potentia, quæ dicitur ad actum, non est illa, quæ est principium, de qua modo est sermo. Contra, saltim habetur propositum, quia principium per se dicitur ad principiatum, transmutabile autem non est principiatum respectu potentiæ actiuæ, quia præsupponitur principiato eius, vt ex ipso transmutabili principiatum causetur.

Resp. satis patere ex dictis nu. 5. quo pacto etiam transmutabile possit esse correlatiuum potentiæ, vt hic de ea loquimur, quia nedum dicit relationem ad actum, seu formam, ad quam transmutabile transmutatur, sed etiam ad ipsum subiectum transmutabile, vt ad alterum comprincipium. Et cum dicitur, quod principium refertur ad principiatum, transmutabile autem non est principiatum, sed supponitur principiato, patet ex ibidem dictis, quod potentia in ratione principij nedum dicit relationem ad principiatum, sed etiam ad alterum comprincipium, quale in proposito est subiectum transmutabile, quod sub ratione principij passiui simul cum principio actiuo concurrit ad principiatum ab ambobus in solidum; imò & ipsum subiectum, vt informatum forma nouiter introducta ab agente, dici potest sub hac reduplicatione effectus, & principiatum eius, vnde nedum dicimus calorem effici ab igne, sed etiam calidum in concreto, prout concernit subiectum, quod in esse calido producitur secundum quid ab igne.

11 Quæres, an potentia actiua, & passiua dicant relationem transcendentalem ad principiatum. Soluit hoc dubium Doctor 9. Metaphys. q. 5. & inquit, quod si potentia actiua, & passiua sumantur pro absoluta entitate, in qua immediatè fundatur relatio potentiæ, & secundum quam dici solet causa esse prior effectu, & principium præcedere principiatum, in hoc sensu ait potentiam nullum dicere respectum, sed absolutam aliquam essentiam, in qua respectus fundatur, & ratio huius est, quia si in tali statu relationem aliquam includeret ad effectum, non diceretur prior natura illo, sed simul natura cum eo, quia vnum relatiuum est simul natura cum alio correlatiuo; tum quia relatio non est actiua, sed de genere sterilium, vt aiunt, & ideò nequit esse virtus actiua ad producendum aliquem effectum, vt inquit ibi Doctor & 3. d. 15. §. *aliter potest dici*, ergo pertinere nequit ad rationem potentiæ actiuæ, vt est prior naturaliter principiato. At si potentia in causa sumatur formaliter, quia sic ex vi nominis significat relationem virtutis absolutæ productiuæ ad effectum producibilem, in hoc sensu dicit essentialiter respectum ad principiatum, & est simul natura cum ipso principiato, si actu, actu, si potentia, potentia. Hinc diximus disputat. 5. Phys. q. 2. causam in actu primo in ratione causæ dicere relationem transcendentalem ad effectum ab ea possibilem connotando virtutem absolutam causæ, in qua talis relatio fundatur, quod etiam docuit Doctor ibi cit. 1. d. 7. q. vn. lit. I. vbi significat, quod virtus absoluta in causa non est ei proximè ratio agendi, nec eam formaliter constituit in actu primo, & ratione causæ seu potentem agere, nisi includendo respectum transcendentalem ad effectum; an vero hic respectus transcendentalis sit ad effectum duntaxat in communi, vel potius ad omnes, & singulos in particulari ab ea producibiles declaratum est loc. cit. disp. 5. Phys. quæst. 2. nu. 8. quod est ad effectum in communi, ac etiam ad omnes, & singulos in particulari, non quidem singulos singillatim, aut collectiuè omnes, sed indeterminatè omnes, & vage.

12 Ex hoc intulimus ibi esse necessariam connexionem causæ cum suis effectibus possibilibus, non quidem in eo sensu, vt si vnus ea illis esset impossibilis, causa quoque impossibilis esset, vt dicebant Hurtad. & Arriag. ibi citati, sed in eo sensu quod si omnes prorsus implicarent, causa quoque impossibilis esset, vt si implicarent omnes calores, impossibilis esset potentia calefactiua ignis, si formæ omnes implicarent, esset impossibilis potentia passiua materiæ, quod ibi sufficienter probatum est, ac rationes illorum Recentiorum solutæ. Radix autem talis necessariæ connexionis causæ cum suis effectibus, & è contra, est relatio transcendentalis, quam causa dicit ad illos, vt possibiles, relatio namque est quidam nexus, quo duo extrema inuicem connectuntur adeut vnum extremum necessariò coexigit aliud in esse relatiuo, si actu, actu, si potentia, potentia, sic Pater in esse patris coexigit filium, & filius in esse filij patrem. Imo hæc est potissima ratio, qua probatum est disput. 8. Log. quæst. 5. artic. 1. Dei ad creaturam non dari relationem realem etiam transcendentalem, atque ideò neque omnipotentiam in Deo à parte rei importare talem relationem ad creaturas possibiles, sed perfectionem potius omninò absolutam, quia relatio siue sit prædicamentalis, siue transcendens de necessitate coexigit ad suum esse terminum eius, ergo si in Deo aliqua talis relatio daretur, tunc Deus ratione talis relationis coexigeret aliquid aliud a se, quo non existente per possibile, vel impossibile, Deus quoque non existeret, quod omninò præiudicat necessitati Dei, quia nullum magis necessarium dependet in suo esse a minus necessario, vel contingenti, quam rationem fusius ibi deduximus, atque ideò ob eam solam rationem hunc dicendi modum sequuntur omnes Antiquiores, ac Recentiores ibi citati.

Ouuiedus tamen singularem in hac re habet opinionem controu. 10. Metaph. punc. 4. & seq. vbi tenet omnem causam saltim creatam transcendentaliter vtique referri ad omnes effectus ab ea possibiles, sed non propterea connexionem quo ad esse habere cum illis, imo quocunque effectu repugnante illius virtutem productiuam ait eandem omninò permansuram, perinde ac si talis effectus non repugnaret, vnde inquit non esse idem causam referri transcendentaliter ad suum effectum, & cum ea necessariam habere connexionem quoad possibilitatem, quia causa creata non est connexa cum existentia, neque cum possibilitate effectus, & tamen transcendentaliter refertur ad illum, & quod causa increata, seu diuina omnipotentia non referatur realiter ad creaturas possibiles non probat ex eo capite, quod necessariam connexionem cum creaturis haberet, & sic ab eis quoquo modo in suo esse dependeret, si ad eas referretur, sed aliunde. Quod autem nulla causa connexionem habeat necessariam cum suis effectibus possibilibus, quantumuis ad eos referatur, probat hic Auctor punc. 4. citat. §. 2. pluribus rationibus. Primò probat, quia virtus physica causæ realis nequit dependere à re, quæ non est, neque erit, etiamsi sit possibilis, ergo nequit intellectus meus dependere ab intellectione purè possibili, quam nunquam eliciet, consequentia patet, probatur assumptum, quia rem esse possibilem nihil est physicum in rerum natura actu existens, & dum effectus possibilis non existit, habet æquè non esse, ac chimæra, quæ intrinsece repugnat, ergo causa existens in rerum natura nequit in suo esse ab effectu possibili dependere. Tum 2. quia causa non dependet ab existentia effectus, ergo neque a possibilitate effectus, patet assumptum, probatur consequentia, quia possibilitas, & existentia sunt omninò idem, ergo si existentia causæ non dependet ab existentia effectus, nec etiam pendebit à possibilitate eiusdem. Tum 3. si propter aliquam rationem causa haberet connexionem cum possibilitate effectus, maximè quia dicit relationem ad illum, sed relatio causæ non est nisi ad ipsam formalem existentiam effectus, vt actu exercitam, & positam extrà causas, cum qua tamen certum est causam nullam habere connexionem, quia causa in suo esse non dependet ab existentia effectus, sed è contrà, ergo &c. probat minorem inferius punc. 6. num. 6. virtus productiua dicit ordinem ad illud, quod dicitur virtualiter in ea contentum, tanquam effectus in causa, sed id quod est contentum in virtute productiua, tanquam effectus in causa, & ipsa formalissima existentia rei, ergo virtus productiua ad formalissimam rei existentiam dicit respectum, maior patet, quia non alia ratione refertur causa ad effectum, nisi quia illum intra se continet, minorem rursus probat, id continet virtualiter virtus productiua in se, quod extrà se ponit, & media causalitate attingit, sed quod extra se ponit, & attingit media causalitate, immo quod potest sic attingere est formalissima effectus existentia, vt vltimò ad actum reducta, ergo &c. Tum 4. probat, quia non repugnat virtus productiua creata talis naturæ, vt implicante effectu ipsa possit subsistere, ergo saltim ex hoc capite posset dici virtutem productiuam effectus connexionem non habere cum effectuum possibilitate, consequentia patet, probat verò assumptum ex omnipotentia Dei, quæ ita constituitur in ratione virtutis productiuæ, vt non habeat necessariam connexionem cum possibilitate effectuum, nam si talem connexionem haberet, deficiente alicuius creaturæ possibilitate ipsa quoque deficeret, quod est absurdum, quia tunc omnipotentia Dei non esset summè perfecta, ergo idem pariter dici poterit de potentia actiua creata.

Ratio autem, qua hic Auctor mouetur ad negandum adhuc omnipotentiam Dei ad creaturas possibiles transcendentaliter referri, non est, quia necessariam connexionem haberet quoad suum esse cum illis, quia cum respectus transcendentalis non dicat connexionem cum termino, absque vlla dependentia Dei à creaturis, & absque vlla imperfectione, posset ex hoc capite respectus ille in omnipotentia constitui. Ratio itaque est secundum ipsum, quia si concedamus omnipotentiam referri transcendentaliter ad effectus possibiles, cum quibus nullam habet connexionem, eodem modo concedendum est transcendentaliter referri ad hircoceruum, & aliam quamcunque chimæram, ratio consequentiæ facilis est, omnipotentia quantum est ex se non solum est potens producere calorem possibilem, sed hircoceruum impossibilem, si ille ex se non repugnaret; ergo si ex eo quod omnipotentia ex se sit productiua caloris independenter ab illius possibilitate, vel impossibilitate, non potest intuitiuè cognosci, quin saltim apprehendatur calor, & ad hunc transcendentaliter referatur, sic ex eo quod omnipotentia ex se sufficiens sit producere hircoceruum independenter ab eius possibilitate, vel impossibilitate, non poterit intuitiuè cognosci, quin apprehendatur hircoceruus, & ad illum transcendentaliter referatur omnipotentia, quæ quantum est ex se eodem modo se habet respectu effectus possibilis, & impossibilis, sed inauditum est hucusque omnipotentiam transcendentaliter referri ad hircoceruos, & chimæras, ergo hac de causa negari debet quod etiam ad entia possibilia referatur; ita de omnipotentia Dei discurrit Ouuied. controu. 10. citat. punct. 6. num. 11. & 12.

13 Hæc tamen opinio sustineri nequit, imò mihi implicare videtur in eo quod admittit causam saltim creatam transcendentaliter ad suos effectus referri, & adhuc negat habere connexionem cum eorum possibilitate; hoc, inquam, implicare videtur, quia vt supra dicebamus de ratione relationis, vt relatio est, est, quod sit nexus duorum extremorum in esse relatiuo, & cum mutua dependentia vnius ab alio in tali esse, vnde licet quoad esse absolutum causa non dependeat ab effectu, sed è contrà, tamen quo ad esse rela-

tiuum causantia, & causati non minus effectus à causa dependet, quam è contra, ergo relatio vniuersaliter infert necessariam connexionem in esse relatiuo inter ea extrema, quæ refert. Conf. quia ponitur esse præcipua relatiuorum proprietas, quod sint simul natura, & quod posita se ponant, & perempta se perimant, ergo inter extrema relationis semper est necessaria connexio quoad esse, si actu, actu; & si potentia, potentia, ita quod relatio actualis coexigit terminum actualem, & aptitudinalis aptitudinalem. Tum quia repugnat prorsus, quod ait Ouuied. respectum transcendentalem non dicere necessariam connexionem cum termino, quia si ita esset, iam non esset respectus, sed aliquid absolutum, respectus enim est essentialiter habitudo ad aliud, vt ad terminum. At ipse probat punct.6. num.2. relationem transcendentalem non habere cum termino necessariam connexionem, quia talis relatio dari potest ad terminum, qui neque existat, neque possit existere, vt constat de relatione transcendentali, quam dicit cognitio chimeræ ad ipsam, ergo relatio transcendentalis non habet connexionem cum suo termino, id enim quod potest existere sine existentia, & sine possibilitate alterius non potest dici cum illo connexum. Verùm id non probat relationem transcendentalem non habere connexionem cum termino simpliciter, & absolutè loquendo, sed non habere connexionem cum termino actu existente, quod gratis concedimus, non enim relatio transcendens refert semper ad terminum actu existentem, sed multoties ad terminum possibilem, & cum ipso connectit necessario fundamentum per ipsam relatum, sic materia prima respicit transcendentaliter omnes formas, non quidem actu existentes in ipsa, sed possibiles in ea recipi, & cum ipsis possibilibus dicitur habere connexionem adeoquod si formæ possibiles non forent, nec ipsa quoque foret possibilis ob relationem transcendentalem, quam dicit ad ipsas, ei realiter identificatam. Tum quia etiamsi concederetur relationem transcendentalem, quando est ad terminum impossibilem, vt est de cognitione chimeræ, non habere connexionem necessariam cum ipso, adhuc tamen id negari deberet de relatione transcendentali, quando est ad terminum possibilem, nam saltim hanc verisimile est habere connexionem cum possibilitate termini. Tum tandem quia etiam cum relatio transcendentalis tendit ad terminum impossibilem, vt relatio cognitionis chimeræ ad ipsam; adhuc existentiam, aut possibilitatem termini exigit saltim in apprehensione, ac in esse obiectiuo, adeout semper verum sit relationem, vt talis est, connexionem habere cum termino modo sibi proportionato iuxtà eius conditionem.

14 Hinc patet veram, ac legitimam rationem, cur omnipotentia Dei relationem non dicat ad creaturas etiam vt possibiles, illam esse, quam ex Scoto retulimus, quia necessariam connexionem haberet cum ipsis, & ab eis dependeret quoad suum esse, vel saltim ad suum esse illas coexigeret, quod est absurdum, neque illa sua ratio valet, neque consequens est ad sua dicta, nam si semel concedit diuinam omnipotentiam esse caloris v. g. productiuam, aut alterius effectus independenter ab eius possibilitate, & ad eum hoc pacto transcendentaliter referri, idem consequenter asserere debet in ordine ad chimæras, & hircoceruos, cæteraque entia impossibilia, probatur consequentia, quia ratio cur de facto saltim mente cogitetur diuina omnipotentia ad creatura possibiles referri, est, quia possibiles sunt, & sub obiecto diuinæ omnipotentiæ continentur, ergo si semel concedatur omnipotentiam referri ad ipsas independenter ab earum possibilitate, idem consequenter asseri poterit, ac debebit de ipsa in ordine ad chimæras, ac entia impossibilia, vt benè deducit Ouuied. & licet illud deducat, vt inconueniens, & re vera sit tale, tamen necessariò sequitur ad eius positionem, neque ex hoc quod est absurdum, & inauditum diuinam omnipotentiam ad chimæras referri, negari debet ab ipso, sed vltrò concedi debet, vt quid necessariò consequens ad eius positionem.

15 Nec etiam valde operosum erit rationes huius Auctoris dissoluere, quibus num. 12. probabit nullam causam, & potentiam actiuam necessariam habere connexionem cum suis effectibus possibilibus, licet ei gratis concedamus non habere necessariam connexionem cum hoc, vel illo determinatè, & sigillatim sumpto. Ad 1. verum est vtique causam quoad suam virtutem absolutam, quæ est ratio agendi, à possibilitate effectus non dependere, falsum tamen est non dependere quoad denominationem relatiuam potentis illum producere, & causare; sub hac enim denominatione relatiua dicitur ab illo dependere in esse relatiuo, vel potius illud coexigere (non enim benè sonat dependentiæ nomen in relatiuis, quia relatiua sunt simul natura, & dependentia dicit posterioritatem vnius ad aliud, vnde propriè loquendo non dicitur vnum relatiuum ab alio dependere in esse relatiuo, sed potius illud coexigere) argumentum verò procedit perinde ac si intellectus meus in sua entitate absoluta dependeret ab intellectione possibili, quæ nunquam existet, quod non asserimus; verum tamen est quod quia relatio transcendentalis est realiter identificata rebus, eisque consubstantialis, si omnes intellectiones essent impossibiles, destrueretur relatio transcendentalis intellectus ad ipsas, & quia talis relatio est realiter cum intellectu identificata, consequenter à posteriori argueremus intellectum quoque in sua entitate absoluta deficere. Deinde cum non sit vera dependentia vnius relatiui ab alio, quia tunc non essent simul natura, sed potius mutua coexigentia vnius ab alio, nullum est absurdum causam existentem, vt dicatur potens causare, coexigere effectum possibilem, nam & ens positiuum ad suum esse, vt patet, coexigit multas negationes, immo & in suo fieri à priuatione dependet, cum hæc sit tertium principium rerum naturalium. Tum quia effectus possibilis, licet actu non sit in rerum natura, falsum tamen est æquè habere non esse, sicut chimæra, vt ait Ouuied, quia chimæra habet non esse necessario, cum intrinsecè repugnet, effectus autem possibilis habet non esse contingenter, vnde & dici potest ens reale nominaliter, vt constabit inferius disputat. 8. num. 46. atque ideò argumentum illud multa falsa inuoluit, nec rectè procedit.

Ad 2. falsum est antecedens, & consequens cum eius probatione, quia si causa sumatur formaliter sub relatiua denominatione causæ, causa in actu dependet ab effectu in actu sumendo semper dependentiam pro coexigentia, & causa in potentia ab effectu in potentia, nam causa, & effectus simul sunt, & non sunt sub ratione relatiua ex 2. Phys. & 5. Met. si actu, actu, si potentia, potentia; falsum item est possibilitatem esse prorsus idem cum sua actuali existentia, vt constabit inferius disp. 8. Ad 3. negatur minor, ad cuius probationem rursus negatur minor, quia terminus causalitatis physicæ nedum est existentia, sed etiam ipsa actualis rerum essentia, dum ponitur sub actuali modo existentiæ, alioquin essentiæ rerum forent incausatæ, vt clarius dicetur disp. 8. cit. de essentia, ac existentia rerum. Ad 4. negatur paritas de potentia actiua creata, & increata, nam nullum absurdum est potentiam actiuam creatam necessariò connexam esse cum possibilitate suorum effectuum, sicut absurdum est de potentia diuina; immo cum id probat Ouuied. de omnipotentia diuina, quia talis connexio summam eius læderet perfectionem, hoc ipsum probat oppositum de potentia creata, cum enim ipsa summam perfectionem non habeat; immo sit valde imperfecta per comparationem ad diuinam omnipotentiam, potius dicere debemus, quod sicut diuina omnipotentia ob suam maximam perfectionem non habet connexionem cum possibilitate suorum effectuum, ita è contra potentia creata ob suam imperfectionem talem habet connexionem cum ipsis. Ex dictis autem deducitur, quod cum potentia actiua, & passiua formaliter constituantur in esse potentiæ per relationes transcendentes, non spectant directè ad prædicamentum relationis, & cum relationes istæ fundari possint, nedum in qualitate, sed etiam in substantia, alijsque prædicamentis, quia substantia est immediatè etiam actiua, & alia quædam prædicamenta immediatè passiua, vt suis locis monstratum est, ideò directè spectare non possunt ad prædicamentum qualitatis, vt frequenter dicere solent Thomistæ, sed per plura vagantur.

ARTICVLVS II.

Diuisionem potentiæ in ratione principij actiuam, & passiuam esse sufficientem.

16 Conclusio est communis in omni schola, imò in schola Thomistarum absque vlla limitatione recipitur, putant namque hanc esse vnicam, & adequatam diuisionem potentiæ quocunque modo sumatur, quod negant Scotistæ præter hanc agnoscentes aliam diuisionem potentiæ in obiectiuam, & subiectiuam, de quo quæst. seq. & ideò ex industria posui in conclusione diuisionem procedere de potentia non quomodocunque sumpta, sic enim alias subire potest diuisiones, sed de potentia in ratione principij considerata, sub hac enim consideratione adequatè diuiditur in actiuam, & passiuam, & illa diuisio est sufficiens, intelligendo tamen, inquit Doctor, quod sit in illa duo membra, tanquam in principalia membra, ac immediatiora, quæ rursus subdiuidi possint in alia minus principalia, vt dicemus art. seq. Probat hanc conclusionem Suarez disputat. 43. Metaph. sec. 1. nu. 6. quia potentia, vt sic, est quidam actus primus, qui dicit aptitudinem ad secundum, sed actus secundus proximus, & immediatus alicuius potentiæ non est, nisi aut actio, aut passio, ergo etiam potentia tantùm potest esse aut actiua, aut passiua, minor patet, quia duplex tantùm habitudo actus ad potentiam intelligi potest scilicet vt ad principium à quo, vel in quo, seu ex quo fit, ex quibus prior constituit actionem, posterior passionem. Hæc tamen probatio statim deficere videtur, quia actus secundus, quo exerceri possunt potentia actiua, & passiua, nedum sunt actio, & passio, sed etiam transmutatio, quam certum est formaliter ab actione, & passione distingui, imò Aristot. potentias istas definiuit præsertim in ordine ad transmutationem; ratio autem cur deficit ista probatio est, quia considerat potentiam in ratione principij, vt dicit relationem tantùm ad principiatum, at falsum est ex dictis art. præced. n. 5. potentiam in ratione principij consideratam dicere relationem tantùm ad principiatum, nam dicere quoque potest relationem ad aliud comprincipium.

Vt ergo ostendatur sufficientia allatæ diuisionis debent assignari omnes relationes, quas potest potentia inuoluere, vt facit Scotus 9. Met. q. 4. cit. art. 3. hoc modo, potentia est concretum, quod denominatur à potentialitate, quæ est relatio, vnde potentia dicit duplicem relationem potentialitatis actiuam, & passiuam, sicut etiam principium, nam potentia actiua dicit relationem ad principiatum, & hæc includit relationem agentis, vt quod, & vt quo, quia deno-

mi-

terminatiuum potentia concernit tam fundamentum, quam subiectum ipsius relationis potentiæ actiuæ; deinde dicit relationem ad alterum comprincipium, nimirum ad principium passiuum, quod concurrit cum agente, & forma ad producendum principiatum; pariter potentia passiua duplicem dicit relationem passiuam, alteram ad principiatum, alteram ad principium actiuum tam ad agens, quam ad formam, seu tam ad principium quod, quam ad principium quo, neque datur vlla alia relatio in potentia præter illas, & ideò nulla alia potest reperiri species potentiæ, aut aliud membrum, quod sub prædictis duobus aliquo pacto non contineatur, vel ad ea aliquo pacto reducatur.

17 Sed vt adhuc magis eniteat quæ, & qualis sit illa diuisio potentiæ in actiuam, & passiuam, aduertendum est non ita eius diuisionis membra abinuicem distingui, vt semper realiter differre debeant, & in diuersis subiectis reperiri, vt enim dictum est art. præced. num. 9. potest in eadem entitate fundari respectus potentiæ actiuæ, & respectus potentiæ passiuæ nedum respectu diuersorum, sed etiam eiusdem, nam eadem res potest esse principium proximum, & adæquatum actiuum, & passiuum eiusdem operationis, & ita est vniuersaliter de actibus immanentibus, qui recipiuntur in eisdem potentijs, à quibus eliciuntur, vnde considerando rationes potentiæ actiuæ, & passiuæ secundum quod eandem rem denominant, diuisio erit eiusdem rei in diuersas formalitates diuersosque respectus, similisque erit diuisioni illi, qua diuiditur intellectus in speculatiuum, & practicum, sicut enim intellectus diuiditur in practicum, & speculatiuum ratione diuersorum respectuum, quos illæ differentiæ important, ita eadem facultas vitalis distingui poterit in actiuam, & passiuam ratione diuersorum respectuum, qui in ea fundantur, adeout potentia actiua, & passiua vtique realiter, & materialiter coincidere possint, quatenus idem subiectum potest esse agens, & patiens, non tamen formaliter, quia secundum diuersos semper respectus, imò & oppositos fundat denominationes actiui, & passiui. Quod si potentia veluti in abstracto sumatur, & præcisè secundum formalitatem potentiæ, tunc probabiliter dici potest hanc esse diuisionem, veluti generis in species, genus erit ipsamet potentia considerata secundum rationem præcisam principij, & differentiæ erunt rationes agendi, vel patiendi, nam copulando has rationes peculiares cum ratione principij in communi, illamque contrahendo, constituunt duas veluti species potentiæ, nempe actiuam, & passiuam, neque eiusmodi species pertinebunt duntaxat ad genus qualitatis, vt sentiunt quamplures, sed ad quodlibet etiam aliud genus, in quo fundari potest ratio agendi, atque patiendi; neque circa hoc opus est amplius immorari, quia res est parui momenti, & difficultate vacat.

Contra hanc diuisionem ad eam magis explicandam objicit Doctor 9. Metaph. q. 3. nonnulla argumenta; Primò vrget quod non sit sufficienter assignata hæc diuisio, quia sicut generans primò generat, non autem forma, qua generat, ita videtur illud esse primò principium quod principiat, non quo principiat, ergo insufficienter diuidit Arist. principium sub nomine potentiæ, quia potentia significare videtur principium quo, non quod. Conf. quia cum principium quod, & quo, non sint idem simpliciter, videtur quod propria relatio vtriusque ad principiatum sit alia, quia relatio diuersificatur secundum diuersitatem fundamenti. Respondet breuiter Doctor ex doctrina tradita ab initio præcedentis articuli n. 4. principium quod, & quo non distinguere rationem principij, quia eandem relationem principiationis important diuersimode denominantem; & cum confirmatur per diuersitatem fundamenti, patet responsio ex eadem doctrina, quia tantùm vnum est fundamentum, & aliud subiectum.

18 Secundò potentia, quæ hic diuiditur, spectat ad naturalem, cum sit principium agendi, & patiendi, actionem autem & passionem considerat naturalis, vt constat ex 3. Phys. si ergo hæc est diuisio sufficiens, iam nulla potentia spectat ad Metaphysicum, vel si est alia potentia ad Metaphysicum spectans, præfata diuisio potentiæ sufficiens non erit, sed erit alia potentia non pertinens ad agere, & pati. Respondet Doctor, quod actio, & passio secundum quod fundantur in motu vtique ad Physicum pertinent, & concedit Arist. hic descripsisse potentiam actiuam, & passiuam potius vt spectant ad Physicum, quam ad Metaphysicum, vt constat ex dictis art. præced. subdit tamen quod ratio actionis, & passionis potest abstractius sumi, secundum quod per agere intelligitur dare esse, & per pati recipere esse, præscindendo à motu, & mutatione, & à sic agere, & pati sumitur potentia actiua, & passiua, prout spectant ad Metaphysicum; cum arguitur ergo quod aliquis modus est præter illos, qui pertinent ad agere, & pati, si intelligatur de agere, & pati strictè, concedo, si abstractè, nego, quia & illi sic sumpti sunt de consideratione Metaph. inquit Doctor loc. cit.

Tertiò quot modis dicitur causa, tot modis dicitur & principium 5. Met. tex. 1. ergo quatuor debent esse potentiæ sub ratione principij correspondentes quatuor causis, deficit ergo hic Arist. ponendo tantùm duas potentias correspondentes efficienti, & materiali. Conf. sicut enim agens, & materia propriam habent rationem principiandi, quare non similiter forma, & finis? Respondet Doctor non ita communem importare relationem potentiam, sicut principium, quia relatio principij extenditur ad omnia quatuor genera causarum, at relatio potentiæ extenditur tantùm ad duo genera scilicet ad causam efficientem, & materialem, & de hoc nulla est ratio, nisi vsus loquentium, nam Arist. non loquitur de potentia, inquantum est principium, nisi vt pertinet ad duplex genus causæ scilicet efficientis, & materialis, nunquam enim dicit formam, & finem esse potentiam, sed de materia tantùm, & efficienti hoc pronunciat, & hinc fit, quod potentia distinguitur tantùm in actiuam, & passiuam. Ad Conf. inquit Doctor plures de hoc posse assignari rationes, sed præcipuam esse, quia Arist. illa principia appellauit potentias, quæ possunt præcedere tempore ipsa principiata, sed finis subsequitur, & forma actu est simul cum ipso principiato, ideò illis non potest competere ratio potentiæ; quæ omnia probabiliter dicuntur à Doctore, & non quia manifesta ratio ita conuincat.

Quartò mouet difficultatem Scotus de potentia restitutiua, quod constituat tertium membrum ab illis duobus diuersum, & quia argumentum apud Doctorem non nihil obscuritatis habet ad maiorem claritatem conficio illud, vt refertur à Suarez, potentia resistendi est vera potentia, & realis, & tamen non est actiua, neque passiua, ergo datur tertium membrum ab illis duobus diuersum, maior constat ex Arist. in prædicam. cap. de qualitate, vbi in specie potentiæ ponit illam potentiam, quam aliquis habet vt non facilè patiatur v.g. duritiem, per quam corpus est potens vt non facilè diuidatur, hæc autem non est nisi potentia resistendi, tum quia sicut actu agere est aliquid reale, ita & actu resistere, & sicut res etiam cum non agit apta est ad agendum, ita etiam cum non resistit apta est ad resistendum, est ergo vis resistendi potentia quædam realis, quam natura rebus indidit, vt se se à contrarijs tueantur; probatur etiam minor quoad vtramque partem, primò quod illa potentia resistendi non sit actiua, quia resistere non est agere, resistit enim res etiam dum non agit in aliam, ergo potentia resistendi, vt sic, non est potentia agendi, nam qualis est actus, talis est potentia; tum quia contingit eandem rem esse maximæ actiuitatis, & minimæ resistentiæ, vt patet de igne, ergo potentia resistendi non est potentia agendi, nec è conuerso. Et eisdem rationibus ostendi potest potentiam resistendi non esse potentiam patiendi, nam resistere non est pati, sed potius est passionem impedire, vnde quantum quis patitur, tantum resistere non valet, in eo autem resistit, in quo impedit, vel retardat passionem, ergo potentia resistendi non est potentia patiendi, sed potius illi opposita, datur ergo potentiæ genus distinctum ab actiua, & passiua.

19 Respondet Doctor loc. cit. potentiam resistitiuam nequaquam tertium genus distinctum à potentia actiua, & passiua constituere, & ratio est, quia potest fieri resistentia corrumpenti dupliciter, aut contra illud agendo per reactionem, quo pacto intensum frigus dicitur calori resistere, aut sine vlla prorsus contraria actione, sed præcisè quiescendo, & persistendo in possessione propriæ perfectionis, quo pacto durities dicitur scindenti resistere, si primo modo resistentia fiat, satis de se patet quod potentia eo modo resistitiua pertinet ad potentiam actiuam, quia illa resistentia non est, nisi actio contraria corrumpenti, quando autem exercetur resistentia secundo modo, sicut tunc non exercetur modo positiuo, sed priuatiuo, & negatiuo excludendo præcisè actionem contrarij, nihil interim contra ipsum moliendo, & per modum simplicis defensæ, non offensæ, ita quoque potentia resistitiua hoc pacto non accipitur positiuo, sed priuatiuè scilicet pro carentia principij passiui à corruptiuo, & hoc videtur significasse Arist. 5. Metaph. cap. de potentia, vbi ait aliquid posse esse impassibile, & difficile ad corrumpi à contrario, vel quia habet potentiam positiuè resistendi, contra agendo, vel quia priuatur principio passiuo, sed facilè passibili à corruptiuo; & licet Arist. ibi expressè loquatur de posse corrumpi, eodem tamen modo dici potest de non posse corrumpi, quod aliquando est tale per aliquid, vt in primo modo, aliquando per priuari, vt in secundo modo; subdit tamen Doctor hunc etiam secundum modum resistendi scilicet per priuari interdum non contingere sine hoc, quod habeatur aliqua perfectio contraria illi quo priuatur, vel contraria simpliciter, vel contraria quantum ad actum patiendi corruptionem. Et sic patet potentia resistendi quocunque modo sumatur non constituere diuersum genus potentiæ ab actiua, & passiua, vt perperam putauit Meurisse lib. 2. suæ Met. cap. 3. q. 6. concl. vlt. quia si primo modo sumatur pertinet ad potentiam actiuam, si verò sumatur secundo modo, ille modus resistendi non est positiuus sed negatiuus, & ideò procedere nequit ab aliqua reali, & positiua potentia, quia naturalis potentia non per se ordinatur ad aliquam priuationem, & ideò dicetur hanc non tam esse potentiam, quam impotentiam, & quasi incapacitatem, quæ consequenter se habet ad effectum formalem alicuius qualitatis, seu dispositionis; quam doctrinam adhuc magis declarauimus disp. 1. de gener. & corr. q. 4. num. 36. explicando naturam resistentiæ, prout ab actiuitate distinguitur, eamque recipit, ac latè prosequitur declarando Suarez disp. 43. cit. sect. 1. num. 7. & inde, & iuxtà hunc posteriorem resistendi modum patet ad argumentum, quomodo possit contingere resistentia etiam sine actione, & quomodo eadem res possit esse minus actiua & magis resistitiua, vel è contra, quia hæc resistentia non consequitur actiuitatem, sed præcisè informationem, aut dispositionem; patet denique quomodo non oportet vt resistentia, & actiuitas inter se proportionem seruent, aut æqualitatem in eadem re,

quia talis resistentia non conuenit rei iuxtà modum agendi, sed secundum quod est magis, vel minus priuata principio passiuo à corruptiuo.

Quinto obijcitur, quia vltra potentiam actiuam, & passiuam solet diuidi potentia in obiectiuam, & subiectiuam, ergo hæc non est adæquata potentiæ diuisio. Respondetur gratis concedendo per hanc diuisionem non diuidi potentiam in tota sua latitudine, sic enim potius est quid æquiuocum, quam vniuocum, sed præcisè diuiditur potentia, vt habet rationem principij, vt sæpius Doctor inculcat, in ea autem diuisione, cum potentia diuiditur in obiectiuam, & subiectiuam non accipitur potentia hoc modo in ratione principij, sed prout contra actum distinguitur, & prout opponitur actui, vt patebit quæst. seq. Deinde fortè etiam in aliquo sensu, vt ibidem dicemus, poterit illa diuisio ad istam reduci, nam potentia subiectiua poterit reduci ad passiuam subiecti in ordine ad actum recipiendum, & obiectiua ad potentiam passiuam ipsius effectus producibilis, quatenus est obiectum potentiæ agentis, vel ad potentiam actiuam ipsius agentis, quatenus potest illud producere, & hoc eius actionem terminare.

20 Sextò membra bonæ diuisionis non debet coincidere, sed ista coincidunt, quia eadem potentia esse simul potest actiua, & passiua, sicut idem esse potest simul agens, & patiens, ergo &c. Respondetur ad perfectam huius argumenti solutionem hic disputare Auctores, an dentur aliquæ potentiæ purè actiuæ, aliæ purè passiuæ: Suarez cit. quem adamussim sequitur Meurisse loc. supracit. tenet dari aliquas potentias pure actiuas, aliquas purè passiuas, & aliquas simul actiuas, & passiuas, potentias primi generis inquit esse, quæ per se primò ordinantur ad agendum per actionem transeuntem, tanquam principia in talium actionum in suo ordine completa, exemplificat de intellectu agente, potentia motiua, potentia attractiua, quæ est in magnete, vel impulsiua, quæ est in vi expellente, & similibus, & inquit has, & similes potentias esse præcisè principia agendi, & non patiendi, quia nec patiuntur recipiendo proprium actum, cum non agant actione immanente, nec recipiendo aliquid per modum actus primi, quo compleantur in ratione principij agendi, quia sunt principia completa in suo ordine. Nec refert, ait, huiusmodi facultates interdum indigere applicatione, vel motione alterius potentiæ, vt suas actiones exerceant, vt potentia loco motiua animalis indiget motione appetitus: hæc enim motio non fit per physicam actionem, & passionem circa ipsammet potentiam loco motiuam, sed fit per sympathiam potentiarum eiusdem animæ, & ideò hoc impedit, quin talis facultas sit purè actiua; Potentias verò purè passiuas in tota entis latitudine inquit esse materiam in genere substantiæ, quæ est pure passiua ad omnes formas, & quantitatem in genere accidentis, quia est potentia passiua omnia accidentia corporea. Potentias tandem tertij generis ait esse potentias omnes, quæ ordinantur ad actus immanentes, qui recipiuntur in eisdem potentijs, a quibus eliciuntur, atque ideo sunt simul actiuæ, & passiuæ respectu eiusdem operationis.

Faber 9. Metaph. disp. 5. cap. 2. negat in rebus creatis dari potentias purè actiuas, nam solus Deus dicitur purus actus, & nullo modo potentialis, vel passiuus, quia propter summam perfectionem non est aliquo modo perfectibilis, & consequenter non est passiuus, quia non est receptiuus alicuius actus, vel perfectionis, omnis autem res creata, cum non sit summè perfecta, necessariò est passiua, quia est perfectibilis magis, & maiorem perfectionem recipere potest, quam sit ea, quam habet; ita colligit ex Scoto 9. Met. qu. 10. vndè deducit falsum esse, quod intellectus agens, vis motiua, & attractiua, & similes sint pure actiuæ, quia cum non sint perfecta in summo, sunt perfectibilia, & consequenter sunt passiua; & sic inquit intellectum agentem moueri a phantasia, & ab obiecto, circa quod versatur, idem affirmat de vi motiua, nam inquit sympatiam illam potentiarum non obstare motioni physicæ, quia sympathia, & conuenientia non aliundè procedit, nisi quia illa potentia est proportionatum passum respectu illius obiecti, ideò ab illo obiecto facilè mouetur. Concedit tamen Faber potentias merè passiuas, & talem ait esse materiam primam in genere substantiæ, quantitatem etiam inquit esse mere passiuam in genere accidentis, quia est de genere sterilium, sicut relatio. Verùm neque id adeo libere concedendum videtur, nam etiam materiæ primæ aliquam actiuitatem physicam tribuimus in ordine saltim ad propriam cognitionem causando, & imprimendo sui speciem disp. 2. Phys. qu. 8. ar. 5. & cum dicitur materia non esse de numero actiuorum, & quantitas de genere sterilium, hoc debet intelligi, vt Lichet. aduertit 2. d. 12. q. 1. de actiuis, & passiuis, quæ mutuo corrumpuntur, & de qualitatibus consequentibus huiusmodi actiua, & passiua, certum enim est, quod nec materia prima nec quantitas producere possunt aliquam formam substantialem effectiuè, nec aliquam accidentalem per verum motum, & mutationem physicam, & realem; non tamen priuantur actione vera, & reali in ordine ad propriam cognitionem, & speciem imprimendam, quæ etsi appellari soleat actio intentionalis, id tamen non dicitur, quia non sit actio vera, & realis in suo ordine, sed solùm quia ordinatur ad immutandas potentias vitales, quæ ob suam vitalitatem dici solent immutari intentionaliter, vt Scotus declarat 2. d. 13. q. vn. Vnde non videtur in creatis admitti posse potentias purè actiuas, aut purè passiuas, sed omnes esse posse actiuas simul, & passiuas saltem respectu diuersorum.

21 Sed admittendo etiam potentias purè actiuas, & purè passiuas, vt contendit Suarez, adhuc per hoc non satisfit propositæ difficultati, quod membra præfatæ diuisionis non coincidant in aliquibus, nam saltim in potentijs vitalibus, & ordinatis ad actus immanentes concedi debet eandem potentiam esse simul actiuam, & passiuam, vt & ipse Suarez concedit loc. cit. nu. 14. & tunc adhuc stat difficultas, quod præfata membra coincidere possunt, quod est contra leges bonæ diuisionis, qua fortè de causa D. Thomas q. 1. de Verit. art. 1. hanc potentiæ diuisionem assignans non eam facit bimembrem, sed trimembrem, dicens quandam esse potentiam purè actiuam, aliam purè passiuam, & aliam simul actiuam, & passiuam. Sed quocunque modo dicatur, siue admittantur potentiæ purè actiuæ, & purè passiuæ, siue non, facilè respondetur ad difficultatem propositam ex dictis num. 17. quod membra præfatæ diuisionis, licet materialiter coincidere possint, quatenus suprà eandem entitatem fundari potest respectus importatus per potentiam actiuam, & respectus importatus per passiuam, nunquam tamen coincidere possunt formaliter, ita quod potentia actiua, & passiua eundem importent respectum, vndè quando dicimus eandem potentiam esse posse simul actiuam, & passiuam, hoc non debet intelligi de potentia pro formali, sed pro fundamento, quatenus super idem fundamentum possunt diuersi illi respectus fundari secundum diuersas fundandi rationes; & hanc quoque, solutionem amplecti debent qui admittunt potentias pure actiuas, & pure passiuas, nam licet ex hoc capite argumentum allatum eos non vrgeat, vrget tamen ex alia parte, qua admittunt aliquas etiam potentias posse esse simul actiuas, & passiuas, nec illud soluere possunt, nisi iuxtà doctrinam à nobis datam.

Postremò obijcitur, quod saltim præfata diuisio potentiæ in actiuam, & passiuam non sit proportionata, nec vna bene definiatur in ordine ad aliam, quia nec cuicunque potentiæ actiuæ correspondet passiua proportionata, nec passiuæ actiua. Probatur primum, quia Deus dicitur à Theologis habere potentiam actiuam ad producendum infinitum, & tamen tali potentiæ actiuæ nulla correspondet passiua ex parte rei producendæ. Probatur etiam secundum, quia in nobis datur potentia passiua naturalis ad formas ordinis supernaturalis, vt ad gratiam, lumen gloriæ, actum beatificum, vt passim Scotistæ docent ex famosa Scoti sententia quæst. 1. prolog. & tamen in tota natura creata non datur potentia actiua naturalis respectu formarum supernaturalium.

22 Respondet Suarez loc. cit. num. 10. quod si sermo sit de potentia actiua absolutè, & simpliciter, vt comprehendit etiam diuinam potentiam, illi non correspondet aliqua potentia passiua, quæ sit veluti adæquatum sumptiuum actionis eius, quia potest agere extrà omnem potentiam passiuam, & ipsammet primam potentiam passiuam potest efficere, sed correspondet illi adæquatè quicquid est possibile potentia obiectiua, vel potentia Logica, seu per non repugnantiam essendi; in creaturis autem ait cuicumque potentiæ passiuæ naturali correspondere propriam potentiam naturalem actiuam, & cuicumque potentiæ actiuæ correspondere propriam potentiam passiuam naturalem; quia hoc est consentaneum naturæ rerum, & perfectioni vniuersi; quod si datur virtus actiua naturalis, detur etiam materia, & subiectum, circa quod possit talis virtus naturaliter operari, & si datur potentia naturalis passiua, detur etiam potentia naturalis actiua illi correspondens; vndè consequenter negat eum communi Thomistarum in nobis potentiam naturalem passiuam ad formas supernaturales, dicuntur enim talem potentiam in nobis esse tantum obedientialem; Probant etiam alij cuilibet potentiæ passiuæ naturali correspondere debere suam actiuam naturalem, tum auctoritate Arist. 3. de anim. 17. vbi probat dari intellectum agentem, quia datur intellectus possibilis; tum quia aliàs potentia illa passiua esset frustrà in natura, si illi actiua non responderet in eadem natura.

Sed quamuis concedendum sit, quod inquit Suarez de potentia diuina, vtpotè a Scoto desumptum 1. d. 5. q. 2. T, ac etiam quod ait de potentia creata, & naturali, quod cuicumque potentiæ actiuæ correspondet passiua proportionata, quia talis potentia exerceri nequit ob suam limitationem, nisi in substratam materiam, & subiectum; non tamen è conuerso vera est vniuersaliter alia propositio, quod cuicumque potentiæ passiuæ naturali respondeat passiua eiusdem ordinis, vt Doctor aduertit q. 1. prolog. infrà Q. & 4. d. 43. q. 3. ad 1. & d. 49. q. 11. R. ac alibi frequenter, & cum ipso Scotistæ omnes, ac Eustach. a S. Paulo 3. p. suæ Metaph. disp. 3. q. 10. vt constat de materia prima, quæ habet potentiam naturalem ad omnes formas etiam præteritas, vt dictum est disp. 2. Phys. q. 5. art. 5. cum tamen non detur potentia actiua naturalis, quæ possit illas educere, sed tantum supernaturalis, nempe omnipotentia Dei; & pariter potentia visiua cæca est in potentia naturali ad visum, & tamen nulla est potentia actiua naturalis has potentias passiuas potens deducere ad actum; At respondet Suarez loc. cit. num. 12. ex accidenti fieri posse, vt potentia passiua naturalis non possit reduci ad aliquem actum ab vllo agente naturali, vt materia non potest recipere ab agente naturali formam, quam semel habuit, & amisit, id enim censetur quasi per accidens ex defectu alicuius circumstantiæ necessariæ ad illam actionem, per se verò satis est, quod illa potentia absolutè

sumpta

sumpta potuit ad talem actum reduci virtute agentis naturalis. Sed quamuis hac solutione forte possit satisfieri praefatis exemplis, tamen adduci potest exemplum, quod nullam patitur exceptionem, aut cauillationem, exemplum nimirum de potentia passiua naturali, quam habet corpus ad recipiendam animam intellectiuam, & tamen tota natura creata non posset eam producere in corpore, vel inducere, agens enim naturale non attingit vnionem animae rationalis ex dictis dis.8. de gen. & cor. n. 33. ergo nedum per accidens, sed etiam per se loquendo potentiae passiuae naturali non semper correspondet potentia actiua proportionata nempe eiusdem generis, & ordinis.

Verum igitur est, inquit Doctor, cuilibet potentiae naturali passiuae correspondere actiuam non tamen semper in natura creata, sed in natura, hoc est, in toto ordine entium etiam secundum Philosophum, & hac ratione potentia passiua definitur per ordinem ad actiuam; aliquando namque ait Doctor q. 1. prolog. cit. contingit naturam propter sui excellentiam ordinari naturaliter ad recipiendam perfectionem adeò eminentem, vt non possit subesse causalitati agentis naturalis; Quod si quandoque verificatur etiam in natura creata, non tamen semper in eodem genere, vel specie, nam in sensu v.g. visus est potentia naturalis receptiua speciei sensibilis, non tamen actiua, cum nullus detur sensus agens, sed illa est obiectum alterius generis, & speciei. Ad illas autem probationes, & instantias in contrarium abundè satisfactum est disp.2.cit. Phys. q.5. art.2. num. 92. & praesertim ad locum adductum ex 3. de Anim. 17. de intellectu agente, & possibili dicendum est Arist. non ex eo praecisè probare existentiam intellectus agentis, quia detur intellectus possibilis, sed quia possibilitas vnius, & actiuitas alterius possunt esse eiusdem ordinis; quod si haec expositio non placet, accipe aliam expositionem, quam dedi loc. cit. ex Mercenario, qui tom. 1. suarum Dilucid. textum illum optimè expendit.

Quod autem naturalem habeat anima nostra inclinationem, & potentiam passiuam naturalem ad recipiendas formas ordinis supernaturalis, licet non habeat potentiam actiuam ad eas attingendas, & consequendas, non est huius loci demonstrare, passim tamen id probant Scotistae qu.1. Prolog. de quo vide Fabrum 1. sent. disput. 8. & Radam 1. part. controu. 1. & alios, probant (inquam) quia quaelibet potentia passiua naturalis appetit suum perfectiuum & in propriam inclinatur perfectionem, siue sit ei debita connaturaliter, siue non; sed quaelibet forma etiam supernaturalis est maximè perfectiua potentiae creatae, ergo summè eam appetit, & in illam inclinatur; & ita colligitur ex Doctore qu. 1. prolog. loc. cit. dum ait; Ad propositum dico, quod comparando intellectum possibilem ad notitiam actualem in se nulla est sibi cognitio supernaturalis, quia intellectus possibilis quacumque cognitione naturaliter perficitur, & ad quamcunque naturaliter inclinatur. Vnde constat Herreram non benè scotizare in 1. di p.1. qu.5. conclus. 3. dum inquit animam nostram esse in potentia neutra, non autem naturali ad formas ordinis supernaturalis, quod probat, quia quando aliqua potentia est inclinata ad aliquam formam naturaliter, semper quiescit violenter sub forma, quae includit carentiam illius, ad quam inclinatur, sicut v.g. quis lapis inclinatur ad centrum, semper quiescit violenter in quocumque loco sit extra centrum, vnde quando descendit deorsum, nunquam quiescit, sed semper mouetur vsque dum est in centro, ergò si in anima est inclinatio naturalis, & propensio ad gratiam, charitatem, & fidem; in puris naturalibus creata, vel creata in rectitudine naturali, & non eleuata ad claram Dei visionem, in tali rectitudine quiescere violenter, quod tamen est falsum, quia si Deus relinqueret naturam creatam in perfectissimo statu rectitudinis naturalis, violenter non quiesceret in illo.

Hoc inquam, non est Scoticè dictum, apertè namque docet Scot. loc. cit. intellectum possibilem ad quamcunque cognitionem tam ordinis naturalis, quam supernaturalis naturaliter inclinari; eiusque fundamentum nullius esse momenti satis constat ex dictis disp. 2. Physic. q. 5. art. 1. nu. 86. diximus enim ibi ex Scoto 1. d. 1. q. 1. in fine, quod quies nunquam est violenta, nisi quiescens determinatè inclinetur ad oppositum sicut exemplificatur de graui respectu deorsum, qua ratione docet ibidem materiam sub nulla forma quiescere violenter, sed naturaliter propter indeterminatam inclinationem ad quamcunque materia prima inquit, ad nullam formam determinatè inclinatur, & ideo sub quacumque quiescit non violenter, sed naturaliter propter indeterminatam inclinationem in quamcunque, ex qua doctrina facilè occurritur argumento Herrer. verum enim est assumptum, quando potentia habet inclinationem determinatam ad aliquam formam, tunc enim violenter quiescit sub opposita, & quacumque alia eius negationem includente, vt optimè ostendit exemplum ab ipso adductum de inclinatione lapidis in centrum, at in proposito anima nostra naturaliter inclinatur in omnes formas sui perfectiuas, siue sint naturales, siue supernaturales indeterminatè, & ideò in puris naturalibus adhuc non quiesceret violenter propter inclinationem indeterminatam, quam habet ad omnes siue naturales, siue supernaturales, quemadmodum de materia prima aiebat Doctor loc. cit. 1. d. 1. qu. 1. in fine, quod non violenter quiescit sub vna forma, quae negationem includit alterius, in quam naturaliter propendet, propter inclinationem indeterminatam, quam habet ad omnes, & singulas; poterit tamen haec potentia naturalis animae ad formas ordinis supernaturalis dici etiam neutra, vt neutralitas excludit non quidem inclinationem, vt Herrera loqui videtur, sed determinationem inclinationis, quo etiam pacto dictum est disput. 2. cit. Phys. q. 5. art. 1. potentiam quoque materiae ad omnes, & singulas formas naturales dici posse neutram propter indeterminatam inclinationem ad omnes, quo autem sensu haec potentia passiua naturalis ad formas supernaturales possit etiam dici obedientialis, vt loquuntur Thomistae, patebit art. seq.

ARTICVLVS III.

Variae subdiuisiones potentiae actiuae, & passiuae.

VArias subdiuisiones potentiae tùm actiuae, tùm passiuae solent Auctores assignare, nos breuiter iuxta mentem Doctoris illas assignabimus, & quia frequentius, & expressius potentiam subdiuisit passiuam, quam actiuam, prius de illa agemus, quam de ista.

24 Primò itaque 9. Met. qu. 13. docet potentiam passiuam ad tria posse comparari scilicet ad agens, ad formam per ipsum introductam, & ad principiatum puta compositum, quod nimirum ex subiecto, & forma in ipsum ab agente introducta consurgit; respectus materiae ad agens potest dici ratio potentiae *in quam*, nam ait Auctor se a principiorū agens naturale requirere aliquid, in quod agat; respectus verò, quem habet tale principium passiuum ad formam, quam recipit, & cum qua constituit compositum, est respectus potentiae *in qua*, nam comparatur materia ad formam, vt subiectum, & potentia passiua, in qua ipsa recipitur, & sustentatur, & quia etiam receptio, & sustentatio diuersos important in materia respectus ad formam ex natura rei distinctos, ideò potentia illa *in qua* subdiuidi debet in potentiam purè receptiuam, ac etiam in sustentatiuam, quas potentias declarauimus disp. 2 Phys. qu. 5. art. 4. nec enim vna debet confundi cum alia, quia materia respectu animae rationalis potentiam habet receptiuam in qua, quia in materia recipitur, sed non habet respectu eius potentiam sustentatiuam, non enim in ipsa materia anima sustentatur, & fulcitur, quia ab ea non educitur, nec ex ea pendet in suo esse, fieri, & conseruari, sic enim ab ea pendent solùm formae materiales, vt ibi fusè declaratum est. Tandem respectus, quem habet principium passiuum ad principiatum est ad compositum ex ipso, & actu recepto, & ex hac comparatione dicitur potentia *ex qua*, quatenus nimirum ex ipso, & actu recepto compositum coalescit; itaque principium passiuum per ordinem ad agens dicitur potentia, *in quam*, idest in quam agit, vel agere potest; per ordinem ad formam dicitur potentia *in qua* idest in qua ipsa forma recipitur, vel etiam sustentatur; denique per ordinem ad compositum dicitur potentia, *ex qua*, quia nimirum est pars potentialis, ex qua simul cum alia comparte actuali compositum naturale coalescit.

Secundò inquit Doctor loc. cit. & qu. 1. prolog. *§. ad quaestionem, 2. d. 18. & 4. d. 43. q. 4.* rursus potentiam passiuam posse tripliciter se habere in ordine ad formam, quam recipit ab agente, vel enim est inclinata, & propensa ex sui natura ad illam formam, vt potentia aquae ad frigus, & ignis ad calorem; vel habet renitentiam & repugnantiam ad ipsam recipiendam, vt potentia eiusdem aquae respectu caloris; vel denique neutro modo se habet respectu eius, quatenus scilicet nec inclinatur, nec renititur ad eam formam, sed meram habet capacitatem ad illam cum negatione tum inclinationis, tum repugnantiae, quo pacto dici solet se habere aliqua superficies ad albedinem, & nigredinem, & ignis in concauo orbis Lunae ad motum in orbem, & ex his tribus modis potentia passiua per respectum ad formam diuiditur in naturalem, violentam, & neutram, naturalis dicitur si naturaliter inclinatur in formam recipiendam, violenta si contra eam renititur, neutra si neque inclinatur ad illam formam, neque ad oppositam; datur autem haec distinctio de potentia passiua, non actiua, quia potentia actiua dicit perfectionem in subiecto, & ideò semper est ad actus conuenientes propriae perfectioni essentiali, a qua deriuatur, & consequenter dari nequit potentia actiua violenta, vel neutra, quia violenta esset ad actus disconuenientes naturae agentis, & neutra licet non esset ad actus ita disconuenientes, tamen non esset ad actus conuenientes, & conferentes ad naturalem perfectionem rei; at potentia passiua quia à toto genere imperfectionem dicit, potest esse in subiecto, quae non sit necessariò ad actus sibi perficientes, immo disconuenientes, qualis est potentia violenta aquae ad recipiendum calorem, qui tendit ad eius interitum.

24 Sed de hac potentia neutra valde inter se rixantur Thomistae, & Scotistae, illi namque volunt omnem potentiam esse vel naturalem, vel violentam, nullamq; agnoscunt potentiam neutram in rerum natura, ita Soto 2. Phys. q. 1. Zanard. 9. Metaph. q. 4. & alij Thomistae passim Caietanum secuti in suis opusc. tom. 3. tract. 3. qui primus contra hanc potentiam neutram aciem instruxisse videtur; Scotistae è contra eam admittunt libentissimè cum eorum Doctore qu. 1. prolog. loc. cit. & 2. d. 2. q. 6. in fine, & 4. d. 43. q. 4. & d. 45. quaest. 1. & 2. immò aliqui eorum hanc potentiam neutram adeo magnificant, vt & materiam ipsam dicant neutraliter inclinari in omnes, & singulas formas, non autem naturaliter, ita Faber 1. sentent. disput. 2. Sghemma 1. Phys. digress. 3. q. 6. Herrer. 1. disp. 1. q. 7. & alij nonnulli.

pulli. Cæterum de hac re egimus ex instituto disp. 6. Phys. q. 3. art. 2. vbi ostendimus non solum admitti debere potentiam neutram in aliquo sensu, quo stet cum naturalitate, sed etiam in omni rigore, adeout excludat omnem prorsus naturalitatem ex vna parte, & violentiam ex alia, ac dicat puram capacitatem formæ in subiecto absque vlla repugnantia, vel inclinatione ad illam; & disp. 2. q. 5. ar. 1. ostensum est potentiam materiæ ad omnes, & singulas formas etiam in particulari, tam in specie, quam in indiuiduo non esse propriè & simpliciter neutram in rigore, quia forma substantialis est perfectiua materiæ tam secundum gradum genericum, quam specificum, & indiuidualem, & ideo non excludit indifferentia materiæ ad formas inclinationem ad singulas, sed tantùm est neutra secundum quid, quatenus potentia neutra coincidit cum potentia naturali indeterminata, & excludit determinationem inclinationis, ratione cuius indeterminationis dici potest aliquo pacto neutra, quia cum neutralitas in indifferentia consistat, vbicunque reperitur aliqua ratio indifferentiæ, aliqua etiam neutralitas potest, ac debet admitti; neque in hoc est amplius immorandum, quia exactè de hac re tractauimus loc. cit. in Physicis, & est ferè contentio de nomine, vt ibi dictum est.

Probat autem Doctor loc. cit. potentiam passiuam legitimè diuidi in naturalem, violentam, & neutram per habitudinem ad formam præcisè præscindendo ab agente, quia manente sola habitudine ad formam cæteris omnibus circumscriptis potentia vel est naturalis, vel violenta, vel neutra, etenim non minus aqua violenter stat sub calore ad præsentiam agentis illum inducentis, quam circumscripto quolibet agente, quod argumento est violentiam illam præcisè potentiam aquæ denominare violentam per habitudinem ad talem formam scilicet calorem circumscripto omni agente, & idem de potentia naturali, ac neutra dici potest, ac debet. Cæterum objiciet quis cum Scot. 4. distinct. 43. quæst. 4. violentum ex Arist. 3. Ethic. cap. 3. definiri, quod sit illud, cuius principium est extra non conferente vim passo, ergo ratio violenti non solùm ex comparatione passi ad formam auspicari debet, sed etiam ex comparatione ad agens, idemque dici poterit de naturali, cum oppositorum consimilis sit ratio proportione seruata; & præsertim vrget difficultas in principijs nostris, qui docuimus disput. 6. Phys. quæstion. 1. artic. 1. naturam dici nedum de principio passiuo, sed etiam actiuo, atque ideo naturalitatem in operatione spectari etiam posse à principio actiuo, quod etiam consequenter de violentia dicendum erit, ergo diuisio hæc dari etiam poterit de principio, & potentia actiua. Respondet Doctor ibidem negando consequentiam, nam in descriptione violenti ponitur agens, tanquam extrinsecum, sed non tanquam per se complens, nec tanquam per se constituens rationem violenti, completur enim & constituitur solùm per illam particulam, passo non vim conferente; additur tamen principium in descriptione violenti, tanquam causa extrinseca. Neque huic determinationi obstat, quod diximus disp. citat. Phys. naturalitatem quoque ac violentiam a principio actiuo desumi posse, nam ibi satis declaratum est id intelligi debere de violentia solum priuatiua, non positiua, & de naturalitate, vt tali violentiæ opponitur, loquendo namque de violentia positiua, quam patitur subiectum recipiendo formam contrariam, & de naturalitate, vt tali opponitur violentiæ, ingenuè fatemur hæc penes duntaxat principium passiuum, ac receptiuum attendi debere, non autem actiuum, quia vt supra dictum est, nullum agens potest talem habere potentiam respectu effectus propriæ naturæ repugnantis, quare solum violentia priuatiua potest principio actiuo competere, & consequenter naturalitas ipsi opposita; cum autem Doctor loc. cit. potentiam passiuam diuidit in naturalem, violentam, ac neutram, loquitur de naturalitate, prout violentiæ positiuæ opponitur, quod maximè ex eo constat, quod cum in 2 d. 18. & 4. d. 43. q. 4. dixisset passum in ordine ad formam esse vel in potentia naturali, vel violenta, vel neutra, addidit in materiam nullam esse violentiam, eo quia est ad omnem formam inclinata, & tamen ex dictis dist. 2. Phys. q. 5. art. 1. materia prima, si esset sine omni forma, esset in statu quodam violento non violentia positiua, sed priuatiua.

25 Tertiò rursus inquit Doctor q. 1. prolog. §. *ad quæstionem*, & 4. d. 43. qu. 4. potentiam passiuam comparari posse ad agens, à quo passum recipit formam, & tunc diuiditur in naturalem, & supernaturalem, tunc naturalitas est in potentia, quando receptiuum comparatur ad tale agens, quod natum est naturaliter imprimere talem formam in tali passo; supernaturalitas autem, quando comparatur ad tale agens, quod non est naturaliter impressiuum illius formæ in illud passum, siue illa forma in se sit ordinis naturalis, siue supernaturalis; quod dictum eodem modo probari potest sicut præcedens, illa enim est causa, & ratio alicuius præcisa, qua posita ponitur talis effectus, quocunque alio remoto, & circumscripto, sed secluso omni respectu ad formam, vel ad quodcunque aliud, & posita sola habitudine potentiæ passiuæ ad agens manet in ea ratio naturalitatis, vel supernaturalitatis, ergo &c. patet maior, probatur minor, quia si oculus cæcus v.g. de nouo reciperet visum à Deo, quamuis forma sit in se naturalis, & naturaliter oculum perficeret, tamen quia ab agente supernaturali inducitur, & modo quodam supernaturali, potentia illa passiua supernaturalis diceretur & supernaturaliter recipere, ita discurrit Doctor 4. d. 43. quæst. 4. lit. E.

Sed dubium est de potentia obedientiali passiua, quam omnes concedunt dari, atque desumi ex ordine ad agens intellectuale, cui perfectissimè subijcitur ad recipiendam quamcunq; formam, dummodo non aliqua adsit implicantia, dubium, inquam, est an ad præcedentem reducatur diuisionem, vel potius constituat tertium membrum ab ea distinctum. Fatentur omnes non constituere membrum ab ea distinctum, sed ad ipsam reduci, quod tamen non eodem modo explicant: Rada 1. part. controu. 1. art. 1. potentiam obedientialem reducit vel ad naturalem, vel supernaturalem iuxta conditionem agentis, quod fuerit formæ impressiuum; alij verò vt Meurisse lib. 2. suæ Metaph. cap. 3. q. 4. vult reduci tantum ad potentiam supernaturalem, esseque aliquam eius speciem, eo quia dicit subiectionem rei ad agens supernaturale, cuius imperio perfectissimè subijcitur, ideoque de creatura facere potest, quidquid ei libet, dummodò non implicet. Nos de hac re egimus ex instituto disp. 7. Phys. q. 6. art. 5. vbi ab initio articuli diximus potentiam obedientialem, vt sic, dicere ordinem ad agens intellectuale potens de illa facere quicquid vult ex Scoto 9. Metaph. q. 12. quia obedientia propriè subiectionem dicit respectu imperatiuæ potentiæ, potentia autem imperatrix est sola voluntas cum intellectu ex 6. Ethic. cap. 9. & 10. quare potentia obedientialis constituitur solùm in ordine ad agens intellectuale, & quia hoc duplex est creatum, & increatum, in ordine ad vtriusque imperium posset hæc potentia obedientialis denominari, iuxtà quem loquendi modum materia artis dici solet in potentia obedientiali ad artificem, cui subditur. Notauimus tamen ibi cum Scot. 3. d. 1. q. 4. ab initio, & quol. 19. R, potentiam obedientialem in creatura propriè constitui per ordinem ad primum efficiens, & non ad aliam potentiam inferioris ordinis, cujus ratio est, quia vna creatura nequit alteri subijci, nisi cum aliqua limitatione, at Deo omnia perfectissimè subijciuntur, & absque vlla limitatione, & ideò propriè loquendo, & vt iam inoleuit vsus, potentia obedientialis in rebus attenditur per subiectionem ad Deum, non quidem vt est auctor naturæ, & quoad opera naturalia, sed vt est agens supra naturam producens effectus supernaturales, vnde ad exercitium potentiæ obedientialis propriè somptæ non sufficit concursus generalis, & debitus ex lege naturæ, sed exigitur concursus specialis, ac alias indebitus, ac supernaturalis vel quoad rem, vel quoad modum, vt ibi declaratum est.

26 Itaque potentia passiua obedientialis reducitur ad passiuam supernaturalem, vel potius cum ipsa formaliter coincidit, materialiter verò coincidit cum potentia receptiua naturali, potentia siquidem passiua naturalis, & supernaturalis entitatiuè consideratæ, & quantum ad absolutum, quod importat in re, non differunt; sed solum per diuersos respectus ad agens naturale, vel supernaturale. Et hoc ipsum cum Scoto fatetur quoque Suarez disput. 43. cit. sect. 4. num. 16. ait enim ibi in primis certum esse hanc potentiam obedientialem passiuam ad formas supernaturales esse positiuam, & realem, ac in ipsa rei entitate fundatam, ac proinde esse non posse solam non repugnantiam, vt nonnulli antiquiores Theologi dicebant, licet enim hæc interueniat, tamen sola non satis est ad realem causalitatem materialem, quam habent intellectus, & voluntas ad actus supernaturales, est igitur in ipsis realis capacitas passiua ad tales actus; certum est etiam hanc potentiam non esse aliquam rem, vel modum naturis rerum superadditum, & veluti ab extrinseco aduenientem, vt dixere Conimb. 1. de Cœlo capit. 11. quæst. 4. artic. 2. quia vt arguit Doctor quæst. 1. prolog. Z. modus iste præcipuè poneretur, vt subiectum reddatur aptum, ac proportionatum ad suscipiendas formas supernaturales, vel ergo iste modus est ens naturale, vel supernaturale; si secundum, ergo alius debebit præcedere modus, quo reddatur subiectum idoneum ad hunc modum recipiendum; si primum, ergo subiectum cum ipso perinde, ac sine ipso improportionatum erit in ordine ad formas supernaturales, quare concedit etiam Suarez potentiam hanc obedientialem positiuam non esse quid superadditum animæ nostræ, sed innatam eius capacitatem formarum supernaturalium. Vnde solum remanet discrepantia in modo loquendi inter Thomistas, & Scotistas an talis capacitas debeat dici potentia passiua naturalis, vt loquuntur Scotistæ, vel potius obedientialis duntaxat, vt aiunt Thomistæ.

27 Suarez loc. cit. inquit talem potentiam passiuam posse dici naturalem subiecto, quia est cum eo naturaliter congenita, & est ipsamet entitas naturalis eius, & sic interpretatur D. Aug. cum dixit de prædest. sanct. cap. 5. *posse habere fidem, & charitatem natura est fidelium*, & D. Tho. p. 2. q. 113. art. 1. cum inquit rationalem animam naturaliter esse capacem gratiæ, & p. 1. q. 45. art. 4. habilitatem animæ ad gratiam consequi naturam eius. At verò comparatione ad actum, & ad agens, à quibus potentia simpliciter denominatur, non potest hæc potentia denominari naturalis, tum quia ille actus est simpliciter, & in se supernaturalis, tum etiam quia talis actus ex natura rei non est debitus tali potentiæ, nec ipsa habet naturalem inclinationem ad illum, tum tandem quia talis potentia nequit à naturali agente reduci ad actum, atque adeo concludit hanc potentiam simpliciter & absolutè debere cum Thomistis vocari obedientialem; & sic etiam discurrit Zanard. 9. Metaph. quæst. 5. alijque Thomistæ passim in Theologia in proprijs locis de hac materia. Scotistæ è contrà primò conueniunt cum Thomistis in hoc, quod talis potentia

passiua

passiua ad formas supernaturales est animæ nostræ naturalis subiectiuè, quatenus est ei innata & congenita, conueniunt præterea in hoc, quod est supernaturalis, & obedientialis in ordine ad agens; & solùm in hoc discrepant, quod per comparationem ad formam ipsam Thomistæ illam appellant obedientialem, & supernaturalem, quia talis forma est in se supernaturalis, Scotistæ verò appellant naturalem, quia talis forma etiamsi sit supernaturalis, tamen est maxima animæ perfectio, atque ideò in ipsam animam naturaliter propendet, vnde constat esse ferè litem de nomine, nec multum discriminis inter vtrosque versari, & ideò Doctor 4. d. 43. q. 4. propè finem, videns hanc esse dissensionem de modo loquendi, videtur in aliquo sensu concedere modum loquendi Thomistarum, nempe talem potentiam etiam per ordinem ad formam dici posse supernaturalem, quatenus formam supernaturalem recipit, subdit tamen supernaturalitatem potentiæ passiuæ principaliter, & præcipuè, non penes formam receptam attendi debere, sed penes agens, à quo recipit, quia si à supernaturali agente formam susciperet naturalem, ac naturaliter perfectiuam, vt si oculus cæcus visum reciperet à Deo, adhuc talis receptio supernaturalis diceretur ob impressionem factam ab agente supernaturali, etiamsi forma recepta sit naturalis; sic igitur etiam in proposito, cum anima nostra gratiam recipit, etiamsi talis potentia recipiens dici posset supernaturalis, quatenus formam supernaturalem recipit, præcipua tamen supernaturalitas attenditur in ordine ad agens; ecce Doctoris verba; licet passum recipiat aliquam formam aliquo modo supranaturalem, & in hoc posset supernaturalitas dicere modum habitudinis passi ad formam, tamen nunquam dicitur supernaturale, nisi quia recipit eam à tali agente, cuius probatio est, quia si formam naturaliter sui perfectiuam reciperet à tali agente, adhuc reciperet eam supernaturaliter, non quidem propter habitudinem ad formam, quia sic naturaliter recipit, sed propter habitudinem ad agens, à quo recipit; ita Doctor; quare cum Scotistis concludo talem potentiam passiuam animæ nostræ nedum subiectiuè, sed etiam formaliter, & respectiuè in ordine ad formam ordinis supernaturalis dici posse, ac debere naturalem, per comparationem verò ad agens, à quo talem habet formam, dici debere supernaturalem, ac obedientialem, & hoc solùm probant rationes allatæ à Suarez pro Thomistis.

Hanc eandem sententiam de potentia obedientiali passiua, quod nimirum sit intrinsecè naturalis, ac extrinsecè solùm supernaturalis per respectum ad agens, vt loquitur Doctor, tenent Neutrales passim recentiores præsertim Ouied. controuer. 9. Phys. punct. 6. num. 4. vbi & ipse ad id probandum ratione Scoti cit. quæst. 1. prolog. Z. vtitur, quamuis ipsum non memoret, vt moris est Recentiorum, qui sæpius Antiquiorum sententias, & rationes inducunt, vt proprio marte adinuentas suppressis Auctorum nominibus, probat autem sic, quia si actus supernaturales dispositiones aliquas requirerent ex parte passi, de his loquor, debet, an essent naturales, vel supernaturales, si supernaturales iam vel potentia passiua eleuaretur ad formam hanc supernaturalem disponentem ad actus supernaturales seipsa, vel prævia alia rursus dispositione; si primum pari ratione idipsum dici poterit de potentia in ordine ad ipsos actus, quod immediatè seipsa sit disposita ad eorum receptionem; si secundum iam in dispositionibus ad recipiendum dabitur processus in infinitum; si verò dicatur tales dispositiones esse naturales, ergo potentia passiua intrinsecè naturalis nulla dispositione supernaturali præmissa reciperet actus supernaturales, ac proinde immediatè ab agente ad eorum receptionem eleuaretur, ex quo sequitur solùm extrinsecè posse dici supernaturalem per comparationem ad agens ipsam immediatè eleuans ad receptionem, non autem intrinsecè, ac entitatiuè; de hac autem potentia obedientiali passiua susissimè agit, & fortè plusquam Philosophiæ patiantur limites, Mancà lib. 2. Phys. quæst. 6. ad mentem Thomistarum, nihil tamen in tanta verbositate, ac prolixitate habet contra Scotistas, quod facilè ex dictis reijci non possit, ac dissolui.

25 Quoad alteram quæsiti partem de potentia nimirum actiua, vt eius quoque subdiuisiones manifestæ fiant notat Doctor cit. 4. distinct. 43. quæst. 4. quod naturalitas, vt pertinet ad principium actiuũ, & dicitur de operationibus, variè sumitur, & diuersis opponitur, sumitur enim vno modo, vt opponitur libero, & sic agens naturale dicitur, quod agit vt determinatum ad vnum, sicut ignis ad comburendum, liberum verò quod agit cum indeterminatione ad vtrumlibet, & per actualem operationem se determinat ad agendum; alio modo sumitur, vt opponitur supernaturali, & sic agens naturale dicitur, quod habet naturalem ordinem actiui ad passiuum, & supernaturale, quod excedit omnem talem ordinem naturalem, & illo modo quodcunque agens causatum dicitur naturale, & solum agens increatum dicitur supernaturale; iuxtà quam doctrinam potentia actiua vno modo diuidi poterit in naturalem, & liberam, illa erit principium agendi cum determinatione ad vnum, ista verò erit principium agendi cum indifferentia, de quibus principijs agendi naturali, & libero eorumque differentijs tractatum est ex professo disputat. 7. de Anim. quæst. 1. 2. & 3. alio modo diuidi poterit in naturalem, & supranaturalem; ita tamen hanc explicando, vt possit etiam competere creaturis accedente speciali concursu diuino, vnde potentia naturalis erit, qua quælibet creatura potest in actus sibi proportionatos, ac ex natura rei consentaneos; supernaturalis autem est, qua creatura potest elicere actus aliquos excedentes vires naturæ cum auxilio speciali Dei, & cum supernaturali eleuatione, ita dicuntur potentiæ supernaturales intellectus noster lumine gloriæ perfusus respectu visionis beatificæ, & voluntas informata charitate respectu amoris, vel fruitionis diuinæ. Sed & potentia naturalis adhuc in alio sensu sumi potest, vt distinguitur ab acquisita, & sic naturalis potentia dicitur, quæ est naturaliter indita rebus, eisque congenita, vt oculo potentia videndi, acquisita verò dicitur, quæ extrinsecus accedit ex frequentatis actibus, vt potentia saltandi, citharizandi, &c. soletque pertinere ad primam speciem qualitatis.

Sed rursus hic dubitatur, an sicut datur potentia obedientialis passiua, ita quoque dari debeat actiua, itaut in virtute talis potentiæ possit Deus creaturam eleuare ad exercendas actiones eius vires excedentes, sicut per potentiam obedientialem passiuam eam eleuat ad recipiendas formas, quas virtute naturalis agentis nunquam recipere posset. Thomistæ, & Scotistæ passim negant potentiam obedientialem actiuam, solam admittentes passiuam, quam citaui disput. 7. Phys. quæst. 6. art. 5. pro qua opinione præter rationes ibi adductas, & solutas adhuc arguit Faber 9. Metaph. disput. 6. quia implicat contradictionem creaturam aliquid agere vltrà vires suas naturales stando in esse suo naturali absque corruptione illius, muscæ enim, vt muscæ, repugnat producere actum intelligendi, vnde si Deus faceret, quod musca intelligeret, destrueret naturam muscæ, & faceret aliam entitatem ab ea, quæ est, & sic de alijs. Præterea certum est, quod nunc, & semper omnes creaturæ sunt in potentia obedientiali ad Deum, & tamen creaturæ neque nunc, neque quocunque tempore efficiunt actus supernaturales, ergo falsum est, quod potentia obedientialis sit potentia actiua addita creaturis, vel in creaturis existens. Et nota (inquit Faber) quod hæc ratio est efficax, quia non dico, creaturæ sunt aptæ natæ esse in potentia obedientiali, dico quod actu sunt in potentia obedientiali semper, ergo nunc, & semper agere debent actus supernaturales. Conf. quia causa actu habet effectum in actu, & causa in potentia habet effectum in potentia, actu sunt in potentia obedientiali actiua, ergo actu semper agere debent actus supernaturales. At fortassè quis dicet, quod sunt in actu primo per potentiam obedientialem, non in actu secundo, sed exeunt in actum secundum, quando placet Deo. Contra (ait Faber) causa naturalis agit, & semper agit, & producit actum secundum, nisi impediatur, ergo causæ naturales constitutæ in actu primo per potentiam obedientialem, necessariò semper debent esse in actu secundo, vel semper impediuntur à Deo, ne exeant in actum; quare concludit dicendum esse cum Scoto potentiam obedientialem veram esse passiuam tantùm quod ipsa vis vocabuli indicat manifestè, potentia enim obedientialis significat subiectionem, & passibilitatem ab aliquo agente, non aliquam actiuitatem, ergo potentia obedientialis est tantùm passiua.

29 Cæterum præter potentiam obedientialem passiuam in rebus, actiuam quoque debere admitti & præsertim ad mentem Scoti 3. distinct. 4. q. vn. ex professo monstratum est loc. cit. disp. 7. Phys. qu. 6. ar. 5. vbi inquit Doctor B. Virginem habuisse potentiam obedientialem, vt esset Mater Verbi, est autem Mater per potentiam actiuam, vult enim Doctor Matrem quoque actiuè ad generationem prolis concurrere; & hanc potentiam obedientialem actiuam ibi latè explicauimus per proportionem ad passiuam; sicut enim passiua non est entitatiuè diuersa à potentia naturali passiua, vel quidpiam ei realiter superadditum, sed dicitur extrinsecè tantùm supernaturalis, & obedientialis per ordinem ad agens, ita potentia actiua obedientialis intrinsecè, ac entitatiuè est ipsamet potentia actiua naturalis, quæ solùm extrinsecè dicitur supernaturalis, & obedientialis, quatenus extrinsecè à Deo eleuatur ad exercendas actiones eius virtutem superantes, quas cum solo concursu generali Dei attingere non posset, sed indiget eleuatione, & auxilio speciali vel per modum principij, vel saltem per modum concursus, vt ibi latè explicatum est; atque ita etiam significauit Doctor loc. cit. infrà G. loquens de potentia generatiua B. Virg. inquit enim, *quod propter istam potentiam actiuam naturalem, qua operabatur, potest dici naturalis Mater Christi, & tamen propter modum exequendi actum huius potentiæ duplicem non naturalem, potest dici non naturaliter, sed miraculosè genuisse.* Itaque eadem potentia actiua comparata ad illos effectus, quos causare potest cum concursu generali sibi debito, dicitur naturalis, quia proxima est, & completa in ordine suo, sic v. g. potentia quam habet ignis ad calefaciendum, intellectus ad intelligendum lapidem, naturalis dicitur, quia ignis calorem, & intellectus lapidis intellectionem cum solo concursu generali Dei attingere potest, comparata verò ad alios effectus, quos cum solo concursu generali Dei attingere nequit, sed indiget eleuatione, & speciali concursu, dicitur supernaturalis, ac obedientialis; sic eadem natiua potentia intellectus ad eliciendam visionẽ beatificam dicitur supernaturalis, ac obedientialis, quia est ad actus supernaturales excedentes vires eiusdem, qua de causa talem potentiam Doctor solet appellare remotam, & inchoatam, non autem in ordine suo completam, & proximam, ita discurrit 4. d. 49. qu. 11. lit. K. dicens intellectum habere potentiam remotam respectu visionis beatificæ, non propinquam, quia concursus Dei etiam in ratione obiecti ad talem actum non est sibi debitus,

ergo talis potentia obedientialis actiua erit inchoata duntaxat, & remota ad actus supernaturales, non autem proxima, & propinqua, Idem etiam colligitur ex Scot. 4. d. 49. q. 14. dum tribuit animæ coniunctæ virtutem motiuam corporis inorganicè, quæ nequit esse, nisi obedientialis actiua, vt loc. cit. deductum est.

Addidimus tamen ibi, quod sicut potentia obedientialis passiua non est in quolibet ad quodlibet recipiendum, nam nec oculus sonum recipere potest, nec auris visionem, sed tantùm ibi, vbi nulla emergit contradictio, vel repugnantia, sic pariter potentia obedientialis actiua non est in quolibet ad quodlibet producendum, sed tantum ibi, vbi nulla reperitur repugnantia, vel contradictio, qua de causa 4. d. 1. q. 5. negat Doctor Sacramentis virtutem aliquam obedientialem actiuam ad producendam gratiam, & d. 44. q. 2. negat ignem inferni malignos spiritus posse physicè cruciare, & 3. d. 2. qu. 1. in fine concedit esse quasdam operationes repugnantes alicui naturæ, quas etiam cum concursu speciali exercere non potest, quam sententiam ex Recentioribus amplectitur Ouied. controu. 9. cit. punc. 7. pro qua citat plures suæ Societatis Auctores Vasquez Coninch. Ragus. Alarcon. & alios, per quod multa possunt, & solent argumenta dissolui, vt pote quæ recta tendunt contra potentiam obedientialem actiuam in quolibet ad quodlibet, quomodo ponitur à Suarez, Hurtad, Arriag. & alijs Societatis authoribus.

Hinc facile soluitur argumentum Fabri de musca, quæ ad intellectionem eleuari non potest, gratis enim concedimus hanc potentiam obedientialem non esse in quolibet ad quodlibet, sed tantùm ad illos effectus ad quos creatura habet aliquam proportionem saltim remotam, & aliquam potentiam saltim inchoatam eo modo, quo declaratum est disp. 7. cit. n. 132. quam quidem proportionem non habet musca ad intellectionem, sicut habet intellectus ad visionem beatificam, & voluntas ad fruitionem, vt ibi ex instituto declaratur. Aliud vero argumentum, quod ait Faber esse adeò efficax, ingenuè fateor non satis assequi quid sibi velit, quodue mysterium contineat; ex hoc enim, quod creaturæ sint actu in potentia obedientiali, seu actu subiectæ imperio, & omnipotentiæ Dei, non video quomodo hinc rectè deducatur, quod si talis potentia sit actiua, semper exercerent actus supernaturales; quia per talem potentiam obedientialem solum constituuntur in actu primo ad actus supernaturales eliciendos, & hoc quidem non proximo, sed remoto, vndè nec cum solo concursu generali Dei possunt exire in actum, sed indigent auxilio speciali, vel per modum principij, vel saltim per modum concursus. Vndè illa solutio data inter arguendum sufficientissima est ad illius argumenti solutionem, quod mihi videtur prorsus inane; sicut, & replica contra eam solutionem facta, nam inprimis non omnes creaturæ, quæ habent talem potentiam obedientialem actiuam sunt naturales, sed aliquæ sunt liberæ, quæ proindè etiamsi essent perfectè constitutæ in actu primo ad operandum, & cum omnibus ad agendum prærequisitis possent agere, & non agere, alioquin non essent liberæ: sed quæ etiam sunt naturales, etiamsi actu sint in potentia obedientiali, non ob id semper erunt in exercitio talis potentiæ, quia causa naturalis tunc actu tantùm operatur; quando est perfectè completa in ordine suo in actu primo sufficienti, & est cum omnibus prærequisitis ad agendum, at potentia obedientialis actiua non constituit ita causas naturales in actu primo perfecto, & completo, sed in actu quodam imperfecto, & inchoato. Imò hoc argumentum etiam efficacius retorqueri posset de potentia naturali actiua, quia ignis v. g. habet actu potentiam naturalem calefaciendi, non aptitudine tantum, nec proptereà sequitur quod semper sit in actu secundo calefaciendi, sed adhoc requiritur vt eius potentiæ actiuæ adiungantur aliæ concausæ, & alia prærequisita ad agendum, & tamen potentia naturalis, quia est completa in ordine suo perfectius in actu primo creaturas constituit ad agendum, quam potentia actiua obedientialis, ergo si hoc argumentum non tenet de potentia actiua naturali, quæ res constituit perfectè potentes ad suos effectus in actu primo in ordine suo, tanto minus concludet de potentia obedientiali actiua, quæ illas constituit in actu primo duntaxat incompleto, & inchoato in ordine ad actus supernaturales.

50 Et hanc nostram sententiam de potentia obedientiali actiua, ac ex eisdem motiuis secutus nuper est ex nostris Poncius lib. 2. Phys. disp. 9. q. 9. dicens à nullo negari posse in sensu a nobis explicato, eam quoque admittit Meuriss. lib. 2. Met. cap. 3. q. dicens potentiam obedientialem actiuam esse, qua creatura operatur aliquid supra vires naturæ, ad quod operandum, vel producendum assumpta est à Deo, qui ratione supremi dominij, quod habet in res omnes, potest vti qualibet respectu cuiuslibet, vt facultas loquendi in iumento Balaam, in quo excedere videtur, quia videtur his verbis admittere potentiam in obedientialem actiuam, in sensu Suarez, & Hurtad. nimirum in quodlibet, quod nobis non probatur. Verum neque in sensu à nobis explicato vult admittere Scotista nuperus Mauritius Centinus de Sacramentis in genere disp. 5. art. 5. potentiam obedientialem actiuam, sed ait esse merum figmentum Recentiorum, nosque præsertim acriter carpit, quod hanc Suareticam potentiam ausi simus inuehere in Scholam subtilium, cum hoc vocabulum potentiæ obedientialis actiuæ ante hoc sæculum in omni Schola fuerit inauditum, quia ipsamimet nomen pugnat, quid enim obedientia, nisi subiectionem denotat? ergo solam passiuam potentiam dicere potest, non actiuam, & potentia obedientialis actiua in terminis implicat. Et quia huic argumento iamdudum occurrimus disp. 7. Phys. q. 6. art. 5. num. 137. quod licet ratio obedientiæ subiectionem quandam dicat, & passionem ab imperio voluntatis, quæ sit denominatio quædam extrinseca, hinc tamen non sequitur, quin intrinsecè possit esse actiua, sicut seruus potest imperari ad agendum per virtutem, non ex imperio receptam, sed innatam, & aliæ potentiæ voluntati obediunt, & tamen sunt actiuæ. Contra hanc solutionem replicat, tanquam in ea manifesta sit contradictio in hoc quod dicimus obedientiam dicere subiectionem & denominari passiuam denominatione extrinseca, quæ duo pugnant, nam ratio quidditatiua rei non ea extrinsecè denominat, sed intrinsecè, sed per nos quoque ratio obedientiæ est in subiecto seu dicit subiectionem, ergo non extrinsecè, sed intrinsecè subiectionem denominabit, subijci autem non extrinsecè, sed formaliter est pati, sicut subijcere est formaliter agere. Exempla autem à nobis allata ait potius sibi fauere, nam seruus qua imperatur subditus est, ac patitur; qua agens non patitur, sed non agit qua seruus imperatus, sed qua potens agere, similiter & potentiæ aliæ vt imperatæ subiectæ sunt, & pati dicuntur; vt actiuæ propriam exercent facultatem; hinc concludis potentiam obedientialem actiuam in voce ipsa repugnantiam inuoluere. Quod quidem argumentum fuit Zumel 1. 2. qu. 112. art. 1. disp. 3. vt refert Posnaniensis qu. 1. prolog. disp. 4. vbi illud soluit, & nobiscum de mente Scoti tuetur potentiam obedientialem actiuam.

Præterea arguit ex Scot. q. 1. prolog. vbi potentiam in ordine ad actus diuidit in naturalem, violentam, & neutram, quo posito petit quænam esset illa potestas in ordine ad actus supernaturales violenta ne, an neutra, vel naturalis, & opus est fateri esse naturalem, sed potentia naturalis actiua est ad actus naturales duntaxat, & nullo modo supernaturales ex se perfectè assequendos. Si dicas hoc verum non esse de potentia remota, sed proxima, quia intellectus cum lumine gloriæ est proxima causa visionis beatificæ, quæ est actus supernaturalis, & à lumine gloriæ completur in esse causæ supernaturalis, quam inquit Centinus esse responsionem nostram desumptam à Suarez Fasolo, & Albertino. Contra hoc instat, quia in via Scoti intellectus dicitur principium naturale visionis beatificæ remotè, non ita vt fiat principium proximum per lumen gloriæ, sed ex concursu speciali obiecti beatifici ad visionem dicitur principium proximum illius actus, qui obindè dicitur supernaturalis denominatione sumpta ex obiecto ipso beatifico, neque tamen in intellectu inuenitur in Scoti sententia potentia obedientialis aliqua actiua, sed naturalis, vndè igitur ad alios actus naturales necessitas illa actiua potentiæ obedientialis aduenit? Præoccupat nos dicturus hanc necessitatem prouenire ex proportione quadam necessaria requisita inter effectum, & causam in visione autem beatifica non ita, quia ad visionem potest conuenire intellectus, non sic ad gratiam, obindè ad hanc causandam indiget potentia obedientiali actiua, non autem ad visionem. At statim hoc reijcit, quia Scot. 4. d. 1. q. 1. V. fusè probat creaturam nullo modo posse creare, nec vt causam principalem, nec vt instrumentalem, in nostra autem sententia per potentiam obedientialem effectum attingendo creare posset. Rursus ex nostra doctrina inquit nos impriam respondere posse potentiam hanc obedientialem actiuam esse aliquo modo ordinis supernaturalis, ideoque ex parte sua posse sufficienter concurrere ad actum supernaturalem. At hoc iterum impugnat ex doctrina Scoti 4. d. 43. q. 4. A. vbi ait, quod naturalitas vt pertinet ad principium actiuum potest sumi, vt opponitur libero, & sic agens naturale dicitur, quod agit, vt determinatum ad vnum, vt ignis ad comburendum, liberum verò quod agit cum indeterminatione ad vtrumlibet; vel vt opponitur supernaturali, & sic agens naturale dicitur quod habet naturalem ordinem actiui ad passiuum, & supernaturale, quod excedit omnem talem ordinem naturalem, & hoc modo ait Doctor cit. omne agens creatum esse agens naturale, solumq; agens increatum esse agens supernaturale; si ergo potentia obedientialis actiua secundum nos est ordinis aliquo modo supernaturalis, creatura sub talis potentia erit quoquomodo agens increatum, quia vt sic est agens supernaturalis ordinis.

Deniq; respondet Centinus ad loca Scoti à nobis superius adducta pro confirmanda in eius Schola potentia obedientiali actiua; ad locum itaq; adductum ex 3. d. 4. q. vn. ait Scotum vtiq; ibi cōcedere Mariam actiuè se habuisse ad generationem filij, & potuisse cooperari Spiritui Sancto ad formationem corporis prætermissis medijs, sed nunquam dixit habuisse potentiam obedientialem actiuam, imo perpetuo docet mansisse in ea virtutem naturalem eandem respectu generationis absolutè, & generationis prætermissis medijs, ita habet Doct. loc. cit. D. vbi ait ex Damasceno habuisse Mariam, sicut Matres aliæ in filios potentiam actiuam ad generandum remotam, quæ in alijs Matribus ad propinquitatem reuocatur ex virtute actiua Patris, at in Maria à Spiritu Sancto; sicut ergo ex virtute viri in alijs Matribus potentia generandi actiua remota fit proxima absque eo, quod illæ dicantur ad generandum habere potentiam obedientialem actiuam, ita de potentia generatiua Mariæ respectu Christi dici debet, nō ergo ex eo, quod eam potentiam in Virgine Doctor appellat remotam voluit innuere esse obedientialem. Deindè cum inquit Doctor, quod sicut natura fuit in potentia obedientiali, vt vniretur Verbo, ita

ita Maria fuit in potentia obedientiali, vt esset Mater Verbi, & nos subinferimus, sed fuit Mater per potentiam actiuam, ergo per potentiam obedientialem actiuam, ait Centinus nos non benè colligere, quia paritas à Doctore assumpta de natura respectu vnionis hypostaticæ ostendit ipsum loqui de potentia obedientiali passiua Virginis, vt esset Mater Dei, non enim aliam potentiam obedientialem habet natura ad vnionem hypostaticam, quam passiuam; & aliud est dicere, quod Maria fuerit Mater, aliud quod fuerit Mater Dei, primum vtique habuit per potentiam actiuam, secundum autem per solam passiuam, & susceptiuam, quatenus in natura ab ipsa genita subsistebat Verbum. Et quamuis quoad modum exequendi actum illius potentiæ actiuæ naturalis intercesserit miraculum, & miraculosè genuerit, non hinc inuehitur potentia aliqua obedientialis actiua in Virgine, quia virtus eius generatiua semper naturalis perseuerauit. Negat pariter ex alijs duobus locis ex 4. deductis induci potentiam obedientialem actiuam, quia si Deus concurreret cum anima in hac vita ad mouendum corpus inorganicè remouendo impedimenta, tunc anima concurreret per eandem suam virtutem naturalem, quæ prius erat remota, & postea fit proxima ex remotione impedimentorum; sic etiam concedit potentiam actiuam remotam in intellectu ad visionem beatificam, propinquam verò factam ex concursu Dei se volentis videri, sed negat hanc à Scoto appellari obedientialem actiuam. Cum autem dicimus disp. 7. Phys. n. 125. per potentiam remotam Scotum insinuare obedientialem. Inquit nos nobismetipsis contradicere, vel non intelligere, quæ scribimus, nam per nos potentia propinqua dicitur potentia obedientialis actiua loc. cit. in calce articuli antè solutionem obiectionum, si igitur nunc volumus ipsam esse remotam, nobis non constamus appellando eam modò remotam, modò propinquam; hæc Auctor ille in nos calamo acere potius, quam atramento intincto.

31 Mitius tamen nos ostendemus benè intelligere, quæ scripsimus disp. cit. Phys. de potentia obedientiali, non autem ipsum. Fallitur enim in primis, dum ait nos Suarizare ponendo hanc potentiam obedientialem actiuam, quia Suarez illam ponit in quolibet ad quodlibet, quo sensu vbique negatur à Scoto, & à nobis loc. cit. strenuè euellitur, non ergo intelligit in quo sensu ponatur à nobis, & in quo sensu ponatur à Suarez; fallitur deindè dum explicando loca Scoti à nobis adducta supponit nos ponere potentiam obedientialem actiuam in rebus, in quibus datur, entitatiuè distinctam à potentia actiua naturali, vndè ex hoc quod B. Virgo sua virtute naturali generatiua concurrit ad generationem Christi, & non aliqua virtute superaddita, similiter etiam intellectus noster ad visionem beatificam, & anima ad motum corporis inorganicum remotis impedimentis, deducit talem potentiam dici non posse, nec debere obedientialem, sed naturalem; at loc. cit. concl. 1. directè docuimus potentiam obedientialem actiuam non esse entitatiuè diuersam à potentia naturali actiua, vel quidpiam ei realiter superadditum, sed esse ipsammet potentiam actiuam naturalem, quæ solùm extrinsecè dicitur supernaturalis, & obedientialis, quatenus extrinsecè à Deo eleuatur ad exercendas actiones eius virtutem superantes, quas cum solo concursu generali Dei attingere non posset, sed indiget eleuatione, & speciali auxilio vel per modum principij, vel saltim per modum concursus; eo modo quo ipsi Scotistæ dicunt potentiam passiuam obedientialem, quam admittunt, non esse entitatiuè diuersam à passiua naturali, & solum dici obedientialem, ac supernaturalem extrinsecè per ordinem ad agens, cuius imperio subijcitur, vndè sicut contra ipsos non valeret arguere, potentia qua natura humana vnita est Verbo, & intrinsecè, ac entitatiuè naturalis, eique innata, non verò quodpiam illi realiter superadditum, ergo non est obedientialis passiua, sic pariter neque contra potentiam obedientialem actiuam à nobis positam ex hoc capite; quod est entitatiuè naturalis arguere licebit, quod non sit obedientialis. Fallitur rursus, dum putat potentiam generatiuam Virginis respectu humanitatis assumptæ, eo modo quo de facto ad actum reducta est cooperante Spiritu Sancto, fuisse remotam eodem prorsus modo, quo remota dicitur virtus generatiua aliarum Matrum respectu prolis generandæ cum concursu viri, atque ideò sicut potentia illarum remota non ob hoc dicitur obedientialis actiua ad generandum, sed naturalis, ita nec potentia Virginis; fallitur, inquam, quia licet ad generandum simpliciter, & absolutè, eodem modo remota fuerit potentia generatiua Virginis, vt aliarum Matrum, tamen ad sic generandum scilicet in instanti, & prætermissis medijs, fuit remotior, & magis insufficiens, vndè ad sic generandum indigebat concursu speciali, ratione cuius indigentiæ potentia illa Virginis ad sic generandum non debet dici simpliciter naturalis, sed obedientialis, & cum alioqui sit actiua, debet dici obedientialis actiua; & sic pariter discurrendum est de potentia remota intellectus ad visionem beatificam, & animæ ad mouendum corpus inorganicè, quia enim sunt adeò remotæ, vt nequeant fieri proximæ, nisi cum concursu, & eleuatione speciali, ob id dici possunt, & debent potiùs obedientiales actiuæ, quam naturales.

Quod suadet manifesta ratio, nam certè aliquo modo distingui debet potentia naturalis, quam intellectus habet ad intelligendum lapidem ab ea, quam habet ad videndum intuitiuè Deum, & quamuis distingui non debeant potentiæ istæ intrinsecè, ac entitatiuè, tamen distingui debent extrinsecè scilicet ex diuersitate concursus, & eleuationis, nam longè remotior est potentia naturalis, quam habet ad videndum Deum, quam ad intelligendum lapidem, nam ad intelligendum fit proxima cum solo concursu generali, sed ad videndum Deum indiget concursu speciali; vt ergo distinguatur hæc potentia remotior ad videndum Deum à seipsa, vt est minus remota ad intelligendum lapidem, quia ad intelligendum lapidem dicitur simpliciter, & absolutè naturalis, ad videndum Deum dici potest, ac debet obedientialis ob maiorem remotionem, ac veluti improportionem, & in hoc sensu loc. cit. dicimus potentiam remotam posse vsurpari pro potentia obedientiali, quando nimirum est adeò remota, vt indigeat concursu speciali, vt fiat proxima, vndè falsum est quod nobis impingit Auctor ille nos loc. cit. potentiam obedientialem actiuam modò appellare naturalem remotam, modò propinquam, nam semper appellamus eam naturalem remotam, & inchoatam, vt legenti patebit. Tandem, quomodo ex eo quod ait Doctor Virginem habuisse potentiam obedientialem, vt esset Mater Verbi, benè colligitur nedum locutum esse de potentia passiua, vel susceptiua, sed etiam actiua, patet ex his, quæ habet postea sub lit. G. vbi ait potentiam eius actiuam ad generandum, licet naturalis esset, non tamen modo naturali, sed miraculoso, ac veluti obedientialiter fuisse ad actum reductam, habuit ergo potentiam obedientialem actiuam in ordine ad generationem humanitatis Christi eo modo, quo genita est, & obedientialem passiuam, vt diceretur Mater Verbi, quia re vera non genuit Verbum in se, sed ideò dicitur Mater Verbi, quia genuit humanitatem, quam sibi Verbum in eodem voluit instanti subsistendo in ipsa, & quia natura illa humana assumpta erat tantùm in potentia passiua obedientiali, vt Verbo vniretur, in eodem etiam sensu dicitur Virgo habuisse potentiam passiuam, & susceptiuam, vt Mater Verbi diceretur, sed in ordine ad generationem illius humanitatis assumptæ verè habuit potentiam naturalem actiuam, quæ obedientialis dicitur ex modo, quo effecta est, qui fuit miraculosus, & supra naturæ vires.

Argumenta verò, quibus euellere contendit potentiam obedientialem actiuam, valdè debilia sunt, primum quidem sicut vim facit in solo potentiæ obedientialis nomine, ita in solis vocibus robur eius consistit, nam de re nemo ambigere potest, quin inferior dicatur superiori obedire faciendo, eiusque iussa exequendo, vndè quamuis obedientia subiectionem dicat ex vi nominis, non tamen puram passionem, quia potest inferior superiori, & seruus Domino subijci, & obedire, nedum patiendo, sed etiam agendo, vndè responsio iam data disp. cit. Phys. ad hoc vocale, vel potius grammaticale argumentum optima est, & impugnatio Auctoris illius valdè frigida, quia subiectio siue extrinsecè, siue intrinsecè denominet potentiam, quæ dicitur obedientialis, quia tamen non dicit puram passionem, sed solam subordinationem ad agens superius, ad cuius nutum agens inferius patitur, vel operatur, ideò potentia etiam vt obedientialis diuidi potest in passiuam, & actiuam, absque vlla repugnantia, nisi fortè repugnet subijci superiori, & obedire eius iussa exequendo, & faciendo, solumque possit obedire patiendo, non autem agendo, quod est ridiculum; deindè si renuit Centinus concedere potentiam actiuam, quæ sit obedientialis, vt actiua, quia putat esse repugnantiam in terminis, dicemus saltim admitti posse potentiam actiuam obedientialem, non quidem reduplicatiuè, qua obedientialis est, sed specificatiuè, sicut & intellectus possibilis dicitur actiuus, & productiuus intellectionis, non quidem reduplicatiuè, quatenus possibilis, sed specificatiuè, quod addidit ad tollendam hanc concertationem de nomine, dummodo constet de re. An verò vocabulum potentiæ obedientialis actiuæ fuerit inauditum nec ne ante hoc sæculum nolumus hic disputare, videantur Auctores huius potentiæ propugnatores, qui eam plurimis antiquorum Theologorum, ac Classicorum testimonijs fulciunt, & comprobant.

Aliud verò argumentum quid sibi velit cum suis replicis, sanè prorsus ignoro, vndè nolo dicere Auctorem illum non intelligere, quid scribat, sed potius me illud non intelligere, aut ipsum non capere quæ dixi disp. cit. Phys. quasdam enim responsiones, vt meas ad hoc argumentum adducit, quarum omninò oppositum ibi doceo; argumentum quidem ex Scoti auctoritate deductum diuidentis q. 1. prolog. potentiam in naturalem, violentam, & neutram non est ad rem, quia ibi diuidit potentiam passiuam, & hic sermo est de actiua; doctrina quam affert in solutione ad hoc argumentum, vt nostram sed ex Recentioribus desumptam, nimirum potentiam naturalem, vt proximam, solum ad actus naturales ordinari, sed vt remotam, ac veluti inchoatam ordinari posse etiam ad supernaturales, est vera, & necessaria, non à Recentioribus, sed à Scoto desumpta 4. d. 49. q. 11. vbi potentiam naturalem intellectus creati ad videndum Deum ait esse remotam, nec fieri posse proximam cum concursu generali Dei, sed indigere speciali, qua ratione nos dicimus vocari posse potentiam obedientialem actiuam, vt distinguatur à naturali actiua, quæ est proxima, & ordinatur ad actus simpliciter naturales. Neque ad actus naturales vnquam diximus necessariam esse potentiam obedientialem actiuam, vt ipse nobis impingit in replica ad hanc solutionem in fine. Et rursus falsum nobis impingit, dum ait nos dicturos talem necessitatem prouenire ex proportione requisita inter effectum, & causam, & ideò intellectum indigere potentia obedientiali ad causandam gratiam, non verò ad causandam visionem, quia hæc est ei proportionata; hoc certè nunquam diximus loc. cit. disp. 7. Phys. q. 6. art. 5. immo totum oppositum dicimus ibid. nu. 136. in fine, vbi disertè asserimus posse intellectum per potentiam obedientialem eleuari ad visionem beati-

beatificam, quia hic effectus cum tali causa habet peculiarem proportionem, ac non posse sic eleuari ad producendam gratiam, quia secum non habet proportionem, nec vnquam ibi diximus, vt nobis imponit, creaturam per potentiam obedientialem creare posse. Denique vera est etiam doctrina, quam affert in vltima solutione, potentiam nempe obedientialem actiuam, vt à Deo eleuatam speciali auxilio dici aliquo modo posse ordinis supernaturalis, quo pacto etiam supernaturales potentiæ dicuntur intellectus perfusus lumine gloriæ, & voluntas induta habitu charitatis, neque hinc sequitur esse agentia increata, vt vrget Ceotin. ex Scot. 4. d. 43. qu. 4. quia non sunt agentia supernaturalia simpliciter, & ex toto, vt est agens supernaturale, de quo ibi loquitur Doctor, sed tantùm agentia supernaturalia secundum quid ex eleuatione facta per habitum supernaturalem, vel concursum specialem.

32 Postremò post totalem nostræ sententiæ declarationem circà potentiam obedientialem, tum actiuam, tum passiuam, examinandam hic se se offert singularis sententia Aureoli de potentia obedientiali 1.d.42.qu.1. art.5. vbi ait, quod potentia obedientialis non est potentia propriè dicta, sed tantùm similitudinariè, & transumptiuè dicitur ratione similitudinis cuiusdam proprietatis negatiuæ, quæ appellatur non resistentia, quod probat ostendendo hanc potentiam obedientialem non posse dicere aliquod positiuum in creatura, virtute cuius creatura obediat creatori ad nutum, quia positiuum illud æquè haberet rationem creati, sicut & illud super quod fundaretur, & ideò non plus esset in potestate creatoris, imò æque esset in ipsius obedientia creatura fundans huiusmodi positiuum, sicut & illud. Tum quia creaturæ antequam essent, dicebantur esse in plena obedientia creatoris, & tamen non ratione alicuius positiui, cum penitus nil essent. Restat ergo dicere, concludit tandem acutissimus Aureol. quod obedientialis potentia dicitur translatiuè, & metaphoricè à quadam conditione negatiua, quæ est non resistere actioni diuinæ, videmus enim quod aliquis dicitur obediens dupliciter, primò quidem positiuè sicut seruus, qui exequitur iussum, ac imperium Domini; secundo verò negatiuè per hoc, quod non resistit actioni agentis, vt cera mollis dicitur obediens, quia cedens ad nutum, secundum hoc ergo creatura omnis vel facta, vel factibilis dicitur esse in plena obedientia Dei, quia eius actiuæ potentiæ non resistit, quod videtur elici ex illo sacri eloquij dicto *potentia, & voluntati eius quis resistet?*

Quamuis hic dicendi modus prima facie clarus, & obuius videatur, ac omni difficultate carens, tamen communiter reijcitur in omni schola, & inprimis nullo pacto verificari potest de potentia obedientiali passiua, qua mediante intellectus, & voluntas actus supernaturales in se recipiunt, atque sustentant; non, inquam, de tali potentia verificari potest, quia talis potentia passiua erga tales actus veram exercet causalitatem materialem, nedum eos recipiendo, sed etiam sustentando, ergo non potest formaliter consistere in aliqua negatione, & simplici non repugnantia, nec est potentia Metaphoricè tantum dicta, sed vera, & realis potentia, sicut verè, & realiter in genere materialis causæ concurrit ad productionem actuum supernaturalium eos recipiendo, ac sustentando, antecedens facile probabitur, si ab Aureolo extorqueatur quid sit exercere causalitatem materialem, consequentia patet, quia sicut pura negatio nequit alicui esse ratio essendi, ita neque ratio causandi, quia causa influit esse in causatum per influxum positiuum. Quæ ratio mihi videtur ineluctabilis, nam si dicat Aureol. formas supernaturales creari, atque ideò non educi de potentia passiua obedientiali animæ; quamuis id concederetur de quibusdam habitibus supernaturalibus, id tamen de actibus nequaquam afferi potest, isti namque re vera & recipiuntur, & sustentantur in anima, vel eius potentijs, quod etiam & de habitibus ipsis disp. 3. Phys. q. 5. art. 2. probabilius diiudicauimus. Quod si dicat has formas recipi, ac sustentari in substrato talis negationis, cum hoc substratum in eo quod recipit, ac sustentat, sit passiuum, vtique per aliquam potentiam passiuam, non quidem reipsa distinctam, imo potius realiter identificatam, denominabitur tale, & tunc quæritur an hæc potentia passiua sit naturalis, vel supernaturalis, & obedientialis. Eodem quoque modo idipsum probari potest de potentia obedientiali actiua, siquidem intellectus supernaturaliter eleuatus lumine gloriæ verè, & physicè cum ipso concurrit ad eliciendam visionem beatificam, ergo hæc potentia actiua, non est pura non resistentia, sed verè influit in actum visionis, atque ideò non est potentia Metaphoricè tantum, & transumptiuè, sed verè, & realiter.

Nec valdè operosum est rationes Aureoli dissoluere, nam primum argumentum, si quid probat, ostendit solùm positiuum illud, quod importat potentia obedientialis siue actiua siue passiua, non esse aliquid reipsa creaturæ superadditum, & ab ipsa distinctum, quod gratis concedimus, quia est realiter ipsa entitas creaturæ cum relatione transcendentali ad Deum. Aliud verò argumentum probat solùm creaturas possibiles esse in potentia obedientiali ad Deum Metaphoricè, & transumptiuè, non autem propriè, & realiter, quatenus nempe ad nutum eius excitari possunt ex nihilo, & à potentia obiectiua in actum progredi, vnde non valet inde arguere ad potentiam obedientialem actiuam, vel passiuam creaturarum iam existentium, quia talis potentia est vera ratio causandi effectum realem per verum, & positiuum influxum, vnde vtique verum est potentiam obedientialem, vt rebus possibilibus applicatur nondùm existentibus, esse potentiam solùm Metaphoricè, at potentia obedientialis in creaturis existentibus reperta est potentia vera, & realis, licet non à naturali entitatiuè distincta, sed tantùm formaliter, ac per diuersos respectus. Denique exemplum quod adducit de seruo, qui positiuè dicitur Domino suo obedire, dum eius iussa exequitur, potius est pro nobis, dum enim intellectum, & voluntatem nostram Deus eleuat ad beatam visionem, & fruitionem, dum ignem eleuat in sententia Thomistica ad torquendos damnatos, & aquam in baptismo ad producendam gratiam, sanè hæ creaturæ non se habent in ordine ad Deum ad instar ceræ solùm non resistendo eius actioni, sed verè concurrunt ad operationes, & effectus imperatos à Deo, & eius iussa exequuntur obediendo positiuè, & per influxum positiuum. Quamuis ergo verum sit illam non resistentiam, interuenire vt dicatur creatura esse sub plena Dei obedientia, tamen ad ritè explicandam potentiam obedientialem tam actiuam, quam passiuam, non sufficit hæc simplex, & pura non resistentia ad diuinam voluntatem, sed necessaria quoque est obedientia positiua cooperando positiuè diuinæ voluntati in genere causæ materialis, vel efficientis modo explicato.

ARTICVLVS IV.

De Actione, & Passione.

33 POst potentiam actiuam, & passiuam non erit abs re aliqua de actione, & passione subiungere, quæ veluti se habent, vt actus, vel exercitium illarum potentiarum & quamuis de actione, & passione ex professo tractauerimus disp. 8. Log. q. 12. art. 2. & adhuc magis disp. 7. Phys. q. 3. art. 1. & 2. quia tamen hic in Metaphysica decreuimus ex professo manum cum Aureolo conferere, eiusque argumentis contra Doctorem nostrum occurrere, quod nec à nobis alibi, nec ab alijs Scotistis hactenus factum est, vel ob negotij molem, cum Aureolus ob indolis excellentiam, & argumentorum subtilitatem vocetur acutissimus, vel potius (nescio quo fato) quia eius opera ferè ad hæc vsque tempora iacuere sepulta, & non antea, quam modò, fuere typis tradita, vnde Aureolus non nisi apud Capreolum citabatur, qua de causa veteribus Scotistis abrepta est occasio respondendi, & suum Doctorem tuendi à tam strenuo Duce, cuius vestigijs inhærere non erubescit tota ferè famosa schola Iesuitarum, qui suas præcipuas sententias, modumque illas defendendi ab acutissimo Aureolo desumpserunt, vnde non abs re tantum Doctorem in Logica frequenter ***Promptuarium Neotericorum***, appellauimus.

Aureolus itaque 1. d. 27. q. vn. de actione, & passione ex professo disputat, & art. 1. propos. 1. ait, quod respectu originis, siue qui est origo, verè constituit prædicamenta actionis, & passionis, ita quod origo termini ab agente sit passio, è conuerso autem productio, qua agens terminum originat sit verè actio, quamuis autem ab initio hanc actiuam, & passiuam originem videatur appellare respectu, posteà tamen ex professo negat actionem esse relationem habentem pro fundamento potentiam actiuam, & passionem esse relationem oppositam habentem pro fundamento potentiam passiuam, & ait originem formaliter non esse, nisi elicitionem, & egressum effectus ab agente, ac veluti viam mediam inter causam, & effectum, quam tamen satis non explicat an formaliter dicat quid absolutum, & sic originem actiuam vult esse actionem, originem passiuam verò passionem. Hinc posteà art. 2. propos. 1. consequenter loquendo asserit, quod formale actionis, prout non est aliud, quam interuallum, siue via agentis in passum, seu attingentia, secundum quam dicitur agens attingere effectum, & egredi, ac fluere in ipsum, est subiectiuè in producto.

34 Cæterum hæc Aureoli sententia ex dictis locis citatis tam in Logica, quam in Physica facilè reijcitur quoad vtrumque ab ipso assertum; quoad primum quidem, in quo ait actionem, inquantum constituit prædicamentum actionis, esse ipsam effectus productionem, reijcitur, quia quamuis in communi modo loquendi soleat actio sumi pro illa, quæ est productio termini, & agere pro actu efficiendi, & producendi, tamen propriè loquendo de actione, vt hoc constituit prædicamentum, non est de formali eius conceptu, quod sit productiua termini, sed solum quod sit transmutatiua subiecti, nam pro termino respiciat non aliquem effectum per ipsam factum, sed aliquod subiectum per ipsam transmutatum, vndè dum ignis aquam calefacit, actio huius prædicamenti non respicit calorem in ipsa productum, sed aquam per calorem transmutatum, & passio propriè dicta correspondens actioni non est habitudo caloris producti ad ignem producentem, sed aquæ transmutatæ ad ignem transmutantem, ita diserte docuit Doctor 4. d. 13. q. 1. §. *ad huius autem difficultatis*, vbi hos distinguit respectus, & habitudinem causæ transmutantis ad subiectum trasmutatum in prædicamento actionis reponit, vt respectum extrinsecus aduenientem, & illius prædicamenti formaliter constitutiuum, relationem verò causæ producentis ad effectum productum reijcit ad quartum prædicamentum, vt intrinsecus aduenientem, quæ est communis Scotistarum sententia.

Hoc autem probat Doctor, tum ex definitione actionis, quam Auctor sex principiorum assignauit, quod actio est secundum quam in id, quod subijcitur, agere dicimur, in qua definitione non exprimitur respectus alius, nisi ille, qui est ad passum, & subie-

ctum,

ctionem, non autem ad terminum, vel effectum productum, nam agens agit vtique terminum, sed non in terminum, non autem agit passum, sed in passum, ea quo pater diuersas esse habitudines agentis ad passum, & ad effectum productum, sicut etiam diuersi sunt termini illarum habitudinum, & solùm primus respectus est de conceptu actionis, vt hoc constituit prædicamentum. Tum quia sic etiam & ipse Arist. definiuit actionem, & passionem formaliter sumptas 3. Phys. 22. dum ait quod actio *est actus huius in hoc*, idest agentis in passum, & passio est *actus huius ab hoc*, hoc est passi ab agente, & dicitur actus passiuus, quia est id, per quod formaliter eius exercetur, & ad actum reducitur passiua virtus, vel potentia, & dicitur ab hoc, quia omnis receptio semper est ab aliquo principio, sicut omnis actiua formæ inductio semper est in aliquod subiectum, vt in Physicis dictum est in explicatione illius textus. Tum quia hoc manifestè ostendunt omnia exempla ab ipso Arist. adducta in prædicamentis de agere, & pati, nimirum de calefacere, & calefieri, de frigefacere, & frigefieri, & delectari, & tristari, omnia namque hæc exempla exprimunt respectum, non quidem agentis ad productum, sed ad subiectum transmutatum, non enim benè diceretur, quod calefaciens calefacit calorem, sed aquam, vel aliud calefactibile, similiter etiam de Sole non dicitur, quod illuminet lumen sed aerem, vel aliud illuminabile, ergo respectus actionis constituens hoc prædicamentum non est ad effectum vel terminum productum, sed ad susceptiuum, vel passum. Deinde confirmat hoc Doctor loc. cit. lit. G. ea definitione potentiæ actiuæ tradita ab Arist. 5. Met. 17. quod sit principium transmutandi aliud, sicut autem potentia actiua est principium transmutandi, ita actio, quæ est actus potentiæ actiuæ, erit transmutatio alterius idest passi, inquantùm alterum est; duo autem alij respectus, ait Doctor, scilicet productionis, & inductionis, vel eductionis, & hoc siue actiuæ, siue passiuæ pertinebunt ad genus relationis propriè dictæ, quia sunt intrinsecus aduenientes. Demum actio, & passio respectus mutuos oppositos important, sed passio est propriè respectus passi ad agens, non autem effectus producti, non enim propriè loquendo effectus productus dicitur ab agente pati, vel transmutari, sed passum, seu subiectum in quod agit, ergo respectus pertinens ad prædicamentum actionis est inter agens, & passum, non inter agens, & effectum productum.

Respondet Aureolus loc. cit. hæc argumenta procedere ex falsa imaginatione, quasi agens faciat formam in materia, velut receptum in recipiente, non facit autem in materia formam, quasi dicat aliud in alio, sed ex materia facit formatum, vt Com. dicit 6. Met. vndè compositum fit, quod est res præcisa, & in actu, forma verò non fit, cum non sit, nisi finis, complementum, & actus, ac modus essentialis materiæ, per accidens tamen fit tam forma, quam materia, vt apparet 7. Metaph. & hinc est, quod propriè dici potest, quod agens agit compositum primò, ex consequenti autem agit materiam, & formam, formam verò in materia, & ita agens non respicit materiam, tamquam id, in quod agit secundum mentem Philosophi, sed magis tanquam illud, quod agit, sed quia primo aspectu videtur materia, quasi quoddam receptiuum, in quo fiat forma, nec est omnino videre, quod totum fiat, idcircò obtinuit imaginatio, quod actio passionem respiciat sub habitudine receptiui; vndè deducit, quod Auctor sex princip. secundum vulgarem apprehensionem definiens dixit, quod actio est secundum quam in id, quod subijcitur, agere dicimus, & melius definiretur dicendo, secundum quam id, quod subijcitur, seu agitur, agere dicimur, quam dicendo in id, quod subijcitur. Ad exempla ab Arist. adducta ait parum vrgere, quia nomina significantia actionem possunt referri ad passum compositum, & formam, vndè dici potest, quod lumen accenditur, vel illuminatur, & quod luminosum illuminat, & similiter actiuè, quod aliquis accendit lumen vel illuminat. Ad vlt. inquit non valere, quia non solùm materia dicitur pati ab agente, sed etiam forma, & compositum, quandoquidem pati non est aliud, quam fieri, & agi, vt opponitur actioni, agere, & producere, quod quidem non competit soli materiæ, sed etiam formæ, & composito, aliquando tamen (inquit Aureol.) sumitur pati, vel passio pro afflictione illius, a quo abijcitur aliqua perfectio, & indè translatum est ad omne illud, a quo abijcitur aliquid naturale, & in hoc sensu dicitur materia pati, & non forma.

35 Hæc responsio multa falsa inuoluit iam Physicis impugnata, nam falsum est quod forma non per se fiat, & propria productione producatur, cum enim sit causa compositi, vtique necessarium est, quod prius habeat esse in rerum natura quam compositum ipsum; & cum sit per se terminus generationis, debet propria acquisitione acquiri, & non tantùm per accidens ad productionem compositi, ita docuimus disp. 2. Phys. q. 7. art. 2. nu. 145. vbi etiam explicatum est, quo sensu interdum dicat Philosophus formam non fieri, sed confieri, & non per se produci, sed ad productionem compositi, loquitur enim de productione, qua aliquid accipit esse simpliciter, & per se subsistens, velut terminus totalis, & adæquatus generationis, quo sensu productio dicitur esse solius compositi, & rerum in se existentium, vel subsistentium. Cum verò id probat Aureol. quia forma est modus essentialis materiæ, id ex professo refutat Doctor 1. d. 12. q. 1. § *positio ista multipliciter*, & præsertim in fine inquit, quod si forma substantialis non esset res propriè, ac realiter distincta a materia sed modus quidam essentialis, & gradus intrinsecus eius, sequeretur tunc, quod per formas substantiales generabilia specie non distinguerentur, quia illi gradus sunt essentialiter idem tertio scilicet materiæ, nec est alterius rationis secundum illos gradus. Tum quia certum est saltim de anima intellectiua, quod non potest esse gradus intrinsecus materiæ, quia ipsa est terminus creationis, ergo forma re vera est aliud à materia, & cum materia præcedat natura, ac etiam interdum duratione formam, dum agens illam producit, materia eam recipit, verè facit formam in materia, vt aliud in alio, & vt receptum in recipiente. Tum quia nil magis in Philosophia tritum est, quam agens naturale in sua actione præsupponere subiectum, in quod agat, ac formam introducat, ergo propriè loquendo, & de actione in ratione productionis, materia non fit per actionem agentis, sed forma fit in materia, & inde compositum resultat, imo sic loquitur Arist. 7. Metaph. dicit enim formam non fieri, sed infieri, quia fit in materia, legatur Philosophus ibi cap. 7. tex. 27. vbi disertis verbis docet solùm compositum simpliciter fieri scilicet tanquam aliquid in se, & per se existens, formam autem fieri in alio idest in materia; vndè nescio qua ratione dicat Aureolus peritissimus Peripateticus non esse modum loquendi Philosophicum, sed iuxta vulgarem imaginationem, quod forma fiat in materia, velut aliud in alio, & velut receptum in recipiente. Tum quia definitio actionis tradita ab Actore sex principiorum non est desumpta ea vulgi imaginatione, cum inquit esse illam, secundum quam, in id quod subijcitur, agere dicimur sed sumpta est ab ipso Arist. 3. Phys. 22. vbi eadem phrasi vtitur, definiendo actionem, quod sit *actus huius in hoc*, idest agentis in passum. Tum quia falsum est, quod propriè loquendo pati idem sit, quod fieri, & produci, nam apud Philosophos pati idem est, quod actioni agentis subijci, & per abiectionem vnius formæ, alteriusque receptionem transmutari, vndè quod patitur, dicitur passioni præsupponi, at quod fit, & producitur non dicitur suæ factioni, & productioni præsupponi. Tum tandem quia si hoc esset proprium significatum illius nominis, *pati*, nempe fieri, & produci, tunc magis propriè conueniret composito, vel formæ, quam materiæ, quia compositum propriè fit, & nihilominus pati propriè dicitur de materia, non de composito; ergo propriè, & formaliter loquendo pati non est idem, quod fieri, & produci.

36 Ex his reijcitur aliud assertum ab Aureolo, quod nimirum actio, vt peculiare prædicamentum constituit, sit subiectiuè in termino producto, cum enim falsum sit actionem huiusmodi, & sic acceptam, habere pro termino effectum productum, nam pro termino habet ipsum subiectum, quod transmutatur per formā receptam, consequenter falsum erit posse in ipso subiectari. Sed prætereà admittendo etiam actionem, vt peculiare prædicamentum constituit, consistere in origine, & productione actiua adhuc falsum est actionem sic sumptam in termino per ipsam producto posse subiectari, nam etiam in hoc sensu dici debet subiectari in ipso agente, vt producente non vero in effectu per ipsam producto, quod sic euidenter suadetur. Terminus actionis seu effectus essentialiter dependet ab actione, tanquam aliquo se tenente ex parte principij effectiui, quo medio ab hoc recipit esse, actio enim per Aureolum est causalitas agentis, & per ipsam effectus, tanquam per viam recipit esse, ergo nequit intelligi prior natura ipsa actione, & consequenter nequit esse causa materialis illius consequentia prima de se patet, probatur altera, quia causa, & causalitas præcedit effectum, non vero subsequitur. Si recurratur ad mutuam causalitatem, non valet; nam causæ, quæ ad causandum requirunt existentiam, nequeunt esse sibinuicem causæ quoad existentiam, quia idem esset simul prius, & posterius, qua enim ratione causat, est existens, & prius; qua ratione causatur, accipit existentiam, & est posterius. Nec etiam valet, si recurratur ad mutuas prioritates in diuerso genere causæ; licet enim duæ res possint sibi mutuo esse inuicem causæ in diuerso genere causæ, tamen eadem entitas nequit esse causa sui ipsius, & consequenter nequit terminus per actionem productus esse principium causalitatis ex vi cuius producitur. Neque dicas actionem in eo priori, quo velut via præcedit effectum, & terminum productum, non inhærere actu, sed aptitudine, tunc autē actu inhærere, cum actu productus est. Nam tunc in qualibet actione miraculum interueniret, quia reperiretur accidens sine subiecto actu, quod ad miraculum sufficit, vt constat in Eucharistia, ita arguebamus disp. 7. Phys. qu. 3. art. 2. num. 31.

37 Deindè latè probatum est ibidem actionem non posse in passo subiectari, siue per passum intelligatur effectus, vel terminus productus, siue subiectum ipsum transmutatum, & adhuc vlterius probatur quibusdam argumentis ab ipsomet Aureol. adductis, nec benè solutis. Nam impossibile est effectum formalem separari à forma, sed agens dicitur formaliter agere actione, ergo actio est formaliter in agente, non in passo. Nec valet solutio Aureol. quod actio denominat agens per modum egredientis, non per modum inhærentis, non enim dicitur agens agere, eo quod habeat agere in seipso, sed quia agere egreditur ab ipso; & est quod alij dicunt agens denominari ab actione denominatione extrinseca, non intrinseca. Non valet, quia falsum est actionem formaliter egredi ab agente, egreditur enim tantùm terminatiuè, & effectus ipse dicitur fluere, & egredi ab agente, vt calor ab igne, non autem ipsa actio, ergo debet agens denominare non extrinsecè, sed intrinsecè, nec per modum egredientis, sed inhærentis. Tum quia si egreditur ab agente, & recipitur in passo, vtique aliquam formalem denomi-

natio-

nationem præstabit passo, qualis ipsa est, nec alia esse poterit, quam denominatio agentis, & sic passum denominabitur agens, vt latè prosequor disp. cit. Phys. num. 32. Tum quia Aureol. ibi eadem solutione concedit, quod si denominatio agentis nominaliter sumatur, & non verbaliter, vt dicatur de Sorte, quod est agens, vel generans, sic fit denominatio à relatione insistente in agente, & est idipsum, quod contendit Scotus. Præterea principaliter dicit Philosophus de somno, & vigilia quod cuius est potentia, eius est actus, sed constat quod potentia actiua est agentis, & in agente, ergo & actio, quæ est actus huius potentiæ, erit in eo. Respondet Aureol. quod licet actio sit potentiæ, & agens per eam, nihilominus non est in potentia, nec in agente, neque hoc probat verbum Philosophi, non enim dicit quod vbi est potentia, ibi sit actus, sed quod eius sit actus, cuius est potentia, vndè mutatur in argumento habitudo genitiui in ablatiuum, & committitur fallacia figuræ dictionis. Contra, ex hoc quod passio est actus potentiæ passiuæ in genitiuo benè deducitur sine fallacia, quod etiam in ablatiuo sit in potentia passiua, & subiectetur in passo vt constat ex 3. Phys. 21. & 22. ergo idem pariter erit de actione respectu agentis, & potentiæ actiuæ; sic etiam 3. Phys. 6. ex hoc quod motus est actus entis in potentia, quatenus in potentia, in genitiuo, deducitur etiam in ablatiuo, quod subiectetur in mobili, ergo nulla in argumento committitur fallacia, tum quia in eodem subiecto, est fundamentum, & respectus fundatus, sed actio est respectus habens pro fundamento potentiam actiuam 5. Metaph. cap. 15. ergo actio est in agente; tum quia actus est in eo, quod actuat, cum talis actuatio fiat in genere causæ formalis, ergo si actio actuat formaliter potentiam actiuam, erit in ipsa subiectiuè.

38 Rursus impossibile est formas oppositas esse simul, sed actio, & passio sunt opposita, ergo non sunt simul, sed actio est in agente, & passio est in patiente. Respondet Aureol. quod actio, & passio, vt respiciunt formalem terminum, seu productum nullam habent oppositionem, immo in idem conueniunt, productum enim producitur, & actione producentis, & productione passiua, non ergo opponuntur in suis realitatibus formaliter, sed in suis denominationibus, quoniam actio denominat agens, à qua egreditur, passio verò effectum, qui egreditur, & hoc est proprium actionis, vt non denominet illud, in quo est subiectiuè, sed a quo egressiuè; & si quæratur, quæ sit ratio istius, inquit Aureol. quod irrationabiliter quæritur, ac si quæratur, quare albedo dealbat, apparet enim ex terminis, quod si actio non sit aliud, quam egressus, quo agens attingit aliquid causatiuè, quod non denominabit illud, quod attingit, & in quo permanet, sed id, à quo egreditur. Contra hoc est, quod & Aureol. ipse quæst. cit. art. 1. propos. 2. tenet actionem, & passionem etiam in suis formalitatibus opponi, quia exitus, & egressus, qui dicitur actio, incipit ab agente, & terminatur ad effectum, alter vero effluxus, qui dicitur passio, incipit ab effectu, & terminatur ad agens, & dicit has habitudines esse reales, & non rationis, ac etiam realiter oppositas, quia habent terminos oppositos, ergo nequeunt esse simul. Tum quia egressum, qui dicitur actio, incipere ab agente, & terminari ad effectum, aliud non est quam fundari in ipso agente, & est quod contendit Scotus. Tum quia si opponuntur actio, & passio in suis denominationibus, ergo & in suis formalitatibus, quia denominatio sumitur a formalitate rei, & cum ipsa commensuratur. Tum quia cum proprium sit cuiuscunque formæ siue absolutæ, siue relatiuæ denominare subiectum, cum inhæret, potius quam causam, a qua dimanat, optime quæri potest, ac rationabiliter, cur hoc specialiter inter omnes formas actioni conueniat, quod non denominat subiectum, quod afficit, sed illud tantùm, à quo egredietur, & nisi afferatur ratio apta, ac idonea, videtur voluntariè dictum, ac petitio principij, quia adducitur instantia in proposito concedendo propositionem illam vniuersaliter, quod omnis forma denominat subiectum, in quo recipitur, excepta actione, de qua est quæstio. Tum tandem, quia falsum est, vt dixi, actionem formaliter sumptam egredi ab agente, potius enim effectus est illud, quod intelligitur egredi, & effundi à virtute productiua agentis media actione.

39 Quod tandem actio non mediet inter causam, & effectum, veluti via præcedens naturæ ordine entitatem effectus, in sensu quo loquitur Aureolus, & in quo sectatores habet omnes Recentiores fusè probatum est disp. 5. Phys. q. 2. num. 10. & disp. 7. q. 5. art. 1. num. 21. ex Scoto pluribus in locis 1. d. 30. G. & d. 35. L. & 43. C. & 2. d. 1. q. 2. E. vbi vult ad absolutum in causa immediatè sequi absolutum in effectu, vt re vera nihil mediet inter ista per modum viæ; vndè quando in communi modo loquendi dici solet effectum ab agente produci media actione, tunc actio sumi debet fundamentaliter pro virtute absoluta agentis, quæ est ei ratio agendi, nam talis virtus re vera præcedit natura effectum, etiam in instanti, quo causat, at si actio sumatur formaliter pro respectu producentis ad productum non est verum in ratione formæ productiuæ, quia relatio non est actiua, sed tantùm in ratione formæ denominantis, vt notat Doctor 4. d. 13. q. 1. P. quatenus entitas causæ nunquam intelligitur formaliter causans, nisi habita relatione, & in hoc sensu dici potest via ad effectum, & etiam prior effectu, sicut albedo dicitur prior pariete albo, vt sic, vt explicui disp. 5. Phys. cit. num. 14. Sed præsertim si actio sumatur, vt constituit peculiare prædicamentum, palam omninò est in principijs nostris non mediare inter causam, & effectum, quia actio sic considerata est respectus extrinsecus adueniens agentis, vt transmutantis ad passum, vt transmutatum, sed ille respectus inter causam, & effectum mediare nequit, ideò enim subiectum ab agente transmutari dicitur, quia ab eo formam de nouo recipit, ergo forma de nouo inducta, vel educta re vera præsupponitur actioni de genere actionis, atque ideò hæc actio non mediat inter causam & effectum; hinc consultò Doctor tam in 4. d. 13. quæst. 1. F. quam in 2. d. 1. qu. 5. S. varios enumerando respectus prius recenset respectum agentis ad formam eductam, vel inductam, & passi ad formam receptam, deindè respectum passi ad agens, & agentis ad passum.

In Contrarium arguit Aureolus loc. cit. primo probando actionem non posse consistere in respectu, præsertim de genere relationis, quia per nullum respectum de genere relationis capit esse terminus illius respectus, vt patet discurrendo per singulos relatiuorum modos, non enim in primo modo duplum ponit in esse subduplum, nec similitudo albedinem, ad quam terminatur, nec in tertio modo relatiuorum mensura ponit in esse mensuratiuo, nec in secundo modo paternitas ponit in esse filium, sed filio producto resultat in patre, sed origo, in qua consistit actio, ponit in esse terminum suum, ergo non pertinet ad genus relationis, sed ad genus actionis. Tum 2. ex Simplicio super prædicam. in cap. de agere, & pati; actio non est propriè habitudo vnius ad aliud, sed est id, quo aliquid dicitur esse factum, sed manifestum est, quod per originem formalis termini habet totum compositum, quod sit factum, & originatum, ergo origo termini non pertinet ad genus relationis, & actionis. Tum 3. nullus respectus, qui se habet ad terminum quasi via in ipsum, est de genere relationis, sed magis de genere actionis, nam Arist. 4. Metaph. ab initio, & Com. ibid. dicunt, quod quoddam est ens per se ea stens scilicet substantia, quoddam est via in ens, & quoddam relatio, vel habitudo entis; vnde patet, quod aliud prædicamentum est relatio, & aliud via in ens, sed manifestum est, quod origo est via, ac processus ad esse termini originati, ergo huiusmodi origo non est relatio, sed pertinet ad genus actionis. Tum 4. respectus agentis ad passum est de genere actionis secundum sic ponentes, sed nullus est respectus inter agens, & passum, nisi ille, quo agens terminum attingit, qui quidem est origo, vt ibi multipliciter probat, ergo &c. Tum 5. respectus ille, qui non oritur de necessitate positis terminis, non pertinet ad genus relationis, sed origo termino non oritur posito fundamento, & termino, quia non intelligitur origo, vt sequens terminum, sed vt præcedens, & via, ergo non spectat ad prædicamentum relationis. Tum 6. relatio non fundat relationem, sed 5. Metaph. 29. ait Arist. quod relatio producentis, & producti fundantur super agere, vel egisse, & manifestum est, quod relatio producti fundatur super originari termini, & relatio producentis super originare, ergo originare, & originari non pertinent ad prædicamentum relationis. Tum demum, quia actio, & passio sunt respectus mutui, & oppositi, id ergo respicit actio pro termino, quod passio pro subiecto, sed constat quod formalis terminus, & compositum dicuntur agi passiuè, ergo agens per actionem respicit materialem terminum, & compositum.

40 Respondetur mirum esse, cur adeò contra Scotum insudet Aureolus, vt probet actionem non importare relationem de quarto prædicamento, cum id gratis concedat Doctor 4. d. 13. vt ipse Aureolus fatetur in quarto argumento; tamen quia Doct. vult actionem vt productiuam effectus spectare ad quartum prædicamentum, idque impugnare videntur argumenta facta, ideo ex hoc capite sunt dissoluenda, pro quo nota ex Scoto 4. d. 13. q. 1. lit. P. quod cum causa dicitur agere, & producere effectum, id potest intelligi dupliciter vel ratione principij formalis proximi, & sic formaliter denominatur à relatione causalitatis significata per actionem, nam causa causalitate causat, agens actione agit, sicut simile similitudine est simile; vel ratione principij formalis remoti, quo sensu illud ablatiuum significat absolutum, quod est principium agendi, & fundamentum relationis, vt calidum calore calefacit, simile albedine est simile, itaque actio sumpta pro productione, & origine actiua pertinet ad prædicamentum relationis, & per ipsam dicitur effectus produci, non quidem physicè veluti per virtutem productiuam, quæ sit ratio agendi, quia relatiu non est actiua, sed denominatiuè, quatenus est ratio formalis, qua causa denominatur formaliter producens, & originans, sicut per similitudinem album dicitur formaliter simile; qua doctrina præmissa operosum non erit argumentis Aureoli occurrere. Ad 1. negatur maior, quia per relationes ad secundum modum relatiuorum pertinentes, quæ fundantur super potentiam actiuam, & passiuam, potest aliquid capere esse, & produci, non quidem vt ratione formali producendi, sed vt principio formali denominandi producens, vt modò explicatum est ex Scoto. Ad 2. quicquid sit de simplicio, per actionem de genere actionis non dicitur aliquid esse factum, & originatum, sed transmutatum, per originem vero fateor aliquid dici factum, & originatum, vt principio formali denominandi, & hæc non ad prædicamentum actionis pertinet, vt contendit Aureolus, sed relationis, quia est relatio intrinsecus adueniens ex Scot. cit. Ad 3. nullus respectus potest esse propriè via in suum terminum, quia potius sequitur terminum positum in esse, non verò præcedit, & ideo benè inquit

Doctor

Doctor 2.d.1.q.2.E.nos fallere ex imaginatione, dum putamus relationem causalitatis mediare, veluti viam inter causam, & effectum, quia re vera consequitur, sicut vniuersaliter nulla relatio ponitur, nisi positis extremis; vndè origo siue ponatur respectus de genere actionis, siue relationis, propriè nequit esse via; adhuc tamen distinguit Doctor 4.d.13.q.1. de duplici via, altera est medium quo, & est acquisitio ipsa, qua habetur forma, vel effectus, & hæc non præcedit; altera est per quam, vel in quam, & est id, ad quod mobile primo peruenit, vel per quod primò pertransit, antequam ad extremum perueniat, & hæc vtique præcedit, sed talis via non est causalitas, & origo, licet nostra falsa imaginatio eam ita concipiat in ratione viæ. Ad 4. concessa maiori, negatur minor, quia respectus ille, quo agens attingit terminorum producendo ipsum, & dicitur origo, non pertinet ad prædicamentum actionis, sed relationis, quia talis respectus est intrinsecus adueniens, & respectus pertinens ad genus actionis non respicit terminum productum, sed subiectum transmutatum, & ille præcedit illum.

41 Ad quintum concessa maiori iterum negatur minor, cum sua probatione, quamuis enim origo a nobis concipiatur, vt præcedens, & via ad terminum suum, re vera tamen vt ait Doctor loc.cit. fallit nos imaginatio, quia quilibet respectus siue sit de genere actionis, siue de genere relationis sequitur extrema iam posita, licet vnus ex necessitate, alter verò non nisi posita debita eorum approximatione. Ad 6. falsa est maior, vt constat ex disp. 8. log. q. 5. art. 2. falsa est etiam minor, vt ex eadem constat disp. quæst. 10. art. 2. explicando secundum modum relatiuorum, vbi probatum est relationes secundi modi re vera non fundari super actionem, & passionem, sed super potentiam actiuam, & passiuam, actionem autem, & passionem interuenire solùm, vt conditionem necessariam, & dispositionem præuiam ad fundandum, vt ibi explicatum est. Ad vlt. concesso enthimemate primo negatur subsillata minor, quod terminus formalis, & compositum dicantur propriè agi passiuè idest pati, quia pati propriè loquendo est recipere formam, & per ipsam transmutari, & hoc non pertinet ad formam, vel compositum, sed ad subiectum duntaxat; terminus autem formalis, & compositum dicuntur agi passiuè, vt agi idem est, quod produci, & originari, & sic solùm sequitur quod agens in ratione producentis, & originantis respicit pro termino formam, & compositum, sed in ratione transmutantis respicit subiectum, & passum.

Secundò arguit Aureol. loc. cit. art. 2. probans actionem esse subiectiuè in producto, quia si esset in agente, omne agens præageret in se, & omnis potentia actiua simul esset passiua, consequentia patet, quia realitas illa de nouo adueniret agenti, & cum aliunde eam non habeat, illam eliceret in seipso per potentiam suam actiuam, & per consequens potentia illa esset simul actiua, & passiua, & agens esset simul agens, & passum. Tum 2. quia si agens produceret in se actionem, per quam agat in passum, tunc productio illius actionis esset actio, & ita actionis esset actio contra Philosophum 5. Phyl. 18. Tum 3. nulla forma denominans aliquid per modum egressus ab illo potest poni subiectiuè in eo, quod denominat, ideo namque cæteræ formæ subiectiuè in eo, quod denominant, quia non denominant per modum egressus, non enim dicitur album aliquid, quia ab eo egreditur albedo, sed actio denominat agens per modum egressus, ergo non est in eo subiectiuè; Et si dicatur, quod non concludit ratio de formali actionis, sed de re acta, non enim formalitas actionis egreditur, sed effectus; Non valet, quoniam illud formale maximè exprimitur per verba actiua; manifestum est autem, quod nullus concipit agere agentis, nisi per modum egressus ab eo. Tum 4 quia secundum Arist. & Com. 3. Phys. 22. actio & passio sunt idem secundum subiectum, & duo secundum definitionem, & loquitur ibi de formali actionis, & passionis, non autem de actione pro re acta. Tum 5. proportio potentiæ actiuæ ad actum non est, vt in qua, sed à qua est actus, potentia namque quæ se habet ad actum sub habitudine, vt in qua recipitur actus, non est actiua, sed passiua ergo &c. Tum 6. quia tunc creatio actio esset in Deo subiectiuè, quod repugnat. Tum tandem, quia formalis ratio actionis, non est aliud, quam quidam egressus huius, ratio verò passionis est egressus huius ab hoc, ergo ex formalitatibus actionis, & passionis apparet, quod vtraque remanet formaliter in subiecto, vnde cum actio dicitur actus huius in hoc, non intelligitur huius subiectiuè, sed originatiuè, & in hoc terminatiuè, & subiectiuè remanet in effectum.

42 Resp. hæc argumenta pariter procedere de actione productiua, non autem transmutatiua quæ constituit peculiare prædicamentum, quia hæc non respicit productum pro termino, sed subiectum, & passum; verùm quia Doctor etiam de actione productiua, quæ spectat ad quartum prædicamentum, tenet quod sit in agente, vel producente, non autem in producto, nobis adhuc incumbit argumenta diluere, quæ probant oppositum; Ad primum negatur consequentia, quia vt & Aureolus ipse concedit quæst. cit. art. 1. propol. 3. ad 2. instantiam, non est verum quod recipere constituat prædicamentum passionis, quod probat ex Comment. 3. Phys. com. 9. receptio enim potius spectat ad prædicamentum habitus qui significat habitationem formæ qualiscumque vt dictum est in log. declarando prædicamentum habitus, sicut ergo non omnis receptio est in prædicamento passionis, sed illa receptio, quæ est passio ex infra dicendis sub- ouum, 52 ita neque potentia receptiua conuertitur semper cum passiua nisi quæ est ad passionem, quo autem pacto agens præageret in se eliciendo actionem nunc declarabitur. Ad 2. si sermo sit de actione in ratione productionis, hæc seipsa ab agente, seu producente dimanat, non media alia actione alioquin daretur processus in infinitum in actionibus & productionibus, neque idem dici potest de ipso effectu, quod immediatè erumpat ab agente absque vlla actione, & productione, cuius rationem assignauimus disp. 7. Phys. qu. 2. nu. 8. si verò sit sermo de actione, vt peculiare prædicamentum constituit, licet ad ipsam dari nequeat alia actio eiusdem generis pro eius acquisitione, dari tamen potest actio alterius generis, quæ dicitur productio, cuius quoque ratio assignata est ibidem num. 10. & 11. neque ab hoc argumento Aureolus ipse immunis abibit, quia esto illam realitatem, quam dicit esse actionem formaliter, reponat subiectiuè in passo, tamen cum ab agente dependeat, & egrediatur, ipse quoque explicare tenetur quomodo ab agente fluat, & causetur, an immediatè, & tunc idem quoque nobis licebit dicere de actione pro respectu in agente fundato, vel mediante alio influxu, & tunc pariter illabitur contra ipsum, quod actionem esset actio. Ad 3. optima est solutio allata in argumento, quia re vera actio non egreditur ab agente, sed effectus ipse; præsertim in actione transeunte, & eum nullatus nullum concipere actionem nisi per modum egressus; respondeo ita esse, non tamen secundum imaginationem Aureoli quasi actio concipiatur per modum egressus formaliter, sed itaut dicatur egressus terminatiuè, quatenus terminatur ad effectum a virtute actiua agentis egredientem media actione sibi inhærente. Ad 4. actio, & passio ab Arist. loc. cit. pro tanto dicuntur idem subiecto, quatenus motus pro materiali, cui insunt, est propriè vnus, & idem, solùm ratione diuersus, quatenus motus pro materiali est actus huius in hoc & huius ab hoc idest agentis in paciente, & patientis ab agente; & verum est, quod in eo textu accipitur actio, & passio pro formali; cæterum illi respectus sunt idem materialiter, quatenus ambo sunt in motu, non vt in subiecto, vel fundamento, sed subiectiuè, & terminatiuè, in eodem tertio non formaliter, sed concomitanter, nam respectu passionis subiectiuè, in eo, in quo est motus pro materiali, seu forma fluens, & respectus actionis est terminatiuè in eo, in quo est idem motus, ita hunc textum explicat Doct. 4. d. 13. q. 1. lit. M. & nos cum ipso lib. 3. Phys. in expositione textus, quam videre iuuabit.

43 Ad quintum potentia actiua intelligi potest ordinari ad duplicem actum, vel ad actum proprium, quo dicitur exercere, & poni in actu secundo, quo sensu actio ipsa dicitur actus potentiæ actiuæ, vel ad actum alterius scilicet ad formam, per quam efficienter actuat subiectum, in quod eam introducit; dum ergo dicitur proportionem potentiæ actiuæ ad actum non esse, vt in qua, sed vt à qua est actus, potissimum intelligitur de actu secundo modo scilicet de forma, talis enim actus non recipitur in potentia actiua, sed ab ipsa procedit, & in passiua recipitur; at si sermo sit de actu in primo sensu potest potentia ad ipsum conferri etiam per habitudinem *in qua* recipitur, neque ob id potentia actiua erit quoque passiua formaliter, quia vt dictum est, non omnis receptio est de genere passionis, sed de prædicamento habitus. Ad 6. tam dictum est disp. 7. Phys. num. 38. Deum denominari agens de nouo, non intrinsecè, cum nihil de nouo recipere possit sed extrinsecè, non quidem per actionem in creatura receptam, sed per terminationem dependentiæ creaturæ ad ipsum; hoc autem de agente creato dicere nulla vrget necessitas, quia potest de nouo relationem recipere, qua intrinsecè denominetur agens. Ad vlt. ratio formalis actionis est, quod sit *actus huius in hoc*, ratio autem passionis, quod sit *actus huius ab hoc* 3. Phys. 22. & ex his rationibus colligitur, quod sicut passio est in passo est in passo veluti actus eius, ita actio in agente, vnde falsum est, quod cum actio dicitur actus huius in hoc, *y huius* non sumatur subiectiuè, sed originatiuè, quia illa particula ita tenetur in definitione actionis, sicut passionis, sicut ergo in definitione passionis tenetur subiectiuè, quatenus est actus ei inhærens, eodem quoque modo in definitione actionis teneri debebit.

44 Et quidem ex his definitionibus actionis, & passionis palam fit formaliter non esse, nisi relationes quasdam, & habitudines, quarum vna fundatur in agente, & terminatur ad passum, diciturque actio, alia e contra fundatur in passo, & terminatur ad agens, diciturque passio, & hoc ipsum fateri videtur Aureol. q. cit. art. 1. propos. 2. quamuis enim actionem dicat esse effluxum motoris in motum, & passionem esse egressum ab ipso motore, subdit tamen quod illi effluxus, & exitus sūt realiter distincti, & omnino oppositi, quia effluxus qui dicitur actio, incipit ab agente, & terminatur ad effectum alter verò incipit ab effectu, & terminatur ad agens, nēpe passio, quibus verbis iam manifestè fatetur Aureol. Actionem, & passionem esse relationes, quarum vna fundatur in agente, & terminatur ad passum, & alia e cōtra. At occurrit Aureol. ibi hanc instantiam non tenere, quoniam huiusmodi egressus no sunt res absolutæ, quia nec intelligi possūt sine duobus extremis videlicet sine agente & aliquo absoluto creato, nec tamē sunt relationes, egressus enim non est habitudo, cum nō referat ad terminum, sed causat ipsum, propter quod nō spectat ad genus relationis. est enim commune septē prædicamentis nō absolutis, quod intelliguntur inter duo extrema per modū cuiusdā interualli, & ideo appellantur forīs adiacentes vel circumstātes, nec est hoc proprium relationibus, talia enim

inter

soter danotum, & formarum interiacentium quædam referuntur inter habitudines relationes, quædam verò sunt continentiæ, & mensuræ, vt Vbi, & Quando; sic ergo actio, & passio inter se, & à motu realiter distinguuntur, non sicut res absolutè, sed sicut quædam circumstantiæ, & realia interualla, nec sunt relationes, aut habitudines, licet aliquando sic nominentur, quia sunt formæ non absolutæ. Cæterum ex hac sola solutione constat doctrinam Nominalium de actione, & passione, alijsque vltimis prædicamentis carere solido fundamento, & in solis verbis consistere, concedunt enim non esse formas absolutas, & rursus intelligi non posse sine duobus extremis, & postea negant esse relationes, & habitudines, sed qua consequentia non video, nam forma quæ non est de se absoluta, & nequit intelligi sine duobus extremis, sanè est relatiua, hic enim est conceptus formæ relatiuæ, vt intelligi nequeat, nisi per ordinem vnius ad aliud, & per modum interualli inter duo extrema, si ergo actio, & passio, ac etiam alia vltima predicamenta habent sic intelligi, sequitur necessariò esse formas relatiuas; tum quia accidens prædicamentale sufficienter diuiditur in absolutum, & relatiuum, si ergo actio, & passio ac alia vltima prædicamenta non sunt formæ absolutæ, sequitur esse relatiuas. Neque actio in ratione productionis ob id eliminari debet à prædicamento relationis, quia non refertur simpliciter ad terminum, sed causat ipsum, vt ait Aureol. relatio autem non est actiua. Nam iam responsum ex Scoto 4.d.13.q.1.§ *ad argumenta*, quod licet relatio nequeat esse principium formale producendi, hoc enim est virtus absoluta agentis, potest tamen esse principium formale denominandi aliquod agens, & producens, & in hoc sensu præcise dicitur causare suum terminum, quod non obstat, ne referat ad terminum, sicut aliæ relationes.

45 Tertiò principaliter arguit Ouuied. controuers. 12. Phys. punct. 3. num. 3. probans de ratione actionis non esse subiectari in agente: causa prima verè est causa, & in actu secundo constituitur causans, & efficiens per actionem non receptam in ipsa, sed in extra deo subiecto, ergo causa secunda poterit eodem modo efficiens constitui, & in actu secundo, causans per actionem non receptam in illa, sed in alio subiecto. Si dicatur specialem esse rationem de prima causa, quia in illa non potest subiectari actio, cuius secunda est capax. Contra instat, quia ipse non infert causam secundam non recipere actionem ex eo immediatè, quod illa primam non recipiat, sed infert posse causam secundam constitui actu causantem per actionem in ipsa non receptam, sicut constituitur prima, quia si de ratione principij efficientis in actu secundo esset actionem recipi in principio, quod efficiens, constituit, non posset actio constituere efficiens effectiuum illud, in quo non posset recipi, ergo actio, quæ non posset recipi in Deo, non posset Deum efficientem constituere; atqui potest, ergo non est de ratione principij efficientis actionem in se habere.

Respondetur hoc esse argumentum Aureoli iam suprà solutum, dicitur enim Deus efficiens, & in actu secundo causans per suum velle efficax fundamentaliter, quia hæc est virtus absoluta primæ causæ, ad quam immediate sequitur effectus, formaliter verò non dicitur intrinsecè causans, sed tantùm extrinsecè, & hoc quidem non per actionem receptam in creatura, vt assumit Ouuied. sed per terminationem dependentiæ creaturæ ad ipsum, sicut paries dicitur visus non per habitudinem visionis ad ipsum, sed per terminationem talis habitudinis; ita Doctor 4.d.13.cit.q.1.lit.X. itaque verum est non esse de ratione principij efficientis in actu secundo, vt est commune ad primam, & secundam causam, quod formaliter constituatur in esse tali per actionem in ipso formaliter, & intrinsecè receptam, quia causa prima non dicitur efficiens formaliter, nisi per extrinsecam denominationem; sed falsum est causam primam ita extrinsecè denominari, & constitui per actionem receptam in creatura, quia repugnat actioni, vt actio est, in passo recipi, & ideò nec prima, nec causa secunda potest sic efficiens denominari ab actione recepta in passo, quod si semel concederetur, fateor argumentum vim aliquam habiturum, sed adhuc tamen euadi posset per solutionem inter arguendum allatam, disparem esse rationem de causa prima, & secunda, quia prima causa dicitur formaliter efficiens per extrinsecam denominationem, & ideò talis denominatio sumi potest ab actione recepta in creatura; at secunda causa, cum sit nata ob suam potentialitatem recipere relationem, dici debet efficiens per intrinsecam denominationem, & hoc saluari nequit, nisi per actionem in ipsa intrinsecè receptam.

Postremò arguit Arriag. disp. 8. Phys. sect. 3. actio causæ efficientis, qua producit formam in subiecto, non distinguitur realiter à causalitate causæ materialis, per quam concurrit cum efficiente ad producendam formam, sed illa causalitas materialis non est in agente, sed in passo, ergo &c. Resp. negando maiorem, sunt enim illæ causalitates realites distinctæ, & in subiectis reipsa distinctis, imò abinuicem separantur, nam postquam forma ab agente educta est è gremio materiæ, cessat causalitas agentis, & perseuerat adhuc causalitas materialis, cù forma materialis ab ea dependeat nedum in fieri, sed etiã in conseruari. Quod si etiam concederetur assumptum de identificatione causalitatis efficientis, & materialis, adhuc neganda foret consequentia, quia non esset maior ratio, cur potius inferri debeat causalitatem efficientis esse in passo, quam causalitatem materialem esse in agente, nam ratione talis identitatis nos quoque hoc secundum inferre possemus.

ARTICVLVS V.

Examinatur doctrina cuiusdam Recentioris Scotistæ de actione, & Passione.

46 PONcius tractans de actione disp. 17. Log. q. 3. explicando prædicamentum actionis ab initio cum Doctore 4.d.13.q.1. multiplicem affert actionis acceptionem, primò quod potest accipi pro actione vitali, quæ spectat ad prædicamentum qualitatis, non actionis 2. pro re acta, seu pro effectu, qui producitur ab efficiente, & sic etiam non spectat ad hoc prædicamentum, sed ad illa, ad quæ spectat res illa producta. 3. sumitur pro relatione producentis ad productum, quo pacto actio propriè spectat ad prædicamentum ad aliquid, quia est respectus intrinsecus adueniens 4. sumitur pro respectu educentis ad formam, quæ educitur ab aliquo agente ex potentia alicuius subiecti. 5. pro respectu inducentis ad formam, quam inducit agens in aliquod subiectum. 6. denique sumitur pro respectu transmutantis ad transmutatum, mediante quo agens mutat aliquod subiectum. De actione tertio modo sumpta dicit conditionatè spectare ad prædicamentum ad aliquid, si datur, quia disp. 15. de relatione num. 64. affirmat inter producens, & productum non dari aliquam relationem distinctam ab ipsa actione productiua, & passione ipsi in producto correspondente, quod duplici ratione probat, primò quia nulla potest assignari necessitas alterius alicuius relationis præter ipsam generationem, seu productionem actualem, omnis enim denominatio, quam habet producens ad productum v. g. pater ad filium potest prouenire ab ipsa generatione actuali; deindè quia paternitas in diuinis est ipsamet generatio actualis filij æterni, ergo paternitas creata est ipsamet generatio filij creati. De alijs verò tribus respectibus à Scoto enumeratis existimat, actionem eductiuam realiter identificari actioni inductiuæ, & actionem transmutatiuam realiter identificari actioni inductiuæ in hoc sensu, quod illa actio, qua transmutatur aliquod subiectum debeat necessariò esse actio, qua inducatur aliquid in ipsum, & illa actio qua inducitur in subiectum, debeat necessariò esse actio, qua transmutatur, & denique illa actio, qua aliquid educitur ex subiecto, debeat esse & actio, qua inducitur aliquid in ipsum, & consequenter actio, qua transmutatur illud subiectum; vndè quando Scotus videtur distinguere actiones has, existimat quod debeat intelligi, non de distinctione reali, sed potius de distinctione aliqua formali, vel rationis, vel etiam de distinctione reali in hoc sensu, quod benè possit actio transmutantis aliqua esse distincta realiter ab omni actione eductiua, hoc enim est certum, quoties transmutatur aliqua res per formam, quæ non educitur è potentia eius.

Hoc autem probat primò, quia si distinguitur realiter actio eductiua à transmutatiua, sanè transmutatiua non potest esse prior, quam eductiua, sed potius è contrà eductiua debet esse prior, hoc autem supposito videtur quod relatio transmutantis, seu actio transmutatiua sit intrinsecus adueniens, quia sequitur necessariò suppositis extremis, & eductione formæ, seu inductione eius, itaut de potentia Dei absoluta non possit non esse magis quam similitudo duorum alborum possit non esse supposita eorum coexistentia; sed illa relatio, quæ necessariò sequitur positis extremis est intrinsecus adueniens ergo &c. Deindè quia videtur, quod relatio educentis, aut inducentis sit extrinsecus adueniens, quia illa relatio est intrinsecus adueniens, quæ non sequitur necessariò positis extremis, & quibuscumque conditionibus præuijs, sed posito calore v. g. & calefactiuo, & omnibus prærequisitis ad eductionem, aut inductionem, non necessariò sequitur eductio, aut inductio inter calorem, & calefactiuum illud, nam non consequeretur illa inductio, aut eductio, si calor esset eductus ab alio calefactiuo, & si esset productus à solo Deo absque subiecto non esset inductio, aut eductio in vllo agente terminata ad illum calorem, ergo tam benè est relatio extrinsecus adueniens, quam vnio materiæ ad formam, aut Vbi, quæ secundum Scotum sunt relationes extrinsecus aduenientes. Quia verò Doctor palam oppositum docet, quod nempe sint relationes intrinsecus aduenientes conatur Poncius ipsum explicare, dicens, cum Scotus ita loquitur intelligendum esse conformiter ad principia alia de productione, vndè quemadmodum secundum illa principia causa producens v. g. homo generans hominem dicit duas productiones diuersæ rationis ad rem productam, vnam quæ spectat ad prædicamentum actionis, & manet solummodo, vel quamdiù manet res in fieri ab illa causa, vel quamdiù actualiter dependet ab illa causa, & alteram productionem, quæ est de prædicamento ad aliquid, quæ præsupponit priorem, & manet quamdiù extrema illa manent, siue res producta dependeat actualiter a causa, siue non dependeat, ex quibus productionibus prior est relatio extrinsecus adueniens, posterior verò intrinsecus adueniens; ita causa educens, aut inducens dicit duplicem eductionem, aut inductionem, vna quæ manet quamdiù est in fieri, aut actu dependet ab inducente, & alteram quæ ad illam sequitur, & manet quamdiù res educta, & educens existunt in rerum natura, siue actu dependet res educta ab educente, siue non; ex quibus prior inductio, aut eductio est relatio extrinsecus adueniens, & de illa procedit discursus præ-

missus

missus contra doctrinam Scoti, posterior vero est intrinsecus adueniens, & de illa loquitur Scotus, nec contra eam facit ille discursus. An autem re vera sint illæ duæ eductiones, ait Poncius, iisdem rationibus probandum, aut improbandum esse, quibus vtuntur Auctores ad probandum, aut improbandum, quod detur paternitas intercedens inter Patrem, & Filium, & sequens necessariò ad illos supposita productione vnius ab altero.

47 Totus hinc Poncij discursus diligenti indiget examine; & in primis quod ait de actione, tertio modo sumpta pro relatione scilicet producentis ad productum, fateor etiam ego valdè probabile esse inter producens, & productum non dari alias relationes reales distinctas ad ipsa actione productiua, & passione ipsi in producto correspondente, hoc enim ante ipsum asserui, ac illis eisdem rationibus probaui disp. 8. Log. q. 10. art. 2. explicando secundum modum relatiuorum, qua de causa dixi ibidem paternitatem, & filiationem in creaturis re vera non importare reales relationes per modum veræ, ac realis dependentiæ vnius ab alio, sed potius extrinsecas denominationes desumptas ex actione generatiua, quæ in generante præcessit, & passione illi correspondente in genito; & quoad hoc Poncio gratias refero, quod & meam amplexus sit opinionem, & rationes pro ea, quæ tamen quibusdam alijs Scotistis non vim earum rationum ad sufficientiam expendentibus adhuc placere non potuit cùm interim nec ad eas rationes respondeant, nec oppositum solida ratione probent, sed tantùm ex communi omnium concepto, qui hactenus præsertim in schola nostra paternitatem, & filiationem etiam in creaturis esse reales relationes de prædicamento ad aliquid incunctanter affirmarunt. Cæterùm quod inquit & disput. 15. cit. n. 66. & disp. 17. n. 20. & 25. actionem sumptam pro relatione producentis ad productum, & passionem ei correspondentem in effectu pertinere ad prædicamentum actionis, & passionis, non autem relationis, hoc est manifestè contra Doctorem, & Aristot. nam in 4. loc. cit. d. 13. q. 1. lit. G. palam docet respectum producentis ad productum, & alium et correspondentem in effectu, non esse de genere actionis, & passionis, sed relationis, & pertinere ad prædicamentum ad aliquid. Neque valet effugium illud Poncij Doctorem loqui de relationibus producentis, & producti permanentibus, quales communiter censentur paternitas, & filiatio, non autem de transeuntibus cum ipso fieri rerum. Non valet, imo est merum inuentum ad eludendam Scoti literam, quæ expressè loquitur de respectu producentis, & producti interueniente in ipso fieri rerum, legatur Doctor ibidem sub lit. V. in solutione ad quintum principale, vbi distinguit respectus producentis, & producti pertinentes ad fieri rerum a respectibus paternitatis, & filiationis comitantibus rem in facto esse secundum communem opinionem, & respectum producentis, & producti etiam in eo sensu inquit non esse propriè de genere actionis, sed relationis, vana igitur est illa explicatio Doctoris, & ex ipso contextu confutabilis. Tum quia sic etiam loquitur Arist. cum enim 5. Met. cap. 15. enumerat relationes secundi modi ad prædicamentum ad aliquid pertinentes, nedum recenset relationes dependentiæ, quæ rem in facto esse comitantur, veluti quod fecit, ad id, quod factum est, sed etiam relationes actualis dependentiæ pertinentes ad ipsum fieri rerum, & quæ explicantur per tempora de præsenti, ergo neque illa explicatio est ad Arist. mentem.

48 Deinde hoc ipsum etiam ratione probatur, ille namque dicitur respectus intrinsecus adueniens, qui positis extremis necessariò consequitur ad ea ex vi præcisè positionis illorum nullo alio extrinseco accedente, & per hoc respectus intrinsecus aduenientes distinguuntur ab extrinsecus aduenientibus, sed statim ac ad absolutum in causa sequitur absolutum in effectu, consequitur in ambobus extremis, præsertim loquendo in creatis, relatio producti ad producens, *& è contra*, ex Scot. 1. d. 30. G. & d. 35. L. & 43. C. & 2. d. 1. q. 2. E. neque hic rursus suffragari potest euasio illa Ponciana, quod loquatur de respectu dependentiæ producti ad producens permanente in facto esse, quamdiù causa, & causatum permanent, qui præsupponit alium respectum dependentiæ in fieri; nam ibi loquitur Doctor de omninò primo respectu dependentiæ tam actiuæ, quam passiuæ, qui in eodem instanti sequitur, quo effectus dimanat à causa, & cum dicat, quod tales respectus producentis, & producti, causantis, & causati necessariò, & indispensabiliter extrema illa consequantur, fatendum est illos respectus non pertinere ad prædicamenta actionis, & passionis, sed relationis. Conf. quia respectus producti ad producens, vt notat Doctor 4. d. 13. q. 1. F. est sicut dependentis ad illud, ad quod dependet, & hoc simpliciter secundum suum esse, sicut simpliciter accipit esse, sed relatio dependentiæ simpliciter siue actiuæ, siue passiuæ intrinsecus adueniens, ergo &c. Probatur minor, quia inter effectus à causa secunda pendentes aliqui sunt, qui ab ea essentialiter dependent non solùm in fieri, sed etiam in conseruari, vt constat de lumine, sono &c. alij verò dependent ab ea solùm in eo instanti, quo fiunt, non verò deinceps, quamuis autem aliqua posset esse dubitatio de dependentia effectuum secundi generis, quod non sit intrinsecus adueniens, quia possunt extrema permanere in rerum natura sine tali relatione, nempe post primam omninò productionem, tamen de effectibus primi generis nullus videtur dubitandi locus, non enim dari potest lumen, quod à corpore luminoso non dependeat, ergo talis dependentia est relatio intrinsecus adueniens, quia necessariò consequitur extrema illa in esse posita, & necessariò inter ea versatur, neque dicas talem dependentiam esse lumini realiter identificatam quia certum est tale lumen posse à solo Deo conseruari destructo corpore luminoso, ergo talis dependentia tam passiua ex parte luminis, quam actiua ex parte corporis luminosi est relatio prædicamentalis, non transcendentalis, & cum sequatur necessariò extrema in esse posita, erit relatio intrinsecus, non autem extrinsecus adueniens; sed & quod etiam talis sit relatio dependentiæ effectuum secundi generis, qui solùm in fieri à causa secunda dependent, ostendit disp. 8. log. q. 10. art. 2. explicando secundum modum relatiuorum. Quod autem dixi de respectu productionis, hoc idem quoque affirmo de respectu eductionis, cum hæc quoque sit quædam productio, & dependentiam in esse simpliciter importet, vt mox ex Doctore subijciam.

49 Ex hoc infertur falsum esse aliud Poncij dictum, quod nimirum actio eductiua, vel inductiua, ac transmutatiua sint realiter identificatæ, & eundem importent respectum, sunt quidem actiones regulariter inter se connexæ, non tamen realiter identificatæ, quia actio transmutatiua est respectus extrinsecus adueniens, eductio autem vel inductio intrinsecus adueniens, quod præsertim de eductione omninò negari non potest, cum sit quidam respectus productionis, & dependentiæ; dixi autem regulariter esse actiones inter se connexas, quia absolutè loquendo dari posset eductio formæ è subiecto absque eius transmutatione, si priuatio in eo non præcessisset duratione formam, quod necessarium esse ad transmutationem pluribus ostendi contra Poncium disp. 15. Phys. qu. 2. Hoc etiam nedum asserit, sed & strenuè probat Doctor ipse loc. cit. 4. d. 13. qu. 1. F. vbi ait agens creatum habere respectum ad terminum primum, siue totalem, qui dicitur productum, & ad terminum, qui dicitur forma educta, vel inducta, & ad subiectum illius formæ, quod est passum, vel transmutatum. Quod autem isti respectus sint alij, & alij, probat Doctor, quia sunt ad alios, & alios terminos. Tum quia respectus correspondentes è conuersò sunt omninò alij, & alij, respectus enim producti ad producens est, sicut dependentis ad illud, ad quod dependet, & hoc simpliciter secundum suum esse, sicut simpliciter accipit esse, respectus autem transmutabilis ad transmutantem non est simpliciter dependentis secundum esse, transmutabile enim secundum suum esse simpliciter concurrit cum agente, vt concausa, nec accipit simpliciter esse ab ipso, sed tantùm accipit esse secundum formam, quæ inducitur. Respectus etiam producti, & educti, patet quod sunt alij, etsi vterque sit dependentis à producente, quia illud primò dependet quod primò accipit esse, & hoc est productum, illud secundariò, vel per accidens dependet, quod secundariò accipit esse, & hoc est vel eductum, vel inductum; ita probat Doct. realem distinctionem horum respectuum, quas probationes non adducit Poncius.

50 Neque duæ rationes à Poncio adductæ ad oppositum probandum sunt conuincentes. Ad 2. Vallo trac. Formalit. in explicatione diuisionis respectuum intrinsecus, & extrinsecus aduenientium, vt hanc euitaret difficultatem, negat respectum producentis ad productum, & educentis ad eductum præcedere respectum agentis ad passum, sed ait rem è contra se habere, quem sequitur Aretin. trac. Formalit. ibidem, quam doctrinam reieci disp. 8. Log. q. 5. in solutione ad primum, & disp. 7. Phys. q. 3. quia nequit subiectum pati, & transmutari, nisi per formam in ipso receptam, & productam, si ergo passio supponit necessariò respectum educentis, ac producentis ad eductum, vel productum, consequenter etiam & actio, cum sit simul natura cum passione. Verum tamen est, quod si prædicti Auctores loquuntur de toto producto, siue per se, siue per accidens, vt de respectu ignis producentis aquam calidam, & non calorem solùm, concedi potest actionem subiecti transmutatiuam præcedere productiuam totius, prius namque intelligitur agens aquam transmutare per calorem inductum, quam aqua intelligatur producta in esse calidi, sed loquando de productione termini formalis .s. caloris eiusque eductione è subiecto, certum est in hoc sensu ob rationem allatam actionem productiuam, & eductiuam præcedere transmutatiuè; cum autem Poncius infert tunc sequi, quod relatio transmutantis, seu actio transmutatiua sit intrinsecus adueniens, quia sequitur necessariò suppositis extremis, & eductione formæ, seu inductione eius, ad hoc iam dixi disp. 8. Log. q. 8. ad 1. cum Lich. quol. 11. in solutione ad instantias contra 4. dictum etiam relationes extrinsecus aduenientes interdum necessariò insurgere positis aliquibus præter fundamentum, & terminum, sic posita materia, & forma non necessariò sequitur vnio, sed posita forma in materia, necessariò sequitur; positis corpore, & loco non necessariò sequitur Vbi, sed posito corpore in loco, sequitur necessariò, sic igitur in proposito posito igne, & aqua non necessariò sequitur actio ignis in aquam, sed inducta caliditate in aqua, sequitur necessariò actio ignis in aquam, sed non idcirco talis actio est relatio intrinsecus adueniens, quia necessitas ortus eius non ex eodem capite procedit, à quo est necessitas ortus relationis intrinsecus aduenientis, quia necessitas huius v.g. similitudinis oritur ex natura extremorum, & oritur ab extremis absolutè inspectis, non sic necessitas actionis, vnionis, & Vbi in prædictis casibus, sed necessitas eorum procedit ab aliquo extrinseco, quod rationem non habet nec fundamenti, nec termini, & ita se habet in proposito inductio, vel eductio formæ antecedenter ad actionem, quod non est nec fundamentum eius, neque ratio fundandi, vt ibi explicatum est.

51 Ad

51 Ad aliam rationem posset negari maior in sensu iam declarato, interdum enim positis aliquibus præter fundamentum, & terminum, vt ait Lichet. cit. potest relatio extrinsecus adueniens necessariò resultare inter extrema; sed absolutè neganda est minor, nam respectus eductionis necessariò sequitur ad calorem in subiecto, vel è subiecto productum, neque probatio est ad propositum, quia terminus eductionis non est calor, vel quælibet alia forma absolutè inspecta, sic enim est terminus productionis, non eductionis, sed est forma producta in materia, & subiecto, licet autem ad formam productam, vt sic, non necessariò sequatur respectus eductionis, quia potest esse à Deo producta extra subiectum, vt dicitur in argumento, tamen sequitur necessariò ad formam productam in subiecto, adeout implicet formam esse in subiecto, aut è subiecto productam, & non dicere respectu eductionis ad educentem, atque ideò eductio est respectus intrinsecus adueniens, vt ait expressè Doctor; qui nullo pacto respicit explicationem, quam Poncius subdit, dum inquit causam educentem duplicem dicere eductionem, vel inductionem, vnam quæ comitatur rem in fieri; aliam in facto esse, & quasi in esse quieto, & de hac Doctorem esse locutum, cum eam dicit esse respectum intrinsecus aduenientem. Non, inquam, valet explicatio illa, quia vt constat ex dictis, loquitur Doctor etiam de productione, & eductione, quæ comitatur rem in fieri, & non in facto esse tantùm, tum quia non in omnibus effectibus datur alia dependentia à causa secunda præter illam, quam fundant, cum actu ab ea producuntur; tum tandem quia in illis effectibus, in quibus vtraque illa dependentia reperitur tam scilicet in fieri, quam in facto esse, seu conseruari, eiusdem rationis sunt prima rei productio, & eiusdem conseruatio, vt dictum est disp. 7. Phys. qu. 3. art. 3. num. 44. atque ideò etiamsi in omnibus effectibus admitteretur illa duplex productio, vel eductio, quam Poncius comminiscitur, de vtrisque idem iudicium ferri deberet, quod nempe sint, vel non sint respectus intrinsecus aduenientes, vel extrinsecus.

Secundò principaliter Poncius in eadem quæst. 3. cit. nu. 22. explicat definitionem actionis traditam ab Auctore sex principiorum, quod sit illa, *secundum, quam in id, quod subijcitur, agere dicimur*; & ait secundum Doctorem hanc definitionem esse bonam, non tamen comprehendere omnem omninò respectum, qui spectat ad hoc prædicamentum, sed prout comprehendit omnem actionem causæ efficientis, vt efficiens est. Ratio autem cur non admittat eam, vt comprehendentem omnem respectum huius prædicamenti, est, quia informatio quasi actiua causæ formalis, à qua dicitur actu conformare subiectum, spectat ad hoc prædicamentum, neque enim potest assignari aliud prædicamentum, ad quod spectet, & tamen non conuenit ipsi propriè loquendo prædicta definitio, quia non est verum propriè loquendo, quod forma agat in materiam, sola enim causa efficiens dicitur propriè loquendo agere, ex vsu Philosophorum; similiter concursus materiæ, quo influit materialiter in formam, quæ ex potentia eius educitur, spectat ad hoc prædicamentum, & tamen propter eandem rationem non conuenit ipsi prædicta definitio propriè loquendo. Ratio autem cur Scotus admittit prædictam definitionem, vt comprehendentem omnes actiones causarum efficientium spectantes ad hoc prædicamentum, est, quod omnibus, & solis illis conueniat propriè loquendo, omnis enim, & sola causa efficiens actione huius prædicamenti agit in id, quod subijcitur.

Addit proindè inferius num. 25. quod si quis velit actionem definire, vt comprehendentem omne illud, quod spectat ad hoc prædicamentum, posse explicari, quod sit accidens, quo mediante formaliter aliquid communicat esse alteri, abstrahendo à modo, quo communicat illud esse, siue scilicet id fiat per receptionem, siue per informationem, aut inhæsionem, siue sine receptione, aut inhæsione, aut informatione; & hanc descriptionem probat esse bonam, quia omni, & soli actioni huius prædicamenti conuenit, conuenit enim influxui, quo materia dat esse formæ, & informationi, qua forma informat materiam dando seipsam illi, & influxui quo efficiens producit quemcunque effectum, quem producit mediante accidente, siue illud producat transmutando, siue sine trasmutatione. Actionem autem causæ efficientis, vt sic, describit esse accidens, à quo actualiter denominatur producere aliquid, aut dare ipsi esse absque receptione, aut informatione eius, aut inhæsione in ipso; quæ particulæ adduntur, vt causalitas efficientis distinguatur à causalitate causæ materialis, & formalis.

52 Totam rursus hanc doctrinam, quam tradit Poncius, vt de mente Scoti loc. sæpè cit. scilicet 4. d. 13. q. 1. ego ibidem non reperio, imò potius oppositum, ait enim sub ea definitione comprehendi omnem actionem de prædicamento actionis, non autem omnem actionem causæ efficientis, & rationem adducit, quia causa efficiens sicut ad duo comparari potest, nimirum ad effectum productum, & ad subiectum transmutatum, ita considerari potest, vel in ratione producentis, vel in ratione transmutantis, itaquod duplex actio conuenit efficienti, vt sic, actio productiua, & actio transmutatiua; cum ergo sola actio transmutatiua per eam definitionem explicetur, & ad hoc prædicamentum pertineat, productiua verò ad genus relationis, vt sepè ibi Doctor inculcat, falsum est sub ea definitione comprehendi omnem actionem causæ efficientis. Tum quia admisso etiam actionem productiuam sub hoc prædicamento contineri, adhuc tamen falsum est per eam definitionem explicari actionem productiuam, quia per eam definitionem sola exprimitur habitudo agentis ad passum, & subiectum transmutatum, vt Doctor explicat, non autem ad effectum productum, neque enim agens dicitur agere in effectum, sed in subiectum, & passum, quod eius actionis subijcitur recipiendo formam in ipso productam, siue id contingat cum mutatione subiecti, siue non, quod ideò dico, quia licet regulariter loquendo actio, & passio contingant cum transmutatione subiecti, tamen absolutè loquendo potest forma induci in subiectum, quod duratione non præcesserit formam sub priuatione, quo casu daretur actio, & passio sine transmutatione subiecti propriè dicta. Rursus neque ibidem ait Doctor definitionem Porretanam actionis non omnem respectum huius prædicamenti explicare, quia non conuenit informationi actiuæ formæ, quæ tamen non ad aliud prædicamentum præter hoc spectare potest, nec conuenit concursui materię, quo influit in formam; nihil horum, inquam, habet Doctor loco cit. & falsum est concursum materiæ in formam ad hoc spectare prædicamentum, quia causalitas, vt sic, vt importat verum influxum in effectum est relatio intrinsecus adueniens, atque ideò directè spectat ad prædicamentum relationis, & pertinet ad secundum modum relatiuorum; informatio verò actiua formæ, cum non importet veram causalitatem alicuius distincti effectus, sed solam sui ipsius exhibitionem, & communicationem materiæ, non spectat neque ad hoc prædicamentum actionis, nec relationis, sed habitus, vt dictum est disp. 8. Log. q. 12. art. 2. in explicatione illius prædicamenti, sicut etiam è contra informatio passiua sumpta pro simplici habitione, & receptione formæ præscindendo ab agente ad idem spectat prædicamentum habitus, non autem passionis. Solùm dubitatiuè illud insinuauit Doctor 4. d. 12. qu. 5. C. quærens enim ibi ad quod genus pertineat informatio actiua, & passiua formæ, respondet, vide si fortè ad genus passionis, vt sic passio dicat non tantùm respectum passi ad agens, sed ad formam, vel si fortè ad genus actionis, vt sic actio dicat non tantùm respectum agentis ad patiens, sed formæ informantis ad illud, quod informatur; vndè cum Doctor ibi dubitatiuè loquatur, nil certitudè haberi potest, sed standum est resolutioni datæ loco citat. in Logica.

Neque etiam definitio actionis à Poncio data, vt omnem actionem ad hoc prædicamentum spectantem comprehendat, satis idonea est, nam illi falso innititur fundamento Thomistico, quod actio productiua termini sub hoc contineatur prædicamento, quod millies negat Doctor loc. cit. quia talis actio, cum sit relatio intrinsecus adueniens spectat ad prædicamentum relationis, non autem ad prædicamentum actionis, quod importat solum respectum extrinsecus aduenientem; sola ergo actio transmutatiua passi; & quæ illi communicat esse quoddam secundum quid secundum formam, quæ inducitur, ad prædicamentum actionis spectat, illudque constituit; aliæ verò actiones, quibus communicatur esse simpliciter ad genus attinent relationis, & hæc est vera, & germana Doctoris sententia, vt suis locis ostendimus tum in Logica, tum in Physica, vndè qui volunt actiones verè productiuas in hoc prædicamento reponere, planè non loquuntur Scoticè, sed Thomisticè, & ideò frustra laborat Poncius ampliando definitionem actionis, vt omnes actiones, quomodocunque communicatiuas esse alteri sub hoc comprehendat prædicamento, quia non omnes tales actiones ad hoc prædicamentum spectant.

53 Tertiò idem Auctor eadem quæst. à num. 26. quærit, an actio sit aliquid medium inter efficiens, & effectum; & respondet concl. 1. quod quotiescunque causa aliqua producit aliquem effectum, qui non potest ab vlla alia causa produci, tunc non datur actio media inter causam, & effectum, quia si esset aliqua necessitas, maximè vt haberetur denominatio noua producentis in causa, & productio in effectu, sed ad hoc non est necesse, vt ponatur aliquid tale, potest enim dici, quod causa denominetur produci ab ipsomet effectu qui ipso egreditur à tali causa, quod probat, quia in sententia admittente actionem mediam inter causam, & effectum, licet dicatur de nouo illa causa, quod sit causa, à qua egreditur illa actio, & de actione quod sit egrediens actu ab illa causa, non tamen ponitur aliquid medium inter causam, & actionem, & ratio, quare non ponitur aliquid medium, est, quia actio illa non potest esse, nisi à tali causa; quod si potuisset, nulla esset ratio, quare non poneretur aliquid medium inter illam, & causam tam benè, quam ipsamet ponitur inter causam, & effectum per ipsam productum, ergo quoties effectus progredi nequit, nisi ab vna causa determinata, tunc nulla mediat actio inter causam, & effectum, sed denominationes omnes prouenire poterunt ab ipsamet causa, & effectu. Deinde addit concl. 3. quod quando causa secunda producit aliquem effectum, qui posset ab alia causa sine ipsa produci, tunc requiri actionem mediam, vt dicatur formaliter producere illum; quod probat, quia nequit dari denominatio realis absque forma denominante reali, quæ sit causa talis nouæ denominationis, sed absque aliquo intermedio inter causam, & effectum, non daretur vlla causa, vndè orirentur illæ denominationes causantis, & causati, ergo &c. Probatur minor quia illa denominatio causantis in igne v.g. causante calorem, non prouenit ab ipso igne, nec à calore, nec ab vtroque solo, nec ab vtroque simul, & respectu ad non esse immediatè præcedens, fundato in calore, quia omnia illa possunt esse absque illa denominatione, in casu scilicet quo calor productus ab

vno

vno igne non esset productus ab illo, sed ab alio igne, sed nihil aliud potest assignari, quod sit causa istius denominationis, nisi assignetur aliquid intermedium distinctum realiter ab omnibus illis, ergo nisi assignetur tale quid, non poterit dari causa istius denominationis realis.

Confirmatur, quia impossibile est aliquid præsertim finitum transire de nouo, à contradictorio in contradictorium absque aliqua mutatione intrinseca, vel extrinseca, sed ignis quando producit calorem transit à non esse producens ad esse producens, ergo debet dari aliquid de nouo, ratione cuius ignis dicatur de nouo producens, sed ex dictis nihil assignari potest nisi aliquid intermedium ponatur distinctum ab igne, & calore etiam simul sumptis, & posito respectu ad non esse immediatè præcedens, ergo necessariò est aliquid tale admittendum, & concludit hoc esse actionem ipsam, quam re vera mediare asserit inter causam, & effectum, veluti via ad ipsum, & hic est communis dicendi modus omnium Recentiorum.

Hæc rursus Poncij doctrina matura indiget discussione, quamuis enim quod in conclusionibus habet, sit verum, non tamen videtur rectè probatum; verum est vtique quod habet in prima conclusione non dari actionem mediam inter causam, & effectum, qui ab ea ita determinatè procedit, vt nequeat ab alia produci, id tamen non est ob rationem ab ipso assignatam, aut saltem illa non est ratio a priori, vt posteà constabit num. 57. vnde ad eam rationem posset negari minor, scilicet quod in casu illius conclusionis non sit necessaria actio media, vndè sumatur in causa noua denominatio causantis, cumque probat illam minorem exemplo actionis, quæ seipsa ab agente dimanare dicitur, & nulla alia media actione produci, atque ideò concludit idem pariter dici posse de effectu in casu conclusionis; posset rursus negari paritas, quia relatio actionis, & productionis est formalitas, & modus à natura institutus ad denominandum aliquid formaliter causans, atque ideò in eo denominandi ordine est ita quo, vt non possit esse quod, vt dictum est disp. 7. Phys. q. 2. at de effectu etiam a determinata causa procedente id affirmare non licet, quia est entitas nata produci, & talis denominationis formaliter susceptiua. Rursus licet etiam verum sit, quod asserit in alia conclusione, nempe requiri actionem mediam inter causam, & effectum, qui ab alia produci potest, adhuc tamen eius conclusionis probatio non videtur rectè producere, imò directè videtur destruere probationem primæ conclusionis, si namque est necessaria actio media, vt ab ea sumatur denominatio realis causæ, eadem quoque necessitas erit in casu primæ conclusionis, vel si ea necessitas ibi suppleri potest absque actione media, poterit etiam suppleri in casu alterius conclusionis. Quod adhuc magis euidenter ostenditur ex confirmatione, quam adducit pro illa conclusione, si enim impossibile est aliquid finitum denominari causans absque actione media, quia non fit transitus a contradictorio in contradictorium sine mutatione, fanè hæc ratio vrget tam in casu primæ, quam alterius conclusionis, si nimirum supponatur aliquem effectum oriri determinatè ab aliqua causa secunda, ita quod nequeat ab alia produci, vt asserunt Thomistæ de actibus vitalibus, qui necessariò procedunt a potentia vitali.

54 Deindè absolutè falsum est, quod ait, cum necessaria est actio distincta ab entitate effectus, per quam ipse producatur, tunc re vera actionem mediare inter causam & effectum, hoc enim directè Scoto repugnat 1.d.3.G.& d.33.L.& 43.C.& 2.d.1.q.2.E. vbi ait ad absolutum in casu sequi immediatè absolutum in effectu, & quod nos fallit imaginatio, dum putamus relationem causalitatis mediare, veluti viam inter causam, & effectum, quia re vera sequitur, sicut vniuersaliter nulla relatio ponitur, nisi positis extremis, cum ergo Poncius concedat cum alijs Scotistis actionem dicere formaliter relationem, tenetur consequenter concedere hanc non præcedere suum terminum, imò potius consequi; vndè magis consequenter loquitur Poncius, quam faciant Recentiores, illi namque actionem dicunt re vera mediare, veluti viam inter causam, & effectum, quia ponunt illum esse quid absolutum, & ad summum transcendentaliter relatiuum, si namque relationem esse dixissent, sanè non affirmassent præcedere terminum suum, quia relatio præsupponit extrema, inter quæ versatur.

Respondet Poncius num. 43. respectum, per quem producitur fundamentum, vel terminus, non esse illis posteriorem, actio est respectus, quo producitur suus terminus & propterea non debet esse posterior ipso, & ait hanc responsionem miram videri non debere, quia similis datur communiter in alia materia, quando enim dicitur quod paternitas non possit esse generatio, qua producitur filius æternus, quia paternitas cum sit relatio Patris ad filium, debet præsupponere ipsum filium, respondetur communiter non omnem relationem debere præsupponere suum terminum, sed solas illas, quibus non producuntur termini; Et inquit hoc præsertim in proposito de actione asserendum esse, quia non requiritur actio, nisi vt effectus ponatur in fieri, quare si effectus intelligeretur in fieri antecedenter ad illum respectum, ille respectus nequit esse actio, imò frustra omninò ponitur. Ad auctoritatem verò Scot. cit. ait eum sic intelligendum, vt velit non necessariò prærequiri ad hoc vt effectus producatur, aliquod absolutum ex parte causæ, quod sit actio, quia ad absolutum in causa sequitur absolutum in effectu, cum quo tamen stat, quod præsupponi posset, & deberet aliquis respectus, & quando dicit, quod respectus sequuntur, loquitur de respectibus intrinsecus aduenientibus, qui non transeunt, sed permanent quamdiu manent extrema.

55 Hanc tamen solutionem, hasque portentosas relationes terminos non indigentes iam confutaui disp. 5. Phys. q. 2. nam & tales relationes ante Poncium aliqui Scotistæ excogitarunt, quæ terminos præcedant, velut via acquisitiua illorum, nullus tamen præter Poncium vnquam admisit relationem, quæ suum præcedat fundamentum, imo & per quam suum fundamentum accipiat esse, qualem hic Auctor comminiscitur in allata solutione, nam relationes ex fundamento, aut in fundamento oriri dicuntur, non autem fundamenta ex relationibus; idemque hæc responsio tam mira esse debet, quam monstruosum esset dicere aliquam relationem suum fundamentum præcedere, ac etiam producere; & omninò falsum est ad illam difficultatem de paternitate in diuinis eo modo responderi, respondent enim omnes cum Scoto 4. d. 13. q. 1. lit. S. quod licet paternitas sit simul natura cum filiatione, & Pater simul natura cum filio, adhuc tamen stat, quod Pater sit prior origine filio, quia licet relatiua sint simul natura, prout simultas dicit non posse esse sine inuicem, tamen cum hoc stat prioritas originis, quæ nihil aliud dicit, nisi à quo est aliud; Imò Doct. in ea qu. arguendo pro prima opinione quarto loco adducit argumentum, quod præ manibus habemus, quo probat actionem non esse solam relationem ad productum, quia tunc esset omninò simul cum ipso, & non prior, nec haberet rationem causæ; deindè inferius lit. S. in hæc verba respondet, Ad 4. cum dicitur quod relatiuum non est causa sui correlatiui, istud argumentum est contra omnem opinionem, nisi forte ponentem personas absolutas, si enim omnes catholici concedunt ibi originem, concedunt etiam ibi principiationem personæ ad personam, vel oportet dicere, quod relatiuum sit principium sui correlatiui, vel oportet dicere, quod prima persona principium sit absoluta à relatione ad secundum; est ergo responsio, subdit Doctor, quam dixi lib. 1. d. 25. qu. 2. quod licet relatiua sint simul natura, tamen cum hoc stat prioritas originis; si autem vera foret doctrina Poncij de illis relationibus, quæ terminum non præsupponunt, sed ipsum antecedunt, breuiter poterat Doctor ab illa difficultate se extricare dicendo actionem, & productionem esse de numero illarum relationum, quæ terminum præcedunt; verùm quia hæc doctrina omninò falsa est, & Doctori fuit semper ignota, illam solutionem non adhibet, imò insinuando solutionem argumenti etiam iuxta alias vias, solutionem Poncij quam tamen dicit esse communem, non commemorat, eo quia (videri meo) in nulla via nec Scotistarum, nec Thomistarum potest tales illæ relationes terminum præcedentes, vel fundamentum admitti possunt.

Glossa verò, quam affert Poncius ad Scoti auctoritatem, an sit idonea ex ipso contextu conijectari potest, cum enim ait absolutum in causa sequi immediatè absolutum in effectu x. disput. 1. quæst. 2. D. præsertim excludere intendit aliquem respectum in causa præcedentem effectum, inquit enim, & quando arguitur contra illud per illam rationem, quod oportet habitudinem nouam aliquam naturaliter præcedere in producente ad productum, dico sicut dictum est dist. 35. 1. & alias frequenter, quod ad absolutum in causa immediatè sequitur absolutum in effectum; & rursus infra subdit, Cum igitur dicis, quod quia causa dat esse, ideò effectus recipit esse, & non è conuersò, dico quod si intendas per ly *quia* reduplicationem relationis in causa, vel aliquam realitatem nouam in causa, siue relatiuam, siue absolutam, propositio falsa est &c. quo igitur pacto inquit Poncius Doctorem ibi excludere duntaxat aliquod absolutum ex parte causæ præcedens, non tamen aliquem respectum? certè aut Doctorem non vidit, aut Doctorem vult eludere; quo autem modo effectus dicatur media actione produci, & quo pacto, etiam actio pro respectu sumpta formaliter sit necessaria in ratione formæ denominantis, vt agens dicatur formaliter producens iam explicatum est suprà n. 39.

56 Sed ex alio quoque capite conuincitur actionem pro respectu sumptam effectum comitari debere, non verò præcedere, quia in eodem instanti debet esse actio, & passio, cum sint correlationes, & ideo simul natura, sed passio est posterior effectu, cum in eius entitate fundetur, & subiectetur, ergo etiam & actio, alias esset prior passione. Respondet Poncius sistendo in eodem principio, negando minorem, quia non omne, quod subiectatur in subiecto aliquo, est posterius natura ipso, sed solùm quæ subiectantur in ipso, & non sunt rationes formales ponendi ipsum in esse siue essentiæ, siue existentiæ, passio autem est ratio formalis ponendi terminum actionis existentem actu. Contra, quia nuper cum arguebatur de actione, concedebat relationem præcedentem suum terminum, & nunc loquendo de passione concedit relationem, quæ suum præcedat fundamentum, imo & quod per ipsam constituatur in esse, quod adhuc est maius inconueniens; Tum quia subiectum est causa materialis omnis formæ accidentalis tam absolutæ, quam relatiuæ, quæ in ipso recipitur, & ex eius potentia educitur, ergo debet esse prius natura omni tali forma, & consequenter passione, quæ in passo, seu effectu producto fundatur. Mirabilia planè effutit Poncius, vt hoc argumentum dissoluat, nam negat passum, vel effectum productum esse causam materialem passionis, & passionem ex eius potentia deduci; sed certe si non accipit esse passio per creationem extra subiectum, opus est vt accipiat per eductionem, neque ad euitandam creationem sufficit dependentia a subiecto, tanquam à posteriori, sed debet esse a priori, ergo passio si non creatur, in passo producitur, & dependenter ab illo, velut a priori, tanquam à causa materiali.

Vndè tandem Poncius hac ratione conuictus, & condemnatus concludit, quod si dependentia à subiecto, tanquam à posteriori, non sufficit ad impediendam creationem, propter hanc replicam potius dicendum est, quod non detur passio aliqua realiter distincta ab actione, sed quod eadem actio, quæ est in agente, denominet & agens agere, & effectum produci, sicut eadem volitio denominat voluntatem volentem, & obiectum volitum, & sicut eadem vnio denominat naturam humanam vnitam Verbo, & Verbum vnitum naturæ.

Verum actionem, & passionem respectus importare nedum realiter distinctos, sed etiam oppositos docet manifestè Scotus loc. sæpè cit. & ostendam ar. seq. vndè nihil absurdius concedere poterat, quam actionem & passionem eundem importare respectum; & certè valdè minus absurdum mihi videtur admittere, quod actio subiectetur in passo, quam concedere actionem, & passionem esse eundem realiter respectum; Neque valet paritas assumpta de volitione eadem denominante voluntatem volentem, & obiectum volitum, quia vt ait Doctor quæst. 13. & alibi sæpè volitio, aliæque vitales actiones, vt intellectio, visio &c. non sunt actiones verè, & propriè dictæ, sed grammaticaliter tantùm, & secundum vocem, & ideò opus non est, vt eis vera passio correspondeat ex parte obiecti, sicut opus est in proposito, ex parte effectus, in has autem angustias Poncius incidit, vt saluet actionem etiam pro respectu sumptam præcedere effectum, quia est causalitas eius, piaculum enim ei videtur, & doctarum aurium offensiuum, quod actio, qua dicitur effectus produci, ipsum comitetur, & sequatur, cum tamen posteà ipse concedat subiectum passionis, quod est entitas effectus, ipsam passionem consequi, cuius est causa materialis, quod sanè maius absurdum est; quia cum dicimus effectum per actionem produci, hoc intelligitur tantùm in ratione formæ denominantis, vt Doctor monuit 4. d. 13. q. 1. P. non autem in ratione formæ verè actiuæ, quia relatio non est de genere actiuorum; sed cum dicimus subiectum esse causam materialem formæ accidentalis in ipso receptæ, ac ex eius potentia eductæ, sermo est de vera, & physica causalitate.

57 Regula autem dignoscendi, quando actio, vel passio distinguitur ab effectu producto realiter, vel vt alij dicunt, modaliter, est hæc, quod si effectus ita procedit à causa, vt nequeat habere esse nisi per habitudinem ad illam, & sine tali habitudine existere nequeat, tunc actio est cum ipso effectu identificata; si verò potest esse in rerum natura absque tali habitudine, nimirum quia potest ab alia causa produci, tunc censendum est actionem, vel passionem esse ab ipso effectu realiter, vel modaliter distinctam, quia nimirum effectus esse potest sine habitudine ad talem causam, & cum habitudine ad aliam. Ratio a priori est, quia certissimum signum realis distinctionis inter aliqua duo est separatio possibilis inter illa, & ideò quando fundamentum esse potest sine aliqua relatione, inditium est distingui ab ea realiter, quando autem ab ea separari nequit, inditium è contra est realis identitatis, præsertim si talis impossibilitas proueniat ab intrinseco, vt explicatum est disp. 8. Log. q. 2 & ideò aiebat Doctor 2. d. 2. q. 2. §. *contra istud* & 3. d. 1. q. 1. K. & 4. d. 12. quæst. 1. I. & alibi, quod omnis illa relatio est eadem fundamento, sine qua fundamentum implicat esse ab intrinseco; ergo quando effectus ita est ab vna causa, vt idem numero potuit quoque esse ab alia causa, vel saltim post fieri conseruatur absque vlteriori eius influxu, tunc realiter distinguitur ab actione productiua, per quam accipit esse, & tunc dicitur dependere a tali causa media actione superaddita, non autè ita immediatè seipso, & per essentiam suam; quando autem effectus ita determinatè pendet ab aliqua causa, vt sine habitudine ad illam existere nequeat, tunc realiter identificatur cum actione, & seipso immediatè dependet a tali causa, non autem per superadditam actionem distinctam realiter ab entitate effectus. Potest hoc declarari ex Scoto 4. disp. 12. quæst. 1. I. exemplo illarum formarum, quæ à suo subiecto dependent absque alia inhærentia media ab ipsis distincta, sed immediatè per suam entitatem, vt generatim dici solet de omnibus entitatibus modalibus, sicut enim inuenitur in genere causæ materialis aliqua forma sic necessariò suo affixa subiecto, vt sine illo existere nequeat; ita in genere causæ efficientis contingere potest, vt aliquis effectus tam necessariò semper actu à sua causa dependeat, quod prorsus esse non possit absque actuali continua dependentia ab ea, & ita se habent effectus omnes creati respectu Dei, ideoque dependentia illorum ad causam primam dicitur esse illis realiter identificata.

58 Quatto tandem Poncius disp. illa 17. Log. qu. 4. de passione discurrit seruata proportione, & oppositione, sicut antea de actione, atque ideò eodem modo reijcienda est doctrina, quam tradit de passione, sicut reiecta est doctrina ab ipso tradita de actione; neque in hoc est amplius immorandum; solùm est aduertendum quod in ea qu. 4. concl. 3. vnionem subiecti ad formam reponit in prædicamento passionis, illamque describit esse respectum extrinsecus aduenientem, per quem subiectum mouetur ab efficiente ad aliquam formam. Verùm; quamuis certum sit vnionem subiecti ad formam importare respectum extrinsecus aduenientem, falsum est nihilominus spectare ad prædicamentum passionis, & dicere respectum, per quem subiectum mouetur ab efficiente ad formam; vnio namque formalis, qua ipsa extrema vniri dicuntur, pro extremis habet solummodo subiectum, & formam, & omninò ab agente præscindit, vndè diuersa est à receptione, quæ ponitur in prædicamento passionis; & respicit agens, à quo subiectum formam recipit; quæ quidem distinctio sufficienter colligitur ex diuersis earum formalibus effectibus, quia à passione v.g. dicitur subiectum calefactum, per quod significatur habitudo ad agens, sed ab vnione formali caloris cum subiecto dicitur subiectum, non calefactum, sed calidum, in qua denominatione sola exprimitur informatio, & receptio, non autem passio, quia cum passio sit actus huius ab hoc, non dicit receptionem formæ quocumque modo, sed vt est in fieri ea vi agentis, vnio autem denominat in facto esse, ac in esse quieto absque vllo respectu ad agens, qua de causa disp. 8. log. q. 12. a. 2. dictum est vnionem formalem non spectare ad prædicamentum passionis, sed habitus.

ARTICVLVS VI.

Quomodo Actio, & Passio distinguantur.

59 NOnnihil etiam de hoc dictum est disp. 7. Phys. cit. cæterum quia non ex instituto hanc difficultatem ibi tractauimus, non erit abs re eam nunc breuiter soluere. Communis sententia extrà nostram scholam actionem, & passionem non distingui realiter, sed tantùm formaliter, quemadmodum Arist. significat 3. Phys. tex. 18. & D. Thom. 1. p. q. 28. art. 3. ad 1. quem sequitur Suarez disp. 49. Metaph. sec. 1. cum tota Recentiorum caterua asserentium actionem, & passionem eandem prorsus importare entitatem sub diuersa solum formalitate, vt Arist. perspicuè explicuit exemplo viæ, nam eadem est via (inquit) quæ ducit Thebis Athenas, & Athenis Tebas, sic eadem est via ab agente in passum, & a passo in agens; & idem egressus videtur esse, per quem agens egreditur in effectum, & per quem effectus egreditur ab agente; imò Hurtad. disp. 16. Met. sec. 4. n. 29. negat etiam distingui formaliter, ait enim eisdem rationibus vtrumque pariter impugnari; loquuntur autem de actione in ratione productionis præsertim, vt ex eorum argumentis constabit.

Oppositam sententiam docent Scotus, & Aureol. loc. cit. & quidem ex principijs nostris sequitur euidenter, statuto enim semel quod sint respectus reales, & non rationis, & quod actio in agente subiectetur, passio verò in patiente, sequitur quod inter se realiter distinguantur, & prædicamenta constituant realiter distincta, consequenter pater, ob id enim paternitas, & filiatio censentur relationes ab inuicem realiter distinctæ, quia sunt in subiectis realiter distinctis. Sed quando etiam actio subiectaretur in passo, non ob id statim iudicium ferri deberet, quod actio, & passio eundem dicant respectum, & eandem importent entitatem, quia in eodem subiecto, & super idem fundamentum possunt fundari, & subiectari relationes realiter distinctæ, si nimirum ad terminos realiter ab inuicem distinctos referantur; vndè minus congruè ex hoc, quod actio sit in passo, velut in subiecto, inferunt aliqui realem identitatem inter ipsos, neque enim ex hoc, quod accidentia siue absoluta, siue respectiua idem habent subiectum inferri debet realis identitas inter illa, sed tantum quod sint idem subiecto. Neque oppositum deducitur ex Arist. loc. cit. quia, vt notat Aureol. loquitur ibi de via, seu spatio absoluto, quod est inter duo loca, illud enim idem est inter superius, & inferius, & è conuerso, sed si accipiatur via non absoluta per modum cuiusdam interualli variabitur via, vt Com. exponit ibidem, à superiori enim ad inferius dicitur descensus, & ab inferiori ad superius ascensus, sic idem in proposito est de actione, & passione. Sed alio adhuc modo, & clarius explicat Doct. illum textum, & Arist. dictum de via Thebis Athenas, & è contrà in 4. d. 13. cit. q. 1. lit. L. ait enim, quod via ibi non accipitur pro ipso spatio, seu magnitudine, super quam fit motus, sed pro ipso motu hinc illuc, & è conuerso, vt patet per aliud exemplum quod posuit de distantia hinc illuc, & illinc huc, qui motus sunt idem materialiter propter identitatem spatij, sed alij, & alij formaliter, ita docere, & discere, agere, & pati sunt respectus materialiter idem propter identitatem formæ, ratione cuius resultat in passo relatio passionis, & in agente relatio actionis, sed formaliter alij, & alij sunt, & in alijs subiectis, ita exponebamus hunc textum lib. 3. Phys. cum Doctore loc. cit.

In oppositum arguit. Primò Ouued. controu. 2. Phys. punc. 2. necessaria non est duplex entitas, quarum vna sit actio, & altera passio, & optimè vtriusque formalitas in eandem indiuisibilem entitatem confluere potest, ergo &c. Probat assumptum, passio illa, quæ fingitur ab actione distincta, necessariò dependet à principio effectiuo, & per suam entitatem immediatè dependet ab eo, nulla ergo actio ab ipsa distincta erit necessaria, quia media illa passione, quam dicis per se dependere à principio effectiuo, ab eodem terminus illius passionis dependebit. Si dicas passionem dependere media actione a principio effectiuo, inquiro an actio dependeat per se, vel media alia entitate, non secundum, quia tunc abiretur in infinitum; si primum, tunc sic arguitur: Actio potest per se, & immediatè dependere ab agente, ergo & passio poterit eodem modo dependere; sed dato quod si dependeat, non est necessaria altra actio distincta, ergo absolutè necessaria non est, siquidem passio illa dari potest. Dices actionem posse sic immediatè dependere ab agente, quia in eo subiectatur, passionem verò dependere medio alio, quia non subiectatur in principio actiuo, sed in passo. Contra instat; tum quia falsò supponitur actionem in agente subiectari, tum quia

etiam

etiam hoc dato, adhuc concedi debet passionem, si non à principio actiuo, saltem ab ipsa actione immediatè, & per se dependere, nulla enim alia inter actionem, & passionem causalitas fingi potest, & sic adhuc conceditur passionem existentem in passo per se ipsam dependere ab actione existente in alio subiecto, sic ergo pariter concedi poterat, quod immediatè dependeret à principio effectiuo, etiamsi subiectetur in passo.

60 Pro huius argumenti solutione disputant hic Auctores, quomodo causalitas materiæ, quam dicunt esse passionem, dependeat à causalitate efficientis; & aliqui id ita explicant, vt actio causæ efficientis, siue illa qua producitur forma, siue alia, terminetur ad ipsam materiæ causalitatem, neque enim inconuenit, quod ad causalitatem vnius causæ detur causalitas alterius causæ distinctæ rationis, licet esset absurdum, quod ad causalitatem vnius causæ daretur causalitas alterius causæ eiusdem ordinis v.g. ad causalitatem causæ materialis alia causalitas causæ materialis, vel ad causalitatem causæ efficientis alia causalitas causæ efficientis. Alij dicunt, quod non terminatur actio efficientis ad illam, dependet tamen ab illa actione, quatenus non potest egredi à causa materiali, nisi actio causæ efficientis simul egrediatur ab ipsa, quo sensu etiam causalitas causæ efficientis dependet à causalitate causæ materialis, non quidem ita, vt vlla ex illis ab altera dependeat, tanquam à priori, cum sint simul tempore, & natura, sed tanquam à concomitanti. Et ait Poncius hunc secundum modum ei magis placere, tum quia facilior est, tum quia cum non magis dependeat causalitas materialis ab efficiente, quam causalitas efficientis à materia, non magis vna deberet ad alteram terminari, tanquam ad prius, quam è contra; & re vera ita loquitur Doct. 2. d. 37. q. vn. lit. V. vbi explicans dependentiam causæ efficientis, & materialis à seinuicem in causando communem effectū, ait in hoc consistere quod simul natura causant, & causalitas vnius causæ coexigit causalitatem alterius causæ, non enim materia materiat prius natura, quam efficiens efficiat, quasi sine contradictione possit esse materiatum, & non effectum, vel è conuerso. Itaq; ad argumentum, si teneatur hic secundus dicendi modus patet nihil concludere, quia passio dependeret ab agente, non quia eius actio ad ipsam terminetur, sed quia in causando communem effectum illam coexigit, ac proinde admittenda adhuc esset actio distincta à passione, per quam effectus accipiat esse; si verò teneatur primus dicendi modus, quem insinuasse videtur Auctor in a principiorum, dum passionem descripsit, quod sit effectus, illatioque actionis, tunc adhuc admitti debet actio à passione distincta, & cum instatur passionem æquè immediatè posse ab agente dimanare, sicut actionem, negandum est, quia passio non est actus, & exercitium potentiæ actiuæ, sicut est actio, sed potentiæ passiuæ, atque ideò relatio actio immediatè in agente resultat, vt actus eius, & correlatio passio eadem de causa resultat in passo.

Opus tamen est aperire æquiuocationem, in qua Recentiores laborant, dum passionem confundunt cum materiali causalitate, quod minimè agendum est nam, causalitas materialis consistit in sustentatione formæ materialis, quæ perseuerat, quamdiù compositum durat, passio verò consistit in receptione formæ non quomodocunque sed vt est in fieri ex vi agentis, vnde dicit respectum ad agens; hinc Doctor 2. dist. 1. q. 5. lit. S. exactè omnes istos respectus distinguens, inquit quod in respectu isto, qui est materiæ ad formam, vt receptiui ad perfectionem fundatur respectus passiui ad agens; distinguitur ergo realiter causalitas materialis à passione, tum quia hæc preterit, & illa permanet, tum quia passio dicit respectum passiui ad agens, causalitas verò materialis dicit habitudinem ad formam, quam sustentat præscindendo ab agente. Ex quo soluitur argumentum, quo vtitur Arriag. disp. 8. Phys. sect. 3. vbi ex en probat passionem non distingui realiter ab actione, quia causalitas efficientis causæ, quam dicit esse actionem, qua efficiens producit formam, est idem realiter cum causalitate materiæ, qua subiectum eandem formam sustentat, seu materialiter producit, & hanc materiæ causalitatem inquit esse passionem; soluitur inquam argumentum, quia habet maiorem, & minorem falsam, maiorem, quidem, quia falsum est causalitatem materiæ, & efficientis esse eandem, vt dictum est suprà art 4. in fine; minorem verò, quia rursus falsum est, vt nuper dictum est, causalitatem materiæ esse passionem de prędicamento passionis, cum potius sit de genere relationis, & sit ad diuersos terminos, & vna permaneat, altera verò transeat.

Secundò arguit Hurrad. disp. 16. Metaph. sect. 4. per eandem actionem, per quam principium efficiens efficit terminum; terminus dicitur factus, ergo actio, & passio realiter non distinguuntur, probat assumptum, quia eadem actione, qua ego video Petrum, Petrus videtur a me, nam apud Latinos vox actiua, & passiua tantùm terminatione differunt; probat etiam ex actionibus intentionalibus, quæ ex eo præcisè, quod terminantur ad obiectum, constituunt illud visum, intellectum, & amatum, ergo actio ex eo, quod terminetur ad effectum, constituit illum formaliter effectum; & hoc eodem argumento opinatur Hurtad. nedum probari inter actionem, & passionem realem indistinctionem, sed etiam formalem; quo etiam argumento vtebatur Poncius supracit. nu. 56. ad idem probandum.

61 Respondet ad hoc argumentum Ouied. quia illud non putat efficax ad suam conclusionem probandam, concedendo per eandem actionem, per quam agens producit calorem, calorem constitui productum, & factum, & adhuc asserit illam entitatem non esse passionem, quia passio est id, per quod calor, seu terminus productus recipitur formaliter in subiecto, non verò id, per quod efficitur, vt videre est in actione creatiua, per quam Angelus constituitur effectus, & à Deo productus, & tamen non est passio, quia per illam Angelus non constituitur receptus, & sicut in Angelo formalitas, quæ illum factum constituit, non illum receptum reddit, sic de calore dicendum non constitui receptum per formam, per quam constituitur productus, sed per aliam cum hac connexam, & ab illa distinctam, per quam in subiecto recipitur, quæ est passio. At Ouied. non videtur percepisse vim argumenti, sicut enim duplex actio potest in agente fundari, vna qua respicit effectum in ratione producentis, & dicitur productio, alia qua respicit subiectum, in quo formam producit, & dicitur propriè actio transmutatiua, vt in superioribus dictum est, ita duplex passio ei correspondet, vna ex parte effectus, quæ est productio passiua, altera ex parte subiecti recipientis talem formam productam, & talis est receptio formæ in subiecto, non quomodocunque sed virtute agentis eam imprimentis, & quamuis passio de prędicamento passionis sit passio hoc secundo modo dicta, sicut actio de prædicamento actionis est actio illi opposita præsertim in sententia nostra, tamen etiam alio modo iam explicato possunt, & solent sumi actio, & passio, immo in communi modo loquendi frequentius ita vsurpantur, & adhuc sub isto significato Recentiores ponunt actionem, & passionem in illis prædicamentis reperiri, non autem in prædicamento relationis; in hoc ergo sensu videtur argumentum Hurtad. procedere, nimirum de passione, vt correspondet actioni efficientis sub ratione producentis, & in hoc sensu probat actionem, & passionem non importare entitates distinctas. Et quia adhuc in hoc sensu tenemus actionem, & passionem importare respectus realiter distinctos, & oppositos, quia actio productio actiua est in efficiente, & passio productio passiua in effectu, ideò respondendum est, vt diximus disp. 7. Phys. q. 3. art. 2. nu. 39. vbi hoc argumentum Hurtad. cum alijs confirmationibus ex integro solutum est; cui nunc addendum est ex Doct. 4. d. 13. q. 1. lit. P. quod productum magis formaliter producitur productione passiua sui, quam productione actiua agentis, quia productio actiua agentis, proximè, & formaliter ipsum agens denominat producens, non autem effectu productum.

Dices etiam in communi modo loquendi dici solere effectum produci per actionem agentis. Resp. id in eo sensu dici, non quia actio sit forma proximè, & intrinsecè effectum denominans productum, sed quatenus actio est forma, per quam causa efficiens proximè, & intrinsecè denominatur producere. Dices opus non esse noua relatione, vt effectus dicatur formaliter productus, sed ab eadem actione, qua agens dicitur intrinsecè producens posse effectum denominari extrinsecè productum. Negatur assumptum, quia nequit assignari maior ratio, cur causa dici debeat formaliter, ac intrinsecè producens, quam effectus intrinsecè productus; paritas verò assumpta ab Hurtad. de actionibus intentionalibus iam negata est supra n. 56. quia illæ non sunt actiones veræ, & physicæ, & habentes terminum verè productum, sed sunt actiones tantùm grammaticaliter, & secundum vocem, reliqua pro argumenti solutione necessaria vide disp. 7. Phys. cit. n. 39.

62 Tertiò actio causæ efficientis non distinguitur à motu, quia productio formæ in subiecto formalissimè est motio ipsius subiecti, quod non aliter moueretur, nisi per formam in se productam, & receptam, sed motus est idem realiter cum passione, quia de ratione motus est facere, vt subiectum se habeat aliter, quam anteà, quod formaliter fit per passionem, ergo actio, & passio erunt idem. Fatetur etiam Arriag. loc. cit. hoc argumentum inualidum esse, quia motus formaliter, non consistit in actione, vel passione, sed in receptione formæ, seu vnione eius cum subiecto. Sed non satisfacit, nam arguens vrgere posset, quod receptio formæ sit ipsa passio nam re vera passio est receptio formæ ab agente, quare si actio est idem cum motu, & motus consistit in receptione formæ, optime deducitur actionem esse idem realiter cum passione; tum quia falsum est motum formaliter consistere in vnione subiecti cum forma, nam cessante motu illa vnio adhuc ex integro permanet, quamdiu compositum durat. Itaq. vt cōstat ex disp. 15. Phys. q. 1. & 3. falsa est maior, & minor, maior quidem quia subiectum formaliter moueri est aliter se habere nunc, quam prius, per formam nouam pręcindendo ab agente, vt ibi latè explicatur, tum quia dari potest actio sine motu, vt notat Doctor 4. d. 41. q. 5. G. & in 3. d. 2. q. 3. ad 3. si nimirum forma introducatur in subiectum, in quo priuatio non præcessit duratione formam; Minor etiam est falsa, tum quia dari potest passio siue motu, vt est in qualibet animatione, in qua corpus in eodem instanti completur in esse, & animam recipit, nec motus dicit respectum ad agens, sicuti passio, nec dicit ordinem ad priuationem immediatè in subiecto præcedentem, vt dicit motus, quemadmodum fusè explicatum est loc. cit.

Quartò in conceptu actionis generatiuæ, vel eductiuæ, prout distinguitur à creatiua, includitur dependentia à subiecto, ergo actio generatiua nedum realiter, sed etiam formaliter est passio. Resp. negando assumptum, sicut enim dici solet generationem, & creationem non differre essentialiter, sed tantū ratione connotati, quatenus generatio connotat subiectum, ex quo fit forma, non autem creatio; ita in proposito dici potest actionem generatiuam nō includere formaliter

dependentium à subiecto, sed radicaliter tantùm, & exigitiuè, quatenus postulat suaptè natura associare cum causalitate subiecti, quam exigentiam non habet actio creatiua, quia nullum petit subiectum, imò excludit, ad quod ipsa terminetur.

62 Demum obiicitur probando actionem, & passionem esse idem nedum realiter sed etiam formaliter nam actio eductiua, vt sic est, actus huius in hoc idest agentis in passum ex 3. Phys. 22. ergo formaliter, vt talis, dicit ordinem ad principium actiuum, & ad subiectum in quo est passio autem est actus huius ab hoc, idest passiuè ab actiuo, ergo dicit ordinem ad passum, & principium effectiuum, ergo tam actio, quam passio formaliter dicunt ordinem ad eadem extrema, ergo nullum habent distinctionis principium etiam in ordine ad nostrum intellectum; hanc æstimat Ouied. potiorem difficultatem, quæ contra nostram sententiam fieri possit, ideoque adducit ibi solutionem Suarez, quam etiam iure confutat, quia re vera non satisfacit; deinde suam adiicit, qua saltim saluare conatur distinctionem formalem, & quoad conceptus, inter actionem, & passionem.

Verum tota difficultas, quam Recentiores incurrunt in huius argumenti solutione, procedit ex illo suo principio, quod actio sit in passo, velut in subiecto, sicut etiam, & passio, & ambo respiciant agens in ratione termini, iuxta quem dicendi modum argumentum non modicam infert molestiam, quia actio & passio inter eadem extrema versantur, & sub eadem ratione illa respiciunt nempe passum sub ratione subiecti, & fundamenti, agens autem sub ratione termini; cæterum apud nos actionem subiectantes in agente, non in passo, difficultas nullius est momenti, licet enim tam actio, quam passio eadem extrema respiciant scilicet agens, & passum, non tamen eodem modo, nec sub eadem ratione, quia actio respicit agens, vt fundamentum, & passum vt terminus ipsius actionis, passio verò respicit passum, vt fundamentum, & agens vt terminum, quod vniuersaliter euenit in relationibus mutuis; & hoc palam indicant definitiones actionis, & passionis ab Arist. cit. assignatæ 3. Phys. 22. dum inquit, quod actio est, *actus huius in hoc*, passio autem, *actus huius ab hoc*, idest actio est habitudo agentis in passum, & passio è contra est habitudo patientis ad agens, & circa hanc materiam de actione, & passione non est hic amplius immorandum, quia omnia satis patent ex loc. cit. in Phys. ad quem lectorem remitto.

QVÆSTIO II.

De potentia subiectiua, & obiectiua, vbi etiam de potentia Logica.

63 Circa hanc diuisionem potentiæ in subiectiuam, & obiectiuam acerrima fuit semper altercatio ad hæc vsque tempora inter Thomistas, & Scotistas, quæ tamen nequit esse, nisi de nomine, vt postea constabit ex vtriusque explicatione: inficiantur Thomistæ hanc diuisionem potentiæ nullam aliam agnoscentes potentiam præter actiuam, & passiuam, & potentiam obiectiuam præcipuè condemnant, vt merum Scoti figmentum ab eo excogitatum ad defendendum actum entitatiuum quem illi potentiæ opponit, & cum eo inquit diuidere eos in tota sua latitudine, sic enim ait frequenter actũ, & potentiam esse differentias diuisiuas entis loc. cit. initio quæst. præced. ita Capreol. 1. d. 3. q. 3. Soncin. 9. Metaph. q. 2. Iauel. ibid. & Zanard. q. 3. Zabarell. lib. 2. de materia cap. 2. Aureolus quoque 1. d. 42. par. 1. art. 3. ex professo hanc potentiam obiectiuam impugnat, & inquit hanc potentiam obiectiuam nihil esse dictu, nisi sicut cappam cathegoricam, aut candidum syllogismum. Scotistæ è contra velis, & remis, vt aiunt, nituntur hanc diuisionem tueri, vt legitimam, & potentiam obiectiuam, vt necessariam cum actu entitatiuo ei opposito; sed aliqualiter discrepant in eius explicatione. Nam aliqui defendunt esse potentiam realem, & positiuam omninò distinctam ab actiua, & passiua, ita Bonetus lib. 6. suæ Metaph. cap. 3. Gratianus 2. scot. d. 7. q. 1. & alij nonnulli, quia imaginantur ens in potentia dicere modum aliquem positiuum essendi eius rei, quæ in potentia esse dicitur, quod est esse diminutum, & imperfectum comparatum ad illum statum, in quo res dicitur esse in actu, & in hoc sensu Thomistæ passim Scot. adscribunt sententiam de potentia obiectiua, eo quia 2. d. 16. qu. vn. §. *rationes istæ*, distinguit potentiam, à qua denominatur ens in potentia, a potentia actiua, & passiua. Alij verò negant potentiam obiectiuam apud Scotum quid reale a parte rei præseferre, & inquantum realis, est concedunt non esse distinctam à potentia actiua, & passiua, ita Barg. 2. sent. d. 7. Canon. 1. Phys. qu. 9. art. 1. Rada p. 2. controu. 12. artic. 12. Arriu. trac. formalit. coment. 12. Vulpes tom. 1. par. 1. disp. 28. art. 2. Saxius tom. 1. suæ Catall. disp. 13. q. 1. art. 3. Fab. Theor. 22. cap. 5. Meurifs. libr. 2. suæ Metaph. cap. 2. par. 6. qu. 1. concl. 3. Raguseus disp. 3. perip. c. 10. & alij Scotistæ passim meliores notæ, quo etiã modo Scoti sententiam intelligit Suarez disp. 31. Met. sec. 3. Rursus discrepant in explicatione potentiæ obiectiuæ Scotistæ, nam aliqui eam distinguunt a potentia Logica, vt Bargius, Vulpes, Saxius loc. cit. alij eam prorsus confundunt cum potentia Logica, vt Faber. cit. Lichet 9. Metaph. q. 1. de retractet Ragus. & alijs quos citat Saa. loc. cit. quæst. 3. & hoc etiam loqui videtur Rada loc. cit. imò quidam ex externis in hoc sensu concedunt potentiam obiectiuam rebus antequam producantur, sumendo illam pro non repugnantia ad produci, ita Amicus tom. 1. Phys. tra. 5. q. 4. dub. 1. Eustach. à S. Paulo 3. p. suæ Metaph. trac. de propriet. entis qu. 12. Pro exacta quæsiti resolutione præmittam horum terminorum declaratione, vt hinc concludam, quo sensu admittenda sit potentia obiectiua, de qua est quæstio, à cæteris distincta.

64 Primò, vt à potentia subiectiua, de qua minor est difficultas, exordium sumamus, ipsa est secundum quam aliud est in potentia receptiua ad aliquam formam suscipiendam, siue substantialem, siue accidentalem, vndè ens in potentia subiectiua dicitur omne illud, quod potest recipere aliquem actum substantialem vel accidentalem, de qua potentia locutus est Arist. 7. Metaph. com. 8. & alibi frequenter, cum materiam primam appellat ens in pura potentia, & huic potentiæ opponitur actus formalis, nam quod est sic in pura potentia nullum, actum formalem habet, & hæc potentia est vera, & realis, fundatur enim in aliqua entitate, vt in subiecto, ac fundamento, vnde communiter aiunt Scotistæ duas conditiones requiri, vt aliquid dicatur in potentia subiectiua, vna est quod sit, & existat in rerum natura, & ideò illa, quæ non existunt, vt Antichristus, vel rosa in hyeme, non dicuntur esse in potentia subiectiua; altera est, quod possit aliquid recipere, & ideò Deus, cum sit purissimus actus, nec aliquid possit recipere, non dicitur in potentia subiectiua. Et hanc explicationem potentiæ subiectiuæ Doctor assignat 2. d. 12. q. 1. §. *est igitur videndum*, vbi inquit illud dici in potentia subiectiua, quod est in potentia, vt subiectum alicuius formæ capax. Ex quo colligitur non benè à Canonico loc. cit. explicari potentiam subiectiuam, quem sequitur Io. de Mag. 1. Phys. sic. q. 11. cum ait, esse in potentia subiectiua est esse subiectum, vel fundamentum potentiæ actiuæ, vel passiuæ; ita quod tunc aliquid est in potentia subiectiua, quando talis potentia fundatur in aliqua entitate, vt in subiecto, & fundamento, siue sit potentia actiua, siue passiua, vt ignis calefaciens est in potentia subiectiua, vel fundamentali ad calefaciendum. Hæc, inquam, non est legitima explicatio potentiæ subiectiuæ, quia hæc non attenditur pœnes potentiam actiuam, sed passiuam alicuius subiecti potentis aliquam recipere formam, vt colligitur ex ipsa nominis ethimologia, vndè inquit Doctor cit. illud dici in potentia subiectiua, quod est in potentia subiectum ad aliquam formam; tum quia si potentia subiectiua diceretur tam in ordine ad potentiam passiuam, quam actiuam, tunc Deus posset dici esse in potentia subiectiua, quia habet potentiam actiuam, quod tamen à nullo concedendum opinor; attenditur ergo potentia subiectiua præcisè pœnes potentiam passiuam, & ad potentiam passiuam reducitur, imò ab ipsa non distinguitur, & ideò dixi ab initio de hac potentia dissensionem non esse inter Thomistas, & Scotistas, quia gratis fatentur Scotistæ potentiam subiectiuam cum passiua coincidere, cum hoc solum discrimine, quod eadem potentia, & capacitas denominatur passiua in ordine ad agens, a quo pati potest per impressionem formæ, subiectiua verò in ordine ad formam, cuius potest esse subiectum.

65 Secundò potentia obiectiua dicitur illa, secundum quam aliquid est possibile produci, antequam in effectum producatur. Vndè illud dicitur esse ens in potentia obiectiua, quod potest esse obiectum, siue terminus alicuius potentiæ productiuæ, vt loquitur Doctor in 2. loc. cit. & ex hoc sumpta est ethymologia nominis potentiæ obiectiuæ; actus autem huic potentiæ correspondens non est actus formalis, sed actus existentiæ, vt constabit quæst. seq. nam illud idem, quod est actus formalis, vt v. g. forma ignis, vel aquæ, potest esse in potentia obiectiua, & in actu existentiæ, & per consequens actus formalis non distinguitur ex opposito contra actum existentiæ, aut potentiam obiectiuam. Hinc rursus Scotistæ passim duas pariter requirunt conditiones, vt aliquid dicatur esse in potentia obiectiua, prima est, vt illud, quod dicitur esse in potentia obiectiua, non habeat in rerum natura esse actualis existentiæ, & ideò quicquid existit, & ad extra iam productum est, dici nequit esse in potentia obiectiua; altera est, quod esto non sit, tamen illi esse non repugnet, per quam conditionem excluduntur entia rationis, & fictitia, quibus repugnat esse in rerum natura. Tertiam quoque conditionem addidit Saxius disp. 13. cit. q. 1. art. 1. ab initio, nempe quod est sic in potentia, sit etiam possibile futurum, quam conditionem addidit, vt potentiam obiectiuam à Logica secernat, cuius possibile dicitur, quod non implicat contradictionem, siue modò sit cum futuritione, siue non possibile autem potentiæ obiectiuæ sumitur ab ipsa potentia in re, sicut à potentia inhærente alicui, vel determinata ad illud cum futuritione. Hæc tamen conditio minimè requiritur ad potentiam obiectiuam, nam vt docet Doctor loc. cit. vt aliquid dicatur in potentia obiectiua sufficit quod possit esse terminus, vel obiectum alicuius potentiæ actiuæ, siue illud sit determinatum ad futuritionem, siue non vnde apud Scotum etiam alter Mundus dicitur Deo obiectiuè possibilis, licet non sit futurus; non ergo ex hoc capite distingui, debet potentia obiectiua à potentia logica, sed aliundè, vt mox dicemus. Hinc tandem varias Scotistæ inferunt differentias inter potentiam obiectiuam, & subiectiuam, quas quisque ex earum notionibus assignatis facilè deducere potest.

66 Tertiò quamuis omne possibile obiectiuum sit etiam possibile logicum, adhuc tamen potentia obiectiua, & logica inuicem confundi non debent in suis formalitatibus, nam diuersa ratione dicitur aliquid obiectiuè possibile, & logicè; potentia igitur logica, vt ait Doctor 1. d. 2. part. 2. ad 3. quæst. §. *ad 2 probationem*, & 1. d. 7.

ad

a

ad quæst. lit. K. & d. 20. §. *Respondeo omittendo Arist.* est modus compositionis ab intellectu formatæ illius, quidem, cuius termini non includunt contradictionem, & est sola non repugnantia in propositione inter subiectum, & prædicatum in ordine ad intellectum, de qua potentia locutus est Arist. 5. Metaph. capit. de potentia, cum ait illud esse possibile, cuius contrarium non est de necessitate verum; vndè Doctor loc. cit. 1. d. 7. ponit casum, quod si antè mundi creationem, non solùm mundus non fuisset, sed nec etiam per impossibile Deus, adhuc tamen fuisset intellectus aliquis componens hanc, mundus erit, vel mundus poterit esse, mundus fuisset possibilis potentia logica, quia isti termini non repugnarent; vndè constat potentiam logicam attendi penes ordinem ad intellectum iudicare potentem, duo extrema inuicem non repugnare, & possibile logicum esse semper aliquod complexum, vt Antichristum fore, alium mundum esse possibilem, & sic potentia logica non reperitur, nisi in complexis. Potentia verò obiectiua, vt dicimus ex Scot. 2. d. 12. q. 1. §. *est igitur videndum*, est illa per quam aliquid dicitur possibile, vt terminus potentiæ actiuæ alicuius agentis, vndè hoc modo dicitur res esse in potentia, quando non est, nisi in virtute productiua suæ causæ, quo pacto rosa in hyeme dicitur esse in potentia obiectiua in radice, albedo enim, ait Doctor ibid. est in potentia obiectiua, quando non est, quæ tamen secundum quid est, quia est in virtute causæ, vel causarum suarum; ex quo patet potentiam obiectiuam attendi in ordine ad potentiam productiuam agentis, quo ordine præciso, & remanente sola non repugnantia terminorum, res non diceretur possibilis obiectiuè, sed tantùm logicè, vndè si aliquis esset intellectus componens hanc, mundus est possibilis, & nulla esset actiua virtus mundum producere potens, non diceretur tunc mundus possibilis obiectiuè, sed tantùm logicè; non tamen è contrà dari potest casus, quod aliquid sit possibile obiectiuè, & non logicè, quia non datur potentia actiua respectu impossibilis, & in se repugnantis, vndè potentia obiectiua semper supponit potentiam logicam, veluti fundamentum eius, adeoquod res dicitur prius possibilis logicè, quam obiectiuè, hinc dicebat Doctor 1. d. 36. M. possibilitatem obiectiuam consequi possibilitatem logicam, & 2. d. 1. q. 2. lit. G. vult in priori signo rem esse in potentia logica, & in posteriori in potentia obiectiua. Hinc possibilitas rei logica à Recentioribus appellatur possibilitas intrinseca, & remota, quia res quod ita sint possibiles formaliter habent ex seipsis, licet principiatiuè ab intellectu diuino, vt dicetur inferius disp. 8. q. 1. art. 1. ex Scoto 1. d. 36. & 43. possibilitas verò obiectiua dicitur extrinseca, & proxima, quia res ita possibiles constituuntur per ordinem ad extrinsecam potentiam agentis, adeoquod si nulla esset talis potentia, res non amplius diceretur obiectiuè possibilis, sed tantùm logicè, vt amplius declarabitur infrà disp. 8. n. 30. & 31. idem quoque discrimen inter potentiam logicam, & obiectiuam ponit Doct. 9. Met. qu. 2. ab init. vbi & eandem habet doctrinam, ac in loc. cit. in lib. sent.

67 Quartò ex modò dictis deducitur apud Scotum potentiam Logicam, & obiectiuam non esse prorsus eandem, vt perperam Scotistæ quidam loquuntur, nam potentia Logica præcedit obiectiuam, vt fundamentum eius, & licet quicquid est obiectiuè possibile, sit etiam possibile Logicè, non tamen è contrà, Deus namque benè dici potest possibilis Logicè vt notat Doctor 1. d. 1. quatenus non repugnat esse in rerum natura, si enim repugnaret, non esset adhuc tamen nequit dici possibilis obiectiuè, quia nequit esse terminus, & obiectum potentiæ actiuæ alicuius agentis. Tum quia possibilitas obiectiua nequit consistere sine ordine ad potentiam actiuam agentis potentis producere, quod sic dicitur in potentia; at possibilitas Logica consistere potest, licet per impossibile nulla potentia actiua eam respiceret, vt constat in allato exemplo de Deo, & fatetur Doct. expressè 2. d. 7. q. vn. L. & d. 36. M. & 9. Met. q. 2. ab initio. Tum quia in productione rei potentia obiectiua recedit, & excluditur per actum existentiæ, & adhuc in ea perseuerat potentia Log. quamdiu enim existit, tamdiu non repugnat in rerum natura, ergo non sunt eadem potentia. Tum quia potentia Logica reperitur tantùm in complexis, cum sit partum syncategorema, & modus compositionis obiectiua vero reperitur etiam in incomplexis, nam dicimus Antichristum esse in potentia obiectiua, & alium quoque mundum. Tum denique id constat ex diuersis earum notionibus, describitur namque potentia Logica quod sit sola non repugnantia terminorum, obiectiua verò, quod sit potentia rei producibilis, vt patet à Doct. 1. d. 5. q. 2. & hæc est expressa eius sententia, nam 9. Met. q. 1. & 2. distinguit potentiã Logicam à potentia, vt est differentia entis, qualis est potentia obiectiua, & 1. d. 7. q. vn. §. *ad quæstionem*, diuidit potentiam in Logicam, obiectiuam, & realem, vnde cum membra diuisionis non coincidant, potentia Logica erit membrum distinctum a potentia obiectiua, vt optimè notauit Barg. ibid. & rursus 2. d. 12. q. 1. §. *est igitur videndum*, ait increabili potentiæ obiectiuæ non subijci aliquid realitatis.

68 Quintò præterea ex eodem loco deducit Bargius cum cæteris Scotistis potentiam obiectiuam apud Scotum non esse potentiam aliquam in se realem, quia Doctor ibi diuidit potentiam in Logicam, obiectiuam, & realem, nam inquit ibi vno modo dicitur potentia Logica, quæ dicit modum compositionis factæ ab intellectu, alio modo dicitur potentia diuisa contra actum, & illa non est in Deo, & appellatur potentia obiectiua, tertio modo dicitur potentia realis, quæ dicitur potentia agendi, vel patiendi, cum ergo diuisio sit per opposita, vel saltem disparata, sequitur quod potentia obiectiua non erit realis; sic etiam habet 9. Met. in tex. 2. Id autem vario modo probant Scotistæ, Aliqui ita probant, ens in potentia obiectiua nihil est, ergo neque potentia obiectiua realis erit, quia respectus realis nequit fundari in ente non reali, cum fundatum non sit maioris entitatis, quam fundamentum, probat assumptum Canon. loc. cit. quia si ens in potentia obiectiua diceret aliquam entitatem realem, aut illam haberet à se, aut ab alio; non a se, vt patet, si ab alio, ergo antè sui productionem, & existentiam, quam habet in tempore, esset iam productum, & existens. Hæc ratio absolutè non concludit, nam inferius disp. 8. q. 1. art. 3. difficult. 3. num. 46. ostendo essentiam rei possibilis obiectiuè etiam exclusa existentia dici posse ens reale, & positiuum, vt hoc distinguitur à nihilo propriè, & in rigore sumpto, quod nec est, nec realiter, & positiuè esse potest, quemadmodum definit illud Doctor quol. 3. ab initio; quamuis ergo sumendo nihil, vt excludit solummodo actualem entitatem, & existentiam rei, sicuti sumi solet in consueto modo loquendi, ens in potentia obiectiua sit re vera nihil, quia nullam habet actualem entitatem, vt benè probat discursus Canonici, tamen sumendo nihil in rigore pro eo, quod nec est, nec esse potest, quo pacto propriè opponitur enti reali, quod est vel esse potest, si, inquam nihil hoc modo sumatur, falsum est ens in potentia obiectiua esse primum nihil, vt loquitur Canonicus, sic enim dici potest ens reale nominaliter, etlò non verbaliter, vt loc. cit. ex instituto probabitur, potius ergo ex hoc capite potentia obiectiua dici deberet potentia realis vt notat Doct. 9. Metaph. q. 2. num. 6. quia ens in potentia obiectiua est ens reale nominaliter, quod describitur illud esse, quod vel est, vel saltim esse potest in rerum natura. Alij probant potentiam obiectiuam non esse realem eo quia fundatur super potentiam Logicam, quæ non est potentia positiua, sed negatiua, vt potè negatio repugnantiæ, seu non implicationis contradictionis, cum ergo fundatum non sit maioris entitatis, quam fundamentum, imò è contra, sequitur potentiam obiectiuam in Logica fundatam non esse realem. Sed neque hæc probatio concludentior est præcedenti, quia infrà eadem disp. 8. quæst. 1. art. 2. num. 33. ostendo rursus potentiam Logicam esse possibilitatem quandam positiuam, & non negatiuam dumtaxat, vndè ex hoc quoque capite potius deduci deberet potentiam obiectiuam esse realem, & positiuam.

69 Alij rursus probant potentiam obiectiuam non esse realem, quia fundatur in esse cognito rerum vt patet Doct. 1. d. 46. vbi loquit, quod lapide producto in esse cognito insurgit talis potentia, quæ est obiectum potentiæ, & omnipotentiæ, Dei, quia non repugnat lapidi esse formaliter, & ei repugnat esse a se, ergo potest esse ab alio, & ita super esse cognito fundatur, quod quidem esse cognitum nihil reale dicit, cum ergo fundatum non sit maioris entitatis, quam fundamentum, imo è contra, sequitur quod illa potentia, quæ fundatur in esse cognito, non sit realis, quia esse cognitum non est esse reale, & simpliciter, sed secundum quid, & rationis, vt inferius ostendetur disp. 8. q. 1. art. 2. ex Scot. pluribus in locis, ita discurrit Aretin. tract. Formalit. comment. 12. cum alijs Scotistis. At neque hæc ratio valet, quamuis enim possibilitas obiectiua rerum dici possit fundari in esse cognito, quatenus extrinsecè, & principiatiuè habent res ab intellectu diuino, quod sint Logicè possibiles, licet formaliter ex seipsis ex Doctore 1. d. 36. & 43. falsum tamen est fundari præcisè in illo esse cognito, quod est denominatio extrinseca in eas deriuata ab actu diuini intellectus, quod quidem dicitur esse rationis, saltem materiale, fundamentale, sed fundatur in esse reali, & positiuo, quod ab intellectu diuino attingitur eis non repugnare ex suis rationibus formalibus, cuius distinctionis declarationem vide inferius disp. 8. n. 17. vndè cum tale esse, quod ab intellectu diuino cognoscitur eis non repugnare, sit esse reale, & positiuum non quidem actuale, sed potentiale ab æterno, actuale tamen in tempore, potius ex hoc capite rursus inferri deberet potentiam obiectiuam, esse realem, & non rationis.

Ratio itaque sumenda est ex dicendis infrà disp. cit. 8. qu. 1. a. 3. vbi num. 30. & indè ostendo, quod licet res ab æterno dicantur intrinsecè possibiles ex seipsis, & principiatiuè ab intellectu diuino loquendo de possibilitate Logica, obiectiuè tamen dicuntur extrinsecè possibiles à diuina omnipotentia, siquidem rem esse in potentia obiectiua est obijci virtuti alicuius, agentis eam producere valentis, vnde res dicitur obiectiuè possibilis præcisè per denominationem extrinsecam sumpta a potentia actiua, quæ illam producere potest, ex quo euidenter deducitur potentiam obiectiuam, vt sic, nihil reale, & positiuum ponere in rebus sic possibilibus, sed tantùm in causa, à qua fieri possunt, & hinc tandem deducitur potentiam obiectiuam quantum ad id reale, quod dicit in re, non esse diuersam à potentia actiua agentis, nam eadem potentia actiua, vt inquit Canonicus, qua Deus intrinsecè dicitur potens creaturas, & Antichristum producere, Antichristus quoque dicitur esse in potentia producibilis, & à tali potentia sic denominatur; & in hoc sensu etiam interpretatur Suar. disp. cit. 31. sec. 3. Scoti sententiam de potentia obiectiua, qui ex externis melius quouis alio in hoc puncto mentem Doct. percipit, & ideò mere gratis Thomistæ Scotum ducebant in hac re; Tum quia si etiam potentia obiectiua sumatur, vt se tenet ex parte rei producibilis, inquit Doctor 1. d. 5. qu. 2. lit. T. posse reduci ad potentiam passiuam, ait enim quod potentiæ actiuæ creatiuæ Dei correspondet aliqua passiua. quam ipsi vocant (in-

quit Doctor) potentiam obiectiuam, ex quibus verbis bargius deducit ibidem Scotum non fuisse inuentorem vocabuli potentiæ obiectiuæ, vt ei passim tribuunt Thomistæ, sed antiquioribus ipsi agnitam fuisse, hoc autem tantum intelligi debet de potentia obiectiua rei, vt comparatur ad agens illam producere potens.

70 Sextò quia potentia solet explicari præsertim per ordinem ad actum, quæri solet pro maiori explicatione potentiæ huius obiectiuæ, qualis sit illa relatio per potentiam obiectiuam importata, & ad quem actum ordinem dicat & quomodo, an scilicet ad actum in actu, vel ad actum in potentia, quam difficultatem pertractat Doctor 9. Metaph. quæst. 2. *§. sed circa istam potentiam*, at quia Doctor in explicatione istius puncti obscurus est, & difficilis, breuiter, & clare dicendum est potentiam obiectiuam, vel ens in potentia obiectiua, ad duo comparari posse, primo ad actum existentiæ, ad quem reducitur cum extra causas producitur ens in potentia; secundò ad agens, cuius virtute reducitur ad actum talem; & quidem cum comparatur ad agens, induit rationem potentiæ passiuæ eo modo, quo declarat Doctor loc. cit. t. d. 5. q. 2. & 2. d. 12. q. 1. B. quatenus quod est sic in potentia dicitur, non quidem subiectum virtutis eius, quia tunc esset potentia passiua subiectiua, qualis est materia respectu agentis naturalis, sed obiectum virtutis, in quantum de non esse potest trahi ad esse, quod sibi non repugnat; si verò hæc potentia comparetur ad actum existentiæ, rursus comparari non debet, vt potentia receptiua ad actum receptum, quia tunc iterum cogitaretur ad modum potentiæ subiectiuæ non obiectiuæ, sed cogitari debet reduci ad actum non aliquid in se recipiendo, sed de virtute causæ egrediendo, in cuius potentia continebatur, quod inter alios optimè declarat Alens. 9. Met. qu. vlt. in tex. 22. vbi explicans quo pacto essentia rei possibilis dicatur in potentia obiectiua ad existentiam, inquit essentiam dici in potentia ad existentiam, quatenus tota natura rei primò fuit tota sub natura potentiali, & tota postea fit in actu, non autem imaginari debeamus, quod essentia rei possibilis recipiat actualem existentiam, vt quid diuersum, sed ita quod illa eadem realitas tota, quæ primò cecidit sub conceptu faciendi, fit postea terminus eiusdem actionis, & obiectum; itaque res antequam à Deo producatur, hoc tantum habet quod potest à Deo produci, & vt sic dicitur esse in potentia obiectiua ad actum existentiæ, cum autem producta est, non amplius dicitur obiectiuè possibilis, sed dicitur esse actu, & existere, vndè existentia, seu actus entitatiuus respectu potentiæ obiectiuæ non se habet vt aliquis actus partialis, cuiusmodi est forma physica respectu materiæ, vel differentia respectu generis, sed est ipsamet res realiter quæ producta est, prout actu existit, & ea ratione dicitur actus, quia correspondet potentiæ obiectiuæ, & totaliter actuat id, quod anteà totum, & totaliter fuerat possibile, quod ita perfunctoriè explicatum pro nunc sufficiat, nam à fundamento totam hanc rem explicabimus infrà disp. 2. de essentia, & existentia; & hoc est, quod dicebat Aris. 9. Met. tex. com. 13. vt explicat Doct. 2. disp. 16. q. vn. *§. rationes istæ* loquendo de hac potentia obiectiua, quod nimirum potentia, & actus sunt eiusdem generis, nam illud est idem genere, specie, & numero, quod est in potentia obiectiua, & postea venit ad actum, Sortes enim in actu non distinguitur à seipso numero, vt erat in potentia obiectiua, & ita actus entitatiuus, & potentia obiectiua, nedum sunt eiusdem generis, verum etiam eiusdem speciei, ac indiuidui, quod amplius declarabitur infrà disp. 8. cit. nu. 69. & 70. quam Scoticam doctrinam non satis percipiens Zanard. cit. 9. Metaph. quæst. 3. imponit Doctori, quod potentiam obiectiuam non ponat distinctam ab actu entitatiuo, sed esse eundem actum, qui priùs, quando erat imperfectus, potentia dicebatur ante rei productionem, & post rei productionem deductus ad perfectionem dicitur actus entitatiuus; falsissimè, inquam, id Doctori imponitur, cum potius vbique dicat potentiam, & actum huiusmodi omninò opponi, & per actum entitatiuum excludi potentiam obiectiuam, vt pote quæ in sua ratione inuoluit negationem existentiæ, vndè supra dicebamus vnam ex conditionibus ad potentiam obiectiuam requisitis esse, quod ens ita possibile non existeret in rerum natura. An verò hæc relatio per potentiam obiectiuam importata in ordine ad actum sit realis, vel rationis, ait Doctor 9. Met. qu. 2. quod cum fundetur in essentia possibili, potest ex parte fundamenti dici realis, sed cum sit ad esse, vt terminum, quod non distinguitur ab essentia, non est relatio, nisi rationis, quia non est inter realiter distincta.

71 Septimò potentiam obiectiuam sic explicatam admitti debere sic probo, Id quod nondum est & alicui potentiæ productiuæ, siue diuinæ, siue naturali subest, aut est in actu, aut in potentia; non in actu, vt patet, alias esset, & non esset, ergo in potentia, sed non in potentia subiectiua, quia nullam existentiam habet, nec in potentia actiua vel passiua, quia talis potentia concernit aliquid, in quo sit, hæc autem non concernit aliquid, in quo sit, illud enim in quo fundatur, nullum esse reale, aut actuale habet, sed solùm possibile Logicum. Confirmatur substantia antequam produceretur aliter erat in potentia, quam nunc sit in potentia respectu accidentis, quia tunc erat in potentia ad produci, postquam autem producta est ipsa non est in potentia ad produci, sed respectu accidentis est tantum in potentia actiua, & subiectiua, siue passiua; ergo potentia, qua dicebatur possibilis produci, dici propriè debet obiectiua. Respondet Soncin. 9. Metaph. q. 2. quod substantia producta dicitur esse in potentia subiectiua respectu accidentis, & antequam produceretur, erat in potentia actiua suarum causarum, à quibus poterat produci esse, & ab illa potentia ipsa denominabatur possibilis. Hæc responsio veram equidem continet doctrinam, nam vt quoque nos diximus, res possibilis obiectiuè talis dicitur per denominationem extrinsecam desumptam à potentia actiua agentis illam producere valentis, vndè benè ostendit solutio potentiam obiectiuam quantum ad id reale, quod dicit à parte rei, non dicere diuersam realitatem à potentia actiua agentis, quemadmodum esse visum in pariete non dicit realitatem diuersam à visione actiua, quæ est in oculo; attamen sicut denominationem extrinsecam visi in pariete concipimus ad modum visionis passiuæ, quæ sit veluti correlatio opposita visioni actiuæ, vel saltem talem relationem fundet, ita in proposito eo ipso, quod potentia actiua Dei intelligitur terminari ad creaturam possibilem ab ipso producendam tanquam obiectum eius, statim intellectus fundat oppositam relationem in ipso, per quam dicitur formaliter possibilis obiectiuè, & cum hic respectus fundetur in obiecto potentiæ actiuæ, dici benè potest potentia obiectiua; licet ergò loquendo de potentia obiectiua pro denominatione extrinseca, vera sit solutio allata à Soncin. tamen loquendo de ipsa, prout à nobis concipitur per modum relationis, vera non est, quia talis relatio per potentiam obiectiuam importata non fundatur in illo, in quo fundatur potentia productiua, sed in illo quod nondum est, potest tamen esse, seu illi non repugnat esse, & ideò dicitur possibile logicè, quod deinde relatum ad potentiam actiuam, à quo potest accipere esse, euadit possibile obiectiuè.

72 Octauò adhuc euidentius probatur idem. Quod potest esse obiectum alicuius potentiæ productiuæ, est in potentia sic obiectiua, sed creatura antequam producatur, potest esse obiectum alicuius potentiæ productiuæ, ergo tunc creatura dici debet in potentia obiectiua, minor patet, & maior etiam, nam subiectum includit prædicatum, ex hoc enim quod aliquid est obiectum alicuius potentiæ productiuæ, potest produci antequam producatur, & sic est in potentia obiectiua. Conf. ad hominem contra Aureolum, cui adeò infensa est hæc potentia obiectiua, vt dicat hos duos terminos esse incompossibiles, sicut & isti duo, nigredo alba vel filia in paterna, vndè concludit potentiam obiectiuam, nedum non esse aliquid realiter, sed nec etiam secundum rationem, quia per intellectum componi non potest; arguitur, inquam, contra ipsum, quia ipse loc. cit. propos. 2. concedit propriè dici posse mundum ab æterno fuisse obiectiuè in potentia Dei actiua, nam omnis potentia denominat suum terminum, vt possibilem concretiuè; si igitur ita est, vt ipse fatetur, sequitur pariter mundum dici posse in potentia obiectiua, sicut ex eo quod oculus potest videre parietem, sequitur parietem denominari visibilem à tali potentia actiua, visiua, & dici in potentia passiua ad videri; & quidem cum Doct. asserit creaturam antequam creatur, esse in potentia obiectiua ad essendum, nil aliud vult habere quam esse obiectiuè in potentia Dei actiua, vnde inter Scot. & Aureol. non est contentio, nisi de modo loquendi; & ideò cum ita sit, vt & ipse fatetur ibidem, non est cur adeò acriter inuehatur in hanc potentiam obiectiuam, præsertim cum ibi dicat de verbis curandum non esse, dum tamen certus sit intellectus.

Resp. Aureol. etiamsi potentiæ obiectiuæ fautores ita sentiant, adhuc tamen reijciendum esse modum loquendi non enim est verum, quod idem sit dictum, mundum fuisse in potentia obiectiuè, & in potentia obiectiua, tum quia cum dicitur obiectiuè in potentia, tunc potentia se tenet ex parte Dei, & est actiua, cum verò dicitur in potentia obiectiua, illa potentia se tenet ex parte obiecti, quasi in mundo sit aliqua potentia, & primum quidem est verum, secundum autem falsum, & incompossibile etiam per intellectum; tum quia in primis verbis exprimitur denominatio extrinseca obiecti à potentia Dei actiua, hic verò intrinseca à potentia inhærente, & si illi, qui dixerunt potentiam obiectiuam, non intellexerunt secundum, sed primum expresserunt possibile per impossibile, & non debuerunt talibus vti. Contra, idem est in re Deum scire posse lapidem, & lapidem esse ab eo scibilem, idem est in re oculum posse videre album, & album esse visibile ab oculo, & in potentia passiua, vt videri possit ab eo, ergo idem in re est, mundum, antequam crearetur, fuisse obiectiuè in potentia actiua Dei, & fuisse in potentia obiectiua, & quamuis in virtute primæ propositionis potentia se teneat ex parte Dei, & explicetur sola denominatio extrinseca obiecti à tali potentia, & in virtute secundæ potentia se teneat ex parte obiecti, & dicat aliquam relationem ipsi inhærentem, adhuc tamen secunda quoque propositio vera est, quia per ipsam non intendimus asserere potentiam obiectiuam in mundo possibili importare aliquam relationem realem, sed tantum rationis per modum potentiæ passiuæ, & relationis oppositæ potentiæ actiuæ Dei, quia ferè impossibile est intelligi relationē aliquam terminari ad aliquid, quin statim intellectus assurgat ad formandam relationē oppositam super terminum illum, sicut dum respectus scientiæ intelligitur ad lapidem terminari, statim cōcipitur respectus scibilitatis passiuæ in ipso lapide; sic igitur in proposito, statim ac potentia Dei intelligitur ad mundum terminari, tanquam ad obiectum, & terminum, statim in mundo concipitur à nobis possibilitas passiuum ad produci per modū oppositæ correlationis, & hæc est, quæ dicitur potentia obiectiua.

73 Respondet Aureol. verum quidem esse, quod intellectus attribuit mundo relationem possibilitatis oppositam potentiæ Dei actiuæ, secundum quam denominatur, vt obie-

ctum

ctum possibile, & terminus possibilis, non tamen hæc possibilitas est respectiua, quem exprimit potentia obiectiua, quod apparet ex terminis, nam potentia obiectiua habet pro termino actum secundum Scotum, ponit enim idem prius in potentia obiectiua, & deindè in actu, quasi actus ille, & illa potentia sint relatiuè cooposita, illa verò possibilitas, quam concipit mens circa mundum, non habet pro termino aliud, quam cooppositam relationem scilicet potentiam Dei actiuam. Et item ista relatio non dicitur potentia propriè, sed quædam possibilitas, potentia namque refertur ad actum, & dicitur in ordine ad actum, creatura autem non dicitur in potentia ad aliquem actum, aut ad illud, quod producitur, cum tota producatur, & nil aliud, idem non est in potentia ad se; possibilitas autem quam mundus dicitur possibilis, non dicitur in ordine ad actum; vndè non est potentia, sed producibilitas quædam, qua mundus dicitur producibilis, producibilitas autem non est relatio cooposita actui, sed cooposita potentiæ productiuæ. Tandem neque propriè dici posset mundus in possibilitate obiectiua, vel terminatiua, quia relatio non denominatur à suo fundamento, non enim propriè dicitur similitudo alba, illa autem possibilitas denominat obiectum, vndè melius dictum est obiectum esse possibile, vel mundum possibilem, quam mundum esse in possibilitate obiectiua.

Hæc responsio infringitur ex dictis num. 70. nam ibi diximus potentiam obiectiuam etiam per modum relationis conceptam, nedum ad actum referri posse, sed etiam ad agens, & à quo potest ad actum reduci, vt etiam patet de potentia passiua, quam præsertim definit Arist. 5. Metaph. per ordinem ad agens, sicut pariter potentiam actiuam per ordinem ad patiens, & non ad actum; & ideò per illam possibilitatem obiectiuam per modum relationis conceptam in mundo logicè possibili ad Deum valentem illum creare benè exprimitur potentia obiectiua, de qua loquimur; quo autem pacto eadem quoque potentia obiectiua possit referri ad actum, & idem sub statu possibilitatis dici in potentia ad seipsum sub statu actualitatis explicabitur posteà in solutione argumentorum Aureoli art. seq. & amplius infra disp. 8. declarando quomodo essentia dicatur in potentia ad existentiam, etiam si idem sint prorsus realiter, quod etiam cum Scoto tenet Aureol. Cum denique inquit relationem non solere à fundamento denominari, sed è contra, & ideò per relationem possibilitatis benè denominari posse possibile obiectum, quod cadit sub omnipotentia Dei, & non autem possibilitatem ipsam obiectiuam; occurrendum ex Scoto quol. 18. infrà C. duo dari genera denominationum, vt etiam nos notauimus disp. 8. Phys. q. 3. ar. 2. nu. 37. quædam sunt formales, quæ scilicet à formis in sua subiecta deriuantur, quædam verò materiales, quæ à subiectis in suas formas redundant, siquidem experientia docet, dum forma est in materia, varias denominationes sibi inuicem mutuo communicare, nam albedo corpus informans denominat album, coloratum, & quale, & corpus è contra illam denominat subiectata, corpoream, & materialem forma quidem informando, & actuando, corpus autem subiectando, & recipiendo, talis enim est natura formæ, & subiecti, vt loc. citat. dicebamus; sic igitur in proposito de relationibus dicendum, quod licet quoad primum genus denominationum soleant relationes denominare subiecta, tamen euenit etiam interdum, vt subiecta quoque relationes denominent quoad secundum genus denominandi, sic vnio extrema sua denominat vnita, sed etiam ab illis denominatur substantialis, vel accidentalis, secundum quod extrema vnita sunt substantia, vel accidens; & ita in proposito relatio possibilitatis concepta in obiecto, quod cadit sub Dei omnipotentia, vtique denominat illud possibile quoad primum denominandi genus, at è conuersò ipsa quoque denominatur ab eo quoad alterum denominandi modum possibilitas obiectiua.

Hinc Pasqualigus tom. 1. suæ Metaph. disp. 77. sec. 4. licet dicat potentiam obiectiuam eo modo, quo solet Scotistis adici ibi non esse ponendam quasi nempe potentia aliqua realis passiua, quæ se teneat ex parte creaturæ, respondens ex opposito potentiæ actiuæ Dei, nam creaturæ haberent aliquid reale actuale in seipsis ante earum productionem; tamen in sensu superius explicato, qui est genuinus Doctoris, ait a nullo negari posse, quia cum esse creaturæ ante eius productionem, non se habeat, vt quid actuale, sed vt quid possibile, & communicabile, fit vt se habeat, tanquam quid potentiale, & quod substernis possit actualitati, tunc enim concipimus illud esse sine aliqua actualitate, & posteà quando concipimus rem existentem, concipimus illud ipsum esse essentiæ possibilis cum actualitate; ex quo fit, vt illud esse essentiæ, ad modum fere subiecti concipiatur substerni actualitati ex vi productionis, quamuis re vera non substernatur, sed exeat de virtute causæ, & eo ipso quod exit, fiat seipso actuale; stante ergo hoc nostro modo concipiendi illud esse essentiæ possibilis, dici potest in potentia obiectiua, se habet enim vt quid potentiale, quia obijcitur tanquam aliquid, quod potest substerni actualitati; imò Thomistæ insignes, vt Complut. 1. Phys. disp. 3. q. 2. potentiam obiectiuam hoc modo explicatam admittunt, licet dicant non esse potentiam realem, & rigorosam, vt potentia actiua, & passiua, quod & nos vltro concedimus, vndè concludimus quod ab initio diximus, hanc famosam inter Scotistas, & Thomistas controuersiam reduci ad quæstionem de nomine.

74 Postremò, quia clamant nonnulli Thomistæ, & Peripatetici hanc potentiam obiectiuam apud Arist. non inueniri, licet locus ab auctoritate negatiuus non multum vrgeat, & fortè excusaretur Arist. si ei agnita non fuisset, sicut neque illi agnita est creatio rerum in tempore, vndè potentia illa obiectiua, vt distinguitur à subiectiua, manifestior est Theologis, quam Philosophis, adhuc tamen libet adducere nonnulla loca Arist. in quibus de hac potentia loquitur obiectiua, vt est differentia entis; licet eam tali nomine non appellet. In primis Doct. frequenter ait & præsertim 2. d. 12. q. 1. & d. 16. q. vn. quod de hac potentia loquitur Arist. 9. Met. tex. com. 13. cum ait actum, & potentiam esse eiusdem generis, constat enim loqui non posse nec de potentia obiectiua, nec passiua, vel subiectiua, quia illæ potentiæ non sunt eiusdem generis cum actibus, ad quos ordinantur, nam substantia, quæ est subiectum respectu accidentium non est eiusdem generis cum accidentibus, & sic de alijs, ergo re vera loquitur de potentia obiectiua, & in hunc modum exponit Com. hunc locum dicens, *& vniuersaliter quia potentia est non esse, & actus esse*. Deindè inquit Doct. 4. d. 11. q. 3. lit. D. adhuc manifestius de hac potentia locutum esse Philosophum eodem lib. 9. Met. tex. 11. dum ait, *est autem actus rem existere, non ita sicut dicimus potentia*, & post explanando illam descriptionem manifestat in multis oppositis, vt vigilans ad dormiens, & videns ad claudens oculum, & elaboratum ad illaborandum; at potentia, quam habet vigilans ad dormiendum, & videns ad claudendum oculum sanè non erit subiectiua, quia subiectiua manet cum acto, sed vigilia non stat cum somno, nec visio cum oculis clausis, ergo est potentia obiectiua. Tum quia etiam ab istis exemplis præscindendo ex ipsa descriptione actus existentiæ sufficiente deducitur ibi sermonem esse de potentia obiectiua, quæ opponitur existentiæ; sub qua potentia dicitur esse quod actu non existit, benè tamen existere potest; verum tamen est Arist. vel nihil, vel parum locutum esse de potentia obiectiua, vt conuenit rei creabili, sed præsertim de ea locutus est, vt conuenit rei generabili, quo pacto potentia obiectiua materialiter coincidit cum subiectiua, quatenus scilicet forma quæ in se est obiectiuè possibilis respectu agentis, dicitur etiam contineri in potentia subiectiua materiæ, ex quo capite dicitur etiam possibilis subiectiuè, vt magis posteà declarabitur. Expressius adhoc potentiam obiectiuam significat 3. Met. 19. dum ait, *possibile est etiam esse, quod nondum est, fit enim quod non est, sed nihil eorum fit, quæ esse impossibilia sunt*, clarius certè ad rem nostram loqui non poterat. Deindè Zabarel. ipse fatetur de hac potentia mentionem fecisse Arist. 5. Met. tex. 17. falsò igitur inquiunt Thomistæ hanc potentiam fuisse omninò Arist. incognitam, licet eam non expresserit hoc nomine potentiæ obiectiuæ; & non dari aliam potentiam præter actiuam, & passiuam, nam 9. Met. tex. 1. inquit, *quod potentia, & actus in plus est, quam illa quæ secundum motum solum dicuntur*, & in eodem lib. tex. 11. ait, *non solum hoc dicimus possibile, quod natura aptum sit aliud mouere, aut moueri ab alio, sed etiam aliter*, ergo secundum Arist. datur alia potentia præter actiuam, & passiuam.

Argumenta contra potentiam obiectiuam soluuntur.

PRimò arguit Zabarella lib. 2. de materia cap. 2. probans potentiam hanc obiectiuam non esse reipsa à passiua, & actiua distinctam, nam apud Arist. duæ tantùm potentiæ inueniuntur scilicet, actiua & passiua, vt patet 9. Met. & duo actus, primus scilicet & secundus initio lib. de Anima ille respondens potentiæ passiuæ, & est forma, ille respondens potentiæ actiuæ, & est operatio, potentia igitur obiectiua nihil esse potest ab his duobus distinctum, quod ita ostendit primò de passiua, nam si dicamus hominem, qui nondum est genitus, esse in potentia obiectiua, quærendum est, in quonam ea potentia adhæreas, cum adhuc homo non sit, certè nil aliud responderi potest, nisi eam esse in prima materia, hominis enim generandi nihil tunc existit, nisi materia, quæ ipsius pars futura est, at qui potentia in materia non alia inest, quam subiectiua, ergo potentia illa obiectiua, qua homo potestate esse dicitur, nil aliud est quàm potentia subiectiua, & dicere hominem esse in potentia obiectiua est dicere materiam habere potentiam recipiendi formam hominis. Deindè probat idem quoque de actiua, quod nempe obiectiua non differat ab illa, quando enim dicimus mundum, antequam crearetur, fuisse in potentia obiectiua respectu agentis, tunc non significamus potentiam aliquam existentem, cum enim tunc mundus nihil sit; nihil etiam est illa potentia, prout mundo attribuitur, quia nihil existit in quo recipiatur, ideò si benè illa potentia consideretur, nil significat secundum se, nisi non repugnantiam terminorum, hoc est negationem impossibilitatis, & veritatem huius propositionis, possibile est mundum creari, talem autem potentiam non esse aliquid reale docet Arist. 5. Metaph. 17. ergo ista potentia secundum se sumpta nihil est reale, benè tamen si sumatur, vt idem, quod potentia actiua, quando enim dicimus mundum esse in potentia obiectiua, si quid reale significamus, id non est, nisi ipsa potentia actiua Dei, itaut dicere mundum tunc fuisse in potentia obiectiua, nihil aliud significet, quam Deum tunc habuisse potentiam actiuam creandi mundum; nihil ergo est illa potentia obiectiua reipsa distinctum à potentia actiua.

75 Resp. hunc discursum minimè nobis efficere, quia vt constat ex supradictis, nec Scotus admittit potentiam obiectiuam, vt potentiam omninò realem, nec vt omninò distinctam ab actiua, vel passiua, siue subiectiua, & quidē de subiectiua loquēdo hoc manifestè expressit

2.d.12. q.1. § *est igitur videndum*, dum ait, aliquid potest esse in potentia dupliciter, vno modo vt terminus, alio modo vt subiectum, quod est in potentia ad terminum. & fortè est eadem potentia, sed vt comparata ad diuersa dicitur obiectiua, vel subiectiua itaquod subiectum existens dicitur potentia subiectiua, & eadem vt respicit agens dicitur obiectiua, possunt tamen separari, vt increabili, vbi est potentia obiectiua, & non subiectiua, quia ibi non subijcitur aliquid. hæc ibi Doctor, quibus perspicuè docet potentiam obiectiuam interdum cum subiectiua potentia coincidere, (quod de coincidentia materiali intellige, nam in suis rationibus formalibus nunquam coincidunt, quia vt ait Doctor semper per comparationem ad diuersa dicuntur) interdum ab ea distinctam reperiri; in composito, & generabili coincidunt, nam potentia hominis generandi, si materiam respicias, subiectiua appellatur, si autem ad agens, obiectiua nuncupatur, non ergo eam vniuersaliter a subiectiua reipsa distinxit, nam in generabili coincidunt obiectiua, & subiectiua; in creabili autem secernuntur, vndè Angelus, anima, & materia prima quæ non habent materiam, vt partem sui, antequam producerentur, dicebantur solùm in potentia obiectiua, quia erant tantum terminus potentiæ productiuæ, neq; dabatur aliquid, de quo producerentur; primum itaque Zabarel. argumentum probat solum quod inquit Doct. in re generabili coincidere materialiter obiectiuam, & subiectiuam potentiam, vt bene ostendit exemplum Zabarel. non tamen probat vniuersaliter coincidere, quia non ita euenit in puré creabili. Alterum quoq; argumentum, de potentia actiua ostendit identidem potentiam obiectiuam, quantum ad id quod reale importat, non esse diuersam ab actiua, cum non consistat, nisi in denominatione extrinseca ab ipsa desumpta, vt supra dictum est. Hic autem notare oportet, quod cum probat Zabarel. cum omnibus Thomistis hanc potentiam obiectiuam non esse realem, eo quia nequit illi assignari fundamentum reale, cui inhæreat, nam nec homo generandus aliquid est, nec mundus creandus, in quo talis potentia fundari possit, hæc, inquam probatio non vrget, quia vt supra dictum est n.58, & magis infra patebit disp.8.q.2.a.3.n.46. licet homo generandus vel mundus creandus, non sit ens actuale, quod dici solet ens verbaliter idest existens, est tamen ens possibile, quod dici solet ens nominaliter, vndè adhuc sub tali statu potentialitatis tantum realitatis includit, quod distinguitur a puro nihilo, quod nec est, nec esse potest, cum ergo in hoc sensu non sit nihil, sed aliquid, si non actuale, saltem potentiale, etiam in hoc eodem sensu posset obiectiua potentia dici realis, quia est talis potentia, quæ conuenire nequit chimæræ, ac enti omnino prohibito. Demum in hoc etiam peccat Zabarel. discursus, quod potentiam obiectiuam secundum se consideratam confundit cum potentia Logica, & hanc quoque dicit esse meram possibilitatem negatiuam, quorum vtrumque falsum esse diximus n.68.

76 Secundò arguit Capreol. 1.d.3.q.3. quod hæc potentia obiectiua sit pura fictio, quia Arist. qui toties dixit omne genus entis diuidi per potentiam, & actum, nunquam fecit mentionem de tali potentia obiectiua nec implicitè, nec explicitè, etenim 9. Met. cum proposuit actum & potentiam esse differentias entis in textu primo, statim in textu secundo subdiuidit potentiam in actiuam, & passiuam, & agit de vtraque, ergo præter illas alia potentia non datur. Conf. quia actus entitatiuus non datur, ergo nec potentia obiectiua, quæ ideo tantùm a Scotistis admittitur, vt opponatur actui entitatiuo.

Resp. locum ab auctoritate negatiuum nullius esse momenti, & rursus patere ex n.74 de hac potentia obiectiua Arist. non semel meminisse, quod si eam non agnouisset vt distinctam a potentia subiectiua, mirum esse non debet, quia neque creatio illi nota fuit, vt ponitur à Theologis; deindè falsum est ab initio lib. 9. Met. textu secundo subdiuidi potentiam, de qua fuit facta mentio in textu primo, vt benè Barg. aduertit 1.d.7.q. vn. sed recapitulat ibi quasdam diuisiones habitas 5. Met. t.17. vt patet ex verbis ipsius tex. qui ita loquitur, *quod quidem igitur multipliciter potentia, & posse determinatum est à nobis in alijs*. Ad Conf. negatur assumptum, dari enim debere actum entitatiuum constabit q. seq. vnde ea necessitate talis actus deducetur etiam debebit necessitas potentiæ obiectiuæ illi actui oppositæ.

77 Tertiò arguit Zanar. 9. Metaph. q. a. potentia hæc obiectiua, aut ens in tali potentia vel est aliquid productum, & creatum, vel non; non primum, quia omne ens creatum est terminus creationis, & sic in actu existentiæ, quod omninò rationem huius potentiæ aufugit; si secundum, ergo est creator, vel datur aliquod increatum præter Deum. Deinde cum hæc potentia obiectiua ad actum reducitur, vel manet cum actu, vel non manet; si manet, ergo est potentia subiectiua, ex qua res fit, si non manet, ergo non est aliquod positiuum, quia ens ex potentia deductum ad actum, potentiam seruat, & actum, quia sunt de eius constitutione. Aliud quoq; argumentum adducit, cuius solutio pertinet ad disputationem de essentia, & existentia. Resp. faciliter ad primum ens in potentia obiectiua, nec esse productum, nec improductum, quia hæc membra diuidunt tantum ens actu existens in rerum natura, imò implicat ens in potentia obiectiua dici productum, quia ens in potentia obiectiua significat ens, quod non adhuc productum est, sed benè produci potest. Ad aliud dicendum in productione rei potentiam obiectiuam non manere cum actu existentiæ, quia potentia obiectiua in sua ratione negationem inuoluit existentiæ, & ideò aduenient existentia euanescit obiectiua potentia, & concedo gratis non dicere aliquod positiuum reale, præsertim ex ea parte quâ dicit negationem existentiæ, sed solam extrinsecam denominationem agentis potentis rem producere.

Quartò arguunt Aureol. & Soncin. vno ferè labio, omnis potentia dicit ordinem ad aliquem actum cum carentia illius dispositionis, quam habet res cum est in actu, ex Commen. 9. Metaph. com. 11. sed creatura antequam creetur, non intelligitur vt carens aliqua dispositione, quam postmodum acquirat, & per consequens non est ibi aliquis ordo fundatus in creatura ad aliquem actum futurum, quia idem non potest intelligi esse in potentia ad se, nec potest intellectus fundare ordinem, vel respectum, quem importat potentia ad actum, super vnum, & idem indiuisibile respectu sui ipsius; constat autem quod dum incipitur res creari, totum illud, quod antè intelligebatur non esse intelligitur vt positum in esse, itaquod non concipitur aliquid, quod sit in potentia, & aliquid aliud, ad quod sit in potentia, ergo manifestum est, quod non potest ibi formalitas potentiæ apprehendi. Dindè si Cœlum antequam esset, habebat rationem potentiæ obiectiuæ, quæro super quid fundabatur, & ad quid terminabatur respectus importatus nomine potentiæ, aut enim fundabatur super realitatem Cœli conceptam, & terminabatur ad ipsam realitatem Cœli aut terminabatur ad esse Cœli; non primum, quia idem non est in potentia ad seipsum, vt dictum est; neque secundum, quia eodem modo quæritur de esse, seu existentia Cœli, antequam, esset, vtrum esset in potentia obiectiua, vel non, & per te oportet dicere, quod sic, quia omnis entitas, quæ non est, & potest esse, est in potentia obiectiua, & non est dicendum, quod esset sit in potentia ad esse; nec potest dici quod esset in potentia ad aliquid aliud, cum esse sit vltima actualitas non relinquens vlteriorem potentialitatem. Rursus possibile obiectiuum dicitur ex hoc, quod est natum esse obiectum alicuius potentiæ realis, sed non potest esse obiectum, nisi aut potentiæ actiuæ, aut passiuæ, ergo nulla est potentia realis præter actiuam, & passiuam. Præterea vrget Aureol. probans potentiam obiectiuam nihil esse non solùm realiter, imò nec secundum rationem, quia per intellectum componi non potest, quod ita ostendit, idem est dictu obiectum potentiæ actiuæ, & terminus illius potentiæ; sed terminus non potest ligari cum potentia, vt dicatur, quod creaturæ sunt in potentia terminatiua, nulla enim potentia producitur, sed terminus potentiæ producitur, & ideò terminus non potest denominare potentiam, vt dicatur potentia terminatiua, sicut nec etiam dici potest paternitas filiatiua, ergo potentia obiectiua implicat contradictionem. Denique ligans in mente sua propositionem hanc mundus fuit in potentia obiectiua, aut attribuit mundo aliquam potentiam formaliter inhærentem, aut denominat mundum à Dei potentia actiua, cuius fuit obiectum, & potuit esse obiectum, sed constat quod non potest circa mundum concipere aliquam potentiam formaliter inhærentem, quia cum totus mundus totaliter sit productus, nihil potest concipi fuisse in potentia ad totum hoc, quod est productum. Nec etiam potest dari secundum scilicet quod denominetur à potentia Dei actiua, cuius fuit obiectum, quia licet denominari posset concretiuè à tali potentia, quia verum est, quod mundus fuit possibilis obiectiuè ex illa potentia, non tamen denominari abstractiuè, ita, quod illa actiua potentia dicatur obiectiua, ac si mundus capiat in se quandam potentiam obiectiuam ex hoc, quod est in potentia Dei actiua, alioquin erit aliqua potentia concepta formaliter inhærere ipsi mundo, quod impossibile est concipi, quare concludit Aureol. quod isti duo termini sunt incompossibiles *potentia obiectiua*, sicut & isti duo *nigredo alba*.

78 Resp. primum argumentum vnum supponere falsum, quod scilicet formalitas potentiæ consistat in hoc, quod potentiale denominetur tale in ordine ad aliud, ad quod sit in potentia quodq. ipsum recipiat per modum actus, & quia in mundo possibili hæc duo apprehendi non possunt, quia vbi totus anteà erat producibilis, modò totus est productus, hinc concludunt Aduersarij non posse in mundo possibili apprehendi formalitatem potentiæ; hoc autem suppositum verificatur tantum de potentia subiectiua, non obiectiua, vt constat ex dictis n.70. & ideo licet in mundo possibili nequeat apprehendi formalitas potentiæ subiectiuæ, vt benè argumentum ostendit; non tamen concludit, quin possit in eo concipi formalitas potentiæ obiectiuæ. Et cum dicunt nihil dici posse, in potentia ad seipsum, hoc idem verificatur de potentia subiectiua, non obiectiua, immo de ratione illius est quod idem quod erat in potentia fiat omninò idem sub actu, & cum hæc non sit potentia realis, sed potius rationis, non est inconueniens, idem hoc modo esse in potentia ad seipsum, sicut pariter ex dictis in Physica, quia causalitas finalis, & idealis non est omninò realis, ideò in genere idem potest causare seipsum, nam finis in intentione causat seipsum in executione, ita ergo pariter dicendum in proposito. Commen. tandem loc. cit. vel loquitur de potentia præcisè subiectiua, vel de obiectiua, prout materialiter coincidit cum subiectiua modo explicato num. 75. Ad a. constat ex dictis potentiam obiectiuam fundari in possibilitate logica rei, & vno modo posse referri ad agens, cuius virtute ens in potentia potest ad actum trahi, ac alio modo referri posse ad ipsum actu existendi, non quidem tanquam ad actum partialem alicuius naturæ præcedentis sub aliqua realitate potentiali, sicut materia dicitur

præce-

præcedere formam, sed tanquam ad actum totalem totius naturæ quæ tota præcessit sub statu potentialitatis sine vlla actualitate existentiæ, quo quidem pacto non inconuenit idem esse in potentia ad seipsum v.g. totum Cœlum antequam crearetur, sub statu potentialitatis, ad seipsum sub statu actualitatis modo explicato n. 70 quem potentialitatis modum Aduersarij capere nequeunt, quia habent in mentem fixum solum modum potentialitatis, subiectiuæ. Ad 3. ex ea ratione potius debet oppositum concludi, cum enim potentia actiua non detur respectu impossibilis, vt ait Arist. 3. Metaph. 19. ad mitti debet possibile obiectiuum, quod tale dicatur per possibilitatem obiectiuam, quæ partim sit intrinseca rei possibili ratione possibilitatis logicæ, in qua fundatur, partim extrinseca per comparationem ad potentiam actiuam, vndè sumitur denominatio possibili obiectiuè, & gratis concedimus quoad hanc denominationem nihil realitatis dicere vltrà potentiam actiuam, vel passiuam.

79 Ad 4. negatur minor, ad probationem dicitur, quod estò potentia obiectiua non producatur propriè loquendo, producitur tamen id, quod est in potentia obiectiua, & terminus vel obiectum possibile potest denominare possibilitatem quoque ipsam obiectiuam eo denominationis genere, quo interdum subiecta solent suas denominare formas, & fundamenta relationis, quemadmodum explicatum est supra num. 71. & quamuis id non contingat in quibusdam relationibus, non tamen id negari debet in omnibus. Ad vlt. concipiens illam propositionem, mundus fuit in potentia obiectiua, potest tribuere mundo possibili potentiam obiectiuam vtroque illo modo insinuato in argumento, nam potest primò illi tribuere talem potentiam obiectiuam per modum extrinsecæ denominationis, hoc enim vniuersaliter contingit in quocumque effectu ad suam causam comparato, ex hoc enim quod causa dicitur potens suum effectum producere, statim in effectu resultat denominatio quædam extrinseca producibilis à tali causa; & cum ait Aureol. benè denominari posse concretiuè à potentia actiua, non autem abstractiuè, ita quod illa potentia dicatur obiectiua, dico illam potentiam actiuam in se, & formaliter consideratam, vt se tenet ex parte agentis, vtique talem non posse subire denominationem, benè tamen, si terminatiuè consideretur, & vt se tenet ex parte effectus; & præsertim ita appellatur, cum illa denominatio extrinseca possibilis concipitur in mundo creando per modum cuiusdam relationis, & potentiæ passiuæ correspondentis actiuæ, quæ potentia inhæret mundo non quidem inhætentia reali, & per modum formæ realis, cum mundus adhuc supponatur non existens, sed inhærentia intentionali, & ficta per rationem, qua de causa fatemur potentiam obiectiuam non posse absolutè. & simpliciter dici potentiam realem.

Quintò obijcitur probando potentiam obiectiuam, nullatenus à logica secernendam, nam eadem ratione formali constituuntur, ergo neque per rationem distinguuntur, probatur assumptum, quia per non repugnantiam ad esse, & existere vtraque potentia constituitur, vt patet ex rationibus vtriusque; illud enim dicitur esse in potentia obiectiua, quod non est, nec existit, potest tamen esse, & existere; hoc autem idem competit potentiæ logicæ ex sua ratione formali. Confirmatur, illi respectus sunt omninò idem, quorum idem est fundamentum, & terminus, sed potentiæ obiectiuæ, & potentiæ logicæ idem est fundamentum, & terminus, ergo sunt omnino idem, minor probatur, quia fundamentum potentiæ obiectiuæ est ens secundum quid, & in esse cognito, & possibili, terminus autem est ens simpliciter, & in esse existentiæ, at hoc idem est fundamentum, & terminus potentiæ logicæ, non enim fundatur in impossibili, nec terminatur ad impossibile, ergo &c. Demum potentiæ specificantur per actua, ad quos ordinantur, at istæ ordinantur ad eundem actum scilicet existentiæ, ergo sunt eadem prorsus potentia.

80 Resp. negando assumptum cum probatione, quia potentia obiectiua constituitur per respectum ad potentiam actiuam agentis, non autem logica, quæ potius à tali respectu præscindit, ac ideò dici solet possibilitas absoluta, quia consistit in sola non repugnantia rei præscindendo ab eo, quod illa res sit ab alio producibilis, vel a seipsa existat, vndè & Deus ipse dicitur possibilis logicè, non autem obiectiuè, vt ait Doctor 1. d. 7. q. vn. L. quapropter inquit possibilitatem logicam posse consistere, licet per impossibile nulla potentia eam respiceret, quod & repetit inferius 1. d. 36. lit. M. & 9. Met. q. 2. item potentia obiectiua inuoluit negationem existentiæ in suo conceptu, & hæc erat vna conditio ad eius constitutionem superius requisita, & ideò destruitur in aduentu existentiæ, & actualitatis, at potentia logica talem negationem non inuoluit, nec in aduentu existentiæ destruitur, sed quantùm est de se tam ab existentia præscindit, quam ab eius negatione, & cum vtraque disiunctim est compossibilis, patet ergo has potentias diuersas habere rationes formales constitutiuas. Ad Conf. negatur minor cum probatione, quia respectus per potentiam logicam importatus versatur inter extrema propositionis, quæ iudicat intellectus inuicem non repugnare, & respectus per potentiam obiectiuam importatus fundatur super ipsam potentiam logicam, vt constat ex dictis, ac fusius dicendis infrà disp. 8. q. 1. art. 3. à num. 30. Ad vlt. licet potentia obiectiua ordinetur ad actum existentiæ, cum hoc etiam ordinatur ad agens, à quo talem actum suscipere potest, quod non conuenit potentiæ logicæ, quæ à tali agente omninò præscindit; & quamuis ambæ istæ potentiæ ad eundem ordinentur actum, diuerso tamen id prorsus modo contingit, quia potentia obiectiua ordinatur ad actum existentiæ cum dependentia à potentia actiua, potentia autem logica ad eundem ordinatur actum sine tali dependentia; rursus obiectiua ita ordinatur ad actum, vt cum eo sit incompossibilis, ac in eius aduentu destruatur, logica verò ita ordinatur ad actum existentiæ, vt cum ea sit compossibilis, vndè ab actu ad potentiam logicam tenet consequentia affirmatiuè, si res existit, ergo non ei existere repugnat, non tamen consequentia tenet ad potentiam obiectiuam; sed hæc res amplius declarabitur infra disp. 8. q. 1. art. 3.

Demum arguitur, quod potentia obiectiua secundum Scotum sit realis, nam 9. Metaph. q. 2. ait hanc relationem videri realem, quia fundatur in essentia possibili, quæ est realis, quatenus esse sibi non repugnat, vt chimeræ, licet non existat. Resp. Scotum ibi num. 6. & 7. satis se explicare, quod si relatio in ordine ad actum, per quem explicatur potentia obiectiua, consideretur ex parte fundamenti, potest aliquo pacto dici realis, quatenus fundatur in essentia possibili, quæ non est omninò nihil vt chimera; si verò consideretur ex parte termini, quia ordinatur ad esse, vt ad terminum, à quo essentia realiter non distinguitur, non potest esse nisi relatio rationis, quia non est inter distincta realiter, nec inter extrema realia actu existentia.

QVÆSTIO III.

De actu primo, & secundo, formali, ac entitatiuo.

81 Circa primam diuisionem actus in primum, & secundum non est contentio, sicut omnes admittunt potentiam actiuam, & passiuam, ita etiam vnanimiter admittunt duplicem actum illis potentijs correspondentes, scilicet actum primum, & actum secundum, potentiæ passiuæ respondet actus primus, qui est forma, & potentiæ actiuæ correspondet actus secundus, qui est operatio. Est tamen adhuc aliqua difficultas circa explicationem actus primi, & secundi, quamuis enim Philosophi omnes passim per actum primum formam intelligant, & per actum secundum operationem formæ, adeout actus secundus sit necessariò accidens, nihilominus Mercenarius in suis dilucid. volum. 1. pag. apud me 193. & rursus volum. 2. pag. 157. contrà omnes enixè tuetur actum primum esse formam non operantem, actum verò secundum esse eandem formam, prout operatur, pro qua opinione citat Auerr. eamque probat ex verbis ipsis Arist. in illo eodem loco, vbi hanc diuisionem tradidit actus in primum, & secundum scilicet lib. 2. de Anim. ab initio, nam inibi tex. 2. diuisit substantiam in materiam, formam, & compositum, formam autem, quam actum appellat, mox subdiuidit in actum primum, & secundum, ex quo sic arguit; Actus ille diuiditur in primum, & secundum, qui vna cum materia, & composito substantiam diuidunt, at talis est substantialis, ergo actus substantialis diuiditur in primum, atque secundum, & sic actus secundus substantia erit, non accidens. Deindè tex. 5. probat animam non esse corpus, quia corpus non est in subiecto, indè colligit animam esse substantiam, & quidem substantiam, quæ est actus, hic autem duplex est primus & secundus, ergo actus secundus est substantia, & ita non erit pura operatio. Rursus si per actum secundum intelligeret accidens, & puram operationem sequitur frustrà assignasse tertiam diuisionem, quæ est actus in primum, & secundum, nam secunda diuisio, quæ est substantiæ in materiam, formam, & compositum sufficeret, cum ex ipsa sufficienter colligatur animam esse formam substantialem, & consequenter actum primum. Demum ex hoc sequeretur definitionem animæ redundantem esse, quia faceret hunc sensum, anima est substantia, quæ est actus primus idest qui substantia est, iam verò cum Arist. acceperit in definitione primum animam substantiam esse, superuacaneum fuisset statuere postea esse actum primum, hoc est substantiam, in dubiumque reuocare, an sit actus primus, vel secundus, hoc est substantia, vel operatio, quis enim nunquam fuit, qui dixerit animam operationem esse, itaut opus fuerit Arist. ostendere animam operationem non esse, sed substantiam?

82 Sed iam in expositione textus lib. 2. de Anim. ab initio hanc Mercenarij opinionem improbauimus, & cum communi determinauimus per actum primum intelligi formam; & per secundum solam operationem, & ita insinuauit Doctor 1. d. 2. quæst. 7. lit. Q. immo ita expressit Arist. in illo eodem textu, vbi hanc tradit diuisionem, nam exemplificare volens de actu primo, & secundo, adducit exemplum de scientia, & speculari, sed speculatio est pura operatio, ergo per actum secundum solam intelligit operationem. Tum quia 3. Phys. vocat Arist. motum actum motoris, sed certum est motum non esse actum motoris primum, sed secundum, ac pariter esse solam eius operationem, ergo &c. Tum quia anima nutriens semper operatur, quamdiù enim viuimus, tamdiu nutrimur, ait Aristot. ergo animæ nutrienti non conueniret definitio animæ, nam actus in definitione animæ stat pro actu primo. Neque motiua ad oppositum sufficientia sunt, vt pro eis deseratur communis omnium consensio de actu primo, quod sit forma, & de actu secundo, quod sit eius operatio. Ad 1. namque iam in expositione textus dictum est falsum esse in tertia

diui-

diuisione diuidere actum, quem assignauerat in secunda diuisione, sed benè occasione illius diuisit actum in communi ad primum, & secundum, qui est genus formæ, vt insinuaret formam, quam dixit esse actum, non esse actum secundum, sed primum. Ad 2. patet per idem. Ad 3. negatur consequentia, fuit enim necessaria tertia diuisio duabus de causis, primò quia cum anima sit substantia, debuit excludi ab actu secundo, qui est operatio; deinde fuit necessaria, non vt excludat formam operantem, vt ait Mercenarius, sed vt manifestè contra Xenocratem animam non esse motum, & operationem, seu actum secundum, vt ipse asserebat. Ad vlt. patet per idem animæ definitionem non esse redundantem, neque sensum facit animam esse substantiam, quæ est actus primus idest qui substantia est, sed quæ forma est, quia forma est actus primus.

Circa alteram diuisionem actus in formalem, ac entitatiuum maior sanè est difficultas, siquidem Thomistæ sicut potentiam obiectiuam admittere nolunt, ita neq; ad actum entitatiuum admittendum, qui est actus illi potentiæ correspondens, vllo pacto adduci queunt, & præcipuè inter Recentiores Philosophos in hunc actum entitatiuum, velut in infensissimum hostem, vehementer exarsit Zabarell. loc. allegat. lib. 2. de materia cap. 2. Scotistæ è contra, quemadmodum in præcedenti quæstione duplicem assignabant potentiam subiectiuam nempe, & obiectiuam, ita pariter in præsenti duplicem assignant actum geminæ illi potentiæ correspondentem, vnum formalem, qui potentiæ subiectiuæ correspondet, alterum entitatiuum, qui correspondet obiectiuæ, per actum formalem intelligentes ipsam formam siue substantialem, siue accidentalem, ideoq; illud dicitur esse in actu formali, quod ipsam formam habet, vnde materia omni forma denudata non diceretur in actu formali; per actum verò entitatiuum nil aliud intelligunt, nisi ipsam rei existentiam, vt dictum est disput. 2. Phys. num. 17. tractando de actu entitatiuo materiæ, vnde illud dicitur esse in actu entitatiuo, quod reipsa existit in rerum natura.

83 Dicendum itaque cum Scoto, & Scotistis præter actum formalem subiectiuæ potentiæ correspondentem, entitatiuum quoque assignari debere ab ipso distinctum, qui potentiæ correspondeat obiectiuæ. Ita Doctor 2. d. 12. quæst. 1. quem sequuntur nedum omnes, & singuli eius discipuli, sed Recentiores omnes præsertim Societatis Auctores in tam copioso numero, vt singulos nominatim referre pigeat, & quamuis omnia ad hanc rem pertinentia sufficienter tractata sint disp. 2. Phys. q. 2. art. 2. dum de actu entitatiuo materiæ ageretur, nihilominus hic aliqua addere, & nonnulla quoque ex loco allegato repetere iuuabit ad stabiliendum magis in schola nostra hunc actum entitatiuum adeò famigeratum. Probatur primo omnibus Arist. auctoritatibus n. 24. allegatis, sicut enim ibi præter potentiam actiuam, & passiuam concedit quoque obiectiuam, ita pariter præter actum primum, & secundum, & vltra actum formalem concedit entitatiuum potentiæ obiectiuæ correspondentem, & ita expressè loquitur 9. Metaph. tex. 11. dicens, *est autem actus existere rem non ita sicut diximus potentia*, vbi conspicuè existentiam rei actum appellat, cum ergo per actum entitatiuum nil aliud à Scoto, & Scotistis intelligatur, quam ipsamet rei existentia, ita fatuum est negare dari in rerum natura actum entitatiuum, ac si negaretur dari in natura, & in vniuerso rerum existentiam. Respondent Thomistæ concedendo in hoc sensu dari actum entitatiuum, licet vocabulum eis displiceat, sed negant talem actum entitatiuum à formali distingui, dicunt enim omnem existentiam esse à forma. Sed Contrà, nam actus entitatiuus conuenit etiam rebus, quæ non sunt aliorum formæ, nam quicquid actu est, siue productum per actionem naturalem, siue per creationem, vt est terminus ad quem actionis, dicitur habere entitatiuum actum, siue sit improductum, vt Deus, dicitur esse in actu entitatiuo. Tum quia principium illud Thomistarum, quod omnis existentia sit a forma satis improbatum est disp. 2. Phys. q. 2. art. 1. & adhuc magis à priori impugnabitur infra disp. 8. qu. 1. art. 2. num. 100. vbi ostendetur implicare, quod aliquid existat, & constituatur ens actuale extrà causas, quod est esse actu existens, intrinsece, & formaliter per aliquid à seipso realiter diuersum. Dices hoc ipso probari actum formalem ab actu entitatiuo non distingui, quia forma quoque cum sit ens actuale in rerum natura, propriam habebit existentiam. Negatur sequela, id enim solum probat formam physicam à proprio actu entitatiuo realiter non distingui, quod vniuersaliter verum est de quocumque alio ente reali, nullum enim ens realiter à propria existentia secernitur; verum tamen est etiam in ipsa forma physica rationes actus formalis, & entitatiui, licet materialiter coincidant, adhuc manere formaliter impermistas & per ordinem ad diuersa constitui, dicitur enim forma actus formalis respectu potentiæ subiectiuæ materiæ, entitatiuus autem respectu potentiæ obiectiuæ, sub qua esse dicebatur, antequam produceretur ab agente.

84 Conf. hæc tota impugnatio, quia materia seclusa forma habet hunc actum entitatiuum, de quo hic est sermo, vt fusè probatum est ex professo disp. 2. Phys. cit. q. 1. art. 2. ex Doctore in 2. d. 12. qu. 1. §. *dico igitur*, vbi præsertim id probat ex muneribus materiæ, quia materia est per se vnum principiorum naturæ ex 1. Phys. est per se causa, ex 2. Phys. & 5. Met. est pars alicuius compositi 7. Metaphys. est fundamentum formarum 1. Metaph. est per se subiectum mutationum substantialium 5. Phys. est denique terminus creationis, ergo non est aliquid in pura potentia obiectiua, sed in actu entitatiuo, etiam vt contradistinguitur à forma, & sic datur actus entitatiuus ab actu formali distinctus. Respondet ad hoc argumentum Aureol. 2. d. 12. qu. 1. ar. 2. quod peccat per fallaciam à secundum quid ad simpliciter, non enim valet, materia est actus, pars compositi, actu subijcitur, & informatur, ergo est ens in actu, ad cuius euidentiam notat, quod actus quandoque accipitur vt determinatio verbi, & compositionis, quandoque accipitur, vt extremum ipsius compositionis, siue vt determinat extremum compositionis, actus primo modo est actus secundum quid, secundo modo est actus simpliciter, & ideò non sequitur sine fallacia argumentum ab actu primo ad secundum; exemplum, chimera est actu nihil, ergo est actu, non sequitur; similiter, rosa est actu intellecta, ergo est actu, non sequitur; ita est in proposito, quia actus in illis propositionibus accipitur, vt determinat compositionem, non autem extremum compositionis.

At contrà hanc solutionem in primis est, quod Scotus non conficit argumentum, vt adducitur ab Aureolo, nec Scotus vim facit in illa particula *actu*, sed directè ex muneribus, quæ materia exercet, arguit ipsam habere propriam existentiam, seu actum entitatiuum, quia nec mutatio fit, nisi in subiecto existente in rerum natura, & sub vtroque termino manente, nec forma in subiecto recipitur, & sustentatur, nisi prius natura existente, nec compositum constituitur, nisi ex partibus prius natura existentibus, vt deducebamus disput. 2. Phys. quæst. 2. art. 1. Deinde, quia quando etiam argumentum ita conficeretur à Scoto, vt affertur ab Aureolo, adhuc non benè soluitur, nam quando additur prædicatum aliquod distrahens vel diminuens, tunc benè verum est non licere ita arguere, sed fallaciam committi à secundum quid ad simpliciter, vt constat in exemplo de Chimera ab eo allato, nō valet consequentia, quia nihil distrahit subiectū, similiter quando dicitur, rosa est actu intellecta esse intellectum est conditio diminuens; at in argumento nostro etiam vt ab Aureolo conficitur, nullum horum contingit, cum enim dicimus, materia actu subijcitur mutationi, actu informatur, & actu est pars, nullum istorum diminuit, vel distrahit subiectum, & ideò optimè tenet consequentia, quod sit actu.

85 Sed Aureolus hanc adeò promptam præuidens instantiam respondet rursus ex hoc potius suum confirmari propositum, nam de ratione partis actu est, quod non existat actu proprio distincto, sed actu totius tantummodò, si enim haberet actum proprium distinctum, iam esset per se, & non esset pars. Contra, licet de ratione partis non sit actualitas subsistentiæ, & totalitatis, quia tunc per se solitariè existeret; & non in alio, est tamen actualitas existentiæ, quia totum est diuisibile in ea, quæ insunt, ex 5. Metaph. 18. ergo partes debent actu in toto existere, vt illud constituant; immo debent etiam existere aliquo pacto actu proprio distincto, quia de ratione vnius partis est, quod sit distincta ab alia comparte, alioquin compositum non constituerent, quod coalescere dicitur ex pluribus rebus diuersis inuicem vnitis. Tum quia si esse actu partem tolleret actualitatem existentiæ materiæ primæ, adhuc tamen alia exercet munera physica, quæ talem existentiam omnino deposcunt, vt esse actu subiectum formarum, & mutationis, quod enim tale munus actu exercet, vtique actu existere debet, ergo euasio Aureoli nulla est.

Deinde non video, qua ratione sufficienti possit Aureolus induci ad negandum materiæ proprium actum entitatiuum, tum quia cum in eius principijs essentia nullo pacto ex natura rei distinguatur ab existentia, ipse tribuit materiæ propriam essentiam, & existentiam, ergo tenetur etiam ei tribuere proprium actum entitatiuum, præsertim quia hic, & alibi in Physica sæpe protestati sumus per actum entitatiuum aliud apud Scotum non intelligi, quam actualem rei existentiam, postquam egressa est a potentia obiectiua sua, & actione agentis. Tum quia loc. cit. 2. d. 12. qu. 1. art. 1. respondendo ad quæsitum, ne sit contentio de nomine, ait opus esse videre quid debeat in proposito intelligi per actum, si enim per actum intelligas (inquit) rationem positiuam, vt distinguitur contra negationes, & contra nihil, sic non est difficultas materiam proprium habere actū, nam materia non est negatio, sed est ratio positiua; si rursus intelligas per actualitatem illam entitatem, vt distinguitur contra nihil, sic etiam dici potest materiam habere propriam actualitatem; sed sic est quod Scotus 2. dist. 12. quæst. 1. in hoc sensu dumtaxat intelligit materiam habere proprium actum entitatiuum, vt patet in tota illa quæstione, & præsertim in fine dum loquit, *Ad aliud de actu, dico quod si accipis actum pro actu informante, materia non est actus, si autem accipis actum pro omni eo, quod est extra causam suam, sic materia potest dici ens actu, vel actus, sed secundum communem modum loquendi esse actu attribuitur, & appropriatur formæ*, claré ergo, & perspicuè se declarat Doctor, in quo sensu asserat materiam dici posse in actu, & ingenuè fatetur non absolute, & simpliciter dicendam esse in actu, quia secundum communem loquendi modum esse actu attribuitur, & appropriatur formæ.

86 At inquit Aureol. cit. quod licet eo modo sumendo actum entitas, & actus conuertantur, atque ideò sit contradictio, quod materia habeat entitatem distinctam a forma, & tamen quod non sit actus, capiendo tamen actum pro terminatione, & essentiali distinctione, sumendo distinctionem, sicut Philosophus 7. Metaph. tex. 9.

quan-

quando dicit, quod actus separat, & distinguit, & hoc modo (inquit) non est idem actus & entitas extra nihil, nec conuertuntur adinuicem, hoc enim modo omnes partes in continuo sunt entitas quædam, & extra nihil, & tamen non sunt actu proprio, sed omnes sunt in potentia, & omnes habent esse vnico actu ipsius totius, vna enim non est ab alia diuisæ, & separata; sic, inquit, capiendo actum asserit materiam proprium non habere actum. Planè ex hoc discursu Aureol. constat ipsum cum Scoto non contendere, nisi de nomine, quia circa entitatem materiæ concedit Scoto quicquid vult, solum negat posse dici simpliciter, & absolutè habere actum, quia actus separat, & distinguit 7. Metaph. & materia in se est quid indeterminatum, & indistinctum, & quidem Scotus ipse citat. hostis infensus quæstionum de nomine vltrò concedit materiam non debere dici absolutè, & simpliciter esse in actu, quia secundum communem loquendi modum esse actu attribuitur, & appropriatur formæ. Cæterum quamuis hoc totum sit verum, adhuc tamen positio Aureol. negantis materiæ omnem prorsus distinctionem, & determinationem est cum grano salis intelligenda, omninò enim implicare videtur aliquod esse ens positiuum extra causas in rerum natura productum, & non habere propriam entitatem, & vnitatem in se, qua sit in se indistinctum, & à quocumque alio distinctum, si ergo materia est aliqua entitas a Deo producta in rerum natura, consequenter propriam habebit vnitatem, quæ est passio entis, qua dicitur in se indistincta, & distincta a quocumque alio. Tum quia materia in composito est vtique alia entitas à forma, alioquin compositum non esset ex diuersis partibus compactum, ergo aliquam in se habet distinctionem, & determinationem. Tum quia etiam partes in continuo ita se habent, quamuis enim vna non sit diuisa, & separata ab alia, adhuc tamen singulæ pro prima habent existentiam in continuo, & vna secernitur ab alia, & intantum dicuntur esse ibi in potentia, inquantum potentialitas excludit actualitatem, non quidem existentiæ, & distinctionis, sed subsistentiæ, diuisionis, & præcisionis, quam partes non habent, nisi cum sunt diuisæ, vt innuit Aristot. 5. Metaph. 18. & nos latè tractauimus disputat. 9. Phys. quæst. 2. art. 3. & 6. vbi ostendimus partes dari actu in continuo abinuicem distinctas.

87 Cum ergo inquit Arist. 7. Metaph. in fundamento naturæ nihil esse distinctum, vult tantum significare res materiales per materiam non distingui, sed per formam, non autem negare vult, quod materia per suam entitatem non distinguatur à forma, & a quocumque alio, quod non est ipsa; dicit etiam essentiam materiæ esse indistinctam, & indeterminatam, quia intrà seriem rerum naturalium generabilium, & corruptibilium, materia non est aliqua determinata, & completa species in hoc vel illo prædicamento, sed est inchoatio cuiuscunque naturæ, & speciei in tali coordinatione, sicut animal intra genus animalium non est aliquod determinatum animal, sed fundamentum & inchoatio cuiuscunque naturæ in tali genere, qua ratione dici etiam solet materia genus physicum, ita namque explicari debet natura materiæ in rebus physicis, sicut explicari solet natura generis in rebus metaphysicis; quamuis autem animal sit indeterminatè homo, asinus, equus, & sic de singulis, tamen quoad primum omninò conceptum dicit aliquam rationem determinatam scilicet sensibilitatem, quæ tamen omninò indeterminata est intrà genus animalis, & ideò determinationem expectat, quæ fit per differentias; sic igitur in proposito licet materia intra genus rerum materialium sit indeterminatè lapis, lignum, ignis & sic de alijs speciebus completis in prædicamento, adhuc tamen in se est aliqua certa, & determinata entitas, licet substantialiter incompleta, ac imperfecta. Deinde sicut genus logicum, vel metaphysicum non distinguit res sub eodem genere, nam potius in eo conueniunt; benè tamen à rebus sub diuerso genere constitutis, ita pariter materia licet non distinguat res materiales abinuicem, quia omnes in materia conueniunt, adhuc tamen distinguit eas à rebus immaterialibus, falsum ergo est simpliciter, & absolutè loquendo materiam in se omni prorsus carere distinctione, determinatione, hoc enim solum intelligi debet loquendo intrà genus rerum naturalium, & materialium, quatenus non est aliqua determinata species, & completa sillius generis, sed potius est fundamentum, & inchoatio omnium, atque ita disertè se explicuit Arist. ipse 7. Metaph. 9. cum dixit in fundamento naturæ nihil esse distinctum, quia scilicet inquit, materia non est quid, nec quale, nec quantum, nec quidpiam eorum, quibus ens est determinatum; quæ omnia fusè explicata sunt disp. 2. Phys. q. 1. & 2. & ideo circa hoc non est amplius immorandum.

88 Secundò principaliter probatur conclusio, quod detur actus entitatiuus, nam triplex assignatur genus potentiæ actiua, passiua, & obiectiua, & hanc enim quoque concedunt Complut. cit. 1. Phys. disp. 3. quæst. 2. ergo triplex quoque debebit assignari actus suæ potentiæ correspondens, vt proprium eius specificatiuum; vnus respondens potentiæ actiuæ, & dicitur actus secundus, seu operatio, alter correspondens potentiæ passiuæ, vel subiectiuæ & dicitur actus formalis, & denique alter correspondens potentiæ obiectiuæ, quem nos vocamus entitatiuum; probatur consequentia, quia huic potentiæ correspondere nequeunt, nec actus secundus, nec formalis, nam isti actus supponunt in suis potentijs existentiam, at actus entitatiuus non supponit existentiam in sua potentia, ergo hic actus poni debet ab alijs actuum generibus condistinctum. Respondent Complut. non semper potentiam obiectiuam per actum expleri, sed aliquando per actum, aliquando vero per realem potentiam si res illa quæ possibilis dicitur, fuerit ens, quod sit realis potentia, vt est de materia prima. Contra, nam à re post sui productionem excluditur potentia obiectiua, cum non sit amplius intra causas suas, sed extra, at potentia non excluditur, nisi per aduenientem actum; ergo quod aduenit per productionem est actus, qui dicitur entitatiuus. Tum quia quælibet res etiamsi sit composita ex materia, & forma, antequam existat, non dicitur esse in actu, sed esse in potentia, at post productionem, & existentiam dicitur esse in actu, vnde Philosophus 2. Phys. 32. ignem nondum genitum vocat in potentia, genitum vero ait esse in actu, ergo habet aliquem actum, quem prius non habebat, cum non possit intelligi aliquid esse in actu sine aliquo actu, sed hic non est actus secundus, vt patet, quia nulla intelligitur in ea re operatio procedens ab ipsa, neque est actus formalis, quia dum intelligitur compositum in esse possibili, in eo intelligitur actus formalis, ergo est aliud genus actus, quod dicitur entitatiuum. Tum quia hoc ipsum quoque fatendum est de materia prima, quamuis enim sit, & dici debeat ens in potentia, quia vt inquit Doctor esse in actu secundum communem loquendi modum attribuitur, & appropriatur formæ, vel habenti formam, tamen certum est alio modo dici ens in potentia, antequam à Deo produceretur, & nunc post eius creationem, tunc enim dicebatur ens in potentia, quia nullam habebat existentiam in rerum natura, & solum erat in causis suis, modo autem dicitur ens in potentia duntaxat subiectiua, quatenus est in potentia ad recipiendas formas, at dici potest in actu, quatenus non est amplius in potentia obiectiua. Tum tandem, quia quando etiam concederemus potentiam obiectiuam non semper per actú expleri, sed interdum per realem quoque potentiam, vt ipsi asserunt de materia ad excludendum ab ea omnem prorsus actum, attamen in proposito ad probationem conclusionis nostræ, nobis sufficit potentiam obiectiuam interdum quoque per actum expleri, vt ipsi concedunt, nam hic est actus entitatiuus, de quo loquimur; neque enim in proposito probare intendimus hunc actum conuenire materiæ, sed solùm quod detur in rerum natura actus entitatiuus, siue materiæ conueniat, siue non; vide disp. 2. Phys. cit. n. 12. vbi eandem doctrinam Complut. impugnamus.

89 Tertiò tandem probatur conclusio declarando quid per hunc actum entitatiuum intelligamus ad tollendam omnem æquiuocationem, quæ hic contingere posset, & licet sæpius dictum sit nos per actum rei entitatiuum intelligere eiusdem existentiam in rerum natura, adhuc tamen ad proteruiam quorundam conuincendam adhuc placet eum declarare sicuti declarat Gregorius Arim. 2. d. 12. quæst. 1. art. 1. vbi distinguit actum formalem, & actum entis seu entitatiuú, & hunc ait esse id, per quod quodlibet ens est à parte rei extra causas, vt de re possit per propositionem de præsenti, & de inesse verificari esse absolutè dicendo *hoc est*, idest hoc existit; contrà verò ens in potentia dicitur de quo non verificatur esse hoc modo, sed per propositionem de possibili dicendo, hoc potest esse, quæ etiam fuit doctrina Liconiens. 1. Phys. vbi inquit aliquid esse in actu duobus modis intelligi posse, vno modo quia præsentialiter existit, altero modo quia est ens completum in specie, quemadmodum aliquid dicitur esse in potentia dupliciter, aut quia non præsentialiter existit, potest tamen existere, sicut dies crastina, aut quia non est actu completum, & perfectum in specie, potest tamen compleri, & perfici, sicut subiectum quodcunque siue formæ substantialis, siue accidentalis; Ex qua doctrina Recentiores posteà desumpserunt distinctionem, quod duplex est actus, quidam est actus formalis, & specificus qui est effectus ipsius formæ in compositis, & differentiæ in simplicibus, vt in angelis, quidam est actus, præsentialis existentiæ, & vocatur actus transcendens, atque entitatiuus, quia est modus intrinsecus consequens entitatem cuiuslibet rei, extra causas positam, quam distinctionem assignauit etiam Io. de Magistris 1. Phys. qu. 11. Patet ergo ex hac declaratione actum entitatiuum negari non posse, & perinde esse negare actum entitatiuum, ac si negaretur præsentialia existentia rerum, vnde puto non posse hic esse controuersiam, nisi de solo nomine, an talis existentia dici debeat actus, quam Arist. ipse satis perspicuè resoluit 9. Metaphys. tex. 11. dum ait *est autem actus rem existere*, ergo tam certum est dari actum entitatiuum, quam certum est dari rerum existentiam in vniuerso.

90 In oppositum Primò arguit Zabarel. lib. 2. de materia cap. 2. magnifico verborum apparatu probare hunc actum entitatiuum nihil aliud esse, quam purum Scoti figmentum, sciscitatur enim à Scoto, an actus iste entitatiuus sit aliquid, vel nihil, si nihil, ergo non datur; si aliquid, ne ipsum cum actu formali confundamus, videndum est rursus quid ipse sit, erit igitur, vel substantia, vel accidens, quia omne quod est, vel substantia, vel accidens est; accidens, quidem esse non potest, quia secundùm Scotum materia habet talem actum sibi consubstantialem, atque ideò nequit esse accidens, sed erit substantia; iam vero substantia ex 2. de Anim. & 7. Metaph. in materiam, formam, & compositum diuiditur, atque ideò actus entitatiuus alterum horum, si substantia est, esse debebit; forma quidem esse non potest, quia ponitur ab actu formali distinctus, sed neque compositum, quia tunc materia, cum habeat actum entitatiuum, haberet compositionem ex materia, & forma; si ergo est materia, sequitur vel materiam primam ex alia materia constare,

quæ

quæ sit, eius actus entitatiuus, vel sit ipsa entitas materiæ primæ. fatuum est illam appellare actum, cum omnes Philosophi potentiæ nomen, non actus illi adscripserint.

Resp. duobus fere verbis hoc argumentum, quod adeò Zabarel. magnificat, contra actum entitatiuum fuisse solutum disput. 2. Phys. nu. 17. quam solutionem libet nunc amplius declarare, licet declaratione non indigeat; vel igitur hoc argumentum fit præcisè contra actum entitatiuum materiæ, vel contra actum entitatiuum, vt sic, in quo sensu de ipso hic loquimur; si primum, iam ibi benè responsum est actum entitatiuum materiæ non esse accidens, sed substantiam, & non quamcumque substantiam, sed substantiam materiæ, cui realiter identificatur, velut modus eius intrinsecus, nec propterea dicetur materia materiæ, vt infert Zabarel. sed aliquid ipsius materiæ idest modus intrinsecus materiæ. Si autem sermo sit de actu entitatiuo in vniuersum, quo sensu competit omni enti reali extrà causas posito, tunc dicendum actum entitatiuum, vt sic nec esse substantiam, nec accidens, sed ab vtroque præscindere, sicut & ipsum ens præscindit, cuius est modus, & in substantia esse substantiam, & in accidente accidens, non quidem formaliter, sed identicè, & realiter, quatenus est modus substantiæ, vel accidentis, vide quam paucia verbis tanti argumenti ingena machina labatur.

91 Secundò obijciunt Thomistæ, omnis actus diuidit, & distinguit ex 7. Met. 49. sed id non competit actui entitatiuo, ergo est fictitius, probatur minor, quia si actus entitatiuus distingueret, tunc etiam materia ipsa distinctionem aliquam in se haberet, quod est contra Arist. 7. Metaph. 9. vbi ait in fundamento naturæ nihil esse distinctum. Resp. maiorem intelligi de actu formali, & specifico, ac pariter de distinctione specifica, & completa, quæ vtique actui entitatiuo non competit; licet tamen actus entitatiuus hoc pacto non diuidat, & distinguat, potest tamen, & ipse suo modo distinguere vnam rem ab alia, actua enim entitatiuus materiæ ipsam distinguit ab entitate formæ, & ita etiam omnia actus entitatiuus cuiuscunque rei siue simplicis, siue compositæ; materia etiam licet nequeat esse ratio distinguendi intra coordinationem rerum naturalium, & materialium, quia est communis omnium inchoatio, ac fundamentum, nihilominus distinguere potest res materiales ab immaterialibus; quo autem pacto intelligendum sit Aristot. dictum, quod in fundamento naturæ nihil est distinctum, explicatum est supra n. 87.

92 Tertiò si datur actus iste entitatiuus, præsertim admitti debet, vt correspondeat potentiæ obiectiuæ, & talis potentia per ipsum expleatur, sed potentia obiectiua non datur, vel si datur, expleri potest, nedum per productionem entis, quod sit actus, vel actum habens, sed etiam quod sit pura potentia realis, vt contingit de materia prima, ergo actus iste entitatiuus est superfluus, probatur minor, quia Arist. 9. Metaph. tex. 1. & alibi diuidit ens reale extra causas positum in actum, & potentiam, ergo per hoc præcisè, quod aliquid sit pura potentia realis, etiamsi omnem prorsus actum excludat, poterit rationem entis realis habere, & potentiam obiectiuam in sui productione explere.

Resp. negando minorem quoad vtramque partem, quoad primam quidem, quia quæst. præced. ostensum est dari potentiam obiectiuam, ac etiam aliquo modo distinctam a potentia actiua, & passiua, negatur etiam quoad alteram partem, nam quicquid sit nunc de illa diuisione entis in actum, & potentiam, de qua dicetur infra disput. seq. licet potentia obiectiua possit materialiter expleri per productionem entitatis, quæ sit potentia respectiua alterius, tamen vt dictum est disp. cit. Phys. contra Complut. illa ipsa potentialis entitas, quam ipsi dicunt esse materiam, ad potentiam obiectiuam relata, sub qua erat ante sui productionem, dici potest actua, vel ens in actu, quatenus non amplius est solum in potentia causæ, sed actu extra illam; tum quia vt dictum est n. 88. quando etiam concederemus in productione materiæ potentiam eius obiectiuam, sub qua erat ante productionem, non expleri per actum aliquem, sed per puram potentiam, veram tamen, & realem in rerum natura productam, qualem dicunt Complut. esse materiam primam, adhuc non tollitur actus entitatiuus, qui poterit correspondere productionibus aliarum rerum, earumq; potentiam obiectiuam explere, vt v.g. productionis compositi, vel formæ, & sic concedendo etiam minorem quoad secundam partem, solum concluderetur non dari actum entitatiuum materiæ proprium, sed composito, & formæ, & alijs rebus compositione carentibus, quales sunt Intelligentiæ separatæ, vnde etiamsi materia careret actu entitatiuo, non idcirco concludendum esset actum entitatiuum à rerum natura ablegandum, quia adhuc alia extaret entia in rerum natura producta, quæ proprium haberent actum entitatiuum; qua propter prius supponi debet ex Metaph. actum entitatiuum in rerum natura reperiri, & postea quærendum in Physicis, an talis actus etiam materiæ primæ competat, quæ dici solet pura potentia.

QVÆSTIO IV.

De potentia, & actu substantiali.

93 MAteriam primam esse potentiam substantialem, & formam substantialem pariter esse actum substantialem apud omnes Philosophos compertum est, & hoc adeò certum est, vt in Physica hoc potius supponatur, & accipiatur, veluti principium quoddam, quam probetur, vt conclusio. Verùm quia Metaphysicus multa probat, quæ supponuntur à Physico, hic indaganda est ratio à priori, vel saltim à posteriori, cur materia potius sit potentia passiua formæ, eiusq; subiectum, quam è contra, posset namque proteruus dicere rem è contrà se habere, quod forma est potentia passiua materiæ, & materia actus formæ, & quamuis primo aspectu facilis videatur resolutio propositæ difficultatis, re tamen accuratius inspecta est difficilius punctum, vt ait Arriag. quam fortè aliqui cogitauerint. Constito deinde materiam esse potentiam substantialem, & formam actum, vlterius est inquirendum hic, quo sensu forma dicatur actus materiæ, an scilicet quia forma sit res aliqua determinata in actu materiam perficiens, & complena substantialiter, an potius quia sit pura actuatio, ac veluti modificatio materiæ; adeoquod à materia non distinguatur realiter, vt res à re, sed potius modaliter, vt modus à re cuius est modus, vt singulariter opinatus est noster Aureol. 3. d. 12. q. 2. art. 1.

Circà primam difficultatem varij sunt modi dicendi ad afferendam rationem, cur materia sit potentia passiua respectu formæ, non è contrà; Primus satis communis, & frequens in schola Thomistarum est materiam esse potentiam passiuam, quia non habet propriam, ac determinatam existentiam, sed eam à forma superueniente recipit, quæ illam actuat & existentem reddit. Hæc tamen ratio non valet, quia extrà scholam D. Thomæ asserunt omnes tam materiam, quam formam propriam existentiam partialem possidere, vt fusè ostensum est disp. 2. Phys. qu. 2. art. 1. imò hæc ratio retorqueri posset præsertim in principijs Thomistarum qui volunt formam accidentalem non habere propriam existentiam, sed existere existentia subiecti, ita ergo pariter quis asserere posset de materia respectu formæ substantialis, quod sicut eam recipit, & sustentat, ita quoque illi existentiam communicat, adeout forma substantialis existat per existentiam sibi à materia communicatam. Tum quia ens in actu, & completum est potentia passiua, & subiectum formarum accidentalium præsertim secundum Thomistas, quemadmodum materia substantialium, & nihilominus non recipit ab eis existentiam, sed potius præstat, ergo ratio cur hoc sit potentia passiua, & subiectum recipiens, & illud forma informans, & actus receptus, non est quia id præstat, & affert existentiam illi, non ergo materia dicitur potentia passiua formarum, quia recipit existentiam ab illis.

94 Secundus dicendi modus est Arriag. disp. 2. Phys. sec. 3. subsec. 2. vbi inquit, quod quando duo ita inter se vniuntur, vt vnum se habeat quasi antecedenter, & præuiè ad aliud, aliud verò ei superueniat, id quod antecedit dicitur recipere, & subijci, quod verò superuenit dicitur recipi, & complere, itaque materia prima dicitur subiectum omnium formarum, & non è conuerso, quia præsupponitur ipsa materia prius natura ad omnes formas etiam ad rationalem. Hanc rationem iam impugnaui disputat. 2. Phys. q. 1. art. 3. in fine ex principijs ipsius Auctoris, nam ipsemet disput. 5. Phys. n. 37. negat ex eo benè deduci quantitatem esse aliorum accidentium subiectum, quia illa præcedit, nam etiam primus gradus intensionis præcedit secundum, & tamen non est subiectum illius, nec illum recipit, item primæ qualitates precedunt secundas, quas tamen non recipiunt, velut earum subiecta. Nunc autem absolutè impugnatur, & falsitatis omninò conuincitur, quia vt docet Scotus 1. dist. 5. q. 2. infra G. si forma alicuius præexisteret, & materia de nouo adueniret, & informaretur illa forma præexistente, æquè benè esset potentia passiua, & subiectum illius formæ, sicut modo, cum materia præexistit, & forma de nouo aduenit, ergo illa præcedentia materiæ ad formam simpliciter, & absolutè inspecta non est præcisa ratio, cur materia dicatur potentia passiua respectu formæ. Tum quia diuina essentia ita præcedere intelligitur in diuinis, & relationes originis, & perfectiones attributales, nam & in ipsa fundantur, & ab ea vt a fundamento pullulant, ac originantur, vt notat Doctor 1. d. 8. q. 4. & tamen diuina essentia non dicitur potentia passiua respectu illarum; Demum quod ait materiam etiam ad ipsam animam rationalem prius natura præsupponi, si per hanc naturæ prioritatem intelligit prioritatem causalitatis, & dependentiæ, vt regulariter vsurpari solet, est penitus falsum, quia anima rationalis non dependet à materia, vnde ratione talis independentiæ posset Deus priua animam producere, & postea materiam, & tamen si hæc illi vniretur, adhuc esset potentia passiua respectu illius.

95 Tertius dicendi modus est Ouied. controuers. 2. Phys. punc. 3. §. 3. dicentis materiam esse potentiam passiuam, & subiectum formæ, formam vero actum, quia materia est pars perfectibilis per formam, & forma est perfectiua materiæ. Contrà quia hæc videtur manifesta petitio principij, ideo enim forma dicitur perfectio materiæ, quia est eius actus, & materia dicitur perfectibilis à forma, quia est potentia passiua respectu eius, ac ratio huius quæritur, cur materia sit potentia passiua formæ, itaut ab ea perfectibilia, & non è contra. Tum quia cum ambæ illæ partes sint incompletæ, videntur inuicem se mutuo perficere, & complere, imo inquit Doctor 2. d. 14. q. 1. in fine formam vnitam materiæ ab ea aliquam perfectionem recipere, alioquin anima beata frustra vniretur corpori, eo quia ex corpore non acquireret perfectionem. Tum quia non omne quod

habet

habet rationem subiecti, & potentiæ passiuæ respectu alicuius formæ, dicitur ab ea perfici, imo aliqua fædantur, & corrumpuntur ab eis, vt aqua calore, intellectus errore, & in vniuersum omnia subiecta per formas contrarias; & quamuis materia propter suam vniuersalem inclinationem non habeat formas contrarias, tamen ex hoc sufficienter colligitur non dici ex eo præcisè in potentia passiua ad illis, & subiectum earum, quia ab illis perficiatur, nam aqua est subiectum caloris, & potentia passiua respectu illius, & tamen non perficitur ab illo. Tum tandem quia Ouuied. ipse fatetur ibidem formam non ordinari primariò, & per se ad dandam materiæ perfectionem, vt ipsa materia perfecta sit, sed ambo per se ordinari ad constituendam perfectionem compositi.

Hac de causa Ouuied. ibidem num. 25. videns hanc rationem non esse sufficientem, aliam subijcit, vel vt nouam, vel vt præcedentis declaratoriam, & inquit inter extrema, quorum neutrum ordinatur ad perfectionem intrinsecam alterius, qualia sunt materia, & forma, illud extremum, quod ratione alterius à se distincti habet nobiliora prædicata, & perfectiores proprietates, quasi passiuè communicat, dici perfectibile ab altero, & per hanc rationem constitui in ratione materiæ; illud verò quod ratione sui habet in composito nobiliora prædicata, & ea quasi actiuè communicat alteri extremo, dicitur illud perficere, & per hanc rationem constituitur in ratione formæ, quæ est perfectio, & pulchritudo compositi, & consequenter alterius comparis. Hæc ratio licet magis quæsito proposito satisfacere videatur, quam præcedens, nonnullam tamen adhuc habet difficultatem, quia esse potentiam passiuam tam conuenit subiecto respectu formæ accidentalis, quam materiæ respectu formæ substantialis, & tamen ratio potentiæ passiuæ in subiecto accidentalis formæ non attenditur ex hoc capite, nam compositum accidentale perfectiora attributa, nobilioraque prædicata participat ex parte subiecti, quam ex ipsa accidentali forma, vt satis de se constat, ergo si in composito accidentali hoc non est sufficiens inditium ad inueniendam partem materialem, & formalem, seum potentialem, & actualem, neque sufficiens erit in composito substantiali, & quidem paritas neganda non videtur, quia Arist. ipse 1. Phys. non semel hac vtitur paritate, dum potentiam passiuam materiæ, ac subiectiuam in ordine ad formas substantiales declarat per potentiam passiuam entis in actu in ordine ad formas accidentales, quia cur hoc sit actus, & illud potentia eadem vtrobique militat ratio, neque discrimen est nisi in ratione talis actus, & talis potentiæ, nam forma substantialis est actus simpliciter, accidentalis autem est actus secundum quid.

96 Quartus dicendis modus est Hurtad. disp. 2. Phys. sec. 2. vbi docet materiam dici potentiam passiuam, & subiectum formæ, quia forma illam denominat communicando illi suum effectum formalem, sicut albedo denominat parietem album, & sapientia intellectum sapientum. Hæc quoque ratio, nisi melius explicetur, non satisfacit, quia Deus à bonitate diuina denominatur formaliter bonus, & à iustitia iustus, nec tamen ob talem denominationem habet rationem subiecti, vel passiuæ potentiæ respectu illorum attributorum; Tum quia etiam ex doctrina ipsius Hurtad. in eodem loco non minus forma suas deriuat denominationes in materiam, quam è contrà, si enim dicimus superficiem esse albam, dicimus etiam è contrà albedinem esse quantam, si materia ligni à forma dicitur lignea, forma quoque à materia dicitur materialis, ergo ex hoc sufficiens inditium sumi non potest, quod hoc magis habeat rationem potentiæ, vel actus, quam illud. Neque dicat Hurtad. denominationes à forma in subiectum deriuatas esse formales, at quæ deriuantur à materia in formam esse materiales. Hæc enim est manifesta petitio principij, hoc enim est quod quærimus, cur cum in composito videamus vnam partem aliam denominare comparem, & è contra, hæc dicatur materia, eiusque denominatio materialis, & alia forma, eiusque denominatio formalis; curque denominatio vnius dicatur effectus formalis, non autem alterius.

Quintus dicendi modus est quorundam Recentiorum apud Ouuied. dicentium neque potentiam receptiuam formarum, neque vnionum esse de essentia materiæ, sed tantum constitui per principium passiuum operationum compositi, & formam per principium actiuum earundem; quam sententiam ipse Ouuied. impugnat, quia anima rationalis est principium passiuum intellectionum, & volitionum, ergò non est proprium materiæ esse principium passiuum operationum. Sed Recentiores illi facilè responderent, quod esto anima rationalis sit principium passiuum illarum operationum, quia sunt immanentes, est tamen quoque principium actionum; sed materia est principium operationum compositi duntaxat passiuum, & esse sic principium passiuum operationum dicent esse proprium materiæ, itaquod non formæ. Melius ergo impugnatur illa ratio, quia potentia passiua, de qua hic loquimur, & quærimus cur potius materiæ, quam formæ conueniat, non attenditur in ordine ad actum secundum, sed in ordine ad actum primum, ex quo simul cum eius subiecto, tanquam ex per se actu, & per se potentia fit substantiale compositum. Tum quia materia, & forma duo exercent munera circa compositum substantiale, sunt enim partes eius intrinsecæ constituentes illud in suo esse essentiali, & sunt principia etiam operationum eius, prius tamen illud essentialiter constituunt, quam eius operationes principient, & adhuc in eius constitutione vna habet rationem partis potentialis, atque ideò materiæ, alia partis actualis, ideoque habet rationem formæ, ergo ratio materiæ, & formæ conuenit partibus compositi substantialis antecedenter omninò ad eius operationes; malè ergo dicunt Recentiores illi materiam constitui in tali ratione per principium passiuum operationum compositi, & formam per principium actiuum earundem.

97 Reiectis aliorum sententijs, ratio cur materia sit subiectum formæ, eiusque potentia passiua, & receptiua, non è contrà, deduci potest facilè ex Arist. 1. Phys. 51. vbi ex transmutationis ostendit dari materiam primam, esseque subiectum contrariorum hoc modo; omnis transmutatio fit ex contrario in contrarium, sed vnum contrarium non recipit aliud, nec aliud contrarium transmutat, quia mutuò se perdunt, & destruunt, ergo sola contraria in generatione non sufficiunt, sed opus est dare aliquod subiectum, quod recipiat contraria, & ex eo simul cum altero contrariorum generetur compositum; quam rursus rationem adhibuit 12. Metaph. tex. 6. vbi ex tribus illis propositionibus materiam, vt commune subiectum contrariorum sic introdusit, omnis substantia naturalis transmutabilis est, omnis transmutatio est de contrario in contrarium, nullum contrarium sustinet alterum, aut ex ipso aliquid facit, igitur in transmutatione rerum subiectum adinueniri oportet, quod contrarijs subijciatur; hæc igitur est vera, & peripatetica ratio à posteriori, cur materia sit potentia passiua respectu formæ, eiusque subiectum, non è contra, quia forma pugnat cum priuatione, & accedit vel recedit à communi subiecto, quod est materia, & hæc permanet sub vtroque termino mutationis; illud ergo principium, quod cum priuatione pugnat, & expellitur in corruptione, aut acquiritur in generatione est forma; quod autem contraria sustinet, & manet sub vtroque mutationis termino, est materia, & habet rationem subiecti in fieri quidem respectu mutationis, & in facto esse respectu formæ; hæc inquam est ratio à posteriori, quam nos docuit Arist. dignoscendi, cur materia sit subiectum formarum, & potentia passiua earum, non autem è contrà. Quod si huius rei aliquam desideras rationem à priori, nec ista quoque deest, sumendaque est ex inferentia, ac indeterminatione, quam habet materia ad constituenda cum diuersis formis diuersa quoque specie composita, eadem enim numero materia cum varijs formis varias constituit species predicamentales, at vnaquæque forma vnam duntaxat speciem constituit, & ideò forma dicitur principium per se determinans materiam ad vnam speciem, materia verò dicitur principium de se indeterminatum, & per formam determinabile, atque ideò forma habet rationem actus, & materia potentiæ. Confirmatur hæc ratio ex paritate compositi metaphysici, quod constat ex realitate generis, & differentiæ, & realitas generis ideò dicitur habere rationem potentiæ respectu differentiæ, differentia verò actus, quia realitas generis de se indifferens est ad constituendam hanc, vel illam speciem, vt realitas animalis indifferens est ad constituendam speciem hominis, vel leonis, aut bouis, & per hanc vel illam differentiam determinatur ad hanc, vel illam speciem, cum ergo materia prima dicatur genus physicum per analogiam ad genus metaphysicum, ob illam indifferentiam dicitur habere rationem potentiæ passiuæ respectu formæ, & forma rationem actus.

98 Sed Ouuied. & Arriag. cit. hanc rationem impugnant dupliciter, primò quia potest esse materia determinata ad hanc specie formam, vt multi probabiliter tenent de materia Cœli, quod sit determinata ad formam cœlicam, itaut aliam recipere nequeat, ergo ratio materiæ, vt est potentia passiua, non consistit in hac indifferentia ad plura composita constituenda. Deindè quia potest à Deo creari aliqua forma, quæ sit indifferens, vt vniatur materijs specie distinctis, & consequenter constituat composita specie distincta, sicuti de facto gratia habitualis, quæ est forma accidentalis, indifferens est ad constituenda composita accidentalia specie distincta, quia indifferens est, vt vniatur animæ rationali, & Angelo; & est compositum specie distinctum, quod resultat ex anima rationali & gratia ab illo, quod resultat ex Angelo, eademque gratia, composita enim ex diuersitate essentiali cuiuscunque partis essentialis, sicuti est subiectum, diuersam sortiuntur essentiam, ergo ratio constitutiua materiæ in esse potentiæ passiuæ non consistit in hac indifferentia, cum etiam formæ conuenire possit. Cæterum impugnationes istæ non vrgent, non quidem prima, quia falsum est quod possit dari materia determinata ad vnam specie formam, quæ simul sit potentialis ad illam, nam de ratione materiæ est, quod sit genus physicum idest inchoatio plurium compositorum specie distinctorum in genere naturæ, sicuti genus metaphysicum est inchoatio plurium specierum, ergo materia necessariò debet esse indifferens ad plura composita specie distincta constituenda; & hoc etiam probari potest ex eadem paritate generis logici; vel metaphysici assumpta, repugnat namque genus posse sic vniri cum differentia determinatè seruata adhuc sua potentialitate, si enim non est magis de se indeterminatum, quam differentia ad hanc speciem, si non latius patet illa, cur magis dicetur genus per differentiam determinari, & coarctari quam differentia per genus, qua de causa diximus disp. 5. Log. qu. 2. ar. 3. potentialitatem generis metaphysicè loquendo in vna sola specie possibili conseruari non posse, Idem ergo pariter de materia dicendum erit, quæ est genus physicum, si namque determinata foret ad hanc vnam speciem constituendam nequibit assignari ratio, cur magis materia dicatur determinari à forma, quam è contra; illam verò doctrinam de materia cœlesti refellit Doctor hac de causa 2. d. 14. qu. 1. & nos cum ipso disp. 2. Phys. qu. 4. art. 1. & in libris de Cœlo disp. 2.

disp. 2. quæst. 2. vbi ostendimus secundum Aristot. corpora cælestia esse simplicia absque compositione materiæ, & formæ; & secundum veritatem materiam, ea qua constant, esse eiusdem rationis cum materia horum sublunarium, & proindè indifferentiam habere ad constituendam aliam, & aliam speciem.

99 Ex quo etiam capite eliditur altera impugnatio, & ostenditur è contrà impossibile esse, quod possit dari forma, quæ sit indifferens ad plura specie subiecta, & plures species essentiales constituendas, nam, sicut de ratione materiæ est, quod sit inchoatio plurium specierum in genere naturæ, ita de ratione formarum est, quod sint determinationes talis inchoationis; & sicuti repugnat metaphysicè loquendo dari differentiam, quæ de se indeterminata sit ad plures species constituendas, quia differentia ex sua ratione formali est, qua differunt à se singula idem genus participantia; ita pariter physicè loquendo repugnat dari formam indeterminatam ad plura specie composita constituenda, quia forma est ratio, cur in genere physico vnum compositum specie differat ab alio. Tum quia si inuicem vnirentur materia, quam dicis posse esse determinatam ad vnam speciem, & formam, quam dicis esse posse indifferentem ad plures species, planè compositum nimis portentosum constituerent, quia ratione formę conueniret cum alijs speciebus, & ratione materiæ differret ab illis; sed planè cum ratio faciendi conuenire pertineat ad rationem genericam, & potentialem, & ratio faciendi differre ad rationem specificam, & actualem, in eo composito sic constituto hac de causa ego formam dicere, quam tu dicis materiam, & è contra materiam, quam tu dicis formam. Neque suffragatur exemplum adductum de gratia habituali, semper enim vnus, & idem est specie effectus formalis gratiæ habitualis, siuè in Angelo ponatur, siue in anima rationali, nempe reddere gratum subiectum, quod afficit, sicut idem est specie effectus formalis albedinis, siue in ligno ponatur, siuè in lapide. Contra instat Ouied. diuersum gratum constituitur ex gratia habituali, & anima rationali, ac ex eadem gratia, & Michaele, ergo diuersum effectum formalem tribuit formam secundum subiectorum diuersitatem, probat assumptum, quia gratum essentialiter dicit duo subiecto, & formam, vtrumque essentiale concreto, ergo quodcunque illorum sic specie distinctum, compositum illam diuersitatem in se habebit, quia habet omnia prædicata, quæ in illius partibus tam materiali, quam formali includuntur, ergo ex diuersitate subiecti, quod gratum denominatur rectè infertur diuersitas huius concreti, siue compositi grati, & sic etiam rectè infertur, diuersitas effectus formalis prouenientis a forma, qui nihil aliud est, quam totum compositum per illam constitutum. Hæc quoque instantia friuola est, nam assumptum est verum tantùm materialiter, non formaliter, & probatio illius assumpti falsa est, supponit enim compositum accidentale esse ita per se vnum, & ambas partes æquè essentialiter, & primò importare, sicut compositum substantiale, quod falsum est; quia enim concretum accidentale non habet aliquam per se vnitatem, non ambas partes importat ex æquo, alioquin non esset vnum per accident, sed formam principaliter significat, & subiectum connotat, vt dictum est disp. 2. Log. qu. 6. art. 2. atque ideò falsum est ex diuersitate subiecti inferri posse diuersitatem formalis effectus in forma, quis enim non videt lignum, & lapidem album in ratione albi non differre?

Quia verò forma, & subiectum solent seinuicem denominare, nam & quantum dicitur album, & album quantum, vt suprà dicebamus cum Hurtad. ne in huiusmodi denominationibus confusio contingat, & quisque discernere sciat, quænam eram dicendi sit denominatio formalis, & quæ materialis, circa hoc obseruanda est regola, quam assignauimus disp. 3. Phys. quæst. 3. art. 2. num. 37. quod cum duo inter se vnita seinuicem denominant, attendere opportet, quodnam eorum sit formalius, & actualius, & quodnam magis materiale, & potentialius quod enim erit actualius, & spiritualius, habebit rationem formæ, & denominatio ab eo in aliud deriuata formalis erit, quod autem erit magis materiale, & minus spirituale habebit rationem subiecti, & denominatio ab eo in aliud deriuata erit materialis, vt insinuat Doctor 4. d. 11. q. 1. §. *dico ergo*, & hinc etiam inferre licebit, quod hoc sit subiectum illius, & respectu eius habeat rationem potentiæ passiuæ, non è contrà, vndè dum dicimus albedinem esse quantam, non inferre debemus hanc denominationem esse formalem, & albedinem ita denominari, quia albedo quantitatem recipiat, & ab ea informetur, sed potius è contrà ita denominari, quia ipsa albedo quantitati inhæret, & in ea recipitur, & ratio est, quam assignauimus, quia qualitas à toto genere est actualior, & spiritualior quantitate, ideoque habet rationem formæ, quantitas verò habet magis de materialitate, ideoque dici debet subiectum eius, & denominatio, quam ipsi præstat, materialis, & non formalis.

Circà aliam difficultatem propositam ab initio quæstionis, quo pacto forma dicatur actus materiæ, inquit Aureol. 2. d. 12. q. 1. art. 1. formam non dicere aliquem rem determinatam in actu, sed puram actuationem materiæ, itaut à materia non distinguatur sicut res à re, sed sicut modus; ait ergo in quodlibet composito duas includi realitates, quarum nulla dicit rationem actu determinatam, sed ambæ sunt realitates imprecisæ vnius rationis determinatæ; realitas quæ dicitur materia, est incompleta, indeterminata, & inchoatiua cuiusquè rei completæ, huic realitati aduenit actuatio, & complementum, quæ est forma, sed tale complementum, & actuatio non est realitas in se præcisè, itaquod in sua ratione sit ratio determinata in actu, est tamen complementum rationis determinatæ in actu, vndè sicut prima realitas erat natura incompleta, & truncata, quia inchoatiua tantummodo rationis determinatæ completæ in actu, sic realitas hæc est truncata, & incompleta, quia tantummodo est complementum rationis determinatæ, & completæ, in eo quod est actuatio quædam realitatis illius, quæ dicebatur inchoatiua; vndè nec materia, nec forma sunt aliqua realitas determinata in actu, sed sunt tantùm duæ realitates imprecisæ ipsius compositi, quod est determinatum in actu, & altera se habet, vt inchoatio, altera vero, vt complementum; hæc in summa est Aureoli opinio.

100 Oppositum docet Scotus 2. dist. 12. q. 1. vbi pluribus probat formam non esse purum terminum intrinsecum, vel extrinsecum materiæ, ac simplicem eius modificationem, sed rem vel realitatem in actu determinatam à materia realiter distinctam, quæ est communis opinio in omni schola, & ab omnibus absque hæsitatione recepta. Quod autem materia sit à parte rei distincta à forma, satis constat ex dictis disp. 2. Phys. quæst. 1. & 2. quia forma corrumpitur, & generatur, vel incipit, & desinit esse, materia vero est ingenerabilis, & incorruptibilis, manetque sub vtroque mutationis termino; tum quia quando ignis producit ignem produceret etiam materiam, & cum corrumpitur, materia quoque corrumperetur; tum quia vt inquit Doctor, si materia, & forma non essent partes entitatiuè, & a parte rei abinuicem distinctæ, non essent compositum, sed quædam entitas simplex; tum quia id ostendit Arist. ex professò 1. Phys. vbi probat formam esse principium quoddam rerum naturalium à materia distinctum, & 2. Phys. probat esse causam à materiali distinctam à parte rei. Quod autem inter materiam, & formam substantialem non sufficiat distinctio, quæ est inter entitatem, & gradus entitatis, probat rursus Doctor loc. cit. quia tunc diuersa generabilia, & corruptibilia, vt ignis, & aqua specie non differrent, sicut nec specie distinguuntur gradus eiusdem entitatis v.g. caloris. Tum quia inquit Doctor saltem de anima intellectiua certum est, quod non potest esse purus gradus materiæ, quia ipsa est terminus creationis. Quod tandem non sufficiat inter materiam, & formam distinctio, quæ est inter rem, & modum rei, vt volebat Aureol. probatus, quia anima intellectiua est terminus creationis, ergo re vera est res, & non modus rei, cum hic nequeat esse terminus creationis. Tum quia forma potest per potentiam Dei absolutam conseruari sine materia, sicut de facto in Eucharistia conseruantur accidentia sine subiecto, ergo forma non est purus modus materiæ, nec ab ea distinguitur sola realitate modi, sed etiam rei. Tum quia modus est semper imperfectior re modificata per ipsum, sed forma est substantialiter perfectior materia, ergo non eius modus. Tum quia modus non est finis rei, sed potius è contra, quia modus ordinatur ad rem modificatam, at forma est finis materiæ, quia materia est propter formam, & eam appetit, vt turpe pulchrum. Tum quia forma est præcipuum principium operationum compositi actiuum, quod nequit modo competere. Tum quia hæc opinio parum differre videtur ab opinione antiquorum ab Arist. 1. Phys. impugnata, qui ponebant totam rerum essentiam consistere in materia. Tum tandem quia in Phys. demonstratum est formam esse præcipuam, & principaliorem quidditatis partem disp. 5. quæst. 12. art. 1. ergo non est solus modus materiæ, quia in composito ex re, & modo præcipua pars non est modus, sed res cuius est modus; & quia hoc apud omnes difficultate vacat, non vlterius immoror in eius probatione, sed argum. Aureoli dissoluo.

In oppositum arguit Aureolus, Primò si forma esset entitas realiter distincta a materia, tunc non posset dare illi esse in genere causæ formalis, quod est falsum, sequela ita probatur, nam hoc esse, vel entificatio, quam dat forma materiæ, vel est idem cum forma, & habetur intentum, quod forma sit ipsa informatio, & actuatio, vt figura est informatio, & actuatio quantitatis, vel non est idem cum esse formæ, sed quid distinctum, quod imprimitur in materia, & ibi derelinquitur à forma, quod minimè dici potest, vel enim hoc esset aliquid absolutum, vel respectiuum. Non primum, quia tunc in composito essent tres realitates scilicet materia, & forma, & illud absolutum à forma in materia derelictum, & si sic, tunc materia, & forma non perfectè definirent compositum. Tum quia posset remanere compositum destructa forma, posset enim Deus modum illum conseruare sine forma, quod sufficeret ad constitutionem compositi. Tum quia tunc causalitas formæ non esset intrinseca, & formalis, sed erit causalitas efficientiæ, habebit enim se forma respectu materiæ, sicut se habet sigillum in signatione ceræ. Tum quia poterit Deus facere effectum formalem sine forma, sicut figuram sine sigillo, ex quo effectus formalis ille est aliud absolutum a forma. Neque etiam potest dici secundum quod nempe esse à forma communicatum materiæ sit aliquid respectiuum, quia omnis relatio est accidens, atque ideò accidens esset de essentia compositi substantialis. Tum quia tunc respectiuum esset de essentia absoluti, quia ignis v.g. non dicit materiam, & formam secundum se, sed vt inter se vnitas per informationem. Tum quia corpus non diceretur viuens formaliter per animam, sed per relationem, quam terminat, vel fundat, atque adeo vita essentialiter consisteret in relatione animæ ad corpus, vel corporis ad animam.

Resp. negando consequentiam, ad cuius probationem gratis concedendum est, quod esse formatum, & completum, quod præstat forma materię in genere causę formalis, nō est aliquod esse ab ipsa forma

forma in materiam deriuatam, & ab ipsa forma informante entitatiuè diuersum, vt docet Doctor 8. Metaph. quæst. 4. § *propter primam difficultatem*, & nos cum ipso disp. 5. Phys. q. 3. art. 3. nu. 23. sed est ipsamet forma vnita, & communicata materiæ mediante vnione, vnde effectus formalis formæ dicit formam, non quidem simpliciter, & absolutè sumptam, sed simul cum vnione ad materiam, qua ratione Auctor sex principiorum posuit in prædicamento habitus album esse, & quantum esse, quia nimirum concreta harum formarum includunt etiam vnionem earum ad subiectum, quam diximus in Logica pertinere ad prædicamentum habitus. Neque hinc sequitur accidens esse de essentia substantiæ, vel respectiuum de essentia absoluti, non quidem quia vnio non sit accidens, aut aliquid respectiuum, vt inquiunt Recentiores, qui vnionem ponunt esse modum quendam substantialem absolutum, sed quia vt dictum est disput. 5. Phys. q. 12. art. 2. num. 146. vnio non est de essentia compositi, sed solum conditio simpliciter necessaria, quam nec Deus supplere potest, tam ad eius constitutionem, quam conseruationem, vnde etiam corpus dicitur animatum, & viuens non per vnionem formaliter, sed per animam, & per vnionem solum tanquam per conditionem simpliciter necessariam.

101 Secundò arguit ex compositi substantialis vnitate, si enim forma diceret propriam rationem, ac determinatam naturam in genere entis, nec igneitas esset vna natura, neque hic ignis entitas vna numero, quod est falsum; probat consequentiam primò quoad vnitatem naturæ, nam Arist. 7. Metaph reddens rationem, cur composita accidentium non dicant vnam naturam, substantialia verò equidem, ait esse quia quæ includuntur in composito accidentali, habent propriam quidditatem, determinatam, non sic autem, quæ includuntur in composito substantiali; tum quia sequeretur, quod cum fit lapis, non fieret ens simpliciter, sed ex tali ente fieret tale ens. Deinde probat consequentiam quoad vnitatem entitatis indiuidualis, nam Arist. docet 8. Metaph. quærendam non esse causam, cur ex materia, & forma fiat res vna numero, sed si forma diceret entitatem, & naturam distinctam a materia, esset quærenda causa illius vnitatis. Neque dicas ideò non esse quærendam causam, quia vnum est in actu, & aliud in potentia, nam per hoc non dixit Arist. hæc duo distingui, tanquam res determinatas, sed quia illud, quod est in potentia, fit in actu.

Resp. negando rursus consequentiam, quia ad vnitatem naturæ compositi substantialis sufficit, vt extrema, vel eius partes habeant rationem per se actus, & per se potentiæ eo modo, quo explicatum est disp. 5. Phys. q. 11. art. 1. vbi fusè de hac re, & cum extrema sint hæcheizata, efficiunt quoq; vnum indiuiduum; & hoc est, quod ait Arist. 7. Met. composita accidentium non dicere vnam naturam, quia non constant ex per se potentia, & actu, sed ex actu, & potentia per accidens, & secundum quid, forma enim accidentalis aduenit enti perfecto, & completo, & proinde perficit illud accidentaliter, non autem complet substantialiter quemadmodum forma materiam, vt loc. cit. abunde explicauimus, & in hoc sensu ait Aristot. ibi composita accidentalia non dicere vnam naturam, quia includunt pura entia perfecta, & completa, ac determinatæ speciei in prædicamento, vt hoc, quod est lignum album, lignum includit, quod est in prædicamento substantiæ directè, & albedinem, quæ est in prædicamento qualitatis, materia autem, & forma non sunt entia perfecta, & determinata in hoc sensu, & ideò benè potest ex ipsis vnum per se componi eo præsertim quia vnum manet essentialiter ordinatum ad aliud, vt per se potentia ad per se actum, hæc enim vltra incomplementum essentiale est vna ex conditionibus necessarijs requisitis, vt ex duobus fiat vnum per se ex dictis loc. cit. nu. 129. Cum autem inquit Arist. 8. Metaph. quærendam non esse causam, cur ex materia, & forma fiat vnum per se, hoc sanè non dixit, quia forma non esset pars compositi realiter materia distincta, quia loquitur ibi de vnitate compositionis, & non simplicitatis, vnitas autem compositionis supponit compositum ex partibus distinctis constitutum, si enim ibi nulla esset partium distinctio, esset vnitas simplicitatis, non compositionis, sed dicit Philosophus non esse quærendam causam talis vnitatis, præter hanc, quod vnum est per se actus, aliud per se potentia; & cum inquit, quod est in potentia fieri in actu, solum significare intendit materiam perfici, ac determinari per formam ad certam speciem prędicamentalem, non autem realem identitatem materiæ cum forma, quasi materia in generatione transeat in formam; vel loquitur de toto producto, quod prius erat in potentia, & post productionem dicitur esse in actu, quo etiam loquendi modo vtitur 8. Phys. 32. vbi ignem nondum genitum vocat in potentia, genitum vero ait esse in actu.

102 Tertiò arguit, quia si forma diceret entitatem determinatam demonstrabilem, & signabilem, dum producitur, crearetur, quia omnis forma de nouo producta, cuius nulla pars omninò præcessit, dicitur omninò creari, sed huiusmodi esset illa forma habens realitatem præcisam ab omni alia realitate, ergo &c. Resp. faciliter formam non creari, quia fit ex materia, si non tanquam ex parte, saltim tanquam ex præiacente subiecto, in cuius passiua potentia continebatur, & ex cuius potentia educitur virtute agentis naturalis creatio autem est actio, qua aliquid producitur ex nihilo, vt ly *ex*, excludit tam partem, quam subiectum; & nota quod argumentum concludit etiam, si forma ponatur modus materiæ, vt vult Aureol. & non res ab ea præcisa, vel præscindibilis; cum enim modus ille de nouo producatur in materia, quæri poterit, an eius aliquid præcesserit in materia, & si fiat ex materia, tanquam ex parte. Cæterum Aureol. loc. cit. hanc responsionem impugnat cum multis alijs, quia fieri ex materia potest accipi dupliciter, vel *in qua*, & ita non destruit conceptum creationis, quia anima rationalis fit in corpore, & tamen creatur, vel *ex qua*, & sic ly *ex* non tollit conceptum creationis, nisi dicat rationem partis, at materia non est pars formæ, sed compositi, quare forma semper crearetur, quia non fit ex materia, tanquam ex parte, probatur maior, quia illud *ex aliquo*, tollit creationem, quod ponit in termino productionis prius non fuisse mere nihil, sed esse ex materia, in qua, vel ex qua tantum ex subiecto, non ponit terminum productionis non esse nihil ante productionem, quia per tale subiectum forma non est extrà nihil, ergo &c.

Resp. ex dictis de eductione disp. 2. Phys. qu. 7. artic. 2. satis patere eductionem à creatione distingui præsertim ex parte subiecti, nam tam in creatione, quam in eductione formæ nihil eius præcedit, tanquam pars, atq; ideò vtrobiq; fit ex nihilo sui, tanquam ex termino, sed ad creationem formæ nullo modo concurrit materia, vel si concurrit, non concurrit sustentando, sed tantùm recipiendo, vt merè subiectum in quo, non ex quo, contra verò ad eductionem formæ, neque forma dicitur educi ex materia, tanquam ex parte componente formam, sed tanquam ex sustentante formam, & hoc est formam fieri ex subiecto; & hoc etiam latè tractauimus disput. 5. de gener. & corrup. qu. 1. art. 1. vbi contra Ferchium nostrum ostendimus nu. 15. non ideò formas materiales fieri ex nihilo, vel creari, quia non fiunt ex aliqua sui parte præexistente, vt fiunt composita, nam fiunt per eductionem ex præiacente subiecto, tanquam ex sustentante, & non simpliciter recipiente, per quod euitatur creatio, cum enim dicitur creationem esse rei factionem ex nihilo, omnes Theologi vnanimiter aiunt ly *ex*, excludere habitudinem nedum partis, sed etiam subiecti præiacentis, & sustentantis, vnde argumentum Aureoli falso innititur fundamento, quia supponit in factione, & productione rei, ne dicatur creari, debere fieri ex aliquo, tanquam ex parte, quod quidem minimè opus est, vt loc. citat. fusè contra Ferchium demonstrauimus; quare ad replicam Aureol. conceditur, cum materia concurrit solum, vt subiectum in quo & simpliciter recipiens vt contingit in animæ productione, non tolli conceptum creationis, at negatur non tolli, quando concurrit, vt subiectum ex quo, & sustentans, vt regulariter euenit in naturali productione formarum materialium; & cum probatur oppositum, quia illud *ex aliquo* tollit creationem, quod ponit in termino productionis prius non fuisse merè nihil, quod non facit continentia formæ in materia, vt in subiecto ex quo; respondeo nihil, quod est terminus à quo creationis, esse negationem extrà subiectum, & extrà genus, & ideo cum forma fit ex negatione in subiecto præsupposito, talis præsuppositio subiecti tollit formam fieri ex nihilo, vt est terminus à quo creationis, vnde in hoc sensu neganda est minor argumenti vltimi inducti pro probatione maioris.

Postremò arguitur, quia 3. Phys. 67. forma dicitur terminus, at terminus est modus rei, ergo &c. Resp. formam dici propriè terminum generationis, quia est terminus formalis eius; dicitur etiam terminus materiæ, quatenus, materia eam appetit, vt ea habita conquiescat; dicitur etiam terminus materiæ in sensu argumenti, non quidem intrinsecus, quasi sit purus gradus perfectionis materiæ, vt Aduersarij intendunt, sed veluti extrinsecus, quatenus cum materia ex se sub nulla sit certa specie prædicamentali, sed possit vagari per omnes per formam informata constituitur in certa specie, qualem requirit forma, atque adeò complet perfectionem eius, vt non vltra vagetur.

QVÆSTIO V.

De oppositione, & prioritate actus ad potentiam.

103 BReuiter hoc quæsitum quoad primam partem resoluit Doctor 9. Metaph. quæst. 1. & 2. vbi in corpore quæsiti ait potentiam sumi posse dupliciter, vel vt dicit modum quendam entis, vel vt specialiter importat rationem agendi, & patiendi, quæ diuisio satis in superioribus explicata est; inquit igitur quod si potentia sumatur pro principio agendi, certum esse debet actum non opponi potentiæ, quia actus in hoc sensu nedum potentiæ non opponitur, sed potius est exercitium eius, non enim minus realiter est aliquid principium, quando actu principiat, quam quando non principiat, sed principiare potest (inquit Doctor) neque eo quod quis currat, vel scribat, potentiam amittit currendi, aut scribendi, sed potius eam exercet, & res adeò, explorata est, vt vlteriori explicatione non egeat; nam actus in hoc sensu idem est, quod operatio potentiæ actiuæ, satis autem constat operationem non opponi cum potentia actiua, à qua egreditur, sed compossibilem esse cum ea vt exercitium eius. De potentia verò passiua, seu vt est principium patiendi, quo sensu etiam coincidit cum subiectiua, non est res adeò conspicua, aliqui enim Scotistæ dicunt actum formalem huic potentiæ correspondentem, adeò illi opponi, vt simul cum ea esse non possit,

& quod

& quod desinit potentia subiectiua actu formæ illi aduenientε, vt superficies, quæ est in potentia subiectiua ad albedinem, vbi albedinem recipit, iam formalem actum obtinuit, & ob eam rem non amplius ad albedinem subiectiuam potentiam habet, sed tantùm ad alios colores recipiendos, ita Ragusæus disp. 3. peripat. de existentia materiæ c. 3. declarando potentiam obiectiuam, & subiectiuam; cui etiam videtur hic fauere Doctor 9. Metaph. q. 2. nu. 10. vbi inquit neutram harum potentiarum manere cum actu, & potest quoque euidenti probari ratione, quia cum subiectum aliquam obtinuit formam, ad quam erat in potentia, non amplius est in potentia ad illam, alioquin esset simul in actu, & in potentia respectu eiusdem formæ, quod est impossibile.

104 Cæterum certum non minus esse debet de potentia passiua, & subiectiua, quod simul stat cum suo actu, quàm de actiua, & tantùm abest quod actus formalis opponatur cum potentia subiectiua, eamque destruat, quod potius eam perficit, & actuat, quod satis patet ex physicis de potentia subiectiua materiæ, qua recipit formas, diximus enim ibi disp. 2. q. 5. art. 5. hanc potentiam cum materia realiter esse identificatam, velut eius passionem, atq. ideò non perire potentiam subiectiuam materiæ in aduentu formalis actus, quod pariter dicendum est de quocumq. subiecto respectu formæ accidentalis. Pro recta tamen puncti huius intelligentia, & solutione propositæ difficultatis notandum est, quod sicut priuatio importat negationem formæ, & connotat in subiecto potentiam, & capacitatem ad eam recipiendam; ita potentia è diuerso dicit aptitudinem, & capacitatem subiecti ad formam recipiendam, & connotat negationem talis formæ, vel priuationem eius, vndè in vulgari modo loquendi præsertim subiectum dicitur in potentia ad formam, quando illa caret, eamq; recipere potest; cum ergo dicimus in præsenti actum non opponi cum potentia subiectiua, sed potius cum ea compossibilem esse, vt connaturalem eius perfectionem (si potentia subiectiua sit naturalis) non est sermo de potentia pro connotato, quo pacto dicit carentiam, & negationem actus, sed loquimur de potentia pro principali significato, nempè pro illa capacitate, in qua fundatur negatio, & carentia actus, sic enim benè stat simul potentia & actus, quia potentia naturalis perficitur per actum; quam doctrinam eleganter docuit Alensis 9. Metaph. tex. . . . quæst unc. 2. vbi quærens, an potentia subiectiua stet simul cum actu, respondet quod talis potentia potest dupliciter accipi, vno modo secundum quod fuit liciter dicit rationem perfectibilis, alio modo prout dicit rationem perfectibilis cum carentia perfectionis; primo modo simul stant potentia, & actus, non autem secundo modo, & hoc volunt . . . dicere Commentator 1. Phys. quod potentia destruitur in aduentu formæ, loquitur enim de potentia secundum quod includit priuationem formæ, & sic etiam explicandus est Scot. loc. cit. nec aliud concludit ratio adducta in oppositum; cum enim semel subiectum formam obtinuit, verum est non esse amplius in potentia ad illam, prout potentia dicit carentiam, & negationem actus, quo pacto vsurpari solet in communi modo loquendi, & sic etiam idem nequit esse simul in actu, & potentia, quia tunc simul haberet, & non haberet, formam; tamen prout dicit positiuum, in quo fundatur illa carentia, sic stant simul actus, & potentia, quia talis potentia perficitur per actum; quod eò vel maximè dicendum est, quia si argumentum illud quid roboris haberet, eodem modo concluderet de potentia actiua, quod suo actui opponeretur, vt et incompossibilis, sicut de potentia passiua, quia dum agens agit non dicitur amplius in potentia ad actionem, vt cum intellectus intelligit non amplius est in potentia ad intelligendum, alioquin esset simul in actu, & potentia.

105 De potentia obiectiua eodem modo discurrit Bonetus noster lib. 6. suæ Metaph. c. 3. cum enim dico potentiam (inquit ille) obiectiuam, dico duo, & tertium connoto, dico namq. obiectum, & dico potentiam, connoto priuationem actus essendi v. g. cum dico rosam esse in potentia obiectiua, per obiectum intelligo quidditatem rosæ, per potentiam fundatam in illa quidditate intelligo quendam respectum potentiæ, qui habet pro termino existentiam actua'em rosæ connotat tamen priuationem existentiæ rosæ; atque ita concludit, quod potentia ratione priuationis annexæ, & connotatæ opponitur actui existendi, & adueniente actu essendi tollitur priuatio annexa respectu potentiæ, & sic potentia obiectiua dicitur corrumpi ratione priuationis annexæ adueniente actu, adhuc tamen manet potentia sumpta pro fundamento scilicet pro quidditate, in qua fundabatur illa carentia, manet enim quidditas rosæ, & coniungitur cum existentia de nouo adueniente. Verum toto, vt aiunt, aberrat cœlo Bonetus, dum de potentia obiectiua respectu actus entitatiui, seu existentiæ discurrit, sicut de potentia subiectiua respectu actus formalis, & eius error indè procedit, quod putat res ab æterno habere quoddam esse essentiæ reale, & actuale cum Henrico, cui postea in tempore adueniat esse existentiæ, quod fundamentum esse falsum infra disp. 8. q. 1. ex professo ostendemus; & hinc est, quod potentiam obiectiuam quidditati rosæ ad existendum concipit per modum potentiæ in . . . potentiæ subiectiuæ essentiæ ad recipiendam existentiam, quæ est falsa imaginatio, vt supra dictum est nu. 70. quia existentia non se habet, vt aliquis actus partialis respectu essentiæ, in qua recipiatur, nec essentia respectu existentiæ se habet per modum potentiæ passiuæ, & receptiuæ, sed existentia est actus totalis essentiæ, quatenus tota res, quæ anteà dicebatur possibilis, cum erat in potentia causarum, post productionem tota dicitur in actu. Et hinc est, quod Doctor 9 Metaph. q. 2. semper appellat potentiam obiectiuam potentiam Metaphysicam, nec concipiamus eam per modum potentiæ passiuæ physicæ, & sic è contra in omni schola existentia appellatur actus Metaphysicus, ne concipiamus illam per modum actus physici, & partialis, quemadmodum est forma respectu materiæ, & accidens respectu subiecti, quæ omnia ex instituto declarantur infra disp. 8. qu. 2. Verum est tamen quod dicebat Bonetus potentiam obiectiuam inuoluere in suo conceptu negationem existentiæ, hæc enim est vna ex præcipuis conditionibus, quam supra dicebamus, requiri ad eius in potentia obiectiua, quod nimirum non existeret.

Ideoq. dicendum cum Scot. loc. cit. 9. Met. q. 2. §. *ad quæstionem ergo*, potentiam obiectiuam cum actu entitatiuo sibi correspondente omnino incompossibilem esse, atque ideò hunc actum, hancq. potentiam propriè opponi, quia circa idem habent fieri, & simul esse non possunt, quæ sunt duæ conditiones ad oppositionem requisitæ, habent quidem primam conditionem, quod scilicet circa idem habent fieri, quia vt docet Arist. 9. Metaph. tex. com. 13. & explicat Doctor 2. d. 16. q. vn. §. *rationes istæ*, eadem omninò res est in genere, specie, & indiuiduo, quæ anteà erat in potentia obiectiua, & postea fit in actu, Petrus enim in actu productus extra causas non est res diuersa à seipso, cum erat in potentia, vndè & eadem prædicata quidditatiua de ipso enunciantur sub vtroque statu, vt diffusius probabitur infra disp. 8. nu. 48. Quod etiam habeant secundam conditionem, quod omninò simul esse non possint probat Doctor ex Arist. 9. Met. 11. cum inquit actum esse, quando res est non ita sicut in potentia, vbi in eius rei declarationem multa adducit exempla de oppositis simul consistere non valentibus, vt vigilans, & dormiens, videns, & claudens oculum, elaboratum, & illaboratum, quæ exempla manifestam ostendunt incompossibilitatem actus entitatiui, & potentiæ obiectiuæ, vt supra expendimus nu. 74. & rursus probari potest ex modo dictis, quia potentia obiectiua in suo conceptu inuoluit negationem existentiæ, nam illud dicitur in potentia obiectiua, quod non est, sed esse potest, ergo actus, & potentia in hoc sensu directè inuicem pugnant, adeout simul consistere nequeant; sed per aduentum actus omnino tollitur potentia, quia sunt diuersi status eiusdem rei, sub quibus simul, & semel reperiri non potest.

106 De potentia tandem logica inquit Doctor loc. cit. 9. Met. qu. 2. respondendo ad argumenta primæ quæstionis, quod, stet stare cum actu, ad quem ordinatur, nam ab actu ad potentiam logicam tenet consequentia, inquit Doctor, valet enim dicere, rosa est, ergo possibilis est, nam si esset impossibilis, vtique non extaret in rerum natura, quia potentia actiua nunquam extenditur ad impossibile; & ait hoc confirmari posse per definitionem possibilis traditam ab Arist. 9. Met. tex. com. 7. cum inquit, possibile est, cuius actus si extiterit, nihil est impossibile, quæ est definitio, ait Doctor, possibilis logici; manifestum est autem, quod illud, quod actu est, participat hanc rationem, ergo potentia logica stat cum actu ad quem ordinatur, & ideò Doctor 1. d. 6. q. vn. ponit Deum esse possibilem logicè, licet ab eo potentiam obiectiuam remoueat; ratio à priori est, quia potentia logica in hoc præcipuè differt à potentia obiectiua, quod vbi potentia obiectiua inuoluit in suo conceptu negationem existentiæ rei, potentia logica quantum est de se præscindit tam ab existentia rei, quam ab eius negatione, & neutrum in suo conceptu includit, & ideò cum vtraque distinnerim compossibilis est, vndè res semper dicitur possibilis logicè siue in rerum natura actu existat, siue non. Restat itaque ex dictis solam potentiam obiectiuam esse cum actu sibi correspondente incompossibilem, & de ipsa propriè verificari quod opponatur cum & tollatur per aduentum actus.

Sed Contra hanc doctrinam Scoticam de oppositione actus entitatiui cum potentia obiectiua arguunt Thomistæ ex eiusdem Scoti principijs, nam secundum Scotum actus entitatiuus, & potentia obiectiua sunt idem realiter, nam mundus, qui antequam crearetur erat potentia obiectiua realiter, est idem et actus eius, qui postea ab agente creatur in esse, ergo falsum est quod sint opposita, & incompossibilia, & quod potentia destruatur in aduentu actus, vndè Scotus in hac positione de potentia obiectiua, & actu entitatiuo sibi manifestè videtur contradicere, dum ex vna parte ponit ea realiter identificata, quia eadem res est, quæ est in actu, & in potentia, & ex alia parte ponit ea inuicem opposita, & incompossibilia, & quod vnum destruatur ad aduentum alterius.

107 Resp. ex dictis n. 70. Thomistas in hoc puncto non satis percepisse mentem Scoti, nunquam enim dixit Doctor actum entitatiuum, & potentiam obiectiuam realiter identificari, immo semper constanter asseruit esse opposita, inuicem incompossibilia benè tamen dixit eandem prorsus esse rem, quæ modò est in actu, & antea erat in potentia ex Arist. 9. Metaph. hoc tamen non solùm non officit eorum oppositioni, sed potius est conditio ad eam necessario requisita, vt modo dicebamus, quia opposita habent fieri circa idem; & quidem aliud est dicere actum entitatiuum, & potentiam obiectiuam esse idem realiter, aliud autem quod eadem sit res, quæ modò est in potentia, & postea in actu, sicut aliud est dicere rectum, & curuum in linea idem esse, aliud vero eandem esse lineam, quæ modo curua est, modo recta; primum dictum est omnino falsum, nec à Scoto asseritur, significat enim modum essendi in potentia, & modum essendi in actu esse eundem, quod est euidenter falsum; alterum dictum est omni-

omninò verum, & à Scoto assertum, significatque eandem esse rem, quæ antea est in potentia, & postmodum est in actu, v.g. hic mundus iam in tempore à Deo productus est ille idem specie, & numero, qui per totam æternitatem fuit in potentia obiectiua; & prorsus inconsultò confunduntur potentia obiectiua, & ens in potentia obiectiua; actus entitatiuus, & res in actu entitatiuo, quia potentia, vel actus significant diuersos status, vel modos rei, ens autem in actu, vel in potentia significat rem ipsam sub altero illorum modorum constitutam, cum sub vtroque simul consistere nequeat; quare ad argumentum negatur assumptum cum probatione, nam mundus antequam crearetur, erat quidem in potentia obiectiua, fundabat namque relationem possibilis ad diuinam omnipotentiam, non tamen erat ipsa potentia obiectiua, quia hæc est denominatio extrinseca a diuina omnipotentia desumpta, aut relatio ad eandem, ille verò nempè mundus est fundamentum talis relationis.

Deindè contra idem assertum Doctor 9. Metaph. qu. 1. nonnulla adducit argumenta, idem suppositum non potest subesse quandoque vni oppositorum diuidenti genus, quandoque alteri, sicut patet 4. Topic. de fide, & opinione, sed potentia, & actus dicuntur de eodem, sic quod homo in potentia, & homo in actu idem sunt, quia non est aliud in potentia, quam quod est in actu per Comment. 8. Metaph. vbi ait, quod extractio de potentia non largitur multitudinem, sed perfectionem. Item vnum oppositorum non perficit alterum, nec facit vnum per se cum ipso, actus autem perficit potentiam, & facit vnum cum ipsa ex 7. & 8. Met. ergo &c. Demum illa non diuidunt aliquod commune, vt opposita, quorum alterum conuertitur cum diuiso, sed actus conuertitur cum ente, quia ens in potentia est tantùm secundum quid ens, ergo simpliciter non ens.

Respondet Doctor loc. cit. argumentum benè probare, quod diuisio entis per actum & potentiam, non est diuisio generis per differentias essentiales, quod gratis conceditur, sed est magis subiecti per passiones oppositas, quæ dicunt modum illius subiecti qualis est diuisio lineæ per rectum, & curuum, vndè suprà dicebamus actum, & potentiam significare diuersos modos essendi, seu status diuersos eiusdem rei, sub vno enim statu consideratur, quando est in statu meræ potentialitatis, & sub alio, quando consideratur sub actu actualis existentiæ. Ad aliud inquit Doctor concludere de potentia passiua, & subiectiua, hæc enim est, quæ perficitur per actum, & ideò non propriè opponitur cum ipso, adeout sit cum eo incompossibilis, vt supra dictum est. Ad vltimum ait Doctor, quod licet ens in potentia non sit ens ita simpliciter, sicut ens in actu, ac sic ratio possibilis diminuat ens, non tamen omninò destruit rationem entis, bene autem tale determinans potest habere rationem diuidentis, ita enim est in diuisione entis per vnum, & multa, quia multum secundum suam formalem rationem, inquantum opponitur vni, diminuit ens, licet omninò non destruat; subdit tamen, quod si teneatur alia via (quam nimirum supra in illa eadem quæst. insinuauerat) de potentia obiectiua, quod omninò destruat ens, & quod non sit relatio nisi rationis; tunc illud argumentum est concedendum, & dicendum quod diuisio entis per actum, & potentiam est distractiua, veluti illa qua diuiditur animal per viuum, & mortuum, sed de hac diuisione entis simul cum alijs diuisionibus agemus ex professo disp. seq. Alia quædam argumenta ad idem adducit Doctor, quæ probant de potentia logica, quod consistat cum actu, minimè autem de potentia obiectiua, vt notauit Doctor cit. in solutione eorum; quibus proindè vsi sumus supra n. 106. ad probandum potentiam logicam non opponi cum actu, ad quem ordinatur; sed solùm potentiam obiectiuam.

108 Quoad alteram quæsiti partem de prioritate actus ad potentiam, variè comparari solet actus ad potentiam, quoad prioritatem nimirum perfectionis, cognitionis, seu definitionis, & durationis, de quibus comparationibus egit Arist. 9. Metaph. cap. 8. & nos breuiter hic dicemus, cum non sit res magni momenti. Itaque in primis loquendo de potentia actiua certum est, quod est prior perfectione suo actu, siue per actum eius intelligatur propria eius actio, siue terminus, & effectus ipsius actionis, ratio est quia vel causa est æquiuoca, vel vniuoca respectu sui effectus; si æquiuoca, est nobilior, & perfectior ipso, si vniuoca est saltim æquè perfecta, adhuc tamen ob dependentiam, quam habent ab ipsa tam actio, quam effectus, potentia censeri debet perfectior vtroque quia ergo actus à potentia actiua procedit, & ab ea participare dicitur quicquid perfectionis habet, ideò actus in perfectione semper superatur à potentia actiua. Dices potentiam actiuam perfici per suum actum, atque ideò hunc esse perfectiorem illa. Negatur assumptum, nam propriè loquendo potentia passiua est, quæ perficitur per actum, quem recipit, actiua verò per suum actum dicitur potius exercere, quam perfici, immò ipsa est, quæ perfectionem elargitur & actui suo, & effectui per ipsum producto. Dices intellectum nedum exerceri, sed etiam perfici intellectione, quæ est eius actio, & operatio. Resp. imprimis intellectionem non esse actionem physicam, & realem, quæ habeat terminum productum, sed grammaticalem, & intentionalem, vt constat ex dictis disp. 6. de Anima q. 3. deindè quicquid sit de hoc, dum intellectus recipiendo intellectionem perficitur, vtique non perficitur in ratione potentiæ actiuæ, sed potius passiuæ & receptiuæ, nam tunc intellectio perficit intellectum, non quia est terminus actionis eius formaliter loquendo, sed quia ipsa intellectio est actus formalis eius, & ita comparatur ad illum, non vt ad potentiam agentem, sed vt ad recipientem, & patientem.

Deindè potentia actiua est prior duratione, vel saltim natura suo actu, nam potentia actiua est causa efficiens sui actus, & suæ operationis, ergo est simpliciter prior illo saltim natura, tum quia valet consequentia, actus est, ergo potentia actiua est, non tamen è contra potentia actiua est, ergo actus est, nam potest existere potentia actiua sine actu, vel quia libera est, ac proindè in eius potestate est actionem suspendere prout vult, vel si est naturalis, non tamen semper habet applicata omnia requisita ad agendum; dixi autem saltim natura potentiam actiuam suum actum præcedere, quia licet multoties præcedat suum actum duratione, vt regulariter contingit, interdum tamen non ita præcedit actum sed tantùm natura, vt constat de potentia generandi in Deo, calefaciendi in igne, illuminandi in Sole &c. vndè si actio non fiat cum resistentia contrarij, neque includat intrinsecè successionem, sed subito fieri possit, poterit esse simul tempore cum sua potentia, numquam tamen simul natura ob dependentiam actus à potentia. Dices habitum esse potentiam actiuam; & productiuam actuum, & tamen non est prior omnibus illis, nam necessario præcedunt actus, ex quibus generatur. Resp. habitum esse potentiam actiuam acquisitam, non autem innatam, hic autem præcipuè sermo est de potentia actiua naturali, vt distinguitur ab acquisita. Deindè & ipse habitus licet supponat actus, à quibus generatur, non tamen eos, quos ipse elicit, & actus illi, ex quibus generatur, potentiam naturalem supponunt, à quibus eliciantur, adeout vniuersaliter verum sit actum supponere potentiam actiuam, à qua procedit, tempore, vel saltim natura. Quamuis autem potentia actiua sit prior actu suo tempore, vel natura, tamen non est prior cognitione saltim quoad nos, nos enim vt plurimum deuenimus in cognitionem potentiarum actiuarum per suos actus ergo saltim respectu cognitionis nostræ potentia actiua non est prior cognitione suo actu.

109 Loquendo autem de potentia passiua, & actu formali ei correspondente, potentia quidem duratione, vel saltim natura præcedit actum, quia actus potentiæ passiuæ necessario præsupponit ipsam potentiam, tanquam subiectum in quo recipiatur; subiectum verò recipiens saltim natura præsupponitur formæ receptæ præsertim autem quando forma recipitur in illo, nedum vt in subiecto simpliciter recipiente, sed etiam sustentante. Actus tamen est prior ipsa potentia perfectione, & ratio est, quia potentia passiua, vt sic, a toto genere imperfectionem dicit, & respectu actus habet rationem perfectibilis, actus verò ipse rationem perfectiui, ergo saltim sub hac reduplicatione actus perfectior est potentia passiua, quia potentia cæteris paribus melius se habet sub actu, quam sine actu; dixi autem actum esse perfectiorem potentia passiua sub reduplicatione actus, & potentiæ passiuæ, quia non semper opus est actum potentiæ passiuæ esse perfectius ens, quam sit ipsa potentia receptiua, constat enim plerumque esse ens minus perfectum, vt patet in accidentibus, quæ actuant, & informant substantias, ita notauit Doctor 2. d. 3. q. 10. sub lit. I. vbi ait, quod perfectio accidentalis non semper excedit suum perfectibile simpliciter, sed tantum secundum quid, quatenus, vt dicebam, potentia melius se habet sub actu sibi naturaliter debito, & consentaneo, quam sine ipso, alioquin absolutè loquendo omne accidens est simpliciter minus ens, quam substantia ex 7. Metaph. dixi etiam notanter potentiam melius se habere sub actu sibi naturaliter debito, & consentaneo, quia hic sermo est de potētia passiua naturali, seu naturaliter in actum inclinata, nam in hoc sensu actus semper illi affert aliquam perfectionem vel simpliciter, vel secundum quid, si enim actus sit illi neuter, vel contrarius, & violentus, nedum nullam illi præstat perfectionem, nec simpliciter, nec secundum quid, sed potius illi nocet, & affert destructionem, vt calor aquæ; neque de hoc actu verificatur potentiam melius se habere sub actu, quam sine illo.

Quo autem ad cognitionem, & definitionem potentia passiua dicitur esse actu suo posterior, ita namque significauit Arist. 9. Metaph. c. 7. quod aliqui in tanto rigore intelligunt, vt id verificari velint non solum quoad nos, sed etiam secundum se, & natura sua, eo quod potentiæ dicuntur specificari per actus. Et hoc quidem admitti potest, si loquantur de potentia formaliter sumpta, & pro respectu, non tamen si sermo sit de potentia fundamentaliter idest sumpta pro absoluto, in quo fundatur relatio potentialitatis, vndè cum potentiæ dicuntur specificari per actus, hoc sanè intelligendum non est, vt per intrinsecam earum differentiam, sed vt per terminum intrinsecæ habitudinis potentiæ ad actum; quia ergo potentia præsertim passiua in hoc sensu cognoscitur per ordinem ad actum, & definitur per ipsum, ideò actus dicitur esse prior cognitione, & definitione, quam potentia, id enim per quod aliquid definitur, est prius definitione, quam ipsum definitum. Verùm hic occurrit difficultas, quam mouet Ant. And. 9. Metaph. q. 3. quia actus, & potentia sunt correlatiua, & sicut potentia nequit cognosci, nisi per actum, ita neque actus nisi per potentiam, ergo non magis potentia est prior definitione, quam actus, sed ad summum erunt simul cognitione, & definitione, correlatiua siquidem cognoscuntur, & definiuntur per seinuicem iuxta illud Porphyrij, oportet in correlatiuis in vtrorumque rationibus vtrisque vti.

110 Respondet Ant. And. ibidem cum Scoto 9. Metaph. q. 2. §. *ad secundam quæstionem*, quod relatiuè aliqua opponi, potest dupliciter intelligi, vel mutuo ita quod vtrumque habeat habitudinem per se ad

alterum, vel non mutuò, actus, & potentia non opponuntur relatiuè primo modo, quia cum talia sint simul natura, & definitione, sequeretur, tunc, quoad actus non esset prior ratione, quam potentia, nec ratio potentiæ sumeretur ab actu magis, quam è conuerso, quod est contra Arist. 9. Metaph. c. 7. sed opponuntur secundo modo, nam supponendo significatum nominis, patet quod potentia sic sumpta dicit ordinem ad actum, & ille ordo essentialiter est respectus ad actum, habens ergo respectum essentialiter ad aliud, inquantum huiusmodi, illi alij non opponitur, nisi relatiuè; sed hoc non est e conuerso, quia ratio actus est absoluta, exemplum autem quomodo potest esse relatio ad aliquod absolutum; patet secundum Philosophum 5. Metaph. c. ad aliquid de scientia, quæ essentialiter refertur ad scibile, non è conuerso, ergo scibile est absolutum, inquantum ad ipsum est relatio scientiæ, non enim idem est referri, & relationem terminare, imò vbi concurrunt in eodem videntur per accidens coniuncta, sicut in relatiuis mutuis; potentia ergo, & actus sunt relatiua spectantia ad tertium modum relatiuorum, quæ non sunt mutua, quia igitur potentia essentialiter ad actum dependet, & non è conuerso, ideò habeat definiri per actum, & non è conuerso inquit Ant. And. ex doctrina Scoti allegata, & Porphyrium inquit loqui de relatiuis mutuis, cuiusmodi non sunt actus, & potentia.

Sed hanc responsionem impugnat Zanard. 9. Metaph. q. 16. ad prin. quod sit contra Arist. 5. Metaph. vbi inquit actum, & potentiam esse relatiua fundata super actionem, & passionem pertinere ad secundum modum relatiuorum, quæ sunt mutua. At falsum est hoc ibi Arist. dicere, solum enim inquit quod relatiua illius secundi modi fundantur super potentiam actiuam, & passiuam earumque actiones, & passiones, non autem ait quod ipse actus, & potentia sint relatiua illius secundi modi. Fortius impugnari posset hæc solutio, quia re vera actus si formaliter sumatur non minus respectum essentialiter dicere videtur ad potentiam, quam è contra; tum quia etiamsi admittatur actum & potentiam ad tertium modum relatiuorum pertinere, iam diximus disp. 8. Log. q. 10. art. 2. in explicatione tertij modi relatiuorum, relatiua illius tertij modi quoque esse mutua, si extrema vniformiter assignentur, & tunc tantum esse non mutua, cum assignantur difformiter, vt ibi explicuimus. Sed quando etiam teneretur actum, & potentiam esse relatiua mutua, & hac ratione esse aliquo pacto simul cognitione, & definitione, adhuc tamen censeri debet actus prior potentia simpliciter, & absolutè loquendo, quia ille est, qui determinat, & dat speciem potentiæ, non è conuerso, vndè tenendo etiam hanc viam saluatur, quod dixit Arist. 9. Metaph. cap. 7. actum esse priorem potentia cognitione, & definitione.

Postremò loquendo de actu, & potentia obiectiua, satis de se patet, potentiam obiectiuam esse priorem actu entitatiuo prioritate durationis, vel naturæ, siquidem in productione rei potentia obiectiua se habet, vt terminus à quo, actus verò entitatiuus, vt terminus ad quem, terminus autem à quo præcedit terminum ad quem; sed loquendo de prioritate perfectionis & cognitionis, res è contra se habet, quod actus est prior potentia, quoad perfectionem quidem, quia actus entitatiuus dat actualiter esse rei, potentia autem obiectiua dat tantum posse esse, perfectius autem est actualiter esse in rerum natura, quam solum esse posse, ergo actus entitatiuus est perfectione prior ipsa potentia obiectiua; est etiam denique prior quoad cognitionem, quia quo plus aliquid habet de entitate, plus etiam habet de cognoscibilitate, actus autem entitatiuus, cum sit ipsa actualis rei existentia, plus entitatis habet quam potentia obiectiua, cuius beneficio res non dicitur esse, sed tantum posse esse, & posse produci ab aliqua causa, ergo actus entitatiuus est etiam prior cognitione potentia obiectiua; & hæc sufficiant de actu, & potentia.

QVÆSTIO VI.

De Necessario, & Contingenti.

111 POst tractationem de actu, & Potentia, agimus de Necessario & Contingenti quæ est altera passio complexa, seu disiuncta entis, quam inquit Doctor 1. d. 39. §. *quantum ad primum*, circumscribere nobis vnicam passionem cum ipso ente conuertibilem, vndè necessarium, & contingens duplex est aliud complexum, aliud incomplexum, complexum, pertinet ad propositiones necessarias, & contingentes, de quo sufficienter dictum est in Logica. vndè solum hic est sermo de necessario, & contingenti incomplexo, quod rursus dupliciter sumi potest, vel vt sunt differentiæ, aut modi intrinseci principij operandi, & producendi, quo pacto coinciduut cum naturalitate, & libertate, & diuidunt principium actiuum in naturale, & liberum, & in hoc sensu de necessitate, & contingentia egimus disp. 7. de Anima q. 1. 2. & 3. explicando libertatem voluntatis nostræ, & quomodo causa libera differat in modo agendi à naturali, alio tandem modo sumitur necessarium, & contingens, vt sunt differentiæ seu modi intrinseci ipsius entis, seu rei in essendo, quo pacto sub disiunctione sumpta aiebat Scotus loc. cit. circumscribere nobis passionem cum ente conuertibilem, & in hoc sensu tantum hic agendum est de necessario, & contingenti, vndè quia de necessitate, & contingentia in alijs sensibus, vt scilicet pertinent ad propositiones, & ad actiones, seu principia agendi, alibi sufficienter tractatum est, & hic tractare restat solum de ipsis, vt sunt modi intrinseci rei in essendo, breuiter duobus articulis rem absoluemus, in quorum vno natura, ac essentia rerum necessariarum explicabitur, in altero vero essentia rerum contingentium.

ARTICVLVS I.

An necessaria habeant causam sui esse.

112 IAm dixi necessitatem esse duplicem complexam scilicet & incomplexam, illa est necessitas alicuius propositionis primi, vel secundi modi dicendi per se, vt quod homo est animal rationale, est risibilis; necessitas autem incomplexa est necessitas alicuius simplicis entitatis, seu naturæ; nunc addo hanc necessitatem incomplexam esse duplicem scilicet simpliciter, & secundum quid, ens necessarium simpliciter dicitur illud, quod est immutabile, indefectibile, & cui repugnat omninò non esse, & hoc modo solus Deus inter omnia entia dicitur necessarius; ens necessarium secūdum quid dicitur illud, quod est indefectibile tum intrinsecè, quia nimirum caret potentia physica ad non esse, qualis dicitur esse materia in compositis physicis, quæ proindè 9 Metaph. dicitur potentia contradictionis, & radix prioratiua corruptionis, tum extrinsecè per potentiam nempè finitam extrinsecam, quia nimirum nullum agens creatum illud destruere potest, defectibile tamen est, & destruibile per potentiam superiorem, & infinitam, quamuis enim non habeat potentiam physicam ad non esse, quia caret materia, tamen ob suam limitatione, & nouitatem habet potentiam logicam ad non esse, seu non repugnantiam ad non esse, itaut causa conseruatrix eius potest cessare ab eius conseruatione, licet ex naturali eius constitutione cum solo concursu generali Dei posset in æternum durare, quod non conuenit compositis ex materia, & forma, & hoc quidem modo entia necessaria dicuntur præsertim à Philosophis materia prima, substantiæ spirituales creatæ, & corpora cælestia, quæ dicunt esse exempta a compositione materiæ, & formæ, vt in lib. de Cælo dictum est.

Quæstio itaq; proposita procedit præsertim de entibus necessarijs secundum quid, nam de ente necessariò simpliciter conueniunt omnēs tam Philosophi, quam Theologi nec habere, nec posse habere aliquam causam sui esse, quod probat euidentissimè Doctor 1. d. 2. qu. 1. tum quia ens necessarium simpliciter est omninò independens ab alio & primum efficiens cæterorum. Tum quia si ente necessario simpliciter daretur aliud prius, à quo causaretur, idem dici posset de illo priori, & sic daretur processus in infinitum, quod repugnat in causis præsertim essentialiter ordinatis ex 1. Post. 8. Phys. & 12. Metaph. Ex hoc autem quod ens necessarium simpliciter nullam habeat causam efficientem, sequitur quoq. vlterius nullam habere finalem, nam causa finalis non causat, nisi metaphoricè mouendo efficiens, vndè ex negatione causæ efficientis respectu alicuius optimè deducitur negatio causæ finalis. Et denique ex negatione causæ efficientis & finalis benè deducitur negatio causæ materialis, & formalis, quia causæ intrinsecæ semper supponunt extrinsecas a quibus disponantur, ac adaptentur ad compositi constitutionem; relinquitur itaque ens necessarium simpliciter nullam prorsus habere causam sui; & solum remanet difficultas de entibus necessarijs secundum quid, vt sunt intelligentiæ, materia prima, & corpora cælestia, an cum eorum necessitate essendi stet, quod habuerint esse ab alio, & à Deo pendeant in genere causæ efficientis, & quamuis difficultas sit parui momenti apud Theologos, & secundùm veritatem, quia hæc est necessitas tantùm secundum quid, cum quo stat quod illa entia sint simpliciter contingentia, quatenus ab intrinseco illis non repugnat non esse, & à Deo annihilari, valdè tamen viget in principijs Arist. qui illa entia posuit simpliciter necessaria, & ex se formaliter necesse esse, & præsertim Intelligentias, vt patet ex 12. Met. vnde in sententia Philosophi repugnare videtur, quod cum tanta necessitate stet, quod ab alio habuerint esse, & à Deo pendeant in genere causæ efficientis; eo vel maximè quod hæc entia ab Arist. ponuntur æterna, sicut ipse Deus.

Hinc orta est grauis inter Peripateticos controuersia de mente Arist. in hac re, asserunt enim aliqui huiusmodi entia a Deo prima causa pendere duntaxat in genere causæ finalis, non autem efficientis, quæ opinio tribuitur Alexandro Aphrodisæo, & sub nomine Aphrodisæi defenditur a Burl. 8. Phys. in tex. 79. Cremon. lib. de natura Cæli Giannon. de substantia Cæli, Schain. 12. Metaph. c. 10. Ragos. disp. 7. Peripat. (licet per errorem fuerit citatus pro opposita parte disp. 1. de Cælo qu. 3. in prima impressione) Arim. & Baccon. 2. d. 5. qu. 1. & alijs nonnullis ibid. cit. è contra verò D. Thomas cum suis 1. p. q. 44. art. 5. & lib. 2. contra gentes cap. 15. Scotus item cum suis 1. d. 8. qu. 5. & 2. d. 1. qu. 3. & potissimum quol. 7. docent non obstante eorum æternitate, ac necessitate in Arist. sententia adhuc a Deo pendere etiam in genere efficientis causæ, quam sententiam præter Auctores allegatos loc. cit. sequuntur etiam Simplicius comment. vlt. in 8. Phys. Auicen. 9. Metaph. c. 4. Suessan. 8. Phys. in tex. 79. & 5. Metaph. disp. 4. Zimara pluribus in locis, & præcipue in quæstione de triplici causalitate intelligentiæ, Vicomerat. 12. Met. comment. 36. Tolet. 8. Phys. qu. 6. Contaren. Iunior quæst. peripat. 16. cap. 1. noster Ferchius vestig. 2. per totam, Faber theor. 56. Formalistæ omnes tract. Formalit. par. 1. art. 1. vbi Trombet. Vallon. Aretin. & alij quamplures, ex Arist. expositoribus Latinis; citatur etiam pro hac sententia Auerroes lib. 1. de substantia orbis c. 2. licet oppositam quoque tenuisse videatur 8. Phys. com. 21. & 12. Metaph. com. 41. quod ex instituto ostendit

Aureol.

Aureol. 1. d. 42 part. 1. q. 1. art. 1. vbi vult fuisse etiam genuinam Arist. sententiam; quamuis autem morosam aggrediamur quæstionem de mente Arist. indaganda, qui data opera in difficilioribus controuersijs obscurè locutus est, vt expositoribus eius materiam rixarum præberet.

113 Dicendum est nedum secundum veritatem, sed etiam secundum Arist. Intelligentias, materiam primam, corporaque cælestia habere causam sui esse efficientem, & hanc esse Deum. Ita Doctor loc. cit. & 5. Met. q. 3. cum omnibus Auctoribus secundæ sententiæ quam conclusionem iam docuimus loquendo speciatim de materia, corporibusque cælestibus disput. 1. de Cælo q. 3. nunc autem ponitur vniuersaliter etiam Intelligentias comprehendendo; & quidem secundum veritatem res de se clara est, & omni difficultate vacat, quamuis enim illa entia eo quia carent compositione ex materia, & forma, aut si illam habent secundum veritatem, vt corpora cælestia, sunt tamen taliter constituta, ac benè compacta, vt non subiaceant actioni agentium naturalium; ideoq; quandam necessitatem induere videantur in comparatione ad alia entia generabilia, & corruptibilia, tamen absolutè loquendo sunt entia possibilia, & contingentia simpliciter, & quantum est de se, indifferentia ad esse, & non esse, possuntq; à Deo destrui, & annihilari ita benè, sicut quæcunq. alia entia creata, atq. ideò eorum necessitas in essendo, non est necessitas simpliciter, quasi; illis repugnet non esse respectu cuiuscumque agentis, sed necessitas secundum quid comparatione nimirum ad agens naturale, quod nequit ea generare, vel destruere, ergo re vera ea omnia habuerunt suum esse à Deo in genere efficientis causæ. Tum quia ea omnia entia etiam Intelligetias comprehendendo (nam hic sermo est de alijs Intelligentijs à prima) sunt finita, & limitata, sed omne ens limitatum, & finitum supponit superius efficiens, à quo accipit esse si namq. illud ex se, & à se haberet, vtiq. non illud haberet cum limitatione, sed cum omni plenitudine, & exuberantia, atq. ita non esset ens finitũ, & limitatum, sed omninò illimitatum, vt arguit Doctor quol. 7. §. *Sed quia*. Tum quia esse à se est maxima perfectio, imò per hanc cæteræ perfectiones attributales solent de Deo ostendi, & præsertim infinitas, ideò namq. est infinitus, quia habet esse a se & ex se cum omni plenitudine, ergo talis perfectio nequit competere entibus illis non obstante gradu necessitatis eorum, alioquin forent entia finita, & limitata. Tum quia illa omnia entia causam habent finalem, vt omnes concedunt, ergo efficientem, consequentia probatur, quia causa finalis non causat, nisi quia Metaphoricè mouet efficiens ad dandum esse & finis est id cuius gratia cætera fiunt, & quicquid habet finem, debet ab aliquo ordinari in finem, is autem qui ordinauit, alius esse nequit à causa efficiente, ita arguit Doctor 1. d. 8. qu. 5. §. *Contra istam*.

Confirmatur speciatim de cęlo, & materia prima, quia materia prima est omnium entium imperfectissima, & pura potentia, ac propè nihil, vt ait Aug. ergo valde ineptè tribueretur illi a se, quæ est maxima perfectio, imò omnium prima in Deo. Cælum verò licet sit longè perfectius materia prima, non ob id tamen concludi debet non habere causam sui efficientem, quia res præstantiores ipso habent causam sui esse, vt homo, ergo tantò magis Cælum; tum quia Cælum nequit a se moueri, ideoque indiget motore, à quo moueatur, ergo tantò magis à se esse nequiuit, ac ideò causa efficiente indigebit, a qua dependeat, consequentia patet, quia difficilius vel potius impossibilius est aliquid esse à se, quam a se moueri.

114 Quod autem hoc etiam sit de mente Arist. probari solet innumeris eius auctoritatibus, quas fusissimè ad satietatem vsq. adducit Ferchius vestig. 2. cit. vbi præsertim satagit noua ad hoc afferre loca hactenus non producta; ego autem è contra hic pro huius rei probatione pauca intendo referre Arist. loca, ac magis frequenter adducta, tum quia clariora sunt, tum vt occasionem habeam adducendi, & refellendi glossas, & solutiones Aduersariorum, & quamuis eiusmodi loca fuerint iam adducta in eiusdem rei comprobationem disp. 1. de Cęlo q. 3. quia tamen veluti obiter, & persunctiorè hoc actum est ibi, sine responsionibus, & explicationibus Aduersariorum, & fusior de hac re sermo ad Metaphysicam reseruabatur, ideò easdem auctoritates, & alias nunc adducam accuratius expendendas.

Prima auctoritas clara valdè, & obuia in rem nostram habetur 12. Metaph. 38. vbi Arist. de Deo loquens ait *à tali ergo principio, tum Cælum, tum natura dependet*. At statim occurrunt Arimin. & Bacconius respondentes Intelligentias, aliaq. entia æterna vtiq. à Deo dependere, non tamen tanquam ex causa efficiente, sed veluti ex fine. Hæc tamen solutio faciliter reijcitur ex ipso Arist. discursu ibidem, qui loquitur de dependentia tam in genere causæ finalis, quam efficientis; tum quia dependentia in genere causæ finalis explicatur per *ad* & non per *ab* vel *à*, sed ibi dicitur, ab hoc principio pendet Cælum, & natura. Deindè, vt nuper arguebam ex Scoto 1. d. 8. q. 5. habens causam finalem, necessariò quoq. habet efficientem, quia finis est, id cuius gratia cætera fiunt, & quicquid habet finem, debet ab aliquo ordinari in finem, quod autem ordinat in finem, est agens, & causa efficiens ordinati ad finem, idq. vt necessarium in doctrina peripatetica docet Auerroes c. 2. de substantia orbis, & lib. destruc. destruc. disp. 2. in sol. dub. 24. circà finem, & 12. Metaph. 8. vbi ait, quod in abstractis, idem est finis, & efficiens. Dices, aliud esse Deum esse causam efficientem essentiæ illarum rerum, aliud esse quod sit causa ordinationis earum rerum in finem, hoc secundum verum est, idq. concludit argumentum, non autem primum. Contra quia ordinatio, & dependentia earum rerum in finem est illis consubstantialis, ac realiter identificata, cum implicet ab intrinseco esse sine tali dependentia, nequit ergo talis ordinatio procedere ab aliquo in genere efficientis causæ, quin & ab eo procedat essentia rerum sic ordinatarum. Dices rursus non illas ipsas res esse sic ordinatas in Deum, vt in finem, sed earum operationes. Contra, quia tunc omnes Intelligentiæ essent æquè primæ, nec enim vlla adesset ratio cur hæc diceretur prima, illa secunda, quia nulla ordinatur ad aliam, vt in finem. Dices illam Intelligentiam dici secundam respectu alterius, quia ipsius operatio ordinatur in illam. Contra, quia ita res se habent ad esse, sicut ad operari, quæ ergo operantur dependenter ab alio, siue in genere causæ efficientis, siue finalis, nedum quoad proprias operationes, sed etiam quoad propriam essentiam erunt in talem finem ordinatæ; tum quia ex hoc quod operatio Dei non est in superiorem finem ordinata alium ab ipso, arguimus ipsum habere suam essentiam ab alio independentem in quocunque genere causæ, ergo quia operationes aliarum intelligentiarum sunt in ipsum ordinatæ, vt in vltimum finem, debemus hinc deducere esse ad ipsum sic ordinatas etiam eorum essentias.

115 Deindè, vt optimè Faber notauit theor. cit. 56. dependentia in genere causæ finalis, quam tribuit Baccon. cæteris intelligentijs in ordine ad primam, & dependentia in genere causæ efficientis, quam eisdem concedit Arimin. talis est, vt eas faciat verè, & propriè dependentes in esse, & quoad substantiam, ergo non nisi verbis a nobis discrepant, probatur assumptum, dum enim Baccon. 2. d. 3. q. 1. art. 4. inquit Intelligentias, Cælum, & materiam primam dependere à Deo non in ratione causæ efficientis, sed finalis exponendo posteà qualis sit hæc dependentia in genere causæ finalis, ait, quod causa finalis dat esse, & nobiliori modo, quam efficiens, & inquit quod etiam entia illa æterna in sententia Philosophi habuerunt esse post non esse; & tantùm negat dici posse dependere in genere causæ efficientis, quia opinatur causalitatem huius generis non nisi per motum, & mutationem exerceri posse, quo quidem modo hæc entia ab æterno existentia esse non potuerunt accipere; quod quidem licet sit falsum, nam ostendemus posteà causalitatem efficientem posse etiam sine motu, & mutatione exerceri per simplicem dimanationem; indicat tamen Auctorem hunc in re nobiscum conuenire, & solùm differre in modo loquendi; Ariminensis pariter 2. d. 1. q. 1. art. 1. respondendo ad quæ situm distinguit de efficiente vero, quod ait agere per motum, & de efficiente per similitudinem, quod agit per simplicem emanationem, & concedit primam intelligentiam respectu aliarum esse efficiens per similitudinem, & ad explicandam hanc efficientiam affert exemplum de forma, quæ est causa suorum accidentium, ac proprietatum consecutiuè, vt forma ignis, respectu leuitatis, patet autem formam ignis leuitatem in se causare efficienter per simplicem emanationem, ergo re vera concedit entia æterna ab Arist. posita dependere à Deo in genere causæ efficientis, vt nos dicimus, neque a nobis discrepat, nisi in verbis.

Alij proindè ad eundem locum respondent Cęlum dici pendere à Deo non quoad substantiam, sed quoad motum, & per motum pendere naturam. Contra, quia eodem modo ait Arist. Cœlum, & naturam pendere, eisdem enim verbis explicat vtriusque dependentiam, sed natura pendet a Deo nedum quoad motus ipsius, sed etiam quantum ad existentiam, ergo & pariter Cælum. Tum quia falsum est Cœlum immediatè in suo motu pendere a prima Intelligentia, vt dictum est disp. 2. de Cælo q. 4. art. 4. Tum quia hoc etiam concesso adhuc solutio allata non subsistit, quia quod causat passionem, causat quoque subiectum, quod sine tali passione existere non potest, sed motus est passio Cęlorum, sine quo non existerent secundum Philosophum, ergo si Deus est causa motus Cęlorum, erit etiam causa existentię ipsorum; Hinc Auerroes ait c. 2. de substantia orbis, quod non existente intelligentia non existeret orbis, sicut nec motus, quare eodem modo ait pendere orbem, ac motum ab intelligentia, quia dans formam dat accidentia consequentia formam.

Respondet alij Intelligentias, Cælum, & materiam primam à Deo dependere, vt a causa conseruante, non autem efficiente; ita Piccolom. lib. 2. de creatione c. 7. & 11. Hanc responsionem improbat Faber cit. quia si entia illa indigent conseruante, signum est esse de se fluxibilia, ac possibilia non esse, per conseruantem verò causam remanent in esse, ergo de se sunt causata, & non summè necessaria, quia tunc nullius ab alio in essendo indigerent; Tum quia quæritur, qua de causa egent conseruante, certè quia per se esse non possunt, alioquin frustrà diceretur illas pendere a primo tanquam à conseruante, ergo Intelligentiæ ex eo quod pendent à prima causa in conseruari sunt causatæ. Hæc impugnatio non valet ad tuendam Arist. sententiam, quia vt diximus, Arist. ponit Intelligentias esse entia ex se formaliter necessaria, itaut ipsi ab intrinseco repugnet non esse, & cum hoc sustinet pendere à Deo in genere efficientis causæ, & in hoc sensu defenditur a Scoto Arist. sententia, non ergo debemus dicere in Arist. sententia Intelligentias indigere conseruante, quia sint entia fluxibilia, & possibilia non esse, sed potius quia non implicat aliquid esse ex se necessarium formaliter, non tamen a se, sed ab alio, vti Thelogi dicunt de Filio in diuinis, vt posteà explicabimus. Potius ergo responsio Piccolom. impugnanda est, quia conseruatio, & productio eadem est actio respectu primæ causæ, vt dictum est

in Physica: tum quia nulla potest afferri ratio, cur improducta egeant causa conseruante, alioquin idem de Deo asseri posset, quod causa indigeat conseruante; tum quia ex nobis notis apparet nullum esse effectum indigentem conseruatione, qui non sit productus, & nullum effectum petere conseruari ab ea causa, à qua non fuit productus loquendo de conseruatione propriè dicta; hinc Achillin. quol. 2. vt consequenter loqueretur, sicut negauit ad mentem Aristot. præfatia entia necessaria pendere à Deo in genere causæ efficientis, ita pariter negat pendere in genere causæ conseruantis, & ait conseruari seipsis; quem rursus frustra impugnare conatur Faber assumens Intelligentias esse entia de se possibilia, & indifferentia tam ad esse, quam ad non esse, ideoque causa conseruante indigere; Nam negabit Achillinus, & benè in Arist. sententia assumptum, quod scilicet Intelligentiæ sint entia de se possibilia, vt enim constat ex 12. Metaph. inquit Doctor, posuit illas Arist. esse entia ex se formaliter necessaria, ita habet 1. d. 2. q. 7. §. *Tenendo igitur* & d. 8. q. 5. §. *contra istam opinionem*.

116 Secunda auctoritas desumitur ex lib. 1. de Cælo tex. 100. vbi inter alia hæc habet verba *vnde & alys communicatum est, his quidem apertius, his autem obscurius esse, & viuere*. At statim occurrunt Aduersarij dicentes Intelligentias, & Cælum à prima causa pendere non quoad esse, sed solum quoad operationem. Ridicula quidem, ac inepta responsio, viuere namque & esse non dicit actum secundum, sed primum, cum ergo dicat Arist. Deum communicare singulis viuere, & esse, plane non loquitur de dependentia rerum à Deo quoad actum secundum, & operationem duntaxat, sed etiam quoad actum primum. Tum quia Arist. ibi loquitur vniuersaliter de dependentia essentiali omnium entium à Deo tam corruptibilium, & contingentium, quam æternorum, ac necessariorum, si ergo loquitur tantùm de dependentia quoad operari, non quod esse, sequitur corruptibilia quoque tantùm in operari dependere à Deo, non autem in esse. Tum quia si dependent quoad operari, argumento est dependere etiam quoad esse, sicut è contra, quia Deus omninò independenter ab alio operatur, hinc etiam arguimus eius independentiam in essendo. Tum quia dum dicunt entia æterna à Deo dependere quoad operationem, vel ita intelligunt, quod tota operatio sit ipsius Dei, vt causæ principalis, nec ipsa concurrant, nisi per modum meri instrumenti, & hoc dici nequit, quia tunc essent inferioris conditionis ipsis rebus corruptibilibus, quæ proprias habent operationes, & exercent, vt causæ principales, vel ita intelligunt, vt proprias quidem ex se habeant operationes, verùm vt exeant in actum, indigent auxilio, seu concursu primæ causæ, & hoc quidem verum est, sed hoc non excludit dependentiam à prima causa etiam quoad esse, & actum primum, nam etiam entia corruptibilia sic dependent in operari à prima causa, & tamen etiam dependent quoad esse, alias quasdam solutiones huius auctoritatis impugnatas minoris momenti videre potes apud Fabrum loc. cit.

117 Tertia auctoritas, & ea quidem efficacissima adducitur à Scoto quol. 7. §. *secundum scilicet*, ex 12. Metaph. 52. vbi concedit Arist. omnia entia habere ordinem essentialem inter se, & magis ordinem essentialem ad vnum primum, & dat exemplum de familia, in qua serui, liberi, & iumenta habent ordinem ad patrem familias, & ab illo dependent; affert etiam exemplum de exercitu, in quo est vnum supremum caput; ita in toto vniuerso euenire ait, vndè tandem concludit, entia nolunt male disponi, vnus ergo Princeps. Ex hoc itaq; ordine essentialis dependentiæ, quem omnia habent ad vnum primũ ens, clarè deducitur omnia ab ipso esse causata, ac dependentia in esse, probat hanc consequentiam Doctor, quia si aliqua entia forent incausata, ac independentia, tunc consequenter essent intensiuè infinita, ideò enim Deus est ens infinitum, quia incausatum, & independens ab alio, vndè cum sit à se, habet consequenter omnem plenitudinem entitatis, & perfectionis; si autem essent intensiuè infinita, iam non essent essentialiter subordinata ad vnum primum, quia infinitum intensiuè non potest essentialiter subordinari alteri, nec in genere causæ efficientis, quia est à se, nec in genere causæ finalis, quia vnum infinitum non est propter aliud bonum. Conf. quia quod est incausatum, & à se, nequit esse alteri subordinatum in vllo genere causæ, hac enim præcisè de causa Deus non est alteri essentialiter subordinatus, quia est ens improductum, & à se; vt ergo illa entia dicantur primo enti essentialiter subordinata, debent omnia ab illo esse producta, & causata.

Respondent aliqui ex Henrico in intelligentijs vtiq; esse ordinem, non tamen causalitatis, ac dependentiæ in esse, sicut in speciebus numerorum, & figurarum est ordo, & vna dependet ab alia, & omnes à prima, nec tamen causantur ab illa. Contra, quia hæc dependentia cæterorum ad Deum non est accidentalis, sed prorsus essentialis, nam ita à primo ente omnia pendent, vt eo per impossibile deficiente corruerent, ideoq; 9. Metaph. 17. Arist. quod nisi Deus esset, nil aliud in vniuerso reperiretur, ergo ea dependentia est verè, & propriè causalitatis, ac dependentiæ in esse; exemplum autem illud de speciebus numerorum ait Scot. quol. cit. aut non esse ad propositum, aut esse ad oppositum, quia licet minor numerus formaliter acceptus non sit pars maioris, & sic maior non pendeat à minori in essendo, potentialiter tamen, & materialiter acceptus est pars maioris, & sic maior in essendo dependet essentialiter à minori, tanquam totum à parte, & in hoc sensu est essentialis dependentia vnius numeri ab alio, vt senarij à quinario, & huius à ternario; in Intelligentijs autem dependentia essentialis in hoc sensu assignari non potest, quia vna non habet rationem partis, vel totius respectu alterius, sed omnes sunt actus, & ideò si habent ordinem, & dependentiam ad primum, hæc nequit esse, nisi in genere causæ efficientis, & finalis. Raguseius loc. cit. fortè, vt facilius soluat, alio modo hoc conficit argumentum dicens, Deus est causa ordinis vniuersi ex 12. Metaph. 52. ergo est causa omnium entium sic ordinatorum, quia hic ordo est essentialis, & intimus rebus, ac proinde causari nequit nisi efficiendo ipsas naturas rerum; deinde respondet c. 17. aliud esse dicere in natura vniuersi ordinem entium essentialem reperiri, aliud verò Deum esse causam effectricem talis ordinis in vniuerso, primum asserit Arist. non secundum, vndè si quæratur, à quo sit ille ordo essentialis inter entia repertus, respondet quod sicut in domo, vbi est paterfamilias, vxor, liberi, serui, iumenta &c. non aliunde ortus, quàm ex quodam animi impetu, quoad exequenda mandata patrisfamilias impelluntur, ita in toto vniuerso iste pulcherrimus ordo reperitur, cuius tamen causam aliam nullam esse diceris, quam insitam illam vim in rebus omnibus naturalibus, quasi radium quendam bonitatis diuinæ, vt primo motori obtemperent. Sed non hoc modo confecit argumentum Doctor, vt patet, sed etiam ita confectum viget, nec benè soluitur à Raguseio, dum negat pulcherrimum ordinem entium esse factum à Deo, cuius oppositum conuincit exemplum ab ipso allatum, imò ab Arist. de patre familias, & Duce exercitus, quis enim nõ videt ordinem in domo bene dispositã, ac exercitu repertum esse à patrefamilias, & Duce exercitus institutũ, & non à casu prouenire? tum quia cum ait causam ordinis vniuersi esse vim insitam in rebus, quasi radium quemdam diuinæ bonitatis, vt primo motori obtemperent, iam aperte fatetur vim illam esse à Deo rebus insitam, & Deum esse causam effectricem talis ordinis.

Deinde ex illa eadem auctoritate 12. Met. 52. ex illis verbis *vnus ergo princeps* deducitur argumentum morale non exigui momenti, vt notauit Faber loc. cit. ex illis enim verbis deducitur Arist. tribuisse Deo in Vniuersi gubernio dominium Monarchicum, veluti omnibus præstans, sed ponendo omnes Intelligentias incausatas cum sola quadam tenui subordinatione ad vnam, vt reuerentiæ amantes absque vlla vera, & propria dependentia, tribuitur Deo dominium vniuersi Aristocraticum, ergo &c. Maior patet ex verbis allatis, ac etiam ex ipsis exemplis ab Arist. adductis de patrefamilias, & Duce exercitus, his enim significare intendebat Deo adscribere dominium Monarchicum, tale namque est dominium, quod habet paterfamilias in domo, & Dux in exercitu, probatur minor, quia in Aristocratia vera, Princeps solum ordine est primus, & quadam reuerentia cæteris præstat, auctoritate tamen, & potestate non plus valet, quam alter quicunq; Senator. Imò addo amplius, quod ponendo Intelligentias omnes improductas nec Monarchicum, nec Aristocraticum dominium erit in Mundo, sed alterum Chaos, & mera confusio, quia si nulla Intelligentia est ab alio, omnes & singulæ erunt improductæ, atq; adeo singulæ forent prima principia quia non esset maior ratio, cur vni potius primitas conueniret, & alteri subiectio, & nõ è contra, nam vbi datur independentia, nequit assignari subordinatio.

118 Quarta auctoritas est, quam modo suprà innuimus, 9. Met. 17. vbi habetur, quod nisi esset primum ens, nullum ex cœteris entibus reperiretur, ex quo quidem manifestè deducitur Intelligentias, Cœlum, materiam primam, & si quæ alia sunt entia extra Deum ab Arist. posita, esse ab ipso causata, ac ab ipso dependere in esse; quod enim alio deficiente, & præsertim in natura diuerso deficere potest, non est ens incausatum, & improductum, sed potius causatum, & dependens ab eo, quo deficiente deficeret, sed ita se habent omnia entia in vniuerso respectu Dei, vt ipso per impossibile deficiente deficerent, ergo omnia prorsus à Deo dependent in esse, & conseruari, maior patet, nam ideò Deus dicitur ens incausatum, & independens ab alio, quia quocunque alio ente destructo semper Deus manet in suo esse, ac perseuerat; Probatur minor tum ex allegato contextu, tum ratione, quia si sublato primo ente alia remanerent, iam illa non forent ad ipsum essentialiter ordinata, atque ita destrueretur vnitas vniuersi, quam ex tali subordinatione Aristot. auspicatur 12. Met. 52. Nec valet Arimin. euasio dicentis, quod argumentum concluderet, si illud, sine quo res esse non possunt, esse possibile non esse, at in proposito implicat omninò primum ens non esse, cum sit summè necesse esse. Nam siuè illud sit ens omninò necessarium, siue possibile, si ex eius desitione siue possibili, siue impossibili, cætera quoque opus est interire, indè necessariò deducitur cætera omnia ab ipso dependere in esse, si enim esse à se haberent independenter ab illo, non apparet ratio, cur ad eius interitum ipsa quoq; debeant interire. Nec etiam suffragatur, quod aiunt alij, non esse ibi sermonem de dependentia sempiternorum, sed potius de dependentia corruptibilium à sempiternis, ait enim in plurali quod ablatis *primis* scilicet substantijs incorruptibilibus, seu sempiternis *nihil vtique esset* scilicet rerum corruptibilium. Nam licet re vera loquatur ibi de dependentia corruptibilium à substantijs æternis, quæ dicuntur primæ, certum tamen est non habere æqualem dependentiam ab omnibus alijs, sed magis, & essentialius dependere ab illa, quæ est omnium prima, vt ait 12. Met. 52. vndè consequenter deducitur tantam esse cęterorum dependentiam ad illam primam, vt ea ablata omnes aliæ perirent, siue corruptibiles, siue incorruptibiles.

119 Quinta auctoritas est, quam adducit Doctor 1. d. 8. q. 5. §. *contra istam*,

istam, ex 2. Met. tex. 4. vbi habet, quod omne primum, & maximum in aliquo genere est causa cœterorum, quæ sunt in eo genere, cum ergo Deus sit primum, & maximum in genere entium, sequitur quod sit causa efficiens cæterorum. Conf. quia docet ibidem Arist. opus esse, vt æternorum principia sint semper verissima, rationemq; reddit, quoniam aliorum veritatis causæ dicuntur, concedit ergo Philosophus æterna habere causam, & illam quidem efficientem, cum principij ratio causæ efficienti potissimum adscribatur.

Respondent aliqui ex Auerr. ibid. loqui ibi Aristot. de principijs scientiarum complexis, quæ sunt principia conclusionis. Sed hæc solutio non euacuat difficultatem, quia licet re vera de illis loquatur, loquitur tamen etiam de incomplexis, nam illud axioma probat ex igne, qui est causa caloris in alijs, & hoc ipsum colligitur ex verbis, quæ habet in fine textus, cum ait, quare vt secundum esse vnumquodque se habet, ita secundum veritatem, nam veritas sequitur entitatem. Respondet proinde Gregorius verum esse, quod Deus est maximum ens, & omnium entium causa, sed non sequitur quod sit causa effectiua, sufficit enim quod respectu quorundam entium necessariorum sit causa finalis, nec aliud inquit ex præcit. textu inferri posse. Contra, imò Arist. ibi nullam mentionem facit de causa finali, sed solum de causa efficienti, nam comparat ibi primum ens primo calido in vniuersali causalitate, constat autem quod primum calidum est causa effectiua omnis calidi in genere calidorum, ergo idem erit pariter de primo ente respectu omnium entium, tum quia principia complexa, de quibus etiam loquitur ibi, sunt causa veritatis conclusionis in genere causæ efficientis, non finalis. Ideò aliter respondet Baccon. Deum esse quidem causam efficientem rerum omnium, quæ efficiuntur, non tamen earum rerum, quæ perpetuæ sunt, sed solum finalem, quod inquit elici ex eodem contextu, vbi Arist. ait perpetua non habere causam, sed illa potius esse causas cæterorum, & loquitur ait Baccon de causa efficiente. Sed hæc solutio expresè contextui repugnat, vbi manifestè docet dari principia sempiternorum, eaque esse verissima, quia causam non habent, à qua pendeant, & sunt causa veritatis aliorum, non ergo negat Arist. perpetua habere causas, & principia, sed dixit tantùm principia eorum, quæ semper sunt, ab aliquo non pendere.

Raguseius loc. cit. c. 16. respondet, quod si admittatur axioma illud, primum in vnoquoq; genere est causa cœterorum, habere veritatem in genere causæ efficientis, id tantùm intelligi debere de ijs rebus, quæ verè effectæ sunt, & sunt capaces causæ efficientis, tales autem non sunt res æternæ, de quibus modo est sermo. Et quia Arist. tex. cit. expresè concedit dari principia eorum, quæ semper sunt, respondet cap. 13. per principia sempiternorum entium non esse intelligenda principia sempiternorum, quasi ea quæ sempiterna sunt, principia habeant, sed intelligenda esse principia sempiternorum secundum constructionem intransitiuam idest principia sempiterna, sicut cum dicimus creaturam salis idest sal. Sed satè miror quomodo hic Auctor cap. cit. 16. hanc assignet responsionem ad præcitatum textum, cum sit eadem prorsus responsio, quam dederat Baccon. & ipse cap. 13. reiecerat; nam & Baccon. etiam dicebat Deum esse causam rerum omnium, quæ efficiuntur, non tamen earum, quæ perpetuæ sunt, cum sint effectionis incapaces, & hæc est ipsa responsio, quam cap. 13. Raguseius confutat, & cap. 16. amplectitur. Sed quicquid sit de inconstantia huius Auctoris, certum est hanc responsionem in primis manifestè principium petere, hoc enim est quod modo in controuersiam vertitur, & quod probare contendimus, perpetuis, ac æternis non repugnare causam efficientem saltem per simplicem dimanationem. Tum quia expresè etiam Arist. in allegato textu concedit sempiterna quoque posse suo modo habere principia, licet enim illis repugnet, vt sempiterna sunt, principium durationis, quia esse supponuntur ab æterno, non tamen repugnat principium dependentiæ. Tum quia hoc idem ostendetur mox clarioribus eiusdem Arist. testimonijs. Demum satis de se constat glossam allatam à Raguseio manifestè textum eludere, & extorquere, cum inquit *principia semper existentium necesse est verissima esse* tacere constructionem intransitiuam, nam vt explicat ibi Scotus per semper existentia intelligit ibi Aristot. corpora cœlestia, & sic passim exponunt alij Interpretes, nec hactenus vllus hanc constructionem intransitiuam somniauit.

120 Sexta auctoritas, quam etiam adducit Doctor loc. cit. 1. d. 8. q. 5. §. *contra istam*, ex 5. Met. 6. vbi ait Aristot. quorundam necessariorum nihil prohibere dari causam, textus verba sunt hæc *quorundam itaq; alia est causa, vt necessaria sint quorundam verò nihil, sed propter hæc alia necessaria sunt*, cui etiam consonat quod habet 8. Phys. tex. 15. vbi Democritum, & Empedoclem redarguit, eo quod existimaret nullius rei sempiternæ dari causam, *etenim triangulus*, inquit, *habet duobus rectis semper æquales angulos, sed tamen est quadam perpetuitatis huius altera causa*.

Respondet Arimin. ad 1. auctoritatem ibi sermonem esse de necessarijs complexis, quæ sunt conclusiones demonstrabiles, quarum causæ sunt principia necessaria complexa, nam ante allegata verba textus inquit *amplius demonstratio necessariorum est*. Deinde respondet, concesso etiam, quod loquatur de æternis incomplexis, eaque dicat habere causam, non tamen sequitur hanc esse efficientem, sed est fallacia consequentis. Similiter respondet ad aliam auctoritatem ex 8. Phys. ibi loqui de principijs complexis, quæ sunt conclusiones quædam, quæ possunt demonstrari per alia principia, esto sint perpetuæ veritatis, quod satis inquit constare ex exemplo, quod adducit de triangulo, quod habeat tres angulos duobus rectis æquales, quæ est conclusio quædam per alia principia demonstrabilis; quibus solutionibus subscribit quoq; Raguseius disp. cit. cap. 14. & 15. nihil noui addens. Hæ tamen solutiones passim refelluntur à tutoribus nostræ sententiæ, nam primo loco 5. Met. 6. licet de necessarijs complexis mentionem fecerit, non tamen sistit in illis, sed adhuc vlterius pergit, & loquitur de incomplexis, nam post verba adducta textus subdit, *quare id propriè necessarium est, quod simplex est*, quod vniuersaliter de prima causa exponitur, quæ est Deus, qui propriè est ens necessarium, & absolutè simplex, & ita exponit Comment. ipse, vt refert, & sequitur Alensis in eum textum. Neq; valet alia solutio, quod admisso, quod loquatur etiam de incomplexis, & dicat quædam habere principia, & causas, adhuc non benè infertur, quod habeant causam effectiuam, sed tantùm finalem, & ideò est fallacia consequentis. Non valet, inquam, quia licet consequentia non teneat formaliter, tenet tamen materialiter ratione subiectæ materiæ, quia ibi est sermo de præmissis, quæ sunt causæ conclusionis in genere causæ efficientis; tum quia benè deducitur ex hoc, quod dicunt habere causam finalem, vt enim suprà dicebamus cum Scoto; quod habet causam finalem, habet quoq; causam efficientem. Nec etiam valet responsio, quam affert ad alium locum ex 8. Phys. tex. 15. quod pariter & ibi loquatur de principijs complexis, nam ibi loquitur contra relatos Veteres Democritum, & Empedoclem de principio motus æterni, quod est incomplexum quoddam, & ait quærendam esse causam eius, & probat non obstare æternitatem exemplo trianguli, vnde adducit illud exemplum, vt ostendat æternitatem non semper excludere causalitatem rei æternæ, & ex eo quod æternum complexum habet causam, intendit deducere æternum quoque incomplexum, qualis est motus æternus, de quo ibi disputabat cum Veteribus, haberet causam; vnde si Arist. eam pronunciauit propositionem, vt motui inseruiret, opus est vt id de principijs præsertim incomplexis intelligeret.

121 Cæterum aliqui adhuc totum id concedentes negant, quod nos inde deducere tentamus, quia inquiunt duplex reperiri ens æternum, alterum permanens, vt Cœlum, Intelligentiæ, materia prima, & alterum successiuum, qualis est motus; & dicunt hoc tantùm ens successiuum secundi generis nempe successiuum requirere causam efficientem, etiamsi ponatur ab æterno, ac proinde de illo Arist. loqui loc. cit. non autem de æterno permanente. Contrà, nam hæc solutio est merè voluntaria, si enim motus quamuis æternus, indiget causa efficiente, cur non etiam Cœlum, materia prima, & Intelligentiæ, vel enim repugnat illis dependentia ab alio in genere causæ efficientis, quia entia permanentia, vel quia æterna, non primum, quia sic repugnaret talis dependentia etiam permanentibus corruptibilibus, neque secundum, quia sic repugnaret quoq; motui, qui æternus est. Tum quia difficilius est defendere posse ens successiuum esse ab æterno, quam permanens, immo hoc probabile arbitramur de permanentibus non verò de successiuis disp. 4. Phys. q. 1. si ergo in Peripato non repugnat motus æternus cum dependentia in genere causæ efficientis à Deo, tanto minus repugnabunt Intelligentiæ, Cœli, & materia prima. Immò Zimara suprà cit. optimus Peripateticus, & solertissimus nostræ sententiæ fautor nititur præcipuè fundamento motus cœlestis, qui quamuis sit æternus, motorem tamen separatū, tanquam efficientem causam requirit, non ergo repugnat æterna habere principium, & causam. Tum quia disp. 14. cit. Phys. q. 1. art. 1. ex professo ostenditur permanentia potuisse ab æterno creari, & rebus æternis repugnare quidem principium durationis, nam hoc directè æternitatem destruit, non tamen principium dependentiæ. Deinde Arist. 8. Phys. tex. 15. cit. dum ait æterni incomplexi posse dari causā, licet præcipuè de ente successiuo scilicet motu hoc intenderet demonstrare, assertionem tamen illam vniuersaliter pronunciauit, tam de successiuis, quam permanentibus æternis, quod palam colligitur ex illis verbis *omninò autem existimare principium hoc esse sufficiens quod semper aut est sic, aut fit, non est rectè opinari*, in quibus dum ait *aut est sic*, loquitur de ente permanenti, cum subdit *aut fit*, loquitur de successiuo, cuius esse consistit in fieri; non ergo fuit mens Aristot. ibi assignare causam efficientem solum æterno successiuo, qualis est motus cœlestis, sed etiam æternis permanentibus, vt sunt Intelligentiæ, Cœlum, & Materia prima. Plures aliæ extant ad hoc Arist. auctoritates, quæ apud Ferchium videri possunt, sed relatæ sufficiant, quas solùm attuli, tum quia clariores sunt, tum quia à Doctore tanguntur, ideoq; contra Aduersarios defendi debebant.

Argumenta ad oppositum diluuntur.

ADuersarij vt oppositum demonstrent esse de mente Arist. duobus præsertim nituntur fundamentis in Peripato inconcussis, vnum est ex nihilo nihil fieri ex 1. Phys. alterum est motum Cœli nunquam incæpisse, ex quibus ineluctabiliter deduci opinantur nullo pacto defendi posse in doctrina peripatetica, ea, quæ sunt æterna apud Aristot. posse à Deo dependere, vt à causa efficiente, quia si materia esset facta, tunc esset antequam esset per primum suppositum, quia si facta est opus est vt ex alia præiacente materia sit facta, quæ est Arist. ratio, qua probat materiam esse ingenerabilem, & incorru-

ptibilem 1. Phys.82.& 12.Met.tex.12.Eadem ratione probatur idipsum de Intelligentijs, & Cœlis, quia Intelligentiæ sunt substantiæ simplicissimæ a materia abstractæ, corpora item cœlestia in sententia Arist. sunt simplicia absq; compositione materiæ, & formæ, vt etiam Scotus concedit 2.d.14.qu.1. aut ergo hæc facta sunt ex nihilo, quod Arist. non admittit ex primo supposito, aut nullam prorsus habent causam efficientem. Deindè sequeretur Cœlum non esse æternum, quod est contra secundum suppositum, probatur consequentia, quia productio rei est transitus de non esse ad esse, sed non esse Cœli, similiter materiæ primæ, & intelligentiarũ nunquam præcessit, quia tunc æterna non forent, ergo &c. Tum quia efficiens antecedit effectũ.

122 Resp. argumentum ex secundo supposito deductum palam contra Aduersarios militare, quia non obstante æternitate motus cœlestis, adhuc habet causam efficientem, non ergo æternitas in rebus, seu esse ab æterno, aut æternitas (quam ita voco, vt discernatur ab æternitate Dei, quæ est duratio omninò independens) tollit dependentiam ab eis in genere causæ efficientis, vt ostendi disp. 14. Phys.qu.1.art.1.& argumentum etiam ex primo supposito deductum non voluer aliter concludit, quia si Sol.v.g.ab æterno fuit, lumen ab ipso eodem æternitatis instanti dimanauit, nec tamen ex nihilo factum est, sed ex substantia Solis eductum, cum ad eductionem non sit necessaria prioritas temporis subiecti ad formam eductam, sed sufficiat sola prioritas naturæ, vt ostendi disp.2.Phys.qu.7.ar.2, & 3. potest ergo aliquid ab æterno fieri, & tamen non fieri ex nihilo, sed ex materia, vel subiecto natura præcedente formã productã, & eductam vnde si Cœlũ esset in sententia Philosophi ex materia, & forma cõpositum, vt eruditissimi tenent Peripatetici, non rectè concluderetur Cælum, eo quod sit ab æterno productum, esse factum ex nihilo, quia factum esset ex suis partibus natura præcedentibus totum compositum, quod sufficit ad excludendam factionem ex nihilo, vnde argum. procedit solum de substantijs simplicibus. Itiq; verum est primum assumptum, quod ex nihilo nihil fit respectu agentis naturalis, quod est finitæ virtutis, ac etiam respectu agentis supernaturalis, quando res producit per generationem ad modum agentis naturalis, & per motum, vel mutationem, non autem quando producit per simplicem dimanationem absq; interuentu generationis, motus, vel mutationis, quo pacto materiam, Cælos, & Intelligentias ab æterno produxit in sententia Arist. vndè ratio Arist. concludit materiam non esse factibilem per generationem, quia hæc est factio ex præiacente subiecto, & ideò concludit non esse generabilem, & corruptibilem, & nullo pacto esse factibilem ab agente naturali, quia nihil facere potest, nisi generando, nõ tamen concludit vllo modo esse à Deo factibilẽ, qui ex infinitate suę virtutis res alio modo concedere potest, quam via generationis. Ad aliam rationem ex secundo supposito deductam, quod Cælum, materia, & intelligentiæ non essent æterna, negatur hæc consequentia, ad cuius probationem dicitur in productione facta per motum, & mutationem vtique non esse rei præcedere esse prioritate temporis, at in productione facta per simplicem dimanationem absque motu, & mutatione, non esse præcedit esse ordine naturæ, non quidem positiuo, sed negatiuo, quatenus non esse conueniret creaturæ prius, quam esse, nisi Deus impediret ponendo, & communicando esse, vt explicatum est disp.15.Phys.cit.qu.1.art.1.solutione ad primum; hanc enim prioritatem admittit Doctor interuenire inter esse, & non esse creaturæ ab æterno productæ, & inter priuationem, & formam productam cum materia in eodem instanti 2. d.1.q.2.§.*Respondeo*, & q.3. §. *Tenentes autem*, & in 3.d.3.q.1.G.quibus in locis optime explicat, quid intersit inter ordinem prioritatis naturæ positiuum, & priuatiuum, quod etiam nos in Physicis pluries explicuimus, adeout opus non est hic rursus ea repetere, videatur Doctor loc.cit. Ad Confir. pariter respondetur efficiens antecedere effectum prioritate temporis, quando producit per motum, & mutationem, quando verò producit per simplicem dimanationem, præcedit sola prioritate naturæ, seu naturalis præsuppositionis, & non tam est prioritas in quo, quam à quo, quæ vocatur prioritas causalitatis, & originis.

Sed Contra hanc solutionem, & doctrinam instat Raguseius disp. 7. cit. cap. 8. quod non sit peripatetica, quia Aris. nusquam agnouit principium efficiens, vel actiuam potentiam, quæ motum aliquem non respiciat, vndè 1.de gen.tex.45.docet omne efficiens, esse necessariò mouens, & 2.Phys. 29. definiuit causam efficientem esse principium, vnde motus, & 9. Met. tex.13. definit potentiam actiuam esse principium transmutandi aliud inquantum aliud, nullibi ergo apud Aris. hoc principium efficiens, vel actiua potentia sine mutatione reperitur. Deinde hoc (inquit) validius conuincitur ex processu Arist.1.Phys. vbi ostendere volens motum æternum esse, cum iam statuisset mobile, & mouens necessariò præcedere motum, mox petit ab antiquis, cum quibus disputabat, ponerent ne mouens, & mobile facta esse, an æterna; vnde colligitur voluisse factum esse, & æternum membra opposita dici, alioquin si aliquid ab æterno fieri potuisset, illa ratio nihil roboris in se contineret. Sed præterea continuans Aris. iam inceptam ratiocinationem, si ponant, inquit, veteres Philosophi motorem, & mobile facta esse, ergo per motum facta erunt, atque ita ante primum motum dabitur alius motus, quæ consecutio nulla esset, nisi hæc propositio apud Arist. esset vniuersaliter vera, quod quicquid verè fit, per motum necessario fit. Tandem impugnat productionem per simplicem emanationem, non solùm vt commentitiam apud Aris. sed etiam, vt in se omninò inanem, nam præter simplicem emanationem, quæ est vera effectio alicuius ex nihilo, quam Theologi veram creationem appellant, nulla alia datur simplex emanatio, quæ causam verè efficientem designet, etenim lumen a Sole quidem emanat, & ponit Solem ipso natura priorem, Sol tamen efficiens causa luminis non est, nam lumen est perfectio Solis est, quid intimum. Soli, simulque existit cum Sole, sicut etiam candor simpliciter emanat à niue, & perspicuitas ab aqua, tamen nec nix calorem, nec aqua perspicuitatem efficit, sunt enim hæc ipsi congenita, & nimirum illis positis hæc accidentia necessariò ipsa consequuntur, quo fit vt inter ipsa ordo quidam naturæ reperiatur, qui dicitur præsuppositio huius ab hoc, nulla tamen efficientiæ ratio.

123 Resp. immerito damnari in bona, ac peripatetica Philosophia allatam distinctionem de productione rei per motum, vel mutationem, ac per simplicem dimanationem; nam hæc distinctio in primis est ipsius Comment. lib. de subst. orbis cap.2. vbi inquit, Sed in genere agentium quoddam est prius tempore acto, vt omne quod fit in sphæra huius mundi, & istius agentis, & istius acti, quoddam est prius natura, sicut est dispositio temporis cum orbe, & agentis cum orbe scilicet facientis ipsum in dispositionibus necessarijs in inueniẽdo finem, ob quem fuit, ex quibus verbis colligitur, quod efficiens sine motu præcedit actum natura, non tempore, efficiens verò cum motu præcedit effectum, & natura, & tempore. Imò non solus Comment. sed & Arist. ipse agnouit potentiam actiuam sine motu 9. Metaph.tex.1.vbi præter illam potentiam, quæ in rebus sensibilibus, atque mobilibus inest, aliam asserit potentiam in rebus intellectualibus, & immobilibus reperiri, quæ absque motu, & mutatione exercetur, & quidem in hoc sensu eam potentiam explicat Alensis noster quæstiunc.3. in eum textum, vbi tres vias assignans ad explicandum, quomodo potentia, & actus in plus sint, quam potentia, quæ respicit motum, tertiam viam assignans sic rem declarat ex diuisione potentiarum actiuarum, quædam enim est potentia, quæ aspicit esse mediante motu, illa scilicet potentia, quæ non potest introducere esse, nisi mediante motu propter motionem materiæ, & subiecti, & talis est omnis potentia generatiua, & alteratiua; alia est potentia quæ aspicit esse non mediante motu scilicet quæ non supponit mutationem materiæ, & subiecti ad introductionem ipsius esse, qualis est potentia, quam vocamus creatiuam, & isto modo (inquit) potentia Intelligentiæ primæ est potentia non respiciens motum, cuius consideratio pertinet ad Metaphysicum, & ideò aiebat idem Arist. 1. de gen. tex. 14. ad primam Philosophiam spectare distinguere de efficiente cum motu, & sine motu. At inquit Raguseius, quod si textus ille diligenter consideretur, inueniemus Arist. apertissimè ibi pronunciasse potentiam illam, quæ in rebus intellectualibus sempiternis, & immobilibus reperitur, minus propriè potentiam appellandam esse, veram autem, & propriè dictam potentiam appellandam esse, veram autem, & propriè dictam potentiam eam solum dici, quæ in rebus mobilibus inuenitur, cum motus 3.Phys. 9. sit actus entis in potentia; illa igitur potentia, quæ est in rebus sempiternis, quia semper cum actu coniuncta est, verè, & propriè dictæ potentiæ nomen non meretur. Hinc 3. Phys.32. dicebat Arist. in rebus æternis esse, & posse minimè differre, valet enim hæc consequentia substantia æterna potest esse, ergo est, potest intelligere, ergo intelligit, potest mouere, ergo mouet.

124 Sed potius Raguseius ipse non diligenter illum textum considerauit, cum enim posteà textu sequenti inquit Arist. quasdam potentias dici æquiuocè, & similitudine tales, sanè non de potentia actiua loquitur cum motu, vel sine motu, sed de potentia Logica, & potentia metaphorica, vt explicat ibi Scotus, & colligitur apertè ex ipso textu, cum ait, *quadam enim similitudine quadam dicuntur potentia, quemadmodum in geometria, & possibilia, & impossibilia dicimus eo quod aliquo modo sunt, aut non sunt*; potentia ergo actiua sine motu est etiam verè potentia, & virtus actiua, non tamen ita realis apparet nobis, quia assueti sumus potentiæ actiuæ, quæ exercetur per motum, & mutationem; tum quia ratio potentiæ magis elucet, vbi separari potest ab actu, & quia in æternis non separatur ab actu, sed semper est illi coniuncta, hinc rationem potentiæ magis percipimus in istis inferioribus sensibilibus, quam in æternis; & valdè notandus est modus loquendi Arist. loc. cit. 3. Phys. 32. non enim ibi negat potentiam in sempiternis, sed ait potentiam, & actum non differre idest non distare, quia potentia est semper cum actu coniuncta. Neque nos mouere debet, quod frequentius, imò semper in Physicis causam efficientem definiat per principium vndè motus, & potentiam actiuam per ordinem ad transmutationem, quia loquebatur de agente Physico in ordine ad generationem, quæ regulariter contingit cum motu, & mutatione subiecti. Et quidem hanc productionem per simplicem emanationem admitti debere cogit etiam obuia ratio, cum enim producitur aliqua substantia, eamque in eodem suæ generationis instanti insequuntur accidentia ei connaturalia, tunc interuenit productio, & efficientia ipsorum absque motu, & mutatione, nam ad veram mutationem requiritur, vt priuatio præcedat formam in subiecto prioritate durationis, vt dictum est disp.15.Phys. qu.2. & omninò irrationabiliter id negat Raguseius dicens lumen non effectiuè procedere à Sole, à quo enim effectiuè procedit solare lumen, si non à Sole producitur? sed demus etiam accidentia

dentia connaturalia subiecto, eique coæua non ab ipso effici per simplicem dimanationem, sed à causa ipsa producente subiectum, vt qui producit ignem, producat etiam in ipso calorem, quæro an agens illud producat calorem in igne, in eodem temporis instanti generationis ipsius ignis, vel in tempore sequenti; non secundum, quia fuisset ignis aliquando sine calore; si primum, ergo verè produxit calorem in igne absque vllo motu, vel mutatione, verè ergo, & propriè debet admitti productio alicuius formæ absque vllo motu, vel mutatione in subiecto illam recipiente. Vnde hic notari debet communis incuria Auctorum nostræ sententiæ, qui ad soluenda argumenta contraria distinguentes de duplici rerum productione, vna per motum, & mutationem, alia sine motu, & mutatione, hanc ita declarant, vt talis productio per simplicem dimanationem sit creatio, quod planè falsum est, quia potest dari productio formæ in subiecto, quæ sit vera eductio, & generatio, sine vllo motu, & mutatione, & ita vniuersaliter contingit in productione accidentium connaturaliter insequentium propria subiecta, vt dictum est disp. 4. Phys. qu. 3. & disp. 2. q. 8. art. 3. & disp. 15. q. 2. & ratio est, quia vt ibidem dicitur, eductio, & generatio non distinguuntur à creatione per mutationem vel non mutationem subiecti; quia absolutè loquendo potest interuenire dependentia actionis à subiecto sine subiecti mutatione, & ita euenit quando forma producitur in eodem instanti simul cum subiecto, sed distinguuntur per dependentiam actionis à subiecto, vel parte præuia rei producendæ, quæ nunquam in creatione inuenitur.

Denique neque hæc productio per simplicem dimanationem destruit argumentum, quo Arist. probauit æternitatem motus, vt vrget Raguseius, estque sufficientissimum dilemma illud, cum aiebat mouens, & mobile vel esse facta, vel esse æterna, & per res factas intelligit, quæ facta sunt de nouo, & in tempore, & per æternas intelligit incausatas, vt Deus, ac etiam illas quæ, quamuis factæ fuerint, sunt tamen ab æterno factæ, non in tempore; vnde bene postea infert contra Antiquos, quod si mouens, & mobile facta essent, necessariò facta essent per motum, quia loquebatur de factione de nouo, & in tempore, sic enim tenebant Antiqui mundum fuisse in tempore, & de nouo genitum, & hanc factionem verum est non fieri, nisi interuentu motus, & mutationis. Hinc notant Simplicius, & Philoponus præcipui sententiæ nostræ patroni, quod Philosophus ea, quæ per æternam emanationem producta sunt à Deo, tanquam ingenita existimauit, quia non sunt facta per generationem, quæ contingit cum motu, & mutatione subiecti.

Secundò si in sententia Arist. Intelligentiæ, Cœlum, & Materia prima fuerunt ab æterno producta, hoc esse nequit, nisi per creationem, sed hanc Arist. non admisit ergo &c. probatur minor, quia ipse semper dixit ex nihilo nihil fieri, & ex positione creationis ruunt omnes rationes, quibus probat mundi æternitatem 8. Phys. nam præsupponunt non dari alium modum productionis, nisi per transmutationem, quod valdè vrget Piccolom. lib. 2. de creatione cap. 3. Neque dicas Arist. negasse creationem in tempore, seu cum nouitate essendi, quam ponunt Theologi, non autem creationem æternam, ac sine nouitate essendi. Nam maximè redarguendus esset Aristot. si æternam creationem agnouisset, & rem tanti ponderis silentio præterijsset, inquit Piccol. Hoc idem ostendit Raguseius cit. cap. 3. ex discursu Arist. quo probat 1. Phys. materiam non esse factam, sed ingenitam, atque æternam, sic enim argumentatur, si materia facta esset igitur ex aliquo facta esset, iam verò si concessisset effectionem alicuius ex nihilo sine nouitate essendi, hæc ratio nullius roboris esset, aliquis enim ex eius principijs respondere posset, materiam & esse æternam; & esse factam, non tamen de aliquo, sed ex nihilo, si igitur ratio Arist. est alicuius momenti, non est concedenda creatio in eius sententia sine nouitate essendi. Nec dicas rationem Arist. eo tendere, vt probet materiam non esse factam in tempore, non tamen vt concludat materiam absolutè non esse factam, cum ab æterno ex nihilo facta sit. Est enim (inquit) leuissima responsio, quia ibi Aristot. disputandum non proposuit, sit ne materia ab æterno, an in tempore facta, sed sit ne materia absolutè facta, an potius ingenita, atque æterna, quare cum concludat eam esse ingenitam ac æternam, docuit omne ingenitum esse æternum, atque adeò nullum æternum efficientem causam habere.

125 Resp. hoc argumentum petere discussionem illius quæsiti, an Arist. agnouerit creationem, de quo inferius cum agemus de virtute primi motoris in sent. Aristot. pro nunc dicimus ipsum agnouisse creationem, non quidem temporalem, vt eam ponunt Theologi, sed æternam, ac sine nouitate essendi, vt docet Scot. 1. d. 8. q. 5. & dist. 2. q. 2. quem multi tum ex priscis, tum ex Iunioribus sequuntur, & fuit sententia Philop. 1. de Gener. com. 107. & 112. ac Zimaræ quæst. de triplici genere causæ, vnde in hoc sensu negatur minor, quod Arist. non admiserit creationem; moueor præcipuè ad hoc credendum, quod videam Arist. valdè insudasse ad demonstrandum mundum fuisse ab æterno, & efficacioribus medijs, quo potuit id probasse, & tamen hoc nunquam adhibuit, quod mundus ex nihilo fieri non potuit, ex hoc enim statim inferebatur fuisse ab æterno, quia omne improductum est æternum; cum ergo nunquam Aristot. hoc adhibuerit medium, signum est ipsum non putasse mundum esse increatum, sed potuisse creari, imò esse creatum, & productum ex nihilo ab æterno negatur itaque minor, ad primam probationem iam diximus Arist. illam pronunciasse propositionem respectu agentis naturalis, ac etiam respectu supernaturalis loquendo de actionibus temporaneis, quia non admittit Arist. creationem, in tempore, ad aliam probationem negatur ex positione creationis æterni eneruari rationes Aris. adductas 8. Phys. ad probandam mundi æternitatem, quia dum Aris. ibi probat mundum esse ingenitum, ac æternum, loquebatur contra Antiquos asserentes esse in tempore generatum, nam cum generatio præsupponat subiectum, vel illud fuit productum ex alio subiecto, & sic in infinitum procederet generatio, vel non fuit productum, & tunc debet assignari causa, cur prius ex eo non fuit facta mundi generatio, & nunc ablata illa causa fuit facta, nam ablatio illa non potuit fieri sine alia præcedente mutatione, & sic in infinitum. Ex eodem etiam capite tenet tatin Arist. qua probat materiam primam non esse factam, sed esse ingenitam, ac æternam, intendebat enim probare esse ingenerabilem, & incorruptibilem, ac proinde non esse factam via generationis, quæ semper præsupponit subiectum, alioquin abiretur in infinitum, vt ergo deueniamus ad vnum primū subiectum omnium formarum, & cuiuscumque mutationis, debuit assignari tale, quod non esset generabile, nec corruptibile, cui non obstat, quod sit ab æterno factum via creationis. Ad id verò quod aiebat Piccol. quod esset redarguendus Arist. si creationem æternam agnouisset, & rem tanti momenti silentio præterijsset, occurrendum est, vt sæpius dixi, hunc fuisse Aristot. morem in rebus arduis, lingua, vt aiunt dimidiata & truncata loqui, ac veritatem à longè digito tantum indigitare; addo tamen ex auctoritatibus suprà adductis pro nostra sententia pariter probari, quod agnouerit creationem ab æterno, si enim entia necessaria, de quibus hic est sermo, fuerunt ab æterno a Deo producta, hoc non potuit esse, nisi per creationem, quia sunt etiam simplicia.

Tertiò argumenta desumunt ex necessitate illorum entium. Nulla res per se, & natura sua necessaria habet efficientem causam, à qua pendeat, sed intelligentiæ sunt res per se, & natura sua necessariæ, vt docet Arist. 9. Metaph. 21. & 22. & lib. 12. Met. text. 41. ergo Intelligentiæ non habent causam efficientem, à qua pendeant; maior probatur, quòd enim ab alio effectum est, iam natura sua potest non esse, si autem potest non esse, non est ens necessarium; tum quia omne productum possibile est, vt producatur, quia impossibile produci non potest. Confirmatur, quia si secunda intelligentia habet esse à prima etiam in æternitate, vtique producta est de non esse ad esse, vt ly *de* saltem importat ordinem naturæ, sed quodlibet tale est possibile esse, vt distinguitur contra necessarium, ergo Intelligentia secunda erit ens possibile non necessarium, maior patet, probatur minor, quia quod producitur de non esse ad esse reducitur de potentia ad actum, & quodlibet tale est possibile esse. Conf. 2. quia Arist. 12. Metaph. & Comment. ibid. com. 30. 41. & 44. vult quod nullo modo potentia sit in sempiternis, & necessarijs; ergo si sempiternum, & necessarium produceretur ad esse, potentia ad esse de necessitate esset in ipsis, & tunc sequeretur illud, ad quod deducit Comment. 1. Cœli com. 121. & 124. quod si sempiternum haberet potentiam ad esse præcedentem actum, quæ potentia reduceretur ad actum, in sempiterno essent duæ potentiæ contrariæ, quarum vna esset ad semper esse, & altera ad non esse. Denique necessarium est illud, quod non potest non esse, sed si produceretur ad esse, circumscripto producente posset non esse, ergo non esset necessarium.

126 Respondent aliqui ex Soncin. 12. qu. 16. duplex esse necessarium, vnum simpliciter, & dicitur illud, quod ab intrinseco, & omni ratione habet necessitatem essendi, & hoc nullam habet causam; alterum secundum quid, quod habet quidem necessitatem essendi, sed a sua causa extrinseca, quæ est illius necessariò productiua; itaque dicunt Intelligentias secundum Aristot. esse necessarias secundo modo tantum, quia nempe necessariò producuntur à Deo, qui secundum ipsum est agens necessarium ad extrà, vt etiam tenet Doctor 1. d. 8. q. 5. vnde quantum est ex se, & intrinsecè sunt contingentes, possuntque non esse; nam apud Arist. magis implicat, si dicatur, Deus non est, quam si dicatur, Intelligentia non est, at quod est magis impossibile non esse, est magis necessarium, quam id quod est minus impossibile, ergo Intelligentiæ non habent tantam necessitatem essendi, quantam habet Deus, & ideo sunt necessariæ tantùm secundum quid modo prædeclarato, & extrinsecè, non autem intrinsecè, & ex natura sua, & ideò ad argumentum negant maiorē, quam etiā solutionē recipit Faber theor. 56. cit. cap. 6. vbi in solutione ad 4. ait, quod Intelligentiæ intrinsecè sunt potentiales, & possunt nō esse, sed extrinsecè sunt necesse esse, quia à Deo agente necessariò non liberè producuntur. Sed hæc solutio non est ad mentem Aristot. nam ipse loc. cit. 9. Met. 21. & 22. & lib. 12. Met. 41. re vera intendit Intelligentias esse entia ex se intrinsecè, & formaliter ex natura sua necessaria, ac etiam ita docet Scot. de mente eiusdem 1. d. 2. q. 7. §. *Tenendo igitur*, & disp. 8. q. 5. §. *Contra istam* & quol. 7. circa finem, & quol. 15. lit. C. & alibi frequenter; & cum hoc adhuc saluat Arist., inquit Doctor, maiorem esse necessitatem Intelligentiæ primæ, quam secundæ, quia prima intelligentia est necessaria ex se, & à se, at secunda est quidem necessaria ex se, sed non à se.

Resp. itaque ad 1. cum Scoto negando maiorem, quia secundum Arist. non repugnat aliquid esse causatum, & adhuc esse de se formaliter necessarium, non enim ista duo contradicunt aliquid esse

ex se formaliter necessarium, & esse ab alio effectiuè, quoniam ista duo important distinctas habitudines, & ad diuersa in diuersis generibus causarum, nempe in genere causæ formalis, & efficientis itaque Intelligentia secunda producta a prima habet naturam necessariam, per quam intrinsecè, & formaliter potest semper esse & per ipsam naturam, quantum est ex se non potest non esse, sed tamen quia talis natura est ab efficiente, ipso circumscripto per impossibile poterit non esse, sed ista potentia, per quam potest non esse, est extrinsecè, & non est ex parte naturæ; modo quod aliquid possit semper esse potentia intrinseca, & non esse potentia extrinseca & accidentaliter, non est inconueniens, & sic etiam explicuit Intelligentiarum necessitatem Auicen. 9. suæ Metaph. cap. 4. per quod patet ad primam probationem maioris, non esse scilicet vniuersaliter verum, quod ab alio effectum est, tam natura sua posse non esse, nam & apud nos Theologos Filius in diuinis ab alio productus est scilicet a Patre, & tamen natura sua nequit non esse, sic etiam dicitur ad aliam probationem, quod omne productum possibile est, vt producatur, non semper possibilitate physica, quæ contingentiam importat, sed logica, quæ dicit non repugnantiam terminorum, & stat cum necessitate, alioquin per idem argumentis probaretur Filium in diuinis non esse necessarium, sed possibilem, & contingentem, quia est ab alio productus. Ad Conf. respondetur ex dictis potentiam præcedere actum, aut non esse ipsum esse posse dupliciter intelligi, vno modo ordine temporis, alio modo ordine naturæ, & hoc rursus dupliciter vel ordine naturæ positiuo, vel priuatiuo; si loquamur de ordine temporis, ac etiam de ordine naturæ positiuo, potentia, & non esse non præcedit actum in sempiternis, & necessariis, sed solum ordine naturæ priuatiuo, & hoc est, quod habet Comment. 12. Metaph com. 41. quod si potentia est in stellis, & sempiternis, non est modo potentiali, volens quod potentia in ipsis ad totum motum non præcedit actum positiuè, sed tantum priuatiuè, quia talis motus est ab agente extrinseco; modo sic produci de non esse ad esse, & de potentia ad actum isto modo non repugnat necessariò, ex se, licet benè repugnet necessariò à se; ex quo constat quod possibile, quod distinguitur contra necessarium, est possibile dictum a potentia præcedente actum vel ordine temporis, vel naturæ positiuè, sed possibile dictum à potentia præcedente actum tantùm natura priuatiuè non distinguitur contra necessarium, sed contra impossibile; ita ex allata Scoti doctrina ad hoc argumentum respondet Tromb. trac. formalit. p. 1. art. 1.

127 Et per hoc patet ad aliam Conf. quo patet Aristot. negauerit potentiam in sempiternis, & cum dicebatur, quod tunc in sempiterno essent duæ potentiæ contrariæ, quarum vna esset ad semper esse, & altera ad non esse, negatur hac consequentia, quia istæ potentiæ non sunt contrariæ, quia non sunt respectus eiusdem, & secundum idem; nam potentiam ad semper esse conuenit illi intrinsecè, & formaliter; potentia ad non esse competit ei extrinsecè, quatenus posset non esse circumscripto per impossibile efficiente, modò quod aliquid possit semper esse potentia intrinseca, & essentialiter, & non esse potentia extrinseca, & accidentaliter, hoc non est inconueniens, neque istæ potentiæ sunt contrariæ, vt dicebam, quia non sunt respectu eiusdem, nec secundum idem. Ad vlt. respondet idem Tromber. cit. assumptum illud, quod necessarium est illud, quod non potest non esse, valet de necessariò ex se, & à se, sed non de necessario ex se, & ab alio, quo pacto necessaria est secunda Intelligentia. Vel dicendum cum Scoto loc. cit. 1. d. 2. q. 7. l. quod necessariū ex se formaliter non potest non esse circumscripto quocumque alio, cuius circumscriptio non implicat contradictionem ponendo illud esse, vndè ponendo Intelligentiam secundam esse circumscripta prima, ista circumscriptio est per impossibile, & implicat contradictionem; potest autem non esse necessarium ex se formaliter circumscripto quocumque alio per incompossibile, sicut ex vno incompossibili posito sequitur aliud incompossibile.

Conatur tamen adhuc Raguseius loc. cit. disp. 7. c. 9. hanc doctrinam, & responsionem Scoticam euertere, nam prioritatem naturæ negatiuam explicat Scotus exemplo priuationis, & formæ in ordine ad materiam, quæ secundum se spectata non magis apta est recipere formam, quam priuationem, adhuc tamen priuatio dicitur præcedere formam in materia, ordine naturæ priuatio, etiamsi materia haberet formam sibi coæuam, quia priuatio quantum est ex se prius inesset materiæ, nisi agens extrinsecum formam inducendo priuationem præueniret; ex quo colligitur materiam ad formam contingenter se habere, quia ex se, & ex natura sua formam non habet, sed eam extrinsecus accipit, si ergo in Intelligentijs non esse præcedit esse ordine naturæ priuatiuo, sequitur Intelligentias contingenter se habere ad esse, & non esse, sicut materia contingenter se habet ad formam, & priuationem eius, & sic non erunt entia ex se formaliter necessaria, vt prætendit Arist. Tum quia est prorsus inanis distinctio illa de necessario ex se, & ab alio, nam implicat contradictionem aliquid esse necessarium ex se, & simul ab alio pendere, quia hoc destruit illud. Tum quia etiam auctore Scoto hæc entia æterna, de quibus disputamus, ex necessaria esse non possunt, cum vt ipse dicit, ex se, & ex natura sua esse non habeant. Hæ tamen impugnationes procedunt ex praua doctrinæ Scoti intelligentia in hac materia, qui nunquam dixit illa entia, quæ Arist. posuit æterna, ex se & natura sua non habere esse, sed solum dixit non habere esse à se, valde autem differunt non habere esse à se, & non habere esse ex se, primum asserit Doctor de mente Arist. non secundum, immo vult huiusmodi entia quantum est ex se, & ex natura sua semper sibi vendicare esse, & ideo ponit ea esse formaliter necessaria in via Arist. Et quando dixit non esse præcedere esse in ipsis prioritate naturæ negatiua & in hoc eodem sensu loquitur, quatenus illa entia non haberent esse, si non esset eis extrinsecè collatum a Deo, quantumcunque illud ex se, & ex natura sua deposcant, & exemplum illud de materia allatū est a Scoto ad declarādam hanc prioritatem naturæ negatiuam absolute loquendo de ipsa in alijs rebus, sed in casu nostro seruata proportione, neque opus est exemplo, vt aiunt, currere semper quatuor pedibus. Et falsum est, vt diximus, implicare, quod aliquid sit ex se necessarium formaliter, & ab alio sit effectiuè, quia ista important duas distinctas habitudines, & ad diuersa, nam ly *ex se*, importat habitudinem in genere causæ formalis, & ly *ab alio*, habitudinem in genere causæ efficientis, ac ita de facto nos Theologi discurrimus, inquit Doctor, de Filio in diuinis, quod est ex se ens necessarium formaliter, quia habet naturam simpliciter necessariam, ac indefectibilem, non est tamen a se ens necessarium, quia illam naturam habet a Patre producente.

128 Sed hic emergit difficultas, quam monet Doctor loc. cit. posita opinione Philosophi, quod secunda intelligentia sit necessaria ex se formaliter, & ab alio productiuè, an esset necessaria tanta necessitate, quanta est Filius in diuinis, qui etiam est necessarius ex se, & ab alio. Respondet Scotus ibidem, & cum eo Trombet. loc. cit. quod posita opinione Philosophorum iam declarata, adhuc secunda intelligentia non esset necessaria tanta necessitate, quanta est Filius in diuinis secundum viam Theologorum, & ratio est, quia intelligentia secunda habet eam necessitatem in natura distincta a prima intelligentia, Filius autem diuinus habet eandem cum Patre naturam, & per consequens eandem prorsus necessitatem, ex quo fit, quod Filius diuinus, licet sit necessarius ab alio, non tamen potest non esse circumscripto quocunq; alio secundum entitatem, & naturam, quia Pater non est alius à Filio secundum naturam; cum eadem natura numero sit in vtroque sed non sic est de secunda intelligentia, quia ipsa posset non esse circumscripto aliquo alio secundum entitatem, & naturam ab ipsa, nam prima intelligentia, ad cuius ablationem per impossibile tolleretur, est alia in natura a secunda intelligentia. Ex quo sic arguit Trombet. illud, quod non potest non esse circumscripto quocunque alio secundum naturam ab ipso, est ens magis necessarium eo, quod potest non esse circumscripto alio ab ipso secundum naturam, sed Filius in diuinis non potest non esse, nisi circumscriberetur aliquid, quod est sibi idem secundum naturam, & secunda Intelligentia posset non esse circumscripto aliquo, quod non est idem sibi secundum entitatem, & naturam, ergo Filius in diuinis est magis necesse esse, quam secunda Intelligentia. Quod si dicas, Pater in diuinis est necessarius ex se, & à se, Filius verò est quidem ex se necessarius, non tamen a se, ergo Pater in diuinis est magis necessarius, quam Filius. Resp. quod necessarium ex se, & a se est magis necessarium eo, quod est ex se, & non à se, vbi habent distinctam, & diuersam naturam, sed non vbi eandem habent prorsus naturam, vt est de Patre, & Filio in diuinis, nam ob identitatem omnimodam naturæ habent eandem quoque penitus necessitatem, cum ad eandem naturam eadem sequatur necessitas, & ex hoc sequitur quod prima Intelligentia secundum Philosophum est magis necessaria, quam secunda, non tamen Pater in diuinis est magis necessarius Filio secundum Theologum.

Postremo arguunt argumento ex æternitate desumpto, quod Raguseius demonstratiuum appellat, nullum æternum potest esse genitum, atque adeò nullum æternum habet causā efficientem, à qua genitum, vel quocunque modo effectum sit, vt patet 1. de Cœlo tex. 104. sed materia prima, Cœlum, & Intelligentiæ sunt entia æterna secundum Arist. ergo nec genita, nec vllo modo ab aliqua causa efficiente esse possunt.

129 Resp. si sumatur generatio in ratione simplicis productionis maior est falsa, quia Filius in diuinis est genitus, & tamen est æternus, si verò sumatur, vt habet annexam mutationem, & fit in subiecto, vel ex subiecto præsupposito, quemadmodum sumitur ab Arist. loc. cit. sic verum est quod nullum æternum potest esse genitum, non tamen sequitur, quod nullo alio modo nempe per simplicem dimanationem possit esse effectum, vel productum absque mutatione, vnde Arist. in lib. de Cœlo non intendit probare mundum à nullo esse effectiuè, sed intendit solùm probare, quod non est productus per generationem in ratione mutationis, quia mundus est æternus, repugnat autem rei æternæ, quod per generationem producta sit, cuius ratio est, quia generationem præcedit alteratio, quæ tempore mensuratur, & per consequens ante omnem rem genitam est tempus, ex quo sequitur quod talis res non est æterna, & in hoc sensu verum est materiam primam, Cœlum, & intelligentias, quia sunt entia æterna secundum Arist. non esse genita, quia tunc non essent æterna. At validissimè instat, vt ipse putat, Raguseius cit. cap. 11. Intelligentiæ sunt æternæ, ergo semper fuerunt, si semper fuerunt, ergo nunquam factæ sunt, si nunquam factæ sunt, ergo non habent causam efficientem a qua æternitatem, atque necessitatem acceperint, antecedens patet in via Arist. sicut & prima consequentia, nam æternum, & sempiternum idem sonat, secunda consequentia tenet per

locum

locum ab oppositis, si enim aliquid semper fuit, signum est illud nunquam factum fuisse, quo semel admisso, sequitur euidenter vltima consequentia illud scilicet non habere causam efficientem. Si fortè negetur secunda consequentia, hoc semper fuit, ergo nunquam factum est. Iterum eam probat per locum ab oppositis, si falsum est id quod semper fuit, nunquam factum esse, ergo verum est id, quod semper fuit, aliquando factum esse, si aliquando factum est, ergo in tempore factum est, & habuit esse post non esse, & sic æternum non erit. Dices fortè hanc consequentiam non valere, falsum est id nunquam factum esse, ergo verum est aliquando factum esse id est in tempore, nam quod semper fuit, factum est ab æterno. Contra, instat denuò, & ex hac solutione infert hanc esse vniuersaliter veram, omne id quod semper fuit, ab æterno factum est, & sic cum Deus semper fuerit, Deus ab æterno factus esset, quod est erroneum, quod si Deus eo præcipuè quia æternus, nunquam factus est, sequitur omne quod est æternum, eo quia semper fuit, nunquam factum esse. Si tandem dicatur, id quod semper fuit, esse in duplici discrimine, aut enim semper fuit a se, cuiusmodi est Deus, & hoc nunquam factum est, aut semper fuit ab alio, & hoc factum est ab æterno. Contra, quia hæc responsio petit principium, & æternitas in re æterna importat semper fuisse a se, non autem ab alio, quia ex Boetio est interminabilis vitæ tota simul, & perfecta possessio idest independenter ab alio.

Resp. quod si hoc argumentum est demonstratiuum, vt iactat Ragusejus, totum quantum est procedit contra æternam generationem Filij, quia non valebit tantum iuxtà Aris. principia, sed absolutè loquendo; quod autem faciat contrà generationem Filij (non quidem vt factio, quia non est causatio in diuersitate naturæ, & cum dependentia, sed vt simplex productio) patet sic arguendo, Filius Dei est æternus, ergo semper fuit, si semper fuit, ergo nunquam genitus est, vel productus, si nunquam est productus, ergo non habet principium essendi, à quo suum esse acceperit, & sic est improductus, & imprincipiatus, & sic prosequi potest argumentum cum solutionibus, & instantijs allatis vsque ad vltimam replicam; sicut ergo hoc argumentum nihil concludit contrà generationem Filij ab æterno apud Theologos tam neque concludet contra productionem intelligentiarum ab æterno apud Philosophos seruata proportione, atque ideò solui debet, vt de facto soluitur à Theologis, cum conficitur hoc argumentum contrà generationem Filij; Scio Fabrum, & alios ad hoc argumentum respondere concedendo illa entia fuisse aliquando producta, & negare consequentiam indè deductam, quod sint producta in tempore, quia (ait Faber) hoc aliquando fuit ab æterno, & sic non sequitur, quod aliquando non fuerint, sed semper sunt, & fuerunt. Cæterum cum ly *aliquando*, sit propriè loquendo, aduerbium temporis, optimè tenet illa consequentia, hæc entia sunt aliquando producta, ergo sunt in tempore producta. Quare melius respondetur concedendo omnes illas consequentias, quod si intelligentiæ sunt æternæ, semper fuerunt, & nunquam factæ sunt, quia etiam ly *nunquam*, est aduerbium temporis, & sensus est, quod in nullo tempore, seu in nulla temporis differentia factæ sunt, quod est verissimum, cum ab æterno esse ponantur; cum tandem deducitur vltima consequentia, si nunquam factæ sunt, ergo non habent causam efficientem, neganda est hæc vltima consequentia absolutè sumpta; nam ex illo antecedente, quod semper fuerunt, & nunquam sunt factæ, sequitur solum, quod non habent causa efficientem in tempore, cum quo tamen adhuc stat quod habeant causam efficientem ab æterno, & quod semper fuerint facta ab æterno.

130 Cum autem replicat Raguseius ex hac solutione inferendo hanc esse vniuersaliter veram, omne id quod semper fuit ab æterno factum est, atque ideò Deum, cum semper fuerit, ab æterno esse factum est omninò falsa illatio, nec video qua ratione deducatur, quia in solutione allata non affirmatur vniuersaliter, quod semper fuit factum esse ab æterno, sed particulariter aliquid, quod semper fuit, ab æterno esse factum. Neque ex eo quod Deus est æternus, consequentia formali deducitur, quod non sit factus, vel productus, nec habeat principium essendi, quia tunc nulla daretur persona diuina producta, nec vlla creatura, potuisset esse ab æterno, cuius oppositum est demonstratum disp. 14. Phys. qu. 1. art. 1. sed solum quod non habeat principium durationis, accipiendo, inquam, æternitatem pro sola, & simplici æuiternitate, vt præcisè dicit negationem principij durationis, si enim in rigore acciperetur, vt est interminabilis vitæ tota simul, & perfecta possessio, quo pacto est propria Dei duratio, sic vtique ex eo quod Deus est æternus, inferri potest, quod non est factus, vel causatus, non tamen quod non sit productus, quia persona aliqua diuina est producta, & adhuc tamen est æterna. Cum tandem dicebat committi petitionem principij in illa distinctione de æterno à se, & de æterno ab alio, & quod repugnat dari æternum ab alio, quia æternitas ex Boetio dicit independentiam in esse, respondeo rursus, quod si æternitas accipiatur, vt est propria Dei duratio, quo pacto dicit necessariam, & independentem coexistentiam ad omnem temporis differentiam, vtique petitur principium, & est omninò inepta distinctio, imò implicans contradictionem, quia æternitas sic accepta dicit independentiam rei durantis æternaliter; at si æternitas latius sumatur pro æuiternitate, quæ importat præcisam coexistentiam rei durantis ad omnem temporis differentiam, siuè talis coexistentia competat illi rei contingenter, & dependenter, quo pacto conueniret creaturæ ab æterno productæ, siue necessariò, & independenter, quo pacto competit Deo, sic absque vlla petitione principij, & implicatione contradictionis potest æternum distingui in æternum à se, & in æternum ab alio; vide disp. 14. Phys. q. 1. art. 1. num. 8. vbi dicimus nec æternitatem, nec immensitatem, vt sunt attributa diuina, posse communicari creaturæ, quia tam immensitas, quam æternitas dicunt necessariam, & independentem coexistentiam ad omnem locum, & tempus, sed sicut vbiquitas communicari potest creaturæ ex Scoto 4. d. 10. quæst. 2. R. quia dicit coexistentiam vtique ad omnem locum, sed contingentem, & dependentem, ita etiam communicari potest æuiternitas, quæ dicit coexistentiam vtique ad omne tempus, sed contingentem, & dependentem ex eodem Scot. 4. d. 49. q. 6. L.

Dices, si necessaria coexistentia ad omnem temporis differentiam repugnat creaturæ cum igitur in sententia Aris. Intelligentiæ, Cœli, & materia prima coexistant cuicunque temporis differentiæ, non contingenter, sed necessariò, quia sunt entia ex se formaliter necessaria, repugnat eis esse ab alio producta, & dependentia in esse. Resp. quod tenendo hæc esse entia formaliter, & intrinsecè necessaria secundum Arist. principia, hanc esse potiorem difficultatem, quæ in tali materia fieri possit; si tamen apud Arist. non repugnat aliquid esse ex se formaliter necessarium, non tamen à se, sed ab alio, vt explicat Scotus, ita nec repugnabit aliquid necessariò coexistere ex se formaliter cuicunque temporis differentiæ, & adhuc dependenter ab alio, vndè eius æternitas quamuis sit coexistentia necessaria ad omnem temporis differentiam, adhuc tamen in hoc discriminabitur ab æternitate Dei, quod æternitas Dei, est coexistentia ad omne tempus necessaria, ac independens, sed æternitas Intelligentiarum secundum Arist. quamuis sit necessaria, non tamen est independens. Dices æternitatem Dei ex hoc, quod est coexistentia ad omne tempus necessaria, colligitur quoque esse independentem, ergo idem pariter dicendum erit de æternitate intelligentiarum. Resp. re vera argumentum, satis vrgere tamen quia nulli auctori imponenda est absurdior sententia quam expressè habeatur ex dictis eius, vel sequatur euidenter ex illis, vt inquit Doctor 1. d. 8. q. 5. §. *de intentione istorum*, & quol. 7. §. *sed quia*, (quam regulam si Recentiores, aduerterent, non imponerent Auctoribus etiam classicis absurdissimas opiniones, quas nec vnquam somniarunt, vt frequenter faciunt) & quia intelligentias Cœlos, atque materiam primam esse à se nedum est falsum, sed absurdissimum, nec id expressè dicitur ab Arist. maluit Doctor in sententia Arist. dicendum esse ex vna parte Intelligentias esse ex se formaliter necessarias, & ex alia parte, quod tale formaliter necessarium non habeant à se sed ab alio, & hæc duo inuicem non repugnare, quia important diuersas habitudines ad diuersa, & in diuersis generibus causarum, vndè in genere causæ formalis sunt necessariæ, non autem in genere causæ efficientis. Quo autem modo intelligentiæ dimanent, ac producantur à prima, non eodem modo loquuntur Arist. & Auicen. quia autem res est morosa, & parum vtilis, ne quæstio hæc adhuc prolixior euadat, poterit differri ad propriam vsque Disput. de intelligentijs, interim videatur Doctor quol. 7. & Faber loc. cit. theorem. 56. cap. 3.

ARTICVLVS II.

De rerum Contingentia an sit, quid sit, vndè oriatur, & quomodo rebus conueniat.

131 VT constat ex titulo quæsiti hic est sermo de contingentia rerum, non verò propositionum, nam de istarum contingentia satis dictum est in Logica. Primò igitur quæritur de existentia contingentiæ, an detur in rerum natura, & quo pacto demonstrari possit, pro cuius rei resolutione ait Doctor. 1. d. 39. §. *quantum ad primum*, quod in passionibus disiunctis entis, licet totum disiunctum non posset demonstrari de ente, tamen communiter sumpto illo extremo, quod est minus nobile, de aliquo ente potest concludi aliud extremum, quod est nobilius de aliquo alio ente, sicut sequitur, si aliquod ens est finitum, ergo aliquod ens est infinitum, & si aliquod ens est contingens, ergo aliquod ens est necessarium, quia in talibus non posset enti particulariter inesse imperfectius extremum, nisi alicui enti inesset perfectius extremum, à quo dependeret. Non tamen illo modo (subiungit Doctor) videtur posse concludi extremum imperfectius talis disiunctionis, non enim si perfectius est in aliquo ente, necesse est imperfectius esse in alio ente, & hoc nisi extrema illa disiuncta essent correlatiua, sicut causa, & causatum, igitur non potest ostendi de ente per aliquid prius medium disiunctum hoc scilicet necessarium, vel contingens, nec etiam ista pars disiuncti, quod est contingens, posset ostendi de aliquo supposito necessariò de aliquo, vndè concludit, quod ista, aliquod ens est contingens, est vera primo, & non demonstrabilis, propterquid, quare Philosophus arguens contra necessitatem futurorum non deducit ad aliquod impossibilius hypothesi, sed ad aliquod impossibilius nobis manifestius scilicet quod non oporteret nec consiliari, nec negociari & ideò negantes talia manifesta indigent pœna, vel sensu, quia secundum Auicen. 1. Metaph. cap. vlt. negantes primum principium sunt verberandi, vel exponendi igni, quousque concedant quod non est idem comburi, vel non comburi, vel vapulare, & non vapulare, & ita etiam isti, qui negant aliquod ens contingens, exponendi sunt tormentis, quousque concedant quod possibile est eos non torquere.

Quia

Quia ergo inquit Scotus esse per se primò notum dari contingentiam in rebus, necesse à priori demonstrabile, conati sunt aliqui hoc probare à posteriori, & hoc præsertim probant ex existentia causæ liberæ, quia cum causa libera sit illa, quæ positis omnibus ad agendum prærequisitis potest agere, & non agere, sit vt effectus eius inquantum liberè operantis possit esse, & possit non esse, quod est contingentem esse; imò contendunt aliqui hanc esse probationem à priori, quia ex existentia causæ demonstratur existentia, vel possibilitas effectus. Cæterum hæc probatio re vera non est à priori, quia solum est per causam extrinsecam, imò nec propriè à posteriori, sed est explicatio vnius per aliud æquè notum, vel æque probandum, vndè quæ probant contingentiam in rebus, astruunt, quoque libertatem in nobis, & quæ faciunt, contra rerum contingentiam, militant pariter contra libertatem nostram. Hinc concludit Aureol. 1. d. 39. q. vn. art. 2. propos. 1. quod contingentia rerum, & maximè earum, quæ pendent ex libero arbitrio, est adeò per se nota, quod propriè probari non potest, nec à priori, nec a posteriori per aliquid notius; illud enim, quod immediate sub experientia cadit, per se notum est, nec indiget notiori demonstratione, sicut per se notum est, quod dicimus ista verba, quod non sumus in somnis, sed in vigilia, vt Comm. dicit 4. Met & similiter notum est cuilibet, quod viuit, & est, hoc enim experientia docet, sed his, qui experiuntur se elicere actus liberi, arbitrij contingenter per se notum est, quod talis contingentia est in rebus, ergo &c. Confirmat id Aureol. quia si à posteriori probaretur contingentia actuum humanorum, hoc esset, quia superflueret consilium, sollicitudo pœnæ, persuasio ad bonum, & pœnæ totum negotium politicum, illud autem est minus notum, quam contingentia ipsa, omnis enim sollicitus, & consilians supponit, quod potest contingere ad vtrumlibet hoc, vel illud, puniens quoque & præmians supponit, quod potuit aliter euenire, non ergo potest probari contingentia à posteriori per aliquid magis notum. In hac tamen Confirmatione videtur Aureol. aliquantisper excedere, si enim minus notum est consiliari, & totum negotium politicum, quam contingentia effectuum, cum Aris. arguens contrà necessitatem futurorum 1. Perhier. cap. vlt. vtatur hoc argumento, probaret magis notum per minus notum, & tamen inquit Scot. loc. cit. quod licet Arist. sic arguens non deducat ad aliquod impossibilius hypothesi, deducit tamen ad aliquod impossibilius nobis manifestius scilicet quod non opportet nec consiliari, nec negotiari; dicendum ergo, quod licet re vera in se non sit magis notum negotium politicum, quam rerum contingentia, imò hæc sit notior illo, nam ex rerum contingentia orta sunt consilia, tamen quoad nos illud videtur manifestius & cuicunque homini rudi notius erit hoc impossibile, quod opus non est consiliari, quam quod non detur contingentia in rebus.

Licet probari posse contingentiam in rebus ex suo opposito, quia nempe datur ens necessarium, si enim vnum oppositorum est in rerum natura, etiam & reliquum. Resp. neg. assumptum ex Scot. loc. cit. licet enim ex positione membri imperfectioris possit concludi existentia, & positio membri perfectioris, vt quod si datur ens finitum, ergo & infinitum, non tamen è contrà, nam ab æterno dabatur ens infinitum, & ens necessarium, nec tamen erat tunc aliquod ens finitum, aut contingens; cum verò dicebatur, si vnum oppositum datur in rerum natura, & reliquum ait Aureol. intelligi debere de possibili, non tamen de facto, si enim vna differentia est possibilis, etiam & reliqua possibilis, est licet imperfectior non opportet tamen, quod si vna est in actu, etiam & reliqua sit in actu.

132 Quod ad 2. quæsitum quid sit Contingentia, vel esse contingens, communiter Contingens accipitur pro illo, quod potest esse, & non esse, sicut è contrà necessarium dicitur illud, quod nequit non esse; sed ad maiorem rei explicationem, & ne æquiuocatio contingat in vocabulo contingentiæ, & necessitatis, distinguendum est de duplici contingentia, sicut & necessitate, alia namque est contingentia, & necessitas in essendo, alia in causando, primo modo sunt passiones, vel modi condiuidentes ens in communi ad Deum & creaturam, & quidem necessitas est modus proprius diuinæ entitatis, quæ ratione talis modi ita necessariò existit in rerum natura, vt nequeat non existere, & ideò existentia ponitur esse prædicatum Dei quidditatiuum; contingentia è contrà est modus, vel passio creaturæ, quæ ratione talis modi ita existit, vt quantum est de se, possit non esse, qua de causa existentia dicitur accidere creaturæ, & hæc est contingentia Metaphysica, de qua hic est sermo, & competit vniuersaliter cuicunque enti creato, etiamsi alia ratione diceretur necessarium. Contingentia verò, & necessitas in causando, si actiuè sumantur sunt modi causandi conuenientes causis in ordine ad suos effectus qui necessariò, vel contingenter ab ipsis procedunt, & ipsis quoque effectibus accommodantur sumpta denominatione à causis, illos producentibus, vndè alij dicuntur effectus necessarij, & alij contingentes sumendo necessitatem, & contingentiam in causari passiuè. Sed adhuc contingentia hoc secundo modo sumpta duplex est, vt colligitur ex Scoto 1. d. 39. in fine, alia est contingentia simpliciter, & positiua, & hæc ortum ducit ex intrinseca perfectione causæ, quæ ex suo modo agendi habet in sua potestate actum, vel effectum producendum, adeoquod potest illum ponere in esse, vel non ponere pro libito atque ideò conuenit tantum causis liberis, & est idem quod libertas; alia est contingentia secundum quid, & priuatiua, quæ conuenire potest etiam causæ naturali, quatenus impediri potest à suo effectu naturali ab alia causa efficaciori, vt si Sole existente in canicula non essent magni calores, quia licet planetæ, & Sol sint causæ necessariæ suorum effectuum, potest tamen eorum virtus impediri à ventis, vaporibus &c. vndè hæc contingentia imperfectionem dicit; quia oritur ab imperfectione, & limitatione causæ, secundum quam aliundè impediri potest. Ex quo colligitur effectum causæ naturalis dici necessarium pro vt præcisè refertur ad ipsam non impeditam, sed sibi relictam cum omnibus ad agendum requisitis, quia sic nequit non esse; nam si ad ipsam referatur, quatenus est impedita, vel impedibilis à causa efficaciori, tunc effectus alias suapte natura necessarius dicetur contingens, non quidem contingentia simpliciter, & positiua, sic enim contingentes solùm dicuntur actus liberi, sed contingentia secundum quid, & priuatiua.

133 Non est autem confundenda contingentia in essendo cum possibilitate, sed distinguendum est de possibili, si enim possibile accipiatur prout distinguitur contra impossibile, sic non conuertitur cum contingenti, sed latius se habet, quia etiam necessarium in hoc sensu dicitur possibile idest non repugnans, quod si possibile accipiatur pro illo, quod est indifferens ad esse, & non esse, sic vtique conuertitur cum contingenti, vndè ens contingens est medium quoddam inter ens necessarium, quod nequit aliter se habere, & inter impossibile, cui es terminis verum esse repugnat, & si patet quid sit contingentia in essendo, prout de ea hic loquimur, est enim modus intrinsecus cuiuscunque rei creatæ, quo intrinsecè constituitur indifferens ad esse, & non esse.

Quoad 3. quæsitum, vndè oriatur contingentia rerum, pariter procedendum est iuxta allatam distinctionem de contingentia rerum, si enim sermo sit de contingentia in essendo, quæ est contingentia Metaphysica, & modus intrinsecus cuiuscumque entis creati, talis contingentia aliundè non prouenit, quam ex ipsamet entitate, & natura rerum creatarum, & probatur, quia quemadmodum ens necessarium simpliciter ex se est tale, & non per aliud, quia nimirum ita postulat intrinseca conditio suæ naturæ, vt nequeat non existere, ita ens contingens, & possibile es se, & natura sua est tale, & non per aliud, itaut ex se repugnet illi esse aliud ens, quam contingens, mutabile, & defectibile. Si verò sermo sit de contingentia in causando idest de contingentia effectuum prout ad causas suas referuntur, vel è contra, rursus distinguendum est de contingentia positiua, & priuatiua; contingentia positiua, vt dicebam, ortum ducit ex intrinseca perfectione potentiæ, quæ suopte ingenio indifferens est ad ponendum, vel non ponendum effectum, ita Doctor quol. 16. lit. V. vbi docet primam libertatis radicem intrinsecam non aliundè petendam esse, quam ex natura ipsius voluntatis de se indifferentis ad agendum, vel non agendum; contingentia vero priuatiua ortum ducit ex imperfectione, & imbecillitate naturalis causæ, cuius effectus aliàs necessarius impediri potest à causa contraria efficaciori; ratione cuius dispositionis causæ potest ab ea effectus oriri, & non oriri, si enim impeditur non oritur, si non impeditur, oritur non quidem liberè, sed necessario, quia causa illa determinata est ad illum effectum producendum, nec potest illum non producere ablatis omnibus impedimentis, & positis omnibus requisitis ad agendum; & hæc quidem sunt causæ, & radices proximæ contingentiæ in rebus tam positiuæ, quam priuatiuæ.

134 Si autem quæratur de omninò prima, & originaria radice contingentiæ in causando, respondet Doctor 1. d. 2. q. 2. infrà lit. R. & d. 8. q. 5. lit. R. & d. 39. cit. hanc esse libertatem diuinæ voluntatis, quia si per impossibile Deus causa prima ad extra liberè, & contingenter non causaret, omnis contingentia tolleretur à rebus; probat hoc Scot. cit. quia si Deus ageret necessario ad extra, duo sequerentur inconuenientia, primum est quod omnes actiones impediret causæ secundæ, quia illas non espectaret in agendo, sed omninò præueniret; quia ageret secundum vltimum potentiæ suæ, & cum se solo ratione suæ infinitæ virtutis possit producere sine causis secundis quicquid potest cum causis secundis, tunc ageret, & produceret sine illis quicquid modo producit cum illis. Alterum est, quod admisso etiam quod data hypothesi remaneret actio in causis secundis, adhuc tamen omnes necessario agerent, & nulla contingenter, & liberè, ergo libertas diuinæ voluntatis est primaria, & originaria causa contingentiæ in rebus. Recentiores quamplures, vt Suarez tom. 1. Metaph. disput. 29. sect. 3. Molin. 1. par. quæst. 14. art. 13. disp. 11. & 12. nedum hoc Scoticum impugnant assertum, quod si Deus necessariò ageret ad extrà, non daretur contingentia in rebus, sed omnia necessariò euenirent, sed vlterius duas insinuatas Scoti rationes redarguunt, tanquam vna sit alterius destructiua, vna namque probat data hypothesi nullam actionem a causis secundis futuram, quia sola causa prima totum ageret; altera vero probat omnes causas secundas fore acturas necessario, & naturaliter, vndè illa ratio supponit actiones causarum secundarum permansuras, quod suppositum per alteram rationem directè destruitur, atque ita vna ratio aliam destruit.

At connexionem illarum duarum rationum, & veritatem illius asserti, quod si Deus ageret necessariò ad extrà, nulla daretur in rebus contingentia, ac proindè quod primigenea contingentiæ radix in rebus sit libertas diuinæ voluntatis, ex instituto ostendimus disp. 8. Phys.

Phys. qu. 1. art. 2. & disp. 7. de Anim. q. 3. art. 1. & rursus breuiter hoc etiam ostendi potest, nam contingentia positiua, quæ reperitur modò in effectibus liberis humanæ voluntatis, quamuis dependeat ex intrinseca indifferentia voluntatis nostræ ad agendum, vel non agendum, ad sic vel sic agendum; certissimam tamen est potissimam originem ducere ex concursu indifferenti, & ad vtrumque parato, quem Deus præstò habet ad cooperandum cum causis secundis ordinis liberi, si enim concurreret cum illis concursu determinato ad vnum, quemadmodum concurrit cum causis naturalibus, quantumuis voluntas nostra intrinsecam haberet indifferentiam ad agendum, vel non agendum, aut sic vel sic agendum, hanc tamen data illa hypothesi in actu secundo exercere non posset, quia concursus Dei paratus ad vtrumlibet, seu indifferens est vnum ex præcipue prærequisitis ad exercendam libertatem voluntatis nostræ; fateri ergo necessum est, quod si Deus nobis coageret necessariò, & concursu ad vnum determinato, planè tolleretur contingentia actionum nostrarum, & necessariò fierent. Quod etiam tolleretur illa qualiscunque priuatiua contingentia, quæ in causis naturalibus reperitur, ita ostenditur, inquit enim Doct. 1. d. 8. q. vlt. ad argumenta pro Philosophis nullum effectum modo etiam à causis naturalibus procedentem esse simpliciter necessarium, nam causa secunda quantumcumque actiua ex necessitate naturæ, quia in agendo dependet ab immediato concursu causæ primæ, quem concursum causa prima præbere, & subtrahere potest pro suæ voluntatis arbitrio, fit vt hac ratione causa secunda naturalis possit agere, & non agere, quatenus per subtractionem concursus potest ab actione impediri, adeoque effectus consequenti aliquo modo contingenter, si ergo Deus necessariò concurreret cum causis naturalibus, & non liberè præstaret illi suum concursum, nulla prorsus contingentia etiam priuatiua reperiretur in earum actionibus, quia per subtractionem concursus non possent à Deo actiones illæ impediri, cum supponatur Deus necessariò præbere illi concursum suum, & non sponte pro suæ libertatis arbitrio; ergo fatendum est ex ablatione diuinæ libertatis in agendo ad extrà, omnem prorsus tolli contingentiam a rebus, tam priuatiuam, quam positiuam, atque ideò primariam, ac primigeneam contingentiæ radicem in rebus esse diuinam voluntatem, vt liberè agit ad extra; nota tamen, quod quamuis velit Doctor primam & præcipuam radicem contingentiæ actionum humanarum esse libertatem diuinæ voluntatis, qua nobis liberè præparat concursum indifferentem, non tamen ait esse totalem, & præcisam, vt ei Recentiores impingunt, immo cum hoc vult etiam contingentiam actionum nostrarum pendere à voluntate nostra, vt ex pluribus locis Doctoris ostendi disp. 7. cit. de Anim. qu. 3. art. 1. num. 36. argumenta autem quæ contra hoc fieri solent ab Aduersarijs referuntur pariter, & soluuntur loc. cit. Nota insuper, quod cum ait Doctor libertatem diuinæ voluntatis, vt agit ad extra, esse radicem contingentiæ in rebus, non loquitur de contingentia in essendo, hæc enim vnicè pendet ex natura rei, sed de contingentia in causando passiua, quatenus nullus esset effectus indifferens ad fieri, & non fieri, sed omnes necessariò fierent, & euenirent data hypothesi, quod Deus necessariò ageret ad extra.

135 Quoad quartum quæsitum, quomodo scilicet conueniat contingentia rebus creatis, quod est principale huius articuli, loquendo de contingentia rerum in fieri, quæ nempe conuenit effectibus, vt a suis causis procedunt contingenter agentibus, communis opinio asserit præter entitatem effectus nihil addere, quam denominationem extrinsecam illius a potentia causæ, a qua immediatè, vel mediatè in ordine agentium creatorum dependet, quæ denominatio concipitur tanquam habitudo quædam ad causam, prout illum effectum producere, vel non producere potest, iuxta quam sententiam determinauimus disput. 7. de Anim. q. 4. art. 1. libertatem in actu non addere suprà entitatem volitionis relationem, aliumuè modum realem intrinsecum, sed denominationem extrinsecam prouenientem ex indifferentia proxima potentiæ volitiuæ: Maior est difficultas, quæ & magis ad propositum attinet, de contingentia rerum in essendo, an conueniat rebus creatis per aliquid intrinsecum, quo dicantur possibiles esse, & non esse, an potius ipsa quoque in eis ponat solam extrinsecam denominationem ab omnipotentia Dei desumptam, quatenus illas potest ponere in esse, & non ponere, conseruare, & non conseruare; & præcipua difficultas est de substantijs simplicibus, & spiritualibus, quibus non inest potentia physica corruptionis susceptiua, qualis est materia prima; nulli enim dubium est res compositas ex materia, & forma esse ab intrinseco defectibiles, & corruptibiles, quæ radix originaria corruptionis cum non inueniatur in spiritualibus substantijs, ideò Philos. præced. articulo citati illas dicebant esse entia ex se formaliter necessaria, & ex nostris Theologis quamplures volunt substantias illas esse ab intrinseco, & ex natura sua indefectibiles, solumque deficere posse per ordinem ad potentiam Dei, a qua possunt produci, vel non produci, conseruari, & non conseruari, vndè aiunt deficere posse non per potentiam aliquam intrinsecam quæ sit in ipsis, vt est de rebus materia, & forma constantibus, sed per potentiam, quæ sit in alio, quare concludunt contingentiam in his creaturis materia carentibus, vt sunt angeli, & anima rationalis, ponere solam extrinsecam denominationem; ita significauit D. Thom. 1. p. q. 9. ar. 2. vbi ait substantias spirituales substantialiter non esse mutabiles per potentiam, quæ [illegible] in Deo; idem insinuat lib. 2. contra gentes c. 30. & 55. sequitur Molin. 1. p. q. 9. ar. 2. disp. 2. Suar. trac. de Angelis c. 10. Durand. 1. disp. 6. par. p. q. 3.

Alij è contra contendunt in omni prorsus re creata intrinsecè reperiri potentiam logicam ad non esse etiam in ipsis substantijs spiritualibus, ratione cuius possunt dici intrinsecè defectibiles, & destruibiles à Deo saltim per annihilationem, ita videtur etiam tenere Caiet. 1. p. loc. cit. vbi benigne interpretatur D. Thom. quod negauerit tantùm in illis substantijs potentiam ad non esse physicam, qualis reperitur substantijs materialibus, non autem Logicam, imò addit illam potentiam Logicam ad non esse in omni creatura, licet à nobis per negationem explicetur, esse potentiam realem; idem tenent passim Scotistæ nostri, vt Vulpes disp. 8. de Angelis art. 10. vbi num. 3. inquit Angelos esse ex se simpliciter annihilabiles tam obiectiue ex extrinseca potentia Dei, quam formaliter ex intrinseca potentia passiua suæ essentiæ finitæ, imo num. 4. addit esse erroneum dicere Angelos natura sua indefectibiles. Smisinch. tract. 2. de Deo vno disp. 3. q. 2. num. 51. inquit hanc esse litem de nomine, & modo loquendi; nec in re dissensionem esse posse, sed quamuis & ipse admittat in his substantijs potentiam logicam, seu non repugnantiam intrinsecam ad non esse, absolutè tamen, & simpliciter loquendo ait dici debere substantias naturaliter immortales, & indefectibiles, quia sic passim loquuntur Philosophi, ac Theologi, vndè iuxtà hanc secundam sententiam contingentia in essendo dicit aliquid intrinsecum in rebus, & non meram extrinsecam denominationem, quam latè defendit Aureol. 1. d. 8. p. 2. art. 4.

136 Dicendum est contingentiam in essendo in rebus creatis non ponere solam denominationem extrinsecam, sed etiam intrinsecam in ipsis quoque substantijs spiritualibus, itaut ex se intrinsecè, ac formaliter indifferentes sint tam ab esse, quam ad non esse; ita Doctor 1. d. 8. q. 5. ab initio, & 2. d. 1. q. 2. in principio, vbi ait quamlibet creaturam de se nec habere esse, nec non esse, sed ad vtrumque esse formaliter indifferentem, imò quantum est de se, prius habere non esse, quam esse, quia non haberet esse, si non esset illi ab extrinseco agente collatum; Probatur, quia contingentia rerum in essendo, vt hic de illa loquimur, est modus, vel passio entis creati, vt distinguitur contrà ens increatum, quod dicitur necessarium, sed modus & passio rei prouenit ab intrinseca rei essentia, & non omninò ab intrinseco, ergo contingentia in rebus non ponit solam denominationem extrinsecam, sed etiam aliquid intrinsecum. Tum quia ita se habet contingentia ad ens creatum, sicut necessitas ad increatum sed necessitas aliquid ponit in Deo, cum sit modus, vel passio peculiaris eius, ergo idem pariter erit asserendum de contingentia respectu entis creati. Tum quia suprà dictum est contingentiam oriri in re creata ex limitatione, & finitudine suæ essentiæ, hac enim de causa ex Doctore loc. cit. potest suapté natura ex nihilo creari, & ad nihilum redigi, & quantum est de se indifferens est ad esse, & non esse, ergo est denominatio intrinseca in ipsa, & non tantùm extrinseca. Tum quia ex Doctore 1. d. 43. possibilitas, & impossibilitas rei in genere causæ formalis pendet ex natura ipsius rei, ergo sicut angelus intrinsecam habet possibilitatem logicam, vt possit creari, in eius finita, & limitata natura fundatam, sic etiam intrinsecam habeat possibilitatem, vt queat annihilari; Tum quia Deus nequit creare, nisi quod natura sua est possibile, omnipotentia enim non respicit, quod est a parte rei impossibile, ergo è contra nequit annihilare, & destruere, nisi quod habet potentiam passiuam saltim logicam ad non esse, vnde si daretur ens natura sua indefectibile, non posset illud destruere, ergo cum omnia prorsus entia creata sint à Deo destruibilia per annihilationem, omnia prorsus habent potentiam logicam ad non esse, sicut è contrà ideo possunt à Deo creari, quia habent potentiam logicam ad esse.

Respondent Thomistæ negando paritatem in his omnibus rationibus assumptam, quia benè datur in rebus intrinseca, & naturalis potentia passiua ad esse, non tamen ad non esse, & ideò nequeunt dici annihilabiles per potentiam eis intrinsecam ad non esse, sed tantùm per potentiam extrinsecam Dei. Accedit, inquit Suarez, quod esto res, antequam producatur, indifferens dicatur ad esse, & non esse, tamen postquam producta est, non amplius est subiecta indifferentia, cum sit iam ad existere determinata. Contra, quia hæc responsio infringitur in compositis materialibus, in quibus coguntur Aduersarij concedere potentiam intrinsecam ad non esse, nempe materiam primam, quæ est radix intrinseca corruptionis si ergo in rebus materialibus absque vlla absurditate conceditur potentia intrinseca realis, & physica ad non esse, nullum quoque erit inconueniens admittere in rebus immaterialibus proportionaliter loquendo potentiam aliquam logicam, vel metaphysicam ad non esse; Deindè falsum est, quod addebat Suarez, rem postquam est producta, non esse amplius indifferentem ad esse, & non esse, quamuis enim extrinsecè iam sit determinata ad existere, adhuc tamen intrinsecè retinet indifferentiam ad vtrumque, sicut voluntas nostra eo quia intrinsecam habet indifferentiam actiuam ad agere, & non agere, quando posteà agit, licet extrinsecè ad actionem determinata dicatur, non ob id dicitur amisisse suam intrinsecam indifferentiam, quam antea habebat ad agere, & non agere, sed solum dimittere dicitur carentiam actionis, sub qua prius erat; ergo proportionaliter in proposito loquendum est de indifferentia, quam habet res creata, vt existat,

vel

vel non existat, quod cum est sub actuali existentia, solùm extrinsecè ad ipsam determinata dicatur, intrinsecè verò suam adhuc retineat indifferentiam ad vtrumque & ratio est, quia eius contingentia in tali indifferentia consistit, certum autem est rem, postquam producta est, adhuc contingentem esse, non enim per productionem facta est necessaria. Tum quia idem argumentum quoque fieri potest contra Suar. explicantem contingentiam substantiarum immaterialium per meram denominationem extrinsecam in ordine ad diuinam omnipotētiam, quia post quam sunt productæ, diceemus non amplius esse sub indifferentia etiam per denominationem extrinsecam explicata; quia diuina omnipotentia est iam ad alteram partem determinata, atque ideò res creata post eius productionem non amplius contingens dici poterit. Tandem fatentur omnes potentiam logicam ad esse stare cum ipso actu, & ita nos docuimus suprà nu. 106. ex Scoto 9. Metaph. q. 2. §. 5. nam ab actu ad potentiam logicam tenet consequentia, inquit Doctor, falsum igitur est, quod ait Suarez, postquam res est producta, non amplius esse in potentia ad existere, hoc enim intelligi debet de potentia obiectiua, quæ re vera tollitur per actum essendi, non autem de potentia logica.

137 Prætereà ad idem principaliter arguit Aureol. loc. cit. quod impossibile est in se, nulli potentiæ possibile est, alioquin impossibile fieret possibile, sed si substantiæ abstractæ non sunt possibile non esse in se, sunt impossibiles non esse in se, æquipollent enim non possibile non, & impossibile non, ergo substantiæ abstractæ per nullam potentiam erunt possibiles non esse, & per consequens annihilari non poterunt, quod repugnat fidei veritati. Deindè, quod inest alicui ea conditione suæ naturæ, inest sibi absolutè, & non tantùm per comparationem ad aliquod agens, sed August. dicit de fide ad Petrum cap. 20. quod naturas a Deo factas ad defectum ducit natura originis, & in lib. de vera Religione ait, quod creaturæ mutabiles sunt, & defectibiles, quia non summæ sunt, sed inferiores eo, à quo creatæ sunt, & Damascen. lib. 5. Ortod. Fid. cap. 6. dicit, quod omne quod incipit, finitur secundum naturam, ergo absolutè, & secundum se substantiæ abstractæ sunt defectibiles, & possibiles non esse. Demum aut substantiæ abstractæ à Deo manutenentur, quia defectibiles in se, aut quia non sunt defectibiles in se, non potest dici secundum, quod enim defectibile in se non est, non indiget manutenente, cum possit permanere per se, ergo necesse est, quod detur primum, quod scilicet sin defectibiles in seipsis, & per consequens possibiles non esse, ergo impossibile est poni, quod substantiæ separatæ sint necessariæ, aut incommutabiles in esse substantiali, quantum est ex se, & quod sint solum annihilabiles per potentiam Dei extrinsecè, nisi enim hæc esset natura earum intrinsecè Deus ipsas annihilare non posset, vt enim inquit Commen. 1. de Cęlo com. 124. omne impossibile in se, est etiam impossibile secundum quodlibet extrinsecum.

Quamuis autem substantiæ immateriales sint modo prædeclarato ex se, & intrinsecè defectibiles, adhuc tamen respiciendo conditionem sui status debent dici substantiæ incorruptibiles, & indefectibiles, non solum quia carent intrinseco, & positiuo physicæ corruptionis principio, vt solet communiter explicari, sed etiam quia ea est conditio sui status, vt cum solo concursu generali Dei possent in æternum durare, nam inter entia creata quædam sunt talis conditionis, vt cum solo concursu generali Dei non sunt in perpetuum duratura, vt homo v.g. semel productus sine speciali miraculo in æternum perpetuare non potest, quædam verò sunt talis conditionis, vt semel producta possint deinceps cum solo concursu generali Dei in æternum durare, & tales sunt Angeli, & animæ rationales, nam licet simpliciter, & absolutè possint à Deo annihilari, quia à Deo liberè conseruantur, & de se intrinsecè indifferentes sunt ad esse, & non esse talis tamen sunt conditionis, vt continuante Deo exhibitionem sui generalis concursus in æternum durarent, ratio enim ob quam secundum communem naturę cursum entia creata desinunt, est contrarietas immediata, vel mediata, quam adinuicem habent ratione dispositionum oppositarum, quas formę substantiales exigunt pro sui conseruatione, vel est naturalis quędam sequela, qua v. g. ad corruptionem subiecti corrumpuntur accidentia, quę erant in illo; at Angeli, & animæ rationales nullam talem patiuntur contrarietatem, & quamuis anima sit in subiecto, non tamen illud ita informat, vt ad eius corruptionem desinere debeat, atque ideo secundum communem naturę cursum, nec Angelus, nec Anima desinere debent, sed sunt in ęternum duratura cum solo concursu generali Dei, vnde hac ratione dicuntur interdum à quibusdam SS. Patribus ea sua natura immortales, & indefectibiles, ex qua doctrina plura valent argumenta dissolui, & auctoritates explicari, quę ab Aduersarijs coaceruari solent, quędam tamen, quę maiorem videntur facere difficultatem, referre, & soluere iuuabit.

138 In oppositum arguit Molin. loc. cit. in substantijs spiritualibus non datur aliquid, quod esse possit cum priuatione alicuius esse earundem, ergo non sunt intrinsecè defectibiles, & mutabiles. Conf. quia Angeli nequeunt desinere, nisi per annihilationem, cum sint substantię omninò simplices, sed quod realiter tantùm desinere potest, dicitur posse non esse tantùm per potentiam in alio scilicet in Deo, quatenus omnia in nihilum redigere potest suspendendo suum concursum conseruatiuum, ergo &c. Resp. ad 1. per illud probari tantùm, quod substantię spirituales non sunt defectibiles per corruptionem, quo pacto desinunt substantię materiales per resolutionem in materiam primam, substantię verò spirituales sicut totaliter incipiunt per creationem, ita totaliter quoque è contrà desinere possunt per annihilationem. Ad Conf. negatur minor, sicut enim quod incipit per creationem, non dicitur pręcisè incipere per potentiam actiuam, quę est in alio, sed etiam per aliquam potentiam passiuam in ipso, non quidem physicam, & omninò realem, sed logicam, & Metaphysicam, quia Deus non creat, nisi quod est ex se factibile, & logicè possibile; ita quod desinit per annihilationem, non debet dici desinere per potentiam pręcisè, quę sit in alio, sed etiam per aliquam potentiam logicam, seu non repugnantiam ad non esse, quę sit in seipso, quia Deus non annihilat, nisi id quod ea se annihilabile est, seu cui non repugnat annihilari.

Secundò arguit Suarez cum alijs Thomistis, nulla potentia, nullaque inclinatio naturalis est directè ad non esse, sed tantùm ad esse; ergo substantię simplices non sunt defectibiles intrinsecè per potentiam existentem in ipsis. Conf. quia annihilatio esset illis substantijs violenta, ergo nullam habent potentiam intrinsecam ad non esse, & sic sunt defectibiles tantùm per potentiam existentem in alio. Resp. immerito quosdam ex nostris hoc argumento teneri, in eiusque solutione ambigere, cum idem argumentum fieri etiam possit in desitione rerum materialium, cuius tamen in ipsa re principium assignare intrinsecum scilicet materiam primam, quomodo igitur res materiales dicuntur esse in potentia ad corruptionem, imo ratione materię naturalem ad eam habere inclinatio[nem? si nulla] inclinatio naturalis est ad corruptionem? quantum spectat ad corruptionem, quomodo dicatur naturalis, iam rem explicui disp. 5. de Gener. & Corr. qu. 1. art. 5. num. 47. distinguendo de naturali, quod primò sumi potest pro eo quod res, vt suam perfectionem propendet, deindè pro eo quod sequitur naturam, & conditionem eius, vtcumque se se ad illam habeat, siue naturali id appetitui repugnet, siue non, quo sensu opponitur ei, quod pręter naturę conditionem est, & hoc secundo modo diximus corruptionem dici posse naturalem respectu rerum naturalium, non quia propriè res naturales in eam propendeant, quia potius esse appetunt, sed quia corruptio sequitur naturaliter conditionem status earum, cum sint compositę ea materia, quę est radix corruptionis. Imò magis vrget argumentum de desitione rerum materialium per corruptionem, cuius datur intrinsecum principium positiuum in ipsa re, quam de desitione substantiarum immaterialium, quę fit per annihilationem, ad quam non dicimus in ipsa re dari potentiam aliquam, vel inclinationem naturalem, sed solam intrinsecam non repugnantiam, quatenus illis ab intrinseco sicut non repugnat esse, ita neque repugnat non esse, sed ea limitatione, & finitatę suę naturę ad vtrumque sunt indifferentes; magnum autem discrimen est inter inclinationem naturalem, ad aliquid, & non repugnantiam ad illud; itaque ad argumentum dici potest nos non ponere in substantia spirituali aliquam potentiam realem & inclinationem naturalem ad non esse, sed solam non repugnantiam, atque ita habebit naturalem inclinationem ad esse, & solam non repugnantiam ad non esse.

139 Ad Conf. respondet Vulpes loc. cit. respectu omnipotentię Dei nullum prędicatum possibile inesse creaturi, cum sint in potentia obedientiali ad illam, vndè cum lapis contrà suam inclinationem fertur sursum ad replendum vacuum, motus non est violentus, sed naturalissimus saltem respectu naturæ vniuersalis exigentis vacuum repleri. Sed hanc doctrinam iam in Physicis reprobauimus, vbi dictum est disp. 6. num. 14. potentiam obedientialem non tollere violentiam à rebus, & disp. 12. num. 16. motum aquę, vel lapidis sursum ad replendum vacuum respectu corporis particularis esse totaliter violentum, & nullo modo naturalem ex Arist. 4. Cœli 39. & Scoto 1. d. 57. §. *ista rationes*, & 4. d. 49. quęst. 13. H. quod si dicatur esse naturalem respectu naturę vniuersalis, vt innuit Vulpes vltro id concedimus, sed argumentum non soluitur, cum procedat de violentia vt opponitur inclinationi naturę particularis, non autem vniuersalis. Itaque ad argumentum concedendum annihilationem fore vtique violentiam substantijs separatis, imò potiori iure, quam rebus materialibus sit violanta corruptio, quia non solùm violenter desinerent ea generali ratione, quia vnumquodque ens appetit sui conseruationem, sed etiam ex peculiari ratione suę conditionis, quę talis est, vt cum solo concursu generali Dei perennarent, quod substantijs materialibus conuenire non potest, ex hoc autem non sequitur, quod non habeant intrinsecam non repugnantiam ad non esse, sed tantùm quod non habeant ad hoc naturalem inclinationem, hæc enim sola excluditur per violentiam, non autem illa, sicut ex hoc quod aqua violenter recipit calorem, per talem violentiam excluditur ab aqua naturalis propensio ad calorem recipiendum, non autem capacitas, & simplex non repugnantia.

Tertiò arguit idem Suar. Angelus non potest desinere per veram actionem, sed per solam illius negationem, ergo non est suapte natura defectibilis per potentiam sibi intrinsecam, quia omne possibile respicit positiuè aliquam potentiam, defectibile è contrario. Conf. quia defectibilitas Angeli prouenit tantùm ex potentia, & libertate Dei, vnde si Deus necessario ageret ad extra, non posset angelos suos esse priuare, ergo non per potentiam realem intrinsecam angelus dicitur defectibilis, sed per extrinsecam tantùm Dei potentiã. Resp. hæc argumenta, si valent, pariter probare de rebus materialibus

quod

quod non sint defectibiles, & destruibiles per potentiam aliquam passiuam intrinsecam, sed tantùm per extrinsecam actiuam, nam neque res ipsæ materiales desinere possunt per veram actionem, nam vt dictum est disp.5.de gener.& corrup.n.39. corruptio in ratione destructionis non est peculiaris actio distincta a generatione, quæ sit per se destructiua rei;& si Deus ageret necessariò ad extra, nedum substantias immateriales, sed materiales quoque necessariò ad extrà produceret, & conseruaret, nec posset illas suo esse priuare. Ad argumentum itaque neganda est consequentia, ex illo enim antecedente solum sequitur, quod sicut possibile de se indifferens est ad esse, & non esse, ita respicit potentiam actiuam indifferentem ad actionem, & actionis suspensionem. Ad Conf. negatur assumptum, ad eius probationem dicendum, quod sicut ex illa hypothesi etiam substantiæ materiales necessariò fierent, & existerent necessitate petita à causa extrinseca producente, sed intrinsecè retinerent adhuc suam defectibilitatem, & corruptibilitatem, quatenus ex materia constarent, in qua talis defectibilitas fundatur, ita quoque substantiæ immateriales solum extrinsecè essent necessariæ, & indefectibiles, at intrinsecè adhuc forent contingentes, & defectibiles ea ratione, qua entia finita, & limitata, in qua limitatione, & finitate radicatur potentia logica, seu non repugnantia ad non esse, quam habet quodlibet ens creatum, & per quam constituitur formaliter in esse entis contingentis, vt distinguitur ab ente necessariò.

QVÆSTIO VII.

De Eod. & Diuerso,

Quid, & quotuplex sit identitas, & distinctio.

140 HÆc erat alia, & præcipua passio complexa, seu disiuncta entis, de qua nunc agendum est, ponit passio adæquata entis, non secundum se, & solitariè sumpti, sed vt comparatur alteri ex 10.Metaph.tex.10. vbi ait idem, & diuersum opponi immediatè, non quidem contradictoriè, vt notauit Zerbius 10. Metap. qu. 5. quia sic conueniret tam enti, quam non enti, & tamen non ens non dicitur idem, nec diuersum, sed contrariè, ideoque inuenitur tantum hæc oppositio, vbi est ens, nam omne ens alteri comparatum, aut est idem, aut diuersum ex Arist. cit. Tum quia oppositio quæ est inter idem, & diuersum sequitur oppositionem, quæ est inter vnum, & multa, quia identitas fundatur super vnitatem, & distinctio, supra pluralitatem 5.Met.cap.15.at oppositio, quæ est inter vnum, & multa, adæquatur enti, & non conuenit non entibus, vt ait Arist.10.Met.9. Tum etiam quia quando membra disiunctiua sunt immediatè opposita circà aliquod subiectum, necessariò conueniunt, & adæquatè illi subiecto, ideò enim numerus est par, vel impar, quia hæc membra circa numerum sunt immediatè opposita, sed identitas, & diuersitas sunt immediate opposita respectu entis, nam omne ens alteri comparatum vel est idem cum ipso, vel diuersum ab eo, ergò necessariò, & adæquatè enti conueniunt, sed non conueniunt simul, quia sunt opposita, ergo sub disiunctione Tractauimus autem de identitatibus, & distinctionibus disp.1.Log.q.5.ar.2. quantùm opus erat syronibus noscere genera identitatum, & distinctionum pro faciliori captu rerum physicarum, imò & logicarum, sed quia altiorem indaginem petebat negotij moles, & rei dignitas, promisimus ibi hic in Met. eandem instituere disputationem sub altiori stilo, & rem totam a fundamento explicare, quod agendum iam nobis superest in vltima huius Disputationis parte, quam præ manibus habemus; hic præsertim tractabimus de per se identitatibus, & per se distinctionibus, modi namque distinctionis, & identitatis per accidens videri possunt apud Arist. 5. Met. cap. de eodem, vbi de his satis dilucidè tractat.

ARTICVLVS I.

De natura Identitatis, & Distinctionis, vt sic.

NVmerum, & qualitatem Identitatum, & Distinctionum loc. cit. in Logica, quantum ad Logicum pertinebat, inuestigauimus, sed naturam & formalitatem Identitatis, & distinctionis, vt sic generatim, explicare non curauimus assignatis ibi de causis, quia nimirum assignari non poterat ratio aliqua communis vniuoca ad identitatem realem, & rationis, & similiter ad distinctionem realem, & rationis. Attamen quia hic agitur de Identitate, & distinctione, vt sunt passiones entis, & consequenter, vt reales sunt, opus est inuestigare vtriusque formalitatem, quæ postea applicari poterit ad Identitatem, & distinctionem rationis, sicut a toto genere essentia entis rationis explicari solet per analogiam, & proportionem ad ens reale, cuius instar concipitur. Rursus tractabimus de ipsis non in impressa significatione sumptis, quo pacto dicuntur fundari tantùm in substantia, sed in ampliori significatione sumendo substantiam pro essentia, quo pacto per omnia prædicamenta vagantur, & sunt passiones entis transcendentes, vt diximus suprà disp.4.n.32.& notat Doct.1.d.19.q.1.& Ans. And.5.Met.q.14.in sol.ad 4. prius ergo formalitatem Identitatis vestigabimus, subindè distinctionis.

141 Quoad identitatem aliqui videntur eam constituere in negatiuo, ac ità præsertim sentire videtur Mauritius noster in epitom. Formalit. vbi vult, quod distinctio formaliter consistat in aliquo positiuo nimirum in alietate, seu diuersitate extremorum, identitas autem in negatione talis alietatis, eodem modo quo disp. præced. Thomistæ dicebant multitudinem consistere in positiuo, vnitatem verò in negatione talis positiui, adeout sicut apud illos vnitas non erat nisi negatio multitudinis, ita apud istos identitas non sit, nisi negatio distinctionis, & alietatis. Sed hic dicendi modus passim reijcitur, & identitatem dicere aliquid positiuum potest ferè eisdem rationibus firmari, quibus loc.cit. idipsum de vnitate probatum est, nam intantum aliqua dicuntur eadem, quatenus sunt vnum, seu quatenus adunantur in aliquo esse, & in aliquo conceptu, cum ergo vnitas quid positiuum dicat ex superius dictis; sic etiam identitas, vndè potius distinctio, quæ correspondet multitudini, deberet quid negatiuum præseferre, quam identitas, quæ correspondet vnitati. Hoc etiam tenet, & probat Pasqualig.tom.2.Met.d.47.sec.1. quia per illud ipsum ens constituitur idem per quod constituitur in esse, & per quod constituitur diuersum ab alio, itaut præciso quocumque alio concipiatur idem, vel distinctum, ergo cum ex vi proprij esse habeat identitatem, erit etiam idem per aliquid positiuum. Hæc tamen probatio non placet, quia identitatem nullo pacto distinguit ab entitate rei, quod est falsum, quia ad minus distingui debent, vt subiectum, & passio, tum quia entitas rei potest esse absoluta, sed formalitas identitatis est relatiua, vt mox dicemus, & Pasqual.ibid. fatetur concl.2, dum ait identitatem dicere formaliter aliquam rationem simplicitatis, & connotare extrema, quæ ex vi illius rationis in idem esse simplex coalescant. Statuendum ergo est Identitatem aliquid positiuum dicere, etiamsi per negationem distinctionis soleat interdum explicari, sicut pariter Vnitas quid positiuum dicit, etiamsi per negationem diuisionis, vel multitudinis soleat explicari; & fortè id etiam sensit Mauritius, quamuis Identitatem explices per negationem alietatis. Et hoc denique insinuauit Arist. ipse 5.Metaph.tex.16. dum ait quod *identitas vnitas, quædam essentia est*, per quod significat proportionaliter discurrendum esse de vnitate, ac Identitate, quia hæc fundatur in illa.

Cæterum adhuc est difficultas, ac formalitas positiua, quam præsefert Identitas, sit absoluta, vel relatiua, & aliqui censent esse absolutam, vndè dicunt identitatem aliud non esse, quam vnitatem alicuius, vel aliquorum in substantia, sicut similitudo est vnitas aliquorum in accidente, quia sicut datur 5.Met.tex.12. vnitas numeralis, specifica, generica & analoga, ita datur identitas, qua aliqua dicuntur idem numero, aliqua specie, aliqua genere, & alia idem analogia; ita significauit Augustinus Mafæus tract. de distinctionibus ad mentem Ægidij cap.5. Alij duplicem assignant identitatem vnam absolutam, aliam respectiuam, prima est, qua aliquid dicitur idem sibi ipsi, in tali enim identitate non inuoluitur relatio ad aliam rem; secunda est, qua plura sunt idem inter se ratione alicuius naturæ communis, quo sensu Petrus, & Paulus dicuntur idem in humanitate, nam in ratione hominis, vt sic, non distinguuntur, sed sunt idem, quam opinionem Scot. tribuunt Heruæus quol.4.qu.2. Soncin.10.Met.qu.5. Iauell. ibidem qu.7. Suarez disp.7.Met.sect.7. Pasqualig. disput.47. quorum tamen nullus locum assignat, vbi hoc dixerit Doct. Faber tamen 10.Metaph. disp.5. quamuis fateatur nihil tale apud Scotum inueniri, putat nihilominus hanc esse sententiam eius.

142 Dicendum est identitatem formaliter sumptam, quæcunque sit dicere conceptum relatiuum; Conclusio est Scoti 5.Met.q.11. vbi docet identitatem esse relationem, quia non potest concipi, nisi vt habitudo ad aliud, & quia denominat vtrumque extremum eodem modo subdit esse relationem æquiparantiæ; & manifestè innuitur ab Arist.5. Met. tex. 20. vbi numerat identitatem inter relationes primi modi, quæ in vnitate fundantur, dicens eadem dici quorum substantia est vna, nam sicut similitudo est conuenientia in qualitate, ita identitas est conuenientia in substantia; Probatur, quia aut vnum dicitur idem cum alio, quia in vno aliquo communi prædicato conueniunt, aut quia est idem sibi ipsi, si primum iam palam constat talem identitatem esse relationem, quia nequit concipi sine habitudine ad aliud; si secundum, adhuc talis identitas nequit concipi, & explicari, nisi concepto relatiuo, nam in ea identitate vtimur vno, tanquam pluribus, vt docet Arist. 5.Metaph. t6. cum ait *quare patet, quod identitas vnitas quædam essentia est, aut plurium, aut cum vt pluribus vtatur, vt puta cum dicit ipsum sibi ipsi idem, vt duobus enim ipso vtitur*, ecce quomodò ad identitatem quoque illam, quam dicebant absolutam, requiritur pluralitas extremorum, quæ in vnum esse coalescant, cum inquit, vt aliquid intelligatur sibi ipsi idem, debet veluti in se geminari. Præterea identitas ex sui natura plura cogit in vnum esse vel realiter, vel formaliter vel ratione, ergo ex sua ratione formali, debet inter plura versari in vnum esse coadunata vel reale, vel formale, vel rationis, & ideò est formaliter relatiua, non absoluta; Ex quibus patet identitatem esse formaliter relationem contra secundam opinionem, & non esse formaliter vnitatem contra primam, quia vnitas est quid absolutum, & ad se, cum dicat indiuisionem rei in se, at identitas est quid relatiuum. Tum quia identitas ex Arist. loc. cit. fundatur in vnitate, ergo non est vnitas formaliter, sed fundamentaliter tantùm. Tum quia identitas v.g. generica, vel specifica est conuenientia plurium in eadem essentia, & substantia, sicut similitudo est conuenientia in qualitate, & æqualitas conuenientia in quantitate, sed istæ conuenientiæ sunt formaliter relationes primi modi relatiuorum, ergo & ipsa identitas.

Tum

Tum quia vnitas de suo conceptu formali non dicit, vel connotat plura, inter quæ versetur, quia formaliter est indiuisio rei in se, vt constat ex disp. præcedenti, sed identitas dicit quidem eandem vnitatem, sed prout est ratio coadunans plura in vnum esse, vndè necessariò connotat plura inter quæ versetur per modum relationis, & habitudinis. Tum denique quia quæ sunt omninò idem, habent eadem opposita, at non sic est de vnitate, & identitate, nam vnitati opponitur multitudo ex 10 Met. tex. 3, identitati vero opponitur negatio identitatis vel distinctio 4. Met. 21. ergò identitas non est formaliter vnitas, licet in vnitate fundetur nec aliquid absolutum, sed relatio.

143 Neque diuisio illa identitatis absolutæ, & relatiuæ apud Scotum habetur vt dixi, sed tantùm apud quosdam veteres Scotistas, vt apud Bonet. lib. 3. suæ Metaphysic. cap. 7. qui fortè etiam eam identitatem, qua aliquid dicitur idem sibi ipsi, non dixerunt absolutam, quia re vera conceptum absolutum dicat, sed quia non est inter extrema aliquo pacto ea natura rei distincta, sed tantùm per opus intellectus, quo vtimur vt pluribus, quod est vnum, vndè inuoluit aliquid rationis; alioquin secundum rationem illa identitas est relatiua, ea relatione, qua idem refertur ad semetipsum. Sed Dices, quælibet res seipsa est idem cum seipsa, vel cum alia secluso quocunque accidente, vel modo superaddito, ergo non est necessaria relatio ad hanc denominationem. Respond. vt alias dictum est in Logica, assumptum verificari fundamentaliter tantùm, non autem formaliter, sicut album ex seipso secluso quocunque modo superaddito est simile alteri, non quidem formaliter, sed tantùm fundamentaliter; & sic etiam intelligendus est Arist. cum loc. cit. dixit, identitatem esse quandam essentiæ vnitatem, intelligi, inquam, debet fundamentaliter, non formaliter, & ideo non dixit absolutè identitatem esse vnitatem essentiæ, sed quod, *identitas est vnitas, quadam essentia*, 5. Met. 16.

Quæ autem identitas, & quando, sit relatio realis, vel rationis, considerandum est ex conditione extremorum, inter quæ versatur, an nimirum sint realia, ac realiter distincta, vt relatio realis postulare videtur, vt dictum est disp. 8. Log. q. 7. ex Scoto 1. d. 31. q. vn. & quol. 6. per totum, iuxta quam regulam identitas generica, vel specifica vnius rei cum alia erit relatio realis, & realis identitas, vt docet Doct. 2. d. 3. q. 1. ratione sexta pro sua conclusione, sicut enim distinctio, & diuersitas generica, vel specifica est relatio realis, quia habet extrema realia (ait Doct.) ita identitas ob eandem rationem. Identitas vero numeralis non est relatio realis, sed rationis, & ratio est, quia talis est relatio, qualis est distinctio extremorum, inter quæ versatur, cum relatio sit habitudo inter duo extrema vnde si extrema sunt realia, & a parte rei distincta, relatio erit realis, sin minus, erit relatio rationis; cum igitur in identitate numerali non habeantur extrema à parte rei distincta, sed tantum ratione, quæ vnum apprehendit, vt duo, dicendum est non importare relationem realem, sed rationis; & sic etiam discurrere videtur nobiscum sentiens Soncin. 5. Metaph. quæst. 36.

144 Obijcies, quicquid est idem à parte rei, habet in se identitatem realem, quia sicut album à parte rei est tale per albedinem realem, ita quicquid est idem à parte rei, est tale per identitatem realem, sed Petrus dicitur idem sibi ipsi a parte rei, ergo per identitatem realem. Deindè identitas numeralis censetur omnium perfectissima, & maxima ergo non est identitas rationis, sed realis. Rursus si vnum contrariorum est reale, etiam, & reliquum, at distinctio, & identitas opponuntur contrariè, & distinctio numeralis est relatio realis, ergo & identitas. Denique identitas, & distinctio aut sunt passiones entis, aut modi diuisiui eius, ergo aliquid reale importare debent. Resp. ad 1. & 2. identitatem eiusdem ad seipsum dicit realem, & omnium perfectissimam, non quidem quoad veritatem relationis formaliter importatæ, cum eiusdem ad se nequeat esse relatio realis, quæ possit extrema realiter distincta, sed dicitur omnium perfectissima quoad veritatem fundamenti; sicut enim nulla maior, veriorque vnitas, quam eiusdem ad se reperiri potest, ita nulla maior, veriorque identitas, quam eiusdem ad seipsum, quam solutionem perspicuè docuit Scot. 1. d. 31. q. vn. & quol. 6. vbi agit de relationibus communibus identitatis, æqualitatis, & similitudinis in diuinis, quæ simpliciter reales sunt ratione extremorum realiter distinctorum, esto ratio fundandi sit simpliciter eadem numero in illis. Ad 3. negandum est identitatem, qua Petrus dicitur idem sibi ipsi, & distinctionem, qua secernitur a Paulo, esse oppositas, quia conueniunt eidem subiecto, sed illi identitati opponitur distinctio Petri a seipso, quæ distinctio non solum non est realis, sed est prorsus impossibilis, tum quia non valet assumpta paritas, qua distinctio numeralis habet extrema actu distincta, non sic identitas. Ad vlt. negandum est pariter distinctionem realem, quæ est ab altero, & relationem importat realem siue prædicamentalem, siue transcendentalem, opponi identitati rei ad seipsam, nam potius opponitur identitati alicuius rei cum alia in aliquo vtrique communi, quæ pariter est relatio realis.

145 Quoad distinctionem mouetur eadem difficultas, quæ de identitate, an dicat rationem positiuam, vel negatiua. Et quidem Pasqualig. disp. 47. cit. sec. 2. asserit distinctionem formaliter sumptam esse quid negatiuum, & consistere in ablatione identitatis, cum enim identitas sit ratio positiua reducens aliqua in vnum esse, distinctio e contra debet esse negatio illius rationis, ex cuius ablatione remanent res distincta, quæ ex vi illius reducerentur in vnum esse, ita quoque Suar. disp. 7. sect. 1. Arriag. disput. 2. Metaph. sect. 4. Ouiied. controuers. 4. Metaph. punc. 1. sic etiam sentire videtur Hurtad. disp. 6. Metaph. sect. 1. vbi inquit ab initio, quod distinctio est vnum conceptum non esse alium, & §. 3. definiens distinctionem inquit, quod est *essentia cuiuscunque rei explicata per negationem alterius conceptus*, v.g. distinctio substantiæ ab accidente est essentia substantiæ explicata per negationem accidentis, distinctio autem accidentis à substantia est accidentis essentia explicata per negationem substantiæ, per quod videtur velle distinctionem vnius rei ab alia dicere principaliter, & in recto propriam illius rei essentiam, ac entitatem, & connotare negationem alterius conceptus. Sic etiam discurrit Pasqualig. ait enim, quod licet distinctio formaliter consistat in negatiuo, & negationem importet identitatis, adhuc tamen fundamentaliter debet esse quid positiuum, & addit ipse quoque hoc positiuum, in quo fundatur negatio per distinctionem importata, esse ipsam rei entitatem, quatenus ea sua limitatione excludit à se esse alterius rei; vndè Auctores isti in hoc conueniunt, quod distinctio supra puram rei entitatem nihil prorsus positiuum addat, sed solam negationem identitatis cum alia re, differunt autem in hoc, quod Pasqualig. vult negationem identitatis esse formale distinctionis, Hurt. autem videtur velle, quod sit connotatum. Hinc Pasq. resoluens difficultatem inquit, dupliciter posse considerari distinctionem, fundamentaliter, & formaliter, fundamentaliter dicit id, in quo fundatur distinctio, seu ipsam rationem formalem distinguendi, & hoc est positiuum ipsa scilicet rei entitas, formaliter vero dicit rationem illam, per quam tollitur identitas, & hæc est sola negatio.

Probat autem Pasqualig. distinctionem dicere formaliter negationem, & ablationem identitatis, quia identitas, & distinctio ita opponuntur, vt seinuicem destruant, stante enim identitate nullo pacto concipi potest distinctio, & è contra stante distinctione nullo pacto potest concipi identitas inter ea, quæ distincta sunt, cum ergo per distinctionem debeat tolli identitas, & ea negatione identitatis absque alio concipiatur distinctio, sequitur distinctionem esse aliquid negatiuum consistens in ablatione identitatis. Et hic discursus confirmari potest, quia eo ipso, quod aliqua intelliguntur non esse idem præciso omni positiuo superaddito, intelligitur esse distinctio inter illa, ergo distinctio formaliter consistit in negatione identitatis. Deindè alio discursu probat Hurtad. cit. distinctionem esse propriam rei entitatem, quia vnaquæque res per eundem conceptum; per quem constituitur essentialiter, distinguitur ab alijs, sed constituitur per suam entitatem, ergo & distinguitur, maior patet per id, quod communiter dicitur eadem esse principia constituendi, & distinguendi, vnde per eundem conceptum, per quem est creatura, non est Deus; tum quia res quælibet ex vi sui esse habet, quod non communicet cum esse alterius, & eo ipso; quod non communicat, distinguitur, vndè sicuti per suum esse non communicat, ita per suum esse distinguitur. Conf. ab alijs, quia si vna essentia non distingueretur ab alia seipsa præcise, sed per aliquem modum superadditum, inquirit potest de illo modo, an sit quid distinctum ab ipsis rebus, an non, si est quid distinctum, rursus inquirendum est, per quid res ab ipso modo distinguantur, & sic aut deueniendum est ad aliquid, quod seipso distinguatur, aut procedendum in infinitum, quod si semel conceditur aliquid seipso distingui ab alio, iam habetur intentum vnam essentiam seipsa distingui ab alia, quod si conceditur de vna, eadem erit ratio de omnibus. Dices distinctionem non consistere in sola rei essentia, sed in essentia, & negatione alterius rei, itaut per negationem illam constituatur formaliter in esse distincto. Hoc gratis concedit Pasq. sed non concedit Hurtad. quia distinctio non est formaliter negatio, & rem esse distinctam propriè non est negatio, imo potius talis negatio oritur ex distinctione, quod probat, eo enim quod Petrus est Petrus, non est Paulus, & ex Petreitate sequitur negatio Pauli, Petreitas autem secundum se est alia a Pauleitate, & ab equinitate. Conf. nam vt subiectum est prius, quam negatio in eo fundata, & habitus est prior priuatione, ita prius intelligitur aer, & lux, quam negatio lucis in aere, sed in illo priori intelligitur aerem, & lucem esse duo entia, ergo vt distincta, antequam intelligatur vnum habere negationem alterius. Hinc concludit, quod distinctio non includit formaliter negationem, sicut cæcus, sed est positiuus conceptus rei, ad quem sequitur negatio alterius conceptus, quia in vna re fundatur negatio, & contradictio alterius, & per hanc negationem, vt manifestiorem, solet explicari distinctio rerum; vnde Hurt. quamuis ab initio sectionis videretur sentire distinctionem esse formaliter negationem, tamen in processu declarat esse formaliter quid positiuum scilicet puram rei essentiam, negationem verò esse quid extrinsecum consequens ad illam.

146 Dicendum tamen est distinctionem propriè sumptam, vt est entis affectio, dicere rationem aliquam positiuam, & hanc non esse absolutam rei essentiam præcisè sumptam, sed relationem ipsi superadditam, vel realiter, vel formaliter, secundum quod est relatio prædicamentalis, vel transcendentalis. Conclusio colligitur ex Doctore 2. d. 3. qu. 1. vbi in ratione sexta pro conclusione palam docet distinctionem, & diuersitatem esse quid positiuum, & in entibus realibus dicere relationem realem, & sequuntur passim formalistæ nostri in tract. Formalit. Dixi autem hoc intelligendum esse de distinctione propriè dicta, quia vt passim docent Formalistæ, distinctio potest dupliciter accipi, primò negatiuè, vt coincidit cũ non identitate,

citate, nam distinctio propriè est inter positiua extrema, vt enim negationes propriè non sunt, ita neque propriè distinguuntur, quia licet inter ens, & non ens sit maxima distinctio opponuntur contradictoriè, tamen quia non fundatur in vno extremo positiuo, non dicitur positiua, sed negatiua; secundò potest sumi distinctio positiuè, & sic est ratio positiua, siue realis, siue rationis inter duo extrema positiua, vnde priuatio distinguitur ab habitu negatiuè, non positiuè. Hinc dicebat Tromb. in suis Formalit. ab initio §. *vlterius est aduertendum*, quod omnis distinctio est non identitas, & non è conuerso, quia non identitas latius patet, quam distinctio, cum etiam conueniat non enti, distinctio vero cum sit relatio positiua, præsupponit extrema positiua, & conuenit tantùm enti; ex quo deducit, quod inter negationem, & affirmationem, priuationem, & habitum non potest intercedere distinctio, sed tantùm non identitas, vndè si quandoque inuenitur, quod habitus distinguatur a priuatione, aut affirmatio a negatione, hoc solùm debet intelligi negatiuè, quo etiam modo conceditur Sortem a Chimæra distingui negatiuè scilicet quatenus non est idem Chimeræ, sed positiuè nequaquam; Hinc ergo probatur distinctionem propriè dictam dicere rationem positiuam, nec sufficienter explicari per puram negationem identitatis, quamuis hæc negatio supponatur distinctioni, nam distinctio solùm conuenit enti, illa vero negatio competit tam enti, quam non enti, vt dictum est, ergo distinctio non est pura non identitas.

Respondet Pasqualig. concedendo distinctionem, qua scilicet ens distinguitur a non ente, seu negationibus non esse veram distinctionem, hoc autem inquit non ex eo prouenire, quod formalitas distinctionis propriè dictæ sit positiua, sed quia ad constituendam distinctionem non sufficit vna res, sed requiruntur saltim duo extrema, quorum vtrumque habeat proprium distinctiuum, ratione cuius incommunicabilia quoad esse reddantur, at si aliquod extremum positiuum cum ente, aut negatione comparetur, aut duæ negationes inter se, tunc extrema illa negatiua nullum habent esse, secundum quod distinguantur, & consequenter non habent formalem distinctiuum, vnde nullo modo potest interuenire propria distinctio. Hæc solutio, si benè expendatur, concedit totum, quod intendimus, cum enim inquit ad constituendam distinctionem propriè dictam duo extrema positiua requiri, per hoc manifestè concedit habitudinem vnius ad aliud importatam per distinctionem esse habitudinem positiuam, & non simplicem negationem identitatis, quia hæc simplex negatio identitatis benè reperitur inter ens, & non ens, vt omnes concedunt. Tum quia si conceptus formalis, & essentialis distinctionis est negatiuus, non autem positiuus, vt contendit Pasqualig. ad quid versari debet inter extrema positiua? cum ergo nequeat intercedere, nisi inter extrema positiua ex ipsius confessione, argumento est distinctionem dicere conceptum positiuum, & non solam rationem negatiuam. Conf. quia habitudo, quæ necessariò petit extrema positiua, est habitudo positiua, si ergo distinctio suapte natura postulat versari inter extrema positiua, concludendum est distinctionem importare habitudinem positiuam, non autem negatiuam explicatam per solam non identitatem.

147 Deindè principaliter arguitur ad idem, dissimilitudo præter negationem vnitatis in qualitate est ratio positiua consequens ad negationem illam, ergo à pari in proposito distinctio præter negationem identitatis vnius essentiæ cum alia addit aliquid positiuum, antecedens patet, quia negatio similitudinis inter album, & nigrum non sufficit ad formalem denominationem dissimilitudinis inter illa, quia talis negatio etiam reperitur inter albedinem, & chimæram, albedo siquidem non est similis chimæræ, non tamen dicitur dissimilis ab ea, sicut dissimilis dicitur à nigredine; Probatur consequentia, nam distinctio opponitur identitati, vt dissimilitudo opponitur similitudini, & sicut præter vnitatem in qualitate datur similitudo, ita præter vnitatem in substantia, seu essentia datur identitas. Conf quia non identitas non est formaliter distinctio, ergo hæc non sufficienter explicatur per illam, etiamsi illam præsupponat, probatur assumptum, quia non identitas in aliquo signo alicui competit, pro quo non competit ei distinctio, nam idem, & non idem sunt contradictoria, idem autem, & diuersum contraria, at oppositio contradictoria est prior oppositione contraria, cum ab ipsa præsupponatur, & per consequens potest alicui competere esse idem, vel non idem prius, quam esse idem, vel diuersum. Tum quia si humanitas abstrahatur ab omni entis passione, & ab omnibus proprijs passionibus, certum est quod humanitas sic abstracta, seu in tali statu præcisionis non dicitur formaliter distincta à lapide, quia hic est status purissimæ quidditatis, vnde in eo signo nequeunt de ipsa enunciari, nisi prædicata per se primi modi, & ideo distinctio, cum sit entis passio, nequit ei pro eo signo conuenire, sed adhuc tamen in ea præcisione, & abstractione humanitas dicitur non eadem lapidi, ergo distinctio non est formaliter non identitas vnius rei cum alia, esto eam præsupponat. Dices humanitatem in tali statu præcisionis sicut dicitur non eadem lapidi, ita pariter dici posse distinctam ab ea. Contra, quia iam oppositum probat argumentum, nam de re in tali statu præcisionis enunciari nequeunt, nisi prædicata primi modi, qualis non est distinctio, & ne fiat cauillatio de humanitate in abstracto, accipiamus chimeram, chimæra namq; non est eadem Petro, & tamen nequit dici differre, seu distingui à Petro, ergo non identitas non est formaliter distinctio, & alicui potest illa competere, cui non conuenit ista. Dices rursus, chimæram, sicut dicitur non eadem Petro, ita dici posse ab ipso differre, vel esse distinctam. Hoc refutatur ex partis logicalibus in explicatione verbi *distinguitur*, seu *differt*, quia hæc propositio, Socrates differt à Platone, sic exponitur, Socrates est, & Plato est, & Socrates non est Plato, si ergo vera est hæc propositio, chimæra differt a Petro, sic explicari debebit ex regulis logicalibus, Chimæra est, & Petrus est, & Chimæra non est Petrus, ergo differt, & distinguitur à Petro, at euidenter constat falsò dici de Chimæra, quod sit, ergo etiam falsò dicitur Chimæram differre, seu distinctam esse à Petro. Hinc patet, quomodo distinctio se habeat ad negationem identitatis, nam non identitas latius patet distinctione, & est quid superius ad eam, nam omne distinctum est non idem, sed non è contra, chimæra namque est non idem Petro, & tamen propriè non distinguitur, vel differt a Petro.

148 Secundò probatur distinctionem non esse puram rei essentiam absolutam præcisè sumptam contrà Hurtad. qui definiebat distinctionem esse formaliter, cuiusque rei essentiam explicatam per negationem alterius; Probatur (inquam) quia essentiæ rerum secundum se non sunt relatiuæ, & ideò debet addi forma relatiua, per quam referantur ad aliud, sed per distinctionem vna res refertur ad aliam, tanquam ab ea diuersa, ergo distinctio formaliter non est absoluta rei essentia. Tum quia id, quod distinguitur ab alio, & id per quod distinguitur, tanquam per principium distinctiuum, non est formaliter ipsa distinctio, nam quod distinguitur, est concretum habens ipsam distinctionem, non verò ipsa distinctio in abstracto, & id, per quod distinguitur, est principium, & radix ipsius distinctionis, non autem ipsa distinctio, ergo neq; essentia, nec principium formale constitutiuum essentiæ est formaliter ipsa distinctio, nam essentia est concretum, quod distinguitur, & principium constitutiuum eius est radix, & origo distinctionis, & ratio fundandi ipsam distinctionem, non autem ipsa distinctio. Demum essentia secundum se neque præcisè fundat distinctionem, neq; identitatem, sed hanc, vel illam fundat ex comparatione ad diuersos terminos, quia respectu termini, cum quo conuenit in aliquo, fundat identitatem, & respectu alterius distinctionem, ergo essentia formaliter non est distinctio, nam quæ conueniunt essentiæ secundum se, semper ei conueniunt cuicunque termino comparetur.

Respondet Hurtad. essentiam non esse distinctam, nisi connotata negatione identitatis vnius cum alio, per quam explicatur distinctio, nam substantiam ab accidente distingui explicatur per hoc, quod substantia non est accidens. Contra, si substantia se concepta non explicat, nec importat distinctionem sui ipsius a quocunq; alio, sed tantùm vt subest negationi identitatis, ergo non essentia, sed negatio ipsa erit formaliter distinctio, probatur consequentia, quia illa est ratio formalis rei, qua posita, & omni alio ablato, ponitur res, & qua ablata omni alio posito aufertur, sed posita negatione ablato per impossibile omni alio ponitur distinctio, & contrà ablata negatione posito omni alio non ponitur distinctio, ergo ratio formalis distinctionis erit negatio identitatis, non autem ipsa rei essentia sub negatione concepta. Conf. quia negatio non explicat rationem formalem essentiæ, vt sic, sed vt distinctæ, ergo negatio potius erit formaliter distinctio, probatur consequentia, nam quia disgregatiuum visus non explicat essentiam hominis, vt sic, sed vt albi, ideo dicitur esse ratio formalis non hominis, sed albi. At inquit Hurtad. negationem non esse rationem formalem distinctionis, sed potius ab ea oriri, & esse effectum eius; ex eo enim quod Petrus est Petrus, sequitur non esse Paulum. Contra, quia potius oppositum est verum, nimirum negationem identitatis præsupponi distinctioni, vt supradictum est, non è contra, & licet verum sit negationem illam oriri, & fundari in principio constitutiuo, & distinctiuo, non tamen oritur ex ipsa formali, & actuali distinctione, neque id probant eius rationes, vt mox dicemus.

149 Tertiò probatur distinctionem esse rationem positiuam respectiuam, quæ erat alia conclusionis particula, ex Mair. t. d. 8. qu. 1. ar. 1. & tract. Formalit. quia per suam rationem formalem est ad aliud, cum sit ratio formalis distinguendi, non quidem idem à seipso, sed ab alio; quod adeo verum est, vt Hurtad. ipse hoc tandem fateatur loc. cit. dicens vehementer inclinare in sententiam asserentem distinctionem formaliter consistere in duobus entibus, nam distinctio est ad aliud, nil enim distinguitur à seipso, sed ab alio, vndè concludit ratiocinandum esse de illa, sicut de relatione. Tum quia, quando opposita possunt alicui conuenire in ordine ad diuersa, tunc illa sunt relatiua, vt patet de magno, & paruo, nam faba respectu milij est magna, respectu nucis parua, sed talis est distinctio opposita identitati, nam rationale est idem realiter cum animali, & est realiter distinctum a lapide. Tum quia distinctio opponitur identitati non purè contradictoriè, quia contradictio non exigit extrema positiua, vt postulat distinctio, neque contrariè in rigore, quia contraria sunt inuicem actiua, vel ex actiuis oriuntur, ergo relatiuè. Tum quia hic concurrunt omnia ad relationē requisita, concurrunt enim vtrinque extrema positiua, ratio fundandi quæ est negatio vnius ab alio, vel potius pluralitas rationum in vtrisque, & tandem relatiua denominatio, ergo nil deest ad relationem requisitum. Tum demum, quia ita se habet distinctio ad extrema pluralificata secundum essentiam, vt dissimilitudo ad extrema pluralificata secundum qualitatem,

sed

sed hæc est ratio respectiua, ergo &c. Dixi autem huiusmodi relationem importatam per distinctionem esse realiter, vel formaliter duntaxat superadditam, nam datur aliqua distinctio, quæ est relatio transcendentalis, ac rei realiter identificata, & talis præsertim est distinctio, quæ dicitur entis passio; datur etiam distinctio, quæ est relatio prædicamentalis, & purum rei accidens, quia adest, & abest præter subiecti corruptionem, vt distinctio, qua ego distinguor à Petro v.g. existente, quo defuncto, perit etiam illa distinctio, & talis distinctio dicitur esse aliquid superadditum essentiæ rei nedum formaliter sed etiam realiter. Demum pro complemento nostræ conclusionis addendum est ex Mairon. cit. distinctionem esse relationem disquiparantiæ, sicut enim similitudo, æqualitas, & identitas dicuntur relationes æquiparantiæ, quia in vtroque extremo fundamentum habent eiusdem rationis, ita dissimilitudo, inæqualitas, & distinctio dici debent relationes disquiparantiæ, quia in vtroque extremo fundamentum habent diuersæ rationis. Dices indiuidua, quæ sunt sub eadem specie, esse eiusdem rationis, & tamen inter ea est distinctio, ergo non est relatio disquiparantiæ. Resp. ex Mairon. cit. indiuidua, vt sunt eiusdem speciei, non fundare relationem distinctionis abinuicem, sed identitatis specificæ, fundant autem distinctionem, vt sunt diuersa indiuidualiter.

150 Ex dictis autem hactenus patet quid dicendum ad rationes Pasqualig. & Hurtad. positas n. 145. falsum enim est, quod assumebat Pasqualig. in suo discursu, negationem scilicet non identitatis solam posse præstare effectum formalem distinctionis, vt enim constat ex dictis n. 147. quibusdam competere potest non identitas, quibus non conuenit distinctio, nec distinctionis effectus, qui est positiuus, nec illa negatio sufficit ad denominationem formalem relatiuam distinctionis, sicut neque negatio pura similitudinis inter qualitates sufficit ad formalem denominationem dissimilitudinis, negatio namque benè præstare potest denominationem formalem negatiuam, non tamen positiuam, cuiusmodi est denominatio formalis facta per distinctionem, & dissimilitudinem; igitur eo ipso, quod intelliguntur aliqua non esse idem; intelliguntur quidem distincta, & fundamentaliter, & formaliter negatiuè, non tamen formaliter positiuè. Facilè etiam ex dictis inquam, occurritur Hurtad. aliud enim est, vt aiebam n. 148. principium constitutiuum rei esse quoque principium distinctiuum, aliud autem, quod sit formalis, & actualis ipsa distinctio, primum est verum, & axioma in omni schola concessum, non autem secundum, vndè totus, ac integer ille discursus Hurtadi nil aliud probat, quam vnam rem ab alia distingui per suam essentiam, quatenus ipsa est origo ipsius formalis distinctionis, & distinctio in ipsa fundatur, non autem tanquam per ipsam formalem distinctionem. Confirmatio autem quæ addebatur ex alijs, non facit specialem in hac re difficultatem, sed pariter militat contra omnes modos rebus superadditos, potest namq; idem argumentum formari contra modum vnionis, actionis, &c. nam vel vnio seipsa vnitur, vel media alia vnione, & actio vel seipsa producitur, vel media alia productione, ad quod argumentum sæpiùs dictum est in Physicis ad habendas formales denominationes necessarios esse modos superadditos, nec dari posse processum in infinitum, quia in denominatis, & denominantibus tandem deueniendum est ad aliquid, quod sit ita Quo, vt nequeat esse Quod; & præsertim ad hanc rationem in terminis dictum est disp. 8. Log. q. 3. art. 2. respondendo ad 3. princ. deductum ex absurdis in solutione ad 4. absurdum de processu in infinitum in relationibus distinctionis, & diuersitatis. Neque aliud argumentum cum Confirmatione, quo Hurtad. probare contendit negationem identitatis oriri ex distinctione, sufficienter probant, quamuis enim ex eo quod Petrus est Petrus, sequatur non esse Paulum, non tamen hinc bene deducitur negationem oriri ex distinctione, sed tantùm oriri ex principio constitutiuo, & distinctiuo rei, & in ipso fundari, non autem confundi debent, vt sæpè dictum est, principium essentiale distinctiuum, & ipsa formalis distinctio, neque aliud probat argumentum Hurtad. Ad Conf. quoque patet ex dictis nu. 147. duo entia inuicem collata prius concipi, vt non eadem, quam vt distincta, quia idem, & non idem contradictoriè opponuntur, idem autem, & diuersum contrariè, oppositio autem contradictoria inter aliqua duo præcedit contrariam, atque adeò aer, & lux in illo priori concipiuntur, non eadem, & posteà distincta.

151 Sed in contrarium duæ adhuc obstant difficultates. Vna probat distinctionem non dicere formalitatem positiuam, sed solam negationem identitatis, nam sicut identitas correspondet vnitati, & in vnitate fundatur, ita quoq; distinctio diuisioni, ac multitudini, nam in multitudine fundatur, sed diuisio ex dictis disp. 5. nu. 50. non dicit aliquid positiuum, sed solam negationem vnitatis, ergo sic etiã in proposito distinctio non dicit aliquid positiuum, sed solam negationem identitatis. Altera probat non esse formalitatem relatiuam, relatio namq; supponit extrema distincta, quia idem ad seipsum non refertur, si ergo distinctio est relatio, supponit distinctionem extremorum, & sic dabitur processus in infinitum. Resp. ad 1. quod sicut identitas licet vnitatem consequatur, & in vnitate fundetur, longè tamen diuersum habet ab vnitate naturam, quia conceptus vnitatis est absolutus, identitatis relatiuus, vnitas ex sua ratione formali excludit pluralitatem, identitas plura supponit, & inter plura versatur, vt tamen in vnum, & idem esse coadunata; sic pariter distinctio licet diuisionem, & pluralitatem sequatur, & in pluralitate fundetur, non tamen est eiusdem omninò rationis, cum diuisione, & pluralitate, quia distinctio propriè dicta importat diuersitatem positiuam inter aliqua plura in peculiaribus rationibus eorum fundatam, vndè aliqua esse abinuicem distincta, vel diuersa dicit formaliter positiuum quid, quia in tali esse constituuntur per proprias rationes positiuas; sed aliqua esse inter se diuisa, & separata non dicit quid positiuum, quia in tali esse sufficienter intelliguntur per solam ablationem vnitatis, vel vnionis inter illa, vt constat de partibus continui, quæ sufficienter intelliguntur abinuicem solutæ, & diuersæ per solam ablationem indiuisibilis continuatiui. Vel breuius dicendum paritatem allatam de diuisione, & distinctione conuincere solùm de distinctione negatiua sumpta pro simplici non identitate, hæc enim vtiq; imitatur omninò naturam diuisionis, nam sicuti diuisio dicit solam vnitatis negationem, ita distinctio in præfato sensu dicit solam, & simplicem negationem identitatis. Ad 2. inquit Mairon. sufficere, quod distinctio supponat extrema fundamentaliter distincta; quod si contendas relationem supponere extrema formaliter, & actualiter distincta, & non fundamentaliter tantùm, tunc dicendum relationem vel supponere extrema ita distincta, vel saltim ipsa formaliter constituere in esse tali, & hoc peculiariter conuenit relationi per distinctionem importatæ, quia ipsa constituit extrema inter quæ versatur, formaliter, & actualiter distincta; eo ferè modo, quo Doctor explicat propositionem illam quol. 4. quod actiones sunt suppositorum, vel quod actio præsupponit suppositum, vndè deducebatur Patrem in diuinis constitui non posse in esse Patris per actionem generatiuam, inquit enim respondendo ad argumentum principale lit. Y. quod actio vel est suppositi præexistentis, vel suppositi per ipsam formaliter constituti.

Hic tandem quæri solet, an inter idem, & diuersum detur medium, & ratio dubitandi est, quia idem, & diuersum ex 10. Metaph. tex. 11. non opponuntur contradictoriè, si enim sic opponerentur, alterum eorum posset verificari de non ente, quod tamen falsum est, quia non ens non est idem, nec diuersum, vt ibi exponit Alensis, quia ergo non contradictoriè, sed potius contrariè opponuntur, quatenus vtrumq; dicit rationem positiuam, vt constat ex dictis, & inter contraria interdum solet dari medium vel per abnegationem extremorũ, vel per participationem, ideò quæritur, an inter ea detur medium. Antequam veniam ad resolutionem quæsiti, præmittendum est P. Fabrum 10. Metaph. disput. 6. existimasse hanc quæstionem omninò coincidere cum illa, An inter distinctionem realem, & rationis detur distinctio media, quæ nec sit realis, nec rationis, & quia Scotistæ talem distinctionem mediam admittunt, quam appellant formalem, vel ex natura rei, Thomistæ verò negant, ideò facit in hoc quæsito Thomistas stare pro parte negatiua, Scotistas autem pro affirmatiua, quam etiam ipse posteà amplectitur, & probat inter idem, & diuersum dari medium, quia datur distinctio media inter distinctionem realem, & rationis. Cæterum toto, pace sua, aberrat Cœlo, nam luce clarius constat quæstiones illas esse prorsus diuersas, & nequaquam coincidere, cum enim quæritur, an inter idem, & diuersum detur medium, tunc comparantur adinuicem identitas, vt sic, & diuersitas, seu distinctio; vt sic; sed cum quæritur, an inter distinctionem realem, & rationis detur distinctio media, tunc non confertur identitas cum distinctione vel è contrà, sed confertur vna distinctio cum alia, nempe distinctio realis cum distinctione rationis; Item cum quæritur, an inter idem, & diuersum detur medium, sensus quæsiti est, an possit dari aliquid, quod cum alio comparatum, nec sit idem cum eo, nec diuersum ab eo; & cum quæritur, num detur distinctio media inter realem, & rationis, sensus est, an detur aliqua distinctio, quæ propriè nec sit realis, nec rationis, sed minor illa, & maior ista, ac ideò veluti media inter illas; ex quibus patet reuera Fabrum non percepisse statum quæstionis.

152 Pro decisione quæsiti plura fortè, quam opus sit, dicunt Thomistæ, vt Soncin. 10. Met. q. 6. & Iauell. ibid. q. 8. & alij passim. Breuiter notandum est, quod differens, & diuersum aliquando sumuntur in lata significatione, & sic inuicem confunduntur, ac vnum sumitur pro alio, alio modo sumuntur presè, & in rigore, & sic secernuntur eo modo, quo docet Arist. 5. Metaph. cap. 9. & 10. Met. tex 12. & cum ipso Scotus 1. d. 3 q 3. §. *ad quæstionem igitur*, nam differentia dicuntur, aliquid idem entia idest aliquo sui quidditatiuè conuenientia, & aliquo disconuenientia, vt homo, & equus, quæ conueniunt in animali, & differunt per rationale, & irrationale; diuersa verò dicuntur, quæ in nullo quidditatiuè conueniunt, sed se totis differunt, quod præsertim intelligi debet de conceptu adæquato, & in aliqua realitate fundato, nam fortè in conceptu aliquo inadæquato nil vetat conuenire posse, quo pacto vltimæ differentiæ dicuntur primò diuersæ ne detur processus in infinitum, vt docet Doctor loc. cit. & Alensis 10. Met. in tex. cit. 12. Si ergo diuersum propriè, & in rigore sumatur, tunc inter idem, & diuersum datur medium veluti per participationem extremorum scilicet differens, etenim differens quodammodo mediat inter idem & diuersum in rigore sumptum participando vtriusque rationem, quia aliquo sui conuenit cum alio, & sic est idem cum eo, & aliquo sui discriminatur ab eo, & sic est ab illo diuersum.

Si vero diuersum fusè sumatur, vt in communi modo loquendi, quo pacto coincidit cum differenti, & distincto, tunc rursus distinguendum est, quod idem, & diuersum, seu distinctum possunt sumi du-

dupliciter, vel positiuè, vt nimirum dicunt relationes oppositas identitatis, & diuersitatis, vel purè negatiuè, vt idem perindè sit ac non diuersum, & diuersum perindè, ac non idem; si secundo modo sumantur, cum in eo sensu opponantur contradictoriè, & oppositio contradictoria nullum admittat medium, neque per abnegationem extremorum, neque per participationem, consequenter asserendum est inter idem, & diuersum sic sumpta nullum prorsus dari medium, quia contradictio est oppositio, cuius secundum se non est dare medium, vndè Petrus siue cum Paulo comparetur, siue cum chimæra, dicitur diuersus ab illis idest non idem, & omne ens respectu non entis, vel non ens respectu entis vel est idem, vel non est idem; si autem idem & diuersum positiuè sumantur, tunc rursus distinguendum est, quia vel fit comparatio entis cum ente, vel cum non ente, in prima comparatione nullum potest dari medium, & ideò dixit Arist. 10. Met. tex. 11. omne ens alteri comparatum necessariò vel esse idem cum eo, vel diuersum ab illo, in secunda autem comparatione potest assignari medium per abnegationem extremorum, quia sumendo idem & diuersum positiuè, Petrus respectus hircocerui nec est idem, nec diuersum ab eo, nec hircoceruus est idem, vel diuersum à Petro, sed tantum non idem; itaque constat in quo sensu dixerit Arist. 10. Met. 11. idem, & diuersum immediatè opponi, & omne ens alteri comparatum esse idem, vel diuersum, loquitur enim de eodem, & diuerso positiuè sumptis, & de comparatione vnius entis ad aliud ens, non autem ad non ent.

553 Sed hic vrgeri solet molesta difficultas quia Petrus, & Paulus sunt inter se diuersi, aut ergo eadem diuersitate, aut diuersis, non eadem, quia alia est diuersitas Petri à Paulo, & alia diuersitas Pauli à Petro, cum habeant alios terminos, & alia fundamenta, si autem illæ diuersitates sunt abinuicem diuersæ, rursus alijs diuersitatibus erunt diuersæ, & tunc redit idem argumentum de illis diuersitatibus, ergo falsum est, quod omne ens alteri comparatum sit idem, vel diuersum; Camerarius quæst. 9. log. ad euitandam hanc difficultatem negat distinctionem, & diuersitatem dicere relationes reales asserens esse tantùm negationes identitatis, quod satis constat ex dictis esse falsum; Qui negant vnam relationem posse fundari super aliam dicunt quod diuersitas Petri non est diuersitas Pauli, nec ipsæ sunt diuersæ inter se per aliam diuersitatem, ne detur processus in infinitum, sed sunt, quo Petrus est diuersus à Paulo, & quod Paulus est diuersus à Petro, vndè dicunt quod ad saluandum Arist. dictum sufficit, quod omne ens comparatum alteri enti sit idem, vel diuersum, vel sit ipsa identitas, & diuersitas, quo aliquid dicitur idem vel diuersum, ita Iauell. loc. cit. Nobis autem concedentibus vnam relationem posse super aliam fundari disp. 8. Log. q. 5. art. 2. aliter dicendum est, nimirum diuersitates illas Petri, & Pauli etiam inter se diuersas esse alijs relationibus, quo pacto autem non detur processus in infinitum dictum est ibi in solutione ad quintum, vbi propositum fuit, & solutum hoc argumentum in terminis; vide ibi, quia alias dicta repetere piget. Hic etiam quæri solet, vtra sit prior identitas, vel distinctio; sed facilè respondetur distinctionem esse posteriorem identitate, & vnitate ratio est, quia vnitas, & identitas inuoluitur in ipso esse rei, & sicut distinctio supponit esse rei, quod distinguitur, ita etiam supponit vnitatem, & identitatem.

ARTICVLVS II.

De numero Identitatum, & Distinctionum.

554 TOt, adeoque variæ extant de hac re sententiæ, vt vnaquæque schola peculiari idiomate de hac materia loquatur, nec vna conueniat cum alia, vndè cuiusque scholæ sectatores proprium compilarunt tractatum de Identitatibus, & Distinctionibus iuxtà principia suæ scholæ; ita Bartholomæus Manaolius peculiarem edidit tractatum de formalitatibus ad mentem D. Thomæ, ac etiam Aquarius Augustinus Musæus pariter tractatum fecit de distinctionibus ad mentem Ægidij, Antonius quoque Siroctus eruditissimum compilauit tractatum de formalitatibus ad mentem Scoti, quem commentando secuti sunt Tromb. Vallon. Maurit. Laurentius Brixiensis, Aretin. Doduer. Pistoriens. Franciscus de Roy, & alij etiam de formalitatibus scripserunt in nostra schola Mairon. ad finem suæ Theologiæ Bonet. lib. 3. suæ Met. Zerb. ad finem Metaph. Faber ad finem suæ Philosoph. Stefanus Burlifer in proprio de hac re tractatu; ac denique Petrus Thomas Præterea Achillinus tractatum de Distinctionibus composuit ad mentem Auerrois, cuius ipse sectator erat, & Nominales denique Ocham, Gabriel, Gregorius, & Aureolus peculiarem tradiderunt sententiam de Identitatibus, & Distinctionibus, quarum scholarum varios dicendi modos in hac re breuiter referre iuuabit, resoluendo posteà quid nobis videatur dicendum secundum veritatem, & Scoti doctrinam.

Thomistæ duo tantùm assignant genera Identitatum, & Distinctionum, nimirum identitatem, & distinctionem realem, quæ talis est ve rebus conuenit à parte rei citra quodcunque opus intellectus, vel quia sunt vna, & eadem res, vel quia important res diuersas, quarum vna non est alia; aliud genus est identitas, & distinctio rationis, quæ talis dicitur, quia non conuenit rebus ex natura rei, sed per opus intellectus, quando scilicet intellectus circà idem obiectum à parte rei indistinctum suo concipiendi modo format plures conceptus, & ratione talium conceptuum appellatur distinctio rationis ita docent Heruæus quol. 3. q. 3. Caiet. 1. p. q. 54. art. 2. Sonc. in 7. Met. q. 36. Soto in Logic q. 3. vniuersal. & q. 2. de propr. Ian. Iun. 6. Metaph. q. 10. & alij Thomistæ passim, vndè verum non est, quod ait Zerbius loc. cit. referendo Thomistarum sententiam §. *propter secundum*, dicens illos assignare multò plures modos identitatum, & distinctionum, quam realis, & rationis. Quamuis enim distinctionem rationis subdiuidant in distinctionem rationis ratiocinantis, quæ fit ex mera intellectus negotiatione sine vllo fundamento ex parte obiecti, vt cum idem distinguitur à seipso; & rationis ratiocinatæ, quæ fit cum fundamento à parte rei, quo pacto aiunt abinuicem distingui gradus Metaphysicus vt genus, & differentiam; attamen distinctionem realem non in alia subdiuidunt membra, vt benè adnotauit Auersa q. 5. suæ Phylosoph. sec. 8. sed quicquid à parte rei distinguitur, quomodocumque distinguatur, dummodo sit actualis distinctio, & antecertens opus intellectus, dicunt distingui realiter, & quæcunque non ita distinguuntur, censet identificari à parte rei. Quinimò moderniores Thomistæ post Caiet. quamuis vt argumentis Scoticis, distinctionem formalem mediam inter realem, & rationis probantibus satisfaciant, admittant distinctionem quandam virtualem, quæ licet non præcedat in rebus operationem intellectus formaliter, & actualiter, præcedit tamen virtualiter, ac fundamentaliter; non tamen admittunt hanc esse mediam inter distinctionem realem, & rationis, imò nec pertinere volunt vllo pacto ad distinctionem realem, vt peculiare eius membrum, sed omninò reuocant ad distinctionem rationis, & volunt quod coincidat cum distinctione rationis ratiocinatæ, quare secundum Thomistas omnis distinctio vel est realis, vel rationis, nec aliud genus distinctionis, aut identitatis medium agnoscunt, quorum præcipuum fundamentum est, quia omne ens aut est reale, aut rationis, sed identitas, & distinctio sunt passiones entis, cum ergò passio proprium non excedat subiectum omnis identitas, & distinctio vel erit realis, vel rationis; Conf. quia omnis distinctio vel est à parte rei præciso opere intellectus, & est realis, quia omne quod est à parte rei, est reale, vel non, sed ex vi intellectus cognoscentis, & est rationis, quia omne, quod non est, nisi per opus intellectus est ens rationis.

555 Nominales autem parum distant à Thomistis in hac materia de identitatibus, & distinctionibus, nam & ipsi dicunt omnem distinctionem vel esse realem, vel rationis sicut omne ens vel est reale, vel rationis, ita conspicuè docet Aureol. 1. d. 8. ar. 4. §. *sexta autem*, & omnes vnanimiter negant distinctionem Scoticam mediam inter realem, & rationis; imò ne argumentis Scoticis quicquam concedant, quidam eorum videntur expressè negare etiam distinctionem rationis ratiocinatæ, quæ fit cum fundamento in re, cum nimirum formantur plures conceptus in mente, veluti diuidendo obiectum in plures formalitates, itaut non vno, actu concipiatur adæquatè quicquid est in obiecto reali, sed tantùm inadæquatè, concipiendo vnam rationem vno actu, & aliam rationem alio actu, quamuis tales rationes, quæ sic diuisim concipiuntur, sint à parte rei vna simplex entitas; hanc, inquam, distinctionem rationis ratiocinatæ, quam vltrò Thomistæ omnes admiserunt, videntur negare. Nominales dicentes eam vel in solis nominibus, vel in solis quibusdam connotatis consistere, non autem in pluribus conceptibus obiectiuis de ipsa re, ita Ocham in 1. d. 2. q. 3. Gabriel. ibid. Aliacens. qu. 6. ar. 2. Andreas de Castronouo d. 32. q. 2. Gregorius 1. d. 8. q. 2. ar. 1. & 2. vbi ait, quod cum aliquid per plures conceptus concipimus, pluralitas non est in obiectis, sed in ipsis conceptibus, deindè subdit, quod distinctio attributorum non dicit id, quod supponitur in Deo, sed attenditur ratione extrinseci connotati; & sententiam Nominalium de distinctionibus in hoc sensu intelligunt, & amplectuntur Recentissimi Auctores Societatis, Hurtad. disp. 6. Met. sec. 4. quam etiam D. Thomæ attribuit opusc. 9. Arriag. disp. 5. Log. sec. 2. subsec. 2. Ouiued. controuer. 4. Met. punc. 8. Pasq. tamen tom. 2. suæ Metaph. disp. 48. contendit mentem Nominalium non fuisse distinctionem rationis ratiocinatæ negare, de qua re nimis sollicitus esse nolo.

Ægidiani verò apud August. Musæum loc. cit. & Amicum tractat. de varijs Formalit. & Distinct. generibus diuersa incedunt via, etenim primò diuidunt distinctionem in genere in distinctionem innatam extremis, & distinctionem immediatè fabricatam à ratione. Hæc dicitur, qua intellectus aut aliqua diuersa diuersis conceptionibus apprehendit, aut vnum, & idem quasi diuersa percipit, atque adeò vtitur vno, vt pluribus, quæ non minus adæquatur enti, quam distinctio diuisa, nam noster intellectus, vt potest ens reale, ita & ens rationis ad seipsum comparare, & sicut noster intellectus potest entia realia diuersa, vel vt diuersa apprehendere, ita potest entia rationis diuersa. At distinctio innata est, quæ positis extremis statim innascitur, & defluit inter illa, vt v. g. posito Sorte, & Platone statim apparet inter eos distinctio, & similiter posita intentione generis, & speciei statim inter illa apparet distinctio. Deindè distinctio innata diuiditur ratione extremorum, quibus innascitur, vt quædam sit consequens extrema realia, quædam extrema rationis, inter quæ hoc est discrimen, quod innata consequens extrema realia nullum supponit opus intellectus præuisum, vel concomitans, sed quæ consequitur extrema rationis, supponit opus rationis præuisum, per quod existunt extrema, sed non exigit opus concomitans, & immediatè fabricans distinctionem, vt exigit distinctio fabricata, & hinc dicitur esse à ratione mediatè scilicet per extrema, quæ sunt fundamenta,

& termini distinctionis. Tandem diuiditur distinctio rationis in inratam extremis, vel fundamentis rationis, & immediatè fabricatam à ratione, quæ conueniunt extremis, tam realibus, quam rationis.

156 Scotistæ veteres, qui & formalistæ nuncupati sunt, hanc materiam de Identitatibus, & Distinctionibus profundius penetrantes septem assignarunt genera Distinctionum, ac totidem Identitatum. Prima dicitur distinctio rationis, quæ scilicet est ex vi intellectus, & fit per actum collatiuum rei vel ad seipsam, vel aliam, vt cum dicimus, Petrus est Petrus, Petrus à parte prædicati distinguitur à seipso à parte subiecti posito sola ratione, & non à parte rei. Secunda dicitur distinctio ex natura rei, & versatur inter ea, de quibus verificantur contradictoria ex natura rei, & præter opus intellectus, sic dicunt distingui definitionem, & definitum, nam vnum est constitutum aliud constituens superius, & inferius, nam superius præter opus intellectus est multiplicabile in plura, inferius verò non, multiplicabile, autem, & non multiplicabile sunt contradictoria, sic etiam distinguunt modum intrinsecum à re, cuius est modus, vt essentiam diuinam ab infinitate, creatam à finitate, Petrum à sua differentia individuali, & albedinem à gradu intensionis eius. Tertia dicitur distinctio formalis, & reperitur in vnica re habente plures formalitates, quarum vna diuersam habet conceptibilitatem ab alia, & sic distinguunt plures potentias in eadem anima, subiectum, & passionem, perfectiones attributales in diuina essentia, licet enim singulæ istæ formalitates sint in eadem re physica immersæ, quia tamen singulæ propriam habent conceptibilitatem sibi adæquatam, ideò inter se formaliter distingui dicuntur, quod de modo dici nequit respectu rei cuius est modus, quia licet res sit conceptibilis sine modo, non tamen è contrà, vt dictum est disp. 2. q. 6. art. 1. Quarta distinctio dicitur realis, & est illa, quæ versatur inter plures res, seu inter plura, quorum vnum entitatiue non est aliud, vndè illa dicuntur distingui realiter, quæ sunt res, & res, & non aliquid rei, illa autem se habent, vt res & res, quorum vnum existit sine alio, vel sic existere potest, vel saltim vnum est producens, & aliud est productum, quia nulla res seipsam gignit, vt ait Aug. 10 lib. de Trin. illa autem dicuntur aliquid rei, quæ vnica existunt existentia, nec se habent, vt producens, & productum, causa, & causatum, atq; ideò fundare nequeunt realem distinctionem, sed tantùm formalem, aut ex natura rei. Quinta distinctio dicitur essentialis, repeniturq; illa, quæ vel diuersas habent essentias, vel quorum vnum non est de conceptu essentiali alterius; circa quam Formalistæ laborant, vt eam à distinctione reali secernat, Sexta distinctio dicitur subiectiua, siue se totis subiectiuè, & versatur inter ea, quæ non conueniunt in aliqua realitate potentiali, & contrahibili per alias realitates ad ipsa, vt Deus, & creatura, cum enim Deus sit simplex, non est in eo ordo realitatum, quarum vna cōtrahatur alia. Septima demum distinctio dicitur obiectiua, siue se totis obiectiuè, & versatur inter ea, quæ in nullo cōceptu reali quidditatiuo cōueniunt, quo pacto aiunt distingui vltimas differentias. Hæ autem distinctiones sic se habent adinuicem, quod hæc vltima, cum sit maior omniū, infert omnes alias, & penultima omnes alias præter vltimam, & sic ascendendo vsq; ad primam, non è contrà. Contrario autem modo se inferunt identitates oppositæ præfatis distinctionibus, identitas namque rationis, vt maior omnium, infert omnes alias, non è contrà. Hic est communis dicendi modus Formalistarum antiquorum, qui Magistro Formalit. adhæserunt.

157 Cæterum alij Scotistæ, & præsertim Recentiores militiam adeò copiosam Identitatum, & distinctionum reformarunt, & omnes ad ternarium numerum reduxerunt, nimirum ad distinctionem realem, formalem, & rationis, siquidem cæteræ facilè ad istas reuocantur, nam distinctio ex natura rei, & modalis reducitur ad formalem, essentialis verò, subiectiua, & obiectiua ad realem; ita iampridem docuit Burlifer in suo tract. Formalit. Bonet. loc. citat. Tatar. quæst. vlt. prædicab. cap. 2. Faber tractat. de Formalit. vbi probat ex Scoto distinctionem formalem non constituere genus distinctionis diuersum à distinctione ex natura rei, ac ita passim sentiunt alij Recentiores Scotistæ Smifinch. p. 1. trac. 2. disp. 1. nu. 58. Meurisſ. lib. 2. suæ Metaph. cap. 3. 4. p. q. 4. Vulpes in summa tom. 1. p. 1. disp. 8. art. 5. & 6. & t. 3. disp. 59. art. 3. Poncius disp. vlt. Metaph. tom. 3. sui Cursus. Saxius verò tom. 1. suæ Catast. disput. 7. q. 2. art. 4. inquit, quod si necessitatem vsus spectemus, tria genera distinctionum tribus identitatibus correspondentium in rerum natura sufficiunt, nimirum distinctio rationis, ex natura rei, vel formalis, & realis; subdit tamen num. 67. quod si exactam rerum discriminationem spectemus, septem genera distinctionum, & totidem identitatum poni debent, quod probat reddendo sufficientiam illius septenarij numero hoc modo. Quæcunque differunt, aut differunt penes rem, & rem, aut penes conceptum, & conceptum, si penes rem, & rem hoc dupliciter, aut penes rem, & rem existentiæ, & sic est distinctio realis, aut penes rem, & rem essentiæ cum naturarum diuisione, & sic est distinctio essentialis, si penes conceptum, & conceptum, hoc quidem dupliciter, aut penes conceptum tantummodo distinctum ex parte intellectus, & per eius præcisè actum collatiuum, sicq; habemus distinctionem rationis, aut per conceptum ex parte rei, & hoc bifariā, aut ex parte rei absolutè, & seipsa distinctæ, & hoc dupliciter, aut penes verificationem prædicatorum contradictoriorum præcisè, & sic habetur distinctio ex natura rei, aut penes formalitatem, & formalitatem, vel quidditatem, & quidditatem, & hinc oritur distinctio formalis. Aut per conceptum ex parte rei per comparationem negatiuam ad aliquod commune, & hoc dupliciter, aut penes negationem conuenientiæ in aliquo prædicato quidditatiuè limitato, & ex hoc nascitur distinctio se totis subiectiuè, aut penes negationem conuenientiæ in aliquo prædicato quidditatiuè siue limitato, siue illimitato, & hinc oritur distinctio se totis obiectiuè, quæ est inter illa, quæ sunt primò diuersa in conceptu.

158 Recentiores autem Neutrales, qui tales appellantur, quia sunt alumni scholæ liberæ, & vt plurimum sunt Patres Societatis, triplex genus distinctionis assignant. Prima distinctio est realis, quæ aliter dici solet rei à re, & hæc est inter res omninò distinctas, quarum vtraq; simul, & actu possit conseruari, in rerum natura absque reali vnione inter se, vt corpus, & anima, Petrus, & albedo illius, materia, & forma. Secunda distinctio est rationis, quæ non inest rebus, prout sunt in se, sed tantum prout substant conceptibus nostris, quam posteà subdiuidunt in distinctionem rationis ratiocinantis, & rationis ratiocinatæ, vt faciebant Thomistæ. Tertia distinctio est actualis à parte rei, & propriè dicitur modalis, quia scilicet reperitur inter entitatem rei, & modum illius v. g. inter Petrum, & sessionem, inter accidens, & illius inhærentiam in subiecto, inter naturam, & subsistentiam, inter materiam, & vnionem illius cum forma; dicunt enim præter entitates quasi radicales rerum dari modos aliquos positiuos, qui entitatem præexistentem afficiant, ac determinent, non tamen addunt illi nouam entitatem, cuius euidens signum est, quod per nullam potentiam esse possint in rerum natura, nisi actu coniuncti sint illi entitati, cuius sont modi, adeut intrinsece, & essentialiter semper debeant esse alteri affixi, cui immediatè vniuntur per se sine alio modo distincto, vt sessio sedenti, subsistentia naturæ. Constat autem hos actualiter distingui à parte rei, vndè hæc distinctio modalis dici potest distinctio ex natura rei, non distinguuntur tamen, vt res à re, quia modi non sunt res, aut entitates, nisi latè sumpto vocabulo res pro omni eo, quod non est nihil; vbi nota modum hic non sumi generaliter, sic enim omne id, quod contrahit, vel determinat aliud, dici solet modus contracti, & determinati, & sic rationale dicitur modus animalis, sed accipitur pro imperfecta illa forma, quæ intimè includit coniunctionem cum re, quam modificat; ita defendit Suarez disp. 7. Met. sec. 1. Auersa q. 5. Phylosoph. sec. 8. Morisan. disp. 2. Log. q. 6. art. 1. Distinctionem posteà realem variè subdiuidunt, sed præsertim in adæquatam, & inadæquatam; adæquatè distinguuntur illa, quorum vnum non includit aliud, non se habet vt totum, & pars; & ita secundum totam suam entitatem distinguuntur; inadæquatè distinguuntur illa, quorum vnum includit aliud, & se habent tanquā totum, & pars, & dicuntur distingui, tanquam includens, & inclusum, quia videlicet cum totum includat plures partes, distinguitur ab vna parte ratione alterius partis, non verò ratione totius suæ entitatis, idest ratione cuiuslibet partis, & hoc modo aiunt distingui cōpositum, & materiam, compositum, & formam, quantitatem bipalmarem, & palmum, & sic in alijs similibus. Itaque Auctores isti loco distinctionis formalis Scoticæ, quam non recipiunt inuehunt distinctionem hanc modalem, vti re vera mediam inter distinctionem realem, & rationis, vt enim benè notauit Pasqualig. disp. 51. sect. 1. num. 4. hanc distinctionem modalem agnoscunt, vt membrum immediatè diuidens distinctionem in communi, vt sic (sicuti Scotistæ agnoscere solent suam distinctionem formalem) non autem, vt membrum quoddam distinctionis realis.

Alij verò Recentiores apud Amicum, quos ipse citat, & sequitur tract. de Distinct. q. 11. art. 2. libenter recipientes præter distinctionem realem, & rationis, distinctionem modalem in sensu Neotericorum iam explicatam, ac distinctionem etiam formalem Scotistarum quatuor faciunt genera distinctionum. Prima dicitur distinctio rationis, secunda dicitur distinctio realis entitatiua, tertia realis modalis, quarta realis formalis, quod probant à sufficienti diuisione, nam omnia entia, quæ possunt distingui, reuocantur ad quatuor genera rerum, quæ diuerso modo participant existentiam, nam quædam licet nequeant participare realem, participant tamen obiectiuam, vt sunt entia rationis; quædam participant realem perfectam ex parte vtriusque extremi, eo quod possint seorsim sumpta participare existentiam; quædam participant imperfectam ratione sui, non tamen ex parte extremorum, cum quibus identificantur, vt modi siue intrinseci, siue extrinseci rerum; quædam denique participare possunt existentiam imperfectam ex parte vtriusque extremi, licet sit perfecta, vt sunt vna entitas realis, & tales sunt plures formalitates metaphysicæ in eadem re physica per identitatem realem immersæ, ac imbibitæ, ergo erunt quatuor genera distinctionum; consequentia probatur, quia distinctio rerum sumitur in ordine ad existentiarum distinctionem, quia sic constituuntur omnia in ratione entis, ergo genera distinctionum debent sumi ex modis participandi existentiam; ita discurrit Amic. loc. cit. Restaret tandem referre modum dicendi Auerroistarum, & aliorum Peripateticorum in hac materia de Identitatibus, & distinctionibus, sed quia nimia prolixitas in referendis aliorum placitis solet esse Lectoribus morosa, eos ad Achillinum remitto tract. præcit. & ad Pasqualig. tom. 2. Met. disp. 48. sect. 1. vbi varia Identitatum, & Distinctionum genera refert ex antiquorum Peripateticorum doctrina; tum quia quamplures sunt superfluæ, & reducuntur ad illas, quas mox assignabimus.

159 Pro resolutione quæsiti recolendum est, quod diximus disp. 1.

Log

Log. q. 5. art. 2. numerum distinctionum, ac identitatum dupliciter assignari posse, aut quoad capita generalia, aut quoad species, & gradus ad eam genera reducibiles; si primò modo assignetur, nulli dubium est, quod binarius numerus distinctionum, & identitatum, aut ad summum ternarius erit sufficiens, at secundo modo venando gradus distinctionum æquè certum est esse multò plures, quam duas, vel tres; Sed quia cum quæritur in præsenti controuersia, quot sunt genera identitatum, & distinctionum, sermo est de distinctionibus, quæ constituunt prima genera, & immediatè diuidunt identitatem, & distinctionem in communi, vt sic; & quia etiam rectus modus diuidendi in scientijs est, vt prius ratio communis, in membra immediatè se habentia destribuatur, deindè hæc ipsa membra subdiuidantur; si secunda fuerint, ideò diximus ibi, & idem nunc quoq; confirmamus duo duntaxat esse prima genera distinctionum, ac identitatū, nempe identitatem, & distinctionem ex natura rei seu præter opus intellectus; & rationis, seu per opus intellectus, & hæc rursus subdiuidi in varias species iuxtam variam rerum, vel realitatum, aut conceptū vnitatem, vel pluralitatem, in quibus fundantur; Itaq; in proposito distinctio ex natura rei, seu præter opus intellectus subdiuiditur primò in distinctionem ex natura rei realem, & in distinctionem ex natura rei formalem, vt ex Scoto colligitur varijs in locis 1. d. 2. q. 7. §. *sed hic restat*, & d. 8. q. 4. § *ad quæstionem*, & 2. d. 1. q. 5. §. *ad quæstionem istam*, & d. 3. q. 1. & alibi frequenter, ratio huius subdiuisionis assignata est in Logic. loc. citat. quia ex Aristot. 5. Metaph. 18. identitas proximè fundatur super vnitatem, & distinctio suprà multitudinem; & pluralitatem, ergo tot modis dicetur distinctio ex parte rei, ac identitas, quot modis dicitur vnitas, vel pluralitas, seu multitudo à parte rei; sed hæc est duplex ex Doct. 1. d. 13. q. vn. & 4. d. 46. q. 3. ad 1. altera est pluralitas simpliciter, quia est pluralitas rerum, & super hanc fundatur distinctio ex natura rei realis, quæ talis dicitur absolutè, & simpliciter; altera est pluralitas secundum quid, quia est pluralitas non rerum quidem, sed realitatum duntaxat, seu formalitatum, & super hanc fundatur distinctio ex natura rei formalis, quæ nequit dici realis simpliciter, & absolutè, sed tantùm secundum quid.

160 Et quia tota difficultas, & dissensio Scholarum in hac materia de distinctionibus, & identitatibus orta est ex varia acceptione Rei, & Realitatis, seu Formalitatis, quamuis hi termini fuerint sufficienter declarati in Logica, adhuc amplius illos enucleare placet, vt tollatur omnis abusus acceptionis illorum, & liquidò constat quomodo accipi debeant in sua propria significatione, & præsertim in Schola Subtilium, vt fundant distinctionem realem, & formalem. Variæ habentur acceptiones huius termini Rei apud Scotum, & Formalitas, nam Doctor quol. 3. ab initio §. *De primò*, inquit hoc nomen Res, posse sumi tripliciter communissimè, communiter, & strictissimè, & in prima acceptione conuenit etiam enti rationis, vndè dici solet intentiones Logicas esse rationis, in secunda acceptione idem significat, quod ens reale, & absolutum; in tertia tandem significat ens reale, & absolutum & per se ens, quale est substantia. Deindè Trombet. ab initio sui Tract. Formalit. inquit, quod res tribus modis capi potest scilicet pro re essentiæ, pro re existentiæ, & tandem pro re subsistentiæ. Rursus accipi potest res, vt contrà modum rei distinguitur, quo sensu de re loquitur Doct. 2. d. 1. q. 5. §. *quod si adhuc*, & quol. 3. loc. cit. in secunda acceptione rei, quam ibi meminit, vbi res accipitur pro ipsa veluti entitate radicali rei, quia dicit & prędicat ipsum esse rei entitatiuum, modus autem est potius quædam circumstantia rei, & extrinseca eius determinatio, quo pacto se habet sessio respectu sedentis, figura respectu quantitatis &c. & hanc solam rei acceptionem videntur Recentiores agnoscere. Demum Res accipitur, vt distinguitur contrà realitatem, & formalitatem, & in hoc sensu fundat distinctionem realem, prout à formali secernitur, sed adhuc dubium est, quid res significet in hoc vltimò sensu, prout à realitate, & formalitate (quas hic pro eodem accipimus dimittentes quorundam subtilitates parum vtiles) secernitur. Formalistæ passim per Rem, vt à realitate secernitur, intelligunt quamlibet entitatem per se primò, & immediatè, existentem, vel ita existere natam, & nomine Formalitatis intelligunt perfectionem, quæ est quidem conceptibilis sine alia formalitate, cum qua identificatur, ac neutra potest existere sine altera, quia integrant vnam entitatem capacem existentiæ, qualis est perfectio generis, & differentiæ in homine, quæ ob identitatem realem in tertio nequeunt inuicem separari, nec separatæ existere, quia neutra realitas propriam habet existentiam, sed ambæ existunt eadem hominis existentia.

Sed hæc explicatio rei, licet sit bona, & legitima, quia Res propriè dicitur in ordine ad existentiam, vndè quicquid existit, vel existere potest per se, solitariè, & immediatè nulli dubium est, quod nomen Rei meretur in toto rigore, & realiter distinguitur à quocunque alio ente, quod sic solo potest existere; imò hoc adeò verum est, vt Recentiores passim aliam legitimam Rei acceptionem non admittant, vt verum, & proprium fundamentum distinctionis realis. Attamen quia in schola nostra multa realiter distinguuntur, quæ non ita immediatè, & solitariè existere possunt, alio modo rem explicare debemus, vt distinguitur contrà formalitatem, & realitatem; quod autem in schola nostra multa realiter distinguantur, quæ non sunt apta immediatè, & solitariè existere constat de toto, & partibus, de relationibus prædicamentalibus in ordine ad fundamentum, item de materia, & forma in sententia Thomistarum, de subiecto, & passione, de anima suisque potentijs, nam iuxtà communem ipsorum hæc omnia abinuicem realiter distinguuntur, & tamen separari nequeunt, & separata seorsim existere. Tum quia si distinctio realis esset, quæ inter rem, & rem versatur in hoc sensu, tunc separatio vel separabilitas duorum, nedum esset sufficiens, sed etiam adæquatum signum distinctionis realis, quod falsum esse constabit quæst. seq. licet enim sit sufficiens signum realis distinctionis inter aliqua duo, non tamen est adæquatum, quia totum, & partes vnitæ apud nos realiter distinguuntur, & tamen vnum nequit sine alio existere, non ergò immediata, & solitaria existentia alicuius rei, quam in actu possideat, vel saltim per Dei potentiam possidere possit, constituit illam in esse rei, vt à formalitate, & realitate secernitur. Vndè dicendum est, quemadmodum loc. cit. in Logica docuimus nomine Rei illud propriè intelligendum esse, quod per veram efficientiam, & physicam causalitatem accipit esse, siue solitariè possit existere, siue non, & ita se habent omnes physicæ entitates siue completæ, siue incompletæ, vt materia, & forma, omnia item accidentia, siue absoluta, siue respectiua, hæc enim omnia verè sunt entia in recto propriam essentiam, & existentiam habentia, etiam relationes ipsæ, vt Doctor ait 2. d. 1. q. 5. §. *quod si adhuc*, etiamsi non sint omnia solitariè existere apta, vt patet de relationibus, vnio namque propriam terminat productionem, & per consequens propriam habet essentiam, & existentiam, quia causalitas physica ad existentiam rei terminatur, & tamen nequit immediatè se sola existere, idemque est de alijs respectibus, ergo hæc omnia, etiam relationes ipsæ sunt res, vt res distinguitur contra formalitatem, etiamsi res non dicantur, vt distinguitur contra modum ex Scoto loc. cit. Et nota quod hæc explicatio rei, prout à realitate, & formalitate secernitur, maximè habet veritatem in creatis, vbi cuilibet rei propria correspondet productio, & causalitas, qua ponitur in esse existentiæ; in diuinis autem res dicitur id, quod propriam habet essentiam, & existentiam directè, & per se primò præscindendo à quacunque productione, & causalitate, qualis est sola Deitas, non autem per solam identitatem cum alio, vt est de cœteris essentialibus, & notionalibus.

161 Realitas autem, quæ & formalitas appellatur, illa dicitur, quæ in se præcisè considerata non est res, quia non habet talem essentiam, cui propria correspondeat existentia, & ideo neque etiam physicam potest terminare causalitatem, sed est aliquid rei, non quocunque modo ad modum partis, sicut materia, & forma dicuntur aliquid compositi, sed est aliquid rei per identitatem, quatenus est aliquis gradus essentiæ rei, cum enim essentiæ rerum, nedum Physicè, sed etiam Metaphysicè sint compositæ, & hæc compositio non sit omninò rationis, oportet in eadem re Physica plures gradus admittere essentiæ eius, quæ sunt realitates Metaphysicæ, inter se realiter identificatæ ratione tertij, cui identificantur, & in quo vniuntur per realem identitatem; quod magis infrà constabit disp. 8. q. 6. art. 2. & 3. possunt etiam vniri huiusmodi realitates in aliquo per perfectam identitatem ex propria earum, vel illius, in quo adunantur, infinitate ortam absque vlla prorsus compositione, quo pacto plures perfectiones attributales adunantur in Deo, vt dicitur in Teologia. Hac igitur de causa realitates vocantur diminutiuo vocabulo, & non res, quia non sunt res in recto, sed tantùm aliquid rei per identitatem, quatenus sunt varij gradus essentiæ eius, ex quibus essentia Physica Metaphysicè integratur, & completur, qua etiam ratione solent interdum aliquitates appellari. Istæ autem Metaphysicæ realitates à physicis entitatibus deriuantur, vt v. g. in homine rationalitas, & animalitas à corpore, & anima, vel ab anima rationali, & sensitiua iuxta opinionem admittentem pluralitatem formarum in composito; deriuantur autem ab eis, non per veram causalitatem physicam, quia non habent propriam existentiam, ad quam terminari possit physica causalitas, sed per dimanationem quandam Metaphysicam, quæ inter sic causam, & sic causatum solam infert distinctionem formalem, vt dicimus nos Scotistæ de subiecto, & passione.

Et quia hæc est communis Scotistarum doctrina, quam semper habent in ore, sed nunquam satis sufficienter declarata, quia Aduersarij percipere nequeunt hanc Metaphysicam causalitatem, quæ est propria realitatum Metaph. à rebus physicis dimanantium, ne videatur purum Scoti figmentum, aut aliquid sine ratione pronunciatum, nunc rem declarare intendo ex principijs etiam ab ipsis concessis; omnes concedunt demonstrationem propter quid procedere ex præmissis, quæ sint causæ conclusionis, nedum in cognoscendo, sed etiam in essendo, & sic rationalitas dicitur esse causa risibilitatis, & hanc bene per illam propter quid demonstrari, quia rationalitas nedum est causa, vt cognoscatur risibilitas, sed etiam, vt sit, & existat in rerum natura. Hanc vero causam essendi inquiunt esse duplicem, vna est, quæ verè influit in effectum, & ab eo distinguitur à parte rei, & ita se habet rationalitas respectu risibilitatis secundum Thomistas distinguentes passionem realiter à subiecto; altera est, quæ verè non influit in effectum, quia non distinguitur realiter ab illo, sed sola ratione, vnde non tam dicitur causa, quam ratio prior respectu alterius, nam vbi non est distinctio, ibi non est vera causalitas, & sic dicunt in Deo immutabilitatem esse causam æternitatis, immaterialitatem in anima esse causam immortalitatis, quia vnum est ratio alterius, & causa essendi eius, licet non propriè phy-

sica, & realis; hæc igitur est causalitas Metaphysica, aut saltem ei omninò similis, quam nos Scotistæ dicimus subiectum exercere erga passionem suam, animam erga suas potentias, & vniuersaliter entitate physicas circa realitates Metaphysicas, solerque in schola nostra appellari dimanatio, puraque pullulatio, vt distinguatur à Physica causalitate, & hæc est causalitas, quam immediatè terminare possunt Metaphysicæ realitates, Physicam vero terminare nequeunt, nisi mediatè, quatenus nempè sunt identificatæ rei, quæ per veram, & Physicam actionem posita est in rerum natura; quæ etiam doctrina confirmari potest per maxima Scoti quol. 1. lit. P. vbi ait, quod qualis ordo per se realis esset inter aliqua, si essent distincta realiter, talis per se ordo est inter illa correspondens illi distinctioni, quam habent, vt potè rationis, si distinguantur ratione, & hoc siue ratione sumpta ex parte rei, siue mere per actum intellectus causata; ita autem se habet rationalitas v. g. ad animam rationalem, quod si esset ab anima realiter distincta, verè & realiter, ab ipsa causaretur, vereque flueret, igitur cum non adsit talis distinctio, sed tantum secundum proprias rationes formales citra quodcunque opus intellectus, causalitas Metaphysica inter illa est assignanda, & non tantum per opus nostri intellectus.

162 Sed prætereà addendum est ad maiorem huius puncti intelligentiam, ad rationem realitatis, seu formalitatis non sufficere, vt sit ratio de se conceptibilis sine alia, & diuerso omninò conceptu ab ea, vt passim aiunt Scotistæ, nam in hoc sensu etiam gradus Metaphysici transcendentes, vt ens, substantia, &c. dicunt distinctos conceptus obiectiuos, & ratio formalis vnius non est ratio formalis alterius, sed aliquam perfectionem importare debet à parte rei citrà opus intellectus in ipsa re repertam, & per identitatem realem in ipsa contentam, adeoque proprio conceptu, ac adæquato expressibilem, quo pacto in homine animalitas, & rationalitas sunt perfectiones, & realitates in ipso homine à parte rei actualiter inuentæ, & actualiter distinctæ per proprias rationes formales, quia vna quantumcunque expressè, ac distinctè in se cognoscantur non est alia, quod de ente, alijsque transcendentibus dici non potest, quia si ens in Deo perfectè, & adæquatè cognoscatur, cognosci hoc pacto nequit, nisi concipiendo ipsam Diuinitatem, quod pariter dicendum de ente, vt concipitur in ente creato, nam in substantia à parte rei importat ipsam realitatem substantiæ, & in accidente importat accidens, non autem realitatem aliquam ab ipsis distinctam; & hæc est ratio, cur gradus prædicamentales possint inter se fundare distinctionem ex natura rei formalem, non autem transcendentales, quia isti non fundantur in aliqua realitate à parte rei inuenta in Deo, vel creatura, distincta à proprijs eorum rationibus, sed important solos conceptus inadæquatos à proprijs rationibus desumptos Dei, & creaturæ, sed gradus prædicamentales important veras realitates Metaphysicas à parte rei inuentas in rebus citra quodcunque opus intellectus, & singuli sunt adæquatis conceptibus expressibiles, & declarabiles, nam si homo v. g. concipiatur sub ratione animalis, vt scilicet est substantia animata sensitiua, licet iste conceptus sit confusus, ac inadæquatus, si ad hominem referatur, vt sic, quia non exprimit totam hominis essentiam, sed partem, tamen si referatur ad ipsam animalitatem, est conceptus adæquatus, & distinctus, quia per ipsum explicatur quædam communis realitas, per quam homo à parte rei actualiter conuenit cum equo, & cui ob talem indifferentiam, & communitatem non repugnat esse in equo, nisi obuiaret realis identitas, quam in homine habet cum rationali, quod de conceptu entis, & substantiæ, aliorumque transcendentium asseri nequit, quia vt constat ex disput. 2. nulla realitas à parte rei inuenitur in Deo, quæ quantum est de se, possit esse in creatura, aut è contra, & ideo gradus transcendentes non important, nisi puros, & inadæquatos conceptus cum fundamento in re, non autem realitatem aliquam illis conceptibus adæquatam, seu per illos conceptus adæquatè expressibilem.

Hinc patet, quam male Pasqualig. d. 48. cit. sec. 3. ab initio referat modum, quo Scotistæ distinguant inter Rem, & realitatem, seu inter entitatem, & realitatem; inquit enim, quod nomine realitatis intelligunt omne id, quod se solo, & per se potest terminare aliquam productionem, vt est omne accidens, quod per suum esse proprium potest terminare productionem distinctam à productione substantiæ, se solo etiam corrumpi: nomine verò entitatis ait ipsos intelligere aliquid minus realitate, quod opposito modo se habeat respectu realitatis in ordine ad productionem, dicit enim aliquid, quod per seipsum non potest terminare aliquam productionem, nec se solo potest corrumpi, est tamen aliquid positiuum, & ab ijs distinctum sine quibus nec produci, nec corrumpi potest, quod & formalitas appellari potest, siue etiam gradus. Quam declarationem subindè in eadem sectione nu. 11. impugnat, quia magnus abusus est terminorum; dum entitas transfertur ad significandas formalitates, entitas enim ex communi vsurpatione, & modo loquendi significat rem aliquam in actu positam, atque adeò se sola habentem propriam existentiam; imo si adinuicem comparentur entitas, & realitas, magis propriè entitas significat rem per se solam producibilem, seu existentem, quam significet realitas. Sed admisso, inquit, etiam hoc abusu terminorum, adhuc falsitatis conuincitur doctrina Scotistarum, nam quomodo fieri potest, quod in re aliquid sit ab alio distinctum præcisa quacumque operatione intellectus, & habeat propriam entitatem, nec tamen sit se solo producibile? aut si non est solo producibile, quomodo potest habere propriam entitatem distinctam ab alijs absque operatione intellectus; Prætereà si vna formalitas in re est distincta ab alia, iam erit distincta secundum suam realitatem, quia est aliquid reale positum extra causas, cur ergo erit tantùm entitas, & non realitas? Huiusmodi impugnationes validæ quidem essent, si quod refert Pasqualig. assererent Scotistæ, at illud non asserunt? quia vt ipse benè arguit, esset manifestus terminorum abusus; imò totum, oppositum, quia entitatis nomine rem ipsam intelligunt, quæ se sola existere potest, & propriam productionem terminare, & nomine realitatis intelligunt gradum aliquem essendi illius rei, quæ & formalitas appellatur, neque apud vllum Scotistam inuenire potui declarationem illam Rei, & Realitatis, quam omnibus adscribit Scotistis, & ideo prima impugnatio nil vrget contra Scotistas, sed tantùm contra imposituram illius inuiltam. Alia etiam impugnatio nil valet, quia non inquiunt Scotistæ formalitates, quas in eadem Physica entitate multiplicatas admittunt; habere proprias entitates, & existentias, nam inferius disp. 8. qu. 4. a nu. 174. ostendo de mente Doctoris pluribus eiusdem rei formalitatibus plures correspondere entitates, & existentias partiales, sed omnes & singulas vnam integrare entitatem per realem identitatem, & omnes adæquatè existere per vnicam, & simplicem existentiam illius rei; quod si etiam singulis formalitatibus proprias concederemus entitates, neque hinc necessariò sequitur, quod ipse deducit, posse singulas se solis produci, & solitariè existere, quia vt supradictum est, multa proprias habent entitates, & existentias, sed cum alijs adeo necessario connexas, vt cum illis produci petant, & corrumpi; maneat ergo formalitates in eadem re plurificatas non proprias habere entitates, & existentias, sed tantùm proprias rationes formales, merito quarum dicuntur abinuicem distingui formaliter ex natura rei.

163 Ex hac igitur explicatione Rei, & Realitatis, patet, quomodo distinctio ex natura rei, seu præter opus intellectus generalissimè sumpta vt secernatur à distinctione rationis, & facta per opus intellectus, benè subdiuidatur in distinctione ex natura rei realem, & ex natura rei formalem, & quomodo pluralitas rerum sit pluralitas simpliciter ac proindè sufficiens ad fundandam distinctionem verè, & simpliciter realem; pluralitas vero realitatum sit pluralitas tantum secundum quid, ac proindè sufficiens tantum ad fundandam distinctionem formalem, quæ quidem maior est distinctione rationis, cum non requirat opus intellectus, minor tamen distinctione reali propriè dicta, quæ versatur inter rem, & rem. Dices hanc subdiuisionem non esse bonam, quia idem diuiditur in seipsum, siquidem distinctio ex natura rei generalissimè sumpta, vt à distinctione rationis secernitur, est realis. Resp. distinctionem ex natura rei genericè sumptam, vt est communis ad omnes distinctiones à parte rei, posse dici realem, quia reale dicitur transcendentaliter quicquid est præter opus intellectus, at non est realis realitate perfecta, & rara, quo pacto realis dicitur distinctio, quæ est inter rem, & rem, quæ est quædam species distinctionis ex natura rei in commun. Confirmatur hæc subdiuisio, quia non quicquid in rerum natura reperitur, immediatè, & per se existit, vel tale est, vt possit propriam terminare productionem, sed quædam sunt entia participatiuè tantùm per entitatem alterius, quatenus sunt aliquitates illius, vel quidam gradus essentiæ illius, eique realiter identificati, & per eius pariter existentiam in rerum natura consistunt, in se autem formaliter nil obtinent præter rationes proprias formales, quarum vna est diuersa ab alia citra quodcunque opus intellectus, ergo talis diuersitas exinde exorta benè dici potest distinctio ex natura rei alterius omninò rationis à distinctione duarum rerum proprias entitates, & existentias habentium, consequentia patet, quia talis distinctio fundatur supra diuersitatem rationum formalium eorum graduum, cum ergo hæc diuersitas rationum formalium sit à parte rei, & non per opus intellectus, vt infrà probabitur, planè sufficiens est ad inducendam distinctionem ex natura rei formalem inter illos gradus, assumptum vero probatur, quia in rebus non tantùm datur esse Physicum, & existentiale, seu entitatiuum, sed etiam esse Metaphysicum purius, & magis defæcatum à conditionibus materialibus, licet non ab eo realiter discretum, vndè in homine à parte rei non solum datur anima, & corpus, sed etiam animalitas, & rationalitas, quæ sunt duæ formalitates, & perfectiones alterius rationis in eadem Physica hominis entitate immersæ, ac imbibitæ per realem identitatem, vnde sunt eadem omninò entitas realiter cum humanitate, nec aliud habent esse entitatiuum ab ea, benè tamen diuersum esse formale, cumque inter se comparatæ sint alterius omnino rationis, & præter opus intellectus, quia vna est potentialis ad aliam, non quia sic intellectus concipiat, sed quia sic inter se ordinantur à parte rei; hinc est vt inter se formalem distinctionem fundare dicantur præter opus intellectus.

164 Deindè, vt prosequamur alias subdiuisiones, distinctio realis simpliciter dicta subdiuidi solet, vt dictum est in Logica loc. cit. in negatiuam, & positiuam, & negatiua dicitur, quæ intercedit inter ens, & non ens, vel inter duo non entia, vt inter materiam, & priuationem, vel inter duas priuationes, vndè quia non est propriè inter rem, & rem, dicitur distinctio realis imperfecta; positiua est, quæ versatur inter duo entia realia, quorum vnum realiter non est aliud,

& hæc

& hæc est duplex, alia essentialis, alia accidentalis; essentialis est, quæ oritur inter duo ex principijs eorum essentialibus, & ita distinguuntur quæ habent essentias specie, vel genere diuersas, vnde etiam diuidi solet in genericam, & specificam, & hanc distinctionem essentialem inter aliqua duo vocat Doctor distinctionem realem naturarum 1. d. 1. q. 7. lit. FF. quia natura, & essentia in rebus idem significant; distinctio autem realis accidentalis est, quæ per principia accidentalia causatur, quo pacto homo albus, & niger dicuntur abinuicem distingui realiter accidentaliter per diuersas formas accidentales ipsis inhærentes, ad quam distinctionem reduci potest distinctio numerica indiuiduorum, quia licet principium indiuiduationis non sit accidens per accidens, & prædicamentale, potest tamen dici accidens sumendo accidens pro extraneo, quia esto pertineat ad substantiam indiuidui, est tamen extra essentiam eius, nam v. g. Petreitas non explicat quid sit Petrus, sed quis sit Petrus, vnde cum non distinguat Petrum essentialiter ab alijs indiuiduis humanæ speciei, potest in hoc sensu dici accidens, & distinctio ab ipsa causata accidentalis, quam Doctor loc. cit. appellat distinctionem realem suppositorum. Deniq. alij adhuc subdiuidunt distinctionem realem in mutuam, & non mutuam, & rursus vtramq. in actualem, potentialem & virtualem, ita pleriq. Scotistæ. & præsertim Meurisf. loc. cit. c. 3. quas subdiuisiones improbauimus loc. cit. Log. d. 5. q. 5. art. 2. vt prorsus inutiles, imò, & repugnantes.

Distinctio autem ex natura rei formalis, quæ scilicet versatur inter realitatem, & realitatem, habet ipsa quoq. suas subdiuisiones; alia enim est formalis actualis, alia formalis virtualis, vel fundamentalis, vt alij loquuntur, & licet non satis conueniens sit hic loquendi modus, quia formale opponitur virtuali, & fundamentali, vnde distinctio ex natura rei formalis ex vi nominis significat distinctionem actualem, vt bene animaduertit Smisinch. cit. tract. 2. disp. 1. num. 40. attamen quia Caiet. de ente, & essentia q. 12. cum alijs Thomistis sic eam appellant, placuit & nobis eadem licentia vti, vt hanc virtualem distinctionem Thomistis adeò familiarem ostenderemus aliquo pacto sub formali contineri, quantum ad id quod dicit à parte rei fundamentaliter, & inchoatiuè, licet quoad complementum, quod postea accipit ab intellectu, pertineat ad distinctionem rationis sub illo membro, quo dicitur rationis ratiocinatæ, vt postea dicemus. Distinctio itaque formalis actualis est, quæ versatur inter plures formalitates in eadem re Physica actu, & non virtute tantùm contentas, quæ proindè à parte rei citra quodcunque opus intellectus diuersas habent rationes conceptibiles, quo pacto dicimus nos Scotistæ formaliter actualiter distingui perfectiones attributales in Deo, potentias in anima, & gradus Metaphysicos prædicamentales in quacunque re creata, quia nimirum isthæc omnia important perfectiones quasdam, seu realitates actu existentes in rebus, & non per meram nostri intellectus operationem, vnde & earum distinctio non tantum virtualis esse debet, sed etiam formalis. Distinctio autem virtualis est, quæ versatur inter plures eiusdem rei formalitates, non actu, sed virtute tantùm in ea contentas, quod præsertim contingit, cum eadem res simplicissima plures perfectiones continet, non formaliter, & actualiter, sed eminenter tantum, & virtualiter, quæ virtualis continentia fundamentum præbet intellectui nostro res imperfectè concipienti, formandi de illa eadem re plures conceptus inadæquatos singulis illis perfectionibus in ea re virtualiter contentis correspondentes, illasque cogitandi tanquam distinctas perindè, ac si actu in ea re reperirentur, qua de causa hæc virtualis distinctio dicitur etiam rationis ratiocinatæ, quatenus complementum, & actualitatem habet à negotiatione intellectus, & hoc pacto distinguuntur in Sole v. g. virtus calefactiua, desiccatiua liquefactiua, &c. quia istæ virtutes non actu continentur in Sole secundum suum esse formale, vt reperiuntur in igne, sed virtualiter tantùm, & eminenter, quia simplicissima forma Solis ob suam eminentem perfectionem æquiualet omnibus illis, vnde dici potest, si non formaliter, & actualiter saltim virtualiter multiplex.

165 Rursus, vt dictum est in Log. loc. cit. identitas, & distinctio formalis tribus præsertim modis apud Scot. vsurpari solet, quod maximè aduertendum est, ne in vocabulo contingat æquiuocatio; vno modo aliquid dicitur idem formaliter alicui, quando est de ratione formali illius, seu ingreditur conceptum eius quidditatiuum, & è contra illud dicitur distingui formaliter ab aliquo, quod non est de ratione formali eius, quia esse idem formaliter alicui est esse de essentia illius, & in hoc sensu loquitur Doctor de identitate, & distinctione formali 4. d. 12. q. 1. & coincidit cum identitate, & distinctione essentiali, de qua loquitur Scot. quol. 1. D. Alio modo aliquid dicitur idem formaliter alicui, cum illud includit in sua ratione formali, distinctũ verò, cũ illud non includit, quo sensu de idẽtitate formali loquitur Doct. 1. d. 2. qu. 7. Hh. cum inquit, voco autem identitatem formalem vbi illud, quod dicitur sic idem, includit illud, cui dicitur sic idem in sua ratione formali, & per consequens in primo modo dicẽdi per se, & hic modus distinctionis, ac identitatis formalis est minus proprius, & frequens. Tertiò tandem modo ea dicuntur idem formaliter, quæ eandem formalitatem habent, & eandem rationem conceptibilem, & è contra ea dicuntur distingui formaliter, quæ habent aliam, & aliam formalitatem, seu rationem conceptibilem, & hic est verus, & proprius modus identitatis, ac distinctionis formalis, de quo loquitur Doctor 1. d. 8. qu. 4. cum ait diuina attributa abinuicem formaliter distingui, quia ratio bonitatis non est ratio sapientiæ. Hæc autem identitas potest esse duplex, vt bene notauit Faber in suis Formalit. alia adæquata, alia inadæquata; adæquata est eorum, quorum nihil continetur in ratione formali vnius, quod non contineatur in ratione formali alterius, & sic homo, & humanitas dicuntur formaliter idem adæquatè; inadæquata verò est eorum quorum non omne, quod includitur in vno, in altero quoque includitur, quamuis aliquid vnius includatur in altero, sic homo, & animal inadæquatè sunt idem, & inadæquatè sunt diuersa, quia homo dicit, quicquid dicit animal, & aliquid amplius. Denique distinctio rationis, quæ erat alterum membrum ex opposito condiuidens distinctionem, vt sic, cum distinctione ex natura rei, seu præter opus intellectus, subdiuidi solet in distinctionem rationis ratiocinantis, quæ non habet fundamentum in re, & rationis ratiocinatæ, quæ habet fundamentum in re, vt infrà magis declarabitur; quas omnes diuisiones, & subdiuisiones iam antea in Logica assignauimus, opus tamen fuit hic eas breuiter rursus repetere, vt videretur an numerus distinctionum ab alijs assignatus deficiat, vel sit superfluus.

ARTICVLVS III.

Censura aliarum opinionum.

166 Ex dictis facilè constare poterit, in quo deficiant opiniones singulæ superius relatæ ab initio articuli præcedentis circa numerum distinctionum; Thomistæ ponentes duo duntaxat genera prima distinctionum scilicet realis, & rationis, in hoc bene procedunt, quod faciunt diuisionem bimembrem, nam omnis bona diuisio, vt constat ex logicis, vel debet esse bimembris, vel ad bimembrem reduci si commodè fieri potest, aut saltim ad pauciora membra, quantum est possibile; tum quia sic assignando numerum distinctionum benè coaptant, & coadæquant passionem cum proprio subiecto, vt sicut omne ens aut est reale, aut rationis, ita omnis distinctio sit aut realis, aut rationis, vt benè demonstrant rationes eorum; Cæterum in multis alijs deficiunt, nam cum res, & ens, vt distinguitur contra nihil, & contra ens rationis magnam habeat latitudinem, & diuerso modo ad inferiora descendat, non enim non quicquid à parte rei existit, eodem modo existit, vt supra dictum est, & adhuc magis infra patebit, nam aliquid existit, vt res habens in recto propria essentiam, & existentiã, aliud vt realitas, & aliquitas isthæc tantum habens in obliquo, ac per identitatem maxima confusio generatur, dum distinctio realis assignatur, vt solum membrum intimum distinctionis, vt sic, & insecundum, nam per hoc significatur quicquid à parte rei distinguitur ab alio, quomodocunque distinguatur, dummodo distinctio sit actualis, & antecedens opus intellectus, distingui realiter, & vt rem à re, adeout vel sint actu separata, vel saltim separabilia, quod absolutè falsum est, vt constat ex dictis, & dicendis. Conf. quia non benè enunciatur vniformiter, & sine vllo discrimine distinctio realis de varijs rebus, quæ essentiam, & existentiam diuerso modo participant, nam facilè poterit quisque decipi applicando eundem modum realis distinctionis diuersis rebus existentiam diuerso modo participantibus; ergo ad euitandam hanc confusionem, & ad cautius procedendum in rerum discretione, designari debent plures modi distinctionis à parte rei, quos si placet appellare realem, dici debebit dari plures modos distinctionis realis; melius tamen consultum erit cum Scotistis per appropriationem nominis illam tantùm distinctionem simpliciter, & absolutè realem vocare, quæ versatur inter rem, & rem, & aliam rursus admittere à parte rei, quæ in eo sensu non dicatur realis, & quia versatur inter realitatem, & realitatem, seu formalitatem, hac ratione proprio nomine dicatur distinctio formalis, Imò ipsa distinctio virtualis, quam & Thomistæ admittunt, licet quatenus complementum, & actualitatem ab intellectu recipit, bene ad distinctionem rationis pertineat, ea tamen ratione, qua fundamentaliter, ac veluti inchoatè reperitur in rebus modo prædeclarato, poterit quoque pertinere aliquo pacto ad distinctionem ex natura rei.

Nominales verò adhuc magis deficiunt, quam Thomistæ, circa assignationem distinctionum, quia nedum distinctionem realem, seu à parte rei infimam ponunt, & insecundam, seu in alias non vltra indiuisibilem, vt faciebant Thomistæ, sed ipsam quoque distinctionem rationis vel negant propriè de ipsa loquendo, vel saltim sterilem faciunt, & insecundam, dum negant ipsam diuidi in distinctionem rationis ratiocinantis, & ratiocinatæ, vel si eam aliqui concedunt, adhuc non bene explicant per ordinem ad connotata extrinseca, vt postea patebit contra ipsos, errant ergò ex duplici capite, quia omnem distinctionem realem, & omnem quoque rationalem ponunt in omnibus eiusdem omninò rationis, nec assignant vlteriores gradus earum, quod adhuc maiorem ingerit confusionem, quam modus dicendi Thomistarum, sed plura contra Nominales habebimus infra.

Ægidiani autem non satis exprimunt, quid intelligant per illam distinctionem innatam extremis, & per aliam, quam dicunt immediatè ratione fabricatam, si enim per primum genus distinctionis intelligunt distinctionem realem, seu à parte rei, vt sic, & per aliud

ipsam distinctionem rationis, licet in explicanda distinctione a parte rei vtantur peregrino vocabulo, & in alijs Scholis inusitato, illa diuisio admitti debet, vt legitima; at male postea dicunt distinctionem innatam extremis posse competere duobus entibus rationis, perinde ac duobus entibus realibus; ita nimirum distingui a parte rei genereitatem, & specreitatem, sicut Sortem, & Platonem, hoc enim falsum est, nam distinctio realis, quæ reperitur inter Sortem, & Platonem, inter equum, & hominem, est realis simpliciter, & omninò independens ab opere intellectus; sed quæ reperitur inter duas secundas intentiones, vel inter duo figmenta, vt hircoceruum, & Sphyngem, dicitur distinctio realis tantum secundum quid, & proportionaliter, quatenus quicquid conuenit simpliciter enti reali, hoc totum proportionaliter applicatur enti rationis, quatenus concipitur ad modum illius, vnde duæ secundæ intentiones specie differentes dicuntur realiter distingui, quatenus concipiuntur ad modum duarum specierum realium, ac realiter differentium, & tamen vera distinctio, quæ inter illas versatur, est simpliciter rationis, quia non anteuertat quodcumque opus intellectus, sed aliquo pacto ab ipso dependet mediatè, vel immediatè. Si dicas totum hoc gratis Ægidianos fore concessuros, quia inter distinctionem innatam consequentem extrema realia, ac extrema rationis hoc ponunt discrimen, quod illa nullum supponit opus rationis præuium, vel concomitans, sed quæ consequitur extrema rationis, supponit opus rationis saltem præuium. Si, inquam, ita dicatur, tunc per distinctionem innatam extremis, quæ contradistinguitur à distinctione immediatè fabricata a ratione, nequibit intelligi distinctio ex natura rei anteuertens quodcumque opus intellectus, sed aliqua distinctio talis, quæ sub se comprehendat etiam distinctionem supponentem opus rationis præuium, & contradistinguatur a distinctione immediatè fabricata per rationem; & tunc illa non erit prima diuisio distinctionis, vt sic, quæ talis esse debet, vt omninò prima genera distinctionum contineat, quod distinctio ex natura rei sit illa, quæ anteuertit omne opus intellectus, nec ab eo dependet immediatè, nec mediatè, & distinctio rationis sit illa, quæ non anteuertit omne opus intellectus, sed ab eo dependet immediatè, vel saltem mediatè; multa alia falsa continet ille dicendi modus, quæ sine graui censura prætereunda non essent, sed quia non admodum viget in scholis, supersedeo.

167 Scotistæ antiquiores nimium augebant numerum distinctionum, ac identitatum, quia quædam illarum sunt superfluæ, & aliæ sunt reducibiles ad alias, tum quia in eo assignãdo regulæ bonæ diuisionis non obseruantur, cum enim aliquod commune in inferiora diuiditur, debent ea assignari, quæ immediatè se habent ad rationem communem, nam si per membra mediata, & vltima fiat, Diuisio nimis confusa euadit, & penè infinita membra excogitari possent, vt si animal statim diuideretur in animal rationale, cudibile, hinnibile &c. non est bona diuisio, sed immediatè diuidi debet in rationale, & irrationale, & hoc rursus in alia membra per ordinem, nam membra communiora præcedunt minus communia. Quòd autem quędam illarum distinctionum sint superfluæ, & vna coincidat cum alia, probant id præsertim Borlifet in Formalitatibus, & Faber cit. cap. 9. de distinctione ex natura rei, & formali, quia dicebant Antiquiores Scotistæ illa distingui ex natura rei, de quibus prædicata contradictoria verificari possunt citra opus intellectus, & ita distinguebant definitionem, & definitum, superius, & inferius, subiectum, & passionem; cum igitur de illis tantum verificari possint contradictoria a parte rei, quæ diuersas habent definitiones, & conceptibilitates, nam quæ in eodem conceptu conueniunt, eadem quoque habent prædicata, & quæ competunt vni, competunt etiam alteri, atque ideò contradictoria fundare non possunt, hinc clarè deducitur eandem prorsus esse distinctionem ex natura rei, & distinctionem formalem, quæ constituitur per diuersas conceptibilitates plurium realitatum, quæ ratio tenet ad hominem, non absolutè loquendo ex dicendis num. 170. Conf. ex ipsis exemplis, quæ adducebantur pro distinctione ex natura rei de inferiori, & superiori, subiecto, & passione, nam illhæc re vera formaliter inter se distinguuntur, cum alia sit ratio formalis superioris, alia inferioris, alia subiecti, alia passionis, in qua alietate rationum formalium fundantur contradictoria de illis enunciabilia. Dices, saltim vrgere exempla de modo intrinseco respectu rei, cuius est modus, & de definitione, ac definito, hæc enim minorem admittere videntur distinctionem quam sit formalis, quia modus intrinsecus non est propriè formalitas, cum non sit de se conceptibilis absque re, cuius est modus, vt dictum est cum Doctore disput. 5. qu. 6. art. 1. pluribus in locis; sic etiam neque definitio, & definitum dicunt diuersos conceptus obiectiuos, cum non differant, nisi secundum explicitum, & implicitum, cum ergo hæc non distinguantur formaliter, & adhuc distinguantur præter opus intellectus, & plusquam ratione, quia fundant prædicata contradictoria ex natura rei, restat, quod distinguantur distinctione minori, quæ pariter dicatur ex natura rei. Resp. neque ratione modi intrinseci, neque ratione definitionis, ac definiti assignari debere distinctionem ex natura rei, vt speciem contradistinctam à distinctione formali, quia distinctio modalis, qua modus intrinsecus distinguitur a re, cuius est modus, bene reducitur ad distinctionem ipsam formalem, vt dictum est disp. 1. cit. Log. q. 5. art. 2. declarando distinctionem formalem, neque ex hoc, quod modus propriè non sit formalitas, quia non est seipso præcisè conceptibilis, sed necessario petit concipi cum re, quam modificat, sequitur quod distinctio modalis non sit formalis, sed tantum sequitur, quod non est formalis perfecta, sed quasi imperfecta ratione alterius extremi deficientis a ratione veræ formalitatis; qualis autem distinctio propriè versetur inter definitionem, & definitum, declaratum est disput. c. Log. q. 4. art. 2. nam ipsa quoque ad formalem reduci potest modo ibi explicato, vel est rationis ratiocinatæ.

168 Sed adhuc clarius, & euidentius iuxta principia nostra potest hoc ipsum probari contra Scotistas, nimirum distinctionem ex natura rei non constituere speciem diuersam à distinctione formali, quia propriè, & in rigore loquendo distinctio ex natura rei non est aliqua species infima distinctionis, vt sic, sed primum omninò genus contradistinctum à distinctione rationis; nam, vt diximus, distinctio genericè sumpta diuiditur primo, & adæquatè in distinctionem ex natura rei, seu præter opus intellectus, & in distinctionem rationis, seu per opus intellectus, & hoc etiam fatetur Trombet. 2. Formalit. in fine §. *pro declaratione*, non ergo est species contradistincta a distinctione formali; sed potius genus ad eam, & ad distinctionem realem propriè dictam, & in vtraque essentialiter inclusa, vt genus in suis speciebus. Tum quia contradictio verificata de duobus extremis ex natura rei, & præter opus intellectus, sufficiens vtique signum est ad arguendam similem distinctionem inter illa, non tamen determinatè realem, vel formalem, sed indifferenter, quia sunt etiam contradictoria inducentia distinctionem realem, vt contradictio constituens primum principium scilicet, esse, & non esse, ergo contradictio ex natura rei, vt sic, non constituit determinatam speciem distinctionis contradistinctam à reali, & formali, vt dicebant antiquiores Scotistæ, sed potius genus ad vtrumque indifferens, atque ita patet identitatem, & distinctionem formalem reduci ad distinctionem ex natura rei, vt sic, veluti membrum eam condiuidens contra distinctionem realem propriè dictam, ita quod distinctio ex natura rei non ponit in numerum, sed est genus ad omnes distinctiones quomodocunque anteuertentes opus intellectus, quod primo diuidi debet in distinctionem ex natura rei realem, quæ versatur inter rem, & rem, & in distinctionem ex natura rei formalem, quæ versatur inter realitatem, & realitatem, & deinceps in alias, vt supra factum est tenendo totam seriem identitatum, & distinctionum. Dices cum quibusdam Scotistis, quod quamuis distinctio ex natura rei, vt sic, non ponat in numerum cum distinctione formali, vt species ab ea condistincta; saltim distinctio modalis debet poni species ab ea distincta, nec dici potest cum ea coincidere, aut ad ipsam reduci, velut eius membrum, quia distinctio formalis cadit inter duas formalitates, modus autem licet dicat realitatem, non tamen formalitatem, quia non habet rationem ex se præcisè conceptibilem, tum quia distinctio modalis est minor distinctione formali, vt colligitur ex Scoto 1. d. 3. qu. 2. lit. E. ergo distinctio modalis non potest ad formalem pertinere.

Resp. quod sicut distinctio modalis modi extrinseci à re, cuius est modus, vt figuræ a quantitate, sessionis a sedente &c. pertinet ad distinctionem realem; & dici debet realis distinctio, licet quasi imperfecta ratione alterius extremi deficientis à ratione rei, vt in Logica dictum est, & infra qu. 10. dicemus contra Recentiores facientes eam speciem distinctam à distinctione reali; sic pariter in proposito distinctio modalis versans inter rem, & modum eius intrinsecum, vt inter essentiam, & existentiam, Deum, & infinitatem poni debet formalis, licet quasi imperfecta ratione alterius extremi deficientis à ratione veræ formalitatis. Sed nec etiam multum curarem, si quis diuidere vellet distinctionem ex natura rei, vt sic, in eam, quæ versatur inter rem, & rem, & in eam, quæ versatur inter realitatem, & realitatem, & hanc postea rursus in eam, quæ versatur inter realitatem, & realitatem, quæ etiam sunt formalitates, & propriè dicatur distinctio formalis, & in aliam, quæ versatur inter solas realitates, quarum vna deficit à ratione formalitatis, & hæc dicatur distinctio modalis. Verùm sic diuidendo, & constituendo seriem distinctionum ex natura rei, duo incurrimus incommoda, vnum est, quod nomen non habemus ad explicandam illam distinctionem, quæ versatur inter realitatem, & realitatem, non enim dici potest distinctio ex natura rei, quia hoc est nomen generis, neque distinctio realis, quia hoc est nomen oppositæ speciei, quæ versatur inter rem, & rem; neque distinctio formalis, quia hoc est nomen vnius speciei sub ipsa assignatæ, quæ diuidebatur contra distinctionem modalem; alterum incommodum est, quia cum currat proportio inter distinctionem modalem tam modi intrinseci, quam extrinseci à re, cuius sunt modi; quia sicut intrinsecus deficit a ratione formalitatis, ita extrinsecus deficit à ratione rei propriè dictæ, si hac de causa volumus nos Scotistæ distinctionem modi intrinseci à re, cuius est modus, constituere propriam speciem diuersam à distinctione formali, eadem quoq; ratione licebit Recentioribus distinctionem modi extrinseci à re, cuius est modus, ponere speciem distinctam à distinctione reali; sicut ergo hoc ipsis negamus, volumusque eam distinctionem modalem pertinere ad realem distinctionem licet imperfecta quadam ratione, sic pariter discurrere debemus de distinctione nostra modali, nempè modi intrinseci, quod possit, ac debeat ad formalem reduci, vt fusius infra quæst. 10.

169 Quod autem pertinet ad alias tres species Idẽtitatis, & Distinctionis, nimirum essentialis, se totis subiectiuè, & se totis obiectiuè

quas

quas vetustiores Scotistæ assignabant, vt species à cæteris condistinctas, iam ostensum est disp. 1. Log. cit. qu. 5. art. 2. in fine reduci omnes ad realem, vel formalem; nam vt ibi dictum est, identitas, vel distinctio essentialis solet duplici modo vsurpari vno modo illa dicuntur eadem essentialiter, quæ in eadem natura, & essentia communicant, & è contra illa dicuntur essentialiter distincta, quæ habent diuersas essentias, alio modo illud dicitur esse idem essentialiter alteri, quod eius intrat essentialem conceptum, eiusque essentiam intrinsecè constituit, & è contra illa dicuntur hoc pacto essentialiter distincta, quorum vnum non est de essentia alterius, nec eius formalem ingreditur conceptum, iam autem constat ex dictis art. præced. quod vno modo sumpta distinctio essentialis pertinet ad distinctionem realem, & alio modo ad formalem; primo quidem modo inspecta pertinet ad distinctionem realem naturarum genericam, vel specificam suprà assignatam nu. 164. quia natura, & essentia in rebus idem significant, vndè quæ diuersas habent naturas genericè, vel specificè, diuersas quoque habent essentias, & in hoc sensu distincta realiter, sunt etiam distincta essentialiter, nam vnaquæque res propriam defert essentiam, vndè diuersæ res sunt quoque diuersæ essentiæ. Dices, non omnia distincta realiter, distingui quoque essentialiter, nam diuinæ personæ sunt inter se realiter distinctæ, non tamen essentialiter, quia idem identificantur vni essentiæ singularissimæ. Hoc parum vrget, quia personæ in diuinis distinguuntur realiter distinctione reali suppositorum, non autem distinctione reali naturarum, quam dicimus coincidere cum essentiali distinctione, immò vt sic sunt idem realiter, & quod distinctio essentialis in hoc sensu coincidat cum distinctione reali naturarum, nedum ex Scoto manifestè colligitur loc. cit. 1. d. 2. q. 7. F F. sed etiam docet ibidem Paulus Scriptor & 1. d. 11. qu. 2. nam ibi distinguens cum Scoto distinctionem realem in distinctionem realem suppositorum, & naturarum, hanc vocat essentialem, & cum essentiali confundit, & sic etiam loquitur Tatar. in 1. d. 1. q. 2.

Si vero identitas, vel distinctio essentialis secundo modo sumatur, vt nimirum illud dicatur essentialiter idem alteri, quod intrinsecè constituit essentiam illius, & è contra essentialiter distinctum, quod non est de conceptu eius essentiali in hoc, inquam, sensu vsurpata palam est, quod pertinet ad primum modum identitatis, & distinctionis formalis ex tribus assignatis supra num. 165. vbi illud dicebatur idem formaliter alicui, quando erat de conceptu eius essentiali, vt animal, & rationale respectu hominis, & è contra illud sic dicebatur formaliter distingui ab eo, quando non erat de eius quidditatiuo conceptu; & quidem si obseruetur modus philosophandi Scoti nunquam ipse loquitur de distinctione, aut identitate essentiali, aut quidditatiua, nisi illas confundendo cum identitate, & distinctione reali, aut formali, ita 2. d. 16. qu. vn. confundit distinctionem formalem, & quidditatiuam, & 1. d. 2. loc. cit. confundit identitatem essentialem cum identitate reali naturarum. Distinctionum vero se totis subiectiuè, & se totis obiectiuè nunquam (quod viderim) meminit, & ideo illas quoque dicendum est ad illas reduci posse, & debere, nimirum vel ad realem, vel ad formalem, nam si esse idem se totis subiectiuè est in aliqua realitate potentiali per differentias contrahibili conuenire, profectò identitas hæc, eique opposita distinctio pertinet ad identitatem, vel distinctionem realem naturarum, quæ potest esse generica, vel specifica loquendo de identitate, non quæcunque conueniunt in aliqua communi realitate per differentias contrahibilis, sunt idem ratione illius genericè, vel specificè, & quæ ita non conueniunt, vt Deus, & creatura differunt plusquam specie, & genere, quæ est maxima omnium distinctio realis essentialis. Et pariter ad eandem identitatem, & distinctionem realem naturarum potest reduci identitas, & distinctio se totis obiectiuè, nam si aliqua conueniunt in aliquo communi conceptu obiectiuo, quantumcumque transcendenti, dummodo hic sit quidditatiuus, dici possunt esse eiusdem naturæ transcendenter, seu in prædicatis transcendentibus, quod si aliqua reperiantur adeo diuersa, vt nec in conceptu ipso entis quidditatiuè conueniant, quemadmodum Scotistæ de vltimis differentiis dicere solent, illa equidem distinctionem habebunt realem naturarum, & quidem in supremo omnium gradu, qua ratione sic differentiæ dici solent primò diuersa, idest diuersæ omnino naturæ, & in nullo prorsus quidditatiue conuenientia; possunt etiam huiusmodi distinctiones & identitates se totis subiectiuè, & se totis obiectiuè ad identitatem, & distinctionem formalem modo declarato in Log. loc. cit. reduci.

Hinc patet frustrà Saxium cit. nu. 157. laborare, dum insudat assignare sufficientiam illius septenarij numeri, veluti specierum abinuicem distinctarum, nam modo ostensum est distinctionem, & identitatem essentialem, subiectiuam & obiectiuam reduci ad realem, & formalem, & has tandem immediatè contineri sub identitate, ac distinctione ex natura rei, veluti sub genere generalissimo cuiuscunque distinctionis habentis esse præter opus intellectus, vndè illa Saxij sufficientia non est bona, & ferè in singulis combinationibus deficit, vt singulas percurrenti patebit, nam nolo in hoc conterere tempus, sed præsertim in prima combinatione inuenitur vitiosa, quia prima omnino diuisio distinctionis, & identitatis, vt sic, esse debet in realem, & rationis, sicut ens transcendentissimè sumptum omninò prima diuisione distribuitur in ens reale, & ens rationis, talis autem distributio non habetur in prima combinatione illius sufficientiæ; vndè magis obuia, & melior reddi potest sufficientia numeri identitatum, & distinctionum à nobis superius assignati hoc pacto, præter distinctionem, & identitatem rationis omne aliud genus distinctionis, & identitatis debet antecedere operationem intellectus, alias non esset à distinctione rationis diuersum, sed opus intellectus antecedere nequeunt, nisi distinctio realis rei, & rei, & distinctio formalis realitatis, & realitatis, ergo sub distinctione ex natura rei, seu præter opus intellectus hæc tantum duo genera, vel subalternæ species assignari debent, & non plures; probatur minor, quia quæcunque reperiuntur in rerum natura antè opus intellectus, aut sunt res, aut realitates rei, cætera namque aut sunt extrinsecæ denominationes, aut pura entia rationis, aut enim aliquid participat in recto essentiam, & existentiam in rerum natura, & sic est res, aut participat eam in obliquo duntaxat, quia nempè est aliquid rei per identitatem, vt gradus quidam essentiæ illius, & sic est realitas, ergo omnis distinctio antecedens opus intellectus, aut erit rerum; ac ideò realis, aut realitatum, atque ideò formalis, & ad eas aliæ reduci debebunt, quæ remanent ex illo numero septenario modo iam declarato.

170 Scotistæ verò, illi, qui septenarium numerum Formalistarum ad ternarium reduxerunt diminuendo illum numerum benefecerunt, quia non sunt entia sine necessitate multiplicanda, & ternarius ille numerus sufficiens est scilicet, distinctio realis, distinctio formalis, & distinctio rationis, itaut formalis mediet inter vtramque, quatenus est maior ista, quia est præter opus intellectus, & maior illa, quia non versatur inter rem, & rem, vt illa, sed inter realitatem, & realitatem, & reliquæ distinctiones iam pridem a Formalistis assignatæ facilè ad istas reducuntur; Cæterum adhuc & ipsi in duobus deficiunt, primò deficiunt in hoc, quod hæc tria genera, vel species identitatum, & distinctionum assignant, vt membra immediatè diuidentia identitatem, & distinctionem in communi, vt sic, quod licet verum sit de identitate, & distinctione rationis, falsum tamen est de reali, & formali, quia istæ non immediatè se habent ad identitatem, & distinctionem in communi, neque immediatè opponuntur identitati, & distinctioni rationis, sed mediatè, quatenus ambæ sunt distinctiones repertæ in rebus ex natura rei, & citrà opus intellectus, vndè distinctiones immediatè diuidentes distinctionem in communi sunt distinctio per opus intellectus, & distinctio præter opus intellectus, quæ postea diuiditur in realem & formalem, vt genus in suas species, vt sæpè dictum est. Conf. quia si aliquod genus assignaretur, quod immediatè diuideret rationem communem, vt sic, aliud vero, quod non immediatè diuideret, nimis confusa esset diuisio, & penè infinita membra diuidentia excogitari possent, & esset contra leges bonæ diuisionis, quæ sic procedere debet, vt prius ratio communis in membra immediatè se habentia distribuatur, deindè hæc ipsa membra subdiuidantur, si fuerint fœcunda, talis autem est diuisio facta identitatis, & distinctio in communi per illum ternarium numerum, nam distinctio rationis atque immediatè se habet ad rationem in communi diuidendam, sed distinctio realis, & formalis non eam respiciunt immediatè, sed mediatè, vt nunc probatum est, ergo licet membra diuisionis illius in se sint vera, quia sunt necessaria, modus tamen illa assignandi non est bonus.

Deindè errant in reductione illarum identitatum, & distinctionum, quas putant superfluere, & præsertim in hoc, quod distinctionem ex natura rei reducunt ad formalem, cum potius res è contra se habeat, quod distinctio formalis reducenda est ad distinctionem ex natura rei, veluti ad suum membrum, quia distinctio ex natura rei est genus supremum cuiuscunque distinctionis, quæ habet esse in rebus præter opus intellectus, vt deductum est nu. 168. vndè & ratio, qua probant Burlifer, & Faber distinctionem ex natura rei coincidere omninò cum distinctione formali, absolutè non tenet, sed tantum ad hominem, vt dictum est num. 167. ex hypotesi scilicet quod distinctio ex natura rei constitueret speciem peculiarem ab alijs condistinctam, & constitueretur per verificationem duorum contradictoriorum de eadem re, vt dicebant Formalistæ, quorum vtrumque est falsum, quia nec distinctio ex natura rei est peculiaris species distinctionis præter opus intellectus, sed genus supremum ad omnes tales, nec contradictio ex natura res infert tantùm distinctionem formalem, vt arguebant Fab. & Burlifer, sed indifferens est, vt inducat distinctionem realem, vel formalem iuxta qualitatem contradictionis, nam contradictoria possunt esse talia, vt etiam inferant distinctionem realem, sicut esse, & non esse, esse productum, & non esse productum. Ex quo etiam fit, multas propositiones ab istis Scotistis assertas de distinctione ex natura rei esse falsas, vt cum Burlifer inquit, quæcunque distinguuntur ex natura rei distingui formaliter, & à conuerso, quod ipse probat, quia quæcunque distinguuntur ex natura rei dicunt aliam, & aliam rationem formalem, sed quæcunque dicunt aliam, & aliam rationem formalem distinguuntur formaliter, ergo quæcunque distinguuntur ex natura rei distinguuntur formaliter; falsa, inquam, est illa propositio assumpta à Burlifero, quia nunquam superius conuertitur cum inferiori, vndè licet verum sit, quod omnis homo est animal, non tamen è contrà omne animal est homo, cum ergo distinctio ex natura rei ex dictis sit supremum genus ad distinctionem realem, & formalem, quia vtraque habet esse præter opus intellectus, & est innata extremis

quod habet tantam perfectionem, vt non indigeat altero, cui sit affixum, ad recipiendam existentiam; ita autem describunt hanc distinctionem realem, vt eam à modali secernant, quæ versatur inter rem, & modum extrinsecum, qui estò de nouo adueniat, & recedat à re, cuius est modus, quia tamen se solo manere, & conseruari nequit, non potest dici res propriè, neque realem fundare distinctionem; ita Suarez, Auersa, Morisanus, Amicus, & alij supracit. In hunc dicendi modum recidunt ex nostris Scotistis quamplures, qui vt hanc distinctionem realem à formali secernant, eodem modo eam describunt, ita præsertim Smisinch. tract. 2. de Deo vno disp. 1. qu. 2. num. 50. vbi ait, quod signum ad cognoscendum in aliqua re ad distinctio actualis in re sit tantum formalis, vel realis, est quod distinctionis extrema non possint, vel possint reipsa separari, ac seorsim existere saltim per Dei potentiam, nam si priori modo se habeant, & tamen de illis verificentur contradictoria apud intellectum perfectè concipientem, formaliter, si posteriori modo, realiter distinguuntur; ita etiam Tromb. art. 4. formal. part. 4. conclus. 2. definit illa realiter distingui, quorum vnum potest esse sine alio.

174 At neque isti ritè explicant naturam distinctionis realis, quia ad distinctionem realem duorum sufficit, quod vnum extremum possit ab alio diuelli, & separata, nam omne ens est vnum, ac per consequens indiuisibile à seipso, & inseparabile, quare eo ipso quod aliqua sunt separabilia, iam non vnum ens, sed duo entia realiter distincta censeri debent; neque ad rationem distinctionis realis exigitur, quod ista separabilitas sit mutua, itaut vnum extremum sine alio reciprocè existere possit, & conseruari, nam dummodo ista extrema sint separabilia, siuè hæc separabilitas sit mutua, siuè non, ex ea sufficienter infertur vnum re vera non esse aliud, & reipsa esse inter se entitatiuè diuersa, quia si essent eadem entitas nec mutuò, nec non mutuò separari possent. Neque valet instantia de distinctione modali, imò hac de causa dictum est suprà n. 171. & rursus infrà dicemus quæst. 10. distinctionem modi extrinseci à re cuius est modus, quia potest ab eo separari, in ratione distinctionis esse verè, & propriè realem, nec constituere speciem à reali condistinctam. Scotistæ etiam illi, qui eodem modo distinctionem realem explicant non satis consequenter discurrunt ad Scoti doctrinam, nam vt mox dicemus, licet separabilitas illa mutua sit sufficies signum realis distinctionis, vt a formali secernitur non tamen est adæquatum, & conuertibile vt videtur velle Smisinch. itaut quæcumque nequeunt sic mutuò separari, & seorsim existere, sint idem realiter, & solùm distinguantur formaliter, tunc enim totum esset idem realiter cum suis partibus vnitis, relationes item prædicamentales essent idem realiter cum fundamento, quia nequeunt ab eo auulsæ conseruari, quæ omnia dissona sunt Scoticæ doctrinæ, vt facilè constare illi potest, qui eam primoribus attigerit labijs.

175 His de causis Poncius noster disp. 20. tom. 3. cursus q. 1. n. 10. in responsione ad quædam argumenta Suarez, quibus probabat distinctionem modi a re non esse realem, quia non est inter rem, & rem, negat distinctionem realem dici talem, quia est inter rem, & rem, sed propterea dicitur realis verè, & propriè, quia est inter positiua, & opponitur distinctioni formali, & distinctioni rationis, vndè describit distinctionem realem propriam esse illam, quæ est inter extrema positiua, quæque opponitur distinctioni formali, & distinctioni rationis, & quia distinctio rei à modo est huiusmodi, contendit & ipsam esse realem. Sed hæc definitio nihil exprimit distinctionis realis, vt à formali secernitur, per hoc enim quod distinctio realis opponatur distinctioni rationis, non opponitur distinctioni formali, cum talis oppositio sit vtrique communis, quia vtraque est præter opus intellectus; per hoc etiam quod versetur inter extrema positiua, non adhuc opponitur distinctioni formali, quia & hoc illi conuenit, per quid ergo opponitur distinctioni formali? certè non alia ratione, nisi quia extrema positiua distinctionis formalis sunt realitates, & realitates, at extrema ipsius distinctionis realis sunt res, & res, & hoc ipsum discrimen assignat ipse posteà quæst. seq. inter extrema positiua distinctionis realis, & distinctionis formalis; inconsultò igitur negauit distinctionem realem esse illam, quæ est inter rem, & rem vt defenderet distinctionem modalem Recentiorum esse realem, potius enim negare debebat modum non esse rem, & rem quatenus fundat distinctionem realem dici solùm illud, quod se solo existit, vel saltim existere potest, vt nos de facto negauimus quæst. præced.

Non ergo reijcienda est definitio illa distinctionis realis, quod est illa quæ versatur inter rem, & rem, sed potius explicandum est quid sit res, prout a realitate secernitur, & quidem Tromb. 5. Metaph. q. 5. art. 4. & q. 6. art. vlt. & 7. Met. quæst. 8. art. 4. & Bonet. lib. 3. suæ Met. inquiunt distingui, vt rem a re, est distingui per varias existentias, quia non distinguuntur realiter, quæ habent eandem existentiam, vt gradus metaphysici, quia non sunt capaces existentiæ, nisi tota entitas ex vtraque formalitate conflata, ergò è contrà quæ distinguuntur realiter, habent diuersas existentias, videntur autem loqui de actuali existentia, quia sic explicat distinctionem realem in ordine ad existentiam Magister Formalit. art. 2. prin. pars. 5. eiusdem articuli dicens, quod distinctio realis est illa, cuius extrema habent aliam, & aliam realitatem formaliter positiuam actualis existentiæ, vel saltim subsistentiæ, quod addit propter diuinas personas, quia tenet in diuinis esse tantum vnam existentiam, licet sint tres subsistentiæ, ex quo deducit ibidem Doduer. lib. 3. formalit. cap. 21. cum alijs Formalistis non esse eadem realiter, neque realiter distingui illa, quæ sunt in potentia obiectiua, veluti duæ rosæ futuræ, nec ens in potentia, & aliud in actu, vt Petrus existens, & Antichristus; quia distinctio realis ambo extrema actu existentia requirit. Sed neque etiam hanc explicationem realis distinctionis in ordine ad actualem existentiam extremorum satis libenter recipio, quia cum hic non sit sermo de distinctione reali ratione realis relationis, quam formaliter importat, quæque petit extrema actu existentia, cum est prædicamentalis, sed ratione fundamenti, cui conuenit talis relatio, vt dictum est ab initio quæstionis, non videtur distinctio realis petere necessariò extrema actu existentia. Tum quia distinctio realis tam esse potest inter essentias secundum se, quam vt existentes, quia vtroque modo habent rationem entis, cuius passio est vnitas, ac identitas, & distinctio, ergo res positiuæ etiam non existentes possunt realiter distingui, atque ideò distinctio realis non necessariò exigit extrema existentia, qua ratione etiam ipsemet Magist. Formalit. part. 1. prin. diuis. 4. dicit Sortem, & Platonem in esse obiectiuo realiter distingui. Tum quia non minus distinguuntur homo, & asinus, dum non existunt, ac dum existunt, distinctio enim consequitur ad proprias quidditates illorum, quæ abstrahunt ab existentia. Tum quia distinctio consequens essentiam extremorum semper illis conuenit, siue actu existant, siue non, & si non conuenit illis, dum non sunt, nec illis conuenire poterit, cum posteà existunt, nam prædicata necessaria non conueniunt rebus ex positione existentiæ, sed præscindendo ab existentia, distinctio autem, vt est passio entis, est prædicatum necessarium secundi modi. Demum existentia in creatis non est de ratione essentiæ, vt infrà dicetur disp. 8. sed est illi accidentalis, ergo non potest addere, vel demere essentijs rerum secundum se consideratis vel identitatem, vel distinctionem realem essentialem.

176 Dices cum Manaolio tr. de distinc. c. 5, creaturas ante creationem non fuisse entia realia intrinsecè, & in se, sed extrinsecè, & per denominationem extrinsecam, nam erant entis possibilia, non per potentiam intrinsecam, sed per potentia Dei potentis illas producere. Sed licet creaturæ dicantur obiectiuè possibiles per denominationem extrinsecam ab omnipotentia Dei loquendo tamen de possibilitate logica ipsæ creaturæ futuræ dicuntur seipsis formaliter possibiles, & intrinsecè, quia omnipotentia Dei non fertur in impossibile, sed supponit intrinsecam non repugnant iam ex parte rei producendæ, vt ostendam ex professò d. 5. qu. 1. art. 3. à num. 27. & ideò allata responsio omninò falsa est. Dices, inter illa entia impossibilia dari tantùm negationem identitatis, non autem distinctionem, quæ dicit aliquid positiuum. Contrà, quia vnitas consequitur ad quidditatem cuiuscunque entis siue existat, siue non existat, at vnitas est coniuncta cum distinctione ab alio, tum quia duo entia possibilia sunt extrema positiua, ergo non solùm possunt dici non idem, sed etiam distincta. Dices essentiam rei possibilis in tali statu non posse dici ens reale positiuum, sed potius non ens, & nihil, cum actu non existat, nisi admittantur res possibiles habuisse ab æterno esse reale actuale essentiæ distinctum ab esse existentiæ, quod Doctor impugnat 1. d. 36. contra Henricum. Contrà, quia inferius loc. cit. disp. 8. num. 46. ostendam etiam in sententia negante esse reale actuale essentiæ rerum ab æterno, essentiam rei possibilis seclusa existentia posse dici verè ens reale, seu veram rationem entis possidere, prout distinguitur à nihilo, per hoc quod illi ex sua ratione formali esse existentiæ in rerum natura non repugnat, quæ est ratio ipsissima entis realis, prout à nihilo distinguitur, & impossibili. Dices, sicut ens in potentia non est actu ens, sed potest esse ens, ita distinctio, quæ conuenit enti in potentia, non est actualis, sed possibilis, sed ante existentiam nullum ens dicitur esse actu, cum omnis actualitas sit ab existentia, sed in potentia, ergo neque distinctio illis extremis conueniens in eo statu possibili est actualis, sed possibilis; & hac ratione Suarez disp. 4. Metaph. sec. 1. num. 16. dicit Deum ab æterno existentem non habuisse ab æterno hanc distinctionem à creaturis, quia creaturæ non fuere ab æterno, sed Deum ab æterno habuisse non identitatem cum creatura, nec potuisse habere distinctionem, nisi possibilem, ita etiam Ouied. controu. 4. Met. punct. 1. ab initio, & Hurtad. loc. cit. & hac etiam ratione Vulpes noster tom. 1. part. 1. disp. 29. art. 8. conclus. 2. ait inter creaturas terminantes scientiam diuinam secundum esse reale, quod eis non repugnat, reperiri duntaxat distinctionem realem potentialem, sicut & ipsæ non sunt entia realia, nisi potentialia.

177 Sed Contra istos Recentiores posset vrgeri præsertim ad hominem, quia ipsi volunt distinctionem non dicere aliquid positiuum, sed solam non identitatem vnius rei cum alia, vt constat ex dictis quæst. præced. art. 1. ergo si Deus ab æterno non habuit identitatem cum creaturis possibilibus, habuit actualem, & formalem distinctionem, tum quia Deus ab æterno non erat actu creatura possibilis, ergo actu realiter ab ea distinguebatur. Quod si cum Ouuid. dicas nomine distinctionis non solum significari hoc non esse illud, sed relationem positiuam diuersitatis inter extrema, ad quam diuersitatem requiritur vtriusque extremi existentia; planè sic dicendo recedunt à sententia, quam profitebantur, ponente distinctionem in sola negatione identitatis, & in hoc puncto nobis dant manus. Vulpes autem estò distinctionem Petri, & Pauli possibilis dicat esse poten-

potentialem, illam tamen ibidem appellat distinctionem realem simpliciter quatenus est inter res ratas, & firmas quoad existentiam saltim possibilem, quod est id, quod hic intendimus; & sic etiam significauit Vallon. 1. part. prin. Formalit. diuis. 4. dum distinctionem realem diuidit in actualem, & potentialem; quorum priorem inter res actu existentes posuit, posteriorem verò inter res habentes esse obiectiuum duntaxat; vndè etiamsi dicatur distinctionem Petri, & Pauli possibilis esse potentialem, quatenus illa extrema actu non existunt, adhuc tamen cum hoc stat, quod talis distinctio sit realis simpliciter, sicut cum hoc quod Petrus possibilis sit ens reale potentiale, adhuc stat, quod sit ens reale simpliciter, prout ens reale distinguitur à nihilo, & impossibili, vt infra dicetur disp. 8. num. 46. Addo adhuc tamen illam distinctionem realem inter entia possibilia posse etiam quoquo pacto appellari realem actualem, sicut & ipsum ens possibile potest dici ens actu actualitate, vt aliqui aiunt, complexa, quatenus essentia rei possibilis actu includit sua prædicata quidditatiua, & non est in potentia ad talem inclusionem, alioquin esset nihil essentialiter; sicut ergo ens possibile per talem actualem inclusionem actu distinguitur ab omninò nihilo, & chimæra, sic quoque dici potest ens in actu, non quidem simpliciter, quia tale constituitur per solam existentiam actualem, sed tantum secundum quid, & eodem modo dici potest realiter actualiter distingui ab alio ente possibili; sed siue hæc distinctio dicatur realis actualis in præfato sensu, siue realis potentialis, nobis sufficit quod dici potest distinctio realis simpliciter, quatenus non est inter duo non entia, aut inter vnum ens possibile, & aliud impossibile, sed inter duo entia possibilia, quæ verè participant rationem entis, vt distinguitur ab omninò nihilo, & impossibili.

178 Dicendum igitur est distinctionem realem esse, quæ est inter rem, & rem iuxtà explicationem huius vocabuli datam n. 160. vbi diximus illam tantùm essentiam verè, & propriè dici posse rem, cui propria existentia correspondet actualis, vel possibilis, siue possit per se, & in se existere, siue solùm cum alio, non enim quicquid suam habet existentiam potest confestim se solo existere, imò quædam propriam habent existentiam, quæ ob peculiarem dependentiam essentialem ab alio, petunt necessariò in eo, vel cum eo coexistere, vt constat de actibus vitalibus, respectu potentiæ vitalis in communi, & probabili sententia Thomistarum, de toto & partibus, de relationibus in ordine ad fundamentum &c. Ex quo fit distinctionem realem optimè desumi ab essentia rei simul cum ordine ad existentiam, siue actualem, siue possibilem, siue perfectam, & solitariam, siue imperfectam, ac ab alio pendentem, cum quo necessariam, ac indispensabilem habet connexionem, vnde versatur nedum inter duas res actu existentes, sed etiam existere possibiles, siue possint per se, & immediatè produci, siue petant necessariò produci cum alio, vel in alio, sicut vniuersaliter est de omnibus relationibus prædicamentalibus, & modis, quæ licet per se esse, & produci non possint sine subiecto, & fundamento etiam per potentiam Dei absolutam, ex eo tamen quod eis de nouo aduenire possunt, ac destrui illis permanentibus, arguimus, quod ipsæ quoque propriam habeant existentiam, licet imperfectam, & diminutam, secundum quam possunt produci saltim in alio, ac destrui illo remanente, atque ideò posse dici res, quatenus à realitate distinguitur, quæ nullam prorsus habet propriam existentiam, aut productionem physicam, sed existit omninò per existentiam rei, cui dicitur identificata. Et modus explicandi distinctionem realem hoc modo per ordinem ad varias existentias siue actuales, siue possibiles, siue perfectas, siue imperfectas, colligi potest, & comprobari ex Scoto 1. d. 36. & Mag. Formalit. art. 1. vbi ait Rem accipi posse vel prout dicitur à ratus, rata, ratum, idest firmum, quæ sic dicta solet appellari res simpliciter, alio modo, vt dicitur à reor reris idest opinor opinaria, quæ sic dicta solet appellari res secundum quid, quo pacto omnia à nobis opinabilia, etiamsi sint impossibilia dicuntur res secundum quid, quia res opinabiles; res autem primo modo accepta ex Scoto 1. d. 36. ad 1. princ. dupliciter dici potest ens ratum, aut quia habet actu esse firmum, & verum essentiæ, & existentiæ, vel etiam subsistentiæ, aut saltim quia tale esse sibi non repugnat, per quod distinguitur à figmentis, quæ neutro modo habent esse ratum, & firmum. Cum ergo dicitur distinctio realis simpliciter versari inter rem, & rem, hoc vtique intelligi nequit de re, vt venit à reor reris, sed vt venit à ratus, rata, ratum, & quia ratitudo, & firmitas non habetur in re nisi per ordinem ad existentiam, quod potest contingere dupliciter aut per ordinem ad existentiam actualem, aut saltim possibilem, hinc fit distinctionem realem simpliciter posse intercedere tam inter duo entia rata, & firma quoad existentiam actualem, quam quoad possibilem, quorum vnum simpliciter non est aliud. Distinctio igitur realis, de qua hic est sermo, est illa, quæ versatur inter duo extrema, quæ sunt res, vel entia habentia esse ratum, & firmum modo explicato idest existentiam actualem, vel possibilem, siue perfectam, siue imperfectam qualis est modorum, & relationum, quæ aliis coexistere indigent, vel in aliis.

Sed objiciunt aliqui Scotistæ distinctionem realem versari debere inter extrema positiua actu existentia, quia quod non est in se non potest referri, & comparari ad aliud, sed entia quæ non existunt, non sunt in se, ergo neque possunt habere identitatem, neque distinctionem respectu aliorum, quia hæc dicunt comparationem quandam vnius cum alio. Conf. quia distinctio est relatio realis, at hæc exigit extrema realia, & existentia, quia non potest habere maius esse res, quæ est in alio, quam habet subiectum, vel fundamentum, in quo est. E contra verò Augustinus Musæus tract. suo de Distinctionibus probat ad distinctionem realem nedum necessaria non esse extrema existentia, sed nec etiam positiua, nam eo ipso quod res habent proprium conceptum, siue sint positiuæ, siue negatiuæ distinguuntur ab aliis, quæ carent illo conceptu. Conf. quia vbi est maxima oppositio, ibi est maxima distinctio, sed inter extremum positiuum, & negatiuum est maxima oppositio, quia opponuntur contradictoriè, vel priuatiuè, ergo inter illa est maxima distinctio, atque adeo distinctio non exigit vtrumque extremum positiuum. Demum q. præced. art. 2. recensendo genera, & species distinctionum, distinctionem realem diuisimus in distinctionem realem positiuam, & negatiuam, quæ intercedit inter ens, & non ens, vel inter duo non entia, ergo distinctio realis non petit ex sua natura versari inter extrema positiua, alioquin sic diuidi non posset.

179 Resp. ad 1. cum conf. vt dictum est ab initio quæst. non esse hic sermonem de distinctione ratione relationis formaliter per ipsam importatæ, sed ratione fundamenti, cui conuenit talis relatio, & ideò argumentum non est ad rem. Deinde si quid probat argumentum illud cum conf. probat solum super extrema non actu existentia, sed solùm possibilia, fundari non posse distinctionem realem, vt dicit relationem prædicamentalem, quod gratis concedimus, quia talis relatio vtique postulat extrema actu existentia, sed non probat quin possit super illa fundari distinctio realis, vt dicit relationem transcendentalem, quo pacto est passio entis, sicut enim hæc non petit necessariò terminum actu existentem, ita quoque fundari potest in vna re possibili ad aliam rem possibilem; & denique iam supradictum est entia possibilia aliquo pacto dici posse habere actu suum esse essentiæ actualitate non quidem incomplexa, sed complexa per inclusionem scilicet actualem prædicatorum quidditatiuorũ. Ad aliud argumentum pro parte opposita cum sua conf. dicendum est concludere de distinctione negatiuè sumpta scilicet pro non identitate, hæc enim vtique reperitur inter ens, & non ens, vt inter habitum, & priuationem, ac etiam inter duas priuationes, non autem de distinctione positiuè sumpta scilicet pro diuersitate, quo pacto est passio entis, hæc enim necessariò versari debet inter duo extrema positiua, quæ taliter se habeant vt vnum entitatiuè sit extra aliud, neque cum illo communicare possit in esse, hoc autem modo negatio, & priuatio nequit dici esse aliud quid ab ente positiuo, & non communicare in esse cum ipso, quia non sunt capaces essentiæ, & existentiæ realis; vndè etiam cum distinctio realis diuiditur in positiuam, & negatiuam non est diuisio vniuoci in sua vniuocata, sed potius æquiuoci, ideoque superius tradendo illam subdiuisionem diximus distinctionem negatiuam non esse propriè distinctionem realem, sed imperfectè, ac veluti similitudinariè, quatenus duæ priuationes in suo ordine proportionaliter loquendo ita distinguuntur, sicut inter se distinguuntur habitus oppositi, & si essent aliquid positiuum, non nisi distinctione reali distinguerentur.

Deindè objiciunt alij non benè distinctionem realem peti ex pluralitate existentiarum, quia distinctio realis suppositorum non attenditur penes existentias diuersas, nam contingere potest, quod aliqua sic realiter distinguantur, & tamen eandem habeant existentiam, vt patet in diuinis, vbi vnica datur existentia, & tamen sunt tria supposita realiter personaliter distincta. Conf. quia Formalitates distinctæ habent distinctas existentias formaliter, vt quamplures Scotistæ docent Lichet. 1. d. 8. q. 3. *§. occurrit*, Smilinch. tract. 3. de Deo vno disp. 2. n. 36. Faber 9. Met. disp. 2. cap. 2. Meuriss. 1. Met. q. 20. concl. 5. & alij passim, quod colligunt ex Doctore pluribus in locis, sed præcipuè 2. d. 3. q. 1. *§. ad quæstionem*, & qu. 3. vers. *Præterea*, vbi docere videtur naturam communem habere proprium esse reale extra animam distinctum formaliter ab esse naturæ singularis, sicut habet propriam quidditatem, & realitatem, ex quo etiam sequitur nullum esse discrimen suprapositum n. 160. inter Rem, & Realitatem, quod isti propria correspondet existentia, & consequenter propria productio physica, quæ non nisi ad existentiam immediatè terminatur, non autem isti; nullum, inquam, est, si etiam Realitatibus, & Formalitatibus propria correspondet existentia.

180 Resp. ad hanc difficultatem euitandam consultò dixisse Magistrum Formalit. distinctionem realem esse illam, cuius extrema habent aliam, & aliam existentiam, vel saltim subsistentiam, quod addidit (inquit) quia licet in diuinis sit vnica existentia, sunt tamen tres subsistentiæ, quem sequitur Vallo trac. Formal. pagina mihi 200. Vulpes d. 63. de Trin. art. vlt. Sed non desunt insigniores Scotistæ oppositum docentes, & in diuinis admittentes, nedum tres subsistentias, sed etiam tres existentias relatiuas realiter distinctas, ita Smisinc. loco super allegato, & Faber 1. sent. disp. 26. Lichet. 1. d. 1. qu. 2. art. 2. & alij, quam quoque sententiam late defendat Suarez lib. 3. de Trin. cap. 5. & tom. 1. 3. part. disp. 11. sec. 2. iuxta quem dicendi modum nil prorsus vrget argumentum. Ad Conf. licet opinio illa tribuens singulis quoque formalitatibus propriam existentiam sit valdè communis inter Scotistas, & eam aliquando ego quoque sim obiter secutus, oppositam tamen valdè probabiliorem puto, ac defendo cum Tromb. & aliis Scotistis inferius disp. 8. q. 4. nu. 174. solis rebus propriam correspondere existentiam, realitates verò, & formalita-

tes

tes non ex se habere propriam existentiam, sed omnes, & singulas adæquatè existere per eandem existentiam illius rei, in qua sunt immersæ, & imbibitæ per realem identitatem, & ratio ibi assignatur, quia non est immediatè, & formaliter existentiæ capax, nisi id quod potest esse terminus, & effectus physicæ causalitatis, quando quidem per talem causalitatem communicatur effectui entitas actualis, quæ est existentia. & quia formalitates non sunt effectus accipientes esse per aliquam physicam causalitatem distinctam ab ea, qua ipsa res producitur, cuius sunt formalitates, ideò sicut carent propria productione, ita etiam propria existentia. Accedit, quod existentia illi tantùm essentiæ correspondet, quæ includit totam illam seriem rationum Metaphysicarum, quæ requiruntur ad descendendum à summa ratione entis vsque ad aliquam rationem infimam alicuius speciei, quæ possit immediatè indiuiduari, itaut inter rationem entis, & infimam speciei indiuiduabilem intercedant omnes aliæ rationes intermediæ, omnis enim talis essentia eo ipso, quod omnes istos gradus superiores, & inferiores includit, propriam sibi vendicat existentiam ab alijs distinctam, atque adeò propriam habet entitatem, quia habet sufficiens esse pro ipsa constituenda, adeo vt possit esse terminus immediatus causalitatis physicæ; satis autem de se constat nullam realitatem Metaphysicam omnes illos gradus includere, cum ipsa sit gradus quidam integræ entitatis omnes illos gradus includentis; & ideò nullus gradus Metaphysicus, nullaque realitas seorsim sumpta est existentiæ capax, sed existit per existentiam integræ entitatis, quam Metaphysicè constituit simul cum alijs, neque Doctor sit oppositum docet, vt inferius disp. 8. loc. cit. ostendemus. Quod si opposita defendatur sententia singulis etiam formalitatibus propriam correspondere existentiam, adhuc aliquo modo, licet non ita commodè, posset explicari distinctio realis per pluralitatem existentiarum, dicendo, realitates imperfectam importare existentiam ex parte vtriusque extremi, adeout nec mutuò, nec non mutuò possint abinuicem separari, & vna manere ab alia separata, at extrema distinctionis realis vel ambo perfectam possident existentiam, itaquod mutuò separari possunt, & separata existere, vel saltim alterum illorum, vt dicitur de respectu sui modi extrinseci, quod nunquam euenit in extremis distinctionis formalis.

De signis, & regulis Distinctionis realis.

181 QVoad aliam partem quæstionis de signis, & regulis realis distinctionis, plura solent assignari, sed quia quædam sunt inutilia, ac insufficientia, quædam verò licet sint sufficientia, non tamen sunt adæquata, ideò breuiter singula principalia, & magis frequentia in scholis percurrere iuuabit. Primum signum inuestigandi realem distinctionem solet à quibusdam assignari contradictio à parte rei, nam à parte rei nequeunt de eodem contradictoria verificari, quando ergo de duobus verificantur contradictoria à parte rei, hinc dicunt inferri posse realem distinctionem inter illa. Sed quamuis hoc signum sufficiens vtique sit ad indagandam distinctionem ex natura rei, vt est genus ad omnes distinctiones præter opus intellectus vt dictum est suprà num. 168. minimè tamen sufficiens est ad indagandam distinctionem realem, de qua hic est sermo, vt est species condistincta à distinctione formali, quia contradictio à parte rei de se indifferens est ad vtramque inferendam, si enim est contradictio secundum esse reale, vel saltim secundum quædam prædicata spectantia ad esse reale, vt esse, & non esse, esse productum, & non esse productum, causatum, & non causatum, hæc, inquam, inferunt realem vtique distinctionem inter ea, de quibus verificantur; at si est contradictio secundum esse formale tantùm, infert tantùm formalem distinctionem, non realem, nam multæ propositiones veræ sunt in sensu reali, & identico, quæ non admittuntur in sensu formali, vt in homine, quod cum equo conueniat per animalitatem à parte rei, & à parte rei differat per rationalitatem, hæc contradictoria inter animalitatem, & rationalitatem non inferunt realem distinctionem, sed tantùm formalem; non ergo contradictio à parte rei simpliciter, & absolutè sumpta sufficiens signum est realis distinctionis, sed debet esse contradictio secundum esse reale, aut secundum prædicata spectantia ad esse reale.

182 Secundum signum pro reali distinctione inferenda solet assignari existentiarum diuersitas, quæ enim diuersas habent existentias vtique distinguuntur realiter, quia distinctio realis præsertim attenditur, vt diximus, penes diuersas rerum existentias, ita Bonet. lib. 3. suæ Metaph. cap. 2. & hoc acceptatur à Pasqualig. tom. 2. Metaph. disput. 64. sec. 4. nedum vt sufficiens, sed etiam vt adæquatum, & conuertibile cum distinctione reali. Nihilominus hoc præsertim reijcitur à Suarez, vt inutile, disput. 7. Metaph. sec. 2. num. 14. ac veluti petitiuum principij, quia non minus difficile est videre, ac discernere inter aliqua duo, quod habeant existentias distinctas, quam quod sint realiter distincta, immo in aliquibus idem videtur esse realiter distingui, & habere existentias diuersas. Conatur Pasqualig. loc. cit. hanc impugnationem repellere vt defendit diuersitatem existentiarum esse sufficiens, & adæquatum signum pro distinctione reali; sed breuiter dicendum est rationem Suarez probare solùm, quod diuersitas existentiarum re vera non est aliquis effectus à posteriori realis distinctionis, quo vti possimus, veluti signo ad indagandam realem distinctionem, quia vt suprà diximus potius est formale constitutiuum illius; si enim verum est (vti est verissimum) existentiam non distingui realiter ab essentia, sed esse actualem rei entitatem, perindè est dicere, vt benè arguit Suarez, illa distingui realiter, quæ habent existentias distinctas, ac si diceretur, ea distingui realiter, quæ habent entitates distinctas, vndè impugnatio Suarez potius est pro nobis, ostendit enim diuersitatem existentiarum non esse signum à posteriori indagandi realem distinctionem, sed potius formale constitutiuum eius; alias etiam vrget Suarez impugnationes posse scilicet res realiter distinctas eadem indiuisibili existentia existere, sed quia vrget illas in sententia realiter distinguente essentiam ab existentia, nobis non officiunt.

183 Tertium signum, quod solet afferri pro distinctione reali, est oppositio producentis, & producti, causantis, & causati; ita Magist. formalit. art. 4. minus princ. & art. vlt. princ. part. 1. cum omnibus Formalistis, Mairon. 1. d. 8. quæst. 1. art. 3. & trac. Format. art. 2. §. *nunc autem*, & sumpsit Fonsec. 5. Metaph. cap. 6. quæst. 6. sec. 1. nedum pro signo sufficienti, sed etiam adæquato realis distinctionis. Attamen Suarez loc. cit. num. 19. nedum damnat hoc signum, vt inadæquatum, sed etiam vt insufficiens quem sequitur Amic. trac. Form. q. 12. dub. 2. art. 2. quia si productio sit accidentalis, & terminetur ad aliquid, quod vniatur, & coniungatur producenti, potest aliquando ad modum aliquem eiusdem producentis terminari, ideoque ad aliquid, quod solum modaliter à producente distinguatur; probatur assumptum, nam vtique potest aliqua res producere modum suum, sic quod est ab intrinseco mobile producit in se motum localem, & præsentiam in loco, item res est causa sui modi in genere causæ materialis, & tamen inter rem, & modum non adest distinctio realis, sed modalis; imò etiamsi productio sit substantialis, licet non possit idem seipsum omnino prima productione ponere in esse, potest tamen id facere secundaria productione, quæ se habeat veluti per modum conseruationis, quemadmodum de facto opinatur ipse de Christi humanitate in Eucharistia seipsam conseruante; quare putat hanc regulam coarctari debere tum ad productionem primam substantialis suppositi, non secundariam, tum ad productionem accidentis non vniti ipsi producenti, quia hoc accidens existit seorsum à producente; Obijcit etiam Achillin. contra hanc regulam trac. de distinc. cap. 23. quia passiones originantur à subiecto, & tamen non distinguuntur realiter ab ipso; & alij cursus quod totum essentiale causatur à partibus vnitis; & tamen realiter non distinguitur ab illis.

Nihilominus fatendum est hoc esse verum, & sufficientissimum signum realis distinctionis, quia vt ait Aug. 1. de Trin. cap. 1. nihil potest seipsum gignere, quod nedum verum est de productione primaria, vt aiunt Amic. & Suarez, sed etiam secundaria, alioquin eneruaretur argumentum, quo Patres vtuntur ad probandam distinctionem personalem in Trinitate contra Sabellium, vt fusè contra ipsos demonstraui disput. 8. Phys. q. 2. art. 1. quod adhuc euidentius est de oppositione relatiua causantis, & causati, quia vt notat Doctor a. d. 25. q. vn. §. *ad primam*, licet relationes producentis & producti repugnent in eadem persona, non tamen in eadem natura, sicut patet in diuinis; sed relationes causæ, & causati, quia dicunt dependentiam essentialem, repugnant non solùm in eadem persona, sed etiam in eadem natura; In productione item accidentali hoc signum verum est ad realem distinctionem inferendam inter producens, & productum, dummodo productio sit realis, & physica & ratio est, quia si interuenit verus influxus physicus, debet per hunc influxum poni in actu aliquod esse, vt terminus eius, ergo erit aliquod esse distinctum realiter ab eo, à quo est influxus, influens enim, & communicans esse siue substantiale, siue accidentale, antequam communicet, supponitur habere proprium esse præsertim in creatis, qua ratione negandum est motum non distingui realiter à potentia motiua, & vniuersaliter quemlibet modum extrinsecum à re cuius est modus, vt inferius patebit, vbi probabimus distinctionem hanc modalem pertinere ad distinctionem realem, nec speciem ab ea condistinctam constituere, vt opinatus est Suarez; & ideò limitationes adductæ ab ipso pro hac regula verificanda vanæ sunt, & inanes: quia vniuersaliter vera est ob rationes allatas; cuius quoque vniuersalem veritatem minime labefactat argumentum Achillin. de subiecto, & passione, ac aliorum de toto, & partibus, quia regula intelligitur de originatione, & productione physica, & reali, non verò de simplici emanatione metaphysica, quo solùm modo dicitur passio originari à subiecto ex dictis in log. disp. 5. q. 4. art. 1. & superius disp. 4. nu. 14. totum verò physicum, & essentiale, sicut verè causatur à materia, & forma in genere causæ materialis, & formalis intrinsecæ, ita pariter ob hanc rationem distinguitur realiter ab illis, vt dictum est disput. 5. Phys. quæst. 13. art. 1. Hoc igitur signum distinctionis realis sufficiens est, ac vniuersaliter verum, addo tamen non esse adæquatum, & conuertibile cum reali distinctione, vt putauit Fonsec. neque vt tale affertur à Scotistis, nam ratio in oppositum est euidens, homo enim, & equus realiter distinguuntur absque tali oppositione relatiua causæ, & effectus, producentis, & producti, sic etiam duo indiuidua eiusdem speciei, & vt exemplum afferamus etiam in coniunctis in eodem subiecto albedo, & dulcedo in lacte realiter distinguuntur, & tamen inter ipsa nec est alietas producentis,

tis, & producti, causæ, & causati, & alia huiusmodi exempla sunt passim obuia; quod autem Scotistæ signum illud non afferant, vt adæquatum pro distinctione reali ex eo liquet, quod vltra illud alias quoque addunt regulas.

284 Quartum signum, vel regulam afferunt formalistæ nostri ex Sirect. trac. formalit. art. vlt. quod ea sunt distincta realiter, quæ sunt in pluribus rebus, vel subiectis realiter distinctis, quod signum est adeò euidens, vt nulla videatur egere probatione, quia nihil potest à seipso diuidi, & separari, si ergo aliqua reperiuntur in pluribus rebus realiter distinctis, signum euidens est illa realiter distingui; Adhuc tamen contra hoc duæ afferri solent difficultates. Prima est de modis, nam si modi comparentur inter se, non distinguuntur realiter, cum extrema non se habeant, tanquam res, & tamen possunt esse in rebus realiter distinctis, non ergo est vniuersalis hæc regula, quod realiter distinguantur, quæ sunt in rebus realiter distinctis; Altera difficultas est de anima rationali, quæ est in diuersis partibus corporis, & tamen seruat suam identitatem. Prima difficultas de modis parum nos vrget, quia cum loquatur de modis rerum extrinsecis, dicimus illos modos tam inter se, quàm a re cuius sunt modi, realiter distingui, imò præsertim plures modi inuicem comparati dici debent inter se realiter distincti, quia neuter respectu alterius habet rationem modi, & cum alioqui quilibet modus extrinsecus in se sit res, vt à realitate distinguitur, vt inferius dicemus loquendo de distinctione modali, consequenter dici debent inter se distingui realiter. Ad aliam difficultatem de anima rationali ait Poncius cit. subiectatum in vno subiecto non necessariò realiter distingui ab eo, quod subiectatur in altero subiecto realiter distincto, si illa duo subiecta constituant vnum per se siue physicum, siue integrale, sicut contingit in proposito de anima rationali, quæ licet subiectetur in diuersis partibus corporis, istæ tamen sunt inter se continuatæ, & constituunt vnum per se physicum, & integrale; si verò subiecta sunt abinuicem dissita, & discontinuata, vtique quæ subiectantur in ipsis sunt realiter distincta; Sed hoc difficultatem euacuare non videtur, quia continuatio illorum subiectorum adinuicem non videtur afferre posse maiorem vnitatem subiectatis, quàm ipsis subiectis, sed sic est, quod ipsis subiectis non affert vnitatem identitatis, sed solùm continuitatis, & integritatis, ergo tantam vnitatem, & non maiorem poterit quoque præstare formis subiectatis in ipsis; Accedit quod Deus est in omnibus mundi rebus, quantumcunque dissitis, idque per illapsum generalem, non minus quam anima partibus corporis per informationem, & sic etiam Angelus potest esse præsens pluribus partibus dissitis, & discontinuis intra sphæram sui loci adæquati, & tamen talis discontinuatio non infert aliquam realem distinctionem in substantia diuina, aut angelica hic, & ibi existentium, ergo aliunde prouenit, quam ex continuatione, quod anima informet plures partes corporis inter se realiter distinctas retinendo adhuc suam vnitatem, ac identitatem.

Itaque dicendum ideò animam seruando suam identitatem in diuersis partibus corporis subiectari, quia ob sui illimitationem in nulla illarum adæquatè reperitur, qua etiam de causa eadem angelica substantia esse potest in pluribus partibus sui loci adæquati etiam dissitis, & discontinuis, & eadem substantia diuina in omnibus mundi rebus; vndè vt regula allata veritatem habeat, ita intelligi debet, vt ea intelligantur realiter distincta, quæ sunt in pluribus rebus realiter distinctis totaliter, & adæquatè, quo pacto non est anima in pluribus partibus corporis; qua autem de causa nulla forma etiam anima rationalis possit naturaliter informare plures materias inadæquatas abinuicem diuisas, & discontinuas dictum est disp. 5. Phys. n. 73. Hoc tamen signum realis distinctionis, licet cum allata declaratione sit verum, adhuc tamen mihi videtur superfluum, quia coincidit cum signo separationis actualis secundum vnionem, de quo postea, quæ enim præfato modo sunt in diuersis subiectis, sunt separata, atque ideò realiter distincta, non ergo hæc regula habet ex se aliquam efficaciam, sed tantum ab actuali separatione secundum vnionem.

185 Quintum signum assignari solet ex generatione, & corruptione, vt scilicet illa censeantur eadem realiter, quæ eadem generatione generantur, & eandem corruptione corrumpuntur, & illa è contra realiter distincta, quæ diuersis generationibus generantur, & diuersis corruptionibus corrumpuntur; hoc signum præcipuè assignant nostri Formalistæ cum Sirecto, & desumunt ex Arist. 4. Metaph. tex. 3. vbi docet ens, & vnum eandem dicere naturam, quia eadem generatione generantur, & eadem corruptione corrumpuntur, & 7. Topic. cap. 1. ait, *quæcunque simpliciter eadem, eorum generationes, & corruptiones eadem.* Et probari potest ex superius dictis, dictum est enim illa realiter distingui, quæ important diuersas res idest diuersas essentias, ac existentias, & rem propriè dici, quæ potest esse terminus ad quem physicæ productionis, vel terminus a quo corruptionis, cum ergo generatio terminetur ad existentiam rei, & hæc eadem sit terminus à quo corruptionis, planè sequitur, quæ habent diuersas generationes, & corruptiones, habere quoque diuersas essentias, & existentias, & sic optime ex diuersa generatione, & corruptione rerum deduci potest realis distinctio illarum, qua de causa Pasqualig. loc. cit. hoc signum recipit, nedum vt sufficiens, sed etiam vt adæquatum, & conuertibile cum distinctione reali, itaut quoties adsunt distinctæ generationes, & corruptiones, adsint etiam distinctæ res, & è contra; sed hæc regula licet sit vniuersaliter vera in creatis, tamen nequit dici vniuersalis simpliciter, quia inter diuinas personas est realis distinctio, vbi tamen locum non habet generatio, & corruptio, & licet sint ibi duæ personæ productæ scilicet Filius, & Spiritus Sanctus, quarum realis distinctio benè venari potest ex diuersis earum productionibus, quarum vna est per intellectum, alia per voluntatem, adhuc tamen est etiam ibi persona improducta ab illis realiter distincta scilicet Pater æternus, & omnes sunt incorruptibiles, & prorsus indefectibiles.

At contra hanc regulam solet obijci, quod forma substantialis, eiusque connaturales proprietates accidentales, vt ignis, & calor, siccitas, & leuitas &c. eadem generatione generantur, ac eodem pereunt interitu, & nihilominus realiter distinguuntur; sic etiam forma substantialis, & totum substantiale, quæ tamen sunt realiter distincta, ergo &c. Resp. negando assumptum, aliud siquidem est aliqua simul generari, & corrumpi, aliud verò eadem actione generari, & corruptione corrumpi; primum significat naturalem, & necessariam connexionem generationis, & corruptionis plurium ob aliquam essentialem dependentiam, vel resultantiam vnius ab alio, secundum significat aliqua per eandem indiuisibilem actionem recipere esse, vel amittere; forma ergo, eiusque connaturales proprietates, similiter totum, & partes dicuntur vna, & eadem actione produci, ac etiam corrumpi, non vnitate indiuisibilitatis, quia diuersa est actio, qua producitur totum, & qua producitur forma ex dictis disp. 2. Phys. nu. 145. diuersa item actio, qua producitur forma substantialis, & qua producuntur eius connaturalia accidentia ex dictis disp. 5. de gen. & cor. num. 25. sed vnitate connexionis, quatenus proprietates naturales connaturaliter comitantur formam substantialem, & quodammodo ab ea resultant, & compositum substantiale necessariò resultat ex productione formæ in materia; & in hoc sensu explicat Trombet. hanc regulam in Formalit. par. 4. art. 4. ac Arist. dictum 4. Met. 3. quæ vna productione generantur esse idem, debet enim intelligi de his, quæ per se fiunt, ac immediatè vnica reali actione, quæ autem dicuntur vna actione produci, vel potius comproduci eo præcisè, quia vnum ex alio resultat, minimè opus est, vt sint realiter idem, sed solum idem subiecto dicuntur, vel connexione quadam, quia re vera immediatè, & proximè non fiunt vna, & indiuisibili actione reali. Dices, nos potius solere ex distinctione terminorum arguere distinctionem actionum, quia actiones distinguimus per terminos, & præsertim, quando actiones sunt connexæ, & vna necessariò ex alia resultat, tunc meliori via vti non possumus ad dignoscendam earum distinctionem quam ex distinctione terminorum, cum ergo sit minor difficultas immo maior in agnoscenda distinctione actionū & terminorum, hęc via non erit bona. Resp. ex hoc non probari hanc viam non esse bonam, sed esse obscuram, ac inutilem, præsertim quando generationes, vel corruptiones plurium sunt simul connexæ, poterit tamen esse vtilis, quando non simul fiunt, & inueniuntur separatæ, vndè cum huiusmodi regula non habeat aliquam efficaciam ad inducendam cognitionem distinctionis realis, vel identitatis, nisi mediante separatione quoad existentiam, quando nimirum vnum corrumpitur, vel generatur alio non genito, vel corrupto, sequitur hoc signum coincidere cum regula separationis quoad existentiam, & non esse peculiare signum ab eo condistinctum, de quo statim agemus.

Dices neque generationes separatas esse sufficiens signum realis distinctionis, nam si ex temporis successione, vel ex diuerso modo, quo res fit, actiones seu productione plurificentur, non est necesse, vt termini realiter diuersificentur, vndè idem Petrus genitus potest creari, & si creetur non distinguitur a seipso genito. Conf. quia ad eundem terminum possunt diuersæ actiones terminari, si fiat à diuersis agentibus, vel distinctis temporibus, & tamen opus non est terminum realiter diuersificari. Resp. vt optimè notauit Suarez cit. n. 18. hanc regulam intelligendam esse de distinctione actionum, quam termini per se, & ex natura sua requirunt, quia si actiones solum distinguuntur, vel ex temporis successione, vel ex diuerso modo, quo fiunt, non est necesse, vt ex distinctione actionum aliqua distinctio in termino colligatur, nam sicut eidem rei possunt modi distincti inesse præsertim successiuè, ita ad eundem terminum possunt distinctæ actiones terminari, si fiant à distinctis agentibus, vel distinctis temporibus.

186 Sextum, & vltimum signum, quod Recentiores assignant, nedum vt sufficiens ad arguendum realem distinctionem inter aliqua plura, sed etiam vt adæquatum, & conuertibile, est mutua separatio, aut separabilitas, vel quoad realem vnionem idest si vtrumque extremum simul, & actu possit conseruari in rerum natura absque vnione reali inter se, vel quoad existentiam idest quod vnum possit conseruari alio intereunte, aut è contrà, sic enim separari dicuntur quoad existentiam; quæ ergo ita separata inueniuntur, vel ita separari possunt, sunt realiter distincta, & è contrà, quod signum manifestè traditur ab Arist. 7. Topic c. 1. loc. 15. vbi ait *amplius si potest vnum sine altero esse, non erit idem*, & ex hoc eodem probat D. Aug. 6. de Trin. cap. 6. magnitudinem distingui à figura, & colore, quia variato colore, vel figura potest manere eadem magnitudo. Aiunt autem hanc separabilitatem debere esse mutuam, vt signum sit realis distinctionis, quia si non est mutua, dicunt inferre tantum distinctionem modalem, in qua cum alterum extremorum sit modus, non potest existere separatum a re, cuius est modus, ita Suarez, & Auersa loc. cit. & alij Recen-

tiores

tiores passim. Equidem negari nequit hæc esse legitima, & sufficientissima signa realis distinctionis, nam separatio actualis inter aliqua duo quoad vnionem sufficienter indicat illa esse realiter distincta, vt separatio animæ à corpore, & vnius partis continui ab alia, & ratio est, quia nihil à seipso potest esse diuisum, nam vnitas consistit in indiuisione sui, imò hæc sola separatio quoad vnionem sufficit ad arguendam realem distinctionem inter aliqua duo, etiamsi separari non possent quoad existentiam; relatiua namque vt pater, & filius, ac duo similia, quamuis quoad existentiam separari nequeant, vt relatiua sunt, quia relatiua sunt simul naturali existentia, quia tamen non sunt vnita; ac intimè coniuncta, censentur realiter distincta; de separatione etiam, vel separabilitate quoad existentiam adhuc est magis euidens esse sufficientissimum signum realis distinctionis, ac valde vtile, vt probat Doct. 2. d. 1. q. 5. quia quod idem ens realiter sit; & non sit est oppositum primi principij, tum quia si hoc signum negetur sufficiens esse, non videtur, ait Doct. vndè distinctio entium possit probari, diceretur enim à proteruo, non tantùm quod in vno supposito plures naturæ, vt substantia, & accidens sint eadem, sed quod Sortes, & Plato, vel Sortes, & lapis non differunt realiter; vndè hæc regula fundamentum habet in primo principio, quod implicat idem esse, & non esse, nam si vnum existit non existente alio, quod est separari secundum existentiam, necessariò realiter distinguuntur, alioquin idem esset, & non esset.

Sed quamuis hoc signum separationis siue secundum vnionem, siue secundum existentiam sit sufficiens, non tamen est adæquatum distinctionis realis inditium, & cum ea conuertibile, vt dicunt Recentiores cit. nam relatiua vniuersaliter abinuicem distinguuntur realiter, & tamen vnum non potest esse sine alio, cum sint simul naturali existentia; relatio prædicamentalis realiter distinguitur à fundamento, ac quilibet modus extrinsecus à re modificata, vt inferius ostendam, & tamen nec relatio potest existere sine fundamento, nec ab illo separari quoad realem vnionem, nec modus sine re modificata, aut extra rem modificatam; item in diuinis tres relationes suppositales nec separari possunt quoad existentiam, nec quoad identificationem cum essentia, nam nec paternitas potest esse sine filiatione, nec realiter identificari essentiæ, quin etiam filiatio identificetur eidem, & tamen certum est inter se realiter distingui. Tum quia secundum nos compositum realiter distinguitur à materia, & forma, & tamen nequit existere sine illis, aut ab illis disiungi, & separari. Tum quia in communi, & probabili sententia actus vitalis realiter distinguitur à potentia vitali, & tamen existere nequit sine potentia vitali, nec nisi in potentia vitali. Tum quia secundum Thomistas materia, & forma realiter distinguuntur, item subiectum, & passio, & tamen nec materia potest esse sine forma, nec nisi formæ vniatur, nec affectio sine subiecto esse potest, nec nisi in subiecto. Et denique cum in materia, & forma vnitis detur vniuscuiusque propria vnio, hæc est inseparabilis etiam diuinà virtute ab vnione alterius extremi, à qua tamen distinguitur realiter, sicut extrema in quibus sunt, nam implicat vnionem esse in vno extremo, & non esse in alio, cum ambo dicantur intrinsecè vnita, vt dictum est in Phys. ergo hoc signum separationis siue actualis, siue aptitudinalis tam secundum vnionem, quam secundum existentiam est quidem sufficiens pro reali distinctione, non tamen adæquatum, & cum ea conuertibile, quia multa sunt vtroque modo inseparabilia, quæ adhuc sunt realiter distincta.

187 Deinde etiam falsum est, quod Recentiores addebant, hanc separabilitatem, vt sit sufficiens realis distinctionis signum, debere esse mutuam, nam siue sit mutua, siue non, semper eam infert ex dictis n. 171. & amplius infrà dicendis n. 200. & ratio est, eodem modo, quo contradictoria verificantur de pluribus, ita distinguuntur, quia contradictio commensuratur distinctioni, & è contra, sed contradictio secundum esse, & non esse, infert distinctionem realem, & hæc pariter dicitur de eis, quæ actu separantur in esse, siue mutuò separentur, siue non, ergo etiam separatio non mutua quoad existentiam sufficit ad inferendam realem distinctionem. Tum quia mutua separabilitas quoad existentiam non magis facit, quod vnum extremum non sit aliud à parte rei, quam separabilitas non mutua, statim enim ac vnum potest esse sine alio intelligitur esse diuersum ab illo, etiamsi illud aliud per se conseruari non possit, ergo tam separabilitas mutua, quam non mutua est idoneum, ac sufficiens signum realis distinctionis. Tum quia cum Arist. 7. Topic. cap. 1. & D. Aug. 6. de Trin. cap. 6. ex separabilitate duorum arguunt realem eorum distinctionem non loquuntur de separabilitate mutua determinatè, sed indifferenter de vtraque. Tum quia sequeretur contradictio primi principij *idem esse, & non esse*, si ex separabilitate non mutua non sequitur realis distinctio inter illa, quorum vnum destruitur, & aliud remanet; esset enim vnum extremum, quia supponitur remanere ad destructionem alterius, non esset, quia identificatur realiter cum eo, nec est realiter diuersum ab eo; sed de hoc rursus agemus infrà tractando de distinctione modali.

Sed obijcies hoc non esse sufficiens signum, nam eadem est natura humana in Petro, & Paulo, & tamen remanet natura Petri pereunte natura Pauli, ergo aliqua sunt separabilia, etiamsi realiter non distinguantur. Et adhuc augetur difficultas ex actibus Dei liberis, nam isti realiter identificantur cum entitate necessaria diuinæ volitionis, & tamen secundum suam formalem rationem desinere possunt, non desinente entitate diuinæ volitionis. Prima difficultas Metaphysica procedit in sententia Scotistarum admittentium à parte rei naturam communem in singularibus, quorum aliqui dicunt esse vnam, & eandem in omnibus per inexistentiam, & isti via, aut ne quidem vix respondere possunt, alij verò rectius cum Doctore dicunt esse vnam, & eandem in singularibus per solam indifferentiam, quam vnitatem fusè explicabimus infrà disp. 9. & in hac sententia difficultas non vrget, quia cum tali vnitate indifferentiæ, ac identitate stat realis, ac entitatiua distinctio naturæ Petri, & Pauli, vt ibi videbimus. Altera verò Theologica difficultas vrget in omni schola, & est communis Theologorum tortura, cuius exacta solutio ad Theologiam pertinet, & tota difficultas consistit in explicanda libertate actus diuini quid addat supra entitatem necessariam ipsius; & quidem ego censeo explicandam esse, sicut explicari solet libertas voluntatis nostræ ad opposita simul pro eodem instanti disiunctiuè, inquit enim Doctor 1. d. 39. lit. E. quod libertatem voluntatis nostræ concomitatur vna potentia ad opposita manifesta scilicet ad velle post non velle, siue ad successionem oppositorum actuum; est & alia potentia non ita manifesta absque omni successione, ponendo enim voluntatem creatam tantùm habere esse in vno instanti, & quod ipsa in eo instanti habeat hanc volitionem, non necessariò tunc haberet eam, actus enim primus consideratus in illo instanti, in quo est prior naturaliter actu secundo, ita ponit illum in esse, tamquam effectum suum contingenter, quod vt prior naturaliter posset æquè ponere aliud oppositum in esse; sicut ergo voluntas nostra ratione istius potentiæ immanifestæ potest in se sola in eodem instanti actum elicere, vel suspendere absque vlla successione, ita ab æterno actus diuinæ voluntatis, etsi in se necessariò existens, potuit ratione suæ libertatis ad extrà tendere, vel non tendere; vndè ad argumentum dicendum est, quod sicut voluntas nostra ratione talis potentiæ immanifestæ potest actum suum ponere, vel non ponere, & ex eo quod illum ponit, vel non ponit, nihil amittit suæ entitatis intrinsecæ, vel acquirit; ita actus diuinæ voluntatis, quamuis sit entitatiuè necessarius, quia tamen ad extrà est terminatiuè liber, ratione consimilis potentiæ immanifestæ potest ad extrà tendere, & non tendere absque aliqua immutatione in sua intrinseca entitate aliquid acquirendo de nouo per tendentiam, vel amittendo per non tendentiam. Dices, voluntatem nostram, dum ponit actum, acquirere in se nouam entitatem actus. Resp. hoc esse, quia ob suam finitatem, & limitationem non sibi identificat suum proprium actum, vt facit diuina voluntas, quæ proindè absque additione nouæ entitatis, aut alicuius deperditione potest per suum actum sibi identificatum tendere, & non tendere ad extrà, & hoc innuisse sufficiat pro solutione difficultatis, quæ, vt dixi, pertinet ad Theologiam.

188 Cum ergo nullum ex assignatis signis sit adæquatum singulis per se, ac seorsim sumptis, ad inueniendum vniuersale, & adæquatum debemus cum Doctore in 2. d. 2. q. 2. A. inadæquata simul coniungere, sic enim coniuncta vnicum, & adæquatum integrabunt, quare inquit Doctor, quod separatio aliquorum in esse aut actualis, aut potentialis, aut saltim proportionalis coniunctim sumpta integrant adæquatum, & vniuersale signum realis distinctionis, adeout ea vniuersaliter dicantur realiter distingui, quæ vel sunt separata in esse vel separari possunt, vel saltim ita se habent proportionaliter, (sic enim explicari debet separatio proportionalis) sicut illa quæ sunt separata, vel separabilia, quia nimirum se habent sicut producens, & productum, causa, & causatum, & vnum essentialiter dependet ab alio, aut alio consimili modo, ratione enim talis originis, & dependentiæ talia contradictoria nata sunt verificari de istis (etiamsi sint inseparabilia in esse) qualia verificantur de illis, quæ re vera sunt actu separata, aut separabilia, & in hoc consistit separatio proportionalis, vt fusius explicatum est disput. 1. Log. quæst. 5. art. 2. vbi ex professo explicatum est hoc signum adæquatum realis distinctionis. Quod adhuc probari potest, quia omnia, quæ distinguuntur realiter, aut actu sunt separata in esse, aut separari possunt per Dei potentiam, aut saltim proportione correspondent his, quæ possunt separari in esse, modo explicato; propterea quod actu separantur, dicimus substantiam à quantitate realiter distinctam, propterea quod possunt separari, dicimus formam à materia distinctam; & demum quia proportione correspondent ijs, quæ possunt separari, dicimus tria supposita diuina realiter distincta, relationes oppositas realiter distinctas, compositum à materia, & forma distinctum, & alia huiusmodi, in quibus cum actualis separatio, aut potentialis non appareat, recurrendum est ad proportionalem, vt nimirum talem oppositionem inter se habeant, quod possint de ipsis verificari talia contradictoria, qualia verificari nata sunt de ipsis rebus, quæ sunt actu separatæ, vel separabiles. Conf. quia vt dictum est, distinctio realis est talis conditionis, vt paret esse inter rem, & rem, quæ nimirum habent diuersas essentias, & existentias, sed illa duntaxat habent diuersas essentias, & existentias, quæ vel sunt actu separata, vel separari possunt, vel saltim proportione correspondent his, quæ possunt separari, quia nimirum vel se habent, vt producens, & productum, vt causa, & causatum, aut consimilem habent oppositionem, ergo omnes isti modi separabilitatis integrant adæquatum, & conuertibile signum realis distinctionis, & hunc dicendi modum amplectitur Amicus tr. de Distinct. q. 12. dub. 2. ar. 3.

Obij-

Obijciunt tamen aliqui separabilitatem extremorum possibilem secundum diuinam virtutem non esse vtilem ad cognoscendam realem distinctionem, ac proindè integrare non posse adæquatum signum realis distinctionis, probatur assumptum, quia præter separationem humanitatis à personalitate in Incarnatione, & accidentium à subiecto in Eucaristia, non sunt alia per diuinam virtutem separata, ergo cum nesciamus in alijs, quæ sint per diuinam virtutem separabilia, hoc signum nobis est inutile. Deindè in nostra schola, si Spiritus sanctus non procederet à Filio, adhuc realiter distingueretur ab eo ex Doctore 1.d.11.q.2. sed in tali casu nullum interueniret signum ex allatis, quia nec actu esset ab eo separatus in esse, neque separabilis, neque proportione corresponderent ijs, quæ possunt separari, quia non se haberent, vt producens, & productum, ergo singula hæc signa etiam simul, & coniunctim sumpta non integrant adæquatum realis distinctionis signum.

Resp. negando assumptum, ad probationem negatur sequela, in qua malè supponitur prius aliqua cognosci debere separata, quam cognoscantur separabilia per diuinam virtutem, quamuis enim aliqua non sint adhuc a Deo ad actum separationis reducta, adhuc tamen possunt nobis innotescere, vt separabilia à Deo, vel arguendo ex his, quæ iam sunt separata ad similia ratione consimilis dependentiæ, vel arguendo ex destructione implicationum, vt solemus in alijs quæstionibus ad diuinam virtutem pertinentibus. Ad aliud respondet Poncius quod adhuc in tali casu distinguerentur realiter Filius, & Spiritus Sanctus, quia licet Filius tunc actu non produceret Spiritum Sanctum, posse tamen producere, quæ productio possibilis sufficeret ad realem distinctionem vnius ab alio, deindè inquit descriptam esse per ea signa omnem distinctionem realem possibilem, non verò distinctionem omnem, quæ daretur in casu impossibili, qualis est casus iam propositus. Vtraque responsio falsa est, prima quidem quia in eo casu supponitur non esse Filio communicatam virtutem spiratiuam scilicet, voluntatem fœcundam, ergo in eo casu nedum actu non produceret Spiritum Sanctum, sed nec etiam producere posset, quod si dicat, quod posset saltim illum producere in alio casu scilicet in eo, qui de facto datur, hoc non sufficit, quia licet id iuuare possit ad realem distinctionem in casu, qui de facto datur, minimè tamen iuuare potest ad distinctionem realem, quæ daretur inter illas personas in casu illo impossibili, quia talem potentiam producendi Spiritum Sanctum tunc Filius non haberet, in qua realis illa distinctio fundari posset; tum quia quando Aduersarij vrgent, quod in diuinis non est realis distinctio, nisi vbi obuiat relationis oppositio, seu producentis, & producti, facilè potuisset Doctor respondere adhuc in eo casu obuiare aliquo modo inter Filium, & Spiritum sanctum talem oppositionem producentis, & producti, quia vnus potest alium producere in alio casu, & tamen Doctor ad hoc non recurrit, sed inquit adhuc in eo casu distingui per relationes disparatas incompossibiles vnius cuiuscunque constitutiua. Tum quia ex hoc quod Filius posset Spiritum Sanctum in alio casu producere, nimirum in eo qui de facto datur, deducet Thomista in hoc tantùm casu posse distingui, & non illo, de quo fit disputatio. Tùm tandem quia cum Doctor assignat, vt signum realis distinctionis, oppositionem producentis, & producti, causantis, & causati, re vera intelligit de oppositione actuali, non autem etiam de possibili, vt inquit Poncius, quia oppositio possibilis posset ad summum inferre distinctionem possibilem inter causam, & effectum possibiles, non autem distinctionem actualem; at quando quæritur, num casu quo Spiritus Sanctus non procederet a Filio, distingueretur ab eo, quæritur de distinctione actuali, quia illæ duæ personæ supponuntur actu existere, non autem de distinctione possibili. Sed & alia quoque responsio falsa est, quia distinctio, quam adhuc Scotus admittit inter Filium, & Spiritum Sanctum, in eo casu non esset fictitia, & commentitia, sicut ille casus, sed vera, & realis, nam esset distinctio orta ex relationibus disparatis vtriusque constitutiuis, quæ est vera, & realissima distinctio, imo quæ etiam de facto reperitur inter Filium, & Spiritum Sanctum, & adhuc remaneret in eo casu impossibili, licet alia periret; quæ modo de facto datur, & oritur ex oppositione relatiua, quæ modò inter eos versatur producentis, & producti.

Respondetur itaque quod in eo casu adhuc Filius, & Spiritus Sanctus corresponderent proportione his, quæ sunt actu separata, vel separari possunt, cum enim constituerentur per relationes disparatas incompossibile, & omnino alterius rationis, quia vnius processio esset per intellectum, alterius vero per voluntatem, talia adhuc in eo casu verificarentur de illis contradictoria, qualia nata sunt verificari de actu separatis, vel separabilibus, quod est proportione illis correspondere, vt explicatum est; ait etiam Doctor loc. cit. quod aliquæ relationes in diuinis non tantùm habent distinctionem, sed etiam incompossibilitatem, siue incompossibilem rationem in eodem supposito, quales sunt relationes disparatæ accipiendi naturam, vt generatio, & spiratio passiuæ; quia ergo adhuc Filius, & Spiritus sanctus in eo casu talibus relationibus constituerentur, & distinguerentur realiter, posset ea relationum incompossibilitas vocari separatio quædam in esse suppositali, atque ideò ad argumentum illud neganda est minor, quod in eo casu nullum daretur signum ex allatis realis distinctionis inter Filium, & Spiritum Sanctum.

189 Ex dictis de reali distinctione facile est deducere, quænam sit natura, & conditio realis identitatis, nam opposito modo de ipsa discurrendum est, vnde sicut distinctio realis formaliter fundabatur in pluralitate rerum existentium, & constituebatur præcipuè in ordine ad diuersas existentias præsertim in creatis; ita identitas realis fundatur super vnitatem essentiæ, & existentiæ, vndè quæ reantur, seu realizantur per vnicam essentiam, & per vnicam pariter existentiam existunt dici debent eadem realiter, & ita se habent gradus Metaphysici, vt genus, & differentia in communi constituto, quia in se considerati sunt quidem rationes essentiales, seu prædicata quidditatiua, non tamen sunt essentiæ, quia essentia ex propria sua significatione dicit naturam integram ordinatam ad existentiam, formalitates verò sunt tantum constitutiua essentiæ, nec ex se immediatè sunt capaces existentiæ, sed adæquatè existunt per existentiam totius entitatis conflatæ ex ipsis; sic etiam se habent subiectum, & passio, & perfectiones attributales in Deo, & alia quæcunque realiter identificantur. Et sicut signum sufficiens, & adæquatum realis distinctionis erat actualis separatio duorum, aut potentialis, aut saltim proportionalis, ita e contra signum sufficiens, & adæquatum realis identitatis erit inseparabilitas tam actualis, quam potentialis, & proportionalis, adeo ut inquit Magist. Formalit. tract. Formal. art. 2. prin. part. 4. art. 4. illa sunt idem realiter, quæ sic se habent, quod vnum non est sine alio, & impossibile est esse sine alio, ita quod talis impossibilitas sit ab intrinseco (nam si esset a causa extrinseca, non liceret ex ea inferre identitatem inter inseparabilia, vt patet de Cœlo, quod secundum Philosophum implicat esse sine motu, nec tamen cum eo identificatur, quia hæc impossibilitas prouenit ex causa extrinseca scilicet ab Intelligentia necessario mouente) nec se habent vt producens, & productum, causa, & causatum, nec sunt in pluribus rebus realiter distinctis, vbi etiam notat Sirectus omnes istas particulas esse accipiendas copulatiuè, ita quod vna conditio non sufficiat sine alia, vndè non valet consequentia, hoc non potest esse sine illo, ergo sunt realiter idem, quia multa sunt inseparabilia quoad esse, quæ adhuc sunt realiter distincta, quia se habent vt producens, & productum, causa, & causatum, aut alia consimili ratione correspondent ijs, quæ possunt separari; vbi è contrà signa illa, separationis nimirum actualis, vel potentialis, vel proportionalis quoad distinctionem inferendam singillatim, ac seorsim sumpta erant sufficientia. Vndè colligitur quoad distinctionem realem inferendam posse quidem dari signa sufficientia, quæ tamen non sint adæquata, vt suprà discussum est; at quoad identitatem minimè, quia nullum potest assignari signum eius sufficiens, quin simul sit adæquatum, ac cum ea conuertibile, ac eo ipso quod est inadæquatum est etiam insufficiens. Colligitur secundò inconsultò à Recentioribus pro adæquato signo realis identitatis assignari inseparabilitatem actualem, & potentialem, quia multa sunt inseparabilia etiam per potentiam Dei absolutam tam in sententia Thomistarum, quam Scotistarum, quæ adhuc realiter distinguuntur. Colligitur tandem immeritò Pasqualig. disp. 44. sect. 2. impugnare has conditiones a Scotistis requisitas ad realem identitatem, quia inseparabilitas (inquit) nequit esse constitutiuum huius identitatis, sed potius est quid consequens, itaut ex illa tanquam ex signo a posteriori colligatur identitas, sicut ex separabilitate colligitur distinctio; tum quia valet argumentari, ideò implicat realis separatio, quia extrema inuicem identificantur realiter, ergò inseparabilitas supponit identitatem constitutam in suo esse, & non eam constituit. Immeritò, inquam, Pasqualig. ita vrget Scotistas, quia nequaquam ipsi intendunt identitatem realem per eas conditiones formaliter constitui, sed mens eorum fuit per eas insinuare naturam identitatis realis, tanquam per signa à posteriori, sicut per conditiones oppositas pariter à posteriori naturam distinctionis realis indicabant, & quidem in hoc sensu Magist. Formalit. loc. cit. identitatem realem per eas descripsit conditiones, cum ait illa esse realiter eadem, quæ nec sunt separata, nec separabilia &c. Solent etiam hic ab Auctoribus assignari varij gradus distinctionis realis, qui aliud non important, quam varias eiusdem realis distinctionis subdiuisiones, quas iam dedimus in Logica loc. sæpè cit. & supra num. 164.

QVÆSTIO IX.

De natura Identitatis, ac Distinctionis essentialis.

190 PEculiare instituimus quæsitum de Identitate, & Distinctione essentiali, non quia hæc constituat peculiarem speciem Identitatis, & Distinctionis ab alijs condistinctam, & disparatam, sed quia varijs modis ab Auctoribus explicatur, licet in hac re non possit esse dissensio, nisi in verbis, vt bene notauit Meurts. lib. 2. Met. cap. 3. q. 5. Furmia. illæ nostri, vt supra dictum est, cum Sirect. art. 2. prin. & 5. partiali aiunt Identitatem essentialem bifariam sumi posse, primò pro identitate, qua aliqua identificantur vni essentiæ singulari, & iuxtà hanc acceptionem concedunt identitatem essentialem cum reali coincidere, quia vnaquæque res propriam habet essentiam, præterquam in diuinis, vbi cum tres personæ vni essentiæ singularissimæ identificentur, sunt idem essentialiter, & tamen inter se realiter distinguuntur. Alio modo sumitur identitas essentialis, cum aliqua dicuntur de essentia alterius, sicut rationalitas est de essentia hominis; vndè

ea

ea dicuntur esse idem essentialiter primo modo, quæ identificantur vni essentiæ singulari secundo autem modo illud dicitur idem essentialiter alicui, quod concurrit intrinsecè ad constituendam eius essentiam; & hunc aiunt esse modum identitatis essentialis constituentem speciem distinctam ab alijs, quia primus modus coincidit cum identitate reali præsertim in creatis. Hoc tamen adhuc negat Trombet. art.5. princ. Formalit. & 5. partiali, ratio ipsius est, quia esse de essentia alterius est esse idem formaliter cum illo, ac proinde identitas essentialis secundo modo coincidit cum formali. E contrà verò duplicem quoque assignant modum distinctionis essentialis oppositum duplici modo identitatis primus modus distinctionis oppositus primo modo identitatis, est diuersitas essentiarum, vndè hoc modo dicuntur essentialiter distingui, quæcunque habent aliam naturam, & essentiam, vt homo & Leo; secundus modus distinctionis oppositus secundo modo identitatis, est quando vnum non est de essentia alterius, quo pacto accidens dicitur essentialiter diuersum à substantia, quia non pertinet ad intrinsecam eius constitutionem, & hunc secundum modum distinctionis aiunt constituere peculiarem speciem distinctionis essentialis ab alijs condistinctam; hæc in summa est doctrina, quam passim tradunt Formalistæ nostri de Identitate ac Distinctione essentiali.

Fonseca 5. Met. cap. 6. qu. 6. sec. 2. negat Identitatem, & Distinctionem essentialem constituere speciem ab alijs condistinctam, eamque reducit ad formalem, vndè ponit duplicem identitatem, & distinctionem formalem, vnam essentialem, & alteram purè formalem. Achillin. autem trac. de Distinc. c. 24. vltra modos identitatis à Scotistis assignatos, addit alium identitatis modum, quod videlicet ea sunt idem essentialiter, quæ conueniunt in vna natura essentiali, aut quidditate, qui modus identitatis omninò videtur necessarius, quia Scotistę dicebant illa esse idem essentialiter, quæ communicabant in vna essentia singulari, at hæc communicatio plurium nedum contingere potest in vna essentia singulari, sed etiam communi, nam hac ratione plura indiuidua eiusdem speciei sicut dicuntur eadem specificè, ita quoque dici debent eadem essentialiter, quia identitas specifica est identitas essentialis. Conf. ex opposito modo distinctionis, quia Scotistæ explicando primum modum distinctionis nedum appellant essentialiter distincta, quæ habent diuersas naturas singulares, sed absoluteè dicunt essentialiter distingui, quæ habent diuersas naturas, & essentias, tales autem habent homo, & Leo, ergo sicut dicuntur essentialiter distingui præsertim quæ habent diuersas naturas communes, sic etiam dici debent essentialiter eadem, quæ conueniunt in eadem natura communi specifica, ac etiam generica, quia quot modis dicitur vnum oppositorum, tot modis dicitur & reliquum. Distinctionem autem essentialem ait Achillin. ibidem esse diuersitatem in natura, ac definitione, adeoquod illa sint essentialiter distincta, quæ sunt alterius rationis, hoc est, definitionis, cum definitio explicet essentiam rei, sic etiam loquitur Meurisse loc. cit. Pasqualig. tandem disp. 62. Metaph. reijcit primum modum identitatis essentialis assignatum à Scotistis vt potè qui explicat solam identitatem realem rerum, non verò essentialem, & retinet solum secundum, vt potè qui constituat propriam speciem identitatis essentialis ab alijs condistinctam, quam ita explicat, vt identitas essentialis formaliter dicat vnitatem, ac simplicitatem essentiæ, quod probat ex proportione ad alias identitates, identitas enim realis dicit simplicitatem secundum esse reale, ergo seruata proportione identitas essentialis dicit simplicitatem secundum essentiam. Præterea, vbi est eadem natura, ibi debet esse etiam Identitas, posita autem simplicitate naturæ, & essentiæ, est eadem natura, & essentia, quia vbi est simplicitas, ibi non potest esse diuersitas, & vbi non est diuersitas naturæ, est eadem natura, ergo posita in essentiæ simplicitate habetur identitas essentialis formaliter. Ex quo posteà deducit è contra distinctionem essentialem dicere formaliter multiplicitatem secundum essentiam, dum enim identitas essentialis dicit indiuisibilitatem secundum essentiam, distinctio debet dicere multiplicitatem secundum essentiam, in hoc enim consistit oppositio inter distinctionem, & identitatem, quod distinctio dicat multiplicitatem secundum illud, secundum quod identitas dicit simplicitatem; quod etiam confirmat ex proportione ad alias distinctiones, sicut enim distinctio realis dicit multiplicitatem secundum esse reale, & formalis secundum esse formale, ita essentialis debet dicere multiplicitatem secundum esse essentiale.

191 In hac re, vt dixi, esse nequit, nisi controuersia de nomine, & de modo loquendi, si benè intelligitur, & quia tota contentio oritur ex diuerso modo loquendi Auctorum de hac identitate, & distinctione essentiali; vt tollatur omnis confusio, & æquiuocatio, quæ contingere potest in vocabulis identitatis, & distinctionis essentialis, clarè & distinctè procedendum est declarando varias earum acceptiones, iuxtà quas pertinent ad identitatem, & distinctionem realem, & formalem, quia vt dixi, non constituunt speciem ab alijs condistinctam, Primò itaque statuendum est duplicem illam acceptionem identitatis, & distinctionis essentialis à Scotistis assignatam esse legitimam, itaut vno modo de constitutiuis dicatur, alio modo de rebus ipsis constitutis; & hoc satis probatur per communem vsum loquendi apud omnes, solet enim dici animal, & rationale identificari essentialiter cum homine, quia eum essentialiter constituunt, vt prædicata quidditatiua, ac in primo modo dicendi per se, risibilitatem verò distingui essentialiter ab homine, quia est extrà essentiam eius, nec eum constituit in primo modo dicendi per se, sed ita constitutum supponit, cum illi conueniat tantùm in secundo modo dicendi per se, & in eodem sensu fortiori accidentia communia dicuntur distingui essentialiter ab homine, vel alia quacumque re, cui merè accidentaliter, & extrinsecè superueniunt. neq; in probatione huiusmodi identitatis, & distinctionis essentialis opus est amplius laborare, quia de se adeò euidens est, vt & cum gratis admittat Pasqualigus. Solùm aduertere oportet, quod identitas, & distinctio essentialis in hoc sensu non sunt relationes mutuæ, quia partes v.g. sunt de essentia totius, & consequenter in hoc sensu essentialiter illi identificatæ, vt constet tam in toto physico, quam metaphysico, nam materia, & forma sunt de essentia compositi naturalis, genus & differentia de essentia compositi metaphysici totum autem nõ dicitur identificari essentialiter cum suis partibus, quia non est de essentia illarum, seu earũ essentiã non cõstituit, Et hac de causa è contrà totum dicitur essentialiter distingui à suis partibus constitutiuis, non autem è contrà, ratio huius est, quia identitas, & distinctio in hoc sensu fundantur super rationem constituentis, & constituti, quia si est constituens identificatur essentialiter cum constituto, si non constituens, distinguitur essentialiter ab eo, sed impossibile est idem esse constituens, & constitutum respectu eiusdem, seu plura seinuicem essentialiter mutuò constituere, ergo implicat identitatem, & distinctionem essentialem in hoc sensu importare relationes mutuas ex peculiari natura, & conditione earum, probatur minor quia principia constitutiua, vt sic, respectu constituti sunt priora saltem natura respectu constituti, constitutum verò posterius illis, ergo nequeunt plura mutuò seinuicem constituere, quia simul, & semel vnum esset prius, & posterius alio.

192 Secondò deindè probatur contrà Pasqualig. aliam quoq; acceptionem identitatis, & distinctionis essentialis, vt dicitur de rebus constitutis, esse legitimam, imò magis propriam, quam sit præcedens, nam, vt Pasqual. ipse concedit, illa propriè dicuntur idem essentialiter, quæ participant eandem essentiam, & in eadem essentia communicant, illa verò dicuntur essentialiter distincta, quæ habent plures essentias, & naturas, ergo hæc acceptio est vera, & legitima, & magis propria, quam præcedens, probatur consequentia, quia iuxta hanc acceptionem illa dicebantur secundum Scotistas eadem essentialiter, quæ vni essentiæ singulari identificabantur, vnamque essentiam participant, & illa è contra essentialiter distincta, quæ non eandem participabant essentiam, sed aliam, & aliam; Ex quo patet, quod identitas, & distinctio essentialis, vt explicatur à Pasqual. non coincidit cum secundo modo identitatis, & distinctionis essentialis à Scotistis assignato ab initio articuli, vt ipse ait, sed cum primo, quem tamen ipse condemnabat, nam eodem prorsus modo explicat ipse identitatem, & distinctionem essentialem, sicut eam Scotistæ explicabant in primo sensu captam, vt dicitur de rebus constitutis, quæ habent eandem essentiam, vel diuersam. Est autem aduertendum identitatem, & distinctionem essentialem in hoc sensu esse mutuas, quia implicat in hoc sensu hoc esse idem alicui, & non è contra, nam quæ sunt eadem vni tertio, sunt quoq; eadem inter se, implicat etiam hoc esse distinctum essentialiter ab illo, & non è contrà, quia si hoc non communicat in eadem natura, & essentia cum alio, neque illud aliud communicabit cum illo; ratio à priori est, quia identitas, & distinctio essentialis in hac acceptione sunt relationes primi modi ex assignatis 5. Met. quæ fundantur super vnitatem, & pluralitatem, seu multiplicitatem essentiarum, & ideò quæ habent, vel participant eandem essentiam, reciprocè dicuntur eadem, quæ verò participant diuersam, reciprocè quoque dici debent essentialiter distincta; ex quo tandem confirmatur, quod nuper dicebatur identitatem, & distinctionem essentialem in hac acceptione, vt dicitur de constitutis, esse magis propriam, quam sit præcedens, vt dicitur de constitutiuis, quia illa propriè non fundatur super vnitatem, & pluralitatem essentiæ constitutæ, sicut ista; sed quamuis ista sit magis propria, quam præcedens, adhuc tamen illa frequens est, ac consueta in scholis, vt diximus d. 5. Phys. qu. 13. art. 1. nu. 164. loquendo de toto, & partibus.

193 Tertiò insuper addendum est identitatem, & distinctionem essentialem in prima acceptione Scotistarum, vt scilicet dicitur de rebus ipsis constitutis, non esse restringendam ad communicationem duntaxat in eadem essentia singulari, aut diuersitatem in ea vt Scotistæ aiebant, quia communicatio plurium nedum contingere potest in eadem essentia singulari, quo pacto omnes gradus metaphysici eiusdem indiuidui in eandem essentia sic communicare dicuntur, & è contrà in ea diuersificari dicuntur plura indiuidua eiusdem speciei, vt Sortes, & Plato, sed etiam contingere potest communicatio in eandem natura, seu essentia communi, quo pacto plura eiusdem speciei indiuidua in eadem essentia specifica communicant, ob quam communicationem dicuntur eadem specie, & è contra dicuntur diuersa essentialiter, si habent diuersas essentias, vel naturas specificas, vt Petrus, & Bucefalus, hoc manifestè conuincunt rationes à nobis ex proprij paulò supra adductæ pro opinione Achillin. concedendum itaque est modum illum primum identitatis, ac distinctionis à Scotistis assignatum habere latitudinem, posseque dupliciter contingere, primò in vna numero essentia, aut numero multiplicata, secundò in vna essentia specifica, vel generica, aut sic multiplica-

tiplicata, sicut enim hac ratione indiuidua diuersarum specierum, vel generum essentialiter differre dicuntur, quia participant essentias, & naturas specie, vel genere multiplicatas, ita dici possunt eadem essentialiter indiuidua eiusdem speciei, quatenus eandem naturam, & essentiam specificam participant. Dices cum Meurisse, aliud esse aliqua esse vnum essentialiter, & aliud esse idem essentialiter, nam aliqua esse vnum essentialiter est illa conuenire in aliqua vna ratione essentiali, quo pacto duo indiuidua alicuius naturæ specificæ, vt Petrus, & Paulus dici possunt vnum essentialiter, quia conueniunt in vna natura specifica; aliqua verò esse idem essentialiter est illa identificari vni, & idem essentiæ singulari, vndè conuenientia, & coadunatio tantùm in vna essentia & natura singulari facit identitatem essentialem iuxta primam acceptionem, non autem conuenientia in aliqua natura communi, & sic etiam loquitur Pasqualig. disp. 62. cit. sec. 1. num. 8. vbi ait, quod si vnitas essentiæ consideretur prout est multiplicata in pluribus, tunc non adest identitas, sed tantùm conuenientia in eadem natura specifica. Sed planè responsio ista est prorsus inanis, & voluntaria, quia sicut vnitas, vt sic, fundat identitatem, & multitudo diuersitatem, & distinctionem 5. Metaph. 15. ita quælibet vnitas propriam fundare potest identitatem, & multitudo diuersitatem, cum ergo non tantùm detur vnitas essentiæ singularis, quo pacto vna dicitur essentia cuiuscunque indiuidui, vt est contracta à differentia indiuiduali, sed etiam vnitas naturæ communis, vt à tali contractione præscindit, quæ dicitur vnitas formalis, de qua dicemus disp. 9. ita etiam concedi debet nedum identitas essentialis singularis fundata supra primam vnitatem, sed etiam alia identitas communis fundata suprà secundam vnitatem communem. Conf. quia illi Scotistæ gratis concedunt distinctionem essentialem per participationem diuersarum naturarum inter indiuidua alterius, ac alterius speciei, vt constat apud Meuriss. & Sireck. ac alios loc. cit. ergo tenentur etiam admittere oppositum modum identitatis, quo eadem essentialiter dicantur indiuidua eiusdem speciei, quatenus coadunatur in vna natura, & essentia communi. Imò id manifestè concedit Pasqualig. cit. nu. 9. immediatè sequenti, vbi ait quod identitas essentialis duplici modo considerari potest, nimirum prout consistit in natura præcisa conditionibus indiuiduantibus, & tunc erit identitas essentialis communis, quia habebit aptitudinem ad se communicandam multis, vel prout consistit in natura determinata ad tale, vel talem indiuiduum, & tunc dicit identitatem essentialem singularem; quomodo ergo numero immediatè præcedenti negat Pasqualig. talem identitatem in eadem natura communi specifica, & ait esse tantùm conuenientiam, non identitatem?

194 Quartò tandem addendum est neutrum modum identitatis, ac distinctionis essentialis constituere peculiarem speciem ab alijs condistinctam, vt supradictum est qu. 7. art. 3. num. 169. & quidem primus modus identitatis, & distinctionis à Scotistis assignatus, vt dicitur de constitutis, etiam ea confessione ipsorum Scotistarum pertinet ad realem distinctionem vel identitatem, & in creatis præsertim omnino cum ea coincidere fatentur, quia quælibet res propriam secum defert essentiam, & diuersæ diuersas, vndè quæ vni essentiæ singulari identificantur, sunt eadem realiter, & è conuerso sicut è contra quæ diuersas habent essentias distinguuntur quoque realiter, & è conuerso; solùm in diuinis disiungi videntur, quia personæ ibi sunt realiter distinctæ, & essentialiter eædem, cum identificentur vni essentiæ singularissimæ; sed ad hoc etiam num. cit. responsum est neque in diuinis disiungi, si res benè perpendatur (quamuis id passim concedant Scotistæ) quia personæ diuinæ distinguuntur quidem realiter suppositaliter, non tamen distinctione reali naturarum, cum qua præsertim dicimus coincidere distinctionem essentialem ex supradictis num. 164. imò vt sic sunt realiter idem. Dices neque etiam in creatis coincidere, quia materia, & forma sunt idem essentialiter composito, cum sint de eius essentia, & tamen non sunt idem realiter cum ipso ex dictis disp. 5. Phys. quæst. 13. art. 1. Hæc instantia non valet, quia fit transitus ab identitate essentiali primo modo sumpta, quam solam dicimus cum reali identitate coincidere, ad identitatem essentialem secundo modo sumptam, quæ quidem non cum reali identitate, sed cum formali coincidit in sensu mox explicando. Dices coincidere solùm realiter, non autem formaliter, quia adhuc habent fundamenta diuersa, nam distinctio realis attenditur penes existentias diuersas, distinctio verò essentialis penes essentias, aliud autem est essentia ab existentia. At neque hæc instantia valet, quia ex dictis quæst. præced. distinctio realis non attenditur præcisè penes varias rerum existentias, sed etiam penes ipsas essentias præsertim in creatis, licet cum ordine ad existentias, quia est inter res, & res vel existentes, vel saltim existere possibiles, & sic etiam in proposito falsum est distinctionem essentialem iuxta primam acceptionem attendi præcisè penes essentias rerum ab existentia prorsus præscindentes, sed attenditur penes ipsas cum ordine ad existentiam vel actualem, vel saltim possibilem, vndè ex hoc potius confirmatur nostrum assertum, quod identitas, & distinctio essentialis in hoc sensu coincidit omninò cum identitate, & distinctione reali, quia habent idem omninò fundamentum, & eodem prorsus modo explicantur. Dices cum Pasqualigo ex hac explicatione sequi, quod inter naturas vniuersales præcisa existentia, & indiuiduatione non esset distinctio essentialis, quod tamen est falsum, cum vna natura vniuersalis sit diuersæ essentiæ ab alia. Tum quia distinctio essentialis attenditur penes diuersitatem definitionum essentialium, sed definitio explicat quidditatem rei, vt ab existentia præscindit, ergo fundatur super essentiam rei præcisè sumptam. Negatur sequela, quia natura vniuersalis, & essentia rei, prout per definitionem explicatur, licet præscindat ab actuali existentia, non tamen à possibili, quia hæc non est prædicatum contingens, sicut illa, vndè rerum essentiæ quoad fundandam inter se realem, & essentialem distinctionem pari passu gradiuntur, eo quod istæ distinctiones inter se omninò coincidant, si essentiæ rerum sunt actu existentes in rerum natura, sicut fundant inter se distinctionem essentialem actualem, ita quoque realem actualem, si verò sub statu possibilitatis præcisè concipiuntur, sicut fundant adinuicem distinctionem essentialem potentialem, ita quoque realem potentialem, vndè manifestè deducitur identitatem, & distinctionem essentialem iuxta primam acceptionem omninò coincidere cum reale distinctione.

195 Quod autem identitas, & distinctio essentialis iuxtà aliam acceptionem coincidat cum identitate, & distinctione formali concedit Trombet. loc. cit. & satis patet ex dictis num. 169. etenim tres modi identitatis formalis assignati fuere num. 165. & primus erat quo aliquid dicitur formaliter identificari alicui, quia est de essentia eius, vel intrinsecum constitutiuum eius, & è contrà illud dicitur ab alio formaliter distingui quod non est de essentia eius, at hæc est ipsissima notio, & explicatio identitatis, & distinctionis essentialis iuxtà secundam acceptionem à Scotistis assignatam, ergo hic modus identitatis, & distinctionis essentialis coincidit omninò cum identitate, & distinctione formali illo primo modo sumpta. Dices identitatem formalem non stare cum distinctione reali, vt in sequentibus dicemus, sed identitas, & distinctio essentialis iuxtà secundam acceptionem stat cum distinctione reali; vt constat de materia, & forma, quæ in hoc sensu identificantur essentialiter cum toto, & tamen ab eo realiter distinguuntur, ergo hic modus identitatis, & distinctionis essentialis reduci nequit ad formalem. Resp. identitatem formalem propriè dictam nempe tertio modo ex illis tribus assignatis num. cit. 165. quo pacto eadem formaliter dicuntur, quæ habeant eandem omnino formalitatem, & rationem conceptibilem, & è contrà distingui formaliter dicuntur quæ habent aliam, & aliam rationem conceptibilem, vtique non stare cum distinctione reali, implicat enim res diuersas in eadem omninò conceptibilitate conuenire, at identitas formalis primo modo sumpta ex illis tribus assignatis loc. cit. benè secum compatitur realem distinctionem, vt benè ostendit instantia de materia, & forma respectu compositi naturalis, cumquo identificantur formaliter iuxtà illum primum modum formalis identitatis, & adhuc realiter distinguuntur à toto, vt probatum est in Phys. Dices rursus, ergo etiam identitatem, ac distinctionem essentialem iuxta primam acceptionem pertinere ad identitatem & distinctionem formalem propriè dictam idest tertio illo modo ex tribus superius assignatis num. 165. probatur consequentia, quia iuxta illum tertium modum illa dicuntur eadem formaliter, quæ important eandem prorsus rationem conceptibilem, & illa dicuntur formaliter distingui, quæ habent diuersas rationes conceptibiles, at hæc est ipsa notio, & explicatio identitatis, & distinctionis iuxtà primam acceptionem; sic enim illa dicuntur eadem essentialiter, quæ sunt eiusdem omninò rationis, & definitionis, illa verò dicuntur essentialiter distincta, quæ habent diuersas definitiones, cum enim definitio explicet naturam rei, & essentiam, sequitur quæ habent diuersas definitiones, habere quoque diuersas essentias, & consequenter distingui essentialiter.

196 Resp. hac de causâ Fonsec. identitatem & distinctionem essentialem reducere ad formalem; si tamen explicetur quid dicat nomen *essentia*, à qua dicitur identitas, & distinctio essentiali, prout differt à *formalitate*, a qua denominatur identitas, & distinctio formalis, videbimus potiori iure ad realem pertinere, quam ad formalem; notandum igitur est, quod cum dicimus identitatem essentialem iuxtà primam acceptionem dicere simplicitatem, vel vnitatem plurium secundum esse essentiale, hoc esse essentiale dupliciter sumi potest, vel pro quacumque formalitate, vel pro aliqua integra essentia v. g. pro natura humana; & quidem essentia, vt fundat identitatem, vel distinctionem essentialem, non debet sumi primo modo, quia essentia ex propria sua significatione dicit naturam integram, quæ includit totam illam seriem rationum metaphysicarum (loquendo de essentia creata) in prædicamento ordinatarum ex dictis num. 180. & dicit aliquid quod potest esse à parte rei in recto, estque immediatè capax propriæ existentiæ, siue perfectæ itaut se solo existere possit, siue imperfectæ, quod non competit formalitatibus, quæ in seipsis propriè nequeunt dici essentiæ, sed potius varij essentiæ gradus, neque ex seipsis ordinantur ad existentiam, quarum fiunt immediatè capaces, sed realizantur ex ratitudine essentiæ, cui identificantur, & per eius existentiam dicuntur existere definitio etiam propriè dicta, vt constat ex genere, & differentia, non conuenit formalitatibus metaphysicis, sed rebus duntaxat propriam essentiam, ac existentia habentibus, & hæc enim propriè constant ex diuersis gradibus metaphysicis, vndè quę habent diuersas definitiones in hoc sensu, verè distinguuntur realiter distinctione reali naturarum; neque

forma-

formalitates in hoc sensu habent definitionem, quia non constant ex genere, & ex differentia, sed habent definitionem latè sumptam pro quocunque conceptu quidditatiuo, seu ratione conceptibili siue rei, siue realitatis, & sic patet ad argumentum, quod identitas, & distinctio essentialis potius ad realem reduci debet, quam ad formalem, quia definitio essentialis propriè dicta importat, & declarat varias essentias propriè dictas ordinatas nimirum ad existentias, quarum sunt immediatè, & formaliter capaces, omnis autem talis essentia potest, ac debet dici res, atque ideò fundare potest realem identitatem, vel distinctionem; at definitio latè sumpta prout etiam formalitatibus conuenit, non explicat essentiam propriè dictam, & ex se directè ordinata ad existentiam, sed solum gradum eius, & aliquam eius formalitatem, & ideò identitas, & distinctio essentialis melius reducitur ad identitatem, & distinctionem realem, quam ad formalem, quia definitio, supra cuius vnitatē, vel diuersitatem fundatur identitas, vel distinctio essentialis integram, & totam rei essentiam, vt potè quæ constat ex genere, & ex differentia, non autem solum gradum eius, vt explicat definitio formalitatum.

In oppositum arguit Pasqualig. citat. probans primum modum identitatis essentialis assignatum a Scotistis, quando nimirum aliqua identificantur vni essentiæ singulari, esse prorsus ineptum ad explicandam identitatem essentialem, vel prorsus coincidere cum secundo identitatis modo, quod ita probat; quando aliqua identificantur vni essentiæ singulari, vel quæ sic identificantur, sunt constitutiua illius essentiæ; vel non, hoc secundum dici non potest, sicut enim aliquod realiter identificatur alicui, quia imbibitur realiter in eius entitate, sic aliquid dicetur essentialiter alicui identificari, quia in eius essentia intimè imbibitur, nam si excluditur ab ea, iam non est essentialiter identificatum; si primum, tunc primus modus identitatis essentialis coincidit cum secundo. Tum deindè quia iuxtà illam acceptionem fieri posset, vt quæ sunt alterius prædicamenti, dicerentur inter se identificari essentialiter, quod est falsissimum, probatur sequela, nam hac ratione Scotistæ affirmant iuxtà illam acceptionem identitatis subiectum, & passionem essentialiter identificari, cum tamen passio pertinet ad prædicamentum qualitatis. Tum 3. identitas essentialis est maior, quam realis, quia realis dicit identitatem solum secundum entitatem, essentialis vero etiam secundum essentiam, quæ sicut est aliquid magis intimum rei, ita dicit etiam intimiorem identitatem, si autem identitas essentialis consisteret in eo, quod aliquid identificaretur cum aliqua essentia, nulla maior identitas, quam realis, ea hoc intelligi posset. Tum 4. identitas essentialis debet dicere vnitatem secundum esse essentiale, vel ergo quæ identificantur cum aliqua essentia, sunt vnum in essentia, vel non, si primum, ergo sunt de essentia illius, & primus modus coincidet cum secundo; si secundum, ergo non dicunt identitatem essentialem, quia non aderit vnitas secundum essentiam. Denique cuiuscunque rei vna est tantùm ratio formalis, quæ consistit in indiuisibilis, ergo malè assignatur duplex modus identitatis essentialis, vel saltim dari deberet vna ratio communis illis duobus modis, quæ se haberet, vt genus, ad suas species, quæ tamen assignari non potest.

Deinde sect. 3. impugnat modum distinctionis essentialis præfato modo identitatis oppositum, vt nimirum distinctio essentialis sit illa, qua naturæ realiter diuersæ distinguuntur, quia hoc nullo modo explicat rationem distinctionis essentialis, sed realis, quid enim spectat ad distinctionem essentialem, quod essentiæ sint realiter distinctæ? licet enim ad distinctionem essentialem consequatur distinctio realis, nihil tamen facit huiusmodi distinctio ad constitutionem essentialis distinctionis, imo sequeretur quod duæ naturæ eiusdem speciei solo numero distinctæ distinguerentur inter se essentialiter, quod est falsum. Et tandem impugnat modum secundum distinctionis essentialis, quo aliquid dicitur ab alio essentialiter distinctum, quando est extra essentiam eius, quia licet ex eo, quod vnum sit intra essentiam alterius, vt constitutiuum talis essentiæ, rectè inferatur esse idem essentialiter, non tamen ex opposito, quod vnum sit extrà essentiam alterius, infertur quod sit distinctum essentialiter, ratio discriminis est, quia non omne quod est extra essentiam, se habet, vt quædam essentia, quo pacto se habere debet quicquid essentialiter ab alio distinguitur, sed potest se habere, vt proprietas, vt modus, aut aliquid aliud; quare concludit Pasq. primum modum identitatis, & distinctionis essentialis explicare solum identitatem, ac distinctionem realem, non autem essentialem.

197 Resp. Scotistas gratis concedere per illum primum modum identitatis, & distinctionis essentialis non explicari, nisi identitatem, & distinctionem realem naturarum, & ex hoc aiunt explicari etiam identitatem, & distinctionem essentialem propriè dictam, quia hæc omnino cum illa coincidit, vt probatum est, cum distinctio essentialis non sit, nisi distinctio realis naturarum, & cum quæritur, an quando aliqua identificantur vni essentiæ singulari, sint constitutiua illius essentiæ nec ne respondetur interdum ita esse; nam gradus metap. eiusdem indiuidui communicant in eadem singulari essentia, quam etiam intrinsecè constituunt; interdum vero non nam plures passiones eiusdem subiecti, & plures personæ, ac attributa in diuinis dicuntur identificari vno essentiæ singulari, & tamen non sunt de illius quidditate, quia supponunt essentiam illam constitutam, quod etiam concedit Pasqual. ibi sect. 1. num. 5. neque implicat hoc pacto aliqua identificari vni essentiæ singulari, nec tamen illam intrinsecè constituere, quia identificatio essentialis iuxtà primam acceptionem non significat constitutionem illius essentiæ, in qua plura communicant, sed significat quod illa plura non importent aliam essentiam idest naturam integram ordinatam ad existentiam præter illam in hoc sensu iuxtà primam acceptionem passio dicitur essentialiter identificari subiecto, non quia intrinsecè constituat essentiam subiecti, vt risibilitas humanitatem, neque quia participent eandem essentiam idest quidditatem, vel rationem conceptibilem, sed quia risibilitas vlteriorem essentiam non addit humanitati, sed simplicem quandam formalitatem, quæ per eandem essentiam subiecti ratificatur, & realizatur, & per eandem existentiam existit, qua de causa passio, & subiectum dicuntur essentialiter identificari iuxtà primam acceptionem absque vlla contradictione. Ad 2. negatur sequela cum eius probatione, quia passio secundum Scotistas non est in prædicamento qualitatis, vt supponit Pasqualig. sed in prædicamento sui subiecti reductiuè ob realem identitatem cum ipso, quæ etiam dicitur identitas essentialis iuxtà primam acceptionem. Ad 3. negatur assumptum cum probatione, quæ potius oppositum probat, quia entitas & essentia rei idem prorsus significant, sicut enim entitas dicitur ab ente, ita essentia ab esse, vnde vtrumque significat vel rem ipsam existentem, vel saltim existere possibilem, & ideo vna non est intimior alia, sed pari passu gradiuntur; videtur tamen identitas essentialis intimior, quam realis, quatenus magis abstrahere videtur ab existentia actuali, quam illa, re tamen vera essentia sub puro statu possibilitatis æquè benè potest fundare identitatem, vel distinctionem realem possibilem ab alia essentia possibili, sicut fundare potest identitatem, vel distinctionem essentialem. Ad 4. quæ identificantur in vna essentia dicuntur vnum in essentia, seu vnam importare essentiam, etiamsi non sint constitutiua illius, aut de eius quidditate, hac ratione passio dicitur identificari essentialiter cum subiecto, etiamsi non sit de eius quidditate, sed illud supponat essentialiter constitutum, quia nimirum aliam essentiam, ac entitatem non dicit præter essentiam subiecti, sed aliam solum addit formalitatem; sic etiam ex ipso Pasqualig. personæ diuinæ identificantur essentialiter diuinæ essentiæ, quam tamen essentialiter non constituunt, sed constitutam supponunt, non ergò implicat plura identificari in vna essentia, seu aliam illi non addere essentiam, nec tamen illam intrinsecè constituere, sed potius constitutam supponere. Ad vlt. negatur consequentia, quia licet duplex ille modus assignetur essentialis identitatis, & distinctionis, diximus tamen primum esse magis proprium modum identitatis, quia identitas ex vi nominis significat vnitatem essentiæ, distinctio diuersitatem eiusdem, siue multiplicitatem.

198 Ad aliud argumentum, quo impugnatur distinctio essentialis opposita primo modo identitatis, nescio qua ratione obijciatur Scotistis a Pasqualig. cum & ipse declaret distinctionem essentialem per diuersitatem, & multiplicitatem essentiarum, vndè etiam contra ipsum reduci posset; negatur itaque assumptum, quod per talem diuersitatem, & multiplicitatem essentiarum, ac naturarum non ritè explicetur distinctio essentialis, imò distinctio essentialis aliud non ex Scot. 1. d. 2. q. 7. F F. vt suprà diximus num. 16 quam ipsa distinctio realis naturarum; & cum ait ex hoc sequi duas naturas eiusdem speciei solo numero distinctas distingui inter se essentialiter, negatur sequela quia vt docet Doctor, ibidem, duæ naturæ eiusdem speciei solo numero differentes, si sunt substantiales, cum suis hæcceitatibus constituunt diuersa supposita, & sic distinctio inter illas non potest, nec debet dici distinctio essentialis, sed tantùm suppositalis. Ad vlt. mirum etiam est, quomodo Pasqualig. neget distinctionem essentialem iuxta secundam acceptionem, cum concedat modum identitatis ei oppositum; & sanè si ritè aliquid dicitur alicui essentialiter identificari, quia est intrà rationem, ac essentiam eius, pari ratione quod est extra eius essentiam, dicetur distingui essentialiter ab eo; distinctio enim commensuratur identitati, quam negat, si negat identitatem realem, est realis; si formalem, formalis; cum ergò in proposito, quod est extrà essentiam alicuius, distinguatur ab eo, & non nisi negando identitatem essentialem, consequens est, vt talis distinctio, non nisi essentialis dicatur, etiam si quod sic distinguitur, non sit propriè essentia, sed proprietas, vel modus; quia denominatio huius distinctionis essentialis non sumitur ex hoc, quod res sic ab alia distincta, sit propriè essentia, vel non, sed ex hoc, quod intrat essentiam alterius, a quo ob talem exclusionem dicitur distingui, & ideò disparitas ad hoc adducta a Pasq. nulla est.

QVÆSTIO X.

De natura Identitatis, & Distinctionis modalis.

199 Sicut duo dantur genera modorum ex dictis disp. 2. qu. 6. art. 1. quorum aliqui dicuntur extrinseci, & physici, quia nimirum extrinsecè, & veluti accidentaliter res ipsas physicas determinant, quo pacto se habet figura respectu quantitatis, sessio respectu sedentis, &c. aliqui verò intrinseci, & metaphysici, quia magis intrinsecè intrinsecas rerum essentias determinant, quo pacto se habet existentia respectu essentiæ, finitas respectu creaturæ, infinitas respectu Dei, de quorum modorum natura, & conditione loc. cit.

fusè diximus; ita quoque duplex identitas, vel distinctio modalis assignari potest, alia nimirum modi extrinseci à re, cuius est modus, & alia modi intrinseci; & de vtraque in præsenti agendum nobis est, licet Recentiores de sola distinctione modali extrinseca agant, vt potè qui non alios modos rerum agnoscere videntur præter extrinsecos, & Scotistæ è contrà de sola modali intrinseca, vt potè qui non alios modos rerum agnoscunt præter intrinsecos; sed loc. iam cit. ostendi hos, & illos pari passu errare, & necessarios esse in rerum natura modos vtriusque generis, tam scilicet extrinsecos, quam intrinsecos, illos quidem pro rebus physicis determinandis, illos verò pro realitatibus metaphysicis; vnde consequenter dabitur distinctio modalis vtriusque generis in rerum natura circà operationem intellectus, atque ideò de vtraque in hac quæstione agemus, & primò quidem de distinctione modali extrinseca, deinceps verò de modali intrinseca.

Recentiores passim hanc distinctionem modalem extrinsecam, seu modi extrinseci à re cuius est modus, assignant quidem, vt distinctionem præcedentem omne opus intellectus, nolunt tamen coincidere cum distinctione reali propriè dicta, quæ est inter rem, & rem, quia modus non est res, cum se solo existere nequeat, sed modificatio, & circumstantia rei, atque ideò eam constituunt, vt speciem distinctionis mediam quodammodo inter distinctionem propriè realem, & distinctionem rationis, quam primeuit Suarez disp. 7. Metaph. sec. 1. appellare distinctionem ex natura rei, vt à propriè reali eam condistingueret, & à distinctione rationis, quam sequuntur Morisan. disp. 1. Log. q. 6. art. 1. Auersa q. 5. Philosoph. sec. 8. Amic. trac. de Distinc. quæst. 13. & alij quamplures, quam distinctionem modalem versari dicunt nedum inter rem, & eius modum, sed etiam inter plures modos siue eiusdem rei, siue diuersarum inuicem comparatos, vt inter ambas vniones materiæ, & formæ. Addunt denique proprium, & adæquatum signum huius distinctionis modalis esse separabilitatem quoad existentiam in indiuiduo non mutuam, siue separabilitas illa sit per potentiam naturalem, siue supernaturalem, ita Suar. cit. num. 6. & Amic. num. 8. ratio est (inquit Suar.) quia ex huiusmodi separatione mutua rectè conuincitur eam rem, quæ potest manere destructo alio extremo, habere per se suam realitatem entitatiue, & essentialiter independenter ab illo extremo, quod destrui potest ipsa manente, non vero potest indè concludi aliud extremum, quod potest destrui, habere ex se propriam entitatem, quia illud extremum tale est, vt manere non possit sine altero, sed ad hoc sufficit, vt sit modus eius, imò hoc est intrinsecum entitati modali, vt per se manere non possit, nec separari actu ab eo, cuius est modus, ergo ex prædicta separatione non potest concludi maior distinctio, quam modalis. Conf. nam ita comparatur motus localis ad mobile, sessio ad sedentem, actio ad terminum, inter quæ nullus qui rectè sentiat, maiorem distinctionem ponit, quam modalem.

200 Dicendum est hanc distinctionem modalem siue sit inter rem, & modum extrinsecum eius, siue inter plures modos inuicem comparatos contineri quidem sub distinctione ex natura rei, vt secernitur à distinctione rationis, non tamen constituere speciem disparatam, & condistinctam à distinctione reali, sed ad ipsam pertinere, & reduci. Conclusio est Scoti 3. quol. art. 1. & 2. d. 1. quæst. 5. *quod si adhuc*, vbi ait hanc esse contentionem de nomine, quia iuxtà varias acceptiones entitatis, & rei potest huiusmodi distinctio vocari realis, & modalis, quam amplectuntur etiam nonnulli ex Recentioribus melioris notæ, vndè Arriag. disp. 1. Metaph. sec. 4. num. 97. inquit distinctionem realem diuidi in realem simpliciter idest eam, quæ est inter duas res simpliciter, & in realem secundum quid idest modalem, non quia hæc secunda in ratione distinctionis sit minor, sed quia vnum extremum est modus alterius, dico modum alterius (inquit) nam licet ambo extrema sint modi, dummodo vnum non sit modus alterius absolutè dicuntur realiter distingui, & non modaliter, sic duæ vniones realiter distinguuntur, quia inter se non sunt modi, à subiectis tamen solùm modaliter distinguuntur, quia sunt illorum modi; ita Arriag. loc. cit. & sic etiam loquitur Pasqualig. disp. 51. sec. 2. num. 6. vbi ait si distinctio modalis consideretur secundum seipsam formaliter in ratione distinctionis esse æque realem, ac est illa, quæ est inter rem, & rem, licet modalis dicatur sumpta denominatione ab alio extremo, qui habet rationem modi respectu alterius, sic tandem loquitur etiam Hurtad. disp. 6. Met. sec. 2. subsec. 1. §. 3. vbi ait hanc distinctionem sub reali contineri quia existit à parte rei, & sicut modus simpliciter est ens reale, ita & eius distinctio realis, vocatur autem modalis, quia alterum, vel vtrumque est modus de quo ait latè egisse disp. 2. sec. 5. ibique ostendisse modum esse rem, vocari autem modum, quia non tam videtur nouam afferre entitatem, quam nouam determinationem entitatis præexistentis, quod & ego quoque latè ostendi superius disp. 2. Metaph. q. 6. art. 1. vbi egi ex professò de modis extrinsecis, & intrinsecis rerum, vndè sicut ibi dixi modum esse rem loquendo de modo extrinseco (nam intrinsecus neque est res, neque formalitas propriè loquendo, vt ibi explicatum est) ita hic consequenter assero eius distinctionem à re esse realem in ratione distinctionis, & alietatis, & solum dici modalem ex parte sui sumpta denominatione à munere modificandi, quod gerit circa rem ipsam, cuius dicitur modus.

Potest autem probari conclusio ex dictis suprà num. 171. ex præ[illegible] distinctionis realis, quod est separabilitas, modus enim intrinsecus separabilis est à re, cuius est modus, absque eo quod res illa aliquid suæ entitatis intrinsecæ amittat, ergo re vera distinguitur realiter ab ea; Probatur consequentia, quia separabilitas duorum siue sit mutua, siue non mutua, est sufficiens signum realis distinctionis, inter aliqua duo, vt probatum est num. 187. Quod rursus confirmari potest; quia quando videmus aliqua duo ita separari, vt vnum destruatur, aliud vero remaneat integrum, & illibatum in sua intrinseca entitate, tunc arguimus illa duo diuersas habere entitates, imò & existentias, nam si vnum haberet eandem prorsus entitatem, & existentiam cum alio, vel tunc vtrumque desineret, vel neutrum, quia nihil desinere potest, nisi etiam eius entitas desinat, ac existentia, ergò etiam hæc separabilitas non mutua sufficiens signum est realis distinctionis. Tum quia D. Aug. 6. de Trin. cap. 6. ex hac separabilitate non mutua arguit realem distinctionem inter magnitudinem, & figuram; & Arist. etiam 1. Phys. ex hac separabilitate non mutua distinctionem realem deduxit inter materiam, & formam, quia nimirum videbat materiam manere, & formam destrui, neque ipse cogitauit vnquam posse formam saltim per Dei potentiam à materia separatam conseruari posse, cum ergò res, & modus sint ita abinuicem separabilia, concludendum est eorum distinctionem dici posse, ac debere realem. Tum quia distinctio realis à toto genere in minus se habet, quam separatio, vel separabilitas siue sit mutua, siue non mutua, non enim quæcunque sunt realiter distincta, sunt separabilia cum separabilitas non sint adæquatum, & conuertibile signum cum distinctione reali, benè tamen è contrà, quæcunque sunt separabilia, sunt realiter distincta, cum ergo res, & modus separari possint, sufficit hæc separabilitas etiamsi non mutua ad inferendam realem distinctionem.

201 Respondet Pasqualig. loc. cit. quod licet hæc distinctio modalis in se formaliter considerata, & in ratione distinctionis sit æquè realis ac illa, quæ est inter rem, & rem, subdit tamen nu. 2. quod si distinctio consideretur ex parte extremorum, & vt qualificata per ipsa, distinctio hæc non potest dici realis, quia modus deficit à ratione rei, cum nec habeat propriam entitatem, nec propriam existentiam, distinctio autem realis versatur inter rem, & rem. Hæc responsio planè admittit quantum hic probare intendimus, nempe distinctionem modi extrinseci à re cuius est modus, esse realem respiciendo naturam distinctionis in se, sed vlterius nunc pergo, & probo posse dici realem etiam ex parte extremorum, quia etiam modus est res, quantum sufficit ad denominandam distinctionem realem ex parte vtriusque extremi, nam dici potest ens, & res eo modo, quo hoc descendit in decem prædicamenta, & licet modus non sit res, sicut illa cuius est modus, non tamen nulla res est, sicut nec vllum ens, inquit Scotus loc. cit. quol. 3. & 2. d. 1. qu. 5. Conf. quia licet modus petat semper esse connexus cum re, cuius est modus, adhuc tamen dici potest, ac debet res, vt à realitate distinguitur, & quantum sufficit ad denominandam distinctionem realem ex parte sui, quia res dicitur, quod habet propriam entitatem, & existentia, secundum quam immediatè potest esse terminus causalitatis physicæ, vt suprà dictum est, sed modus habet sic propriam entitatem, & existentiam, ergo potest dici res absolutè loquendo, licet dicatur modus, per comparationem ad rem, quam modificat, probatur minor, quia incipit modus de nouo in subiecto, & desinit, non incipiente, vel desinente subiecto, sed hoc prorsus impossibile foret, si modus eandem prorsus haberet entitatem, ac existentiam cum re, cuius est modus, quia nequit aliquid incipere, vel desinere, nisi quoque desinat eius entitas, vel existentia; tum quia D. Aug. loc. cit. ex hoc probat figuram non identificari realiter cum quantitate, nec habere eandem entitatem, ac existentiam cum ipsa, quia potest esse quantitas sine figura, quod euidens signum est, vnum non esse idem cum alio, nec habere eandem entitatem, vel existentiam cum illo.

Respondent Recentiores illud propriè dici rem, quod se solo existere potest non indigens altero, cui sit affixum, modus autem se solo existere nequit, sed postulat esse perpetuò affixum rei, quam modificat, & ideò nequit dici res, nec distinctio realis ex parte ipsius; Addunt distinctionem realem esse talis naturæ, vt versari debeat inter extrema, quorum vtraque simul, & actu possint conseruari in rerum natura absque reali vnione inter se, vt corpus, & anima, Petrus, & albedo, quo pacto non se habent res, & modus, quia licet quantitas possit esse sine figura hac, & illa, non tamen è contrà; vndè cum dicitur separabilitatem esse infallibile signum distinctionis realis, aiunt id debere intelligi de separabilitate mutua, & cum retentione propriæ existentiæ, ita vt vnum possit ab alio separatum conseruari, & consistere saltim per Dei potentiam, quo pacto non se habet modus respectu rei, cuius est modus. Sed hæc responsio difficultatem non euacuat, quia ad rationem Rei simpliciter, & absolutè loquendo, vt realem fundat distinctionem, minimè requiritur, vt se sola existere possit, sed sufficit, quod per veram efficientiam, & physicam causalitatem accipiat esse per se, siue solitariè existere possit, siue non, vt dictum est num. 160. ita autem se habet modus, quia de nouo producitur in re, quam modificat, & destruitur sine productione, & desitione rei, cuius est modus, vt patet de vnione respectu subiecti, sessione respectu sedentis, præsentia respectu rei locatæ, sed propria rei essentia, & existentia est terminus ad quem productionis, & termi-

terminus, à quo desitionis, & destructionis, ergò modus propriè potest dici Res, vt res à realitate distinguitur. Neque refert modum non produci in seipso, nec in seipso desinere, sed in alio, id enim non infert, quod propria careat essentia, & existentia, sed solum quod non habeat suam essentiam, & existentiam solitariam, seu se sola existere natam, sed necessariò alteri associatam, quemadmodum ipsi Aduersarij dicere solent de actu vitali respectu potentiæ vitalis, quod ob intrinsecam, ac essentialem ab ipso dependentiam neque per Dei potentiam potest ab ipsa seiunctim conseruari, neque ob id dicunt esse modum potentiæ vitalis, sed adhuc est vera res, & entitas. Neque tandem verum est, quod dicebatur ad distinctionem realem necessariam esse separabilitatem mutuam extremorum, itaut vnumquodque reciprocè possit separatum ab alio conseruari, non inquam, id necessarium est, vt sæpius inculcauimus, sed sufficit quod vnum remanere possit in sua entitate integrum alio destructo, cum ergo possit modos à subiecto separari, & destrui absque eo, quod aliquid entitatis subiecti deperdatur, argumento est realiter inter se distingui, & hæc est separabilitas, quæ dicitur esse signum distinctionis realis inter aliqua duo, vt scilicet vnum remaneat integrum, & illæsum in sua entitate absque alio, siue hoc pariter separatum ab eo conseruetur, siue destruatur, vndè per accidens est ad realem distinctionem, quod vtrumque extremum possit separatum conseruari, vt dictum est q. 8. loquendo de signis distinctionis realis.

202 Ex qua doctrina labuntur fundamenta Recentiorum ab initio quæst. relata, quibus probabant distinctionem rei, & modi non posse dici realem, quia res non est modus, & adæquatum signum distinctionis modalis esse separabilitatem non mutuam; non inquam, hoc dici potest adæquatum eius distinctionis signum, & cum ea conuertibile, quasi quæcunque sunt sic separabilia, non realiter distinguantur, sed tantùm modaliter, quia inseparabilitas duarum entitatum cum retentione propriæ existentiæ ex parte vtriusque potest ex alijs oriri capitibus scilicet ratione intrinsecæ, & essentialis dependentiæ vnius ab alio, qualem dicunt Thomistæ interuenire inter actum vitalem, & potentiam, & nos inter totum, & partes vnitas, & inter duo relatiua, quorum neutrum potest sine alio existere, & conseruari, vt relatiua sunt, & tamen adhuc in ratione relatiuorum realiter distinguuntur, quia fundant correlationes realiter distinctas. Præterea principaliter posset adhuc probari distinctionem rei, & modi extrinseci posse dici realem ex tertio signo realis distinctionis assignato sub nu. 183. quod erat oppositio producentis, & producti, causantis, & causati, cum nihil possit causare seipsum, cum ergo res causet suum modum ad minus in genere causæ materialis, imò & interdum efficientis, consequenter dicendum est, quod etiamsi ex separabilitate rei, & modi non sufficienter colligeretur distinctio realis inter illa, quia non est separabilitas mutua, adhuc tamen sufficienter colligi posset ex oppositione producentis, & producti, causantis, & causati, quod erat signum realis distinctionis, ergo distinctio rei, & modi extrinseci re vera est realis, neque speciem constituit disparatam à distinctione reali.

Oppositum tamen contendunt probare Recentiores cit. & Primò probat Amic. ex Arist. 3. Phys. 21. vbi motum, actionem, & passionem ait esse idem subiecto, & differre ratione, quod vtique nequit intelligi de sola distinctione rationis, idest facta per intellectum, sed maiori, quæ cum non sit realis debet dici modalis. Resp. motum realiter distingui ab actione, & passione ex dictis disp. 15. Phys. q. 3. & sic etiam distingui inter se actionem, & passionem, vt ostensum est supra in hac ipsa disp. qu. 1. ar. 6. num. 59. quid autem intendat Arist. 3. Phys. 21. cum ait motum, actionem, & passionem esse idem subiecto, seu materialiter, & differre ratione, seu formaliter iam explicatum est loc. cit. ac etiam in expositione textus lib. 3. Physic. ex Scot. 4. d. 13. quæst. 1. L.

Deindè obijcit Suarez disp. 7. Met. sec. 1. num. 21. necessario admitti debere distinctionem modalem modi extrinseci à re cuius est modus, vt speciem disparatam & condistinctam à distinctionem reali, quæ est inter rem, & rem, & vt distinctionem minorem illa præter opus intellectus, quia separabilitas mutua, qualis est inter Petrum, & Paulum, vel esse potest inter animam, & corpus, arguit maiorem distinctionem, quam separabilitas non mutua, qualis est inter rem, & modum, separabilitas mutua non arguit nisi distinctionem realem propriam, ergo separabilitas non mutua non arguit talem, aut tantam distinctionem. Conf. quia distinctio realis propria debet esse inter rem, & rem, sed distinctio quæ est inter rem, & modum non est distinctio rei à re, sed rei à modo, ergo non est realis. Demum modus, tam intimè includit coniunctionem cum re, cuius est modus, vt per nullam potentiam sine illa esse possit, ergo signum est illam coniunctionem esse quendam modum identitatis, est ergo minor distinctio inter modum, & rem, quam inter duas res.

Respondet Poncius tom. 3. sui Cursus disp. 20. qu. 1. n. 10. negando maiorem, nam quod modus non possit existere sine modificato, non prouenit ex defectu distinctionis, sed ex natura particulari sua, quæ cum sit essentialiter determinatiua modificati, non potest sine ipso existere, quam solutionem confirmat, ac simul obiectionis infirmitatem ostendit, quia si mutua separabilitas argueret maiorem distinctionem, quam separabilitas non mutua, etiam separabilitas mutua naturalis qualis est inter Petrum, & Paulum, argueret maiorem distinctionem, quam separabilitas non mutua naturalis, qualis est inter Petrum, & albedinem, vel inter intellectum, & intellectionem, & consequenter non daretur distinctio realis propria inter Petrum, & albedinem, sicut datur inter ipsum, & Paulum, ergo mutua separabilitas non arguit maiorem distinctionem, quam non mutua. Ad Conf. negat pariter maiorem, non enim distinctio dicitur realis propria, quia sit inter rem, & rem, sed quia est inter extrema positiua, & est opposita distinctioni formali, & distinctioni rationis, & quia distinctio rei à modo est huiusmodi, ideò est distinctio realis propria, quamuis non sit inter extrema mutuò separabilia. Sed hanc solutionem simul cum instantia illa adducit Suarez loc. cit. sec. 2. num. 7. & reijcit dicens aliud esse loqui de inseparabilitate naturali, aliud verò de inseparabilitate in ordine ad potentiam Dei absolutam, nam ex priori sola non potest sufficiens argumentum sumi indistinctionis realis propriè, & in rigore sumptæ, vt conuincit argumentum de subiecto, & accidente, de materia, & singulis formis materialibus, materia enim potest à qualibet indiuidua forma separari, & sine illa conseruari, nulla verò talis forma potest naturaliter separari à materia, itaut sine illa conseruetur; at verò si fit sermo de inseparabilitate in ordine ad potentiam Dei absolutam, inquit valdè probabile argumentum sumi, ea, quæ prædicto modo comparantur, & conseruari non possunt mutuo separata, tantùm distingui modaliter; ratio est, quia si alterum extremum ex illis duobus tale est, vt per potentiam Dei absolutam non possit sine alio conseruari, magnum argumentum est illud essentialiter tantùm esse modum quendam, & non veram entitatem, quia si esset vera entitas, non posset habere tam intrinsecam dependentiam ab alia entitate, vt non possit Deus illam supplere sua infinita potentia, ergo solum id prouenire potest ex eo, quod illud extremum in sua intrinseca essentia non est entitas, sed tantùm modus; ita Suarez cit. quibus an re vera illi instantiæ satisfaciat, nolo sollicitus esse, id enim Poncio incumbebat, qui eam adhibuit. Solutio verò, quam Poncius adhibet ad Conf. minimè placet, dum negat distinctionem realem propriè dictam esse illam, quæ versatur inter rem & rem, & inquit esse illam, quæ est inter extrema positiua, & opponitur distinctioni formali, & distinctioni rationis; hoc enim nihil est dictu, peto namque per quid opponatur distinctio realis propriè dicta distinctioni formali, planè non illi opponitur, quia sit inter extrema positiua quomodocunque, nam in hoc sensu etiam formalis distinctio inter positiua versatur; sed quia positiua inter quæ versatur distinctio realis, sunt res, illa verò inter quæ versatur distinctio formalis, non sunt res, sed realitates, siue formalitates, quam doctrinam posteà tradit ipse Poncius immediatè post quæst. seq. ex communi Scotistarum ponens discrimen inter extrema positiua distinctionis realis, & distinctionis formalis, malè ergo negat distinctionem realem propriè sumptam esse illam, quæ est inter rem, & rem, & potius negare debebat modum non esse rem, quantum sufficit, vt possit fundare realem distinctionem.

203 Itaque ad argumentum negandum est inseparabilitatem illam non mutuam arguere minorem distinctionem, inter rem & modum, quam faciat separabilitas mutua; contingere enim potest, vt illa inseparabilitas, quæ est ex parte alterius extremi, non oriatur ex identitate aliqua, vel minori distinctione, sed ex aliquo modo dependentiæ magis intrinseco, ac insupplebili etiam per potentiam Dei absolutam, vt Aduersarij quamplures dicere solent de actu vitali v.g. intellectione respectu intellectus, à quo non posse aiunt separatam conseruari nec naturaliter, nec supernaturaliter, cum essentialem dependentiam dicat à potentia vitali, & nos Scotistæ potiori ratione asserimus de toto essentiali physico respectu suarum partium vnitarum, & tamen certum est intellectionem non minus realiter ab intellectu distingui, quam distinguatur albedo à Petro, tum quia in ratione distinctionis, & alietatis tam est verum dicere sessionem esse aliud à sedente, figuram à quantitate, à parte rei, quam intellectionem ab intellectu, & ideò illa inseparabilitas non arguit minorem distinctionem. Vel dicendum quod si aliquo pacto minorem arguit distinctionem, non tamen talem, vt non possit, ac debeat adhuc dici realis, quia vt supra dictum est, modus est res, quantum sufficit ad fundandam realem distinctionem propriè dictam, & separabilitas cum amissione propriæ existentiæ absque præiudicio existentiæ alterius extremi est sufficiens indicium realis distinctionis ab eo. Ad Confir. si per rem, & rem intelligantur extrema, quæ possint abinuicem separata manere, & conseruati, negatur maior, hoc enim non est necessarium, sed sufficit, quod extrema ita sint res, quod vnumquodque possit produci, vel corrumpi absque desitione, & corruptione alterius, res enim physica dicitur, prout à realitate Metaphysica distinguitur, quicquid potest terminare causalitatem agentis Physicam, & realem, quia hoc necessariò terminatur ad essentiam rei, prout existens est, siue solitariè in seipsa, siue cum alio associata, quo sensu intellecta, & concessa maiori, negatur minor, quod modus non sit res, & distinctio inter ipsa non sit veluti rei, & rei quantum sufficit ad fundandam distinctionem realem propriè dictam. Ad vlt. negatur prima consequentia, & consequenter etiam secunda, & ratio negationis est, quia coniunctio duorum nón opponitur, vel excludit distinctionem, vt constat de materia, & forma vnitis in composito, & adhuc realiter inter se se distinctis, sed opponitur diuisioni, eamque excludit, nam si coniunctio esset quidam modus identitatis, non ita realiter distinguerentur anima, & corpus in homine quando sunt coniuncta, ac posteà quando post obitum sunt

disiuncta, quod si coniunctio minuit distinctionem vnitorum (quod tamen absolutè falsum est propriè de distinctione loquendo) non tamen ita minuit, vt adhuc distinctio inter illa nequeat dici realis.

Sed adhuc insta: Suarez, si modus intrinsecus esset vera res, & entitas, non posset habere tam intrinsecam dependentiam ab alia entitate, vt non posset saltim Deus illam supplere sua infinita potentia, ergo solum id prouenire potest ex eo, quod illud extremum in sua intrinseca essentia non est entitas, sed tantùm modus. Resp. negando assumptum potest enim interdum vnum ens adeò essentialem dependentiam habere ab alio, & necessariam connexionem cum ipso, & eius indigentia, nec etiam a Deo suppleri possit, quemadmodum dicunt Aduersarij de actu vitali, qui adeò necessariò in suo esse, & fieri dependet a potentia vitali, vt nec a Deo eius indigentia suppleri possit, nec tamen dicunt illum esse modum. Accedit, quod ratio modi non tollit ab eo, quod non sit res, & entitas realis absolutè loquendo, sed solum quod non sit res eo pacto, quo res dicitur illud, cuius est modus, vt docet Scot. loc. cit. &. non est res sumendo rem pro illo, quod se solo existere, & conseruari potest, neque ex sua ratione intrinseca petit esse alteri affixum per modum determinationis, & modificationis. Denique ratio à priori cur modus extrinsecus per se existere nequeat, & petat affixum esse rei, quam modificat, itaut nec per Dei potentiam se solo conseruari possit, non est quia non sit res, nec per Dei potentiam se solo conseruari possit, unde est quia, non sit res, nec entitas relatiua, vt constat de vnione, vbi, actione, passione &c. vt dixi disp. 2. qu. 6. art. 1. nu. 143. repugnat autem omnino respectum, qualiscunque sit, conseruari separatum a fundamento, cum essentialiter sit habitudo quædam vnius ad aliud, vt dictum est disput. 3. Phys. num. 146.

204 Circa aliam distinctionem modalem scilicet modi intrinseci à re, cuius est modus, vt existentiæ ab essentia, infinitatis à Deitate &c. aut plurium modorum inter se, vt existentiæ, actus, & potentiæ, & huiusmodi, nonnulli Scotistæ eam constituunt speciem distinctionis ab alijs condistinctam, & disparatam, quibus præiuisse videtur Mairon. 1. d. 8. qu. 1. artic. 2. vbi quatuor species distinctionis præter opus intellectus proponit ab inuicem distinctas, inter quas distinctionem præsertim modalem enumerat. Alij verò Scotistæ passim eam reducunt ad distinctionem ex natura rei, quam supponunt speciem ab alijs condistinctam, & minimam inter omnes distinctiones antecedentes opus intellectus, ita Formalistæ apud Strect. art. 2. quos refert, & sequitur Franc. de Roy lib. 2. Formalit. cap. 13. lec. 2. Alij tandem eam reducunt ad formalem distinctionem, sed quia modus intrinsecus propriè non importat aliquam formalitatem, idest rationem de se conceptibilem seorsim à re, cuius est modus, vt diximus disput. 2. quæst. 6. art. 1. vocant eam distinctionem formalem negatiuam, vel non identitatem formalem, ita Meurisſ. lib. 2. suæ Metaph. cap. 3. quæst. 4. conclus. 4. Poncius tom. 3. cursus disp. 20. num. 80. Faber tract. Formalit. & alij quamplures.

Et hæc vltima sententia placet, quam iam in Logica dedit disp. 1. q. 5. art. 2. declarando distinctionem formalem, & superius in hac disp. num. 164. quia vt constat ex ibid. dictis, nulla est ratio conuincens, vt ponatur species quædam distinctionis ab alijs condistincta, & separata; debet ergo ad alias reduci, quæ veram speciem constituunt distinctionis a parte rei, talis autem esse nequit distinctio realis, quia modus intrinsecus non potest dici res, imò neque formalitas in rigore loquendo; neque reduci potest ad distinctionem ex natura rei, vt ponitur à Formalistis, quia falsum est hanc distinctionem ex natura rei constituere speciem ab alijs condistinctam, cum potius sit genus ad omnes distinctiones præter opus intellectus, vt dictum est suprà qu. 7. ar. 2. remanet ergo, vt reducatur ad distinctionem formalem. Conf. ex proportione, quæ currit inter distinctionem modalem extrinsecam, seu modi extrinseci à re cuius est modus, & distinctionem modalem intrinsecam, sicut enim de illa conclusum est pertinere ad distinctionem realem, nec constituere speciem ab ea condistinctam, quia ad distinctionem realem sufficit quod habeat extrema positiua, quorum alterum possit esse sine alio, etiamsi non è contra, ita etiam in proposito concludendum est illam distinctionem modalem intrinsecam, seu modi intrinseci pertinere ad distinctionem formalem, nec constituere speciem ab ea condistinctam, quia ad distinctionem formalem sufficit, quod extrema sint positiua, & quamuis realiter identificata, vnum tamen ex illis non est formaliter aliud, quod non tantùm de duabus formalitatibus verificatur, sed etiam de formalitate, & modo eius intrinseco. Addo tamen, quod sicut distinctio modalis modi extrinseci, quamuis pertineat ad distinctionem realem, tamen dicitur distinctio realis veluti imperfecta ratione alterius extremi deficientis a ratione rei, capiendo rem in rigore pro entitate, quæ se sola existere potest, nec indiget esse alteri affixa, vt existat; ita in proposito distinctio modalis intrinseca, seu modi intrinseci a re cuius est modus, dici potest distinctio formalis, veluti imperfecta, ratione alterius extremi deficientis à ratione formalitatis capiendo formalitatem in rigore pro ratione se sola conceptibili, quia modus intrinsecus necessariò petit concipi cum re, quam modificat.

205 Sed instant Formalistæ non posse hanc distinctionem modalem pertinere ad formalem, quia distinctio formalis ea dicitur, quæ versatur inter formalitatem, & formalitatem, sed modus intrinsecus non est formalitas, cum non sit ratio præcisibilis, & ex se conceptibilis sine re, cuius est modus, ergo &c. Tum quia distinctio hæc modalis est minor distinctione formali, ergo ad ipsam pertinere non potest, sed propriam speciem constituit, probatur assumptum ex Scoto 1. d. 3. q. 2. E. vbi loquens de conceptu rei cum modo in comparatione ad conceptum alicuius rei sub aliqua formalitate diuersa, inquit quod ille est simplicior, quam iste, & eius verba sunt hæc, loquendo de conceptu Dei infiniti iste est simplicior, quam conceptus entis boni, vel entis veri, vel aliquorum similium, & reddit rationem, quia infinitum non est quasi attributum, vel quasi passio eius, de quo dicitur, sed dicit modum intrinsecum illius entitatis, ita quod cum dico ens infinitum, non habeo conceptum quasi per accidens ex subiecto, & passione, sed conceptum per se subiecti in certo gradu perfectionis scilicet infinitatis, sicut albedo intensa non dicit conceptum per accidens, sicut albedo visibilis, immo intensio dicit gradum intrinsecum albedinis in se, & ita patet simplicitas huius conceptus scilicet ens infinitum; vndè tale conficiunt argumentum. Quandocumque aliqua duo ita se habent, quod simpliciorem conceptum faciunt, quam alia duo, illa minori diuersitate sunt alia, nam maior alietas maiorem compositionem facit saltim in conceptibus, sed res, & modus simpliciorem conceptum faciunt ex Scoto, quam res vna cum alia formalitate, sicut Deus cum bonitate, quæ distinctione sola formali distinguuntur ergo &c. Denique distinctio modalis stat cum identitate formali, ergo non coincidit cum distinctione formali, sed est minor illa, quia ea est minor distinctio alia, quæ secum compatitur identitatem oppositam illi distinctioni, probatur assumptum, quia res, & modus eandem habent formalitatem, pro quanto modus nequit seorsim à re concipi, ideoque habent identitatem formalem oppositam distinctioni formali. Nec satis est si dicatur, rem & modum esse idem formaliter sola identitate negatiua formali, pro quanto non habent distinctas formalitates, non autem esse idem identitate formali positiua, quia vtrumque non præfert propriam formalitatem. Non, inquiunt, satisfacit, tum quia illud sufficit ad inferendum distinctionem modalem esse minorem distinctione formali, tum quia identitas formalis negatiua opponitur distinctioni formali positiuæ saltim priuatiuè.

Resp. ad distinctionem formalem sufficere, quod extrema sint positiua, & quod licet sint realiter identificata, vnum tamen ex illis non sit formaliter aliud, vt patebit quæst. seq. quod verificari potest de formalitate, ac eius modo intrinseco perindè ac de duabus formalitatibus. Ad 2. ideò inquit Doctor distinctionem modalem esse minorem formali, quia distinctio formalis sumitur absolutè pro illa, quæ versatur inter formalitatem, & formalitatem, in quo sensu, vt diximus, distinctio modalis deficit à distinctione in rigore formali, & distinctio formalis quasi imperfecta quatenus modus intrinsecus deficit à ratione veræ formalitatis. Ad vlt. concedo gratis illam solutionem inter arguendum allatam non plenè satisfacere, quia extrema huius modalis distinctionis sunt positiua, quorum vnum formaliter non est aliud, & ideò non est tantùm non identitas formalis inter ea, sed vera, & propria formalis alietas, qua de causa neque probandus est modus eorum, quia hanc distinctionem modalem appellant formalem negatiuam, cum enim extrema talis distinctionis sint positiua, ipsa quoque distinctio in suo genere poterit dici positiua; itaque ad argumentum potius negandum est assumptum cum eius probatione, quia ex hoc quod modus non est per se conceptibilis seorsim a re, cuius est modus, non sequitur rem, & modum eandem habere formalitatem, ac esse idem positiuè, cum hoc enim stat adhuc quod vnum non sit formaliter aliud, immo ex hoc ipso, quod modus non est per se conceptibilis sine re, cuius est modus, sequitur rem, & modum diuersas habere rationes conceptibiles, & quod vnum non est formaliter aliud; & ad summum indè deduci potest inter rem & modum versari distinctionem formalem imperfectam, quatenus manca est ex parte vnius extremi deficientis à propria ratione formalitatis.

QVÆSTIO XL

De natura identitatis, & Distinctionis formalis einsque vtilitate.

206 HÆc est illa distinctio media inter simpliciter realem, & simpliciter rationis, adeò celebris, & famigerata in Scotistarum schola, quam omnes ferè extra scholam nostram auersantur, & acriter impugnant; sed vt benè notauit Ouued. controuers. 4. Me.. punc. 2. totus eorum labor est in hac distinctione impugnanda, sed nullus eorum insudat in assequenda mente Scoti, & Scotistarum, quid per hanc distinctionem intellexerint mediam inter realem, & rationis, vndè factum est, vt plerique impugnent, quod non intelligunt, nec vnquam somniauit Scotus. Pro recta igitur huius identitatis, & distinctionis formalis intelligentia, supponendum in primis est per distinctionem formalem a Scoto, & Scotistis assertam, veluti mediam inter simpliciter realem, & simpliciter rationis, hic non intelligi diuersitatem inter ea repertam, quæ habent dissimiles essentias, & naturas, quo sensu homo, & asinus formaliter abinuicem

dictæ differre dicuntur, quia similes habent essentias, & quidditates, non inquam, sic intelligenda venit, quia in hoc sensu, vt sæpius ait Doctor, potius est distinctio formarum idest naturarum, & essentiarum integrarum, quam differentia formalis plurium graduum eiusdem essentiæ totalis, qui & formalitates appellari solent, (qua de causa distinctio inter eas formalis appellari consueuit) vndè distinctio formalis in eo sensu re vera est distinctio essentialis, seu distinctio realis naturarum, de qua supra diximus num. 164. & 169.

Rursus supponendum est per distinctionem formalem mediam inter realem, & rationis Scotum non intelligere distinctionem illam, quam Recentiores vocant virtualem, vel rationis ratiocinatæ, vt eum sinistrè interpretantur Suarez disp. 7. Met. sec. 1. nu. 53. & lib. 4. de Trin. cap. 4. Hurtad. disp. 6. Met. sec. 5. Salas p. 2. q. 3. tract. 2. disp. 4. sect. 3. & alij nonnulli, quibus (quod peius est) ex nostris adæsit Herrera 1. tom. disp. 8. q. 13. & disp. 14. q. 1. quasi hæc distinctio non anteuertat omnino formaliter, & actualiter opus intellectus, sed virtualiter tantùm, & fundamentaliter, formaliter verò, & actualiter compleatur per opus intellectus; hoc siquidem repugnat expressis Scoti verbis, nam in 1. d. 8. q. 4. §. *ad quæstionem respondeo*, de hac ipsa distinctione loquens, quam inter diuina attributa reponit sic loquitur, *dico quod inter perfectiones essentiales non est tantùm differentia rationis, hoc est diuersorum modorum concipiendi idem obiectum formale, qualis enim distinctio est inter sapiens, & sapientiā, & vtique maior inter sapientiam, & veritatem; nec est ibi tantùm distinctio obiectorum formalium in intellectu, quia vt argutum est prius, illa nunquam est in cognitione intuitiua, nisi sit in obiecto intuitiuè cognito: est ergo ibi distinctio tertia præcedens intellectum omni modo*, & ne quis exponere possit, quod hæc distinctio sit solùm virtualis statim addit, *& est ista; quod sapientia est in re ex natura rei, & bonitas est in re ex natura rei, sapientia autem in re formaliter non est bonitas in re*, quod adhuc paulò inferius magis exprimit dicens, *& intelligo sic, quod intellectus componens istam, sapientia non est bonitas formaliter, non causat actu suo collatiuo veritatem istius compositionis, sed in obiecto inuenit extrema, ex quorum compositione fit actus verus*, quid clarius dicere poterat ad innuendam hanc distinctionem formalem esse actualem, & non virtualem tantùm, & anteuertere omne opus intellectus? Accedit quod 2. d. 3. q. 1. directè docet naturæ entitatem a singularitate ex natura rei formaliter actualiter distingui, ideoque communitatem naturæ realem esse, & singularitatem verè a parte rei naturam communem contrahere, ac cum ea veram compositionem metaphysicam efficere, quod cum semper repetat, quotiescunque de hac distinctione media loquendum occurrit, non est cur dubitemus hanc distinctionem apud Scotum esse omnino actualem, & non tantum virtualem, & fundamentalem, adeout opere intellectus augeat pro eius complemento. Accedit tandem vnanimis, & perpetuus omnium Scotistarum consensus, tam veterum, quam Recentiorum, qui in hoc sensu mentem Doctoris intellexerunt de hac distinctione formali mediam inter realem, & rationis; vndè inconsultò satis Amicus tract. de Distinct. qu. 14. art. 1. notab. 3. inquit controuersiam esse apud Scotistas, an hæc distinctio sit actualis præciso opere intellectus, hoc enim apud nullum Scotistarum video controuersum vno Herrera excepto, de quo non est mirum, quia veluti doctrina Thomistica imbutus plerumque etiam in alijs a recta Scotistarum exorbitat.

207 Sed quod aduersarios decepit in intelligentia opinionis Scoti est quidam discursus, quem habet 1. d. 2. q. 5. §. *sed hic restat*, vbi agens de huiusmodi distinctione, quam ibi reponit inter essentiam, & relationes, & explicans, quo sensu possit dici realis, habet hæc verba, non est propriè realis actualis, intelligendo sicut communiter dicitur actualis illa, quæ est differentia rerum, & in actu, quia in vna persona non est aliqua differentia rerum propter simplicitatem diuinam, & sicut non est realis actualis, ita non est realis potentialis, quia nihil est ibi in potentia, quod non sit in actu; potest autem vocari differentia rationis, non quod ratio accipiatur pro differentia formata ab intellectu, sed vt ratio accipiatur pro quidditate rei, secundum quod quidditas est obiectum intellectus; vel alio modo vocari potest differentia virtualis, quia illud, quod habet talem distinctionem in se, non habet rem, & rem, sed vna res habens virtualiter, siue eminenter duas realitates, quia vtique realitati, vt est in illa re, competit illud proprium, quod inest tali realitati, ac si ipsa esset res distincta, ita enim hæc realitas distinguit, & illa non distinguit, sicut si ista esset vna res, & illa alia; ita Doctor loc. cit. ex quo discursu deducit Hurtad. Scotum per hanc distinctionem formalem ex natura rei aliam non intellexisse, quam distinctionem rationis ratiocinatæ, quæ virtualiter solum præcedit in obiecto opus intellectus, non autem actualiter. Rursus vrget Herrera, quod Doctor loc. cit. paulò infrà explicat hanc distinctionem per non identitatem, quærens enim, an concedi debeat aliqua distinctio inter relationes, & essentiam, *Respondeo* (inquit) *melius est vti ista negatiua, hoc non est formaliter idem, quam hoc est sic, vel sic distinctum*, quo loquendi modo significat talem distinctionem formalem non esse positiuam, sed negatiuam, & proindè non esse actualem, sed virtualem.

Cæterum, si præcitatus textus attendè legatur, Doctor ibi disertè docet hanc distinctionem, quam ibi agnoscit inter essentiam, & relationem, esse formalem actualem, & omne opus intellectus præcedentem, non verò virtualem, vel rationis tantùm ratiocinatæ, vt exponit Hurtad. vt iam innouimus disp. 1. Log. q. 5. art. 2. nam ab initio §. *Sed hic restat*, inquit, *dico sine assertione, & præiudicio sententiæ melioris, quod ratio qua formaliter suppositum est incommunicabile, & ratio essentiæ, vt essentia, habent aliquam distinctionem præcedentem omnem actum intellectus creati, & increati*, ergo hæc distinctio formalis, de qua ibi loquitur, esse nequit solum virtualis, aut rationis ratiocinatæ, vt exponit Hurt. quia hæc licet præcedat omne opus intellectus secundum fundamentum non tamen præcedit secundum rationem distinctionis, vt sic, quemadmodum vult Doctor. Deindè paulò inferius inquit, diuinum intellectum videre essentiam, & relationes, easque intueri, vt duo obiecta formalia per se terminantia cognitionem intuitiuam, vndè concludit hanc distinctionem non esse ab intellectu, sed in obiecto præcedere omnem actum intellectus, ergo hæc distinctio formalis de qua ibi loquitur, est actualis, non virtualis tantùm, aut rationis ratiocinatæ, quia vult totam illam distinctionem, quam intellectus percipit, reperiri in obiecto à parte rei. Et quamuis paulò infra dicat illam vocari posse distinctionem rationis, ibidem tamen explicat, quo sensu id dici possit, non quidem itaut ratio accipiatur pro differentia formata ab intellectu, sed vt ratio accipitur pro quidditate rei, secundum quod quidditas est obiectum intellectus; & cum rursus ibi vocat illam virtualem, statim explicat quo sensu id asseri possit, quia nempe illud quod habet talem distinctionem in se, non habet rem, & rem, sed est vna res habens virtualiter, siue eminenter plures res, vnde vocat illam virtualem, non quia accipiat esse actuale ab intellectu, sed propter æquiualentiam, quia cum dicat solum plures formalitates ex natura rei distinctas, seu plures realitates, æquiualet tamen pluribus rebus distinctis realiter, vndè intelligi debet de virtualitate, qua vna res continet in se duas formalitates, quibus competunt proprietates illius rei, ac si essent distinctæ, sicut duæ res, quemadmodum ibidem se Doctor explicat. Imò paulo inferius sub lit. H h. vt magis mentem suam aperiret, & ne confusio contingeret ex vocabulis distinctionis rationis, & virtualis, ait melius esse omittere illa, & hanc distinctionem potius appellandam esse distinctionem ex natura rei, quam rationis, nec propriè virtualem, sed formalem his verbis, *Breuiter igitur dico omittendo illa verba de distinctione rationis, & de distinctione virtuali, quod in essentia diuina ante actum intellectus est entitas A, & est entitas B, & hæc non est formaliter illa, ita quod intellectus paternus considerans A, & considerans B, habet ex natura rei, vnde ista compositio sit vera, A, non est formaliter B, non autem præcisè ex aliquo actu intellectus circa A, & B*, constat igitur apud Doctorem per hanc distinctionem ex natura rei formalem non intelligi aliquam distinctionem, quæ fiat, & compleatur ab intellectu in esse distinctionis, vt est distinctio virtualis, vel rationis cum fundamento, sed aliud genus distinctionis, quæ secundum se totam præcedat actum intellectus.

208 Quare verò disertè Doctor ibidem hanc distinctionem formalem potius explicandam esse per negationem identitatis formalis, ait Bargius ibidem ita Doctorem loqui, quia nondum determinauerat, an relationes haberent suas proprias formalitates, vel potius essent modi diuinæ essentiæ. Tataret. autem, & Vigerius ibid. ac etiam Bassol. 2. d. 22. qu. 4. art. 2. Vulpes tom. 1. part. 1. disp. 8. art. 6. Meuriss. lib. 2. suæ Metaph. cap. 3. q. 4. concl. 4. aiunt Doctorem sic loqui, vt ostenderet distinctionem formalem non importare veram relationem realem inter extrema sic distincta, quemadmodum importat distinctio realis, quia distinctio formalis ex natura rei non est censenda actualis ratione relationis formaliter importatæ per distinctionem, sed materialiter solum ratione extremorum, quæ si à parte rei distincta sint habent in eadem re proprium esse actuale, extra nihil, vt esse formale vnius non sit esse formale alterius. Smisinch. verò tract. 2. de Deo vno disp. 1. q. 2. nu. 40. ait Doctorem ita loqui, quia negatiua identitas potest habere sensum præcisiuum, itaut ratio vnius proprietatis intelligatur non intellecta ratione alterius, affirmatiua autem distinctionis videri potest habere sensum exclusiuum, quia positiuè opponit vnum alteri, diuinæ autem perfectiones non se inuicem simpliciter excludunt, sed potius postulant inclusionem in eadem re, seu identitatem realem quia ergo exclusio positiua videtur excludere etiam identitatem realem, ideò inquit Doctor melius esse vti ista negatiua, hoc non est formaliter illud, quam affirmatiua dicendo hoc est sic, & sic distinctum; his ergo de causis vsus est Doctor voce non identitatis potius, quam distinctionis, non autem quia vox distinctionis sit penitus abijcienda, aut quia distinctio formalis, de quâ loquimur, sit negatiua, & non positiua, ac virtualis solum, non autem actualis. Addo tandem, quod dixi disp. cit. Log. potissimam causam, cur Doctor hanc distinctionem formalem maluerit appellare non identitatem potius, quam absolutè distinctionem ex natura rei, esse, quia ex communi modo loquendi præsertim tunc temporis distinctio ex natura rei pro vera, & rigorosa distinctione reali vsurpari solebat, vt ibi Doctor innuit versic. *sed numquid hæc distinctio dicetur realis?* Et quia primus ipse fuit, non qui hanc distinctionem excogitauit (vt malè loquit Meuriss. nam apertè habetur apud Arist. pluribus in locis, vt posteà dicemus) sed qui illam in diuinis perfectionibus inuexit, valdè sobriè, ac modestè loquitur, ne distinctionem realem inter eas ponere videatur, & diuinam lædere simplicitatem.

His itaque suppositis, vt de communi mente Scoti, & Scotistarum, duplex solet esse modus explicandi hanc identitatem & distinctionem formalem in via Doctoris. Primus est antiquiorum Scotistarum, qui Formalistæ vocantur, & dicunt identitatem formalem esse eorum, quorum vnum alterum includit in sua ratione formali, & in primo modo dicendi per se, quo sensu definitio est eadem formaliter suo definito, & genus speciei, & differentia formaliter suo constituto, distinctio verò formalis è contrà est eorum, quorum vnum non est de conceptu formali alterius, sic quod vnum absque alio distinctè concipi possit; addunt præterea identitatem formalem esse duplicem, nempe mutuam, & non mutuam; mutua versatur inter illa, quorum vnum identificatur alteri formaliter, & è contrà, vt homo, & animal rationale; non mutua est inter illa, quorum vnum est de conceptu formali alterius, non è contrà, quo sensu animal dicitur esse idem formaliter homini, quia ingreditur conceptum quidditatiuum eius non è contra; & hanc explicationem identitatis, & distinctionis formalis deducunt ex verbis Doctoris 1. distinct. 2. quæst. 7. § cit. *sed hic restat*, cum ait, *voco identitatem formalem, vbi illud quod dicitur sic idem includit illud cui sic est idem, in sua ratione formali, & per consequens per se primo modo*, ex quibus verbis postea orta est aeris contentio inter eosdem Formalistas de identitate formali inter inferius, & superius, nam ex modo loquendi Doctoris contendunt Sirect. Maurit. Vallon. & alij inferius esse idem formaliter suo superiori, quia illud includit sua ratione formali, non è contrà, Trombeta verò cum cæteris vult superius identificari formaliter suo inferiori, quia ingreditur conceptum eius quidditatiuum in primo modo dicendi per se, non è contra.

209 Hunc explicandi modum, velut omnium Scotistatum communem refert, ac impugnat Pasqualig. tom. 2. Metaph. disp. 61. sect. 1. Primum autem, quod impugnat, est ipsa explicatio identitatis, & distinctionis formalis, nam ex tali explicatione sequitur in ipsamet identitate formali, esse distinctionem formalem, quod repugnat; probat sequelam, quia identitas formalis ex allata explicatione dicit inclusionem alterius in primo modo dicendi per se, ergo in ipsa identitate formali datur includens, & inclusum, includens autem, & inclusum distinguuntur saltim formaliter. Præterea vbi sunt diuersæ rationes obiectiuæ, sunt etiam diuersæ formalitates, & consequenter distinctio formalis, sicut vbi sunt diuersæ entitates, est distinctio entitatiua; sed cum vnum includit alterum in primo modo dicendi per se, sunt diuersæ rationes obiectiuæ, nempe ratio obiectiua prædicati, & ratio obiectiua subiecti. Tum quia homo includit in primo modo dicendi per se animalitatem, & rationalitatem, & tamen neutra ex his realitatibus formaliter identificatur cum homine, siquidem homo totam naturam humanam importat, rationalitas verò, & animalitas partem. Conf. quia vbi est aliquid includens alterum in primo modo, adest compositio rationis secundum diuersas rationes obiectiuas, at vbicunque est compositio, est etiam distinctio saltim formalis quoad partes componentes. Deinde impugnat identitatem formalem non mutuam, vt prorsus impereeptibilem, quomodo enim fieri potest, vt vnum identificetur cum alio, & hoc non identificetur cum ipso? Tum quia identificatio ab extremis tollit multiplicitatem, sed si vnum identificaretur cum alio, & hoc non identificaretur cum illo, adesset multiplicitas, quod est contrà naturam identificationis. Tum quia posito, quod vnum distinguatur ab alio, hoc quoque distingui debet ab illo ex vi distinctiui, quod est in ipso, ergo omninò implicat identitas formalis non mutua. Denique illud corollarium impugnat, quod deducunt, nimirum quod superius sit idem formaliter cum inferiori, aut inferius cum superiori, quia hæc semper comparantur, vt pars, & totum, sicut ergo implicat partem totius physici identificari realiter, ac entitatiuè cum toto physico, ita etiam implicat partem totius metaphysici identificari formaliter cum toto metaphysico, aut è contra totum cum parte; Præterea illa sunt idem formaliter, quorum vnum non potest concipi seorsim ab alio, & in quo non possunt distingui diuersæ formalitates, statim enim ac distinguuntur, habetur distinctio formalis; sed siue superius comparetur cum inferiori, siue inferius cum superiori, habentur diuersæ formalitates, & vnum potest concipi sine alio, superius enim concipi potest sine inferiori, vt animal sine homine, & alia est formalitas animalis, alia hominis, quomodo ergo inuicem formaliter identificari possunt?

210 Alter tamen modus, & magis proprius explicandi identitatem, & distinctionem formalem est aliorum Scotistarum, & præsertim Recentiorum, vt illa dicantur eadem formaliter, quæ habent eandem formalitatem, & rationem conceptibilem ex natura rei, & illa è contra formaliter distincta, quæ habent aliam & aliam formalitatem, siue rationem conceptibilem ex natura rei, quo sensu superius, & inferius sunt formaliter ex natura rei distincta, quia ratio humanitatis alia est à ratione animalitatis, esto eam includat, imo per hoc quod eam includit, & non ab ea includitur, dicitur habere distinctam rationem formalem ab ea; ita ex vetustioribus Scotistis hanc distinctionem explicant Tatar. Bonet. Burlifer allegati disp. cit. log. in explicatione distinctionis formalis, & in hoc sensu explicat mentem Scoti Rubion. 1. d. 2. q. 3. in fine, & passim cæteri Recentiores Scotistæ Faber trac. formalit. Vulpes to. 1. p. 1. disp. 8. art. 6. & to. 3. disp. 49. ar. 2. Meurisl. lib. 2. Metaph. cap. 3. q. 4. Smising. tract. 2. de Deo vno disp. 1. q. 2. Poncius tom. 3. sui Cursus disp. 20. q. 2. Rada 1. p. controu. 4. Mercen. in log. cap. 1. de vniuer. disp. 1. q. 2. sec. 1. num. 13. Posuan. 1. d. 8. disput. 1. Barthol. de Sosa 1. d. 2. q. 7. art. 3. Aret. in Formalit. com. 35. vbi pro sedanda Scotistarum in hac re controuersia assignant tres illas acceptiones identitatis, distinctionis formalis a nobis supra ex Scoto assignatas num. 165. & in Logica loc. cit. & denique identitatem, & distinctionem, formalem hoc secundo modo explicatam recipiunt etiã nonnulli ex exteris Fonsec. 5. Met. cap. 6. q. 6. sec. 2. Achillin. trac. de distinc. cap. 20. 23. & 26. Amic. tr. 4. Log. q. 3. dub. 3. & 4. & tr. de distinct. q. 14. Gillius lib. 2. de essent. Dei trac. 5. cap. 2. Ægid. de præsent. lib. 5. de visione Dei q. 5 art. 4. Conimb. in præfat. Porphyrij q. 4. art. 2. Bonherba in Concord. Ægid. trac. 3. de passionibus entis ar. 3. dub. 1. & alij nonnulli. Quamuis autem primus modus explicandi identitatem, & distinctionem formalem fundamentum habeat in doctrina Scoti, ac etiam sit in vsu apud Scotistas, & alios, attamen hic secundus magis frequens est, & proprius, vt dictum est in Log. & supra nu. 165, & ratio deducitur ex 5. Metaph. 20. quia si omnis identitatis fundamentum est vnitas, & distinctionis pluralitas, consequens est, vt quæcunque vnam, & eandem habent formalitatem, siue rationem conceptibilem, sint formaliter eadem; quæ vero aliam, & aliam, sint formaliter diuersa. Et quidem de identitate, & distinctione formali in hoc sensu loquitur Doctor 1. d. 8. q. 4. cum ait diuina attributa abinuicem formaliter distingui, quia ratio bonitatis non est ratio sapientiæ, & 2. d. 1. q. 5. §. *ad quæstionem istam*, cum ait relationem transcendentalem, quamuis sit realiter eadem fundamento, adhuc tamen formaliter ex natura rei ab ipso distingui, quia respectus non includit formaliter rationem absoluti, nec absolutum includit rationem respectus; & 2. d. 3. q. 1. cum ait differentiam indiuidualem, & naturam communem, licet realiter identificentur, adhuc tamen formaliter ex natura rei distingui, quia natura est per se, & intrinsecè communicabilis, hæcceitas autem incommunicabilis, & sic etiam alibi frequenter loquitur de hac distinctione media inter realem, & rationis.

Ex dictis facile est diluere, quæ Pasqualig. n. 209. objiciebat contrà primum explicandi modum identitatis, & distinctionis formalis a nostris Formalistis assignatum, eius namque rationes probant solum vltrà illum modum identitatis, & distinctionis formalis, alium adhuc assignari debere magis proprium, & frequentem in scholis, illum nimirum, qui ab alijs Scotistis assignabatur sub num. 210. & cum inferebat ea prima illa explicatione sequi in ipsa identitate formali distinctionem formalem reperiri, quia includens, & inclusum diuersas dicunt formalitates, ac rationes conceptibiles; hoc probat solum distinctionem formalem iuxta secundam explicationem reperiri cum identitate formali iuxtà primam explicationem, quod non inconuenit, quia identitas, & distinctio formalis non inuicem opponuntur, nisi sint eiusdem modi, & acceptionis, alioquin identitas formalis in vna acceptione stare potest cum distinctione formali in alia acceptione, quod minimè repugnat, nec aliud probant omnia illa Pasqualig. argumenta. Quo etiam pacto non repugnet dari identitatem formalem, ac etiam distinctionem non mutuam in prima acceptione iam declaratum est supra num. 191. dum explicaremus identitatem, & distinctionem essentialem, vt dicitur de constitutiuis, quæ cum identitate, & distinctione formali in hoc sensu prorsus coincidit, ratio enim huius est, vt ibi dicebamus, quia identitas, & distinctio formalis in hoc sensu non fundantur super vnum, & multa, nec pertinent ad primum modum relatiuorum, sic enim benè concluderent argumenta Pasqualig. nam relationes illius modi vtrumque extremum eodem modo denominant, sed fundantur super rationem constituentis, & constituti, quia si est constituens in primo modo, identificatur formaliter cum constituto, si non constituens, distinguitur formaliter ab eo, vndè potius pertinere videntur ad relationes secundi modi, quare argumenta illa concludunt solum de identitate, & distinctione formali iuxta secundam explicationem, in quo sensu vtique pertinent ad relationes primi modi, & fundantur super vnum, & multa, atque ideo sunt relationes mutuæ, ac eodem modo vtrumque extremum denominantes; quamuis autem identitas, & distinctio iuxtà secundam explicationem in mutuam, & non mutuam distingui nequeat, adhuc distingui potest, ac debet in adæquatam, ac inadæquatam, prima est quæ inter ea versatur, quorum vnum non includitur in alio essentialiter, nec è contra; altera est, quæ reperitur inter ea, quorum vnum includitur in alio, in quo aliquid aliud etiam includitur. Ex dictis autem soluuntur, quæ contra hanc distinctionem formalem non mutuam veterum Scotistarum objiciunt Faber tract. Form. c. 8. & Poncius disp. cit. n. 75.

ARTICVLVS I.

Resolutio quæstionis.

211 DIcendum itaque pro resolutione quæsiti, quod licet primus modus explicandi identitatem, & distinctionem formalẽ sit bonus, & legitimus, alter tamen potior est, & magis proprius, ac frequentior in Scholis, quod satis constat ex torrente Doctorum tum nostrorum, tum cæterorum huius sæculi, qui in hunc modum, & iuxta

ta

ta eam acceptionem de identitate, & distinctione formali loquuntur. Et ratio huius est, quia in communi modo loquendi prima acceptio identitatis, & distinctionis formalis explicari solet sub nomine identitatis essentialis, vt constat ex dictis qu. 9. huius Disp. dicimus enim animal esse de essentia hominis, & cum homine essentialiter identificari, & hic est communior, ac vsitatior loquendi modus; è contrà verò, quando plura diuersis definitionibus explicantur, & diuersos habent obiectiuos conceptus, dicimus illa plures habere formalitates, & formaliter distingui, cum verò in eodem communicant obiectiuo conceptu, dicimus illa eandem habere formalitatem, seu formaliter à parte rei identificari, & solum per intellectum distingui, quomodo se habent apud Scotum quol. 4. generatiuitas, generatio, & paternitas in eadem relatione constitutiua primæ personæ, virtus calefactiua, & desiccatiua in Sole &c. cum ergò dicimus aliqua plura formaliter abinuicem distingui ex natura rei, vel identificari absolutè loquendo, accipienda est identitas, ac distinctio formalis iuxta secundum modum assignatum n. 210. vt nimirum ea dicantur formaliter ex natura rei distingui, quando ratio obiectiua vnius est alia à ratione obiectiua alterius, non autem iuxta primum modum, quia modus ille assignari solet in communi modo loquendi sub nomine identitatis, & distinctionis essentialis. Hactenus constat in quo sensu præcipuè asseratur in schola nostra hæc distinctio formalis ex natura rei; tota autem difficultas huius asserti consistit, in ostendendo, quo pacto distinctio formalis in hoc sensu sumpta, & explicata secernatur à reali, & rationis; cum enim versetur inter extrema à parte rei actu diuersa, & ante omne opus intellectus, videtur esse realis; & cum inter illa extrema non sit separabilitas à parte rei, sed solum secundum nostros conceptus, videtur potius distinctio rationis, quam ex natura rei.

Primò igitur solet id ita explicari à Recentioribus Scotistis suprà relatis, illa quæ ex natura rei absque vlla fictione distinguuntur, in duplici sunt differentia, quædam quæ de potentia Dei absoluta possunt mutuò, vel saltim non mutuò separari, & extrema sic separabilia realiter distinguuntur; alia sunt extrema distincta ex natura rei, quorum neutrum adhuc diuinitus nec mutuò, nec non mutuo separari possunt, & hæc est distinctio formalis ex natura rei, quæ compossibilis est cum identitate reali; ita apud Ouued. explicant quidam Scotistæ Hispani superius citati distinctionem formalem, vt secernitur à reali; & sic etiam loquitur Smisinch. tract. 2. cit. num. 50. dum inquit, signum ad cognoscendum in aliqua re, an distinctio actualis in re sit tantum formalis, vel realis, esse, quod distinctionis extrema non possint, vel possint reipsa separari, ac seorsim existere saltem per Dei potentiam, nam si priori modo se habeant, & tamen de illis verificentur contradictoria apud intellectum perfectè concipientem, formaliter, si posteriori modo, realiter distinguuntur; sic etiam discurrit Amic. cit. tract. de distin. q. 14. art. 2. num. 3. vbi definit distinctionem formalem esse illam, quæ est inter duos conceptus obiectiuos, qui dicuntur formalitates, quorum neuter est sufficiens per se separatim existere, sed existunt in re, quam constituunt; dicitur esse inter duos conceptus obiectiuos, vt distinguatur à distinctione reali, quæ est inter res; dicitur quorum neuter &c. vt distinguatur à modali in sensu Recentiorum; & tandem dicitur, quod existunt in re, vt distinguatur à distinctione rationis, quæ nunquam existit, nisi obiectiuè in intellectu. Hic modus declarandi distinctionem formalem, prout secernitur à reali, facilè reijcitur ex dictis suprà nu. 186. vbi ostensum est, quod licet separatio actualis, vel possibilis duorum extremorum adinuicem sit sufficiens signum realis distinctionis inter illa non tamen est adæquatum, & conuertibile, quia multa sunt abinuicem inseparabilia etiam per potentiam Dei absolutam, quæ adhuc realiter distinguuntur, vt constat de toto, & partibus in sententia Scoti, de materia, & forma, subiecto, & passione in sententia Thomistarum, de singulis vnionibus materiæ, & formæ, quibus inuicem connectuntur, nam vna vnio nequit ab altera diuelli, aut sine illa existere, ergo non benè constituitur distinctio formalis, nec à reali ritè secernitur per inseparabilitatem omnimodam extremorum, quia etiam extrema realis distinctionis sic esse possunt inseparabilia à parte rei, vt dictum est loc. cit.

212 Poncius disp. 20. cit. q. 2. vt ostendat possibilitatem formalis huius distinctionis, vt secernitur à reali, & rationis distinguit tria genera positiuorum, quæ sunt à parte rei independenter ab operatione intellectus, nam quædam sunt, quæ per se sine vllis alijs rebus existere possunt, vt Petrus, & Paulus; quædam quæ licet sine alijs esse non possint, tamen de nouo aduenire possunt alicui rei per se potenti existere, vt relationes omnes realiter distinctæ à suis fundamentis; & denique quædam alia, quæ neque per se existere possunt, neque de nouo alicui aduenire, quia sunt talis naturæ, vt nec illa res, in qua simul existunt, vnquam esse possit sine ipsis, nec è contrà, & hos ait esse omnes gradus metaphysicos, qui dici solent formalitates, vndè formalitatem definit esse aliquid positiuum, quod secundum se non potest existere per vllam potentiam, includitur tamen in re potente existere secundum se; distinctionem igitur formalem, prout à reali, secernitur, ait esse illam, quæ versatur inter extrema positiua tertij generis, & possibilitatem talis distinctionis ex eo deducit, quia nequit assignari repugnãtia aliqua, cur huiusmodi positiua tertij generis non possint poni à parte rei. Hic quoq; dicendi modus coincidit cum præcedenti, quia vt discernat distinctionem formalem à reali, recurrit ad separabilitatem, vel inseparabilitatem extremorum, ait enim distinctionem formalem inter ea extrema versari, quæ inuicem necessariò petunt semper esse connexa, nec vnum ab alio separari potest etiam per Dei potentiam, atque ideo reijciendus est, sicut præcedens. Accedit specialiter contra Poncium falsam esse definitionem formalitatis ab ipso traditam, dum ait formalitatem esse aliquid positiuum, quod secundum se non potest existere per vllam potentiam, includitur tamen in re potente existere secundum se, planè tota hæc definitio conuenit relationibus prædicamentalibus à fundamento realiter distinctis, quæ tamen etiam secundum ipsum sunt res, & non realitates, aut formalitates, consequentia probatur, quia paternitas, vel similitudo est aliquid positiuum, quod secundum se non potest existere per vllam potentiam, includitur tamen in re potente sic existere, quæ est definitio formalitatis tradita ab ipso.

Vt igitur ostendamus, quo pacto secernatur distinctio formalis à distinctione reali, & rationis, ac etiam virtuali, dicendum est distinctionem formalem per hoc præcisè distingui à reali propriè dicta, quia extrema huius sunt res, quæ nimirum sunt propriæ existentiæ capaces, & physicam causalitatem terminare possunt; siue solitariè, siue cum alijs coniunctæ; extrema verò illius sunt realitates, seu formalitates, idest varij gradus essentiæ eiusdem rei, qui nec propriam possident existentiam, nec physicam causalitatem terminare possunt, sed omnes & singuli existunt existentia illius integræ essentiæ, cuius sunt gradus essendi, & ad eius productionem consequi intelliguntur sequela quadam, siue emanatione Metaphysica, quod totum satis constat ex declaratione & discrimine nominum Rei, & Realitatis, siue Formalitatis assignatis suprà n. 160. & seq. quod adhuc amplius declarari potest, quia in homine v. g. vltra res physicas, quæ sunt eius physicæ partes, nempe corpus, & anima, reperiuntur etiam realitates Metaphysicæ, quæ sunt varij gradus essentiæ eius, vt v. g. realitas animalis, rationalis, risibilis &c. quæ quidem rationes non plurificantur per solas præcisiones formales, vt solent dicere Nominales, idest per solam pluralitatem, & distinctionem conceptuum formalium mentis, quia intellectus non producit per actionem suam has rationes in homine, sed illas iam formatas, & plurificatas reperit, alioquin homo non esset animal rationale, nec risibile à parte rei, sed tantum per opus intellectus. Neque huiusmodi rationes plurificantur, vel distinguuntur in homine per solas præcisiones obiectiuas idest per conceptus obiectiuos inadæquatos, quibus partiri potest mentaliter intellectus rem à parte rei penitus indistinctam, vt solent dicere Thomistæ, quasi gradus illi dicant plures rationes inadæquatas tantùm apud intellectum hominem imperfectè, & inadæquatè concipientem, quasi actu adæquato intelligeretur, vnica tantum ratio conceptibilis in ipso apprehenderetur ei adæquatè correspondens; Hoc enim falsum est, quia nec homo, nec angelus, nec alia quælibet creatura est simplex aliqua entitas à parte rei, nedum enim physicè ex varijs partibus essentialibus, aut accidentibus, sed etiam metaphysicè ex varijs gradibus essendi est composita, & ideò quantumcunq; adæquatè concipiatur, concipi nequit nisi sub varijs, & distinctis rationibus; quæ licet sint adæquatæ in ordine suo, quatenus singulæ proprias præseferunt realitates, in ordine tamen ad integram, & totam essentiam quam constituunt, sunt inadæquatæ.

213 Hinc apud Scotistas Formalitas definiri solet *esse rationem obiectiuam conceptibilem in re aliqua conceptu perfecto, & adæquato distincto à conceptu, quo concipitur alia formalitas eiusdem rei*. Ex quo deducitur de ratione Formalitatis esse, quod sit limitata per identitatem realem in re propriè dicta, sitq; eius aliquitas, quatenus est quidam gradus essendi eius, vndè licet humanitas, & equinitas sint rationes obiectiuæ conceptibiles sine reinuicem conceptu perfecto, & adæquato, non tamen Formalitates aut realitates appellari debent, quia non sunt aliquitates rei, sed potius ipsa tota res, ac essentia; dicitur autem *conceptu perfecto, & adæquato*, quia ratio obiectiua inadæquatè conceptibilis propriè nequit dici Formalitas, vt ratio entis, boni, & cuiuscumq; gradus transcendentis, istæ enim rationes nõ sunt conceptibiles in re conceptu perfecto, & adæquato, sed tantum inadæquato, neq; obseruantur, nisi intellectui rem inadæquatè, & confusè concipienti, qua etiam ratione modus intrinsecus apud Scotistas assequi nequit nomen formalitatis propriè dictæ, quia non est ratio obiectiua conceptibilis conceptu perfecto & adæquato sine re, vel quidditate, cuius est modus. Ex his deducitur malè à quibusdam Formalistis distingui Formalitatem in totalem, & partialem, seu adæquatam, & inadæquatam, vt humanitas respectu hominis est formalitas totalis, quia dicit totum illius esse, animalitas verò est formalitas partialis, quia dicit partem, sicut & rationalitas, hoc, inquam, non benè dicitur, quia cum Formalitas sit aliquitas rei, & quidam gradus essendi eius, nunquam importare potest totam rei essentiam, sed tantùm partem, vndè sicut alio nomine dicitur Realitas, quod est diminutiuum rei, vt ostendatur non importare totam rem, sed aliquid rei, ita etiam dicitur Formalitas, quod est diminutiuum formæ, vt indicetur non dicere totam formam, seu totam rei essentiam, & quidditatem, sed tantùm aliquitatem formæ, & essentiæ, seu aliquem gradum eius in primo, vel saltim secundo modo dicendi per se. Et hæc tandem est ratio, cur quæ formaliter tantum distinguuntur, appellatæ sint formalitates diminutiuo vocabulo, & non

que è contra non verificatur cõtradictio de facultate intellectiua nudè sumpta, sed considerata sub illa reduplicatione practici, vel speculatiui, & sic geminantur extrema quantum sufficit ad tollendam contradictionem, quod idem dicendum est de intellectu discursiuo, & apprehensiuo; vide Mairon. 1. d. 8. qu. 3. § *sed hic sunt*, vbi quamplures soluit consimiles instantias, & inferius n. 291. vbi rursus de hac re.

217 Quartò probatur quia dantur conceptus diuersi quorundam, quæ ex natura rei distinguuntur, cum ergo non distinguantur ex natura rei realiter, ac entitatiuè, quia nec separari possunt, nec se habent vt producens, & productum, causa, & causatum physice loquendo, consequens est, vt alio genere distinctionis abinuicem ex natura rei distinguantur, quam vocamus formalem. Probatur assumptum primò ex diuinis relationibus cum essentia comparatis, cui quantumuis sint realiter idem, adhuc tamen aliquo pacto ab ipsa ex natura rei debent distingui, vt saluentur contradictoria à parte rei, quæ de ipsis enunciantur citrà quamcunque intellectus operationem, nam essentia diuina est communicabilis, & de facto communicatur Filio à Patre, paternitas vero est incommunicabilis, item paternitas est realiter distincta à Filio, essentia vero est illi realiter identificata, & hæc omnia sunt vera ante quancumque intellectus operationem, ergo ad verificanda hæc contradictoria admitti debet inter illa aliqua distinctio ex natura rei actualis media inter distinctionem realem, & rationis. Et quidem si diuina essentia, & paternitas in Deo Patre sunt omnino indistincta à parte rei, nunquam assignabitur sufficiens ratio, cur Pater communicauerit Filio essentiam, & non potuerit communicare paternitatem. Si recurris ad distinctionem virtualem, hæc euasio iam impugnata est, tum quia si hæc distinctio sufficit ad saluanda contradictoria à parte rei, poterit proteruus affirmare animam suam esse vnitam corpori, & non esse vnitam corpori, angelum esse corporeum, & incorporeum, & alia huiusmodi absurda, quia hæc omnia saluabit per solam distinctionem virtualem, quod est ridiculum. Si recurras ad infinitatem, nec adhuc argumentum euadis, nam adhuc ostendere teneris, quomodo fieri possit, vt eadem ratio formalis rei infinitæ sit formaliter entitas relatiua, & absoluta, communicabilis, & incommunicabilis, realiter ab alio distincta, & non distincta. Tum quia infinitas non tollit veritatem primi principij, quod quidem ratione suæ primitatis verificari debet in omnibus, ergo nequit esse in causa, vt de eodem omninò in re indistincto verificentur in re duo contradictoria, & communicabile, & incommunicabile, esse ad se, & non esse ad se, inueniri in tribus suppositis, & non inueniri. Tum tandem quia infinitas identificat quidem omnia realiter, ac entitatiuè, quæ in ente infinito reperiuntur, non tamen ea identificat formaliter, quia non destruit rationes formales eorum, vt ostendit Doctor 1. d. 8. q. 4. §. *ad quæstionem*, & quol. 5. per totum; sed hanc probationem vlterius prosequi est negotij Theologici; vide Fabrum, Radam, Smisinch, Vulp. & alios loc. cit. vbi etiam cum Scoto eandem statuunt distinctionem nedum inter relationes, & essentiam, sed etiam inter ipsamet diuina attributa, quod argumentum tactum est à nobis disp. 1. log. cit. in declaratione distinctionis formalis.

218 Deindè probatur quoque illud assumptum ex distinctione graduum metaphysicorum prædicamentalium, qui aliquo pacto ex natura rei actualiter inter se distinguuntur, non tamen realiter, nec entitatiuè, cum singuli identificentur in tertio, quod constituunt; quod autem ita distinguantur gradus genericus, & differentialis, gradus specificus, & differentia indiuidualis ipsam contrahens probabitur infra ex professo disp. 8. q. 6. a. 2. & disp. 9. per totam, & nunc etiam obiter probatur, nam Aduersarij concedunt posse reperiri distinctionem à parte rei inter illa, quæ habent diuersam conceptibilitatem adæquatam, non autem quæ habent inadæquatam, sed ita se habent gradus genericus, & differentialis, quod diuersam habent conceptibilitatem adæquatam, ergo &c. Probatur minor, nam animal quod est in homine ex natura sua est vnius, & eiusdem rationis cum eo, quod est in equo, & adæquatè concipi potest secundum totam suam propriam perfectionem actualem absque eo quod concipiatur rationalitas; si enim ita adæquatè concipi non posset, iam in sua perfectione aliquid includeret ipsum determinans, & sic non posset esse eiusdem omnino rationis intrinsecè in equo, & alijs speciebus. Neque dicas animal illam vnitatem conceptus habere ab intellectu, nam infrà disp. 9. probabitur cum Doctore 2. d. 3. qu. 1. dari in rebus citrà quamcunque operationem intellectus vnitatem formalem, quæ est propria naturarum communium prædicamentalium; probatur etiam eadem minor, quia Deus non cognoscit res, nisi adæquatè, & distinctè, sed Deus cognoscit conuenientiam, & differentiam inter hominem, & brutum, non enim concipit illa in tota essentia differre, quia vel homo, vel brutum non esset animal, neque in tota essentia conuenire, quia tunc cognosceret brutum non minus esse animal rationale, quam sit homo; vt ergo cognoscatur à Deo conuenientia, & differentia hominis, & bruti, planè concipere debet gradus illos, vt ex natura rei, & adæquatè distinctos, quod si eos non ita concipit, certè discrimen inter hominem, & brutum, nec conuenientiam inter illa attingit, quod est absurdum. Posset etiam probari distinctio ex natura rei inter gradum genericum, & differentialem ex compositione metaphysica, quæ ex illis resultat, & talis est, quod diuinæ simplicitati repugnat, atque adeò est aliquo modo realis, & non rationis tantùm, vt ex professo probatum est disp. 5. Log. q. 5. art. 2. componentia autem debent esse eo modo inter se distincta, quo compositionem efficiunt, vndè si conficiunt compositionem ex natura rei, sic etiam distingui debent, cum distinctio compositioni commensuretur; vnde quando etiam Aduersarij talem distinctionem ex natura rei formalem inter diuinas perfectiones admittere nollent ob summam Dei simplicitatem, eam tamen negare non debent in essentia creaturæ, quæ exigit compositionem non solum accidentium, & modorum, sed etiam intrinsecam, & essentialem, cum nequeat secundum essentiam, adæquare perfectionem diuinæ simplicitatis, quæ etiam diuersis conceptibus inadæquatis concipi potest, vt dicunt de essentia creata, vnde diuina, & creata essentia æquales forent in simplicitate, & quoad compositionem ex his.

Rursus probari potest primum illud assumptum ex subiecto, & passione, hæc enim realiter non differunt, vt probatum est contra Thomistas disp. 5 Log. q. 4. ar. 1. quod etiam & ipsi concedunt de affectionibus saltem transcendentibus entis, & tamen non possunt sola ratione ratiocinante, aut ratiocinata distingui, ergo necesse est admittere distinctionem quandam mediam actualem in rebus minorem distinctione reali, ac entitatiua, & maiorem distinctione rationis ratiocinantis, vel ratiocinabilis; quod verò non possint tantùm ratione distingui, probatum etiam est loc. cit. & rursus suadetur, quia scientia realis est cognitio rei per causam propter quam res est, & quoniam illius causa est, ergo necesse est quod affectiones ex natura rei à subiecto pullulent, ideoque ex natura rei ab ipso discernantur; tum quia si per solam illam habitudinem extrinsecam hæc distinguerentur, vt v.g. homo, & risibile, cum demonstramus risibilitatem de homine per rationale animal, demonstraremus hominem potius sic concipi puta sub risibilitate, quia concipitur hoc alio modo, puta quia concipitur sub conceptu rationalitatis, quam verè hominem esse hoc per hoc; vndè & vlterius sequitur, quod omnis quæstio esset de modo, quo res concipitur, & per quid concipitur, nulla autem de modo, quo res est, & de causa propter quam res est, & sic nulla esset scientia realis. Posset denique illud idem primum assumptum probari ex anima, & potentijs eius, quas necessariò distingui debere hac distinctione media satis abundè demonstratum est disp. 2. de Anim. q. 1. cum nec realiter, nec sola ratione distingui possint, quod & Arist. expressit 3. de Anim. tex. 11.

219 Quintò, quia indecorum esset Metaphysico distinctionem hanc mediam in Scholam inuehere absque Arist. beneplacito, probatur vlterius, necessitas huius distinctionis ex varijs eius locis, quorum aliqui licet exponi possent distinctione rationis ratiocinantis, vel ratiocinatæ, quidam tamen non nisi cum violentia textus talem suscipere possunt expositionem; 4. Met. tex. com. 3. ait, quod ens, & vnum sunt vna natura, & hoc idem dicit 4. Topic. cap. 1. distincta verò ratione quidditatiua, & per consequens sunt eadem realiter, & distincta formaliter. Et 3. Met. 10. ait genus esse extra rationem differentiarum, itaut formaliter se inuicem excludant secundum proprias rationes formales, ex quo sequitur genus, & differentiam hac distinctione media secerni, si enim à parte rei essent prorsus idem, planè differentiæ participarent genus. Et 5. Ethic. inquit virtutem, & iustitiam esse eandem rem, esse tamen distincta secundum rationem quidditatiuam, quod est esse distin. formaliter; & 3. Phys. 21. ait actionem, & passionem esse idem realiter, sed ratione distingui, quia habent aliud, quod quid est, quod est distingui formaliter, vbi nota ex Scot. 4. d. 13. q. 1. quod cum ait Arist. actionem, & passionem esse realiter idem, non loquitur de actione, & passione pro respectu, sic enim realiter distinguuntur, cum diuersa constituant prædicamenta, & sint in subiectis realiter diuersis, sed loquitur de actione pro re acta, eadem namque actio acta, vt forma producta, nempe caliditas in aqua per habitudinem, quam habet ad agens, scilicet ad ignem, appellatur actio, & per habitudinem ad passum, in quo recipitur, nempe ad aquam, dicitur passio, & ideò eademmet forma, quatenus est ab agente, dicitur actio, & quatenus in patiente recipitur, passio appellatur. Nec sufficit, quod inquit Suar. cit. disp. 7. sec. 1. distinctionem nempe per inadæquatos conceptus eiusdem motus satis esse ad distinguendam actionem, & passionem; nam ratio actionis & passionis verè in re sunt, quarum, vna non est in re alia, quia motus à parte rei habet habitudinem ad agens, à quo est, & ad passum, in quo est, & harum habitudinum vna non est in re altera; tum quia hinc sequeretur, quod dempta omni habitudine, ad intellectum inadæquatè concipientem, nulla esset actio, & passio in rebus, vnde Deus, qui adæquatè omnia intelligit, cum ignis aquam calefacit, nesciret agens à passo discernere; tum tandem quia Arist. ibi addit, & quod quid erat esse, vt explicaret genus distinctionis, distingui autem definitione, & ratione essentiali non est tantùm ratione distingui per conceptus inadæquatos, sed per earum formalitates ex natura rei.

Item 3. de Anim. tex. 9. habet, quod aliud est magnitudo, & aliud magnitudinis esse, caro, & carnis esse, & vult quod magnitudinis esse alia virtute cognoscatur, & alia virtute magnitudo, esse enim magnitudinis apprehenditur per intellectum, & magnitudo per sensum; palam autem est quod magnitudinis esse non distinguitur realiter ab ipsa magnitudine, sicut nec quidditas ab eo, cuius est quidditas ex eodem 7. Met. 20. palam item est non sola ratione distingui, quia illa extrema nempe magnitudo, & magnitudinis esse non habent esse rationis, quod necessarium est ad distinctionem rationis, tum etiam quia dicit hæc duo per aliam, & aliam virtutem apprehendi, obiecta autem apprehensa ab alia, & alia potentia non possunt sola ratione distingui, cum ergo secundum Arist. magnitudo,

do, & magnitudinis esse distinguantur non nisi distinctione, ita media distingui possunt. Demum id apertè docet 7. Met. 20. 21. & 41. vbi habet, quod in abstractis a materia idem est quodquidest cum eo cuius est, idest idem est natura, & habens naturam; in conceptis verò cum materia non est idem quod quidest cum eo cuius est, idest natura, & habens naturam, quod idcircò verificari docet Scot. 2. d. 3. q. 6. & 3. d. 22. q. 1. quia secundum Arist. sententiam in abstractis à materia natura est de se hæc sine differentia addita, in coniunctis vero cum materia natura non est de se hæc, sed fit hæc per differentiam indiuidualem contrahentem, tunc sic, sed in coniunctis cum materia natura, & habens naturam nec realiter, nec sola ratione distingui possunt etiam ratiocinata, ergo secundum Arist. hac distinctione media distingui debent, probatur minor, quod enim realiter non distinguantur, apud omnes exploratum est, quod vero neq; sola ratione etiam ratiocinata, probatur omnibus illis rationibus, quibus probari solet in schola nostra differentiam indiuidualem à natura communi, quam contrahit, ex natura rei actualiter distingui; idē etiam suadetur ex eo quod ait Arist. loc. cit. inquit enim, hæc duo distingui in coniunctis cum materia, minimè tamen in abstractis ab ea, tunc subinfero, sed in abstractis a materia hæc duo possunt ratione distingui, ellò non sint distincta ex natura rei, ergo in coniunctis cum materia concedit Arist. inter hæc duo maiorem distinctionem, quam sit distinctio rationis, & erit hæc distinctio media, de qua hic est sermo; his, & consimilibus auctoritatibus probat Bonet. trac. Formalit. hanc distinctionem, ex Arist. cap. de distin. ex natura rei, & alij Formalistæ passim.

220 Sextò tandem nonnulla signa formalis distinctionis propria solent à Formalistis assignari trac. Formalit. art. vlt. vbi Sirect. pro prima regula ad inueniendam formalem distinctionem assignat viam exclusionis, omnia enim quæ sic se habent quod vnum non est de conceptu quidditatiuo alterius, illa formaliter distinguuntur, atq; ita è contra via inclusionis indicabit identitatem formalem. Verum licet hæc regula deseruire possit ad vestigandam identitatem, & distinctionem formalem in eo primo sensu, quo explicabatur ab antiquioribus formalistis cit. n. 208. tamen in hoc deficit, quod neq; propria est distinctionis formalis in eo sensu, cum æque benè deseruire possit ad indagandam identitatem, & distinctionem essentialem, neque conducere potest ad inueniendam identitatem formalem in sensu, quo explicabatur ab alijs Scotistis n. 210. qui est magis proprius, frequentior, & hic magis intentus, nam quantumcunque inferius includat superius, & superius includetur in inferiori, adhuc tamen in eo sensu dicuntur formaliter distingui etiam in ratione includentis, & inclusi quia alia est formalitas, & conceptus obiectiuus hominis v. g. includentis animal, & alia est formalitas animalis inclusis in homine, ergo tam includens formaliter distinguetur ab incluso, quam etiam inclusum ab includente, atq; ita ea regula inutilis est ad hanc identitatem inueniendam. Deindè inquit Mag. Form. posse hanc distinctionem vestigari via definitionis, vel descriptionis, si tamen hæc constituta sit ex genere, & propria passione, quæcunq; enim habent sic diuersas definitiones, vel descriptiones, illa formaliter distinguuntur. Sed hæc regula, nisi melius explicetur ad neutrum identitas, & distinctionis formalis modum inueniendum deseruit; non ad primum quia iuxtà primum explicandi modum animal dicitur identificari formaliter cum homine, quia est de conceptu eius quidditatiuo, & tamen distinctas habent definitiones; neq; deseruit ad alterum distinctionis formalis modum inueniendum, quia si definitio, & descriptio constat ex genere, & differentia, vel ex genere, & propria passione, deseruit ad indagandam distinctionem essentialem, vel realem naturarum integrarum, non autem formalem realitatum, quia vt dicebam n. 214 definitio, & descriptio, vt constat ex genere, & differentia; vel propria passione, non conueniunt formalitatibus Metaphysicis, sed essentijs rerum integris, & rebus propriam essentiam, & existentiam habentibus, & ideò ex talium diuersitate definitionum non solum infertur distinctio formalis ex natura rei, sed etiam distinctio essentialis, vel realis naturarum, vt ergo hæc regula bona sit, intelligenda est iuxtà doctrinam traditam prædicto nu. 214.

221 Aliud quoq; signum pro formali distinctione vestiganda affert Amicus tract. 1. de distinct. qu. 14. art. 5. & est diuersitas essentiæ cum identitate reali, nam constat (inquit) illam diuersitatem petere distinctionem in rebus, non realem, vt supponitur, neq; rationis, quia rerum essentiæ non pendent à ratione. Et ad hoc signum ait reuocari relata signa a Scotistis posita viam nempe definitionis, & descriptionis. Sed neque hoc placet, quia vt dictum est suprà disp. 2. n. 4. nomen essentiæ propriò loquendo illam significat naturam, cui non repugnat esse existentiæ, vndè benè notauit Tromb. 5. Met. q. 6. art. 2. latius patere nomen quidditatis nomine essentiæ, quia dicitur de pluribus formalitatibus in eadem re identificatis, quæ vnam solam dicuntur habere essentiam, vt constat in diuinis, vbi est vnica tantùm essentia, sed plures quidditates, & formalitates in ea identificatæ, vt quidditas intellectus, voluntatis, iustitiæ, sapientiæ, &c. cum ergo nomen essentiæ rem propriè importet, & integram naturam ad existentia ordinatam, diuersitas essentiarum inducet distinctionem essentialem, ac realem naturarum, & non formalem ex natura rei duntaxat. Aliud etiam signum formalis distinctionis Tromb. art. vlt. Formalit. adducit ex Mairon. & est via reduplicationis, vt quando aliquid conuenit alicui subiecto, vt est tale, non autem tale, ibi inter tale, & tale est distinctio ex natura rei. Sed falsum est quotiescumque aliquid alteri tribuitur cum reduplicatione ex ea induci vniuersaliter loquendo formalē distinctionem, licet enim hoc contingere possit, vt cum dicimus hominem esse risibilem, quatenus rationalis est, non quatenus sensibilis, tunc enim, ex tali reduplicatione non nisi formalis distinctio inducitur inter rationale, & sensibile, tamen etiam fieri potest, quod inferatur maior, vel etiam minor distinctio iuxta conditionem reduplicationis; cum enim dicitur parietem disgregare visum, quatenus album, non quatenus quantum, tunc reduplicatio stat cum distinctione reali, & cum dicitur genus prædicari de pluribus speciebus, quatenus genus, non quatenus speciem vniuersalis, tunc reduplicatio stat cum distinctione rationis, adeoquod reduplicatio non minus stare potest cū distinctione reali, aut rationis, quam cum formali, & ideò inutilis est ad inducendam distinctionem formalem. Quare concludendum est, quod sicut potior via ad vestigandam realem distinctionem erat separatio aliquorum in esse actualis, vel potentialis, vel talium proportionalis, ita in proposito potior via, ad dignoscendam formalem distinctionem, est separabilitas duorum secundum conceptibilitatem ex natura rei exigitam in ordine ad intellectum perfectè, & adæquatè concipientem, si enim talis intellectus dicit vnam rationem non esse aliam, & quidpiam de vna affirmat, quod de altera negat, planè nequeunt tales rationes obiectiuè à parte rei esse omninò idem, alioquin cognitio non esset vera, & perfecta, nam ex eo, quod res prout concipitur, est vel non est, cognitio dicitur vera, vel falsa ex cap. de subst. & 4 Met 27. & 1. de interpret. cap. 8. De hac distinctione formali ex natura rei præcipuè videndus est Bonet. trac. Formal. vbi eius possibilitatem, & necessitatem optimè deducit, & eleganter declarat, in quo propriè differat formalitas à re, & quomodo in eadem re plures formalitates eadem realitate reari possunt, ac eadem existere eo ferè modo, quo plura realiter distincta possunt eadem quantitate extendi, vt patet de materia, & forma in composito.

ARTICVLVS II.

Argumenta ad oppositum soluta.

222 PRimò contrà statutam distinctionem formalem in schola Scotistarum inuehitur Aureol. quol. 1. art. 2. probans impossibile esse distinguere ex natura rei in eadem re plures formalitates, realitates, vel aliquitates quin proporcionaliter sint plures, res, & essentiæ; quandocunque enim aliqua sunt idem, multiplicato vno de necessitate multiplicatur & reliquum, alioquin idem esset simul plurificatum, & non plurificatum, sed ista quatuor idem sunt aliquid, res, ens, & essentia, vt docet Auicen. 1. Met. cap. 5. & Arist. 5. Met. dicit, quod solum nihil effugit rationem entis, cum igitur tales formalitates sint aliquid extrà intellectum, alioquin non ex natura rei distinguerentur, sanè opus est, quod sint res, essentiæ, & entitates quædam & cum ponantur plures erunt plures res, & plures essentiæ, sed ponebantur simpliciter vna res, igitur erunt vna res, & plures, quod impossibile est. Deindè impossibile est propriam passionem reperiri extrà proprium subiectum, cum hæc sint conuertibilia ex 1. Post. sed proprietates rei, essentiæ, & entis insunt huiusmodi formalitatibus, & realitatibus, si ponantur; nam est vna proprietas essentiæ, quod opponitur formaliter nihilitati, vndè sunt extrema contradictionis ens, & nihil cum igitur istæ formalitates suis distinctis rationibus sint extra nihil, & opponantur nihilitati formaliter, opus est quod infrà ens claudantur, & competat eis proprietas distinctarum essentiarum. Rursum, vnum, & multa sunt de proprietatibus entis, & rei, illæ autem rationes reales ponuntur multæ, & per consequens quælibet ponitur vna, necesse ergo est, quod cuilibet illarum distinctè competat ratio entis, essentiæ, & rei.

Et si dicatur, quod illæ rationes formales non sunt formaliter ens, sed fundamentaliter tantùm, ac identicè, nec tamen sequitur, quod sint formaliter nihil, sicut nec superficies est formaliter alba, aut formaliter non alba, sed illa est concedenda, quod non est formaliter alba, & hæc similiter, quod huiusmodi rationes formales non sunt formaliter ens, nec formaliter nihil. Contra instat Aureol. quia sunt formaliter quid, cum sint quidditates, ergo & aliquid, cum ista conuertantur, tum quia hæc, non est formaliter nihil, æquipollet huic, est formaliter aliquid, nam duæ negationes affirmant. Præterea si istæ formalitates ponuntur distinctæ ex natura rei, aut illud, quo formaliter sunt extrà nihil, est ipsum fundamentum simpliciter indistinctum, seu res ipsa, cui dicuntur immersæ per identitatem, aut ipsæmet formalitates distinctæ, itaut seipsis formaliter sint extra nihil; si secundum, iam habetur propositum, quod sunt formaliter ens, res, & essentia; si primum, igitur inquantum distincta ab illa re remanent infrà nihil, & per consequens eorum distinctio erit vnum nihil, & ita nulla; repugnat igitur ponere in eadem re plures formalitates imbibitas, quin necessariò ponantur in ea plures essentiæ, & plures res inter se distinctæ.

223 Resp. quod licet quædam formalitates metaphysicæ includant formaliter rationem entis, & vt constat de omnibus gradibus genericis, nam substantia est ens quidditatiuè, sic etiam quantitas, qualitas &c. adhuc tamen nequeunt dici res & essentia propriè loquendo, & in rigore metaphysico, nam res vt realitate distinguitur, dicitur illa, quæ est capax propriæ existentiæ, secundum quam terminatur potest propriam causalitatem physicam loquendo in creatis, vt constat ex discrimine supra posito nu. 160. inter rem, & realitatem, dicentia

rem

item ex num. 221. significat naturam integram, cui non repugnat propria existentia, & quæ includit totam seriem graduum prædicamentalium, loquendo de essentia creata, & ratio huius est, quia hæc vocabula *Rei*, & *essentiæ* ex vi nominis dicunt totalitatem, ac integritatem essendi, sed formalitas, & realitas partialitatem essendi, ac quendam gradum metaphysicum eius; & hoc satis constat ex diuinis, vbi dicitur esse tantum vna summa res, & vnica essentia diuina, plures autem formalitates, ac realitates tam absolutæ, quàm relatiuæ cum ipsa identificatæ; quod si formalitates metaphysicæ includentes formaliter rationem entis participare nequeunt nomen rei, & essentiæ propriè loquendo, tantò minus id conuenire potest alijs formalitatibus non quidditatiuè rationem entis includentibus, vt est de multis gradibus differentialibus, passionibus, & modis; cum ergo ex vi nominis idem non importent res, & realitas, essentia, & formalitas, minimè sequitur ad multiplicationem formalitatum, & realitatum, plurificari quoque res, & essentias; & cum dicebatur, quando aliqua sunt idem, multiplicato vno plurificari & reliquum, si ergo formalitates in eadem re plurificantur, rem quoque ipsam opus erit plurificari; verum est rem quoque ipsam debere plurificari; non quidem realiter, sed formaliter, quia sicut distinctio formalis stat cum identitate reali, ita pluralitas formalitatum stat cum vnitate rei, & ratio est, quam Doctor assignat 1, d. 13, q. vn. & 4. d. 46. q. 3. ad 1. quia pluralitas rerum est pluralitas simpliciter, pluralitas autem formalitatum, & realitatum est pluralitas secundum quid, vndè cum vnitate simpliciter stare potest pluralitas secundum quid, & in hoc nulla est repugnantia. Et hinc patet ad alias duas Conf. sequentes, vbi tamen notandum est id quod dictum est disp. 2. n. 204. ens quod nihilo immediatè opponitur, comprehendere iam illud, quod directè, & formaliter est ens, quam id quod est identicè tantùm ens, & realiter, quia negationibus, & entibus rationis repugnat esse ens vtroque modo, qua de causa etiam formalitates illæ metaphysicæ, quæ non includunt quidditatiuè rationem entis, adhuc possunt formaliter opponi nihilitati, & aliquo pacto proprietates entis participare, quatenus identificantur realiter cum eo, quod est formaliter, ac quidditatiuè ens, quæ est responsio tacta inter argumentandum; Ad cuius primam impugnationem satis dictum est loc. cit. disp. 2. n. 204. quantum spectat ad formalitates, metaphysicas ens quidditatiuè, & formaliter non includentes, quæ nec etiam concludit de alijs formalitatibus ens quidditatiuè includentibus, quod ob id dici debeant res, & essentiæ in rigore metaphysico ob rationem allatam. Ad alteram impugnationem dicendum formalitates ens quidditatiuè includentes seipsis formaliter esse extrà nihil, alias verò non seipsis formaliter, sed identicè tantum ratione illius, cui identificantur realiter; nec ob id sequitur illas esse res, & essentias formaliter ob rationem allatam; neque istas, vt distinctas ab illa re remanere infrà nihil, & per consequens nullo modo distingui ex natura rei; quia cum tota hac distinctione formali stat realis identitas, nam quatenus formaliter ab illa re distinctæ adhuc retinent realem identitatem cum ea, ratione cuius identitatis non remanent infra nihil, sed sunt aliquid rei realiter, & identicè, licet ab ea formaliter distinctæ; pro cuius adhuc doctrinæ maiori intelligentia, & argumenti solutione videre iuuabit Mairon. 1. d. 8. quæst. 5. *§. his visis*.

Secundo ex Recentioribus arguit Ouied. controu. 4. Met. punc. 2. n. 11. & seq. probans hanc distinctionem formalem ex natura rei non nisi verbis differre à reali, nam eo ipso quod duæ formalitates antè omnem intellectum distinguuntur, datur hæc formalitas quæ non est illa, & illa quæ non est ista, ergo distinguuntur eadem distinctione, qua distinguuntur de facto materia, & forma, ergo distinguuntur realiter; probatur consequentia, materiam realiter distingui à forma nil aliud est, quam materiam non esse formam, neque è contrà, sed idem haberent illæ formalitates ergo simili distinctione distinguerentur. Dices distingui realiter dicere non esse idem realiter, quod non haberent illæ formalitates, quæ tantùm non essent idem formaliter, & tamen essent idem realiter. Contra instat Ouied. non esse idem realiter nil aliud est, quam non esse idem ante omnem operationem intellectus, sed formalitates illæ antè omnem operationem intellectus non sunt idem, ergo non solum carent identitate formali, sed etiam reali.

224 Responsio in argumento adducta optima est, & instantia valdè friuola, quia vt etiam præuidit Ouied. ipse, statim Scotista negabit antecedens absolutè prolatum, quia non esse idem realiter non tantùm dicit vtcunque non esse idem antè operationem intellectus, sed ita non esse idem, vt sint vel actu separata, vel separabilia mutuò, vel non mutuò, vel saltim proportione correspondeant his, quæ possunt separari, vt nimirum ita se habeant, quod vnum dependeat ab alio, & se habeant per modum producentis, & producti, causantis, & causati, quod erat adæquatum, & conuertibile signum, vndè agnosci debet realis distinctio; quando verò antè operationem intellectus non sunt idem, & talis non identitas non arguitur ex tali separatione actuali, vel potentiali, vel saltim proportionali, sed ex sola separabilitate secundum conceptibilitatem ex natura rei exigitam apud intellectum perfectè, & adæquatè concipientem, hæc non identitas realis non est, sed tantùm formalis. Sed adhuc instant Ouied. probans ex his capitibus non sufficienter distingui distinctionem ex natura rei realem à distinctione ex natura rei formali. Separatio vnius entitatis ab alia formaliter non constituit distinctionem realem, sed illam supponit, & ideò hæc entitas ab alia potest separari, quia ab illa distinguitur, ergo dicendum non est entitatem non distingui realiter, quia non potest separari, neque realiter distingui, quia potest separari, sed potius inferendum, distinguitur realiter, ergo potest separari non distinguitur realiter, ergo non potest separari, ergo distinctio realis in ratione realis, prout distinctæ à distinctione ex natura rei formali, non potest ex hoc capite constitui, ergo nullum est caput, ex quo secernatur distinctio ex natura rei realis à distinctione formali. Conf. Petrus potest dependere à Ioanne, ab illo separari, distinctam productionem, & corruptionem terminare ex eo præcisè, quod antè operationem intellectus est distinctus ab eo, & ideò animal à rationali separari non potest, nec distinctam productionem, aut corruptionem terminare, nec vnum ab alio dependere, quia antè operationem intellectus non distinguuntur, ergo distingui realiter nil aliud est, quam distingui antè operationem intellectus. Si dicas non ex eo præcisè posse Petrum separari à Ioanne, quia distinguitur ab eo antè operationem intellectus, sed quia distinguitur realiter antè operationem intellectus. Contra instat, tum quia hæc est petitio principij, tum quia distingui realiter nil addit super hoc, quod est distingui ante operationem intellectus; Quod si dicas addere vnum posse separari ab alio, vel ab alio dependere &c. En iterum petitio principij, distingui realiter vnum ab alio dicit formaliter posse separari ab illo, ergo cum dicis Petrum posse separari à Ioanne, quia realiter ab illo distinguitur, dicis posse separari Petrum a Ioanne, quia potest ab eo separari, & idem reddis per idem; Hanc, inquit Ouied. esse validam impugnationem formalis distinctionis à priori desumpta ex destructione differentiarum, quas assignant Scotistæ inter distinctionem realem, & formalem.

Hæc tamen ratio, si benè perpendatur, semper peccat fallacia consequentis, dum ex ratione communi vult inferre particularem, sicut si ex animalitate inferretur homo, nam ad distinctionem realem inter aliqua duo præter discretionem antè opus intellectus, quæ est ratio communis, & generica ad omnem distinctionem ex natura rei, requiritur quod sit inter rem, & rem, idest inter talia extrema, quibus singulis propria correspondeat existentia, ac etiam singula possint propriam terminare physicam productionem in creatis, quod nequaquam conuenire potest extremis, inter quæ versatur distinctio formalis, cum etiam importent solas formalitates, & gradus diuersos eiusdem essentiæ totalis, non habent proprias existentias, neque propria productione producuntur, sed existunt existentia illius essentiæ, in qua sunt per realem identitatem immersæ, vt constat ex dictis suprà num. 178. & ab ea pullulant dimanatione metaphysica; vndè ad nouam instantiam Ouied. contra allatam solutionem, concedo separationem vnius entitatis ab alia non constituere distinctionem realem, cum potius sit effectus eius, atque ideò eam supponit, & sic etiam concedo primam consequentiam, vt fiat propositio causalis, melius dici hoc posse separari ab illo, quia distinguitur realiter ab illo, quam è contra, licet etiam rectè dici possit, hoc distingui realiter ab illo, quia potest separari ab eo, vt ly *quia* notat illationem à posteriori, & tanquam ab effectu, valet enim hæc consecutio à posteriori, hoc potest separari ab illo, ergo distinguitur realiter ab illo, quia separatio in esse est sufficiens signum a posteriori inuestigandi distinctionem realem, cum verò infert in alia consequentia, non posse ex hoc capite nempe separationis actualis, aptitudinalis, vel proportionalis distinctionem realem à formali secerni; tanquam per rationem a priori concedo, tanquam per signum a posteriori nego; & sic tandem negatur vltima consequentia nullum remanere caput, ex quo huiusmodi distinctiones secernantur abinuicem, nam ex separatione in esse iam explicata distinctio realis sufficienter secernitur a formali, tanquam per signum a posteriori, & per diuersitatem existentiarum, tanquam per rationem à priori, quia diuersitas existentiarum est veluti formale constitutiuum realis distinctionis ex num. 178. Ad Conf. negatur assumptum quoad vtranque partem, neque enim Petrus potest separari à Ioanne præcisè, quia distinguitur ab illo antè operationem intellectus, nec ideò animal separari nequit à rationali, quia non distinguatur ab eo antè operationem intellectus; sed ideò hæc separari nequeunt, quia sunt idem realiter à parte rei, & illa separari possunt, quia distinguuntur realiter propter diuersitatem existentiarum, neque in hoc vlla committitur petitio principij. Et ad replicam nego, distingui realiter nil addere supra hoc, quod est distingui antè operationem intellectus, addit enim diuersitatem existentiæ extremorum, vt differentiam contrahentem distinctionem ex natura rei ad constituendam distinctionem realem simpliciter, quam dicere solent entitatiuam, & posse separari entitatiuè, vt differentiam contrahentem a posteriori; & sic è contrà distinctio formalis supra distinctionem ex natura rei in communi, addit vt differentiam à priori contrahentem diuersitatem conceptuum adæquatorum, & tanquam differentiam à posteriori separabilitatem in conceptibilitate ex natura rei exigitam, neque in hoc vlla committitur petitio principij, quod videam; & sic patet remanere differentias tam à posteriori, quam à priori discernentes distinctionem realem à formali.

225 Tertio argumentatur sic, suppone materiam, & formam per seipsas vnitas absque vnione superaddita, itaut non possint de potentia Dei absoluta existere non vnitæ, in quo nulla est repugnantia; tunc materia, & forma realiter distinguerentur, & non posset vna ab alia separari, nec vna produci sine alia, aut iam producta sine alia corrum-

pi,

pi, neque vna ab alia per causalitatem dependere, quia vtraque crearetur, ergo distinctio realis non dicit formaliter rem vna posse separari ab alia, vel ab illa dependere, nec capita assignata erunt sufficientia, & adæquata ad inducendam distinctionem realem. Resp. assumptum non posse sine repugnantia admitti; quia si materia, & formæ supponuntur realiter distinctæ, nequeunt supponi vnitæ sine vnione, & repugnat per potentiam Dei absolutam materiam à forma non posse separari, omne enim prius realiter distinctum à suo posteriori, saltim per Dei potentiam potest ab eo separari, vt Doctor arguit 2. d. 12. qu. 2. quod etiam tenet Ouiied. ipse, ergo suppositio illa est impossibilis. Sed etiam ea admissa, adhuc negatur consequentia, quia licet data hypothesi nullum remanerent signum à posteriori dignoscendi realem distinctionem inter materiam, & formam; adhuc remanet differentia à priori eam constituens scilicet diuersitas existentiarum, ratione cuius diuersitatis, licet ea hypothesi vna non posset existere sine alia, tamen singulæ propria productione producerentur à Deo, & productio vnius esset distincta à productione alterius, licet ex hypothesi sint connexa. Sed contra hoc vrget Ouiied. argumentum supra factum, ideò materia, & forma assignatæ possent distinctis productionibus produci, quia realiter distinguerentur, ergo prius est realiter distingui, quam diuersis productionibus produci. Tum quia sumendo creationem materiæ, & formæ in eo casu sic arguitur, creatio vnius separari nequit à creatione alterius, neque vna creatio dependeret ab alia, neque produceretur per distinctam aliam creationem, ergò ex nullo capite à Scotistis assignato possent hæ creationes realiter distingui, ergo neque in eo casu materia, & forma realiter distinguerentur ex eo, quod creationes illarum realiter distinguerentur. Resp. neque nos dicere in eo casu materiam, & formam fore realiter distinguendas per diuersas productiones, tanquam per differentias a priori, sed veluti à posteriori, & per extrinseca, a priori verò distinguerentur per diuersitatem existentiarum, quæ est veluti formale constitutiuum realis distinctionis, & sic etiam in eo casu creationes materiæ, & formæ, essent productiones abinuicem realiter distinctæ, quia terminantur ad entitates habentes diuersas existentias.

Quartò argumentatur, quia hæc distinctio formalis à Scot. præsertim excogitata est ad explicanda difficillima quædam de Trinitatis mysterio, quomodo scilicet essentia, & relationes sint idem realiter, tamen ita inter se comparantur, vt essentia sit ex natura rei actu formaliter communicabilis, & de facto communicetur, & formalitas relationis sit incommunicabilis, & de facto non communicetur, similiter filiationis relatio de facto producitur, & essentia non producitur, quæ facilè explicantur admissa distinctione formali inter essentiam, & relationes, & sunt prorsus incapibilia ea negata. Sed sic est, ait Ouiied. quod hæc formalis distinctio nil iuuat mysterium Trinitatis, imo laedit, ergo &c. Probat minorem, Primò, quia tunc in Deo paternitas, & Deitas erunt duplex entitas, quarum vna non est alia ante operationem intellectus, quod si distinguuntur, vt duæ entitates ex natura rei, ergo distinguuntur realiter, ac entitatiuè, quia distinctio sequitur conditionem extremorum. Deindè, quia duæ entitates non possunt coalescere in vnam rem, quæ simpliciter sit vna, nisi vna se habeat, vt actus, & altera vt potentia, si enim vtraque esset actus, non efficeret vnum simpliciter, & per se vnum, sed vnum per accidens constans ex rebus, quasi congregatis, & coaceruatis; si ergò Deitas, & paternitas antè operationem intellectus sunt duæ entitates, vt faciunt per se vnum, seu rem vnam simpliciter, necesse est aut Deitatem se habere, vt potentiam ad paternitatem, vel è contrà, vel vtramque entitatem mutuò esse sibi actu integrantem, vt cernitur in partibus integrantibus continui. Tum 3. quia vnaquæque vt distincta ab alia erit entitas incompleta, quia cum alia veluti comparte constituit ens integrum, & vnum simpliciter, quod ante operationem intellectus erit, veluti compositum. Tum 4. quia si huius distinctionis beneficio possent rebus realiter identificatis duo contradictoria competere, de facto possent conuenire animalitati, & rationalitati in homine identificatis realiter, quæ in sententia Scoti hac distinctione gaudent, & ita possemus dicere produci rationem animalis hominis, non producta rationalitate cum ea realiter identificata, & vnam sine alia corrumpi, quia talis distinctio sufficiens est ad hanc contradictionem saluandam, vt dicitur in diuinis. Tum demum, quia tunc mysterium Trinitatis non esse supra naturam rerum creatarum, siquidem in illis inuenitur distinctio, ratione cuius in eisdem possint componi illa, quæ in hoc mysterio miramur scilicet essentiam realiter identificatam cum paternitate communicari non communicata paternitate, & filiationem identificatam cum essentia produci non producta essentia; atque ita hæc distinctio adæquaret tantum mysterium cum natura rerum creatarum.

226 Resp. quamuis Doctor hanc distinctionem vtilem, ac idoneam iudicauerit ad mysterium Trinitatis capiendum, tamen non ea præcisè de causa ipsam inuenit, sed ex manifesta necessitate illius etiam in creatis ad saluandam præcipuè metaphysicam compositionem in creaturis, vndè qui eam negaret in diuinis, adhuc admittere cogeretur in creatis; sed admissa maiori negatur adhuc minor; ad cuius primam probationem negatur assumptum, nam Scot. quol. 3. agens de realitate personalium relationum determinat art. 1. ex multiplici acceptione vocabuli rei, quod quamuis communissimè accepto pro omni illo scilicet quod aliquo modo extrà intellectum habet esse, relationes personales possint appellari res, accepto tamen vocabulo communiter, vt res distinguitur contrà modum rei, relationes personales non sunt res; vndè ex Doctore ibidem colligitur expressè personalitates diuinas in seipsis spectatas, quatenus ab essentia præscindunt, nec rem, nec ens, nec entitatem appellari, sed solas circumstantias, seu habitudines rei, vel entis existentis, tum quia insigniores Scotistæ negant illas esse formaliter entia, & in recto, quia sunt vltimò constitutiua diuinarum personarum, & de vltimò constitutiuis docet Scot. 1. d. 3. q. 3. E. non esse formaliter entia, & quidditatiuè, sed tantùm realiter, ac identicè; quia ergo paternitas propriè loquendo, non est vna res, vel entitas vel vnum ens ab ipsa Deitate ex natura condistinctum, sed quædam tantùm eius formalitas, & realitas in ipsa immersa per realem identitatem, distinctio inter ea reperta non realis, vel entitatiua, sed tantùm formalis dici potest, ac debet. Ad 2. probationem illius minoris occurritur ex Scoto 1. d. 5. qu. 2. §. *Tertiò principaliter*, vbi optimè declarat, quo pacto diuina persona sit omninò vna vnitate simplicitatis, & non compositionis, quantumuis essentia, & paternitas sint realitates ex natura rei formaliter adinuicem distinctæ, dummodo sint perfecta identitate inuicem realiter identificatæ, hæc enim perfecta identitas ex infinitate vnius extremi, vel amborum suborta impedit omnimodam compositionem, & facit personam ex essentia, & relatione constitutam esse per se vnam vnitate simplicitatis, & identitatis, non autem vnitate vnionis, & compositionis; quare assumptum illud valet de duabus entitatibus, vel potius realitatibus finitis, & limitatis ad vnius rei constitutionem coeuntibus, cum enim ex vtriusque finitate, & limitatione neutra habeat totalitatem essendi, nequit alterius entitatem radicaliter continere, ac sibi realiter identificare, quare vt vnum per se constituant, opus est vt simul concurrant per modum per se actus, & potentiæ; quod si non habent rationem actus, & potentiæ, sed ambo sunt actus, tunc vnum efficiunt vnitate aggregationis; hoc autem contingere nequit de deitate, & paternitate in constitutione diuinæ personæ, quia neutra realitas est finita, vel limitata, & ideò non constituunt vnum vnitate vnionis, vel compositionis, sed simplicitatis, & identitatis, quæ solutio maximè notanda est, quia hoc argumentum valenter vrgent Recentiores Ruisius, Alarcon, & alij in materia de Trinitate, vt distinctionem formalem ab ea eliminent. Ad 3. probationem respondetur per idem negando assumptum, ac etiam consequentiam indè deductam, quia pars in ratione partis ab eo exceditur, cuius est pars, & ideò ex se dicitur incompleta, essentia autem diuina ex se ponitur formaliter infinita, vndè omnino ei repugnat habere rationem partis ac entis incompleti, tum quia in constitutionem veniunt diuinæ personæ essentia, & relatio potius vt realiter identificata, quam vt formaliter distincta, & ideò neutra habet rationem incompleti. Dices compositio est distinctorum vnio, ergo si persona in diuinis constituitur ex essentia, & relatione ex natura rei distinctis, necessariò erit composita ex ipsis. Negatur assumptum, vt insufficiens absolutè prolatum, nam compositio non est vnio distinctorum vtcunque sed distinctorum verè componibilium, quæ ea ratione, qua finita, & limitata sunt ordinantur ad perfectionem alicuius tertij constituendam. Dices, vt duo extrema sint verè componibilia, sufficere hanc distinctionem formalem ex natura rei, vt constat de realitatibus metaphysicis, quæ veram faciunt compositionem ob talem distinctionem in sententia Scoti. Negatur assumptum, ideo enim realitates metaphysicæ compositionem efficiunt, quia vna est potentiali ad aliam, quod dici nequit de essentia, & personalitate in diuinis, cum ambo sint in vltima actualitate. Dices ex realitatibus Metaphysicis vnam esse potentialem ad aliam, quia ex natura rei formaliter distinguuntur, atque ideò idem erit de diuina essentia, & relatione, si ita ponantur distinctæ. Negatur rursus assumptum, potentialitas namque realitatis genericæ ad differentialem non prouenit ex distinctione earum formali, sed ex imperfecta earum identitate reali, quia habent identitatem realem mendicatam a tertio, à quo si abstrahantur non sunt amplius realiter idem, vt docet Doct. 1. d. 2. q. 3. infrà 1. non sic est de diuina essentia, & relatione quæ inter se identificantur ratione infinitatis, ideoque earum realis identitas est perfectissima, & summa, & consequenter tollit omnimodam potentialitatem vnius realitatis ad aliam, quia nulla res est in potentia ad seipsam, nec a seipsa perfectibilis.

227 Ad 4. probationem minoris principalis argumenti concedo hanc eandem distinctionem multa quoque contradictoria saluare in realitatibus creatis, vt constat de animalitate, & rationalitate, quia per animalitatem a parte rei homo actu conuenit cum bruto, & non conuenit per rationalitatem; aduertenda tamen est regula superius tradita num. 215. quod hæc distinctio non sufficit ad saluanda quæcunque contradictoria, sed tantùm illa quæ concernunt esse formale rei, non autem esse reale, ac entitatiuum simpliciter, & absolutè sumptum, qualia sunt produci in esse, & non produci, corrumpi, & non corrumpi; talia enim contradictoria cum respiciant esse rei simpliciter, & absolutè sumptum, non videntur posse saluari per solam distinctionem extremorum, de quibus verificantur, formalem, & ex natura rei, sed necessaria quoque videtur pro tali contradictione vitanda distinctio realis, ac entitatiua; vt enim docet Bonet. tract. Formalit. cap. de dist. ex natura rei, & lib. 3. suæ Metaph. cap. 8. sequitur Lichet. 1. d. 2. q. 3. soluendo rationes Ocham, sunt aliqua prædicata, quæ adæquatè insunt ipsi toto, & aggregato, quod dicitur res, sicut sunt esse, & non esse secundum adiacens, & existe-

existere, & esse actu, & contradictoria de talibus prædicatis concludunt distinctionem realem, cuius ratio est, quia talia prædicata, quibus insunt, insunt ratione rei, & non ratione alicuius formalitatis in ea inclusæ; sunt autem alia contradictoria, quæ non omninò insunt simul toto, & aggregato, quod est res, nec ipsi rei insunt, sed insunt formalitati, & ratione eius præcisè conueniunt ipsi rei, vt velle, & intelligere, quæ animæ conueniunt ratione voluntatis, ac intellectus, & talia contradictoria non inducunt necessario distinctionem realem, sed tantum formalem illorum, quibus applicantur, quæ doctrina maximè notanda est, vt habeatur certa regula dignoscendi, qualis, & quanta distinctio deduci potest inter aliqua duo ex prædicati contradictorijs de illis verificatis, & colligitur ex Scoto 2.d.5.q.5. Dices, produci, & non produci esse prædicata, quæ competunt ipsi rei existenti, quia productio terminatur ad ipsam rem existentem, ergo distinctio formalis non sufficit ad verificandum in diuinis quod essentia non producitur, & filiatio producitur, vel si sufficit in diuinis, erit etiam sufficiens in creatis, vt cum veritate dici possit animal in homine produci non producta rationalitate, vel a contra non obstante reali eorum identitate. Hæc est difficilis obiectio, tamen dici potest, quod licet filiatio in diuinis sit entitas producta, tamen non producitur a diuina essentia, sed a patre, & ideo à paternitate dicitur realiter distingui, & cum ipsa habere oppositionem relatiuam, non autem a diuina essentia, à qua solum pullulare dicitur & emanare emanatione quadam metaphysica, vt realitas à re cui identificatur; ratio autem cur in diuinis eadem entitas realiter dici possit producta, & improducta, & contradictio soluetur solam distinctionem formalem filiationis ab essentia, non autem in creatis est, quia in diuinis terminus formalis non producitur de nouo in supposito producto, sed ei à producente communicatur idem numero, quem in se præhabebat, quia est vnica natura in tribus diuinis suppositis; at in generatione creata terminus formalis habetur in producto per veram productionem, & non per simplicem communicationem ob alietatem naturæ producentis, & producti; hoc, inquam, in causa est, vt ratione solius formalis distinctionis multa contradictoria in diuinis saluari possunt, quę nequeunt ita benè saluari in creatis.

228 Ad vltimam probationem eiusdem minoris negatur consequentia, quia licet ratione distinctionis formalis nonnulla contradictoria verificentur in diuinis, quæ pariter verificantur in creatis beneficio eiusdem distinctionis, vt quod eadem realiter entitas sit absoluta, & relatiua, sit communicabilis, & incommunicabilis, nam v.g. in Petro eadem realis entitas dicitur communicabilis, & incommunicabilis, ratione naturę est communicabilis, ratione hæcceitatis est incommunicabilis; tamen; vt dicebam, eiusdem distinctionis beneficio nonnulla adhuc contradictoria verificantur in diuinis, quę verificari nequeunt in creatis, v.g. eandem numero naturam esse in tribus, non tamen eandem personalitatem cum ipso identificatam, item filiationem identificatam cum essentia produci non producta essentia, quę quidem sunt prorsus mirabilia, & omnino superant captum nostrum, & conditionem createæ naturę, quę necessario plurificatur numero ad plurificationem suppositorum, vnde contradictoria quędam videmus ibi componi ob distinctionem ex natura rei formalem, quę hic in creatis componi omninò nequeunt, nisi beneficio distinctionis realis. Neq; male actum est a Scoto, dum conatus est explicare mysterio Trinitatis per distinctionem ex natura rei formalem in creatis repertam inter realitates metaphysicas, nam vt inquit Apost. Rom. 1 *inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur*, vndè quia videbat Doct. per hanc distinctionē formalem inter realitates metaphysicas positam multa contradictoria hic componi in creatis cum reali earum identitate, consulto sibi quoque visa est idonea hęc distinctio formalis ad explicanda arcana Trinitatis, vt potequę stare potest cum omnimoda identitate reali; neque in hoc maiorem sibi fecit licentiam Doct. quam fecerint Aduersarij, sicut enim ipsis licet illa explicare mysteria interuentu distinctionis virtualis, quam agnoscunt inter gradus metaphysicos, sic etiam Doctori licebit eadem declarare arcana per eandem distinctionem, quam ipse inter eosdem gradus reponit, quę est formalis actualis ex natura rei. Dices huiusmodi formalitates non esse ponendas in diuinis, quia illud non est ponendum in diuinis, quod non habetur à ratione naturali, vel a fide, vel a sacra scriptura, vel Sanctis Patribus, sed istę formalitates non habentur ab aliquo istorum, quod debeat poni in diuinis ergo, &c. Resp. Doctor in 1. d. 8. qu. 4. has firmare auctoritate PP. inter quas conspicua est illa Damasceni lib. de fide cap. 4. *si dixeris bonum, iustum &c. non naturam Dei, sed quæ circa naturam sunt dixeris*, quibus verbis innuit diuina attributa esse formalitates diuinam naturam circumstantes, & modificantes. Addit Mair. tract. suo formalit. c. de distinct. formali, quod sicut ex vna de necessario, & vna de contingenti infertur vna de contingenti ex 1. Priorum, ita ex vna credita, & ex alia naturaliter cognita per bonam consequentiam potest inferri vna credita; sed sic est, quod credimus, & catholicè confitemur, quod essentia diuina est communicabilis tribus, & de facto communicatur tribus personis, & est absolutissima, paternitas nec est communicabilis, neq; communicatur, neque est ens absolutum; ergo huic propositioni creditæ addi potest hæc naturaliter euidens, quod quandocunq; aliqua sic se habent, quod aliquod conuenit vni ex natura rei, secluso opere intellectus, quod non conuenit alteri est ibi distinctio ex natura rei; & quando vnum à parte rei est absolutum formaliter, & quidditatiuè, & aliud non, sed est formaliter relatum, illa dicunt distinctas formalitates; & sic tandem ex illa credita, & hac naturaliter nota concludes, quod in diuinis sunt plures formalitates ex natura rei distinctæ.

Quintò contra distinctionem formalem arguit etiam Blasius à Concep. disp. 22. Metaph. q. 1. vbi esto argumenta vrgeant contra ipsam quatenus ponitur inter diuina attributa, ergo tamen ea præsertim referam, quæ vniuersaliter eam excludunt tam à diuinis attributis, quam à gradibus metaphysicis, quia probant eam coincidere cum reali; nam illa distinctio, quæ causatur a principijs realibus, est realis, sed hæc distinctio siue inter attributa diuina ponatur, siue inter gradus metaphysicos, causatur ex principijs realibus, quia causatur ex ijs, quæ sunt actu, & formaliter à parte rei antè omnem operationem intellectus, ergo cum illud quod est à parte rei antè omnem operationem intellectus, sit quid reale, si talis distinctio datur, debet necessariò esse realis. Deindè omnis distinctio formalis dicit alietatem formalem eorum, inter quæ datur distinctio, ergo distinctio formalis, & actualis, quæ est antè omnem operationem intellectus, dicit alietatem formalem; & actualem eorum, quæ sunt antè operationem intellectus, atqui realitas, quæ non est actu, & formaliter alia realitas, distinguitur realiter ab ipsa ergo &c. Conf. quia distinctio ex natura rei sequitur naturam illius rei, quam distinguit, ergo distinctio, quæ est natura rei inter aliqua realia, debet esse distinctio realis, quia termini qui adduntur distinctioni, modificant, & determinant distinctionem, & extrema distinctionis suam denominationem illi applicant. Conf. rursus, quia modus sequitur naturam illius rei, quam modificat, ergo cum distinctio ex natura rei sit modus rerum, quas distinguit, debet sequi naturam illarum, ergo si res, quas distinguit ex natura rei, sunt reales, debet distinctio esse realis, alias falso ex natura rei diceretur distinguere, quia non distinguit res ad modum naturæ earum. Demum saltem talis distinctio non videtur possibilis in diuinis, quia omnis distinctio, quæ est ex natura rei inter aliqua antè omnem intellectus operationem, prouenit ex limitatione, & finitate extremorum, vndè videmus, quod quantò magis res sunt eleuatæ, & perfectæ, tanto plures vniunt, & continent in se perfectiones, ergo saltim in diuinis locum habere non potest.

229 Resp. hæc & similia argumenta procedere ex æquiuocatione illius verbi *reale*, quod sumi potest prout deriuatur a re propriè dicta, quatenus res opponitur formalitati, ac realitati, vel pro omni illo, quod opponitur enti rationis, & tantum dicit id, quod existit in rebus dependenter ab intellectu, siue formaliter, & in recto, siue identicè, & in obliquo ratione alterius, cui identificatur quod Scotistę non vocant reale, sed ex natura rei, illud que subdiuidunt in esse ex natura rei reale, & ex natura rei formale. Itaque ad 1. dico distinctionem esse realem eo pacto quo eius principia realia sunt, si principia sunt realia primo modo, distinctio ex illis orta est talis simpliciter quia fundatur super pluralitatem simpliciter extremorum, quæ sunt res propriè dictæ, si verò sunt realia tantum secundo modo, quo pacto reales dicuntur formalitates, supra quarum pluralitatem fundatur distinctio formalis, distinctio inde suborta dicitur realis secundum quid; vnde inquit Doct. 4. d. 46. q. 3. ad 1. quod pluralitas, & numerus eorum, quę ex natura rei tantùm distinguuntur non est numerus, & pluralitas simpliciter, sed tantum secundum quid, & quia talis est distinctio, qualis est multitudo, super quam fundatur ex 5. Met. 18 ideo cum multitudo realitatum, & formalitatum sit tantum pluralitas secũdum quid, talis erit quoq; distinctio super ipsam fundata. Ad 2. negatur subsumpta minor, quod vna realitas distinguatur realiter ab alia realitate, siue re, cum qua identificatur, quia fundamentum realis, ac entitatiuæ distinctionis est res duntaxat propriè dicta. Ad Conf. dico distinctionem formalem dici debere formalem, quia versatur inter formalitates, & ex natura rei, quia versatur inter eas independenter ab intellectu, non autem realem, nisi secundum quid, sicut extrema eius non sunt realia, nisi secundum quid. Ad aliam, distinctio formalis non est modus rerum, sed potius formalitatum, quia nō res, sed realitates, & formalitates eiusdē rei secernit abinuicem, ideoq; petita denominatione ab extremis debet dici distinctio formalis, non vero realis. Ad vlt. assumptum verum est de distinctione reali propriè dicta, non autem formali (si tamen eam excipias, quæ fundatur in oppositione relatiua, qualis est illa quæ inter diuinas personas reperitur) hæc enim vtiq; procedit ex limitatione, & finitate extremorum, quæ quia non habent totalitatē essendi, neutrum valet alterius entitatem, & perfectionem identicè continere, distinctio verò formalis præsertim in diuinis nequaquam in extremis suis talem inducit perfectionem, quia ratione infinitatis diuina essentia omnia attributa, ac relationes personales, a quibus ponitur formaliter ex natura rei distincta, sibi formaliter identificat, vt probat Doctor quol. 5. per totũ; in gradibus verò Metaphysicis cernitur aliqualiter hæc imperfectio, quia eorum realis identitas attenditur pęnes tertium a quo si semel abstrahantur, nō amplius habent sufficientem causam identitatis.

Sextò arguit Suarez disp. 5. Metaph. sect. 2. num. 18. & sect. 1. num. 20. omnis distinctio præter realem, & modalem est per intellectum, ergo non datur distinctio formalis ex natura rei distincta ab alijs, probatur antecedens, quia vel extrema sunt in re separabilia mutuo, vel non mutuo, & est distinctio realis, vel modalis, vel non sunt separabilia, & tunc non sunt ex natura rei distincta, quia nullum signum talis distinctionis apparet. Conf

quia

quia frustrà multiplicantur formalitates ex natura rei, cum omnia possint saluari per pauciora scilicet per vnam rationem realem, & per plures rationes solùm obiectiuè diuersas, ex eo quod diuersis conceptibus concipitur eadem res habere diuersas perfectiones inadæquatè, vt omnes concedere debent de ratione entis, & substantiæ, quare idem dicendum de genere, & specie, quæ comparantur, vt totum, & pars, & de genere, & differentia, quæ comparantur, vt compartes eiusdem essentiæ, non enim est ratio, cur ens, & substantia ratione distinguantur, & non animal, & homo, ac rationale, cum vtrobique sit diuersa conceptio ex parte intellectus, & diuersa conceptibilitas ex parte obiecti. Deindè quia si talis distinctio formalis antecederis omne opus intellectus, & versatur inter duas entitates, habentes esse in rerum natura, quorum vna non est altera, planè nihil ei deficis, quin sit distinctio realis, quia talis distinctio entitatum supponit vtramque entitatem in se constitutam, & existentem, ideoque vnamquamque vnam, & singularem, sed omnis distinctio cadens inter res existentes, & singulares est distinctio realis cadens inter rem, & rem, ergo &c. Denique omnis realis entitas ex natura rei intelligitur esse extrà suas causas, ergo & habere realem actualitatem, & existentiam propriam, ideoque si ab alia realitate ex natura rei distincta est, vt res à re distinguitur, prima consequentia deducitur, quia nihil terminare potest actionem causarum secundarum, ideoque esse extra causas, quin actualitatem realem habeat, & propriam existentiam, ideoque sit res; altera consequentia clara est, quia quæ existentias diuersas dicunt, & res diuersæ sunt, non possunt distingui distinctione minori distinctione reali, quæ cadit inter rem, & rem, ita discurrere videtur Suarez loc. cit.

230 Resp. negando assumptum cum eius probatione, quia non sola separabilitas secundum existentiam est signum distinctionis ex natura rei, vt sic, sed etiam diuersitas definitionis datæ per conceptus adæquatos, item contradictio fundata, & reperta in eadem re ob diuersas eius realitates, vt suprà explicatum est, vndè falsum est, quod inquit Suarez nullum dari signum distinctionis ex natura rei, vt sic, præter separabilitatem secundum existentiam, immo qu. 8. dictum est nec tale signum esse adæquatum, & conuertibile cum reali distinctione propriè dicta, quia nonnulla distinguuntur realiter, ac entitatiuè, vt res, & res, quæ tamen nec mutuò, nec non mutuò sunt separabilia, vt constat de toto, & partibus apud nos, de subiecto, & passione, materia, & forma apud Thomistas. Ad conf. negatur frustra multiplicari formalitates, ac realitates metaphysicas præsertim in rebus creatis, quia essentia creata exigit compositionem non solum accidentium, & modorum, sed etiam intrinsecam, & essentialem, cum secundum essentiam adæquare non possit perfectionem simplicitatis diuinæ essentiæ, quæ etiam concipi potest diuersis conceptibus inadæquatis, falsum ergo est omnia saluari posse præsertim in creatis per vnam rationem realem, & per plures rationes solùm obiectiuè diuersas, vt Suarez aiebat; quamuis enim id concederetur, quando natura rei, sicut est simplex, ita exigit concipi vno conceptu simplici, & si pluribus concipitur, id prouenit ex defectu intellectus non potentis totam perfectionem obiecti concipere, vel medij ordinati ad cognitionem, vt dicunt quamplures de diuina natura, tunc enim rectè diceretur non esse inter illas rationes distinctionem ex natura rei, sed rationis; hoc tamen dici non potest, quando natura rei exigit sic concipi diuersis conceptibus adæquatis, vt contingit de natura creata; vndè ex sola diuersitate conceptuum non statim inferri debet sola distinctio rationis, sed spectari debet qualis sit natura eorum conceptuum; quando enim sunt conceptus adæquati, & talis conditionis, vt in vna ratione formali conuenire nequeant, vt v.g. esse communicabile pluribus speciebus, & non esse communicabile, quæ actu conueniunt animali, & differentijs eius à parte rei, tunc ex talium conceptuum diuersitate colligi potest inter illos distinctio ex natura rei, & non tantum rationis. Et cum dicebat Suarez id omnes fateri debere de conceptu entis, & substantiæ etiam in creatura, hoc negant Scotistæ etiam gradibus transcendentibus tribuentes proprias realitates; sed consultius est negare paritatem de gradibus transcendentibus, & prædicamentalibus ob rationes assignatas tota disp. 2. quia prædicamentales solum nati sunt concipi diuersis conceptibus adæquatis, vt potè qui proprias præseferunt realitates, & deseruiunt pro metaphysica compositione in creaturis peragenda, non autem transcendentes, qui sunt communes Deo, & creaturæ. Ad aliud occurrendum, quod quamuis hæc distinctio supponat vtramque entitatem, inter quas versatur, constitutam in ratione entitatis, non tamen supponit vtramque existentem propria existentia, sed supponit potius eas esse aliquid existentis; & aliquid alicuius, quod propriam, & veram habet existentiam, ideoque nunquam sequitur talem distinctionem esse rerum, sed esse eorum, quæ sunt aliquid rei. Ad vlt. assumptum non est vniuersaliter verum in recto, sed vel in recto, vel in obliquo, vt sensus sit omnem entitatem realem ex natura rei intelligi esse extra causas, quia vel seipsa directè, & per propriam existentiam est extra causas formaliter, vel ratione alterius, & per existentiam illius, cui identificatur realiter, in quo duntaxat sensu formalitates dicuntur esse extrà causas, & actionem causarum terminare, non enim eam terminant immediatè, & directè, sed mediatè, & concomitanter, & ideò negatur vtraque consequentia cum eius probationibus.

231 Septimò Recupitus p. 1. disp. de distinctione attributorum ab essentia diuina ingenti rationum agmine distinctionem formalem Scoticam aggreditur plus numero, quam pondere valentium, quia tamen eam præcipuè impugnat, vt à nobis ponitur in diuinis, argumenta illa parum faciunt ad rem nostram, qui hic intendimus necessitatem demonstrare huius distinctionis in creatis, etiam quando nullo modo poneretur in diuinis; atque ideò vnam, vel alteram tantum eius rationem adducam, quæ distinctionem formalem, vt sic, impugnare videntur; prima est, quod si daretur distinctio formalis, tunc tolleretur distinctio rationis, quia distinctio rationis fit formando de re aliqua indistincta à parte rei plures conceptus obiectiuos, si ergo ex diuersitate conceptuum obiectiuorum benè deducitur distinctio formalis ex natura rei, ergo tollitur omnis distinctio rationis. Altera est, quia non repugnat identitas formalis attributorum in diuinis, & graduum Metaphysicorum in creatis, quod deindè probat pluribus instantijs, quibus omnibus ostendere conatur posse diuersitatem conceptuum haberi de simplicissima formalitate, vt patet de potentia calefactiua, & exsiccatiua in Sole, & de essentia diuina, in qua ratio substantiæ viuentis spiritualis coincidunt in vnam indiuisibilem formalitatem, idem ergo dici potest de omnibus attributis, & gradibus Metaphysicis. Resp. ad 1. negando consequentiam constat enim ex proximè dictis, qualis sit diuersitas conceptuũ, quæ facit distinctionem formalem ex natura rei, & quæ facit solam distinctionem rationis, vel virtualem; si enim conceptus singuli sunt adæquati, & diuersitas eorum procedit ex natura rei petentis sic concipi, tunc ex tali conceptuum diuersitate optimè infertur distinctio ex natura rei formalis; si verò conceptus sunt inadæquati, & eorum diuersitas non proueniat ex natura rei petentis sic concipi, sed potius ex defectu intellectus non potentis vnico actu totam perfectionem obiecti percipere, vel ex parte medij ordinari ad cognitionem, putà quia species rem repræsentat inadæquatè, tunc vtique ex tali conceptuum diuersitatem non licet inferre, nisi solam rationis distinctionem. Ad alteram rationem negatur assumptum, & quando identitas formalis non repugnaret inter diuina attributa, adhuc tamen repugnaret in creatis inter gradus Metaphysicos præsertim prædicamentales ad compositionem Metaphysicam ordinatos; ad illas verò instantias constat fusius tum ex nunc dictis, tum ex dictis num. 214. quando liceat ex conceptuum diuersitate distinctionem ex natura rei deducere, & quo genere definitionis possit eadem simplicissima formalitas pluribus definitionibus explicari, præterquamquod non desunt, qui ponant in Sole virtutem calefactiuam, & exsiccatiuam formaliter distinctas, & si non realiter, & similiter rationes substantiæ, vitæ, & spiritus in Deo; sed cum hæc sint prædicata Dei quidditatiua, non autem attributalia, gratis concedi potest non nisi inter se virtualiter distingui, & in vnam indiuisibilem formalitatem à parte rei coincidere; si enim dicerent diuersas, realitates à parte rei in Deo existentes, quia se habent vt superius, & inferius, tunc realitas communior esset aliqualiter in potentia ad minus communem, & sic facerent propriam Metaphysicam in Deo compositionem, quæ ratio, vt patet, non militat de diuinis attributis, quæ se habent veluti perfectiones disparatæ, & omnes sunt in vltima actualitate, nec vna subordinatur ad aliam, sunt q; inuicem ratione infinitatis perfectè inter se realiter identificatæ, atque ideò facere nequeunt compositionem Metaphysicam.

Octauò arguit Caiet. lib. de ente, & essentia cap. 6. q. 12. quia hæc distinctio formalis, vt explicatur à Scoto, non solum est realis propriè dicta, verum etiam maior illa, quod ita probat, nam illa est maior distinctio, quæ fit per intimiora rei, quam illa, quæ fit per minus intima, sed distinctio formalis fit per intimiora magis, quam ipsa distinctio realis, ergo &c. maior patet, quia distinctio per differentias essentiales maior est distinctione per differentias accidentales, & magis extrinsecas, probatur minor, quia distinctio formalis est per prædicata essentialia, quæ sunt magis intima rebus, cum conueniant in primo modo dicendi per se, quam realia, quæ conueniunt ratione entitatis, cum qua identificantur plures formalitates, nam illa entitas sumitur in ordine ad existentiam, quæ non est prædicatum quidditatiuum, & essentiale. Deindè vrgent passim alij Thomistæ quod quando etiam hæc distinctio formalis ex natura rei daretur in creaturis, saltim in diuinis admitti non potest inter diuina attributa, aut relationes originis, & essentiam, quia tunc sequeretur compositio in Deo, quantum sufficit ad destruendam summam eius simplicitatem, si non Physica, saltim Metaphysica, probant consequentiam, quia compositio est distinctorum vnio; quæ si sint distincta realiter, erit compositio physica per se, vel per accidens, aut saltim per aggregationem; si verò sunt distincta tantum formaliter, compositio erit Metaphysica, qualis est inter animalitatem, & rationalitatem, humanitatem, & risibilitatem, animam, & suas potentias in nostra sententia. Neque dicas huic compositioni obstare identitatem realem diuinorum attributorum, & relationum cum essentia, & summam omnium actualitatem, ad compositionem verò hæc duo requiri, vt scilicet extrema componentia, vel componibilia realiter distinguantur, & quod vnum sit in potentia ad aliud. Falsum enim est hæc duo obstare compositioni, nam realitates Metaphysicæ compositionem efficiunt non obstante reali earum inter se identitate, & quæ coadunantur adinuicem, tantò minus per se vnum efficiunt, quantò magis sunt in vltima actualitate, vndè tunc non

effi-

efficiunt vnum, nisi quasi per aggregationem, vnde diuina attributa, & relationes, si à parte rei sunt ab essentia distincta magis conferrent ad vnitatem Dei, si se haberent per modum actus, & potentiæ, quam omnia ponendo in vltima actualitate, & hoc est Achilles Thomistarum in hac materia.

232 Resp. negando hanc distinctionem esse maiorem distinctione reali, & ad probationem rursus negatur maior, quia causa cur vna distinctio sit maior alia non ex eo attendi debet, quod fit per magis, vel minus intima, alias distinctio specifica maior esset generica, quia illa fit per differentias essentiales magis proprias, & intimas, ista verò per communiores, & remotiores, sed absolutè loquendo illa est minor distinctio, quæ non infert aliam, seu quæ est compossibilis cum identitate opposita illi distinctioni, ita passim Formalistæ nostri; quia igitur in proposito distinctio formalis ea natura rei non potest sufficienter inferre distinctionem realem, & compossibilis est cum identitate reali opposita distinctioni reali, ideò minor distinctio erit; tum quia distinctio realis sumitur ea realitate perfecta, quæ est capax existentiæ independenter ab alia entitate, formalitates vero dicunt entitatem imperfectam in ordine ad capacitatem existentiæ, quæ autem differunt per entitates perfectas, magis distinguuntur, quam quæ per entitates imperfectas; tum quia cum distinctio aliquo pacto vnitati opponatur, vt potè quæ super pluralitatem fundatur, illa erit maior distinctio, qua res magis ab vnitate recedit, illa minor, quæ minus ab ea recedit, minus autem ab vnitate recedit distinctio formalis, quam realis, quia cum illa stat vnitas realis, cum solum fundetur super pluralitatem realitatum, & formalitatum, non autem cum ista, quia fundatur super pluralitatem rerum, atque ideò destruit vnitatem realem: alia habet Lichet. 1. d. 8. qu. 3. ad arg. Caiet. sed solutio data est sufficientissima. Ad aliud licet non sit præsentis instituti tueri hanc distinctionem inter diuina attributa, & relationes originis ab essentia, sed solum ipsam esse possibilem, & non esse merum Scoti figmentum, vt autumant Thomistæ, tamen occurrere libet, vt argumenti imbecillitas detegatur, quod adeò exaggerant Aduersarij; breuiter ergo respondent Scotistæ cum Doctore 1. d. 8. q. 4. quod licet compositio distinctionem inferat necessario, quia pars vt componens debet esse diuersa ab alia comparte, non tamen distinctio infert compositionem, nisi distinctio sit realis, nam distinctio formalis est cum summa simplicitate compossibilis, & ratio est, inquit Doctor, quia cum ipsa stat summa identitas realis, & summa, & vltima actualitas eorum, quæ distinguuntur, cum summa autem identitate reali, & summa actualitate non est compositio; nam ad compositionem opus est, vt alterum sit potentia, & alterum actus, & quod vnum realiter distinguatur ab alio, vel saltim non sit perfectè idem cum ipso, quia nihil est in potentia ad seipsum; vndè falsum est, quod in argumento assumebatur distinctionem scilicet formalem sufficere ad compositionem metaphysicam, non enim ideò realitates generica, & specifica faciunt compositionem metaphysicam, quia abinuicem distinguantur formaliter, sed quia non sunt perfectè idem realiter inter se, cum tantùm ratione tertij identificentur, in quo coadunantur; vndè cum identitas relationum, & attributorum in diuinis cum diuina essentia sit perfectissima ratione infinitatis, cuius munus est in ente infinito identificare illi omne realiter identificabile, vt docet Doctor quol. 5. optimè, vt dicebatur in responsione allata inter argumentandum, talis summa identitas omnem compositionem excludit, aut compossibilitatem; & demum quando dicebatur, quæ coadunantur adinuicem tantò minus per se vnum efficere, quanto magis sunt in vltima actualitate, hoc verum est de per se vno vnitate vnionis, & compositionis, non autem vnitate identitatis, & simplicitatis, quo pacto relationes, & attributa in Deo dicuntur facere, & constituere per se vnum.

233 Sed contrà hanc communem doctrinam Scotistarum, quæ etiam est Scoti loc. cit. adducit Poncius tom. 3. sui Cursus disp. 20. numer 57. duas difficultates; Prima est quod licet ea ca sequeretur, quod vnio essentiæ cum attributis, & attributorum inter se non inuoluat compositionem imperfectam quia vtrunque extremum est infinitum, & consequenter imperfectibile, tamen non sequitur quin gradus, aut formalitas entis, vt sic, communis vniuocè Deo, & creaturis, sit perfectibilis, per differentiam, aut modum, quo contrahitur ad Deum, quia illa formalitas non est infinita, aliàs quælibet creatura esset infinita, quia quælibet includit illam formalitatem, ergo adhuc remanet compositio imperfecta in Deo. Altera difficultas est, quod licet verum sit, quod omne perfectibile debeat esse limitatum, & finitum, quandoquidem debeat habere ex se negationem illius perfectionis, per quam est perfectibile, & licet sit verum consequenter, quod ens infinitum sit imperfectibile, tamen quandoquidem in nostra sententia ens infinitum v.g. essentia potest recipere perfectionem a se formaliter distinctam, ex hoc capite videtur sequi, quod sit ens finitum, licet ex hypothesi deberet esse infinitum, & ita ex nostra doctrina, sequitur contradictio, nimirum quod sit finitum, & infinitum; probatur sequela, quia optimè colligitur animal esse perfectibile per rationalitatem, quia est coniungibile cum rationalitate à se distincta formaliter, & mediante rationalitate potest formaliter aliquid facere, quod per se formaliter non posset facere absque rationalitate, ergo quandoquidem essentia diuina potest facere formaliter per misericordiam, & intellectum aliquid, quod nequit facere formaliter absque ipsis, & quandoquidem sit coniungibilis cum illis, seu potius de facto coniungatur cum illis, sequitur quod sit perfectibilis per intellectum, & misericordiam, si hæc distinguantur formaliter ab illa.

Et si dicatur, quod non propterea præcisè colligatur animal esse perfectibile per rationalitatem, quod sit coniungibile cum illa, & quod possit per illam facere aliquid, quod non possit facere sine illa; sed quia vlterius non continet virtualiter, nec eminenter rationalitatem, essentia verò diuina continet eminenter, & virtualiter perfectiones attributorum, & propterea non est perfectibilis per eas. Contra instat primò, quia aliquid continens virtualiter aliud potest cum illo facere compositionem imperfectam physicam, quam metaphysicam, aqua enim continet virtualiter frigus, & tamen facit cum frigore compositum physicum per accidens; homo continet virtualiter risibilitatem, & tamen facit cum illa compositionem metaphysicam imperfectam, ergo quod essentia contineat virtualiter attributa, non impedit quo minus faciat cum attributis compositionem; Instat deinde secundo, quia licet hinc sequeretur, quod essentia non faciat compositionem cum attributis, sicut animal facit cum risibilitate, tamen non sequitur quin gradus, seu formalitas entis faciat compositionem cum modo, seu formalitate contractiua ipsius ad Deum, quia certum est, quod ens, vt sic, non contineat virtualiter illum modum, seu formalitatem illam plus quam animal continet rationalitatem.

Propter has difficultates aliter respondet Poncius ad illud argumentum Thomistarum à compositione deductum, & inquit illam solam formalitatum vnionem esse imperfectam, & arguere compositionem, quæ habet dependentiam in esse realis existentiæ a causa extrinseca, vndè quandoquidem vnio, seu identificatio realis, & entis, vt sic, cum Deo, ac modo seu formalitate contrahente ipsum ad Deum, & essentiæ diuinæ cum attributis, & attributorum inter se non habet talem dependentiam, propterea illa vnio, seu identificatio non arguit imperfectionem, nec compositionem, quæ negari debet Deo, nec opponitur simplicitati summæ, quæ tribuenda est Deo; quia verò identificatio animalis cum rationalitate, & hominis cum risibilitate habet dependentiam à causa efficienti extrinseca quantum ad realem existentiam, itaut non possit realiter existere animal rationale, aut homo risibilis absque influxu causæ efficientis, ideò illa vnio, ac identificatio est imperfecta compositio, & opponitur simplicitati perfectæ. Et iuxta hanc doctrinam ait defendi posse, & explicari allatam communem responsionem Scoti, & Scotistarum, dum dicunt illud solum esse perfectibile, & potentiale perfectibilitate, & potentialitate imperfecta, quod est finitum, quia reuera solùm illud potest habere huiusmodi dependentiam à causa extrinseca in esse realis dependentiæ. Et hinc etiam occurrit ad duas illas difficultates; & ad 1. negat antecedens, quia licet gradus entis non infinitus secundum se, tamen vt reperitur in Deo, redditur infinitus, & independens in reali existentia à causa extrinseca propter identitatem, quam habet cum modo, seu formalitate contrahente ipsum ad Deum; Ad aliam negat sequelam, quod scilicet sequatur essentiam diuinam esse perfectibilem, & potentialem, ac consequenter finitam, ad cuius probationem negat antecedens loquendo de perfectibilitate, & potentialitate imperfecta arguente limitationem, ac finitatem, sed ideo colligitur, quia identificatio animalis cum rationalitate habet præterea dependentiam à causa extrinseca quantum ad realem existentiam.

234 Equidem hæc Ponciana speculatio minimè necessaria erat pro solutione illius argumenti contrà distinctionem attributorum in Deo a diuina essentia, neque pro tuenda communi illa doctrina Scotistarum, quæ tam imbecillibus non indiget fulcris, imò falsitas eius constat ex dictis disp. 2. num. 133. & 134. vbi satis impugnata est, & rursus hic impugnari potest, quia quod aliqua duo inuicem identificentur realiter, non habent à causa extrinseca, sed ex suis rationibus formalibus, ergò quod eorum identitas sit ita perfecta, vt excludat compositionem, quæ diuinæ simplicitati opponitur, vel non adeò perfecta, vt eam excludat, non oritur ex dependentia, vel independentia à causa efficienti extrinseca, vt ait Poncius, sed vel ex infinitate extremorum, vel ex eorum limitatione, ratione cuius non identificantur nisi in tertio, vt ait Doctor; Conf. quia causa extrinseca efficere nequit, vt dum duo extrema coniungit, faciant talem, vel talem compositionem ad eius libitum, sed qualis solùm ex eis nata est fieri, vt v.g. si coniungit accidens cum subiecto, nequit efficere, vt faciant compositionem per se, sed solùm per accidens, qualis nempe ex eis nata est fieri, ergo nec etiam efficere potest, vt duo extrema faciant compositionem absolute sumptam, si compositio ex illis non est nata fieri, atque ideò parum refert ad hoc dependentia, vel independentia ad causam extrinsecam, vndè tam benè faceret anima rationalis compositionem per se cum corpore, si posset semetipsam illi vnire absque dependentia à causa efficienti extrinseca, perindè ac si illi vniretur dependenter ab ea. Conf. adhuc, quia vel gradus entis natus est facere compositionem cum suo modo ipsum contrahente, vel non; si primum, ergo etiam in Deo faceret compositionem; si non, ergo nec eam faciet in creatura merito dependentiæ à causa extrinseca, quia causa extrinseca quando extrema coniungit, & copulat, vt materiam cum forma, accidens cum subiecto, genus cum differentia, non immutat naturam illorum, & ideo si sunt componibilia, compositionem faciunt,

ciunt,

ciunt, si sunt incomponibilia, quia v.g. sunt in vltima actualitate, minimè; frustrà ergo recurritur ad dependentiam, vel independentiam à causa extrinseca, vt ostendatur cur identificatio aliquorum faciat compositionem, vel non faciat; & ideò per hanc doctrinam Poncius nec benè soluit argumentum illud Thomistarum, neque difficultates ab ipsomet adductas in eius confirmationem.

235 Sistendum igitur est in solutione illa communi Scotistarum, quam tradit Doctor expressè 1. distinct. 5. quæst. 2. L. his verbis; qualiter autem stat, quod ratio relationis in se non sit formaliter eadem rationi essentiæ, & tamen in eodem concurrentes non constituunt compositum, vel compositionem, hoc est quia ista ratio est eadem perfectè illi, propter enim infinitatem vnius rationis quicquid potest esse cum ea, est idem perfectè sibi, perfectio enim identitatis excludit omnem compositionem, & quasi compositionem, quæ identitas est propter infinitatem, & tamen infinitas non tollit formaliter rationes, quin hæc formaliter non sit illa; non est igitur ex illis quasi compositum, & ideò nihil est ex eis quasi compositum ex actu, & potentia, sed est vnum simplicissimum ex illis, quia vna ratio est perfectè, imò perfectissimè eadem alteri, & tamen non est formaliter eadem, non enim sequitur sunt perfectè eadem etiam identitate simplicitatis, ergo sunt formaliter eadem; & eadem perfecta identitas excludit omnem aggregationem, quia idem non aggregatur cum seipso; idem repetit inferius distinct. 8. quæst. 4. ad arg. princ. dicens, in diuinis autem est vera prædicatio per identitatem in abstracto, & tamen non est formalis, ratio huius differentiæ est, quia concipiendo abstractum vltimata abstractione concipitur quidditas absque habitudine ad quocunque, quod est extra propriam rationem quidditatiuam, sic igitur concipiendo extrema nulla erit veritas vniendo ea, nisi præcisè quidditas vnius extremi sit eadem quidditati alterius extremi, hoc autem non contingit in creaturis, quia ibi abstrahendo illas realitates, quæ sunt in eodem puta realitatem generis, & differentiæ, & considerando eas præcisissimè, vtraque est finita, & neutra est perfectè eadem alteri, non enim sunt modo eadem inter se, nisi propter tertium, cui sunt eadem, & ideò si abstrahantur à tertio, non remanet causa identitatis eorum, & ideò nec causa veritatis propositionis vnientis extrema illa; hæc igitur est falsa, animalitas est rationalitas, & è conuerso, & hoc quacunque prædicatione, quia non tantum extrema non sunt formaliter eadem sed nec verè eadem, quidditas enim hæc præcisè est potentialis ad quidditatem illam, & non est eadem illi, nisi propter identitatem ad tertium, à quo abstrahuntur, ergo abstractio illa tollit causam veritatis affirmatiuæ vnientis ea; oppositum est in Deo, quia abstrahendo sapientiam à quocunque, quod est extrà rationem sapientiæ, & bonitatem similiter abstrahendo à quocunque quod est extrà eius rationem formaliter, remanet vtraque quidditas præcisè sumpta formaliter infinita, & ex quo infinitas est ratio identitatis eorum facta tali abstractione præcisissima remanet ratio identitatis extremorum, non enim hæc erant eadem præcisè propter identitatem eorum ad tertium, à quo abstrahuntur, sed propter infinitatem formalem vtriusque ita Doctor loc. cit. & alibi frequenter.

Ex qua quidem Scoti doctrina benè intellecta, nedum adamussim solutum argumentum Thomistarum ex compositione deductum contrà distinctionem formalem attributorum ab essentia, sed etiam duæ illæ difficultates quas Poncius vrget num. 233. contra communem Scotistarum solutionem; prima quidem difficultas facillimè soluitur ex dictis disp. 2. qu. 5. art. 2. præsertim in sol. ad 4. vbi dictum est gradum entis nec in Deo, nec in creatura propriè facere compositionem, quia nullam dicit realitatem potentialem verè contrahibilem per differentias, sed purum, conceptum inadæquatum per modos contrahibilem a posteriori, vt ibi explicatum est, vnde ad summum facere nequit, nisi compositionem rationis cum fundamento in re, quam difficultatem Poncius euitare non potest, quia vult conceptum entis propriam realitatem præferre potentialem per aliam realitatem contrahibilem, atque ideo cum ipsa ex natura rei componibilem, vt loc. cit. ostensum est; Neque responsio, quam affert ad hanc difficultatem, sufficit, dum ait eos non facere compositionem in Deo, quia licet ille gradus non sit infinitus secundùm se, tamen vt repetitur in Deo, redditur infinitus, & independens in reali existentia a causa extrinseca propter identitatem, quam habet cum modo, seu formalitate contrahente ipsum ad Deum; non inquam, sufficit, quia nec modus, nec differentia addita variat naturam realitatis, cui aduenit, vnde si illa de se est communis, potentialis, & componibilis, talis intrinsecè remanet vbicunque ponatur, & semper habebit rationem partis per modum determinabilis, vt disput. 2. dicebamus à num. 74. & 131. tum quia Poncius in hac solutione non sibi constat, quia paulo suprà dixerat reijciendo communem Scotistarum doctrinam infinitatem non sufficere ad perfectè identificandas realiter formalitates in Deo repertas, quantum sufficit ad tollendam compositionem, sed requiri independentiam a causa extrinseca in reali existentia, & ab hac præsertim oriri perfectam identitatem realem plurium formalitatum in Deo; in hac autem solutione ad infinitatem ipse quoque recurrit simul cum independentia, & non amplius inquit talem perfectam identitatem oriri ab infinitate, aut independentia in reali existentia a causa extrinseca, imò contrarium affirmat scilicet infinitatem, & independentiam entis in Deo prouenire ab identitate, quam habet cum modo, seu formalitate contrahente ipsum ad Deum.

236 Neque etiam rectè respondet ad 2. difficultatem, qua probatur attributa facere compositionem cum essentia diuina, quia illa recipit, tanquam perfectiones à se formaliter distinctas, sicut animal facit compositionem cum rationali, quia recipit illam differentiam, vt perfectionem à se formaliter distinctam, non, inquam, rectè respondet, dum inquit ideò animalitatem facere compositionem cum rationalitate, quia identificatio animalitatis cum ea fit cum dependentia à causa extrinseca, quantum ad realem existentiam, non sic identificatio diuinæ essentiæ cum attributis; quia, vt dictum est, talis dependentia, vel independentia omninò materialiter se habet quantum ad hunc effectum identificandi perfectè, vel imperfectè plures formalitates adinuicem; sed ratio præcisa, cur animalitas cum rationalitate compositionem facit, non sic essentia cum attributis, est quam Doctor assignat loc. cit. quia genus, & differentia identificantur solùm ratione tertij, in quo vniuntur, a quo si abstrahantur, non amplius habent sufficientem causam identitatis, vnde quia eorum identitas realis est imperfecta, & veluti ab extrinseco emendicata, hinc est quod compositionem faciunt Metaphysicam per modum actus, & potentiæ Metaphysicæ; at essentia, & attributa identificantur realiter ob infinitatem, atque ideo eorum identitas perfectissima est, vnde consequenter nullum locum compositioni relinquit etiam Metaphysicæ, & omnem aggregationem excludit, quia nihil est in potentia ad seipsum, nec idem aggregatur cum seipso. Vbi etiam nota instantiam, quam adducit hic Auctor num. 58. velut tacitam Scotistarum responsionem ad 2. difficultatem, nec bene nec fideliter adduci, dum inquit pro ipsis, quod animal non ideo præcisè facit compositionem cum rationalitate, quia sit vtcunque perfectibile per eam, sed quia vlterius non continet virtualiter, nec eminenter rationalitatem, essentia verò diuina continet eminenter, & virtualiter perfectiones attributorum, & propterea non est perfectibilis per illas, quam solutionem ipse postea confutat. Neque enim Scotus, neque Scotistæ dicunt hac de causa essentiam non facere compositionem cum attributis, quia illa virtualiter contineat, & eminenter, quia perfectiones simpliciter, quales sunt attributales, formaliter in summo ente continentur, non virtualiter solùm, vel eminenter, hic enim modus continentiæ scilicet virtualis, & eminentialis conuenit solùm perfectionibus secundum quid hoc enim modo dicimus perfectiones creaturarum in Deo reperiri, virtualiter nimirum, ac eminenter; sed ratio quam Scotus, & Scotistæ adducunt, cur essentia non faciat compositionem cum attributis, est perfectissima identitas cum eis, vt patet 1. d. 5. q. 2. L. & d. 8. qu. 4. ad 1. & per consequens continentia identica, & vnitiua, non autem virtualis, ac eminentialis, quæ sunt continentiæ alterius, & alterius rationis.

237 Addit Doctor 1. d. 8. q. 4. X. quod quamuis diuina essentia dicatur quodammodo perfici, & perfectibilis ab attributis in esse secundario, hæc tamen perfectibilitas non dicit potentialitatem in ipsa, quia non est perfectibilis veluti per informationem, sed per identitatem; vnde notat quod forma in creaturis habet aliquid imperfectionis scilicet quia est forma informans aliquid, & pars compositi, aliquid etiam habet, quod non est imperfectionis, sed consequitur eam secundum suam rationem essentialem, siue formalem scilicet quod ipsa sit, quo aliquid est tale, exemplum, sapientia in nobis est accidens, hoc est imperfectionis, sed quod ipsa sit, quo aliquid est sapiens, hoc non est imperfectionis, sed essentialis rationis sapientiæ; in diuinis autem nihil est forma secundum illam duplicem rationem imperfectionis, quia nec informans, nec pars, est tamen ibi sapientia, in quantum est, quod illud, in quo ipsa est, est sapiens, & hoc non per aliquam compositionem sapientiæ ad aliquid quasi subiectum, nec quod sapientia illa sit pars alicuius compositi sed per veram identitatem, quia sapientia propter sui infinitatem perfectam perfectè est idem cuilibet, cum quo nata est esse; ita Doctor loc. cit. Sed obijcies, quo modo aliquid est formaliter sapiens sapientiâ, si sapientia non est forma eius? Respondet Doctor ibidem quod corpus est animatum, quasi denominatiuè, quia anima est forma eius, homo dicitur animatus non denominatiuè, sed essentialiter, quia anima est pars eius, & aliquid eius; non igitur requiritur aliquid esse formam informantem aliquid, vt ipsum sit tale per ipsum, quia forma non est forma informans totum, quod tamen dicitur formaliter tale per ipsam; si igitur verior identitate esset aliqua forma idem alicui, quam sit identitas eius ad informatum, vel totum, cuius est pars, sufficeret, inquit Doctor, illa identitas ad hoc, quod illud tali forma esset tale, & ita est in proposito; ex quibus verbis Doctoris patet essentiam diuinam perfici per attributa absque interuentu alicuius potentialitatis, vel imperfectionis, quia non perficitur, nec denominatur ab eis per informationem, sed per perfectissimam identitatem, quæ tollit omnem compositionem, & componibilitatem.

Denique Bouet. lib. 1. Theol. naturalis cap. 1. benè ostendit à priori, cur in Deo nequeat esse compositio, quia (inquit) prima radix componibilitatis est ratio partis, quoniam nihil potest componi cum aliquo, nisi habeat rationem partis respectu totius resultantis ex illa parte, & alia comparte; radix autem, quod aliquid habeat rationem partis, dependet ex hoc, quod sit finitum, quia nullum

inn-

infinitum potest habere rationem partis, cum omne totum sit maius sua parte, nihil autem est maius infinito; quia ergo quidquid positiuum est in Deo, est infinitum, vel saltim non est finitum, ideo nihil est ibi habens rationem partis, nec consequenter vllam compositionem facere potest. Ex quo patet rationem propriam, & præcisam componibilitatis, vel incomponibilitatis non ex dependentia, vel independentia, sed ex finitate, & infinitate peti debere, vt omnes Scotistæ docent cum Scoto 1. distinct. 8. quæst. 1. & quol. 5. Alia argumenta contra hanc distinctionem ex natura rei mediam vrget Pasqualig. tom. 2. Metaph. disputat. 6. sect. 2. quæ iam adducta sunt, ac soluta disput. 1. Log. q. 5. art. 2. in declaratione distinctionis formalis §. *secundò obijcitur*, & adhuc alia quædam argumentula leuioris armaturæ videri possunt apud Formalist. ad initium Formal.

QVÆSTIO XII.

De natura Identitatis, & Distinctionis virtualis, eiusque vtilitate.

238 HÆc est illa distinctio adeò celebris, & famigerata apud Thomistas, non minus quam distinctio formalis actualis apud Scotistas, circa cuius explicationem non multum insudabimus, quia eodem fere modo ab omnibus explicatur. Illa igitur dicitur distinctio virtualis, quæ inter plures eiusdem rei perfectiones versatur, non tamen actualiter a parte rei, quasi antecedenter ad omne opus intellectus in esse distinctionis sit completa, sed tantùm fundamentaliter, quatenus res eadem intellectui obiecta præstat ei occasionem ob eius eminentiam, ac illimitationem quandam distinguendi in ipsa plures perfectiones, per plures conceptus inadæquatos, qua de causa talis distinctio in esse distinctionis dici nequit ex natura rei actualis, & completa, sed tantum virtualis, & inchoata, quæ indè compleri petit per intellectum inadæquatè concipientem, qua ratione solet etiam alio nomine vocari distinctio rationis ratiocinatæ, seu cùm fundamento in re. Vnde hæc distinctio non ex eo attendi debet, quod in re antè opus intellectus pluralitas realitatum, vel formalitatum reperiatur, quarum vna non est alia, quia ex tali diuersitate distinctio ex natura rei formalis actualis sumitur, vt declaratum est quæst. præced. sed ex eo attendi debet, quia res à parte rei ita eminenter se habet, vt possit diuersos conceptus inadæquatos terminare, & quia res ob sui illimitatam perfectionem ita eminenter, ac virtute se habet, ac si formaliter plures res, vel realitates contineret, ideoque appellari solet distinctio ex natura rei, non quidem formalis actualis, sed eminentialis, & virtualis propter fundamentum immediatum repertum in re in ordine ad diuersos conceptus causandos in intellectu inadæquatè concipiente; sic exempli gratia dici solet virtutem calefactiuam, & exsiccatiuam in Sole ex natura rei virtualiter distingui, quia huiusmodi virtutes non actu continentur in Sole secundùm suum esse formale, sed virtualiter tantùm, & eminentialiter, quatenus Sol per vnicam, & simplicissimam virtutem eminentioris ordinis æquiualet illis duabus, ex qua eminentia occasionem sumit intellectus distinguendi ex natura rei actualiter has virtutes in Sole, sicut distinguuntur in his inferioribus, cum tamen à parte rei vnica sit, ac simplicissima virtus, licet eminentioris ordinis; ita distinctionem hanc virtualem explicant passim Thomistæ cum Caiet. 1. p. q. 39. art. 1. §. *ad euidentiam*, & in lib. de ente, & essentia.

Et quidem distinctionem virtualem in hoc sensu explicatam, nedum Thomistæ, sed etiam Scotus ipse agnouit, eiusque conceptum, tanquam possibilem admisit; tale namque nomen distinctionis virtualis memorat, 1. d. 2. qu. 7. § *sed hic restat*, atque talem distinctionem poni posse inter relationes originis, ac diuinam essentiam, licet postea subdat hanc non sufficere, ad componenda contradictoria, quæ de illis enunciari solent à parte rei citra quamcunque intellectus operationem, vt quod essentia communicatur, relatio non communicatur &c. Deindè 1. d. 8. q. 4. §. *ad quæstionem*, assignat notionem, & conditionem talis distinctionis virtualis, vt enim declararet qualis distinctio ponenda sit inter diuina attributa inquit, *non est tantum differentia rationis, hoc est diuersorum modorum concipiendi idem obiectum formale, talis enim distinctio est inter sapiens, & sapientiam; nec est ibi tantùm distinctio obiectorum formalium in intellectu, quia vt argutum est prius, illa nunquam est in cognitione intuitiua, est ergo ibi distinctio tertia præcedens intellectum omni modo*, tres itaque gradus distinctionis hic assignat, qui cogitari possent versari inter diuina attributa, primus gradus est rationis ratiocinantis, qui non attenditur penes diuersos conceptus obiectiuos, sed penes diuersum modum concipiendi idem obiectum formale, siue grammaticè, vt homo hominis, siue Logicè, vt homo, & humanitas, sapiens, & sapientia per modum abstracti, & concreti; secundus gradus est distinctionis virtualis, siue rationis ratiocinatæ, vt alij loquuntur, quæ cum ab intellectu completur in esse distinctionis præuio in re fundamento, quia ex conceptibus intellectus inadæquatis resultant diuersi conceptus obiectiui, non quidem in esse rei, vel realitatis, sed in esse obiecti, & repræsentati, ideò ait esse diuersorum obiectorum formalium in intellectu; tertius tandem gradus est distinctionis formalis actualis ex natura rei, quam declarauimus quæst. præced. & Doctor ibi statuit inter diuina attributa; vndè falsum est, quod quidam Scotizantes aiunt, Doctorem non agnouisse huiusmodi distinctionis genus, vt à cæteris condistinctum, & omnem distinctionem cum fundamento in re posuisse actualem, & completam citra intellectus opem; falsum id, inquam, est, quia loc. citat. disertè secernit tres illos gradus distinctionum, & secundum gradum, qui erat distinctionis virtualis, declarat vt à cæteris condistinctum, & ponentem in numerum; vndè in hoc mihi benè Scotizare videntur Vulpes tom. 1. part. 1. disp. 6. art. vlt. & Posnan. 1. d. 8. q. 4. disp. 1. conclus. 4. qui de mente Scoti distinctionem hanc virtualem distinguunt à formali actuali. Sed de hoc sermo redibit inferius, cum de distinctione agemus rationis ratiocinatæ paulò infrà qu. 15. art. 1. num. 272.

239 Hanc quoque discretionem distinctionis virtualis à formali suadet manifesta ratio, quia distinctio formalis fundatur, & radicatur supra pluralitatem realitatum in eadem re physica, non virtute tantum, aut eminentialiter, sed actualiter existentium, & ideò dicitur distinctio formalis actualis; distinctio verò virtualis fundatur super pluralitatem rerum, vel realitatum in vna re supereminenti, ac aliqualiter illimitata contentarum, non quidem, vt actu plures, sed virtute tantum, quatenus eadem simplicissima forma æquiualet pluribus rebus, vel realitatibus, & se sola prædat ea munera, quæ præstare solent illæ res, vel realitates abinuicem ex natura rei actualiter diuersæ, qua de causa dicitur virtualis, & eminentialis, non autem formalis, & actualis; ergo re vera distinctiones illæ non coincidunt, sed sunt diuersæ rationis, & conditionis. Conf. & adhuc magis ostenditur possibilitas distinctionis virtualis, eiusque discretio à distinctione formali actuali, nam quantò res est eminentior, & superioris ordinis, plures in se coadunat perfectiones, & simpliciori modo, quam in inferioribus reperiantur; dupliciter autem possunt perfectiones in inferioribus dispersæ, atque realiter diuersæ in re superioris ordinis coadunari, primò quidem possunt coadunari realiter solum, & tunc est, quando in re superiori ita adunantur, vt adhuc in ea contineantur secundum suas proprias rationes, seu formalitates, vndè licet ob illius rei illimitationem transeant perfectiones in ea contentæ in eandem rem, non tamen in eandem formalitatem, & sic dicuntur in ea contineri formaliter actualiter, & non virtualiter, aut eminentialiter tantùm; ita dicimus contineri in Deo perfectiones attributales iustitiam, misericordiam, &c. vbi enim sunt in creaturis perfectiones accidentariæ inter se realiter diuersæ, in Deo ob eius infinitatem realiter adunantur, & quia important singulæ perfectionem simpliciter, extant in eo formaliter, & non virtualiter tantum, & ideò iuxtà proprias formalitates fundant adinuicem distinctionem formalem actualem; alio modo possunt perfectiones in inferioribus dispersæ ita coadunari in re superiori, vt virtualiter tantum, & eminenter in ea contineantur, vel secundum entitatem, vel saltim secundum pluralitatem, vnde nec tanquam res diuersæ, aut saltim diuersæ formalitates in ea extant, ideò nec fundare possunt adinuicem distinctionem realem, nec formalem, sed tantùm distinctionem virtualem huic, vel illi æquiualentem; ita in vulgari, & consueto exemplo à Thomistis adducto contineri in Sole dicuntur virtus calefactiua, & exsiccatiua; vbi enim istæ virtutes in igne qualitates important inter se diuersas, ac realiter distinctas, calorem nempe, & siccitatem; in Sole coadunantur omninò, & in eo contineri dicuntur virtualiter solum, & eminenter; caliditas enim, & siccitas in luce sunt ipsa lux omnibus modis, vndè non nisi virtualiter inter se distingui possunt, quod si caliditas, & siccitas in luce continerentur formaliter, seu secundum proprias rationes formales, sine dubio essent distinctæ non tantum virtualiter, sed etiam formaliter actualiter. Quando igitur intellectus distinguit in luce solari caliditatem, & siccitatem manifestando illas diuersis conceptibus lucem ipsam inadæquatè concipiendo, tunc illas distinguit in esse obiecti, cum tamen in esse rei, ac realitatis distincta non sint, sed vnum. Vndè ex duplici capite constat discretio distinctionis virtualis à formali actuali, primò ex parte fundamenti, quia fundamentum distinctionis virtualis est eminentia rei virtualiter continens plures perfectiones in inferioribus dispersas; fundamentum autem distinctionis formalis est pluralitas realitatum in eadem re physica actualiter imbibitarum; deinde ex parte intellectus, quia distinctio formalis anteuertit omne opus intellectus, nec intellectus circa illam versatur, nisi adæquatè concipiendo eius extrema, quia singula per conceptus adæquatos exprimuntur, at distinctio virtualis completur per intellectum, & hunc quidem rem inadæquatè concipientem, ac veluti in plura conceptibiliter diuidentem eandem rem realiter, & formaliter.

240 Ex dictis infertur hanc distinctionem virtualem non esse veram, ac propriam distinctionem, quod quidem satis euidenti conuincitur ratione, rem enim virtualiter, aut eminenter esse aliquid, non est formaliter esse tale, sed virtute cōtinere proprietates alterius, itaut eadem possit obire munera, perindè ac si esset formaliter tale; sic dicimus Solem esse virtualiter, & eminenter ignem, vel aliam causā particularem, quia eosdem effectus producere potest vnus, ac idem Sol, quos diuersæ causæ particulares efficere possunt; & in hoc sensu dicimus sensum internum esse virtualiter, ac eminenter omnes externos, quia vnus, & idem sensus internus attingit quæcunque obiecta attinguntur à diuersis externis. Sic igitur in proposito distinctio vir-

virtualia non potest dici propriè distinctio, nec virtualiter tantum distincta dici possunt absolutè distincta ex natura rei, sed tantum æquiualenter, idest ita se habere virtualiter, ac si forent distincta, forent formaliter, sicut Sol, qui est virtualiter ignis, non est simpliciter, & sine addito ignis, sed virtualiter tantum, & eminenter; itaque iuxtà allegatam distinctionis virtualis notionem illa extrema dicentur virtualiter tantum distincta, quæ in re nullam prorsus habent actualem distinctionem, sed sunt omninò idem ex natura rei, præstant tamen idem, quod præstarent, si ex natura rei distincta forent. Ex quo rursus constat hoc genus distinctionis confundendum non esse cum distinctione formali ex natura rei; quia hæc distinctio actualis, omnemque intellectus operationem anteuertens ac proindè in ordine suo dici potest vera, & propria distinctio, non sic autem distinctio virtualis. Ac denique constat duplicem posse assignari modum distinctionis virtualis, vt dicam infrà in fine quæstionis.

Maior extat difficultas circa vtilitatem huius distinctionis virtualis, Thomistæ namque passim adeo illam extollunt, vt ea mediante præsumant, nedum præcipuas soluere difficultates contingentes circa distinctionem graduum Metaphysicorum, sed declarare quoque ipsius mysterij Trinitatis arcana, vndè in creatis dicunt dari hanc distinctionem virtualem inter animalitatem, & rationalitatem æquiualentem reali, quatenus etiamsi à parte rei sint omninò idem, vna tamen potest terminare cognitionem, altera vero non, quod est æquiualere duabus rebus distinctis; sic pariter in diuinis, licet diuina essentia sit idem realiter cum paternitate, tamen essentiæ conuenit communicari tribus personis non verò paternitati ratione eiusdem distinctionis virtualis, quæ inter ea versatur, qui ex vi huius essentia, & paternitas cum summa identitate reali, & absque vlla distinctione formali, habent in ordine ad hoc, quod est communicari, & non communicari eandem capacitatem, quam in ordine ad hæc contradictoria haberent, si in re realiter distincta forent; vndè sicut posita distinctione reali inter essentiam, & relationes vel saltim formali Scotica, absque vlla contradictione posset essentia communicari, & paternitas non communicari, sic negata prorsus omni tali distinctione in re in diuinis, ratione tantum huius distinctionis virtualis potest essentia communicari, & paternitas non communicari in diuinis; potest animalitas in homine per intellectum attingi, & non rationalitas, quantumuis sint idem realiter à parte rei, non secus ac si à parte rei realiter distinguerentur, ad eum modum, quo causa potens producere plures effectus dicitur virtualiter multiplex, quia ipsa sola potest efficere, quæ plures illæ causæ, & singulis æquiualet.

241 At Recentiores Societatis Patres è contrà tantam vtilitatem huius distinctionis negant, vndè Arriag. disp. 5. Log. sec. 2. negat in creatis hanc distinctionem vtilem esse ad componenda illa contradictoria, quæ dicebant Thomistæ, puta ratione ipsius posse ab intellectu in homine præscindi animalitatem à rationalitate, & cognosci illa non cognita, quia non minus contradictoriè opponuntur cognosci, & non cognosci, respondere, & non respondere ex parte obiecti, quam existere, & non existere, produci, & non produci, sed repugnat animalitatem hominis existere, & non existere eius rationalitatem, item produci animalitatem, & non produci rationalitatem, quantumuis virtualiter distinguantur, ergo etiam implicabit cognosci animalitatem, & non cognosci rationalitatem, si eandem prorsus rem, & formalitatem important à parte rei, quod argumentum latè prosequitur Arriag. loc. cit. subsec. 2. Hanc tamen distinctionem concedit esse vtilem in diuinis ad hæc, & similia contradictoria componenda, non quidem ex vi ipsius distinctionis, vt sic, nam tunc eandem quoque vtilitatem in creatis obtineret, sed ratione infinitatis, nam plura Deo conuenire possunt propter summam eius infinitatem, quæ repugnant creaturæ propter eius limitationem; Deo enim conuenit intelligere per suam substantiam sine actu distincto, quod creaturæ repugnat, Deo repugnat moueri, mutari, & similia, quæ non repugnant creaturis. Ex hoc ergo quod hæc distinctio iuuet ad declarandum arcanum Trinitatis mysterium, & componenda contradictoria de diuina essentia, & relationibus pronunciata, iudicandum non est eandem habere virtutem in creatis ob rationem allatam, quia non ex vi talis distinctionis præcisè ea contradictoria componuntur in diuinis; sed quia talis distinctio reperitur in re infinita, talis autem distinctio augeri videtur, quanto magis augetur rei illimitatio, quia talis distinctionis fundamentum, vt diximus, est ipsa rei illimitatio, & eminentia. Tum quia si ea diuinis liceret argumentari ad creata, etiam posset inferri animalitatem posse produci, quin producatur rationalitas, quia in diuinis hæc duo prædicata produci, & non produci conueniunt vni entitati indiuisibili Filij, nam producitur secundum filiationem, & non secundum essentiam diuinam. Imo etiam posset inferri res omnes creatas esse idem realiter inter se, & virtualiter tantum distinctas, & quando vna illarum perit, altera producitur, vna mouetur, altera quiescit, id fieri secundum diuersas formalitates eiusdem entitatis, quia tam prædicata contradictoria sunt cognosci, & non cognosci, quam produci, & non produci, moueri, & non moueri, & similia; ita discurrit Arriag. loc. cit.

Ouuied. autem controu. 4. Met. punc. 4. vlterius pergit, & asserit hanc distinctionem virtualem esse prorsus inutilem, nedum in creatis, sed etiam in diuinis ad componenda contradictoria, quæ de essentia, & relationibus pronunciari solent; inutilitatem eius in creatis ostendit eisdem ferè rationibus, quibus vtitur Arriag. in diuinis verò ex eo capite ostendit, quia eisdem omninò argumentis impugnari potest distinctio virtualis, quibus impugnari solet mysterium Trinitatis, & æquè difficilis captu est ipsa distinctio virtualis pro eis contradictorijs componendis, ac sit ipsa Trinitas, vnde talis distinctio nullam prorsus potest afferre lucem ad illud mysterium explicandum, quod ita suadet; Distinctio virtualis in Deo importat æquiualere Deum in ordine ad hæc prædicata communicari, & non communicari, duplici entitati distinctæ, quod formaliter dicit posse habere in se summè simplici hæc duo prædicata communicari, & non communicari, produci & non produci; communicari ratione essentiæ, non communicari ratione relationis identificatæ cum essentia; produci ratione filiationis, non produci ratione essentiæ identificatæ cum filiatione, quæ in quacunque alia entitate simplici dicerent contradictionem; ergo distinctio virtualis dicit posse Deo conuenire hos conceptus communicari, & non communicari, qui ex se sunt contradictorij, in quo est tota mysterij difficultas, eadem omninò in hac distinctione virtuali, ac in ipso mysterio. Conf. quia dari hanc distinctionem virtualem in Deo est Deum esse talis naturæ, vt ipsi eidem omninò simplici possint conuenire hi duo conceptus communicari, & non communicari, sed hi duo conceptus sunt contradictorij, ergo dari hanc virtualem distinctionem in Deo dicit Deum esse talis naturæ, vt ipsi possint conuenire duo conceptus contradictorij, quod horret Metaphysica, & naturæ lumen.

242 Media via à nobis capienda est dicendo hanc distinctionem virtualem non habere tantam vtilitatem, vt præsumunt Thomistæ, nec adeò inutilem esse, vt contendunt Recentiores citati, sed esse suo modo vtilem tum in creatis, tum in diuinis modo nunc explicando. Et quidem non tantam esse vtilitatem illius distinctionis, quantam iactant Thomistæ, vt nimirum ratione ipsius componi possint contradictoria explicata ex natura rei verificata citrà quodcuoque opus intellectus tam in creatis, quam in diuinis, putà v. g. essentiam in diuinis communicari, non verò filiationem, hominem ratione animalitatis conuenire cum brutis, non autem per rationalitatem, & similia; non inquam, sufficere hanc distinctionem ad hæc contradictoria componenda constat ex disp. 1. Log. q. 3. art. 2. §. *altera quoque solutio*, & disp. 9 Log. q. 1. ar. 2. & supra in hac disput. num. 216. vbi ostenditur distinctionem solam virtualem non sufficere, vt duo contradictoria à parte rei verificari possint, quia qualis est contradictio, talem etiam distinctionem ea ipsa inferimus; si est contradictio rationis, solam infert quoque rationis distinctionem, si est contradictio realis, & actu à parte rei verificatā, infert pariter distinctionem ex natura rei actualem, & non tantùm virtualem inter extrema de quibus verificatur. Tum quia contradictoria à parte rei enunciantur de illis, quæ habent esse distinctum, & plurificatum à parte rei, quia de vno, & eodem, ac secundum idem contradictoria verificari minimè possunt, sed distincta virtualiter nequeunt propriè dici distincta à parte rei, sed ita se habent, ac si essent distincta, re tamen vera sunt omninò idem tam realiter, quam formaliter, quia distinctio virtualis non est propriè, & formaliter distinctio, sed tantùm æquiualenter, vt dictum est in eius explicatione, ergo contradictoria à parte rei de virtualiter tantùm distinctis, & plurificatis verificari actu non possunt, quia contradictio inuenta in re supponit extrema, de quibus enunciatur plurificata realiter, vel saltim formaliter iuxtà conditionem contradictionis enunciatæ.

Dices distinctionem virtualem æquiualere distinctioni reali, & actuali ex natura rei, quatenus eadem simplicissima entitas æquiualet pluribus rebus, vel formalitatibus inter se ex natura rei distinctis ob sui eminentiam, atque ideo talem distinctionem fundare potest, qualem fundant plures illæ res, vel formalitates, itemque talia de illa eadem re possunt enunciari contradictoria, qualia verificari possunt de illis pluribus rebus, seu formalitatibus, quibus æquiualet, ad eum modum, quo causa potens producere plures effectus dicitur æquiualere pluribus causis, quia se sola potest efficere, quæ plures causæ. Contrà, quia hinc euidenter constat abusus distinctionis virtualis, si enim ob talem æquiualentiam sufficit ad componenda quæcunque contradictoria, poterit affirmare proteruus eandem animam esse corpori vnitam, & non vnitam, posse destrui hominem, quatenus animal, & non quatenus rationale, posse me existere Romæ, quatenus animal, & non ibi existere, sed alibi quatenus rationale, & alia innumera absurda, quæ omnia saluabit merito distinctionis virtualis; & sic non tantùm saluabitur huius distinctionis ope posse animal cognosci non cognita rationalitate, vt aiebant Thomistæ, sed etiam existere animalitatem hominis non existente eius rationalitate, item destrui posse eius animalitatem non destructa rationalitate, vt contrà ipsos vrgebant Recentiores præcitati, quæ quidem consequentia tenet contrà Thomistas, non quia illa prædicata cognosci, & non cognosci, eodem modo contradicant, vt illa existere, & non existere, produci, & non produci, vt dicebant Arriag. & Ouuied. hoc enim est prorsus falsum, vt posteà dicam; sed ex eo capite tenet, quia iuxta Thomista-

rum

rum explicationem, & solutionem allatam hæc virtualis distinctio adeò ampla est, vt omninò æquiualeat distinctioni, reali, & fundare possit talem contradictionem, qualem fundare possunt extrema realiter, ac entitatiuè distincta; vndè quia de distinctis realiter verificari possunt prædicata illa contradictoria existere, & non existere, produci, & non produci, hinc rectè inferri potest posse pariter verificari de extremis tantum virtualiter distinctis, vt sunt animal, & rationale, quia hæc distinctio omninò æqualet distinctioni reali, & adamussim præstat quæcunque potest præstare distinctio realis. Neque ita sentiendo de distinctione virtuali possunt Thomistæ vllo pacto hanc paritatem euadere de prædicatis contradictoris, dicendo quædam concernere existentiam physicam rei, vt produci, & non produci, destrui, & non destrui, quædam verò spectare tantùm ad esse intentionale rei, vt esse cognitum, & non esse cognitum, & huiusgeneris contradictoria tantùm componi posse beneficio virtualis distinctionis, non autem contradictoria primi generis. Non, inquam, Thomistis talis responsio suffragari potest, quia si iuxtà eorum doctrinam distinctio virtualis æquiualet omninò distinctioni reali, & ea omnia potest ad vnguem præstare, quæ ipsa distinctio realis, nulla potest afferri ratio, cur possit componere contradictoria secundi generis tantum, & non primi, atque ideo optime contra ipsos tenet illa consequentia ad hominem, quod si sola distinctio virtualis sufficit, vt homo cognoscatur conueniens cum bruto per animalitatem, non verò per rationalitatem, sic item sufficiens erit, vt dicatur produci secundum animalitatem, non verò rationalitatem.

242 Ne igitur abutamur distinctione virtuali, vtque pateat quantum valeat, & quæ contradictoria componere possit, & quomodo, aduertendum est duplex esse contradictionis genus, vnam formaliter, & actualiter veram à parte rei citra quodcunque opus intellectus, aliam virtualiter solum, & fundamentaliter; exemplum primæ, vt cum dicimus hominem actu à parte rei conuenire cum boue in animalitate, & per rationalitatem actu à parte rei ab ipso differre, exemplum alterius contradictionis est, cum dicimus in Sole v. g. idem esse principium proximum calefaciendi, & exsiccandi, & non esse idem hæc namque contradictio non verificatur à parte rei actualiter de Sole, quia à parte rei in ipso idem est principium vtriusque sed tantùm virtualiter, & fundamentaliter quatenus vnica illa virtus duplici virtuti æquiualet; cum igitur distinctio, & contradictio sint inuicem commensurata, vt qualis est contradictio, talis sit quoque distinctio, quam infert, & è contrà, sanè virtualis distinctio non quamcunque contradictionem componere valebit, sed tantùm contradictionem ei proportionatam, nempè contradictionem secundi generis virtualem scilicet & fundamentalem, non autem realem actualem; ideoque Thomistæ prorsus abutuntur distinctione virtuali, dum illam inducunt ad componendam quamcunque contradictionem, tam actualem, quam virtualem, quia re vera non nisi istam componere valet. Hinc Doctor 1. d. 2. q. 7. §. *Sed hic restat*, eruditissimè dixit ad componenda illa contradictoria de essentia diuina, & relationibus originis communicari, & non communicari &c. non sufficere virtualem distinctionem inter illa, sed requiri maiorem, & talem, quæ antecedat omne opus intellectus, sicut & antè omne opus intellectus actu verificantur contradictoria illa de essentia, & relationibus, atque ideo dixit necessariam esse inter illa ad componenda isthæc contradictoria distinctionem formalem ex natura rei actualem maiorem distinctione virtuali, & rationis, minorem vero distinctione simpliciter reali, quæ est inter rem, & rem; merito cuius distinctionis etiam absque contradictione poterit ab intellectu cognosci animalitas hominis non intellecta eius rationalitate, vel è contra, itemque homo actu à parte rei cum bruto in animalitate conuenire, non verò in rationalitate. Neque ea hoc contra nos vrgere valebunt Recentiores illam suam paritatem, quod eodem pacto verificari poterit merito distinctionis formalis posse animalitatem hominis existere, & non existere eius rationalitatem, item produci animalitatem, & rationalitatem, quemadmodum vrgebant contra Thomistas ponentes distinctionem virtualem. Non, inquam, contra nos vrget illa instantia, tum quia nos non dicimus distinctionem ex natura rei formalem æquiualere prorsus distinctioni reali, atque ideo componere posse omnia contradictoria, quæ componere valet distinctio realis, vt Thomistæ dicebant de distinctione virtuali; tum quia absolutè loquendo contradictoria illa cognosci, & non cognosci, conuenire, & non conuenire, differre, & non differre, non sunt eiusdem rationis cum illis existere, & non existere, produci, & non produci, destrui, & non destrui, licet enim æque repugnent quoad veritatem, non tamen quoad distinctionem inferendam, siquidem hæc contradictoria secundi ordinis pertinent ad esse existentiale, ac entitatiuum rei, atque ideo inferunt distinctionem realem, inter extrema, de quibus verificantur at contradictoria primi ordinis non semper tantam inferunt distinctionem quia interdum verificari possunt præcisè ratione, diuersarum formalitatum eiusdem rei, vt declaratum est supra n. 227.

244 Cum autem dicebant Thomistæ distinctionem virtualem æquiualere reali, ideoque posse præstare quæcunque præstat realis distinctio, & consequenter etiam eadem contradictoria componere, sicut Solem æquiualere dicimus igni, quia æquè benè potest producere calorem perindè, ac si esset formaliter ignis. Sanè cum vnica falis hæc æquiualentia est intelligenda, non autem sic absolutè, vt intelligunt Thomistæ, vt nimirum hæc æquiualentia sit virtualis extantùm, & non formalis; quatenus eminentia, vel illimitatio rei præbere potest occasionem intellectui eam inadæquatè consideranti cogitandi in ea plures veluti res, aut realitates abinuicem condistinctas, ideoque inter eas fingere distinctionem quandam veluti realem, aut formalem ex natura rei actualem, adeout talis distinctio virtualis compleatur in esse distinctionis, & fiat actualis accedente opere intellectus; & in hoc sensu tantùm citra errorem intelligi potest distinctionem virtualem æquiualere reali, vel formali, si enim diceretur æquiualere formaliter antè opus intellectus, & non virtualiter tantùm, tunc antè opus intellectus, faceret extrema, inter quæ cadit, realiter actualiter distincta, & non tantùm virtualiter, & sic esset distinctio actualis ex natura rei, & non virtualis tantùm. Et cum affertur exemplum de Sole, qui calorem producit, ac si esset formaliter ignis, vndè deduci videtur distinctionem virtualem, ita in rigore, & ex natura rei distinguere debere extrema inter quæ cadit, vt distinctio ipsa realis, cui æquiualet contradictoria eiusdem rationis componere. Respondetur vtique distinctionem virtualem considerari posse tum in ordine ad effectus extrà productos, vel producendos tum in ordine ad prædicata, quæ independenter ab hac virtuali distinctione sine contradictione verificari non possunt eidem entitati conuenire, & quidem in ordine ad effectus videmus causam vniuersaliorem, putà Solem, eundem specie calorem producere, quem produceret ignis, & ad hoc eius eminentia sufficit, vt ostendit experientia ipsa; cæterum non sufficit, vt ita distingui possint a parte rei virtus calefactiua, & exsiccatiua in ipso, quemadmodum distinguuntur in igne, quantumuis eius eminentia æquiualeat igni, & distinctio virtualis actualis, & hoc etiam ostendit experientia ipsa, vel manifesta ratio à posteriori, & ideò virtus productiua, & distinctiua in rebus superioris ordinis pari passu quantùm ad hoc procedere non videntur, vndè ab vna ad aliam arguere non valet.

Hinc etiam gratis concedendum est Recentioribus supracit. num. 241. distinctionem virtualem nequaquam vtilem esse in diuinis ad explicandum Trinitatis mysterium, & contradictoria componenda de essentia, & relationibus pronunciata, quia contradictoria illa verificantur actu à parte rei, & ideò extrema, de quibus verificantur, supponunt a parte rei aliquo pacto actu distincta, & plurificata, & ideò non sufficit sola distinctio virtualis inter illa, sed debet esse maior nempè actualis ex natura rei formalis, qualem ponit Scotus. Et eadem ratione non sufficit distinctio virtualis inter gradum genericum, & differentialem ad compositionem metaphysicam constituendam, & conuenientiam fundandam vnius speciei cum alia, vel differentiam vnius ab alia, quia talis conuenientia, & disconuenientia est actualis, & a parte rei, nam actu a parte rei homo animalitate cum equo conuenit, & per rationalitatem differt ab ipso, & ideo verificari debent hæc, & similia contradictoria merito plurium formalitatum ex natura rei in homine imbibitarum, non autem plurium duntaxat conceptuum ab intellectu pendentium. Neque argumenta, quæ vrgebant Recentiores contra distinctionem virtualem, possunt vrgeri ita commode contra nostram formalem distinctionem, quia hanc non dicimus æquiualere reali, vt dicebant Thomistæ de virtuali, tum quia cum hæc nostra distinctio formalis sit actualis ex natura rei opus omne intellectus antecertens, benè sufficit ad componenda prædicata contradictoria de eadem re, dummodo non sint contradictoria prima, quæ respiciunt esse, & existere rei, nam ad hæc componenda vtique requiritur distinctio realis simpliciter inter extrema, de quibus verificantur, verum adhuc tamen est maiorem vim habere distinctionem formalem in diuinis ratione infinitatis, quam in creatis, vndè ratione ipsius contradictoria nonnulla verificari possunt in diuinis, quæ nequeunt verificari in creatis, vt v. g. eandem numero naturam esse in tribus suppositis realiter identificatam, item filiationem identificatam cum essentia produci non producta ipsa essentia, quæ quidem contradictoria hic in creatis distinctionem realem inferre solent inter extrema, de quibus verificantur; sed in diuinis non inferunt, nisi solam formalem ob illimitationem diuinæ naturæ, quæ vna numero, & simplicissima est in tribus, ac etiam quia aliter fit productio in creatis, aliter in diuinis, nam in creatis terminus formalis productionis habetur in producto per veram productionem naturæ, & totum productum acquirit nouum esse tam essentiæ, quàm existentiæ, sed in diuinis terminus formalis non producitur in supposito producto, sed ei a producente communicatur idem numero, quem in se præhabebat, quia est vnica natura in tribus diuinis suppositis, & totum productum acquirit solum distinctum esse subsistentiæ incommunicabile, non autem distinctum esse essentiæ, & existentiæ; & ideò a diuinis ad creata argumentari non valet, quod sicut Filius in diuinis producitur secundum filiationem, non tamen secundum essentiam, cum qua realiter identificatur, ratione distinctionis formalis versantis inter essentiam, & relationes, ita in homine possit produci animalitas non producta rationalitate ratione eiusdem formalis distinctionis, quod adnotare volui ad soluenda argumenta illorum Recentiorum, si herent contra nostram formalem distinctionem.

245 Verumtamen quamuis non sit tanta vtilitas distinctionis virtualis, quantam iactitabant Thomistæ, vt hactenus visum est, nihilominus neque adeò inutilis est, vt sit prorsus abigenda & à creatis, & à diuinis, vt volebat Ouuied. nam vtrobique suo modo necessaria est, quam necessitatem ex nostris agnouit Volpes p.1. tom. 1. disp.6. art. vlt. nu.2. & ibi probat ex distinctione inter gradus metaphysicos necessaria, constat (inquit) prædicata transcendentia, & prædicamentalia, quæ enunciantur de eadem re, vt sunt ratio entis, ratio substantiæ, corporis &c. non distingui ratione ratiocinante tantum, quia verè ex natura rei dicitur ens, substantia, corpus &c. alio, & alio modo comparatione intellectus inadæquatè concipientis, neque distingui possunt ex natura rei actualiter, quia eiusmodi distinctio expostulat formaliter plures realitates, vt monet Scot. 1. d.8.q.4. lit. Q. & d.2. quæst.7. FF. vnde sequitur manifestè prædicta prædicata distingui distinctione rationis ratiocinatæ. At quamuis hic Auctor rectè fateatur necessitatem distinctionis virtualis etiam in schola nostra, non tamen rectè eam deducit ex distinctione graduum metaphysicorum promiscuè sumptorum, quia longè diuersa est ratio de gradibus transcendentibus, & prædicamentalibus; cum enim transcendentes proprias non præseferant realitates, sed tantùm conceptus inadæquatos eiusdem rei, & realitatis, vt constat ex tota disp.2. de natura entis, non nisi virtualiter, ac distinctione, vt inquiunt, ratiocinata inter se differre possunt; cum autem ex alia parte gradus prædicamentales proprias præseferant realitates, quarum singulæ propriis conceptibus adæquatis explicari valent, vt docet Doctor ex professo 2. d.3. q.1. & seq. & nos infra disp.8. q.6.art.2. ac etiam disp.9. per totam, planè non tantùm virtualiter, seu distinctione ratiocinata petunt abinuicem distingui, sed etiam distinctione formali ex natura rei actuali omne opus intellectus antecertente; benè ergo inducitur necessitas, & vtilitas distinctionis virtualis in creatis ex distinctione graduum transcendentium, non tamen prædicamentalium ob assignatum discrimen inter illa; cumque hoc quoque discrimen Vulpes ipse alibi inter prædicta prædicata non semel agnouerit, bardè nimis loc. cit. ex vtrisque promiscuè necessitatem distinctionis virtualis deducit, cum præcise ex distinctione graduum transcendentium eam deducere debuerit; vtilis ergo, immò necessaria est in creatis distinctio illa virtualis ob distinctionem graduum transcendentium, & si sic iamdudum notauimus disputat. 1. Logic. quæst.5. artic.2. declarando distinctionem rationis in solutione ad 2.

246 Sed in diuinis quoque vtilis est, ac necessaria hæc distinctio, non quidem ob distinctionem relationum originis, aut attributorum à diuina essentia, vel abinuicem, quia satis constat apud Doctorem hæc omnia inter se, & ab essentia distingui formaliter actualiter ex natura rei distinctione illa mediante inter distinctionem simpliciter realem, & rationis, quam declarauimus quæst. præced. vt constat ex 1.d.2. q.7. & d.8. q.4. & alibi frequenter; sed necessaria est ob distinctionem prædicatorum quidditatiuorum tum inter se, tum à diuina essentia, qualia sunt ens, substantia, spiritus &c. hæc enim nequaquam poni possunt inter se, vel ab essentia ex natura rei actualiter distincta, sicut ponuntur attributa, quia cum se habeant sicut superius, & inferius, vel sicut magis commune, & minus commune, si proprias præseferrent realitates inter se ex natura rei formaliter distinctas, planè concurrendo ad constitutionem diuinæ essentiæ facerent compositionem Metaphysicam, quia tunc vna esset potentialis ad aliam, quod de diuinis attributis inuicem comparatis, etiamsi proprias dicant realitates, minimè sequitur, quia non se habent sicut superius, & inferius, sed veluti perfectiones disparatæ, & vnaquæque in actu vltimo constituta. Et hoc etiam palam deducitur ex ipso Doctore, vt benè Vulpes notauit loc.cit. nam 1.d.8.q.3. lit.I. & ad 1.princip. ait, quod cum intellectus Deum concipit sub conceptibus entis, substantiæ, spiritus, qui sunt sibi communes cum creaturis, non eiusmodi conceptus abstrahit à diuersis realitatibus, quibus innitantur, sed ab eadem omninò realitate, quatenus est imperfectè, seu inadæquatè concepta, cum ergo ens, substantia, spiritus, non dicant in Deo proprias realitates, sed solos conceptus inadæquatos eiusdem realitatis, certè prædicata quidditatiua Dei distinctionem formalem ex natura rei actualem fundare nequeunt, sed tantum virtualem. Hinc quol.1. vocat Doctor naturam diuinam simpliciter vnicam non vnitate solum reali, quia sic in diuinis omnia sunt realiter vnum, sed vnitate formali, quam cum ea, & inter se habent omnia prædicata, quæ nostro intelligendi modo eam quidditatiuè constituunt, & secundum hanc vnitatem formalem distinguntur ex natura rei actualiter ab attributis, & relationibus diuinis; cum ergo prædicata quidditatiua Dei constituant vnum formaliter, vel potius sint formaliter vnum, & idem cum diuina essentia, quo sensu non sunt idem cum ipsa relationes, & attributa, concludendum est prædicata quidditatiua non posse fundare distinctionem illam formalem actualem, à diuina essentia, aut inter se, quam fundant attributa, & relationes diuinæ, sed tantum virtualem, seu fundamentalem.

Hic vlterius disputari solet, num distinctio virtualis sufficiat ad componenda contradictoria de eadem re à parte rei pronunciata, an potius requiratur etiam distinctio aliqua actualis præcedens omninò opus intellectus. Capreolus 1.d.8.q.1.art.2.ad 6.resoluens hoc quæsitum inquit, tunc contradictoria præexigere in subiecto distinctionem à parte rei, quando singula extrema verificantur de subiecto toto, & totaliter; at verò quando verificantur de toto, sed non totaliter, tunc non præexigi distinctionem ex natura rei actualem, sed sufficere virtualem, & fundamentalem, secundum quam vna res propter suam illimitationem æquiualet multis perfectionibus limitatis, de quibus verificari possunt illa extrema contradictoria, qui modus dicendi communis est, & frequentissimus in Schola Thomistarum. Hinc soluit Capreol. argumentum de essentia, & relationibus in diuinis deductum ex contradictoriis, quod essentia communicatur, relatio non communicatur &c. quia hæc, & similia prædicata non sunt contradictoria, cum non sumantur respectu eiusdem subiecti totius, & totaliter, sed totius, & non totaliter; & sic etiam respondent Thomistæ ad idem argumentum ex contradictoriis, cum fit in creatis de gradibus Metaphysicis, puta quod homo conuenit cum bruto in animalitate, non verò in rationalitate, id enim aiunt non conuenire humanitati secundum se totam, & totaliter, quia non conuenit animalitati, vt est idem cum rationalitate.

24 Oppositum tamen constat ex dictis in superioribus nempe contradictoria à parte rei de eodem subiecto verificari non posse, nisi præcedat aliqua distinctio actualis à parte rei, siue realis, siue saltem formalis, & nequaquam ad hoc sufficere distinctionem rationis siue ratiocinantis, siue ratiocinatæ, aut virtualem; ita iamdudum resoluimus hoc quæsitum in terminis disp.9. Log.q.1. art.2. §. *Quoad tertium*, ita expressè docuit Doctor 1.d.2.q.7. §. *sed hic restat*, & d.8. qu. 4. vbi Lichet. Barg. Vig. Posnaniens. & alij expositores Bassol.1. d.22. q.3. art.1. Bonet. lib.3. Met. cap.8. Formalistæ passim trac. formalit. art. de distinctione ex natura rei, Mairon.1. d.8. qu. 5. §. *hic sunt octo*, vbi modum dicendi Thomistarum, ad saluandas contradictiones in diuinis impugnat ex professo, & more suo quadrupliciter probat ad saluandam contradictionem ex natura rei non sufficere in subiecto distinctionem virtualem, Primò quia vbicunque sunt extrema contradictionis formaliter, ibi sunt fundamenta contradictionis formaliter, sed in diuinis ponuntur extrema contradictionis formaliter, ergo & fundamenta, tunc arguitur sic, illud fundamentum, quod est formaliter in Deo, aut est penitus idem, aut non; si non, habetur propositum; si sic, ergo in eodem formaliter omninò indistincto fundabuntur extrema contradictionis formaliter, quod est impossibile. Secundò quandocunque aliqua contradictio saluatur in aliqua natura secundum aliquem modum fundamenti quomodo ponitur ibi fundamentum, & contradictio ibi ponetur, si ergo fundamentum istius contradictionis non est ibi, nisi virtualiter, ergo & contradictio non erit ibi, nisi virtualiter, quod est falsum, quia contradictoria enunciantur in diuinis ex natura rei actualiter, de essentia, & relationibus. Tertiò quod inest virtualiter alicui est tale secundum quid, & quod inest formaliter, est tale simpliciter, vt constat de Sole, & igne respectu caliditatis, tunc sic arguitur, illud quod inest alicui formaliter, & per consequens simpliciter, non potest inesse per illud, quod inest illi secundum quid, sed affirmatio, & negatio, & extrema multarum contradictionum sunt in Deo formaliter, & per consequens simpliciter, ergo non possunt sibi inesse per illud, quod conuenit Deo virtualiter, quod est solum secundum quid, nam vt dictum est, distinctio virtualis non est propriè distinctio, & formaliter, sed tantùm æquiualenter 4. vbicumque est inuenire formaliter terminos primi principijs, ibi est inuenire veritatem eius, sed in Deo formaliter inuenitur ens, & affirmatio, & negatio, quæ sunt huiusmodi termini, ergo & veritas eius, quæ est, quod non conuenit omninò idem affirmare, & negare de eodem secundum idem. Demum, hoc ipsum probari potest ex illamet solutione data à Capreol. ad argumentum ex contradictorijs deductum, cum enim inquit hæc non esse prædicata verè contradictoria, essentia communicatur, relatio non communicatur, quia non sumuntur respectu eiusdem totius, & totaliter, sed totius & non totaliter, est perindè ac si diceretur, quod illa prædicata enunciantur vtique à parte rei de eodem subiecto toto, sed non totaliter idest non secundum idem, seu secundum eandem formalitatem, sed diuersas, vndè patet distinctionem extremorum, quæ contradictoria componit, esse actualem ex natura rei, seu actu versari inter diuersas formalitates, nam si talis formalitatum pluralitas in diuina essentia non daretur, eo ipso quod illa prædicata enunciarentur de tota essentia, enunciarentur quoque de tota, & totaliter sumpta, quia esset entitas omninò indiuisibilis à parte rei in plures formalitates. Vide Aureol. quol.3. art.2. vbi ipse quoque probat hanc distinctionem virtualem in diuinis non sufficere ad tollendas contradictiones, & eius præcipuum fundamentum est, quia causa in actu, & effectus in actu simul sunt, & non sunt ex 2.Phys. & 5.Met. sed radix, & causa contradictionis est distinctio, vndè contradictio signum est distinctionis, velut eius effectus, ergo contradictio formaliter, & actualiter vera, qualis est illa, essentia communicatur, relatio non communicatur, arguere debet distinctionem formalem actualem, & non virtualem tantùm, quod argumentum amplius prosequor contra Caiet. disp.1. Log.q.5.ar.2.

248 Fortè dices cum Nominalibus posse per distinctionem virtualem contradictoria componi tum in diuinis, tum in creatis, si explicetur per connotata extrinseca diuersa, nam in diuinis v.g. essentia diuina dicitur sapientia, misericordia, iustitia, & iustitia non di-

citur

citur sapientia, quia hæc nomina non sunt imposita ad significandam essentiam secundum se, sed vt connotat diuersos actus, & effectus, nam iustitia denominat essentiam, vt habet actum puniendi, sapientia eam denominat, vt habet actum cognitionis, & sic de alijs; quod si præscindas illa connotata, ibi nulla est distinctio, & nulla negatio vnius de altero, sed essentia est iustitia, & iustitia est sapientia, quia omnia sunt vna simplex perfectio, ita significat Gabriel 1. distinct. 2. quæst. 1. & quæst. 11. & sic pariter dicunt de contradictorijs, in creatis, quod homo dicitur animal, quatenus connotat actum sentiendi, rationalis verò quatenus connotat actum intelligendi, vel discurrendi, & ratione horum connotatorum verificari contradictoria de homine, quod per animalitatem conuenit cum bruto, non verò per rationalitatem, quibus connotatis præcisis animalitas in homine est formaliter rationalitas, & è contrà. Cæterum ad hanc doctrinam Nominalium eliminandam recolendum est, quod diximus disputat. 5. Logic. quæst. 3. artic. 1. in fine, & 1. part. Inst. tractat. 1. cap. 4. connotationem propriè pertinere ad modum significandi, & ideo potius in nominibus reperiri, quam in rebus, vt ibi explicatum est, cum ergo contradictio nedum in nominibus, sed propriè in rebus reperiatur frustrà ad connotata recurritur ad componenda contradictoria, licet enim id iuuare posset ad componendas contradictiones in nominibus, non tamen in rebus. Tum quia iustitia in Deo est perfectio quædam attributalis, & vt principium iusta faciendi non est purum nomen, sed res significata per illud nomen formaliter in Deo existens, sed perfectio formaliter in Deo existens non est ens connotatiuum, quia esset ordinatum ad aliud, a quo in sua ratione intrinseca, & quidditatiua extrinsecè penderet. Tum quia non omnia entia sunt connotatiua, & tamen de quolibet verum est affirmare, vel negare, ergo recursus ad connotata estò iuuare posset ad componenda contradictoria in entibus connotatiuis, non tamen in alijs. Tum quia connotare hunc actum v.g. sentiendi, & non connotare sunt contradictoria, quæ à parte rei verificantur in homine de animali, & rationali, quæro igitur quare à parte rei vnum de vno verificetur, & non de alio, & quidem ad connotata alia recurrere non potes, quia tunc in connotatis in infinitum abiretur, ergo dicere teneris hoc esse, quia non sunt omninò idem a parte rei. Et quidem hac via nempe per diuersitatem connotatorum componi non posse contradictiones in diuinis gratis concedit, & probat Aureol. cit. §. *secundam propositionem*. Quare ex dictis concludendum est ad componendas contradictiones à parte rei enunciatas, & verificatas non sufficere distinctionem rationis, siue ratiocinantis, siue ratiocinatæ, de quibus statim quæst. seq. nec distinctionem virtualem etiam per connotata explicatam, sed omninò necessariam esse distinctionem ex natura rei actualem, siue realem simpliciter, siue solum formalem secundùm qualitatem, & conditionem prædictorum contradictoriorum iuxtà regulam traditam superius in hac disp. num. 227. Vide Mair. loc. cit. 1. dist. 8. qu. 1. §. *hæc sunt octo*, vbi omnem viam præcludit saluandi contradictiones in diuinis præter assignatam à Doctore 1. d. 2. qu. 7. & d. 8. qu. 4. & alibi frequenter. Hic declarandum superesset, quid dicat identitas virtualis, vt opponitur virtuali distinctioni, sed quia facillimum est ex doctrina iam tradita de huiusmodi distinctione oppositam quoque identitatem dignoscere, ad alia pergo.

In fine huius quæst. rem non parui momenti velim aduertas, non esse vniuersaliter verum, quod aiunt Thomistæ, extrema distinctionis virtualis habere esse actu in re, quæ sic distinguitur, licet non sint actu distincta, vnde existentia eorum est actualis, sola verò distinctio, & pluralitas est virtualis, & eminentialis; licet enim sit hoc aliquando verum, vt constat de prædicatis Dei quidditatiuis, & gradibus transcendentibus; nam re vera cum distinguimus in Deo entitatem, substantiam, spiritum &c. in Deo à parte rei inueniuntur ratio spiritus, & substantiæ, & solum intellectus eas partitur in duplicem rationem obiectiuam, atque ideò non dat illis existentiam, sed distinctionem; non tamen est vniuersaliter verum, vt dicebam, quia contingere potest, quod extrema huius distinctionis contineantur virtualiter tantum in re sic distincta, nedùm quoad pluralitatem, sed etiam quoad entitatem, & existentiam, vt patet in consueto exemplo de calore, & siccitate in Sole, in quo virtualiter, ac eminenter contineri dicuntur, nedum quoad distinctionem, & pluralitatem, vt dicitur de gradibus transcendentibus, & prædicatis Dei quidditatiuis, sed etiam quoad entitatem, & existentiam, quia non existunt à parte rei actualiter in Sole, alioquin Sol diceretur formaliter calidus, & siccus, sed tantùm virtualiter, & sic patet, quomodo duplex modus assignari potest distinctionis virtualis, vnus est, quo sola distinctio est virtualis, non autem continentia distinctorum; alter est, in quo tam distinctio, quam continentia distinctorum est virtualis, vt patet in allatis exemplis de gradibus transcendentibus pro primo, & de calore, & siccitate Solis pro secundo.

QVÆSTIO XIII.

De Identitate, ac distinctione rationis quid sit, & quotuplex.

249 PRo tituli quæstionis intelligentia notandum ex Scoto 1. d. 2. quæst. 7. §. *sed hic restat* identitatem, & distinctionem rationis bifariam vsurpari posse. primo sumendo rationem pro ratione formata ab intellectu, secundo sumendo rationem pro quidditate rei secundum quod quidditas est obiectum intellectus. quo sensu sæpius dicit Arist. aliqua esse idem subiecto, & differre ratione, vt 1. Phys. 60. & 68. de materia, & priuatione, & 4. Metaph. tex. 3. de ente, & vno, & 3. Phys. tex. 21. de motu, actione, & passione, & 10. Metaph. tex. 2. de igne, & elemento, quibus in locis apud Arist. distingui ratione non vtique significat secerni per intellectum, sed ratione formali obiecti, seu definitione, quæ potest esse distincta omninò à parte rei, & antè quodcunque opus intellectus, præsertim si definitio constet ex genere, & differentia, vel saltem tradatur per conceptum rei, vel realitatis adæquatum; non ergo hoc secundo modo sumitur hic distinctio rationis, sed primo modo duntaxat prout à toto genere secernitur à distinctione ex natura rei, quo pacto diuidunt distinctionem, vt sic, communem ad realem, & rationis, quam quoque doctrinam tradit Mag. Sirectus cum cæteris formalistis trac. formalit. in præsenti art. de identitate, & distinctione rationis. Rursus adnotandum, quod cum distinctio rationis formaliter præferat relationem quandam rationis eorum, quæ plura esse habent per rationem considerantem, dupliciter considerari potest, eo modo quo hactenus de alijs distinctionibus diximus seruata proportione fundamenti, vel extremorum, quæ plura esse habent per rationem fundamenti, vel extremorum, quæ plura esse habent per rationem considerantem, & ad quæ præfata relatio consequitur; hic non est sermo de distinctione rationis primo modo inspecta, quia in eo sensu etiam distinctio formalis ex natura rei, & realis negatiua dici possent relationes rationis cum singulæ istarum relationem rationis importent secundum probabiliorem Scotistarum ob defectum conditionum necessario requisitarum ad relationem realem, sed loquimur de distinctione rationis secundo modo sumpta, quo sensu specialiter dicitur rationis, quia versatur inter ea, quæ plura esse habent per rationem considerantem. Et tandem de illa loquimur non præcisè, vt stat pro distinctione rationis ratiocinantis, quæ non habent fundamentum in re, sed pro distinctione rationis communi ad distinctionem rationis ratiocinantis, & ratiocinatæ, quæ dicitur habere fundamentum a parte rei, de qua duplici rationis distinctione postea dicam; quare hic intendimus explicare notionem identitatis, & distinctionis rationis communissimè sumptæ, quod aduertendum est, ne in communem incidamus errorem nostrorum Formalistarum, qui definiendo distinctionem rationis absolutè sumptam assignant definitionem distinctionis rationis ratiocinantis, dum aiunt illa distingui ratione, quæ per actum collatiuum intellectus distinguuntur præcisè, & posteà distinctionem rationis diuidunt in distinctionem rationis ratiocinantis, ac rationis ratiocinatæ; qui fortè tamen per hoc excusari possunt, quia distinctionem rationis ratiocinatæ non putant esse veram, & propriam speciem distinctionis rationis, sed pertinere prorsus ad distinctionem ex natura rei, vel formalem, omnem verò distinctionem rationis concludunt intrà genus illius distinctionis, quæ fit per actum collatiuum, vt Mag. Sirectus palam se explicat in textu §. *secundo sequitur*, dum inquit, quod vbi alij distinctionem rationis cum fundamento in re vocant rationis ratiocinatæ, vel ratiocinabilis, formalizantes vocant distinctionem ex natura rei, & quod ipse sumit distinctionem rationis pro ea, quæ est præcisè, & solum à potentia ratiocinante, vndè illam diuisionem ipse putauit esse æquiuoci in æquiuocata.

250 Quia ergo Formalistæ nullam agnoscunt distinctionem, quæ propriè possit dici rationis præter distinctionem rationis ratiocinantis, quod non omninò verum arbitramur; definitionem, quam assignant Identitatis, & Distinctionis rationis, huc adducere opus non erit, quia solùm conuenit identitati, & distinctioni rationis ratiocinantis, sed eam art. sequenti, examinabimus, vbi præcisè vestigabimus notionem distinctionis ratiocinantis; hic autem inquirere debemus definitionem distinctionis rationis, vt sic, quo pacto secernatur immediatè a distinctione ex natura rei actuali, & præter quodcunque opus intellectus, & sub se comprehendit, velut eius species, tam distinctionem rationis ratiocinantis, quam distinctionis ratiocinatæ; hæc namque quamuis habeat fundamentum, & motiuum à parte rei ad eam fabricandam, totam tamen actualitatem suam, ac complementum accipit ab intellectu cogitante, & sic in esse distinctionis pendet ab intellectu, & ideò propriè censeri debet species distinctionis rationis, non autem distinctio ex natura rei actualis, vt inferius contra nostros Formalistas probabitur; ex quo tandem palam deducitur non benè ab ipsis definiri distinctionem rationis absolutè sumptam, dum inquiunt illa distingui ratione, quæ distinguuntur per actum collatiuum intellectus præcisè, quia hæc definitio, non nisi distinctioni rationis ratiocinantis conuenire potest, quam etiam fortè nec explicat adæquatè, vt mox videbimus. Communis itaque modus definiendi distinctionem rationis, vt à toto genere distinguitur à reali, seu ex natura rei, est, quod sit distinctio, quæ suum esse actuale habet per opus intellectus, & ideò dicitur rationis, quia sicut illa distinctio censetur realis, vel ex natura rei quæ inuenitur in rebus præter opus intellectus, ita illa est rationis, quæ habet suum esse actuale in esse distinctionis per intellectum, per quod insinuatur sub hac definitione distinctionis rationis, vt sic, nedum comprehendi distinctionem rationis ratiocinantis, sed etiam rationis ra-

ratiocinatæ, quia estò hæc habeat aliquale esse in rebus, in esse distinctionis, tamen non habet illud actualiter, & formaliter, sed tantùm virtualiter, & fundamentaliter, vndè in esse distinctionis actualis perficitur solùm, & actuatur ab intellectu, ita Recentiores passim assignant notionem distinctionis rationis, vt sic, vt videre est apud Suarez disp. 7. Met. sec. 1. Fons. 5. Metap. q. 6. sect. 3. ita etiam frequenter loquuntur Formalistæ nostri, dum distinctionem rationis diuidunt à toto genere a distinctione reali, vel ex natura rei, quia illa fit per opus intellectus, hæc verò habet omninò esse præter opus intellectus, imò sic etiam loquitur Scotus loc. cit. dum ait distinctionem rationis propriè sumi pro differentia formata a ratione, hoc est ab intellectu.

251 Cæterum, vt benè Pasqualig. aduertit tom. 2. Met. disp. 53. sec. 2. quamuis verum sit per hoc bene secerni distinctionem ex natura rei a distinctione rationis, quod videlicet hæc habet esse in rebus per operationem intellectus, illa vero antecedenter ad omne opus intellectus, re tamen vera non explicat rationem formalem distinctionis rationis, quia procedit per causam effectiuam distinctionis, non per formalem, vt ergo per causam formalem, quantum fieri potest, procedamus ad vestigandam notionem distinctionis rationis, de ipsa discurrere debemus per analogiam ad distinctionem realem, vel ex natura rei, cuius ratio à priori est, quia cum quicquid ab intellectu molitur non nisi cum ordine quodam, & proportione ad id, quod est a parte rei fabricetur, vt constat in formatione entis rationis, quod cum ordine ad ens reale, fabricatur, quemadmodum dictum est disp. 3. Log. q. 2. art. 2. §. *quarto statuendum est*, consequenter in proposito dicendum est, quod distinctio quoque rationis cum proportione ad realem distinctionem debet formari, & per analogiam ad ipsam declarari, sicut ergò in præcedentibus dictum est distinctionem ex natura rei fundari super pluralitatem, & multiplicitatem ex natura rei, quæ si fuerit pluralitas rerum, fundabit distinctionem realem simpliciter, si fuerit pluralitas realitatum, fundabit distinctionem formalem, ita in proposito dicendum est distinctionem rationis fundari super plura esse rationis, seu super extrema diuersa per intellectum tantummodo, sed eadem prorsus a parte rei; Et sicut non possumus habere distinctionem realem, nisi duo extrema habeantur inter se nullo cogitante, diuersa, itaut vnum a parte rei non sit aliud; ita nec haberi potest distinctio rationis, nisi habeantur duo extrema per intellectum distincta secundum diuersum esse rationis, itaut apud intellectum inadæquatè concipientem verum sit dicere, quod ratio obiectiua vnius non est ratio obiectiua alterius; dixi apud intellectum inadæquatè concipientem, quia si talis diferetio fieret ab intellectu per diuersas rationes obiectiuas inadæquatas quidem respectu totius entitatis, quam partialiter exprimunt, adæquatas tamen in ordine suo (quo sensu nos Scotistæ dicimus animalitatem, & rationalitatem importare in homine diuersas rationes inadæquatas quidem respectu totius humanitatis, singulas tamen in suo ordine adæquatas, quia singulæ important propriam realitatem adæquato conceptu expressibilem) tunc talis distinctio rationis non esset, quia interueniret ratio ad illam vtique cogitandã, non tamen ad illam faciendam, quia rationes obiectiuæ adæquatæ non fiunt ab intellectu in rebus, sed tantum rationes obiectiuæ inadæquatæ, vt notat Doctor quol. 1. lit. Q. cum ait esse in intellectu non dare obiectiuo rationem quidditatiuam.

Hoc etiam confirmari potest per viam contradictionis, qua etiam vtuntur Formalistæ ad inuestigandam distinctionem rationis, nam vt sæpius dictum est, quælibet contradictio semper infert aliquam distinctionem, & quidem talem, qualis est conditio contradictionis cum de eodem secundum idem contradictoria verificari non possint, cum igitur distinctio rationis vestiganda, & declaranda per analogiam ad realem, sicut quæ fundant omnino primam contradictionem, vt esse, & non esse, secundum rem distinguuntur, seu distinctione reali entitatiua; & quæ fundant contradictionem a parte rei secundum diuersa tantùm prædicata formalia, fundant distinctionem tantùm formalem; ita quæ contradictionem fundant secundum diuersum esse rationis duntaxat, vt cum de Petro in propositione identica verificatur, quod sit subiectum, & non sit subiectum, quod sit prædicatum, & non sit prædicatum, solùm ratione distinguuntur, ita quod distinctio inter illa actu versatur, quamdiu intellectus operatur non aliter nec alio modo, qua operatione cessante sunt idem prorsus actu à parte rei, quæ antea erant ratione distincta. Ex quo constat distinctionem rationis non per id secerni à distinctione ex natura rei eo, quia distinctio ex natura rei importet relationem realem, & distinctio rationis solam relationem rationis, tum quia falsum est distinctionem ex natura rei, vt sub se comprehendit etiam formalem distinctionem, importare realem relationem, quia vt sæpius dictum est, nullam talem relationem importat formali distinctio, vt præstantiores Scotistę docent, & Deus realiter distinguitur à creaturis, & ipsę creaturę possibiles inter se, cum tamen inter illa non sit relatio realis, tum quia in hac disp. de identitatibus, & distinctionibus nunquam de distinctione locuti sumus ratione relationis formaliter importatæ per ipsam, sed de distinctione ratione fundamenti, seu extremorum, ad quæ talis relatio nata est consequi; ideo distinctio realis, & rationis differunt ratione extremorum, quia distinctio ex natura rei exigit extrema realia, & pluralitatem rerum, vel saltim realitatum, sed distinctio rationis exigit extrema vel quæ sin entia rationis, vt sunt duæ secundæ intentiones, vel quæ saltim habeant pluralitatem ex vi intellectus rem inadæquatè concipientis, vt cum gradus entis, substantiæ, & spiritus in Deo concipiuntur, vt plures realitates, & formalitates ipsum quidditatiue constituentes, ex quo tandem constat distinctionem rationis non sic appellari, quia semper versetur inter entia rationis præcise, vt multi sunt opinati.

252 Ex dictis de distinctione rationis facile erit colligere, quid sit identitas rationis, quia oppositorum proportionatè est eadem doctrina, quatenus opposito modo de ipsis philosophari debemus, vnde sicut distinctio rationis dicit diuersitatem secundum plura esse rationis, ita identitas dicit negationem talis diuersitatis, vel per talem negationem explicari debet, vnde identitas rationis erit, qua aliqua sunt idem omnino, vel aliquid est idem sibi ipsi etiam in ordine ad intellectum concipientem; atque ita signum dignoscendi identitatem rationis erit, quando aliqua secundum diuersum esse rationis non possunt fundare contradictionem, quia si fundare contradictionem in aliquo esse rationis est signum distinctionis rationis, vt dictum est, ergo secundum tale esse rationis non fundare contradictionem est signum eiusdem identitatis rationis. Conf. a sim. I, quia sicut nullam fundare contradictionem ex natura rei est signum identitatis ex natura rei, ergo pariter nullam fundare contradictionem in aliquo esse rationis arguet identitatem rationis.

Contra prædicta arguitur. Primò probando distinctionem rationis non benè describi per ordinem ad intellectum, nam ibi cadere opus est distinctionem rationis, vbi plura esse rationis interueniunt, quia distinctio rationis ex dictis fundatur super pluralitatem ipsorum esse rationis, sed possunt plura esse rationis interuenire, vbi nulla sit denominatio a conceptu mentis, ergo distinctio rationis poterit cadere inter aliqua, quæ nullum ordinem habeant ad diuersas denominationes derelictas a conceptibus mentis, minor probatur, quia cum eadem columna ex mihi dextera, & tibi sinistra, tum plura esse rationis interueniunt, cum tamen nulla sit denominatio extrinseca derelicta ab aliquo conceptu mentis; sic etiam color quatenus visus, & sonus quatenus auditus, vt substant illis extrinsecis denominationibus, abinuicem ratione secernuntur, & tamen non sunt denominationes pendentes à diuersis conceptibus mentis. Conf. quia sæpè inquit Doctor aliqua distingui ratione, quæ tamen esse diuersum denominationis non habent a conceptibus mentis, sed ex eo, quod alias, & alias habitudines terminant, hoc pacto ait Deum creatorem distingui a Deo conseruatore, & Deum iustificatorem à Deo glorificatore.

Resp. quod sicut denominationes extrinsecæ aliundè, quam ab intellectu prouenientes, sunt materialiter entia rationis, eo quod cum nihil sint in re, per rationem tamen possunt concipi ad modum verorum entium realium absolutorum, vel respectiuorum, & sunt formaliter entia rationis, cum per rationem ad hunc modum actu concipiuntur, vt declaratum est disp. 3. Log. qu. 4. art. 2. sic etiam in hoc eodem sensu dici possunt extrema rationis, atque ideo apta fundare distinctionem rationis, & sic dicemus columnam dexteram ratione distingui a seipsa sinistra, & Deum creatorem à seipso conseruatore. Dices hac ratione non videri sufficienter saluari rationem nominis huius distinctionis, quæ eatenus rationis videtur dici, quia est a ratione, & petitur penes denominationes extrinsecas derelictas a conceptibus mentis. Resp. concedendo eatenus dici rationis, quia est à ratione, & per rationem, sed negando, quod hoc sit, quia attenditur solum penes denominationes extrinsecas derelictas à conceptibus mentis, sed hac ratione præcisa solum, quia scilicet illud plurificatum esse denominationis, vndecunque illa sit, non est ens rationis, nisi vel quia per rationem concipitur ad modum veri esse, vel saltim ita natum est concipi, ideoque plurificatum esse per rationem est, & in ordine ad rationem.

253 Secundò arguitur, quod non benè dicatur distinctio rationis versari necessario inter extrema rationis, versari enim potest inter extrema realia, vt constat de prædicatis Dei quidditatiuis, & gradibus transcendentibus in sententia nostra hæc omnia inter se distinguente distinctione rationis ratiocinatæ, cum tamen hæc non sint entia rationis, sed realia; sic etiam distinguuntur plures Ideæ in diuina essentia, quæ tamen non sunt entia rationis, sed res ipsę possibiles ad extra, vt stant sub esse cognito diuino. Deindè talis etiam rationis distinctio interuenit, quando vnum extremum est reale, & alterum rationis, vndè Formalistæ dicunt inter animal, & genus interuenire distinctionem rationis, & non maiorem. Denium distinctio realis infert distinctionem rationis, quia maior infert minorem, ergo possunt aliqua distingui ratione, quæ realiter distinguuntur, & sunt extrema realia, & realiter distincta.

Resp. quod distinctio rationis in hoc sensu, vt explicatum est, dicitur exigere extrema rationis, quia extrema, vel quæ sint entia rationis, vel quę habeant pluralitatem ex vi intellectus rem inadæquatè concipientis, ac conceptibiliter diuidentis in plures res, vel realitates; licet ergo prędicata Dei quidditatiua non sint

entia

entia rationis, vel secundæ intentiones, sed habeant esse reale, non tamen habent esse reale multiplicatum, vel plurificatum, adeout inter se distinctionem ex natura rei fundare queant, sed plurificatio fit ab intellectu diuinam essentiam in suo esse quidditatiuo inadæquatè concipiente, & in hoc sensu prædicata Dei quidditatiua dici possunt extrema rationis, quia habent plurificatum esse rationis, secundum quod fundant distinctionem rationis. Quod vero spectat ad res possibiles obiectiuè existentes in mente diuina (præscindendo modo à quæst. num ipsi competat ratio Ideæ, vel conceptibus earum formalibus, vel potius essentiæ diuinæ sub diuersis respectibus imitabilitatis, de quo dictum est disput. 8. Phys. quæst. 7. art. 1. quomodo abinuicem distinguantur discrepantia est inter Scotistas, nam aliqui volunt sola ratione distingui, alij formaliter, & ex natura rei, vt Saxius tom. 5. suæ Catast. disput. 8. quæst. 4. art. 3. alij tandem realiter, non quidem distinctione reali actuali, quia hæc non versatur, nisi inter res actu existentes, sed potentiali, vt potè proportionata esse possibili ipsarum; vt Vallo trac. formalitat. 1. part. princ. diuis. 4. quem sequitur Vulpes tom. 1. part. 1. disput. 29. art. 8. Sed breuiter dicendum est creaturas possibiles diuino intellectui obiectas ab æterno dupliciter considerari posse, vt Doctor insinuat 1. d. 36. infra lit. E. & ex professo declarabitur infra disput. 8. quæst. 1. primò secundum esse veluti denominationis extrinsecæ, quod habent quatenus obijciuntur diuinæ cognitioni; vel secundum esse reale, quod eis non repugnare nouit diuinus intellectus in rerum natura; secundùm primam considerationem dici possunt ratione distingui, quia sic præcisè considerantur in esse cognito, quod est esse diminutum, & materiale rationis, & in secundo sensu dici possunt distingui realiter distinctione reali saltem potentiali, ac etiam actuali in sensu declarato superius num. 177. quia adhuc sub tali statu possibilitatis actualiter participant rationem entis realis nominaliter sumpti, prout distinguitur à nihilo, & impossibili, vt infra dicam disput. 8. num. 46. vndè Petrus, & Paulus adhuc sub tali statu possibilitatis, sunt extrema realia, quantum sufficit ad fundandam realem distinctionem; neque ob id in Deo constituitur distinctio aliqua realis diuinam inducens simplicitatem, quia non ob id ponuntur plures res diuinæ essentiæ realiter inexistentes inter se, & ab ipsa realiter distinctæ, vt aiebat Gilbertus Porretanus de diuinis relationibus, cuius error damnatus fuit in Concilio Rhemensi, quoniam creaturæ possibiles non sic inexistunt realiter diuinæ essentię, sed obiectiuè tantum dicuntur esse in Deo, vt obiecta secundaria diuini intellectus, quod diuinæ simplicitati minimè aduersatur, non enim obest simplicitati diuini intellectus plura simpliciter, ac inter se realiter distincta intelligere, sic enim modò intelligit Petrum, & Paulum nunc existentes in rerum natura, suntque duo obiecta secundaria in diuino intellectu obiectiuè existentia, vt realiter distincta absque detrimento diuinæ simplicitatis.

254 Ad 2. distinctio præsertim quoad denominationem sequi videtur semper debiliorem partem, vndè sicut distinctio formalis, quæ inter formalitates versari solet, adhuc formalis dicitur, si versatur inter rem, & realitatem, vt inter animalitatem, & humanitatem, quia ad hoc sufficit vnum duntaxat ex extremis esse realitatem; sic in proposito distinctio rationis etiamsi regulariter extrema rationis petat, adhuc tamen intrà limites remanet distinctionis rationis, etiamsi sit inter ens reale, & rationis, vt inter animal, & genus, quoniam ad hoc sufficit, vt alterum extremorum sit ens rationis, vel aliquo pacto habeat esse rationis; cuius ratio esse potest, quia sicut malum dicitur ex singulis defectibus, bonum autem ex integra causa, ita ens reale dicitur, quod omnes suas partes habet reales, quod si habeat aliquid rationis, totum dicitur esse rationis. Ad vltimum licet regula illa apud Scotistas sit famosa satis, quod maior distinctio infert minorem, tamen vt bene notauit Magister Sirectus art. vltim. formalit. non est vniuersaliter vera, immo in eo sensu, quo capitur a Scotistis, quod scilicet distinctio realis inferat formalem, & rationis, puto nullatenus esse veram, quod plane ostenditur euidenti ratione, nam illa distinguuntur realiter, distinguuntur antè opus intellectus, & illa distinguuntur ratione, quæ distinguuntur per opus intellectus, sicut ergo implicat aliqua duo abinuicem distingui per opus intellectus, & præter opus intellectus, ita implicat, quæ distinguuntur realiter distingui quoque ratione. Conf. hæc doctrina, nam ad fundandam aliquam relationem exiguntur extrema proportionata, talisque relationis capacia, ergo ad fundandam distinctionem realem requiruntur extrema, quæ sint res; ad fundandam formalem requiruntur extrema, quæ sint formalitates, ac denique ad fundandam distinctionem rationis, quæ est minima inter omnes, requiruntur extrema rationis; si ergo aliqua duo distinguuntur, vt res, & res, iam dici nequeunt distincta quoque formaliter, & ratione, quia non sunt extrema talium distinctionum capacia. Dices, quæ distinguuntur realiter, non sunt idem formaliter, nec ratione, ergo sunt formaliter, & ratione distincta. Negat Doctor 1. d. 2. quæst. 7. lit. §. *sed hic restat*, consequentiam, quia formalitas in antecedente negatur, quod verum est, quia realiter distincta eandem formalitatem non important, sed in consequente affirmatur, quod est falsum, quia res non est formalitas, sed aliquid plus, neque est ens rationis, & ideò nec distinctionem formalem, nec rationis fundare valet. Quando ergo passim dicitur maior distinctio inferre minorem, hoc præsertim dicitur, & verificatur in serie prædicamentali, quatenus quæ genere distinguuntur, distinguuntur etiam specie, & numero, & sic distinctio generica, quæ est maior in cathegoria, infert specificam, & numericam, non autem verificatur de distinctione reali, formali, & rationis, nisi in hoc sensu, quod quæ realiter distinguuntur, distinguuntur plusquam formaliter, & ratione, quia distinctio realis est maior illis, non tamen absolutè valet inferre, quod distinguantur formaliter, & ratione prædictis de causis; in serie autem identitatum videntur benè inferri posse ex identitate rationis, quæ est maior inter omnes, identitas formalis, & realis, nisi etiam de identitatibus discurrere velis, sicut de distinctionibus. Et hanc cautionem in illatione distinctionum notauit quoque Zerbius quæst. de identitatibus, & distinctionibus propriè finem, vbi ait, quod illa regula, maior distinctio infert minorem, fallit in multis, & exemplificat de distinctione ex natura rei, ex qua non valet inferre distinctionem rationis dicendo, hæc duo sunt distincta realiter, ergo sunt distincta ratione, nisi per esse distincta ratione intelligamus esse distinguibilia ratione, vtique enim valet inferre hæc sunt distincta realiter, ergo possunt distingui ratione, non autem quod sint actu distincta per rationem, nam consequens directè destruet antecedens, in quo asseritur illa esse distincta secluso omni actu intellectus.

Tertio arguit Pasqualig. tom. 2. Metaph. disput. 57. sect. 4. probando minimè opus esse distinctionem rationis fingi ad similitudinem distinctionis realis, vt supradictum est, quæ fuit opinio Soncin. 4. Metaph. quæst. 29. Capreol. 1. d. 8. quæst. 4. Hurtad. disput. 6. Metaph. sect. 5. & aliorum; nam posita multiplicitate in obiecto ponitur etiam distinctio, quia hæc fundatur in illa, sed eo ipso, quod obiectum per conceptus partiales obiectiuos subest diuersis actibus, aut idem comparatur cum seipso, ponitur in ipso aliqua multiplicitas, quia vni conceptui correspondet aliquod esse partiale obiecti, & alteri correspondet aliud esse partiale, ergo ponitur etiam distinctio. Tum 2. vt habeatur distinctio rationis non est necesse, vt ipsi applicetur formale distinctiuum distinctionis realis, ergo neque ratio distinctionis realis, quia tunc distinctio rationis esset distinctio realis, quale enim est distinctiuum, talis quoque debet esse distinctio. Tum 3. quia si distinctio realis applicaretur distinctioni rationis, deberet ipsamet distinctio rationis talis esse, vt caderet super extrema, quæ se haberent, vt res, & res, nam tunc distinctio rationis esset ad similitudinem distinctionis realis. Tum 4. nam ens rationis dum concipitur ad modum entis realis se habet omninò, vt ens reale, ergo si distinctio rationis formaretur ad similitudinem realis, se haberet omninò ad modum illius, quod est falsum, quia sunt genera distinctionum prorsus diuersa. Tum 5. ideò ens rationis fingi petit ad modum entis realis, quia non habet propriam, & peculiarem rationem, secundùm quam concipiatur, sed distinctio rationis propriam habet rationem distinctionis, statim enim ac obiectum secundum conceptus inadæquatos per diuersos actus obijcitur, habet diuersas rationes formales, quarum vnaquæque habet proprium esse rationis, per quod à cæteris condistinguitur, si ergo habet propriam rationem, opus non est ipsi applicare rationem distinctionis realis, vt aut ad eius similitudinem concipiatur. Denique arguunt alij, quia si intellectus nullam cognouisset distinctionem realem, posset adhuc formare hanc propositionem, *homo est homo*, *animalitas non est rationalitas*, ergo potest conficere distinctionem rationis tum cum fundamento, tum sine fundamento absque eo, quod illam conficiat ad similitudinem distinctionis realis. Conf. quia posset saltim intellectus per cognitionem infusam, si non per acquisitam, habere plures conceptus de eadem re, tunc autem haberet distinctionem rationis absque aliqua comparatione, & similitudine ad distinctionem realem.

255 Resp. Pasqualig. in hac re non satis sibi constare, quia disp. 53. sec. 3. num. 2 ex professo probat distinctionem rationis concipi debere, & efformari seruata proportione ad realem, quia, inquit, quicquid per intellectum fingitur, cum ordine quodam, & proportione ad id, quod est a parte rei, fabricatur, vt constat in formatione entis rationis; ita Pasqualig. ibidem, ex quo sic arguere licet, ideò ens rationis concipi debet ad modum entis realis, quia de se est non ens; ergo pariter cum distinctio rationis re vera de se non sit distinctio, sed potius putata distinctio, debet se habere ad modum distinctionis realis. Conf. quia sicut distinctio realis ad plurificationem realem numericam, specificam, & genericam diuiditur in distinctionem realem numericam, specificam, & genericam, vt patet ex 5. Metaph. cap. de eodem, & diuerso; ita seruata proportione diuiditur distinctio rationis, quod vtique fieri non posset, nisi conciperetur ad instar distinctionis realis, quæ sic diuiditur; probatur assumptum, nam si attentè rem consideremus, videbimus non esse eundem gradum distinctionis rationis in omnibus intentionibus, sicut nec idem est gradus distinctionis realis in rebus; etenim homo, & equus in ratione speciei minus differunt, quam homo in ratione speciei, & animal in ratione generis, & hac ratione adhuc minus differunt, quam animal in ratione prædicati, & leo in ratione subiecti, quod tamen alia ratione non est, nisi quia secunda intentio speciei in homine, & equo solo numero differunt; intentio vero speciei in homine, & generis in animali sunt specie diuersæ; & tandem ratio subiecti, & prædicati in leone, & animali

malis genere diuersificantur, vndè opus est hominem, & equum, vt substant secundę intentioni speciei, esse distincta ratione sed distinctione numerica; hominem verò in ratione speciei, & animal in ratione generis esse distincta ratione, sed distinctione specifica; leonem tandem, & animal in ratione subiecti, & prædicati ratione distincta esse, sed distinctione generica; at quis non videt hæc omnia intantùm verificari, & locum habere in distinctione rationis, quatenus concipitur ad instar realis distinctionis.

Ad hoc argumentum (absque confirmatione tamen, quæ vrgentior est ipso) conatur occurrere Pasqualig. licet fateatur esse difficile loc. cit. disp. 57. sec. 4. num. 6. dicens magnam esse disparitatem inter ens rationis, & distinctionem rationis; quod enim de se est non ens, nullum statum habere potest, in quo acquirat aliquod esse reale sibi proprium, & ideò semper, vt aliquo pacto habeat esse, debet concipi ad modum entis; non sic autem contingit in distinctione rationis, nam tunc obiectum, quod habet identitatem secundum esse reale, acquirit alium modum existendi, nempe intentionalem, dum autem habet hunc modum existendi, diuidi potest ab intellectu in partes, dum autem sic diuiditur in partes, vnaquæque pars ex vi sui esse intrinseci obiectiui habet suum formale distinctiuum, & ideo opus non est recurrere ad realem distinctionem, quasi debeat ad modum eius fingi. Sed planè hæc paritas ab ente rationis desumpta euitari minimè potest, quia sicut non ens nullum statum habere potest, in quo acquirat aliquod esse reale sibi proprium, sic neque distinctio rationis; & sicut hæc per intellectum acquirit modum existendi intentionalem, sic etiam & non ens, cum fit ens rationis, sed sicut talem statum non acquirit ens rationis, nisi cum concipitur ad modum entis realis, sic etiam pariter dicendum de distinctione rationis non acquirere talem statum intentionalem, nisi cum concipitur ad modum distinctionis realis; & dum obiectum diuiditur ab intellectu intentionaliter in partes, talis quoque diuisio intentionalis fit per imitationem ad partitionem realem plurium rerum, vel realitatum in alio obiecto, quod talem in se distinctionem patitur à parte rei; & sanè si talis partitio in obiecto omninò simplici à parte rei fieri posset absque aliqua fictione, & similitudine ad distinctionem realem, intellectus quoque diuinus posset rationes distinguere, quæ sunt omninò idem à parte rei, quod constat esse falsum, quia non intelligit res aliter, quam sint, nec res concipit, nisi clarè, & adæquatè, ergo distinctio rationis non fit, nisi interueniente aliqua fictione, & similitudine ad distinctionem realem; quod planè, & Arist. ipse significat 5. Metaph. 16. vbi docet intantùm posse mentem nostram distinctionem rationis efficere, quatenus potest vti vno, vt pluribus, diuidendo nempe obiectum omninò idem in diuersos conceptus obiectiuos partiales, vel geminando, ac reduplicando idem obiectum diuersimodè comparando illud cum seipso, quod fieri nequit, nisi præcognita fuerit distinctio ex natura rei inter illa plura, ad quorum instar obiectum omninò idem concipitur discretum. Conf. tandem, quia intantùm distinctio rationis ponitur passio entis rationis, quatenus distinctio realis ponitur passio entis realis, & ens rationis concipitur ad modum entis realis, ergo & distinctio rationis suopte ingenio petit concipi ad instar distinctionis ex natura rei.

256 Argumenta verò à Pasqualigo in oppositum adducta solui possunt, vt ipse dissoluit illud vltimum ab alijs adductum cum sua confirmatione, quod inquit non sufficienter probare, quia implicitè petit principium assumendo id, quod erat probandum, cum enim formatio propositionis supponat distinctionem terminorum, æquè facile negabitur ignorata distinctione reali posse intellectum illas propositiones efficere *homo est homo*, *animalitas non est rationalitas*, ac negetur posse efficere distinctionem rationis absque præuia notitia distinctionis realis; vt enim intellectus illas propositiones efficiat, debet vti vno, vt duobus realiter distinctis, sicut aiebat Arist. loc. cit. nequit autem intellectus vti vno, vt duobus realiter distinctis, nisi prænouerit distinctionem illorum realem, ad cuius instar vnum, & idem à seipso discernit; præterquamquod cum dicimus, animalitas non est rationalitas, nulla hic interuenit distinctio rationis, quia nos rationem genericam ex natura rei discernimus à ratione differentiali; ex hac itaque doctrina etiam ab ipso Pasqualigo approbata soluuntur eius rationes; Ad 1. potest concedi totum, probat enim solum, quod posita multiplicitate conceptuum obiectiuorum inadæquatorum de eadem re, statim ponitur in ea aliqua distinctio, quæ est rationis, quod gratis conceditur sed non probat talem partitionem obiecti intentionalem fieri ab intellectu sine vlla imitatione ad distinctionem, & partitionem realem, in quo consistit punctus difficultatis. Ad 2. & 3. neque nos dicimus formale distinctiuum distinctionis realis applicari debere distinctioni rationis per proprietatem, sed solùm per imitationem, ex quo non sequitur distinctionem rationis futuram esse realem, quia quod est tale per imitationem, semper deficit ab eo, quod est tale per essentiam, vel proprietatem. Ad 4. argumentum æquè concludit de ente rationis, & distinctione rationis, tam enim distat distinctio rationis à distinctione reali, quam ens rationis ab ente reali, atque ideò si nequit distinctio rationis concipi, & efformari ad modum realis distinctionis, quia sunt genera distinctionum valdè diuersa, idem pariter dicetur de ente rationis, quod nequeat ad modum entis realis concipi, quia sunt genera entium nimis diuersa; sicut ergo hoc non implicat non obstante adhuc tali diuersitate, ita neque illud nimirum distinctionem rationis concipi, & efformari ad similitudinem distinctionis realis, Ad 5. negatur minor in sensu, quo assumitur, quia distinctio rationis in esse distinctionis non magis habet propriam rationem, quam habeat ens rationis in esse entis, vndè sicut hoc habet propriam rationem vtique sed dependentem ab ente reali, ad cuius instar concipitur, ita pariformiter dicendum de distinctione rationis in ordine ad distinctionem realem. Ad vltimum cum sua confirmatione patet ex modò dictis.

257 Circa aliam quæsiti partem quotuplex nimirum sit distinctio rationis valdè celebris, & famosa est in omni schola, præsertim verò Thomistica, diuisio illa distinctionis rationis in distinctionem rationis ratiocinantis, quæ nullum dicitur habere fundamentum in re, sed solam non repugnantiam, oriturque solum ex negotiatione, & operatione intellectus, & in distinctionem rationis ratiocinatæ, quæ dicitur habere fundamentum in re ipsa; quam distinctionem etiam Scotus agnouit 1. d. 8. quæst. 4. §. *ista tamen positio*, vt ibi notat Bargius, & § *ad quæstionem*, & quol. 1. art. 2. & alibi frequenter, & cum eo Magister Formalit. art. de distinctione rationis cum cæteris Formalitis, vndè miror Ruiz tract. de scientia Dei disput. 8. sect. 6. num. 3. dixisse hanc diuisionem inter antiquos Scholasticos fuisse inauditam; semper enim nota fuit antiquioribus Scholasticis tam Thomistis, quam Scotistis, eamque non semel significarunt eorum Principes Scotus, & D. Thomas; quamuis verum sit non eodem modo ab eisdem explicari distinctionem rationis ratiocinatæ, nam Scotistæ antiquiores ita etiam explicarunt, vt in esse distinctionis sit actualis, & perfecta ante quacumque intellectus operationem, ideoque potius sub distinctione ex natura rei, vt sic, sit reponenda, quam sub distinctione rationis, & cum distinctione formali penitus confundenda, adeout rationis ratiocinatæ dicatur, quia in ipsa re existit, antequam ratiocinetur, vt quasi ex se ratiocinata dicatur, solumque requiratur ratio ad illam cognoscendam, non verò faciendam, solumque dicatur distinctio rationis, & non realis, quia non est tanta, neque ex se tam patens, sicut realis vt Scotus ipse significasse videtur 1. d. 2. q. 7. §. *sed hic restat*, & ideò requirat attentam rationis operationem ad eam dignoscendam, vndè consequenter volunt hanc diuisionem distinctionis rationis in ratiocinantem, & ratiocinatam non esse verè generis in species, vel vniuoci in vniuocata, sed æquiuoci in æquiuocata, quia distinctio rationis ratiocinatæ est distinctio ex natura rei.

Thomistæ è contrà ita explicant distinctionem rationis ratiocinatæ, vt in esse distinctionis non sit actualis antè quamcunque intellectus operationem, sed virtualis ad summum, & fundamentalis, & inquiunt vocari distinctionem rationis ratiocinatæ, non quasi in reipsa existat, antequam ratiocinetur, solumque requiratur ratio ad illam cogitandam, non faciendam, vt Scotistæ dicebant, sed quia cum actu, & formaliter non sit in rebus, sed per rationem fiat, vndè distinctio appellatur rationis, non tamen est omninò ex mera intellectus operatione, sed ex occasione, quam res ipsa circa quam mens operatur, præbet, vel propter sui eminentiam, quam mens indè distinguit, & patitur in varias formalitates, vel propter habitudines varias ad alias, & alias res, sub quarum modo vna, modo altera potest intellectus rem illam concipere, & sic mentaliter diuidere, ideoque aiunt talem distinctionem rationis ratiocinatæ fieri solum per conceptum inadæquatum eiusdem rei, tunc enim distinctio dicitur formaliter fieri per conceptus inadæquatos rei, & rem ipsam præbere talem occasionem, quia ergo hæc distinctio, quamuis sit veluti inchoata à parte rei ob fundamentum in re repertum, tamen actuationem in esse distinctionis, & complementum recipit ab intellectu, ideò volunt Thomistæ eam propriè contineri sub distinctione rationis, vt sic, tanquam propriam ipsius speciem, ideoque allatam diuisionem esse generis in species, ac vniuoci in vniuocata. Et Recentioribus tandem nõ desunt, qui hanc diuisionem non recipiunt, eo quia putant distinctionem rationis ratiocinantis non esse propriè distinctionem, sed potius eiusdem omninò conceptus geminationem, & repetitionem, ita de distinctione rationis ratiocinantis discurrere videntur Suarez disp. 7. Metaph. sec. 5. Vasquez 1. p. disp. 117. cap. 3. num. 5. Hurtad. disput. 6. Metaph. sect. 5. Alarcon trac. 9. disp. 2. cap. 8. Ruiz loc. cit. & alij Recentiores Societatis; sed quia hæ omnes difficultates longiorem petunt discussionem; præstabit seiunctim in sequentibus de vnaquaque harum distinctionum ratiocinantis, & ratiocinatæ proprias instituere quæstiones, ex quibus palam constabit, quæ & qualis sit assignata diuisio, quam præ manibus habemus.

QVÆSTIO XIV.

De identiate, & distinctione rationis ratiocinantis.

258 Hic tria veniunt explicanda pro exacta huius distinctionis intelligentia, primo quid sit, & in quo eius formalitatis consistat, deinde an propriè inter genera distinctionum connumerari possit, denique an habeat gradus aliquos. Quoad primum Suarez disp. 7. Metaph. sec. 1. cum Recentioribus cit. inquit distinctionem rationis ratiocinantis esse eiusdem omninò conceptus geminationem,

ac receptionem sic enim distinguitur Petrus a seipso vel in ratione subiecti, & prædicati, quando de ipso enunciatur dicendo, Petrus est Petrus, vel in ratione termini, & subiecti relationis, quando idem sibi dicitur in his enim & similibus distinctionibus rationis idem est, atque integer conceptus Petri, solumque fit quædam repetitio, & comparatio eius, quod explicat Hurtad. disp. 6. Metaph. sec. 5. exemplo hominis secum loquentis, & interrogantis se, qui non seipsum à seipso distinguit, sed secum ipso, quem à se indistinctum apprehendit, eodem modo se gerit, ac si esset distinctus. Formalistæ nostri cum Magistro Formalit. in hoc articulo dicunt illa distingui ratione, quæ distinguũtur per actum collatiuum intellectus præcisè, quatenus idem diuersimodè ad seipsum comparatur, vt contingit in prædicatione identica cum idem de seipso prædicatur, tunc enim idem sub ratione subiecti a seipso distinguitur sub ratione prædicati, vndè consequenter volunt distinctionem rationis fieri per actum collatiuum intellectus præcisè, & hinc inferunt inter entia rationis adinuicem, vt inter genus, & speciem, vel inter ens reale, & ens rationis, vt inter animal, & genus, esse distinctionem rationis, quia non fit, nisi per solam intellectus comparationem; è contra verò illa dicunt esse eadem ratione, quæ habent eundem omninò conceptum indistinctum à parte rei, ac etiam ex parte intellectus quo sensu homo dicitur idem sibi ipsi; idem sentire videtur Pasqualig. disp. 54. sec. 1. ab initio, vbi ait intellectum per solam virtutem collatiuam hanc distinctionem efficere.

Neuter dicendi modus sufficienter rem explicat, & vterque vnum falsum supponere videtur, nempe distinctionem rationis haberi tantum per actum collatiuum intellectus idem sibi diuersimodè comparantis, hoc enim falsum est (nisi per actum collatiuum intelligatur ille, quo intellectus aliqua distinguendo vnum necessariò confert ad aliud in ratione distincti; sic enim necessario in quacunque distinctione, nedum rationis, sed etiam reali talis actus colatiuus interuenit, quo intellectus vnum extremum confert ad aliud ratione distincti) quia vt docet Scotus 1. d. 2. part. 2. q. 7. § *sed hic restat*, & 1. d. 8. q. 4. § *ad quæstionem*, ad hoc, vt aliqua sint distincta ratione, sufficit diuersus modus concipiendi idem obiectum grammaticalis, vel logicalis, vt homo, & humanitas distinguuntur ratione ob diuersus modos concipiendi logicales scilicet abstracti, & concreti, & homo hominis distinguuntur ratione ob diuersos modos concipiendi grammaticales in recto, & in obliquo, & tamen isti modi non videntur esse per actum collatiuum intellectus, vt benè aduertit Bargius ibid. Aretin. art. 2. Formalit. com. 5. & Meurisi. lib. 2. Met. cap. 3. q. 3. nam distinctio abstracti a concreto fit præsertim per actum præcisiuum, ergo distinctio rationis inter aliqua restringi non debet ad actum collatiuum intellectus, præsertim quo idem ad seipsum comparatur sub ratione subiecti, & prædicati, vel aliarum secundarum intentionum, sed haberi etiam potest per actum absolutum, & rectum, cum idem prorsus obiectum diuersimode concipitur logicaliter, vel grammaticaliter modo iam explicato & hoc ipsum videtur concedere Sirectus art. vlt. princ. Accedit, vt dictum est disp. 1. Log. qu. 5. art. 2. quod quando etiam per actum collatiuum in propositione identica idem ad seipsum comparatur sub ratione subiecti, & prædicati, falsum est tunc interuenire tantùm eiusdem nominis, & conceptus repetitionem, & non propriam rationis distinctionem eiusdem à seipso, repetitio enim solùm est, cum idem nomen vel conceptus, & eodem prorsus modo semel, & iterum concipitur, & nominatur, vt si dicatur homo & iterum homo, tertio deniq; homo, hæc enim est vera, & propriè repetitio eiusdem nominis, & conceptus, quia in hac replicatione non applicantur homini diuersæ denominationes subiecti, & prædicati, neque concipitur ad modum duorum, vt fit in propositione identica dicendo homo est homo; aliud siquidem est rem aliquam pluries concipere, aliud verò concipere vt plures, primum quidem in repetitione contingit, secundum verò in propositione identica, cum idem ad seipsum comparatur in ratione subiecti, & prædicati, atq; idea per talem actum collatiuum non fit sola repetitio eiusdem conceptus, sed etiam aliqua distinctio eiusdem a seipso, quia in ea propositione nedùm hominem, vel Petrum semel, atque iterum præcisè concipimus sed etiam ad modum distinctorum concipimus, & diuersas eidem obiecto denominationes tribuimus, quia antè copulam dicitur subiectum, post copulam prædicatum. Tum quia si idem obiectum bis cognoscere sufficeret ad hanc distinctionem efficiendam, tunc oculus bis videndo Petrum faceret hanc distinctionem.

Respondent Vasquez, & alij id probare solum distinctionem ipsam cadere inter conceptus ipsos formales, quibus idem in propositione identica subijcimus, & prædicamus, aut inter ipsas secundas intentiones subiecti, & prædicati, quas eidem v. g. Petro tribuimus, non autem cadit distinctio inter Petrum, & seipsum, sed sola cadit repetitio. Contra, quia per talem actum collatiuum habetur aliqua distinctio, hæc autem non est illa, quæ cadit supra conceptus formales, quia isti conceptus distinguuntur realiter, non ratione, neque hæc distinctio facta per actum collatiuum cadit inter ipsas secundas intentiones subiecti, & prædicati, nam licet hæ intentiones sint à ratione, tanquam ab efficiente causa, seipsis tamen formaliter sunt diuersæ, & alterius rationis absque quod per rationem aliud quid diuersum esse illis superadditum concipiatur, ergo distinctio illa rationis verè cadit supra rem ipsam conceptam, quatenus secundum esse obiectiuum veluti geminatur in intellectu, quia simul obijcitur & sub ratione subiecti, & sub ratione prædicati, & sic sub vna intentione concepta distinguitur a seipsa sub alia intentione concepta, non quidem tanquam secundum rationes diuersas ipsi obiecto intrinseca, & ea parte ipsius fundatas, sed ex comparatione extrinseca resultantes in ipso. Conf. quia vt ait Aristot. 5. Met. cap. de eodem in propositione identica intellectus vtitur vno, vt duobus, dum idem subijcit, & prædicat, & sic illud vnum a seipso ratione distinguit faciens illud æquiualere duobus ex natura rei distinctis, ergo distinctio illa propriè cadit super idem obiectum in esse obiectiuo, & intentionali geminatum, non autem supra conceptus formales, aut ipsas secundas intentiones. Tum quia super illud cadit distinctio super quod cadit contradictio, sed contradictio cadit super obiectum, quod diuersas fundando intentiones fundat etiam contradictiones, ergo &c. Denique licet idem nequeat à seipso realiter, vel ex natura rei distingui, nil tamen obstat, quin à seipso distingui possit secundum aliquod esse intentionale, quod de nouo acquirit ex eo, quod comparatur cum seipso per intellectum, & suo modo afficit obiectum, ergo in propositione identica distinctio rationis tangit obiectum, illudque à seipso intentionaliter distinguit.

259 Dicendum igitur est distinctionem rationis ratiocinantis non consistere in sola repetitione eiusdem conceptus de eadem re diuersimode comparando idem sibi ipsi, quia non hoc duntaxat modo fabricatur distinctio rationis, sed etiam diuersimodè concipiendo idem obiectum, adeout tota diuersitas se teneat, non ea parte obiecti, sed præcisè a parte modi concipiendi, vel grammaticaliter, vt in recto, aut in obliquo, vel logicaliter per modum abstracti, & concreti, quo sensu ratione differunt sapiens, & sapientia, & vniuersaliter abstractum, & concretum, vel tandem Metaph. penes explicitum, & implicitum, seu per maiorem, & minorem explicationem eiusdem conceptus, quo sensu secundum communiorem definitio, & definitum distingui dicuntur; non ergò in sola repetitione eiusdem conceptus consistit distinctio rationis ratiocinantis, cum alijs modis contingere possit. Tum quia adhuc in propositione identica, quando idem sibimet comparatur, ostensum est, non contingere solam repetitionem eiusdem conceptus, sed propriam distinctionem rationis cadere in obiectum sub diuersis intentionibus conceptum. Ex quo etiam sequitur non fieri hanc distinctionem rationis per solum actum collatiuum, & per solam virtutem collatiuam intellectus, quia cum eidem obiecto aliquam distinctionem rationis appingit, illud diuersimodè concipiendo grammaticaliter, vel logicaliter, aut metaphysicè, non necessario vtitur virtute collatiua intellectus, sed potius præcisiua, & abstractiua, nam præscindendo naturam à subsistentia distinguit abstractum à concreto, & per eundem actum pariter præcisiuum, non quidem obiectiuè, sed formaliter, fit distinctio rationis penes maiorem, vel minorem explicationem eiusdem conceptus.

Itaque distinctio ratiocinantis attendi præcisè debet penes diuersum modum concipiendi idem obiectum formale, adeout tota diuersitas se teneat ex parte modi concipiendi idem obiectum grammaticaliter, vel logicaliter, nullatenus autem ex parte obiecti, ita expresse eam notificauit Doctor. 1. d. 2. q. 7. §. *sed hic restat*, & d 8. qu. 4. §. *ad quæstionem*, ex quo sequitur hinc distinctionem nullam prorsus tollere identitatem ex parte obiecti, sed relinquere illud omninò idem tam realiter, quam formaliter, & virtualiter, quod dici nequit de distinctione rationis ratiocinatæ, cum enim hæc supponat obiectum, supra quod cadit, virtualiter distinctum, quando reducitur ad actum ea virtualis distinctio per operationem intellectus, tunc vnam formalitatem obiectiuam actu præscindit ab alia diuersis actibus, quibus singulis diuersæ correspondent formalitates, vndè illa diuersitas non procedit solùm ex parte intellectus diuersimode eandem rem concipientis grammaticaliter, logicè, vel metaphysicè, vt euenit distinctione rationis ratiocinantis, sed etiam ex parte ipsius obiecti, quod ob sui eminentiam existens virtualiter multiplex occasionem offert intellectui, vt cum fundamento in re possit attingere diuersis cognitionibus inadæquatis diuersas formalitates obiectiuas; quem modum explicandi distinctionem rationis ratiocinantis, vt à ratiocinata differt, nedum Thomistæ vnanimiter docent, sed etiam illi Scotistæ, qui admittunt distinctionem rationis ratiocinatæ, vt diuersam a distinctione formali ex natura rei, ac etiam Recentiores quamplures, vt Pasqualigus disput. 54. cit. Amic. trac. Formalit. quæst. 15. dub. 7. & alij.

260 Dices, si ergo tota diuersitas in distinctione rationis ratiocinantis se tenet ex parte modi concipiendi idem obiectum, & nullo pacto ex parte ipsius obiecti, sequitur distinctionem illam non cadere super obiectum, sed solùm suprà conceptus formales, quibus idem obiectum concipitur, vel supra secundas intentiones, sub quibus concipitur, vt Suarez & Vasquez dicebant; vel si distinctio rationis ratiocinantis aliquo pacto obiectum tangit, & afficit, etiam ex parte obiecti attendi debebit talis distinctio, & sic ruit discrimen assignatum inter ipsam, & distinctionem rationis ratiocinatæ. Resp. etiamsi concedatur distinctionem rationis ratiocinãtis cadere aliquo modo super obiectũ, quatenus diuersimodè concipitur, adhuc benè stare discrimẽ ipsius a distinctione rationis ratiocinatæ, quia hæc scilicet ratiocinata ita tangit obiectum, quod non omnia, quæ exprimuntur vno conceptu exprimuntur & alio; sed singulis conceptibus singulæ correspondent

for-

formalitates obiectiuæ exprimendæ, quæ in eodem obiecto eminenter continebantur, nec nisi virtualiter ante actum intellectus distinguebantur; at non est ita de distinctione rationis ratiocinantis, non enim ita tangit obiectum, vt quod vno conceptu exprimitur, non item & alio manifestetur, imo quicquid se tenet ex parte obiecti intrinsecè tam benè vno conceptu manifestatur, quam altero, nam si aliquid obiecti per vnum conceptum manifestaretur, quod non exprimeretur per alium, tunc extrema talis distinctionis plusquam ratione distinguerentur nimirum vel formaliter, vel saltim virtualiter; non ergo distinctio rationis ratiocinantis ita tangit obiectum intrinsecè, quia tunc non differret à ratiocinata, sed tangit illud extrinsecè, quatenus diuersus modus cognitionis refunditur etiam, atque redundat in obiectum, quatenus intellectui offertur sub ratione subiecti, vel prædicati, sub ratione abstracti vel concreti, in recto, vel in obliquo, nam illi quoque modi peculiari ratione, afficiunt obiectum, & ex parte eius se tenent, quantum sufficit vt distinctio rationis dicatur quoquo modo attingere obiectum, non tamen sicut distinctio rationis ratiocinatæ, quæ licet versetur circa eandem rem, quia tamen non adæquatè omnes ipsius rationes repræsentat, quilibet conceptus respiciens distinctam rationem in ipso obiecto, format distinctam rationem obiecti, quasi intrinsecam, quia ex his, quæ ipsi obiecto intrinsecè conueniunt, accipit vnum, & relinquit aliud, & ita in esse obiecti quasi intrinsecè fit ista distinctio, quia fundatur in rationibus, quæ in ipso obiecto saltim virtualiter ante operationem intellectus inueniebantur, quod adhuc magis quæst. seq. explicabitur. Hic tamen reticere nolo non deficere modum probabiliter tuendi solam pluralitatem conceptuum formalium circa idē obiectum sufficere ad distinctionem rationis ratiocinantis, si nimirum dicatur non sufficere pluralitatem conceptuum absolutè sumptam, quia tunc sequeretur eandem rem eadem ratione cognitam à diuersis, vel ab eodem diuersis temporibus distingui ratione à seipsa, sed exigi quandam subordinationem, vel comparationem eiusdem ad seipsum diuersimodè consideratum, scilicet per modum subiecti, vel prædicati, in abstracto, vel concreto, in recto, vel in obliquo, tunc enim intellectus vtitur vna re, vt pluribus, nam sic concipiendo, quasi diuidit rem à seipsa, & in hoc sensu tuentur nonnulli Recentiores modum dicendi Suarez, & Vasquez, quod distinctio rationis ratiocinantis nullo modo cadat super obiectum, iuxtà quem adhuc aptius secernitur distinctio ratiocinans à ratiocinata, & perspicuè cernitur, quo pacto distinctio rationis ratiocinatæ se teneat ex parte obiecti, sed distinctio ratiocinans præcisè ex diuerso modo concipiendi idem obiectum; iuxtà quam doctrinam etiam solui possent impugnationes factæ supra contra illum dicendi modum.

Quoad alteram quæsiti partem, an distinctio rationis ratiocinantis sit propriè distinctio, & inter genera distinctionum connumeranda, Auctores illi, qui dicebant distinctionem rationis ratiocinantis non tam esse distinctionem eiusdem à seipso, quam eiusdem omninò conceptus, & de eadem re repetitionem, hic consequenter negant hanc esse propriè distinctionem, & inter distinctionum genera connumerandam, cui opinioni fauere videtur Nominales negantes idem propriè posse à seipso distingui etiam ratione, vt Greg. 1. distin. 5. quæst. 2. art. 1. Ocham 2. dist. 2. quæst. 3. Gabriel ibi. Aliacens. q. 6. art. 2. ac etiam nonnulli à Suarecio relati in hoc art. qui dicebant hanc distinctionem esse omninò fictitiam, ac commentitiam, & prorsus inutilem.

261 Dicendum tamen est admitti posse, ac debere distinctionem rationis ratiocinantis, vt veram, & propriam distinctionem in suo ordine; dixi in suo ordine, quia in se, & absolutè loquendo non est vera distinctio; sed concepta solum, seu ratione conficta ad instar distinctionis ex natura rei, nam alioqui absolutè loquendo sunt idem à parte rei, quæ dicuntur ratione distincta. Hæc est communissima sententia recepta in omni schola Realium, ac etiam Nominalium, nam neque ipsi absolutè negant distinctionem rationis in vniuersum, sed solùm idem posse à seipso distingui ratione, ita Arimin. loc. cit. vbi expressè concedit duas secundas intentiones inter se ratione distingui v.g. rationem subiecti, & prædicati in propositione identica, & solùm negat subiectum, cui conueniunt, secundum illas distingui à seipso; sed quicquid sit de intentionale Nominalium in hac re, certum est à cæteris scholis hanc distinctionem admitti, vt veram, & propriam in suo ordine, idque expressè significauit Aristot. 5. Metaph. cap. de eodem, vbi explicans identitatem esse vno quidem modo, quando intellectus vtitur vno, vt duobus, loquitur in hunc modum, *quare palam, quia identitas vnitas quadam plurium essendi, aut quando vtitur vno, vt pluribus, veluti quando dixerit ipsum ipsi idem, nam vt duobus vtitur eodem*, ex quibus verbis colligunt Expositores omnes distinctionem rationis eiusdem à seipso; Confirmat hoc idem ex Arist. pluribus in locis Vallo tract. Formalit. art. vlt. princ. apud quem videri possunt in conformitate huius distinctionis cum Arist. Et etiam probari potest euidenti ratione, quia præter esse reale verè admittimus esse rationis, ergo præter distinctionem realem, verè debemus admittere distinctionem rationis, consequentia deducitur quia omne esse sequitur vnum, vel multa esse, ideoque idem, vel diuersum esse, cum idem, & diuersum ex 5. Metaph. fundentur super vnum, & multa, vnum autem, & multa sit passio entis, ergo si concedimus esse rationis, debemus pariter admittere vnum, & multa rationis esse, ideoque identitatem, & distinctionem rationis. Probatur insuper à posteriori, quia videmus aliqua distingui, nec alio genere distinctionis posse distingui, nisi distinctione rationis, vt constat de his, quæ solùm in modo significandi distinguuntur logicali, vel grammaticali, aut per solam intellectus collationem.

Conf. quia dantur entia rationis, vt in Logica probatum est, hæc autem ab inuicem non nisi distinctione rationis secerni possunt, non autem distinctione ex natura rei, quia non sunt ex natura rei, distinctio autem cum sit accidens extremorum, nequit habere firmius, & perfectius esse, quam habeat fundamentum, vel subiectum, in quo est. Dices cum quibusdam etiam ex Scotistis hanc rationem non valere, quia licet entia rationis effectiuè dependeant à ratione, non tamen sola ratione distinguuntur, sed seipsis formaliter ex natura rei, nam posita ratione subiecti, & prædicati per intellectum, vel generis, & speciei, consurgit negatio identitatis inter illa absque vlla negotiatione intellectus circa istam negationem, ergo distinctio rationis non habet esse obiectiuum, sed subiectiuum in extremis. Contra, quia licet verum sit in latitudine distinctionis rationis seruata proportione assignari debere omnes gradus, qui inueniuntur in latitudine distinctionis realis, nam vtique maiori distinctione differt intentio generis ab intentione speciei, quam intentio vnius speciei ab intentione alterius, vt posteà dicemus, tamē omnes istę distinctiones maiores, vel minores continentur infra latitudinem distinctionis rationis, nā quicquid continetur in ente rationis est ens rationis, & sic omnes illæ distinctiones habent esse precisè obiectiuum saltim ex vi illius cognitionis, per quam existunt extrema, dans enim esse, dat etiam consequentia ad esse præsertim quando consequentia sunt negatiua, vt in proposito est distinctio sumpta pro negatione identitatis, quæ ex natura rei videtur conuenire duabus intentionibus disparatis v.g. generis, & speciei, subiecti, & prædicati, cum enim dicitur talis distinctio conuenire illis ex natura rei, l'y *ex natura rei*, non excludit operationem intellectus, sed significat illis conuenire ex conditione, & naturali constitutione ipsorum; vnde præciso opere intellectus ea negatio dici potest conuenire illis extremis fundamentaliter solum, & radicaliter, non autem formaliter, nisi actu cognoscatur, & obijciatur intellectui, & sic adhuc habebit esse obiectiuum, si non formaliter, saltim radicaliter in entitate, vel pluralitate extremorum; posset etiam dici conuenire formaliter præciso opere intellectus, quod enim regulariter dicitur existentiam obiectiuam entis rationis non haberi, nisi per opus intellectus, id verum est, quando distinctio sumeretur, vt positiua habitudo inter extrema, aut negatio conciperetur ad modum positiui, ac sumendo negationem præcisè sub ratione negationis sufficit quod habeat existentiam obiectiuam ratione extremorum.

262 Dices rursus argumentum probare solum intentionem subiecti v.g. ratione distingui ab intentione prædicati, non autem subiectum, cui conueniunt in propositione identica, à seipso distingui ratione merito illarum; quia res quæ est à parte rei in se indistincta prorsus realiter, formaliter, & virtualiter, non potest per intellectum diuidi, & distingui, cum nequeat intellectus immutare rerum entitates, ac identitates. Contrà, quia cum quæritur, an idem secundum rationem possit à seipso distingui, sensus non est, an per eiusmodi actum collatiuum intellectus ponatur aliqua vera distinctio à parte rei in ipsa entitate rei, tunc enim esset implicantia in adiecto, & sensus esset, an id quod est idem sibi ipsi realiter, & formaliter, quatenus tale à seipso realiter distinguatur, tum quia certum est intellectum per suam operationem talem distinctionem in rebus causare minime posse; sed sensus est, an id, quod est omninò idem à parte rei secundum diuersum esse obiectiuum, ac intentionale, quod ab intellectu suscipere potest, possit veluti cogitari à se ipso distinctum, adeout secundum diuersa illa esse rationis contradictionem fundare possit, quod nimirum idem Petrus in propositione identica possit dici subiectum, & non subiectum, prædicatum, & non prædicatum iuxta diuersas intentiones, quas fundat; in quo quidem nulla cernitur implicantia, & ratio est, quia potest res omninò eadem cum retentione suæ entitatis, ac realis identitatis acquirere nouum esse obiectiuum, itaut rationes distinctiuæ sint secundæ intentiones; & talis distinctio rationis vtique cum identitate reali compossibilis erit, quia sumitur penes denominationes rationis, quæ nequeunt intrinsecè, ac realiter immutare entitatem obiecti.

Denique distinctio illa rationis, quamuis non habeat fundamentum in re, vt distinctio rationis ratiocinatæ, adhuc tamen est prorsus inutilis, & à scholis eliminanda, imò valde confert ad explicandas varias obiectorum conceptibilitates in ordine ad intellectum nostrum imperfectè concipientem, ad dignoscendas prædicationes identicas, vt à formalibus secernuntur, vt enim conficiat hanc prędicationem, homo est homo, opus est vt hominem quasi à seipso distponat concipiendo illum nunc per modum subiecti, nunc prædicati, & vtendo illo, veluti duobus, vt docet Arist. loc. sæpè cit. 5. Metaph. cap. de eodem; conducit tandem ad exactam rerum notionem habendam, vt sciamus quæ ex natura rei discreta sunt, & quænam beneficio duntaxat intellectus.

Contra prædicta arguitur, quod hæc distinctio rationis sit vana, nec inter distinctiones propriæ connumeranda, omnis distinctio, quæ non sortitur robur à re, nec vllum habet fundamentum,

tum, & occasionem à parte rei, est vana, & chimærica, sed distinctio rationis ratiocinantis est huiusmodi, quia ipsa nullum habet fundamentum à parte rei, & per hoc præsertim secernitur à distinctione rationis ratiocinatæ, ergo &c. Conf. quia ex vi huius distinctionis intellectus rem intelligit aliter, quam sit, & consequenter fallitur, ac decipitur, ergo hæc distinctio est falsa, ac deceptoria, quia intellectus rem intelligens aliter, quam sit, est falsus, probatur assumptum, quia ex vi huius distinctionis intelligit eam rem esse distinctam, quæ a parte rei est omninò indistincta tam realiter, quam formaliter, ac virtualiter. Neque dicas tunc intellectum esse falsum, cum intelligit res in se, & aliter, ac sunt in se, ex vi autem huius distinctionis intelligere res, vt sunt in esse cognito, & obiectiuo, ac proindè non falli, quia secundum tale esse obiectiuum res est distincta. Nam contra est, quod iuxtà hanc responsionem nunquam intellectus falleretur, quia omnia, quæ intellectus in re intelligit, illi conueniunt in esse cognito.

Resp. Magister Formalit. & cum eo cæteri formalistæ negando minorem, quia ista distinctio rationis sortitur robur a re idest à non repugnantia rei ad sic, vel sic, concipi, & ideò non est purè fictitia, & chimærica; quod adhuc magis declarando Formalistæ aiunt, quod originatiuè accipit robur à re eo modo, quo declarat Doctor vniuersale habere fundamentum in rebus quæst. 4. Vniuers. quia causatur à proprietate reperta in re, à quo intellectus mouetur occasionaliter ad ipsum causandum; ita in proposito intellectus facit huiusmodi distinctionem ex aliqua occasione reperta in re, quia enim regulariter in propositione subiectum dicit diuersam rationem obiectiuam à prædicato, & significat rem, vel saltim formalitatem diuersam, hac occasione motus intellectus in propositione identica quoque per suam operationem distinguit Petrum in ratione subiecti à seipso in ratione prædicati, & vtitur vno, vt duobus. Sed planè ita dicendo videtur poni ista distinctio cum fundamento in re, atque ita destrui discrimen inter ipsam positum, & distinctionem ratiocinatam, patet assumptum, quia, vt constat ex dictis disp. 3. Logicæ quæst. 7. per fundamentum entis rationis illud intelligitur, quod est specialis quædam occasio, ac veluti motiuum vrgens intellectum ad excogitanda entia rationis, & tali vel tali modo fingenda, itaut intellectus non temerè, & merè gratis, sed ex ipsis rerum proprietatibus occasione desumpta efficiat entia rationis, & per hoc præcisè discreuimus ibi entia rationis fundata à non fundatis, quæ dicuntur merè figmenta, ac entia prohibita; si igitur distinctio rationis ratiocinantis tale habet fundamentum in rebus iam & ipsa quoque erit distinctio rationis cum fundamento in re, quod tamen solius distinctionis ratiocinatæ proprium esse solet. Conf. quia distinctio rationis ratiocinantis, quæ versatur inter ipsa entia rationis, propriè habet fundamentum in rebus circa quas versatur, quia necessitatur intellectus ad illam, sic vel sic effingendam, & non aliter; nam si distinguit duas intentiones eiusdem rationis, vt duas specieitates, vel genereitates, distinctionem rationis numericam inter ea machinatur; si verò distinguit duas intentiones alterius, & alterius rationis, vt genereitatem, & specieitatem, fingit inter eas distinctionem specificam, ergo talis distinctio verè habet fundamentum in re, & est ens rationis fundatum, & quodcunque aliud, quod fundatum dicatur.

263 Quare dicendum est, quod loquendo de fundamento entis rationis in hoc sensu, non minus est ens rationis fundatum distinctio ratiocinans, quam ratiocinata, vnde cum hæc distinguitur ab illa per hoc, quod vna habet fundamentum in re, alia non habet, non est sermo de fundamento in hoc sensu, nec de fundamento eorum in ratione entis rationis, sed in ratione distinctionis, quatenus nempe distinctio ratiocinata versatur circa rem, quæ licet a parte rei sit vna, & eadem tam realiter, quam formaliter, tamen ob sui eminentem naturam æquiualet pluribus rebus, ac formalitatibus, & ideò dicitur virtualiter multiplex, & hæc virtualis multiplicitas præcedens in obiecto distinctionis ratiocinatæ dicitur fundamentum, vndè mouetur intellectus ad formandos diuersos conceptus inadæquatos de illa re, quibus singulis diuersæ correspondeant formalitates, perindè ac si in illa re propriè extarent a parte rei, quod quidem fundamentum obiectiuum multiplicitatis virtualis non habet distinctio rationis ratiocinantis, quia versatur circa obiectum, quod à parte rei est vnum, & idem tam realiter, quam formaliter, & virtualiter, adeout tota distinctio proueniat ex parte intellectus illud idem obiectum diuersimodè intelligentis, non autem ex parte obiecti, vt magis explicabitur quæst. seq. art. 2. & ideò hæc distinctio nullum dicitur in hoc sensu fundamentum habere a parte rei, neque ob id dici debet omninò vana, & chimærica, vt vrgebatur in argumento, quia licet non habeat fundamentum in hoc sensu, habet tamen fundamentum in alio sensu, quod satis est, ne dicatur prorsus vana, & chimærica.

Ad Conf. respondet idem Sirectus intellectum duobus modis posse rem intelligere aliter quam sit, primo sub modo suæ naturæ non repugnanti, veluti si abstrahat à materia lineam eam considerando præcisè non considerata materia, & sic intelligendo non fallitur intellectus; secundò sub modo repugnanti compositiuè scilicet & diuisiuè, hoc est, tribuendo rei per affirmationem, quod re vera ipsi non conuenit, vel negando quod conuenit, & sic intelligendo rem aliter quam sic, fallitur intellectus. Et est quod alij dicunt, intelligere rem aliter, quam sit, posse intelligi dupliciter, præcisiuè, vel diuisiuè; intellectio præcisiua est, secundum quam aliquid includens plures rationes; potest præcisè concipi secundum vnam illarum alia non concepta, per quam intellectionem nihil affirmatur, vel negatur, quia fit per primam intellectus operationem, & ideo in ea non contingit falsitas, qua de causa dicebat Arist. 2. Phys. 18. abstrahentium non esse mendacium; intellectio autem diuisiua est, qua aliquid ab aliquo separatur intellectu diuidente per secundam operationem; ex quo sequitur multa esse inseparabilia in re, quæ tamen per intellectum separari possunt absque mendacio per actum præcisiuum spectantem ad primam operationem, quo consideratur vnum alio considerato; & ita est in proposito, cum enim intellectus concipit vnum, & idem a seipso ratione distingui, non affirmat in re esse distincta, quæ sic concipit, sed simpliciter, & absque compositione, seu affirmatione, aut negatione, ea concipit, vt distincta per abstractionem præcisiuam, per quam quasi efficit huiusmodi distinctionem, Dices saltim per actum reflexum posse componere, & de rebus sic conceptis distinctionem prædicare, & tunc falsus erit. Negatur iterum consequentia, quia adhuc in tali reflexione non affirmat simpliciter illas esse distinctas, sed tantùm secundum quid, idest secundum rationem, vndè non affirmat eas esse distinctas distinctione opposita eorum indistinctioni, tunc enim vtique falleretur, & sic neque in actu reflexo intelligit rem aliter, quam sit, modo fallaci, ac deceptiuo.

Deindè arguunt Nominales probando idem à seipso, nec etiam ratione distingui posse, quia quod est distinctum ab altero, non debet esse illud, à quo distinguitur, cum ergo in distinctione eiusdem a seipso debeant concipi duo extrema distinctionis, atque adeò duo distinctiua, sequeretur quod idem non esset seipsum, quod est implicatorium. Tum 2. implicat eandem rem fieri non ipsam, siue realiter, siue ratione, sed si distingueretur ratione a seipsa, iam ipsa fieret non ipsa, quia si distingueretur à seipsa, esset alia à se ipsa, & sic esset non ipsa, ergo &c. Tum 3. cum distinctio fundet contradictionem, si idem distingueretur à seipso, aliqua ratio esset eiusdem, & non esset eiusdem, quod implicat, consequentia patet, quia quatenus idem esset vnum extremum, haberet aliquam rationem, vt esset contradictorium positiuum, quatenus verò in hac distinctione esset alterum extremum, illam non haberet. Tum 4. vel in intellectu nostro sunt eadem extrema, quæ præsupponuntur, & sic cum in se non sint distincta, neque erunt distincta in nostro intellectu, vel non sunt eadem, & sic iam non intelligimus illa, atque adeò neque ponitur distinctio inter illa. Tum quintò idem per rationem non euadit multiplex, quod autem distinguitur euadit multiplex; quod si dicas idem euadere multiplex obiectiuè, hoc indicat solum distinctionem inter ipsos conceptus formales, non autem eiusdem à seipso. Tum 6. nam hæc distinctio rationis eiusdem a seipso, vel oritur ex diuersis conceptionibus eiusdem rei, vel ex diuersis intentionibus eidem rei applicatis ab intellectu; non primum, quia sicut ex eo, quod obiectum per visiones aliter, & aliter videatur, vel audiatur, non multiplicatur, neque distinguitur ratione, vel sensatione à seipso, ita nec ex eo, quod eadem res concipiatur diuersis conceptibus, vel diuerso modo, multiplicari potest, vel distingui, neque secundum, quia non magis ex rationibus causatis in eadem re potest oriri distinctio in illa, quam ex realitatibus causatis per causam physicam circa eandem, sed ex causatis realibus non ponitur distinctio in subiecto, sed solum inter realitates ipsas causatas, ergo pariter in proposito nequit causari distinctio ex illo capite, nisi inter ipsa entia rationis, vel secundas intentiones eidem rei applicatas. Tum 7. si idem realiter mutetur, vt si homo ex calido frigescat, hoc non facit, quod ille homo distinguatur a seipso, ergò multò minus id præstabit operatio intellectus, cum ponat minorem mutationem. Tum 8. implicat aliquid diuidi à seipso etiam per potentiam Dei, ergo tanto minus per intellectum, quia distinguere est diuidere. Tum 9. extrema habentia relationem identitatis non possunt acquirere relationem distinctionis, nisi variato fundamento, & termino, quia manentibus eisdem extremis, semper eadem permanet relatio, sed extrema habentia identitatem a parte rei non mutantur ex vi intellectus, ergo &c. Tum 10. quia sicut ens rationis non potest distingui per ens reale, ita neque ens reale poterit distingui per ens rationis. Tum tandem, quia licet intellectus rem compositam possit diuidere in partes, non tamen rem simplicem, vel compositam a seipsa diuidere, vt tota sit in vno extremo, & tota in altero.

264 Resp. ad 1. in distinctione reali simpliciter, & absolutè dicta vtique verum est, quod vnum extremum non debet esse alterum, sed in alijs distinctionibus minoribus opus non est, quod vnum non sit tot aliter alterum, sed satis est, quod non sit alterum secundum illam rationem, secũdum quam distinguitur, sic enim habetur adhuc sufficiens ratio distinctionis, & sufficiens constitutiuum extremorum potest igitur idem a parte rei per opus intellectus acquirere plura esse rationis, & secundum illa fundare contradictionem, & vt subsistat vni secundæ intentioni distingui a seipso, vt subsistat alteri, itaut rationes distinctiuæ sint ipsæ secundæ intentiones, eo ferè modo, quo dicimus lac, vt dulce, distingui accidentaliter a seipso, vt albo, quatenus concretum ex lacte, dulcedine distinguitur à concreto ex lacte, & albedine; quare cum dicimus idem à seipso ratione distingui, sanè

sensus

sensus non est, idem quatenus realiter, & formaliter sibi ipsi idem, à seipso distingui hoc enim vtique implicatorium esset, sed solum distingui à seipso secundum aliquod esse rationis, quod de nouo acquirit ex eo, quod per intellectum cum seipso comparatur, quod est secunda intentio. Ad 2. patet per idem, eadem enim res non fit per rationem non ipsa secundum rem, adeò vt Petrus fiat non Petrus secundum rem, sed solum fit non ipsa secundum rationem, quia sicut vna ratio obiectiua, vel secunda intentio per rationem non est alia, ita Petrus v. g. substractus in identica propositione illis secundis intentionibus secundum vnam rationem non est ipse secundum aliam, sicut lac dulce non est ipsum quatenus album, eo pacto quo dicebat Arist. 1. Phys. 62. Sortem, vt in domo esse a seipso diuersum, vt in foro. Ad 3. eadem ratio dicitur, & non dicitur de eodem, non quidem quatenus idem sibi ipsi, sed quatenus fundat plures secundas intentiones, secundum quas veluti rationes distinctiuas potest fundare contradictionem; sic punctum in linea dicitur habere rationem principij, & finis, non quidem secundum suam entitatem nudè sumptam, sed dicitur principium, vt consideratur in ordine ad lineam sequentem, & finis vt consideratur in ordine ad lineam præcedentem; & vt habet rationem principij distinguitur a seipso, vt habet rationem finis; & ratio principij est puncti, vt consideratur in ordine ad præcedentem, è contra autem ratio finis; & sic dicendum de alijs, quæ sunt idem realiter, & distinguuntur ratione secundum diuersas rationes conuenientes idem rei materialiter acceptæ, sed non eidem formaliter obiectiuè sumptæ. Ad 4. dicitur esse quidem eadem extrema in intellectu, quæ extrà intellectum, sed adhuc negatur consequentia hinc deducta, quia in intellectu habent quendam respectum rationis, quem non habent in se extra, & ideò possunt per intellectum distingui. Ad 5. vtique per intellectum nequit aliquid euadere multiplex à parte rei, quia intellectus non immutat physicæ res ipsas, sed sicut illas potest immutare intentionaliter, ita quoque potest in illis causare multiplicitatem secundum esse obiectiuum, & intentionale, neque ex hoc sequitur sola distinctio in conceptibus formalibus, sed etiam quoquo pacto redundat in obiectum saltim per extrinsecam denominationem, vt ab initio quæstit monstratum est.

265 Ad 6. dico ex vtroque illo capite originari distinctionem rationis eiusdem à seipso, nimirum tum ex diuersis conceptionibus eiusdem rei, tum ex diuersis intentionibus ab intellectu eidem applicatis, ab illis quidem quasi in genere causæ efficientis, ab illis verò, veluti in genere causæ formalis, quia obiectum formaliter afficiunt vt formalia distinctiua rationis; ex primo quidem capite originari potest, quia ita obiectum esse cognitum refertur ad vnum actum, vt quatenus ad ipsum refertur, non referatur ad alterum, adeout secundum illa diuersa esse cognita possit fundare contradictionem; cum ergo concedenda sit distinctio, vbi est contradictionis fundamentum, secundum illam rationem, quæ fundat contradictionem, planè cum idem seipsum refertur per comparationem intellectus in ratione prædicati, & subiecti, concedenda est distinctio rationis iuxta diuersitatem harum denominationum in eo, de quo verificatur contradictio; posset etiam dici rem non distingui intentionaliter præcisè ex multiplicitate cognitionum, sed ex diuerso modo, quo cognoscitur, quia cognoscitur sub diuersa ratione formali, scilicet in recto, vel in obliquo, in abstracto, vel in concreto sub ratione subiecti, vel prædicati, per quod patet ad impugnationem assumpti ex illo capite, quia esse visum, vel auditum non tantam diuersitatem secum afferunt in obiecto viso, vel audito. ex alio etiam capite originari potest distinctio rationis in obiecto scilicet ex diuersis intentionibus eidem applicatis ab intellectu, ea hoc enim quod est fundamentum diuersarum intentionum fundat etiam contradictionem scilicet subiecti, & non subiecti, prædicati, & non prædicati, quia quatenus est fundamentum vnius secundæ intentionis, non est fundamentum alterius, & sic quodammodo distinguitur a seipso, vt substat illis, & sic distinctio reperta inter illas redundat etiam in obiectum, vt ab illis afficitur; per quod patet ad aliam impugnationem ex isto capite, nam etiam in subiecto causatur aliqua distinctio ex diuersis denominationibus accidentalibus, quia eadem res, vt subiectum vnius præcisè conceptum non est subiectum alterius, licet adæquatè conceptum idem sit subiectum alterius, licet adæquatè conceptum idem sit subiectum vtriusque vt dictum est de lacte respectu albedinis, & dulcedinis. Ad 7. negatur, quod dum homo ex calido fit frigidus, non causetur aliqua distinctio, & diuersitas secundum esse accidentale eius, quia concretum ex homine & calore differt a concreto ex homine, & frigore, vndè sicut dicimus hominem senem differre a seipso puero, ita dicere possumus hominem, nunc frigidum differre a seipso anteà calido sub illa reduplicatione, vnde constat eandem rem diuerso modo conceptam distingui posse a se ipsa secundum rationem. Ad 8. negatur consequentia, quia in antecedente manifesta est implicantia, quia tunc idem realiter, vt sic distingueretur a seipso realiter, at non in consequente, quia res eadem retinendo suam realem identitatem potest acquirere plura esse intentionalia, & secundum hanc pluralitatem intentionalem fundare ad seipsam distinctionem rationis modo iam explicato. Ad 9. extrema habentia identitatem à parte rei vtique non mutantur realiter ab intellectu, & ideò ex actione ipsius non amittunt realem identitatem, & mutantur ea non intentionaliter, & vt terminus cognitionis, quod satis est ad fundandam distinctionem rationis minimè repugnantem identitati reali. Ad decimum non valet paritas, ens enim rationis nequit distingui per ens reale, quia ens reale fundare non potest, at ens reale fundare potest ens rationis, & diuersas secundas intentiones per actum collatiuum intellectus, ac meritò illarum à se ratione distingui. Ad vltimum negatur non posse intellectum applicando eidem rei diuersas secundas intentiones ita ipsam a seipsa distinguere, vt tota sit in vno extremo, ac etiam tota in altero, quia ratio distinctiua, & formaliter constitutiua extremorum distinctionis rationis est aliquid secundæ intentionis, quod res acquirit ab intellectu illam cum seipsa comparante; eadem ergo res cum tota sua realitate est in vtroque extremo, vel sub vtroque extremo distinctionis, alioquin non conciperetur idem à seipso distingui, sed quia quatenus fundat vnam secundam intentionem, non fundat alteram, ideò secundum rationem distinguitur à seipsa; neque hinc fit idem à seipso diuidi, vt adæquatè dicit vtramque rationem, in duo adæquata extrema, sicut compositum non diuiditur à seipso, vt compositum, in duo composita, sed diuiditur in duas rationes adæquatè contentas, tanquam in duas partes illius.

266 Quoad vltimam quæstionis partem, an scilicet in distinctione rationis sunt assignandi gradus, Sasius tom. 1. suæ Catast. disp. 8. q. 2. partem amplectitur negatiuam, etiamsi cum Doctore quæst. 6. Vniuers. ad 4. in entibus rationis gradus admittat; Mouetur quia quæ sunt minimæ entitatis non habent gradus maioritatis, vel minoritatis, sed distinctiones rationis sunt minimæ entitatis, ergo &c. patet maior quia alioquin daretur minus minimo Prob. min. nam distinctio rationis minoris entitatis est, quam ens rationis vt se constat cum sit eius passio, ergo est infimo grado minoritatis intrà coordinationem entium rationis, aliter enim esset processus in infinitum, nisi deueniendum esset ad vnum ens rationis minimæ entitatis, & hoc dubio procul erit distinctio rationis. Deindè probat, quia si benè res perpendatur, inquit, nedum in distinctionibus rationis hic ordo graduum non reperitur, sed nec etiam in alijs distinctionibus; de distinctione reali patet, quia non magis distinguitur homo ab equo, quam à lapide planta, quia semper est distinctio inter rem, & rem ita pariformiter in distinctione formalis non magis distinguuntur passio, & suum subiectum, quam potentiæ animæ, & ipsa anima &c. ergo tanto magis id asserendum erit de distinctione rationis, nam si de quo magis videtur inesse, & non inest, ergo & de quo minus. Denique probat, quia omnis distinctio, cum sit relatio, consistit indiuisibili, nec suscipit magis, & minus ergo distinctio rationis non potest habere gradus ita quod vna sit maior alia.

Dicendum tamen est, nedum distinctionem realem, seu ex natura rei, sed distinctionem quoque rationis habere graduum latitudinem in suo ordine. Hic est communis omnium sensus in omni schola, & quidem de distinctione reali, seu ex natura rei, vt secernitur à distinctione rationis, negari non potest, hac enim via nempè ex latitudine graduum in distinctione præter opus intellectus assignabili vestigauit Doctor distinctionem ex natura rei formalem mediam inter realem simpliciter, & simpliciter rationis, vt videre est apud ipsum 1. d. 5. q. 7. §. *Sed hic restat*, cum enim ex Arist. 5. Met. identitas fundetur super vnitatem, & distinctio suprà pluralitatem, ibi Doct. assignat sub lit. H h. varios gradus vnitatis, vt hinc colligeret varios gradus distinctionis realis, quia illa est maior distinctio, quæ stat cum minori vnitate, & illa est minor distinctio, quæ stat cum maiori vnitate, vndè infert, quod cum distinctio formalis ex natura rei stet cum vnitate, & identitate reali, concedendum est, quod sit minor distinctione reali, atque ideò quod dentur gradus maioritatis, & minoritatis intra ambitum distinctionis præter opus intellectus, & maior dicatur esse inter rem, & rem, minor vero inter realitatem, & realitatem. Quod adhuc etiam confirmari potest euidenti ratione de ipsa distinctione reali propriè dicta, quot modis dicitur vnum oppositorum, tot dicitur & reliquum, sed dantur varij gradus identitatis realis, ergo etiam & varij gradus distinctionis, probatur minor ex Arist. loc. cit. 5. Metaph. cap. de eodem, cum enim identitas super vnitatem fundetur, quot dantur gradus vnitatis, totidem quoque assignari debent identitatis, atque ideò sicut datur vnitas numerica, specifica, & generica, sic etiam & identitas, vndè a primo ad vltimum infertur, quod intra ambitum realis distinctionis dari debent diuersi gradus distinctionis realis, quorum vnus sit maior alio, plus enim realiter distinguuntur quæ abinuicem sunt genere discreta, quam quæ specie, & amplius quæ differunt specie, quam quæ solo numero; nam si solam numeralem diuersitatem dicamus esse realem ait Doctor 2. d. 3. qu. 5. D. quod cum omnis diuersitas numeralis, inquantum numeralis sit æqualis, omnia forent æqualiter distincta, & sic non magis differrent Sortes, & lapis, quam Sortes, & Plato, quod gratis concedere videtur Saxius disp. cit. nu. 30. dum inquit non magis distingui lapidem à planta, quam hominem ab æquo, quod quam falsum sit, etiam rudis quisque dignoscere potest, quia homo, & equus conueniunt in genere proximo, non tamen lapis, & planta. Et sanè si distinctio, vt sic, consistit in indiuisibili, nec patitur graduum latitudinem maioritatis, vel minoritatis, nec specificam, nec indiuidualem, vt asserit Saxius, non solum vna distinctio realis, vel rationis non erit maior alia, vel minor intra suum ordinem, sed neque distinctio realis erit maior distinctione rationis simpliciter, & abso-

absolutè loquendo, sed omnes distinctiones siue reales, siue rationis erunt æquales, quia distinctio vt sic, consistit in indiuisibili, & gradus non admittit neque specificos, neque indiuiduales, & quicquid ipse dicet ad hanc rationem, hoc ipsum dissoluet argumenta sua, quibus probat non dari gradus nec distinctionis realis, nec rationis intrà propriam earum lineam; & quidem graduum latitudinem in distinctione reali clarè Doct. ostendit quol. 2. in fine.

267 Ex hoc verò, quod dentur gradus in distinctione reali, seu ex natura rei, statim deducitur dari quoque suo modo in distinctione rationis ob regulam generalem assignatam disp. 3. Log. qu. 7. quod nimirum quicquid simpliciter inuenitur in ente reali, hoc ipsum inuenitur secundum quid in entibus rationis, cum ens rationis omninò concipiatur ad instar entis realis, & ideò determinatum est sibi cum Scot. q. 6. Vniuersal. ad 4. quod sicut intra lineam entis realis dantur varij gradus essendi simpliciter, ita quoque secundum quid in entibus rationis. sic igitur & in proposito, cum distinctio rationis concipiatur ad modum distinctionis realis, quot gradus simpliciter assignantur in distinctione reali, totidem secundum quid assignari debent in distinctionibus rationis; sicut ergo distinctio realis ad plurificationem realem numericam, specificam, & genericam, diuiditur in distinctionem realem numericam, specificam, & genericam, vt patet ex 5. Met. cap. de eodem, sic etiam cum gradus isti pluralitatum reperiantur in entibus rationis, licebit distinctiones rationis ita multiplicare, vt omninò pluralitatibus correspondeant. Conf. quia tot modis dicitur vnum oppositorum, quot dicitur reliquum, sed dantur plures gradus identitatis rationis, ergo & plures gradus distinctionis; Prob. min. quia tot modis dicitur idem, quot modis dicitur vnum, quia identitas fundatur suprà vnitatem, sed vnitas rationis est triplex numerica, specifica, & generica ex Doctore quæst. 9. vniuers. ergo &c. Conf. rursus, quia non omnium entium rationis æqualis est identitas, vel distinctio, vt discurrenti patebit etenim minus differunt homo, & equus in ratione speciei, quam homo in ratione speciei, & animal in ratione generis, & adhuc minus differunt, quam animal in ratione prædicati, & Leo in ratione subiecti; & non alia ratione, nisi quia species in homine, & species in equo solo numero differunt, cum omnes specieitates sint intentiones eiusdem rationis, ratio verò speciei in homine, & generis in animali speciei differunt, quia genereitas, & specieitas sunt intentiones alterius, & alterius rationis, & sic de alijs; ergo dari debent varij gradus distinctionis rationis, cum non omnia entia rationis sint æqualiter. Conf. adhuc, quia species minus differt à seipsa in ratione subiecti, & prædicati in propositione identica, quam à sua propria passione, & adhuc minus differt à propria passione, quam differat à genere, & ideò dicimus differre à genere realiter secundum quid, à propria passione formaliter secundum quid seruata proportione ad ens reale, & tandem à seipsa in propositione identica distingui ratione, ergo re vera in distinctione rationis graduum latitudo admitti debet, cum non sit æqualis omnium eorum rationis identitas, & distinctio. Et quidem hanc doctrinam non obscurè significauit Doctor quol. 6. art. 2. prin. sicut notauit Laurentius Brixiens. trac. formalit. art. 1. part. 2. prin. ibi enim satis apertè docet in entibus, & relationibus rationis, nedum esse pluralitatem, sed etiam oppositionem, & distinctionem correspondentem illi pluralitati; & sic etiam discurrit Bargius 1. d. 2. q. 2. vbi loquendo de definito, & definitione formaliter sumptis inquit, quia pro formali sunt duæ intentiones disparatæ, realiter differunt eo modo, quo distinctio realis ibi reperitur.

268 Neque rationes adductæ à Saxio in oppositum n. 266. sunt alicuius momenti; prima quidem si concluderet, nedum à distinctione rationis graduum latitudinem excluderet, sed etiam à toto genere entis rationis, cum sit omnium entium minimum, nam infrà ens rationis aliud non remanet, quam nihil, quod tamen est contra ipsum admittentem in ente rationis varios gradus essendi cum Doctore loc. cit. sicut ergo in ente rationis, etiamsi sit minimæ entitatis, gradus admittuntur absque eo quod detur ens minus minimo, quia ens rationis dicitur ens minimum per comparationem ad ens reale, cum quo adhuc stat, quod intra lineam suæ minimitatis sit graduum latitudo, ita quoque in distinctionibus rationis grados admitti debent, cum non omnia æqualiter distinguantur intra lineam distinctionis rationis, vndè licet concedatur esse minoris entitatis, quam sit ens rationis, cum ponatur eius passio, adhuc tamen negatur quod sit in infimo gradu minoritatis, quia adhuc cogitari potest alia secunda intentio, super eam fundata quæ erit minoris entitatis ea, si verum est vniuersaliter, quod fundamentum est maius ens fundato, neque processus in infinitū inconueniens in entibus rationis, vt docet Scot. 4. d. 6. q. 10. lit. E. & alibi frequenter, id enim aliud nō significat, quam intellectum posse successiuè in infinitum intelligēdo reflectere se supra obiecta cognita, & inuicem illa cōparare in attributo rationis, quod si etiam daretur status in secundis intentionibus, vt nonnulli Scotistæ contendunt, qui tantum tres gradus assignant in illis, adhuc falsum est distinctionem rationis contineri in vltimo, & infimo gradu illarum, quia in primo gradu ponunt secundas intentiones fundatas in primis, in secundo passiones fluentes ab ipsis, & in tertio modos, sub quibus concipiuntur; distinctio autem rationis est passio, non modus entis rationis, & ideò continetur in secundo, non in tertio, & vltimo gradu; & adhuc quando in vltimo, & infimo gradu entium rationis contineretur, vt contendit Saxius, distinctio rationis, non obstat quin possit in ea assignari graduum latitudo, quia omnes distinctiones rationis, quæ assignarentur maiores, vel minores, clauderentur singulæ sub illo tertio gradu, qui dicitur infimus inter omnes, & in illo ipsomet gradu posset assignari distinctionum latitudo, & varietas, pro quo vide dicta de secundis intentionibus disp. 2. Log. q. 5. art. 2. in fine. Ad 2. iam constat falsum esse in distinctione reali non dari graduum latitudinem, & non magis distingui plantam à lapide, quam hominem ab equo, qui in genere proximo conueniunt; & hæc graduum latitudo notari etiam potest in distinctione formali, quia in diuinis v. g. tam relationes, quam attributa ex natura rei formaliter à diuina essentia secernuntur, & tamen intra latitudinem eiusdem formalis distinctionis maior est distinctio relationum ab ea, quam distinctio attributorum, quia hæc sunt essentialia, illa verò notionalia, qua ratione aiebat Aug. 7. de Trin. cap. 5. non en Pater, quo Deus, eo tamen sapiens, quo Deus quia sapientia est aliquid essentiales, paternitas verò notionale. Ad vlt. iam dictum est, quod si illa ratio concludit, probat etiam absolutè loquendo distinctionem realem non esse maiorem distinctione rationis, quia distinctio, vt sic, consistit in indiuisibili, nec patitur graduum latitudinem; negatur itaque relationem omnem consistere in indiuisibili, & non suscipere magis, & minus ratione saltem fundamenti; nā vt dictum est disp. 4. log. q. 11. valde probabile est quasdam relationes nedum fundamentaliter, sed etiam formaliter in sua entitate suscipere magis, & minus, & tales præsertim dicebamus esse inæqualitatem, & dissimilitudinem, vndè cum distinctio quoque sit quædam dissimilitudo, idem etiam iudicium de ea ferendum est, quod magis, & minus formaliter suscipere possit. Quod si hoc concedere quispiam recuset, sat nobis erit ad concludendum intentum concedere, quod saltim ratione fundamenti possit distinctio suscipere magis, & minus, eo vel maximè, quia sæpius est inculcatum, hic non est sermo de distinctione rationis ratione relationis formaliter importatæ, sed rationis fundamenti, ad quod consequitur talis relatio.

De identitate rationis ratiocinantis pro complemento quæstionis remaneret agendum, sed paucis rem expediemus nam ex distinctione opposita colligitur identitatem rationis esse illam, qua aliqua sunt omnino idem, vel aliquid est idem sibi ipsi, etiam in ordine ad intellectum concipientem; quæ vltima particula consultò additur, quia cum identitas rationis ratiocinantis sit summa identitas, non ipsi sufficit, quod res in seipsa habeat identitatem, nisi etiam habeat in ordine ad intellectum. Vndè non credo esse omninò verum discrimen, quod hic ponunt Formalistæ inter identitatem, ac distinctionem rationis, nimirum quod distinctio rationis fit ab intellectu, non autem identitas rationis, sed hæc supponitur, & solum dicitur rationis, quia in ordine ad cognitionem retinet secundum esse obiectiuum omnimodam indistinctionem qua ratione vocant identitatem rationis absolutissimam hoc est, omninò independentem ab actu intellectus; hoc, inquam, non credo omnino verum, quia vt dixi, cum sit summa omnium identitas, non ei sufficit quod res in seipsa habeat identitatem, nisi præcipuè eam habeat in ordine ad intellectum; tum quia vnitas esse obiectiuum, in quo talis fundatur identitas, est vnitas rationis, & habet esse dependenter ab intellectu, ergo etiam & identitas super ipsam fundata; tum tandem quia loquendo præsertim de identitate hac ratione relationis per ipsam formaliter importatæ identitas rationis est eiusdem ad se, sed nulla relatio est eiusdem ad se, nisi sit per actum collatiuum intellectus, ergo identitas rationis necessario dependet ab actu collatiuo intellectus.

QVÆSTIO XV.

De Identitate, & Distinctione rationis ratiocinatæ.

MEmbrum aliud, quod diuidebat distinctionem rationis, vt sic, erat distinctio rationis ratiocinatæ, quæ oritur ex vi præcisiua intellectus & habet fundamentum à parte rei; in hac igitur quæstione natura huius distinctionis, quæ adeò frequens est apud Philosophos, & Theologos, exponenda est; & ne rerum, ac difficultatum copia in hac materia emergentium confundamur, eam in tres articulos secabimus, in quorum primo eius notionem explicabimus, & a distinctione formali secernemus, in altero autem, quale debeat esse eius fundamentum, declarabitur, & demum in tertio, an ista distinctio sufficiat ad contradictionem tollendam.

ARTICVLVS I.

Quid sit ista distinctio, nec ipsam cum formali coincidere.

266 DIstinctio rationis ratiocinatæ, quæ alio nomine vocatur distinctio rationis cum fundamento in re, à Thomistis alijsque Auctoribus extra nostram scholam passim sic definiri solet, eiusque notio tradi, vt sit illa, cuius beneficio rem vnam, & eandem à parte rei, tum realiter, tum formaliter, mente partimur in plures formalitates, quarum neutra seorsum sumpta totam eius dicit essentiam, sed quælibet exprimitur per conceptum inadæquatum, & talem facimus partitionem obiectiuam non temerè, & vt aiunt ex mero

ro

ro nostro cerebro, sed cum fundamento in re, seu occasione desumptam ex parte ipsius rei, quia licet actualiter a parte rei sit realiter, & formaliter vna, & indiuisibilis, est tamen ob sui eminentiam virtualiter multiplex, & pluribus æquiualens a parte rei distinctis, ex quibus mouetur intellectus ad fabricandos plures illius eiusdem rei conceptus tum formales, tum obiectiuos inadæquatos, qui tamen simul sumpti totam exhauriunt obiecti cognoscibilitatem; vndè dicitur distinctio rationis ratiocinatæ, rationis quidem, quia formaliter, & actualiter non est in rebus, sed in esse distinctionis fit, & actuatur per rationem; ratiocinatæ verò, quia ob præuium fundamentum in re est quasi inchoata à parte rei, etsi complementum ab intellectu recipiat. Vndè fundamentum, quod dicitur esse in re ad hanc distinctionem, vt benè notauit Suarez disp. 7. Met. sec. 1. num. 4. non est vera, & actualis distinctio inter eas res, vel formalitates, quæ sic dicuntur, alias non fundamentum distinctionis, sed distinctio ipsa antecederet, sed esse debet vel eminentia ipsius rei, quam sic mens distinguit, quæ à Thomistis appellari solet virtualis distinctio, vel certè habitudo aliqua ad res alias verè, & in re ipsa distinctas, penes quas talis distinctio excogitatur, vel concipitur, vt aiunt Nominales, iuxtà varios dicendi modos de præuio fundamento huius distinctionis, de quo posteà. Et hoc genere distinctionis Thomistæ, & Nominales distinguunt in creatis varios gradus metaphysicos superiores, & inferiores abinuicem, vt animalitatem, & rationalitatem, esse viuens, esse corpus in homine, nam ex ordine ad diuersos effectus intelligendi, sentiendi, vegetandi &c. conceptibiliter partiuntur eandem humanitatem, quatenus omnes illos effectus eodem simplici, & indiuisibili principio potest se sola producere ob sui eminentiam. Et sic etiam pariter in Deo distinguere solent varia eius attributa sapientiam, iustitiam, misericordiam &c. quia enim creatus intellectus nequit ob suam imperfectionem in intelligendo totam exhaurire diuinam naturam quoad eius cognoscibilitatem, eam veluti virtualiter multiplicem conceptibiliter partitur in plures partiales perfectiones ex ordine quodam ad diuersos effectus, quos potest producere, vel per habitudinem ad easdem perfectiones, in homine, in quo vt accidentia diuersa realiter distinguuntur.

270 Ex his constat falsum esse, quod dicit Magister Formalit. cum cæteris Formalistis in art. de distinctione rationis, quod hæc distinctio rationis ratiocinatæ posita à Thomistis coincidat omninò cum distinctione nostra Scotica formali, quod nuper mordicus defendit Saxius to. 1. suæ Catast. disp. 8. quæst. 3. nam nostra distinctio formalis est omninò actualis, & præcedit in re omnem intellectus operationem, sed distinctio rationis ratiocinatæ, licet præcedat virtualiter ob fundamentum in re repertum, actualiter tamen fit per opus intellectus, & ab eo recipit complementum, vt modo declaratum est, ergo distinctio rationis ratiocinatæ saltim vt a Thomistis explicatur cum distinctione nostra formali nequaquam coincidere potest, vt satis accuratè ex nostris notarunt Vulpes tom. 1. par. 1. disp. 6. art. vlt. & tom. 3. eiusdem par. disp. 59. ar. 3. Potuan. 1. d. 8. q. 4. disp. 1. & Meurisſ. lib. 2. suæ Met. cap. 3. q. 4. tum quia valdè impropriè, & abusiuè distinctio formalis ex natura rei actualiter præcedens quamcunque operationem intellectus diceretur distinctio rationis, cum nullo modo a ratione pendeat, vndè ait Doct. 1. d. 2. q. 7. § *sed hic restat*, quod potest vocari differentia rationis, non quod ratio accipiatur pro differentia formata ab intellectu, sed vt ratio accipitur pro quidditate rei, secundum quod quidditas est obiectum intellectus. At respondet Saxius loc. cit. nu. 40. distinctionem formalem ex natura rei optimè dici rationis ratiocinatæ, quia in reipsa præexistit, antequam ratiocinetur, vt quasi ex se ratiocinata dicatur, solumque requiratur ratio ad illam cognoscendam, non verò faciendam, solumque dicatur distinctio rationis, & non realis, quia non est tanta, neque per se tam patens, sicut realis, & ideo requirit attentam operationem rationis ad illam distinguendam: & ait huius quoque opinionis fuisse Suarez loc. cit. disput. 7. sec. 1. cum enim ibi sic explicuisset distinctionem rationis ratiocinatæ, subiungit quod coincidit cum distinctione ex natura rei. Sed toto, vt aiunt, vir ille aberrat cœlo, quia Suarez ibi duas dat acceptiones, distinctionis ratiocinatæ; prima est modo relata, & ait esse valdè impropriam, nec verè dici posse distinctionem rationis, cum præcedat omninò operationem intellectus, neque cum ait distinctionem ratiocinatam sic explicatam coincidere cum distinctione ex natura rei per talem distinctionem ex natura rei intelligit distinctionem nostram formalem, sed distinctionem modalem, quam ipse ponit inter rem, ac modum eius extrinsecum, vt ipse infra se explicat num. 16. quæ est longè diuersæ rationis a distinctione nostra formali, vt in superioribus dictum est; in alia deinde sensit magis propriè, inquit posse accipi distinctionem rationis ratiocinatæ, vt scilicet dicatur rationis, quia actu, & formaliter non est in rebus, sed per rationem fit, & excogitatur, ratiocinatæ verò quia non est omninò ex mero opere intellectus, sed ex occasione, quam res ipsa præbet, circa quam mens operatur, & hanc secundam ait esse propriam acceptionem distinctionis ratiocinatæ, vt secernitur a distinctione ratiocinante.

271 At deindè respondet Saxius loc. cit. num. 43. non hanc posteriorem esse propriam acceptionem distinctionis ratiocinatæ, sed illam priorem, itaquod in re, antequam intellectus aliquo modo ratiocinetur, realitatum diuersitas actualis reperiatur; & sic accepi a Scoto, & Scotistis formalizantibus. Sed Contra in primis ostendo Scotum, quicquid sit de Scotistis formalizantibus, agnouisse, & approbasse acceptionem distinctionis ratiocinatæ posteriorem, in sensu scilicet quo de ea loquuntur Thomistæ, nec vnquam eam confudisse cum distinctione sua formali ex natura rei, immo vtramque disertè discreuisse, licet dicat non eam sufficere inter relationes, & essentiam in diuinis, nec inter diuina attributa adinuicem, nec inter gradus metaph. prædicamentales, vt inter animalitatem, & rationalitatem, sed amplius inter illa admitti debere distinctionem formalem ex natura rei actu præcedentem omne opus intellectus, quæ vtique est maior distinctione rationis ratiocinatæ, quam solam inter illa Thomistæ admittebant; vndè talem distinctionem non reijcit, quia eius conceptus sit implicatorius, aut quia sit omnino inutilis, sed quia non est sufficiens inter diuina, attributa, & gradus metaphysicos prædicamentales, sed requiritur maior ex naturali eorum conditione, hoc, inquam, ostendo ex varijs eius doctrinæ locis. Primò itaque huius distinctionis meminit 7. Metaph. quæst. 19. §. *quarto videndum est*, vbi distinctionem rationis ratiocinatæ appellat differentiam intentionis, & ait esse illam, quæ nullam differentiam, nec compositionem actu ponit in re, sed tantùm potentialem, & virtualem, sic quod ipsa nata est facere de se diuersos conceptus inadæquatos in intellectu, itaquod ista differentia actu est solum in intellectu concipiente; distinctionem verò rationis ratiocinantis vocat differentiam rationis propriè dictam, quæ est quando res non est nata facere, nisi vnum conceptum, qui tamen potest concipi sub diuersis modis concipiendi; & quamuis differentiam illam intentionis ibidem nonnihil impugnet, statim tamen argumentum dissoluit infra §. *potest dici sustinendo differentiam intentionis*, & dat modum illam sustinendi, quemadmodum se docuisse ait in Logica in quæst. de vniuersali, licet tandem concludat hanc solam non sufficere inter realitates generis, & differentiæ, de quo erit ibi quæstio, sed necessariam esse distinctionem ex natura rei formalem; non ergo negat Doctor conceptum illum dari, quem Thomistæ distinctionem ratiocinatam appellant, neque ait conceptum illum, si datur, distinctionem formalem esse dicendum; sed præcisè ait talem distinctionem non sufficere inter conceptum generis, & differentiæ, sed adhuc requiri maiorem, vt ibidem notauit Mastr.

272 Secundus locus habetur 1. d. 2. q. 7. §. *sed hic restat*, vbi inuestigans distinctionem vertentem inter essentiam, & relationes originis in diuinis inquit, quod extra intellectum manifesta est differentia, quæ versatur inter rem, & rem quæ est duplex scilicet suppositorum, & naturarum; item in intellectu manifesta est differentia duplex modorum scilicet concipiendi, & obiectorum formalium, & ex his concludit differentiam formalem ex natura rei inter relationes, & essentiam, quæ est immanifesta, quia est minima in suo ordine, idest inter omnes, quæ præcedunt intellectionem; hæc ibi Scot. vbi extra intellectum, vt liquido constat duplicem assignat distinctionem, vnam manifestam, quæ est inter rem, & rem, alteram immanifestam, quæ est minima inter omnes actum intellectus præcedentes, & versatur inter realitatem, & realitatem; & rursus in intellectu duplicem assignat distinctionem, veluti manifestas, vnam, quæ fit per diuersos modos concipiendi idem obiectum grammaticè, vel logicè, alteram quæ fit per repræsentationem diuersorum obiectorum formalium per diuersos conceptus inadæquatos, prima dicitur distinctio rationis ratiocinantis, altera vero rationis ratiocinatæ, non enim per illam differentiam obiectorum formalium intelligere potest distinctionem formalem actualem, vt quidam exponunt interpretes, quia hæc non est differentia in intellectu, sed extra intellectum omninò, tum quia de hac differentia formali, quam inquit esse immanifestam, immediate post mentionem facit, vt de differentia omninò diuersa ab illa obiectorum formalium, ergo per illam differentiam obiectorum formalium propriè intelligit distinctionem rationis ratiocinatam, quam postea ait non sufficere inter essentiam, & relationes originis, sed debere poni formalem actualem ex natura rei; Et quod per talem differentiam obiectorum formalium non intelligat ibi distinctionem formalem ex natura rei, vt ex nostris quidam interpretantur, colligitur ex alio loco euidentissimo, quem nunc subijcio.

273 Tertius itaque locus habetur 1. d. 8. q. 4. §. *ad quæstionem*, vbi inuestigans distinctionem pariter vertentem inter diuinam essentiam, ac attributa, ac etiam inter attributa adinuicem inquit. Dico quod inter perfectiones essentiales non est tantum differentia rationis, hoc est, diuersorum modorum concipiendi idem obiectum formale, talis enim distinctio est inter sapiens, & sapientiam, & vtique maior inter sapientiam, & veritatem; nec est ibi tantum distinctio obiectorum formalium in intellectu, quia vt argutum est prius, illa nunquam est in cognitione intuitiua, nisi sit in obiecto intuitiuè cognitu; illa etiam duo membra probantur per rationes facta contra præcedentem opinionem, est ergo ibi distinctio tertia præcedens intellectum omni &c. quibus verbis iterum Doctor assignat, & approbat distinctionem rationis ratiocinatæ, vt membrum distinctum a distinctione rationis ratiocinantis, quam ibi attendit penes diuersum modum concipiendi idem obiectum, & a distinctione ex natura rei formali, quam ait omninò præcedere intellectum eamque constituit penes diuersitatem plurium obiectorum formalium in intellectu, vt fecerat supra 1. d. 2. q. 7. §. cit. vnde ex his duobus locis vnum declarat alium, quod nequeat Doct. per eam intelligere distinctionem ex natura rei formalem, quia hæc non de distinctio obiectorum formalium in intellectu tantum, sed etiam extra intellectum, tum quia

vtrobi-

vtrobique loquitur de ipsis tanquam de duabus distinctionibus alterius rationis, quia licet ambæ se teneant ex parte obiecti, & non tantum penes diuersitatem modorum concipiendi, vna tamen actuatur, & perficitur per intellectum, alia verò est perfecta, & completa ante omnem actum intellectus. Cons. quia inquit Doctor loc. cit. non esse inter essentiam, & attributa, vel inter ipsa adinuicem distinctionem tantum obiectorum formalium in intellectu, quia illa nunquam est in cognitione intuitiua, quia nimirum hæc est cognitio clara, & adæquata, distinctio vero illa plurium obiectorum formalium in intellectu habetur, per conceptus inadequatos, & ideò nunquam est in cognitione intuitiua, & distinctio formalis ex natura rei actualis haberi potest per cognitionem intuitiuam, cum fiat per conceptus adæquatos, ergo per talem differentiam obiectorum formalium intelligere nequit distinctionem formalem actualem, vt aliqui Expositores interpretantur. Ideò Saxiua quæst. cit. in fine aliter respondet dicens Doctorem ibi nequaquam illis verbis innuere velle distinctionem rationis ratiocinatæ, sed ipsam distinctionem rationis ratiocinantis, dum enim distinctio obiectorum illorum manet in intellectu, non est maior distinctio quam rationis ratiocinantis. Quæ solutio prorsus insulsa est, tum quia tunc bis enumeraret distinctionem rationis ratiocinantis, cum immediatè antea mentionem de ipsa fecisset, tum quia negatur distinctionem obiectorum formalium in intellectu esse distinctionem rationis ratiocinantis, quia talis distinctio non attenditur penes diuersitatem obiecti etiam in intellectu, sed penes duntaxat diuersitatem modi concipiendi idem obiectum, & per hoc præcipuè distinguuntur abinuicem hæc duo genera distinctionum rationis ratiocinantis, ac ratiocinatæ.

Quartus locus sumitur ex quolib. 1. §. *de secundo articulo*, vbi duplicem assignat rationis distinctionẽ, vna quarum sumitur à parte rei idest habet fundamentum in re, altera verò est merè causata per actum intellectus, certè clarioribus verbis distinctionem illam rationis ratiocinantis, & ratiocinatæ significare non poterat; sed quia quis euadere posset contendendo, quod per distinctionem rationis sumptam à parte rei intelligat Doctor distinctionem formalem sumendo rationem pro ipsa ratione formali, & quidditatiua rei, vt ipsemet explicare videtur in simili proposito 2. d. 16. q. vn. §. *ideò dico aliter*, vis mihi facienda videtur in tribus locis iam allegatis, nam in primo loco desumpto ex 7. Met. q. 19. loquitur de distinctione vertente inter conceptum genericum, & differentialem; in secundo loco desumpto ex 1. d. 2. q. 7. loquitur de distinctione vertente inter essentiam diuinam, & relationes origini, & deniquè in tertio loco adducto ex 1. d. 8. qu. 4. loquitur de distinctione diuinorum attributorum ab essentia, & à se inuicem; in omnibus (inquam) his locis Doctor memorat hanc distinctionem ratiocinatam, vt potè quam Aduersarij ponebant inter conceptum genericum, & differentialem, inter relationes, & diuinam essentiam, ac inter ipsa diuina attributa, nec vnquam (quod est valdè notandum) reijcit opinionem illorum ex hoc quod non detur ista distinctio rationis ratiocinatæ, vt ponitur in se, quasi conceptus eius, vt sic, sit implicatorius, neque ex hoc quod talis distinctio coincidat cum distinctione formali ex natura rei, sed præcisè ex hoc, quod non est sufficiens distinctio inter illa, sed adhuc debet admitti maior, & præcedens omnem actum intellectus; ergo re vera apud Scotum ista distinctio datur, vt membrorum condistinctum à distinctione formali, neque cum ipsa coincidit, licet verum sit ipsam non sufficere pro distinctione realitatis genericæ à differentiali, ac diuinæ essentiæ ab attributis, & relationibus.

274 Deindè ostendo possibilitatem distinctionis huius ratiocinatæ, ex virtute præcisiua intellectus, qua vti solet, dum in rebus vnam rationem obiectiuam ab alia præscindit, tunc enim consurgit distinctio per virtutem præcisiuam, quæ dicitur esse cum fundamento in re, quia vnum extremum dicit aliquid desumptum ex re ipsa, quod non dicit alterum; potest autem intellectus dupliciter has obiectiuas rationes, vel formalitates præscindere, vel nimirum per conceptus adæquatos, vel inadæquatos, tunc præscindit per conceptus adæquatos, quando in re, quam conceptibiliter partitur, reperit plures realitates adequatè expressibiles, & ex natura rei formaliter distinctas, & ita in Deo in schola nostra præscindit plures perfectiones attributales abinuicem, & in composito Metaphysico rationem genericam à differentiali, & ex tali precisione non habetur distinctio rationis ratiocinatæ, sed vera distinctio formalis ex natura rei; tunc verò præscindit per conceptus inadequatos, cum plures rationes obiectiuas non reperit distinctas à parte rei formaliter, sed virtualiter tantùm, & fundamentaliter, quia nimirum eadem res, vel forma à parte rei vnica, & simplex ita eminenter se habet, vt possit diuersos conceptus reales inadequatos terminare, quia virtute se habet, ac si plures realitates in se contineret, vt constat de luce solari respectu qualitatis calefactiuæ, & exsiccatiuæ, quas in ea distinguit intellectus, tanquam si essent plures facultates ex natura rei distinctæ, & ex tali præcisione consurgit distinctio rationis ratiocinatæ. Quia igitur habet virtutem præscindi rationes rerum obiectiuas, nedum per conceptus adæquatos, sed etiam inadæquatos, concedi debet vltrà distinctionem formalẽ, etiã distinctio rationis ratiocinatæ. Insuper ostẽdi potest possibilitas huius distinctionis ratiocinatæ ex possibilitate distinctionis virtualis iam probata suprà ex professo q. 12. quam distinctio illa virtualis coincidit prorsus cum distinctione rationis ratiocinatæ, aut certè est fundamentum eius, dicitur distinctio virtualis, quatenus præcedit huiusmodi fundamentum in re dicitur verò ratiocinata, quando per actum intellectus inadequatè concipientis, & præscindentis ista virtualis distinctionis reducitur ad actum formando de eadem simplici plures conceptus inadæquatos; quod autem distinctio virtualis à formali distincta sit possibilis probat non ineptè Cai. lib. de ente, & essentia hoc discursu, quia aliud iudicium ferendum est de rationibus formalibus rerum, vbi in proprijs naturis formaliter reperiuntur, aliud verò de ijsdem, vt virtualiter tantum reperiuntur in re aliqua superioris ordinis, nam res in proprijs naturis secluso actu intellectus formaliter distinguuntur, quia se mutuò non includunt in suis rationibus formalibus, vt patet de virtute calefactiua, & exsiccatiua, quia in proprijs naturis distinguuntur formaliter, vel interdum realiter, vt in igne, quia vna alteram non includit formaliter; quando autem vniuntur hæc in aliqua re superiori, conueniunt in vna ratione formali, sic quod sunt idem realiter, & formaliter à parte rei, & solum virtute distinguuntur, vt patet de virtute calefactiua, & exsiccatiua in luce Solis, sicut enim in vna lucis natura coniunguntur, ita in Lucis ratione formali sunt indistincta, & omninò eadem formaliter. Sed quamuis sint ita indistinctæ à parte rei huiusmodi virtutis in Luce solari, quia tamen eadem Lux virtualiter æquiualet duplici illi virtuti, quas in igne distinctas videmus, ac proindè dici potest virtualiter multiplex, hinc occasionem sumit intellectus formandi de eadem Luce solari duos conceptus inadæquatos ad eius integram expressionem, quorum vnus correspondeat virtuti calefactiuæ, alter verò exsiccatiuæ; & hoc pacto conficit distinctionem rationis ratiocinatæ; patet ergo qualiter, & quomodo conceptus illius distinctionis non sit impossibilis.

275 Prætereà ostendo huiusmodi distinctionem non coincidere cum distinctione formali ex natura rei, quia vt docet Doctor loc. cit. & patet ex quæst. 11. de ratione distinctionis formalis est, quod antequam intellectus ratiocinetur, seu intellectui consideranda obijciatur realitatum diuersitas actualis reperiatur, de quarum singulis distinctos, & adæquatos conceptus efficiat; de ratione verò distinctionis ratiocinatæ est, vt nequaquam à parte rei exigat extrema actualiter plura, & distincta, sed virtualiter solum, ac æquiualenter, vt constat in exemplo allato de virtute calefactiua, & exsiccatiua in Luce solari, quæ solum plurificantur per opus intellectus lucem solarem inadæquatè concipientis nunc per modum calefacientis, nunc verò exsiccantis, ergo sunt genera distinctionum diuersa, nec vna coincidit cum alia. Cons. quia illa distinguuntur ex natura rei formaliter, de quibus verificantur contradictoria à parte rei actualiter secluso quocunque opere intellectus, sed extremis distinctionis rationis ratiocinatæ contradictoria hoc modo verificari nequeunt, ergo non sunt distincta ex natura rei actualiter, maior constat ex dictis q. 11. minor autem ex q. 12. nu. 247. & adhuc rursus probatur, quia extrema distinctionis ratiocinatæ antecedenter ad opus intellectus non habent rationem plurium, ac distinctorum, sed vnius omninò tam realiter, quam formaliter, quod sit solum multiplex virtualiter, ergo de illis contradictio actualis ex natura rei verificari non potest, alioquin verificarentur de vno, & eodem à parte rei, nec vlla adesset multiplicitas extremorum ad eam componendam contradictionem sufficiens, quia licet adsit multiplicitas virtualis, hæc tamen non sufficit ad componendam contradictionem ex natura rei actualem, sed necessario requiritur multiplicitas formalis, & actualis ex natura rei, vt loc. cit. dictum est, & rursus inferius demonstrabitur. Conf. rursus sola distinctio facta per conceptus inadæquatos non sufficienter indicat distinctionem formalem ex natura rei in formalitatibus ita conceptis, sed debet esse distinctio facta per conceptus adæquatos, sed distinctio rationis ratiocinatæ fit per conceptus inadæquatos, de eodem obiectu formatus ab intellectu inadæquatè rem concipiente, distinctio verò formalis fit, vel potius facta à parte rei explicatur conceptus adæquatos, quibus singulis singulæ correspondet in re realitates adæquatè expressibiles, ergo istæ distinctiones non coincidunt, probatur maior, quia conceptus inadæquati non supponunt plures res, vel realitates à parte rei, de quibus formentur, alioquin non forent inadæquati conceptus, sed adæquati, nam ille dicitur conceptus adæquatus, cui correspondet realitas per ipsam adæquatè expressibilis, vt conceptus animalitatis, & rationalitatis; licet enim singuli illorum seorsim sumpti non adæquatè humanitatem exprimant, sed partialiter, & inadæquatè, tamen conceptus genericus adæquatè, & distinctè exprimit ipsam realitatem genericam, cui innititur, & differentialis exprimit adæquatè differentialem, at conceptus inadæquati virtutis v. g. calefactiuæ, & exsiccatiuæ in Luce solari non sunt ita expressiui, quia nulli ipsorum correspondet realitas adæquatè expressibilis in Sole, quia non sunt ibi virtutes illæ secundum proprias realitates, vel formalitates, sed eminenter tantum, & virtualiter contentæ in vna, & eadem indiuisibili Luce solari; minor patet ex discrimine sæpius inculcato inter has distinctiones.

Respondet Saxiua q. 3. cit. art. 4. quod distinctio conceptuum, quibus aliqua concipimus, altero de duobus modis considerari potest, aut per actum collatiuum intellectus, quo circa eandem omninò rem diuersas secundas intentiones concipimus, atque formamus, vt de eodem homine subiectum, & prædicatum, hominem, ac humanitatem; aut per actum rectum, quo circa eandem rem realiter, & essentialiter vnam existentem diuersas conceptibilitates, & conceptus formamus obiectiuos, quorum obiecta sunt realitates ex na-

tura

tura rei conceptæ; conceptuum primi generis diuersitas vtique non indicat in obiecto distinctionem ex natura rei actualem, benè tamen diuersitas conceptuum secundi generis, & talis est diuersitas conceptuum, penes quam attenditur distinctio rationis ratiocinatæ, ideoque coincidit cum distinctione ex natura rei formali. Contrà quia falsum est ubiecta conceptuum formalium, quibus aliqua distinguuntur ratione ratiocinata, esse realitates ex natura rei conceptas, quia distinctio rationis ratiocinatæ non supponit distinctionem aliquam ex natura rei actualem ex parte obiecti; sed quando actualiter fit illa distinctio ab intellectu, tunc ex conceptibus formalibus intellectus resultant diuersi conceptus obiectiui non in esse rei, sed in esse obiecti, & repræsentati, & ideò ait Doctor hanc diuersitatem formalium obiectorum; penes quam attenditur distinctio rationis ratiocinatæ esse solum in intellectu, quia si esset extrà intellectum, iam non foret amplius distinctio rationis ratiocinatæ, sed distinctio formalis ex natura rei actualis.

276 Postremò ostenditur vtilitas, & necessitas distinctionis huius rationis ratiocinatæ, quamuis enim necessaria non sit ad distinguendam diuinam essentiam à relationibus, & attributis, ac etiam ipsa attributa inuicem in diuinis, nec non ad distinguendos gradus metaphysicos prædicamentales in creatis, quia hæc omnia in schola nostra distinguuntur distinctione formali ex natura rei, quæ omnem actum intellectus præcedit, vt patet de quibuscunque in proprijs locis, attamen gradus transcendentes in creatis, & prædicata Dei quidditatiua tantam distinctionem subire non possunt, & cum alioquin sola ratione ratiocinante distingui nequeant, remanet vt secernantur sola distinctione ratiocinata; probatur assumptum quoad secundam partem, nam gradus transcendentes verè existunt in rebus, nam à parte rei Deus dicitur ens, substantia &c. sic etiam creatura, ergo hi gradus non sola ratione ratiocinante distinguuntur, nam vt constat ex num. 270. extrema distinctionis ratiocinantis fiunt ab intellectu, neque extant in rebus à parte rei; sed neque illi gradus transcendentes distingui possunt ex natura rei actualiter, quia eiusmodi distinctio expostulat plures realitates in re, quas secernat abinuicem, at gradus transcendentes non proprias dicunt realitates, vt dicunt prædicamentales, sed solos conceptus inadæquatos, vt ex professo probatum est tota disp. 2. de natura entis, ne sequatur compositio, & potentialitas in Deo, & alia innumera absurda; restat ergo, vt distingui debeant sola ratione ratiocinata; de prædicatis autem Dei quidditatiuis hoc ipsum probatum est superius in hac disput. num. 246. Conf. quia distingui hac distinctione est distingui secundum extrema inter se ex natura rei identificata, vt terminant diuersas cognitiones secundum diuersam rationem obiectiuam explicitè, sed multa sunt, quæ ita distinguuntur, ergo huiusmodi distinctio vtilis est; ac necessaria ad ista distinguenda, maior patet ex explicatione iam assignata distinctionis ratiocinatæ, probatur minor, nam quando obiectum cum simplicitate æquiualet multis perfectionibus ex natura rei distinctis, & non cognoscuntur per vnum conceptum adæquatum ob aliquod impedimentum, sed per plures inadæquatos non sinonimos, ibi necessariò debent apparere plures rationes obiectiuæ in tali obiecto virtualiter contentæ, namque quælibet cognitio necessariò exigit obiectum, & cum sit distincta non solum numero, sed veluti specie ab alia, necessariò in obiectis illarum debet esse diuersa ratio obiectiua, quia si esset vna, & eadem cognitiones non essent diuersæ rationis, cum distinctio cognitionum sumatur ex distinctione obiectorum formali, vel saltim virtuali.

Alijs prætereà rationibus suadere solent Thomistæ hanc distinctionem rationis ratiocinatæ, nimirum ex præcisione naturæ à conditionibus indiuiduantibus ex moltiplicitate graduum prædicamentalium, qui concurrunt ad constituendam vnicam naturam, ex multiplicitate perfectionum attributalium in Deo, ex compositione metaphysica, à quibus abstineo, quia non concludunt, cum hæc omnia inter se maiorem petant distinctionem, quam solius rationis ratiocinatæ, vt inferius proprijs locis monstrabitur. Vnde Scotista in approbanda, ac recipienda, huiusmodi distinctione ratiocinata valdè cautè, ac sobriè procedere debet, quia eius significatum, ac notionem gratis admittimus cum Thomistis, sed in applicatione huius distinctionis valde discrepamus ab ipsis, nam ipsi eam promiscuè applicant gradibus omnibus metaphysicis tam prædicamentalibus quam transcendentibus, item prædicatis Dei, tam quidditatiuis, quam attributalibus, quod nos non facimus, nam eam solum agnoscimus inter prædicata Dei quidditatiua, & inter gradus transcendentales; at inter gradus prædicamentales, ac perfectiones Dei attributales ponimus distinctionem ex natura rei formalem, vt suis locis patebit.

Soluuntur Obiectiones.

IN oppositum arguit Saxins loc. cit. probans hanc distinctionem in schola nostra admitti non debere, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate, sed hæc distinctio rationis ratiocinatæ non est necessaria, ergo &c. prob. minor, quia omnis distinctio aut est per opus collatiuum intellectus tantùm, aut est præter eiusmodi actum, nec datur inter hæc medium; si detur primum, est distinctio rationis ratiocinantis; si secundum, est distinctio ex natura rei. Tum 2. quæ hac distinctione distinguuntur, aut per opus intellectus præcisè distinguuntur, aut prius distincta supponuntur; si primum, illa distinctio erit præcisè distinctio rationis ratiocinantis, non autem ratiocinatæ; si des secundum, erit distinctio ex natura rei. Si dicas, non præsupponuntur distincta, sed distinguibilia. Contra sic, distinguibilia à quo reducuntur ad actum distinctionis? dubio procul ab intellectu negotiante, ergo à negatione ipsius intellectus præcisè dependet, ergo est præcisè rationis ratiocinantis. Tum 3. aut talis distinctio est rationis ratiocinatæ, ita ut ly ratiocinatæ, determinet illud, rationis, aut illud, rei ratiocinatæ; non primum, quia indè non petitur aliqua distinctio, sed tantummodo reflexio super potentiam ratiocinantem, ergo rei ratiocinatæ idest intellectæ, & hoc nihil est ad institutum, non enim quærimus de intellectione, sed de distinctione, ergo rei distinctæ, & consequenter antè intellectus operationem ibidem est distinctio illa. Tum 4. de extremis huius distinctionis verificantur contradictoria ex natura rei secluso quocunque opere intellectus, ergo hæc distinctio coincidit cum formali ex natura rei, nam qualis est contradictio talis ex ea arguitur distinctio, probat assumptum de prædicatis tam prædicamentalibus, quam transcendentibus, hæc enim adinuicem fundant contradictionem, nam ratio entis est transcendens ex natura rei, ratio autem substantiæ est non transcendens, ratio substantiæ est prædicamentalis, ratio entis est non prædicamentalis, quæ vt patet, sunt contradictoria. Tum 5. plura ex natura rei sunt distincta ex natura rei, sed distincta ratione ratiocinata sunt plura ex natura rei, ergo &c. prob. min. quia rationes entis, substantiæ, corporis, animati, &c. sunt plures realitates ex natura rei, & tamen à nobis ponuntur distingui tantùm ratione ratiocinata. Denique vrget auctoritatem Scoti 1. d. 2. q. 7. §. *sed numquid hæc*, vbi loquens de distinctione vertente inter essentiam, & relationes, inquit posse dici differentiam rationis, non quod ratio accipiatur pro differentia formata ab intellectus, sed vt ratio accipitur pro quidditate rei, & patet quod loquitur de illa distinctione rationis, quam Thomistæ appellant distinctionem rationis ratiocinatæ.

277 Resp. ad 1. negando minorem, ad probationem dicitur intellectum duplicem vim habere & collatiuam, & præcisiuam, & secundum hanc duplicem virtutem posse dupliciter distinguere; concipiendo enim aliquid, & per vim collatiuam illud secum diuersimodè conferendo consurgit distinctio rationis ratiocinantis; si autem vtatur virtute præcisiua, vel ea vtitur præscindendo per conceptus adæquatos, quorum nempe singuli proprijs innitantur realitatibus adæquatè ex pressibilibus, vel præscindendo per conceptus inadæquatos, qui nimirum ab eadem re, ac realitate sumuntur inadæquatè concepta; ex prima præcisione arguitur quidem distinctio ex natura rei actualiter præcedens actum intellectus inter obiecta præcisa, sed ex secunda præcisione arguitur tantùm distinctio virtualis, inter illa, quæ postea actuatur, & completur per ipsum actum intellecus inadæquatè præscindentem, quare falsum est omnem distinctionem, quæ non fit per actum collatiuum intellectus, esse ex natura rei actualem, quia præter actum collatiuum intellectus datur etiam abstractiuus, vel præcisiuus, quem si distinctio requirit, vt actuetur, & compleatur in esse distinctionis, hoc sufficit, vt possit denominari rationis, licet cum fundamento in re, nec sequitur esse distinctionem ex natura rei, nisi virtualiter, & fundamentaliter; accedit nec omnem distinctionem rationis ratiocinantis fieri per actum collatiuum, vt dictum est nu. 258. ergo omninò falsum est omnem distinctionem, quæ non fit per actum collatiuum intellectus, esse actualem ex natura rei. Ad 2. quæ hac distinctione distinguuntur, per opus intellectus præscindentis actualiter distinguuntur; ac etiam prius distincta supponuntur, non quidem actualiter, sed virtualiter, quæ virtualis distinctio reducitur ad actum ab intellectu non merè negotiante, seu secundas intentiones fabricante, sed præscindente inter plures rationes obiectiuas cum fundamento in re, & ideo illa distinctio non est rationis ratiocinantis, sed ratiocinatæ. Ad 3. vbi fit vis in verbis, iam suprà n. 271. dictum est, hanc distinctionem non ideò dici rationis ratiocinatæ, quia in re actualiter præexistat, nec rationem requiri, nisi vt eam à parte rei inuentam cogitet, sed dicitur rationis, quia actu, & formaliter fit per rationem; ratiocinatæ verò, quia non est ex mero opere intellectus, sed ex occasione, quam res ipsa præbet, circa quam mens ratiocinatur, & per actum præcisiuum complet distinctionem quam veluti inchoatam reperit à parte rei. Ad 4. negatur assumptum, vt constat ex dictis num. 247. ad cuius probationem dico, quod sicut conceptus entis, & cuiuscunque alterius transcendentis propriam non dicit realitatem in Deo, vel creatura ab alijs prædicamentalibus ex natura rei distinctam, vt dicitur de animalitate, & rationalitate in homine; ita neque de ipso ex natura rei secluso quocunque opere intellectus verificari potest, quod vt distinguitur à substantia, alijsque gradibus prædicamentalibus sit transcendens, sed oportet prius talem conceptum præscindere, & postea de ipso enunciare quod sit transcendens, ex quo fit non omninò ex natura rei esse extremum illius contradictionis, sed in hoc aliqualiter pendere ab opere intellectus. Ad 5. constat ex dictis num. 270. quo pacto extrema huius distinctionis licet dicantur esse à parte rei, & non omninò fieri per intellectum, vt fiunt entia rationis, tamen quoad pluralitatem pendent ab intellectu præscindere vnam rationem obiectiuam ab alia, nam antè actum intellectus præscindentis erant omninò vna, & eadem entitas à parte rei tam realiter, quam formaliter, &

ideò

ideò negatur gradus transcendentes esse plures realitates ex natura rei, quod tamen gratis concedimus de gradibus prædicamentalibus inter quos consequenter gratis quoque concedimus distinctionem ex natura rei formalem. Ad locum ex auctorit. Scot. deductum negant Doctorem ibi loqui de distinctione rationis ratiocinatæ, sed loquitur de distinctione formali, quam ait dici posse differentiam rationis, non quod ratio accipiatur pro differentia formata ab intellectu, sed vt ratio accipitur pro quidditate rei.

Secundò arguunt alij Scotistæ, vbicunq; est distinctio, ibi est aliqua pluralitas, si ergo aliqua distinguuntur ratione cum fundamento in re, vel hæc pluralitas est entium rationis, & sic erit distinctio rationis ratiocinantis, vel est entium realiũ, & hec erit distinctio ex natura rei actualis. Deindè si aliqua res, quæ est vna, & simplex distingueretur in plures rationes obiectiuas, sequeretur quod aliquid ei conueniret, quod non conueniret, quod implicat, probatur sequela, quia quod distinguitur ab aliquo habet rationem distinctiuam, quæ non conuenit extremo, à quo distinguitur, ergo hæc ratio conuenit, & non conuenit eidem rei, quia eadem res est in vtroque extremo. Denique nulla res, quæ est ipsa, fit non ipsa, si autem distingueretur in plures rationes, fieret non ipsa, quia diuideretur in seipsa.

278 Resp. pluralitatem extremorum interuenientem in distinctione rationis ratiocinatæ non esse rerum, vel realitatum, sed rationum obiectiuarum inadæquatarum, vndè non multiplicantur per talem distinctionem res, vel realitates, sed vna & eadem res, ac realitas per plures actus consideratus ipsam inadæquatè concipiendo, & sic singulis actibus, plures respondent rationes obiectiuæ inadæquatæ, quæ inadæquatæ dicuntur non solum, quia non dicunt totam rei essentiam, sed etiam quia non exprimunt propriaa realitates illis correspondentes, quia omnes, & singulæ ab vna & eadem sumuntur inadæquatè concepta, quare in distinctione rationis ratiocinatæ adest pluralitas non secundum esse reale, vel formale, sed secundum esse obiectiuum. Dices, vel ista pluralitas obiectiua, seu rationum obiectalium præcedit pluralitatem conceptuum formalium, vel subsequitur; si primum iam illa pluralitas erit ex natura rei, & sic distinctionem fundabit ex natura rei; si secundum, iam non actus distinguerentur per obiecta ex 2. de Anim. sed è contrà, vel dabitur circulus, quod conceptus obiectiui distinguantur per formales, & è contrà. Resp. pluralitatem rationum obiectalium præcedere virtualiter pluralitatem conceptuum formalium, adeout antè positionem conceptuum formalium pluralitas rationum obiectalium est solum virtualis, fit autem actualia ex terminatione plurium conceptuum formalium, neque hinc sequitur actus distinguere obiecta, non è contra, aut circulum committi, quia conceptus formales distinguuntur ex diuersis obiectiuis non actualiter, sed virtualiter diuersis, actu tamen in ipsa apprehensione diuersificatis. Ad 2. posset argumentum ex integro retorqueri contra distinctionem formalem nostram, cum eam dicamus consistere cum perfecta identitate reali, tunc enim idem prædicatum conueniret, & non conueniret eidem rei; sed sicut à Scotistis facilè respondetur in tali casu benè contradictoria componi, quia conueniunt quidem eidem rei, sed non secundum eandem formalitatem, ita in proposito dicendum est nullam sequi implicantiam, quia idem prædicatum eidem rei conueniret, & non conueniret, sed non secundum eandem rationem obiectiuam; & sicut beneficio formalis; distinctionis eadem res diuiditur metaphysicè in plures formalitates, ideoque quod ei conuenit secundum extremum vnius formalitatis, non reperitur formaliter in alio extremo; sic in proposito, quia merito distinctionis ratiocinatæ per intellectum inadæquatè concipientem res proportionaliter diuiditur obiectiuè, quod conuenit vni rationi obiectiuæ non reperitur in extremo alterius rationis obiectiuæ. Dices, si ergo benè contradictoria componuntur per hanc distinctionem ratiocinatam, frustrà ponitur distinctio ex natura rei formalis, quam non alia de causa Scotus posuit, nisi ad saluanda contradictoria enunciata in diuinis de essentia, & relationibus, & in creatis de gradibus metaphysicis præsertim prædicamentalibus. Negatur sequela, quia vt dictum est nu. 247. & rursus dicetur art. seq. distinctio virtualis, vel rationis ratiocinatæ non sufficit ad verificanda contradictoria à parte rei enunciata formaliter, sed tantum virtualiter, aut per intellectum, & ideò ad ea componenda necessaria est aliqua distinctio, quæ sit omninò actualis antè quemcunque actum intellectus, qualis est distinctio formalis nostra. Ad vlt. negatur, dum res obiectiuè diuiditur in plures rationes, fieri non ipsam, quia integra manet secundum totum suum esse reale, & formale; non itaque per talem distinctionem fit non ipsa, sed obiectiuè diuiditur in partes, seu in partiales formalitates, ex quibus inadæquatè cogitatur constitui cum fundamento in re.

Tertiò arguitur ratione Scoti 7. Metaph. qu. 19. quia licet probare intendat ibi hanc distinctionem rationis ratiocinatæ inter conceptum genericum, & differentialem non sufficere, ita tamen argumentum conficit, vt vniuersaliter hanc distinctionem impugnare videatur, nisi ponatur coincidere cum formali; arguit autem sic, quia concipiendo genus, aut concipitur aliquid rei in specie, aut nihil, similiter de differentia; si nihil isti conceptus videntur fictitij, non reales, nec dicentur in quid de specie; si aliquid, aut aliquid idem, & tunc erit idem conceptus, aut aliquid aliud, & tunc erit in re aliqua differentia prior differentia conceptuum. Si dicas, quod aliquid rei concipitur, & idem, nec sequitur ergo idem conceptus quia eadem res nata est facere diuersos conceptus, contrà instat Doct. vna res nata est formare vnum conceptum sibi adæquatum, quia aliàs non esset cognoscibile vnum, quia nec vnico actu cognoscibile; sed illum sibi adæquatum conceptum formando, videtur immutare intellectum, quantum nata est ipsum immutare, aut si dicatur quod propter suam perfectionem præter illum adæquatum nata est res immutare intellectum ad conceptus non adæquatos, quis erit ordo in immutando ad illos, & ad illum inadæquatum; numquid facit primò notitiam propriam, vel confusam? & quodcunq; prius facit, si non tantum prius natura, sed tempore, videtur quod nihil amplius facit, quia agens naturale præsente passo statim facit, quod potest. Confirmatur prima ratio, nam species formando duos conceptus generis, & differentiæ, non tantum causat duos actus in intellectu distinctos numero, sed causat duas notitias actuales, vel habituales habentes propria obiecta distincta, sicut si illa duo obiecta essent duæ res extrà, quæro igitur an istis notitijs cognoscat intellectus obiectiuè aliquid in re, si nihil, fictio est, si idem ergo obiectum idem est, nisi dicas, quod vna res extrà facit formaliter duo obiecta in intellectu, & tunc non videtur, quod res, vel aliquid rei sit obiectum, sed aliquid factum à re; si aliud, habetur propositum, quia differentia ante conceptus. Demum omnis differentia prior naturaliter omni actu rationis videtur differentia realis, obiecta naturaliter præcedant actus, & distinctio obiectorum distinctionem actuum, maximè quando hæc illam causat, vt hic ponitur, ergo differentia intentionis, quæ est in conceptibus, concludit priorem in obiectis, quæ erit realis.

279 Resp. hoc esse argumentum, quo vtitur Trombet. ad hanc distinctionem impugnandam tract. Formalit. p. 2. ar. 2. §. *pro intelligentia qua sit distinctio rationis natura rationabilis*, quod iam adductum est, ac solutum disp. 1. Log. q. 5. art. 2. & quidem iuxta subiectam materiam, in qua illud conficit Doctor benè concludit, quia re vera talis distinctio non sufficit inter conceptum genericum, & differentialem, tamen absolutè loquendo non tenet, & illud diluit Doctor ipse loc. cit. at quia eius solutio aliquid obscuritatis habet, adhibenda est solutio iam data in Logica, itaque ex suppositione, quod genus, & differentia non nisi ratione ratiocinata distinguerentur, respondetur quod concipiendo genus concipitur aliquid rei in specie, cum quæritur an concipiatur aliquid idem cum differentia, vel aliquid aliud, respondetur concipi aliquid idem realiter, ac entitatiuè cum differentia, & aliquid aliud virtualiter; & sic non sequitur aut dari vnitatem conceptus, aut differentiam priorem differentia conceptuum, quia talis alietas in re non est actualis, sed tantum virtualis, & cum illa res ex genere, & differentia constans sit virtualiter multiplex potest facere diuersos conceptus. Et cum id impugnatur, quia vna res non est nata formare, nisi vnum conceptum sibi adæquatum intellectus &c. iam dictum est in Log. loc. cit. id verum esse, si illum immutet, quantum potest, & per propriam speciem, at si adest impedimentum aliquod, & intelligendo cogitur vti alienis speciebus, cum illæ seorsim sumptæ non repræsentent totum obiectum adæquatè, pluribus vti debet, vt rem adæquatè intelligat, & sic per plures conceptus formales distingui in ea plures obiectiuos inadæquatos, & eam partitur conceptibiliter, esto à parte rei sit vna, & eadem realiter, & formaliter; & hoc ipsum in argumento concedi videtur, dum dicitur rem tunc formare in intellectu conceptum vnum sibi adæquatum, quando immutat intellectum, quantum nata est immutare, nam aliter immutando poterit causare plures inadæquatos. Ac instat Saxius loc. cit. qui etiam vrget idem argumentum, parum referre illos conceptus esse adæquatos, vel inadæquatos, sufficit enim, vt sint distincti, vt indè inter illa obiecta arguatur distinctio ex natura rei precedens actum intellectus. Resp. negando id sufficere, quia conceptus inadęquati, quantumuis sint inter se distincti, quia non sumuntur à diuersis rebus, vel realitatibus, quas adæquatè exprimant, sed ab eadem inadęquatè concepta, ideò non arguunt in obiectis repręsentatis distinctionem ex natura rei formalem, sed virtualem ad summum. Ad Conf. patet per idem; Ad vlt. respondetur in distinctione ratiocinata conceptus formales distingui quidem per obiectiuos actualiter quidem diuersos in intellectu, sed virtualiter tantum extrà intellectum, vndè differentia illorum obiectorum antè omnem actum rationis non est realis actualiter, sed virtualiter tantum.

Deniq; sic arguunt alij, vel talis distinctio rationis ratiocinatæ est formaliter, aut subiectiuè in ipso obiecto, super quod cadit distinctio, vel in ipso intellectu duntaxat aut subiectiuè, quatenus consistit in actibus eius, aut obiectiuè, quatenus cogitatur ab intellectu; si primum, habetur intentum, quod sit aliqua distinctio ex natura rei reperta in obiecto; si secundũ, quomodocunq; dicatur, erit distinctio rationis ratiocinantis, non autem ratiocinatę, cum eius structura spęctet ad intellectum. Resp. argumentũ petere solutionẽ illius quęsiti, an distinctio rationis ratiocinatę ponat distinctionem in obiecto, vel solum in intellectu, aut in conceptibus formalibus eius, vt sustinent Nominales, de quo infrà; interim nunc dicimus talem distinctionem esse in obiecto virtualiter, quatenus fundatur in ipso; & esse in intellectu obiectiuè, quatenus cogitatur ab eo, ita tamen vt etiam in ipsum obiectum refundatur, & dicantur conceptus obiectiui distincti; quia ergo fundatur in obiecto, & est virtualiter in ipso, ac veluti inchoata antè actum rationis, ideò non est pura distinctio rationis ratiocinantis.

ARTICVLVS II.

De fundamento huiusmodi distinctionis eam secernente à distinctione rationis ratiocinantis.

280 Distinctio rationis ratiocinatæ passim distingui solet à distinctione rationis ratiocinantis per hoc, quod habet fundamentum in re, non autem illa, quæ communis doctrina absolute prolata est falsa, nisi melius explicetur, quia distinctio quoque rationis ratiocinantis habet suo modo fundamentum in rebus, vt ostensum est supra n.262. & 263. non enim temerè omnino, & absque vlla prorsus occasione ab intellectu fabricatur, cum ergo hæc quoq; non omnino prorsus careat fundamento, non erunt huiusmodi distinctiones rationis ex hoc capite absolute ab inuicem discernendæ, quod vna sit cum fundamento, & alia sine fundamento, vt passim fieri solet, sed potius quia vel ratio fundandi est diuersa, vel certe distinctio rationis ratiocinatæ maius habet fundamentum in rebus, quam distinctio rationis ratiocinantis, etiamsi hæc non sit omnino prorsus fundamento destituta, vnde in præsenti articulo vestigandum est, quale & quantum debeat esse hoc fundamentum in rebus, quod constituit distinctionem rationis ratiocinatæ, ipsamque secernit à distinctione rationis ratiocinantis.

Prima opinio est Scotistarum confundentium distinctionem hanc cum distinctione formali ex natura rei, vnde cum ex eo attendant distinctionem rationis ratiocinatæ, quod in re, antequam intellectus ratiocinetur, realitatum diuersitas reperiatur, consequenter dicunt fundamentum distinctionis ratiocinatæ, quo sufficienter constituitur, & distinguitur a distinctione ratiocinante, esse plurium realitatum, vel formalitatum actualem diuersitatem. Verum hic dicendi modus ex præcedenti articulo abunde reijcitur, vbi demonstratum est distinctionem rationis ratiocinatæ, si de ea loqui velimus proprie, & non abusiue, nequaquam cum nostra formali coincidere, tum quia si talis distinctio formalis esset prævium fundamentum distinctionis ratiocinatæ, vt à ratiocinante distinguitur, tunc hæc non omnino coincideret cum distinctione formali, sed differrent vt fundatum, & fundamentum tandem, quia si hæc distinctio formalis, & actualis plurium realitatum est fundamentum distinctionis ratiocinatæ, tunc vtique non fundamentum distinctionis, sed distinctio ipsa actualis antecederet; & distinctio rationis superueniens non tam esset distinctio, quam præcedentis distinctionis, ac in re ipsa inuentæ cognitio.

Secunda Opinio est Vasquez 1.p.disp.117. cap.3. vbi docet fundamentum huius distinctionis non sumi ex re ipsa, quæ denominatur distincta, sed alijs, quæ sunt verè ex natura rei distincta, ad quorum similitudinem concipitur distinctio in re, quæ denominatur distincta. Mouetur ad hoc dicendum, quia fundamentum sumi non potest ex ipsa re, quæ denominatur distincta; ob eius simplicitatem, & quia ex duplici capite oritur, vt res simplex a nobis distinguatur, primo ex imperfectione nostri intellectus non potentis rem simplicem concipere vt est in se, deinde ex modo cognoscendi per species perfectionum, vel effectuum inter se distinctorum, & ideo dum rem simplicem cognoscit, non potest intellectus circa illam ferri, nisi respiciendo perfectiones ex natura rei distinctas, quarum habet species; sic in diuina, quia non potest creatus intellectus ob suam imperfectionem vnico conceptu adæquare totam diuinam naturam ob eius infinitam perfectionem, eam conceptibiliter partitur ex ordine quodam ad diuersos effectus, quos potest producere, vel per habitudinem quandam ad virtutes, vel attributa, quæ in homine videmus realiter distincta; sic etiam in creatis distinctione ratiocinata distinguit gradus metaphysicos idest prædicata superiora, & inferiora relate ad aliqua distincta realiter v.g. intelligimus animal relate ad sensationes, rationale relatè ad intellectiones, & discursus, & cum videamus has operationes distingui realiter, & in equo separari sensationes ab operationibus ratiocinandi, fundamentum desumimus ad distinguendum per intellectum animal à rationali, & concipiendum animal, vt predicatum quoddam commune homini, & equo, quia homini, & equo communes sunt sensationes similes, in ordine ad quas prædicatum animalis percipimus; Vnde putat Vasquez fundamentum huius distinctionis ratiocinatæ non esse intrinsecum rebus ratione distinctis, sed extrinsecum in alijs rebus actu distinctis, ad quarum similitudinem concipit distinctionem in rebus simplicibus imperfecte, & inadæquatè cognitis, eo quod intellectus noster concipit simplicia per species rerum distinctarum; nam sicut quia concipit spiritualia per species rerum corporearum, concipit illas ad modum corporum, ita quia concipit simplicia per partes ad modum rerum distinctarum, concipit illa, vt distincta; neque hic modus dicendi est nouus, sed eum refert Scotus 1. d.8. q.4. ab initio §. *in ista quæstione*, & est communis Nominalium, dum docent distinctionem attributorum in diuina essentia esse solum desumenda ex diuersis effectibus connotatis, quos in creaturis experimur, vt Maior 1.d.8. qu.4. Greg. ibid. d.2.q.2. art.2. Gabriel iuxta doctrinam Ocham d.2. q.1. art.3. dub.4. Durand. 1.d.2. q.3. quam opinionem ibi fusè refutat Doctor.

Alij verò, licet non dicant hoc esse vnicum, & necessarium fundamentum distinctionis ratiocinatæ, vt contendebat Vasquez, putant tamen esse sufficiens se solo ad eam inducendam, itaut sola extrinseca connotata absque intrinseco fundamento distinctionis in obiecto sufficiant ad constituendam inter aliqua distinctionem ratiocinatam, quatenus intellectus ex illis mutua supposita sua imperfectione eandem omninò rem, in qua nulla est actualis, aut virtualis intrinseca distinctio, concipit pluribus conceptibus inadæquatis eam diuidendo in plures rationes conceptas; ita Ouied. contrlandou.4. Metaphys. punct.7. & Pasqual. tom.2. Metaph. disp.57. sect.2. n.5. quod probat quia, quæ in aliquibus inferioribus dispersa sunt, possunt in aliquo superiori, non quidem formaliter, sed eminenti modo contineri, ergo tunc aliquid, quod ex intrinseco suo non erit distinguibile, poterit distingui tantum ratione connotatorum, antecedens ostendit in sensu communi interno, hic enim vnica simplici virtute eminenti modo elicit actus omnium sensuum externorum, itaut sensatio interna non formaliter, sed per æquiualentiam sit qualibet sensatio externa, consequentia probatur, quia tunc id, quod continet eminenter plura, potest recipere distinctionem in ordine ad illa, quæ tanquam eminenter contenta connotat, atque adeo tunc potest diuidi in plures conceptus partiales. Confirmat, quia hæc distinctio non potest fundari in intrinseca natura obiecti, quia illæ rationes inferiores, quæ eminenti modo continentur in aliqua superiori, licet prout formali modo possunt existere, sint ex natura sua separabiles, illa tamen eminentialis continentia illas vnit in vnica simplici formalitate, & tollit separabilitatem, vndè tandem infert Pasq. necessario concedendam esse huiusmodi distinctionem, quæ oriatur tantum ex connotatis absque intrinseco vestigio distinctionis in ipsa re, quæ distincta denominatur.

281 Cæterum solam distinctionem connotatorum non sufficere ad constituendam distinctionem ratiocinatam absque fundamento intrinseco distinctionis in obiecto iam dictum est disp.1. Log. qu.5. art.2. declarando hanc distinctionem. Fateor quidem fundamentum illud in re extrinsecum obiecto multum iuuare ad concipiendam distinctionem extremorum, quia sicut imperfectio nostri intellectus facit, vt vna, & simplex res concipiatur diuersis conceptibus, ita assuetudo concipiendi aliquas perfectiones distinctas, facit, vt concipiantur ad similitudinem illarum distinctarum etiam in obiecto, in quo non sunt distinctæ, quia illarum species cum acquisiuerit ijsdem vtitur ad concipiendas similes in obiecto, vbi non sunt distinctæ; Veruntamen adhuc iure negatur sola connotata sufficere ad fundandam distinctionem ratiocinatam, vt distinguitur a ratiocinante; & ratio est, quia tale fundamentum distinguendi ratione, quæ in re sunt indistincta solum per ordinem ad extrinseca connotata quantum est de se commune est tam distinctioni ratiocinatæ, quam ratiocinanti, vt etjam concedit ipse Vasq. nam entia rationis ab intellectu concipiuntur ad modum entium realium, ergo etiam distinctionem rationis eodem modo concipiet, qualiscunq; ea sit, siue rationis ratiocinantis, siue ratiocinatæ; hoc patet in propositione identica, cum idem prædicatur de seipso, vbi idem concipitur ad modum subiecti, & prædicati, sicut concipiuntur extrema aliarum propositionum, quæ sunt distincta ex natura rei; vel cum comparatur ad diuersa accidentia realiter, vt idem, quatenus refertur ad accidentia debita iuuentuti distinguitur à seipso, vt refertur ad accidentia debita senectuti, in quibus casibus certum est non formari, nisi distinctionem rationis ratiocinantis; ergo ad fundamentum distinctionis ratiocinatæ, vt distinguitur à ratiocinante, non sufficit distinctio earum rerum, ad quarum instar fit distinctio, sed in ipso obiecto requiritur fundamentum distinctionis, seu vt res quæ distinctas habet rationes, sit ex sui natura equipollens diuersis perfectionibus, nam alioqui non haberet diuersas intelligibilitates inadæquatas; hinc intellectus apprehendit vnum obiectum sub diuersa ratione inadæquatè & non potest aliud apprehendere eodem modo, quia in re est fundamentum talium conceptuum inadæquatorum, quale non est in alia re. Conf. exemplo de distinctione secundum rationem dextri, & sinistri in columna, quæ sumitur per respectum ad distinctionem realem eorum in animali, similiter de distinctione rationis in puncto, vt est principium, & finis, quæ distinctio sumitur per respectum ad lineas realiter distinctas, & tamen hæc distinctio non est, nisi rationis ratiocinantis, ergo hoc fundamentum non est sufficiens ad constituendam distinctionem ratiocinatam, vt à ratiocinante distinguitur. Accedit vrgens ratio, quam adduximus disp. cit. Log. quia vel in ipso obiecto, quod distinguitur, est aliqua proportio, seu fundamentum, vt ad instar connotatorum extrinsecorum realiter distinctorum concipiatur, vel non; si primum habetur intentum, quia statim sequitur totam rationem distinguendi non sumi ex parte eorum, ad quorum instar concipitur, sed etiam ex parte ipsius obiecti, quod hanc proportionem, & fundamentum habet ob sui eminentem naturam, & pluribus æquiualentem; si secundum, dum sine vllo fundamento ex parte ipsius rei, quam distinguimus, eam concipiamus in ordine ad ea, quæ sunt distincta, sequitur nos eam ad libitum nostrum, & sine fundamento distinguere, quod est facere distinctionem rationis ratiocinantis.

Neque ratio, qua oppositum tentauit probare Pasqualig. aliquid soliditatis habet, immo potius nostram comprobat sententiam non sufficere extrinseca connotata absque intrinseco fundamento distinctionis in obiecto ad hanc distinctionem inducendam, dum enim concedit obiectum distinguibile à ratione per ordinem ad extrin-

seca

seca connotata eminenti modo continere illa in inferioribus dispersa, & abinuicem realiter distincta, concedit consequenter distinctionem, seu multiplicitatem virtualem intrinsecam obiecto, nam per hanc distinctionem virtualem intrinsecam obiecto, vt praecisum fundamentum distinctionis ratiocinatae, aliud non intelligunt assertores eiusdem, quam eminentiam ipsius rei, per quam aequipollet diuersis perfectionibus dispersis in his inferioribus, vt Scotus docet 7. Metaph. qu. 19. § *alia opinio*, & declarat Caiet. pro omnibus Thomistis 1. p. q. 39. art. 1. *ad* 2. Et quidem hoc palam ostendit exemplum ab ipso adductum de sensu communi interno, quem dicit elicere actus omnes sensuum externorum vnica simplici virtute eminentiori ordinis itaut sensatio interna non formaliter, sed per aequiualentiam sit quaelibet externa sensatio; nam haec ipsa eminentia, & aequiualentia est virtualis multiplicitas, & distinctio intrinseca obiecto, ratione cuius accedente opere intellectus fundare valet distinctionē rationis ratiocinatae; Et ex hoc tandem satis impugnata manet opinio Vasq. si enim diuersitas connotatorum non est sufficiens fundamentum distinctionis ratiocinatae sine virtuali distinctione intrinseca obiecto, planè sequitur a fortiori nec esse vnicum, nec adaequatum fundamentum eius, vt aiebat Vasq. num verò sit necessarium fundamentum in hoc sensu, saltim, vt necessariò concurrere debeat cum distinctione virtuali intrinseca ex parte obiecti ad constituendum integrum, ac adaequatum fundamentum distinctionis ratiocinatae mox discutiemus. Et cum dicebat Vasquez nullum posse sumi fundamentum ex parte obiecti secundum se ob suam simplicitatem, quia simplex non potest esse fundamentum plurium, repugnat enim aliquid esse simplex, & plura continere; facilè respondetur simplicitati repugnare compositionem, & multitudinem secundum eam rationem, secundum quam res est simplex; obiectum autem, in quo fundatur distinctio rationis ratiocinatae est simplex a simplicitate à parte rei, & ideò illi repugnat multitudo à parte rei, & non tamen per intellectum sicut neque repugnat illi intelligibilitas inadaequata per intellectum imperfectum.

282 Sed instat Pasqual. probans solam diuersitatem connotatorum esse sufficiens fundamentum distinctionis ratiocinatae absque intrinseco fundamento distinctionis in obiecto, quia illud est fundamentum distinctionis rationis ratiocinatae, quod se tenens ex parte obiectorum praebet motiuum intellectui adhibendi suam virtutem praecisiuam, & partiendi res in plures rationes obiectiuas, quae se habeant vt extrema distinctionis in ordine ad rationem, hoc verò motiuum praebent diuersa connotata, quatenus sua diuersitate inducunt quandam virtualem distinctionem in ipsum connotans saltem in ordine ad habitudinem, mouent enim intellectum faciat quandam reduplicationem, & consideret obiectum tantum quatenus correspondet tali connotato, non verò quatenus correspondet caeteris. Confirmat hoc, quodlibet enim connotatum supponit aliquid in connotante, in quo fundetur connotatio, & quando id, in quo fundatur connotatio, dicit perfectionem, vnum connotatum non correspondet adaequatè toti perfectioni connotantis, si connotans habeat plura connotata; sic opera misericordiae, quae sunt à Deo, non manifestant adaequatam perfectionem Dei, sicuti etiam neque opera iustitiae, & tamen indicant aliquam perfectionem. Resp. argumentum minimè probare diuersitatem connotatorum esse se sola sufficiens fundamentum distinctionis ratiocinatae, sed probat solum vel partialiter concurrere cum distinctione intrinseca virtuali se tenente ex parte obiecti ad constituendum integrum, & adaequatum fundamentum distinctionis ratiocinatae, vel valdè saltim iuuare ad manifestandam distinctionem virtualem latentem in eminentia obiecti, vt supra gratis concessum est, vndè falsum est, quod in minori assumebatur, diuersa connotata inducere virtualem distinctionem in ipsum connotans; aliud enim est connotata inducere virtualem distinctionem ipsum connotans, aliud est inducere in cognitionem distinctionis virtualis in ipso latentis, hoc etenim est verum illud autem omninò falsum. Confirmatio autem illa longè plus probat, quam velit arguens, probat diuersitatem connotatorum supponere distinctionem intrinsecam obiecto connotanti, nedum virtualem, sed etiam formalem, & actualem, quia quaelibet connotatio supponit in obiecto suam peculiarem formalitatem, & perfectionem, in qua fundetur; vndè potius probat oppositum, quam propositum, & intentum ab ipso; nam inde sic arguere licet, quotiescunque aliquid distinguitur per ordinem ad diuersa connotata, habet ex intrinseco suo, quod respiciat illa connotata, ergo ex intrinseca sua natura habet, quod sit distinguibile in ordine ad diuersa connotata, & consequenter secundum suum esse intrinsecum fundat distinctionem rationis.

Tertia opinio est communis Thomistarum, qui planè fatentur fundamentum distinctionis ratiocinatae se tenens a parte potentiae esse imperfectionem intellectus non adaequatè concipientis omnes rationes obiecti, sed diuersis conceptibus eas attingentis; at aliud se tenens ex parte obiecti nullatenus esse connotatorum diuersitatem, sed esse virtualem aliquam distinctionem ipsi obiecto intrinsecam, seu eminentiam rei, quae vnica existens plures rationes, seu perfectiones continet in aliquo esse, praescindendo à quibuscunque connotatis; hoc, inquam, aiunt Thomistae esse vnicum, & adaequatum fundamentum ex parte obiecti distinctionis ratiocinatae, prout a ratiocinante distinguitur; ita Ioan. de S. Thom. par. 2. Log. q. 2. art. 3. ex D. Th. 1. sent. d. 2. q. 1. & ex Caiet. 1. p. qu. 39. art. 1. Capreol. 1. d. 8. q. 4. Soncin. 4. Met. q. 29. & videtur sequi Hurtad. disput. 6. sect. 5. Metaph. immo hi vltimi Auctores dicunt nedum opus non esse recurrere ad extrinseca connotata ad formandam distinctionem rationis, sed nec etiam requiri intellectum respicere ad aliquam distinctionem realem, ad cuius instar eam efficiat, quia si nullam vnquam intellectus agnouisset distinctionem realem, adhuc distinctionem rationis efficere posset. Pasq. autem loc. cit. concedit quidem dandam esse distinctionem ratiocinatam, quae habeat fundamentum in intrinseca natura obiecti absque recursu ad extrinseca connotata, & hoc ait esse sufficiens fundamentum huius distinctionis, negat tamen esse vnicum, & necessarium, quia vt supra dicebat, potest quoque dari sufficiens fundamentum huius distinctionis per sola extrinseca connotata. Amicus tandem tract. 1. de distin. qu. 15. dub. 8. concedit & ipse distinctionem rationis ratiocinatae, quae solum fundetur in intrinseca natura obiecti, & inquit diuersitatem connotatorum absolutè necessariam non esse pro fundamento distinctionis ratiocinatae. Probat id Amicus, quia si intellectus nullam aliorum cognitionem habuerit, si illi praesentatur obiectum imperfectè, adhuc concipiet illud imperfectè, vt v. g. etiamsi nunquam sciuerit calorem esse diuersum a siccitate, si illi praesentetur lux, vt productiua caloris, illam concipiet sub illa perfectione inadaequata praescindendo à virtute exsiccatiua, & è contra, ergo poterit virtutes illas ratione distinguere absque similitudine, & experientia habita quoad eas perfectiones in aliis. Confirmat Pasqual. quando obiectum ex intrinseco suo fundat distinctionem, & est aliquid absolutum, potest sufficienter distinctio formari absque eo, quod intellectus respicit extrinseca connotata, ergo datur distinctio rationis, quae habeat fundamentum in sola natura intrinseca obiecti, consequentia patet, prob. assumptum, quia obiectum secundum suum intrinsecum esse est distinguibile ab intellectu in plures formalitates, ergo si intellectus respiciat tantum naturam obiecti, iam distinguet in plures formalitates cum fundamento absque eo, quod respiciat ad aliquod extrinsecum. Oppositum tamen docent alij ex Durand. 1. d. 2. qu. 3. num. 15. vbi probat distinctionem virtualem in obiecto nō esse huius distinctionis sufficiens fundamentum, sed necessariò recurrendum esse ad extrinseca connotata, quod probat Durand. quia si praeter albedinem non esset alius color, non cognosceremus rationem coloris posse esse sine albedine, & sic etiam contingit in reliquis, circa quae formatur distinctio rationis, ergo per hoc, quod color reperitur sine albedine, colligitur genus, & speciem differre ratione, ergo distinctio fit cum ordine ad extrinseca connotata, quae differunt realiter.

283 Media via nobis capienda est, vt scilicet dicamus cum Thomistis pro fundamento distinctionis ratiocinatae necessariam quidem esse ex parte obiecti virtualem aliquam distinctionem, seu eminentiam rei, non tamen omninò spernendam esse diuersitatem extrinsecam connotatorum, quia vt diximus, talis extrinseca diuersitas saltim valdè conducit à posteriori ad dignoscendam rei eminentiam & virtualem distinctionem in ea latentem, imò in aliquo sensu haec quoque diuersitas connotatorum potest dici in suo genere necessaria ad fundandam distinctionem rationis ratiocinatae, quatenus ipsa rei eminentia, in qua Thomistae dicunt vnicè fundari distinctionem ratiocinatam, quandam necessariam connexionem cum pluralitate connotatorum habere videtur; nam talis eminentia significat virtualem aequipollentiam eiusdem formae simplicis diuersis perfectionibus dispersis in rebus inferioris ordinis, in quibus cernuntur realiter distinctae, vt liquet in consueto exemplo caloris, & siccitatis in luce solari; si ergo eminentia, & aequiualentia rei connexionem necessariam habet, seu necessariò respicit plures illas perfectiones, vel effectus, quibus aequiualet, planè haec quoque connotatorum diuersitas suo modo necessaria erit ad integrandum fundamentum distinctionis ratiocinatae, vt à ratiocinante distinguitur; palam igitur est, quomodo sententia nostra mediet inter placita Thomistarum, ac Nominalium, quia nec cum Thomistis asserimus eminentiam rei vnicum, & praecisum fundamentum distinctionis ratiocinatae absque vllo prorsus recursu ad extrinseca connotata; neque cum Nominalibus dicimus hoc vnicum fundamentum esse puram, & solam connotatorum diuersitatem, sed dicimus vtrumque in suo genere concurrere ad constituendum adaequatum huius distinctionis fundamentum, adeout vnum sine alio non sufficiat, eminentiam quidem rei principaliter, connotatorum verò diuersitatem minus principaliter, vt potè quae ortum ducit ab ea, haec enim causalis est vera, ideo lux solis respicit diuersa connotata vt v. g. calorem, & siccitatem, quia ob sui eminentem naturam aequiualet illis qualitatibus, easque virtualiter continet in sua simplici entitate. Vndè nec opus erit soluere rationes pro partibus oppositis productas, sed concedendum erit omnes, non quidem ex toto, sed ex parte probare, & singulas aliquid veri continere, quatenus vtrumque tam scilicet rei eminentia, quam connotatorum diuersitas necessaria est modo explicato in suo genere ad fundandam hanc distinctionem; atque ita singulis ex illis opinionibus est aliquid concedendum, & permittendum.

Nequaquam tamen ob id permitti debet, quod illi Thomistae dicebant, non solum ad formandam distinctionem rationis non esse opus recurrere ad extrinseca connotata, sed neque etiam requiri,

quod intellectus respiciat ad aliquam distinctionem realem, ad cuius similitudinem effingat distinctionem rationis, in quo puncto ets dat manus Pasqual. disp. 57. cit. sec. 4. Non, inquam, id permittendum est, quamuis enim concederemus posse in aliquo casu haberi distinctionem rationis ratiocinatæ absque vllo recursu ad extrinseca connotata, vt videtur ipse concedere Doctor 1. d. 8. q. 4. §. *contrà istam positionem*, lit. E vbi non vult absolutè admittere illam propositionem, quod distinctio rationis sumitur semper per comparationem ad distincta realiter, & extrinseca connotata; quia bonum, & verum, ait, in creatura distinguuntur distinctione rationis (intellige ratiocinatæ, & nota hic Doctorem manifestè docere inter transcendentia non dari distinctionem formalem ex natura rei, vt in gradibus inferioribus sed solum distinctionem ratiocinatam, quæ est peculiaris sententia nostra inter Scotistas) & tamen a nullis in re distinctis sumitur hæc distinctio, sed a bono, & vero in Deo, quæ ratione differunt, Quamuis, inquam, concederetur ad distinguenda aliqua plura ratione v. g. calorem & siccitatem in luce solari, semper opus non esse recurrere ad extrinseca connotata, sed sufficere qualemcumque inadæquatam apprehensionem lucis solaris, vt dicebant Amic. & Pasq. hoc enim non omninò inficior; adhuc tamen nequaquam concedi debet posse formari distinctionem rationis quantum ad relationem formaliter importatam absque ordine ad distinctionem realem, ad cuius instar concipiatur; cum enim quicquid intellectus sua negotiatione molitur, non nisi cum ordine quodam, & proportione ad ens reale machinetur, vt dictum est de ente rationis in vniuersum disp. 3. Log. q. 2. ar. 2. §. *quartò flatuendum*, sic etiam nec ens rationis absolutum, nec respectiuum moliri poterit, nisi per comparationem, & similitudinem ad ens reale absolutum, vel respectiuum, cum igitur distinctio rationis sit ens rationis respectiuum, nempe relatio quædam fundata suprà plura esse rationis, consequenter fatendum est efformari non posse, nisi cum proportione quadam ad distinctionem realem. Ratio est, quia aliud est distinguere aliqua duo per ordinem ad extrinseca connotata, vt v. g. animalitatem & rationalitatem in homine per ordinem ad sensationem, & discursum; aliud verò distinctionem illam rationis in ratione relationis efformare absque ordine ad distinctionem realem, ad cuius instar concipiatur, ad primum enim sufficit concipere extrema illa esse ratione distincta sumendo distinctionem rationis negatiuè pro sola negatione identitatis rationis inter illa; at in secundo casu sumitur distinctio rationis positiuè, pro habitudine quadam diuersitatis rationis inter illa extrema; & ideò sicut nequit relatio rationis concipi sine proportione, & ordine ad relationem realem, ita neque concipi potest, vel efformari distinctio rationis per modum positiuæ habitudinis inter extrema absque ordine ad distinctionem realem, vt dictum est supra nu. 255. vbi & rationes Pasqual. ad oppositum solutæ sunt.

284 Quarta Opinio est Pasqualig. disp. 57. cit. qui supposito necessitatem formandi distinctionem rationis prouenire ex imperfectione intellectus nostri, vt ex fundamento extrinseco, qui non valet rem vnico conceptu intelligere, vel cogitur vti alienis speciebus obiectum totum adæquatè non repræsentantibus; ex parte rerum duplex distingui fundamentum, primum est diuersitas connotatorum, cum videlicet eadem res simplex habet diuersas connotationes, quibus correspondent diuersi termini præbentes intellectui fundamentum, & motiuum, vt possit rem diuersis conceptibus intelligere in ordine ad eiusmodi connotata; alterum fundamentum, inquit, non est penes aliquod connotatum, sed est intrinsecum ipsi obiecto, in quo fundatur distinctio, & solet communiter dici virtualis distinctio, & vtrumque fundamentum putat se solo, esse sufficiens ad fundandam distinctionem rationis ratiocinatæ absque altero, adeout dari possit, & debeat aliqua distinctio, quæ habeat fundamentum tantum in connotatis, non verò in intrinseca natura obiecti, in quo puncto fauet opinioni Nominalium; & è contrà dari possit, ac debeat distinctio rationis ratiocinatæ, quæ non sit cum ordine ad extrinseca connotata, sed fundetur solum in intrinseca natura obiecti, in quo fauet Thomistis; vndè consequenter assignat duplex genus distinctionis ratiocinatæ, vnum quod constituitur per sola extrinseca connotata, aliud verò, quod solum fundatur in intrinseca natura obiecti absque vllo recursu ad extrinseca connotata; quem dicendi modum pluribus ibi suadere, & comprobare conatur. Hoc tamen placitum facilè reijcitur ex dictis, nam primò contra Nominales ostensum est solam connotatorum diuersitatem non sufficere ad constituendum proprium distinctionis huius fundamentum; deindè contrà Thomistas ostensum est solam virtualem distinctionem obiecto intrinsecam non sufficere, sed regulariter vtrumque concurrere, vndè cum hæc duo fundamenta distinguendi ex parte obiectorum non sint separabilia, itaut possit dari aliqua distinctio, quæ fundetur in vno ex illis fundamentis, & non in alio, & è contrà, consequenter multiplicandam non erunt genera distinctionis ratiocinatæ; si enim hoc genus distinctionis multiplicari posset, non nisi ex isto capite multiplicari posset, vt & ipse fatetur, nimirum ex separabilitate istorum fundamentorum, ita quod vnum esse posset sufficiens absque alio.

285 Quinta, & nouissima opinio est Ouuied. cit. controu. 4. Met. punc. 7. num. 5. vbi ait fundamentum ex nostro imperfecto modo cognoscendi desumptum, & ab omnibus concessum, esse sufficiens & ad hanc præcisionem, seu distinctionem præcisiuam prædicati realiter cum alio identificati independenter à quibuscunque connotatis, & à fundamento aliquo ex reipsa desumpto. Probat hoc exemplo sensationis externæ coloris albi longè distantis, ex vi cuius adeò imperfectè hic cernitur color, vt sensatio illa non discernat speciem coloris, sed illam cum alijs speciebus confundat, non quia actu sensatio illa species alias coloris attingit, sicut intellectus dicitur confundere distinctas species animalis, cum illas omnes conceptu quodam confuso cognoscit instar vnius animalis; sed quia etsi tantùm speciem illam coloris præsentem agnoscit, adeò imperfectè illam attingit, vt ex vi illius sensationis non possit sensus discernere inter illam speciem, & aliam, quam tunc sentit, vel quam posset sentire; neque huiusmodi sensatio fundamentum dat intellectui ad discernendam speciem coloris ex vi illius cognitam ab alia specie coloris, quam potest cognoscere, vel tunc cognoscit. Itaque huiusmodi sensatio, & cognitio, quæ illam consequitur, ita est præcisiua, vt tantùm attingat vnum obiectum singulare, & non alia, cum quibus illud confundit; dicuntur tamen sensatio, & cognitio, quæ illam consequitur, suum obiectum confundere, quia ita illud attingunt, vt si posteà sensatio illa perfectè attingeret alium colorem specie distinctum, & cognitio quæ hanc sensationem consequeretur, eundem colorem distingueret ab alijs, quos expressè cognosceret sub determinatis speciebus constitutos, non valeret discernere inter hunc colorem modo perfectè cognitum, & illum imperfectè cognitum, sed dubius maneret, an esset idem in specie color modò perfectè cognitus, quem scit ad hanc speciem pertinere, & color alius imperfectè agnitus, atque sensatus, cuius speciem imperfectè valde cognouit. Sed plena huius opinionis confutatio pendet ex inferius dicendis, supponit enim cum Nominalibus hic Auct. distinctionem rationis ratiocinatæ nullam ponere distinctionem in obiecto, sed tantùm in conceptibus formalibus, item in distinctione ratiocinata dari tantùm præcisiones ex parte actus, non autem ex parte obiecti, quæ omnia esse falsa in sequentibus mox patebit; interim hic dicendi modus ex eo impugnari potest, quod imperfectio nostri intellectus in concipiendo non potest esse proprium fundamentum distinctionis ratiocinatæ, quod hic inquirimus, vt distinguitur à distinctione ratiocinante, quia id etiam commune est distinctioni rationis ratiocinantis, nam & ipsa ex nostro imperfecto concipiendi modo originem ducit, vt apud omnes exploratum est; ergo tale fundamentum assignatum ab Ouuied. non est sufficiens pro distinctione ratiocinata, vt à ratiocinante distinguitur, quia vtrique ex æquo conuenit. Conf. quia si illa præcisio quam ipse ostendit fieri in illo suo exemplo sensationis externæ, sufficeret ad fundandam distinctionem ratiocinatam, tunc nedum intellectus, sed sensus quoque quilibet posset distinctionem rationis ratiocinatæ efficere, quod tamen falsum arbitror, quia sicut nullus sensus ens rationis efficere potest proprie de ipso loquendo, vt disput. 1. Logicæ dictum est, ita nequit efficere distinctionem rationis ratiocinatæ præsertim quæ habet fundamentum in re.

286 Dicendum itaque remanet ex dictis discrimen distinctionum rationis ratiocinantis, & ratiocinatæ petendum non esse, nec ex fundamento extrinseco sumpto ex nostro imperfecto concipiendi modo, neque ex extrinseco sumpto ab alijs rebus distinctis, ad cuius similitudinem intelligi ea, quæ non sunt distincta, quia hæc fundamenta vtrique distinctioni sunt communia; sed sumi debet ex fundamento intrinseco rei ex sui natura æquiualentis pluribus, vndè immeritò dixit Vasquez ex parte obiecti nullum adesse vestigium distinctionis, nam cum in se contineat perfectionem æquiualentem pluribus, sufficiens fundamentum præbet intellectui, vt possit illud cognoscere diuersis cognitionibus, quia cognoscibilitas adæquatur perfectioni entitatiuæ obiecti; neque eadem cognoscibilitas reperitur in obiecto, cui appingitur distinctio rationis ratiocinantis, sed totum suum fundamentum sumitur ab intellectu diuerso modo concipiente idem obiectum, & secundum eandem rationem intrinsecam; & licet aliquale etiam habeat ex parte rei, hoc tamen non est eiusdem rationis cum fundamento distinctionis ratiocinatæ, nam in ea non continentur rationes illæ obiectiuæ, secundum quas fit distinctio, sed adueniunt illi ex eo præcisè, quod cognoscitur ab intellectu, quod dicitur propter varias relationes rationis, quæ habent fundamentum, & illi tribuuntur ab intellectu, sed non est fundamentum obiectiuum, quod est quando diuersæ rationes obiectiuæ sunt reales perfectiones obiecti inter se identificatæ, qua de causa distinctio rationis ratiocinantis carere dicitur fundamento diuersæ intelligibilitatis obiectiuæ saltim virtualis; vndè fit, quod licet relatio prædicabilitatis, & subijcibilitatis fundamentum aliquod remotum habeat in natura specifica, tamen quia non sunt rationes aliquo pacto reales, sed merè intentionales, non distinguuntur ratione ratiocinata, sed ratiocinante, siquidem illæ rationes non sunt in ipsa re, sed illi tribuuntur ab intellectu cum aliquo fundamento in re, quæ solet dici à nostris non repugnantia. Itaque distinctio rationis ratiocinantis per hoc differt à ratiocinata, vel quia non habet fundamentum in ipsa re, sed solum in modo cognoscendi; vel si habet, illud non est ex continentia perfectionis extremorum, sed ex capacitate, & non repugnantia, vt illi tribuantur in intellectu plures relationes rationis, at distinctio rationis ratiocinatæ non solum in obiecto habet capacitatem, vt illi tribuantur perfectiones extremorum, sed verè illas in se continet.

Confirmatur hoc, & amplius declaratur ex Amic. loc. cit. quia vt

obie-

obiectum habeat distinctionem rationis, necessariò debet esse terminus duarum cognitionum, cum enim fundetur super plura esse rationis fundatur consequenter super plures cognitiones, hoc autem dupliciter contingere potest; primò ex sola aptitudine obiecti potius extrinseca, quam intrinseca scilicet vt denominetur intelligibile à potentia intellectiua, quæ vt potest idem obiectum concipere duobus conceptibus, siue synonimis, siue non synonimis, ita obiectum dicitur aptum concipi duobus conceptibus; secundò non solum ex aptitudine obiecti, sed etiam ex rationibus formalibus contentis in obiecto indiuisè secundum quas aptum est terminare duas cognitiones non synonimas, perindè ac si illæ rationes formales essent in re distinctæ; ex prima igitur conditione obiecti oritur distinctio rationis ratiocinantis, & ex secunda distinctio rationis ratiocinatæ, quia licet obiectum, vt fundat vtramque distinctionem, habeat aptitudinem, vt duplici intellectione intelligatur, tamen hæc aptitudo non variat speciem distinctionis, sed quæ ingreditur significatum obiecti cogniti, & repræsentati, quæ aptitudo cum non sit in distinctis ratione ratiocinante, meritò distinguitur ab illa, in qua est. Ex hoc autem oritur proxima ratio discriminis inter his distinctiones, quia etiamsi distinctio rationis ratiocinantis habeat fundamentum, quatenus duplici cognitioni respondet obiectum reale, non tamen respondet in re, vel fundamentum pluralitatis, sed hæc solum habet fundamentum in operatione intellectus; vel si aliquando pluralitas entium rationis habet fundamentum in re, non tamen illæ rationes, quæ sunt plures, sunt in ipsa re, vt subijcibilitas, & prædicabilitas in natura humana remotè habent fundamentum, tamen quia subijcibilitas, & prædicabilitas non sunt in re, sed ab intellectu illæ relationes rationis natutæ tribuuntur, ideò distinctio hominis, vt prædicabilis, & subijcibilis non dicitur rationis ratiocinatæ, sed ratiocinantis; at verò in distinctione rationis ratiocinatæ non solum est fundamentum in re, & pluralitas, sed etiam ipsæ rationes, quæ sunt plures obiectiuè, sunt in ipsa virtualiter contentæ.

287 Ex hactenus autem dictis de natura distinctionis rationis ratiocinatæ facilè deducitur explicatio oppositæ identitatis, quando enim res non habet tale fundamentum, vt possit secundum diuersas rationes obiectiuas terminare diuersos conceptus inadæquatos modo explicato, sed nata tantum est facere vnum conceptum sui adæquatum, & licet possit diuersis modis concipi, & sub diuersis secundis intentionibus, tamen semper secundum eandem rationem obiectiuam concipitur ipsi intrinsecam, tunc nata est fundare identitatem rationis ratiocinatæ, vndè in propositione identica subiectum, & prædicatum non distinguuntur distinctione ratiocinata, quia Petrus v. g. ex parte subiecti, vel prædicati est aptus concipi diuersis conceptibus, non quia dicat diuersas rationes, sed quia intellectus habet vim sæpius concipiendi eandem rem, & sub diuersis secundis intentionibus; & Petrus à parte subiecti non distinguitur ratione ratiocinata à seipso à parte prædicati, quia tam ex parte subiecti, quam prædicati habet eandem rationem formalem significatam, & est tantùm diuersitas in modo significandi grammaticali, vel logicali, vt supra explicatum est; Neque contra hanc doctrinam aliqua difficultas afferri potest, quæ ex anteà dictis facilè non soluatur, & adhuc magis ex dicendis quæst. seq. vbi ostendemus ex vi huius distinctionis poni quoque distinctionem in obiecto, quatenus intentionali modo existit in intellectu.

ARTICVLVS III.

An hæc distinctio sufficiat ad contradictoria componenda.

288 MOuent hoc quæsitum Thomistæ, vt amplius ostendant vtilitatem distinctionis ratiocinatæ, cumque Scotistas adducant pro parte negatiua, ipsi tandem quæsitum resoluunt amplectendo partem affirmatiuam; pro cuius probatione notant contradictionem non esse in rebus antè opus intellectus, si formaliter eam accipiamus, est enim in rebus fundamentum, in quo radicatur alterum ex contradictorijs, contradictio vero formalis habetur tantùm per intellectum, cum enim consistat in affirmatione, & negatione, quatenus sunt enunciatiuæ, vt docet Arist. capit. de oppositis, & consequenter sit oratio quædam enunciatiua, vt ibidem docet Arist. constat non posse habere esse, nisi per intellectum, quia affirmatio, & negatio, seu oratio enunciatiua est tantùm per intellectum aliquid de altero enunciantem. Tum quia, quando etiam concederetur vnum extremum contradictionis, putà affirmationem, esse à parte rei, non tamen est a parte rei negatio, sed tantùm habet esse per rationem, vndè cum tota contradictio sit per rationem, non potest inferre inter extrema distinctionem à parte rei, nisi fundamentaliter, & in potentia, sed sufficit illis distinctio rationis, atque ideò sola distinctio rationis cum fundamento in re sufficit ad contradictoria componenda; ita discurrit Soncin. 4. Metaph. quæst. 30. Capreol. 1. d. 8. quæst. 4. ad 6. Soto vers. *secundum*, & cum ipsis alij Thomistæ.

Hanc quoque sententiam ex Recentioribus sequitur Pasqualigus tom. 2. Metaph. d. 59. pro cuius maiori intelligentia notat sec. 2. num. 2. quod cum in præsenti quæritur, an distinctio rationis sufficiat ad tollendam contradictionem, quæstio intelligi debet, an ea quæ sunt contradictoria, reddat non contradictoria respectu obiecti, non prout est in se, sed prout subest distinctioni rationis; potest enim obiectum considerari dupliciter, primò prout est extrà intellectum, terminans tamen cognitionem, deindè prout habet esse obiectiuè in intellectu; prout habet esse extrà intellectum, seruat identitatem, nec in ipso ponitur distinctio aliqua; prout verò habet esse obiectum, recipit in se distinctionem; contradictoria ergo comparari debent ad obiectum, non prout habet esse extrà intellectum, sed prout obiectiuè existit in ipso. Et hoc sensu inquit distinctionem rationis sufficere ad saluanda contradictoria; & ratio est, quia sicut distinctio, quæ est à parte rei, ponit vnum extremum extrà aliud à parte rei, ita distinctio rationis cum fundamento ponit vnum extremum extrà aliud in esse obiectiuo, ergo quæ erant contradictoria respectu obiecti considerati secundum identitatem rei, desinunt esse contradictoria respectu eiusdem, prout secundum esse obiectiuum dicit distinctionem, consequentia probatur tum quia distinctio realis tollit contradictionem secundum esse reale, ergo distinctio rationis debet tollere contradictionem secundum illud esse, quod inuoluit huiusmodi distinctionem, hoc autem esse non est aliud, quam obiectiuum; tum quia contradictoria, vt sint talia, debent comparari ad aliquod, quod sit omninò vnum, & idem; quod si se habet, vt multiplex, desinunt esse contradictoria, at ex vi distinctionis rationis obiectum se habet, vt multiplex, & dicit plures formalitates, itaut quæ sunt propria vnius, non sint propria alterius. Confirmat hoc, quia contradictio formaliter sumpta contingit per intellectum tantum, & consequenter cadit tantum supra obiectum, prout intellectui obijcitur, ergo si obiectum, prout obijcitur intellectui, est capax prædicatorum contradictoriorum poterunt de ipso contradictoria prædicari cum veritate; posita autem distinctione rationis obiectum est capax contradictoriorum, prout obijcitur intellectui, tunc enim se habet, vt multiplex, vndè quod conuenit vni extremo distinctionis, non conuenit alteri.

Quid sibi velint Thomistæ in huius quæsiti decisione non satis mihi constat, si enim intendunt hanc distinctionem rationis sufficere ad verificanda contradictoria de eodem obiecto, non quidem prout est à parte rei, sed prout existit obiectiuè in intellectu, quemadmodum explicat Pasqualig. verum vtique dicunt, sed malè in hoc sensu intelligendo quæsitum adducuntur Scotistæ pro parte opposita, & ipsi etiam libenter fatentur distinctionem rationis sufficere ad componenda contradictoria rationis, sicut enim contradictio fundata in entibus realibus concludit realem distinctionem, ita si fundetur in entibus rationis, dicunt concludere distinctionem rationis; immo nedum hoc concedunt de distinctione rationis cum fundamento in re, verum etiam de ipsa distinctione rationis ratiocinantis, vndè de eodem Petro posito in prædicatione identica se nel a parte subiecti, & rursus a parte prædicati, inquiunt contradictoria enunciari posse, prout est obiectiuè in intellectu, & substat illis secundis intentionibus subiecti, & prædicati, quatenus enim substat vni, vtique non substat alteri. Sed ex modo loquendi Thomistarum vereor, ne tantum in hoc sensu intelligant sufficere distinctionem rationis ad componenda contradictoria, verum etiam simpliciter, & absolutè loquendo; moueor ad hoc iudicium ex doctrina, quam tradunt de contradictione, & negatione, quod non detur in rebus formaliter neque verificetur, nisi per opus intellectus, si enim hæc doctrina vera est, sequitur distinctionem rationis sufficientem esse ad componenda quæcunque contradictoria absolutè loquendo, quia contradictoria non dantur à parte rei, neque de rebus enunciantur, nisi prout obiectiuè existunt in intellectu.

289 Sed hanc Thomisticam doctrinam falsam esse ostensum est alibi, nam disp. 4 Phys. quæst. 1. art. 1. probatum est negationes reales dari suo modo à parte rei formaliter, & non fundamentaliter tantum, citrà quamcunque intellectus operationem, & propositionem negatiuam ita esse actu veram à parte rei formaliter, sicut est affirmatiua, tam enim verum est à parte rei hominem non esse asinum, quam quod sit animal, vel corpus; ergo verè dari possunt contradictoria à parte rei, & non tantum per intellectum. Tum quia etiamsi concederetur contradictoria complexa, seu propositiones contradictoriæ non esse in rebus antecedenter ad opus intellectus, adhuc tamen contradictoria incomplexa actu dantur à parte rei independenter ab intellectu, nam, vt dixi, independenter ab opere intellectus dantur negationes, & priuationes reales in rerum natura, vt loco citat. concedit ipsemet Soncin. Tum quia etiamsi contradictoria complexa enuncientur de rebus media secunda operatione intellectu componentis, vel diuidentis, non inde sequitur eorum veritatem formalem, & actualem ab intellectu pendere, & ratio est, quia veritas, & falsitas propositionum non consistit in conuenientia ipsarum cum re, vt habet esse obiectiuum in intellectu, sed vt habent esse reale, & vt secundum illud terminant cognitionem, qua de causa ipsemet quoque Caiet. 1. par. quæst. 39. art. 1. hanc Thomisticam doctrinam inficiatur, vt inutilem ad saluandas contradictiones per distinctionem rationis. Stante ergo, quod dari possint contradictoria à parte rei, & non tantum per opus intellectus, sanè resolutio affirmatiua, & absoluta à Thomistis data pro præsenti quæsito, quod distinctio rationis sufficiat ad componenda contradictoria, non est bona; licet enim talis distinctio sufficere

possit ad componenda quædam contradictoria rationis, & quæ nequeunt de re verificari, nisi prout habet esse obiectiuum in intellectu, nequaquam tamen sufficere potest ad componenda contradictoria realia, seu à parte rei verificata; & ratio est, quia hæc distinctio rationis ratiocinatæ supponit omnimodam identitatem obiecti à parte rei tam realem, quam formalem, & solum infert multiplicitatem obiectiuam, & intentionalem, vnde licet in esse obiectiuo res illa fit multiplex, quia tamen in esse reali est vna, iam de eodem contradictoria verificarentur, & secundum idem; nec multiplicitas obiectiua sufficeret ad contradictionem tollendam, quia talia contradictoria enunciantur de obiecto secundum esse reale, quod habet in se, non autem secundum esse obiectiuum, & intentionale, quod habet in intellectu.

290 Vt igitur propositi quæsiti rectam habeamus resolutionem, distinguenda sunt varia contradictoriorum genera iuxta regulam iam traditam disp. 1. Log. q. 5. art. 2. & non semel superius inculcatam in hac disp. n. 215. & 227. & 243. & 247. quædam enim sunt contradictoria rationis, & fundata supra diuersum esse rationis, vt cum de eodem Petro in propositione identica verificatur, quod est subiectum, & non subiectum, prædicatum, & non prædicatum, & ad hæc contradictoria componenda sufficit distinctio rationis ratiocinantis; quædam sunt contradictoria secundum esse reale, ac entitatiuum, quæ nempe rei conueniunt ratione totius essentiæ, & existentiæ, qua de causa vnum de re absolutè negatur, & aliud absolutè affirmatur absque aliqua re (applicatione, & citrà quodcunque opus intellectus, vt esse, & non esse generari, & non generari, & alia huiusmodi prædicata spectantia ad esse identicum, ac entitatiuum rei, & ad hæc contradictoria verificanda requiritur distinctio realis, ac entitatiua, qualis est inter rem, & rem, aut inter rem, & modum eius extrinsecum. Quædam verò sunt contradictoria secundum esse formale tantum, quæ nempe non absolutè rei attribuuntur, sed cum reduplicatione scilicet illius formalitatis, cui immediatè conueniunt, & ratione ipsius toti rei, vt esse sensitiuum, & discursiuum in homine, nam dicitur sensitiuus quatenus animal, & discursiuus, quatenus rationalis, & ad hæc contradictoria verificanda, licet non requiratur distinctio realis, ac entitatiua, exigitur tamen distinctio formalis actualis ex natura rei, quia illa contradictoria, quod nempe homo per rationalitatem est discursiuus, & non per animalitatem, actu verificantur de ipso ex natura rei citrà quodcunque opus intellectus ex supra n. 277. Quædam tandem sunt contradictoria, quæ partim verificantur per opus intellectus, & partim præter opus intellectus, vt cum in sole dicimus idē esse principium calefaciendi, & exsiccandi, & non esse idē; hæc enim contradictio à parte rei non verificatur actualiter, & formaliter, quia à parte rei idem est vtriusque proximum principium scilicet Lux simplicissima solaris, sed tātum virtualiter, & fundamentaliter, quatenus vnica illa virtus duplici virtuti æquiualet, verificatur autem actualiter per opus intellectus, quando nempè intellectus eandem lucem solarem conceptibiliter partitur in duas virtutes, quarum vna sit calefactiua, & altera exsiccatiua, & ratione vnius inquit lucem esse calefactiuam, non exsiccatiuam; vndè ad hæc, & similia contradictoria componenda sufficit distinctio rationis ratiocinatæ, vel virtualis distinctio, quæ cum ipsa coincidit; at minimè sufficit ad componenda contradictoria actu à parte rei verificata, siue secundum esse reale, ac entitatiuum, siue secundum esse formale duntaxat, quod rebus ipsis inest secundum varias formalitates imbibitas per realem identitatem cum ipsis, vt ex professo probatum est suprà in hac disp. n. 247. & disp. 9. Log. q. 1. art. 2. §. *quoad tertium*, ac ita expressè docuit Scot. 1. d. 2. q. 7. § *sed hic restat*, & d. 8. qu. 4. & alibi frequenter, & Formalistæ passim tract. form. videantur probationes huius assertionis loc. cit. quia semel dicta pluries repetere piget.

Sed obijcies distinctionem rationis ratiocinatæ sufficere ad verificanda contradictoria etiam enunciabilia ante intellectus negotiationem, quod quidem manifestis ostenditur exemplis: nam intellectus est eadem prorsus potentia, quatenus apprehensiuus, iudicatiuus, ac discursiuus, & tamen inquantum apprehensiuus, non est iudicatiuus, & è contrà; pariter eadem Lux solaris est deficcatiua luti, & liquatiua ceræ; & tamen quatenus deficcatiua non est liquatiua; eadem albedo per eandem suam entitatem assimilatur alij albedini, & dissimilatur, vel non assimilatur nigredini, & quatenus est assimilatiua, non est dissimilatiua; eadem differentia est diuisiua generis, & constitutiua speciei, & inquantum constitutiua non est diuisiua, nec è contrà; & sic in multis alijs componuntur contradictoria actualia à parte rei per solam distinctionem rationis ratiocinatæ; certo enim certius est non interuenire distinctionem ex natura rei formalem, nā intellectus, vt apprehensiuus, iudicatiuus, & discursiuus est vna potentia, non plures; eadem virtus est in Sole, qua resoluit, & restringit; eadem prorsus entitas, qua albedo est assimilatiua, & dissimilatiua, ac eadem tandem realitas, qua differentia est diuisiua generis, & constitutiua speciei, vndè quamuis ad euitandam difficultatem ab his, & similibus exemplis deductam non vereantur aliqui distinguere vim apprehensiuam, iudicatiuam, & discursiuam in intellectu, liquatiuam, & constrictiuam in luce solari, tanquam diuersas formalitates in ea existentes, adhuc tamen conuincuntur alijs exemplis de albedine, & differentia, in quibus tergiuersari non potest; cum igitur prædicata illa contradictoria non sint synonima, componi queunt per distinctionem rationis ratiocinatæ.

291 Respondet Mairon. 1. d. 8. q. 3. §. *sed hic sunt*, ad hæc, & similia exempla, quod ibi non sunt contradictoria, quia Sol eadem virtute deficcat, & humectat, & per humectatiuam deficcat, & per deficcatiuam humectat, nec est ibi contradictio, nec distinctio; & sic pariter ait ad alia exempla de albedine, & differentia. Sed dices Lux solaris inquantum humectat, non deficcat, quia sic deficcaret ceram, & humectaret lutum. Resp. Mairon. ly *inquantum* vel posse reduplicare virtutem, seu principium proximum agendi, & sic concedit Solem inquantum humectat, etiam deficcare, nec vllum hinc sequitur inconueniens; alio modo potest reduplicare actionem ipsam humectandi, aut deficcandi, & sic concedit Solem, inquantum humectat, non deficcare, quia tunc sequeretur inconueniens illatum, & sic pariter dici potest ad similes instantias, si fierent in alijs exemplis. Sed dices rursus, si ergo stante eodem prorsus principio, ac realitate verificatur, quod Sol inquantum humectat, non deficcat, & differentia inquantum diuidit, non constituit, & albedo inquantum assimilat, non dissimilat, quare ita non possumus dicere de Deo, quod inquantum intelligit, non vult, & è contrà, per eandem tamen prorsus virtutem, & potentiam. Resp. Mairon. id concedi in exemplis allatis propter diuersas actiones fundatas in eodem principio, vel propter diuersas relationes, in Deo autem respectu eiusdem principij non sunt diuersæ actiones; quæ solutio etiam à nobis data fuit suprà num. 216. vbi ad exemplum de intellectu diximus, quod eum dicitur intellectum apprehensiuum, vt sic, non esse discursiuum, & è contrà, non vtique contradictionem verificari de potentia intellectiua nudè sumpta sed considerata sub illa reduplicatione operationis apprehensiuæ, vel discursiuæ, & sic geminantur extrema, quantum sufficit ad tollendam contradictionem, quia concipiuntur plures actiones plurificatæ in eodem principio proximo agendi; patet ergo qualiter in prælatis reduplicatiuis sit contradictio, & distinctio inter extrema, & quomodo non, quia quoad principium agendi nulla est ibi contradictio actualis, nec distinctio, sed tantùm quoad diuersas actiones, vel relationes super idem proximum principium fundatas.

Et pro huius solutionis maiori intelligentia aduertendum est, quod notauimus disp. 2. de Anim. q. 1. art. 2. ad 1. princ. ex Scoto 1. dist. 13. Non semper penes diuersitatem effectuum multiplicari quoque debere principia agendi, quia opus non est tantam distinctionem esse in principijs, quanta est in principiatis, sed tunc tantum multiplicari debere, quando effectus ab eadem causa prouenientes requirunt eius rationibus aliquam, priorem distinctionem in principijs, seu diuersum operandi modum, vt ibi dictum est de agere naturaliter, & liberè, qui sunt modi operandi adeò oppositi, vt nequeant eidem omninò principio conuenire absque aliqua distinctione; & ideò idem Doct. consultò dixit 1. d. 1. q. 4. §. *ista quæst.* vt vbi Bargius aduertit, quod diuersi modi operandi arguunt diuersas potentias, sed non diuersi actus, quia actus distincti specie ex distinctione obiectorum diuersorum possunt esse ab eadem potentia, vt patet de velle, & nolle; & sic patet, cur per eandem virtutem possit Sol humectare, & deficcare, non autem Deus per eandem prorsus virtutem intelligere, & velle. Accedit notabilis doctrina ad hanc rem, quam Scot. habet 7. Metaph. quæst. 19. §. *alia est opinio*, vbi docet, quod continentia virtualis, vel eminentialis non pertinet ad perfectiones simpliciter, quia tales actualiter continentur, & secundum proprias formalitates in ente perfecto, quemadmodum & ipsum formaliter denominant, quod etiam repetit 1. dist. 8. q. 4. 1. sed pertinet ad perfectiones limitatas, & in genere; ex quo sufficiens colligitur ratio, cur intellectus, & voluntas secundum proprias formalitates reponantur in Deo, vt perfectiones ex natura rei formaliter distinctæ, non ita calor, & siccitas in Sole, quia illæ sunt perfectiones simpliciter, quæ formaliter poni debent in ente summè perfecto, istæ verò sunt perfectiones secundum quid, & in genere, atque ideò eminenter solùm, & virtualiter in luce solari contentæ; & hinc tandem deduci potest regula discernendi qualis, & quanta distinctio versetur inter plures eiusdem rei perfectiones, si namque sunt perfectiones simpliciter, ac proindè in aliqua re secundum proprias formalitates contentæ, vt dicitur à Theologis de perfectionibus attributalibus in Deo, tunc necessariò reperitur inter eas distinctio formalis ex natura rei; at si sunt perfectiones duntaxat in genere, & in aliqua re virtualiter solum, vel eminenter contentæ, tunc inter eas ingenuè maior admitti non potest distinctio, quam virtualis, aut rationis ratiocinatæ. Dices, si hæc doctrina est vera, ergo etiam gradus transcendentales, ac prædicata Dei quidditatiua distinguuntur inter se ex natura rei formaliter, quia cum importent perfectionem simpliciter, debent in Deo reponi formaliter, & non virtualiter tantùm. Resp. ex hoc, quod sint perfectiones simpliciter, vtique in primo ente debere contineri formaliter, & non virtualiter tantùm, vel eminenter; hinc tamen non benè deduci, quod distinguantur formaliter ex natura rei, nisi formalis illa continentia talis sit, vt formaliter contenta propriás importet realitates, quas non important gradus transcendentes; vnde consultò dixi supra quæst. 12. in fine, nedum contingere virtualiter distinctionem, quando aliqua plura virtualiter solùm continentur in re superioris ordinis vt contat de calore, & siccitate in Sole, sed etiam quando continentur formaliter, vt dicitur de gradibus transcendentibus, ideoque etiam præfata regula cum mica talis est intelligenda, ac pariter, quod in simili dictum, est supra disp. 4.

disp. 4. num. 2. & disput. 1. Log. quæst. 5. ar. 2. in prima ratione, qua ibi probatur necessitas formalis distinctionis.

QVÆSTIO XVI.

Num præter præcisiones formales, etiam obiectiua sint admittendæ.

292 Qvia distinctionem rationis ratiocinatæ, ita explicuimus, vt ea vi ipsius ponatur aliqua distinctio rationis in obiecto, supra quod cadit, quatenus per eam intellectus inadæquatè concipiens indiuisibile prorsus à parte rei diuidit conceptibiliter in plures partes, seu formalitates; & vnam obiectiuè præscindit ab alia, quia vno actu repræsentatur vna, quo non repræsentatur alia, in quo consistit præcisio vnius ab alia; ne videamur supponere id quod est in controuersia; pro complemento huius tractatus de identitatibus, & distinctionibus, opus est propositum examinare quæsitum, quodquidem apud Antiquiores in terminis motum non reperitur, eo quia piaculum fuisset tunc temporis præcisiones negare obiectiuas; omnes namque vnanimiter, paucis quibusdam Nominalibus exceptis, vim intellectui tribuebant præscindendi ex parte obiecti formalitates realiter identificatas, vt v. g. in homine animalitatem à rationalitate, in Deo relationes originis ab essentia. At Recentiores Societatis Patres semper aliquid noui afferre cupientes, quo doctrinam Scoticam, & Thomisticam impugnent, quæ semper peripatetica fuit, cum id assequi non possent, in præcipuis tamen tum philosophicis, tum metaphysicis controuersijs Nominalissimum contra Scotum, & S. Thomam erigere, & propugnare tentarunt; vnde in præsenti negant præcisiones omnes obiectiuas; quibus innixa erat tota metaphysicalis doctrina Scoti, & D. Thomæ, & solas admittunt præcisiones formales, quæ se tenent ex parte actus præscindentis; ita Hurtad. disputat. 6. Metaph. sect. 4. subsec. 3. Arriag. disp. 5. Log. sec. 2. Ouied. controu. 4. Met. punc. 8. & alij eiusdem Societatis Recentiores in Theologia, qui vltrò fatentur hanc non esse sententiam ab ipsis inuentam, sed Nominalium longa obliuione sepultam, & obsoletam; quia igitur ex hoc principio metaphysico negandi, vel admittendi præcisiones obiectiuas pendent præcipuæ resolutiones tam in Metaphysica, quam in Theologia, hic pro dignitate examinandus est hic punctus.

Quia verò nedum quæstionis titulus, sed etiam fortasse termini ipsius in nostris scholis sunt ignoti, pro maiori eius intelligentia notandum est duplicem excogitari posse præscindendi modum inter formalitates identificatas, vnum ex parte actus, alium ex parte obiecti; tunc fit præcisio ex parte obiecti, quando intellectus ita versatur circa eandem rem plures formalitates vnitiuè continentem, vt eas intelligibiliter abinuicem separet, & vno actu vnam formalitatem attingat, quo non exprimitur alia, qua de causa actus illi dicuntur inadæquati, quia sicut neutra illarum formalitatum seorsim sumpta totam rei essentiam dicit, ita singuli actus tangentes singulas formalitates seorsim sumpti inadæquatè solum, & confusè rem exprimunt, quia vnam tantum formalitatem eius declarant; quia igitur hoc præscindendi modo intellectus rem physicè, ac entitatiuè vnam partitur in duplicem formalitatem, quarum vna exprimitur per vnũ actum, & alia per alium, talis præcisio dicitur obiectiua, quatenus partitio, & præcisio etiam super obiectum cadit; quod quidem potest dupliciter contingere, quia vel illæ plures formalitates in eadem re formaliter continentur, & secundum proprias rationes formales, quomodo animalitas, & rationalitas dicuntur esse formaliter in homine, ac attributa in Deo; vel virtualiter solum, & eminenter, quo pacto calor, & siccitas dicuntur contineri in luce solari, vegetatiua, ac sensitiua in anima rationali in opinione multorum. Quando intellectus diuersis actibus attingit formalitates diuersas eiusdem rei in ipsa primo modo contentas nimirum vnitiuè, & per solam identitatem realem, talis præcisio est obiectiua ex natura rei independenter ab intellectus negotiatione, ideo enim intellectus in eo casu vnam formalitatem intelligit sine alia, vel alia non intellecta, quia a parte rei vna est actualiter distincta, & præcisa ab alia; & talis præcisio licet fiat ab intellectu per conceptus inadæquatos respectu totius essentiæ, quæ ex illis diuersis formalitatibus integratur, illi tamen conceptus in suo ordine dici possunt adæquati, quia singulis correspondent in re propriæ realitates, in quibus fundantur, & quas adæquatè exprimunt, quod declarari posset exemplo animalitatis, & rationalitatis respectu totius hominis. Quando autem intellectus diuersis actibus attingit formalitates diuersas eiusdem rei secundo modo in ipsa contentas scilicet virtualiter, vel eminenter, talis præcisio non est obiectiua omninò ex natura rei, quasi intellectus attingat illas, vt obiecta ex natura rei distincta, immo actualem illam partitionem facit intellectus, licet cum fundamento in re quæst. præced. explicato, & tunc varij conceptus intellectus, quibus conceptibiliter partitur eandem rem in plures formalitates, dicuntur prorsus inadæquati, nedum quia rem totam singuli seorsim sumpti inadæquatè explicant, sed etiam quia neuter sumitur, aut fundatur in propria realitate ei in re correspondente, sed omnes, & singuli sumuntur ab eadem prorsus re, & realitate inadæquatè concepta; præcisiones obiectiuas primi generis admittunt Scotistæ; Thomistæ verò admittunt solum præcisiones obiectiuas secundi generis; Nominales tandem vtrasq; negant, & solas admittunt præcisiones formales, & ex parte actus.

Potest item idem indiuisibile obiectum ita attingi, vt licet totum formaliter per quemlibet actum attingatur, neque ex parte obiecti aliquid correspondeat alteri, tamen ita confusè cognoscatur, vt apparere videatur solum secundum vnum prædicatum, non verò secundum aliud, v. g. visio coloris è longinquo aliquando ita est confusa, vt possimus discernere esse colorem, non verò vtrum sit albedo, rubedo, nigredo &c. qui actua cum sit à potentia materiali, & intuitiuus non præscindit, nihilominus tamen totum illud obiectum ita imperfectè cognoscit, ac si solum cognouisset rationem coloris, non verò rationem albedinis; hic secundus modus cognoscendi obiectum confusè dicitur à Recentioribus præcisio formalis tantum, quia præcisio illa, & confusio omninò se tenet ex parte actus, vt explicat Arriag. disp. 5. Log. num. 29. nullatenus autem ex parte obiecti. Conueniunt igitur in hoc præcisio formalis, & obiectiua, quod vtraque est imperfecta cognitio obiecti, at obiectiua differt à formali, quia hæc attingit totum obiectum, illa verò inadæquatè solum secundum vnam formalitatem, seu secundum vnum gradum; solas igitur huiusmodi præcisiones formales admittunt Nominales, & in eis casibus, in quibus Thomistæ, & Scotistæ assignant præcisiones obiectiuas, censent tantum dari formales v. g. in distinctione graduum Metaphysicorum, ac diuinorum attributorum, vel relationum ab essentia; verum tamen est nonnullos ex citatis Recentioribus saltem in diuinis præcisiones admittere obiectiuas vltrà formales, vt Arriag. loc. cit. alij verò vniuersaliter eas negant tam in creatis, quam in diuinis.

ARTICVLVS I.

Præter formales præcisiones, dare quoque obiectiuas.

293 Dicendum tamen est tam in diuinis, quam in creatis præter præcisiones formales admittendas etiam esse obiectiuas, imò formales nunquam dari sine obiectiuis. Hæc est communis sententia Realium tam Thomistarum, quam Scotistarum contra Nominales, & quamuis hæc quæstio a veteribus Scholasticis non reperiatur in terminis agitata, id non est quia hæc veritas ipsos latuerit, sed quia potius erat apud illos ita explorata, vt nunquam fuerit in dubium reuocata. Probatur itaque primò dari debere præcisiones obiectiuas primi generis, quæ nimirum fundantur supra plures realitates eiusdem rei ab inuicem ex natura rei distinctas, quæ quidem præcisiones receptissimæ sunt in schola Scotistarum, & probatur omnibus illis rationibus, quibus supra in hac disp. quæst. 11. probata est necessitas distinctionis formalis ex natura rei, & quibus infra probatur disp. 8. q. 6. art. 2. tali genere distinctionis abinuicem secerni omnes gradus metaphysicos prædicamentales, vt v. g. genericum, ac differentialem, animalitatem scilicet & rationalitatem; admissa namque tali distinctione inter illos ex natura rei, planè sequitur, cum intellectus vnum gradum præscindit ab alio, vt cum hominem intelligit in ratione animalis, non verò rationalis, aut è contrà, tales præcisiones esse obiectiuas ex natura rei, quatenus actus intellectus feruntur super obiecta ex natura rei formaliter inter se distincta antecedenter ad illos. Quod si cum Thomistis sola virtualis distinctio inter eos gradus admittatur antecedenter ad opus intellectus, cum postea intellectus vtendo sua facultate præcisiua vnum gradum præscindit ab alio, ratione illius fundamenti præcedentis in re, saltem inferre licet præcisiones obiectiuas factas per opus intellectus cum fundamento in re; Consequentia patet, quia vna vel altera distinctione admissa inter gradum genericum, & differentialem, sequitur gradum genericum posse concipi sine differentiali præcisione se tenente ex parte obiecti, natura enim potest concipi sine eo, quod est extra eius essentiam, cum ergo differentia sit extrà essentiam naturæ genericæ, vt dictum est in Logica disp. 5. quæst. 3. art. 2. sequitur illam posse concipi illa non concepta, quod est obiectiuè ab illa præscindi.

Respondet Arriag. cit. num. 47. differentias esse de essentia rationis communis, non tamen ita vt quælibet differentiæ sint de essentia cuiuslibet rationis communis, sed hæc differentia de hac ratione communi, seu de hac animalitate, & illa de illa ratione communi; quare hæc ratio communis v. g. animalitatis hominis benè potest concipi sine differentia equi, quæ non est de eius essentia, non tamen sine rationalitate, a qua nullo modo distinguitur. Sed hæc solutio solidè exploditur infrà disp. 8. num. 204. quia si per eandem prorsus formalem rationem animalitas in homine constituitur, qua rationalitas, tunc ratio animalis concipi non posset, vt communis equo, & homini magis, quam rationalitas. Tum quia ratio animalis etiam in homine est ex natura sua in plures species plurificabilis, non verò rationalitas, ergo non est eadem ratio formalis vtriusque. Tum quia cum conceptus animalis abstrahatur ab homine, & ab equo, quæro an de ratione talis conceptus, vt est communis omnibus speciebus, sint differentiæ contractiuæ; quod si non sunt de ratione illius, vt sic, sanè nec erunt distributiuè in hac, vel illa specie, quia dum ad inferiora contrahitur, suum formale constitutiuum non mutatur. Tum quia totum, quod est de essentia superioris, est etiam de essentia cuiuscun-

quæ indiuidui, si ergo differentia non est de essentia animalis, vt sit, abstracti ab hac, & illa specie, neque etiam erit de essentia animalis contracti ad hanc, vel illam speciem, quod est indiuiduum animalis, vt sic. Respondet rursus Arriag. non esse de ratione cuiuscunque indiuidui totam rationem superioris secundum quod dicit ex parte obiecti, sed secundum id, quod dicit ex parte actus. Contra, actus ille confusus, in quo confunduntur omnes species in ratione animalis, vel exprimit, seu repræsentat solum id, in quo conueniunt illæ species, vel etiam id, in quo differunt; si primum, habetur intentum, quod nec ex parte obiecti, nec ex parte actu differentiæ sunt de essentia rationis communis; si secundum, ergo actus ille non erit omnino confusiuus specierum, sed etiam distinctiuus, quia species nequeunt confundi in illis rationibus, per quas distinguuntur abinuicem; itaque animal, quod est in homine, est solùm rationale per identitatem, & realem eius vnionem cum illa differentia in illo tertio, non autem per formalem inclusionem vnius in alio, nam si in conceptu essentiæ animalis includeretur rationale, non posset abstrahi ab illo, seu præscindi nec præcisione se tenente ex parte obiecti, vt ipsi concedunt, neque ex parte actus, quia hoc ipso quod actus ille non repræsentaret rationalitatem, consequenter neque repræsentaret animal hominis, quia in eius ratione formali includitur rationalitas ex Aduersarijs, & per hoc etiam reijcitur prolixa, ac tædiosa solutio Ouied. ad idem argumentum, quæ omninò coincidit cum responsione Arriagæ.

294 Confirmatur totum argumentum cum sua replica, quia ratione distinctionis formalis inter animalitatem, & rationalitatem vertentis secundum Scotistas, aut saltim virtualis secundum Thomistas, potest vnum ex illis esse obiectiuè in intellectu absque eo, quod adsit alterum, ergo obiectiuè præscindunt abinuicem, cum secundum esse obiectiuum vnum separetur ab alio. Respondet Hurtad. ex Nominalibus cognitioni de animali ex parte hominis respondere in recto animal rationale, & omnia quæ sunt idem realiter, cum illis, itaut ille actus nulli formalitati det denominationem cogniti immediatè, & formaliter, quin formaliter, & immediatè eandem non det toti entitati eius obiecti, sic qua ratione animal terminat cognitionem illam, eadem eandem terminat rationale, Petreitas, & cæteræ formalitates, itaut nulli ex illis conueniat carentia terminationis formalis, & immediatæ; at verò cognitioni animalis respondent ex parte obliqui connotati sensiones, quæ sunt causa obiectiua, ob quam cognitio illa totum obiectum denominat animal, quia penetrans sensiones esse effectus vitales eius obiecti cognoscit illud esse animal, quod penetrat effectibus, qui in solo reperiuntur animali; cognitio ergo de animali ex parte obiecti habet idem omninò in recto, nempe totum Petrum, ac cognitio de rationali, sed hæc attingit in obliquo discursum, illa verò sensionem.

Sed facilè reijcitur ex nostris principijs hæc Nominalium doctrina, primò quia distinctio per connotata est extrinseca, & regulariter loquendo supponit aliquam priorem intrinsecam in connotante, quotiescumque enim aliquid distinguitur per ordinem ad diuersa connotata, ex intrinseco suo habet quod respiciat illa connotata, ergo ex intrinseca sua natura habet, quod sit distinguibile in ordine ad diuersa connotata, & consequenter secundum suum esse intrinsecum fundat aliquam distinctionem saltim rationis, vt constat ex dictis supra num. 248. ergo in proposito ideò homo per animalitatem connotat sensiones, & per rationalitatem discursus, quia sunt formalitates alterius rationis, nam si essent omninò eiusdem rationis, nulla posset afferri causa, cur potius per animalitatem connotentur sensiones, quam per rationalitatem, & cur per istam discursus potius, quam per illam. Deindè falsum est cognitionem de animali, & de rationali conuenire omninò in obiecto directo, & solum differre in obliquo per connotationem sensionum, vel discursuum, probatur assumptum, quia vnum illorum in sensu formali negatur de altero, itaut negatio cadat, nedum supra connotata in obliquo, sed etiam supra ipsas formalitates in recto, non solum enim dicimus sensiones non sunt discursus, sed dicitur etiam quod animalitas non est rationalitas; Præterea extrema illa fundant diuersas habitudines, quia vnum fundat rationem genericam, & aliud differentialem, vnum est radix vnius proprietatis & aliud alterius, quæ quidem omninò saluari non possunt, nisi extrema illa ex sua ratione intrinseca dicant formalitates diuersas, & abinuicem præcisas vel ex natura rei, vt nos dicimus, vel saltim per opus intellectus cum fundamento in re, vt dicunt Thomistæ; quod etiam non sufficiat, patebit disp. 8. quæst. 6. art. 2. Tum quia distinctio optimè conuincitur ex eo, quod vnum extremum ex se habeat aliquid, quo alterum careat, at illa extrema ita se habent, vt secundum propriam formalitatem vnum habeat aliquid, quo alterum careat, nam rationalitas v. g. ex se habet quod sit propria vnius speciei, animalitas verò, quod sit communis pluribus; & vt eorum vtamur exemplis, animalitas secundum propriam rationem habet, quod connotet sensiones, & rationalitas discursus, necessariò igitur distinctionem aliquam admittunt in proprijs formalitatibus, si enim sunt omninò idem ex parte obiecti, planè quicquid connotabitur ab vno, connotabitur & ab alio, nec sufficiens ratio afferri potest, cur illa cognitio animalis sit potius cognitio illius obiecti in ordine ad operationes animalis, & cur explicet illud obiectum per vocem *animal*, potius, quam per vocem *rationale*, cum vtrumque eodem modo attingatur. Respondet Arriag. cit. nu. 45. causam illius efficientem esse imperfectam speciem illius obiecti desumptam ex operationibus communibus animantibus, causam verò intrinsecam, & formalem esse ipsam differentiam specificam cognitionis, quæ ex se habet repræsentare obiectum cum hac potius claritate, quam cum alia. Contrà, neutra causa sufficienter assignatur, non quidem efficiens, quia per Nominales eadem prorsus entitas, & formalitas in homine est principium efficiens sensionis, & discursus, ergo non est maior ratio, cur species ex sensionibus desumpta pariat cognitionem animalis, vt sic, quam rationalis; nec etiam benè assignatur causa formalis intrinseca, quia differentia specifica cognitionum sumi solet ex diuersitate obiectorum ex 2. de Anim. 33. aut saltim ex aliqua differentia se tenente ex parte obiecti, quæ in proposito assignari nequit; tum quia vna cognitio dicitur clarior alia respectu eiusdem obiecti, quatenus plura, vel minora prædicata illius manifestat, quorum singula proprias important formalitates obiecto intrinsecas. Fortè dices sensiones ideo potius in homine ducere in notitiam animalis, quam rationalis, quia sunt communes omnibus animalibus, non sic discursus. Contra, quia id alia de causa contingere nequit, nisi quia formalitas animalitas animalis de se communis est omnibus sentientibus, imò hæc est ratio à priori, cur sensiones sint operationes omnibus sentientibus communes, non ita discursus, quia nimirum animalitas est communis omnibus animantibus, sed rationalitas est propria hominis.

295 Secundò principaliter probatur nostra Conclusio ex via Metaphysicæ compositionis, quando namque intellectus distinguit inter rationem genericam, & specificam, sanè ita illas distinguit, aut ex natura rei ita distinctas reperit, vt ex illis duabus rationibus concipiat confici compositum vnum metaphysicum, tanquam ex actu, & potentia metaphysicis, & hanc compositionem ita concipit, vt se teneat ex parte obiecti, ergo vel distinctio earum præcedit in obiecto, vel saltim ab intellectu causatur in ipso, quia compositio consistere nequit, nisi inter componentia aliqua distinctio intercedat. Respondet Arriag. compositionem ex genere, & differentia non esse in obiecto, sed prouenire extrinsecè ab vno actu, quo confunditur cum pluribus, & ab alio, quo ab illis distinguitur; vndè eadem disp. 5. num. 10. inquit hominem non componi verè ex genere, & differentia, quia cum genus, & differentia formaliter non sint à parte rei, non potest realiter genus, & differentia componere, sed illa compositio est solùm per intellectum, quatenus cognoscitur homo, & per actum, qui tendit ad plures species, & per actum qui tendit ad differentiam illarum. Hæc solutio exploditur ex dictis disp. 5. Log. q. 3. art. 2. ac dicendis infra disp. 8. nu. 197. quibus in locis ostenditur compositionem metaphysicam non esse omninò rationis, sed aliquo pacto realem, vel saltim cum fundamento distinctionis in re, & ex parte obiecti inter rationem genericam, & specificam. Tum quia si compositio metaphysica prouenit extrinsecè ab vno actu, quo homo v. g. confunditur cum pluribus speciebus, & ab alio, quo ab eis distinguitur, vt ait Arriag. planè nulla reddi potest ratio, cur hæc compositio ipsi quoque Deo cum omni proprietate applicari non possit, quia etiam ipse concipi potest aliquo actu, quo confundatur cum creatura in aliquo prædicato transcendenti, & alio actu, quo secernatur ab illis. Nec valet cum ipso dicere, talem compositionem non admitti in Deo, quia in Deo non admittitur communiter ratio vniuoca ipsi, & creaturis, vt requiritur communiter ad genus, Non valet, quia modo ferè apud omnes talis ratio vniuoca admittitur communis ipsi, & creaturis, & hoc tenet ipse Arriag. disp. 11. Log. sec. 4. de ratione communi entis, imò admittit posse dici genus; quod si ita est, planè in eius sententia sequitur Deum esse compositum ex genere, & differentia cum omni proprietate, perindè, ac creatura, quod hactenus nemo sanæ mentis admisit.

296 Tertiò probatur ex dicendis disp. 9. de naturis communibus, hæc enim vox *homo*, non immediatè significat Petrum, & Ioannem, sed aliquam naturam communem ambobus saltim per indifferentiam, vt ibi explicabitur, ergo ex parte obiecti significati correspondet illi aliquod commune Petro, & Ioanni, quod sit obiectum cognitionis, cui correspondet, & erit obiectiuè præcisum à differentijs Petri, & Ioannis. Respondet Ouied. controu. 4. cit. num. 32. conceptum respondentem huic voci *homo*, & ipsam vocem respicere ex parte obiecti Petrum, Ioannem, Franciscum, & alia indiuidua contenta sub specie hominis, quæ repræsentantur per conceptum quendam confusum respondentem huic voci *homo*, ex vi cuius intellectus non discernit inter plura illa, quæ per talem cognitionem attingit, etiamsi illa attingat ex parte obiecti secundum differentias, ex vi quarum inter se discernuntur; sicuti visio coloris viridis valdè distantis colorem attingit secundum differentiam specificam, adeò tamen confusè, vt ex vi illius non discernat sensus, neque fundamentum tribuat intellectui discernendi inter colorem viridem, & nigrum. Hæc Nominalium doctrina iam impugnata est disp. 5. Log. quæst. 1. art. 5. disputando contra Arriag. & Hurtad. vtentes illa ad solutionem eiusdem argumenti; & adhuc impugnabitur infra disp. 9. nam licet homo mediatè significet Petrum, Paulum, Ioannem &c. immediatè tamen illa significare non potest, quia obiectum immediatè significatum per hanc vocem *homo* prædicatur de Petro, & Paulo, ergo dicit aliquid commune vtrique obiectiuè præ-

cisum,

cisum à differentijs vtriusque, alioquin sensus illius propositionis *Petrus est homo*, esset hic, Petrus est Petrus, Paulus, Ioannes &c. Respondet Ouuied. obiectum significatum per hanc vocem *homo*, quod prædicatur de Petro, & Ioanne, non verificari de Petro, quatenus verificatur de Ioanne, quia de Petro verificatur, quatenus in illo obiecto, quod continet collectionem indiuiduorum, continetur Petrus, ad quem tanquam ad subiectum verificationis totum prædicatum contrahitur, cum dicimus *Petrus est homo*, & de Ioanne verificatur, quatenus in illo obiecto continetur ipse Ioannes, ad quem tanquam ad subiectum verificationis contrahitur obiectum significatum ea parte prædicati, cum dicimus, Ioannes est homo.

Hæc etiam Nominalium doctrina ibidem impugnatur, quia vt arguit Lichet. 2. d. 3. qu. 1. §. *ad responsionem* ex ea sequeretur in qualibet propositione superioris de inferiori propriam naturam prædicari de proprio indiuiduo, & sic cum dicimus, Petrus est homo, non esset prædicatio superioris de inferiori, nec vniuersalis de singulari, sed eiusdem de seipso; consequentia patet, quia prædicatum non haberet maiorem latitudinem subiecto, si de se non est communius illo. Conf. quia cum dicimus, Petrus est homo, vel ly homo vt dicitur de Petro, significat totam collectionem indiuiduorum humanæ speciei, vel hoc præcisè indiuiduum; non primum, vt & ipsi concedunt, ergo secundum, & sic prædicatio erit eiusdem de seipso. Tum quia cum dicimus in prædicatione signata, homo prædicatur de pluribus numero differentibus, & deinde inferimus per exercitam, ergo Petrus est homo, illud idem obiectum quod prædicabatur signatè, prædicatur etiam exercitè à parte rei, sed id quod fundabat prædicationem signatam, erat natura humana communis pluribus numero vniuersis, ergo eadem quoque prædicatur exercitè, licet sub diuersis terminis primæ vel secundæ intentionis, quæ obiectum non variant à parte rei. Tum quia si prædicatum *homo*, non eodem modo verificatur de Petro, ac de Ioanne, iam in eo non erunt similes. Confirmatur hoc argumentum cum replica, quia implicat manifestè, quod in sua responsione assumebat Ouuied. conceptum respondentem huic voci *homo* attingere immediatè omnia indiuidua speciei humanę etiam secundum proprias differentias ex parte obiecti, at ex parte actus esse adeò confusum, vt ex vi illius nequeat discernere inter illa plura. Hoc, inquam, mihi palam implicare videtur, quia cognitio illa tantùm obiecta attingit, quæ repræsentat, & manifestat, & è contra; si ergo conceptus respondens huic voci *homo* attingit immediatè omnia indiuidua, & omnes eorum formalitates ex parte obiecti, vtique per talem cognitionem sciet intellectus inter illa plura discernere: quod si inter ea discernere nequit, signum est intellectum non attingere rationes differentiales eorum, nec tales per conceptum hominis repræsentari, aut explicari. Neque exemplum ab Ouuied. adductum de visione coloris viridis longè distantis suffragatur, nam falsum est talem visionem attingere in eo casu colorem viridem, vt sic, tunc enim discerneret illum à nigro; quod si adeò confusè illum repræsentat, vt sensus eum discernere nequeat à nigro, hoc manifestum indicium est per talem visionem non attingi colorem viridem in tali specie, vt existit à parte rei; neque tamen ob id dico in tali casu videri colorem, vt sic, quia vniuersale non videtur, nec esse potest obiectum sensus; quod igitur videtur est color ille viridis, sed ratione distantiæ ita modificatur per medium, vt appareat illius coloris confusi, qui tamen est aliquis color in specie infima, vnde etiam dari posset color à parte rei, qui talis de propinquo appareret, vt adhuc paulò infrà magis explicabitur.

297 Quartò probatur ex vi illatiua discursus, nam in discursu aliquid infertur de aliqua re, quod non erat anteà notum, vt cum ex eo, quod Deus est æternus, infertur esse immutabilem; ex hoc quod Angelus est intellectiuus, infertur esse volitiuum, & vniuersaliter vna ratio metaphysica infertur ex altera; sed certè id fieri non posset, nisi adesset aliqua distinctio à parte obiecti noti, & ignoti, vt nimirum notum sit quoad vnam formalitatem, non quoad aliam, ergo &c. Maior patet, probatur minor, quia discursus est à re nota ad ignotam progressio, in quo sanè insinuatur aliqua distinctio inter inferens, & illatum se tenens ex parte obiecti, alioquin in quolibet discursu committeretur petitio principij. Conf. tenet hæc consequentia, animal est sensitiuum, ergo homo est sensitiuus, equus est sensitiuus, leo est sensitiuus &c. ergo illud antecedens, & hoc consequens non dicunt omninò idem ex parte obiecti, quasi animal esse sensitiuum sit formalissimè idem, quod hominem esse sensitiuum, equum esse sensitiuum &c. vt opinatur Ouuied. sed esset manifesta petitio principij. Conf. adhuc, nam in conceptu animalis affirmantur prædicata superiora saltem implicitè, nam valet arguere ab inferiori ad superius affirmatiuè, Petrus est animal, ergo viuens, ergo corpus &c. & tamen non affirmantur prædicata inferiora, quia à superiori ad inferius, non tenet affirmatiuè, est animal ergo rationale; ergo animal, & rationale omninò distinguuntur ex parte obiecti, nam si forent omninò idem, vtique dici posset, hoc est animal, demonstrando hominem, ergo est rationale.

Ad hanc vltimam conf. respondet Arriag. cit. num. 42. circà idem indiuisibile obiectum posse esse plura nomina, non ad significandum res diuersas, sed ad significandum diuersum modum idem obiectum cognoscendi v. g. vox *homo* & vox *animal rationale* idem prorsus significant in omnium sententia, & totum quod concipitur per vnam concipitur per aliam, cum hac differentia, quod per vnam concipitur clarè, per aliam confusè; ita similiter vox *animal*, & vox *rationale* respectu hominis significant quidem eandem omninò indiuisibilem entitatem, & formalitatem, sed cum hac differentia, quod vox *animal* significat hominem, vt confusè cognitum cum alijs animantibus, at verò vox *rationale* significat eundem clarè tamen cognitum, & vt distinctum ab irrationali, seu bruto; ex quo infert non esse bonam consequentiam, ego scio illud esse animal, & non scio esse rationale, ergo aliquid cognosco ex parte obiecti, & aliquid ignoro; sicut pariter nec est bona hæc consequentia, rusticus scit Petrum esse hominem, & non scit eum esse animal rationale, ergo aliquid ex parte Petri cognouit, & aliquid non, non tenet hæc consequentia, quia ex antecedenti solum inferre licet rusticum non cognouisse clarè Petrum, & ideò non sciuisse illum explicare per voces *animal rationale*, quæ significant hominem non vtcunque sed vt clarè cognitum, quod contingit sine vlla prorsus præcisione obiectiua; ita similiter quod quis possit dicere *illud est animal* non verò possit *illud est rationale* non oritur ex eo, quod aliquid cognoscat ex parte obiecti, & aliquid ignoret, sed quia non habet conceptum clarum ipsius obiecti, qui explicatur per vocem *rationale* etiamsi habeat circa illud idem obiectum conceptum internum minus clarum, qui explicatur per vocem *animal*.

Sed certè hoc exemplum de definitione, & definito, cui à deò fidit Arriag. valdè absimile est à re nostra, quia definitio, & definitum, vt homo, & animal rationale comparantur, vt totum, & partes simul sumptæ, seu vt idem totum confusè cognitum per nomen, & distinctè cognitum per partes, at animal & rationale comparantur vt compartes eiusdem compositi metaphysici, quarum proindè vna petit esse distincta ab alia, & esse obiectiuè extra aliam, vnde falsum omninò est hanc vocem *animal* fuisse impositam ad significandam eandem omninò formalitatem, quam significat rationale, & solùm importare diuersum modum cognoscendi idem obiectum, quia re vera important diuersas partes, & formalitates eiusdem compositi metaphysici. Conf. quia si vera esset hæc doctrina, posset pariter defendi corpus, & animam non dicere diuersas partes compositi physici, sed significare eandem prorsus rem physicam, & solùm importare diuersum modum idem obiectum cognoscendi, & quod per hoc prædicatum *corporeum* significatur compositum animatum, vt confusè cognitum cum alijs rebus corporeis, at vox *animatum* significat idem clarè tamen cognitum, & vt distinctum ab inanimatis, vndè nisi videremus separationem corporis ab anima, nunquam quis conuinci posset, vt fateretur corpus, & animam dicere diuersas partes compositi animati, semper asserendo proteruè hæc nomina importare eandem rem, & solùm significare diuersum modum ipsam cognoscendi. Deindè illo eodem exemplo potest Arriag. reuinci, quando enim duo termini ita se habent, quod important idem omninò obiectum, & non differunt, nisi per explicitum, vel implicitum, aut magis, vel minus clarè cognitum, tunc ab vno ad aliud tenet consequentia affirmatiuè, vt v. g. Petrus est homo, ergo est animal rationale vel è contrà est animal rationale, ergo homo, benè enim arguitur à definitione ad definitum, & è contrà; at non ita valet arguere, est animal, ergo rationale, signum ergo euidens est maiorem distinctionem intercedere inter animal, & rationale, quam inter hominem, & animal rationale, adeout important diuersas formalitates obiectiuas, & non tantùm diuersum modum cognoscendi idem obiectum; quo autem pacto teneat consequentia à definitione ad definitum etiamsi non dicant diuersas formalitates in re absque præiudicio istius quarti argumenti declaratum est disp. 1. Log. q. 4. art. 2. quatenus magis, & minus explicatum, seu confusio, & claritas penes quas differunt, non tantùm se tenet ex parte intellectus cognoscentis, sed etiam obiecti cogniti. Denique realitas generica, & differentialis adeò inter se differunt, vt Doctor docet 1. d. 8. q. 3. ad 1. arg. quod non differunt solùm per explicitum, & implicitum, seu magis, vel minus clarè cognitum, quia quantumcunque clarè, & explicitè concipiatur genus, nunquam in ipso inuenitur differentia, aut è contra, ergo animalitas, & rationalitas verè differunt ex parte obiecti, & penes diuersas formalitates, assumptum sic declaratur à Scoto loc. cit. si ponamus aliquem intellectum perfectè moueri à colore ad intelligendam realitatem coloris, & realitatem differentiæ, quantumcunque habeat perfectum conceptum adæquatum primæ realitati, non tamen habet in hoc conceptum realitatis, à quo accipitur differentia, nec è conuerso, sed habet ibi duo obiecta formalia, quæ nata sunt terminare conceptus proprios distinctos.

298 Quintò adhuc specialiter probatur, nedum ex vi distinctionis nostræ formalis admittendas esse præcisiones obiectiuas, quibus correspondeant diuersæ realitates à parte rei præcisæ abinuicem ex suis rationibus formalibus, verum etiam ex vi distinctionis rationis ratiocinatæ in præcedentibus explicatæ; admitti debere præcisiones obiectiuas per intellectum factas cum fundamento in re, quoniam intellectus habet vim nedum collatiuam, sed etiam præcisiuam, nedum ergo distinguere potest idem omninò obiectum à seipso penes diuersum modum concipiendi illud magis, vel minus clarè, sed etiam potest illud in seipso distinguere cum fundamento in re, ac in diuersas formalitates mentaliter partiri, formando nempe conceptus inadæquatos circa rem, quam intelligit, itaut partem tantùm eius

essentiæ attingat, quod præsertim contingit, quando cognitione præcisiua aliquid nouimus, cuius essentia non est nobis adæquatè explorata, ergo ex vi distinctionis rationis ratiocinatæ concedendæ sunt præcisiones obiectiuæ, seu admitti debet aliqua distinctio in obiecto, antecedens patet, cum nulla afferri possit implicantia, cur intellectus non eo modo vti possit virtute sua præcisiua in rebus cognoscendis quoad suos gradus, consequentia probatur, quia distinctio rationis ratiocinatæ fit, quando concipitur res aliqua per conceptus inadæquatos, sed conceptus inadæquatus ponit tantùm partem rei cognitæ in intellectu, itaquod diuisio cadat supra ipsum obiectum, quatenus habet esse intentionale ergo &c. Conf. quia licet calor, & siccitas in Luce solari sint eadem prorsus entitas Lucis à parte rei, tamen perfectiones illæ secundum se non sunt eædem, quia separatim possunt separari in diuersis, vel saltim in eodem habent diuersum munus, & ideo dum in Sole concipiuntur diuersis conceptibus, oritur distinctio rationis ex parte sui, eo quod ex vi rationis, dum non cognoscitur simplicitas entitatis solaris Lucis, nec earum identificatio cum Luce, fit vt maneant per rationem secundum se distinctæ.

Respondet Arriag. citat. num. 48. negando distinctionem rationis ratiocinatæ esse illam, quæ distinguit obiectum indiuisibile in duas partes, sed ait esse illam, per quam obiectum distinguitur à pluribus, vel paucioribus rebus, ideo enim animal distinguitur ratione ratiocinata à rationali, quia per animal cognoscitur homo adeò confusè, vt non distinguatur a brutis, à quibus distinguitur per rationale; distinctio vero rationis ratiocinantis est illa, per quam obiectum licet diuerso modo cognoscatur, non tamen distinguitur à pluribus per vnum actum magis, quam per alium. At distinctionem ratiocinatam esse illam, ex vi cuius intellectus rem inadæquatè concipiens eam in plures partitur formalitates ex fundamento in re reperto, constat ex præcedentibus; neque notio distinctionis ratiocinatæ ab Arriag. assignata, quod sit illa, qua obiectum distinguitur a pluribus, vel paucioribus rebus, est apta, quia etiam apud ipsum intellectus, & voluntas in anima, potentia remota, & proxima in materia distinguuntur ratione ratiocinata, nec tamen per intellectum anima a pluribus secernitur, quam per voluntatem, aut è contra, ergo non est illa legitima notio distinctionis ratiocinatæ, sed assignata superius, neque huiusmodi distinctio attenditur penes conceptum implicitum, & explicitum eiusdem omnino obiecti, hoc enim potius pertinet ad distinctionem ratiocinantem, sed sumitur ex duplici conceptu explicito, quo scilicet repræsentatur duæ rationes formales obiectiuæ eiusdem rei.

299 Sextò vlterius probatur in diuinis præsertim has præcisiones obiectiuas negari non posse, quia si quando dico, *paternitas non communicatur*, correspondet in conceptu paternitatis essentia, affirmarem de illa non communicari, quia de toto illo, quod correspondet ex parte subiecti, affirmatur illud prædicatum: affirmare autem de essentia diuina non communicari est hæreticum, ergo illa non correspondet in conceptu paternitatis; idem est de his propositionibus relatio est triplex, essentia est vnica, & alijs similibus, in quibus si relatio, & essentia correspondeant ex parte obiecti, est idem absurdum quod in præcedentibus, ergo negari nequit præcisio obiectiua inter essentiam, & relationes, ita discurrit Arriag. disp. 3. Log. cit. sec. 4. subsec. 2. Cuius argumenti robur ad probandas præcisiones obiectiuas in diuinis, vt magis ostendat, adducit solutionem quandam, quam aliquando satisfacere putauit, videlicet quod quotiescunque quis dicit *essentia diuina communicatur*, affirmat etiam ex parte obiecti *non communicari*, non quidem adæquatè, quia hoc est omnino impossibile, sed solum inadæquatè, quod non repugnat. Sed postea re melius considerata ait se comperisse eam solutionem non satisfacere, quia si ea propositio *essentia communicatur*, significat communicationem inadæquatam, & idem significat ex parte obiecti essentia, quod relatio, ergo tam vera erit a parte rei hæc propositio, *relatio communicatur*, quam hæc, *essentia communicatur*, quod est erroneum; similiter tam erit hæc vera, essentia producitur, quam est vera, relatio producitur; rursus idem erit dicere relatio est triplex, ac dicere, essentia est triplex, *relatio est vna*, ac *essentia est vna*, quia idem significat ex parte obiecti relatio, ac essentia in sententia negante præcisiones obiectiuas etiam in diuinis, hoc autem est erroneum, ergo non potest dici ex parte obiecti idem eodem modo significari in conceptu essentiæ, ac in conceptu relationis, ergo prætenditur. Ex quo, inquit Arriag. euidenter reijcitur solutio supra data, ostenditur enim non posse per eam inadæquatam communicationem mysterium hoc explicari, quia tunc sequeretur tam verè posse dici, essentiam distingui, & produci, quam hoc ipsum dicatur de relatione.

Hunc totum Arriagæ discursum, quo probare contendit saltim in diuinis admitti debere præcisiones obiectiuas ad saluandum Trinitatis mysterium, vndequaque approbo, sed addo per ipsum non probari tantùm dari in diuinis præcisiones obiectiuas per intellectum factas sine correspondentia distinctarum realitatum, de quibus ipse loquitur cum Thomistis, sed etiam præcisiones obiectiuas primi generis, quibus nimirum correspondent formalitates ex natura rei formaliter distinctæ, quod etiam ex ipsis suis dictis sic probari potest, si enim illæ propositiones sunt veræ a parte rei, essentia communicatur, relatio non communicatur, essentia est vnica, relatio triplex, si, inquam, sunt ita veræ à parte rei; vt nullatenus earum veritas pendeat ab intellectu nostro, quia tunc etiam Trinitatis mysterium aliquo pacto ab intellectu nostro penderet, ergo admittendæ erunt in diuinis, nedum præcisiones obiectiuæ Thomisticæ, verum etiam Scoticæ, probatur consequentia, quia præcisiones obiectiuæ Thomisticæ factæ nimirum per conceptus inadæquatos sine correspondentia distinctarum realitatum, pendent ab intellectu nostro, etiamsi habeant aliquod in re fundamentum, quia habentur beneficio distinctionis rationis ratiocinatæ quæ in esse distinctionis, & in sua actualitate ab intellectu pendet; cum ergo propositiones illæ sint omninò verè antecedenter ad opus intellectus, planè virtute ipsarum in diuinis admitti debent nedum præcisiones obiectiuæ Thomisticæ ortæ ex distinctione rationis ratiocinatæ, sed etiam Scoticæ ortæ ex distinctione formali actuali inter essentiam, & relationes, vt Doctor ostendit 1. dist. 2. quæst. 7. §. *sed hic restat*. Conf. quia veritas illius propositionis, *essentia communicatur*, non sumitur in ordine ad intellectum, vel in ordine ad obiectum, vt existens tantùm intentionaliter in cognitione, sed in ordine ad obiectum, vt existens a parte rei, & idem dicendum de alio, *relatio non communicatur*, ergo dicendum est verificationem illius propositionis a parte rei, *essentia communicatur*, desumi a natura, & non à relatione, & è contra veritatem illius *filiatio non communicatur*, desumi a relatione, & non à natura; sed hoc non est præcisiones tantum obiectiuas, seu formalitates per intellectum tantum præcisas admittere, sed etiam formalitates ex natura rei præcisas, & rem explicare, prout existentem a parte rei. Conf. tandem, quia tam præcisio formalis, quam obiectiua pendens ex distinctione ratiocinata, de qua loquitur Arriag. formaliter, & actualiter consistit in nostra cognitione, sed totum Trinitatis mysterium independens omnino est à nostra cognitione, ergo parum iuuat ad illud saluandum mysterium, siue præscindas formaliter tantum essentiam à relationibus, siue etiam obiectiuè, quia antecedenter ad quascunque has præcisiones veræ sunt actualiter, & formaliter propositiones illæ, essentia communicatur, relatio non communicatur, ergo ex discursu Arriag. & ex contradictorijs prædicatis de essentia, & relatione verificatis actu a parte rei, nedum deduci debent præcisiones obiectiuæ, seu formalitates per intellectum præcisè, sed etiam formalitates ex natura rei distinctæ, vt notauit Doctor loc. cit. 1. dist. 2. quæst. 7.

Præterea dico ex hoc Arriag. discursu nedum probari in diuinis dari debere præcisiones obiectiuas inter essentiam, & relationes, sed in creatis quoque inter gradus prædicamentales, vt inter genus, & differentiam, inter potentias animæ intellectum, & voluntatem &c. quod sic ostendo, nam Arriag. ex contradictorijs, a parte rei verificatis de essentia, & relatione deducit præcisionem obiectiuam earum adinuicem, ita quod ex parte obiecti in concepto formali vnius non inueniatur aliud inuolutum, alioquin de eodem omninò verificarentur contradictoria a parte rei; sed talia quoque contradictoria a parte rei verificantur de ratione generica, & differentiali, de intellectu, & voluntate, de subiecto, & passione &c. ergo ex tali via contradictionis nedum admitti debent præcisiones obiectiuè in diuinis, sed etiam in creatis, patet consequentia probatur minor, nullo enim considerante intellectu homo, & leo in animalitate conueniunt, & assimilantur, ob similes sensiones elicitas, in rationalitate verò non assimilantur, intellectus naturaliter operatus circa suum obiectum, & cum determinatione ad vnum, at voluntas liberè operatur, ac indeterminata indeterminatione dominij, vel ad vtrumlibet, & hæc contradictoria verificantur de ipsis independenter à cognitione nostra, nam illa prædicata conueniunt ipsis ex intrinseca eorum natura, & constitutione, ergo sicut hæc contradictoria arguunt in diuinis præcisiones obiectiuas inter essentiam, & relationes, sic etiam arguere debent in creatis inter rationem genericam, & differentialem, & inter intellectum, & voluntatem; imo nedum arguere debent præcisiones obiectiuas ortas tantummodo ex distinctione rationis ratiocinatæ, sed etiam illas, quæ oriuntur ex distinctione formali actuali, quæ est maior distinctione rationis ratiocinatæ, & minor distinctione reali simpliciter dicta.

300 Septimò vlterius probari solent a præscindentibus præcisiones obiectiuæ etiam in creatis experientia, quando cominus video animal se mouens, cognosco clarè esse animal, & non cognosco esse rationale, ergo præscindo animal a rationali; antecedens, vt dixi, experientia constat, probatur consequentia, quia tunc cognitio fertur in rationem genericam, & non attingit rationem specificam, ergo tunc vnam præscindit ab alia, hoc enim est præscindere obiectiuè vnam rationem ab alia, eam intelligere sine alia, seu alia non intellecta. Verùm Arriag. & Ouied. argumenti imbecillitatem ostendunt per instantiam in sensationibus, quia quando eminus video colorem aliquem, possum illum adeò confusè cognoscere, vt nequeam affirmare, an sit albedo, vel nigredo, sed solùm esse colorem, & tamen in præscindentium sententia ille actus visionis non est præcisiuus ex parte obiecti, quia sensus non præscindit, nec oculus videt vniuersale sine particulari; explicent igitur mihi, qua ratione id contingat sine præcisionibus in visione (inquit Arriag.) & eadem ratione dicam ego contingere in actibus abstractiuis intellectus etiam sine vlla præcisione obiectiua; Imo ex hoc desumit argumentum Ouied. ad impugnandas

gnaodas praecisiones obiectiuas, quia totum fundamentum praescindentium sumitur ex eo, quod intellectus discernat rationem genericam, & non specificam, sed idem contingit in sensibus, & tamen in sensibus hae praecisiones non admittuntur, ergo neque ex hoc fundamento praecisiones obiectiuae sunt in intellectu admittendae, sed tantùm formales.

Fateor & ego hanc septimam rationem non rectè procedere, falsum enim est, quod cum e minus video animal se mouens, nec distinctè cognosco, an sit homo vel equus, tunc ita praescindam rationem genericam à specifica, vt cognoscam vniuersale sine particulari, & ratio est, quia vt dictum est disp.6. de Anim. q.7. art.1. intellectus in cognoscendo manuducitur à sensu, & ideò sicut species, quae imprimitur in sensu, semper est alicuius singularis, non autem vniuersalis, quia sensus est singularium, nec naturam communem attingit, nisi conditionibus indiuiduantibus inuolutam, sic etiam prima species, quae immediatè post sensationem imprimitur in intellectu, est species singularis sensati, & ratio est, quam ibi attuli num.201. quia species intelligibilis ex primo congressu intellectus agentis cum phantasmate procedit similis obiecto repraesentato per phantasma, quia non producit speciem, nisi secundum exigentiam phantasmatis, & obiecti per ipsum repraesentati, cum igitur phantasma repraesentet naturam cum conditionibus indiuiduantibus, similis quoque species quantum ad repraesentationem ex eo abstrahitur ab intellectu agente imprimenda intellectui possibili; sicut ergo in visione obiecti à longè, puta albedinis, vel hominis, ita tamen confusè, vt discernere nequeat oculus, an color aut animal visum sit albedo, vel nigredo, homo vel equus, visus non percipit colorem, vt sic, aut animal, quia visus non videt vniuersale, vt sic, sine particulari, vt ait Doctor 4. d. 8. quaest. 2. lit. O. sed ex accidentibus genericis, vel specificis imperfectè cognitis ob improportionatam distantiam percipit singulare sensatum magis vniuersalis, aut alicuius speciei innominatae; ita quoque intellectus immediatè post talem sensationem non percipit vniuersale sine conditionibus indiuiduantibus, sed attingit totum id, quod attingit sensus, & sicuti sensus in tali casu non praescindit obiectiuè attingendo nimirum rationem vniuersalem sine particulari, ita nec intellectus cognoscendo totum id, quod cognoscit sensus. Quamuis autem hoc ita se habeat, adhuc tamen instantia in sensationibus facta non tenet, nec indè benè deducitur absolutè intellectum praescindere non posse rationem vniuersalem à particulari, quamuis enim hoc facere nequeat sensus ob suam materialitatem, hoc tamen potest facere intellectus, vt notat Doct. q. 22. de Anim. in corpore quaesiti, dum nempe virtute illius speciei impressae naturam cum conditionibus indiuiduantibus repraesentantis vnum contemplatur alio non considerato, idest naturam singularitate relicta, & haec est vera, & propria abstractio, & praecisio, nam abstrahere, vel praescindere vnum ab alio aliud non est, quam quod cum potentia abstrahens possit vtrunque cognoscere, vnum cognoscit alio non cognito, vt colligitur ex lib. 2. Phys. t. 8. cum ait Arist. abstrahentium non esse mendacium.

301 Hinc etiam patet solutio ad argumentum Ouuied. quod indè faciebat contrà praecisiones obiectiuas, nam concessa maiori, negatur omninò minor, quod cum oculus videt à longè colorem viridem itaut discernere nequeat, num sit viridis, vel niger, tunc attingat rationem coloris genericam sine specifica, nam cum sensus sit singularium, siue cominus, siue eminus moueatur ab obiecto, semper ab aliquo singulari mouetur, quod est alicuius determinatae speciei; vnde cum oculus colorem aliquem attingit à longè, sed non apparet num sit viridis, vel niger, non indè licet inferre, quod praecisè percipiat colorem, vt sic; nam adhuc in tali casu non dico me videre colorem absolutè loquendo, sed quendam colorem, nescio tamen cuius determinatae speciei, vndè vt aiebat Doctor cit. quod tunc videtur, est singulare sensatum magis vniuersalis, scilicet hic color, vel etiam dici potest cum Pasqualig. tom. 2. Met. disp. 58. sec. 3. num. 2. esse colorem determinatae speciei, licet innominatae, quod ex eo constare ait, quia potest dari aliquis color, qui talis omninò de propinquo appareat, qualis apparet albedo, vel viridis color, cum à longè videtur. Quod etiam euidenti potest exemplo confirmari, cum enim alicui offertur herba, quam nunquam anteà vidit, nescit assignare cuius sit determinatae speciei, an scilicet sit lactuca, cicorea, aut alia species herbae nota, & tamen in tali casu non dicitur praescindere nec formaliter, nec obiectiuè rationem genericam à specifica, quia si de illa herba solum haberet conceptum generis, vtique eam discernere non posset ab alijs herbis, & tamen ex collectione accidentium videt eam herbam nec esse lactucam, nec cicoream, sed alterius diuersae speciei, quam tamen distinctè assignare nescit, quia adhuc eius principia ignorat; sic itaque ex allato exemplo de aliquo colore viso à longè inferri non debet oculum attingere illum praecisè sub ratione coloris, quia licet determinatè non videat, num sit albus, vel niger, videt tamen esse cuiusdam determinatae speciei quasi mixtae, quam tamen distinctè assignare nequit. Ratio autem, cur albedo visa à longè in improportionata distantia non appareat, vt talis, hoc indè procedit, vt dictum est disp.6. de Anim. q.8. no.255. quia species illius coloris simul vnitur cum specie medij, quae cum sit virtutis longe efficacioris, absorbet efficaciam speciei coloris, quae debilis est, & facit quod confuso modo repraesentet illum colorem, ex quo fit, quod color alius appareat, ac est; quia cum species debilis sit, afficitur à medio, vt talis non repraesentet, quod etiam ad notauit Pasqualig. cit. Et hinc tandem infertur, neque valere illam Ouuied. consequentiam, ex hoc quod nequeat visus colorem à longè conspectum discernere à viridi, & nigro, non sequitur ipsum praescindere obiectiuè rationem genericam à specifica, sed tantùm formaliter itaut tota confusio se teneat ex parte actus, ergo pariter ex eo, quod intellectus nequeat ex vi alicuius cognitionis discernere inter species coloris, vel animalis, inferri non debet ipsum praescindere obiectiuè rationem genericam à specifica, sed tantùm formaliter. Haec, inquam, consequentia non valet, quia valdè dissidet virtute potentia intellectiua, & sensitiua, sensus enim ob suam materialitatem caret virtute praecisiua, & abstractiua vnius formalitatis ab alia, & praesertim vniuersalis à singulari, qua tamen non caret intellectus, & ideò postquam semel à sensibus recepit speciem naturam repraesentantem cum conditionibus indiuiduantibus, potest naturam contemplari singularitate postposita; imò ex hoc quod virtus intellectus est maior in rebus penetrandis, & eius actio subtilior in diuidendis, ac discernendis rerum formalitatibus, quam sit virtus, & actio sensus, potius inferri debet, quod esto sensus nequeat praescindere, potest tamen intellectus praescindere inter rerum formalitates.

302 Postremo probatur dari non posse praecisiones formales sine obiectiuis, quae erat altera pars conclusionis, ex dictis disp. 2. de natura entis nu. 10. & 13. vbi ostensum est cuicunque conceptui formali in mente nostra correspondere proprium obiectiuum, ac veritatem, & praecisionem illius dependere ex vnitate, & praecisione illius, cum actus suam vnitatem, ac distinctionem accipiant ab obiectis ex 2. de Anim. quae omnia ibi fusè probata sunt. Tum quia hic dicendi modus distinctionem effectiuam cum formali confundit, dum ait cognitiones ipsas esse praecisiones formales formaliter distinguentes vnam rationem ab alia, quod satis inconsultò dicitur, quia formalis distinctio, vel ratio formaliter praescindens vnam rationem ab alia non est ipsa cognitio, sed ipsa negatio, per quam vna formalitas non est alia, vel ipsa relatio media inter duo extrema, quae si fuerint à parte rei, distinguuntur formaliter ex natura rei, si verò fiunt ab intellectu quasi effectiuè mediante cognitione, erit distinctio rationis, & indè extrema ratione dicuntur distincta, ergo cognitio non est ipsa praecisio formalis, aut formalis distinctio, sed potius effectiua praesertim in distinctione rationis ratiocinatae, nam inter ea, quae distinguuntur formaliter ex natura rei, non efficit cognitio distinctionem, sed factam reperit, & agnoscit. Praetereà has praecisiones formales sine obiectiuis implicare ostenditur ex ipsa earum explicatione ab Aduersarijs data, vt enim constat ab initio quaestionis praecisionem formalem sine obiectiua explicant exemplo visionis albedinis à longè, quae sit ita confusa, vt solum discernere possim esse colorem, non verò esse albedinem, aut alterius determinatae speciei; in hoc enim casu talis visio attingit albedinem nedum secundum rationem genericam coloris, sed etiam secundum specificam, itaut ex parte obiecti nihil attingendum remaneat, aliòquin sensus praescindere posset rationem communem à particulari, & vniuersale efficere, nihilominus totum illud obiectum ita imperfectè cognoscit, ac si solum cognouisset rationem coloris, non verò rationem albedinis; & hanc dicunt esse praecisionem formalem prout distinguitur ab obiectiua in qua non attingitur totum obiectum, & secundum omnem sui formalitatem, sed tantùm secundum aliquam, quem quidem praescindendi modum non admittunt. At nunc ostendo illum potius praescindendi modum impossibilem esse, quia si visio albedinis à longè attingit ipsam nedum sub ratione generica coloris, sed etiam sub specifica, vt ipsi asserunt, ergo poterit per talem visionem albedo videri sub ratione albedinis, & à quocunque alio discerni colore, hoc enim est aliquid attingi per visionem, nimirum per ipsam exprimi, & repraesentari, vndè si per talem visionem nequit albedo discerni à quocunque alio colore, signum est per eam visionem non attingi secundum rationem specificam, & distinguentem; hoc, inquam, est id quod implicat rationem differentialem albedinis per talem actum attingi, & tamen non discerni, quomodo enim non discernitur si repraesentatur, & exprimitur per eam?

Dices per eam non exprimi, vel repraesentari rationem differentialem albedinis, licet attingatur ex parte obiecti, ex quo fit hic tantum praescindi ex parte actus. Contra, obiectum attingi ab aliquo actu est per ipsum exprimi, & repraesentari, & secundum illam rationem exprimitur, secundum quam attingitur, ergo si per eam visionem albedo attingitur secundum rationem differentialem, secundum eam quoque exprimitur, & repraesentatur, & sic ex vi illius visionis poterit à quocunque alio colore discerni, quod est contra suppositum. Dices attingi quidem per eam visionem rationem differentialem albedinis, implicitè tamen, & confusè, ideoque ab alijs coloribus per eam discerni non posse. Contra, quaero quid sit hoc implicitè, & confusè attingi, & repraesentari, vel enim per eam visionem attingitur albedo confusè secundum rationem differentialem, quia non attingitur, nisi in suo vniuersali, puta sub ratione coloris, & talis confusio, & praecisio esset obiectiua, vel cum hac confusione stat, quod & attingatur etiam secundum rationem differentialem, & hoc non, quia notitia differentiae specificae eam tollit confusionem, & eo ipso quod aliquid secundum se relucet in cognitione, ita

per

per eam distinctè cognoscitur, & explicitè, non autem implicitè, & confusè. Dices cognosci confusè confusione se tantum tenente ex parte actus, non obiecti, & ideò hanc esse formalem præcisionem, non obiectiuam. Contra, quia rursus à capite redit difficultas, quomodo dari possit confusio, & præcisio ex parte actus, non autem ex parte obiecti, vt enim dictum est disp.6. de Anima q.8. num. 247. cognitio ex duplici tantum capite dici potest confusa, vel quia explicat tantum quid nominis obiecti, non autem quid rei, aut si explicat quid rei; non tamen secundum omnem sui formalitatem, sed tantum per rationes vniuersales, ac inadæquatas, istud verò genus confusionis se tenentis tantùm ex parte actus nullo modo explicari posse videtur, vt etiam dictum est disp.2. de natura entis num.58. si autem non datur talis confusio, nec etiam dabitur præcisio formalis tantùm super ipsam fundata; sed iam examinemus pondus aduersantium rationum.

ARTICVLVS II.

Argumenta non præscindentium diluuntur.

303 PRimò arguit Hurtad. contrà precisiones obiectiuas disp. 6. Metaph. sec. 4. subsec. 4. vbi non est ratio per quam aliquid constituitur distinctum, non potest esse distinctum, quia distinctum est formaliter à distinctione, sicut album ab albedine, & vbi non est albedo, non potest esse formaliter album, sed distinctio rationis non est formaliter in obiecto, ergo illius effectus formalis non potest esse in obiecto, ergo esse distinctum non est formaliter in obiecto; atque ita non datur distinctio, seu precisio ex parte obiecti, maior patet, probatur minor, omnis actus intellectus, est in intellectu, sed distinctio rationis est actus intellectus, quia distinctio est consideratio vnius sine alio, quæ formaliter in actu intellectus consistit, ergo distinctio rationis est in intellectu. Dices distinctionem, quę est formaliter in intellectu, communicare etiam obiectis suum effectum formalem scilicet esse distinctum, sicut cognitio est formaliter in intellectu, à qua tamen obiectum dicitur cognitum; formę enim intentionales extrinsecè communicant obiectis formales suos effectus. Contrà instat Hurtad. ergo illa distinctio non attingit duas formalitates distinctas in obiecto, nam obiectum vt adęquatè distinguitur à cognitione, & quocumque actu intellectus, non habet formalitates distinctas. Et quod affertur de cognitionis effectu formali, est ad oppositum, quia cognitio denominat obiectum cognitum, sed non terminatur ad illud, vt cognitum, sed vt est a parte rei; tum quia sicut esse cognitum non dicit aliquid intrinsecum in obiecto, sed solùm in intellectu, ita etiam esse distinctum non dicet aliquid in obiecto, sed solùm in intellectu.

Ouied. contr.4. cit. punc. 8. quamuis sit eiusdem opinionis cum Hurtad. ait tamen hoc argumentum non vrgere contrà præscindentes, & sufficienter dilui per ipsammet solutionem inter arguendum allatam; & ad primam Hurtad. instantia contra eam respondet in obiecto, vt distincto à cognitione non esse plures formalitates pluralitate distincta a cognitione, hoc est non plures formalitates, quę antecedenter ad ipsam cognitionem sint plures, esse tamen rationem illam, quæ per ipsam cognitionem diuiditur, seu partitur in plura non physicè, sed intentionaliter. Et ad aliam instantiam de esse cognito inquit, quod sicut cognitio constituit obiectum cognitum, non quia terminetur ad cognitionem, sed quia terminatur ad obiectum, quod ex eo præcisè, quod cognitio terminetur ad illud, constituitur cognitum, sic diuisio, seu pluralitas intentionalis constituere potest obiectum plura formaliter, etiamsi obiectum antecedenter ad eam non sit plura, & cognitio illius, quæ formaliter est diuisio, non ad seipsam, sed tantum ad obiectum terminetur. At planè Ouied. sic respondendo concedit quicquid prætendit Hurtad. solum enim ipse contendit ex vi distinctionis ratiocinatæ nullam poni distinctionem rationis in obiecto, quæ sit subiectiuè in ipso, seu illi intrinseca, quia cum talis distinctio sit formaliter actus ipse intellectus, est subiectiuè in intellectu ipso duntaxat, nec potest obiectum ipsum denominare, & afficere, nisi terminatiuè, & per extrinsecam denominationem; vndè consequenter deducit non dari præcisiones obiectiuas ex vi distinctionis ratiocinatæ, sed tantum formales in intellectu; cum ergo, hæc omnia concedat Ouied. sanè argomentum Hurtad. manet in toto suo robore; Sed & in alio etiam peccat ista solutio, quia malè concedit argumento cognitionem esse formaliter ipsam distinctionem, hoc enim, vt supradixi, falsum omnino est, quia formalis distinctio non est ipsa cognitio, sed ipsa negatio, per quam vnum non est aliud, vel ipsa relatio media inter extrema, quæ non sunt idem, vndè cognitio non est ipsa formalis distinctio, sed effectiua distinctio, & sic quamuis effectiua distinctio sit formaliter in intellectu subiectiuè, distinctio tamen formalis non est in ipso subiectiuè, sed solùm obiectiuè, & in obiecto est formaliter per quasi inhærentiam eo modo, quo inhærentia entibus rationis conuenire potest.

304 Resp. itaque argumentum in primis non probare contra præcisiones obiectiuas, quas ponimus ex vi formalis distinctionis, quia cum ista distinctio anteuertat omninò opus intellectus, nec formaliter, nec effectiuè dependet ab ipsa cognitione, sed cognitio ipsam iam factam reperit, & innatam ex natura rei; inquantum verò tendit contra præcisiones obiectiuas, quas diximus fieri actualiter in obiecto ex vi distinctionis ratiocinatæ, dicendum est antecedenter ad actum rectum, quo intellectus partitur idem obiectum in plures formalitates, præcedere in obiecto distinctionem virtualem, & fundamentalem, quæ ad actum reducitur, & completur per ipsam cognitionem, & sicut quando erat virtualis dicebatur esse subiectiuè in re, & in obiecto, sic etiam ratione talis fundamenti, postquam facta est actualis, dici debet esse subiectiuè in re, & obiectiuè solum in intellectu; verum est tamen per illum actum rectum non attingi formalitates illas, vt actualiter plures, imò potius per ipsum fiunt actualiter plures, sed hoc habetur solum ex vi actus reflexi, quo cognoscuntur illæ formalitates, vt actualiter plures, distinctæ, ex vi autem actus recti cognoscuntur solum, vt virtualiter plures, & fundamentaliter distinctæ, licet per ipsum fiant actualiter plures, & distinctæ, eo modo quo discurrere solemus de formatione entis rationis, eiusq; cognitione, per quam doctrinam facilè diluuntur quæcunque obijcit Hurt. loc. cit. Dices antè actum reflexum verè habet obiectum pluralitatem rationum obiectiuarum, nam terminat duos actus diuersæ rationis, quæ diuersitas in actibus oritur ex diuersitate obiectiua. Respondet Amic. trac. 1. de distinc. q. 15. dub. 8. ante actum reflexum esse in obiecto substantiam formalitatum, non tamen esse ibi formaliter pluralitatem, sed virtualiter, à qua virtuali pluralitate oritur in actibus pluralitas actualis. Hæc solutio non satisfacit, nam per actum rectum effectiuè diuiditur obiectum intentionaliter in plures formalitates, & per ipsum fiunt actualiter plures, ergo ante actum reflexum non solum est in obiecto substantia formalitatum, sed etiam actualis ipsa pluralitas; quare concedendum est ante actum reflexum haberi in obiecto pluralitatem formalitatum in esse intentionali, adhuc tamen in eo signo priori non cognosci illam pluralitatem, sed tantùm in posteriori signo per actum reflexum.

Sed instabis, sicut ex eo quod terminet cognitionem dicitur obiectum cognitum, ita ex eo quod terminat duas cognitiones, dicetur duplex ratio terminandi, sed cognitio denominans se tenet ex parte intellectus, non obiecti, ergo duplex ratio terminandi se tenebit ex parte intellectus, ac consequenter pluralitas rationum, sed vbi est pluralitas ibi est distinctio, ergo distinctio se tenebit ex parte intellectus, non ex parte obiecti. Conf. quia illæ cognitiones non terminantur ad obiecta distincta ex natura rei antè cognitionem, vt supponitur, ergo terminantur ad obiectum, vt habet pluralitatem ex vi cognitionis, ergo ex hac habet duplicitatem & pluralitatem, ergo prius pluralitas est in cognitionibus, & per denominationem ab illis obiectum dicitur habere pluralitatem.

Resp. Amic. cit. negando esse parem rationem, nam esse cognitum in obiecto est formaliter à cognitione, tanquam forma denominante, at esse terminum cognitionis non habet formaliter à cognitione, sed ex se quatenus exercet actum potentię terminatiuę, & intelligibilitatis, vndè terminare duplicem cognitionem non se tenet ex parte intellectus, sed obiecti, & quia singulę cognitiones terminantur ad perfectionem obiecti (quę licet implicitè dicat totam perfectionem obiecti, tamen secundum explicatam rationem vna perfectio non continet aliam, quia non explicat illam) ideò duæ illæ cognitiones inter se realiter distinctæ præbent fundamentum intellectui, vt possit tribuere illis perfectionibus obiecti, vt terminant duas cognitiones, distinctionem rationis quæ distinctio se tenet ex parte obiecti, licet originem ducat à cognitione. At malè rursus Amic. illam doctrinam de terminatione cognitionis assumit, vt vniuersaliter veram, quasi obiectum semper de se habeat esse terminatiuum cognitionis independenter ab ea, quamuis enim id verum sit de obiecto motiuo ac primario terminatiuo, vt dictum est in lib. de Anim. non tamen verificatur de obiectis secundariò tantum terminatiuis, sicut sunt entia rationis, nam in ente rationis posse concipi, vel posse cognitionem terminare non dicit intrinsecam denominationem, sed extrinsecam tantum, cum non prius habeat esse intelligibile, quam intellectum, & intantum dicatur posse concipi, quatenus potentia intellectiua valet illud effingere, vt dictum est in Log. disp. de ente rationis; hoc autem quod addit perfectiones illas plures eiusdem obiecti distingui secundum explicitum, & implicitum, palam sibi contradicit, nam supra in eodem ar. 5. dub. 8. ab initio negat hanc distinctionem rationis ratiocinatę sumi ex implicito, & explicito conceptu, sed ex duplici concepto explicito, quo scilicet repręsententur duæ rationes formales obiectiuæ eiusdem rei, quod nos quoq; suprà aduertimus, quia distinctio penes implicitum, & explicitum facit distinctionem rationis ratiocinantis, non autem ratiocinatę. Fallitur denique dum ait duas illas cognitiones inter se realiter distinctas prębere fundamentum intellectui, vt possit tribuere illis perfectionibus obiecti, vt terminant duas cognitiones, distinctionem rationis, quod enim præbet fundamentum ad sic distinguendas perfectiones illas, potius est virtualis distinctio præcedens in obiecto, & interdum connotatorum diuersitas cum ea concurrens, vt suprà explicatum est, imò & ipsa quoq; cognitionum pluralitas actualis pendet à virtuali pluralitate obiecti, bene enim potest effectus secundum suum esse formale dependere à causa virtuali, vt calor est à calore virtualis Lucis, & creaturę a Deo, vt virtualiter continente perfectiones illarum, quod & ipse dicebat Amic. ar. eodem num. 23. Quare potius ad illam instantiam dicendum obiectum antecedenter ad cognitionem habere virtualiter, quod possit plures terminare cognitiones sui inadæquatas secundum diuersas formalitates,

atq;

atque ideò duplex illa terminatio potius ex parte obiecti se tenebit, quam ex parte intellectus, quod si talis virtualitas, vel fundamentum distinctionis non præcederet in obiecto, planè teneret paritas in argumento assumptam.

Ad Cons. respondet Amic. esse quidem obiectum vnum in re, sed duplex fundamentaliter, vt terminat, duplicem cognitionem, & duplex formaliter, dum intellectus negat vnam rationem explicitam esse aliam explicitè; neque ab illis duabus cognitionibus potest causari pluralitas, vel distinctio in obiecto actualis, quia per illas non cognoscitur pluralitas, vel distinctio formalitatum, sed ipsarum substantia, & pluralitas, & distinctio, cum sint entia rationis, quæ non existunt nisi obiectiuè in intellectu, necessariò cognosci debent formaliter per alium actum. Verum neque hoc bene dicitur quamuis enim per illas duas cognitiones non cognoscatur pluralitas, & distinctio illarum formalitatum, sed tantum per actum reflexum, adhuc tamen illa pluralitas, distinctio formalitatum per duplicem illam cognitionem causatur, & per illam attingitur pluralitas tantum, & distinctio virtualis, & fundamentalis; vndè ad Cons. dicendum est illas cognitiones neq; terminari ad obiecta distincta actualiter ex natura rei ante cognitionem, neque ad obiectum, vt habet pluralitatem actualem ex vi cognitionis, sed ad obiectum vt habet pluralitatem, & distinctionem virtualem antè ipsam cognitionem, atque ideo illa distinctio, & pluralitas nedum ex parte intellectus, sed etiam obiecti se tenebit.

305 Secundò principaliter arguit Hurtad. subsec. 5. antequam cognoscantur animalitas, & rationalitas, non habent aliquid, per quod inuicem distinguantur, alioquin à parte rei distinguerentur, & non ratione; ergo per distinctionem rationis non ponitur aliqua distinctio in obiecto, sed tantum in actibus intellectus, neq; intellectus attingit animal quasi obiectum aliud à rationali, aut animal cognoscit sine rationali. Si dicas antè cognitionem animal esse aliud fundamentaliter à rationali, formaliter tamen esse aliud per cognitionem ipsam. Contrà instat, quia obiectum non fundat cognitionem, nisi secundum id, quod in seipso habet, cum ergo in obiecto non sit aliud, & aliud ante cognitionem, non potest in ipso esse fundamentum, vt intellectus vnum attingat sine alio; tum quia alietas est ipsa cognitio, cognitio præcisiua animalis non terminatur ad seipsam, ergo non terminatur ad alietatem, ergo non cognoscit animal, vt distinctum à rationali.

Resp. antecedens passim à nostris negari ponentibus distinctionem ex natura rei formalem inter grauus metaphysicos prædicamentales præsertim, quales sunt animalitas, & rationalitas; sed gratia exempli, ac disputationis admisso antecedente, neganda est consequentia, quia tunc diceretur, quod quamuis animalitas, & rationalitas ante cognitionem non habeant aliquid, per quod distinguantur actualiter ex natura rei, habent tamen, ex quo distinguantur virtualiter, & fundamentaliter, quod sufficit vt distinctio rationis superueniens, & virtualem complens, & actuans dicatur, & ipsa in obiecto fundari, & ex parte obiecti se tenere; per quod etiam soluitur replica facta in argumento contra hanc solutionem, quia licet in obiecto non sit aliud, & aliud formaliter ante cognitionem, est tamen, aliud, & aliud fundamentaliter, & virtualiter; & falsum est vt dixi cognitionem formaliter ipsam alietatem, & distinctionem, nam potius talis est ipsa negatio, per quam vnum non est formaliter aliud, vel relatio quædam distinctionis media inter illa extrema.

Tertiò arguit Hurtad. ad idem subsec. 6. si cognitio, quæ terminatur ad rationale, non terminatur etiam ad animal, sequeretur quod distinguerentur a parte rei, probat consequentiam, tum quia a parte rei conuenit vni aliquod prædicatum, quod à parte rei non conuenit alteri, quod in creaturis est magnum distinctionis signum, tum quia cognitio se tenens in intellectu non attingit formaliter animal, & attingit formaliter rationale, ergo non solum est diuersitas in cognitione ipsa, sed etiam in obiecto cognito, quia non solum cognitio est in se distincta, sed etiam illi respondet obiectum distinctum. Neq; dicas illam distinctionem esse tantum rationis. Nam oppositum conuincit adducta ratio, & est implicatio vocum (inquit Hurt.) dicere distinctionem esse rationis, & esse in obiecto, quia si est rationis, est in ratione tantùm, & non in obiecto, vel est realis.

306 Resp. vt ad præcedens argumentum, quod sistendo in exemplo illo de animali, rationali, concedendum est quod infertur, nimirum animalitatem, & rationalitatem abinuicem distingui à parte rei, non quidem distinctione reali simpliciter, sed formali ex natura rei, & hoc benè probat argumentum; sed loquendo de gradibus transcendentibus & alijs formalitatibus obiectiuis, quæ solam admittunt distinctionem rationis ratiocinatæ, falsum est quod præscindant obiectiuè in intellectu nostro, hinc sequi distinctionem inter illas ex natura rei; sequitur enim tantùm distinctio per conceptus inadæquatos cum fundamento in re, dum enim intellectus per conceptus inadæquatos concipit rem aliquam, tunc in vnico conceptu relucet tantùm pars obiecti, atque adeò distinctio est in obiecto, quatenus habet esse obiectiuum in cognitione, est autem cum fundamento in re, quia quod subest vni actui, habet ab intrinseco suo, quod distinguatur ab eo, quod per alium actum repræsentatur; ad primam probationem consequentiæ negatur formalitatibus obiectiuis factis per opus intellectus præscindentis etiam cum fundamento in re, conuenire à parte rei actualiter diuersa, & contradictoria prædicata, hoc enim solum contingit per opus intellectus, esto cum aliquo fundamento in re, quatenus quod tribuit vni formalitati ab ipso præcisæ, non tribuit alteri; ad aliam probationem dicendum non quamcunque distinctionem in obiecto inferre in re distinctionem actualem ex natura rei, sed solum quando talis distinctio anteuerteret omninò opus intellectus, & obiecta illa ita essent distincta, vt terminare possent diuersos conceptus adæquatos, idest fundatos in distinctis realitatibus correspondentibus illis quod non euenit in proposito, quia distinctio rationis ratiocinatæ est distinctio obiectorum per solos conceptus inadæquatos, & hac ratione dici debet distinctio rationis, & esse in obiecto, nam distinctio rationis non ideo dicitur rationis, quia sit subiectiuè in ratione, imò distinctio, quæ est in intellectu inter illas diuersas cognitiones, & conceptus inadæquatos est realis, sed dicitur rationis, quia per opus intellectus est subiectiuè, & quasi inhæsiuè in obiecto, & obiectiuè tantùm in intellectu; imo ita est vniuersaliter de omnibus entibus rationis, ac secundis intentionibus, quod obiectiuè tantùm in intellectu esse dicuntur, subiectiuè autem quasi per inhæsionem rationis in rebus, quibus affiguntur, & applicantur.

Quartò idem Auctor loc. cit. subsec. 7. adducit pro parte opposita SS. Basilij, & Ansel. testimonia, nam Basil. hom. 6. examer. apertè ducet ea omnia realiter distingui, ac posse à Deo separari, quæ nos possumus cogitatione separare, nam ex conceptu Lucis non concepto Sole infert ibi realem distinctionem, & possibilem separationem Lucis a Sole, omnia enim potest Deus separare, quæ nostra cogitatio separat, eius verba sunt illa, vt ipse refert Hurt. *nec enim ego Lucis à Solis corpore separationem mihi, ac tibi possibilem esse dico, sed assentiendum esse censeo, quæ mentis sola agitatione, cogitationeque disparari à se possunt, eaipsa seiungi facultate creatoris vtriusq. naturæ posse*: Deindè D. Ansel. 4. de incar. Verbi ex hoc ostendit omnipotentiam Dei non esse accidens Dei, quia non potest concipi sine illa his verbis. *Quia cum omne subiectum sine accidente, aut esse, aut intelligi possit, Deus sine potestate neque esse, neque intelligi potest*, ex quo patet ab Ansel. constitui signum distinctionis realis posse concipi vnum extremum sine altero, eo enim quod non possit concipi Deus sine potestate, intulit Deum non esse subiectum illius. Præterea, vt clarius constet, quam contrà SS. Doctr. nam admittuntur præcisiones obiectiuæ in Deo, & diuisibilitas per intellectum, obijcit eundem D. Ansel. in Prosolog. capit. 18. cum enim recensuisset varias Dei perfectiones, ait Deum non posse per intellectum dissolui, nec intellectu vllo posse illum obiectiuè diuidi, his verbis. *Imò tu es ipsa vnitas nullo intellectu diuisibilis, ergo vita, & sapientia, & reliqua non sunt partes tui, sed omnia sunt vnum*, quibus negat posse vnitatem attributorum Dei diuidi per intellectum, sed omnia attributa esse indiuisibilia nempe per intellectum. Denique subsec. 8. longam refert historiam Petri de Tarantasio, qui postea fuit Innocentius V. Summus Pontifex, quem ait accusatum fuisse a PP. Dominicanis, eo quod in Deo constitueret diuersas formalitates obiectiuas, vndè exoptat omnes sic præscindentes, & distinguentes in diuinis ad Iudicem deferri, tanquam malæ doctrinæ defensores; & cum Scotus fuerit præcipuus harum præcisionum obiectiuarum propugnator, inquit, Doctorem suam famosam opinionem de distinctione formali sumpsisse à Tarantasio, & quia ea sententia malè audiebat, illam proposuit sine assertione, & præiudicio melioris sententiæ, & ait tandem hanc distinctionem Neotericorum per præcisiones obiectiuas esse distinctionem formalem Scoticam.

307 Resp. his, & similibus testimonijs, si ea in rigore verborum intelligere velimus, non minus negari distinctionem rationis in Deo ex parte obiecti, quam ex parte actus, cum enim ex vi verborum absolutè negetur in Deo distinctio rationis, nulla sufficiens ratio reddi potest, cur id potius intelligi tantùm debeat de distinctione rationis ex parte obiecti, quam ex parte actus, vt benè notauit Ouied. loc. cit. vbi etiam satis aptè omnia illa explicat testimonia Patrum. Sed pro exacta illarum auctoritatum intelligentia notandum est ex Scot. quæst. 32. vniuers. ad vlt. & 1. d. 2. qu. 7. infra l. & 3. d. 3. q. vn. G. duplicem esse abstractionem, vnam præcisiuam, alteram diuisiuam, prima inter realiter identificata fieri potest absque vllo mendacio, vt Arist. docet 2. Phys. t. 2. & tunc fit, quando ex realiter identificatis consideratur vnum alio non considerato, vt cogitando hominem in primo modo dicendi esse rationalem non affirmando in illo signo esse risibilem, quia hoc affirmare non licet, nisi in posteriori signo, & in secundo modo potest nunquam, fieri hæc abstractio sine mendacio, quia licet in primo modo dicendi per se non cogitetur hominem esse risibilem, nec affirmetur risibilitas de ipso, tamen neque negatur, aut oppositum affirmatur, sed merè præscinditur ab hominis risibilitate; abstractio autem diuisiua sine mendacio contingere non potest inter realiter identificata, quia fit negando de subiecto prædicatum realiter identificatum, vel affirmando oppositum, vnde virtute talis abstractionis diuisiuæ necessariò destruitur identitas realis inter illa extrema, & ponitur realis distinctio, & separabilitas, & ideò dicitur abstractio diuisiua, & explicari solet per hunc loquendi modum, quod consideretur vnum sine alio, vt v. g. homo sine risibilitate, vel homo non risibilis; quia ergo quæ mente nostra separantur, non solum vnum abstrahitur ab alio præcisiuè, sed etiam diuisiuè, quia non

solum

solum consideratur vnum alio non considerato, sed vlterius consideratur vnum sine alio, vel posse esse sine alio, quod fieri nequit sine mendacio, quia ex tali abstractione infertur realis distinctio, & separabilitas inter extrema saltim per Dei potentiam absolutam; hac, inquam, de causa optimè D. Basil. ex hoc, quod possit à nobis Lux cogitari sine Sole, optimè intulit Lucem à Sole esse realiter distinctam, imò & à Deo separari posse, quia quæ nos mente seiungere possumus per abstractionem diuisiuam sine mendacio, possunt etiam à Deo saltim per potentiam eius absolutam separari. Sic etiam explicandus est S. Ansel. quod constituit signum distinctionis realis posse concipi vnum extremum sine altero, quia talis conceptio non fit, nisi per abstractionem diuisiuam, & ideò benè inquit Deum sine potestare concipi non posse, sicut nec homo sine resibilitate, quia talis est abstractio diuisiua, quæ sine mendacio fieri nequit inter realiter identificata. Et sic etiam denique explicandus est in Proslog. capit. 18. cum ait vnitatem Dei nullo intellectu esse diuisibilem, vult enim innuere non posse vnum attributum ab alio abstrahi diuisiuè, quasi considerari possit iustitia sine misericordia, vel concipi Deus non iustus, non sapiens &c. nam hæc realem indicarent distinctionem inter illa; ex his tamen inferre non licet, quod prædicti Patres negauerint in diuinis distinctionem formalem, vel præcisiones obiectiuas, quia istæ fundantur in abstractione præcisiua, non diuisiua.

Quicquid verò fuerit de illa Petri Tarantasij historia, & accusatione facta à PP. Dominicanis opinionis eius de præcisionibus obiectiuis in diuinis, parum ad nos, quia nec propterea damnata fuit eius opinio, vt obindè optandum sit omnes huius opinionis assertores à iudice damnari debere, imò hæc opinio de præcisionibus obiectiuis receptissima est in scholis tam Scotistarum, quam Thomistarum. Sed quod subdebat Hurtad. adhuc magis displicet, nempe Scotum sententiam suam de distinctione formali, & præcisionibus obiectiuis à Tarantasio mutuatum esse, & eam distinctionem à Scoto assertam esse, quam ponunt Neoterici per præcisiones obiectiuas, & quia malè addebat propositam à Scoto fuisse 1.d.2. qu.7.§. *sed hic refero* sine assertione, & præiudicio melioris sententiæ; hæc enim tria sunt putida mendacia simul congesta; quod enim per distinctionem formalem non intellexerit Doctor distinctionem tantùm virtualem aut rationis ratiocinatæ, quam Neoterici explicant per præcisiones obiectiuas iam suprà ostendi in hac disp. nu. 207. vndè etiam sequitur falsum esse, quod Doctor à Tarantasio suam mutauerit opinionem de distinctione formali, quia illam non posuit Tarantas. in diuinis, neque Doctor noster adeò erat ingenij inops, vt penu Tarant. egeret; & denique loc. cit. num. 208. causam edisserio, cur Doctor loc. cit. proponendo suam opinionem de distinctione formali in diuinis vtatur illis verbis *dico sine assertione, & præiudicio sententiæ melioris* quia nimirum ipse primus fuisse videtur, qui inter diuinas perfectiones distinctionem formalem inuenerit, & tunc temporis in communi modo loquendi pro distinctione ex natura rei intelligebant distinctionem realem simpliciter, & in toto rigore; & ideò cum magna loquitur sobrietate, vt eius innata exigebat modestia, ne diuinam videretur lædere simplicitatem, à qua cautela in suis proponendis placitis valdè Neoterici deficiunt, & alienis reijciendis, nam cum minimæ sint auctoritatis, elato supercilio suas inducunt opiniones, velut catholicas veritates, ac fidei articulos, & alienas inurunt grauibus censuris, & scommatibus.

308 Quintò arguunt alij ad idem, probando ex vi distinctionis ratiocinatæ nullam poni distinctionem in obiectis ipsis, sed solum in conceptibus, & denominatione extrinseca obiectorum; nam ista distinctio nihil ponit actu in obiectis in genere rei, vt reddat illa distincta, nisi denominationem rationis, qua obiectum redditur sic, vel sic cognitum, ergo hæc distinctio non inuenitur formaliter, nisi in conceptibus, in obiecto autem secundum extrinsecam denominationem. Conf. quia istæ formalitates non repræsentantur distinctæ, quia ex natura sua distinctæ sint, vt omnes contra Scotum clamant, nec quia sint obiectiuè distinctæ, itaquod repræsentetur vna, & non alia, quia hoc non sufficit, vt dicantur esse plures, nam nisi fiat distinctio ab intellectu, non resultat pluralitas; si autem fit distinctio, & ex parte obiecti non correspondet ei diuisio ex natura rei, ergo verè intellectus non diuidit, ergo solùm potest dici distinctio, quia dantur diuersi conceptus denominantes obiectum, non tamen quod illi distinctioni conceptuum aliqua distinctio ex parte obiectorum respondeat.

Resp. negando assumptum, quasi distinctio redundet in obiectum per solam extrinsecam denominationem sic vel sic cogniti, quia diuersitas non consistit solum in diuerso modo cognoscendi idem obiectum grammaticaliter, vel logicaliter per abstractum, vel concretum, aut etiam metaphysicè per explicitum, & implicitum, sed etiam in alietate obiectorum, quatenus intellectus per suam vim præcisiuam, veluti in partes diuidit, & in plures conceptus inadæquatos simplicem essentiam rei, vndè distinctio in obiecto non habetur ex eo præcisè, quod obiectum subsit diuersis actibus intellectus, hoc enim etiam contingit in distinctione rationis ratiocinantis, sed quia ita subest, vt secundum partes correspondeat singulis actibus, nam vnus actus continet in esse intentionali vnicam tantùm portionem obiecti, non autem totum esse ipsius; & hinc resultat distinctio rationis, non quidem in ipsis conceptibus formalibus, qui realiter distinguuntur, sed in ipso obiecto, vt in esse obiecti manifestato. Ad conf. concedimus opus non esse, vt distinctioni rationis ratiocinatæ correspondeat actualis distinctio ex parte obiecti extrà intellectum, sed sufficit, quod correspondeat virtualis secundum quod est inadæquatè manifestabilis, vndè ex hoc tantum concluditur, quod intellectus formans hanc distinctionem non ponat distinctionem in obiecto, quatenus secundum esse reale terminat cognitionem, & quod intellectus non attingat hanc distinctionem, quasi sit actu à parte rei in obiecto, non tamen sequitur quin possit per virtutem suam præcisiuam aliquam simplicem entitatem in plures conceptus inadæquatos partiri, itaut quod dicit obiectum in vno actu relucens, non dicat in alio, sed diuersam formalitatem.

309 Postremò Arriag. & Ouuied. præcedentibus rationibus non contenti hoc vnicum adducunt argumentum, quod efficacissimum, imo & insolubile putant pro statu isto, deducitur autem ex contradictorijs hoc modo, ab Arriag. sec. 2. cir. subsec. 2. non minus contradictoriè opponuntur cognosci, & non cognosci, respondere, & non respondere ex parte obiecti, quam existere, & non existere, produci, & non produci, sed repugnat animalitatem hominis existere, & non existere eius rationalitatem, item produci animalitatem, & non produci rationalitatem, quantumuis formaliter, vel virtualiter distinguantur, ergo etiam implicabit cognosci animalitatem, & non cognosci rationalitatem, & respondere ex parte obiecti animalitatem, quin respondeat rationalitas; Minor patet, probat maiorem, in qua consistit tota difficultas, existere, & non existere opponuntur contradictoriè, quia illa particula, *non* cadens supra Verbum negat idem, quod per illud fuerat affirmatum, negatio autem formæ, & ipsa forma opponuntur contradictoriè, & repugnant inter se, sed ly *non*, cadens supra verbum *cognosci*, eodem prorsus modo negat *cognosci*, ac cadens supra verbum *existere*, negat *existere*, ergo non minus opponitur cognosci cum non cognosci, quam existere cum non existere. Confirmat idem argumentum Ouuied. hoc pacto, implicat prædicatum animalis terminare hanc numero cognitionem, & non illam terminare prædicatum rationalis, ergo implicat animal cognosci per hanc numero cognitionem, & non cognosci rationale identificatum cum animali, probat antecedens, implicat animal terminare vnionem physicam alicui extremo, vel actionem ab aliquo principio actiuo procedentem, quin eandem vnionem, vel actionem terminet rationale, ergo implicat animal terminare cognitionem, quin eandem terminet rationale cum ipso identificatum; probat hanc consequentiam, & rationem à priori desumit pro antecedenti stabiliendo; ideò implicat animal terminare actionem, vel vnionem, quin terminat eandem rationale, cum ipso identificatum, quia sequeretur idem animal terminare, & non terminare actionem, vel vnionem, terminare, quia supponitur non terminare, quia non terminat rationale identificatum cum ipso; similiter sequeretur rationale non terminare, vt supponitur, & terminare, quia terminaret animal identificatum cum rationali, quæ sunt contradictoria. Ob eandem identitatem sequeretur animal terminare cognitionem, vt supponitur, & non terminare, quia est identificatum cum rationali, quod non terminat; sed non minor est contradictio in eo, quod eadem entitas terminet, & non terminet cognitionem, quam in eo, quod terminet, & non terminet vnionem, ergo sicut implicat animal terminare vnionem, vel actionem, quam non terminet rationale identificatum cum ipso propter contradictoria quæ indè inferrentur, si hoc fieret; ita ob similia contradictoria implicabit animal terminare hanc cognitionem, & non terminare eandem cognitionem rationale cum animali identificatum. Et hoc argumentum tanti ponderis iudicauit Ouuied. vt hoc solo conuictum se fateatur, & inuitò etiam coactum ad negandas obiectiuas præcisiones in formalitatibus præsertim creatis realiter identificatis, inquit enim se ponderasse omnes solutiones, quæ huic argumento solent adhiberi, nullamque inuenisse, quæ ei satisfaceret, vndè multas ibi recenset, quas omnes pro viribus impugnat, sicut etiam facit Arriag. loc. cit.

310 Resp. in primis hoc argumentum, quod adeò exaggerant Recentiores supracitati, parum vel nihil vrgere contra formalistas, seu præcisiones obiectiuas, quæ à Scotistis admittuntur, & oriuntur ex distinctione formali ex natura rei reperta inter plures eiusdem rei formalitates, vt inter animalitatem, & rationalitatem in homine, inter essentiam, & relationes originis in Deo; istæ enim natæ sunt seipsis, & disiunctim ab alijs terminare actum intellectus inter plures formalitates præscindentis, ideoque formalitas definitur à Formalistis esse illam, quæ se sola sufficit ad terminandum actum intellectus diuisim ab alia formalitate, cui ponitur realiter identificari, vndè eo ipso, quod in eadem re plures inueniuntur formalitates identificatæ realiter, consequenter habetur plura obiecta partialia, quę diuisim valent distinctos terminare actus intellectus. Et cũ dicebat Arriag. quod tũc sequeretur idẽ cognosci, & nõ cognosci, quia per hãc cognitionẽ ponitur animal cognosci, & nõ rationale, quod est ei realiter identificatũ, quę est manifesta repugnantia; dico nullã hinc sequi repugnantiam, quia licet sit idem obiectum materialiter, tamẽ sunt diuersa obiecta formalia iuxtà varietatẽ formalitatũ eiusdẽ rei, & sic cognosceretur secundũ vnã formalitatẽ per hãc numero cognitionẽ, & non secundũ aliã, in quo nulla est implicãtia; hoc enim vniuersaliter contingit in omni demõstratione, vbi propria passio ostẽditur de suo adequato subiecto, cui realiter identificatur, vt cũ de homine ostẽditur risibilitas per rationalitatem,

tunc

tunc enim prius cognoscitur homo, vt rationalis, deinde ex hoc cognoscitur, vt risibilis, quod quidem prædicatum identificatur cum rationali, & tamen hinc nulla sequitur contradictio idem obiectum cognosci, & non cognosci, quia id contingit secundum diuersas formalitates eiusdem humanitatis. Cum autem arguebat Arriag. non minus contradictoriè opponi, ac inuicem repugnare cognosci, & non cognosci, quam existere, & non existere, produci, & non produci, atque ideò sicut implicat existere, vel produci hominis animalitatem non existente, vel producta rationalitate, ita pariter implicabit cognosci animalitatem non cognita rationalitate; respondetur ex communi doctrina Formalistarum omnia contradictoria siue realia, siue rationis vtique æquè repugnare quoad veritatem, cum enim affirmationem, & negationem importent, vtque de eodem, & secundum idem nunquam verificari possunt, non tamen æquè repugnant quoad distinctionem inferendam, aliqua enim inferunt realem distinctionem, vel ex natura rei formalem, aliqua vero distinctionem tantum rationis iuxta conditionem contradictionis, siquidem distinctio semper contradictioni commensuratur; & sic in proposito maior argumenti cum sua probatione concludit solum cognosci, & non cognosci æquè inuicem repugnare, ac existere, & non existere &c. quoad veritatem, non tamen quoad distinctionem inferendam; ratio est, quam assignauimus supra n. 227. & 290. quia existere, & non existere, produci, & non produci spectant ad esse identicum, ac entitatiuum, rei atque ideo contradictio in ipsa fundata arguit semper veram, & propriam rerum diuersitatem præsertim in creatis, vndè de rebus contradictoria huiusmodi absolutè enunciantur, & non cum aliqua reduplicatione; at cognosci, & non cognosci, respondere, & non respondere ex parte obiecti sunt contradictoria minoris momenti, & quæ recipiunt esse formale rei, & ratione alicuius formalitatis toti rei attribuuntur, quare ad eam componenda sufficit formalitatum diuersitas, nec absolutè de re enunciantur, sed cum reduplicatione illius formalitatis, merito cuius toti rei conueniunt, vt esse sensitiuum, & discursiuum in homine, nam dicitur sensitiuus quatenus animal, & discursiuus quatenus rationalis; quare in proposito ad ea contradictoria componenda sufficit formalitatum diuersitas, nec opus est diuersitate rerum, per quam doctrinam fit satis omnibus instantijs Arriag. loc. cit.

311 Ad Conf. ex Ouuied. negatur antecedens, ad cuius probationem negatur consequentia, quia non est eadem ratio de terminatione physicæ vnionis, & actionis, ac de terminatione cognitionis; non enim sola res, sed aliqua etiam eiusdem rei formalitas potest se sola esse sufficiens terminus cognitionis, at nequit sic esse terminus actionis, vel physicæ vnionis, quia actio physica, & productiua, ac etiam vnio rem immutant in se physicè, & realiter, nam esse productum, ac etiam esse vnitum in rebus præcipuè creatis ponit aliquid intrinsecum, & reale in ipsa re, vndè res ipsa dicitur in ipsa, vel secundum seipsam produci, & cum alia re vniri, non autem aliqua eius formalitas, cum realitas non sit sufficiens terminus productionis, sed ipsa res in se quatenus existens, vt dictum est supra in hac disp. nu. 161. nec etiam est idoneum extremum physicæ vnionis, quia vnio est rerum, non autem formalitatum, & fundatur in rebus realiter distinctis, non autem identificatis; cognitio autem immutat realiter obiectum, neque esse cognitum ponit aliquid physicum reale, ac intrinsecum in obiecto cognito, sed solam extrinsecam denominatione ex terminatione cognitionis subortam, & ideo sola formalitas esse potest eius sufficiens terminus, atq; ita breuibus mihi videtur extricata difficultas, cuius solutionem aiebat Ouuied. in humanis esse desperatam; alijs etiam modis hoc idem argumentum ibi proponit, sed quocunq; modo proponatur, sicut eandem semper profert difficultatem, sic & eandem postulat solutionem; quæ tota tandem ad hoc reducitur quod falsum est illud assumptum ab his Recentioribus, vt indubitanter verum, quod contradictoria omnia eodem modo repugnent, quod constat ex dictis omninò verū non esse, licet enim æque repugnent quoad veritatem, non tamen quoad distinctionem inferendam; & hoc ipsi quoque Aduersarij fateri tenentur, alioquin contra ipsos etiam eadem poterit retorqueri difficultas, aiunt enim ipsi cognitionem animalis, vt sic, non præscindere à rationali, sed totam humanitatem attingere indiuisibiliter ex parte obiecti, præscindere tamen ex parte actus, quia humanitatem attingit, vt connotat sensationes solum, non autem discursus. Ex quo contra ipsos ita argumentari licebit, si implicat animalitatem cognosci non cognita rationalitate sibi identificata, quia tunc idem cognosceretur, & non cognosceretur, vt supra deducebant, ergo pariter implicat animalitatem connotare sensationes, & has non connotari à rationalitate sibi realiter identificata, quia tunc idem eadem haberet connotata, & non haberet, consequentia patet ex eorum dictis, dicunt enim contradictoria ex æquo repugnare, siue sint realia, siue rationis, siue consistant in intrinsecis denominationibus, siue extrinsecis; quicquid ergo dixerint ipsi ad hoc argumentum de connotare, & non connotare dicemus & nos ad illud de cognosci, & non cognosci, & quo pacto soluebant ipsi animalitatem connotare sensationes, quas tamen non connotat rationalitas ei identificata, eodem quoque saluabimus & nos animalitatem cognosci per hanc numero cognitionem, qua tamen non cognoscitur rationalitas ei realiter identificata; nec video quo pacto possit hæc paritas euitari, præsertim cum cognosci, & non cognosci dicant solam extrinsecam denominationem in obiecto, vel eius negationem, vt fortè ipsi dicere possent de connotare, & non connotare, quod dicant in connotante solam extrinsecam habitudinem connotatorum ad ipsum, vel negationem eius.

312 Fateor tamen difficiliorem esse argumenti solutionem, si fiat contra formalitates obiectiuas per intellectum factas cum fundamento in re, quæ nimirum ortum ducant, ex distinctione rationis ratiocinatæ, etenim cum hæ à parte rei sint omninò eadem res, & formalitas, planè si cognitio ad vnam terminatur formalitatem, cum hæc à parte rei sit eadem cum illa, & terminatio fiat a parte rei, vtique ad aliam quoque terminari debebit, alioquin eadem res, & formalitas simul cognosceretur, & non cognosceretur, terminaret & non terminaret eandem cognitionem; terminaret ex suppositione, non terminaret, quia cognitio non terminaretur ad aliam formalitatem omnino ex natura rei identificatam cum illa. Conf. difficultas, quia ideò dicebamus posse animal cognosci non cognito rationali, quia licet sint eadem res, sunt tamen diuersæ formalitates, & ideò non sunt contradictoria, quia licet dicantur de eadem re, non tamen sub eadem ratione, essent autem contradictoria si compararentur cum vnica formalitate, quia tunc de eadem re verificarentur, & secundum eandem rationem; sed in proposito si animal, & rationale sola distinctione rationis ratiocinatæ distinguuntur, vt Thomistæ contendunt, iam a parte rei sunt vna res, & realitas, seu formalitas, & cum terminatio cognitionis fiat à parte rei, non videtur quomodo possit hæc numero cognitio ad animal terminari, quin etiam terminetur ad rationale, quod est omnino idem a parte rei cum ipso, fortius ergo procedit argumentum contra formalitates obiectiuas, vt a Thomistis ponuntur, quam vt ponuntur à Scotistis; & in hoc sensu multas reijciunt responsiones ad hoc argumentum Arriag. & Ouuied. loc. cit.

Pasqualig. tom. 2. Metaph. disp. 56. sect. x. vt declaret, quomodo distinctio rationis ratiocinatæ ponat distinctionem in obiecto, aduertit quod obiectum nedum considerari potest secundum esse reale, quod habet in seipso, sed etiam secundum esse obiectiuum, quod habet in intellectu, & consistit in eo, quod ipsi intellectui repræsentetur; quod autem hoc concedi debeat, tanquam aliquid distinctum tum ab obiecto prout habet esse in seipso, tum ab ipso actu intellectus, probat, quia obiectum aliter multoties repræsentatur, ac sit in seipso, & aliquid attingit intellectus, quod re vera non est in obiecto, tunc autem id quod repræsentatur, necessariò concedendum est esse quid diuersum ab obiecto, quia idem secundum idem non potest aliter, atque aliter se habere, vt accidit in casu isto. Præterea neque est ipse conceptus intellectus, quia conceptus intellectus non est id quod repræsentatur, sed ratio repræsentandi; cum autem intelligo Petrum, Petrus repræsentatus se habet, vt quod, & tanquam obiectum; quare concludit dari debere illud esse obiectiuum, quod neque sit conceptus formalis intellectus, prout repræsentatiuus, neque sit obiectum ipsum secundum esse reale, quod habet in seipso, sed sit obiectum quatenus intentionali modo continetur ab ipsa cognitione, tanquam à ratione manifestatiua obiecti; his præmissis duas ponit conclusiones; prima est, quod si obiectum consideratur secundum esse reale, quod habet extra intellectum, distinctio rationis cum fundamento non cadit supra ipsum, quia etiamsi fiat cum fundamento in re, est merum opus intellectus, itaut tantùm habeat esse in ipso intellectu, ergo ex vi ipsius non potest poni aliqua distinctio in obiecto, prout habet esse extra intellectum, alioquin illa distinctio non haberet esse solum in intellectu; altera conclusio est, distinctionem illam rationis cum fundamento ponere distinctionem in obiecto, quatenus intentionali modo existit in intellectu; quia hoc esse intentionale non est vnum, sed multiplex iuxtà pluralitatem formalitatum, in quas ab intellectu diuiditur idem simplex obiectum, & sic distinctæ formalitates possunt secundum distincta esse intentionalia distinctas cognitiones terminare absque eo, quod vna formalitas terminet cognitionem, quam terminat alia formalitas.

313 Hæc tamen explicatio non placet, neque idonea est ad præsentem difficultatem declarandam, nam in primis falsum est dari debere illud esse obiectiuum, & intentionale, vt quid diuersum ab ipsa entitate physica obiecti, & à cognitione vt ad ipsum terminata, vt ait Pasqualig. quia illud esse obiectiuum, & intentionale, vt ipsemet fatetur, aliud non est, quam esse cognitum, quod habet obiectum ex vi cognitionis prout in intellectu existit; sed esse cognitum in obiecto ponit tantùm extrinsecam quandam denominationem realiter ab ipso obiecto indistinctam, & à cognitione prout ad ipsum terminata in communi fere omnium sententia, ergo &c. Et hoc quidem verum est, siue obiectum cognoscatur, vt est in seipso, siue aliter, ac sit in seipso, nam semper esse cognitum dicit denominationem cogniti in obiecto derelictam ex terminatione cognitionis ad illud. Deindè falsum est cognitionem præcisiuam animalis v. g. terminari ad animal secundum illud esse obiectiuum, quod habet ex vi cognitionis, & non potius secundum illud esse, quod habet à parte rei, probatur hoc, quia animal, vt cognitum, vel habens esse obiectiuum in intellectu, dicit animal, vt subest cognitioni, vel cognitionem, vt terminatam ad animal, sed cognitio præcisiua animalis non attingit ipsam cognitionem, neque est reflexiua supra seipsam, ergo non terminatur ad animal, vt cognitum, & vt subsit illi esse intentional, maior

patet,

patet, probatur minor, quia sicut aliud est cognoscere animal, aliud cognoscere animal esse cognitum, primum namque fit per actum directum, aliud per actum reflexum, ita quoque aliud est præscindere animal à rationali, & aliud cognoscere animal esse præcisum à rationali; nam hoc secundum fieri nequit sine actu reflexiuo, sed ad primum sufficit actus rectus, & illud quidem satis est ad distinctionem ratiocinatam constituendam. Conf. quia quando ex vi distinctionis ratiocinatæ cognoscitur animal in homine non cognito rationali, tunc non cognoscitur animal secundum aliquod esse intentionale, quod habeat ea vi cognitionis, sed secundum esse reale, licet per talem actum non cognoscatur, vt præcisum actualiter a rationali, quia ad hoc requiritur actus reflexus, sed eo ipso actu præscinditur à rationali, ergo falsum est ex vi distinctionis ratiocinatæ deriuari distinctionem in obiecto præcisè, quatenus intentionali modo existit in intellectu, & hac ratione idem obiectum reale secundum diuersa esse intentionalia posse diuersas terminare cognitiones, probatur assumptum) nam consequentia patet) quia in præcisione animalis à rationali cognosco animal, secundum quod est substantia animata, sensitiua, & secundum quod ei conueniunt operationes sensitiuæ, sed hæc, & similia prædicata ei competunt, secundum quod est à parte rei non autem secundum aliquod esse obiectiuum, & intentionale. Denique distinctio rationis ratiocinatæ cadit super formalitates realiter identificatas, & præcisio obiectiua fit similiter inter illa, quæ sunt idem realiter à parte rei, at quamuis à parte rei, animal, & rationale sint idem, attamen esse intentionale, vel obiectiuum animalis non est idem cum esse intentionali rationalis, imò sunt esse intentionalia realiter distincta, eo modo, quo realis distinctio applicari potest entibus rationis seruata proportione, ergo hæc præcisio non est illa, de qua hic est sermo, quia est inter obiecta realiter distincta, non autem inter formalitates realiter identificatas; falsum est ergo præcisiones obiectiuas per hoc benè saluari, quod distinctæ formalitates possunt secundum distincta esse intentionalia distinctas terminare cognitiones absque eo, quod vna formalitas terminet cognitionem, quam terminat alia formalitas.

314 Quare ad argumentum Recentiorum adductum suprà n. 309. prout fieri potest contrà præcisiones obiectiuas per intellectum factas cum fundamento in re, quas solas agnoscunt Thomistæ, occurrendum est ex dictis supra, quod licet antecedenter ad cognitionem, qua animal v.g. præscinditur à rationali, vel vt vtar exemplo ab omnibus concesso, qua virtus calefactiua in Sole præscinditur ab exsiccatiua, non præcedant in Sole huiusmodi formalitates ex natura rei distinctæ; præcedunt tamen vt distinctæ virtualiter, & fundamentaliter, & ex hac virtuali pluralitate obiectorum pendet etiam pluralitas actuum, nam isti actus tendunt in illa obiecta, non quidem vt vnum realiter, & formaliter à parte rei, quia sunt actus confusi, & inadæquati, sed vt virtualiter plura, & distincta, & ratione istius distinctionis virtualis in obiecto præcedentis saluantur præcisiones obiectiuæ per intellectum factæ, nam per actum intellectus rectum, ita vna præscinditur ab alia, quod licet à parte rei sint vna, & eadem res, & realitas formaliter, tamen ob virtualem distinctionem, & multiplicitatem varias terminat cognitiones, adeout vna hanc numero cognitionem terminet, quam non terminat alia; & sic patet, quomodo præcisiones obiectiuæ ortæ ex vi distinctionis ratiocinatæ non per hoc benè saluentur quod distinctæ formalitates terminent distinctas cognitiones secundum diuersa esse intentionalia, quia, vt supra dictum est, distinctio rationis ratiocinatæ non cadit inter diuersa entia rationis, sed saluatur præcipuè ob diuersitatem formalitatum præcedentem in obiecto, non quidem formalem, & actualem, sed virtualem, & fundamentalem. Dices, si cognitio præcisiua animalis v.g. terminatur ad animal secundum esse quod habet à parte rei, cum secundum hoc esse nullo pacto distinguatur à rationali, planè implicat cognitionem terminari ad animal, & non etiam terminari ad rationale cum animali identificatum realiter, & formaliter, vt supra arguebatur nu. 312. Resp. quod si actus ille esset adæquatus, vtique si terminaretur ad animal, etiam ad rationale terminari deberet, sed cum sit inadæquatus, & confusus, alioquin præcisiuus non esset, stante distinctione virtuali inter illa obiecta, potest tendere in vnum adeo, vt non tendat in aliud. Dices, ergo ad componenda contradictoria tam sufficiens erit distinctio virtualis, quam formalis ex natura rei, quod supra negatum est. Resp. negando consequentiam nam quando id concederetur de illis prædicatis cognosci, & non cognosci, quæ solam dicunt extrinsecam denominationem in obiectis, adhuc tamen de alijs negari deberet, vt supra demonstratum est, tam in diuinis de essentia, & relationibus originis, quam in creatis de gradibus metaphysicis prædicamentalibus, sed neque etiam id absolutè concedi debet de illis contradictorijs cognosci, & non cognosci; quia distinctio formalis actualis antecedens operationem intellectus sufficit ad terminandas varias cognitiones adæquatas, non quidem in hoc sensu, quasi singulæ exprimant totam rem ex illis formalitatibus constitutam, sed in eo sensu, quod singulis illis cognitionibus propriæ correspondeant realitates in ea re, & per singulas adæquatè expressibiles; sed distinctio virtualis non sufficit, nisi ad terminandas varias cognitiones omninò inadæquatas.

QVÆSTIO XVII.

Et vltima.

An per actus intuitiuos fieri possit præcisio, seu distinctio rationis.

315 Quid sit cognitio abstractiua, & intuitiua constat ex dictis disp.6. de Anim. qu.11. quia igitur distinctio rationis inter aliqua duo, & præcisio vnius ab alio fit per actum intellectus, quo consideratur vnum sine alio, vel alio non considerato, quæritur in præsenti, an talis actus possit esse intuitiuus; de abstractiua enim cognitione nulla potest esse difficultas, cum enim abstrahere, vel præscindere sit considerare vnum alio non considerato, vt considerare animalitatem non considerata rationalitate, tam cognitio abstractiua ex genere suo apparet aptissima ad præcisiones faciendas tam formales, quam obiectiuas, & ad fabricandam distinctionem rationis inter plura realiter identificata præsertim cum fundamento in re. Sed est præcipuè difficultas de cognitione intuitiua, cum enim hæc sit rei existentis, vt est in se, videtur ei ex genere suo repugnare, quod sit actus præcisiuus, & per ipsam de obiecto possit considerari vna formalitas alia non considerata; itaq; sensus quæstionis est, an obiectum, quod in se habet identitatem, & est omninò simplex, possit per partes repræsentari cognitione intuitiua ita vt per vnum actum cognitionis intuitiuæ attingatur vna formalitas v.g. animalitas in Petro, vel vt adhibeam exemplum ab omnibus admissum, virtus calefactiua in Sole, nil aliud præter ipsam de esse Petri vel Luce Solis cognoscendo. Affirmatiuam partem defendit Hurtad. disp.6. Met. sec.6. vbi ait per actus intuitiuos, dummodo comprehensiui non fuerint, fieri posse præcisiones, nedum formales, verum etiam obiectiuas in sententia illas admittente; addit autem illam limitationem, dummodo actus intuitiua non sit etiam comprehensiuus, quia cum de ratione comprehensionis sit, vt attingat quicquid est in obiecto à parte rei per talem identitatem, sanè repugnat tali cognitioni ea suo genere, vt vnam formalitatem præscindat ab alia, & vnam exprimat alia non expressa, ac declarata; pro qua sententia citat Aureolum 1. d. 8. par. 3. ar. 6. S. Thom. Opusc. 9. qu. 1. & air pro ipsa quoque stare Scotum cum omnibus Scotistis, vt potè afferentes de potentia saltim Dei absoluta posse videri essentiam sine attributis, & relationibus, & vnum attributum videri sine alio; sic etiam loquitur Pasqual. disp. 58. sec. 1. referendo auctores pro hac sententia, quam etiam sequuntur Arriag. & Ouuied. loc. cit. Altera sententia negat posse to cognitione intuitiua haberi distinctionem rationis, etiam per potentiam Dei absolutam, quam tenent Vasquez tom. 2. p. r. disp. 118. c. 2. Suar. 3. p. tract. 1. lib. 2. cap. 28. Molin. 1. p. qu. 28. art. 2. disp. 3. Pasqualig. cit. pro qua etiam referri in vniuersum omnes, qui negant etiam de potentia absoluta posse clara visione videri vnum attributum Dei sine alio, aut essentiam sine personis propter cognitionem intuitiuam, quæ ex natura sua debet ferri in totum obiectum adæquatè sumptum; ita autem probant hanc sententiam, vt nedum ostendant per cognitionem intuitiuam distinctionem rationis fieri non posse, verum etiam incompossibilem esse cum distinctione formali ex natura rei, vnde aiunt admissa quoque formali distinctione inter diuina attributa, dummodo tamen ponantur realiter identificata, non posse à Beatis etiam de potentia absoluta videri intuitiuè essentiam sine personis, nec vnum attributum sine alio.

316 Resoluitur hoc quæsitum duabus conclusionibus, quarum. Prima est per actus intuitiuos distinctionem rationis fieri non posse, qualiscunque illa fuerit siue rationis ratiocinantis, siue ratiocinatæ. Conclusionem hanc tradidit Doctor pluribus in locis, nam in 1. d. 2. q. 7. §. *sed hic restat*, volens probare essentiam, & relationes originis plusquam ratione distingui siue ratiocinata his verbis procedit ad argumentum. Et si detur primus modus, quod paternus intellectus habeat essentiam, & proprietatem, tanquam duo obiecta formalia, tunc arguo sic, intellectus ille nihil intelligit, nisi intuitiuè, quia vt patebit d. 7. q. 3. omnis intellectio abstractiua, & non intuitiua, est aliquo modo imperfecta, cognitio autem intuitiua est obiecti, vt obiectum est præsens in existentia actuali, & hoc in se, vel in alio eminenter continente totam entitatem ipsius, ergo quæ cognoscuntur intuitiuè vt obiecta formalia distincta, vel vnum eminenter continetur in alio, vel vtrumque secundum propriam existentiam terminat actum, vt est eius, nihil autem intrinsecum personæ diuinæ propriè continetur in aliquo eminenter, quia tunc esset ens per participationem illius continentis, igitur quæcunque intrinseca sunt diuersa obiecta formalia intuibilia secundum propriam existentiam actualem terminant intuitionem, vt obiecta, & ita habent aliquam distinctionem antè actum intelligendi. Clarius idem habet Doctor infra 1. d. 8. qu. 4. vbi volens idem probare de essentia, & attributis nimirum plusquam ratione distingui sic arguit sub lit. M. Præterea intellectus intuitiuus nullam habet distinctionem in obiecto, nisi secundum quod existens est, quia sicut non cognoscit aliquod obiectum, nisi secundum quod existens, ita non cognoscit aliqua distincta formaliter in obiecto, nisi vt existens; cum igitur intellectus diuinus non cognoscat essentiam suam, nisi intuitiua intellectione, quæcunque distinctio ponatur ibi in obiecto, siue sit distinctorum obie-

obiectorum formalium, siue vt rationum causatarum per actum intellectus, sequitur quod illa distinctio erit in obiecto, vt actu existens est, & ita si illa est obiectorum formalium distinctorum in obiecto erunt illa formaliter distincta, & habetur tunc propositum, quod distinctio talis obiectorum formalium præcedit actum intellectus; si autem sit rationum causatarum per actum intelligendi, igitur intellectus diuinus causabit aliquam intentionem in essentia, vt relationem rationis, vt existens est, quod est absurdum; ita Doctor ibidem, vnde paulò infrà § *ad quæstionem*, ait postea, dico, quod inter perfectiones essentiales non est tantum differentia rationis, hoc est diuersorum modorum concipiendi idem obiectum formale, talis enim distinctio est inter sapiens & sapientiam, & vtique maior inter sapientiam, & veritatem; nec est ibi tantum distinctio obiectorum formalium in intellectu, quia vt argutum est prius, illa nunquam est in cognitione intuitiua; quibus verbis manifestè docet distinctionem rationis, qualiscunque sit per cognitionem intuitiuam fieri non posse.

Idem adhuc clarius habet 1. d. 8. qu. 3. § *contra, conceptus ille*, vbi postquam docuerat modum intrinsecum non dicere propriè formalitatem seipsa conceptibilem; & inter illud, à quo accipitur conceptus communis Deo, & creaturæ, & illud, à quo accipitur conceptus proprius, non interuenire distinctionem, vt realitatis, & realitatis, sed realitatis, & modi proprij, & intrinseci eiusdem, subdit obiectionem, & solutionem his verbis, sed si arguas, ergo realitas, à qua accipitur, est finita, non sequitur, non enim accipitur ab aliqua realitate, vt conceptus adæquatus realitati, siue vt perfectus conceptus illi realitati adæquatus, sed vt diminutus, vel imperfectus; intantum etiam, quod si illa realitas, à qua accipitur videretur perfectè, & intuitiuè, intuens ibi non haberet distincta obiecta formalia scilicet realitatem, & modum, sed idem obiectum formale, tamen intelligens intellectione abstractiua propter intellectionis illius imperfectionem potest vnum habere pro obiecto formali, licet non habeat alterum; quibus verbis, vt ibi notant Bargius, & alij Interpretes, significat Doctor rem posse intelligi sine modo intellectione tantum abstractiua, non verò intuitiua; si ergo per cognitionem intuitiuam attingi nequit distinctio inter rem, & modum eius intrinsecum, quæ vtique maior est distinctione rationis, siue ratiocinantis, siue ratiocinatæ, vt constat ex dictis suprà quæst. 10. tanto minus per ipsam fieri poterit distinctio rationis, qualiscunque illa sit; hæc loca Doctoris adeò manifesta pro hac conclusione adducere placuit, vt pateat quam immeritò ab Hurtad. Pasqualig. & alijs Doctor adducatur pro opposita sententia. Neque ex hoc, quod Doctor cum suis sustineat posse de potentia absoluta videri a Beatis essentiam siue personis, aut vnum attributum sine alio visione intuitiua, deducere debebant citati Recentiores ipsum hinc fore concessurum per cognitionem intuitiuam haberi posse distinctionem rationis, imo potius oppositum. Ratio est, quia vnum ex præcipuis fundamentis ad illud assertum de visione vnius attributi sine alio, est distinctio formalis ex natura rei, quam tenet versari inter essentiam, & relationes, & inter ipsa diuina attributa, ex hoc enim infert posse essentiam videri intuitiuè sine relationibus, ac etiam vnum attributum sine alio; quod si solam rationis distinctionem inter illa agnouisset, nunquam dixisset per cognitionem intuitiuam posse vnum videri sine alio, quia apud ipsum nequit cognitio intuitiua facere distinctionem rationis, vt satis liquet ex locis iam citatis; non ergo ritè perceperunt Recentiores in hac re mentem nostri Doctoris, nec modum loquendi eius consequenter.

317 Cæterum in probatione conclusionis huius cautè procedendum est, quamuis enim hic asseramus per cognitionem intuitiuam haberi non posse distinctionem rationis, adhuc tamen in altera mox dicemus cum distinctione formali ex natura rei compossibilem esse, atque ideò sic est probanda conclusio hæc prima, vt altera mox ponenda non destruatur; hinc aliquorum probatio non placet, qui cum Vasquez, & Suarez ex eo capite cognitionem intuitiuam ab abstractiua discernunt, quod intuitiua necessariò repræsentat formalitates omnes in obiecto repertas, & realiter cum eo identificatas, non sic abstractiua, hinc consequenter deducunt per cognitionem intuitiuam distinctionem rationis haberi non posse, cum ei ex suo genere repugnet esse præcisiuam, sed tantum per abstractiuam, quæ sola est præcisiua, & consideratiua vnius sine alio vt v.g. animalitatis sine rationalitate, sicut ex vi ipsius nominis constat. Non, inquam, hæc probatio placet, quia hoc non est verum, ac proprium discrimen intuitiuæ, & abstractiuæ cognitionis, vt dictum est disp. 6. de Anim. q. 11. num. 123. esse enim expressiuum cuiuscunque formalitatis in obiecto a parte rei repertæ, & cuiuscunque prædicati siue primi, siue secundi modi dicendi per se non tam est de ratione cognitionis intuitiuæ, quam comprehensiuæ, vt dictum est ibid. quæst. 12. Tum quia absolutè loquendo dari potest notitia abstractiua, quæ attingat omnes formalitates in obiecto a parte rei repertas, talis enim est notitia, quam Angeli dicuntur habere de diuina essentia per speciem eis ab initio creationis impressam, vt docet Doctor 2. d. 3. q. 9. & è contra dari potest cognitio intuitiua, quæ obiectum attingat, & tamen non omnes, & singulas formalitates ei realiter identificatas, sic enim de facto oculus videt intuitiuè albedinem, nec tamen percipit differentiam intrinsecam indiuidualem, qua ab alia quacunque albedine discernitur; & de possibili posset Beatus in probabili Doctoris sententia essentiam videre non visis relationibus ei realiter identificatis. Tum quia argumentum nedum probaret notitiam intuitiuam cum distinctione rationis compossibilem esse, sed etiam cum distinctione formali ex natura rei, quod tamen esse falsum constabit conclusione sequenti; consequentia patet, quia realis, ac entitatiua identitas plurium formalitatum tam stat cum distinctione rationis, quam cum formali nostra; si ergo notitia intuitiua nequit esse præcisiua, ideoque destruit distinctionem rationis, quia exprimere debet de obiecto omnes formalitates realiter identificatas, sic etiam pari ratione destruet distinctionem formalem, adeout nequeat intuitiuè videri in obiecto totali vna formalitas, quin & alia attingatur ei realiter identificata. Ex eodem quoque capite peccant rationes, quas pro hac conclusione Pasqualig. adducit loc. citat. huc enim collimant omnes, vt ostendant ideo per notitiam intuitiuam fieri non posse præcisionem, & distinctionem inter plures eiusdem rei formalitates, quia cum notitia intuitiua repræsentare debeat obiectum, sicuti est, debet consequenter repræsentare integram eius physicam entitatem cum omnibus eius prædicatis, ac formalitatibus realiter identificatis; vndè consequenter probant notitiam intuitiuam nedum cum distinctione rationis incompossibilem esse, sed etiam cum distinctione formali ex natura rei.

318 Aliter ergo ita deduci debet huius conclusionis probatio, tum ex natura distinctionis rationis, tum intuitiuæ cognitionis in hunc modum; distinctio rationis petit fundari in obiecto, quod a parte rei sit simplex, & omnimodam dicat identitatem tam realem, quam formalem; ergo ei repugnat haberi per cognitionem intuitiuam, aut cum ea compossibilem esse; antecedens patet ex dictis supra, probatur consequentia; cognitio intuitiua ex suo genere attingere debet obiectum, sicut est in seipso, in hoc præsertim sensu, vt aliter non appareat in mente cognoscentis; quam sit in se à parte rei, ergo si à parte rei est omninò indistinctum, tale quoque in cognitione debet apparere, ergo nequit distinctio rationis stare simul cum intuitiua cognitione. Conf. quia distinctio rationis ponit aliquid in obiecto, quod non habet a parte rei, nam facit ipsum distinctum, cum tale non sit à parte rei; sed cognitio intuitiua non ponit aliquid in obiecto, quod non reperiatur in ipso à parte rei, alioquin aliter illud repræsentaret, ac sit a parte rei, ergo distinctio rationis in obiecto, & cognitio eiusdem intuitiua omninò repugnant.

Respondent Hurtad. & Arriag. aliud esse, quod per cognitionem intuitiuam obiectum appareat, sicuti est, aliud autem quod appareat debeat secundum se totum, hoc secundum non est necessarium ad rationem notitiæ intuitiuæ, sed comprehensiuæ; solum igitur primum est de ratione cognitionis intuitiuæ, & hoc etiam habetur in cognitione intuitiua, quando contingit distinctio rationis, tunc enim obiectum, licet non appareat secundum se totum, adhuc tamen nec apparet aliter, ac est, sed apparet sicuti est, licet non secundum se totum, & sic inquit Hurtad. posse notitiam quoque intuitiuam repræsentare obiectum, sicuti est, licet inadæquatè, vndè si intuitiuè cognosceretur hominem esse animal, non autem rationale, tunc adhuc cognosceretur homo, sicut est à parte rei, licet inadæquatè. Hæc tamen responsio ex ipsa nostra probatione facilè retunditur, nam quando obiectum per cognitionem intuitiuam apprehenditur partialiter tantum, & inadæquatè, vel tunc apparet in obiecto aliqua distinctio, & præcisio, vel non; si non, iam habetur intentum, quod distinctio rationis non stat cum intuitiua cognitione; si apparet, ergo non repræsentatur obiectum, sicut est in seipso, sed aliter, nam in se a parte rei nullam admittit distinctionem, & tamen in ea cognitione repræsentatur distinctum. Vndè aduerte me non ex eo capite allatam impugnare solutionem, quia dari nequeat cognitio intuitiua inadæquata, nam & ego fateor dari posse cognitionem intuitiuam alicuius obiecti, quæ tamen adæquata non sit, quia non attingit illud secundum omnes eius formalitates, sed aliquas tantum, vt mox conclusione sequenti explicabitur, sed ex eo capite impugno, quod intellectus dum ratione distinguit, ponit distinctionem in obiecto, quam tamen à parte rei non habet; cum ergo cognitio intuitiua repræsentare debeat obiectum, sicuti est à parte rei, certè cum tali distinctione ipsum repræsentare nequibit, quia à parte rei est omninò indistinctum. Conf. quia quantumcunque concedatur notitiam intuitiuam posse esse aliquo pacto inadæquatam, & præcisiuam, nunquam tamen poterit hinc sufficienter probari, quod possit haberi per ipsam distinctio rationis, nam semper de ratione ipsius est, quod exprimat obiectum, in quod tendit, vt est à parte rei, sed exprimendo distinctionem rationis, & repræsentando multiplex, quod est vnum, & idem a parte rei, non exprimit id quod conuenit obiecto a parte rei, sed tantùm per operationem intellectus, ergo &c.

319 Altera Conclusio est cognitionem intuitiuam cum nostra formali distinctione benè consistere, eamque attingere. Conclusio deducitur ex Scoto locis omnibus citatis, vbi dicit distinctionem in obiecto perceptam ab intellectu intuitiuo esse debere ex natura rei realem, vel saltem formalem, quia intellectus intuitiuus nihil omninò fingit in obiecto, aut aliter concipit, quam sit a parte rei, nec diuisiuè, nec præcisiuè; & hinc concludit attributa diuina etiam comparatione diuini intellectus esse ex natura rei formaliter distincta, quia intuitiuè videt vnum non esse formaliter aliud, in qua intuitione nulla interuenit fictio, aut intellectus negotiatio;

col-

colligitur etiam apertè ex 1.d.1.q.2.art.2. vbi docet posse de potentia Dei absoluta videri ab intellectu Beato diuinam essentiam sine relationibus, ac vnum attributum sine alio, ea præsertim ratione, quia inter illhæc versatur distinctio ex natura rei formalis. Suadetur primò ex opposito fundamento præcedentis conclusionis, ideò namque dicebamus distinctionem rationis cum intuitiua cognitione non consistere, quia hæc non attingit de obiecto, nisi quod habet à parte rei antè quamcunque intellectus fictionem, & negotiationem, cum sit cognitio rei, sicut est in se; quia ergo distinctio formalis in obiecto reperitur antè quamcunque intellectus operationem, nil obstat, quominus stare possit cum cognitione intuitiua. Conf. quia supposita distinctione formali inter duas realitates v.g. animalitatem, & rationalitatem, potest intellectus animalitatem concipere non concepta rationalitate, nullatenus concipiendo rem aliter, quam sit, nec diuisiuè, nec præcisiuè, talis autem actus erit intuitiuus, non abstractiuus, quia per abstractiuum semper aliquo modo res concipitur aliter, quam sit, saltim præcisiuè; ergo cognitio intuitiua optimè stat cum distinctione formali ex natura rei, minor patet probatur maior, quia intellectus attingendo hominem, quatenus animal, & non quatenus rationalem, non concipit hominem aliter, quam sit, diuisiuè, vt patet quia cognoscendo hominem esse animal, non ob id affirmat esse irrationalem, vel negat esse rationalem; nec etiam præcisiuè, quia talis præcisio supposita distinctione formali inter animalitatem, & rationalitatem, se tenet omninò ex parte obiecti, & antecedit quemcunque intellectus actum; ergo neque præcisiuè concipit rem aliter, quam sit, quia ita est à parte rei, quod animalitas est præcisa à rationalitate, vndè non facit ipse præcisionem, sed potius præcisionem iam ex natura rei factam reperit, ac intelligit. Demum, si quid obstaret, ne intuitiua cognitio stet cum distinctione, & præcisione formali ex natura rei, potissimum esset, quia distinctio formalis stat cum identitate reali, vndè non videtur posse obiectum aliquod intuitiuè cognosci, nisi simul attingantur omnes formalitates eius inuicem identificatæ; sed hoc est falsum, quia non obstante tali identitate reali adhuc benè potest vna formalitas intuitiuè attingi alia non attacta saltim per eundem actum, ergo &c. probatur minor, quia falsum est de ratione notitiæ intuitiuæ esse, quod attingantur quæcunque sunt realiter identificata in obiecto, siue sint prædicata primi, siue secundi modi dicendi per se, hoc enim pertinet ad notitiam comprehensiuam, non autem intuitiuam, vt dictum est disp.6.de anim. q.11. & 12. sed de ratione notitiæ intuitiuæ est, quod immediatè terminetur ad obiectum in propria natura existens, & in se præsens, non autem in specie, ex quo fit quod modo quodam experimentali debeat ferri, qui quidem modus in eo consistit, quod anima mediante cognitione experiatur ipsum esse præsens obiecti, vt experitur in cognitione visiua, at in hunc modum ab intellectu saltim separato attingi potest vna formalitas v.g. animalitas prout à rationalitate distinguitur, ergo &c. probatur rursus minor huius secundi argumenti, quia formalitas a Scotistis definitur esse illam realitatem, quæ sola terminare valet actum intellectus siue abstractiuum, siue intuitiuum absque quod terminetur ad aliam realitatem condistinctam, tum quia vt ait Doctor 1.dist.8.quæst.3. ad 5. prin. quantumuis perfectè, & intuitiuè videretur animalitas, nunquam actu illo attingeretur rationalitas, sed ad summum modus intrinsecus eius, ergo se sola terminare valet actum intuitiuum intellectus, atque ideò quamuis vna formalitas habeat cum alia necessariam connexionem in esse reali, non tamen in esse formali, & cognito; & ideò licet vna nequeat esse à parte rei sine alia, vna tamen potest cognosci sine alia tam abstractiuè, quam intuitiuè.

In oppositum contra primam conclusionem arguit Hurt. probans per actus intuitiuos fieri posse distinctionem rationis in sententia constituente formalitates obiectiuas; cognitio, qua à longè intuemur albedinem per oculos, est intuitiua, sed illa cognitio distinguit ibi colorem à differentia albedinis, ergò cognitio intuitiua potest distinguere obiectum, probatur minor, quia illa cognitio non repræsentat clarè albedinem, vt est albedo, & repræsentat albedinem, vt est color; ergo distinguit colorem à differentia albedinis, antecedens est notum, quia per illam cognitionem non determinatur intellectus ad albedinem, nec scit obiectum esse albedinem, cum sciat illud esse colorem, quod fieri non posset, si clarè repræsentaret albedinem; probatur consequentia, quia distinguere ratione est cognoscere obiectum secundum vnam rationem, & non secundum aliam. Deindè ex eodem fundamento arguit Arriag. disp.5. Log. nu 32. destruendo fundamentum oppositæ opinionis, ideò enim Thomistæ, & Scotistæ dicunt non posse per notitiam intuitiuam haberi distinctionem rationis, quia attingit obiectum indiuisibile, prout est in se, secus abstractiua; at contra vrget Arriag. quia vel attingere obiectum prout est in se, dicit illud in se attingi, & hoc etiam conuenit abstractiuæ; vel prout est in se dicit obiectum cognosci omninò perfectè; & hoc neque intuitiuæ cognitioni necessario conuenit, quia etiam per cognitionem intuitiuam potest obiectum ita cognosci, vt nequeat reddi ratio de omnibus eius prædicatis essentialibus, quandò v.g. eminus video colorem, & non possum dicere, verum sit albus, vel niger, ergo sicut abstractiua cognitio ideò præscindit, quia per illam ita cognosco obiectum, vt non possim reddere rationem de omnibus eius prædicatis; similiter etiam præscindit intuitiua, cum etiam per illam aliquando non possim reddere rationem de omnibus prędicatis, vt patet in dicta visione albedinis.

320 Ad hoc argumentum patet ex dictis suprà num. 301. negatur namque minor cum sua probatione, quod scilicet in eo casu, cum albedinem intuemur à longè, ita vt discernere nequimus, an sit color albus, vel niger, tunc sensus visus attingat rationem genericam coloris sine specifica, & vniuersale præscindat à suo singulari, oculus enim nequit cernere vniuersale, nec vllus sensus illud facere per abstractionem ob suam materialitatem; siue ergo de propè, siue longè moueatur visus ab obiecto, semper ab aliquo singulari mouetur, & non nisi singulare videt absque aliqua abstractione, & sic in casu præfato ex accidentibus genericis, vel specificis imperfectè cognitis ab improportionata distantiam percipit singulare, sensatum magis vniuersalis v.g. hunc colorem, vel colorem cuiusdam determinatæ speciei, licet innominatæ, vndè & in eo casu nunquam dicimus nos videre colorem, sed potius quendam colorem veluti ex nigro, & albo commixtum, quæ doctrina ibidem latè explicata est, & sumitur à Doctore 4.d.8. q.2. lit.O. & ideò per illud argumentum nequaquam probatur cognitionem intuitiuam sensatam esse præcisiuam formalitatum, & abstractiuam vniuersalis à particulari. Ad aliud argumentum ex Arriag. dicendum in cognitione intuitiua obiectum prout est in se, attingi vtroque modo tacto in argumento, primo quidem modo, quia intuitiua terminatur immediatè ad rem, vel formalitatem in propria natura existentem, & præsentem, non in specie; abstractiua è contra terminatur ad obiectum in specie relucens, siue à parte rei existat, siue non, accidit enim notitiæ abstractiua, quod obiectum eius sit in re extrà actu existens quia fit ex genere suo per repræsentatiuum, quod indifferenter repræsentat obiectum, siue existat, siue non, vndè negatur quod attingere obiectum, sicut est in se illo primo modo, etiam cognitioni abstractiuæ conueniat; potest etiam dici notitiam intuitiuam attingere obiectum, vt est in se, iuxtà secundum significatum, quatenus perfectius attingitur per eam obiectum, quam per abstractiuam cæteris paribus, non quidem in eo semper sensu, vt in argumento tangitur, quasi per notitiam intuitiuam attingantur omnes prorsus formalitates, vel prædicata eiusdem obiecti totalis, non enim semper hoc exigitur ad notitiam intuitiuam, vt supradictum est; sed quia absque vlla fictione, aut intellectus negotiatione attingatur obiectum per cognitionem intuitiuam nullatenus illud concipiendo aliter, quam sit, quod abstractiuæ conuenire non potest, cum per eam semper aliquo pacto res concipiatur aliter, quam sit in se, vt suprà explicatum est; tum quia ipsa semper abstrahit ab existentia, & præsentia rei in se, & in propria natura, quod imperfectionem dicit in modo cognoscendi, & repræsentandi obiectum, vt latè explicatum est disp. 6. de Anim. q.11. ad illud verò exemplum de colore viso à longè iam dictum est in ea visione nullam fieri abstractionem vniuersalis à particulari, vel præcisionem vnius formalitatis ab alia.

Dices, dum intellectus vnam rationem sine alia cognoscit, vel alia non cognita, dicitur præscindere, & si illa ratio cognita sine alia est pluribus communis, est abstractio vniuersalis à suo particulari; ergo cum hoc totum interueniat in visione coloris à longè, gratis negari videtur talem visionem non esse præcisiuam, & abstractiuam. Respondet Pasqualig. magnum interesse discrimen inter potentiam intellectiuam, ac sensitiuam, illa enim est potentia vniuersalis, hoc est, quæ habet talem rationem formalem obiecti, per quam substernitur obiectum cognitioni secundum omnem rationem cognoscibilitatis, cum enim qualibet ratio cognoscibilia, quæ quocunque modo est in obiecto participet rationem veri, hinc fit, vt ex vi formalis obiecti quæcunque ratio substernatur potentiæ intellectiuæ; è contrà verò potentiæ sensitiuæ sunt potentiæ particulares, hoc est, habent talem rationem formalem obiectiuam, quæ licet substernat totam entitatem sensibilem sensui, non tamen substernit obiectum, secundum omnem rationem cognoscibilitatis; sic ratio formalis potentiæ visiuæ subijcit tantum entitatem coloris; non tamen secundum omnem rationem cognoscibilem; hinc ad argumentum inquit, quod ideò quando intellectus cognoscit vnam rationem sine alia, est cognitio abstractiua, & præcisiua, quia assumit vnam rationem obiecti, & aliam quæ ex vi suæ rationis formalis obiectiuæ substernitur, relinquit; non autem sic sensus, nam attingit totam entitatem sensibilem sub vna tantum ratione, & ideò non potest vnam rationem assumere, & aliam relinquere, quia non habet plures rationes, sed vna tantum, sub qua totum obiectum attingitur materiali modo. Hac solutio supponere videtur colorem esse obiectum adæquatum visus sub præcisa ratione coloris, vt sic, non autem sub rationem huius, & illius coloris, v. g. albi, & nigri, quod tamen falsum est, vt dixi disp.2. de Anim. num. 54. quia tunc sequeretur rationes specificas colorum esse inuisibiles, quod est contra experientiam; si ergo potentia visiua habet pro obiecto entitatem sensibilem huius coloris, v. g. albi, nedum sub ratione coloris, vt sic, sed etiam talis coloris poterit aliquando vnam rationem assumere, & aliam relinquere puta genericam sine specifica, quod est abstrahere, & præscindere, & ita præsertim diceretur contingere in casu illo de visione coloris a longe.

321 Aliter ergo in hoc casu dicendum est nullam contingere præcisionem vniuersalis à singulari, quia falsum est album à longè visum videri præcisè sub ratione coloris, & non potius sub ratione ali-

alicuius coloris, quia obiectum sensus nunquam potest esse natura nudè sumpta, sed singularitate inuoluta ex dictis disp. 4. de Anim. qu. 3. Dices saltem in eo casu album non videtur sub ratione albi, ergo saltem contingit præcisio a ratione specifica albedinis, probatur consequentia, quia tunc fit præcisio in obiecto, quando tenemus reddere rationem de quibusdam eius prædicatis, sed non de omnibus, quod totum contingit in visione albi a longè. Resp. non eo ipso, quod potentia non attingit obiectum secundum omnem rationem ipsius dicitur actu suo præscindere a formalitatibus, vel prædicatis non cognitis, quia sic etiam sequeretur visum præscindere, cum attingit in obiecto sensibili rationem coloratí, non autem rationem tangibilis, vel gustabilis, vndè in lactè diceretur præscindere albedinem a dulcedine, quia illam attingit præcise sine ista; requiritur ergo, quod rationes, a quibus potentia præscindere dicatur, sint suæ ditioni subiectæ, nempe quod sint à tali potentia attingibiles per suum actum; præterea vt notat Trombet. 1. Met. q. 6. *ō his positis*, & nos cum ipso disp. 4. de Anim. quæst. 3. num. 30. illa potentia propriè dicitur abstractiua, & præcisiua, quæ versando circa obiectum includens plures rationes cognoscibiles, vnam illarum abstrahit ab alia prius cognita, vnde propria abstractio semper præsupponit illud, a quo fit abstractio, esse prius cognitum; & hac de causa, ait Tromb. ibid. sensum non esse potentiam abstractiuam quia non percipit naturam coloris abstrahendo a singulari, sic quod feratur in colorem post cognitionem singularis, quia nunquam attingit singulare sub propria ratione singularitatis, & dato quod in aliquo casu, vt in allato, apprehenderet colorem sine hoc colore, quod tamen est falsum, inquit Tromb. adhuc non sequitur, quod ipse abstraheret, nisi addatur, quod præcognosceret ipsum singulare, hac enim de causa dici solet Mathematicum abstrahere quantitatem a materia sensibili, quia per intellectum cognoscit materiam sensibilem, a qua postmodum per considerationem præscindit ipsam quantitatem, considerando quantitatem sine ipsa materia sensibili; cum igitur in prælato casu visus percipiat rationem coloris absque prævia cognitione albedinis, vt sic, nequaquam dici potest præscindere iuxta prælatam doctrinam de abstractione, & præcisione.

Secundò principaliter arguit Hurtad. Beatus dum intuetur diuinam essentiam, non videt ex vi visionis essentiæ actus liberos Dei, vt certum est apud omnes Theologos, ergo tunc separat naturam ab actu libero, atque conficit distinctionem rationis per cognitionem intuitiuam. Confirmat idipsum Arriag. nam & Beati possunt dicere v. g. Deus est productiuus Angeli, & non possunt dicere est productiuus Leonis, quia non vident Leonem in Deo, non enim opus est omnes creaturas a beato videri, ergo iam ille beatus cognoscit in Deo virtutem productiuam Angeli, & non cognoscit virtutem productiuam Leonis, cum tamen vtraque virtus sit Deo essentialis. Denique rationes, quæ afferuntur ad explicandum, quomodo in beatis sine præcisionibus id fiat, eædem possunt in abstractiua applicari, & sic neque cognitio ipsa abstractiua erit præcisiua.

322 Resp. si vera est doctrina Trombet. modo allata de abstractione, & præcisione vnius rationis ab alia, facilè hæc, & similia argumenta dissolui, quantumuis enim Beatus diuinam intueatur essentiam non videndo decreta libera, non ob id ab eis præscindere dicetur, quia non ita ab eis abstrahit, vt ea prius cognouerit, quod ad veram, & propriam abstractionem requiritur, quia non fit abstractio ab obiecto omninò incognito, nec potentia propriè dicitur abstrahere ab obiecto eius ditioni non subiecto, vt visiua non dicitur abstrahere à dulcedine lactis, quantumcunque attingat albedinem sine dulcedine, quia non est in eius potestate eam attingere; hac igitur de causa intellectus Beati non propriè dicitur abstrahere à diuinis decretis, quia illa non sunt apta videri ex vi visionis diuinæ essentiæ, vt omnes Theologi fatentur, sed ex mera reuelatione diuina. Quod si ad abstractionem, & præcisionem sufficiat, quod potentia attingat in obiecto vnum prædicatum alio ignorato, quomodocunque id contingat, nec adhuc argumentum valet, quod intellectus Beatus videndo essentiam, & non decreta libera, conficiat distinctionem rationis, quia ad distinctionem rationis requiritur, vt præscindatur inter illas formalitates, & prædicata, quæ ita sunt connexa, & identificata, quod si videri debent, vt sunt a parte rei, vnum videri nequeat sine alio, at visa diuina essentia ex vi huius visionis non videntur actus liberi, & ideò Beati videndo essentiam sine ipsis non dicuntur facere distinctionem rationis. Ad Conf. patet per idem, quia inter diuinam potentiam, vt productiuam Angeli, & Leonis non est talis necessaria connexio, vt quicunque videt eam, vt Angeli productiuam, debeat quoque videre, vt productiuam Leonis, quia nec Angelus, nec Leo, nec aliæ quæcunque ideæ sunt in diuina essentia formaliter, & ex natura rei, sed tantum obiectiuè, & ideò ex vi visionis essentiæ, attingi nequeunt, nec Beati inter ea propriè distinctionem rationis faciunt, dum vnum intelligunt sine alio. Dices, saltem contingeret distinctio rationis in visione vnius attributi sine alio, quæ apud Scotum non implicat, probatur sequela, quia hæc sunt in diuina essentia ex natura rei, & ex vi visionis eius omnia illa videri debent. Negatur consequentia, nam in tali visione vnius attributi sine alio contingeret distinctio formalis ex natura rei, quæ inter ipsa reperitur etiam antecedenter ad talem visionem; & quamuis ex vi visionis essentiæ, quæ est obiectum primarium, & totale beatitudinis, debeant & attributa videri inuicem connexa, falsum tamen est ex vi visionis vnius debere videri & aliud, adeout oppositum contingere nequeat de potentia Dei absoluta. Ad vltimum satis constat ex dictis, quando sine vllis præcisionibus possit videri diuina essentia sine actibus liberis, nec id applicari possit cognitioni abstractiuæ, quia non est in facultate intellectus Beati videre essentiam, & non videre decreta, quia ex vi visionis essentiæ non fit quoque potens videre decreta; at potentia abstractiuè cognoscens tunc propriè dicitur abstrahere vnam formalitatem ab alia, quando vtraque subditur vtique eius cognitioni, sed vnam tantùm attingit, & non aliam, vel ex aliquo naturali impedimento occurrente, vel eius beneplacito, vel alio obice extrinseco.

Tertiò ad idem arguit Hurtad. actio terminatur ad rem existentem, & præsentem, & tamen potest attingere vnam formalitatem non attingendo aliam, ergo à pari licet cognitio sit intuitiua, poterit attingere vnam formalitatem non attingendo aliam, consequentia tenet à paritate rationis, quia actio physica fertur immediatè, & intrinsecè in existentiam obiecti, vndè magis illi repugnat non attingere totum obiectum, quam intuitiuæ cognitioni; probatur antecedens, quia Deus concurrit ad vnam formalitatem actus mali non concurrendo ad aliam nempe ad malitiam. Conf. quia ad cognitionem intuitiuam sufficit, quod attingatur aliquid existens, & præsens, at videri potest obiectum sub vna formalitate, vt existens, non viso sub alia, vt cum video albedinem a longe, scio esse colorem existentem, sed non scio esse formalitatem albedinis existentis, ergo &c. Tandem ex hoc deducitur ratio à priori huius rei, quia intuitio est cognitio rei, vt existentis, ad illam immediatè terminata, cui cognitioni repugnat abstractio obiecti ab existentia, si enim videt illud, vt existens, non potest non videre illud absque existentia; at potest videre illud immediatè, vt existens sub vna formalitate quin videatur sub alia, quia formalitatem, quam videt, non abstrahit ab existentia, abstrahit autem immediatè, & formaliter aliam, vt patet in allato exemplo, ergo &c.

323 Resp. negando antecedens, nam vt notat Doctor 1. d. 17. qu. 2. V. quando plures causæ partiales subordinatæ concurrunt ad aliquem effectum communem per se vnum numero, non esse constituendas in eo plures distinctas formalitates illis diuisim correspondentes, sed eundem effectum per se vnum numero secundum quamlibet sui formalitatem procedere ab illis causis partialiter, adeout sint quidem partiales partialitate causæ, non tamen partialitate effectus, vt etiam docet de intellectu, & obiecto 1. d. 3. q. 7. lit. N. Ad probationem in suppositum iam constat ex dictis supra disp. 5. q. vlt. cur Deus non dicatur causa peccati, non enim hoc ideò est, quia non concurrat ad totam entitatem physicam actus, nec attingat omnes eius Formalitates physicas & reales, sed præsertim, quia malitia non est formalitas physica, sed moralis, & subrepit in actu, eo quia creata voluntas deflectit à recta ratione, cum teneatur illi dare rectitudinem, & non dat, & alijs de causis ibidem explicatis, quas hic repetere non est opus. Ad Conf. negatur minor, si inter illas formalitates non admittatur ad minus distinctio formalis ex natura rei, sola enim distinctio virtualis non sufficit, cum non sit vera, ac propria distinctio; ad probationem sæpius dictum est ad illud exemplum, quod videtur a longe non esse colorem, vt sic, existentem, sed aliquem determinatum colorem, qui licet talis non sit in se a parte rei, talis tamen apparet ex vi speciei repræsentantis; adhuc tamen dici debet cognitio intuitiua, quia licet non repræsentet obiectum omnino, sicuti est, a parte rei, cum ex nimia distantia sit imperfecta, & aliqualiter confusa, nihilominus pendet a specie, quæ non indifferenter est obiecti repræsentatiua, siue sit præsens, & existens, siue non, sed omnino determinata est ad repræsentandum obiectum in se præsens, & existens, licet confusè ob nimiam distantiam, neque talis confusio facit hanc cognitionem esse abstractiuam, aut præcisiuam propriè loquendo, quia vt dictum est num. 321. non eo ipso, quod potentia attingit in obiecto vnum prædicatum, & non aliud, dicitur præscindere, & abstrahere, sed aliæ conditiones requiruntur ibi enumeratæ, quæ hic non interueniunt. Ad vltimum patet per idem, neganda namque est minor, quod in prædicto casu videatur vna formalitas existens sine alia, vt v. g. color sine albedine, nam videtur album non sub ratione coloris, vt sic præcisè, sed cuiusdam coloris determinati; & albedo sub ratione albedinis non abstrahitur ab existentia, sed potius omninò ignoratur tam quoad essentiam, quam quoad existentiam.

Contra secundam conclusionem arguunt Auctores secundæ sententiæ probantes cognitionem intuitiuam nedum cum distinctione rationis incompossibilem esse, sed etiam cum distinctione formali ex natura rei, nam cognitio intuitiua repræsentat obiectum, sicuti est a parte rei; ergo si à parte rei habet plures formalitates inuicem necessariò connexas ob realem identitatem, omnes illas simul repræsentare debet, nec vnam potest sine alia repræsentare. Tum 2. quia intuitiua cognitio dicitur esse rei existentis, vt existens est, at existentia competit rebus & non formalitatibus, nam omnes illæ existunt per vnicam, & solam eiusdem rei existentiam, ergo nequit terminari ita ad vnam formalitatem, quin etiam terminetur ad aliam, cum qua est realiter identificata. Tum 3. sicut implicat eandem rem simul produci, & non produci, neque hæc contradictoria componi possunt ob diuersitatem formalitatum, quia hæc prædicata concernunt rem, vt existentem, ac ipsam rei existentiam, ita neque saluari potest, quod eadem res simul

cogno-

cognoscatur intuitiuè, & non cognoscatur secundum diuersas formalitates ob eandem rationem, quia etiam intuitiua cognitio ad rei existentiam terminatur, & ad rem prout in se existentem. Tum 4. cognitio intuitiua debet repræsentare obiectum, vt existens, & præsens, ergo debet illud repræsentare secundum totum suum esse, quantum est cognoscibile à potentia, probatur consequentia, quia non potest repræsentari præsentia obiecti, nisi repræsententur ea omnia, quæ intrinsecè inuoluit actualis, & physica præsentia, & existentia, hæc autem intrinsecè inuoluunt totum esse completum alicuius entitatis. Tum 5. sicut implicat aliquid existere à parte rei, quod non sit aliqua integra entitas, ita etiam implicat videri aliquid, vt existens à parte rei, & non videri, vt physicam entitatem integram, & completam, si autem videtur physica aliqua integra entitas, iam videri nequit vna formalitas sine alia. Tum 6. si actu intuitiuo distingueretur in obiecto vna formalitas ab alia, deberet talis actus partialiter tantùm attingere obiectum, sed eo ipso actus ille intuitiuus non esset, quia non repræsentaret obiectum, prout est à parte rei præsens, cum non sit præsens secundum illam tantùm rationem, sed secundum totum suum esse, & essentialiter prout est à parte rei, dicat omnes rationes, quas in tali esse includit, itaut præsentia cadat essentialiter supra esse entitatiuum. Tum demum de ratione cognitionis intuitiuæ est, quod terminetur ad aliquod indiuiduum, & singulare, quia concernit rem existentem, vt existens est, existentia autem est singularium, non vniuersalium, ergo nequit animalitas v.g. intuitiuè cognosci, vel humanitas sine singularitate, ita discurrit Pasqualig. loc. citat.

324 Resp. ex dictis num. 319 cognitionem intuitiuam ideò dici expressionem obiecti, sicut est à parte rei, non quia exprimere debeat omnes prorsus formalitates in ipso contentas, quia hoc est de ratione notitiæ comprehensiuæ, non autem intuitiuæ, sed dicitur præcipuè repræsentare obiectum, sicut est, quia non repræsentat illud, vt in specie relucet, sed vt est in se à parte rei, siue illud adæquatè repræsentet, siue non; identitas verò plurium formalitatum realis, & entitatiua, dummodo adsit formalis distinctio inter ipsas, non facit ipsas necessariò connectas in cognosci etiam intuitiuè, quia vna formalitas apta est terminare talem notitiam sine alia, sed facit tantùm necessariò connectas quoad esse, itaut sint prorsus inseparabiles. Ad 2. non desunt ex Scotistis, qui minorem negarent, cum etiam formalitatibus, & naturis à singularibus præcisis propriam tribuant existentiam, licet in esse exercito eam non possideant, nisi in rebus, & singularibus, quibus Doctor ipse fauere videtur 4. d. 45. quæst. 3. ad 2. prin. vbi inquit, quod existentia actualis primò conuenit naturæ, vndè hæc natura non est existens formaliter, quia hæc, sed per naturam, illam autem naturam, vt existentem intuitiuè cognoscit intellectus, quod & ego aliquando docui disp. 6. de Anim. qu. 7. art. 2. Sed quia posteà hic in Metaph. probabilius visum est existentiam tribuere solis rebus, non autem realitatibus, vel formalitatibus nisi per identitatem, concedo minorem, sed explico maiorem, cum enim dicitur intuitiua cognitio esse rei existentis, vt existens est, non tanto rigore intelligendum est, vt immediatum, & formale obiectum intuitionis debeat esse existens propria existentia sua formali, sed in hoc sensu, vt sit secundum se præsens potentiæ, & non per speciem, nam per hoc præcipuè intuitiua cognitio secernitur ab abstractiua, hoc autem nedum rebus, sed etiam realitatibus ipsis conuenire potest, quia potest vna realitas fieri secundum se præsens intellectui etiam in cognitione intuitiua sine alia; potest etiam dici, quod licet existentia sit tantum rerum immediatè, & formaliter, tamen ipsas quoque realitates afficit per identitatem, & concomitanter, vndè etiam in hoc sensu potest terminare vna realitas intuitionem, sine alia, quia cognosci potest, vt à parte rei existens in obiecto per identitatem absque eo quod per eundem actum attingatur alia formalitas sic in obiecto existens. Ad 3. patet per idem, nam cognitio intuitiua dicitur in tantum terminari ad rei existentiam, inquantum terminatur ad obiectum, quod secundum se, ac in propria entitate præsens est potentiæ, non autem mediante specie, quo quidem sensu formalitas secundum propriam rationem terminare potest intuitiuam notitiam, quia secundum se fieri potest præsens intellectui; vel attingi vt existens per identitatem ad existentiam rei, cuius est formalitas; at nequaquam terminare potest physicam productionem, quia per se, & directè non est existentiæ capax, sed tantum concomitanter, ac per identitatem; vndè satis constat non eodem modo concernere rei existentiam produci, & non produci, ac intuitiuè cognosci, vel non cognosci, atque ideò hæc vltima contradictoria benè componi posse per solam diuersitatem formalitatum, non tamen illa saltem in creatis.

325 Ad 4. negatur consequentia, cognoscere enim obiectum quantum cognoscibile est, spectat ad rationem notitiæ comprehensiuæ, vt dictum est, non autem intuitiuæ; ad probationem patet ex modò dictis, quamuis enim existentia rigorosè sumpta inuoluat, vel supponat integrum, & completum esse rei, nam per se, & directè conuenit rebus tantum, quæ habent rationem entis completi; tamen si sumatur pro sola rei præsentia, & actuali exhibitione sui ipsius ad potentiam, & non in specie, quo pacto accipitur cum dicitur intuitiua cognitio esse rei existentis, vt sic; in hoc, inquam, sensu potest existentia etiam realitatibus ipsis conuenire, quia & ipsæ immediatè exhiberi possunt se præsentes intellectui, & non tantùm in specie intelligibili. Ad 5. adhuc patet per eandem doctrinam, valet enim assumptum de existentia propriè dicta, quæ vtique per se, & directè conuenit rebus, & non realitatibus, nisi concomitanter, & sic etiam concedi debet consequentia, si obiectum debeat videri, vt existens hoc modo; at falsum est de ratione intuitionis esse, quod obiectum, seu terminus intuitionis sit hoc pacto existens, nam sufficit, vt sit existens tantùm per identitatem, & concomitanter, & dicatur attingi, vt per se existens, quatenus attingitur in se præsens, & non in specie, quod nedum rebus, sed etiam realitatibus, & formalitatibus, conuenire potest. Ad 6. negatur minor cum probatione, quia vt sæpè dictum est, non est de ratione actus intuitiui, vt explicet omnes formalitates, & prædicata in obiecto reperta, sed comprehensiui; vndè gratis fatentur illum actum partialiter tantùm attingere obiectum ipsum totale, sed talis actus adhuc est intuitiuus, quia formalitas, quam attingit, & exprimit, fit seipsa præsens intellectui, & per actualem exhibitionem propriæ entitatis, non autem in specie duntaxat, vt in cognitione abstractiua contingit, & hoc sufficit ad cognitionem intuitiuam partialem; ad intuitiuam verò totalem, seu totius obiecti benè requiritur, quod in argumento dicebatur, debere fieri præsens obiectum potentiæ secundum totum suum esse, ac omnes formalitates eius, itaut præsentia cadat supra esse entitatiuum rei. Ad vlt. quamuis assumptum de cognitione intuitiua sensua concedi queat, quia sensus est singularium, negatur tamen de cognitione intellectuali, quia etiam naturæ communes possunt esse obiectum sufficiens intuitiuæ cognitionis saltem respectu intellectus separati, vt docet Doctor loc. cit. 4. d. 45. q. 3. ad 2. prin. & ad obiectum intuitionis non est necessaria existentia immediatè, & propriè dicta, sed identicè, & concomitanter, & absolutè loquendo sufficit præsentia rei in seipsa, & non in specie, per hoc enim propriè, & præcipuè notitia intuitiua distinguitur ab abstractiua, quæ ex genere suo fertur in obiectum, quod secundum se non est præsens, sed tantùm fit præsens per speciem intelligibilem, & in hoc sensu dicitur cognitio intuitiua esse rei existentis, hoc est, in se præsentis, & non in specie, & in eodem sensu notitia abstractiua abstrahere dicitur à præsentia, & existentia obiecti. Et hæc dicta sufficiant pro complemento hujus prioris tomi Metaphysici, in quo actum est de natura entis, eiusque principijs, & passionibus tam simplicibus, quam complexis; in posteriori ad inferiora entis descendendo quantum patitur metaphysica contemplatio, acturus sum de varijs entis diuisionibus; de essentia, & existentia entis finiti; de naturis communibus seu gradibus prædicamentalibus; de principio indiuiduationis earum; de substantia, eiusque subsistentia; de accidente, eiusque inhærentia, ac demum de Intelligentijs, præcipuè prima, cui honor, & gloria.

F I N I S.